



# **WSPÓŁCZEŚNI POLSCY PISARZE I BADACZE LITERATURY**

## **Słownik biobibliograficzny**

### **Tom 9, W-Z**

**Digitalizacja przeprowadzona w ramach zadania „Cyfrowe zasoby dokumentacji literatury polskiej w wolnym dostępie” realizowanego przez Fundację Akademia Humanistyczna w partnerstwie z Instytutem Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk i Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza. Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.**

**Ministerstwo  
Kultury  
i Dziedzictwa  
Narodowego.**

# WSPÓŁCZEŚNI POLSCY PISARZE I BADACZE LITERATURY

**słownik biobibliograficzny**

Wydawnictwa  
Szkolne  
i Pedagogiczne  
Spółka Akcyjna

**W-Z**

*tom dziewiąty*

<http://rcin.org.pl>



Słownik **Współcześni polscy pisarze i badacze literatury** jest wydawnictwem skierowanym do grona czytelników zainteresowanych literaturą, zwłaszcza badaczy, krytyków, wydawców, nauczycieli, bibliotekarzy, studentów.

Słownik zawiera pełne i aktualne informacje dotyczące życia i twórczości około 1800 autorów, którzy rozwijali twórczość po 1918 r. w kraju i na emigracji: poetów, prozaików, dramatopisarzy, krytyków literackich i teatralnych, eseistów, reportażyistów, tłumaczy, a także historyków i teoretyków literatury.

Na każde hasło składa się:

- biogram w ujęciu faktograficznym
- zestawienie twórczości, informujące o utworach opublikowanych w postaci książek, sztukach wystawianych na scenie, widowiskach i słuchowiskach radiowych
- wykaz ważniejszych studiów, artykułów i recenzji poświęconych twórczości autora hasłowego.

Tom 9 (W-Z) zawiera 187 haseł, w tym m.in.: Melchior Wańkowicz, Aleksander Wat, Adam Ważyk, Kazimierz Wierzyński, Stanisław Ignacy Witkiewicz, Józef Wittlin, Karol Wojtyła, Kazimierz Wyka, Adam Zagajewski, Jerzy Zawieyski.

Tom 10, zawierający hasła na literę Ż oraz uzupełnienia za lata 1994-2006, ukaże się w 2007 roku.



**WSPÓŁCZEŚNI  
POLSCY PISARZE  
I BADACZE  
LITERATURY**

Tekst dedykacji na egzemplarzu wystanym  
Ojcu Świętemu Janowi Pawłowi II.  
15.02.05.

Wasza Świętość Ojcie Świątły,  
z ogromną radością przesyłamy  
z Warszawy tom 9 słownika bio-  
bibliograficznego „Współczesni pol-  
scy pisarze i badacze literatury”, w  
którym znajduje się hasło „Wojtyła  
Karol.”

Jesteśmy zaszczyceni, że w naszym  
słowniku znajduje się hasło tak ~~szerego~~  
szerego Autora

Łączymy wyrazy czei

<http://rcin.org.pl>

Janowi gą Czacko wska  
Alicja Szafarzan

# WSPÓŁCZEŚNI POLSCY PISARZE I BADACZE LITERATURY

słownik biobibliograficzny

opracował zespół pod redakcją  
Jadwigi Czachowskiej i Alicji Szalagan

tom dziewiąty

**W-Z**



Praca przygotowana w Instytucie Badań Literackich  
Polskiej Akademii Nauk  
w Pracowni Dokumentacji Literatury XX Wieku

Zespół autorski:

KATARZYNA BATORA, JADWIGA CZACHOWSKA, BEATA DOROSZ,  
EWA GŁĘBICKA, MARIA KOTOWSKA-KACHEL,  
BARBARA MARZEŃKA, ALICJA SZAŁAGAN, BARBARA TYSZKIEWICZ,  
JOANNA ZAWADZKA

*Tytuł dotowany przez Ministra Edukacji Narodowej*

© Copyright by Instytut Badań Literackich PAN, Warszawa 2004  
© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne S.A., Warszawa 2004

ISBN 83-02-05444-5 t. 1-10; ISBN 83-02-09242-8 t. 9

<http://rcin.org.pl>



## WACHOWIAK Eugeniusz

ur. 1929

Pseud.: (EWA); Benedykt Horski; Leonard Zgliński.  
Poeta, tłumacz.

Urodzony 24 grudnia 1929 w Lesznie; syn Franciszka Wachowiaka, pracownika Polskich Kolei Państwowych, i Kazimierzy z domu Sterna; ojciec Sergiusza Sterny-Wachowiaka, poety, prozaika, krytyka literackiego. W czasie okupacji niemieckiej przebywał nadal w Lesznie i uczył się w niemieckiej szkole dla polskich dzieci, a następnie od 1943 pracował w urzędzie pocztowym. Po wyzwoleniu uczęszczał do Gimnazjum i Liceum Handlowego w Lesznie. W 1948-55 był członkiem ZMP. Po zdaniu matury w 1950 studiował w Wyższej Szkole Ekonomicznej (WSE) w Poznaniu. Wchodził w skład Zarządu Uczelnianego ZMP przy WSE w Poznaniu; był członkiem Koła Naukowego Ekonomistów. W 1952 zawarł związek małżeński z Jadvigą Hetmańską. W 1954 uzyskał magisterium i rozpoczął pracę w Dziale Finansowym Dyrekcji Miejskiego Handlu Detalicznego w Lesznie. W tymże roku debiutował wierszem pt. „Wieczorna orka”, opublikowanym na łamach czasopisma *Widnokrąg* (nr 16). Utwory poetyckie drukował następnie m.in. na łamach *Gazety Poznańskiej* (1954-55, 1957-60, 1964), *Głosu Wielkopolskiego* (1956-60), *Tygodnika Zachodniego* (1956-60), *Wybor* (1956-58), *Nadodrza* (1959-85). Od 1955 był członkiem PZPR (do 1980). W 1956-59 należał do grupy literackiej Wierzbak. Brał udział w organizowaniu Poznańskich Festiwali Poetyckich. Był członkiem Rady Lubuskiego Towarzystwa Kultury w Zielonej Górze. Od 1958 pracował w Wytwórni Urządzeń Komunalnych (WUKO) we Wschowie, gdzie też zamieszkał w 1961; w 1970-73 pełnił funkcję dyrektora WUKO. Równocześnie nadal uprawiał twórczość literacką. W 1960 debiutował jako tłumacz przekładem wiersza A. Müllera pt. „Zjadłem tuńczyka”, ogłoszonym w *Tygodniku Zachodnim* (nr 18). Od tegoż roku należał do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983; okresowo wchodził w skład zarządu Oddziału Zielonogórskiego). Publikował w tym okresie także w *Nurcie* (1965-84), *Poezji* (1966-75, 1978), *Faktach i Myślach* (1968-70). W 1965-73 pełnił funkcję radnego MRN i przewodniczącego Komisji Oświaty i Kultury we Wschowie. Był także członkiem zarządu Wschowskiego Towarzystwa Kultury. Za twórczość literacką i działalność kulturalną otrzymał w 1966 Lubuską Nagrodę Kulturalną oraz nagrodę kulturalną czasopisma *Nadodrza* (1968). W 1973 zamieszkał w Pozna-

niu, gdzie został głównym księgowym w Przedsiębiorstwie Aparatury i Urządzeń Komunalnych. Odbył wiele podróży literackich, m.in. do NRD (kilkakrotnie w 1963-79) oraz do RFN na zaproszenie Inter Naciones (1974) i Deutsches-Polen Institut (1984). Brał udział w seminariach dla tłumaczy w Weimarze (1969), Getyndze (1976) i Bukcow (1977). W 1978 otrzymał tytuł „Honorowego Obywatela m. i Gminy Wschowa”. W 1985-93 był członkiem Stowarzyszenia Tłumaczy Polskich. W 1986 otrzymał Nagrodę Niezależnych. W 1986-87 drukował w wychodzącym poza cenzurą piśmie *Obecność*. W 1986-91 uczestniczył w edycjach gazety mówionej *Struktury III* przy Oddziale Poznańskim Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. W 1989 został członkiem SPP; wszedł w skład zarządu Oddziału Poznańskiego Stowarzyszenia, w 1990-93 pełnił w nim funkcję wiceprezesa. W 1991 został członkiem Polskiego PEN Clubu i Else Lasker-Schüler-Gesellschaft w Wuppertalu. Wiersze i przekłady drukował w piśmie *Borussia* (1993-97), w *Wiadomościach Kościańskich* (1994-2001), *Gazecie Malarzy i Poetów* (1994, 1996-99, 2001). W tym okresie odbył kilka podróży literackich, m.in. uczestniczył w Europejskim Kolegium dla Tłumaczy (EÜK) w Straelen (1990), przebywał w Badenii-Wirtembergii (1991), w Grecji na zaproszenie J. Poethena (1995), w Hesji na zaproszenie Ministerstwa Kultury i Edukacji (2000). W 1998 otrzymał nagrodę „Za nieprzeciętność” *Wiadomości Kościańskich*, a w 1999 tytuł „Dobosza Powstania Wielkopolskiego”. Wyróżniony m.in. odznakami „Zasłużony Działacz Kultury” (1966) i „Za Zasługi w Rozwoju Województwa Zielonogórskiego” (1968), Srebrnym Krzyżem Zasługi (1973), Odznaką Honorową m. Poznania (1976), odznaką „Za Zasługi dla Rozwoju Województwa Poznańskiego” (1978), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1979) oraz odznaczeniem Ehrendadel für Verdienste um die Freundschaft der Völker, przyznany przez Präsidium der Liga für Völkerfreundschaft (NRD, 1971). Mieszka w Poznaniu.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Afryka poety. Wiersze. Pozn.: WP 1958, 54 s.  
Cykle: Ramy do autoportretu; Tunele; Odbicie wieczornego ognia.
2. Przed snem niepokój. [Wiersze]. Pozn.: WP 1962, 45 s.
3. Spokojna scheda. [Wiersze]. Zielona Góra: Lubuskie Tow. Kultury 1963, 16 s.



4. Wschowa w plastyce i poezji. Wystawa prac członków sekcji plastycznej Wschowskiego Towarzystwa Kultury. Wschowa: Wschowskie Tow. Kultury 1965, [8] k.

Album prac plastycznych z wierszami E.W.

5. Zmaganie z lwem. [Wiersze]. Zielona Góra: Lubuskie Tow. Kultury 1965, 16 s.

6. Trudno nasycić ziemię. [Wiersze]. Pozn.: WP 1966, 67 s.

Cykle: Miasto moje; Winnice; Światła na kontynentach; Trudno nasycić ziemię.

7. Cienie przechodzą długie. [Wiersze]. Zielona Góra: Lubuskie Tow. Kultury 1970, 15 s.

8. Turyngia. [Wiersze]. Wwa: PIW 1970, 15 s.

Zawiera wiersz *Po moich oczach*, – oraz cykle: *Zagrożenie*; *Ojcowski krajobraz*; *Reprodukcje*; *Gasną niepokoje*.

9. Słowo i gest. Wiersze i przekłady [z niem.]. Pozn.: WP 1976, 79 s.

Tu przekł. poezji niem. autorów: E. Arendt, J.R. Becher, H. Bereska, J. Bobrowski, P. Celan, H. Cibulka, H. Czechowski, L. Fürberg, J. Gunert, K. Hajek, P. Huchel, B. Jentsch, W. Jöhling, S. Kirsch, A. Koltz, K. Lorenc, A. Müller, R. Nyland, P. Wiens.

10. Powstańczy polem wiedzie ślad. O zbrojnym czynie ludu wielkopolskiego 1918-1919 mową wianą, a gdzie trzeba prozą. Pozn.: WP 1978, 64 s.

11. Co nam obca przemoc wzięła kosą odbierzemy. Wiosna wielkopolskiego ludu w słowie z materii faktu wziętym 1946-48. [Wiersze]. Wyd. 2 [!] Pozn.: WP 1982, 157 s.

12. Woda dla dropia. [Wiersze i proza poetycka]. Bydż.: Pomorze 1987, 57 s.

13. Wyjście z mroku. [Wiersze]. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1987, 88 s.

14. Płonąca satnica. Wielkopole w powstaniach narodowych i w ruchu oporu 1794-1944. [Wiersze]. Pozn.: WP 1988, 115 s.

15. Medalion studzienny. Wiersze wybrane. Post.: P. Łuszczkiewicz. Pozn.: W Drodze 1998, 117 s.

## Przekłady

1. Dopóki serce bije. Wiersze poetów NRD w przekładzie ... Zielona Góra: Lubuskie Tow. Kultury 1965, 16 s.

2. A. Müller: Wodorosty sięgają nieba. [Utwór dramatyczny]. Przekł. powst. przed 1968.

Adapt. radiowa: Adapt.: H. Kurpanik. Radio 1968.

3. H. Cibulka: Czas rokitnika. Kartki z dziennika z Hiddensee. [Wspomnienia]. Wwa: PIW 1971, 89 s.

4. E. Strittmatter: Zapiski w wiejskim kalendarzu. [Opowiadania]. Pozn.: WP 1971, 165 s.

5. E. Strittmatter: Jesienny wtorek. [Powieść]. Pozn.: WP 1973, 174 s.

6. V. Braun: Prowokacje. Wybór, tłum. i wstęp: ... Wwa: PIW 1974, 46 s.

7. E. Strittmatter: Niebieski słowik. [Opowiadanie]. Pozn.: WP 1975, 96 s. Przedr. zob. poz. 10.

8. J. Bobrowski: Wiersze. Wybór, wstęp, tłum.: ... Wwa: PIW 1976, 181 s.

9. F. Fühmann: 22 dni albo Połowa życia. [Powieść]. Pozn.: WP 1976, 219 s.

10. E. Strittmatter: Niebieski słowik i inne opowiadania. Pozn.: WP 1979, 139 s.

11. H. Kipphardt: Aleksander März. [Powieść]. Wwa: PIW 1980, 236 s.

12. A. Müller: Wracam do ciebie Birgit. [Powieść]. Pozn.: WP 1980, 221 s.

13. E. Strittmatter: Moja przyjaciółka Tina Babe; Trzy opowieści słowika. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1981, 175 s.

14. A. Müller: Papierowy gołąb. [Powieść]. Pozn.: WP 1983, 128 s.

15. R. Hochhuth: Miłość w Niemczech. [Powieść]. Post.: M. Podkowiński, Pozn.: WP 1984, 278 s.

16. E. Arendt: Żdźbło ognia. [Wiersze]. Wybór i tłum.: S.H. Kaszyński, ... Przedm.: S.H. Kaszyński. Pozn.: WP 1985, 62 s.

17. K. May: Syn Łowcy Niedźwiedzi. [Powieść]. Pozn.: WP 1986, 240 s. Wyd. 2 także 1989.

18. H. Cibulka: Swantow. Zapiski Andreasa Fleminga. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1988, 133 s.

19. E. Strittmatter: Zielony czerwiec. Opowieść słowika. Pozn.: WP 1988, 138 s.

20. I. Tielsch: Cierpki smak wspomnień. Opowiadanie. Bydż.: Pomorze 1989, 112 s.

21. M. Bruns: Dziewiąty syn Wita Stwosza. [Opowieść]. Wwa: PIW 1991, 269 s.

22. E. Lasker-Schüler: Ballady hebrajskie i inne wiersze. Wybór, wstęp i interpretacja ... Pozn.: SPP 1991, 86 s.

23. K. May: Przez krainę Skipetarów. Opowieść podróżnicza. Pozn.: WP 1991, 334 s.

24. E. Lasker-Schüler: Poezje. Lyrik. Wybór i przekł. ... Wstęp: S.H. Kaszyński. Głosy o E. Lasker-Schüler: W. Oszejka, S. Sterna-Wachowiak. Pozn.: SPP 1992, 203 s.

Tekst równoległe w jęz. pol. i niem.

25. J. Poethen: Ryba na białym papierze. Wybór poezji. Wybrał i przeł. ... Wstęp: S. Sterna-Wachowiak. Pozn.: SPP 1994, 88 s.

26. Ich denke an... [Antologia wierszy]. [Przeł.] ... [Wstęp:] H. Kaszyński. Pozn.: SPP 1995, 75 s. Zawiera także wiersze E.W. w przekł. autora.

27. L. Ossowski: Wilcze jagody. [Powieść]. Pozn.: Rebis 1998, 395 s.

28. E. Wachowiak: Drei Gedichte. [Wiersze]. [Przeł.] ..., F. Shop. Warmbronn: Ulrich Keicher 1999, 13 s.

29. A. Müller-Górzno: Kogóż mam się lękać? Wspomnienia wielkopolskiej Niemki 1945-1949. Przekł. i wprowadzenie ... Poznań: SPP 2000, 94 s.

30. J. Poethen: Oddech bogów. Eseje greckie. Oprac. i wstępem poprzedził S. Sterna-Wachowiak. Poznań: SPP 2000, 195 s.

31. F. Werfel: Znajomy charakter pisma. [Powieść]. Poznań: Księg. św. Wojciecha 2001, 127 s.

#### Prace redakcyjne

1. Dopowiedzenie świtu. Antologia poezji Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Wyboru dokonali: S.H. Kaszyński, ... Poznań: WP 1969, 257 s. Wyd. 2 zmien. i poszerz. także 1974.

Tu również noty biogr. i przekł. E.W.

2. Z mroku w blask. Montaż literacko-muzyczny oparty na przekładach współczesnych utworów literackich NRD. Scenariusz ... Wyst. Zielona Góra, Estrada Zielonogórska 1969.

Zob. też Przekłady poz. 6, 8, 16, 22, 24, 25.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1975, 1979, 1988, 2002. — Z dziennika Eugeniusza Wachowiaka. W: B. Cader: Z pamiętnych dni wyzwolenia Wielkopolski i Poznania w roku 1945. Poznań 1962. — E. Wachowiak: To co się liczy. *Nadodrże* 1968 nr 1. — E. Wachowiak: Siegnąłem po poezję NRD... *Litery* 1968 nr 6. — E. Wachowiak: Przystawialność słowa. Z rozważań poety i tłumacza. *Nadodrże* 1981 nr 15. — Wywiad. Tłumacz — twórca czy pośrednik? Z E.W. — poetą i tłumaczem literatury niemieckojęzycznej rozmawia R. Szura. *Pro Libris* 2002 nr 1.

SWPP 2 (F. Lichodziejewska). — PP (F. Lichodziejewska). [Afryka poety:] S. Czernik. *Orka* 1958 nr 48; M. Grzeszczak: W poszukiwaniu poetyckiego konkretności. *Nowy Świat* 1958 nr 51. — J. Kmita: Poezja owocnie poszukiwania. *Nadodrże* 1963 nr 3 [rec.: Przed snem niepokój]. — [Spokojna scheda:] T. Burek: Wyobraźnia jeszcze nieosięgnięta. *Współczesność* 1964 nr 8; T. Kajan: Poetyckie tropy. *Życie Lit* 1964 nr 2. — [Zmaganie z lwem:] M.M. Kozłowski: Zapuszczam macki w kształty nieprzebyte. *Nurt* 1965 nr 5; S. Melkowski: Nowe głosy. *Nadodrże* 1965 nr 10 [m.in. dot. E.W.]. — S. Melkowski: Próby spojrzenia. *Nadodrże* 1965 nr 11 [rec. przekł.: Dopóki serce bije]. — J. Ratajczak: Od „Afryki” do współczesności. *Wiatrak* 1965 nr 3. — A.K. Waśkiewicz: Z poezji NRD. *Twórczość* 1965 nr 2 [rec. przekł.: Dopóki serce bije]. — [Trudno nasycić ziemię:] E. Fornalczyk: Siejący spokój i odbierający ciszę. *Gaz Ziel-górs* 1966 nr 269; A.K. Waśkiewicz. *Wiatrak* 1966 nr 23; M. Garbala: Sycąc swoją ziemię. *Agora* 1967 nr 15; P. Kuncewicz: Takie widzi światą koto. *Nadodrże* 1967 nr 1. — A.K. Waśkiewicz: Szkice do portretów. *Nadodrże* 1968 nr 4. — P. Fornalczyk: Ufni i nieufni. *Nadodrże* 1970 nr 25 [m.in. dot.: Cienie przechodzą długiej. — W. Natanson. *Nadodrże* 1970 nr 2 [rec. wybór: Dopowiedzenie świtu]. — [Turyngia:] W. Natanson: Od niepokoju do nadziei. *Nadodrże* 1970 nr 26; A.K. Waśkiewicz: Dziennik z podróży, czyli poezja użytkowa. *Fakty i Myśli* 1970 nr 25; L. Szaruga: Turyngia i okolice. *Poezja* 1971 nr 3. — J. Koprowski: Miniatury Strittmattiera po polsku. *Lit. na Świecie* 1972 nr 1 [dot. przekł. E.W.]. — S. Sterna-Wachowiak: Outsider powracający. *Litery* 1972 nr 10 [rec.: Turyngia]. — R. Rowiński: Łuka po człowieku. *Nadodrże* 1973 nr 9 [dot. pobytu E.W. we Wschowie].

— [A.K. Waśkiewicz] (k.k): Ludzie trzydziestolecia. *Nadodrże* 1974 nr 16. — T. Błażejowski: Szkice do portretu tłumacza. *Nadodrże* 1975 nr 21. — [Słowo i gest:] T. Błażejowski: Słowo i moralność. *Nadodrże* 1977 nr 23; M. Jakitowicz. *Literatura* 1977 nr 14. — [Powstańczy polem wiedzie ślad:] E. Biela: Powstańczy ślad. *Tyg. Kult.* 1979 nr 9; W. Jamrozak: W sześćdziesiąt lat później. *Nurt* 1979 nr 7; S. Lichański: Poemat o powstaniu wielkopolskim. *Poezja* 1979 nr 7; J.M. Gisges: Zwycięski powstańczy zryw. W tegoż: *Moje prywatne miniatury*. Wwa 1982. — M. Kowalska-Szpakowska: Cudze słowo u W. *Nadodrże* 1982 nr 14 [rec.: Co nam obca przemoc wzięła, kosa odbierzemy]. — B. Chrzastowska. *Przew. Katol* 1988 nr 29 [rec.: Wyjście z mroku]. — D.T. Lebiada: Gry w absurdalny surrealizm. *Nowe Książ.* 1988 nr 3, przedr. w tegoż: *Przedśionek wieczności*. Bydgoszcz 1998 [rec.: Woda dla drobiaz. — P. Majerski: Egzotyca codzienność wyobraźni. *Nowe Książ.* 1998 nr 10 [rec.: Medalion studzienny]. — P. Łuszczkiewicz: Świeca sakramentów. O poezji E.W. W tegoż: *Pociąg do Poznania*. Poznań 2000.

B.M.

#### WACHOWIAK Sergiusz

zob. STERNA-WACHOWIAK Sergiusz

#### WACHOWICZ Barbara ur. 1937

Krypt.: B.W.; Baś; (hw).

Autorka reportaży, opowieści biograficznych, scenarzystka, fotografik, reżyser.

Urodzona 18 maja 1937 w Warszawie w rodzinie ziemiańskiej; córka Zenona Wachowicza, inżyniera rolnika, i Aliny z Krystków, farmaceutki. Dzieciństwo spędziła na Podlasiu. Po II wojnie światowej zamieszkała w Warszawie. Uczęszczała do Liceum im. A. Mickiewicza w Piastowie; w 1955 zdała maturę. Następnie przez rok studiowała historię, a od 1956 dziennikarstwo na Uniwersytecie Warszawskim; w 1961 uzyskała magisterium. Od 1956 była także studentką Studium Historii i Teorii Filmu Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej w Łodzi, działającego przy Instytucie Sztuki PAN w Warszawie; w 1958 obroniła tam pracę dyplomową. Debiutowała w 1956 reportażem pt. „Dzień dzisiejszy Lipiec Reymontowski”, opublikowanym na łamach *Życia Warszawy* (nr 17). W 1957 podjęła pracę w redakcji tygodnika *Ekrany*; do 1974 ogłaszała tam (m.in. podp.: B.W., Baś) reportaże, korespondencje zagraniczne, wywiady oraz szkice dotyczące polskich aktorów przedwojennych (m.in. cykl pt. „Na ekranie wspomnień”). W tym okresie drukowała także na łamach m.in. tygodników *Świat* (1962, 1965-67), *Przekrój* (1963, 1967), *Panorama* (1964-68), *Ty i ja* (1968-71). W 1966 otrzymała za cykl reportaży szlakami A. Mickiewicza na Litwie, F. Chopina w Szkocji, J. Conrada w Anglii nagrodę im. J. Bruna dla młodych dziennikarzy, przyznawaną przez SDP. W 1971 zawarła związek małżeński z Józefem Napiórkowskim, scenografem. Od 1973 była członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983; okresowo należała do zarządu Klubu Literatury Faktu). W 1975 otrzymała

nagrodę m. Kielce za działalność popularyzatorską związaną z ziemią rodzinną Żeromskiego. Współpracowała z telewizją (od 1962) i radiem (od 1975) jako autorka scenariuszy, słuchowisk i pogadank poświęconych sławnym Polakom, m.in. audycji nadawanych w rocznice powstania warszawskiego (1979–2001), cykli audycji o H. Sienkiewiczu (1996) i F. Chopinie (1996) w Radiu Alex w Zakopanem, o A. Mickiewiczu (1998) w Radiu Merkury w Poznaniu, cykli telewizyjnych „Kobiety ich życia” (1972), „Gawędy mickiewiczowskie” (1998) oraz cyklu o bohaterach Szarych Szeregów pt. „W Skarbcu”. Za twórczość tę otrzymała wielokrotnie nagrody. Przygotowała dla Wytwórni Filmów Oświatowych kilkadziesiąt scenariuszy i komentarzy filmowych o tematyce krajoznawczej i literackiej, m.in. do cyklu o Podhalu („Orawo, Orawo”, „Rytmy spiskie”, „Rzeźbione requiem”, „Harenda”) oraz do filmów „Nalęczowska jesień” (o S. Żeromskim), „Tam gdzie pisał Reymont”. W 1978–2002 opracowywała jako autorka scenariuszy, narrator i reżyser słowno-muzyczne widowiska biograficzne (poświęcone m.in. S. Moniuszce, K. Kurpińskiemu, H. Sienkiewiczu, A. Mickiewiczu, F. Chopinowi, T. Kościuszcze), wystawiane na scenach teatrów i filharmonii w Łodzi, Białymstoku, Lublinie, Gdańsku, Rzeszowie, Warszawie i Poznaniu. Od 1987 była także autorką scenariuszy wystaw poświęconych wielkim Polakom, prezentowanych w kraju i za granicą. Artykuły, reportaże, recenzje publikowała w tym okresie m.in. nadal na łamach tygodnika *Przekrój* (1970–90; tu m.in. cykle pt.: „Głos z Litwy”, „Z ziemi włoskiej”, „Pamiętka z Solury”) oraz *Filmu* (1973–81), *Przemian* (1976–89; tu m.in. w 1985 cykl pt. „Ogród młodości”), *Kontrastów* (1980, 1985–89), *Stolicy* (1981, 1985–89; tu m.in. cykl o Szarych Szeregach). W 1987 otrzymała pierwszą nagrodę im. H. Sienkiewicza, przyznawaną przez Towarzystwo im. H. Sienkiewicza, a w 1988 nagrodę czasopisma *Kontrasty* i Klubu Literatury Faktu za wybitne osiągnięcia w dziedzinie reportażu literackiego. Oprócz działalności literackiej zajmowała się także pracą społeczną, m.in. brała udział w pracach Komitetu Opieki nad Grobami Żołnierzy Batalionu „Zośka” (członek prezydium od 1988), opiekowała się matkami poległych harcerzy, uczestniczyła w działalności społecznych komitetów budowy szkół na wsi podlaskiej i kieleckiej. Została członkiem Towarzystwa Przyjaciół Warszawy, Towarzystwa Miłośników Twórczości J. Kasprzowicza (od 1966), Towarzystwa im. H. Sienkiewicza (od 1985), Towarzystwa im. S. Żeromskiego (od 1988; członek honorowy), Klubu Miłośników Litwy. W związku ze swoimi pracami wiele podróżowała za granicę, m.in. wielokrotnie na Litwę (1961, 1976, 1979, 1989, 1993, 1998), do Anglii i Szkocji (1964), Norwegii (1967, 1982), Włoch

i Szwajcarii (1976–2000), na Ukrainę (do Krzemieńca, 1976), na Białoruś (1988, 1995 i później), do Kanady (1990, 1991), Stanów Zjednoczonych (1990, 1991, 2000) i Australii (1992). W 1988 otrzymała honorowe obywatelstwo Płońsk, a w 1991 Drohiczyzna. W 1989 została członkiem Stowarzyszenia Autorów Dzieł Naukowych, a w 1991 SPP. W 1989 otrzymała nagrodę im. L. Benedyktowicza, przyznawaną przez Zarząd Wojewódzki Unii Chrześcijańsko-Społecznej w Siedlcach, w 1993 nagrodę Srebrny As, przyznawaną przez Polish Promotion Corporation za pielęgnowanie w swoich książkach tradycji narodowej, w 1998 nagrodę im. W. Hulewicz, przyznawaną przez Oficynę Literatów i Dziennikarzy „Pod wiatr” i Oddział Warszawski ZLP za twórczość poświęconą Mickiewiczu i tradycji polskiej na Kresach, w 2000 nagrodę radiową Złousty Chryzostom za nieskazitelną polszczyznę, w 2001 nagrodę Mistrz Mowy Polskiej, w 2002 nagrodę Złoty Mikrofon, w 2003 nagrodę m. Warszawy, nadto w 1995 Order Uśmiechu, przyznawany przez dzieci. Wyróżniona m.in. odznaką „Za Zasługi dla Kielecczyzny” (1985), Złotym Krzyżem „Za Zasługi dla ZHP” (1990), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1995), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1997), Odznaką Honorową Batalionu „Zośka” (1997), Orderem „Mater Polonia Nostra Est”, przyznawanym przez Kapitułę Orderu Społeczno-Narodowego składającą się z żołnierzy Polski podziemnej i więźniów politycznych PRL (2001), Laską Skautową „Niezawodnemu Przyjacielowi Harcerstwa” (2002). Mieszka w Warszawie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Portrety. Cykl filmów dokumentalnych. TV 1964–1967.

– Żeromski. 1964.

– Sienkiewicz. 1966.

Nagroda Kom. do Spraw Radia i Telewizji w 1967.

– Reymont. 1967.

2. Filmowe przygody małego rycerza. Wwa: WaiF 1971, 323 s. Wyd. 2 tamże 1973.

Reportaż dot. realizacji filmu wg powieści H. Sienkiewicza Pan Wołodyjowski.

3. Kobiety ich życia. [Scenariusz i narracja cyklu widowisk biograficznych]. TV 1971–1974.

Części cyklu: 1971: Jego Marie [o H. Sienkiewiczu]; W Ojczyźnie serce me zostało. Cz. 1–2 [o A. Mickiewiczu]; – 1972: Harenda moja miłość [o J. Kasprzowiczu]; Ordynat Opinogórski [o Z. Kraszińskim]; Samotny jak nikt [o C.K. Norwidzie]; Syn Salomei [o J. Słowackim]; – 1974: Muzy Fryderyka [o F. Chopinie].

Nagroda Kom. do Spraw Radia i Telewizji w 1972.

4. Malwy na lewadach. [Opowieści biograficzno-historyczne]. Wwa: Iskry 1972, 330 s. Wyd. nast.: wyd. 2 rozszerz. i zmien. Wwa: Wydawn. RTV 1983,

557 s., wyd. 3 tamże 1985; [wyd. 4] zmien. Wwa: Rytm 2000, 632 s.

Zawartość wyd. 1: Z Chopinem w Brytanii; Wędrowka do Patusa (o J. Conradzie); W stronę Szekspira; Rendez-vous z panem Mickiewiczem; Strząsać maryny w rodzinnych ogrodach (o J. Słowackim we Florencji); Siedziba Sienkiewicza (w Obłęgorku); Powrót do Lipiec (o W. Reymontach); Dom na wzgórzu Trollów (o E. Griegu); Sigrid córka Ingvalda (o S. Undset); Wieczory na Harendzie (o J. i M. Kasprowicach); Tropem „Trędowatej” (o H. Mniszce); — W wyd. 2 dodano: Dni błękitniejszej nad Rzymem (o Z. Krasińskim); Domowa pieśń Moniuszki; Hamlet na sprzedaż (o W. Szekspirze); Judy z San Michele (o A. Munthe); Każdy ma swoją Itakę (o J. Conradzie); Lucy z Wyspy Księcia (o L.M. Montgomerie); Małwy na lewadach (m.in. o F. Chopinie); Tam u Niemowej odnogi, tam u zielonej rozłogi (o A. Mickiewiczu); Oto obchodzimy Dziady! (pamięci S. Jasiukiewicza); Pamiętka z Solury (o T. Kościuszcze); Pójdzim z Orłem Białym (o C. Norwidzie i Z. Krasińskim); Ptaki nad fiordem (o T. Vessas); Puchar Rapperswilu (o S. Żeromskim); Róża pachnąca góra Palatynu (o pobycie A. Mickiewicza w Rzymie); Szwajcarskie żurawie (Połacy w Szwajcarii); Tataraki nad Niewiazą (o M. Wańkowiczu); U piramidy Cestusza (m.in. dot. P.B. Shelleya i J. Keatsa); Wielkopolski dom (o Muzeum Lit. H. Sienkiewicza w Pozn.); W Marylinach Bolciennikach (o M. z Wereszczaków Putkame-rowej).

Zawartość [wyd. 4]: I. „Jak te wierzy nasze, pamiętasz?” (z Chopinem w Ojczyźnie i Szkocji); „Najdroższe kochania”; Małwy na lewadach. — II. „Na lewadzie drzewo rozłożyste”; „Dobranoc mój księżu” (z Szekspirem w Stratfordzie i pałacu Makbeta); Droga do Patusa (tropy Conrada w Anglii). — III. „Deby co polskość stróżują” (z Kościuszką na Polesiu); „Na poleskiej ziemi urodzony”; Polesia czar. — IV. Szwajcarskie żurawie; Pamiętka z Solury (ostatnia przystań Kościuszki); Szwajcarskie żurawie (losy Polaków pielgrzymujących do Solury); Rzeźbiarka młodości (Krasińskiego młodość nad Lemnem); „Kędy śnieżnych gór błyszczą korony” (Słowackiego alpejskie lata); Litwa lozańska (Mickiewicza wiek męski — wiek kłęski w Lozannie); Puchar Rapperswilu (Muzeum Polskie i jego bibliotekarz — Stefan Żeromski). — V. Z ziemi włoskiej; „Róża pachnąca góra Palatynu” (Rzym młodego Mickiewicza); „Dni błękitniejszej nad Rzymem” (rzymskie drogi Krasińskiego i Słowackiego); U piramidy Cestusza (miejsce rzymskiego spoczynku Shelleya i Keatsa); „Pójdzim z orłem białym” (Norwid — Krasiński — Mickiewicz. Czas Wiosny Ludów); „Strząsać maryny w rodzinnych ogrodach” (Florencja Michała Anioła, Słowackiego i Żeromskiego); Judy z San Michele (dom autora „Księgi z San Michele” na Ana-capri); Każdy ma swoją Itakę (Żeromski z synkiem na Capri). — VI. Ptaki nad fiordem; Dom na wzgórzu Trollów (Edward Grieg i jego przystań w Trolldhaugen); Sigrid, córka Ingvalda (losy Sigrid Undset i jej dom w Lillehammer); Ptaki nad fiordem (rozmo-wa z Tarjei Vesaasem, autorem „Ptaków”). — VII. „Droga wiodła do Polski ze wszystkich na świecie Norwegii” (epopea III walk Brygady Strzelców Podhalańskich w Narviku i miasto — dziś). — VIII. Domowa pieśń Moniuszki (gniazdo rodzinne i dzieje autora „Halki”).

5. Marie jego życia. [Opowieść biograficzna]. Zdjęcia ... Kr.: WL 1972, 448 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1973; wyd. 3 rozszerz. Wwa: Wydawn. RTV 1985, 509 s., wyd. 4 tamże 1986; wyd. 4 [!] Wwa: Świat Książki 1994; wyd. 5 rozszerz. Wwa: Rytm 1996, wyd. 6 tamże 2001.

Dot. H. Sienkiewicza. Przekł. czes.: Marie jeho života. [Przeł.] V. Zapletalová. Praha 1979.

6. Krajobrazy Żeromskiego. Scenariusz filmu dokumentalnego. [Współaut.:] S. Grabowski. TV 1974.

7. Ziemia uroczna Stefana Żeromskiego. Zdjęcia ... [Album]. Kr.: KAW; Kielce: Woj. Oddz. Inf. Turystycznej 1975, [8] k.

8. Ziemia Żeromskiego. Scenariusz cyklu dokumentalnego. Cz. 1. Legenda; cz. 2. Edukacja. TV 1975.

Według inf. autorki przygotowane następne części nie zostały zrealizowane: cz. 3. Wolność; cz. 4. Miłość.

9. Godzina miłości. [Scenariusz widowiska telewizyjnego]. TV 1977.

Prezentacja najslawniejszych polskich par.

10. Syn Polski. [Sylwetka H. Sienkiewicza]. Pozn.: Miej. Bibl. Publiczna im. E. Raczyńskiego; Wielkop. Tow. Przyj. Książki 1978, 12 s.

Wyd. z okazji otwarcia Muzeum Lit. H. Sienkiewicza w Pozn.

11. Wiatr „Przedwiośnia”. Scenariusz filmu dokumentalnego, TV 1978.

Dot. genezy powstania powieści S. Żeromskiego. — Grand Prix na Ogólnopolskim Festiwalu Filmów Społ.-polit. w 1979.

12. Ciebie jedną kocham. [Opowieść reportersko-biograficzna]. Zdjęcia ... Wwa: Iskry 1979, 355 s. Wyd. 2 rozszerz. Wwa: Wydawn. RTV 1988.

Dot. S. Żeromskiego. — Pierwotny tytuł: Jasne kwiaty mojej doliny. — I nagroda w Ogólnopolskim Konkursie Lit. „Ziemia S. Żeromskiego”, przyznana przez Urząd Woj. w Kielcach, *Przemiany*, Stow. Łódz. Literatów, Woj. Kom. Związków Zawodowych i WL w 1988.

13. Czas nasturcji. [Widowisko biograficzne]. Praprem. Kr., T. Lud. 1984. Por. poz. 16.

Dot. J. Kasprowicza.

14. Powrót na Harendę. (O J. Kasprowiczu). Scenariusz filmu dokumentalnego. TV 1985.

15. Mój Dziad Henryk. Praprem. Wwa, Klub im. W. Pietrzaka 1986.

Monodram o H. Sienkiewiczu przygotowany dla jego wnuczki M. Sienkiewicz.

16. Czas nasturcji. Ścieżkami Kasprowicza. [Opowieść reportersko-biograficzna]. Wwa: SiT 1989, 397 s. Por. poz. 13.

Nagroda Stow. Księgarzy Pol. w 1990.

17. Nim słońce wzejdzie — trybuna romantyków. [Cz. 1-3:] Duchem i sztandarem; Moja Ojczyzna; A spotkanie plac — powietrze. [Scenariusz telewizyjnego widowiska w 3 częściach]. TV 1990.

Dot. wzajemnych relacji A. Mickiewicza, J. Słowackiego, Z. Krasińskiego i C.K. Norwida.

18. Ogród młodości. [Opowieść biograficzna]. Wwa: Wydawn. RTV 1990, 517 s.

Dot. S. Żeromskiego.

19. „W ojczyźnie serce me zostało”. Szlakiem Mickiewicza, Słowackiego, Chopina, Sienkiewicza, Orzeszkowej, Reymonta, Żeromskiego, Wańkowicza. [Album]. Zdjęcia, tekst ... Wwa: Interpress 1991, 267 s.

20. „Ty jesteś jak zdrowie”. Z Mickiewiczem nad Wilią i Świtezją; Ze Słowackim w Krzemieńcu; Z Orzeszkową nad Niemnem. [Opowieści reportersko-biograficzne]. Wwa: Rytm 1993, 344 s. Wyd. nast. także: wyd. 2 popraw. 1994, wyd. 3 uzup. 1995, [wyd. 4] uzup. 1998, wyd. 5 uzup. 2002.

21. Nazwę Cię – Kościuszko. [Widowisko teatralne]. Praprem. Wwa, Łazienki Królewskie 1994.

22. Druhu Oleńko! Druhu Andrzeju! Gawęda o twórcach Harcerstwa Polskiego Oldze i Andrzeju Małkowskich. Wwa: Rytm 1995, 280 s. Wyd. uzup. także 2000.

T. 1. cyklu *Wierna Rzeka Harcerstwa*.

23. Rudy, Alek i Zośka. Scenariusz filmu dokumentalnego. TV 1996.

Dot. bohaterów powieści A. Kamińskiego: Kamienie na szaniec.

24. Mickiewiczowskie gawędy Barbary Wachowicz. Cz. 1-12. Scenariusz, narracja. TV 1989.

25. Dom Sienkiewicza. [Opowieść biograficzna]. Wwa: Rytm 2000, 216 s.

26. Nazwę Cię – Kościuszko! Szlakiem bitewnym Naczelnika w Ameryce. [Opowieść biograficzna]. Wwa: Rytm 2000, 516 s.

27. Wigilie polskie. Adam Mickiewicz. [Opowieść historyczno-biograficzna]. Wwa: Rytm 2001, 381 s.

28. „Kamyk na szanću”. Gawęda o Druhu Aleksandrze Kamińskim w stulecie urodzin. Zdjęcia ... Wwa: Rytm 2002, 635 s.

T. 2. cyklu *Wierna Rzeka Harcerstwa*.

I nagroda Edukacja XXI w 2003.

29. Rudy, Alek, Zośka. Gawęda o bohaterach „Kamieni na szaniec”. Wwa: Rytm 2003, 580 s.

T. 3. cyklu *Wierna Rzeka Harcerstwa*.

## Scenariusze widowisk słowno-muzycznych

1. Wiwat Pan Moniuszko. Scenariusz, narracja, reż. ... Praprem. Gdańsk, Opera Bałtycka 1979.

Wyst. w wersji rozszerz. i zmien. Pozn., T. Wielki 2002.

2. Wigilie polskie. Od Kochanowskiego do Baczyńskiego. Scenariusz, narracja, reż. ... Praprem. Łódź, T. Wielki 1981.

3. Dla pokrzepienia serc. Scenariusz, narracja, reż. ... Praprem. Wwa 1986.

Wyst. w wersji rozszerz. i zmien. Wwa, Zamek Królewski 1996. – Dot. H. Sienkiewicza.

4. Nasz Karol. Scenariusz, narracja, reż. ... Praprem. Wwa, T. Wielki 1987.

Dot. K. Kurpińskiego.

5. Reduta Żeromskiego. Scenariusz, narracja, reż. ... Praprem. Lubl., Filharmonia Lubel, 1988.

6. „I była w tym Polska”. Scenariusz, narracja, reż. ... Praprem. Lubl., Filharmonia Lubel. 1989.

O F. Chopinie.

7. A imię jej – Niepodległa! Scenariusz, narracja, reż. ... Praprem. Rzeszów, Filharmonia Rzeszowska 1991.

Wizja Polski u S. Żeromskiego i J. Piłsudskiego.

8. „Wigilie polskie”, opłatek z Mickiewiczem, Słowackim, Chopinem, Harcerzami Szarych Szeregów. Scenariusz, narracja, reż. ... Praprem. Pozn., T. Wielki 1997.

9. Ty jesteś jak zdrowie. Scenariusz, narracja, reż. ... Praprem. Wilno 1998.

10. „Ziarno Polski”. Scenariusz, narracja, reż. ... Praprem. Wwa, Muzeum Paderewskiego 1999.

Dot. J. Słowackiego.

## Adaptacje i montaż

1. Trędowata. Adapt. telewizyjna powieści H. Mniszkówny. TV 1965.

2. Cale życie Sabiny. Adapt. telewizyjna powieści H. Boguszewskiej. [Współaut.:] W. Czapińska. TV 1968.

3. Błękitny zamek. Adapt. teatr. powieści L. Montgomery. [Współaut.:] K. Ślaska. Wyst. Łódź, T. Ziemi Łódz. 1978. Por. poz. 4.

4. Błękitny zamek. Libretto musicalu na podstawie powieści L. Montgomery. [Współaut.:] K. Ślaska. Muz.: R. Czubyty. Wyst. Wr., T. Muz. 1979. Por. poz. 3.

Nadto scenariusze wystaw:

1. „W ojczyźnie serce me zostało”. Szlakiem Mickiewicza, Słowackiego, Chopina, Sienkiewicza, Wańkowskiego, Żeromskiego. Scenariusz, zdjęcia ... Kr., Biuro Wystaw Artyst. 1987. Por. Twórczość poz. 19.

2. „Kamyk na szanću”. Opowieść o Druhu Aleksandrze Kamińskim i jego bohaterach – harcerzach Szarych Szeregów. Scenariusz, zbiory ikonografii, eksponatów, zdjęcia współcz. ... Łódź, Muzeum Historii Łodzi 1991.

3. „Nazwę Cię – Kościuszko! Amerykańskim bitewnym tropem Naczelnika. Scenariusz, zdjęcia ... Chicago 1991, Kr. 1994.

4. „Głos Najbliższy” – życie Fryderyka Chopina. Scenariusz, wybór ikonografii i eksponatów, zdjęcia współcz. ... Wyst. stała od 1993 w Polish-American Museum w Nowym Jorku.

Dar dla Polonii.

5. Henryk Sienkiewicz (1846-1916). „Dla pokrzepienia serc”. Scenariusz, zbiór ikonografii, zdjęcia współcz. ... Wwa, Ratusz 1996.

6. „Żar słowa i treści rozsądek”. Scenariusz, wybór ikonografii, zdjęcia współcz. ... Biografia



i twórczość Poety – Myśliciela – Artysty – Grafika  
C.K. Norwida. Rzym 2001.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988, 2002 – Wywady: Tropami polskości. Rozm. H. Kowalska. *Kierunki* 1989 nr 2; Czas umarłych przodków. Rozm. J. Kubica. *Fotografia* 1989 nr 1; Lekcja polskiego. Rozm. M. Büthner-Zawadzka. *Życie Warsz.* 1994 nr 64; „Życie zawsze pięknie z podniesioną głową”. Rozm. B. Młotkowska. *Kalej. Tyg.* 1998 z 23 VII. Kościuszko powraca do Ameryki. Warta polskości. Rozm. J.M. Paluch. *Nowy Dz. dod. Prz. Pol.* Nowy Jork 2000 nr z 10 XI.

LP XX w. (red.)

[Filmowe przygody małego rycerza:] Cz. Dondzillo: Potrzebne, pozytywne i przyjemne. *Film* 1971 nr 43; S. Janicki. *Nowe Książ.* 1971 nr 17. – J. Czyżkowski: Podróże B.W. *Nowe Książ.* 1972 nr 21 [rec.: Malwy na lewadach]. – [Marie jęgo życia:] J. Iwaszkiewicz: Marie. *Życie Warsz.* 1972 nr 109; W. Szymborska. *Życie Lit.* 1972 nr 22. – [E. Bury] E. Bustan. *Sl. Powsz.* 1973 nr 21 [rec.: Kobiety ich życia]. – M. Kamievska: Malwy na lewadach – czyli śladami twórców. *Polonistyka* 1973 nr 5 [rec.: Malwy na lewadach]. – S. Kończak: Miłość w życiu H. Sienkiewicza. *Polonistyka* 1973 nr 2 [rec.: Marie jęgo życia]. – [K.T. Toeplitz] K.T. Miłość tamtych czasów. *Teatr* 1973 nr 4 [rec.: Kobiety ich życia]. – [Marie jęgo życia:] M. Wistowska: Five Marys. Les cinq Mariés. *Polish Literature*, Wwa 1973 nr 1 [tekst w jęz. ang i franc.]; W. Żukrowski: Serca i łoża. W tegoż: W głębi zwierciadła. Wwa 1975. – S. Krawczyński: Za pan brat z Kielecczyną. *Przemiany* 1974 nr 7. – [K.T. Toeplitz] K.T. Nikt już nie pisze takich książek. *Kultura* 1979 nr 48. – J. Kadziela: Wczoraj i dziś ziemi kieleckiej. *Nowe Książ.* 1980 nr 3 [rec.: Ciebie jedną kocham]. – K. Konecka: Czajka duszy twojej. (Portret B.W.). *Kontrasty* 1980 nr 6. – [Ciebie jedną kocham:] D. Sidorski: Opowieść zmysłowa. *Kontrasty* 1980 nr 6; M. Warneńska: Drzewo nadal zielone... *Perspektywy* 1980 nr 4; J.M. Gisges: O ziemi Żeromskiego inaczej. W tegoż: Moje prywatne miniatyry. Wwa 1982. – D. Sidorski: Być kobietą. *Prz. Tyg.* 1983 nr 22. – [Malwy na lewadach:] M. Niedziejko: „Malwy” po raz drugi. *Opole* 1984 nr 5; M. Warneńska: Malwy rozkwitły na nowo. *Fakty* 1984 nr 25; K. Naturowicz: Seans pani Barbary. *Kierunki* 1985 nr 40. – [Marie jęgo życia:] W. Kiwilszo: Opowieść romantyczna. *Stolica* 1986 nr 20; L. Ludorowski: Miłość jęgo życia. *Tyg. Demokr.* 1986 nr 43; U. Gomuła: *Tak i Nie Śląsk* 1988 nr 9. – O. Jedrzejczyk: Miejsce było nad wyraz piękne. *Gaz. Krak.* 1988 nr 81 [rec.: Ciebie jedną kocham]. – R. Karaś: Zjawisko B.W. *Stolica* 1988 nr 33. – W. Krzemieński: Francuskie perfumy. *Odgłosy* 1988 nr 33 [rec.: Malwy na lewadach]. – A. Staniszevski: Życia zapach i melodia, czyli o pisarstwie B.W. *Kontrasty* 1988 nr 8. – D. Koneczna-Malatyńska: „Oczywiście moja”. *Odgłosy* 1989 nr 19 [dot. wystawy: „W ojczyźnie serce me zostało.”]. – M. Niedziejko: „Uroczna ziemia” Stefana Żeromskiego. *Tryb. Opol.* 1989 nr 6 [rec.: Ciebie jedną kocham]. – B. Kazimierzczak: Reportaż B.W. Lektura sercu bliska. *Sl. Powsz.* 1990 nr 173 [rec.: Ogród młodości]. – M. Olchowska: B.W. w „Harendzie”. *Nowe Książ.* 1990 nr 10 [rec.: Czas naturcji]. – J.S. Pasierb: B.W. *Więź* 1990 nr 5/6. – [Ogród młodości:] B. Riss: W krainie Żeromskiego. *Życie Warsz.* 1990 nr 264; A. Zawistowska: Czas odnaleziony. *Antena* 1990 nr 49. – W. Czapińska: Bastia. *Glob* 1992 nr 13. – K. Koźniewski: *Wiad. Kult.* 1995 nr 49 [rec.: Druhno Oleńko! Druhno Andrzej!]. – K. Wołyn-Zmorzyński: Śladami Miekiewicza po Litwie (Szkieł o reportażach historycznych B.W.). W: Poetyka i pragmatyka gatunków dziennikarskich. Rzeszów 1999. – A. Piwkowska: Polska jest wszędzie. *Nowe Książ.* 2000 nr 10 [rec.: Dom Sienkiewicza; Malwy na lewadach]. – W.A. Wierzewski: Jeszcze pamięć nie zginęła”. *Zgoda*, Chicago 2000 nr 24 [rec.: Nazwę Cię – Kościuszkol!]. – J. Dmowski: „Nazwę Cię – wierał”. *Postacie literatury polskiej. Myśl Pol.* 2001 nr 11, dod. – M. Kintziuk: Dama polskiej mowy. *Życie* 2001 nr 168. – Ludzie naszej Polski. Ona polskości pełni straż. *Nasza Pol.* 2002 nr 51/52.

B.M.

## WACZKÓW Józef

ur. 1933

Pseud.: Adam Paryski; Andrzej Paryski; J.W.; Jan Popielak; (JW); (w); Wacz; Zef You.  
Tłumacz, krytyk literacki, poeta.

Urodzony 11 marca 1933 w Żyrardowie; syn Leona Waczków, urzędnika, i Stanisławy ze Smogorzewskich. W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Dąbrowie Tarnowskiej, gdzie ukończył szkołę podstawową. Po zakończeniu II wojny światowej zamieszkał w Elblągu; w 1951 zdał maturę w tamtejszym liceum. Następnie studiował polonistykę i romanistykę na Uniwersytecie Warszawskim (UW). Debiutował w 1954 przekładem wiersza S. Szczipaczowa pt. „Nie widzą siebie przestrzenie zamglone...”, ogłoszonym w tygodniku *Dookoła świata* (nr 5). Uczestniczył w studenckim życiu kulturalnym: współpracował jako aktor i autor tekstów ze Studenckim Teatrem Satyryków (STS) oraz z Centralnym Klubem Studentów Warszawy „Hybrydy”, którego był też współzałożycielem i w 1957-58 pierwszym kierownikiem. W 1956 uzyskał magisterium z zakresu polonistyki na UW. W 1958 był członkiem kolegium redakcyjnego dwutygodnika *Współczesność*. W 1959-61 pracował jako instruktor kulturalny Rady Naczelnej ZSP. Wiersze, przekłady z języka rosyjskiego i recenzje drukował m.in. na łamach *Współczesności* (1956-57, 1962-70), *Itd* (1962-70, z przerwami), *Literatury Radzieckiej* (1962-64, 1967-68), *Zwierciadła* (1964-84, z przerwami), *Radaru* (1966-71) i *Poezji* (1965-70). W 1959-71 był członkiem PZPR. W 1962-64 pełnił funkcję przewodniczącego Federacji Jazzowej. W tym samym czasie pracował w dziale artystycznym Telewizji Polskiej. Był autorem m.in. montażu poetyckich (od 1962) oraz cyklicznych programów: „Klub Młodzieżowy »Proton«” (1963) i „Śpiewiki stare ale jare” (1964-69), za które otrzymał nagrodę Prezesa Komitetu do Spraw Radia i Telewizji w 1968. W 1964 należał do zespołu redakcyjnego czasopisma *Itd*. W 1965-69 przebywał w Pradze czeskiej, gdzie redagował kwartalnik Międzynarodowego Związku Studentów *Jeune Cinéma et Théâtre*, ogłaszał tu także artykuły (m.in. pod pseud. Zef You). Nadsyłał również korespondencje do tygodnika *Itd*. Poznał język i kulturę Czech i Słowacji. Po powrocie do Polski wszedł w skład zespołu redakcyjnego tygodnika *Ekrany*; do 1973 zamieszczał tu liczne recenzje filmowe. W 1969-91 był członkiem ZLP; w 1970-71 pełnił funkcję sekretarza Sekcji Tłumaczy przy Zarządzie Głównym Związku. W 1971 rozpoczął pracę w redakcji miesięcznika *Literatura na Świecie*; ogłaszał tu liczne artykuły, recenzje i tłumaczenia z języka czeskiego, słowackiego, francuskiego i rosyjskiego (też pod pseud.: Adam Paryski, Andrzej Paryski, Jan Popielak). Przekłady, artykuły i recenzje drukował

w tym czasie m.in. także na łamach czasopism: *Scena* (1970-77, 1983, 1986), *Literatura* (1974-81, z przerwami, 1985, 1990), *Nowy Wyraz* (1974-77), *Poezja* (1974-77, 1986), *Tygodnik Kulturalny* (1975-79, 1986-89) i *Literatura Radziecka* (1979-82, 1985-87). W 1974 otrzymał za osiągnięcia translatorskie nagrodę Pegaza, przyznaną przez Klub Studentów Wybrzeża „Żak” w Gdańsku. W 1988 doktoryzował się na podstawie monografii „Franciszek Halas” (promotor prof. Halina Janaszek-Ivaničková). W 1990 został wyróżniony nagrodą im. P.O. Hviezdoslava, przyznaną przez Stowarzyszenie Pisarzy Słowackich. W 1991 wstąpił do SPP. Wiele podróżywał po Europie, wielokrotnie był we Francji. Mieszka w Warszawie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Rzecz jasna noc. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1971, 45 s.

2. Franciszek Halas. [Monografia]. Wwa: Czyt. 1980, 121 s.

Rozprawa doktorska.

3. Paul Éluard. [Monografia]. Wwa: Czyt. 1983, 123 s.

4. O sztuce przekładu. Podkowa Leśna: Aula 1998, 171 s.

Zawartość: Zamiast wstępu. – Babeliada: Dopóki się nie zna sposobu; To proste, ale...; Rozwiązywanie języka; Lekcja chłopca paryskiego; Mistyfikacja; Plagiat; Podmiot liryczny; Wiedza; Roboty; Przekład nie jest tłumaczeniem tekstu; Pisać tak, jak się mówi; Przekład filmowy; Niewolnik i rywal; Przesłanie z Tetowa; „Ullica ciemnych machinacji”; Rozgryzanie Piłafa, czyli o istocie poety-tumacza; Gra podobieństw i różnic; Wielimir czy Welimir; „nocne TANCE WIECZYSTEGO”; Rzyko, – Nad Tuwimowską „Lutnią Puszki”; Pierwodr. głównie w *Lit. na Świecie*.

#### Przekłady

1. L. Novomeský: Romboid. [Wiersze]. Wybrał i przekł. ... Wwa: PIW 1968, 46 s.

2. V. Havel: Puzuk, czyli uporzycywa niemożność koncentracji. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Kr., Stary T. Scena Kameralna 1969.

3. K. Mácha: Maj. Wybór poezji. Wybrał, przekł. i wstępem opatrzył ... Wwa: PIW 1971, 144 s.

4. M. Válek: Z głową w ogniu. [Wiersze]. Wybór i przekł. ... Wwa: PIW 1971, 43 s.

5. A. Sládkovič: Maryna. [Wiersze]. Przekł. i wstępem opatrzył ... Wwa: PIW 1973, 99 s.

6. Z. Pluháč: Ostatnia przystań. [Powieść]. Wwa: PIW 1975, 275 s.

7. K. Havlíček-Borovsky: Tyrolskie elegie. Wybór wierszy. Wybrał, przekł. i wstępem opatrzył ... Wwa: PIW 1976, 141 s.

8. O. Pavel: Śmierć pięknych saren. [Opowiadania]. Przekł.: A. Piotrowski, ... Wwa: PIW 1976, 217 s.

Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1978; wyd. 3 Kat.: Śląsk 1988; wyd. [4] Wwa: Muza 1998.

W 1998 A. Piotrowski podp. A. Czycior-Piotrowski.

9. V. Vančura: Gardłowa sprawa, albo Przyszłowa. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1976, 165 s.

10. A. Błok: Dwunastu. [Poemat]. Wwa: Iskry 1977, 43 s.

Tekst w jęz. pol. i ros.

11. J. Drda: W gospodzie u wodnika. [Powieść]. Wwa: KAW 1977, 124 s.

12. E. Petiška: Noce poślubne. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1977, 302 s.

13. J. Stěda: Noc wigilijna. Według N. Gogola. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Pozn., Scena Młodych 1977.

14. Dikobraz-Roháč: Humor znad Wełtawy i Wagu. Wybór tekstów i rysunków: H. Müllerowa. Przekł. z czes. ..., ze słowac.: E. Witwicka, ... Przedm.: J. Bešta, P. Ban. Wwa: WAiF 1978, 147 s.

15. J. Drda: Bajki czeskie. Posł.: B. Lubosz. Kat.: Śląsk 1978, 301 s. Wyd. 2 tamże 1983.

Nagroda mies. *Lit. na Świecie* w 1979 za najlepszy przekład w 1978.

16. V. Holan: Płacz symbolów. [Wiersze]. Wybór i wstęp ... Przekł.: M. Grzeźczak, ... Wwa: PIW 1978, 254 s.

17. P. Horov: Podziemna rzeka. [Wiersze]. Wybór i wstęp: W. Nawrocki. Przekł.: W. Nawrocki, A. Piotrowski, ... Kat.: Śląsk 1978, 143 s.

18. J. Mokoš: Mrużek, Rużek i Teresica. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Lubl., T. Lalki i Aktora im. H.Ch. Andersena 1978.

19. R. Fábry: Ja to ktoś inny. [Wiersze]. Wybór, przekł. i posł. ... Kr.: WL 1980, 194 s.

20. J. Prévert: Poezje wybrane. Wybrał, przekł. i oprac. ... Wwa: LSW 1980, 109 s.

21. Lautréamont: Poezje wybrane. Wybór, przekł. i oprac. ... Wwa: LSW 1982, 94 s.

22. S. Rakus: Żebracy. [Powieść]. Wwa: PIW 1983, 112 s.

23. V. Závada: Nocne czuwanie. [Wiersze]. Wybór i wstęp ... Przekł.: M. Grzeźczak, A. Czycior-Piotrowski, ... Kat.: Śląsk 1983, 199 s.

24. L. de Camões: Poezje wybrane. Wyboru dokonał i oprac. [oraz wstępem opatrzył] ... [Przekł.:] K. Rodowska, ... Wwa: LSW 1984, 118 s.

Tu też 2 przekł. Luźjady: Pieśń dziewiąta (fragm.); Pieśń dziesiąta (fragm.) A. M-skiego i E. Porębowicza. – Wyróżnienie Funduszu Literatury w dziedzinie przekładu za rok 1984 dla J.W. i K. Rodowskiej.

25. T. Janovic: Telejelen. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: Wydawn. Współcz.; Łódź: Państw. Ag. Reklamowa 1985, 47 s.



26. J. Pišta: Disc-Jocker. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Tarnów, Tarnowski T. im. L. Solskiego 1985.
27. J. Topol: Godzina miłości. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Wr., Ośrodek T. Otwartego „Kalambur” 1986.
28. M. Válek: Wyprawa do Tramatarii. Wiersze dla dzieci. Przeł.: A. Czycibor-Piotrowski i ... Kat.: Śląsk 1986, 79 s.
29. A. Rybnikow: Ocean niespokojny. Libretto; A. Wozniescenski. Wyst. Chorzów, T. Rozrywki 1987.
30. J. Stacho: Czytanie w prochu. [Wiersze]. Wybór: M. Sprusiński. Przeł., wstęp ... Kat.: Śląsk 1987, 171 s.
31. R. Weiner: Martwa natura z pójdzką... [Wiersze]. Wybór, przeł. i posł. ... Kr.: WL 1987, 86 s.
32. J.-C. Brisville: Spotkanie pana Kartezjusza z panem Pascalem młodszym. Wyst. Wr., Ośrodek T. Otwartego „Kalambur” 1988.
33. P. Dobšinskij: Bajki słowackie. Wstępem opatrzył W. Nawrocki. Kat.: Śląsk 1988, 297 s.
34. P. Jaroš: Tysiącletnia pszczoła. [Powieść]. Przeł.: A. Czycibor-Piotrowski, ... Wstępem opatrzył A. Nawrocki. Kat.: Śląsk 1988, 454 s.
35. B. Pasternak: Życie moja siostra. [Wybór wierszy]. Kr.: Miniatura [1990], 46 s.
36. J. Hašek: Dole i niedole dzielnego wojaka Szwejka podczas wojny światowej. [Powieść]. [Red. przeł. i przedm.] ... T. 1-4 [w 2 vol.]. Wwa: KiW 1991, 507 + 346 s.  
[Vol. 1:] T. 1. [Na tyłach]; T. 2. [Na froncie]. – [Vol. 2:] T. 3. Sławetne lanie; T. 4. Ciąg dalszy sławetnego lania.
37. J. Skácel: Godzina między psem a wilkiem. [Wiersze]. Wybór i przeł. ... Podkowa Leśna: Spółka Poetów; Nakł. A.S. Jagodzińskiego 1991, 52 s.
38. A. Breton: Nadja. [Powieść]. Kr.: OL 1993, 57 s.
39. F. Calvi: Życie codzienne mafii od roku 1950 do naszych dni. Wwa: PIW 1993, 232 s.
40. K. Fiszer: Bajka o dwóch śmieszkach wg M. Zinnerovej. Wyst. Tor., T. Lalki i Aktora „Baj Pomorski” 1993.
41. J. Hašek: Gdy się serce roznamiętni... Satyrikon erotyczny z niespodziankami. [Opowiadania]. Wybrał i przeł. ... Wwa: Czyt. 1993, 206 s.
42. J. Marais: Opowieści z mego życia. Wwa: WAIF 1993, 249 s.
43. L. Aragon: Cipa Ireny. Z cyklu „Obrona nieskończoności”. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1994, 83 s.
44. Mysia Kapotka i inne bajki słowiańskie. Ze zbiorów P. Dobšinského. Wybrała i oprac. E. Slobodova. Z jęz. słowac. przeł.: A. Czycibor-Piotrowski, ... Wwa: Kalliope 1994, 120 s.
45. D. Mitana: Nocne wiadomości. Opowiadania. Wybór: A.S. Jagodziński. Przeł.: J. Bukowski, A.S. Jagodziński, ... Wwa: Świat Lit. 1994, 144 s.
46. G. Ajgi: Zeszyt Weroniki. [Wiersze]. Wybór, przeł. i posł. ... Wwa: Świat Lit. 1995, 142 s.
47. P. Kohout: Kacica. [Powieść]. Wwa: Muza 1995, 493 s.
48. A. Rybnikow: Ocean niespokojny. Libretto; A. Wozniescenski. Przeł. ... Wyst. Chorzów, T. Rozrywki 1996.
49. R. Gary: Edukacja europejska. [Powieść]. Wwa: Wiedza i Życie 1997, 208 s.
50. N. Gogol: Złote trzewiczki wg opowiadania Noc wigilijna. Adapt.: J. Středa. Przeł. ... Wyst. Gdańsk, T. Lalki i Aktora „Miniatura” 1997.
51. M. Gourg: Michał Bułhakow 1891-1940. Mistrz i jego los. Wwa: Czyt. 1997, 251 s.
52. B. Hrabal: Cierpienia starego Wertera. *Dialog* 1997 nr 7 s. 23-59.
53. V. Szentalinski: Tajemnice Łubianki. Przeł.: H. Chłystowski, M. Kotowska, ... Wwa: Czyt. 1997, 414 s.
54. B. Hrabal: Kain; Bambino di Praga; Jarmilka. [Opowiadania]. Izabelin: Świat Lit. 1998, 118 s.
55. H. Troyat: Rasputin. [Biografia]. Wwa: Iskry 1998, 164 s.
56. K.H. Ben: A ty co zbierasz? [Opowieść]. Wr.: Siedmioróg 1999, 30 s.
57. Gudule: Ratunku, jestem niewidzialna! [Opowieści dla dzieci]. Wr.: Siedmioróg 1999, 93 s.
58. A. de Musset, G. Sand: Gamiani, czyli Dwie rozpuszne noce. [Powieść]. Przeł.: R. Stiller i ... Wwa: Rekontra 1999, 70 s.
59. L. Thierry: Czy Kasia to chłopak? [Powieść]. Wr.: Siedmioróg 1999, 139 s.
60. L. de Camões: Liryki najpiękniejsze. Przeł. ..., K. Rodowska. Tor.: Algo 2000, 46 s.
61. B. Hrabal: Rozprzony bęben. Opowieści wybrane. Wybór i przeł. ... Wwa: Czyt. 2000, 157 s.
62. J.P. Sartre: Idiota w rodzinie. Wybór tekstów z nieukończonej monografii. Wybrał W. Sadowski. Gdańsk: Słowo/Obraz Terytoria 2000, 347 s.
63. S. Beria: Beria mój ojciec. W sercu stalinowskiej władzy. [Publicystyka]. Przedm. i przyp.: F. Thom. Przeł. z franc. ... Wwa: Magnum 2001, 431 s.
64. J. Obermannowa: Dziennik szalonej mężatki. [Powieść]. Wwa: Veda 2002, 195 s.

Prace redakcyjne  
(W poz. 1-16, 18-26 także przekł. J.W.)

1. Drzewo rośnie zielono. Wiersze młodych poetów czechosłowackich. Wybór i słowo wstępne ... Wwa: Iskry 1969, 207 s.

2. M. Sorescu: Punkt widzenia. [Wiersze]. Zebrała i przeł. I. Harasimowicz. Red. ... Wwa: PIW 1970, 52 s.

3. R. Roźdiestwiński: Dom i inne wiersze. Wybrał ... Wwa: PIW 1972, 48 s.

4. G. Ajgi: Noc pierwszego śniegu i inne wiersze. Wybrali: ... i W. Woroszyński. Wwa: PIW 1973, 80 s.

5. Śpiewki stare, ale jare. [Oprac.] ... Oprac. muz.: T. Suchocki. [Antologia]. Wwa: LSW 1973, 398 s.

6. V. Sosjura: Czerwona zima. Poezje z lat 20-tych. Wybór i wstęp ... Wwa: PIW 1977, 37 s.

7. V. Holan: Płacz symbolów. [Wiersze]. Wybrał i wstępem opatrzył ... Wwa: PIW 1978, 294 s.

8. V. Vančura: Opowieści przekorne. [Opowiadania]. Wybór ... Wwa: PIW 1978, 294 s.

9. J. Wolker: Ballada o śnie. [Wiersze]. Wybór ... Wstęp i przyp.: B. Lubosz. Kat.: Śląsk 1978, 154 s.

10. J. de la Fontaine: Poezje wybrane. Wybór i wstęp ... Nota biogr.: J. Bandrowska-Wróblewska. Wwa: LSW 1980, 118 s.

11. D. Samojlov: Poezje wybrane. Wybrał i oprac. ... Wwa: LSW 1980, 118 s.

12. Antologia poezji radzieckiej. Wiersze stu narodów. Wyboru dokonał i wstępem opatrzył ... T. 1-2. Wwa: PIW 1979, 446 + 489 s.

13. Nadrealizm europejski. Antologia poetycka. Wybór i oprac. ... Wwa: LSW 1981, 170 s.

14. Antologia poezji słowackiej. Red. poetycka i oprac. ... Wwa: LSW 1981, 609 s.

15. V. Britaniszki: Przestrzeń otwarta. [Wiersze]. Wybór i wstęp ... Wwa: PIW 1982, 56 s.

16. F. Halas: Imageria. [Wiersze]. Wybór, wstęp red. ... Wwa: PIW 1982, 255 s.

17. Nový tanec la-ba-da. Polské povídky. Výbor ze současné polské povídkové Avorby. [Antologia]. [Oprac.] ... [Przeł.] A. Balajkova. Praha: Melantrich 1982, 182 s.

18. J. Wolker: Gorączka zielona ślepia ma. [Wiersze]. Wybór i postł. ... Wstęp: K. Rusinek. Wwa: Czyt. 1985 [właśc. 1986], 159 s.

19. J. Seifert: Pezje wybrane. Wstęp: J. Pilař. Wybór i postł. ... Wwa: LSW 1986, 157 s.

20. B. Pasternak: Poezje wybrane. Wybór, wstęp, nota biogr. ... Wwa: LSW 1987, 137 s.

21. P. Bunčák: Z tobą i sam. [Wiersze]. Wybór i wstęp ... Kat.: Śląsk 1988, 172 s.

22. Odarci ze skóry. Miniantologia różnych odmian nadrealizmu czeskiego i słowackiego. [Wiersze]. Wybrał i zestawiał ... Kr.: Miniatura 1989, 70 s.

23. G. Ajgi: Pola – sobowtóry. Wiersze 1954-1994. Wybór i red. poetycka: ... i W. Woroszyński. Przeł.: E. Balcerzan. Pozn.: a5 1995, 251 s.

24. M. Rufus: Wyznanie miłości. Wybór wierszy. Wybór, postł. ... Staszów: Staszowskie Tow. Kult. 1995, 90 s.

25. J. Seifert: Być poetą. Wybór liryków. Wybrał i wstępem opatrzył ... Wwa: PIW 1997, 264 s.

26. P.O. Hviezdoslav: Dzieci Prometeusza. Wybór i postł. ... Kr.: Wydawn. i Druk. Tow. Słowaków w Polsce 1999, 312 s.

Zob. też Przekłady poz. 1, 3-4, 7, 16, 19-21, 23-24, 31, 36-37, 41, 46, 59.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1989, 2002. — Każdy utwór stawia inne wymagania. Rozm. T. Jastrun. *Tyg. Kult.* 1977 nr 44.

[Rzecz jasna noc.] T. Nyczek. Wiersze, wiersze! ... Szukające rzeczy. *Zycie Lit.* 1971 nr 17; B. Zukrowski: Autentyzm, czyli tęsknota do natury. *Nowe Książ.* 1972 nr 3 [m.in. dot. J.W.]. — W. Britaniszki: Herold rosyjskiej liryki romantycznej. *Lit. Radz.* 1979 nr 7 [o twórczości przekładowej J.W. z literatury ros.]. — J. Baluch: Holan po polsku czytany. *Lit. na Świecie* 1980 nr 2 [m.in. rec. przekł.: V. Holan: Płacz symbolów]. — A. Gardziejewski: Tłumacza przystąpiła z bajką. O polskim przekładzie „Bajek czeskich” J. Drdy; M. Grześczak: Szkic do portretu J.W. *Lit. na Świecie* 1980 nr 2. — [Franciszek Halas:] W. Natanson: „Na grudce ziemi”. *Twórczość* 1980 nr 11; K. Pięknos: I co? *Literatura* 1980 nr 43; A. Piotrowski: Szkic do portretu Franciszka Halasa. *Nowe Książ.* 1980 nr 12. — T. Komendant: Prévert po polsku. *Lit. na Świecie* 1981 nr 7 [rec. przekł.: J. Prevért: Poezje wybrane]. — [Franciszek Halas:] E. Madany: Halas po trzydziestu latach. *Lit. na Świecie* 1981 nr 3; K. Kardyni-Pelikanova. *Slavia*, Praha 1982, nr 3/4. — A. Oleńska-Frybesowa: Przekład jako interpretacja. *Lit. na Świecie* 1982 nr 7 [dot.: J.A. Rimbaud: „Statek pijany”, w przekł. [Z. Przesmycki]eol Miriama, A. Wazyka, J.W.]. — H. Tumolska: O ważniejszych polskich przekładach „Dwunastu” A. Błoka. *Acta Univ. Lodz.* 1982 nr 9 [m.in. dot. przekł. J.W.]. — A. Gardziejewski: Antologia spełnionych życzeń. *Lit. na Świecie*. 1983 nr 7 [dot. oprac.: Antologia poezji słowackiej]. — Tłumaczyć, czy nie tłumaczyć? Dwugłos o nowym przekładzie „Szwajka”: M. Kasz: Ratawac przed kastracją; A. Szymański: Rad tego niechaj, czego mieć nie możesz. *Prz.* *Tyg.* 1983 nr 26 [rec. przekł.: J. Hašek: Dole i niedole dzielnego wojaka Szwajka podczas wojny światowej]. — [Paul Éluard:] W. Natanson: Éluard i jego paradoksy. *Nowe Książ.* 1983 nr 11; M. Grześczak *Lit. na Świecie* 1985 nr 1. — A. Kłobucka, G. Misiarowska, H. Morstyn: Coś ty uczynił polskim tłumaczom Comóesie? *Poezja* 1985 nr 11 [rec. przekł.: J. de Camões: Poezje wybrane]. — W. Nawrocki: Uwagi o J.W. przekładzie „Przygód dobrego wojaka Szwajka”, polem J. Waczków *Jeszcze „trzy grosze” Lit. na Świecie* 1986 nr 4. — A. Czichor-Piotrowski: „Słodkie nieszczęście...” *Poezja* 1988 nr 6 [rec. oprac.: J. Seifert: Wybór poezji]. — J. Gondowicz: Mimesis i czary. *Lit. na Świecie* 1988 nr 3 [rec. oprac.: B. Pasternak: Poezje wybrane]. — A. Gardziejewski: Polski tomik Seiferta. *Lit. na Świecie* 1988 nr 8/9 [rec. oprac.: J. Seifert: Wybór poezji]. — M. Grześczak: W. czecho-słowacki. *Tyg. Kult.* 1988 nr 22 [dot. pracy przekładowej]. — J. Gromadzki: Pro-

blemy przekładu. *Nowe Książki*. 1999 nr 4 (rec.: Sztuka przekładu). — P. Łuszczyciewicz: Sztuka translatorska, sztuka translato logiczna. *Lit. na Świecie* 2000 nr 7/8 [dot. pracy przekładowej].

B.M.

## WADECKA Saturnina Leokadia 1922-1998

Pseud.: L. Tkacz; Leokadia Tkacz; słw.; Tkacz.  
Prozaik, autorka utworów dla młodzieży.

Urodzona 29 listopada 1922 w Nowych Skalmierzycach (pow. Ostrów Wielkopolski) w rodzinie kupieckiej; córka Antoniego Teicherta i Weroniki z domu Paszak. W młodości mieszkała w Jarocinie, gdzie uczęszczała do Gimnazjum im. T. Kościuszki. W tym okresie ogłosiła pierwsze utwory literackie na łamach czasopisma młodzieży gimnazjalnej *Wici Jaroty*; debiutowała w 1937 tekstem pt. „Przez moje okno...” (podp. L. Teichertówna; nr 4), w 1938 zaczęło się ukazywać jej opowiadanie pt. „Skarbnik” (niepodpisane; 1938 nr 1, 1939 nr 2; druk prawdopodobnie nieukończony), za które otrzymała I nagrodę w grupie młodszych uczniów w konkursie literackim, ogłoszonym przez Towarzystwo Bratniej Pomocy. Po wybuchu II wojny światowej została w grudniu 1939 wysiedlona przez Niemców do Generalnego Gubernatorstwa. Początkowo pracowała przez rok jako robotnica w Leśnictwie Białaczów (pow. Opoczno), a następnie jako urzędniczka w Nadleśnictwie Zaklików (obecnie pow. Stalowa Wola). Jednocześnie uczyła się na tajnych kompletach. Po wycofaniu się Niemców, we wrześniu 1944 wstąpiła ochotniczo w Lublinie do 2. Armii Wojska Polskiego. Była korespondentem wojennym, a następnie do 1947 redaktorem naczelnym wydawanej przez Dowództwo Okręgu Wojskowego Poznań gazety *Orzeł Biały*, w której publikowała artykuły i reportaże (pod pseud. L. Tkacz). Otrzymała liczne odznaczenia wojskowe, m.in.: srebrny medal „Zasłużony na Polu Chwały” (1945), „Zwycięstwo i Wolność” (1946) oraz radziecki medal „Za Победу” (1946). W 1946 wyszła za mąż za Mariana Wadeckiego (rozwódzeni). W 1947 wystąpiła z wojska i zamieszkała w Warszawie. W 1948-55 pracowała jako reporterka działu krajowego w *Polsce Zbrojnej*, a później w *Żołnierzu Wolności* (podp. m.in.: L. Tkacz, słw.). Równocześnie uczęszczała do dwuletniego Dziennikarskiego Studium Zawodowego, które ukończyła w 1950. W 1948-56 pełniła funkcję członka, a potem przewodniczącej komitetu obwodowego Frontu Jedności Narodu. Od 1952 należała do SDP. W 1955 pracowała w redakcji biuletynu Ośrodka Prasowego V Światowego Festiwalu Studentów w Warszawie. W 1957-1959 była redaktorem kolumny kobiecej w tygodniku *Granice*, później pracowała w Wytwórni Filmowej „Czołówka”, a w 1964-68 w *Głosie Żołnierza* jako redaktor lite-

racki (tu też teksty pod pseud.: L. Tkacz, słw.). Publikowała następnie w gazecie Ligi Obrony Kraju *Czata* (1969-74). Od połowy lat pięćdziesiątych pisała także utwory dla młodzieży. Prowadziła również działalność społeczną jako opiekun (1958-62), a następnie kurator społeczny (do 1967) przy sądzie dla nieletnich. Od 1968 była członkiem ZLP. W 1978-80 prowadziła lekcje wychowawcze w Szkole Podstawowej im. L. Kruczkowskiego w Warszawie. W 1984 otrzymała nagrodę Prezesa Rady Ministrów za twórczość dla dzieci i młodzieży. Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi (1968) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1975). Zmarła 25 grudnia 1998 w Warszawie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Na wysuniętym posterunku. [Opowiadania dla żołnierzy]. Wwa: MON 1954, 97 s.

Zawartość: Wstęp. — Głupi; Lekka Kawaleria; Dwie „zoidy” siana; Michałakowa spółdzielnia; Na wysuniętym posterunku.

2. Z kroniki żołnierskiej sławy. [Opowiadania dla żołnierzy]. Wwa: MON 1955, 92 s.

Zawartość: Zamiat wstępu. — Najmłodszy żołnierz; Z książką w plecaku; Przyczółek; Szczyka sapers; W obliczu wroga; Woda; Kopicuch szeregowca Hawelka.

3. Opowieść Pyrkki. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1957, 237 s. Wyd. nast. łącznie z *Odpowiadać nie mogę* zob. poz. 4.

Cz. 1 cyklu; cz. 2, 3 zob. poz. 4, 6.

4. *Odpowiadać nie mogę*. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1959 [właśc. 1958], 216 s.

Wyd. nast. łącznie z poz. 3 pt. *Odpowiadać nie mogę* tamże: 1971, 418 s., wyd. 2 [i] 1976.

Cz. 2 cyklu; cz. 1, 3 zob. poz. 3, 6.

5. Historia prawie autentyczna. [Powieść]. Wwa: NK 1960, 331 s. Wyd. 2 tamże 1963.

6. Bez drogowskazu. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1961, 289 s.

Cz. 3 cyklu; cz. 1-2 zob. poz. 3-4.

7. Adam i Ewa. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1962, 217 s. Wyd. 2 łącznie z Ewa, Adam i reszta zob. poz. 8.

Cz. 1 cyklu; cz. 2 zob. poz. 8.

8. Ewa, Adam i reszta. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1964, 178 s.

Wyd. nast. łącznie z poz. 7 pt. Ewa, Adam i reszta tamże: 1968, 382 s., wyd. 2 1974.

Cz. 2 cyklu; cz. 1 zob. poz. 7.

9. Miecz Gościwita. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1966, 186 s. Wyd. 2 tamże 1985.

Cz. 1 cyklu; cz. 2-3 zob. poz. 11, 15.

10. Nad Nysą Łużycką, 1945. Wwa: MON 1968, 182 s.

Popularna opowieść hist.

11. W rodzinnym gnieździe. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1968, 258 s. Wyd. 2 tamże 1985. Cz. 2 cyklu; cz. 1, 3 zob. poz. 9, 15.

12. Od pierwszego wejrzenia. [Opowiadania dla młodzieży]. Wwa: NK 1969, 146 s.

Zawartość: Irka; Hania; Krystyna; Henryk; Jola.

13. Budziszyn. Kwiecień 1945. Wwa: MON 1970, 30 s.

Popularna opowieść hist.

14. Wyzwolenie Pragi. 1944. Wwa: MON 1970, 142 s.

Popularna opowieść hist.

15. Lestek. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1971, 202 s. Wyd. 2 tamże 1986.

Cz. 3 cyklu; cz. 1, 2 zob. poz. 9, 11

16. Pod Budziszynem. 1945. Wwa: MON 1972, 175 s.

Popularna opowieść hist.

17. Przez ogień i wodę. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1972, 164 s.

18. Egzamin niedojrzałości. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1974, 168 s. Wyd. 2 tamże 1980 [właśc. 1979].

W metryce wyd. 2 mylnie podano 1. wyd.: 1978.

19. Nad Turią i Bugiem. 1944. Wwa: MON 1975, 143 s.

Popularna opowieść hist.

20. Generał K. Świerczewski „Walter” 1897-1947. Wwa: MON 1976, 200 s.

Popularna opowieść hist.

21. W miasteczku pod wiatrakami. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1977, 258 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank 1975, 1976, 1979, 1989. — SWPP 2 (A. Szalagan). — PP (A. Szalagan).

[Historia prawie autentyczna:] K. Kuliczowska: Historia autentyczna. *Nowe Książ.* 1961 nr 8, przedr. w teście; W szklanej kuli. Wwa 1970; J.S.: Dziennikarz na froncie. *Zoł. Wol.* 1963 nr 3; S. Frycie: Pamiętnik minionych dni. *Widnokrąg* 1964 nr 11. — H. Skrobiszewska. *Nowe Książ.* 1965 nr 13 [rec.: Ewa, Adam i reszta]. — G. Skotnicka: Z perspektywy lat. *Nowe Książ.* 1973 nr 3 [rec.: Przez ogień i wodę]. — B. Zaborska: W Zakrzówku i gdzie indziej... *Nowe Książ.* 1975 nr 5 [rec.: Egzamin niedojrzałości]. — S. Grabowski: Jaki jesteś nastolatku? *Nowe Książ.* 1977 nr 14 [rec.: W miasteczku pod wiatrakami].

A.Sz.

**WALC Jan**  
1948-1993

Pseud.: Cyprian Kamil Biuletyn J., J.W., Jan Biuletyn; Jan Woreczko; Lew Łaicki; X. Ignacy Biuletyn; Zbigniew Rożnowski; Zoil.  
Historyk i krytyk literacki, publicysta.

Urodzony 22 września 1948 w Warszawie w rodzinie lekarskiej; syn Jana Walca i Róży Marii z No-

wotnych. Uczęszczał do Liceum im. T. Reytana w Warszawie. Po zdaniu matury w 1966 przez rok studiował pedagogikę na Uniwersytecie Warszawskim, a następnie przeniósł się na polonistykę. W 1967 zawarł związek małżeński z Joanną Trzeciak, polonistką (rozwód 1991). Za udział w wydarzeniach marcowych 1968 (należał do studenckiego komitetu strajkowego) został aresztowany i do czerwca tego roku przebywał w więzieniu, nadto w 1969 był przez uczelnianą komisję dyscyplinarną zawieszony na pół roku w prawach studenta. W 1971 debiutował jako krytyk literacki recenzją pt. „Połknąć nierozkaszane”, dotyczącą książki S. Lema „Doskonała próżnia”, opublikowaną na łamach dwutygodnika *Współczesność* (nr 18). W tymże roku uzyskał magisterium i w 1972 pracował jako nauczyciel języka polskiego w Liceum im. Stefana Batorego. Opracowywał zagadnienia przekładu intersemiotycznego na zlecenie Instytutu Badań Literackich (IBL) PAN. W 1972-73 pracował jako starszy asystent w Państwowym Instytucie Pedagogiki Specjalnej (PIPS); wykładał tu historię, teorię i metodykę nauczania literatury polskiej. W tymże okresie współpracował z Państwowym Wydawnictwem Naukowym, pisząc i redagując hasła do przewodnika encyklopedycznego „Literatura polska”. Równolegle rozwijał twórczość krytyczno-literacką. Recenzje ogłaszał m.in. na łamach tygodnika *Polityka* (1972-77) i *Literatura* (1972-73). W 1974 krótko był prywatnym archiwistą Jarosława Iwaszkiewicza w Stawisku. W 1975-76 wykładał historię literatury polskiej i powszechnej w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej w Warszawie. W 1975 ukończył pracę doktorską pt. „Tadeusza Konwickiego przedstawianie świata”, którą obronił w 1977 w IBL PAN (promotor prof. Alina Brodzka). W 1976 został współpracownikiem Komitetu Obrony Robotników (później Komitet Samoobrony Społecznej KOR; członek Biura Interwencji KOR) i brał udział w akcji pomocy przesładowanym uczestnikom czerwcowego protestu. W związku z tą działalnością został objęty zakazem druku. Pracował jako publicysta (podp. także: Jan Biuletyn, Jan Woreczko) i redaktor pism wychodzących poza oficjalnym obiegiem, jak *Biuletyn Informacyjny* (1976-81), *Głos* (1977-79), *Krytyka* (1978-82); członek zespołu redakcyjnego) oraz *Zapis* i *Puls*. Pracował od 1978 jako drukarz w Niezależnej Oficynie Wydawniczej NOWA. Od tegoż roku wykładał polską literaturę powojenną w ramach niezależnego Towarzystwa Kursów Naukowych. W styczniu 1980 został członkiem Komisji Helsińskiej, powołanej przez KOR w celu przygotowania dokumentów o łamaniu praw człowieka w Polsce. Po sierpniu 1980 podjął współpracę z NSZZ „Solidarność”; publikował w prasie związkowej (*Solidarność*, *Niezależność*). W semestrze

letnim 1980/81 wykładał literaturę współczesną na Politechnice Warszawskiej jako przedmiot fakultatywny wobec nauk politycznych. We wrześniu 1981 został zatrudniony jako adiunkt w Pracowni Literatury Współczesnej w IBL PAN. Od tegoż roku należał do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Otrzymał nagrodę Fundacji POLCUL (Australia). Po ogłoszeniu stanu wojennego 13 grudnia 1981 został internowany i do marca 1982 przebywał w więzieniu w Białoleścu, a potem w obozie w Drawsku. Po zwolnieniu kontynuował pracę w IBL PAN. Jednocześnie nadal uczestniczył w niezależnym ruchu wydawniczym i współpracował z prasą wychodzącą poza cenzurą. W 1982 został członkiem kolegium redakcyjnego wydawnictwa NOWA i współzałożycielem Fundacji NOWA. Był współredaktorem i publicystą *Kultury Niezależnej* (1983-91), wchodził w skład zespołu redakcyjnego czasopisma *Niezależność i Przegląd Wiadomości Agencyjnych*. W 1986 otrzymał stypendium naukowe Harvard University i wyjechał do Stanów Zjednoczonych, gdzie m.in. przygotowywał rozprawę dotyczącą twórczości Adama Mickiewicza. W związku z tym, iż ówczesny dyrektor IBL PAN, prof. Witold Nawrocki, nie wyraził zgody na przyznanie mu rocznego, bezpłatnego urlopu, Instytut rozwiązał z nim umowę o pracę. W 1986-87 wykładał literaturę polską na uniwersytetach w Sztokholmie i w Bonn; był także stypendystą uniwersytetu w Getyndze. Po powrocie do kraju, w 1988 podjął współpracę z *Tygodnikiem Kulturalnym*. W 1989 wszedł w skład Komitetu Założycielskiego SPP, a następnie został członkiem Stowarzyszenia. Od tegoż roku należał do SDP. Także w tym roku został ponownie zatrudniony w Pracowni Literatury Współczesnej IBL PAN. W latach dziewięćdziesiątych współpracował z czasopismami *Wokanda* i *Życie Warszawy*. Zmarł 10 lutego 1993 w Warszawie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Tadeusza Konwickiego przedstawianie świata. [Monografia]. Wwa 1975, 220 k. masz. IBL PAN.

Rozprawa doktorska. — Masz. w Bibl. IBL PAN w Wwie.

2. My, Wolna Wałkowa. [Reportaż]. *Biul. Inf\** 1980 nr 4. Wyd. osob. [Szczec.:] SAW\* [1981]. Przedr. zob. poz. 4.

3. Słabość wszechmocnych. [Szkic; współwyd. z:] V. Havel: Siła bezsilnych. Wwa: ON\* [Oświata Niez.] 1985, 55 s. Przedr. zob. poz. 4.  
Tekst J.W. s. 47-55.

4. Wybierane. Wwa: Pokolenie\* 1989, 270 s.

Zawiera felietony i recenzje z l. 1971-1988 druk. w prasie oficjalnej i poza cenzurą, m.in. poz. 2, 3 — Nagroda im. A. Kijowskiego za r. 1990.

5. Architekt Arki. [Monografia]. Chotomów: Verba 1991, 259 s.

Dot. A. Mickiewicza.

6. Wielka choroba. [Szkice]. Wwa: WSiP 1992, 221 s.

Zawartość: „Wielka choroba” [dot. „Wielkiej Improwizacji” z III części „Dziadów” A. Mickiewicza]; Quo vadis, Judime [dot. S. Żeromski: Ludzie bezdomni!; O sposobach użycia nieużytej kultury [dot. polityki kulturalnej PRL]; Mefisto z kwiatem glicynii (Notatki diaboliczne) [dot. J. Iwaszkiewicza]; „Być świnia w maju” [dot. K.I. Gałczyńskiego]; „Gdy ziemia nie jest już snem i śnić do końca nie można” [dot. T. Borowskiego]; Cena obecności [dot. R. Bratnego]; Płaszcz żołnierza polskiego [dot. W. Broniewskiej]; Trudny rachunek [dot. M. Dąbrowskiej]; Fotografia Atlantydy [dot. L. Tyrmand: Zły]; Konserwatywne uwagi o postępcu [dot. S. Mrożka]; Dwa razy o „Małej Apokalipsie”. 1. Wstęp do „Małej Apokalipsy”, 2. „Mała Apokalipsa” i teatr ogromny [dot. T. Konwicki: Mała Apokalipsa]; Vae divis [dot. J. Bocheński: Boski Juliusz]; Wielki, bom z oczu zszedł [dot. S. Żeromski: Uciekła mi przepióreczka].

7. Ja tu tylko sprzątam. Felietony i szkice z lat 1988-1993. Wybór i oprac.: M. Łukasiewicz. Wstęp: W. Bolecki. Wwa: Szpak 1995, 447 s.

Zawiera teksty w działach: Z notatnika korespondenta wojennego „Wokanda” czerwiec 1990 – maj 1991. — Z ekspertyzy firmy konsultingowej „Wokanda” czerwiec – grudzień 1991. — Nie do życia „Życie Warszawy” grudzień 1991 – styczeń 1993. — Tak zwane mniejsze zło. — Pisać [tu m.in. szkice] Buddenbrookowie i hippisi; Cate zycie [K.I Wolicy

#### Praca redakcyjna

1. Ja już wygrałem. Jan Walc rozmawia z senatorem płockim [A. Celińskim]. Wwa: Pomost 1991, 151 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

[Architekt Arki] M. Danilewicz Zielińska; Mickiewicz osobliwie potraktowany. *Kultura*, Paryż 1991 nr 12; M. Dernałowicz: Sztubacka książka. *Res Publica* 1991 nr 11/12; J. Gondowicz: Prawda o Mickiewiczu. *Gaz. Wyborcza* 1991 nr 254; C. Koenigowa: Budowanie Arki. *Czas Kult.* 1991 nr 11/12; R. Przybylski: Degrengolada. *Gaz. Wyborcza* 1991 nr 254, polem.; J. Walc: Baś, baś... *Tamże* nr 263; W. Woroszyński: Cały ogień na „komatanta”. *Tamże* nr 264; A. Waśko: Coś ty Walcowi zrobił Mickiewicza? *Arka* 1991 nr 36; A. Witkowska: Okiem młodego komatanta. *Polityka* 1991 nr 40; P. Skórzyński: Arka podziurawiona? *Kultura* 1992 nr 10 — [Wielka choroba]; M. Adamiec: Nie wiem jak tę chorobę nazwać... *Czas Kult.* 1993 nr 1; J. Kornhauser: Epoka kłamstwa. *Debata Lit.* 1993 nr 5, przedr. w tegoż: Miedzypoka. Kr. 1995. — R. Holzer, K. Wójcicki, *Życie Warsz.* 1993 nr 35. — S. Niesiołowski; E. Ochremiakowa. *Życie Warsz.* 1993 nr 59. — WaDa: Mierz się na zamiary, nie zamiar podług sił, czyli o książce J.W. „Architekt Arki”. *Kresy* 1993 nr 15. — W. Woroszyński: J.W. nie żyje. *Gaz. Wyborcza* 1993 nr 35. — [Ja tu tylko sprzątam:] W. Bonowicz: Pożeganie. *Tyg. Powsz.* 1995 nr 49; A. Kaczyński: Przypadki człowieka myślącego. *Rzeczpospolita* 1995 nr 251; K. Masłoń: Ostrym piórem. *Rzeczpospolita* 1995 nr 241; P. Szewc: Tryby W. *Nowe Książ.* 1995 nr 12; B. Wildstein: Kronika III Rzeczypospolitej — Ja tu tylko sprzątam:] J.W. Mądremu biada, czyli świat upartyjmony. *Życie Warsz.* 1995 nr 280. — W. Woroszyński: W i Władysław Broniewski. *Tyg. Powsz.* 1995 nr 33. — [Ja tu tylko sprzątam:] G. Borkowska: Widzieć jasno bez zachwytu. *Kresy* 1996 nr 2; A. Werner: Prawda jest mniejszym złem. *Teksty Drugie* 1996 nr 4. — P. Bratkowski: Gdy zabrakło aniołów. *Gaz. Wyborcza* 1998 nr 38.



## WALDORFF Jerzy 1910-1999

Pełna forma nazwiska: Preyssa-Waldorff.  
Pseud.: Af; Af; (Af); Af; Ciocia Ficia; JYP; J.; J.W.; (j.w-f.); J.W-f; J.W-ff; J.W-ff.; J.W-FF; J.Y.P.; Jyp; Jyp.; JYP; Michał Kasprzycki; W.; W-ff; W-FF.  
Prozaik, felietonista, krytyk muzyczny.

Urodzony 4 maja 1910 w Warszawie w rodzinie ziemiańskiej; syn Witolda Preyssa-Waldorffa, inżyniera, i Joanny z Wróblewskich, nauczycielki. W dzieciństwie mieszkał najpierw w majątku Kościelna Wieś pod Włocławkiem, a od 1914 w Rękawczynie pod Trzemesznem. Uczęszczał do Gimnazjum Marii Magdaleny, a następnie do Gimnazjum im. K. Marcinkowskiego w Poznaniu, równolegle w 1924-32 odbywał studia muzyczne w Konserwatorium Poznańskim. Po zdaniu matury w 1928 studiował prawo na Uniwersytecie Poznańskim; w 1932 uzyskał magisterium. W tymże roku przeniósł się do Warszawy, gdzie do 1938 pracował jako aplikant adwokacki. W 1933 odbywał służbę wojskową w Szkole Podchorążych w Grudziądzu, następnie służył w 11. Pułku Ułanów w stopniu podporucznika rezerwy. W 1935-37 podróżował po Europie, m.in. do Włoch i Francji. Debiutował w 1936 w *Kurierze Porannym* felietonem pt. „Cisza w wielkim mieście” (nr 46); w 1937-39 był redaktorem dodatku literackiego tego dziennika; ogłaszał tu stale felietony na tematy muzyczne i kulturalne (podp. także: J.W-f, J.W-ff, W.), m.in. w rubryce „Z życia muzycznego Warszawy” (1937-39), „Z muzyki” (1938), „Od niedzieli do niedzieli” (1939). Publikował też artykuły dotyczące kultury w tygodniku *Prosto z mostu* (1936-38). W czasie okupacji niemieckiej mieszkał nadal w Warszawie. Uczestniczył w podziemnym życiu kulturalnym. Był członkiem zarządu tajnego Związku Muzyków w Warszawie (1940-44) oraz prowadził jako konferansjer organizowaną przez Radę Główną Opiekuńczą akcję koncertów na estradzie Konserwatorium Warszawskiego. Wybuch powstania warszawskiego zastał go w Łomiankach pod Warszawą, skąd wkrótce przeniósł się do domu Jarosława Iwaszkiewicza w Stawisku. Przebywał krótko w Łodzi, a po wyzwoleniu w styczniu 1945 przeniósł się do Krakowa. W 1945-50 był członkiem redakcji tygodnika *Przekrój* (tu stały felieton i redakcja ostatniej strony, w 1946-52 także artykuły i recenzje podp.: Af; Michał Kasprzycki). Publikował też w pismach *Radio i Świat* (1945-58; w 1953-54 rubryka „Słowniczek muzyczny”) i *Ruch Muzyczny* (1945-49, 1960-63; w 1945 cykl „Życie muzyczne w kraju”). Współpracował z Polskim Radiem, m.in. jako autor cyklu audycji poświęconych piosence warszawskiej pt. „50 lat piosenki” (1945-46). Występował w krakowskim kabarecie Siedem Kotów (1946-47) oraz pisał teksty satyryczne. Redagował też programy

muzyczne Filharmonii Krakowskiej. W maju 1950 zamieszkał w Warszawie, gdzie do 1951 pełnił obowiązki kierownika literackiego Państwowej Opery i Filharmonii. Od 1951 należał do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Był również członkiem Związku Zawodowego Dziennikarzy (od 1951 SDP). W 1951-69 ogłaszał prozę, recenzje muzyczne i artykuły w tygodniku *Świat* (tu w 1965-69 cykl felietonów muzycznych pt. „Ciach go smykł”). Od 1952 był redaktorem działu muzycznego i stałym felietonistą w dziale muzycznym Polskiego Radia (do 1976). W 1954 występował w warszawskim kabarecie Stańczyk („Wieczory u Stańczyka” odbywały się w kawiarni Pod Arkadami). Od 1955 do grudnia 1980 współpracował też z Telewizją Polską. W 1959 był założycielem Stowarzyszenia Polskich Artystów Muzyków i do 1965 przewodniczącym Sekcji Krytyków, a w 1962-65 wiceprezesem Stowarzyszenia. Artykuły, recenzje i felietony publikował w tym czasie m.in. na łamach *Stolicy* (1957-78, z przerwami) oraz *Życia Warszawy* (1956-70, z przerwami, 1988-89, 1993). W 1965 otrzymał warszawskie wyróżnienie Złotą Syrenkę. W 1966-80 był członkiem Rady Kultury, a następnie wiceprzewodniczącym Rady Muzyki przy Ministrze Kultury i Sztuki. Od 1966 współpracował z *Polityką* (m.in. w 1969-81 cykl felietonów „Muzyka łagodzi obyczaje”) oraz *Naszym Klubem* (tu w 1971-73 cykl felietonów „Muzyka, serca uradowanie”). Współtworzył w 1967 Festiwal Pianistyki Polskiej w Słupsku; w 1972 otrzymał nagrodę m. Słupska, w 1975 obywatelstwo honorowe tego miasta. Był organizatorem radiowej akcji gromadzenia darów dla Muzeum Teatralnego w Warszawie (1966-77), zbiórki narodowej na utworzenie Muzeum Karola Szymanowskiego w willi Atma w Zakopanem (w 1969-76 prezes komitetu Społecznej Akcji „Atma”), wspierał także powstanie Muzeum Instrumentów Muzycznych w Poznaniu (1972). W 1972 otrzymał nagrodę Złoty Mikrofon za zasługi dla rozwoju Polskiego Radia i wybitne osiągnięcia twórcze oraz tytuł „Zasłużony Mistrz Polskiego Radia”. W 1974 zainicjował powstanie, a następnie przewodniczył Społecznemu Komitetowi Opieki nad Starymi Powązkami. W 1976 podpisał tzw. Memorial 29, wyrażający protest przeciw projektowanym zmianom w Konstytucji PRL. Był członkiem Towarzystwa Opieki nad Zabytkami (w 1976 wiceprezes). W 1978 został obywatelem honorowym m. Zakopanego. Otrzymał nagrodę zespołową Przewodniczącego Komitetu do Spraw Radia i Telewizji za cykl „Z muzyką przez lata” (1981) oraz nagrodę m. Warszawy (1981). W 1981 organizował festiwal „Chopin w barwach jesieni” w Antoninie. Od 1983 był członkiem Sekcji Muzykologów Związku Kompozytorów Polskich. Kontynuując współpracę z *Polityką*, publikował cykle felietonów „Uszy do góry”

(1983-88), „Artyści wszystkich krajów...” (1990-92), „Z posepnego notatnika” (1996-99), „Okieł sępa”. W 1986 doprowadził do wystawienia pomnika Ignacego Paderewskiego w Parku Ujazdowskim w Warszawie. W 1987 został członkiem Fundacji Kultury Polskiej, w 1988 Rady Ochrony Pamięci Walki i Męczeństwa, a także Polskiego PEN Clubu. W tymże roku oraz ponownie w 1990 otrzymał nagrodę Victora za całokształt działalności telewizyjnej, w 1989 nagrodę Prezydenta m. Warszawy, a w 1990 Nagrodę Kisiela. Przyczynił się do utworzenia Muzeum I.J. Paderewskiego i Wychoźstwa Polskiego w Łazienkach Warszawskich (1992). Został honorowym obywatelem m. Warszawy (1992). W 1994 otrzymał tytuł „Najsympatyczniejszy Warszawiak”, a w 1995 „Warszawiak XX wieku”. W 1994 został wyróżniony nagrodą Polskiego Radia Diamentowy Mikrofon. W 1995 także dzięki jego staraniom sprowadzono do Warszawy prochy ostatniego króla Polski Stanisława Augusta. Od 1997 prowadził w Radziejowicach pod Poznaniem letnie festiwale muzyczne pt. „Spotkania ze sztuką”. W 1998 powołał Społeczny Komitet Budowy Pomnika Marszałka Piłsudskiego. Był członkiem SPP. Odznaczony m.in. Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1973), Krzyżem Oficerskim (1980) i Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą (1995) Orderu Odrodzenia Polski, złotą odznaką „Za Opiekę nad Zabytkami” (1971), Honorową Odznaką m. Poznania (1975), odznaką honorową „Za Zasługi w Rozwoju Województwa Poznańskiego” (1978), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1979), złotym medalem „Opiekun Miejsc Pamięci Narodowej” (1987), dyplomem honorowym „Za Zasługi dla Dziennikarstwa” (1987), Medalem 400-lecia Stołeczności Warszawy (1997). Zmarł 30 grudnia 1999 w Warszawie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Sztuka pod dyktandem. [Szkice]. Wwa: Inst. Wydawn. „Bibl. Pol.” 1939, 140 s.

Zawartość: Atmosfera; D'Annunzio-Marinetti; Muzyka; Plastyka; Architektura; Caffè Greco; Teatr; Literatura i poezja; Finales.

2. Godzina policyjna. Powieść. Wwa: Wydawn. „Panteon” 1948, 219 s. Wyd. nast. zredagował i posł. opatrzył R. Stiller. Kr.: Etiuda 2002.

3. Opowieści Hoffmanna. [Libretto do opery; współaut.:] L.J. Kern. [Muz.:] J. Offenbach. Praprem. Bytom, Opera Śląska 1949.

4. Warszawska premiera. Scenariusz filmowy wg pomysłu M. Zimińskiej. [Współaut.:] J. Rybkowski, S. Różewicz. Ekran. 1951. Por. poz. 5.

Dot. dzieł opery „Halka” S. Moniuszko.

5. Warszawska premiera. Opowieść filmowa napisana przez ... według scenariusza filmu, do któ-

rego pomysł dała M. Zimińska, a którego autorami są J. Rybkowski, S. Różewicz i ... Wwa: FAW 1951, 132 s. Por. poz. 4.

6. Moniuszko. [Szkic biograficzny]. [B.m.w.] 1952, 12 s., powieł.

7. Małutki. (Dramat w 1 akcie urzędowym). *Przekrój* 1953 nr 448 s. 11.

8. Dwie armaty. [Humoreski]. Wwa: Czyt. 1955, 146 s. Wyd. 2 tamże 1957.

Zawartość: Czeremcha [powst. 1939]; Paryż Północy; Faust; Gwałt w świetle historii; Pijany Guzik; O psie Moniki, kurku Dominiki i niechlujstwie; Tajemnicza kupa śmiechu; Na Wawel, na Wawel; Widowisko kobietnicy; Audycja popularna; Fale wysokiej kultury; Stulecie elektryczności; O, Warszawa!...; Dwie armaty; Ostatki; Dzieci na kredyt; Honor i krew; Wyprawa na łosie; Skandal w trzech odsłonach; Ministerstwo przesady; Młoda kadra (wykonywane przez Irenę Kwiatkowską w warszawskim Teatrze Satyryków); Wesele; Romeo dał noce; Trudna miłość; Prasa doskonała (czytane w programie kabaretu literackiego „Wieczory u Stańczyka”); Odpoczynek w Zakopanem; Historia muzyki.

9. Sekrety Poli hymnii. [Felietyony]. Wwa: Iskry 1956, 323 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1957, wyd. 3 1963, wyd. 4 1967, wyd. 5 popraw. i rozszerz. 1971, wyd. 6 1978, wyd. 7 uzup. 1989, wyd. 8 pt. Ośme sekrety Poli hymnii 1997.

Przełk. czes.: Hudba a její tajemství. [Przeł. i oprac.] J. Markl. Praha 1961, — estoń.: Ëesti raamat. Tallin 1969, — litew.: Poli himnijos paslopiys. [Przeł.] S. Svõlkenytė. Vilnius 1977, — niem.: Geheimnisse der Polyhymnia. [Przeł.] L. Fahlbusch. Berlin 1963.

10. Czarna Mańka. [Libretto musicalu]. [Muz.:] J. Lutowski. Praprem. Kat., T. Śląski 1959.

11. Gorzka sława. [Współaut.:] L. Gradstein. Wwa: Czyt. 1960, 235 s.

Wspomnienia o K. Szymanowskim.

12. Zbuntowane uszy. [Felietyony]. Kr.: PWM 1962, 252 s. Wyd. 2 tamże 1968.

13. Harfy leciały na północ. [Szkice wspomnieniowe]. Wwa: Czyt. 1968, 227 s. Wyd. nast. Kr.: PWM 1970, 229 s.

14. Diabły i anioły. [Szkice muzyczne]. Kr.: PWM 1971, 316 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1975, wyd. 3 [zmien.] pt. Diabły czy anioły 1988. Przedr. zob. poz. 27 (t. 3).

15. Ciach go smykiem! Kr.: PWM 1972, 413 s.

Felietyony muz., publikowane głównie na łamach *Światła* w 1957-1969.

16. Jan Kiepura. [Biografia]. Kr.: PWM 1974, 93 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 popraw. 1976, wyd. 3 1988; Tarnów: Empol 2002.

Zawiera też zestawienia: W. Surzyński: Nagrania płytowe Jana Kiepury; Filmy z Janem Kiepurą.

17. „Mazowsze”. Państwowy Zespół Ludowy Pieśni i Tańca im. Tadeusza Sygietyńskiego. XXVI-lecie. Wwa: Interpress 1974, 46 s.



18. Taniec życia ze śmiercią. [Szkice wspomnieniowe]. Kr.: PWM 1978, 271 s. Wyd. 2 tamże 1984. Przedr. zob. poz. 27 (t. 6).

Zawiera część szkiców z książki *Harfy leciały na północ*, zob. poz. 13.

19. Moje cienie. [Szkice wspomnieniowe]. Wwa: Czyt. 1979, 269 s.

20. Serce w płomieniach. Opowieść o Karolu Szymanowskim. Wwa: Iskry 1980, 118 s. Wyd. nast.: wyd. 2 popraw. i poszerz. Pozn.: KAW 1982, 191 s.; wyd. z podtyt. *Słowo o Szymanowskim* Wwa: Iskry 1998.

21. Wielka gra. Rzecz o konkursach Chopinowskich. Wwa: Iskry 1980, 171 s. Wyd. 2 przejr. i uzup. Wwa: Iskry 1985. Przedr. zob. poz. 27 (t. 4). Przekł. jap.: *Monogatari Shopan Konkuru*. [Przel.] K. Adachi. Tōkyō 1988.

22. Muzyka łagodzi obyczaje. Artykuły, recenzje, felietony. Kr.: PWM 1982, 330 s.

Felietony druk. w *Polityce* w 1970-1980.

23. Czarne owce dla Apolla. [Szkice wspomnieniowe]. Kr.; Wr.: WL 1984, 310 s. Przedr. pt. *Cierń i korona* zob. poz. 27 (t. 2).

Dyplom honorowy Tow. Miłośników Historii i Tow. Przyjaciół Wwy w 1984.

24. Dolina szarej rzeki. [Szkice wspomnieniowe]. Wwa: PIW 1985, 324 s. Wyd. 2 tamże 1986. Przedr. zob. poz. 27 (t. 7).

Nagroda lit. Prezydenta Wwy w 1989.

25. Fidrek. [Wspomnienia]. Wwa: PIW 1989, 280 s. Wyd. 2 tamże 1989. Przedr. zob. poz. 27 (t. 8).

Książka Roku Warsz. Premiery Lit. 1989.

26. Za bramą wielkiej ciszy. Dwieście lat dziejów Powązek. [Album]. Wybór i dokumentacja oraz podpisy pod sztuchy D. Jendryczko. Wwa: Interpress 1990, 50 s.

27. Wybór pism. Wwa: WP 1993-1994.

T. 1. Uszy do góry. Felietony i szkice. 1993, 367 s.

Teksty publikowane w 1980-1990 na łamach *Polityki*.

T. 2. Ciernie i korona. Wyd. 2. 1994, 356 s. Zob. poz. 23.

T. 3. Diabły i anioły. Wyd. 4. 1994, 425 s. Zob. poz. 14.

T. 4. Wielka gra. 1993, 186 s. Zob. poz. 21.

T. 5. Reszta jest milczeniem... [Opowieść o Cmentarzu Powązkowskim]. 1994, 144 s.

T. 6. Taniec życia ze śmiercią. 1993, 298 s. Zob. poz. 18.

T. 7. Dolina szarej rzeki. Wyd. 3. 1993, 330 s. Zob. poz. 24.

T. 8. Fidrek. 1994, 325 s. Wyd. 8. Zob. poz. 25.

28. Słowo o Kisielu. [Opowieść biograficzna]. Wwa: Iskry 1994, 131 s. Wyd. 2 tamże 1995.

Dot. S. Kisielewskiego.

29. Moje lampki oliwne. [Szkice wspomnieniowe]. Wwa: Iskry 1999, 198 s.

#### Adaptacje

1. Pan Twardowski. Balet pantomima w 3 aktach. Libretto; [S. Różycka] Ordon według powieści J.I. Kraszewskiego „Mistrz Twardowski”. Scenariusz ... [Muz.:] L. Różycki. Praprem. Wwa, Państw. Opera i Filharmonia 1951.

2. Cztery bajki. [Scenariusz baletu]. [Muz.:] W. Lułtowski. Powst. ok. 1953. Druk fragm.: Wilczki. *Przekrój* 1952 nr 386 s. 11; *Lew i mucha*. *Teatr* 1953 nr 19 s. 20-21.

Na podstawie bajek I. Krasickiego pt. „Młynarz, syn jego i osieł”, „Wilczki”, „Kogut” oraz S. Trembeckiego „Lew i mucha”.

3. Wesoła wdówka. Satyryczna adaptacja operetki F. Lehara. Powst. po 1950.

Masz. w Muzeum Teatr. w Wwie.

#### Prace redakcyjne

1. Śmierć miasta. Pamiętniki Władysława Szpilmana 1939-1945. Oprac. ... Wwa: Wiedza 1946, 204 s. Wyd. jako utwór autorstwa J.W. Wyd. nast. tak pamiętników, jak i ich przekładów pod nazwiskiem W. Szpilmana (wyd. pol. pt. *Pianista. Warszawskie wspomnienia 1939-1945*. Wstęp i oprac.: A. Szpilman. *Fragm. pamiętnika*: W. Hosenfelf. *Post.*: W. Biermann. Kr.: Znak 2000, 212 s. Wyd. 2 zmien. i uzup. tamże 2001).

2. Opera Poznańska. 1919-1969. Oprac. zbior., red. [i wstęp] ... Pozn.: WP 1970, 219 s.

3. Umarli... znajomi... kochani... Powązki 1790-1990 w poezji i prozie. Wybór i oprac. tekstów: B. Olszewska, H. Szwankowska, ... Wwa: Polonia 1990, 320 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. ok. 1960. — Wywiady: J.W. Rozm. J. Radomińska. W tejsze: *Spotkania zapisane*. Kr. 1970, wyd. 2 tamże 1973; *O starych pyrach, pantalanach i lasce króla*. Rozm. W. Wiśniewski. W tegoż: *Tego nie dowiedziecie się w szkole*. Wwa 1983; *Jam nie z roli ani z telewizji...*. Rozm.: A. Bernat, M. Łukaszewicz. *Nowe Książ.* 1995 nr 1; *Honorowy kontrabas*. Rozm. L.J. Kern. W tegoż: *Pogaduszki*. Kr. 2002.

SWPP I. — PP (J. Kaczyńska) — LP XX w. (M. Jentys).

[Godzina policyjna:] Z. Lichniak. *Prz. Powsz.* 1948 nr 10; W. Żukrowski: *Tętno nocy*. *Odra* 1948 nr 50; S. Kisielewski: *Realizm ale jaki?* *Tyg. Powsz.* 1949 nr 1, przedr. w tegoż: *Z literackiego lamusa*. Kr. 1979; J.J. Lipski: *Jeszcze raz o okupacji*. *Odrodzenie* 1949 nr 15; W. Mach: *Okupacja w akwarium*. *Kuźnica* 1949 nr 12. — [Sekrety Polihymni:] J. Iwaszkiewicz: *Przygody Poli*. *Życie Warsz.* 1956 nr 240; Z. Mycielski. *Prz. Kult.* 1956 nr 37; W. Malinowski. *Ruch Muzycz.* 1957 nr 4. — [Harfy leciały na północ:] J. Biernacki: *Podróże* J.W. *Kultura* 1968 nr 33; L. Erhardt: *W — jowialny gawędziarz*. *Nowe Książ.* 1971 nr 11. — [Diabły i anioły:] J. Iwaszkiewicz: *Diabły, anioły i chochliki*. *Życie Warsz.* 1971 nr 159; Z. Mycielski: *J.W. o dyrygentach*. *Nowe Książ.* 1971 nr 19. — [S. Kisielewski:] *Kisiel: O szczęśliwym W*. *Tyg. Powsz.* 1972 nr 6.

– W. Malinowski: Raczej diably... *Polityka* 1972 nr 3 [rec.: Diably i anioły]. – [Ciach go smykiem!:] J. Opalski: W., czyli instytucja. *Odra* 1972 nr 10; W. Odziejewski: Pochwała felietonu. *Na Antenie* 1973 nr 129, przedr. w tegez: Raptularz krytyczny. Lubl. 1994; B. Pocięj: Sztuka felietonu. *Nowe Książ.* 1973 nr 1; M. Radgowski: Na czele muzycznego lobby. *Polityka* 1973 nr 1. – Z. Skowron: Barwy życia. *Nowe Książ.* 1979 nr 7 [rec.: Taniec życia ze śmiecią]. – Z. Skowron: Wspomnienia z przeszłości. *Nowe Książ.* 1980 nr 4 [rec.: Moje cienie]. – Z. Skowron: Konkursy chopinowskie. *Nowe Książ.* 1980 nr 23 [rec.: Wielka gra]. – M. Wallek-Walewski: W i jego cienie. *Polityka* 1980 nr 3 [rec.: Moje cienie]. – [Muzyka łagodni obyczaj:] W. Grzędzielski: Muzyka i obyczaje. *Polityka* 1982 nr 36; P. Jastrzębiec: Muzyka i obyczaje. *Nowe Książ.* 1983 nr 10. – A. Baranowska: Odchodzenie. *Kultura* 1985 nr 6 [rec.: Dolina szarej rzeki]. – [Czarne owce dla Apolla:] I. Bodnar: Dziele się oplakaniem z cieniami. *Pis. Lit.-Artyst.* 1985 nr 3; A. Lisowski: *Odra* 1985 nr 9. – K. J. Nowak: Premijanie. *Twórczość* 1985 nr 10 [rec.: Dolina szarej rzeki]. – [Fidre:] W. Jesionowska: Arkadia doświadczeniem zamkniętą. *Nowe Książ.* 1989 nr 12; K. Koźniowski: Prosto z mostu. *Polityka* 1989 nr 33, polem.: J. Waldorff. *Tamże* nr 34; A.A. Luczak. *Nurt* 1989 nr 10; H. Martenka: Remanent wspomnień. *Życie Lit.* 1989 nr 15. – H. Zaworska: Dyskretny urok śmierci. *Literatura* 1990 nr 10 [rec.: Za bramą wielkiej ciszy]. – K. Masłoń: J.W. słówka o Kisielu. *Rzeczpospolita* 1994 nr 235 [rec.: Słowo o Kisielu]. – Z. Florczak: Aliści...! *Nowe Książ.* 1995 nr 1. – P. Sarzyński: Spojrzenie z matecznika. *Polityka* 1995 nr 6. – M. Jagiełło: W podróży *Sycyna* 1998 nr 10 [rec.: Serce w płomieniach]. – J. Kawiorski: Opiekun przeszłości. *Tyg. Powsz.* 2000 nr 5. – J. Kurski: Aliści W. *Gaz. Wyborcza* 2000 nr 18. – Z. Pietrasik: Z innego świata. *Polityka* 2000 nr 2. – D. Szwarzman: Długodystansowiec J.K.W. *Wprost* 2000 nr 2.

M.K.K.

## WALECKI Wacław

ur. 1947

Pseud.: Wawa,  
Historyk literatury, editor.

Urodzony 20 lutego 1947 w Częstochowie; syn Zygmunta Waleckiego, prawnika, i Bogny z domu Steinborn. Uczęszczał do III Liceum im. M. Kopernika w Częstochowie. W 1965 zdał maturę i podjął studia polonistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) w Krakowie. W 1970 uzyskał dyplom magisterski i po odbyciu rocznego stażu asystenckiego w Instytucie Filologii Polskiej UJ został w 1971 przyjęty na studia doktoranckie. Równocześnie pracował na stanowisku asystenta (później starszego asystenta) w Zakładzie Historii Literatury Staropolskiej i Oświeceniowej w tymże instytucie. W 1971 ożenił się z Jadwigą Mitką, historykiem. Debiutował w 1972 pracą pt. „Motyw Zazanny i starców w literaturze staropolskiej (Szuk systematyki)”, ogłoszoną w *Roczniku Komisji Historycznoliterackiej*. W następnych latach publikował studia, artykuły i recenzje m.in. w *Ruchu Literackim* (1973-75, 1977), *Zeszytach Naukowych UJ* (1973-79, z przerwami), *Życiu Literackim* (1975-80) i nadal w *Roczniku Komisji Historycznoliterackiej* (1975-76). W 1974 przebywał na rocznym stażu naukowym z zakresu edytorstwa (pod kierunkiem prof. Zbigniewa Gołińskiego) w Instytucie Badań Literackich PAN w Warszawie. Od 1975 działał

społecznie w Towarzystwie Asystentów UJ (wiceprezes w 1975-79). W 1976 doktoryzował się na UJ na podstawie rozprawy „Jan Kochanowski w literaturze i kulturze polskiej doby Oświecenia” (promotor prof. Julian Maślanka). W tymże roku otrzymał stanowisko adiunkta w Instytucie Filologii Polskiej UJ. W 1978 został sekretarzem naukowym serii *Nauka dla Wszystkich* wydawanej przez PAN Oddział w Krakowie oraz wszedł w skład redakcji *Języka Polskiego w Szkole Średniej* (przy Zarządzie Głównym ZNP). W 1979 wyjechał do Austrii i pracował jako wykładowca literatury polskiej w Instytucie Sławiistyki Uniwersytetu Wiedeńskiego; prowadził tam m.in. seminaria i wykłady z historii literatury polskiej; napisał też skrypt dla studentów sławiistyki. Równocześnie uczył języka polskiego na poziomie licealnym w Szkole Polskiej w Wiedniu. Był również autorem dwuletniego programu nauczania literatury polskiej dla międzynarodowej sieci szkół UNESCO w Genewie. Po powrocie do Polski w 1982 kontynuował pracę na UJ i zajmował się problemami kultury oraz literatury staropolskiej i oświeceniowej. Studia i rozprawy ogłaszał m.in. w wiedeńskim periodyku *Wiener Slavistisches Jahrbuch* (od 1980, z przerwami); drukował też nadal artykuły, studia i recenzje m.in. w *Roczniku Komisji Historycznoliterackiej* (1980, 1985, 1987) i w *Ruchu Literackim* (1984-86 i od 1993). W 1985-87 był wykładowcą w Szkole Letniej Języka i Kultury Polskiej przy UJ. W 1988 habilitował się na podstawie rozprawy pt. „Tradycje staropolszczyzny w Oświeceniu stanisławowskim”; w 1988 otrzymał stanowisko docenta na UJ. Należał do Towarzystwa Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas (członek założyciel w 1989; od 1995 członek honorowy). Rozwijał działalność edytorską, głównie z zakresu prozy szesnastowiecznej i oświeceniowej. Od 1992 redagował serię *Skarbczyk Bibliofila* (autor projektu całości przedsięwzięcia i redaktor naukowy działu „Dramat Polski”, t. 1-8), a w 1996 powołał i objął redakcję serii *Biblioteka Tradycji Literackich*. W 1992 został członkiem Komisji Historycznoliterackiej PAN w Krakowie, a w 1993 redaktorem naczelnym jej serii *Nauka dla Wszystkich*. W 1996 należał do założycieli Polskiego Towarzystwa Badań nad XVIII wiekiem. W tymże roku objął obowiązki pełnomocnika rektora UJ do spraw współpracy z Uniwersytetem Europejskim Viadrina we Frankfurcie nad Odrą. W 1996-98 prowadził seminarium z zakresu kultury staropolskiej dla stypendystów Studienstiftung des deutschen Volkes. Był redaktorem naczelnym serii *Złote Księgi UJ* (t. 1-12) wydawanej na 600-lecie odnowienia Akademii Krakowskiej. W 2001 otrzymał tytuł profesora zwyczajnego i stanowisko profesora na UJ. Mieszka w Krakowie.

1. Twórczość łacińska Jana Kochanowskiego. Wr., Kr.: Ossol. 1978, 40 s. PAN Oddz. w Kr.

2. Jan Kochanowski w literaturze i kulturze polskiej doby Oświecenia. Wr., Kr.: Ossol. 1979, 174 s., tabl. 20. PAN Kom. Nauk o Literaturze Pol.

Nagroda Min. Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki w 1980.

3. Szesnastowieczna proza polska. (Szkic systematyki). Wr.: Ossol. 1980, 36 s. PAN Oddz. w Kr.

4. Die Grundzüge der altpolnischen Literaturgeschichte. Wien: Institut für Slavische Philologie der Universität Wien 1982, 64 s.

Skrypt dla studentów slawistyki.

5. Tradycje staropolszczyzny w Oświeceniu stanisławowskim. (Wstępna synteza historycznokulturalna). Kr.: UJ 1987, 158 s. *Rozpr. Habilitacyjne UJ*.

6. Die ältere polnische Literatur. Wien: [b.w.] 1988, 104 s.

Skrypt dla studentów slawistyki.

7. A short history of Polish literature. Part 1: From the beginning until the early 19th century. Kr.: 1997, 128 s. PAN Oddz. w Kr.

8. Wieczny człowiek. „Historija” Ignacego Kraskiego i jej konteksty kulturowe oraz literackie. Kr.: Księg. Akademicka 1999, 172 s.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: Motyw Zuzanny i starców w literaturze staropolskiej. (Szkic zagadnienia). *Rocz. Komis. Hist.-lit.* 1972 s. 27-49. — Horacjański epod „Beatus ille” w literaturze staropolskiej. (Szkic zagadnienia). *Meander* 1972 nr 7/8 s. 327-342. — Klemens Bolesławus. (Pisarz reformacki XVII wieku). Zarys monograficzny. *Arch., Bibl. i Musz. Kościelne* 1972 s. 277-302. — Jan Kochanowski w „szkole” pseudoklasyków. *Rocz. Komis. Hist.-lit.* 1975 s. 19-30 [o poglądach K. Brodzińskiego, L. Osieńskiego i E. Słowackiego na twórczość J. Kochanowskiego]. — Literackie portrety Jana Kochanowskiego w twórczości pseudoklasyków i preromantyków. *Zesz. Nauk. UJ. Pr. Hist.-lit.* 1975 z. 29 s. 9-22. — Wokół elegii łacińskich Jana Kochanowskiego. *Meander* 1975 nr 10 s. 411-421. — Wespazjan Kochowski wobec tradycji czarnoleskiej. *Zesz. Nauk. UJ. Pr. Hist.-lit.* 1976 z. 35 s. 51-66. — O fraszce „Do gór i lasów” Jana Kochanowskiego. *Zesz. Nauk. UJ. Pr. Hist.-lit.* 1977 z. 36 s. 7-20. — Staropolskie tradycje historycznoliterackie w dobie Oświecenia. (1. „Sztuka rymotwórcza” F.K. Dmochowskiego). *Zesz. Nauk. UJ. Pr. Hist.-lit.* 1979 z. 37 s. 23-34. — Z dziejów recepcji Jana Kochanowskiego w Europie doby Oświecenia. *Rocz. Komis. Hist.-lit.* 1980 s. 3-12. — Polonus redivivus. (O niektórych przejawach tradycji staropolskiej w kulturze Oświecenia). *Wiener Slavisti-*

*ches Jahrbuch*, Wiedeń 1981 s. 87-101. — Aurea Prosa — die polnische Prosa des 16. Jahrhunderts. *Österreichische Osthefte*, Wiedeń 1984 [nr] 1 s. 5-36. — Wespazjan Kochowski 1633-1700. Monographische Skizze. *Wiener Slavistisches Jahrbuch*, Wiedeń 1986 s. 115-131. — Utwory Jana Kochanowskiego na scenach polskich w latach 1980-1984. (W świetle materiałów rzeczowo-liczbowych). *Rocz. Komis. Hist.-lit.* 1987 s. 219-229. — Wespazjan Kochowski. W: Pisarze regionu świętokrzyskiego. Kielce 1987 s. 49-70. — Co nowego? Rocznikowe pokłosie wydawnicze wiedzy o Kochanowskim. (Lata 1980-1984). W: Cracovia litterarum. Kr. 1991 s. 379-414. — Jan Kochanowski — poezje łacińskie. W: Lektury polonistyczne. Średniowiecze, renesans, barok. T. 2. Kr. 1993 s. 115-137. — Die Literatur der Renaissance. W: Polnische Literatur. Oldenburg 1999 s. 33-51. — Zuzanna. W: Lektury polonistyczne — Jan Kochanowski. Kr. 2001 s. 279-305.

#### Prace edytorskie i redakcyjne<sup>1</sup>

1. Elegie Jana Kochanowskiego. [Przeł. z jęz. łac. i oprac.] K. Brodziński. Oprac. [i wstęp] ... Wwa: PIW 1976, 145 s.

i nagroda w konkursie Tow. Asystentów UJ w 1976.

2. W. Kochowski: Niepróżnjące próżnowanie oczystym rymem na liryka i epigramata polskie rozdzielone i wydane. Wybór. Oprac. [i wstęp] ... Wwa: PIW 1978, 220 s.

3. Literackie wizje i re-wizje. Materiały pomocnicze dla szkoły średniej. Praca zbiorowa pod red. M. Stępnia i ... Wwa: WSiP 1980, 293 s.

4. Z duchem w rozmawianiu. Szesnastowieczna proza polska. [Antologia]. [Oprac. i wstęp] ... Nowy Wiśnicz: Secesja 1991, 347 s.

5. I. Kant: Projekt wieczystego pokoju. Red. nauk.: J. Garewicz, B. Markiewicz. [Transkrypcja anonim. osiemnastowiecznego przekł. na jęz. pol. ...]. Wwa: Pol. Tow. Filoz. 1995, 249 s.

Zawiera tekst oryginału w jęz. niem., przekł. na jęz. franc. i dokonane na jego podstawie anonim., osiemnastowieczne tłum. pol., inf. o autorze transkrypcji przekł. pol. na s. 75; tytuł na okł. także w jęz. franc. i niem.

6. Śpiewnik staropolski. Do druku przygot.: P. Poźniak [nutyl i ... [tekst]. Kr.: Musica Iagellonica.

Z. 1. Pieśni Maryjne i o Świętych. 1995, 31 s.

Z. 2. Pieśni na rok liturgiczny. 1996, 63 s.

Z. 4. Psalm. 1996, 44 s.

7. T. Bielawski: Processyja wielkanocna z niektórymi śpiewaniem kościelnym tego-ż święta właśnie przełożona. Oprac.: P. Poźniak i ... Kr.: Księg. Akademicka 1996, 19 s.

Reprodukcja wyd. z XVI w.; zawiera komentarz do tekstu i partyturę.

<sup>1</sup> Poz. 11-19, 21-24, 26-34, 37-41 wydane w ser. *Bibl. Tradycji Lit.*

8. Polnische Renaissance. Ein literarisches Lesebuch. [Antologia]. [Red. i przedm.] ... [Tłum. z jęz. pol. i jęz. łac.] H.P. Hoelscher-Obermaier. Frankfurt am Main: Suhrkamp 1996, 335 s.

9. M. Rej: Pieśń nabożna z Pisma Świętego Staro i Nowego Zakonu, wspołek z prośbą do Syna Bożego. Oprac. filol. ... Oprac. muzykologiczne: P. Poźniak. Oprac. ikonograficzne: B. Szyper. Kr.: Eureka 1996, 22, [18] s.

Faksymile druku z 1547 r. wraz z nowożytną transkrypcją.

10. E. Stankiewicz: Poetyka i sztuka słowa. [Przeł. z jęz. ang.]. Red. nauk.: R. Nycz, ... Kr.: Universitas 1996, 339 s.

11. S. Czerniecki: Dwor wspaniałość, powaga y rządu Iasnie Oświeconego Xiążęcia ... Stanisława hrabi na Wiśnicz y larostawiu Lubomirskiego, wojewody krakowskiego. Oprac. i posł. ... Kr.: Collegium Columbinum 1997, 30 s.

Faksymile edycji z 1697 r.; druk nauk.-bibliofilski.

12. Francisci Mymeri Dictionarium trium linguarum; Dictionarius Ioannis Murmellii variarum rerum. Red. nauk. i komentarz ... Kr.: Collegium Columbinum 1997, [136], [52], 207, [36] s.

Faksymile dwóch słowników językowych z 1528 r.; wyd. bibliofilsko-nauk.; oprawa przeciwstawna.

13. Obraz szlącicá polskiego. Przez Wacława Kunickiego z domu Bończa wystawiony. Posł.: T. Ulewicz. Oprac. filol. i edytorские ... Kr.: Collegium Columbinum 1997, [114] s.

Reprint wyd. z 1615 r.

14. Olkuskie. Z materiałow W. Krzysztoforskiego do druku przygot. Jolanta Doschek. Posł.: L. Lięga. Oprac. red. ... Kr.: Collegium Columbinum 1997, 84 s.

Tyt. na okł.: Olkusz – ziemia pełna pieśni, legend i opowieści. – Zawiera materiały etnograficzne zebrane przez uczniów Liceum w Olkuszu.

15. Polszczyzna natchniona. W czterechsetlecie śmierci x. Jakuba Wujka. Psalm CXXIX (CXXX) De profundis clamavi. Oprac. filol. ... Kr.: Collegium Columbinum 1997, 15 s.

Faksymilowa reprodukcja dziesięciu różnych wydań, głównie staropolskich, Psalmu CXXIX (CXXX).

16. Dajcie mi za nie pół trzecia grosza. Gebt mir dorfür driththalb groschen. Posł.: E. Kucharska. Oprac. red. i komentarz: E. Kucharska, ... Kr.: Collegium Columbinum 1998, 91 s.

Reprodukcja, wraz z transkrypcją i transliteracją, rozmówek pol.-niem. z 1539 r.; wyd. pol.-niem.

17. J. Dzwonowski: Statut Jana Dzwonowskiego, to jest artykuły prawne jako sądzić łotry i kuglarze jawne. Posł.: A. Borowski. Oprac. red. ... Kr.: Collegium Columbinum 1998, 39, [23] s.

Wyd. (w części reprint) zabytku literatury sowiżdzalskiej z 1605 r.

18. Jana Kochanowskiego „O Czechu i Lechu historia naganiona”. Słowo objaśniające: T. Ulewicz. Oprac. filol. ... Kr.: Collegium Columbinum 1998, 205–208, XXIII s.

Faksymile rozprawy naukowej Jana Kochanowskiego z 1585 r. o pochodzeniu Słowian; zawiera posł. T. Ulewicza w przekł. na 15 języków (wszystkie słowiańskie i jęz. łac.).

19. Jezusa Judasz przedał... Jesus by Judas was sold. Oprac. filol. ... Oprac. muzykologiczne: P. Poźniak. Kr.: Collegium Columbinum 1998, [60] s.

Reprodukcja rkpśu i druku z 1558 r. oraz transkrypcja tekstu pieśni Władysława z Gielniowa; tekst także w jęz. ang.

20. Potocki. (1621–1699). Materiały z konferencji naukowej w 300-lecie śmierci poety, Kraków, 4–7 listopada 1996. Pod red. ... Kr.: [Księg. Akademicka] 1998, 231 s. UJ. Inst. Filol. Pol.

21. T. Treteri: Theatrum virtutum divi Stanisłai Hosii. T. Treteri: Teatr cnót świątobliwego Stanisława Hozjusza. Posł.: T. Ulewicz. Tłum. na łac. R.M. Zawadzki. Wybrane elegie przeł. E. Buszewiczowa. Red. merytoryczna ... Kr.: Collegium Columbinum 1998, [208], XLVII s.

Tytuł na okł.: Hosius; faksymile druku z 1588 r. poświęconego Stanisławowi Hozjuszowi. – Zawiera reprodukcje 100 medzjortów i wypisanych na ich odwrocie wierszy łac. oraz pol. przekł. wybranych 25 utworów. – Wyd. bibliofilsko-nauk.

22. S. Czerniecki: Compendium ferculorum albo Zebranie potraw. Posł. i oprac. filol. ... Słowniczek terminów kucharskich: Ł. Winczura. Kr.: Collegium Columbinum 1999, [10], 96, [8], IX s.

Faksymilowa edycja pierwszej pol. książki kucharskiej z 1682 r.

23. W. Kunicki: Testament młodszym Kunickim na naukę zostawiony. Wstęp: J. Gruchała. Red. ... Kr.: Collegium Columbinum 1999, 35 s.

Faksymilowa edycja wierszowanego utworu z 1615.

24. Mickiewicza słowa sekretne. Analizy edytorские: B. Dopart. Oprac. filol. ... Kr.: Collegium Columbinum 1999, 27 s.

Wybór wierszy A. Mickiewicza z l. 1839–1840 z reprodukcjami oryginałów i komentarzem edytorским.

25. Polnische Literatur. Annährungen. Eine illustrierte Literaturgeschichte in Epochen. [Red.] ... [Tłum.] M. Lami i J. Krzysztoforska-Doschek. Oldenburg: Igel-Verlag 1999, 273 s. PAN Oddz. w Kr.

Podręcznik historii literatury pol.; tu też rozdział pióra W.W.

26. Psalterz abo kościelne śpiewanie króla Dawida. (Tzw. psalterz krakowski). Posł.: J. Kaś. Oprac. filol. ... Kr.: Collegium Columbinum 1999, 303 s.

Tyt. na okł.: Psalterz krakowski. – Edycja w oparciu o wyd. pierwsze z 1532 r.

27. W świecie Pana Tadeusza. Posł.: B. Dopart. Oprac. red. ... przy współudziale A. Waleckiej. Kr.: Collegium Columbinum 1999, 94 s.

Edycja fragm. „Pana Tadeusza” A. Mickiewicza w zestawieniu z zainspirowanymi utworami rys. i obrazami.

28. Zaniechane stronicie „Trylogii”, czyli Sienkiewicza skreślenia ostatecznej chwili. Wstęp i wybór tekstów: T. Bujnicki. Oprac. ... Kr.: Collegium Columbinum 1999, 65 s.

Edycja fragmentów „Trylogii” wykreślonych przez autora tuż przed oddaniem utworu do druku (w zestawieniu z tekstem opublikowanym).

29. Brevis et accurata regiminis ac status zupparum Vieliensium et Bochnensium sub annum Christi 1518 descripto. Oprac. red. ... Wstęp: J. Piotrowicz. Kr.: Collegium Columbinum 2000, XXVII, 136, XXIX-XXXII s.

Faksymile rkpsu opisu żupy wielickiej i bocheńskiej z 1518 r.

30. Jaśniejsza tyśiąc nad słońce... Pieśni i modlitwy maryjne z Kancjonału kórnickiego. Wstęp, transkrypcja tekstu i komentarz: R. Mazurkiewicz. Red. nauk. ... Kr.: Collegium Columbinum 2000, 124 s.

31. J. Kochanowski: Kto mi dał skrzydła. Who hath bewinged me. Przekł. [i pośl.]: T. Bałuk-Ulewiczowa. Oprac. red. ... Kr.: Collegium Columbinum 2000, 135 s.

Zawiera fragm. z „Odprawy posłów greckich” oraz treny, pieśni, psalmy i fraszki w postaci reprodukcji druków oryginalnych oraz w tłum. na jęz. ang.

32. K. Koźmian: Ziemiaństwo polskie. Rękopiśmienna wersja poematu w pięciu pieśniach. Tekst odnalazł, oprac., uwagami wstępnymi oraz komentarzem historycznoliterackim opatrzył P. Żbikowski. Skolacjonowanie tekstu, objaśn. rzeczowe, filol. i hist.: M. Nalepa. Oprac. red. ... Kr.: Collegium Columbinum 2000, 411 s.

33. Pieśni ludu znad górnej Drwęcy w parafiach Ostródzkiej i Kraplewickiej zbierane w 1836 do 1840-go roku przez X.G.G. [księdza Gustawa Gizewiusza]. Część pierwsza: rękopis. Oprac. red. ... Pośl.: W. Ogrodziński. Kr.-Olsztyn: Collegium Columbinum 2000, 342 s.

Tytuł na okł.: Gisewiusz; faksymile rękopisu; wyd. bibliofilsko-nauk.

34. S. Wyspiański: Wesele. Pośl.: E. Miodońska-Brookes. Oprac. red. ... Kr.: Collegium Columbinum 2000, 227, XXIV s.

Reprodukcja egz. pierwszego wyd. dramatu (nakł. autora w 1901) z akwarelami K. Sichulskiego.

35. Złota księga Wydziału Filologicznego. Liber aureus Facultatis Philologicae. Pod red. J. Michalika i ... Kr.: Księg. Akademicka 2000, 814 s.

Księga pamiątkowa UJ.

36. W. Brunner: Der Tauernwirt. 720 Jahre Geschichte eines obersteirischen Bauerngutes und Gasthauses. [Wyd.] J. Doschek. [Red.] ... Kr.-Ho-

henhentauren: Collegium Columbinum 2001, 62 s., [17] k.

Opis dziejów osady chłopskiej w Alpach.

37. G. Holzer: Rekonstruowanie języków nieopświadczonech. Pod red. ... Przel. J. Krzysztoforska-Doschek. Kr.: Collegium Columbinum 2001, 156 s.

38. [I. Krasicki:] Kalendarz obywatelski przez X.B.W. Nota: Z. Goliński. Oprac. red. ... Kr.: Collegium Columbinum 2001, 64, XXIII, [8] s.

Faksymile druku z 1794 r.

39. J.I. Przybylski: Homer i Kwint w Polsce. Wypisy faksymilowe z prac Jacka Idziego Przybylskiego. Oprac. red. ... Kr.: Collegium Columbinum 2001, 224 s.

Praca oparta na siedmiotomowej edycji J.I. Przybylskiego: Pamiętka dziejów bohaterów z wieku Grajskotroskiego w śpiewach Homera i Kwinta według Pierwotników greckich Słowianom dochowana. Kr. 1814-1815.

40. R. Starzewski: „Wesele” Wyspiańskiego. Oprac. red. ... Kr.: Collegium Columbinum 2001, 39 s.

Wyd. osob. rec. opublikowanej po premierze „Wesela” w dzienniku *Czas* 1901 nr 65-67, 69-70.

41. J. Chrzanowski: Historia literatury polskiej. T. 2. Literatura Polski porozbiorowej. Cz. 1. Klasycezm I połowy XIX wieku. Oprac. ... Kr.: Collegium Columbinum 2003, 436 s.

Nadto drobne edycje bibliofilskie w ser. *Bibl. Tradycji Lit.* wydane (jeśli nie zaznaczono inaczej) przez Collegium Columbinum: Pieśń rokoszan Zebrzydowski z 1606 roku. The song of Zebrzydowski Rebels of 1606. Transkrypcja tekstu ... Transkrypcja nut: P. Poźniak. Kr.: Musica Iagiellonica 1996, 4 k. tab. + nuty [edycja faksymilowa karty rkpsu z początku XVII w. z tekstem i nutami pieśni; tekst także w jęz. ang.]. — Aleksander von Humboldt słucha Chopina. Alexander von Humboldt hört Chopin. Kr. 1997, 2 k. [rekonstrukcja obrazu H. Siemiradzkiego pt. „Fryderyk Chopin w salonie Am. Radziwiłła” z komentarzem w jęz. pol. i niem.]. — Świat Biblii Leopolda z 1561 roku. The World of the Bible of 1561. Oprac. nauk. ... Kr. 1997, 8 s. [zawiera reprodukcje drzeworytów i tekstu Biblii; tekst także w jęz. ang.]. — [I. Hadelius:] Unde dicta sit Cracovia? Skąd pochodzi nazwa Krakowa?; [C. Ursinus Velius:] Religiae ac clarissimae urbis Cracoviae defensio. Obrona przestawnego królewskiego miasta Krakowa. Przel. E. Buszewiczowa. Red. nauk. i komentarz ... Kr. 1998, [4] s. [tekst równoległy w jęz. pol. i niem.]. — Lebensgalerie von Alexander von Humboldt. [Wstęp:] K. Kružel. Kr. 1998, 2 k. — Veni Creator [Spiritus]. Z tekstu łac. napisał S. Wyspiański. Słowo wprowadzające: E. Miodońska-Brookes. Oprac. red. ... Kr.: Collegium Columbinum, Kat.: Teatr Śląski im. S. Wyspiańskiego 1998. Tekst [11] k. tab. [faksymile autografów i odbitek korektorskich



hymnu łac. w przekł. S. Wyspiańskiego – niewydanych za życia tłumacza]. – Krzemieniecki skarb. Tekst: M. Giećewicz. Tłum.: J. Dudek. Red. nauk. ... Kr. 1999, [4] s. [reprodukcja i omówienie obrazu pędzla J. Słowackiego zachowanego w Krzemieńcu]. – Lament różnego stanu ludzi nad umarłym kredytem. [Tekst:] K. Grodziska, ... Oprac. red. ... Kr. 2000, 8 s. [reprodukcja siedemnastowiecznego drzeworytu i esej o motywie]. – O polskość Torunia. Tekst: H. Steinbornowa. Red. nauk. ... Kr.: Collegium Columbinum, Tor.: Bibl. UMK 2000, [4] s. [reprodukcja i omówienie niezachowanego obrazu przedstawiającego powrót do macierzy w 1920 r.]. – Wizerunek Stugi wiernego. [Tekst:] K. Grodziska, ... Oprac. red. ... Kr. 2001, [8] s. [reprodukcja siedemnastowiecznego drzeworytu oraz esej o motywie]. – Ignacego Krasickiego „Hymn do miłości ojczyzny”. The hymn to amor patrie. Oprac. red. [i komentarz] ... Kr. 2002, 13 s. [komentarz w jęz. pol. i ang.; tekst hymnu w jęz. pol. oraz w przekł. na 21 jęz. obcych]. – Wysoki Sądzie! Oprac. red. ... Kr. 2002, [4] s. [mowy sądowe ojca W.W., Z. Waleckiego, z l. 1936-1959].

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1996, 2002.

J. Śląski: Poezje dawne przypomniane. *Nowe Kstaz*. 1977 nr 7 [rec. oprac.: Elegie Jana Kochanowskiego]. – [Jan Kochanowski w literaturze i kulturze polskiej doby Oświecenia; Z. Libera: Oświecenie. *Rocz. Lit.* 1979 [m.in. dot. pracy W.W.]; J. Snopek: Kochanowski w Oświeceniu. *Prz. Hum.* 1979 nr 8; A. Stanisławski: W kręgu Jana z Czarnolasu. *Poezja* 1980 nr 8/9; J. Starnawski. *Ruch Lit.* 1980 nr 2; W.J. Stec: Jan Kochanowski w świetle najnowszych badań. *Polonistyka* 1980 nr 6 [m.in. dot. W.W.]; także nt. pracy: Twórczość łacińska Jana Kochanowskiego oraz oprac.: Elegie Jana Kochanowskiego. – [Z duchem w rozniawianiu. Oprac. ...] M. Włodarski. *Ruch Lit.* 1992 z. 3; A. Borowski: Duch szesnastowiecznej prozy. *Znak* 1993 nr 11. – M. Włodarski. *Ruch Lit.* 1996 z. 6 [rec. oprac.: Polnische Renaissance].

B.T.

## WALEŃCZYK Jerzy

### 1927-1994

Poeta, prozaik.

Urodzony 10 października 1927 w Łodzi w rodzinie robotniczej; syn Zygmunta Waleńczyka i Marii z domu Wójcik. Po zdaniu matury studiował filologię polską na Uniwersytecie Łódzkim. Debiutował w 1949 wierszami pt. „Droga” i [inc.] „Blask przesiąka ślady Twoich kroków...”, opublikowanymi na łamach tygodnika *Wież* (nr 5); w tymże roku wiersze drukował także m.in. w *Kuźnicy*. W 1952 otrzymał magisterium i przez pewien czas pracował jako nauczyciel. Zawarł związek małżeński z Teresą Puskowską. W 1955-57 współredagował pisma *Łódź Literacka* i *Kronika*, w których także zamieszczał swoje utwory. Wiersze i opowiadania publikował poza tym stale w *Odgłosach* (1958-70), a nadto m.in. w *Nowej Kulturze* (1956-58) i *Współ-*

*czesności* (1958-62, 1968). W 1960 został członkiem ZLP. Od tegoż roku do 1961 należał do grupy literackiej Nowa Linia, działającej pod patronatem Komitetu Łódzkiego ZMS, współredagował jednodniową grupę pt. *Z tej strony*, w której także zamieścił swoje utwory. Zmarł 12 lipca 1994 w Łodzi.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Wino półsłodkie. [Wiersze]. Wwa: Iskry 1957, 81 s.

I nagroda na Festiwalu Młodej Poezji w Poznaniu.

2. Błaszany kogut. [Wiersze]. Wwa: Iskry 1959, 67 s.

3. [Trzydzieści] 30 wierszy. Łódź: WŁ 1961, 61 s.

4. Sześcienna cisza zmięzchu. [Opowiadania]. Łódź: WŁ 1962, 120 s.

Zawartość: Podwórko mojego dzieciństwa; Chory Witek; Narkotyki; Kirkut; Kapusta z grzybkami; Prosta szosa; Spacer w listopadzie; Sześcienna cisza zmięzchu; Koszula; Autobus przyjechał; Hebanowa laska; Listy.

5. Uliczka dobrych ludzi. [Opowiadania]. Łódź: WŁ 1964, 147 s.

Zawartość: Uliczka dobrych ludzi; Książka z Wólbońskiej 44; Wanna; Żdźbło trawy i gwiazda; Śliwki; Krajobraz absolutnego dnia; Plukanka do włosów; Białe myszy; Pozar; Idź gdzieś w miasto.

6. Biały telefon. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1965, 52 s.

7. Dylizans. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1969, 73 s.

8. Żdźbło trawy i gwiazda. [Opowiadania]. Łódź: WŁ 1970, 172 s.

Zawartość: z poz. 4: Podwórko mojego dzieciństwa; Chory Witek; Listy; Hebanowa laska; Kapusta z grzybkami; Koszula; Prosta szosa; Sześcienna cisza zmięzchu, – z poz. 5: Wanna; Żdźbło trawy i gwiazda; Książka z Wólbońskiej 44; Uliczka dobrych ludzi; Idź gdzieś w miasto; Białe myszy; Śliwki; Krajobraz absolutnego dnia.

9. Wybór wierszy. Wybór: J. Jarmołowski. Łódź: WŁ 1975, 125 s.

10. Peregrynacje. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1978, 103 s. Zawartość: Peregrynacje [cykl], – Dwa traktaty [proza poetycka]: Do Arystotelesa, Zdania o Eliocie. (Zarys traktatu poetycko-estetycznego).

11. Parafia Przemienienia Pańskiego. [Opowiadania]. Łódź: WŁ 1985, 157 s.

Zawartość: Ostrożnie z zabawami na wyższym poziomie; Parafia Przemienienia Pańskiego; Warszawa – Śródmieście; Krowa; Lepiej nie mówić o takich sprawach; Kiedy pójdziemy do knajpy „Zgoda?”; Bajka filozoficzna o przecinku; Bajka filozoficzna o miotle; Chiński mur ludzkiego współzycia; Nie traktujmy się tak dostojnie; Pojadę do Olszyna; Jadzia; Dworzec Kaliski; Z. Czestochowy; Wujek Szczeblewski; Czas deszczu; Iwan Iwanowicz Duraków; Kazik; Pocałuj ten sernik wiedeński; Pociągi; Człowiek z brukselką; Pan Abramek; Krakowskie gadanie; Ojczyzna; Osip Hannibal Abramowicz; Józef. Wybory.

12. Wiersze. Łódź: WŁ 1988, 54 s.

Cykle: I. Metamorfozy; II. Elegie.

13. Łódź się budzi. [Wiersze]. Łódź: Varia 1991, 48 s.

14. Poemat warszawski. [Wiersze]. Łódź: Varia 1991, 41 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 2 [F. Lichodziejewska].

[Wino półśladkie:] W. Krysiński; O „Winie półśladkie”. *Odgłosy* 1958 nr 17; J. Kwiatkowski; Dwaj giermkowie. *Prz. Kult.* 1958 nr 35; — R. Matuszewski; Dwaj młodzi poeci łódzcy. *Nowa Kult.* 1958 nr 26 [dot. też J.M. Rymkiewicz]; M. Ruszczy; Martwe i ograne struny. *Współczesność* 1958 nr 14 [m.in. dot. J.W.]. — [Błaszany kogut:] B. Biernacka; Kto powiedział „A”... *Nowe Książ.* 1959 nr 11; P. Kuncewicz; Ty, którego nie. *Współczesność* 1959 nr 11 [dot. też: Wino półśladkie]; E. Wróblewska. *Odgłosy* 1959 nr 26; — J.J. Lipski; Elegie niejasne. *Twórczość* 1962 nr 11 [rec.: 30 wierszy]. — T. Papier; Prawdziwe przedmiocie, czy sen o przedmiocie. *Odgłosy* 1962 nr 49 [rec.: Sześcienna cisza zmierzchu]. — E. Wróblewska; O poezji katzu i różnych manierach. *Odgłosy* 1962 nr 8 [m.in. rec.: 30 wierszy]. — K. Nowicka; Kapusta z grzybami. *Współczesność* 1963 nr 3 [rec.: Sześcienna cisza zmierzchu]. — H. Pustkowski; W... poeta antytezy. *Osnowa* 1963 s. 194-197 [rec.: 30 wierszy]. — [Sześcienna cisza zmierzchu:] H. Vogler; Gęba znudzona. *Życie Lit.* 1963 nr 12; Z. Żabicki; Historyzm w zwierciadle elegii. *Nowe Książ.* 1963 nr 2; — [Uliczka dobrych ludzi:] L. Budrecki. *Odgłosy* 1964 nr 30; D. Cirić; Warto popatrzeć i pomyśleć. *Nowe Książ.* 1965 nr 2; — S. Swiontek; Propozycje, czyli humanizm uproszony. *Odgłosy* 1965 nr 38 [rec.: Biały telefon]. — [Dyżans:] J. Kwiatkowski; Napad na dyżans. *Życie Lit.* 1969 nr 32; M. Piechal; Tylko poeta? *Odgłosy* 1969 nr 13; J.H. Wiśniewski. *Osnowa* 1970 lato; — K. Badziak; Opowiadania bez epitetów. *Odgłosy* 1971 nr 8 [rec.: Zdzłło trawy i gwiazda]. — Z. Skibiński; J.W. *Odgłosy* 1975 nr 39; — P. Kuncewicz; Czy niewidzialne kolof w tegoż: Cień ręki. *Łódź* 1977; — [Peregrynację:] M. Kucner; Poezja, która ostrzega. *Poezja* 1979 nr 7; J. Stankiewicz; Manowce klasycyzmu. *Literatura* 1979 nr 17; A.K. Waskiewicz; Struktura rozpadu. *Życie Lit.* 1979 nr 35; — A. Biskupski; Poezja, która jest jak kawałek suchego chleba. W tegoż: Tym jest jeszcze poezja. *Łódź* 1980; — W. Ligęza; Poeta nadświadomości literackiej. *Twórczość* 1980 nr 12 [rec.: Peregrynację]. — M. Świerkoć; Ja, łodziak z Chojen... *Odgłosy* 1985 nr 47 [rec.: Parafia Przemienienia Pańskiego]. — H. Pustkowski; Peregrynacje J.W. W. Przestrzenie poezji. *Łódź* 1986; — H. Pustkowski; Czwarty głos poety. *Odgłosy* 1989 nr 33 [rec.: Wiersze].

B.M.

## WANDURSKI Witold 1891-1934

Imiona metrykalne: Witold Bohdan.

Pseud. Bohdan; w.; -w.; W.W.; W. Wan-ski; Wan-ski; Wi-ski; Wit.

Poeta, dramaturg, tłumacz.

Urodzony 8 kwietnia 1891 w osadzie Granica pod Będzinem; syn Waława Wandurskiego, urzędnika pocztowego, i Marii z Eggertów. W dzieciństwie mieszkał krótko wraz z rodziną w Częstochowie, następnie w Łodzi, gdzie od 1901 uczęszczał do Państwowego Gimnazjum Rządowego im. Romanowich. Redagował tu wydawane konspiracyjnie piśmko szkolne *Poriwy (Porywy)*, w którym zamieścił pierwsze własne utwory. W 1911 został relegowany ze szkoły. Po zdaniu matury w gimnazjum męskim w Piotrkowie Trybunalskim studiował krótko na Politechnice Warszawskiej. Jesienią 1913 wy-

jechał do Moskwy i podjął studia prawnicze na Uniwersytecie Moskiewskim. W tym czasie rozpoczął twórczość literacką. Debiutował w 1914 na łamach *Przeglądu Wileńskiego* recenzją powieści W. Reymonta „Rok 1794” pt. „Pod wrażeniem ostatniej powieści Reymonta” (nr 21/22; podp. Wi-ski). Podczas I wojny światowej, latem 1915 przebywał w Warszawie. Został wówczas ewakuowany i zatrzymał się w majątku Mieszkucie na Wileńszczyźnie, gdzie udzielał korepetycji. Następnie powrócił do Moskwy i kontynuował naukę. W 1916 podjął pracę prelegenta na Uniwersytecie im. A.Ł. Szaniawskiego w Moskwie. W 1917 (po rewolucji lutowej) pracował przez pewien czas w milicji w rejonie Marijnej Roszczy, później przebywał u rodziców w Pskowie. Przed październikiem tegoż roku przeniósł się do miejscowości Bologoje (gubernia nowogrodzka). Pracował w Oddziale Sanitarnym paramilitarnej organizacji Związek Ziemstw i Miast (Sojuz Ziemskij i Gorodskoj), zajmującej się m.in. organizowaniem punktów informacyjnych i zaopatrzeniem szpitali. Po rewolucji październikowej mianowany został naczelnikiem milicji powiatowej w Bologoje [?]. Wkrótce potem powrócił do Moskwy, gdzie pracował nadal jako prelegent. W 1918 ukończył studia. Zajmował się organizacją teatrów amatorskich jako przedstawiciel Ludowego Komisarjatu Oświaty. W sierpniu 1918 udał się w tym celu najpierw do Bierdżanska, później do Nogajaska na Ukrainie. W maju 1919 w Jekaterynosławiu organizował nabór do trupy teatralnej, po czym przeniósł się do Charkowa. Od 1919 jako profesor nadetatowy wykładał w tamtejszej Wolnej Wszechnicy Sztuki oraz wspólnie z Aleksandrem Bieleckim organizował Instytut Eksperymentalno-Teatralny (1920-21). Pełnił też obowiązki reżysera i kierownika amatorskiego zespołu teatralnego przy klubie artystycznym pracowników służby zdrowia Rajzdaw. W sierpniu 1920, podczas wojny polsko-bolszewickiej został aresztowany przez władze radzieckie i był przez cztery miesiące więziony jako zakładnik. Po zwolnieniu z obozu kontynuował pracę w teatrze w Charkowie. Latem 1921 powrócił do kraju i zamieszkał w Warszawie. Nawiązał krótkotrwałą współpracę ze Związkiem Teatrów Ludowych w Warszawie, wygłaszał prelekcje z dziedziny teorii i psychologii twórczości w działającej przy Związku Szkole Dramatycznej. W 1921 debiutował jako tłumacz przekładem wiersza W. Majakowskiego pt. „Poeta-robotnik”, zaś jako poeta wierszem pt. „Muzyka motoru”, opublikowanymi w *Robotniku* (nr 306; 350); z piśmem tym współpracował następnie do 1923, ogłaszając recenzje literackie i teatralne. W 1922 przeniósł się do Łodzi, gdzie w marcu tegoż roku otrzymał posadę lektora w Teatrze Miejskim. Był członkiem Miejskiej Komisji Teatralnej i pod jej patronatem zajmował się or-



ganizowaniem przedstawień dla robotników zrzeszonych w związkach zawodowych; wraz z zespołem recytatorów występował w lokalach związkowych z wieczorami poetyckimi (tzw. Wieczory Nowej Poezji Polskiej). W 1922 współorganizował i do 1923 pełnił funkcję sekretarza Szkoły Dramatycznej w Łodzi, gdzie sporadycznie prowadził też zajęcia z historii i teorii teatru. W tym czasie drukował wiersze, recenzje, artykuły i przekłady z rosyjskiego na łamach dwutygodnika społeczno-kulturalnego, związanego z Komunistyczną Partią Robotniczą Polski, *Kultura Robotnicza* (1922-23; podp. Wan-ski) oraz jego kontynuacji *Nowa Kultura* (1923-24; także pod pseud. Wi-ski). Publikował także artykuły na temat teatru w *Scenie Polskiej* (1923), *Listach z Teatru* (1924-25) i *Życiu Teatru* (1924-25) oraz artykuły i recenzje w *Wiadomościach Literackich* (1924-26). Był nadto w 1923 współzałożycielem i przez kilka miesięcy redaktorem działu literackiego łódzkiego dziennika *Republika* (tu m.in. artykuły, recenzje literackie i teatralne podp. Bohdan oraz „Kroniki artystyczne” podp.: W.W., w., -w-). W 1923 ożenił się z Eleonorą Reginą Rakowską, lekarzką. W tymże roku wstąpił do KPP i Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików). Należał do Stowarzyszenia Wolnomysłścieli Polskich i Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom (MOPR). Nawiązał współpracę z Sekcją Kulturalno-Oświatową przy Okręgowej Komisji Związków Zawodowych w Łodzi. Zorganizował i przez cztery miesiące prowadził studium teatralne przy związku młodzieży robotniczej Siła, a po jego likwidacji związał się w 1923 z amatorskim teatrem Scena Robotnicza, pełniąc początkowo nieoficjalnie, a w 1925 oficjalnie funkcję kierownika artystycznego oraz reżysera i inscenizatora m.in. wierszy i poematów W. Majakowskiego. Kontynuował działalność Sceny Robotniczej także po jej oficjalnym zamknięciu (spowodowanym wystawieniem „Śmierci na gruszy”) w maju 1925. Wygłaszał prelekcje na Uniwersytecie Ludowym w Warszawie. W 1926 pełnił funkcję sekretarza łódzkich związków zawodowych: skórzanego i budowlanego. W 1927-28 wchodził w skład kolegium redakcyjnego związanego z KPP miesięcznika literackiego *Dźwignia*, w którym publikował liczne artykuły, przekłady wierszy, recenzje filmowe i teatralne (podp. m.in.: w., W.W.), redagował także trzy ostatnie numery pisma przed jego zamknięciem. W 1928 kandydował na posła do Sejmu RP z listy nr 13 Bloku Jedności Robotniczo-Chłopskiej i PPS-Lewicy; jako pełnomocnik tej unieważnionej przez władze listy został aresztowany i osadzony w więzieniu śledczym przy ulicy Gdańskiej w Łodzi; prowadził tu wykłady i kółko dramatyczne. Po kilku miesiącach, m.in. wskutek interwencji literatów, został zwolniony za kaucją (wpłaconą przez

MOPR) i oddany pod dozór policyjny. Z obawy przed grożącym wyrokiem i na polecenie kierownictwa KPP, zaopatrzony w fałszywe dokumenty wyjechał przez Gdańsk do Berlina. Jesienią 1928 zorganizował tam amatorski Zespół Polskiej Sceny Robotniczej, był jego kierownikiem, aktorem i reżyserem. Wydalony z Berlina za działalność polityczną od 1929 przebywał w ZSRR. W lipcu tego roku zamieszkał w Kijowie. Od września kierował Polskim Teatrem Studium, przemianowanym później na Polską Pracownię Teatralną POLPRAT, a w sierpniu 1930 przekształconą z kolei w Pierwszy Państwowy Teatr Polski, którego tymczasowo został dyrektorem; jego działalność na tym stanowisku była atakowana przez członków teatru i polskie środowiska komunistyczne. Współpracował z prasą polonijną i radziecką, m.in. z miesięcznikiem polityczno-kulturalnym *Kultura Mas*, centralnym organem Sekcji Polskiej Wszechzwiązkowego Zjednoczenia Zrzeszeń Pisarzy Proletariackich, oraz *Kulturą Radziecką* i *Teatrem Międzynarodowym*. Po rozstaniu z pierwszą żoną ożenił się w 1929 z Wandą Sabiło, aktorką. Latem 1930 przebywał na Krymie, lecząc postępującą gruźlicę. W lutym 1931 został wraz z żoną zwolniony z pracy w teatrze. Przeniósł się na krótko do Charkowa, a następnie we wrześniu tegoż roku do Moskwy, gdzie podjął współpracę z Międzynarodowym Związkiem Teatrów Robotniczych (w 1932 wchodził w skład sekretariatu) oraz prowadził amatorski zespół teatralny. Publikował artykuły i tłumaczenia wierszy z języka rosyjskiego w *Trybunie Radzieckiej*. Był członkiem Międzynarodowego Stowarzyszenia Pisarzy Rewolucyjnych oraz członkiem związku zawodowego drukarzy. Aresztowany 11 września 1933 w Moskwie na podstawie fałszywego oskarżenia o szpiegostwo i przynależność do Polskiej Organizacji Wojskowej, 9 marca 1934 został skazany na śmierć i 1 czerwca tegoż roku rozstrzelany.

W 1956, po XX Zjeździe Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego, został zrehabilitowany przez Wojskowe Kolegium Sądu Najwyższego ZSRR.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. *Giełda światowa*. Obraz sceniczny. Praprem. w insc. ... Łódź, Scena Robotnicza 1923. Pierwodr. pt. *Giełda wszechświatowa*. *Kult. Rob.* 1923 nr 10-12. Wyd. osob. Wwa: „Książka” 1923, 32 s. Radio 1974. Przedr. zob. poz. 11.

Druk pt. *Giełda wszechświatowa* podp.: Wit; wyd. osob. podp.: Wi-ski.

2. *Śmierć na gruszy*. Zabawa sceniczna w 3 aktach. Praprem. Kr., T. im. J. Słowackiego 1925. Druk zob. poz. 9 s. 41-215.

Praprem. ze scenogr. zaprojektowaną przez W.W. Przekł. czes. Smrt na hrusce. [Przeł.] J. Horn. Brno, Národní Divadlo 1926.

Adapt. radiowa: Adapt. K. Białek. Radio 1971. Druk: *Teatr Pol. Radia* 1972 nr 2 s. 35-52. Przekł. norw.: Døden i paretreet. [Przeł.: K. Mandelstams, O. Odland. Oslo [ok. 1980], powiel., — teatr: Adapt. i oprac.: B. Bołsanowski, W. Kobański. Projekt dekoracji i kostiumów: B. Cybulska. Wwa: Wydawn. Związkowe CRZZ. 1963, 159 s.; Adapt.: J. Broszkiewicz, T. Mierzeja. Wyst. Nowa Huta, T. Lud. 1964; Adapt.: T. Zuchniewski pt. Śmierć na gruszy. Wyst. Olsztyn, T. im. S. Jaracza 1965; Adapt.: J. Broszkiewicz, J. Szajna. Wyst. Wwa, T. Studio 1978, — tv: Scenariusz na motywach adapt. J. Broszkiewicza i T. Mierzei. TV 1967.

3. Trzy salwy. Biuletyn poetycki. [Wiersze; autorzy:] W. Broniewski, S.R. Stande, ... Wwa: Nakł. autorów 1925, 47 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: PIW 1956, wyd. 3 tamże 1967.

4. Gra o Herodzie. Mięsopest proletariacki. Praprem. w insc. ... Łódź, Scena Robotnicza 1926. Wyd. Wwa: Spółdz. Księg. „Książka” 1926, 64 s. TV 1956. Druk z prologiem pióra A. Sterna. *Pr. Światl.* 1958 nr 9 s. 17-48. Przedr. zob. poz. 11.

5. Sadze i złoto. [Wiersze]. Kr.: Druk. Nar. 1926, 43 s. Przedr. zob. poz. 9.

Tu m.in. poemat *Od północy do świtu*, zob. poz. 10.

6. W hotelu „Imperializm”. Plakat sceniczny. Praprem. w insc. ... Berlin. Pol. Scena Robotnicza 1929. Wyd. osob. Moskwa: Wydawn. „Trybuna” 1929, 72 s. Przedr. zob. poz. 11.

W wyd. z 1929 druk wskazówek insc., s. 60-72. Przekł. ros. Wyst. Moskwa 1929.

7. Raban. Sztuka w 4 aktach. Druk fragm. pt. „Jeszcze pańska nie zginęła” *Kult. Mas*, Moskwa 1931 nr 1 s. 55-59; *Tryb. Radz.*, Moskwa 1931 nr 1 s. 55-59, nr 11 s. 13. Praprem. Kijów, Pierwszy Państw. T. Pol. 1932. Druk zob. poz. 9 s. 217-375. Por. zob. 8.

Przekł. ros. Wyst. Moskwa, T. Moskiewskiej Obwodowej Rady Związków Zawodowych (MOSP5) 1932. Wyd. Moskwa 1933.

Adapt. teatr. Adapt.: T. Mierzeja. Bielawa, T. Robotniczy przy Zakładowym Domu Kultury Zakładów Przemysłu Bawełnianego 1979.

8. Wbrew. 5 epizodów walki rewolucyjnej w Polsce. [Moskwa]: Młoda Gwardia 1933, 80 s.

Adaptacja dla świetlic sztuki Raban [poz. 7].

Przekł. ros.: Naperekot. Pjał epizodów rewolucyjnej борьбы v fašistskoj Polše. Moskwa, Leningrad 1933.

9. Wiersze i dramaty. Wybór i wstęp: G. Lasota. Wwa: PIW 1958, 374 s.

Zawartość: Wiersze [poz. 5]; Śmierć na gruszy [poz. 2]; Raban [poz. 7].

10. Od północy do świtu. [Poemat]. Łódź: WŁ 1967, 7 s. Por. zob. 5.

11. Plakaty sceniczne. Oprac. i wstęp: H. Karwacka. Łódź: WŁ 1970, 312 s.

Zawiera utwory dramatyczne i szkice na temat inscenizacji. — Zawartość: *Dramaty: Giełda światowa* [poz. 1]; *Gra o Herodzie* [poz. 4]; *W hotelu „Imperializm”* [poz. 6]; *Wbrew* [poz. 8]. — *Inscenizacje: Inscenizacje podań ludowych: Nowa scena*

robotnicza; Wskazówki inscenizacyjne do „W hotelu” [dot. poz. 6]; *Inscenizacja „Radio-Maj”* [dot. Przekłady i adaptacje, poz. 6]; Wskazówki inscenizacyjne do „Wbrew” [dot. poz. 8].

Nadto wg inf. H. Karwackiej (Bibliografia W.W. W tejsze: Witold Wandurski. Łódź 1968) niepublikowane utwory dramatyczne (zaginione): Marcin Kasprzak. *Dramat historyczny. Powst. ok. 1933.* — *Trampolina. Komedia w 4 aktach. Powst. ok. 1933.* — *Wiara, Nadzieja i Miłość. Melodramat w 4 aktach. Powst. 1933.*

## Przekłady i adaptacje

1. W. Majakowski: Prolog heroiczno-satyrycznego widowiska: „Misterium Buffo”. Przeł. ... Wyst. w insc. ... Wwa, zespół amatorski studentów Uniw. Lud. 1922; Łódź, Scena Rob. 1924. Druk *Nowa Kult.* 1923 nr 5 s. 149-151. Przedr. w: *Nowa Scena Robotnicza. Wwa 1923*; W. Majakowski: Wybór poezji. Wwa 1927; W. Majakowski: *Misterium-buffo. Heroiczni, epicki i satyryczny obraz naszej epoki.* Tłum. A. Stern. Tłum. prologu ... Adapt. tekstu i uwagi insc.: L. Zamkow-Słomczyńska. Scenogr.: J. Skarżyński. Muz.: E. Pałasz. Wwa 1962; *Teatr radziecki. T. 1.* Wwa 1967.

Druk w *Now. Kult.* podp.: (W.W.).

2. I. Goll: Wybuch. *Dramat w 1 akcie.* Przeł. ... *Nowa Kult.* 1923 nr 3 s. 82-87. Przedr. w: *Nowa Scena Robotnicza. Wwa 1923.* Wyst. w insc. ... Berlin, Pol. Scena Robotnicza 1929.

Druk w *Now. Kult.* podp.: Wi-ski.

3. M. Twain: Tomek Sawyer, czyli przygody urwisia. *Widowisko w 4 aktach (20 obrazach).* Adapt. ... powst. ok. 1925.

Adaptacja zapowiadana w programie T. im. Bogustawskiego w Wwie na rok 1925, przygotowywana przez zespół Pol. Pracowni Teatr. POLPRAT w Kijowie w 1930, nie dopuszczona do wyst. przez Komisję Repertuarową. (Inf.: H. Karwacka: *Witold Wandurski. Łódź 1968 s. 259, 333.*

4. N. Gogol: *Opowieść o kłótni Iwana Iwanowicza z Iwanem Nikiforowiczem.* [Przeł. ...] Wwa: J. Mortkowicz 1927, 59 s.

Przekład anonim.

5. *Czerwony siew.* Przeł. i insc. ... Wyst. Kijów, Pol. Pracownia Teatr. POLPRAT 1930.

Autor utworu nieustalony. — Inf. jak w poz. 3 s. 376-377.

6. W. Majakowski, O. Brik, N. Asiejew: *Radio-Maj. Grotoska w 3 aktach.* Przeł. B. Jasiński. Adapt. i reż. ... Wyst. Kijów, Pol. Pracownia Teatr. POLPRAT 1930.

Uwagi insc. zob. Twórczość poz. 11.

7. J. Słowacki: *Sen srebrny Salomei.* Adapt. ... ok. 1930.

Sztuka przygotowywana przez zespół Pol. Pracowni Teatr. POLPRAT w Kijowie w 1930, nie dopuszczona do wyst. przez Komisję Repertuarową (inf. jak w poz. 3 s. 376).

8. I.K. Mikitenko: Dyktatura. [Utwór dramatyczny]. Tłum. i adapt. ... Wyst. Kijów, Pol. Pracownia Teatr. POLPRAT 1930. [Infl. jak w poz. 3 s. 377].

9. G. Kobec: Huta. [Utwór dramatyczny]. Tłum. ... Wyst. Kijów, Pierwszy Państw. T. Pol. 1931. [Infl. jak w poz. 3 s. 377].

### Prace redakcyjne

1. Nowa Scena Robotnicza. Utwory sceniczne W. Majakowskiego, I. Golla i M. Brauna. [Pod red. i ze wstępem ...]. Wwa: Spółdz. Księg. „Książka” 1923, 31 s.

Tu m.in. przekłady W.W. Zob. Przekłady i adaptacje poz. 1, 2.

2. J. Hasek: Dzielný wojak Szwejk. Satyra na wojnę w 11 obrazach. Wg inśc. A. Grina spolszczył i przerobił A. Stankiewicz, red. i przedm. ... Moskwa: „Młoda Gwardia” 1932.

Infl.: H. Karwacka: Bibliografia W.W. W teście: Witold Wandurski. Łódź 1968.

### OPRACOWANIA (wybór)

W. Wandurski: Zeznania w więzieniu GPU. Przeł. E. Rybarska. Oprac. M. Wosiek. *Pam. Teatr.* 1996 z. 3/4 (tu protokoły przesłuchań z 13-14 IX 1935).

SWPP 1. — PP (F. Lichodziejewska). — LP XX w (A.Z. Makowiecki). — SBTP (t.1.). — H. Karwacka: Bibliografia W.W. W teście: Witold Wandurski. Łódź 1968.

[Trzy salwy.] S. Napierski: Reakcjonisci. *Wiad Lit* 1925 nr 50; [A. Polewka] A.P. *Gaz. Lit.* 1926 nr 2. — [T. Peiper] T.P. *Zwrotnica* 1926 nr 10, przedr. w tegoż: O wszystkim i jeszcze o czymś. Kr. 1974 [rec.: Sadze i złoto]. — A. Slonimski: Pomyłka. *Wiad Lit.* 1926 nr 27 [rec.: Gra o Herodziel]. — S. Napierski. *Wiad Lit.* 1927 nr 22 [rec.: Sadze i złoto]. — B. Jasenski: Ślajchi polskiego proletarskiego teatru. *Proletarskaja Prawda*, Kijów 1930 nr z 25 V [dot.: Śmierć na grzyby]. — [Trzy salwy.] A. Slucki. *Twórczość* 1957 nr 3; [A. Włoddek] (A.W.). *Zycie Lit* 1957 nr 6; J. Wyka: Nieugaszony ogień. *Now. Lit.* i *Wyk.* 1957 nr 3. — G. Lasota. *W. Dialog* 1958 nr 9. — J. Wyka: Poezja przedmieścia i teatr ludowy. *Twórczość* 1959 nr 8 [rec.: Wiersze i dramaty]. — S. Wygodzki: O autorach „Trzech salw”. W: *Księga wspomnień 1919-1939*. Wwa 1960, passim [dot.: Trzy salwy]. — A. Fewralski: Majakowski, W., Jasieński. *Dialog* 1962 nr 9. — E. Balcerzan: Teatr W. *Proscenium* 1964 nr z III/IV. — M. Stępień: Kijowska scena W. *Dialog* 1966 nr 8. — W. Filler: Na lewym torze. Teatr Witolda Wandurskiego. Wwa: PIW 1967, 105 s. — H. Karwacka: Witold Wandurski. Łódź: WL 1968, 403 s. — K. Sierocka: Polonia radziecka 1917-1939. Wwa 1968, passim. — B. Łasocka: „Trzeba mieć śmiałość iść raz obrona drogą” *Mies. Lit.* 1969 nr 6. — Z. Zabicki: W — człowiek „wielkiej reformy”. *Dialog* 1969 nr 7. — H. Karwacka: W.W. — propagator twórczości Włodzimierza Majakowskiego w Polsce. *Pr. Polonist. Ser.* 28: 1972. — E. Kozikowski: W.W. W tegoż: Łódź i pióro. Łódź 1972. — G. Gazda: Poezja walka. (Z problemów poetyki „Ziemni na lewo” [B. Jasieńskiego i A. Sternal] i „Trzech salw” [W. Broniewskiego, S.R. Standego, ...]). *Acta Univ. Lodz. Folia Polonica* 1975 nr 2. — T. Kolałowski: Literatura radziecka w eksperymentach teatralnych W. *St. Rossica* 1976 t. 1, przedr. w tegoż: *Dramat radziecki na scenach polskich w dwudziestolecie międzywojennym*. Wwa 1982. — H. Karwacka: W.W. o kinie i filmie. *Acta Univ. Lodz.* 1981 nr 2. — T. Giegier: W.W. W tegoż: *Opowieści o dawnych poetach Łodzi*. Łódź 1995. — P. Horbatowski: W szponach polityki. *Polskie życie teatralne w Kijowie 1919-1938*. Wwa 1999, passim.

M.K.K.

## WANTUŁA Jan 1877-1953

Pseud.: -a-, Abstynent; Anty-Alko-Holik; Chłop w potarganej guńce; Czerwona straż nad Wisłą; Członek PSL; Czytelnik; Czytelnik z Gronia; Czytelnik z huty; Dziedziński piśniarz; Hutnik; iks; J. Alutnaw; J.G.; J. Gojański; J.W.; Ja Go; Jago; Jan Gojański; Jan Szczepański; Jan W.; Janek G.; Janek Gojański; Jewe; Ktoś; Małorolny; On; Prawdopodobny; Przelotny ptak; Przyjaciół; Przypatrujący się z ubocza; Robotnik; Swój; Ślązak, nie-bekart; Uświadomiony hutnik X; Vox populi; W.; Wasz brat od młota J.W.; Wyborca; X; X.; Zawisłanin. Pisarz ludowy, publicysta.

Urodzony 20 września 1877 w Ustroniu na Śląsku Cieszyńskim w rodzinie chłopskiej; syn Jana Wantuły, zajmującego się także tkactwem, i Anny z domu Szczeponec. Po ukończeniu trzech klas ewangelickiej szkoły elementarnej pomagał ojcu w prowadzeniu gospodarstwa. W 1893 podjął pracę w hucie żelaza w Ustroniu, gdzie zdobył zawód ślusza. Równocześnie dokształcał się samodzielnie. W 1896 wstąpił do kółka śpiewaczego robotników fabryki maszyn arcyksięcia Albrechta w Ustroniu „Lutnia”. W 1898 założył koło Stowarzyszenia Młodzieży Ewangelickiej i bibliotekę przy nim, którą następnie prowadził. Działał w Towarzystwie Ewangelickiej Oświaty Ludowej „Jedność”. Współorganizował amatorskie przedstawienia teatralne i wygłaszał odczyty. Debiutował w 1900 na łamach *Głosu Ludu Śląskiego* korespondencją pt. „Z Ustronia” (nr 14; podp. Czytelnik), z piśmie tym współpracował następnie do 1930, publikując liczne artykuły, felietony i korespondencje (także pod pseud.: Anty-Alko-Holik, Dziedziński piśniarz, Hutnik, iks, J.G., J.W., Ja Go., Jago, Jan Gojański, Jan Szczepański, Janek G., Janek Gojański, Ktoś, On, Prawdopodobny, Przelotny ptak, Przyjaciół, Przypatrujący się z ubocza, Robotnik, Swój, Ślązak, nie-bekart, Vox populi, X, Zawisłanin). Nawiązał kontakt z Marią Wysłouchową, kolportował wydawany przez nią miesięcznik dla kobiet wiejskich *Zorza*. W 1901, po śmierci ojca objął rodzinne gospodarstwo. W 1902 ożenił się z Anną Szczepańską. Artykuły i korespondencje publikował w tym czasie m.in. również w *Przeglądzie Politycznym* (1903-06; także podp.: -a-, Abstynent, J.W.), *Dzienniku Cieszyńskim* (1906-07, 1910-11, 1913-20, 1922; także pod pseud.: Czytelnik, Hutnik, J. Alutnaw, J.W., Jan Gojański, Jan W., Jewe, Robotnik, X) i *Robotniku Śląskim* (1908-13, z przerwami; także pod pseud.: Czerwona straż nad Wisłą, Chłop w potarganej guńce). Utrzymywał kontakty z wieloma pisarzami (m.in. z Julianem Ochowiczem, Władysławem Orkanem, Andrzejem Strugiem). Był członkiem Spółki Drenarskiej w Ustroniu. W 1906 wstąpił do śląskiego oddziału PSL (wchodził w skład rady naczelnej) oraz do austriackiego Związku Metalowców (w 1906-11 sekretarz grupy hut). Działał też w organizacjach społeczno-kulturalnych, pro-

pagując czytelnictwo i organizując ruch trzeźwości. Był członkiem Polskiej Partii Socjalno-Demokratycznej Galicji i Śląska Cieszyńskiego. Z powodu działalności politycznej i społecznej przy reorganizacji huty w Ustroniu został zwolniony i od 1910 pracował w hucie w Trzyńcu nad Olzą. Publikował artykuły m.in. w *Paśle Ewangelickim* (1916, 1919, 1925, 1927-38; także podp.: J.W., Jan Gojański, Robotnik, W., X). W 1919-20 występował w swojej publicystyce o przyłączenie Śląska Cieszyńskiego do Polski. Od 1920 był członkiem Związku Metalowców w Czechosłowacji. Po przejściu na emeryturę w 1925 prowadził niewielkie gospodarstwo rolne i sadownicze, a także pracował jako majster przy regulacji rzek i potoków pod nadzorem Starostwa Powiatowego w Cieszynie oraz kontynuował działalność społeczną na terenie Ustronia. Pracował w Kasie Spółdzielczej (do 1939), był prezesem koła Polskiej Macierzy Szkolnej oraz Towarzystwa Ogrodniczo-Pszczelarskiego. Wygłaszał odczyty. Był też radcą kościelnym parafii ewangelickiej w Ustroniu oraz wchodził w skład władz diecezjalnych Ewangelickiej Diecezji Cieszyńskiej. Zajmował się jako historyk amator dziejami ewangelicyzmu na Śląsku Cieszyńskim i książki polskiej na tym terenie, a także historią poszczególnych miejscowości. Około 1930 uporządkował i zinwentaryzował bibliotekę Zboru Ewangelickiego w Cieszynie. Zgromadził bogaty księgozbiór (zaczątek biblioteki w Ustroniu). W 1935 za działalność kulturalną na Śląsku otrzymał Srebrny Wawrzyn PAL. W czasie II wojny światowej mieszkał nadal w Ustroniu. Zajmował się badaniem przeszłości Śląska, pisał kroniki Ustronia i Golezewa oraz kroniki zakładów przemysłowych. W 1952 został członkiem ZLP. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1952). Zmarł 29 lipca 1953 w Ustroniu.

## TWÓRCZOŚĆ

1. *Obrazki z huty trzyneckiej*. [Proza]. Powst. 1916-1917. Druk *Głos Ludu* 1947 nr 140-147. Przedr. zob. poz. 5.

Druk w 1947 z podtyt.: Napisał w latach 1916-1917 Jan Gojański-Wantula w Dolnej Leszcznej na Folwarku.

2. *Pamiętniki*. Powst. 1925-1950. Wyd.: Oprac. i posł.: W. Sosna. Cieszyn: Macierz Ziemi Cieszyńskiej 2003, 263 s.

Rkps, 299 k. w Dziale Rękopisów Bibl. Nar. Zawiera 3 zeszyty: Wrażenia życiowe; Ze wspomnień i przeżyć; Pamiętnik i wrażenia życiowe, — w rkpsie poprawki dokonane przez syna A. Wantulę.

3. *Najdawniejszy chłopski exlibris polski*. Przedm.: E. Chwałewik. Układ książki oprac. i drzeworytami ozdobił S. Ostojka-Chrostowski. Wwa: [Druk. Doświadczałnej] Pracowni Graficznej Salezjańskiej Szkoły Rzemiosła 1935, 21 s. Wyd. 2 Kat.:

Oddz. Śląski Tow. Przyj. Książki 1978. Przedr. zob. poz. 6.

Dot. Jerzego Gajdzy.

4. *Walka o polskość i walka niemiecko-ślązkowska z polskim ruchem narodowym na Śląsku Cieszyńskim*. Powst. 1946.

Masz. 95 s. przesłany Pol. Inst. Socjologicznemu ok. 1947; inf.: L. Brożek; Artykuły i prace J.W. W: J. Wantula: *Książki i ludzie*. Kr. 1956 s. 261.

5. *Karty z dziejów ludu Śląska Cieszyńskiego*. Wybór pism. Układ, słowo wstępne: R. Rybacka. Wwa: LSW 1954, 273 s.

Zawartość: Życiorys własny. — Jak to dawniej było; Jurek z Wędryni; Rozruchy chłopskie; Wokół „Wiosny Ludów”; Bractwo trzeźwości w latach 1844-1847; Rok 1848 na Śląsku Cieszyńskim; Doktor Paweł Oszelda, bojownik o wolność ludu w 1848 r.; Z zapisków ze starej gminnej księgi kameralnej Golezów na Śląsku Cieszyńskim; Pierwsze boje o prawa narodowe na Śląsku; Ustron; Ustron na Śląsku Cieszyńskim; Huty żelaza w Ustroniu; Z życia robotniczego w przeszłości; Polska Hakata; Korespondencje; Z trzyneckiego piekła; Wyzysk robotników w Trzyńcu; Obrazki z huty trzyneckiej [poz. 1]; Zemsta hutnika. — Naddo: Głosy o J.W.; G. Morcinek, Z. Hierowski, W. Szewczyk, L. Brożek.

6. *Książki i ludzie*. Szkice o wydawnictwach i piśmiennictwie na Śląsku Cieszyńskim. Wyboru dokonał, wstępem, przyp. i bibliografią opatrzył L. Brożek. Kr.: WL 1956, 267 s.

Zawartość: Wstęp. — Wrażenia dziedzińskiego piśniarza: Czytanie!; Czytanie Orkana; Niedokończona powieść Orkana o Ustroniu i Beskidzie Śląskim; „Pamiętniki włościanina” Jana Słomki; Lirnik Śląski [E. Grimi]; O „Pańszczorzach” Jana Szuciłki; „Wyrąbany chodnik” Gustawa Morcinka; W stulecie „Pana Tadeusza”. — Uwagi szperacza: Najdawniejszy chłopski exlibris polski [poz. 3]; Pamiętnik Jerzego Gajdzy z Cisownicy; Biblioteka Zboru Ewangelickiego w Cieszynie; Z pszczyńskiego pisma włościańskiego z r. 1845; Wizerunek Jerzego Trzanoskiego; Testament Jadwigi Trzanoskiej; Zasługi księgarzy polskich w dziejach odrodzenia narodowego; Uwagi szperacza. — Z ewangelickiej przeszłości Śląska; Jadam Gdajusz — fararz z Kluczborka; Adam Plintowicz ze Skoczowa; Jan Herda z Simeradza; Jan Muthman; Jerzy Sarganek; Paweł Twardy; O naszej „Dambrowce”; Z naszej przeszłości; Jan Kłapsia i jego dzieło; Śląscy pastrowie z ludu; Pamięci ks. Otto w 50-lecie jego zgonu; Jan Kalinčiak. — Ze wspomnień: Wspomnienie z ławy szkolnej; *Przyjaciel Ludu*; Fragmenty wspomnień; Moje wspomnienia o Julianie Ochowiczu. — Bibliografia: Artykuły i prace J.W.; Prace o J.W.

## OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — LP XX w. (I. Homola). — ŚISB (Z. Hierowski). — SBLP t. 1 (M. Fazan). — L. Brożek: Artykuły i prace J.W.; Prace o J.W. [Bibliografia przedmiotowa]. W: J. Wantula: *Książki i ludzie*. Kr. 1956.

L.K. Koniński: Robotnik bibliofilem. *Silva Rerum* 1931 z. 1/6, przedr. w tegoż: *Pisma wybrane*. Wwa 1955. — L. Brożek. *Zar. Śl.* 1935 nr 3 [rec.: Najdawniejszy chłopski exlibris polski]. — P. Hulka-Laskowski: Kraina dla odkrywcy. *Wiad. Lit.* 1935 nr 40. — A. Kamińska: Przewodnicy kultury na wsi. *Wiesł* 1947 nr 45, przedr. w art. pt. *pozytywizm galicyjski w prasie ludowej*. W: *Pozytywizm*. Cz. 2. Wr. 1951. — G. Morcinek: Chłop-bibliofil. *Plomien* 1947/1948 nr 12. — G. Morcinek: W Ondraskowej dziedzinie. *Zesz. Wroc.* 1951 nr 2, przedr. w tegoż: *Z mojej ziemi*. Stalino-gród [Kat.] 1955. — A. Wydrzyński: J.W. z Ustronia. *Nova Kult.* 1952 nr 32, przedr. w tegoż: *Wielka batalia*. Kat. 1953.



— J. Broda: J.W., bibliofil i pisarz chłopski. (1877-1953). *Bibliotekarz* 1953 nr 5. — J. Szczepański: Przykład J.W. *Życie Lit.* 1953 nr 22. — [Karty z dziejów ludu Śląska Cieszyńskiego:] A. Targ: Książka J.W. *Śląsk Lit.* 1954 nr 12; R. Górski: Książka chłopskiego badacza. *Zielony Sztańd.* 1955 nr 10; J. Leszczyński. *Sobótka* 1955 nr 1/2. — P. Grzegorzczak. *Rocz. Lit.* 1956 [rec.: Książki i ludzie]. — K. Wojciechowski: Sztuka czytania. Wwa 1956, passim. — O. Michejda. *Kal. Ewang.* 1958 [rec.: Książki i ludzie]. — L. Brożek; J.W. jako odkrywca. *Biul. Bibl. Śl.* 1959 nr 2/3. — G. Morcinek: Jan Wantuła. *Kat.*: Śląsk 1959, 61 s. — L. Brożek: J.W. W: *Pisarze śląscy XIX i XX wieku.* Wr. 1963. — Z. Gaca-Dąbrowska: Główne nurty pisarstwa J.W. (W 10 rocznicę śmierci). *Kwart. Opol.* 1964 nr 2. — Z. Hierowski: Życie literackie na Śląsku w latach 1922-1939. *Kat.* 1969, passim. — A. Radziszewska: Bibliofilstwo J.W. *Biul. Bibl. Śl.* 1973. — A. Radziszewska: J.W. jako pisarz ludowy i społecznik. (Śląsk Cieszyński w drugiej połowie XX wieku). W: *Udział ewangelików śląskich w polskim życiu kulturalnym.* Wwa 1974. — J. Broda: Zapiski folklorystyczne J.W. *Poglądy* 1977 nr 24. — J.M. Wojciechowski: J.W. pisarz ludowy i bibliofil śląski. *Księgarz* 1978 nr 3. — J. Hłond: „Dziędziński piśniarz”. *Zielony Sztańd.* 1984 nr 52.

M.K.K.

## WANTUŁA Leon ur. 1928

Prozaik.

Urodzony 4 maja 1928 w Strumieniu pod Cieszyńnem; syn Franciszka Wantuły, robotnika, i Agnieszki z domu Chudek. Wychowywał się w Chwałowicach (obecnie dzielnica Rybnika) w rodzinie górnika Emanuela Wantuły i Agnieszki z domu Pisarek. Od lipca 1942 do listopada 1944 pracował jako uczeń górniczy w kopalni „Jankowice” w Boguszowicach. Następnie do marca 1945 był pomocnikiem biurowym w fabryce maszyn Mach & Synowie w Rybniku. Po zakończeniu wojny od kwietnia 1945 pracował w urzędzie gminnym jako referent, w lipcu 1946 został zatrudniony w Kopalni Węgla Kamiennego „Chwałowice” w Chwałowicach. Równocześnie od 1947 uczęszczał do Technikum Górniczego w Rybniku. W 1948 został członkiem PZPR. W 1949 ożenił się z Teresą Piechą. Po otrzymaniu w 1952 dyplomu technika górnika pracował do 1981 w rybnickiej kopalni „Chwałowice”, kolejno na stanowisku nadgórnika, sztygara gospodarczego, kierownika działu gospodarki materiałowej. W 1961 otrzymał wyróżnienie w konkursie literackim WRN i Oddziału Katowickiego ZLP za opowiadanie pt. „Rozdroże”. Debiutował w 1962 opowiadaniem „Konflikł”, opublikowanym na łamach dwutygodnika *Poglądy* (nr 3) oraz słuchowiskiem pt. „Wiedeński walc”, nadanym w Polskim Radiu. Opowiadania i fragmenty powieści publikował m.in. na łamach *Poglądów* (1962-83, z przerwami), *Trybuny Robotniczej* (1963-79, z przerwami) i *Życia Literackiego* (1963-85, z przerwami). Od 1964 ogłaszał powieści. W tymże roku został członkiem ZLP (wiceprezes Oddziału Katowickiego w 1970-72). Uprawiał też amatorsko malarstwo i grafikę. W 1965-69 był posłem na Sejm PRL.

W 1966 objął prezesurę Klubu Literackiego „Kontakt” w Rybniku. W 1969-75 był kolejno zastępcą członka i członkiem Komitetu Centralnego PZPR. Otrzymał wiele nagród i wyróżnień, m.in.: literackie nagrody WRN w Katowicach (1967, 1972), nagrodę Plakieta, przyznaną przez *Poglądy* (1971), nagrodę *Trybuny Ludu* (1975, przyznaną za rok 1974), nagrodę Ministra Kultury i Sztuki II stopnia (1987). W 1985-87 pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Społecznej Rady Kultury przy Ministrze Górnictwa i Energetyki. Odznaczony m.in. Orderem Sztandaru Pracy II klasy (1972), Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1980), odznaką „Zasłużony w Rozwoju Województwa Katowickiego” (1988). W 1989 wyemigrował do Niemiec.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Zawał. [Opowiadania]. *Kat.*: Śląsk 1963, 122 s. Zawartość: Zawał; Świąteczny dzień; Konflikt; Wieczór z witrażem; Taki jest dzień; Okna w starym osiedlu; Krok głębiej, po wodę; Dziewczyna z piasków; Rozdroże; Kryśka; Wieczorna gra; Klęska; Świadełstwo dojrzałości; Portret dziewczyny.

2. Nigdy za późno. [Powieść]. *Kat.*: Śląsk 1964, 272 s.

3. Urodzeni w dymach. [Powieść]. *Kat.*: Śląsk 1965, 206 s. Wyd. 2 tamże 1974.

II nagroda w konkursie Min. Górnictwa i Energetyki, ZG Związku Zawodowego Górników i Wydawnictwa „Śląsk” w 1963 oraz nagroda WRN w Katowicach, *Poglądy*, Oddziału Katowickiego ZLP, Wydawnictwa „Śląsk” i rozgłośni katowickiej Polskiego Radia za utwór na temat życia Śląska i Zagłębia w XX-leciu w 1964.

Przełt.: czes.: Zrozeni v dymu. [Przełt.] J. Vlásek. Ostrava 1977. — ros.: Roždennye v dymu. [Przełt.] I. Cholodova. Moskva 1978.

4. Koncert dla głuchych. [Powieść]. *Kat.*: Śląsk 1966, 298 s.

5. Wiadukt. [Widowisko telewizyjne]. TV 1967.

6. Wycieczka z narzeczoną. [Opowiadania]. *Kat.*: Śląsk 1969, 166 s. Wyd. 2 tamże 1971.

Zawartość: Dom z moich rąk; Wycieczka z narzeczoną; Pożegnanie z pucharem; Wyzwolenie Judasza; Kotysanka; Zaproszenie na wesele; Zabawny człowiek. Nagroda lit. CRZZ w 1970.

7. Przeminać i zostać. [Powieść]. Wwa: MON 1970, 283 s. Wyd. 2 tamże 1971.

8. Romans Luiza. [Powieść]. Wwa: MON 1971, 564 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1973, wyd. 3 1975, wyd. 4 [1981].

Przełt.: czes.: Luiza. [Przełt.] H. Stachová. Praha 1979.

9. Po dzwonych cisza. [Powieść]. Wwa: MON 1973, 289 s.

Nagroda w ogólnopolskim konkursie literackim z okazji 50-lecia PRL w 1973 oraz nagroda CRZZ w 1974.

10. Najpierw żyć. [Powieść]. *Kat.*: Śląsk 1979, 335 s.

Nagroda w konkursie Min. Górnictwa w 1978.



11. Cała w pnączu clematis. [Powieść]. Kat.: Śląsk 1980, 328 s.

12. Miłości pełna czara. [Powieść]. Wwa: MON 1981, 325 s.

13. Boso do nieba. [Powieść]. Wwa: MON [1985], 287 s.

14. Malowanie dnia. [Opowiadania]. Posł. opatrzył J. Górdzialek. Kat.: Śląsk [1986], 248 s.

Zawartość: z poz. 1: Zawaf; Konflikt; Wieczór z witrażem; Taki jest dzień; Okna w starym osiedlu; Dziewczyna z piasków; Rozdroże; Kryśka, — z poz. 6: Dom z moich rąk; Wycieczka z narzeczoną; Pożegnanie z pucharem; Wyzwolenie Judasza; Zabawny człowiek, — nadto: Malowanie dnia; Ptaki w żywych kolorach; Na facy; Przy obfitym stole.

Słuchowiska radiowe: Victoria. Radio 1962 [III nagroda w konkursie WRN, Oddz. Katowickiego ZLP i rozgłośni katowickiej Pol. Radia w 1962]. — Wiedeński walc. Radio 1962. — Kto jest człowiekiem. Radio 1963. — Nieobecni. Radio 1966.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1975, 1988, 2002. — [Wywiady:] Być naprawdę. [Rozm.] T. Krzemień. *Kultura* 1974 nr 38; Pisarz nigdy nie jest na emeryturze. [Rozm.] J. Karkoska. *Tryb. Rob.* 1988 nr 11.

SWPP 2 (A. Szalagan). — PP (A. Szalagan). — LP (M. Fazan).

[Zawaf:] H. Vogler: Prawdziwa i fałszywa niezwykłość. *Życie Lit.* 1963 nr 47; A. Werner: Debiut autentyczny. *Współczesność* 1963 nr 24; A. Gieński: Wypadki i obyczaje. *Odra* 1964 nr 3; K. Dąbrowska: Debiut L.W. *Twórczość* 1964 nr 7. — [Nigdy za późno:] J.Z. Brudnicki: „Urodziłem się na wulkanie”. *Współczesność* 1964 nr 24/25; W. Maciąg: Inspiracja i rzemiosło. *Poglądy* 1964 nr 14. — [Urodzeni w dymach:] W. Maciąg: Rachunek z przeszłością. *Życie Lit.* 1964 nr 49; J. Kajtoch: Outsider w kopalni. *Współczesność* 1965 nr 10. — T. Kijonka: W krajobrazie kopalni. *Poglądy* 1965 nr 22. — B. Lubosz: *Poglądy* 1965 nr 14 [rec.: Urodzeni w dymach]. — W. Nawrocki: Modele i schematy. *Kultura* 1965 nr 15. — [Koncert dla głuchych:] B. Bargielska. *Poglądy* 1966 nr 10; R. Marszałek: Usługi literackie. *Twórczość* 1966 nr 11. — J. Miodek: L.W. — epik Śląska. *Agora* 1966 nr 10. — [Koncert dla głuchych:] L. Sobieński: Próba prozy obyczajowej. *Tyg. Kult.* 1966 nr 29; D. Żmij: Czwarta książka i co dalej? *Nowe Książ.* 1966 nr 19. — J. Kajtoch: Bruliony powieści. *Współczesność* 1967 nr 12. — [Wycieczka z narzeczoną:] J. Dziarnowska: Pisarz regionalny? *Nowe Książ.* 1969 nr 22; B. Hamera: Wycieczki i wcieleńia. *Tyg. Kult.* 1969 nr 49; T. Kijonka: Opowiadania z górniczej osady. *Poglądy* 1969 nr 21; K. Nowicki: W kręgu tendencji. *Życie Lit.* 1970 nr 18; I.T. Sławińska: W rodzinnej Oklahomie po wojnie. *Poglądy* 1970 nr 18. — J. Hajduk: Romans z rzeczywistością. *Poglądy* 1971 nr 16 [rec.: Romans Luźny]. — M. Kabata: Historia naturalna rodu Szeliów. *Nowe Książ.* 1971 nr 1 [rec.: Przemianę i zostaje]. — [Romans Luźny:] J. Marx: Romans. *Współczesność* 1971 nr 22; Z. Rybicka: Romans na całe życie. *Życie Lit.* 1971 nr 30; S. Melkowski: Jedna czy dwie powieści? *Profil* 1972 nr 6, przedr. w tegor.: Oczekiwanie i zapowiedź. Łódź 1980; J. Zacharska: Śląska miłość. *Nowe Książ.* 1972 nr 3; A. Baranowska: Godzina szczerości. *Kultura* 1973 nr 22; C. Błońska: A jednak romans... *Profil* 1973 nr 9. — [Po dżwonach cisza:] B. Lubosz: Cierpienia ostatniej nocy. *Tyg. Kult.* 1974 nr 38; J. Marx: Jeszcze dni walki. *Literatura* 1974 nr 14; W. Nawrocki: Powieść o początkach. *Nowe Książ.* 1974 nr 15; K. Nowicki: Krzywe zwierciadło. *Fakty* 1974 nr 26; M. Orski: Z czarnego frontu. *Opole* 1974 nr 3; A. Wiedera: W przeddzień wolności. *Poglądy* 1974 nr 10. — A. Wiedera: Pisarstwo L.W. *Zar. Śl.* 1977 nr 4. — D.M. Adamczyk: *Nowiny* 1978 nr 24. — [Napierw żyć:] W. Maciąg: Temat robotniczy —

i pytania. *Nowe Książ.* 1979 nr 21; B.S. Kunda: Życie, i co dalej? *Życie Lit.* 1980 nr 29; A. Zejman: W jako pejzazysta. *Poglądy* 1980 nr 13. — [Miłości pełna czara:] J. Górdzialek: Konsekwencja czy poślizg. *Poglądy* 1981 nr 16; A. Przytkowski: Szarość to też barwa. *Barwy* 1981 nr 6. — J. Górdzialek: Zawaf i miłość. O pisarstwie L.W. *Poglądy* 1983 nr 6. — J. Górdzialek: Boski porządek. *Tak i Nie* 1986 nr 37 [rec.: Boso do nieba]. — J. Górdzialek: L.W. — pisarz pogranicza. *Opcje* 1994 nr 1. — J. Górdzialek: Pisarze śląskiego pogranicza. L.W. i S. Beniasz, J. i H. Bieniek. *Orbis Interior* 2002 nr 3/4. **M.K.-K.**

## WAŃKOWICZ Melchior 1892-1974

Pseud.: A.B.; Adolf Czybygdyby; Dr J.M. Majewski; Dr. P.M. Majewski; J. Luźny; J.M. Majewski; J.P. Majewski; Jan Czybygdyby; Jerzy L.; Jerzy Luźny; M.W.; Maciej Wisłoka. Prozaik, publicysta.

Urodzony 10 stycznia 1892 w majątku Kałużyce (Mińszczyzna) w rodzinie ziemiańskiej; syn Melchiora Wańkowicza, powstańca 1863 (zmarł 1892), i Marii ze Szwojnickich (zmarła 1895). Nauki początkowe pobierał od 1901 w Zakopanem. Następnie od 1903 uczył się w Gimnazjum gen. P. Chrząnowskiego w Warszawie. W 1905 brał udział w strajku młodzieży szkolnej. W 1907 wstąpił do koła niepodległościowej Organizacji Młodzieży Narodowej Szkół Średnich „Przyszłość” (Pet). Pierwsze młodzieńcze publikacje zamieszczał w 1907 w szkolnym nielegalnym satyrycznym piśmie *Aaaach!* W 1910 został sekretarzem generalnym Petu na Królestwo Polskie; od tegoż roku redagował tajne pismo młodzieży *Wici* (od 1911 pt. *Dla Polski*), w którym debiutował w 1910 artykułem pt. „Szkoła polska w życiu narodu” (nr 2; podp. Jerzy Luźny). W 1911 ogłosił artykuł pt. „Konarski a Budnin” w krakowskim czasopiśmie *Młódzież* (nr 5; podp. J. Luźny), a w 1912 szkic pt. „Ja” osobiste a społeczeństwo”, zamieszczony w wydawnictwie zbiorowym maturzystów szkół polskich w Warszawie pt. „Bez przybłyci” (Warszawa, s. 68-106). W tymże roku za spoliczkowanie łamistrajka był przez władze carskie przez trzy miesiące więziony w areszcie przywieziennym. Po zdaniu matury w 1911 rozpoczął studia w Szkole Nauk Politycznych w Krakowie oraz na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. W tym czasie należał do Organizacji Młodzieży Narodowej Szkół Wyższych „Zet”, a od 1913 członkiem jej jawnej ekspozytury „Zjednoczenie”. Wstąpił do Polskiego Związku Strzeleckiego, a po odrzuceniu przez „Zet” propozycji wejścia do „Strzelca” przeszedł do Organizacji Młodzieży Narodowej „Wolny Strzelec”, gdzie pełnił funkcję zastępcy komendanta. Po ukończeniu w 1914 Szkoły Nauk Politycznych służył krótko w rosyjskim 119. Kołomieńskim Pułku Piechoty w Mińsku; zwolniony z wojska na rok na podstawie fałszywego zaświadczenia lekarskiego, wyjechał do Warszawy. Podczas I wojny światowej był w 1915-16 w Kazaniu pełnomocnikiem Centralnego Komitetu Oby-

watelskiego Królestwa Polskiego dla reewakuacji Polaków (z terenów od Moskwy po Turkiestan). W 1916 ożenił się z Zofią Małagowską. W 1917 wstąpił do I. Korpusu Polskiego, formowanego przez gen. Józefa Dowbór-Muśnickiego w rejonie Bobrujsk-Mohylew, który w styczniu 1918 podjął walkę z bolszewikami. Za służbę wojenną został odznaczony Krzyżem Walecznych. W wojsku zainicjował powstanie organizacji konspiracyjnej Związek Broni i wyższy jego stopień pod nazwą Koło Rycerskie (po 1918 weszły w skład Związku Walki Czynnej); w garnizonie w Bobrujsku wydawał konspiracyjne pismo *Sumienie*. W maju 1918 brał udział w zorganizowanym przez Polską Organizację Wojskową proteście przeciw zawarciu z Niemcami umowy demobilizacyjnej, za co postawiono go przed sądem polowym; został uniewinniony. Następnie został wysłany na Ukrainę, potem do Warszawy, gdzie w 1918-21 kierował działem prasy i propagandy w Straży Kresowej (od 1920 Towarzystwo Straży Kresowej), publikował też w pismach *Straż Kresowa*, *Rząd i Wojsko* (tu w 1919 pierwsze utwory literackie: „Opowiadanie legionisty Wład. Pasika”, nr 10-12 i „Noc z 21 na 22 maja w Korpusie Wschodnim”, nr 11-14). W 1919 był korespondentem wojennym *Gazety Warszawskiej*, tu też zamieszczał publicystykę polityczną. Kontynuował studia prawnicze na Uniwersytecie Warszawskim; w 1923 uzyskał magisterium. W 1922-23 był sekretarzem *Kuriera Porannego* (w wydaniu popołudniowym pisma pt. *Przegląd Wieczorny* zamieszczał w 1922 artykuły publicystyczne). W 1922-23 bezpłatnie aplikował w sądzie. Na początku 1923 objął stanowisko naczelnika Wydziału Prasowo-Widowskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych; m.in. zorganizował wydawanie *Biuletynu Bibliograficznego*. W 1924 założył Towarzystwo Wydawnicze „Rój” (prowadzone następnie razem z Marianem Kisterem); do 1939 był jego współwłaścicielem i redaktorem naczelnym. W 1926-27 odbył podróż do Meksyku jako korespondent *Epoki* i *Kuriera Warszawskiego*. Był też doradcą reklamowym Związku Cukrowników Polskich, nadzorował hurtownię tytoniową, w 1933-36 dyrektorem państwowego przedsiębiorstwa Reklama Poczta (dla którego założył miesięcznik *Łącznik Pocztowy*), doradcą propagandowym Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, komisarzem propagandowym kolejnych Państwowych Pożyczek Inwestycyjnych. Kontynuował twórczość literacką, publikując m.in. w pismach: *Kurier Warszawski* (1926-27, 1930-32), *Wiadomości Literackie* (1927-30, 1934, 1937-39), *Kurier Poranny* (1930, 1934-39; tu m.in. w 1937-38 cykle reportaży pt. „Z wędrowek po Polsce B”, „Znowu siejemy w Polsce B”), *Gazeta Polska* (1930-33), *Czas* (1933-36), *Pion* (1934-36), *Polska Zbrojna* (1934-37), *Naród i Państwo* (1936), *Słowo*

(1936-39), *Ilustrowany Kurier Codzienny* (1938-39). W 1930 został członkiem Polskiego PEN Clubu. Był sekretarzem generalnym Stowarzyszenia Bratniej Pomocy byłych Uczestników Walk o Niepodległość. W 1936 otrzymał Srebrny Wawrzyn PAL za zasługi na polu literatury podróżniczej. Wiosną 1939 uczestniczył w Kongresie PEN Clubów w Nowym Yorku, po czym przebywał przez cztery miesiące w Stanach Zjednoczonych jako korespondent *Ilustrowanego Kuriera Codziennego* i Polskiego Radia. Po wybuchu II wojny światowej był krótko korespondentem wojennym na terenie lubelszczyzny. Obawiając się aresztowania przez Niemców, 24 września 1939 przedostał się do Rumunii, gdzie przebywał do 1940, najpierw w Braszowie, potem w Bukareszcie (sporadycznie używał przybranego nazwiska Mieczysław Wołowicz). W tym czasie napisał kilka broszur, wygłaszał odczyty w obozach dla polskich uchodźców i w obozie dla żołnierzy polskich, współpracował z wydawanymi w Bukareszcie pismami *Kurier Polski* (tu od końca 1939 cykl wspomnień wojennych pod pseud.: Jerzy Łużyć, Maciej Wisłoka) i *Dziennik Polski* (podp. też pseud. Maciej Wisłoka; tu w 1940 cykl pt. „Na tułaczkę...”). W czerwcu 1940 zamieszkał w Carmen Silva, a na początku września 1940 wraz z grupą Polaków został przez Anglików ewakuowany na Cypr, skąd w 1941 wyjechał do Palestyny. Publikował (także pod pseud. Jan Łużyć) reportaże i utwory prozą m.in. w pismach *Dziennik Żołnierza* (Szkocja, 1941), *Biuletyn Informacyjny Polskich Uchodźców Wojennych* (Jerozolima, 1941-42), *Wiadomości Polskie* (Londyn, 1941-42), *Głos Polski* (Tel Awiw, 1942-43). W 1943 jako korespondent wojenny 2. Korpusu (bez akredytacji Rządu Polskiego w Londynie) objechał Liban, Syrię, Irak, Iran i Egipt. Korespondencje, reportaże i artykuły publicystyczne zamieszczał głównie w *Dzienniku Żołnierza APW* [Armii Polskiej na Wschodzie] (1943-45) oraz w *Gazecie Polskiej* (Jerozolima, 1943; tu też podp. Adolf Czybygdyby), *Orle Białym* (1943-48; tu m.in. w 1943 cykl „Listy perskie... Nie-Monteskusza”), *Kurierze Polskim w Bagdadzie* (1943), *W drodze* (1943), *Tygodniku Polskim* (Nowy Jork, 1943-44). Od wiosny 1944 do 1947 razem z armią polską był we Włoszech i uczestniczył w bitwie pod Monte Cassino, za co otrzymał Krzyż Walecznych. Od 1947 mieszkał w Londynie; publikował m.in. w *Dzienniku Polskim* i *Dzienniku Żołnierza* (tu w 1947 cykl „Polska praca” i „Polskie wiry”, felietony podp.: Adolf Czybygdyby, Jan Czybygdyby) oraz w *Wiadomościach* (1947-51). Po opublikowaniu w 1947 broszury pt. „Kundlizm” niektóre czasopisma emigracyjne zerwały z nim współpracę. Zaczął publikować w prasie krajowej, m.in. w *Przekroju* (1947), *Magazynie Tygodniowym* (1948), *Nowinach Literackich* (1948) i *Sło-*

wie *Powszechnym* (1948-49). W 1949 przeniósł się do Stanów Zjednoczonych, gdzie utrzymywał się z pracy na fermie kur, prowadzonej przez jego zięcia Jana Erdmana. W 1950 odbył dwie kilkumiesięczne podróże po Kanadzie z odczytami dla Polonii. W grudniu tegoż roku zamieszkał w Nowym Jorku, gdzie przez pewien czas uczył języka rosyjskiego na kursach dla dorosłych; utrzymywał się też z odczytów wygłaszanych w różnych miejscowościach Stanów Zjednoczonych i felietonów w Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa. Współpracował z wychodzącymi w Nowym Jorku pismami *Tygodnik Polski* (1947-48) i *Nowy Świat* (1953-56; tu stały felieton), publikował też w *Związkowcu* (Toronto, 1951-53) i *Dzienniku Polskim* (Detroit, 1954-56). Dwukrotnie otrzymał stypendium Fundacji dla Pisarzy Hartford w Kalifornii (Huntington Hartford Foundation; 1952, 1957). W 1955 zorganizował Fundację Trylogii M. Wańkowicza, która za środki zgromadzone w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie miała mu umożliwić napisanie panoramy losu polskiego. W 1956 przyjął obywatelstwo Stanów Zjednoczonych. Korzystając z możliwości wyjazdu na planowany Kongres Wolnej Kultury Polskiej w Paryżu, w lipcu tegoż roku po raz pierwszy po wojnie przyjechał na cztery miesiące do Polski. Od 1957 współpracował z prasą krajową, publikując reportaże i eseje m.in. w *Kierunkach* (stałe od 1956; tu m.in. w 1957 cykl pt. „Haust Coca Cola”), *Przeglądzie Kulturalnym* (1957-62; w 1957 cykl pt. „W ślady Kolumba”), *Przekroju* (1957-65), *Tygodniku Powszechnym* (1957, 1959, 1961; tu m.in. w 1957 cykle pt. „Murzyni w USA” i „Kobieta w Ameryce”), *Życiu Warszawy* (od 1957). W maju 1958 powrócił do kraju na stałe. Utwory proza, artykuły i recenzje zamieszczał w licznych czasopismach, głównie w *Życiu Literackim* (stałe w 1959-74), *Polityce* (1959-69), *Kulturze* (1968-71). Wygłaszał serie pogadanek w radiu i telewizji, miał liczne odczyty w całym kraju. W 1960-61 podróżował przez ponad rok po Stanach Zjednoczonych i Meksyku, zbierając materiały do książek. W 1964 należał do sygnatariuszy „Listu 34” pisarzy i uczonych w obronie wolności słowa. W październiku tegoż roku został oskarżony o przekazanie za granicę materiałów ocenzurujących Polskę Ludową i w listopadzie skazany na trzy lata więzienia; wyrok ten następnie zmniejszono o połowę, po czym zwolniono pisarza na mocy amnestii bez odbywania kary. Od 1964 starał się o przywrócenie polskiego obywatelstwa, na co otrzymał zgodę władz w 1970. W 1968 został reaktywowany w prawach członka Polskiego PEN Clubu. W 1971 prowadził na Uniwersytecie Warszawskim cykl wykładów dotyczących m.in. sztuki reportażu. Zmarł 10 września 1974 w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Dlaczego żołnierz polski wkracza na Litwę i Białoruś. Wwa: Wydawn. Straży Kresowej 1919, 16 s.

2. Jak naród sobą rządzi? Parlament i postowie. Gabinet ministrów. Prezydent Państwa. Konstytucja i Sejm. Wwa: Placówka 1919, 22 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1919, wyd. 3 1920.

3. Strzepy epepei. Opowiadania. Przedm.: W. Sieroszewski. Wwa: [b.w.] 1923, 160 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1925; wyd. 3 powiększone Wwa: Rój 1936, wyd. 4 tamże 1939. Przedr. zob. poz. 55.

Zawartość: Opowiadanie łazika; Wyprawa i śmierć płk. Mościckiego; Noc z 21 na 22 maja w 1. Korpusie Wschodnim; Śmiały zdobywa Przemysł i Lwów; Ogniem i Mieczem; Budionny idzie; Odwrót; Zwycięstwo.

4. Jak Kulusia żaby poznała. [Opowiadanie dla dzieci]. Lw.: Ossol. [1924], 9 s.

5. Kaźń Mikołaja II oraz członków rodziny Romanowych. Wwa: Rój 1925, 58 s. Wyd. nast. ze wstępem A. Ziółkowskiej Gdańsk: Graf 1990. Wyd. 1 podp.: Jerzy Łużyk.

6. O Małgosi, łakomej świneczce, króliczku, muszce i o niegrzecznym piesku. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: Gebethner i Wolff [1925], 20 s.

7. Szpital w Cichinicach. Opowiadanie. *Gaz. Adm. i Policji Państ.* 1925 nr 28, 29, 31, 33, 39-41. Wyd. osob. pt. Szpital w Cichinicach. Opowiadanie Zofii Wańkowiczówny, siostry miłosierdzia. Wwa: Rój 1926, 85, X s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1935; Wwa: Kontra\* 1984; Lubl.: Witryna\* 1986; [Lubl.]: M. Gacka 1990. Przedr. zob. poz. 55.

Przełt.: ang.: Przełt. A. Pruszyńska. Tokio [1938], — jap.: Tokio 1940.

8. Czyciele ś-go kaktusa. [Reportaż]. Wwa: Rój [1927], 63 s.

Podp.: J.M. Majewski.

9. W kościołach Meksyku. [Reportaż]. Wwa: Rój 1927, 180 s.

Reportaże i korespondencje druk. w *Kur. Warsz.* 1926-27 i *Epocze* 1926 nr 43-44, 46.

10. Wyprawa Livingstona. [Szkic]. Wwa: Rój [1927], 62 s.

Podp.: Dr M.P. Majewski.

11. Zamach gen. Malet. [Szkic]. Wwa: Rój [1928], 62 s.

Podp.: M.P. Majewski.

12. Szczenięcie lata. [Wspomnienia]. *Słowo* 1933 nr 218-229; 1934 nr 7-24. Wyd. osob. Wwa: Rój 1934, 239 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1935, wyd. 3 1938; Rzym: Pol. Dom Wydawn. 1946; Wwa: Czyt. 1957, wyd. 2 tamże 1957. Przedr. zob. poz. 49 [t. 1]; wyd. 5 [właśc. 6] Kr.: WL 1987; wyd. 6 [właśc. 7] z post. S. Zielińskiego Wwa: NK 1990.

13. Opierzona rewolucja. [Reportaże z ZSRR]. Wwa: Rój 1934, 228 s. Przedr. zob. poz. 49 [t. 1].

14. Na tropach Smętka. [Reportaże dot. germanizacji na Warmii i Mazurach]. *Kur. Poranny* 1935 nr 347-351; 1936 nr 3-81 [z przerwami]. Wyd. osob. Wwa: Bibl. Pol. 1936, 371 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1936, wyd. 3 1937, wyd. 4 1937, wyd. 5 1937; Gdańsk 1937 [wyd. skonfiskowane]; Wwa: Czyt. 1958, wyd. 2 tamże 1959; wyd. 5 Kr.: WL 1988. Przedr. zob. poz. 49 [t. 4].

Wyd. osob. fragm. pt.: Bracia dalecy i bliscy. Wybór z książki „Na tropach Smętka”. Jeruzolima: Sekcja Wydawn. APW [Armii Pol. na Wschodzie] 1943, 123 s. Min. WRIOP [Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego]; pt. Na tropach Smętka. [Wwa: TWZW = Tajne Wojsk. Zakł. Wydawn. 1943]. powiel. [wyd. konspir.].

Przekł. niem.: Auf dem Spuren des Smentch. [B.m.: Bund Deutscher Osten] 1937, powiel. [wyd. tajne]. Adapt. radiowa: Adapt.: A. Lisowska-Niepokólczycka. Radio 1983.

15. Z wędrówek po Polsce B. [Reportaże]. *Kur. Poranny* 1937 nr 1-86 [z przerwami]; Znowu siejemy w Polsce B. [Reportaże]. *Kur. Poranny* 1937 nr 1-356 [z przerwami], 1938 nr 2-279 [z przerwami].

Masz. książki przygot. w 1939 do druku sponały w czasie powstania warszawskiego, ponad 1000 fotografii zagubionych w Wilnie autorstwa J. Bułhaka autor odzyskał w 1960.

16. C.O.P. – ognisko siły. Centralny Okręg Przemysłowy. [Reportaże]. Wwa: Rój 1938 [właśc. 1937], 164 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1938, wyd. 3 1938, wyd. 4 1939 [inf. autora:]. Por. poz. 17.

17. Odpowiadam „Cywińskim”. Wwa: Nakł. autora [druk. M. Arct] 1938, 38 s.

W związku z recenzją S. Cywińskiego dot. książki M.W.: C.O.P. – ognisko siły (*Dz. Wil.* 1938 nr 29) oraz skazaniem S. Cywińskiego na 3 lata więzienia, a także sprawą wytoczoną M.W. przez 15 adwokatów. Por. poz. 16.

18. Sztafeta. Książka o polskim pochodzie gospodarczym. Wwa: Bibl. Pol. 1939, XVI, 527 s. Wyd. nast. z art. J. Kaczmarka: Głos do nowego wydania „Sztafety”. Wwa: Sigma-NOT 2000.

19. Na tufaczce. *Kur. Pol.*, Bukareszt 1940 nr 504-522.

Przekł. niem.: Tucht und Ungewisse. Berlin: Publikationsstelle 1940, 51 s.

Przekł. podp.: Maciej Wisłoka.

20. Te pierwsze walki. (Według opowiadania por. Jerzego Lewandowicza). Bukareszt: Amer. Komisja Pomocy Polakom 1940, 24 s. Wyd. nast. Wwa: Znak 1940 [wyd. konspir.]. Przedr. zob. poz. 29. Por. poz. 21.

Podp.: Jerzy Łużyć.

21. Wrześniowym szlakiem. [Wspomnienia]. Powst. 1939-1940. Wyd. Palestyna: Sekcja Wydawn.

APW [Armii Pol. na Wschodzie] 1944, 239 s. Por. poz. 29.

Podp.: Jerzy Łużyć. – Zmien. wersja poz. 20, 22.

Przekł. włos.: Sulle orme di Settembre. La compagna di Polonia del 1939. [Przeł.] P. Nosei. Roma 1945.

22. Z generałem Sosnkowskim. Dzieje XI Dywizji. Bukareszt: Amer. Komisja Pomocy Polakom 1940, 30 s. Wyd. nast. Wwa: Znak 1940 [wyd. konspir.]. Przedr. zob. poz. 29. Por. poz. 21.

Podp.: Jerzy Łużyć.

23. De profundis. [Dot. syjonizmu]. Tel Aviv: Przez Łądy i Morza 1943, 158 s. Przedr. zob. poz. 54 (t. 4).

Cz. 1 zamierzonego cyklu; cz. 2: „Ziemia zanadto obiecana” pozostała w rękopisie, cz. 3 pt. „Postanictwo i obcość” nieukończona.

Zawartość: Przedmowa. – Zgaga emancypacji; „Anielski program” następców Iwana Groźnego; Pierwsza Alija; Katalizator syjonizmu poczyna działać; Nie da się syjonizmu przemilczeć; Gdy wyszedł do braci – urosł; Postanictwo – w poprzek drogi czy po drodze; Oskorupianie kasty w naród; Ucieczki w marzenie i wyścig serca z życiem; Gorzki chleb i zaszczyty; Topiel i zwodny ład; Ostatnia rafa.

24. Wyjątki z książek Melchiora Wańkowicza. [Wybór publicystyki]. Tel Aviv: Przez Łądy i Morza 1943, 48 s.

Zawartość: Sztafeta dziejów; Pierwsze pisma Minist(erstwa) Spr[aw] Wewn[ętrznych]; Pierwsza lampa w dziejach ludzkości – w Polsce!...; Przemówienie wielkości prowincjonalnej; Niech żyje Dmowski i Piłsudski. (Z broszury polemicznej 1938); Pierwsze walki; Pogrom Niemców; Pierwszy szarak; Rapt; Srulek.

25. Dzieje rodziny Korzeniewskich. New York: National Committee of Americans of Polish Descent 1944, 64 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1944; [B.m.] Włochy: Oddz. Kultury i Prasy 2. Korpusu 1945; [B.m.:] Wydawn. Pol.\* 1979; [B.m.w., b.r.]\*; [B.m.:] Wolna Polska\* [b.r.]; [B.m.:] Młoda Polska\* 1981; [B.m.:] Młoda Polska\* 1981; [B.m.:] UWR\* 1981; Gdańsk: Fakt\* 1981; Kalisz: [b.w.] 1981; Szczecin: Akademička Ag. Wydawn.\* 1981; Szczecin: Kret\* [1981]; [Tor.?:] Pomor. Ofic. Wydawn.\* 1981; [Wr.:] Świr\* [1981]; Wr.: Akademia Sztuk Wszelakich 1983; [Wwa:] MIRWA\* [1983]; [B.m.w.\* 1984]; Kr.: Promieniści\* 1985; Wr.: Rada Oświaty Niezależ. Region Dolny Śląsk\* 1985; [Wwa:] Brzask UOW\* [1985]; Wr.: Rada Oświaty Niezależ. przy RKS NSZZ „Solidarność” Region Dolny Śląsk\* 1986; Wwa: Antyk\* 1986; [Tor.:] to\* [1987]; [Tor.:] to\* [1988]. Przedr. zob. poz. 54 (t. 3).

O losach dzieci polskich w ZSRR w czasie II wojny światowej.

Przekł. ang.: Golgotha road. New York: National Committee of Americans of Polish Descent 1945, wyd. 2 tamże 1945. – franc.: La litanie de la faim ou la famille Korzeniewski. [Przeł.] J. Wegiel-Langlet. Paris 1947. – hiszp.: Historia de una familia polaca. Argentina 1982. – włos.: Storia di una famiglia. Roma [1947].

26. Poland and Russia. [Przeł.] G. Lloyd. London: Barnard and Westwood 1944, 64 s.



27. Bitwa o Monte Cassino. T. 1-3. Rzym: Oddz. Kultury i Prasy 2. Korpusu 1945-1947, 447 + 392 + 385 s. Wyd. nast.: T. 1. Edynburg: Składnica Księg. 1946; wyd. [zmien. i skrócone] Wwa: Czyt. 1957, 642 s. Wyd. nast. całości Wwa: MON 1989. Przedr. zob. poz. 54 (t. 5). Por. poz. 34, 44, 45.

Wyd. osob. fragm. pt. Było to pod Monte Cassino. Przedm.: Z. Anders. Post.: Z. Bohusz-Szyszko. Londyn: Kom. Obchodu Dziesięciolecia Bitwy pod Monte Cassino 1954, 106 s.

28. Kundlizm. [Felietyon]. Rzym: K. Breiter 1947, 88 s. Przedr. zob. poz. 47, 54 (t. 3).

29. Wrzesień żagwicy. [Opowieści dokumentalne]. Londyn: Gryf 1947, 530 s. Przedr. zob. poz. 54 (t. 2).

Rozszerz. wersja poz. 21.

Zawartość: Od autora. — Dywersja niemiecka w Polsce; Pierwsze trzy dni wojny w Gdańsku; Westerplatte [zob. poz. 36]; Te pierwsze walki [poz. 20]; Dzieje kompanii saperkiej; Jedrek, Wittek i ich tysiące; Walka o polskie niebo; Z generałem Sosnowskim [poz. 22]; Z generałem Andersem; Hubalczycy [zob. poz. 35].

Wyd. osob. fragm. pt.: Ostatnie chwile grupy generała Andersa. Wwa: Wydawn. „V” 1983, 31 s.; pt. Ostatnie dni grupy generała Andersa. Wwa: Wydawn. „V” 1985, 31 s.

30. Klub Trzeciego Miejsca. [Szkic publicystyczny]. *Kultura*, Paryż 1949 nr 6 s. 5-83. Wyd. osob. Paryż: Inst. Lit. 1949. Przedr. zob. poz. 54 (t. 3).

31. Ziele na kraterze. [Opowieść o okupacji i powstaniu warszawskim]. Nowy Jork: Roy [1951], 413 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Pax 1957, 501 s., tamże: wyd. 3 nowe uzup. zdjęciami 1959, wyd. 4 1960, wyd. 5 1965, wyd. 6 1968, wyd. 7 1969, wyd. 8 1971, wyd. 9 1973, wyd. 12 1983; Wwa: Elipsa 1991; wyd. 13 Wwa: PWN 1993. Przedr. zob. poz. 49 [t. 12].

Adapt. radiowa: Adapt.: M. Komorowska, Radio 1970.

32. Panorama losu polskiego. [Cykl powieściowy]. Cz. 1-2. Nowy Jork: Roy Publishers.

Cz. 1. Tworzywo. 1954, 434 s. Wyd. nast.: wyd. 2-3 Wwa: Pax 1960, tamże: wyd. 4 1963, wyd. 5 1968, wyd. 6 1970, wyd. 7 1973, wyd. 9 1986; Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1998. Przedr. zob. poz. 49 [t. 8]. Przekł. ang.: Three generations. [Przeł.] K. Cękalska. Toronto 1973, wyd. nast. tamże 1974.

Cz. 2. Droga do Urzędowa. 1955, 507 s. Przedr. zob. poz. 54 (t. 1).

Cz. 3 cyklu pt. „Jak daleko” pozostała we fragmentach w rękopis.

33. Polacy i Ameryka. Odpowiedź Sharpowi, zdemaskowanie lattimoriady zachodniej. [Newtown:] Ofic. Poetów i Malarzy na Emigracji w Anglii 1954, 181 s. Przedr. zob. poz. 54 (t. 4). Przekł. ang. (fragm.): Detroit 1954.

34. Monte Cassino. Wwa: MON 1957, 642 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1958, wyd. 3 1972,

wyd. 4 1976; wyd. 7 [!] Wwa: Pax 1984, tamże: wyd. 4 [!] 1989, wyd. 10 1990. Przedr. zob. poz. 49 [t. 15]. Por. poz. 27, 44, 45.

Skrócona wersja monografii Bitwa o Monte Cassino [poz. 27]. Adapt. radiowa: Radio 1972. — teatr: Adapt.: P. Kruk. Wycisł. Lubl., Scena Plastyczna KUL 1988, — tv: Adapt.: J. Maciejowski. TV 1984.

35. Hubalczycy. [Opowieść]. Wwa: Pax 1959, 165 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1960, wyd. 3 1967, wyd. 4 1969, wyd. 5 1970. Przedr. zob. poz. 49 [t. 2].

Fragm. opowieści Wrzesień żagwicy [poz. 29].

36. Westerplatte. [Opowieść dokumentalna]. Wyd. 1-3 [krajowe] Wwa: Pax 1959, 108 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 4 1960, wyd. 5 1963, wyd. 6 1967, wyd. 7 1968, wyd. 8 1971, wyd. 9 1989, wyd. 10 1990. Przedr. zob. poz. 49 [t. 2].

Fragm. opowieści Wrzesień żagwicy [poz. 29]. — Zawartość: Dywersja niemiecka w Polsce; Pierwsze trzy dni wojny w Gdańsku; Westerplatte.

37. Tędy i owędy. [Wspomnienia]. Wwa: Iskry 1961, 435 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1971; wyd. 4 Wwa: Iskry 1982. Przedr. zob. poz. 49 [t. 5].

38. Walczący gryf. [Publicystyka dot. Pomorza Gdańskiego]. Wwa: Czyt. 1963, 336 s. Przedr. zob. poz. 49 [t. 9].

Zawartość: Przedmowa. — Na Stowiańskiej Łodydze: Oblicze ziemi; Opukiwanie archeologów; Dziedzina Piastów. — Zmagania: Rzeź Gdańska 1308; Krwawy Dominik; Nad Mołtawą leżą Pompeje; Odwet polski; Rewanż niemiecki. — Ciemność i błyski: Zryw: Noc przemocy. — Brzask: O ziemię i język; Bardowie Kaszubszczyzny; Kaszubi i pierwsza wojna. — Polska wróciła: Z pieśnią do Ciebie; Pierwsze spotkanie; Szale się wazą; Powrót na morze; Jądem w szczyblu służbowym; Gdynia; Wyłoniony lud. — Kikuty: Na północny; Na zachodzie; Na wschodzie; „Malborea”. — Twierdzą nam będzie każdy próg: Rybacy; Pocztownicy; Żołnierze; Przedstawiciele Rzplitej; Robotnicy. — Odwet teutoński: Piaśnica; Fabryka mydła. — Szarpanie krat: Zaczęło się duszpasterstwem; Sabotaże; Partyzantka; W sześćset lat po Krwawym Dominiku. — I znów się zrosła ta ziemia: Łąd wyłoniony; Brama w świat; Wyprawa po zynność; Odbudowa. — Kalendarzyk ważniejszych wydarzeń na Pomorzu Gdańskim.

39. Prosto od krowy. [Szkic dot. sztuki reportażu]. Wwa: Iskry 1965, 120 s.

40. Mądry Puchacz tańczy trojaka. [Dla dzieci]. Wwa: Ruch 1967, [24] s.

41. W ślady Kolumba. [Reportaż]. [Cz. 1-3]. Wwa: Iskry.

[Cz. 1]. Atlantyckie - Pacyfik. 1967, 497 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1972; wyd. 4 [!] Kr.: WL 1989. Przedr. zob. poz. 49 [t. 6].

[Cz. 2]. Królik i oceany. 1968, 550 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1973; Kr.: WL 1992. Przedr. zob. poz. 49 [t. 7].

[Cz. 3]. W pępku Ameryki. 1969, 416 s. Wyd. 2 tamże 1974. Przedr. zob. poz. 49 [t. 13].

42. Zupa na gwoździu. [Wybór felietonów z 1930-1963]. Wwa: Pax 1967, 389 s. Wyd. nast.



tamże: wyd. 2 1968, wyd. 3 poszerz. pt. Zupa na gwoździu – doprawiona. 1972. Przedr. zob. poz. 49 [t. 10].

43. Od Stołpców po Kair. [Wybór reportaży]. Wybór, układ i przyp.: S. Kozicki. Wwa: PIW 1969, 675 s. Wyd. 2 tamże 1971. Przedr. zob. poz. 49 [t. 14].

Zawiera: O poszerzonej konwencji reportażu. [Wstęp], – oraz reportaże w cyklach: Reportaż przedwojenny; Dookoła wrzesnia; Pod okupacją; Na Bliskim Wschodzie (tu m.in.: Listy perskie... Nie-Monteskuszal; Wojna; Na emigracji; Znowu w kraju). Adapt. radiowa reportażu Spod gilotyiny: Adapt.: M. Komorowska, B. Rudnicki. Radio 1971.

44. Szkice spod Monte Cassino. Wwa: Wiedza Powsz. 1969, 172 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1970, wyd. 3 1972, wyd. 4 1974, wyd. 5 1976, wyd. 6 1978, wyd. 7 1980, wyd. 8 1982, wyd. 9 1984, wyd. 10 1987; Białystok: KAW 1991; wyd. 11 Wwa: KiW 1992, tamże: wyd. 13 1995, wyd. 14 1996, wyd. 15 1997, wyd. 16 1998, wyd. 17 1999. Por. poz. 27, 34, 45.

Skrócona i zmien. wersja monografii Bitwa o Monte Cassino (poz. 27). – Zawiera cykle: Szturmy poprzedników; Bitwa naciąga; Godzina „H” nadeszła; Pierwsze polskie natarcie; Drugie polskie natarcie; Kryzys; Zwycięstwo!; Przelamanie linii Hitlera; Widzę ciebie, ziemio męki, pole chwały...; Gmętarz na Monte Cassino. Przekł. węgier.: A Monte Cassino-i csata. [Przeł.] I. Kovács. [Budapest] 1979.

45. Opowieść o Monte Cassino. [Film dokumentalny]. Scenariusz ... Ekran. 1971. Por. poz. 27. Nagroda Złoty Ekran w 1972.

46. Karafka La Fontaine'a. [Eseje]. T. 1-2. Kr.: WL. Przedr. zob. poz. 49 [t. 3].  
T. 1. 1972, 658 s.

Zawartość: Cz. 1. Praźródła [dot. reportażu i gawedy jako gatunków literackich]; Cz. 2. Fundamenta [studium o języku, humorze i zaangażowaniu pisarza jako twórcach dzieła literackiego].

T. 2. 1981, 839 s.  
Zawartość: Cz. 3. Zasadzki; Cz. 4. Sprawy podstawowe (warsztat, zaplecze).

47. Przez cztery klimaty. 1912-1972. [Wybór publicystyki]. Wybór: A. Garlicki. Przep.: A. Chojnowski, A.Z. Makowiecki, A. Notkowski. Wwa: PIW 1972, 762 s. Wyd. 2 tamże 1974. Przedr. zob. poz. 49 [t. 11].

Tu m.in.: Kundlizm [poz. 28].

48. Wańkiewicz krzepi. Z Melchioriem Wańkiewiczem rozmawia Krzysztof Kąkolewski. Wwa: Czyt. 1973, 115 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1977; wyd. 3 pt. Wańkiewicz krzepi. Wywiad – rzeka. Lubl.: Wyd. Lubel. 1984, toż wyd. 4 1987.

49. Dzieła wybrane. [T. 1-17]. Kr.: WL [t. 1, 3, 4, 6, 7, 13, 14, 16, 17]; Wwa: Pax [t. 2, 5, 8-12, 15]. 1974-1981, 1986, 1988.

[T. 1]. Czerwień i amarant: Szczęście lata; Opierzona rewolucja. 1974, 196 s. Wyd. 2 1979. Zob. poz. 12, 13.

[T. 2]. Dwie prawdy: Westerplatte; Hubalczy. 1974, 220 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1977, wyd. 3 1981. Zob. poz. 35, 36.

[T. 3]. Karafka La Fontaine'a. T. 1-2. 1974, 1984, 674 + 815 s. Zob. poz. 46.

[T. 4]. Na tropach Smętka. 1974, 344 s. [Wyd. 4] 1980. Zob. poz. 14.

[T. 5]. Tędy i owędy. 1974, 344 s. Zob. poz. 37.

[T. 6]. Atlantyka – Pacyfik. 1975, 481 s. Zob. poz. 41 [cz. 1].

[T. 7]. Królik i oceany. 1975, 525 s. Zob. poz. 41 [cz. 2].

[T. 8]. Tworzywo. 1975, 408 s. Zob. poz. 32 (cz. 1).

[T. 9]. Walczący gryf. 1975, 254 s. Zob. poz. 38.

[T. 10]. Zupa na gwoździu – doprawiona. 1975, 610 s. Zob. poz. 42.

[T. 11]. Przez cztery klimaty. 1976, 694 s. Zob. poz. 47.

[T. 12]. Ziele na kraterze. 1976, 405 s. Toż wyd. 12 1983. Zob. poz. 31.

[T. 13]. W pępku Ameryki. 1976, 389 s. Zob. poz. 41 [cz. 3].

[T. 14]. Od Stołpców po Kair. 1977, 589 s. Zob. poz. 43.

[T. 15]. Monte Cassino. 1978, 678 s. Toż wyd. 6 1978. Zob. poz. 34.

[T. 16]. Wojna i pióro. 1978, 590 s. Zob. poz. 50.

[T. 17]. Anoda – katoda. 1986, 1988, 559 + 543 s. Zob. poz. 51.

50. Wojna i pióro. [Szkice]. Przy współpracy A. Horodyskiego. Wwa: MON 1974, 577 s. Wyd. 3 tamże 1983. Przedr. zob. poz. 49 [t. 16].

Zawartość: Przedmowa. – O człowieku i wojnie: Wstępne drapanie się w głowę; Sumy i kociokwik; Od pióropusza do wszy; Gamy odwagi i strachu; Wyobraźnia i podświadomość; Od haftki do egzekucji. – O wojnie i człowieku: Od Napoleona do drugiej wojny światowej; Druga wojna światowa; Pióro tych bezpiecznych; Pióro na ziemi najejchanej. – „By stał się twierdzą nowej siły nasz dom...”; „Trąba nasza, wrogiem grzmij”; Wrzesień żagwiący [poz. 29; fragm.]; „Z tamtej strony jeziorczka”; „Pieśń ujdzie cało, do gruzów przylega”; ...Na Ojczyzny łono”; Wolontariusze; Reportaż panoramiczny.

51. Anoda i katoda. [Reportaże i wspomnienia]. Wybór, układ i oprac.: T. Jodełka-Burzecki. Wwa: PIW. Przedr. pt. Anoda – katoda zob. poz. 49 [t. 17].

T. 1. Było to dawno. 1981, 442 s.

Zawartość: Kraj lat dziecińczych; Ziarna po Polsce; Na „Batorym”; Piasek w klepsydze wspomnień; „Laurowo i ciemno”.

T. 2. Między-epoka. 1980, 469 s.

Zawartość: Na żołnierskich szlakach; Nad pęknięciem świata; Wspominki amerykańskie; W stronę literatury; Bohaterszczyzna?; Pisarskie niepokoje. – Ostatnie wywiady pisarza

52. Korespondencja 1952-1956. [Autorzy:] Cz. Miłosz, ... Pierwodr. pt. Wańkiewicz i Miłosz w świecie

tle korespondencji. Podała do druku A. Ziółkowska. *Tuórczość* 1981 nr 10 s. 91-123. Wyd. osob. Cz. Miłosz, ...: Korespondencja 1951 [!]-1956. Wstęp: A. Ziółkowska. Wwa: Wydawn. Głos\* 1986, 34 s. Przedr. pt. Korespondencja Wańkowicz – Miłosz. (1952-1956). *Zdanie* 1988 nr 7/8 s. 95-110.

53. Reportaże zagraniczne. Wstęp i wybór: A. Ziółkowska. Kr.: WL 1981, 354 s.

54. Dzieła emigracyjne. T. 1-5. Wwa: Polonia 1989-1992.

T. 1. Droga do Urzędowa. 1989, 446 s. Zob. poz. 32.

T. 2. Wrzesień żagwiący. 1989, 430 s. Zob. poz. 29.

T. 3. Klub Trzeciego Miejsca; Kundlizm; Dzieje rodziny Korzeniewskich. 1991, 190 s. Zob. poz. 25, 28, 30.

T. 4. De profundis; Polacy i Ameryka. 1991, 237 s. Zob. poz. 23, 35.

T. 5. Bitwa o Monte Cassino. 1992, 618 s. Zob. poz. 27.

55. Dzieła przedwojenne. Wwa: Polonia 1993.

T. 1. Strzępy epopei; Szpital w Cichiniczach, 205 s. Zob. poz. 3, 7.

56. Korespondencja. [Autorzy:] ..., K. Wańkowicz. Oprac., wstępem i przyp. opatrzyła A. Ziółkowska. Wwa: Twój Styl 1993, 116 s.

Zawartość: Ojciec i Krystyna. [Listy z 1921-1941]; Krysta i Tili. [Listy z 1940-1941].

57. Listy 1945-1963. [Autorzy:] J. Giedroyc, ... Wyboru dokonała i wstępem opatrzyła A. Ziółkowska-Boehm. Przep. oprac.: A. Ziółkowska-Boehm, J. Krawczyk. Wwa: Czyt. 2000, 546 s.

#### Praca redakcyjna

I. F. Dostojewski: Dzieła. Pod. red. ... Poprzedzone studium A. Struga. Wwa: Rój 1928-1929.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1957, 1966. – Wywiady: Miąsz, Rozm. Z. Taranienko. *Kultura* 1972 nr 7, przedr. w: Z. Taranienko: Rozmowy z pisarzami. Wwa 1986. Emigracja w oczach M.W. Rozm. [K. Kąkolowski] K.K. *Tyg. Pol.* 1975 nr 12; Nie szukam sobie zasługi. Rozm. B. Sawa. *Panorama* 1974 nr 33.

SWPP 1. – PP (A. Szalagan). – LP XX w. (red.). – T. Oracik: Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla XIX i XX wieku (do 1945). Wwa 1983. – Z.R. Wilkiewicz: Polnische Exilliteratur 1945-1980. Köln, Wien 1991. – R. Kapalka: Melchior Wańkowicz. Bibliografia. Opole: Woj. Bibl. Publiczna 1992, 16 s.

[Strzępy epopei:] J. Dąbrowski: Dokoła polskiej wojny. *Prz. Współcz.* 1923 t. 7; W. Sieroszewski: *Naprzód* 1923 nr 296; J. Sokoliz-Wroczyński: Z dni chwaly, meczeństwa i krwi. *Rzeczpospolita* 1927 nr 67 [dot. też: Szpital w Cichiniczach]. – A. Jestonowski: Skok poprzez epokę. *ABC Lit.-Artyst.* 1934 nr 38 [rec.: *Opiersona rewolucja*]. – J. Kaden-Bandrowski. *Gaz. Pol.* 1934 nr 255 [rec.: *Szczenięcie lata*]. – J. Kaden-Bandrowski. *Gaz. Pol.* 1934 nr 306 [rec.: *Opiersona rewolucja*]. – S. Piasecki: Dwie prawdy. *ABC Lit.-Artyst.* 1934 nr 51 [rec.: *Szczenięcie lata*]. – [Opiersona rewolucja:] A. Uziembło: A syn

szlachecki się zlakł... *Człowiek w Pol.* 1934 nr 18/19 [dot. też: *Szczenięcie lata*]; K. Wyka. *Rocz. Lit.* 1934. – [Strzępy epopei:] S. Furmanik. *Rocz. Lit.* 1935; K. Irzykowski: Zarcie i szlachetczyzna. *Prosto z Mostu* 1935 nr 1, przedr. w teogo: *Pisma rozproszone*. T. 3. Kr. 2000; [K. Nitsch] K.N.: Uwagi językowe o książce. *Jez. Pol.* 1935 nr 2; W. Rogowicz: „Z ojca meczca, z matki sakiewki”. *Kur. Poranny* 1935 nr 197, polem.; M. Wańkowicz: *Pycha – z ojca meczca i matki sakiewki*. *Tamże* 1935 nr 255-257; Z. Starowiejska-Morstinowa. *Prz. Pousz.* 1935 t. 205. – [Na tropach Smetka:] P. Hulka-Laskowski. *Zwiastun Ewang.* 1936 nr 48-49; S. Kozicki: W. o Prusach Wschodnich. *Mysl Nar.* 1936 nr 3; G. Morcinek: Smetek i Lanc. *Mies. Pedagog.* 1936 nr 12; W. Niedziałkowski: Książka – rewelacja. *Robotnik*, Radom 1936 nr 180; J. Wiktor: My i oni. *Prosto z Mostu* 1936 nr 53/54. – K.W. Zawodźński: Powieści historyczne. W teogo: *Blaski i cienie realizmu powieściowego w latach ostatnich*. Wwa 1937 [rec.: *Strzępy epopei*; *Szpital w Cichiniczach*; *Szczenięcie lata*]. – S. Zejmis: Pozwólmy im spokojnie umrzeć. *Bunt Młod.* 1937 nr 5 [rec.: *Na tropach Smetka*]. – [S. Mackiewicz:] Cat: Stryj i siostrzeniec herbu Lis. *Słowo* 1939 nr 35 [rec.: *Szafeta*]. – R. Malczewski: Pisarz w COPie. *Wiad. Lit.* 1939 nr 16 [rec.: *C.O.P. – ognisko sily*]. – [Szafeta:] K. Pruszyński: Kuligiem pana Melchiora. *Kur. Lit.-Nauk* 1939 nr 10; Z. Starowiejska-Morstinowa: Optymistyczna książka. *Kultura*, Pozn. 1939 nr 16. – J. Bazarowski: Wspaniata książka. *Dz. Żoł. APW [Armii Pol. na Wschodzie]*, Londyn 1944 nr 114 [rec.: *Wrześniowym szlakiem*; *Wrzesień żagwiący*]. – [De profundis:] [J. Ostrowski:] On: Siła twórcza idei państwowej. *Orzeł Biały*, Iran-Włochy 1943 nr 50; J. Bielatowicz: Syjonizm w oczach Polaka. *Dz. Żoł. APW [Armii Pol. na Wschodzie]*, Włochy 1944 nr 99. – G. Herling-Grudziński: Dokument literacki. *Orzeł Biały*, Włochy 1945 nr 16, przedr. w teogo: *Wyjścia z milczenia*. Wwa 1993 [rec.: *Dzieje rodziny Korzeniewskich*]. – [Kundlizm:] T. Nowakowski: *Na tropach kundla*. *Orzeł Biały*, Bruksela 1947 nr 33; J. Rostworowski: Anioły na wynos. *Wiadomości*, Londyn 1947 nr 23. – [Wrzesień żagwiący:] J. Mieroszewski: O „Żagwiącym wrzesniu”. *Wiadomości*, Londyn 1948 nr 8; W. Pobóg-Malinowski. *Kultura*, Paryż 1948 nr 10. – [Klub Trzeciego Miejsca:] [M. Chmielowiec] M. Sambor: Zgadzam się z majorem Polejka. *Kultura*, Paryż 1950 nr 4; S. Czaplinski: Prosta odpowiedź. *Kultura*, Paryż 1950 nr 6; Z. Florczak. *Orzeł Biały*, Londyn 1950 nr 18; A. Krystek: O chłopski rozum w polityce. *Kultura*, Paryż 1950 nr 2/3; J. Mieroszewski: Krytyka chłopskiego rozumu. *Kultura*, Paryż 1950 nr 4. – [Ziele na kraterze:] [A. Janta-Polczyński] Jacek Miły: Mój notatnik. *Dz. dla Wszystkich*, Buffalo 1951 nr z XI; [M. Chmielowiec] M. Sambor: O W. i jego nowej książce. *Kultura*, Paryż 1952 nr 2/3, polem.; J. Mieroszewski: W. i „Ziele”. *Tamże* nr 4; W. Grubiński. *Dz. Pol.*, Londyn 1952 nr z 12 II. – [Tworzywo:] J.A. Telsar: Przesilenie buhajowe. *St. Pol.*, Paryż 1953 nr z 2 IV; Z. Kossak. *Wiadomości*, Londyn 1955 nr 31. – J.E. Skiwski: O piarstwie M.W. Powst. 1955. Druk w teogo: *Na przełaj i inne szkice o literaturze i kulturze*. Kr. 1999. – [Tworzywo:] S. Blaut: Panorama losu emigracji. *Kierunki* 1956 nr 13, polem.; K. Koźniewski: Rozmawiamy uccziwie. *Prz. Kult.* 1956 nr 39. – [Droga do Urzędowa:] J. Czapski: Pel-Mel. *Kultura*, Paryż 1956 nr 10; Z. Lichniak: *Na tropach Polski*. *Kierunki* 1956 nr 30. – [Ziele na kraterze:] W. Sadkowski: Dom, rodzina, historia. *Nowe Książ.* 1957 nr 24; E. Szermentowski: Chwast i ziele na kraterze. *Kierunki* 1957 nr 51/52, polem.; Z. Leitgeber. *Tamże* 1958 nr 3. – Sandler: *Na tropach nieopierzonych młodości*. *Nowa Kult.* 1957 nr 42 [rec.: *Szczenięcie lata*]. – [Monte Cassino:] Z. Stahl: „Monte Cassino” cenzurowane. *Orzeł Biały*, Londyn 1957 nr 51/52, polem.; [K. Koźniewski] K.: Sukces W. *Polityka* 1958 nr 22. – [Ziele na kraterze:] Z. Filar. *Kierunki* 1958 nr 14/15; Z. Leitgeber: Dlaczego „Chwast i ziele na kraterze?” *Kierunki* 1958 nr 3. – S. Mackiewicz. *Kierunki* 1958 nr 40. – [Monte Cassino:] Rada Główna S.P.K. w sprawie krajowego wydania książki M.W. „Monte Cassino”. *Orzeł Biały*, Londyn 1958 nr 40; K. Rosen-Zawadzki: Przy lekturze książek o Monte Cassino. *Nowe Drogi* 1958 nr 10; Z. Stahl: „Sukces” W. *Orzeł Biały*, Londyn 1958 nr 27;

- Z. Stahl: Czy to milczenie jest złotem? *Orzeł Biały*, Londyn 1958 nr 28; M. Wańkowicz: O wydaniu krajowym „Monte Cassino”. *Kultura*, Paryż 1958 nr 4. — T. Oracki, *Kom. Mazur-Warm* 1959 nr 3 [rec.: Na tropach Smetka]. — [Hubalczy:] W.L. Terlecki: Tragiczny związek. *Współczesność* 1959 nr 13 [dot. też: S. Cat-Mackiewicz: Zielone oczy]; J. Alicki: List otwarty w sprawie Hubalczyka. *Kierunki* 1960 nr 27. — [Ziele na kraterze:] [E. Czekalski] E.Cz. *Życie i Myśl* 1960 nr 11/12; R. Matuszewski: Żywot człowieka poczciwego, czyli błędy paralaktyczne. *Nowa Kult.* 1960 nr 15. — [Hubalczy:] Z. Florczak: Książka na szeroki ekran. *Polityka* 1960 nr 48; M. Kurzyńska: Na tropach narodu polskiego. *Kierunki* 1960. — R. Matuszewski: Epos kanadyjski. *Prz. Kult.* 1960 nr 43 [rec.: Tworzywo]. — [J. Mieroszewski] Londyńczyk: Kronika angielska. *Kultura*, Paryż 1960 nr 7/8 [rec.: Hubalczy]. — [Tworzywo:] W. Sadowski: Czy polski los? *Argumenty* 1960 nr 51/52; Z. Starowiejska-Morstinowa. *Tyg. Powsz.* 1960 nr 44. — [Hubalczy:] W.L. Terlecki: Jeden bok sprawy?; Dalszy ciąg tej samej sprawy. *Współczesność* 1960 nr 12, 16. — [Tworzywo:] S. Zieliński: Widoki z hydrawionu. *Nowe Książ.* 1960 nr 22, przedr. w tegoż: *Wycieczki balonem*. Nr 3. Wwa 1967; S. Blaut: Zdobywcy i tufczak. *Więź* 1961 nr 3. — S.E. Bury: Wokół problemów bohaterstwa. *Życie i Myśl* 1961 nr 1/2 [na marginesie opowieści: Hubalczy]. — [Tędy i owedy:] S. Mackiewicz: Bona damnatoru. *Kierunki* 1961 nr 38; J. Susul. *Tyg. Powsz.* 1961 nr 45; M. Wierzyński: Książka o znajomych. *Prz. Kult.* 1962 nr 20. — M. Czermińska. *Literatura* 1964 nr 4 [rec.: Walczyły gryf]. — K. Kąkol: Spór o metodę. *Prawo i Życie* 1964 nr 24 [dot. procesu sądowego przeciwko M.W.]. — [J. Mieroszewski] Londyńczyk: Kronika angielska. *Kultura*, Paryż 1964 nr 1/2. — [J. Mieroszewski] Londyńczyk: Sprawa W. *Kultura*, Paryż 1964 nr 11, polem.: M. Erdman. *Tamże* 1965 nr 1/2. — S. Zieliński: Metoda krzepiącego spojrzenia. *Nowe Książ.* 1964 nr 4 [rec.: Walczyły gryf]. — S. Vincenz: Zmagania z cenzurą. *Droga*, Paryż 1964/65 nr 2 [dot. sprawy sądowej i uwiecznienia]. — J. Lobodowski: Sprawa M.W. *Orzeł Biały*, Londyn 1965 nr 6. — [S. Mackiewicz] Gaston de Cerizay: Trzy zagadki sprawy W. *Kultura*, Paryż 1965 nr 1/2. — A. Janta-Polczyński: Kupa mioci. *Wiadomości*, Londyn 1966 nr 8. — [Prosto od krowy:] J. Maziariski: Esej o reportażu. *Zesz. Prasozn.* 1966 nr 1; L. Prorok: Nie pić przed przegotowaniem! *Więź* 1966 nr 10. — A. Stronka: Na tropach W.? *Polityka* 1966 nr 16. — M. Chmielowiec: Miejsce reportażu w literaturze. *Wiadomości*, Londyn 1967 nr 2 [rec.: Prosto od krowy]. — [Zupa na gwoździu:] S. Kozicki: Szczypta — nie szczypta. *Nowe Książ.* 1967 nr 12; M. Kurzyńska: Raczej o gwoździu niż o zupie arcykuchmistrza M.W. *Kierunki* 1967 nr 38. — A. Miedzierzki: „Ja sprawozdaję...”. *Świat* 1968 nr 2 [rec.: Atlanty — Pacyfik]. — J. Rolicki: Druga część tryptyku. *Nowe Książ.* 1968 nr 16 [rec.: Królik i ocean]. — W. Żukrowski: Dialog z Kingiem. *Nowe Książ.* 1968 nr 1, przedr. w tegoż: *Rozmowy o książkach*. Wwa 1989. — Z. Florczak: Reportaż szeroki jak Ameryka. *Nowe Książ.* 1969 nr 13 [rec.: W pepku Ameryki]. — S. Kozicki: Ameryka W. *Odra* 1969 nr 1 [rec.: Atlanty — Pacyfik; Królik i ocean]. — S. Skwarczyńska: „Chocholi taniec” jako obraz — symbol w literaturze ostatniego trzydziestolecia. *Dialog* 1969 nr 8 [dot. m.in.: Ziele na kraterze]. — O. Terlecki: Dzieło M.W. „Bitwa o Monte Cassino”. *Kultura* 1969 nr 22. — [Od Stołpców po Kair:] O. Terlecki: Reporter W. *Życie Lit.* 1969 nr 50; S. Zieliński: Do W. via Stołpce, Kair. *Kultura* 1969 nr 49. — S. Zieliński: Powrót w Góry Ofiarne. *Nowe Książ.* 1969 nr 19 [rec.: Szklce spod Monte Cassino]. — S. Zieliński: Ameryka par force. *Kultura* 1969 nr 28 [rec.: W pepku Ameryki]. — [Od Stołpców po Kair:] A. Bukowska: Zachłanny, niecierpliw prozaiak. *Mies. Lit.* 1970 nr 6; B. Czeszko: Od Stołpców po Gyzyczo. *Nowe Książ.* 1970 nr 3; Cz. Dobek. *Tydz. Pol.*, Londyn 1970 nr 18. — B. Heydenkorn: Gwiazdor W. *Związkowiec*, Toronto 1971 nr 58. — Z. Kubikowski: Literatura pogranicza. *Odra* 1971 nr 7/8 [rec.: Od Stołpców po Kair]. — J. Krzysztol: Kundlind (wczoraj) i dziś. *Więź* 1972 nr 10 [rec.: Przez cztery klimaty]. — M. Kurzyńska: Wańkowicz. Wwa: Ag. Aut. 1972, 70 s., też w przekł. ang. K. Cękałkiej. Wwa 1972 i przekł. franc.
- M. Thieme: Wwa 1972. — A. Łaszowski: Odnowiciel polskiego reportażu. *Sl. Powsz.* 1972 nr 34. — C. Marrodon, A. Sandauer: Nieźle o W. *Nowe Książ.* 1972 nr 18. — [Karafka La Fontaine'a. T. 1.] Z. Borkiewicz: Parada w kolorze ulubionym. *Nouy Wyraz* 1973 nr 11; M. Chmielowiec: Raptularz. *Wiadomości*, Londyn 1973 nr 51/52/53; J. Krzysztol: Tyk z „Karafka La Fontaine'a”. *Więź* 1973 nr 6; J. Paszek: „Nieobliczalna kochanka” albo „język ponosi”. *Teksty* 1973 nr 6; W. Pi-sarek: Prądróża i fundamenta pisarstwa. *Zesz. Prasozn.* 1973 nr 3; Z. Kozarynowa: W. *Orzeł Biały*, Londyn 1974 nr 118; S. Kozicki: W. kontestacja. *Odra* 1974 nr 7/8. — K. Narutowicz: W. *Życie i Myśl* 1974 nr 12. — E. Osródkka: Wyrażenia cudzoziemowe w reportażach M.W. „Królik i ocean”. *Sprawy* *LTN* 1974 nr 2. — T. Szyma: Antalek. *W. Mies. Lit.* 1974 nr 3. — S. Zieliński: Przymiarki do portretu. *Nowe Książ.* 1974 nr 16 [rec.: Hubalczy; Westerplattel]. — A. Ziolkowska: Dokumentaryzm w warsztacie twórczym M.W. *Zesz. Prasozn.* 1974 nr 4. — W.A. Zbyszewski: M.W. *Wiadomości*, Londyn 1974 nr 44, przedr. w tegoż: *Zagubieni romantycy i inni*. Paryż 1992. — A. Ziolkowska: Tradycja i nowoczesność M.W. *Prz. Hum.* 1974 nr 4. — M. Kurzyńska: O Melchiorze Wańkowiczu — nie wszystko. Wwa: Pax 1975, 302 s., wyd. 2 tamże 1977. — E. Osródkka: Archaizmy i metody archaizacji w „Na tropach Smetka” M.W. a gatunek literacki utworu. *Sprawy* *LTN* 1975 nr 3. — L. Prorok: Podzwonne z centrum censury. *Więź* 1975 nr 1. — A. Ziolkowska: Blisko Wańkowicza. *Kr. WL* 1975, 107 s., wyd. nast. tamże: wyd. 2 1978, wyd. 3 1988. — A. Brożek: Patrząc na tropy nie tylko Smetka. *Zurort* 1978 nr 344 [dot.: Na tropach Smetka]. — M. Kurzyńska: Wańkowiczowski reportaż przemysłowy. *Zesz. Prasozn.* 1979 nr 4. — [Karafka La Fontaine'a. T. 2.] S. Burkot: Silva rerum współczesna. *Pismo* 1981 nr 5/6; O. Jedrzejczak: Niewolnik faktów. *Zesz. Prasozn.* 1981 nr 4. — B. Czeszko: Triszdymywny. *Nowe Książ.* 1981 nr 9 [rec.: Reportaż zagraniczne]. — [Anoda i katoda:] J. Roszko: Anoda bez katody. *Życie Lit.* 1982 nr 3, polem.: T. Jodełka-Burzecki: O „Andziej i katodzie”. *W. Tamże* nr 8; A. Wierciński: Jeszcze jedna książka W. *Opole* 1982 nr 2. — S. Bąk: Kilka uwag o wpływach białoruskich i litewskich u M.W. *Por. Jez.* 1983 nr 9. — S. Gliwa. *Opole* 1983 nr 2 [rec.: Monte Cassino]. — A. Michnik: Korespondencja. W tegoż: *Niezłomny z Londynu i inne eseje*. Wwa: NOWA\* 1984, przedr. pt. Korespondencja z połowy wieku. W tegoż: *Polskie pytania*. [Kr.:] *Wszechnica Społ.-Polit.\** [właśc. OLi] 1988 [dot.: Cz. Miłosz, ...]. Korespondencja 1952-1956]. — J. Samp: Smetek za żelaznym kordonem. W tegoż: *Smetek*. Gdańsk 1984. — O. Terlecki: Pozostała jedna góra. *Życie Lit.* 1984 nr 23 [rec.: Monte Cassino]. — M. Wrzosek: Sprawa polska a wynik pierwszej wojny światowej w przewidywaniach M.W. z 10 października 1917 r. *Zesz. Nauk. UW. Filia w Białymstoku, Hum.* — *Pr. Hist.* 1984 nr 40 t. 7. — J. Lovell: Pan Melchior. W tegoż: *Jak ukradłem duszę*. Wwa 1985. — A. Wierciński: Reportaż gawędowe M.W. (O cyklu „Znowu sięjemy...”). W: *Barok i barokowość w literaturze polskiej*. Opole 1985. — L. Nocoń: Wpływaczniki językowe stylu publicystycznego W. *Sprawy*. *Opol. TPN*. Ser. B. 1982 nr 20, wyd. 1986. — K. Goldbergowa: Tu mówi M.W. Ludzie z oficyny. *Literatura* 1987 nr 2. — [R. Legutko] M. Leski: W trzydziści lat później. *Arka\** 1987 nr 20, przedr. w: R. Legutko: *Bez gniewu i uprzedzenia*. Paryż 1989; [Kr.] [1989] [dot.: Cz. Miłosz, ...]. Korespondencja 1952-1956]. — W. Chlebda: Polska frazeologia rodzinna. W: *Z problemów frazeologii polskiej i słowiańskiej*. T. 5: 1988 [dot.: Ziele na kraterze]. — S. Kiselewski: M.W. W tegoż: *Według alfabetu*. Wwa\* 1988, wyd. nast. tamże 1989; Wwa\* [1989]. — B. Szydłowska-Ceglowa: Nie znane źródło Wańkowiczowskiego „Tworzywa” w teście: Studia językoznawcze nad pamiętkami emigrantów. Wwa, Poznań 1988 [dot. pamiętników J. Samulskiego]. — M. Urbanek: Polska jest jak obwarzanek. *Odra* 1988 nr 6 (na marginesie: C.O.P. — ognisko sily). — K. Grochowska-Iwańska: O niektórych ruscyzmach składniowych w języku M.W. *Stud. Mater. WSP w Ziel. Górze. Filol. Ros.* 1989 nr 8. — B.N. Lopińska: „Ewa” zgłosił, czyli donosi na literatów. *Res Publica* 1990 nr 7/8 [dot. procesu M.W. w 1964]. — M. Maliszewski: Literatura faktu. Wań-

kowicz, Moczarski, Krall, Kapuściński. Wwa: Współczesność 1991, 28 s. — Z. Rudny: Polski homo oeconomicus oczami M.W. *Dziś* 1991 nr 1. — K. Wolny: Sztuka reportażu wojennego Melchiora Wańkowicza. Rzeszów: WSP 1991, 185 s. — M. Danilewicz Zielińska: Szkice o literaturze emigracyjnej. Wr. 1992, passim. — B. Konarski: M.W. (1892-1974). *Prz. Zach.-Pom.* 1993 nr 1. — [M. Wańkowicz, K. Wańkowicz: Korespondencja:] L. Kamiński: Ojciec i córki. *Nowe Książ.* 1994 nr 8; M. Warmeńska. *Dziś* 1994 nr 2. — W. Budzyński: Duch W. W teżej: Świątynia przodków. Wwa 1995. — B. Włodawiec: M.W. wobec rzeczywistości lat 1939-1956. *Prz. Polonijny* 1995 nr 3. — B. Włodawiec: M.W. *Kultura*. Paryż 1995 nr 1/2. — B. Hadaczek: Na kresowych tropach W. *Zesz. Nauk. Univ. Szczec.* *Pr. Polonist.* 1996 nr 8, przedr. w teżej: Kresy w literaturze polskiej. Gorzów Wielkop. 1999. — K. Wolny: Reportaże wojenne Melchiora Wańkowicza. Kielce: Tow. Lit. im. A. Mickiewicza 1995, 282 s. — Teczka W. Kulisy procesu w tajnych materiałach MSW Oprac. G. Sołtysiak *Prz. Tyg.* 1998 nr 16. — K. Wolny: Wokół twórczości Melchiora Wańkowicza. W stronę dziennikarstwa, socjologii, polityki oraz krytyki literackiej. Kr., Kielce. Tarcza 1999, 131 s. — A. Ziolkowska-Boehm: Na tropach Wańkowicza. Wwa: Prószyński i Ska 1999, 363 s. — U. Sokółka: Językowe środki subiektywizacji świata przedstawionego w „Szczeciencych latach” M.W. *Pr. Filol.* 2000 t. 45. — [J. Giedroyc, M. Wańkowicz: Listy 1945-1963:] Z. Florczak. *Prz. Polit.* 2001 nr 50; J.R. Krzyżanowski: O „Klubie Trzeciego Miejsca”. Korespondencja Jerzego Giedroycia i M.W. *Nowy Dz. dod. Prz. Pol.*, Nowy Jork 2001 nr z 20 IV; W. Skalmowski: Pan M. i „Kultura”. *Tyg. Pousz.* 2001 nr 29; L. Szaruga: Giedroyc — W. *Nowe Książ.* 2001 nr 6. — S. Ulliasz: Pożoga świata kresowo-ziemiańskiego w kontekście „Szczeciencych lat” M.W. W teżej: O literaturze kresów i pogranicza kultur. Rzeszów 2001. — W. Stochel: M.W. a Białoruś. *Acta Polono-Ruthenica* 2002 t. 7. — A. Tomaszewski: Słowa na koturnach. Pisarze emigracyjni, których znam. *Absent* 2002 nr 3. — A. Ziolkowska-Boehm: M.W. On the man and his contributions to the Polish reportage. *The Polish Review*, Nowy Jork 2003 nr 2. — W. Cenckiewicz: M.W. kręta droga do Polski Ludowej. *Biul. Inst. Pamięci Nar.* 2004 nr 2.

E.G.

## WARDASÓWNA Maria 1907-1986

Powieściopisarka, autorka książek dla młodzieży.

Urodzona 5 lipca 1907 we wsi Roztropice pod Bielskiem w wielodzietnej rodzinie chłopskiej; córka Jana Wardasa i Anny z Wardasów. Uczęszczała do szkoły ludowej w Roztropicach, następnie ukończyła jedną klasę szkoły wydziałowej w Skoczowie. Od 1925 należała do ZMW „Wici”. W 1926 z powodu konfliktu z rodzicami wyjechała do Cieszyna, gdzie pracowała jako robotnica w fabryce figur gipsowych, równocześnie uczęszczała na kursy buchalteryjne. Po ukończeniu nauki od 1928 była stenotypistką w wojewódzkim urzędzie budownictwa. W tym okresie zainteresowała się sportem motocyklowym. Zwolniona z pracy w 1930, wyjechała do Katowic, gdzie została sekretarką w Polskim Związku Motorowym. Wiosną 1931 ukończyła kursy pilotażu w Harcerskiej Szkole Szybowcowej w Goleziewie oraz kurs w Katowicach i w październiku tegoż roku wzięła udział w I Rajdzie Lotniczek Dookoła Polski, uzyskując nagrodę i medal. Debiutowała w 1931 reportażem z tego rajdu pt. „Co skłoniło mnie, żeby zostać lotniczką”,

ogłoszonym w tygodniku *Światowid* (nr 2), w którym w tymże roku opublikowała jeszcze kilka innych utworów prozą. Zaczęła też wygłaszać pogadanki w szkołach na temat lotnictwa. Działała w Polskiej Macierzy Szkolnej. W 1932 skłoniła się w pilotażu szybowcowym w Polichnie i Sokolej Górze. W tymże roku przeniosła się do Warszawy, gdzie została zatrudniona jako sekretarka w Tatrzańskim Towarzystwie Narciarzy oraz w Instytucie Oświaty i Kultury im. S. Staszica. Nadal zajmowała się pilotażem silnikowym i bezsilnikowym, uprawiała też tatelnictwo i sport motorowy. Rozpoczęła współpracę z czasopismem *Iskry*, w którym zamieszczała wspomnienia z rajdów oraz fragmenty powieści „Maryska ze Śląska” (1934-37); publikowała też w *Moim Pisemku* (1935-36), *Ilustrowanym Kurjerze Codziennym* (1935-37), *Rolniku Wielkopolskim* (1937), *Kobietach w Pracy* (1938-39) i wydawanym w Czechosłowacji czasopiśmie *Ogniu* (1938). Po wybuchu II wojny światowej we wrześniu 1939 była organizatorką i komendantką Kobiecej Straży Obywatelskiej (przekształconej następnie w Samopomoc Społeczną, zajmującą się pomocą polskim oficerom powracającym z frontu i kierowaniem ich do oddziałów partyzanckich na Lubelszczyźnie). Poszukiwana od stycznia 1940 przez gestapo, przebywała pod nazwiskiem Rudnicka w Warszawie i na Lubelszczyźnie, gdzie należała do podziemnej lotniczej Organizacji Wojskowej „Wilki” (OWW); została odznaczona w 1940 Srebrną Odznaką OWW, Złotym Krzyżem Zasługi z Mieczami i Krzyżem Partyzanckim. Po wyzwoleniu była początkowo sekretarką Centralnej Komisji Związków Zawodowych w Lublinie, następnie pracowała w resorcie komunikacji Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego (PKWN), z którego polecenia zajmowała się zabezpieczaniem sprzętu lotniczego na terenach wyzwolanych. W styczniu 1945 została komendantem portu lotniczego w Łodzi, a po przeniesieniu się w 1946 do Warszawy pracowała w Wydziale Propagandy Polskich Linii Lotniczych „Lot”. Ogłaszała utwory prozą i artykuły o tematyce lotniczej w czasopismach *Dziennik Ludowy* (1945-48), *Dziennik Łódzki* (1945-46), *Polska Zbrojna* (1945-47), *Głos Ludu* (Ostrawa, 1945-56), *Wici* (1946-67). W 1946 nawiązała współpracę z Polskim Radiem, dla którego do 1964 opracowała wiele audycji radiowych. W 1948 zrezygnowała z pracy zawodowej i poświęciła się twórczości literackiej. W 1947-48 należała do Oddziału Wiejskiego ZZLP, a od 1952 do ZLP. W 1956-57 pracowała społecznie w Aeroklubie PRL w Komisji Lotniczo-Historycznej, a od 1959 w Klubie Seniorów Lotnictwa (w 1960-62 jako sekretarz zarządu głównego, a następnie do 1965 jako przewodnicząca sekcji literacko-propagandowej). Fragmenty powieści publikowała w *Kalendarzu Śląskim* (1958-



-67), *Kalendarzu Beskidzkim* (1959-62, 1976-85), *Kronice Beskidzkiej* (1960, 1962, 1965, 1968, 1976), *Skrzydlatej Polsce* (1960, 1961, 1966), *Głosie Ziemi Cieszyńskiej* (1961, 1968, 1982-83). W 1962 otrzymała nagrodę literacką prezydium WRN w Katowicach. W 1970 przeniosła się do Krakowa. Działała aktywnie w Krakowskim i Katowickim Klubie Seniorów Lotnictwa oraz w Macierzy Ziemi Cieszyńskiej i Towarzystwie Miłośników Ziemi Bielsko-Bialskiej. W 1973-75 przebywała w Stanach Zjednoczonych; współpracowała m.in. z prasą polonijną i zbierała materiały do książek. Za twórczość literacką i społeczną otrzymała nagrody: Ministra Kultury i Sztuki (1975), Województwa Bielskiego (1979) oraz im. G. Morcinka (1982). Wyróżniona Złotą Odznaką Działacza Lotnictwa (1972), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1972) i Złotym Krzyżem Zasługi (1974). W 1975 zamieszkała w Wiśle pod Krakowem. Zmarła 17 kwietnia 1986 w Warszawie; pochowana w Cieszynie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Próba skrzydeł. Przygody lotniczek polskich. Fragmenty pamiętnika. Przedm.: G. Morcinek. *Iskry* 1934 nr 1-10.

Pamiętnik z I Rajdu Lotniczek Dookoła Polski w 1934.

2. Janek – lotnik. Opowieść. *Moje Piśmisko* 1935 nr 1-24.

3. Lot Jurka wokół Polski. [Opowieść]. *Moje Piśmisko* 1935/1936 nr 1-13.

4. Maryśka ze Śląska. Powieść lotnicza. Przedm.: G. Morcinek. Wwa: Druk. S. Niemira i S-ka 1937, 191 s. Wyd. nast.: Czes. Cieszyn: Ogniwo 1938; pt. Dziewczyna z chmur. Kat.: Księg. św. Jacka 1948; pt. Maryśka ze Śląska. Kat.: Śląsk 1957, tamże: 1958, 1962; wyd. 5 popraw. i uzup. Wwa: LSW 1984.

Wyd. z 1938 i 1962 bez przedm. G. Morcinka, poczynając od wyd. z 1948 przedm. zmien.

5. W śniegu i słońcu. Powieść narciarska. [Wwa:] Stow. Chrześcijańsko-Nar. Nauczycieli Szkół Pow. 1939, 173 s. Wyd. nast. Wwa: NK 1947.

6. Rekord Władka Dziecioła. Powieść lotnicza dla młodzieży. Przedm.: J. Meissner. Kat.: Księg. św. Jacka 1947, 151 s.

7. Wyłom. Powieść.

T. 1. Mrok. Wwa: LSW 1951, 339 s. Wyd. nast. cz. 1-2 tamże 1954.

T. 2. Przedświt. Wwa: Czyt. 1956, 303 s.

T. 3-4. Karwińscy hawierze. Kat.: Śląsk 1964, 339 s.

T. 5. Burza wzbiera nad Olzą. Kat.: Śląsk 1966, 256 s.

T. 6. Powstańczy zryw. Kat.: Śląsk 1966, 258 s.

8. Zew przestworzy. *Głos Ziemi Ciesz.* 1960 nr 24-50, 1961 nr 1-11. Wyd. osob. z przedm.

M. Monis. Kat.: Śląsk 1961, 192 s. Wyd. 2 uzup. z podtyt. Powieść o Żwirce i Wigurze. [Wwa:] LSW 1970, 263 s., wyd. 3 tamże 1974.

9. „Kościszko” jeździ po Milwaukee. [Reportaż z pobytu w USA]. Wwa: LSW 1977, 380 s. Wyd. 2 popraw. tamże 1982.

10. Maryśka za wielką wodą. [Powieść]. Wwa: LSW 1988, 236 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953, 1966, 1975, 1976. — Wywiady: Najpierw zaczęłam latać, a później pisać książki. *Gaz. Ziel. gór.* 1961 nr 154; Spotkanie z pierwszą polską lotniczką. *Rozm. J. Majkut. Śl. Powsz.* 1967 nr 57; Panna z propellerem. *Komentarz: S. Karzewski. Żurót* 1982 nr 10.

SWPP 2 (F. Lichodziejewska). — PP (F. Lichodziejewska).

t.sm.: Nowe książki. *Kuźnica* 1937 nr 19 [rec.: Maryśka ze Śląska]. — [W. Zechenter] (zechl): Co dzieci powinny znaleźć pod choinką. *Il. Kur. Codz.* 1938 nr 346 [rec.: W śniegu i słońcu]. — A. Madej: Książki dla młodzieży. *Tyż. Warsz.* 1949 nr 20 [rec.: Rekord Władka Dziecioła]. — [Wyłom:] H. Zaworska: Historyczna powieść o wsi. *Wiśń* 1951 nr 51, polem.: W. Mach. *Nowa Kult.* 1952 nr 15; J. Baranowicz: Powieść o dawnej wsi cieszyńskiej. *Śl. Lit.* 1952 nr 3/4; M. Ostrawicka-Skotnicowa. *Żurót, Czes. Cieszyn* 1952 nr 10; Z. Zabicki: Z dziejów wsi śląskiej. *Iskry* 1954 nr 28; R.W. Kolodziejczyk: Saga o chłopskiej krzywdzie. *Nowe Książ.* 1964 nr 12; A. Widera. *Zar. Śl.* 1965 nr 1a; M. Wiśniewska: Saga Ziemi Cieszyńskiej. *Nowe Książ.* 1967 nr 6. — Z. Chyra-Rolicz: Polonia amerykańska z lotu ptaka. *Nowe Książ.* 1978 nr 19 [rec.: „Kościszko” jeździ po Milwaukee]. — F. Zahradnik: Epik podbeskidzkiej jeździ. *Kal. Besk.* 1978. — W. Czaja: Nasza Maryśka. *Kal. Besk.* 1982. — W. Czaja: Maria Wardasówna Bielsko-Biała: Tow. Ziemi Bielsko-Bialskiej 1982, 16 s. — K. Kaszper: Panna z propellerem. *Głos Ziemi Ciesz.* 1982 nr 1-5. — J. Oszełda. *Śl. Powsz.* 1982 nr 14 [rec.: „Kościszko” jeździ po Milwaukee]. — E. Rosner: Wierna rodzinnej ziemi. *Podbeskidzie* 1983 nr 1/2. — J. Serwanis: *Prz. Zach.* 1985 nr 4 [rec.: „Kościszko” jeździ po Milwaukee]. — T. Dytko: Skrzydła pisarki. *Życie Lit.* 1986 nr 19. — A. Piskulak: Maryśka mówią mi... *Nowe Książ.* 1989 nr 2.

E.G.

WARNEŃSKA Monika<sup>1</sup>  
ur. 1922

Właściwe imię i nazwisko: Kazimiera Jelonkiewicz; podpisywała utwory również (także po wyjeździe za mąż) nazwiskiem panienskim Kosińska.

Inne pseud.: A. W., D. W., Dominika Warnenska; j. (j.); (j); (k); (k.j.); K. J.; k. k.; K. K.; K. Kos.; (kj); KJ.; (KJ); (kk); (KK); (m.); m. w.; (m. w.); M. W.; (M. W.); Maria Krynicka; mj; mw.; (mw); (MW); (w.); W.; (w.m.); W. M.; (W. M.); (wm).

Prozaik, autorka reportaży, publicystka.

Urodzona 4 marca 1922 w Myszkowie pod Zawierciem w rodzinie nauczycielskiej; córka Jana Kosińskiego i Heleny z Musiałów. Od 1925 mieszkała z rodzicami w Sosnowcu, gdzie uczęszczała do szkoły podstawowej i średniej. Podczas okupacji niemieckiej pracowała jako pomoc biurowa oraz kontynuowała na tajnych kompletach naukę w zakresie liceum humanistycznego. W tym czasie za-

<sup>1</sup> Biogram został wykorzystany bez zgody autorki hasła w słowniku „Pisarze i badacze literatury w Zagłębiu Dąbrowskim”. T. 2. Sosnowiec 2001.



częła pisać wiersze. Po wyzwoleniu zamieszkała w Warszawie i uzyskała wiosną 1945 świadectwo dojrzałości w Liceum im. M. Curie-Skłodowskiej. Następnie przez kilka miesięcy pracowała w Ministerstwie Kultury i Sztuki. W sierpniu 1945 wyszła za mąż za Czesława Jelonkiewicza, w tym czasie studenta Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Warszawie. Jesienią tego roku zaczęła studiować polonistykę i historię sztuki na Uniwersytecie Warszawskim; w 1951 uzyskała absolutorium z historii sztuki. W czasie studiów brała aktywny udział w działalności ZWM, a później Akademickiego ZWM „Życie”. Od 1945 pracowała jako dziennikarka w *Walce Młodych*; w piśmie tym debiutowała artykułem o Marii Koszyc (przyjaciółce E. Żegadłowicza) pt. „Pani Maria w Sosnowcu” (nr 28) oraz opowiadaniem „Milcząca przyjaźń” (nr 36). W 1945 opublikowała też kilka wierszy, m.in. napisany w 1944, będący debiutem poetyckim utwór „Złe miasto” (*Czyn Młodych* nr 1). Od 1946 była członkiem Związku Zawodowego Dziennikarzy (od 1951 SDP). Kontynuowała pracę dziennikarską w *Walce Młodych* (1946-47; tu też do 1949 artykuły podp. Maria Krynicka), *Polsce Zbrojnej* (1946-47), *Świecie Młodych* (1947-48), *Młodej Wsi* (1948), *Poradniku Pracownika SP (Służby Polsce)*; 1949-52; tu też w 1949 artykuły podp. Dominika Warneńska). Artykuły, recenzje, opowiadania publikowała też m.in. w *Po prostu* (1948-50; tu pod pseud. Dominika Warneńska), *Plomyku* (od 1948), *Żołnierzu Wolności* (od 1950). Od 1950 używała w twórczości literackiej głównie pseudonimu Monika Warneńska. W 1952 została członkiem ZLP; uczestniczyła w pracach komisji zagranicznej i socjalnej. Współpracowała z TPPR, Ligą Kobiet i Krajową Radą Kobiet. Od 1954 odbywała liczne podróże, m.in. do Korei (1954, 1957), do krajów położonych na Półwyspie Indochińskim (Wietnam w 1962 i 1965, Kambodża w 1966, Laos w 1969), do Mongolii (1962, 1972), na Kubę (1972). Należała do zespołu stałych współpracowników *Trybuny Ludu* (1952-69, 1976), *Przyjaciółki* (od 1952), *Przyjaźni* (1957-69), *Dziennika Ludowego* (1957-69; tu w 1966 cykle „Południowy Wietnam 1965” i „Listy z Kambodży”). Liczne korespondencje i reportaże ze swoich podróży publikowała także m.in. w *Poznaj świat* (1958, 1968-70; tu w 1969 reportaże z Laosu), *Kontynentach* (1965-70), *Przekroju* (1965-70; tu m.in. korespondencje z Wietnamu), *Kulturze* (1968-90; tu w 1970 cykl pt. „Siedem miesięcy w Południowym Wietnamie”), *Dookoła świata* (1969-70), *Faktach* (od 1974) oraz w *Kontrastach* (od 1987). Publikowała również w czasopismach zagranicznych, zwłaszcza rosyjskich: *Sowietskaja Żenszczina* (Moskwa, od 1957), *Rabotnica* (Moskwa, od 1966), *Don* (Rostów, od 1968), *Ogoniok* (Moskwa), nadto m.in. w pismach *Viet-Nam* (Hanoi, 1962-67),

*Konkret* (Hamburg, 1966), *Humanité* (Paryż, od 1970). W 1968-72 pracowała w Agencji Robotniczej, w 1972-90 w redakcji tygodnika *Perspektywy*. Za działalność literacką i kulturalno-społeczną otrzymała nagrodę Ministra Kultury i Sztuki III stopnia (1967) oraz Warszawskiej WRN (1967), nagrodę Klubu Publicystów Międzynarodowych (1968), Grand Prix Międzynarodowej Organizacji Dziennikarzy (1969), nagrodę Ministra Obrony Narodowej (1974), nagrodę Prezesa Rady Ministrów za twórczość dla dzieci i młodzieży (1982). Wyróżniona m.in. odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1962), Złotą Odznaką Janka Krasickiego (1965), Krzyżem Kawalerskim (1970) i Krzyżem Oficerskim (1986) Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Lenina przyznawanym przez Prezydium Rady Najwyższej ZSRR (1972), wietnamskim Orderem Wojny Partyzanckiej I klasy (1983), Mieszka w Warszawie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Mieczysław Kalinowski. [Szkic biograficzny]. Wwa: Prasa Wojsk. 1949, 80 s. Wyd. 2 Wwa: MON 1951.

Wyd. z 1949 anonim. (inf. autorki).

2. Czerwona kokarda. [Opowiadania]. Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 213 s. Wyd. 2 Wwa: MON 1952.

Zawartość: tuna nad Zagłębiem; Godzina czynu; Czerwona kokarda; Barykada na ulicy Miejskiej; Barykady w podziemiu; Węgiel i krew; Ogień za murem; Miłowice walczą; Kilofy wykuli jedność; Pierwszomajowy marsz; Pod gwiazdami Hiszpanii

Przekł. czes.: Rudá kokarda. [Przet.] J. Muk. Praha 1953.

3. Ludzie czerwonej Woli. [Opowieść o W. Hibernerze, W. Kniewskim, H. Rutkowskim]. Wwa: KiW 1950, 59 s. Wyd. inne pt. Ludzie czerwonej wiosny. Wwa: MON 1953, 91 s.

4. Ludzie kopalni im. Józefa Stalina. [Reportaż]. Wwa: KiW 1950, 118 s.

5. Kilofy wykują pokój. [Reportaż]. Wwa: KiW 1951, 69 s.

6. Na „Florianie” hartuje się stal... [Opowieść]. Wwa: KiW 1951, 62 s.

7. Pierwszomajowy marsz. Opowiadania. Wwa: MON 1951, 97 s.

Zawiera z poz. 2: Barykada na ulicy Miejskiej; Barykady w podziemiu; Pierwszomajowy marsz; Pod gwiazdami Hiszpanii.

8. Serce kopalni „Anna”. [Reportaż]. Wwa: KiW 1951, 26 s.

9. Słowo huty „Pokój”. [Reportaż]. Wwa: KiW 1951, 53 s.

10. Domem naszym las głęboki. [Opowiadania]. Wwa: MON 1952, 175 s.

Zawartość: Od autora. – Narodziny Partii; Domem naszym las głęboki; Walka o szyny; Wielkie łowy; Pierwszy Maj wzywa w bój; Nieugięci; Zakończenie.

Przekł. niem. opowiadania Domem naszym las głęboki: Partisanen. [Berlin 1954].

11. Drukarnia na Czystem. [Opowieść o M. Kaspraku]. Wwa: MON 1952, 175 s. Wyd. nast. tamże 1953.

12. Nasi kowalowcy. [Reportaż]. Wwa: KiW 1952, 45 s.

13. Dziewczyna znad Wisły. (Opowieść o Lucy nie Herz). Wwa: MON 1953, 114 s.

14. Miasto przywrócone życiu. Opowieść o Zawięciu. Wwa: KiW 1953, 86 s.

15. Przodownik pracy Waclaw Papierzyński. Współwyd. z: W. Bryx: Brygada listonoszy wiejskich z Sochacina pt. Z gazetą na wieś. O pracy produkujących listonoszy wiejskich. Wwa: Wydawn. Komunikacyjne 1953 s. 23-31.

16. Szeregowcy wielkiego Planu. Leokadia Maślak, Kamila Ociepa. Wwa: Wydawn. Komunikacyjne 1953, 24 s.

17. Kariera jednego kupca. [Szkice z dziejów przemysłu w Polsce]. Wwa: Czyt. 1955, 274 s.

Zawartość: Fortuna rodu Krusche; Kariera jednego kupca; Skarby biskupie; Królewskie rachuby; Kłopoty pana dyrektora. — Postowie.

18. Dziewczyna z książką. [Opowiadania]. Wwa: LSW 1956, 138 s.

Zawartość: Dziewczyna z książką; Świergolicka spod Niemodlina; Spotkanie ze sztuką; Droga do Koszęcina; Poławiacze pieśni; Drewniane czary; Niedziela w Grodzisku.

19. Listy mazurskie. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1956, 79 s.

20. Śladami Słowackiego po ziemi radzieckiej. [Reportaż]. Wwa: TPR 1959, 38 s.

21. Chłopcy z miasta Łodzi. [Powieść]. [Łódź:] WŁ 1960, 279 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1962, wyd. 2 [!] 1965.

Przekł. ros.: Rebjata iz goroda Łodzi. [Przeł.] A. Mel'nikov. Moskva 1963. — ukr.: Chłopcy z miasta Łodzi. [Przeł.] S. Kogannuk. Kiiv 1963.

22. Bitwa o „Grunwald”. [Opowieść o wojennych losach obrazu Matejki]. Wwa: PZWS 1961, 46 s. Wyd. 3 [!] tamże 1964.

23. Śladami pisarzy. [Szkice biograficzne]. Wwa: LSW.

Cz. 1. 1961, 305 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1962, wyd. 3 przejr. i poszerz. 1964, wyd. 4 popraw. i uzup. 1972.

Zawartość: Słowo wstępne. — Blżej Prusa; Sienkiewicz w domu i w świecie; Z „Onwilu” do „Ongrodu” [o E. Orzeszkowej]; Droga do Żarnowca [o M. Konopnickiej]; Śladami Żeromskiego; Orkanowe ścieżki; Harenda [o J. Kasprzowicz]; Chata rozspiewana [o S. Wyspiańskim]; „Wczoraj” i „dziś” Lipiec Reymontowskich.

Cz. 2. 1975, 366 s.

Zawartość: Słowo wstępne. — Pod kwitnącą gałęzią [o L. Staffiel]; Cienie nad Narwią [o J. Szaniawskim]; Inowłodzkie laki

o J. Tuwimie]; Skrzydła do lotu [o W. Broniewskim]; Czeladnik u Kochanowskiego [o K.I. Gałczyńskim]; W „domu nad łakami” [o Z. Nałkowskiej]; Świątki i diabły [o E. Żegadłowicz]; Dom w słońcu [o G. Morcinku]; Droga do Serbinowa [o M. Dąbrowskiej].

24. Ulica Dzieci Wrzesińskich. [Opowieść historyczna]. Post.: Z. Grot. Wwa: Iskr 1961, 155 s. Wyd. nast. Pozn.: KAW 1983, 94 s.

25. W cieniu „Katarzyny”. [Wspomnienia dot. Zagłębia Dąbrowskiego]. Kat.: Śląsk 1961, 156 s.

26. Wiatr za progiem. Opowieść o Żeromskim. Lubl.: WŁubel. 1961, 206 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 przejr. i rozszerz. 1963, 255 s., wyd. 3 1971. Por. poz. 75.

Wyróżnienie I stopnia w Ogólnopolskim Konkursie Lit. ISW w 1961.

27. Z ziemi Juliusza. [Opowieść o J. Słowackim]. Wwa: Wspólna Sprawa 1961, 82 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1962, wyd. 3 1963.

Nagroda w konkursie Min. Kultury i Sztuki, Min. Oświaty oraz Wydawn.-Oświat. Spółdz. „Wspólna Sprawa” w 1961.

28. Bitwa o przełęcz. Wwa: MON 1962, 76 s. Dot. walk o Przełęcz Dukielską w czasie II wojny świat.

29. Strzały na ulicy Dworskiej. Opowieść o Marcinie Kaspraku. Pozn.: WP 1962, 123 s.

30. Fortuna rodu Krusche. [Opowieść historyczna]. [Łódź:] WŁ 1963, 162 s. Por. poz. 17.

31. Iskry wielkiego ognia. Powieść. Kat.: Śląsk 1963, 134 s.

32. Szukam Baltazara Kujawskiego. [Opowieść o J. Marchlewskim]. Wwa: KiW 1963, 272 s.

Przekł. ros.: Ісѹ Baltazara Kujavskogo. [Przeł.] J. Nemčinskij. Moskva 1965.

33. Most na rzece Ben Hai. [Reportaż z podróży do Wietnamu]. Wwa: LSW 1964, 279 s.

Przekł. ros.: Most na reke Benchai. [Przeł.] J. Nemčinskij. Moskva 1967. — orm.: ok. 1970 (inf. autorki).

34. Ostatnia róża. Opowieść o Żeromskim na wybrzeżu. Gdynia: WM 1964, 175 s. Wyd. 2 tamże 1966. Por. poz. 75.

35. Śladami Żeromskiego. [Opowieść literacko-krajoznawcza]. Wwa: SiT 1964, 89 s.

36. Chłopiec z Romanowa. Opowieść o młodym Kraszewskim. Lubl.: WŁubel. 1965, 169 s. Wyd. 2 tamże 1978.

37. Radziecka literatura w dniu dzisiejszym. W: A. Helman, ..., E. Żytomirski: Radziecka literatura, teatr, film w dniu dzisiejszym. Wwa: TPR 1965 s. 3-18.

38. Romantyczna podróż pana Honoriusza. [Opowieść biograficzna o H. Balzaku]. Wwa: Czyt. 1965, 297 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1968, wyd. 3 uzup. 1974, wyd. 4 1978, wyd. 5 uzup. 1984.

39. Ucieczka w pozołę. [Powieść]. Kat.: Śląsk 1965, 151 s.

Nagroda w 1965 w ogólnopolskim konkursie na współc. powieść o tematyce górniczej, ogł. przez Min. Górnictwa i Energetyki, Związek Zawodowy Górników oraz Wydawn. „Śląsk”.

40. Alarm na ryżowiskach. Z podróży korespondenta wojennego [do Wietnamu]. Wwa: Wydawn. Harcerskie 1966, 162 s.

Przełk. niem.: Alarm auf den Reisfeldern. [Przeł.] C. Rymarowicz. Berlin 1968. — ros.: Trevoga na risowych poljach. [Przeł.] O. Rjażskij. Moskwa 1967. — serb.-chorw.: Alarm na riževih poljih. [Przeł.] S. Kraigher, B. Pogorelec, U. Kraigher, J. Zor. Ljubljana 1967. — ukr.: Tryvoga na risovyh poljach. [Przeł.] G. Ostrovska. Kijv 1968.

Adapt. teatr.: Alarm na polach ryżowych. Wybór i oprac. L. Legut. Wyst. Bielsko-Biała, T. Małych Form 1968.

41. Drugie życie pani Marii. [Powieść biograficzna o M. Konopnickiej]. Wwa: LSW 1966, 361 s.

42. Mazowieckie ścieżki pisarzy. [Szkice]. Wwa: PIW 1966, 385 s.

Zawartość: Warszawskie ścieżki Słowackiego; Nowe światła Opinogóry [dot. Z. Krasieńskiego]; Szukam „Białych kwiatów” [dot. C.K. Norwida]; Dom na Mokotowskiej [dot. J.I. Kraszewskiego]; Poświętne Sienkiewiczowskie; Śladem romantycznego pozytywisty [dot. A. Świętochowskiego]; Dygasiński w Warszawie i w Grodzisku; Konopnica na Mazowszu; Miasto niebieskiego mundurka [dot. W. Gomułckiego]; Mazowieckie echa „Przedwiośnia” [S. Zeromskiego]; Ulica Topolowa [dot. A. Struga]; Warszawskie ścieżki Staffa; W „domu nad łkami” [poz. 23 cz. 2]; „Najukochańsza” [dot. J. Tuwima]; „Czeladnik u Kochanowskiego” [poz. 23 cz. 2]; Dziewczyna z Nowolipiek [dot. P. Gojawiczyńskiej]; Pisarz i jego miasto [dot. P. Hulki-Laskowskiego]; Pieśń o Woli [dot. E. Szymańskiego]; Skrzydła do lotu [poz. 23 cz. 2]. — Połowicze.

43. U podnóża Gór Diamentowych. [Opowieść o Korei]. Wwa: KiW 1966, 311 s.

44. Front w dżungli. Wietnam 1965. [Zapiski wojennego korespondenta]. Wwa: LSW 1967, 493 s.

Przełk. bułg.: Front v džunglata. [Przeł.] N. Kalčev. Sofija 1968. — ros.: Vajna v džungljach. [Przeł.] J. Nemčinskij. Moskwa 1970.

45. Podziemny trop. [Powieść dla młodzieży]. Lubl.: WŁubel. 1967, 193 s. Wyd. 2 tamże 1981.

46. Śladami Sienkiewicza. [Opowieść reportażowa]. Wwa: SiT 1967, 109 s.

47. Zamek siedmiu wysp. [Opowieść]. Wwa: LSW 1967, 136 s.

Opowieść o zamku B. Abakanowicza w Ploumanach w Bretanii na szlaku wędrowców H. Sienkiewicza.

48. Dalekie gwiazdy. [Opowieść]. Wwa: MON 1968, 179 s.

Przełk. ukr.: Daleki zoń. [Przeł.] J. Popsujenko. Kijv 1971.

49. Operacja „Trzy strzały”. [Reportaże z Wietnamu]. Powst. ok. 1968. Wyd. Gdańsk: WM 1971, 188 s.

Zawartość: Alarm dla miasta Dong Hoi; Białe złoto; Próba ognia; Dwie opowieści ze statku „Kiliński”; Dzieje jednej bomby; Porwanie; Podwodne schrony; Abordaż; Pościg na morzu; Stalowa lina; Operacja „Trzy strzały”; Droga wodła przez dżunglę.

Przełk. niem.: opowiadania tytułowego: Operation „Drei Pfeile”. [Przeł.] S. Warnecke. Berlin 1968.

50. Czwarta strefa. [Reportaże z Wietnamu]. Wwa: MON 1969, 368 s.

Przełk. ros.: Četvertaja zona. Putevoj dnevnik pisatelja i voenkor. [Przeł.] J. Nemčinskij. Moskwa 1970.

51. Marsz wielkanocny. NRF 1968, [Reportaż]. Pozn.: WP 1969, 172 s.

52. Śladami Konopnickiej. [Reportaż literacki]. Wwa: SiT 1969, 98 s.

53. Bambusy zwruciły nocą. [Reportaże z Laosu]. Wwa: MON 1970, 278 s.

Przełk. ros.: Bambuk šumit noču. [Przeł.] J. Nemčinskij. Moskwa 1972, wyd. nast. tamże 1985.

54. Kraj lat młodości. Śladami Mickiewicza. Lubl.: WŁubel. 1970, 265 s.

55. Medium piszące. [Opowieść o W. Reymontcie]. Łódź: WŁ 1970, 259 s.

56. Dzieci i helikoptery. [Opowiadania]. Wwa: Horyzonty 1971, 137 s.

Zawartość: Szkoła „Viet-Ba; Lubię zwierzęta; Dzieci znad rzeki Song Ma; Oko w oko z równem; Amerykańskie upominki; Chłopiec z siedemnastego rólnoźleznika; Młode pędy bambusa; Łączniczka z Sajgonu; Dzieci i helikoptery.

57. Niepokonani... Wietnam Północny w fotografiach. Zdjęcia: Z. Staszyszyn. Komentarz ... Wstęp: R. Frelek. Wwa: WAG 1971, 129 s.

58. Niespokojna oaza. Kambodża. [Szkic publicystyczny]. Wwa: KiW 1971, 217 s.

59. Ścieżki przez dżunglę. [Powieść]. Wwa: Horyzonty 1971, 281 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1973, wyd. 3 1976; wyd. 4 Wwa: MAW 1988.

Nagroda CRZZ za najlepszą powieść dla młodzieży w 1972. Przełk. niem.: Pfade durch den Dschungel. [Przeł.] V. Mika. Berlin 1974.

60. Nie ma przerwy w zyciorysie. Powieść. Wwa: KiW 1972, 223 s.

61. Indochiny; Wietnam; Laos; Kambodża. Poradnik bibliograficzny. Wwa: Bibl. Nar. Inst. Bibliogr. 1973, 50 s.

62. Karolinka z Diamentowych Gór. [Powieść]. Kat.: Śląsk 1974, 274 s.

Cz. 1 cyklu; cz. 2 zob. poz. 78.

63. Niespokojni Amerykanie. [Szkic publicystyczny]. Wwa: MON 1974, 508 s.

64. Taniec z ogniem. [Reportaże z Wietnamu]. Wwa: Iskry 1974, 313 s.

65. Warsztat czarodzieja. [Opowieść biograficzna o J. Tuwimie]. Łódź: WŁ 1975, 385 s.

66. Wczasy literackie. [Szkice o pisarzach rosyjskich i radzieckich]. Lubl.: WŁubel. 1975, 198 s.

Zawartość: Zamiast wstępu. — Śladami Puszkina; W cieniu „Białych noc” [dot. F. Dostojewskiego]; Droga na Jasną Polanę [dot. L. Tolstoj]; Odwiedziny u doktora Czechowa; Z wi-

zytą u Gorkiego; Dom na Tagance [dot. W. Majakowskiego]; Róża dla autora „Złotej róży” [dot. K. Paustowskiego].

67. Łuny przed świtem. [Reportaże z Wietnamu]. Wwa: MON 1976, 423 s.

68. Nad wodą wielką i czystą. Lubl.: WŁubel. 1976, 254 s.

Reportaż z podróży po Europie śladami A. Mickiewicza.

69. Gdy Budda sięgnął po broń. [Szkic publicystyczny o Kambodży]. Wwa: MON 1977, 376 s.

70. Ścieżką na Ararat. [Szkic o Armenii]. Wyd. 2 [!] Wwa: KiW 1977, 369 s.

71. Córka jego ekscelencji. [Reportaż z Wietnamu]. Wwa: Iskry 1978, 275 s.

72. Magdalena. [Powieść]. Wwa: MAW 1978, 179 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1984; Łódź: Akapit Press 1995.

73. Warszawskim szlakiem Bolesława Prusa. Wwa: Zarząd Wydawn.-Propagandowy PTTK 1978, 69 s. Wyd. 2 uzup. Wwa: Wydawn. PTTK Kraj 1989, 89 s.

74. Kraj tysięcy pagód. [Reportaż z Birmy]. Wwa: KiW 1979, 294 s.

75. Róża na wietrze. Opowieść o Stefanie Żeromskim. Lubl.: WŁubel. 1979, 362 s.

W popraw. i uzup. wersji połączone 2 powieści: Wiatr za progiem [poz. 26] oraz Ostatnia róża [poz. 34].

76. Warszawskim szlakiem Żeromskiego. Wwa: Zarząd Wydawn.-Propagandowy PTTK 1980, 85 s.

77. Wąż ma groźne oczy. [Powieść]. Wwa: MAW 1980, 418 s. Wyd. 2 tamże 1985.

78. Karolinka na tropach Indian. [Powieść]. Kat.: Śląsk 1981, 266 s.

Cz. 2 cyklu; cz. 1 zob. poz. 62

79. Nie ma pokoju dla pól ryżowych. [Reportaż z Wietnamu]. Wwa: KiW 1981, 179 s.

80. Raport z linii ognia. [Reportaże z Wietnamu]. Wwa: MON 1981, 332 s.

Wybór reportaży z 1962-1975.

81. Łąd ocalony. [Reportaże z Kambodży]. Wwa: Czyt. 1982, 295 s.

82. Elikśir Papy Hemingwaya. [Opowieść biograficzna]. Wwa: LSW 1983, 501 s. Wyd. nast. Szczec.: Glob 1989, 343 s.

83. Tygrysie oczy. Opowieści egzotyczne. Kr.: WŁ 1983, 337 s. Wyd. 2 Wwa: IWZZ 1988, 390 s.

Zawartość: Czarodziejski łuk; Władca gór i władca wód; Świętynia Dwoch Sióstr; Tam, gdzie rzeka była pałapką; O chłopcu, który stał się olbrzymem; Odzyskany miecz; Srebrna Rzeka; Cięż nieobecnego; Ta, która czeka daremnie...; Opowieści noworoczne; Najwspanialszy dar; Skarby z drzewa o złotym sercu; Palma i betel; Opowieści w cieniu pagody; Człowiek z bambusa; Powroty z tamtego świata; Dzieci i demony; Czarodziejskie źródło; O niemądrym duchu i rozgniewanym ryżu; Bambus — ich brat; Owoc, który przypłynął z wyspy; Papie-

rowe tygrysy; Dlaczego tygrys ma pręgi?; Przepowiednia; Biały tygrys; O człowieku, który był tygrysem; Duchy nad szachownicą; Wołanie o deszcz; Groźne myszy i kot opiekun; Poszukiwacze cudownej perły; Trzy krople krwi; Tańczące pawie; Weże czują w dżunglii; Biała nie obrzędowa.

84. Tam, gdzie bogowie są wiecznie młodzi. [Reportaże z Nepalu]. Wwa: KAW 1984, 216 s.

85. Zwierciadło z Toledo. [Reportaż historyczny]. Wwa: MON 1985, 332 s.

Dot. wojny domowej w Hiszpanii 1936-1939.

86. Dziewczyna z Wyspy Słońca. [Powieść dla młodzieży]. Lubl.: WŁubel. 1986, 207 s.

87. Skarby z dalekich podróży. [Reportaż]. Wwa: KAW 1986, 191 s.

Reportaże z Birmy, Kambodży, Laosu, Tajlandii i Wietnamu.

88. Twój czar nade mną trwa. [Opowieść o J. Słowackim]. Lubl.: WŁubel. 1986, 315 s.

89. Goście honorowi. [Powieść]. Rzeszów: KAW 1987, 201 s.

90. Niegasnące ognie. O pisarzach na Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim. Kat.: Śl. Inst. Nauk. 1987, 251 s.

Zawartość: Od autorki. — Na początku był Janek — górnik [dot. Z. Bukowieckiej]; Nad graniczną rzeką, pod rozdartą sosną [dot. S. Żeromskiego]; Wśród dzieci Zagłębia [dot. M. Konopnickiej]; Między lunami a podziemiem [dot. A. Niemojewskiego]; Pisarka i „młoteczki” [dot. G. Zapolskiej]; Od „Kretów” do „Hutnika” [dot. A. Gruszeckiego]; W cieniu czarnych skrzydeł [dot. J. Kadena-Bandrowskiego]; O podziębii i płonących pirytach [dot. J. Waśniewskiego]; Pisarz „na czarnej wyspie” [dot. L. Kruczkowskiego]; Gorycz i radość „złej pieśni” [dot. W. Broniewskiego]; Pod niebem bez słońca [dot. L. Piwowara]; E. Żegadłowicz, jakim go pamiętam; Wracam na „Ziemię Elzbiety” [dot. P. Gojawczyńskiej]; Juliana Przybosa „narzędzie ze światła”; Pani Zofia — Ślązaczka z wyboru [dot. Z. Kossak]; O Słonecznym Domu i jego gospodarzu [dot. G. Morcinka].

91. Spotkamy się na Atlantydzie. [Powieść]. Wwa: NK 1988, 254 s.

92. Czarownice są wśród nas. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: MAW 1989, 338 s.

93. Lilka. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: MAW 1989, 109 s. Wyd. 2 Łódź: Akapit Press 1995.

94. Pałac Dioklecjana. [Powieść]. Lubl.: WŁubel. 1989, 306 s.

95. Drzewo sprawiedliwości. [Powieść]. Lubl.: WŁubel. 1991, 239 s.

III nagroda w ogólnopolskim konkursie lit. na powieść współcz. ogł. przez WRN w Lublinie.

96. Zaginione królestwo. [Reportaż]. Wwa: Dialog 1998, 182 s.

97. Pożegnanie z boginią. Powieść. Wwa: AgArt; Jatakim 1999, 206 s.

98. Śladami Pol Pota. [Opowieść biograficzna]. Pozn.: Politeja, Świat Książki 1999, 310 s.

99. Wawóz Ośmiornicy. [Powieść]. Wwa: LSW 2003, 245 s.

Wybory reportaży w przekł.: ros.: Reportaży z Sajgona. [Przeł.] J. Nemčinskij. Moskwa 1973, – wietn.: Việt-Nam trong lòng tôi. [Przeł.] Hong Toan, Thanh Le, Tran Trong Dang Tan. Hà-nôi 1966; Tren dat Mien Nam. Hà-nôi 1974 [inf. autor-kil].

#### Przekład

1. X. Phuong, D. Mazingarbe: Niepokorna córka. Od dżungli Viet-Minhu do Wietnamu dzisiejszego. Wwa: Bertelsmann 2003, 206 s.

#### Prace redakcyjne

1. Polskim piórem o krainach „białego” i „czarnego złota”, Uzbekistan i Kazachstan w oczach literatów polskich. [Antologia]. Wybór, układ i wstęp ... Wwa: TPR 1961, 47 s.

2. Literatura bursztynowego wybrzeża. Oprac. część łotewską ..., część estońską: A. Galis. Wwa: TPR 1962, 96 s.

3. S. Tołstoj: Mały przewodnik po ZSRR. Z ros. przeł. K. Gruberowa. Polonicami uzup. ... Wwa: SiT 1967, 250 s.

4. G. Łukaszewicz: Moja emigracja. [Pamiętnik]. Oprac. ... Wwa: AgArt 2000, 199 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1975, 2002. – SWPP 2 (M. Brykalska).  
B. Dudziński: Z historii walk robotniczych. *Głos Rob.* 1952 nr 89 [rec.: Czerwona kokarda]. – E. Czekalski. *Orka* 1961 nr 20 [rec.: Śladami pisarzy]. – A. Hamerliński. *Nowe Książ.* 1961 nr 9 [rec.: Chłopcy z miasta Łódź]. – [Śladami pisarzy:] A. Klimowicz: Na tropach i ścieżkach. *Nowe Książ.* 1961 nr 9; Z. Kozarynowa. *Tydz. Pol.*, Londyn 1961 nr 35. – [Wiatr za progami:] E. Pienkowska: Opowieść o Żeromskim. *Polonistyka* 1961 nr 5; M. Otto: Opowieść o Żeromskim. *Nowe Książ.* 1962 nr 7. – J. Chocłowski: Portret rewolucjonisty. *Nowe Książ.* 1963 nr 2 [rec.: Strzały na ulicy Dworskiej]. – [Szukam Baltazara Kujawskiego:] J. Kancewicz: O Julianie Marchlewskim. *Nowe Książ.* 1963 nr 16; M. Turwid: Szkic do portretu Baltazara Kujawskiego. *Pomorze* 1963 nr 23. – E. Boniecka. *Nowe Książ.* 1964 nr 8 [rec.: Fortuna rodu Krusche; Iskry wielkiego ognia]. – [Chłopiec z Romanowa:] M. Kosman: Zanim został tytanem. *Nurt* 1966 nr 9; Z. Kozarynowa: Dalsza i bliższa przeszłość. *Wiadomości*, Londyn 1966 nr 28. – H. Skrobiszewska: Wakacje i sprawy poważne. *Nowe Książ.* 1966 nr 15 [rec.: Alarm na ryżowiskach]. – J. Termer: Reportaż historyczno-literacki. *Nowe Książ.* 1966 nr 10 [rec.: Romantyczna podróż pana Honorusza]. – [Mazowieckie ścieżki pisarzy:] J. Bołdok: Manowce popularyzacji. *Współczesność* 1967 nr 10; Z. Florczak: Opowiadania biograficzne. *Nowe Książ.* 1967 nr 7 [rec. także: Drugie życie pani Marii]. – Z. Stolarek: Dwie cudzoziemki w wietnamskiej dżungli. *Nowe Książ.* 1967 nr 19 [rec.: Front w dżungli]. – K. Rosner: Przeszłość daleka i bliska. *Nowe Książ.* 1968 nr 20 [rec.: Dalekie gwiazdy]. – W. Żukrowski: Święta sprawa wolności. *Nowe Książ.* 1969 nr 16 [rec.: Czwartha strzał]. – M. Dąbrowski: Opowieść o Reymonie. *Nowe Książ.* 1970 nr 16 [rec.: Medium piszace]. – M. Lovel: Wietnamski zwiad M.W. *Zycie Lit.* 1970 nr 51. – W. Żukrowski: Umarli nie czują leku. *Nowe Książ.* 1971 nr 3 [rec.: Bambusy szumia nocą]. – E. Kieruzalska. *Nowe Książ.* 1972 nr 18 [rec.: Nie ma przerw w zyciorysiel]. – K. Goldbergowa: Dwa oblicza Sajgonu. *Nowe Książ.* 1974 nr 14 [rec.: Niespokojni Amerykanie]. – J. Skuczyński: Wiet-

nam – nowe perspektywy ujęcia. *Nowe Książ.* 1975 nr 5 [rec.: Taniec z ogniem]. – A. Baranowska: Portrety miejsc, a gdzie ludzie? *Nowe Książ.* 1976 nr 8 [rec.: Śladami pisarzy. Cz. 2]. – W. J. Kasinski: Treści wiecznie gorejące. *Nowe Książ.* 1976 nr 1 [rec.: Warsztat czarodziej]. – E. Kozarzewska: Śladami pisarzy rosyjskich i radzieckich. *Nowe Książ.* 1976 nr 15 [rec.: Wczasy literackie]. – A. Szulc: Wietnam raz jeszcze. *Literatura* 1976 nr 21 [rec.: Luny przed świtem]. – J. Gembricki: U stóp „Świętej Góry”. *Nowe Książ.* 1977 nr 19 [rec.: Ścieżka na Ararat]. – L. Kamiński: Szczęśliwa trzynastka. *Nowe Książ.* 1977 nr 8 [rec.: Nad wodą wielką i czystą]. – M. Podkowiński: O Kambodży inaczej. *Nowe Książ.* 1978 nr 8 [rec.: Gdy Budda sięgnął po broń]. – Z. Beszczyńska: Dom. *Nowe Książ.* 1979 nr 11 [rec.: Magdalena]. – A. Staniszewski: Kraj nad Iradami. *Nowe Książ.* 1979 nr 19 [rec.: Kraj tysięcy pagód]. – M. Kościński: Pisarz przeżywający epokę. *Kamena* 1980 nr 2 [rec.: Róża na wietrze]. – J. Maruszewski: Opowieść z Mekongu. *Nowe Książ.* 1980 nr 16 [rec.: Wąż ma groźne oczy]. – T. Zólcinski: Okrutna lekcja historii. *Fakty* 1982 nr 38 [rec.: Ład ocalony]. – W. Sadkowski: Elikzir M.W. *Nowe Książ.* 1983 nr 10 [rec.: Elikzir Papy Hemingwaya]. – E. Biela: Realna utopia. *Mies. Lit.* 1988 nr 2/3 [rec.: Goście honorowi]. – E. Zaleska: Jak w fotoplastykonie. *Nowe Książ.* 1989 nr 1 [rec.: Spotykam się na Atlantydzim]. – J. Orłowska: Czas przeszły (nie) dokonany. *Nowe Książ.* 1990 nr 1 [rec.: Patac Dioklecjana].

J.Z.

#### WARZECHA Andrzej ur. 1946

Krypt.: w; (war).

Poeta, krytyk literacki i artystyczny, publicysta.

Urodzony 1 października 1946 w Nowym Sączu; syn Jana Warzechy, urzędnika pocztowego, i Anny z Sułkowskich. Po ukończeniu szkoły podstawowej odbywał nowicjat u oo. jezuitów w Starej Wsi pod Brzozowem. Następnie uczęszczał do Zespołu Szkół Gastronomicznych w Nowym Sączu, a po ich ukończeniu był zatrudniony w Nowosądeckich Zakładach Gastronomicznych. Okresowo pracował także jako kelner i fryzjer. W 1967 podjął pracę w Miejskim Handlu Detalicznym jako pracownik kulturalno-oświatowy. Równocześnie uczęszczał do Liceum Ogólnokształcącego dla Pracujących w Nowym Sączu. Debiutował w 1968 wierszem linc.: „Na kamieniu...”, opublikowanym na łamach tygodnika *Życie Literackie* (nr 41); zamieszczał tu następnie wiersze do 1983. Nado ogłaszał utwory poetyckie m.in. w *Więściach* (1968–83, z przerwami). Po zdaniu matury w 1969 studiował polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie; w 1969–76 należał do literackiej grupy studenckiej Tylicz, związanej z krakowskim ośrodkiem KKMP. W 1973 zawarł związek małżeński z Hanną Jędrzejczyk, dziennikarką radiową, później logopedą. Po uzyskaniu w 1974 magisterium uczył przez rok języka polskiego w Zespole Szkół Budowlanych w Nowej Hucie. Od 1975 pracował jako dziennikarz w *Dzienniku Polskim*, w którym już od 1970 publikował wywiady, artykuły, recenzje literackie i plastyczne. Okresowo pełnił funkcję szefa oddziału terenowego *Dziennika Polskiego* w Tarnowie. W 1976 odbył półroczny staż dziennikarski



w Polskim Ośrodku Informacji i Kultury w Sofii. Rozwijał twórczość poetycką. Był wielokrotnie nagradzany w konkursach literackich, m.in. trzykrotnie podczas Łódzkiej Wiosny Poetów (1970, 1971, 1973), na Ogólnopolskim Festiwalu Poezji w Łodzi (1972). W 1976-78 przewodniczył Kołu Młodych przy Oddziale Krakowskim ZLP. W 1977 został członkiem ZLP i SDP; w 1983 wstąpił do nowego ZLP (w 1986-88 członek zarządu Oddziału Krakowskiego; w 2002 zrezygnował z członkostwa w Związku). W tymże roku został członkiem SD PRL (od 1989 SD RP). Kontynuował pracę w *Dzienniku Polskim* (w 1985-87 był członkiem kolegium redakcyjnego); publikował tu m.in. cykl felietonów: w 1984 pt. „Widnokrąg kultury”, w 1985-92 pt. „Plastyka”, w 2000-02 pt. „Domowy poradnik artystyczny” (podp. też: w, (war)). Wiersze publikował w tym okresie m.in. na łamach *Gazety Krakowskiej* (1982-85, 1988) i *Kultury* (1985-87). W 2000 otrzymał „Złoty Laur za Mistrzostwo w Sztuce”, przyznany przez Fundację Kultury Polskiej. Wyróżniony m.in. złotymi odznakami „Za Zasługi dla Województwa Nowosądeckiego” (1979) i „Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej” (1986) oraz Srebrnym Krzyżem Zasługi (1985). Mieszka w Krakowie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Biały paszport. [Wiersze]. Kr.: WL 1973, 57 s.
2. Rodzinny telewizor. [Wiersze]. Kr.: WL 1977, 54 s.  
Cykle: Dyskretny urok fotografii; Rodzinny telewizor.
3. Ciało obce. [Wiersze]. Kr.: WL 1979, 46 s.
4. Błędny ogień. [Wiersze]. Kr.: WL 1982, 83 s.  
Cykle: Diabelskie koło; Z zawiązanymi oczami; Błędny ogień; Reczna robota; Bajka dla dorosłych.  
Nagroda im. S. Piętaka w 1983.
5. Krótki wierszyk ze słonecznikiem. [Dla dzieci]. Kr.: Ośrodek Kultury Wsi ZMW „Scena Lud.” 1985, 43 s.
6. Diabelskie koło. Wybór wierszy. Wstępem opatrzył A. Kaliszewski. Kr., Wr.: WL 1986, 128 s.
7. Pieniądże dla umarłych. [Wiersze]. Wwa: PIW 1987, 63 s.  
Wyróżnienie Funduszu Literatury w dziedzinie poezji w 1987, przyznane w 1988.
8. Zimowy spacer. [Wiersze dla dzieci]. Kr.: Ośrodek Kultury Wsi ZMW „Scena Lud.” 1987, 35 s.
9. Przy rodzinnym stole. [Wiersze]. Kr.: Ofic. Konfraterni Poetów 1991, [36] s.
10. Krótka ballada o wiecznej miłości. Wiersze wybrane. Kr.: Miniatura 1992, 105 s.
11. Matka atlety. [Wiersze]. Red.: J. Lubart-Krzyszka. Kr.: Ofic. Konfraterni Poetów, Dom Kultury „Podgórze” 1995, 52 s.

12. Rajski ogród. [Wybór wierszy]. Kr.: Miniatura 1996, 148 s.

13. Jesień z mostu. [Wiersze]. Słowo wstępne: S. Dziedzic. [Kr.:] Śródmiejski Ośrodek Kultury 1998, 82 s.

Wybór wierszy w przekł. bułg.: Zalest na wieku. [Przeł.] Z. Kisjow. Russe 2000.

## Praca redakcyjna

1. P. Piotrowski: Zdołam kamień w słowo przekuć. [Wiersze]. Oprac. ... Kr.: Wydawn. Jagiellonia 1997, 63 s.

Nadto opracowania albumów i katalogów krakowskich artystów plastyków.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1989, 2002. — Wywiady: Przebiegły jak Odys, Rozm. J. Baran. W: J. Baran: Autor! Autor! Rozmowy z ludźmi pióra i palety. Wwa 1986; Nie walcząc z wiatrakami. Rozm. B. Salamon-Satała. W: B. Salamon-Satała: Wielka inwentaryzacja. Rozmowy z poetami. Kr. 1999.

[Biały paszport:] M. Chrzanowski. *Nowy Wzrost* 1975 nr 10; H. Siewierski: Biały paszport wiersza. *Życie Lit.* 1975 nr 36; A. Chudzik: Nieufność... i co dalej? *Poezja* 1976 nr 4; Z. Zygmunt: Paszport do literatury. *Poezja* 1976 nr 4; K. Zygmunt: Światło w wierszach. *Mag. Kult.* 1977 nr 1. — [Rodzinny telewizor:] W. Jurasz: Poezja codzienności. *Mag. Kult.* 1978 nr 2; B. Maj: Na zamazanej fotografii. *Nowy Wzrost* 1978 nr 7; L.E. Rola: Poetycki banal. *Nowe Książki* 1978 nr 2; B. Rudnicki: *Tyg. Poesz.* 1978 nr 28; H. Siewierski: Gdy skrzypi ironia. *Życie Lit.* 1978 nr 7. — [Ciało obce:] A. Nasitowska: Alef poszukiwany. *Literatura* 1980 nr 15; A. Ogrodowczyk: Paradoxs liczby. *Nowy Wzrost* 1980 nr 12; P. Szewc: Metafizyka i matematyka *Kamena* 1980 nr 11; L. Żuliński: Konkret i bezmiar. *Życie Lit.* 1980 nr 15. — [Błędny ogień:] R. Bednarczyk. *Tak i Nie* 1983 nr 14; Z. Chojnowski: Ktoś skory do sentencji. *Życie Lit.* 1983 nr 15; S. Jurkowski: Ognik zmagani codzienności. *Tyg. Kult.* 1983 nr 28; T. Obszewski: Gorzkie aforyzmy. *Tyg. Kult.* 1983 nr 7. — A. Kaliszewski: Małe jest piękne. O poezji A.W. Tu i Teraz 1984 nr 49. — A. Kaliszewski: Śniegi prawdziwe. *Pis. Lit.-Artyst.* 1985 nr 1 [rec.: Błędny ogień]. — [Diabelskie koło:] M. Kistel. *Pis. Lit.-Artyst.* 1986 nr 11/12; S. Tarkowski: Nowy świat. *Kultura* 1986 nr 42. — K. Greła: Dotknąć prawdy. W teście: Kształt słowa. Wwa 1986 [właśc. 1987]. — S. Jurkowski: Łagodna tajemnicza koła. *Życie Lit.* 1987 nr 5 [rec.: Diabelskie koło]. — W. Kawiński: Ktoś puka. *Tak i Nie* 1987 nr 34 [rec.: Pieniądże dla umarłych]. — K. Kuczkowski: Małe jest małe. *Nowe Książki* 1987 nr 4 [rec.: Diabelskie koło]. — [Pieniądże dla umarłych:] R. Wysogład: Niby nic. *Życie Lit.* 1987 nr 26; Z. Chojnowski: TAK — NIE, czyli drwiące pytańki. *Poezja* 1988 nr 12; A. Kaliszewski: Bóg szewców i apokalipsa. *Pis. Lit.-Artyst.* 1988 nr 5; J. Karecki: Między pewnością a zwątpieniem. *Odra* 1988 nr 5; D.T. Lebiada: Prostota, wybór, intelekt. *Nowe Książki* 1988 nr 2. — J. Drzewucki: Piękne ubóstwo. *Twórczość* 1999 nr 11 [rec.: Jesień z mostu].

B.M.

WARZENICA-ZALEWSKA Ewa  
1922-1993

Do 1969 używała nazwiska Warzenica.  
Krypt.: E.W.  
Historyk literatury.

Urodzona 1 lipca 1922 we Lwowie; córka Aleksandra Warzenicy i Marii z Udołowiczów, nauczycieli. W 1935 uczęszczała do Gimnazjum im. A. Asnyka,

a następnie do Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego im. Królowej Jadwigi we Lwowie, gdzie w trybie eksternistycznym w 1940 zdała maturę. W 1937-39 należała do ZHP, a w 1942-44 do Szarych Szeregów. W 1942-44 studiowała polonistykę na tajnym Uniwersytecie Jana Kazimierza. Pracowała jako pomocnik buchaltera w różnych instytucjach. Brała też udział wraz z ojcem w tajnym nauczaniu. W 1945 przyjechała do Polski. Musiała powtórzyć egzamin maturalny w trybie eksternistycznym. Po jego złożeniu w Lublinie, w 1945-46 studiowała na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, następnie w 1946-47 na Uniwersytecie Jagiellońskim, gdzie uzyskała magisterium w 1948. W 1946-48 należała do OMTUR, w 1947 do Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej. W 1948 przeniosła się do Warszawy. Przez kilka miesięcy pracowała jako urzędniczka w Ministerstwie Oświaty. Od 1949 była członkiem Związku Akademickiego Młodzieży Polskiej. W 1949-53 pracowała jako asystent i starszy asystent w Instytucie Badań Literackich (IBL) w Pracowni Podręcznika Historii Literatury Polskiej. Debiutowała w 1950 artykułem pt. „Powieści ludowe Kraszewskiego”, opublikowanym w „Materiałach do nauczania historii literatury polskiej”. W 1951 została członkiem PZPR. W 1953 rozpoczęła pracę na Uniwersytecie Warszawskim (UW), początkowo jako starszy asystent (do 1955), następnie adiunkt (1956-70). W 1960 uzyskała stopień doktora na UW na podstawie rozprawy pt. „Józef Ignacy Kraszewski. Zarys twórczości w latach 1829-1842” (promotor prof. Julian Krzyżanowski). W 1969 habilitowała się na podstawie pracy pt. „Pozytywistyczny „obóz młodych” wobec tradycji wielkiej polskiej poezji romantycznej (lata 1866-1881)”. W tymże roku wyszła za mąż za Jerzego Zalewskiego. W 1970 otrzymała stanowisko docenta. W 1972-87 pełniła obowiązki sekretarza naukowego Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN; za tę działalność otrzymała nagrodę Ministra Szkolnictwa Wyższego i Techniki (1973) i I Sekretarza PAN (1980 i 1981). W 1978-80 była prodziekanem Instytutu Polonistyki UW. W 1979, 1980, 1981 i 1983 otrzymała indywidualną nagrodę Rektora UW I stopnia za pracę zawodową i społeczną. W 1985-87 wchodziła w skład Rady Naukowej IBL PAN. W 1991 przeszła na emeryturę. Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi (1964) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1984). Zmarła 17 czerwca 1993 w Warszawie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Józef Ignacy Kraszewski. Wwa: NK 1963. 268 s.

2. Pozytywistyczny „obóz młodych” wobec tradycji wielkiej polskiej poezji romantycznej. Lata

1866-1881. Wwa: PWN 1968, 183 s. *Rozpr. UW*, 25.

Rozprawa habilitacyjna.

Zawartość: Od autorki. — Wstęp. — „Chleb macieżyzty” pozytywistów warszawskich; Romantyzm „wielki” i romantyzm „mały”; Pierwsze zarysy syntezy; W imię walki z idealizmem; Kilka uwag o roli tradycji romantycznej w kształtowaniu się świadomości narodowej na przełomie ósmego i dziewiątego dziesięciolecia.

3. Przełom scjentyistyczny w publicystyce warszawskiego „Obozu młodych”. (Lata 1866-1876). Wr.: Ossol. 1978, 223 s. PAN KNoLP [Kom. Nauk o Literaturze Pol.], Z prac Inst. Literatury Pol. UW. *Rozpr. Lit.*, 23.

Zawartość: Kontrowersje i pytania; Uczniowie czy nowatorzy; Główny wyznacznik nowej świadomości literackiej; Potrójne zadanie literatury; Opozycja powieści realistycznej; Koncepcja bohatera literackiego; Rola powieści historycznej; „Epoka niepoetycka”; Wartości „przełomu” scjentyistycznego. Nagroda naukowa Rektora UW I stopnia.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: Publicystyka literacka młodego Kraszewskiego. *Prz. Hum.* 1959 nr 6 s. 17-35. — „Latarnia czarnoksiężka” wobec oświeceniowej tradycji literackiej. *Ruch Lit.* 1962 z. 6 s. 298-311. — Debiut literacki J.I. Kraszewskiego. *Prz. Hum.* 1963 z. 4 s. 29-48. — „Powieści romantyczne” J.I. Kraszewskiego. W: Z teorii i historii literatury. Wr. 1963 s. 98-130. — Koncepcja patriotyzmu w powieściach Kraszewskiego o powstaniu styczniowym. W: Dziedzictwo literackie powstania styczniowego. Wwa 1964 s. 139-169. — Rola tradycji literatury epoki romantyzmu w kształtowaniu się świadomości politycznej i literackiej pozytywizmu. (Rozważania wstępne). *Prz. Hum.* 1966 z. 1 s. 29-41. — „Pan Tadeusz” w dyskusjach literackich lat 1872-1881. *Prz. Hum.* 1969 z. 1 s. 117-134. — Kilka uwag o spornych problemach oceny publicystyki wczesnego pozytywizmu. *Prz. Hum.* 1970 z. 3 s. 43-53. — Z zagadnień recepcji Taine'a w Polsce (lata 1861-1881). *Prz. Hum.* 1972 z. 5 s. 85-106. — Kompozycja „Lalki” wobec tradycji literackiej. W: Problemy literatury polskiej okresu pozytywizmu. Ser. 1. Wr. 1980 s. 141-157. — Teatr skarbkowski we Lwowie w latach 1864-1890. W: Dzieje teatru polskiego. T. 3. Teatr polski od 1863 roku do schyłku XIX wieku. Wwa 1982 s. 509-592. — Koncepcja psychiki człowieka w twórczości Bolesława Prusa. *Prz. Hum.* 1983 z. 9/10 s. 77-91. — Naturalizm francuski i polskie tradycje literackie w twórczości Zapolskiej lat 1875-1886. W: Problemy literatury polskiej okresu pozytywizmu. Ser. 3. Wr. 1984 s. 135-150. — Dwa zakończenia „Faraona” a sens ideowy powieści. *Pam. Lit.* 1985 z. 2 s. 21-34. — Powieści współczesne Kraszewskiego z lat 1863-1887 w kontekście literatury pozytywistycznej. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick.* 1986 s. 53-73. — Kilka uwag o recepcji literatury niemieckiej w II po-

łowie XIX wieku na terenie Królestwa Polskiego. *Ruch Lit.* 1990 z. 6 s. 443-450. — O źródłach powieści „Faraon” Bolesława Prusa. *Prz. Hum.* 1990 z. 7 s. 107-121. — Pojęcie humoru i jego rola w powieściopisarstwie polskim drugiej połowy XIX wieku (na przykładzie twórczości Bolesława Prusa). *Prz. Hum.* 1992 z. 6 s. 103-118.

#### Prace redakcyjne

1. J.I. Kraszewski: Ostap Bondarczuk. Powieść. Oprac. i wstęp ... Wwa: KiW 1951, 141 s.

W nast. wyd. tylko wstęp.

2. J.I. Kraszewski: Latarnia czarnoksiężka. Obrazy naszych czasów. Oprac. i postł. ... Wwa: PIW 1954, 478 s.

3. J.I. Kraszewski: Całe życie biedna. Powieść. Przygot. do druku, przedm. i przyp. ... Wwa: LSW 1956, 127 s.

4. J.I. Kraszewski: Adama Polanowskiego dworzanińca Imci Jana III notatki. [Oprac.] i postł. ... Wwa: LSW 1958, 299 s. [J.I. Kraszewski: Cykl powieści historycznych obejmujących dzieje Polski. T. 27]. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1974, wyd. 4 1991.

5. Polska krytyka literacka 1800-1918. Materiały. T. 1. Red.: J.Z. Jakubowski. Oprac.: J.Z. Jakubowski, Z. Libera, ... Wwa: PWN 1959, 467 s.

6. J.I. Kraszewski: Dwie królowe. Bona i Elżbieta. Powieść historyczna. [Oprac.] ... (Cykl powieści historycznych obejmujących dzieje Polski. T. 20). Wwa: LSW 1960, 444 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1971, wyd. 4 1984.

7. J.I. Kraszewski: Pogrobiek. Powieść historyczna z czasów przemysławowskich. Przygot. do druku, postł. i przyp. opatrzyła ... (Cykl powieści historycznych obejmujących dzieje Polski. T. 11). Wwa: LSW 1963, 271 s. Wyd. 2 tamże 1969.

8. J.I. Kraszewski: Doła i niedoła. Powieść z ostatnich lat XVIII wieku. [Postł. i przyp.] ... (Dzieła. Powieści historyczne. Czasy Stanisława Augusta). Wwa: LSW 1970, 701 s. Wyd. nast. tamże 1976.

9. J.I. Kraszewski: Banita. Czasy Stefana Batorego. Przygot. do druku: J.L. Kowalczyk. Postł. i przyp. opatrzyła ... Ilustr. wybrała i objaśn. J. Wyleżyńska. (Cykl powieści historycznych obejmujących dzieje Polski. T. 22). Wyd. 2. Wwa: LSW 1972, 454 s. Wyd. 4 (!) tamże 1985.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1987.

[Józef Ignacy Kraszewski:] W. Billip: Próba monografii popularnej. *Nowe Książ.* 1964 nr 4; W. Nawrocki: Książka o Kraszewskim. *Życie Lit.* 1964 nr 17. — Z. Przybyła. *Pam. Lit.* 1980 z. 1 [rec.: Przełom scentystyczny w publicystyce warszawskiego „Obozu młodych”].

## WASILEWSKA Wanda 1905-1964

Pseud.: J. Drewnicki; W.W.; Wanda Woskowska; Wanda Żarnowiecka.  
Powieściopisarka, publicystka, autorka książek dla dzieci i młodzieży.

Urodzona 21 stycznia 1905 w Krakowie; córka Leona Wasilewskiego, pisarza, polityka, działacza PPS, i Wandy z Zieleniewskich. Lata I wojny światowej spędziła we wsi Żarnówka pod Makowem Podhalańskim. Po zakończeniu wojny uczęszczała kolejno do Gimnazjum im. M. Ramułtowej, do Gimnazjum im. Królowej Jadwigi i Państwowego Gimnazjum Żeńskiego w Krakowie. Debiutowała w 1921 wierszem „Wiosna”, opublikowanym w dzienniku *Naprzód* (nr 98 z 1 V; podp. W.W.). Od 1922 sporadycznie ogłaszała wiersze w *Wiernych*. Po zdaniu matury w 1923 studiowała polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, w 1927 uzyskała stopień doktora filozofii na podstawie rozprawy pt. „Podhale u Tetmajera i Witkiewicza”. W czasie studiów rozpoczęła działalność polityczno-oświatową jako członek Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej (ZNMS), Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego (TUR) i PPS. Kontynuowała twórczość poetycką, publikując wiersze w *Bluszczu* (1923-24) i *Robotniku* (tu pod pseud. Wanda Żarnowiecka), a w 1924 także w młodzieżowym piśmie *Plomienie* (tu trzy wiersze z cyklu „Ballady tatrzańskie”, nr z VI). W 1925 wyszła za mąż za Romana Szymańskiego, studenta matematyki, działacza PPS, ZNMS i TUR (zmarł 1931). W 1927-29 kontynuowała studia w zakresie historii i historii kultury, jednocześnie pracując do 1932 jako nauczycielka, kolejno w Gimnazjum Żeńskim ss. Benedyktynek w Staniątkach pod Wieliczką, w Państwowym Gimnazjum im. Jana Sobieskiego i w Prywatnym Seminarium Nauczycielskim Żeńskim im. S. Münnichowej w Krakowie. Od 1931 pracowała nadto w redakcji czasopisma wydawanego przez Okręgowy Związek Kas Chorych *Droga do Zdrowia*. W 1931 związała się z Marianem Bogatko, robotnikiem murarskim, działaczem PPS, OMTUR, sekretarzem Krakowskiego Oddziału Centralnego Związku Robotników Budowlanych (w 1936 wyszła za niego za mąż). W 1932 odebrano jej prawo do wykonywania pracy nauczycielskiej. W tymże roku rozpoczęła, trwającą do 1939, stałą współpracę z dziennikami *Naprzód* i *Robotnik* (tu m.in. w 1938 cykl reportaży pt. „Wodami Polesia”) oraz z lwowskim *Dziennikiem Ludowym* (1932-34). W tym czasie zaczęła ogłaszać także utwory dla dzieci i młodzieży. Jesienią 1934 przeniosła się do Warszawy, gdzie od 1935 pracowała w ZNP i była redaktorem w pismach *Plomik* i *Plomyczek* (1934-38). W 1934-37 wchodziła w skład Rady Naczelnej PPS. Była członkiem zarządu Ligi Praw Czło-

J.Z.

wieka i Obywatela, Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom (MOPR); od 1936 była członkiem Komitetu Centralnego). Należała do redakcji jednodniówek MOPR *Lamy* i *Nowe Lamy* (1935) oraz redakcji pism *Oblicze Dnia* (1936) i *Dziennik Popularny* (1936-37), współpracowała z *Trybuną Robotniczą*, *Lewym Torem* (1935-36), *Sygnalami* (1937-38), *Dziennikiem Porannym* (tu w 1937 utwory prozą pod pseud. J. Drewnicki). Po skonfiskowaniu przez władze numeru *Plomyka* z marca 1936, poświęconego Związkowi Radzieckiemu, i zawieszeniu w związku z tym działalności Zarządu Głównego ZNP, na przełomie września i października 1937 należała do współorganizatorów strajku pracowników Związku, za co w lipcu 1938 została zwolniona z redakcji pisma. W 1939 zgłosiła się do Wojskowego Instytutu Naukowo-Oświatowego, w którym miała zajmować się propagandą antyhitlerowską. Po wybuchu II wojny światowej udała się do Kowla. Po wkroczeniu wojsk radzieckich 17 września 1939 na wschodnie tereny Polski, w październiku tegoż roku wyjechała do Lwowa. W grudniu 1940 została kandydatem, a w marcu 1941 członkiem Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików) i w tymże miesiącu została wybrana do Rady Najwyższej ZSRR. Przyjęła obywatelstwo radzieckie. Brała aktywny udział w pracach Związku Pisarzy Radzieckich, we wrześniu 1940 weszła w skład zarządu Związku Pisarzy Radzieckich Ukrainy. Po śmierci Mariana Bogatko (w maju 1940 zastrzelony we Lwowie przez NKWD) wyszła w 1941 za mąż za Aleksandra Korniejczuka, ukraińskiego dramaturga. Od stycznia 1941 redagowała miesięcznik literacko-społeczny *Nowe Widnokregi*, organ Związku Pisarzy Radzieckich. W tymże roku weszła w skład komitetu redakcyjnego lwowskiego pisma *Kultura i Mysterium*, publikowała w tym czasie także w lwowskim dzienniku *Czerwonny Sztandar*. Była nadto kierownikiem literackim Polskiego Teatru Dramatycznego we Lwowie. W 1941 pracowała w redakcji pisma *Za Radjansku Ukrainu*. Po wybuchu wojny niemiecko-radzieckiej, w czerwcu 1941 wstąpiła w szeregi Armii Czerwonej. Razem z redakcją pisma *Za Radjansku Ukrainu* wycofywała się przez Kijów, Charków, Wołujki pod Woroneżem, Woroneż do Saratowa, gdzie m.in. zorganizowała polską radiostację w ramach stacji ukraińskiej. W 1942 została przeniesiona do Wydziału Agitacji i Propagandy Głównego Zarządu Politycznego Armii Czerwonej. W randze komisarza pułkowego, a później pułkownika przez dwa lata pełniła funkcję agitatora frontowego i była korespondentem frontowym prasy radzieckiej. Należała do Zarządu Politycznego 65. Armii Frontu Południowo-Zachodniego. W lutym 1943 uczestniczyła w organizowaniu i następnie była przewodniczącą Związku Patriotów Pol-

skich w ZSRR (formalnie była też członkiem redakcji *Nowych Widnokregów*). Brała udział w tworzeniu I Dywizji Piechoty im. T. Kościuszki i I Armii Wojska Polskiego. Od marca 1943 była redaktorem naczelnym ukazującego się w Moskwie pisma *Wolna Polska* (do 1946). Utwory prozą, artykuły i korespondencje publikowała w piśmie *Zwycięzcy* (1943-45) oraz w prasie radzieckiej, m.in. w *Prawdzie*, *Izwiestiach*, *Sowietskiej Ukrainie*, *Radianskiej Ukrainie*, *Krasnoj Zwiezdie* i *Literaturnoj Gazecie*. W styczniu 1944 została członkiem Centralnego Biura Polskich Komunistów w Moskwie, a 21 lipca tegoż roku została powołana na wiceprzewodniczącą Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego (PKWN), ale nie objęła tego stanowiska, pozostając na stałe w Kijowie; była współautorką Manifestu PKWN. Po wojnie mieszkała nadal w Kijowie, przyjeżdżała jednak kilkakrotnie do Polski. Była przez sześć kadencji deputowaną do Rady Najwyższej ZSRR. Brała udział w działalności międzynarodowego Ruchu Obrońców Pokoju; w 1950 została wybrana do Światowej Rady Pokoju. W związku z działalnością polityczną i literacką wyjeżdżała do Włoch (1949), Niemiec (1950), Austrii (1952), na Węgry (1953), na Bliski Wschód (1955), do Finlandii (1955), Ameryki Łacińskiej i na Kubę (1961). Odnaczona m.in. Krzyżem Grunwaldu I klasy (1947), Krzyżem Partyzanckim (1947), Medalem za Warszawę 1939-1945 (1947), Medalem za Odrę, Nyse, Bałtyk (1947), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1947), Orderem Sztandaru Pracy I klasy (1955), odznaczeniami radzieckimi: medalem „Partyzantowi Wojny Narodowej” (1947), Orderem Czerwonej Gwiazdy (1947), dwukrotnie Orderem Lenina (1948, 1955), medalem „Za Zwycięstwo nad Niemcami w Wielkiej Wojnie Ojczyźnianej 1941-1945” oraz odznaczeniami Światowej Rady Pokoju: Srebrnym (1959) i Złotym (1964) Medalem im. F. Joliot-Curie. Zmarła 29 lipca 1964 w Kijowie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Goście z całego świata. [Opowiadanie]. Wwa: Księg. Nowości [1933], 114 s. Przedr. zob. poz. 33.
  2. Historia o człowieku pierwotnym. [Opowiadanie]. Wwa: Księg. Nowości [1934], 100 s.
  3. Kryształowa kula Krzysztofa Kolumba. [Opowiadanie]. Wwa: Wydawn. Bracia Drapczyńscy 1934, 134 s. Wyd. nast.: Wwa: Prasa Wojsk. [1948], toż 1949; wyd. 5 1950; wyd. 6 Wwa: MON 1951; wyd. 7 Wwa: NK 1953.
- Wyd. łączne z poz. 9 pt. Kryształowa kula Krzysztofa Kolumba; Legenda o Janie z Kolna. Dla lektury pozaszkolnej oprac.: H. Jechová, K. Krejčí. Praha: Państw. Wydawn. Pedag. 1955. Przedr. zob. poz. 33.



4. Oblicze dnia. Powieść-reportaż. Wwa: Rój 1934, 313 s. Wyd. nast.: Moskwa: Tow. Wydawn. Robotników Zagranicznych w ZSRR 1935; Wwa: Rój 1938; Wwa: KiW 1949, wyd. 5 tamże 1951. Przedr. fragm. zob. poz. 34, 35 (t. 1).

Przekł. czes.: *Twař dne* [Przeł.] J. Minařikova-Soldánová. Praha 1947. – ros.: *Oblik dnja* [Przeł.] E. Gonzago. Moskva 1935, wyd. 2 Moskva 1940, przedr. w: V. Vasilevska: *Sobranie soćinienij*. T. 1. Moskva 1954. – ukr.: *Oblik dnja* [Przeł.] M. Prygara. W: V. Vasilevska: *Tvory*. T. 1. Kív 1966. – węgier.: *Sötét napok* [Przeł.] I. Mészáros. Budapest 1951. Adapt. teatr.: *Judzik*. Praprem. Białystok, Zespół Robotniczy III Kombinatu Włókienniczego 1940.

5. Królewski syn. [Opowieść o Kostce Napierskim]. Wwa: Rój 1935, 86 s. Przedr. zob. poz. 33.

6. Ojczyzna. Powieść. Wwa: Rój 1935, 268 s. Wyd. nast.: Moskwa: Tow. Wydawn. Robotników Zagranicznych w ZSRR 1936; wyd. 2 Wwa: Rój 1938; Łódź: Książka 1947, wyd. 2 tamże 1948; wyd. 3 Wwa: KiW 1949, tamże: wyd. 4 1949, wyd. 5 1949, wyd. 4 [!] 1953; wyd. z post. J. Putramenta Wwa: Czyt. 1955; wyd. 5 Wwa: KiW 1958, tamże: wyd. 6 1965, wyd. 7 1968. Przedr. fragm. zob. poz. 34, całości poz. 35 (t. 1).

Przekł. bułg.: *Rodina*. [Przeł.] M.S. Gorčivkin. Sofija 1946. – czes.: *Vlast*. [Przeł.] E. Sojka. Praha 1949. – franc.: *La patrie* [Przeł.] J.-M. Dumarais. Paryż 1945, wyd. nast. Bruxelles [1946]. – hiszp.: *La Patria* [Przeł.] P. Palant. Buenos Aires 1946. – niem.: *Magda*. [Przeł.] K. Harrer. Berlin 1957. – ros.: *Rodina*. [Przeł.] E. Gonzago. Moskva 1936, wyd. 2 Moskva 1940; wyd. łączne z przekł. poz. 17, 30 w: *Rodina*; *Piesń nad wodami*; *Očerki*. [Przeł.] E. Usievic Moskva 1951, przedr. w: V. Vasilevska: *Sobranie soćinienij*. T. 1 Moskva 1954. – słowac.: *Otčina*. [Przeł.] A. Borská. Martin 1951. – ukr.: *Otčina*. [Przeł.] M. Prygara. W: V. Vasilevska: *Tvory*. T. 1. Kív 1966.

Adapt. teatr.: R. Opechowska: *Chłopska ojczyzna*. Obraz sceniczny w 4 odsłonach. *Scena Światła*. 1951 nr 3; A. Naborowska: *Odmienio się*. Dwa obrazki sceniczne. *Pr. Światła*. 1953 nr 11; A. Naborowska: *Chłopska ojczyzna*. Widowisko w 9 obrazkach z prologiem. W: *Wanda Wasilewska*. Wwa 1954 [poz. 34].

Wyd. fragm.: Fornalska dola, Wybrała i oprac. I. Jurgielewiczowa. Wwa: KiW 1950, 80 s.

7. Trzej przeciw miastu. [Opowiadanie]. Powst. 1935. Wyd. pt. ... *Że padliście w boju*. Wwa: KiW 1958, 32 s. Wyd. nast. [Wwa]: Wydawn. *Kraj Rad* 1958.

Przekł. czes.: *Za oběť padli jste*. [Przeł.] B. Křemenák. Praha 1960. – kaz.: *Anatërlî kùreste*. [Przeł.] H. Sydygov. Alma-Ata 1962. – ros.: *V borbe rokovoj*. [Przeł.] E. Vasilevska. Moskva 1959. – ukr.: *V tjažkij borotbi*. [Przeł.] M. Prygara. Kív 1958, przedr. w: V. Vasilevska: *Tvory*. T. 2. Kív 1966. – węgier.: *Hajszja* [Przeł.] V. Nyilas. Budapest 1960.

8. Szlakiem przygód. Wwa: NK 1935, 168 s. Odciinek powieściowy *Plomyka*. Wyd. nast. z podtyt. *Powieść dla młodzieży*. Wwa: Czyt. 1955, 130 s. Przedr. zob. poz. 33.

Przekł. węgier.: *Kalands út*. [Przeł.] E. Sebök. Budapest 1959.

9. Legenda o Janie z Kolna. Wwa: NK 1936, 123 s. Wyd. nast.: Wwa: Prasa Wojsk. 1947, wyd. 3

tamże 1949; wyd. 5 [!] Wwa: NK 1953, wyd. 6 tamże 1985. Przedr. zob. poz. 33. Wyd. łączne z: *Kryształowa kula Krzysztofa Kolumba* zob. poz. 3.

10. Wierzyby i bruk. [Opowiadanie]. Wwa: Gebethner i Wolff 1936, 66 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1946, wyd. 3 1948; wyd. 4 Wwa: KiW 1951; Wwa: Iskry 1953, tamże: wyd. 5 [!] 1954, wyd. 6 1956. Przedr. zob. poz. 33.

Przekł. azerbejdż.: *Söjüdü jol*. [Przeł.] S. Valijev. Baku 1962. – ros.: *Verby i mostovaja*. [Przeł.] M. Zivov. Moskva 1940, wyd. 2 tamże 1941. – ukr.: *Verby ta bruk*. [Przeł.] M. Prygara. W: V. Vasilevska: *Hosti zdaleka i zbyłka*. Kív 1951.

11. Pokój na poddaszu. *Plomyk* 1936/1937 nr 1-40. Wyd. osob. Wwa: J. Przeworski 1939, 222 s. Wyd. nast.: Kijów: Państw. Wydawn. Mniejszości Nar. Ukr. SRR 1940; Wwa: Czyt. 1946, tamże: wyd. 4 1949, wyd. 5 1953, wyd. 6 1954; wyd. 1 Wwa: MON 1956, tamże: wyd. 2 1957, wyd. 3 1958, wyd. 4 1959, wyd. 5 1960, wyd. 8 [!] 1961, wyd. 7 1962, wyd. 8 1963, wyd. 9 1966, wyd. 10 1969, wyd. 11 1972, wyd. 12 1975, wyd. 13 1978, wyd. 14 1988 [właśc. 1989]. Przedr. zob. poz. 33.

Przekł. czes.: *Pokoik v podkrovi*. [Przeł.] Z. Galasová-Brdřiková. Praha 1948, toż wyd. 2 1951, wyd. 3 1960. – ros.: *Komnata na čerdkae*. [Przeł.] M. i E. Toporovskie. Moskva 1940, wyd. 2 Moskva, Leningrad 1941, wyd. fragm. pt. Elka. [Przeł.] M. i E. Toporovskie. Moskva 1941; [Przeł.] E. Vasilevska. Moskva 1987. – słowac.: *Podkrovná izbierka*. [Przeł.] A. Macko. Bratislava 1950; *Podkrovná izbierka*. [Przeł.] A.M. Lubomiersky. Bratislava 1957. – ukr.: *Kimnata na horyszczy*. [Przeł.] M. Prygara. Kív 1951.

12. Szukam antysemityzmu. [Szkie publicystyczny]. *Wiad. Lit.* 1937 nr 40 s. 3. Wyd. osob. Lwów: Wiedza 1938, 16 s.

13. Szyny. [Powieść]. *Dz. Poranny* 1937 nr 89-187.

Podp.: J. Drewnicki.

14. Ziemia w jarzmie. Powieść. Wwa: Rój 1938, 305 s. Wyd. nast.: Kijów, Lw.: Państw. Wydawn. Mniejszości Nar. Ukr. SRR 1940; Kr.: Książka 1948, wyd. 2 tamże 1959; wyd. 3 Wwa: KiW 1950, tamże: wyd. 4 1952, wyd. 5 1952, wyd. 7 [!] 1953, wyd. 8 1964. Przedr. fragm. zob. poz. 34, całości poz. 35 (t. 1).

Przekł. bułg.: *Zemjata pod jarem*. [Przeł. z jez. ros.] G. i L. Belevi. Sofija 1947. – chiński linf. autorkil. – czes.: *Ujafmená země*. [Przeł.] J. Janouch. Praha 1950. – jap.: *Imashimerareta tachi*. [Przeł.] Y. Tetsuo. Tokyo 1953. – litew.: *Pajungtoji ženie*. [Przeł.] M. Januškievičius. Kaunas 1939. – niem.: *Boden im Joch*. [Przeł.] A. i R. Flierl. Berlin 1951. – ros.: *Zemlja v jarme*. [Przeł.] E. Gonzago. Moskva 1939; wyd. nast. wyd. 2-4 Moskva 1940, przedr. w: V. Vasilevska: *Tvory*. T. 1. Kív 1951. – serb-chorw.: *Zemlja u jarmu*. [Przeł.] Z. Rakić-Cemovit. Beograd 1946. – słowac.: *Zem v jarme*. [Przeł.] Š. Joniak. Bratislava 1950. – słowen.: *Zasužnjena zemlja*. [Przeł.] V. Ivanškova. Ljubljana 1947. – ukr.: *Zemlja v jarme*. [Przeł.] M. Prygara. Kív 1948, przedr. w: V. Vasilevska: *Tvory*. T. 2. Kív 1966. – węgier.: *Leigázóff föld*. [Przeł.] I. Mészáros. Budapest [1950].



15. Skrzydła u ramion. (Opowiadanie). Powst. przed 1939. Wyd. Wwa: Czyt. 1946, 34 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1953, wyd. 3 1954. Przedr. zob. poz. 33.

Inf. o dacie powst.: J. Broniewska (list dot. W.W. z ok. 1966 w IBL PAN).

16. W pierwotnej puszczy. [Opowieści]. Wwa: Księg. Popul. [1939], 190 s. Wyd. nast.: Wwa: Książka 1948; wyd. 2 Wwa: KiW 1949; wyd. 3 Wwa: Iskry 1953, wyd. 4 tamże 1954. Przedr. zob. poz. 33. Zawartość: Wstęp. — Opowieść o wodzie; Opowieść o drzewie i krzemieniu; Opowieść o ogniu; Opowieść o posłaniu, zasłonie i łuczywie; Opowieść o glinie; Opowieść o psie; Opowieść o krowie i o innych zwierzętach; Opowieść o pieśni; Opowieść o człowieku; Opowieść o ziemi; Jak dochowało przymierza.

17. Pieśń nad wodami. [Cykl powieściowy].

Cz. 1. Płomień na bagnach. Kijów, Lw.: Państw. Wydawn. Mniejszości Nar. Ukr. SRR 1940, 309 s. Wyd. nast.: Wil.: *Prawda Wil.* 1941; Wwa: Książka 1948; Wwa: KiW 1949; Wil.: Państw. Wydawn. Literatury Pięknej 1953. Przedr. fragm. zob. poz. 34.

Przekł.: czes.: Plamen na močálech. [Przeł.] E. Sojka. Praha 1950. — kaz.: Plamja na bolotach. [Przeł.] M. Duzenow. Alma Ata 1956. — mołd.: Plamja na bolotach. Kišinev 1953. — ros.: Plamja na bolotach. [Przeł.] E. Gonzago. Moskva 1940, wyd. nast. Moskva 1947. — rum.: Focuri in baltă. [Przeł. z jęz. ros.] A. Gesticone, S. Ivanov. București 1953. — słowac.: Plamene nad bohnamy. [Przeł.] Š. Joniak. Bratislava 1951. — ukr.: Pisnja nad vodami. [Przeł.] M. Prygara. W: V. Vasilevska: *Tvory*. T. 3-4. Kijv 1966-1967. — węgier.: Ének a vízek fölött. [Przeł. z jęz. rum.] Z. Rab. Budapest 1952, wyd. nast. 1955.

Cz. 2. Gwiazdy w jeziorze. Powst. 1940. Wyd. Wwa: KiW 1950, 324 s. Wyd. nast. Wil.: Państw. Wydawn. Literatury Pięknej 1954.

Przekł.: mołd.: Stele bat yn lak. [Przeł.] V. Barbalat. Kišinev 1956. — ros.: Zvezdy v ozerie. *Literaturnaja Gazeta*, Moskva 1946 nr z X, — rum.: Stele in lac. [Przeł. z jęz. ros.] A. Gesticone, S. Ivanov. București 1953.

Wyd. łączne cz. 1-2 Wwa: MON 1953, 255 + 271 s. Wyd. nast.: wyd. 3 tamże 1953; Wwa: PIW 1954; Wwa: Czyt. 1954.

Przekł.: bułg.: Pesen nad vodite. [Przeł.] V. Kirkova, N. Tolčev. Sofija 1948. — czes.: Pesen nad vodami. [Przeł. z jęz. ros.] V. Picková. Praha 1949. — hiszp.: Estrellas en el lago. [Przeł.] Š. Belajeff. Buenos Aires 1958. — niem.: Lied über den Wassern. Berlin 1956. — ros.: Cz. 1. Plamja na bolotach. [Przeł.] E. Gonzago; Cz. 2. Zvezdy v ozerie. [Przeł.] E. Usievič. Moskva 1946, przedr. w: V. Vasilevska: *Tvory*. T. 2. Moskva 1951, wyd. cz. 1-2 w przekł. E. Usievič. Moskva 1961. — ukr.: Pesnja nad vodamy. [Przeł.] M. Prygara. Kijv 1947, wyd. nast. w: V. Vasilevska: *Tvory*. T. 2. Kijv 1951, oraz w: *Tvory*. T. 3-4. Kijv 1966-1967, wyd. pt. Polum'ja na bolotach. [Przeł.] M. Prygara. Lviv 1979.

Cz. 3. Rzeki płyną. Wwa: MON 1952, 612 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1953, wyd. 3 1953; wyd. 2 [!] 1953; Wil.: Państw. Wydawn. Literatury Pięknej 1955.

Przekł.: bułg.: Rekite gorjat. [Przeł.] N. Tolčev. Sofija [1954]. — chiński: Zhaodi shangde huoyan. [Przeł. z jęz. ros.]

G. Yinin, S. Guang, M. Qing-huai yi. Pekin 1954. — mołd.: Ard ryurle. [Przeł.] F. Vidrašku. Kišinev 1957; Ard ryurle. [Przeł.] V. Levicki. Kišinev 1984. — niem.: Die Flüsse brennen. Berlin 1956. — ros.: Reki gorjat. [Przeł.] E. Usievič. Moskva 1952, wyd. nast. Moskva 1953, Pchen'-jan 1955. — rum.: Ard răurile. [Przeł. z jęz. ros.] A. Gesticone, S. Ivanov. București 1953. — węgier.: Égnek a folyók. [Przeł. z jęz. rum.] Z. Rab. Budapest 1953.

Wyd. łączne cz. 1-3 Wwa: PIW 1954, 306 + 284 + 550 s. Przedr. fragm. zob. poz. 34, całości poz. 35 (t. 3-4).

Nagroda Stalinska w 1952.

Przekł.: chiński: Czao ti szanti szui-yen. [Przeł. z jęz. ros.] Kuo I-min, Szj Kuang, Ma Tsin-huai. Pekin 1954. — czes.: Pisen nad vodami. [Przeł.] E. Sojka. Praha 1954. — estoń.: Laul vete kohal. [Przeł.] J. Piik. Tallin 1954. — koreań.: [inf. autorkil. — lotew.: Dziesma par udeniem. [Przeł.] V. Melinovskis. Riga 1955, wyd. nast. tamże 1958. — niem.: Berlin 1956. — ros.: Piesn' nad vodami. [Przeł.] E. Usievič. Wyd. łączne z przekł. poz. 6, 30 w: Rodina; Piesn' nad vodami. Očerki. Moskva 1951; wyd. osob. Moskva 1952, Moskva 1961, przedr. w: V. Vasilevska: *Sobranie sočinienij*. T. 3-4. Moskva 1954. — rum.: Cântec deasupra apelor. [Przeł. z jęz. ros.] A. Gesticone, S. Ivanov. București 1953. — ukr.: Pisnja nad vodamy. [Przeł.] M. Prygara. Kijv 1950. — węgier.: Engkek a folyók. [Przeł.] Z. Rab. Budapest 1953, wyd. 2 Budapest 1955.

18. Bartosz Głowacki. Sztuka w 3 aktach. Praprem. pt. Opowieść o Bartoszu Głowackim Lw., Pol. T. Dram. 1941. Druk fragm. pt. Przed dworem. *Nowe Widnokregi*, Moskva 1941 nr 1 s. 11-16, oraz w: „Wanda Wasilewska”. Wwa 1954 [poz. 34]. Wyd. całości w: W. Wasilevska: *Pisma zebrane*. T. 2. Wwa: MON 1956 s. 717-814.

Przekł.: ros.: Bartoš Glovackij. Moskva 1941, przedr. w: V. Vasilevska: *Sobranie sočinienij*. T. 6. Moskva 1955. — ukr.: Bartoš Glovackij. [Przeł.] M. Prygara. W: V. Vasilevska: *Tvory*. T. 2. Kijv 1966.

19. Pesnja o rodzinie. Moskva 1941, 87 s. Wyd. nast. tamże 1941.

20. Pytki i sm'rt, narugatel'stva i nasilje — vot čto nesut gitlerovcy. Krasnojarsk: Krasnojarskoe Krajevoe Izdatel'stvo 1941, 34 s.

21. Rasskazy [Opowiadania]. Moskva: Voennoe Izdatel'stvo Ministerstva Oborony SSSR 1941, 31 s. Wyd. 2 tamże 1942.

Karta tyt. w jęz. ros. — Zawiera utwory w jęz. pol.: *Ostap Sawczuk*; *W chacie*.

Przekł.: opowiadania *W chacie*, *czuwaski*: *V chate*, *čuvašgiz* 1949. — estoń.: *Tares*. [Estonia] 1942. — maced.: *Vo selskata kukjička*. Skopje 1945. — ros.: *V chate*, *Kujbyšev* 1942, wyd. nast.: Moskva 1942, 1943, 1944, 1945. — turec.: *Köy evinde*. [Przeł.] S. Ramo. Uskup 1946.

22. W ogniah wojny. [Opowiadania]. Moskva: Wydawn. Literatury w jęz. Obcych 1942, 103 s.

Zawartość: Książka przepojona krwią; Żelazny krzyż; Bilet partyjny; Bratersstwo narodów; Dezertjer; W chacie [poz. 21]; Kobiety w walce; Mordercy dzieci.

Przekł.: ros. opowiadań: *Mordercy dzieci*; *Ubijcy dietiej*, *Kujbyšev* 1942; *Kobiety w walce*; *Zen'scina z vintovkoj*. Moskva 1942. — rum.: *In lupta cea grea*. [Przeł.] M. Sirbu. București 1960.

23. Głos wolnej Polski. Pełny tekst artykułu Wandy Wasilewskiej, przew[odniczącej] ZPP [Związku Patriotów Polskich w ZSRR]. Moskwa 1943, 2 k.

24. Tęcza. [Powieść]. *Nowe Widnokreği*. Kujbyszew 1942 nr 12-14, 16; 1943 nr 1-6. Wyd. osob. Moskwa: Związek Patriotów Pol. w ZSRR 1943, 224 s. Wyd. nast.: Moskwa 1944, tamże 1945; Wwa: Książka 1945, 1948; wyd. 3 Wwa: KiW 1950; Wil.: Państw. Wydawn. Literat. Pięknej 1952; wyd. 4 Wwa: Czyt. 1953. Przedr. zob. poz. 35 (t. 2). Por. poz. 26.

Pierwodr. powieści w radzieckich pismach *Oktjabr i Izwiestia* – Nagroda Stalinowska w 1943.

Przełt.: albań.: Mishutka. [Fragm.]. Tiranë 1954. – ang.: Rainbow. [Przełt.] E. Bone. London 1943, wyd. nast.: London [1944], New York 1944, Winnipeg 1944, London 1945. – asamski.: Ramadnanu. [Przełt.] K. Hajarika. Gauhati [Indiel 1948. – bułg.: Duga. [Przełt. z jez. ros.] S. Mokrev. Sofija 1945. – chiński.: Hong. [Przełt. z jez. ros.] Cao Jing-hua. Shanghai 1943, wyd. nast.: Pekin 1951, tamże 1953, tamże 1954. – chorw.: Duga. [Przełt. z jez. ros.] J. Smolčić. Zagreb 1946. – czes.: Duha. [Przełt. z jez. ros.] J. Kadlec. Praha 1945, wyd. nast. 1949. – czuwaski.: Raduga. [Przełt.] L. Agakov. Čeboksary 1945. – duń.: Jaertegn. [B.m.] 1944, pt. Regnbuen. [Przełt. z jez. ros.] K. Windfeld-Hansen. København [1945]. – estoń.: Vikerkaar. Tallin 1943, wyd. nast. Moskwa 1943, Tallin 1945, Moskwa 1953. – fiń.: Sateenkaari. [Przełt. z jez. ros.]. Helsinki 1945. – flamandzki.: De regenboog. [Przełt.] J. Prins-Willekes Macdonald. Amsterdam 1947; [Przełt.] F. van Oldenburg Ermeke. Gent 1966. – franc.: Arc-en-ciel. [Przełt. z jez. ros.] A. Orane. Paris 1945; Arc-en-ciel. [Przełt.] A.G. Concier-Duvernoy. Bruxelles, Paris, Ostende [1945], wyd. nast. Londres 1945. – greck.: To ouranion toxom. [Przełt. z jez. ang.] G.H. Hanna, E. Donnelly. Leukosta 1946. – gudźaracki.: Akhand prem. [Przełt. z jez. ros.] R. Soni. Ahmedabad 1950. – hebr.: Palestyna 1943. – hiszp.: Arco-iris. [Przełt.] W. Rocas, J. Rejano. Mexico 1944, wyd. nast.: (Buenos Aires) 1945, Lisboa 1985. – jakucki.: Jakuck 1943. – jap.: Niji. [Przełt. z jez. ros.] I. Fukuro. Shanghai 1943, Tokyo 1951, wyd. nast.: 1955, 1961, wyd. łączne z: L Erenburg Odwilz pt. Niji; Jukidoke [Przełt.] H. Takuya. Tokyo 1957. – kaz.: Sulyla. Alma-Ata 1949. – kirgiski.: Kündin železi. [Przełt.] A. Arablajev. Frunze 1955. – kompi-permiacki.: Kudynkar 1956. – litew.: Vaivorykštė. [Przełt.] I. Povilavičiūtė. [Kaunas] 1945. – malajalam.: [Przełt.] K.P.G. Namrutchiri. Tričur 1951. – maryjski.: Sonanpyl. Joškar-Ola 1943. – mongolski.: Ufan Bator 1944. – niem.: Regenbogen über dem Dnjestr. Zürich 1945. – norw.: Regnbuen. [Przełt. z jez. ros.] N. Fredriksen. Oslo [1945]. – pendźabski.: [Przełt.] P. Gangopadhaya. [Indie przed 1963], wyd. nast.: Satrangi pingh. [Przełt. z jez. ang.] Navtej Singh, Jagjit Singh Anand. Delhi 1961. – portug.: O arco-iris. [Przełt.] E. Marroquin, V. Cavalcanti. Rio de Janeiro 1945. – ros.: Raduga. Moskwa 1942; [Przełt.] H. Usievicz [Moskwa] 1945, wyd. nast.: Voroneż 1945, Simferopol' 1946, [Moskwa 1947], Moskwa 1969, Moskwa 1971, wyd. łączne z: B. Gorbатов- Nepokorenyj, L. Leonov: Vzjatie Velikošumska. Perm 1971, wyd. nast. osob. Čeljabinsk 1975, Moskwa 1976, Moskwa 1979; przedr. w: V. Wasilevska: Izbrannoje. Moskwa 1947, V. Wasilevska: Tvory. T. 1. Kiiv 1951, druk fragm. pt. Mišutka. Moskwa 1946, toż Frunze 1948. – rum.: Curcubeu. [Przełt.] L. Cosma, V. Soloduhin. [București 1945]. – serb.: Duga. [Przełt.] B.R. Čirlić. Beograd 1946. – słowen.: Mavrica. [Przełt. z jez. ros.] V. Brnčić. M. Klopčič. Ljubljana 1946. – szwedz.: Järtecknet. [Przełt. z jez. ros.] S. Storck. Stockholm 1944, wyd. nast. 1960. – tadźycki.: Tiru kamion. Stalnohed 1948. – tatarski.: [Przełt.] R. Ramanatchan. [Indie ok. 1944], wyd. nast. Stalimabad 1948. – tatarski.: Salvar kupere. Kazan 1944. – ukr.: Rajduga. [Przełt.] M. Prygara. Kiiv 1943, wyd. 2 tamże 1946, wyd. łączne z: przekł. Po pro-

stu miłość zob. poz. 25, wyd. osob. Kiiv 1981, tamże 1985, przedr. w: V. Wasilevska: Tvory. T. 1. Kiiv 1951. – uzbek.: (fragm.): Raduga. Taškent 1951. – węgier.: Szivárvány. [Przełt.] D. Vozári. Budapest 1947, tamże: wyd. 2 1950, wyd. 3 1955. – włos.: L'arcobaleno. Napoli 1944, wyd. nast. [Milano ok. 1945-1949]. – nadto wg inf. autorki przed 1963 przekł.: azerbejdżański, birmański, islandzki, urdu.

25. Po prostu miłość. [Powieść]. *Nowe Widnokreği*. Moskwa 1944 nr 14-17, 19-24; 1945 nr 1-4. Wyd. osob. Moskwa: Związek Patriotów Pol. 1945, 110 s. Przedr. zob. poz. 35 (t. 2).

Nagroda Stalinowska II stopnia w 1946.

Przełt.: ang.: Just love. [Przełt.] E. Bone. London 1945. – arabski.: Thaman al-nasr. [Przełt.] M. 'Abd al-Mun'im. [Wyd. przed 1963; inf. autorki], wyd. nast. al-Qahirah 1965. – bułg.: Prosto ljubov. [Przełt.] G. Zečev. Sofija 1945. – chiński.: [Przełt.] Czin'Zen'. Pekin 1955. – czes.: Jen láska. [Przełt. z jez. ros.] B. Pašková. Praha 1945. – duń.: Kun kaerlighed. [Przełt. z jez. ros.] K. Windfeld-Hansen. Slagelse 1945, wyd. 2 1946. – estoń.: Lihtsalt armastus. [Przełt.] V. Linask. Tallin 1947. – fiń.: Van rakkautta. [Przełt.] L. Schulgin. Helsinki 1945. – franc.: Par amour. [Przełt.] R. Hoffmann. Paris 1946. – hebr.: Pošv'ah'ar'a. [Przełt.] M. Balaban. Tel Awiv 1946. – hiszp.: Simplemente amor. [Przełt.] L. Guerrero. Buenos Aires [1951]. – holend.: Een liefde. [Przełt.] S. Pins. Amsterdam 1948. – jap.: Ai. [Przełt. z jez. ros.] M. Maruyama. Tokyo 1951. – kaz.: Prosto ljubov'. [Przełt.] Ch. Szzydov. Alma-Ata 1967. – litew.: Tai tik meile. [Przełt.] V. Reimeris. [Kaunas 1947]. – malajalam.: Prosto ljubov'. [Przełt.] K.P. Padman. Tričur 1950. – niem.: Einfach Liebe. [Przełt.] M. Riwkin. Berlin 1946, wyd. nast.: Moskwa 1947, Berlin 1956. – norw.: Bare kjaerlighet. [Przełt.] K. Iversen. Oslo 1947. – ros.: Prosto ljubov'. Magadan 1945; [Przełt.] H. Usievicz. Moskwa 1945, przedr. w: V. Wasilevska: Izbrannoje. Moskwa 1947, V. Wasilevska: Sobranie sočinenij. T. 5. Moskwa 1955. – serb.-chorw.: Prosto ljubov. [Przełt. z jez. ros.] Z. Petrović. Beograd [1946]. – słowac.: Iba láska. [Przełt.] I. Kupec. Bratislava [1946]. – szwedz.: Bara kärlek. [Przełt.] S. Dahlgren. Stockholm 1945. – tatarski.: Bhalavasa. [Przełt.] S. Gupta. Calcutta 1948. – ukr.: Prosto ljubov. [Przełt.] M. Prygara. Cernovcy 1947, wyd. nast. Kiiv 1959, 1964, wyd. łączne z: przekł. poz. 24 pt. Rajduga; Prosto ljubov. Kiiv 1974, Lviv 1984, przedr. w: V. Wasilevska: Tvory. T. 1. Kiiv 1951, V. Wasilevska: Tvory. T. 5. Kiiv 1967. – uzbek.: Ćin muchabbat. [Przełt.] A. Muçhtor tarz. Taškent 1947, wyd. pt. Prosto ljubov'. Taškent 1954.

26. Tęcza. [Scenariusz filmowy]. Ekran. w ZSRR 1944. Por. poz. 24.

27. Płomień i próchno. Zbiór artykułów i przemówień. Moskwa: Nakł. Związku Patriotów Pol. w ZSRR 1945, 118 s.

Zawartość: Do wielkiej, silnej, sprawdliwej Polski: Rok 1939 – wrzesień; Noc nad Polską (1939-1944); Ramie przy ramieniu; Naprzód, dzieci Ojczyzny; Prawo do ziemi; Tragedia Władysława Sikorskiego (18 VII 1943); Cień Kaina; Idźcie ku wam w ogniu i krwi Armia Wolności. – Pierwodr. w *Nowych Widnokregach* (1942-1943) i *Wolnej Polsce* (1943-1944).

28. Gdy światło zaplonie. Powieść. Powst. 1946. Wyd. w: Pisma zebrane. T. 2. Wwa: MON 1956 s. 337-715 [poz. 35].

Przełt.: bułg.: Kogato plamne svetlinia. [Przełt. z jez. ros.] Ch. Bratanov. Sofija 1950. – czes.: Až světlo zaplane. [Przełt. z jez. ros.] P. Voskovec. Praha 1949, wyd. 2 tamże 1950. – franc.: Les ténèbres vaincues. [Przełt.] L. Borie. Paris 1949. – ros.: Kogda zagoritsja svet. Moskwa 1947. – ukr.: Koly za palaje svitlo. [Przełt.] M. Prygara. W: V. Wasilevska: Tvory. T. 6,

Kiїв 1967. — węgier.: Mikor a fény kigyul. [Przeł. z jęz. ros.] Sz. Szászlo. Budapest 1950.

29. Historia jednego strajku. Wwa: NK 1949, 189 s. Wyd. 2 tamże 1950.

Dot. strajku ZNP w Wwie w 1937.

30. W Paryżu i poza Paryżem. [Reportażel. Wwa: KiW 1949, 102 s.

Przełt.: czes.: V Pařiži a za Pařiži. [Przeł.] A. Filip. Praha 1951. — ros.: V Pařiži i vne Pařiži. [Przeł.] E. Usievič. Moskva 1949; wyd. łączne z przełt. poz. 6, 17 w: Rodina; Piesn' nad wodami; Očerki. [Przeł.] E. Usievič. Moskva 1951. — rum.: In culisele Parisului. [Przeł.] G. Leonte, M. Stoian. [București 1949]. — ukr.: Lysty z Paryża i Ryma. [Przeł.] D. Hryńko. Kiїв 1950.

31. Bohdan Chmielnicki. [Libretto; współaut.]: A. Korniejczuk. Powst. 1951.

Masz. złożono w Centr. Państw. Arch. Muzeum Literatury i Sztuki USRR w Moskwie.

32. Rasskazy. (Opowiadania). Wybór: S. Vigderovič, F. Sejn. Red. J. Maciusovič. Moskva: Wydawn. Literatury w Jęz. Obcych 1952, 99 s.

Tekst w jęz. pol.; karta tytułowa w jęz. ros.

Zawartość: Wypadek; Helenka; Szofer; Dzieciństwo; Klasztor; Strajk.

33. Utwory dla młodzieży. Przedm.: J. Broniewska. Wwa: Czyt. 1954, 776 s.

Zawartość: W pierwotnej puszczy [poz. 16]; Skrzydła u ramion [poz. 15]; Legenda o Janie z Kolna [poz. 9]; Kryształowa kula Krzysztofa Kolumba [poz. 3]; Szlakiem przygód [poz. 8]; Królewski syn [poz. 5]; Wierzybi i bruk [poz. 10]; Pokój na poddaszu [poz. 11]. — oraz: Drobne opowiadania: Przygoda; Ogródek na podwórzu; Koledzy; Nad Skawą; Jak Jasiek został Sindbadem Żeglarzem; Przyjaciele; Zbójnickie dukaty; Noc Trzech Króli; W krainie złotej gliny; Historia serwetki; Goście z całego świata [poz. 1]; Deszcz; Rudy; U zegarmistrza.

34. „Wanda Wasilewska”. Wieczór literacki. Oprac.: A. Naborowska. Wwa: Czyt. 1954, 224 s.

Zawartość: W. Wasilewska: Słowo wstępne. Pogadanka. — Fragm. utworów: Oblicze dnia [poz. 4]; Ojczyzna [poz. 6]; Ziemia w jarmie [poz. 14]; Pieśń nad wodami [poz. 17]; Bartosz Głowacki [poz. 18]. — A. Naborowska: Chłopska ojczyzna. Wido-wisko w 9 obrazach z prologiem na podstawie powieści „Ojczyzna” [poz. 6].

35. Pisma zebrane. T. 1-4. Wwa: MON.

T. 1. Oblicze dnia [poz. 4]; Ojczyzna [poz. 6]; Ziemia w jarmie [poz. 14]. 1955, 630 s.

T. 2. Tęcza [poz. 24]; Po prostu miłość [poz. 25]; Gdy światło zapłonie [poz. 28]; Bartosz Głowacki. Sztuka w 2 aktach [poz. 18]. 1956, 813 s.

T. 3. Pieśń nad wodami: Cz. 1. Płomień na bagnach; cz. 2. Gwiazdy w jeziorze [poz. 17]. 1956, 569 s.

T. 4. Pieśń nad wodami. Cz. 3. Rzeki płoną [poz. 17]. 1956, 527 s.

36. [Trzydzieści] 30 dni w Chinach. [Reportażel. Powst. przed 1956. Wwa: MON 1957, 320 s.

Przełt.: ros.: Pod nebom Kitaja. [Przeł.] E. Vasilevska. Moskva 1958. — ukr.: Pid nebom Kytaju. [Przeł.] M. Prygara. Kiїв 1956, wyd. nast. Kiїв 1957; Moskva 1958.

37. [Pragnę Wam opowiedzieć...]. [O Chinach dla młodzieży]. Powst. przed 1957.

Przełt.: ros.: Ja choču rasskazat' vam... Putievjye vpiečatlenija. [Przeł.] E. Vasilevska. Moskva 1957, 123 s., — ukr.: Ja vam rozpovim. [Przeł.] M. Prygara. Kiїв: Dytvydov URSR 1958, 111 s.

38. [Ludzie. Opowiadania]. Powst. przed 1959. Przełt.: ros.: Ljudi. [Przeł.] E. Vasilevska. Znamja [ros.] 1959 t. 6 s. 6-44, 1960 t. 7 s. 3-41. — ukr.: Ljudy. [Przeł.] M. Prygara. Kiїв: Radians'kyj pys'mennyk 1961, 169 s.

39. [Archipelag wolności]. [Reportaże o Kubiel. Powst. przed 1962.

Przełt.: czuwaski: Irėklėh arhipelagė. [Przeł.] N. Grigoreva, E. Rivanov. Čebokskary 1964. — ros.: Archipelag svobody. [Przeł.] E. Vasilevska. Moskva: Pravda 1962, 94 s.

40. [Reportaże o Kubiel. Powst. przed 1962. Przełt.: ros.: Fidel Castro. [Przeł.] E. Vasilevska. Moskva 1962, 108 s., — ukr.: Desjat' dnėv na Kubi. [Przeł.] M. Prygara. Kiїв: Rad 1962, 139 s.

41. [Pod obcym księżycem]. [Reportaże z Ameryki Południowej]. Powst. przed 1963.

Przełt. ukr.: Pid čużym misiacem. Narysy. [Przeł.] M. Prygara. Kiїв: Radians'kyj pys'mennyk 1963, 267 s.

42. Dzieciństwo. [Powieść]. Wwa: PIW 1967, 125 s.

43. O wolną i demokratyczną. Wybór artykułów, przemówień i listów. Wybór i oprac.: Z. Kumoś, T. Siergiejczyk, E. Syzdek. Przedm.: K. Sobczak. Wwa: WIH [Wojsk. Inst. Hist.] im. W. Wasilewskiej 1985, 167 s.

Wybory utworów w przełt. na języki obce: ang.: Inside the hut. Moscow 1942. — azerb. jęz.: Višnevaja alleja. Baku 1951. — kaz.: Alma-Ata 1952. — ros.: Dni, katorjye raždajut gerojev. Moskva 1942; Nienavist. Moskva 1942; Izbrannoje. [Przeł.] E. Usievič. Moskva 1947; Rasskazy. [Przeł. z pol.] E. Usievič. Moskva 1948, wyd. nast. Riga 1949; Očerki. Moskva 1951; Sobranie sočinėnij. T. 1-6. [Przeł.] E. Usievič. Moskva 1954-1955; Čudien Dniepr pri vsiakoi pogodie... Rasskazy. [Przeł.] E. Vasilevska. Moskva 1956; Ja choču rasskazat' vam... Putevnye vpiečatlenija. [Przeł.] E. Vasilevska. Moskva 1957; Vstreči. [Przeł.] E. Vasilevska, E. Usievič, J. Boduen. Moskva 1960. — ukr.: Vybrane. [Przeł.] M. Prygara, I. Le. Kiїв 1947; Try opovidannja. [Przeł.] M. Prygara. Kiїв 1950; Gosti zdaleka i zblyz'ka. [Przeł.] M. Prygara. Kiїв 1951; Tvory. T. 1-2. Kiїв 1951; Krasen Dnipro za vsjakoi pogody. [Przeł.] M. Prygara. Kiїв 1958; Zustriči. [Przeł.] M. Prygara, I. Le. Kiїв 1960; Tvory. T. 1-8. [Przeł.] M. Prygara. Kiїв 1966-1968; Doroga do vesni. Stati, narisi, pamfleti. [Przeł.] J. Galan, P. Kozljanuk, M. Prygara, S. Zacharova. Kiїв 1975. — węgier.: Virágoskert. [Przeł.] L. Gyáros, G. Máday. Budapest 1951.

#### Przekłady

1. O. Baden Powell: Harcerskie wychowanie dziewcząt. Wskazówki dla instruktorek i tych

wszystkich, którym leży na sercu szczęście i wychowanie dziewcząt. [Wwa:] Wydawn. Harcerzy Warsz. Ster 1922, 75 s.

2. W. Disney: Królewna Śnieżka i siedmiu krasnoludków. *Gazetka Miki* 1938/1939 nr 1-20.

Przekł. podp.: Wanda Woskowska.

3. W. Disney: O przygodach, tarapatach dwóch prosiaczków i ich brata. *Gazetka Miki* 1938/1939 nr 21-22.

Przekł. podp.: Wanda Woskowska.

4. D. du Maurier: Pani na Manderley. [Powieść]. Z upoważnienia autorki przeł. ... Wwa: Rój [1939], 337 s.

5. D. du Maurier: Rebeca. Z upoważnienia autorki przeł. ... Wwa: Rój [1939], 257 s.

6. J. Prut: Pociąg pancerny „Książę Mściława Udały”. Wyst. Lw., Pol. T. Dram. 1940.

7. A. Kornijczuk: Misja Mr. Perkinsa do kraju bolszewików. Wyst.: Lw., Pol. T. Dram. 1944; Kat., T. im. S. Wyspiańskiego 1945.

8. T. Dubkowiecki: Na szlakach do komunizmu. (Notatki inicjatora kołchozowego ruchu na Ukrainie). Kijów: Państw. Lit. Wydawn. Ukrainy 1949, 125 s. Wyd. nast. pt. Nowe życie wsi. Wwa: KiW 1950, 127 s.

Wyd. z 1950 powiększone o artykuł: W gościnie u polskich przyjaciół.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1963. — W. Wasilewska: Wspomnienia. Tekst przygot. do druku i przyp. opatrzyli: H. Bulhakowska, T. Sierocki. Wstęp: T. Sierocki. *Z Pola Walki* 1968 nr 1 s. 118-195, nadd. [Dot. okresu do września 1939]. — W. Wasilewska: Lata, które minęły. [Szkic biograficzny]. Wybór i oprac.: E. Syzdek, Z.A. Woźnicka. *Argumenty* 1975 nr 21, 23, 25, 27, 29, 31, 33. — W. Wasilewska: [Autobiografia]. Autobiografia. [Przeł.] M. Prygara. *Twory*. T. 1. Kijów 1966 s. 37-68. — Wywiady: [Wspomnienia]. *Arch. Ruchu Rob.* 1982 t. 7 s. 340-432 [odpowiedź na pytania pracowników naukowych Zakładu Historii Partii przy Kom. Centr. PZPR; tekst wg zapisu magnetofonowego z 1964; dot. okresu do końca 1944], przedr. fragm.: *Polityka* 1982 nr 30-32. *Za Wol i Lud* 1983 nr 21-27; *Podróż po życiu i książkach*. *Tu i Teraz* 1983 nr 1-3.

SWPP 1. — PP (E. Głębicka). — LP XX w. (red.). — RL 1964 (P. Grzegorzczak). — Bibliografia publikacji biograficznych o W.W. O wolną i demokratyczną. Wwa 1985; M. Gawarecka, J. Bliszcz. Wanda Wasilewska. Życie i twórczość. Bibliografia w wyborze. Koszalin: Woj. i Miej. Bibl. Publiczna 1985, 11 s.

[Oblicze dnia.] E. Breiter. *Wiad. Lit.* 1954 nr 42; K. Irzykowski Dwa nadrepartaże. *Pion* 1954 nr 34, przedr. w tegoż: *Pisma rozproszone*. T. 3. Kr. 2000; J.N. Miller: Świecimy noże. *Naprzód* 1954 nr 258. — W. Borużka: Odpzew na jednolitość. *Wiad. Lit.* 1935 nr 26 [rec.: Kryształowa kula Krzysztofa Kolumba]. — E. Breiter: Formalska ojczyzna. *Wiad. Lit.* 1935 nr 25 [rec.: Ojczyzna]. — H. Galle. *Nowa Książ.* 1935 nr 1 [rec.: Kryształowa kula Krzysztofa Kolumba]. — W. Gombrowicz: Płomień skradka się ku ojczyźnie. *Kur. Poranny* 1935 nr 216, przedr. w tegoż: *Dzieła zebrane*. T. 10. Paryż 1973; *Dzieła*. T. 12. Kr. 1995 [rec.: Ojczyzna]. — T. Hollender: Przejaskrawione oblicze dnia. *Nowe Czasy* 1935 nr 16 [rec.: Kryształowa kula Krzysztofa Kolumba]. — [Ojczyzna]. — A. Mikulowski: Pole-

tariackie konserwy. *Prosto z Mostu* 1935 nr 30; T. Nocznicki: Na marginesie „Ojczyzny” W.W. *Lewy Tor* 1935 nr 13; Z. Starowiejska-Morstinowa. *Prz. Powsz.* 1935 t. 208; K. Czachowski. *Nowa Książ.* 1936 nr 6. — E. Korzeniewska. *Pion* 1936 nr 36 [rec.: Wierzybi i bruki]. — [Ziemia w jarzmiel.] E. Breiter: Powieść o chłopach. *Wiad. Lit.* 1938 nr 9; A. Jesionowski Egzotyka. *Kultura* 1938 nr 13; M. Kruczkowska: Literatura społeczna jednookich cyklopow. *Polityka* 1938 nr 19. — J.K. Wende: Literacki problem wsi. *Epoka* 1938 nr 12 [rec.: Ojczyzna]. — K. Wyka. *Nowa Książ.* 1938 nr 6 [rec.: Ziemia w jarzmiel]. — J. Broniewska. *Wiad. Lit.* 1939 nr 1 [rec.: Pokój na poddaszu]. — T. Boy-Zeleński. *Nowe Widnokreśli*, Lw. 1941 nr 4 [rec.: Bartosz Glowacki]. — W. Rzymowski: W.W. Sylwetka literacka. *Alm. Lit.*, Lw. 1941 nr 1. — E. Usiewić: V. Wasilewska. Moskwa: Chudożestvennaja Literatura 1941, 63 s., przekł.: czes.: V. Wasilewska. Studie. [Przeł.] Z. Beraková. Praha 1945; ukr.: Kijów 1951. — W. Janiszewski: Obraz wsi polskiej w twórczości W.W. *Jedność Nar.* 1945 nr 13. — Z. Młynarski. *Lewy Tor* 1945 nr 3. — T. Wojęński: Proza rewolucyjna międzywojennego dwudziestolecia. *Wiedza i Życie* 1949 nr 12. — R. Zimand. *Wiś* 1949 nr 38 [rec.: Historia jednego strajku]. — M. Żmigrodzka: W walce o literaturę proletariacką. (O powieściach chłopskich W.W.). *Wiś* 1949 nr 23/24. — S. Dąbrowski: Zagadnienie walki klasowej na wsi w świetle „Ojczyzny” W. i „Pawich piór” Kruczkowskiego. *Polonistyka* 1950 nr 2. — J. Kuczaba: Bumerang stalinowskiej laureatki. *Orzeł Biały*, Londyn 1952 nr 31/32-34. — [Pieśń nad wodami] R. Matuszewski: Trylogia W. *Nova Kult.* 1952 nr 20; Z. Wasilewski: O powieściach W.W. *Życie Lit.* 1952 nr 3, 7, 10. — Z. Wasilewski: Pierwsza powieść o Pierwszej Armii. *Życie Lit.* 1952 nr 11 [rec.: Rzeki płoną]. — H. Bereza: Pieśń nad wodami. *Twórczość* 1953 nr 5. — J. Putrament: W.W. i rewolucyjny nurt literatury polskiej. W tegoż: Na literackim froncie. Wwa 1953. — E. Usiewić: Wanda Wasilewska. Krytyko-biograficzny odcisk. Moskwa: Sovetskij Pisatel’ 1953, 159 s. — W. Żółkiewska. *Rocz. Lit.* 1955 [rec.: Szlakiem przygód]. — L. Vengerov: Wanda Wasilewska. Krytyko-biograficzny odcisk. Moskwa 1955, 130 s. — [Ze padliska w boju] S. Wygodzki. *Nowe Drogi* 1958 nr 11; J. Frühling: Tak było. *Nowe Książ.* 1959 nr 1; W. Żukrowski. *Widnokrąg* 1960 nr 9. — J. Preger: W.W. *Kultura* 1964 nr 33. — W. Sadkowskij: W.W. *Tyg. Kult.* 1965 nr 6. — [Dzieciństwo] W. Nawrocki: Młodość i wojna. *Życie Lit.* 1967 nr 30; J. Preger: Mity i nie tylko. *Nowe Książ.* 1967 nr 15. — Z. Lisowski: Twórczość W.W. w opinii krytyków literackich dwudziestolecia międzywojennego. *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Rzesz.* *Nauki Hum.* 1969 nr 4 (6). — J. Paclawski: Twórczość W.W. dla dzieci i młodzieży. *Kwart. Nauk. Opol.* 1973 nr 1. — W. Pawłowska: W.W. W. Sławne Polki. Wwa 1975. — E. Syzdek: O W.W. *Nowe Drogi* 1975 nr 7. — E. Syzdek: Materiały o życiu i działalności W.W. znajdujące się w ZSRR. *Biul. Inf. Inst. Krajów Socjalis. PAN* 1976 nr 42. — H. Zatorska: Wanda Wasilewska. Wwa: WSIP 1976, 370 s. — A. Ciołkosz: Wanda Wasilewska. Dwa szkice biograficzne. Londyn: Polonia Book Fund. 1977, 62 s., przedr. Lubl.: lb w/l\* 1981. — K. Sobczak: W.W. — bojowniczką o postęp społeczny, niepodległość i socjalizm. *Wojs. Prz. Hist.* 1977 nr 1. — H. Zatorska: Wanda Wasilewska. Wwa: Iskry 1977, 90 s. — E. Syzdek: Wanda Wasilewska. (1905-1964). Wwa: MON 1979, 55 s. — B. Białokozowicz: W.W. — działalność i twórczość. *Jez. Ros.* 1980 nr 4. — B. Petrozolin: W jednym życiu tak wiele... Opowieść o Wandzie Wasilewskiej. Wwa: MAW 1980, 321 s. — E. Syzdek: Działalność Wandy Wasilewskiej w latach drugiej wojny światowej. Wwa: MON 1981, 325 s. — Wanda Wasilewska we wspomnieniach. Wwa: KiW 1982, 269 s. [teksty autorów: M. Bazan, J. Broniewska, S.R. Dobrowolski, B. Drobner, J. Dziarnowska, S. Jedrychowski, S. Kalinowski, J. Karaskiewicz, H. Koszutska, S. Matuszewski, W. Michalewska, S. Osóbka-Morawski, M. Pryhara, J. Putrament, J. Ruzkowski, J. Smółcz, M. Sokorska, W. Sokorski, M. Szulkin, Z.A. Woźnicka]. — [A. Świecikil Bezparyjny: W.W. — szkic biograficzny. *Baza\** 1984 nr 9. — V. Polum’jana: Spogadanie, ese, staty. [Wspomnienia o W.W.]. Kijów: Radjański Pis-mennik 1985, 246 s. — M. Leśchenko: Naris žittja i tvorosti.



Kiiv: Dnipro 1986, 148 s. – H. Pawlik: Polska i Polacy w radzieckiej twórczości W.W. W: Z lubelskich studiów rusycystycznych. Lubl. 1986. – J. Wilmański: Kim była W.W. *Dziś* 2000 nr 11. – J. Szczesna: Bywszaja Polka. *Gaz. Wyborcza* 2001 nr 71.

E.G.

## WASILEWSKI Andrzej ur. 1928

Pseud.: aw; aw.; A. W.; K. Andrzejewski; Kazimierz Andrzejewski.

Krytyk literacki, publicysta.

Urodzony 22 września 1928 w Radomiu; syn Bolesława Wasilewskiego, adwokata, i Kazimierzy z domu Vogtman. Do 1945 mieszkał w Radomiu; w czasie okupacji niemieckiej uczył się na tajnych kompletach gimnazjalnych i licealnych. Był członkiem Szarych Szeregów, a od 1944 AK. Po wyzwoleniu zdał w 1946 maturę w Liceum im. B. Nowodworskiego w Krakowie. Następnie studiował filologię polską, początkowo na Uniwersytecie Jagiellońskim, a od 1949 na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie w 1951 uzyskał magisterium. Debiutował w 1948 recenzją książki Jarosława Iwaszkiewicza „Czerwone tarcze” pt. „Poemat historiozoficzny”, ogłoszoną w *Twórczości* (nr 2). Od tego roku publikował liczne artykuły krytycznoliterackie, eseje i recenzje w prasie społeczno-kulturalnej, m.in. nadal w *Twórczości*; w pismach *Po prostu* (1948-52; tu też pod pseud. Kazimierz Andrzejewski), *Więć* (1949-51), *Życie Literackie* (1951-52), *Kuźnica* (1950) oraz w *Sztandarze Młodych* (1951-52) i *Trybunie Ludu* (1952-54). W 1948-50 był członkiem Związku Akademickiej Młodzieży Polskiej (ZAMP), jako prezes Koła Polonistów UJ (1948) był współinicjatorem wznowienia ogólnopolskich zjazdów kół polonistycznych. W 1949 kierował działem kulturalnym *Po prostu*. Od tegoż roku do 1956 pracował jako asystent w Instytucie Badań Literackich (IBL) PAN w Warszawie. W 1951-57 i po krótkiej przerwie w 1958-60 należał do zespołu redakcyjnego tygodnika *Nowa Kultura* (w 1956 oraz w 1958-60 zastępca redaktora naczelnego). Od 1952 należał do PZPR. W 1954 został członkiem zarządu Sekcji Prozy w ZLP, a w 1957 ZLP. W 1957-58 był redaktorem naczelnym miesięcznika *Antena*, w 1959-61 pisma *Ojczyzna*. Od 1961 przebywał w Rzymie jako radca kulturalny Ambasady PRL. Po powrocie do Warszawy należał od 1965 do zespołu redakcyjnego tygodnika *Kultura* (do 1967). Równocześnie w 1965-1967 był zastępcą redaktora naczelnego programów artystyczno-kulturalnych Telewizji Polskiej. W 1965 otrzymał nagrodę Komitetu do Spraw Radia i Telewizji. W 1967 został redaktorem naczelnym Państwowego Instytutu Wydawniczego (PIW); w 1971-86 pełnił równocześnie funkcję dyrektora wydawnictwa. W 1970-76 wchodził w skład komitetu redakcyjnego *Miesięcznika Literackiego*. Był zastępcą członka Komitetu Centralnego (KC)

PZPR (1971-80), członkiem KC PZPR (1980-81 i 1984-89), przewodniczącym Ogólnopolskiego Zespołu Partyjnego Pisarzy (1980-86), sekretarzem KC PZPR do spraw kultury (1986-88), przewodniczącym Komisji Kultury KC PZPR (1986-89). Pełnił funkcję prezesa Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek (1972-79). W 1975 otrzymał (wraz z zespołem PIW) nagrodę Ministra Kultury i Sztuki I stopnia. W 1980 był przewodniczącym Komisji Interwencyjnej ZLP; w 1983 został członkiem prezydium Zarządu Głównego nowego ZLP. Był też członkiem Narodowej Rady Kultury pierwszej i drugiej kadencji (1983-86, 1986-89). W 1987 został członkiem założycielem Fundacji Kultury Polskiej. W 1989 przeszedł na emeryturę. Wyróżniony m.in. odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1968), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1969), Orderem Sztandaru Pracy I klasy (1985). Mieszka w Warszawie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Zarys literatury polskiej. Dla kl. 11. Wraz z antologią poezji i publicystyki. Cz. 2. 1918-1950. Oprac. E. Korzeniewska przy współpracy ... Wwa: PZWS 1952, 287 s. Oprac. w IBL. Wyd. 2 tamże 1953.

W oprac. A.W. rozdz. III. Poezja antyfaszystowskiej oraz część rozdz. IV. Twórczość W. Broniewskiego.

2. [Pięćset] 500 zagadek literackich. Wwa: Wiedza Powsz. 1960, 166 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1962, wyd. 3 1966, wyd. 4 1970, wyd. 5 zmien. 1974.

3. Paszport do Włoch. Konfrontacje. Wwa: Iskry 1966, 124 s. Wyd. 2 tamże 1967. Przedr. zob. poz. 5. Zawartość I. Gorączka luksusu: Kraja nowego galantuomo; Jak być kochanym; Piekło gwiazd; Przdownik i gwiazda. – II. Gorączka nowoczesności: Moda i obyczaj; Pani Duńska w samochodzie; Emancypacja i modernizowanie. – III. Gorączka używania. Grand hotel wielki jak raj; Ludzie interesu i ludzie Umowy; Czy się stoi, czy się leży; Uroda życia jest oplatana.

4. Cywilizacja i literatura. [Szkice krytycznoliterackie]. Kr.: WL 1969, 242 s. Wyd. 2 tamże 1970.

Zawartość. Kwestia cywilizacyjna: Czego trzeba naszej literaturze; Genesiz z Ducha; Na powitanie baru „Gruba Kaśka”; Jurdiwi; Piłka i skecz [dot. K. Brandys; Sposób bycia]; Widok z kopca [dot. A. Kijowski; Dziecko przez ptaka przyniesione]; Jak dzieje się historia [dot. L. Aragon; Wielki Tydzień]; Plebejski Konrad w „prozie młodych” [dot. A. Brycht; Dancing w kwatery Hitlera]; Czy może istnieć socjalistyczna Courts-Mahlerowa? [dot. M. Patkowski; Południe; M. Leja; Listy do mojego chłopca; S. Fleszarowa-Muskat; Przerwa na życie; K. Filipowicz; Romans prowincjonalny]; Duch transakcji [dot. D. Lessing; Pokój nr 19]; Postęp techniczny i postęp społeczny; Lament polski na wczasy; Wakacje z prydumką; Biurokraci i chuligani [dot. W. Mills; Białe kołnierzyki; E. Fiszer; Młode pokolenie Zachodu]; O nowoczesności prawdziwej i na niby; Przygody X-a; „Może kiedyś opowie się dokładnie...”; Stolik – czyli życie urojone [dot. polskiej krytyki po 1956]; Chodzenie po ziemi [dot. spraw zawodowych literatów]. Nagroda *Mies. Lit* w 1969.



5. Jacy jesteśmy. [Szkice]. Pozn.: WP 1980, 236 s. Zawartość: Konfrontacje: Jacy jesteśmy; Kultura społeczna ery przemysłowej; Kultura i handel; Dwie kultury; Genезis z ducha [poz. 4]; Na powitanie baru „Gruba Kaśka” [poz. 4]; Lament polski na wczasy [poz. 4]; Wakacje z pyrdumką [poz. 4]; Każdemu to, na czym mu mniej zależy; Jurodziwi [poz. 4]; Kwestia cywilizacyjna [poz. 4]; Przygody X-a [poz. 4]; Sprawozdawczy; Tolerancja i nietolerancja; Druga prędkość w świecie książki; O sytuacji książki w Polsce; Wśród aktywnych trzeba być aktywnym. — Paszport do Włoch [poz. 3].

6. Naród i państwo w dobie kryzysu. Wwa: KiW 1985, 44 s. Wyd. Kultury Kom. Centr. PZPR. Literatura Polski Lud. Oceny i prognozy. Przedr. zob. poz. 7.

7. Wschód, Zachód i Polska. [Szkice publicystyczne]. Wwa: PIW 1985, 235 s.

Zawartość: I: Wschód, Zachód i Polska; Naród i państwo w dobie kryzysu [poz. 6]; Opozycyjność jako dyspozycyjność; Jacy jesteśmy [poz. 5]; Refleksje w rok po październiku 1956. — II: Wyzwania, szanse, potrzeby. Czym ma być Związek Literatów Polskich; Mecenat i autonomia; Jeszcze jeden miniony okres; Wzrost i deformacje; Dzisiaj i jutro polskiej kultury. Premiować za wybitność. Nagroda Funduszu Literatury w 1986. Przekł. ros.: Vostok, Zapad i Pol'sa. [Przeł.] A.N. Jermonski. Moskwa 1989.

8. Kultura bez gorsetu. Wwa: PIW 1988, 118 s.

Zawiera szkice publicystyczne i wywiady z A.W.: Przywrócić prawo wartości w kulturze; Lepsza ostra dyskusja niż ostry kryzys [wywiad; rozm. J. Szerbak]; Kultura bez gorsetu [wywiad; rozm. A. Nierychło]; Trzeba odważnej, śmiałej praktyki [wywiad]; Reformatorski potencjał kultury; Inteligencja jest od tego, żeby myśleć [wywiad; rozm. Z. Bauer, E. Chudziński, T. Goban-Klas].

9. Polski wariant. Od AK do KC. [Szkic autobiograficzny]. Wwa: BGW 1992, 203 s.

10. Oszołomstwo i realizm. [Szkice publicystyczne]. Wwa: Projekt 1995, 247 s.

Zawartość: W czym rzecz. — Cz. I. Czas oszołomów: Patriotyzm wyznaniowy; Państwo buforowe; PRL a normalność; Zapotrzebowanie na okupację; Wyzwolenie jako pognebnienie; Transformacja w cieniu rewanżyzmu; Restauuuuuuaturacja po sarnacku. — Cz. II. Gorszy i lepsi: Powojenna transformacja umysłu; Wyjście z zapaści; Rozkosz być lepszym; Gorzki smak realizmu; Ucieczka od gorszości; Powtórka z obalania; Czy Polacy zdobędą się na normalność; Problemy z tożsamością; Pauza na myślenie.

#### Prace redakcyjne

1. Młodzi. Wybór opowiadań o Ziemiach Zachodnich. Wstęp: E. Paukszta. Pozn.: WP 1964, 373 s.

2. Zachodem poszły dzieje. Antologia opowiadań o Ziemiach Zachodnich. Wybór: W. Nawrocki, ... Wstęp i noty o autorach: W. Nawrocki. Pozn.: WP 1970, 728 s.

3. Zagadnienia kultury współczesnej. Materiały pomocnicze do zajęć fakultatywnych w grupie humanistycznej. Dla kl. 4 liceum ogólnokształcącego. Wybrał i oprac. ... Wwa: PZWS 1970, 247 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 zmien. 1972, wyd. 3 1973.

4. Nasza kamienica. Antologia reportażu krajowego. Wybór i wstęp ... Wwa: Iskry 1972, 313 s.

5. Początek epopei. Antologia opowiadań o Ziemiach Zachodnich i Północnych. [Wybór:] W. Nawrocki, ... Pozn.: WP 1981, 556 s.

6. K.I. Gaczyński: Liryki i satyry. Wyboru dokonał ... Wwa: Muza 1994, 271 s. Wyd. nast. tamże 1996.

7. L. Staff: Wybór poezji. Wyboru dokonał ... Wwa: Muza 1994, 190 s.

8. J. Tuwim: Wiersze. Wyboru dokonał ... Wwa: Muza 1994, 214 s.

9. T. Boy-Żeleński: Słówka. Wyboru dokonał ... Wwa: Muza 1995, 171 s.

10. C.K. Norwid: Poezje. Wyboru dokonał ... Wwa: Muza 1996, 205 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 2001. — SWPP 2 (E. Głębicka). — LP XX w. (red.).

L. Unger: Pięć zagadek — jedna odpowiedź. *Nowe Książ.* 1961 nr 3 [rec.: 500 zagadek literackich]. — [Paszport do Włoch:] J. Adamski. *Kultura* 1966 nr 19; J. Górski. *Kultura* 1966 nr 19, przedr. w teżo; Dylematy i tradycje. Kr. 1969; E. Kabatec. Przepustka do Włoch. *Współczesność* 1966 nr 12; T. Lubiński: Pozory mylą. *Twórczość* 1966 nr 11; M. Czerwiński. W: Proza, poezja. Wwa 1967. — [Cywilizacja i literatura:] B. Czeszko: Pozytywista? *Nowe Książ.* 1969 nr 20; J. Wilhelm. *Kultura* 1969 nr 33; Z. Ziątek: Kultura i życie. *Mies. Lit.* 1969 nr 9; A. Mencwel: Lekcja rzeczowości. *Współczesność* 1970 nr 1; J. Wieczerska: Mimowolny portret jednego z nas. *Odra* 1970 nr 12. — [Jacy jesteśmy:] M. Czerwiński: Jacy być mamy. *Nowe Książ.* 1980 nr 13; M. Radgowski: Jacy jesteśmy. O równości i urodzie życia. *Polityka* 1980 nr 32. — [Wschód, Zachód i Polska:] S. Stanuch: Szkic do portretu Polaków. *Fakty* 1985 nr 50; A. Budzyński: Polskie rekolekcje. *Mies. Lit.* 1986 nr 10/11; B.S. Kunda: Pomiędzy wizją a uproszczeniem. *Zdanie* 1986 nr 4; J. Topolski: O polskiej świadomości politycznej. *Nowe Książ.* 1986 nr 1. — [Oszołomstwo i realizm:] W. Loranc: Diagnoza naszego położenia. *Wiad. Kult.* 1995 nr 15; G. Sieczkowski: Oszołomstwo realisty. *Rzeczpospolita* 1995 nr 121; A. Werblan: Rady dla dwóch stron. *Wiad. Kult.* 1995 nr 24. J.Z.

#### WASITOWA Zofia ur. 1932

Krypt.: Z.W.  
Tłumaczka.

Urodzona 19 września 1932 w Białej Podlaskiej; córka Stanisława Dębowskiego i Zofii z Grzymkowskich, nauczycieli polonistów. Od 1936 mieszkała z rodzicami w Warszawie, tam też przebywała w czasie okupacji niemieckiej. Po zakończeniu II wojny światowej uczęszczała do Liceum im. S. Sempolowskiej w Warszawie. W 1950 zdała maturę i podjęła studia z zakresu romanistyki na Uniwersytecie Warszawskim (UW). W 1953, z chwilą ukończenia trzyletnich studiów, rozpoczęła pracę na stanowisku redaktora w Wydawnictwie „Iskry”. W 1958 wyszła za mąż za Ryszarda Wasitę, publi-

cystę i edytora. W tymże roku debiutowała jako tłumaczka literatury francuskiej przekładem prozy Françoise Mallet-Joris pt. „Kordelia”, zamieszczonym na łamach dwutygodnika *Argumenty* (nr 16). W następnych latach rozwijała prace przekładowe; początkowo tłumaczyła nadal z języka francuskiego, a od 1962 zajmowała się głównie prozą hiszpańskojęzyczną, zwłaszcza iberoamerykańską. Sporadycznie ogłaszała też recenzje i artykuły dotyczące pisarzy z tych kręgów językowych. W 1966 została redaktorem odpowiedzialnym sekcji literatury hiszpańskiej i iberoamerykańskiej w dziale literatur romańskich w Państwowym Instytucie Wydawniczym. W 1968-98 odbywała liczne studyjne podróże zagraniczne, m.in. do Hiszpanii (kilkakrotnie), Francji (1968) i na Kubę (1972). W 1974 została członkiem ZLP. W 1974 prowadziła (zorganizowany przy ZLP) kurs dla młodych tłumaczy, a w 1975 zajęcia ze studentami iberystyki na UW. W 1992 przeszła na emeryturę. Kontynuuje prace przekładowe. Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi (1983) oraz odznaką „Zasłużony dla Kultury Polskiej” (1976). Mieszka w Warszawie.

#### Przekłady

1. P.-J. Hesse: Na arce plotkują zwierzęta. [Opowiadania]. Wwa: Iskry 1959, 67 s.
2. E. Sue: Tajemnice Paryża. [Powieść]. Przekł. anonim. [z franc.] przejr., popraw. li uzup.] ... Posł.: M. Żurowski. T. 1-2. Wwa: Iskry 1959, 323 + 378 s. Wyd. nast. tamże 1987.
3. J. Soler Puig; Bertillon 1966. [Powieść]. Wwa: Iskry 1962, 190 s. Wyd. nast. tamże 1966.
4. J. Rizal: Noli me tangere. [Powieść]. Przekł. i wstęp ... Wwa: Iskry 1966, 329 s., 16 s.
5. B. Danielson: Bumerang. [Reportaż]. Wwa: Iskry 1968, 276 s.
6. M. Otero Silva: Martwe domy; Nowe miasteczko. [Powieści]. Wwa: PIW 1969, 299 s.
7. A.M. de Lera: Ostatnie sztandary. [Powieść]. Posł.: E. Kozłowski. Wwa: PIW 1972, 409 s.
8. R. Alberti: Picasso w Avinonie. Przekł. wierszy: J. Ficowski. Wwa: Arkady; Paryż: Éditions Cercle d'Art 1973, 226 s.  
Wydawn. albumowe. — Zawiera reprodukcje obrazów i rysunków P. Picassa z lit. komentarzem R. Albertiego.
9. M. Vargas Llosa: Rozmowa w „Katedrze”. [Powieść]. Wwa: PIW 1973, 676 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 t. 1-2 1976, wyd. 3 t. 1-2 1979, wyd. 4 1991; Wwa: Muza 1998; Wwa: Porozumienie Wydawców 2001; Wwa: De Agostini we współpracy z Ediciones Altaya Polska 2002.
10. F. Ayala: Uzurpatorzy. [Opowiadania]. [Wstęp:] F. de P.A.G. Duarte. Wwa: Czyt. 1975, 242 s.
11. A. Bryce Echenique: Świat dla Juliusza. [Powieść]. Wwa: PIW 1975, 572 s.
12. A. Halik: 180 000 kilometrów przygody. Wwa: Iskry 1975, 354 s.  
Zawiera reportaże z podróży po Ameryce Łacińskiej zebrane w dwóch częściach: cz. 1. Z kamerą i strzelbą przez Mato Grosso; cz. 2. 180 000 kilometrów przygody.
13. H. Quiroga: Opowiadania o miłości, szaleństwie i śmierci. Wwa: PIW 1976, 286 s.
14. J. Benet: Pięć opowiadań i dwie bajki. Wwa: PIW 1977, 57 s.
15. H. Bianciotti: Ceremoniał. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1978, 279 s.
16. R.J. Sender: Z życia Ignacia Morel. [Powieść]. Wwa: PIW 1978, 168 s.
17. C. Alegria: Głodne psy. [Powieść]. Wwa: PIW 1979, 233 s.
18. J.M. Arguedas: Lis z Gór i Lis z Nizin. [Powieść]. Przeł. i posł. opatrzyła ... Wwa: PIW 1980, 269 s.
19. J.J. Millás García: Ostatnia wizja topielca. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1983, 216 s.
20. M. Puig: Pocałunek kobiety – pająka. [Powieść]. Wwa: PIW 1984, 245 s. Wyd. nast. Wwa: Muza 1999, 299 s.
21. A. Bryce Echenique: Bujne życie Martina. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1989, 565 s.
22. Dzieje Inków przez nich samych opisane. Wyboru dokonał [oraz tłum. poezję z jęz. keczua] J. Szemiński. Wstępem i objaśn. opatrzył: M. Mróz. Wwa: PIW 1989, 400 s.  
Wybór peruwiańskich źródeł hist. z XVI i początków XVII w. — Nagroda SPP i mies. *Literatura* za przekład w 1989.
23. I. Domeyko: Araukania i jej mieszkańcy. Wspomnienia z podróży po południowych prowincjach Chile w styczniu i lutym 1845 roku. Z jęz. hiszp. przeł. ... Oprac. nauk. i przyp.: M. Paradowska i A. Krzanowski. W: I. Domeyko: Araukania i jej mieszkańcy. Pod red. nauk.: M. Paradowskiej i A. Krzanowskiego. Wwa: Ars Nova; Kr.: Pol. Tow. Studiów Latinoamerykanistycznych 1992 s. 39-139.  
Zawiera także: I. Domeyko: Dziennik podróży do kraju dzikich Indian Araukanów.
24. G. García Márquez: Generał w labiryncie. [Powieść]. Wwa: PIW 1993, 286 s. Wyd. nast. Wwa: Muza 1998.
25. C. Fuentes: Łeb hydry. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1994, 406 s.
26. D. Reznikoff: Judasz Iskariota. [Powieść]. Wwa: PIW 1995, 270 s.
27. E. Mendoza: Rok potopu. [Powieść]. Wwa: Muza 1997, 124 s.

28. M. Vázquez Montalbán: Morderstwo w Komitecie Centralnym. [Powieść]. Wwa: Noir Sur Blanc 1998, 218 s.

29. E. Mendoza: Lekka komedia. [Powieść]. Wwa: Muza 2000, 548 s.

30. C. Fuentes: Instykt pięknej Inez. [Powieść]. Wwa: Libros 2002, 157 s.

31. M. Serrano: Antigua, moje życie. [Powieść]. Wwa: Libros 2002, 333 s.

32. C. Fuentes: W to wierzę. [Powieść]. Wwa: Świat Książki 2003, 335 s.

33. C. Fuentes: Fotel Orła. [Powieść]. Wwa: Świat Książki 2004, 352 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2001.

A. Tatarkiewicz: Recepta Eugeniusza Sue. *Nowa Kult* 1959 nr 47 [rec. przekł.: E. Sue: Tajemnice Paryża]. — A. Jelicz: Biografie — powieść historyczna. *Nowe Książki* 1966 nr 13 [rec. przekł.: J. Rizał: Noli me tangere!]. — Z. Umiński: *Kierunki* 1975 nr 34 [rec. przekł.: F. Ayala: Uzurpatorzy]. — E. Skłodowska: Magia kina. *Nowe Książki* 1984 nr 10 [rec. przekł.: M. Puig: Pocałunek kobiety — pająka]. — J. Pileh: Marquez w labiryntach frazy. *Tyg. Powsz.* 1993 nr 34 [rec. przekł.: G. García Márquez: Generał w labiryntach].

B.T.

## WASYL Stanisław ur. 1939

Poeta.

Urodzony 13 lutego 1939 w Krakowie; syn Franciszka Wasyla, stolarza, i Antoniny z Zapałowiczów. W 1953-57 uczęszczał do średniej szkoły młynarskiej we Wrocławiu, prowadzonej przez Wojciecha Dzieduszyckiego. Po powrocie do Krakowa był wolnym słuchaczem filozofii na Uniwersytecie Jagiellońskim. Uczestniczył w ruchu artystycznym młodzieży akademickiej Krakowa skupionej wokół Płwnicy „Pod Baranami” i Teatru 38. W 1959 zamieszkał w Szczecinie, gdzie także włączył się w życie kulturalne środowiska studenckiego, m.in. występował w zespole pantomimy przy Politechnice Szczecińskiej. Debiutował w 1959 wierszem pt. „Moje mate ja”, opublikowanym na łamach dodatku literackiego *Głosu Szczecińskiego*. W 1960-61 należał do grupy literackiej Kontrasty w Szczecinie, powstałej przy miejscowym Klubie Stowarzyszenia „Pax”. W 1961 przeniósł się do Kołobrzegu i studiował filologię polską w tamtejszym Studium Nauczycielskim. Po ukończeniu w 1963 studiów odbył paromiesięczny staż jako nauczyciel, a następnie w 1964 podjął pracę jako instruktor w Wojewódzkim Zjednoczeniu Przemysłu Zbożowo-Młynarskiego w Koszalinie. W tymże roku zawarł związek małżeński z Teresą Kowalską, nauczycielką geografii. W 1965 został członkiem PZPR. Wiersze drukował m.in. na łamach *Głosu Koszalińskiego* (1966-70, 1974), *Nurtu* (1967-68, 1973), *Głosu Po-*

*morza* (1978, 1980, 1982). W 1967-71 należał do Kołobrzесьkiej Grupy Poetycko-Plastycznej „Reda”. W 1971 został członkiem Stowarzyszenia Marynistów Polskich. Od 1975 należał do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1976 i 1981 odbywał rejsy morskie po Pacyfiku i Atlantyku jako rybak na trawlerach Przedsiębiorstwa Połowów Dalekomorskich „Odra”. Zwiedził wówczas Meksyk, Panamę, Brazylię, Urugwaj i Falklandy, zbierając materiały do reportażu. W 1980 był zatrudniony jako instruktor kulturalno-oświatowy w Urzędzie Gminy w Ustroniu Morskim, a następnie w 1981-2001 pełnił funkcję dyrektora Gminnego Ośrodka Kultury w tym mieście. W 1983 otrzymał nagrodę Wojewody Koszalińskiego za zasługi dla rozwoju kultury. W 1986-87 był zatrudniony w przedsiębiorstwie Energopol jako pracownik kulturalno-oświatowy przy placówce budującej gazociąg na Ukrainie. W 1990 został członkiem SPP. Mieszka w Kołobrzegu.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Gasnące wzgórze. [Wiersze]. Pozn.: WP 1965, 15 s.

2. Gamy. [Wiersze]. Ozdobniki: T. Ciesiulewicz. Gdańsk: WM 1969, 59 s.

Cykle: W cieniu wody; Autoportret z morzem; Uchylone ziemi.

3. Drzazga słońca. [Wiersze]. Pozn.: WP 1970, 54 s.

4. Obwód zamknięty. [Wiersze]. Pozn.: WP 1974, 78 s.

5. Ponad węzłem krwi. [Wiersze]. Pozn.: WP 1978, 67 s.

Cykle: Granica; Wiersze z Pacyfiku; Środek ciężkości.

6. Dom w czterech porach. [Wiersze i proza poetycka]. Gdańsk: WM 1981, 73 s.

7. Wiersze wybrane. Wstępem opatrzył Z. Bienkowski. Gdańsk: WM 1988, 254 s.

Zawiera wiersze z poz. 1-6 oraz nowe. — Marynistyczna nagroda lit. im. M. Borzymowskiego, przyznana przez MRN w Kołobrzegu w 1990.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2002.

S. Barańczak: Szczecińscy debiutanci. *Nurt* 1966 nr 3 [m.in. dot. S.W.] — Z. Jankowski: W stronę kamienia. *Pomorze* 1967 nr 9 [rec.: Gasnące wzgórze]. — J. Mazurczyk: Pierwsza eksploracja. *7-my Głos Tyg.* 1969 nr 39 [rec.: Gamy]. — [Drzazga słońca:] C. Kuriata. *Pobrzeże* 1970 nr 18; J. Mazurczyk: Gdybyż drzazga. *7-my Głos Tyg.* 1970 nr 29. — [Obwód zamknięty:] J. Dąbrowa: Składnia istnienia. *Głos Koszal.* 1974 nr 342; Z. Jankowski: W ludzkiej skórze. *Życie Lit.* 1975 nr 2; S. Sterna-Wachowiak: Anatomia świata. *Twórczość* 1975 nr 4. — [Ponad węzłem krwi:] E. Biela: Kontrliyka. *Fakty* 1979 nr 6; A.K. Waskiewicz: Bez znaków szczególnych. *Życie Lit.* 1979 nr 12; J. Dąbrowa: Ziemia — morze — wiatr. *Głos Pom.* 1982 nr 8. — Z. Bienkowski: Poezja i niepoezja. *Duch litery „S”*. *Tyg. Kult.* 1988 nr 38 [rec.: Wiersze wybrane].

B.M.

## WASYLEWSKI Stanisław 1885-1953

Pseud.: Franciszek Biesiadecki z Firlejowa; Jan Bury; Kajetan Stopa; Kujawus; Lb; Lb.; Little Boy; s.w.; S.W.; S. W-ski; Sigma; St. W.; (stw.); (Stw); Tadeusz Szafranec; Tel; Tellus; Tle; W<sub>3</sub> – wspólnie z Arturem Schröderem i Henrykiem Zbierchowskim; Henarstan; – wspólnie z H. Zbierchowskim; He- stan; – wątpliwe; Jerzy Jasińczyk; Tadeusz Kochanowski. Prozaik, krytyk literacki i teatralny, tłumacz.

Urodzony 18 grudnia 1885 w Stanisławowie (Małopolska Wschodnia); syn Bolesława Wasylewskiego, inżyniera kolejnictwa, i Jadwigi ze Starkłów. Do szkoły powszechnej i gimnazjum uczęszczał we Lwowie i w Stryju, gdzie w 1904 zdał egzamin maturalny. Następnie studiował polonistykę i historię na Uniwersytecie Lwowskim. W 1905-10 pracował w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Lwowie, kolejno jako wolontariusz, stypendysta i asystent. Debiutował w 1905 jako krytyk i edytor naukowy na łamach *Pamiętnika Literackiego*, publikując z komentarzem „Nieznany list Krasieńskiego do Słowackiego” (z. 1); następnie do 1913 na łamach tego pisma publikował rozprawy i artykuły. W 1907 redagował kwartalnik etnograficzny *Lud*. W 1911-14 prowadził dział literacki i teatralny w *Gazecie Porannej* i *Gazecie Wieczornej* we Lwowie. Publikował też w wielu czasopismach, m.in. w *Świecie* (1909-14) i *Gazecie Lwowskiej* (1909-39, z przerwami). W 1914 został wybrany na członka Komisji Literackiej PAU. W sierpniu tegoż roku zgłosił się do Legionów Polskich; po miesiącu został zwolniony z powodu choroby. W 1915-18 pełnił funkcję redaktora naczelnego lwowskiej *Gazety Porannej*. W 1917 wyjeżdżał za granicę; m.in. był na froncie pod Verdun (reportaże z tej podróży ogłaszał w tymże roku w *Nowej Reformie* i *Gazecie Wieczornej*). W 1918 założył (wraz z Alfredem Altenbergiem i Kazimierzem Grusem) i następnie do 1920 redagował tygodnik satyryczno-polityczny *Szczutek*. Jednocześnie w 1919 wydawał pismo *Grzeń*. *Tygodnik dla dzieci od lat 5-ciu do 80-ciu* (wyszło około pięciu numerów), a w 1920 – żołnierski tygodnik popularno-satyryczny *Makolagua* (wyszło około sześciu numerów). W 1920-23 redagował w wydawnictwie A. Altenberga serię wydawniczą *Gawędy o dawnym obyczaju*. *Wybór ciekawych pamiętników XVIII i XIX stulecia*, a w 1922-24 wspólnie z Janem Parandowskim – serię *Wielcy Pisarze*. W 1920-26 stałe współpracował z gazetą codzienną *Słowo Polskie* jako autor felietonów i artykułów. Publikował też (z przerwami) w wielu innych czasopismach, m.in. w *Rzeczpospolitej* (1920-36), *Tygodniku Ilustrowanym* (1920-38). W 1922-23 wygłosił w różnych miastach Polski cykl odczytów pt. „Rola kobiety w rozwoju cywilizacji polskiej”. Kontynuując twórczość literacką, ogłaszał artykuły, felietony i recenzje literackie

m.in. w *Wiadomościach Literackich* (1924-39), *Kurierze Literacko-Naukowym* (1925-39), *Ruchu Literackim* (1926-36), *Dzienniku Poznańskim* (1927-38, z przerwami), *Tęczy* (1927-39), *Czasie* (1930-33). W 1927 ożenił się ze Stanisławą Nowacką-Stamirowską i przeniósł się do Poznania, gdzie początkowo był doradcą w Wydawnictwie Polskim Rudolfa Wegnera. Od 1928 redagował *Bibliotekę Laureatów Nobla*. W tymże roku nawiązał współpracę z Polskim Radiem; był autorem m.in. wielu literackich audycji słowno-muzycznych, adaptacji radiowych oraz prelekcji na tematy literackie i historyczne, nadawanych głównie przez rozgłośnie poznańską i warszawską. W 1932 doktoryzował się na Uniwersytecie Poznańskim na podstawie rozprawy pt. „Krytyka literacka w Polsce wobec romantyzmu w l. 1816-1822” (promotor prof. Stefan Błachowski). Od 1934 publikował także w *Nowej Książce* oraz *Gazecie Polskiej* (tu stały felieton). W 1935-37 odbył wiele podróży krajoznawczo-etnograficznych po Śląsku Opolskim. W 1937 otrzymał nagrodę literacką m. Poznania za całokształt twórczości. W tym czasie został wybrany na prezesa Oddziału Poznańskiego ZZLP. Był organizatorem cyklicznej imprezy pod nazwą Czwartki Literackie, odbywanej w pałacu Działyńskich w Poznaniu. W 1938 otrzymał Złoty Wawrzyn PAL. W tymże roku został odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski. Po wybuchu II wojny światowej przedostał się we wrześniu 1939 do Lwowa, zajętego przez ZSRR. Brał udział w tamtejszym życiu kulturalnym; przygotował m.in. nowe opracowanie inscenizacyjne „Kraковиакów i Górali” W. Bogusławskiego, wystawione w czerwcu 1941. We wrześniu 1940 został członkiem Związku Pisarzy Radzieckich Ukrainy. Publikował artykuły literackie w *Czerwonym Sztandarze* (Lwów, 1940-41) oraz *Sztandarze Wolności* (Mińsk, 1941). Po zajęciu w 1941 Lwowa przez Niemców związał się z tajną organizacją pod nazwą Konfederacja Narodu oraz działą w kontrywywiadzie AK (pseud. konspiracyjny Flis), z którego polecenia współpracował z wydawaną przez władze okupacyjne *Gazetą Lwowską* jako kierownik działu literacko-kulturalnego (1941-44). Przed ponownym wkroczeniem Armii Czerwonej zdołał uciec do Nowego Sącza, gdzie ukrywał się do końca wojny. Następnie przeniósł się w 1945 do Krakowa. Na początku września 1945 został przez I Walny Zjazd ZZLP potępiony za współpracę z *Gazetą Lwowską* oraz oskarżony (wraz z Emilem Skiwskim i Feliksem Burdeckim) o kolaborację z okupantem; pozbawiony też został członkostwa Związku. Wkrótce potem aresztowany, w grudniu 1946 stanął przed sądem w Krakowie i w wyniku procesu został zrehabilitowany, jednak nie odzyskał w pełni wiarygodności w środowisku literackim. W 1947 zamieszkał na stałe

w Opolu. Objął (specjalnie dla niego stworzone) stanowisko archiwisty i bibliotekarza w Komitecie Badań Wykopaliskowych. Powstała w tym czasie prozę i artykuły literackie publikował w *Zwierciadle* (1947-48), *Ogniwach* (1947-49) oraz *Odrze* (1948-49; tu m.in. pod pseud. Kajetan Stopa). Zajmował się także kolekcjonerstwem sztuki i bibliofilstwem. Zmarł w wyniku wylewu krwi do mózgu 26 lipca 1953 w Opolu; w 1986 ekshumowane prochy zostały złożone w Alei Zasłużonych na cmentarzu w Opolu. W 1989 walny zjazd ZLP podjął uchwałę stwierdzającą, że „postępowanie wobec Stanisława Wasylewskiego było bezpodstawne, bezprawne i niegodzliwe”.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Bibliografia historii literatury i krytyki literackiej polskiej za rok 1904. Zestawił ... Lw.: Tow. Lit. im. A. Mickiewicza 1906, 89 s.  
Dod. *Pam. Lit.* za r. 1906.

2. Pieśń o żołnierzu tufaczu. Geneza i dzieje piosenki ludowej. Lw. 1911. [Inf. autoral].

3. Marionetki pokojowe. Trzy akty wesołych piosenek i aktualnych dialogów. [Współaut.: H. Zbierzchowski]. Lw.: [druk.] W.A. Szykowski 1917, 68 s.  
Podp. wspólnym pseud.: Hestan.

4. Marionetki wojenne. [Szopka; współaut.: H. Zbierzchowski, A. Schröder]. Lw.: Nakł. autorów 1917, 80 s.  
Podp. wspólnym pseud.: Henarstan.

5. U księżnej pani. [Szkice o kulturze i historii XVIII-XIX w.]. Przedm. napisał J. Kallenbach. Lw.: Wydawn. Pol. 1917, IV, 197 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 przejr. i uzup. [1918], wyd. 3 [1918], wyd. 4 1918, wyd. 5 przejr. i uzup. 1920, wyd. 6 przejr. i uzup. 1922; Kr.: WL 1958.

Zawartość: U księżnej pani; O Herszku rytowniku; O tym, jak amor panu Kościuszcze nie sprzyjał; Książę Pepi; Kapitan Piątkowski u Napoleona na wyspie św. Heleny; Na kongresie wiedeńskim; Jaśnie oświecony romantyk J.E. Lubomirski; Fundator sceny lwowskiej [S. hr. Skarbek]; Zuzanna Strzembo-szówna; W dworku Fredry na Chorążczyźnie.

6. Na Zachód! Berlin – Wilhelmshaven – Helgoland – Bruksela – front Verdun. Lw.: H. Altenberg [1918], 116 s.

Reportaże w cyklach: Ze Lwowa na front Verdun!; Berlin w czwartym roku wojny; O morzu, które poszło na wojnę; W podziemiach wydrążonej wyspy; Najszczęśliwszy kraj poza frontem; Vlaanders Weezang; Na odcinku Verdun; G.H.Qu. Zmieniona dla potrzeb wyd. książkowego wersja felietonów druk. pierwotnie w *Nowej Reformie* 1917 nr 570-585 oraz *Gaz. Wiecz.* 1917.

7. Na dworze króla Stasia. [Szkice o kulturze i historii XVIII w.]. Lw., Kr.: Wydawn. Pol. 1919, 262 s. Wyd. nast.: tamże wyd. 2. 1921; wyd. 3 popraw. i uzup. Pozn.: Wydawn. Pol. 1931; Kr.: WL 1957.

Zawartość: Stanislaus Augustus rex; Dusze w stylu rokoko; O pięciu braciach i o pani krakowskiej; Dzień króla polskiego; Na Zamku i w Łazienkach; Wśród dworaków i dworok; W malarni króla jegomości; O cudzoziemskiej szarańczy; Obiady czwartkowe; Sa majesté l'amour; Zmierzech rokoka.

W wyd. 3 i nast. nadto szkice: Rywał; Naruch i Trembiec; Z księciem poetów przyjaźń.

8. Ogniem i mieczem, czyli Przygody szalonego Grzesia. [Historyjka obrazkowa]. Tekst ... Ilustr.: K. Mackiewicz. *Szczutek* 1919 nr 6-8, 10-15, 18-23, 25-27, 29, 31, 33-38, 41-42. Wyd. osob.: Lw.: H. Altenberg [1920], 36 s.

W wyd. osob. S.W. podp.: Jan Bury.

9. W srebrnym dworku z modrzewia. [Opowiadania]. Lw.: Wydawn. Pol., Wwa: E. Wende i Spółka 1919, 128 s. Wyd. nast.: [Niemcy Zach.:] Rybitwa [1949].

Wyd. z 1949 podp. pseud.: Kajetan Stopa.

Zawartość: List z lasu [wiersz]; Wycieczka za granicę; W srebrnym dworku z modrzewia; Historyjki; Dukat pana naczelnika; Rozmowa wśród błyskawic; W poszukiwaniu wiosny; Panna Dżidzia; Asenterunek w kuchni; Wspomnienie o jasnym brzegu; Wieści ze strychu.

10. Złośliwe rymowanki i piosenki. Lw.: Nakł. *Szczutka* 1919, 40 s.

Podp.: Jan Bury.

11. Romans prababki. [Szkice o kulturze i historii XVIII-XIX w.]. [Lw., Pozn.:] Wydawn. Pol. 1920, 176 s. Wyd. nast.: tamże 1923; Pozn.: R. Wegner [ok. 1930]; [Norymberga:] Wydawn. Pol. R. Wegnera, Pozn. [1947]; Kr.: WL 1958.

Zawartość: Romans prababki; Dama z karzelkiem; Nienawiść, siostra miłości; Gwiazdziarka.

12. Historie lwowskie. [Szkice historyczne i literackie]. Lw., Pozn.: Wydawn. Pol. 1921, 171 s. Wyd. nast. pt. Bardzo przyjemne miasto: Pozn.: R. Wegner [1929]; Kat.: Śląsk 1990.

Zawartość: Bardzo przyjemne miasto; Złośliwa pani z góry św. Jura; Hrabianka Lulu z orszakiem; Żywot i sprawy Jana Nepomucyna; O galileuszach i austriackim gadaniu; Czerwoni panowie w czarnych okularach; Wtorki u pana marszałka; W mieście Kossaka i Grotgera; W redakcji lwowskiej anno 1860; Dziewczątka z orłem białym.

W wyd. z 1929 wprowadzono zmiany w tytułach poszczególnych szkiców oraz dodano: Leszek i parafianiszczyna; Gdy kraj był cały na rumaku; w polu.

13. O miłości romantycznej. [Szkice o kulturze i historii XIX w.]. Lw.: H. Altenberg, Pozn.: Wydawn. Pol. 1921, 159 s. Wyd. nast.: wyd. 2 uzup. Pozn.: Wydawn. Pol. 1928; Kr.: WL 1958.

Zawartość: Scena, dramat i aktoży; Kochanki pierwszych dni; Wśród tulipanów i narcyzów; O poruczniku Malczeskim; Samarytanka i Pentesilea; Donna Giovannina; Salon Ewunii; Szczęście Liszta i Balzaca; Klementyna z Tańskich [Hoffmanowa] i Delfina z Komarów [Potocka].

W wyd. 2 nadto: W setną rocznicę „Ślubów panieńskich” [A. Fredry]; Prolog inscenizowany 22 października 1926 w Teatrze Wielkim we Lwowie.



14. Szambelanowa z Walewic. [Opowiadania]. Lw.: H. Altenberg 1921, 94 s. Wyd. nast. pt. Zerwana kokarda: wyd. 2 rozszerz. i uzup. Pozn.: Wydawn. Pol. [1927]; Kr.: WL 1965.  
Zawartość: Szambelanowa z Walewic; Listy Napoleona do Marii Walewskiej; Orlątko.  
W wyd. 2 dodano: Dotychczas o tym marzę [wiersz]; Zerwana kokarda; Pan Izydor nad Elsterą; Oczyma dziecka, – pominięto: Listy Napoleona do Marii Walewskiej.  
Wyd. z 1965 zawiera ponadto antologię pamiętnikarską pt. Bonaparte. Zob. Prace edytorskie i redakcyjne poz. 9.
15. Świadczenia wojenne pani Muszki i inne humoreski. [Opowiadania]. Lw.: Odrodzenie 1921, 78 s. Wyd. nast. pt. Przygody pani Muszki. Lw.: Odrodzenie 1921.  
Podp.: Jan Bury.  
Zawartość: Świadczenia wojenne pani Muszki; Cenzura pani Wandy; Lusja zdaje maturę; Lusja idzie na bal; Ojciec i syn; Ząbek pani Rejentowej; Obywatelka Kaśka Potocka; Libicocco czyli posłaniec z piekła; Związek zawodowy bohaterów literatury polskiej; Najdostojniejsze słowo; Błędy naszej przyszłości.
16. Ducissa Cunegundis. Powieść z wieku trzy-nastego. Lw.: Ossol. 1923, 247 s. Wyd. nast. Kr.: WL 1958.
17. Klasztor i kobieta. Studium z dziejów kultury polskiej w średniowieczu. Lw.: Wydawn. Pol. 1923, 138 s. Wyd. nast. Kr.: WL 1957.
18. Pod urokiem zaświatów. [Opowiadania]. Lw., Pozn.: Wydawn. Pol. 1923, IV, 139 s. Wyd. nast. Kr.: WL 1958.  
Zawartość: Rozmowy z Almażenną; Najazd duchów na Polskę w r. 1853; Seans u państwa Mickiewiczów; Hr. Henryk w walce z czarnoksiężnikiem; Pani Gromadzińska.  
Wyd. częściowe z podtytuł. Dwa opowiadania. [Szkocja]: [Służba Opieki nad Żołnierzami I Grupy Dywizji Pol. Korpusu Przystosobienia i Rozmieszczenia] 1947, 27 s.  
Zawartość: Hr. Henryk w walce z czarnoksiężnikiem; Seans u państwa Mickiewiczów.
19. Portrety pań wytwornych. Czasy Stanisławowskie. [Szkice o życiu polskich arystokratek XVIII w.]. Lw.: H. Altenberg, Wwa: Gebethner i Wolff 1924, 126 s. Wyd. nast. pt. Twarz i kobieta; Pozn.: Wydawn. Pol. R. Wegnera [1930]; Kr.: WL 1960.  
Zawartość: Sybilla z Puław; Jej rywalka z Arkadii; Lady Makbeth w „Marii” Malczewskiego; Siostra księżka Pepi; Różyczka z Czarnobyla; Warszawianka; Guilietta la bella; Salusia śpiewaczka; Pani Rojecka; Generałowa Grabowska; Podlotki, tych pań córeczki.  
W wyd. z 1930 wprowadzono zmiany w tytułach poszczególnych szkiców, – pominięto szkice: Salusia śpiewaczka; Pani Rojecka, – dodano szkic: Podróże i malatury pani Tamowskiej.
20. Madame Zajączek. Bajka o szczęściu. Lw.: H. Altenberg [1925], 91 s.
21. Gucio ze „Ślubów panińskich”. [Prolog do: A. Fredro: Przyjaciele. Komedia w 4 aktach]. Praprem. Lw., T. Wielki 1926.
22. O siedmiu duszach kobiety. Impertyncje współczesne. [Eseje i felietony]. Lw., Pozn.: Wydawn. Pol. 1926, 175 s. Wyd. 2 tamże [1927].  
Zawartość: O siedmiu duszach kobiety; O małżeństwie z ciełkawości; Tuptuś i Mrówcia; Studentki; O kobiecie biegnącej; kobiecie pływającej i kobiecie rzucającej; W obliczu tajemnicy jutra; Na zielonej trawie; Kobieta i jej dostęp do morza; O czterech zaletach kobiety współczesnej; Tupnęła nóżką; Przed trybunałem świata.
23. Portret kobiety w Polsce XVIII wieku. Z 32 reprodukcjami. Wwa: Gebethner i Wolff 1926, 23 s. + 32 k. ilustr. *Monogr. Artyst.*, t. 1.
24. Portrety polskie Elżbiety Vigée-Lebrun 1775-1842. [Współaut.:] J. Mycielski. Lw.: Wydawn. Pol. R. Wegnera [1927], XIX, 287 s.
25. Na końcu języka. [Opowiadania]. Pozn.: Wydawn. Pol. R. Wegnera [1930], 200 s. Wyd. 2. Wr.: Ossol. 1957.  
Zawartość: Kto zwycięży?; Pigmaliion z Gontyny; Akomania i jej skutki; Tajemnica jednej litery; Rozmowa z papugą; Zemsta Warszawy; Hallo! Łyczaków!; Nieprawdaż; Koncert u Pana Rektora; Z powodu pary spodni; Imiona dobrej i złej wróżby; Tam, na błoni, błyszczą kwiecie; Pochwała nieoprawności; U nas inaczej; Relikwia z papieru.
26. Lwów. [Monografia]. Pozn.: Wydawn. Pol. R. Wegnera [1931], 172 s. *Cuda Polski*, 4. Wyd. nast.; Jerozolima: Min. WRiOP [Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego] 1944; z przedm. J. Trzy-nadłowskiego Wr.: Ossol. 1990; Wwa: Gutenberg-Print, Moskwa: Alial 1995.
27. Rej z Nagłowic. [Biografia]. [Lw.:] PWKS 1934, 144 s. *Wielcy Ludzie. Bibl. Życiorysów*, t. 2.
28. Życie polskie w XIX wieku. Powst. 1921-1936. Wyd.: Oprac., przedm. i przyp.: Z. Jabłoński. Kr.: WL 1962, 683 s.  
W 1936 książka została złożona w wydawn. R. Wegnera w Pozn. z przeznaczeniem do serii *Cuda Polski*. Wydanie uniemożliwił wybuch II wojny światowej. W 1941-1946 autor wprowadził liczne poprawki i uzup.
29. August Mocny. [Scenariusz filmowy]. Ekran. 1936.
30. Na Śląsku Opolskim. [Studium historyczno-etnograficzne]. Kat.: Skł. gł. NK 1937, XIV, 286 s. Wyd. 2. Opole: Inst. Śląski 1987.  
Przekł. niemiec. Im Oppelner Schlesien. [Przeł.] G. Sappok. [Berlin 1938].
31. Niezapisany stan służby. [Wspomnienia]. Wwa: J. Przeworski 1937, 238 s. Wyd. 2 popraw. i uzup. przez autora Wr.: Ossol. 1957.
32. Legendy i baśnie śląskie. Oprac. ... Kat.: Ognisko [1948], 179 s. Wyd. nast. pt. Meluzyna, czyli panna z śląskiego wiatru. Post.: W. Nawrocki. Kat.: Śląsk 1966.  
Zawartość: Legenda Słężej Góry; Meluzyna, czyli panna z śląskiego wiatru; Dwie Jadwigi, księżna i królowa; O św. Jacku Odrowążu; Władz na gruszkę; Król tatarski w złotej trumnie; Rycerze – rabusie przy robocie; Książę z Raciborza zwycięzca Ruebezahla; Jak magik z Krakowa nabral śląskiego zbrojnika;

Białe damy i złodziej; O lwich synach i Gaszynach; Były sobie krasnoludki; W jaskini pod cyganką; Ślązak na Szklanej Górze; Skarbek; Co się w górach pokazuje; Gąsior, kogut i kot u zbojników; Trzy igły, trzy kłosa i cudowna piszczałka; O młodzieńcu w kłodę zaklętym; Fik z okna; Dzwonią dzwony zatopione; Różowe bańki w wodzie; Prawdziwa bajka o grafie z Rozwałdu; Godula, król cynku; Jak zdobyć czar słońca; Czego nas uczy baśń śląska.

33. Czterdzieści lat powodzi. Przebieg mojego życia. [Wspomnienia]. Powst. 1948-1952. Wyd.: Przygot. do druku, przyp. i noty biograf.: E. Kiernicki, F. Pajączkowski. Wr.: Ossol. 1959, 495 s.

Wersja pierwsza powst. 1939-1945. Rkps zagubiony w 1948. Wyd. została wersja druga.

34. Pod kopułą lwowskiego Ossolineum. Pamiętnik stypendysty i asystenta Zakładu Narodowego im. Ossolińskich w latach 1905-1910. Powst. 1951-1952. Wyd.: Przygot. do druku, przyp. i noty biograf.: E. Kiernicki, F. Pajączkowski. Wr.: Ossol. 1958, 214 s.

35. Wielkopolska w okresie międzywojennym. Powst. 1951-1952.

Rkps w Bibl. Zakł. Nar. im. Ossolińskich.

36. Karolina Sobańska. Występne życie i złoceiny tajnej agentki wywiadu carskiego. [Powieść]. Powst. przed. 1953. Wyd.: Kr.: WL 1959, 241 s.

37. Strażnica na Pasiece. Kartki z dziejów zamku piastowskiego w Opolu, 1228-1928. Powst. przed. 1953. Wyd.: Pośl. i przyp. oprac. O.S. Popiołek. Wwa: LSW 1955, 86 s.

38. Szkice serdeczne i przewrotne. Książka dla miłośników przeszłości Śląska. [Szkice historyczno-etnograficzne]. Wybór: W. Szewczyk. Kat.: Śląsk 1964, 121 s.

Zawartość: Izka iska aż odzyska; Na powitanie nowej władzy; „Tadeo Polacco” z Zielonej Góry; Sprawiedliwy Johann Samuel; Beethovenowska opowieść rodem z Głogówka; Śpiewnik powszedni; Homer Śląska Zielonego [N. Bończyk]; Co się dzieje w Sułkowie?; Rezerwat polszczyzny; Marzanna i inne obrzędy; Turu, turu, turu, i!a!; Strój narodowy; Paciorek na wspaniałym i trzy ojczyzny; „Auf der grynen wize siedzi zając”; Czy Wrocław leży nad Pętlwą.

39. Wspomnienia i szkice znad Warty. Przygot. z rkpsu do druku oraz opatrzył przedm. i przyp. W. Nawrocki. Pozn.: WP 1973, 259 s.

Zawartość: Dwaj wychowawcy [dot. m.in. H. Cegielskiego]; Obumarłe tradycje powstańcze; Czerwona sala w Poznaniu; Antoni i Julia Woykowscy rewolucyjni romantycy; Nawrócony syn Winnogóry; Bronisław Dąbrowski; Rozalia z Objeziera [dot. poetki R. Małeckiej, matki A. Małeckiego]; Romantyczne poznania przepisy „Pana Tadeusza” [A. Mickiewicz]; Archiwum Fredy – ojca w Wielkopolsce; Polskie skrzypce Paganiniego w Poznaniu; Poznań składa hołd pięknej polszczyźnie Dawisona; Poznań stwierdza już w roku 1883 ogromne znaczenie dzieła Sienkiewicza; Mój dziad macierzysty, arcyason, zmarł w Wielkopolsce; Jan Kasprzowicz i jego Poznań; Kolega szkolny księdza biskupa gnieźnieńskiego [dot. A. Laubitz i J. Kasprzowicza]; Bernard Chranzowski i Kazimierz Morawski; Z pierwszą wizytą u rektora Dembińskiego w roku 1908; „Nie damy ziemi, skąd nasz ród” [dot. E. Nowowiejskiego]; Emigranci z Poznania nauczycielami w gim-

nazjach galicyjskich; Wielkopolski przyjaciel autora „Wesela” [S. Wyspiańskiego]; Niedorozwój literatury przed rokiem 1918; Nareszcie uniwersytet! Przemiany kolejne w mowie i postawie ludzi nad Wartą; Odwiedziny w owarzni; Wuj przebiegły; Szkoła zawodowa dla czarownic, czyli „Paciorek na wspaniałym”; Życie na poznańskim cmentarzu. (Boże Ciało – największa uroczystość); Pod pantoflem księżych gospodyń; Pelasia, pracownica domowa w Poznaniu; Kupcowa poznańska wybiera się na koncert; Powszechna Wystawa Krajowa w roku 1929 w Poznaniu; Rola i władza kleru w Wielkopolsce; Przybyszowski czy Dmowski?; Dwaj Noskowsy, Witold i Zygmunt [m.in. o życiu teatr. w Pozn.]; Emil Zegadłowicz w Poznaniu (1927-1932); Adolf Nowaczyński obrał inną drogę; Nuna Młodziejowska i jej działalność w Poznaniu; Piękny rozkwit Wydawnictwa Polskiego w Poznaniu [dot. R. Wegnera]; Rzeźba, malarstwo, zdobnictwo; Znin i Biskupin. (Wspomnienie z roku 1935).

Śluchowiska radiowe, m.in.: Wino, jedzenie i śpiew. Radio (Lw.) 1934. – Krakowiacy i górale u króla Stasia. Radio (Wwa) 1936. – Książniczka. [O J. Czetwertyńskiej]. Radio (Pozn.) 1937. – Marylianka. [Śluchowisko na rocznicę Rewolucji Francuskiej]. Radio (Pozn.) 1937. – Kościuszko w Łazienkach. Radio (Pozn.) 1938. – Podróż do Łowicza. Radio (Pozn.) 1938. – Karol Marcinkowski. Radio (Pozn.) 1939.

#### Przekłady i adaptacje

1. K. Waliszewski: Katarzyna II. [Biografia]. Oprac. i przekł. ... Z przedm. autora do czytelników polskich. Pozn.: R. Wegner [1929], 365 s. Wyd. nast. Wwa: Philip Wilson 1955.

2. G. Hauptmann: Wyspa wielkiej matki, czyli cud z Ile des Dames. Historia z utopijnego archipelagu. [Powieść]. Przekł. autoryz. ... Przedm.: K. Czachowski. Pozn.: Wydawn. Pol. R. Wegnera 1930, XIV, 333 s.

3. L. Bertrand: Ludwik XIV. [Biografia]. Przekł. autoryz. i przedm. ... Pozn.: R. Wegner [1931], VII, 291 s.

4. J. Gregor, R. Füllöp-Miller: Amerykański teatr i kino. Dwa obrazy z dziejów kultury. Przekł. autoryz. ... Pozn.: Wydawn. Pol. R. Wegnera [1931], 131 s. + 152 k.

5. Książka Adama Mickiewicza. Widowisko. [Układ sceniczny tekstów A. Mickiewicza]. Praprem. Lw., Państw. Pol. T. Dram. 1940.

Nadto adaptacje słuchowisk radiowych, m.in.: W. Anczyc: Moda i zbytek. Radio (Pozn.) 1937. – L. de Laveaux: Pani Wicesgerentowa. [Według „Pamiętników”]. Radio (Pozn.) 1937. – D. Magnuszewski: Dramat w naturze. Radio (Pozn.) 1937. – H. Rzewuski: Pan Komarzewski w piekle. Z cyklu „Kuranty staroświeckie”. Radio (Wwa) 1937. – Stała się rzecz wielmi dziwna. [Szopka staropolska]. Radio (Pozn.) 1937. – W gościnie u generała Dąbrowskiego. Z cyklu „Kuranty staroświeckie”. Radio (Pozn.) 1938.

## Prace edytorskie i redakcyjne

1. Cieniom Juliusza Słowackiego, Rycerza napowietrznej walki, która się o narodowość naszą toczy, uczniowie Wszechnicy Lwowskiej. Słowo wstępne: J. Kallenbach. Wyd. kierował ... Lw.: Gubrynowicz 1909, IV, 291 s.

2. Pieczone gołąbki, czyli o tym, jak się niegdyś jadało. Głosy poetów polskich o aprowizacji zebrali ... Lw.: Wydawn. Pol. 1918, XV, 88 s.

3. L. Grzymała-Jabłonowski: Złote czasy i wyczesasy. Pamiętnik szlachcica z pierwszej połowy XIX stulecia. Przedm. li oprac. ... Lw.: Wydawn. Pol. 1920, XI, 243 s. Wyd. 2. Pozn.: Wydawn. Pol. [1928]. *Gawędy o dawnym obyczajaju*, 2.

4. Opowieści dziewczęce. Ustępy z pamiętników młodych panien (1776-1866). W oprac. ... Lw., Pozn.: Wydawn. Pol. 1920, 181 s. *Gawędy o dawnym obyczajaju*, 3. Wyd. nast. Kr.: WL 1957.

5. Przypadki Króla Jegomości. Opowieści ludzi współczesnych. Zebrali i przedm. napisał ... Lw.: Wydawn. Pol. 1920, IX, 252 s. *Gawędy o dawnym obyczajaju*, 1. Wyd. nast.: tamże wyd. 2. 1922; Kr.: WL 1957.

6. Dykteryjki i facecje z dawnych czasów. Wybór i przedm. ... Lw.: Spółka nakł. „Odrodzenie” 1921, IV, 78 s.

7. Sprawy ponure. Obrazki z kronik sądowych wieku oświecenia. Zebrali i przedm. napisał ... Lw., Pozn.: Wydawn. Pol. 1922, 156 s. *Gawędy o dawnym obyczajaju*, 5. Wyd. nast. Kr.: WL 1963.

8. Sztambuch. Skarbnica romantyzmu. Zebrali i wyd. ... Przedm. ... Lw., Wwa: A. Altenberg i J. Mortkowicz 1922, [132] s.

9. Bonaparte. Opowieści wiarusów polskich o cesarzu. Przedm. napisał T.M. Nittman. Lw., Pozn.: Wydawn. Pol. 1923, 143 s. *Gawędy o dawnym obyczajaju*, 4. Przedr. zob. Twórczość poz. 14.

10. Stanisław August Poniatowski. Rozmowy z ludźmi. Wybór, [wstęp] i oprac. ... Przedm.: A.M. Skalkowski. Lw.: Ossol. 1930, VIII, 184 s.

11. W. Czetwertyński: Na wozie i pod wozem (1837-1917). Wspomnienia z lat ubiegłych wnucem i wnuczkom opowiedziane. [Wyd., szkic o autorze i przyp. ...]. Pozn.: Wydawn. Pol. R. Wegnera 1940, 304 s.

12. Literatura polska. Wypisy dla klasy 8 szkoły średniej. Pod red. J. Borejszy. Ułożyli: S. Kawyn, B. Nadolski, ... Lw., Kijów: Państw. Wydawn. Mniejszości Nar. Ukr. SRR 1940, 279 s.

Zob. też Przekłady poz. 1, 3.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951. — S. Wasylewski: Bibliografia rozumowana moich prac literackich. (1905-1939). Powst. Opole 1951. Druk [na

podst. rkpisu z Bibl. Zakładu Nar. im. Ossolińskich]: *Kwart. Opol.* 1993 nr 3 s. 110-121.

SWPP 1. — PP (H. Filipkowska). — LP XX w. (red.). — WSB (K. Sroczyńska).

Sprawa działalności S. Wasylewskiego w okresie okupacji niemieckiej: J. Brzoza: W sprawie S.W. (Artykuł dyskusyjny). *Odra* 1945 nr 10. — [Inf. o potępieniu przez walny zjazd ZZLP działalności S.W. podczas okupacji hitlerowskiej]. *Kuźnica* 1945 nr 4/5. — Sprawa przeciw S.W. *Rzeczpospolita* 1946 nr 342. — Rehabilitacja S.W. *Naprzód* 1946 nr 314. — S.W. oczyszczony z zarzutów. (Sąd znalazł tylko słowa uznania). *Dz. Zach.* 1946 nr 352. — M. Borwicz: Po procesie S.W.; J. Kott: Obroncy kolaboracjonizmu; Sprawa S.W. *Kuźnica* 1947 nr 4. — S.R. Dobrowolski: Rozgrzeszenie za kolaboracjonizm. *Pol. Zbroj.* 1947 nr 29. — Sprawa W. *Dziś i Jutro* 1947 nr 4. — Sprawa S.W. *Tyg. Powsz.* 1947 nr 7. — Zarząd Główny Związku Zawodowego Literatów Polskich: Oświadczenie [w sprawie wyroku]. *Odra* 1947 nr 4.

[U książcej panil:] Z. Dębicki: *Tyg. Il.* 1918 nr 5; W. Noskowski: *Głos Nar.* 1918 nr 14. — A. Schröder: *Gaz. Luow.* 1918 nr 246 [rec.: W srebnym dworku z modrzewia]. — [Na dworzec króla Stasia:] T. Wierzbowski: *Prz. Nar.* 1919 nr 4 [dot. też: U książcej panil: A. Wyleżyńska. *Kur. Luow.* 1919 nr 311, 312, 314. — A. Grzymała-Siedlecki: Z wojażu po kraninie XVIII stulecia. *Rzeczpospolita* 1920 nr 17 [rec. Romans prababkil. — J. Parandowski: Miłość Napoleona. *Gaz. Luow.* 1921 nr 120 [rec.: Szambelanowa z Walewicz]. — [O miłości romantycznej:] J. Parandowski: *Kur. Luow.* 1921 nr 117-119; J. Kleiner: *Książka* 1922 nr 6/7. — [S. Lam] σλ: Historia i anegdota. [Z powodu „Historii lwowskich” S.W.]. *Tyg. Il.* 1922 nr 8. — [Ducissa Cunegrundis:] M. Dąbrowska: *Bluszcz* 1923 nr 32; A. Brückner: Historia kultury. Z dziejów obyczajowości polskiej. *Prz. Warsz.* 1924 nr 32 [dot. też: Kłasztor i kobieta; Pod urokiem zaświatów; Portrety pań wytwornych]; K. Górski: Powieść o polskim średniowieczu. *Gaz. Adm. i Polityj Państw.* 1924 nr 27. — J. Lorentowicz: Kobieta polska w klasztorze. *Expr. Poranny* 1924 nr 97 [rec.: Kłasztor i kobieta]. — R. Bergel: Polska w legendzie empirii. *Głos Nar.* 1927 nr 148 [rec.: Szambelanowa z Walewicz (Zerwana kokarda)]. — K. Makuszyński: Prześliczna książka. *Świat* 1927 nr 18 [rec.: Portrety polskie Elżbiety Vigée-Lebrun]. — [O miłości romantycznej:] R. Bergel: Kobiety polskiego romantyzmu. *Głos Nar.* 1928 nr 211; G. Korbut: *Curiosum. Ruch Lit.* 1928 nr 9; J.E. Plomiński: *Luow. Wiad. Muzycz. i Lit.* 1928 nr 4, przedr. w tegoż: *Szukanie współczesności*. Wwa 1934. — J. Iwaszkiewicz: *Wiad. Lit.* 1929 nr 2 [rec.: O miłości romantycznej; Szambelanowa z Walewicz (Zerwana kokarda)]; O siedmiu duszach kobiety]. — J. Lorentowicz: Wytworne damy stanisławowskie. *Pani* 1929 nr 1/2 [rec.: Portrety pań wytwornych]. — [Historie lwowskie (Bardzo przyjemne miasto):] A. Schröder. *Kur. Lit. - Nauk.* 1929 nr 46; J.E. Skiwski: *Mystyka W. Wiad. Lit.* 1929 nr 48. — J.E. Skiwski: Rozkoszny demoralizator. *Świat* 1930 nr 50. — T. Terlecki: *Nowy W. Śl. Pol.* 1930 nr 287 [rec.: Na końcu języka]. — Z. Grabowski: *Kur. Lit. - Nauk.* 1931 nr 15 [rec.: Na dworzec króla Stasia]. — [Lwów:] A. Schroeder: Legenda niezłomnego miasta. *Czas* 1931 nr 81; J. Sokolicz-Wrożyński: O miesiąc orląt. *Dzień Pol.* 1931 nr 191. — W. Wolert: S.W. na bezdrożach językowych. *Prz. Lit.* 1931 nr 2 [rec.: Na końcu języka]. — K. Czachowski: S.W. jako powieściopisarz. *Kur. Lit. - Nauk.* 1933 nr 16. — [Rej z Nagłowic:] J. Birkenmajer: *Prz. Powsz.* 1934 t. 204; A. Brückner. *Pam. Lit.* 1934; P. Hulka-Laskowski: Wielcy ludzie. *Wiad. Lit.* 1934 nr 21. — J. Kaden-Bandrowski: *Gaz. Pol.* 1937 nr 239 [rec.: Na Śląsku Opolskim]. — S. Eszmannowski: Uroczą gawędą. *Tyg. Il.* 1937 nr 29 [rec.: Niezapisany stan służby]. — A. Jesionowski: Ze wspomnień Burego Jana. (Charakterystyka twórczości S.W.). *Kultura* 1937 nr 42. — J. Krzyżanowski: *Nowa Książ.* 1938 z. 4 [rec.: Na Śląsku Opolskim]. — S. Napierski: O S.W. *Sygnaly* 1938 nr 37. — J.W. Gomulicki: Z epoki oświecenia. *Nowe Książ.* 1957 nr 24 [rec.: Na dworzec króla Stasia; Przypadki Króla Jegomości]. — [M. Piechall: Z. Ościen: Notatki naiwnego. Listy z zaświatów. *Kronika* 1957 nr 18 [rec.: Kłasztor i kobieta]. — J. Gem-

bicki: W alkowie prababek. *Nouva Kult* 1958 nr 47 [rec.: Romani prababki]. — [Pod kopułą lwowskiego Ossolineum] M. Wodziński. *Kierunki* 1958 nr 30; A. Zieliński: Wspomnienia o Ossolineum. *Nouva Książ* 1958 nr 12. — W. Billip: „Duch oczyszczony widzi inaczej...”. *Nouva Kult* 1959 nr 8 [rec.: Pod urokiem zaświatów]. — [Czterdzieści lat powodzenia:] S. Li-chanski: Autoportret gawędziarza. *Nouva Książ* 1959 nr 19; B. Urbański: Dwa pamiętniki. *Odgłosy* 1959 nr 46. — P. Ba-giński: Powieści biograficzne. *Polonistyka* 1960 nr 2 [rec.: Karolina Sobanska]. — [Czterdzieści lat powodzenia:] Z. Markiewicz: Wśród wspomnień. *Wiadomości*, Londyn 1960 nr 38; M. Rusczyk: Autobiografia zaspokojonych ambicji. *Kierunki* 1960 nr 5; A. Lewak. *Prz. Hum.* 1961 nr 1. — [Życie polskie w XIX wieku.] K.T. Toeplitz: Uroczy plotkarz. *Prz. Kult.* 1962 nr 51/52; W. Billip: Anegdota i historia. *Nouva Książ* 1963 nr 9; Z.J. Nowak. *Poglądy* 1963 nr 13; J. Dutkiewicz. *Kwart.* *Hist.* 1964 nr 1. — O. Jedrzejczyk: W. po latach. *Życie Lit.* 1964 nr 6. — D. Żmij. *Nouva Książ* 1964 nr 20 [rec.: Szkie serdeczne i przewrotny]. — Z. Hierowski: Między esejem a reportażem. W teoz: Życie literackie na Śląsku w latach 1922-1939. *Kat.* 1969 [dot. też P. Hulki-Laskowskiego]. — W. Nawrocki: S.W., czyli czterdzieści lat powodzenia. W teoz: Trwanie i powrót. *Pozn.* 1969 [rec.: Czterdzieści lat powodzenia]. — D. Zielenkova: Stanisława Wasylewskiego związki ze Śląskiem. *Opole. Inst. Śląski w Opolu* 1969, 71 s. bibliogr. — M.Cz. Janota: Eseje S.W. o Śląsku Opolskim. *Kwart. Opol* 1972 nr 1 [rec.: Na Śląsku Opolskim]. — A. Hamerliński: Malarz obyczajny. *Tyż. Kult.* 1973 nr 35. — S. Helzyński: Galicjanin o Wielkopolsce. *Nouva Książ*. 1973 nr 23 [rec.: Wspomnienia i szkice znad Wartę]. — S. Nicjaja: Zacznie na Konsularnej. *Opole* 1975 nr 4. — J. Litwinek: Rekopisownia spuścizna S.W. w Bibliotece Ossolineum. W: *Ze skarbca kultury*. *Wr.* 1976. — P. Kowalski: Historia według S.W. *Kwart. Opol.* 1987 nr 2. — W. Myśliński: Wspomnienie o S.W. *Kultura* 1987 nr 18. — J. Goczol: Gorzki powrót S.W. *Opole* 1988 nr 4 [rec.: Na Śląsku Opolskim]. — J. Pośpiech: O pobycie S.W. na Śląsku Opolskim w 1935 r. *Kwart. Opol.* 1988 nr 3/4. — J. Pośpiech: Kilka uwag o twórczości S.W. *Zesz. Nauk. WSP Opole. Filol. Pol.* 1990 z. 29. — J. Pośpiech: Stan i potrzeby badań nad biografią i twórczością S.W. (1885-1953); W. Szewczyk: Z refleksji nad S.W. i jego twórczością. *Stud. Sl.* 1990 t. 48. — Z życia i twórczości Stanisława Wasylewskiego. Materiały z sesji naukowej odbytej w Opolu w dniu 12 grudnia 1989 roku. Pod red. J. ze wstępem] J. Pośpiecha. *Opole. Inst. Śląski* 1991, 83 s. [Zawartość: M. Kosman: S.W. jako znawca i popularyzator historii; L. Kozulob: S.W. jako historyk literatury polskiej; F. Pluta: Zainteresowania językoznawcze S.W.; J. Pośpiech: S.W. jako popularyzator folkloru; E. Jedrzejowska: S.W. „Widowisko o Adamie Mickiewiczu”; K. Florczak: Szambuch S.W.]; — J. Pośpiech: S.W. biografem i/l własnych prac literackich. *Kwart. Opol.* 1993 nr 3. — M. Kosman: Nad warsztatem historycznym S.W. W: Z dziejów prasy wielkopolskiej XIX-XX wieku. *Pozn.* 1994. — J. Pośpiech: Batalia o wydanie drukiem „Strażnicy na Pasiecty” S.W. (w świetle listów i archiwaliów z lat 1948-1953). *Kwart. Opol.* 1994 nr 1. — J. Pośpiech: S.W. w kręgu wrocławskiego „Słowa Polskiego”. (Na podstawie korespondencji z lat 1947-1955). *Kwart. Opol.* 1994 nr 2. — J. Pośpiech: Z korespondencji i papierów osobistych S.W. *Kwart. Opol.* 1994 nr 3. — *Kwart. Opol.* 1994 nr 4 [numer poświęcony S.W.; zawiera m.in.: S. Gajda: O sztuce pisarskiej S.W.; W. Hendzel: S.W. a Młoda Polska; L. Kozulob: Proces S.W. o kolaborację i jego następstwa; J. Pośpiech: Epoka romantyzmu w pracach S.W.; A. Wleczorek: S.W. o Iwanie Franko. — nadto: Korespondencja S.W. z J. Wikto-rem z lat 1947-1952. Oprac.: L. Pośpiechowal. — Stanisław Wasylewski na Śląsku Opolskim. W 40 rocznicę śmierci — pamiętnik sesji popularno-naukowej. *Opole* 22 września 1993 r. Red. K. Lenart-Januszewska. Muzeum Śląska Opol. w Opolu, Urząd M. Opola. *Opole. Muzeum Śląska Opol.* 1994, 21 s. [Zawartość: K. Kowalski: Dramat S.W.; P. Kowalski: S.W. estetyka dziejów, przedr. *Acta Univ. Wratisl. Lit., Kult. Pop.* 1996 nr 5; W. Lesiuk: Twórczość S.W. w badaniach i działalności popularyzatorskiej Instytutu Śląskiego; J. Pośpiech: Z korespon-

dencji S.W.; A. Wierciński: Portrety i autoportrety. (O wspomnieniach S.W.); — H. Andrzejczak: S.W. „Legenda Słężej Góry”. *Ann. Silesienses* 1995 vol. 25. — J. Pośpiech: S.W. jako scenarzysta filmowy i autor czytańek szkolnych. *Kwart. Opol* 1995 nr 3/4. — J. Pośpiech: Z archiwum S.W. *Kwart. Opol.* 1995 nr 2. — T. Kukiz: Śladami Wasylewskiego. *Spotkania z Zabytkami* 1996 nr 10. — I. Glass: W sprawie działalności publicystycznej S.W. w okresie okupacji niemieckiej. *Rocz. Sąd. T.* 25: 1997. — A. Boczar: Współpraca S.W. z katowickimi „Ogniwami” (1947-49); J. Pośpiech: Druga, zmieniiona i nie opublikowana wersja „Na Śląsku Opolskim” S.W.; J. Pośpiech: Siedem opolskich lat S.W. *Kwart. Opol.* 2001 nr 1. — J. Pośpiech: S.W. o śląskiej pieśni ludowej. *Kwart. Opol.* 2001 nr 2/3. — A. Boczar: Felietony literackie S.W. w katowickiej „Odrze” (1948-1950). *Kwart. Opol.* 2002 nr 1. — K. Hesk-Kwaśniewicz: Między Lwowem a Opołem. *Śląsk* 2003 nr 5. — A. Wierciński: Dyskretny erudyta. (O piarstwie Stanisława Wasylewskiego). *Opole. Miejs. Bibl. Publiczna w Opolu* 2003, 36 s.

B.D.

## WAŚKIEWICZ Andrzej Krzysztof ur. 1941

Pseud.: a.k.w.; A.K.W.; (A.K.W.); aktw; (akw); Akw; (Akw); AKW; (AKW); akwicz; (akwicz); aleph; Aleph; and; Andrzej Krzysztofowicz; Argus; (azw); Elżbieta Akwicz; k.k.; (k.k.); K.K.; (K.K.); kk; Krzysztof Kościeszka; (Kw.); Szymon Żołcianko.

Poeta, krytyk literacki, historyk literatury.

Urodzony 22 czerwca 1941 w Warszawie; syn Błażeja Waśkiewicza, przedsiębiorcy, i Janiny z Higersbergerów, nauczycielki. Po upadku powstania warszawskiego, w czasie którego zginął jego ojciec (oficer AK), opuścił wraz z matką stolicę. Przebywał krótko u rodziny w Trzylatkowie (w powiecie grójcekim), a po parcelacji tego majątku w 1945 wskutek reformy rolnej i objęciu rodziny zakazem osiedlania się w powiecie mieszkał początkowo w Łodzi, potem w Krośnie, a od 1946 na ziemi lubuskiej. Do szkół uczęszczał kolejno w Lubsku, Starym Zagórze, Dychowie i Kożuchowie. W latach szkolnych należał do ZMP (1955-56) i ZMW (1957-60). W 1960 ukończył Technikum Rolnicze w Szprotawie, a w 1961 Studium Bibliotekarskie w Jarocinie. Następnie do 1963 pracował w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Zieleniej Górze. Debiutował w 1961 wierszem pt. „Odejszcie”, ogłoszonym w tygodniku *Wzrzenie* (nr 48), a jako krytyk w 1962 recenzją tomu M. Białoszewskiego pt. „Droga do «Młynach wzruszeń»”, zamieszczoną w dwutygodniku literackim *Współczesność* (nr 19); za publikację tę otrzymał nagrodę *Współczesności* w kategorii debiutu krytycznego; druk utworów w tym piśmie kontynuował do 1971. W następnych latach rozwijał twórczość poetycką i krytycznoliteracką. Był związany z Orientacją Poetycką „Hybrydy” (1960-71). W 1962 rozpoczął współpracę z miesięcznikiem *Nadodrze*, od 1967 kierował działem artystycznym tego periodyku. Publikował nadto m.in. w *Odrze* (1962-69, z przerwami), *Tygodniku Kulturalnym* (1962-72) i *Ziemi Nadnoteckiej* (1963-64, 1966-68). Był też autorem



sluchowisk przygotowywanych dla rozgłośni zielonogórskiej Polskiego Radia. Współorganizował zielonogórski ośrodek KKMP (1962-67; sekretarz zarządu w 1962-65). W 1963-66 był kierownikiem oddziału *Gazety Chłopskiej* w Zielonej Górze; za artykuły ogłaszane w tym piśmie (m.in. podp. Szymon Żółcianko) w 1964 otrzymał wyróżnienie im. T. Noczniciego (1965). Od 1963 należał do ZSL (członek komisji kultury Naczelnego Komitetu od 1984). W 1964 ożenił się z Mirosławą Kužel, poetką (rozwód 1973). W 1965 rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu (UAM). Był współorganizatorem i w 1966-70 prezesem Klubu Literackiego Lubuskiego Towarzystwa Kultury. Otrzymywał nagrody w wielu konkursach i turniejach literackich. W 1967-71 wchodził w skład zespołu redakcyjnego pisma *Orientacja*. Artykuły, recenzje, wiersze i fragmenty prozy drukował nadto m.in. w *Wiatrakach* (1964-67), *Nurcie* (1965-69), *Agorze* (1966-69), *Gazecie Zielonogórskiej* (1966-71), *Literach* (1966-70), *Poezji* (1966, 1968-79, z przerwami), *Pomorzu* (1966-70), *Kamienie* (1967-72), *Kulturze* (1967-71), *Nowych Książkach* (1968-73). W 1967 został członkiem ZLP (członek zarządu oddziału w Zielonej Górze i opiekun Koła Młodych w 1968-89); wchodził w skład Komisji Młodzieżowej oraz Komisji Kwalifikacyjnej Zarządu Głównego ZLP (1969-80 i od 1983, od 1988 wiceprzewodniczący, od 1996 przewodniczący). W 1970 uzyskał magisterium z zakresu filologii polskiej na UAM. W 1973 ożenił się z Anną Sobocką, dziennikarką radiową i tłumaczką. Uczestniczył w studenckim życiu kulturalnym, współpracował m.in. z *Almanachem Ruchu Kulturalnego i Artystycznego SZSP* (1969-80; w 1973-80 członek zespołu redakcyjnego), *Studentem* (1969-74, 1977; m.in. podp. aleph), dwutygodnikiem *Nowy Medyk* (1972-80; m.in. podp.: akw, AKW) oraz jego dodatkiem *Młoda Sztuka* (członek kolegium w 1974-80). Współredagował też wydawaną przez Radę Nacelną ZSP, a potem Zarząd Główny SZSP, bibliofilską serię poetycką *Generacje* (1971-76; razem z Jerzym Leszinem-Koperskim) oraz serię debiutów *Pokolenie, które ustępuje* (1975-85). W 1971-82 należał do SDP. Był współorganizatorem ogólnopolskich festiwali (m.in. Festiwalu Kultury Studenckiej PRL), seminariów literackich oraz konkursów poetyckich. Kontynuował twórczość poetycką i krytycznoliteracką oraz zajmował się badaniami z zakresu dziejów polskiej awangardy poetyckiej (od Awangardy Krakowskiej do współczesności), a także ruchem literackim młodych oraz funkcjonowaniem lokalnych środowisk literackich. W 1973 otrzymał Lubuską Nagrodę Kulturalną II stopnia, w 1976 nagrodę Pióra za działalność krytycznoliteracką, przyznaną przez Klub Studentów Wybrzeża „Zak” w Gdańsku. Utwory

publikował nadal w *Nadodrze* (do 1979; podp. też: akw, AKW, Aleph, Argus, K.K., Krzysztof Kościeszka; tu m.in. rubryka „Odpowiedzi literackie” podp. Aleph w 1977 i cykl felietonów „Okolice literatury” w 1978); nawiązał też współpracę m.in. z *Ild* (1971-79), *Oficyną Poetów* (Londyn; sporadycznie w 1968-80), *Ruchem Literackim* (1971-76, 1979-81), *Twórczością* (1975-76, 1978-79; m.in. podp. akw), *Życiem Literackim* (1977-83; wcześniej sporadycznie zamieszczał tu utwory od 1962) i *Integracjami* (od 1978). W 1979 przeprowadził się do Gdańska i podjął pracę w Redakcji Młodego Ruchu Artystycznego MAW (z siedzibą w Warszawie; do 1990). Był zastępcą redaktora naczelnego *Integracji* (1979-95; utwory podp. też akw), a potem także członkiem redakcji kwartalnika *Punkt* (1980-81); w 1984 został redaktorem naczelnym *Gdańskiego Rocznika Kulturalnego* (do 2001). Należał do Gdańskiego Towarzystwa Przyjaciół Sztuki (GTPS; redaktor wydawnictw, sekretarz, wiceprzewodniczący). W 1983 wszedł w skład Komitetu Założycielskiego reaktywowanego po zakończeniu stanu wojennego ZLP (w 1986-90 przewodniczył Komisji Klubów Literackich). Był też członkiem powołanych w tymże roku: Klubu Kultury Chłopskiej (współzałożyciel) oraz Rady Funduszu Literatury. Otrzymał nagrodę *Faktów* (1983), nagrodę specjalną Czerwona Róża (1983), przyznaną przez Klub Studentów Wybrzeża „Zak” w Gdańsku, wyróżnienie Funduszu Literatury w zakresie eseistyki (1985). W 1986-89 wchodził w skład Narodowej Rady Kultury. W 1986 został przyjęty do sekcji polskiej Association Internationale des Critiques Littéraires. W tymże roku uczestniczył w zorganizowanym w Bagdadzie festiwalu poezji Al-Mirbad 7. W 1988 objął stanowisko redaktora naczelnego miesięcznika *Autograf* (do 1990 i ponownie od 1995). Był laureatem nagrody GTPS (1988, 1994) oraz nagrody Prezydenta m. Gdańska w dziedzinie kultury i sztuki (1995). Nadal wiele publikował na łamach czasopism i gazet, m.in. w *Miesięczniku Literackim* (1980-87, z przerwami), *Nowych Książkach* (1980, 1985-86), *Nowym Medyku* (85-87), *Głosie Wybrzeża*, a także jego dodatku *Delta* (1985, 1987-2001; m.in. cykle felietonów: „Jak być pisarzem” w 1987-89, „W epoce zamętu” w 1990-92, „Tamtamy globalnej wioski” w 1997-2001), *Kulturze* (1985-86, 1988; podp. też aleph), *Tygodniku Kulturalnym* (1986-88; m.in. w 1987 cykl felietonów pt. „Literatura i jej obrzeża”), *Poezji* (1987-90; członek rady redakcyjnej), *Gazecie Nowej* (1992-93; m.in. cykl pt. „Mały słownik epoki zamętu”), *Gazecie Okszyńskiej* (1992-97; m.in. w 1992-96 cykl „Okolice literatury”), *Metaforze* (1994-2002), *Wiadomościach Kulturalnych* (1994-98), *Magazynie Gdańskim* (1995-2002; sekretarz redakcji), *Roczniku Sopockim* (1995-2002; tu m.in. omówienia książ-



żek autorów sopockich), *Trybunie* (1998-2002). Kontynuował działalność edytorską, m.in. jako współredaktor serii miniatur *Antologia Nowej Poezji Polskiej* (1988-2002) i serii *Biblioteka Rękopisów GTPS* (1992-2002). W 1995 został członkiem Prezydium Zarządu Głównego ZLP, w 1996-98 był sekretarzem Oddziału Gdańskiego Związku. Wyróżniony m.in. odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1973), Złotą Odznaką Janka Krasickiego (1978), Złotą Odznaką (1978) i Honorową Odznaką (1982) SZSP, medalami „Zasłużony dla Studenckiego Ruchu Dziennikarskiego (1975)” i „Zasłużony dla Kultury Studenckiej” (1978), Złotym Krzyżem Zasługi (1984), odznaką honorową „Za Zasługi dla Rozwoju Województwa Zielonogórskiego” (1987), Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (2002), Mieszka w Gdańsku.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Wstępowanie. [Wiersze]. Zielona Góra: Lubuskie Tow. Kult. 1963, 16 s.

2. Dojrzewanie. Sylwetki zasłużonych działaczy ruchu ludowego na Ziemi Lubuskiej. [Współaut.:] Z. Trziszka, I. Rybczyńska. Wstęp: S. Romanowski. Zielona Góra: 1965, 138 s. Woj. Kom. ZSL w Zielonej Górze. Wyd. Propagandy i Oświaty.

Zawiera sylwetki i reportaże; tu A.K.W.: Dojrzewanie [o F. Koperzel; Rekami czarnymi od pluga [o S. Okoniul]; Szkic do portretu [o B. Borowskiej]; – wspólnie z Z. Trziszka: Żołnierz i działacz [o I. Zalewskim]; Inżynier w fufajce; Klubowe drogi i bezdroża.

3. Strefa pamięci. [Wiersze]. Zielona Góra: Lubuskie Tow. Kult. 1965, 15 s.

4. Dom z płaskim dachem. [Powieść]. Wr.: Ossol. 1966, 148 s.

III nagroda w konkursie Ossol. i Oddz. Wrocławskiego ZLP.

5. Dziedzictwo. [Wiersze]. Wwa: LSW 1966, 66, [5] s.

6. Przestrzeń po człowieku. [Wiersze]. Pozn.: WP 1967, 65 s.

Cykle: Wstępowanie; Oschła upalność; Najbliżej; Dzwonne; Rzecz otwarta.

7. Zielone światło dla wampira. Program estradowy. [Współaut.:] M. Kuźel, J. Kotlica. Praprem. Zielona Góra, Estrada Ziemi Lubuskiej 1967.

8. Świadomość pokolenia. [Szkic literacki]. Wwa: Wyd. Kultury Zarządu St. ZMS 1968, 22 s., powiel. Dot. ruchu lit. młodych.

9. Lubuskie środowisko literackie. Informator. Zielona Góra: Lubuskie Tow. Kult. 1970, 106 s.

10. Próba uzasadnienia. [Wiersze]. Zielona Góra: Lubuskie Tow. Kult. 1970, 15 s.

11. Zapis z nieobecności. [Wiersze]. Wwa: ZSP 1971, 24 s. Przedr. zob. poz. 19.

Suplement do czasopisma *Orientacja* z lipca 1971.

12. Orientacja. Bibliografia zawartości 1965-1973. Wwa: Wydawn. RN [Rady Nacz.] ZSP 1973, 19 s. Suplement do 12 numerów pisma.

13. Rygor i marzenie. (Szkice o poetach trzech awangard). Łódź: WŁ 1973, 239 s.

Zawartość: Szkic do mapy „nowych ust” [rec.: S. Jaworski; U podstaw Awangardy]; „Woń rzeźni i róż”. (O erotyce Tadeusza Peipera); Wobec Przybosia; Przybóś 1968; Życie w czasie [rec.: J. Brzękowski; W Krakowie i w Paryżu]; „Między snem a niesnieniem”. (O poezji Jana Brzękowskiego); Kurek czyli ewolucje poetyki [dot. J. Kurka]; Jalu Kurek „Pamflet” – interpretacja [z tekstem wiersza]; Poezja pogranicza. (O twórczości Mariana Jachimowicza); Światopogląd katastroficzny. (O poezji Jana Śpiewaka); Piekła i raje wiałoźnaczności. (O poezji Zbigniewa Bienkowskiego); Metonimia świata. (O poezji Tymoteusza Karpowicza).

14. Tożsamość. [Wiersze]. Wwa: [b.w.] 1973, 21 s. *Generacje*. Ser. 2 t. 6. Przedr. zob. poz. 19.

15. Bezsenna jawa. Wiersze 1962-1976. Zielona Góra: Lubuskie Tow. Kult. 1977, 27 s.

16. O poezji Juliana Przybosia. [Szkic]. Wr., Kr.: Ossol. 1977, 53 s. PAN, Oddz. w Kr. Przedr. pt. O Przybosiu – nieco inaczej zob. poz. 21.

17. Formy obecności „nieobecnego pokolenia”. [Szkice literackie]. Łódź: WŁ 1978, 232 s.

Zawartość: Wstęp. – Między „kierowaniem” a „samosterowalnością” [dot. życia lit. i polityki kult. państwa]; Grupy literackie; Wydawnictwa; Zjazdy, sympozja, seminarja; Konkursy; Zmieniając nagle perspektywę [dot. ruchu lit. lat sześćdziesiątych].

18. Modele i formuła. Szkice o młodej poezji lat sześćdziesiątych. Wr.: Ossol. 1978, 226 s.

Zawartość: Kategoria pokolenia. – Modele i formuła: Pokolenie Orientacji; Tendencja formalistyczna; Modele i formuła. (Szkic o zaangażowaniu poezji); Erotyka jako metafizyka. – W kręgu Orientacji: Jedna z przygód pokolenia. (O poezji Janusza Żernickiego); „Wyprawa ratunkowa”. (O poezji Krzysztofa Gąsiorowskiego); „Wzwał języka przed rozpadem chroni”. (O poezji Zbigniewa Jerzyńskiego); Casus [M.] Stanclik; Przykłady rozwiązań. [I.] Koperski: godność i akt wyboru; [J.L.] Ordan: niepełna realizacja programu; [E.] Puzdrowski: sprzeczności poetyki; [S.] Polom: powrót modernyzm; [W.] Kawiński: antynomie realności i tożsamość podmiotu; [J.] Górzanski: od estetyzmu do katastrofizmu; Co nam zostało z tych lat? [o grupach poetyckich w 1960-1970].

19. Bezimienna nadzieja. (Wiersze z lat 1966-1978). Kr.: WŁ 1980, 59 s.

Cykle: Zapis z nieobecności [poz. 11]; Tożsamość [poz. 14]; Bezimienna nadzieja.

20. Ósma dekada. O świadomości poetyckiej „nowych roczników”. [Szkice]. Wr.: Ossol. 1982, 275 s.

Zawartość: Wstęp. – Moment wejścia; Spór o pokolenie; Z perspektywy życia literackiego; Model literatury; Świat przedstawiony; Przykłady rozwiązań. – Zakonczenie.

21. W kręgu „Zwrotnicy”. Studia i szkice z dziejów krakowskiej Awangardy. Kr., Wr.: WŁ 1983, 353 s.

Zawartość: Wstęp. – „Opadłe płatki kwiatu”. Tadeusza Peipera „Poezje pierwsze”; „Woń rzeźni i róż”. (O erotyce Tadeusza Peipera); Jak dziś czytać Peipera; O Przybosiu – nieco

inaczej [poz. 16]; Rygory wyobraźni wyzwolonej. (Trzy epizody międzywojennej poezji Jana Brzękowskiego: 1. O metarealizmie; 2. W kierunku problematyki społecznej; 3. Mity kolektywne i świadomość mityczna); Jana Brzękowskiego „szkice rozproszone”; Między *Zurotnicą* a *Almanachem Nowej Sztuki*. (O „Upałach” Jalu Kurka); Miejsce Wazyka; Szesnaście wierszy Mili Elin; „Płynnymi dłońmi rozsuwam twą nagłość...”. (Erotyka w systemie poetyckim Awangardy krakowskiej). – Zakończenie. (O pewnych konsekwencjach awangardowego programu poetyckiego).

22. Ruch literacki młodych – instytucje i struktura. [Współwyd. z:] T. Błażejowski: *Wokół „młodej prozy”*. Wwa: KiW 1985, 36.

23. Julian Przyboś i Awangarda Krakowska. Wwa: Jota 1990, 44 s. *Przew. po Lekturach*.

24. Cyprian Kamil Norwid „Poezje”. Wwa: Jota 1991, 46 s. *Przew. po Lekturach*.

25. Józef Czechowicz. Wwa: Jota 1991, 45 s. *Przew. po Lekturach*.

26. Krzysztof Kamil Baczyński i poezja pokoleń wojennego. Wwa: Jota 1991, 47 s. *Przew. po Lekturach*.

27. Miron Białoszewski. Poezje, proza. Wwa: Jota 1991, 47 s. *Przew. po Lekturach*.

28. Mirbad, 7. [Wiersze]. Wwa: Fundacja Sztuki na rzecz „Integracji”, Ofic. Wydawn. im. T. Peipera 1991, 104 s.

29. Krzysztof Kamil Baczyński – poezja, historia, los. Gdańsk: Wydawn. M. Rożak 1994, 57 s. *Analizy Lit.*

Na okładce tytuł: Krzysztof Kamil Baczyński – historia, poezja, los.

30. Największe skandale w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy w Polsce. [Publicystyka]. Gdańsk: Phanton Press International 1994, 214 s.

Podp.: Krzysztof Kościeszka.

31. Poezja Władysława Broniewskiego. Gdańsk: Wydawn. M. Rożak 1994, 64 s. *Analizy Lit.*

32. Suwerenne państwo obłoków. (Wiersze 1970–1992). Wwa: Anagram 1994, 85 s.

Cykle: Sekwencje, Świadczenia; Wzgórze Czaszki; Krzew gurejący; Z kronik. Nagroda Międzynarodowego Festiwalu Poetyckiego w Poznaniu za najlepszy tom poezji wyd. w 1994.

Wyd. osob. fragm. pt. Suwerenne państwo obłoków. Wersja próbna. Gdańsk: Gdańskie Tow. Przyj. Sztuki 1994, 16 s.

Podobizna rkpśu.

33. Twórczość Mirona Białoszewskiego. Gdańsk: Wydawn. M. Rożak 1994, 60 s. *Analizy Lit.*

34. W granicach doświadczenia. [Wiersze]. [Wstęp:] J. Muszyński. Zielona Góra: Muzeum 1994, [51] s. Edycja bibliofiliska.

35. Młot. [Wiersze]. [Gdańsk:] Gdańskie Tow. Przyj. Sztuki 1996, 6 s.

Suplement do: Czerdzieści wierszy. Zob. Prace redakcyjne poz. 38.

36. W odwróconej przepaści. [Wiersze]. Gorzów: Wydaw. B.J. Kunickiego 1996, 24 s. Wyd. bibliofilskie w nakł. 15 egz.

37. Horyzont zdarzeń. Cztery poematy. [Wiersze]. Pośl. opatrzył L. Żuliński. Zielona Góra: „Pro Libris” 1999, 72 s.

Zawiera: Mirbad, 7 [poz. 28]; Poranek jeszcze jeden; Młot; Miasto. (Notatki).

38. Widmowe światło wspólnoty. (Wiersze 1962–2001). Wybrał i wstępem opatrzył ... Pośl.: J. Koperski. Wwa: Anagram 2001, 224 s.

Cykle: Wstępowanie [poz. 1]; Bezimienna nadzieja [poz. 19]; Suwerenne państwo obłoków [poz. 32]; wersja kolejna.

39. Fenomen gdański. Pięć szkiców o instytucjach młodej literatury lat siedemdziesiątych. Gdańsk: Gdańskie Tow. Przyj. Sztuki 2002, 83 s.

Zawartość: Wstęp. – Fenomen gdański. (Wokół społecznych uwarunkowań „wchodzenia na rynek”). – „Litteraria” (1971–1977, 1984, 1988, 1989–1991) – Seria Borosa. – „Czerwona Róża”. (Przyczynek do strategii konkursów literackich). – Wspólność – po latach.

40. Morena, zima. Notatki do poematu. Gdańsk: Gdańskie Tow. Przyj. Sztuki 2002, 16 s.

41. W kręgu futuryzmu i awangardy. Studia i szkice. Wr.: Atut 2003, 286 s.

Zawartość: Przedmowa. – I: „Irrealna gwiazda”. O poezji Anatola Sterna; Stanisław Bruc – zapomniany poeta Nowej Sztuki; „Nowy klasycyzm” Stefana Kordiana Gackiego; Lekcja Wazyka; Kazimierz Brzeski i „Katarinka Warszawska”. (O peryferiach polskiego futuryzmu). – II: Peiper – Mickiewicz. Wokół „widen urywkowych”; Poemat miłosny Tadeusza Peipera; Źródła światopoglądu poetyckiego Juliana Przybośa – notatki; „Wiersze morskie” Juliana Przybośa; Trzy fraszki Juliana Przybośa. (Przyczynek do sporów literackich lat pięćdziesiątych); Jan Brzękowski; Dwa epizody międzywojennej twórczości Jana Brzękowskiego; Powieść i życie pozorne. (O prozie Jana Brzękowskiego). – Aneks: Czasopisma i publikacje zbiorowe polskich futurystów.

Studia i szkice w książkach zbiorowych i czasopiśmie, m.in.: *Czasopisma studenckie w PRL. Zesz. Prasozn.* 1972 nr 4 s. 17–32. – *Antynomie racjonalizmu. O twórczości lirycznej J.S. Leca.* W: *Myszę, że jestem...* Kr. 1974 s. 245–282. – „Tak rzecze Damon...”. (Młoda poezja po 1968 roku). *Teksty* 1974 nr 3 s. 52–79. – Bibliografia publikacji rodłowych w „Nadodrzcu” i innych wydawnictwach ciągłych w latach 1957–1973. W: *Spod znaku Rodła.* Zielona Góra 1975 s. 65–98. – Funkcje konkursów literackich. (Na przykładzie lat sześćdziesiątych). *Teksty* 1977 nr 5/6 s. 280–298. – Lubuskie środowisko literackie w latach 1955–1973. *Rocz. Lubus.* 1978 s. 223–254. – *Czasopisma studenckie w PRL.* (Zarys problematyki). W: *Prasa studencka.* Zielona Góra 1980 s. 9–52. – *Poezja – nieprofesjonalny ruch wydawniczy.* W: *IV Międzynarodowy Zjazd Tłumaczy Literatury Polskiej.* Wwa 1980 s. 27–

-40. — U schyłku dekady. (O sytuacji młodej literatury). *Alm. Ruchu Kult. i Artyst. SZSP* 1977/1980, wyd. 1980 [właśc. 1981] s. 105-118. — „Między snem i nieśnieniem”. Jan Brzękowski; Zakorzenie i tożsamość Aleksander Rymkiewicz. W: Poeci dwudziestolecia międzywojennego. Wwa 1982 t. 1 s. 119-147; t. 2 s. 135-157. — Fenomen gdański. (Wokół społecznych uwarunkowań strategii „wchodzenia” na rynek). *Gdań. Roczn. Kult.* 1985 s. 60-76 [dot. życia lit.]. — Gdańskie środowisko literackie po 1983 roku. *W Kręgu Książ.* 1987 nr 7 s. 19-27. — Notatki o światopoglądzie. W: Poeta jest jak dziecko. Wwa 1987 s. 385-402 [dot. pokolenia „Nowych Roczników” — twórców debiutujących po 1974]. — „Czerwona Róża”. (Przyczynek do strategii konkursów literackich). *Gdań. Roczn. Kult.* 1988 s. 97-111. — Kolektywny walor. (O sytuacji poety dziś). W: Poezja polska 1982/86. Wwa 1988 s. 21-38, przedr. w: Seminarium literackie „Moje miejsce: wczoraj i dziś”. Kr., Chorzów 1988 s. 64-90. — Pisarz, instytucja, państwo. Cz. 1-2. *Autograf* 1990 nr 4/5 s. 67-78, nr 6 s. 24-36 [dot. mecenatu lit. państwa w 1919-1948]; [Cz. 3]. *Akcent* 1993 nr 1/2 s. 168-180 [dot. sytuacji po r. 1948]. — Rynek, etos, posłannictwo... (O literaturze w warunkach gospodarki rynkowej). *Pracownia* 1992 nr 9 s. 59-72. — Czy musiało stać się, jak się stało? Notatki o genezie sytuacji i kresie pewnych złudzeń. W: Proza, proza, proza... T. 3. Kr. 1997 s. 393-404 [dot. cezur polit.-społ. w pol. literaturze współcz.]. — Notatki o genezie. W: Proza, proza, proza... T. 4. Kr. 1998 s. 374-383 [dot. światopoglądu pokolenia 1960]. — Wciąż jeszcze całość, choć z przecięwieństw zbudowana. W: Proza, proza, proza... T. 7. Kr. 2001 s. 415-425 [dot. poezji pol. XX w.].

Słuchowiska radiowe nadane przez zielonogórską rozgłośnię Polskiego Radia, m.in.: Nocą, gdy deszcz pada. Radio 1965. — Ziemia. Radio 1966. — Ciemność. Radio 1967. — Moralitet o powrocie. Etiuda słuchowiskowa. Radio 1968.

#### Prace redakcyjne

1. Tak – nie. Suplement do antologii poetyckiej „Wnętrze świata”. [Red.] J. Leszin-Koperski. [Wybór i oprac.:] J. Leszin-Koperski, R. Krynicki, ... Wwa: Rada Nacz. ZSP przy współdziałaniu ZAIKS, Studencka Ag. Wydawn. „Universitas” 1971, 110 s.

Uzupełnienie antologii poetyckiej kręgu Orientacji 1960-1970. — Zawiera m.in. art. A.K.W.: Grupy literackie 1960-1970; Czasopisma literackie młodych (1960-1970) [podp.: akw].

2. S. Czycz: Białe południe. [Wiersze]. [Wyboru w porozumieniu z autorem dokonał ...]. Wwa: Wyd. Kultury Prez. Dzielnicowej Rady Nar. Śródmieścia, Klub Międzynarodowej Prasy i Książki „Ruch” 1972, 23 s. *Generacje*. Ser. I t. 6.

3. J. Jankowski: Rytm miasta. [Wiersze]. Wybór i oprac. ... Wwa: [b.w.] 1972, 29 s. *Generacje*. Ser. 2 t. 5.

Na k. tytułowej autor podp.: Yeży Yankowski.

4. Debiuty poetyckie... [kolejno za l. 1973-1985]. Antologia. Wybór, oprac. i red.: J. Leszin-Koperski, ... [Wstęp] ... Wwa.

— 1973. Wyd. St. Przedsiębiorstwo Upowszechniania „Książka, Wiedza, Ruch” przy współdziałaniu ZG SZSP „Universitas” 1974, 83 s.

— 1974. Wyd. ZG SZSP i *Nowy Medyk* 1975, 72 s.

— 1975. Wyd. ZG SZSP 1976, 109 s. Wyd. nast. także 1986.

— 1976. Wyd. ZG SZSP 1978, 81 s.

— 1977. Wyd. ZG SZSP „Universitas” 1978, 141 s.

— 1978. Wyd. ZG SZSP „Universitas” 1979, 124 s.

— 1979. Wyd. MAW przy współpracy ZG SZSP „Universitas” 1980, 156 s.

— '80. Wyd. MAW przy współdziałaniu Rady Nacz. SZSP „Universitas” 1982, 114 s.

— 1981. Wyd. MAW 1983, 94 s.

— 82-83. Wyd. MAW 1986, 223 s.

— '84. Wyd. MAW 1986, 122, [6] s.

— '85. Wprowadzenie: J. Leszin-Koperski, ... Wyd. MAW 1990, 147 s.

5. M. Elin: Wachlarz z białych kwadratów. [Wiersze]. Zebrak, oprac. i posł. opatrzył ... Wwa 1974, 22 s. *Generacje*. Ser. 4 t. 9.

6. Z. Jerzyna: Bo myśl z siebie zaczęta... [Wiersze]. Wybór ... Wwa: 1974, 23 s. Klub Międzynarodowej Prasy i Książki. Ściana Wschodnia. ZG SZSP. *Generacje*. Ser. 4 t. 2.

7. Poezja Czerwonej Róży 1960-1973. Pod red. J. Leszina-Koperskiego i ... Wyboru wierszy dokonał Z.E. Wróbel. Wstęp ... Wwa: ZG SZSP 1974, 62 s.

8. Czasopisma studenckie w Polsce. Pod red. ... Wwa: SZSP ZG „Universitas”.

[Cz. I]. 1945-1970. 1975, 398 s.

Tu także teksty A.K.W., m.in. Wydawnictwa kręgu Orientacji, s. 267-280 [art.], oraz Bibliografia, s. 301-354 [dot. l. 1945-1972].

[Cz. 2]. 1971-1976. 1977, 303 s.

Tu także A.K.W.: Bibliografia, s. 271-303 [dot. l. 1971-1976].

9. L. Piwowar: Wszędzie woła głos poezji. [Wiersze]. Wybór i oprac. ... Wwa: ZG SZSP 1975, 31 s. *Generacje*. Ser. 5 t. 1.

10. Seminarium literackie 1975. Red.: J. Leszina, ... Wwa: RSW „Prasa – Książka – Ruch” – MAW 1975, 120 s.

Zawiera m.in. wybór wierszy nagrodzonych w konkursach literackich: „Debiuty poetyckie” i Turniej Jednego Wiersza w Wwie w 1973 i 1974.

11. Zielone krajobrazy. Antologia prozy pisarzy Ziemi Lubuskiej. Wybrał i napisał posł. ... Pozn.: WP 1975, 246 s.

12. Moment wejścia. Almanach młodej poezji Ziemi Lubuskiej. Wiersze wybrał, przedm. i notami biogr. opatrzył ... Pozn.: WP 1976, 207 s.

13. O sztukę czasu, w którym żyjemy. SZSP – inspirator i mecenas ruchu młodoliterackiego i wydawniczego. Seminarium literackie Warszawa, 24-25 V 1975. [Red.: J. Leszin, ...]. Wwa: MAW 1976, 120 s.

Tu także art. A.K.W.: Debiuty poetyckie 74.

14. Seminarium literackie 1976. Red.: J. Leszin, ... Wwa: ZG SZSP 1976, 79 s.

Zawiera wiersze wyróżnione medalem im. S. Grochowiaka oraz nagrodzone w Turnieju Jednego Wiersza w ramach ogólnopolskiego seminarium lit. „Debiuty poetyckie 75”.

15. Wobec własnego czasu. Dzienniki i wiersze. [Red.: J. Leszin, ... Wwa: ZG SZSP 1976, 345 s.

Wybór tekstów nadesłanych na konkurs na dziennik twórcy – artyści – działacza oraz konkurs poetycki „Pokolenie, które wstępuje”.

16. Generacje 1971-1976. Antologia. Wybór, oprac. i red.: J. Leszin-Koperski, ... Wstęp ... Wwa: ZG SZSP „Universitas” 1977, 110 s. Zob. suplement poz. 18.

17. J. Brząkowski: Szkice literackie i artystyczne 1925-1970. Wybrał, oprac. i wstępem poprzedził ... Kr.: WL 1978, 325 s.

18. W. Szymanowicz: Dałem Ci się złapać na tym jak skubię serce po kawalku. [Wiersze]. Wybór, oprac. i red.: J. Leszin-Koperski, ... Wstęp ... Wwa: ZG SZSP 1978, 51 s.

Suplement do antologii Generacje 1971-1976 [poz. 16].

19. W oddechu burzy. [Wybór wierszy]. Wybór, oprac. i red.: J. Leszin-Koperski, ... [B.m.w. 1978], 22 s. SZSP.

Wybór wierszy prezentowanych podczas XV Tygodnia Poetyckiego Stolicy. Wwa, 4-9 VI 1975.

20. Głosy. Almanach młodej bydgoskiej literatury i plastyki. [Red.] ... Bydg.: Kuj.-Pomor. Tow. Kult. 1979, 187 s.

21. T. Peiper: Poematy i utwory teatralne. Przedm., oprac. tekstu, komentarz ... Utwory „Z dróg wojennych” oprac. i komentarz: S. Jaworski. Kr.: WL 1979, 821 s.

22. Studenckie grupy i kluby poetyckie. Wiersze, manifesty, samookreślenia. [Antologia]. Wybór, oprac. i red.: J. Leszin-Koperski, ... Wstęp ... Wwa: ZG SZSP 1979, 357 s.

23. Reportaże z Nadodrza. Wybrał i napisał wstęp ... Pozn.: WP 1980, 217 s.

24. Pokolenie, które wstępuje 1975-1980. Antologia. Wybór, oprac. i red.: J. Leszin-Koperski, ... Wstęp ... Wwa: MAW przy współpracy ZG SZSP „Universitas” 1981, 186, [14] s.

Zawiera wybór wierszy z tomów wyd. w cyklu „Debiuty poetyckie” [poz. 4].

25. T. Peiper: Na plaży. [Poemat]. Oprac. i wstępem opatrzył ... Gdańsk: WM 1982, 47 s.

26. A. Stern: Wiersze zebrane. Oprac. li przedm.] ... T. 1-2. Kr., Wr.: WL 1986, 572 + 551 s., tab.

27. W. Szymanowicz: Zaproszenie mnie do stołu. [Wiersze]. Wybór i oprac.: J. Leszin-Koperski, ... Wstęp ... Wwa: MAW 1986, 178 s., tab.

28. O skarbach w bytomskim zamku oraz inne podania i baśnie lubuskie. Oprac.: I. Koniusz, H. Rutkowska, ... Pozn.: WP 1987, 48 s.

29. J. Przyboś: Wiersze morskie. Oprac. i wstęp ... Gdańsk: WM 1987, 79 s.

30. B. Przyłuski: Poezje wybrane. Oprac. i wstępem poprzedził ... Wwa: PIW 1987, 271 s.

31. Czerwona Róża. 1960-1984. Antologia. [Wiersze]. Pod red. J. Koperskiego, E. Kuppera, ... Wwa: MAW 1988, 342 s., tab.

Tu także wiersze A.K.W.

32. J. Przyboś: Wilgna róża. Wiersze miłosne. Wybrał i wstępem opatrzył ... Wwa: MAW 1988, 167 s. Wyd. nast. Wwa: Anagram 1993.

33. W. Broniewski: Żyłem. Wiersze. Wybór i postł. ... Gdańsk: Graf 1993, 168 s.

34. C.K. Norwid: Czulość. [Wiersze]. Wybrał i wstępem opatrzył ... Wwa: Anagram 1993, 192 s. Wyd. 2 poszerz. tamże 1997, 223 s.

35. Poeci nobliści 1901-1993. Antologia. Wybrał, oprac. i wstępem poprzedził ... przy współpracy J. Koperskiego. Wwa: Anagram 1994, 349 s.

36. Jarosław Iwaszkiewicz: Póki się rodzi świat. W 100 rocznicę urodzin poety. [Wiersze]. Wybrał i wstępem opatrzył ... Wwa: Anagram 1994, 220 s.

37. Ranni róża. Poeci walczącej Warszawy. [Antologia]. Wybrał i oprac. ... Wstępem poprzedził P. Kuncewicz. Wwa: Anagram 1994, 368 s.

38. Czerdzieści wierszy. Almanach Biblioteki Rękopisów. (1992-1996). [Antologia]. Wybór i oprac. ... Gdańsk: Gdańskie Tow. Przyj. Sztuki 1996, 56 s. Zob. też Twórczość poz. 35.

39. [Tysiąc dziewięćset siedemdziesiąt cztery] 1974. Almanach bractwa poetyckiego pod wezwaniem ulicy Karmienia Zygmunta 18. [Opowiadania i wiersze; red.] ... Gdańsk: Gdańskie Tow. Przyj. Sztuki 1996, 49 s.

40. [Nr] ... Konkurs Poetycki o Laur „Czerwonej Róży”. Red. ... Gdańsk: Gdańskie Tow. Przyj. Sztuki.

– [Nr] 38. 1997, 15 s.

– [Nr] 39. 1998, 16 s.

– [Nr] 40. 1999, 15 s.

– [Nr] 41. 2000, 16 s.

– [Nr] 42. 2001, 16 s.

41. Z. Kałędkiwicz: Paradoxy i deliberacje. 777 aforyzmów. Z rys. autora. Wybór i posł. ... [Gdańsk:] Gdańskie Tow. Przyj. Sztuki 1998, 88 s.

42. A. Mickiewicz: Nad wodą wielką i czystą. W 200 rocznicę urodzin poety. [Wiersze]. Wybór ... Esej wstępny: J. Przyboś. Wwa: Anagram 1998, 257 s.

43. M. Elin: Szesnaście wierszy. Zebrał i oprac. ... Gdańsk: Gdańskie Tow. Przyj. Sztuki 1999, 23 s.

44. S. Przybyszewski: Confiteor; Synagoga szatana. Słowo o pisarzu: M. Kuncewiczowa. Wybór tekstów i oprac.: M. Koperska, Z. Jerzyna, ... Wwa: Anagram 1999/2000, 187 s.

45. T. Kałędkiwicz: [Dwa] 2% żołnierskiego poematu i inne wiersze. Wybór i oprac. ... Rys.: Z. Kałędkiwicz. [Gdańsk:] Gdańskie Tow. Przyj. Sztuki 2000, 63 s.

46. Żywe ognie. Wiersze miłosne poetek Młodej Polski. [Antologia]. Wybrał i oprac. ... Wstępem poprzedziła M. Szyszkowska. Wwa: Anagram 2001, 311 s.

47. Z. Kałędkiwicz: Mrok i cud widzenia. Szkice o sztuce z rysunkami autora. Wybór i oprac. ... Pelplin-Gdańsk: Bernardinum 2002, 224 s.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1971, 1980, 2002. — A.K. Waśkiewicz: Głosa do wiersza. *Nadodrże* 1975 nr 18 [Wypowiedź w ank.: Jak piszę wiersz; dot. wiersza „Oddech”]. — A.K. Waśkiewicz: Smutek mojej profesji. *Nurt* 1977 nr 2 [w cyklu red. „Szkoła krytyków”]. — Wywiady: Czuję się niedopolemizowany. Rozm. E. Kurzawa. *Nowe Książ* 1985 nr 5; Doświadczyć jak najwięcej. Rozm. P. Dumin. *Poezja* 1988 nr 10; Inne miasta, inni ludzie. Rozm. E. Kurzawa. *Gaz. Nowa* 1993 nr 40, 45; Biało-szewski chciał być socrealistą. Rozm. K. Szymoniak. *Nowy Nurt* 1994 nr 10; U progu tysiąclecia. Rozm. B. Budzińska. *Akant* 1999 nr 3.

SWPP 2 (F. Lichodziejewska). — PP (F. Lichodziejewska). — LP XX w. (red.).

[Dziedzictwo] T. Nowak: Akt szukania. *Tyg. Kult.* 1966 nr 29; K. Orzechowski. *Agora* 1966 nr 12. — H. Bereza. *Nadodrże* 1967 nr 7, przedr. rozszerz. w rozdziale: Początki jednego środowiska. Proza autorów zielonogórskich. W tegoż: Prozaiczne początki. Wwa 1971 [rec.: Dom z płaskim dachem]. — [Przestrzeń po człowieku:] M. Garbala: Świadomy siebie. *Agora* 1967 nr 18; K. Nowicki: Kwarantanna. *Współczesność* 1967 nr 19. — [Dom z płaskim dachem:] L. Wysocka: Chybięno zamierzenia. *Agora* 1967 nr 15; E. Zysman: Wsi spokojna, wsi zmieniona. *Współczesność* 1967 nr 13; B. Żurkowski: Miejsce do opisania. *Orientacja* 1967 nr 2. — [Przestrzeń po człowieku:] R. Krynicki: Lista nieobecności. *Nadodrże* 1968 nr 12; L. Sokół. *Poezja* 1969 nr 3. — J. Pluta: Rzetelne kompendium. *Nadodrże* 1970 nr 15 [rec.: Lubuskie środowisko literackie]. — L. Szaruga: Poezja spraw ostatecznych. *Nadodrże* 1972 nr 7 [rec.: Zapis z nieobecności]. — S. Jaworski: „Od arkadii do apokalipsy”. *Nadodrże* 1973 nr 15 [rec.: Rygor i marzenie]. — J. Pluta: Przewodnik po „Orientacji”. *Nadodrże* 1973 nr 24 [rec.: Orientacja]. — M. Plachecki: Dajmy spokój Peiperowi. *Literatura* 1973 nr 44, polem.; S. Sterna-Wachowiak. *Litery* 1974 nr 4 [rec.: Rygor i marzenie]. — [Tożsamość:] I. Smółka: Ocalenie tożsamości. *Nadodrże* 1973 nr 7; S. Sterna-Wachowiak: Istnienie w drugim. *Konfrontacje* 1973 nr 2. — [Rygor i marzenie:] K. Lubelski: Przemiany i kontynuacja awangardy. *Ruch Lit.* 1974 nr 2; F. Fornalczyk: Przy-po-

mina, aby nie dokonywać wątpliwych odkryć. *Twórczość* 1975 nr 1. — L. Szaruga: Tożsamość, która ocala. *Nadodrże* 1975 nr 14 [dot. twórczości poetyckiej i krytycznej A.K.W.]. — A. Zawada: *Twórczość* 1975 nr 3 [rec. oprac.: Debiuty poetyckie 1973]. — L. Herbst: Co najciekawsze w prozie lubuskiej? *Nadodrże* 1976 nr 3 [rec. oprac.: Zielone krajobrazy]. — S. Sterna-Wachowiak: Monografia czasopism studenckich. *Twórczość* 1976 nr 8 [rec. oprac.: Czasopisma studenckie w Polsce. 1945-1970]. — B. Kierec: Nagi, otwarty, dany na łup światła, krwawiący. *Nadodrże* 1977 nr 16, przedr. w tegoż: Teatr daremny. Wr. 1980 [rec.: Bezsenność jawal]. — A. Zawada: „Generacje”, czyli otwarta antologia. *Alm. Ruchu Kult. i Artyst. SZSP* 1973-1976 wyd. 1977 [dot. m.in. pracy A.K.W. nad serią „Generacje”]. — A. Zawada: Poezja racjonalnego symbolu. *Poezja* 1977 nr 3 [dot. twórczości poetyckiej A.K.W.]. — W. Huzik: Portrety. A.K.W. *Nowy Medyk* 1978 nr 20. — J. Kryszak: Lekcja Przybosa. *Nadodrże* 1978 nr 12 [rec.: O poezji Juliana Przybosa]. — B. Kunda: W kręgu mitu Orientacji. *Życie Lit.* 1978 nr 34 [rec.: Modele i formuła]. — Z. Mentzel: Nieznani spadkobiercy. *Polityka* 1978 nr 37 [rec. oprac.: Czasopisma studenckie w Polsce. 1945-1970; 1971-1976]. — [Modele i formuła:] A. Nasilowska: Apel. *Literatura* 1978 nr 40; S. Tomala: Powtórka z orientacji. *Mies. Lit.* 1978 nr 10; S. Beres: Ojciec chrzestny nieobecnego pokolenia. *Odra* 1979 nr 4; G. Dziamski: Zostały tylko wiersze. *Nurt* 1979 nr 10. — K. Frejdlch: Manko. *Odgłosy* 1979 nr 10, polem.; A.K. Waśkiewicz. *Tamże* 1979 nr 13 [dot.: Formy obecności „nieobecnego pokolenia”]. — A. Goren: Uzupełnienia. *Literatura* 1979 nr 3 [rec. oprac.: J. Brzękowski: Szkice literackie i artystyczne 1925-1970]. — J. Kryszak: Przegrana formalizmu. *Nadodrże* 1979 nr 6 [rec.: Modele i formuła]. — Cz. Markiewicz: Dobrze, a więc źle. *Nadodrże* 1979 nr 25 [rec. oprac.: Studenckie grupy i kluby poetyckie]. — [Formy obecności „nieobecnego pokolenia”:] A. Nowak: Krytyka jako dokumentalizm. *Literatura* 1979 nr 12; T. Soldenhoff: Kilka uwag na marginesie „Form obecności „nieobecnego pokolenia”. *Nowy Wyraz* 1979 nr 7; S. Tomala: Dokument operacji uczestniczącej. *Mies. Lit.* 1979 nr 6. — W. Władysław. *Kwart. Hist. Prasy Pol.* 1979 nr 1 [rec. oprac.: Czasopisma studenckie w Polsce. 1971-1976]. — S. Beres: Młoda kultura na rozdrożu; A. Zawada: Zwinięty organizm kultury. W: Prasa studencka. Zielona Góra 1978 [rec. oprac.: Czasopisma studenckie w Polsce. 1971-1976]. — [Formy obecności „nieobecnego pokolenia”:] M. Graszewicz: „Stabe” pokolenie. *Poezja* 1980 nr 2; W. Ligeża. *Ruch Lit.* 1980 nr 3 [dot. także: Modele i formuła]. — A. Zawada: „Tendencja formalistyczna”. *Twórczość* 1980 nr 2, przedr. w art. pt. W kleszczach programu. W tegoż: Wszystko pokruszone. Wwa 1985 [rec.: Modele i formuła]. — [Bezimienna nadzieja:] M. Krassowski. *Życie Lit.* 1981 nr 31; A. Ogrodowczyk: Próby symbolizmu. *Nadodrże* 1981 nr 16; A. Zawada: Poezja dla dwunastu? *Twórczość* 1981 nr 10, przedr. w art. pt. W kleszczach programu. W tegoż: Wszystko pokruszone. Wwa 1985. — J. Morón: Miejsce poetów Awangardy Krakowskiej. *Życie Lit.* 1983 nr 28 [rec.: W kręgu „Zwrotnicy”]. — Z. Trziszka: Chłopskość z wyboru. *Tyg. Kult.* 1983 nr 45. — T. Złotoryzki: Przez mgłę. *Nowe Książ* 1983 nr 9 [rec.: Ośma dekada]. — [W kręgu „Zwrotnicy”:] S. Beres: Posąg Awangardy w opuszczonej trykocie. *Twórczość* 1984 nr 1; T. Błażewski: W kręgu Awangardy krakowskiej. *Mies. Lit.* 1984 nr 4. — J.Z. Brudnicki: Debiuty, gry i zabawy literackie w latach siedemdziesiątych. *Poezja* 1984 nr 3 [rec. oprac.: Pokolenie, które wstępuje 1975-1980]. — A. Buck: Nowe interpretacje literatury kręgu „Zwrotnicy”. *Nowe Książ* 1984 nr 2 [rec.: W kręgu „Zwrotnicy”]. — [Ośma dekada:] M. Orski: Ośma minęta (dla Waśkiewicza). *Odra* 1984 nr 7/8; A. Stanisławski: Bez przewodników, kompasu, jedynie z przekonaniem o celowości wyprawy. *Kontrasty* 1984 nr 4; A. Tchórzewski: Literacka socjotechnika, czyli inny W. *Poezja* 1984 nr 3; D. Ulicka: Reportaż z minionej pięćdziesiątki. *Mies. Lit.* 1984 nr 2. — L. Żuliński: Debiuty poetyckie. *Nowe Książ* 1985 nr 5 [rec. oprac.: Debiuty poetyckie 1981]. — A. Buck: A.K.W. — dokumentalista, zbieracz, redaktor czy edytor naukowy? *Student* 1986 nr 20. — [W sprawie Kudłasia. Druk



w *Tyg. Kult.* 1987 nr 10, 11, 12 (w cyklu: Literatura i jej obrzeża). Nawiaz. i polem.: J. Grabowski: W sprawie Kudasia [l. *Kultura* 1987 nr 12 (list do red.)]; J. Marx: Recensore, traditore. *Tamże* 1987 nr 17; T. Miłkowski: Rzeczy nie najgorsze. *Tamże* 1987 nr 19; E. Miszczaż Matuszewska, Z. Jerzyna, A. Rębowski, A.K. Waśkiewicz, L. Żuliński. *Tamże* 1987 nr 19 (listy do red.); L. Żuliński. Łapać złodzieja. *Fakty* 1987 nr 23. — L. Żuliński: Obecność i tożsamość. (O poezji A.K.W.). *Poezja* 1988 nr 10. — [Mirbad, 7.] J. Koryl: Poemat o czasie kolistym. *Twórczość* 1992 nr 6; Cz. Sobkowiak: W strefie doświadczenia. *Pracownia* 1992 nr 9; J. Fert. *Akcent* 1993 nr 3. — [Suwrenne państwo oboków:] A. Kronenberg. *Opcje* 1994 nr 4; L. Żuliński: Poeta w cieniu krytyka. *Wiad. Kult.* 1994 nr 15 (dot. także: W granicach doświadczenia); J. Fert: Poetycka próba suwerenności. *Akcent* 1995 nr 1; M. Kisiel: Symbolizm egzystencjalny. *Twórczość* 1995 nr 5, przedr. w tegoż: *Od Różewicza*. Kat. 1999. — M. Kisiel: Poezja jako sposób istnienia. (Nad wierszami A.K.W.). *Integracje* 1994/1995 cz. 30. — B. Budzińska: Odmiany potencjalności. *Metafora* 1996/1997 nr 27/28 [rec.: W granicach doświadczenia]. — B. Kierc: Doświadczenie które umarło się. *Autograf* 1997 nr 2, przedr. w tegoż: *Moje kochanki*. Wr. 2001 [rec.: Młod. — B. Kierc: Zejście do piekieł; L. Żuliński: Dziecię ruin. *Autograf* 1998 nr 5 [dot. poematu Miasto]. — L. Żuliński: Odwracanie przepaści. *Metafora* 1999 nr 39/40. — [Cztery poematy:] J. Kurowicz: Ruiny jako prywatna świętość. W tegoż: *Pochwała dystansu*. Wwa 2000; P. Majerski: W stronę autobiografii. *Słask* 2000 nr 9. — [Widmowe światło współnoty:] B. Budzińska: Tworzenie kwiatów. *Akcent* 2001 nr 12; B. Kierc: Podobny do świata; J. Kurowicz: Jak nie zmienia się świat. *Autograf* 2002 nr 1; Z. Kresowaty: Autowyznanie czy fraktale. *Akcent* 2002 nr 8; M. Wróblewski: Widmowe miasto. *Prz. Lit.-Artyst.* 2002 nr 7/8. — P. Majerski: Powrót awangardy. *Nowe Książ.* 2004 nr 1 [rec.: W kręgu futurizmu i awangardy].

B.T.

## WAŚKOWSKI Antoni 1885-1966

Krypt.: a.w., A.W.; W.; — wątpliwy: a.-wski.  
Poeta, dramaturg.

Urodzony 13 czerwca 1885 w Krakowie; syn Wawrzyńca Waśkowskiego, nauczyciela gimnazjalnego, i Teodory z Rogowskich; brat cioteczny Stanisława Wyspiańskiego. W 1898 przeprowadził się wraz z rodziną do Bochni, gdzie w państwowym gimnazjum w 1908 zdał maturę. W latach szkolnych uczył się rysunku pod kierunkiem S. Wyspiańskiego. Pierwsze wiersze opublikował w 1908 w miesięczniku młodzieży gimnazjum w Bochni *Pierwiosnek*. W 1908-13 studiował polonistykę i historię sztuki na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) w Krakowie. W tym czasie nawiązał współpracę z krakowskim dziennikiem *Głos Narodu*, w którym od 1908 publikował liczne wiersze oraz recenzje muzyczne i teatralne. Ogłaszał wiersze także w miesięczniku *Krytyka* (1910-13). W 1913-17 był asystentem w Muzeum Narodowym w Krakowie. W 1916 uzyskał absolutorium na UJ. W 1917-27 był sekretarzem Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych (TPSP) oraz redaktorem roczników tego towarzystwa (1923, 1925); drukował tu także wiersze, artykuły i recenzje w działach: „Kronika”, „Sprawozdania z książek”; podp. też A.W.). Ożenił się z Jadwigą Lipską. Około 1920 brał udział w organizowaniu ZZLP w Krakowie, następnie do 1929

był jego sekretarzem. Równocześnie do 1929 kontynuował studia malarskie pod kierunkiem Teodora Axentowicza. W 1925 podróżywał do Włoch. Przygotował wiele wystaw własnych obrazów w krakowskim TPSP. Wiersze, artykuły i recenzje muzyczne i teatralne ogłaszał nadal w *Głosie Narodu* (m.in. cykle: „Ruch muzyczny w Krakowie”, „Teatr Bagatela”, „Z ruchu muzycznego Krakowa”, „Z sal koncertowych”, „Z sal koncertowych Krakowa”, „Z sali koncertowej”, „Z sali Starego Teatru”, „Z Teatru Bagatela”, „Z Teatru im. Słowackiego”, „Wśród rymów i asonansów”; podp.: a.w., A.W., W.) oraz w czasopiśmie: *Nowa Reforma* (1924-27), *Nowości Ilustrowane* (1924-27), *Dziś i jutro* (1925-27), *Rodzina Polska* (1927-29), *Gazeta Warszawska* (1929-33), *Przegląd Powszechny* (1929-33; tu artykuły dotyczące teatru i plastyki). W 1930 otrzymał nagrodę m. Krakowa za całokształt pracy literackiej. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał nadal w Krakowie. Po wojnie kontynuował twórczość literacką. W 1963 otrzymał nagrodę literacką m. Krakowa. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1959). Zmarł 25 lutego 1966 w Krakowie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Sąd. Tragedia. Kr.: Nakł. autora 1909, 23 s.
2. Leł i Poleł, Widziadło sceniczne. Kr.: G. Gebethner i Sp. 1910, 32 s.
3. Dopust. Dramat. Praprem. Kijów 1912. Wyd. Kr.: Nakł. autora 1912, 53 s.
4. Stance. [Poemat]. Kr.: Druk. *Głosu Nar.* 1915, 13 s. Przedr. zob. poz. 6 lt. 11.
5. Błędne drogi. Romans współczesny. Kr.: I. Czernecki [1918], 214 s.
6. Poezje. T. 1-5. 1920-1932.  
[T. 1]. Wwa-Kr.: I. Czernecki [1920], 159 s.  
Zawiera m.in. cykle: Melancholia; Wędrownie ptaki; Słoneczne pola; Sonety; Na przełomie 1914-1919; Erotyki; Z Tatr. — nadto poematy: Elegia na zgon Lucjana Rydla; Stance [poz. 4]; Zawisza Czarny; W godzinach tęsknoty.  
[T. 2]. Wwa-Kr.: I. Czernecki 1921, 132 s.  
Zawiera m.in. cykle: Sonety; Szlakiem tęsknoty; Ballada; Pod moim niebem; Erotyki; Z księgi dnia dzisiejszego. — nadto poematy: Procesja; Sonata.  
[T. 3]. Wwa-Kr.: I. Czernecki 1923, 165 s.  
Zawiera m.in. cykle: Głogota; Z dziejowych godzin; W pustkowiu; Za błękitami; Morze; Z Tatr; W noc wigilijną; Kwitnące sady; Moja Wenus. — nadto poematy: O mowó polska; Polonez; Bolesław Chrobry.  
[T. 4]. Kr.: S.A. Krzyżanowski 1925, 141 s.  
Zawiera m.in. cykle: O pieśni moja; Moje rodzinne miasto; Pod lazurowym niebem; Liryki; Na Marginesie. — nadto poemat: Warneńczyk oraz wiersz: Cieniem Juliusza Słowackiego [poz. 8].  
[T. 5]. Rapsody. Miejsce Piastowe: Tow. Św. Michała Archanioła 1932, 131 s.

Zawiera m.in. cykle: Z ziemi ubóstwa; Proste drogi; W mojej pustelni; Z notatnika wakacyjnego, — oraz poematy: Rapsod śpiewa; Mieczysław I; Bolesław Chrobry; Mieczysław II; Warneńczyk; Jan Kazimierz.

7. Gwiazdy spadające. Powieść współczesna. *Głos Nar.* 1922 nr 122-159. Wyd. osob. Wwa: I. Czerniecki 1922, 179 s.

8. Cieniom Juliusza Słowackiego. [Wiersz]. *Nowości II* 1924 nr 15. Wyd. osob. Kr.: S.A. Krzyżanowski 1924, VI, 1 s. Przedr. zob. poz. 6 [t. 4].

9. Legenda. [Poemat]. Kr.: Nakł. autora 1926, 67 s.

10. Makryna. Dramat w 5 aktach z prologiem. Kr.: S.A. Krzyżanowski 1929, 172 s. Praprem. Kr., T. im. J. Słowackiego 1932.

Dot. M. Mieczysławskiej.

11. Opowieść księżycowa. [Poemat]. Kr.: [Druk.] *Głos Nar.* 1929, 15 s.

Wyd. w 150 numerowanych egz.

12. Kapłanka. Tragedia. Kr.: Księg. S.A. Krzyżanowski 1931, 39 s.

13. Szela. Sceny dramatyczne. Miejsce Piastowe: Tow. Św. Michała Archanioła 1931, 105 s.

14. Wikinda. Tragedia w 3 aktach. Miejsce Piastowe: Tow. Św. Michała Archanioła 1933, 129 s. Praprem. Kr., T. im. J. Słowackiego 1938.

15. Gwiazda Wawelu. Sceny dramatyczne. Miejsce Piastowe: Tow. Św. Michała Archanioła 1934, 191 s. Praprem. Kr., T. im. J. Słowackiego 1935.

16. Z moich wspomnień o Stanisławie Wyspiańskim. Miejsce Piastowe: Tow. Św. Michała Archanioła 1934, 68 s. Przedr. pt. Stanisław Wyspiański zob. poz. 18.

17. Stanisław Wyspiański. (W czterdziestolecie śmierci). [Katalog wystawy]. Kr.: Tow. Przyj. Sztuk Pięknych, Tow. Miłośników Książki 1947, 12 s.

18. Znajomi z tamtych czasów. Literaci, malarze, aktorzy (1892-1939). Kr.: WL 1956, 218 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 przejr. i uzup. 1960, 232 s., wyd. 3 1971.

Zawartość: Stanisław Wyspiański [poz. 16]. — Pochwała Bochni sprzed lat. — W kręgu znajomych i przyjaciół: Na pamiętkę naszej przyjaźni... Czarny kot; Przy czarnej kawie i absynce; Idąc na pejzaz... Sylwetki muzyczne: Władysław Zeleński — Polska księżniczka Weimaru; Poławiacze światła. — W Towarzystwie Przyjaciół Sztuk Pięknych. — Na drogach teatru krakowskiego: O teatrze, aktorach i widowni; [T.] Trzciniński w teatrze im. Słowackiego; Teatr Osterwy; Teatr im. Słowackiego za dyrekcji [K.] Frycza. — Ulubieni aktorzy — Teatr „Cricot”. — Dawni znajomi w dwudziestolecu.

19. Kraków w twórczości Wyspiańskiego. Kr.: WAG 1957, 72 s. Wyd. 2 tamże 1959.

20. Tu żył i tworzył Stanisław Wyspiański. Scenariusz ... [Oprac.] J. Domański. Oprac. graf. B. Róg-Rychel. Zdjęcia: O. Linke, J. Domański. Kr.: WAG 1957, kolumn 17 na 1 k.

## OPRACOWANIA (wybór)

SWPP I. — PP (M. Kotowska). — LP XX w. (red.). — RI 1966 (P. Grzegorzczak), przedr. w tegez: Twórcy i badacze kultury zmarli w latach 1956-1967. Cz. 2. Wwa 1986.

E. Woroniecki. *Krytyka* 1909 t. 4 [rec.: Sąd]. — E. Woroniecki. *Krytyka* 1910 t. 4 [rec.: Lel i Polell]. — K. Tetmajer: Powieść liryczna. *Maski* 1918 z. 6 [rec.: Błędne drogi]. — [Pozej:] L. Skoczylas: Liryk — wizjoner. *Głos Nar.* 1922 nr 7; R. Bergel: Poeta zadumy i tęsknoty. *Głos Nar.* 1923 nr 101. — R. Bergel. *Głos Nar.* 1923 nr 9 [rec.: Gwiazdy spadające]. — R. Bergel: Współczesny Kraków literacki. Cz. I. Kr. 1924. — A. Zahorska. *Prz. Powsz.* 1925 t. 167. — [Legenda:] S. Bednarski. *Prz. Powsz.* 1926 t. 172; R. Bergel: „Ostatni z rodu Mohikanin”. *Głos Nar.* 1926 nr 196; K.L. Koniński. *Mysł Nar.* 1928 nr 16. — [Makryna:] R. Bergel: Dramatyczna rewidacja legendy o Makrynie. *Głos Nar.* 1929 nr 189; F. Biela: Dramat o Makrynie Mieczysławskiej. *Prz. Współcz.* 1930 t. 32; J. Birkenmajer: Dramat o Makrynie Mieczysławskiej. *Mysł Nar.* 1930 nr 20; L. Skoczylas. *Głos Nar.* 1930 nr 203; J. Urban. *Prz. Powsz.* 1930 t. 185. — [Kaplanka:] L. Skoczylas. *Głos Nar.* 1931 nr 6; K. Czachowski. *Polonista* 1932 z. 3. — [Szela:] K.L. Koniński. *Prz. Powsz.* 1932 t. 194; L. Skoczylas: Krwawe widmo nad Europą. *Głos Nar.* 1932 nr 30. — L. Skoczylas. *Głos Nar.* 1932 nr 267 [rec.: Gwiazda Wawelu]. — E. Korecki: „Wikinda” dziecie romantyzmu. *Głos Nar.* 1933 nr 136-138 [rec.: Wikinda]. — [Gwiazda Wawelu:] K. Irzykowski. *Rocz. Lit.* 1934; L. Skoczylas. *Głos Nar.* 1934 nr 296. — K. Czachowski: A.W. jako poeta. *Dz. Pol.* 1949 nr 140. — [Znajomi z tamtych czasów:] K. Barański: Jeszcze raz o Krakowie. *Życie Lit.* 1957 nr 3; J. Susul: Wspomnienia W. Tęg Powsz. 1960 nr 19; T. Wróblewska: Kartki z odległej epoki. *Noua Kult.* 1960 nr 26. — R. Kosiński: A.W. W tegez: Głowy podwawelskie. Kr. 1965. — W. Zechenter: Wspomnienie o A.W. *Życie Lit.* 1968 nr 10. — B. Rogatko: W kręgu krakowskiej bohemy. *Nowe Książ.* 1971 nr 15 [rec.: Znajomi z tamtych czasów].

M.K.-K.

WAŚNIEWSKI Jan  
1896-1945

Pseud.<sup>1</sup>: Chłast; Grzegorz Topola; Wieruszyn. Prozaik.

Urodzony 26 listopada 1896 w Dąbrowie Górniczej; syn Józefa Waśniewskiego, technika górniczego (potem nadsztygara), i Marianny Stanisławy z Rosnowskich, nauczycielki. Od 1902 mieszkał z rodzicami we wsi Krząk w powiecie olkuskim. Uczęszczał początkowo do Szkoły Handlowej w Kielcach, a następnie w 1909-14 do Szkoły Handlowej w Będzinie. Z chwilą wybuchu I wojny światowej zgłosił się ochotniczo do Legionów Polskich. Zwolniony ze służby po 10 miesiącach, podjął w 1915 studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego (UJ; początkowo słuchacz nadzwyczajny). W tymże roku debiutował jako satyryk i felietonista na łamach wydawanej w Dąbrowie Górniczej *Gazety Polskiej*; z piśmem tym współpracował do 1916. Po złożeniu w 1916 uzupełniającego egzaminu maturalnego (w I Gimnazjum Polskim w Częstochowie) kontynuował, już na prawach słuchacza zwyczajnego, studia na UJ. W 1918 wstąpił ochotniczo do Wojska Polskiego i brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej; w 1920

<sup>1</sup>Wg inf. J. Lisa: Jan Waśniewski. Kat. 1988.

zakończył służbę w stopniu plutonowego w 3. Kompanii Zapasowej Saperów, Od stycznia 1921 studiował historię na Uniwersytecie Warszawskim (UW). Równocześnie uczył historii i nauki obywatelskiej w Gimnazjum im. T. Czackiego oraz na kursach maturalnych w Warszawie. W tymże roku ogłosił na łamach *Robotnika* pierwsze opowiadanie pt. „Wizyta” (nr 293, 295, 297, 298). W 1923 ukończył studia na UW i uzyskał tytuł magistra historii. Pracował nadal jako nauczyciel w szkołach średnich, najpierw w 1923–27 w Radomiu w Gimnazjum im. M. Konopnickiej, Gimnazjum im. J. Kochanowskiego oraz w Seminarium Nauczycielskim, potem (w 1927/28) w Dąbrowie Górniczej w Gimnazjum Żeńskim Emilii Zawidzkiej, a od 1928 ponownie w Warszawie, m.in. w Gimnazjum im. M. Reja oraz w Gimnazjum Kazimierza Nawrockiego. W 1929 ożenił się z Aleksandrą Gadomską (później rozwiedzeni). W 1931 uzyskał dyplom nauczyciela szkół średnich i seminariów nauczycielskich. Rozwijał twórczość literacką; powieści, opowiadania, felietony, recenzje i artykuły (podp. także: Chłast, Grzegorz Topola, Wieruszko) publikował m.in. w *Nowej Reformie* (1928), *Tygodniku Ilustrowanym* (1930, 1935–36), *Robotniku* (1931–34), *Epoce* (1933; w dziale „Najnowsze książki”), *ABC* (1934–36; m.in. cykl felietonów pt. „Pogawędki niedzielne”) oraz tygodniku *Prosto z mostu* (1935–36; m.in. cykl felietonów pt. „Z duchem czasu”). Od 1930 współpracował z działem kulturalnym rozgłośni warszawskiej Polskiego Radia; występował na antenie początkowo jako spiker, a potem kierował działem audycji dla robotników i przygotowywał montaż, felietony, słuchowiska oraz programy publicystyczne (do 1939). Ożenił się z Leokadią Jarosiewicz. Po wybuchu II wojny światowej brał udział w kampanii wrześniowej (w oddziale saperskim). W czasie okupacji niemieckiej mieszkał w Warszawie. Pracował w magistracie, w dziale spraw komunalnych (nadzorował stan dróg) oraz uczył w I Państwowej Szkole Handlowej. Równocześnie był wykładowcą historii na tajnych kompletach. Kontynuował twórczość literacką; pisał w tym czasie dramaty pt. „Kariery”, powieści „Pusta” i „Przed zagładą” (nowa wersja) oraz pracę publicystyczną „Między przeszłością a przyszłością, (Próba syntezy psychiki narodowej)”. Po wybuchu powstania warszawskiego, w pierwszych dniach sierpnia 1944 został aresztowany i wywieziony na roboty przymusowe do Niemiec, najpierw do huty w Essen, a potem do zakładów metalurgicznych w miejscowości Laasphe w Westfalii. Zmarł (na zapalenie płuc) tamże 5 kwietnia 1945.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Przed zagładą. [Powieść]. *Nowa Reforma* 1928 nr 91–125.

2. Na podszybiu. Powieść górnicza. *Robotnik* 1932 nr 126–242. Wyd. osob. Wwa: Rój 1932, 262 s.

3. Ognie w pirytach. [Powieść]. *ABC* 1934 nr 168–261. Wyd. osob. Wwa: Rój 1935 [antyd. 1934], 258 s. Wyd. nast. Wwa: B. Matuszewski 1948.

4. Po dniuńce. (Opowiadania). Wwa: Rój 1938, 275 s.

Zawartość: Wstęp. — Mogilki pod lasem; Pichac zzo Olkusz; W Dąbrowie Górniczej; Odwiedziny z daleka; Bracio Śwarconiki; Downe casy.

## OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — ŚISB (K. Fazan). — LP XX w. (M. Fazan).

E. Breiter. *Wiad Lit.* 1935 nr 2 [rec.: Ognie w pirytach]. — [Po dniuńce:] T. Bujncki: Gawędy Olkuszan. *Słowo* 1938 nr 199; A. Jestonowski: Dawne czasy i dawni ludzie. *Prosto z Mostu* 1938 nr 25; J. Putrament: Wśród nowych powieści polskich. *Sygnali* 1938 nr 58 [m.in. dot.: Po dniuńce]; S. Rembek: Autentyzm i gwara w literaturze. *Polityka* 1938 nr 17; W. Rogowicz. *Epoka* 1938 nr 35. — Z. Hierowski: J.W. — epik górniczego Zagłębia. *Śl. Lit.* 1953 nr 8. — J. Saloni: Wspomnienie o J.W. *Zar. Śl.* 1959 z. 3. — M. Warneńska: W cieniu „Katarzyny”. *Kat.* 1961 [m.in. o J.W.], przedr. zmien. pt. O podszybiu i płonących pirytach. W teście: Niegasnące ognie. *Kat.* 1987. — J. Pierzchała: Legenda Zagłębia. *Wyd. 2 zmien. Kat.* 1971, *passim*. — J. Lis: Jan Waśniowski. *Kat.; Katowickie Tow. Społ.-Kult.* 1988, 15 s.

B.T.

WAT Aleksander  
1900–1967

Właściwe imię i nazwisko: Eli (później Aleksander Elias) Chwata  
Pseud.: a.w.; A.W.; aw; Stefan Bergholtz; — wspólnie z Anatolem Sternem: Cezet.  
Poeta, prozai, eseista, tłumacz.

Urodzony 1 maja 1900 w Warszawie w rodzinie mieszczańskiej; syn Mendla Michała Chwata, znawcy Talmudu, zarabiającego dorywczo buchalterią oraz handlem, i Rozalii z Kronsilberów; brat Seweryny Broniszówny, aktorki. Uczył się w domu, a także uczęszczał w 1911–14 do rosyjskiego gimnazjum rządowego, w 1916 do Gimnazjum Jakuba Finkla, od 1917 do Gimnazjum Rocha Kowalskiego w Warszawie, w którym w 1918 zdał maturę. Następnie studiował do 1926 (z przerwami) filozofię na Uniwersytecie Warszawskim. W 1918 zapoczątkował wraz z Anatolem Sternem działalność warszawskiej grupy futurystów (drugiej po krakowskiej). Od 1919 brał udział w wystąpieniach oraz ogłaszał utwory w almanachach i jednodniówkach futurystycznych: *Tak* (1919), *To są niebieskie pięty, które trzeba pomalować* (1920), *Gga. Pierwszy polski almanach poezji futurystycznej* (1920; tu cykl „fruwające kiecki” oraz napisany wspólnie z A. Sternem futurystyczny manifest „Prymitywiści do narodów świata i do Polski”), *Nieśmiertelny tom futuryzm* (1921), *Nuz w bżuhu* (1921), a także w czasopiśmie awangardy poetyckiej *Nouva Sztuka* (1921–22). Związany był również z Awangardą Krakowską, skupioną wokół czasopisma literacko-artystycznego *Zwrotnica*, na

którego łamach publikował swoje wiersze (1922). Ogłaszał też artykuły i wiersze w *Nowej Kulturze* (1923-24) i *Almanachu Młodej Sztuki* (1924-25), ostatnim piśmie futurystów. Równocześnie w 1919-21 pisał dla zarobku opowieści fantastyczne, które publikował anonimowo w wydawnictwach brukowych. Latem i jesienią 1920 odbywał służbę wojskową w Ostrowie Wielkopolskim. W 1924 założył ze Stanisławem Bruczem i Henrykiem Berlewim agencję reklamową Reklamo-Mechano (działała bardzo krótko). Od tegoż roku należał do ZZLP. W 1926 odwiedził po raz pierwszy Paryż. W 1927 zawarł związek małżeński z Olą (Paulina) Lewówną. Współpracował z Towarzystwem Wydawniczym „Rój” jako redaktor *Biblioteczki Historyczno-Geograficznej* i lektor. Zajął się również w drugiej połowie lat dwudziestych pracą przekładową z literatury rosyjskiej, amerykańskiej, francuskiej i niemieckiej. Uczestniczył w spotkaniach tzw. kółka marksistowskiego, które powstało po zamknięciu w 1928 czasopisma *Dźwignia*. Był współzałożycielem i redaktorem utworzonego w 1929 z inicjatywy tego środowiska *Miesięcznika Literackiego*, nieoficjalnego organu KPP, zamkniętego w 1931 po aresztowaniu zespołu redakcyjnego; przebywał wówczas około trzech miesięcy w więzieniu. W 1929 odbył podróż do Berlina (nawiązał tu kontakty z komunizującymi pismami *Die Linkskurve* i *Die Sturm*) oraz do Paryża. Od tegoż roku do 1931 kierował Spółdzielnią Wydawniczą „Tom”. W 1930 został członkiem Polskiego PEN Clubu. Działał w Lidze Obrony Praw Człowieka i Obywatela. Od 1932 pracował jako kierownik literacki wydawnictwa Gebethner i Wolff. Po wybuchu II wojny światowej udał się do Lwowa, zajętego wkrótce przez ZSRR. Został członkiem Komitetu Organizacyjnego Pisarzy Lwowskich. Wszedł do zespołu redakcyjnego *Czerwonego Sztandaru*, dla którego przygotowywał reportaże miejskie i wykonywał prace korektorskie. Aresztowany wraz z grupą polskich poetów przez NKWD 24 stycznia 1940, przebywał najpierw w lwowskich więzieniach na Zamarstynowie i na Brygidkach, a następnie kolejno w więzieniach w Kijowie i na Łubiance w Moskwie. Po wybuchu wojny radziecko-niemieckiej został ewakuowany do więzienia w Saratowie. W tym okresie zbliżył się duchowo do chrześcijaństwa. Zwolniony na podstawie amnestii 20 listopada 1941, dotarł do Alma Aty, gdzie działała Delegatura Ambasady RP, która udzieliła mu pomocy. Odnalazł w tym czasie żonę i syna, zesłanych wiosną 1940 do Kazachstanu. Po opuszczeniu w 1942 ZSRR przez Armię Polską pozostał jednym z dwu przedstawicieli polskiego rządu emigracyjnego na obszarze Kazachstanu. Otrzymawszy od władz radzieckich nakaz opuszczenia Alma Aty, przeniósł się wraz z rodziną na początku 1943 do Ili. W marcu tegoż ro-

ku został aresztowany za odmowę przyjęcia radzieckiego paszportu i przewieziony do więzienia w Alma Acie, gdzie przebywał około trzech miesięcy. Po zwolnieniu mieszkał wraz z rodziną nadal w Ili, gdzie pracował m.in. jako nauczyciel w polskiej szkole, kierownik stołówki, a potem sklepu. W kwietniu 1946 powrócił do Polski i zamieszkał w Warszawie. Pełnił do 1948 funkcję redaktora naczelnego Państwowego Instytutu Wydawniczego. Był członkiem Zarządu Głównego (do 1948) i wiceprezesem Oddziału Warszawskiego ZZLP (jego członkostwo w Związku Zarząd odniósł już w 1944), członkiem Prezydium Rady Związków Artystycznych oraz Zarządu Polskiego PEN Clubu (1947-63). W 1947-49 współredagował tygodnik *Odrodzenie*. Publikował swoje utwory także w *Kuźnicy* (tu m.in. w 1948 nr 6-7 referat pt. „Antyzoil albo rekolacje na zakończenie roku”, wygłoszony na spotkaniu młodych pisarzy w Nieborowie) i *Twórczości* (1949, 1955-57). Kontynuowaną początkowo twórczość literacką przerwał, odrzucając proklamowany na szczecińskim Zjeździe Pisarzy Polskich w 1949 realizm socjalistyczny. Utrzymywał się z tłumaczeń z literatury rosyjskiej. W 1953 zapadł na chorobę powodującą ostre dolegliwości bólowe (zespół opuszkowy Wallenberga). Na przełomie sierpnia i września 1954 przebywał na leczeniu w Sztokholmie, a od listopada 1955 do lipca 1957 we Francji, korzystając z subwencji rządu polskiego. Leczył się w szpitalach w Paryżu i w uzdrowiskach na południu Francji, m.in. dłuższy czas w Menton Garavan (Alpy Nadmorskie). Powróciwszy do kraju kontynuował pracę literacką; w 1957-62 drukował wiersze, prozę i artykuły m.in. w *Nowej Kulturze*. Otrzymawszy stypendium Forda, powtórnie pojechał do Francji w lipcu 1959. Początkowo mieszkał w Paryżu. Uczestniczył w międzynarodowym spotkaniu poetów w Knokke-le Zoute. W styczniu 1960 przeniósł się do Nervi pod Genuą, gdzie pracował w wydawnictwie Umberto Silva jako redaktor kolekcji polskiej i rosyjskiej. We wrześniu 1961 powrócił do Francji, mieszkał okresowo w Maisons Laffitte pod Paryżem (w siedzibie redakcji *Kultury*). Dłuższe okresy spędzał w domu pisarzy La Messuguière w Cabris pod Grasse w Prowansji. Otrzymywał przez dwa lata stypendium New Land Foundation. W 1962 uczestniczył z referatem w konferencji poświęconej literaturze radzieckiej zorganizowanej w St. Anthony's College w Oxfordzie. W 1963, ze względu na trudności czynione przez władze polskie z rozszerzeniem ważności paszportu na Stany Zjednoczone, przyjął status emigranta. Wiersze, prozę, artykuły i przekłady ogłaszał sporadycznie w paryskiej *Kulturze* (1963-64) i londyńskich *Wiadomościach* (1964). Występował niekiedy w Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa. Od



grudnia 1963 do lipca 1965 przebywał na stypendium Research Fellow przy Center for Slavic and East European Studies w University of California w Berkeley. W tym okresie, ciężko chory, zaczął nagrywać swoje wspomnienia na taśmy magnetofonowe w czasie rozmów z Czesławem Miłoszem (ogłoszone pt. „Mój wiek” w 1977). Po powrocie do Francji zamieszkał w Antony pod Paryżem. Kontynuował sesje nagraniowe z Cz. Miłoszem. Pracował nad książką o Józefie Stalinie (nieukończona). Stan jego zdrowia stale się pogarszał, co doprowadziło go do śmierci samobójczej 29 lipca 1967 w Antony.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Ja z jednej strony i Ja z drugiej strony mego mopszelaznego piecyka. [Poemat proza]. Wwa: B. Skra-Kamińska 1920, 36 s. Przedr. zob. poz. 15, 16, 17 [t. 1].

2. Żyd Wieczny Tułacz. [Opowiadanie]. *Skamander* 1926 nr 47/48 s. 164-176. Wyd. osob. Lubl.: Wydawn. UMCS 2000, 43 s. Przedr. zob. poz. 3, 13 (t. 3), 16.

Przekł. niem.: Der Ewige Jude. W: A. Wat. Was sagt die Nacht? Ausgewählte Gedichte. [Przeł.] E. Kinsky. Bad Honnef 1991.

3. Bezrobotny Lucyfer. Opowieści. Wwa: F. Hoelsck 1927, 206 s. Wyd. nast. Wwa: Czyt. 1960, 134 s. Przedr. zob. poz. 13 (t. 3), 16.

Zawartość: Bezrobotny Lucyfer, Żyd Wieczny Tułacz [poz. 2]; Królowie na wygnaniu; Historia ostatniej rewolucji w Anglii; Czyście nie widzieli ulicy Golebiej?; Prima Aprilis; Hermoufrodyta; Niech żyje Europa! (Ze wspomnień byłego Europejczyka); Tom Bill – champion ciężkiej wagi – W wyd. z 1960 pominięto: Historia ostatniej rewolucji w Anglii; Niech żyje Europa! (Ze wspomnień byłego Europejczyka).

Przekł. ang.: Lucifer unemployed. [Przeł.] L. Vallee. Evanston, Ill. 1989, wyd. nast. tamże 1990, – włos.: Lucifero disoccupato. Roma [1994]; Lebreo errante. Roma [1995].

4. Polityka społeczna RP. [Faktomontaż]. Wyst. Pozn., Powsz. Wystawa Krajowa 1929. Druk fragm. pt. Dola robotnicza. *Pobudka* 1929 nr 53 s. 7-8. Napisane na zamówienie Min. Pracy i Opieki Społ.

5. Ucieczka Lotha. [Powieść]. Druk fragm.: *Twórczość* 1949 nr 8 s. 37-62; *Nouva Kult.* 1957 nr 45 s. 4-6. Wyd. osob.: Wstęp, oprac. tekstu i przyp.: W. Bolecki. Posł.: T. Venclova. Wwa: Czyt. 1996, 187 s.

Utwór nieukończony, nieznanie wcześniej fragm. odnalazł w 1991 T. Venclova w arch. A.W. w Beinecke Rare Book and Manuscript Library na Yale University w New Haven (USA).

6. Kobiety z Monte Olivetto. Sztuka w 4 aktach 5 odsłonach. [B.m.w. 1950], 81 k., masz. Druk z podtyt. Dramat w 3 aktach, 5 odsłonach. *Dialog* 2000 nr 12 s. 5-52. Wyd. osob.: Oprac. i przedm. opatrzył J. Zielński. Wwa: Bibl. Nar. 2000, 134 s.

7. Wiersze. Kr.: WL 1957, 179 s. Przedr. zob. poz. 15, 17 [t. 1].

Zawartość: Wiersze nowe [z l. 1956-1957, w cyklach]: W okolicach cierpienia; Sny; Inne; Obce miejsca, obce twarze. – Z wierszy dawniej drukowanych [7 utworów z l. 1942-1947].

Nagroda red. *Nowej Kult.* w 1957.

8. Semantyka języka stalinowskiego. Powst. 1962. Pierwodr. *Aneks\** 1979 nr 21 s. 56-70. Wyd. osob. Pozn.: NZS\* 1980, [16] s. Wyd. nast.: [B.m.w.\* 1981]; Pozn.: SIW [Studencka Inicjatywa Wydawn.]\* 1981. Przedr. w: Umysł w kajdanach. [B.m.w.\* 1978], Język totalitarny. Wwa\* 1981, wyd. nast.: [Wwa\* 1981], [Kr.\* 1983].

Skrót referatu pt. „Quelques aperçus sur les rapports entre la littérature et la réalité soviétique”, wygłoszonego w VII 1962 w St. Anthony's College w Oxford (druk fragm. *Dialogue*, Paryż 1962 [jesień]).

9. Wiersze śródziemnomorskie. Wwa: PIW 1962, 67 s. Przedr. zob. poz. 11, 15, 17 [t. 1].

Zawiera cykle: Pieśni wędrowca; Sny sponad Morza Śródziemnego, – oraz wiersz: Poezja.

Przekł. ang.: Mediterranean poems. [Przeł.]: Cz. Miłosz, R. Lourie, D. Brodsky, S. Grad. Ann Arbor, Mich. 1977.

10. Mój wiek. Pamiętnik mówiony. Powst. ok. 1966. Wyd.: Przedm.: Cz. Miłosz. Do druku przygot. L. Ciolkoszowa. Cz. 1-2. Londyn: Polonia Book Fund 1977, 373 + 392 s. Wyd. nast.: wyd. 2 popraw. tamże 1981; Wwa: Krag\* 1983; Wwa: NOWA\* 1980 [właśc. 1983]; [Kr.: „X”\* 1984]; Wwa: Czyt. 1990. Przedr. zob. poz. 17 [t. 2].

Wspomnienia z l. ok. 1918-1943 oprac. na podstawie nagrań na taśmach magnetofonowych 39 sesji-rozmów A.W. z Cz. Miłoszem.

Przekł. ang.: My century. The odyssey of a Polish intellectual. [Przeł.] R. Lourie. [Przedm.]: Cz. Miłosz. Berkeley 1988, – franc. Mon siècle. [Przeł.] G. Canio, J. Lajarrige. [Paris, Lausanne] 1989, – holend.: Mijn twintigste eeuw. [Przeł.] G. Rasch. Amsterdam 2001, – niem.: Jenseits von Wahrheit und Lüge. [Przeł.] E. Kinsky. Frankfurt am Main 2000. Adapt. teatr. Adapt. M. Makrowiecki. Wyst. Łódź, T. Studyny'83 1989.

11. Ciemne świedldo. [Wiersze]. Paryż: Libella 1968, 243 s. Przedr. zob. poz. 15, 17 [t. 1].

Zawartość: I. Ciemne świedldo. Wiersze z 1963-1967 r. – II. Wybór wierszy dawniejszych: Z tomu „Wiersze” [poz. 7]; Poemat „Wiersze śródziemnomorskie” [poz. 9]; Z czasopism 1920-1925; Ja z jednej strony i Ja z drugiej strony mego mopszelaznego piecyka [fragm. poz. 1]; Goś niecoś o Piecyku.

12. Ewokacja. [Wybór utworów]. Kr.: Wydawn. KOS\* [Krak. Ofic. Studencka] 1981, 116 s.

Zawartość: Ewokacja [wiersz]; Śmierć starego bolszewika. (Wspomnienie o Stiełkowie) [opowiadanie]; Klucz i hak. (O realizmie w Rosji) [esej]; Czytając [A.] Terca.

13. Pisma wybrane. Oprac. [filologiczne, rekonstrukcja tekstów]: K. Rutkowski. Londyn: Polonia.

T. 1. Świat na haku i pod kluczem. Eseje. 1985, XII, 241 s. Wyd. inne Kr.: „X”\* 1988. Wyd. nast. Wwa: Czyt. 1991.

Wyd. częściowe: pt. Pisma wybrane. Wwa: Reduta\* 1986, 122 s.; pt. Rapsodie polityczne. Eseje. Wwa, Wr.: Wers\* 1987, 105 s.



Zawartość: P. Wat: [Wstęp]. — K. Rutkowski: Nota redakcyjna. — Klucz i hak; Śmierć starego bolszewika [poz. 12]; Czytając Terca; Kilka uwag o związkach między literaturą i rzeczywistością sowiecką; Dziewięć uwag do portretu Józefa Stalina; Dostojewski i Stalin; Dostojewski i Donoso Cortés; Rapsodie polityczne. Uwagi starego czytelnika gazet o geometrii polityki; Prawdziwy początek Iwana Denisowicza. — W wyd. częściowym z 1986 pominięto: Klucz i hak; Śmierć starego bolszewika; Czytając Terca. — w wyd. pt. Rapsodie polityczne ze wstępem M. Lisowca pominięto nadto: Kilka uwag o związkach między literaturą i rzeczywistością sowiecką.

T. 2. Dziennik bez samogłosek. 1986, 225 s. Wyd. inne [Kr.] OL\* 1987. Wyd. nast. Wwa: Czyt. 1990. Przedr. uzup. zob. poz. 17 [t. 3].

Tytuł tomu nadany przez żonę (część tekstu została zapisana przez A.W. z pominięciem samogłosek). Zawartość: Moralia [notatki powst. 1953-1957]; Dziennik bez samogłosek [tu: zapiski datowane (zannotowane bez samogłosek): 22 X 1963-17 II 1964, 30 V 1964-21 VI 1964, 17 VI 1964, (z samogłoskami): 4 X 1963, 6 X 1963, 23 VII 1964, 18 II 1965-19 II 1965, w tym 3 opatrzone tytułami: Ewangelia jako arcydzieło literatury; O ciemnych poetach i ciemnych czytelnikach; Dlaczego piszę wiersze]; Kartki na wietrze [zapiski z l. 1966-1967].

Adapt. tv jako monodram w wykonaniu W. Kamasy: TV 1996.

T. 3. Ucieczka Lotha. Proza. 1988, VIII, 223 s. Wyd. inne [Kr.] Margines\* 1989.

Zawartość: Z wczesnych opowiadań Powieść; Sprzedawca snów; Prowokator. — Bezrobotny Lucyfer. (Opowieści) [poz. 3]; Żyd Wieczny Tułacz [poz. 2]; Bezrobotny Lucyfer; Niech żyje Europa! (Ze wspomnień byłego Europejczyka); Tom Bill — champion ciężkiej wagi; Prima Aprilis; Czyszczenie nie widzeli ulicy Gołębiej; Królowie na wygnaniu; Historia ostatniej rewolucji w Anglii; Hermafrodyta. — Ucieczka Lotha [fragm. poz. 5]. — Opowiadania z notatników [powst. 1953-1967]: Wątpliwości sultana; Bywalec; Śmierć w szpitalu; Po piąckiej nocy...; Żaby; Coś o potędze poezji; Omarchadzew. — Apendyks: Antyzoil albo kolekcje na zakończenie roku; O przetłumaczalności utworów poetyckich; Szkice o Krasińskim.

14. Wiersze wybrane. Wybór i oprac.: A. Micińska i J. Zieliński. Wwa: PIW 1987, 291 s.

15. Poezje zebrane. W oprac. A. Micińskiej i J. Zielińskiego. Kr.: Znak 1992, 564 s.

Zawartość: A. Micińska: A.W. — elementy do portretu. — Ja z jednej strony i Ja z drugiej strony mego mopożelaznego piecyka [poz. 11]. — Wiersze z lat 1920-1926 [m.in. cykl: fruwające kieckil]. — Utwory rozproszone z lat 1946-1948. — Wiersze (1957) [poz. 7]. — Wiersze śródziemnomorskie [poz. 9] — Wiersze rozproszone — Ciemne świedldo [poz. 11]. — Z przekładów [wierszy autorów:] M. Dobrolubow, I. Turgieniew, F. Schiller, M. Scève. — Z ineditów [tu m.in. cykle:] Przepisy do Książ Starego Testamentu; Z przypomnień florenckich; Z naszeptów magnetofonowych.

16. Bezrobotny Lucyfer i inne opowieści. Wybór i oprac.: W. Bolecki i J. Zieliński. Wstęp: W. Bolecki. Wwa: Czyt. 1993, 260 s.

Zawartość: Ja z jednej strony i Ja z drugiej strony mego mopożelaznego piecyka [poz. 11]. — Powieść [fragm. powst. 1922]. — Sprzedawca snów [powst. 1922]; Prowokator [powst. 1924]. — Bezrobotny Lucyfer. Opowieści [poz. 3]. — Mikronowele [z poz. 13 (t. 3)]: Wątpliwości sultana; Bywalec. (Z opowiadań mojej piastunki...); Śmierć w szpitalu; Po piąckiej nocy...; Żaby; Coś o potędze poezji; Omarchadzew.

17. Pisma zebrane. Wwa: Czyt.

[T. 1]. Poezje. Oprac. tekstu: A. Micińska i J. Zieliński. Posł. opatrzył J. Zieliński. 1997, 492 s.

Zawartość: Ciemne świedldo [poz. 11]. — Wiersze rozproszone. — Wiersze śródziemnomorskie [poz. 9]. — Wiersze [poz. 7]. — Utwory rozproszone z lat 1946-1948. — Wiersze z lat 1920-1926 [m.in. cykl: fruwające kieckil]. — Ja z jednej strony i Ja z drugiej strony mego mopożelaznego piecyka [poz. 11]. — Z jednodniówki „Tak”. — Z przekładów [wierszy autorów:] M. Dobrolubow, I. Turgieniew, F. Schiller, M. Scève. — Z ineditów [tu m.in. cykle z poz. 15:] Przepisy do Książ Starego Testamentu; Z przypomnień florenckich; Z naszeptów magnetofonowych.

[T. 2]. Mój wiek. Pamiętnik mówiony. Rozm. przeprowadził i przedm. opatrzył Cz. Miłosz. Do druku przygot. L. Ciołkoszowa. Cz. 1-2. Wwa: Czyt. 1998, 415 + 425. Zob. poz. 10.

[T. 3]. Dziennik bez samogłosek. Wyd. zmien. oprac. oraz przyp. i indeksem opatrzyli: K. i P. Pietrychowie. 2001, 577 s. Zob. poz. 13 (t. 2).

Wyd. uzup. o materiały odnalezione przez A. Kowalczykową w arch. A.W. w Beinecke Rare Book and Manuscript Library na Yale University w New Haven (USA). — Dodano m.in.: do części Moralia: Dodatek [prawdopodobnie z 1953], — do części Kartki na wietrze: Sytuacja: wiara-wiedza; Moja żona. — nadto Aneks: Po piąckiej nocy [poz. 13 (t. 3)]; Polska. (Baśń zimowa); Początki paszportyzacji; Trzy starości.

Wybory utworów w przekł.: ang.: With the skin. [Wybór wierszy]. [Przeł. i wyd.] Cz. Miłosz, L. Nathan. New York 1989, wyd. nast. London 1991. — niem.: Was sagt die Nacht? Ausgewählte Gedichte. [Wybór i przekł.] E. Kinsky. Bad Honnef 1991.

#### Przekłady

1. L. Brunn: Białe noce. (Prima balerina jego cesarskiej mości). [Powieść]. Wwa: Rój 1927, 188 s. Wyd. nast. tamże [1928].

2. M.H. Dupuy-Mazel: Gracz w szachy. T. 1-2. Wwa: Rój 1927, 127 + 141 s.

3. I. Erenburg: [Trzynaście] 13 fajek. [Opowiadania]. Wwa: Rój 1927, 215 s.

4. O. Henry: Bluff. [Opowiadania]. Wwa, Kr.: J. Mortkowicz 1927, 64 s.

5. O. Henry: Opowieści. Wwa: Rój 1927, 125 s. Wyd. nast. pt. Romans na promie. Wwa: Rój 1929. Na s. tytułowej wyd. 1 tytuł Romans na promie został przez wydawcę zaklejony kartką z tytułem Opowieści.

6. G. Bernanos: Pod słońcem szatana. [Powieść]. Wwa: Rój 1928, 333 s. Wyd. nast. z przedm. B. Pia-seckiego Wwa: Pasc 1949.

7. F. Dostojewski: Bracia Karamazow. [Powieść]. (Dzieła. Ser. 4. T. 1-6). Wwa: Rój 1928, 359 s. Wyd. nast. z podtytuł. Powieść w 4 cz. z epilogiem: (Z pism). Wwa: PIW 1959, tamże: wyd. 2 [!] 1970, wyd. 3 1978, (Dzieła wybrane. T. 4). 1984, wyd. 2 [!] (Dzieła wybrane). 1987; pod red. Z. Podgórcza. (Z Dzieł). London: Puls 1992; z posł. A. Drawicza Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1993; w oprac. J. Sma-

gi Wr.: Ossol. 1995. *BN* II, 237; Wwa: Prószyński i S-ka 2002.

8. O. Henry: Kryjówka Czarnego Billa. [Opowiadania]. Wwa: Rój 1928, 187 s.

9. O. Henry: Szlachetny farmazon. [Opowiadania]. Wwa: Rój 1928, 187 s.

10. W. Hugo: Ostatni dzień skazańca; Han z Islandii. [Powieści]. (Dzieła. Ser. 8. T. 3/4). Wwa: Bibl. Arcydzieł Literatury [1928], 234 s. Wyd. nast. Wwa: Bibl. Wielkich Pisarzy [1931].

Tu w przekł. anonim. A.W.: Ostatni dzień skazańca, s. 135-234. Inf. A.W. w ank. dla IBL PAN z 1967.

11. O. Henry: [Osiemset trzydzieści] 830 dolarów. [Opowiadania]. Wwa: Rój 1929, 182 s.

12. L. Tołstoj: Anna Karenina. Powieść, T. 1-6. (Dzieła. Pod red. J. Tuwima). Kr.: Wydawn. Gutenberga 1929, [ok. 1930], t. 1/2 161 + 167-320 s., t. 3/4 161 + 165-336 s., t. 5/6 168 + 173-354 s. Wyd. nast. Wwa: Bibl. Wielkich Pisarzy 1930 [właśc. 1929].

W wyd. nast. brak nazwiska tłumacza. — Wg wyjaśnień A.W. (min. ank. dla IBL PAN z 1967 i Kartki na wietrze. Zob. Twórczość poz. 13 t. 2 s. 204) nie był on tłumaczem powieści tylko adiutorem jednego tomu w przekł. B. Beaupré (tom drugi adiutowała I. Tuwim).

13. P. Benoit: Aksela. Powieść. Wwa: Rój 1930, 299 s. Wyd. nast. tamże 1936.

14. E. Glaeser: Rocznik 1902. [Powieść]. Wwa: Rój 1930 [antydat. 1929], 318 s.

15. P. Istrati: Rzeź na pustyni. [Powieść]. Wwa: Spółka Wydawn. „Biblion” 1930 [antydat. 1929], 174 s.

16. J. Wassermann: Krzysztof Kolumb, Don Kichot Oceanu. [Powieść]. Wwa: J. Mortkowicz 1931 [antydat. 1930], 274 s. Wyd. nast. [Pozn.]: Wielkop. Księg. Wydawn. 1949.

17. P. Omm: Podziemna dyktatura. Wojna alkoholowa w Stanach Zjednoczonych A.P. Przedm.: A. Nowaczyński. Wwa: Gebethner i Wolff [1932], XVI, 212 s.

18. I. Erenburg: Fabryka snów. Wwa: Rój 1933, 235 s.

Szkice o amér. wytwórniach film.

19. I. Erenburg: Dzień wtóry. Powieść. Wwa: Rój 1935 [antydat. 1934], 307 s. Wyd. nast.: Wwa: Iskry 1954, wyd. 2 tamże 1956.

20. E. Ludwig: Wodzowie Europy. Szkice z natury. Przeł.: S. Łukomski, [K. Bleszyński] K.Bł., ... Wwa: Rój 1935, 338 s.

Tu w przekł. A.W.: Motta, szwajcarski Europejczyk; Lloyd George, brytyjski Odyseusz; Venizelos, grecki Odyseusz.

21. H. Mann: Młodość króla Henryka IV. [Powieść]. Przeł.: ... (t. 1) i M. Wasermanówna (t. 2). Wwa: Rój 1936, 306 + 319 s. Wyd. nast.: Wwa:

KiW 1949; wyd. 2 [!] Wwa: Czyt. 1957, wyd. 3 tamże 1982; wyd. 4 Kat.: Książ. 1995.

W wyd. powojennych Melania Wasermanówna podp.: Maria Wisłowska.

22. J. Roth: Falszywa waga. [Powieść]. Wwa: Rój 1939 [antydat. 1938], 223 s. Wyd. nast.: Wwa: PIW 1961; London: Puls 1994.

23. M. Gorki: Wassa Żelaznowa. Sztuka w 3 aktach. Przeł.: O. Wat i ... Wyst. Olsztyn, T. im. S. Jaracza 1949. Wyd. Wwa: PIW 1951, 99 s. TV 1972. Przedr. w: M. Gorki: Utwory dramatyczne 1908-1935. (Pisma. T. 10). Wwa 1956.

24. O. Henry: Ostatni liść. [Opowiadania]. Wwa: KiW 1950, 141 s.

25. A. Gajdar: Dzieła. T. 1-2. Pod. red. ... Wwa: NK 1951, 457 + 525 s.

Wszystkie utwory (poza 2 przekładami autorstwa N. Druckiej i M. Górskiej) w tłum. A.W.: T. 1: A. Kononow: Arkady Gajdar; A. Gajdar: Zyciorys własny. — R.W.S.; Schron numer cztery; Dalekie kraje; Niech świeci Izob. poz. 35]. — T. 2: Tajemnica wojskowa; Błękitna filiżanka; Los dobosza [zob. poz. 31]; Czuk i Hek [zob. poz. 27]. — Drobne opowiadania: Na placu radzieckim; Wasyl Kriukow; Naboje; Na wojnę; Marusie; Sumienie. — Timur i jego drużyna [zob. poz. 28]; Gorący kamień; Przysięga Timura. — Notatki z frontu: Do broni, do broni, plemie komsomółu; Wojna i dzieci; Most i dzieci; Most; Przeprawa; Na przedniej pozycji.

26. A. Ostrowski: Panna bez posagu. Dramat w 4 aktach. Wyst. Wwa, T. Powsz. 1951. Wyd. Wwa: PIW 1954, 170 s.

27. A. Gajdar: Czuk i Hek i inne opowiadania. Wyd. 2. Wwa: NK 1952, 274 s. Zob. poz. 25.

Zawartość: Czuk i Hek; Dym w lesie; Dalekie kraje; R.W.S.

Wyd. osob. opowiadania Czuk i Hek: Wyd. 3. Wwa: NK 1954, 46 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 4-9 1956-1971.

28. A. Gajdar: Timur i jego drużyna. Wyd. 2. Wwa: NK 1952, 103 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 3-14 1953-1973 [właśc. 1972]. Zob. poz. 25.

29. A. Tołstoj: Car Fiodor Joanowicz. Tragedia w 5 aktach. Wyd. w: Antologia dramatu rosyjskiego. [T.] 1. Wwa: Czyt. 1952 s. 704-756. Wyst. Kr., T. Lud. 1974.

30. A. Gajdar: Dalekie kraje; Tajemnica wojskowa. Wyd. 2. Wwa: NK 1954, 217 s. Zob. poz. 25.

Wyd. osob. opowiadania Tajemnica wojskowa: Wyd. 3. Wwa: NK 1956, 150 s.

31. A. Gajdar: Los dobosza. Wyd. 2. Wwa: NK 1954, 119 s. Wyd. 3 tamże 1957. Zob. poz. 25.

32. W. Rozow: Stronica życia. Sztuka w 3 aktach, 6 odsłonach. Wyst. Wwa, T. Nowej Wwy 1954. Wyd. z uwagami insc. oprac. przez S. Bugajskiego Wwa: Czyt. 1956, 97 s.

33. I. Turgieniew: Nowizna. Powieść w dwóch częściach. Wwa: PIW 1954, 335 s. Przedr. w: I. Turgieniew: Dzieła wybrane. T. 2. Wwa 1981.

34. A. Gajdar: Błękitna filiżanka i inne opowiadania. Wyd. 2. Wwa: NK 1955, 72 s. Zob. poz. 25. Zawartość: Błękitna filiżanka; Gorący kamień. Schron numer cztery.

35. A. Gajdar: Niech świeci. Wyd. 2. Wwa: NK 1955, 78 s. Zob. poz. 25.

36. P. Tursun: Nauczyciel. [Powieść]. Przel. z ros. ... Wwa: NK 1955, 462 s.

37. A. Czechow: Opowiadania. 1883-1884. (Dzieła w 11 tomach. Pod red. i ze wstępem N. Modzelewskiej. T. 2). Wwa: Czyt. 1956, 459 s.

Zawiera przekł. 110 utworów; opowiadanie pt. „Kameleon” w przekł. J. Wyszomirskiego.

38. R. Leonhard: Śmierć Donkiszota. [Opowiadania]. Przedm.: L. Renn. Wwa: MON 1956, 315 s.

39. A. Gajdar: Trzy opowiadania. Przel.: ..., M. Górka. Wwa: NK 1959, 74 s. Tu w przekł. A.W. z poz. 25: Schron numer cztery; Błękitna filiżanka.

40. J. Genet: Pokojówki. [Utwór dramatyczny]. Przel. ... *Dialog* 1959 nr 6 s. 56-75.

41. [A. Siniawski] A. Terc: Opowieści fantastyczne. Przel.: J. Łobodowski, ... [Wstęp] ... Przel.: Inst. Lit. 1961, 219 s.

A.W. podp.: Stefan Bergholtz. — Tu w przekł. A.W.: Gotoleż.

#### Prace redakcyjne

1. Multatuli: Maks Havelaar. [Powieść]. Przel. B. Neufeldówna. W oprac. ... Wwa: KiW 1949, 213 s.

2. A. Makarenko: Chorągwie na wieżach. Przel. J. Wierzbicka. Wyd. 3. Oprac. lit. ... Wwa: NK 1954, 518 s.

3. J. Andrzejewski: La volpe d'oro. [Wybór opowiadań]. [Przel.] A. Vivanti-Salmon. [Oprac.] ... Milano: Silva Editore 1960, 258 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1956. 1967. — A. Wat: ... jak upiór staje między nami, pytam o źródło złego... *Na Antenie*, Monachium 1966 nr 43.

SWPP 1. — PP (A. Szałagan) — LP XX w. (R. Matuszewski) — LKP t. 1 (M. Łukaszuk-Piekara) — [J. Zieliński] J. Kowalski: Lektykon polskiej literatury emigracyjnej. Lubl.\* 1989, wyd. 2 tamże 1990. — Z.R. Wilkiewicz: Polska emigracyjna literatura 1945-1980. Köln, Wien 1991. — J. Traczyńska: Aleksander Wat. 1900-1967. Zestaw bibliograficzny. Łódź: Woj. i Miej. Bibl. Publiczna im. Marszałka J. Piłsudskiego 1992, 18 s.

S.1. Wilkiewicz: A.W. [dot.: Ja z jednej strony i Ja z drugiej strony mego mopszołaznego piecyka]; Dalszy ciąg polemiki z Leonem Chwistkiem [fragm. dot. A.W.]. W tegoż: *Teatr*, Kr. 1923, przedr. w tegoż: *Pisma filozoficzne i estetyczne*. [T. 1]. Wwa 1974, Bez kompromisu. Wwa 1976, Dzieła zebrane. [T. 9]. Wwa 1995. — [Bezrobotny Lucyfer:] J. Brodzki: „Lakomstwo wrażliwości”. *Glas Prawdy Lit.* 1927 nr 50; L. Pomorski. *Wlad. Lit.* 1927 nr 10; M. Rettinger. *Prz. Współcz.* 1927 t. 21 nr 60; Z. Greń: Nowości z dwudziestolecia. *Zycie Lit.* 1956 nr 33. — G. Herling: Scrittori polacchi d'oggi. *Tempo Presente*, Rzym 1957 nr 8. — [Wiersze:] R. Matuszewski: Gałąź późno rozkwidna. *Nowa Kult.* 1957 nr 17; W. Wirpsza: Wiersze A.W.

*Nowa Kult.* 1957 nr 49; A. Cieński: Esencje jego czarne... *Odra* 1958 nr 4; G. Herling-Grudziński: Czysta czern. *Wiadomości*, Londyn 1958 nr 11, przedr. w tegoż: Wyjścia z milczenia. Wwa 1993, wyd. nast. tamże 1998; J. Iwaszkiewicz: O nagrodach literackich. *Twórczość* 1958 nr 2; T. Klak: W. z tej i z tamtej strony. *Kamena* 1958 nr 6; W. Maciąg: Poezja rozstrojonego instrumentu. *Zycie Lit.* 1958 nr 5; A. Międzyrzecki: Skala widzenia. *Nowe Książ.* 1958 nr 4; Z. Lichniak: Podejrzliwość nieunikniona. W tegoż: *Monologi kibica literackiego*. Wwa 1959; K. Wyka: Super flumina Babylonis. W tegoż: *Rzecz wyobraźni*. Wwa 1959 i wyd. nast., przedr. w tegoż: *Wśród poetów*, Kr. 2000. — [Bezrobotny Lucyfer:] K. Nastulan: „Bezrobotny Lucyfer”, czyli przygoda intelektualna lat dwudziestych. *Nowe Książ.* 1960 nr 21; J. Maciejewski: Katastrofizm na wesoło. *Twórczość* 1961 nr 9; H. Zaworska: Lucyfer bezrobotny i rozczarowany. *Nowa Kult.* 1961 nr 7. — [Wiersze śródziemnomorskie:] J.J. Lipski: Noc ciemna. *Twórczość* 1963 nr 4, przedr. w tegoż: *Szkiele o poezji*. Paryż 1987, *Tunika Nessosa*. Wwa 1992; Z. Łapiński: Sny nasze powszednie. *Tyg. Powsz.* 1963 nr 11. — Cz. Miłosz: Introduction à la poésie d'A.W. *Preuves*, Paryż 1967 nr 201. — Cz. Miłosz: O wierszach A.W. *Kultura*, Paryż 1967 nr 9, przedr. w tegoż: *Prywatne obowiązki*. Paryż 1972, toż [B.m.\* 1981], przekł. serb.-chorw.: O pesmama A.V. *Izraz*, Sarajewo 1986 nr 9/10. — [Ciemne świeciddo:] K.A. Jeleński: Lumen obscurum. (O poezji A.W.). *Wiadomości*, Londyn 1968 nr 45, przedr. w tegoż: *Zbięgi okoliczności*. T. 1. Kr.\* 1981, wyd. nast. Paryż 1982; M. Reszczyńska-Stypińska: Na marginesie poezji A.W. *Tydz. Pol.*, Londyn 1968 nr 46. — A. Watowa: Paszportyzacja. *Zesz. Hist.*, Paryż 1972 nr 21, wyd. osob. [Wwa:] *Sowa\** 1981, 23 s., wyd. nast.: Gdańsk: Wydawn. Inicjatywa Podziemia\* 1983, Wr.; Ag. Inf. „Solidarności Walczącej” [1984], Wwa: MSS Wydawn. Międzyzakładowej Struktury „Solidarności” 1984. — J. Kryszak: „Ból mój, mój demon”. *Poezja* 1974 nr 7/8 [dot.: Wiersze]. — [Mój wiek:] L. Kołakowski: Pamięć i myśl. *Kultura*, Paryż 1977 nr 11; J. Łobodowski: Dzieje tragicznego poety. *Tydz. Pol.*, Londyn 1977 nr 32-34. — Cz. Miłosz: Wstęp do „Mediterranean poems” A.W. Przekł. autora. *Wiadomości*, Londyn 1977 nr 23/24. — A. Pośpieszalski: Kim był A.W.2 *Wiadomości*, Londyn 1977 nr 49, polem.: K.A. Jeleński: A.W. *Tamże* 1978 nr 3 [dot.: Mój wiek]. — M. Baranowska: Transfiguracje przestrzeni w twórczości A.W.: Przejście z literatury. Wr. 1978, przekł. franc.: *Les transfigurations de l'espace dans l'oeuvre d'A.W. Literary Studies in Poland*, Wr. T. 26. 1992. — [Mój wiek:] M. Borwicz. *Zesz. Hist.*, Paryż 1978 nr 43; J. Gross: Nasz wiek. *Wiadomości*, Londyn 1978 nr 27; B. Carpenter, *World Literature Today*, Norman, Oklahoma 1979 nr 1. — [P. Kłoczowski] PMK: A.W. ABC komunizmu. *Res Publica\** 1979 nr 1. — M.G. Levine. *The Polish Review*, Nowy Jork 1979 nr 1 [rec.: Mediterranean poems]. — [Mój wiek:] J. Zieliński: Powrót do rzeczy. *Oficyna Poetów*, Londyn 1979 nr 4; A. Podgórecki: Moralne bezholowie *Oficyna Poetów*, Londyn 1980 nr 1. — J. Łukasiewicz: W dwudziestolecu. (O poezji A.W.) *Pismo* 1981 nr 5/6. — K. Brakoniecki: Światłość w ciemności. (O wierszach A.W.) *Poezja* 1982 nr 10. — B. Carpenter: A.W. W tegoż: *The poetic avantgarde in Poland. 1918-1939*. Seattle, London 1983. — M. Gorecki: W zielku dręczonych wyrazów. *Kontakty* 1983 nr 3/4. — M. Pytasz: W. jakiego nie znamy. *Lit. na Sulewie* 1983 nr 7. — J. Trznadel: O A.W. *Zesz. Lit.*, Paryż 1983 nr 4, przedr. *Kurs\** 1984 nr 10, przedr. pt. *Zeglarz ciemnego oceanu*. W tegoż: *Ocalenie tragizmu*. Lubl. 1993. — M. Baranowska: *Trans czytającego młodzieńca wieku*. (A.W.). W teje: *Surrealna wyobraźnia i poezja*. Wwa 1984. — H. Siewierski: *Wiek A.W.* W tegoż: *Spotkania narodów*. Paryż 1984, wyd. nast. Wwa\* 1988. — K. Szaniawski: *Metafizyka zniewolenia — świadectwo A.W.* W: *Literatura żyła obecna*, Londyn 1984, wyd. nast. Kr.\* 1986. — O. Watowa: *Wszystko co najwazniejsze. Rozmowy z J. Trznadlem*. London: Puls Publication 1984, 151 s., wyd. nast.: [Wwa: b.w.\* 1985], [Wwa:] *Międzyzakładowa Struktura „Solidarności” „V”* 1985, [Wwa:] *Zona\** [1985], wyd. zmien. (bez udziału J. Trznadla, przekształcone przez J. Zielińskiego w monolog) Wwa: *Czyt.* 1990, przekł. franc.: *L'Ombre seconde*. [Przel.]

- Ch. Giovannoni. [Paris, Lausanne] 1989. — J. Zieliński: Spowiedź syna królewskiego. *Twórczość* 1984 nr 3, przedr. w: A. Wat: Wiersze wybrane. Wwa 1987, przekł. ang.: The confession of a royal son. *Literary Studies in Poland*, Wr. T. 26: 1992. — [M. Woydyło] M. Haberland: Cierpienie i polityka. (O pisarstwie A.W.). *Arka* 1985 nr 10. — M. Woydyło: Malarstwo i kolor w poezji A.W. *Ruch Lit.* 1985 nr 2. — [Świat na haku i pod kluczem:] R. Gorczyńska: Komunizm oczami poety. *Kultura*, Paryż 1986 nr 4; W. Odojewski: O zbiorze szkiców A.W. *Archipelag*, Berlin 1986 nr 6. — M. Olbromski: Czardziejska kula — inspiracje antyczne w powojennej liryce A.W. *Zesz. Nauk. KUL* 1986 nr 3/4. — M. Tomaszewski: Pisarz i kat. *Zesz. Lit.*, Paryż 1986 nr 15, przedr. w tegoż: Od chaosu do kosmosu. Wwa 1998 [rec.: Świat na haku i pod kluczem]. — R. Gorczyńska: Po latach milczenia. *Zesz. Lit.*, Paryż 1987 nr 19 [rec.: Dziennik bez samogłosek]. — G. Lasota: W., Jasienica i inni. *Polityka* 1987 nr 40. — [W. Odojewski] W.K.: Drobiazgi i suma W. *Archipelag*, Berlin 1987 nr 4, przedr. w tegoż: Raptularz krytyczny. Lubl. 1994 [rec.: Dziennik bez samogłosek]. — [K. Rutkowski] Sz. Nowicki: A.W. porządek myślenia. *Kontakt*, Paryż 1987 nr 1/2, przedr. *Kontakt (Wybór)* 1987 [dot.: Świat na haku i pod kluczem; Dziennik bez samogłosek]. — [K. Rutkowski] A.J. Rembowski: Pracowity antychryst. *Kontakt*, Paryż 1987 nr 1/2. — P. Stasiński: W.: opis walki. *Res Publica* 1987 nr 5 [rec.: Świat na haku i pod kluczem; Dziennik bez samogłosek]. — M. Tomaszewski: Zasypanie po pięknym uścisku. *Puls*, Londyn 1987 nr 33, przedr. *Puls (Wybór)* 1988 [t. 4] oraz w tegoż: Od chaosu do kosmosu. Wwa 1998. — J. Trznadel: Zle z dobrem w przeplocie. (O poezji A.W., ciąg dalszy). *Kult. Niezależna* 1987 nr 33, przedr. w tegoż: Ocalenie tragizmu. Lubl. 1993. — A. Wazyk: Przeczytałem „Mój wiek”. *Puls*, Londyn 1987 nr 34. — K. Więcek: Po lekturze „Mojego wieku”. *Puls*, Londyn 1987 nr 33, nawiąz.: J. Trznadel: Głosy do wspomnień A.W. *Tamty*, przedr. *Kult. Niezależna* 1987 nr 29, przedr. tekstu J. Trznadla pt. Na marginesie „Mojego wieku”. W tegoż: Ocalenie tragizmu. Lubl. 1993. — J. Zychowicz: Portrety mędrców emigrantów. *Poezja* 1987 nr 6 [dot. też B. Micińskiego i J. Stempowskiego]. — S. Barańczak: A masterpiece of memory. *The New Republic*, Nowy Jork 1988 nr z 15 IX; *Nowy Dz. dod. Prz. Pol.*, Nowy Jork 1988 nr z 6 X [rec.: My century]. — J.M. Cameron: Prophet of Lubyanka. *The New York Review of Books* 1988 nr z 8 XII, przekł. pol.: Historia jednego życia. *Forum* 1989 nr 17. — W. Duszka: Bruliony A.W. *Tyg. Powsz.* 1988 nr 9. — [A. Dziadek] M. Tarski: „Czy wystarczą nam poeci mierni?” (O twórczości A.W.). *Gabka* 1988 nr 3. — A. Gronczewski: Strumień bólu. *Poezja i życie praktyczne. Mies. Lit.* 1988 nr 7. — W. Kaliszewski: Dzieło nieopisane. *Więz* 1988 nr 5 [rec.: Świat na haku i pod kluczem]. — W. Kaliszewski: O dzienniku, diablach i A.W. *Twórczość* 1988 nr 11. — W. Kaliszewski: Wyjść poza ciemność. *Pouściągłość i Pr.* 1988 nr 7/8. — W. Karpiński: A.W. — krajobrazy poezji; A.W. — klucz i hak. W tegoż: Książki zbójckie. Londyn 1988. — T. Nyczek: Bach na dachu Lubianki. W tegoż: Emigranci. Londyn 1988, toż [Kr. P.] 1988. — A. Orłowski: A.W. und die deutsche Avantgarde. W: Dass eine Nation die ander verstehen möge. Amsterdam 1988. — K. Stachura: *Pouściągłość i Pr.* 1988 nr 4/5 [rec.: Wiersze wybrane]. — S. Sterna-Wachowiak: Gnothi scauturi. *Prz. Powsz.* 1988 nr 12. — K. Szaniawski: Metafizyka zniewolenia — świadectwo A.W. *Eutopa* 1988 nr 2. — M. Tomaszewski: A.W.: pamięć i wygnanie. *Bez Dekretu* 1988 nr 19, przedr. w tegoż: Od chaosu do kosmosu. Wwa 1998. — A. Zieniewicz: Kaledjoscop A.W. Cz. 1-2. *Mies. Lit.* 1988 nr 10-11 [dot.: Mój wiek]. — S. Barańczak: Four walls of pain. The late poetry of A.W. *Slavic and East European Journal*, Madison 1989 nr 33, wersja pol.: W.: cztery ściany bólu. W: Pamięć głosów. Kr. 1992, przedr. w tegoż: Pomyślane przepaście. Kat. 1995. — S. Barańczak: The poet of pain: the late poetry of A.W. *Harvard Book Review* 1989 nr 13/14. — G. Conio: A.W. et le diable dans l'histoire. Lausanne, [Paris:] L'Age d'homme 1989, 99 s. — W. Dudziński: A.W. opisuje swoje schorzenia neurologiczne. *Wiad. Lek.* 1989 z. 10. — A. Kocharczyk: Poeta w piekle XX wieku. *Akcent* 1989 nr 4. — J. Koryl: Emigracyjny obrazoburca? *Polonistyka* 1989 nr 8. — A. S. Kowalczyk: Staliniada A.W. *Znak* 1989 nr 1 [rec.: Piśma wybrane]. — Z. Lichniak: Wokół A.W.; K.A. Jelenki o W.; Moje wątpliwości. W tegoż: Mój skrowidz poezji polskiej na emigracji. Wwa 1989. — M. Łukaszuk: ... i w kołysankę przemieniony ptacz...; Obit... Natus est w poezji Aleksandra Wata. Londyn: Kontra 1989, 153 s. — D. Mazurek: A.W. poezja doświadczająca i doświadczająca. *Akcent* 1989 nr 4. — P. Sliwiński: W. jako prozaik. *Czas Kult.* 1989 nr 8. — A. Zawada: Udręczone wiersze W. *Twórczość* 1989 nr 4, przedr. w tegoż: Mii czy świadectwo. Wr. 2000 [dot.: Wiersze wybrane]. — A. Zieniewicz: Kaledjoscop A.W. Style rzeczywistości w quasi-pamiętniku. *Państ. Kult. Polit.* 1989 vol. 6. — [Lucifer Unemployed:] P.S. Gelbard. *The New York Times Book Review* 1990 nr z 25 III. G. Hyde: Setting down to Stasis. *Times Literary Supplement*, Londyn 1990 nr z 23 XI. — T. Radziłowski: Oral history and biography: My century. *Oral History Review*, Fullerton, Ca 1990 nr 18. — J. Termer: Zesłańcy. Wwa 1990, passim. — M. Zaleski: A.W. i zło. W tegoż: Madremu biada? Paryż 1990. — J. Zychowicz: Medytacje o świetle bez wzroku. O figurach poezji A.W. *Poezja* 1990 nr 4/6. — M. Baranowska: Poeta mimo woli. *Teksty Drugie* 1991 nr 1/2. — W. Bolecki: Hermafrodytyczny szatan i bezrobotny Lucifer. W tegoż: Preteksty i teksty. Wwa 1991. — B. Czaykowski: From rhythm and metaphysics to leonism, experience and gnosis. The poetry of Bolesław Leśmian, A.W. and Czesław Miłosz. W: The mature laurel. Bridgend. Glamorgan, Chester Springs, Pa 1991. — M. Delaperrière: Les avant-gardes polonaises et la poésie européenne. Paris 1991, passim. — G. Hyde: Poetry in Stony Place. *Times Literary Supplement*, Londyn 1991 nr z 20 IX [rec.: My century; With the skin]. — M. Kijowska: Das mopseseierne Ofchen oder Wer war Wat. *Süddeutsche Zeitung*, Monachium 1991 nr z 17 IV. — M. Koziełski: Czerni, śmierć i ciemność. *NaGłos* 1991 nr 5. — W. Ligeza: „Homo patiens” A.W. *Znak* 1991 nr 2. — J. Łukasiewicz: „Wiersze śródziemnomorskie” — obrzęd ofiary. W tegoż: Oko poematu. Kr. 1991. — K. Rutkowski: Słowo o W. *Twórczość* 1991 nr 2. — M. Szpakowska: Diabeł, poeta, plebs. *Twórczość* 1991 nr 4. — J. Zieliński: A Polish intellectual. *Partisan Review*, Nowy Jork 1991 nr 58 [rec.: My century; With the skin]. — J. Ambroszko: „Mój wiek” A.W. Dzieje duchowe autora i rozrachunek z komunizmem. *Warszaty Polonist.* 1992 nr 3. — W. Bolecki: Le grotesque chez A.W. [Przeł.] H. Krzyżanowski. *Literary Studies in Poland*, Wr. T. 26: 1992. — J. Borowski: Meczennik własnej konwersji — świadectwo „porażonej” wiary. (O doświadczaniu sacrum w poezji A.W.). *Rocz. Hum.* 1991/1992 z. 1. — A. Czachowska: Zrozumieć ciemny świat. *Twórczość* 1992 nr 2 [dot.: Świat na haku i pod kluczem]. — A. Dziadek: „Ja, A.W.”. *Zesz. Lit.*, Paryż 1992 nr 40 [rec.: Poezje zebrane]. — J. Łukasiewicz: Wize, obrzędy i skazy. Wiersze A.W. *Tyg. Powsz.* 1992 nr 26. — P. Maciejko: A.W.: narodziny Fausta. *Ogród* 1992 nr 2. — A. Mackiewicz: Poezja A.W. *Warszaty Polonist.* 1992 nr 2. — Cz. Miłosz: Poeta A.W. *Tyg. Powsz.* 1992 nr 34 [dot.: Poezje zebrane]. — Pamięć głosów. O twórczości Aleksandra Wata. Studia pod red. W. Ligezy. Kr.: Universitas 1992, 151 s. [Zawartość: W. Ligeza: Poezja jako czytanie znaków; A. Fuür: „Uwierzytelnić swą nieprzynależność”, przedr. w tegoż: Pytania o tożsamość. Kr. [1995]; S. Barańczak: W.: cztery ściany bólu; W. Ligeza: W. — poeta emigracyjny, przedr. w tegoż: Jaśniejsze strony katastrofy. Kr. 2001; K. Pietrych: W chaosie i nicności. O młodzieńczych utworach A.W.; A. Kocharczyk: „Dziennik bez samogłosek” — A.W. studium do autoportretu; D. Mazurek: Metafora „klucza i haka” w eseistyce W.; J. Kornhauser: Jak czytano „Wiersze śródziemnomorskie” A.W., przedr. w tegoż: Międzyepoka. Kr. 1995; J. Zieliński: Wiersze dla W.). — A. Sulikowski: Dzieło pośmiertne A.W. *Kresy* 1992 nr 11. — A. Sulikowski: Poszukiwania metafizyczne A.W. W: „Metafizyczne” w literaturze współczesnej. Lubl. 1992. — D. Ulicka: Kartki na wietrze. *Nowe Książ.* 1992 nr 2/3 [rec.: Świat na haku i pod kluczem]. — M. Baranowska: A.W. *Życie Warsz.* dod. *Ex Libris* 1993 nr 32. — T. Burek: A.W.; H. Żytkowicz: Bibliografia W. OLP. Ser. 6 t. 3. Kr. 1993. — A. Dziadek: A.W. W: Literatura emi-



- gracyjna 1939-1989. T. 1, Kat. 1993. — M. Łukaszuk-Piekara: Rozumieć poezję. *Kresy* 1993 nr 14 [rec.: Poezję zebrał... — A. Mackiewicz: Dwie apostoły do Boga: „O modlitwie polskiej” Stanisława Balińskiego i o wierszu A.W. „Długo się brońm przed Tobą”. W: Lekcje poezji w szkole średniej. Cz. 2. Kielce 1993. — Z. Skibiński: Tajemnica ze sztambucha. *Tytul* 1993 nr 1 [porównanie wierszy „Reminiscence Wenecji”, zapisane w sztambuchu pałacu w Nieborowie, i „Przypomnienie Wenecji”]. — M. Baranowska: A.W.: choroba wieku. W: Sporne postaci polskiej literatury współczesnej. Wwa 1994. — K. Dorosz: Metafizyka wyzwolenia. *Prz. Pousz* 1994 nr 4 [rec.: Mój wiek]. — J. Pieszczachowicz: Wyznaniec w labiryncie XX wieku. (A.W.). W tegoż: Wyznaniec w labiryncie XX wieku. Kr. 1994. — M. Walczak: „Dzisiaj spod krzyża i z krzyża wołam już tylko nicości”. O poezji A.W. *Stud. Paradyśkie* 1994 t. 4. — K. Czajkowski: „Jestem Polakiem, jestem Żydem” — A.W. podwójność „biograficznej fizjonomiki”. *Tolerancja* 1995 t. 2. — J. Kornhauser: Stalin i biesy. W tegoż: Międzyepoka. Kr. 1995 [rec.: Świat na haku i pod kluczem]. — J. Poradecki: Jak piękna może być nicość. Orfeusz A.W. W tegoż: Orfeusz poetów dwudziestego wieku. Łódź 1995. — A. Dziadek: „Stali-niada” A.W. W: Szkice o polskich pisarzach emigracyjnych. Kat. 1996. — I. Kazimierski: Kłamstwo jako diagnoza i kłamstwo jako metoda. (Dostojewski, Solżenicyn, W.). W: Kłamstwo w literaturze. Kielce 1996. — A. Nalepa: A.W. Polityka i cierpienie. *Spół. Otwarte* 1996 nr 9. — [Ucieczka Lotha:] M. Pakciński: Postsensowność. *Literatura* 1996 nr 7/8. [W. Skalmowski] M. Bronski: Sodomia bez Gomory. *Kultura*, Paryż 1996 nr 9. — A. Steplewski: Potomek żydowskich mistyków. O „Dzienniku bez samogłosek” A.W. *Pozn. Stud. Polonist. Ser. Lit.* 1996 t. 3. — T. Venclowa: Aleksander Wat. Life and art of an iconoclast. New Haven: Yale University Press 1996. XIII, 369 s., przekł. pol.: Aleksander Wat. Obrazoburo. Przel. J. Gosliński. Kr.: WL 1997, 513 s. — P. Wilczek: Niedokończona powieść. *Nowe Książ.* 1996 nr 5. — M. Gont: Dwa powroty ze Wschodu. (A.W.) i Juliana Strykowskiego. W: Proza, proza, proza. Kr. 1997. — H. Zaworska: Niestety polityka jest naszym losem. *Gaz. Wyborcza* 1997 nr 196 [rec.: Poezje zebrał... — J. Borowski: „Między bliźniaczą a wyznawcą”. Doświadczenie sacrum w poezji Aleksandra Wata. Lubl.: Tow. Nauk. KUL 1998, 248 s. — K. Dorosz: Umrzeć na noc. Na jedną. Do czasu... O poszukiwaniach religijnych A.W. *Prz. Pousz* 1998 nr 4. — M. Januszkiewicz: A.W.: w poszukiwaniu zagubionej tożsamości. W tegoż: Tropami egzystencjalizmu w literaturze polskiej XX wieku. O prozie Aleksandra Wata, Stanisława Dygata i Edwarda Stachury. Pozn.: PSP [Pozn. Stud. Polonist.] 1998, 218 s. — J. Jarzębski: Twarz poety. W tegoż: Pożegnanie z emigracją. Kr. 1998. — M. Łukaszuk-Piekara: „I gdzie ja się zabłąkałem?” „Buchalteria”. Wobec wierszy ostatnich Mickiewicza. *Rocz. Hum.* 1998 z. 1. — K. Nowosielski: „Co mówi nicość?” Wokół jednego wiersza A.W. *Znak* 1998 nr 8, przedr. w tegoż: *Troska i czas*. Gdańsk 2001. — K. Piętych: A.W. „Buchalteria”. W: Poezja współczesna w szkole. Wwa 1998. — K. Piętych: Zło — Szatan — Historia. Poetyckie dociekania A.W. W: Diabeł w literaturze polskiej. Łódź 1998. — W. Bolecki: Regresywny futurysta: Czy nazizm może być parabolą komunizmu? („Ucieczka Lotha” A.W.). W tegoż: *Przełom na postmodernizm*. Kr. 1999. — A. Dziadek: Rytm i podmiot w liryce Jarosława Iwaszkiewicza i Aleksandra Wata. Kat.: Wydawn. UŚL 1999, 151 s. *Pr. Nauk. UŚL w Katow.*, 1824. — A. Dziadek: Wiersze somatyczne A.W. W: W kręgu twórczości pisarzy emigracyjnych. Rzeszów 1999. — E. Hirsch: Responsive reading. *Ann Arbor* 1999 [dot. m.in. A.W.]. — J. Olejniczak: W-Tajemniczanie — Aleksander Wat. Kat.: Wydawn. UŚL 1999, 298 s. *Pr. Nauk. UŚL w Katow.*, 1797. — K. Piętych: O „Wierszach śródziemnomorskich” Aleksandra Wata. Red. nauk.: A. Okopień-Sławińska. Wwa: Wydawn. IBL 1999, 181 s. Kom. Nauk o Literaturze Pol. PAN. — Szkice o poezji Aleksandra Wata. Pod red. J. Brzozowskiego i K. Piętych. Wwa: Wydawn. IBL 1999, 205 s. [Zawartość: T. Bocheński: Szalony Orestes-W.? „Ja z jednej strony i ja z drugiej strony mego mopszołazanego piecyka”; J. Pluciennik: Awangardowy „święty bełkot”. W. O „Namopańniku Barwistanu”; A. Kaliszewski: Śmiech apokalipsy. O „Sądzie ostatecznym”; W. Ligeza: „Sztuka, w której niczego sztuką nie dokażesz”. Wokół „Japońskiego łucznicwa”; W. Matuszyński: „Pieśń wędrowca — Pieśń VII”. Kilka uwag o teologii i ironii; M. Miszczyk: Buchalterijna księga wypełniona bólem; P. Piętych: „Bóle, które mnie jeszcze czekają”. O wierszu „Zmije i waży w dobrej zgodzie”; T. Cieślak: Wiersz pisany w wagonie; K. Piętych: „Ciemne świeciddo” poezji, czyli krótki traktat o ontologii, historii, poznaniu i etyce; J. Brzozowski: Notatki do „Wiersza ostatniego”; S.J. Żurek: A.W. wędrowka ku wyższym światom. (Od nihilizmu do judeochrześcijaństwa); A. Sobolewska: „Poczekalnia sądu ostatecznego”. Sen w poezji A.W.]; — A. Dziadek: „Poemat bukoliczny” A.W. *Teksty Drugie* 2000 nr 3. — A. Kaliszewski: „Wiersze śródziemnomorskie” A.W. a neoklasycyzm. *Ruch Lit.* 2000 nr 2. — J. Łukasiewicz: W. 2000. J. Kornhauser: Na smudze Chaosu. *Tyg. Pousz* 2000 nr 26. — J. Zieliński: Dramat antysojalistyczny. Zapomniany utwór teatralny A.W. *Dialog* 2000 nr 12 [dot.: Kobiety z Monte Olivetto]. — W. Bolecki: Od „postmodernizmu” do „modernizmu”. (W — inne doświadczenie). *Teksty Drugie* 2001 nr 2, przekł. niem.: Von der „Postmoderne” zur „Moderne” (W — Die andere Erfahrung). W: Alexander Wat und „sein” Jahrhundert. Wiesbaden 2002. — W. Ligeza: A.W. — wiek klęski; A.W. — poeta emigracyjny. W tegoż: Jaśniejsze strony katastrofy. Kr. 2001. — W. Ligeza: Worek strachów. O upływności czasu w twórczości A.W. *Dekada Lit.* 2001 nr 7/8. — E. Moleda: Mowa cierpienia. Interpretacja poezji Aleksandra Wata. Kr.: Universitas 2001, 121 s. — J. Momo. *Res Publica Nowa* 2001 nr 4 [dot.: Mój wiek]. — J. Olejniczak: Emigracja — nietożsamość. (Na przykład A.W.); K. Piętych: Powroty A.W. W: Powroty w zapomnienie. Kr. 2001. — B. Przymuszała: „Czas wzbogacony” w późnej liryce A.W. *Pam. Lit.* 2001 z. 1. — G. Ritz: A.W. — der versuchte Neubeginn nach 1946. *Powst.* 2001. Wyd. w: Alexander Wat und „sein” Jahrhundert. Wiesbaden 2002, przekł. pol.: A.W. — próba ponownego początku po roku 1946. Przel. B. Drag. *Twórczość* 2001 nr 4. — J. Różycki-Moleda: Portretując rozkład. „Elementy do portretu” A.W. W: Miniatura i mikrologia literacka. T. 2. Kat. 2001. — M.K. Siwiec: „To” jako źródłowa głębia doświadczenia zła i ciemne źródło w poemacie „Nokturny” A.W. *Filo-Soffia* 2001 nr 1. — R. Zajczkowski: Po „nie-boskiej” stronie życia. Świadection A.W. *Ethos* 2001 nr 4. — Alexander Wat und „sein” Jahrhundert. [Wybór i przekł.] M. Friese, A. Lawaty. Wiesbaden: O. Harrasowitz 2002, 300 s. [Zawartość: I. Geschichte; Z. Krasnodębski: Nach der Verführung A.W. und unsere Begegnung mit dem Kommunismus; W. Kośny: A.W. über das Thema „Die Deutschen und der Nationalsozialismus”; L. Luks: Hassliebe? — A.W.’s Russlandbild; G. Ritz: A.W. — der versuchte Neubeginn nach 1946; W. Koschmal: Literarische Austreibung eines teuflischen Jahrhunderts. A.W.’s Weg zu einem ethischen Literaturverständnis. („Mein Jahrhundert”); H.-Ch. Trepte: A.W. in der literarischen Kommunikation des Exils. — II. Religion; G. Zlatkes: The 4th Warsaw Mystic — A.W.’s encounter with the devil in history; S.J. Żurek: Gespräche Baruchs mit Jeremia. Über die Prophetieungen von Czesław Miłosz und A.W. aus den „Gesprochenen Erinnerungen”; R. Zajczkowski: An der Kreuzung der Gedanken. Über manche intellektuelle Inspirationen von A.W. — III. Lyrik und Indetität; J. Olejniczak: „Ich ist ein anderer”. Abenteuer des Subjekts von A.W.; K. Piętych: „Was hat die Lyrik vom Schmerz?” Über das Leiden in der Lyrik A.W.; M. Tomaszewski: Die mediterranen Wurzeln des Werkes von A.W.; J. Zieliński: Ekphrasen in der Lyrik von A.W.; T. Venclowa: A.W. und Jossif Brodskij. — IV. Avantgarde und Moderne; M. Friese: A.W. und das Ende der Avantgarde; W. Bolecki: Von der „Postmoderne” zur „Moderne”. (W — Die andere Erfahrung)]. — W. Kunicki: Rozsupływanie zawiłych przeplotów. A.W. i Fryderyk Nietzsche. W: Friedrich Nietzsche i pisarze polscy. Pozn. 2002. — J. Pluciennik: Figury niewyobraźnego. Notatki z poetyki wzniosłości w literaturze polskiej. Kr. 2002, passim. — W. „antykwaniacie anielskich ekstrawagancji”. O twórczości Aleksandra Wata. Red.: J. Borowski, W. Panas. Lubl.: Wydawn. KUL 2002, 362 s. [Zawartość: W. Panas: „Antykwariat



anielskich ekstrawagancji" albo „Święty bełkot”, Rzec o „Piecyku” A.W.; M. Cyranowicz: Sursecesyjne ruiny A.W. (Próby reinterpretacji „Piecyka”); S.J. Żurek: „Próchnieć, łuszczyć się, rozpadać...” O trzech gestach mesjańskich w poezji A.W.; E. Baniecka: Poezja A.W. między melancholią a kontemplacją; B. Przymuszała: „Noc zstępuje w rym” – uwagi o poetyckiej epistemologii A.W.; T. Zukowski: Dwa wyobrażenia śmierci w „Trzech sonetach” A.W.; P. Próchniak: [„Być myśla...”] A.W. (Szkic do pejzażu); M. Łukaszk-Piekara: [„Tej znów nocy, dobrze po północy...”] A.W.; E. Nawrocka: Nawłoc w Alma Acie; K. Pietyrch: „Ucieczka Lotha” – sukces nieukończenia?; P. Pietyrch: Uwagi na marginesach „Dziennika bez samogłosek”; J. Borowski: „Nie-Boska” i Aleksander, („Szkice o Kraśńskim” A.W.); J. Olejniczak: Wat i futurizm. (Futurystyczne korzenie twórczości W.); R. Zajczkowski: U źródeł refleksji religijnej A.W.; A. Dziadek: Psychoanaliza tekstu A.W.; W. Lięza: „Ubywający ubytkiem w klepsydrze”. Starość i starzec w pisarstwie A.W.; D. Sikorski: Ironia, symbol, metafizyka w twórczości A.W.; L. Marinelli: Włochy W. – rekonans; U. Silva: Pożegnanie z A.W. Przeł. K. Sobczyński. – R. Zajczkowski: A.W. – demaskator komunizmu. W: Česká a polská emigrační literatura. Emigracyjna literatura czeska i polska. Opava 2002. – Z. Mokranowska: Prozy poetów kręgu „Skamandra” wobec tradycji elitarnych i popularnych form kultury. Kat. 2003, passim.

A.Sz.

## WAWRZAK Jerzy

### ur. 1936

Pseud.: (j.w.); (J.W.); (J.WAW.); (Jar); (JAR); Jeż; JEŻ; JW; (JW); Nie – krytyk; (w).  
Powieściopisarz, poeta

Urodzony 16 grudnia 1936 w Częstochowie w rodzinie robotniczej; syn Bronisława Wawrzaka i Petroneli z Wręczyckich. Podczas okupacji niemieckiej mieszkał wraz z rodzicami w miejscowości Ługi Radły (pow. częstochowski). Po zakończeniu II wojny światowej ukończył Technikum Elektryczno-Mechaniczne w Częstochowie i od 1954 studiował na Wydziale Metalurgicznym Politechniki Częstochowskiej. W tym czasie był aktywnym działaczem ZMP, następnie ZMS. Po uzyskaniu magisterium w 1959 pracował w Hucie „Bierut” (do 1961) oraz w Szkole Mechanicznej Rolnictwa w Prasce (do 1963). Debiutował w 1959 wierszami pt. „Kolorowa Madonna”, „Niepokój” i „Pijak”, opublikowanymi w magazynie *Nad Wartą* (nr 2). W 1962 został członkiem PZPR; działał aktywnie w Komitecie Powiatowym Partii. Wiersze i recenzje ogłaszał nadal w piśmie *Nad Wartą* (do 1966), a także w *Pogładach* (1963-70). W 1963-73 był dyrektorem Państwowego Ośrodka Maszynowego w Opojowicach pod Wieluniem oraz pełnił funkcję radnego Powiatowej Rady Narodowej w Wieluniu. W 1964 otrzymał Nagrodę Młodych Oddziału Katowickiego ZLP, a w 1965 został członkiem Związku. Rozwijał twórczość literacką, publikując felietony, artykuły, recenzje i reportaże na łamach tygodnika społeczno-kulturalnego *Odgłosy* (od 1969; też: podp.: (j.w.), (J.W.), (J.WAW.), (Jar), (JAR); Jeż, JEŻ, JW, Nie – krytyk; (w.); tu w 1976 cykl felietonów pt. „Sztuka i życie”). W 1972 zamieszkał w Łodzi i do 1982 pełnił funkcję redaktora naczelnego *Odgło-*

*sów*. W 1973 został członkiem Komitetu Łódzkiego PZPR. W 1975-81 i ponownie w 1983-86 był prezesem Oddziału Łódzkiego ZLP. Otrzymał wiele nagród w konkursach literackich oraz w konkursach na słuchowiska radiowe (m.in. w 1978 w konkursie *Trybuny Ludu*). W 1983-88 pełnił funkcję redaktora naczelnego łódzkiego oddziału Krajowej Agencji Wydawniczej. W tym czasie współpracował też z Zespołami Filmowymi „Profil” i „Aneks”. W 1983 na łamach *Dziennika Łódzkiego* publikował cykl felietonów pt. „Z pamiętnika dyletanta”. W 1989 zamieszkał w Częstochowie, gdzie został redaktorem naczelnym *Gazety Częstochowskiej*, na której łamach publikował cykl felietonów pt. „Na lewicy” (1989). Był także współpracownikiem *Głosu Porannego*. W 1994 objął funkcję rzecznika prasowego wojewody łódzkiego, a następnie przez pięć lat kierował zespołem do spraw prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych w Urzędzie Wojewódzkim w Łodzi. W 1997 został przewodniczącym Rady Nadzorczej Pabianickiej Fabryki Narzędzi „Pafana” SA. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1966), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1975). Mieszka w Łodzi.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Asocjacje. [Wiersze]. Kat.: Śląsk 1963, 43 s.  
Cykle: Otwarcie; Akces.
2. Luminescencje. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1964 [właśc. 1965], 32 s.  
Cykle: Czwanie; Sen o wieku XX (fragmenty poematu).
3. Okolice moich przyjaciół. [Powieść]. Kat.: Śląsk 1964, 178 s.
4. Nim podpała niebo. Powieść. Kat.: Śląsk 1966, 232 s.
5. Rekomendacja. [Powieść]. Łódź: WŁ 1966, 319 s.
6. Nietutejszy. [Powieść]. Łódź: WŁ 1970, 278 s.
7. Linia. [Powieść]. Wwa: PIW 1971, 240 s. Wyd. 2 Łódź: WŁ 1985. Por. poz. 11, 15.  
Przełk.: niem.: Der Einzelgänger. [Przeł.:] Ch. i J. Jankowiak Berlin 1981. – ros.: Linija. W: Sčastlivik. Povesti pol'skich pisatelej. [Przeł.:] E.V. Nevjakin. [Leningrad] 1986.  
Adapt. radiowa: Adapt.: F. Netz. Radio 1974.
8. Na spotkanie dnia. [Powieść]. Kat.: Śląsk 1973, 264 s.  
Nagroda Ministra Kultury i Sztuki III stopnia w 1973.  
Przełk.: ros.: Na vstreču dnja. [Przeł.:] V.I. Kiselev. Moskva 1977.  
Adapt. tv pt. Próba ognia. Scenariusz: A. Minkowski. TV 1976.
9. Niedokończony dialog... [Utwór dramatyczny]. Praprem. Częstochowa, T. im. A. Mickiewicza 1973.
10. Węże Groty. [Powieść]. Łódź: WŁ 1973, 128 s.
11. Linia. [Utwór dramatyczny; współaut.] J. Sopočko. Wyst. Kr., T. Lud. 1974. Por. poz. 7, 15.

12. Patron dla bocznej ulicy. (Słuchowisko radiowe). *Teatr Pol. Radia* 1974 nr 2/3 s. 66-78; *Dialog* 1974 nr 5. 19-28; Radio 1974. TV (Łódź) 1974. Por. poz. 17.

13. Dom na zaciszu. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Łódź, T. Otwarty 1975.

14. Eufonie. [Wiersze]. Kat.: Śląsk 1975, 67 s.  
Cykle: Jesli miłość; Wiek męski; Godziny miłowania.

15. Linia. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] K. Kutz. Ekran. 1975. Por. poz. 7, 11.

16. Wejście przez sekretariat. [Powieść]. Łódź: WŁ 1978, 402 s.

17. Patron dla bocznej ulicy. [Powieść]. Wwa: Wydawn. RTV 1980, 136 s. Por. poz. 12.

18. Gwizdząc na śmierć. [Powieść]. Kat.: KAW 1985, 131 s.

Nagroda *Tryb. Ludu* I stopnia w otwartym konkursie lit. na powieść z dziejów pol. lewicy w 1984.

19. Ciche dni. [Powieść]. Łódź: KAW 1988, 182 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 2002. – Wywiad: Bogactwa i gorycze. O źródłach pisarstwa i realizmie. Rozm. W. Roszewski. *Tryb. Ludu* 1978 nr 152.

SWPP 2 (B. Winkłowa). – LP XX w. (red.).

J. Kubiak: Debiut niecierpliw. *Gaz. Częst.* 1965 nr 49 [rec.: Asocjacje]. – [Okolica moich przyjaciół:] D. Girdi: Młody człowiek i huta. *Nowe Książ.* 1965 nr 3; J. Danowski: *Tyż Powsz.* 1965 nr 14; J. Kajtoch: Pierwsza praca inż. Jaszczka. *Głos Młodz. Wiej.* 1965 nr 1; B. Kogut: Okolica przyjaciół. *Życie Lit.* 1965 nr 2, przedr. w tegez. Manowce: Pozn. 1969. – J. Tynecki: Technokraci poezji. *Odgłosy* 1965 nr 24 [rec.: Luminescencja]. – R. Marszałek: Usługi literackie. *Twórczość* 1966 nr 11 [rec.: Okolica moich przyjaciół]. – [Inim podpalą niebo:] L. Sobierajski: Studium środowiskowe? *Tyż. Kult.* 1966 nr 37; W. Szwedowicz: Rzecz o podpalaniu nieba. *Nowe Książ.* 1966 nr 16; O. Jędrzejczyk: Współczesność rzeczywistości i wymyślona. (Częstochowa z podpalonym niebem). *Życie Lit.* 1967 nr 13. – W. Nawrocki: Powrót do Itaki. *Nowe Książ.* 1967 nr 15 [rec.: Rekomendacja]. – J. Koprowski: Powieść o sfrustrowanym bohaterze. *Odgłosy* 1971 nr 17 [rec.: Nietutejszy]. – [Linia:] J. Marx: Władza i miłość. *Literatura* 1972 nr 14; W. Nawrocki: Próba powieści politycznej. *Tryb. Ludu* 1972 nr 57; K. Nowicki: Publicystyka proza. *Tyż. Kult.* 1972 nr 12; J. Pieszczachowicz: Nowa „Linia” – nowe kłopoty. *Nowe Książ.* 1972 nr 12; E. Zymant: Sprawa Michała Goryczki. *Fakty i Myśli* 1972 nr 5. – [Na spotkanie dnia:] Z. Kosiek: Próba życia. *Życie Lit.* 1973 nr 50; J. Kurowicki: Codziennosc nie jest elegancją. *Polityka* 1973 nr 41; W. Maciąg: Szkic do portretu współczesnego inżyniera. *Nowe Książ.* 1973 nr 18. – J. Pieszczachowicz: Podróż do Węzłych Grot. *Nowe Książ.* 1973 nr 24 [rec.: Węże Grotyl]. – E. Zymant: Proza czasu teraźniejszego. (O pisarstwie J.W.). *Poglądy* 1973 nr 18. – K. Frejdlch: Moralność i polityka. *Odgłosy* 1974 nr 29 [rec.: Linia]. – M. Orski: Racje i azyły. *Literatura* 1974 nr 5 [rec.: Węże Grotyl]. – E. Zymant: Wielki upór. *Tyż. Kult.* 1974 nr 11 [rec.: Na spotkanie dnia]. – J. Duk: J.W. *Odgłosy* 1975 nr 40. – E. Zymant: Konsekwencje powrotu. *Poglądy* 1975 nr 14 [rec.: Eufonie]. – F. Fornalczyk: Przygody człowieka zaangażowanego. (O J.W.). W tegez. Młodzi, starsi... Pozn. 1976. – Z. Jaskula: Te zinnokrwiste ryby na swoich słodkich mielnikach. *Nowy Wyrzaz* 1976 nr 2 [rec.: Eufonie]. – [Wejście przez sekretariat:] T. Błażejowski: Ciąg dalszy tematu pracy. *Literatura* 1978 nr 28; J. Bajdor: Szkic portretu pokolenia. *Tryb. Ludu* 1978 nr 182; S. Majchrowski: Quo vadis, Julianie

*Odgłosy* 1978 nr 36. – T. Błażejowski: Jerzy Wawrzak. Sieradz. WBP [Woj. Bibl. Publiczna] 1983, 8 s. – [Gwizdząc na śmierć:] T. Błażejowski: Prosta recenzja. *Odgłosy* 1985 nr 40; P. Gadzinowski: Z punktu widzenia bojowca. *Kultura* 1986 nr 9; M. Warneńska: Z pola dawnej walki. *Fakty* 1986 nr 36. – [Ciche dni:] T. Błażejowski: Porozumienie? *Odgłosy* 1988 nr 38; J. Kajtoch: 7 ważnych dni. *Nowe Książ.* 1989 nr 4. – K. Krasuski: Powieść dyrektorska jako gatunkowa odmiana literatury socrealizmu. W: *Realizm socjalistyczny w Polsce*. Kat. 2001 [dot. m.in. twórczości J.W.].

K.B.

## WAWRZKIEWICZ Marek ur. 1937

Pseud.: Aleksander Warda; Alicja Marecka; (MAW).  
Poeta.

Urodzony 21 lutego 1937 w Warszawie w rodzinie nauczycielskiej; syn Romana Wawrzakiewicza i Wandry z Ceglowskich. Uczęszczał do Liceum im. B. Prusa w Piotrkowie Trybunalskim. Po zdaniu matury i uzyskaniu uprawnień pedagogicznych pracował przez trzy lata jako nauczyciel w szkole podstawowej. W 1956 debiutował wierszem „Kanononia”, opublikowanym w czasopiśmie *Nowy Tor* (nr 28). Od 1958 studiował na Uniwersytecie Łódzkim, po dwu latach kontynuował studia zaocznie. Był działaczem ZMS i ZNP. Równoległe ze studiami rozpoczął pracę dziennikarską i w 1958-61 był członkiem zespołu tygodnika *Odgłosy*, w piśmie tym zamieszczał też liczne artykuły, recenzje teatralne, wiersze i reportaże (1959-64). Publikował też wiersze w *Nowej Kulturze* (1960-62) i *Współczesności* (1960-71). W 1962 został dyrektorem Domu Kultury w Kamiennej Górze. Od 1963 należał do ZLP (był członkiem zarządu Oddziału Łódzkiego, wchodził w skład Komisji Kwalifikacyjnej Zarządu Głównego Związku). W 1963-74 pracował jako redaktor w łódzkiej rozgłośni Polskiego Radia. Współpracował z oddziałem łódzkim Telewizji Polskiej jako autor felietonów teatralnych i muzycznych (1963-66). Od 1964 należał do SDP (do 1982). Otrzymał nagrodę m. Łodzi (1968). W 1970-74 był ponownie członkiem redakcji *Odgłosów* (tu m.in. w 1973 cykl prozy pt. „Pod jodłą”), prowadził też dział teatralny w kwartalniku *Osnowa*. W 1972 został członkiem PZPR. W 1974 przeniósł się do Warszawy. Przez trzy miesiące był członkiem redakcji miesięcznika *Scena*. Następnie do 1979 był kierownikiem literackim w Biurze Imprez Artystycznych „Stoleczna Estrada” i jednocześnie kierownikiem działu poezji w miesięczniku *Poezja*. Wiersze i przekłady z literatury rosyjskiej publikował w *Życiu Literackim* (1974-81) i *Literaturze Radzieckiej* (od 1972). W 1979 otrzymał dyplom Ministra Kultury ZSRR. W 1979-82 kierował pismem *Nowy Wyrzaz*, w którym w 1981 publikował cykl artykułów wstępnych pt. „Sprawy do Nowego Wyrzazu”. W 1982-86 był korespondentem polskiej prasy literackiej i społeczno-kulturalnej w Moskwie. W 1985

zamieszczał w *Argumentach* korespondencje z Armenii, a w *Szpilkach* cykl prozą pt. „Scenki moskiewskie”. Po powrocie do Warszawy kontynuował współpracę z *Argumentami* (tu m.in. w 1987 cykl pt. „Obrazki duńskie”), publikował także w *Kulturze* (1986-89) i *Poezji* (1987-89), której w 1986 został redaktorem naczelnym. W 1997-2000 był redaktorem naczelnym czasopisma *Kobieta i Życie*. Odbywał liczne podróże, m.in. do ZSRR, Wietnamu, Indii, Chin. W 2000 został prezesem Oddziału Warszawskiego ZLP, w grudniu 2003 prezesem Związku. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1982), Krzyżem Kawalerskim (1989) i Krzyżem Oficerskim (2002) Orderu Odrodzenia Polski. Mieszka w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Malowanie na piasku. [Wiersze]. W: [Pięć razy] 5 × debiut. Łódź 1960 s. 67-96. *Bibl. Poetów 1960*.
2. Orzech i nimfa. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1963, 66 s.  
Cykle: Strona snu; Rozmowy o naturze.
3. Ultima Thule. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1967, 58 s.
4. Białoczerwona. Widowisko plenerowe. [Współaut.]: T. Szewera. Praprem. Łódź, T. Ziemi Łódz. 1968.
5. Jeszcze dalej. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1968, 56 s.
6. Sceny wielkie i średnie. Felietony teatralne 1966-1968. Łódź: WŁ 1970, 136 s.
7. Głosy. Scenariusz. [Współaut.]: R. Łoboda. TV 1972.
8. Przed sobą. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1973, 69 s.  
Cykle: Jaskółka; Moi umarli; W innych poetykach; Poematy.
9. Serce przepiórki. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1977 [właśc. 1976], 52 s.  
Cykle: Liryki; Fabuły.
10. Wybór wierszy. Wwa: Czyt. 1982, 174 s.  
Zawiera też wiersze nowe.
11. Aż tak. [Wiersze]. Wwa: PIW 1984, 69 s.
12. O niektórych aspektach polsko-radzieckich kontaktów literackich. Współwyd. z: H. Janaszek Ivaničkova: Wymiana literacka polsko-czeska i polsko-słowacka w czterdziestolecu Polski Ludowej; J. Koprowski: Literatura polska w krajach niemieckojęzycznych. Wwa: KiW 1985, 47 s. Wyd. Kultury KC [Kom. Centr.] PZPR.
13. O miłości. Liryki z trzydziestu lat. Wwa: PIW 1990, 123 s.
14. Cztery miesiące. [Powieść]. Białystok: Łuk 1994, 116 s.

Podp.: Alicja Marecka.

15. Późne popołudnie. [Wiersze]. Wwa: KiW 2001, 104 s.

Części: Potrzebne; Ważne; Konieczne.

16. Każda rzeka nazywa się Styks. [Wiersze]. Tor.: Wydawn. A. Marszałek 2002, 85 s.

17. Eliada i inne wiersze. Toruń: Wydawn. A. Marszałek 2003, 75 s.

## Przekłady i adaptacje

1. A. Kuśniewicz: Korupcja. Adapt. ... TV 1966.
2. Ballada partyzancka. [Oprac.]: W. Orłowski, T. Szewera, ... Widowisko plenerowe. Wyst. Polichno 1967.  
Nagroda Ministra Obrony Narodowej III stopnia w 1967.
3. A. Nikolaev: Kanonada. Przekł. ... Scenariusz: I. Sikirycki, ... TV 1972.
4. K.I. Czukowski: Krokodyl. Przel. ... Moskwa: Małysz 1980, [36] s.
5. A. Popowski: List wiarołomny. Wiersze i poematy. Wstęp, wybór i przekł. ... Wwa: KiW 1998, 63 s.

## Prace redakcyjne

1. J. Jewtuszenko: Kradzione jabłka. Wybór wierszy pod red. ... Wwa: Czyt. 1978 [właśc. 1979], 118 s.
2. M. Matewski: Zrównanie dnia z nocą. [Wiersze]. Wybór: ..., M. Sprusiński. Posł.: Z. Bienkowski. Przekł.: Z. Bienkowski [i in.]. Kr.: WŁ 1989, 71 s.
3. Czerwone winorośla. Panorama poezji macedońskiej. Wybór: G. Stojkowski, ... Oprac., wstęp i noty o autorach ... Wwa: KiW 1996, 215 s.
4. Od Kochanowskiego do Szyborskiej... Antologia poezji polskiej. Wyboru dokonał ... przy współpracy K. Gąsiorowskiego. Wwa: KiW 1997, 430 s.
5. Noc miłosna. Eros w poezji polskiej. Wybór i wstęp ... Wwa: KiW 1998, 278 s.  
Zob. też Przekłady i adaptacje poz. 5.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1967, 1988. — Wywiady: O własnej twórczości oraz prowadzeniu redakcji „Poezji” mówi M.W. Rozm. P. Smogorzewski. *Śl. Pousz.* 1987 nr 139; Daremna próba nieśmiertelności. Rozm. M. Obarski. *Nurt* 1989 nr 1.

[Orzech i nimfa:] B. Sztajnert: Miejsce M.W. *Odgłosy* 1963 nr 44; J. Pieszczachowicz: Zakłamanie czasu. *Współczesność* 1964 nr 9; K. Mętrak: Poezja rekwizytu. *Twórczość* 1965 nr 12. — [Ultima Thule:] M. Sprusiński: Osobiste udręki. *Życie Lit.* 1967 nr 47; L. Sokół: Moderato cantabile. *Poezja* 1968 nr 7. — [Jeszcze dalej:] K. Mętrak: Poezja W. *Współczesność* 1969 nr 3; L. Sokół: „Mnie płynąć, płynąć i płynąć...” *Poezja* 1969 nr 6; M. Sprusiński: „Czas – rozdzierający powrót.” *Twórczość* 1969 nr 7. — [Przed sobą:] M. Chrzanowski: W. i Meller. *Nowe Książ.* 1974 nr 11; S. Melkowski: Co robi liryk dzisiaj? *Poezja* 1974 nr 12. — J. Poradecki: M.W. *Odgłosy*. 1975 nr 41. — [Ser-

ce przepiórkę] M. Krassowski: Liryki i fabuły. *Tyg. Kult.* 1977 nr 45; T. Stryjecki: Poezja i krytyka. *Wież* 1977 nr 8. — A. Zieleniewicz: W. *Poezja* 1977 nr 9. — M. Piasecka: Umieram, więc jestem... *Twórczość* 1978 nr 8 [rec.]; Serce przepiórkę. — W. Zieliński: Mądry smutek. *Tyg. Kult.* 1985 nr 2 [rec.]; Aż tak! — T. Wyrwa-Krzyżaniński: „W sekundę pęka serce” *Plis. Lit.-Artyst.* 1989 nr 2. — P. Kitrasiewicz: Rozbitkowie PRL-u. *Cz. 1. Mag. Lit.* 1995 nr 12/13.

J.Z.

## WAŻYK Adam 1905-1982

Pierwotne imię i nazwisko: Ajzyk Wagman. Pseud.: A.W.K.; awk; awk.; (awk); LL; — pseud. używane również przez innych autorów: Dr J.P. Zajczkowski, Kandyd, rkm.

Poeta, prozaiak, eseista, tłumacz.

Urodzony 29 października 1905 w Warszawie; syn Beniamina Wagmana, kupca, i Chany z Jesionowskich<sup>1</sup>. Od 1916 uczęszczał do Gimnazjum Męskiego Stefana Żuchowskiego w Warszawie. Twórczość literacką rozpoczął pod przybranym imieniem i nazwiskiem: Adam Ważyk; debiutował w 1922 wierszem pt. „Hiacynt”, opublikowanym w miesięczniku *Skamander* (nr 27). Po zdaniu matury w 1924 studiował początkowo prawo, a w 1929-32 matematykę na Uniwersytecie Warszawskim; studiów nie ukończył. Od 1924 należał do ZZLP (od 1949 ZLP). Był związany z grupą skupioną wokół pisma *Nowa Sztuka*, a następnie w 1924-25 należał do redakcji warszawskiego czasopisma *Almanach Nowej Sztuki*; brał udział w tworzeniu programu pisma, na jego łamach publikował recenzje, wiersze, prozę i tłumaczenia wierszy z języka francuskiego. Drukował również w lubelskim miesięczniku literackim *Reflektor* (1924-25). Związany z Awangardą Krakowską i jej organem *Zurotnicą* (1927), współpracował także z działem literackim redagowanego w Paryżu przez Jana Brzękowskiego i malarzkę Wandę Chodasiewicz-Grabowską dwujęzycznego periodyku *L'Art Contemporain - Sztuka Współczesna* (1929-30; tu też wiersze i przekłady z literatury francuskiej). Ożenił się z Gitelą (później Gizelą) Szejnman, malarzką (zginęła w czasie wojny). We wrześniu 1933 został na trzy tygodnie aresztowany pod zarzutem przynależności do KPP. Po wybuchu II wojny światowej przebywał początkowo we włączonym do ZSRR Lwowie. Od września 1940 należał do Związku Radzieckich Pisarzy Ukrainy. Artykuły, wiersze i tłumaczenia z języka rosyjskiego publikował w lwowskim dzienniku *Czeruony Sztandar* (1939-41), a także w miesięczniku literacko-społecznym *Nowe Widnokregi* (1941). W czerwcu 1941, wyprzedzając wkroczenie wojsk niemieckich do Lwowa, ewakuował się w głąb ZSRR. Publikował nadal w *Nowych Widnokregach* wydawanych

jako organ Związku Pisarzy Radzieckich ZSRR w Kujbyszewie (lipiec 1941-marzec 1943). Przygotowywał polskie audycje literackie dla rozgłośni radiowych w Saratowie i Kujbyszewie. Od 1943 należał do Związku Patriotów Polskich (ZPP) w Moskwie. Współpracował z wydawanym przez ZPP dwutygodnikiem *Nowe Widnokregi* (1943-44) oraz tygodnikiem *Wolna Polska* (1943; tu wiersze podp. też: awk; (awk)). W 1943-44 był oficerem politycznym w I Dywizji Piechoty im. T. Kościuszki w ZSRR; pełnił m.in. funkcję kierownika literackiego teatru żołnierskiego. Był też autorem słów do pieśni żołnierskich I Armii (m.in. do Marszu I Korpusu „Spóza gór i rzek...”). W 1944 wraz z I Armią Wojska Polskiego powrócił do Polski. We wrześniu tegoż roku został sekretarzem generalnym Zarządu Tymczasowego ZZLP w Lublinie (do 1945). W październiku 1944 został mianowany porucznikiem i etatowym pracownikiem Głównego Zarządu Polityczno-Wychowawczego Wojska Polskiego; redagował *Gazetę Oficerską*, wydawaną przez Wydział Polityczny I Armii Wojska Polskiego (1944). W czerwcu 1945 został Szefem Wydziału Kulturalno-Artystycznego w stopniu kapitana. Należał do PPR (od 1948 PZPR). Od 1945 mieszkał w Łodzi. Artykuły, recenzje i felietony publikował w tygodnikach *Odrodzenie* (1944-49) oraz *Kuźnica* (1945-50; tu m.in. w 1945-46 felietony w cyklu „Rozmaitości”); podp. też: awk, f.l., Kandyd, rkm; w 1946-50 członek redakcji). W 1948 ożenił się z Marianną Krawczyk, aktorką. Był jednym z teoretyków realizmu socjalistycznego. W 1949 pełnił funkcję prezesa Oddziału Łódzkiego ZLP. Zamieszkał w Warszawie. Należał do Polskiego PEN Clubu. W 1950 otrzymał nagrodę Polskiego PEN Clubu za przekłady z literatury rosyjskiej i francuskiej. Od czerwca 1950 był redaktorem naczelnym miesięcznika *Twórczość*; w piśmie tym, a także w *Nowej Kulturze* publikował wiersze, artykuły, recenzje i przekłady. W 1953 otrzymał Państwową Nagrodę Literacką II stopnia. Pod koniec 1954 w wyniku narastających konfliktów z Podstawową Organizacją Partyjną PZPR przy ZLP przestał pełnić funkcję redaktora naczelnego *Twórczości* (od września 1954 do lutego 1955 pismo podpisywał zespół redakcyjny). W sierpniu 1955 na łamach *Nowej Kultury* (nr 34) opublikował „Poemat dla dorosłych”, krytykujący rzeczywistość PRL oraz metodę socrealizmu w literaturze. W 1957 należał do zespołu, który podjął się wydawania miesięcznika *Europa*. W tymże roku, po zawieszeniu pisma przez władze przed ukazaniem się pierwszego numeru, wystąpił z PZPR. Rozwijał twórczość literacką i przekładową, ogłaszając artykuły, wiersze, opowiadania, przekłady z literatury łańskiejskiej, francuskiej i rosyjskiej w *Twórczości* (od 1959; podp. też awk), *Nowej Wsi* (1960-68) i *Życiu Literackim* (1963-66). W 1962 przebywał na sty-

<sup>1</sup> Dane wg wypisu aktu urodzenia nr 1031 sporządzonego 18 sierpnia 1924 (Arch. LW); w SWPP 1 data ur. 17 listopada 1905 wg inf. autora.

pendium Fundacji Forda we Francji i we Włoszech. W marcu 1964 należał do sygnatariuszy „Listu 34” pisarzy i uczonych w obronie wolności słowa. Kontynuował działalność literacką na łamach *Twórczości* (do 1982), *Dialogu* (1964-66), *Poezji* (1972-75) i *Literatury* (1974-76). W styczniu 1976 podpisał tzw. „Memoriał 101”, wyrażający protest przeciw projektowanym zmianom w Konstytucji PRL. W 1978 otrzymał nagrodę Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku (za 1977). Odznaczony m.in. Krzyżem Grunwaldu III Klasy (1945), Krzyżem Kawalerskim (1945) i Krzyżem Komandorskim (1955) Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi (1946), Orderem Sztandaru Pracy II klasy (1949). Zmarł 13 sierpnia 1982 w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

- Semafor. [Wiersze]. Wwa: *Alm. Nowej Sztuki* 1924, 32 s. Wyd. 2 tamże 1925. *Bibl. Nowej Sztuki*. Por. poz. 5.  
Na okł. wyd. 2 r. wyd.: 1924.
- Oczy i usta. [Wiersze]. Wwa: *Zurotnica* 1926, [50] s. Por. poz. 5.
- Człowiek w brym ubraniu. [Opowiadania]. Powst. 1924-1928. Wyd. Wwa: F. Hoesick 1930 [antydat. 1929], 230 s.  
Zawartość: Triumwirat; Na święta kupimy głowę cukru; Człowiek w brym ubraniu.
- Latanie świecą w Karpowie. Powieść. Wwa: Rój 1933, 207 s.
- Wiersze zebrane. Wwa: F. Hoesick 1934, 77 s.  
Nowa redakcja wierszy ze zbiorów: Semafor (poz. 1) i Oczy i usta (poz. 2).
- Mity rodzinne. [Powieść]. Wwa: Rój 1938, 362 s. Wyd. nast.: wyd. 2 przejrz. przez autora Wwa: Czyt. 1947, tamże: wyd. 3 1956, wyd. 4 1958.  
Ciąg dalszy zob. poz. 26.
- Ławka w Łazienkach. Widowisko literacko-artystyczne. Praprem. Teatrzyk Żołnierza I Dywizji w ZSRR 1943.
- Nocleg. [Widowisko literacko-artystyczne]. Praprem. T. Żołnierza I Korpusu Pol. Sił Zbrojnych w ZSRR 1943.
- Serce granatu. [Wiersze]. Moskwa: Związek Patriotów Pol. w ZSRR 1943, 22 s. Wyd. 2 uzup. [wierszami napisanymi w 1944] Lubl.: ZZLP 1944. Por. poz. 11, 19.
- Stary dworek. Sztuka w 3 aktach. Łódź: Książka 1945, 61 s. Praprem. Łódź, T. Powsz. 1946.
- Wiersze wybrane. Wwa: Czyt. 1947, 124 s.  
Zawiera wiersze z poz. 1, 2, 9, – nadto cykl: Wiązka powojenna [wiersze z 1946 r.].
- Bankierzy ruin. Komedja w 3 aktach. Praprem. Kat., T. Śląski im. S. Wyspiańskiego 1948.
- Piosenka na rok 1949. [Wiersz]. *Kuźnica* 1949 nr 4 s. 1. Wyd. osob. [Wwa 1949]. Wyd. nast. Wwa: [b.w.] 1959, [2] k.  
Wyd. z 1949 bibliofilskie (inf. SWPP 1).
- W stronę humanizmu. [Szkice literackie]. Wwa: Książka 1949, 153 s.  
Zawartość: O Norwidge i norwidymie; Źródła współczesnej poezji we Francji; Marszruta Majakowskiego; O tłumaczeniu wierszy rosyjskich; Spór o powieść; Choroba stylu [dot.: A. Gołubiew; Bolesław Chrobry, J. Joyce; Ulisses]; O działaniu daremnym [dot.: J. Iwaszkiewicz; Nowa miłość]; Filozofia kapitulacji [dot. egzystencjalizmu]; Demoniczna teoria kultury [polem. ze studium K. Wyki: Kraina nieprawdopodobieństwa; dot. wpływu filmu na literaturę]; Spór o malarstwo; Przechadzka po muzeach paryskich. – Pierwodr. w *Odrodzeniu i Kuźnicy* w l. 1945-1948.
- Nowy wybór wierszy. Wwa: Czyt. 1950, 115 s.  
Zawiera wiersze z poz. 11, – nadto cykl: Nowe wiersze z lat 1948-1950.
- [Poezje]. Wwa: ZLP 1950, 15 s. *Arkusze Poetycki*, 3.
- Mickiewicz i wersyfikacja narodowa. Wwa: Czyt. 1951, 143 s. Wyd. 2 rozszerz. i zmien. tamże 1954. Z prac IBL PAN.  
Praca z dziedziny wersologii.
- Widziałem Krainę Środka. [Poemat]. Wwa: Czyt. 1953, 33 s. Przedr. zob. poz. 19, 25.  
Dot. Chin.
- Wiersze. 1940-1953. Wwa: Czyt. 1953, 83 s.  
Zawiera m.in. poz. 9, 18, – nadto cykl: Nowe wiersze (1945-1953).
- Niedaleko Warszawy. Scenariusz filmowy. Ekran. 1954.
- Poemat dla dorosłych. *Nowa Kult.* 1955 nr 34 s. 1-2. Wyd. osob. [b.m.w.\* 1976], [6] k. Wyd. w tomie zob. poz. 24, 25, 39.  
Przekł. ang.: [Przel.: L. i B. Blitt]. *Twentieth Century*, Londyn 1955, – franc.: Poème pour adultes. *La Nouvelle Revue Française*, Paryż 1956 nr 48, – niem.: Gedicht für Erwachsene. [Przel.: L. Majewski, K.E. Krämer. Darmstadt 1960, – włos.: [Przel.: C. Fuhrman i F. Fortini]. *Ragionamenti*, Rzym 1957 nr 8; Poema per adulti. [Przel.: G. Orighia. *Nuova Rivista Europea*, Trento 1982 nr 31, – nadto wg noty biogr. J. Bandrowskiej-Wróblewskiej do A. Ważyk: Poezje wybrane. Wwa 1973; przekł. czes., flamandzki, hiszp., holend., portug., serb., szwedz. oraz we fragm.: hindi i jap.
- Przemiany Słowackiego. Essay. Wwa: PIW 1955, 78 s.
- Planetarium. Komedja współczesna [w 5 aktach]. Wwa: PIW 1956, 123 s.
- Poemat dla dorosłych i inne wiersze. Wwa: PIW 1956, 39 s. Wyd. nast. [zmien.]: [Pozn.?: b.w.\* 1977?], 20 s.  
Tom zawiera m.in. wiersze: Poemat dla dorosłych (czerwiec-lipiec 1955) [poz. 21]; Krytyka „Poematu dla dorosłych” (listopad-grudzień 1955); „To alkohol demoralizuje młodzież” (styczeń 1956).



25. Wiersze i poematy. Wwa: PIW 1957, 172 s. Wybór utworów z lat 1922-1956; zawiera m.in. poz. 18, 21.

26. Epizod. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1961, 219 s. Wyd. 2 tamże 1966. Początek zob. poz. 6.

27. Labirynt. [Poemat]. Wwa: PIW 1961, 37 s. Przedr. zob. poz. 32, 39.

28. Wagon. Wiersze. Wwa: PIW 1963, 39 s.

29. Esej o wierszu. Wwa: Czyt. 1964, 127 s. Por. poz. 42. Dot. form pol. wiersza.

30. Farbe der Zeit. [Wiersze]. [Przeł.] K. Dede-cius. Darmstadt: J.G. Bläschke 1965, 8 k.

Tekst w jęz. niem. i pol. Zawiera wiersze: Kolor czasu; Lamigłówka; Kartka z notesu; Zale przechodnia; Rzeźba prekolumbijska.

31. Kwestia gustu. Wwa: PIW 1966, 211 s. Przedr. zob. poz. 41.

Wspomnienia dot. lektur oraz kontaktów lit. z dwudziestolecia międzywojennego. — Wyróżnienie w plebiscycie radia Wolna Europa w 1967 na najlepszą książkę roku 1966 wydana w kraju.

32. Wybór poezji. Wstęp: J. Trznadel. Wwa: PIW 1967, 160 s.

Zawiera wybór wierszy z poz.: 1, 2, 9, 11, 28, — nadto poz. 27.

33. Poezje wybrane. Wybór i wstęp ... Nota biogr.: J. Bandrowska-Wróblewska. Wwa: LSW 1973, 129 s.

Zawiera cykle: Z lat 1922-1925; Z lat 1941-1946; Z lat 1955-1963; Z 1971 roku.

34. [Wybór poezji]. Wybór i układ ... Wwa: Czyt. 1973, 124 s.

Wyd. miniaturowe.

35. Gra i doświadczenie. Eseje. Wwa: PIW 1974, 151 s.

Zawartość: Nad tekstami; Odyseusz bohater stulecia; Konfrontacje (1967) [teksty trzech przemów]; Gra i doświadczenie; Zamiłowanie do kondensacji [dot. poezji S. Mallarmégo]; Pięćdziesiąt lat temu. Ptak z węgla [dot. teorii T. Peiperla]; Mutacja; Granice strukturalizmu; Obnażenie przypadku; In memoriam Michała Rowińskiego; Borges i inni; Czas poszatkowany [dot. struktury czasu u A. Robbe-Grilleta].

36. Dziwna historia awangardy. Wwa: Czyt. 1976, 170 s. Przedr. [bez wyboru tekstów] zob. poz. 41.

Zawiera esej tytułowy, s. 5-101, — nadto wybór tekstów polskich poetów awangardy. Przekł. węgier: A. Lengyel avantgarde furcsa története. [Przeł.] D. Tandori. Budapest 1981.

37. Pół wieku. Wybór wierszy [...] w 50-tą rocznicę „Semaforów”. Wybór: ... i J. Koperski. Wwa: ZG SZSP 1976, 32 s. *Generacje*.

38. Zdarzenia. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1977, 42 s.

39. Wiersze wybrane. Wwa: Czyt. 1978, 253 s. Wyd. 2 tamże 1982.

Zawiera wiersze z lat: 1922-1934; 1940-1946; 1955-1962 [tu poematy: „Poemat dla dorosłych” [poz. 21] i „Labirynt” [poz. 27]; 1972-1976.

40. Cudowny kantorek. [Szkice]. Wwa: PIW 1979, 128 s. Przedr. zob. poz. 41.

Zawartość: Kilka myśli o romantykach; Jeszcze o romantyczności; U modernistów. — Dot. głównie A. Mickiewicza.

41. Eseje literackie. Wwa: PIW 1982, 479 s.

Zawartość: Kwestia gustu [poz. 31]. — Od Rimbauda do Eluarda. Wybór [por. Przekłady poz. 12]; Abecadło Rimbauda; Atlas człowieka; Groza i cudowność; Miejsce kubizmu. — Surrealizm po latach. — Z poz. 35; Nad tekstami; Odyseusz bohater stulecia; Konfrontacje (1967); Gra i doświadczenie; Pięćdziesiąt lat temu. Ptak z węgla; Mutacja; Granice strukturalizmu; Obnażenie przypadku; Borges i inni; Czas poszatkowany, — tu dodano: Labirynt profesora. — Dziwna historia awangardy [esej z poz. 36]. — Cudowny kantorek [poz. 40].

42. Amfion. Rozważania nad wierszem polskim. Wwa: Czyt. 1983, 213 s.

Praca z dziedziny wersologii. — Zawiera m.in. zmien. fragm. „Eseju o wierszu” [poz. 29]. — Data pod tekstem 1981.

Nadto wydania osobne tekstów piosenek z nutami: Pieśń polskich partyzantów. [Muz.:] M. Drobnier. Paris: [Wydawn. PKWN we Francji] 1945, [2] k. — Marsz I Korpusu. [Muz.:] A. Barchacz. [Współwyd. z:] Marsz mokotowski. Melodia powstańcza; Pieśń pracy. Tekst: E. Szymański. [Muz.:] M. Stroiński; Hymn spółdzielców. Tekst: K.A. Czyżowski. [Muz.:] L. Rogowski. Tor.: Kuratorium Okręgu Szkolnego Pomor. 1948, [2] k.; wyd. osob. Marsza I Korpusu. Kr.: PWM 1978, 3 s.

Wybory wierszy w przekł.: czes.: Labirynt. [Przeł.] J. Pilař. Praha 1972, — szwedz.: Bilderna återkommer. Dikter. [Przeł.] J. Kunicki. [Staffanstorp] 1977.

#### Przekłady

1. G. Apollinaire: Heretyk i S-ka. Opowieści. Wwa: A. Szlachowicz 1928 [antydat. 1927], 232 s. Wyd. 2 Wwa: PIW 1958.

2. A. Malraux: Dola człowieka. [Powieść]. Wwa: Nowości Lit. 1935, 343 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Czyt. 1957, 414 s; wyd. 3 Wwa: PIW 1965; wyd. 3 [!] Kr.: WL 1972; [wyd. 5] Wr., Kr.: Ossol. 2001.

3. A. Malraux: Zdobywcy. [Powieść]. Wwa: Rój 1936 [antydat. 1935], 250 s.

4. I. Némirovsky: Kariera. [Powieść]. Wwa: Rój 1937, 237 s.

Przekł. podp.: Dr J.P. Zajączkowski.

5. I. Némirovsky: Maska młodości. [Powieść]. Wwa: Rój 1937 [antydat. 1936], 246 s.

Przekł. podp.: Dr J.P. Zajączkowski.

6. G. Simenon: Floreana. [Powieść]. Wwa: Rój 1938, 265 s.

Przekł. podp.: Dr J.P. Zajączkowski.

7. G. Simenon: Zbieg. [Powieść]. Wwa: Rój 1938, 214 s.

Przekł. podp.: Dr J.P. Zajczkowski.

8. P. Tyćyna: Jasio Telesik. Bajka. Z ukr. przeł. ... Kijów, Lw.: PWMN [Państw. Wydawn. Mniejszości Nar.] Ukr. SRR 1941, 16 s.

9. A. Puszkina: Eugeniusz Oniegin. [Poemat]. Wwa: KiW 1952, 429 s. Wyd. nast.: Przep.: M. Toporowski. (Dzieła wybrane. T. 3). Wwa: PIW 1953, tamże; wyd. 2 [!] 1954; wyd. 3 1956; wyd. nast. z posł. i przyp. M. Toporowskiego. (Dzieła wybrane. Wyd. 2. T. 3). 1956, wyd. z podtyt. Romans wierszem Wwa: PIW 1959, tamże; wyd. 6 1962, wyd. 7 1964; wyd. 2 [!] zmien. z podtyt. Romans wierszem. Wstęp i przyp.: R. Łużny. Wr.: Ossol. 1970 *BN* II, 35; wyd. 8 Wwa: PIW 1973; wyd. z podtyt. Romans wierszem. Przekł.: J. Tuwim [rozd. I-III do strofy XV i ... [rozd. III od strofy XVI do rozdz. VIII]. Konsultacja nauk. i posł.: R. Łużny. Kr.: WL 1977, 291 s.; wyd. 9 Wwa: PIW 1982 [rozd. X tłum. M. Toporowski]; wyd. 3 [!] z podtyt. Fragmenty. Przekł.: J. Tuwim, ... Wwa: Współpraca 1988, 285 s.; wyd. z podtyt. Romans wierszem. Przeł. ... Wstępem i przyp. opatrzył R. Łużny. Wyd. 3 popraw. i uzup. Wr.: Ossol. 1993 *BN* II, 35; Wwa: PIW 1994; wyd. z podtyt. Romans wierszem. Przeł.: ..., J. Tuwim. Wwa: Prószyński i S-ka 2000.

10. Zeszyt wierszy francuskich. Przekłady. Wstęp ... Wybrał i przeł. ... Wwa: PIW 1956, 167 s.

Autorzy wierszy: V. Hugo, G. de Nerval, Ch. Baudelaire, J. Valès, A. Rimbaud, G. Mallarmé, S. Pol-Roux, E. Verhaeren, P. Claudel, G. Apollinaire, M. Jacob, J. Cocteau, J. Supervielle, P. Eluard, L. Aragon.

11. B. Cendrars: Poezje. Przeł.: J. Hartwig i ... Red. [i wstęp] ... Wwa: PIW 1962, 144 s.

12. Od Rimbauda do Eluarda. [Poezje; wybór i tłum.] ... Wwa: PIW 1965, 278 s. Wyd. 2 przejr. i rozszerz. tamże 1973.

Zawiera m.in. opracowania dot. twórczości poetów.

13. G. Nerval: Zwierzenia Mikołaja Restifa. [Powieść]. Przekł. z franc. i posł. ... Wwa: Czyt. 1970, 214 s.

14. Horacy: Do Leukone. Dwadzieścia dwie ody. Przekł. z jęz. łac. ... Wwa: Czyt. 1973, 61 s. Wyd. nast. w oprac. S. Stabryły Wr., Kr.: Ossol. 1991.

15. Surrealizm. Teoria i praktyka literacka. Teksty wybrał, przeł. i przedm. opatrzył ... Wwa: Czyt. 1973, 373 s. Wyd. 2 tamże 1976.

16. B. Cendrars: Poezje wybrane. Wybór i przedm. ... Przeł.: J. Hartwig, ... Wwa: LSW 1977, 131 s.

17. Wybór przekładów. [Poezje]. Przekł. z jęz. łac., franc., ros. i posł. ... Wwa: Czyt. 1979, 367 s.

18. G. Apollinaire: Wybór poezji. Przeł. ... Wwa: Czyt. 1980, 216 s.

19. M. Jacob: Poematy prozą. Wybór i posł.: J. Hartwig. Przeł.: J. Hartwig i ... Kr., Wr.: WL 1983, 409 s.

20. G. Apollinaire: Poezje. Wybór i przekł. ... Kr.: Eventus 2000, 134 s.

Zob. też Prace edytorskie i redakcyjne poz. 4-8, 10-11, 13, 15-17, 21-24.

#### Prace edytorskie i redakcyjne

1. W. Majakowski: Wiersze. Wybrał, wstępem i przyp. opatrzył J. Borejsza. Red.: J. Borejsza i ... Kijów, Lw.: PWMN [Państw. Wydawn. Mniejszości Nar.] Ukr. SRR 1940, 220 s.

2. M. Gorki: Matka. [Powieść]. Przeł. H. Górską. Do druku przygot. ... Kijów, Lw.: PWMN [Państw. Wydawn. Mniejszości Nar.] Ukr. SRR 1941, 375 s. Wyd. nast.: Łódź: Książka 1946; wyd. 2 [!] cz. 1-2. Wwa: Książka 1948.

3. P. Tyćyna: Wiersze wybrane. Wybór autora. Red.: S. Tudor i ... Lw.: PWMN [Państw. Wydawn. Mniejszości Nar.] Ukr. SRR 1941, 147 s.

4. Antologia współczesnej poezji francuskiej. Zebrał i oprac. ... Wwa: Wiedza 1947, 230 s.

Tu również m.in. przekł. A.W.

5. W. Majakowski: Wiersze wybrane. Oprac. i wstępem opatrzył ... Wwa: Książka 1948, 100 s.

Tu również m.in. przekł. A.W.

6. G. Apollinaire: Wybór poezji. Oprac. i przedm. opatrzył ... Wwa: KiW 1949, 111 s.

Tu również m.in. przekł. A.W.

7. W. Majakowski: Wiersze i poematy. Wybór przekładów i oprac. ... Wwa: KiW 1949, 342 s.

Tu również m.in. przekł. A.W.

8. J.A. Rimbaud: Poezje wybrane. Oprac. i przedm. opatrzył ... Wwa: KiW 1949, 75 s.

Tu również m.in. przekł. A.W.

9. J. Dunin-Borkowski: Wybór poezji. Oprac. i przedm. opatrzył ... Wwa: PIW 1950, 107 s.

10. P. Eluard: Wybór wierszy. Red. ... Przedm.: J. Kott. Wwa: Czyt. 1950, 75 s.

Tu również m.in. przekł. A.W.

11. A. Puszkina: Utwory wybrane. Red.: Z. Feddecki i ... Wwa: Czyt. 1950, 508 s.

Tu również m.in. przekł. A.W.

12. Wiersze, które lubimy. Antologia. Red.: ... i J. Kott. Wwa: Czyt. 1951, 340 s.

13. A. Puszkina: Dzieła wybrane. T. 1-6. Przewodniczący kom. red. ... Wstęp ... Wwa: PIW 1953-1954. Wyd. 2 tamże 1956.

T. 1. Wiersze. Red. tomu ... Przep. oprac. M. Toporowski. 1953, 414 s.

Tu również m.in. przekł. A.W.

T. 3. Eugeniusz Oniegin. Zob. Przekłady poz. 9.

14. J. Słowacki: Dzieła wybrane. T. 1-4. Wyboru dokonał ... Wwa: PIW 1954, 311 + 321 + 458 + 420 s.

15. J.A. Rimbaud: Poezje. Red. ... Wwa: PIW 1956, 142 s. Wyd. 2 tamże 1969.

Tu również m.in. przekł. A.W.

16. G. Apollinaire: Poezje wybrane. Red. ... Wwa: PIW 1957, 138 s. Wyd. nast.: Wwa: LSW 1967, wyd. 2 [!] tamże 1968.

Tu również m.in. przekł. A.W.

17. W. Majakowski: Poezje. Red.: M. Jastrun, S. Pollak, A. Stern, ... Słowo wstępne: A. Stern. Wwa: Czyt. 1957, 770 s.

Tu również m.in. przekł. A.W.

18. P. Eluard: Wiersze. Red. ... Wwa: PIW 1959, 160 s.

19. W. Majakowski: Poematy. Red.: M. Jastrun, S. Pollak, A. Stern, ... Wwa: Czyt. 1959, 486 s.

20. W. Majakowski: Utwory sceniczne; Proza. Przekład zbiorowy. Red.: M. Jastrun, S. Pollak, A. Stern, ... Wwa: Czyt. 1959, 544 s.

21. M. Jacob: Wybór poezji. Red. ... Wwa: PIW 1965, 119 s. Wyd. 2 z przedm. ... rozszerz. tamże 1980.

Tu również m.in. przekł. A.W.

22. P. Eluard: Poezje wybrane. Wybór i przedm. ... Wwa: LSW 1968, 134 s.

Tu również m.in. przekł. A.W.

23. G. Apollinaire: Wybór pism. Wybrał, wstępem i notami opatrzył ... Wwa: PIW 1980, 1075 s.

Tu również m.in. przekł. A.W.

24. S. Mallarmé: Wybór poezji. Red. ... Wwa: PIW 1980, 133 s.

Tu również m.in. przekł. A.W.

Zob. też Przekłady poz. 9-13, 15-17, 20.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951, 1966. — Wywiady: Rozmowa z A.W. Rozm. J. Śpiwak. *Czas* 1939 nr 9; Miara wierności. (Z doświadczeń tłumacza). Rozmowa z A.W. *Nowa Kult.* 1962 nr 16; Być otwartym na życie... Rozm. K. Nastulanka. *Polityka* 1976 nr 35; Co mnie ciekawi w poezji? Rozm. K. Karasek. *Literatura* 1980 nr 20.

SWPP 1. — PP (H. Filipkowska). — LP XX w. (R. Matuszewski). — RL 1982 (A. Biernacki).

[Semafory:] A. Kaufman: Krucjata ku współczesności. *Nasz Prz.* 1924 nr 254; S. Napierski: Ciekawy debiut poetycki. *Wiad. Lit.* 1924 nr 39; Cz. Bobrowski. *Reflektor* 1925 nr 2. — W. Broniewski: O rozwiązości serca i wstydlivosti słowa. *Wiad. Lit.* 1926 nr 18 [rec.: Oczy i usta]. — [Człowiek w burym ubraniu:] L. Piwiński: Nowe W. *Wiad. Lit.* 1930 nr 30; [A. Stawar:] S. Mies. *Lit.* 1930 nr 2. — L. Piwiński. *Wiad. Lit.* 1933 nr 30 [rec.: Latarnie świecą w Karpowiel. — S. Napierski: Poezja W. *Droga* 1935 nr 11. — K.W. Zawodziński. *Wiad. Lit.* 1935 nr 27 [rec.: Wiersze zebrane]. — [Mity rodzinne:] W. Pietrzak: Nowa forma kofuństwa. *Prósno z Mostu* 1938 nr 47;

E. Breiter. *Wiad. Lit.* 1939 nr 8; S. Lichański: Powieść o ludziach nominalnych. *Pion* 1939 nr 14/15. — [Serce granatu:] B. Dudziński: Pod znakiem Marsa. *Robotnik* 1945 nr 66; A. Sandauer: *Przemiany. Odrodzenie* 1945 nr 10/12, przedr. w teżej: Stanowiska wobec. Kr. 1964. — [Stary dworek:] L. Bartelski: Jedna sztuka w dwóch wydaniach. *Gaz. Lud.* 1946 nr 84; E. Csató: „Stary dworek” na scenie Teatru Powszechnego. *Kuźnica* 1946 nr 41. — S. Dzikowski: Karykatura własnego środowiska. *Gaz. Lud.* 1947 nr 295 [rec.: Mity rodzinne]. — [Wiersze wybrane:] S.J. Kołodziejczyk: Droga poety. *Twórczość* 1947 nr 7/8; R. Matuszewski: W poszukiwaniu rzeczywistych rygorów poetyckich. *Kuźnica* 1947 nr 48, przedr. w teżej: Literatura po wojnie. Wwa 1950. — [J.A. Szczepański] JASZCZ: Jeszcze jeden rozkład rodziny mieszczańskiej. *Dz. Lit.* 1948 nr 38 [rec.: Mity rodzinne]. — L. Herdegen: O poezji A.W. *Nowa Kult.* 1951 nr 21 [rec.: Nowy wybór wierszy]. — M. Janion. *Pam. Lit.* 1951 z. 1 [rec. oprac.: J. Dumin-Borkowski: Wybór poezji]. — R. Matuszewski: Próba humanizmu socjalistycznego. W teżej: Literatura na przełomie. Wwa 1951 [rec.: W stronę humanizmu]. — Z. Najder: O poezji A.W. *Dziś i Jutro* 1951 nr 14. — [A. Puszkun: Eugeniusz Oniegin. Tłum. ...] L. Flaszyn: Oniegin na czworo przełożony. *Życie Lit.* 1952 nr 23; S. Pollak: Nad nowym przekładem „Eugeniusza Oniegina”. *Nowa Kult.* 1952 nr 50; A. Sandauer: Nowy przekład. *Życie i Kult.* 1952 nr 41. — [Mickiewicz i wersyfikacja narodowa:] J. Trznadłowski. *Zesz. Wroc.* 1952 nr 2; S. Żółkiewski. *Nowa Kult.* 1952 nr 5. — J. Błoński: Podróż poetycka do Krainy Środka. *Życie Lit.* 1953 nr 32 [rec.: Widziałem Krainę Środka]. — M. Grabowska: W sprawie polskiego przekładu „Eugeniusza Oniegina”. *Nowa Kult.* 1953 nr 32. — A. Lam: Teoria i praktyka poezji. *Życie Lit.* 1953 nr 5 [rec.: Mickiewicz i wersyfikacja narodowa]. — W. Szymański: Poetycki reportaż W. *Dziś i Jutro* 1953 nr 29 [rec.: Widziałem Krainę Środka]. — J. Trznadłowski: Poezja w służbie narodu. *Wiś* 1953 nr 35 [dot. poezji A.W.]. — H. Michalski: W teżej: Szkice o literaturze współczesnej. Wwa 1954 [rec.: Nowy wybór wierszy]. — [Poemat dla dorosłych:] L. Flaszyn: O trudnym kunszcie womitowania. *Życie Lit.* 1955 nr 44; T. Hołuj: Nie ludowy obraz Nowej Huty. *Życie Lit.* 1955 nr 43; W. Karczewska: O miłości, młodości i o „Poemacie dla dorosłych”. *Kronika* 1955 nr 14, polem. M. Janik: Kryminał, anonim i obrona poety. *Tamże* 1956 nr 1; A. Osiecka: O darze wygodnej ślepoty — proza. *Po prostu* 1955 nr 27; J. Strzelecki: W sprawie dla dorosłych. *Nowa Kult.* 1955 nr 37. — H. Markiewicz: O metodzie imaginacyjnej. *Życie Lit.* 1956 nr 37 [dot. poematu: To alkohol demoralizuje młodzież]. — B. Ziffer. *The Polish Review.* Nowy Jork 1956 nr 1 [dot.: Poemat dla dorosłych]. — L. Elektorowicz: W i „Poemat dla dorosłych”. *Życie Lit.* 1957 nr 8 [rec.: Poemat dla dorosłych i inne wiersze]. — M. Głowiński: Od Wiktora Hugo do Aragona. *Now. Lit. i Wyd.* 1957 nr 6 [rec. tłum.: Zeszyt wierszy francuskich]. — [Poemat dla dorosłych i inne wiersze:] Z. Łapiński: Październik poetów. *Tyg. Pousz.* 1957 nr 21; R. Matuszewski: A.W. — zbuntowany racjonalista. *Nowa Kult.* 1957 nr 6; Z. Pędziński: Poezja dla dorosłych. *Kamena* 1957 nr 5; J.A. Szczepański: Nad „Poematem dla dorosłych”. *Tryb. Ludu* 1957 nr 54. — J. Trznadłowski: W kręgu poetyckiego doświadczenia. *Nowe Książ.* 1957 nr 15 [rec.: Wiersze i poematy]. — J. Przyboś: Apollinaire Ważyka. *Prz. Kult.* 1958 nr 37 [dot. oprac. i przekł. A.W.: G. Apollinaire: Poezje wybrane]. — [Mity rodzinne:] K. Eberhardt: Na rubieżach freudyzmu. *Życie Lit.* 1959 nr 27; R. Zengel: Mit przygody. *Twórczość* 1959 nr 4. — [Epizod:] T. Burek: Przedrzeźniona rozpacza. *Twórczość* 1961 nr 8; A. Kijowski: Ze szkoły szycerów. *Prz. Kult.* 1961 nr 23, przedr. w teżej: Arcydzieła nieznane. Kr. 1964; R. Matuszewski: Epizod dwudziestolecia. *Nowa Kult.* 1961 nr 30. — A. Międzyrziecki: „Ruch wahałdowy gasnącej pamięci”. *Nowe Książ.* 1961 nr 19 [rec.: Labirynt]. — H. Zaworska: Chroniczny brak cudów. *Nowe Książ.* 1961 nr 11 [rec.: Epizod]. — J. Trznadłowski: Wątpliwość i empiryzm. (Na marginesie „Labiryntu” A.W.). *Twórczość* 1962 nr 5, przedr. w teżej: Różne trzecie. Wwa 1966. — [Wagon:] J.J. Lipski: Bez hipostaz. *Twórczość* 1964 nr 11, przedr. w teżej: Szkice o poezji. Paryż 1987; J. Trznad-

del: Dowód tożsamości. *Odra* 1964 nr 3. — Z. Bienkowski: Impozujący minimalizm. *Kultura* 1965 nr 23, przedr. w tegoż: Poezja i niepoezja. Wwa 1967 [rec. oprac.: M. Jacob: Wybór poezji] — [Esej o wierszu:] M. Głowiński: Rygory i swobody w wierszu. *Nowe Książki* 1965 nr 4; L. Pszczółowska: Esej i probabilistyka. *Twórczość* 1965 nr 3. — J. Trznadel: Propozycja W. *Twórczość* 1965 nr 6 [rec. tłum. i oprac.: Od Rimbauda do Eluarda]. — T. Burek: Jeżeli ten pamiętnik istnieje... *Twórczość* 1966 nr 12 [rec.: Kwestia gustu]. — M. Głowiński: W., kubizm i wielcy Francuzi. *Nowe Książki* 1966 nr 2 [rec.: Od Rimbauda do Eluarda. Wybór i tłum. ...]. — [Kwestia gustu:] H. Krzeczowski: Kwestia gustu, czyli prawo wyboru. *Tyg. Powsz.* 1966 nr 35, przedr. w tegoż: Po namyśle. Kr. 1977; R. Gomulicki: De gustibus est disputandum. *Mies. Lit.* 1967 nr 5; K. Mętrak: Życie książkami? *Współczesność* 1967 nr 2, przedr. w tegoż: Krytyka — twórczość przekłada. Wwa 1995; J. Pluta: Z przygód intelektualnych W. *Agora* 1967 nr 16. — Z. Bienkowski: Sifa niekonsekwencji. *Twórczość* 1973 nr 8 [rec. tłum. i oprac.: Surrealizm]. — J. Gondowicz: Klasyki trzech tradycji. *Nowe Książki* 1973 nr 11 [rec.: Poezje wybrane]. — M. Baranowska: Pożegnania i powitania. *Literatura* 1974 nr 31. — Z. Gierniakowa: Nad Ważykowym Horacym. *Twórczość* 1974 nr 6 [dot. przekł.: Horacy: Do Leukonela]. — [Gra i doświadczenie:] M. Baranowska: „Pisze się tak, jak się oddycha”. *Literatura* 1975 nr 14; Z. Domański: Gra i doświadczenie — spojrenie poety. *Mies. Lit.* 1975 nr 5; W. Maciąg: O co gra? *Nowe Książki* 1975 nr 4; A. Zawada: O nowatorstwie. *Twórczość* 1975 nr 12. — A. Zawada: *Twórczość* 1976 nr 5 [rec.: Pół wieku]. — [Dziwna historia awangardy:] M. Baranowska: Wiek awangard. *Polityka* 1977 nr 17; P. Dybel: W imię doświadczenia. *Nowy Wyraz* 1977 nr 7; J. Gondowicz: Powrót do Inkipo. *Nowe Książki* 1977 nr 3; E. Nowicka: A.W. głos w sprawie awangardy. *Tyg. Powsz.* 1977 nr 1; A. Zawada: O awangardzie — wbrew „związkom nawykowym”. *Twórczość* 1977 nr 2. — [Zdarzenia:] P. Dybel: Poezja bez azylu. *Nowe Książki* 1978 nr 6; J. Kornhauser: Dane źródłowe. *Kultura* 1978 nr 25, przedr. w tegoż: Światło wewnętrzne. Kr. 1984; Z. Lapiński: Kilka alegorii w poszukiwaniu swego znaczenia. *Tyg. Powsz.* 1978 nr 13; R. Matuszewski: „Pomysł o barwie czasu, która się znowu zmienia”. *Twórczość* 1978 nr 8, przedr. w tegoż: Z bliska. Kr. 1981. — M. Zieliński: Pokusa epistemologii. (O twórczości poetyckiej A.W.) *Twórczość* 1978 nr 6. — J. Giel: Dwie wersje wczesnej twórczości A.W. *Poezja* 1979 nr 7. — J. Gondowicz: Od wizjonerstwa do sztywności. *Nowe Książki* 1979 nr 9 [rec.: Wiersze wybrane]. — [Cudowny kantorek:] J. Gondowicz: Milczący partner. *Nowe Książki* 1979 nr 19; T. Komendant: Komplex Newtona. *Twórczość* 1979 nr 12. — J. Łukasiewicz: Szczegół i całość (O poezji A.W.). *Odra* 1979 nr 9. — P. Matywiecki: Między nami i dla nas. *Tyg. Kult.* 1979 nr 16 [rec.: Wiersze wybrane]. — M. Pezdek: Nie ufaj szkiełku i oku. *Literatura* 1979 nr 49 [rec.: Cudowny kantorek]. — J. Pieszczachowicz: Przygody racjonalisty. *Kultura* 1979 nr 39 [dot.: Wiersze wybrane]. — A. Tchórzewski: Klasycyzm i fenomenalizm. *Poezja* 1979 nr 4 [rec.: Zdarzenia]. — M. Zaleski: Potomstwo Heraklita. *Twórczość* 1979 nr 5 [rec.: Wiersze wybrane]. — M. Baranowska: „Stwórca mieszka w kuli” — debiut antysymbolisty. *Twórczość* 1980 nr 9 [dot. poezji A.W.]. — W. Maciąg: Pokusy i niepokojne filologów. *Życie Lit.* 1980 nr 4 [rec.: Cudowny kantorek]. — A.K. Waśkiewicz: Lekcja W. *Życie Lit.* 1980 nr 4, przedr. w tegoż: W kręgu futurizmu i awangardy. Wr. 2003 [rec.: Wiersze wybrane]. — T. Burek: Po balu maturalnym — „Poemat dla dorosłych”. *Puls* 1981 nr 11/12, przedr. pt. Nieznajszczone marzenie; Po balu maturalnym — „Poemat dla dorosłych”. W tegoż: Żadnych marzeń. Londyn 1987. Wyd. nast. Wwa\* 1989. — N. Kanciewicz-Hoffmanowa: Między grą a doświadczeniem. Debiut prozatorski A.W. *Pam. Lit.* 1981 z. 1 [dot.: Człowiek w hurym ubraniu]. — S. Barańczak, W. Odziejewski: Dwugłos o A.W. *Puls* 1982/83 nr 17. — E. Król: Polski przekład „Eugeniusza Oniegina” jako problem teoretyczny. *Studia z Filol. Ros. i Słow.* 1982 t. 9 [tm.in. o przekł. A.W.]. — W. Krzysztoszek: Status postaci w prozie A.W. W: Postać w dziele literackim. Tor. 1982. — G. Origlia: A.W. Il prezzo della testimonianza.

*Nuova Rivista Europea*, Trento 1982 nr 31. — [J. Radziejewicz] B. Pieczyński: „Poemat dla dorosłych” — młodym dorosłym. *Tu, teraz?* 1982 nr 9 [analiza poematu]. — E. Balcerzan: Przygody człowieka książkowego. *Twórczość* 1983 nr 8, przedr. w tegoż: Przygody człowieka książkowego. Wwa 1990 [dot.: Eseje literackie]. — M. Baranowska: Znam W. hermetycznego. *Twórczość* 1983 nr 8. — W. Kaliszewski: Pozostał wierny Awangardzie. *Więź* 1983 nr 1 — J. Marx: Tłumaczeni poetów. *Tu i Teraz* 1983 nr 43, 45, 50. — J. J. Marx: Non omnis moriar. *Poezja* 1983 nr 9 [dot. twórczości A.W.]. — J. Waczków: Gra podobieństw i różnic. *Lit. na Świecie* 1983 nr 4 [dot. twórczości przekł. A.W.]. — A.K. Waśkiewicz: Miejsce W. W tegoż: W kręgu „Zwrotnicy”. Kr. 1983. — A.K. Waśkiewicz: W. *Fakty* 1983 nr 26, przedr. w art. pt. Lekcja W. W tegoż: W kręgu futurizmu i awangardy. Wr. 2003. — M. Baranowska: Genetyczna fantazja nowej logiki. (W.) W: W teście: Surrealna wyobraźnia i poezja. Wwa 1984. — M. Delaperrière: Czy istnieje poezja kubistyczna? (Od Apollinaire’a do W.) *Ruch Lit.* 1984 nr 4, przedr. w: Dialog z dystansu. Kr. 1998. — M. Zaleski: Przygoda drugiej awangardy. Wr. 1984, passim. — M. Głowiński: Wokół „Poematu dla dorosłych”. *Odra* 1985 nr 11, przedr. w tegoż: Rytuał i demagogia. Wwa 1992. — W. Krzysztoszek: Mit niespójności. Twórczość Adama Ważyka w okresie międzywojennym. Wwa: PWN 1985, 199 s. — S. Stabro: „Poemat dla dorosłych” — parada pozorów. *Odra* 1985 nr 11, przedr. w tegoż: Zamknięty rozdział. Wwa 1994, Poezja i historia. Kr. 1995. — L. Pułka: „Mieszkaniec ustronnej uliczki”. Szkic o poezji A.W. *Acta Univ. Wratisl. Pr. Lit.* 1986 t. 25 nr 794. — S. Barańczak: Dziecięca naiwność. O „Poemacie dla dorosłych” A.W. *Aneks*, Londyn 1987 nr 46/47, przedr. w tegoż: Tablica z Macondo. Londyn 1990, Pomysłane przepaście. Kat. 1995. — T. Brzozowski: „Fabuły życiowe” w poezji A.W. (Na materiale tomu „Zdarzenia”). W: Fabuła utworu literackiego. Tor. 1987. — W. Krzysztoszek: Aura niespójności. (Na przykład: A.W.) *Integracje* 1988 nr 22 [dot. twórczości i poglądów estetycznych A.W.]. — R. Matuszewski: Od „Almanachu Nowej Sztuki” do tódzkiej „Kuźnicy”. Cz. 1-2. *Tyg. Kult.* 1989 nr 25/26, 27, przedr. pt. „Szaleństwo” A.W. w tegoż: Olsnienia i świadectwa. Wwa 1995. — J. Łukasiewicz: „Poemat dla dorosłych” — obrachunkowy. W tegoż: Oko poematu. Wr. 1991. — M. Głowiński: Fabryczne dymy i kwitnąca czeremcha. O scenariuszu A.W. [do filmu „Niedaleko Warszawy”]. W tegoż: Rytuał i demagogia. Wwa 1992. — L.B. Grzeniewski: W. i Warszawa. *Twórczość* 1992 nr 7/8, przedr. w tegoż: Igły w stogu siana. Wwa 1996. — G. Wichary: A.W. — współtwórca socrealizmu w literaturze polskiej i jego pierwszy krytyk. *Warsztaty Polonist* 1992 nr 1. — T. Brzozowski: Rewizja stereotypu awangardy krakowskiej w eseistyce A.W. Strategia kondiotera. W: Mity i stereotypy w kulturze, literaturze i języku. Szczecin 1993. — S. Jaworski: A.W. 1905-1982. W: OLP Ser. 6 t. 3. Kr. 1993. — T. Brzozowski: Orientacja wizualno-plastyczna w twórczości poetyckiej Adama Ważyka. Szczecin: Wydawn. Nauk. Uniw. Szczec. 1994, 213 s. — T. Brzozowski: W. wobec antyprzygody socrealizmu. Strategia sfinksa. W: Pogranicza. Granice. Ograniczenia. Lubl. 1996. — J. Marx: O poezji A.W. Non omnis moriar. (Cz. 1-5). *Nowy Tyg. Pop.* 1996 nr 18-23. — M. Tarnogórski: Poemat „streficzny” A.W. W teście: Poemat międzywojenny. Wr. 1997. — W. Tomasiak: Inżynieria dusz. Wr. 1999, passim. — M. Rychlewski: Tuwim kontra W., czyli „Oniegim” w służbie socjalizmu. *Polonistyka* 2000 nr 6 [dot. przekł.: A. Puszkina: Eugeniusz Oniegim]. — D. Jarosz: Co Nowa Huta zawiązuje A.W.? W: Realizm socjalistyczny w Polsce. Kat. 2001 [dot. Poemat dla dorosłych]. — D. Walczak-Delanois: Inne oblicze awangardy. O międzywojennej poezji Jana Brzokowskiego, Jalu Kurka i Adama Ważyka. Pozn.: *Pozn. Studia Polonist. Ser. Lit.* 2001, 189 s. — S. Sobieraj: Alchemia wyobraźni. Siedlce 2002, passim. — K.T. Toepflitz: Przejmują cię tylko ludzie i szczegóły. *Gaz. Wyborcza* 2002 nr 46 [dot. życia i twórczości A.W.]. — T. Chrzęstak: Ucieczka z domu wariatów, czyli o „Poemacie dla dorosłych” raz jeszcze. *Roczn. Hist. Prasy Pol.* 2003 z. 1. — B. Sienkiewicz: W. i Brzokowskiego „pamięć — miasto zatopione / w piasku”. W: Ulotność i trwanie. Pozn. 2003.

## WEINTRAUB Jerzy Kamil 1916-1943

Pseud.: Gronecki; j.k.w.; J.k.w.; J.K.W.; w.; W.  
Poeta, tłumacz.

Urodzony 27 sierpnia 1916 w Piotrogradzie; syn Maksymiliana, inżyniera, i Pauliny Weintraubów. W 1918-24 przebywał wraz z rodzicami w Kopenhadze. Od 1924 mieszkał w Warszawie, gdzie w 1925-34 uczęszczał do Gimnazjum im. M. Reja. W szkole zorganizował m.in. z Pawłem Hertzem grupę literacką Chaos, wydającą własne piśmiśko, w którym zamieścił pierwsze wiersze, artykuły i utwory sceniczne. Wraz z kolegami z tej grupy nawiązał kontakt z *Echem Białostockim* i współredagował dodatek literacki tego pisma. Za swój właściwy debiut uważał wiersze „Ballada” i „Rozmowa z Georgem Traklem”, opublikowane w 1935 w *Okolicy Poetów* (nr 8). W 1934-35 studiował psychologię na Uniwersytecie Warszawskim. Kontynuował w tym czasie twórczość literacką. Został przyjęty do ZZLP. Chory na gruźlicę, przerwał studia i wyjechał na krótko do Szwajcarii, następnie leczył się do 1939 w sanatoriach w Otwocku, Śródborowie i Zakopanem. Wiersze, humoreski, recenzje i przekłady drukował m.in. w *Okolicy Poetów* (1935-37), *Naszym Wyrazie* (1935-38), *Kamienie* (1936-39), *Sygnalach* (1936-39), *Szpilekach* (1937-39), *Czarno na Białym* (1938-39). Ożenił się z Eugenią Lewówną. Po wybuchu II wojny światowej przyjechał do Warszawy, skąd wyruszył w kierunku Lublina i Chełma; ale wkrótce powrócił do Warszawy. W czasie okupacji hitlerowskiej ukrywał się pod różnymi nazwiskami (m.in. Krzyżanowski) w Warszawie, Otwocku, Kierszku i Milanówku. Nie przerwał twórczości poetyckiej. Brał udział w konspiracyjnym życiu kulturalnym; był w 1940-43 współorganizatorem Wydawnictwa Sublokatorów Przyszłości i współwydawcą *Biblioteki Poetyckiej* tegoż wydawnictwa, w której ogłaszał też własne utwory i tłumaczenia. W 1943 nawiązał współpracę z zespołem młodzieży akademickiej przygotowującym tajny miesięcznik *Droga* (pierwszy numer ukazał się w grudniu tegoż roku). Zmarł 10 września 1943 w Warszawie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Próba powrotu. [Wiersze]. [Chełm Lubel.] 1937, 37 s. *Bibl. Kamieny* nr 10.

Cykle: Autobiografia; Lato elegijne; Próba powrotu.

2. Wrogi czas. [Wiersze]. Wwa: F. Hoesick 1939, 39 s.

Zawiera cykle: O ptakach odlatujących; Dzieje wiosny zwycięskiej; Żywiołom spętany, — oraz Poemat zdarzeń zastygłych.

3. Maski krajobrazu. [Wiersze]. [Wwa:] Wydawn. Sublokatorów Przyszłości [1940], 13 s., masz. przebitkowy. *Bibl. Poetyckiej* t. 1.

Wyd. konspir.; odbito na prawach rękopisu 6 egz.; egz. w zbiorach Bibl. ZLP.

Zawiera cykl: Dzieje rzeźby.

4. Nurt listopadowy. [Wiersze]. [Wwa:] Wydawn. Sublokatorów Przyszłości rok 1939 [właśc. 1940], 12 s., masz. przebitkowy. *Bibl. Poetyckiej* t. 14.

Wyd. konspir.; odbito na prawach rękopisu 7 egz.

5. Pieśń i chmury. [Wiersze]. [Wwa:] Wydawn. Sublokatorów Przyszłości rok 1939 [właśc. 1940], 11 s., masz. przebitkowy. *Bibl. Poetyckiej* t. 10.

Wyd. konspir.; odbito na prawach rękopisu 6 egz.; egz. w zbiorach Bibl. ZLP.

6. Płomień pachnący. [Wiersze]. [Wwa:] Wydawn. Sublokatorów Przyszłości rok 1939 [właśc. 1940], 15 s., masz. przebitkowy. *Bibl. Poetyckiej* t. 6.

Wyd. konspir.; odbito na prawach rękopisu 6 egz.; egz. w zbiorach Bibl. ZLP.

7. Wiersze wybrane. Wybrał i wstępem opatrzył J. Śpiewak. Wwa: Czyt. 1953, 228 s.

Zawartość: Wiersze 1936-1939: Próba powrotu [poz. 1]; Wrogi czas [poz. 2]; Chorał wśród żnieklu. Dwanaście motywów poematu (fragmenty); Śpiew pod luną (fragmenty poematu). — Wiersze 1940. — Wiersze 1941: Rzeka (fragmenty poematu). — Wiersze 1942: Tropy zimowe. Poemat o sercu człowieczym (fragment); Pieśni o sercu człowieczym (fragment); Orfeusz w lesie — Poemat; Wędrujące drzewa. Baśń cygańska (fragmenty). — Wiersze 1943: Satyry; Przekłady [wierszy autorów:] A. Blok, J.W. Goethe, H. Heine, J. Masefield, Ch. Morgenstern, R.M. Rilke, J. Ringelnatz, W. Szekspir, M. Tank, F. Tytaczew, G. Trakl, M.P. Vergilius.

8. Utwory wybrane. Wybór, układ i wstęp: R. Matuszewski. Teksty z rękopisów oprac. A. Piorunowa. Wwa: PIW 1986, 434 s.

Zawartość: Wiersze z lat 1935-1939: Z juveniliów. — Próba powrotu [poz. 1]. — Z wierszy rozproszonych 1936-1937. — Wrogi czas [poz. 2]. — Inne wiersze 1938-1939: Maski krajobrazu [poz. 3]; Płomień pachnący [poz. 6]; Wiersze rozproszone. — Wiersze z roku 1940: Chorał wśród zmierzchu. Dwanaście motywów poematu; Śpiew pod luną. Poemat [poz. 7]; Pieśń i chmury [poz. 5]; Nurt listopadowy [poz. 4]; Inne wiersze z roku 1940. — Wiersze z roku 1941 [tu m.in.]: Rzeka. Poemat [poz. 7]. — Wiersze z roku 1942 [tu m.in.]: Tropy zimowe. Poemat o sercu człowieczym [poz. 7]; Orfeusz w lesie. Poemat [poz. 7]; Wędrujące drzewa. (Baśń cygańska) [poz. 7]; Droga przez noc. Poemat. Część pierwsza. — Wiersze z roku 1943 [tu m.in.]: Poświęcenie. (Drogi przez noc część II). — Z pamiętnika [18 X 1940-31 VIII 1943]. — Satyry. — Fraszki. — Przekłady [wierszy autorów:] M.P. Vergilius, W. Shakespeare, J. Masefield, R. Brooke, G.A. Bürger, J.W. Goethe, K. Brentano, L. Uhland, H. Heine, R.M. Rilke [tu: Sonety do Orfeusza, I-XXVI, Przekłady poz. 2-4], G. Trakl, G. van der Vring, Ch. Morgenstern, J. Ringelnatz, K. Tucholsky, W. Meiring, E. Kästner, A. Puszkina, M. Lermontow, F. Tytaczew, A.A. Fet, A. Blok, B. Pasternak, B. Popławski, M. Tank.

### Przekłady

1. B. Pasternak: Siedem wierszy. Wybór i przekł. ... [Wwa:] Wydawn. Sublokatorów Przyszłości rok 1939 [właśc. 1940], 11 s., masz. przebitkowy. *Bibl. Poetyckiej* t. 8.

Wyd. konspir.; odbito na prawach rękopisu 6 egz.; egz. w zbiorach Bibl. ZLP.



2. R.M. Rilke: Sonety do Orfeusza. I. Wybór i przekł. ... [Wwa:] Wydawn. Sublokatorów Przyszłości rok 1939 [właśc. 1940], masz. przebitkowy. *Bibl. Poetyckiej t. 4.*

Wyd. konspir.

3. R.M. Rilke: Sonety do Orfeusza. II. Wybór i przekł. ... [Wwa:] Wydawn. Sublokatorów Przyszłości rok 1939 [właśc. 1940], 11 s., masz. przebitkowy. *Bibl. Poetyckiej t. 12.*

Wyd. konspir.; odbito na prawach rkpśu 7 egz.

4. R.M. Rilke: Sonety do Orfeusza. Wybór i przekł. ... [Wwa:] Wydawn. Droga [1944]. *Ark. Poetycki nr 4.*

Wyd. konspir., nieukończone z powodu wybuchu powstania warszawskiego.

#### OPRACOWANIA

SWPP 1. – PP (M. Kotowska). – LP XX w. (K. Sarna).

[Próba powrotu:] W. Jaworski: Debiut poetycki. *Sygnaly* 1937 nr 35; L. Lipschütz. *Nasz Wyraz* 1937 nr 7; H. Michalski. *Kultura* 1937 nr 41; A. Sowiński: Wiersze W. *Sygnaly* 1939 nr 70. – J. Spiewak: Z dziejów poezji w latach okupacji. (J.K.W.). *Twórczość* 1949 z. 7, przedr. uzup. pt. J.K.W. w: J.K. Weintraub: Wiersze wybrane. Wwa 1953 oraz w: J. Spiewak: Pracowite zdziwienie. Wwa 1971. – Z. Lichniak: Przywrócić pamięci. *Dziś i Jutro* 1953 nr 38. – M. Głowiński: W. dziennik liryczny. *Twórczość* 1955 nr 12. – J. Kwiatkowski: Felieton poetycki. *Twórczość* 1975 nr 10, przedr. pt. Poetycki przyjaciel Baczyńskiego w tegoż: Felietony poetyckie. Kr. 1982. – J. Poradecki: Śpiew od trwogi ludzkiej starszy. Orfeusz J.K.W. W tegoż: Orfeusz poetów dwudziestego wieku. Łódź 1995. – Z. Zbyrowski: J.K.W. – tłumacz poezji Borysa Pasternaka. *Acta Polono-Ruthenica* 2001 t. 6.

M.K.-K.

## WEINTRAUB Wiktor 1908-1988

Pseud.: K. Rulewicz; Quidam; Theates; ww.  
Historyk literatury, krytyk literacki.

Urodzony 10 kwietnia 1908 w Zawierciu; syn Maurycego Weintrauba, urzędnika, i Rebeki z Dobrzyńskich. Uczęszczał do gimnazjum w Zawierciu, gdzie w 1925 zdał egzamin maturalny. Następnie studiował polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ); w 1929 uzyskał magisterium. W tymże roku debiutował artykułem „Ten i ta kometa”, opublikowanym na łamach *Języka Polskiego* (nr 6), oraz recenzją książki Stanisława Dobrzyckiego pt. „Ze studiów nad Kochanowskim”, ogłoszoną w *Pamiętniku Literackim* (t. 26). W 1930 doktoryzował się na UJ na podstawie rozprawy pt. „Styl Jana Kochanowskiego” (promotor prof. Ignacy Chrzanowski). Od 1932 był współpracownikiem Komisji Historii Literatury Polskiej PAU. W 1934 przeniósł się do Warszawy. W tymże roku ożenił się z Anną Tannenbaum, wówczas studentką medycyny. Rozwijał twórczość naukową oraz zajmował się krytyką literacką; szkice, artykuły i recenzje literackie publikował m.in. w *Języku Polskim* (1929-30, 1933-34), *Pamiętniku Literackim* (1929-30, 1932, 1935),

*Ruchu Literackim* (1931-34), *Slavia Occidentalis* (1933), *Kurierze Porannym* (1934-35), *Reformacji w Polsce* (1934, 1939). Był stałym współpracownikiem tygodnika *Wiadomości Literackie* (1934-39; m.in. pod pseud. Quidam). Przygotowywał krytyczną edycję poezji Andrzeja Morsztyna (materiały zaginęły w czasie wojny). Od 1937 jako stypendysta rządu francuskiego przebywał w Paryżu. Powrócił do kraju w sierpniu 1939. Po wybuchu II wojny światowej wraz z żoną opuścił Warszawę i dotarł do Kut; nie mogąc przekroczyć granicy rumuńskiej, udał się do Lwowa, a następnie przeniósł się do Zdobunowa. W 1941, po ataku Niemiec na ZSRR, wraz z żoną przedostał się pod Ural; we wrześniu został powołany do pracy w biurze prasowym Ambasady RP. Po ewakuacji ambasady do Kujbyszewa wraz z grupą jej pracowników latem 1942 opuścił ZSRR i przez Iran i Irak dotarł do Palestyny. Od 1943 do marca 1945 redagował w Jerozolimie dwutygodnik publicystyczny i literacki *W drodze*, wydawany przez Polskie Centrum Informacji na Środkowym Wschodzie (publikowane tu artykuły literackie i publicystyczne podpisywał krypt. ww). Wiosną 1945 wyjechał do Londynu, gdzie przez rok pracował w Ministerstwie Informacji Rządu RP na Obczyźnie. Jednocześnie prowadził wykłady z literatury polskiej na kursach dla nauczycieli, później też na Uniwersytecie Londyńskim. Od 1945 redagował *The Polish Fortnightly Review*, a w 1948-50 *Teki Historyczne*, kwartalnik Polskiego Towarzystwa Historycznego w Wielkiej Brytanii. Kontynuując pracę naukową i twórczość krytycznoliteracką, ogłaszał studia, artykuły i recenzje m.in. w londyńskich *Wiadomościach* (1946-81, z przerwami; tu w 1950 recenzje teatralne podp. pseud. Theates) i paryskiej *Kulturze* (1947-77, z przerwami) oraz w angielskich czasopismach slawistycznych, m.in. w *The Slavonic and East European Review* (Londyn, 1946-50). W 1950 został zaproszony jako visiting lecturer w zakresie języka i literatury polskiej na Harvard University w Cambridge w Stanach Zjednoczonych. W 1953 wszedł w skład komitetu redakcyjnego *Harvard Slavic Studies*. W tymże roku otrzymał stypendium Guggenheim Foundation w Nowym Jorku. W 1954 był laureatem nagrody Stowarzyszenia Polskich Kombatanów za prace reprezentujące kulturę polską na forum zagranicznym. W 1954 objął na Harvard University stanowisko profesora nadzwyczajnego języków i literatur słowiańskich, a od 1959 profesora zwyczajnego. W 1958 po raz pierwszy po wojnie przyjechał do Polski; następnie w 1959 na zaproszenie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, a w 1960 wziął udział w Międzynarodowej Konferencji Poetyki w Warszawie, zorganizowanej przez Instytut Badań Literackich PAN. Od tego czasu ogłaszał studia i artykuły także w czasopismach wyda-

wanych w kraju, m.in. w *Pamiętniku Literackim* (1959-86, z przerwami), *Zagadnieniach Rodzajów Literackich* (1964) i *Tygodniku Powszechnym* (1964-87, z przerwami). Stale publikował w amerykańskich naukowych pismach slawistycznych, m.in. w *The American Slavic and East European Review* (New York, 1957-59), *The Polish Review* (New York, 1960, 1964, 1973, 1976, 1980), *Slavic Review* (Washington, 1966-87, z przerwami), *The Slavic and East European Journal* (Urbana, Illinois, 1970, 1974, 1976). W 1971 został profesorem w katedrze języka i literatury polskiej na Harvard University, utworzonej dzięki Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku. W 1973 prowadził wykłady na American University w Waszyngtonie. W 1974 ożenił się Marią Ewelina Żółtowską, romanistką (po śmierci pierwszej żony w 1967). W 1976 otrzymał nagrodę Fundacji A. Jurzykowskiego. Od 1977 był członkiem (a w ostatnim okresie życia – przewodniczącym) Komitetu Doradczego Fundacji A. Jurzykowskiego; był też jurorem nagrody literackiej londyńskiego tygodnika *Wiadomości*. W 1978 przeszedł na emeryturę. W 1980 odbyła się uroczystość odnowienia jego doktoratu na UJ. W 1983 otrzymał nagrodę American Association for the Advancement of Slavic Studies. Był członkiem honorowym warszawskiego Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza (od 1978) i krakowskiego Stowarzyszenia Miłośników Języka Polskiego. W 1988 został członkiem zagranicznym PAN. Zmarł 14 lipca 1988 w Cambridge (Massachusetts, Stany Zjednoczone).

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Styl Jana Kochanowskiego. Kr.: Skł. gł. Kasa im. J. Mianowskiego; Druk W.L. Anczyc 1932, 178 s. *Pr. Hist.-Lit.*, nr 39. Przedr., zob. poz. 12.

Rozprawa doktorska.

2. Prądy i zagadnienia kulturalne w ZSRR. Londyn: Reduta 1949, 36 s., powiel. Inst. Bliskiego i Środkowego Wschodu „Reduta”. Kurs Spraw Wschodnich, ser. IV, z. 3.

3. Rosja w kulturze Zachodu. (Wykład wygłoszony na inauguracji Kursu Spraw Wschodnich w Londynie w dn. 24 stycznia 1949). Londyn: Reduta 1949, 8 s., powiel. Inst. Bliskiego i Środkowego Wschodu „Reduta”. Kurs Spraw Wschodnich, ser. IV, z. 1.

4. Studia ruscystyczne na Zachodzie. (Wykład dn. 2 maja 1949 r.). Londyn: Reduta 1949, 8 s., powiel. Inst. Bliskiego i Środkowego Wschodu „Reduta”. Kurs Spraw Wschodnich, ser. IV, z. 16.

5. Marx i wojna krymska. Odczyt wygłoszony dn. 23 marca 1950 r. Londyn: Reduta 1950, 12 s., powiel.

6. The poetry of Adam Mickiewicz. [Studium]. 'S.-Gravenhage: Mouton 1954, 302 s.

7. Humanista portugalski (Damiao de Gois) w Polsce XVI wieku. [Szkie]. [Londyn:] Pol. Tow. Hist. na Obczyźnie 1958, 5 s. *Teki Hist.*, t. 9.

8. Literature as prophecy. Scholarship and martirist poetics in Mickiewicz's parisian lecture. [Studium]. 'S.-Gravenhage: Mouton 1959, 78 s.

9. Mickiewicz, Quinet i towianizm. [Szkie]. Lubl.: Tow. Nauk. KUL 1973, 21 s.

10. Profecja i profesura. Mickiewicz, Michelet i Quinet. [Szkie]. Wwa: PIW 1975, 169 s.

Zawartość: Preliminarja; Profecja w Collège de France; Mickiewicz w twórczości Micheleta; Quinet i towianizm; Paradoxy romantycznej profecji.

11. Od Reja do Boya. [Studia i szkice literackie]. Wwa: PIW 1977, 437 s.

Zawartość: Paradoxy poćwióści Reja; łacińskie podłoże polskiej literatury XVI wieku; Do charakterystyki stylu Mikołaja Sępa Szarzyńskiego; O kanon poezji Sępa. (Sprawa autorstwa wiersza „Zaprzęć nie tygry, nie lwie, Cyprydo”); O niektórych problemach polskiego baroku; Z dziejów Rabelais'ego w Polsce; Recepta „Jerolimy wyzwolonej” [T. Tassa] w Polsce i na Zachodzie; Racine w barokowej Polsce; Uwagi o artyzmie „Złocistej przyjaciółki zdrady” [A. Korczyńskiego]; Staropolski przekład Bunyana; Słowacki i angielska rewolucja przemysłowa; Dwa „Paryże” [J. Słowackiego i A. de Vigny]; „Balladyna” [J. Słowackiego], czyli zabawa w Szekspira; Korespondencja Krasieńskiego z Reeve'em jako dokument i jako literatura; Dokoła „Legendy” Krasieńskiego. (Krasieński i Lamennais); Między Plutarchem a Sowizdrzałem. „Pamiętki Soplicy” [H. Rzewuskiego]; Polityka i sternizm w „Trzy po trzy” [A. Fredry]; Norwid – Puszkina. („Spartakus” i strofa „Oniegina”); Wyspiński i kompleks Mickiewicza; „Pierwszy w Polsce futurysta” [J. Tuwim]; Boy, Mickiewicz i poloniści.

Wersja ang. art.: Paradoxy poćwióści Reja: The paradoxes of Rej's biography. W: Indiana Slavic Studies. The Hague 1967 s. 215-237. — Do charakterystyki stylu Mikołaja Sępa Szarzyńskiego: Some remarks on the style of Mikołaj Sęp Szarzyński. W: Festschrift für Max Vasmer zum 70 Geburtstag. Berlin 1956 s. 560-569. — Dokoła „Legendy” Krasieńskiego. (Krasieński i Lamennais): Krasieński's „The Legend” and its relation to Lamennais. *Antemurale*, Rzym 1984-1985 [właśc. 1986] t. 27-28 s. 23-34. — Norwid – Puszkina. („Spartakus” i strofa „Oniegina”): Norwid – Puszkina. „Spartakus” and the „Onegin” stanza. *Harvard Slavic Studies*. Cambridge 1954 z. 2 s. 271-285.

12. Rzecz czarnoleska. [Studia i szkice literackie]. Kr.: WL 1977, 387 s.

Zawartość: Przedmowa. — Styl Jana Kochanowskiego [poz. 1]. — Studia: Z dziejów recepcji języka Kochanowskiego; Polski i łaciński Kochanowski: dwa oblicza poety; Religia Kochanowskiego a polska kultura renesansowa; Hellenizm Kochanowskiego a jego poetyka; Manifest renesansowy; „Fraszka” w tragicznej tonacji; Teatr Seneki a struktura „Odprawy posłów greckich”; O przetrnięciu Kochanowskiego i ich włoskim wzorcu; Kochanowski czytelnikiem łacińskiego Boccaccia i Petrarci; Poetycki pojedynek z Desportes'em.

Wersja ang. art.: Polski i łaciński Kochanowski: dwa oblicza poety: The Latin and the Polish Kochanowski: the two faces of a poet. W: Actes du V-e Congrès de l'Association Internationale de Littérature Comparée. Beograd 1969 s. 663-670. — „Fraszka” w tragicznej tonacji: „Fraszka” in a tragic key: remarks on Kochanowski's „Lament XI” and „Fraszki”, t. 3. W: To honor Roman Jakobson. The Hague 1967 s. 2219-2230.

– Kochanowski czytelnikiem łacińskiego Boccaccia i Petrarci: Jan Kochanowski, reader of Latin Boccaccio and Petrarch. W: *Mélanges de littérature comparée et de philologie*. Wwa 1967 s. 581-589. — Poetycki pojedynek z Desportes'em: Kochanowski versus Desportes. W: *Symbolae in honorem Georgii Y. Shevelov*. München 1971 [1973] s. 463-473.

13. Poeta i prorok. Rzecz o profetyzmie Mickiewicza. [Studium]. Wwa: PIW 1982, 453 s. Wyd. nast. z posł. Z. Stefanowskiej Wwa: Bibl. Nar. 1998.

Zawartość: Wilno i mistyka; Wilno i pierwsze improwizacje; Metamorfozy improwizacji; Improwizacja w świecie romantycznym; Saint-Martin i poetyka profetyzmu; Rosyjski martyzm i Oleszkiewicz; Dwie rosyjskie nowele o improwizatorach [dot.: W.F. Odojewski: *Improwizator*, wyd. 1933; A. Puszkina: *Noce egipskie*; Droga do Damaszku; „Dziadów” część trzecia: manifest profetyzmu; „Ustęp” a profecja; Prorok w apoteozie; „Rozum i wiara”; Profetyczna polityka „Księgi” i artykuły „Pielgrzym” i „Odwrót od profetyzmu i jego nawrót. „Pan Tadeusz” oraz „Zdania i uwagi”; Pojedynek na improwizację [A. Mickiewicza i J. Słowackiego]; Prelekcje paryskie jako profecja. — Zamknięcie.

Wersje art.: ang.: Pojedynek na improwizację: A duel of improvisation. W: *Studies in Russian and Polish literature*. In honour of Waclaw Lednicki. S.-Gravenhage 1962 s. 142-159. — w łos.: Wilno i mistyka; Wilno i pierwsze improwizacje; *Wilno e la mistica. Prolegomeni vilnensi alla poetica del profetismo di Mickiewicz. Ricerche Slavistiche*, Rzym 1965 s. 173-214.

14. Nowe studia o Janie Kochanowskim. Posł.: T. Ulewicz. Kr.: WL 1991, 239 s.

Zawartość: Gambit Kochanowskiego: „Szachy” a Vidy „Scaccia ludus”; „Muza” i mamona; Ekspresja a polityka Jana Kochanowskiego: „Pieśń V” „Ksiąg wtyrnych”; „Odprawa posłów greckich”: forma dramatyczna a dykcja poetycka; O poezji religijnej Jana Kochanowskiego; Kochanowski a trzej królowie, czyli mecenat królewski; Polityka w poezji Jana Kochanowskiego; Jan Kochanowski i Joannes Cochaniovius: dwóch świadków historii; Fama Kochanowskiego.

Wersja ang. art.: Gambit Kochanowskiego: „Szachy” a Vidy „Scaccia ludus”; Kochanowski's gambit: Kochanowski's „Szachy” and Vida's „Scaccia ludus”. W: *Okeanos. Essays presented to Ihor Sevcenko*. Cambridge 1983 s. 655-665. — „Muza” i mamona. W: *Studia slavica mediaevalia et humanistica*. Neapol, Rzym 1986 s. 773-783. — Fama Kochanowskiego: Kochanowski's fame. W: *The Polish renaissance in its European context*. Bloomington 1988 s. 303-320.

15. O współczesnych i o sobie. Wspomnienia, sylwetki, szkice literackie. Oprac. i wstęp: S. Barańczak. Kr.: Znak 1994, 556 s.

Cz. I. O sobie: Szkic autobiografii; Siemdem odpowiedzi na ankiety [dot. literatury i życia lit.]; Nad starą fotografią [dot. m.in. pisarzy: T. Boy-Zeleński, W. Broniewski, T. Parnicki, K. Pruszyński]; Pierwsza wizyta w kraju [1958]. — Cz. II. O pisarzach i redaktorach: O Leśmianie i francuskiej książce o nim [M. Pankowski; Leśmian. La révolte d'un poète contre les limites. Bruxelles 1967]; Tadeusz Żeleński (Boy); Karmazynowe i czarne [J. Lechoń; Karmazynowy poemat, Srebrne i czarne]; Du côté de chez Lechoń [dot. „Dziennika”]; Dwie młodości Wierzyńskiego; Szkic do artykułu [dot. poezji K. Wierzyńskiego]; „Sól ziemi” [J. Wittlina] po czterdziestu latach; O Broniewskim na emigracji; Bukoliki Jerzego Stempowskiego [„La Terre bernoise”]; Klasyk polskiej estetyki [J. Stempowski]; Nie-wyparzone pamiętniki [S. Lam; Życie wśród wielu]; Bernard Singer i jego Nalewki [Moje Nalewki]; K.W. Zawodziński jako krytyk; Zawodziński o powieści [„Opowieści o powieści”, Kr. 1963]; O redaktorze „Wiadomości Literackich” [M. Grydzewskim]; O Nowaczyńskim i o Kaziku; George Orwell [wspomnienie o spotkaniu z G. Orwellem]. — Cz. III. O mistrzach

i kolegach: Aleksander Brückner (1856-1939); Wspominki o Brücknerze; Wznowienie Brücknera [Kultura, piśmiennictwo, folklor. Wwa 1974]; Ignacy Chrzanoski; Powrót Chrzanoskiego; Prof. Zygmunt Lempiński; Stanisław Windakiewicz; Rafał Blüth; Studia literackie Rafała Marcelego Blütha; Waclaw Borowy; Kazimierz Nitsch; O Kazimierzu Nitschu; Michał Karpowicz; Marek Wajsbium; Stanisław Wędkiewicz; Renato Poggioli (1907-1963); Tadeusz Lehr-Splawinski (1891-1965); Tadeusz Sinko; Stanisław Pigoń (1885-1968); Giovanni Maver (1891-1970); Roman Polak (1886-1972); Stanisław Kot (1885-1975); Claude Backvis i „cud polski”; Julian Krzyżanowski: dzieło i człowiek; Julian Krzyżanowski – badacz literatury staropolskiej; Roman Jakobson; Wiktor Sukiennicki (1901-1983).

16. Mickiewicz – mistyczny polityk i inne studia o poecie. Wybrała i oprac. Z. Stefanowska. Wwa: Wydawn. IBL 1998, 250 s.

Zawartość: Wstęp. — Rozprawy i artykuły Mickiewicz – mistyczny polityk: „Dziadów część III” jako dramat romantyczny: ideologia, struktura, dykcja; [Wstęp do „Dziadów część III”. Fragment]; Dokoła Mickiewiczowskiej „Historii przyszłości”; Z zagadek mickiewiczowskich; Dlaczego Mickiewicz przestał pisać?; Towiański budziacielem poezji Mickiewicza; Prelekcje paryskie – ale jakie?; Dwoch baronów: Mickiewiczowski „Pan Baron” i baron d'Eckstein; Mickiewicz – Bakunin; Carlyle i Mickiewicz; Jeszcze w sprawie Mickiewiczowskiego „Z matki obcej”. — Recenzje z londyńskich „Wiadomości”: Mickiewicz i Margaret Fuller [dot.: L. Wellisz: The friendship of Margaret Fuller d'Ossoli and Adam Mickiewicz]; Mickiewicz między Marxem a Stalinem [dot.: H. Szyper: Mickiewicz, poeta i człowiek czynu]; Nowa biografia Mickiewicza [dot.: M. Jastrun: Mickiewicz]; Mickiewicz „ad usum Delphini” [dot.: W. Kubacki: Żeglarz i pielgrzym]; Mickiewiczowski tom Unesco [dot.: Adam Mickiewicz 1798-1855. In commemoration of the centenary of his death]; Trzy studia o Mickiewiczu [dot.: A. Zajęzowski: Orient jako źródło inspiracji w literaturze romantycznej doby Mickiewiczowskiej; Z. Stefanowska: Katechizm pielgrzymstwa polskiego; L. Podhorski-Okołów: Realia Mickiewiczowskiej]; Mickiewicz po sowietku [dot.: S.S. Sowietow: Adam Mickiewicz]; Borowy o Mickiewiczu [dot.: O poezji Mickiewicza]; Filomaci na nowo odczytani [dot.: A. Witkowska: Równieśnicy Mickiewicza].

Wersja ang. art.: Mickiewicz – mistyczny polityk: Adam Mickiewicz the mystic politician. *Harvard Slavic Studies*, Cambridge 1953 s. 137-178.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: Anglik – przyjaciel Szymonowicza [Thomas Segeth]. W: Szymon Szymonowicz i jego czasy. Zamość 1929 s. 71-83. — Gęba – przyczynek do dziejów staropolskiego języka literackiego. *Slav. Occid.* 1934 t. 12 s. 90-96. — O pewnej młodzieńczej manierze Mickiewicza. Do charakterystyki stylu „Ballad i romansów”. *Jez. Pol.* 1934 nr 5 s. 152-162. — Udział Prus Książęcych w reformacji polskiej. *Przegląd badań. Refor. w Pol.* 1934 nr 21/24 s. 38-63. — Andrzej Morsztyn i jego wydawcy. *Pam. Lit.* 1935 z. 1/2 s. 240-260. — Les débuts de l'influence de Racine en Pologne. *Revue de Littérature Comparée*, Paryż 1939 z. XIX s. 591-604. — Dwie wersje „Iwana Groźnego”. W: Szósta kolumna. Londyn 1945 s. 67-80 [dot. wyd. książki R.J. Wippera z 1922 i 1944]. — Ostatni tom „Bibliografii” Estreichera. *Nauka i Szt.* 1945 nr 2/3 s. 236-248. — Blaski i nędze dziejów życia prof. Tarlego. *Teki Hist.*, Londyn 1948 nr 2 s. 80-137. — Fredro –

- klasyk. *Kultura*, Paryż 1948 nr 5 s. 35-44. — Marx, Palmerstone i sprawa polska. *Kultura*, Paryż 1950 nr 12 s. 51-69. — Nieznany artykuł Mickiewicza. *Teki Hist.*, Londyn 1950 nr 1 s. 29-40. — Kochanowski's renaissance manifesto. *The Slavonic and East European Review*, Londyn 1952 t. 30 nr 75 s. 412-424; przekł. pol.: Manifest renesansowy Kochanowskiego. [Przeł.] M. Skroczyńska. *Pam. Lit.* 1959 z. 3/4 s. 159-174. — Aleksander Fredro and his antiromantic memoirs. *The American Slavic and East European Review*, Nowy Jork 1953 z. 4 s. 535-548. — Literatura niezawisimój Pol'ši. *Novyj Zurnal*, Nowy Jork 1953 s. 153-170. — Soviet cultural imperialism in Poland. W: *Soviet Imperialism. Its origins and tactics*. Notre Dame 1953 s. 91-111, przedr. w: *The development of the communist block*. Boston 1965 s. 140-172. — Adam Mickiewicz 1798-1855. A biographical sketch. W: *Adam Mickiewicz in world literature*. Berkeley 1956 s. 589-601. — Mickiewicz, Lamennais and biblical prose. W: *For Roman Jakobson*. The Hague 1956 s. 644-652. — Two parallels. 1. Dostoevskij. 2. Claudel. W: *Adam Mickiewicz*. Księga w stulecie zgonu. Londyn 1958 s. 499-508. — Krasiński and Reeve. *The Polish Review*, Nowy Jork 1960 nr 2 s. 36-73, przedr. w: *Zygmunt Krasiński, romantic universalist*. New York 1964 s. 17-54. — Wyznaczniki stylu realistycznego. *Pam. Lit.* 1961 z. 2 s. 399-413, przedr. w: *Teoria literatury. Metodologia badań literackich*. Kat. 1980 s. 157-164, *Problemy teorii literatury*. Ser. 1. Wyd. 2 poszerz. Wr. 1987 s. 274-287. — Złoty Wiek i Barok. W: *Literatura polska*. (Od czasów najdawniejszych do r. 1939). Londyn 1961 s. 9-20, przedr. w: *Literatura polska*. Londyn 1978 s. 9-20. — Carlyle and Mickiewicz. W: *Studi in onore di Ettore Lo Gatto e Giovanni Maver*. Roma 1962 s. 719-728. — Czy Ameryka była dla Norwida infernem? *Kultura*, Paryż 1963 nr 4 s. 39-62. — Literatura emigracyjna wczoraj i dziś. W: *Literatura polska na obczyźnie 1940-1960*. T. 1. Londyn 1964 s. 15-21, przedr. w: *Antologia polskiej krytyki literackiej na emigracji 1945-1985*. Lubl. 1992 s. 130-139. — „Pan Tadeusz” — an antiprophetic poem. *Zag. Rodzaj. Lit.* 1964 z. 1 s. 14-27. — The problem of improvisation in romantic literature. *Comparative Literature*, Eugene, Oregon 1964 vol. 16 nr 2 s. 119-137. — Three Cracow silhouettes: Chrzanowski, Nitsch, Wędkiewicz. *The Polish Review*, Nowy Jork 1964 nr 2 s. 68-81. — Italian-Polish cultural relations. *Slavic Review*, Waszyngton 1966 vol. 25 nr 1 s. 134-142. — Życie żyjące w wszechżywej przyjaźni. (Krasińskiego listy do Jerzego Lubomirskiego). *Kultura*, Paryż 1966 nr 9 s. 109-120. — Mickiewiczowskie „proroctwo” o Ameryce i jego angielskie paralele. W: *Księga pamiątkowa ku czci Konrada Górskiego*. Tor. 1967 s. 217-223. — Barok sarmacki i jego bisurmańskie konsekwencje. W: „Wiado-
- mości” na emigracji. Londyn 1968 s. 63-76. — Kołaczkowski, czyli krytyk jako ekspresjonista. *Kultura*, Paryż 1970 nr 1/2 s. 41-53 [dot.: S. Kołaczkowski: Pisma wybrane]. — The three myths of America in Polish romantic literature. W: *Studies in Polish civilization*. New York 1971 s. 280-295. — Tolerance and intolerance in old Poland. *Canadian Slavonic Papers*, Ottawa 1971 t. 13 nr 1 s. 21-44; przekł. pol.: Tolerancja i nietolerancja w dawnej Polsce. [Przeł.] H. Carroll-Najder. *Twórczość* 1972 nr 12 s. 72-88. — W malstrome epistolografii Krasińskiego. *Kultura*, Paryż 1971 nr 7/8 s. 204-214. — Perypetie romantycznej profesury. Mickiewicz, Michelet i Quinet. W: *American Contributions to the Seventh International Congress of Slavists*. Vol. 2. The Hague 1973 s. 529-558. — „Biblioteka Narodowa” ongiś i dziś. (Szkie profilu). W: *Studia z dziejów oświaty i kultury umysłowej w Polsce XVIII-XX w.* Wr. 1977 s. 299-307. — Mikołaj Sęp-Szarzyński and beginning of Polish baroque literature. W: *American contributions to the Eighth International Congress of Slavists*. Vol. 2. Columbus, Ohio 1978 s. 735-745. — Komedia o humorystach: „Pan Jowialski” [A. Fredry]. *Pam. Lit.* 1979 z. 4 s. 23-42. — Russian martinists in Mickiewicz's parisian lectures. W: *Studi slavistici in ricordo di Carlo Verdiani*. Pisa 1979 s. 335-343. — Renaissance Poland and antemurale christianitatis. *Eucharisterion, Harvard University Ukrainian Studies*, Cambridge 1979-1980 vol. III-IV, [cz.] 2 s. 920-930. — Charting new ways for Polish cultural history: Stanisław Kot. *Organon* 1980/81 nr 16/17 s. 267-281. — Kochanowski w oczach współczesnych. *Rocz. Pol. Tow. Nauk. na Obczyźnie*, Londyn 1980/81 s. 42-55. — Ivan the Terrible as the gentry's candidate for the Polish throne: a study in political mentality. *Cross Currents*, Ann Arbor 1982 s. 45-54. — Dwie redakcje „Szachów” Jana Kochanowskiego. *Pam. Lit.* 1983 z. 4 s. 229-240. — The Noble as a hero and the noble as a Villain in Polish romantic literature. W: *The Nobility in Russia and Eastern Europe*. New Haven 1983 s. 47-63. — Adam Mickiewicz (1798-1855). W: *European writers. The romantic century*. Vol. 5. New York 1985 s. 607-634. — A political gloss to the history of the Polish formalist movement. W: *Russian formalism. A retrospective glance*. New Haven 1985 s. 6-14. — Western studies of Italian-Polish literary relations during the Renaissance era. W: *Rinascimento letterario Italiano e mondo slavo*. Roma 1986 s. 7-18. — Jan Andrzej Morsztyn i poetyka „uczonej” aluzji. *Rocz. Komis. Hist.-lit.* 1987 [t.] 24 s. 177-184. — National consciousness in Polish romantic literature. *Cross Currents*, Ann Arbor 1987 s. 149-158. — Norwid and America. W: *Cyprian Norwid*. London 1988 s. 47-64. — Klaczko i jego kompleks. *Teksty Dru gie* 1992 nr 5 s. 85-91. — Norwid wobec powstania



styczniowego. [Tłum. z ang.] R. Werpachowski. *Stud. Norwidiana* 1994/95 s. 3-17. — „Pan Tadeusz” [A. Mickiewicz]. *Dialog and Universalism*, Wwa 2000 nr 3/4 s. 61-101.

#### Prace edytorskie i redakcyjne

1. J. Kochanowski: *Odrpawa posłów greckich*. Oprac. i wstępem opatrzył ... Jerolim: Komisja Regulaminowo-Wydawn. Armii Pol. na Wschodzie 1943, 43 s. Urząd Oświaty i Spraw Szkolnych. *Szk. Biblioteczka na Wsch.*, t. 4.

2. J. Kochanowski: *Treny*. Z wstępem i objaśn. ... Jerolim: Komisja Regulaminowo-Wydawn. Armii Pol. na Wschodzie 1943, 41 s. Urząd Oświaty i Spraw Szkolnych. *Szk. Biblioteczka na Wsch.*, t. 2.

3. I. Krasicki: *Wybór pism*. Oprac. ... Jerolim: Min. Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego 1944, 317 s. *Szk. Biblioteczka na Wsch.*, t. 69.

4. A. Mickiewicz: *Poezje wybrane*. Przedm. napisał J. Lechoń. Wyboru dokonał ... Londyn: Nakł. Stow. Pisarzy Pol. 1946, 125 s.

5. *Szkice z historii literatury polskiej. Epoka porobizorowa*. Wybrał ... Londyn: Inst. Pol. w Wielkiej Brytanii 1947, 157 s.

6. *Orbis Scriptus*. Dmitrij Tschizewskij zum 70. Geburtstag. [Red.] ... D. Gerhardt, H.J. zum Winkel. München: W. Fink 1966, 987 s.

7. J.A. Morsztyn: *Wybór poezji*. Oprac. [i wstęp] ... Wr.: Ossol. 1988, XCII, 273 s. *BN I*, 257. Wyd. 2 tamże 1998.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1957, 1967. — Inf. rodziny: 2003. — SWPP 1 — PP (J. Czachowska). — LP XX w. (J. Krzyżanowski). — LKP t. 1 (J. Jarzębski). — N. Shields: *Bibliography of the publications of Wiktor Weintraub*. W: For Wiktor Weintraub. The Hague, Paris 1975.

[The poetry of Adam Mickiewicz.] C. Backvis. *Wiadomości*, Londyn 1955 nr 45; Z. Folejewski. *The American Slavic and East European Review*, Nowy Jork 1955 nr 3; J. Pietrkiewicz. *The Slavonic and East European Review*, Londyn 1955 t. 33 nr 81; M. Kridl. *Die Welt der Slaven*, Wiesbaden 1956 z. 1; W. Lednicki. *Comparative Literature*, Eugene, Oregon 1956 t. 8 nr 4; Z. Stefanowska. *Pam. Lit.* 1956 z. 1; J.A. Teslar. *Mickiewicz w oczach Zachodu*. *Syrena*, Paryż 1956 nr 3; E. Ordon. *The Polish Review*, Nowy Jork 1957 t. 2 nr 1; V. Setschekareff. *Zeitschrift für Slavische Philologie*, Heidelberg 1958 t. 27 nr 1. — M. Danilewiczowa: *Mickiewicz pod urkiem Saint-Martina*. *Wiadomości*, Londyn 1960 nr 13 [rec.: *Literature as prophecy*]. — [Profecja i profesura:] M. Głowiński: *Trzej profesowicze*. *Literatura* 1975 nr 49; L. Kamiński: *Profesor Mickiewicz*. *Nowe Książ.* 1975 nr 15; W. Ligeza: *Profeci z Collège de France*. *Życie Lit.* 1975 nr 35; M. Król: *Słowo i działanie*. *Tyg. Powsz.* 1976 nr 14; M. Stala. *Ruch Lit.* 1976 nr 5; M. Wodzyńska: *Romantyczna profecja w Collège de France*. *Człow. i Światopogląd* 1976 nr 3; J. Brun-Zejmis. *Slavic and East European Journal*, Madison 1977 nr 2; S. Fiszman. *Slavic Review*, Waszyngton 1977 nr 3; A. Witkowska. *Pam. Lit.* 1977 z. 1; A. Zieniewicz: *Mickiewicz we Francji*. *Poezja*

1977 nr 1. — [Rzecz czarnoleska:] B. Chodźko: *Czarnoleski las rzeczy*. *Prz. Hum.* 1977 nr 11; J. Ślaski: *W. o Kochanowskim*. *Nowe Książ.* 1977 nr 17; M. Ziółek: *Oblicza Kochanowskiego*. *Mies. Lit.* 1977 nr 12. — [Od Reja do Boya:] Z. Florczak: *Polifoniczna krytyka W.W. Nowe Książ.* 1978 nr 20; J. Gruchala. *Ruch Lit.* 1978 nr 4/5 [dot. też: *Rzecz czarnoleska*]. — J. Pelc. *Odrodz. i Refor. w Pol.* 1978 [rec.: *Rzecz czarnoleska*]. — M. Prejs: *W.W. — barok i romantyzm*. *Prz. Hum.* 1978 nr 5 [rec.: *Od Reja do Boya*]. — [Rzecz czarnoleska:] L. Ślęk. *Pam. Lit.* 1978 z. 3; J. Ziomek: *Rej, Boy i inni*. *Polityka* 1978 nr 22 [dot. też: *Od Reja do Boya*]. — M. Danilewicz Zielńska. *Kultura*, Paryż 1979 nr 4 [rec.: *Od Reja do Boya*]; *Profecja i profesura*; *Rzecz czarnoleska*. — [Rzecz czarnoleska:] S. Fiszman. *Slavic Review*, Waszyngton 1979 nr 2; H. Brzezińska: *„Janusowe” oblicze poety*. *Polonistyka* 1980 nr 6. — [Poeta i prorok:] S. Makowski: *Mickiewicz profesora W. Nowe Książ.* 1983 nr 3; D.A. Frick. *The Polish Review*, Nowy Jork 1984 nr 1/2 [dot. też: *Profecja i profesjonal*]; M. Jagielto: *Dialektyka pokory i pychy*. *Prz. Powsz.* 1984 nr 3; M. Kwapiński. *Literary Studies in Poland*, Wr. T. 12: 1984; A. Zieniewicz: *Powtórka z wieszca*. *Poezja* 1984 nr 11/12; R. Picchio. *The Slavic Review*, Urbana — Champaign 1985 nr 2; Z. Wójcicka: *Czy na pewno prorok?* *Ruch Lit.* 1985 nr 5/6. — M.E. Cybulska. *Tydz. Pol.*, Londyn 1987 nr 10 [rec.: *Szkic autobiografii*]. — S. Barańczak: *Sp. prof. W.W. Roczn. Pol. Tow. Nauk.*, Londyn 1987/1988. — S. Barańczak: *Nad trumną W.W.* (1908-1988). *Zesz. Lit.*, Paryż 1988 nr 24. — S. Barańczak: *Po śmierci W.W. Tyg. Powsz.* 1988 nr 38. — A. Malinowska: *Analiza i emocje (O drodze życia W.W.)*. *Kierunki* 1988 nr 35. — T. Nowakowski: *„Inicjały W.W.”*. *Prz. Pol.*, Nowy Jork 1988 nr 4 VIII. — A. Walicki: *W.W. as a Mickiewicz scholar*. *The Polish Review*, Nowy Jork 1988 nr 1. — S. Barańczak: *W.W. Pam. Lit.*, Londyn 1989 t. 14. — S. Barańczak: *W.W. The Slavic and East European Journal*, Tempe 1989 z. 1. — J. Pelc: *W.W. studia staropolskie*. *Odrodz. i Refor. w Pol.* 1989 t. 34. — T. Ulewicz: *W.W. (1908-1988)*. *W pierwszą rocznicę zgonu*. *Ruch Lit.* 1989 nr 4/5. — P. Wandycz: *W.W. Slavic Review*, Stanford 1989 t. 48 nr 1. — Z. Stefanowska: *W.W. Pam. Lit.* 1991 z. 1. — [O współczesnych i o sobie:] J. Łukasiewicz: *W. wśród innych*. *Znak* 1994 nr 11; T. Ulewicz. *Ruch Lit.* 1994 z. 5/6. — R. Picchio: *Le letterature rinascimentali di Polonia e d'Italia nella prospettiva critica di W.W. W: Il Rinascimento in Polonia*. Napoli 1994. — [O współczesnych i o sobie:] P. Wilczek: *Testament profesora W. Ogród* 1994 nr 2; A. Baglajewski: *Portret pięknej plejady*. *Twórczość* 1995 nr 10. — W. Budzyński: *Wczesna śmierć. W tegoż: Świątynia przodków*. Wwa 1995. — [O współczesnych i o sobie:] A. Hutnikiewicz: *Zbiory portret twórców humanistyki lat międzywojennych*. *Kresy* 1995 nr 2; W.J. Podgórski: *Chłopak z Zawiercia*. *Nowe Książ.* 1995 nr 4. — K. Pieńkosz: *Racjonalista i mistyk*. *Śycyna* 1998 nr 24 [rec.: *Mickiewicz — mistyczny polityk i inne studia o poecie*]. — M.G. Levine: *W.W. Professing Polish studies in America*. W: *Between Lvov, New York and Ulysses's Ithaca* — Józef Wittlin, poet, essayist, novelist. Toruń — New York 2001.

B.D.

#### WEISS Tomasz 1929-1988

Historyk literatury.

Urodzony 7 marca 1929 w Stanisławowie; syn Mieczysława Weissa de Weissenfelda, prawnika, sędziego sądu okręgowego, i Bronisławy z Leszczyńskich. Do szkół uczęszczał w Stanisławowie i Brzeżanach. Podczas okupacji niemieckiej uczył się na tajnych kompletach w Sokołowie Małopolskim pod Rzeszowem. Po wojnie kontynuował naukę w Gimnazjum i Liceum im. H. Sienkiewicza w Łańcuch; w 1947 zdał maturę. Następnie studiował poloni-



stykę na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ). W 1951 uzyskał magisterium. Od tego roku był zatrudniony w katedrze Filologii Polskiej UJ, kolejno jako asystent i starszy asystent. Debiutował w 1953 postawieniem do powieści G. Zapolskiej „Sezonowa miłość”. W tymże roku ożenił się z Wiesławą Otto, polonistką. W 1953/54 pracował przejściowo w Lublinie na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej, uczestnicząc w organizowaniu wydziału polonistyki. Publikował artykuły i recenzje w *Życiu Literackim* (1954-55). W 1960 uzyskał doktorat na podstawie rozprawy pt. „Fryderyk Nietzsche w piśmiennictwie polskim lat 1890-1914” (promotor prof. Henryk Markiewicz) i otrzymał stanowisko adiunkta na UJ. Artykuły i recenzje ogłaszał m.in. w *Ruchu Literackim* (1960-76), *Miesięczniku Literackim* (1967-75). W 1966 habilitował się na UJ na podstawie rozprawy pt. „Przełom antypozytywistyczny w Polsce w latach 1880-1890”, a w 1968 został powołany na stanowisko docenta. W 1970 objął funkcję wicedyrektora do spraw ogólnych Instytutu Filologii Polskiej UJ. Otrzymał czterokrotnie nagrodę Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (1972, 1977, 1979, 1982). W 1973 uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1983 profesora zwyczajnego. W 1984 został dyrektorem Instytutu Filologii Polskiej UJ (funkcję tę pełnił do śmierci); kierował Zakładem Historii Literatury XIX w. Był przewodniczącym Komisji Historycznoliterackiej PAN Oddziału w Krakowie, a także redaktorem *Rocznika Komisji Historycznoliterackiej*. Zmarł 13 marca 1988 w Krakowie.

#### Twórczość

1. O twórczości Gabrieli Zapolskiej. W: G. Zapolska: Dzieła wybrane. T. 16. Kr.: WL 1958 s. 289-374; nadb. Kr. 1958.
2. Fryderyk Nietzsche w piśmiennictwie polskim lat 1890-1914. Wr.: Ossol. 1961, 100 s. PAN. Oddz. w Kr. Pr. Komis. Hist.-lit., 4. Rozpr. doktorska.
3. Przełom antypozytywistyczny w Polsce w latach 1880-1890. Przemiany postaw światopoglądowych i teorii artystycznych. Kr.: PWN 1966, 128 s. *Zesz. Nauk. UJ*, nr 126, Pr. Hist.-lit. z. 10. Rozpr. habilitacyjna.
4. Gabriela Zapolska. Życie i twórczość. Kr.: PWN 1968, 26 s. PAN. Oddz. w Kr.
5. Cyganeria Młodej Polski. Kr.: WL 1970, 217 s. Zawartość: Wstęp. – Termin; Rodowód cyganerii modernistycznej; Cyganeria Młodej Polski (Geneza); Polski wzorzec archicygana; Stanisław Przybyszewski; Obraz cyganerii w dramatach Jana Augusta Kisielewskiego; Konflikt cygana – artysty z filistrem; Powołanie i wyobraźnia artysty. (Szuka „całkiem nowa”); Obyczajowość cyganerii; Literackie portrety autentycznych „cyganów” Młodej Polski; Requiem dla cyganerii („Próchno” Berenta).

6. Romantyczna genealogia polskiego modernizmu. Rekonesans. [Studium historycznoliterackie]. Wwa: PIW 1974, 317 s.

Zawiera części: I. Pod znakiem Mickiewicza; II. Pod znakiem Słowackiego.

7. Legenda i prawda Zielonego Balonika. Kr.: WL 1976, 396 s. Wyd. 2 przejr. i poszerz. tamże 1987, 456 s.

Historia krak. kabaretu.

Nagroda *Echa Krak.*, przyznana za najlepszą książkę o Krakowie w 1977.

8. Literatura Młodej Polski. Podręcznik dla klasy III liceum ogólnokształcącego oraz techników i liceów zawodowych. Wwa: WSiP 1984, 351 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1985, wyd. 3 1987.

9. Młoda Polska. Literatura dla klasy III szkoły średniej. Wwa: WSiP 1988, 303 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1989, wyd. 3 1992, wyd. 4 1993, wyd. 5 1994.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopismach: Adolf Nowaczyński jako krytyk literacki. *Zesz. Nauk. WSP w Katow. Pr. Hist.-lit.* 1962 s. 285-298. – Antoni Sygietyński jako krytyk. *Zesz. Nauk. WSP w Katow. Pr. Hist.-lit.* 1965 nr 3 s. 381-404. – Od prometeizmu do mesjanizmu narodowego. W: Z problemów literatury polskiej XX w. T. 1. Wwa 1965 s. 105-129. – Jan August Kisielewski. W: OLP. Ser. 5 t. 2. Wwa 1967 s. 227-244. – Ewolucjonizm Wincentego Lutosławskiego. (Z dziejów młodopolskiej recepcji romantyzmu). *Zesz. Nauk. UJ. Pr. Hist.-lit.* 1968 z. 14 s. 175-191. – Teodor Jeske-Choiński. W: OLP. Ser. 4 t. 3. Wwa 1969 s. 477-488. – Od pozytywizmu do mesjanizmu – ewolucja ideowa Mariana Zdziechowskiego. W: Z historii filozofii pozytywistycznej w Polsce. Wr. 1972 s. 241-250. – Stanisław Przybyszewski a romantyzm. *Pam. Lit.* 1973 z. 1 s. 53-73. – Ideologia warszawskiego „Głosu”. W: Pozytywizm. Kr. 1975 s. 345-358. – Tadeusz Rittner a modernizm austriacki. *Zesz. Nauk. UJ* 1976 nr 455 s. 55-62. – Artur Górski. W: OLP. Ser. 5 t. 4. Kr. 1977 s. 169-205. – Kraków w życiu i twórczości Kazimierza Wyki. W: Kazimierz Wyka. Charakterystyki, wspomnienia, bibliografie. Kr. 1978 s. 167-177. – Literatura okresu Młodej Polski. W: Historia literatury polskiej w zarysie. T. 2. Wwa 1978 s. 5-94. – Realizm i naturalizm; Modernizm. W: Historia literatury polskiej w zarysie. Wwa 1978 s. 266-320; 321-384. – Die Krakauer Zeitschrift „Życie” und die österreichischen modernistischen Zeitschriften. *Zesz. Nauk. UJ* 1980 nr 562 s. 179-194. – Pozytywizm i Młoda Polska. W: Zarys historii literatury polskiej. Wwa 1980 s. 265-384. – Czy Kraków był stolicą Młodej Polski. W: Kraków na przełomie XIX i XX wieku. Kr. 1983 s. 56-74. – Pozytywizm. W: Okresy literackie. Wwa 1983 s. 216-246. – Dyskusja o Polsce w bronowickiej chacie. „Wesele” Sta-

nistawa Wyspiańskiego; Mieszczanstwo przed sądem. „Moralność pani Dulskiej” Gabrieli Zapolskiej. W: Arcydzieła literatury polskiej. T. 1. Rzeszów 1987 s. 146-161; 162-177. — „Popioły” Stefana Żeromskiego; „Chłopi” Władysława Stanisława Reymonta. W: Arcydzieła literatury polskiej. T. 2. Rzeszów 1988 s. 183-200; 201-220. — Świadomość artystyczna Gabrieli Zapolskiej. W: Od Kochanowskiego do Różewicza. Wwa, Pozn. 1988 s. 93-106. — „Ziemia obiecana” Władysława Stanisława Reymonta. W: Powieść polska XIX w. Lubl. 1992 s. 297-319.

#### Prace edytorskie i redakcyjne

1. A. Sygietyński: Nowele wybrane. Wyboru dokonał i posł. opatrzył ... Kr.: WL 1957, 225 s.

2. G. Zapolska: Dzieła wybrane. Wybór i red.: J. Skórnicki i ... T. 1-16. Kr.: WL 1957-1958, 345 + 282 + 366 + 310 + 289 + 418 + 346 + 242 + 514 + 358 + 285 + 324 + 513 + 561 + 542 + 383 s.

T. 1-10: [Powieści]; t. 11-12: Nowele; t. 13-15: Utwory dramatyczne; t. 16: Szkice teatralne. — Tu też studium T.W.: O twórczości Gabrieli Zapolskiej [Twórczość poz. 1].

3. G. Zapolska: Moralność pani Dulskiej. Oprac. [i wstęp] ... Wr.: Ossol. 1966, LXXXII, 143 s., BN I, 187. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 zmien. 1972, wyd. 3 1978, wyd. 4 1986.

4. A. Sygietyński: Z pism. T. 1-2. Kr.: WL 1971. T. 1. Pisma krytycznoliterackie. Wstęp i wybór ... 608 s.

T. 2. O teatrze i dramacie. Wybór ... Przep. oprac. E. Orzechowski, 537 s.

5. A. Nowaczyński: Małpie zwierciadło. Wybór pism satyrycznych. Przedm. i wybór tekstów ... T. 1-2. Kr.: WL 1974, 677 + 512 s.

6. G. Zapolska: Żabusia; Ich czworo. Oprac. [i wstęp] ... Kr.: Ossol. 1974, LXIX, 237 s. BN I, 219.

7. Materiały Międzynarodowej Sesji Naukowej zorganizowanej przez Koło Polonistów IFP [Inst. Filologii Pol.] UJ z okazji jubileuszu 75-lecia istnienia Koła w dniach 20-24 maja 1974. Red. ... Kr.: UJ IFP [Inst. Filologii Pol.] 1976, 207 s.

8. M. Bałucki: Grube ryby; Dom otwarty. Oprac. [i wstęp] ... Wr.: Ossol. 1981, C, 313 s. BN I, 236.

9. T. Żeleński: Znaszli ten kraj... Cyganeria krakowska oraz inne wspomnienia o Krakowie. Wybór i wstęp ... Przep. i objaśn.: R. Hennel. Wr.: Ossol. 1983 [właśc. 1984], LXXIV, 365 s. BN I, 246.

10. Prace ofiarowane Henrykowi Markiewiczowi [w 60 rocznicę urodzin] pod red. ... Kr.: WL 1984, 395 s.

11. Przemiany literatury polskiej w latach 1907-1918. (Materiały z konferencji naukowej w Osie-

czanach koło Myślenic zorganizowanej przez Zakład Literatury Polskiej XIX wieku Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego w dniach 20 X-22 X 1980 roku). Pod red. ... i M. Zaczynskiego. Wwa, Kr.: PWN 1986, 172 s. Zesz. Nauk. UJ, 718. Pr. Hist.-lit., 55.

12. T. Żeleński Boy: Słówka. Wstęp i wybór ... Przep.: E. Miodońska-Brookes i J. Michalik. Wr.: Ossol. 1988, XCVIII, 345 s. BN I, 255.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1975; inf. żony 2003. — SWPP 2 (B. Winkłowa). — PP (B. Winkłowa). — LP XX w. (red). — SBLP t. 6 (K. Grodziska). — E. Miodońska-Brookes: Życie „domknięte”; A. Romanowski: Bibliografia prac T.W. Rocz. Komis. Hist.-lit. 1990 [t.] 27 s. 3-8, 9-18.

[Fryderyk Nietzsche w piśmiennictwie polskim lat 1890-1914] J. Goslicki: Dobrze o polonistycie. *Życie Lit.* 1961 nr 41; Z. Kozarynowa: O Nietzschem w Polsce. *Wiadomości*, Londyn 1961 nr 37; A. Hutnikiewicz. *Pam. Lit.* 1962 z. 4; J.B. Neveux. *Revue de Littérature Comparée*, Paryż 1965 nr 3. — [Przełom antypozytywistyczny w Polsce w latach 1880-1890] J. Nowakowski. *Ruch Lit.* 1966 nr 6; A. Ładyka. *Kwart. Hist.* 1968 nr 1; J.B. Neveux. *Revue de Littérature Comparée*, Paryż 1968 nr 4; M. Wierzbicka: Problemy przełomu antypozytywistycznego. (Na marginesie pracy T.W.). *Historia* 1969 t. 2. — [Cyganeria Młodej Polski] J. Dużyk: Młodopolscy „Cyganie”. *Twórczość* 1971 nr 12; H. Markiewicz: Cyganeria młodopolska na warsztacie naukowym. *Życie Lit.* 1971 nr 6; S. Tomala: U źródeł cyganerii młodopolskiej. *Mies. Lit.* 1971 nr 4; R. Warchoń: Młodopolskie cyganowanie. *Prz. Hum.* 1972 nr 1. — [Romantyczna genealogia polskiego modernizmu] A. Goręń: Romantyzm w modernizmie. *Literatura* 1974 nr 30; B. Rogatko: Romantyzm Młodej Polski. *Nowe Książ.* 1974 nr 15; J. Burzaćka. *Pam. Lit.* 1975 z. 1. — O. Jędrzejczyk: Co zrobić z Zielonym Balonikiem. *Życie Lit.* 1976 nr 3, polem.: T. Weiss: Jeszcze o sprawie Zielonego Balonika. *Tamże* 1977 nr 13; O. Jędrzejczyk. *Tamże* 1977 nr 14 [dot.: Legenda i prawda Zielonego Balonika]. — M. Wyka. *Ruch Lit.* 1976 nr 1 [rec.: Romantyczna genealogia polskiego modernizmu]. — [Legenda i prawda Zielonego Balonika] S. Broniewski: Herezje i błądzenia na zielono-balonikowy temat. *Życie Lit.* 1977 nr 13; B. Faron: Boy brązownik? *Nowe Książ.* 1977 nr 7; K. Koźniewski: Zdanie przeciwne. *Polityka* 1977 nr 16. — A. Nowakowski: Jak zostać galernikiem czyli o podręcznikopisanu. *Nowe Książ.* 1980 nr 4 [rec.: Literatura Młodej Polski]. — H. Markiewicz: T.W. *Pam. Lit.* 1988 z. 4, przedr. w tegoż: *Pożegnania*. Kr. 1992. — A. Romanowski: T.W. *Tyg. Pousz.* 1988 nr 20. — F. Ziejka. *Ruch Lit.* 1989 nr 2.

K.B.

#### WELNA Matylda 1925-2000

Pełna forma nazwiska: Welna-Klonowiecka  
Pseud.: Da-Ma; Jaga; M.W.; Magda; (mat.); — wspólnie z Danutą Hoffman i Januszem Rychterem: Chochlik.  
Poetka, prozaik, publicystka

Urodzona 25 stycznia 1925 we wsi Borów (gmina Chodel, woj. lubelskie) w rodzinie rolników; córka Jana Welny i Bronisławy z domu Wójcik. Uczęszczała do szkoły powszechnej w Chodlu; w 1939 podjęła naukę w Państwowym Gimnazjum „Unia” w Lublinie. W czasie okupacji niemieckiej przebywała nadal w Lublinie. W 1941-42 kontynuowała naukę w dwuletniej Szkole Handlowej im. A. i J. Vetterów oraz na tajnych kompletach gimna-

zjalnych prowadzonych przez ss. urszulanki. Po wojnie uczęszczała do Liceum Handlowego im. A. i J. Vetterów. Debiutowała w 1946 wierszami i artykułami publikowanymi w szkolnym piśmie *Współpraca* (podp. też: Chochlik, Da-Ma, Jaga, Magda; tu m.in. cykl artykułów pt. „Klasztor koedukacyjny pod wezwaniem A. i J. Vetterów”). W tymże roku zdała maturę i rozpoczęła studia na Akademii Handlowej w Poznaniu. W 1947, po śmierci ojca, przerwała studia i podjęła pracę w księgowości w Lubelskiej Izbie Aptekarskiej. Równocześnie zaczęła studiować filologię polską na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (KUL). Należała do tzw. Sekcji Twórczości Własnej przy Kole Polonistów i była jej przewodniczącą. W 1949 przeniósł się na Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, gdzie w 1952 uzyskała magisterium. Kontynuowała twórczość poetycką. W 1952 opublikowała wiersze pt. „Matce” i „Śmierć Ojca” w miesięczniku *Caritas* (nr 11; podp. Matylda Welnianka), które uważała za właściwy debiut poetycki. W 1953 podjęła pracę w redakcji organu Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Lublinie pt. *Sztandar Ludu*, w dzienniku tym publikowała do 1959 artykuły, reportaże, wiersze (podp. też M.W.), przez pewien czas pełniła funkcję kierownika działu rolno-gospodarczego. W 1954 została członkiem SDP. Od 1957 należała do PZPR. W 1960-72 pracowała w redakcji *Trybuny Ludu* jako korespondent terenowy, przedstawił tej redakcji na województwo lubelskie; na łamach tego pisma ogłaszała artykuły i felietony (1960-69; podp. też: (mat), (mat.)). Wysłała za mąż za Bolesława Drabika-Klonowickiego, kapitana żegluga (zmarł w 1970). W 1964 za całokształt publicystyki dziennikarskiej otrzymała nagrodę Przewodniczącego Prezydium WRN. W 1965-70 była przewodniczącą Lubelskiego Klubu Literackiego. W 1972 przeszła na rentę. Publikowała artykuły, recenzje i wiersze w *Kamienie* (1965-70, 1975-86; podp. też M.W.), *Sztandarze Ludu* (1978-88), *Tygodniku Kulturalnym* (1978-84), *Twórczości* (1978-84). Od 1977 należała do ZLP; pełniła funkcję wiceprezesa Oddziału Lubelskiego. Należała też do SD PRL. Odnaczoła m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1984). Zmarła 12 grudnia 2000 w Warszawie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Kilka kart z dziejów Kodeńca. Lubl.: Prez. Woj. Rady Nar. Zarząd Propagandy Rolniczej 1955, 47 s.  
Dot. sytuacji Kodeńca, wsi na Lubelszczyźnie, po 1917 r. i o jego rozwoju w l. 1949-55.
2. Przegląd spółdzielczych wydarzeń. Lubl.: Prez. Woj. Rady Nar. Zarząd Propagandy Rolniczej 1956, 55 s.

3. Polne kamienie. [Opowiadania]. Lubl.: WLubel. 1968, 324 s.

Zawartość: Trzy łyż; Ostrzenie pióra; Na wójtowej roli; Historia Kuka; Jedna tęsknota; Anioł w panice; Polne kamienie; Z kancyzki; Merkury w żółtych kamaszkach; Gorczyca.

4. Cocktail narodowy. [Opowiadania]. Lubl.: WLubel. 1972, 188 s.

Zawartość: Pionierzy; Cocktail narodowy; Pod batem; Droga; Kochajmy się; Kariera; Czapka studencka.

5. Ponad życie. [Powieść]. Lubl.: WLubel. 1973, 401 s.

6. Podwórko. [Wiersze]. Lubl.: WLubel. 1977, 68 s.

Nagroda im. J. Czechowicza w 1978.

7. Tryby. [Powieść]. Lubl.: WLubel. 1978, 406 s.

8. Nie zabijajcie poetów. [Wiersze]. Lubl.: WLubel. 1980, 127 s.

Zawiera cykle: Smak zieleni; Na przedźniwui; Żywiol ziarna; Znaszli ten kraj; Coda.

9. Szaleńcy i nawiedzeni. [Reportaże i wspomnienia]. Lubl.: WLubel. 1983, 323 s.

Zawartość: Szpitale lubelskie w 1939 roku: I-II; Ziemia chodziła; Granatowe pantofelki; Śliwki I; Śliwki II; ...A grabarż-akuszer; Życie i śmierć artysty; Sztuka, ale nie w pigułkach; Ukochanie; Poezja kwiatów; Portret; Gra w zielone na palecie; Indianie i Sérphine; Apollinaire w Salonie Jesiennym; Liryk przestrzeni; Poezja nie zna granic (o W. Broniewskim); Ululu; Bibliofil; Facelia; Sto lat, sto lat!...

10. Uśmiech Ojczyzny. [Wiersze]. Wwa: LSW 1983, 220 s.

Zawiera cykle: Wiosna; Lato-nów; Lato-pełnia; Jesień; Zima; Organy ziemi.  
Nagroda im. J. Czechowicza w 1984.

11. Żagiew kulista. [Wiersze]. Lubl.: WLubel. 1985, 148 s.

Zawiera cykle: Znicz; Głonek ojczyzny; Cisy'82; W kolebce Koła.

12. Mój Paryż; Jamuna. Lubl.: WLubel. 1988, 197 s.

Zawiera wiersze i wspomnienia z podróży do Francji.

13. Gorące źródła. [Wiersze]. Lubl.: Oddz. ZLP 1990, 100 s.

14. Miodogórze. [Wiersze]. Obrazy: J. Poleszak. Lubl.: Oddz. ZLP 1990, 119 s.

15. Serce kontynentu. [Wiersze]. Lubl.: [Nakł. autorki] 1991, 155 s.

16. Wizyta u Belzebuba. Papież w b. KL [Konzentrations Lager] – Lublin. [Wiersze]. Lubl.: [Nakł. autorki] 1991, 48 s.

17. Maruty. [Wiersze]. Lubl.: [b.w.] 1992, 119 s.  
Cykle: Maruty; Zielony wiatrak (cz. I-III); Tęczowisko; Siedliska.

18. Smak dzikich czereśni. [Wiersze]. Lubl.: [Nakł. autorki] 1992, 139 s.

19. Listy z końca świata. [Wiersze]. Lubl.: [Nakł. autorki] 1993, 96 s.

20. Obrazy ziemi. [Wiersze]. [Lubl.:] Nakł. autorki 1994, 80 s.

21. Tropem wilgi. [Wiersze]. Wwa: Nakł. autorki 1994, 77 s.

22. Żebro Adama. [Powieść]. Lubl.: Lubel. Ofic. Wydawn. 1996, 286 s.

Dot. Konrada Wielocha i jego żony Eugenii Elżbiety Wielochowej.

23. Prosto w oczy. [Wiersze]. Lubl.: Nakł. autorki 1997, 135 s.

Cykle: Zajrzyjmy do albumu. Przesuniete w czasie; Stygmaty; Epoka, Treści żółdkowe.

24. Krajobrazy serca. [Wiersze]. Lubl.: Multico 2000, 153 s.

Nagroda lit. im. W. Hulewicz w 2000.

#### Prace redakcyjne

1. K. Hłakowiczówna: Poezje. Wybór i wstęp ... Lubl.: W Lubel. 1989, 362 s.

2. J. Lechoń: Poezje. Wybór i wstęp ... Lubl.: W Lubel. 1989, 248 s.

3. Ostry zakręt. Antologia współczesnej prozy. Wybór, wstęp, biogramy ... Lubl.: Oddz. ZLP, KAW 1997, 236 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988. — Wywiad: Najpiękniejsza przygoda człowieka jest — drugi człowiek. Rozm. D. Opolski. *Sztand Ludu* 1987 nr 38.

[Polne kamienie:] T. Klak. *Kamena* 1968 nr 15; J. Zięba: Obiecujący debiut. *Tyg. Kult.* 1968 nr 25. — M. Jakiłowicz. *Literatura* 1977 nr 29 [rec.: Podwórkol. — [Tryby:] E. Biela: Jak my się teraz w tej Polsce będziemy kochać... *Kamena* 1978 nr 19; E. Czarna: Człowiek w trybach historii. *Literatura* 1978 nr 43; S. Lichański: Rzeka faktów. *Tyg. Kult.* 1978 nr 47. — S. Lichański: Wiersze dlubane cierniem akacjowym. *Tyg. Kult.* 1978 nr 14 [rec.: Podwórkol. — J. Mańkowski: Ranne zwierzę wspomnień. *Nowe Książ.* 1979 nr 3 [rec.: Tryby]. — S. Michalska: Podwórkol pełne poezji. *Sztand Ludu* 1979 nr 58 [rec.: Podwórkol. — [Szaleńcy i nawiedzeni:] E. Biela: Polskość Europy. *Tu i Teraz* 1983 nr 47; Z. Mikulski: München o szaleńcach. *Sztand Ludu* 1983 nr 279. — L. Żuliński: Moje prywatne odkrycie. *Tu i Teraz* 1984 nr 38 [rec.: Uśmiech Ojczyzny]. — H.A. Gasz: Straszny Paryż. *Nowe Książ.* 1989 nr 5 [rec.: Mój Paryż; Jamuna]. — L.J. Okoń: Tragizm rzeczywistości. *Poezja Dzisiaj* 2001 nr 15/16 [rec.: Krajobrazy serca].

K.B.

## WERFEL Edda 1912-1992

Pseud.: Alfa; E.W.; ed. W.; (edw); (edw.); Edward Wróbel; Ewa Wolska; Wilczek.  
Tłumaczka, publicystka.

Urodzona 8 marca 1912 we Lwowie; córka Emila Iglą, kupca, i Janiny z domu Volk. Dzieciństwo spędziła w Wiedniu, gdzie uczęszczała do Reform-Realgymnasium. W tym czasie należała do mło-

dzieżowej organizacji socjalistycznej. Po zdaniu matury w 1930 powróciła do Polski i zamieszkała we Lwowie. Uczyła prywatnie niemieckiego, a od 1935 prowadziła korespondencję handlową w firmie Centromydo. Była członkiem Komunistycznego Związku Młodzieży Polskiej, a od 1935 Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy, w której była łączniczką Krajowego Sekretariatu Komitetu Centralnego. W tym czasie poślubiła Romana Werfla, działacza komunistycznego, dziennikarza, prawnika. W 1936 przeniosła się do Warszawy i do 1939 pracowała jako korespondentka w biurze firmy Spiral. Po wybuchu II wojny światowej udała się do Lwowa, gdzie w czasie okupacji sowieckiej pracowała w Państwowym Wydawnictwie Mniejszości Narodowych. W czerwcu 1941, po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej, ewakuowała się w głąb ZSRR i pracowała fizycznie w Uzbekistanie. W 1943 wstąpiła do I Dywizji im. T. Kościuszki i pełniła służbę w sztabie w Kujbyszewie, a następnie w Moskwie. Pracowała też w radiu i piśmie *Wolna Polska*. W 1944 została przyjęta w Moskwie do PPR. W tymże roku po przybyciu z wojskiem do Polski została zastępcą redaktora naczelnego dziennika *Rzeczpospolita*, wydawanego początkowo w Lublinie, a od 1945 w Łodzi. Od 1948 należała do PZPR. W 1948-50 przebywała w Stanach Zjednoczonych. Po powrocie zamieszkała w Warszawie. Pracowała w redakcji dzienników *Życie Warszawy* (1949-54), *Trybuna Ludu* (1954-57) oraz tygodnika *Świat* (1954-65); w pracy dziennikarskiej i publicystycznej używała też pseudonimów, m.in.: Ewa Wolska, Wilczek. W 1957 wystąpiła z PZPR. Zajmowała się głównie przekładami z języka niemieckiego. Od 1960 była członkiem ZLP, w tymże roku została redaktorem naczelnym niemieckojęzycznej wersji miesięcznika *Polska*. W 1969 wyemigrowała z Polski do Austrii i zamieszkała w Wiedniu. W 1971 została skreślona z listy członków ZLP. Kontynuowała pracę przekładową, głównie z języka polskiego na niemiecki. Współpracowała z czasopismem *Europäische Rundschau* (Wiedeń), poświęconym problemom Europy Środkowej. Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi (1952), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1954). Zmarła 23 maja 1992 w Wiedniu.

#### TWÓRCZOŚĆ

I. W stolicy kapitalizmu. Wrażenia z podróży do USA. [Szkice]. Wwa: KiW 1951, 159 s.

Zawartość. Pierwsze spojrzenie na Manhattan; Blaski i cienie Broadwayu; Amerykańskie wychowanie; W slumsach Nowego Jorku; Amerykańskie automaty działają sprawnie; Śmietnik wielkiego miasta; Patologia „made in USA”; Młodzież kwiatów; W Nowym Jorku nie ma dyskryminacji; Miasto kwiatnych ludzi; Monopole łamią naukę; Rozważania przy kiepskim befsztyku; Gangsterzy i politycy; Kariera mistera Trumana; „Deutschland erwache” po amerykańsku; Faszyzm na wy-

rost; Dobre i kiepskie interesy; Jak się robi „historię wojenną”; Zamiast posagu wolności.

#### Przekłady

1. M. Gregor: Most. [Powieść]. Wwa: MON 1960, 219 s.

2. K. Marks, F. Engels: Dzieła. Wwa: KiW

T. 1: K. Marks 1842-1844, F. Engels 1839-1844. 1960, XX, 937 s.

T. 4: K. Marks i F. Engels – maj 1846-marzec 1848. 1962, XIV, 798 s.

3. R. Seth: Tajni agenci. Z dziejów wywiadu japońskiego. Wwa: Czyt. 1960, 301 s.

4. B. Davidson: Stara Afryka na nowo odkryta. [Studium historyczno-polityczne]. Wwa: PIW 1961, 270 s. Wyd 2 tamże 1972.

5. J. Alvarez del Vayo: Edukacja radykała. [Wspomnienia]. Przedm. i rozdz. końcowy przeł. J. Welker. Wwa: Czyt. 1963, 434 s.

6. B. Davidson: Czarna matka. [Studium historyczno-polityczne o Afryce]. Wiersze przeł. L. Mariańska. Wwa: PIW 1963, 254 s.

7. H.H. Kirst: Fabryka oficerów. [Powieść]. Wwa: MON 1963, 648 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1988, wyd 3 1988; Wwa: Interart 1992; Wwa: Libros 2001.

8. F. Mehring: Historia Socjaldemokracji Niemieckiej. T. 1. Do rewolucji marcowej. Wwa: KiW 1963, 622 s.

9. H. Stahl: Cierpki smak tarniny. [Powieść]. Wwa: PIW 1963, 243 s.

10. H. Lebert: Wilcza skóra. [Powieść]. Wwa: MON 1964, 613 s.

11. O.F. Walter: Niemcy. [Powieść]. Wwa: PIW 1964, 227 s.

12. A.P. Gütersloh: Kain i Abel. Legenda. Wstęp: S. Lichański. Wwa: PIW 1965, 73 s.

Adapt. teatr. pt. Kain i Abel: Wyst. Lubl., Grupa „Ubodyz” KUL 1973.

13. O.F. Walter: Elio, czyli Wesoła kompania. (Sztuka w 3 aktach z prologiem i epilogiem). *Dia-log* 1965 nr 9 s. 59-85. Wyst. Zielona Góra, T. im. L. Kruczkowskiego 1969.

14. E.W. Bovill: Złoty szlak Maurów. [Monografia historyczna]. Wwa: PWN 1966, 364 s.

15. L. Erhard: Die Moderne Musik in Polen. Wwa: Polonia 1966, 34 s.

Oryginał pol. w rkpsie.

16. [S.] Ehrlich: Die Macht der Minderheit. Die Einflussgruppen in der politischen Struktur des Kapitalismus. Wien: Europa Verlag 1966, 331 s.

Tytuł pol. oryginału: Grupy nacisku w strukturze politycznej kapitalizmu.

17. F. Werfel: Śmierć drobnomieszczanina. [Opowiadania]. Wwa: PIW 1966, 77 s.

18. T. Bolduan: Gdańsk 1945-1965. [Album]. Warszawa: Polonia 1967, 143 s.

19. E. Bradford: Wędrowki z Homerem. [Esej]. Wiersze przeł. J.S. Sito. Wwa: Iskry 1967, 214 s.

20. H. Fichte: Sierociniec. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1967, 180 s.

21. A.P. Gütersloh: Słońce i księżyc. Powieść historyczna z teraźniejszości. T. 1-2. Wstęp: H. Berezka. Wwa: PIW 1967, 504 + 323 s. Wyd. 2 przejr. tamże 1998.

22. B. König: Każde nowe spotkanie... [Powieść]. Wwa: PIW 1967, 181 s.

23. M. Lachs: Die Westgrenze Polens. Recht, Tatsachen, Logik der Geschichte. Wwa: PWN 1967, 94 s.

Przeł. z ang.

24. A. Lernet-Holenia: Mona Liza. Opowiadania. Wwa: PIW 1967, 212 s.

25. W. Najdus: Anteil der Polen an der Oktoberrevolution. Wwa: Polonia 1967, 98 s.

Tytuł pol. oryginału: Udział Polaków w rewolucji październikowej.

26. W. Weitling: Gwarancje harmonii i wolności. Wstępem i przyp. opatrzył oraz przeł. przejrzał M.J. Siemek. Wwa: KiW 1968, 516 s.

27. H. Decker: Renesans we Włoszech. Wwa: Arkady 1969, 339 s.

28. Z. Lissa: Aufsätze zur Musikästhetik. Eine Auswahl. Red. G. Schumann. Berlin: Henschelvert 1969, 299 s.

29. H.W. Rackl: Podróż do milczącego świata. Wwa: Iskry 1969, 326 s.

30. W. Vogt: Ja, nieśmiertelny. [Powieść]. Wwa: PIW 1969, 111 s.

31. B. Baczeko: Rousseau. [Monografia]. Wien: Europa Verlag 1970, 592 s.

32. H. Eisenreich: Historie poniekąd miłosne. [Opowiadania]. Wwa: PIW 1970, 282 s.

33. J.C. Fest: Oblicze III Rzeszy. [Studium historycznel. Przedm.: F. Ryszka. Wwa: Czyt. 1970, 630 s.

34. R. Karst: Thomas Mann oder Der deutsche Zwiespalt. Wien: F. Molden 1970, 360 s. Wyd. nast. München: Heyne 1987.

Tytuł pol. oryginału: Tomasz Mann. Tłum. z rkpsu.

35. W. Brus: Funktionsprobleme der sozialistischen Wirtschaft. Frankfurt am Main: Suhrkamp 1971, 346 s.

Tytuł pol. oryginału: Ogólne problemy funkcjonowania gospodarki socjalistycznej.



36. W. Brus: *Wirtschaftsplanung. Für ein Konzept der politischen Ökonomie.* Frankfurt am Main: Suhrkamp 1972, 141 s.

Wykaz prac przet. z jez. pol.

37. J. Jarosławski: *Theorie der sozialistischen Revolution.* Von Marx bis Lenin. Hamburg: Hoffmann und Campe 1973, 170 s.

Oryginał pol. nie ukazał się w druku.

38. T. Konwicky: *Angst hat grosse Augen.* Roman. Wien: Europaverlag 1973, 271 s.

Tytuł pol. oryginału: Nie albo nic.

39. L. Kołakowski: *Marxismus. Utopie und Anti-Utopie.* [Przeł.:] H. Hasenclever, G. Lenga, ... Stuttgart: Kohlhammer 1974, 143 s.

Wybór rozpraw tłum. z pol. oryginału.

40. M. Kuncewiczowa: *Adieu Tristan.* [Powieść]. Wien: Europaverlag 1974, 314 s.

Tytuł pol. oryginału: Tristan 1946.

41. W. Brus: *Sozialisierung und politischen System.* Frankfurt am Main: Suhrkamp 1975, 245 s.

Tytuł pol. oryginału: Uspołecznienie a ustrój społeczny.

42. P. Daubeny: *Der Traum vom Welttheater.* [Wprowadzenie:] M. Esslin. [Przedm. i post:] R. Bryden. Wien: Europaverlag 1975, 400 s.

Tytuł oryg.: My world of theatre.

43. A. Schaff: *Humanismus, Sprachphilosophie, Erkenntnistheorie des Marxismus.* Philosophische Abhandlungen. [Przeł.:] N. Nürenberger, ... Wien: Europaverlag [1975], 629 s.

Wybór rozpraw tłum. z pol. oryginału.

44. *Aufzeichnung aus dem sowjetischen Untergrund.* Texte aus der Moskauer Samisdat-Zeitschrift. „Das XX. Jahrhundert”. [Wyd.] R. Medwedjew. [Przedm.] R. Neumann-Hoditz. Hamburg: Hoffmann und Campe 1977, 310 s.

Przeł. z jez. ros.

45. A. Schaff: *Ehtfremdung als soziales Phänomen.* [Przeł.:] ..., H. Nürenberger. Wien: Europaverlag 1977, 381 s.

Przeł. z jez. pol.; z rkpsu.

46. *Genspenstergeschichten aus Polen.* [Wyd.] M. Wydmuch, F. Rottensteiner. Frankfurt am Main: Fischer-Taschenbuch Verlag 1978, 132 s.

Wybór utworów literackich.

47. J. Jarosławski: *Soziologie der Kommunistischen Partei.* Frankfurt am Main: Campus Verlag 1978, 561 s.

Oryginał pol. nie ukazał się w druku.

48. *Kindergeschichten aus Polen.* [Wyd.] ... [Przeł.:] ..., O. Reiner. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch 1978, 109 s.

Wybór przeł. z pol. utworów lit.

49. S. Kisielewski: *Polen oder die Herrschaft der Dilettanten.* Sozialismus und Wirtschaftspraxis. Zürich: Interform 1978, 77 s. Wyd. nast. Zürich: Osnabrück 1978.

Tytuł pol. oryginału: Na czym polega socjalizm. Szkice z Warszawy.

50. S. Lem: *Phantastik und Futurologie.* [T.] 2. Frankfurt am Main: Insel-Verlag 1980, 675 s. Wyd. nast. Frankfurt am Main: Suhrkamp 1984.

Tytuł pol. oryginału: Fantastyka i futurologia. – T. 1. tłum.: B. Sorger, W. Szacki.

51. J. Jarosławski: *Die Intellektuellen und der Sozialismus.* Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft 1981, 173 s.

Oryginał pol. nie ukazał się w druku.

52. P. Lendvai: *Der Medien-Krieg.* Wie Kommunistische Regierungen mit Nachrichten Politik machen. Frankfurt: Ullstein 1981, 279 s.

Tytuł oryginału ang.: The bureaucracy of truth.

53. M. Kalecki: *Theorie des Wachstums und der Planung in der sozialistischen Volkswirtschaft.* [Wyd.] H. Jarosławski. Baden-Baden: Nomos 1982, 199 s.

Wybór rozpraw tłum. z pol. oryginału.

54. J.J. Lipski: *Zwei Vaterländer – zwei Patriotismen.* *Kontinent*, Bonn 1982 nr 22. Wyd. osob. [Berlin:] Ullstein 1982, 48 s.

Tytuł pol. oryginału: Dwie ojczyzny – dwa patriotyzmy.

55. S. Lem: *Aus Lems Bibliothek des 21. Jahrhunderts.* Frankfurt am Main: Suhrkamp Taschenbuch Verlag 1983.

[Cz.] 1. Eine Minute der Menschheit. Eine Momentaufnahme, 96 s. Wyd. nast. tamże [1986], 1990.

[Cz.] 2. Waffensysteme des 21. Jahrhunderts oder The upside down evolution (die verkehrte Evolution), 84 s. Wyd. nast. tamże 1986, 1990.

Tytuł pol. oryginału: Wybór utworów.

56. J. Żuławski: *Auf dem Silbermond.* Science-fiction Roman. [Przedm.:] S. Lem. Frankfurt am Main: Suhrkamp Taschenbuch Verlag 1983, 295 s.

Tytuł pol. oryginału: Na Srebrnym Globie.

57. J. Żuławski: *Der Sieger.* Science-fiction Roman. Frankfurt am Main: Suhrkamp Taschenbuch Verlag 1983, 307 s.

Tytuł pol. oryginału: Zwycięzca.

58. J. Żuławski: *Die alte Erde.* Science-fiction Roman. Frankfurt am Main: Suhrkamp Taschenbuch 1983, 259 s.

Tytuł pol. oryginału: Stara ziemia.

59. A. Słonimski: *Zweimal Weltuntergang.* Science-fiction Roman. [Post:] S. Lem. [Red.:] F. Rottensteiner. Przeł. ... [Przeł. post.] H. Rottensteiner. Frankfurt am Main: Suhrkamp 1986, 143 s.

Tytuł pol. oryginału: Dwa końce świata.

60. Lem über Lem. Gespräche. [Autorzy:] S. Lem, S. Bereš. [Przeł.:] H. Nürenberger, ... Frankfurt am Main: Insel 1986, 385 s.

Tytuł pol. oryginału: Rozmowy ze Stanisławem Lemem.

61. Ist Gott ein Taoist? und andere Rätsel. Ein phantastisches Lesebuch. [Przeł.:] ..., W. Held. Frankfurt am Main: Suhrkamp 1988, 233 s.

Praca redakcyjna

Zob. Przekłady poz. 48.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1967. — SWPP 2 (M. Brykalska). — PP (M. Brykalska).  
K. Chylińska: E.W. *Kultura*, Paryż 1992 nr 10.

J.Z.

## WERNER Andrzej ur. 1940

Pseud.: DE; Stefan Jamik.  
Historyk literatury, eseista, krytyk filmowy.

Urodzony 14 września 1940 w Warszawie; syn Ryszarda Wernera, inżyniera, i Kazimiery Krzywickiej. Po zakończeniu II wojny światowej mieszkał kolejno w Łodzi, Lublinie i Starachowicach, gdzie ojciec pracował w zakładach przemysłu maszynowego. Uczył się w Liceum Ogólnokształcącym w Starachowicach. Po zdaniu matury w 1958 przeniósł się wraz z matką do Warszawy i rozpoczął studia z zakresu filologii polskiej na Uniwersytecie Warszawskim (UW); w 1963 uzyskał magisterium. Debiutował w 1962 recenzją powieści Zbigniewa Nienackiego pt. „Worek Judaszów”, opublikowaną w *Twórczości* (nr 12); z pismem tym współpracował do 1969. Artykuły i recenzje publikował także na łamach *Współczesności* (1963-64). W 1963 został zatrudniony jako stażysta w Pracowni Literatury Współczesnej Instytutu Badań Literackich (IBL) PAN. Ożenił się z Zofią Goszczyńską, elektronikiem (rozwód 1976). W 1964-68 odbywał studia doktoranckie w IBL PAN. Równocześnie uczęszczał na seminaria magisterskie na Wydziałach Filozoficznym i Socjologicznym UW. Rozwijał działalność krytyczną, publikując recenzje literackie i filmowe zwłaszcza w *Nowych Książkach* (1964-69), *Miesięczniku Literackim* (1966-67), *Polityce* (1966), *Dialogu* (1969-82, z przerwami), *Filmie* (1969-72), *Kinie* (1973-76) oraz w piśmie *Student* (1973-75). W 1968, po obronie pracy doktorskiej pt. „Tadeusz Borowski na tle literatury obozowej” (promotor prof. Stefan Żółkiewski), został zatrudniony na stanowisku adiunkta w Pracowni Literatury Współczesnej IBL. W 1970 i 1976 przebywał na trzymiesięcznych stypendiach w École Pratique des Hautes Études w Paryżu. Od 1972 był członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983); pełnił funkcję członka zarządu Oddziału Warszawskiego. Od 1975 wchodził w skład Zespołu Historii Literatury

Okresu Młodej Polski IBL. W 1977 należał do członków założycieli działającego nieoficjalnie Towarzystwa Kursów Naukowych i do 1980 prowadził wykłady w mieszkaniach prywatnych w Warszawie i w Poznaniu. W 1977 ożenił się z Ewą Modrzejewską, anglistką. Publikował artykuły i recenzje w wydawanych poza cenzurą pismach *Krytyka* (1978-80, 1986-88), *Kultura Niezależna* (1984), też pod pseudonimem Stefan Jamik. W 1978-79 pełnił funkcję redaktora naczelnego miesięcznika Polskiej Federacji Dyskusyjnych Klubów Filmowych *Film na Świecie*. W 1980 został członkiem Stowarzyszenia Filmowców Polskich (SFP; w 1980-83 sekretarz prezydium). W 1981 za krytykę filmową otrzymał nagrodę Złote Grono, przyznana przez SFP podczas Lubuskiego Lata Filmowego w Łagowie. W 1981-83 był kierownikiem literackim prowadzonego przez Wojciecha Hasa Zespołu Filmowego „Rondo”. W 1983 wykładał w Instytucie Literatury, Teatru i Filmu na Uniwersytecie Łódzkim. W 1989 został członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1990 uzyskał w IBL habilitację na podstawie rozprawy pt. „Polskie, arcypolskie...”. W 1991, po rozwiązaniu Pracowni Literatury Młodej Polski, został zatrudniony w Pracowni Literatury Współczesnej IBL. W 1994 otrzymał stanowisko docenta, a w 1998 tytuł profesora. W 1998 zaczął wykładać historię filmu w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej (później Akademia Teatralna) w Warszawie. W 1999 wszedł w skład Rady Naukowej IBL. Prowadził też seminaria dla studentów sławistyki w Berlinie oraz liczne wykłady i prelekcje w dyskusyjnych klubach filmowych. Mieszka w Warszawie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Zwyczajna apokalipsa. Tadeusz Borowski i jego wizja świata obozów. Wwa: Czyt. 1971, 229 s. Wyd. 2 także 1981.

Rozprawa doktorska.

2. Polskie, arcypolskie... [Szkiele]. London: Polonia 1987, 201 s. Wyd. nast.: Wwa: NOWA\* 1987, 181 s.

Rozpr. habilitacyjna.

Zawartość: Od autora. — Połe gry [dot. T. Borowskiego]; Remanenty [dot. polityki kult. końca lat 40. i początku 50.]; Więcej popiołu [dot. J. Andrzejewski: Popiół i diament; także o realizacji film. w reż. A. Wajdy]; Heroizm i realizm [dot. filmów: „Kanał” i „Popiół i diament” w reż. A. Wajdy, „Eroica” i „Zezowate szczęście” w reż. A. Munka]; Wrzesniowe porachunki [dot. września 1939 w literaturze i filmie po październiku 1956]; Racjonalistyczna groteska [dot. twórczości S. Mroźka]; Sen o nicości [dot. twórczości dramatycznej T. Różewicza]; Europeizm. Zamazane kontury przełomu [dot. przełomu 1956 r. w kulturze i literaturze]; Podróże literackie (1): Pisarz i obywatel [dot. twórczości prozaików po 1956]; Podróże literackie (2): Kraina wyobraźni [dot. Z. Herberta i poetów Nowej Fali]; Zaklinanie deszczu [dot. demitologizacji mitów narodowych w kulturze po 1956]; Listy z więzienia [o pol. tradycji narodowej w literaturze od końca lat 70.].

Nagroda „Solidarności” Pracowników Wydawnictw za najlepszą książkę polskiego autora zamieszkałego w kraju wydana w obiegu niezależnym w 1987

3. *Pasja i nuda*. [Szkice]. Wwa: NOWA 1991, 228 s.

Zawartość: Remanenty: Ja i naród, czyli Stanisława Brzozowskiego antynomie wolności; Wina artysty niepokornego [dot.: T. Mann: Doktor Faustus]; Świadomość kryzysu a kryzys świadomości (O esejach Czesława Miłosza); *Pasja i nuda*: Erotyka i polityka [dot. M. Kundery]; Na nieznośnym rozdwoju [dot. polityki i literatury, m.in. M. Kundery]; Nasza mała apokalipsa [dot.: T. Konwickiego: Mała apokalipsa]; W przeciagu [dot. twórczości T. Konwickiego]; Dzieje ognia [dot. filmu „Lawa” T. Konwickiego]; Król Edyp miał kaca [dot. J. Trznadel: Hańba domowa]; Dwojaczki; Gień kłęski [dot.: M. Król: Podróż romantyczna; M. Zalewski: Przed granicą]; Rachunek sumienia [dot. twórczości W. Terleckiego]; Granice tolerancji [dot. twórczości krytycznoliterackiej W. Karpińskiego]; Z Rosji do Polski i z Polski do Rosji: Czy Zeromski był reporterem?; Białe plamy a zdrowie kultury; Wizja lokalna pewnego rozrachunku; Czy z Polaka można zrobić człowieka radzieckiego?

4. *Dekada filmu*. [Szkice]. Wwa: Wydawn. IBL 1997, 158 s. IBL PAN.

Zawartość: Moje kino; Trzy albo cztery rzeczy, których się o nim dowiedziałem. Godard; Kryzys i sztylet. Buñuel; W blasku nocy, w mroku dnia. Bergman; W tanecznym korowodzie. Fellini; Blow out. Antonioni; Zatrute piękno. Visconti; Deszczu, nie padaj; Gość z innej epoki. Herzog; Czeskie pytania; Czysta i krzyk, czyli historia i świat wartości. Mikłós Jancsó; Postscriptum: Przemiany mediów i zagrożenie kultury.

5. *Krew i atrament*. [Szkice]. Wwa: PWN 1997, 214 s.

Zawartość: I. Wina niewinnych i niewinność winnych. Rzut oka na związki polityki z literaturą i literatury z polityką w PRL; Czarno-biała, biało-czerwona; Szczęśliwy powrót do przeklętej normalności; Gruba kreska; Fin de quoi? — II. Myślowy Miłosz i ekologia kultury [dot.: Cz. Miłosz: Rok myślowy]; Szukać tak, aby nie znaleźć [dot.: Cz. Miłosz: Szukanie ojczyzny]; Mówimy Platon, a w domyśle — brzuch; Z podróży po Bałkanach [dot.: D. Jančar: Terra incognita]. — III. Krew i atrament [dot.: J. Barnes: Papugi Flauberta; V. Nabokov: Prawdziwe życie Sebastiana Knighta]; Ponowoczesność i zagłada [dot.: Z. Bauman: Dwa szkice o moralności ponowoczesnej]; To piekło nie jest rajem [dot. twórczości W. Odojewskiego]; Sporny, bezsporny [dot. J.J. Szczepańskiego].

6. *To jest kino*. [Szkice]. Wwa: Stentor 1999, 207 s. Dot. historii filmu po r. 1945

7. *Wysoko. Nie na palcach*. O pisarstwie Jana Józefa Szczepańskiego. Kr.: WL 2003, 170 s.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: Człowiek, literatura i konwencje. Refleksja teoretycznoliteracka w „Pałubie” Karola Irzykowskiego. W: Z problemów literatury polskiej. T. 1. Wwa 1965 s. 327-369 [praca magisterska]. — O pojęciu alienacji w badaniach literackich. *Pam. Lit.* 1966 z. 2 s. 435-469. — Katastroficzne preludium. W: *Problemy kultury XX w.* Wwa 1971 27 s., masz. [dot. przedobozowej twórczości T. Borowskiego]. — Problem ciągłości myślowej w pismach Brzozowskiego. W: *Wokół myśli Stanisława Brzozowskiego*. Kr. 1974 s. 221-255. — *Wokół funkcji społecznych powieści dwudziestowiecznej*. (Na

przykładzie „Doktora Faustusa” [T. Mann]). W: *Spoleczne funkcje tekstów literackich i paraliterackich*. Wr. 1974 s. 211-245. — *Krytyka literacka. Problemy tradycji i wyboru*. W: *Literatura polska 1918-1932*. Wwa 1975 s. 187-223. — Stanisław Brzozowski. W: OLP, Ser. 5, t. 4. Kr. 1977 s. 549-617. — *Odnova życia społecznego i obowiązki krytyki*. *Film na Świecie* 1981 nr 10 s. 74-117. — *Twórczość Jarosława Iwaszkiewicza w filmie*. W: *O twórczości Jarosława Iwaszkiewicza*. Kr., Wr. 1983 s. 227-244 — *Film fabularny*, W: *Historia filmu polskiego*. Wwa 1985 s. 19-117. — *Refleksje o kulturze; Wiedza o literaturze*. W: *Literatura polska 1918-1975*. Wwa 1993 s. 166-209; 210-263. — *Ciemne korytarze historii*. O prozie Władysława Terleckiego. W: *Tematy i pryzmaty*. Wr. 2000 s. 83-88.

#### Praca edytorska

1. T. Borowski: *Utwory wybrane*. Oprac. i wstęp [...] Wr.: Ossol. 1991, CXIV, 525 s. *BNI*, 276. Wyd. 2 przejr. tamże 1997.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2002.

[Zwyczajna apokalipsa] J. Błonski: Piekła Borowskiego. *Teksty* 1972 nr 6 [dot. też: T. Drewnowski: Ucieczka z kamiennego świata]; J.Z. Brudnicki: Borowski i młoda krytyka. *Nowy Wyraz* 1972 nr 2, przedr. w tegż. *Wiek prozy*. Wwa 1979; F. Prackowiak: Literatura i światopogląd. *Nurt* 1972 nr 4; M. Gumkowski: Doświadczenie Apokalipsy. *Literatura* 1972 nr 7; K. Mętrak: Oświećm jako problem kultury. *Twórczość* 1972 nr 5; M. Plachecki: *Pam. Lit.* 1972 z. 4; B. Rogatko: Totalitaryzm i etyka. *Życie Lit.* 1972 nr 29; M. Wyka: Książka o Borowskim. *Nowe Książ.* 1972 nr 7. — [Polskie, arcy-polskie...] J. Jedlicki: Baltazar: Igraszki z diabłem. *Krytyka* 1988 nr 27, polem. [P. Szwańcer] J. Sanin: Lekture wieczorne Baltazara, czyli jak z diabłem igrać nie należy. *Krytyka* 1988 nr 28/29; T. Nyczek: Czy Różewicz basował propagandzie? *Res Publica* 1988 nr 4; A. Urbański: O literaturę polską spru początek (czyli o „Polskim, arcy-polskim” raz jeszcze). *Krytyka* 1988 nr 30; M. Wyka: Polskie opętania. *Arka* 1988 nr 21, przedr. w tegż. *Szkice z epoki powinności*. Kr. 1992; S. Mazurek: W niewoli europeizmu. *Prz. Powsz.* 1990 nr 6. — M. Lubelska: Krytyk nie śpi, aby spać mógł ktoś... *Tyg. Powsz.* 1992 nr 21 [rec.: *Pasja i nuda*]. — A. Komorowski: Tentationes paralelle. *Twórczość* 1998 nr 1 [rec.: *Krew i atrament*]. — [Dekada filmu:] T. Lubelski: Dekada trzeciej drogi. *Tyg. Powsz.* 1998 nr 12; T. Rutkowska: Chrocznie chory świat. *Nowe Książ.* 1998 nr 2; T. Szczepański: Kino i duch czasu. *Odra* 1998 nr 10. — [Wysoko. Nie na palcach.] R. Marszałek: *Wysoko, nie na palcach*. Książka miesiąca A.W. o Janie Józefie Szczepańskim. *Tyg. Powsz.* 2003 nr 46; I. Poprawa: Nie całkiem tak. *Nowe Książki* 2003 nr 10; A. Brodzka-Wald: „Sztuka to nie jest rzecz dostojna”. *Teksty Drugie* 2004 nr 1/2. **K.B.**

#### WERNIC Wiesław 1906-1986

Imiona metrykalne: Wiesław Aleksander.  
Prozaik, autor powieści dla młodzieży, publicysta

Urodzony 28 lutego 1906 w Warszawie; syn Marka Leona Wernica, lekarza, i Heleny z Przedzrymskich. Uczęszczał do Gimnazjum im. M. Reja w Warszawie. Należał do Związku Polskiej Młodzieży So-

cialistycznej Szkół Średnich i Zawodowych. W 1925 redagował wspólnie z kolegami Mieczysławem Bibrowskim i Stanisławem Ryszardem Dobrowolskim piśmisko literackie *Kwadruga*, na którego łamach umieszczał pierwsze artykuły i opowiadania. Po zdaniu matury w 1926 studiował ekonomię w Wyższej Szkole Handlowej w Warszawie. Został członkiem akademickiego Związku Niezależnego Młodzieży Socjalistycznej. W 1926 współtworzył grupę literacką Kwadruga, a następnie w 1927 pismo grupy o tej samej nazwie; był wydawcą i redaktorem numeru trzeciego pisma. Za właściwy debiut uważał opowiadanie pt. „Armata”, opublikowane w 1927 na łamach tego miesięcznika (nr 2); drukował tu także w latach następnych. Artykuły, nowele i krótkie opowiadania ogłaszał ponadto m.in. w *Głosie Literackim* (1928, 1929), na łamach dodatku literackiego *Polski Zbrojnej* (1928, 1929), w *Kurierze Porannym* (1928, 1930, 1933) i w czasopiśmie *Kadra*, którego był w 1930 redaktorem naczelnym. W 1933 uzyskał magisterium i rozpoczął pracę jako dziennikarz, początkowo w dziale wydawniczym Polskiej Agencji Telegraficznej, a następnie od 1936 w *Gazecie Polskiej*. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał nadal w Warszawie i pracował początkowo w Stołecznym Komitecie Samopomocy Społecznej, a następnie jako wicedyrektor w założonej wspólnie z kolegami Spółdzielni Pracy „Razem”. Uczestniczył w działalności konspiracyjnej jako żołnierz AK; był stałym współpracownikiem prasy podziemnej, m.in. dziennika *Dzień*. Walczył w powstaniu warszawskim w zgrupowaniu „Sawa”. Po upadku powstania został wywieziony do obozu jenieckiego w Tyrolu (Austria). Po wojnie, we wrześniu 1945 powrócił do Warszawy i do 1951 pracował w redakcji dziennika *Rzeczpospolita*, początkowo jako kierownik działu miejskiego, a następnie publicysta. Zawarł związek małżeński z Wandą Aleksandrą Janiak. W 1951–53 był m.in. sekretarzem audycji dla wsi w Polskim Radiu. Od czerwca 1953 do przejścia na emeryturę w 1972 pracował jako dziennikarz w *Tygodniku Demokratycznym*; okresowo pełnił też funkcję kierownika działu kulturalnego i działu reportażu piśmnia; do 1986 umieszczał tu liczne artykuły i felietony o tematyce społeczno-ekonomicznej. W 1960 został członkiem SD (był inicjatorem powstania Klubu Pisarzy im. B. Prusa w Stronictwie) i SDP (do 1982). W latach sześćdziesiątych powrócił do twórczości literackiej jako autor utrzymanych w konwencji westernu powieści dla młodzieży. Kolekcjonował piśmiennictwo dotyczące Indian. Sprawował funkcję ławnika sądu powiatowego m. Warszawy. W 1971 otrzymał nagrodę im. W. Rzymowskiego II stopnia za prace publicystyczne, w 1976 nagrodę im. G. Morcinka, przyznaną przez Wydawnictwo „Epoka” i Klub Pisarzy SD im. B. Prusa. W 1973

został członkiem ZLP. Dwukrotnie odbył podróże do Kanady i Stanów Zjednoczonych (1976, 1977). Odnznaczony m.in. Srebrną Odznaką Odbudowy Warszawy (1948), Złotym Krzyżem Zasługi (1959), Krzyżem Kawalerskim (1971) i Krzyżem Komandorskim (1986) Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 1 sierpnia 1986 w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Na drogach do nowych celów. Wwa: Kadra 1930, 8 s.

Szkic dot. kultury regionalnej.

2. Daleka przygoda. [Powieść]. Wwa: [b.w.] 1933, dod. powieściowy do *Kur. Porannego*; [cz. 1] nr 17 s. 1–64; [cz. 2]. Dokończenie, nr 18 s. 65–78.

Utwór nadesłany na konkurs powieściowy *Kur. Porannego*.

3. Szeryf z Fort Benton. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Czyt. 1965, 316 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1969; wyd. 3 Tor.: C&T 1997.

Przełt. niem. Der Sheriff von Fort Benton. [Przełt.] U. Brewing. Berlin 1970, wyd. nast. 1991, – rum.: Șeriful din Fort Benton. [Przełt.] C. Covalciuc, T. Vîjeu. Iași 1970, – słowac.: Šerif z Fort Benton. [Przełt.] V. Havráňková. Bratislava 1970.

4. Tropy wiodą przez prerię. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Czyt. 1965, 266 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1967, wyd. 3 1984; wyd. 4 Tor.: C&T 1999.

Przełt. czes.: Stopy vedou prérii. [Przełt.] J. Dvořáková. Praha 1972, – niem.: Spuren führen durch die Prärie. [Przełt.] U. Brewing. Berlin 1969, wyd. nast. 1970, – słowac.: Stopy vedú az prériu. [Przełt.] J. Brandobur. Bratislava 1969, wyd. nast. tamże 1973.

5. Słońce Arizony. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Czyt. 1967, 324 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1971 [właśc. 1972], 1989.

Przełt. czes.: Slunce Arizony. [Przełt.] R. Vyhlídal. Praha 1975, – niem.: Die Sonne von Arizona. [Przełt.] U. Brewing. Berlin 1972.

6. Colorado. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Czyt. 1969, 317 s. Wyd. 2 tamże 1974.

Przełt. niem.: Colorado. [Przełt.] U. Brewing. Berlin 1973.

7. Płomień w Oklahomie. [Powieść]. *Świat Młod.* 1969 nr 56–91. Wyd. osob. Wwa: Czyt. 1970, 299 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1977; wyd. 2 [!] Tor.: C&T 1999.

8. Łapacz z Sacramento. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Czyt. 1970, 323 s.

9. Człowiek z Montany. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Czyt. 1972 [właśc. 1971], 325 s. Wyd. 2 tamże 1976.

10. Gwiazda trapera. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Czyt. 1972, 389 s.

11. Wędrowny handlarz. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Czyt. 1973, 297 s. Wyd. 2 Tor.: C&T 1998.

12. Przez góry Montany. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Czyt. 1974, 285 s.

13. Na południe od Rio Grande. [Powieść dla młodzieży]. *Świat Młody*, 1975 nr 7-46. Wyd. osob. Wwa: Czyt. 1975 316 s.

14. Ucieczka z Wichita Falls. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Czyt. 1976, 350 s.

15. Barry Bede. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Czyt. 1977, 327 s.

16. Old Gray. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Czyt. 1978, 293 s.

17. Skarby Mackenzie. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Czyt. 1980, 343 s. Wyd. 2 tamże 1989.

18. Znikające stado. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Czyt. 1982, 303 s.

19. Wołanie dalekich wzgórz. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Czyt. 1983, 339 s.

20. Sierżant konnej policji. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Czyt. 1985, 370 s.

21. W Nowej Funlandii. [Powieść dla młodzieży]. *Świat Młody*, 1988 nr 6-72. Wyd. osob. Wwa: Czyt. 1988, 316 s.

22. Złe miasto. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Czyt. 1990, 311 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1975. – Wywiad. Czytelnicy nazywają go polskim Karolem Mayem. Rozm. E. Zielińska. *Kur. Pol.* 1978 nr 57. – NSLD (E. Zaleska).

H. Skrobiszewska: Wzorce i poszukiwania. *Nowe Książki*, 1965 nr 22 [rec.: Tropy wiodą przez prerię]. – H. Skrobiszewska: Powieści „z myszką”. *Nowe Książki*, 1967 nr 11 [m.in. dot.: Szeryf z Fort Benton]. – E. Pienkowska. *Tyg. Demokr.* 1968 nr 12 [rec.: Słońce Arizony]. – L. Borski: Obrazek z życia łapacza. *Nowe Książki*, 1971 nr 10 [rec.: Łapacz z Sacramento]. – H. Skrobiszewska: Czy można odświeżyć schemat? *Nowe Książki*, 1971 nr 1 [rec.: Plomień w Oklahomie]. – L. Borski: Nie ma nadluzi. *Nowe Książki*, 1973 nr 6 [rec.: Gwiazda trapeza]. – K. Kuliczowska: O roli „Greenhorna”. *Nowe Książki*, 1973 nr 24 [rec.: Wędrowni handlarze]. – J.L. Okoń: W.W. – pisarz westernów. *Kur. Lubel.* 1975 nr 106. – B. Rytel: Egzotyka po raz jedenasty. *Nowe Książki*, 1976 nr 8 [rec.: Na południe od Rio Grande]. – J. Maruszewski: Dr Watson na prerii. *Nowe Książki*, 1978 nr 22 [rec.: Old Grey]. – T. Stępień: Polski western – próba poetyki. (Na przykładzie twórczości W.W.). *Pr. Nauk. UŚ w Katow.* 1978 nr 204. – J. Maruszewski: Chyba, że na ostatnich czterech stronach. *Nowe Książki*, 1981 nr 8 [rec.: Skarby Mackenzie]. – J. Lewoń: Kuszenie. *Tu i Teraz* 1982 nr 13 [rec.: Znikające stado]. – J. Lewoń: Wyrastanie z pióropuszy. *Nowe Książki*, 1984 nr 2 [rec.: Wołanie dalekich wzgórz; Znikające stado]. – J. Lewoń: Uganianie się po puszczy. *Nowe Książki*, 1985 nr 12 [rec.: Sierżant konnej policji]. – J.M. Okoń: Spojrzenie na pisarstwo W.W. *St. Powsz.* 1986 nr 42, przedr. w: Polska powieść historyczna XX wieku. Lubl. 1990. – [P. Smogorzewski] (sm): W.W. *St. Powsz.* 1986 nr 151.

B.M.

### WIECHECKI Stefan 1896-1979

Podpisywał utwory też nazwiskiem: Gozdawa-Wiechecki. Pseud. stale używany w twórczości literackiej: Wiech. Inne pseud.: Dr Piekutoszczak; St.W.; St. Wiech; Stefan Gozdawa.

Felietonista, satyryk, autor sztuk scenicznych.

Urodzony 10 sierpnia 1896 w Warszawie; syn Teodora Wiecheckiego, rzemieślnika, i Ludwiki z Czarniawskich. Uczęszczał do Gimnazjum Wojciecha Górskiego w Warszawie. W tym czasie rozpoczął twórczość literacką. Debiutował w 1909 nowelką pt. „U wrót” nadesłaną na konkurs *Wieczorów Rodzinnych* (druk w tomie „Samy swoi”. Wwa 1913). Kierował teatrem szkolnym i pisał komedie dla tego teatru (m.in. jednoaktówkę pt. „Na wakacjach”). Występował też w epizodycznych rolach na scenach warszawskich teatrów, m.in. w Teatrze Popularnym. W 1915 nie zdał egzaminu maturalnego, przeniósł się do Gimnazjum E. Konopczyńskiego, w którym w 1916 otrzymał świadectwo dojrzałości. Następnie wstąpił do 1 Brygady Legionów Polskich. Po kryzysie przysięgowym w lipcu 1917 powrócił do Warszawy i przez pewien czas ukrywał się. Od jesieni 1917 występował ponownie pod pseudonimem Stefan Gozdawa na scenach warszawskich (Teatr Powszechny, Teatr Popularny, zespół Koła Dramatycznego Towarzystwa Pracowników Handlowych w Teatrze Praskim). Jesienią 1918 wstąpił do Wojska Polskiego i otrzymał przydział do Ministerstwa Spraw Wojskowych. W czasie wojny polsko-bolszewickiej pracował w sztabie 4. Armii; został odznaczony Krzyżem Walecznych. Po demobilizacji pracował w 1921-24 jako referent w Wydziale Propagandy i Prasy Polskiego Czerwonego Krzyża. Równocześnie nadal występował w warszawskich teatrzykach amatorskich oraz w Teatrze Powszechnym i Teatrze Praskim. W 1923 założył i do marca 1925 prowadził jako dyrektor i kierownik literacki Teatr Popularny na Woli. W 1923 ożenił się z Leokadią Fałdowską. W 1925 rozpoczął pracę dziennikarską i literacką, zamieszczając stałe felietony na łamach *Kuriera Warszawskiego*, podjął także współpracę z Polskim Radiem. Od września 1926 do marca 1927 był dyrektorem prywatnego Teatru Zjednoczonych (wspólnie z Karolem Wojciechowskim). Od 1930 współpracował z filmem polskim jako autor dialogów. W 1930-39 pracował w *Kurierze Czerwonym*, publikując liczne satyryczne reportaże sądowe oraz obrazki obyczajowe w gwarze warszawskiej. Drukował też w dziennikach *Express Poranny* (w 1930-31 felietony sądowe publikowane anonimowo; w 1935-39 cykl: „Migawki sądowe”, „Niedzielnny reportaż Wiecha”, „Walery Wątróbka ma głos”), *Dzień dobry* (w 1931-32 redaktor odpowiedzialny; tu stała rubryka pt. „Dobre rady Józefa Gawędy”), *Dobry wieczór! Kurier Czerwony* (w 1932 felietony sądowe w cyklu „Za kogo co?”; częściowo anonimowe, częściowo podp. (wiech)). Felietony i artykuły zamieszczał ponadto m.in. w *Cyryliku Warszawskim* (1932; podp.: St. Wiech; Dr Piekutoszczak; St.W.) i w *Gazecie Kieleckiej* (1935). Pisał również szkice i monolog dla warszawskich scenek estradowych,



m.in. dla Morskiego Oka i Wielkiej Rewii. Występował ze swymi felietonami na scenkach w Warszawie (m.in. w kawiarni Sztuka i Moda (SiM)). W 1937 został odznaczony Srebrnym Wawrzynem PAL za szerzenie zamilowania do literatury polskiej. Po wybuchu II wojny światowej został we wrześniu 1939 ewakuowany z redakcją *Expressu Porannego* do Lublina. Stamtąd wyruszył z rodziną do Kowla i Włodzimierza. Powrócił do Warszawy w połowie października 1939 i zajął się wraz z rodziną prowadzeniem sklepu i baru kawowego na Pradze (firma Franciszek Fuchs i Synowie). Czytał swoje przedwojenne humoreski w lokalu kawiarni SiM-u. Działal w konspiracji. W czasie powstania warszawskiego pisał felietony do wydawanego na Starym Mieście pisma *Powstaniec*. Po upadku powstania przeszedł obóz w Pruszkowie, a następnie przebywał w Podkowie Leśnej. W połowie stycznia 1945 powrócił do Warszawy. Wiosną tego roku rozpoczął występy w radiu (audycje pt. „Na wesolej fali”) oraz w praskim teatryku Wróblek Warszawski. Został członkiem ZZLP (od 1949 ZLP) i Związku Zawodowego Dziennikarzy RP (od 1951 SDP). Nawiązał współpracę z wieloma czasopismami; drukował w *Życiu Warszawy* (od 1945) i od 1947 stale w *Expressie Wieczornym* (tu m.in. cykl „Walery Wątróbka ma głos”). Pisał teksty dla teatrów warszawskich – Teatru „Syrena” (1949-51) i Teatru Satyryków (1952), oraz dla estrad i cyrków. Współpracował z Polskim Radiem i Telewizją Polską. Odbywał tournée artystyczne m.in. po Europie Zachodniej, Izraelu i Stanach Zjednoczonych. Otrzymał wiele nagród, m.in. nagrodę Ministerstwa Kultury i Sztuki i ZLP (1951), nagrodę Rady Narodowej m.st. Warszawy (1954), nagrodę m. Warszawy za całokształt twórczości literackiej (1955), nagrodę Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku (1972), nagrodę Homo Varsoviensis (1975) oraz nagrodę Ministra Kultury i Sztuki I stopnia za całokształt twórczości literackiej (1977). Odznaczony m.in. Medalem Niepodległości (1938), Krzyżem Kawalerskim (1952) i Krzyżem Komandorskim (1954) Orderu Odrodzenia Polski, Złotą Odznaką Honorową m.st. Warszawy (1960), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1971), Orderem Sztandaru Pracy II klasy (1960). Zmarł w Warszawie 26 lipca 1979.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Porucznik Pierwszej Brygady. Sztuka w 3 aktach. Praprem. pt. Porucznik I pułku: Wwa, T. Powsz. 1918. Wyd. z podtyt. Sztuka w 3 aktach osnuta na tle dziejów polskiej organizacji strzeleckiej i legionowych bojów w czasie Wojny Światowej. Lw.: Odrodzenie [1929], 51 s. Wyd. 2 tamże [1934].

Wyd. podp.: S. Gozdawa-Wiechecki.

2. Śmierć cara Mikołaja II. Dramat w 4 aktach. Praprem. Wwa, T. Popularny 1925.

3. Bitwa pod Radzyminem. Sztuka w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Popularny 1928. Wyd. pt. Bitwa pod Radzyminem, czyli śmierć ks. Skorupki. Sztuka narodowa w 3 aktach. Lw.: Odrodzenie lok. 1934], 54 s.

Wyd. podp.: S. Gozdawa Wiechecki.

4. Znakiem tego... [Felietony]. Wwa: Nowoczesna Spółka Wydawn. 1936, 266 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1936; wyd. 4 [!] Wwa: Rój 1937.

5. [Dialogi do filmu:] Dorożkarz nr 13. Ekran. 1937.

6. W ząbek czesany. [Felietony]. Wwa: Rój 1937, 281 s. Wyd. nast. tamże 1938.

7. Wysoka Eksmisjo! [Felietony]. Wwa: Druk. Związku Zawodowego Pracowników Samorządu Terytorialnego R.P. 1937 [antydat. 1936], 284 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1937; wyd. 3 Wwa: Rój 1938 [antydat. 1937]. Wyd. łącznie z Syrena w sztywniaku zob. poz. 9.

Wyd. skrócone z podtyt. 50 felietonów Wiecha. Londyn: Skł. gł. Kiosk Księg. Ogniska Pol. 1945, 96 s. Wyd. nast. Lippstadt: Wydawn. *Jutra Pracy* 1946.

8. Ja panu pokażę! [Felietony]. Wwa: Rój 1938, 282 s.

9. Syrena w sztywniaku. [Felietony]. Wwa: Rój 1938, 283 s.

Wyd. łącznie z poz. 7 pt. Syrena w sztywniaku. New York: Roy 1944, 444 s.

Przeł. ros.: Sirena w kotelke. [Przeł.] N. Labkovskij. Moskwa 1966.

10. Piecyk i S-ka. [Felietony]. Wwa: Rój 1939, 282 s.

11. Café „Pod Minogą”. Powieść. *Przekrój* 1946 nr 87-90; 1947 nr 91-113. Wyd. osob. Kat.: Awir 1947, 230 s. Wyd. nast.: Wwa: Iskry 1957, tamże: 1958, 1959; wyd. 5 Wwa: KiW 1991; Wwa: Verbum 1998. Por. poz. 24.

Przeł. ukr.: Kafe „Minoga” [Przeł.] J. Poljakov. Donek 1991

Adapt. teatr.: Adapt. J. Majdrowicz. Wyr. Wwa, T. Komedia 1976.

Wyd. łącznie z poz. 28 pt. Café „Pod Minogą”; Maniusz Kitajec i jego ferajna. Wwa: Czyt. 1977, 467 s.

12. Spacerkiem przez Poniatoszczyka. [Felietony]. Kat.: Awir 1946, 221 s. Wyd. 2 tamże 1946.

13. Wiadomo – stolica! [Felietony]. Kat.: Awir 1946, 220 s. Wyd. nast. Lechów-Hohenfels: DKP [Dom Książki Pol.] 1947.

14. G – jak Genia. [Felietony]. Kat.: Awir 1948 [antydat. 1947], 172 s.

15. Helena w stroju niedbałem, czyli królewskie opowieści pana Piecyka. Wwa: Gebethner i Wolff 1949, 281 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Czyt. 1956, tamże: wyd. 3 1959, wyd. 2 [!] 1962; wyd. w oprac. i z posł. R. Stillera Kr.: Etiuda 2002.  
Wyd. łącznie z poz. 30 pt. Helena w stroju niedbałem; Ksiuty z Melpomeną. Wwa: Czyt. 1979, 302 s.
16. Z bukietem w rękę. [Felietyon]. Wwa: Awir 1949 [antydat. 1948], 218 s.
17. Do wyboru, do koloru. 100 felietonów. Wwa: Gebethner i Wolff 1950, 339 s.
18. Na perłowo. [Felietyon]. Wwa: Czyt. 1951 [właśc. 1952], 153 s.
19. Spokojna głowa. [Felietyon]. Wwa: Czyt. 1953, 337 s.
20. Wiejskie wczasy. [Felietyon]. Wwa: Czyt. 1953, 7 s.
21. Szała gra. [Felietyon]. Wwa: Czyt. 1955, 399 s. Adapt. teatr.: Wyst. Londyn, T. Ognisko 1957.
22. Śmieć się pan z tego. Wybór felietonów. T. 1-2. Wwa: PIW 1956, 383 + 527 s. Wyd. 2 tamże 1958.  
T. 1. 1936-1939; t. 2. 1946-1955.
23. Zero do kółka. Zbiór felietonów sportowych i turystycznych. Wwa: SiT 1956, 155 s. Wyd. 2 tamże 1956, 255 s.
24. Cafe pod Minogą. Scenariusz filmowy. Współaut.: B. Brok. Ekran. 1957. Por. poz. 11.
25. Wariackie papiery. [Felietyon]. Wwa: Czyt. 1957, 242 s.
26. Rodzina Mortusiaków. [Felietyon]. Wwa: Czyt. 1959, 199 s.
27. Dryndą przez Warszawę. [Felietyon]. Wwa: Czyt. 1960, 223 s.
28. Maniś Kitajec i jego ferajna. Powieść. Wwa: Iskry 1960, 215 s. Wyd. łącznie z Café „Pod Mino-gą” zob. poz. 11.
29. Warszawa da się lubić. [Felietyon]. Wwa: Czyt. 1962, 299 s.
30. Ksiuty z Melpomeną. Wwa: Czyt. 1963, 206 s. Wyd. w oprac. R. Stillera Kr.: Etiuda 2001. Wyd. łącznie z Helena w stroju niedbałem zob. poz. 15.  
Wybór felietonów teatr. druk. w *Expr. Wiecz.* od 1948.
31. Wątróbka po warszawsku. [Felietyon]. Wwa: Czyt. 1965, 323 s. Wyd. 2 tamże 1990.
32. Wisła się pali. [Felietyon]. Wwa: Czyt. 1967, 270 s.
33. Śmiech śmiechem. [Felietyon]. Wwa: Czyt. 1968, 723 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 zmien. 1976, 601 s., wyd. 3 1986, 366 s.
34. Piąte przez dziesiąte. Wspomnienia warszawskie. Wwa: PIW 1970, 157 s. Wyd. nast. tamże 1996.
35. Przez łucik. [Felietyon]. Wwa: Czyt. 1972, 290 s.
36. A to ci polka! [Felietyon]. Wwa: Czyt. 1974, 305 s.
37. Dmuchnij pan w balonik. Wybór felietonów. Wybór: M. Zieliński. Wwa: PIW 1979, 217 s. Wybór z l. 1936-1974.
38. Wiech na 102! [Felietyon]. Wybór i wstęp: H. Korotyński. Wwa: Wydawn. Pol. Tow. Wyd. Książek 1987, 171 s. Wybór z l. 1936-1967.
39. Dryndą przez Kierbedzia. Wybór przedwojennych felietonów. Wwa: Alfa 1990, 223 s.
40. Koszerny kozak, czyli opowiadania żydowskie. Wybrał i posł. opatrzył R. Stiller. Wwa: Wema 1990, 152 s.  
Z cyklu „Walery Wątróbka ma głos”, druk. w *Expr. Wiecz.*
41. Bitwa w tramwaju, czyli opowiadania warszawskie. Zebrał i oprac. R. Stiller. Kr.: Etiuda 2000, 268 s. Wyd. 2 popraw. tamże 2000.  
Wybór z poz. 4, 6, 7. — W cyklu „Opowiadania przedwojenne”, t. 1.
42. Głowa spod łózka, czyli opowiadania żydowskie. Zebrał i oprac. R. Stiller. Kr.: Etiuda 2000, 213 s. Druk. w *Dobry Wiecz! Kur. Czer.* w 1934-1936. — W cyklu „Opowiadania przedwojenne”, t. 4.
43. Mąż za tysiąc złotych, czyli opowiadania żydowskie. Zebrał i oprac. [oraz posł. opatrzył] R. Stiller. Kr.: Etiuda 2000, 363 s. Wyd. 2 popraw. tamże 2001.  
Krótkie humoreski druk. w dziennikach *Dobry Wiecz! Dobry Wiecz! Kur. Czer.* w 1932-1933; w wyd. 2 dodano 3 teksty. — W cyklu „Opowiadania przedwojenne”, t. 3.
44. Zakochany złodziej, czyli opowiadania warszawskie. Zebrał i oprac. R. Stiller. Kr.: Etiuda 2000, 245 s.  
Wybór z poz. 8-10. — W cyklu „Opowiadania przedwojenne”, t. 2.
45. Skarby w spodniach, czyli przypadki żydowskie. Zebrał i oprac. R. Stiller. Kr.: Etiuda 2001, 363 s.  
Druk. anonim. w *Expr. Poranym* w 1930-1931. — W cyklu „Opowiadania przedwojenne”, t. 6.
46. Trup przy telefonie, czyli opowiadania żydowskie. Zebrał i oprac. R. Stiller. Kr.: Etiuda 2001, 209 s.  
Druk. w *Dobry Wiecz! Kur. Czer.* w 1937-1939. — W cyklu „Opowiadania przedwojenne”, t. 5.
47. W sidłach demona, czyli opowiadania sądowe. Zebrał i oprac. R. Stiller. Kr.: Etiuda 2001, 215 s. Druk. w *Dobry Wiecz! Kur. Czer.* w 1932. — W cyklu „Opowiadania przedwojenne”, t. 7.

48. Fatalna czternastka, czyli opowiadania sądowne. Zebrał i oprac. R. Stiller. Kr.: Etiuda 2002, 189 s.

Druk w *Dobry Wiecz!* Kur. Czer. w 1933. – W cyklu „Opowiadania przedwojenne”, t. 8.

Montaże i adaptacje tekstów S.W., m.in.: Podróż kształcą. (Wodewil na motywach Wiecha). Adapt. mjr Jarnuszkiewicz. Wyst. Dössel, Zespół Ofłagu VI B 14 III 1943. – Warszawskie podwórko w słowie, muzyce i pieśni w 1 obrazie. Widowsko regionalne warszawskie z życia jednej kamienicy. Obraz odtworzony z felietonów Wiecha z muzyką i pieśniami popularnymi w stolicy. Oprac. S. Czuryłło. Pieśni aktualne Wł.M., wiersz „Warszawo” Tom. Budapeszt: Przedstawicielstwo Internowanych Żołnierzy Pol. na Terenie Królestwa Węgier 1943, 26 s., powiel. – Celownik 1000. [Montaż oparty na tekstach S. Mrożka, J. Tuwima, S.W.] Wyst. Bydł., Kabaret „Dominik” 1966. – Teatrzyk Wiecha. Scenariusz: S. Grodzieńska. TV 1969. – Wiadomo – Wiech. Scenariusz filmu telewizyjnego Ina podst. humoresek S.W.] TV 1987. – Wiech na dobranoc. [Felietony S.W. w wykonaniu J. Stepowskiego]. TV 1993.

#### Adaptacje

1. Bitwa pod Wolą, czyli śmierć Sowińskiego. Dramat w 7 aktach. Wyst. Wwa, T. Popularny 1925.

Wg powieści W. Gąsiorowskiego pt. Generał Bem.

2. Trędowata. Dramat w 5 aktach. Wyst. Wwa, T. Zjednoczonych 1927.

Wg powieści H. Mniszkówny: Trędowata; Ordynat Michorowski.

3. F. Domnik: Na Starym Mieście. Wodewil w 4 aktach z prologiem i epilogiem. Adapt.: S. Sojecki, ... Wwa: COPIA [Centrala Obsługi Przedsiębiorstw i Instytucji Artystycznych; b.r.].

Inf.: L. Simon: Bibliografia dramatu polskiego, s. 1240

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951, 1979. – Wywiad: Warszawa da się lubić! Rozm. K. Nastulanka. *Szpilki* 1971 nr 3.

SWPP 1. – PP (J. Pitera). – SBTP 2. – RL (A. Biernacki). – Publicystyczne Powszechne Archiwum Biograficzne. Wwa 1937.

S. Rogoż: Dialektem stolicy. *Wiad. Lit.* 1936 nr 19 [rec.: Znakiem tego...]. – A. Bar. *Głos Nar. dod. Tydz. Kult-Lit* 1937 nr 21 [rec.: W ząbek czesany!]. – [Ja panu pokażę!]. B. Dudziński. *Robotnik* 1938 nr 52; J. Kaden-Bandrowski. *Gaz. Pol.* 1938 nr 64. – J. Kaden-Bandrowski: Plaut Warszawy. *Expr. Poranny* 1938 nr 67. – IT. Bujnicki t.b.: Wiech jest doskonały! *Słowo* 1939 nr 30. – K.W. Zawodziński: Niedomagania językowe a popularność Wiecha. *Słowo* 1939 nr 42. – K. Beylin: Pogoda i charakter Warszawy w nowym tomie Wiecha. *Expr. Wiecz.* 1946 nr 186 [rec.: Spacerkiem przez Pontiatoszczak]. – Z. Lichniak: Znakiem tego nieczegowata muza... *Twórczość* 1948 nr 11. – J. Szczepański: Wiech w oczach socjologa. *Kuźnica* 1948 nr 5. – P. Jasienica: Mowa zaśmiecona. *St. Pousz.* 1949 nr 340. – B. Michalek: Sprawa Wiecha. *Nova*

*Kult.* 1951 nr 24. – J. Błoński: Dyskusja o Wiechu. *Nova Kult.* 1952 nr 20, odpowiedź: S. Wiechecki: Hejże na Piecyka. *Tamże* 1952 nr 20, nawiąz.: Z. Lichniak: List do pana Piecyka. *Dziś i Jutro* 1952 nr 23. – W. Sadkowski: Z frontu satyry. *Życie Lit.* 1952 nr 17 [rec.: Na perłowo]. – A. Sandauer: W obronie Wiecha – przeciw Wiechowi. *Nova Kult.* 1952 nr 21. – B. Wojdowski: Wiech i jego bohaterowie. *Życie Lit.* 1954 nr 8. – P. Hertz: Pochwała Wiecha. W tegoż: Notatki z obu brzegów Wisły. Wwa 1955, przedr. w tegoż: *Wieczory warszawskie*. Wwa 1974. – S. Kisieliński: Dialog o Wiechu; O konserwatyzmie; Trzy po trzy o Wiechu. W tegoż: *Rzeczy mate*. Wwa 1956. – [Z. Mitzner] J. Szelag: Poeta Warszawy. *Expr. Wiecz.* 1957 nr 171, przedr. w tegoż: *Spotkania*. Kr. 1979. – [S. Urbańczyk] S.U.: Krytycznie o języku Wiecha; W obronie Wiecha. *Jez. Pol.* 1959 nr 3, 5. – B. Wieczorkiewicz: O języku Wiecha i tak zwanych wiechizmach. *Prz. Hum.* 1959 nr 6. – R. Kosiński: Wiech. *Życie Lit.* 1964 nr 15. – J. Siewierski: Recenzje pisane „wiechem”. *Nowe Książ.* 1964 nr 2 [rec.: Ksiuty z Melpomenaj]. – S. Zieliński: Wokół Wiecha. W tegoż: *Wycieczki balonem I*. 3. Wwa 1967 [rec.: Wątróbka po warszawsku]. – J. Mikolajczak: Świat Wiecha wciąż żywy. *Nowe Książ.* 1969 nr 11 [rec.: Śmiech śmiechem]. – T. Wittlin: Doskonały pamiętnik Wiecha. *Wiadomości*, Londyn 1971 nr 40 [rec.: Piąte przez dziesiąte]. – [Przez łufcik] S. Kozicki: Łufcik czy telewizor. *Kultura* 1972 nr 29; J. Siewierski: Usmiechnięte książki. *Nowe Książ.* 1972 nr 23. – [A to ci polka!] J. Koprowski: Nowy Wiech. *Literatura* 1974 nr 34; T. Wittlin, *Wiadomości*, Londyn 1975 nr 12. – M. Kabata: O Wiechu i „wiechu”. *Literatura* 1976 nr 34. – K. Metrak: Wiech to zdrowie. *Kultura* 1976 nr 35. – W. Zechenter: Plaut Warszawy, czyli osiemdziesiątka Wiecha. *Życie Lit.* 1976 nr 32. – J. Podracki: Wiechowska gwara Warszawy. *Kron. Warsz.* 1977 nr 3. – Z. Lichniak: W polemikie szarpane, czyli o „grzechach” wobec Wiecha. *Kierunki* 1978 nr 2-4, przedr. w tegoż: *Kopa lat*. Wwa 1985. – S. Zieliński: Syrena, murzyn i Minoga. *Nowe Książ.* 1978 nr 4 [rec.: Café „Pod Minogą”]; Maniusz Kitajec i jego ferajnal. – J. Koprowski: Godziny z Wiechem. *Literatura* 1979 nr 32, przedr. w tegoż: *Z polskiego na obce*. Łódź 1984, Zwyczajnie i po prostu. Wwa 1985. – M. Kozłowski: Reporter doskonały – S. Wiechecki-Wiech. *Prasa Pol.* 1979 nr 11. – K. Metrak: Plaut Warszawy. *Twórczość* 1979 nr 11. – W. Natanson: Atlantyda Wiecha? *Życie Lit.* 1979 nr 35. – B. Krasiejko-Urbańska: Kronika ludzi i miasta. *Nowe Książ.* 1980 nr 9 [rec.: Dmuchiń pan w balonik]. – T. Wittlin: Nad szarej Wisły brzegiem... Książka o Stefanie Wiecheckim-Wiechu i jego barwnej uroczej Warszawie. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1990, 301 s. – J. Koprowski: Humor Wiecha. *Nowe Książ.* 1991 nr 7 [rec.: Wątróbka po warszawsku]. – Z. Leszczyński: Uwagi o nazwach własnych u Wiecha. *Rocz. Hum.* 1993 z. 6. – T. Daszkiewicz: Tort urodzinowy na sto świeczek jakiego nie było, czyli sto lat Wiecha! Łomianki: HELIODOR 1996, 28 s. – Śmiech śmiechem, Wiech Wiechem” W setną rocznicę urodzin Stefana Wiecheckiego-Wiecha. Wwa: Art-Mar 1996, 20 s. – R. Stiller: Od żydowskiego Wiecha do Hasiara. *Trybuna* 1999 nr 230. – A.S. Rodys: Piewca dawnej Warszawy. *Trybuna* 2000 nr 248. – P. Tomczyk: Pół wieku z ogonkiem. *Rzeczpospolita* 2001 nr 89.

M.K.-K.

## WIECZERSKA Janina ur. 1931

Pełna forma nazwiska: Wieczerska-Zabłocka.

Krypt.: JW, JWZ.

Powieściopisarka, autorka książek dla młodzieży, publicystka.

Urodzona 15 września 1931 w Zakopanem; córka Zenona Wieczerskiego, przemysłowca, i Teodozji z Kaźmierczaków, polonistki. Dzieciństwo spędziła w Koźminie (Wielkopolska). W okresie okupacji niemieckiej mieszkała tam nadal i chodziła do nie-

mieckiej szkoły dla polskich dzieci. Równocześnie pobierała nauki według polskiego programu nauczania pod kierunkiem matki, a po jej śmierci na tajnych kompletach. Po zakończeniu II wojny światowej uczęszczała do Miejskiego Gimnazjum Kodyfikacyjnego w Koźminie, gdzie zdała tzw. małą maturę, a następnie kontynuowała naukę w II Liceum Ogólnokształcącym we Wrocławiu. Po zdaniu matury w 1950 studiowała polonistykę na Uniwersytecie Wrocławskim; w 1955 uzyskała magisterium. Debiutowała w 1954 recenzją książki M. Jastruna pt. „Poeta i dworzanin”, opublikowaną w dodatku kulturalnym *Gazety Robotniczej* pt. *Sprawy i Ludzie* (nr 31). Od tegoż roku pracowała w Wydawnictwie Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, w redakcji literaturoznawstwa; w 1969-70 była kierownikiem redakcji literatury współczesnej. W 1955 wyszła za mąż za Stefana Zabłockiego, filologa klasycznego. W 1961-81 należała do PZPR; w 1971-76 wchodziła w skład Komisji Kultury Komitetu Wojewódzkiego Partii we Wrocławiu. W tym samym okresie pełniła funkcję radnej Dzielnicy Rady Narodowej Wrocław-Stare Miasto. W połowie lat sześćdziesiątych zaczęła publikować prozę dla młodzieży. Od 1968 była członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983; w 1974-76 wiceprezes Oddziału Wrocławskiego). W 1970 objęła stanowisko sekretarza redakcji, a w 1972 zastępcy redaktora naczelnego miesięcznika *Odra*, w którym drukowała recenzje, artykuły i przekłady (1958-75). W 1976 przeniosła się wraz z rodziną do Gdańska, gdzie pracowała jako kierownik działu kulturalnego w tygodniku *Czas*; w 1976-81 drukowała tu m.in. cykl felietonów literackich pt. „Regal podręczny”. Po likwidacji czasopisma w 1982 przeszła na wcześniejszą emeryturę. W 1981-90 pracowała w niepełnym wymiarze godzin jako wykładowca literatury powszechnej na Uniwersytecie Gdańskim. W 1989 była współzałożycielem, a następnie członkiem SPP; w 1990-93 prezesem Oddziału Gdańskiego Stowarzyszenia. W tym okresie współpracowała z *Dziennikiem Bałtyckim*, na którego łamach drukowała cykl felietonów: w 1989-2002 pt. „Pomosty humanisty”, w 1992-2002 pt. „Pisane po Wiadomościach”. W 2001 otrzymała nagrodę Prezydenta Gdańska za całokształt twórczości, w 2002 Medal Mściwoja II, w tymże roku została honorową obywatelką Koźmina. Wyróżniona m.in. odznakami: „Zasłużony Działacz Kultury” (1967), „Zasłużony dla Dolnego Śląska” (1974), „Zasłużony dla Województwa Wrocławskiego i m. Wrocławia” (1976) oraz Złotym Krzyżem Zasługi (1975). Mieszka w Gdańsku.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Zawsze jakieś jutro. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Czyt. 1965, 397 s. Wyd. nast.: wyd. 2 także

1969; wyd. 3 Wr.: Ossol. 1971; wyd. 4 Wwa: Czyt. 1976, także: wyd. 5 1981, wyd. 6 1986.

2. Wolne obroty. [Powieść]. Wr.: Ossol. 1968, 169 s.

II nagroda w konkursie na powieść o Ziemiach Zachodnich, przyznana przez Ossol. i Oddział Wrocławski ZLP w 1965.

3. Pusty wieczór. Powieść w czterech opowiadaniach. Wwa: Czyt. 1973, 324 s.

4. Ni to, ni owo. [Opowiadanie dla młodzieży]. Wwa: Horyzonty 1975, 42 s. Przedr. zob. poz. 13. Nagroda wydawn. Horyzonty w 1975.

5. Obrazki z kalendarza. [Opowiadania]. Wr.: Ossol. 1975, 113 s.

Zawartość: Co świeci; Obluda; Uprawiajmy swój ogródek; Krzywe lustro; Ile waga drobiazgi; Be-em-be-gie; Ten inny; Kolega, któremu się udało; Diabelski test; Boroń jest bezwzględny; Berger w roli znawcy kobiet; Opowiadanie na wrzesień; Chwila równowagi.

6. Bywa i zła pogoda. [Opowiadanie dla młodzieży]. Wwa: Horyzonty 1976, 44 s. Przedr. zob. poz. 13.

7. Lekcja dzielenia. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: MAW 1977, 247 s. Wyd. 2 także 1978.

Harcerska Nagroda Lit. w 1977. Przekł. czes.: Ukól z postr. [Przeł.] H. Stachová. Praha 1981.

8. Nie ma sprawy. [Powieść]. Wwa: Inst. Wydawn. CRZZ 1977, 174 s.

Nagrada Prac i Postęp w konkursie na powieść współczesną, przyznana przez CRZZ i Inst. Wydawn. CRZZ w 1975.

Adapt. film. pt. Na własną prośbę; Adapt. E. i Cz. Petelcý. Ekran. 1979.

9. Prezydent Janusz Bosak. [Opowiadanie dla młodzieży]. Wwa: MAW 1977, 50 s. Przedr. zob. poz. 13.

10. Firma „Zamiast”. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Czyt. 1978, 223 s. Wyd. 2 także 1982.

Nagrada w konkursie na utwór lit. prozą dla dzieci starszych i młodzieży, przyznana przez Czyt. w 1977.

11. Regal podręczny. [Felietony]. Gdańsk: WM 1980, 223 s.

Wybór felietonów druk. w tygodniku *Czas* w okresie jesiń 1977 – wiosna 1979.

12. Ta stara piła. [Opowiadanie dla młodzieży]. Wwa: MAW 1983, 37 s. Przedr. zob. poz. 13.

13. Plaga osiedla i inne opowiadania. Wwa: MAW 1987, 228 s.

Zawartość: Ni to, ni owo [poz. 4]; Bywa i zła pogoda [poz. 6]; Prezydent Janusz Bosak [poz. 9]; Ta stara piła [poz. 12]; Plaga osiedla.

14. Sieroca niedola. [Opowiadanie dla młodzieży]. Wwa: MAW 1987, 55 s.

15. Dar Tomka Windziarza. [Opowiadanie dla młodzieży]. Wwa: MAW 1988, 57 s.

II nagroda w konkursie MAW na opowiadanie do serii *Ważne Sprawy Dziewcząt i Chłopców* w 1986.

16. Korzeniacy, czyli jesień wsamrazków. [Opowieść fantastyczna dla dzieci]. Wwa: Czyt. 1989, 333 s.

17. Dzieci z blokowiska. [Powieść dla młodzieży]. Gdańsk: Oaza 1993, 289 s.

18. Poradnik dla leni, czyli jak robić, żeby zrobić, a się nie narobić. Gdańsk: Gdańskie Wydawn. Psychologiczne 1995, 98 s. Wyd. 2 Gdańsk: Tower Press 2001.

Słuchowiska radiowe, m.in.: Opowiadka kolejowa. Radio 1976 [I nagroda w konkursie Pol. Radia we Wr.] — Siedem lat szczęścia. Radio 1978. — Wiza i fonia. Radio 1978. — Legenda o Łazarzu Potutniku. Radio 1998. — Wigilia wiedźmy. Radio 1999.

#### Przekłady

1. Ch. Wolf: Kota Maksymiliana nowe poglądy na życie. Wybór opowiadań. Przeł.: S.H. Kaszyński, M. Szematowicz, ... Poznań: WP 1976, 136 s.

2. J. Alberts: Świnia, nie kolega. [Powieść]. Gdańsk: Graf 1991, 167 s.

#### Prace redakcyjne

1. S. Wyspiański: Wesele. Dramat w 3 aktach. Tekst i komentarz oprac. ... Wr.: Ossol. 1956, 230 s. Wyd. nast. także: wyd. 2 popraw. ze wstępem A. Cieńskiego 1957, wyd. 3 popraw. 1958, wyd. 4 1960.

2. J.I. Kraszewski: Stara baśń. Powieść z IX wieku. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1960, 446 s. Wyd. 2 także 1986.

3. A. Mickiewicz: Dziady. Część trzecia. Przyp. ... Wr.: Ossol. 1965, 217 s. Wyd. nast. z posł. i przyp. ... także 1984.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988. — Wywiady: Nie ma sprawy. Rozm. J. Szulczewski. *Bibl. Gdań. i Elb.* 1990 nr 1/2; Rytuały dzieciństwa. Rozm. E. Moskalówna. *Guliwer* 1997 nr 3; Cafe życie Jaminy. Rozm. B. Szczepała. *Tytuł* 1998 nr 1. NSLD (E. Prządka).

[Zawsze jakies jutro.] Z. Kubikowski: Maturantki. *Odra* 1966 nr 2; W. Nawrocki: W stronę dojrzałości. *Poglądy* 1966 nr 2; E. Piechocka: Powszedni dzień Joanny. *Pomorze* 1966 nr 5; J. Rohoziński: W stronę młodości. *Kultura* 1966 nr 5; J. Termer: Mały realizm. *Nowe Książ.* 1966 nr 7; M. Orski: Pozytywne, brzydkie kaczusko. *Wiatrak* 1967 nr 2. — [Wolne obroty.] T. Lutogiewski: Ciężka młodość arywisty. *Odra* 1968 nr 12; M. Wyka: O humanistach i tapiercze. Humanista zbudowany? *Zycie Lit.* 1968 nr 49; B.S. Kunda: Życie cwaniaka. *Nadodrze* 1969 nr 3, przedr. w tegoż: Dwa pejzaże świata. Wr. 1982. — K. Nowicki: Morały i poszukiwania. Powieść dla dwudziestu tysięcy. *Zycie Lit.* 1969 nr 49 [rec.: Zawsze jakies jutro]. — A. Baranowska: Cienie przeszłości. *Nowe Książ.* 1973 nr 21 [rec.: Pusty wieczór]. — H. Skrobiszewska: Rozsądna dziewczyna. W tejeż: Literatura i wychowanie. [Wwa] 1973, wyd. 2 1982 [rec.: Zawsze jakies jutro]. — [Pusty wieczór.] F. Formalczyk: Elegia o sztafecie pokoleń. *Twórczość* 1974 nr 6; K. Nowicki: Tajemnica rodowodu. *Odra* 1974 nr 2, przedr. w tegoż: *Dziennik krytyczny*. Gdańsk 1981; B. Rogatko:

W cieniu historii. *Zaduski. Zycie Lit.* 1974 nr 25. — K. Kulczkowska: Z „nieważnej robotki” — coś. *Nowe Książ.* 1977 nr 18 [rec.: Lekcja dzielenia]. — [Nie ma sprawy.] A. Hamerliński: Technokraci. *Tyg. Kult.* 1978 nr 32; T. Skutnik: W czym rzecz. *Odra* 1978 nr 5; H. Worcell: Nasze ukryte rezerwy. *Kontrasty* 1978 nr 7. — [Firma „Zamiast”.] A. Gołąb: Pocięty. *Tyg. Kult.* 1979 nr 15; T. Kapłon: Droga na skróty. *Odra* 1979 nr 11; J. Maruszewski: Na skróty do samodzielności. *Nowe Książ.* 1979 nr 5. — M. Bojarska: Pomagać światu. *Nowe Książ.* 1980 nr 22 [rec.: Regał podręczny]. — I. Tessarowicz: Prawie sto ważnych spraw. *Nowe Książ.* 1987 nr 9 [rec.: Sieroca niedola]. — I. Tessarowicz. *Nowe Książ.* 1987 nr 10 [rec.: Plaga osiedla i inne opowiadania]. — H. Gosk: Federacja niezależnych i samorządnych rezydencji. *Nowe Książ.* 1995 nr 7 [rec.: Dzieci z blokowiska]. — M.E. Pomirska: Pisarka z Gdańska. *Guliwer* 1997 nr 3.

B.M.

## WIELEŻYŃSKA Julia

zob. DICKSTEIN-WIELEŻYŃSKA Julia

## WIELOPOLSKA Maria Jehanne 1882-1940

Pełna forma nazwiska: Maria Joanna z Colonna-Walewskich primo voto Wielopolska, secundo voto Strzemie Janowska. Krypt.: M.; m.j.w.; M.J.W.; M.J. Wiel.; M.W.; (mjw); W. Prozaik, publicystka.

Urodzona 16 lutego 1882 w Suchodole na Kijowszczyźnie (pow. husiatyński) w rodzinie ziemiańskiej; córka Antoniego Colonna-Walewskiego, właściciela majątku Szydłowiec, i Sabiny z Korytków. Uczyła się w domu. Po wyjeździe za mąż za Konrada Wielopolskiego, urzędnika Banku Hipotecznego (bratanka margrabiego Zygmunta Wielopolskiego), przeniosła się do Lwowa. Była słuchaczką uniwersyteckich wykładów z zakresu historii i literatury. Debiutowała w 1899 opowiadaniem „List Jędrka” i „Pan Chorąży”, opublikowanymi w tomie zbiorowym „Księga dla wszystkich” (Łódź, s. 167-171, 182-183); za właściwy debiut uznawała utwór pt. „Za późno... (Legenda na motywach skandynawskich)”, ogłoszony w 1902 w lwowskim *Przeglądzie Politycznym, Społecznym i Literackim* (nr 113; podp. Maria C. Walewska). Fragmenty prozy, wiersze i artykuły publikowała następnie w *Krytyce* (1909-14; podp. też Maria Walewska Jehanne (hrabina Wielopolska)), *Prawdzie* (1912-14) oraz w piśmie *Naprzód* (1913). W latach poprzedzających wybuch I wojny światowej związana była jako publicystka i działaczka społeczna z ruchem niepodległościowym; w 1913-14 wygłaszała odczyty propagandowe na terenie Galicji. Podczas wojny pracowała najpierw przez rok w służbie sanitarnej I Brygady Legionów Polskich, następnie prowadziła szwalnię dla żołnierzy, udzielała pomocy legionistom. W 1915 była internowana na Węgrzech. Po powrocie do kraju zamieszkała w majątku Strutyn pod Złoczowem, należącym do jej drugiego męża, Jerzego Strzemie Janowskiego, autora tomu „Żuliki i karmazyn” (rozwód 1928). Wiosną 1919



została aresztowana i uwięziona przez Ukraińców. Następnie przebywała w Sierosławiu w Poznańskim. Kontynuowała działalność literacką, publikując artykuły, opowiadania i felietony w *Bluszczu* (1922, 1924-27), *Dzienniku Poznańskim* (1924-26), *Wiadomościach Literackich* (1924-29; tu stała współpracą). W 1927 przenieśli się do Warszawy. Należała do redakcji *Głosu Prawdy*, na którego łamach w 1927 publikowała stały felieton pt. „Na odlew” oraz w 1927-29 recenzje filmowe (podp. też M.J.W.). Od 1929 (do 1939) współpracowała z działem kulturalnym *Kuriera Porannego*, zamieszczając stałe recenzje filmowe (podp. też M.J.W.). W 1929 redagowała pismo *Kino-Teatr*. Publikowała też w pismach: *Naród i Wojsko* (1934-37), *Praca Obywatelska* (1934-38), *Pion* (1935-38), *Film* (1936-39). Brała udział w licznych polemikach prasowych w obronie marszałka Józefa Piłsudskiego i obozu sanacji. W 1935 została odznaczona Złotym Wawrzynem PAL. Po wybuchu II wojny światowej, we wrześniu 1939 wyjechała z Warszawy. Zmarła w 1940 w ZSRR (brak bliższych danych).

## TWÓRCZOŚĆ

1. Sep. Dramat w 3 aktach. Brody: F. West 1904, 44 k. Wyd. nast. tamże 1904. Praprem. Lwów, T. Nowy 1911. Przedr. zob. poz. 3.

Podp.: Maryja Colonna Walewska (hrabina Wielopolska).

2. Słówko o jedwabnictwie. [Broszura popularnonaukowa]. Wwa: Szkoła Rzemiosł i Sztuki Stosowanej dla Kobiet 1909, 4 s.

3. „Pani El”. Cykl nowoczesny. Wstęp: A. Niemcewicz. Kr.: Książka 1911, 227 s. Wyd. 2 tamże 1911.

Podp.: Maryja Jehanne Walewska (Wielopolska).

Zawartość: Cykl nowoczesny „Pani El” (proza): Cheny; Zuluska; Sonata Conrada Ansorgena; Ptaki. — Wrażenia biograficzne „a profil perdu” (proza); Hildebrand; Nowela o Człowieku; Renesansowe duchessy. — Prawdy. Baśń niechrześcijańska (dialog). Najostatniejsza opowieść o Mowgli (proza). — Baśnie (proza): Święty Smaragdus, męczennik i wyznawca; Tradycje; Sen. (Z „Chorych opowieści”). — Nie pójdzcie brokat jako żagiel... (Wierszyk póżsentymentalny); Okwitły drzewa, ale śniegiem... (II Wierszyk póżsentymentalny); W pomroce domu. (III Wierszyk póżsentymentalny); Sep. (Dialogi niesceniczne) lpoz. 11. Książka została skonfiskowana.

4. Faunessy. Powieść dzisiejsza. Kr.: Księg. Lit. K. Kwaśniewskiego 1913, 196 s.

5. Sprawa Beilisa, jej konkluzje. Odczyt wygłoszony staraniem „Życia” w sali byłego Małego Teatru we Lwowie 27 listopada 1913. Stanisławów: M. Haskler 1914, 62 s.

Dot. Żyda Beilisa, oskarżonego o zabójstwo chrześcijańskiego chłopca w celach rytualnych.

6. Kryjaki. O sześćdziesiąt trzecim roku opowieść. Przedm.: S. Żeromski. Kr.: Książka 1913, XIII, 186 s.

Wyd. nast.: Chicago: *Dz. Lud.* 1913; Kr.: Anczyc i Sp. 1914; wyd. 5 [!] Wwa: Bibl. Groszowa [1926]; Londyn: Wydawn. Świat. Związku Polaków z Zagranicy 1945; Wwa: PIW 1962.

Wyd. z końca 1926 (oznaczone jako wyd. 5) zmien. pod naciskiem sfer klerykalnych (inf.: J. Kądziała: M.J.W. w: OLP. Ser. 5 t. 3. Kr. 1973).

7. Synogarlice. Kr.: Książka 1915, 130 s. Wyd. nast. Wwa: M. Arct 1919.

Zawartość: Wybranieckie pułki [wiersz]. — [Proza:] Synogarlice; Sobole; Wspomnienia; Gońce czarnej królowej; Włas (Suwalki 23 lipca 1863); Kapitan Lerbas; Napis na futrze; Stary ratusz.

8. Femina. Opowieść melodramatyczna. *Gaz. Poranna* 1922 nr 6420-6438. Wyd. osob. Pozn.: Wydawn. *Prz. Porannego* 1924, 81 s.

Wyd. w 25 egz.

9. Kontryfałowe lichtarze u św. Agnieszki. (Nowele). Wwa: Tow. Wydawn. „Ignis” 1922, 155 s.

Zawiera z poz. 3: Hildebrand; Renesansowe duchessy, — z poz. 7: Synogarlice; Gońce czarnej królowej; Sobole; Stary ratusz, — nadto: Kontryfałowe lichtarze u św. Agnieszki; Z księgi o przyjaciółach: I. Barsoj, II. Buldozka.

10. Gontowszczyzna. Wspomnienia z rebelii ukraińskiej w Małopolsce Wschodniej. Pozn.: Wydawn. *Prz. Porannego* 1924, 37 s.

11. Braterstwo ludów. (Rzecz o dziele nieświadcomości). *Bluszcz* 1925 nr 13-22. Wyd. osob. Przemysł: Płomień 1926, 108 s.

12. Danina. Cztery nowele. Przemysł: J. Łazor 1925, 77 s.

Zawartość: Wyrok krótkochwilnego dygnitarza; Wyrównanie; Jak to pan Sienkiewicz dwa serca połączył; Danina.

13. Nuwopowry. (Nowobiedaccy). Bajka w 3 aktach. Praprem. Pozn., T. Pol. 1926. Wyd. z przedm. autorki i podtyt. Trzyaktowa bajka z 1001 nocy o powojennej prozie, odegrana po raz pierwszy w Teatrze Polskim w Poznaniu dnia 1.6. 1926 i siłą zdjęta z afisza przez młodzież quasi narodową. Pozn.: Druk. Poznańska 1927, XI, 52 s.

Odbyły się 3 spektakle. Druk w 25 egz.

14. Księga o przyjaciółach. [Autorki:] Z. Nałkowska, ... Wwa, Kr.: Gebethner i Wolff 1927, 178 s.

Literackie portrety zwierząt. — Tu M.J.W. Wstęp oraz opowiadania: Samowarki; Rojza; Owce; Buldozka lpoz. 9]; Barsoj lpoz. 9]; Innocenz (Elegia); Święty Makary Starszy; Goście; Samotność.

15. W blokadzie zaprzających. [Broszura publicystyczna]. [B.m.: Nakł. autorki 1930], 15 s.

16. Więzienne drogi Komendanta [Piłsudskiego]. Gdańsk-Szpandawa-Wesel-Magdeburg. Wwa: Gł. Księg. Wojsk. 1935, 257 s. Wyd. nast. tamże 1939.

17. Magia liczb. [Słuchowisko radiowe]. Radio (Wwa) 1936.

18. Marszałek w życiu codziennym. Wwa 1936. Wyd. nast. pt. Józef Piłsudski w życiu codziennym. Wwa: Gł. Księg. Wojsk. [1937], 128 s. Inf. o wyd. I SWPP 1.

19. Biskup Sapieha w zupełnej zgodzie z prawem i co z tego za wnioszek? [Wwa:] Nakł. autorki 1937, 28 s. Wyd. nast. Toledo, Ohio: Nakł. autorki 1937, 46 s.

Broszura okolicznościowa z powodu konfliktu dot. pochowania marszałka J. Piłsudskiego na Wawelu.

20. Obyczaje towarzyskie. [Poradnik]. Lwów: PWKS 1938, 207 s. Wyd. nast. Olsztyn: Offer; Bydgoszcz: Zakł. Graf. im. Komisji Edukacji Nar. [1992].

21. Pliszka w jaskini lwa. Rozważania nad książką panny Ilakowiczówny „Ścieżka obok drogi”. Wwa: Druk. J. Zielony 1939, 46 s.

22. Silni, zwarci, gotowi, ale i... czujni. Rzecz o wczorajszych dywersantach. Wwa: Nakł. tygodnika *W natarciu* 1939, 23 s.

Paszkwil na W. Broniewskiego, A. Słonimskiego i J. Tuwima.

23. Stolica Polski. Przewodnik dla wycieczek. Jeden, dwa i trzy dni w Warszawie. [Współaut.:] J. Siemieńska. Wwa: M. Arct 1939, 103 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Wywiad: W krainie paradoksu. U M.J.W. Rozm. [C. Walewska] *Wiad. Lit.* 1924 nr 52.

SWPP 1 — PP (E. Głębička). — LP XX w. (J. Kadziela).  
[Sep.] F. Gwiżdż. *Tydzień* 1904 nr 22; W. Gostomski. *Książka* 1905 nr 1. — [Pani El:] E. Czekalski. Pani Walewska — a może pani El. *Krytyka* 1911 t. 32 z. 7/8; T. Dąbrowski. Wiara w człowieka? *Gaz. Wiecz.* 1911 nr 218. — A. Chotłowski. Czerwony posąg polskiego idealizmu. *Głos Nar.* 1913 nr 287. — M. Dąbrowska. *Tyg. Pol.* 1913 nr 8, przedr. w teście: Pisma rozproszone. T. 1. Kr. 1964 [rec.: Faunessyl. — [W. Feldman] F. Kreczowski; M.J. Walewska-Wielopolska. (W cyklu. Profile kobiece). *Krytyka* 1913 t. 38 z. 4. — H. Gal- le. *Bibl. Warsz.* 1913 t. 4 [rec.: Faunessyl. — [Kryjaki] A. Grzymała-Siedlecki. Rok 1863 w kryolinie. *Czas* 1913 nr 434; W. Kłyszewski. *Sfinks* 1913 t. 4. — A. Niemojowski. Pani Wielopolska. *Mysł Niepod.* 1913 nr 264. — [Kryjaki] [E. Woroniecki] Dr E.W. *Krytyka* 1913 t. 40 z. 11; B. Zahorski. Opowieść o „Kryjakach”. *Prz. Wil.* 1913 nr 38-40. — [W. Feldman] Lector. *Krytyka* 1914 t. 41 z. 4 [rec.: Sprawa Beilisa, jej konkluzje]. — E. Czekalski. *Romans i Powieść* 1916 nr 3 [rec.: Synogarlce]. — B. Merwin. Egzotyyczne nowele. *Kur. Warsz.* 1922 nr 92 [rec.: Kontryfalskie lichtarze u św. Agnieszki]. — M. Dąbrowska. *Bluszczy* 1924 nr 40 [rec.: Femiał]. — C. Walewska. *Bluszczy* 1924 nr 51/52 [o życiu i twórczości M.J.W.]. — [Braterswo ludów:] M. Dąbrowska. *Swiat Kobiecy* 1926 nr 16; J.N. Miller. Nieswiadomość dziejowa a Polska. *Głos Prawdy Lit.* 1926 nr 142. — S. Papée. Satyra na powojenną prozę. *Wiad. Lit.* 1926 nr 24 [rec. teatr.: Nuwopeny]. — [Księga o przyjaciółach:] A. Chojcecki. A travers des livres. *Messager Polonais*, Wwa 1927 nr 288; E. Czekalski. *Swiat* 1927 nr 20; [J. Iwaszkiewicz] Eleuter. *Wiad. Lit.* 1927 nr 31. — S. Jarocińska-Malinowska. Lady Paradox des lettres polonaises. M.J.W. *La Pologne Littéraire*. Wwa 1927 nr 13. — [Obyczaje towarzyskie:] J. Kaden-Bandrowski. *Gaz. Pol.* 1938 nr 228, 235; K. Kuliczowska. Kultura towarzyska a przepisy „savoir vivre”. *Rodz. i Dziec.* 1938 nr 9. — [Pliszka w jaskini lwa:] K. Pruszyński. Iła i Jehanne’a. *Il. Kur. Codz.* 1939 nr 35; M. Rosztrowski-Lubińska. W obronie Ilakowiczówny. *Tamże*

1939 nr 41; [L. Szczepański] L.Sz.: Co ta Iła zawiniła? *Tamże* 1939 nr 36; L. Tomaczek. Profanacja? Nie! Adoracja! *Il. Kur. Codz.* 1939 nr 35; K. Troczyński. Zmija na ścieżce. Pojedynki literacki M.J.W. z K. Ilakowiczówną. *Dz. Pozn.* 1939 nr 32; M.J. Wielopolska. Signum temporis. (W odpowiedzi zbiorowej). *Il. Kur. Codz.* 1939 nr 46; M.J. Wielopolska. Finał polemiki o „Ścieżkę obok drogi”. *Tamże* 1939 nr 74. — M. Dąbrowska. Urywek wspomnień. *Zesz. Wroc.* 1947 nr 4, przedr. w teście: Pisma rozproszone. T. 1. Kr. 1964. — H. Mortkowicz-Olczakowa. Wspomnienie o M.J.W. W teście: Bunt wspomnień. Wwa 1959. — H. Naglerowa. Człowiek ze śladu. W teście: Wspomnienia o pisarzach. Londyn 1960. — [Kryjaki:] J. Bartnicka. Czy warto było wznawiać? *Nowe Książ.* 1962 nr 21; P. Hertz. *Nowa Kult.* 1962 nr 37; J. Iwaszkiewicz. *Życie Warsz.* 1962 nr 215, przedr. w teście: Rozmowy o książkach. Wwa 1968; A. Kijowski. Czy Polska jest kobietą? W teście: Arcydzieło nieznanne. Kr. 1964. — J. Kądziałka. M.J.W. W: OLP. Ser. 5 t. 3. Kr. 1973. — J. Rawicz. Maria Jehanne i Jan Nepomucen [Miller]. W teście: Do pierwszej krwi. Wwa 1974. — A. Baranowska. Dziwny skandal krytyki polskiej. *Tu i Teraz* 1982 nr 15 [dot. polemiki M.J.W. z książką K. Ilakowiczówny: *Ścieżka obok drogi*]. — A. Baranowska. Lady Paradox. W teście: Perły i potwory. Wwa 1986. — J. Szcześniak. O „Kryjakach” M.J.W. W: Polska powieść historyczna XX wieku. Lubl. 1990.

K.B.

#### WIENIEWSKI Ignacy 1896-1986

Krypt.: I.W.; igw; iw; iz; W.; — wątpliwe: (WIG).

Historyk literatury, filolog klasyczny, eseista, tłumacz.

Urodzony 28 stycznia 1896 w Tamopolu; syn Henryka Wieniewskiego, inżyniera kolejowego, i Franciszki z domu Grosser. Uczęszczał do IV Gimnazjum Klasycznego im. J. Długosza we Lwowie. Po zdaniu matury w 1914 wyjechał na wakacje do Francji. Z chwilą wybuchu I wojny światowej został internowany jako obywatel austriacki i przez kilka miesięcy przebywał w obozie w Châteauroux. Zwolniony, podjął studia w zakresie filologii klasycznej i romańskiej na Sorbonie i w Collège de France w Paryżu. W 1917 uzyskał Diplôme des Études Universitaires. Rozpoczął pracę nad dysertacją doktorską u prof. Victora Bérarda. W 1918 wstąpił do Armii Polskiej we Francji, dowodzonej przez gen. Józefa Hallera, i w jej szeregach powrócił w 1919 do Polski. Przez kilka miesięcy, przydzielony ówczesnemu kapitanowi Charles'owi de Gaulle'owi, był tłumaczem w czasie szkolenia polskich oficerów przez grupę wojskowych francuskich w Rembertowie. Zdemobilizowany, kontynuował od 1920 studia na Uniwersytecie Jana Kazimierza (UJK) we Lwowie. W 1921 doktoryzował się na podstawie rozprawy łacińskiej o historii poglądów na charakter poematów Homera (promotor prof. Stanisław Witkowski) i został asystentem Katedry Filologii Klasycznej UJK. W tymże roku debiutował cyklem artykułów pt. „Z ziemi francuskiej do Polski”, ogłoszonym w *Słowie Polskim* (nr 181, 183, 185, 187, 191, 195). W 1922 opublikował w tymże dzienniku pierwszy przekład z literatury klasycznej — tłumaczenie „Tragicznych skarg Zeusa” Lukianosa z Samosaty (nr 10). W 1923 przeniósł się do Warsza-

wy, gdzie pracował kolejno jako referent prasowy Referendum Rady Ministrów (1923-26), kierownik prezydium szkolnictwa polskiego za granicą w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (MWRiOP; 1926-33), a od 1933 jako nauczyciel przedmiotów klasycznych w liceach i gimnazjach warszawskich. Od tegoż roku był członkiem Komisji Oceny Podręczników w MWRiOP. Równocześnie ogłaszał artykuły na temat literatury klasycznej i jej związków z literaturą polską, przekłady z literatury greckiej i łacińskiej oraz recenzje. Jako badacz debiutował w 1924 pracą w języku francuskim pt. „La technique d'annoncer les événements futurs chez Homère”, zamieszczoną w piśmie *Eos* (t. 27). Nadto publikował m.in. w czasopiśmie: *Lwowskie Wiadomości Muzyczne i Literackie* (1925-29; podp. m.in. igw), *Wiadomości Literackie* (1925-27; podp. też iw), *Przegląd Klasyczny* (1938-39). Należał do ZZLP i Towarzystwa Literatów i Dziennikarzy Polskich. Wchodził w skład zarządu Polskiego Towarzystwa Filologicznego, był sekretarzem generalnym, a potem wiceprezesem Towarzystwa Umiejędźninarodowienia Łaciny (Societas Linguae Latinae Usui Internationali Adaptandae), z którego pismem *Lygia*, wydawanym od 1938, współpracował. Prace naukowe z zakresu filologii klasycznej publikował też w pismach *Eos* (1937-38) i *Przeglądzie Klasycznym* (1938-39). Po wybuchu II wojny światowej przedostał się do Rumunii, gdzie założył i prowadził w Krajowie gimnazjum i liceum polskie. W 1940 wyjechał do Francji i wstąpił do Wojska Polskiego. Po upadku Francji w czerwcu 1940, przybył z wojskiem do Szkocji, początkowo stacjonował pod Douglas (hrabstwo Lanarkshire). W 1941 został odkomenderowany do pracy pedagogicznej w Gimnazjum i Liceum Polskim im. M. Curie-Skłodowskiej w Perth. W 1942-45 był naczelnikiem wydziału MWRiOP w Londynie, organizującego szkolnictwo dla młodzieży polskiej. Drukował artykuły literackie i publicystyczne m.in. w *Wiadomościach Polskich* (Londyn, 1940-42) i *Nowej Polsce* (Londyn, 1942-43). Po zakończeniu wojny pozostał w Londynie. Był do 1954 dyrektorem Działu Szkolnego w Komitecie do Spraw Oświaty Polaków w Wielkiej Brytanii. Kontynuował pracę naukową, literacką i przekładową (przez wiele lat pracował nad tłumaczeniami „Iliady” Homera i „Eneidy” Wergiliusza). Od 1946 należał do Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie (ZPPnO); pełnił okresowo funkcję jego wiceprezesa). Recenzje, artykuły na temat literatury antycznej i przekłady ogłaszał głównie w pismach wydawanych w Londynie, m.in. w *Wiadomościach* (od 1946, z przerwami), *Roczniku Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie* (1952-57), *Dzienniku Polskim i Dzienniku Żołnierza* (od 1955; tu od 1966 stała rubryka pt. „Kącik językowy”), *Orle*

*Białym* (1959, 1968-69, 1973-86, z przerwami), *Tygodniu Polskim* (od 1964). W 1953 habilitował się na Polskim Uniwersytecie na Obczyźnie w Londynie na podstawie rozprawy „O zapowiadaniu przyszłych zdarzeń u Homera” (wyd. 1928). W 1956 objął katedrę filologii klasycznej na tym uniwersytecie. Należał do Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie (przez pewien czas pełnił funkcję sekretarza generalnego), wygłaszał liczne odczyty na jego zebraniach. Od 1974 był członkiem jury nagród londyńskich *Wiadomości*. Otrzymał m.in. nagrodę ZPPnO (1974), nagrodę Fundacji im. A. Godlewskiego w Zurychu (1975), Nagrodę Pisarską Światowej Federacji Stowarzyszenia Polskich Kombatantów (1981). Odznaczony przyznawany przez władze emigracyjne w Londynie Krzyżem Kawalerskim (1967) i Krzyżem Oficerskim (1985) Orderu Polonia Restituta. Zmarł 16 sierpnia 1986 w Londynie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. O zapowiadaniu przyszłych zdarzeń u Homera. [Rozprawa]. Kr. 1928, 159 s. PAU. Wyd. Filol. *Rozprawy* t. 62, nr 5.

2. Dlaczego uczymy się łaciny? Lw.: Filomata [ok. 1937], 49 s.

3. Podstawy kultury polskiej. Próby zarysu. Londyn: Wydawn. Świat. Związku Polaków z Zagranicy 1946, 99 s.

Przekł. ang.: Heritage: The foundation of Polish culture. An introductory outline. [Przeł.] M. Zaborska. Toronto 1981.

4. Powrót na Via Appia. [Studia i szkice]. Przedm.: T. Terlecki. Londyn: Stow. Pisarzy Pol. 1951, XI, 97 s.

Zawartość: U źródeł demokracji; Z dziejów Übermenscha i Herrenvolku; O stosunku do humanitaryzmu; Najstarsza utopia; Melibeusowym szlakiem; Powrót na Via Appia; Spadek ideowy po Grecji i Rzymie. — Posłowie.

5. Wybrane zagadnienia z literatury klasycznej. Londyn 1953, 47 s., powiel. Pol. Uniw. na Obczyźnie.

Zawartość: I. Znaczenie kultury antycznej dla współczesności; II. Kwestia Homerowa i powstanie eposu; III. Dramat grecki; IV. Literatura rzymska wieku złotego na tle eposu.

6. Antycznym szlakiem. Studia i szkice. Przedm.: [J. Stempowski] P. Hostowiec. Londyn: Veritas 1964, 207 s.

Zawartość: W Grecji: „Gród zwieczony fiołkami”; U stóp Parnasu; Wyspa Nauzykai; Laur olimpijski; Złota maska Agamemnona; Królowie z Knosos i paryżanka; Na przedpolach Aten; Pożegnanie. — W Italii: Szlakiem Katulla i Wergiliusza. — W Londynie: Jowisz z kolei podziemnej; Lup lorda Elgina; Tragedia i komedia grecka w Londynie. — W kosmosie: Starożytne fantazje astronautyczne [dot.: Lukian z Samosaty; Ikaronipopos, czyli podróżnik nadobłocznyl. — W zaświatach. Spotkanie z Homerem. — Varia: Kłopoty tłumacza; Obiad literacki przed 2375 laty [dot. Agatonal; Nowogrecki „Król-Duch” [dot.: N. Kazantzakis: Odyseja. [Przeł. na ang.] K. Friar], „Me-

sjaniczna" wieszczba Wergiliusza. — Dodatek: Oda „Ad Morstinum” [na cześć L.H. Morstina].

7. Kalejdoskop wspomnień. Z przedm. W. Tarnawskiego. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1970, 160 s. Zawartość: Od autora. — Lwowski fotoplastikon; Czasy szkolne; We francuskiej „baciarni”; Paryż 1918; Z ziemi francuskiej do Polski; Bohater błękitnej legendy; De Gaulle w Polsce; Tragizm maj; Wtajemniczenia mickiewiczowskie; Kosów; Z Francji do Szkocji; Szkoockie zmagania z polszczyzną; W angielskim szpitalu; Polska nad Loarą; Spieszny przechodzień w Szwajcarii; Przygoda syrakuzańska; W świętym okręgu Paestum; Wspomnienie o Tadeuszu Zielińskim; Wspomnienie o Ligii; Moja droga do klasycyzmu.

8. Pisma wybrane. Z przedm. W. Tarnawskiego. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1980, 218 s.

Zawartość: Z dziedzictwa antycznego: Drogowskaz Prometeusza; U źródeł demokracji [poz. 4]; Od Homera do Orwella; Z dziejów Übermenschu i Herrenvolku [poz. 4]; Spotkanie z Homerem; O polskim antyku Wyspiańskiego; Melibeuzowym szlakiem [poz. 4]; Sny — tajemniczy dar bogów; Moja droga do klasycyzmu [poz. 7]; — Podróż: W Grecji [z poz. 6]; „Gród zwieńczony fiołkami”; U stóp Parnasu; Wyspa Nauzykai; Laur olimpijski; Złota maska Agamemnona; Król z Knososu i paryżanka; Na przedpolach Aten; Pożegnanie, — W Italii: Szlakiem Katulla i Wergiliusza [poz. 6]; W świętym okręgu Paestum [poz. 7]; W grodzie Herkulesa; Orla strażnica, — We Francji: Polska nad Loarą [poz. 7]; — Na Malcie: Wyspa rycerzy świętego Jana. — Wspomnienia [z poz. 7]; Lwowski fotoplastikon; Z ziemi francuskiej do Polski; Wtajemniczenia mickiewiczowskie; Z Francji do Szkocji; Wspomnienie o Tadeuszu Zielińskim; De Gaulle w Polsce — Książki. Powieść o Cezarze [dot.: Th. Wilder. *Idy marcowe*]; Nowogrecki „Król-Duch” [poz. 6].

9. Wpływ kultury klasycznej na kulturę polską. Londyn: Sekcja Wydawn. TP PUNO [Tow. Przyj. Pol. Uniw. na Obczyźnie] 1982, 23 s.

### Przekłady

1. Starożytna parodia religijna. Przedm.: T. Zieliński. Lw.: Tow. Wydawn. Ateneum 1927, 108 s. Zawartość: Lukianus z Samosaty: Zeus w roli tragicznej; Lukianus Anneus Seneca: „Udalenie” cesarza Claudiusa.

2. Pseudo-Homera „Bój Żabiomyśi”. (Batrachomyomachia). Przekł. [i wstęp] ... W: Księga pamiątkowa 50-lecia Gimnazjum im. J. Długosza we Lwowie. Lw. 1928 s. 301-308. Wyd. osob. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1968, 21 s.

3. Homer: Iliada. [Tłum. i oprac.] ... Londyn: B. Świdorski 1961, XXXII, 415 s. Wyd. nast.: Objaśn. sporządził R. Tarasiewicz. Kr.: WL 1984, XXXIV, 545 s., wyd. 2 tamże 1986.

I nagroda Związku Pisarzy Pol. na Obczyźnie im. H. Naglerowej za przekład w 1961.

4. Wergiliusz (Publius Vergilius Maro): Eneida. Epopeja w dwunastu księgach. Przekł. i poprzedził wstępem ... Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1971, 348 s. Wyd. nast. z objaśn. S. Stabryły Kr.: WL 1978.

5. M.T. Cynceron: Sen Scypiona. Przekł. powst. przed 1976. Wyd. w: Muza i kamena zob. poz. 6

s. 89-98. Wyd. osob. ze wstępem A. Obrębskiego Łódź: ETN 1994, 19 s.

6. Muza i kamena. Wybór przekładów z literatury greckiej i rzymskiej. Z przedm. S. Balińskiego. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1976, 158 s.

Tu przekłady I.W. z następujących autorów: Cynceron [m.in. Sen Scypiona poz. 5], Homer, Horacjusz, Lukian z Samosaty, Owidiusz, Platon, Safona, Seneka, Sofokles, Tycydides, Wergiliusz, — nadto: S. Wyspiański: Niech nikt nad grobem mi nie płacze...; I. Wieniewski: „Ad Morstinum” [Twórczość poz. 6]; Pociąg.

### OPRACOWANIA

Ank. 1965, 1966, 1972 — I. Wieniewski: Z doświadczeń tłumacza „Iliady” i „Eneidy” W: Kongres Współczesnej Nauki i Kultury Polskiej na Obczyźnie. Londyn, 9-12 września 1970. T. 1. Londyn 1970. — I. Wieniewski: Podstawy naukowe mojego przekładu „Iliady”. *Rocz. Pol. Tow. Nauk na Obczyźnie*, Londyn 1961. — Wywiady: U I.W. (Rozmowa z tłumaczem „Iliady”). *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1961 nr 261; O „Eneidzie”, Wergiliuszu i cywilizacji zachodniej. Rozm. J. Kowalewski. *Tydz. Pol.*, Londyn 1970 nr 29.

SWPP 2 (A. Szafagan). — LP XX w. (E. Rydlewska). — SBLP [t. 1] (J. Starnawski). — Z.R. Wilkiewicz: I.W. W te goż: *Polnische Exilliteratur 1945-1980*. Köln, Wien 1991.

Z. Żygulski: Nowe wydawnictwa. *Lwow. Wiad. Muzycz. i Lit.* 1927 nr 5 [rec. tłum.: Starożytne parodie religijne]. — T. Skórzewska. *Życie*, Londyn 1952 nr 29 [rec.: Powrót na Via Appia]. — [Homer. Iliada. Przekł. ...] [J. Stempowski] P. Hostowiec: Esei dla pięknej Heleny. *Wiadomości*, Londyn 1961 nr 18, przedr. w te goż: *Szkie literackie*. T. 2. Wwa 1988, wyd. 2 zmien. i rozszerz. tamże 2001 [dot. m.in. przekładu I.W.], W. Tarnawski. *Tydz. Pol.*, Londyn 1961 nr 23; S. Vincenz. *Kultura*, Paryż 1961 nr 9; P. Zaremba. *Syrena-Orzeł Biały*, Paryż-Londyn 1961 nr 17; Z. Abramowiczówna. *Eos* 1964 nr 2. — [Antycznym szlakiem; M. Chmielowiec: Wiedzojadny pisarz. *Wiadomości*, Londyn 1964 nr 42; W. Günther: Erudyta i poeta. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1964 nr 265; Z. Kozarynowa: Nić Ariadny. *Tydz. Pol.*, Londyn 1964 nr 41; [J. Stempowski] P. Hostowiec: Antyczny szlak W. *Kultura*, Paryż 1965 nr 1/2, przedr. w te goż: *Szkie literackie*. T. 2. Wwa 1988, wyd. 2 zmien. i rozszerz. tamże 2001; T. Bielecki. *Mysł Pol.*, Londyn 1968 nr 16. — [Pseudo-Homera „Bój Żabiomyśi”. Tłum. ...] L. Bojczuk. *Orzeł Biały*, Londyn 1969 nr 57; F. Goldschlag. *Orzeł Biały*, Londyn 1969 nr 67; W. Günther. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1969 nr 67; Z. Kozarynowa. *Tydz. Pol.*, Londyn 1969 nr 3. — J. Bielawicz. W te goż: *Literatura na emigracji*. Londyn 1970 [rec.: Antycznym szlakiem]. — [Kalejdoskop wspomnień:] A. Chciuk: Fotoplastikon W. *Wiadomości*, Londyn 1970 nr 38; F. Goldschlag: Olimp a ziemia. *Orzeł Biały*, Londyn 1970 nr 74; W. Günther: W poszukiwaniu źródeł kultury europejskiej. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1970 nr 223; W. Plazak: Nurt prawie zapomniany. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1970 nr 251; J. Wyczółkowska-Surynowa: Itaka W. *Tydz. Pol.*, Londyn 1970 nr 34. — [Wergiliusz: Eneida. Przekł. ...] F. Goldschlag. *Orzeł Biały*, Londyn 1971 nr 84/85; J. Kowalewski. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1971 nr 280; W. Plazak. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1971 nr 238; Z. Abramowicz: Nad najnowsza polską „Iliadą”. *Eos* 1973 nr 1. — B. Przyłuski: O I.W. tłumaczu. *Wiadomości*, Londyn 1973 nr 26. — A. Hutnikiewicz: Pierwsza i druga młodość W. W te goż: *Portrety i szkie literackie*. Wwa 1976. — [Pisma wybrane:] J. Garliński: Antycznym i życiowym szlakiem. *Kultura*, Paryż 1981 nr 4; A. Hoffmannowa: Świadczenie aktualności antyku. *Tydz. Pol.*, Londyn 1981 nr 4; J. Mirewicz: Spełniona przepowiednia pięknej Heleny. *Wiadomości*, Londyn 1981 nr 1. — S. Kołodziejczyk. *Rocz. Lit.* 1978 wyd. 1982 [rec. przekł.: Wergiliusz: Eneida]. — J. Mirewicz: W. pontem fecit. *Prz. Powsz.* 1982 nr 2. — [Heritage:] Z. Kosiniński. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1982 nr 159; A. Podhorecka. *Dz. Pol.*



i Dz. Żoł., Londyn 1982 nr 273; W. Strzałkowski: Polska kultura bastionem Zachodu. *Orzeł Biały*; Londyn 1982 nr 1358; W. Toporowski. *Tydz. Pol.*, Londyn 1982 nr 13. — M. Pytasz: I.W. „At spes non fracta”. *Lit. na Świecie* 1985 nr 4. — M. Stepien: W stronę antyku. *Polityka* 1985 nr 35. — S. Mitkiewiczowa. *Tydz. Pol.*, Londyn 1987 nr 39. — I. Szarmach: Profesor I.W. *Meander* 1987 nr 9/10. — J. Starmawski: O dwu filologach zmarłych w podszlęmy wieku daleko od ojczyzny. (Stanisław Seliga, Ignacy Wieniewski). *Rocz. Hum.* 1995 z. 3.

A.Sz.

## WIERCZYŃSKI Stefan 1886-1963

Pierwotne nazwisko: Vrtel; od 1919 używał spolszczonej formy nazwiska: Wierczyński lub podpisywał się nazwiskiem dwuczłonowym: Vrtel-Wierczyński.  
Imiona metrykalne: Stefan Kajetan.  
Pseud.: D.W.; dr.s.w.; dr S.W.; Dr S.W.; (Dr S.W.); s.v.w.; s.v-w.; s.v.-w.; s...v...w...; (s.v.w.); (s.v-w.); (s.v.-w.); S.V.-W.; (S.V.-W.); S.-V-Wiercz.; s.w.; (s.w.); S.W.; (S.W.); s.wierc.; (s.wierc.); (st.v.w.); St.V.W.; St.V.-W.; St.V-Wiercz.; (st.w.); St.W.; st.wierc.; (st.wierc.); (sw); (Sw.); SW; -v-n.; (w); (w.).  
Historyk literatury, bibliograf, edytor.

Urodzony 26 grudnia 1886 w Hanowcach niedaleko Stryja w rodzinie czesko-morawskiej; syn Józefa Vrtela, dzierżawcy ziemskiego, i Sydonii z domu Sowa. Uczęszczał do gimnazjum w Stryju; w 1904-06 był przewodniczącym działającego w tym mieście koła tajnej młodzieżowej organizacji niepodległościowej. W 1905 otrzymał świadectwo dojrzałości i podjął studia na Uniwersytecie Lwowskim, równocześnie z historią literatury polskiej, filologią klasycznej i słowiańskiej oraz bibliografią. Od 1906 jako stypendysta Zakładu Narodowego im. Ossolińskich (do 1908) zajmował się pracami bibliograficznymi. Debiutował w 1907 „Bibliografią historii literatury i krytyki literackiej polskiej” za r. 1905 wydaną jako roczny dodatek do *Pamiętnika Literackiego*. Pierwszą pracę edytorską, poemat T. Zaborowskiego pt. „Klub piśmienniczy”, wydał w 1909 na łamach *Lamusa* (z. 2). Był założycielem akademickiego Kółka Słowistycznego. Po ukończeniu w 1909 studiów uczył języka polskiego, łaciny i greki, najpierw w I Gimnazjum w Rzeszowie, a potem do 1918, z przerwami, w Gimnazjum im. Franciszka Józefa we Lwowie. Należał do Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza (TLAM; sekretarz w 1911-18, członek kierownictwa w 1918-27). Brał udział w ruchu niepodległościowym, m.in. w organizacji w 1912-14 Polskiego Skarbu Wojskowego i Sokolich Drużyn Połowych we Lwowie; w 1932 został za tę działalność odznaczony Medalem Niepodległości. W 1914 ożenił się z Janiną Anc, polonistką. Po wybuchu I wojny światowej pełnił w 1914 funkcję adiutanta w formowanym Legionie Wschodnim; z chwilą rozwiązania Legionu wspólnie z prof. Władysławem Semkowiczem założył w 1915, a następnie prowadził Polskie Archiwum Wojenne we Lwowie (przeniesione później do Warszawy), powołane w celu gromadzenia i konser-

wacji polskich druków wojennych. Kontynuował prace bibliograficzne i rozwijał badania naukowe z zakresu historii literatury; w 1915 na podstawie rozprawy pt. „Przyroda w warszawskim okresie twórczości Zygmunta Krasińskiego” (druk w 1912) otrzymał na Uniwersytecie Lwowskim stopień doktora filozofii. Był jednym z inicjatorów reaktywowania po wojennej przerwie *Przewodnika Bibliograficznego*, a potem współpracownikiem tego pisma (1918-26, z przerwami). W 1919, jako członek wojskowej komendy miasta, brał udział w obronie Lwowa. W tymże roku został asystentem w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie. W 1920 powrócił do Lwowa i do 1927 pracował w tamtejszej Bibliotece Uniwersyteckiej (kolejno na stanowiskach bibliotekarza, kustosa i kierownika działu opracowania zbiorów). Był od 1920 członkiem przybranym Towarzystwa Naukowego we Lwowie i Lwowskiego Koła Związku Bibliotekarzy Polskich. W 1923 na podstawie rozprawy pt. „Bibliografia, jej istota, przedmiot i początki” uzyskał habilitację na Uniwersytecie Jana Kazimierza (UJK) we Lwowie. W 1923-27 prowadził tamże wykłady z zakresu bibliografii i bibliotekoznawstwa. Był organizatorem prac zespołowych nad bibliografią literacką czasopism polskich (bieżąca i retrospektywna, sięgająca początków XIX wieku); kierował pracami studentów nad gromadzeniem materiałów i osobiście redagował roczniki za lata 1919 i 1922. Kontynuował współpracę z *Pamiętnikiem Literackim* (do 1936, z przerwami; w 1923-25 sekretarz redakcji), zamieszczał też artykuły i recenzje (podp. też licznymi krypt.) m.in. w lwowskim *Słowie Polskim* (1920-27; tu w 1924-26 cykl „Z ruchu wydawniczego”, podp.: s.v.-w., (s.v.-w.), (s.v.-w.)), *Kurierze Poznańskim* (1925-37, z przerwami), *Ruchu Literackim* (1926-35, z przerwami), a potem także w *Przeglądzie Bibliotecznym* (1928-37, z przerwami). Rozwijał działalność edytorską, głównie w zakresie średniowiecznego piśmiennictwa polskiego i czeskiego oraz polskiej literatury romantycznej; współpracował z wydawnictwem Biblioteka Polska przy wydawaniu tomów z serii *Wielka Biblioteka*. W 1925 wyjechał do Czech w celu uzupełnienia na uniwersytecie w Pradze studiów z zakresu sławistyki; w następnych latach publikował prace z zakresu m.in. komparatyki polsko-czeskiej w wydawnictwach i czasopismach czeskich. Po powrocie do Polski rozszerzył w 1927 habilitację na UJK na historię literatury polskiej (ze szczególnym uwzględnieniem jej stosunku do literatury czeskiej). W 1927-30 redagował lwowską serię *Monografie i Podręczniki* (wydawnictwo K.S. Jakubowski). Jesienią 1927 otrzymał stanowisko dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. W 1928-37 prowadził na Uniwersytecie Poznańskim (UPozn.) wykłady z zakresu bibliografii, bibliologii, księgoznawstwa i hi-



storii literatury polskiej oraz stosunków literackich polsko-zachodniosłowiańskich. Nadal zabiegał o periodyczne wydawanie polskiej bibliografii literackiej (projekty organizacji prac w tym zakresie przedkładał m.in. na I Zjeździe Bibliotekarzy Polskich we Lwowie w 1928 i na forum Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (PTPN) w 1930); do realizacji swoich zamierzeń udało mu się włączyć ośrodki polonistyczne Poznań i Wilna (wykonane prace pozostały w kartotekach). Był członkiem Komisji Filologicznej PTPN (od 1928) i współpracownikiem Komisji Historii Literatury Polskiej oraz Komisji dla Dziejów Oświaty i Szkolnictwa w Polsce PAU (od 1931); działał nadal w Związku Bibliotekarzy Polskich jako przewodniczący Koła Poznańsko-Pomorskiego w 1928-37 oraz przewodniczący ogólnopolskiej Rady Związku w 1933-39. W 1936 został profesorem tytularnym UPOzn. W lipcu 1937 objął stanowisko dyrektora Biblioteki Narodowej (BN) im. J. Piłsudskiego w Warszawie. Od 1938 był członkiem zwyczajnym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (TNW). Po wybuchu II wojny światowej pozostał w Warszawie i kierował BN, m.in. doprowadził do zabezpieczenia najcenniejszych rękopisów i zbiorów specjalnych; od końca stycznia 1940, pozbawiony przez władze okupacyjne możliwości kontynuowania pracy, pełnił swe obowiązki w sposób tajny. Równocześnie od 1940 zatrudniony był w Wydziale Statystycznym Zarządu Miejskiego w Warszawie. W 1942-44, jako wykładowca historii literatury polskiej, bibliografii i słowianoznawstwa, uczestniczył w konspiracyjnych kursach Uniwersytetu Warszawskiego (UW) oraz Uniwersytetu Ziemi Zachodnich w Warszawie. Kontynuował prace nad retrospektywną bibliografią literacką, sporządzał spisy zawartości czasopism warszawskich i wileńskich z początku XIX w. Trzykrotnie aresztowany przez Niemców, uniknął jednak dłuższego pobytu w więzieniu. Po upadku powstania warszawskiego przeszedł obóz w Pruszkowie, a następnie jeszcze w 1944 dostał się do Krakowa. Wykładał na tajnych kursach polonistycznych, a potem na reaktywowanym w początkach 1945 Uniwersytecie Jagiellońskim. Wiosną 1945 przyjechał do Warszawy i ponownie objął dyrekcję BN; w niedługim czasie doprowadził do wznowienia rejestracji bieżącej druków zwartych w *Przewodniku Bibliograficznym* (od 1946) oraz zorganizował opracowywanie *Bibliografii Zawartości Czasopism* (1947) w Instytucie Bibliograficznym przy BN. Uczestniczył nadal w działalności TLAM (wiceprezes w 1946-50) i TNW (sekretarz od 1947). Powrócił też do pracy naukowej i dydaktycznej; od 1946 wykładał historię literatury i bibliografię na UW; w 1947 otrzymał profesurę. Latem tego samego roku został przeniesiony służbowo do Poznania na stanowisko dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej

(do 1950). Realizując swoje długoletnie plany, zorganizował w 1948 w Poznaniu Pracownię Bibliograficzną Instytutu Badań Literackich (IBL; od 1952 IBL PAN), której zespół pod jego kierownictwem zajął się opracowywaniem roczników *Polskiej Bibliografii Literackiej* (bieżącej). W 1949, jako profesor nadzwyczajny, objął na UPOzn. (od 1955 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, UAM) Katedrę Historii Literatury Zachodniosłowiańskich (przemianowaną w 1952 na Katedrę Literatur Słowiańskich). W tym też czasie został członkiem I Wydziału PTPN (sekretarz w 1956-61). Należał do komitetu redakcyjnego *Pamiętnika Literackiego* (od 1948) i rady redakcyjnej *Pamiętnika Słowiańskiego* (od t. 5: 1955); był także członkiem Instytutu Zachodniego w Poznaniu i współpracownikiem wydawanego przez ten instytut miesięcznika *Przegląd Zachodni* (1948-53, z przerwami; podp. też (s.w.)). W 1951-53 kierował zespołem, który opracował liczącą około 130 000 pozycji „Bibliografię zawartości literackiej czasopism wielkopolskich, śląskich i pomorskich za okres od 1800 r. do 1939 r.” (kartoteka zachowana w Pracowni Bibliografii Bieżącej IBL PAN w Poznaniu). W 1952-56 redagował serię *Teksty do Ćwiczeń Edytorskich* wydawaną przez Państwowe Wydawnictwo Naukowe, a od 1953 wchodził w skład komitetu redakcyjnego serii IBL *Biblioteka Pisarzy Polskich*. W 1956 został mianowany profesorem zwyczajnym. W tymże roku otrzymał nagrodę Wydziału I PAN, a w następnym nagrodę m. Poznania (za rok 1956). Był organizatorem i kierownikiem dwóch powołanych przy I Wydziale PTPN placówek: Pracowni Sławistycznej (1956-63) oraz Pracowni Bibliografii Kultury Literackiej Wielkopolski za okres Dwudziestolecia (1960-63). W 1960 przeszedł na emeryturę. W tymże roku objął stanowisko przewodniczącego komitetu redakcyjnego rocznika *Slavia Occidentalis*. Był członkiem Komitetu Sławistyki i Rusycystyki PAN oraz Komitetu Nauk o Literaturze PAN. Odznaczony m.in. Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1957). Zmarł 3 lutego 1963 w Poznaniu.

W 1976 na UAM w Poznaniu została ustanowiona nagroda im. S. Vrtela-Wierczyńskiego dla najlepszego studenta bibliotekoznawstwa.

#### TWÓRCZOŚĆ<sup>1</sup>

1. Bibliografia historii literatury i krytyki literackiej polskiej za rok 1905. Lw.: Tow. Lit. im. A. Mickiewicza 1907, 135 s.

Dod. *Pam. Lit.* 1907. — Na okł. r. wyd. 1908.

2. Cele i zadania Polskiego Archiwum Wojennego. Kr.: Pol. Arch. Wojenne 1917, 56 s.

<sup>1</sup> Poz. 1-2 podp.: Stefan Vrtel, poz. 3-7, 9 podp.: Stefan Vrtel-Wierczyński.

3. Z zagadnień bibliotekarskich. 1. Projekt ustawy o egzemplarzu obowiązkowym. Lw.: Gubrynowicz i Syn 1922, 15 s.

4. Bibliografia, jej istota, przedmiot i początki. Lw.: Tow. Nauk. 1923, 141 s. Arch. Tow. Nauk. we Lw. Dział 1. T. 3 z. 1.

Rozprawa habilitacyjna.

5. Bibliografia literatury polskiej za rok... Lw.: Wyd. z zasilku Min. WRiOP [Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego].

– 1919. Wyd. 1926, IX, 164 s.

Bibliografia podmiotowa i przedmiotowa.

– 1922 [Historia literatury]. Wyd. 1925, VIII, 167 s.

Bibliografia przedmiotowa.

6. Instrukcja dotycząca opracowania katalogu czasopism i wydawnictw ciągłych zagranicznych znajdujących się w bibliotekach Rzeczypospolitej Polskiej. Pozn.: Bibl. Uniwersytecka 1932, 18 s.

7. Staropolska legenda o św. Aleksym na porównawczym tle literatur słowiańskich. Pozn.: Poznańskie Tow. Przyj. Nauk 1937, X, 323 s. *Pr. Komis. Filol.*, 9.

8. Bibliografia pomorska 1918-1932. T. 1 z. 3 (Dział 17:). Dostęp do morza. Tor.: Inst. Bałtycki 1939, 92 s.

Cały nakład zeszytu złożonego w sierpniu 1939 uległ zniszczeniu w czasie II wojny światowej (inf.: W. Hahn: Bibliografia bibliografii. Wyd. 3. Wr. 1966 s. 466).

9. Teoria bibliografii w zarysie. Wr.: Ossol. 1951, X, 278 s.

10. Zasady wydawania tekstów staropolskich. Projekt. [Współaut.:] K. Górski, W. Kuraszkiewicz, F. Peplowski, S. Sasi, W. Taszycki, S. Urbańczyk, J. Woronczak. Przykłady oprac. J. Woronczak. Red. M.R. Mayenowa przy współudziale Z. Florczak. Wr.: Ossol. 1955, 184 s. IBL PAN.

Rozprawy, studia i spisy bibliograficzne w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: *Dodatki* do wyśpisz rękopisów Biblioteki Dzikowskiej. *Przew. Bibliogr.* 1911 nr 2 s. 52, nr 3 s. 84-85, nr 4 s. 109-111, nr 5 s. 133-135, nr 6 s. 162-163, nr 7 s. 186-187, nr 8 s. 209-210 i odb. Kr. [1911], 36 s. [podp.: Stefan Vrtel]. – *Przyroda w warszawskim okresie twórczości Zygmunta Krasieńskiego. Spraw. Dyr. ck Gimnazjum im. Franciszka Józefa we Lwowie* 1912 s. 1-49, przedr. w: *Księga pamiątkowa ku uczczeniu setnej rocznicy urodzin Zygmunta Krasieńskiego*. T. 2. Lw. 1912, paginacja własna 1-49 *Rozprawa doktorska*; podp.: Stefan Vrtel]. – *Do dziejów satyry na Emigracji po r. 1831*. (I. Wśród czasopism; II. K. Lewandowskiego: *Pięć obrazów posiedzenia demokratycznego w Strasburgu*). *Pam. Lit.* 1914 z. 8 s. 188-205. – „Rycerz – lud” *Słowackiego*. *Pam. Lit.* 1916 s. 2-32. – *Organizacja bibliografii*. W sprawie polskiego Instytutu Bibliograficz-

*Przew. Nauk. i Lit.* 1917 s. 673-685. – *Organizacja bibliografii w Polsce*. (Rzecz czytana na posiedzeniu Wydziału Filologicznego Towarzystwa Naukowego we Lwowie dn. 7 lutego 1921). *Sf. Pol.* 1921 nr 68, 70, 72, 74, 76, 78, 80, 82. – *Rozmowa człowieka ze śmiercią w literaturze średnio-wiecznej polskiej i czeskiej*. *Pam. Lit.* 1925/1926 s. 56-103. – *O najpilniejszych zadaniach naszej bibliografii*. *Prz. Bibl.* 1928 z. 3 s. 190-209. – *Prze-gład bibliografii polskiej*. (Od początków do odzyskania niepodległości państwowej). W: *Congrès International des Bibliothécaires et des Amis du Livre tenu à Prague* 1926. T. 2. Prague 1928 s. 695-706. – *Dzieło bibliograficzne Adama Junoszy Rościszewskiego*. W: *Na dziesięciolecie Biblioteki Miejskiej w Bydgoszczy 1920-1930*. [Bydg. 1931] s. 183-196. – *Z dziejów słowianoznawstwa i słowianofilstwa w dawnej Polsce*. *Ruch Słow.* 1931 z. 3/6 s. 94-101. – *Organizacja bibliografii polskiej*. W: *IV Zjazd Bibliotekarzy Polskich*. [Cz. 1]. Wwa 1936 s. 235-265. – *Rozprawa Jana Kollára o „literackiej wzajemności” Słowian i jej odgłosy w ówczesnej Polsce*. W: *Słowacká vzájemnost 1836-1936*. Praha 1938 s. 226-241. – *Stosunki kulturalne polsko-czeskie. Czasy dawne*. W: *Pamiętnik VII Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich we Wrocławiu 19-22 września 1948*. T. 1. Wwa 1948 s. 247-268. – *Czeski „Bartek zwycięzca”. Z dziejów recepcji Henryka Sienkiewicza w Czechach*. W: *Cesko-polský sborník vědeckých prací*. T. 2. Praha 1955 s. 269-279. – „*Largum sero*” Jana z Holešova. W *kręgu źródeł „Kazań gnieźnieńskich”*. W: *Munera litteraria*. Pozn. 1962 s. 305-315.

#### Prace edytorskie i redakcyjne<sup>2</sup>

1. T. Zaborowski: *Klub piśmienniczy*. [Poemat w 8 pieśniach.] Z rkp su wyd. i komentarz napisał ... *Lamus* 1909 z. 2 s. 260-330 i odb. Lw. 1909, 47 s.

2. K. Brodziński: *Wiesław. Sielanka krakowska w 5 pieśniach*. Tekst oprac. wg wyd. z r. 1821 ... Wwa: *Bibl. Pol.* [1922], 26 s. Wyd. nast. tamże: [1928], [1931].

3. J. Korzeniowski: *Karpaccy górale*. Dramat w 3 aktach. Tekst oprac. wg wyd. z r. 1843 ... Wwa: *Bibl. Pol.* [1922], 59 s.

4. I. Krasicki: *Satyry*. Tekst oprac. i objaśn. wg wyd. z r. 1779, 1784, 1804 ... Wwa: *Bibl. Pol.* [1922], 86 s. Wyd. nast. [zmien.] tamże [1928], 125 s.

5. J.I. Kraszewski: *Dziecię Starego Miasta*. Obrazek narysowany z natury. [Tekst oprac. ...]. Wwa: *Bibl. Pol.* 1922, 173 s. Wyd. nast. tamże 1925.

Inf. o oprac.: J. Dutkowski: *Materyały do bibliografii publikacji naukowych S.V.-W. Slav. Occid.*, Pozn. 1963.

<sup>2</sup> Poz. 1 podp.: Stefan Vrtel, poz. 2-4, 6, 8-38, 41-43, 45-51, 53-54 podp.: Stefan Vrtel-Wierczyński.

6. J.U. Niemcewicz: Powrót posła. Komedia w 3 aktach. Tekst oprac. wg wyd. z r. 1791 ... Wwa: Bibl. Pol. [1922], 73 s. Wyd. nast. tamże [1928].
7. H. Rzewuski: Pamięci Soplicy. [Tekst oprac. ...]. Wwa: Bibl. Pol. [1922], 363 s.  
Inf. o oprac. jak w poz. 5.
8. J. Słowacki: Anelli. Tekst oprac. wg wyd. z r. 1838 ... Objaśn. i przyp.: A. Boleski. Cz. 1. Tekst. Wwa: Bibl. Pol. [1922], 42 s. Wyd. nast. z objaśn. K. Kwieka tamże 1925.
9. J. Słowacki: W Szwajcarii. [Poemat]. Tekst oprac. wg wyd. z r. 1839 ... Wwa: Bibl. Pol. [1922], 19 s.
10. W. Syrokomla: Ułas. Sielanka bojowa z błot poleskich. Tekst wg wyd. wileńskiego z r. 1858 oprac. ... Wwa: Bibl. Pol. [1922], 48 s. Wyd. nast. tamże [1926].
11. W. Syrokomla: Urodzony Jan Dębioróg. Dzieje jego rodu, głowy i serca przez niego samego opowiadane. Tekst oprac. wg wyd. z r. 1855 ... Wwa: Bibl. Pol. [1922], 77 s. Wyd. 2 z objaśn. J. Pliszewskiego tamże [1926].
12. A. Fredro: Śluby panieńskie, czyli magnetyzm serca. Komedia w 5 aktach wierszem. Tekst oprac. wg wyd. z r. 1834 ... Wwa: Bibl. Pol. [1923], 105 s.
13. A. Fredro: Zemsta. Komedia w 4 aktach. Tekst oprac. na podstawie wyd. z r. 1838 ... Wwa: Bibl. Pol. [ok. 1923], 90 s. Wyd. 2 tamże [1923].
14. J. Słowacki: Balladyna. Tragedia w 5 aktach. Tekst oprac. wg wyd. z r. 1839 ... Wwa: Bibl. Pol. [1923], 150 s.
15. J. Słowacki: Jan Bielecki. Powieść narodowa polska, oparta na podaniu historycznym. Tekst oprac. na podstawie pierwodr. z r. 1832 ... Wwa: Bibl. Pol. [1923], 26 s.
16. J. Słowacki: Lilla Weneda. Tragedia w 5 aktach. Tekst oprac. wg pierwodr. z r. 1840 ... Wwa: Bibl. Pol. [1923], 108 s. Wyd. nast. z objaśn. W. Suchcica [właśc. Suchcitz] tamże [1926].
17. J. Słowacki: Ojciec zadżumionych w El-Arish. Tekst oprac. wg pierwodr. z 1839 r. ... Wwa: Bibl. Pol. [1923], 23 s. Wyd. nast. tamże [1931].
18. K. Ujejski: Skargi Jeremiego. Tekst oprac. wg wyd. z r. 1893 ... Wwa: Bibl. Pol. [1923], 70 s.
19. Średniowieczna poezja polska świecka. Zebrał i oprac. ... Kr.: Krak. Spółka Wydawn. [1923], 140 s. BN I. 60. Wyd. nast.: wyd. 2 uzup. Wr.: Ossol. 1949, wyd. 3 rozszerz. i zmien. tamże [1952].
20. P. Calderon de la Barca: Książę niezłomny. Tragedia w 3 częściach. Przeł. J. Słowacki. Tekst oprac. wg wyd. z r. 1884 ... Wwa: Bibl. Pol. [1924], 109 s.
21. M. Czajkowski: Wernyhora wieszcz ukraiński. Powieść historyczna z roku 1768. T. 1-2. Tekst oprac. wg wyd. z r. 1842 i 1868 ... Wwa: Bibl. Pol. [1924], 235 + 216 s.
22. A. Feliński: Barbara Radziwiłłówna. Tragedia w 5 aktach. Tekst oprac. wg wyd. z r. 1821 ... Wwa: Bibl. Pol. [1924], 81 s. Wyd. nast. z objaśn. J. Zaleskiego tamże [1925].
23. A. Fredro: Pan Geldhalb. Komedia w 3 aktach wierszem. Tekst oprac. wg wyd. z r. 1839 ... Wwa: Bibl. Pol. [1924], 60 s. Wyd. 2 tamże [ok. 1926].
24. S. Goszczyński: Król zamczyska. Powieść. Tekst oprac. wg wyd. z r. 1842 i 1870 ... Wwa: Bibl. Pol. [1924], 84 s.
25. Z. Kaczkowski: Olbrachtwi rycerze. Powieść historyczna. Tekst oprac. wg wyd. z 1889 r. ... T. 1-3. Wwa: Bibl. Pol. [1924], 360 + 353 + 420 s.
26. I. Krasicki: Bajki i przypowieści. Tekst oprac. wg wyd. z 1778 i 1802 ... Wwa: Bibl. Pol. [1924], 83 s. Wyd. nast. tamże [1931].
27. I. Krasicki: Monachomachia i antymonachomachia. Tekst oprac. wg wyd. z r. 1778, 1779, 1780 i 1802 ... Wwa: Bibl. Pol. [1924], 82 s.
28. I. Krasicki: Myszeis. Tekst wg wyd. z lat 1775, 1778, 1780 oprac. ... Wwa: Bibl. Pol. [1924], 57 s.
29. W. Pol: Pieśni Janusza. Tekst oprac. wg wyd. z r. 1833 i 1863 ... Wwa: Bibl. Pol. [1924], 143 s.
30. W. Pol: Pieśń o ziemi naszej. Tekst oprac. wg wyd. z r. 1843 i 1852 ... Wwa: Bibl. Pol. [1924], 44 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 [ok. 1926], wyd. z objaśn. M. Doermana [1926].
31. J. Słowacki: Kordian. Część pierwsza trylogii: Spisek koronacyjny. Tekst oprac. wg wyd. z r. 1834 ... Wwa: Bibl. Pol. [1924], 105 s. Wyd. nast. z objaśn. W. Szyszkowskiego tamże [1926].
32. J. Słowacki: Maria Stuart. Drama historyczne w 5 aktach. Tekst oprac. wg wyd. z r. 1832 ... Wwa: Bibl. Pol. [1924], 79 s.
33. J. Słowacki: Mazepa. Tragedia w 5 aktach. Tekst wg wyd. z r. 1840 oprac. ... Wwa: Bibl. Pol. [1924], 79 s.
34. J. Słowacki: Mindowe król litewski. Obraz historyczny w 5 aktach. Tekst wg wyd. z r. 1832 oprac. ... Wwa: Bibl. Pol. [1924], 66 s.
35. K. Ujejski: Melodie biblijne. Tekst oprac. wg wyd. z r. 1893 ... Wwa: Bibl. Pol. [1924], 76 s. Wyd. nast. tamże [ok. 1930].
36. F. Zabłocki: Fircyk w zalotach. Komedia w 3 aktach. Tekst oprac. wg wyd. z r. 1781 ... Wwa: Bibl. Pol. [1924], 83 s. Wyd. nast. tamże [1930].
37. Adam Junosza Rościszewski „przedstawiciel potomności” Zakładu Narodowego im. Ossoliń-

skich i jego korespondencja z Waławem Hanka. Pozn.: Druk. Rolnicza 1928, 48 s.

Zawiera wypisy z listów z l. 1832-1842.

38. Staroczeski dialog moralizujący z początku wieku XVI-go. Rozmlouvaní člověka se smrti. Wyd. ... *Sborník Filologický*, Praha 1931 t. 9 s. 17-66, odb. Praha 1928, 50 s.

39. Biblioteki wielkopolskie i pomorskie. Praca zbior. pod red. ... Pozn.: Kom. Organizacyjny IV Zjazdu Bibliofilów i II Zjazdu Bibliotekarzy Pol. 1929, [10], 328, [4], XX, [3] s., [29] k, tabl.

40. Centralny katalog czasopism i wydawnictw ciągłych znajdujących się w bibliotekach poznańskich. [Red. ...]. Przedm. ... Pozn.: Bibl. Uniwersytecka 1930, XIV, 285 s.

41. Wybór tekstów staropolskich. Czasy najdawniejsze do r. 1543. Przedm. [oraz komentarz, bibliogr., słownik] ... Lw.: K.S. Jakubowski 1930, XII, 365 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: PZWS 1950; wyd. 3 rozszerz. i uzup. Wwa: PWN 1963, XVI, 540 s., tabl. 11, tamże: wyd. 4 1969, wyd. 5 1977.

42. Sprawa chędogo o Mece Pana Chrystusowej i Ewangelia Nikodema. Z rkpsu wyd. li przedm. opatrzył] ... Pozn.: Poznańskie Tow. Przyj. Nauk 1933, XXXVI, 182 s.

43. R. Vrtel: Bibliografia historii literatury i krytyki literackiej polskiej za r. 1908 i 1909. Z rkpsu wyd. li przedm. opatrzył] ... Pozn.: [b.w.] 1933, IX, 188 s.

44. Sprawozdanie Biblioteki Narodowej Józefa Piłsudskiego w Warszawie. [T.] I: 1937-1938. [Red. ...]. [Przedm.] ... Wwa: Bibl. Nar. 1938, 98 s.

Inf. o red.: J. Dutkowski: Materiały do bibliografii publikacji naukowych S.V.-W. *Slav. Occid.*, Pozn. 1963.

45. Rozmyślania o żywocie Pana Jezusa tzw. Przemyskie. Podobizna rękopisu. Wyd. i wstęp ... Wwa: Tow. Nauk. Warsz. 1952, XX, 852 s.

46. Kazania gnieźnieńskie. Podobizna – transliteracja – transkrypcja. Wyd. i wstępem poprzedził ... Przy przygotowaniu nowej redakcji głos współpracowali: K. Liman i J. Nalepa. Słownik do Kazania, do głos i do tekstów modlitewnych oprac. I. Reślińska pod kierunkiem W. Kuraszkiewicza, S. Urbańczyka i S. Saskiego. Pozn.: Poznańskie Tow. Przyj. Nauk 1953, XXIV, 165 s. + podobizna rkpsu 49 tabl.

Nagroda Ministra Szkolnictwa Wyzszego w 1956.

47. *Polska Bibliografia Literacka* [bieżąca] za lata 1944/45-1959. Oprac. zespół Poznańskiej Pracownicy Bibliograficznej Instytutu Badań Literackich PAN pod kierunkiem ... [do 1963]. Wr.: Ossol. 1954-1961, Łódź: PWN 1962-1964. IBL PAN.

48. J. Słowacki: Do autora trzech Psalmów. Podobizna autografu Biblioteki Zakładu im. Ossoliń-

skich oraz pierwodruku z r. 1848. Wskazówka bibliogr. ... Wstęp: J. Kleiner. [Cz.] A-C. Wwa: PWN 1954, 12 + 42 + 22 s. *Teksty do Ćwiczeń Edytorskich*, 1.

[Cz.] A-C wyd. w osobnych zeszytach we wspólnej obwolicie

49. A. Mickiewicz: Wielka Improwizacja z trzeciej części „Dziadów”. Podobizna autografu Biblioteki Kórnickiej oraz pierwodruku z r. 1832 i wydania drugiego z r. 1833. Wstęp: S. Pigoń. Reprodukcyjne pierwodr. oraz wyd. 2 przegot. do druku ... [Cz.] A-C. Wwa: PWN 1955, 10 + 32 + 41 s. *Teksty do Ćwiczeń Edytorskich*, 2.

[Cz.] A-C wyd. w osobnych zeszytach we wspólnej obwolicie.

50. A. Mickiewicz: Grażyna. Podobizna autografu oraz wydań: wileńskiego z r. 1823, petersburskiego z r. 1829 i [fragmentu] paryskiego z r. 1838. Wstęp oprac. K. Górski. Podobizny autografu przegot. do druku ... [Cz.] A-E. Wwa: PWN 1956, 26 + 36 + 84 + 77 + 46 s. *Teksty do Ćwiczeń Edytorskich*, 3.

[Cz.] A-E wyd. w osobnych zeszytach we wspólnej obwolicie

51. Średniowieczna proza polska. Zebrał i oprac. ... Wyd. 2 zmien. Wr.: Ossol. 1959, CLXXVII, 368 s. *BN I*, 68.

Wyd. 1 pt. Polska proza średniowieczna. Oprac. A. Brückner. Kr. 1923.

52. Polskie wierszowane legendy średniowieczne. Wyd. i oprac.: ... i W. Kuraszkiewicz ze współudziałem A. Sławskiej. Red. nauk.: J. Woronczak. Wr.: Ossol. 1962, 339 s., [16] k, ilustr. + wkładka fototypiczna 29 s. IBL PAN.

53. Czeska bibliografia Adama Mickiewicza 1826-1960. Česká bibliografie Adama Mickiewicze 1826-1960. Z zespołem pracowników Slov. ústavu ČSAV oprac.: J. Bečka, M. O. Kremlová. Red. nauk. li wstęp] ... Red.: J. Dutkowski, A. Sieczkowski. Wr.: Ossol. 1965, LVII, 222 s. Kom. Słowianoznawstwa PAN. Ustav jazyků o literatur (Slovanský ústav) ČSAV.

Tu wstęp S.V.-W.: Czeskie przekłady dzieł Adama Mickiewicza, s. V-XLIII.

54. Głosy i drobne teksty polskie do 1550 roku. Z inkunabułów Kalisza, Kazimierza Biskupiego, Koła, Sieradza i Warty. Zebrał i wyd. J. Wojtkowski. Objąsñ. językowe: W. Kuraszkiewicz. Red. ... Pozn.: PWN 1965, 126 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank 1951, 1963 — SWPP 1 — PP (J. Czachowska). — RI 1963 (P. Grzegorzczak), przedr. w: P. Grzegorzczak: Twórcy i badacze kultury zmarli w latach 1956-1967. Cz. 2. Wwa 1986. — SPKP (J. Formanowicz). — WSB (I. Kwilecka). — LP XX w. (K. Tokarz.) — UP — A. Spalenta: S.V.-W. W: Słownik bibliotekarzy wielkopolskich 1918-2000. Pozn. [2001]. — J. Dutkowski: Materiały do bibliografii publikacji naukowych S.V.-W. *Slav. Occid.*, Pozn. 1963. — B. Swiderski: Bibliografia prac drukowa-



nych S.V.-W. za l. 1907-1962. W tegoż: S.V.-W. 1886-1963. *Rocz. Bibl.* 1963 z. 1/2.

S. Lam. *Książka* 1922 nr 8/12 [rec.: Z zagadnień bibliotekarskich. 1. Projekt ustawy o egzemplarzu obowiązkowym]. — [Średniowieczna poezja polska świecka. Oprac. ...] A. Brückner. *Prz. Warsz.* 1924 nr 32; S. Lempicki. *Kwart. Hist.* 1924 z. 4. — J. Muszkowski. *Kwart. Hist.* 1924 [rec.: Bibliografia, jej istota, przedmiot i początki]. — [Wybór tekstów staropolskich. Oprac. ...] Z. Ciecchanowska. *Prz. Powsz.* 1931 t. 192; J. Krzyżanowski. *Ruch Lit.* 1931 nr 8; W. Taszycki. *Pam. Lit.* 1931 z. 1. — [Sprawa chędogo o Mece Pana Chrystusowej i Ewangelia Nikodema. Wyd. ...] A. Brückner. *Pam. Lit.* 1933 z. 3/4; J. Krzyżanowski. *Ruch Lit.* 1933 nr 7. — [Staropolska legenda o św. Aleksym na porównawczym tle literatur słowiańskich.] A. Brückner. *Pam. Lit.* 1938; T. Lehr-Splawiński. *Nouva Książ.* 1938 z. 3. — J. Woronczak. *Zesz. Wroc.* 1949 nr 3/4 [rec. oprac.: Średniowieczna poezja polska świecka. Wyd. 2 uzup.]. — J. Woronczak. *Zabytki średniowieczne. Zesz. Wroc.* 1951 nr 1 [rec. oprac.: Wybór tekstów staropolskich. Wyd. 2]. — J. Krzyżanowski. *Pam. Lit.* 1952 z. 1/2 [rec. oprac.: Średniowieczna poezja polska świecka. Wyd. 2]. — Z. Goliński. *Pam. Lit.* 1958 z. 2 [rec. serii: *Teksty do Cwiczeń Edytorskich*, 1, 2, 3]. — J. Bečka. *Práce prof. S.V.-W. na polské literární bibliografii. Československá Bibliografie*, Praga 1961 z. 2. — A. Broniarski: Le professeur S.V.-W. *Études Slaves et Est Européennes*, Montréal 1961 z. 1/2. — P. Grzegorzczyk: Teatrallia w „Polskiej Bibliografii Literackiej”. *Pam. Tear.* 1961 nr 4. — S.T. Grabowski: Sp. S.V.W. Jego działalność naukowa i bibliograficzna. *Slav. Occid.*, Poznań 1963 t. 23. — W. Kuraszkiewicz: Sp. prof. dr S.V.-W. *Jez. Pol.* 1963 nr 1/2. — I. Kwilecka. *Sprawy PTPN* 1963 nr 1. — B. Świdewski. S.V.-W. 1886-1963. *Rocz. Bibl.* 1963 z. 1/2. — K. Tokarzówna. S.V.-W. *Pam. Lit.* 1963 z. 4. — T. Wróblewski: Prof. dr S.V.-W. *Prz. Zach.* 1963 nr 2. — M. Ambros. S.V.-W. jako bibliograf. *Prz. Bibl.* 1964 z. 1/2. — J. Magnuszewski. S.V.-W. *Pam. Słow.* 1964 t. 14. — J. Ryteł: Z wydawnictw staropolskich. *Prz. Hum.* 1964 nr 2 [m.in. rec. oprac.: Polskie wierszowane legendy średniowieczne]. — E. Słodkowska. *Pam. Lit.* 1964 z. 2 [rec. red.: *Polska Bibliografia Literacka* za 1956; 1957]. — K. Świerczowski: Legendy wierszowane z polskiego średniowiecza. *Ruch Lit.* 1966 nr 4 [rec. oprac.: Polskie wierszowane legendy średniowieczne]. — J. Korpała: Dzieje bibliografii w Polsce. Wwa 1969, passim. — K. Remerowa: Teoria i praktyka bibliografii — S.V.-W. W: Twórcy nowoczesnego bibliotekarstwa polskiego. Wr. 1974. — J. Czachowska: Rozwój bibliografii literackiej w Polsce. Wr. 1979, passim. — S. Kubów. S.V.-W. W tegoż: Sylwetki polskich bibliologów. Wr. 1983. — *Rocz. Bibl.* 1984 z. 1/2 [tu art. poświęcone S.V.]: J. Baumgart: Działalność prof. S.V.-W. w zakresie bibliografii, M. Błachowiak: Działalność pedagogiczna i edytorska prof. S.V.-W., A. Marciniak: Materiały profesora S.V.-W. w Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu; K. Migoń: S.V.-W. koncepcja bibliologii; Z. Szukutnik: S.V.-W. jako bibliotekarz; K. Tokarzówna, T. Tyszkiewicz, E. Ziomkowska: „Polska Bibliografia Literacka”. Prehistoria — historia — terażniejszość. — A. Puciatowa: Wspomnienie o dyrektorze Biblioteki Narodowej S.V. *Rocz. Bibl. Nar.* t. 21/22: 1985/1986 (wyd. 1986). — H. Pańczyk: S.V.-W. jako slawista. *Stud. Rossica Pozn.* 1988 nr 19.

B.T.

Współpracował w tym okresie z prasą angielską i francuską, m.in. z *Manchester Guardian* i *La Petite Gironde* (Bordeaux). Wybuch II wojny światowej zastał go we Francji. Wstąpił do 2. Dywizji Strzelców Pieszych Wojska Polskiego. Po kapitulacji Francji został internowany i przebywał w obozach jenieckich w Szwajcarii, skąd po kilku miesiącach uciekł i przyłączył się do francuskiej partyzantki Forces Françaises de l'Interieures (FFI), w której szeregach walczył do wyzwolenia Paryża. Od grudnia 1944 do września 1948 był korespondentem francuskiej armii okupacyjnej w Niemczech, współpracował też z prasą polską wychodzącą w Paryżu, m.in. z *Głosem Kobiet* (1944-45). We wrześniu 1948 powrócił do Polski i zawarł związek małżeński z Janiną Kostecką, redaktorką. W 1947-52 pracował w redakcji *Trybuny Wolności*, na której łamach publikował reportaże z Polski, Francji, Anglii, krajów skandynawskich, Chin oraz w 1951, jako korespondent radia i prasy polskiej, z Korei i Wietnamu; tu także w 1955 drukował m.in. cykl reportaży pt. „Co nowego na Zachodzie?”. Należał do PZPR i SDP. W 1952 pełnił funkcję redaktora naczelnego Wytworni Filmów Dokumentalnych w Warszawie. Od grudnia 1952 pracował jako redaktor w Polskim Radiu. Był autorem, a od 1965 także reżyserem wielu słuchowisk i adaptacji radiowych. Za twórczość radiową wielokrotnie otrzymywał nagrody, m.in. Komitetu do Spraw Radia i Telewizji (1961, 1965, 1966). Współpracował także z Telewizją Polską jako autor scenariuszy filmów publicystycznych. W 1957 wchodził w skład jury konkursu radiowego Prix Italia we Włoszech. W 1962-63 przebywał w Wietnamie jako członek Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w Sajgonie. Od 1973 należał do ZLP. W 1974 otrzymał Złoty Mikrofon przyznany przez redakcję tygodnika *Radio i Telewizja* za zasługi w rozwoju polskiego radia i wybitne osiągnięcia twórcze w tej dziedzinie, a w 1989 Nagrodę Państwową I stopnia. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1950), Krzyżem Oficerskim (1954) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1989). Zmarł 5 sierpnia 1989 w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Józef Pehm-Mindszenty, szpieg w kardynalskiej purpurze. [Publicystyka; współaut.:] K. Małcużyński. Wwa: KiW 1949, 121 s.

2. Trasa W-Z. [Album]. Tekst: ..., K. Małcużyński. Wwa: Czyt. 1949, 30 s.

Przekł. czes.: Trat W-Z. Warszawa 1950.

3. Wall Street napada na Koreę. [Publicystyka]. Wwa: KiW 1950, 38 s.

4. Ktoregoś dnia w Nowej Hucie. [Reportaż]. Wwa: Czyt. 1953, 103 s.

## WIERNIK Bronisław 1909-1989

Prozaiak, autor reportaży i słuchowisk radiowych.

Urodzony 4 listopada 1909 w Warszawie; syn Antoniego Wiernika, lekarza, i Brytyjki, Marii Webster, absolwentki szkoły pielęgnarskiej. Uczęszczał do Gimnazjum Magnusa Kryńskiego w Warszawie; tu zdał maturę. Następnie studiował filologię romańską na Sorbonie w Paryżu. W 1931 ukończył studia i rozpoczął pracę dziennikarską.

<http://rcin.org.pl>



5. Wschód jest czerwony, słońce wschodzi... [Reportaż]. Wwa: MON 1953, 290 s.

Dot. Korei, Wietnamu i Chin.

6. Białostocki żubr obudził się. [Reportaż]. Wwa: Czyt. 1954, 84 s.

Dot. poprawy warunków życia chłopów z Białostocczyzny w Polsce Ludowej.

7. Na pirackiej wyspie. Wspomnienia marynarzy ze statku „Praca”. Zebrał i spisał ... Wwa: Czyt. 1954, 163 s.

8. Podróż na Trzecią Płaszczynę. [Reportaż]. Wwa: Czyt. 1954, 302 s.

Dot. budowy huty im. B. Bieruta w Częstochowie.

9. Nietutejszy. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1960, 308 s. Adapt. teatr. pt. A oni tylko słuchali: Adapt.: J. Czerniawski. Wyst. Olsztyn-Elbląg, T. Dram. im. S. Jaracza, Scena „Maringines” 1967.

10. Reszta nie jest milczeniem. [O D. Rubinowicz; współaut.:] J. Janicki. Wwa: Czyt. 1960, 74 s.

Relacje mieszkańców Krajna, Bodzentyna i okolic. Przekł. węgier.: Nem Hallgátással folytatódik. [Przeł.] E. Sebök. W: D. Rubinowicz: Naplőja. [Pamiętnik]. Budapest 1961 s. 90-160.

11. Ich pierwsza miłość. Przygody jednego powrotu. Pierwodr. pt. Przygody jednego powrotu. Świat 1961 nr 8-20. Wyd. osob. Wwa: Czyt. 1961, 263 s.

Powieść reportażowa związana z budową huty im. B. Bieruta w Częstochowie.

12. Anne-Marie i inni. [Opowiadania]. Wwa: KiW 1962, 233 s.

Zawartość: Gerhard; Ursula; Nieznajomy; Robert; Martha; Christian; Książka telefoniczna; Ebba; Notatki Henni; Bernard; Uwe i nauczyciel; Notatki Henni; Monika w Ośrodku; Hendrick i Jan; Matka Angeliki; Retusze Ebby; Heinz; Henni to interesuje; Joachim; Dzieci w NRD uczą się historii; Notatki Henni; Anne-Marie; Pożegnanie z Ebba.

13. Niektóre przygody Elzy R. [Powieść]. Wwa: KiW 1962, 418 s.

Przekł. węgier.: Elza kalandos élete. [Przeł.] E. Sebök. Budapest 1964.

14. Spotkanie w dżungli. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1963, 234 s.

15. Rok Tygrysa. O Wietnamie... i nie tylko o Wietnamie. [Reportaż]. Wwa: KiW 1964 [właśc. 1963], 253 s.

16. Nocny rajd. [Powieść]. Wwa: Iskry 1965, 166 s.

17. Kto zabił Szańca? [Powieść; współaut.:] M. Bejkało. Wwa: Czyt. 1966, 222 s.

18. Cień kapitana Daileya. Korespondent sąjgoński zmienia zdanie. [Powieść reportażowa]. Wwa: KiW 1967, 385 s.

19. Fuga. [Powieść]. Wwa: Pax 1981, 219 s.

Nagroda w konkursie lit. Pax w 1979

Słuchowiska radiowe, m.in.: Sen. Radio 1956. — Dziś na kolację pierożki. [Współaut.:] J. Nowicki. Radio 1957. — Wieczór w Zinzibarze. [Współaut.:] A. Szczypiorski. Radio 1959. — Chopin. Radio 1960 [nagroda Pol. Radia]. — Marian. [Współaut.:] A. Szczypiorski. Radio 1960. Druk *Dialog* 1960 nr 3 s. 5-9 [I nagroda w konkursie na słuchowisko współcz. w eliminacji krajowej do międzynarodowego konkursu Organisation Internationale de la Radio w 1960]. — Latarnik [Słuchowisko muz.; współaut.:] Z. Kopalko. Muz.: S. Pruszyński. Radio 1966. — Dzieci się bawią. [Współaut.:] W. Toczyńska. Radio 1967. Druk *Teatr Pol. Radia* 1968 nr 4 s. 51-66. — Epizod z życia artysty, Radio 1969. — Kwartet C-dur Józefa Haydna. Radio 1970. — Ostatnia zbrodnia profesora Wernera. [Współaut.:] J. Białasik. Radio 1970. Druk *Teatr Pol. Radia* 1970 nr 1 s. 73-87. — Halo, tu Ramsay. Cz. I-XI. Radio 1971. — Homo Führer. Słuchowisko dokumentalne. Cz. I-XIV. Radio 1971. — Bożydarek, czyli sens życia. Radio 1972. — Nieznajomy zamówił Requiem. Cz. I-16. Radio 1972. — Wyrastają z żywymi oczami. Cz. 1-5. Radio 1973. — Inżynier Pokas nie dotrzymał słowa. Radio 1974. — O człowieku, który nie chciał odkryć Ameryki. Cz. 1-10. Radio 1974. — Przeżył swą śmierć dwa razy. Radio 1980. — Znamy nam dobrze to imię. Radio 1980.

Nadto wspólnie z A. Szczypiorskim niezrealizowany scenariusz filmowy: Zbrodnia w hotelu Miraż. Masz. 67 s. w Bibl. Filmoteki Nar. w Wwie.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Inf. córki A. Wiernik 2002. — Wywiad: Kolumb i mikrofon. Rozm. D. Walczak. *Radio i Telew.* 1974 nr 7.

K. Koźniowski. *Twórczość* 1954 nr 6 [rec.: Podróż na Trzecią Płaszczynę]. — A. Ostrowski. Sprawy bolesne. *Radio i Świat* 1956 nr 51 [rec. słuchowiska: Sen]. — Z. Krzyżanowska. Świat w schodowej klatce. *Radio i Świat* 1957 nr 30 [rec. słuchowiska: Dziś na kolację pierożki]. — [Nietutejszy:] H. Berza: Powieść z leżką. *Twórczość* 1960 nr 10; M. Głowiński. Monolog zbyt obszerny. *Nowe Książ.* 1960 nr 16; T. Lisicka. Temat obsesyjny. *Życie Lit.* 1960 nr 41; J. Maciejewski. „Nietutejsi” i autochtoni. *Nova Kult.* 1960 nr 41. — [Reszta nie jest milczeniem:] A. Mencwel: Śladem Dawidka. *Nova Kult.* 1960 nr 42; S. Wygodzki. *Nowe Książ.* 1960 nr 13 [m.in. dot. B.W.]. — [Ich pierwsza miłość:] A. Kijowski: Polowanie wiosenne. *Prz. Kult.* 1962 nr 16, polem. T. Świeżawska. *Prasa Pol.* 1962 nr 6; Z. Macużanka: Przygoda ludzi dorosłych. *Nowe Książ.* 1962 nr 6. — Z. Macużanka: Romans komunistki. *Nowe Książ.* 1962 nr 10 [rec.: Niektóre przygody Elzy R.]. — K. Kuliczowska: Improwizacja wietnamska. *Nova Kult.* 1963 nr 24 [rec.: Spotkanie w dżungli]. — J. Widelec: Powielane prawdy. *Odra* 1963 nr 3 [rec.: Anne-Marie i inni]. — Z. Żabicki. W poszukiwaniu formuły: W tegoż: Tradycja, styl, obyczaj. Wwa 1963. — M. Wiśniewska: Wielka przygoda. *Nowe Książ.* 1965 nr 23 [rec.: Nocny rajd]. — [Kto zabił Szańca?] B. Kogut. Temat - „Ziemia Zachodnia”. *Życie Lit.* 1966 nr 51; T. Zimecki. „Dobre reporterskie obciążenia”. *Nowe Książ.* 1966 nr 13. — Z. Sołuba: Nie dopisane rozdziały. *Nowe Książ.* 1968 nr 2 [rec.: Cień kapitana Daileya]. — [Fuga:] Z. Dolecki: „Fuga”, czyli suma życia. *St. Pousz.* 1981 nr 138; Z. Irzyk: Odys ery odrzutów. *Kierunki* 1981 nr 24; A. Nowakowski: Dcieczka w stronę skazanych zbrodni. *Nowe Książ.* 1981 nr 13; W. Witter: Fuga znaczy ucieczka. *Tyż. Kult.* 1981 nr 40.

## WIERZBICKI Piotr

ur. 1935

Pseud.: Jan Osa; P.W.; P.W.  
Felietonista, prozaik, publicysta.

Urodzony 5 listopada 1935 w Warszawie; syn Jeremiego Wierzbickiego, profesora nauk ekonomicznych, i Teodory z domu Gundelach, pianistki, nauczycielki muzyki; wnuk Andrzeja Wierzbickiego, polityka i działacza gospodarczego. W czasie okupacji niemieckiej przebywał w majątku rodzinnym w Domanowicach niedaleko Olkusza, a po zakończeniu II wojny światowej mieszkał krótko w Krakowie i Łodzi. W 1946 przeprowadził się do Warszawy, gdzie od 1949 uczęszczał do Gimnazjum im. T. Reytana. W 1952 został członkiem ZMP. W 1953 zdał maturę i podjął studia z zakresu filologii polskiej na Uniwersytecie Warszawskim; w 1957 uzyskał tytuł magistra. Debiutował w tymże roku artykułem pt. „Pisarze i poeci. (A. Camus, S. Beckett, M. Jastrun)”, ogłoszonym na łamach dwutygodnika *Współczesność* (nr 10). W 1957-67 pracował jako polonista w warszawskiej szkole podstawowej; był autorem podręczników i materiałów dydaktycznych do nauki języka polskiego. W 1961 ożenił się z Anną Smoleńską, językoznawcą (rozwód w 1967). Od 1967 należał do zespołu redakcyjnego studenckiego tygodnika *Ita*, a następnie w 1972 przeszedł do redakcji tygodnika *Literatura* (tu m.in. stały felieton; podp. też P.W.). W 1971 został członkiem SDP (do 1989). W 1975 ożenił się z Małgorzatą Stolarską, biologiem (rozwód w 1993). Brał udział w działalności opozycji demokratycznej; w 1977, po podpisaniu listu w obronie uwięzionych działaczy Komitetu Obrony Robotników, został usunięty z redakcji *Literatury*. W tymże roku nawiązał współpracę z *Tygodnikiem Powszechnym*, na którego łamach kontynuował twórczość felietonową (m.in. podp. P.W.). Równocześnie zaczął publikować w pismach i wydawnictwach ukazujących się poza cenzurą, m.in. w *Zapisie* (1977-80; tu m.in. fragm. powieści „Cyrk” oraz felietony satyryczne z 1972-77 odrzucone wcześniej przez redakcję *Literatury*), w *Biuletynie Informacyjnym KSS KOR* (1979-80; m.in. cykl utworów satyrycznych pt. „Listy do Najlepszych”) oraz w *Głosie* (1979-86; artykuły i humoreski; m.in. podp. Jan Osa). W 1978 został członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1982 otrzymał nagrodę Fundacji POLCUL (Australia) za rok 1981. Współpracował nadal z *Tygodnikiem Powszechnym* (do 1989), a następnie wszedł w skład redakcji *Tygodnika Solidarność* (1989-91; tu m.in.

stały felieton). W 1990 został członkiem SPP. W tymże roku otrzymał nagrodę SDP im. A. Słonimskiego za tekst roku (artykuł pt. „Familia, Świta, Dwór”, ogłoszony w *Tygodniku Solidarność* 1989 nr 23) oraz Nagrodę Kisiela. Był współtwórcą i redaktorem naczelnym dziennika *Nowy Świat* (1991-92), a następnie w 1993 założył tygodnik *Gazeta Polska* i objął jego prowadzenie. W latach dziewięćdziesiątych ogłosił książki poświęcone muzyce klasycznej. Mieszka w Warszawie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Entuzjasta w szkole. Wwa: Czyt. 1977, 188 s. Literacki portret szkoły.

2. Cyrk. [Powieść]. [Wwa:] NOWA\* 1979, 152 s.

3. Traktat o gnidach. [Utwór satyryczny]. *Zapis\** 1979 nr 9 s. 106-126. Przedr. zob. poz. 4, 13, 15.

4. Gnidzi Parnas. [Eseje, utwory satyryczne]. Wwa: NOWA\* 1980 [właśc. 1979], 47 s. Wyd. nast.: [Łódź:] Bibl. Centrum Kult.-Inf.\* [1981]; Do druku przygot. E. Bednarska. Wwa: UW, Studencka Ofic. Wydawn. SOWA\* 1981; pt. Gnidzi Parnas; Traktat o gnidach; Spór z niańkami; Mój Mickiewicz. [B.m.w. 1981?].

Zawartość: Traktat o gnidach [poz. 3]; Spór z niańkami [odpowiedź na art. polemiczny A. Michnika pt. Gnidy i anioły]; Mój Mickiewicz. — Zakończenie. — W wyd. łódzkim z 1981 pominięto: Mój Mickiewicz, dodano: Wkład gnid do etyki; Płyn i wydzieliny gnid; Mała terażniejszość, czyli Jak sobie gnidy wyobrażają wyjście z kryzysu? (Humoreska); Miodowy miesiąc gnid.

Nagroda mecenasu S. Szczuki za r. 1980.

5. Białe, czerwone i złote. [Szkice, humoreski, utwory satyryczne]. Wwa: Głos\* 1980 [właśc. 1981], 30 s. Wyd. nast.: Gdańsk: BPA\* 1981 [przedr.]; Wwa: [UW], Studencka Ofic. Wydawn. SOWA\* 1981, 35 s.

Zawiera cykl: Gnidy; Listy do najlepszych; Salon. — W wyd. warsz. z 1981 nadto wywiad z P.W. Rozm. E. Bednarska i M. Jabłońska.

6. Pułapka na ludzi. [Wybór felietonów]. Powst. w 1981. Wyd. [Wwa:] Mysł\* [1985], 185 s.

Wybór tekstów druk. w *Literaturze* (1972-1977), *Tyg. Powsz.* (1978-1981) i *Zapisie\** (1977-1980) oraz felietony odrzucone przez cenzurę.

Cykle: Pułapka na ludzi; Bania z humanizmem; Domy na kółkach; Rozmowy z kotkiem; Domek Baby Jagi; Kropka nad „i”. Co się stało z odwagą; Skorupa; Wielki temat.

7. Wybór studiów gnidologicznych. [Eseje, utwory satyryczne]. Kr.: [Krak. Ofic. Studencka] KOS\* 1981, 37 s. Wyd. nast.: [B.m.] Niezał. Ofic. Wydawn. „Odnowa”\* [1981]; [B.m.]: -ROS- NOW-czerwiec 76\* [b.r.].

Zawiera utwory z poz. 4 w wyd. łódzkim z 1981, z pominięciem szkiców: Spór z niańkami; Mój Mickiewicz.

8. Z nadzieją albo i bez. [Wybór felietonów]. Wwa: Głos\* 1983, 20 s.

Wybór tekstów drukowanych w *Tyg. Powsz.* w 1982-1983 oraz felietony skonfiskowane przez cenzurę.

9. Lokaj (i inne felietony). Londyn: Puls 1985, 121 s.

10. Myśli staroświeckiego Polaka. [Esej]. Wwa: Głos\* 1985, 94 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Londyn: Puls 1985; Gdańsk: Bibl. „Polityki Pol.”\* 1986; [Wwa: b.w.\* 1986]; Wwa: BiS\* 1986; Wwa: [Kluby Myśli Robotniczej] KMR BAZA\* 1986; Wwa: Periculum W&W\* 1986; wyd. 2 [Wr.:] Wektory\* 1986; wyd. rozszerz. pt. Myśli staroświeckiego Polaka. (Wersja druga). Wwa: Głos\* 1987, 184 s.

Nagroda Ruchu Polit. „Wyzwolenie” za publicystykę polit. w l. 1984/1985, przyznana w 1986.

11. Struktura kłamstwa. Wwa: Głos\* 1986, 165 s. Wyd. nast.: Londyn: Aneks 1987; Wr.: Ofic. Niepokornych\* 1989.

Studium o mechanizmach dezinformacji i propagandy w Polsce po 1945 r.

Zawartość: Kłamstwa ze sfery poglądów; Kłamstwa ze sfery informacji; Kreowanie rzeczywistości; Podsumowanie całości; Problemy dodatkowe.

Nagroda kult. „Solidarności” za r. 1986, nagroda im. S. Konarskiego w 1986.

Przekł. rum: Structura minciunii. [Przeł.] C. Geambaşu. [Przedm.:] B. Ficeac. Bucureşti 1996.

12. Szary człowiek. [Miniatury felietonowe]. Wwa: Pokolenie\* 1986, 43 s. Wyd. nast.: Chicago: Polonia 1987; Kr.: Plajta 1991; Wwa: Bellona 1991.

13. Traktat o gnidach. [Eseje, utwory satyryczne]. Chicago: Polonia 1986, 91 s. Wyd. nast. Wr.: Ofic. Niepokornych\* 1987.

Zawartość: Traktat o gnidach [poz. 3], — z poz. 4: Spór z niankami; Dalsze studia gnidologiczne: Wkład gnid do etyki; Płyny i wydzielinny gnid; Miodowy miesiąc gnid, — nadto: Strach jako czynnik gnidotwórczy.

14. Bitwa o Wałęsę. [Publicystyka]. Wwa: Wydawn. *Tyg. Solid*. 1990, 63 s.

15. Rozkosznisie, czyli epos gnidologiczny w czterech księgach. Wwa: Głos 1991, 188 s.

Zawartość: Ks. I: Traktat o gnidach [poz. 3]; Ks. II: Strach jako czynnik gnidotwórczy [poz. 13]; Ks. III: Traktat o post-gnidach; Ks. IV: Głód rozkoszy, jako czynnik post-gnidotwórczy. — Zakończenie, czyli korowód panów. — Dodatek (Trzy dawniejsze studia o Warszawskim Salonie): Mój Mickiewicz [poz. 4]; Hamilton [J.Z. Słojewski]; Cowboy z Krakowskiego Przedmieścia [L. Tyrmand].

16. Życie z muzyką. [Eseje]. Wwa: PIW 1993, 298 s.

Zawartość: Życie długie w sam raz; Tragizm u Schuberta; Wywyższenie Haydna; Tragizm u Bacha; Dlaczego Bacha nie należy słuchać przy jedzeniu; Mikrokosmos Scarlattiiego; Originalność Chopina; Po czym rozpoznaję Chopina; Chopin jako koniunkturalista; Przeklęty folklor; Dlaczego Chopin nie stworzył genialnych pieśni; Sonata wionoczelowa; Magik [dot. F. Chopina]; Etiuda na lewą rękę; Józef Hofmann jako interpretator Chopina; Dwie muzyki; Taśma; Muzykalny Pan Bóg; Cafe drzewo muzyki. — Dodatek: Stenogram z muzycznych narodzin, czyli Wiejski mężczyzna wkracza w świat paniusi miejskiej.

17. Upiorki. [Szkie]. Wwa: Niezał. Wydawn. Pol. 1995, 108 s.

Zawartość: Pieska niepodległość; Geniusze propagandy; Różowa magia; Strachy w salonie; Intelktualny bacik; Porządki w ogródku; O Żydach; Płeć Baby Jagi; Wzloty liberalne; Wzloty personalne; Drzemka; Wzloty nacjonalne. — Zakończenie, czyli zagładanie w przyszłość.

18. Podręcznik Europejczyka. Z Ciemnogrodu do Paryża. [Satyra]. Pozn.: Zysk i S-ka [1996], 271 s.

19. Chopin – portret muzyczny. Wwa: KAW 1999, 155 s.

20. Traktat o gnidach i cd. Pozn.: Zysk i S-ka 2000, 226 s.

21. Mikrokosmos. [Felietony]. Wwa: Alfa 2002, 322 s.

Wybór tekstów druk. w *Literaturze* (1972-1977), *Tyg. Powsz.* (1977-1989), *Tyg. Solid* (1989-1991), *Gaz. Pol.* (1993-2001) i *Zapisek* (1977-1980); wybór z poz. 12 oraz teksty niepublikowane.

Nadto podręczniki i materiały pomocnicze do nauki języka polskiego.

1. Wskazówki metodyczne do nauczania języka polskiego. Kl. 6. [Współaut.:] J. Dembowska, Z. Saloni. Wwa: PZWS 1964, 99 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1965, wyd. 3 1969.

2. Świat i my. Podręcznik do języka polskiego dla kl. 6. [Współaut.:] J. Dembowska, Z. Saloni. Wwa: PZWS 1964, 399 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1965, wyd. 3 1965, wyd. 4 1966, wyd. 5 1967, wyd. 6 1968, wyd. 7 1970, wyd. 8 1971, wyd. 9 1972, wyd. 10 1973.

3. Praktyczna stylistyka. [Współaut.:] A. Wierzbicka. Wwa: Wiedza Powsz. 1968, 243 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1969, wyd. 3 1970.

4. Nasz język, nasz świat. Podręcznik do nauki języka polskiego dla kl. 6. [Współaut.:] J. Dembowska, Z. Saloni. Wwa: WSiP 1976, 438 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1977, wyd. 3 1977, wyd. 4 1978, wyd. 5 1979, wyd. 6 1981, wyd. 7 1982.

5. Ćwiczenia stylistyczne. Książka pomocnicza dla uczniów starszych klas szkoły podstawowej. Wwa: WSiP 1977, 166 s. Wyd. 2 tamże 1978.

#### Przekład

1. Polen: Land und Leute. (Kurze Darstellung). [Informator; praca zbiorowa]. Przeł.: I. Wierzbicka i ... [Wwa:] Interpress [1987], 192 s.

#### Praca edytorska

1. A. Wierzbicki: Żywy Lewiatan. Wspomnienia. Wstęp i oprac. ... Wwa: KAW 2001, 357 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2003. — P. Wierzbicki: O sobie samym. *Tyg. Powsz.* 1978 nr 15 [dot.: Entuzjasta w szkole]. — Wywiady: Czy władza jest lewicą. Ze „staroświeckim Polakiem”, czyli P.W. rozmawia

E. Berberysz. *Vaca!* 1985 nr 35; toż *Replika!* [1986] nr 50, *Spectator* 1986 nr 12. — Rozmowa z P.W. Rozm. [J. Przystawał] A. Laszcz. *Obecność* 1986 nr 14.

Niezależna Encyklopedia Powszechna A-Z. [T.] 2. Wwa\* 1988. — A. Machcewicz. P.W. W. Opozycja w PRL. T. 1. Wwa 2000.

[Entuzjasta w szkole:] G. Nawrocki: Entuzjasta w redakcji. *Kontrasty* 1977 nr 11; W. Grochola. *Polityka* 1978 nr 22; K. Mętrak: Bodajbys dzieci uczył... *Kulisy* 1978 nr 1. — [Traktat o gnidach:] A. Michnik: Gnidy i anioly. *Zapis\** 1979 nr 9 [polem.], przedr. w tegoż: Szkice. Kr.\* 1981, Dwa szkice. [Pozn.\* 1983], Ułoga, praca organiczna, myśl zaprzeczna. Wwa\* 1983; L. Szaruga: Traktat o P.W. W tegoż: Własnymi słowami. Wwa\* 1979. — [Cyrk:] S. Barańczak: Niezła satyra, kiepska przypowieść. *Zapis\** 1980 nr 15; Nadir: Cyrk. *Wiadomości*, Londyn 1980 nr 26. — [Myśli staroświeckiego Polaka:] L. Głokoszowa: Realizm czy utopia? *Puls*, Londyn 1985 nr 27; J. Dereń: Myśli znerwicowanego Polaka. *Vaca!* 1985 nr 34; [A. Jarecki] J. Krajowiec: Daj prawicę, mocimpanie! *Kult. Niezależna\** 1985 nr 11/12; S. Kisielewski: Obrazoburca przy pracy. *Puls*, Londyn 1985 nr 27, polem.; P. Wierzbicki: Książka o „Lewiatanie”. *Tyg. Powsz.* 1986 nr 24; P. Krasucki: Winni pilnie poszukiwani. *Głos\** 1985 nr 2; W. Leitgeber. *Mysl Pol.*, Londyn 1985 nr 20/21-22/23; J.J. Lipski: Myśli skołowanego Polaka. *Puls*, Londyn 1985 nr 27, przedr. *Kult. Niezależna\** 1985 nr 15, *Poglądy\** 1986 nr 8, polem.; J. Broda: Przeciw ciosom w podbrzusze. *Obecność* 1986 nr 15, [A. Chajewski] Czytacz: Pomyłka? *Niepodległość* 1986 nr 59 a, [J. Przystawał] A. Laszcz: Czas krytyki czy liczenia zasług? *Obecność* 1986 nr 13, W. Kaspien: O sztuce polemizowania J.J. Lipskiego słów kilka. *Nurt* [1987] nr 3; [W. Skalmowski] M. Bronski: Pochwała staroświeckości. *Puls*, Londyn 1985 nr 27; [J. Targalski] J. Darski: Wasy już mamy — na Piłsudskiego czekamy. *Libertas*, Paryż 1985 nr 4; M. Zawieja: W imię podziatów. *Kontakt*, Paryż 1985 nr 10; [W. Arkuszeński] T. Taski: Inteligent przeciw inteligentom. *Dwadzieścia Jeden\** 1986 nr 2; [W. Gadomski] J. Nowicki: Felietonista politykiem. *Niepodległość* 1986 nr 49; W. Odojewski: „Myśli staroświeckiego Polaka” — P.W. *Archipelag*, Berlin Zach. 1986 nr 1/2; [B. Skaradzinski] K. Podlaski: O naszym narodzie i o naszej sytuacji. *Puls*, Londyn 1986 nr 29; L. Szaruga: Kochana prawica. *Kultura*, Paryż 1986 nr 3; [R. Zimand] R.Z.: Recenzja i preambuła. *Alm. Hum.\** 1986 nr 5, przedr. w tegoż: Czas normalizacji. Londyn 1989; [M. Fikl] J.L.: Wersja druga „Myśli staroświeckiego Polaka”. *Mysl Niezależna\** 1987 nr 26/27. — [M. Głowiński] J.M.T.: Struktura i stylistyka kłamstwa. *Alm. Hum.\** 1987 nr 7 [rec.: Struktura kłamstwa]. — [Myśli staroświeckiego Polaka:] [R. Legutko] J. Markus: Wierzbicki o Wierzbickim. *Alternatywy\** 1987 nr 2, przedr. w tegoż: Bez gniewu i uprzedzenia. [Kr.\* 1989], wyd. nast. Paryż 1989; J.L. Majewski: Myśli przerażonego Polaka, czyli rozważania o zbiorowej mądrości i zbiorowej głupocie. List otwarty do Pana Piotra Wierzbickiego. Wwa: Wydawn. Nar. „Chrobry” 1987, 149 s. [Zawiera także polem. z art. J.J. Lipskiego: Myśli skołowanego Polaka]. — A. Madej: Anatomia informacyjnego oszustwa. *Arka\** 1988 nr 24 [rec.: Struktura kłamstwa]. — R. Tekieli: Pierdzioch. *Brulion\** 1989 nr 9 [rec.: Szary człowiek]. — J. Walc: Ale twardo, ale jasno wśród narodu swego stać... W tegoż: Wybierane. Wwa 1989 [dot.: Myśli staroświeckiego Polaka]. — [Rozkosznie, czyli epos gnidologiczny w czterech księgach:] K. Masłoń: Nadobnie i kózkodan. *Rzeczpospolita* 1991 nr 177; P. Podziomek-Zakrzewski: Obrzydliwie podniecające delacje. *Lad* 1991 nr 32. — K. Lipka: Miłość z przymusu. *Nouwe Książ.* 1993 nr 9 [rec.: Życie z muzyką]. — A. Domosławski: Kręte drogi P.W. *Gaz. Wyborcza* 1998 nr 137. — D. Strączek: Chopin: summa i miniatura. *Znak* 2000 nr 4 [dot. m.in.: Chopin — portret muzyczny]. — [Traktat o gnidach i cd.] M. Król: Samotność intelektualisty. *Res Publica* Nowa 2001 nr 7; P. Spiewak: Między Michnikiem a Rydykiem. *Rzeczpospolita* 2001 nr 109. — [Mikrokosmos:] M. Baran: 140 perełek. Wszystko co dobre — ciesz się, ale dobry felietonista cieszyć najbardziej. *Przekrój* 2002 nr 26; E. Isakiewicz: Tańczący z szufladami. *Gaz. Pol.* 2002 nr 24; J. Marx: Strażnik cudzej cnoty. *Trybuna* 2002 nr 220.

## WIERZBOWSKA Janina 1917-2001

Właściwe imię i nazwisko: Maria Piwowarczyk.

Inny pseud. wspólnie z Andrzejem Piwowarczykiem: Andrzej Maria Nadel.

Prozaik, reportażystka.

Urodzona 21 stycznia 1917 w Warszawie; córka Adolfa Nadla, nauczyciela gimnazjum, i Rozalii z Pelców. Uczęszczała do Gimnazjum im. J. Korzeniowskiego w Brodach. Następnie podjęła studia prawnicze na Uniwersytecie Jagiellońskim; w 1938 uzyskała magisterium. Studiowała też w Wyższej Szkole Dziennikarskiej w Warszawie, której nie ukończyła. W 1939 odbyła podróż do Anglii. Zajął się tłumaczeniami z języka angielskiego, m.in. przełożyła powieść J.F. Coopera pt. „Ostatni Mohikanin” oraz R.L. Stevensona pt. „Wyspa skarbów” (wojna uniemożliwiła ich wydanie). Po wybuchu II wojny światowej udała się do Lwowa, gdzie spędziła następnie cały okres okupacji sowieckiej i okupacji niemieckiej. Zarabiała na życie podejmując się różnych prac. W 1944 powróciła do Warszawy i tu oraz w okolicach przebywała do końca wojny. Po wyzwoleniu została w 1945 korespondentem wojennym Agencji Prasowej „Polpress” w Lublinie, później pracowała w PAP-ie, skąd przeszła do nowo zorganizowanej Agencji Robotniczej. Debiutowała w 1946 artykułem o wystawie prasy podziemnej pt. „Po przeczytaniu podaj dalej”, opublikowanym na łamach czasopisma *Echo Krakowa* (nr 66), w którym następnie drukowała też wywiady. W 1946-47 ogłaszała reportaże w *Głosie Ludu*. W 1947-52 była reportażystką w Polskim Radiu, z którym współpracowała dorywczo także w latach następnych. Zawarła związek małżeński z Andrzejem Piwowarczykiem, prozaikiem. W latach pięćdziesiątych publikowała reportaże, a w sześćdziesiątych utwory proza (także wspólnie z mężem). W 1956 powtórnie odbyła podróż do Anglii. W 1962 została członkiem ZLP. Zmarła 6 stycznia 2001 w Warszawie.

### TWORCZOŚĆ

- [Trzydzieści siedem] 37 z kreskami. [Reportaże z dziedziny medycyny]. [Wwa:] Czyt. 1953, 210 s.
- Zielone godziny. [Reportaże]. Wwa: LSW 1954, 154 s.
- Bardzo dobre zajęcia. [Powieść]. Wwa: KiW 1960, 191 s.
- Zawiane ślady. [Opowiadania]. Wwa: KiW 1963, 251 s.  
Zawartość: Ula; Cygi; Zamek na Podrzeczcu.
- Jarmark znaczków. [Opowieści o znaczkach; współaut.:] A. Piwowarczyk. Wwa: NK 1966, 222 s.

B.T.



6. Gdzie są te skrzynie? [Powieść; współaut.: A. Piwowarczyk]. Wwa: NK 1968, 225 s.  
Podp. wspólnym pseud.: Andrzej Maria Nadel.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1975. — Wywiad: Rozmowy z pisarzami J.W. Rozm. K. Nepomucka. *Chłop. Droga* 1968 nr 50.  
SWPP 2 (A. Szulagan).

K. Koźniewski. Reportaże o Służbie Zdrowia. *Nowa Kult.* 1953 nr 34 (rec.: 37 z kreskami! — [Bardzo dobre zajęcia:] J. Preger: Książka nie tylko sensacyjna. *Nowa Kult.* 1960 nr 51/52; W. Sadkowski: Profesja inżyniera Brzosta. *Nowe Książ.* 1960 nr 22; A. Hamerliński: Okupacja inaczej widziana. *Wiatrak* 1963 nr 3. — [Zawiane ślady:] J. Katz: „Prawdziwy koniec wielkiej wojny.” *Życie Lit.* 1964 nr 10; J. Preger: O solidarność ludzką. *Nowe Książ.* 1964 nr 7.

B.M.

## WIERZYŃSKI Kazimierz

### 1894-1969

Pierwotne nazwisko (używane do 1913): Wirstlein.  
Pseud.: Jan Jarek; k.w.; (k.w.); K.W.; (K.W.); Kazimierz Wąsowicz; kw; Verax; — wspólnie z Julianem Tuwimem i Leopoldem Staffem: Julek, Kazio, Poldzio.  
Poeta, prozaik, eseista, krytyk teatralny.

Urodzony 27 sierpnia 1894 w Drohobyczu; syn Andrzeja Wirstleina, urzędnika kolejowego, i Felicji z Dunin-Wąsowiczów. Uczęszczał kolejno do Zakładu Naukowo-Wychowawczego oo. Jezuitów w Bąkowie pod Chyrowem (1904-06), do Gimnazjum w Drohobyczu (1906-07) i Państwowego Gimnazjum Męskiego w Stryju (1907-12). Należał w 1910-12 do konspiracyjnej organizacji polskiej młodzieży gimnazjalnej Przyszłość (Pet). Działal w szkolnym kole literackim, którego był w 1911 wiceprzewodniczącym; wówczas też zaczął pisać pierwsze twory poetyckie. Po zdaniu matury w 1912 rozpoczął studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Został członkiem organizacji młodzieżowej Zarzewie i Organizacji Młodzieży Niepodległościowej „Zjednoczenie” oraz działającego przy niej Oddziału Strzeleckiego. Debiutował w 1912 wierszem pt. „Niech żyje życie!”, ogłoszonym w miesięczniku „Zjednoczenia” *Brzask* (nr z XII), w którym zamieszczał twory poetyckie także w roku następnym. W 1913 rodzina Wirstleinów zmieniła nazwisko na Wierzyńscy. Od jesieni 1913 studiował slawistykę i literaturę niemiecką na uniwersytecie w Wiedniu. Po wybuchu I wojny światowej wstąpił do Legionu Wschodniego, po którego rozwiązaniu został wcielony do armii austriackiej i służył w 77. Pułku Piechoty. Był przez kilka miesięcy słuchaczem szkół oficerskich. Od kwietnia 1915 brał udział w walkach na linii Sanu. W lipcu tego roku dostał się do niewoli rosyjskiej i przebywał w Riazaniu. W styczniu 1918 zdołał uciec z obozu i przedostać się do Kijowa. Wstąpił do Polskiej Organizacji Wojskowej i został przydzielony do Szkoły Podoficerskiej. Pracował jako wychowawca w internacie dla chłopców, prowa-

dzonym przez Macierz Szkolną. Publikował pod pseudonimem Kazimierz Wąsowicz w tamtejszej prasie; m.in. wiersze „Kołysanka”, „Żórawie” i „Sprzedaj się wiatrom” w *Literaturze i Sztuce* (nr z VIII). W sierpniu 1918 przyjechał do Warszawy, gdzie zamieszkał na stałe. Początkowo pracował jako korektor w *Gazecie Warszawskiej*. Wiersze publikował w tym okresie m.in. w *Pro arte* (1919) i *Zdroju* (1919). W czasie działań wojennych 1919 był sekretarzem gazety dla żołnierzy *Ku chwale ojczyzny*, a także jej korespondentem wojennym. Jesienią 1919 wstąpił do Wojska Polskiego i służył w stopniu porucznika w Biurze Prasowym Naczelnego Dowództwa. Redagował serię *Biblioteka „Żołnierza Polskiego”*. Od początku grudnia 1919 uczestniczył w wieczorach poetyckich w kawiarni Pod Pikadorem. Na przełomie 1919 i 1920 współtworzył grupę Skamander i czasopismo *Skamander*; należał do jego kolegium redakcyjnego; w piśmie tym publikował wiersze do 1928. Uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej w 1920. W kwietniu tego roku zorganizował i redagował przez pewien czas pismo *Ukraińskie Słowo* (Równe), a w maju *Dziennik Kijowski*, do którego wprowadził dodatek literacki. Towarzyszył na froncie grupie korespondentów zagranicznych. Zdemobilizowany, od jesieni 1920 pełnił z Janem Lechoniem obowiązki kierownika literackiego Towarzystwa Wydawniczego „Ignis”. W kwietniu 1921 odwiedził Genewę, Paryż, a potem Berno, gdzie przez kilka miesięcy pracował w Konsulacie RP. W 1923 ożenił się z Bronisławą Koyaliłowicz, aktorką (zostali się w 1933). Zimą 1923/24 spędził w Zakopanem, prowadził wówczas lokalną kronikę, drukowaną w *Ilustrowanym Kurjerze Codziennym*. Po powrocie do Warszawy pracował jako dziennikarz w *Kurjerze Czerwonym*. Kontynuował pracę literacką. Drukował wiersze, artykuły i przekłady m.in. w *Wiadomościach Literackich* (od 1924, z przerwami), *Tygodniku Ilustrowanym* (1926-36, z przerwami), *Pologne Littéraire* (Wwa, 1927-36, z przerwami). Został członkiem ZZLP (wchodził też w skład zarządu) i Polskiego PEN Clubu. Podróżował kilkakrotnie na początku lat dwudziestych do Włoch. W 1925 otrzymał nagrodę Związku Polskich Księgarzy Wydawców za twórczość poetycką. W 1926-31 redagował *Przegląd Sportowy*. W 1928 był w Amsterdamie na IX Igrzyskach Olimpijskich, na których otrzymał złoty medal za tom poezji „Laur olimpijski”; następnie odwiedził Londyn. Od lutego do sierpnia 1929 przebywał w Stanach Zjednoczonych, prowadząc akcję propagandową wśród Polonii na rzecz Powszechnej Wystawy Krajowej w Poznaniu. W 1931 założył tygodnik *Kultura*, który wychodził pod jego redakcją do maja 1932. W 1932-39 współpracował stale z *Gazetą Polską* (drukował tu już od 1930; podp. także: K.W., (k.w.)) jako recenzent



teatralny, ogłaszał także na jej łamach wiersze i reportaże z podróży (w 1933 pt. „Wiosna w Hiszpanii”, w 1934 pt. „Podróż po nowych Niemczech”, w 1935 pt. „Pierwsza podróż M/S Piłsudski” i „Wyprawa szwedzka”, w 1938 pt. „Do kraju lat dziecinnych Napoleona”). W 1935 otrzymał Złoty Wawrzyn PAL za wybitną twórczość literacką, a w 1936 Państwową Nagrodę Literacką za całokształt twórczości. Na przełomie 1937/38 przebywał rok we Francji. W 1938 został powołany na członka PAL. W tymże roku ożenił się z Haliną z Pfefferów Sztompkówną. W sierpniu 1939 złożył do druku tom wierszy pt. „Noc prowansalska”, który uległ zniszczeniu po wybuchu II wojny światowej. We wrześniu 1939 opuścił Polskę i przez Rumunię, Jugosławię i Włochy dotarł do Paryża. Uczestniczył tu w polskim życiu kulturalnym. Zamieszczał wiersze, a także prozę i artykuły w *Głosie Polskim* (1939-40), *Polsce Walczącej* (1939-40), *Słowie* (1940) oraz w *Wiadomościach Polskich* (Paryż, Londyn, 1940-44). Po inwazji Niemiec na Francję w maju 1940 przeniósł się na południe Francji, potem przez Hiszpanię dotarł do Portugalii, skąd odpłynął do Brazylii. Mieszkał około roku w Rio de Janeiro. W czerwcu 1941 przybył do Nowego Jorku, gdzie współredagował *Tygodniowy Serwis Literacki Kola Pisarzy z Polski*, po pięciu numerach wychodzący pt. *Tygodniowy Przegląd Literacki Kola Pisarzy z Polski*, a w 1943-47 jego kontynuację – *Tygodnik Polski*; drukował tu także wiersze i artykuły. Od 1945 kierował też wydawnictwem *Koła Pisarzy z Polski*, Biblioteka Polska. Mieszkał okresowo u Haliny i Artura Rodzińskich (w Stockbridge i Lake Placid), w 1947-49 sam wynajmował posiadłość w Stockbridge (tu napisał książkę o Chopinie), a następnie w Sag Harbor pod Nowym Jorkiem. Wiersze, prozę i artykuły literackie publikował w *Wiadomościach* (Londyn, od 1946; był także członkiem jury nagrody tygodnika). W 1953 otrzymał Nagrodę Literacką Stowarzyszenia Kombatantów Polskich w Londynie. Zaczął w tych latach pisać powieści, której nie ukończył (druk fragm. *Więź* 1994 nr 9). Od 1955 współpracował z *Radiem Wolna Europa* jako autor felietonów (cykle pt. „Listy z Ameryki”, „Pamiętnik poety”) oraz uczestnik dyskusji literackich. W 1959 przyjechał na dłuższy czas do Europy, mieszkał głównie w domu Czesława Miłosza w Montgeron pod Paryżem, odbył też m.in. wycieczkę do Barcelony. Zaczął publikować w *Tygodniku Polskim* (Londyn, od 1959), paryskiej *Kulturze* (od 1961), *Na antenie* (Monachium, od 1963). W 1961 powrócił do Stanów Zjednoczonych, mieszkał najpierw w Cambridge (Massachusetts), a od 1962 w Elmhurst pod Nowym Jorkiem. W 1962 otrzymał medal Fundacji Kościuszkowskiej, w 1964 nagrodę Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku. Wyjeżdżał często do Europy, a w grudniu

1964 powrócił tam na stałe; mieszkał początkowo krótko w Paryżu, potem w Rzymie, a od czerwca 1967 w Londynie. Dużo podróżował, głównie po Włoszech, a także m.in. Grecji i Szwajcarii. Zmarł 13 lutego 1969 w Londynie; w 1978 jego prochy zostały złożone na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie. Pośmiertnie polskie władze emigracyjne przyznały mu Krzyż Komandorski Orderu Polonia Restituta.

W 1969 ustanowiono w redakcji londyńskich *Wiadomości* nagrodę im. K. Wierzyńskiego i Fundusz Biblioteczny jego imienia.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Wiosna i wino. [Wiersze]. Wwa: J. Mortkowicz 1919, 94 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1920; wyd. 3 Wwa: Ignis 1921; wyd. 4 Wwa: J. Mortkowicz 1929. Przedr. zob. poz. 31, 52 (t. 1).

2. Wróble na dachu. [Wiersze]. Wwa: E. Wende i Ska 1921, 86 s. Wyd. nowe Wwa: W. Czarski 1926. Przedr. zob. poz. 31, 52 (t. 1).

3. Wielka Niedźwiedzica. [Wiersze]. Wwa, Tor.: Ignis 1923, 78 s. Przedr. zob. poz. 31, 52 (t. 1).

4. Pamiętnik miłości. [Wiersze]. [Wwa:] Ignis [1925], 56 s. Przedr. zob. poz. 31, 52 (t. 1).

5. Laur olimpijski. [Wiersze]. Wwa: J. Mortkowicz 1927, 24 s. Wyd. nast.: wyd. 2-4 tamże 1928; Wwa: [Druk.] Uczniowie Szkoły Przemysłu Graf. lok. 1928]; wyd. 5 Wwa: J. Mortkowicz 1930, tamże wyd. 6 1937; ze wstępem W. Smaszca Białostok: KAW 1985. Przedr. zob. poz. 6, 31, 52 (t. 1), 56.

Złoty Medal w Konkursie Literackim IX Igrzysk Olimpijskich w Amsterdamie w 1929.

Przełt.: bułg.: Olimpijski lavr. [Przeł.] S. Stiplieva. Sofia 1936, – franc.: Laurier olympique [Przeł.] T. Koerner. Paris 1930, – niem.: Olympischer Lorbeer. [Przeł.] J.H. Mischel. Berlin 1928, – ros.: Olimpijskij lavr. [Przeł.] M. Choromanski. Berlin 1929, – włos.: Lauro olimpico. [Przeł.] E. Damiani. Venezia 1929.

Adapt. radiowa: Radio 1928

6. Laur olimpijski i wiersze wybrane. [Stany Zjednoczone:] Kom. Przyjścia w Detroit i Chicago [1929?], 39 s.

Zawiera poz. 5 oraz wybór 12 innych wierszy.

7. Pieśni fanatyczne. [Wiersze]. Wwa: J. Mortkowicz 1929, 37 s. Wyd. nast. tamże 1933. Przedr. zob. poz. 31, 52 (t. 1).

8. Rozmowa z puszcza. [Wiersze]. Wwa: J. Mortkowicz 1929, 43 s. Przedr. zob. poz. 31, 52 (t. 1).

9. Utwory zebrane. Wwa: Księg. F. Hoesicka 1929 [antydat. 1928], 321 s. Wyd. nast.: wyd. 2 powiększone Wwa: J. Przeworski 1933, 408 s., tamże: wyd. 3 1937, wyd. 4 1937, wyd. 5 1939, wyd. 6 1939.

10. List „w sprawie brzeskiej”. Wwa: Druk. „Rola” 1931, 1 s.

11. Gorzki urodzaj. [Wiersze]. Wwa: J. Mortkowicz 1933, 120 s. Przedr. zob. poz. 31, 52 (t. 1).

12. Granice świata. Opowiadania. Wwa: Gebethner i Wolff 1933 [antydat. 1932], 221 s. Przedr. zob. poz. 46 (t. 2).

Zawartość: Granice świata; Patrol; Wyrok śmierci; Msza na Ucharówce; Porządek rzeczy ludzkich; Napoleon; Tarnina.

13. Wolność tragiczna. [Wiersze]. Lw.: Książ.-Atlas 1936, 60 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 [1936], wyd. 3 1936, wyd. 4 [1939]; z przedm. G. Herlinga-Grudzińskiego Rzym: Oddz. Kultury i Prasy 2 Korpusu 1945. Przedr. zob. poz. 31, 52 (t. 1).

14. Kurhany. [Wiersze]. Wwa: J. Mortkowicz 1938, 49 s. Przedr. zob. poz. 31, 52 (t. 1).

15. W garderobie duchów. Wrażenia teatralne. Lw.: Książ.-Atlas [1938], 317 s.

Wybór 60 rec. teatr. druk. w *Gaz. Pol.*, 40 z nich zostało przedr. w poz. 47.

16. Wiersze wybrane. Wwa: J. Mortkowicz 1938, 158 s.

17. O Bolesławie Leśmianie. Mowa wygłoszona na uroczystym zebraniu PAL. Wwa: J. Mortkowicz 1939, 38 s. Przedr. zob. poz. 50.

18. Barbakan warszawski. [Poemat]. [Nicea:] U Tyszkiewiczza w Nicejskiej Filii jego Ofic. 1940, [16] s. Wyd. 2 tamże 1941. Przedr. zob. poz. 19, 31, 52 (t. 1).

19. Ziemia-wilczyca. [Wiersze]. Buenos Aires: *Codz. Niezależny Kur. Pol.* 1941, 57 s. Wyd. nast.: wyd. 2 London: Kolin 1941; Rzym: Kultura i Prasa 2 Korpusu 1945. Przedr. zob. poz. 31, 52 (t. 1).

Zawiera m.in.: Barbakan warszawski [poz. 18].

20. Róża wiatrów. [Wiersze]. New York: Rój in Exile [1942], 95 s. Wyd. 2 Jerozolima: W Drodze 1944, 93 s. Przedr. zob. poz. 31, 52 (t. 1).

Cz. 1 – wiersze (niedrukowane) sprzed 1939. Cz. 2 – wiersze z I wojny.

21. Współczesna literatura polska na emigracji. New York: Roy [1943], 46 s. Wyd. nast. [Tor:] to\* [1989]. Przedr. zob. poz. 50.

Odczyt wygl. w IV 1943 w Pol. Inst. Nauk. w Nowym Jorku – Na okł. wyd. 1 tytuł: Literatura polska na emigracji.

22. Ballada o Churchill. Nowy Jork: Roy 1944, [16] s. Przedr. zob. poz. 31, 52 (t. 1).

23. Pobojuwisko. [Opowiadanie]. New York: Roy 1944, 193 s. Wyd. nast. Wwa: Pax 1989.

Przełk. ang.: The forgotten battlefield. [Przeł.] E. Ordon. New York 1944.

24. Podzwonne za kaprala Szczapę. [Poemat]. New York: Bibl. *Tyg. Pol.* 1945, 25 s. Wyd. nast. Tor.: Wydawn. A. Marszałek 1992. Przedr. w: K. Krzewski: Kapral Szczapa. Londyn 1972 oraz poz. 31, 52 (t. 1).

Utwór poświęcony pamięci K. Liljefelda Krzewskiego, majora Wojska Pol., autora książki pt. „Kaprala 1-iej Brygady Piłsudskiego Szczapy poglądy różne na rzeczy rozmaite”.

25. Krzyże i miecze. [Wiersze]. Londyn: Stow. Pisarzy Pol. 1946, 79 s. Wyd. nast.: Nowy Jork: Bibl. Pol. [1946]; [B.m.w.\* 1976]; Kr.: [Krak.] Ofic. Studentów\* [1980?]; Wwa: NOWA\* 1981. Przedr. zob. poz. 31, 52 (t. 1).

Nagroda Pol. Oddziałów Wartowniczych przy Armii Ameryki w Europie w 1950.

26. 1939 wrzesień. Opowiadania ... i [W.L. Langrod] L. Łagniewskiego. Szkojca 1948, 24 s. *Wyd. Lit. SPK [Stow. Pol. Kombatantów]*, nr 195.

Tu K.W.: Tysiąc lat. (Opowiadanie pułkownika); Zasadzka; Chłopi – Z antologii: Narod w walce. Oprac.: Ł. Kurdybacha. Jerozolima 1943.

27. Życie Chopina. Powst. 1949. Wyd. z przedm. A. Rubinsteina New York: Roy 1953, 384 s. Wyd. nast.: Kr.: WL 1978; Białystok: KAW 1990, wyd. 2 Wwa, Białystok: KAW 1999.

Przełk.: ang.: The life and death of Chopin. [Przeł.] N. Guterman. [Przedm.:] A. Rubinstein. New York: Simon and Schuster 1949, XVI, 444 s., wyd. nast.: Londyn 1951, New York 1971, – franc.: La vie de Chopin. [Przeł.] G. Méker. Paris 1952, wyd. nast.: Paris 1958, pt. Chopin. Paris 1959, – hebr.: Sopen hajab u'moto. [Przeł.] I. Ravikov. Tel-Aviv 1954, – hiszp.: Vida y muerte de Federico Chopin. [Przeł.] J.M. Alinari. Buenos Aires 1952, – jap.: Shopan. [Przeł.] K. Namura, Ch. Nomura. Tokyo 1954, wyd. 2 Tokyo 1979, – węgier.: Chopin élete. [Przeł.] R. Gimes. Bratislava-Budapest 1985, – włos.: Chopin. [Przeł.] C.A. Garosci. Milano 1955, wyd. 3 [!] tamże 1956.

28. Towarzysz Październik. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1950. Praprem. Londyn, Zespół Teatr. Młodych „Pro Arte” 1954. Radio Wolna Europa 1954. Druk *Dialog* 1992 nr 3 s. 25-63. Wyd. osob. Koncepcję wyd. i notę edytorską oprac. P. Kądziała. Wwa: Interim 1993, 213 s. Przedr. w: Polski dramaturg emigracyjny 1939-1969. Poznań 1993.

29. Korzec maku. [Wiersze]. Londyn: Veritas 1951, 168 s. Przedr. zob. poz. 31, 52 (t. 2).

30. Siedem podków. [Wiersze]. New York: Roy 1953, 92 s. Przedr. zob. poz. 31, 52 (t. 2).

31. Poezje zebrane. Londyn: Wydawn. *Wiadomości*, Nowy Jork: Pol. Inst. Nauk. [1959], 592 s.

Zawiera poz. 1-5, 7-8, 11, 13-14, 19 [tu m.in.: Barbakan warszawski, poz. 18], 20, 22, 24-25, 29-30.

32. Tkanka ziemi. [Wiersze]. Paryż: Inst. Lit. 1960, 104 s. Przedr. zob. poz. 52 (t. 2).

33. Kufer na plecach. [Wiersze]. Paryż: Inst. Lit. 1964, 102 s. Przedr. zob. poz. 52 (t. 2).

34. Cygańskim wozem. Miasta, ludzie, książki. [Eseje]. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1966, 158 s. Wyd. nast. tamże 1995.

Zawartość: Miasta i ludzie; Autobus paryski; Targ-Opera; Miejsce szaleństw; Chartres; Przejazdem w Nancy; Na wsi lotaryńskiej; Wypadok Barcelony; Antoni Gaudi; Zawado [w. Z. Zawadowskim]; Lusia Czechowska; Henri Rousseau – patron

marzyciel; Dubuffet; Śmierć Camusa; Powitanie Lebensteina; „Przejsie przez Morze Czerwone” [Z. Romanowiczowej]; „Izrael w poezji polskiej” [omów. antologii]; Maria Danilewiczowa; Pochwała „Drugiego przyjsia” [G. Herlinga-Grudzińskiego]; Na własnym gospodarstwie; Przygoda z tłumaczeniami; Wspomnienie o [B.] Pasternaku; Mój pierwszy przyjaciel [o W. Horzycy]; Andrzej Bobkowski; Rafał Malczewski; O Leopoldzie Staffie; O Arturze Rodzińskim; O poezji Lechonia.

35. Moja prywatna Ameryka. [Eseje]. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1966, 244 s.

Zawartość: Kasztan zwany Dewajitsem; Chopin i wiersze; Wenecja dla ubogich; Wędrowki po ludziach; Jackson Pollock; Nivola; Steinbeck pije kawę; Wizyta u młodego Whitmana; Studium rzemiosła literackiego; W poszukiwaniu minionego czasu; Dzień pracy; Święto duchów; Wiosna oceanu; Tędy przechodzą jelenie; Troszeczkę geografii; Milionerzy; Lewa reka; Przeważnie serce; Głodny Guliver; Alexander Calder; Sprawa Ezy Pounda; Joseph Pulitzer; Henry Louis Mencken; Babcia Moses; Dylan Thomas w Ameryce; Spowiedź O’Neilla; Audubon, malarz ptaków; Robin; Oriol; Koliber; Dzikie gesty.

36. Czarny polonez. [Wiersze]. Paryż: Inst. Lit. 1968, 38 s. Wyd. nast.: [B.m.w.\* 1976]; [Wwa:] NOWA\* 1978; wyd. 2 [!] [Radom: b.w.\* 1980]; wyd. 2 Paryż: Inst. Lit. 1982; Wwa: Słowo\* 1983; [Łódź, Wwa:] Kurs\* 1984; Wwa: [b.w.]\* 1984; Wwa: Wega Solidarność Mikroregion Mokotów\* 1985; [Wwa:] Wydawn. Grup Pol. Nakł. Grupy E. Goldsteina\* [1985]; [Wwa:] Robotnik\* 1985. Przedr. zob. poz. 52 (t. 2).

37. Pamiętnik poety. Powst. przed 1969. Do druku przygot., wstępem i przyp. opatrzył P. Kądziała. Wwa: Interim 1991, 486 s.

Wersja popraw. przez K.W. cyklu pogadarek wygłoszonych w Radiu Wolna Europa w l. 60-tych.

38. Czarne błoto. [Wiersze]. Powst. 1969? Pierwodr. zob. poz. 39 s. 74-75. Wyd. osob. z postł. Cz. Niedzielskiego Tor.: Toruńskie Tow. Kultury, Tow. Bibliofilów im. J. Lelewa w Tor. 1988, [8] s. Przedr. zob. poz. 52 (t. 2).

39. Sen mara. Poezje. Paryż: Inst. Lit. 1969, 122 s. Przedr. zob. poz. 52 (t. 2).

Zawiera m.in.: Czarne błoto [poz. 38].

40. Wybór wierszy powojennych. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1969, 286 s.

Wiersze z poz. 29, 30, 32, 33, 36, 39.

41. Poezje wybrane. 1951-1964. Red.: M. Dłuska. Kr.: WL 1972, 197 s.

42. Wiersze wybrane. Wybór i wstęp: M. Sprusiński. Wwa: PIW 1974, 255 s. Wyd. 2 tamże 1979.

43. Poezje. Wybór: M. Sprusiński. Kr.: WL 1975, 596 s.

44. [Wybór wierszy]. Wwa: Czyt. 1976, 126 s.

45. Poezje wybrane. Wybór, wstęp i notki: M. Sprusiński. Wwa: LSW 1978, 153 s.

46. Poezja i proza. Wybór i postł.: M. Sprusiński. T. 1-2. Kr.: WL 1981.

T. 1. Poezja, 659 s.

T. 2. Proza, 328 s.

Zawartość: Granice świata [poz. 12]; Granice świata; Patrol; Porządek rzeczy ludzkich; Napoleon; Tarnina. — Cygańskim wozem [poz. 34]; Miasta i ludzie; Autobus paryski; Targ-Opera; Miesiąc szaleństw; Chartres; Przejazdem w Nancy; Na wsi lotaryńskiej; Wypad do Barcelony; Antoni Gaudi; Zawado; Lusia Czechowska; Henri Rousseau — patron marzycieli; Dubuffet; Powitanie Lebensteina; Mój pierwszy przyjaciel; Rafał Malczewski; O Leopoldzie Staffie; O Arturze Rodzińskim; O poezji Lechonia. — Moja prywatna Ameryka [poz. 35; z pominięciem: Troszeczkę geografii; Lewa reka].

47. Wrażenia teatralne. Recenzje z lat 1932-1939. Oprac.: H. i M. Waszkielewicz. Wwa: PIW 1987, 517 s.

48. Poezje wybrane. (II). Wybór i wstęp: A.Z. Makowiecki. Wwa: LSW 1989, 121 s.

49. Poezje. Wybrała i wstępem opatrzyła E. Cichła-Czarniawska. Lubl.: WLubel. 1990, 397 s.

50. Szkice i portrety literackie. Zebrał i postł. opatrzył P. Kądziała. Wwa: Bibl. Więzi 1990, 284 s.

Zawartość: I. Przejazdem w Syrakuzach; Wiosna w Hiszpanii; Podróż po nowych Niemczech; Wyprowadzka; Do kraju lat dziecińczych Napoleona. — II: Wielka cisza Conrada; O „Kosyance jodłowej” Jerzego Lieberta; O Bolesławie Leśmianie [poz. 17]; Współczesna literatura polska na emigracji [poz. 21]; Ambasador, który jest instytucją [dot.: K. Morawski; Tamten brzeg]; Wspomnienia Hermirii Naglerowej o pisarzach dwudziestolecia; Nowy krzyk z Polski [dot.: T. Różewicz; Przerwany egzamin]; „Juvenilia” mojej przyjaźni z Parandowskim. — nadto z poz. 34: Izrael w poezji polskiej; Przejście przez Morze Czerwone; Pochwała „Drugiego przyjsia”. — III: Pamięci Karola Stryjeńskiego; Pamięci Pawła Kochańskiego; Tejmajer i Lorentowicz; Pożegnanie przyjaciela [S. Rogoża]; Józef Wittlin; O Janie Lechoni; Pochwała redaktora [M. Grydzewskiego]; Pożegnanie Alfreda Bersteina; Andrzej Bobkowski [poz. 34]; Kornel Makuszyński — w 10 rocznicę zgonu; Stefan Żeromski z perspektywy lat; Maria Danilewicz [poz. 34]; O Zdzisławie Czernińskim; Pani Maria odeszła [dot. M. Dąbrowskiej]; Zbigniew Chałko; Debiut pośmiertny [dot. T. Sulikowskiego]; Wspomnienie o Marianie Kisterze. — IV: Wizyta we Lwowie; Do czytelnika; Przemówienie do kraju z 5 kwietnia 1942; Cela Konrada; 12 maja 1942; 15 sierpnia; Przemówienie na uroczystości inauguracyjnej działalności Polskiego Instytutu Naukowego w Ameryce; Kolega aktorów; „Polska podziemia”; Mowa na obiedzie PEN Clubu. Przel. z jęz. ang. M. Agopsowicz; Galeria [K.] Romanowicza.

51. Wybór poezji. Wybór, oprac. tekstu, wstęp: K. Dybciak. Komentarz: Katarzyna i Krzysztof Dybciak. Wr., Kr.: Ossol. 1991, LXXI, 552 s. BN 1, 275.

52. Poezje zebrane. Zebrał i postł. opatrzył W. Smaszcz. T. 1-2. Białystok: Łuk 1994, 535 + 510 s.

Zawartość: T. 1: Wiosna i wino [poz. 1]; Wróble na dachu [poz. 2]; Wielka Niedźwiedzica [poz. 3]; Pamiętnik miłoścy [poz. 4]; Laur olimpijski [poz. 5]; Rozmowa z puszcza [poz. 8]; Pieśni fanatyczne [poz. 7]; Gorzki urodzaj [poz. 11]; Wolność tragiczna [poz. 13]; Kurhany [poz. 14]; Ziemia-wilczyca [poz. 19]; tu m.in.: Barbakan warszawski, poz. 18]; Róża wiatrów [poz. 20]; Ballada o Churchillu [poz. 22]; Podzwonne za kaprala Szczapę [poz. 24]; Krzyże i miecze [poz. 25]. — T. 2: Korzec maku [poz. 29]; Siedem podków [poz. 30]; Tkanka ziemi [poz. 32]; Kufer na plecach [poz. 33]; Czarny polonez [poz. 36]; Sen mara [poz. 39]; tu m.in.: Czarne błoto, poz. 38]; Uzupelnienia [wiersze wchodzące pier-

wotnie do poszczególnych tomów, a usunięte przez K.W. w poz. 31f.

53. Granice świata. [Wiersze]. Oprac.: P. Kądziela. Wwa: *Twój Styl* 1995, 111 s.

54. Samotność słowa. Z listów do Wacława Iwanuika [J. Wittlina, ..., A. Janty-Polczyńskiego]. Oprac. i wstępem opatrzył L.M. Koźmiński. Lubl.: Stow. Lit. „Kresy” 1995, 188 s.

55. Biblia polska. [Wiersze]. Wybór i postł.: W. Smażcz. Wwa: Pax 1996, 191 s.

56. Laur olimpijski. [Wiersze i wspomnienia; wstęp i red.: K. Zuchora. [Postł.: T. Daszkiewicz. Wwa, Łomianki: Heliodor 1998, 62 s.

Zawiera poz. 5. — oraz: W tym wyścigu jest coś z greckiej proporcji. (Z „Pamiętnika poety”) [poz. 37].

57. Liryki najpiękniejsze. Wybór: A. Madyda. Tor.: Algo 1999, 58 s.

Wydania osobne poszczególnych utworów w oprac. muz. z nutami: Poezja polska w ilustracji muzycznej z nutami. 3. Pierwszy śnieg upadł. [Muz.:] A. Wiliński. Wwa: Gebethner i Wolff 1921, 4 s. — Ten wiatr, ten wiatr... [Muz.:] M. Kucharski. Kr.: [b.w.] 1921, 4 s. — Dwie pieśni. 1. Jesień; 2. W słonecznym blasku. [Muz.:] M. Rudnicki. Wwa: Skł. gł. Gebethner i Wolff [ok. 1925], 7 s. — Lato. [Muz.:] A. Wielhorski. Wwa: Spółka Wydawn. Nut 1928, 3 s. — W słonecznym blasku. [Muz.:] W. Kenig. Wwa: [Muzyka 1929], [3] s. — Jeny radości. [Muz.:] A. Wielhorski. Wwa: Spółka Wydawn. Nut 1930, [2] s., wyd. nast. [B.m.w. ok. 1950]. — Dwie pieśni. 1. Lato; 2. Kozice. [Muz.:] R. Łabuński. Wwa: Tow. Wydawn. Muzyki Pol. 1935. — Pieśni. Opus 2. [Muz.:] H. Dorabalska. Wwa: [b.w. ok. 1935], 9 s. [m.in. do wiersza K.W.: Cień]. — Tyś jest, jak dzień wiosenny. [Muz.:] S. Szychowski. [B.m.w. ok. 1950], [2] s. — Pieśń marynarzy. [Muz.:] E. Bury. Kr.: PWM 1977, 11 s.

Wybory utworów w przekł.: ang.: Selected poems. New York 1959. — ros.: Избранное. [Przeł.] Z. Jureff. New York 1985.

Montaże tekstów K.W.: Róża wiatrów. Wyst. Londyn, Warsztat Teatr. Grupy „Pro Arte” 1971. — Słyszę czas. Wybór poezji. Scenariusz: A. Czerniakowska. TV 1987. — Wieczna wiara. Adapt.: A. Czachowska. Radio 1992.

#### OPRACOWANIA (wybór)<sup>1</sup>

Ank. 1956, 1967. — K. Wierzyński: [Wypowiedź]. W: Dlaczego nie wracamy. Londyn 1956. — Wywiady: Rozmowa z K.W. Rozm. A. Galis. *Tyg. Il.* 1933 nr 11, przedr. pt. Z W i Tuwimem o poezji w: A. Galis: Poszukiwacz prawdziwej rozmowy. Wwa 1977.

SWPP I — PP (H. Filipkowska) — LP XX w. (A. Hutnikiewicz). — RL 1969 (J. Chudek). — [J. Zieliński] J. Kowalski:

Leksykon polskiej literatury emigracyjnej. Lubl.\* 1989, wyd. 2 tamże 1990. — J. Serwański: K.W. W: Polacy w historii i kulturze krajów Europy Zachodniej. Pozn. 1982. — Z.R. Wilkiewicz: *Polnische Exilliteratur 1945-1980*. Köln, Wien 1991. — A. Sordyl: K.W. W: *Słownik polskich krytyków teatralnych*. T. 1. Wwa 1994. — H. Wierzyńska: Bibliografia wierszy Kazimierza Wierzyńskiego. Powst. ok. 1975. Masz., 271 s. w: *Pracowni Literatury XX w.* IBL PAN w Wwie.

[Wiosna i wino:] W. Horzyca. *Pro Arte* 1919 nr 6; S. Kołaczkowski. *Prz. Warsz.* 1921 nr 3 [dot. też: Wróble na dach]; J. Stur. W: Na przelomie. Lw. 1921 [dot. też: Wróble na dach]; — J.N. Miller: O władzę nad światem. *Wiad. Lit.* 1927 nr 23, przedr. pt. Sport a sztuka. W tegoż: Na gruzach Grenady. Wwa 1933 [rec.: Laur olimpijski]. — J. Liebert: Fanatyk urody życia. *Wiad. Lit.* 1930 nr 29, przedr. w tegoż: Pisma zebrane. T. 1. Kr. 1976 [rec.: Rozmowa z puszcza; Pieśni fanatycznej]. — W. Rzymowski: K.W. (Zarys krytyczny). *Pam. Warsz.* 1930 nr 4/5. — W. Rzymowski: Elan vital na greckim pomniku. K.W. w nowych granicach świata. *Wiad. Lit.* 1930 nr 38. — K.W. Zawodziński: Jubileusz Skamandra. *Prz. Współcz.* 1932 nr 117-118, przedr. w tegoż: Z pism. Wśród poetów. Kr. 1964. Pegaz to nie samochód bezkolowy. Wwa 1989 [dot. m.in.: Utwory zebrane; Rozmowa z puszcza; Pieśni fanatycznej]. — [Granice świata:] E. Breiter: Ciemne podziemia. *Wiad. Lit.* 1933 nr 11; K. Husarski. *Droga* 1933 nr 4. — L. Piwiński: Trzy tomy prozy. *Wiad. Lit.* 1933 nr 19 [rec. m.in.: Granice świata]. — K. Husarski: Droga poetycka K.W. *Wiedza i Życie* 1934 nr 4. — [Gorzkim urodzaj:] S. Napierski. *Wiad. Lit.* 1934 nr 16; A. Szczerbowski. *Ruch Lit.* 1934 nr 4; K.W. Zawodziński: Słodkie ziarno „Gorzkiego urodzaju”. *Pion* 1934 nr 15, przedr. w tegoż: Z pism. Wśród poetów. Kr. 1964. — K. Troczyński: Rzyżko optymizmu. *Rzecz o K.W.* *Dz. Pozn.* 1935 nr 37, przedr. w tegoż: *Zośl.* Kr. 2003. — (Wolność tragiczna): S. Czernik. *Okolnica Poetów* 1936 nr 11; T. Hollender: Tragizm wolności. *Sygnaly* 1936 nr 23; K.W. Zawodziński: Polska skazana na wielkość. *Wiad. Lit.* 1936 nr 40; A. Kołaczkowski: Logika. *Marcholt* 1937 nr 3; B. Miciński. *Prosto z Mostu* 1937 nr 9, przedr. w tegoż: Pisma. Kr. 1970; O. Ortwin. *Lućw* *Lit.* 1937 nr 2; L. Pomirowski: Od patosu radości do patosu cierpienia. *Tyg. Il.* 1937 nr 4; K. Troczyński: Karmazynowy poemat K.W. *Dz. Pozn.* 1937 nr 5, przedr. w tegoż: *Zośl.* Kr. 2003. — K. Wyka: „Niesyt piękna świata i kłęską zatruty...”. *Gaz. Pol.* 1937 nr 10. — [Kurhany:] L. Fryde: Zagadnienia literackie. *Wiedza i Życie* 1939 nr 1/2; A. Kowalkowski: Guśla nad zyciem i śmiercią. *Kultura* 1939 nr 20. — W. Kubański. *Wiad. Lit.* 1939 nr 10 [rec.: W garderobie duchów]. — [Kurhany:] J. Łobodowski: Nowe poezje. *Mysł Pol.* 1939 nr 5; L. Pomirowski. *Pion* 1939 nr 1/2. — T. Terlecki. *Ateneum* 1939 nr 2, przedr. w tegoż: *Rzeczy teatralne* Wwa 1984 [rec.: W garderobie duchów]. — K.W. Zawodziński. *Rocz. Lit.* 1938, wyd. 1939 [rec.: Kurhany]. — Z. Kosidowski. *Tyg. Prz. Lit. Kola Pisarzy z Pol.*, Nowy Jork 1942 nr 24 [rec.: Róża wiatrów]. — [Ziemia-wilczyca:] Z. Kosidowski. *Tyg. Prz. Lit. Kola Pisarzy z Pol.*, Nowy Jork 1942 nr 2; Z. Broncel: Z ducha Piśmudskiego. (Wiersze W. na emigracji). W: *Drozdze, Jerozolima* 1943 nr 8; T. Terlecki. *Wiad. Pol.*, Londyn 1943 nr 1. — G. Herling-Grudziński: Z perspektywy dziesięciolecia. [Wstęp do:] K. Wierzyński: *Wolność tragiczna*. Rzym 1945, przedr. w tegoż: *Wyjścia z milczenia*. Wwa 1993. — H. Taubman: Warm understanding. *The New York Times Book Review* 1949 nr 2, 16 X. — [Korzec maku:] Z. Broncel: Jesień i piołun. *Wiadomości*, Londyn 1952 nr 14; M. Pankowski: Sztuka jest wyborem. *Kultura*, Paryż 1953 nr 5, polem. *Janze* W. Weintraub, nr 9; M. Pankowski, nr 10. — J. Brzękowski: Echo minionej epoki. *Kultura*, Paryż 1954 nr 7/8 [rec.: Siedem podków]. — H. Naglerowa. *Wiadomości*, Londyn 1955 nr 6 [rec.: Towarzysz Październik]. — O. Scherer-Virski: K.W. W tejże: *The modern Polish short story*. S-Gravenhage 1955. — M. Jastrun. *Prz. Kult.* 1957 nr 38 [rec.: Siedem podków]. — D. Davie: W. in English translation. *The Polish Review*, Nowy Jork 1958 nr 3. — J. Sakowski: \*\*Kazimierz Odnowiciel. *Wiadomości*, Londyn 1958 nr 8, przedr. w tegoż: *Asy i damy*. Paryż 1962. — *The Polish Review*. Nowy Jork 1960 nr 1 [tu art. w związku z wyd. „Se-

<sup>1</sup> Teksty oznaczone dwiema gwiazdkami \*\* przedr. w: *Wspomnienia o Kazimierzu Wierzyńskim*. Wwa 2001.



lected poems": L. Bogan: Homo additus naturae; O. Halecki: Crosses and swords; L. Krzyżanowski: How it was done; M. Phelps: A beginning with W.; C. Mills: Some American translations], częściowy przekł. pol. w tłum. T. Terleckiego: *Wiadomości*, Londyn 1961 nr 50 [tu: L. Bogan: Homo additus naturae; C. Mills: O niektórych przekładach amerykańskich; M. Phelps: Pierwsze doświadczenia z W.]. — Z. Folejewski: K.W. forty years of poetry. *The Polish Review*, Nowy Jork 1961 nr 4. — K.A. Jeleński: "Trzy pory roku K.W. *Kultura*, Paryż 1961 nr 9, przedr. w tegoż: *Zbięgi okoliczności*. T. 2. Kr. 1981, wyd. nast. Paryż 1982. — J. Bielawicz: "Wielka przysłoga życia. (O poezji K.W.). *Wiadomości*, Londyn 1963 nr 21, przedr. w tegoż: *Literatura na emigracji*. Londyn 1970. — [Kufier na plecach:] J. Bielawicz. *Na Antenie*, Monachium 1964 nr 10, przedr. w art. "Wielka przysłoga życia" w tegoż: *Literatura na emigracji*. Londyn 1970; J. Brzękowski: *Druga młodość W. *Kultura*, Paryż 1964 nr 6 [dot. też: Tkanka ziemi. — J. Rostworowski: K.W. urodzaj na ziemi. *Tyż. Powsz.* 1964 nr 39. — W. Weintraub: "Dwie młodości W. *Wiadomości*, Londyn 1964 nr 50, przedr. w tegoż: O współczesnych i o sobie. Kr. 1994. — Cz. Bednarczyk: *Przy otwartym „Kufierze” W. *Kontynenty*, Londyn 1965 nr 73/74 [rec.]. Kufier na plecach]. — [Cygańskim wozem:] M. Czuchnowski: *Tuzin czerwonych czeresni. *Tyż. Pol.*, Londyn 1966 nr 18; K. Brzozowska: "Lutnia ciennego czasu i fosu", *Orzeł Biały*, Londyn 1967 nr 40. — [Moja prywatna Ameryka:] Z. Grabowski: *Poeta patrzy na Amerykę. *Orzeł Biały*, Londyn 1967 nr 41; G. Herling-Grudziński, *Na Antenie*, Monachium 1967 nr 47, przedr. w tegoż: *Wyjścia z milczenia*. Wwa 1993; S. Korboński: *W. w Ameryce. *Wiadomości*, Londyn 1967 nr 49. — [Czamy polonez:] S. Kossowska: *Gniew i nadzieja *Orzeł Biały*, Londyn 1968 nr 46; T. Nowakowski: "Piszę pod rozpaczą, pod gniewem." O "Czarnym polonezie". W. w. *Wyjścia z milczenia*. Londyn 1968. — M. Danilewiczowa: *Poeta naszego czasu. *Tyż. Pol.*, Londyn 1969 nr 50 [rec.]. Wybór wierszy powojennych]. — Z. Dolecki: "I to mnie przechowa..." *Kierunki* 1969 nr 23. — S. Piekut: K.W. — człowiek i poeta. *Przemiany*, Rzeszów 1969 nr 12. — "Przebiły światłem". *Pożegnanie z Kazimierzem Wierzyńskim*. Przedruk numeru "Wiadomości" [1969 nr 26/27, II poświęconego pamięci Poety i artykułów o nim w paryskiej "Kulturze" [1969 nr 4, III], w "Orle Białym" [1969 nr 56, III] i w "Na Antenie" [1969 nr 72, IV] oraz wybór przemówień żałobnych, których część ukazała się w "Tygodniku Polskim" [1969 nr 72, VI]. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1969, 173 s. [Tu wiersze poświęcone K.W., artykuły i wspomnienia, m.in.: I. J. Wittlin: "Epitafium"; T. Terlecki: "W., czyli poeta", przedr. w tegoż: *Szukanie równowagi*. Londyn 1985; T. Nowakowski: "Wielkie Xięstwo Wierzyński; W. Weintraub: "Szkiełko do artykułu, przedr. w tegoż: *O współczesnych i o sobie*. Kr. 1994; J. Sakowski: "Poezja i przyjaźń"; S. Baliński: "Odwiedziny młodości"; K. Morawski: "Książę poetów"; B. Czaykowski: *Druga młodość poetycka W.*, przedr. w: *Antologia polskiej krytyki literackiej na emigracji 1945-1985*. Lubl. 1992; M. Danilewiczowa: "Na marginesie ostatniego tomu wierszy; M. Hemar: "O autorze „Zycia Chopina”; O. Scherer: *O „Granicach świata”; I. Wieniewski: "Grecko-rzymskie natchnienia W.*, J. Fryling: "K.W., W. Tarnawski: "Wieczna wiosna i dojrzale wino; Z. Grabowski: "Pożegnanie poety; A. Chciuk: *Krajobraz W.*; W. Mieczysławski: "Ostatnie spotkanie; T. Lisiewicz: "Opiekun poetów. — II; J. Wittlin: "Na pożegnaniu W., przekł. ang. [Przeł.] J.T. Baer. *The Polish Review*, Nowy Jork 1978 nr 1; G. Herling-Grudziński: "Przebiły światłem, przedr. w tegoż: *Wyjścia z milczenia*. Wwa 1993; J. Łobodowski: "Poeta zaangażowany; J. Mieroszewski: "W.; W. Iwanuk: "Ostatni list. — III; M. Danilewiczowa: W.; M. Hemar: "Wspomnienie pośpieszne; S. Benedykt: "K.W. nie żyje; A. Czulowski: "Zostawiłem wam serce...". — IV; [tu wspomnienia autorów:] "W. Trojanowski, "K. Sowiński, "B. Przyłuski, "T. Nowakowski, "R. Palestera, "L. Kielanowski. — V; E. Raczynski: "Przemówienie na pogrzebie; A. Janta: *Przemówienie na pogrzebie; A. Janta: "Przemówienie na akademii w Nowym Jorku; J. Sakowski: "Pożegnanie K.W.]. — E.A. Symans: K.W. *The Quarterly Review*, Londyn 1969********

nr IV/VI. — J. Przyboś: *Poeta nastrojów*, W. tegoż: *Zapiski bez daty*. Wwa 1970. — J. Wilhelm: *W. w tegoż: Słowa, rzeczy, krajobrazy*. Wwa 1970. — M. Dłuska: *Od wiośny i wina do spraw ostatecznych. (O poezji K.W.). *Poezja* 1971 nr 11. — J. Iwaszkiewicz: "K.W. W. tegoż: *Ludzie i książki*. Wwa 1971. — Z. Bienkowski: *W. *Kultura* 1972 nr 27, przedr. pt. Mistrz bezpośredniości w tegoż: *Czwierć wieku intymności*. Wwa 1993. — M. Dłuska: *Studia i rozprawy*. T. 3. Kr.: WL 1972, 193 s. [Zawartość: *Słowo wstępne*. — K.W.; *Z kufrem na plecach*; *Gdzie nie posięgał mnie...*]. (Studium wiersza); *Rodowód* (Studium wiersza) [dot.: *Mowa i ziemia*]; *Legenda wieczności* (Studium wiersza) [dot.: *Piąta pora roku*]; *Formuła przeznaczenia* (Studium wiersza) [dot.: *Badania lekarskie*]; *Na wielkiej rzece* (Studium wiersza) [dot.: *Nie lękaj się!*]; *„I potem świat się kończy urwiszmiem”*. — Z. Herbert: "O K.W. *Tyż. Powsz.* 1972 nr 14, przedr. w tegoż: "Węzeł gordyjski" oraz inne pisma rozproszone 1948-1998. Wwa 2001. — R. Jakobson: *O słowiesnom iskusstwie K.V. Powst. 1972*. Druk w tegoż: *Selected writings*. III, The Hague, Paris, New York 1981, przekł. pol.: *Sztuka słowa K.W. Tłum. W. Grajewski*, W. tegoż: *W poszukiwaniu istoty języka*. T. 2. Wwa 1989. — J. Krzyżoń: "Powrót W. *Więź* 1972 nr 11. — R. Matuszewski: "Ptak przeleciał przeze mnie..." *Polityka* 1972 nr 29, przedr. w tegoż: *Z bliska*. Kr. 1981. — M. Piechal: *Gałązka cyprysu*, czyli o poezji K.W. W. tegoż: *Zywe źródła*. Wwa 1972. — M. Wyka: *Fanatyk świata*, czyli o poezji K.W. *Literatura* 1972 nr 29. — I. Smolka: *W poszukiwaniu młodości. *Twórczość* 1973 nr 1. — F. Śmieja: *Spotkania z pisarzami: K.W. *Związkowiec*, Toronto 1973 nr 30/31. — A. Kamińska: *Przeciw prawu ciężenia*. (K.W.: *Skok o tycze*). W. tejże: *Od Lesmiana*. Wwa 1974. — M. Sprusiński: *Anioł śmiechu*, *lutnia ciennego czasu*. (K.W.). W. tegoż: *Imiona naszego czasu*. Kr. 1974. — J. Dudek: *Lirka Kazimierza Wierzyńskiego z lat 1951-1969*. Wr.: Ossol. 1975, 177 s. PAN Kom. Nauk o Literaturze Pol. Z prac Inst. Filologii Pol. UJ. — J. Pieszczachowicz: "Uwikłany - to ja". *Mies. Lit.* 1975 nr 4 [dot. lirki patriotycznej K.W.]. — T. Terlecki: *The dionysian and apollinian intonimy in K.W.'s early poetry*. W: *For Wiktor Weintraub*. The Hague 1975, przekł. pol.: *Antynomia dionizyjsko-apolinińska we wczesnej poezji K.W.* Tłum. R. Pawlukiewicz. *Prz. Hum.* 1988 nr 7. — T. J. Zolciński: *Liryk radości, liryk smutku. *Poezja* 1975 nr 5. — K. Dybciak: "Ogniste ziarno, słowo". (O poezji K.W.). W: *Lektury i problemy*. Wwa 1976. — K. Dybciak: *Zabawa jako źródło poezji. *Teksty* 1976 nr 1, przedr. rozszerz. pt. *Gry i podróże poetyckie* (K.W.). W: *Poeci dwudziestolecia międzywojennego*. T. 2. Wwa 1982. — P. Dybel: *Mistrz świata i ciemności. *Więź* 1976 nr 11, przedr. w tegoż: *Ziemcy, słowni, cielesni*. Wwa 1988. — A. Hutnikiewicz: *Pierwsza i druga młodość W. w tegoż: *Portrety i szkice literackie*. Wwa 1976. — J. Kwiatkowski: *Felietony poetyckie. *Twórczość* 1976 nr 2, przedr. w tegoż: *Felietony poetyckie*. Kr. 1982. — B. Miązek: *Die lyrische Beschreibungen im Nachkriegsschaffen Kazimierz Wierzyński*. Wien: Leber 1977, 167 s. — K. Nowosielski: *Rzecz o K.W. *Nurt* 1977 nr 1. — M. Stepien: *Jak W. pisał książkę o Chopinie. *Mies. Lit.* 1977 nr 5, przedr. w tegoż: *Dalekie drogi literatury polskiej*. Kr. 1989. — W. Ligeza: *Tu wiersze o W. wiersze o szkole*. W: *Ska-mander*. Kat. 1978, *Pr. Nauk. UŚL w Katow.*, 240. — E. Pytaszowa: *Romantyczne antynomie „Wolności tragicznej” K.W. *Pr. Nauk. UŚL w Katow.* 1978 nr 242. — J. Twardowski: "Słowo o K.W. *Tyż. Powsz.* 1978 nr 18. — M. Dłuska: K.W. W. OLP. Ser. 6 t. 2. Kr. 1979. — P. Dybel: "Piąta pora roku" K.W. (Próba interpretacji). *Poezja* 1979 nr 4. — T. Lubiński: *Nasładowanie Chopina. *Kultura* 1979 nr 12 [rec.]. *Zycie Chopina*. — M. Sprusiński: *Instykt dramatu i wzruszenia*. (O prozie K.W.). *Mies. Lit.* 1979 nr 9. — W. Wyskiel: *Strategie emigrantów. *Mies. Lit.* 1980 nr 10/11, przedr. w tegoż: *Kręgi wygnania*. Kr. 1988. — K. Dybciak: *Verso il geomanesima*. W. tegoż: *La grande testimonianza*. [Przeł.] A. Marx, A. Setola. *Bolonia* 1981. — M. Sprusiński: K.W. "Dziennik poety". *Twórczość* 1981 nr 5. — S. Dąbrowski: *Samozatrata i ocalenie*. (Ballada krytycznoliteracka na temat wiersza K.W. "Romans"). *Pam. Lit.* 1982 nr 3/4. — J. Piotrowiak: *Debiutanckie emploi poety*. (Wokół "Wiośny i wina" K.W.). W: *Studia z zagadnień***************



- poetyki i socjologii form poetyckich. Ser. 2. Skamander. T. 2. Kat. 1982. *Pr. Nauk. UŚL w Katow.*, 508. — J. Dudek: W's „Pięta pora roku”. (An analysis). *Antemurale*, Rzym 1982/1983, wersja pol. w teście: *Poezi polscy XX wieku*. T. 1. Kr. 1994. — B. Miazek: Funkcja przyrody i ziemi w opisie lirycznym K.W. po roku 1945; Motyw sztuki w opisie lirycznym W. W teogo: Teksty i komentarze. Londyn 1983. — W. Smaścz: Dwa tomy W. *Więź* 1984 nr 2/3. — W. Smaścz: „Zstap duchu mocy...” (Wrześniowe wiersze W.). *Kierunki* 1984 nr 39. — W. Ligęza: Obszary ocalenia. (Natura, słowo i kultura w późnej liryce K.W.). W: Pisarz na obczyźnie. Wr. 1985. — G. Sowiński: O debiucie K.W. — „lutnia ciemnego czasu i losu”. *Ruch Lit.* 1985 nr 5/6. — P. Kądziała: Bezdolność i rozbiecie. *Więź* 1986 nr 11/12 [dot. losów K.W. w l. 1939-1941]. — P. Kądziała: K.W. w niewoli rosyjskiej. *Tyg. Powsz.* 1986 nr 37. — Studia o twórczości Kazimierza Wierzyńskiego. Pod red. I. Opackiego przy współdziałaniu R. Cudaka. Kat. UŚL 1986, 200 s., *Pr. Nauk. UŚL w Katow.*, 730 [Zawartość: J. Peszek: Polity stafizm W.; R. Cudak: Pamiętnik i miłość. (O „Pamiętniku miłości” K.W.); H. Odzrodek: W palupce mitotwórcstwa. (Koncepcja jednostki w „Kurhanach” K.W. w aspekcie mitu bohatera romantycznego); I. Kowalska: „W garderobie duchów” K.W.); W. Wójcik: Paryskie przystanki K.W., przed. w teogo: Skamandryci i inni nad Sekwaną. Kat. 1995; M. Pytasz: K.W.: „Współczesna literatura polska na emigracji”; Z. Marciniów: „Z Ameryki do Europy...” (O emigracyjnej poezji K.W.); A. Węgrzyniakówna: „Krzyże i miecze”. (Studium o dwu drogach wznoszenia się ponad klasę); A. Nawarecki: W. i Stachury wiersze o przemianie. (Projekt interpretacji „Pochwały ziemi i prochu”); Z. Marciniów: Potrzeba trwania. (O „Piętej porze roku” K.W.); J. Olejniczak: „Cygańskim wozem do Ameryki” (Szkic o emigracji K.W.); — J. Marx: O poezji K.W. *Odrodzenie* 1987 nr 33-36. — [Wrażenia teatralne]. M. Bojarska: Wolność śmiesznie mała. *Dialog* 1988 nr 9; Z. Greń: *Życie Lit.* 1988 nr 8; P. Kądziała: W. o teatrze. *Nowe Książ.* 1988 nr 12. — P. Kądziała: „Sens ponad klasę”. Wokół „Czarnego poloneza” K.W. *Więź* 1988 nr 3. — B. Miazek: O różnych motywach w liryce K.W. po roku 1945. W: Literatura polska na obczyźnie. T. 5. Londyn 1988, przekł. niem.: Über die Hauptmotive in der Lyrik K.W. nach 1945. *Orbis Linguarum* 2002 vol. 19. — W. Smaścz: Poeta — olimpijczyk. *Okolice* 1988 nr 5/6. — J. Trzynałdowski: Liryczna formuła artis poeticae K.W. W: Od Kochanowskiego do Różewicza. Wwa 1988. — M. Wyka: Romantyczny repertuar Lechonia i W. *Ruch Lit.* 1988 nr 6, przed. w teogo: Szkice z epoki powinności. Kr. 1992 oraz w: „Ktokolwiek jesteś bez ojczyzny...” Łódź 1995. — D. Banek: Poeta w teatrze. *Mies Lit.* 1989 nr 1 [rec.: Wrażenia teatralne]. — T. Burek: W. — objawienie życia i sekret ojczyzny. *Puls* 1989 nr 40. — P. Kądziała: W. o wrześniu 1939. *Nowe Książ.* 1989 nr 12 [rec.: Pobjowiskol]. — P. Kądziała: Nad listami W. *Więź* 1989 nr 2. — P. Kądziała: Projekt edycji „Pism” K.W. *Prz. Hum.* 1989 nr 3. — [W. Kotł K. Wiech: Chocholi taniec roku 1968. („Czarny polonez” K.W.); T. Patrzalek: J. Żernicki: Władysław Broniewski w wierszach innych poetów [K.W. i T. Justaś]. W: Do współczesności. Materiały pomocnicze do uczenia języka polskiego w klasie maturalnej. Wr. 1989. — Z. Lichniak: Witiulin o W.; Ranga i dorobek K.W.; Sprzeczne opinie o poezji; Objawiony w „Korcu maku” przed przeszło trzydziestu laty; Na emigracji o W.; Poezja W. w Polsce Ludowej. W teogo: Mój skorowidz poezji polskiej na emigracji. Wwa 1989. — *Poezja* 1989 nr 6-7 [tu m.in. w nr 6: W. Smaścz: „Ślepy od miłości, goryczy, od kłeski i od szczęścia...”. Cz. 1; J. Marx: Najwerniejszy z wiernych...; Z. Andres: Rozmowa z Baryką — rozmowa ze współczesnością; A. Pietrzak: Losy tułacza. (O drodze K.W. na emigrację 1939-1941); J.Z. Brudnicki: Czy ostatni, co tak poloneza wodził? — nadto część tekstów z „Przebyty światłem”, 1969. — w nr 7: K. Gasiorowski: K.W. w piekle, czyściu i rajy polskiej poezji wspólczesnej; B. Kowszewicz: „Rozwójczony po świecie przybłąda”; W. Smaścz: „Ślepy od miłości, goryczy, od kłeski i od szczęścia...”. Cz. 2] — J. Smrek: O poezji K.W. W teogo: Poezja moja łaska. T. 1. Bratislava 1989. — O. Wasilewski: „Korzec maku” K.W. *Kult. Ośw. Nauka* 1989 nr 1/2. — H. Bałtin: Zza szka biblioteki. *Kult. Niezależna* 1990 nr 65 [rec.: Szkice i portrety literackie]. — K. Dybiak: Historyczna klasa i szukanie ocalenia. *Lithos* 1990 nr 1/2. — [Szkice i portrety literackie]. W. Bobiński: W. Przyjaciel człowieka. *Arka* 1991 nr 32; A. Czachowska: Ojczyzna, moralność, sztuka. *Twórczość* 1991 nr 3; Z. Florczak: W. *Nowe Książ.* 1991 nr 4 [dot. też: Życie Chopina]; A. Hutnikiewicz: Odnałezienie W. *Więź* 1991 nr 1. — Z. Marciniów: O motywie pół roku w poezji K.W. W: W pejzażu ojczyzny i obczyzny. Kat. 1991. *Pr. Nauk. UŚL w Katow.*, 1201, przed. w: Dziennik, pamiętnik, notatnik literacki. Kat. 1991. — A. Nasiliwska: Kazimierz Wierzyński. Wwa: Interim 1991, 112 s. — J. Wegner: W świecie ujarzmionym maszynami. *Rzeczpospolita* 1991 nr 67 [rec.: Szkice i portrety literackie]. — A. Czachowska: Wyznania najtrudniejsze. *Twórczość* 1992 nr 10 [rec.: Pamiętnik poety]. — P. Kądziała: „Październik” W. *Dialog* 1992 nr 3. — A. Krajewska: Poeta w teatrze. Krytyka teatralna K.W. W: Krytycy teatralni XX wieku. Wr. 1992. — J. Sawicka: Podróż wstecz. *Nowe Książ.* 1992 nr 8/10 [rec.: Pamiętnik poety]. — T. Stepień: „Rzeczpospolita w złodziejskiej cyklistówce”. O „Czarnym polonezie” K.W. W: Wokół 1968 roku. Kat. 1992. — J. Dudek: The poetics of W.B. Yeats and K.W.A. parallel. *Zesz. Nauk. UJ. Pr. Hist-Lit.* 1993 z. 86. — J. Marx: K.W. (1894-1969). Najwerniejszy z wiernych... W teogo: Skamandryci. Wwa 1993. — W. Ostasz: W cieniu „Herostratesa”. *Rzeczpospolita*, passim. — W. Smaścz: Małopolska wschodnia — domowa ojczyzna K.W.; Kategoria narodu w kulturach słowiańskich. Wwa 1993. — A. Węgrzyniakówna: K.W. W: Literatura emigracyjna 1939-1989. T. 1. Kat. 1993. — Z. Andres: Motyw snu w poezji emigracyjnej K.W. *Fraza* 1994 nr 7. — A. Czachowska: Dziwny czaj spóźniony. *Twórczość* 1994 nr 5 [rec.: Towarzysz Październik]. — B. Hadaczek: „Pse wycie za ziemią karpacką” K.W. *Litteraria* 1994 nr 25, przed. w teogo: Kresy w literaturze polskiej. Gorzów Wielkopolski 1999. — P. Kądziała: Młodość W. Fragment pracy. *Kresy* 1994 nr 19. — A. Nasiliwska: Oblicza poezji W. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick.* 1994. — G. Ostasz: Odnajdywanie nadziei. K.W. „Do moich zmarłych”. W: Wśród starych i nowych lektur szkolnych. *Rzeczpospolita*, przed. w teogo: „Przeciwko smokom, jadom, kulom...”. *Rzeczpospolita* 1998. — H. Zaworska: Żyłem kilka razy. W teogo: Lustra Polaków. Łódź 1994 [rec.: Pamiętnik poety]. — R. Cudak: Jedność i zróżnicowanie. O wierszach „Wiosny i wina” oraz „Wróbi na dachu”. W: Skamander. T. 10. Kat. 1995, przed. papraw. pt. Od „Wiosny i wina” do... „Wróbi na dachu”. Modele świata poezji w pierwszych tomach K.W. W teogo: Światopółna trześć dziesiątów. Kat. 1999. — A. Nasiliwska: W i ideologia sanacji. *Kresy* 1995 nr 3. — J. Paszek: „Ćwicz się w śmierci”. O późnych wierszach W. W: „Ktokolwiek jesteś bez ojczyzny...” Łódź 1995. — J. Poradecki: Maniak jasności, przepycham się w czarnym kamieniu; Orfeusz K.W. W teogo: Orfeusz poetów dwudziestego wieku. Łódź 1995. — A. Hutnikiewicz: „Na placu Bastylli” K.W. W: Polonistyka toruńska Uniwersytetowi w 50. rocznicę utworzenia UMK. Tor. 1996. — Z. Marciniów: Międzywojenna proza K.W.; „Granice świata”. W: Stulecie Skamandrytów. Kr. 1996. — G. Ostasz: Biblia polskośći. O poezji K.W. z czasów drugiej wojny światowej. W: W stronę współczesności. *Rzeczpospolita* 1996. — Z. Andres: Kazimierz Wierzyński. Szkice o twórczości literackiej. *Rzeczpospolita*. Wydawn. WSP 1997, 296 s. — A. Czachowska: „Taka okropna zeromsczynna”. *Twórczość* 1997 nr 1 [dot.: Granice świata]. — J. Pieszczachowicz: Przygoda z Polską. *Metafora* 1996/97 nr 27/28. — A. Hutnikiewicz: W. P. Kądziała: O prozie K.W.; A. Nasiliwska: Odrodzenie liryczne w poezji W. w latach pięćdziesiątych. *Rocz. Bibl. Nar.* 1996 wyd. 1998. — K. Latawiec: K.W.: „Lutnia ciemnego czasu i losu”; „Uwikłany w sprawy człowiecze”. W: Poezja polska w latach 1939-1956. Kr. 1998. — M. Mroczkowska: Wiosna i sen — czyli metamorfozy W. W: Twarze emigracji. Tor. 1999 [tu także m.in. nota biobibliograficzna]. — A. Rydz: Na cztery ręce, na dwa głosy. *Pozn. Stud. Polonist.* Ser. Lit. 1999 t. 6. — N. Agramakow: I. Balabanov: Riaziańska muza W. Przel. P. Mitzner. *Rzeczpospolita* 2000 nr 299 [dot. J. Masłowej]. — Z. Andres: Ku katastrofizmowi. O „Pieśniach fanatycznych” K.W. W: Polonistyka zintegrowa-

na. Rzeszów 2000, przedr. w tegoż: *Przestrzeń egzystencji*. Rzeszów 2003. – W. Lewandowski: *Nomada patrzy na ludzi osiadłych*. Topos homo viator w późnej twórczości K.W. W. Człowiek w drodze. Bydgoszcz 2000, przedr. w: *Arch. Emigracji* 2001 z. 4. – A. Nasidowska: *W stronę W. W. teje: Persona liryczna*. Wwa 2000. – M. Pytasz: *K.W.: Współczesna literatura polska na emigracji*. W tegoż: *Kilka opowieści o niektórych doległościach bycia poetą emigracyjnym i inne historie*. Kat. 2000. – J. Dudek: *Poetyka Williama B. Yeatsa i Kazimierza Wierzyńskiego*. Paralela. Kr.: Universitas 2001, 214 s. – Z. Jastrzębowski: *Pamięć o ziemi rodzinnej. Pamięć o Polsce w poezji K.W.* *Zesz. Nauk Szczec. Pr. Polonist. Univ. Szczec.* 2001 nr 13. – K. Nowosielski: *Samotność, wspólnota i śmierć*. (Nad jednym wierszem K.W.). W tegoż: *Troska i czas*. Gdańsk 2001 [dot. wiersza: *Wyspa i Wisła*]. – A. Rydz: *Ciemne słowa i prosta składnia*. Anglosaskie inspiracje w powojennej poezji K.W. W. *Powroty w zapomnienie*. Kr. 2001. – *Wspomnienia o Kazimierzu Wierzyńskim*. Zebrał i oprac. P. Kądziela. Wwa: *Bibl. „Więzi”* 2001, 432 s. [Zawiera teksty oznaczone wyżej dwiema gwiazdkami \*\*; nadto: M. Danilewicz Zielińska: *Spotkanie z K.W.*; M. Danilewicz Zielińska: *Włoska wyspa poety*; M. Dłuska: *Powrót*; Jan Erdman: *Opowiadanie prawdziwe*; T. Fabiański: *Ze wspomnień*; J. Fryling: *Dwór w Harborowie, czyli oda do młodości*; O. Halecki: *Słowo zostanie*; J. Iwaskiewicz: *Debiut W.*; L. Kielanowski: *Wstążka z „Warszawianki”*; S. Kossowska: *Jubileusz i śmierć*; J. Krzysztóń: *Koniec raptularza*; M. Kukiel: *Poeta Polski walczącej*; J. Lechoń: *Z „Dziennika”*; J. Lechoń: *O W.*; A. Mieczysławska: *Ostatnie spotkanie*; K. Morawski: *List do K.W.*; R. Mossin: *Entuzjasta piękna w sporcie*; R. Nowotarska: *W Śag Harbor*; I. Parandowska: *Brysia* [dot. B. Koyafalowicz]; J. Parandowski: *Poezje W.*; T. Pelczyński: *Wspomnienie o K.W.*; B. Przyłuski: *Przyjaciel poetów*; H. Rodzińska: *Wspomnienie o W.*; J.J. Rohatiner: *Pan Redaktor*; J. Sakowski: *Poeta różnych czasów, nastrojów, pokoleń*; J. Sobota: *Wspomnienie o W.*; K. Sosnkowski: *Na jubileusz poety*; J. Winczakiewicz: *W.*; J. Wittlin: *O W.*; W. Wobnout: *K.W.*; W.A. Zbyszewski: *Skamandrycil*. – Z. Andres: *Ku katastrofizmowi*. O „Pieśniach fanatycznych” K.W.; *Ogniwa tradycji*. *Poezja K.W.*; *Wizje natury w liryce K.W.* W tegoż: *Przestrzeń egzystencji*. Rzeszów 2003. – G. Ostasz: *Imperatyw polskości*. *Kazimierza Wierzyńskiego „Wolność tragiczna”*. Rzeszów: *Fosze* 2003, 114 s. **A.Sz.**

## WIKTOR Jan 1890-1967

Pseud.: Feliks Zasański; Jan Zarański; Jawir; Jawor; Stach Płomień; Stach Płomień z Krakowa; Stach Szaruga; Zasański; – prawdopodobny; Nieznajomy.

Powieściopisarz, reportażysta, publicysta.

Urodzony 1 listopada 1890 w Radomyślu nad Sanem; syn Augustyna Wiktora, murarza, i Marii z domu Kowalik. Do gimnazjum uczęszczał w Dębicy. Brał czynny udział w działalności tajnej organizacji Promienistych. W 1908 prawdopodobnie debiutował artykułem pt. „O samokształceniu” w piśmie tej organizacji *Promień* (nr 2; podp. Nieznajomy). Po ukończeniu szkoły średniej w 1910 studiował przez dwa lata medycynę na Uniwersytecie Lwowskim. W 1912 publikował (pod swoim nazwiskiem) artykuły w wydawanych w Krakowie pismach *Przyrodniczy Pogląd na Świat i Życie* (tu „Ze wspomnień gimnazjum dębickiego – szkoły galicyjskiej”; nr 4) oraz *Sprawa Robotnicza*. W 1913 przerwał studia z powodu gruźlicy płuc i wyjechał do sanatorium Bratnia Pomoc w Zakopanem, skąd wkrótce przeniósł się do domu akademickiego w Szczaw-

nicy. W tymże roku udał się na kurację do Szwajcarii. Po powrocie mieszkał w Szczawnicy i od 1915 w Krakowie. Rozwijał twórczość publicystyczną i literacką, publikując artykuły i opowiadania w wielu czasopismach, m.in.: w *Gazecie Podhalańskiej* (1913-14; też pod pseud. Stach Szaruga), *Ilustrowanym Kurierze Codziennym* (1913-15; też pod pseud.: Jawir, Stach Szaruga), *Głosie Narodu* (1915-16; też pod pseud. Jawir). Pracował w Biurze Statystycznym Namiestnictwa w Krakowie i w kolumnie sanitarnej na terenach Zamojszczyzny i Chełmszczyzny. Co roku wyjeżdżał do Szczawnicy na leczenie. W 1918 zaczął pisać reportaże z Podlasia, zebrane później w tomie pt. „Oporni”. W 1919-20 był członkiem redakcji *Nowej Polski* (tu też artykuły pod pseud. Jawir) i *Gazety Podhalańskiej* (tu też utwory podp. Jawir). Opowiadania i artykuły publikował w tym czasie także w pismach *Orli Lot* (1919-20; podp. Stach Szaruga) oraz *Goniec Krakowski* (1919-20; podp. Jawir). Od 1920 pracował w Biurze Prasowym Głównego Komitetu Plebiscytowego Spisko-Orawskiego w Nowym Targu. W 1929 wyjechał do Francji, aby zapoznać się z życiem polskiej emigracji zarobkowej. Opowiadania, reportaże i artykuły publikował w wielu czasopismach i dziennikach, m.in. w *Dzwonie Niedzielnym* (1926-27; podp. Jan Zarański), *Gazecie Literackiej* (1927, 1931-33), *Wiadomościach Literackich* (1927-28, 1936), *Ilustrowanym Kurierze Codziennym* (od 1929), *Kurierze Literacko-Naukowym* (od 1930), *Czasie* (od 1931), *Dzienniku Ludowym* (1932-33). W 1931 otrzymał nagrodę ZZLP w Krakowie. W 1933 przedostał się nielegalnie na Opolszczyznę, wędrował po wsiach i miastach i pisał cykle reportaży o gwałtach hitlerizmu na ludności polskiej. W 1936 wyjechał na Bałkany; podróżował po Rumunii, Bułgarii i Jugosławii. W tym czasie publikował reportaże, szkice, felietony i artykuły, a także opowiadania i fragmenty powieści nadal w *Ilustrowanym Kurierze Codziennym* (tu m.in. reportaże dot. Śląska Opolskiego), *Kurierze Literacko-Naukowym* (do 1938), *Czasie* (do 1937), a także *Gazecie Polskiej* (1934-38) i czasopismach *Prosto z mostu* (1935-39), *Wici* (1936-39), *Piast* (1937-39). W 1937 otrzymał Złoty Wawrzyn PAL za wybitną twórczość literacką. W tymże roku odwiedził wsie małopolskie, w których wybuchły strajki chłopskie. W czasie okupacji niemieckiej ukrywał się początkowo w Szczawnicy, a następnie od stycznia 1940 w Krakowie; pracował w spółdzielni Społem. Kontynuował twórczość literacką i prowadził dziennik (zachowało się 30 tomów, niewydanych). Po wojnie został powołany do Krajowej Rady Narodowej, został też członkiem MRN w Krakowie. Kontynuował twórczość literacką, publikując reportaże, artykuły i szkice, a także opowiadania i fragmenty powieści m.in. w *Dzienniku Polskim* (1945-

-47) i *Życiu Literackim* (1952-66). W 1952 został wybrany na posła ziemi podhalańskiej. W 1956 otrzymał nagrodę literacką m. Krakowa, a w 1964 Nagrodą Państwową I stopnia. W tym czasie publikował w *Orce* (1957-60; też pod pseud. Jawir) i jej kontynuacjach, *Tygodniku Kulturalnym Orka* (1960-61) i *Tygodniku Kulturalnym* (1961-65), oraz w czasopiśmie *Wieści* (1957-66). Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1952), Orderem Sztandaru Pracy II klasy (1953), Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1959). Zmarł 17 lutego 1967 w Krakowie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Znajda. Z cyklu: Przez łązy. [Powieść]. Przedm.: K. Przerwa-Tetmajer. *Nowa Pol.* 1919 nr 7-9, 11-15, 17-22, 24, 27, 29-30.

Pierwsza wersja powieści *Przez łązy*. Por. poz. 6.

2. Burek. [Powieść]. *Gaz. Poranna* 1920 nr 5020-5091 [z przerwami]. Wyd. osob. Przemysł: Książ. Nauk. [1925], 240 s. Wyd. nast.: Wwa: LSW 1956, wyd. 3 tamże 1983. Przedr. zob. poz. 41.  
Cz. 2 zob. poz. 5.

3. Oporni. Opowieści z Podlasia. Lw.: Wydawn. Pol. 1920 [antydat. 1919], 192 s.

Zawartość: Słowo wstępne. — Ślub; Na plebanii; Na odpuszc; Po drodze; Nastroje a rzeczywistość; Kartoffelfresser; Nad mogiłą; W szczerym polu; Żywe pochodnie; Kalwaria polska; Nawracanie; Oporna; Pod kościołem; Za dzwonem zabranym; O świecie; Moc bijąca. — Zakończenie.

4. Kapliczki i krzyże przydrożne jako dzieło sztuki ludowej i potrzeba ich ochrony. [Współwyd. z:] B. Piłsudski: Krzyże litewskie. Kr.: Bibl. *Orlego Lotu* 1922, 51 s.

Tekst J.W. s. 23-51.

5. Na bruku. [Powieść]. *Gaz. Wiecz.* 1922 nr 6204-6443 [z przerwami].

Cz. 2 poz. 2.

6. Przez łązy. [Powieść]. Wwa: Inst. Wydawn. „Bibl. Pol.” 1922, 135 s. Por. poz. 1.

7. Zmierch króla stworzenia. [Opowieść fantastyczna]. *Dz. Lud.* 1922 nr 156-161, 189, 190, 208.

Podp.: Feliks Zasański. — Autorstwo J.W. niepewne. — Inf. o poz.: Z. Sokół: Bibliografia podmiotowa twórczości J.W. (1908-1968); Bibliografia przedmiotowa twórczości J.W. W. Jan Wiktor, pisarz i społecznik. Rzeszów 1971.

8. Legendy o grajku bożym. Przemysł: Płomień Książ. Nauk. [1925], 90 s. Wyd. nast. zob. poz. 34.

Zawartość: Legenda o grajku bożym; W suterenie; Gołębie przy kościele [por. poz. 13]; Tęcza nad sercem [zob. poz. 12]; Chrystus kwietny.

9. W kotle życia. [Powieść]. *Nowa Reforma* 1925 nr 163-210.

10. Ilustrowany przewodnik po Pieninach i Szczawnicy. [Współaut.:] A. Hammerschlag] Alha, [M.] Mar-

czak. Kr.: Kom. Nakł., Druk. *Głosu Nar.* 1927, 186 s. Wyd. nast. tamże 1929.

Tytuł również w jęz. franc.

11. Srogi pies i sentymentalny zając. [Powieść]. Wwa: Gebethner i Wolff [1928], 160 s. Wyd. nast. Rzym: Oddz. Kultury i Prasy 2 Korpusu 1945. Przedr. zob. poz. 41.

12. Tęcza nad sercem. Powieść. Pozn.: Księg. św. Wojciecha [1928], 177 s. Wyd. 2 tamże 1932. Por. poz. 8.

Przekł. niem.: Morgenröte über der Stadt. [Przeł.] I. Kozella. Köln 1930, wyd. nast. Leipzig 1963. — słowac.: Dóha nad srdcom. [Przeł.] M. Babiaková-Bajová. Trnava 1936.

13. Gołębie przy kościele. [Opowiadanie]. Kr.: Druk. *Czasu* 1929, 45 s.

Druk bibliofilski. Zob. poz. 8.

14. Zwariowane miasto. [Powieść]. *Kur. Czer.* 1930 nr 191-249. Wyd. osob. Pozn.: Wydawn. Pol. R. Wegner [1931], 372 s. Wyd. 2 tamże [1932].

15. Na wiejskim podwórku. (Fotomontaż radiowy). *Radio* 1931 nr 6. Radio 1931.

I nagroda w konkursie rozgłośni radiowej w Kr. w 1931.

16. Czarna Różia. [Pwieść]. Kr.: Wydawn. Lit.-Nauk. 1932, 233 s. Przedr. zob. poz. 41.

17. Eros na podwórzu. [Opowiadania]. Kr.: Wydawn. Lit.-Nauk. 1932, 219 s. Wyd. nast. Rzym: Oddz. Kultury i Prasy 2 Korpusu 1945.

Zawartość: Wiewiórka; Sąsiedzi; Kogut i księżniczka; Kwoka psia; Lis Kuroduś na łowach; Zdrada kaczora; Miłość na bezdrożach; Przygody wróbla srodze doświadczonego.

18. Wierzby nad Sekwaną. Powieść. T. 1-2. Wwa: Tow. Wydawn. Rój 1933, 294 + 366 s. Wyd. nast.: Wwa: Druk. Lit., *ABC* 1933, dod. powieściowy; wyd. 2 zmien. Lw.: Książ.-Atlas [1938], tamże; wyd. 3 1938, wyd. 4 1948; wyd. 5 Wwa: KiW 1951; wyd. 1 [!] Wwa: PIW 1955; wyd. 4 Wwa: LSW 1976.

Adapt. radiowa pt. Umęczone dusze: Radio 1933.

19. Na paryskim bruku. [Dla młodzieży]. Wwa: Gebethner i Wolff 1934, 88 s. Wyd. 2 tamże 1938.

20. Orka na ugorze. Powieść. Lw.: Książ.-Atlas 1935, 382 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 [1936], wyd. 3 1936, wyd. 4 popul. 1937, wyd. 5 popul. [1939], wyd. 6 [1946], wyd. 7 1947, wyd. 8 1948; wyd. 9 Wwa: PIW 1954, wyd. 2 tamże 1955.

Nagroda literacka m. Krakowa w 1936.

Przekł. czes.: Orati na uhoru. [Przeł.] A. Gajdoš. Praha 1948. — słowac.: Plemeno Kainovo. [Przeł.] M. Babiaková-Bajová. Trnava 1947.

Adapt. radiowa pt. Alojz: Adapt. M. Dyszewska. Radio 1969.

21. Zapomniany lotnik. Opowiadanie z połowy XVIII wieku o ojcu Cyprianie z Czerwonego Klasztoru w Pieninach. Kat.: Druk. Śląska 1937, 43 s.

22. Zdeptany zwyciężył. [Szkieł]. Kr. 1937. Wyd. 2 [b.m.] 1938, powiel. Przedr. fragm.: *Gaz. Lud.* 1949 nr 271.

Reportaż z wydarzeń w Kasince Małej w czasie strajku chłopskiego w 1937; druk w formie ulotki wydany i rozpowszechniany nielegalnie przez Stronnictwo Ludowe.

23. Od Dunaju po Jadran. [Reportaże z podróży po Bułgarii i Jugosławii]. Lw.: Książ.-Atlas 1938, 285 s.

24. Błogosławiony chleb ziemi czarnej. [Reportaże i studia obyczajowe]. Lw.: Książ.-Atlas 1939, 447 s. Zawiera części: I. Obrzędy. — II. Kamienie i ziarna spadające na wieś. — III. Siejba o świtanie.

25. Ożywcze krynice. [Publicystyka]. Wwa: Książ.-Atlas 1946 [właśc. 1945], 92 s. Wyd. 2 tamże 1946. Dot. sprawy chłopskiej.

26. Skrzydlaty mnich. [Powieść]. *Dz. Pol.* 1946 nr 1-77. Wyd. osob. Wr.: Książ.-Atlas 1947, 355 s. Wyd. 2 tamże 1948.

Przekł. czes.: Křídlatý mnich. [Przeł.] A. Gajdoš. Praha 1948, — słowac.: Okridlený mnich. [Przeł.] M. Babiaková-Bajová, Martin 1948.

27. W górskim słońcu. [Dla młodzieży]. Wwa: Gebethner i Wolff 1948, 78 s.

28. Zbuntowany. Powieść. Wr.: Książ.-Atlas 1948, 568 s. Wyd. 2 Wwa: LSW 1957.

29. Papież i buntownik. [Powieść]. Wwa: PIW 1953, 421 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1953, wyd. 3 1956, wyd. 4 1965.

Adapt. teatr. pt. Na rozkaz Rzymu. Oprac. S. Iłowski. *Teatr Lud.* 1966 nr 5 s. 41-46.

30. Przed świtanie. W: Przed świtanie. Opowiadania o buntach chłopskich 1932-1937. Wwa: Czyt. 1953 s. 5-188.

31. Kłosa na ściernisku. (Z notatnika pisarza). [Eseje]. Wwa: LSW 1955, 220 s.

Zawartość: Posiew staszicowski [dot. oświaty na wsie]; Poeta i kardynał [dot. pogrzebu J. Słowackiego na Wawelu]; Nad „Pamiętnikami emigrantów”; Kronikarz ze Szczepczeszyna [dot. dr Klukowskiego]; Do źródeł pod gruzami; W naszym pałacu; Z ziemi mojego dzieciństwa; Z wiosennych wędrowek; Drogi ku szczytom. — Z notatnika pisarza.

32. Wyznania heretyka. [Opowiadania]. Wwa: LSW 1955, 274 s.

Zawartość: Grzyby; Matka; Wyrobnicy; Krzywda; Pastuch; Złodziejczak; Zabijaka; Pierwsza skiba.

33. Pieniny i ziemia sądecka. [Monografia]. Kr.: WL 1956, 536 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 uzup. 1958, wyd. 3 uzup. 1965.

34. Legenda o grajku bożym i inne opowiadania. Wwa: Pax 1958, 294 s.

Zawiera utwory z poz. 8, — oraz: Błazen z karczmą przydrożną; Słepy koń.

35. Opolskie peregrynacje. [Reportaże]. Powst. 1958. Druk [niepełny] w oprac. R. Kistorza. *Tak*

i *Nie* 1988 nr 22-33. Wyd. osob. Opole: Inst. Śląski. Wydawn. 1991, 327 s.

Tom przygotowany przez J.W. w 1958 do druku w Wydawn. „Śląsk” w Kat. nie został dopuszczony do publikacji (skład rozsypano). Obszerne fragm. opublikowano na podstawie odnalezionego masz. w 1988. Podstawą wyd. książkowego stał się drugi egz. korektorski odnaleziony w 1990 r. (inf.: J. Meissner; Od wydawcy W: Peregrynacje opolskie. Opole 1991). Zawiera części: Wrażenia z wędrowek; Z teczki zamkniętej w 1945 roku; Chcemy żyć dla radości człowieka; Po latach, — oraz: Zakończenie.

36. Prześwietlone wspomnienia. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1958, 195 s.

37. Miłość wśród płonących wzgórz. [Powieść]. T. 1-2. Wwa: LSW 1959, 412 + 414 s.

38. Okruchy słoneczne. [Opowiadania]. Przedm.: A. Grajewska. Wwa: Pax 1961, 235 s.

Zawartość: Okruchy słoneczne; Justynka; Pasztec; Koncert Jankiela; Mówią uświęcone kamienie; Na tle pustelni nazwanej przedśmiankiem nieba; Znak kreslony chlebem; Niezłomna; Spoktałam go...; Ojciec nasz...

39. Podróż po słońce. Wspomnienia o Władysławie Orkanie. Wwa: LSW 1961, 254 s.

40. Basia. [Powieść]. Kr.: WL 1962, 202 s.

41. Burek i inne opowieści. Szkic o autorze i oprac.: J. Korpała. Wwa: LSW 1963, 482 s.

Zawartość: Srogi pies i sentymentalny zajac [poz. 11]; Czarna Róża [poz. 16]; Burek [poz. 2].

42. Strzecha w cieniu drapaczy chmur. [Reportaż]. Wwa: LSW 1964, 163 s.

43. Rozmowy pod kolorowym parasolem. Kr.: WL 1965, 124 s.

Wspomnienia o K. Fryczu.

44. Reportaże śląskie. Przedm.: W. Szewczyk. Kr.: WL 1982, 202 s.

Wybór reportaży i art. dot. Śląska Opol. druk. w *Il. Kur. Codz.* w 1933, 1934, 1935, 1939 oraz w *Odrze* w 1945, 1946, — nadto fragm. z „Peregrynacji opolskich”, poz. 35.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1963, 1964, 1966. — Wywiady: U doskonałego prozajka. Rozm. R. Brandstaetter. *Wiad. Lit.* 1927 nr 29; „Pan wieszcz”. Odwiedziny u J.W. w Szczawnicy. Rozm. Z. Bronceł. *ABC Lit.-Artyst.* 1934 nr 34; U autora i wśród bohaterów „Orki na ugorze”. Rozm. J. Tokarska. *Kultura* 1936 nr 38; Rozmowa z żywym „Zbuntowanym”. Rozm. M. Podkowiński. *Warszawa* 1949 nr 4/5.

SWPP 1. — PP (F. Lichodziejewska). — RI. 1967 (P. Grzegorzczak). — T. Bienkowska, Z. Vogel: Przegląd bibliograficzny twórczości J.W. W: Jan Wiktor w 70 rocznicę urodzin. Wwa 1960. — Z. Sokół: Bibliografia podmiotowa twórczości J.W. (1908-1968); Bibliografia przedmiotowa twórczości J.W. W: Jan Wiktor, pisarz i społecznik. Rzeszów 1971.

J. Parandowski. *Gaz. Łow.* 1920 nr 15 [rec.: Opomil]. — E. Czekalski: Poezja chłopskiego podwórza. *Świat* 1925 nr 31 [rec.: Przez tzy; Burek]. — C. Walewska. *Bluszcz* 1925 nr 21 [rec.: Legendy o grajku bożym]. — M.J. Wielopolska: Książka o zaginionej wspólności. *Wiad. Lit.* 1925 nr 20 [rec.: Burek]. — M.J. Wielopolska. *Wiad. Lit.* 1926 nr 15/16 [rec.: Legendy o grajku bożym]. — J. Birkenmajer: Sylwetki literackie. *J.W. Tęcza* 1928 nr 41. — [Srogi pies i sentymentalny zajac:] W. Czereśniewski. *Głos Lit.* 1928 nr 16; H. Drzewiecki. *Wiad.*



- Lit.* 1928 nr 26. — [Tęcza nad sercem:] R. Bergel: Z serca dla serc. *Tęcza* 1929 nr 39; J. Brzostowski: *Głos Lit.* 1929 nr 9. — K. Czachowski: Na drogach ducha. *Tyg. Ilustr.* 1929 nr 33 [rec.: Gołębie przy kościele]. — [Tęcza nad sercem:] P. Hulka-Laskowski. *Wiad. Lit.* 1929 nr 13; J. Korpała: Pochwała wsi polskiej. *Głos Podhala* 1929 nr 6. — A. Polewka: J.W. — pieśniarz niedzy i niedoli. *Naprzód* 1929 nr 8. — [Gołębie przy kościele:] Z. Rabska. *Kur. Warsz.* 1929 nr 196; C. Walewska. *Kob. Współcz.* 1929 nr 40. — K. Czachowski: J.W. *Kur. Lit.-Nauk.* 1930 nr 52. — A. Woycicki: J.W. *Antena Lit.* 1930 nr 1. — [Zwariowane miasto:] R. Bergel: J.W. jako satyra i parodysta. *Polonia* 1931 nr 243; L. Piwiński. *Wiad. Lit.* 1931 nr 49; J.E. Skiński. *Tyg. Ilustr.* 1931 nr 37; Z. Starowiejska-Morstinowa. *Prz. Powsz.* 1931 t. 190. — A. Gruszecka: Zwierzęta w powieściach J.W. *Prz. Współcz.* 1932 nr 126. — J.E. Plomiński. *Sunat Kobiety* 1932 nr 6, przedr. w tegoż: Szukanie współczesności. Wwa 1934 [rec.: Zwariowane miasto]. — [Czarna Róża:] J.E. Plomiński. *Prz. Hum.* 1932 z. 2/3; A. Polewka: Krzyk niedzy i katar serduzka. *Naprzód* 1932 nr 99; Z. Starowiejska-Morstinowa: Powieści i nowele. *Prz. Powsz.* 1932 t. 194 [dot. też: Eros na podwórku]. — [Wierzyby nad Sekwaną:] P. Hulka-Laskowski: Pisarz, ksiązka i czytelnik. *Tyg. Il.* 1933 nr 51; J. Lorentowicz: Opowieść o „bandycie polskim” we Francji. *Pol. Zbroj.* 1933 nr 286; L. Piwiński. *Wiad. Lit.* 1933 nr 54; L. Pomirowski. *Pion* 1933 nr 8; Z. Starowiejska-Morstinowa. *Prz. Powsz.* 1933 t. 200; K. Irzykowski: Głosują na Wiktora. *Pion* 1934 nr 17, przedr. w tegoż: Pisma. Pisma rozproszone. T. 3. 1932-1935. Kr. 2000; J.E. Skiński: Inferioritätskompleks. *Pion* 1934 nr 21. — [Orka na utorze:] E. Breiter: Powieść W. o wsi. *Wiad. Lit.* 1935 nr 50; A. Madej. *Mies. Lit. i Sztuki* 1935 nr 4; S. Kawyn: Powieść o wychowywaniu człowieka. *Sygnaly* 1936 nr 15; J. Kisielewski: Martwa siła. *Prosto z Mostu* 1936 nr 1; J.E. Skiński. *Pion* 1936 nr 83; J. Spytowski: Głoryfikacja niedzy. *Marcholi* 1936/37 nr 3; Z. Starowiejska-Morstinowa. *Prz. Powsz.* 1936 t. 209; K. Czachowski: W cieniu „Pawich piór”. O nowych powieściach polskich z życia chłopów i robotników. *Kur. Lit.-Nauk.* 1937 nr 1. — K.S. Frycz. *Nowa Książ.* 1938 z. 5 [rec.: Od Dunaju po Jadrano]. — W. Witos: O J.W. *Wies* 1945 nr 18. — [Ozywce krynice:] J. Baranowicz: Książka, która jest manifestem wsi. *Odra* 1946 nr 3; F. Bąkol: Nowa książka W. *Kuźnica* 1946 nr 9. — B. Gawin: J.W. na tle swej twórczości. *Wici* 1946 nr 15. — J. Korpała: Chłopski manifest J.W. *Odrodzenie* 1946 nr 2 [rec.: Ozywce krynice]. — Z. Starowiejska-Morstinowa. *Tyg. Powsz.* 1947 nr 13 [rec.: Skrzydlaty mnich]. — J. Baranowicz: W. deklaracja wiejska. *Odra* 1948 nr 52/52. — [Zbuntowany:] Cz. Lechicki: Bunt kapłana. *Pielg.* Pol. 1949 nr 2; M. Pirozynski. *Homo Dei* 1949 nr 1. — A. Witkowska: Szkoła dla biedoty? *Wies* 1950 nr 35 [rec.: Orka na utorze]. — Z. Hierowski: J.W. drogi przez wieś. *Zycie Lit.* 1952 nr 18, przedr. w tegoż: Szkice krytyczne. Kat. 1975. — Z. Hierowski: O twórczości J.W. *Zesz. Wroc.* 1952 nr 3. — [Wierzyby nad Sekwaną:] S. Lastik: „Wierzyby nad Sekwaną” — powieść dokument. *Nowa Kult.* 1952 nr 21; J. Rurawski: Dziś wierzyby szumią inaczej. *Wies* 1952 nr 15. — [Papież i buntownik:] J.N. Kłosowski. *Kamena* 1953 nr 3; R. Wasita: Obrazy historyczne J.W. *Nowa Kult.* 1953 nr 39; H. Bardziejewski: Sobór w Konstancji. *Wies* 1954 nr 4. — J.B. Ozóg. *Zycie Lit.* 1956 nr 16 [rec.: Kłosa na ścierisku]. — Z. Hierowski: Cztery szkice [Jan Wiktor; Jan Brzoza; Gustaw Morcinek; Pola Gojawiczyńska, Kr.: WL 1957, 232 s. — J. Szczałyba: Wyznania nie tylko hereetyka. *Orka* 1957 nr 7 [rec.: Wyznania hereetyka; Kłosa na ścierisku]. — [Zbuntowany:] W. Wnuk: O buntach słusznych i niesłusznych. *Kierunki* 1957 nr 43; H. Zawarska: Bunt w imię miłości. *Nowe Książ.* 1957 nr 15. — [Przeświadone wspomnienia:] E. Czekalski. *Twórczość* 1958 nr 12; J. Nagrabiecki: Manifestacja młodości. *Orka* 1958 nr 37. — [Miłość wśród płonących wzgórz:] T. Jodelka: Księga miłości. *Nowe Książ.* 1959 nr 14; W. Maciąg: Pisarz i nauczyciel. *Zycie Lit.* 1959 nr 24; J.B. Ozóg: Jabłka w sianie czyli świetne opowieści niepotrzebnie związane w powieść. *Orka* 1959 nr 32. — K. Brończyk: J.W. powieść serdeczna. *Orka* 1960 nr 44 [rec.: Burek]. — Jan Wiktor. W 70 rocznicę urodzin. Red.: P. Banączkowski. Wwa: LSW 1960, 156 s. [Zawartość: J. Korpała: J.W., czyli pochwała pisarza. S. Balicki: W. Na strychu i w podziemiu; W. Zechenter: Pod nadsekwańskim mostem; J. Knap: Polisce i światu, Czeski list z okazji 70. rocznicy urodzin J.W.; A. Krakowiecki: Tęcza nad sercem J.W.; A. Bożek: List do J.W., — oraz wypowiedzi J.W. na temat własnej twórczości]. — J. Iwaszkiewicz: J.W. *Twórczość* 1961 nr 1, przedr. w tegoż: Ludzie i książki. Wwa 1971. — W. Szwedowicz: Wspomnienia bardziej i mniej słoneczne. *Twórczość* 1962 nr 5 [rec.: Podróż po słońce]. — Z. Hierowski: Pół wieku J.W. *Zycie Lit.* 1963 nr 35. — Z. Macużanka: Społecznik i moralista. *Nowe Książ.* 1963 nr 17 [rec.: Burek i inne opowieści]. — H. Małgowska: Basia - czyli problem adresu. *Twórczość* 1963 nr 1 [rec.: Basia]. — [Strzecha w cieniu drapaczy chimur:] D. Cirić: Strzecha za oceanem. *Nowe Książ.* 1964 nr 10; A. Hamerliński: Nad nowym tomem J.W. *Tyg. Kult.* 1964 nr 30. — S. Lichański: J.W. *Tyg. Kult.* 1965 nr 7. — A. Chruszczyński: J.W. — pisarz lat dwudziestych. *Tyg. Kult.* 1968 nr 45. — A. Olcha: Wiktor. Wwa: Ag. Aut. 1968, 66 s. — A. Niewolak-Krzywdła: J.W. „Orki na utorze” — ideologia i styl. *Pr. Hum.* 1970 z. 1. — S.W. Balicki: Testament J.W. *Zycie Lit.* 1972 nr 9. — Jan Wiktor, pisarz i społecznik (1890-1967). Zbiór szkiców i artykułów pod red. S. Frycego. Rzeszów: Tow. Przyj. Nauk. WSP w Rzeszowie 1971 [własc. 1972], 298 s. [Zawiera szkice: 1. W kręgu zagadnień biograficznych: J. Korpała: Pisarz i społecznik; S. Iłowski: Niespełnione marzenia o teatrze; T. Stanis: Poznałem go w „Dniach Oświaty, Książki i Prasy”; A. Żyga: Związek pisarza z ziemią rodzinną. — 2. Wokół dorobku prozatorskiego: E. Łoch: Koncepcja świata w utworach nowelistycznych z lat 1925-1932; A. Niewolak: W kręgu ideologii i problematyki artystycznej utworów powieściowych; L. Forczek: O myśli przewodniej „Tęczy nad sercem”; Cz. Szetela: W stronę historii; R. Plonka: Zainteresowania ludoznawcze pisarza. — 3. Z zagadnień języka i stylu: S. Reczek: O ludowej prozie J.W.; — J. Zajac: Społecznik i moralista. — J.W. W: Prozacy dwudziestolecia międzywojennego. Wwa 1972. — J. Zborowski: Materiały ludoznawcze z góralczyzny. (J.W. jako etnograf Piennin). W tegoż: Pisma podhalańskie. T. 1. Kr. 1972. — J.Z. Lichański, S. Lichański: Pisarze nurtu wiejskiego we współczesnej literaturze. Wwa 1976. — S. Burkot: Współczucie i samotność. W tegoż: Marcholi na Parnasie. Wwa 1980. — J. Korpała: J.W. piewca Piennin i ziemi sądeckiej. *Zycie Lit.* 1983 nr 29. — S. Lichański: O sztuce pisarskiej J.W. *Tyg. Kult.* 1983 nr 29, przedr. pt. Od dawnej do nowej wsi. O sztuce pisarskiej J.W. w tegoż: Pisarstwo wsi i ziemi. Wwa 1986. — J. Smyk: Pisarze polscy (Z. Kossak-Szczuczka-Szatkowska, J.W. i S. Wasylewski) w życiu kulturalnym Śląska Opolskiego w latach międzywojennych. *Kwart. Nauk.* Opol. 1983 nr 3/4. — I. Leśniakiewicz: Walka o ludzką godność. *Wiesci* 1985 nr 8. — J. Korpała: O J.W. inaczej. *Zycie Lit.* 1987 nr 9. — Z. Andres: Kreator utopii i realista. O życiu i twórczości literackiej Jana Wiktora. Rzeszów: WSP 1991, 158 s. — A. Niewolak-Krzywdła: Twórczość literacka Jana Wiktora. Rzeszów: WSP 1991, 217 s. — A. Weigt: Polski epizod J.W. *Wczoraj. Dziś. Jutro.* 1999 nr 3/4.

J.Z.

## WILCZEK Jan 1916-1987

Prozaik, autor adaptacji telewizyjnych.

Urodzony 16 kwietnia 1916 w Ponorinie; syn Antoniego Wilczka, farmaceuty, i Karoliny z Kochów. W 1934 ukończył III Gimnazjum im. Jana Sobieskiego w Krakowie, następnie do 1937 studiował farmację na Uniwersytecie Jagiellońskim. Debiutował w 1937 nowelą pt. „Brać”, ogłoszoną w dzienniku *Tempo Dnia* (nr 47-49). W czasie okupacji niemieckiej mieszkał nadal w Krakowie i pracował w polsko-szwajcarskiej fabryce czekolady Suchard, najpierw jako robotnik, a następnie urzędnik. Brał



udział w działalności konspiracyjnej PPS. Ożenił się z Heleną Laskowską (rozwódzeni). Po zakończeniu wojny pracował na stanowisku dyrektora w fabryce Suchard w Krakowie. W 1946 przeniósł się do Warszawy, gdzie do 1947 pełnił obowiązki dyrektora Zjednoczenia Przemysłu Ziemniaczanego. W 1948 został dyrektorem Biura Ekonomicznego Przemysłu Spożywczego Ministerstwa Apropozycji oraz wicedyrektorem gabinetu ministra w Ministerstwie Żegluga. Od 1948 był członkiem PZPR. Ożenił się z Wandą Fabijanowską primo voto Żółkiewską, pisarką. W 1949-56 pracował w Ministerstwie Kultury i Sztuki, kolejno jako wicedyrektor departamentu, dyrektor generalny, a od 1952 wiceminister. W 1951 został członkiem ZLP, a w 1955 członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1957-65 pracował w Telewizji Polskiej jako kierownik działu literatury i dramatu, później konsultant programowy Teatru Telewizji; od 1958 był także autorem scenariuszy adaptacji dla tego teatru. W 1961-67 pełnił obowiązki zastępcy dyrektora naczelnego Wydawnictwa Handlu Zagranicznego, od 1968 dyrektora generalnego biura Zarządu Głównego Stowarzyszenia Filmowców Polskich. Był żonaty kolejno z Barbarą Marszel, aktorką, i Danutą Gajewską primo voto Ledwoń. W 1976 przeszedł na emeryturę. Odbył wiele podróży po Europie oraz Chinach. Odznaczony dwukrotnie Złotym Krzyżem Zasługi (1946, 1951) oraz Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1954). Zmarł 1 lutego 1987 w Warszawie.

## TWORCZOŚĆ

1. Nr 16 produkuje. [Powieść]. Wwa: KiW 1949, 278 s. Wyd. nast. tamże: 1951, wyd. 2 [!] popraw. 1951, wyd. 3 1951.

Nagroda Państwowa III stopnia w 1949.  
Przekł.: bułg.: No 16 proizwežda. [Przeł.] V. Smochovska-Petrova. Sofia 1951. — czes.: Číslo 16 vyrábí. [Przeł.] J.R. Burian. Praha 1951. — ros.: Fabrika vstupael v stroj. [Przeł.] M. Ignatov, Ju. Mirska. Moskva 1950. — rum.: Nr. 16 produce. [Przeł.] D. Telemac. [București] 1950. — ukr.: Fabrika No 16 daje produkciju. [Przeł.] M. Prihara. Kív 1956.

Wyd. osob. fragm. pt. Słowianka. Wwa: KiW 1950, 110 s. Wyd. 2 tamże 1951.

Na okł. tytuł: Nr. 16 produkuje. Fragmenty.

2. Inspektor Najwyższej Izby Kontroli. (Sztuka w 1 akcie). Uwagi insc.: S. Wereszczyński. *Mater. Repert.* 1959 nr 3 s. 41-56, przedr. pt. Inspekcja. *Pr. Świētł.* 1959 nr 12, wkł. 29 s.

3. Lampa Aladyna. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Kat., T. Śląski im. S. Wyspiańskiego 1959.

4. Próg. (Sztuka w 1 akcie). Uwagi insc.: S. Wereszczyński. *Mater. Repert.* 1960 nr 1 s. 17-44.

5. Banda. [Powieść]. Wwa: MON 1961, 237 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Lubl.: WŁubel. 1967; wyd. 3 Wwa: MON 1975.

6. Alladyna. Bajka w 3 aktach. Uwagi scenograficzne: A. Grzybowski. Wwa 1964, 62 s., wkł. do *Kult. i Ty* nr 4.

7. Jak to było z imię Twardowskim? (Widowisko rybałtowe w 4 odsłonach z intermediami). Uwagi insc. oprac. S. Artowski. Muz.: A. Sławiński. Scenogr.: H. Cmielewski. Wwa 1971, 68 + 30 s., wkł. do *Kult. i Ty* nr 7/8-9.

## Adaptacje telewizyjne

1. A. Dumas: Dama Kameliowa. Przeł. W. Kändler. TV 1958.

2. G. Flaubert: Pani Bovary. Przeł. A. Micińska. TV 1959. Inne wyst. TV 1972.

3. W. Dudincew: Bajka noworoczna. Przeł. W. Kornicka. TV 1960.

4. T. Mann: Mario i czarodziej. Przeł. L. Staff. TV 1960.

5. J.W. Goethe: Lata nauki Wilhelma Meistra. Przeł. P. Chmielowski. Adapt. pt. *Rzecz o teatrze*. TV 1961.

6. Ch.F. Ramuz: Pastwisko na Derborence. Przeł. S. Flukowski. TV 1961.

7. A. Stejn: Hotel Astoria. Przeł. W. Jurkiewicz. TV 1961.

8. L. Tołstoj: Anna Karenina. Przeł. K. Iłakowiczówna. TV 1961.

9. M. Fornalska: Pamiętnik matki. Adapt. pt. Matka. (Widowisko w 19 scenach). Oprac.: S. Atlas, ... *Mater. Repert.* 1962 nr 2 s. 55-83; *Teatr Lud.* 1964 nr 4 s. 16-32. Wyst. fragm. pt. Pamiętnik matki. TV 1962.

10. Z. Nałkowska: Choucas. TV 1962.

11. A. Arbużow: Irkucka historia. Przeł. J. Jędrzejewicz. TV 1969.

12. H. Fielding: Cnota uciśniona czyli przygody Józefa Andrewsa. Przeł. M. Kornilowicz. TV 1970.

## OPRACOWANIA

SWPP I. — PP (M. Kotowska).

[Nr 16 produkuje:] K. Filipowicz. *Dz. Lit.* 1949 nr 56; M. Janion. *Wies* 1949 nr 39; J. Kamodziński: Debiut J.W. *Dz. Lit.* 1949 nr 311; W. Natanson. *Odrodzenie* 1949 nr 48; S. Żółkiewski: Trzy debiuty. *Kuźnica* 1949 nr 34; H. Kirchner. *Sztand. Młod.* 1950 nr 127. — Jan Wilczek i jego powieść pt. „Nr 16 produkuje”. Wwa: *Czyt.* 1951, 10 s. — S. Zieliński: Na wschód od Sanu. *Nowe Książ.* 1961 nr 11. — W. Nawrocki: Klasyczne dzieło prozy produkcyjnej. *Kultura* 1970 nr 47, przedr. pt. Klasyk prozy produkcyjnej w teoz: Klasa, ideologia, literatura. Pozn. 1976.

M.K.-K.

## WILHELMI Janusz

### 1927-1978

Pseud.: J.; j.w.; (j.w.); J.W.; Jaw.; JAW; JOT; Wilh. Krytyk literacki.

Urodzony 14 listopada 1927 w Warszawie; syn Henryka Wilhelmięgo, urzędnika, i Marii z domu Kun-

kel. Podczas okupacji niemieckiej przebywał w Warszawie i od 1940 uczył się w szkole zawodowej, równocześnie uczęszczał na tajne komplety gimnazjalne. Był członkiem AK; ukończył podziemną szkołę dla podchorążych. Walczył w powstaniu warszawskim (zgrupowanie „Żywiciel” na Żoliborzu), a po jego upadku został wywieziony do obozu jenieckiego w Niemczech. W maju 1945 powrócił do Warszawy i kontynuował naukę w Gimnazjum i Liceum Księża Marianów; w 1946 zdał maturę. Następnie studiował socjologię (do zamknięcia wydziału) i filologię polską na Uniwersytecie Warszawskim; w 1952 uzyskał magisterium. Debiutował referatem pt. „Psychologizm w prozie dwudziestolecia 1918-1939”, przygotowanym wspólnie z Janem Józefem Lipskim, Januszem Stradeckim i Krzysztofem Zarzeckim, wygłoszonym na IV Zjeździe Kół Polonistycznych w Warszawie w 1949 (druk *Twórczość* 1950 nr 2). Od 1949 pracował jako redaktor w dziale nauk humanistycznych w Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik” w Warszawie (do 1957). W 1951-54 był równocześnie zatrudniony jako asystent w Zakładzie Historii Literatury Polskiej Epoki Imperializmu (nazwa zmieniona na Dział Historii Literatury XX w.) Instytutu Badań Literackich PAN. W latach następnych pracował w redakcjach czasopism: *Nowiny Literackie* i *Wydawnicze* (1957-58), *Trybuna Ludu* (do 1963; członek zespołu redakcyjnego; tu od listopada 1957 do czerwca 1959 redagował dodatek pt. *Trybuna Literacka*). W 1961 został członkiem PZPR. Kontynuował twórczość krytycznoliteracką i publicystyczną w *Nowej Kulturze* (1961-1963, od 1962 członek zespołu redakcyjnego), *Kulturze* (w 1963-73 redaktor naczelny; tu też w 1966-73 felietony w cyklu „Czytane wczoraj”, w 1973 artykuły i felietony wstępne podp.: J.W., J., w 1976-77 felietony w cyklu „Świat zwierciadlany”). Liczne artykuły, recenzje i felietony publikował m.in. także w pismach *Barwy* (1970-73; podp. też J.W.), *Nowe Drogi* (1972-74) oraz w *Trybunie Robotniczej* (1973-78; tu m.in. w 1973-78 felietony w cyklu „Polityka, ideologia, kultura”). Był członkiem Prezydium Centralnej Komisji Rewizyjnej PZPR. Od 1972 pełnił funkcję dyrektora generalnego do spraw artystycznych Polskiego Radia w Komitecie do Spraw Radia i Telewizji, a następnie od 1974 – Telewizji Polskiej; w 1976 został zastępcą przewodniczącego Komitetu. Za działalność krytycznoliteracką i publicystyczną otrzymał nagrodę Ministra Kultury i Sztuki II stopnia (1973). Od 1977 pełnił funkcję podsekretarza stanu i pierwszego zastępcy ministra, w styczniu 1978 objął stanowisko kierownika ministerstwa, a 16 marca 1978 został powołany na ministra kultury i sztuki. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1964), Krzyżem Oficerskim (1971) i Krzyżem Komandorskim (1972) Orderu Odrodze-

nia Polski, Orderem Sztandaru Pracy II klasy (1975). Zginął 16 marca 1978 w katastrofie lotniczej w rejonie Wraczy w Bułgarii w czasie powrotu z nara- dy kierowników kinematografii krajów socjalistycznych w Sofii; pochowany na Cmentarzu Komunalnym na Powązkach w Warszawie. Pośmiertnie odznaczony Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski oraz nagrodą im. B. Prusa przyznaną przez SDP za twórcze osiągnięcia i całokształt publicystyki.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Mój gust wiktoriański. [Szkice literackie i recenzje]. Wwa: KiW 1966, 218 s.

Zawartość: Argument z wieloryba [dot.: H. Melville: Moby Dick]; Uczucia są niepodzielne [dot. książki: Dziecko Hiroszimyl; Panna Golightly – zawsze w podróży [dot.: T. Capote: Śniadanie u Tiffany'ego]; Konflikt czy szalenstwo? [dot.: I. Iredyński: Dzień oszustal; Tor przeszkód powieści politycznej [dot.: L. Feuchtwanger: Bracia Lautensack]; Między ironią a patosem [dot.: A. Bonarski: Pojednanieli; Mądrość Heraklita; Lekcja okupacji [dot.: T. Różewicz: Przerwany egzamin]; Sinuhe, Egipcjanin [M. Waltari]; Nauki „Doktora Faustusa” [T. Mann]; Pokusy heroizmu [dot.: A. de Saint-Exupéry'ego]; Doła człowieka [dot.: A. Malraux: Droga królewską]; Życie jest krótkie [dot. poezji M. Białoszewskiego]; Rozbieranie Amerykanów [dot.: J. Strzelecki: Niepokoję amerykańskiel; Czy Paryż wart jest mszy? [dot.: J. Wellard: The affair in Arcady]; Ostatnia pieśń po- bożnej Bilitis [dot.: L. Durrell: The Alexandria Quartet]; „Znajdź filozofię w historii, jeśli potrafisz...” [dot.: MacKinlay Kantor: Andersonville]; Odkrywania świata [dot.: I. Metter: Spotkanie]; Wiecznie polskie [m.in. o książce Z. Żuławskiego: Siedem polskich grzechów głównych]; Wszystko albo nic; „Arka Noego” [J. Putramental; Ponad progami wrażliwości [dot.: S. Wygodzki: W deszczu]; Opera Andrzeja Wajdy [o filmie „Samson” wg K. Brandysa]; Zawilości sceptycyzmu [dot.: K. Brandys: Listy do pani Z.]; Goebbels; Mit cudownej dziewczyny [dot.: M. Domański: Porządek rzeczy]; Punkt widzenia konkwistadorów [dot.: B.D. del Castillo: Pamiętnik żołnierza Korteza]; Muzyczność i oswojenie mitów [o poezji K.I. Gałczyńskiego]; Złota gałąź [J. Frazeral; Głęboka studnia przeszłości [dot.: T. Mann: Józef i jego bracia]; Skomplikowany optymizm historii [dot.: J. Kawalec: Ziemi przypisany]; Chwała królewskiej niemocy [dot. współczesnej poezji]; Galwanizacja żaby [dot.: M. Słomczyński: Sam przeciw Tebom]; Rok 44 [dot.: Z. Saffjan: Zanim przemówiał]; Mój gust wiktoriański [dot. K. Dickensal; „Świadkowie” [dot.: T. Różewicz: Nic w płaszczu Prosperal; Lipcowe refleksje [dot.: L. Tołstoj: Anna Kareninal; Spór o Tomasza z Akwini [dot. dyskusji poetyckiej między J. Przybosiem, S. Grochowiakiem i I. Iredyńskim]; Czy mówić dzieciom prawdę? [dot.: L.E. Stefański: Alchemicy]; Liffey wisłana światłaca się falą [dot.: E. Naganowski: Telemach w labiryncie świata]; Przebudzenie [dot.: T. Konwicki: Sennik współczesnel; Los każdego z nas [dot.: W. Zaleski: Pruski mur]; Gubernator I.R.P. Warrenal; Miejsce urodzenia [dot.: T. Różewicz: Próba rekonstrukcji; Tarca z pajęczynel; Zaproszenie do jesiennej wycieczki; Pierwodr.; *Tryb. Ludu* 1960-1963; *Nowa Kuli*. 1962, 1963; *Kultura* 1964, 1965.

2. Słowa, rzeczy, krajobrazy. Wwa: PIW 1970, 191 s.

Refleksje z lektur. – Pierwodr. w cyklu „Czytane wczoraj”, *Kultura* 1966-1969.

3. Świat zwierciadlany. [Felietony]. Wwa: Wydawn. RTV 1979, 174 s.

Pierwodr. w *Kulturze* w 1976-77. – Dot. związków między kulturą a społeczeństwem.

## Przekłady

1. V.J. Jerome: Problemy nowej kultury. Tłum.: L. Budrecki, ... Wwa: Czyt. 1950, 89 s.
2. R. Palme Dutt: Kryzys Imperium Brytyjskiego. Wwa: Czyt. 1950, 237 s.

## Prace redakcyjne

1. S. Żeromski: Opowiadania i szkice. Wybór i wstęp ... Kat.: Czyt. 1952, 202 s.
2. S. Żeromski: Syzyfowe prace; Opowiadania; Szkice. Przep. oprac.: T. Jodełka, J. Kądziała, ... Wwa: Iskry 1956, 505 s.
3. L. Krzywicki: Wspomnienia. Wwa: Czyt.  
T. 1. Wstęp i przyp. ... Oprac.: T. Karwacka, ... 1957, 450 s.  
T. 2. Oprac.: W. Jedlicka, ... 1958, 626 s.  
T. 3. Oprac.: W. Jedlicka, ... Post.: H. Holland. 1959, 543 s.
4. S. Grabiński: Niesamowite opowieści. Wybór i oprac. ... Wwa: Czyt. 1958, 291 s.
5. K. Irzykowski: Spod ciemnej gwiazdy. Wybór nowel. Wybór i wstęp ... Wwa: PIW 1958, 214 s.

## OPRACOWANIA (wybór)

- Ank. ok. 1976. — Wywiad. W stronę ludzkiej pracy. Rozm. I. Zmigradzka. *Głos Pr.* 1973 nr 181.  
SWPP 2 (A. Szalagan). — PP (A. Szalagan).  
[Mój gust wiktoriański] J. Ratajczak: Kwestia gustu? *Współczesność* 1966 nr 23; S. Zieliński: Gust wiktoriański i gust W. *Kultura* 1966 nr 36; A. Gronczewski: Gust wiktoriański W. *Nowe Książ.* 1967 nr 9; K. Mętrak: Gust wiktoriański? *Mies. Lit.* 1967 nr 1. — Civis Polonus: Blaski i niedze życia dwóch Januszów. *Tydz. Pol.*, Londyn 1968 nr 9 [dot. też J. Szpotan-skiego]. — [Słowa, rzeczy, krajobrazy.] W. Maciąg: Komentarz felietonisty. *Nowe Książ.* 1970 nr 19; J.Z. Słowicki: Rzeczy krótkie J.W. *Kultura* 1970 nr 49. — A. Komorowski: Umysł ubieżwłasnowolny. *Student* 1971 nr 13 [dot. działalności krytycznoliterackiej J.W.]. — [Słowa, rzeczy, krajobrazy.] S. Stabryła: Kultura i naród. *Twórczość* 1971 nr 1; S. Tomala: J.W. impresje o kulturze. *Mies. Lit.* 1971 nr 6. — Z. Klaczyński: Z pamięci, z lektury. *Kultura* 1978 nr 14. — M. Szczepański: *Radio i Telew* 1978 nr 13. — [Świat zwierciadlany] L. Kurpiewski: „Na krawędzi czasu przeszłego”. *Literatura* 1979 nr 29; S. Zieliński: Książka trzecia. *Nowe Książ.* 1979 nr 11. — A. Dobosz: Rozbudowując przypis. *Tyż. Pousz.* 1998 nr 55 [wspomnienie o J.W.]. — J. Rolicki: W zwycięskich regimencach. *Gaz. Wyborcza* 2003 nr 143 [dot. życia i działalności J.W.].

K.B.

**WILIŃSKI Stanisław Wit**  
ur. 1939Krypt. Wit, S.W.W.  
Poeta, prozaik.

Urodzony 1 września 1939 w Sompolnie pod Kołem; syn Stefana Wilińskiego, robotnika, i Zofii z Fijałkowskich, sklepowej. Uczęszczał do Liceum Ogólnokształcącego im. A. Mickiewicza w Sompolnie, a następnie do Liceum dla Pracujących nr 1 w Szczecinie, gdzie w 1958 zdał maturę. Następnie przez rok uczył się w Technikum Elektrycznym

w Szczecinie; ze względu na zły stan zdrowia (początki gruźlicy) musiał przerwać naukę. Debiutował w 1958 wierszami pt. „Wskazówki cienia”, „Czekanie” i „Ogród”, zamieszczonymi w *Głosie Szczecińskim* (nr 272); za właściwy debiut uważa wiersze pt. „W parku Kasprowicza” i „Chopin”, opublikowane w 1959 na łamach dwutygodnika *Pomorze* (nr 22). W 1961 zawarł związek małżeński z Eriką Howdun (rozwódzeni). W 1966 rozpoczął studia w zakresie filologii polskiej na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Po dwóch latach zrezygnował ze studiów z powodu konieczności dalszego leczenia. Pracował krótko jako konserwator taśm filmowych w Centrali Wynajmu Filmów w Szczecinie, a następnie w Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Stargardzie Szczecińskim. Powrócił do Szczecina, gdzie pracował najpierw w dzielnicowym zarządzie budynków mieszkalnych, a potem w Zarządzie Gospodarki Terenami przy Urzędzie Miejskim w Szczecinie. Następnie rozpoczął pracę dziennikarską w dziale miejskim *Głosu Szczecińskiego* (tu też do 1984 wiersze, proza, felietony i reportaże). Publikował również m.in. w *7-mym Głosie Tygodnia* (1964-68) i *Spojrzeniach* (1971-76). Od 1968 był członkiem ZLP (do 2000); w 1973 pełnił funkcję sekretarza, a w 1978 członka zarządu Oddziału Szczecińskiego Związku. W 1969 został etatowym pracownikiem redakcji literackiej rozgłośni szczecińskiej Polskiego Radia; ogłaszał tu felietony, reportaże, montaże poetyckie i programy publicystyczno-literackie. Przez kilka lat pełnił funkcję radnego WRN w Szczecinie. W 1975 zawarł związek małżeński z Grażyną Kędzą, pedagogiem. Utrzymywał kontakty z łotewskimi pisarzami i poetami; przekładał ich utwory na język polski. Tłumaczył także z języka jidisz, m.in. utwory żydowskiego poety E. Rajzmana. W 1980 został członkiem zarządu NSZZ „Solidarność” w szczecińskim ośrodku radia i telewizji. Po ogłoszeniu stanu wojennego, w 1982 został zwolniony z pracy. Od tamtego czasu zajmował się mechaniką samochodową, a potem konserwacją zabawkowych mebli. Trzykrotnie w latach osiemdziesiątych przebywał w Toronto w Kanadzie, gdzie pracował m.in. jako robotnik w fabryce butów. W 1997 przeszedł na rentę. Kontynuował pracę literacką, zajął się także malarstwem. W 2000 został członkiem SPP. Odznaczony m.in. Srebrnym Krzyżem Zasługi (1986), odznakami Gryf Pomorski (1987) i „Zasłużony Działacz Kultury” (1987). Mieszka w Szczecinie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Poczęty w cieniu. [Wiersze]. Pozn.: WP 1965, 15 s.
2. Trzask płomienia. [Wiersze]. Gdynia: WM 1967, 51 s.

3. Nosiciele piętna. Powieść. Pozn.: WP 1968, 182 s.

Pierwotny tytuł: Naciek.

4. Las kwitnie. [Powieść]. Pozn.: WP 1971, 206 s. Wyd. 2 popraw. Szczec.: Albatros 2001.

Nagroda lit. WRN w Szczec. w 1973 (także za poz. 5).

5. Łuskanie kłosów. [Wiersze]. Wwa: LSW 1971, 69 s.

Nagroda lit. WRN w Szczec. w 1973 (także za poz. 4).

6. W ziemi powróz. Powieść. Pozn.: WP 1978, 143 s.

7. Zawzięte trawy. [Powieść]. Pozn.: WP 1981, 190 s.

Pierwotny tytuł: Biała Góra.

8. Na cierniu słowik. [Wiersze]. Szczec.: [Glob] 1993, 72 s.

9. Cień, przystanek światłości. [Wiersze]. Szczec.: Albatros 1999, 64 s.

Zawiera m.in. cykl: Śpiewy Koheleta, człowieka żywego.

10. Litanie ślepa. [Wiersze]. Szczec.: Albatros 2003, 91 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2002, 2003. — Wywiady: Książki S.W.W. Rozm. J. Frydrykiewicz. *Kur. Szczec.* 1978 nr 48; W zgodzie z sumieniem. Rozm. J. Wachowicz. *Morze i Ziemia* 1981 nr 1 [dot.: Zawzięte trawy].

5. Barańczak: Szczeciński debiutanci. *Nurt* 1966 nr 3 [m.in. rec.: Poczęty w cieniu]. — K. Nowicki: *Poezja* 1968 nr 8 [rec.: Trzask płomienia]. — [Nosiciele piętna:] J.Z. Brudnicki: Czy istnieje turpizm w powieści? *Twórczość* 1969 nr 8; F. Fornalczyk: Rozrachunki z życiem. *Pobrzeże* 1969 nr 9 [dot. też: Trzask płomienia]; E. Kuźma: Okrucieństwo i nadzieja. *Głos Szczec.* 1969 nr 13; T. Lewandowski: Powieść bez bohatera. *Pomorze* 1969 nr 6; K. Nowicki: „Zaprzeczyc swojej śmierci”. *Zycie Lit* 1969 nr 3. — M. Kuźel: Antyestetyzm i niepewność. *Nadodrże* 1970 nr 4 [rec.: Trzask płomienia]. — Z. Kosiorowski: „Zagrzebię się w pochmurny cień lasu...”. *Współczesność* 1971 nr 21 [rec.: Las kwitnie]. — [Łuskanie kłosów:] E. Kuźma: *Głos Szczec.* 1971 nr 192; J. Mazurczyk: Kłosa i ziarna. *7-my Głos Tyg.* 1971 nr 50. — [Las kwitnie:] J. Mazurczyk: Wielkie kwitnienie. *7-my Głos Tyg.* 1971 nr 34; J.Z. Brudnicki: Miłość i przemoc w bujnym lesie wyobraźni. Nowy dramat błękitnej planety. *Tyg. Kult.* 1972 nr 5, 16 [dot. też: Łuskanie kłosów]; L. Bugajski: Las, starość i przeznaczenie. *Twórczość* 1972 nr 9; F. Fornalczyk: Był las... *Poglądy* 1972 nr 20; T. Grabowski: Baśń o lesie. *Nowe Książ* 1972 nr 3. — [Łuskanie kłosów:] Z. Kosiorowski: Duszy poety odcięte zaufki. *Spojrzenia* 1972 nr 9; S. Melkowski: Kłosa i umieranie. *Nowe Książ* 1972 nr 10, przedr. w tegoż: *Równiecy i bracia starsi*. Wwa 1980. — K. Nowicki: Trudny las. *Spojrzenia* 1972 nr 2 [rec.: Las kwitnie]. — [W ziemi powróz:] J.Z. Brudnicki: Mała apokalipsa. *Tyg. Kult.* 1978 nr 42; F. Fornalczyk: Więcej smutku niż wesela. *Fakty* 1978 nr 38; E. Kraskowska-Lange: W kręgu mitologii wiejskiej. *Nurt* 1978 nr 9; A. Osten: Powrócić do źródła. *Literatura* 1978 nr 39; A. Myszkowski: Wiejskie demony. *Mies. Lit.* 1979 nr 1; A. Urbański: Pieśni o brzoskwiowym sadzie. *Regiony* 1979 nr 1; M. Yoph-Zabiński: Proza bez nostalgii. *Radar* 1979 nr 4. — J.Z. Brudnicki: Strefy upadku i nadziei. *Tyg. Kult.* 1981 nr 17. — J. Wachowicz: S.W.W. *Morze i Ziemia* 1981 nr [6]. — [Zawzięte trawy:] M. Yoph-Zabiński: Nie z marmuru, nie z żelaza. *Tyg. Kult.* 1981 nr 47; K. Nowicki: Sprzed Sierpnia. *Fakty* 1982 nr 5. — J. Mazurczyk: Codziennie rodzą

się ptakiem. (O poezji S.W.W.). *Morze i Ziemia* 1986 nr 37. — [Cień, przystanek światłości:] J.Z. Brudnicki. *Mag. Lit.* 1999 nr 12; M. Strzelczyk: Nadzieja w cieniu. *Kur. Szczec.* 2000 nr 93. — T.Z. Grabowski: Zamknięte układy przestrzeni. *Pogranicza* 2001 nr 2 [rec.: Las kwitnie].

B.M.

## WILMAŃSKI Jerzy

ur. 1936

Imiona metrykalne: Jerzy Maciej.

Pseud. A. Bar; Adam Rajski; Andrzej Bar; J.W.; J. Widok; J.Wil.; J.WIL.; J. Wilm.; Jerzy Turbacz; Jerzy Widok; jw; (jw); (jw.); Krytyk; Teleman; (w); Widok; Wil; Z. Balucki. Poeta, prozaik, felietonista.

Urodzony 16 kwietnia 1936 w miejscowości Aleksandrów (obecnie dzielnica Łodzi); syn Jana Wilmańskiego, urzędnika, i Natalii z Kałużnych, ekspedientki. Uczęszczał do Liceum Ogólnokształcącego w Aleksandrowie. Jeszcze jako uczeń w 1954-55 współpracował z *Łódzkim Expressem Ilustrowanym*, do którego nadsyłał korespondencje z Łowicza. W 1955 zdał maturę, po czym zaczął studiować polonistykę na Uniwersytecie Łódzkim (do 1957). Debiutował w 1955 wierszem ogłoszonym na łamach *Głosu Robotniczego* pt. „Zaproszenie do podróży. (Pamięci Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego)” (nr 37), a w 1957 – jako prozaik – szkicem pt. „Zona”, opublikowanym w *Expressie Ilustrowanym* (nr 27); utwory na łamach tego dziennika drukował do 1961. W 1957 ożenił się z Wiesławą Łukasiak, nauczycielką. W tymże roku został członkiem działającej przez krótki okres w Łodzi filii wrocławskiej grupy literacko-plastycznej Dla-czego-Nie. W następnych latach rozwijał twórczość poetycką i prozatorską; kontynuował współpracę z organem Komitetu Łódzkiego PZPR, dziennikiem *Głos Robotniczy* (początkowo jako reporter działu wojewódzkiego, od 1964 działu miejskiego; w 1964-68 członek redakcji). Był współredaktorem dodatków studenckich *Nurt* (do *Expressu Ilustrowanego*; 1957) i *Zycie Akademickie* (do *Dziennika Łódzkiego*; 1958). W 1958 zaczął też publikować wiersze, recenzje i artykuły w łódzkim tygodniku *Odgłosy*; w 1968-76 kierował działem kulturalnym pisma, a w 1976-79 był jego sekretarzem redakcji (podp. m.in.: J.W., J. WIL., J. Wilm., Jerzy Widok, jw, Krytyk, (w), Widok, Wil; tu m.in. w 1969-72 cykl felietonów pt. „Od niedzieli do niedzieli”, w 1972-84 kontynuowany pt. „Zdarzenia i zwierzenia” (niektóre odcinki drukowane bez tytułu cyklu), w 1974, 1980 rubryka pt. „Poczta literacka”, w 1976-77 rubryka recenzji filmowych i telewizyjnych podp. Teleman). Od 1963 był członkiem SDP (do 1982, potem SD PRL, od 1989 SD RP), od 1965 także ZLP. W 1966 wstąpił do PZPR. Artykuły, recenzje, wiersze i fragmenty prozy zamieszczał ponadto nadal w *Głosie Robotniczym* (utwory podp. też J.WIL.; m.in. w 1971-72, 1975, 1980, 1985-89 cykl felietonów pt. „Co słychać?”, w 1990 pt. „Skojarzenia”,

rubryka recenzyjna pt. „Wśród książek”) oraz m.in. w *Karuzeli* (1970-82; m.in. w 1972-79 cykl felietonów pt. „Prosto w oczy”, w 1974 cykl wierszy pt. „ZOO”; podp. też: J.W., Jerzy Widok, Widok), *Życiu Literackim* (1975-80, z przerwami), *Argumentach* (1977, 1982-87), *Szpilek* (1977-81, 1984-89), *Wiadomościach Skierniewickich* (1984-88; m.in. w 1985, 1987 cykl felietonów pt. „Zdarzenia i ludzie”). Pisał też teksty satyryczne dla kabaretów radiowych oraz dla kabaretu literackiego Estrady Łódzkiej. W 1979-90 pracował w rozgłośni łódzkiej Polskiego Radia (początkowo jako kierownik redakcji literackiej, a od 1980 komentator). W 1981 otrzymał nagrodę Przewodniczącego Komitetu do Spraw Radia i Telewizji (za społeczno-polityczną publicystykę radiową), a w 1988 nagrodę m. Łodzi (za 1987). W 1981 był jednym z inicjatorów powołania grupy poetów Jasiień, która istniała do 1982. W 1990-91 był zastępcą redaktora naczelnego spółki wydawniczej Videopress, w 1992 pracował w wydawnictwie Oficyna Bibliofilów. W 1991-98 współpracował z gazetą socjaldemokratyczną *Trybuna* (korespondent łódzki) oraz w 1998 z jej lokalną mutacją *Trybuna Łódzka* (sekretarz redakcji). Artykuły i felietony zamieszczał też m.in. w pismach *Erotyka* (1990; podp. Jerzy Turbacz), *Sexodrama* (1990; podp. Jerzy Turbacz), *Tygodnik Socjaldemokratyczny* (1991; podp. Z. Bałucki), *Głos Poranny* (1992-94; podp.: A. Bar, Andrzej Bar; m.in. cykle artykułów pt. „Tajemnice wywiadów” i „Prawdziwe – nieprawdopodobne”), *Fakty i Mity* (sekretarz redakcji w 2000-01; m.in. cykl felietonów pt. „Rajskie życie Katolandy” podp. pseud. Adam Rajski). Wyróżniony m.in. odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1973), Honorową Odznaką m. Łodzi (1974), Złotym Krzyżem Zasługi (1975), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1986). Mieszka w Łodzi.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Poemat niedoskonały. [Wiersze]. [Łódź:] WŁ 1959, 35 s.

2. Obrona krajobrazu. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1963, 30 s.

3. Krzywa latarnia. [Opowiadania]. Łódź: WŁ 1966, 108 s.

Zawartość: Podróżujący o poranku; Okno; Powrót; Tygiel; Uliczki szoferów; Zaciąg; Konferencja; Nasza brygada; I wciąż myślę o Tobie...; Mała wojna w Polsce środkowej; Śmiech; Gładki mur; Zaproszenia; Krzywa latarnia; Stary Puchala; Sprawa I; Spotkanie; W pociągu; Poezja albo hucpa, czyli co powiedział Miszka; Wierna rzeka moja; Odczyt; Wacek Marynarz; Zdarzenia z Płiszką; Wieczór autorski; Sen; Rozmowa; Kazik; Sprawa II; Wiewska opowieść; Dziadek Michał; Żona; Co rano odchodzi tramwaj; Exodus Himalaje; Inauguracja.

4. Odłot. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1970, 59 s.

5. Rzeczy dziwne i ciekawe. Łódź: WŁ 1972, 151 s.

Felietony i recenzje drukowane w *Odgłosach* w 1969-1971; dot. m.in.: J. Korycki J. Edgery; Zbrodnia w południe, H. Mniszek Trędowata, T. Konwicki; Sennik współczesny; także o W. Wandurskim, A. Slonimskim, życiu literackim i teatralnym Łodzi.

6. Tylko słowa. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1976, 62 s.

7. Łódź. Miasto i ludzie. [Album]. Teksty ... [Zdjęcia:] J. Madejski, Z. Walter. Łódź: WŁ 1977, [85] k.

8. Czterdziesta jesień. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1979, 89 s.

Zawiera wybór wierszy z poz. 1, 2, 4, 6 oraz wiersze nowe.

9. Tak prędko, coraz prędzej. [Opowiadanie]. Łódź: WŁ 1982, 79 s.

10. Antykwariat przy Piotrkowskiej. [Reportaż]. Łódź: KAW 1983, 118 s.

Dot. historii i kultury Łodzi w XIX i XX w.

11. We mgle, we mgle... [Wiersze]. Łódź: WŁ 1984, 57 s.

Cykle: Notes (1979-1981); Wiersze 1982.

12. Bez ładu i składu. [Szkie publicystyczny]. Łódź: KAW 1985, 91 s.

13. Pożegnanie karnawału. Wybór wierszy. Łódź: WŁ 1987, 187 s.

Wiersze z l. 1959-1984.

14. Dagerotyp łódzki. [Wiersze]. Łódź: Ofic. Bibliofilów [1989], 16 s.

15. Było, minęło. [Wiersze i proza]. Łódź: Ofic. Bibliofilów 1999, 128 s.

Zawiera wybór wierszy, fragm. dzienników oraz prozy z l. 1954-1992.

16. Duchy Piotrkowskiej. [Szkie]. Łódź: WŁ 2002, 119 s.

Zawartość: Dagerotyp łódzki [wstępl. – Historia spalonego teatru [dot. T. Pol. w Łodzi w l. 1909-14]; Pietkiewicz i inni [dot. Z. Pietkiewicza, dziennikarza]; Jak Reymont dostał Nobla; Dwie „Wiosny” Juliana Tuwima; Czarodziej z piętnem Pegaza [dot. J. Tuwima]; Jagosz [Mieczysław Jagoszewski, dziennikarz]; Stefania Skwarczyńskiej portret wielokrotny; Podróże Andrzeja Gruma; Szczęście Jana Sztudyngera; Kolekcja łódzkich książek stulecia; Tranzytem przez Łódź [dot. historii i kultury miasta po r. 1945].

## Prace redakcyjne

1. Strofy nad miastem. [Antologia poetycka]. [Red.:] ..., B. Sikorski. Łódź: KAW 1976, 22 s.

2. J. Tuwim: Miasto i rym. [Wiersze]. Wybór i wstęp ... Łódź: KAW 1984, [24] s.

3. Sex w literaturze, czyli Książki zakazane. Wybór, wstęp, noty bibliograficzne ... [Antologia]. [Łódź:] Editorex 1990, 111 s.

4. Płatki sadzy. Antologia felietonistyki łódzkiej. Wybór [wstęp i noty biogr.] ... Łódź: Ofic. Bibliofilów „Res Polona” 1993, 149 s.

5. „Ale czy Kuba...?” Antologia humoru żydowskiego w stylu retro. Oprac. i wstęp] ... Łódź: WŁ „Cyklop” 2002, 127 s.



Ank. 1988, 1994. — Wywiad: Nie mam poczucia poetyckiej misji. Rozm. E. Iwanicki. *Odgłosy* 1988 nr 8. — LPD.  
 [Poemat niedoskonały:] Z. Dołęcki: Łódzkie debiuty poetyckie. *Kierunki* 1960 nr 10 [m.in. dot. J.W.]; R. Śliwoniak: Debiut łódzki. *Współczesność* 1960 nr 23. — [Krzywa latania:] L.S. Rudnicki. *Odgłosy* 1966 nr 40; E. Zyman: Zmyślam i opisuję. *Tyg. Kult.* 1966 nr 46. — [Odłot:] A. Włodek: Czystość rysunku. *Osnowa* 1970 lato; M. Wawrzkiwicz: Pory roku. *Współczesność* 1971 nr 3. — F. Fornalczyk: Fakty w przybraniu anegdotalnym. *Odgłosy* 1973 nr 8, polem.: J. Wilmański. *Tamże* 1973 nr 9 [dot. Rzeczy dziwne i ciekawe]. — D. Chróściewska: J.W. *Odgłosy* 1975 nr 42. — G. Gazda: W kręgu konwencji. W: Środowisko. Łódź 1975. — [Tylko słowa:] D. Chróściewska: Nie tylko słowa. *Odgłosy* 1976 nr 32; A. Nowak: Kadzidlane dymy-rymy. *Okolice* 1977 nr 2. — D. Szyszko: O synkach i synach... *Puls* 1978 nr 3 [dot. publikacji na łamach *Głosu Rob.*]. — E. Biela: Jeszcze ogarnie cie pożar. *Tyg. Kult.* 1983 nr 2 [rec.]: Tak przedko, coraz przedzej. — S. Bąkiewicz: Dorozką w przeszłość. *Głos Rob.* 1984 nr 58 [rec.]: Antykwiariat przy Piotrkowskiej. — M.G. Madej: Bohater w defensywie? *Osnowa* 1984 nr 5/6 [rec.]: Tak przedko, coraz przedzej. — L. Włodkowski: Dlaczego ten antykwiariat jest przy Piotrkowskiej? *Odgłosy* 1984 nr 17 [rec.]: Antykwiariat przy Piotrkowskiej. — M. Chrzanowski: Między sierpniem a grudniem. *Kultura* 1986 nr 8 [rec.]: Bez ładu i składu. — [Pożegnanie karnawału:] E. Biela: Wypisy polskie W. *Odgłosy* 1987 nr 43; F. Sienkiewicz. *Kultura* 1987 nr 37; T.J. Żółciński: Biografia wpisywana w poezję. *Argumenty* 1987 nr 36; B. Kowszewicz. *Poezja* 1988 nr 3. — S. Stanuch: Czy rzeczywiście... *Trybuna* 1999 nr 236 [rec.]: Było, minęło...].

B.T.

## WINAWER Bruno 1882-1944

Właśc. imię: Bernard.  
 Pseud.: h.; B.; B...f... W...f; Br.; Br.W.; Br-w-er; Br...Wr...; Bru-w-er; Bruwin; brw; brw.; -brw.; Chryzostom Pindar; chryzpe; -chryzpe; Chryzpe; Chryzpin; cz; cz.; O. Winbrun; Winbrun; — wątpliwe: Wr.B.  
 Dramatopisarz, prozaik, felietonista, satyryk.

Urodzony 17 czerwca 1882 w Warszawie; syn Dawida Winawera i Rozalii z Moszkowskich. W 1901 ukończył Gimnazjum Wojciecha Górskiego w Warszawie i wstąpił na Wydział Maszyn Politechniki Warszawskiej. Utworzył wraz z Kazimierzem Wroczyńskim i Tadeuszem Radwańskim klub poetów-satyryków Igrec-sowizdrzały, dla którego pisał wiersze, pieśni i piosenki. Wspólnie z K. Wroczyńskim pracował nad powieścią pt. „Huldra” (nieukończona) oraz jednoaktówką pt. „100 km na godzinę” (zaginiona). Debiutował w 1904 przekładem prozy L. Andriejewa pt. „W mglistą dal”, ogłoszonym na łamach *Prawdy* (nr 28-30). Po zamknięciu w listopadzie 1905 Politechniki wyjechał do Szwecji i pracował krótko jako robotnik praktykant w zakładach metalowych. Z powodu choroby płuc opuścił Szwecję i udał się do Serbii. W maju 1906 zamieszkał w Heidelbergu i podjął studia na tamtejszym uniwersytecie. W 1909 doktoryzował się w zakresie nauk fizycznych na podstawie pracy pt. „Dielektrische Untersuchungen, insbesondere an Erdalkaliphosphoren” (promotor prof. Philipp Lenard). Równocześnie nadal wspólnie z K. Wroczyńskim

pisał sztuki teatralne. Następnie przebywał w Amsterdamie i do 1911 był asystentem fizyka, laureata nagrody Nobla prof. Petera Zeemana, a w 1912-15 pracował jako asystent w Instytucie Fizyki we Frankfurcie nad Menem. W tym czasie ogłaszał prace naukowe z zakresu fizyki w języku niemieckim. Po wybuchu I wojny światowej został w 1916 internowany przez Niemców i odesłany do Warszawy. Od kwietnia tego roku do stycznia 1921 pracował jako asystent w Zakładzie Fizyki Politechniki Warszawskiej. Równocześnie kontynuował twórczość literacką. Prozę, liczne artykuły, felietony i recenzje teatralne drukował m.in. w *Sowizdrzale* (1917-19; podp.: Chryzostom Pindar, Chryzpe, -chryzpe-) i *Rewii* (1919-20; podp.: B...r W...r, Br-w-er, Br...Wr...). Zrezygnowawszy z pracy naukowej, rozpoczął ożywioną działalność w zakresie popularyzacji najnowszych osiągnięć nauki, ogłaszając liczne felietony w prasie i radiu. Współpracował stale z pismami: *Kurier Polski* (1920-25; także pod pseud. Bru-w-er), *Głos Polski* (1922-23), *Wiadomości Literackie* (1924, 1927, 1930-32, 1937-39; tu m.in. w 1938-39 cykl pt. „Muszle na wybrzeżu”), *Głos Prawdy* (1926-28; tu m.in. stały dział felietonów pt. „Boczna antena”), *Nowy Kurier Polski* (1926), *7 Dni* (1929-31), *Światowid* (1931-33; w 1931 cykl felietonów pt. „Z dziedziny odkryć i wynalazków”), *Świat* (1933-35), *Kurier Poranny* (1934-37; tu cykl felietonów pt. „Boczna antena”) oraz *Film* (1937-39). Po wybuchu II wojny światowej przedostał się do Lwowa zajętego wkrótce przez ZSRR, gdzie podjął pracę asystenta w instytucie fizyki. We wrześniu 1940 został członkiem Związku Pisarzy Radzieckich Ukrainy. Po wybuchu wojny niemiecko-radzieckiej w czerwcu 1941 powrócił do Warszawy. Przebywał w getcie warszawskim i pracował m.in. w instytucie szkolenia nauczycieli oraz w laboratorium rafinacji cukru. Wydostawszy się stamtąd w 1942 przy pomocy rodziny i przyjaciół, ukrywał się pod nazwiskiem Edward Lasocki. Od jesieni 1942 pracował w firmie budowlanej Hoch-Tief-und Bauunternehmung T. Lisiecki najpierw w Hrubieszowie jako urzędnik biurowy, potem we wsi Bohorodyca, gdzie prowadził księgowość budowy mostu kolejki wąskotorowej na rzece Huczwa, a od zimy tegoż roku na budowie w okolicy Opola Lubelskiego. Aresztowany na skutek denuncjacji, został wywieziony prawdopodobnie do obozu zagłady w Treblince, skąd udało mu się wydostać. Pracował następnie jako dozorca przy robotach drogowych. Zmarł 11 kwietnia 1944 w szpitalu w Opolu Lubelskim.

W 1960-72 przyznawana była przez redakcję *Kuriera Polskiego*, przy udziale Naczelnej Organizacji Technicznej i Polskiego Radia, nagroda im. B. Winawera za prace popularyzatorskie z zakresu nauk matematyczno-przyrodniczych i techniki.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Konstytucja z nahajką. Piosenki na dziś i na jutro. [Autorzy: ...] -brw-, [T. Radwański] Stach Rokita. Wwa: Wydawn. Socjaldemokracji Królestwa Pol. i Litwy [1906], 15 s.

Tu B.W.: Porządek dawniej; Jako Pan Witte ministrów se szukał; Konstytucja Skalfona; Lamenty; Wielki pochodzik narodowy.

2. Notatnik Szymona de Geldern. [Powieść]. Wwa-Lw.: Druk. P. Laskauera i Sp. 1907, 87 s.

Część nakładu wyszła z nadrukiem: Dodatek do *Bluszczu* nr 11.

3. Gaudeamus. Krotoczwila w 3 aktach. [Współaut.:] K. Wroczyński. Powst. Heidelberg ok. 1908. Praprem. Wwa, T. Zjednoczony 1912.

Rkps w zbiorach Bibl. Nar. w Wwie. — Masz. pt. Miss Mary w Muzeum Teatr. w Wwie, pt. Seledynowe domino, (Gaudeamus) w Arch. T. im. J. Słowackiego w Kr. — Wyst. też pt.: Błękitne domino; Niebieskie domino; Różowa maska; Różowe domino.

4. Niziny. Sztuka w 4 aktach. Praprem. Wwa, T. Mały 1910.

Masz. w Muzeum Teatr. w Wwie.

5. Losy Europy. Groteska w 3 aktach. Powst. Amsterdam 1911. Praprem. Wwa, T. Mały 1913.

Rkps z podtyt. Burleska w 3 aktach w Arch. T. im. J. Słowackiego w Kr., masz. w Muzeum Teatr. w Wwie.

6. Upadek domu Abendstern. Komedja w 1 akcie. Praprem. Łódź, T. Mieję. 1912.

7. Lew spod Czinape. Farsa w 1 akcie. Praprem. Wwa, T. Nowoczesny 1913.

8. Mąż ewakuowany. Komedja w 1 akcie. Praprem. Wwa, T. Mały 1916. TV 1957.

Masz. z podtyt. Farsa w 1 akcie w Muzeum Teatr. w Wwie.

9. Rokowania pokojowe. Groteska w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Letni 1917.

Rkps pt. Geniusz i dyplomata, czyli rokowania pokojowe w Bibl. Zakładu Nar. im. Ossolińskich we Wr. oraz w Arch. T. im. J. Słowackiego w Kr.

10. Rycerz z łabędziem. Romantyczna historia w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Rozmaitości 1918.

11. Jak wygląda Łypkowski? Tragifarsa w 1 odsłonie. Praprem. Wwa, T. Qui pro Quo 1919. Druk zob. poz. 14 s. 32-51. Radio, Wil. 1928.

Praprem. pod pseud.: Bruwin.

12. Roztwór prof. Pytła. Humoreska w 3 aktach. Praprem. Kr., T. Bagatela 1919. Wyd. pt. Roztwór Pytła. Lw.: Odrodzenie 1922, 84 s. Wyd. nast. Kat.: Odrodzenie [1946].

Masz. pt. Szczyście asystenta. (Roztwór prof. Pytła) w Arch. T. im. J. Słowackiego w Kr.

13. Pierwsza sprawa kryminalna. Humbug w 1 odsłonie. Powst. ok. 1921. Druk zob. poz. 14 s. 15-31. Praprem. Wwa, T. Qui pro Quo 1923. Radio 1928.

14. Groteski. Wwa: B. Rudzki [1921], 64 s.

Zawiera jednoaktówki i skecze: Repertuar; Pierwsza sprawa kryminalna [poz. 13]; Jak wygląda Łypkowski? [poz. 11]; Bez suflera!!! Wielki noworoczny przegląd warszawskich sukcesów dramatyczno-komediowych, czyli skandal teatralny w jednej odsłonie.

15. Księga Hioba. Komedja w 3 aktach. Praprem. Kr., T. Mieję. im. J. Słowackiego 1921. Wyd. z podtyt. Komedja nudna w 3 aktach. Wwa: Nakł. autora 1921, 72 s. TV 1971.

Przełt.: ang.: The book of Job. [Przełt.] J. Conrad, London, Toronto 1931, — serb-chorw.: [Przełt.] J. Benešić. Wyst. Zagrzeb ok. 1924, — szwedz. (inf.: *Kultura* 1932 nr 9).

16. Promienie FF. Komedja w 3 aktach. Praprem. Kr., T. Mieję. im. J. Słowackiego 1921. Druk zob. poz. 29 s. 5-95. Radio 1929.

Rkps pt. Promienie FF. Scenariusz kinematograficzny w 3 aktach w Bibl. T. Nar. w Wwie.

17. Tematy i wariacje. Wwa: S-ka Akcyjna „Druk. Pol. w Białymstoku” 1921, 64 s.

Zawiera felietony i scenki dramatyczne: Warszawa w nocy; Inter arma. (Sierpień roku 1920-ego); Melodramat rotacyjny [Szkic scenariusza filmowego]; Baczość! Kłamstwo!; Głębszy dramat życiowy; Barwna sztuka historyczna. Arcydzieło w jednej odsłonie.

18. Ślepa latarka. Powieść. *Kur. Luow.* 1922 nr 44-94. Wyd. osob. Lw.: Pol. Wydawn. „Nowa Era” 1922, 167 s. Wyd. nast. [Wwa:] Bibl. Groszowa [1926].

19. R.H. Inżynier. Komedja w 3 aktach. Praprem. Lw., T. Mały 1923. Wyd. Lw.: Odrodzenie 1924, 88 s. Radio 1929. TV 1972.

Na okł. r. wyd. 1922.

Adapt. radiowa: Adapt.: K. Białek. Radio 1966.

Przełt.: serb-chorw. Wyst. Zagrzeb 1926, — holend (inf.: *Kultura* 1932 nr 9).

20. Szopka Pikadora. [Współaut.:] A. Słonimski, J. Tuwim. Praprem. Wwa, cukiernia „Ziemiańska” 1923.

Inf.: J. Stradecki: W kręgu Skamandra. Wwa 1977 s. 68.

21. Cichy alarm. [Felietony]. Wwa: Księg. M. Ostaszewskiej i S-ki 1924, 117 s.

22. Doktor Przybram. Powieść. Wwa: Księg. Bibl. Dzieł Wyborowych [1924], 144 s. Wyd. nast.: Wwa: Wydawn. Bibl. Groszowej [1925]; Łódź: Republika 1936; Wwa: Czyt. 1961. Por. Słuchowiska radiowe.

23. Jeszcze o Einsteinie. Teoria względności z lotu ptaka. Wwa: Pol. Składnica Pomocy Szkolnych 1924, 31 s.

24. A w domu najlepiej. Bluetka w 1 akcie. Praprem. Wwa, T. Szkarłatna Mask 1925.

Wyst. też pt. W domu najlepiej. Żart sceniczny.

25. Lepsze czasy. (Wyciąg fortepianowy). Wwa: E. Wende i Ska [1925], 180 s.

Zawiera wybór felietonów z poz. 17 i 21, — nadto scenki teatralne z poz. 17: Głębszy dramat życiowy [w poz. 18 pt. Baczość! Kłamstwo! Głębszy dramat życiowy]; Barwna sztuka hi-

storyczna. Arcydzieło w jednej odsłonie; Warszawa w nocy; Baczność! Sprawy najwyższej wagi; Dokument tajny.

26. Znajomek z Fiesole. Sztuka w 3 aktach. Praprem. Pozn., T. Nowy 1925. Wyd. z podtyt. Gawęda zimowa Wwa: Wesoła Bibl. [1925], 136 s. Radio 1931.

27. Frydłąd junior. Komedia w 3 aktach. Praprem. Lw., T. Nowości 1926. Wyd. Wwa: Bibl. Domu Pol. 1928, 128 s.  
Wyst. też pt. Junior.

28. Promienie FF i inne morały. Wwa: Bibl. Groszowa [1926], 157 s.  
Zawartość: Promienie FF [poz. 16], — oraz kilkanaście felietonów satyrycznych.

29. Boczna antena. Ostatnie biuletyny z frontów wieczystych.

Ser. I. Wwa [1926]. Wyd. nast. przejr. i uzup. Wwa: Bibl. Groszowa [1927], 183 s.

Ser. II. Wwa: Bibl. Groszowa [1927], 176 s.  
Wyd. łączne przejr. i uzup. Ser. I-II. Wwa: Bibl. Groszowa [1928], 183 + 248 s.

Wybór felietonów z cyklu pt. Boczna antena, druk. w *Głosie Prawdy* w 1926-1928.

30. Dług honorowy. Powieść. *Głos Prawdy* 1928 nr 120-170. Wyd. osob. Wwa: Rój 1929, 212 s.  
Wyd. nast. Wwa: Czyt. 1960.

31. Bilion słów. Wwa: Rój [1929], 95 s.  
Odczyt wygl. w radiu w cyklu pt. Boczna antena. O najnowszych zdarzeniach w nauce i technice.

32. Dodatek nadzwyczajny. Wwa: Bibl. Groszowa [1929], 157 s.  
Felietony dot. nauki i techniki.

33. Telegramy z Kosmosu. Wwa: Rój [1929], 96 s.  
Felietony dot. nauki i techniki.

34. Zły szeląg. Komedia w 3 aktach. Praprem. Kr., T. im. J. Słowackiego 1930.  
Masz. w Arch. T. im. J. Słowackiego w Kr. — Wyst. też pt. Kiepski szeląg.

35. Syn woziwody. Wwa: Rój [1930], 95 s.  
Felietony dot. nauki i techniki.

36. Trzysta milionów koni. Wwa: Bibl. Groszowa [1930], 197 s.  
Felietony dot. nauki i techniki.

37. Turnieje maszyn. Wwa: Rój [1930], 94 s.  
Felietony dot. nauki i techniki.

38. Bohater mechaniczny. Wwa: Rój [1931], 96 s.  
Felietony dot. nauki i techniki.

39. [Dialogi do filmu:] Kobieta, która się śmieje. Ekran. 1931.  
Inf.: S. Janicki: Polskie filmy fabularne. Wwa 1990 s. 75.

40. Łono natury. Wwa: Rój [1931], 39 s.  
Felietony dot. nauki i techniki.

41. Po prostu dureń. Komedia w 3 aktach. Praprem. Kr., T. im. J. Słowackiego 1931. Wyd. pt. Po prostu truteń. Wwa: Rój 1932, 85 s. Radio 1932.  
Wyst. też pt. Po prostu truteń.

42. Ząb czasu. Wwa: Rój [1931], 95 s.  
Felietony dot. nauki i techniki.

43. Co dzień – epoka. Wwa: Rój [1932], 92 s.  
Felietony dot. nauki i techniki.

44. Od bieguna do bieguna. Wwa: Rój [1932], 94 s.  
Felietony dot. nauki i techniki.

45. Tempo! Wwa: Rój [1932], 92 s.  
Felietony dot. nauki i techniki.

46. Fala 1141, 8. Wwa: Rój [1933], 94 s.  
Odczyt wygl. w radiu w Wwie.

47. Smaczny chleb kłamstwa. Komedia w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Letni 1933. Radio 1933.  
Nagroda im. L. Reynela za r. 1932/1933.

48. Śpiew drutów. [Felietony]. Wwa: J. Przeworski 1934, 232 s.

49. Literaturę trzeba przewietrzyć. [Felietony]. Wwa: Wydawn. Współcz. [1935], 266 s. Wyd. skrócone Wil.: Bibl. Kur. Wil. 1935, 154 s.

50. Nowa antena. Wwa: Rój 1935, 270 s.  
Felietony dot. nauki i techniki.

51. Obrona Keysowej. Komedia w 3 aktach. Praprem. Lw., T. Rozmaitości 1935. Wyd. Wwa: Świat [1935], 96 s. Wyd. nast. Wwa: Rój 1936.

52. Podróże na gapę. Wwa: Wydawn. Współcz. [1936], 271 s. Wyd. skrócone Łódź: Bibl. *Echa Pol.* 1936, 160 s.  
Felietony dot. nauki i techniki.

53. Ryk byłego lwa. Komedia w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Mały 1936.  
Rkps w Muzeum Teatr. w Wwie.  
Adapt. radiowa: Adapt. K. Białek. Radio 1968.

54. Cztery kąty widzenia. Wwa: Wydawn. Współcz. [1937], 270 s.  
Felietony dot. nauki i techniki.

55. Ziemia w malignie. Wwa: Rój 1937, 272 s.  
Felietony dot. nauki i techniki.

56. Żywy ładunek, czyli cargo. Komedia w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Nowy 1938.  
Masz. pt. Cargo. (Żywy ładunek). Podróż dziewicza w 3 aktach w Arch. T. im. J. Słowackiego w Kr. — Wyst. też pt. Żywy ładunek. Podróż dziewicza w 3 aktach.

57. Alibi. [Felietony]. Wwa: Wydawn. Współcz. [1939], 233 s. Wyd. skrócone Wwa: Wydawn. Kur. Pol. S.A. 1939, 159 s.

58. Ziemia w malignie. Felietony. [Wybór]. Wstęp: A. Międzyrzeccki. Wwa: Czyt. 1962, 395 s.

Słuchowiska radiowe, m.in.: Dr Przybram. Radio 1934 [por. Twórczość poz. 22]. — Świat się zmienił. Radio 1935. — Znow tajemnicza fala, przerywamy audycję. Radio 1936.

### Przekłady i adaptacja

1. A. Picard: Kiki. Komedia. Wyst. Kr. T. Miejs. 1921.

2. J. Conrad: Tajny agent. Dramat w 4 aktach. Przekł. i adapt. scen. ... Wyst. Kr., T. Bagatela 1923.

3. B. Brecht: Opera za trzy grosze. Widowisko z muzyką w 8 obrazach. Przel.: ..., W. Broniewski. Wyst. Wwa, T. Pol. 1929. Druk w: B. Brecht: Dramaty. T. 1. Wwa 1962. Przedr. w: B. Brecht: Dramaty. Wr., Kr. 1976 BN II, 184.

Przekł. w wyst. teatr. podp.: O. Winbrun.

### Praca redakcyjna

1. J.H. Jeans: Eos, czyli granice astronomii. Tłum. J. Sujkowska. Przejrzal ... Wwa: Bibl. Groszowa [1930], 114 s. Wyd. nast.: Wwa: „Świat” [1934]; Wwa: Wydawn. Kur. Pol. 1935.

### OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — PP (M. Kotowska). — LP XX w. (red.).

H. Galle. *Książka* 1908 nr 5 [rec.: Notatnik Szymona de Geldern]. — J. Lechoń. *Robotnik* 1918 nr 366 [rec.: Rycerz z łabędziem]. — T. Boy-Zeleński. W tegoż: Flirt z Melpomeną. (Wieczór pierwszy). Wwa 1920, wyd. 2 Wwa 1920, przedr. w tegoż: Pisma. T. 19. Wwa 1963 [rec.: Roztwór prof. Pytla]. — T. Boy-Zeleński. W tegoż: Flirt z Melpomeną. Kr. 1921, przedr. w tegoż: Pisma. T. 19. Wwa 1963 [rec.: Rycerz z łabędziem]. — [Księga Hioba] E. Breiter. *Naród* 1921 nr 117; K.H. Rostworowski. *Głos Nar.* 1921 nr 116; T. Boy-Zeleński. W tegoż: Flirt z Melpomeną i inne liryczne. (Wieczór trzeci). Kr. 1922, przedr. w tegoż: Pisma. T. 20. Wwa 1963 [tu też rec.: Promienie FF]. — E. Breiter. *Świat* 1922 nr 5 [rec.: Roztwór prof. Pytla]. — S.I. Witkiewicz: Parę słów w kwestii „tematów” sztuk teatralnych. (A propos dyskusji Boya z W.). W tegoż: Teatr. Kr. 1923, przedr. w tegoż: Pisma filozoficzne i estetyczne [T. 1]. Wwa 1974, Czysta Forma w teatrze. Wwa 1977, Dzieła zebrane. [T. 9]. Wwa 1992. — S. Napiercki: Felietony W. *Wiad. Lit.* 1924 nr 22 [rec.: Cichy alarm]. — T. Boy-Zeleński. W tegoż: Flirt z Melpomeną. Wieczór piąty. Wwa 1925, przedr. w tegoż: Pisma. T. 21. Wwa 1964 [rec.: Promienie FF]. — K. Irzykowski. *Robotnik* 1925 nr 141, przedr. w tegoż: Pisma (Pisma teatralne. T. 1). Kr. 1995 [rec.: Znajomek z Fiesole]. — W. Rabski. W tegoż: Teatr po wojnie. Wwa [1925] [rec.: Rycerz z łabędziem; Księga Hioba; R.H. Inżynier]. — [A. Słonimski] as. *Wiad. Lit.* 1925 nr 22 [rec.: Znajomek z Fiesole]. — [A. Słonimski] as. *Wiad. Lit.* 1926 nr 51/52 [rec.: Boczna antena]. — [Zły szeląg] K. Irzykowski. *Robotnik* 1930 nr 164, przedr. w tegoż: Pisma (Pisma teatralne. T. 3). Kr. 1995; [A. Słonimski] as. *Wiad. Lit.* 1930 nr 25, przedr. w tegoż: Gwałt na Melpomenie. Wwa 1982. — [T. Boy-Zeleński. II. Kur. Codz. 1932 nr 262 [rec.: R.H. Inżynier]. — T. Boy-Zeleński. W tegoż: Flirt z Melpomeną. (Wieczór dziesiąty). Wwa 1932, przedr. w tegoż: Pisma. T. 23. Wwa 1965 [rec.: Zły szeląg]. — [Po prostu truten] W. Brumer. *Kur. Poranny* 1932 nr 80, przedr. w tegoż: Tradycja i styl w teatrze. Wwa 1986; K. Irzykowski. *Robotnik* 1932 nr 104, przedr. w tegoż: Recenzje teatralne. Wwa 1965, Pisma (Pisma teatralne. T. 3). Kr. 1995; A. Słonimski. Eksperyment. *Wiad. Lit.* 1932 nr 16. — S.I. Witkiewicz: Z powodu „Najazdu na filozofię”. (Odpowiedź B.W.).

*Gaz. Pol.* 1932 nr 42, 43; Tchórze, niedołęgi czy „przemilczacze”. (Słonimski, W. et Comp.). *Gaz. Pol.* 1932 nr 147, 149, 150, przedr. w tegoż: Pisma filozoficzne i estetyczne. [T. 2]. Wwa 1976, Bez kompromisu. Wwa 1976. — T. Boy-Zeleński. W tegoż: Okno na życie. (Wrażenia teatralne). Wwa 1933, przedr. w tegoż: Pisma. T. 24. Wwa 1966 [rec.: Po prostu truten]. — T. Boy-Zeleński. W tegoż: Ludzie i bydłak. (Wrażenia teatralne). Wwa 1933, przedr. w tegoż: Pisma. T. 24. Wwa 1966 [rec.: R.H. Inżynier; Smaczny chleb kłamstwa]. — K. Irzykowski. *Robotnik* 1933 nr 78, przedr. w tegoż: Pisma (Pisma teatralne. T. 3). Kr. 1995 [rec.: Smaczny chleb kłamstwa]. — [Spiew drutów:] P. Hulka-Laskowski: Fizyk praktykujący. *Wiad. Lit.* 1934 nr 20; E. Porebski. *Książka* 1934 z. 4. — [Obrona Keysovej] K. Irzykowski. *Pion* 1935 nr 24, przedr. w tegoż: Recenzje teatralne. Wwa 1965, Pisma (Pisma teatralne. T. 4). Kr. 1997; J. Krzywicka. *Skamander* 1935 z. 61. — J. Lorentowicz. W tegoż: Dwadzieścia lat teatru. T. 5. Współczesny teatr polski. Wwa 1935 [rec.: Po prostu truten; Zły szeląg; Znajomek z Fiesole]. — T. Makowiecki: Literatura felietonowa. *Rocz. Lit.* 1935 [rec.: Nowa antena; Literaturę trzeba przewietrzyć]. — [Obrona Keysovej:] J.N. Miller. *Robotnik* 1935 nr 169; [A. Słonimski] as. Sprawa „Keysovej”. *Wiad. Lit.* 1935 nr 24; K. Wierzyński. *Gaz. Pol.* 1935 nr 148. — [Ryk byłego lwa:] K. Irzykowski. *Pion* 1936 nr 39, przedr. w tegoż: Pisma (Pisma teatralne. T. 4). Kr. 1997; A. Słonimski. *Wiad. Lit.* 1936 nr 42. — S. Rogoż: Zrzędnosc i gawęda. *Wiad. Lit.* 1936 nr 1 [rec.: Nowa antena; Literaturę trzeba przewietrzyć]. — T. Zeleński-Boy. W tegoż: Perfumy i krew. (Wrażenia teatralne). Wwa 1936, przedr. w tegoż: Pisma. T. 26. Wwa 1969 [rec.: Obrona Keysovej]. — [Ryk byłego lwa:] J.N. Miller. *Robotnik* 1936 nr 297; [A. Słonimski] as. *Wiad. Lit.* 1936 nr 42; K. Wierzyński; *Gaz. Pol.* 1936 nr 262; T. Boy-Zeleński. W tegoż: Krótkie spiecia. (Wrażenia teatralnych seria szesnasta). Wwa 1938, przedr. w tegoż: Pisma. T. 26. Wwa 1969. — A. Rogalski. *Kultura* 1938 nr 2 [rec.: Ziemia w maligniel]. — [Żywy ładunek, czyli cargo] S. Helzsztyński. *Kultura* 1939 nr 8; K. Irzykowski. *Pion* 1939 nr 1/2, przedr. w tegoż: Pisma (Pisma teatralne. T. 4). Kr. 1997; J.N. Miller. *Robotnik* 1939 nr 21; [A. Słonimski] as. Premiera sztuki W. *Wiad. Lit.* 1939 nr 3, przedr. w tegoż: Gwałt na Melpomenie. Wwa 1982; K. Wierzyński. *Gaz. Pol.* 1939 nr 5; T. Zeleński (Boy): Kicha ex-ministrowi nawaliła. *Kur. Poranny* 1939 nr 4. — K. Beylin: Autor szczególnych sztuk — B.W. *Scena i Widow. Warsz.* 1948 nr 3. — A. Grymała-Siedlecki. *B.W. Dz. Lit.* 1948 nr 38, przedr. w tegoż: Nie pożegnani. Kr. 1972. — J. Brodzki: B.W., naukowiec i komediopisarz i... radiotelegrafista. *Problemy* 1952 nr 2. — S. Olechowska: Komedia B.W. *Dialog* 1957 nr 6. — K. Wroczyński: B.W. W tegoż: Pół wieku wspomnień teatralnych. Wwa 1957. — [Dług honorowy:] J. Gembicki: Perypetie pechowego profesora. *Nowa Kultura* 1960 nr 27; W. Sadkowski: Profesorskie udreki i utopie. *Nowe Książ.* 1960 nr 21. — [Ziemia w maligniel:] J. Thor. *Hist. Nauki i Techniki* 1963 nr 3; A. Zejman: Przewietrzyć literaturę. *Zycie Lit.* 1963 nr 37. — E. Wyńska: Uczony, marzyjcie! i pechowiec. *Dialog* 1964 nr 4. — K. Kapuścińska: Twórczość komediowa B.W. i A. Cwojdzkiego. Przypomnienia i próba oceny. *Spr. z Czyn. i Post. ETV* 1968 nr 1. — S. Wójcikowa: Świat komedii naukowych B.W. i A. Cwojdzkiego. *Prz. Hum.* 1979 nr 2. — A. Krajewska: Komedia polska XX-lecia międzywojennego. (Tradycjonaliści i nowatorzy). Wr. 1989, passim.

M.K.K.

## WINCZAKIEWICZ Jan ur. 1921

Pseud.: Bolesław Olcha; Cezary Lutecki.  
Poeta, prozaik, tłumacz.

Urodzony 6 marca 1921 w Kielcach; syn Edmunda Winczakiewicza, prawnika, i Ireny z domu Taras-Wółkowińskiej. Od 1931 mieszkał w Kaliszu, gdzie uczęszczał do Gimnazjum im. A. Asnyka. Po zdaniu

matury w 1938 odbywał służbę wojskową w podchorążówce w Szczyptornie pod Kaliszem. Brał udział w kampanii wrześniowej 1939, w czasie której dostał się do niewoli i był więziony w Eichstädt w Bawarii w Oflagu 7B, a od maja 1940 w Oberlangen, blisko granicy z Holandią. W lipcu 1940 zdołał zbiec i przez Holandię i Belgię dotarł do Francji. Krótko przebywał w okupowanym przez Niemców Paryżu, a następnie w Lyonie, w tzw. wolnej strefie pod władzą rządu marszałka Philippe'a Pétaina, skąd przez konsulat polski został skierowany na studia do Grenoble, finansowane przez Polski Czerwony Krzyż. W 1942 ukończył studia filologiczne i uzyskał Dyplom Wyższych Nauk Języka i Literatury Francuskiej. Debiutował jako poeta w 1941 zbiorkiem wierszy pt. „Pieśń o wrześniu”, a jako publicysta w 1942 artykułem zatytułowanym „O patriotyzmie”, opublikowanym na łamach pisma *Wróćmy* (nr 9), wydawanego w obozie dla internowanych żołnierzy polskich w Camp de Livron pod Caylus. W listopadzie 1942 przedostał się przez Hiszpanię i Portugalię do Wielkiej Brytanii, gdzie latem 1943 zgłosił się do Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. Przydzielony do 8. Batalionu Strzelców I Dywizji Pancerniej gen. Stanisława Maczka, początkowo stacjonował w Szkocji, a w 1944 brał udział w walkach w Normandii; za męstwo w bitwie pod Falaise został odznaczony Krzyżem *Virtuti Militari*, Krzyżem Walecznych i angielskim *War Medal*. Po zakończeniu działań wojennych zamieszkał w 1945 w Paryżu i w 1946 podjął pracę we francuskim radiu. W wydawanym w Londynie miesięczniku *Nouva Polska* ogłaszał w 1945 wiersze (podp. pseud. Bolesław Olcha). Został członkiem Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie. Rozwijając twórczość literacką, publikował wiersze, prozę literacką oraz tłumaczenia z literatury hiszpańskiej i francuskiej głównie na łamach *Wiadomości* (Londyn, 1950-60, 1963, 1965, 1979) oraz *Dodatku Tygodniowego „Ostatnich Wiadomości”* (Mannheim, 1954-55). Nawiązał stałą współpracę z warszawskim dwutygodnikiem *Teatr*, w którym ogłaszał artykuły i recenzje teatralne (1956-68, podp. pseud. Cezary Lutecki). Od 1959 wielokrotnie odwiedzał Polskę. W 1963 otrzymał nagrodę Fundacji im. Kościelskich w Genewie, a w 1965 – nagrodę *Wiadomości* za ogłoszony na łamach tegoż tygodnika cykl wierszy pt. „Teraz”. W 1963 został przyjęty do Wielkiej Łoży Narodowej Francuskiej i jednocześnie był członkiem polskiej loży wolnomularskiej Kopernik; pełnił funkcję jej sekretarza (1965) oraz przewodniczącego (1968-71, 1980-82, 1985-88); w 1991 był wielkim ekspertem Wielkiej Łoży Narodowej Polski. Równocześnie z twórczością literacką rozwijał twórczość plastyczną; w 1973 miała miejsce wystawa jego prac malarskich w Paryżu oraz w Rzymie, na której otrzymał medal *Gran*

Premio della Città Eterna. W 1985 otrzymał nagrodę Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie za całokształt twórczości. Odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej (1994). Mieszka w Paryżu.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Pieśń o wrześniu. [Wiersze]. Grenoble 1941, 45 s., powiel.
2. Akwarele. Pisane w latach 1941-1945. [Wiersze]. [Paryż:] Nakł. autora 1945, 21 s. Przedr. zob. poz. 11.
3. Ballady wojenne. [Wiersze]. [Paryż:] Nakł. autora 1945, 16 s. Wyd. 2 [zmien. i powiększ.] tamże 1946. Przedr. zob. poz. 15.
4. O królownie Konwalijce i dzielnym Pierwiosniku. [Bajka dla dzieci wierszem]. Paryż: Nakł. autora 1945, 16 s.
5. Śmiały. Fantazja dramatyczna [wierszem]. Paryż: Nakł. autora 1946, 17 s.
6. W mroku. [Wiersze]. Paryż: Nakł. autora 1946, 15 s.
7. Czarne wino. [Wiersze]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1964, 51 s. Przedr. zob. poz. 11.
8. Polak zwiedza Paryż. Przewodnik, Paryż: Księg. Pol. 1972, 129 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1975, wyd. 3 1980, wyd. 4 1986.  
Brazowy Medal Miasta Paryża w 1973.
9. Przypowieści bluźniercze. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1985, 63 s. Wyd. nast. Wwa: Orfen 1993, 32 s.  
Zawartość: Raj; Wgnanie; Kain i Abel; Noe; Abraham i Izaak; Sodoma i Gomora; Miska soczewicy; Ucieczka z Egiptu; Mojżesz; Dawid; Samson i Dalila; Łazarz; Golgota; Prometeusz; Orfeusz; Syzyf; Zeus; Piekna Helena; Achilles; Faust; Kupiec wenecki; Czerwony kapturek; Święty Graal; Guliwer; Robinson Crusoe; Wanda; Król jest nagi.  
Wyd. z 1993 zawiera utwory: Wgnanie; Abel i Kain; Noe; Abraham i Izaak; Sodoma i Gomora; Miska soczewicy; Ucieczka z Egiptu; Mojżesz; Dawid; Samson i Dalila; Łazarz; Golgota; Święty Graal.
10. Opera dwudziestego wieku. [Utwór dramatyczny]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1988, 76 s.
11. Wiersze przesiane. Kalisz: Wydawn. *Ziemi Kalis.* 1992, 121 s.  
Cykle: Znad morz południowych; Czarne wino [poz. 7]; Poetom; Akwarele [poz. 2]; Okno; Lustro.
12. Inicjacje Świętojańskie. [Wiersze]. [Wwa:] Historia pro Futuro 1995, 8 s.  
Tryptyk poetycki o tematyce masonskiej.
13. Gdzie jest grób Hitlera? [Powieść]. Wwa: Alfa-Wero 1997, 229 s.
14. Co by było gdyby. [Powieść]. Wwa: Klio 1998, 93 s.



15. Wojenko, wojenko... Wspomnienia 1939-1945. Wwa: ARS Print Production 1998, 117 s.

Zawiera także: Jacek [wspomnienie o wojennym towarzyszu broni J. Hermanie]; Ballady wojenne [poz. 3].

16. Z szuflady emigranta. [Szkice i eseje]. Tor.: Bibl. Uniw. 2001, 167 s.

Zawartość: Cmentarz emigracji [Montmorency w Paryżu]; To nie on [dot. G. Pastuszko]; Odnaleziony portret wieszca [dot. portretów J. Słowackiego]; Pióró Mierosławskiego; Bankier wśród romantyków [L. Wołowski]; Zagrożona biblioteka [Biblioteka Polska w Paryżu]; „Wiadomości Polskie”, Paryż 1940; Musztarda po obiedzie; Emigrant idealny [E. Wołkowski]; Niezłomny [Z. Nowakowski]; [K.] Wierzyński; [J.] Wittlin; Mistrz [K.] Brandel; Pograżeni w przeszłości [dot. antologii: Najwybitniejsi poeci emigracji współczesnej, wyd. Paryż 1951]; O poecie Bronisławie Pruszkim; Nieznany, nieznan [P. Wiszniewski]; Francuzi, Żydzi, Polacy [dot. dramatu P. Claudela: Twardy chleb]; My i oni; Wyspa Goto [dot. W. Borowczyk]; Polska łoża „Kopernik” w Paryżu; Solidarność z Solidarnością; Audycje polskie z Paryża; Dobre rady; Emigracja, emigranci.

### Przekłady

1. F. Garcja Lorca: Dom Bernardy Alba. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Łódź, T. „Melodram” 1949.

2. F. Garcja Lorca: Wiersze. Tonbridge: Ofic. Poetów i Malarzy 1952, 69 s.

3. Andalużja i Kastylia. Antologia poezji hiszpańskiej. [Oprac. i tłum.] ... Słowo wstępne ... Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1963, 105 s.

4. Sonety hiszpańskie. Londyn: OPiM [Ofic. Poetów i Malarzy] 1965, 33 s. Wyd. nast. Wwa: Orfen 1993.

W wyd. z 1993 tekst również w jęz. hiszp.

5. F. Garcja Lorca: Krwawe wesele. Tragedia w trzech aktach i siedmiu obrazach. Ofic. Poetów i Malarzy, Londyn 1972 nr 24 s. 41-47.

Tu przekł. tylko aktu 1.

6. P. Claudel: Twardy chleb. Dramat w 3 aktach. *Dialóg* 1992 nr 10 s. 68-101.

7. F. Garcja Lorca: Poezje. Wybór i przekł. ... Wwa: KiW 2003, 188 s.

### Prace redakcyjne

1. Humor polski. Mała antologia fraszki zawsze aktualnej. W układzie ... Paris: „Elka” [ok. 1946], 58 s.

Tu także utwory J.W.

2. Izrael w poezji polskiej. Antologia. [Oprac.] ... Uwagi wstępne ... Paryż: Inst. Lit. 1958, 354 s.

Zob. też Przekłady poz. 3, 7.

### OPRACOWANIA (wybór)

Ank.: 1966, 1975. — SWP 2 (A. Szałagan). — L. Hass: Masońeria polska XX wieku. Wwa 1993.

J. Ziemowit: Pieśń zakazana. *Służba*, Tuluza 1942 nr 6 [rec.: Pieśń o wrześnie]. — [Izrael w poezji polskiej. Oprac. ...] M. Czapska. *Wiadomości*, Londyn 1959 nr 11; J. Jenne. *Merk. Pol. — Życie Akad.*, Londyn 1959 nr 7/8. — J. Rostwo-

rowski: *J.W. Wiadomości*, Londyn 1960 nr 13. — J. Łobodowski. *Wiadomości*, Londyn 1964 nr 17 [rec. przekł.: Andalużja i Kastyli]. — J. Rostworowski. *Wiadomości*, Londyn 1964 nr 49 [rec.: Czarne wino]. — [Andalużja i Kastyli. Przel. ...] F. Śmieja. *Kontyenty — Nowy Merk.*, Londyn 1964 nr 65/66; J. Wittlin. *Na Antanie*, Londyn 1964 nr 11. — J. Rostworowski. *Tydz. Pol.*, Londyn 1965 nr 8 [rec.: Czarne wino]. — F. Śmieja. *Kontyenty*, Londyn 1966 nr 85/86 [rec. przekł.: Sonety hiszpańskie]. — K. Wierzyński: Izrael w poezji polskiej. W tegoż: *Cygańskim wozem*. Londyn 1966. — [Polak zwiedza Paryż.] [W. Natanson] L.W.: Paryż w oczach poety. *Twórczość* 1972 nr 11; W. Wahnout: W poszukiwaniu utraconego czasu. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1972 nr 208; W.A. Zbyszewski: Paryż W. *Wiadomości*, Londyn 1972 nr 47. — Z. Nosal: Liść, który opadł z drzewa. *Przemiany*, Kielce 1984 nr 1. — B. Szal, M.M. Kozłowski: Kaliskie wiersze znad Sekwany. *Ziem. Kalis.* 1984 nr 52/53. — M.E. Cybulska: Przypowieść W. *Tydz. Pol.*, Londyn 1985 nr 43 [rec.: Przypowieści bluźniercze]. — J. Garliński: *J.W. Pam. Lit.*, Londyn 1987. — Z. Lichniak: Wydobywając z tłumku ciekawego poe. W tegoż: *Mój skorowidz poezji polskiej na emigracji*. Wwa 1989. — [Wiersze przesłane:] P. Matywiecki: Powrót poety. *Życie Warsz.* dod. *Ex Libris* 1993 nr spec. [dot. też: Przypowieści bluźniercze]; P. Łuszczkiewicz: Rekwizyty i intymność. *Twórczość* 1994 nr 5. — J. Marx. *Tyg. Pop. Nowy* 1995 nr 49 [rec.: Gdzie jest grób Hitlera?]. — E. Wichrowska: *J.W. i „Inicjacje świętojańskie”*. *Ars Regia* 1995/1996 nr 1/2. — P. Łuszczkiewicz: Emigracja przesłana. (O poezji J.W.) W tegoż: *Po balu*. Wwa 1997. — R. Moczko-dan: Szuflady z ciekawostkami. *Nowe Książ.* 2001 nr 10 [rec.: Z szuflady emigranta].

B.D.

## WINKLOWA Barbara ur. 1927

Bibliograf, historyk literatury, edytor.

Urodzona 19 października 1927 w Makowie pod Skierniewicami w rodzinie nauczycieli; córka Mikołaja Libnera i Janiny z Czyszkowskich, Dzieciństwo spędziła w Makowie. W czasie okupacji niemieckiej uczyła się na tajnych kompletach gimnazjalnych, początkowo w Makowie, a następnie w Godzianowie, gdzie w 1946 w Państwowym Gimnazjum i Liceum otrzymała maturę. W tymże roku rozpoczęła studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim. W 1949 wyszła za mąż za Waldemara Winkla, polonistę. W 1949-50 uczestniczyła (poodejmując prace zleczone) w opracowywaniu na podstawie dzieła K. Estreichera „Bibliografii polskiej XV-XVIII w. w układzie rzeczowym” przygotowywanej w Pracowni Bibliografii Staropolskiej Instytutu Badań Literackich (IBL) w Warszawie. W 1951 została zatrudniona w IBL w zespole przygotowującym tom współczesny nowej edycji „Literatury polskiej” G. Korbuta. Po uzyskaniu magisterium w 1952, kontynuowała prace na etacie asystenta, od 1954 starszego asystenta, od 1955 adiunkta, a od 1962 adiunkta dokumentacji naukowej w Dziale Dokumentacji Naukowej Literatury Polskiej końca XIX i XX w. Brała udział w pracach zespołowych nad „Słownikiem współczesnych pisarzy polskich” (seria 1 i 2) oraz „Kroniką życia literackiego Polski Ludowej 1944-1963” (powst. 1963-66). Podjęła też indywidualne prace bibliograficzne i edy-

torskie. W 1956 weszła w skład komitetu redakcyjnego „Pism” T. Boya-Żeleńskiego. W 1965 uzyskała doktorat w IBL na podstawie pracy pt. „Monografia bio-bibliograficzna Tadeusza Boya-Żeleńskiego” (promotor doc. Ewa Korzeniewska). Po zdaniu w 1966 specjalistycznego egzaminu pracowała na etacie dokumentalisty dyplomowanego, a od 1971 starszego dokumentalisty dyplomowanego w Pracowni „Słownika współczesnych pisarzy polskich” IBL (przeznaczony w 1968 na Pracownię Dokumentacji Literatury Współczesnej). W 1966 otrzymała nagrodę Wydziału I PAN jako członek zespołu autorskiego „Słownika współczesnych pisarzy polskich” (seria 1, t. 1-4). W 1965-72 była członkiem zarządu Oddziału ZNP przy PAN. Od 1976 należała do zespołu przygotowującego w IBL dział współczesny przewodnika biobibliograficznego „Pisarze polscy” (gotowy w maszynopisie w 1987). W 1980 otrzymała nagrodę Sekretarza Naukowego PAN jako członek zespołu autorskiego „Słownika współczesnych pisarzy polskich” (seria 2, t. 1-3). Wyjeżdżała na stypendia naukowe do Lwowa, Pragi, Berlina i Paryża. Po przejściu na emeryturę w 1987 kontynuuje prace badawcze. Wyróżniona Złotą Odznaką ZNP (1974). Mieszka w Warszawie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. T. Żeleński (Boy): Pisma. Pod red. H. Markiewicza. Ser. I-IV. Noty bibliograficzne ... T. 1-28. Wwa: PIW 1956-1975.

Noty bibliogr. w każdym tomie; łącznie ok. 250 s. — Nadto w oprac. B.W.: Kronika życia i twórczości Tadeusza Boya Żeleńskiego. T. 1. Słowska. 1956 s. 5-44.

2. Kronika życia literackiego 1959-1960. W: Kronika życia literackiego Polski Ludowej 1944-1963. Materiały. Praca zespołowa pod red. E. Korzeniewskiej. Powst. 1963-1966. Masz. 157 + 147 s.

Masz. całości w Pracowni Dokumentacji Literatury XX w. IBL PAN w Wwie.

3. Tadeusz Żeleński (Boy). Twórczość i życie. [Monografia biobibliograficzna]. Wwa: PIW 1967, 794 s. IBL PAN.

Rozprawa doktorska.

4. K. Irzykowski: Pisma. Pod red. A. Lama. Inf. bibliogr.: B. Winkłowa. [T. 1-18]. Kr.: WL 1976-2001.

[T. 5]. Nowele. Oprac. tekstu: J. Grodzicka. Addenda do tomu Wiersze i dramaty. B. Winkłowa. 1979, 397 s.

5. Karol Irzykowski. Życie i twórczość. Red. i oprac. indeksów: Z. Górzyna. T. 1-3. Kr.: WL 1987, 1992, 1994, 617 + 633 + 529 s.

Zawartość: T. 1: Część wstępna. — Kronika życia 1873-1918; Bibliografia 1894-1918. — T. 2: Kronika życia, Warszawa 1919-1933; Bibliografia 1919-1933. — T. 3: Kronika życia 1934-1944; Bibliografia 1934-1942.

6. Nad Wisłą i nad Sekwaną. Biografia Tadeusza Boya-Żeleńskiego. Wwa: Iskry 1998, 233 s.

7. Boyowie. Zofia i Tadeusz Żeleńscy. [Szkie biograficzny]. Kr.: WL 2001, 206 s.

8. Narcyzy i Wanda. [Szkie biograficzny]. Kr.: WL 2004, 229 s.

Dot. Narcyzy Żmichowskiej i Wandy Żeleńskiej.

Nadto książki dla dzieci:

1. Dlaczego mój pies płacze? [Opowiadanie]. Wwa: NK 1982, 41 s.

Zawartość: Przedstawiam wam Mirka; O psie, którego Wojtek zaprosił do nas na święta; Mamo, to jest nasz pies Pikuś; Błędka; Jak Pikuś został niańką; O tym jak Maciek poscił w Gdańsku; Błaczego Burbaj przez sen płacze?

2. Tu był jej dom. [Opowiadanie]. Wwa: NK 1985, 75 s.

3. Śmieszne, makaron roślinie! [Opowieść kulinarna dla dzieci]. Wwa: Watra 1988, 134 s.

Adapt. tv: Złamana noga babci. Adapt. F. Zylberg. TV 1993.

4. Kasia z Sałkowego domu. [Opowieść]. Wwa: Wydawn. Key Text 1995, 117 s.

Adapt. tv: Swoja. Adapt. M. Hamerski. TV 1998.

Rozprawy, studia i prace bibliograficzne w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: Podstawowe wytyczne monografii bibliograficznej. [Autorzy:] J. Czachowska, J. Stradecki, ... *Pam. Lit.* 1955 z. 4 s. 483-494. — [Hasła (ok. 50)]: W: SWPP 1 t. 1-4 Wwa 1963-1966. — Monografie bibliograficzne pisarzy. W: Dokumentacja w badaniach literackich i teatralnych. Wr. 1970 s. 183-197. — Polska Akademia Literatury. W: O współczesnej kulturze literackiej. T. 2. Wr. 1973 s. 275-314. — [Hasła (ok. 110)] oraz wspólnie z J. Czachowską i A. Szalagan: Słownik pseudonimów. W: SWPP 2 t. 1-3. Wwa 1977-1980. — „Dobrodziej złodziei.” Przyczynek do współpracy reżysera z aktorem. *Mies. Lit.* 1978 nr 7 s. 65-71, przedr. pt. O egzemplarzu teatralnym „Dobrodzieja złodziei” w: K. Irzykowski: Nowele. Kr. 1979 s. 362-398.

#### Prace edytorskie i redakcyjne

1. „Poprostu” — „Karta” 1935-1936. Wstęp i antologię oprac. ... Wykaz ważniejszych pozycji bibliograficznych oprac. J. Stradecki. Wr.: Ossol. 1953, 238 s. IBL PAN.

Podp.: B. Libner.

2. K. Irzykowski: Recenzje teatralne. Wybór i wstęp: J. Szpotański. Przep. ... Wwa: PIW 1965, 764 s.

3. T. Boy-Żeleński: Listy. Oprac. ... Wwa: PIW 1972, 530 s.

4. Obrachunki Boyowskie. Satyry, fraszki, pastisze oraz karykatury w wyborze ze wstępem ... Wwa: PIW 1975, 102 s.

5. Klerk heroiczny. Wspomnienia o Karolu Irzykowskim. Oprac. i wstęp ... Kr.: WL 1976, 469 s.

6. Boy we Lwowie 1939-1941. Antologia tekstów o pobycie Tadeusza Żeleńskiego (Boya) w Lwowie w oprac. [i ze wstępem] ... Wwa: Pokolenie, Rytm 1992, 261 s.

Tu także B.W.: Kalendarium lwowskich miesięcy Tadeusza Żeleńskiego (Boya), s. 227-242.

7. K. Irzykowski: Listy 1897-1944. Zebrana, oprac., wstęp i posł. ... Kr.: WL 1998, 454 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank 2002.

S. Sandler. *Pam. Lit.* 1954 z. 4 [rec. oprac.: „Poprostu” – „Karta” 1935-1936]. – [Tadeusz Żeleński (Boy)]. Z. Macuzanka; Boy w bibliografii. *Nowe Książ.* 1968 nr 6; T. Weiss: Życie i twórczość Boya Żeleńskiego. *Mies. Lit.* 1968 nr 6; J. Stradecki. *Pam. Lit.* 1970 z. 1, polem.: J. Czachowska, R. Loth; Brzydka recenzja. *Tamże* 1971 z. 1. – [T. Boy-Żeleński: Listy. Oprac. ...] E. Jankowski. *Rocz. Lit.* 1972; J. Marx: Intymny wizerunek Boya. *Tyg. Kult.* 1973 nr 11; A. Milecki. *Człow. i Światopogląd* 1974 nr 5. – [Obrachunki boyowskie. Oprac. ...] Sz. Kobyliński; Deser po uczcie. *Polityka* 1975 nr 44; K. Wolff: Boy – jubilat. *Nowe Książ.* 1976 nr 2. – E. Zaleska: O kłopotach domowych i słowie Zawiszy. *Nowe Książ.* 1985 nr 12 [rec.: Tu był jej dom]. – J. Zieliński: The chronicle. *Twórczość* 1988 nr 11 [rec.: Karol Irzykowski]. – [Boy we Lwowie 1939-1941. Oprac. ...] M. Maziuk: Nie o pomnik tu chodzi. *Gaz. Wyborcza* 1992 nr 295; J. Termer: Lwowskie po-boyowsko. Dyktowane autorem łatwych uogólnień. *Nowa Europa* 1992 nr 169; J. Walc: Nie jechał do Lwowa. *Życie Warsz.* 1992 nr 298. – W. Głowala. *Pam. Lit.* 1995 z. 4 [rec.: Karol Irzykowski]. – O. Dynowska: Dr B.W. – matka, babcia, pisarka. *Il. Tyg. Skierniewicki* 1999 nr 49. – [Nad Wisłą i nad Sekwaną:] R. Matuszewski: Nowa biografia. *Nowe Książ.* 1998 nr 8; B. Osterloff: Nigdy dość Boya. *Teatr* 1999 nr 4. – T. Mamon: O listach Karola Irzykowskiego. Pół wieku życia opisanego. *Tyg. Powsz.* 2001 nr 30. – [Boyowie. Zofia i Tadeusz Żeleńscy:] J. Strękowski: Winklowej Boye. *Nowe Książ.* 2001 nr 12; W. Szymborska: Pani Zofia. *Gaz. Wyborcza* 2001 nr 257, przedr. w tejsze: Nowe lektury nadobowiązkowe. Kr. 2002; A. Frajlich: Zofia i Tadeusz Żeleński – dość niezwykła, ale para. *Nowy Dz. dod. Przegl. Pol.*, Nowy Jork 2002 z. 18 i; W. Loranc: Powrót Boya. *Dzień* 2002 nr 2. J.Z.

## WIRPSZA Aleksander

zob. SZARUGA Leszek

## WIRPSZA Witold 1918-1985

Pseud.: V; Virus; W.; W.W.; Wirp.  
Poeta, prozaik, tłumacz.

Urodził się 4 grudnia 1918 w Odessie; syn Stanisława Wirpszy, kupca, i Lidii z domu Spandoni-Basmandzi; ojciec Aleksandra Wirpszy (znanego pod pseud. Leszek Szaruga), poety, historyka i krytyka literackiego. Od 1920 mieszkał w Gdańsku, a od 1927 w Gdyni, gdzie uczęszczał do szkoły średniej. W tym czasie należał do Legionu Młodych. Debiutował w 1935 wierszem pt. „Średniowiecze”, ogłoszonym w *Kuźni Młodych* (nr 16). W 1936 zdał maturę w gimnazjum Towarzystwa Szkoły Średniej

w Gdyni. W tymże roku wstąpił na Wydział Prawa Uniwersytetu Warszawskiego, a w 1937 podjął także studia w Wyższej Szkole Muzycznej im. F. Chopina. W 1936-37 odbył dywizyjny kurs podchorążych rezerwy przy 65. Pułku Piechoty w Grudziądzu. Po wybuchu II wojny światowej został powołany do wojska i jako dowódca drużyny motocyklowej brał udział w obronie Oksywia. Wzięty do niewoli, do 1945 przebywał w obozach w Neubrandenburg i Grossborn (Stalag II A, Oflag II D). Po wyzwoleniu obozu w lutym 1945 wstąpił ochotniczo do I Armii Wojska Polskiego; otrzymał przydział do redakcji pisma *Zwycięzcy* (1945), potem do ukazującego się w Krakowie tygodnika *Żołnierz Polski* (1945-47). W 1945 ożenił się z Marią Kurecką, tłumaczką. Do 1946 mieszkał w Krakowie, następnie po demobilizacji i krótkim pobycie w Warszawie wyjechał w 1947 do Szczecina. W 1948 był naczelnikiem Wydziału Kultury i Sztuki w Urzędzie Wojewódzkim, w 1949 sekretarzem redakcji tygodnika *Szczecin*, w 1950 kierownikiem literackim w miejscowej redakcji Polskiego Radia, a od czerwca 1952 kierownikiem działu kulturalno-oświatowego *Głosu Szczecińskiego*. Aktywnie działał w Ruchu Obrońców Pokoju w Szczecinie. W 1948 został członkiem ZLP (do 1971). Wiersze, recenzje, artykuły i przekłady z literatury niemieckiej publikował w wielu czasopismach, m.in. w *Twórczości* (w 1945-56, z przerwami oraz stale od 1960) *Nowej Kulturze* (1950-62), *Życiu Literackim* (1951-70), *Przeglądzie Kulturalnym* (1952-60). Od 1952 należał do PZPR (do 1968). W 1955 otrzymał nagrodę literacką m. Szczecina. W 1956 zamieszkał w Warszawie i został członkiem redakcji *Po prostu* (1956-57), a następnie do maja 1958 członkiem redakcji *Nowej Kultury* (w piśmie tym publikował do 1962). W 1957 przebywał kilka miesięcy we Francji jako stypendysta Ministerstwa Kultury i Sztuki, w 1959 wyjeżdżał do Chin i do Wietnamu na zaproszenie tamtejszych związków literatów. Współpracował z *Życiem Warszawy* (1957-60), *Wiatrakami* (1959-65), *Współczesnością* (1960-67), *Dialogiem* (1960-69). W latach następnych publikował też m.in. w *Nurcie* (1965-68), *Poezji* (1965-70), *Tygodniku Powszechnym* (stale w 1969-73), *Więzi* (stale od 1981). Za przekłady z języka niemieckiego otrzymał nagrodę ZAiKS-u (1961) oraz nagrodę Deutsche Akademie für Sprache und Dichtung w Darmstadt (1967). W 1967 i w 1970 w ramach Berliner Künstlerprogramm otrzymał stypendia Deutscher Akademischer Austausch Dienst i wyjechał do Berlina Zachodniego, gdzie wykladał historię literatury polskiej na Technische Universität. W 1971 osiedlił się na stałe w Berlinie Zachodnim. Podjął ponownie wykłady w dziedzinie komparatystyki na tymże uniwersytecie (semestr zimowy 1971/72), potem w zakresie historii literatury polskiej na

Freie Universität w Berlinie Zachodnim (semestr letni 1972). Nawiązał współpracę z polskimi czasopismami emigracyjnymi; utwory prozą, wiersze i artykuły drukował w paryskiej *Kulturze* (stałe od 1972), londyńskich *Wiadomościach* (stałe od 1973) i ukazującym się w Berlinie Zachodnim *Archipelagu* (od 1983; tu w 1984-85 m.in. cykl felietonów satyrycznych pt. „Złośliwości”, podp. Virus). Jego utwory przedrukowywane były też w czasopismach wydawanych w kraju poza zasięgiem cenzury, m.in. w *Zapisie* (1978-79), *Pulsie* (1978/79, 1980), *Wzwanie* (1982, 1985). Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1955). Zmarł 16 września 1985 w Berlinie Zachodnim.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Piosenka o dźwigach portowych. Na chór męski a cappella. Muz.: K. Jurdziński. Kr.: PWM 1949, 78 s. Wyd. 2 tamże 1950.

2. Sonata. [Wiersze]. Wwa: KiW 1949, 36 s.

3. Stocznia. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1949, 47 s.

4. Sprawa osobista. Sztuka w 3 aktach. [B.m.w. ok. 1950], powiel.

Inf. autora. — Masz. w zbiorach Min. Kultury i Sztuki.

5. Polemiki i pieśni. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1951, 44 s.

Zawiera też przekł. utworów B. Brechta.

6. Pisane w kraju. 1950-1951. [Wiersze]. [Wwa:] Czyt. 1952, 58 s.

Zawiera wiersze oraz poemat: Towarzyszom niemieckim z Marienwerda koło Friedlandu w Meklenburgii.

7. Dziennik Kożedo. [Poemat]. Wwa: MON 1952, 29 s. Przedr. zob. poz. 11.

Za utwór ten W.W. został odznaczony Koreańskim Orderem Szandaru Państwowego III klasy w 1952.

8. List do żony. Wiersze. Wwa: PIW 1953, 38 s. Zawiera cykl: O czym się będziesz uczył; Pięć notatek lirycznych; Wiersze z kampanii wyborczej oraz wiersze luźne.

9. Na granicy. [Powieść]. Kr.: WL 1954, 227 s. Wersja niem.: Schwester Mili. Berlin: Volk und Welt 1957, 228 s.

10. Stary tramwaj i inne opowiadania. Wwa: Czyt. 1955, 146 s.

Zawartość: Brix; Charków; Polonista; Pater Pestka; Milicjant; Horlak; Ludzie znad Niezгоды; Pracownik bezpieczeństwa; Stary tramwaj.

11. Poematy i wiersze wybrane. Wwa: PIW 1956, 202 s.

Wybór wierszy z tomów poz. 3, 5, 6, 8, 12, — oraz: Dziennik Kożedo [poz. 7].

12. Z mojego życia. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1956, 150 s.

Zawiera cykl: Z mojego życia; Wiersze okolicznościowe; Wiersze ze Szczecina, — oraz przekłady z B. Brechta.

13. Tantal. Sztuka w 2 aktach. *Dialog* 1958 nr 10 s. 5-29. Praprem. Szczec., T. Propozycji 1961.

14. Don Juan. [Poemat]. Wwa: PIW 1960, 60 s.

15. Mały gatunek. Wiersze 1943-1959. Wwa: Czyt. 1960, 101 s.

16. Komentarze do fotografii. The family of man. [Wiersze]. Kr.: WL 1962, 35 s.

Tekst w jez. pol. i ang.

17. Kreator. Komedia w 3 aktach. *Dialog* 1962 nr 6 s. 5-35. Przedr. zob. poz. 22.

Przekł. niem.: Der Kreator. [Przeł.] V. Mika. Zürich 1962.

18. Pomarańcze na drutach. [Powieść]. Wwa: PIW 1964, 147 s.

Przekł. niem.: Orangen im Stacheldraht. [Przeł.] M. Kurecka. Post. ... München 1967, wyd. nast. Berlin 1987.

19. Drugi opór. Wiersze 1960-1964. Wwa: Czyt. 1965, 96 s.

20. Gra znaczeń. Szkice literackie. Wwa: PIW 1965, 260 s.

Zawartość: Śmierć Fausta, stary Goethe [dot. J.W. Goethe: Faust]; „Smuga cienia” [J. Conrad]; O „Doktorze Faustusie” [T. Mann]; Wyobraźnia i myśl [dot. przemian wrażliwości artystycznej]; Sposoby podróżywania [dot.: J. Bocheński: Pożeganie z panną Syngilu, albo Słoń a sprawa polska]; Dwie dusze i bezradne niebiosia [dot. dramatu współczesnego]; Mroźek, czyli koń trojański; Dürrenmatt — homo ludens; Próba o esejach Tomasza Manna; Gottfried Benn; „Kurka wodna”, czyli marionetki [S.I. Witkiewicz: Kurka wodna]; Dramaturgia postaci otwartych [dot. twórczości R. Musila]; Matnia i sieć [dot. twórczości J. Joyce’a]; Łoskot zapadni [dot.: Ajschylos: Prometheus w okowach]; Gra znaczeń [dot. sytuacji poezji współczesnej].

21. Na górze. Sekwencja dziewięciu scen. *Dialog* 1965 nr 11 s. 13-18. Przedr. zob. poz. 25.

22. Morderca. [Opowiadania i dramaty]. Pozn.: WP 1966, 181 s.

Zawiera opowiadania: Dziecko; Ten trzeci; Morderca; W morzu rechoć zabły; Pogrzeb; Zapasy; Talent, — oraz dramaty: Kreator [poz. 17].

23. Przesady. [Wiersze]. Wwa: PIW 1966, 68 s.

Zawiera cykl: Granice; Próby pisma; Ze zdarzeń.

24. Faeton. [Poemat]. Powst. 1938-1968. Wyd. Wwa: Wydawn. Społ. KOS\* 1988, 148 s.

Inf. o dacie powst. w tekście.

25. Traktat skłamany. [Wiersze i utwór dramatyczny]. Kr.: WL 1968, 77 s.

Zawartość: Traktat skłamany. (Próba zmyślenia nieobowiązującego). — Na górze. Sekwencja dziewięciu scen [poz. 21]. — Z dziejów poezji. [Poemat].

26. Nowy podręcznik wydajnego zazywania narkotyków. [Wiersze]. Powst. 1969. Pozn.: a5 1995, 56 s.

Inf. o dacie powst. pod tekstem.

27. Wagary. [Powieść]. Pozn.: WP 1970, 241 s.

28. Polaku, kim jesteś? [Esej]. Powst. przed 1971. Wyd. Wwa: NOWA\* 1978, 125 s. Wyd. 2 uzup. ze

wstępem W. Woroszyłskiego Berlin Zach.: Wydawn. Pogląd 1986, 232 s.

Przełk. niem.: Pole, wer bist du? [Przeł.] Ch. Vogel. [Red. przy współpr. autora:] X. Schnieper, Lucern, Frankfurt am Main: C.J. Bücher 1971, 269 s. Wyd. nast. tamże 1983.

29. Drei Berliner Gedichte. Powst. 1967-1973. Wyd. Berlin: Literarisches Colloquium 1976, 51 s. Berliner Künstlerprogramm des Deutschen Akademischer Austausch Dienst.

Zawartość: Entwurzelung; Apotheose des Tanzes; Berlin: Als Zeichen und Verstellung.

30. Apoteoza tańca. [Wiersze]. [Kr.:] Ofic. Lit.\* 1985, 51 s.

Zawiera cykle: Apoteoza tańca. (Próba mowy niepowiklanej); Prognoza. (Prognozy); Przypisy.

31. Liturgia. [Wiersze i poematy]. Wstęp: K. Borzęcki. Berlin Zach.: *Archipelag* 1985, 88 s.

Zawiera cykle: Tekst główny I; Tekst główny II; Tekst główny III; Trzy wiersze osobne; Trzy poematy w zakończeniu: 1. Ojciec, 2. Syn, 3. Duch.

Wybory utworów w przekł. niem.: Bruchstücken und Todstücke. [Przeł.] M. Kurecka. Stuttgart 1967; Der Mörder. [Opowiadania]. [Przeł.:] M. Kurecka, P. Lachmann, H. Zand. München 1971.

#### Przekłady

1. Suita liryczna. (1953). Cztery pieśni do słów Juliana Tuwima. [Partytura]. Muz.: T. Baird. [Tu też przekł. z pol. na niem. ..., z pol. na ros.: E. Żyto-mirskil. Kr.: PWM 1955, 81 s.

2. J.W. Goethe: Prometeusz. Dramat w 2 aktach. W: J.W. Goethe: Dzieła wybrane. T. 2. Wwa: PIW 1956 s. 77-95.

3. W. Jens: Testament Odysa. [Powieść]. Wwa: PIW 1960, 102 s.

4. T. Mann: Doktor Faustus. [Powieść]. Przeł.: M. Kurecka, ... Wwa: Czyt. 1960, 668 s. Wyd. nast. z podtyt. Żywot niemieckiego kompozytora Adriana Leverkühna opowiedziany przez jego przyjaciela: tamże: wyd. 2 1962, wyd. 3 ze wstępem M. Wydmucha 1985; Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1994; Wwa: Prószyński i S-ka 2001; Wr.: Wydawn. Dolnośl. 2002; wyd. z posł. L. Szarugi Wwa: Świat Książki 2003.

Nagroda ZAIKS-u za przekład w 1961.

5. R.M. Rilke: Ewald Tragi. Opowiadanie. Wwa: PIW 1960, 77 s.

6. J.E. Berendt: Wariacje na temat jazzu. Eseje. Przeł.: M. Kurecka, ... Wstęp: M. Kurecka. Kr.: PWM 1961, 211 s.

7. B. Brecht: Kariera Artura Ui. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: R. Szydłowski, ... *Dialog* 1961 nr 11 s. 38-104. Wyd. osob. w: B. Brecht: Dramaty. T. 3. Wwa: PIW 1962. Wyst. Wwa, T. Współcz. 1962.

8. A. von Chamisso: Przedziwna historia Piotra Schlenihla. [Baśń]. Wwa: PIW 1961, 113 s.

9. B. Brecht: Święta Joanna Szlachtuzów. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: R. Szydłowski, ... Przekł. powst. 1962. Wyd. w: B. Brecht: Dramaty. Wwa: PIW 1970 s. 91-198.

Inf. o dacie przekł.: R. Szydłowski. *Życie Lit.* 1970 nr 11.

10. Ho Chi Minh: Dziennik więzienny. [Wiersze]. Przeł. z franc.: M. Kurecka i ... Wwa: PIW 1962, 77 s. Wyd. 2 Wwa: [b.w.] 1969.

11. H. Broch: Śmieć Wergilego. [Powieść]. Przeł.: M. Kurecka, ... Wwa: Czyt. 1963, 697 s. Wyd. nast. z posł. K. Pysiaka Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1993.

12. M. Hess: Pisma filozoficzne 1841-1850. Wyboru dokonali, wstępem i przyp. opatrzyli: A. Cornu, W. Mönke. Przeł.: M. Kurecka i ... Wwa: KiW 1963, 658 s.

13. T. Mann: Opowiadania. Przeł.: M. Kurecka, A. Linke, W. Rybicki, ... Wwa: PIW 1963, 318 s.

Tu w przekł. W.W.: Tobiasz Mindemickel; Luizka; Anegdota; Jak Jappe i Do Escobar si upili.

14. R.M. Rilke: Auguste Rodin. [Studium biograficzne]. Kr.: WL 1963, 181 s.

15. F. Hochwälder: Maliniarz. Komedja w 3 aktach. *Dialog* 1966 nr 6 s. 25-58. Wyst. Bydgoszcz, T. Kameralny 1967.

16. R. Liebermann: Szkoła żon. Libretto: H. Strobel wg Moliera. Wyst. Pozn., Opera im. S. Moniuszki 1966.

17. J. Bobrowski: Młyn Lewina. 34 zdania o moim dziadku. [Powieść]. Przeł.: M. Kurecka, ... Wwa: Czyt. 1967, 294 s.

18. J. Huizinga: Homo ludens. Zabawa jako źródło kultury. Przeł.: M. Kurecka i ... Wwa: Czyt. 1967, 308 s. Wyd. 2 tamże 1985.

19. L. Kassák: Koń umiera. [Wiersze]. Przeł.: M. Jachimowicz, ..., G. Kerényi. Wwa: PIW 1967, 49 s.

20. M. Alpatow: Historia sztuki. Cz. 1 [właśc. 1 i 2]. Starożytność i średniowiecze. Przeł. z niem.: M. Kurecka i ... Wwa: Arkady 1968, 317 s. Wyd. 2 tamże 1976.

Cz. 3-4 w przekł. M. Kureckiej.

Wyd. łączne t. 1-4 tamże: wyd. 3 [!] 1981, wyd. 4 1982, wyd. 5 1983, wyd. 6 1984, wyd. 7 t. 1 1989, t. 2-4 1991.

21. F. Schiller: Maria Stuart. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Wwa, T. Współcz. 1969. Wyd.: Oprac. O. Dobijanka-Witczakowa. Wr., Kr.: Ossol. 1972, LXXV, 229 s. *BN II*, 170.

22. V. Tornius: Wolfgang Amadé. Powieść o Mozarcie. Przeł.: M. Kurecka i ... Kr.: PWM 1971, 396 s. Wyd. 2 tamże 1986.



23. A. Schweitzer: Jan Sebastian Bach. [Monografia]. Przel.: M. Kurecka i ... Przedm.: Ch.-M. Widor. Posł.: B. Pocięj. Kr.: PWM 1972, 856 s., Wyd. 2 tamże 1987.

### Prace redakcyjne

1. My znad Odry. Wiersze, opowiadania, reportaże. Kolegium red.: J. Baran, M. Kurecka, ... Szczec.: Woj. Kom. Frontu Jedności Narodu 1954, 147 s.

2. Z poezji Wietnamu. [Wybór i przekł. z franc. i wietn.] Thanh-Le, M. Kurecka, ... Wwa: PIW 1962, 115 s.

### OPRACOWANIA

Ank. 1957. — Wywiady. Rzetelność znaczy dosłowność. Rozm. N.K. *Nowa Kult.* 1962 nr 11 [dot. sztuki przekł. lit.]. Dialogi Proscenium. Rozm. E. Balcerzan. *Proscenium* 1966 nr 114; Wygnanie diabła Belzebubem, czyli artysta izolowany w stalinowski gęticie. Rozm. J. Trznadel. *Kult. Niezależna* 1985 nr 6, przedr. w: J. Trznadel: *Hańba domowa*. Paryż 1986 i w wyd. nast., m.in. Wwa 1997.

SWPP 1. — PP (E. Głębička). — [J. Zielński] J. Kowalski. W.W. W tegoż: *Leksykon polskiej literatury emigracyjnej*. Lubl. 1989\*, wyd. 2 tamże 1990. — Z.R. Wilkiewicz: *Polnische Exilliteratur 1945-1980*. Köln, Wien 1991. — M.A. Suprunik. *Kultura*, Paryż 1998 nr 7/8 [inf. o arch. pisarza w Książ. Pomor. w Szczec. oraz w Akademii der Künste w Berlinie].

[Pisane w kraju.] J. Błoński: *Kłopoty „konceptysty”*. *Życie Lit.* 1953 nr 2 [dot. też: *Dziennik Koźdeń*]; S. Lichański: *Nowe poezje*. *Dziś i Jutro* 1953 nr 8. — J. Preger: *O pewnej ciekawej drodze poetyckiej*. *Nowa Kult.* 1953 nr 20. — B. Wojdowski: *Cztery sprawdziany realizmu*. *Życie Lit.* 1953 nr 35 [rec.: *List do żony*]. — A. Słucki: *Poeta moralnego porządku*. *Twórczość* 1957 nr 2 [rec.: *Z mojego życia*]. — K. Grzybowska: *O „Tantalu”*. *Dialog* 1958 nr 10. — [Don Juan] P. Beylin: *Don Juan, czyli o czytaniu poezji*. *Prz. Kult.* 1960 nr 48; B. Biernacka: *Don Juan świadomy kłeski*. *Nowe Książ.* 1960 nr 22. — [Mały gatunek] J.J. Lipski: *Jeszcze raz na tropie mitu Don Juana*. *Twórczość* 1960 nr 11, przede. w tegoż: *Szkie o poezji*. Paryż 1987; B. Ostromecki: *Wiersze o „czasie wiecznej szczęśliwości”*. *Nowe Książ.* 1960 nr 24. — J. Trznadel: *Zdjęcie z koła*. *Nowa Kult.* 1961 nr 12, przede. w tegoż: *Róża trzeciej [rec.: Don Juan]*. — J. Bocheński: *Próba opisu „Kreatora”*. *Dialog* 1962 nr 6. — [Komentarze do fotografii] J. Kwiatkowski: *Poezja infernalna*. *Życie Lit.* 1963 nr 16; J.J. Lipski: *Pamiętnik z okresu dojrzewania*. *Twórczość* 1963 nr 6, przede. w tegoż: *Szkie o poezji*. Paryż 1987. — A. Lisiecka: *W.*, czyli granice eksperymentu. *Życie Lit.* 1962 nr 36, przede. w teże: *Pokolenie przyszczytanych*. Wwa 1964. — E. Balcerzan: *Nurt* 1965 nr 2 [rec.: *Pomarańcze na drutach*]. — Z. Bienkowski: *Jedna myśl Peipera*. *Kultura* 1965 nr 47, przede. pt. *Zamach na istotę poezji w tegoż: Czwierć wieku optymizmu*. Wwa 1993 [rec.: *Gra znaczeń*]. — [Pomarańcze na drutach:] M. Król: *Druty owocują*. *Twórczość* 1965 nr 9; R. Marszałek: *Eksperyment W.* *Nowe Książ.* 1965 nr 9. — M. Wyka. *Tyg. Kult.* 1965 nr 51 [rec.: *Drugi opór*]. — E. Balcerzan: *Gra znaczeń, gra postaw*. *Odra* 1966 nr 4 [dot. m.in.: *Gra znaczeń*]. — [Drugi opór] R. Matuszewski: *Moralista ironiczny*. *Życie Lit.* 1966 nr 10; A. Słucki: *Od „Sonaty” do „Drugiego oporu”*. *Twórczość* 1966 nr 1. — S. Barańczak: *„Pisane w karnawale”*. *Nurt* 1967 nr 6 [rec.: *Przesady*]. — J. Kurowicki: *W poszukiwaniu reguł sprawdzalności*. *Odra* 1967 nr 10 [rec.: *Morderca*]. — J.J. Lipski: *Autotematyzm, ekspresja i koncept*. *Twórczość* 1967 nr 12, przede. w tegoż: *Szkie o poezji*. Paryż 1987 [rec.: *Przesady*]. — J. Pieszczechowicz: *Mies. Lit.* 1967 nr 7 [rec.: *Gra znaczeń*]. — [Przesady:] L. Sokół: *Konstruuję, więc jestem*. *Poezja* 1967 nr 8; J. Witan: *Wśród poetów*. *Nowe Książ.* 1967 nr 8; M. Wyka: *Odmiamy liryki: Poeta-filozof*. *Życie Lit.* 1967 nr 34.

— E. Balcerzan: *Rzeczywistość zaatakowana*. W tegoż: *Oprócz głosu*. Wwa 1971 [dot.: *Drugi opór*]. — S. Barańczak: *Oczy Lizawietty Prokofiewny*. *Odra* 1971 nr 6 [rec.: *Wagaryl*]. — S. Barańczak: *W.W. albo Ironia*. W tegoż: *Nieufni i zadufani*. Wv. 1971. — J. Pieszczechowicz: *Poezja wśród skrajności*. *Odra* 1971 nr 5, przede. w tegoż: *Pegaz na rozdrożu*. Łódź 1991. — A. Becker: *Selección de poemas del polaco W.W. Cuadernos Bibliológicos*, Waszyngton 1972 nr 259. — S. Barańczak: *Na 60-lecie W.W.* *Kultura*, Paryż 1979 nr 1/2. — S. Barańczak: *Sledztwo w sprawie Boga*. *Kultura*, Paryż 1985 nr 7/8, przede. w tegoż: *Pomyślane przepaście*. Kat. 1995 [rec.: *Liturgia*]. — W. Odojewski: *W.W. Archipelag*. Berlin Zach. 1985 nr 9/10, przede. w tegoż: *Raptulny krytyczny*. Lubl. 1994. — W. Iwaniuk: *Dz. Pol. i Dz. Żołn.*, Londyn 1986 nr 245 [rec.: *Polaku, kim jesteś!*]. — W. Woroszyński: *Imiennik. Kultura*, Paryż 1986 nr 1/2, przede. w: *Kultura (Wybór)*, Wwa [Kr.] [r. 19] 1986. — H. Pustkowski: *W.W. komentarz „strukturalizujący”*. W tegoż: *Przestrzenie poezji*. Łódź 1986. — [P. Matywiecki] P.M.: *O dziewięciu tomikach*. *Wezwanie* 1988 nr 14 [dot. m.in.: *Apoteoza tańca*]. — Z. Chojnowski: *Wizja człowieka, wizja kultury*. *Integracje* 1992 nr 28. — Z. Chojnowski: *Wstępny komentarz do „Faetona”*. W.W. *Borussia* 1992 nr 112]. — Z. Chojnowski: *Liturgia W.W.* *Prz. Powsz.* 1994 nr 4. — M. Bocian: *Z upadku do światła*. *Metafora* 1995 nr 18/19. — J. Kornhauser: *Widowisko*. W tegoż: *Międzyepoka*. Kr. 1995 [dot.: *Apoteoza tańca*]. — Z. Chojnowski: *„Bawić się niedorzecznościami”*. O twórczości poetyckiej W.W. po roku 1968; W: *W stronę współczesności*. Rzeszów 1996. — [Nowy podręcznik wydawnego zażywania narkotyków:] E. Czerwiakowska: *Powrót „rymopisa czasu nie-swęgo”*. *Kultura*, Paryż 1996 nr 9 [dot. też: *Apoteoza tańca*; *Liturgia*; *Faeton*]; P. Michalowski. *Literatura* 1996 nr 5; D. Pawelec: *Równanie wizji*. *Nowe Książ.* 1996 nr 5; J. Smolka. *Prz. Powsz.* 1996 nr 4; K. Walc. *Kwart. Artyst.* 1996 nr 2. — J. Grądział: *„Co w zapisie?”* *Autorefleksje poetyckie*. W.W. *W śladami człowieka książkowego*. Pozn. 1997. — J. Pieszczechowicz: *Błaznawa czapka Alazona*. W tegoż: *Smutek międzyepoki*. Kr. 2000. — L. Szaruga: *Literatura i życie*. Lubl. 2001, passim. — J. Grądział Wójcik: *Poezja jako teoria poezji*. Na przykładzie twórczości Witolda Wirpży. Pozn.: Wydawn. Nauk. UAM 2001, 216 s. — Z. Chojnowski: *Przeciw kłamstwu, ku prawdzie*. O „Faetonie” oraz „Liturgii”. W tegoż: *Ku tajemnicy*. Olsztyn 2003.

E.G.

## WIRSKI Juliusz 1893-1960

Pierwotne nazwisko: Elzenberg. Pseud.: Andrzej Czerwień; Andrzej Świt; E. Przyłbica; Eug. Przyłbica; Eugeniusz Przyłbica; J.W.; Jerzy Wir; Jerzy Zwrot; Julwir; Ludosław; Wir. Dramatopisarz, prozaik, poeta.

Urodzony 31 grudnia 1893 w Łodzi; syn Henryka Elzenberga, prawnika i publicysty, założyciela i redaktora *Dziennika Łódzkiego*, i Jadwigi ze Złasnowskich, literatki; przyrodni brat Henryka Elzenberga, filozofa. Do szesnastego roku życia pobierał lekcje prywatne w domu w Łodzi, a następnie przez dwa lata uczęszczał do szkoły pomologicznej w Warszawie. W czasie pierwszej wojny światowej przebywał przez trzy lata w Irkucku na Syberii. W 1916 zdał maturę w 1. Gimnazjum Męskim w Moskwie. Od marca do listopada 1919 jako ochotnik służył w Wojsku Polskim; następnie dostał bezterminowy urlop akademicki. W 1919/20 studiował jako wolny słuchacz (nadmierzający) polonistykę na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. W tym okresie, reprezentując Radę Akademicką, redagował miesięcz-

nik literacko-naukowy *Hipogryf*, na którego łamach debiutował w 1920 wierszem pt. „Miasto śpiewa” (z. 1). Pod koniec 1920 zamieszkał w Warszawie i kontynuował jako wolny słuchacz studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim; przez pewien okres studiował także anglistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (studiów nie ukończył). Rozwijał twórczość literacką; wiersze, opowiadania, artykuły i recenzje teatralne publikował na łamach m.in. *Bluszczu* (1925-27), *Gazety Administracji i Policji Państwowej* (1925-26), *Kuriera Warszawskiego* (1925-39; tu stała współpraca w dziale literackim oraz w 1931-38 z dodatkiem *Kurier Warszawski Dzieciom*; podp. też: E. Przyłbica, Eug. Przyłbica, Jerzy Zwrot), *Tygodnika Ilustrowanego* (1925-31), *Naokoło świata* (1926-30), *Robotnika* (1926, 1930-33; w 1935 stała współpraca w dziale kulturalnym; podp. też Andrzej Czerwień), nadto utwory dla dzieci umieszczał także w *Płomyku* (1935/36-37/38) i *Płomyczku* (1936-37). W 1928 został członkiem ZZLP (od 1949 ZLP). Należał do PPS (do 1934). Zawarł związek małżeński z Heleną Żukówną. W latach trzydziestych rozpoczął twórczość dramatopisarską. Brał udział w akcjach zmierzających do stworzenia jednolitego frontu antyfaszystowskiego. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał w Rembertowie i pracował m.in. jako robotnik na plantacjach miejskich w Warszawie. W 1943 został członkiem PPR (od 1948 PZPR). Był współorganizatorem konspiracyjnych rad narodowych, członkiem Rady Narodowej Województwa Warszawskiego. Po zakończeniu II wojny światowej zamieszkał w 1945 w Krakowie. Kontynuował twórczość literacką. Utwory dramatyczne, wiersze, opowiadania drukował w tym czasie m.in. w *Dzienniku Literackim* (1947-50), *Echu Krakowa* (1947-49), *Echu Tygodnia*, dodatku *Gazety Krakowskiej* (1950-51). W 1950 przeniósł się do Warszawy. W 1951 został oskarżony o zatajenie informacji o współpracy w okresie przedwojennym z organami prasowymi policji i skreślony z listy członków PZPR, a w 1952 z ZLP (w 1956 reaktywowany w prawach członka Związku). Zmarł 16 października 1960 w Warszawie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Rewolucja. Z cyklu „Poematy o życiu”. [Poemat]. Wwa: Nakł. autora 1921, 48 s.
2. Żyźń za caria... Z cyklu „Poematy o życiu”. [Poemat]. Wwa: Nakł. autora 1921, 25 s.
3. Dezerter. Powieść. Powst. 1926. Druk fragm. *Łowiec* 1936 nr 2.  
Data powst. wg inf. autora.
4. Dwanaście luf i człowiek. Powieść. Powst. 1927-1928. Druk fragm. *Tryb. Rob.* 1947 nr 218, *Echo Krak.* 1948 nr 285.  
Masz. wersji zmien. z 1947 znajduje się w Dziale Rękopisów w Bibl. Nar. w Wwie.

5. Don Kichot. Poemat ironiczny. Druk fragm.: *Kur. Warsz.* 1928 nr 320, 1929 nr 94, 190, 260, 1931 nr 181, *Tyg. Il.* 1929 nr 16, 20, 27.

6. Kwadrans przed świtem. Sztuka w 4 aktach. Praprem. Wwa, T. Nowy 1933.  
Nagroda ZASP w 1933.

7. Portret generała. [Utwór dramatyczny]. Powst. ok. 1933. Druk fragm. *Dz. Pol.* 1946 nr 103. Praprem. Kr., T. Miej. im. J. Słowackiego 1946.

Sztuka przygotowana do wystawienia przez L. Solskiego w Wwie w 1933 została zdjęta z afisza na skutek nakazu cenzury.

8. Chcę strażaka. (Obrazek sceniczny w 1 akcie). Wwa: Wyd. Wydawn. Związku Straży Pożarnych RP 1934, 31 s.

9. Cement. Sztuka w 3 aktach. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1936. Praprem. Kr., Stary T. 1947. Wyd. Kr.: Spółdz. Pracy i Użytkowników „Placówka” 1949, 86 s.

10. Inżynier Saba. Sztuka w 3 aktach. Powst. 1945. Praprem. Kat., T. Śląski im. S. Wyspiańskiego 1948. Druk Wwa: KiW 1949, 165 s.  
Wyst. w wersji zmien. Kr., T. Stary 1949.

11. Powrót. Sztuka w 1 akcie. Kr.: Dom Kultury 1945, 15 s.

12. Andrzej Wietecha. Kronika sceniczna w 3 częściach. Kr.: [b.w.] 1950, [199] k.  
Utwór nadesłany na konkurs Min. Kultury i Sztuki w 1951.

13. Tancerz wiosennych nocy. Komedia w 3 aktach. Praprem. Kr., Warsztat Szkoły Teatr. 1950.  
Druga wersja pt. Kawiarnia na Olimpie.

14. Jezioro. [Utwór dramatyczny]. Druk fragm. *Teatr* 1954 nr 22. Radio 1956.

15. Pewnego letniego wieczoru. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1955.  
Inf.: W. Bieńkowski. Sen czerwonego wieczoru. *Teatr* 1956 nr 2 s. 19.

16. Zwycięstwo Joanny. (Winnice Ojca Gaureau). Dramat w 3 aktach. Praprem. pt. Winnice Ojca Gaureau: Łódź, T. im. S. Jaracza 1955. Druk fragm. *Teatr* 1955 nr 1. Wyd. Wwa: Czyt. 1956, 116 s.

17. Vae Caesari! (Komedia nocy muzealnych). *Dialog* 1958 z. 4 s. 5-48.

Nadto w maszynopisie według inf. autora: Powroty. Powieść. Powst. 1925; Główna wygrana. Komedia. Powst. 1935-1936; Grom z jasnego nieba! [Utwór dramatyczny]; Dożynki. Powst. 1948-1950; Komedia klasztorna.

#### Przekład

1. N. Toman: Wybuch nastąpi dzisiaj. Opowiadania. Wwa: NK 1954, 244 s. Wyd. 2 tamże 1955 [właśc. 1954].

Ank. 1958. — J. Wirski: A na samym froncie bez zmian. W sprawie dramatu „Kwadrans przed świtem”. *Robotnik* 1933 nr 162. — SWPP 1. — P. Grzegorzczak: J.W. *Znak* 1962 nr 78, przedr. w tegoż: Twórcy i badacze kultury zmarli w latach 1956-1967. Cz. 1. Wwa 1986.

S. Kołaczkowski: Poezja. *Prz.* Warsz. 1921 nr 2 [rec.]. Żyżń za caria. — S. Pienkowski: Wysiłki poetyckie. *Gaz. Warsz.* 1922 nr 8 [rec.]. Rewolucja. — [Kwadrans przed świtem.] T. Boy-Zeleński: Reflektorem w serce. Wwa 1934, przedr. w tegoż: Pisma. T. 25. Wwa 1968; K. Brandys: Z teatru. *Kuź. Młod.* 1933 nr 8; K. Irzykowski. *Robotnik* 1933 nr 150, przedr. w tegoż: Pisma teatralne. T. 3. Wwa 1995. — [Portret generała.] S. Flukowski: „Ich dwóch”. *Naprzód* 1946 nr 79; T. Kudliński: Z teatrów krakowskich. *Tyg. Powsz.* 1946 nr 17 [m.in. dot. J.W.]; S. Pagaczewska: Z teatrów krakowskich. (Dwie premiery w Teatrze im. Słowackiego). *Odnoua* 1946 nr 11; J. Szczawiej: Z życia teatru. Kronika krajowa. Warszawa. *Teatr* 1946 nr 4, przedr. w tegoż: Owoc dobrego i złego. Wwa 1959; J.A. Szczepański: Splotywały i wyblakły. *Odrodzenie* 1946 nr 18. — Z. Bednorz: Impreza inżyniera Saby. *Odra* 1948 nr 46 [rec.]. Inżynier Saba. — [Cement.] T. Kudliński: Z teatrów krakowskich. *Tyg. Powsz.* 1948 nr 26 [m.in. dot. J.W.]; Z. Leśnodorski: Zakonczenie sezonu w teatrach krakowskich. *Now. Lit.* 1948 nr 33 [m.in. dot. J.W.]; S. Morawski: Towar albo człowiek. *Naprzód* 1948 nr 167; H. Vogler: Sprawa temperamentu dramatycznego. *Listy z Teatru* 1948 nr 22; W. Zechenter: Wielka sztuka na małej scenie. *Echo Krak.* 1948 nr 159. — [Inżynier Saba.] [A. Gołubiew] *Goa. Tyg. Powsz.* 1949 nr 24; A. Hollanek: „Inżynier Saba” w wydaniu książkowym. *Gaz. Krak.* 1949 nr 279; H. Pieczarkowska: „Inżynier Saba” — pionierska sztuka społeczna. *Rzeczpospolita* 1949 nr 159. — J.A. Szczepański: Uwagi o niektórych współczesnych dramaturgach polskich. *Teatr* 1949 nr 9. — [Inżynier Saba.] W. Zechenter: Na marginesie „Inżyniera Saby”. *Listy z Teatru* 1949 nr 32; S. Marczak-Oborski: Saba był pierwszy. *Nowa Kult.* 1950 nr 10; S. Otwinowski: Nowe sceniczne wydanie Inżyniera Saby. *Dz. Lit.* 1950 nr 22; [J.A. Szczepański] (?): Nowa wersja „Inżyniera Saby”. *Teatr* 1950 nr 6. — [Zwycięstwo Joanny. (Winnice Ojca Gaureau.)] J. Frühling: Winnice Ojca Gaureau. *Świat* 1955 nr 7; H. Kulagowska: Dwuznaczne zwycięstwo. *Prz. Kult.* 1955 nr 9; J. Saloni: Antywojenna sztuka w Teatrze im. Jaracza w Łodzi. *Teatr* 1955 nr 7; E. Szuster: Niedojrzałe winogrona. *Łódź Lit.* 1955 nr 12/31; A. Wirth: Nowa sztuka J.W. *Nowa Kult.* 1955 nr 11. — S. Bądkowska: Przed premierą. *Radio i Świat* 1956 nr 4 [rec.]; Ceziorol. — W. Bienkowski: Sen czwercowego wieczoru. *Teatr* 1956 nr 2 [rec. masz.]. Pewnego letniego wieczoru. — M. Piwińska: Wyzwolenie Cezara. *Dialog* 1961 nr 12 [rec.]. — K. Puzyra: Dramat. *Rocz. Lit.* 1956 s. 102 [m.in. dot. Zwycięstwo Joanny]. — R. Szydłowski: W pierwszą rocznicę śmierci J.W. *Teatr* 1961 nr 21.

B.M.

## WIRTH Andrzej

ur. 1927

Krypt.: a.w.; A.W.; ATW; aw; aw.; W; wir; (wir)  
Krytyk teatralny i literacki, teatrolog, tłumacz.

Urodzony 10 kwietnia 1927 we Włodawie (Lubelskie); syn Tadeusza Wirtha, oficera, i Ireny z Wyrzykowskich. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał w Warszawie, gdzie uczęszczał na tajne komplety Gimnazjum im. Stefana Batorego. Brał udział w powstaniu warszawskim, po jego upadku przebywał pod Krakowem. Po zakończeniu wojny w 1945 zamieszkał w Łodzi i kontynuował naukę w Liceum Humanistycznym im. S. Żeromskiego, gdzie zdał maturę. Studiował filozofię, początkowo na Uniwersytecie Łódzkim, a następnie na Uniwersy-

tecie Warszawskim; w 1951 otrzymał magisterium. Debiutował w 1947 wierszami pt. „Pomidor w słońcu” i „Dziwy nieba”, opublikowanymi na łamach dwutygodnika *Warszawa* (nr 8). W 1949-50 był asystentem w Muzeum Narodowym, a w 1951-52 współpracownikiem Państwowego Instytutu Sztuki w Warszawie. Jako tłumacz literatury niemieckiej debiutował w 1951 przekładem wiersza J. Bechera pt. „Pochwała twórcy”, ogłoszonym w tygodniku *Po prostu* (nr 30). Artykuły, recenzje i przekłady drukował na łamach wielu czasopism, m.in. *Tygodnika Powszechnego* (1947-49), *Nowej Kultury* (1950-63), *Po prostu* (1951-52, 1955), *Przeglądu Kulturalnego* (1952-55), *Teatru* (1955-57). Zawarł związek małżeński z Alicją Tomaszewską, architektem. W 1956-57 przebywał na zaproszenie Bertolta Brechta w Berlinie, jako stypendysta Deutsche Akademie der Künste; drukował na łamach pisma *Sinn und Form* i *Neue Deutsche Literatur*. Od 1957 uczestniczył w corocznych sympozjach krytycznych Grupy 47 w Niemczech. Od 1957 współpracował z miesięcznikiem *Dialog* (z przerwami do 1965) oraz z tygodnikiem *Polityka* (do 1960; w 1957 m.in. cykl felietonów pt. „Zapiski z podróży”), w którym do 1959 kierował działem kulturalnym. W 1959 został członkiem ZLP. W 1960-63 pełnił funkcję kierownika działu krytyki teatralnej tygodnika *Nowa Kultura*. Drukował też ponownie w 1962-65 recenzje i artykuły w *Teatrze*. W 1961-63 współpracował z Pracownią Literatury Współczesnej Instytutu Badań Literackich (IBL) PAN. W 1965 otrzymał na Uniwersytecie Wrocławskim doktorat na podstawie rozprawy pt. „Struktura stereometryczna sztuk Brechta” (promotor doc. dr hab. Mieczysław Urbanowicz). Od tegoż roku należał do Polskiego PEN Clubu (członek do 1973). W 1965-66 był adiunktem w IBL PAN. W semestrze zimowym 1965/66 prowadził seminarium w katedrze literaturoznawstwa Technische Universität w Berlinie Zachodnim. Wiosną 1966 wyjechał do Stanów Zjednoczonych, gdzie w semestrze 1966/67 wykładał jako visiting professor komparatystykę literacką na University of Massachusetts w Amherst, a w 1967-70 na wydziale dramatu Uniwersytetu Stanforda w Kalifornii. W 1970 został profesorem zwyczajnym literatury porównawczej i teatru w City University of New York, Graduate Center i Lehman College, gdzie wykładał do 1976. Wykładał także gościnnie na uniwersytetach amerykańskich: Harvard University w Cambridge, Yale University w New Haven, angielskich: London University, St. Antony's College w Oxfordzie i w zachodniemieckim Freie Universität Berlin. W 1970 został skreślony z listy członków ZLP, a jego nazwisko zostało objęte zapisem cenzury. Publikował w specjalistycznej prasie anglojęzycznej i niemieckiej. Od 1973 prowadził eksperymenty para-

teatralne, początkowo w środowisku studentów wydziału tańca City University of New York, opierając się na „teorii sztuki dydaktycznej” (Lehrstücke) Bertolta Brechta. W 1982 został powołany na stanowisko profesora w katedrze teatrologii w Justus Liebig Universität w Gissen. W tymże roku założył tam pierwszy w Niemczech Institut für Angewandte Theaterwissenschaft (Instytut Teatrologii Stosowanej) i do przejścia na emeryturę w 1992 pełnił funkcję jego dyrektora. W tymże roku zamieszkał w Berlinie. Jest członkiem zwyczajnym Akademii der Künste Mannheim oraz old fellow St. Antony's College w Oxfordzie i Wissenschaftskolleg zu Berlin. Okresowo mieszka w Wenecji.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Siedem prób. Szkice krytyczne. Wwa: Czyt. 1962, 282 s.

Zawartość: Próba pierwsza – o naśladowaniu Brechta; Próba druga – o recepcji Brechta w Polsce; Próba trzecia – teatr w Niemczech i teatr niemiecki; Próba czwarta – lekcja awangardy niemieckiej; Próba piąta – o repertuarze polskim; Próba szósta – o repertuarze obcym; Próba siódma – notatnik koegzystencji.

Wybór art., szkiców i rec. dot. teatru druk. w prasie pol. i niem. w 1955-1959.

2. Teatr jaki mógłby być. [Recenzje]. Wwa: WAiF 1964, 299 s.

Pierwodr. w *Nowej Kulturze*, dot. wydarzeń teatr. z drugiej poł. sezonu 1958/1959 oraz z trzech pełnych sezonów 1959/1960, 1960/1961, 1961/1962.

3. Struktura sztuk Brechta. Wr.: Ossol. 1966, 138 s. Rozprawa doktorska.

4. Teatr jaki mógłby być. [Szkice]. Pod red. M. Sugiera. Przekł. autoryzowany; M. Leyko i J. Margański. Słowo wstępne: J. Kott. Kr.: Księg. Akademicka 2002, 334 s. + 15 tab.

Zawiera m.in.: J. Kott; [Wstępl. – Przedmowa autora. – Cz. I. Krytyk, teatr, historia: Ekspatriant jako rola w teatrze życia; Kultura teatralna w Niemczech i w Polsce. Podobieństwa i różnice; Adeptci szkoły w Gissen: nowi cool. – Cz. II. Brecht i okolice: Amerykański *Gestus* w *Arbeitsjournal* Brechta; Brecht: między ideologia a polityką; *Lehrstück* jako *performance*; *Fatzer* Brechta. Eksperymenty w pracy nad dyskursem (ostatnie pięćdziesiąt lat); Brecht i Witkiewicz: dwie koncepcje rewolucji w dramacie lat dwudziestych; Brecht i Grotowski; Od dialogu do dyskursu. Próba syntezy po-Brechtowskich koncepcji teatru; Brecht i model azjatycki: sekularyzacja rytów magicznych. – Cz. III. Dramat absurdu i inne typy współczesnego dyskursu: Dramaturgia modeli; Podstawowe formy współczesnego dyskursu teatralnego; Kaiser i Witkiewicz. Ekspresjonizm i jego ponowna recepcja; Gertruda Stein i jej krytyka rozumu dramatycznego; Teatr formalistyczny; Gertruda Stein i Stanisław Ignacy Witkiewicz. – Cz. IV. Wilson i ikonofilia najnowszego teatru: Roberta Wilsona zabawa oczkami. Bilans przejściowy; *Materiały do Medet* Wilsona widziane posthistorycznie; Heiner Müller i Robert Wilson. Nieprawdopodobna zbieżność; Interkulturowość i ikonofilia w nowym teatrze; Efekty dekonstrukcji w teatrze a problem notacji; Przekroczyć Benjamin. Performatywne dzieło sztuki i jego niepodatność na reprodukcję; Rzeczywistość w sztuce jako utopia estetyczna. – Hans-Thies Leh-

mann: Postlowie. – Notka o pierwodrukach. – Legenda do tablic i indeks inscenizacji.

Szkice i artykuły druk. w l. 1968-2000 (z przerwami) w prasie i wydawnictwach anglojęzycznych i niemieckich.

Rozprawy i artykuły w czasopismach i książkach zbiorowych, m.in.: Problematyka formalna sztuk Brechta, *Dialog* 1957 nr 2 s. 65-86. – Über die stereometrische Struktur der Brechtschen Stücke. *Sinn und Form. Beiträge zur Literatur* 1957 s. 346-387 [fragm. rozprawy doktorskiej]. – Literatura niemiecka w Polsce w roku 1957. *Prz. Hum.* 1958 nr 4 s. 153-164. – Definicja sztuki. Próba określenia formalnych warunków poprawności. *Meander* 1960 z. 2 s. 121-138 [fragm. pracy magisterskiej]. – Ekspresjonizm niemiecki jako prąd literacki. *Dialog* 1962 nr 6 s. 125-133. – Odkrycie tragizmu. W: *Z problemów literatury polskiej XX wieku*. T. 3. Wwa 1965 s. 42-51 [dot. T. Borowskiego], przekł. ang.: A discovery of tragedy. (The incomplete account of Tadeusz Borowski). [Przeł.] A. Czerniawski. *The Polish Review*, Nowy Jork 1967 nr 3. – Polnische Literatur in Deutschland. (Ihre Reception nach dem II Weltkrieg). W: *Actes du V-e Congrès de l'Associations Internationale de Littérature Comparée*. Belgrade 1967. Belgrade 1969. – Semiological aspects of the Ta'ziyeh. W: *Ta'ziyeh ritual and drama in Iran*. New York 1979. – Wem nichts einfällt der spricht deutsch. *Theatre Heute*, Hannover 1979 z. 12 XII. – Od dialoga do dyskursu. Połączaj syntezy Poslijebrechtowskich koncepcja teatru. [Przeł.] B. Hudoletnjak. *Prolog*, Zagrzeb 1980 nr 43 s. 125-133.

#### Przekłady

1. J.R. Becher: Wielki plan. Epos socjalistyczne-go budownictwa. 1931. Przeł. i przedm. opatrzył ... Wwa: KiW 1953, 123 s.

2. Wiersze na kolbach. Poezja chińskiej rewolucji. [Przeł. z jez. europejskich] ... Oprac. i przedm. ... Wwa: MON 1955, 196 s.

3. B. Brecht: Szwejk. Wyst. Wwa, T. Domu Wojska Pol. 1957.

4. F. Dürrenmatt: Wizyta starszej pani. Komedia tragiczna z postłowiem. Przeł.: M. Ranicki i ... *Dialog* 1957 nr 9 s. 9-49. Wyst. Łódź, T. Nowy 1958. TV 1971.

5. B. Brecht: Moralitet bański o afirmacji. [Utwór dramatyczny]. Wyst. łącznie z poz. 6 pt. Człowiek może pomóc człowiekowi. Pozn., T. Satyry 1959.

6. B. Brecht: Strach i nędza Trzeciej Rzeszy. [Utwór dramatyczny]. Przekł. powst. 1959. Wyst. łącznie z Moralitet bański o afirmacji zob. poz. 5. TV 1985. Wyd. z podtyt. Dwadzieścia cztery sceny. Wwa: CPARA 1963, 80 s.

7. F. Dürrenmatt: Kraksa. Historia jeszcze możliwa. [Opowiadanie]. Wwa: PIW 1959, 83 s. Wyd.



nast.: tamże: wyd. 2 1963, wyd. 3 1966; wyd. łącznie z Obietnica. (Podzwonne powieści kryminalnej). Przeł. K. Hłakowiczówna. Wwa: KiW 1968, 198 s.; wyd. łącznie z Sędzia i jego kat. Przeł.: T. Jętkiewicz. Gdańsk: AteX, Marabut 1966, 118 s.

8. R. Rose, H. Budjuhn: Dwunastu gniewnych ludzi. Sztuka w 2 aktach. Przeł. J. Frühling i ... Wyst. Kielce, T. im. S. Żeromskiego 1961.

9. H. Kipphardt: Przesłuchanie J. Roberta Oppenheimera. (Sztuka w 2 częściach). *Dialog* 1965 nr 6 s. 32-91. Wyst. Wwa, T. Pol. 1966.

10. M. Walser: Deby i króliki. Przeł. J. Frühling i ... Przekł. powst. ok. 1964. *Inf.: Biul. Min. Kult. i Szt.* 1964 nr 3.

11. P. Weiss: Męczeństwo i śmierć Jean Paul Marata przedstawione przez zespół aktorski przytulku w Charenton pod kierownictwem pana de Sade. (Dramat w 2 aktach). *Dialog* 1965 nr 1 s. 40-92. Wyst. Pozn., T. Pol. 1967.

12. F. Kafka: Zamek. Przeł.: ..., M. Ranicki. Adapt. M. Brod. Wyst. Wwa, T. Ateneum 1966.

13. P. Weiss: Dochodzenie. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Wwa, T. Współcz. 1966.

14. S. Lenz: Dziewięciu bez winy. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Kr., Stary T. 1963. TV pt. Ludzie bez winy. 1980.

#### Prace redakcyjne i edytorskie

1. Modernes polnisches Theater. [Antologia współczesnego polskiego dramatu]. [Wyd. i post.] ... [T.] 1-2. Neuwied: Luchterhand 1967, 324 + 250 s.

2. S.I. Witkiewicz: Verrückte Lokomotive. Ein Lesebuch mit Bildern des Autors. [Wybór dramatów]. [Oprac.] ... Przeł.: K. Dedecius [i in.] Frankfurt am Main: Suhrkamp 1985, 347 s. Wyd. 2 tamże 1994.

3. S. Mrozek: Zabawa. Satire in lustloser Zeit. [Przedm. i oprac.] ... [Przeł.: H. Bereska i in.] Frankfurt am Main: Suhrkamp 1992, 327 s.

Zob. też: Przekłady poz. 2.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2003.

[Wiersze na kolbach. Przekł. i oprac. ...] [K. Nastulanka] K. Nast. *Nowa Kult.* 1956 nr 10; O. Wojtasiewicz. *Prz. Orient* 1957 nr 2. — [Siedem prób:] J. Koenig: Krytyk jaki mógłby być. *Dialog* 1962 nr 7; J.A. Szczepański: Młodość krytyka. *Nowe Książ.* 1962 nr 19. — [Teatr jaki mógłby być:] A. Mencwel: Teatr jakiego chciałby W. *Współczesność* 1963 nr 1; A. Grodzicki. *Nowe Książ.* 1964 nr 17. — J. Koprowski: Próby i wyniki. *Teatr* 1964 nr 6 [rec.; Siedem prób]. — [Teatr jaki mógłby być:] L. Eustachiewicz: Cztery tomy recenzji. *Dialog* 1965 nr 10 [m.in. dot. A.W.]; J. Gośliński: Nowe teatralia. *Zycie Lit.* 1965 nr 2 [m.in. dot. A.W.]; W. Natanson: Dwaj krytycy. *Twórczość* 1965 nr 5 [dot. też: Z. Greń: Godzina przestrogi]. — [Struktura sztuk Brechta:] K. Gajek. *Kwart. Neofilol* 1967 z. 2; M. Sienkiewicz: O sztuce interpretacji. *Zycie Lit.* 1967 nr 35; K. Wolicki. *Pam. Teatr.* 1967 nr 3/4.

#### WISŁOWSKA Maria 1907-1975

Pierwotne imię i nazwisko (używane do 1942): Melania Wasermanówna. Pseud.: Jerzy Rawicz; M.; M.W.; Melitta Baranowska; mew.; mewa; Zuzanna Melicka. Tłumaczka.

Urodzona 14 lipca 1907 w Warszawie; córka Filipa Wasermana, buchaltera, potem dyrektora handlowego Kawęczynskich Zakładów Cegielnianych, i Heleny z domu Zylberlast, nauczycielki języków obcych. Po ukończeniu Gimnazjum im. K. Hoffmanowej studiowała psychologię na Uniwersytecie Warszawskim. Po uzyskaniu absolutorium wyjechała do Francji, gdzie na Uniwersytecie w Nancy uczyła się m.in. języka francuskiego. Po powrocie do kraju rozpoczęła twórczość przekładową; debiutowała przykładem utworu dramatycznego Stefana Zweiga pt. „Jeremiasz” (wyd. Wwa 1926). Publikowała też utwory prozą, wiersze i artykuły w czasopiśmie warszawskich, m.in. w *Bluszczu* (1926), *Kurierze Porannym* (1926-30; podp. też pseud. Jerzy Rawicz), *Kurierze Warszawskim* (ok. 1930), *Kobietcie Współczesnej* (1931-38; podp. też Zuzanna Melicka), *Antenie* (1936; podp. też Melitta Baranowska), *Sterze* (1937; podp. też Melitta Baranowska). W 1929 została członkiem ZZLP (od 1949 ZLP). W 1938 przebywała w Londynie, gdzie ukończyła kurs języka angielskiego w szkole dla cudzoziemców (College of Foreign Languages), w połowie 1939 wróciła do kraju. Po wybuchu II wojny światowej pozostała w Warszawie. Od 1940 przebywała w getcie, skąd udało się jej wyostać w sierpniu 1942. Mieszkała nadal w Warszawie pod zmienionym imieniem i nazwiskiem Maria Wisłowska; utrzymywała się głównie z udzielania lekcji języków obcych. Przez krótki czas pracowała jako pomoc kancelaryjna w schronisku dla bezdomnych „Polus” na Pradze. Od lutego 1945 pracowała w Polskim Radiu, początkowo jako redaktor w dziale propagandowo-politycznym; współpracowała też dorywczo z działem literackim. Pełniła też funkcje sekretarza odpowiedzialnego redakcji tygodnika *Radio i Świat*. Od 1946 należała do PPR (od 1948 do PZPR). Kontynuowała działalność przekładową pod przyjętym w okresie okupacji imieniem i nazwiskiem, głównie z literatury angielskiej, francuskiej, niemieckiej i rosyjskiej. W 1947-50 pracowała w Spółdzielni Wydawniczej „Książka i Wiedza”; w 1948-49 była przewodniczącą Rady Zakładowej tego wydawnictwa, a od 1949 kierownikiem działu zagranicznego (zajmowała się regulacją praw autorskich). Od 1949 wchodziła w skład zarządu Oddziału Warszawskiego ZLP; m.in. pełniła też funkcję wiceprzewodniczącej. Tłumaczenia oraz artykuły i recenzje zamieszczała m.in. w *Głosie Nauczycielskim* (1949; podp. mewa), *Nowej Kulturze* (1952-61; podp. też: M.W.,



mew.), *Expressie Wieczornym* (1954-72, z przerwami), *Zwierciadło* (1957-70, 1973-75), *Widnokregach* (1960-63), *Polish Literature* (Wwa; 1969-74) oraz w *Literaturze na Świecie* (1972-74). W 1958 została członkiem Polskiego PEN-Clubu. W 1968-69 należała do komitetu redakcyjnego wydawanego przez Polski PEN-Club i ZAiKS pisma *Bulletin des Livres Nouveaux et Pièces de Théâtre* (Wwa; tu w 1969 liczne artykuły i recenzje; podp. też M.W.). Współpracowała nadal z Polskim Radiem jako tłumaczka słuchowisk radiowych. W 1968 otrzymała nagrodę „Roju” (Roy Publishers) im. M. Kistera w Nowym Jorku. Była członkiem zarządu Sekcji Literackiej ZAiKS-u, sekretarzem zarządu Sekcji Tłumaczy przy Polskim PEN-Clubie. Odznaczona m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1955) oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1966). Zmarła 7 grudnia 1975 w Warszawie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Putrament. Wwa: Ag. Aut. 1966, 58 s. *Sylwetki Współcz. Pisarzy Pol.*

Przekł. franc. [Przeł.] M. Rzewuska. Varsovie 1972.

#### Przekłady i adaptacje

1. S. Zweig: Jeremiasz. Poemat dramatyczny w 9 obrazach. Wwa: F. Hoesick 1926, 178 s.

Przekł. podp.: Melania Wasermanówna.

2. S. Zweig: Pierwsze przeżycie. [Opowiadania]. Wwa: Rój 1928, 232 s. Wyd. nast. Wwa: PIW 1959, 205 s.

Przekł. wyd. 1 podp.: Melania Wasermanówna.

3. S. Normand: Galerniczki. [Powieść]. Wwa: Rój 1929, 218 s.

Przekł. podp.: Melania Wasermanówna.

4. Pitigrilli: Kokaina. [Powieść]. Wwa: Alfa 1930, 232 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1931 [antydat. 1930], wyd. [3] 1933; wyd. 1 powojenne Lubl.: KAW 1991, 175 s.

Przekł. podp.: Zuzanna Melicka.

5. Pitigrilli: Mężczyzna szuka miłości. [Powieść]. Wwa: Alfa 1930, 221 s. Wyd. nast. tamże: 1931 [antydat. 1930], 1932.

Przekł. podp.: Zuzanna Melicka; w wyd. z 1932 brak nazwiska tłumacza.

6. Pitigrilli: Obraz moralności. [Opowiadania]. Wwa: Alfa 1930, 253 s. Wyd. nast. tamże: 1931 [antydat. 1930], 1933.

Przekł. podp.: Zuzanna Melicka.

7. S. Zweig: Legendy. [Opowiadania]. Wwa: Rój 1930 [antydat. 1929], 173 s.

Przekł. podp.: Melania Wasermanówna.

8. G. Fink: Zabłąkałeś się. [Powieść]. Wwa: Alfa 1931, 283 s.

Przekł. podp.: Melania Wasermanówna.

9. Pitigrilli: Luksusowe zwierzątko. [Opowiadania]. Wyd. 2 Wwa: Alfa 1931 [antydat. 1930], 194 s. Przekł. podp.: Zuzanna Melicka. – Wyd. 1 w tłum. J.A. Laskiego [pseud.].

10. Pitigrilli: [Osiemnaście] 18 karatów dziewictwa. [Powieść]. Wyd. 2 [!] Wwa: Alfa [1931], 237 s. Wyd. nast. Lubl.: KAW 1990.

Przekł. z 1931 podp.: Zuzanna Melicka.

11. L. Wohl: Prezydent Costa-Nueva. [Powieść]. Wwa: Rój 1931, 157 s.

Przekł. podp.: Jerzy Rawicz.

12. V. Baum: Letnia opowieść. O miłości, sporcie i głodzie. [Powieść]. Wwa: Rój 1933, 234 s. Wyd. nast.: Wwa: [b.w.] 1936; Wwa: Rój 1938.

Przekł. podp.: Melania Wasermanówna.

13. E. Glaeser: Pokój. [Powieść]. Wwa: Rój 1933, 287 s.

Przekł. podp.: Melania Wasermanówna.

14. E. Kästner: Fabian. [Powieść]. Wwa: J. Przeworski 1933, 267 s. Wyd. nast. z podtytuł. Historia pewnego moralisty. Przedm.: S. Wygodzki. Wwa: Czyt. 1961, 306 s.

Przekł. z 1933 podp.: Melania Wasermanówna.

15. S. Zweig: Freud. [Praca popularnonaukowa]. Wwa: J. Przeworski 1933, 217 s. Wyd. nast. tamże: 1936, 1939.

Przekł. podp.: Melania Wasermanówna.

16. H. Fallada: I coś dalej, szary człowieku? [Powieść]. Wwa: M. Fruchtman 1934, 423 s. Wyd. nast. Wwa: PIW 1960, 441 s.

Przekł. z 1934 podp.: Melania Wasermanówna.

17. L. Feuchtwanger: Rodzeństwo Oppenheim. [Powieść]. Wwa: M. Fruchtman 1934, 462 s. Wyd. nast. pt. Rodzeństwo Oppermann. Wwa: Czyt. 1957, 372 s.

Przekł. z 1934 podp.: Melania Wasermanówna.

18. R. Neumann: Potęga. [Powieść]. Wwa: Rój 1934, 350 s.

Przekł. podp.: Melania Wasermanówna.

19. S. Zweig: Strach. [Opowiadania]. Wwa: Rój 1934, 258 s.

Przekł. podp.: Melania Wasermanówna. – Przedr. opowiadań: Zbiór, którego nie ma; Leporella; Mendel od książek zob. poz. 69.

20. H. Mann: Młodość króla Henryka IV. [Powieść]. Przeł.: A. Wat (t. 1) i ... (t. 2). Wwa: Rój 1936, 306 + 319 s. Wyd. nast.: Wwa: KiW 1949; wyd. 2 [!] Wwa: Czyt. 1957, wyd. 3 tamże 1982; [Wyd. 4] Kat.: Książ. 1995.

Przekł. z 1936 podp.: Melania Wasermanówna.

21. O. Zarek: Wierność. Powieść. Wwa: Płomień 1936, 264 s.

Przekł. podp.: Melania Wasermanówna.

22. S. Zweig: Maria Stuart. [Powieść]. Wwa: Rój 1936, 337 s. Wyd. nast.: tamże wyd. 2 1938; Wwa: PIW 1959, tamże: 1961, wyd. 3 [!] 1963, wyd. 4 1968, wyd. 5 1971, wyd. 6 1974; [wyd. 7] Kat.: Śląsk 1986. Przekł. wyd. 1-2 podop.: Melania Wasermanówna.
23. H. Fallada: Gdybyśmy mieli dziecko. [Powieść]. Wwa: M. Fruchtman 1937, 372 s. Przekł. podop.: Melania Wasermanówna.
24. A. Neumann: Nowy Cezar. [Powieść]. Wwa: Rój 1937, 718 s. Przekł. podop.: Melania Wasermanówna.
25. V. Baum: Miłość i śmierć na wyspie Bali. [Powieść]. [T. 2]. Wwa: Rój 1938, 340 s. Przekł. podop.: Melania Wasermanówna.
26. L. Bus-Fekete: W perfumerii. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Wwa, T. Malickiej 1938. Przekł. podop.: Melita Baranowska.
27. G. Fröschel: Odmieniona. [Powieść]. Wwa: Rój 1938 [antydat. 1937], 245 s. Przekł. podop.: Melania Wasermanówna.
28. H. Kesten: Ferdynand i Izabela. [Powieść]. T. 1-3, Wwa: Lektura 1938, 312 + 356 + 237 s. Wyd. nast. [rozszerz.] Wwa: PIW 1969, 398 + 363 + 603 s. Przekł. podop.: Melania Wasermanówna. — T. 1. Ojcowie i dzieci; t. 2. Królestwo obojga Hiszpanii; t. 3. Wszczęświatowe mocarstwo. — W wyd. rozszerz.: T. 1. Maur z Kastylii. O koronie; t. 2. Ferdynand i Izabela. Zwycięstwo demonów; t. 3. Inowyl. Król Filip II. Ja — król, 603 s.
29. K. Tschuppik: Panicz. [Powieść]. Wwa: Rój 1938, 339 s. Przekł. podop.: Melania Wasermanówna.
30. A. Neumann: Źródło złota. [Powieść]. Wwa: Rój 1939, 308 s. Przekł. podop.: Melania Wasermanówna.
31. E. Pietrow: Wyspa pokoju. Przekł. powst. 1947. Druk w skrócie z podtyt. Sztuka w 3 aktach. Tłum. [i skróty] ... *Mater. Świetl.* 1947 nr 11 s. 3-11. Wyd. osob. łącznie z: K. Gruszczyński: Linia wysokiego napięcia. Wwa: Wydawn. ZG ZMP 1949 s. 14-31. Wyd. tłum. całości z podtyt. Komedia w 4 aktach. Wwa: KiW 1949, 125 s. Wyd. nast.: [Wwa:] Czyn. 1952, wyd. 2 tamże 1953. Adapt.: Wyspa pokoju. Tłum. ... Adapt.: I. Bołtuć. Wwa: KiW 1949, 71 s.
32. J.B. Priestley: Jasny dzień. [Powieść]. *Rzeczpospolita* 1947 nr 67-217. Wyd. osob. Wwa: Czyn. 1949, 432 s. Przekł. druk. w *Rzeczpospolitej* podop.: Melania Wasermanówna.
33. J.B. Priestley: Trzej panowie w cywilu. [Powieść]. Wwa: Książka 1947, 216 s. Wyd. 2 tamże 1948. Przekł. podop.: Melania Wasermanówna.
34. J.B. Priestley: Słońce świeci w sobotę. [Powieść]. Wwa: Czyn. 1948, 326 s.
35. J.B. Priestley: Zaciemnienie w Gretley. [Powieść]. Wwa: Prasa Wojsk. 1948, 281 s. Wyd. 2 Wwa: MON 1957.
36. A. Jakobson: Dwa obozy. Powieść dramatyczna w 7 obrazach. Wwa: Współpraca 1949, 114 s.
37. Listy rozstrzelanych. Czerwona księga Francuskiego Ruchu Oporu. Wwa: Książka 1949, 166 s. Wyd. nast. Wwa: KiW 1952.
38. H. Fallada: Każdy umiera w samotności. [Powieść]. Wwa: KiW 1950, 532 s. Wyd. nast.: Wwa: MON 1956, cz. 1-2 tamże 1989, 269 + 227 s. Przekł. podop.: Jerzy Rawicz.
39. V. Pozner: Szlakiem kłęski. Powieść. Przekł. [z franc.] ... i B. Kielskiego. [Wwa:] PIW 1950, 363 s. Wyd. 2 tamże 1951.
40. W. Sobko: Za drugim frontem. Sztuka w 4 aktach i 5 odsłonach. Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 55 s.
41. W. Wiszniewski: Niezapomniany rok 1919. Sztuka w 3 aktach z prologiem i epilogiem. Tłum.: ... i A. Galis. Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 125 s.
42. T. Balk: Zaginiony rękopis. [Reportaż]. Tłum. z niem. ... Wwa: Czyn. 1951, 249 s.
43. B. Lawrienew: Głos Ameryki. (Sztuka w 5 odsłonach). Tłum.: ... i S. Średnicki. Powst. 1951. Druk w skrócie z objaśn. insc. B. Hajdukowicz. *Mater. Świetl.* 1951 nr 1 s. 17-30. Adapt.: Głos Ameryki Adapt. dla świetlicowego montażu scen w 4 odsłonach z prologiem i epilogiem. Oprac.: S. Średnicki. Wwa: MON 1951, 50 s.
44. I. Likstanow: Przygody jungi. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1951, 253 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1952, wyd. 3 1956.
45. H. Marchwita: Kumiacy. [Powieść]. Wwa: KiW 1951, 246 s. Przekł. podop.: Jerzy Rawicz.
46. Nieugięci. Listy niemieckich antyfaszystów. Słowo wstępne: L. Kruczkowski. Wwa: MON 1951, 152 s. Wyd. 2 tamże 1952.
47. H. Rein: Finale Berlin. Powieść. Cz. 2. Wwa: MON 1951, 351 s. Cz. 1 tłum.: J. Frühling.
48. W. Wojewodin, E. Ryss: Sztorm. [Powieść]. Wwa: Prasa Wojsk. 1951, 389 s.
49. P. Wipp: Rozstajne drogi. [Opowiadania]. Wwa: Czyn. 1951, 132 s.
50. H. Hauser: Gdzie byli Niemcy. [Powieść]. Wwa: MON 1952, 337 s. Wyd. nast. tamże 1953.
51. V.G. Jan: Nikita i Mikitka. [Opowiadanie]. Wwa: NK 1952, 62 s.

52. S. Hermlin: Młodość nieujarzmiona. Wstęp: L. Kruczkowski. Wwa: MON 1952, 156 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1952 [właśc. 1953], wyd. 3 1955. Zawiera krótkie życiorysy młodych bojowników niem. ruchu oporu, uczestników walki z hitleryzmem.
53. H. Mann: Profesor Unrat. [Powieść]. Pośl.: M. Ranicki. Wwa: KiW 1952, 213 s. Wyd. nast. z podtyt. Błękitny anioł. Wstęp: M. Łukasiewicz. Wr.: Siedmioróg 1994.
54. H. Marchwiza: Pierwsze kroki i inne opowiadania. Wwa: Czyt. 1952, 151 s.
55. W. Bredel: Korsarskie bractwo. Powieść historyczna. Wwa: Czyt. 1953, 220 s.
56. V. Pozner: Kto zabił Burrella. Przeł. z franc.: ... i B. Kielski. Wwa: PIW 1953, 170 s. O stosunkach społ. w Stanach Zjednoczonych.
57. B. Uhse: Pierwsza bitwa. [Opowiadania]. Wwa: MON 1953, 129 s. Wyd. 2 tamże 1954.
58. M. Zimmering: Pietrek z Hamburga i jego bohater. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1953, 150 s.
59. H. Kipphardt: Szekspir pilnie poszukiwany. Komedia satyryczna w 3 aktach. Przeł.: ..., A. Marianowicz. Wyst. Jelenia Góra, T. Dolnośl. 1954. Wyd. Wwa: Czyt. 1955 [właśc. 1954], 97 s.
60. E. Rosenberg, J. Rosenberg: Listy z domu śmierci. Wwa: PIW 1954, 215 s.
61. V. Dychawiczny, M. Slobodski: Gdzie ta ulica, gdzie ten dom? Wodewil w 3 aktach z muzyką B. Mokrousowa. Tłum.: ..., A. Galis, S. Średnicki. Uwagi insc. oprac. J. Rakowiecki. Dekoracje i kostiumy projektował R. Nowicki. Wwa: Czyt. 1955, 170 s.
62. P. Gascar: Czas umarłych. [Opowieść]. Tłum.: ... i B. Kielski. Wwa: PIW 1955, 109 s.
63. O. Gotsche: Głębokie bruzdy. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1955, 486 s.
64. L. Welskopf-Henrich: Synowie Wielkiej Niedźwiedzicy. [Powieść dla młodziży]. Pośl., przyp.: K. Kołowski. Wyd. 2 [!] Wwa: Czyt. 1955, 453 s.
65. F. Wolf: Mane Tekel, czyli Latające talerze. Powieść. Wwa: Czyt. 1955, 500 s.
66. M. Zimmering: Pogoń za butem. [Powieść]. Wwa: NK 1955, 122 s.
67. F.C. Weiskopf: Zmierzch nad Dunajem. Powieść. Wwa: PIW 1956, 704 s. Cz. 1 cyklu pt. Od wojny do wojny, cz. 2 zob. poz. 68.
68. F.C. Weiskopf: Dzieci epoki. [Powieść]. Wiersze tłum. S. Średnicki. Wwa: PIW 1957, 628 s. Cz. 2 cyklu pt. Od wojny do wojny, cz. 1 zob. poz. 67.
69. S. Zweig: 24 godziny z życia kobiety i inne opowiadania. Tłum.: I. Czermakowa, Z. Rittnerowa i ... Wwa: PIW 1957, 358 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1958, wyd. 3 1973, wyd. 4 1979; wyd. pt. 24 godziny z życia kobiety [wraz z innymi opowiadaniem]. Wwa: Interpress 1993; Wwa: Świat Książki 2003. Przekł. z 1993 podp.: Melania Wasermanówna. W tłum. M.W.: Leporella; 24 godziny z życia kobiety, Zbiór, którego nie było; Mendel od książek. Wyd. osob. opowiadania pt. 24 godziny z życia kobiety: Wyd. 1 masowe [wyd. 3] Wwa: KiW 1968, 189 s.; Łódź: Cypniew 1996, 123 s.
70. E. Claudius: Zielone oliwki i nagie skały. [Powieść]. Wwa: KiW 1958, 346 s. Przekł. podp.: Jerzy Rawicz.
71. A. Maurois: Wrześniowe róże. [Powieść]. Wiersze tłum. S. Średnicki. Wwa: Czyt. 1958 [właśc. 1957], 234 s.
72. S. Zweig: Świat wczorajszy. [Pamiętnik]. Wwa: PIW 1958, 526 s.
73. I. Kovács: Uparciuszek. [Opowiadanie dla dzieci]. Budapeszt: Corvina 1959, [16] k. Wyd. 2 tamże 1960.
74. P. Macdonald: Od szóstej do szóstej. [Opowieść]. Wwa: Czyt. 1959, 239 s. Adapt. tv: Tłum. i adapt.: ... i S. Średnicki. TV 1962.
75. H. Mann: Król Henryk IV u szczytu sławy. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1959, 884 s. Wyd. nast.: tamże wyd. 2 1982; wyd. 3 Kat.: Książ. 1997.
76. H.E. Nossack: Najpóźniej w listopadzie. [Opowieść]. Wwa: Czyt. 1959, 325 s.
77. B. Apitz: Nadzy wśród wilków. [Powieść]. Wwa: KiW 1960, 467 s. Wyd. nast.: tamże: 1962, 1963, 1973; wyd. 5 Wwa: Czyt. 1976. Przekł. podp.: Jerzy Rawicz.
78. L. Feuchtwanger: Odyseusz i wieprze, czyli Tarapaty z kulturą. [Opowiadanie]. Wwa: PIW 1960, 53 s.
79. B. Ławrieniew: Czterdziesty pierwszy i inne opowiadania. Wwa: MON 1960, 457 s. Przedr. opowiadania Satelita w tłum. M.W. w: Czterdziesty pierwszy. [Opowiadania]. Przeł.: A. Bogdański, T.J. Evert, ... Wwa: KiW; Moskwa: Raduga 1987 s. 86-212.
80. B. Uhse: Opowiadania meksykańskie. Tłum. z niem.: Z. Rybicka, ... Wwa: MON 1960, 123 s. Tu w przekł. M.W.: Droga do Rio Grande, s. 36-86.
81. L. Borysow: Bardzo możliwe. [Powieść i opowiadania]. Wiersze tłum. S. Średnicki. Wwa: Iskry 1961, 213 s. Zawiera m.in. powieść pt. Bardzo możliwe.
82. A. Maurois: Życie Aleksandra Fleminga. [Opowieść biograficzna]. Wwa: Czyt. 1961, 365 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1962, wyd. 3 1967.

83. M. Norton: Kłopoty rodu Pożyczalskich. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1961, 174 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1971, wyd. 3 1986; Wwa: Prószyński i S-ka 1997.  
Cz. 1 cyklu; cz. 2-4 zob. poz. 91, 96, 101.
84. R. Bolt: Kanclerz i król. [Utwór dramatyczny]. Tłum.: J. Karczmarewicz-Fedorowska, ... *Dialog* 1962 nr 8 s. 62-112.
85. A. Roskin: Czechow. Opowieść biograficzna. Adapt. ... Wwa: NK 1962, 198 s.  
Podp. błędnie: M. Wisłocka. – Uzup. materiałami z monografii M.W. Wodowozowa: Życie i twórczość Czechowa oraz ze wspomnień rodziny i przyjaciół pisarza.
86. W. Schilling: Siewcy strachu. [Powieść]. Wwa: KiW 1962, 397 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1964, wyd. 3 1971.  
Przełk. podp.: Jerzy Rawicz.
87. A. Selinko: Mój mąż się żeni. [Powieść]. *Wiecz. Wybrz.* 1962 nr 45-116.
88. A. Thomas: Catherine zostaje żołnierzem. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1962, 283 s.
89. E. Danneberg: Przygoda porucznika Prentjessa. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1963, 117 s.
90. H.K. Laxness: Salka Valka. [Powieść]. Tłum. z niem., ros., i franc. ... Teksty wierszowane tłum. S. Średnicki. Wwa: PIW 1963, 466 s.
91. M. Norton: Pożyczalscy idą w świat. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1963, 221 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1971, [wyd. 3] 1986; Wwa: Prószyński i S-ka 1998.  
Cz. 2 cyklu; cz. 1, 3-4 zob. poz. 83, 96, 101.
92. D. Howarth: Gabriela i lokatorzy. [Utwór dramatyczny]. Przełk. powst. przed 1964.  
Inf. o przełk.: *Biul. Min. Kult. i Szt.* 1964 nr 3 s. 18.
93. F. Mayer: Sieć nienawiści. [Powieść]. Wwa: PIW 1964, 365 s.
94. L. Renn: Wojna bez bitew. [Powieść]. Wwa: MON 1964, 336 s.
95. W.M. Diggelmann: Harry Wind zeznaje. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1965, 231 s.
96. M. Norton: Pożyczalscy na wyspie. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1965, 194 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1972, [wyd. 3] 1986; wyd. 4 Wwa: Prószyński i S-ka 1998.  
Cz. 3 cyklu; cz. 1-2, 4 zob. poz. 83, 91, 101.
97. H.K. Laxness: Czysty ton. [Powieść]. Wwa: PIW 1966, 319 s.
98. W. Hall: Oczekiwanie. [Utwór dramatyczny]. TV 1966.
99. N. Krasna: Niedziela w Nowym Yorku. [Utwór dramatyczny]. Przełk. powst. przed 1967.  
Inf. o przełk.: *Biul. Min. Kult. i Szt.* 1967 nr 5 s. 36.
100. W.M. Inge: Wróc, Kropeczko. Sztuka w 2 aktach. W: Współczesny dramat amerykański. T. 3. Wwa: PIW 1967 s. 387-470.
101. M. Norton: Pożyczalscy w przestworzach. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1967, 193 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1972, wyd. 3 1986; wyd. 4 Wwa: Prószyński i S-ka 1998.  
Cz. 4 cyklu; cz. 1-3 zob. poz. 83, 91, 96.
102. J. Popplewell: Ostatnie słowo. [Utwór dramatyczny]. TV 1967.
103. K. Allfrey: Penny i dobra wróżka. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1968, 187 s.
104. F. Feld: Wyprawa po znaczek pocztowy. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1968, 200 s.
105. B.L. Burman: Powódź w Zatoce Sumów. [Opowiadanie dla młodzieży]. Wwa: NK 1969, 77 s.
106. W. Fairschild: Głos mordercy. [Utwór dramatyczny]. TV 1969.
107. J. Popplewell: Ślepa uliczka. [Widowisko sensacyjne]. TV 1969.
108. G. Simenon: Maigret i sprawa Nahoura. [Powieść]. *Sl. Pol.* 1969 nr 237-302; *Expr. Wiecz.* 1969 nr 304/305-309/310, 1970 nr 1-44.
109. G. Lozgaczow-Elizarow: Niezapomniane przeżycia. [Opowieść autobiograficzna]. Tłum.: ... i S. Średnicki. Wwa: NK 1970, 278 s. Wyd. 2 tamże 1977.  
Tu m.in. rozdział dot. M. Gorkiego.
110. M. Brett: Klucze. [Widowisko telewizyjne]. TV 1971.
111. H. Grabner: Tajna sprawa „Norsk Hydro”. [Powieść]. Wwa: KiW 1971, 513 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1972, wyd. 3 1974.
112. A. Schnitzler: Panna Elza i inne opowiadania. Wybór: B. Surowska. Tłum.: ... i J. Frühling. Wwa: PIW 1971, 400 s.
113. G. Simenon: Tajemnica komisarsza Maigret. [Powieść]. *Expr. Wiecz.* 1971 nr 288-309/311, 1972 nr 1-42. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1973, 159 s. Wyd. 2 tamże 1980.
114. F. Lockridge, R. Lockridge: Bezimienny kot. [Opowieść dla dzieci]. Wwa: NK 1972, 83 s.
115. E. Permjak: Mawrik. [Powieść]. Wwa: NK 1972 [właśc. 1973], 316 s.
116. G. Simenon: Rewolwer Maigreta. [Powieść]. *Expr. Wiecz.* 1972 nr 294-309/310, 1973 nr 1-44.
117. T. Kaiko: Japońska opera za trzy grosze. [Powieść]. Przełk. z niem. ... Wiersze przełk. S. Średnicki. Wwa: PIW 1973, 231 s.  
Przełk. podp.: Zuzanna Melicka.
118. H. Otto: Na przykład Józef. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1973, 303 s.

119. Pchła w uchu. Komedia muzyczna wg G. Feyda w przekł. ... Adapt. i teksty piosenek: A. Marianowicz. Muz.: W. Słowiński. Wyst. Gdynia, T. Muz. 1973.

Wyst. też pt. *Wiele hałasu o pchłę*.

120. U. Plenzdorf: *Nowe cierpienia młodego W.* [Utwór dramatyczny]. Przekł. powst. przed 1973. Wyst. Wwa, T. Rozmaitości 1974.

Nota inf. o przekł. tekstu przez M.W.: *Nowości Teatr.* 1973 nr 7 s. 13-14.

121. P. Abraham: Fryderyk, czyli interesująca historia, jaka wydarzyła się w Berlinie, stolicy Niemieckiej Republiki Demokratycznej. [Dla dzieci]. Wwa: NK; Berlin: Kinderbuchverlag 1974. 32 s.

122. F. Feld: *Dlaczego w Zoo nie ma smoków.* [Dla dzieci]. Wwa: NK 1974. 30 s.

123. G. Simenon: *Maigret i pan Charles.* [Powieść]. *Śl. Powsz.* 1974 nr 10-81, *Gaz. Białost.* 1974 nr 34-92, *Głos Koszal.* 1974 nr 196-264.

124. L. Foellbach: *Trzeci wiek.* [Utwór dramatyczny]. Wyst. Kalisz, T. im. W. Bogusławskiego 1975.

125. H. Grabner: *X-211 i Czarna Dama.* [Powieść]. Wwa: KiW 1975. 266 s.

126. P. Budde: *Ucieczka Fenian.* [Powieść]. Wwa: NK 1976. 195 s.

127. P. Lawrienew: *Ballada w czerwieni.* [Utwór dramatyczny]. Adapt.: K. Rutkowska. Wyst. Kielce, T. im. S. Żeromskiego 1977.

128. M. Aymé: *Ich głowy.* [Utwór dramatyczny]. Tłum.: A. Tarn, ... TV 1978.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966. – M. Wisłowska: *O warsztacie, tytułach i słownikach.* *Lit. na Świecie* 1972 nr 10. – RL 1975 (J. Chudek).

M. Morstin-Górska: *Cztery przekłady.* *Tyg. Powsz.* 1949 nr 2 [dot. m.in. przekł. J.B. Priestley: *Słońce świeci w sobotę*]. – A. Dobraczyńska. *Polnische Wochenschau*, Wwa 1973 nr 2 [dot. pracy przekł. M.W.].

K.B.

## WISTI Maria

zob. SZUREK-WISTI Maria

## WIŚNIEWSKI Józef Henryk

ur. 1931

Pseud.: (hen); Hen; Henryk Krzemięń; Henryk Krzemiński; (inf. wł.); J.H.W.; (J.W.); JHW; józ; Józ; jw; Klient; Obserwator; W; Wiś.

Poeta, prozaik, krytyk literacki.

Urodzony 9 stycznia 1931 w Łodzi; syn Władysława Wiśniewskiego, kolejarza, i Marianny z Krzemińskich, krawcowej. Po wybuchu II wojny światowej mieszkał nadal w Łodzi przyłączonej wraz z okregiem do Niemiec. W 1940-44 uczęszczał na tajne komplety; od 1943 pracował przymusowo w warsz-

tacie krawieckim. W 1944 zbiegł do Generalnego Gubernatorstwa i walczył w 25. Pułku AK w okolicy Kuluszek, a potem na ziemi kieleckiej; od kwietnia 1945 działał w Konspiracyjnym Wojsku Polskim w oddziale „Dąba” (do 1948; był autorem drobnych artykułów zamieszczanych w podziemnym biuletynie tej organizacji *W świetle prawdy* (1945-46)). Po zakończeniu wojny uczęszczał do Gimnazjum im. G. Narutowicza w Łodzi. Był członkiem ZWM (1947-48), a potem ZMP (1949-55). W 1949 podjął pracę zarobkową, początkowo jako robotnik w zakładzie komunikacji samochodowej, a potem pracownik umysłowy w Centrali Żelaza i Stali w Łodzi. Od tegoż roku kontynuował naukę w II Liceum dla Pracujących w Łodzi. Po zdaniu matury w 1951 rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Łódzkim; był członkiem studenckiego koła twórczości oryginalnej (1951-55). Debiutował w 1953 reportażem pt. „Na mazowieckim szlaku”, zamieszczonym na łamach tygodnika *Wiś* (nr 45), a w 1954 ogłosił w tymże piśmie pierwsze opowiadanie pt. „Na wozie” (nr 4). W 1954 ożenił się z Wacławą Wróbel, wówczas studentką medycyny (rozwód w 1963). W 1955 ukończył studia i uzyskał magisterium, po czym został nauczycielem języka polskiego w Szkole Podstawowej nr 73 w Łodzi. W 1956 kierował krótko Klubem Studentów w Łodzi. W 1957 roku debiutował jako poeta wierszem „Złemia się ślania [...]” zamieszczonym w *Słowie Tygodnia* nr 9 (dodatku literackim *Słowa Ludu*). W następnych latach rozwijał twórczość poetycką, krytycznoliteracką i prozatorską. Był członkiem redakcji *Sztandaru Młodych* (w 1957-58 kierownik oddziału w Łodzi) i *Dziennika Łódzkiego* (1961-63); wiersze, recenzje, artykuły, reportaże i opowiadania ogłaszał nadto m.in. w *Odgłosach* (1958-81, z przerwami; m.in. podp.: Henryk Krzemięń, J.H.W., JHW) i *Ziemi Łęczyckiej* (1961). W 1958 odbył podróż do Francji i innych krajów Europy Zachodniej (powstałe w tym czasie reportaże zostały zatrzymane przez cenzurę); w 1958 odwiedził także kraje Europy Wschodniej i Południowej. W 1959 pracował w Wydziale Kultury WRN w Łodzi na stanowisku instruktora, w 1960-61 był kierownikiem literackim w Państwowym Teatrze Ziemi Łódzkiej. Wchodził w skład łódzkiej grupy literackiej Nowa Linia (1960-61) i redagował wydaną przez tę grupę jednodniówkę *Z tej strony* (1961), a potem należał do utworzonej wspólnie z poetami warszawskimi grupy Krąg. W 1963 ożenił się z Bożeną Maciejewską, urzędniczką (zmarła w 1974). Współpracował z *Tygodnikiem Kulturalnym* (1963-71, z przerwami), *Osnową* (1966, 1969-71), *Życiem Pabianic* (reporter w 1967-68) oraz ponownie z *Ziemią Łęczycką* (1969-74; od 1970 członek redakcji; m.in. podp.: (hen), Hen, (J.W.), józ, jw, Obserwator); w latach sześćdziesiątych był



także współpracownikiem *Gazety Ziemi Piotrkowskiej* oraz redaktorem kilku numerów dodatku literackiego tego pisma *Pomosty*. Od 1973 był członkiem PZPR (do 1980). Od tegoż roku należał do ZLP (członek zarządu Oddziału Łódzkiego w 1973-80). W 1974-77 był redaktorem naczelnym dwutygodnika *Głos Włókniarza*. W 1975 ożenił się z Grażyną Kijuc, specjalistą do spraw prawa autorskiego. W 1978-82 pracował w redakcji literackiej łódzkiej rozgłośni Polskiego Radia; równocześnie w 1981 redagował (wspólnie z Janem Czarnym) dodatek literacki tygodnika *Wiadomości Skierniewickie*. Po rezygnacji z członkostwa w Oddziale Łódzkim ZLP (1981) został współzałożycielem i członkiem Łódzkiego Klubu Pisarzy Oddziału Warszawskiego ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1981-82 wchodził w skład grupy poetów Jasiień, a potem należał do Stowarzyszenia Twórców Kultury Łodzi (od 1983 do rozwiązania w 1987). W 1983 przeszedł na rentę inwalidzką. Publikował artykuły, wiersze i prozę w pismach wydawanych poza cenzurą; był redaktorem *Słowa Obecności* (dodatku literackiego biuletynu *Solidarność Ziemi Łódzkiej*; 1981; ukazał się jeden numer) oraz stałym współpracownikiem periodyku *Obecność* (1984-89), drukował też utwory m.in. w miesięczniku *Kurs* (1986-87). Brał udział w działalności opozycji demokratycznej; należał do Konfederacji Polski Niepodległej (od 1981; przewodniczący Obszaru III) i redagował pismo tej partii *Obszar III* (ok. 1985-86; artykuły podp.: (inf. wł.), W). Był członkiem Duszpasterstwa Środowisk Twórczych przy Kościele Najświętszego Imienia Jezus w Łodzi oraz wspólnoty przy Klasztorze oo. Franciszkanów Mniejszych. W 1989 został członkiem SPP. W 1992 brał udział w I Kongresie Pisarzy Kraju Nadbałtyckich i odbył podróż wokół Bałtyku. Po roku 1989 utwory ogłaszał m.in. w *Głosie Porannym* (1990-92; m.in. podp. Henryk Krzemiński), *Nowym Świecie z Piotrkowskiej* (łódzkiej mutacji *Nowego Świata*; 1992-93), *Tyglu Kultury* (od 1996, z przerwami) i kwartalniku *Kronika Miasta Łodzi* (od ok. 2000). Mieszka w Łodzi.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Miłości nasze. [Wiersze]. W: 5 x debiut. Łódź: WŁ 1960 s. 97-126.

2. Między tobą a mną. [Wiersze]. Łódź: WŁ 1964 [właśc. 1965], 49 s.

M.in. cykle: Między tobą i mną; Z wierszy prowansalskich.

3. Zdaje się, że Franek wyszedł. [Opowiadania]. [Łódź:] WŁ 1970, 178 s.

Zawartość: Zdaje się, że Franek wyszedł; List; Dziewczyna z pociągu; Był tu ktoś; Murek; Babcią; Skarb; Nowe słowa; Powrót; Podział; Zostanę tu dłużej; Mgła; Broda; Piętnaście lat później; Gra; Pożegnanie; Dziadek; Stojąca lampa; Most.

4. Przypowieść. [Wiersze i miniatury literackie]. Łódź: WŁ 1972, 79 s.

M.in. cykl: Z wierszy dla Księżniczki Pani na Burgundii.

5. Czuwanie. [Wiersze i miniatury literackie]. Łódź: WŁ 1979, 95 s.

M.in. cykle: Czuwanie; Z wierszy dla cienia.

6. Szkic do sagi. [Powieść]. Łódź: WŁ 1981, 142 s.

7. Chleb. [Wiersze i miniatury literackie]. Łódź: WŁ 1988, 210 s.

Wybór z poz. 1, 2, 4, 5, — oraz: Juwenilia; Chleb [nowe wiersze i proza poetycka; tu m.in. cykl Listy Rzymskie].

8. Cząstka. [Wiersze i miniatury literackie]. Wwa: WNOPiM\*, Przedświt\* 1988, 58 s.

Cykle: Listy Rzymskie [poz. 7]; Spadek; Cząstka.

9. Morenowe gniazdo. [Wiersze i miniatury literackie]. Łódź: Oddz. SPP 1993, 49 s.

10. Tam i u siebie. [Wiersze i miniatury literackie]. Łódź: Bibl. 1997, 122 s.

Cykle: Tam; U siebie.

11. Wiano. [Wiersze i miniatury literackie]. Łódź: Bibl. 1997, 157 s.

## Praca redakcyjna

1. Wiersze i krajobrazy. [Antologia]. Red. ... Łódź: Związek Pol. Artystów Plastyków 1973, 48 s.

Zawiera reprodukcje obrazów i wiersze związane z krajobrazami ziemi łódzkiej.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1989, 2003. — J.H. Wiśniewski: Jak piszę wiersz. W: Za progiem wyboru. Wwa 1969. — J.H. Wiśniewski. Podziały i konsekwencje. *Gaz. Wyborcza* dod. *Gaz. Łódź* 1994 nr 198.

M.M. Szargan. Prozatorski debiut poety. *Odgłosy* 1971 nr 9 [rec.: Zdaje się, że Franek wyszedł]. — M.M. Szargan: Poezja czuła i współczująca. *Odgłosy* 1972 nr 28 [rec.: Przypowieść]. — M. Błazej-Kępińska: Między tragizmem a groteską. W: Środowisko. Łódź 1975. — A. Szwedziakówna: J.H.W. *Odgłosy* 1975 nr 43, polem. D. Struszczyk. *Tamże* 1976 nr 1. — J. Żemicki: Glossy do „Przypowieści”. *Poezja* 1976 nr 1. — M.M. Szargan. Kilka uwag o „Czuwaniu”. *Odgłosy* 1980 nr 1. — H. Pustkowski. *Odgłosy* 1989 nr 39 [rec.: Chleb].

B.T.

WIŚNIEWSKI-SNERG Adam  
1937-1995

Właściwe nazwisko: Wiśniewski.  
Prozaik.

Urodzony 1 stycznia 1937 w Plocku; syn Antoniego Wiśniewskiego, kupca, i Wiktorii z Krupińskich. Wcześniej osierocony, od 1945 był wychowywany przez ciotkę, Jadwigę Jędrzejewską. W 1947 wraz z jej rodziną przeniósł się do Torunia, a w 1948 do Warszawy, gdzie ukończył szkołę podstawową. W 1950/51 uczęszczał do liceum ogólnokształcącego. W 1951-54 uczył się w Zawodowej Szkole Elektrycznej przy Wytwórni Aparatury Wysokich Napięć w Międzylesiu i zdobył zawód monterza sieci

napowietrznej. W 1954-55 pracował w Zakładzie Sieci Energetycznej w Warszawie. Po zwolnieniu się z pracy uczył się w Zaocznym Technikum Energetycznym. W 1957-59 odbywał służbę wojskową w miejscowości Czarna na Pomorzu. Po powrocie z wojska kształcił się samodzielnie. Planując studia w zakresie fizyki, przystępował dwukrotnie (w 1961 i 1962) jako ekstern do egzaminów maturalnych (nie zdał dwukrotnie egzaminu z języka polskiego). W 1964 ożenił się z Krystyną Wawer (rozwód 1973). Przez wiele lat zarabkował, udzielając korepetycji z fizyki i matematyki kandydatom na studia wyższe. Równocześnie zajmował się twórczością literacką. Debiutował w 1968 na łamach *Kamery* opowiadaniem pt. „Anonim” (nr 16; podp. Adam Wiśniewski). Od 1973 publikował powieści fantastycznonaukowe. W latach siedemdziesiątych współpracował z filmem, m.in. jako autor scenariusza filmu krótkometrażowego pt. „Wyprawa po koniec nici – inaczej” oraz planowanego serialu telewizyjnego według własnej powieści pt. „Robot”. W 1979 został członkiem ZLP, był też członkiem World Science Fiction Association of Professionals. Zmarł śmiercią samobójczą 24 sierpnia 1995 w Warszawie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Robot. [Powieść]. Kr.: WL 1973, 413 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 zmien. 1977, wyd. 3 1983; Wwa: Amber 1998.

I miejsce w plebiscycie czytelników na najciekawszą książkę z gatunku science fiction wydana w Polsce w powojennym trzydziestolecu w 1974.

Przełk. niem.: Roboter. [Przeł.] H. G. Meiser. München 1981, wyd. 2 tamże 1981, – węgier.: A robot. [Przeł.] G. Csordas. Budapest 1987.

2. Według lotra. [Powieść]. Kr.: WL 1978, 160 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1983; wyd. 2 [!] popraw. Pozn.: Rebis 1997, 190 s.

Wyróżnienie V Europejskiego Kongresu Science Fiction. EUROCON w Stresie we Włoszech w 1980.

Przełk. niem.: Das Evangelium nach Lump. [Przeł.] R.J. Retz. München 1982, wyd. nast. w: Drei Science Fiction Romane in einem Band. München 1987.

3. Nagi cel. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1980, 155 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1984, wyd. 3 1990.

Przełk. niem.: Nacktes Ziel. [Przeł.] H. Rottensteiner. München [1989].

4. Arka. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1989, 124 s.

Przełk. niem.: Die Arche. [Przeł.] H. Rottensteiner. München 1993, wyd. 2 tamże 1994.

5. Jednolita teoria czasoprzestrzeni. Wwa: Pusty Obłok 1990, 88 s.

Dot filozofii kosmologii.

6. Oro. [Powieść]. Wwa: Amber 1998, 175 s.

7. Trzecia cywilizacja. [Powieść]. Tor.: C&T 1998, 174 s.

8. Anioł przemocy i inne opowiadania. Gliwice: Info-Art 2001, 215 s.

Zawartość: Przerwany film; Ciąg zdarzeń; Zapowiedź rysy; Zmowa; Anioł przemocy; Rozdwojenie; Potęga hipnozy; Na skraju nocy; Dzikus; Oaza; Byle podmuchem losu; Anonim; Otepianie; Seks kontra instrukcja; Roztrzeźwienie; nieuswiadomiony; Dekoracja. (Przypadki rycerza bladego a ponurego); Teoria genitonów; Sonda; Teoria Nadistor; Tamten świat.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988; Inf. brata, Stanisława Wiśniewskiego. – Wywiad: Karcer i niebo wcielenia. Rozm. M. Parowski. W tegoż: Czas fantastyki. Szczec. 1990.

A. Niewiadowski: A.W.-S. W: A. Niewiadowski, A. Smuszkiewicz: Leksykon polskiej literatury fantastyczno-naukowej. Pozn. 1990.

[Robot:] A. Bonarski: Robot zbuntowany. *Kultura* 1973 nr 43; L. Bugajski: Zaskakujący debiut. *Nurt* 1973 nr 12; J. Janas: Kurza farma. *Argumenty* 1973 nr 37; J. Maziarzki: Bardzo sympatyczny robot. *Nowe Książ.* 1973 nr 24; Z. Morak: „S-F” komiks z filozoficzną przystawką. *Kierunki* 1973 nr 44; J. Rogoziński: Zniechęcony ramotami. *Literatura* 1973 nr 39; M. Bajerowicz: Ludzkość jako pokarm. *Twórczość* 1974 nr 10; L. Bugajski: „Robot” i inni. *Nowy Wyraz* 1974 nr 4; J. Pieszczechowicz: Ludzie i roboty. *Przekrój* 1974 nr 1505; [M. Jodłowski] Lector. *Opole* 1977 nr 12; A. Wójcik: W pętli trwania. *Argumenty* 1977 nr 46. – [Według lotra:] A. Bernat: Ewangelia według scenariusza. *Nowe Książ.* 1978 nr 9; W. Ceglowski: Według W. *Nowy Wyraz* 1978 nr 6. – A. Donimirski: A.W.-S. i jego Teoria Nadistor. *Razem* 1978 nr 3 [rec.: Robot]. – [Według lotra:] A. Smuszkiewicz: Nowa ewangelia według lotra. *Nurt* 1978 nr 8; A. Zieniewicz: Science-fiction na święta. *Literatura* 1978 nr 12; J. Gajowiec: Męczeństwo w plastiku. *Tyg. Powsz.* 1979 nr 11; B. Zadura: Wariacje na znany temat. *Twórczość* 1979 nr 1. – A. Bernat: Kto się nami bawi? *Nowe Książ.* 1980 nr 17 [rec.: Nagi cel]. – A. Wójcik: Zagubiony w kręgu determinizmu. W: A. Wójcik, M. Engländer: Budowniczości gwiazd. Cz. 1. Wwa 1980. – D. Kirsch: Elaborat – debiuty lat siedemdziesiątych. *Twórczość* 1981 nr 9 [dot. m.in. A.W.-S.]. – A. Stoff: Zaproszenie do stereonu. *Mies. Lit.* 1981 nr 6. – L. Bugajski: Siedząc na grzędzie. *Fantastyka* 1983 nr 10 [rec.: Robot]. – L. Bugajski: „Robot” i inni: Stary scenariusz, nowy superfilm. W tegoż: Spotkania drugiego stopnia. Kr. 1983 [dot. także: Według lotra]. – F. Rottsteinier: Polnische Phantastik von Jerzy Żuławski bis A.W.-S. W: Science-Fiction in Osteuropa. Berlin 1984. – [Nagi cel:] A. Zimoch: Nieśmiertelna między mirażami dusza. *Opole* 1985 nr 11; M. Oramus: Airapy, surogaty, ersatze; Człowiek najwyższym celem; Kto nas uprawia. W tegoż: Wyposażenia osobiste. Wwa 1987 [rec.: Według lotra; Nagi cel; Robot]. – M. Parowski: Robot dwuznaczny. W tegoż: Czas fantastyki. Szczec. 1990 [rec.: Robot]. – M. Parowski: Statek szaleńców. *Fantastyka* 1990 nr 1 [rec.: Arka]. – M. Parowski: Ucieczka z karceru. A.W.-S. *Nowa Fantastyka* 1995 nr 10. – M. Oramus: Portret rodzinny ze Sniergiem w tle. *Fenix* 1996 nr 4. – E. Popiołek, D. Materska: Patrząc i nie widzieć. *Nowa Fantastyka* 1998 nr 1 [rec.: Według lotra]. – R.A. Ziemkiewicz: Zapadanie. *Nowa Fantastyka* 1998 nr 7 [rec.: Oro]. – R. Klementowski: Modelowe bokowanie ze światem. Tor. 2003, passim.

M.K.-K.

#### WITCZAK Tadeusz ur. 1927

Historyk literatury.

Urodzony 19 grudnia 1927 w Zegrzu Północnym (pod Warszawą); syn Rocha Witczaka, zawodowego podoficera Wojska Polskiego, i Franciszki z domu Baska. Mieszkał wraz z rodzicami w Zegrzu Południowym i tam też pozostał po wybuchu II woj-

ny światowej. W czasie okupacji niemieckiej, jesienią 1941 rozpoczął naukę w Zawodowej Szkole Mechanicznej w Warszawie. Równocześnie włączył się w działalność konspiracyjną, najpierw jako członek Polskiego Związku Powstańczego, a od 1943 AK. W 1942/43 na polecenie podziemnych władz oświatowych prowadził w Zegrzu tajne koło samokształceniowe z programem niższych klas gimnazjum. Po ukończeniu kursu partyzanta AK służył od sierpnia 1944 w oddziale „Koraba”, działającym niedaleko Warszawy (rozproszonym wkrótce przez wojska niemieckie w czasie nieudanej próby niesienia pomocy powstańcom warszawskim). W początkach września tegoż roku został zatrzymany i wywieziony do Niemiec. Przebywał w obozach pracy, kolejno we Frankfurcie nad Odrą, Esslingen pod Stuttgartem, a potem w Bawarii, gdzie doczekał wyzwolenia. Latem 1945 przedostał się do Włoch i wstąpił do 2. Korpusu Polskiego (16. Pomorskiej Brygady Piechoty 2. Warszawskiej Dywizji Pancerniej). Tam też ukończył w 1946 szkołę podoficerską i podjął naukę w gimnazjum, którą kontynuował do 1947 w Wielkiej Brytanii. W lipcu 1947 powrócił do Polski i przez rok uczęszczał do Liceum Ogólnokształcącego Związku Uczestników Walki Zbrojnej o Niepodległość i Demokrację w Kościerzynie. W 1948 zdał maturę i rozpoczął studia z zakresu filologii polskiej na Uniwersytecie Poznańskim (od 1955 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, UAM). Brał udział (od 1950) w przygotowaniu powstającej w Instytucie Badań Literackich (IBL) PAN „Bibliografii literatury polskiej «Nowy Korbut»”; był współautorem tomów „Piśmiennictwo staropolskie” (t. 1-3 wyd. 1963-65) oraz sekretarzem zespołu. W 1952 uzyskał magisterium. W tymże roku debiutował artykułem pt. „Gdańska «Tragedia o bogaczu i Łazarzu» w rękopisie z r. 1643” oraz recenzją antologii pt. „Najstarsza poezja polsko-łacińska (do połowy XVI wieku)”, zamieszczonymi na łamach *Pamiętnika Literackiego* (z. 1/2); z piśmie tym współpracował także w następnych latach; artykuły, rozprawy i recenzje dotyczące głównie literatury i teatru w okresie staropolskim publikował nadto m.in. w *Pamiętniku Teatralnym* (od 1954). W 1953 ożenił się z Krystyną Marią Ambroży, ekonomistką. W 1954-61 zatrudniony był w IBL (początkowo jako asystent, potem adiunkt). W 1955 został członkiem Komisji Filologicznej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (PTPN), w 1975 komitetu redakcyjnego serii *Prace Komisji Filologicznej PTPN*, w 1980 Wydziału Filologiczno-Filozoficznego PTPN. W 1958 otrzymał stanowisko adiunkta w Katedrze Literatury Polskiej UAM. W 1960 na podstawie rozprawy pt. „Teatr i dramat staropolski w Gdańsku” (promotor prof. Roman Pollak) uzyskał na UAM stopień doktora. Odbył podróże naukowe, m.in. do Pragi (1957)

i ZSRR (1964). W 1964-71 prowadził Punkt Konsultacyjny Studium Zaocznego Filologii Polskiej UAM w Zielonej Górze i Poznaniu. W 1965, jako członek zespołu autorskiego opracowania „Bibliografia literatury polskiej «Nowy Korbut». Piśmiennictwo staropolskie”, otrzymał nagrodę im. A. Brücknera przyznaną przez Wydział I Nauk Społecznych PAN. Od 1966 pracował na UAM jako starszy wykładowca; w 1970 został mianowany docentem. W 1971-73 pełnił funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Filologii Polskiej UAM. W 1972 został członkiem komitetu redakcyjnego serii wydawniczej IBL *Biblioteka Pisarzy Polskich*; należał też od 1982 do komitetu redakcyjnego (zaprojektowanej w obrębie tej serii) edycji sejmowej „Dzieł wszystkich” Jana Kochanowskiego. W 1973 zainicjował powstanie *Studiów Polonistycznych* i współredagował ten rocznik do 1994. Był członkiem Komisji Kultury Antycznej PAN Oddziału w Poznaniu (od 1973). W 1974 habilitował się na UAM, przedstawiając rozprawę pt. „Studia nad twórczością Mikołaja Reja”. Od 1976 brał udział (jako redaktor działu piśmiennictwa staropolskiego i jeden ze współautorów) w opracowywaniu powstającego w IBL PAN przewodnika biobibliograficznego „Pisarze polscy” (gotowy w maszynpisie w 1987; zmieniony i uzupełniony od 2000 wydawany pt. „Dawni pisarze polscy”). Odbywał kolejne zagraniczne podróże naukowe, m.in. do Szwecji (1975), RFN (kilkakrotnie w 1978-84) i NRD (1978, 1983); od 1989 wielokrotnie do Austrii. W 1982-84 wchodził w skład Rady Wydawniczej UAM. Był współautorem (wraz z Michałem Witkowskim) programu pięcioletnich studiów bibliotekoznawczych na UAM, a następnie w 1988 kierował Zakładem Bibliotekoznawstwa i Dokumentacji. W 1989 otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego. W 1990-93 był dyrektorem Instytutu Filologii Polskiej UAM, w 1991-99 kierownikiem Zakładu Literatury i Kultury Staropolskiej. W 1993-96 zasiadał w Senacie UAM. W 1999 przeszedł na emeryturę. Wyróżniony m.in. odznaką „Za Zasługi w Rozwoju Województwa Poznańskiego” (1981) oraz Złotym Krzyżem Zasługi (1981), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1989), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1998). Mieszka w Poznaniu.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Teatr i dramat staropolski w Gdańsku. (Przegląd historycznomateriałowy). Gdańsk: Gdańskie Tow. Nauk. 1959, 166 s., 40 tabl.

Rozprawa doktorska.

Zawartość: Ogólna charakterystyka. — Pierwsze wizyty królewskie (XV-XVI w.); Początki polszczyzny w dramacie (1576-1600); Pierwsze widowiska pirotechniczne (1595-1613); Wizyty Zygmunta III (1623-1627); Teatr gdański w hołdzie Władysławowi IV (1633-1636); Tragedia ucieszna o pijanicy (1638); Tragedia o bogaczu i Łazarzu (1643); Komedia „angielska”

(1644); Świętyni rok (1649) [m.in. omówienie opery V. Pucciniego: *Le nozze d'Amore e di Psiche*]. Przed oczyma Jana Kazimierza (1651) [m.in. omówienie luc. anonim. widowiska panegirycznego pt. *Drama de Apolline et Dianal*; *Fajerwerk na koronację Michała Korybuta* (1669); *Ku czci i rekreacji Jana III* (1676-1683); *Historia o Tobiaszach* (ok. 1690); *August II w Gdańsku* (1698); *Z repertuaru teatru zawodowego* (1735-1764); *Teatr w Starych Szkotach* (1618-1770) [m.in. omówienie „Tragedii o świętym Alojzym” z 1770 r.]. — *Zamknięcie*.

2. *Studia nad twórczością Mikołaja Reja*. Pozn.: PWN 1975, 309 s. Pozn. Tow. Przyj. Nauk. Wyd. Filol.-Filoz. *Pr. Kom. Filol.*, 25.

Rozprawa habilitacyjna.

Zawartość: Wstęp. — Nad szczytkami „Kostury z Pijanica”. — Przyczynki do kanonu pism: U początków wielkiej twórczości. „Psalterz Dawidów”; Wokół „Catechismusa”. — Z zagadek „Krótkiej rozprawy”: O staropolskich wydaniach „Krótkiej rozprawy”; Obrazek myśliwski; Drobiazgi komentatorskie. — Do genety dialogu „Kot ze Lwem”. — Epitafium Barbary Radziwiłłówny. Nagroda Ministra Nauki i Szkolnictwa Wzwyższego III stopnia w 1975 r.

3. *Literatura średniowiecza*. Wwa: PWN 1990, 219 s. IBL PAN. *Dzieje Literatury Pol.* Synteza Uniwersytecka. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 popraw. 1997, wyd. 3 1999, wyd. 4 2002.

Rozprawy i studia w czasopismach i książkach zbiorowych, m.in.: Gdańska „Tragedia o bogaczu i Łazarzu” w rękopisie z r. 1643. *Pam. Lit.* 1952 z. 1/2 s. 574-595. — Historia dramatu i teatru staropolskiego do roku 1750 w publikacjach powojennych. *Pam. Teatr.* 1954 z. 2 s. 92-119; *Dopełnienia*. *Tamże* 1955 z. 2 s. 199-207. — Teatr i dramat staropolski w publikacjach z lat 1955-60. *Pam. Teatr.* 1960 z. 3/4 s. 561-588. — Do genety „Pałacu leszczyńskiego” Samuela Twardowskiego; Materiały do bibliografii publikacji Romana Pollaka. W: *Munera litteraria*. Pozn. 1962 s. 327-343; 397-423. — [Hasła w:] *Bibliografia literatury polskiej „Nowy Korbut”*. Piśmiennictwo staropolskie. T. 1-3. Wwa 1963-1965. — Sienkiewicz — pisarz nieuważany. W: *Prace o literaturze i teatrze ofiarowane Zygmuntowi Szwejkowskiemu*. Wr. 1966 s. 232-251 [dot. sprzeczności fabularnych w powieściach historycznych H. Sienkiewicza]. — O trzech pseudoszymonowicianach. *Pam. Lit.* 1967 z. 2 s. 517-536 [dot. autorstwa XVII-wiecznych wierszy pol.: *Dies irae, dies illa...*; *Versiculi ex cruciatibus...*; *Christi*; *Tren św. Maryjey Magdal(eny)*]. — Epizod teatralny „Pamiętników” Jana Chryzostoma Paska. *Pam. Teatr.* 1969 z. 4 s. 547-561. — Roman Pollak. (31 lipca 1886 — 23 lutego 1972). *Pam. Lit.* 1972 z. 3 s. 393-402 [wspomnienie pośmiertne]. — Spór o „Żywoć i sprawy pościwego ślachećca polskiego Mikołaja Reja z Nagłowic”. *Pam. Lit.* 1974 z. 2 s. 3-44 [problem autorstwa]. — Dalsze świadectwa Paskowego „epizodu teatralnego” z roku 1674. *Pam. Teatr.* 1977 z. 3 s. 343-346. — Wokół pierwszej i ostatniej kwestii Antenora. *Pam. Teatr.* 1978 z. 3 s. 327-

-364 [dot.: J. Kochanowski: *Odprawa posłów greckich*]. — *Zum Problem der altpolnischen Inschriftenliteratur*. W: *Gebrauchsliteratur*. Frankfurt am Main 1982 s. 105-114; wersja polska pt. „Zagadnienia polskiego piśmiennictwa inskrypcyjnego”. *Stud. Polonist.* 1980 t. 8 s. 15-23. — „Miecz... gromnic plakaniem... polan”. Z realiów „Bema pamięci żałobnego rapsonu” Cypriana Norwida. *Stud. Polonist.* 1984 t. 11/12 s. 133-144 [z fot. pierwow. w czasopiśmie *Lit. i Szt.* z 1910 r.]. — *Przysłowia w „Leksykonie” Jana Mączyńskiego*. *Stud. Polonist.* 1986/1987 t. 14/15 s. 349-364 [dot.: *Lexikon Latino-Polonicum* [...] z r. 1564]. — O miejscu polskiej prapremiery „Le bourgeois gentilhomme” Moliere (1687). W: *O teatrze i dramacie*. Wr. 1989 s. 21-31. — *Czytając Paska*. *Stud. Polonist.* 1990/1991 t. 18/19 s. 231-246. — „Jasna świeca” kwestarsza Robaka. W: *Fakty i interpretacje*. Wwa 1991 s. 212-222 [dot.: A. Mickiewicz: *Pan Tadeusz*]. — Do „Epitaphium Cretcovii” Jana Kochanowskiego przyczynek. *Pozn. Stud. Polonist. Ser. Lit. T. 1*: 1994 s. 157-165. — *Ostatnia sztuka Aleksandra Fredry*. O kilku zagadnieniach komedii „Teraz”. *Pam. Teatr.* 1996 z. 1/2 s. 3-28. — *Współbrzmienia dwóch pieśni reformacyjnych*. Ku źródłom „Pieśni nabożnej...” Mikołaja Reja. *Pozn. Stud. Polonist. Ser. Lit. T. 3*: 1994 s. 55-67. — „Dobrze napisał Baka...” Notaty do dwóch miejsc „Pana Tadeusza”. W: *Nie tylko o Norwidzie*. Pozn. 1997 s. 163-174. *Pr. Komis. Filol. PTPN*, 38. — [Hasła w:] *Dawni pisarze polscy*. Od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny. T. 1-2. Wwa 2000, 2001. — Mikołaja Reja „Żywoć...” a kres żywota. W: *Od średniowiecza ku współczesności*. Łódź 2000 s. 201-209. — *Paradoksy „Sarmatyzmu”*. W: *Dramaty Franciszka Zabłockiego*. Interpretacje. Wr. 2000 s. 115-126. — *Wiedeńskie „inkrustacje” finalnych scen „Potopu” Henryka Sienkiewicza*. W: *Na pozytywistycznej niwie*. Pozn. 2002 s. 147-154. *Pr. Komis. Filol. PTPN*, 45. — *Kilka uwag o „Wstępie do bajek” Ignacego Krasickiego*. W: *Ulotność i trwanie*. Pozn. 2003 s. 219-226.

#### Prace edytorskie i redakcyjne

1. T. Grabowski: *Ze studiów nad teatrem jezuickim we Francji i w Polsce w wiekach XVI-XVIII*. [Oprac. red. ...]. Pozn.: Wyd. z zasiłku PAN 1963, 42 s. *Pr. Komis. Filol. PTPN*, t. 21 z. 3.

Oprac. red. niepodpisane.

2. T. Mikulski: *Rzeczy staropolskie*. Słowo wstępne: W. Weintraub. Oprac.: D. Maniewska i Z. Mikulska przy współudziale ... Wr.: Ossol. 1964, 530 s. IBL PAN.

3. *Historija o starem i młodem Tobijaszu*. Wyd., oprac. edytorskie i wstęp ... W: *Miscellanea staropolskie*. [Ser.] 3. Wr. 1969 s. 205-291. *Arch. Lit.*, 4.



4. Dawni pisarze polscy. Od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny. Red. działu piśmiennictwa staropolskiego ... T. 1-3. Wwa: WSiP 2000, 2001, 2002, 421 + 450 + 415 s.

Tu także hasła autorstwa T.W. — Tomy 4-5 w przygotowaniu.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988.

[Teatr i dramaty staropolski w Gdańsku:] J. Timoszewicz (wł): Teatr w Gdańsku i na Śląsku. *Teatr* 1960 nr 17 (dot. m.in. rozprawy T.W.); M. Witkowski: Staropolskie tradycje teatralne w Gdańsku. *Nowe Książ.* 1960 nr 13; M. Cesnaková-Michalčová. *Slovenské Divadlo*, Bratysława 1961 nr 2 — [Studia nad twórczością Mikołaja Reja:] J. Starnawski. *Ruch Lit.* 1975 nr 5; J. Ślaski: Nowe studia o Reju. *Nowe Książ.* 1976 nr 4. — [Literatura średniowiecza:] M. Elżanowska: Wokół „Literatury średniowiecza” T.W. *Ogród* 1991 nr 1; K. Kasztenna: Opowieści uniwersyteckie. (Pod presją czasu). W teatrze. Z dziejów formy niemożliwej. Wr. 1995.

B.T.

## WITKIEWICZ Stanisław Ignacy

1885-1939

Znany pod pseud.: Witkacy.

Inne pseud.: Bronisław Niewieża-Pędziszawski-Blaga; Genezyp Kapen; M. z hr. O. Maciejowa 1, Marceli Duchąński-Blaga; St. de Vitcasse; Witkac; Witkacjusz; Witkatze. Dramatopisarz, powieściopisarz, filozof, teoretyk sztuki, malarz.

Urodzony 24 lutego 1885 w Warszawie; syn Stanisława Witkiewicza, malarza, krytyka sztuki, prozaka, twórcy stylu zakopiańskiego w architekturze, i Marii z Pietrzkiwiczów, nauczycielki muzyki. Od 1890 mieszkał w Zakopanem. Zgodnie z wolą ojca, przeciwnika systematycznej edukacji szkolnej, uczył się tylko prywatnie. Od dzieciństwa pasjonował się malarstwem i rysunkiem, w 1893 napisał kilkanaście drobnych utworów dramatycznych, z których część się zachowała (m.in. wydrukowane na domowej drukarence), a niektóre są znane tylko z tytułów; zajmował się też z zamiłowaniem fotografią. W 1897 zdał egzamin do drugiej klasy szkoły realnej we Lwowie, ale uczył się nadal w domu, dojeżdżając na egzaminy semestralne. W 1901 wystawił po raz pierwszy swoje obrazy (pejzaże z Litwy) na wystawie w Zakopanem. W tym czasie zainteresował się także filozofią i zaczął pisać rozprawki. Wyjeżdżał wielokrotnie za granicę (poczynając od wizyty w 1901 w petersburskim Ermitażu), poznając malarstwo w galeriach Włoch, Francji, Niemiec i Austrii. Po zdaniu w 1903 matury studiował w 1904-05 malarstwo na Akademii Sztuk Pięknych (ASP) w Krakowie w pracowni Józefa Mehoffera. Pod naciskiem ojca przerwał studia i wrócił do Zakopanego, gdzie pobierał lekcje malarstwa u Władysława Ślewińskiego. W 1904 był po raz pierwszy w Lovranie pod Triestem z chorym ojcem, który od 1908 do śmierci w 1915 mieszkał tam stale. W 1908-11 kontynuował studia malarzkie na ASP w Krakowie w pracowni J. Mehoffera.

Uczestniczył w wystawach malarskich organizowanych m.in. przez Towarzystwo „Sztuka Podhalańska” w Zakopanem. Około 1909-12 pozostawał w związku uczuciowym z Ireną Solską, aktorką. W 1911, po krótkim pobycie w Paryżu, spędził dłuższy czas na zaproszenie W. Ślewińskiego w Doëlan w Bretanii. Powróciwszy do Zakopanego, poświęcał się głównie malarstwu. W 1913 zaręczył się z Jadwigą Janczewską. Po samobójczej śmierci narzeczonej w lutym 1914, zdecydował się uczestniczyć, za namową przyjaciela od lat młodzieńczych, antropologa Bronisława Malinowskiego, w wyprawie badawczej na Nową Gwineę jako fotograf i rysownik. Zdążył zwiedzić Cejlon i Australię. Na wiadomość o wybuchu pierwszej wojny światowej chciał wracać do Zakopanego, ale jako poddany rosyjski nie miał takiej możliwości, więc przez Krym udał się do Petersburga, gdzie mieszkali jego bliscy krewni. Dzięki ich protekcji w listopadzie tego roku został przyjęty do Pawłowskiej Szkoły Wojskowej i po przyspieszonym kursie przydzielony w stopniu podchorążego do 172. zapasowego batalionu piechoty Lejbgwardii Pawłowskiego Pułku, a następnie skierowany na front. W 1916 został mianowany podporucznikiem tegoż pułku. Ciężko ranny 17 lipca 1916 w bitwie nad rzeką Stochód niedaleko Kowla, otrzymał za męstwo nominację na porucznika i Order Świętej Anny IV stopnia. Leczył się w Petersburgu, skąd na front już nie powrócił. Uczestniczył w życiu kulturalnym miejscowej Polonii. Był świadkiem wydarzeń rewolucyjnych w 1917. W połowie listopada tegoż roku został oddelegowany do dyspozycji Naczelnego Polskiego Komitetu Wojskowo-Wykonawczego, ale ze względu na stan zdrowia służby wojskowej nie kontynuował. W lipcu 1918 powrócił do Zakopanego, przywoząc ze sobą rozpoczęte prace literackie i filozoficzne. Powrócił do malowania; wkrótce został przyjęty do grupy Formistów; był głównym jej teoretykiem, uczestniczył w organizowanych przez nią wystawach. W 1918-25 napisał większość swoich utworów dramatycznych, z których tylko część została w okresie międzywojennym wystawiona bądź opublikowana; debiutował jako dramatopisarz sztuką pt. „Pragmatyści”, napisaną w 1919, a wydrukowaną w 1920 w piśmie *Zdrój* (nr 3). W prasie debiutował wcześniej reportażem z pobytu na Cejlonie pt. „Z podróży do tropików”, ogłoszonym w 1919 w odcinkach w dwutygodniku *Echo Tatrzańskie* (nr 15-18). W tymże roku wydał pierwszą pracę na temat sztuki pt. „Nowe formy w malarstwie i wynikające stąd nieporozumienia”, a w 1920 opublikował „Wstęp do teorii Czystej Formy w teatrze” na łamach *Skamandra* (nr 1-3), w którym zamieszczał teksty także w 1921 i 1925. Utwory dramatyczne, wiersze, artykuły na temat filozofii i sztuki publikował w tym czasie także m.in. w pismach



*Formiści* (1921), *Czartak* (1920), *Zwrotnica* (1922-23) i *Almanach Nowej Sztuki* (1924). W 1923 ożenił się z Jadwigą Unrug, wnuczką Juliusza Kossaka (od 1925 mieszkała w Warszawie). W styczniu 1925 założył z grupą zakopiańskiej inteligencji Towarzystwo Teatralne, które wystawiało jego sztuki. W lutym tego roku wszedł w skład Komisji Wystawowej Towarzystwa „Sztuka Podhalańska”, przy której w czerwcu, po rozłamie w Towarzystwie Teatralnym, powołał Sekcję Teatru Formistycznego (działała do 1927). W tymże roku założył Firmę Portretową „S.I. Witkiewicz”, która stanowiła istotne źródło jego utrzymania; inny rodzaj malarstwa stopniowo zarzucał. Zaczął także uprawiać twórczość prozatorską. Uczestniczył w seansach spirytystycznych, w 1928 został członkiem Towarzystwa Metempsychicznego w Warszawie. Podejmował eksperymenty z narkotykami, po których zażyciu malował obrazy i protokołował wrażenia. W 1927 publikował artykuły i felietony teatralne w *Przeglądzie Wieczornym*. Od 1929 łączyły go więzy uczuciowe z Czesławą Oknińską-Korzeniowską. W 1931, zmuszony trudną sytuacją materialną rodziny (po tym jak matka zrezygnowała z prowadzenia pensjonatu w Zakopanem), rozpoczął ożywioną działalność publicystyczną. Felietony i artykuły publikował m.in. w dodatku tygodniowym *Polski Zbrojnej* (1931), *Gazecie Lwowskiej* (1931), *Linii* (1931), *Kurierze Literacko-Naukowym* (1931-32), *Gazecie Literackiej* (1932, 1934), *Gazecie Polskiej* (1932-33), *Zecie* (1932-36), *Pionie* (1934-36), *Skawie* (1938-39), nadto rozprawy filozoficzne zamieszczał w *Przeglądzie Filozoficznym* (1933, 1936-38) i *Ruchu Filozoficznym* (1938-39). Równocześnie często jeździł po kraju z odczytami na temat m.in. filozofii, literatury i sztuk plastycznych, uczestniczył też w wielu wystawach malarskich. Mieszkał głównie w Zakopanem, odbywał systematycznie wycieczki w góry, a od 1934 był członkiem rzeczywistym Klubu Sportowego „Tatry” (Sekcja Taternicka). W 1935 otrzymał Złoty Wawrzyn PAI za wybitną twórczość literacką. W 1937 gościł filozofa niemieckiego Hansa Corneliusa, z którym od dwu lat prowadził stałą korespondencję. Latem tegoż roku, a także w roku następnym wykładał na Wakacyjnych Kursach Naukowo-Literackich w Zakopanem, których był współorganizatorem. W 1938 utworzył z grupą przyjaciół Towarzystwo Teatru Niezależnego, nie zdołał jednak doprowadzić do wystawienia w nim swoich sztuk. Po wybuchu II wojny światowej zgłosił się do punktu mobilizacyjnego, ale nie został powołany do wojska; 5 września opuścił Warszawę i udał się w kierunku wschodnim. Na wieść o wkroczeniu wojsk radzieckich do Polski chory i w stanie depresji nad ranem 18 września 1939 popełnił samobójstwo (wspólnie z nim nieudaną próbę samobójstwa podjęła Cz. Okniń-

ska-Korzeniowska) we wsi Jeziory na Polesiu, gdzie też został pochowany (nie powiodła się próba przeniesienia jego prochów do grobu matki na cmentarzu w Zakopanem w 1988).

Od 1983 Polski Ośrodek Międzynarodowego Instytutu Teatralnego (ITI) przyznaje nagrodę im. S.I. Witkiewicza za propagowanie polskiej kultury za granicą. — W 1985 Teatr Współczesny we Wrocławiu i Ministerstwo Oświaty i Wychowania ogłosiło konkurs dla dzieci i młodzieży im. S.I. Witkiewicza na oryginalną formę dramatyczną. — Rok 1985 UNESCO ogłosiło Rokiem S.I. Witkiewicza.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Komedie z życia rodzinnego. [1-4]. Powst. 1892-1893. Pierwodr. ze wstępem A. Micińskiej pt. *Iuvenilia: Dialog* 1965 nr 8 s. 17-23. Praprem. łącznie z *Biedny chłopiec* [poz. 2], *Karaluchy* [poz. 3] pt. *Karaluchy: Opole, T. Lalki i Aktora im. A. Smolki* 1980. Przedr. zob. poz. 53 wyd. 2 (t. 1), 62 (t. 1) 4), 64 [t. 5].

Przekł.: ang. *Comedies of family life. Four comedies.* [Przeł.] D. Gerould, J. Kosicka. *Yale/theatre*, New Haven 1974 nr 5. Wyst. łącznie z przekł. *Biedny chłopiec* [poz. 2], *Karaluchy* [poz. 3], *Księżniczka Magdalena, czyli Natrętny książę* [poz. 4], *Nowe Wyzwolenie* [poz. 13] pt. *Multiple self-portrait: Glasgow, Royal Scottish Academy of Music and Drama* 1989. [Przeł.] D. Gerould. W: S.I. Witkiewicz. *The Witkiewicz reader.* Evanston, Ill. 1992, wyd. nast. London 1993. — Franc.: *Comédies de la vie de famille. 1-4.* [Przeł.] A. van Crugten. *Cahiers S.I. Witkiewicz-Witkacy*, Lausanne 1976 t. 1, — hebr.: *Wyst. łącznie z przekł. Karaluchy* [poz. 3], *Księżniczka Magdalena, czyli Natrętny książę* [poz. 4], *Nowe Wyzwolenie* [poz. 13] pt. *Diokan acmi: Komediot mechje miszpacha – Hisztachretut* [Przeł.] E. Sten. *Wyst. Tel Awiw, Beit Zvi School of Drama* 1993. — holend.: *Komedies mit sen familie leven.* [Przeł.] K. Lesman. *Wyst. Rotterdam, De Pragmatici (grano w oknie wystawowym Boekhandel Van Genneep)* 1991. — serb.-chorw.: *Komedije iz obiteljskog života.* [Przeł.] D. Blažina. *Quorum*, Zagreb 1987 nr 1/2.

Adapt. teatr. łącznie z *Księżniczką Magdaleną, czyli Natrętny książę* [poz. 4], *Menażera, czyli Wybryk słonia* [poz. 5] pt. *A a... a...*, czyli *Iuvenilia i Nowe Wyzwolenie: Układ tekstu i reż.: P. Cieślak. Wyst. Wwa, T. Powsz.* 1989.

2. *Biedny chłopiec.* [Utwór dramatyczny]. Powst. 1893. Pierwodr. z komentarzem W. Nowakowskiej pt. *Nieznany dramat ośmioletniego W.: Prz. Hum.* 1964 nr 1 s. 141-145. Praprem. łącznie z *Karaluchy* [poz. 3], *Odważna Księżniczka* [poz. 6]; Pozn., T. Lalki i Aktora „Marcinek” 1970. Przedr. zob. poz. 53 wyd. 2 (t. 1), 62 (t. 1) 4), 64 [t. 5].

Przekł.: ang.: *The poor boy.* [Przeł.] D. Gerould, J. Kosicka. *Yale/theatre*, New Haven 1974 nr 3. Wyst. łącznie z przekł. *Komedie z życia rodzinnego, Karaluchy, Księżniczka Magdalena, czyli Natrętny książę, Nowe Wyzwolenie* pt. *Multiple self-portrait* zob. poz. 1, — Franc.: *La pauvre garçon.* [Przeł.] A. van Crugten. *Cahiers S.I. Witkiewicz-Witkacy*, Lausanne 1976 t. 1, — hiszp.: *Pobre mechachito.* [Przeł.] R. Zermeno. *La Palabra y el Hombre.* Veracruz 1976 nr 20, — ros.: *Bednyj mal'čik.* [Przeł.] A. Bazilevskij. W: S.I. Witkiewicz. *Metafizika dwuglavogo telenka i proče komedii s trupami.* Moskva 2001.

3. *Karaluchy.* *Komedia w 1 akcie.* Powst. 1893. Pierwodr. *Kamena* 1960 nr 2 s. 12. Praprem. łącznie

z Menażeria, czyli Wybryk słonia [poz. 5], Księżniczka Magdalena, czyli Natrętny książę [poz. 4] pt. Juwenilia: Wr., Zespół Amatorski Klubu „Olawka” 1966. Wyd. osob. Komedie [!] Stasia Witkiewicza. T. 1. Karaluchy. Wałbrzych: Tow. Przyj. Książki. Oddz. Woj. Bibl. Publicznej 1985, [20] s. Przedr. zob. poz. 53 wyd. 2 (t. 1), 62 [t.] 4, 64 [t. 5].

Masz. egz. odbitego na drukarnie domowej z napisem „Druk Stasia Witkiewicza” w Bibl. Jagiel. — Premiera w teatrze zawodowym łącznie z Biedny chłopiec, Odważna Księżniczka zob. poz. 2. — W wyd. osob. nadto: Z listów St. Witkiewicza (ojca) do matki — Elwiry Witkiewiczowej (babki Witkacego). Przekł.: ang.: Cockroaches. [Przeł.] D. Gerould, J. Kosicka. *yale/theatre*, New Haven 1974 nr 5. Wyst. łącznie z przekł. Komedia z życia rodzinnego, Biedny chłopiec, Księżniczka Magdalena, czyli Natrętny książę, Nowe Wyzwolenie pt. Multiple self-portrait zob. poz. 1.; Cockroaches. [Przeł.] D. Gerould, W. S.I. Witkiewicz: The Witkiewicz reader. Evanston, Ill. 1992, wyd. nast. London 1993. — franc.: Le cancelrats. [Przeł.] A. van Crugten. *Cahiers S.I. Witkiewicz-Witkacy*, Lausanne 1976 t. 1. Wyst. pt. Juwenilia: Paryż, l'Anomique T. 1985. — hebr.: Wyst. łącznie z przekł. Komedia z życia rodzinnego, Księżniczka Magdalena, czyli Natrętny książę, Nowe Wyzwolenie pt. Diokan acmi: Komediot mechje miszpacha — Hisztachrerut. [Przeł.] E. Sten zob. poz. 1. — hiszp.: Las cucarachas. [Przeł.] R. Zermeno. *La Palabra y el Hombre*, Veracruz 1976 nr 20. — holend.: Kakkerlakken. [Przeł.] K. Lesman. *het Cahier*, Breda 1991 nr 2, wyd. w: S.I. Witkiewicz: De Beelzebubsonate en andere teksten. Leiden 1997. — ros.: Tarakany. [Przeł.] A. Bazilevskij. *Sapożniki. Naperedčeskiej zavistnyj organ*, Moskwa 1990 nr 2 (z okazji wyst. Szewców w T-Studio „I Nikitskich Worot”). Wyd. w: S.I. Witkiewicz: Metafizika dwuglavogo telénka i pročie komedii s trupami Moskwa 2001. — serb.-chorw.: Zohari. [Przeł.] D. Blažina. W: S.I. Witkiewicz: Witkacy. Izbor iz djela. Zagreb 1985. Wyst. Dubrownik, Lero 1989. — węgier.: Svábbogarak. [Przeł.] G. Kerényi. W: S.I. Witkiewicz: Drámák. Budapest 1973 [z post. J. Elberta].

4. Księżniczka Magdalena, czyli Natrętny książę. Powst. 1893. Pierwodr. ze wstępem A. Micińskiej pt. Juwenilia: *Dialog* 1965 nr 8 s. 31-34. Praprem. łącznie z Menażeria, czyli Wybryk słonia, Karaluchy pt. Juwenilia zob. poz. 3. Przedr. zob. poz. 53 wyd. 2 (t. 1), 62 [t.] 4, 64 [t. 5].

Przekł.: ang.: Princess Magdalena, or the Importunate Prince. [Przeł.] D. Gerould, J. Kosicka. *yale/theatre*, New Haven 1974 nr 3. Wyst. łącznie z przekł. Komedia z życia rodzinnego, Biedny chłopiec, Karaluchy, Nowe Wyzwolenie pt. Multiple self-portrait zob. poz. 1. — franc.: La princesse Madeleine ou le prince entêté. [Przeł.] A. van Crugten. *Cahiers S.I. Witkiewicz-Witkacy*, Lausanne 1976 t. 1. — hebr.: Wyst. łącznie z przekł. Komedia z życia rodzinnego, Karaluchy, Nowe Wyzwolenie pt. Diokan acmi: Komediot mechje miszpacha — Hisztachrerut. [Przeł.] E. Sten zob. poz. 1. — serb.-chorw.: Kneginjica Magdalena ili Nasrljivi knez. [Przeł.] D. Blažina. *Quorum*, Zagreb 1987 nr 1/2. Adapt. teatr. łącznie z Komedia z życia rodzinnego, Menażeria, czyli Wybryk słonia pt. A a... a..., czyli Juwenilia i Nowe Wyzwolenie zob. poz. 1.

5. Menażeria, czyli Wybryk słonia. (Komedia w 5 aktach). Powst. 1893. Pierwodr. ze wstępem A. Micińskiej pt. Juwenilia: *Dialog* 1965 nr 8 s. 24-28; uzup. brakującego zakończenia wyd. J. Czarnik: Uzupelnienie do Juweniliów Witkacego. *Dialog* 1985 nr 9 s. 138-139. Praprem. łącznie z Karaluchy, Księżniczka Magdalena, czyli Natrętny ksią-

żę pt. Juwenilia zob. poz. 3. Przedr. zob. poz. 53 wyd. 2 (t. 1), 62 [t.] 4, 64 [t. 5].

Przekł.: ang.: Menagerie or the Elephant's escapades. [Przeł.] D. Gerould, J. Kosicka. *yale/theatre*, New Haven 1974 nr 3. — franc.: La menagerie ou une incartade d'elephant. [Przeł.] A. van Crugten. *Cahiers S.I. Witkiewicz-Witkacy*, Lausanne 1976 t. 1. — hiszp.: La colección o la travesura del Elefante. [Przeł.] R. Zermeno. *La Palabra y el Hombre*, Veracruz 1976 nr 20. — ros.: Zverinec, ili prodelki slona. [Przeł.] A. Bazilevskij. W: S.I. Witkiewicz: Metafizika dwuglavogo telénka i pročie komedii s trupami. Moskwa 2001.

Adapt. teatr. łącznie z Komedia z życia rodzinnego, Księżniczka Magdalena, czyli Natrętny książę pt. A a... a..., czyli Juwenilia i Nowe Wyzwolenie zob. poz. 1.

6. Odważna Księżniczka. Komedia w 1 akcie. Powst. 1893. Pierwodr. wyd. przez R. Jasińskiego pt. Nieznany dramat Witkacego. *Przełęcz* 1947 nr 106 s. 5. Druk pt. Odważna Księżniczka ze wstępem A. Micińskiej pt. Juwenilia: *Dialog* 1965 nr 8 s. 17-34. Praprem. łącznie z Biedny chłopiec, Karaluchy zob. poz. 2. Przedr. zob. poz. 53 wyd. 2 (t. 1), 62 [t.] 4, 64 [t. 5].

P. Grzegorzczuk w swojej bibliogr. (pt. Dzieło pisarskie S.I.W. W: Stanisław Ignacy Witkiewicz. Gzłowiek i twórca. Wwa 1957) nadał tej komedii tytuł: Król i złodziej.

Przekł.: ang.: Courageous princess. [Przeł.] D. Gerould, J. Kosicka. *yale/theatre*, New Haven 1974 nr 3. — franc.: La princesse courageuse. [Przeł.] A. van Crugten. *Cahiers S.I. Witkiewicz-Witkacy*, Lausanne 1976 t. 1. — holend.: De dapper prinses. [Przeł.] K. Lesman. *het Cahier*, Breda 1991 nr 2. — ros.: Otvážnaja princessa. [Przeł.] A. Bazilevskij. W: S.I. Witkiewicz: Metafizika dwuglavogo telénka i pročie komedii s trupami. Moskwa 2001.

7. [Sześćset dwadzieścia dwa] 622 upadki Bunga, czyli Demoniczna kobieta. [Powieść]. Powst. 1910-1911. Druk fragm.: Tamta strona liny. *Nowe Syg.* 1957 nr 37 s. 5; Donna Querpia. *Odra* 1972 nr 4 s. 63-70. Wyd. ze wstępem i w oprac. A. Micińskiej Wwa: PIW 1972, 545 s. Wyd. nast. tamże; wyd. 2 1974, wyd. 3 1978. Przedr. zob. poz. 62 [t.] 1, 64 [t. 1].

Przekł.: franc.: Les 622 chutes de Bunga. [Przeł.] L. Blyskowska, A. van Crugten. Lausanne 1979.

Adapt. teatr.: pt. Upadki Bunga. Adapt i reż.: S. Woroniecki. Wyst. Szczec., T. Pol. 1981; Oprac. dramaturgiczne, reż i scenogr.: J. Tartyłło. Wyst. Wwa, T. na Targówku 1985.

8. Maciej Korbowia i Bellatrix. Tragedia w 5 aktach z prologiem. Powst. 1918. Druk w: Dramaty. Wwa 1962 zob. poz. 53 (t. 1) s. 45-122. Praprem. Jelenia Góra, T. im. C. Norwida 1986. Przedr. zob. poz. 62 [t.] 4, 64 [t. 5].

Zaginiony prolog wraz ze spisem osób ogłosił J. Degler w: Nieznane fragmenty dramatów W. *Pam. Teatr.* 1985 z. 1/4 s. 181-187.

Przekł.: franc.: Mathias Korbowia. [Przeł.] A. van Crugten. W: S.I. Witkiewicz: Théâtre complet. [T.] 6. Lausanne 1976.

9. Nowa homeopatia zła. Sztuka w 3 aktach. [Współaut.:] T. Langier. Powst. 1918. Druk fragm. w: Dramaty. Wyd. 2 poszerz. i popraw. Wwa 1972 zob. poz. 53 (t. 2) s. 629-639. Przedr. zob. poz. 62 [t.] 5.

10. Nowe formy w malarstwie i wynikające stąd nieporozumienia. Powst. 1918. Wyd. Wwa: Gebethner i Wolff, Kr.: G. Gebethner i Ska 1919, 187 s. Wyd. nast. pod red. M. Soina Skierniewice: Wydawn. FIS 1992. Przedr. zob. poz. 52, 54 [t. 1], 64 [t. 8].

Zawartość: Cz. I. Wstęp filozoficzny; Cz. II. O sztuce czystej; Cz. III. Malarstwo; Cz. IV. O zaniku uczuć metafizycznych w związku z rozwojem społecznym. Przekł. franc.: Les formes nouvelles en peinture et les malentendus qui en découlent. [Przeł.] A. Baudin. Lausanne 1979.

11. Pragmatycyści. Sztuka w 3 aktach i 4 odsłonach. Powst. 1919. Pierwodr. *Zdrój* 1920 nr 3 s. 62-75 (oraz errata nr 5 s. 138). Praprem. Wwa, T. Elsynor 1921. TV 1984. Przedr. zob. poz. 53 (t. 1), 62 [t. 4], 64 [t. 5].

Wyst. nast. m.in. z dekoracjami i projektami kostiumów S.I.W.: Zakopane, Sekcja T. Formistycznego Tow. „Sztuka Podhalańska” (w sali „Morskiego Oka”) 1925.

Wersja franc.: Les pragmatistes. Przeł.: J. Witkiewiczowa i ... Powst. 1923. Rkps zaginal.

Przekł.: ang.: Pragmatists. [Przeł.] D. Gerould, E. Gerould. *Drama & Theatre* 1971 nr 1, przedr. w: S.I. Witkiewicz: Tropical madness. New York 1972. Wyst.: Nowy Jork, City College, Department of Speech and Theatre, T. Hut 1972, Colchester, Essex University T. 1982, — estoń.: Pragmatikud. [Przeł.] H. Lindepuu. W: S.I. Witkiewicz: Näidendid. Tallinn 1997, — franc.: Les pragmatistes. [Przeł.] J. Strzałkowska. Przekł. powst. 1923. Masz. w Bibl. Zakładu Nar. im. Ossolińskich; Les pragmatistes. [Przeł.] A. van Crugten. W: S.I. Witkiewicz: Théâtre complet. [T.] 3. Lausanne 1971, wyd. nast. tamże 2001. Wyst. Paryż, Anonime T. 1986, — holend.: De pragmatisti. [Przeł.] J. Bliska. Wyst. Amsterdam, Universiteitstheater (Universiteit van Amsterdam, Instituut voor Dramatische Kunst) 1976, — niem.: Die pragmatiker. [Przeł.] G.W. Grzyb, H. Taubmann. Baden-Baden [1967]. powiel. Wyst. Wiedeń, Experiment am Lichtenwerd 1968, — ros.: Pragmatisty. [Przeł.] V. Kulagina-Jarceva. *Stylter*, Moskwa 1994 nr 2/3, — szwedz.: Pragmatikerna. [Przeł. z ang.] L. Kanter. Wyst. Uppsala, Göteborgs Nationsteater 1980; Przeł.: L. Kanter, A.N. Uggla, D. Hedman. W: S.I. Witkiewicz: Fem dramer. Uppsala 1988, — włos.: I pragmatisti. *Sipario*, Mediolan 1969 nr 281; I pragmatisti. [Przeł.] G. Pampiglione. W: S.I. Witkiewicz: Teatro. [1]. Roma 1979. Wyst. Rzym, Laboratorio T. Libero 1983.

12. Mister Price, czyli Bzik Tropikalny. Dramacik w 3 aktach. [Współaut.:] E. Dunin-Borkowska. Powst. 1920. Praprem. Wwa, T. Niezależny (w gmachu T. Nowości) 1926. Druk w: Dramaty. Wwa 1962 zob. poz. 53 (t. 1) s. 201-262. Przedr. zob. poz. 62 [t. 4], 64 [t. 5].

Grane też pt.: Bzik tropikalny. Farsa podzwrotnikowa w 3 aktach.

Przekł.: ang.: Mister Price or tropical madness. [Przeł.] D.C. Gerould, E. Gerould. Wyst. Baltimore, Maryland, Towson State College T. 1971. Wyd. w: S.I. Witkiewicz: Tropical madness. New York 1972, wyd. łącznie z przekł. poz. 21 pt. Mister Price or tropical madness; Metaphysics of a two-headed calf. London, New York 2002, — czes.: Mister Price aneb Tropické šílenství. W: S.I. Witkiewicz: Hry 2. [Przeł.] I. Lexová, P. Závřelová, I. Mikešová. Olomouc 2002, — franc.: Mister Price ou La dinguerie tropicale. [Przeł.] E. Veaux. W: S.I. Witkiewicz: Théâtre complet. [T.] 4. Lausanne 1972. Wyst. Nancy, T. Groupe 4 Litres 12 1974, — portug.: Mister Price. Delirio tropical. [Przeł.] G. Rostworowski, S. Somaia. Wyst. São Paulo, T. Anchieta 1977, — włos.: Mister Price ovvero un caso di

folia tropicale. [Przeł.] K. Vernicky. *Sipario*, Mediolan 1985 nr 450/451.

13. Nowe Wyzwolenie. Dramat w 1 akcie. Powst. 1920. Pierwodr. *Zwrotnica* 1922 z. 3 s. 56-61, 1923 z. 4 s. 94-97. Praprem. (łącznie z Wariat i zakonnica, poz. 36) w reż. zespołowej pod kierunkiem ... Zakopane, T. Tow. Teatr. (w sali „Morskiego Oka”) 1925. TV 1971. Przedr. zob. poz. 53 (t. 1), 55, 60, 62 [t. 4], 64 [t. 5], 69 (t. 1).

Przekł.: ang.: The new deliverance. [Przeł.] A. Turyn. *The Polish Perspectives*, Wwa 1963 nr 6; The new deliverance. [Przeł.] D.C. Gerould, J. Kosicka. *The Polish Review*, Nowy Jork 1973 nr 1/2, przedr. w: New directions in prose and poetry. New York 1975. Wyst.: Nowy Jork, CSC Repertory T. 1973, Colchester, Essex University T. 1985; The new deliverance. [Przeł.] D. Gerould. W: S.I. Witkiewicz: The Witkiewicz reader. Evanston, Ill. 1992, wyd. nast. London 1993, — arabski: Altharar Alzaded. [Przeł. z ang.] A. Kurcuj. *Fikr*, Beirut 1980 nr 39/40, — czes.: Nové Osvození. W: S.I. Witkiewicz: Hry 2. [Przeł.] I. Lexová, P. Závřelová, I. Mikešová. Olomouc 2002, — duń.: Den ny befrielse. [Przeł.] J. Ormsbo. W: Europaisk avantgarde teater 1826-1930. [T. 3]. Odense 1978, — franc.: La nouvelle délivrance. [Przeł.] G. Mérétić. *Perspectives Polonaises*, Wwa 1963 nr 5; La nouvelle délivrance. [Przeł.] E. Veaux. W: S.I. Witkiewicz: Théâtre complet [T.] 2. Lausanne 1970, wyd. nast. tamże 2001; La nouvelle délivrance. [Przeł.] A. van Crugten. Radio (Bruksela, R.T.B.F.-3) 1979, — hebr.: Hisztachre-ru. [Przeł.] E. Sten. Wyst. łącznie z przekł. Komedia z życia rodzinnego, Karaluchy, Księżniczka Magdalena, czyli Natrętny książę zob. poz. 1, — hiszp.: La nueva liberación. [Przeł.] J. Segovia. Wyd. łącznie z przekł. Wariat i zakonnica [poz. 36] pt. La nueva liberación y el loco y la monja. Madrid 1976, — niem.: Neue Befreiung. [Przeł.] T. Kantor, H. Taubmann. Baden Baden [1967], powiel., — słowack.: Nové oslobodenie. [Przeł.] B. Ertoľová. W: S.I. Witkiewicz: Hry. Bratislava 2001, — szwedz.: Den nya befrielsen. [Przeł.] L. Kanter, A.N. Uggla. W: Två polska dramatiker. [Autorzy:] ..., S. Wyspiański. Uppsala 1995, — włos.: La nuova liberazione. *Sipario*, Mediolan 1969 nr 281; La nuova liberazione. [Przeł.] G. Pampiglione. W: S.I. Witkiewicz: Teatro. [2]. Roma 1980. Adapt.: teatr: Witkacy i przeciwnicy. Wg „Nowego Wyzwolenia” i „Bez kompromisu” [poz. 54 t. 2]. Scenariusz i reż.: J. Pienkiewicz. Wyst. Zielona Góra, Lubuski T. im. L. Kruczkowskiego, Scena Kameralna 1985, — radiowa: Adapt. i reż.: A. Jarski. Radio 1987.

14. Oni. Dramat w dwóch i pół aktach. Powst. 1920. Druk w: Dramaty. Wwa 1962 zob. poz. 53 (t. 1) s. 287-343. Praprem. Wwa, Akad. T. Probl „Centon” UW 1963. Przedr. zob. poz. 60, 62 [t. 4], 64 [t. 5].

W 1963 do przedstawienia włączono fragm. Pragmatystów (poz. 11) jako sen Spiki Tremendosy. — Premiera w teatrze zawodowym: Wr., T. Pol., T. Kameralny 1965.

Przekł.: ang.: They. [Przeł.] D.C. Gerould, C.S. Durer. W: S.I. Witkiewicz: The madman and the nun, and other plays. Seattle [1968], wyd. nast. Seattle, London 1973, przedr. w: S.I. Witkiewicz: The mother and other unsavory plays. New York, London 1993. Wyst.: Trenton, New Jersey, Trenton State College T. Campany, Kendall T. 1972, London, The Polish T. (w Pol. Ośrodku Społ.-Kult.) 1984, — franc.: Ils. [Przeł.] J. Kukulczanka, F. Marié. Radio (Paryż, „France-Culture”) 1970; Eux. [Przeł.] A. van Crugten. W: S.I. Witkiewicz: Théâtre complet. [T.] 5. Lausanne 1974; Ils ont déjà occupé la villa voisine. [Przeł.] J. Lisowski. Reż.: A. Wajda. Wyst. Nanterre, Maison de la Culture, T. des Amandiers 1980, — niem.: Die da! [Przeł.] P. Lachmann. W: Spectaculum II. Frankfurt am Main 1968; Jene. Wyst. Konstancja, Stadttheater 1970, — ros.: Oni. [Przeł.] A. Bazilevskij. W: S.I. Witkiewicz: Djubal Vachazar i dru-

gie neekwidowy dramy. Moskwa 1999, — rum. Ei. [Przeł.] O. Zaiczik. W: S.I. Witkiewicz: Teatru. Bucuresti 1998, — słow. Oni. [Przeł.] D. Dominikuš. Wyst. Lublana, Mestno Gledališče Ljubljansko 1986, — włos. Loro. [Przeł.] G. Pampiglione. W: S.I. Witkiewicz: Teatro. [1]. Roma 1979. Wyst. Livorno, Centro di Ricerca per il Teatro, Teatrino del „Pascoli” 1980.

Adapt. tv: Adapt. i reż.: K. Rogulski. TV 1984.

15. Panna Tutli-Putli. Libretto do operetki w 3 aktach. Powst. 1920. Pierwodr. *Dialog* 1974 nr 2 s. 34-54. Praprem. Wwa, T. Ateneum 1975. TV 1985. Przedr. zob. poz. 64 [t. 5].

Przeł. franc.: Miss Tootle-Poolie. Adapt. i reż.: G. Cambreleng. Wyst. Paryż, T. Grottesque (Arcane) 1986.

16. Straszliwy wychowawca. Dramat w 4 aktach. Powst. 1920. Praprem. Kr., T. Legionu Młodych „Awanscena” (w sali T. Bagatela) 1935. Druk fragm. *Gaz. Artystów* 1935 nr 17, 20-21. Przedr. zob. poz. 53 (t. 2) s. 595-598, 62 [t. 5].

Przeł. franc.: L'Éducateur terrible. [Przeł.] A. van Crugten. W: S.I. Witkiewicz: Théâtre complet. [T.] 6. Lausanne 1976. Adapt. teatr. łącznie z poz. 28: Straszliwy wychowawca w małym dworku. Adapt. i reż. i scenogr.: J. Tartyflo. Wyst. Gdynia, T. Dram. 1986.

17. Tumor Mózgowicz. Dramat w 3 aktach. Powst. 1920. Praprem. Kr., T. Mieję. im. J. Słowackiego 1921. Wyd. Kr.: Fala 1921, 90 s. Przedr. zob. poz. 53 (t. 1), 62 [t. 4], 64 [t. 5].

Przeł. ang.: Tumor Brainowicz. [Przeł.] D. Gerould, J. Kosicka. W: S.I. Witkiewicz: Beelzebub Sonata. New York 1980, wyd. nast. 1988. Wyst. Nowy Jork, La MaMa Experimental T. Club 2002, — franc.: Tumeur Cervykal. [Przeł.] A. van Crugten. W: S.I. Witkiewicz: Théâtre complet. [T.] 5. Lausanne 1974. Wyst. Paryż, Compagnie La T. 175 1977, — ros.: Tumor Mózgowicz [Przeł.] V. Kulogina-Jarceva. *Sufler*, Moskwa 1994 nr 2/3, — włos.: Tumor Cervicale. [Przeł.] R. Fragola. Wyst. Rzym, T. Colosso 1987.

18. Bezimienne dzieło. 4 akty dość przykrego koszmaru. Powst. 1921. Druk w: Dramaty. Wwa 1962 zob. poz. 53 (t. 2) s. 51-124. Praprem. Kr., T. im. J. Słowackiego 1967. TV 1984. Przedr. zob. poz. 60, 62 [t. 5], 64 [t. 6].

Przeł. ang.: The anonymous work. [Przeł.] D. Gerould [przy współpracy] E. Gerould. W: Twentieth-century Polish avant-garde drama. Ithaca, London 1977, — franc.: L'Oeuvre sans nom. [Przeł.] M. Masłowski, Ch. Dance. Wyst. Paryż, Université International du T. 1968; L'Oeuvre sans nom. [Przeł.] A. van Crugten. Wyst. Paryż, La T. de Fortune 1975. Wyd. w: S.I. Witkiewicz: Théâtre complet. [T.] 5. Lausanne 1974, — niem.: Das namenlose Werk. [Przeł.] Ch. Vogel. Berlin [1972], powiel.; Das namenlose Werk. [Przeł.] H. Bereska. W: S.I. Witkiewicz: Stücke. Berlin 1982.

19. Gyubal Wahazar, czyli Na przełęczach BEZSENSU. Nie-ekwidowy dramat w 4 aktach. Powst. 1921. Druk w: Dramaty. Wwa 1962 zob. poz. 53 (t. 1) s. 519-585. Praprem. Pozn., T. Pol. 1966. Wyd. osob. Kr.: Edycja 1992, 95 s. TV 1993. Przedr. zob. poz. 60, 62 [t. 4], 64 [t. 6].

Przeł. ang.: Gyubal Wahazar or Along the cliffs of the absurd. [Przeł.] D.C. Gerould, E. Gerould. *Arts in Society*, Madison, Wisconsin 1971 nr 3, przedr. w: S.I. Witkiewicz: Tropical madness. New York 1972. Wyst.: Baltimore, Maryland,

Towson State College, Towson State T., Main Stage of the Fine Art Center 1973, Colchester, University of Essex, The Witkacy Ensemble 1984, — franc.: Gyubal Vellejtar ou sur les sommets du non-sens. [Przeł.] A. van Crugten. W: S.I. Witkiewicz: Théâtre complet. [T.] 3. Lausanne 1971, wyd. nast. tamże 2001. Wyst. Liège (Belgia), T. Universitaire Liégeois 1983; Moi, moi Gyubal. Adapt. i reż.: M. Ponce. Wyst. Awinion, Compagnie „Art-Scène” 1987, — niem.: Gyubal Wahazar oder im Engpass des Unsinn. [Przeł.] I. Boll. Frankfurt am Main 1974; Gyubal Wahazar oder auf den Passhöhen des Unsinn. [Przeł.] H. Bereska. W: S.I. Witkiewicz: Stücke. Berlin 1982, — ros.: Djubal Vachazar, ili Na perevalach absurda. [Przeł.] A. Bazilevskij. W: S.I. Witkiewicz: Szapozniki. Moskwa 1989, przedr. w: S.I. Witkiewicz: Djubal Vachazar i drugie neekwidowy dramy. Moskwa 1999; Gijubal Vachazar. (Na perevalach absurda). [Przeł.] E. Gessen. Wyst. Tomsk, T. Kukly i Aktora „Skomoroch” 1990, — rum.: Gyubal Wahazar sau în labirinturile nonsensului. [Przeł.] O. Zaiczik. Bucuresti 1998, — włos.: Cicino Craxic ovvero sui valichi del nonsenso. [Przeł.] G. Pampiglione. W: S.I. Witkiewicz: Teatro. [2]. Roma 1980. Adapt. teatr.: Adapt. i reż.: W. Hejno. Wyst. Wr., Wrocławski T. Lalek, Scena Mala 1987.

20. Kurka Wodna. Tragedia sferyczna w 3 aktach. Powst. 1921. Praprem. Kr., T. Mieję. im. J. Słowackiego 1922. Druk w: Dramaty. Wwa 1962 zob. poz. 53 (t. 2) s. 50-60. TV 1971. Przedr. zob. poz. 62 [t. 5], 64 [t. 6], 69 [t. 2].

Przeł. ang.: The water hen. [Przeł.] D.C. Gerould, C.S. Durer. *First Stage* (Purdue University at Indianapolis) 1967 nr 2 s. 86-102, przedr. w: S.I. Witkiewicz: The madman and the nun, and other plays. Seattle [1968], wyd. nast. Seattle, London 1973, w: Avant-garde drama. New York 1969, wyd. nast. New York 1976, w: S.I. Witkiewicz: The madman and the nun and the crazy locomotive. Three plays, including The water hen. New York 1989. Wyst. Urbana, Ill., The University of Illinois — The Depot 1970, — bułg.: Vodnata Kokoška. [Przeł.] K. Bachneva. W: S.I. Witkiewicz: Piest. Solija 1993, — czes.: Vodní slípka. [Przeł.] H. Stachová. Praha 1968, powiel., — franc.: La Poule d'eau. [Przeł.] J. Strzałkowska. Przeł. powst. 1924. Masz. w: Bibl. Zakładu Nar. im. Ossolińskich: La poule d'eau. [Przeł.] J. Kukulczanka, F. Marié. [Paris] 1969, wyd. nast. tamże 1988. Wyst.: Genewa, T. de Carrouge 1971, Lyon, T. des Jeunes 1985. Radio (Paryż, „France-Culture”) 1977; La poule d'eau. [Przeł.] A. van Crugten, W: S.I. Witkiewicz: Théâtre complet. [T.] 3. Lausanne 1971, wyd. nast. tamże 2001; La poule d'eau. [Przeł.] K. Skansberg [przy współpracy] P. Adrien. Wyst. Aubervilliers, Paryż, T. de la Commune d'Aubervilliers, Centre Dramatique National 1980; Adapt. A. Renaut. Wyst. Montreuil, Studio Marcelin Berthelot 1989, — hiszp.: La gallina acuática. [Przeł.] J. Cano. Madrid 1975, — holend.: Het Waterhoen. [Przeł.] E.-W. Geerlings, A. Vegter. Wyst. Rotterdam, De Pragmatici (T. Lanieren) 1990, — jap.: Wyst. Yokohama, Yokohama Boat T. 1992, — niem.: Das Wasserhuhn. [Przeł.] H. Kunstmann. Wyd. łącznie z przeł. Wariat i zakonnica [poz. 36] pt. Das Wasserhuhn; Narr und Nonne. Frankfurt am Main 1965. Wyst. Kolonia, T. am Dom 1967; Das Wasserhuhn. [Przeł.] N. Dutsch. Wyd. łącznie z przeł. Matka [poz. 37] pt. Das Wasserhuhn; Die Mutter. München-Wien-Basel 1966, powiel.; Das Wasserhuhn. [Przeł.] G. Hagenau. Wien 1981, powiel., — norw.: Vannhøna. [Przeł.] W. Øgrim. Wyst. Oslo, Nationaltheatret 1991, — ros.: Vodnaja kuročka. [Przeł.] A. Bazilevskij. W: S.I. Witkiewicz: Djubal Vachazar i drugie neekwidowy dramy. Moskwa 1999, — rum.: Gănușa de baltă. [Przeł.] O. Zaiczik. W: S.I. Witkiewicz: Teatru. Bucuresti 1998, — serb.-chorw.: Vodena koka. [Przeł.] S. Stukelja. Wyst. Sarajewo, Malo Pozorište 1970; Vodena koka. [Przeł.] D. Blažina. W: S.I. Witkiewicz: Witkacy. Izbor iz djela. Zagreb 1985, — słowac.: Vodná sliepka. [Przeł.] J. Mrázik. Bratislava 1967, — szwedz.: Sumphönan. [Przeł.] C. Berg. Adapt. i reż.: K. Sjöberg. Wyst. Sztokholm, Kungliga Dramati-



ska T. 1981; *Sumphönan*. [Przeł.] C. Berg, A.N. Uggla, D. Hedman, W. Fem dramer. Uppsala 1988, — węgier.: *Vizitók*. [Przeł.] G. Kerényi. W: S.I. Witkiewicz: *Drámák*. Budapest 1973. Wyst. Miskolc 1980, — włos.: *La gallinella acquatica*. [Przeł.] B. Kozłowska, L. Trezzini. W: S.I. Witkiewicz: *Teatro*. [Roma] 1969; *La gallinella acquatica*. [Przeł.] R. Landau. W: S.I. Witkiewicz: *Teatro I*. Bari 1969. Wyst. Turyn, T. Stabile-Compagnia Gruppo 1969.  
Adapt. teatr.: Scenariusz, reż. i scenogr.: T. Kantor. Wyst. z podtyt. Teatr wydarzeń Tadeusza Kantora: Kr., T. Cricot 2 1967. Druk: „Kurka Wodna” — scenariusz. *Dialog* 1973 nr 8 s. 118-130.

21. *Metafizyka dwugłowego cielęcia*. Tropikalno-australijska sztuka w 3 aktach. Powst. 1921. Praprem. Pozn., T. Nowy 1928. Druk w: *Dramaty*. Wwa 1962 zob. poz. 53 (t. 1) s. 459-518. Przedr. zob. poz. 62 (t.) 4), 64 (t. 6).

Zaginiona „Przedmowa do „Metafizyka dwugłowego cielęcia” ogłosił J. Degler w: *Nieznane fragmenty dramatów W. Pam. Teatr*. 1985 z. 1/4 s. 187-190.  
Przeł.: ang.: *Metaphysics of a two-headed calf*. [Przeł.] D.C. Gerould, E. Gerould. W: S.I. Witkiewicz: *Tropical madness*. New York 1972, wyd. nast. łącznie z przeł. Mister Price, czyli *Bzik Tropikalny* zob. poz. 12. Wyst.: Richmond, Virginia, Stage Center 1973, Niagara-on-the-Lake, Ontario (Kanada), Court House T. 1985; *The metamorphosis of the two-headed calf*. [Przeł.] R. Pulvers. Wyst. Alice Springs (Australia), Totem T. (Central Australian Art Society Hut) 1973, — bułg.: *Metafizika na dwuglavoto tele*. [Przeł.] D. Laj-Bykowska. W: S.I. Witkiewicz: *Piesi*. Sofija 1993, — franc.: *La métaphysique d'un veau à deux têtes*. [Przeł.] J. Kukulczanka, F. Marié. [Paris] 1969. Radio (Paryż, „France-Culture”) 1969. Wyst.: Genewa, Nouveau T. de Poche 1970, Paryż, Compagnie Solov-Chabert (T. de la rue d'Ulm) 1976; *La métaphysique de veau bicéphale*. [Przeł.] E. Veaux. W: S.I. Witkiewicz: *Théâtre complet*. [T.] 4. Lausanne 1972, — greco.: *I metafisike tu moschariu me ta dio kefalía*. [Przeł.] K. Antoniadé. Wyst. Saloniki, T. Grecji Północnej, Nowa Scena 1973. Wyd. pt. *Metafizika enos dikéfalu moschariou*. *Aténa* 1975, — niem.: *Die Metaphysik des zweiköpfigen Kalbes*. [Przeł.] Ch. Vogel. Berlin [1972], powiel., — ros.: *Metafizika dwugłowego telénka*. [Przeł.] A. Bazilevskij. W: S.I. Witkiewicz: *Metafizika dwugłowego telénka i próbie komedii s trupami*. Moskwa 2001. Wyst. Sankt Petersburg, T. Satiry na Vasilevskim 2003, — włos.: *Le metafisica di un vitello a due teste*. [Przeł.] I. Natanson, L. Trezzini. *Sipario*, Mediolan 1972 nr 312.

22. *Negatyw szkicu*. [Felieton ze szkczem]. *Gaz. Zakopiańska* 1921 nr 1. Wyd. zob. poz. 53 (t. 2) s. 625-633. Praprem. Zakopane, T. Małych Form przy Tow. Miłośników Teatru im. H. Modrzejewskiej (w sali Biura Wystaw Artyst.) 1964. Przedr. zob. poz. 62 (t.) 5).

Pierwodr. podp.: M. z hr. O. Maciejowa I.  
Przeł. ros.: *Avtoparodija „Negativ eskiiza”*. [Przeł.] N. Jakubova. *Moskowskij Nabhdudatel* 1996 nr 3/4; *Negativ skęca*. [Przeł.] A. Bazilevskij. W: S.I. Witkiewicz: *Metafizika dwugłowego telénka i próbie komedii s trupami*. Moskwa 2001.

23. *Niepodległość trójkątów*. Sztuka w 4 aktach. Powst. 1921. Druk w: *Dramaty*. Wwa 1962 zob. poz. 53 (t. 1) s. 397-457. Praprem. Kat., T. Śląski im. S. Wyspiańskiego 1985. Przedr. zob. poz. 62 (t.) 4), 64 (t. 6).

Przeł. franc.: *L'indépendance des triangles*. [Przeł.] A. van Crugten. W: S.I. Witkiewicz: *Théâtre complet*. [T.] 4. Lausanne 1972.

24. *O Czystej Formie*. Powst. 1921. Pierwodr. *Zet* 1932/33 nr 7, 9-12. Wyd. osob. [Wwa: b.w. 1932], 36 s. Przedr. zob. poz. 54 (t. 2), 56, 57, 58, 64 (t. 10).

Przeł.: ang.: *On Pure Form*. [Przeł.] C.S. Leach. W: *Aesthetics in twentieth-century Poland*. Lewisburg 1973, — hiszp.: *Sobre la Forma Pura*. [Przeł.] J.M. de Sagarra. Wyd. łącznie z przeł. Matwa, czyli *Hyrkaniczny światopogląd oraz tekstu T. Kantora* zob. poz. 30.

25. *Papierek lakmusowy*. Najnowsza artystyczna nowalia. Piurbalgizm!! Teoria czystej błagi. Najlepsze utwory piurbalgistów. [Jednodniówka satyryczna; autorzy: ..., T. Langier, T. Niesiołowski]. Zakopane: Druk. „Polonia” J. Trybuły [1921]. Przedr. ze wstępem A. Lama pt. *Zabawa w błagę istotną*: *Mies. Lit.* 1970 nr 9 s. 130-138.

Tu S.I.W. m.in.: *Manifest (Fest-mani)* [podp.: Marceł Duchąński-Błaga]; *Redemptoary*. *Dramat w 3 aktach* [podp.: Bronisław Niewieża-Pędziszawski-Błaga; poz. 26].

Przeł. franc.: *Manifest (Fest-mani)*: *Manifeste*. [Przeł.] A. van Crugten. *Cahiers S.I. Witkiewicz-Witkacy*, Lausanne 1976 t. 1, — ros.: *Manifest (Fest-mani)*. [Przeł.] A. Bazilevskij. W: A. Bazilevskij: *Vitkevič. Povest' o večnom bezvremenie*. Moskwa 2000.

26. *Redemptoary*. *Dramat w 3 aktach*. Powst. 1921. Druk zob. poz. 25. Przedr. ze wstępem A. Lama pt. *Zabawa w błagę istotną*: *Mies. Lit.* 1970 nr 9 s. 132-133 oraz poz. 53 wyd. 2 (t. 2), 62 (t.) 5).

Pierwodr. podp.: Bronisław Niewieża-Pędziszawski-Błaga.  
Przeł.: franc.: *Les rédemptoirs*. [Przeł.] A. van Crugten. *Cahiers S.I. Witkiewicz-Witkacy*, Lausanne 1976 t. 1, — ros.: *Redemptoary*. [Przeł.] A. Bazilevskij. W: S.I. Witkiewicz: *Metafizika dwugłowego telénka i próbie komedii s trupami*. Moskwa 2001.

27. *Szkice estetyczne*. Powst. 1919-1921. Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1922 [antyd. 1921], 166 s. Przedr. zob. poz. 52, 54 (t. 1), 64 (t. 8).

Zawartość: *Pojęcie piękna; O pojęciu formy; O „latwości” dzisiejszego malarstwa w stosunku do „trudności” dawnego; O „treści” obrazów i ich tytułach i o problemie imitacji trójwymiarowości na płaszczyźnie; O tzw. „deformacji” kształtów świata zewnętrznego na obrazach malarzy współczesnych; Stosunek ogólnej teorii sztuki do kryteriów oceny dzieł poszczególnych; Teoria Antoniego Buszka i pewne wątpliwości co do niej w kwestii odrodzenia Sztuki Czystej; Krytyka teorii sztuki Leona Chwistka.*

28. *W małym dworku*. Sztuka w 3 aktach. Powst. 1921. Praprem. Tor., T. Mieję. 1923. Wyd. łącznie z Szewcy pt. *W małym dworku*; Szewcy. Kr.: Spółdz. Pracy i Użytkowników „Czytelnik” 1948 s. 5-49. Wyd. osob. ze wstępem L. Sokoła Wwa: PIW 1972, 78 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1974, wyd. 3 1977, wyd. 4 1982; Wwa: NK 1993; [B.m.] Sternik 1997; Łódź: Akapit Press 1997; Wr.: Siedmioróg 1998. TV 1970. Przedr. zob. poz. 53 (t. 1), 55, 62 (t.) 4), 64 (t. 6), 69 (t. 1).

Wyd. łącznie z Szewcy [poz. 47]: pt. *W małym dworku*; Szewcy. Wstępem opatrzył L. Sokół. Wwa: PIW 1988, 183 s. Wyd. nast. tamże: 1992, wyd. ze wstępem L. Sokoła i posł. J. Deglera 1998, — pt. Szewcy; *W małym dworku* zob. poz. 47. — Wyd.



łącznie z *Matka* [poz. 37] i *Szewcy* [poz. 47] pt. W małym dworku; *Matka*; *Szewcy*. Lekcja literatury z J. Błońskim. Kr.: WL 1995, 222 s.

Wyst. nast. m.in. z dekoracjami według pomysłu J. Kotarbińskiego, R. Malczewskiego i S.I.W.: Zakopane, Sekcja T. Formistycznego Tow. „Sztuka Podhalańska” (w sali „Morskiego Oka”) 1925. Przekł.: ang.: In a little country house. [Przeł.] S.E. Gross. [Adapt.]: A.S. White. Wyst. Bowling Green, Ohio (USA), State University, University T. 1974; Country house. [Przeł.] D. Gerould, Amsterdam 1997, — czes.: Na malém panství. W: S.I. Witkiewicz: *Hry 2*. [Przeł.] I. Lexová, P. Zavrělová, I. Mikešová. Olomouc 2002, — estoń.: Väikeses haarberis. [Przeł.] H. Lindenpuu. Wyst. Tallin, Eesti Noorsooteater 1990. Wyd. w: S.I. Witkiewicz: *Näidendid*. Tallinn 1997, — franc.: Dans le petit manoir. [Przeł.] E. Veaux. W: S.I. Witkiewicz: *Théâtre complet*. [T.] 1. Lausanne 1969, wyd. nast. tamże 1980. Wyst. Lozanna, T. Vidy 1996; Dans le petit manoir. [Przeł.] A. van Crugten. Wyst. Charleroi, Le T. de la Ancre 1988, — hiszp.: En la pequeña mansión. [Przeł.] M. Sten. W: S.I. Witkiewicz: *Tres obras teatrales*. Mexico 1974, — jap.: Yurei-no ie. [Przeł. z ang.] Y. Takahashi. [Adapt.]: R. Pulvers. *Hermes* (Japonia) 1986 nr 4. Wyst. Tokio, T. Parco 1987, — niem.: Der Schrank. [Przeł.], insc., rež. i scenogr.: T. Kantor. Wyst. Baden-Baden, T. der Stadt Baden-Baden 1966, Im kleinem Landhaus. [Przeł.] G.W. Grzyb, H. Taubmann, Baden-Baden [1972], powiel. Wyst. Graz, THEATERMÉRZ 1990; Im kleinem Landhaus. [Przeł.] H. Bereska. W: *Stücke*. Berlin 1982, — ros.: V malen'koj usad'be. [Przeł.] G. Mimin, L. Tjomin. W: S.I. Witkiewicz: *Metafizika dvuglavogo telénka i pročie komedii s trupami*. Moskva 2001, — rum.: O casa la tara. [Przeł.] D. Vranceanu. *Sedul 20*, Bukareszt 1975 nr 5/6, — serb.-chorw.: U malom dvorku. [Przeł.] V. Gerić. *Wyst. Zagreb, Mala Scena Hrvatskog Narodnog Kazališta* 1966; U maloj kuriji. [Przeł.] D. Blažina. W: S.I. Witkiewicz: *Witkacy. Izbor iz djela*. Zagreb 1985, — słowac.: V malej kúrii. [Przeł.] B. Erlová. W: S.I. Witkiewicz: *Hry*. Bratislava 2001; V malej kúrii. [Przeł.] T. Horvath. *Wyst. Koszyce, Štátne Divadlo Košice* 2001, — szwedz.: På den lilla gården. [Przeł.]: A.N. Uggla, D. Hedman. W: *Två polska dramater*. [Autorzy:] ..., S. Wypsiński. Uppsala 1995, — węgier.: Egy kis udvárházban. [Przeł.] G. Kerényi. W: S.I. Witkiewicz: *Dramák Budapest 1973*. *Wyst. Budapest, Wyzsza Szkoła Teatr., Sala Odry Szinpad* 1975, — włos.: In una casa campagna. [Przeł.] E. Barbaro, L. Trezzini. *Il Drama*, Rzym 1970 nr 10; Una tranquilla dimora di campagna. [Przeł. i adapt.]: R. Lenici. *Wyst. Rzym, La Cooperativa Teatrale G. Belli* 1975.

Adapt.: radiowa: Adapt. K. Bialek. *Radio* 1969, — operowa: Muz. i libretto: Z. Bargielski. *Wyst. Wr., Opera* 1981, — teatr.: łącznie z *Straszliwy wychowawca* pt. *Straszliwy wychowawca w małym dworku* zob. poz. 16; *Moniuszkowski śpiewy „W małym dworku” Witkacego*. Uzdątni: M. Witkiewicz. *Wyst. Bydż., Akademia Muz. im. F. Nowowiejskiego* 1996.

29. Jan Maciej Karol Wścieklica. *Dramat w 3 aktach bez trupów*. Powst. 1922. Praprem. Wwa, T. im. Fredry 1925. Druk w: *Dramaty*. Wwa 1962 zob. poz. 53 (t. 2) s. 209-155. Przedr. zob. poz. 62 [t. 5]. Przekł.: franc.: Jean-Mathieu-Charles Lenrager. [Przeł.] A. van Crugten. W: S.I. Witkiewicz: *Théâtre complet*. [T.] 6. Lausanne 1976, — hiszp.: Juan Carlos Matei Robieta. [Przeł.]: M. Sten, A. Michel. *Cuadernos de Filosofía y Letras*, Meksyk 1985 nr 5, — ros.: Jan Mačej Karol Vzeščica. [Przeł.]: G. Mimin, L. Tjomin. *Sovremennaja Dramaturgija*, Moskva 1991 nr 3. Przedr. w: S.I. Witkiewicz: *Metafizika dvuglavogo telénka i pročie komedii s trupami*. Moskva 2001, — węgier.: Höbörg János Mátyás Károly. [Przeł.] G. Kerényi. W: S.I. Witkiewicz: *Dramák*. Budapest 1973.

30. *Mątwą*, czyli *Hyrkaniczny światopogląd*. Sztuka w 1 akcie. Powst. 1922. Pierwodr. *Zwrotnica* 1923 z. 5 s. 127-138. Praprem. Kr., T. Cricot 1933.

*Radio* 1985. Przedr. zob. poz. 53 (t. 2), 55, 60, 62 (t. 5), 64 [t. 6], 69 (t. 1).

Przekł.: ang.: The cuttlefish. [Przeł.]: D.C. Gerould, E. Gerould. W: J. Gassner: *Treasury of the Theatre*. New York 1969, przedr. w: *Twentieth century Polish theatre*. London 1980. *Wyst.*: Nowy Jork, T. for the New City, Bartenieff-Field 1975, Colchester, Essex University T. 1982, — bułg.: Oktopod ili Hirkaniczny svetogled. [Przeł.] K. Bachneva. W: S.I. Witkiewicz: *Piesi*. Sofija 1993, — czes.: Sépie aneb Hyrkanický světoý názor. W: S.I. Witkiewicz: *Hry 2*. [Przeł.]: I. Lexová, P. Zavrělová, I. Mikešová. Olomouc 2002, — flamandzki: De imktivis of de Hyrkanische wereld. [Przeł.] J. Snauwaert. *Wyst.*: Gandawa, Gent Universitair T. — G.U.T. 1979, — franc.: La pieuvre ou une vision du monde à la mode hyrkanique. [Przeł.]: K. Kukulczanka, F. Marié. *Wyd. łącznie z Introduction à la théorie de la forme pure du théâtre* pt. *Introduction à la théorie de la forme pure du théâtre; La pieuvre*. Paris 1970; *Radio* (Nancy, „France-Culture”) 1971. *Wyst.*: Paryż, T. de la Limite 1975; *La pieuvre ou Vision du monde hyrkanique*. [Przeł.] A. van Crugten. W: S.I. Witkiewicz: *Théâtre complet*. [T.] 3. Lausanne 1971, wyd. nast. tamże 2001. *Wyst.*: Bruksela, Rebelo-théâtre 1981, — hiszp.: El pop a la visió Hyrkansesa del món. [Przeł.] J.M. de Sagarra. *Wyd. łącznie z przekł. poz. 24 oraz tekstu T. Kantora* pt. *El pop a la visió Hyrkansesa del món; Sobre la Forma Pura*; T. Kantor: *El pop. projecte de muntatge*. Barcelona 1992. *Wyst.*: Barcelona, T. Invisible (w T. Sant Andreu) 1994, — niem.: Der Tintenfisch oder Die hyrkanische Weltanschauung. [Przeł.]: T. Kantor, H. Taubmann. Baden-Baden [ok. 1969], powiel. *Der Tintenfisch oder Die hyrkanische Weltanschauung*. [Przeł.] H. Bereska. W: S.I. Witkiewicz: *Stücke*. Berlin 1982, — ros.: Karakotica ili Girkanickoe mirovozzrenije. [Przeł.] A. Bazilevskij. W: S.I. Witkiewicz: *Sapožniki*. Moskva 1989, przedr. w: S.I. Witkiewicz: *Djubal Vachazar i drugie neevklidovy dramy*. Moskva 1999, — rum.: Sepia. [Przeł.] O. Zaicik. W: S.I. Witkiewicz: *Teatru*. Bucuresti 1998, — słowac.: Sépia, čiže hyrkánský svetónázor. [Przeł.] E. Stercová. *Wyst.*: Bratislava, Wyzsza Szkoła Teair. 1992; *Chobotnica*. [Przeł.] B. Erlová. W: S.I. Witkiewicz: *Hry*. Bratislava 2001, — włos.: La seppia ovvero La visione Hyrkanica del mondo. [Przeł.] B. Kozłowska, L. Trezzini. W: S.I. Witkiewicz: *Teatro*. [I] (Roma) 1969; *La piovra ovvero Visione Ircanica del mondo*. [Przeł.] G. Pampiglione. *Wyst.*: Rzym, L'Accademia Nazionale d'Arte Drammatica, T. Eleonora Duse 1977. *Wyd.* w: S.I. Witkiewicz: *Teatro*. [I] (Roma) 1979. przedr. w: *Teatro palacco del'900*. Roma 1987.

31. *Nadobnie* i *koczkodany*, czyli *Zielona pigulka*. *Komedia z trupami w 2 aktach i 3 odsłonach*. Powst. 1922. Druk w: *Dramaty*. Wwa 1962 zob. poz. 53 (t. 2) s. 166-207. Praprem. Wwa, Studencki T. Studyjny „IWG” przy SGGW (w Klubie „Karuzela”) 1967. Przedr. zob. poz. 62 (t. 5), 64 [t. 6].

Wyst. nast. m.in.: Kr., T. Cricot 2 1973. Przekł.: ang.: Dainty shapes and hairy apes or the green pill. [Przeł.] D.C. Gerould. *Wyst.*: Richmond, Virginia, Virginia Commonwealth University, T. VCU 1979; *Dainty shapes and hairy apes or the green pill*. [Przeł.]: D.C. Gerould, J. Kosticka. W: S.I. Witkiewicz: *Beelzebub Sonata*. New York 1980, wyd. nast. 1988, — estoń.: Kaunitarid ja vördjad ekh Roheline tablett. [Przeł.] H. Lindepuu. W: S.I. Witkiewicz: *Näidendid*. Tallinn 1997, — franc.: Les grâces et les épourantails ou La pilule verte. [Przeł.] A. van Crugten. W: S.I. Witkiewicz: *Théâtre complet*. [T.] 4. Lausanne 1972; *La pilule verte*. [Przeł.] A. van Crugten. [Adapt. i rež.]: M. Wijckaert. *Wyst.*: Bruksela, Le T. de la Balsamine 1981, — niem.: Nixen und Hexen oder Der grüne Pille. [Przeł.] L. Niesielska. Wien 1974, — ros.: Kraistoč i urodiny, ili Zelenaja pižulka. [Przeł.] A. Bazilevskij. W: S.I. Witkiewicz: *Metafizika dvuglavogo telénka i pročie komedii s trupami*. Moskva 2001, — rum.: Nebunul și călugărița. [Przeł.] O. Zaicik. W: S.I. Witkiewicz: *Teatru*. Bucuresti 1998, — włos.: Le graziose e gli scimmioni. [Przeł.] G. Pampiglione.

ne. Wyst. Palermo, Laboratorio Teatrale Universitario 1979. Wyd. pt. *Le bellezze e i bertuccioni ovvero La pillola verde*. W: S.I. Witkiewicz: Teatro. [1]. Roma 1979.

32. Romans schizofrenika. [Wtór dramaturyczny]. Powst. 1918-1922? Pierwodr. *Kronika* 1957 nr 15 s. 4. Przedr. zob. poz. 53 wyd. 2 (t. 2), 62 [t.] 5).

Przekł. franc. *Une idylle de schizophrène*. [Przeł.] A. van Crugten. *Cahiers S.I. Witkiewicz-Witkacy*, Lausanne 1976 t. 1, — ros.: Roman szizofrenika. [Przeł.] A. Bazilevskij. W: S.I. Witkiewicz: Metafizyka dwugłowego telenka i prozie komedii s trupami. Moskwa 2001.

33. Teatr. Wstęp do teorii Czystej Formy w teatrze; O twórczości reżysera i aktorów; Dokumenty do historii walki o Czystą Formę w teatrze; Dodatek: O naszym futuryzmie. Powst. 1919-1922. Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1923, 278 s. Przedr. zob. poz. 54 [t. 1], 58 [poza Dodatkiem], 64 [t. 9].

Zawartość: Przedmowa. — Wstęp do teorii Czystej Formy w teatrze; Blższe wyjaśnienia w kwestii Czystej Formy na scenie; Zwierzenia osobiste w kwestii „Tumora Mózgowicza” i teorii Czystej Formy na scenie; Odpowiedź [W.] Falkowi na jego krytykę „Tumora Mózgowicza”; Parę słów w kwestii „tematów” sztuk teatralnych. (A propos dyskusji Boya z Winawrem); Kwestia języka w sztukach scenicznyc w Czystej Formie; Odczyt o Czystej Formie w teatrze, zawierający część polemiki z Falkiem, Rostrowskim i prof. Szykowski; Z powodu krytyki „Pragmatystów” wystawionych w „Elsynorze”; Szkic do systemu pojęć dla krytyki formalnej w teatrze; Dodatkowe wyjaśnienia w kwestii gry aktorskiej w sztuce w Czystej Formie; Pierwsza odpowiedź recenzentom „Pragmatystów”; Druga odpowiedź recenzentom „Pragmatystów”; Parę słów o krytyce artystycznej u nas; Parę nieistotnych uwag na temat „Kurki Wodnej”. — Dodatek: O skutkach działalności naszych futurystów; Aleksander Wat: Dalszy ciąg polemiki z Leonem Chwistkiem; Dodatek do Dodatku; Spis sztuk. Przekł. włos. częściowy: „Introduzione alla teoria della Forma Pura nel teatro” e altri saggi di teoria e critica. [Przeł.] F. Biagazzi, A.M. Kozarzewska, Roma 1988.

Przekł. poszczególnych art.: Wstęp do teorii Czystej Formy w teatrze; franc.: Introduction à la théorie de la forme pure au théâtre. [Przeł.] K. Kukulczanka | Koukou Chanska, F. Marie. Wyd. łącznie z przekł. Matwa [poz. 30] w: S.I. Witkiewicz: Introduction à la théorie de la forme pure du théâtre; La pieuvre. Paris 1970, — niem.: Einführung in die Theorie oder Reinem Form des Theaters. [Przeł.] F. Griesse, W: S.I. Witkiewicz: Verrückte Lokomotive. Frankfurt am Main 1985, wyd. 2 tamże 1994, — ros.: Vvedenie v teoriju Čistoj Formy v teatre. [Przeł.] A. Bazilevskij. W: S.I. Witkiewicz: Metafizyka dwugłowego telenka i prozie komedii s trupami. Moskwa 2001, — serb.-chorw.: Uvod u teoriju Čiste Forme u kažalistu. [Przeł.] D. Blažina. W: S.I. Witkiewicz: Witkacy. Izbor iz djela. Zagreb 1985. — Blższe wyjaśnienia w kwestii Czystej Formy na scenie; franc.: Précisions sur la question de la Forme Pure au théâtre. [Przeł.] J. Kukulczanka | Koukou Chanska, F. Lacarrière. *Cahiers de la Compagnie Madeleine Renaud – Jean-Louis Barrault* 1970 nr 73, — ros.: Boļeje detalnye rozjasnjenja po voprosu Čistoj Formy na scene. [Przeł.] A. Bazilevskij. W: S.I. Witkiewicz: Metafizyka dwugłowego telenka i prozie komedii s trupami. Moskwa 2001, — Kwestia języka w sztukach scenicznyc w Czystej Formie: ros.: Problema jazyka v sceničeskich p'eschach Čistoj Formy. [Przeł.] A. Bazilevskij. W: S.I. Witkiewicz: Metafizyka dwugłowego telenka i prozie komedii s trupami. Moskwa 2001.

34. Janulka, córka Fizdejki. Tragedia w 4 aktach. Powst. 1923. Druk w: Dramaty. Wwa 1962 zob. poz. 53 (t. 2) s. 323-387. Praprem. Wr., T. Współcz. 1974. Przedr. zob. poz. 55, 60, 62 [t.] 5), 69 (t. 1).

Przekł. ang.: Janulka, daughter of Fizdejko. [Przeł.] D. Gerould, J. Kosicka. Wyst. Nowy Jork, Treshold T. Company 1987; Janulka, daughter of Fizdejko. [Przeł.] D. Gerould. W: S.I. Witkiewicz: The Witkiewicz reader. Evanston, Ill. 1992, wyd. nast. London 1993, — franc.: Yanulka, fille de Fizdejko. [Przeł.] A. Beczkowska. W: S.I. Witkiewicz: Théâtre complet. [T.] 2. Lausanne 1970, wyd. nast. tamże 2001. Wyst. Bruckela, T. de Poche de Bruxelles 1976, — ros.: Janulka, doć Fizdejko. [Przeł.] A. Bazilevskij. W: S.I. Witkiewicz: Djuhal Vachazar i drugie neevklidovy dramy. Moskwa 1999.

Adapt. teatr. łącznie z Wampir we flakonie, czyli Zapach welonu [poz. 41]; Masonia. Oprac. scenariusza lz wykorzystaniem źródeł masonskich i insc.: K. Piaseczna. Wyst. Łódź, Studeński T. Satyr „Pstrag” 1975.

35. Szalona lokomotywa. Sztuka bez tezy w 2 aktach z epilogiem. Powst. 1923.

Tekst oryginału zaginął, zachowały się tylko 2 przekłady na jęz. franc. z 1923 dokonane przez S.I.W. z żoną Jadvigą oraz przez J. Strzałkowską.

Wersja franc.: Une locomotive folle. [Przeł.] ..., J. Witkiewiczowa. [Popraw. przez:] J. de la Hire. Przekł. powst. 1923. Masz., będący w posiadaniu J. Witkiewiczowej, zaginął po 1962.

Przekł. pol. (na podstawie 2 zachowanych przekł. na jęz. franc. z 1923): Przeł. K. Puzyna. Druk w: Dramaty. Wwa 1962 zob. poz. 53 (t. 2) s. 593-624. Praprem. Kr., Studeński „T. 38” 1965. Radio 1972. TV 1986. Przedr. zob. poz. 62 [t. 5].

Przekł. pol. zweryfikowała J. Witkiewiczowa.

Przekł. ang.: The crazy locomotive. [Przeł.] D.C. Gerould, C.S. Durer. (Indianapolis) 1966, powiel. Purdue University. Wyst.: Middlebury, Vermont, The Bread Loaf School of English 1968, Canberra (Australia) 1974. Radio (San Francisco) 1968. Wyd. w: S.I. Witkiewicz: The madman and the nun, and other plays. Seattle [1968], wyd. nast. Seattle, London 1973, w: S.I. Witkiewicz: The madman and the nun and The crazy locomotive. Three plays, including The water hen. New York 1989; The crazy locomotive. (A play without a thesis in 2 acts and an epilogue). [Przeł.] Ch. Cenkałska. *Poland* (ang.), Wwa 1971 nr 11, toż w mutacji amer., — bułg.: Besnijat lokomotiv. [Przeł.] K. Bachneva. W: S.I. Witkiewicz: Piesi. Sofija 1993, — czes.: Šilena lokomotiva. *Divadlo*, Praga 1967 nr z XI | Blázinová lokomotiva. [Przeł.] J. Svanides. W: S.I. Witkiewicz: Hry. Praha 1985, wyd. nast. tamże 1990. Wyst. Praga, A Studio Rubin & Divadlo Nabližko 2000, — estoń.: Hallunud vedur. [Przeł.] H. Lindepuu. W: S.I. Witkiewicz: Näidendid. Tallinn 1997, — franc.: Une locomotive folle. [Przeł.] J. Strzałkowska. Przekł. powst. 1923. Masz. w Bibl. Zakładu Nar. im. Ossolińskich; Une locomotive folle. [Przeł.] A. van Crugten. W: S.I. Witkiewicz: Théâtre complet. [T.] 2. Lausanne 1970, wyd. nast. tamże 2001. Wyst. Nancy, Campagne 4 litres 12 1976; La locomotive folle. [Przeł.] J. Kukulczanka, F. Marie. Radio (Paryż, „France-Culture”) 1978, — hiszp.: La locomotora loca. [Przeł.] M. Sten, A. Michel. *Cuadernos de Filosofía y Letras*, Meksyk 1985 nr 5, — niem.: [Przeł.] H. Bereska. Wyst. Berlin, Grupa Zan Pollo, Scena T. am Halleschen Ufer 1993; Verrückte Lokomotive. [Przeł.] Ch. Vogel. W: S.I. Witkiewicz: Verrückte Lokomotive. Frankfurt am Main 1985, wyd. 2 tamże 1994, — ros.: Rozumnyj lokomotiv. [Przeł.] A. Bazilevskij. W: S.I. Witkiewicz: Djuhal Vachazar i drugie neevklidovy dramy. Moskwa 1999, — serb.-chorw.: Poludjela lokomotiva. [Przeł.] D. Blažina. W: S.I. Witkiewicz: Witkacy. Izbor iz djela. Zagreb 1985, — słowac.: Šilena lokomotiva. [Przeł.] B. Erlová. W: S.I. Witkiewicz: Hry. Bratislava 2001, — włos.: *Sipario*, Mediolan 1985 nr z XI/XII.

Adapt. radiowa: Adapt. i rez.: W. Laskowska. Radio 1985.

36. Wariat i zakonnica, czyli Nie ma złego, co by na jeszcze gorsze nie wyszło. Krótka sztuka

w 3 aktach i 4 odłonach. Powst. 1923. Praprem. Tor., T. Mieję. 1924. Druk *Skamander* 1925 z. 39 s. 160-181 (i errata z. 40 s. 255-256). TV 1972. Radio 1978. Przerd. zob. poz. 53 (t. 2), 60, 62 (t. 5). Wyst. nast. m.in. łącznie z Nowe Wyzwolenie zob. poz. 13. Przekł.: ang.: The madman and the nun. [Przel.] D.C. Gerould, C.S. Durer. *First Stage* (USA) 1965/66 nr z zimy, przerw. w: S.I. Witkiewicz: The madman and the nun, and other plays. Seattle [1968], wyd. nast. Seattle, London 1973, w: S.I. Witkiewicz: The madman and the nun and The crazy locomotive. Three plays, including The water hen. New York 1989. Wyst.: Rez.: J. Kott. San Francisco, San Francisco State College – Main T. 1967, Palmerston-North (Nowa Zelandia), T. studencki Massey University 1969, Canberra (Australia) 1975, Guelph, Ontario (Kanada) 1975, Glasgow (Wielka Brytania), Close T. Club 1970; The madman and the nun. [Przel.] E.J. Czerwiński. Wyst. Port Jefferson, Nowy Jork, Slavic Cultural Center, The Port T. Company 1971, Toronto (Kanada), T. du „piti” Bonheur 1973, – białorus.: Wyst. Mińsk, T. Dram. 1989, – bułg.: Ludijat i monachinata, ili zloto ne idva samo. [Przel.] K. Bachneva. W: S.I. Witkiewicz: Piesi. Sofija 1993, – czes.: Wyst. Praga, Divadlo „Ypsylon” 1981; Blázn a jeptiška. [Przel.] H. Stachová, W: S.I. Witkiewicz: Hry. Praha 1985, wyd. nast. tamże 1990, – duń.: Den gale og nonnen. [Przel.] C. Nyholm. Wyst. Kopenhaga, Bristol Music Center’s T. 1973, – estoń.: Hullumeelne ja nunn. [Przel.] H. Lindepuu. W: S.I. Witkiewicz: Näidendid. Tallinn 1997, – franc.: Le fou et la nonne. Przel. J. Strzałkowska. Przekł. powst. ok. 1923. Masz. w Bibl. PAN w Kr.; Wyst. Paryż, T. „La Bruyère” 1967; Le fou et la nonne. [Przel.] E. Veaux. W: S.I. Witkiewicz: Théâtre complet. [T.] 1. Lausanne 1969; Le fou et la nonne ou Il n’y a pas de mal qui ne finisse par le pire. [Przel.] J. Kukulczanka Koutkou Chanska, F. Marié. Wwa 1971. Wyst.: Genewa, T. de Carouge 1971, Paryż, T. Mouffetard 1978; Le fou et la nonne. [Przel.] U. Hrehorowicz. Wyst. Paryż, „Res Nulius T.” 1977; Le fou et la nonne. [Przel.] E. Veaux, A. van Crugten. Wyst. Bruksela, Le Rebelothéâtre 1980, – hiszp.: El loco y la monja. [Przel.] M. Sten. Wyst. Meksyk, Instituto Nacional de Bellas Artes, Estudio de Arte Dramático 71 1971. Wyd. w: S.I. Witkiewicz: Tres obras teatrales. Mexico 1974; El loco y la monja. [Przel.] J. Segovia. Wyd. łącznie z przel. Nowe Wyzwolenie zob. poz. 13; Wyst. Buenos Aires, T. „El Sotano” 1987, – jap.: [Przel.] Y. Kudo. *Shingeki* (Japonia) 1977 nr 12, – niem.: Narr und Nonne oder Es gibt nichts Schlechtes das nicht ein noch schlimmeres Ende nähme. [Przel.] H. Kunstmann. Wyd. łącznie z przel. Kurka Wodna zob. poz. 20. Wyst.: Wiedeń, Ateliertheater 1966, Tübingen, Zimmertheater 1967, – ros.: Bezumec i monachinja, ili net chuda bez togo čob ešče čuže ne stalo. [Przel.] L. Čermyšewa. W: S.I. Witkiewicz: Metafizika dwugulowoj telénki i pročie komedii s trupami. Moskwa 2001, – serb.-chorw.: Ludak i opatica ili nema zla što ne bijoš na gore izišlo. [Przel.] P. Vujičić. W: Avangardna drama. Beograd 1964. Wyst. Belgrad, T. Levo 1975; Ludak i opatica. [Przel.] D. Blazina. W: S.I. Witkiewicz: Witkacy. Izbor iz djela. Zagreb 1985, – słowac.: Blázon a mňiška. [Przel.] J. Štrbák. Wyst. Burkovna, Vysoka Škola Muzických Umeni 2000. Wyd. w: S.I. Witkiewicz: Hry. Bratislava 2001, – słowen.: Ludak i opatica. [Przel.] H. Pašovič. Wyst. Nowy Sad, Akad. Teatr, 1981, – szwedz.: Däaren och nunnan. [Przel. z ang.] L. Kanter. Wyst. Göteborg, Nationsteater 1978; Däaren och nunnan. [Przel.] L. Kanter, A.N. Uggla, D. Hedman. W: S.I. Witkiewicz: Fem dramer. Uppsala 1988, – węgier.: Az örült és az apáca. [Przel.] G. Kerényi. W: S.I. Witkiewicz: Drámák. Budapest 1973. Wyd. łącznie z przel. Matka [poz. 37] pt. Az örült és az apáca; Az anya. Bukareszt 1983, – włos.: Il pazzo e la monaca. [Przel.] R. Landau. W: S.I. Witkiewicz: Teatro I. Bari 1969. Wyst. Wenecja, T. Club 1970; Il pazzo e la monaca. [Przel.] I. Natanson, L. Trezzini. W: S.I. Witkiewicz: Teatro. [I]. [Roma] 1969.

37. Matka. Niesmaczna sztuka w 2 aktach z popularnym epilogiem. Powst. 1924. Druk w: Drama-

ty. Wwa 1962 zob. poz. 53 (t. 2) s. 353-412. Praprem. Kr., Stary T., Scena Kameralna 1964. TV 1976. Przerd. zob. poz. 55, 62 (t. 5), 69 (t. 2). Wyd. łącznie z W małym dworku, Szewcy zob. poz. 28.

Przekł.: ang.: The mother. [Przel.] D.C. Gerould, C.S. Durer. W: S.I. Witkiewicz: The madman and the nun, and other plays. Seattle [1968], wyd. nast. Seattle, London 1973, przerw. w: S.I. Witkiewicz: The mother and other unsavory plays. New York, London 1993. Wyst.: Burnaby, British Columbia (Kanada), Simon Fraser T. 1972, Canberra (Australia; na studenckim festiwalu teatr.) 1976, Los Angeles, The Ossetynski Actors Laboratory (Safe Harbor T.) 1983, – bułg.: Majka. [Przel.] D. Laj-Bykovska. W: S.I. Witkiewicz: Piesi. Sofija 1993, – czes.: Matka. [Przel.] H. Stachová, W: S.I. Witkiewicz: Hry. Praha 1985, wyd. nast. tamże 1990, – estoń.: Ema. [Przel.] H. Lindepuu. W: S.I. Witkiewicz: Näidendid. Tallinn 1997, – franc.: La mère. [Przel.] J. Kukulczanka Koutkou Chanska, F. Marié. Radio (Paryż, „France-Culture”) 1968. Wyst. Liège (Belgia), T. L’Etuve, „Centre Dramatique de Liège” 1969. Wyd. [Paris] 1969, wyd. nast. tamże 1988; La mère. [Przel.] A. van Crugten. W: S.I. Witkiewicz: Théâtre complet. [T.] 1. Lausanne 1969; La mère. [Przel.] K. Famera, M. Thonon. Wyst. Paryż, T. de la Bastille 1983, – hiszp.: La madre. [Przel.] Z. Kerlog, T. Segovia. Wyst. Meksyk, T. de la Universidad (Universidad Nacional Autónoma de Mexico), T. Xola 1974; La madre. [Przel.] M. Sten, C. Conde. W: S.I. Witkiewicz: Tres obras teatrales. Mexico 1974, przerw. w: Teatro polaco. [T.] 1. La Habana 1978; La madre. [Przel.] M. Sten. *Cuadernos de Filosofía y Letras*, Meksyk 1985 nr 5. Wyst. Meksyk, Grupa studentów Wydz. Filoz. i Lit. Uniwersytetu w Meksyku 1986, – holend.: De moeder. [Przel.] K. Lesman. W: S.I. Witkiewicz: De Beelzebubsonate en andere teksten. Leiden 1997, – maced.: Majka. [Przel.] M. Nedelkovski. Skopje, Dramski T. 1972, – niem.: Die Mutter. [Przel.] N. Dutsch. Wyd. łącznie z przel. Kurka Wodna zob. poz. 20; Die Mutter. Wyst. Saarbrücken, T. Mieję 1966; Die Mutter. Zurych, T. am Neumarkt 1971; Die Mutter. [Przel.] I. Zimmermann-Göllheim. Wyst. Düsseldorf, Schauspielhaus 1971; Die Mutter. [Przel.] H. Bereska. W: S.I. Witkiewicz: Stücke. Berlin 1982, – portug.: A mãe. [Przel.] S. Carrilho, A. Carrilho. Wyst. Rio de Janeiro, „Maison de France” 1971; A mãe o processo de espectáculo anulado. [Przel.] J. Palla e Carmo. Lisboa [1972] [zaplanowana w 1972 prem. w T. Mieję w Lizbonie nie doszła do skutku z powodu zakazu cenzury], – ros.: Mamulia. [Przel.] Natella-Bašindžagian. *Sovremennaja Dramaturgija*, Moskwa 2000 nr 3; Mat’. [Przel.] N. Bašindžagian. W: S.I. Witkiewicz: Metafizika dwugulowoj telénki i pročie komedii s trupami. Moskwa 2001, – rum.: Mama. [Przel.] O. Zaicik. W: S.I. Witkiewicz: Teatru. București 1998, – serb.-chorw.: Majka. [Przel.] P. Vujičić. Wyst. Belgrad, Atelej 212 1981, – słowac.: Matka. Nechutná hra v dvoch dejstvách s epilogo. [Przel.] M. Choluš. Bratislava 1988, przerw. w: S.I. Witkiewicz: Hry. Bratislava 2001, – szwedz.: Modern. [Przel.] C. Berg. Wyst. Sztokholm, Kungliga Dramatiska T. 1971; Modern. [Przel.] C. Berg, A.N. Uggla, D. Hedman. W: Fem dramer. Uppsala 1988, – węgier.: Az anya. [Przel.] G. Kerényi. W: Tangó. Budapest 1968, przerw. w: S.I. Witkiewicz: Drámák. Budapest 1973, wyd. nast. łącznie z przel. Wariat i zakonnica zob. poz. 36. Wyst. Szeged, Szegedi Nemzeti Színház 1974, – włos.: Commedia ripugnante di una madre. [Przel.] D. Maraini. Wyst. Rzym, Campagna del „Porcospino secondo” (w T. Centrale) 1969. Wyd. Roma 1970; La madre. [Przel.] G. Pampiglione. W: S.I. Witkiewicz: Teatro. [2]. Roma 1980.

Adapt. teatr.: Katzenjamer. Oprac. tekstu, reż. i scenogr.: A. Dziuk. Wyst. Zakopane, T. im. S.I. Witkiewicza 1990.

38. Pery Zwierzontkowskaja. Dramat w 3 aktach. Powst. 1924. Praprem. Łódź, T. Mieję. 1927.

Rkps zaginał; zachował się tylko spis osób w programie teatru do praprem. dostępny w Arch. Mieję w Łodzi (Inł.: J. Degler zob. poz. 64 [t. 5] s. 515).

39. Pożegnanie jesieni. Powieść. Powst. 1925. Wyd. Wwa: F. Hoesick 1927, 449 s. Wyd. nast.: Lausanne: L'âge d'Homme 1979; Wwa: Nowa\* 1981; Wwa: PIW 1983, wyd. 4 tamże 1990; z post. A. Micińskiej Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1996; wyd. w oprac., ze wstępem i komentarzami W. Boleckiego Kr.: WL 1997; Wwa: PIW 1998, tamże wyd. 2 krytyczne w oprac. A. Micińskiej 2001. Przedr. zob. poz. 62 (t. 2), 64 [t. 2].

W wyd. z 1997 wstęp W. Boleckiego pt. Szaleństwo ludzi zdrowych, czyli Ładne samobójstwo, s. 5-145.

Przekł. franc.: L'adieu à l'automne. [Przeł.] A. van Crugten. Lausanne 1972, wyd. nast. tamże 1991, — hiszp.: Adiós al otoño. [Przeł.] E. Borkiewicz, J.C. Vidal. Madrid [1993], — holend.: Afschied van de herfst. [Przeł.] K. Lesman. Amsterdam 1996, — niem.: Abschied vom Herbst. [Przeł.] W. Tiel. München, Zürich 1987; Abschied vom Herbst. [Przeł.] R. Matwin-Buschmann. Leipzig 1991, — słoweń.: Slovo od jeseni. [Przeł.] N. Jez. Ljubljana 1994, — węgier.: Az ősz búcsúja. [Przeł.] G. Körner. Pécs 2002, — włos.: Addio all'autunno. [Przeł.] P. Ruggieri. Milano 1969.

Adapt. radiowa: Adapt.: A. Sudlitz. Radio 1979, — film.: Scenariusz: W. Nowak, J. Wróblewski, M. Treliński. Ekran. 1990.

40. Sonata Belzebuba, czyli Prawdziwe zdarzenie w Mordowarze. Sztuka w 3 aktach. Powst. 1925. Pierwodr. *Ateneum* 1938 nr 4/5 s. 625-659. Wyd. osob. Wwa: NK [1938], 39 s. Praprem. Białystok, T. im. A. Węgierki, Studio 66 1966. Przedr. zob. poz. 53 (t. 2), 62 (t. 5).

Przekł. ang.: The Beelzebub Sonata or What really happened in Mordovar. [Przeł.] D.C. Gerould, J. Kosicka. Wst. Honolulu (Hawaje), The University of Hawaii, J.F. Kennedy T. 1974. Wyd. w: S.I. Witkiewicz: Beelzebub Sonata. New York 1980, wyd. nast. 1988, — bułg.: Sonata na Velzevul, ili istinska slučka v Mordovar. [Przeł.] K. Bachneva. W: S.I. Witkiewicz: Piesi, Sofija 1993, — estoń.: Peltseubi sonat. [Przeł.] H. Lindenpuu. Wyd. w: S.I. Witkiewicz: Näidendid. Tallinn 1997, — franc.: La sonate de Belzebuth. [Przeł.] A. van Crugten. W: S.I. Witkiewicz: Théâtre complet. [T.] I. Lausanne 1969. Wyst. Bruksela, Le Cercle d'Études Slaves de l'U.L.B. (Faculté de Philosophie et Lettres, Section de Slavistique) 1978, — holend.: De Beelzebubsonate. [Przeł.] K. Lesman. W: S.I. Witkiewicz: De Beelzebubsonate en andere teksten. Leiden 1997, — szwedz.: Belsebubsonaten. [Przeł.] z ang.] L. Kanter. Wyst. Göteborg, Nationsteater 1983; Belsebubsonaten. Przeł.: L. Kanter, A.N. Uggla, D. Hedman. W: S.I. Witkiewicz: Fem dramer. Uppsala 1988, — włos.: La sonata di Bezebù ovvero cosa accadde realmente a Grugonovar. [Przeł.] G. Pampiglione. W: S.I. Witkiewicz: Teatro. [2]. Roma 1980. Adapt. operowa: Muz. i libretto: E. Bogusławski. Wyst. Wr., Opera, Scena Kameralna w Auli Leopoldianum UW. 1977.

41. Wampir we flakonie, czyli Zapach welonu. Dramat w 3 aktach. Powst. 1926. Druk fragm. aktu I oraz planu dramatu w: Dramaty. Wyd. 2 poszerz. i popraw. Wwa 1972 zob. poz. 53 (t. 2) s. 641-650. Przedr. zob. poz. 62 (t. 5).

Nie wiadomo, czy utwór został ukończony. Przekł. franc. fragm.: La vampire en flacon ou Le parfum de voile. [Przeł.] A. van Crugten. *Cahiers S.I. Witkiewicz-Witkacy*, Lausanne 1976 t. 1.

Adapt. teatr. łącznie z Janulka, córka Fizdejki zob. poz. 34.

42. Nienasylenie. Powieść. Cz. 1. Przebudzenie; Cz. 2. Oblęd. Powst. 1927. Wyd. Wwa: Dom Książ-

ki Pol. 1930, 272 + 343 s. Wyd. nast.: ze wstępem A. Stawara Wwa: PIW 1957, wyd. 2 tamże 1982; Wwa: Prószyński i S-ka 2003. Przedr. zob. poz. 62 (t. 3), 64 [t. 3].

Przekł. ang.: Insatiability. [Przeł., wstęp i przyp.] L. Iribarne, Urbana [1976], wyd. nast. popraw. Evanston, Ill. 1996, — franc.: L'insassouvement [Przeł. i wstęp:] A. van Crugten, Lausanne 1970, wyd. nast. tamże: 1978, 1997; Przeł. J. Kulczanka. Radio (Francja) 1988, — hiszp.: Insaciabilidad. [Przeł.] M. Bustamante. Barcelona 1973, — holend.: Onverzadigbaarheid. [Przeł.] K. Lesman. Amsterdam 1993, — niem.: Unersättlichkeit. [Przeł.] W. Tiel. [Przedm.] W. Gombrowicz. München [1966], wyd. nast. tamże 1986, przedr. w: S.I. Witkiewicz: Verrückte Lokomotive. Frankfurt am Main 1985, wyd. 2 tamże 1994, — ros.: Nenasypimost'. Moskva [2003], — włos.: Insaziabilità. [Przeł.] G. Brogi, P. Marchesano, G. Pampiglione, V. Petrelli, B. Wojciechowska. [Wstęp:] A.M. Raffo. Bari 1970, wyd. nast. Milano 1973.

Adapt. teatr.: Adapt. i reż.: W. Saniewski. Wyst. Wr., T. Współcz. 1984 [premiera nie doszła do skutku z powodu zakazu cenzury]; Adapt. i reż.: S. Zacharkiewicz. Wyst. Bydg., T. Pol. 1990, — baletowa: Scenariusz: W. Kaczkowski. Muz.: T. Stanko. Wyst. Wwa, T. Wielki 1987.

43. Regulamin Firmy Portretowej „S.I. Witkiewicz”. Wwa: Zakład Graf. Polska Zjednoczona 1928, 12 s. Wyd. nast.: Wwa: Druk. Uniwersum 1932; łącznie z przekł. holend.: Het reglement van de portretten-firm „Stanisław Ignacy Witkiewicz”. Regulamin Firmy Portretowej „S.I. Witkiewicz”. [Przeł. i post.]: K. Lesman. Heerlen: Huis Clos 2000, 63 s. Przedr. zob. poz. 54 [t. 2], 57, 64 [t. 10] oraz m.in. Katalogi wystaw i albumy twórczości plastycznej poz. 20, 25.

Przekł. ang.: Rules of the S.I. Witkiewicz portrait-painting firm. [Przeł.] D. Gerould. W: S.I. Witkiewicz: The Witkiewicz reader. Evanston, Ill. 1992, wyd. nast. London 1993, — hiszp.: Reglamento de la Firma de Petratos „S.I. Witkiewicz”. *Quimera*, Barcelona 1984 nr 39/40, — holend.: Het reglement van de portretten-firm „Stanisław Ignacy Witkiewicz”. Regulamin Firmy Portretowej „S.I. Witkiewicz”. [Przeł. i post.]: K. Lesman. Heerlen 2000, — włos.: Regolamento della ditta di ritratti „S.I. Witkiewicz”. W: La ditta dei ritratti Stanisław Ignacy Witkiewicz. Firenze 1980, La Ditta dei ritratti. Bologne 2003.

44. Nikotyna, alkohol, kokaina, peyotl, morfina, eter, appendix. Powst. 1931. Wyd. Wwa: Druk. Tow. Pol. Macierzy Szkolnej 1932, 187 s. Wyd. nast. pt. Narkotyki. Wwa: Przedświt 1990, 189 s. Przedr. pt. Narkotyki zob. poz. 62 (t. 1), 64 [t. 12].

Wyd. nast. pt. Narkotyki łącznie z poz. 48 pt. Narkotyki; Niemyte dusze. Studium psychologiczne nad kompleksem niższości (węzłowiskiem upośledzenia) przeprowadzone metodą Freuda ze szczególnym uwzględnieniem problemów polskich. Wstęp i oprac.: A. Micińska. Wwa: PIW 1975, 379 s. Wyd. 2 tamże 1979.

Zawartość: Przedmowa. — Nikotyna; Alkohol; Kokaina; Peyotl; Morfina; Eter; Appendix. — O mcyiu się, goleniu, arystokratomanii, hemoroidach i tym podobnych rzeczach: I. O brudzie; II. O gimnastyce; III. O goleniu się; IV. O hemoroidach; V. O tzw. „puszeniu się”; VI. Trochę recept i już koniec. — Nadto: D. Prokopowicz; Eter; B. Filipowski; Morfina. Przekł. ang.: Narcotics: nicotine, alcohol, cocaine, peyotl, morphine and ether. [Przeł.] D. Gerould. W: S.I. Witkiewicz:



The Witkiewicz reader. Evanston, Ill. 1992, wyd. nast. London 1993, — franc.: Les narcotiques. [Przeł.] G. Conio. Wyd. łącznie z przekł. Niemyte dusze [poz. 48] pt. Les narcotiques; Les âmes mal lavées. Lausanne 1980, — hiszp. Narcóticos. [Przeł.] J.M. de Sagarra. Barcelona 1994, — ros.: Narkotiki. Esse. [Przeł.] A. Bazilevskij. Wyd. łącznie z poz. 46 pt. Narkotiki. Esse; Edinstvennyj vyhod. Moskva 2003.  
Adapt. teatr. pt. Narkotyki. Wyst. Świdnica, Rock-Teatr-Scena w Świdnickim Ośrodku Kultury 1984; Scenariusz i reż.: Z. Mich. Wyst. Wwa, T. Komedia 1985.

45. Pojęcia i twierdzenia implikowane przez pojęcie Istnienia. Powst. 1917-1932. Wyd. Wwa: Kasa im. Mianowskiego, Inst. Popierania Nauki 1934, 3-181 s. Przedr. zob. poz. 54 [t. 3], 64 [t. 13].

46. Jedyne wyjście. Powieść. Powst. 1931-1933. Wyd. przygotowane z rkpsu z posł. i notą T. Jodełki-Burzeckiego Wwa: PIW 1968, 254 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1980, 1993. Przedr. zob. poz. 62 [t. 2], 64 [t. 4].

Z planowanych dwu tomów powst. t. 1 „Przyjaciele”, t. 2 „Dygnitarze” nie został napisany.  
Przeł. franc.: L'unique issue. [Przeł.] G. Conio. Lausanne 2001, — ros.: Edinstvennyj vyhod. [Przeł.] U. Čajnikov. Wyd. łącznie z Nikotyna, alkohol, kokaina, peyotl, morfina, eter, appendix zob. poz. 44.

47. Szewcy. Naukowa sztuka „ze śpiewkami” w 3 aktach. Powst. 1931-1934. Wyd. w 1948 łącznie z W małym dworku zob. poz. 28 s. 51-122. Praprem. Sopot, T. Wybrzeże, T. Kameralny 1957. Wyd. osob. Bydg.: Arcanum [1991], 79 s. Wyd. nast.: Kr.: Edycja 1992; Wwa: WSiP 1992; Wwa: Kama 1993; Łódź: Inicjał 1994; wyd. 2 [!] Wwa: Kama [1996]; Wr.: Siedmióróg 1996, wyd. nast. tamże 1997; wyd. 3 Wwa: Kama 1998. TV 1985. Przedr. zob. poz. 53 (t. 2), 55, 60, 62 [t. 5], 69 (t. 2) oraz w: Antologia dramatu polskiego 1918-1978. Wwa 1981.

Wyd. łącznie z W małym dworku [poz. 28] ze wstępem J. Koźbiel i posł. M. Raszewskiej pt. Szewcy; W małym dworku. Wwa: Twój Styl 1996, 191 s. — Wyd. inne łącznie z W małym dworku oraz łącznie W małym dworku i Matka zob. poz. 28.

Przeł. ang.: The shoemaker. [Przeł.] D.C. Gerould, C.S. Durier. W: S.I. Witkiewicz: The madman and the nun, and other plays. Seattle [1968], wyd. nast. Seattle, London 1973, przedr. w: S.I. Witkiewicz: The mother and other unsavory plays. New York, London 1993. Wyst.: w adapt. E. Koźmiana: Londyn, Half Moon T. 1973, Nowy Jork, J. Cocteau Repertory T. 1987; Melbourne, Grupa Teatr. „T. Witkacemu” 1989, — bułg.: Obaščari. [Przeł.] D. Laj-Bykowska. W: S.I. Witkiewicz: Piesi. Sofija 1993, — czes.: Ševci. [Przeł.] E. Sojka. W: S.I. Witkiewicz: Hry. Praha 1985, wyd. nast. tamże 1990, — franc.: Les cordonniers. [Przeł.] J. Kukulczanka! Koukou Chanska, J. La-carrière. [Paris] 1969. Radio (Francja) 1971; Les cordonniers. [Przeł.] E. Veaux. W: S.I. Witkiewicz: Théâtre complet. [t.] 2. Lausanne 1970, wyd. nast. tamże 2001. Wyst. Paryż-Malakoff, La Compagnie Charbonnier-Kayat, „T. 71” 1972; Les cordonniers. [Przeł.] E. Lewinson. Wyst. Paryż, Le T. des Quartiers d'Ivry 1976, — niem.: Die Schuster. [Przeł.] J. von Pilecki. W: Modernes Polnisches Theater. I. Neuwied, Berlin 1967, przedr. w: S.I. Witkiewicz: Verrückte Lokomotive. Frankfurt am Main 1985, wyd. 2 tamże 1994. Wyst. Dortmund, Städtische Bühnen 1975; Die Schuster. [Przeł.] H. Bereska. W: S.I. Witkie-

wicz: Stücke. Berlin 1982, — ros.: Sapożniki. [Przeł.] V. Burjakov. W: S.I. Witkiewicz: Sapożniki. Moskva 1989; Sapożniki. [Przeł.] A. Bazilevskij, W: S.I. Witkiewicz: Džubal Vachazar i drugie neevklidovy dramy. Moskva 1999, — rum.: Cizmarii. [Przeł.] O. Zaicik. W: S.I. Witkiewicz: Teatru. București 1998, — serb-chorw.: Obačari. [Przeł.] M. Duškov. Gradac, Čačak 1982 nr 44/45. Wyst. Nowa Gorica, Primorsko Dramsko Gledališče 1984; Susteri. [Przeł.] D. Blažina. W: S.I. Witkiewicz: Witkacy. Izbor iz djela. Zagreb 1985, — słoweń.: Čevljarji. [Przeł.] D. Dominkuš, W: Dramatikon I. Ljubljana 1999, — włos.: I calzolari. [Przeł.] R. Landau. W: S.I. Witkiewicz: Teatro I. Bari 1969. Wyst. Terni, Il T. Stabile Primavera di Terni 1975.

48. Niemyte dusze. Studium psychologiczne nad kompleksem niższości (węzłowskimi upośledzenia) przeprowadzone metodą Freuda ze szczególnym uwzględnieniem problemów polskich. Powst. 1936. Druk fragm.: Atmosfera miast. Skaua 1938 nr 1 s. 6-9; Węzłowski upośledzenia; Znaczenie codziennie-życiowe teorii Kretschmera. Skaua 1939 nr 2 s. 6-9, nr 5 s. 1-4. Wyd. łącznie z Narkotyki zob. poz. 44 s. 189-365. Przedr. zob. poz. 62 [t. 1], 64 [t. 12].

Przeł. franc.: Les âmes mal lavées. [Przeł.] G. Conio. Wyd. łącznie z przekł. Narkotyki zob. poz. 44.  
Adapt. teatr.: Monodram w wykonaniu E. Łaciaka. Wyst. Mława 1979.

49. Tak zwana ludzkość w obłędzie. Sztuka w 3 aktach bez epilogu. Powst. 1938.

Nie wiadomo, czy utwór został ukończony. Zachowana jedna kartka rkpsu z tytułem, podtytuł, datami rozpoczęcia pracy oraz spisem osób (być może niepełnym) druk zob. poz. 53 wyd. 2 (t. 2) s. 687-688. Przedr. zob. poz. 62 [t. 1].

50. [Dramat nierozpoznany]. Powst. przed 1939. Zrekonstruowany częściowo na podstawie zachowanych fragm. rkpsu przez K. Puzyrę. Druk w: Dramaty. Wyd. 2 poszerz. i popraw. Wwa 1972 zob. poz. 53 (t. 2) s. 651-685. Praprem. w oprac. i reż. T. Minca: Wwa, T. Nar., T. Mały 1978. Przedr. zob. poz. 62 [t. 5].

Przeł. franc.: Pièce non identifiée. [Przeł.] A. van Crugten. Cahiers S.I. Witkiewicz-Witkacy, Lausanne 1976 t. 1, — niem.: Das nich erkannte Drama. [Przeł.] L. Kasajew. Wien 1981.

51. Zagadnienia psychofizyczne. Powst. 1932-1939. Z rękopisu wydał oraz przyp. i posł. opatrzył B. Michalski. W: Pisma filozoficzne i estetyczne. [T. 4]. Wwa: PIW 1978. Zob. poz. 54 [t. 4]. Przedr. zob. poz. 64 [t. 14].

52. Nowe formy w malarstwie i inne pisma estetyczne. Wybór, słowo wstępne i przyp.: J. Leszczyński. [Wwa:] PWN 1959, 370 s.

Zawartość: Nowe formy w malarstwie i wynikające stąd nieporozumienia [poz. 10] — Sżkice estetyczne [poz. 27] — Artykuły: Wstęp do teorii Czystej Formy w teatrze; z poz. 33; Wstęp do teorii Czystej Formy w teatrze; Blizsze wyjaśnienia w kwestii Czystej Formy na scenie, — nadto: Formista o formizmie, IV Wystawa Formistów w Krakowie; Parę zarzutów przeciw futurystom; Formalne wartości dzieł Micińskiego; „Wniebowstąpienie J.M. Rytarda”; Malarstwo (nie sztuka) Rafała Malczewskiego i to jego powstania; O artystycznym teatrze; Bilans formizmu.



53. Dramaty. Oprac. i wstęp: K. Puzyna. T. 1-2. Wwa: PIW 1962, 585 + 653 s. Wyd. 2 rozszerz. i popraw. także 1972, 667 + 765 s.

Zawartość: T. 1: Maciej Korbowa i Bellatrix [poz. 8]; Pragmatyści [poz. 11]; Tumor Mógowicz [poz. 17]; Mister Price, czyli Bzik Tropikalny [poz. 12]; Nowe Wyzwolenie [poz. 13]; Oni [poz. 14]; W małym dworku [poz. 28]; Niepodległość trójkątów [poz. 23]; Metafizyka dwugłowego ciecia [poz. 21]; Gyubal Wahazar, czyli Na przełęczach BEZSENSU [poz. 19]. — T. 2: Kurka Wodna [poz. 20]; Bezimienne dzieło [poz. 18]; Matwa, czyli Hyrkaniczny światopogląd [poz. 30]; Nadobnie i koczodany, czyli Zielona pigułka [poz. 31]; Jan Maciej Karol Wścieklica [poz. 29]; Wariat i zakonnica, czyli Nie ma złego, co by na jeszcze gorsze nie wyszło [poz. 36]; Janulka, córka Fizdejki [poz. 34]; Matka [poz. 37]; Sonata Belzebuba, czyli Prawdziwe zdarzenie w Mordowarce [poz. 40]; Szewcy [poz. 47]. — Aneks: Straszliwy wychowawca [poz. 16]; Szalona lokomotywa [poz. 35]; Negatyw szkicu [poz. 22].

W wyd. 2 do t. 1 dodano Juwenilia: Karaluchy [poz. 3]; Komedia z życia rodzinnego [poz. 1]; Menażeria, czyli Wybryk słonia [poz. 5]; Księżniczka Magdalena, czyli Natrętny książę [poz. 4]; Odważna Księżniczka [poz. 6]; Biedny chłopiec [poz. 2]. — Do t. 2 dodano lub zredagowano w odmiennym układzie: Fragmenty: Straszliwy wychowawca [poz. 16]; Nowa homopatia zła [poz. 9]; Wampir we flakozie, czyli Zapach welonu [poz. 41]; [Dramat nierozpoznany] [poz. 50]; Tak zwana ludzkość w obłędzie [poz. 49]. — Autoparodie: Negatyw szkicu [poz. 22]; Redemptory [poz. 26]; Manifest (Fest-mani) [poz. 25]; Romansz schizofrenika [poz. 32].

54. Pisma filozoficzne i estetyczne. Wwa: PIW 1974-

[T. 1]. Nowe formy w malarstwie; Szkice estetyczne. Oprac. i przyp.: J. Leszczyński. 1974, XV, 432 s.

Zawartość: Nowe formy w malarstwie i wynikające stąd nieporozumienia [poz. 10]; Szkice estetyczne [poz. 27]; Teatr [poz. 33].

[T. 2]. O znaczeniu filozofii dla krytyki i inne artykuły polemiczne. Oprac. i przyp.: J. Leszczyński. Pośl. napisał B. Dziemidok. 1976, 589 s.

Zawartość: Artykuły teoretyczne: O „deformacji” na obrazach; O tożsamości samej ze sobą Sztuki teatralnej w Czystej Formie; Parę zarzutów przeciw futuryzmowi [poz. 52]; O artystycznej grze aktora; Teatr przyszłości; Uczucia metafizyczne; O Czystej Formie [poz. 24]; Wątpliwości metodologiczne; Geneza uczuć metapsychicznych; Parę słów w kwestii „wielkości” form w Nowej Sztuce; Dlaczego powieść nie jest dziełem Sztuki Czystej; O artystycznym teatrze [poz. 52]; O istocie malarstwa; Bilans formizmu [poz. 52]. — Artykuły krytyczne: Formista o formizmie. IV Wystawa Formistów w Krakowie [poz. 52]; „Wniebowstąpienie” J.M. Rytarda [poz. 52]; Formalne wartości dzieł Micińskiego [poz. 52]; Wstęp do rozważań nad „Wieżą Babel” Słonimskiego; Wystawa Rafała Malczewskiego w Zakopanem; Malarstwo (nie sztuka) Rafała Malczewskiego i tło jego powstania [poz. 52]; Wywiad z Brunonem Schulzem; Twórczość literacka Brunona Schulza; „Hut ah, Meine Herren – ein Genie”. (Rzecz o twórczości malarzkiej Bronisława Linkego); Czysta Forma w teatrze Wyspiańskiego; O Linkem. — Artykuły teoretyczno-polemiczne: Artysta i znawcy; Z powodu krytyki IV Wystawy Formistów; W sprawie mojej tzw. „Teorii Bezsensu” (?) w Sztuce; Parę słów w kwestii stosunku formy do „treści”. (Dalszy ciąg polemiki z K.H. Rostworowskim); Jeszcze parę słów w kwestii „fantastycznej psychologii”. (Dalszy ciąg polemiki z [W.] Falkiem); Niedyskrejcie; Krytyka artykułu Karola Irzykowskiego pt. „Uwagi na temat tzw. upadku twórczości dramatycznej”; Odpowiedź Anatolowi Sternowi na zarzuty co do książki pt. „Teatr”; Rozmowa ze St.I. Witkiewiczem; Odpowiedź [J. Brzę-

kowskemu]; Czerwony sygnał dla dr T.A. Mischkego; Parę uwag w związku z „Szykretowym grzebiem” w Towarzystwie Teatralnym; Odpowiedź p. [T.] Nałęczowi-Lipce na artykuł w 15 nr „Życia Teatru” z r. 1925; O artystycznej i literackiej pseudokulturze; Mała piguleczka dla lwowskich „wrogów”; O przyszłość teatru; Beznadziejne porachunki z niepowrotnej przeszłości. (Wstęp do krytyki „Walki o treść” Karola Irzykowskiego); Polemika z krytykami. (Część polemiczna); Wstęp. Karol Irzykowski. Antoni Słonimski; O polemice i wrogach. (Uwagi ogólne); O znaczeniu filozofii dla estetyki i krytyki; O stosunku wykształcenia literackiego i filozoficznego artystycznego krytyka; Wstęp do rozważań nad „niezrozumiałstwem”; O wstrętnym pojęciu „niezrozumiałstwa”; Dalszy ciąg o wstrętnym pojęciu „niezrozumiałstwa”; Tętry a współczesna twórczość literacka. (Wymurzenia S.I. Witkiewicza); Bez kompromisu; O potrzebach krytyki literackiej artystycznej; O prawdzie i strachu; O znaczeniu filozofii dla literatury; O znaczeniu filozofii dla krytyki; O antyintelektualizmie; O znaczeniu intelektualizmu w literaturze; Z powodu „Najazdu na filozofię”. (Odpowiedź Brunonowi Winawerowi); Rzecz o ciągłości bzdury malarsko krytycznej. (Głos „plastyka” wolażącego na puszczy); Zamiast programu; Tchórze, niedołęgi, czy „przemilczacze”. (Słonimski, Winawer et Comp.); Odpowiedź p. J. Ulatowskiemu na jego artykuł w „Kulturze” pt. Witkiewicz intelektualista; „Villon [B.] Bavinka nie czytał, a pisał dobrze”; Czemu coś się psuje w państwie naszej literatury; Znowu to samo aż do znużenia, czyli o roli światopoglądu w literaturze; Et tu Zahorska Stefania contra me? (Dawny porachunek); Prawda o „mirochładach” przez „ch”; O znaczeniu filozofii dla krytyki. — Dodatek. Teksty różne: Wstęp objaśniający; Z podróży do tropików; Demonizm Zakopanego; Wstęp teoretyczny; Parę dość stosunkowo luźnych uwag o portrecie w ogóle i moich portretach w szczególności; Regulamin Firmy Portretowej „S.I. Witkiewicz” [poz. 43]; Przedmowa [do powieści „Nienasytzenie”, poz. 42].

[T. 3]. O idealizmie i realizmie. Pojęcia i twierdzenia implikowane przez pojęcie Istnienia i inne prace filozoficzne. Zebrat. oprac. i przyp. opatrzył B. Michalski. 1977, 572 s.

Zawartość: Od wydawcy. — Pisma młodzieżowe 1902-1903. O dualizmie; Marzenia improdyktyw. (Dywagacja metafizyczna) — O przedmiocie, metodzie i miejscu filozofii w kulturze 1915-1932; Znaczenie filozofii dla wszystkich; O zrozumiałości i uroku świata pojęć filozoficznych; Urok świata pojęć filozoficznych; O „suchości” pojęć filozofii; O dwóch typach filozofów. (Teoria typów ludzkich Kretschmera); Kilka słów o intuicji; O intuicji; O stosunku religii do filozofii. (Uczucia metafizyczne jako podstawa uczuć religijnych i rozważań filozoficznych); Stosunek wzajemny nauki i filozofii. — Krytyka fizykalizmu. Idealizm i realizm. Polemiki i rozprawy różne 1935-1939; Popularna analiza poglądu fizykalnego; Leon Chwistek — Demon Intelaktu (Cz. I-II); O tzw. zajmowaniu się naukami przyrodniczymi; O poglądzie fizykalnym; Nauki ścisłe a filozofia; O logistyce. (Zwierzenia laika); O idealizmie i realizmie; Odpowiedź Tadeuszowi Kotarbińskiemu; Wstęp do filozofii dla laika; O zjawiskowości tzw. przedmiotu rzeczywistego i fizykalnego jako jego części i o obserwatorze w równaniach fizyki, czyli o niesamowystarczalności czystego poglądu fizykalnego; O ontologicznej beznadziejności logiki, fizykalizmu i pseudonaukowego monizmu w ogóle i perspektywach koncepcji monadystycznej; Odpowiedź na krytykę mego „główniaka” przez Joachima Metallmanna; O protagorejskim typie umysłowości; Jan Swiderski — zrebby filozofii organicznej. — „Główniak” i jego streszczenie. 1917-1933; Pojęcia i twierdzenia implikowane przez pojęcie Istnienia [poz. 45]; Der Daseinsbegriff und die von ihm implizierten Begriffe und Behauptungen; Pojęcie Istnienia i wynikające z niego pojęcia i twierdzenia.

Przekł. franc. wyboru: Witkiewicz et la philosophie. [Oprac.] B. Michalski. Lausanne 1984, Cahiers S.I. Witkiewicz-Witkacy, 5.

[T. 4]. Zagadnienia psychofizyczne. Z rękopisu wydał oraz przyp. i posł. opatrzył B. Michalski. 1978, 462 s. Zob. poz. 51.

Rekonstrukcja zawartości wg rkp. znajdującego się w Bibl. UJ.

Zawartość: Cz. 1. Ogólna krytyka materializmu fizykalnego. — Cz. 2. Próba rozwiązania zagadnienia psychofizycznego w systemie monadystycznym. — Cz. 3. Krytyka poszczególnych autorów: Krytyka „reizmu” — poglądu Tadeusza Kotarbińskiego; Krytyka poglądów Ludwika Wittgensteina; Krytyka poglądów Alfreda North Whiteheada; Krytyka poglądów Rudolfa Carnapa; Ogólna podstawa krytyki poglądów Koła Wiedeńskiego i pokrewnych. (Zarzut błędnego koła w teoriach przedstawicieli Koła Wiedeńskiego).

55. Wybór dramatów. Wybór i wstęp: J. Błoński. Tekst i przyp.: M. Kwaśny. Kr.: Ossol. 1974, CXXII, 457 s. *BVI*, 221. Wyd. 2 popraw. tamże 1983.

Zawartość: Nowe Wyzwolenie [poz. 13]; W małym dworku [poz. 28]; Matwa, czyli Hyrkaniczny światopogląd [poz. 30]; Janulka, córka Fizdejki [poz. 34]; Matka [poz. 37]; Szewcy [poz. 47].

56. Wybór pism filozoficznych. Wybór i oprac.: J. Degler, B. Michalski. Wstępem opatrzył B. Michalski. Würzburg: Jal-Reprint 1974, 227 s.

Zawiera z poz. 54 lt. 3): Wstęp do filozofii dla laika; O stosunku religii do filozofii. (Uczucia metafizyczne jako podstawa uczuć religijnych i rozważań filozoficznych); Stosunek wzajemny nauki i filozofii; Nauki ścisłe a filozofia; O idealizmie i realizmie; Pojęcie Isimienia i wynikające z niego pojęcia i twierdzenia; O protagorejskim typie umysłowości, — nadto: O Czystej Formie [poz. 24].

57. Bez kompromisu. Pisma krytyczne i publicystyczne. Zebrał i oprac. J. Degler. Wwa: PIW 1976, 727 s.

Zawartość: I. Estetyka; O Czystej Formie [poz. 24]; Parę słów w kwestii „wielkości” form w Nowej Sztuce; Uczucia metafizyczne; O stosunku religii do filozofii [poz. 54 lt. 3)]. — II. Malarstwo. Wstęp teoretyczny; O „deformacji” na obrazach; Formista o formizmie. Z powodu krytyki IV Wystawy Formistów [poz. 52]; Parę dość stosunkowo luźnych uwag o portrecie w ogóle i moich portretach w szczególności; Regulamin Firmy Portretowej „S.I. Witkiewicz” [poz. 43]; Wystawa Rafała Malczewskiego w Zakopanem [poz. 54 t. 2]; Malarstwo (nie sztuka) Rafała Malczewskiego i to jego powstania [poz. 52]; „Hut ab, Meine Herren — ein Genie” (Rzecz o twórczości malarstwa Bronisława Linkego) [poz. 54 t. 2]; Bilans formizmu [poz. 52]. — III. Literatura. z poz. 33: O skutkach działalności naszych futurystów; Aleksander Wat; Dodatek do „Dodatku”, — z poz. 52: Parę zarzutów przeciw futuryzmowi; „Wniebowstąpienie J.M. Rytarda”; Formalne wartości dzieł Miciniego, — z poz. 54 lt. 2): Wstęp do rozważań nad „Wieżą Babel” Słonimskiego; Dlaczego powieść nie jest dziełem Sztuki Czystej; Prawda o „mrocznych” przez „ch”; Wywiad z Brunonem Schulzem; Twórczość literacka Brunona Schulza. — IV. Krytyka krytyki i literatury; O rzeczości krytyki, — z poz. 54 lt. 2): O artystycznej i literackiej pseudokulturze; O przyszłości teatru. (Wstęp ogólny); O znaczeniu filozofii dla estetyki i krytyki; O stosunku wykształcenia literackiego i filozoficznego artystycznego krytyki; Wstęp do rozważań nad „niezrozumiałstwem”; O wstępnym pojęciu „niezrozumiałstwa”; Dalszy ciąg o wstępnym pojęciu „niezrozumiałstwa”; Bez kompromisu; O prawdzie i strachu; O znaczeniu filozofii dla literatury; O znaczeniu filozofii dla krytyki; O potrzebach krytyki literackiej artystycznej; O antyintelektualizmie; O znaczeniu intelektualizmu w literaturze; Zamiast programu. Wyjaśnienia; „Villon Bavinka nie czytał, a pisał dobrze”; Czemu coś się psuje w państwie naszej literatury; Znowu to samo aż do

znudzenia, czyli o roli światopoglądu w literaturze. — V. Polemiki: Dalszy ciąg polemiki z Leonem Chwistkiem [poz. 33], — z poz. 54 [t. 2]. O polemice i wrogach. (Uwagi ogólne); Krytyka artykułu Karola Irzykowskiego „Uwagi na temat tzw. upadku twórczości dramatycznej”; Odpowiedź Anatolowi Sternowi na zarzuty co do książki pt. „Teatr”; Odpowiedź p. Naleczowi-Lipce na artykuł w 15 nr „Zycia Teatru” z r. 1925; Odpowiedź: Czerwony sygnał dla dr T.A. Mischkego; Z powodu „Najazdu na filozofię”; (Odpowiedź Brunonowi Winawerowi); Tchórze, niedołęgi, czy „przemilczacze”. (Słonimski, Winawer et Comp.); Et tu Zahorska Stefania contra me? (Dawny porachunek); Rzecz o ciągłości bzdury malarsko krytycznej. (Głos „plastyka” wofającego na puszczy); — Leon Chwistek — Demon intelektu [poz. 54 t. 3]. — nadto: Powieść lodowca recenzentem „Pożegnania jesieni”; Odpowiedź i spowiedź; Ostrzeżenie; Jeszcze parę wyjaśnień; Mimowolna zbrodnia. — VI. Artykuły różne: z poz. 54 lt. 2): Z podróży do tropików; Demonizm Zakopanego, — nadto: O dandyzmie zakopiańskim; Wrażenia ze spóźnionego niestety pierwszego lotu aeroplanem. — VII. Wywiady.

58. Czysta Forma w teatrze. Wybór, wstęp i noty: J. Degler. Wwa: WAiF 1977, 430 s. Wyd. 2 tamże 1986.

Zawartość: Teoria czystej formy; O Czystej Formie [poz. 24]. — Czysta Forma w teatrze; z poz. 33: Wstęp do teorii Czystej Formy w teatrze; Bliższe wyjaśnienia w kwestii Czystej Formy na scenie; Parę słów w kwestii „tematów” sztuk teatralnych. (A propos dyskusji Bóya z Winawerem); Kwestia języka w sztukach scenicznych w Czystej Formie; Szkic do systemu pojęć dla krytyki formalnej w teatrze; Dodatkowe wyjaśnienia w kwestii gry aktorskiej w sztuce w Czystej Formie; Parę słów o krytyce artystycznej u nas, — z poz. 54 lt. 2): O artystycznej grze aktora; Teatr przyszłości; Czysta Forma w teatrze Wypitańskiego, — O artystycznym teatrze [zob. poz. 52]. — Polemiki z poz. 33: Zwierzenia osobiste na temat „Tumora Mózgowicza” i teorii Czystej Formy na scenie; Odpowiedź Falkowi na jego krytykę „Tumora Mózgowicza”; Odczyt o Czystej Formie w teatrze, zawierający część polemiki z Falkiem, Rostworowski i prof. Szykowskim; Pierwsza odpowiedź recenzentem „Pragmatystów”; Druga odpowiedź recenzentem „Pragmatystów”; Parę nieistotnych uwag na temat „Kurki Wodnej”, — z poz. 54 lt. 2): Odpowiedź Anatolowi Sternowi na zarzuty co do książki pt. „Teatr”; Odpowiedź p. Naleczowi-Lipce; Mała piguleczka dla lwowskich „wrogów”; Parę uwag w związku z „Szyldkretowym [!] grzebieniem” w Towarzystwie Teatralnym; Beznadziejne porachunki z niepowrotnej przeszłości. (Wstęp do krytyki „Walki o treść” Karola Irzykowskiego), — nadto: „Wariat i pielęgniarzka” i pani Sato. — Aneks: Przedmowa. (Do książki „Teatr”), Spis sztuk [poz. 33]; Polemika z krytykami. (Część polemiczna) [poz. 54 t. 2].

59. Wistość tych rzeczy jest nie z świata tego. Stanisława Ignacego Witkiewicza wiersze i rysunki. Wybrały i do druku podały: A. Micińska, U. Kenar. Kr.: WL 1977, 153 s. Wyd. 2 tamże 1984.

Wybór wierszy i fragm. wierszem z różnych utworów oraz rys.

60. Dramaty. Wybór K. Puzyny. Wwa: PIW 1979, 564 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1983, wyd. 3 1985.

Zawartość: Nowe Wyzwolenie [poz. 13]; Oni [poz. 14]; Gyubal Wahazar, czyli Na przełęczach BEZSENSU [poz. 19]; Bezimienne dzieło [poz. 18]; Matwa, czyli Hyrkaniczny światopogląd [poz. 30]; Wariat i zakonnica, czyli Nie ma ztego, co by na jeszcze gorzej nie wyszło [poz. 36]; Janulka, córka Fizdejki [poz. 34]; Szewcy [poz. 47].

61. Listy do Bronisława Malinowskiego. Wstępem opatrzył E.C. Martinek. Przygot. do druku

T. Jodelka-Burzecki. Wstęp przeł. [z ang.] Z. Zinserling, listy ang. ... i B. Malinowskiego przeł. T. Jodelka-Burzecki. Wwa: PIW 1981, 129 s.

Tekst częściowo w jęz. pol. i ang.

62. Dzieła wybrane. [T.] 1-5. Wwa: PIW 1985.

[T.] 1: 622 upadki Bunga, czyli Demoniczna kobieta; Narkotyki; Niemyte dusze. Wstęp: A. Micińska, 823 s.

Zawiera poz. 7, 44, 48.

[T.] 2: Pożegnanie jesieni. Post.: M. Misiorny; Jedyne wyjście. Post.: T. Jodelka-Burzecki, 589 s. Zob. poz. 39, 46.

[T.] 3. Nienasylenie. Post.: M. Misiorny, 501 s. Zob. poz. 42.

[T.] 4-5. Dramaty. Witkacy – wstęp; Nota do drugiego wydania (1972): K. Puzyna, 655 + 730 s.

Zawartość: [T.] 4: Juwenilia: Karaluchy [poz. 3]; Komedia z życia rodzinnego [poz. 1]; Menażeria, czyli Wybrzyk słonia [poz. 5]; Księżniczka Magdalena, czyli Natrętny książę [poz. 4]; Odważna Księżniczka [poz. 6]; Biedny chłopiec [poz. 2]. – Dramaty: Maciej Korbowia i Bellatrix [poz. 8]; Pragmatycy [poz. 11]; Tumor Mózgowicz [poz. 17]; Mister Price, czyli Bzik Tropikalny [poz. 12]; Nowe Wyzwolenie [poz. 13]; Oni [poz. 14]; W małym dworku [poz. 28]; Niepodległość trójkatów [poz. 23]; Metafizyka dwugłowego ciecięcia [poz. 21]; Gyubal Wahazar, czyli Na przełęczach BEZSENSU [poz. 19]. – [T.] 5. Dramaty: Kurka Wodna [poz. 20]; Bezimienne dzieło [poz. 18]; Mątwą, czyli Hyrkaniczny światopogląd [poz. 30]; Nadobnie i koczkodany, czyli Zielona pigułka [poz. 31]; Jan Maciej Karol Wścieklica [poz. 29]; Wariat i zakonnica, czyli Nie ma złego, co by na jeszcze gorsze nie wyszło [poz. 36]; Szalona lokomotywa [poz. 35]; Janulka, córka Fizdejki [poz. 34]; Matka [poz. 37]; Sonata Belzebuba, czyli Prawdziwe zdarzenie w Mordowarze [poz. 40]; Szewcy [poz. 47]. – Fragmenty: Straszliwy wychowawca [poz. 16]; Nowa homeopatia zła [poz. 9]; Wampir we flakonie, czyli Zapach welonu [poz. 41]; [Dramat nierozpoznany] [poz. 50]; Tak zwana ludzkość w obłędzie [poz. 49]. – Autoparodie: Negatyw szkicu [poz. 22]; Redemptory [poz. 26]; Manifest (Fest-mani) [poz. 25]; Romans schizofrenika [poz. 32].

63. Aforyzmy; Aphorismes. Wybór: A. Podsiadły, E. Ferster. [Przeł. na ang.] M. Cywińska. Białystok: KAW 1992, 55 + 56 s.

Tekst w jęz. pol. i ang.

Przełk. ros.: Aforyzmy. [Przeł.] A. Niechaj. Sankt Peterburg 2003.

64. Dzieła zebrane. Wyd. krytyczne ze wstępem J. Błońskiego. Komitet red.: przewodniczący: J. Degler [i in.]. Wwa: PIW 1992-

[T.] 1. 622 upadki Bunga, czyli Demoniczna kobieta. Oprac.: A. Micińska. 1992, 564 s. Wyd. 2 krytyczne tamże 1996. Zob. poz. 7.

[T.] 2. Pożegnanie jesieni. Oprac.: A. Micińska. 1992, 452 s. Wyd. 2 krytyczne tamże 2001. Zob. poz. 39.

[T.] 3. Nienasylenie. Oprac.: J. Degler, L. Sokół. 1992, 641 s. Zob. poz. 42.

[T.] 4. Jedyne wyjście. Oprac.: A. Micińska. 1993, 295 s. Wyd. 2 krytyczne tamże 2001. Zob. poz. 46.

[T.] 5. Dramaty I. Oprac.: J. Degler. Juwenilia oprac. A. Micińska. 1996, 671 s.

Zawartość: Juwenilia: Komedia z życia rodzinnego [poz. 1]; Biedny chłopiec [poz. 2]; Menażeria, czyli Wybrzyk słonia [poz. 5]; Odważna Księżniczka [poz. 6]; Księżniczka Magdalena, czyli Natrętny książę [poz. 4]; Karaluchy [poz. 3]. – Dramaty: Maciej Korbowia i Bellatrix [poz. 8]; Pragmatycy [poz. 11]; Tumor Mózgowicz [poz. 17]; Mister Price, czyli Bzik Tropikalny [poz. 12]; Nowe Wyzwolenie [poz. 13]; Panna Tudi-Puili [poz. 15]; Oni [poz. 14].

[T.] 6. Dramaty II. Oprac.: J. Degler. 1998, 689 s.

Zawartość: W małym dworku [poz. 28]; Niepodległość trójkatów [poz. 23]; Metafizyka dwugłowego ciecięcia [poz. 21]; Gyubal Wahazar, czyli Na przełęczach BEZSENSU [poz. 19]; Kurka Wodna [poz. 20]; Bezimienne dzieło [poz. 18]; Mątwą, czyli Hyrkaniczny światopogląd [poz. 30]; Nadobnie i koczkodany, czyli Zielona pigułka [poz. 31].

[T.] 8. Nowe formy w malarstwie i wynikające stąd nieporozumienia; Szkice estetyczne. Oprac.: J. Degler, L. Sokół. 2002, 414 s. Zob. poz. 10, 27.

[T.] 9. Teatr i inne pisma o teatrze. Oprac.: J. Degler. 1995, 680 s.

Zawartość: I. Teatr [poz. 33]. – II: z poz. 54 [t. 2]: W sprawie mojej tzw. „Teorii Bezsensu” (?) w Sztuce; Parę słów w kwestii stosunku formy do „treści”; Jeszcze parę słów w kwestii „fantastycznej psychologii”; Krytyka artykułu Karola Irzykowskiego pt. „Uwagi na temat tzw. upadku twórczości dramatycznej”; Odpowiedź Anatolowi Sternowi na zarzuty co do książki pt. „Teatr”; Odpowiedź p. Nałęczowi-Lipce na artykuł w 15 nr „Życia Teatru” z r. 1925; Parę uwag w związku z „Szyldkretowym III grzebiem” w Towarzystwie Teatralnym; Mała piguleczka dla lwowskich „wrogów”; O przyszłości teatru; O artystycznej grze aktora; Teatr przyszłości; Beznadziejne porachunki z niepowrotnej przeszłości; Czysta Forma w teatrze Wyspiańskiego; O artystycznym teatrze, – nadto: „Wariat i pielęgniarz” i pani Sato [poz. 58]. – Aneks: Polemika z krytykami.

[T.] 10. „O Czystej Formie” i inne pisma o sztuce. Oprac.: J. Degler. 2003, 284 s.

Zawartość: O Czystej Formie [poz. 24]. – O „deformacji” na obrazach [poz. 27]. – Regulamin Firmy Portretowej „S.I. Witkiewicz” [poz. 43]. – z poz. 52: Formista o formizmie; IV Wystawa Formistów w Krakowie; Malarstwo (nie sztuka) Rafała Malczewskiego i tło jego powstania; Bilans formizmu, – z poz. 54 [t. 2]: Wstęp teoretyczny; Z powodu krytyki IV Wystawy Formistów; Parę dość stosunkowo luźnych uwag o portrecie w ogóle i moich portretach w szczególności; Wystawa Rafała Malczewskiego w Zakopanem; Rzecz o ciągłości bzdury malarsko krytycznej. (Głos „plastyka” wołającego na puszczy); Parę słów w kwestii „wielkości” form w Nowej Sztuce; Et tu Zahorska Stefania contra me? (Dawny porachunek); Hut ab, Meine Herren – ein Genie. (Rzecz o twórczości malarzkiej Bronistawa Linkego); O Linkem; O istocie malarstwa, – nadto: (Wstęp do katalogu wystawy – 1924). – Zawiera także: J. Degler Spis wystaw z udziałem S.I.W. (1901-1938).

[T.] 12. Narkotyki; Niemyte dusze. Oprac.: A. Micińska. 1993, 437 s. Zob. poz. 44, 48.

[T.] 13. Pojęcia i twierdzenia implikowane przez pojęcie Istnienia i inne pisma filozoficzne (1902-1932). (1902-1932). Oprac.: B. Michalski. 2002, 522 s.

Zawartość: I: z poz. 54 [t. 3]: O dualizmie; Marzenia improduktywne. (Dywagacja metafizyczna). – II: z poz. 54 [t. 2]: O antyintelektualizmie; Uczucia metafizyczne; Geneza uczuć metapsychicznych; Wątpliwości metodologiczne. – z poz. 54 [t. 3]: Znaczenie filozofii dla wszystkich; O zrozumiałości i oroku świata pojęć filozoficznych; Urok świata pojęć filozo-

ficznych; O „suchości” pojęć filozofii; O dwóch typach filozofów. (Teoria typów ludzkich Kretschmera); Kilka słów o intuicji; O intuicji; O stosunku religii do filozofii. (Uczucia metafizyczne jako podstawa uczuć religijnych i rozważań filozoficznych); Stosunek wzajemny nauki i filozofii. — III. Pojęcia i twierdzenia implikowane przez pojęcie Istnienia. 1917-1932 [poz. 45]; Pojęcie Istnienia i wynikające z niego pojęcia i twierdzenia [poz. 54 t. 3]. — IV. Aneks: T. Kotarbiński [rec.]; Pojęcia i twierdzenia implikowane przez pojęcie Istnienia; S.I. Witkiewicz: Odpowiedź na krytykę mego „główniaka” przez Joachima Metallmanna [poz. 54 t. 3]; B. Sobociński [rec.]; Pojęcia i twierdzenia implikowane przez pojęcie Istnienia; S.I. Witkiewicz: Les notions et les propositions impliquées par la notion de l'existence [streszcz. w jęz. franc.]; Pojęcia i twierdzenia implikowane przez pojęcie Istnienia.

[T. 14]. Zagadnienia psychofizyczne. Oprac.: B. Michalski. 2003, 638 s.

[T. 16]. Spór o monadyzm. Dwugłos polemiczny z Janem Leszczyńskim. Oprac.: B. Michalski. 2002, 433 s.

W oprac. tomy: [T. 7]. Dramaty III; [T. 11]. Pisma krytyczne i publicystyczne; [T. 15]. „Nauki ścisłe a filozofia” i inne pisma filozoficzne (1935-1939); [T. 17]. Listy I; [T. 18]. Listy II; [T. 19]. Listy do żony. (1923-1930); [T. 20]. Listy do żony. (1931-1939); [T. 21]. Varia; [T. 22]. Kronika życia i twórczości S.I.W.; [T. 23]. Bibliografia S.I.W.

65. Do przyjaciół gówniary. [Wiersze]. Kielce: Scriptum, Bogart 1994, 31 s.

66. Myśli o Polsce, sztuce, filozofii. Wybór i wstęp: J.W. Sarna. Kielce: Ofic. Wydawn. STON 2 1996, 175 s.

67. Pisarze awangardy dwudziestolecia międzywojennego. Autokomentarze: Leśmian, Witkacy, Schulz, Gombrowicz. Wybór i wprowadzenie: T. Wójcik. Wwa: Semper 1995, 192 s.

Tu S.I.W.: Wstęp filozoficzny [poz. 10]; Uczucia metafizyczne [poz. 54 t. 2]; O sztuce czystej [poz. 10]; O zaniku uczuć metafizycznych w związku z rozwojem społecznym [poz. 10].

68. Czuje się gdzie chcecie. Listy do Leona i Władysławy Reynelów. Z rękopisu podała do druku i oprac. M. Gamdyk-Kluźniak. Wwa: ABC Future 1997, 7, [3], 50, [10], [25] s.

69. Dramaty wybrane. Wstęp i oprac.: J. Błoński. T. 1-2. Kr.: Universitas 1997, 325 + 365 s.

Zwartość. T. 1: Nowe Wyzwolenie [poz. 13]; W matym dworku [poz. 28]; Matwa, czyli Hyrkaniczny światopogląd [poz. 30]; Janulka, córka Fizdejki [poz. 34]. — T. 2: Kurka Wodna [poz. 20]; Matka [poz. 37]; Szewcy [poz. 47].

70. Ogród złotych myśli. [Aforyzmy]. Według pomysłu i w oprac. R. Matys-Małaszkiewicz. Wr.: Astrum 1998, 69 s.

71. R. Ingarden, ...; Korespondencja filozoficzna. Z rkpsu wyd. i wstępem opatrzył B. Michalski. Wwa: Wydawn. IFIS PAN, Collegium Civitas Press 2002, 116 s.

Utworky dramatyczne znane tylko z tytułów: Juwenilia (inf.: A. Micińska zob. poz. 64 [t. 5] s. 482);

Ostatni nabój, czyli Pan Gnatowski w drodze do Afryki; Flaki doróżkarza; Wojna – dramat; Szachy, czyli Cały majątek przegrany; Długi, czyli Ucieczka; Klótnia o smród. — Dramaty późniejsze (inf.: J. Degler zob. poz. 64 [t. 5] s. 507-509): Filozofowie i cierpiętnicy, czyli Ładaczyni z Ekbatany. Tragedia perska w 3 aktach. Powst. 1920; Miętosza, czyli w sidłach BEZTROSKI. Komedia w 2 aktach z epilogiem. Powst. 1920; Multiflakopulo. Okropny dramat w 3 aktach z prologiem. Powst. 1920; Pentemychos i jej niedoszły wychowanek. Tragedyjka w 3 aktach z prologiem i epilogiem. Powst. 1920 [planowane wyst. w T. Elsynchron w Wwie nie doszło do skutku]; Dobra Ciocia Walpurgia. Komedia w 2 aktach z epilogiem. Powst. 1921; Normalny człowiek. Sztuka w 3 aktach i 4 odsłonach. Powst. 1924; Chaizowe plemię. Dramat. Powst. 1925; Ostatnia godzina Heleny Pfeiffer. [Współaut.:] M. Pawlikowska-Jasnorzewska. Powst. 1925 [wyst. planował A. Szyfman]; Zbyteczny człowiek. Dramat. Powst. 1925; Ponury bękart Verminestone'u – „improgljo angielskie”. Powst. 1926; Późnowieczne sobowtóry. Powst. 1923-1927; Koniec świata. Komedia w 3 aktach. [Współaut.:] M. Pawlikowska-Jasnorzewska. Powst. ok. 1929; Głatwa. Powst. [przed 1939].

Wybory utworów w przekł.: ang.: The madman and the nun, and other plays. [Przeł.:] D.C. Gerould, C.S. Durer. [Przedm.:] J. Kott. Seattle [1968], wyd. nast. Seattle, London 1973; Tropical madness. Four plays. [Przeł.:] D. Gerould, E. Gerould. [Przedm.:] M. Esslin. New York 1972; Beelzebub Sonata. Plays, essays, documents. [Wybór i przekł.:] D. Gerould, J. Kosicka. New York 1980, wyd. nast. 1988 [zawiera dramaty i fragm. art.]; The Witkiewicz reader. [Przeł.:] D. Gerould, Evanston, Ill. 1992, wyd. nast. London 1993 [zawiera przekł. sztuk, esejów, fragm. powieści i korespondencji z B. Malinowskim]; The mother and other unsavory plays, including Shoemaker and They. [Przeł.:] D.C. Gerould, C.S. Durer. [Przedm.:] J. Kott. New York 1993, — bułg.: Piesi. Sofija 1993, — czes.: Hry. [Przeł.:] J. Simonides, E. Sojka, H. Stachová. Praha 1985, wyd. nast. tamże 1990; Hry 2. [Przeł.:] I. Lexová, P. Zavelová, I. Mikešová. Olomouc 2002, — estoń.: Näidendid. [Przeł.:] H. Lindepuu. Tallinn 1997, — franc.: Théâtre complet. [Przeł.:] A. van Crugten, E. Veaux, A. Beczkowska. [T.] 1-6. Lausanne 1969-1976, wyd. 2 t. 1-3 tamże 1980, 2001; [Przeł. młodzieńczych dramatów], [Przeł.] A. van Crugten. Cahiers S.I. Witkiewicz-Witkacy, Lausanne 1976 t. 1, — hiszp.: Tres obras teatrales de Stanisław Ignacy Witkiewicz. [Przeł.:] M. Sten, C. Conde. Mexico 1974, — holend.: De Beelzebubsonate en andere teksten. [Przeł.] K. Lesman. Leiden 1997, — niem.: Stücke. [Przeł.] H. Bereska. Berlin 1982; Verrückte Lokomotive, [Przeł.:] K. Dedecius, F. Grie-



se, H. Heider, J. von Pilecki, W. Tiel, Ch. Vogel, R. Zan. Frankfurt am Main 1985, wyd. 2 tamże 1994, — r.o.s.: Sapożniki. [Wybór dramatów]. [Przeł.] A. Bazilevskij, V. Burjakov. Moskwa 1989; Dżbal Vachazar i drugie neevklidovy dramy. [Przeł.] A. Bazilevskij. Moskwa 1999; Metafizika dvuglavogo telënka i proćie komedii s trupami. [Wybór dramatów i szkiców o teatrze]. [Przeł.] A. Bazilevskij, G. Mimin, L. Tjomin, L. Černyševa, N. Bašindžagian. Moskva 2001, — r.u.m.: Teatru. [Przeł.] O. Zaicik. București 1998, — s.e.r.b.-c.h.o.r.w.: Witkacy. Izbor iz djela. [Wybór dramatów i szkiców]. [Przeł.] D. Blažina. Zagreb 1985, — s.l.o.w.a.c.: Hry. [Wybór.] B. Ertlová. Bratislava 2001, — s.w.e.d.z.: Fem dramer. [Przeł.] C. Berg, D. Hedman, L. Kanter, A.N. Uggla. Uppsala 1988, — w.e.g.i.e.r.: Drámák. [Przeł.] G. Kerényi. Budapest 1973, — w.l.o.s.: Teatro. [Przeł.] B. Kozłowska, I. Natanson, L. Trezzini. [Roma] 1969; Teatro I. [Przeł.] R. Landau. [Wstęp:] W. Gombrowicz. Bari 1969; Teatro. [1-2]. [Przeł.] G. Pampiglione. [Roma] 1969, wyd. nast. Roma 1980; „Introduzione alla teoria della Forma Pura nel teatro” e altri saggi di teoria e critica. [Przeł.] F. Biagazzi, A.M. Kozarzewska. Roma 1988.

Adaptacje i montaż na podstawie tekstów S.I.W.: teatr: Witkacy. Według utworów ... scenariusz teatr. i reż.: J. Szajna. Wyst. Wwa, T. Studio 1972; Głątwa. Adapt. scen. wg tekstów i listów S. Witkiewicza i ... oprac.: A. Dziedziul i J. Degler. Insc. i reż.: A. Dziedziul. Wyst. Wr., Wrocławski T. Lalek, Scena Mała 1973; Szalona lokomotywa. Scenariusz na motywach utworów ...: M. Grechuta, K. Jasiński. Wyst. Kr., T. „Stu” 1977; Prześroczysty pokój. Scenariusz wg tekstów T. Manna, ... i fragm. Biblii: K. Lupa. Wyst. Jelenia Góra, T. im. C. Norwida, Scena Studyjna 1979; Poza rzeczywistością. Wybór, oprac. i reż.: Z. Mich. Wyst. Koszalin, Bałtycki T. Dram. im. J. Słowackiego 1981; Niedokończone fragmenty. Scenariusz na podstawie fragm. tekstów ... z wykorzystaniem motywów wierszy A. Bursy, E. Lipskiej oraz tekstów własnych zespołu: W. Fulek. Wyst. Gdańsk, T. UG „Warunkowy” 1984; Stypa wg tekstów T. Konwickiego, E. Stachury i ... Adapt.: A. Weltschek, B. Rudnicki. Wyst. Kr., T. „Stu” 1984; Autoparodia. Niesmaczny góralsko-ceperski skęcz na podstawie „Negatywu szki-cu” [poz. 22], „Romansu schizofrenika” [poz. 32], „Redemptoarów” [poz. 26] oraz wierszy. Scenariusz i reż.: A. Dziuk. Wyst. Zakopane, T. im. S.I. Witkiewicza 1985; L’île de Satan. [Na motywach utworów ... w przekł. A. van Crugtena: „Dramat nierozpoznany” [poz. 50], „Nowa homeopatia zła” [poz. 9], „622 upadki Bunga” [poz. 7], „Nienasyce-nie” [poz. 42], „Pożegnanie jesieni” [poz. 39]. [Scenariusz i reż.:] G. Cambreleng. Wyst. Paryż, T. du Grottesque 1985; Jeden chybiony, drugi w serce.

Według dramatów ... Scenariusz i reż.: M. Domański. Wyst. Wr., T. Współcz., Scena Duża 1985; Kalafar. Wieczór poświęcony ... z okazji 100. rocznicy urodzin i 45. rocznicy zgonu. Scenariusz i reż.: Z. Mich. Wyst. Łódź, T. Studyjny’83 im. J. Tuwima 1985; Odważna Księżniczka. Adapt. fragm. sztuk, insc., reż. i scenogr.: J. Dorman. Wyst. Tor., T. Lalki i Aktora „Baj Pomorski”, Sala Prób 1985; Puć tu do mnie. Insc.: M. Domański. Wyst. Wr., T. Współcz., Scena Mała — „Rekwizytornia” 1985; Szarate. Według „Juweniliów” ... Oprac. tekstu i reż.: Z. Wilkoński. Wyst. Gdańsk, T. Lalki i Aktora „Miniatura” 1985; Tak zwana ludzkość w obłę-dzie. Adapt. i reż.: J. Grzegorzewski. Wyst. Wwa, Centrum Sztuki Studio im. S.I. Witkiewicza 1987; Firma portretowa. O zaniku uczuć metafizycznych. Scenariusz: W. Cichy, A. Pawłowski. Wyst. Opole, T. im. J. Kochanowskiego 1988; Juwenilia. Adapt. i reż.: J.-P. Jacquet. Wyst. Pozn., T. Nowy 1989; Sonata B. Według ... Oprac. i reż.: A. Dziuk. Wyst. Zakopane, T. im. S.I. Witkiewicza 1989; Głątwa nowa, czyli w sidłach nudy. Scenariusz: K. Kopka. Wyst. Jelenia Góra, T. im. C. Norwida 1994; „Ja, Witkacy”. Scenariusz i reż.: L. Szopa. Wyst. Nowy Jork, Washington Square Church 1994; Grzebanie. Według ... Oprac. i reż.: J. Jarocki. Wyst. Kr., Stary T. 1996; Komedia dla mamy i taty wg Juweniliów. Wyst. Wr., Wrocławski T. Lalek 71 1996; Niedoczyste. Układ tekstu: J. Gajewski. Wyst. Wwa, T. Powsz. 1998, — tv: Tumor Witkacego. Scenariusz filmu tv na motywach życia i twórczości ...: A. van Crugten i G. Dubowski. TV 1984; Listy do Niny [J. Witkiewiczej]. Oprac. i reż.: R. Major. TV 1988; Staś Witkacy. Według Juweniliów. Reż.: Z. Mich. TV 1992, — film: W starym dworku, czyli niepodległość trójkątów. Scenariusz na motywach twórczości ... i reż.: A. Kotkowski. Ekran. 1984, — radiowa: Córka Wanderera, czyli Pochwała Błagi. Według wierszy ... Adapt.: K. Kamińska. Radio 1985.

Katalogi wystaw i albumy twórczości plastycznej oraz fotograficznej

1. Stanisław Ignacy Witkiewicz. Twórczość plastyczna. Katalog wystawy: [Oprac.:] Z. Tobiaszowa, Z. Kucińska. Słowo wstępne: H. Blum. Kr.: Muzeum Nar. 1966, 125 s., 19 tab., 13 portretów.

2. Stanisław Ignacy Witkiewicz 1885-1939. Museum Folkwang Essen 31. Oktober-10. Dezember 1974. [Przygot. wystawy i oprac. katalogu:] R. Stanisławski [i in.]. [Tekst przeł.] B. Lewandowska. [Red. katalogu:] D. Honisch, P. Tange. Essen: Museum Folkwang 1974, 64 s.

3. Literaci w portretach Witkacego. [Katalog wystawy]. Muzeum Literatury wrzesień-grudzień 1975. Red.: M. Kucza-Kuczyńska. Jędrzejów: Ofic. Wy-



dawn. PP [Przedsiębiorstwa Państw.] „Desa” 1975, [9] k.

4. Les portraits dans l'oeuvre de Stanisław Ignacy Witkiewicz. Galerie Seine-Visconti. Paris 30 mai-30 juillet 1978. Exposition a été réalisée grâce au concours du Musée de Littérature Adam Mickiewicz à Varsovie, R. Ciesiewicz et J. Leszczyński. [Układ wystawy:] A. Bajdor. [Wybór tekstów:] G. Martenko. [Przedm.:] J. Odrowąż-Pieniążek. [Przeł.] J. Lisowski. [Wwa: Muzeum Literatury 1978], 8 s. Wyd. inne: [Paris: Galerie Seine-Visconti 1978]; [Łódź: ZPAP 1978].

5. S.I. Witkiewicz – album fotograficzny. Rysunki i obrazy do 1914 roku. Galeria Sztuki Nowoczesnej, Kraków, [Kr.: b.w. 1979], [6] k.

6. La ditta dei ritratti Stanisław Ignacy Witkiewicz. Livorno, Casa della Cultura 8-25 febbraio 1900. [Red. katalogu:] C. Pollastrelli. Firenze 1980, 89 s.

Tu także art.: A. Krzyżanowska-Hajdukiewicz: La ditta di ritratti S.I.W., A. Perilli: Di W. e dei suoi ritratti; M. Porębski: Witkacy; J. Degler: Cronaca della vita delle opera di S.I.W.

7. Fotografia S.I. Witkiewicza. Wystawa przygotowana przez Muzeum Sztuki w Łodzi, Galeria GN ZPAF [Gdańsk], styczeń-luty 1980. Gdańsk: ZPAF [Związek Pol. Artystów Fotografików], WOK [Woj. Ośrodek Kultury], ZPAP [Związek Pol. Artystów Plastyków], ART 1980, [20] s.

8. Stanisław Ignacy Witkiewicz 1885-1939. Malarstwo – fotografia – rysunek – Firma Portretowa. W czterdziestą rocznicę śmierci artysty. Wystawa ze zbiorów Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie. Muzeum Sztuki w Łodzi [11 III-7 IV 1980], Muzeum Narodowe w Krakowie [9 II-7 III 1980]. [Oprac. katalogu:] B. Ochmańska-Jodłowska. Łódź: MS [Muzeum Sztuki]; Kr.: MN [Muzeum Nar.] 1980, [30] k., [16] k. tab.

Tu także fragm. pism S.I.W. i art. krytyków sztuki.

9. S.I. Witkiewicz. Génie multiple de Pologne. Mélange d'études de dessins, de peinture et de photographies. [Katalog wystawy]. [Oprac.] A. van Crugten à l'occasion du Festival Witkiewicz, Bruxelles, novembre 1981. Lausanne: L'âge d'Homme 1981, 109 s.

Zawiera także kronikę życia S.I.W. w oprac. J. Deglera, wspomnienie R. Ingardena oraz art. autorów: J. Błoński, A. van Crugten, U. Czartoryska, J. Degler, B. Michalski, M. Porębski, W. Sztaba.

10. Stanisław Ignacy Witkiewicz – firma portretowa. [Katalog wystawy, Słupsk 1981]. Oprac. katalogu: A. Ciesielski. Koszalin: BWA [Biuro Wystaw Artyst. 1981], 12 s. BWA w Koszalinie; Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku.

11. Witkaciana. Wystawa plakatów, druków, fotografii, scenografii, malarstwa, pamiątek, śladów, różności. [Oprac.]: W. Serwatowski. Galeria Sztuki

2 V-30 VI 1982 Teatru im. J. Kochanowskiego. Opole: TJK 1982, [32] s.

12. Présences polonaises. Witkiewicz, constructivisme, les contemporains. L'art vivant autour du Musée de Łódź. Centre Georges Pompidou, 23 juin-26 septembre 1983. [Katalog]. [Red.]: U. Czartoryska, N. Cuvrard. Paris: Le Centre Georges Pompidou 1983, 335 s.

Tu oprócz fot. i reprodukcji obrazów oraz rys. także art. poświęcone S.I.W.: W. Sztaba: S.I.W.: Peintre, théoricien et créateur de la Forme Pure. [Przeł.] S. Wojnicki; M. Szpakowska: Le vision du monde. [Przeł.] A. Waclawczyk; E. Mikina: De la Forme Pure. [Przeł.] A. Waclawczyk; J. Degler: Théorie du théâtre. [Przeł.] K. Bilicka; L. Sokół: Le théâtre en pilule. [Przeł.] K. Bilicka; P. Piotrowski: La Firme de portraits. [Przeł.] J. Lisowski; S. Fauchereau: La drogue et le roman; G. Musiał: W., photographie. [Przeł.] W. Nowakowska; A. Micińska: Biographie. [Przeł.] W. Gilewski; J. Degler: Bibliographie de S.I.W.

13. Stanisław Ignacy Witkiewicz – twarze. Wystawa, czerwiec-wrzesień 1985, Muzeum Tatrzańskie. Galeria Sztuki im. W.J. Kulczyckich, Zakopane. [Katalog]. Wstęp: J. Piechowska. Zakopane: MT [Muzeum Tatrzańskie im. dra T. Chałubińskiego] 1985, [28] s.

14. Stanisław Ignacy Witkiewicz. Zaginione obrazy i rysunki sprzed roku 1914 według oryginalnych fotografii ze zbiorów Konstantego Pużyny. Witkacy. His missing paintings and drawings. [Oprac.]: W. Sztaba. [Przeł. z pol.] E. Krasieńska. Wwa: WAIIF „Auriga” 1985, 17 s., [77] s. tab.

Tekst w jęz. pol. i ang.

15. Witkacy – malarz. [Oprac. tekstu i katalogu prac:] I. Jakimowicz. Wwa: WAIIF „Auriga” 1985, 87 s., [159] s. tab. Wyd. 2 tamże 1987.

Przełt. ang. Witkacy – the painter. [Przeł.] E. Krasieńska. Wwa 1987, – niem.: Witkacy – als Maler. [Przeł.] W. Jöhling. Wwa 1987.

16. Witkacy – w setną rocznicę urodzin artysty. Fotografie ze zbiorów Muzeum Sztuki w Łodzi. Wystawa w Zamku Książąt Pomorskich w Słupsku, luty-sierpień 1985. [Red. katalogu:] L. Lechowicz. Słupsk: Muzeum Pomorza Środkowego [1985], [12] s.

17. Przeciw nicości. Against nothingness. Fotografie Stanisława Ignacego Witkiewicza. Wybór i oprac.: E. Franczak, S. Okołowicz. Kr.: WL 1986, 79 s.

Tekst w jęz. pol. i ang.

18. Witkacy – Stanisław Ignacy Witkiewicz 1885-1939. Katalog. [Oprac. i wstęp:] A. Krzyżanowska-Hajdukiewicz. Kolekcja Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku. Wwa: Sztuka Pol., Słupsk: MPŚ [Muzeum Pomorza Środkowego] 1987, 48, [87] s.

Tekst w jęz. pol. i ang.

19. Firma Portretowa Stanisław Ignacy Witkiewicz. [Album oprac.] S. Krzysztofowicz-Kozakowska. Kr.: WL 1989, 54 s.

20. Stanisław Ignacy Witkiewicz. [Album]. [Tekst i oprac.] P. Piotrowski. Wwa: KAW 1989, 164 s.

Tu też fragm. tekstów S.I.W. oraz Regulamin Firmy Portretowej „S.I. Witkiewicz” [poz. 43]. — nado fragm. wypowiedzi o sztuce S.I.W. autorów: S. Witkiewicz, S. Zahorska, S. Szuman.

21. Stanisław Ignacy Witkiewicz 1885-1939. Katalog dzieł malarskich. Oprac.: I. Jakimowicz przy współpracy A. Żakiewicz. Wwa: Muzeum Nar. 1990, 161 s.

22. A. Micińska: Witkacy – Stanisław Ignacy Witkiewicz. Życie i twórczość. [Album]. Wwa: Interpress [1991], 367 s.

Zawiera zdjęcia, reprodukcje obrazów, fragm. wypowiedzi S.I.W. i in. osób. — Teksty A. Micińskiej: Z dziejów rodziny; Kalendarz życia i twórczości, przedr. w: J. Błoiński: Monografia Stanisława Ignacego Witkiewicza. Cz. 1. Kr. 1996.

Przekł.: ang.: Witkacy – Stanisław Ignacy Witkiewicz. Life and work. [Przel.] B. Piotrowska. Warsaw [1991]. — franc.: Witkacy – Stanisław Ignacy Witkiewicz. La vie et l'oeuvre. [Przel.] M. Gieszewska. Varsovie [1991].

23. Witkacy. Kolekcja dzieł Stanisława Ignacego Witkiewicza w Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku. [Katalog oprac.]: B. Zgodzińska-Wojciechowska, A. Żakiewicz. Wwa: WAiF 1996, 65, [143] s.

24. Witkacy. Stanisław Ignacy Witkiewicz. [Album]. [Oprac.]: B. Zgodzińska-Wojciechowska, A. Żakiewicz. Wwa: Ofic. Wydawn. Auriga 2001, 65 s., [120] s. tab.

25. La Ditta dei ritratti. Saggi di G. Tomassucci e W. Sztaba. Bologna: Pendragon 2003, 142 s.

Zawartość: Chronologia; S.I. Witkiewicz: Regolamento della Ditta dei ritratti [Twórczość poz. 43]; W. Sztaba: „La Ditta dei ritratti”: il „bestiario” di Witkacy; G. Tomassucci: Il fenomeno Witkacy; Bibliografia delle più importanti opere di S.I.W.

26. „Pałam chęcią rysowania Jej Asymetrii. Witkacy”. Kolekcja portretów Asymetrycznej Damy Stanisława Ignacego Witkiewicza. Kat.: Muzeum Historii Kat. 2003, 67 s.

Do albumu została dołączona płyta kompaktowa z muz. B. Miżerskiego, inspirowaną portretami Asymetrycznej Damy, zawierająca także listy S.I.W. do E. Wyszomirskiej-Kuźnickiej, jej wspomnienia związane z S.I.W. oraz fragm. utworów S.I.W. w interpretacji N. Kruszyny.

#### OPRACOWANIA (wybór)<sup>1</sup>

Inf., J. Deglera. — Wywiady: Rozmowa z S.I.W. *Wiad. Lit.* 1924 nr 15; W. o teatrze czystej formy. Rozm. H. Ostrowski. *Comœdia* 1926 nr 26.

SWPP 1. — PP (H. Filipkowska). — LP XX w. (J. Błoiński). — E. Wachołka: S.I.W. W: Słownik polskich krytyków teatralnych. T. 1. Wwa 1994. — P. Grzegorzczak: Dzieło pisarskie S.I.W. Próba bibliografii. W: Stanisław Ignacy Witkiewicz. Człowiek i twórca. Wwa 1957 [bibliografia za 1893-1956]. — J. Degler: Dramaty S.I.W. na scenie. 1921-1969 [zestawienie inscenizacji w kraju i za granicą]; L. Sokół: S.I.W. 1945-1969, 1945-

-1970. (Przegląd publikacji). *Pam. Teatr* 1969 z. 3; 1971 nr 3/4 [uzup. i kontynuacja]. — L. Sokół: W. dans le théâtre mondial. 1. Sur les scènes de l'Europe, 2. Dans les théâtres américains. *Le Théâtre en Pologne*, Wwa 1974 nr 1-2. — J. Degler: Twórczość S.I.W. na świecie. (Próba bibliografii). *Prz. Hum.* 1977 nr 10. — J. Degler: W. sur les scènes polonaises. (1921-1984). Le pièces de W. sur les scènes du monde; Mises en scène de pièces de S.I.W. dans le monde; Traductions des pièces de S.I.W. publiées dans le monde. *Le Théâtre en Pologne*, Wwa 1984 nr 10/12. — *Pam. Teatr* 1985 z. 1/4 [tu min.: A. Micińska: Życie S.I.W. w latach 1885-1918; J. Degler: Kronika życia i twórczości S.I.W. czerwiec 1918-wrzesień 1939; J. Degler: 1. Dramaty S.I.W. na scenach polskich, 1971-1983, 2. Dramaty S.I.W. na scenach świata, 1971-1983; L. Sokół: Witkiewicz w Polsce. Przegląd publikacji 1971-1982; J. Degler: Witkacy na świecie. (Przegląd publikacji 1971-1983); J. Degler: Aneks: Międzynarodowe sesje poświęcone S.I.W.], uzup. i nowe materiały. *Tamże* 1990 z. 1/2. — L. Gambacorta: W. na scenach włoskich. *Teatr* 1987 nr 5. — J. Degler: Witkacy na świecie. W: A. Micińska: Stanisław Ignacy Witkiewicz. Życie i twórczość. Warszawa 1990 (toż w wersji ang. i franc.). — M. Skwara: Szczecińskie Witkacjana. Szczec. Książ. Pomor. 1999, 196 s. — J. Degler: Witkacy na świecie 1963-2000. *Konteksty* 2000 nr 1/4. — J. Degler: Bibliografia S.I.W. W: J. Błoiński: Monografia Stanisława Ignacego Witkiewicza. Cz. 2. Witkacy sztukmistrz, filozof, estetyk. Kr. 2001 [wybrana bibliografia podmiotowa i przedmiotowa po 1957].

[Tumor Mózgowy.] J. Stur. W tegoż: Na przełomie. Lw. 1921; T. Boy-Zełenski. W tegoż: Flirt z Melpomeną. (Wieczór trzeci). Kr. 1922, przedr. w tegoż: Pisma. T. 20. Wwa 1963. — E. Breiter: *Skamander* 1922 z. 20/21 [rec.: Szklisce estetycznel. — W. Horzyca: Na temat „Pragmatystów” S.I.W. w „Elsynorze”. *Skamander* 1922 z. 17. — K. Irzykowski. *Prz. Warsz.* 1922 t. 3, przedr. w tegoż: Pisma (Pisma teatralne). T. 1. Kr. 1995 [rec.: Kurka Wodna]. — L. Komarnicki. *Prz. Warsz.* 1922 t. 1 [rec.: Pragmatyści]. — [T. Peiper] T.P. *Zwrotnica* 1923 nr 6, przedr. pt. Czysta Forma w teatrze. (Po książce S.I.W. „Teatr”) w tegoż: Tędy. Wwa 1930, Pisma. [T. 1]. Kr. 1972. — A. Stern. *Am. Now. Sz.* 1924 nr 1, polem.: S.I. Witkiewicz: Odpowiedź A. Sternowi na zarzuty co do książki pt. „Teatr”. *Tamże* nr 2, przedr. w tegoż: Bez kompromisu. Wwa 1976, Pisma filozoficzne i estetyczne. [T. 2]. Wwa 1976, Czysta forma w teatrze. Wwa 1977, Dzieła zebrane. [T. 9]. Wwa 1995. — T. Boy-Zełenski: *Teatr* W.; [Rec.: Jan Maciej Karol Wścieklica]. W tegoż: Flirt z Melpomeną. (Wieczór piąty). Wwa 1925, przedr. w tegoż: Pisma. T. 21. Wwa 1964. — W. Grubiński: Czysta forma S.I.W. W tegoż: W moim konfesjonale. Wwa 1925 [rec.: Pragmatyści]. — R. Jaworski: „Wściekajmy się – nie dajmy się”. List przyjacielski do S.I.W. z powodu wystawienia Jana Macieja Karola Wścieklicy w teatrze im. Fredry w Warszawie. *Wiad. Lit.* 1925 nr 12. — E. Breiter: Pseudopowieść S.I.W. *Wiad. Lit.* 1927 nr 30 [rec.: Pożegnanie jesieni]. — W. Wandurski: Łódzki Teatr Miejski. *Dziwnia* 1927 nr 4 [rec.: Persy Zwierzontkowskajal. — T. Boy-Zełenski: Le théâtre de S.I.W. *Pologne Littéraire*, Wwa 1928 nr 18, przedr. w tegoż: Pisma. T. 6. Wwa 1956, Boy-Zełenski. Wwa 1976; przekł.: pol.: Teatr S.I.W. Przel. J. Rogoziński. W: T. Boy-Zełenski: Pisma. T. 6. Wwa 1956, nado ang., franc., hiszp., niem., szwedz. w mutacjach mies. *Polska*, Wwa 1971 nr 11. — T. Boy-Zełenski. W tegoż: Flirt z Melpomeną. (Wieczór siódmy). Wwa 1928, przedr. w tegoż: Pisma. T. 22. Wwa 1964 [rec.: Wariat i zakonnica; Nowe Wyzwolenie; Mister Price, czyli Bzik Tropikalny]. — W. Nitecki: Czysta forma. W. i jego teoria teatru. *Życie Lit.* 1928 nr 49. — J.E. Płomiński: Pożegnanie jesieni. *Pol. Zbroj.* 1928 nr 78, przedr. w tegoż: Szukanie współczesności. Wwa 1934. — L. Pomirowski: O W. — dramaturgu. W tegoż: Doktryna a twórczość. Wwa 1928. — J. Ulatowski. *Życie Lit.* 1928 nr 2 [rec.: Pożegnanie jesieni]. — K. Irzykowski: Treść i forma. Studium z literackiej teorii poznania. (Polemika ze S.I.W.). W tegoż: Walka o treść. Wwa 1929, przedr. w tegoż: Pisma. [T. 3]. Kr. 1976. — Z. Wasilewski. W tegoż: Poeci i teatr. Wwa 1929 [rec.: Wariat i zakonnica; Nowe Wyzwolenie]. — L. Piwiński. *Wiad. Lit.* 1930 nr 22 [rec.: Nienasyceń]. — S. Szuman: O zja-

<sup>1</sup> Przekł. tekstów oznaczonych dwiema gwiazdkami \*\* druk w: *Dialectics and Humanism*, Wwa 1985 [nr 2], przekł. tekstów oznaczonych trzema gwiazdkami \*\*\* druk w: *Literary Studies in Poland*, Wr. T. 16: 1986.

- wisku śmierci w sztuce, O twórczości S.I.W. *Prz. Współc.* 1931 nr 110. — D. Vogel: *Pozycja S.I.W. we współczesnej kulturze polskiej. Pomast 1931 nr 1*, przedr. ze wstępem J. Deglera *Ogród 1994 nr 1*. — J. Ulatowski: W. — intelektualista. *Kultura 1932 nr 15-16*, polem.: S.I. Witkiewicz: Odpowiedź J. Ulatowskiemu. *Żet 1932 nr 8*, przedr. w tegoż: *Pisma filozoficzne i estetyczne*. T. 2. Wwa 1976. — J. Wasowski. *Wiad. Lit.* 1932 nr 32 rec.: Nikotyka, alkohol, kokaina, [...] — B. Mićński: O kryteria estetyczne. (Na marginesie broszury S.I.W.). *Znak 1933 nr 2*, przedr. w tegoż: *Pisma*. Kr. 1970. — J. Lorentowicz: W tegoż: *Dwadzieścia lat teatru*. T. 2. Wwa 1935 [rec.: Jan Maciej Karol Wścieklica]. — B. Sobociński. *Nowa Książ.* 1935 z. 8, przedr. w: S.I. Witkiewicz: *Dzieła zebrane*. [T. 13]. Wwa 2002 [rec.: Pojęcia i twierdzenia implikowane przez pojęcie Istnienia]. — K. Troczyński: O istocie sztuki. W tegoż: *Od formizmu do moralizmu*. Pozn. 1935. — T. Kotarbiński. *Prz. Filoz.* 1936 z. 2, przedr. w tegoż: *Wybór pism*. Wwa 1985 oraz w: S.I. Witkiewicz: *Dzieła zebrane*. [T. 13]. Wwa 2002, polem.: S.I. Witkiewicz: Odpowiedź Tadeuszowi Kotarbińskiemu. *Prz. Filoz.* 1936 z. 2, przedr. w tegoż: *Pisma filozoficzne i estetyczne*. [T. 3]. Wwa 1977, *Dzieła zebrane*. [T. 13]. Wwa 2002 [dot.: Pojęcia i twierdzenia implikowane przez pojęcie Istnienia]. — J. Metallmann. *Ruch Filoz.* 1938 z. 1/3, przedr. w: S.I. Witkiewicz: *Dzieła zebrane*. [T. 13]. Wwa 2002, polem.: S.I. Witkiewicz: Odpowiedź na krytykę mego „główniaka” przez Joachima Metallmanna. *Ruch Filoz.* 1938 z. 1/3, przedr. w tegoż: *Pisma filozoficzne i estetyczne*. [T. 3]. Wwa 1977, *Dzieła zebrane*. [T. 13]. Wwa 2002. — I. Krzywicki: Materializm biologiczny S.I.W. *Prz. Kult.-Osu.*, Neubrandenburg Oflag 2E 1943 nr z VI. — J. Szuman: S.I.W. *Mies. Lit.* 1943 nr z II/III, przedr. w: *Konspiracyjna publicystyka literacka 1940-1944*. Kr. 1973. — W. Pietrzak: O „Nienasyceńcu”. Powst. przedr. 1944. *Dziś i Jutro 1948 nr 15*, przedr. pt. Alchemia S.I.W. w tegoż: *Z pism...* [T. II]. Wwa 1955. — S. Zahorska: S.I.W. W: *Straty kultury polskiej, 1939-1944*. T. 1. Glasgow 1945. — Cz. Miłosz: *Granice sztuki*. (W z perspektywy wojennych przemian). *Nowa Pol.*, Londyn 1946 z. 4, 5, przedr. w: Stanisław Ignacy Witkiewicz. *Człowiek i twórca*. Wwa 1957, oraz w tegoż: *Zaczynając od moich ulic*. Paryż 1985, wyd. nast.: Wwa\* 1987, Wr. 1990, *Legends nowocześnieści*. Kr. 1996, przekł. serb.-chorw.: *Granice umetnosti* (S.I.W. iz perspektive ratnih preobražaja). W tegoż: *Kontinenti*. Gornji Milonovac 1986. — K. Regamey: S.I.W. *Pam. Lit.*, Fryburg 1946 t. 7. — K. Puzyna: *Porachunki z Witkacym* *Twórczość 1949 nr 7*, przedr. pt. *Obrachunek z Witkacym* w tegoż: *To, co teatralne*. Wwa 1960, Witkacy, Wwa 1999 [rec.: W małym dworku; Szewcy]. — I. Judecka: *Neologizmy S.I.W.* *Por. Jęz.* 1950 nr 6. — R. Ingarden: *Wspomnienie o S.I.W.* *Tyg. Powsz.* 1951 nr 20, przedr. w: Stanisław Ignacy Witkiewicz. *Człowiek i twórca*. Wwa 1957, w: 70 zywotów. Kr. 1977, przekł. ang.\*\*, jap. w: *Witkiewiczitchi-no seki*. 1920 nen-dai-no engekiteiki (dzi). Tokio 1985. — Cz. Miłosz: *Murti-Bing*. W tegoż: *Zniewolony umysł*. Paryż 1953 i wyd. nast., przekł.: ang., bułg., czes., grec., litew., maced., niem., norw., serb.-chorw., ukr., węgier., wlos. [dot. m.in.: Nienasyceńcu]. — J. Plomiński: *Renesansowy człowiek*. S.I.W. W tegoż: *Twórcy bez masek*. Wwa 1956. — A. Grabowska: O dramaturgii W. *Dialog 1957 nr 1*. — A. Stawar: S.I.W. i jego „Nienasyceńcu”. W tegoż: *Szkielet literacki*. Wwa 1957. — E. Szermentowski: *W. Problemy 1957 nr 12*. — Stanisław Ignacy Witkiewicz. *Człowiek i twórca*. Księga pamiątkowa pod red. T. Kotarbińskiego i J.E. Plomińskiego. Rozważania nad twórczością S.I.W.; T. Kotarbiński: *Filozofia: S.I.W.*, przekł. ang.\*\*, S. Szuman: *Niektóre aspekty i zagadnienia dramatu S.I.W.* „Szewcy”; M. Wallis: S.I.W. jako teoretyk malarstwa; J.N. Miller: *Teoria czystej formy w teatrze*, Cz. Miłosz: *Granice sztuki*; J. Leszczyński: *Filozof metafizycznego niepokoju*; M. Piechal: S.I.W. jako powieściopisarz; K. Winkler: *Twórczość plastyczna S.I.W.*; R. Ingarden: *Wspomnienie o S.I.W.*; J.E. Plomiński: *Polski „pontifex maximus” katastrofizmu*; J.M. Rytard: *Witkacy, czyli O zyciu po drugiej stronie rozpaczy*; W. Tatarakiewicz: *Wspomnienie o S.I.W.*, przedr. w tegoż: *O filozofii i sztuce*. Wwa 1986; M. Kasprowiczowa: *Niedzielne popołudnie z W. na Harendzie*; I.S.R. Koziebrodzka: *Urywek z pamiętnika*; T. Birula-Białynicki: *Fragmety wspomnień o S.I.W.*; R. Jasiński: *W.*; K. Winkler: *Wspomnienie o W.*; J. Roguska-Cybuska: *W. w oczach Zakopanego*; J. Witkiewicz: *Zyciorys S.I.W.* — K. Wyka: *Trzy legendy* (zw. Witkacego). *Twórczość 1958 nr 10*, przedr. w tegoż: *Łowy na kryteria*, Wwa 1965, *Wędrując po tematach*. T. 2. Kr. 1971. — J. Klossowicz: *Teoria i dramaturgia Witkacego*. *Dialog 1959 nr 12*; 1960 nr 1. — A. Falkiewicz: *Witkacy*, [A.] Artaud i awangarda. *Dialog 1960 nr 6*, przedr. w tegoż: *Mit Oręszesa*. Pozn. 1967. — S. Rzesikowski: *Słówka i czysta forma*. *Polonista 1960 nr 9*. — K. Puzyna: *Witkacy*. *Dialog 1961 nr 2*, przedr. w: S.I. Witkiewicz: *Dramaty*. T. 1. Wwa 1962, wyd. 2 rozszerz. i popraw. tamże 1972, w: *O literaturze polskiej*. Wwa 1971, S.I. Witkiewicz: *Dzieła wybrane*. [T.] 4. Wwa 1985 oraz w tegoż: *Witkacy*. Wwa 1999. — J. Kott: *Witkacy przeszyjony*, W tegoż: *Jak wam się podoba*. *Spotkanie* (zrecze). Wwa 1962 [dot. scenogr. J. Szajny do insc. W małym dworku; Wariat i zakonnica w T. Dram. w Wwiel. — J. Błoński: *Powrót Witkacego*. *Dialog 1963 nr 9* [rec.: *Dramaty*]. — W. Borowski: *Witkacego teoria malarstwa*. *Życie i Myśl 1963 nr 11/12*. — J. Iwaszkiewicz: *Twórczość 1963 nr 2* [rec.: *Dramaty*]. — B. Mamoń: *Na przełęczu dwu światów*. *Tyg. Powsz.* 1963 nr 8. — K. Puzyna: *Découverte de Witkacy*. [Przeł.] G. Méretik. *Perspectives Polonaises*. Wwa 1963 nr 5. — K. Puzyna: *The prism of the absurd*. *Polish Perspectives*, Wwa 1963 nr 6. — S. Rzesikowski: *O stylu S.I.W.* *Acta Univ. Wratisl.* 1963 nr 13. — S. Rzesikowski: *Quelques problèmes actuels de la „pure forme” dans le théâtre*. (La dramaturgie de S.I.W.). *Przeł. H. Devechy*. *Zag. Rodzaj Lit.* 1963 t. 6. — A. Kijowski: *Samobójstwo przez parodie*. W tegoż: *Arcydzieła nieziane*. Kr. 1964 [dot.: *Nienasyceńcu*]. — B.P. Maguire: *Próba nowego oświetlenia twórczości S.I.W.* [Łódź] 1964, 7 s. Łódź. Tow. Nauk. — B. Danek-Wojnowska: *Z zagadnień Witkiewiczowskiego katastrofizmu*. W: *Z problemów literatury polskiej XX wieku*. T. 2. Wwa 1965. — A. Hutnikiewicz: *Witkiewiczowska teoria czystej formy w teatrze*. W tegoż: *Od czystej formy do literatury faktu*. Tor. 1965. — J. Klossowicz: *Samotność i uniwersalizm*. W: *Z problemów literatury polskiej XX wieku*. T. 2. Wwa 1965, przekł. serb.-chorw.: *Usamljenost i univerzalnost Knjaza*. [Przeł.] S. Pošić. *Prolog*, Zagrzeb 1974 nr 18. — D. Knyza-Rudzka: *Katastrofizm w powieściach S.I.W.* *Prz. Hum.* 1965 nr 2. — S. Kruk: *Między Leśmianem i Kantorem*. (O teorii teatru S.I.W.). *Rocz. Hum.* 1965 nr 1. — H. Kunstmann: *Die „sprechenden Namen” der polnischen Avantgarde-Dramatik*. *Die Welt der Slaven*, Wiesbaden 1965 nr 3/4. — A. Mencwel: *Witkacego jedność w wielości*. *Dialog 1965 nr 12*, przedr. w tegoż: *Sprawa sensu*. Wwa 1971. — L. Sokół: *Kilka uwag w sprawie „Szewców” Witkacego*. (Konstrukcja i funkcjonowanie powieści). *Prz. Hum.* 1965 nr 3. — J. Speina: *Powieści Stanisława Ignacego Witkiewicza*. *Geneza i struktura*. Tor. PWN 1965, 143 s. Tow. Nauk. w Tor. — W. Wyrpysza: *„Kurka Wodna”, czyli marionetki*. W tegoż: *Gra znaczeń*. Wwa 1965. — E. Balcerzan: *Witkacego „powieść metafizyczna”*. *Procentum 1966* [nr 16], przedr. w tegoż: *Oprocz głosu*. Wwa 1971. — T. Dobrowolski: *O wczesnej fazie malarstwa S.I.W. (1904-1914)*. W: *Sztuka współczesna*. T. 2. Kr. 1966. — *Der Fall Witkiewicz*. (Herausgegeben zum Erschienen den 1. deutschen Ausgabe von S.I.W. „Unerstlichkeit”). [Przeł. z pol.] W. Tiel. München: Piper-Verlag inne przedr. 1966], 30 s. [tu także art. autorów: H. Kunstmann. *Versuch über S.I.W.*, den Romancier; Cz. Miłosz: *Murti Bing*; A. Stawar: *Aus dem Vorwort zur polnischen Ausgabe des Romans*; W. Gombrowicz: *Wir waren unser drei*; W. Tiel: *Por domo*]. — W. Gombrowicz: *Witkacy*. *Powst.* ok. 1966. *Pierwode. Zesz. Lit.* 1995 nr 49, przekł. niem. jako przedm. do: S.I. Witkiewicz: *Unerstlichkeit*. [Przeł.] W. Tiel. München [1966], wyd. nast. tamże 1986. — Z. Gren: *Literatura, której nie było*. W tegoż: *Książka nienapisana*. Kr. 1966. — M. Jäger: *Nur noch die Farce ist möglich*. (Über Sławomir Mrożek und S.I.W.). *Der Europäische Begegnung*. Kolonia 1966 nr 5. — J. Kott: *Rodzina Mroźka*. W tegoż: *Aloes*. Wwa 1966, przekł. ang.: *Mroźek's family*. *Encounter*, Londyn 1965 t. 25 nr 6, przedr. w tegoż: *Theatre no-*

tebook: 1947-1967. [Przeł.] B. Taborski, Garden City, N.Y. 1968, franc.: *Preuves*, Paryż 1966 nr 185. — J. Pollakówna: Witkacy i formiści. *Współczesność* 1966 nr 23. — W.P. Szymański: Uczta skazanych. (O dramatach S.I.W.). *Twórczość* 1966 nr 1, przedr. w tegoż: *Outsiderzy i stowiarze*. Wr. 1973, Moje Dwudziestolecie 1918-1939. Kr. 1998. — J. Ziomek: Dramat nie-euklidesowy. *Proscenium* 1966 [nr 16]. — J. Błoński: Teatr W.: forma formy. *Dialog* 1967 nr 12, przekł. franc.\*\*\* — J. Błoński: Znaczenie i znieszczenie w „czystej formie” S.I.W. *Mies. Lit.* 1967 nr 8. — Z.A. Grabowski: S.I.W. A Polish prophet of doom. *The Polish Review*, Nowy Jork 1967 nr 1. — K.A. Jeleński: Un graphomane génial. *Quinzaine Littéraire*, Paryż 1967 nr z 1/15 I. — S. Kruk: Narodziny polskiej groteski teatralnej. (O twórczości dramatycznej S.I.W.). *Rocz. Hum.* 1967 nr 1. — M. Mastowski: Bohaterowie dramatów Witkacego. *Dialog* 1967 nr 12. — Cz. Miłosz: S.I.W. a Polish writer for today? *Tri-Quarterly*, Evanston, Ill. 1967 nr 9, przedr. w tegoż: *Emperor of the earth*. Berkeley 1977, przekł. szwedz.: S.I.W. — en författare för var tid [Przeł.] S. Bergvall. W tegoż: *Jag är här*. Uppsala 1981. — A.D. Živković: Renesansa Ignacija Vitkjevića. *Pozorište*, Tuzla 1967 nr 5/6. — M. Białota: Niektóre elementy konstrukcji przestrzeni i czasu w dramatach S.I.W. *Rocz. WSP w Kr. Pr. Hist. Lit.* 1968 nr 4. — A. van Gruften: W. czyli walka płci. Przeł. W. Bieńkowska. *Twórczość* 1968 nr 1. — W. Gombrowicz: Pytania i odpowiedzi. *Władomości*, Londyn 1968 nr 4, przedr. w tegoż: *Dzieła zebrane*. T. 10. Vana. Paryż 1973, Vana. Cz. 3. Lubl.\* 1989, przekł. franc.: *Response a une enquête sure W.* [Przeł.] A. Kosko. W tegoż: *Varia. Textes variés*. Paris 1986. — T. Kudliński: *W. Życie i Myśl* 1968 nr 3. — A. Laszowski: Wspomnienie o S.I.W. *Życie i Myśl* 1968 nr 3, przedr. pt. Wywiad z S.I.W. (Wokół kontrowersji między W. a Irzykowskim). W tegoż: *Literatura i styl życia*. Wwa 1985. — M. Szpakowska: Witkiewiczowska teoria kultury. *Dialog* 1968 nr 10. — A. Tarn: Vitkacy i teatr okrutności. [Przeł.] P. Vujičić. *Scena*, Nowy Sad 1968 nr 2. — A. Wirth. [G.] Kaiser und W. (Der Expressionismus und seine Zurücknahme). *W. Aspekte des Expressionismus*. [T.] R. Heidelberg 1968. — A.D. Živković: Drame Stanislava Vitkjevića. *Pozorište*, Tuzla 1968 nr 2. — M. Esslin. W tegoż: *The theatre of absurd*. New York 1969. — M. Jastrun: *W. W tegoż*. *Wolność wyboru*. Wwa 1969, przedr. w tegoż: *Esaje wybrane*. Wr. 1971. — M. Król: *W. kłopoty z przyszłością*. *Dialog* 1969 nr 9. — W. Krysiński: L'existentialisme polonais à ses débuts. Les aspects existentialistes du théâtre de S.I.W. *W. Actes du V-e Congrès de l'Association Internationale de Littérature Comparée*, Belgrade 1967, Belgrad 1969. — J.R. Krzyżanowski: *W's Anthropomy*. *Comparative Drama*, Kalamazoo, Mich. 1969 nr 3, wersja pol.: *Antropomimia W. W tegoż*: *Legends Samosierry i inne prace krytyczne*. Wwa 1987. — K. Puzyna: *Na przełęczach nonsensu*. *Pam. Teatr* 1969 z. 3, przedr. w tegoż: *Witkacy*. Wwa 1999. — G. Sinko: *Witkacy na szerokim świecie*. *Dialog* 1969 nr 12 [omów. przekł. ang., franc., niem.]. — L. Sokół: *Głosa do Janulki, córki Fizdejki*. *Dialog* 1969 nr 9. — A. Stern: *Witkacy, wielki wtajemniczony*. W tegoż: *Legends naszych dni*. Kr. 1969. — M. Szewcow: *Elementy gwarowe w dramacie „Szewcy” S.I.W.* *Por. Jez.* 1969 nr 2. — S. Witkiewicz: *Listy do syna*. Oprac.: B. Danek-Wojnowska i A. Micińska. Wwa: *PIW* 1969, 835 s., przekł. franc.: *Lettres à son fils* S.I.W. [Przeł.] J. Kaempfer-Waniewicz. Lausanne 1981. — E. Wolicka: *Estetyka metafizyczna S.I.W.* *Studia Philosophiae Christianae*, Wwa 1969 nr 2. — E. Wolicka: *Symbolizm czystej formy w pismach estetycznych S.I.W.* *Znak* 1969 nr 181/182. — A.D. Živković: *Teoria „Ciste forme” Stanislava Vitkjevića*. *Pozorište*, Tuzla 1969 nr 1. — J. Błoński: *U źródeł teatru W.* *Dialog* 1970 nr 5. — M. Czazerel: *Dwa paradoksy: W. i Szaniawski*. *W teatrze*: *Wycieczki w dwudziestolecie*. Wwa 1970. — D.C. Gerould: *Witkacy na Zachodzie*. Przeł. H. Carroll-Najder. *Twórczość* 1970 nr 7/8. — A. Kostołowski: *Firma portretowa „S.I. Witkiewicz”*. (I-II). *Mies. Lit.* 1970 nr 3-4, przekł. niem.: „S.I.W. - Porträtfirma”, *Der Versuch einer Rekonstruktion*. [Przeł.] B. Lewandowska. *W. Hommage a Stanislaw-Ignacy Witkiewicz*. Düsseldorf 1980. — J. Kott: *W. and the corpses*. [Przeł.] B. Carpenter. *Encounter*, Londyn 1970

t. 34, przekł. czes.: *W. a mrtvoly*. [Przeł.] F. Fröhlich. *Divadlo*, Praga 1968 nr 10; serb.-chorw.: *Vitkjevici i mrtvi*. [Przeł.] V. Nešić. *Pozorište*, Tuzla 1971 nr 1/2. — T. Kudliński: *Swa-wola czy schizofrenia? (Jeszcze o Witkacym)*. *Życie Lit.* 1970 nr 42. — A. Ligocki: *Zawile drogi malarstwa w dwudziestoleciu międzywojennym*. *W. O nowy kształt polskiej sztuki*. Kr. 1970. — K. Pomian: *Le monde de Witkacy*. *Perspectives Polonaises*, Wwa 1970 nr 9. — K. Pomian: *Witkacy*. *Philosophy and art*. *Polish Perspectives*, Wwa 1970 nr 9. — K. Puzyna: *Wreszczenie z sensem*. *Polityka* 1970 nr 7, przedr. w tegoż: *Burzliwa pogoda*. Wwa 1971, *Witkacy*. Wwa 1999 oraz w: *Sto przedstawień w opisach polskich autorów*. Wr. 1993 [dor. wyst.: Jan Maciej Karol Wścieklicki]. — *Le Théâtre en Pologne*, Wwa 1970 nr 3 [zawartość: J. Degler: *Les idées et les théories de Witkacy*; A. Krzemiński: *En attendant la légende*; A. Palfasz: *W. en français [rec.: La métaphysique d'un veau a deux têtes]*; G. Sinko: *La „belle fidele” américaine [rec.: The madman and the nun, and other plays]*. — B. Wojnowska: *Problem artysty w powieści S.I.W. „622 upadki Bunga”*. *Pam. Lit.* 1970 z. 3. — K. Wyka: *Witkacy, klasyk na prawach wariana...?* *Życie Lit.* 1970 nr 13. — J.R. Bujanski: *S.I.W. W tegoż*: *Słownictwo teatralne w polskiej dramaturgii*. Wr. 1971. — A. van Gruften: *S.I. Witkiewicz aux sources d'un théâtre nouveau*. Lausanne: Editions l'Age d'Homme 1971, 387 s. — J. Degler: *Sztuka teatru w systemie estetycznym S.I.W.* *Litteraria* 1971 nr 3, przekł. hiszp.: [Przeł.] M. Sten. *Cuadernos de Filosofia y Letras*, Meksyk 1985 nr 4. — H. Dubowski: *S.I.W. jako nadrealista*. W tegoż: *Nadrealizm w polskiej literaturze współczesnej*. Pozn. 1971. — H. Floryńska: *Metafizyka Czystej Formy, czyli rzecz o Witkacym*. *Tjg. Kult.* 1971 nr 3, przedr. w: *Lektury i problemy*. Wwa 1976. — I. Kowalewski: *Essai d'analyse psychopathologique de la peinture de S.I.W.* *L'encéphale*, Paryż 1971 nr 1. — M. Król: *Polska w twórczości S.I.W.* *Dialog* 1971 nr 5. — E. Ostrowska: *Żytko, przepierzeńko, piedestalek*. *Jez. Pol* 1971 nr 1. — B. Rogatko: *„Walka o treść” Irzykowskiego jako polemika z programem estetycznym S.I.W.* *Pam. Lit.* 1971 z. 2. — R. Rudziński: *Aksjologia S.I.W.* *Ltyka* 1971 t. 9. — O.M. Selberg: *S.I.W. — ein polsk teaterfornyar*. *Syn og Segn*, Oslo 1971 nr 10. — B. Szymańska: *Teoria poezji S.I.W.* *Studia Estet.* 1971 t. 8. — B. Wojnowska: *Między modernizmem a awangardą (Sztuka i osobowość w „Nowych formach w malarstwie” S.I.W.)*. *Ruch Lit.* 1971 nr 4. — J.W. Woś: *S.I.W. „Addio all'autunno”*. *Annali*, Pisa 1971 ser. 3 vol. 1. — F.-R. Bastide: *„La mère” de S.I.W. W: Au théâtre certains soirs*. Paris 1972. — M. Birkenmajer: *Rola języka i kultury anglo-amerykańskiej w twórczości S.I.W.* *Prz. Hum.* 1972 nr 1. — J. Błoński: *Podróż do Witkacy*. *Twórczość* 1972 nr 11. — J. Błoński: *Prawodawca sztuki i prorok zagłady*. *W. Prozaicy dwudziestolecia międzywojennego*. Wwa 1972, wyd. 2 tamże 1974. — J. Degler: *Witkacego teoria teatru*. *W: Z teorii teatru*. Wwa 1972, przekł.: ang.\*\*, franc.\*\*\* — M. Esslin: *The search for a metaphysical dimension in drama*. *W: S.I. Witkiewicz: Tropical madness*. New York 1972, przekł. pol.: *Poszukiwanie metafizycznego wymiaru w dramacie*. Przeł. L. Sokół. *Teatr* 1975 nr 11. — V. Gakkebuš: *Szaniawski i W. W tegoż*: *V súčasnomu poľskom teatru*. Kiv 1972. — D.C. Gerould: *Witkacy on the american stage*. *Polish Perspectives*, Wwa 1972 nr 9, przekł. franc.: *Witkacy sur les scènes américaines*. *Perspectives Polonaises*, Wwa 1972 nr 9. — J. Iwaszkiewicz: *Les clefs. La littérature polonaise et l'Italie. Méditations et réflexions sur Szymanowski, Witkiewicz et Gombrowicz*. Przedm.: B. Biliński. Wr.: Ossol. 1972, 23 s. Accademia Polacca delle Scienze: *Biblioteca e Centro di Studi a Roma. Conferenze fasc. 55*, przekł. pol.: *Klucze. Literatura polska i Włochy. Rozważania i refleksje o Szymanowskim, W. i Gombrowiczu*. Przekł. i oprac.: T. Wójcik. *Prz. Hum.* 1987 nr 6. — J. Iwaszkiewicz: *Witkacy*. *Twórczość* 1972 nr 5, przedr. w tegoż: *Petersburg*. Wwa 1976, przekł. bułg.: *Vitkaci*. W tegoż: *Chora, izkustvo, knigi*. Varna 1978. — H. Pavlovici: *Igre mašte i stila*. W tegoż: *Pozorišne hronike*. [T.] 2. Sarajevo 1972. — C. Sen: *Polish experimental fiction 1900-1939. A comparative study of the novels of Karol Irzykowski, Stanislaw Ignacy Witkiewicz, Witold Gombrowicz and Bruno Schulz*. Columbia 1972. — Stu-



- dia o Stanisławie Ignacym Witkiewiczu. Red.: M. Głowiński, J. Sławiński. Wr.: Ossol. 1972, 320 s. PAN IBL. [Zawartość: K. Pomian: Powieść jako wypowiedź filozoficzna. (Próba strukturalnej analizy „Nienasyceńca”), przedr. w tegoż: Człowiek pośród rzeczy. Wwa 1973; J. Błoński: Doświadczenie dekadencki w powieściach S.I.W., przedr. w tegoż: Monografia Stanisława Ignacego Witkiewicza. Cz. 2. Witkacy sztukmistrz, filozof, estetyk. Kr. 2001; M. Głowiński: Witkacy jako pantagruelist, przedr. w tegoż: Gry powieściowe. Wwa 1973, Intertekstualność, groteska, parabola. Kr. 2000; J. Ziomek: Personalne dossier dramatów Witkacego, przekł. franc.\*\*\*; J. Ziomek: Deformacja, rzeczywistość i „Szewcy”; D. Gerould: Egzotyckość Witkacego. Przel. K. Biskupski; M. Piwińska: Witkacy w „Laboratorium dramatu” [„Aby podnieść różę”] Trzebińskiego, przedr. w tejże: Legenda romantyczna i sztydercy. Wwa 1973; J. Gockowski: Trzy wizje rewolucji społecznej w dramacie polskim; B.K. Michalski: System „Ontologii Ogólnej”, czyli „Ogólnej Nauki o Istnieniu” S.I.W. (Studium biologicznej wersji monadyzmu), przekł. ang.\*\*\*; J. Pollakówna: Filozofowanie i namietność; K. Janicka: S.I.W. a surrealizm; K. Puzyra: Pojęcie Czystej Formy, przedr. w tegoż: Witkacy. Wwa 1999, przekł. ang.\*\*\*; L. Sokół: Witkacy – teoretyk groteski; B. Wojnowski: Uwagi o katastrofizmie S.I.W.; M. Król: Polska w twórczości S.I.W.). – S. Stukelja. S.I.V. – pretekst a europoskogo teatra. *Pozorišna Kultura*, Belgrad 1972 nr 4. – M. Szpakowska: Przemiany w interpretacjach twórczości S.I.W. *Pam. Lit.* 1972 z. 3. – J. Błoński: Stanisław Ignacy Witkiewicz jako dramaturg. (Szkieł). Kr.: PWN 1973, 21 s. PAN Oddz. w Kr. – J. Błoński: Witkacy a świat zachodni. *Teksty* 1973 nr 3, przedr. w tegoż: Monografia Stanisława Ignacego Witkiewicza. Cz. 2. Witkacy sztukmistrz, filozof, estetyk. Kr. 2001, przekł. ang. franc. i niem. w *The Polish Perspectives*, Wwa 1974 nr 3 oraz w mutacji franc. i niem. – J. Degler: Stanisław Ignacy Witkiewicz. 1885-1939. [Współaut.:] F. Sawicka. Wr.: Ossol. 1973, 32 s. – J. Degler: Witkacy w teatrze międzywojennym. Wwa: WAiF 1973, 230 s. – J. Heistein: L'Esthétique de S.I.W. et l'avant-garde théâtrale en France. *Zag Rodzaj Lit.* 1973 t. 16, przedr. w tegoż: Décadentisme, symbolisme, avant-garde dans les littératures européennes. Wr. 1987, *Acta Univ. Wratisl.* 1019, *Romanica Wratisl.*, 28. – K. Kowalik: Koncepcja procesu twórczego i percepcji dzieła sztuki w estetyce S.I.W. *Stud. Estet.* 1973 t. 10. – M. Nowotny-Szybistowa: Osobliwości leksykalne w języku Stanisława Ignacego Witkiewicza. Wr.: Ossol. 1973, 165 s. PAN IBL. – *The Polish Review*, Nowy Jork 1973 nr 1/2 [tu art. poświęcone S.I.W.]; L. Aisenman: Aspects of society in the plays of S.I.W.; S. Baker: W. and Malinowski. The pure form of magic, science and religion, przekł. pol.: W. i Malinowski – czysta forma magii, nauki i religii. [Przel.] M. Dziedziszka. *Lit. Lud.* 1974 nr 3, *Konteksty* 2000 nr 1/4; P. Berman: Acting W.; E.J. Czerwiński: W. in Witkacy; F. Galassi: Sexual politics in S.I.W.'s „The New Deliverance”; D. Gerould: Witkacy: theatre outside theatre; D. Gerould: Witkacy's portrait of the artist as a young man; P.S. Hoffman, J.W. McCullough: Visual images in W.'s „They” in production; L. Iribarne: Revolution in the theatre of Witkacy and Gombrowicz; J.W. Parker: W.'s „Gyubal Wahazar” and Ribemont-Dessaignes „L'empereur de Chine” fairy tales for adults, przekł. pol.: Baśnie dla dorosłych. [Przel.] L. Sokół. *Prz. Hum.* 1973 nr 5; W. Weintraub: The theatre of explosive content and impure form; A. Wirth: Avant-gardist as a classical author of the period. – K. Pomian: Filozofia W. Wstępny przegląd problematyki. W tegoż: Człowiek pośród rzeczy. Wwa 1973, przekł. franc. La philosophie de W. [Przel.:] J. Arnold-Morice, P. Kapiszara. *Critique*, Paryż 1984 nr 440/441. – K. Rudzińska: Artysta wobec kultury. Dwa typy autorefleksji literackiej: ekspresjonizm „Zdroju” i Witkacy. Wr.: Ossol. 1973, 142 s. PAN IBL. – G. Sinko. *Dialog* 1973 nr 8 [rec.: Tropical madness]. – L. Sokół: Groteska w teatrze Stanisława Ignacego Witkiewicza. Wr.: Ossol. 1973, 223 s. IS PAN. *Studia i Mater. do Dziej. Teatru Pol.*, 4. – M. Szpakowska: Tekst W. a scenariusz Kantora. *Dialog* 1973 nr 8 [dot.: Kurka wodna]. – J. Wegner: Prekursor zapoznany. *Więź* 1973 nr 7/8. – M. Czernerle: Szajna i Witkacy. W tejże: Szajna. Gdańsk 1974 [ze stenogramem z prób „Witkacego” w T. Studio w Wwiel. – J. Degler: Witkacego podróż do tropików. *Lit. Lud.* 1974 nr 3 [do Australii w 1914]. – Z. Gref: Boy, Witkacy, młody teatr. *Człow. i Światopogląd* 1974 nr 5. – P. Marchesani: Momenti e aspetti della fortuna di S.I.W. *Aerum*, Mediolan 1974 nr 1/2. – Z. Mitosek: Powieściowy dyskurs o kulturze albo stereotyp obżarstwo. *Prz. Hum.* 1974 nr 3. – A. Rogalski: Dwie odmienne reakcje na to samo zjawisko. (W. i Gombrowicz). W tegoż: Twórcy, dzieła, postawy. Wwa 1974. – L. Sokół: Światowa kariera Witkacego. *Lit. na Świecie* 1974 nr 7. – E. Widota: Stylistyczne maski teatru Witkacego. *Ruch Lit.* 1974 nr 1. – W. Bolecki: „Dlaczego pan mnie nie rozumie?” (Nie tylko o Witkacym). *Nowy Wyrz* 1975 nr 11, przedr. w tegoż: Polowanie na postmodernistów. Kr. 1999 [dot. poglądów filoz.-estetycznych S.I.W.]. – J.Z. Brudnicki: O indywidualizmie dziś. (Z rąk marginaliów Witkacego). *Nowy Wyrz* 1975 nr 11. – I. Burzacka: „Nienasyceńca” S.I.W. a powieść młodopolska. *Acta Univ. Nicolai Copernici* 1975 nr 66. – B.F. Dukore: Spherical tragedies and comedies with corpses – Witkacian tragicomedy. *Modern Drama* (USA) 1975 t. 18 nr X, przekł. pol.: Tragedie sferyczne i komedie z trupami. *Prz. Hum.* 1977 nr 10. – E. Kondyowska-Szuwalska: Dzieje Genetyza Kapena. *Prz. Hum.* 1975 nr 5 [dot.: Nienasyceńca]. – J. Kott: W. albo realizm nieoczekiwany. *Wiedomości*, Londyn 1975 nr 31/32, przedr. w tegoż: Kamienny Potok, Wwa\* 1981, wyd. nast.: [wyd. poszerz.] Londyn 1986, wyd. 2 krajowe rozszerz. Kr. 1991, Pisma wybrane. T. 2. Wwa 1991, przekł. niem.: Der unverhoffte Realismus des W. [Przel.] P. Lachmann. *Theater Heute*, Frankfurt am Main 1978 nr 7, słowen.: W. ali nepričakovani realizem. W tegoż: Gledalski eseji. Ljubljana 1985 [dot. związków między S.I.W. a A. Artaud]. – R. Linkowski: Metafizyczny naturalizm estetyki Czystej Formy. *Stud. Estet.* 1975 t. 12. – M. Porębski: Miejsce Witkacego. W tegoż: Interregnum. Wwa 1975. – J.W. Sarna: S.I.W. *Stud. Filoz.* 1975 nr 5, przekł. ang.: S.I.W. [Przel.] M. Lecki. *Dialectics and Humanism*, Wwa 1975 nr 3. – A. Słonimski: S.I.W. W tegoż: Alfabeta wspomnień. Wwa 1975, wyd. nast. Chicago 1977, wyd. 2 uzup. Wwa 1980. – L. Sokół: Boy i Witkacy. *Prz. Hum.* 1975 nr 3. – *Teatr* 1975 nr 11 [tu m.in. art. poświęcone S.I.W.]; M. Esslin: Poszukiwanie metafizycznego wymiaru w dramacie; G. Kerényi: Witkacy w teatrze węgierskim; K. Hrycyk: „Sojusznik” dzisiejszego teatru; A. van Crugten: Witkacy i Francuzi. [Przel.] L. Jabłonkówna; R. Temkine: W. we Francji; A. Micińska: U źródeł nowego teatru; C. Pollastrelli: Witkacy we Włoszech. – *Theatre Quarterly*, Londyn 1975 nr 18 [tu m.in. art. poświęcone S.I.W.]; B.F. Dukore: Who was W.?; J. Kott: W. and Artaud; J. Degler: W. in Poland. – J. Błoński: Trzy apokalipsy w jednej. *Twórczość* 1976 nr 10, przedr. w tegoż: Monografia Stanisława Ignacego Witkiewicza. Cz. 2. Witkacy sztukmistrz, filozof, estetyk. Kr. 2001 [o historiozofii S.I.W.]. – W. Bolecki: Witkacy: fatalne terminy. (Uwagi wstępne). *Teksty* 1976 nr 6 [analiza pojęcia „czysta forma”]. – B. Daneke-Wojnowska: Stanisław Ignacy Witkiewicz a modernizm. Kształtowanie idei katastroficznych. Wr.: Ossol. 1976, 206 s. PAN IBL. – J. Degler: L'art théâtral dans le système esthétique de S.I.W. [Przel.] A. van Crugten; A. van Crugten: Witkacy et le public francophone. *Cahiers S.I. Witkiewicz-Witkacy*, Lausanne 1976 t. 1. – T. Rodowicz: Dyskusja S.I.W. ze współczesną mu filozofią. *Studia Philosophiae Christianae*, Wwa 1976 nr 2. – C. Rowiński: Adrian Laverkühn i Joachim Baltazar de Campos de Balleastadar, czyli o potęgę muzyki. *Mies. Lit.* 1976 nr 2, przedr. w tegoż: Przestrzeń logosu i czas historii. Wwa 1984. – J.W. Sarna: Zagadnienie religii w ujęciu S.I.W. *Euhemer* 1976 nr 3. – W. Sawrycki: Czysta forma w „Sonacie Belzebuba”. *Dialog* 1976 nr 2. – A. Sulikowski: Antropologia Witkacego. *Znak* 1976 nr 8/9. – M. Szpakowska: Szczotki firmy braci Sennbalda. *Twórczość* 1976 nr 3, przedr. w tejże: O kulturze i znochorach. Kr. 1983 [dot.: Narkotyki, Niemyte duszel]. – M. Szpakowska: Światopogląd Stanisława Ignacego Witkiewicza. Wr.: Ossol. 1976, 218 s. PAN Kom. Nauk o Literaturze Pol.; przekł. franc. fragm.\*\*\* – M. Szybist: Witkacy – kochany wariat. *Mies. Lit.* 1976 nr 5 [dot.: Narkotyki; Niemyte duszel]. – M. Szybi-



stowa: Brygadyer i Kwaternistrz. *Teksty* 1976 nr 4/5 [dot.: Niemieniec]. — S. Morawski: Na Witkacdomoie jaśniejszy i... ciemniejszy. *Twórczość* 1977 nr 5. — M. Nowotna-Szybistowa. O szkodliwości narkotyków językiem S.I.W. *Zeszk. Nauk. UJ* 1977 nr 457. — *The Polish Review*, Nowy Jork 1977 nr 4 [tu art. poświęcone S.I.W.: A. van Crugten [rec.: Insatiability]; F.S. Galassi: Słapstick in W.'s „The crazy locomotive”, przekł. franc.: La farce dans „La locomotive” de W. *Perspectives Polonaises*, Wwa 1978 nr 1; M. Pruska-Munk: Wypiański's „The Wedding” and W.'s „The shoemakers”. (From Polish to universal question); A.E. Weyhaupt: Death and resurrection in W.'s „The madman and the nun”. — *Prz. Hum.* 1977 nr 10 [nr poświęcony S.I.W. zawiera m.in.: L. Sokół: Zamiast wstępu; J. Brudnicki: Ostatnia droga Witkacego. (Wersja ostatnia, ale nie ostateczna) [relacja z rozmów z Cz. Oknińska]; H. Bulhak: O Teodorze Białyńskim-Birula [przyjacielu S.I.W.]; A. van Crugten: Styl i technika dramatyczna. Przel. T. Kędzierska; D. Gerould: Conrad, Witkacy a szaleństwa tropikalne. Przel. S. Kumor; E. Kozarzewska: Kreacja bohatera literackiego w powieściach S.I.W.; B. Michalski: W. o zadaniach i przedmiocie filozofii oraz jej miejscu w kulturze; A. Sjöberg: „Matka” i „Mistrz Olof” [A. Strindberga]. Przel. Z. Łanowski; — L. Sokół: S.I.W. and Strindberg. *Die Welt der Slaven*, Monachium 1977 nr 2, przedr. w: Swedish-Polish literary contacts. Stockholm 1979, wersja pol.: Strindberg a Witkacy. W: Spotkanie z Witkacym. Jelenia Góra 1979. — S. Sterna-Wachowiak. Einleitung in die allgemeine Witkacologie. *Twórczość* 1977 nr 1 [dot.: Bez kompromisu]. — M. Szybistowa: Metafora „fizjologiczne” S.I.W. *Teksty* 1977 nr 3. — G. Vigorelli. Schulz, W.: due riscoperte. W tegez: *Diario Europeo*, Torino 1977. — S. Gawliński: Teoria powieści Witkacego. W: W kręgu przemian polskiej prozy XX wieku, Wr. 1978, przedr. w tegez: Pisma i postawy. Od Witkacego do postmodernizmu, Kr. 2002. — I. Jakimowicz: Witkacy, Chwistek, Strzeziński, Myśli i obrazy. Wwa: Arkady 1978, 218 s., XXIV s. tab. — B. Michalski: Miejsce filozofii Witkacego we współczesnej mu filozofii polskiej. (Monadyzm biologiczny a reizm i fenomenologia). *Stud. Filoz.* 1978 nr 3. — M. Porębski: S.I.W. W: *Prose et peinture du symbolisme au surréalisme en France et en Pologne*. Wwa 1978. — K. Rudziński: S.I.W.: historia i groteska. W tegez: Między awangardą a kulturą masową, Wwa 1978. — J.W. Sarna: Filozofia Stanisława Ignacego Witkiewicza. Kielce: WSP 1978, 232 s. — J. Warenycia: Teoria Czystej Formy S.I.W. *Colloquium Artisticum*, Lubl. 1978 nr z X. — A. Baudin, I. Jakimowicz, K. Regamey: Witkiewicz et la peinture. [Red. i przekł.:] A. Baudin. [Lausanne.] *L'Âge d'Homme* 1979, 103 s. *Cahiers S.I. Witkiewicz-Witkacy*, 2. — J. Degler: S.I.W. et l'Avant-Garde Polonaise. (Thèses generales). W: Le drame d'Avant-Garde et le théâtre. *Acta Univ. Wratisl.* 1979 nr 462. — D. Gerould: Cytowanie obrazów — Witkacy i Shakespeare [H.C.] *Selousa. Pam. Lit.* 1979 z. 3/4. — A.M. Kowalska: Czy „Sonata Bezebuba” to sonata? *Dialog* 1979 nr 6. — B. Michalski: Polemiki filozoficzne Stanisława Ignacego Witkiewicza. Wwa: PIW 1979, 279 s. — J. Paszek: Artysta w powieści katastroficznej. („Próchno” [W. Berental] — „Wesele hrabiego Orgaza” [R. Jaworskiego] — „Pożegnanie jesieni” — „Doktor Faustus” [T. Mann]). W: Katastrofizm i awangarda, Kat. 1979. — J. Skowronski: O teorii poezji S.I.W. *Teksty* 1979 nr 5. — Spotkanie z Witkacym. Materiały z sesji poświęconej twórczości Stanisława Ignacego Witkiewicza. (Jelenia Góra, 2-5 marca 1978). Oprac. i red.: J. Degler. Jelenia Góra: T. im. C.K. Norwida 1979, 147 s. [Zawiera m.in.: J. Witkiewiczowa: Wspomnienie. Oprac.: A. Micińska; J. Degler: Witkacy w teatrze; J. Błoński: W poszukiwaniu formuły konstrukcyjnej powieści Witkacego, przedr. w tegez: Monografia Stanisława Ignacego Witkiewicza. Cz. 2. Witkacy sztukmistrz, filozof, estetyk. Kr. 2001; L. Sokół: Strindberg a Witkacy; B. Michalski: Spór o światopogląd W.; J.W. Sarna: Bergson i mitomania. — E. Szary-Matywecka: Od „Paluby” do „Jedynego wyjścia”. W tegez: Książka — powieść — autotematyzm. Od „Paluby” do „Jedynego wyjścia”. Wr. 1979. — Hommage a Stanisław-Ignacy Witkiewicz. [Oprac.:] J. Harten, R. Stanislawski. Städtische Kunsthalle, Düsseldorf 25. April-1. Juni 1980. Düsseldorf 1980, 132 s. [Tu m.in.: M. Porębski:

Über den Maler S.I.W. [Przel.] B. Lewandowska; M. Szpakowska: W. [Przel.] L. Skrzypczyk; U. Czartoryska: Das Laboratorium der „Nichteuklidischen Psychologie” in den Photographien von W. [Przel.] L. Skrzypczyk, wersja pol.: Laboratorium „psychologii nieeuklidesowej”, czyli o fotografiach Witkacego. *Odra* 1980 nr 3; A. Kostolowski: „S.I.W. — Portraitfirma”. Der Versuch einer Rekonstruktion. [Przel.] B. Lewandowska; G. Musiał; S.I.W. Biographie. [Przel.] T. Gliwiński; S.I.W. Bibliographie. [Oprac.:] J. Degler. — P. Kopczuk: O problemie sprzeczności w ontologii i estetyce W. *Dialog* 1980 nr 9. — A.Z. Makowiecki: Witkacy. W tegez: Trzy legendy literackie. Przybyszewski, Witkacy, Gałczyński. Wwa 1980. — J. Nowaczyk: Nieznany Bóg Witkacego. *Aten. Kapł.* 1980 t. 95. — P. Piotrowski: Demoniczny fotograf. *Teksty* 1980 nr 2. — L. Sokół: W. enlarged. [Przel.] B. Lawendowski. *Polish Art Studies*, Wr. 1980 t. 2 [dot. niezanych pism S.I.W. wyd. w l. 70-tych]. — G. Tomassucci: Witkacy na smyczy. Przel. J. Ugniewska. *Teksty* 1980 nr 2 [dot. erotyki i seksu w twórczości S.I.W.]. — Stanisław Ignacy Witkiewicz. Wien: Sessler [1980], [26] s. [Tu m.in.: J. Kott: Der unverhoffte Realismus von W. [Fragm.]; L. Kasajew: W. — Prophet einer Apokalypse]. — K. Dedecius: Die reine Form und der unreine Sinn. (Über S.I.W. — Witkacy). W tegez: Zur Literatur und Kultur Polens. Frankfurt am Main 1981, przekł. pol.: Czysta forma i nieprzejrzysty sens. Przel. J. Miziński. *Accent* 1985 nr 2/3. — D. Gerould: Witkacy. Stanisław Ignacy Witkiewicz as an imaginative writer. Seattle, London: Univ. of Washington Press 1981, XVIII, 44, 47-362 s., przekł. pol.: Stanisław Ignacy Witkiewicz jako pisarz. Przel. I. Sieradzki. Wwa: PIW 1981, 470 s. — B. Kasprzak: But — byt, czyli o języku „Szewców” *Teksty* 1981 nr 3. — S. Luźbanski: Uczucia metafizyczne u podstaw kultury. (Z badań nad filozofią S.I.W.). *Rocz. Nauk. Wydział. WSP w Krak.* 1981 nr 70. — J. Nowaczyk: Ontologiczne uwarunkowania ateizmu S.I.W. *Studia Philosophiae Christianae*, Wwa 1981 nr 1. — A. Sandauer: Sztuka po końcu sztuki. (Wstęp. Teoretyk a pisarz. Pisarz a człowiek). *Dialog* 1981 nr 3, przedr. pt. S.I.W. i ciąg dalszy. Sztuka po końcu sztuki w tegez: Pisma zebrane. T. 1. Wwa 1985, Trójca nowoczesnych. Kr. [1991], przekł. ang.\*\* — J. Skowronski: Myśl antropologiczna S.I.W. *Pr. Polonist.* Ser. 37: 1981. — M. Szybistowa: Gnebon Puczymorda — nazwa znacząca. *Pr. Nauk. UŚI w Katow.* 1981 nr 397. — J. Tuczyński: Witkacy. W tegez: Motywy indyjskie w literaturze polskiej. Wwa 1981. — Actes du Colloque International „Witkiewicz” de Bruxelles novembre 1981. [Red.] A. van Crugten. Lozanna: L'Âge d'Homme 1982, 235 s. *Cahiers S.I. Witkiewicz-Witkacy*, 4. [Zawartość: A. Micińska: Une oeuvre inconnue de Witkacy; W. Natanson: Mes souvenirs sur W.; B. Michalski: Le place de la philosophie dans la culture sclon W.; G. Conio: W. et la Russie; E. Franczak, S. Okolowicz: Le portrait multiple de Witkacy; U. Czartoryska: A propos des photographies de W.; W. Sztaba: La maison d'un artiste; J. Sojcher: De l'un et du multiple ou l'impossible; P. Rawicz: W. romancier; J. Błoński: Roman initiatique et fiction politique; G. Tomassucci: La seule issue, roman philosophique; D. Gerould: Les doubles dans l'oeuvre de Witkacy; L. Sokół: W. et le drame européen du symbolisme au surréalisme; J. Degler: La dramaturgie de Witkacy et les malentendus qui en découlent; A. Populaire: De la Forme Pure dans le théâtre contemporain et du suicide, communication witkacienne apocryphe; R. Temkine: W. et les Français; G. Cambreleng: Problèmes théoriques et pratiques pour metre Witkiewicz en scène aujourd'hui; Z. Strzelecki: Witkacy et son influence dans la scénographie polonaise; J. Jarocki: Mes mises en scène de Witkacy; A. van Crugten: Gyubal Velleytar. (W. et l'avant-garde théâtrale)]. — I. Jakimowicz: Czy Witkacy był ekspresjonista. W: Tessaera. Kr. 1981. — W. Bolecki: „Powieść-worek”. (Micińska, Jaworski, Witkacy): Świadectwa lektury. („Powieść-worek” wobec zastanej świadomości gatunkowej). W tegez: Poetycki model prozy w dwudziestolecu międzywojennym. Wr. 1982, wyd. 2 popraw. i uzup. Kr. 1996. — F.S. Galassi: Wedekind and W. The erotic puzzle. *The Polish Review*, Nowy Jork 1982 nr 3/4 [dot. gł.: Szewcy; Nowe Wyzwolenie]. — [W. Skalmowski] M. Bronski: Przyczynek do

- witkacologii. *Kultura*, Paryż 1982 nr 7/8. — W. Sztaba: Gra ze sztuką. O twórczości Stanisława Ignacego Witkiewicza. Kr.: WL 1982, 303 s. — G. Tomassucci: W: l'ontologia in forma di romanzo. *Rivista di Letterature Moderne e Comparate*, Florencja 1982 nr 3. — J.S. Witkiewicz: Witkacy i Witkiewiczowie. Berno: Poculibris 1982, 142 s. — A. Baudin. *Art Press*, Paryż 1983 nr z VI. — J. Ilg. „Wielkość pana jest dla mnie w innym wymiarze”. (Listy S.I.W. do Stefana Żeromskiego). *Pismo* 1983 nr 4. — K. Nahlik: Essence and limits of art in the theories of Chwistek and Witkacy. *Report on Philosophy*, Wwa, Kr. 1983 nr 7. — L. Sokół: The drama of initiation. Villiers de l'Isle-Adam, Strindberg and S.I.W. [Przeł.] G. Sinko. *Literary Studies in Poland*, Wr. T. 11: 1983. — W. Bolecki: Witkacy et les problèmes du roman moderne. W: *Typologie du roman*, Wr. 1984, *Acta Univ. Wratisl.*, 690. — S. Borzym: Chwistek i Witkacy: refutacja intuicjonizmu. W tegoż: Bergson a przemiany światopoglądowe w Polsce. Wr. 1984. — A. van Crugten: Mes rapports avec Witkacy et la Pologne; D. Gerould: Vingt ans avec Witkacy. *Le Théâtre en Pologne*, Wwa 1984 nr 10/12. — Z. Greń: Witkacologia bez W. W tegoż: Teatr zamknięty. Kr. 1984. — T. Gryglewicz: peyotl i Czysta Forma. W tegoż: Groteska w sztuce polskiej XX wieku. Kr. 1984. — I. Jakimowicz: Witkacy w Rosji; O poszerzeniu przestrzeni wewnętrznej. (Z eksperymentów narkotycznych S.I.W.). *Rocz. Muz. Nar. w Warsz.* 1984. — Ch. Kiebuzińska: Revolutionaries in the theatre: Meyerhold, Brecht and W. Maryland 1984, wyd. nast. Ann Arbor, Mich., London: UMI Research 1988, 182 s. — J. Kott: W., or The dialectic of anachronism. W tegoż: The theatre of essence and the other essays. Evanston, Ill. 1984. — B. Pociąg: Czytając Witkacego. *Ruch Muzyczny*, 1984 nr 5. — M. Porebski: S.I.W. et la genèse de l'esprit du modernisme. *Critique*, Paryż 1984 nr 440/441. — *Quimera*, Barcelona 1984 nr 39/40 [tu m.in. art.: W. Sztaba: La casa de un artista. [Przeł.] E. Bortkiewicz; J.C. Vidal: La insaciableidad como filosofía; A. Micińska: Correspondencia [o listach do żony]. [Przeł.] E. Bortkiewicz]. — W. Sztaba: S.I.W.: Du côté de l'icographie. [Przeł.] Z. Jamrozik. *Polish Art Studies*, Wr. 1984. — B. Urbankowski: Witkacy znany i nieznan. *Poezja* 1984 nr 10, przekł. ang.\*\* — S. Wawelski: Katastrofizm Witkacego. *Promieniści\** 1984 nr 1. — M. Zaleski: Przysłoda drugiej awangardy. Wr. 1984, wyd. 2 tamże 2000, passim. — Z. Zaleski: Czy mionizm jest możliwy. (Uwagi na marginesie sporu Tadeusza Kotarbińskiego ze S.I.W. o istnienie jakości). *Zesz. Nauk UW - Filia w Białymstoku. Nauki Spol.* 1984 z. 40. — T. Bocheński: Rozważania o społeczeństwie mrońskiego w „Dramatach” S.I.W. *Pr. Polonist.* Ser. 41: 1985. — K. Braun: I co zrobić z tym Witkacym. *Scena* 1985 nr 2. — M. Bukowska: Sprawa prapremiery. *Dialog* 1985 nr 12 [zapis praprem. „Szewców” w reż. Z. Hübnera w 1957]. — A. Chojnacki: Taki zwykły Witkacy. *Mies. Lit.* 1985 nr 10/11 [dot. małżeństwa S.I.W. z J.M. Unrug]. — M. Choynowski: Jeszcze o śmierci Witkacego. *Kultura*, Paryż 1985 nr 9 [pierwodr. nieautoryzowanej relacji Cz. Korzeniowskiej z domu Oknińskiej, spisanej w 1939 przez M. Choynowskiego z jego komentarzem]. — *Cuadernos de Filosofía y Letras*, Meksyk 1985 nr 4 [nr poświęcony S.I.W. w oprac. M. Sten, tu m.in. art.: J. Degler: El arte teatral dentro del sistema estético de S.I.W.; D. Gerould: Veinte años con Witkiewicz; A. van Crugten: Mis relaciones con Witkacy y Polonia]. — J. Degler; C. Provedini; G. Tomassucci: *Sipario*, Mediolan 1985 nr z XI/XII. — *Dialectics and Humanism*, Wwa 1985 [nr 2] [nr poświęcony S.I.W., zawiera przekł. tekstów oznaczonych wyżej dwiema gwiazdkami \*\* oraz m.in.: B. Urbankowski: The unknown Witkacy. [Przeł.] J. Czarnecki; T. Kotarbiński: The philosophy of S.I.W. [Przeł.] J. Szrednicki; R. Ingarden: Reminiscences of S.I.W. [Przeł.] B. Levi; J. Czarnecki; J. Leszczyński: Witkacy's theory of art. [Przeł.] L. Petrowicz; R. Rudziński: The axiology of S.I.W. [Przeł.] A. Dinięko; J. Degler: Witkacy's theory of theatre. [Przeł.] A. Bortkiewicz; L. Sokół: „The shoemakers”, a totally grotesque world. [Przeł.] A. Lewandowski; A. Sandauer: Art after death of art. [Przeł.] A. Bortkiewicz; J. Bartyzel: Antimic theatre and pure form. [Przeł.] L. Petrowicz; A. Micińska: At the roots of pure form. [Przeł.] A. Bortkiewicz; B.K. Michalski: A system of general ontology, or S.I.W.'s universal science of being. [Przeł.] J. Czarnecki]. — D.C. Gerould: Autorytet, władza i wolność w życiu i utworach Witkacego. Przeł. I. Sieradzki. *Dialog* 1985 nr 9. — J. Gillar: Theater derucht; S.I.W. *Schweizer Monatshefte für Politik, Wirtschaft und Kultur*, Zurich 1985 nr 6. — M. Głowiński: „Ryszard III” [W. Shakespeare'a] i Prometeusz. (O „Nowym Wyzwoleniu” S.I.W.). *Pam. Lit.* 1985 z. 4; przekł. franc. wersji skróconej: Richard III et Prométhée — sur „Nowe Wyzwolenie” de S.I.W. [Przeł.] A. Tyńska. *Russian Literature*, Amsterdam 1987 nr 22. — M. Kohara; A. Matsumoto. *Teatro* [Japonia] 1985 nr 1. — J. Kosicka: Witkacy i Przybyszewska. Problem rewolucji. *Dialog* 1985 nr 9. — A. Micińska: Witkacy w Rosji. (1914-1918). *Twórczość* 1985 nr 4. — *Pam. Teatr.* 1985 z. 1/4 [nr poświęcony S.I.W., zawiera m.in.: A. Micińska: Z dziejów rodziny Witkiewiczów; J. Kott: Sześć not o Witkacym; D. Gerould: Witkacy i jego sobowótory. Przeł. J. Kosicka; W. Sztaba: Teatr, sztuka i życie. L. Sokół: „Nadobnie i koczokodany”, czyli dramaty tajemniczenia; I. Jakimowicz: Witkacego galeria teatralna. Portrety ludzi teatru; J. Degler: Przyczyny do dziejów scenicznych Witkacego; B. Kusztelski: Prapremiera „Szewców” [Sopot, T. Wybrzeże 1957]]. — P. Piotrowski: Metafizyka obrazu. O teorii sztuki i postawie artystycznej Stanisława Ignacego Witkiewicza. Pozń.: Wydawn. Nauk. UAM 1985, 130 s. — J. Rurawski: O Witkacym i „witkacologii” — sceptycznie. *Gazet i Światopogląd* 1985 nr 9, przedr. w tegoż: Nie tylko o literaturze... Piotrków Trybunalski 1998. — J. Skarbowski: Witkacy — Szymanowski. *Pismo Lit.-Artyst.* 1985 nr 5. — L. Sokół: Metafizyka płci: [A.] Strindberg, [O.] Weiniger i Witkacy. *Pam. Lit.* 1985 z. 4; wersja ang.: The metaphysics of sex: Strindberg, Weiniger and Witkacy. *Theatre Research International*, Oxford 1987 t. 12 nr 1. — G. Tomassucci: Note per bestiario di S.I.W. *Europa Orientalis*, Rzym 1985 t. 4, przekł. pol. Bestiariusm W. *Dialog* 1986 nr 8. — Stanisław Ignacy Witkiewicz „Bezimienne dzieło”. Materiały z sesji teatrolologicznej poświęconej S.I. Witkiewiczowi w 100 rocznicę urodzin [Autorzy:] A. Micińska, H. Kasjanuk, L. Sokół [Wstęp: K. Wójcicki]. Gdynia: T. Dram. 1985, 98 s. [Zawartość: K. Wójcicki: Zamiast wstępu; A. Micińska: S.I.W. — Witkacy. (1885-1939). Kalendarium życia i twórczości; L. Sokół: Aktualność Witkacego; L. Sokół: „Bezimienne dzieło” — jednostka i społeczeństwo, przekł. ang.\*\*\*; H. Kasjanuk: „Bezimienne dzieło” — próba opisu. — Witkacy — teatr, dokumentacja. Inscenizacje sztuk Witkacego na scenach polskich 1921-1985. [Katalog wystawy]. Oprac.: A. Koecher-Hensel. Wwa: Centrum Sztuki Studio im. S.I. Witkiewicza 1985, 64 s. — Witkiewiczchi-no seka! 1920 nen-dai-no engekiteki (dzi). [Red.] Y. Nakamura. Tokio: Parco Co 1985, 261 s. [Tu art. autorów: Y. Nakamura; J. Kott; R. Ingarden; J. Degler; A. van Crugten; P. Rawicz; U. Czartoryska]. — J. Adamski: Witkacy i Gajcy. W tegoż: Upadek humanizmu. Wwa 1986. — T. Bocheński: Koncepcja sztucznego państwa w „Dramatach” S.I.W. i w powieści Alfreda Kubina „Po tamtej stronie”. *Pr. Polonist.* Ser. 42: 1986. — Z. Ciesielski: W. i Różewicz. W tegoż: Od Fredry do Różewicza. Dramat i teatr polski w Szwecji w latach 1835-1976. Gdańsk 1986. — *Dialog* 1986 nr 8 [tu art. poświęcone S.I.W.: J. Degler: Obecność Witkacego. (Próba bilansu), sprost. tamże 1987 nr 2; A. Micińska: Jedyne wyjście istnienia poszczególnego, toż. *Zesz. Lu.*, Paryż 1986 nr 16 [dot. samobójstwa S.I.W.]; D.C. Gerould: Transformacja u W. Przeł. I. Sieradzki; G. Tomassucci: Bestiariusm W.; T. Wiles: Witkacy: problem dyskursu. Przeł. D. Kuźnicka; K. Bachneva-Caneva: „On był obcością”; G. Cambrenica: A we Francji z tym Witkacym tylko kłopot. Przeł. P. Szymanowski]. — Z. Folejewski: Picasso, Pirandello i teatr czystej formy Witkacego. *Kultura*, Paryż 1986 nr 4. — M. Horzycki: Konstrukcja postaci w „Pożegnaniu jesieni” S.I.W. W: Studia o przemianach gatunkowych w powieści polskiej XX wieku. Kat. 1986. — J. Kott: Modernistyczny Witkacy. W tegoż: Kamienisty Potok. [Wyd. poszerz.] Londyn 1986, wyd. 2 krajowe rozszerz. Kr. 1991. — *Literary Studies in Poland*, Wr. T. 16: 1986 [zawiera przekł. tekstów oznaczonych wyżej trzema gwiazdkami \*\*\* oraz: J. Degler: S.I.W. [Przeł.] Z. Lesińska; J. Błoński: Le théâtre de W.: une forme de la Forme. [Przeł.]

- H. Krzyżanowski; J. Degler: La théorie théâtrale de Witkacy. [Przeł.] H. Krzyżanowski; J. Ziomek: Le dossier des personnages du théâtre de Witkacy. [Przeł.] E. Destrée-Van Wilder; K. Puzyra: The concept of „Pure Form”. [Przeł.] P. Coates; M. Szpakowska: L'axiologie de S.I.W. [Przeł.] E. Destrée-Van Wilder; L. Sokół: „The anonymous work”. Individual versus society. [Przeł.] M. Orkan-Lęcki; J. Degler: Bibliography. [Przeł.] Z. Lesińska; – Y. Nakamura, *Hermes* (Japonia) 1986 nr 4. – J. Pietkiewicz: „Nienasyconie” S.I.W. w przekładzie L. Iribarne. W tegoż: Literatura polska w perspektywie europejskiej. Wwa 1986. – *Polonistyka* 1986 nr 1 [tu art. poświęcone S.I.W.]; M. Szpakowska: Swiatopogląd S.I.W., przekł. franc.: Les idées de S.I.W. *Organon*, Wr. 1987; A. Micińska: „Geniusz” czy „kuriozum”; J. Podracki: Język dramatów S.I.W. na przykładzie Jana Macieja Karola Wścieklicy”. – K. Puzyra: Witkacy, Novelist, philosopher and playwright, *Contemporary Review*, Londyn 1986 z III. – K. Puzyra: Witkacy in the Polish theatre. *Theatre in Poland*, Wwa 1986 nr 6/8, też w mutacji franc., wersja pol.: Witkacy w polskim teatrze. W tegoż: Witkacy, Wwa 1999. – M. Rawiński: O nową formułę dramatu S.I.W.: 1. Metafizyczny teatr „Czystej Formy”; 2. Apokalipsa i groteska (Nad „Szewcami” S.I.W.). W tegoż: Między misterium i farsą. Lubl. 1986; przedr. w tegoż: Dramaturgia polska 1918-1939. Wwa 1993 [właśc. 1992], przedr. cz. 2 w: Dramat polski XIX i XX wieku. Lubl. 1987. – J. Sosnowski: Gdzie jest wyzwolenie?, czyli Wyspiarski oczami Witkacego. *Poezja* 1986 nr 7/8. – A. Woldan: S.I.W. – Kunst und Apokalypse. *Osteuropa*, Stuttgart 1986 nr 7. – J. Błoński: S.I.W. „W małym dworku”. W: Dramat polski XIX i XX wieku. Lubl. 1987. – J. Czarnik: Spółka autorska Witkacy – Pawlikowska. *Dialog* 1987 nr 1 [w świetle korespondencji z l. 1925-1927]. – L. Gambacarta: W. na scenach włoskich. *Teatr* 1987 nr 5 [z l. 1969-1982]. – A. Gass: Nierzane witkacjana. Cz. 1; K. Dubiński: Nierzane witkacjana. Cz. 2-3. Przeł. z ros. B. Szklarska-Kuba. *Sztuka* 1987 nr 2-6. – I. Jakimowicz: O rozmaitym użytkowaniu lustra, czyli autoportrety Witkacego. *Roczn. Muz. Nark. w Warszawie*, 1987. – J. Jarzębski: Awangarda wobec historii: Witkacy, Schulz, Gombrowicz. *Odra* 1987 nr 11, przedr. pt. Między awangardą a modernizmem: Witkacy, Schulz, Gombrowicz w tegoż: W Polsce, czyli wszędzie. Wwa 1992, przekł. ang. Witkacy, Schulz, Gombrowicz versus the avant-garde. W: *The Slavic literatures and modernism*. Stockholm 1987. – J. Jusiak: Ontologia światła odmieńconego. *Akcent* 1987 nr 1. – T. Kubikowski: Witkacowska „kamienna lawina”. *Dialog* 1987 nr 1. – E. Kuźma: Historiozofia S.I.W. *Zesz. Nauk. Untu. Szczec. Pr. Polonist.* 1987 nr 1. – M. Oramus: Hiohstwa Ignatzia Vitkaza [dot.: Pożegnanie jesieni]; Wiza lokalna 1999 [dot. Nienasyconien]. W tegoż: Wyposażenie osobiste. Wwa 1987. – R.K. Przybylski: Autor wolny albo „622 upadki Bunga”. W tegoż: Autor i jego sobowtór. Wr. 1987. – *Russian Literature*, Amsterdam 1987 nr 22 [nr poświęcony S.I.W., zawiera m.in.: J. Błoński: W. et la révolution, wersja pol.: Witkacy i rewolucja. (O „Pożegnaniu jesieni”). *Pam. Lit.* 1990 z 2, przedr. w: Lekture polonistyczne. Kr. 1999 oraz w tegoż: Monografia Stanisława Ignacego Witkiewicza. Cz. 2: Witkacy sztukmistrz, filozof, estetyk. Kr. 2001; M. Glowinski: Richard III et Prométhée – sur „Nowe Wyzwolenie” de S.I.W. [Przeł.] A. Tyńska; A. van Cragt: Les liens entre l'art et la philosophie de l'histoire chez W.; J. Degler: Witkacy's theory of theatre. [Przeł.] A. Borkowicz; R. Fiegler: S.I.W. Zum Wechselverhältnis von Theorie und dramatischer Praxis; M. Nowotny: La monstrueuse nostalgie de l'infini ou la conscience du langage vue par S.I.W.]. – J. Skłodowski: Angielka i Witkacy. *Twórczość* 1987 nr 2 [dot. związków z W. Cooper]. – J. Skórnik. *Zbornik Matice Srpske ze Seneckim Umetnosti i Muziku*, Nowy Sad 1987 nr 2 [rec.: Witkacy. Izbor iz djelal. – S. Symiotuk: Filozoficzny sens sztuki portretowej W. *Akcent* 1987 nr 2. – J. Tarnowski: Jedna czy dwie filozofie Witkacego? *Zesz. Nauk. Wydz. Hum. UG. Filoz. i Socjol.* 1987 nr 11. – Beznadziejność i nadzieja. W kręgu myśli Stanisława Ignacego Witkiewicza. Zapiski myśli humanistycznej. Sens. Pod red. W. Maciąga. Kr.: UJ 1988, 127 s. [Zawiera m.in.: K. Gurba: Od beznadziejności do nadziei [wstęp]; Z. Zalewski: W. przygoda z metafizyką; M. Rosiak: „Biologiczny monadyzm” S.I.W. jako próba poprawienia monadologii Leibniza; J.A. Majcherek: Historiozofia S.I.W. na tle „nędzy historyzmu”; – I. Burzacka: Czy katastrofizm można dzisiaj zrozumieć. W: Od Kochanowskiego do Różewicza. Wwa 1988. – P. Czaplinski: Powieści S.I.W. wobec teorii czystej formy. *Pam. Lit.* 1988 z. 2. – T. Gryglewicz: La „Tena-tion” de Witkacy. Przeł. R. Rutkowski. *Polish Art Studies*, Wr. 1988 [dot. obrazów S.I.W. „Kuszenie św. Antoniego”]. – Z. Jerzyńska: Witkacy. W tegoż: Wędrowka w słowie. Wwa 1988. – W. Kośny: Die Requisiten in S.I.W. „Wariat i zakonnica”. *Ars Philologica Slavica*, Monachium 1988, przekł. pol. O rekwizytach w dramacie S.I.W. „Wariat i zakonnica”. *Ruch Lit.* 1990 nr 2/3. – Z. Lewicki: Witkacy's Hamlet. *Angelica* 1988 vol. 1. – H.M. Małgoska: Próba psychologicznej interpretacji piśmiennictwa wygnania na przykładzie S.I.W. *Studia i Mater. WSP w Olsztynie. Filol. Pol.* 1988 nr 1. – R. Okulicz-Kozaryn: Dziwna przyjaźń. O Romanie Jaworskim, S.I.W. i dandyowskim ich pokrewieństwie. *Czas Kultury* 1988 nr 7, przedr. w: Fakty i interpretacje. Wwa 1991. – P. Piotrowski: Art in crucible of history. Witkacy's theory and practice of painting. *The Polish Review*, Nowy Jork 1988 nr 2. – B. Rogatko: Trzy razy „Nienasyconie”. W tegoż: Linie przerywane. Łódź 1988. – L. Sokół: Dialektyka plci: Swedenborg, Balzac, Strindberg i W. *Zesz. Nauk. Wydz. Hum. UG. Scandinavica* 1988 z. 10. – L. Sokół: Hermaphroditic and androgynous characters in Strindberg and W. W: Polish-Swedish literary contacts. Stockholm 1988, wersja pol.: Postacie hermafrodytyczne i androgyniczne u Strindberga i Witkacego. W: *Zwierzciadła podroczne*. Wwa 1991. – L. Sokół: Pogrzeb W.; M. Szpakowska: Drugi pogrzeb W. *Twórczość* 1988 nr 7. – T. Sołtan: W krzywym zwierciadle. W tegoż: Z rachunków mego pokolenia. Wwa 1988 [dot. stosunku pisarzy pokolenia wojennego do twórczości m.in. S.I.W.]. – J. Zychowicz: Trzy figury myśli z „głębokiej współczesności”: Brzozowski, Zdzichowski, Witkacy. *Mies. Lit.* 1988 nr 8. – J. Błoński: „Kurka Wodna”, czyli kuchnia czystej formy. W: *W kręgu Oświecenia i teatru*. Wr. 1989, przedr. w tegoż: Monografia Stanisława Ignacego Witkiewicza. Cz. 2: Witkacy sztukmistrz, filozof, estetyk. Kr. 2001. – S. Chwin: Witkacy mistyczny, czyli „Bunt mas” i sacrum. W tegoż: *Romantyczna przestrzeń wyobraźni*. Bydgoszcz 1989. – P. Czaplinski: Powieść źle skrojona. O kłopotach aksjologii z prozą Witkacego. *Pam. Lit.* 1989 z 3. – W. Kośny: Zum nebentext in den dramen von S.I.W.; H.A. Menning: „W małym dworku” von S.I.W. W: *Festschrift für Herta Schmid*. Amsterdam 1989. – A. Krajewska: Komedia polska XX-lecia międzywojennego. Wr. 1989, passim. – Poland between the wars 1918-1939. Bloomington, Indiana 1989 [tu art. dot. S.I.W.]; J. Kosicka: Responses to revolution in Polish drama between the wars: Przybyszewska and Witkacy; D. Gerould: Concepts of authority power and freedom in the life and works of Witkacy; A. Wirth: Stein and W. Critique of dramatic reason, wersja pol.: Gertrude Stein and S.I.W. W: Witkacy w Polsce i na świecie. Szczec. 2001; K. Puzyra: Witkacy in Polish theatre. – W. Rzońca: O nudzie w „Szewcach” S.I.W. *Mies. Lit.* 1989 nr 11/12. – D. Scholze: S.I.W. (1885-1939). *Metaphysische Sehnsucht unter dem Alp einer mechanisierten Gesellschaft*. W tegoż: *Zwischen Vergnügen und Schock*. Berlin 1989. – J. Skarbowsky: Les conceptions esthétiques de S.I.W. sur la musique [Przeł.] M.H. Makiewicz. *Polish Art Studies*, Wr. 1989 vol. 10. – L. Sokół: Filozofia nudy w „Szewcach” W. W: O teatrze i dramacie. Wr. 1989. – L. Sokół: Introduction à la métaphysique du sexe chez W. W: *Tradition et Modernité*. Wwa 1989. – S. Symiotuk: Pieknio jako źródło cierpienia. Studium „estetyki negatywnej” w twórczości literackiej Witkacego. *Mies. Lit.* 1989 nr 2/3. – P. Taranczewski: The primacy of the eye in evaluating colours and colour harmonies. Observations concerning S.I.W.'s theories of colour. [Przeł.] B. Rostworowski. *Reports on Philosophy*, Wwa 1989 nr 13. – J. Błoński: Anatomia dziwności. (O dramaturgii Witkacego). W: *Dramat i teatr dwudziestolecia międzywojennego*. Wr. 1990, przedr. pt. Gra o tajemnicę istnienia w tegoż: Monografia Stanisława Ignacego Witkiewicza. Cz. 2: Witkacy sztuk-

- mistrz, filozof, estetyk. Kr. 2001. — J. Degler: Kłębowski zwane Witkacy. *Dialog* 1990 nr 4. — D.C. Gerould: Witkacy jako postmodernista. *Dialog* 1990 nr 3. — M. Miezian: Straszliwy wychowawca. *Tumul* [1990] nr 7 [dot. kontaktów S.I.W. z T. Langierem]. — U. Osypiuk, S. Symiotuk: Upadek Polski jako „pre-figura” upadku Europy. (O genezie katastrofizmu Witkacego). *Akcenci* 1990 nr 1/2. — *Pam. Teatr*. 1990 z. 1/2 [tu w części pt. Pokłosie zeszytu Witkacowskiego m.in.: J. Degler: Witkacy w *Pamiętniku Teatralnym*; J. Degler, M. Staroniewicz: Przyczynek do dziejów scenicznych Witkacego; Z. Hübner, K. Rosadziński, W. Lachnitt: Prapremiera „Szewców”. — K. Puzyna: Witkacy i rewolucja. Oprac. M. Szpakowska. *Dialog* 1990 nr 4, przedr. w tegoż: Witkacy. Wwa 1999 [konspekt planowanej pracy doktorskiej]. — L. Sokół: Witkacy i Strindberg. Studium porównawcze. Cz. 1-2. Wwa: IS PAN 1990, s. 216 + 217-635 s., wyd. nast. pt. Witkacy i Strindberg — dalecy i bliscy. Wr.: Wiedza o Kulturze 1995, 446 s. — M. Janion: Trzy dramaty o rewolucji. Krasieński, W. Gombrowicz. W tegoż: Projekt krytyki fantazmatycznej. Wwa 1991, przedr. w: *Zwierzciadła północy II*. Wwa 1992 oraz w tegoż: *Tragizm, historia, prywatność*. (Prace wybrane. T. 2). Kr. 2000. — J. Kott: Dagny, Lulu i Witkacy. W tegoż: *Kamienny Potok*. Wyd. 2. krajowe rozszerz. Kr. 1991. — M. Pieczara: Stanisław Ignacy Witkiewicz „Szewcy”. Wwa: Jota 1991, 40 s. — J. Degler: Jak powstało „Niemyśnienie” Witkacego. *Pam. Lit.* 1992 z. 4. — W. Maciąg: Witkacy i Leśmian — dwa oblicza zagrożenia. W tegoż: *Nasz wiek XX*. Wr. 1992. — P. Marchesani: W. mit „złotego niebezpieczeństwa”. *Debata Lit.* 1992 nr 22. — *NaGłos* 1992 nr 8 [nr poświęcony S.I.W., zawiera: J. Błoński: Hierarchia doznań metafizycznych; A. Micińska: Autoportret „Alcoforado”. O korespondencji S.I.W.; A. Micińska: Dichtung und Wahrheit. Historia ostatniego autoportretu Witkacego; L. Sokół: „Ni femme, ni homme — ni pies ni wydra...” Hermafrodyta w twórczości Witkacego; A. Żakiewicz: Wszyscy znajomi [o malarstwie S.I.W.]]; — T. Nasierowski: Witkacowszczyzna — świat widziany oczami „wariata”. *Albo* 1992 z. 2. — E. Paczoska: Witkacy i naturalizm. *Prz. Hum.* 1992 nr 1. — I. Sadowska: Witkacy gra w powieść. *Kiel. Stud. Filol.* 1992 t. 6. — A. Schmidt: Form and Deformation. Zum kunsttheoretischen und dramatischen Werk von Stanisław Ignacy Witkiewicz. München: O. Sagner 1992, 259 s. — J. Siedlecka: Mahatma Witkac. Wwa: Słowo 1992, 346 s., wyd. 2 popraw. i uzup. Wwa: Alfa-Wero 1998. — B. Sienkiewicz: Między pojęciem a „naocznością”. (Pożegnanie jesieni S.I.W.). W tegoż: *Literackie „teorie widzenia”*. Pozn. 1992. — J. Skarbowski: S.I.W. a muzyka; Witkacy a Szymanowski. Fragment pracy. *Muzyka* 1992 nr 1. — M. Skwara: Szaleńcy wśród zmechanizowanych bydląt. O bohaterach dramatów W. *Pam. Lit.* 1992 z. 1. — E. Wachocka: Między sztuką a filozofią. O teorii krytyki artystycznej Stanisława Ignacego Witkiewicza. Kat.; UŚI. 1992, 111 s. *Pr. Nauk. UŚI, w Katow.*, 1296. — Witkacy w teatrze końca wieku. Materiały z Sesji Witkacowskiej, Kraków-Ochodza, 3-5 października 1991. Pod red. i ze wstępem E. Chudzińskiego. [Przeł. na ang.: B. Brand, K. Mroczkowska-Brand. Kr.: Fundacja Stu 1992, 64 s. T. Stu, Ośrodek Poszukiwań Teatr. w Ochodzy. [Zawartość (teksty w jęz. pol. i ang.): J. Degler: Co było i co będzie z Witkacym? Where have we been and where are we going with Witkacy?; A. Hausbrandt: Na przecieczach piur-sensu, czyli metafizyka trzeciego milenium. The Heights of pure-sense, or the metaphysics of the third millenium; T. Nyczek: Woody Allen, syn Witkacego. Woody Allen, the son of Witkacy; A. Bazilewskij: Dygresja o „Gyubalu Wahazarze”. A digression on Gyubal Wahazar; A. Hausbrandt: Puzzle albo (Witkacy). Puzzle or (Witkacy). — D. Błażina: Katastrofizm i dramata struktura. O Stanisławu Ignacym Witkiewiczu. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo 1993, 282 s. — R. Ming: Parodie und auktorialer Kommentar in dramatischen Werk von S.I.W. Lungen: [b.w.] 1993, 224 s. — P. Rudzki: S.I.W. „W małym dworku”, problemy miejsca, przestrzeni i czasu. *Warsztaty Polonist.* 1993 nr 1. — S. Rzęśkowski: Permanentna dekadencja, czyli dramaturgia Witkacego. („W małym dworku”, „Szewcy”). W tegoż: *Czy wszystko jest błaznistwem?* Łódź 1993. — A. Żakiewicz: „Cier-
- pienia ich muszą być brzydkie i dziwaczne”. O związkach młodzieńczej twórczości S.I.W. z prozą Romana Jaworskiego. W: *Przed wielkim Jutrem*. Wwa 1993. — T. Bocheński: Powieść Witkacego. Sztuka i mistyfikacja. Łódź: Wydawn. UE 1994, 196 s. — W. Bolecki: Witkacy — Schulz, Schulz — Witkacy. W: *Czytanie Schulza*. Kr. 1994, przedr. w: Bruno Schulz 1892-1942. T. 2. Katalog — pamiętnik wystawy „Bruno Schulz. Ad memoriam” w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Warszawie. Wwa 1995 oraz w tegoż: *Polowanie na postmodernistów*. Kr. 1999. — L. Eustachiewicz: „Szewcy” S.I.W. Wwa: WSiP 1994, 143 s. *Bibl. Analiz Lit.* Wyd. 2 tamże 1997. — A. Fiut: „Jaka była w nim truciźna...” (Miłosz o Witkacym). W: *Kryzys czy przełom*. Kr. 1994. — K. Krzyżan: Witkacy misteryjnie? *Dialog* 1994 nr 12 [dot. zakupiańskich insc. sztuk S.I.W.]. — P. Rudzki: Motyw „z chłopca król” w Janie Macieju Karolu Wścieklicy S.I.W. i w „Ślubie” Witolda Gombrowicza. *Acta Univ. Wratisl. Pr. Lit.* 1994 nr 33. — G. Tomassucci: La fortuna di S.I.W. in Italia. (Riflessioni in margine a una bibliografia ragionata). W: *La letteratura polacca contemporanea in Italia*. Roma 1994. — D. Wojtczak: Horror metaphisicus. Witkacy i Konwicky jako wieszcz śmierci. W tegoż: *Szóldny krąg piekła*. Pozn. 1994. — L. Zenkina: Rzeczownikowe neologizmy poetyckie z forantem -izm/yzm w utworach S.I.W. *Rozpr. Komis. Jęz. LTN* 1994. — W. Bolecki: Witkacy, Schulz, Gombrowicz. *Dialog* 1995 nr 10. — J. Jakimowicz: System i wyobraźnia. Wokół malarstwa Witkacego. Wr.: Wiedza o Kulturze 1995, 179 s. — S. Kryński: Od „Upadków Bunga” do „Jedyne wyjście”, czyli Witkacego powiesiowcy dyskurs o artyście. *Ruch Lit.* 1995 nr 1, przedr. w tegoż: *Artysta — świat*. Rzeszów 2003. — S. Mazurek: Przeżycia metafizyczne w filozofii Witkacego. W: *Kołowski i inni*. Kr. 1995. — M. Peterson: S.I. Witkiewicz. La poétique l'inassouvissement. [Wstęp.] W: *Krynski*. Montreal: Les Editions Balzac 1995, 370 s. — M. Soim: Filozofia Stanisława Ignacego Witkiewicza. Wr.: Leopoldinum 1995, 187 s. Fundacja na Rzecz Nauki Pol., wyd. nast. Wr.: Wydawn. UW. 2002. — J. Tarnowski: Wartości filozoficzne powieści „Jedne wyjście” Witkacego. W: *Aksjologiczne spektrum sztuki*. Gdańsk 1995. — A. Żakiewicz: „Miłość ziemiska i duchowa na dwóch planach”. O wątkach erotycznych w malarstwie i literackiej twórczości S.I.W. W: *Sztuka i erotyka*. Wwa 1995. — J. Błoński: Monografia Stanisława Ignacego Witkiewicza. Cz. 1. Od Stasia do Witkacego; cz. 2. Witkacy sztukmistrz, filozof, estetyk. Kr.: WL 1996, 2001, 157 + 395 s., wyd. nast. łącznie pt. *Witkacy na zawsze*. Kr.: WL 2003, 548 s., polem.: B. Michalski: Jeszcze raz o znaczeniu i twórczości S.I.W. Polemika z Janem Błońskim — autorem książki „Od Stasia do Witkacego”. *Arch. Hist. Filoz.* 2000 t. 45. — J. Degler: Witkacy i kino. *Dialog* 1996 nr 3. — S. Eile: Demiurges perplexed: S.I.W. and Bruno Schulz. W tegoż: *Modernist trends in twentieth century Polish fiction*. London 1996. — N. Jakubova: Vitkacij. Boj s tien'ju. *Moskowskij Nabljudatel* 1996 nr 3/4. — A. Krajewska: Witkacego „złudny obrazek świata”. W tegoż: *Dramat i teatr absurdu*. Pozn. 1996. — A. Krzyżanowska-Hajdukiewicz: S.I.W. — Witkacy. *Rzecz o przyjaźni*. *Rocz. Nadnot.* 1996 t. 27. — A. Paprocki: Źródła filozofii S.I.W. *Wiad. Pol. Autokefalicznego Kościoła Prawosł.* 1996 nr 4. — G. Pietruszewska-Kobiela: Wiza niedojrzałości Brunona Schulza na le pisarstwa S.I.W. i Witolda Gombrowicza. *Pr. Nauk. Filol. Pol. WSP w Częst.* 1995/96 z. 5. — Witkacy — życie i twórczość. Materiały sesji poświęconej Stanisławowi Ignacemu Witkiewiczowi z okazji 55 rocznicy śmierci. Pod red. J. Deglera. Wr.: Wiedza o Kulturze 1996, 334 s. Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku [zawiera m.in.: I. W. Sztaba: Motyw Witkacego; I. Jakimowicz: „Falsz kobiety”, czyli o dwoistości istnienia; A. Żakiewicz: Jednolity świat wyobraźni. O wątkach literackich w malarstwie twórczości Witkacego; M. Lewańska: S.I.W. jakoś jedności a „do zmieszane” (na przykładzie dwóch nieznanych portretów: Ignacego Daszyńskiego i Zofii Wattenowej); S. Wójcik: O początkach kolekcji Witkacego w Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku oraz jej nieustannych problemach konserwatorskich. — II: U. Czartoryska: W. — wysłannik czy szpieg z innego świata?; J. Degler: W laboratorium czystej formy, czyli o niedostrzeżonych



źródłach „W małym dworku”, M. i M. Skwarowie: Rodowód demonicznej kobiety; A. Krajewska: Witkacego teatr bez świąta; W. Bolecki: Czy Witkacy był antysemitą?; J. Tarnowski: Witkacy, Fukuyama i koniec historii; D.C. Gerould: Podróż Witkacego do tropików. Itinerarium cejlońskie, przedr. *Konteksty* 2000 nr 1/4; N. Jakubowa: S.I.W. w batalionie zapasowy Pawłowskiemu Pułku Lejb-Gwardii; S. Smoczyński: S.I.W. – ostatnie dni. (Aneks: M. Choynowski: Jeszcze o śmierci Witkacego). – J. Kisielewski: „Matka” Witkacego i mity tragiczne. Cz. 1-3. *Teatr* 1997 nr 11-12, 1998 nr 1. – A. Krzyżanowska-Hajdukiewicz: Witkacy i Teodor Birula-Białynicki w Wielkopolsce. *Kron. Wielkop.* 1997 nr 1. – E. Lubieniewska: Uwikłani w moc... (O „Gyubalu Wahazarze” Witkacego). *Ruch Lit.* 1997 nr 5. – S. Mazurek: Witkacy – próba historiozofii neohumanistycznej. W: *Wątki katastroficzne w myśli rosyjskiej i polskiej 1917-1950*. Wr. 1997. – E. Rzewuska: Wegry i Wegrzy w dramatach S.I.W. W: *Tematy węgierskie*, Lubl. 1997. – K. Taras: Na przekór Witkacemu. *PAL. Prz. Artyst.-Lit.* 1997 nr 9. – Z. Wójcik: Rysunkowy żart geologiczny S.I.W. *Rocz. Podhal.* 1997. – A. Wójcik: Śladami Firmy Portretowej „S.I. Witkiewicz”. *Zesz. Nauk. Filol. Pol. Univ. Opol.* 1997 z. 38. – T. Bocheński: Witkacego parodia piekła. W: *Diabeł w literaturze polskiej*. Łódź 1998. – J. Degler: „Ostatni podryg” cenzury w PRL-u. O niedozwolonej premierze „Nienasycenia” Witkacego [w T. Współcz. we Wr. w 1998]. W: *Pośród spraw publicznych i teatralnych*. Wwa 1998. – L. Gawor: Katastrofizm konsekwentny. O poglądach Mariana Zdziechowskiego i Stanisława Ignacego Witkiewicza. Lubl.: Wydawn. UMCS 1998, 117 s. – J. Hoły: Witkacy, jego czeski odpowiednik Ladislav Klma i fantastyka o znamionach utopii. *Tyż. Kult.* 1998 nr 6/8. – K. Kościuszko: Stanisława Ignacego Witkiewicza spor o naukową metafizykę. Rozprawa habilitacyjna. Olsztyn: Wydawn. WSP 1998, 202 s. *Stud. i Mater. WSP w Olszt.*, 32. – U. Kowalczyk: W. i Miciński – w przestrzeni polskości. W: *Literatura Młodej Polski. Między XIX a XX wiekiem*. Białystok 1998. – A. Pastuszek: Witkacy: ucieczka od absurdu jako pogon za nim. W tegoż: *Absurd w filozofii i literaturze*. Wr. 1998. – P. Rudzki: „W małym dworku” S.I.W. a „W małym domu” Tadeusza Rittnera – analiza porównawcza. *Acta Univ. Wratisl. Pr. Lit.* 1998 nr 36. – W. Rzońca: Witkacy – Norwid. Projekt komparatystyki dekonstrukcyjnej. Wwa: Semper 1998, 238 s. – B. Schultze: Upadek władcy. Temat, motywy i polskie toposy w scenicznej parabolii S.I.W. „Gyubal Wahazar” (1921). Tłum. M. Sugiera. *Teksty Drugie* 1998 nr 3. – S. Szymiotek: Od Dembołęckiego do Witkacego – szkice tematu badawczego. W: *Przybliżanie przeszłości*. Kat. 1998. – J. Błoński: Estetyka Witkacego. Kilka uwag. *Teksty Drugie* 1999 nr 3. – J. Degler: Witkacego perypetye z cenzurą. W: *Muzy i Hestia*. Wr. 1999. – A. Fiut: Formy, które mogą ugrzyć. (O S.I.W. i Witoldzie Gombrowiczu). W tegoż: *Być (albo nie być środkowoeuropejskim)*. Kr. 1999. – S. Morawski: Artysta i światopogląd. Idee estetyczne S.I.W. W: *O nowoczesnej myśli estetycznej w Polsce*. Wwa 1999. – K. Obremski: Witkacy Arystotelesem „podszty” „Mimesis” i Czysta Forma; M. Skwara: Schulz i Witkacy – głos drugi. *Teksty Drugie* 1999 nr 6. – A.M. Piskozub: „Szewcy” S.I.W. jako dramat polityczny i historyczny. *Kult. i Edukacja* 1999 nr 4. – K. Polechoński: Dwie legendy litrackie. „Pontifex maximus katastrofizm” i „Nowoczesny polski Villon”. *Krasy* 1999 nr 2/3 [dot. też S. Piaseckiego]. – K. Puzyra: Witkacy. [Artykuły, wywiady z K. Puzyrą i dyskusja z jego udziałem nt. S.I.W.]. Oprac. i red.: J. Degler. Wwa: Ofic. Wydawn. Errata 1999, 249 s. – M. Skwara: Motywy szaleństwa w twórczości Witkacego i Conrada. Studium porównawcze. Wr.: Wydawn. UW. 1999, 288 s. – L. Szaruga: „Nienasycenie”. Problem formy polskości. W tegoż: *Historia, państwo, literatura*. Szczec. 1999. – I.E. Adelman: Polska proza międzywojennego dwadziątletnia. Między Zapadom i Rosjiej: fenomenem psychologicznego języka. Moskwa 2000, passim. – A. Bazilewski: *Vitkevič. Povesti* o večnom bezvezemje. Moskwa: Nadelie 2000, 197 s. Inst. Mirowoj Literatury Rossijskoj Akademii Nauk. – A. Biata: W kręgu polskich mitów literackich XX wieku: Józef Witlin, Stanisław Ignacy Witkiewicz, Bruno

Schulz, Witold Gombrowicz, Kazimierz Brandys, Wisława Szymborska. Piotrków Trybunalski 2000, passim. – T. Bocheński: Kompozycje muzyczne Witkacego. *Teksty Drugie* 2000 nr 4. – R. Fieguth: S.I.W. o wzajemnym stosunku teorii i praktyki dramatu. W tegoż: *Poezja w fazie krytycznej i inne studia z literatury polskiej*. Izabelin, Wwa 2000. – G. Grochowski: *Dziwactwa i dzieła. Inspiracje dandyzmskie w twórczości S.I.W. W: Osoba w literaturze i komunikacji literackiej*. Wwa 2000. – G. Grochowski: Hybrydyzacja w służbie autokreacji. „Narkotyki” S.I.W. W tegoż: *Tekstowe hybrydy*. Wr. 2000. – A. Guzek: S.I.W. (Witkacy) – przegrana walka o tożsamość? *Prz. Filoz.* 2000 nr 3. – *Konteksty* 2000 nr 1/4 [nr poświęcony S.I.W., zawiera art.: S. Baker: W. – Malinowski. Czysta forma magii, nauki i religii; J. Barański: Malinowski i Witkacy. Między sztuką życia a prawdą absolutną; J. Degler: Witkacy na świecie, (1963-2000); D.C. Gerould: Podróż Witkacego do tropików. Itinerarium cejlońskie; D. Gerould: Chronologia S.I.W. i Bronisław Malinowski, Przel. S. Sikora; J. Gondowicz Menu; B. Michalski: Rozmowy istotne W. Dwugłos polemiczny; A. Micińska: U źródeł „czystej formy” Na marginesie tropikalnych zapisków S.I.W.; L. Sokół: „Szewcy” Witkacego, erotyzm i władza. – J. Misiewicz: Egzystencja jako niewola (O antropologii Witkacego). *Akcent* 2000 nr 1/2. – A. Pastuszek: Metafizyczne grymasy. Czysta forma Witkacego jako kategoria metafizyki. Tor.: Wydawn. A. Marszałek 2000, 180 s. – L. Sokół: Fenomen Witkacego. Wiele pytań, niewiele odpowiedzi. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick.* 2000. – Stanisław Ignacy Witkiewicz. Stockholmssymposium. [Oprac.: A.N. Uggla, D. Hedman. [Przel.] L. Ilke. Uppsala: Univ. 2000, 140 s. [Zawartość: A. Micińska: S.I.W. (1885-1939); J. Degler: Witkacy teatroteorii; B. Michalski: Witkacy filozofia gárning; L. Sokół: Witkacy and Strindberg – avlágna and nára; R. Sveker: Ett mångfasetterat scenkonstverk. W. drama „Modern” i Alf Sjöberg regi; K. Hjelm: Från Strindberg till W. – en ny syn på teatern; A.N. Uggla: Odets välförtjänta hämnd eller Receptionen av Witkacy i Sverige, przekł. ang.: Zashluzhona zemsta Iosu, czyli szwedzka recepcja Witkacego. W: *Witkacy w Polsce i na świecie*. Szczec. 2001; D. Hedman: S.I.W.: möjligheter i svenskt teaterliv, przekł. ang.: Witkacy's dramas in Swedish Theaters. W: *Witkacy w Polsce i na świecie*. Szczec. 2001. – J. Trzosek: W poszukiwaniu dzwoniwości istnienia. Rzecz o dramatach Witkacego. Kr.: Wydawn. EJB 2000, 138 s. – Witkacy, Materiały sesji poświęconej Stanisławowi Ignacemu Witkiewiczowi w 60. rocznicę śmierci. Słupsk, wrzesień 1999. Pod red. I. ze wstępem A. Zakiewicza. Pozn., Słupsk: Muzeum Pomorza Środkowego 2000, 305 s. [Zawiera m.in.: I. Generalia; L. Sokół: Kim był Witkacy? Nienaukowy wstęp do przyszłej witkacologii; J. Tarnowski: O (nie)dobrym wpływie estetyki na twórczość Witkacego; K. Piotrowski: Witkacy wobec strefizmu. – II. Szuka słowa i obrazu: R. Okulicz-Kozaryn: Klub Konstrukcjonalistów i Klub Formistów; N. Jakubowa: Reinterpretacje młodopolskich symboli przestrzennych w dramatach Witkacego. – III. Inspiracje: S. Krzysztofowicz-Kozakowska: Ostatni dekadent, czyli młodopolski „ogrod udreżceń” S.I.W.; W. Sztaba: Treści nieistotne. – nadto działy: IV. Muzealia; V. Fotografia; VI. Konserwacja. – oraz: VII. Biografia: S. Okołowicz: Nieznana kobieta w życiu Witkacego; Listy S.I.W. do Marii Zarotyńskiej]. – Czytanie Witkacego. Studia. Pod red. A. Czyża. Siedlce: Wydawn. Akad. Podlaskiej 2001, 219 s. [Zawartość: I. Wprowadzenie: A. Czyż: Lekcja Witkacego. Pytania do namysłu. – II. Próby odpowiedzi: J. Tarnowski: S.I.W. system ontologii ogólnej; D. Heck: Jętop, gąbczasty jamochłon. Wokół narzękań metakrytycznych Witkacego; B. Stęgnowska: Listowne relacje Witkiewiczów; J. Klamann: „522 upadki Bunga” jako powieść iniejacyjna; K. Taras: Wpływ filmu na dramaty Witkacego; E. Wąchocka: O „autorze” w dramatach Witkacego; A. Czyż: Czytanie „Pragmatystów”; M. Bukowska-Schielmann: Iluzja snu. O poziomach mimesis w „Kurce Wodnej”; W. Rzońca: Motyw krzyża w „Wariacie i zakonniczy”; M. Skwara: Schulz i Witkacy; T. Wójcik: Witkacy i poeci [dot. wierszy]; S. Miłosz: Stanisław Ignacy Witkiewicz; J. Iwaszkiewicz: Kwartet]. – J. Degler: S.I.W. „W małym dworku”; L. Sokół: S.I.W. „Szewcy”. W: *Dramat polski. Interpretacje*. Cz. 2.



- Gdańsk 2001. – J. Degler: Witkacy reżyserem. (O kulisach lwowskiej premiery „W małym dworku”). W: Od romantyzmu do współczesności. Wr. 2001. – N. Jakubowa: Witkacego szkoła ironii. *Dialog* 2001 nr 11. – M. Paiva-De Souza: Teatr niepokoju. Studium porównawcze dramaturgii Stanisława Ignacego Witkiewicza i Oswald de Andrade. Kr.: Universitas 2001, 177 s. – J. Pałach: Romans i uwieszenie. Irena Solńska i Witkacy. *Gutenberg* 2001 nr 4. – R. Piętka: Na peryferiach „czystej formalnej” estetyki. Witkacy i Rybard. *Teksty Drugie* 2001 nr 2. – D. Polańczyk: „Szewcy” Stanisława Ignacego Witkiewicza. Lubl.: Bibl. Wysłkowa 2001, 46 s. – B. Umińska: S.I.W., „Pożegnanie jesieni”. Hela Bertz, czyli żydowskie cechy artysty. W teście: Postać z cieniem. Wwa 2001. – Witkacy w Polsce i na świecie. Red. i wstęp: M. Skwara. Szczec.: Wydawn. Nauk. UŚI. 2001, 459 s. [Zawartość: J. Błoński: Forma jednoaktówki W.; A. Wirth: Gertrude Stein and S.I.W.; A. Krajewska: Style czytania Witkacego; E. Szkuclarek: Lękowe istnienie w dramatach S.I.W.; G. Tomassucci: Żydz i z papieru? O sprawie żydowskiej w twórczości S.I.W.; M. Kochanowski: Pojedynki w powieściach Witkacego; M. Peterson: Witkacy's „Instability”. Towards a new topology of the social body; K. Hayes: The vision of homo sovieticus as it appears in the dramas of S.I.W.; D. Heck: Witkacy-Stańczyk Witkiewiczowska krytyka demokracji. (Wybrane zagadnienia); B. Michalski: Jeszcze raz o znaczeniu filozofii w twórczości S.I.W.; J. Tarnowski: Filozofia Witkacego – intelektualny żart; A. Pastuszek: Filozoficzna perspektywa konstrukcji świata przedstawionego S.I.W.; B. Polanowska: The crisis of civilization in the work of S.I.W. as seen from a Kierkegaardian perspective; G. Szopa: Pomiędzy czystą formą a konstelacją. O podobieństwie poezji Witkacego i konkretystów; L. Sokół: Dandyzm u Witkacego: gra i metafizyka; A. Dobrzański: O pojeździe perwersji artystycznej u Witkacego; M. Skwara: Witkacy Miłosza; N. Palczewska: O jednym z petersburskich znajomych S.I.W. Aleksander Konge; E. Wąchocka: Teatr „form różnych”; A. Wójtowicz: Witkacy, Horst i Tajemnica; L. Kaczyńska: Dramaty S.I.W. na szwajcarskich scenach; D. Hedman: Witkacy's dramas in Swedish theaters; A.N. Uggla: Zasłużona zemsta losu, czyli szwedzka recepcja Witkacego; W. Kośny: Popularyzacja i recepcja naukowa twórczości S.I.W. na obszarze niemieckojęzycznym po 1980 roku; A. Bazilewska: „Nuda coraz gorsza” – recepcja Witkacego w Rosji; K. Lesman: Czy Holendrzy lubią Witkacego, a nawet jeźli, to czy Witkacy lubi Holendrów, i co na to Belgowie?; H. Lindenpuu: O recepcji Witkacego w Estonii; J. Degler: Listopisanie Witkacego; A. Zakiewicz: Czytać obraz jak książkę, czyli rozprawa o metodzie; S. Okołowicz: Na marginesie „Nowych form w malarstwie...” S.I.W.; W. Herman: Cóż po Witkacym?]. – M. Kochanowski: Góry Witkiewiczów, czyli od wizualizacji do semantyzacji. W: Dworki, pejzaże, konie. Lubl. 2002. – M. Kochanowski: Kobiety w powieściach Witkacego. W: Wiek kobiet w literaturze. Białystok 2002. – A. Kopiński: Ciemna noc mechanizacji. *Wp* 2002 nr 12. – G. Kowal: „Cudowne wloty w stratosferę” sztuki Nietzschego i Witkacego. W: Friedrich Nietzsche i pisarze polscy. Pozń. 2002. – B. Michalski: Metafizycy polskiej filozofii: Ingarden, Witkacy, Leszczyński. Spór o istnienie świata realnego. Wwa: IFIS PAN, Collegium Civitas Press 2002, 153 s. – *Pam. Lit.* 2002 z. 4 [nr poświęcony S.I.W., tu m.in.: B. Janus: Historiozofia S.I.W.; L. Sokół: Zagadnienia nudy w „Szewcach” Witkacego; M. Skwara: Tytan Witkacego – Witkacy Tytan; A. Krajewska: Witkacego inscenizacje tekstualne, polem.; A. Zakiewicz: Witkacy wykastrowany. *Tamże* 2003 z. 2; M. Szpakowska: Ciało i seks w „Pożegnaniu jesieni”; B. Schulze: Temat „z chłopca król” w „Janie Macieju Karolu Wścieklicy” Witkacego; W. Tomasiak: „Szalona lokomotywa”, albo Witkacy kontra Zola; M. Dybiziński: Nie-Boskość i typowość „Szewców” S.I.W.; K. Taras: Witkacy i film; A. Zakiewicz: Język obrazów i rysunków Witkacego; N. Jakubowa: Język „prawdziwych zakopiańczyków” w „Dzienniku” Bronisława Malinowskiego [dot. związków z „622 upadki Bunga, czyli Demoniczna kobieta”]; W. Sztaba: Skąd się wziął Bungo? Śladami domniemanych witkacjanów; E. Wąchocka: Witkacy na przełomie stuleci [omów. prac nt. S.I.W.]]. – B. Pawłowska-Ja-
- drzyk: „Potworne dreczarium” Witkacego. W teście: Sens i chaos w grotesce literackiej. Kr. 2002 oraz passim. – L. Sokół: Edgar, Duke of Nevermore i Bungo. Bronisław Malinowski jako postać w twórczości S.I.W.; A. Malanowska: Teatralizacja pogrzebu S.I.W. *Konteksty* 2002 nr 1/2. – M. Szpakowska: Lament nad Witkacym. *Znak* 2002 nr 3. – D. Świtkowska: „Puystynia okrutnych, bezpłodnych przeżyć”. O erotyzmie w prozie S.I.W. W: Godzienie, przedmiotowe, cielesne. Wwa 2002. – G. Tomassucci: Czterdzieści Mandelbaumów niepoprawnych politycznie. *Dialog* 2002 nr 2. – W. Urban: Mistrz i uczeń w „Nadobniaszach i koczkodanach” S.I.W. W: Pogranicza i konteksty literatury. Siedlce 2002. – J. Degler: Kott, Witkacy i Nowy Jonasz. *Not. Teatr* 2003 nr 30/31. – M. Kochanowski: Powieści Witkacego wobec modernistycznej powieści popularnej. Na przykładzie parodii zachowań i prezentacji. W: Modernistyczne źródła dwudziestowieczności. Wwa 2003. – A. Micińska: Istnienie poszczególne: Stanisław Ignacy Witkiewicz. Oprac.: J. Degler. Wr.: Wydawn. Dolnośl. 2003, 430 s. [Zawiera wcześniej publikowane rozprawy i art.]. – B. Schultze: Der Aufstieg als Katastrophe: Jan Maciej Karol Wścieklica von S.I.W. W teście: Der polnische Bauernstift. Vom Bauern zum König. Arbeit am Stoff in vier Jahrhunderten. Frankfurt am Main 2003. – D. Heck: Maksymalizm Witkacego. W teście: Itinerarius intrusa. Wr. 2004. – W. Kosny: Die Wertitel der Dramen von Stanisław Ignacy Witkiewicz. Ein Beitrag zur literarischen Onomastik. W: Normen, Namen und Tendenzen in der Slavia. Festschrift für Karl Gutschmidt zum 65. Geburtstag München 2004 s. 355-367. – E. Makarczyk-Schuster: Raum und Raumzeichen in S.I.Ws Bühnenschaufen der zwanziger Jahre oder kann Mann am Ende der Bühne nach die Hand ausstrecken. Frankfurt am Main 2004. – B. Michalski: W obronie psychociesnego podmiotu: wprowadzenie do marginaliów filozoficznych Witkacego; P. Polit: Fragment, rama, seria. O wizualnych aspektach marginaliów filozoficznych Witkacego. W: Stanisław Ignacy Witkiewicz, Marginalia filozoficzne. Wwa 2004.
- Powieść na motywach historii przyjaźni S.I.W. z B. Malinowskim: A. Plejfel: Lord Nevermore. Stockholm: Nordstedts Förlag 2000, 493 s., przekł. pol.: Lord Nevermore. Przel. I. Jędrzejewska. Wwa: Wydawn. J. Santorski & Co. 2003, 481 s. **A.Sz.**

## WITKOWSKA Alina Edwarda ur. 1928

Krypt.: A.W.  
Historyk literatury.

Urodzona 13 października 1928 w Warszawie; córka Wacława Witkowskiego, urzędnika, i Janiny z domu Fajfer. W 1935 wraz z rodziną przeprowadziła się do Świdra pod Warszawą, gdzie rozpoczęła naukę w szkole powszechnej. W czasie okupacji niemieckiej przebywała nadal w Świdrze i od 1943 kontynuowała naukę na tajnych kompletach gimnazjalnych. Po wyzwoleniu uczęszczała do Miejskiego Gimnazjum i Liceum w Otwocku. Od 1947 była członkiem OMTUR. Po zdaniu matury w 1948 podjęła studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim (UW); w 1953 uzyskała magisterium. Od 1948 należała do ZMP. W okresie studiów pracowała w 1949-50 jako bibliotekarka w Państwowym Instytucie Wydawniczym w Warszawie. Debiutowała w 1950 recenzją książki Jana Nerudy „Opowiadania ze starej Pragi”, ogłoszona pt. „Pieśń o rynku i zaułkach” na łamach tygodnika *Wies* (nr 28); w piśmie tym publikowała do 1953 artykuły i recenzje literackie. W 1950-52 była młodszym asystentem w Katedrze Polonistyki UW. W 1952 pod-

jęła pracę w Instytucie Badań Literackich (IBL) PAN (początkowo na stanowisku asystenta, następnie od 1954 – starszego asystenta, od 1956 – adiunkta). Od 1952 należała do PZPR. Rozwijając pracę literacką i badawczą, publikowała artykuły i szkice w *Zyciu Literackim* (1954-55, 1958-59, 1962) i *Pamiętniku Literackim* (1954-77, z przerwami). W 1956 przebywała na stypendium w Wilnie, prowadząc studia archiwalne nad procesem filaretów i filomatów. W 1962 doktoryzowała się w IBL na podstawie rozprawy pt. „Światopogląd filomatów wileńskich w latach 1817-1823” (promotor prof. Stefan Żółkowski). Kontynuowała badania nad epoką romantyzmu, m.in. w 1967 na stypendium w NRD. Recenzje i artykuły literackie ogłaszała m.in. w *Nowych Książkach* (1961-67, 1985-86, 1988) i *Biuletynie Polonistycznym* (1962-84, z przerwami). W 1970 habilitowała się w IBL na podstawie rozprawy zatytułowanej „Słowiańskość, sielskość, rolniczość. Problemy ideologiczne estetyki polskiej lat 1800-1830”. W 1971 otrzymała w IBL stanowisko docenta i weszła w skład Rady Naukowej IBL; jest jej członkiem do chwili obecnej. W tymże roku przebywała na kilkumiesięcznym stypendium naukowym we Francji. W 1972 została członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1973-87 pełniła funkcję kierownika Studium Doktoranckiego IBL. Współpracowała z *Rocznikiem Literackim*, opracowując dział pt. „Romantyzm” za lata 1973-79; była autorką haseł w „Słowniku literatury polskiego Oświecenia” (1977) i „Słowniku literatury polskiej XIX wieku” (1991); artykuły i recenzje literackie ogłaszała w dwumiesięczniku *Teksty* (1979-81). W 1979 została mianowana profesorem nadzwyczajnym, a w 1981 zatrudniona w IBL na tym stanowisku. W 1982-85 była w IBL zastępcą dyrektora do spraw naukowych, a w 1983-84 pełniła obowiązki dyrektora IBL. W 1985 po raz drugi przebywała na stypendium naukowym we Francji. W 1988-92 sprawowała ponownie funkcję dyrektora IBL PAN. W 1989 została członkiem SPP. W 1990 otrzymała tytuł profesora zwyczajnego. W 1992 została członkiem Polskiego PEN Clubu. Od 1992 kierowała w IBL Pracownią Literatury Romantycznej. W 1993-95 wchodziła w skład Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN. W 1994 została członkiem PAU oraz Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, a w 1998 członkiem korespondentem PAN. Po przejściu na emeryturę w 1998 kontynuuje pracę naukową w IBL. Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi (1979) oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1986). Mieszka w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Filomatyzm Mickiewicza. Wwa 1955, 65 + 25 s., powiel. Mat. Dyskusyjne Komisji Nauk. Obchodu

Roku Mickiewicza. PAN Sekcja Historii Literatury i Języka.

2. Rówieśnicy Mickiewicza. Życiorys jednego pokolenia. [Monografia]. Wwa: Wiedza Powsz. 1962, 325 s. Wyd. 2 Wwa: Rytm 1998.

Zmieniona wersja rozprawy doktorskiej.

3. Kazimierz Brodziński. Wwa: PIW 1968, 361 s. Nagroda im. T. Mikulskiego w 1968 i nagroda Fundacji im. Kościelskich w Genewie w 1969.

4. Rolniczość i sielskość. Studia z zakresu ideologii i estetyki polskiej lat 1800-1830. Powst. 1970. 183 s., masz.

Rozprawa habilitacyjna. – Masz. w Bibl. IBL PAN.

5. Sławianie, my lubim sielanki... [Szkice literackie]. Wwa: PIW 1972, 190 s.

Zawartość: Słowiański mit początku; „Sławianie, my lubim sielanki...”; Sielanin na roli; Sielskość potępiona; Krew lać czy słodkie miody; Białe ściany polskiego domu.

Nagroda PAN im. A. Brücknera w 1972.

6. Mickiewicz. Słowo i czyn. [Monografia]. Wwa: PWN 1975, 365 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 zmien. 1983, wyd. 3 1986, wyd. 4 zmien. 1998.

Nagroda Sekretarza Nauk. PAN w 1976.

7. Wielcy romantycy polscy. Sylwetki. Mickiewicz, Słowacki, Krasiński, Norwid. Wwa: Wiedza Powsz. 1980, 288 s.

8. Literatura romantyzmu. Wwa: PWN 1986, 367 s. IBL PAN. Dzieje Literatury Polskiej. Synteza Uniwersytecka. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1987, wyd. 3 1989, wyd. 4 zmien. 2003.

Nagroda *Mies. Lit.* w 1986.

9. Wielkie stulecie Polaków. [Szkice literackie]. Wwa: PIW 1987, 220 s.

Zawartość: Wstęp. – Warszawska chwila wyroczna [dot. powstania listopadowego m.in. w relacjach pamiętnikarzy epoki]; Niebezpieczna pora Polaków [dot. obrazu powstania listopadowego w literaturze romantyzmu i w twórczości S. Wypiańskiego]; Troja po raz któryś... [dot. Wielkiej Emigracji]; Największy skandal emigracji [dot. stosunku emigracji do towarzyszy]; Na nowo stworzyć człowieka [dot.: S. Goszczyński: Dziennik Sprawy Bożej; Partykularyzm i uniwersalizm polskiego mesjanizmu; Po 1863 [polemika z ideami romantyzmu i Wielkiej Emigracji]; Spod ziemi [dot. powstania styczniowego w twórczości A. Struga, M.J. Wielopolskiej i S. Żeromskiego]; Wstrętni i święci. Koto losu. Cień powstania. Przekł. franc. art. Troja po raz któryś...; Troie, une fois de plus... [Przeł.] E. Destrée-Van Wilder. *Literary Studies in Poland*, Wr. T. 18: 1987 s. 7-39.

Nagroda Sekretarza Nauk. PAN w 1987.

10. Towiańczy. [Studium]. Wwa: PIW 1989, 250 s.

Zawiera rozdz.: 1. Dlaczego? – II. Obraz człowieka. – III. Miejsce Polski. – IV. Sekta. – V. Mistrz. – VI. Towianistyczna trójca poetów. (Mickiewicz – Słowacki – Goszczyński). 1. Doświadczenie towianistyczne Adama Mickiewicza; 2. Wieszczka zdegradowany albo koncert z Adamem; 3. „Czuć prawdę życia własnego” (Słowacki); 4. „Jestem owocem jego misji...” (Goszczyński). – Zakończenie. Czarna i złota legenda.

11. „Pan Tadeusz” Adama Mickiewicza. [Szkic]. Wwa: Patria 1996, 35 s. Wyd. nast. tamże 1999.

12. Romantyzm. [Monografia]. [Autorzy:] ..., R. Przybylski. Wwa: PWN 1996, 743 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1997, wyd. 3 1997, wyd. 4 1998, wyd. 5 1999, wyd. 6 2000, wyd. 7 2001, wyd. 8 2002.

Tu A.W.: Wstęp, s. 9-38; Cz. 2. Romantyzm, s. 205-659.

13. Cześć i skandale. O emigracyjnym doświadczeniu Polaków. [Studium]. Gdańsk: „słowo/obraz terytoria” 1997, 212 s.

Zawartość: Wstęp. — Kultura samotnych mężczyzn: Mężczyźni wyruszają na Zachód; Klub zamiast rodziny; Życie w skupieniu religijnym; Odosobnienie z konieczności. — Przerwanych biografii ciąg dalszy: Z panicza na wyrobnika; Ustalę sobie los; Książka zamiast karabinu; Wspólnota starości. — Emigracyjny pitaval. — Przestrzeń zapomnienia. — Zakończenie. W 1997 nagroda Fundacji W. i N. Turzańskich w Toronto oraz wyróżnienie Fundacji Kultury.

14. Celina i Adam Mickiewiczowie. [Studium]. Kr.: WL 1998, 158 s.

15. Mickiewicz. Encyklopedia. [Współaut.:] J.M. Rymkiewicz, D. Siwicka, M. Zielińska. Wwa: Grupa Wydawn. Bertelsmann Media, Horyzont 2001, 687 s.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: Literatura okresu Romantyzmu i Pozytywizmu w wydaniach „Naszej Biblioteki”. [Współaut.:] Z. Żabicki. *Pam. Lit.* 1954 z. 3 s. 345-363. — „Pod strzałami gromu”. *Pam. Lit.* 1956 z. spec. s. 103-121 [dot.: A. Mickiewicz: Żelgarz]. — Historiozoficzna lekcja romantyka. O wierszu „Do Joachima Lelewela” [A. Mickiewicza]. *Pam. Lit.* 1961 z. 3 s. 24-49. — „Tysiąc wierszy o sadzeniu grochu...”. W: *Studia z historii i teorii poezji*. Ser. 2. Wr. 1970 s. 51-70 [dot. stosunku romantyków do modelu poematu opisowego]. — Romantyczny naród: klęska i triumf. W: *Problemy polskiego romantyzmu*. Ser. 1. Wr. 1971 s. 7-47. — Antropocentryczeskaja utopija v lekcijach Mickiewicza o slawjanskich literaturach. W: *Pol'skij romantizm i vostočnoslavjanskie literatury*. Moskva 1973 s. 123-137. — Między sielanką a domem obłąkanych. *Mies. Lit.* 1973 nr 3 s. 30-41. — O Mickiewiczowskim czytaniu „tekstu człowieka”. W: *Studia romantyczne*. Wr. 1973 s. 159-175. — Oniologia i oniomania. *Teksty* 1973 nr 2 s. 43-54. — Romantyzm. (Zarys problematyki i organizacja badań). *Biul. Polonist.* 1973 z. 49 s. 43-53. — Słowianie i stara Europa. (Wokół pojęcia romantycznego barbarzyństwa). W: *Tradycja i współczesność*. Wr. 1978 s. 41-47; przekł. ros.: Slavjane i „stara Europa”. W: *Slavjanskie kul'tury v epochu formirovanija i razvitiija slavjanskich nacij XVIII-XIX v. Moskva 1978 s. 225-229; przekł. franc.: Les Slaves et la vieille Europe. (Autour du concept de barbarie romantique)*. Przeł. L. Grobelak. *Literary Studies in Poland*, Wr. T. 5: 1980 s. 45-55. — Descriptive poem. Przeł. L. Szwajcer. *Literary Studies in Poland*,

Wr. T. 4: 1979 s. 67-80. — W poszukiwaniu formuły gatunkowej eseju. *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Kr.* 1980 z. 28 s. 113-127. — Jak Słowacki pisał Mickiewicza. W: *Słowacki mistyczny*. Wwa 1981 s. 266-276. — Z zagadnień teorii eseju. (Na przykładzie twórczości Jana Parandowskiego). *Ruch Lit.* 1981 nr 2 s. 97-112. — Antoni Czajkowski; Paulina Wilkońska. W: *OLP*. Ser. 3 t. 2. Kr. 1988 s. 351-372, 499-510. — Litewsko-białoruska przestrzeń idylliczna. *Prz. Wschodni* 1991 t. 1 z. 1 s. 49-58. — Czytanie Mickiewicza — dzisiaj. W: *Księga w 170 rocznicę wydania „Ballad i romansów” Adama Mickiewicza*. Wr. 1993 s. 11-20. — Jak było, jak być powinno. Między historią a „Księgami pielgrzymstwa polskiego” [A. Mickiewicza]. *Teksty Drugie* 1993 nr 2 s. 19-30. — Dziko — pięknie — groźnie, czyli Ukraina romantyków. *Teksty Drugie* 1995 nr 2 s. 20-30.

#### Prace edytorskie i redakcyjne

1. Wybór pism Filomatów. Konspiracje studenckie w Wilnie 1817-1823. Oprac. [i wstęp] ... Wyd. 2 zmien. Wr.: Ossol. 1959, CCIX, 483 s. *BN I*, 77.

2. K. Brodziński: Wybór pism. Oprac. [i wstęp] ... Wr.: Ossol. 1966, CXLII, 488 s. *BN I*, 191.

3. Polski romans sentymentalny. L. Kropiński: Julia i Adolf; F. Bernatowicz: Nieroządne śluby. Oprac. [i wstęp] ... Wr.: Ossol. 1971, X, 351 s. *BN I*, 206.

4. „Ja, głupi Słowianin”. [Antologia]. Kr.: WL 1980, 449 s.

Tu wstęp A.W. pt. W mitycznej krainie Popiela i Piasta, s. 7-52.

5. Zwierciadła Północy. [T.] II. Związki i paralele literatur polskiej i skandynawskiej. Red.: R. Górski, N.A. Nilsson, L. Vinge, ... Wwa: Wydawn. IBI 1992, 194 s.

6. Idylla polska. Antologia. Wybór tekstów ... przy współudziale I. Jarosińskiej. Wstęp ... Komentarz: I. Jarosińska. Wr.: Ossol. 1995, LVI, 489 s. *BN I*, 284.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1975. — Wywiad: Dłaczego romantyzm? Rozm. A. Bernat. *Nowe Książ.* 1988 nr 3.

SWPP 2 (B. Winkłowa). — PP (B. Winkłowa). — LP XX w. (K. Nadana).

[Wybór pism Filomatów Oprac. ...] W. Billip. *Pam. Lit.* 1959 z. 1; A. Kamiński. *Prz. Hst.-Osw.* 1960 nr 2; K. Kostelnicz. *Pam. Lit.* 1960 z. 4. — [Rówieśnicy Mickiewicza:] M. Janion: Życiorys jednego pokolenia. *Nova Kult.* 1962 nr 43; S. Treugut: Zakon przyjaciół. *Prz. Kult.* 1962 nr 47; W. Weintraub: Filomaci na nowo odczytani. *Wiadomości*, Londyn 1962 nr 46; M. Zmigrodzka: Pokolenie przelomu. *Nowe Książ.* 1962 nr 23; J.Z. Nowak. *Ruch Lit.* 1963 nr 5/6; I. Stasiewicz. *Kwart. Hst. Nauki i Techniki* 1963 nr 2; W. Billip. *Pam. Lit.* 1965 z. 2. — [Kazimierz Brodziński:] J. Kwiatkowski. *Życie Lit.* 1969 nr 28; Z. Libera. *Nowe Książ.* 1969 nr 18; Z. Łapiński. *Tyg. Pousz.* 1969 nr 10; R. Skręt. *Pam. Lit.* 1969 z. 4; S. Walkowiak: Comme un bijou. *Współczesność* 1969 nr 9; M. Komar. *Twórczość* 1970 nr 7/8. — [Sławianie, my lubim sielanki...] A. Baranowska: Jacy jesteśmy Polacy. *Nowe Książ.* 1972

nr 21; J. Michałowska. *Tyg. Powsz.* 1972 nr 36; M. Janion: Temat polski. *Teksty* 1973 nr 1; S. Stabryła. Mit słowiańskiej Arkadii. *Twórczość* 1973 nr 3; M. Maciejewski. *Pam. Lit.* 1974 z. 3. — [Mickiewicz. Słowo i czyn:] M. Danilewicz Zielńska. *Kultura*, Paryż 1975 nr 11; J. Walc: Czy taki wielki posąg z jednej bryły? *Polityka* 1975 nr 45; W. Weintraub: Słowo i czyn Mickiewicza. *Literatura* 1975 nr 51/52; S. Chwin: Z Zosta do Europy, czyli o romantyzmie uniwersalistycznym. *Twórczość* 1976 nr 2; K. Górski: W obronie Celinie Mickiewiczowej. *Pam. Lit.* 1976 z. 4; L. Kamiński: Od filomaty do „błędnego rycerza rewolucji”. *Nowe Książ.* 1976 nr 3; Cz. Zgorzełski: Mickiewicza osobowość twórcza. *Tyg. Powsz.* 1976 nr 9; M. Maciejewski: Mickiewiczowskie „słowo i czyn” w interpretacji A.W. *Teksty* 1977 nr 3. — [Wielkie stulecie Polaków:] K. Koźniewski: Straszne stulecie Polaków. *Polityka* 1987 nr 52; T. Miłkowski: Państwo duchowe Polaków. *Kultura* 1987 nr 37; G. Borkowska: Między Paryżem a Warszawą. *Res Publica* 1988 nr 6; A. Fabjanowski: Wielkie trzydziestolecie Polaków. *Prz. Hum.* 1988 nr 8/9; M. Kalinowska. *Pam. Lit.* 1988 z. 3; M. Kisiel: Okruczy romantyczne. *Życie Lit.* 1988 nr 9; W. Pawłowski: Uporny wiek XIX. *Literatura* 1988 nr 2. — J. Pięszczachowicz: Słowianie i sielanki. W tegez: Na widokregru historii. Kr. 1988 [dot.: Sławianie, my lubim sielanki...]. — [Wielkie stulecie Polaków:] W. J. Podgórski: Wierna romantyzmowi. *Nowe Książ.* 1988 nr 3 [dot. też: Literatura romantyzmu. Wyd. 2]; [B. Rogatko] M. Ruskowski: Mit ocalenia. *Kultura*, Paryż 1988 nr 4; Z. Baran: Piękni romantycy... *Brulion\** 1989 nr 10; K. Buczyński: Sporne stulecie Polaków. *Życie i Myśl* 1989 nr 4; M. Jeremicz: Żywił duchowy czy siła fatalna. *Stud. Filoz.* 1989 nr 9. — [Towiańczycy:] T. Miłkowski: W kręgu Mistra i Wieszcza. *Kultura* 1989 nr 42; D. Pawelec: Powrót Mistra Andrzeja. *Twórczość* 1989 nr 12; W. Pyczek: Utopia towianizmu. *Zesz. Nauk. KUL* 1989 z. 1/4; M. Dernałowicz. *Pam. Lit.* 1991 z. 1. — M. Adamiec: Wielkiej Emigracji portret własny. *Twórczość* 1997 nr 11 [rec.: Cześć i skandale]. — [Romantyzm:] J. Bachórz. *Teksty Drugie* 1997 nr 3; Z. Libera: Nowa synteza polskiego romantyzmu. *Sycyma* 1997 nr 10. — M. Strzyżewski: Archiwalna glosa do książki A.W. (Szkic o Michale Podczaszyńskim). *PAL Prz. Artyst.-Lit.* 1997 nr 10. — H. Zaworska: Emigracja od podszełki. *Gaz. Wyborcza* dod. *Książki* 1997 nr 163 [rec.: Cześć i skandale]. — M. Kuziak: Dwie opowieści o Mickiewiczu. *Dekada Lit.* 1998 nr 12 [rec.: Celina i Adam Mickiewiczowie; dot. też: T. Lubiński: M. jak Mickiewicz]. — M. Piechota: Romantyzm klasycyzmem podszyty. *Śląsk* 1998 nr 1 [rec.: Romantyzm]. — E. Pustuła. *Prz. Hum.* 1998 nr 5/6 [rec.: Cześć i skandale]. — H. Zaworska: Kobieta szamana. *Gaz. Wyborcza* 1998 nr 254 [rec.: Celina i Adam Mickiewiczowie]. — W. Zajewski. *Unw. Gedanienis* 1999 nr 1/2 [rec.: Cześć i skandale]. — M. Grodzka: O książce „Celina i Adam Mickiewiczowie” A.W. *Res Publica Nowa* 2000 nr 7. — [Mickiewicz. Encyklopedia.] R. Lis: Pomnikowo i zwyciężanie. *Gaz. Wyborcza* 2001 nr 302; I. Grudzińska-Gross: Zjawisko Mickiewicza. *Res Publica Nowa* 2002 nr 7; E. Szymanis: Encyklopedia z duszą. *Nowe Książ.* 2002 nr 4. — W. Szymborska: Ci inni. W tegez: Nowe lektury nadobowiązkowe. Kr. 2002 [dot.: Cześć i skandale].

B.D.

## WITKOWSKA Zofia

zob. REUTT-WITKOWSKA Zofia

## WITKOWSKI Michał

1927-1996

Historyk literatury i teatru.

Urodzony 14 sierpnia 1927 w Poznaniu; syn Romana Witkowskiego, urzędnika, m.in. starosty obornickiego, i Ewy z Nowaków; bliźniaczy brat Rafała Witkowskiego, marynisty. Do szkoły powszechnej uczęszczał w Poznaniu. W czasie okupacji nie-

mieckiej przebywał nadal w tym mieście; w 1941-45 pracował jako robotnik przymusowy, kolejno w zakładach farmaceutycznych Nivea, w wytwórni wyrobów papierniczych Alojzego Struka i w Zakładach im. H. Cegielskiego (wówczas: Deutsche Waffen und Munitionsfabriken). Po zakończeniu II wojny światowej podjął w 1945 naukę w Gimnazjum i Liceum im. K. Marcinkowskiego w Poznaniu, gdzie w 1948 zdał maturę. W tymże roku, po krótkim okresie pracy w charakterze referenta w Wydziale Wojskowym Zarządu Miejskiego w Poznaniu, rozpoczął studia z zakresu filologii polskiej na Uniwersytecie Poznańskim (od 1955 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, UAM). Równocześnie w 1949-52, jako stypendysta Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego, był zatrudniony w Bibliotece Uniwersyteckiej na stanowisku bibliotekarza w dziale starych druków. W 1952 ukończył studia i uzyskał magisterium. Debiutował w tymże roku notatką językoznawczą pt. „Po obojem ramieniu”, ogłoszoną na łamach czasopisma *Język Polski* (z. 1/2), a jako historyk literatury artykułem pt. „Losy druków so-wizdrzałskich”, opublikowanym w *Pamiętniku Literackim* (1952 z. 1/2). Na zlecenie Instytutu Badań Literackich (IBL) PAN rozpoczął w 1950 opracowywanie haseł do „Bibliografii literatury polskiej «Nowy Korbur»” (seria: „Literatura pozytywizmu i Młodej Polski”, potem także: „Oświecenie”). W 1953-61 był bibliotekarzem, a następnie kustoszem w Bibliotece Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (PTPN). Kontynuował badania naukowe, głównie z zakresu literatury i teatru przełomu XVIII i XIX wieku; artykuły i recenzje drukował nadal w *Pamiętniku Literackim* (do 1986, z przerwami) oraz m.in. w *Pamiętniku Teatralnym* (1954-79, z przerwami) i *Sprawozdaniach PTPN* (1957-67, z przerwami). W 1959 został wykładowcą kontraktowym, a w 1961 starszym asystentem w Katedrze Literatury Polskiej UAM. W 1960 ożenił się z Danutą Buszanką, nauczycielką. W 1965 uzyskał doktorat na podstawie pracy pt. „Problematyka teatralna wileńsko-kowieńskiego okresu Twórczości Mickiewicza” (promotor prof. Zygmunt Szwedowski); w tymże roku został mianowany adiunktem. W 1967/68 odbył podróż naukową do Wilna i Kijowa. Habilitował się na UAM w 1977 na podstawie rozprawy pt. „W kręgu «Śpiewów historycznych» Niemcewicza”. W 1978 został powołany na stanowisko docenta w Instytucie Filologii Polskiej UAM (w Zakładzie Historii Literatury Polskiej); od tegoż roku pełnił obowiązki zastępcy dyrektora, a w 1981-87 – dyrektora Instytutu. Odbywał kolejne podróże naukowe, m.in. do Paryża (1981) i Pragi (1987). Napisał scenariusz wystawy pt. „Teatry w dawnym Poznaniu”, prezentowanej w tymże mieście w 1983. Przewodniczył Radzie Bibliotecznej UAM (1983-85) i był członkiem takiejże Rady



przy PTPN (od 1984). Od 1986 należał do komitetu redakcyjnego wydania krytycznego „Dzieł wszystkich” A. Mickiewicza pod redakcją prof. Konrada Górskiego. W 1988-90 zasiadał w Senacie UAM. Był współautorem (wraz z Tadeuszem Witczakiem) programu pięcioletnich studiów bibliotekoznawczych wprowadzonych na UAM w 1988. W tym samym roku objął stanowisko kuratora, a rok później kierownika Zakładu Bibliotekoznawstwa i Dokumentacji utworzonego na Wydziale Filologii Polskiej i Klasycznej UAM. Współpracował nadal z IBL PAN, głównie jako uczestnik badań prowadzonych przez Pracownię Literatury Oświecenia. W 1991 został profesorem nadzwyczajnym na UAM, w 1992 otrzymał tytuł naukowy profesora zwyczajnego. Od 1993 był członkiem komitetu redakcyjnego wydania rocznicowego „Dzieł” A. Mickiewicza. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1957), Odznaką Honorową m. Poznania (1974), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1990) i Medalem Komisji Edukacji Narodowej. Zmarł 18 września 1996 w Poznaniu.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Bibliografia wydawnictw Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk 1856-1956. [Współaut.:] S. Bielińska. Pozn.: PWN 1957, 134 s. *Rocz. Hist.*, 23.

Zeszyt dod. do Księgi pamiątkowej w stulecie Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

2. Sto lat Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Album. [Współaut.:] Z. Grot, P. Michałowski. Wstęp: Z. Grot. Tłum. tekstów [na jęz. franc.]: K. Ruszczyńska. Pozn.: PTPN 1957, XVIII, 117 s.

Tytuł na okł.: Sto lat nauki w Wielkopolsce 1857-1957. PTPN.

3. [Sto] 100 lat Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk i jego zbiorów. Przewodnik po wystawie jubileuszowej. Pozn. 1957, 33 s., tabl. 12.

Tytuł na okładce: Wystawa. 100 lat Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

4. Świat teatralny młodego Mickiewicza. Wwa: PIW 1971, 348 s.

Rozszerzona wersja rozprawy doktorskiej. Zawartość: Nowogrodzkie epizody teatralne. — Wileńskie „godziny teatrowe”. — Na widowni i scenie wileńskiej. Spojrzenie wstecz; U początków romantyzmu. — Na drodze ku „Dziadom”. — Pierwsza inscenizacja „Dziadów”. — Piosnka z „Dziadów” w sztuce powstańca [dot. zapożyczeń z dramatu A. Mickiewicza w anonimowej komediooperze z 1831 r. pt. Szpieg i poeta rywale]. — Aneksy.

5. W kręgu „Śpiewów historycznych” Niemcewicza. Pozn.: Wydawn. Nauk. UAM 1979, 197 s.

Rozprawa habilitacyjna.

6. Teatr w Poznaniu 1863-1896. W: Dzieje teatru polskiego. T. 3: Teatr polski od 1863 roku do schyłku XIX wieku. Wwa 1982 s. 595-660.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: Badania nad dawnym drukarstwem wielkopolskim. *Pam. Bibl. Kór.* 1955 z. 5 s. 302-311. — Zapomniany odkrywca „Kazań gnieźnieńskich”. Z dziejów bibliotekarstwa wielkopolskiego. *Pam. Bibl. Kór.* 1955 z. 5 s. 251-261 [dot. W.A. Brodziszewskiego]. — Dookoła zagadki stebłowskiej. *Pam. Lit.* 1956 z. spec. s. 350-395 [dot. pobytu A. Mickiewicza w Stebłowie na Ukrainie w 1825 r.]. — Jeszcze o przedstawieniach „Dziadów” za życia Mickiewicza. *Pam. Teatr.* 1959 z. 1/3 s. 282-295. — O niedoszłym wydaniu zbiorku pism antytargowickich (1793). *Pam. Lit.* 1959 z. 3/4 s. 529-542 [z tekstami listów A. Węgorzewskiej z 1793 r. do von Dieterta i Sz. Potockiego]. — Przekłady z literatury czeskiej i słowackiej na język polski w roku 1957. *Slav. Occid.* 1961 s. 207-218 [bibliogr. i omówienie]. — Literatura czeska i słowacka. *Rocz. Lit.* 1957 wyd. 1962 s. 349-362 [dot. przekładów na jęz. pol. w r. 1957]. — Oczywiście Niemcewicza; Syrokomli wycieczka po swojszczyźnie. W: Literackie przystanki nad Wartą. Pozn. 1962 s. 33-62; 339-372. — Nad „Odą do Lindego” Kazimierza Brodziszewskiego. *Prz. Hum.* 1965 nr 6 s. 99-110. — Ostatni pobyt Bogusławskiego w Poznaniu (1823). *Pam. Teatr.* 1966 z. 1/4 s. 370-388. — Ułomki mickiewiczowskie ze zbiorów wileńskich. *Pam. Lit.* 1968 z. 4 s. 165-190. — Wojciech Bogusławski. 1757-1829. W: Wielkopole XIX wieku. T. 2. Pozn. 1969 s. 101-124. — Teatr w Wielkopolsce 1850-1918. W: Dzieje Wielkopolski. T. 2. Pozn. 1973 s. 353-356, 632-662. — Pierwszy „Axur” Bogusławskiego. *Pam. Teatr.* 1979 z. 2 s. 201-216 [omów. wczesnej wersji rkpśu ze zbiorów Bibl. Publicznej w Pozn.]. — Goście w Ursynowie. W: Fakty i interpretacje. Wwa 1991 s. 167-195 [o J. Ursynie Niemcewicz]. — Życie teatralne. W: Dzieje Poznania. T. 2 cz. 1. Wwa 1994 s. 631-663 [dot. Poznania w l. 1800-1918]. — Napis nagrobny ułożony przez Mickiewicza (dotychczas nieznan). W: Nie tylko o Norwidge. Pozn. 1997 s. 141-149. *Pr. Komis. Filol. PTPN*, 38.

#### Prace edytorskie i redakcyjne

1. J. Ursyn Niemcewicz: Prózny. (Komedia w 5 aktach wierszem). Wyd. i komentarz ... W: Miscellanea z doby Oświecenia. [T.] 2. Wr. 1965 s. 266-352.

2. D. Magnuszewski: Radziejewscy. Dramat w 5 aktach. Tekst oprac. ... przy współpracy A. Balcerzykówny. Komentarz ... W: Miscellanea z okresu Romantyzmu. [T.] 2. Wr. 1972 s. 5-113.

3. J. Ursyn Niemcewicz: Chmielnicki. [Dramat]. W: Miscellanea z doby Oświecenia. [T.] 4. Wr. 1973 s. 479-556.



4. Z. Reutt-Witkowska: Ołtarze innego słońca. [Wiersze]. [Red.] ... Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1973, 87 s.

5. J. Ursyn Niemcewicz: Dumania w Ursynowie. [Poemat]. Wyd., oprac. edyt. i wstęp ... *Stud. Polonist.* 1990/1991 t. 18/19 s. 247-290.

6. A. Mickiewicz: Pisma filomackie. Pisma polityczne z lat 1832-1834. Oprac.: ... i Cz. Zgorzelski. (Dzieła, T. 6). Wwa: Czyt. 2000, 497 s. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988. — SBLP t. 3 (B. Walczak).

[Świat teatralny młodego Mickiewicza:] Z. Jasińska: Mickiewicz i teatr. *Więź* 1972 nr 7/8 [m.in. dot. rozprawy M.W.]; Cz. Zgorzelski: Mickiewicz — w roku 1971. *Tyg. Powsz.* 1972 nr 6 [m.in. dot. rozprawy M.W.]; W. Suchożebrska, *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick.* 1974; Z. Wilski. *Pam. Lit.* 1974 z. 4. — [W kręgu „Śpiewów historycznych” Niemcewicza:] S. Janik. *Canadian Slavonic Papers*, Toronto 1981 nr 1; A. Kuzik. *Ruch Lit.* 1981 nr 4/5. — B. Walczak: Profesor M.W. *Pozn. Stud. Polonist., Ser. Lit.* 1996 t. 3. — Z. Trojanowiczowa: M.W. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick.* 1997. — R. Witkowski: Koszmarne lata. Kr. 1998, *passim*.

B.T.

## WITKOWSKI Wojciech

### ur. 1939

Pseud.: Marek Wojski.  
Poeta, prozaiik.

Urodzony 22 kwietnia 1939 w Gdyni Oksywiu; syn Antoniego Witkowskiego, fryzjera, potem kupca, i Sabiny z Chranzowskich. Po wybuchu II wojny światowej został wraz z rodziną wysiedlony do Koła, gdzie przebywał podczas okupacji niemieckiej. Z chwilą zakończenia wojny powrócił w 1945 do Gdyni. Od 1953 uczęszczał do III Liceum Ogólnokształcącego w tym mieście i w 1957 zdał tam maturę. Przez następne trzy lata kontynuował naukę w Studium Nauczycielskim w Gdańsku, a potem studiował w gdańskiej Wyższej Szkole Pedagogicznej; redagował w tym czasie uczelniane pismo *Bakalarz* (1959-61). Po ukończeniu studiów podjął w 1961 pracę nauczyciela polonisty w szkołach podstawowych w Gdyni (nr 19) i Gdańsku (nr 57). Debiutował w tymże roku na łamach dziennika *Głos Wybrzeża* (nr 54) recenzją sztuki S. Wyspiańskiego „Wesele” wystawionej w Teatrze Wybrzeże; w 1962 ogłosił w miesięczniku *Litery* pierwszy wiersz pt. „Cygańska muzyka”. W następnych latach rozwijał twórczość poetycką, a potem także prozatorską. Kontynuował współpracę z pismami *Litery* (1962-74, z przerwami) i *Głosem Wybrzeża* (1963-67, sporadycznie do 1983; m.in. pod pseud. Marek Wojski). W 1966-67 przez krótki okres był urzędnikiem w Stoczni Gdańskiej im. Lenina. W 1967 wszedł w skład redakcji *Głosu Stoczniołca* (w pierwszej połowie lat siedemdziesiątych pełnił funkcję sekretarza redakcji; tu m.in. w 1972-

-89 stały felieton pt. „TV Selektor” podp. pseud. Marek Wojski). Od 1967 był członkiem PZPR (do 1980). Należał do Klubu Literackiego Młodych przy Oddziale Gdańskim ZLP, a potem był jego prezesem; w 1969 został członkiem ZLP, Wiersze i opowiadania zamieszczał w tym czasie głównie w *Dzienniku Bałtyckim* (1970-76). W 1971 pracował przez kilka miesięcy w redakcji *Tygodnika Morskiego*. Od 1974 należał do SDP (do rozwiązania Stowarzyszenia w 1982). Kontynuował pracę w redakcji *Głosu Stoczniołca* (do 1989). W 1994 przeszedł na rentę inwalidzką. Odznaczony m.in. Srebrnym Krzyżem Zasługi (1975) oraz odznakami „Za Zasługi dla Gdańska” (1971) i „Zasłużony Działacz Kultury” (1976). Od 2000 mieszka w Tczewie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Arrasy i dzień. [Wiersze]. Gdynia: WM 1966, 92 s.

Cykle: Arrasy; Pamięć; Dzień; Pąki; Erotyki sentymentalne.

2. Czekając na syna. [Wiersze]. Gdynia: WM 1967, 67 s.

Cykle: Moja ziemia; Pąki [poz. 1]; Czekając na syna; Z doszukiwań.

3. Zwykłe sprawy. [Opowiadania]. Gdańsk: WM 1976, 149 s.

Zawartość: Sad; Za dewizy; Odstrzał; Angina; Walka; Łąka; Pauza liryczna; Okno; W dobre ręce; W celofanie; Kasztany; Zaciecie; Myszk; Żyto; Oaza.

4. Do poematu. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1978, 78 s.

Cykle: Matka; Żegluga optymistyczna; Pamięć; Las.

5. Burzliwe dzieje pirata Rabarbara. [Opowieść dla dzieci]. Wwa: Czyt. 1979, 108 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1983; Gdańsk: Albatros 1992.

Ciąg dalszy zob. poz. 7 — Nagroda w konkursie Spółdz. Wydawn. „Czytelnik” na utwór literacki prozą dla dzieci starszych i młodszych w 1977.

Adapt. teatr.: Adapt. B. Pasonek. Wyst. Gdańsk, T. Łalki i Aktora „Miniatura” 1983. — tv: Adapt. S. Monderek. [Cz.] 1-5. TV 1995.

6. Żegnanie przedmieścia. [Powieść]. Gdańsk: WM 1985, 302 s.

7. Dalsze dzieje pirata Rabarbara. [Opowieść dla dzieci]. Wwa: Czyt. 1986, 118 s.

Początek zob. poz. 5. — Nagroda honorowa w XI edycji Premio Europeo di Letteratura Giovanile „Pier Paolo Vergerio”, Padwa 1987.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1989, 2003.

[Arrasy i dzień:] M. Czermińska: Poszukiwania i próby. *Litery* 1966 nr 11; K. Nowicki. *Poezja* 1967 nr 3. — M. Czermińska: Czekając na poe. *Litery* 1968 nr 8 [rec.: Czekając na syna]. — M. Czermińska: Rozwój gdańskiego środowiska poetyckiego. *Gdań. Rocz. Kult.* 1969 [m.in. dot. W.W.] — E. Brzoza: Odwrocone proporcje. *Nowe Książ.* 1979 nr 24 [rec.: Burzliwe

dzieje pirata Rabarbara. – [Zegnanie przedmieścia:] A. Dąbrowski: „Zadnej książki nie można napisać do końca...” *Roczn. Gdyniński* 1986; K. Stolz-Polański: Dom utkany ze snu. *Głos Wybrzeża* 1986 nr 96 dod. *Delta* nr 35. — E. Brzoza: Odwracania proporcji ciąg dalszy. *Nowe Książki* 1988 nr 6. **B.T.**

## WITTLIN Jerzy 1925-1989

Pseud.: Jerwit; JERWIT; Tusiak; (W); Żerмена de Pres; Pisarz, satyryk.

Urodzony 9 stycznia 1925 we Lwowie; syn Henryka Wittlina i Olgi z Lederów. W czasie okupacji niemieckiej od 1941 mieszkał w Warszawie, gdzie uczęszczał na tajne komplety Gimnazjum im. J. Poniałowskiego; w 1944 zdał tam maturę. Od 1943 był członkiem AK; w 1944 brał udział w powstaniu warszawskim. Po upadku powstania został wywieziony do Stalagów XI A Altengrabow. Po wyzwoleniu obozu wrócił do Polski i przez pewien czas pracował na Śląsku w grupie operacyjnej Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów. Następnie rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Wrocławskiego (studiów nie ukończył). Był członkiem Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej (w 1945-46 pełnił funkcję przewodniczącego organizacji środowiskowej we Wrocławiu). Należał także od 1945 do PPS (od 1948 do PZPR). W 1946 wyjechał do Pragi, gdzie początkowo był uczestnikiem kongresu założycielskiego Międzynarodowego Związku Studentów w Pradze, a następnie do 1949 pracował w Związku jako delegat Polski. Równocześnie studiował w Wyższej Szkole Nauk Polityczno-Społecznych w Pradze. Był członkiem Federacji Polskich Organizacji Studenckich (1948-49), kierował wydziałem zagranicznym Związku Akademickiej Młodzieży Polskiej (1948-50). W 1949 wrócił do Polski i przez rok pracował nadal w stowarzyszeniach studenckich, a następnie w Spółdzielni Wydawniczej „Książka i Wiedza”. Zawarł związek małżeński z Natalią Ołędzką. W 1952 był współtwórcą, a następnie redaktorem naczelnym i dyrektorem Państwowego Wydawnictwa „Iskry”. Debiutował w 1953 artykułem pt. „Na szeroki trakt”, opublikowanym na łamach tygodnika *Nowa Kultura* (nr 12). W 1953-56 studiował w Szkole Partyjnej Komitetu Centralnego PZPR. W 1955-56 pełnił funkcję kierownika literackiego Teatru Komedia w Warszawie. W 1957-60 był członkiem Komitetu Centralnego ZMS. Rozwijał twórczość literacką i publicystyczną. Od 1965 publikował serię satyryczną „Vademecum...”. Satyry, artykuły, felietony i recenzje publikował w wielu czasopiśmie, m.in. na łamach *Szpilki* (1963, 1968-86; tu m.in. cykle felietonów satyrycznych: w 1972-74/75 pt. „Dziwny jest ten świat”, podp. Jerwit, w 1974-78 pt. „Śmietanka towarzyska”, podp. Tusiak, w 1979-85 pt. „Śmietanka (Wiadomości towarzyskie)”, podp.

Tusiak, w 1982 pt. „Wiadomości przeważnie artystyczne”, podp. Jerwit, w 1983 pt. „Ilustrowana śmietanka światowa”, podp. Żerмена de Pres, w 1984 pt. „Śmietanka światowa (Wiadomości przeważnie towarzyskie)”, podp. Żerмена de Pres), *Dookoła Świata* (1964-74/75; tu m.in. w 1966, 1969 cykl pt. „Z mojego kalendarium”, w 1970 rubryka krótkich not i recenzji pt. „Przedstawiamy”, w 1974 cykl pt. „Jest taki dowcip”, nadto fragmenty cyklu „Vademecum”), *Życia Literackiego* (1971-75; tu w 1972-74 cykl felietonów „Vademecum na co dzień”), *Współczesności* (1966-71, z przerwami; tu w 1967 cykl felietonów podp. Jerwit, w 1971 cykl felietonów dotyczących literatury i kultury), *Nowych Książek* (1967-70, 1974/75, 1985, 1988), *Teatru* (tu w 1972-75 m.in. cykl felietonów pt. „Szeptem”), *Literatury na Świecie* (1980-81, w 1980 cykl artykułów pt. „Artykuły z importu”), *Tu i Teraz* (1982-84), *Gazety Krakowskiej* (1983-88), *Faktów* (1985-86; tu cykl felietonów pt. „Prosto bez mostu” i „List z Warszawy”), *Magazynu Razem* (1987; tu m.in. cykl felietonów pt. „Lektury niezobowiązujące”, podp. Tusiak) i *Kultury i Życia* (1988-89). Równocześnie pełnił od 1969 funkcję dyrektora i redaktora naczelnego Wydawnictwa Artystycznych i Filmowych. Współpracował z Polskim Radiem i Telewizją; dwukrotnie był wyróżniony nagrodą Przewodniczącego Komitetu do Spraw Radia i Telewizji (1975, 1979). Od 1967 był członkiem ZLP (w 1972-80 wiceprzewodniczący Komisji Zagranicznej Związku) i SDP (do 1982). W 1984 otrzymał dyplom Ministra Spraw Zagranicznych za zasługi w propagowaniu kultury polskiej za granicą. W 1986-89 był członkiem Narodowej Rady Kultury. W 1989 otrzymał nagrodę Ministra Kultury i Sztuki za twórczość artystyczną. Odznaczony m.in. Złotą Odznaką Janka Krasickiego (1960), Złotym Krzyżem Zasługi (1953), Krzyżem Kawalerskim (1963) i Krzyżem Komandorskim (1984) Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 20 października 1989 w Warszawie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Opowieść o ziemi polskiej. [Album]. Oprac. i tekst ... Zdjęcia: S. Arczyński. Wwa: Iskry 1955, [79] s.
2. Historia jednej miłości. [Utwór dramatyczny]. TV 1959.
3. Historia od początku. [Scenariusz widowiska telewizyjnego; współaut.:] R. Radwański. TV 1962.
4. Kochankowie z Targówka. [Utwór dramatyczny; współaut.:] B. Witek-Swinarska, J. Rakowiecki. Praprem. Wwa, T. Lud. 1963.
5. Vademecum grafomana. [Utwór satyryczny]. Kr.: WL 1965, 178 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1967, wyd. 3 1972.

Wyd. wspólnie z poz. 16 pt. Vademecum grafo-  
mana; Vademecum żurnalisty. Kr.: WL 1983, 180 +  
207 s.

Dalsze tomy serii zob. poz. 7-9, 11-12, 14-16, 18, 20-23,  
25-26, 28-30, 33-34.

Przekł. niem.: Lesen ist Silber, schreiben ist Gold. J. Witt-  
lins satirisches ABC des Literaturbetriebes. [Przeł.] K. Staem-  
mler. Düsseldorf 1976.

6. Jadą komedianci. Piosenki kabaretu „Sema-  
for”. Scenariusz widowiska telewizyjnego. TV 1967.

7. Vademecum życia rodzinnego i towarzyskie-  
go. [Utwór satyryczny]. Kr.: WL 1967, 232 s. Wyd.  
nast. tamże: wyd. 2 1968, wyd. 3 1970, wyd. 4  
1974. Por. poz. 5.

8. Vademecum szefa. [Utwór satyryczny]. Kr.:  
WL 1968, 234 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1969;  
wyd. 3 Wwa: KiW 1972, wyd. 4 tamże 1974. Por.  
poz. 5.

Przekł. niem.: Wie man sich durchs Leben schlängelt. Ein  
vergnügliher Leitfaden für die Wechselfälle des privaten und  
beruflichen Alltags nebst Briefsteller und nützlichen Ratschlä-  
gen für Chefs. [Przeł.] K. Staemmler. Düsseldorf 1971.

9. Vademecum kochania. [Utwór satyryczny]. Kr.:  
WL 1969, 209 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1971,  
wyd. 3 1973, wyd. 4 1977. Por. poz. 5.

10. Prawdziwa historia leśniczanki Krysi. Powst.  
1970. Scenariusz widowiska telewizyjnego. TV 1974.  
Pierwotny tytuł: Historia prawdziwej miłości leśniczanki Krysi  
– II nagroda w konkursie TV na scenariusz widowiska lub  
filmu rozrywkowego w 1970.

11. Vademecum dla nerwowych. [Satyry]. Kr.:  
WL 1970, 195 s. Wyd. 2 tamże 1971. Por. poz. 5.

12. Vademecum petenta. [Utwór satyryczny]. Wwa:  
KiW 1970, 213 s. Wyd. 2 tamże 1976. Por. poz. 5.

13. Podróże, podróże. Scenariusz widowiska te-  
lewizyjnego. TV 1971.

14. Vademecum podróżującego. [Utwór saty-  
ryczny]. Wwa: KiW 1971, 150 s. Por. poz. 5.

15. Vademecum dla tych, którzy pierwszy raz.  
[Utwór satyryczny]. Wwa: Iskry 1972, 214 s. Wyd.  
nast. tamże: wyd. 2 1974, wyd. 3 1977. Por. poz. 5.

16. Vademecum żurnalisty. [Utwór satyryczny].  
Kr.: WL 1972, 207 s. Wyd. 2 wspólnie z Vademecum  
grafomana. Zob. poz. 5.

17. Jest taki dowcip! Vademecum. 666 dowcip-  
ów do opowiadania w 600 sytuacjach. Wwa:  
Iskry 1973, 270 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 roz-  
szerz. z podtyt. Vademecum 999 dowcipów do  
opowiadania w 900 sytuacjach 1975, 394 s., wyd. 3  
[z podtyt. jak w wyd. 1] 1979; Wwa: Żubr 1992.

18. Vademecum dla pań młodszych i starszych.  
[Utwór satyryczny]. Kr.: WL 1973, 190 s. Wyd. 2  
tamże 1977. Por. poz. 5.

19. Alfabet polskiej rozrywki. [Współaut.:]  
M.R. Groński, W. Filler. Wwa: WAiF 1974, 99 s.

Opracowanie słownikowe z zakresu współcz. pol. sztuki es-  
tradowej.

20. Vademecum erotomana. [Utwór satyryczny].  
Kr.: WL 1974, 174 s. Por. poz. 5.

21. Vademecum dla snobki i snoba. [Utwór saty-  
ryczny]. Kr.: WL 1975, 194 s. Wyd. 2 tamże 1989.  
Por. poz. 5.

22. Vademecum dla tych, którym się nie spie-  
szy. [Utwór satyryczny]. Wwa: KiW 1976, 166 s.  
Por. poz. 5.

23. Vademecum małżeńskiej samoobrony. [Utwór  
satyryczny]. Kr.: WL 1977, 186 s. Wyd. 2 tamże  
1989. Por. poz. 5.

24. Dykcjonarz teatralny. [Współaut.:] W. Filler,  
R.M. Groński. Wwa: WAiF 1978, 104 s.

Satyryczne opracowanie słownikowe z zakresu współcz. te-  
atru.

25. Vademecum dla lubiących coś doradzić.  
[Utwór satyryczny]. Kr.: WL 1978, 154 s. Por.  
poz. 5.

26. Vademecum dojrzewającego turysty. [Utwór  
satyryczny]. Wwa: Zakład Wydawn. Propagandy  
PTTK 1979, 150 s. Por. poz. 5.

27. Elementarz humoru. Wwa: NK 1980, 130 s.

28. Vademecum dla występujących z okazji.  
[Utwór satyryczny]. Wwa: Iskry 1980, 183 s. Por.  
poz. 5.

29. Vademecum miłośnika. [Utwór satyryczny].  
Wwa: KAW 1981, 181 s. Por. poz. 5.

30. Vademecum pacjenta praktyka. [Utwór saty-  
ryczny]. Kr.: WL 1983, 223 s. Wyd. nast. Wwa: Yp-  
sylon 2001. Por. poz. 5.

31. Po pierwsze – nie nudzić. [Szkice i anegdo-  
ty]. Wwa: NK 1985, 95 s.

32. Pójdź ze mną! Dziennik – pamiętnik. T. 1-3.  
Kr.: WL 1985, 410 + 351 + 335.

T. 1. Połowa XII 1980-połowa III 1981; t. 2. Połowa XII 1981-  
połowa III 1982; t. 3. Połowa XII 1982-połowa III 1983.

33. Vademecum zdrowego rozsądku. [Utwór saty-  
ryczny]. Wwa: LSW 1985, 191 s. Por. poz. 5.

34. Vademecum porozumienia w nieporozumie-  
niu. [Utwór satyryczny]. Łódź: WL 1990, 114 s. Por.  
poz. 5.

Wybory utworów w przekł.: czes.: Průvodce  
bezradného člověka. [Przeł. i oprac.] O. Syrovátka.  
Praha 1974; Vademécum pro... [Przeł.] V. Jiránek,  
Praha 1975; Průvodce životem rodinným i spo-  
lečenským. [Przeł.] I. Kral. Praha 1984, – niem.:  
Leben und leben lassen. Satirische Texte. [Oprac.]  
B. Olszańska. [Przeł.] H. Schumann. Berlin 1977,  
wyd. nast. tamże: [wyd. 3!] 1979, 1983; Wie man  
sich durch's Leben schlängelt. [Przeł.] K. Staem-  
mler. Hamburg 1979; Satirischer Ratgeber. [Przeł.:]

H. Schumann, S. Moser, Berlin 1988, — ros.: Na-stawienie nauczniemu, klientu, grafomanu, po li-choń żizni, na pierwszy raz. [Przeł.:] M. Ignatow, V. Ki-selew, N. Plisko, V. Svetlov, V. Chorev, Moskwa 1979, — węgier.: Ne hagyd magad lerázni! [Przeł.] B. Murányi. Budapest 1985.

#### Przekłady i adaptacje

1. One dwie i on jeden. Według powieści C. Ri-ce'a: Home Sweet Comedie. Oprac. telewizyjne ... Cz. 1-2. TV 1958.

2. J. Grimm, W. Grimm: Królewna Śnieżka. Adapt. scen.: J. Rakowiecki, ... Wyst. Częstochowa, T. im. A. Mickiewicza 1959.

3. K. Krumłowski: Królowa przedmieścia. Adapt.: J. Rakowiecki, ... Wyst. Wwa, T. Komedia 1959.

4. A. Szejn: Ocean. (Opowieść dramatyczna). Przeł. ... Lit. Radz. 1962 nr 6 s. 78-138.

5. J. Hašek: Humoreski. Przeł.: S. Dębski i ... Scenariusz widowiska telewizyjnego ... TV 1984.

#### Praca redakcyjna

1. Przedstawiamy humor polski. Pory roku. Wy-bór ... Wwa: Iskry 1968, 326 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1970 [właśc. 1971]; wyd. 3 rozszerz. Wwa: WAiF 1974, 395 s. wyd. 4 rozszerz. tamże 1984.

Przeł. niem.: Frühling, Sommer, Herbst und Winter. Polni-sche Humoresken. [Przeł.] K. Staemmler. Hamburg 1969. wyd. nast. München 1974.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Wywiady: Pamięć. Rozm. J. Strzemzański. *Kultura* 1986 nr 53; Po pierwsze nie nudzić. Rozm. A. Baczewska. *Życie Warsz.* 1987 nr 92; Najkrótsze określenie mego miejsca na tym świe-cie. Rozm. M. Jarocka. *Argumenty* 1988 nr 29.

[Vadecum grafomana:] J. Doliński: Podręcznik grafoma-na. *Życie Lit.* 1965 nr 52; K.T. Toepfitz. *Kultura* 1966 nr 2. — [Vadecum życia rodzinnego i towarzyskiego:] J. Doliński J.W. — a traktat moralny à rebours. *Życie Lit.* 1967 nr 30; S. Kozicki: Zatkana dziura. *Odra* 1967 nr 9 [dot. także: Vade-cum grafomana]; A. Makowiecki: Parkinsoniada rodzinnio-towarzyska. *Tyg. Kult.* 1967 nr 29; J. Siewierski: Jak żyć po-trzeba. *Nowe Książ.* 1967 nr 11. — [Vadecum szefa:] A. Bu-dzyński: Polski parkinson, czyli jak być szefem. *Kultura* 1968 nr 30; J. Doliński: Vadecum dla szefów. *Życie Lit.* 1968 nr 37; Sz. Kobyliński: Podręcznik bossów. *Nowe Książ.* 1968 nr 14; T. Kujda: Szef ma zawsze rację. ... *Współczesność* 1968 nr 24. — A. Bojarski: Trzeba wiedzieć jak co kochać. *Kultura* 1969 nr 50 [rec.: Vadecum kochania]. — J. Mikołajczak: Cztery wesole pory roku. *Nowe Książ.* 1969 nr 7 [rec. wybo-ru: Przedstawiamy humor polski]. — J. Mikołajczak. *Nowe Książ.* 1969 nr 24 [rec.: Vadecum kochania]. — [Vadecum dla nerwowych:] J. Siewierski: Pięć vadecum W. *Nowe Książ.* 1970 nr 13; S. Zieliński: Przed odlotem do Ejdyn. W tegoż: Wycieczki balonem. Wwa 1971. — M. Malcharek: Dzieło żywcie. *Nowe Książ.* 1972 nr 11 [rec.: Vadecum dla podró-żujących]. — M. Jaworski: Bądź żurnalistą. *Nowe Książ.* 1973 nr 5 [rec.: Vadecum żurnalisty]. — A. Baranowska: Jedna-ska. *Nowe Książ.* 1974 nr 18 [rec.: Vadecum dla pań młodszych i starszych; Vadecum życia rodzinnego i towa-rzyskiego; Vadecum dla tych, którzy pierwszy raz]. — J. Ko-prowski. *Literatura* 1974 nr 34 [rec.: Alfabet polskiej rozrywki]. — T. Lewandowski: Satyra nie zawsze śmieszna. *Nowe Książ.* 1974 nr 4 [rec.: Jest taki dowiec]. — M. Misiorny:

O Paniach. *Życie Lit.* 1974 nr 33 [rec.: Vadecum dla pań młodszych i starszych]. — W. Adamiec: Vadecumomania. *Nowe Książ.* 1975 nr 13 [rec.: Vadecum erotomania]. — [Vade-mecum dla snobki i snoba:] J. Bukowski: *Prawo i Życie* 1976 nr 32 [dot. też: Vadecum dla tych, którym się nie spieszy]. J. Koprowski: W obronie humoru. *Literatura* 1976 nr 4; S. Zieliński: Zemsta pułkownika. W tegoż: Wycieczki balonem. Wwa 1976; W. Żukrowski: Karambole. Pufny do-radca. *Nowe Książ.* 1976 nr 10. — [Vadecum matęskiej samoobrony:] W. Filler. *Szpilki* 1977 nr 23; W. Sokorski: Va-decum. *Mies. Lit.* 1977 nr 8 [dot. też: Vadecum dla snobki i snoba]. — Z. Greń: To jest to. *Życie Lit.* 1979 nr 13 [rec.: Dykcyonarz teatralny]. — A. Urbański: Mój portret wielo-stronny. *Nowe Książ.* 1979 nr 6 [rec.: Vadecum dla lubią-cych coś doradzać]. — A.T. Kijowski: Parados o słownikach. *Tyg. Kult.* 1980 nr 30 [rec.: Dykcyonarz teatralny]. — J. Ma-ruszewski: Śmiechu warte. *Nowe Książ.* 1980 nr 24 [rec.: Ele-mentarz humoru]. — J. Piasecki: W contra slogan. *Tyg. Kult.* 1980 nr 46 [rec.: Vadecum dla występujących z okazji]. — Z. Umliński: Nowa biblioteka. *Kierunki* 1981 nr 1 [rec.: Va-decum erotomania]. — R.M. Groński: Recepty doktora W. *Nowe Książ.* 1984 nr 2 [rec.: Vadecum pacjenta praktyka]. — [Pójdź ze mną! t. 1:] R.M. Groński: Pisanka. *Polityka* 1985 nr 14; O Jedźżeżyk: Dlaczego nie pójdę z W.? *Życie Lit.* 1985 nr 20; B. Klukowski: Inne vadecum. *Nowe Książ.* 1985 nr 4; Z. Kraska. *Tyg. Kult.* 1985 nr 26; S. Kryska: Lepsze towarzystwo. *Barwy* 1985 nr 4; D. Lebioda: Strip-tease. *Fakty* 1985 nr 16. — B. Maciejewski: Ozorek palacza, czyli Vadecum książek osobliwych. *Nowe Książ.* 1985 nr 11 [rec.: Po pierwsze — nie nudzić]. — [Pójdź ze mną! t. 2:] L. Budny: ... wypisać swobodnie. *Kultura* 1986 nr 46; R.M. Groński: Sama śmietanka. *Polityka* 1986 nr 7; D.T. Lebioda: Strip-tease II. *Fakty* 1986 nr 50; B. Klukowski: Iść z W.? *Nowe Książ.* 1987 nr 7/8; J. Marx: Koneser anegdota. *Odrodzenie* 1987 nr 16. — W. Sokorski: Plotka w literaturze. *Mies. Lit.* 1987 nr 5 [rec.: Pójdź ze mną! t. II]. — D. Ulicka: Rzeczowe i rze-czone. *Mies. Lit.* 1988 nr 2/3 [dot. utworów pamiętnikarskich T. Konwickiego, A. Rudnickiego i ...]. — G. Kozyra: Ping pong z VIPem (J.W. nie ma się czym chwalić). *Itd* 1989 nr 5 [rec. serii Vadecum...].

B.M.

### WITTLIN Józef 1896-1976

Krypt.: jw  
Powieściopisarz, poeta, eseista, tłumacz.

Urodzony 17 sierpnia 1896 w dzierżawionym przez ojca majątku Dmytrów pod Radziechowem na Po-dolu; syn Karola Wittlina (zm. 1912) i Elżbiety z Rosenfeldów (zm. 1903). W 1906-14 uczęszczał do VII Klasycznego Gimnazjum im. T. Kościuszki we Lwowie. Debiutował w 1912 wierszem na set-ną rocznicę urodzin Z. Krasieńskiego pt. „Prolog”, ogłoszonym w lwowskim piśmie młodzieżowym *Wici*. Od 1913 publikował w *Słowie Polskim*. Po wybuchu I wojny światowej w sierpniu 1914 zacią-gnął się do Legionu Wschodniego, rozwiązanego we wrześniu tegoż roku z powodu zbiorowej od-mowy złożenia przysięgi obowiązującej wojsko au-striackie. Następnie wyjechał do Wiednia i w 1915 zdał maturę, po czym rozpoczął studia w zakresie filozofii i językoznawstwa na tamtejszym uniwer-sytecie. W 1916 został wcielony do armii austriac-kiej i służył w 21. Wiedeńskim Batalionie Piechoty, w którym odbył przeszkolenie. Za używanie w cza-sie służby języka polskiego został karnie oddele-

gowany do okupowanego przez Austriaków Kraśnika. Wkrótce potem zachorował na szkarlatynę, a po długotrwałej rekonwalescencji pełnił służbę jako tłumacz w obozie dla jeńców włoskich. We wrześniu 1918 z powodu złego stanu zdrowia został zwolniony z wojska i powrócił do Lwowa, gdzie kontynuował studia na Uniwersytecie Jana Kazimierza, wkrótce przerwane z powodu zajęcia miasta przez Ukraińców. W 1919-21 był nauczycielem języka i literatury polskiej w szkołach średnich we Lwowie. W 1919-20 związany był z grupą ekspresjonistów skupionych wokół poznańskiego tygodnika *Zdrój*, a następnie luźno współpracował z grupą poetycką Skamander, publikował też w jej piśmie o tej samej nazwie (1920-22, 1925-28, 1935-36). W 1921 przeniósł się do Łodzi, gdzie w sezonie 1922/23 był kierownikiem literackim Teatru Miejskiego oraz wykładowcą w Szkole Dramatycznej przy tymże teatrze. W 1924 ożenił się z Haliną Handelsman, doktorem filologii polskiej. Następnie zamieszkał w Bolesławowie pod Łodzią. Współpracował stale z *Wiadomościami Literackimi* (1924-39). W 1925-26 przebywał jako stypendysta rządowy we Włoszech, m.in. w Asyżu, gdzie pracował nad książką o św. Franciszku. W 1927 zamieszkał w Warszawie. W 1929-32 podróżował do Francji, gdzie zbierał materiały do powieści „Sól ziemi”, a w czerwcu 1932 do Jugosławii. W 1935 otrzymał nagrodę Polskiego PEN Clubu za przekład „Odysei” Homera, w 1937 został odznaczony Złotym Wawrzynem PAL za wybitną twórczość literacką. Z powodu poglądów pacyfistycznych w lutym 1939 Ministerstwo Spraw Wojskowych wystawiło wniosek o osadzenie go w Berezie Kartuskiej na podstawie oskarżenia o działalność antypaństwową (wykonanie odroczone). W lipcu 1939 wyjechał do Francji, gdzie w Abbaye de Royaumont zastał go wybuch II wojny światowej. Opublikował kilka artykułów w wydawanym w Paryżu, potem w Londynie piśmie *Wiadomości Polskie* (1940-42). Po upadku Francji przedostał się do Portugalii, skąd w styczniu 1941 przybył do Stanów Zjednoczonych i osiedlił się w Nowym Jorku. Współpracował z wydawanym tam *Tygodniowym Przeglądem Literackim Kola Pisarzy z Polski* (1941-42), od 1941 do września 1943 był współredaktorem jego kontynuacji pt. *Tygodnik Polski* (tu też do 1944 utwory prozą i artykuły). Publikował także m.in. w *Robotniku Polskim* (Nowy Jork; 1941-42). W latach następnych stale publikował w londyńskich *Wiadomościach* (do 1969; tu m.in. liczne przekłady poezji angielskiej, hiszpańskiej, niemieckiej, włoskiej), paryskiej *Kulturze* (do 1974; tu m.in. eseje, studia i szkice o literaturze), *Tematach* (Nowy Jork; 1962-69, z przerwami), *Na antenie* (Monachium; 1963-67). Od 1952 współpracował z Rozgłośnią Polską Radia Wolna Europa i czasopismami

amerykańskimi. Uczestniczył w pracach European PEN in America i był współzałożycielem PEN Club Center for Writers in Exile. Za twórczość literacką otrzymał nagrodę Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie (1957) oraz Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku (1966). W 1971 został wybrany na członka korespondenta Deutsche Akademie für Sprache und Dichtung w Darmstadt. Zmarł 28 lutego 1976 w Nowym Jorku.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Hymny. Poznań: *Zdrój* 1920, 97 s. Wyd. nast.: wyd. 2 [w wyborze] Wwa: F. Hoesick 1927, 81 s.; wyd. 3 Wwa: J. Mortkowicz 1929, 94 s.

Wiersze druk. w *Zdroju* w 1919-1920. — Cykle: Hymny; Nie hymny.

Przeł. hebr.: Himnonot. [Przeł.] B. Tenenbaum-Tene. Tel Awiw 1942.

2. Wojna, pokój i dusza poety. Szkice literackie i przemówienia. Zamość: Z. Pomarański 1925, 133 s.

Zawartość: Od autora; Wojna, pokój i dusza poety; Barbarzyństwo; Inwentarz kultury narodowej; Bohaterstwo na scenie; Pusty teatr.

3. Święty Franciszek z Asyżu. Druk rozdz.: Święty Franciszek z Asyżu. Aksamit truvera. *Skamander* 1927 nr 49; O św. Franciszku z Asyżu. *Wiad. Lit.* 1927 nr 43; Vir simplex i idiota. (O powołaniu świętego Franciszka). *Głos Prawdy* 1927 nr 105; Fragment z przedmowy. *Prądy* 1931 nr 2; O nawróceniu św. Franciszka. *Kultura*, Wwa 1932 nr 7; Święty Franciszek na wojnie. *Tyg. Il.* 1932 nr 25-28. Wyd. osob.: Pośl. opatrzył P. Kądziała. Wwa: Bibl. *Więzi* 1997, 85 s. Przedr. zob. poz. 9.

4. Etapy: Italia — Francja — Jugosławia. [Szkice]. Wwa: Rój 1933, 199 s. Przedr. zob. poz. 9.

Zawartość: Etapy. (Zamiast przedmowy) — Z walizy włoskiej (1925-1926): Baedecker; Boski Gabriele; Żywy Asyż; Słupi i głuchoniemi z Asyżu. — Z walizy francuskiej (1929-1932): Ludzie w Paryżu; Zwierzęta w Paryżu; Sekwana w Paryżu; Literatura w powietrzu Paryża; Ponurość współczesnej prozy francuskiej; Chartres; Szkic z Normandii; Język polski w S-te Honorine des Pertes; Wojna w Vincennes; Gorgułow i Pan Bóg. — Z walizy jugosłowiańskiej (1932): Notatki fałszywego reportera; O pewnym moście.

5. Powieść o cierpliwym piechurze.

Cz. 1. Sól ziemi. Wyd. Wwa: Rój 1936, 342 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1936, wyd. 3 1936, wyd. 4 1938; wyd. 5 pt. Sól ziemi. Powieść o cierpliwym piechurze. Nowy Jork: Roy 1954; wyd. z pośl. Z. Kubiaka Wwa: PIW 1979, wyd. 2 tamże 1988; w oprac. E. Wiegandt Wr., Kr.: Ossol. 1991. BNI, 278; Wwa: PIW 1995.

J. Wittlin. Mały komentarz do „Soli ziemi”. *Wiad. Lit.* 1936 nr 6; J. Wittlin: Postscriptum do „Soli ziemi” po 35 latach. *Kultura*, Paryż 1971 nr 3 s. 138-141.

Nagrody: redakcji i czytelników „Wiadomości Literackich” w 1935, Academy of Arts and Letters w Nowym Jorku w 1943, National Institute of Arts and Letters w Nowym Jorku w 1943.



Przekł. ang.: Salt of the earth. [Przeł.] P. De Chary. London [1939], wyd. nast. New York 1941, Harrisburg 1970, — chorw.: Sol zemlje [Przeł.] J. Benešić. Zagreb 1940, — czes.: Sól země. [Przeł.] J. Závada. Praha 1937, — franc.: La sel de la terre. [Przeł.] H. Raymond. [Paryż] 1938; cz. 1-2 [fragm.]: La saga du patient fantassin. [Przeł.] A.-C. Carls. Montricher 2000, — hiszp.: La sal de la tierra. [Przeł.] L. Mirlas. Buenos Aires 1943, — holend.: Het zout der aarde. [Przeł.] A.E. Boutelje. Amsterdam 1937, — niem.: Das Salz der Erde. [Przeł.] J. Bermann. Frankfurt am Main 1969, wyd. nast. Leipzig 1980, Frankfurt am Main 1984, tamże 2000, przedr. w: J. Wittlin: Die Geschichte vom geduldigen Infanteristen. Frankfurt am Main 1986, — ros.: Sol' zemli. [Przeł.] E. Gonzago. Moskva 1937; Sol' zemli. [Przeł.] E. Toporovski. Leningrad 1937, — szwedz.: Jordens salt. [Przeł.] G. Salander. Stockholm 1939, — włos.: Sale della terra. [Przeł.] J. Gromska. Milano 1939, wyd. 2-4 do 1945.

Cz. 2. Zdrowa śmierć. Powst. przed 1940. Druk fragm. pt. Zdrowa śmierć. *Kultura*, Paryż 1972 nr 7/8 s. 75-92.

Rkps całości zaginiony w czerwcu 1940 w St. Jean de Luz. Przekł. franc. łącznie z cz. 1 Montricher 2000.

6. Mój Lwów. [Wspomnienie]. Nowy Jork: Bibl. Pol. 1946, 42 s. Wyd. nast. Wwa: Czyt. 1991, 93 s. Przedr. zob. poz. 7, 9.

7. Orfeusz w piekle XX wieku. [Szkice]. (Pisma). Paryż: Inst. Lit. 1963, 654 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1975; wyd. 1 pełne z posł. J. Zielińskiego Kr.: WL 2000, 750 s.

Zawartość: Przedmowa, — I. Wojna, pokój i dusza poety [poz. 2]; Barbarzyństwo [poz. 2]; Inwentarz kultury narodowej [poz. 2]; Ze wspomnień byłego pacyfisty; Ostatnia instancja; Obowiązek sytych; Gorgułow i Pan Bóg [poz. 4]; W obronie książek niemieckich; W godzinę żalu; Glossa do orędzia papieskiego; Epilog; Gorzkie uświadomienie; O potrzebie nowej moralności; Dlaczego nie przemawiałem do Polski; Puste słowa; Noworoczne wezwanie do zgody; Żałoba po Helladzie; Kapliczka nieczystego sumienia; Łaski i nędze wygnania. — II. Etapy i nowe etapy: Zamiast przedmowy [poz. 4]; — Z walki włoskiej [poz. 4]; Z walki francuskiej [poz. 4]; Z walki jugosłowiańskiej [poz. 4]; Siesta w obcym mieście; Jenseits; Droga w świat; Abbaye de Royaumont; Włodarczyk nie przyjechał; Płaszcz; Do jakiej Ameryki jechałem; Mój pierwszy krok w Ameryce; Pod znakiem „kartofli”; Stara biblia; Novi Eboraci; Poe w Bronxie. — III. Mój Lwów [poz. 6]; Pierwsze wrażenia z teatru; Widok z okna; Kilka słów o Mucku. — IV. Orfeusz w piekle XX wieku; Pusty teatr [poz. 2]; Św. Augustyn i teatr; „Jesus” Barbusse’a; „Św. Franciszek” Chestertona; „Pod słońcem szatana”; Pochwała „Słownika etymologicznego” Brücknera; Podróż Döblina po Polsce; Epopeja w kinie; Dwie powieści wojenne; Na marginesie książki Josepha Rotha; Niemiecka biografia Stendhala; Setny tom biblioteki Boy’a; Jan Stur; Gerhart Hauptmann; Książki o przesładowaniu Żydów; Sowiecka literatura ludowa; Śmierć Barbusse’a; R.M. Rilke i jego „Księga godzin”; Epopeja Döblina o Indiach; Uwagi o „Paszczu”; Apollon i Asklepios; Karol Szymanowski i jego śmierć; Pamięci piewcy Powiśla [dot. A. Unifilowskiego]; O Franciszku Fiszerze; Lekcja Struga; Odłon von Horvath; Lis, Goethe i Staff; „Ogródek” i historia [dot. W. Strabus; Ogródek]; O powieści historycznej i „Filipie II” Kestena; Wspomnienie o Józefie Rothcie; Pochwała fikcji poetyckiej; Uwagi o „Panu Tadeuszu”; Apologia Gombrowicza; Tragiczny Gogol; Śmierć Tuwima; Pro domo mea; Jeszcze Pro domo mea; Refleksje syna marnotrawnego; Śmieć i śmiech; O magii; Jeszcze o „Doktorze Żwiągo”; O „Próbie autobiografii” Pasternaka; Szekspir i spółka; Hemingway, śmierć i zabijanie; Pisma pośmiertne, — w wyd. Kr. 2000 nadto pełny tekst eseju pt. Apollon i Asklepios.

Nagroda Prix Fémina w 1964.

8. Poezje. Wstęp: J. Rogoziński. Wwa: PIW 1978, 155 s. Wyd. 2 tamże 1981.

Cykle: Z „Hymnów” [poz. 1]; Z wierszy przygodnych; Esencje.

9. Pisma pośmiertne i inne eseje. Wybór, oprac. i przedm.: J. Zieliński. Wwa: Bibl. *Więzi* 1991, 432 s.

Zawartość: Wojna, pokój i dusza poety [poz. 2]; — Święty Franciszek z Asyżu [poz. 3]; — Etapy [poz. 4]; — Rozproszone eseje przedwojenne: O „Puszczy Jodłowej” Stefana Żeromskiego; Co zawdzięczają pisarze polscy literatury obcym?; Odpowiedź na ankietę „Wiadomości Literackich”; Czy kultura nasza chyli się ku upadkowi?; Plastyka na poczcie; List do Filomatów; Przypomnijmy Theophrasta, — Mój Lwów [poz. 6]; — Orfeusz w piekle XX wieku [poz. 7]; — Rozproszone eseje z lat wojny i powojenne: O „Soli ziemi”; Józef Wittlin. [Autobiografia. Przeł.] A. Skarbińska; Rapsod jugosłowiański; Dar intelektu; Z Rafałem i o Rafale [dot. R. Malczewskiego]; Z perspektywy dziesięciu lat [dot. J. Lechoniał]; Poeta czysty [T. Sułkowski]; Pierwszy lot (o podróży samolotem); Cortona, Luca Signorelli i święta Małgorzata z Cortony.

10. Eseje rozproszone. Oprac.: P. Kądziela. Wwa: *Twój Styl* 1995, 233 s.

Zawiera teksty druk. w czasopiśmie w 1924-1975: O kompetencjach autora dramatycznego; Dzielny wizerunek wielkości Kasprowicza; Pytanie bez odpowiedzi; Moje przedostatnie słowo w sprawie „Pytania bez odpowiedzi”; Wyspiński i skutki (o dramaturgii S. Wyspiańskiego); O godności mowy wiązanej, czyli o poezji Staffa; Język Prusa; Niezapomniany Peer Gynt [dot. K. Adwentowicza]; Pamiętnik Hulki-Laskowskiego; Genius loci i Czernański; Wojna i słowo; List do Kongresu Pisarzy w Kalifornii; Tadeusz Kościuszko; O Wierzyńskim; Fra Leopoldo [dot. L. Staffa]; Pamięci Lechonia; Dlaczego nie wracamy?; Opowieść wojenna Kembeka [dot. W polu]; Nowa proza emigracyjna; Akademia Grydzewskiego; Przedmowa do „Rzeki” Pawła Makayewskiego; Przyjaciel doskonały [dot. H. Kestena]; Pochwała kobiety piszącej [dot. H. Naglerowej]; Z. Romanowiczowej i H. Guillely-Chmielowskiej; Wiersze Michała Sombora [M. Chmielowiec]; Liryka hiszpańska XX wieku; Nasza Irena [dot. I. Paczkowskiej]; Krzyż; Pegazy na Kredytowej; „Brewiarz miłości” [antologia wierszy w oprac. Z. Romanowiczowej]; Lorca na scenie nowojorskiej; Teatr amerykański (i zachodnioeuropejski); Na pożegnanie Wierzyńskiego; Epitafium [dot. K. Wierzyńskiego]; Smutny przywilej [dot. M. Grydzewskiego]; Przemówienie z okazji wyboru do Niemieckiej Akademii Literatury; Żegnamy przyjaciela [dot. A. Bertsteina]; Sono Felice... [dot. Z. Romanowiczowej]; — Aneks: Z wywiadów; Nowy przekład „Odysei”; Józef Wittlin o sobie; „Odyseja” w obłożonym Lwowie; Rozmowa Jana Parandowskiego i J.W.; — Odpowiedzi na ankietę: Jaka jest rola malarstwa scenicznego?; Teatr popularny; Jak się uczyli współcześni pisarze polscy?; Gdzie powinny spocząć szczątki Słowackiego?; Co zawdzięczają pisarze polscy literatury obcym?; Pisarze polscy a Rosja Sowiecka; Literatura emigracyjna a kraj; Sienkiewicz; Gdzie powinien spocząć ostatni król polski?; Stefan Żeromski z perspektywy lat; Czy prochy Norwida powinny być przeniesione do Kraju?; Ankietę o „Wiadomościach Literackich”.

11. Listy. Wstęp i oprac.: T. Januszewski. Wwa: Niezał. Ofic. Wydawn. 1996, 172 s.

12. Wybór poezji. Wstęp i nota biogr.: W Ligeza. Kr.: WL 1998, 244 s.

Wybór utworów w przekł. niem.: Die Geschichte vom geduldigen Infanteristen; Die Salz der Erde; Ein Gesunder Tod; Essays; Gedichte. [Przeł.:] I. Bermann, M. Seeger, K. W. Dedecius, F. Griesel. Frankfurt am Main 1986.

## Przekłady i adaptacje

1. Homer: Odyseja. [Przekł. z jęz. grec. heksametrem; powst. 1914-1923]. Wyd. z przedm. ... Rzec o Homerze napisał R. Ganszyniec. Lw.: Ossol. [1924], 420 s. Wyd. nast.: wyd. 2 zmien. z przedm. ... Rzec o Homerze napisał R. Ganszyniec. Wwa: J. Mortkowicz 1931, 478 s.; wyd. 3 zmien. z nową przedm. ... Londyn: Veritas 1957, 437 s.; wyd. 1 krajowe z posł. Z. Kubiaka Wwa: PIW 1982; posł. i indeks postaci: J. Mańkowski. Wwa: Świat Książki 1999.

Uwagi wstępne J.W. do przekładu Odysei pt. Pro domo mea. *Kultura*, Paryż 1954 nr 4 s. 37-52; Jeszcze pro domo mea. W tegoż: Orfeusz w piekle XX wieku. Paryż 1963.

2. Gilgamesz. Powieść starobabilońska. Podług transkrypcji G.E. Burekhardt w jęz. pol. oddana przez ... Lw.: Monsalwat 1922, 67 s. Wyd. nast. z posł. Z. Kubiaka Wwa: PIW 1986.

3. M. de Cervantes Saavedra: Don Kiszot z la Mancy. Dla młodzieży oprac. ... Wwa: *Zdrój* 1924, 288 s. Wyd. nast.: Wwa: Wiedza 1947, tamże 1948; pt. Don Kichot. Wr.: Siedmioróg 1997.

4. [A.L. Grimm:] Ali Baba i czterdziestu rozbójników. Bajek z tysiąca i jednej nocy seria druga. Oprac. ... Wwa: *Zdrój* [1925], 111 s.

5. [A.L. Grimm:] Bajki z tysiąca i jednej nocy. W oprac. ... i J. Zareckiego. Wwa: *Zdrój* [1925], 340 s.

6. [A.L. Grimm:] Lampa Aladyna. Bajek z tysiąca i jednej nocy seria pierwsza. Oprac. ... i J. Zarecki. Wwa: *Zdrój* [1925], 124 s.

7. C. Collodi: Pinokio. Przygody drewnianej kukielki. Z włoskiego oryginału oprac. ... Wwa: *Rój* [1926], 175 s. Wyd. nast.: Wwa: Wiedza 1946, tamże 1948; Wwa: KiW 1950, tamże wyd. 2 [!] 1951.

8. M. Dauthendey: Ziemia płonąca. [Powieść]. Wwa: M. Arct 1929, 319 s.

9. H. Hesse: Wilk stepowy. Powieść. Wwa: *Rój* 1929, 304 s. Wyd. nast.: Wwa: PIW 1957, 243 s., wyd. 2 tamże 1996.

10. R. Goering: Wyprawa kapitana Scotta do Bieguna Południowego. [Poemat dramatyczny w 3 częściach]. *Droga* 1930 nr 5 s. 387-398, nr 6 s. 461-477, nr 7/8 s. 563-576. Wyst. Wwa, T. Nar. 1930.

11. J. Hašek: Szwejk. Komedya w 12 obrazach. Wyst. pt. Przygody dzielnego wojaka Szwejka. Groteska w 2 częściach i 9 obrazach. Adapt.: ..., E. Zagadłowicz. Pozn., T. Pol. 1930.

12. J. Roth: Hiob. Powieść o człowieku prostym. Wwa: *Rój* 1931, 240 s. Wyd. nast.: Wwa: PIW 1978; Kr.: WL 1996.

13. J. Roth: Ucieczka bez kresu. [Powieść]. Wwa: *Rój* 1931, 194 s.

14. J. Roth: Zipper i jego ojciec. [Powieść]. Wwa: *Rój* 1931, 190 s. Wyd. nast. ze wstępem J. Koprowskiego Wwa: Czyt. 1979.

15. J. Roth: Spowiedź mordercy. [Powieść]. Wwa: *Rój* 1937, 269 s.

16. J. Roth: Krypta kapucynów. Powieść. Wwa: *Rój* [1939], 282 s. Wyd. nast. Wwa: PIW 1960.

17. J. Hersey: Hiroszima. [Szkice publicystyczne]. Wyd. z przedm. T. Głowackiego. Wwa: Wiedza 1948, 113 s.

18. Przyjaźnie poetyckie Józefa Wittlina. Oprac. i posł. opatrzył Z. Kubiak. Noty o poetach hiszp. oraz przekł. poezji hiszp. przejrzał M.L. Kalinowski. Wwa: PIW 1995, 140 s.

Przekł. z jęz.: ang., hiszp., niem. i włos.

## Prace redakcyjne

1. S. Żeromski: Myśli serdeczne z jego pism wybrane i przedm. poprzedzone przez ... Wwa: K. Paszkowski 1924, VIII, 65 s.

2. For your freedom and ours. Polish progressive spirit through the centuries. [Wyd.:] M. Kridl, W.R. Malinowski, ... [Przedm.:] M.W. Davis, [Przekł. i uwagi edytorskie:] L. Krzyżanowski. [Oprac. tekstu ang.:] S. Sulkin, E. Sulkin. New York: F. Ungar 1943, 359 s. Wyd. inne: The democratic heritage of Poland. „For Your Freedom and Ours”. An anthology. [Oprac.] ... [Wyd.:] M. Kridl, ..., W. Malinowski. [Wstęp:] B. Russell. London: Allen & Unwin 1943, 236 s. Wyd. nast. oprac. K.M. Olszer. New York 1981.

Wersja pol.: Polska myśl demokratyczna w ciągu wieków. Antologia. W oprac. M. Kridla, ..., W.R. Malinowskiego. New York: Polish Labour Group 1945, XXIII, 423 s. Wyd. nast. z przedm. S. Kieniewiczza Wwa: LSW 1986, tamże 1987.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1967. — Wywiady: zob. Twórczość poz. 10, nadto m.in.: Dzieło młodego poety. Nowy przekład „Odysei”. Rozmowa z J.W. *Wiad. Lit.* 1924 nr 12, J.W. o sobie. Rozm. kz. *Wiad. Lit.* 1924 nr 10; Rozmowa z J.W. Rozm. M. Piechał. *Głos Poranny* 1929 nr 312, przedk. w: M. Piechał: Rozmowy o pacyfyzmie. Wwa 1930; Rozmowa z J.W. Rozm. [M. Morska] M. Dawn. *Wiad. Lit.* 1936 nr 6.

SWPP 1. — PP (F. Lichodziejewska) — LKP t. 1 (K. Jakowska) — LP XX w. (red.). — LP\* po 1939 (W. Wyskielł ww). — J. Zieliński J. Kowalski: J.W. W tegoż: Leksykon polskiej literatury emigracyjnej. Lubl. 1989\*, wyd. 2 tamże 1990. — Z.R. Wilkiewicz: Polnische Exilliteratur 1945-1980. Köln. Wien 1991 — P. Kądziela: J.W.: Bibliography for the years 1945-1998. W: Between Lvov, New York and Ulysses' Ithaca. Józef Wittlin poet, essayist, novelist. Tor. 2001.

[Hymny] J. Kleiner. *Gaz. Wiecz* 1920 nr 5554, 5556; J. Stur. O „Hymnach” J.W. W tegoż: Na przełomie. Lw. 1921; H. Elzenberg. *Książka* 1922 nr 5. — I. Wieniewski: Nowy przekład „Odysei”. *Rzeczpospolita* 1924 nr 152. — E. Zdrojewska: Tesknota do idet w twórczości. *Wiad. Lit.* 1925 nr 18. — W. Broniewski. *Wiad. Lit.* 1926 nr 1 (rec.: Wojna, pokój i dusza poety). — K. Bukowski: J.W. *Wiek Nowy* 1926 nr 7359. — J. Przybóś: Chamuły poezji. *Zurawica* 1926 nr 7 (dot. m.in. J.W.).

- P. Hulka-Laskowski. Poeta pokoju i miłości. *Wiad. Lit.* 1928 nr 2 [rec.: Hymny]. – [Homer: *Odysseja*. Przeł. ...] „*Odysseja*” w obłężonym Lwowie, (Dialog J. Parandowskiego z J. Wittlinem). *Wiad. Lit.* 1931 nr 20; J. Topass: L'Odyssee dans la traduction de J.W. La Pologne Politique, Economique, Litteraire et Artistique 1931 nr 7; S. Srebrny: Nowa polska „*Odysseja*”. *Wiad. Lit.* 1932 nr 50. – M. Czapska. *Kob. Współcz.* 1933 nr 11 [rec.: Etypl]. – W. Doroszewski: Uwagi o ostatnim przekładzie „*Odyssei*”. *Spr. TNW* Wyd. 1 1933 t. 26. – [Etypl.] Z. Grabowski. *Kur. Lit.-Nauk* 1933 nr 9; P. Hulka-Laskowski. Podróże W. *Wiad. Lit.* 1933 nr 10. – S. Kasztelowicz: J.W. W teżo: Tragedy doby bez kształtu. Wwa 1933. – Ch. Löw: Żydy w poezji odrodzonej Polski. *Romantycy*. J.W. *Mies. Żyd.* 1933 nr 9/10. – Z. Starowiejska-Morstinowa. *Prz. Powsz.* 1933 t. 198 [rec.: Etypl]. – [Powieść o cierpliwym piechurze. Cz. 1. *Sól ziemi*.] E. Breiter: Odwet serca. *Wiad. Lit.* 1935 nr 43; L. Fryde: Dyskusja o „*Soli ziemi*”. *Pion* 1935 nr 48; S. Rogoż: *Skamander* 1935 nr 64; K. Wyka: Powieść o cierpliwym piechurze. *Droga* 1935 nr 11, przedr. w teżo: Stara szuflada. *Kr.* 1967; J. Andrzejewski: Szary człowiek i „*sól ziemi*”. *Prosto z Mostu* 1936 nr 3; M. Schleyen: O „*głupiej soli*” i katalizatorach. *Wiad. Lit.* 1936 nr 15; I. Sławińska. *Pax* 1936 nr 5; K. Czachowski. *Wiedza i Życie* 1937 nr 2; K.W. Zawoziński: Poeci w roli powieściopisarzy. W teżo: Blaski i nędze realizmu powieściowego w latach ostatnich. Wwa 1937; L. Fryde: O prozie W. *Ateneum* 1939 nr 3, przedr. w teżo: Wybór pism krytycznych. Wwa 1966; A. Obrębska: Uwagi językowe o książkach. *Jez. Pol.* 1939 nr 3. – [Homer: *Odysseja*. Przeł. ...] S. Westfal: Moja wycieczka na Itakę. *Kultura*, Paryż 1955 nr 3, polem.; J. Wittlin: Jeszcze pro domo mea. *Kultura*, Paryż 1955 nr 7/8; [J. Stempowski] P. Hostowiec: „*Odysseja*” w nowym tłumaczeniu W. *Kultura*, Paryż 1957 nr 11, przedr. w teżo: Szkice literackie. T. 2. Wwa 1988. – W. Tarnawski: O J.W. *Wiadomości*, Londyn 1959 nr 4. – K. Stawicka: Dwa polskie przekłady *Odyssei*. *Rocz. Hum.* 1960 nr 2 [dot. też przekł. J. Starowiejskiej]. – Z. Starowiejska-Morstinowa: Mój przyjaciel W. W teżo: Ci, których spotkałam. *Kr.* 1962. – J. Bielawoicz: Pisarz najcichszych tonów. *Wiadomości*, Londyn 1963 nr 37, przedr. pt. 600 stron Wittlinowej prozy. W teżo: Literatura na emigracji. Londyn 1970 [dot.: Orfeusz w piekle XX wieku]. – M. Gollis: Polscy homerydzi i ich krytycy. *Pr. Polonist.* Ser. 19: 1963. – J. Przybos: „*Odysseja*” W. W teżo: Sens poetycki. *Kr.* 1963. – T. Terlecki: O J.W. *Wiadomości*, Londyn 1963 nr 24. – M. Chmielowiec: *Wiadomości*, Londyn 1964 nr 32 [rec.: Orfeusz w piekle XX wieku]. – Z. Folejowski: The creative path of J.W. *The Polish Review*, Nowy Jork 1964 nr 1. – [J.D. Lazar] D. Zar: Hameszorer J.W. – hitnacer. *Maartu*: (dod. *Jamim ue-lejlot*), Tel Awiw 1964 nr z 6 III. – [Powieść o cierpliwym piechurze. Cz. 1. *Sól ziemi*] K. Jakowska: Język i sposób narracji w „*Soli ziemi*” W. jako środki wprowadzenia ukształtowań ekspresjonistycznych w obrębie powieści realistycznej. W: O prozie polskiej XX wieku. Wr. 1971; K. Jakowska: „*Sól ziemi*” W. a ekspresjonistyczna literatura o wojnie. *Pam. Lit.* 1972 z. 2; Z. Starowiejska-Morstinowa: W księżycowej loży. W teżo: Szukam człowieka. *Kr.* 1973. – Z. Yurieff: Joseph Wittlin. New York: Twayne Publ. 1973, 175 s., przekł. pol.: Józef Wittlin. Przeł. M. Szczybałka. Izabela: Świat Lit. i Constans 1997, 142 s. – S. Baliński J.W. *Dz. Pol. i Dz. Żolt.*, Londyn 1976 nr 59. – J. Koprowski: Wspomnienie o J.W. *Twórczość* 1976 nr 9. – A. Pomian: Konięć epopei. (Rzecz o J.W.). *Orzeł Biały*, Londyn 1976 nr 141. – I. Wieniewski. *Na Antenie*, Monachium 1976 nr 156 [rec.: Mój Lwów]. – T. Terlecki: W i Lwów. *Wiadomości*, Londyn 1976 nr 51, sprost. T. Terlecki: Nie cztery ale sześć. *Tamże* 1977 nr 5. – W. Wahnout: O literaturze niespiesznej. *Dz. Pol. i Dz. Żolt.*, Londyn 1976 nr 60. – Z. Yurieff: J.W. (1896–1976). *The Polish Review*, Nowy Jork 1976 nr 1/2. – K. Jakowska: Z dziejów ekspresjonizmu w Polsce. Wokół „*Soli ziemi*”. Wr. Ossol. 1977, 202 s. – M. Sprusiński: Samotny poeta wojny i pokoju. *Twórczość* 1978 nr 12, sprost.; H. Wittlin Czajka. *Twórczość* 1979 nr 5. – J. Koprowski: Powieść o cierpliwym piechurze. *Nowe Książ.* 1979 nr 20 [rec.: *Sól ziemi*]. – R. Matuszewski. *Polonistyka* 1979 nr 6. – J. Prokop: J.W. OLP. Ser. VI t. 2. Kr. 1979. – M. Sprusiński: Jeszcze jest we mnie krzyk ginących batalionów... *Literatura* 1979 nr 51/52 [rec.: *Sól ziemi*]. – M. Stepien: Nad autoportretem J.W. *Mies. Lit.* 1979 nr 3 [rec.: Orfeusz w piekle XX wieku]. – A. Urbański: Słowo o niedoskonałości. *Nowy Wyraz* 1980 nr 7/8 [dot.: Zdrowa śmierć]. – W. Wyskiel: Strategie emigrantów. *Mies. Lit.* 1980 nr 10/11. – V. Dallmeier: Die „Dinger von unseren Juppchen”. *Art. Das Kunstmagazin*, Hamburg 1981 nr 7. – K. Dybciak: Grecja i Galicja. *Kultura* 1981 nr 42. – I. Maciejewska: Doświadczenie wielkiej wojny. (J.W.). W: Poeci dwudziestolecia międzywojennego. T. 2. Wwa 1982. – S. Sterna-Wachowiak: „*Woń mego konania*”. *Twórczość* 1982 nr 8. – K. Dybciak: *Sól ziemi* i głos Orfeusza. *Więź* 1983 nr 7. – I.J. Kamiński: W z kresów. W: Polska literatura emigracyjna. Lubl. 1983. – M. Pytasz. *Lit. na Suwiecie* 1983 nr 11 [rec.: Orfeusz w piekle XX wieku]. – S. Gebala: Słowo i odpowiedzialność. *Zdanie* 1984 nr 10 [rec.: Orfeusz w piekle XX wieku]. – K. Nowosielski: Hiobowe wołanie J.W. *Znak* 1984 nr 354/355, przedr. w teżo: Przestrzeń oczekiwania. Gdańsk 1993. – D. Scholze: J.W. Roman „*Sól ziemi*” (1935) und die Bemühungen um die Sammlung demokratischer Kräfte im Polen der 30er Jahre. *Studien zur Geschichte der deutsch-polnischen Beziehungen*, Rostock 1984 z. 9. – S. Barć. O J.W. *Rocz. Polonijny* 1984/85 nr 5/6. – S. Gebala: Odpowiedzialność za słowo. (O esejistce J.W.). *Ruch Lit.* 1985 nr 2 [dot.: Orfeusz w piekle XX wieku]. – A. Witalis: Wojna i zaradność. *Znak* 1985 nr 12 [dot.: Powieść o cierpliwym piechurze. Cz. 1. *Sól ziemi*]. – O. Dobijanka-Witczakowa: Das Werk J.W. und S. Vincenz im galizischen Kontext; S.H. Kaszyński: Die Götterdämmerung in Galizien. Zur geschichts-mythologisierenden Rolle der Romane von Joseph Roth, J.W. und J. Strykowski. W: Galizien – eine literarische Heimat. Pozn. 1987. – W. Próchnicki: *Sól ziemi* obcej. *Pismo Lit.-Art.* 1987 nr 1 [dot.: Orfeusz w piekle XX wieku]. – S. Sterna-Wachowiak: Góra Moria. *Prz. Powsz.* 1987 nr 1. – M. Jastrun: „*Ekxul eram, requiesce mihi, non fama...*” (O J.W.). W teżo: Forma i sens poezji. Wwa 1988. – B. Gryszkiewicz: O „*Soli ziemi*” J.W. *Rocz. Komis. Hist.-Lit.* 1989 t. 26. – Z. Lichniak: Droga powrotna J.W.; W o Wierzyński. W teżo: Mój skorowidz poezji polskiej na emigracji. Wwa 1989. – Studia o twórczości Józefa Wittlina. Kat.: DSI. 1990, 112 s. [Zawartość: M. Kistel: Poezja świadectwa. O „*Hymnach*” J.W.; R. Cudak: „*Otom przed Tobą, Abraham*” Lektura wiersza J.W. „*Trwoga przed śmiercią*”; K. Kloński: Cztery interpretacje ofiary Abrahama. Wokół wiersza J.W. „*Lament barana ofiarnego*”; W. Wójcik: Paryska „*waliza*” J.W.]; – K. Wierzyński: J.W. W teżo: Szkice i portrety literackie. Wwa 1990. – T. Klak: Pisarze a grupa literacka (na przykładzie J.W. i J. Brzostowskiej). *Ruch Lit.* 1991 nr 3. – S. Kossowska: Gość z innej planety. W teżo: Galeria przodków. Wwa 1991. – Z. Kubiak: Podróże i medytacje J.W. *Tyg. Powsz.* 1991 nr 36 [rec.: Pisma pośmiertne i inne eseje]. – W. Ligeza: Spokój jest u Bernardynów. *Dekada Lit.* 1991 nr 23 [rec.: Mój Lwów]. – B. Gryszkiewicz. *Ruch Lit.* 1992 z. 6 [rec.: *Sól ziemi*]. – K. Jakowska: Międzywojenna powieść perswazyjna. Wwa: PWN 1992, passim. – J. Olejniczak: O cechach twórczości Vincenza, Stempowskiego, W i Miłosza; Brak Arkadii? Szkice o twórczości J. Stempowskiego i J.W. W teżo: Arkadia i małe ojczyzny. Vincenz, Stempowski, Wittlin, Miłosz. *Kr.* 1992. – R. Chodźko: Głosy wśród nocy w piśmach J.W. W: Konfesja podmiotowa w polskiej prozie kręcej. Białystok 1993, oraz w: Zabalsamowana dolina. Wwa 1994 [dot.: Orfeusz w piekle XX wieku]. – [Pisma pośmiertne i inne eseje] A. Czachowska: Wierność. *Twórczość* 1993 nr 3; B. Hadaczek: Lwów w esejistce W i Vincenza. W teżo: Kresy w literaturze polskiej XX wieku. Szczecin 1993; A. Hutniakiewicz. *Więź* 1993 nr 4. – A. Nawarecki: Łyżka zupy J.W. W teżo: Rzeczy i marzenia. Kat. 1993, przedr. pt. Poetaz konkretny, poezja przełomu. „*Hymn o łyżce zupy*” J.W. W Cezury i przełomy. Kat. 1994. – E. Wiegandt: Jak trwoga to do Boga”. Wybrane przykłady świadomości kryzysowej w twórczości J.W., Juliana Strykowskiego, Tadeusza Różewicza i Mirona Białoszewskiego. W: Proza polska w kręgu religijnych inspiracji. Lubl. 1993. – [Powieść o cierpliwym piechurze. Cz. 1.

Sól ziemi.] B. Bakula. *Teksty Drugie* 1994 nr 5/6; W. Weintraub: „Sól ziemi” po czterdziestu latach. W tegoż: O współczesnych i o sobie. Kr. 1994. — W. Wyskiel: Na górce Moria i gdzie indziej. W: „Ktokolwiek jesteś bez ojczyzny...”. Łódź 1995. — A. Czachowska: Ojczyzna-polszczyzna. *Tużność* 1996 nr 12 [rec.: Eseje rozproszone]. — P. Kądziela: Lekarstwo na samotność. *Nowe Książ.* 1996 nr 11 [rec.: Listy]. — M. Klecel: Pisarz, którego nie było? *Literatura* 1996 nr 12. — Z. Kubiak: Co uczynili dla nas? O J.W. i literaturze emigracyjnej. *Wież* 1996 nr 11/12. — Z. Kubiak: Stulecie wielkiego epika. *Tyż. Powsz.* 1996 nr 33. — H. Zaworska: Kto mógł obronić W. przed W. W. 100. rocznicę urodzin i 20. rocznicę śmierci poety. *Literatura* 1996 nr 12, przedr. w teje: *Szczerzość aż do bólu*. Wwa 1998. — J. Klejnocki: Czytając W. (Na marginesie „Pism pośmiertnych i innych esejów”). *Topos* 1997 nr 4. — P. Szewc: Geniusz świętości. *Nowe Książ.* 1997 nr 7 [rec.: Święty Franciszek z Asyżu]. — *Tygiel Kult.* 1997 nr 1/2 [tu art.: H. Karwacka: Łódzki epizod J.W.; W. Lięga: Misteria awiacji; E. Wittlin: Poeta i jego córka. [Przeł.] D. Filipczak; W. Lięga: W walce ze złem w poszukiwaniu wiecznych wartości. — J. Jarzębski: Gombrowicz i W. — dwa spiskowcy. W tegoż: *Pożegnanie z emigracją*. Kr. 1998. — M. Danilewicz Zielińska: Szkice o literaturze emigracyjnej. Wr. 1999, *passim*. — R. Dziergwa: Zur Rolle der deutschsprachigen Literatur in der Essayistik J.W. aus den Jahren 1918-1939. *Stud. Germanica Posn.* 1999 z. 24. — W. Wileziński: Od wrogości do braterstwa. Polsko-ukraińskie walki o Lwów w oczach J.W. W: *Literatura Słowian Wschodnich*. Zielona Góra 1999. — E. Wittlin Lipton: Gorycz wszelkiej słodyczy. [Wywiad]. Rozm. W. Lięga. *Dekada Lit.* 1999 nr 11/12. — W. Lięga: Przestrzenie pamięci. O „Moim Lwowie” J.W. *Prz. Pol.*, Nowy Jork 2000 nr 2. — Between Lvov, New York and Ulysses' Ithaca. Józef Wittlin poet, essayist, novelist. [Wyd.] A. Frajlich. Tor.: Wydawn. UMK 2001, 272 s. [Zawiera m.in. szkice i studia: A.-C. Carls: J.W. Passages through France; H. Filipowicz: Beginning to theorize „Polish émigré literature”; A. Frajlich: Two unknown soldiers; D.A. Goldfarb: Expressionism and the visual in J.W. „Hymn of hatred”; L. Heretz: The Great War and the Disintegration of the traditional peasant worldview in J.W. „Salt of the Earth”; K. Jakowska: Simultaneity and its antiwar function, or how to write about the second world war; J. Jarzębski: Gombrowicz and W. — two conspirators; E. Kosakowska: Religious imagery in J.W. „The salt of the earth”; Z. Kubiak: J.W. and the tradition of mediterranean culture; A. Lawaty: W. and german literature: friends in an unfriendly world; W. Lięga: Poezja J.W.; J. Maurer: W. „Sól ziemi” and Joseph Roth „Raderzkymarsch”; J. Olejniczak: W. wobec „Innego”; R.L. Sigel: J.W.: semblance and reminiscence; Z. Yurieff: W. and in „August 1914” by Alexander Solzhenitsyn. — [Orfeusz w piekle XX wieku] G. Drabik: Pochwała miłości. *Prz. Pol.*, Nowy Jork 2001 nr 2 i 19 X; W. Kaliszewski: Autoportret Orfeusza. *Wież* 2001 nr 5. — W. Lięga: Świadek czasów i wyznawca wiecznych wartości. O poezji J.W. i Twórczość J.W. w okresie nowojorskim. W tegoż: *Jasniejsze strony katastrofy*. Kr. 2001. — Cz. Miłosz: Mój W. *Dekada Lit.* 2001 nr 5/6. — P. Bojko: Drzewo krzyża. J.W. „Ból drzewa”. W: Opis wiersza. Analiza i interpretacje. Toruń 2002. — A. Woldan: Powieść rodzinna i opowieść o dniach ostatnich w literaturze międzywojnia. W tegoż: *Mit Austrii w literaturze polskiej*. [Przeł. z niem.] K. Jakimczak, R. Wojnakowski. Kr. 2002. — J. Zieliński: Pod innym kątem. J.W. albo umiejętność uczenia. W: *Česká a polská emigrační literatura. Emigracyjna literatura česká i polská*. Opava 2002. — J. Piotrowski: W teatrze Jednego Widza. „Hymny” J.W. W tegoż: *W świetle... i w mroku... Kat.* 2003. E.G.

## WITTLIN Tadeusz 1909-1998

Pseud.: Janusz Karniewski; T.W.; T. Wit.; Tad. Wit.; TAD. WIT.; Tad. Wit.; Tadzio-Tadzio; Teddy; Teddy ...; Wujaszek Tadzio-Tadzio; Zaczarowany Guccio  
Prozaik, poeta, satyryk, publicysta.

Urodzony 19 czerwca 1909 w Warszawie; syn Leona Wittlina, inżyniera, i Ireny Reginy z Krajewskich<sup>1</sup>. Od 1919 uczęszczał do Gimnazjum im. S. Staszica w Warszawie, gdzie w 1928 zdał maturę. Następnie przez rok uczył się w Szkole Morskiej w Gdyni. Po śmierci ojca powrócił do Warszawy i od 1929 studiował prawo na Uniwersytecie Warszawskim. Jednocześnie pracował zarobkowo w różnych zawodach, m.in. był korektorem w Wydawnictwie Współczesnym. W tym też czasie rozpoczął twórczość literacką. Debiutował w 1929 wierszem pt. „Pochwała narciarstwa”, opublikowanym w czasopiśmie *Przedświt* (nr 98). Należał do grupy literackiej Kadra, skupionej wokół dodatku literackiego dziennika *Ziemia Lubelska*. Od 1930 był współpracownikiem, a następnie zastępcą redaktora tygodnika satyrycznego *Cyrylik Warszawski*; w piśmie tym ogłaszał liczne humoreski i wiersze (pod pseud.: Tadzio-Tadzio, Wujaszek Tadzio-Tadzio; tu m.in. cykl „Antologia humoru współczesnej Europy”). Występował również ze swoimi utworami na wieczorach autorskich Grupy Satyryków „Cyrylika Warszawskiego”, odbywających się w Kawiarni Artystów Instytutu Propagandy Sztuki. Pracował też w redakcji *Kuriera Czerwonego*. Po uzyskaniu w 1933 magisterium i odbyciu aplikacji zdał w 1935 egzamin sędziowski; pracował kolejno w Ministerstwie Sprawiedliwości, redakcji *Dziennika Ustaw* i w 9. Rejonie Prokuratury Sądu Okręgowego w Warszawie. Równocześnie kontynuował pracę literacką i dziennikarską. Pisał skecze i teksty piosenek dla teatrzyków kabaretowych, m.in. *Cyganerii* (1933), *Cyrylika Warszawskiego* (od 1935), *Wielkiej Rewii* (od 1937), *Ali Baby* (1939), *Małego Qui pro Quo* (1939). Współpracował z filmem (głównie jako autor dialogów) i Polskim Radiem, dla którego m.in. opracowywał cykl audycji satyrycznych pt. „Wesoła Syrena” (także wspólnie ze Światopełkiem Karpińskim). Wiersze satyryczne i felietony publikował m.in. w *Kinie* (1936; podp. też T.W.), *Podbipięcie* (1936-37; tu w 1936 felietony pt. „Prze moje okienko” i w 1937 „Spod oka”), *Polsce Zbrojnej* (w 1936 cykl felietonów pt. „Rozważania aktualne”), *Kurierze Polskim* (tu w 1939 cykl pt. „Między nami”), *Skrzydłach* (tu w 1939 cykl pt. „Pęczak i Minoga”), *Szpilkach* (1939; podp. Zaczarowany Guccio). Po wybuchu II wojny światowej brał udział w obronie Warszawy w 36. Pułku Piechoty. W 1940 podczas próby nielegalnego przekroczenia granicy Litewskiej SRR został aresztowany. Przebywał w więzieniach w Mińsku, Gorkim, w końcu został zesłany do obozu pracy w Workucie. Zwolniony na podstawie amnestii latem 1941, dotarł w listopadzie tego roku do Buzułuku i zgłosił się do Armii Polskiej. Po pewnym czasie został

<sup>1</sup> Dane o rodzicach wg ankiet autora z 1967 i 1983.



przydzielony do Biura Oświaty i Propagandy, gdzie m.in. pracował nad szopką dla teatru żołnierskiego. Na wiosnę 1942 wraz z Armią Polską został ewakuowany na Środkowy Wschód. Był współredaktorem tygodnika *Orzeł Biały* (1942-43); wiersze, utwory prozą i artykuły publikował także w *Kurierze Polskim w Bagdadzie* (1943), *Paradzie* (1943-45; podp. też: T.W., T. Wit., Tad. Wit.), *W drodze* (1943-44). Brał udział w kampanii włoskiej w szeregach 2. Korpusu Polskiego. Po zakończeniu wojny i zdemobilizowaniu zamieszkał w 1946 w Anglii, gdzie zarabiał na życie pracą fizyczną. Nie przerwał pracy literackiej. Od 1946 był członkiem Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie, a od 1950 Brytyjskiego PEN Clubu. Ogłaszał utwory w pismach polskich wydawanych w Londynie: *Dzienniku Polskim* i *Dzienniku Żołnierza* (1950-51), *Orle Białym* (1951). Przygotował w drugiej połowie lat czterdziestych dwie szopki wystawione w Teatrze *Orla Białego*. W 1951 przebywał w Paryżu i pracował w polskiej sekcji radia Radiodiffusion Français. W 1952 wyjechał do Stanów Zjednoczonych i zamieszkał w Nowym Jorku. Przygotowywał audycje literackie dla radiostacji Głos Ameryki i Radio Wolna Europa, tłumaczył też na polski teksty do dokumentalnych filmów amerykańskich. Od 1952 należał do Amerykańskiego PEN Clubu. Wygłaszał odczyty na uniwersytetach amerykańskich, a także w Kanadzie. W 1958 przeniósł się do Waszyngtonu, gdzie pracował w redakcji miesięcznika *Ameryka* oraz wykładał literaturę polską na George Washington University. Prozę wspomnieniową oraz recenzje literackie i teatralne zamieszczał m.in. w *Wiadomościach* (Londyn, od 1952, z przerwami, w 1962-76 regularnie) i *Tygodniu Polskim* (Londyn, 1968-79, z przerwami). Został członkiem Polskiego Instytutu Naukowego w Nowym Jorku (w 1961) i Instytutu im. J. Piłsudskiego w Nowym Jorku (w 1962). W latach sześćdziesiątych zaczął pisać powieści biograficzne, także w języku angielskim. Czterokrotnie został wybrany na sędziego przysięgłego Sądu Okręgowego w Waszyngtonie. Był żonaty z Geną Galewską, artystką malarką. Zmarł 4 października 1998 w Waszyngtonie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Trasa na Parnas. [Wiersze]. Wwa: Księg. F. Hońska 1929, 40 s.

Tu m.in. cykl: Wykopaliska; Trasa na Parnas.

2. Marzyciel i goście. Powieść. [Cz. 1-3]. Wwa: Druk. Rotacyjna 1933, 48 + 49-110 + 111-172 s. Dod. powieściowy do *Kur. Porannego* nr 18-20. Wyd. nast. T. 1-2. Wwa: S. Cukrowski [1935].

Nagroda *Kur. Porannego* w konkursie dla młodych pisarzy na powieść w 1935.

3. Syrena na wędce. Rewia. [Współaut.: J. Tuwim] Wim, J. Paczkowski, [A. Słonimski] Prorok, A. Kitschmann, K. Tom, F. Járosy. Praprem. Wwa, T. Cyganeria 1935.

4. Złamane skrzydła. Powieść. Pierwodr. pt. Odwet życia. *Expr. Poranny* 1935 nr 1-42. Wyd. osob. T. 1-2. Wwa: S. Cukrowski 1935, 128 + 129-246 s.

Podp. pseud.: Janusz Karniewski. — Cd. zob. poz. 5.

5. Przekreślony człowiek. Powieść. T. 1-2. Wwa: S. Cukrowski 1935, 128 + 129-264 s.

Podp. pseud.: Janusz Karniewski. — Początek zob. poz. 4.

6. Kochajmy zwierzęta. Rewia świąteczna. [Współaut.:] M. Hemar, J. Jurandot, A. Minkiewicz. Praprem. Wwa, T. Cyrulik Warsz. 1938.

7. Romans z Urzędem Skarbowym. Komedia muzyczna. Muz.: A. Schütz. Praprem. Wwa, T. Cyrulik Warsz. 1938.

8. Pięta Achillesa. [Opowiadania satyryczne]. Wwa: Inst. Wydawn. „Plan” 1939, 222 s.

Zawartość: Upominek; Amerykańska reklama; Wyprawa polarna; Rozkoszne manicure; Cztery kobiety; Mały piosenkarz; Kuba; Gość upragniony; Wariat i Krysielka; Święta pokoju; Listy do Redakcji; Michalek; Potęga poezji; Pomyłka; Automatyczny syfon; Depesza; Ostatni Mohikanin; Tradycja; Filantrop; Dorosłe dzieci; Szczęśliwy ojciec; Lekarz i poeta; Przebudzenie; Prorządność; Idealna żona; Dedukcja.

9. Sezonie, otwórz się. Rewia w 20 obrazach. [Współaut.: J. Brzechwa] Szeszeń, M. Hemar, J. Jurandot, W. Szlengel, [J. Tuwim] dr Pietraszek, [G. Baumritter] A. Włast. Praprem. Wwa, T. Ali-Baba 1939.

10. Strachy na Lachy. Rewia. [Współaut.:] M. Hemar, W. Szlengel, E. Szlechter. Praprem. Wwa, Małe Qui pro Quo 1939.

11. Orzeł czy rzeszka. Wielka rewia w 20 obrazach. [Współaut.:] M. Hemar, J. Jurandot, W. Szlengel, [G. Baumritter] A. Włast. Praprem. Wwa, T. Ali-Baba 1939.

12. Polska szopka polityczna – 1942. Widowisko muzyczne w 4 aktach, 6 odsłonach z prologiem i defiladą. Projekty kukiełek: W. Kowańko. Praprem. Buzułuk, przedstawienie teatru żołnierskiego Armii Pol. w T. Mieję. 1942.

Opis i fragm. szopki we wspomnieniu T.W.: Jedynt antysowiecki teatr w ZSRR. *Tydz. Pol.*, Londyn 1979 nr 38-40, przedr. *Pam. Teatr.* 1991 nr 3/4. — Wyst. nast. hrak, Czółówka Teatr. 1942. — Masz. 2 wersji szopki w Arch. Emigracji w Bibl. UMK w Tor.

13. Westerplatte. Utwór dramatyczny w 3 aktach. Powst. ok. 1942.

W 1942 przygotowywano wyst. w teatrze żołnierskim Armii Pol. (inf. autora).

14. Radosne dni. Rzym: Oddz. Kultury i Prasy 2. Korpusu 1946, 161 s.



Zawiera wiersze oraz prozę wspomnieniową (dot. okresu sprzed wojny i z l. 1939-1940): Radosne dni, Okno na świat; Mały Klub palaczy; Promocja; Halinka; Cholerny świat; Muzeum okropności; Paczes... [J. Paczkowski]; Sztuka na ulicy; Karnawał artystów; Wesele; Wigilia; „Pod Karasielem”; Gdy Kozodój podkładał bekony...; Zwierzyniec; Franciszek Wielki; Majster; Trubadur Warszawy. — Płonący dom: Tak się zaczęło; Konie; Miasto w ogniu; Lzy Warszawy; Na granicy.

15. Diabeł w raju. [Wspomnienia wojenne]. [Przedm.:] W. Anders. Londyn: Gryf 1951, 247 s. Wyd. nast.: [Wr.:] Ogniu\* 1989; Wwa: Polonia 1990.

Przekł. ang.: A reluctant traveller in Russia. [Przeł.] E.P. Clark. London 1952; wyd. nast. New York [1952]; [wersja skrócona:] An unwilling traveller in Russia. A ladder edition at the 3000 word level. [Adapt.:] L. Harrigan. New York 1966, — franc.: Le diable au paradis. Carnet d'un touriste involontaire au pays des soviets... [Przeł.] R. Bailly. *Les Oeuvres Libres. Nouvelle Série* 1952 nr 69, — jap.: Sobieto musen ryoko. [Przeł.] Y. Tanaka. Tokyo 1953.

16. Wyspa zakochanych. [Felietony satyryczno-lit.]. London: The Vistula Press 1951, 123 s.

17. Modigliani. [Powieść biograficzna]. Powst. ok. 1964. Wyd. Cz. 1-2. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1965, 318 + 278 s.

Cz. 1. Cygan Montmartre'u; Cz. 2. Księżka Montparnasse'u. Przekł. ang.: Modigliani. Indianapolis 1964, — holend.: Amsterdam 1965 (inf. autora).

18. Time stopped at 6:30. Indianapolis: Bobbs-Marrill 1965, VI, 317 s.

Dot. mordu pol. oficerów w Katyniu w 1940.

19. Commissar. The life and death of Lavrenty Pavlovich Beria. New York: Macmillan 1972, 566 s. Wyd. nast.: London: Angusand Robertson 1973; Montreal 1976 (inf. autora).

Przekł. franc. (wg inf. autora): Vie et mort du chef de la Police Secrète Soviétique. [Paris ok. 1976; [Bruxelles 1976], — hiszp.: Comisario Beria. Barcelona 1976, — jap.: Tokyo 1978 (inf. autora).

20. Ostatnia cyganeria. Obrazy i rys. F. Topolskiego. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1974, 376 s. Wyd. nast. Wwa: Czyt. 1989.

21. Pieśniarka Warszawy. Hanka Ordonówna i jej świat. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1985, 261 s. Wyd. nast. Wwa: Polonia 1990.

22. Nad szarej Wisły brzegiem. Książka o Stefanie Wiecheckim-Wiechu i jego barwnej, uroczej Warszawie. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1990, 302 s.

23. [Biografia Dagny Przybyszewskiej w jęz. ang.] Powst. przed 1995.

Przekł. niem.: Eine Klage für Dagny. [Przeł. z ang.:] A. Kalz, B. Meyer. Padeborn: Igel 1995, 322 s.

24. Szabla i koń. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1996, 336 s.

Powieść biograficzna o B. Wieniawie-Długoszowski.

Nadto utwory niewydane (w masz.) w Arch. Emigracji w Bibl. UMK w Tor., m.in.: Życie jest

piękne. Powieść. Powst. 1955. — A reluctant traveller in Russia. Bitchy world. [Wspomnienia]. Powst. ok. 1956. — The last bohemia. [Wspomnienia]. [Rys.:] F. Topolski. Powst. ok. 1960?. — Kiki de Montparnasse. A one-woman comedy based on life of Alice Prin-Kiki, the famous French model of twenties and thirties in Paris. A play; Powst. 1968. — Poker game. A one act play. Powst. 1968. — Tonight Chekhov — Three women. A non-fiction romantic comedy in 3 acts. Powst. 1968. — W tawernie „Pod białym koniem”. [Zbiór reportaży o Nowym Jorku i Waszyngtonie, druk. częściowo w *Wiadomościach*]. Powst. 1967/1968. — Gorky. [Biografia M. Gorkiego]. Powst. 1979. — Rape. A one act play. Powst. 1985/1987.

#### Przekłady i adaptacje

1. J.F. Cooper: Sokole oko. [Powieść]. Wwa: Bibl. Groszowa 1930, 163 s.

2. J. Berstl: Wesoly mezalians. Komedja w 3 aktach. Wyst. Bydg., T. Miej. 1938.

Masz. pt. Aristokracja mimo woli w Arch. T. im. J. Słowackiego w Kr.

3. Serce matki. Scenariusz wg powieści A. Marcyńskiego: L. Trystan. Dialogi: E. Schlechter, ..., L. Trystan. Ekran. 1938.

4. Strachy. Scenariusz wg powieści M. Ukniewskiej: E. Cękański, K. Szołowski, S. Wohl. Dialogi: E. Schlechter i ... Ekran. 1938.

5. E. Kästner: Znikająca miniatura. Powieść. Przekł. powst. ok. 1939.

Według inf. autora wyd. 1939.

6. An evening with Anton Chekhov and Maxim Gorky. Wyst. Waszyngton, Sanctuary T. 1987. [Inf. autora].

Utwór dramatyczny złożony z 4 jednoaktówek, opartych na opowiadaniach A. Czechowa i M. Gorkiego. — Masz. w Arch. Emigracji w Bibl. UMK w Tor.

7. A night in Paris. Four romantic comedies based on four short stories by G. de Maupassant. Powst. 1988/1990.

Masz. w Arch. Emigracji w Bibl. UMK w Tor.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1967, 1983, 1988, 1989. — PP (A. Szadagan) — Z.R. Wilkiewicz: *Polnische Exilliteratur 1945-1980*. Köln, Wien 1991.

[Diabeł w raju:] S. Baliński] STAN. *BAL. Dz. Pol. i Dz. Żoł.* Londyn 1952 nr 59; Z. Nowakowski. Bez dna. *Wiadomości*. Londyn 1952 nr 11. — [Modigliani:] S. Baliński: Życie Modiglianiego na tle minioniej świetności Paryża. *Wiadomości*. Londyn 1965 nr 47; S. Kossowska: Życie bardzo romansowe. *Żyd. Pol.*, Londyn 1966 nr 4. — K. Zamorski: O Katyniu popularyzacyjnie. *Kultura*, Paryż 1966 nr 4 [rec.: Time stopped at 6:30]. — Cz. Jesmian. *Wiadomości*. Londyn 1973 nr 15/16 [rec.: Commissar]. — J.J. Lipski. W: *Warszawscy „Pustelnicy” i „Bywalscy”*. T. 2. Wwa 1973. — [Ostatnia cyganeria:] J. Fryling: *Opierzona cyganeria*. *Żyd. Pol.*, Londyn 1975 nr 22; J. Katz-Hewetson: *Cyganeria świetna, ale nie ostatnia*. *Kultura*, Paryż 1975 nr 11; J. Surynowa-Wyczółkowska: *O cyga-*

neriach i o tej ostatniej. *Wiadomości*, Londyn 1975 nr 27; J. Łobodowski: Dwie lektury. *Tydz. Pol.*, Londyn 1983 nr 6. — [Pieśniarka Warszawy:] M. Cybulski: Reduty Ordonki. *Tydz. Pol.*, Londyn 1985 nr 26; L. Kielanowski. *Dz. Pol. i Dz. Żol.*, Londyn 1985 nr 181; A. Pomian. *Prz. Pol.*, Nowy Jork 1985 nr z 15 IX. — H. Bałtyń. *Tyg. Kult.* 1989 nr 31 lrec.: Ostatnia cyganeria! — A. Szalagan: T.W.: „Pieśniarka Warszawy”. *Kron. Warsz.* 1989 nr 3. — P. Głogowski: Anioł w piekle. *Nowe Książ.* 1991 nr 8 ldot.: Diabeł w rajul. — [Nad szarej Wisły brzegiem:] J. Kessler: Jadziem panie Zielonka... *Tyg. Solid.* 1991 nr 43; A. Marianowicz: Wiech, Wisła i Potomac. *Życie Warsz.* 1992 nr 308. — M. Urbanek: Pomnik dla Wieniawy. *Nowe Książ.* 1996 nr 11. — J. Kessler-Chojecka: Z daleka od Warszawy. T.W. *Rzeczpospolita* 1998 nr 243. — K. Muszkowski. Poeta i ulan. W tegez: Parasol angielski. Lubl. 2002 [dot. m.in.: Szabla i koni].

A.Sz.

## WITWICKA Katarzyna 1919-2003

Pseud.: Dr. doc. Katarzyna Niejaka; K. Roźniatowska; K.W.; Katarzyna.  
Prozaik, tłumaczka.

Urodzona 1 listopada 1919 w Kijowie; córka Henryka Witwickiego, wojskowego, później urzędnika, i Katarzyny z Bieliąjewych. W maju 1920 została wraz z rodziną repatriowana do Warszawy. Latem tego roku przebywała wraz z matką w Józefowie pod Krakowem, gdzie ciężko zachorowała. Do Warszawy powróciła z porażeniem kończyn dolnych i górnych, które wymagało wieloletniego leczenia i rehabilitacji. W związku ze stanem zdrowia uczyła się dorywczo w domu, egzaminy składała m.in. w Gimnazjum im. A. Piłsudskiej. Do listopada 1931 mieszkała w Konstancinie pod Warszawą, następnie w Warszawie, gdzie przebywała także podczas okupacji niemieckiej. W tym okresie zajęła się twórczością literacką i przekładową. W czasie powstania warszawskiego w końcu września 1944 została wraz z ojcem wywieziona z Warszawy i przebywała w Słomnikach pod Krakowem. W lutym 1945 powróciła do Warszawy. Debiutowała w 1948 na łamach *Tygodnika Powszechnego* opowiadaniem pt. „Mocarz” (nr 17), które otrzymało III nagrodę w konkursie pisma. Po śmierci ojca w 1953 utrzymywała się początkowo z przepisywania tekstów na maszynie, a następnie zatrudniona w Stowarzyszeniu „Pax” przygotowywała informacje na podstawie nasłuchu radiowego. W tym czasie zaczęła też rozwijać twórczość przekładową, głównie z literatury francuskiej i rosyjskiej. Od 1958 należała do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Była też członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1964 przeszła na emeryturę. Po wprowadzeniu w grudniu 1981 stanu wojennego w jej mieszkaniu mieścił się punkt kolportażu wydawnictw podziemnych. W 1983 przyznano jej nagrodę Prezesa Rady Ministrów za całokształt pracy pisarskiej, której nie przyjęła. W 1989 została członkiem założycielem SPP. Jako kolekcjonerka przedwojennych widokówek kresowych była członkiem Warszaw-

skiego Towarzystwa Filokartystycznego; w latach czterdziestych ogłaszała artykuły w piśmie *Filokartysta*. Zmarła 24 lutego 2003 w Warszawie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Schody i korytarze. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1960, 141 s.  
Zawartość: Mosiek; Hrabina de la Hak; Precjoza; Mak; Schody i korytarze.

2. Kolory bez barw. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1972, 300 s. Wyd. 2 tamże 1977.

Przekł. słowac.: Tma plna smútku. [Przeł.] V. Havránková. Bratislava 1976.

3. Proszony obiad. [Opowiadania]. Wwa: NK 1972, 188 s.

Zawartość: Ciotka Matylda; Teatr; Na targu; Mademoiselle; Proszony obiad; List bez znaczka; Pani domu; Będą tylko katarzy; Moje podwórko.

4. Buraki na święteczną ćwikłę. [Opowiadanie dla młodzieży]. Wwa: Horyzonty 1973, 32 s.

5. W strasznym domu. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1974, 230 s. Wyd. 2 tamże 1978.

6. Dzień, który trwał pięć lat. [Powieść]. Wwa: NK 1976, 249 s. Wyd. 2 tamże 1984.

7. Słońce prosto w oczy. [Powieść]. Wwa: Iskry 1976, 249 s.

8. Pocztówka zza oceanu. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: MAW 1977, 147 s.

9. Dzikie wino. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1979, 195 s.

10. Opowiadania konstancińskie. Wwa: NK 1980 [właśc. 1981], 255 s.

Zawartość: z poz. 1: Mosiek; Hrabina de la Hak; Precjoza; Mak. — z poz. 3: Na targu; Mademoiselle, — nadto: Dziadek Lewanda; Syn Agaty; Złodziej; Matka Boska Leśna; Lekcja śpiewu; Welwetowa sukienka; Dwa przedstawienia; Kinderbal; Panie doktorze, flaki jadłaml; Łowy; Lekcje z panną Elą; Gdzie jest Kaczy Dół?

11. Węzełek z wiatru. [Opowiadania dla młodzieży]. Wwa: NK 1982, 224 s.

Zawartość: Rosta kalina; Życiorys międzywojenny.

12. Czerwońce. [Wspomnienia]. Wwa: Druk. RYKO 2000, 64 s.

### Przekłady

1. J.A. Lipkow: Ogólna technologia dziewiarstwa. Cz. 1-2. Wwa: PWSZ [Państw. Wydawn. Szkolniczo-Zawodowe] 1953, 298 + 229 s.

2. N.G. Żdanow: Morska sól. [Powieść]. Wwa: NK 1955, 113 s.

3. F. Gras: Batalion marsylski. Powieść historyczna. Wstęp i posł.: S. Majewski. Wwa: Czyt. 1957, 252 s.

4. R. Teldy-Naim: Siedem słońc na śniegu. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1957, 177 s.

5. É. Zola: Kartka miłości. [Powieść]. [Współaut. przekł.: L. Radzikowski] L. Koyorć. *Expr. II*. 1958 nr 11-123. Wyd. osob. pt. Kartka miłości. É. Zola: (Rougon-Macquartowie. Historia naturalna i społeczna rodziny za Drugiego Cesarstwa. T. 8). Wwa: PIW 1958, 290 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1961, wyd. 3 1975.

6. P.D. Gaisseau: Wiza do kraju prehistorii. Shangrila, zagubiona dolina na Nowej Gwinei. [Reportaż]. Wwa: Czyt. 1959, 197 s.

7. N. Kazantzakis: Kapetan Michał. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1960, 537 s.

8. R. Teldy-Naim: Tajemnica cyrku Pedroni. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1960, 216 s.

9. C. Aveline: Dziwne przygody małego murzynka. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: NK 1961, 106 s.

10. A. Chedid: Szósty dzień. [Powieść]. Wwa: PIW 1962, 180 s.

11. W. Gubariew: Przygoda, jakiej nie było. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: NK 1962, 90 s. Wyd. 2 tamże 1970.

12. G. Blond: Wielka przygoda słoń. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1963, 169 s.

13. H.C. Nguen: Droga bez wyjścia. [Powieść]. Wwa: PIW 1965, 205 s.

14. J. Ollivier: Kuglarze. [Opowiadania dla dzieci]. Wwa: NK 1967, 66 s.

15. I. Grekowa: Fryzjer damski i inne opowiadania. Przekł.: ... i I. Lewandowska. Wwa: PIW 1968, 216 s.

Tu w przekł. K.W.: Pierwszy nalot; Bezsenna noc; Latem w mieście; Damski fryzjer.

16. W. Gubariew: Na bezludnej wyspie. [Sztuka teatralna dla dzieci]. TV 1968.

17. G. Simenon: Maigret i oporni świadkowie. [Powieść kryminalna]. *Echo Kr.* 1968 nr 256-300. Wyd. osob. Wwa: Czyt. 1969, 159 s.

Przekł. w *Echu Kr.* anonim. — Druk pt. Oporni świadkowie *Głos Rob.* 1969 nr 170-217.

18. M.L. Anczarow: Złoty deszcz. [Opowiadanie]. Wiersze przekł. Z. Braude. Wyd. łącznie z tegoż: Teoria nieprawdopodobieństwa. Przekł. I. Piotrowska pt. Złoty deszcz; Teoria nieprawdopodobieństwa. Wwa: PIW 1969, 220 s.

19. J. Aleszkowski: Kysz, Dwieteczki i cały tydzień. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1972, 243 s.

20. A. Gromyko: 1036 dni prezydentury Kennedy'ego. Wstęp: L. Pastusiak. Wwa: Iskry 1973, 387 s.

21. J. Verly: Kasia z Dzikiej Skąty. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1974, 169 s.

22. C. Aubry: Bella i Sebastian. [Powieść dla dzieci]. T. 1-2. Wwa: NK 1975, 229 + 289 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1987, 1994, 1997.

T. 1. Schronisko pod Wielkim baou; t. 2. Tajny dokument.

23. S. Japrisot: Przedział morderców. [Powieść kryminalna]. Wwa: Czyt. 1975, 210 s.

24. B. Hama, A. Clair: Albarka – znaczy szansa. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1977, 167 s.

25. J. Aleszkowski: Kysz i ja na Krymie. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1978, 246 s.

26. P. Misraki: Śmierć dyrektora. [Opowiadanie]. Wwa: Pax 1983, 126 s.

27. C. Flipo: Zaproszenie do modlitwy. Wwa: Ofic. *Prz. Powsz.* 1991, 70 s.

#### Praca redakcyjna

1. Spełnione marzenie. Teksty wśród ludu polskiego zebrała ... Piołunówka: Akademia Przydrożna 1987, [16] s.

Autorka wyboru podp. pseud.: dr. doc. Katarzyna Niejaka. — Antologia dowcipów politycznych nt. awarii elektroni jądrowej w Czarnobylu w 1986.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1996, 2002.

[Schody i korytarze:] R. Kordecki: Dobry debiut. *Nowe Książ.* 1961 nr 9; K. Meloch: W strasznych mieszkaniach. Dwa debiuty kobiece. *Współczesność* 1961 nr 4 [dot. także: K. Suchodolska: Jezioro czterech łabędzi]; M. Szpakowska: Dzieci i socjologia. *Nowa Kult.* 1961 nr 10. — [Kolory bez barw:] W.J. Kasiński: Mieć dłonie otwarte... *Nowe Książ.* 1973 nr 13; T. Walas: Egzotyka inności. *Zycie Lit.* 1973 nr 10. — [W strasznym domu:] M. Baranowska: Podłotek i kryzys ekonomiczny. *Literatura* 1975 nr 32; S. Zieliński: Słońce prosto w oczy. *Nowe Książ.* 1975 nr 6, przedr. w tegoż: Wycieczki balonem. Wwa 1978. — D. Walczak: Róże i kolce. *Nowe Książ.* 1977 nr 11 [rec.: Dzień, który trwał pięć lat]. — E. Zaleska: Opowieść sprzed lat. *Nowe Książ.* 1979 nr 16 [rec.: Dzikie wino]. — J. Kowalczykówna: Pogodne dzieciństwo. *Nowe Książ.* 1981 nr 14 [rec.: Opowiadania konstancińskie]. — I. Tessarowicz: Czas przeszły ożywiony. *Nowe Książ.* 1983 nr 2 [rec.: Węzełek z wiatru]. — K. Kopińska-Gogłuska: Twórczy upór i optymizm. *Tyż. Współcz. Arg.* 1989 nr 51. — A. Włazłowska-Pietrzak: Nie znoszę beczynności. *Kob. i Życie* 1996 nr 43.

M.K.K.

## WŁOCH Władysław

ur. 1941

Poeta.

Urodzony 28 marca 1941 w Żurawicy pod Przemysłem; syn Józefa Włocha i Anny z domu Kuffel, rolników. Uczył się w Technikum Geodezyjnym w Jarosławiu (1954-56; nieukończony), a następnie w Zasadniczej Szkole Zawodowej w Przemysłu (1957-60). W 1962-64 odbył zasadniczą służbę wojskową, po czym powrócił do rodzinnej Żurawicy. Debiutował w 1966 wierszami pt. „Kazanie z talii” i „Wołanie”, ogłoszonymi w *Poezji* (nr 10). W następnych latach publikował wiersze m.in. w *Widnokregu* (tygodniowy dod. *Nowin Rzeszowskich*; 1966-73), *Życiu Przemyskim* (1968-76) i *Profilach*

(1969-87, z przerwami). Był członkiem założonej w 1967 przy rzeszowskim oddziale KKMP grupy poetyckiej Gwoźnica, a potem przemyskiej grupy poetyckiej Zniesienie (1969-70). W 1969 otrzymał stypendium im. T. Borowskiego, przyznane przez Zarząd Główny ZLP. W następnych latach kilkakrotnie był stypendystą Ministra Kultury i Sztuki. Od 1978 był członkiem ZLP (do 1996). W 1979 ożenił się z Janiną Krawczyk, pisarką, i zamieszkał w Rzeszowie. W tymże roku otrzymał literacką nagrodę im. J. Przybosa, w 1993 nagrodę m. Rzeszowa za 1992. W 1997 został członkiem SPP. Amatorsko zajmuje się malarstwem. Odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi (1987). Mieszka nadal w Rzeszowie.

#### Twórczość

1. *Żywioł pokątny*. [Wiersze]. Wwa: Iskry 1971, 55 s.

Cykle: *Poza rzeczą*; *Faksimile*.

2. *Moreny*. [Wiersze]. Kr.: WL 1977, 50 s.

3. *Sonety do Eurydyki*. [Wiersze]. Kr.: WL 1979, 63 s.

4. *Gałąź osobna*. [Wiersze]. Rzeszów: KAW 1982, 50 s.

5. *Sonety do Morfeusza*. [Wiersze]. Rzeszów: KAW 1986, 63 s.

6. *Zeznania liryczne*. [Wiersze]. Rzeszów: Druk. WSP [nakł. autora] 1990, 31 s.

7. *Trzeci brzeg*. [Wiersze]. Rzeszów: Druk. WSP [nakł. autora] 1991, 40 s.

8. *Posiew i rdza*. [Wiersze]. Rzeszów: Druk. WSP [nakł. autora] 1992, 30 s.

9. *Pozew*. [Wiersze]. Rzeszów: Druk. WSP [nakł. autora] 1992, 31 s.

10. *Wycofana skarga*. [Wiersze]. Rzeszów: Druk. WSP [nakł. autora] 1992, 31 s.

11. *Za śpiewem*. [Wiersze]. Rzeszów: Druk. WSP [nakł. autora] 1992, 35 s.

12. *Rzut poziomy*. [Wiersze]. Rzeszów: Raf 1993, 58 s.

13. *Wędrująca brama*. [Wiersze]. Rzeszów: Raf 1993, 60 s.

14. *Rzut boczny*. [Wiersze]. Rzeszów: KAW 1994, 72 s.

15. *Kość zgody*. [Wiersze]. Rzeszów: Motto 1997, 32 s.

16. *Bez urazy*. [Wiersze]. Rzeszów: Motto 2000, 46 s.

17. *Rzut wolny*. [Wiersze]. Rzeszów: Meandry 2001, 59 s.

18. *Wiersze wybrane*. Red. [i przedm.]: J. Tulik. Krosno: Nonparel 2003, 212 s.

Zawiera wybór wierszy z poz. 1-14, 16-17 oraz utwory w cyklach: *Srebrny sznurek*, *Węza i strąg*.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2002. – Wywiad: Piszę dla każdego, nie dla wszystkich... Rozm. J. Barylanka. *Profil* 1987 nr 6.

[Żywioł pokątny:] T. Piekto: Żywioł możliwości. *Życie Przemys* 1971 nr 9; P. Żbikowski: Cena nowego spojrzenia. *Profil* 1971 nr 5. – [Moreny:] R. Lis: Gdy figle plata moja złota łopata. *Nowy Wyrz* 1977 nr 12; M.A. Lyp: Uwieszony w sobie. *Profil* 1977 nr 8. – S. Uliasz: W.W. – *Profil* 1982 nr 8. – [Gałąź osobna:] S. Uliasz: Rozterki poetyckiego filozofowania. *Życie Przemys* 1982 nr 34; J.B. Ożóg: Zdrowa gałąź. *Życie Lit.* 1983 nr 10. – S. Uliasz: W.W. – uroki i bezdroża poezji hermetycznej. W *Pejzaże poetyckie*. Rzeszów 1988. – S. Uliasz: Ścieżka losu przepasany. (Uwagi o najnowszych tomikach poetyckich W.W.). *Nowiny* 1992 nr 98 [dot.: Posiew i rdza; Pozew; Wycofana skarga; Za śpiewem]. – J. Koryl: Liryczne światy W.W. *Nowiny* 1993 nr 96.

B.T.

#### WŁODEK Adam 1922-1986

Poeta, tłumacz.

Urodzony 8 sierpnia 1922 w Krakowie; syn Henryka Włodki, zawodowego wojskowego, i Karoliny z Kitów. Uczęszczał do VII Gimnazjum im. A. Witkowskiego, a następnie do Liceum Administracyjno-Handlowego Wroniewicza w Krakowie. W tym czasie zaczął pisać wiersze. Brał udział w kampanii wrześniowej 1939. Podczas okupacji niemieckiej mieszkał nadal w Krakowie. Uczył na tajnych kompletach gimnazjalnych. Od 1940 do początków 1941 uczył się w Handelsschule (szkole handlowej), następnie pracował jako robotnik przy Radzie Głównej Opiekuńczej, przymusowy robotnik w Baudienst oraz magazynier w niemieckiej składnicy księgarskiej. Kontynuował twórczość poetycką. Debiutował w 1940 wierszem pt. „Kaprys miss Violety, (Ballada angielska)”, zamieszczonym w wydawanym przez Niemców w Warszawie miesięczniku *Fala* (nr 5, wrzesień); w 1941 wydrukował dwa utwory w tygodniku *Ilustrowany Kurier Polski*. Od końca 1941 przygotowywał i rozpowszechniał w kilku egzemplarzach zbiorki swoich wierszy. Brał udział w niejawnym życiu kulturalnym; uczestniczył w stałych zebraniach literackich, odbywających się w mieszkaniu Heleny Wielowieyskiej i w księgarni prowadzonej przez Witolda Zechentera przy ul. Łobzowskiej. W 1944 był redaktorem i współwydawcą konspiracyjnej serii, tzw. *Biblioleki Poetyckiej Krakowa*. Po wyzwoleniu Krakowa spod okupacji niemieckiej został członkiem PPS (w 1949-57 należał do PZPR). Od lutego do lipca 1945 współredagował (wraz z Tadeuszem Jęczalikiem) dodatek *Dziennika Polskiego* pt. *Walka* (nr 1-15). W 1945-46 był członkiem grupy Zespół Młodych „Inaczej”; zreagował przy współpracy T. Jęczalika i Wilhelma Macha jednodniówkę literacko-społeczną grupy pt. *Inaczej* (wrzesień 1945). Od maja 1945 do 1947 kierował działem literackim w dwutygodniku *Świetlica Krakowska*, w którym zamieszczał liczne wiersze, recenzje i artykuły. Był

członkiem redakcji: *Dziennika Polskiego* (1945-70, z przerwami), *Dziennika Literackiego* (1947-50; tu rubryki pt. „100 wierszy o poezji” i „150 wierszy o poezji”), *Życia Literackiego* (1951-72; w 1959 cykl „Z lutni recenzenta”). W 1948 ożenił się z Wisławą Szymborską, poetką (rozwód w 1954). W 1950 został członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Był animatorem ruchu młodoliterackiego, w 1950-57 kierował Kołem Młodych przy zarządzie Oddziału Krakowskiego ZLP, następnie do 1965 był jednym z jego opiekunów. Wchodził w skład komisji młodzieżowej przy ZG ZLP. W 1953-54 prowadził dział literatury współczesnej w Wydawnictwie Literackim. W 1957-58 współredagował czasopismo *Zebra*. W 1960 zainicjował powstanie grupy literackiej Wielopole i był jej opiekunem z ramienia miesięcznika ZMW *Głos Młodzieży Wiejskiej*. W latach siedemdziesiątych pisał recenzje do stałej rubryki „Wspólny dom” w czasopiśmie *Folks-Sztyme*. Zmarł 19 stycznia 1986 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kalendarz naszych dni. Poemat 1-9. Powst. Kr. 30 XI-19 XII 1941. Druk zob. poz. 2 wyd. 2 k. 28-37. Przedr. zob. poz. 4, 6.

Rkps oprawny w płótno w formie kalendarza; inf. o powst.: A.W. zob. poz. 2 (wyd. 2).

2. Przeddźwięki pieśni. Wiersze z lat 1939-1941. Kr. 1941, [46] k. Wyd. 2 rozszerz. tamże 1942, [51] k., masz. przebitkowy.

Podp.: Adam Włodek; tomik powst. w 1 egz. na papierze czerpanym, w oprawie płóciennej; egz. w zbiorach Bibl. Nar. Zawiera wiersze w cyklach: To już było [poz. 3]; Zielone wiersze; Przeddźwięki pieśni. — Wyd. 2 [wyd. w 2 egz.] zawiera nadto: Wołanie; Kalendarz naszych dni. Poemat 1-9 [poz. 1].

3. To już było. Wiersze z lat 1939-1941. Kr. 1941, [18] k., masz. przebitkowy.

Podp.: Adam Włodek; egz. w zbiorach Bibl. Nar. Zawiera wiersze w cyklach: Ta pierwsza; Wołanie; Średnio-wieczna bajeczka; Jedno pragnienie.

4. Zdobywanie poezji. Wybór utworów z lat 1941-1942. Kr. 1942, [34] k., masz. przebitkowy.

Podp.: Adam Włodek; tomik odbity w 3 egz. numerowanych, sygnowanych przez autora; egz. w zbiorach Bibl. Nar. Zawiera m.in. cykle: Zielone wiersze; Kalendarz naszych dni. [Poemat 1-9, poz. 1]; Tobie; Wieś; Z miasta; Wyznanie wiary.

5. Mruczek w butach. [Wiersze dla dzieci]. Kr. 1943, [13] k., masz. przebitkowy. Wyd. nast. Kr.: Wydawn. Horyzont 1948, 16 s.

Podp.: Adam Włodek; powst. 1 1943; w 1 egz. na prawach rkpsu 19 maja 1943; egz. w zbiorach Bibl. Nar.

6. Wiązanka jaskrów. [Wiersze]. Kr. 1943, [14] k. Wyd. nast. Kr. 1944, [15] k., masz. przebitkowy. *Bibl. Poetycka Krakowa*. Przedr. zmien. zob. poz. 9. Podp.: Adam Włodek; tomik powst. w XII 1943 w 1 egz.; w zbiorach Bibl. Nar.

Zawiera m.in. poemat Kalendarz naszych dni [Poemat 1-6, por. poz. 1]. — W wyd. z 1944 nadto cykl Zielone wiersze [poz. 2].

7. Arkusz poetycki Nr 2. Kr. [sierpień] 1944, [8] k., masz. przebitkowy. *[Bibl. Poetycka Krakowa]*. Druk anonim., odbito ok. 20 egz.

8. Dźwięczna gałązka. [Wiersze]. Kr.: [b.w.] 1944, [4] s., masz. przebitkowy.

Podp.: Adam Włodek; powst. 20 XII 1944; odbito 5 egz.; egz. w zbiorach Bibl. Nar.

9. Najcichszy sztandar. [Wiersze]. [Kr., lipiec] 1944, [20] k., masz. przebitkowy. *[Bibl. Poetycka Krakowa]*. Wyd. nast.: wyd. 2 [zmien. Kr., październik] 1944, [13] k., masz. przebitkowy. *[Bibl. Poetycka Krakowa]*; wyd. [znacznie zmien.] Kr.: Czyt. 1945, 16 s.

Druk anonim.; powst. maj 1941-lipiec 1944; odbito w 20 egz.; egz. wyd. 1 i 2 w zbiorach Bibl. Nar.

Zawiera m.in. cykle: Pamiętam; Zielony list [poz. 10]; Najcichszy sztandar. — Wyd. z 1945 zawiera cykl z wyd. 1 z licznymi zmianami oraz cykle: Pamiętam; Wiązanka jaskrów; Najcichszy sztandar 1939-1944; Odpowiedź.

10. Zielony list. 1944. [Wiersze]. [Kr.] 1944, 5 k., masz. przebitkowy. Przedr. zob. poz. 9 (wyd. 1).

Druk anonim., autor podp. ręcznie; powst. 22 i 23 V 1944; odbito w 3 egz.; egz. w zbiorach Bibl. Nar.

11. Z trzynastu lat. 1939-1952. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1953, 62 s.

12. Liryki i satyry. Kr.: WL 1956, 56 s.

13. Kasztanek. [Wiersze dla dzieci]. Kr.: WAG [1958], 8 k.

14. Pan Twardowski. [Wiersze dla dzieci]. Kr.: WAG 1958, 6 k.

15. Uważnie mijam. [Wiersze]. Wwa: PIW 1963, 55 s.

16. Kleksy. [Wiersze i miniatury literackie]. Wwa: Czyt. 1967, 40 s.

17. Nasz łup wojenny. Pamiętnikarski aneks do dziejów literackiego startu wojennego pokolenia pisarzy krakowskich. Kr.: WL 1970, 309 s.

18. Wiersze wybrane. Kr.: WL 1973, 134 s.

19. Prezent. Wiersze dawne i nowe. Wyboru dokonał ... Kr.: WL 1989, 215 s.

Zawiera także nowy zbiór: Prezent [wiersze i proza poetycka].

20. Godzina dla Adama. Wspomnienia, wiersze, przekłady. Kom. red.: J.P. Gawlik, I. Kania, W. Maciąg. Wybór wierszy: W. Szymborska. Wybór przekł. z jęz. czes.: J. Baluch. Wybór pozostałych przekł.: I. Kania. Kr.: WL 2000, 247 s.

Zawiera wybrane wiersze i przekłady z następujących autorów: F. Halas, J. Seifert, L. de Camões, O. Wilde, R.M. Rilke, — nadto 31 tekstów wspomnieniowych o A.W., zob. Opracowania.

Przekłady

1. R.M. Rilke: Słowo o miłości i śmierci korneta Krzysztofa Rilke. Przetł. ... Kr. 1943, [31] k. Przedr.



zmien. pt. Pieśń o miłości i śmierci korneta Krzysztofa Rilke w: R.M. Rilke: Poezje. Wwa 1959 s. 21-33. Wyd. osob. Przeł. i wstępem [posł.] opatrzył ... Kr.: WL 1976, 67 s.

Pierwsza redakcja tłumaczenia powst. w 23 VIII-28 IX 1945; w 1 ozdobnym egz. z własnymi rys. i układem graf.; egz. w zbiorach Bibl. Nar. – Wyd. osob. zawiera tekst w jęz. niem. i pol.

2. S. Kirsanow: Aleksander Matrosow. Poemat. Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 82 s.

3. J. Pilań: Takiego drzewa się nie grzebie. Wiersze wybrane. Przeł. i wstępem poprzedził ... Kat.: Śląsk 1962, 77 s.

4. O. Wilde: Ballada o więzieniu w Reading. Przeł. i posł. opatrzył ... Kr.: WL 1976, 84 s.

5. V. Dvořáčková: W nocy pod tęczą. [Wiersze]. Wybrał, przeł. i posł. opatrzył ... Kr.: WL 1977, 119 s.

6. F. Halas: I co? Wybór poezji. Wybrał, przeł. i posł. opatrzył ... Kr.: WL 1978, 311 s.

7. K. Biebl: Nowy Ikar i inne poezje. Wybrał, tłum. i posł. opatrzył ... Kr.: WL 1984, 109 s.

8. V. Reisel: Smutne rozkosze. [Wiersze]. Wybór: B.S. Kunda. Przeł.: D. Abrahamowicz, A. Babuchowski, ... Posł.: D. Abrahamowicz. Kr.: WL 1984, 117 s.

Prace redakcyjne

1. Hejnał poetycki. Wybór wierszy o Krakowie. Zebrał oraz wstępem i przyp. opatrzył ... Kr.: WL 1953, 138 s.

2. I. Fik: Wiersze. Wybrał i wstępem opatrzył ... Wwa: PIW 1954, 91 s.

3. Wiersze górnicze. Antologia. Wybrał i oprac. ... Przedm.: Z. Hierowski. Kr.: WL 1954, 274 s.

4. Krakowski almanach młodych. Zebrał oraz słowem wstępnym poprzedził ... Kr.: WL 1964, 307 s.

5. Antologia poezji czeskiej i słowackiej XX wieku. Wyboru dokonał i wstępem opatrzył ... Noty o autorach: W. Szczepanowska i ... Kat.: Śląsk 1972, 672 s.

Tu także m.in. przekł. A.W.

6. J. Lau: Wiersze wybrane. Wybrał oraz wstępem i aneksami opatrzył ... Kr.: WL 1973, 150 s.

7. W. Majakowski: Kocham. Wybór poezji. Wybrał i posł. opatrzył ... Kr.: WL 1976, 191 s. Wyd. 2 tamże 1987.

Tu także m.in. przekł. A.W.

8. M. Florian: Codzienne ody. [Wiersze]. Wybór ... Przeł.: D. Abrahamowicz [i in.]. Posł.: J. Zarek. Kr.: WL 1983, 95 s.

9. W. Faber: Zawsze. Wiersze wybrane. Wybrał i wstępem opatrzył ... Kr.: WL 1986, 167 s.

10. J. Seifert: Odlewanie dzwonów. [Wiersze]. Wyboru dokonał ... Przeł.: L. Engelking [i in.] Posł. opatrzył J. Waczków. Kr.: WL 1990, 487 s.

Tu także m.in. przekł. A.W.

Zob. też Przekłady poz. 5-7.

OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. – PP (M. Kotowska). – LP XX w. (red.).

[Najcichszy sztandar:] K. Czachowski. *Lewy Tor* 1945 nr 1; J. Janowski: Partyzancki karabin i pióro. *Pobudka* 1945 nr 8; A. Slucki. *Walka Młod.* 1945 nr 31; K. Wyka: Wiersze W. *Odrodzenie* 1945 nr 40; J. Zagórski: Poezja Anno Domini 1945. (Poezja rozmiłowana w kolorach narodowych i mocnych). *Tyg. Powsz.* 1945 nr 27; W. Zechenter: Wiersze A.W. *Dz. Pol.* 1945 nr 124. – [Z trzynastu lat:] A. Drawicz: Wiersze A.W. *Życie Lit.* 1953 nr 52; W. Maciąg: Poezja szlachetnych hasel. *Echo Tyg.* 1953 nr 42; L. Herdegen: Recenzja matematyczna i tendencyjna. *Dz. Pol.* 1954 nr 30. – Z. Obrzyd. *Śl. Lit.* 1955 nr 13 [rec. oprac.: Wiersze górnicze]. – [Uważnie mijam:] J. Lau. *Życie Lit.* 1964 nr 11; W.P. Szymański. *Tyg. Powsz.* 1964 nr 17; A. Wilkoń. *Liryki A.W. Twórczość* 1964 nr 7. – [Kleksy!] M. Sprusiński: Liryka – „bieżące oka mgnienie”. *Twórczość* 1967 nr 11; W.P. Szymański: Sezon liryczny w Krakowie: Wcale niezdre prefabrykaty. *Życie Lit.* 1967 nr 25. – [Nasz łup wojenny:] T. Klak: Wojenny świat A.W. *Kamena* 1970 nr 21; S. Stanuch: Łup wojenny A.W. *Nowe Książ.* 1970 nr 13. – [Wiersze wybrane:] J. Marx: Wiersze A.W. *Życie Lit.* 1973 nr 24; S. Melkowska: Piosneczki. *Nowe Książ.* 1973 nr 16, przedr. w tegoż: *Równieśnicy i bracia starsi.* Wwa 1980; B. Ostromecki: Rozrachunek. *Poezja* 1974 nr 2. – J. Kwiatkowski: Antologia W. w tegoż: *Felietony poetyckie.* Kr. 1982 [rec. oprac.: Antologia poezji czeskiej i słowackiej XX wieku. – M. Pytasz: Jaki jesteś K. Rilke? *Lit. na Świecie* 1983 nr 5 [rec. przekł. R.M. Rilke: Pieśń o miłości i śmierci korneta Krzysztofa Rilke]. – [Prezent:] K. Gąsiorowski: Prezent od A.W. *Nowe Książ.* 1989 nr 11; K. Piękosz. *Literatura* 1989 nr 8. – K. Lisowski: Niepowtarzalność A.W. *Czas Krak.* 1997 nr 3. – J. Korczak: Pod Wawelem, na Krupniczej. *Arkusz* 1998 nr 2. – Godzina dla Adama. Wspomnienia, wiersze, przekłady. Kom. red.: J.P. Gawlik, I. Kania, W. Maciąg. Kr.: WL 2000, 247 s. [tu m.in. teksty wspomnieniowe autorów: W. Maciąg, B. Scibor-Pacholska, E. Zechenter-Splawińska, M. Wyka, D. Herbert-Ulam, S. Czarniecki, W. Szymborska, N. Gross, A. Klominek, J. Korczak, A. Lutostawska, J. Adamski, A. Augustyn, J. Baluch, V. Dvořáčková, A. Świerczyński, K. Piękosz, J.P. Gawlik, L.A. Moczulski, B. Szymańska, K. Szłaga, J. Pieszczachowicz, E. Lipska, K. Lisowski, G. Dobrenko, J. Salamon, K. Turaj-Kalińska, M. Kuś, I. Kania, J. Stepiński, K. Piękosz, W. Jurasz. Ukochany (nie tylko) poetek. *Przebrój* 2000 nr 31. – R. Ostaszewski: Portret z pamięci. *Nowe Książ.* 2000 nr 10 [dot. Godzina dla Adama. Wspomnienia, wiersze, przekłady]. **M.K.-K.**

**WŁODEK Ludwik**  
1869-1922

Krypt.: L.; L.W.; L.W.-k; L.Wł.; lw; Wł.; wł.; (wł.); (wł.); Wł. Krytyk, publicysta.

Urodzony 26 lutego 1869 w Niestumiu pod Płockiem. Ukończył szkołę realną w Łowiczu. W 1887-90 studiował na politechnice we Lwowie i Zurychu, a następnie do 1893 na wydziale filozoficzno-historycznym uniwersytetu w Zurychu i w Genewie, gdzie w 1894 uzyskał stopień licencjii es sciences. Brał udział w życiu konspiracyjnym młodzieży akademickiej; został wówczas członkiem Ligi Narodowej. Debiutował w 1892 korespondencja-

mi nadsyłanymi ze Szwajcarii do *Kuriera Lwowskiego*. Po powrocie do kraju w 1895 prowadził dział publicystyki zagranicznej w warszawskim tygodniku literacko-społeczno-politycznym *Głos*, związanym z Ligą Narodową (tu m.in. w 1895-98 stała rubryka pt. „Głosy”, „Przegląd polityczny”). Brał udział w działalności konspiracyjnej Stronnictwa Narodowo-Demokratycznego, wchodził w skład władz naczelnych Stronnictwa. Aresztowany w 1898 przez władze carskie, był przez kilka miesięcy więziony w warszawskiej Cytadeli, po czym został zesłany do Wiatki. Po uwolnieniu i powrocie do kraju w grudniu 1901 został sekretarzem redakcji *Wieku*, a następnie *Gazety Polskiej*. W 1905-06 był redaktorem *Gońca*, następnie rozpoczął współpracę z *Tygodnikiem Ilustrowanym* (tu w 1909 prowadził rubryki „Ze świata” i „Na szerokim świecie”; w 1911-12 był sekretarzem redakcji). Od listopada 1906 do stycznia 1907 jako wysłannik Polskiej Macierzy Szkolnej oraz *Tygodnika Ilustrowanego* i *Gońca Porannego* i *Wieczornego* przebywał w Stanach Zjednoczonych, skąd nadsyłał korespondencje. Zajął się zagadnieniami tamtejszej emigracji polskiej. W sierpniu 1907 podróżował po Francji i Finlandii; korespondencje drukował w 1907 w *Gazecie Narodowej* i w 1908 w *Głosie Warszawskim* pt. „Szkice skandynawskie” (nr 129-139). Od stycznia do maja 1908 jako delegat Centralnego Towarzystwa Rolniczego w Królestwie Polskim, Centralnego Towarzystwa Gospodarskiego we Lwowie, Towarzystwa Kółek Rolniczych i Towarzystwa Rolniczego Krakowskiego odbył rekonesansową podróż do Brazylii (Rio de Janeiro, Kurytyba, São Paulo) w celu zbadania przydatności stanu Parana dla potrzeb kolonizacji oraz oceny istniejących kolonii polskich w Brazylii. Po powrocie do kraju zajmował się działalnością publicystyczną; w 1908 ogłosił w *Tygodniku Ilustrowanym* cykl „W Paranie polskiej. Wrażenia i szkice z podróży”. Nadto liczne artykuły zamieszczał m.in. w *Kurierze Warszawskim* (1909-10), *Bibliotece Warszawskiej* (1910-14; tu stały dział pt. „Wspomnienia pozgonne”, podp. L.W.). Po wybuchu I wojny światowej znalazł się w końcu 1914 w Wiedniu. W 1915 przesyłał do *Tygodnika Ilustrowanego* korespondencje z podróży do Bukaresztu, Sofii, Aten i Rzymu pt. „Europa podczas wojny”. Na przełomie 1915/16 był więziony w Wiedniu, po czym internowany w Poznańskim. Po uwolnieniu i powrocie do Warszawy współpracował nadal z *Tygodnikiem Ilustrowanym* oraz z *Wiadomościami Polskimi*, nielegalnie wydawanym organem narodowej demokracji (1917-18). Został prezesem Kasy Literackiej przy Towarzystwie Literatów i Dziennikarzy w Warszawie (1917). W 1919 pełnił obowiązki szefa służby prasowej delegacji polskiej na konferencji pokojowej w Paryżu. W 1920 powołany został na stanowisko konsu-

la generalnego rządu polskiego na Bawarię, Wirtembergię, Badenię i księstwo Hessen-Darmstadt. Zmarł 21 lipca 1922 w Monachium.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Na północy i na południu. W krainie skär; Pod niebem błękitnym; Wrażenia i szkice z podróży. Wwa: Druk. Ed. Nicz i S-ka 1907, 150 s.

Relacje z podróży do Finlandii i na Riwierę Francuską druk. w *Głosie Warsz.* i *Gaz. Nar.*

2. Na ziemi Waszyngtona. Wrażenia z podróży; Szkice amerykańskie; Polacy w Ameryce. T. 1-2. Wwa: Druk. Ed. Nicz i S-ka [1909], 139 + 119 s.

3. Bolesław Prus. Zarys społeczno-literacki. Wwa, Lubl., Łódź, Kr.: Gebethner i Wolff 1918, 351 s.

4. Bolesław Prus. Wwa, Kr.: Gebethner i Wolff [1919], 40 s. Wyd. nast. Wwa 1922 [antydat. 1921].

Nadto prace dotyczące emigracji polskiej w Brazylii: Polskie kolonie rolnicze w Paranie. Wwa: Wydawn. Centr. Tow. Rolniczego w Królestwie Pol. 1908, 116 s. Wyd. 2 przejr., popraw. i uzup. mapą Parany oraz szkicem Polacy w São Paulo pt. Polskie kolonie w Paranie. Wwa: Skł. gł. w księg. E. Wende i S-ka (T. Hiż i A. Turkuł) 1911, 148 s. — Ilustrowany przewodnik po Brazylii wraz ze słowniczkiem polsko-portugalskim i mapką Parany i Ameryki Południowej. Kr.: Pol. Tow. Emigracyjne 1909, 64 s. — Kolonie polskie w Paranie. (Odczyt z obrazami świetlnymi). Kr.: Wydawn. Koła VI. TSL [Tow. Szkoły Lud.] im. J. Słowackiego w Kr., 28 s. — Polacy w Paranie. Wwa: Druk. Artyst., Wydawn. im. Staszica [ok. 1910], 47 s.

## Przekład

1. Th. Roosevelt: Życie wyteżone. W przekł. i z przedm. ... Wwa: [Druk.] A.T. Jezierski 1904, 159 s.

## Praca redakcyjna

1. B. Prus. Pisma. T. 1-2. Wwa: Gebethner i Wolff.

T. 1. Od upadku do odrodzenia. Szkice. W układzie i z przedm. ... [1917], 322 s.

T. 2. Wojtusie. Szkice i drobiazgi. Wybrał, ułożył, przedm. i wstępami opatrzył ... 1918, VII, 406 s.

## OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — W., T. Stabczyński: Słownik podróżników polskich. Wwa 1992.

[Bolesław Prus. Zarys społeczno-literacki:] E. Czekalski: Książka o B. Prusie. *Romans i Powieść* 1918 nr 39; Z. Dębicki: Książka o Prusie. *Kur. Warsz.* 1918 nr 255; J. Lorentowicz: L. *Nouva Gaz. Warsz.* 1918 nr 475; G. Olechowski: O wielkim człowieku. *Bluszcz* 1918 nr 44; J. Kallenbach. *Prz. Powsz.* 1919 t. 141/142; J. Chrzanowski (Jg. Ch.). *Rzeczpospolita* 1922 nr 136; [Z. Dębicki] Z.D.: *Śp. L.W. Tyg. Il.* 1922 nr 31.

M.K.-K.

## WNUK Włodzimierz 1915-1992

Pseud.: Ryszard Krzeptowski; W.W.; (wn).  
Prozaik, publicysta.

Urodzony 15 maja 1915 w Zakopanem w środowisku chłopskim; syn Jana Wnuka i Józefy z Krzeptowskich. Uczęszczał do III Gimnazjum im. Jana Sobieskiego w Krakowie. Od 1933 studiował prawo na Uniwersytecie Poznańskim; w 1937 uzyskał magisterium. Debiutował w 1933 artykułem pt. „Życie młodzieży polskiej” w rubryce „Kropki, przecinki... aż hej”, opublikowanym w poznańskim piśmie młodzieżowym *Orleńca* (nr 3, podp. Ryszard Krzeptowski); w piśmie tym ogłosił też opowiadanie „Biały ślad” (nr 4-5). W 1936 rozpoczął współpracę z tygodnikiem *Prosto z mostu* artykułem o Eugeniuszu Korwin Małaczewskim pt. „U grobu poety żołnierza” (nr 48). W 1937-39 pracował jako urzędnik, kolejno w cukrowni w Szamotułach, w Wojewódzkim Biurze Funduszu Pracy w Poznaniu oraz w Państwowej Szkole Morskiej w Gdyni. Po wybuchu II wojny światowej we wrześniu 1939 został aresztowany przez Niemców i do października 1941 był więziony w obozach: Stutthof, Sachsenhausen i Gusen; w tym czasie napisał kilka wierszy i piosenek obozowych. Po zwolnieniu pracował jako urzędnik w hurtowni tytoniowej w Zakopanem. W 1943 przeniósł się do Warszawy. Brał udział w działalności konspiracyjnej związanej z Departamentem Informacji Delegatury Rządu (Sekcja Zachodnia). Po wojnie do 1947 studiował filozofię na Uniwersytecie Jagiellońskim. Równocześnie rozwijał twórczość literacką; publikował utwory prozą, wspomnienia i artykuły w *Tygodniku Powszechnym* (1945-56), *Dziś i jutro* (1946-53), *Wsi* (1946-47). W 1947 ożenił się z Ireną Ostrowską. W tymże roku zamieszkał w Sopocie, gdzie pracował jako kierownik oddziału *Słowa Powszechnego*. Od 1947 należał do ZZLP (od 1949 ZLP). W 1951 został sekretarzem Wojewódzkiej Komisji Intelktualistów i Działaczy Katolickich przy Komitecie Obróńców Pokoju w Gdańsku. W 1953 zamieszkał na stałe w Krakowie. W tymże roku otrzymał nagrodę literacką im. W. Pietrzaka. W 1957 wznowił stałą współpracę ze *Słowem Powszechnym* (tu do 1972 liczne artykuły), publikował także w *Kierunkach* (stałe w 1958-73; tu utwory prozą, artykuły i recenzje). W 1959 został członkiem zarządu Stowarzyszenia „Pax”, wchodził też w skład Zarządu Głównego Związku Podhalan. W 1961-65 był radnym MRN w Krakowie. W 1962 został sekretarzem warszawskiego Klubu Literatów „Krag”. Od 1966 należał do Polskiego PEN Clubu i brał udział w pracach jego zarządu. Nawiązał kontakty z polonią amerykańską; wyjeżdżał wielokrotnie do Stanów Zjednoczonych (1962, 1971, 1972, 1977), m.in. ko-

rzystając ze stypendium Fundacji Kościuszkowskiej. W 1965-67 publikował w londyńskiej *Kronice* oraz w kwartalniku *Tatrzański Orzeł*, wydawanym w East Paterson (stan Nowy Jork). W 1976 został honorowym członkiem polskiego Związku Podhalan, był także członkiem honorowym Związku Podhalan Północnej Ameryki. Od 1976 ponownie należał do zarządu Stowarzyszenia „Pax”. Od 1982 stałe publikował wiersze, utwory prozą, artykuły i recenzje w *Tygodniku Powszechnym* i *Podhalu* (do 1986). Odnznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1980). Zmarł 7 września 1992 w Krakowie; pochowany w Zakopanem.

### TWORCZOŚĆ

1. Obóz kwarantanny. Wspomnienia z Sachsenhausen. Powst. 1941-1945. Wyd. z przedm. S. Pigonia. Kr.: S. Kamiński 1946, 78 s.

2. Walka podziemna na szczytach. Pozn.: Wydawn. Zach. 1948, 169 s. Wyd. nast.: wyd. 2 rozszerz. Wwa: Pax 1958, tamże: wyd. 3 1965, wyd. 4 uzup. i popraw. 1980, 282 s.  
Dot. ruchu oporu na Podhalu w czasie okupacji hitlerowskiej.

3. Wiosna nad Motławą. [Reportaż]. Wwa: Pax 1952, 191 s.

4. Byłem z wami. [Wspomnienia z obozów koncentracyjnych]. Wwa: Pax 1960, 208 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1972, wyd. 3 1985.

5. Szarotki rosną w Chicagu. [Szkic]. Wwa: Pax 1964, 186 s.

O życiu Polaków w Stanach Zjednoczonych

6. Moje Podhale. [Biografie sławnych Podhalan]. Wwa: Pax 1968, 154 s. Wyd. nast.: wyd. 2 łącznie z poz. 7 pt. Moje Podhale; Ku Tatrom. Wwa: Pax 1971, 389 s., toż wyd. 3 1976; wyd. 4 osob. tamże 1978.

Zawartość: Doktor Chramiec; General Galica; Chłopiec od Brzegów [W. Gasienica Brzeża]; Apostoł Zakopanego [ks. J. Stolarczyk].

7. Ku Tatrom. Wwa: Pax 1970, 220 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 i wyd. 3 łącznie z Moje Podhale zob. poz. 6; wyd. 4 osob. 1978.

Zawartość: Sienkiewicz i górale; Żeromski na Podhalu; Tetmajer góralom, górale Tetmajerowi; Pan Kornel [Makuszyński] i Zakopane; Rozmówcy w gwarze [dot. S. Witkiewicza, T. Malickiego, M. Pawlikowskiego]; „Cicha” [K. z Sobczaków Kłossowska]; „Chafupa pod wykretem”.

8. Związek Klubów Małopolskich w Ameryce. [Szkic historyczny]. Wwa: Pax 1974, 274 s.

9. Na góralską nutę. [Szkice]. Wwa: Pax 1975, 225 s. Wyd. 2 tamże 1981.

Zawartość: Podhalański ruch regionalny; Stryk z myna [S. Krzeptowski-Białyl]; Aniela z Poronina [A. Gut-Stapińska]; Gazda z Kościeliska [S. Nedza-Kubiniel]; Adam spod Giewontu [A. Pach]; Poetka z Białki Tatrzańskiej [H. Nowobilska]; Florek ze Stołowego [A. Skupień-Florek]; Pamięci orawskiego kapłana [F. Machyl].

10. Obrazki zakopiańskie. [Szkice]. Kr.: KAW [1982], 122 s.

Zawartość: Od autora. — Gniazdo Sabaly [dot. J. Krzeptowskiego-Sabaly]; Dokumenty tatrzańskich górali; Protokół uciążliwości diktowanych [!]; Zakopane przed stu laty; Krzyże nad Zakopanem; Tetmajer i Maryna [dot. K. Przerwy-Tetmajera i M. Czerniakowej]; Bartuś Obrochta; „Tatrzański Orzeł” nad Ameryką; Skarby podhalańskie w Chicago; Ze wspomnień mojej matki; „U Wnuka” na Kościeliskiej; Dawne czasy, dawni ludzie.

11. Górale za wielką wodą. [Szkic historyczny]. Wwa: LSW 1985, 304 s.

Dot. wybitnych osobistości Polonii amerykańskiej.

12. Podhalański ruch regionalny. [Współaut.:] A. Kudasik. Kr.: Ofic. Podhalańska 1993, 174 s.

### Prace redakcyjne

1. Gawędy Skalnego Podhala. Wyboru dokonał i oprac. ... Wwa: Pax 1960, 461 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Kr.: WL 1969, tamże: wyd. 3 1975, wyd. 4 1981.

2. S. Krzeptowski Biały: Gawędy góralskie. Oprac. i przedm. ... Wwa: LSW 1961, 93 s.

### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953, 1966, 1982. — Wywiady: Literatura to możność zastanowienia się nad sensem życia. Rozm. W. Zakrzewska. *Sl. Powsz.* 1964 nr 50; Wśród amerykańskich Podhalan. Rozm. A. Szarecki. *Sl. Powsz.* 1972 nr 90; Między Zakopanem a Chicago. *WTK* 1977 nr 30; Giewont się nie zwał! Rozm. E. Biela. *Sl. Powsz.* 1981 nr 238.

SWPP 1. — PP (E. Głębička). — LP XX w. (red.).

[Walka podziemna na szczytach]: Z. Lichniak. Książka o góralskim ruchu oporu. *Dziś i Jutro* 1948 nr 33; A. Madej. Walka podziemna na wyżynach. *Tyż. Warsz.* 1948 nr 31/32; Z. Starowieyska-Morstinowa. Podhale podczas okupacji. *Tyż. Powsz.* 1948 nr 35. — [Wiosna nad Motławą]: J.A. Górski. Reportaż znad Motławy. *Dziś i Jutro* 1952 nr 25; L. Prorok. Krzepiąca wiosna. *Sl. Powsz.* 1952 nr 194; A. Rogalski. Książka rzetelna i potrzebna. *Życie i Myśl* 1952 nr 7/9; Z. Starowieyska-Morstinowa. Zwycięski szlak. *Tyż. Powsz.* 1952 nr 31. — J. Wiktor. *Kierunki* 1959 nr 13/14 [rec.: Walka podziemna na szczytach]. — [Byłem z wami]: K. Brończyk: Światła w mrokach. *Kierunki* 1960 nr 23; Z. Starowieyska-Morstinowa: W kierunku Boga. *Tyż. Powsz.* 1960 nr 27. — [Szarotki rosną w Chicago]: [S. Mackiewicz] Cati Szarotki. *Sl. Powsz.* 1964 nr 312; W. Blachut. Wspomnienia nie tylko krakowskie. *Życie Lit.* 1965 nr 26; J. Dobraczyński. Wnuk Sabaly za oceanem. *Kronika*, Londyn 1965 nr 4. — Z. Starowieyska-Morstinowa. *Tyż. Powsz.* 1965 nr 6; R. Wasita. *Probl. Pol. Zagr.* 1967. — [Ku Podhale]: S.E. Bury. Moje Podhale, S. Rafałowicz: Z tajników wielkiej kariery. *Sl. Powsz.* 1968 nr 216; R. Sulima. Folder różnych regionów. *Nowe Książ.* 1969 nr 10. — [Ku Tatrom]: K. Głogowski. Góral o sławnych cęprach. *Kierunki* 1970 nr 27; Z. Irzyk. Podhale literackie. *Sl. Powsz.* 1970 nr 179; E. Pienkowska: O Skalnym Podhalu. *Nowe Książ.* 1970 nr 21. — R. Sulima: Podhale, Karpie i Chelmszczyzna. *Nowe Książ.* 1970 nr 11 [rec.: Gawędy Skalnego Podhala]. — [Ku Tatrom]: Z. Umiński. Opowieści o pisarzach. *Życie i Myśl* 1970 nr 11/12; J. Dużyk: „Ku śnieżnym szczytom Tat”. *Twórczość* 1971 nr 2. — [Byłem z wami]: T. Kudliński. *Życie Lit.* 1973 nr 2; H. Świeżawka: Nurt Polski żywej. *Myśl Pol.*, Londyn 1973 nr 1. — [Związek Klubów Małopolskich w Ameryce]: J. Grygiel. Małopolskie kluby w USA. *Widnokrąg* 1974 nr 42; B. Grzelonki: Z dziejów Małopolan w USA. *Nowe Książ.* 1974 nr 20; S. Jurkowski: Z życia Polonii. *Sl. Powsz.* 1974 nr 174; [A. Baranowski] b: Budulec. *Twórczość* 1975 nr 4; W. Kwaśniewicz. *Prz. Polonijny* 1975 nr 2. — J. Majda: Szkice podhalańskie W. Ży-

cie Lit. 1976 nr 18 [rec.: Na góralską nutę]. — A. Nadolny. *Stud. Polonijne* 1976 t. 1 [rec.: Związek Klubów Małopolskich w Ameryce]. — R. Kantor. *Lud* 1977. — [Ku Tatrom]: Z. Alt: Tatrzańskie fascynacje. *Sl. Powsz.* 1979 nr 145 [dot. też: Moje Podhale]; Z. Dolecki: Opowieści „Stonecznego domu”. *Kierunki* 1979 nr 16. — E. Biela: Góralski epos. *Sl. Powsz.* 1981 nr 50 [rec.: Walka podziemna na szczytach]. — K. Szalata: Podhalańskie spotkania. *Sl. Powsz.* 1981 nr 212 [rec.: Na góralską nutę]. — Z. Bienkowski: Kilka informacji z drugiej reki. W tegoż: Notatnik amerykański. Wwa 1982. — J. Antecka: Ze skrzyń okutych i z żywej pamięci. *Wierchy* 1983 nr 50 [rec.: Obrazki zakopiańskie]. — K. Kania: Spotykamy się w W. *Kierunki* 1985 nr 17. — [Górale za wielką wodą]: J. Dużyk: Duma górali podhalańskich. *Życie Lit.* 1986 nr 31; K. Kania: Duma jesteś, Podhale! *Kierunki* 1986 nr 14; R. Kantor: Góralu, czy ci nie żal... *Więści* 1986 nr 15; T. Stach: Wnukowie „za Wielką Wodą”. *Podhalanka* 1986 nr 1. — K. Kania: W.W. i jego Podhale. *Więści* 1992 nr 43. — I. Ostrowska-Wnukowa: Jego wielka miłość — Podhale. *Małopolska* 1999 t. 1. — J. Flack: Ambasador podhalańskiej ziemi. *Tyż. Podhal.* 2002 nr 37. E.G.

### WOHNOUT Wiesław 1902-1988

Pseud.: K.F. Empee; (w.m.); w.w.; (w.w.); W.W.; (W.W.).  
Prozaik, krytyk literacki.

Urodzony 11 grudnia 1902 w Krakowie; syn Feliksa Wahnouta, prawnika, i Kamilli z Myczkowskich. Ukończył II Szkołę Realną w Krakowie, a następnie w 1918 podjął studia w zakresie historii sztuki i filozofii na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ). W roku akademickim 1918/19 odbył służbę ochotniczą w 1. Kompanii Batalionu Akademickiego. Służył jako ochotnik w Wojsku Polskim (w pociągu pancernym „Smok”, w 208. Ochotniczym Pułku Ułanów, do rezerwy przeszedł w 8. Pułku Ułanów księcia J. Poniatowskiego). W 1921 uczestniczył w stopniu podporucznika kawalerii w III powstaniu śląskim (w szwadronie kawalerii powstańczej Grupy „Wschód”). Następnie kontynuował studia na UJ, a równocześnie w 1922-24 studiował w Szkole Nauk Politycznych przy Wydziale Prawa UJ. Debiutował w 1923 artykułem pt. „Uwagi wstępne”, opublikowanym w *Nowościach Ilustrowanych* (nr 36); na łamach tego pisma zamieszczał w tymże roku wiele recenzji literackich i teatralnych. Był współpracownikiem redakcji dziennika *Naprzód* (tu też w 1921-23 artykuły podp. K.F. Empee) i tygodnika *Prawo Ludu*. W 1923 został członkiem PPS (członek Rady Naczelnej). Pełnił obowiązki sekretarza generalnego Centralnego Związku Robotników Budowlanych i członka redakcji pisma *Robotnik Budowlany*. W 1925 był redaktorem naczelnym *Głosu Poznańskiego*. Działalność w ruchu spółdzielczym, m.in. był współzałożycielem Krakowskiej Spółdzielni Mieszkaniowej na Krzemionkach. Reprezentując Radę Okręgową Związków Zawodowych, zajmował się włączaniem dozorców domów mieszkalnych i służby domowej do ruchu związkowego oraz w 1929 redagował pismo związkowe *Czerwoną Dozorca*. Był także sekretarzem Uniwersytetu



Ludowego im. A. Mickiewicza, a następnie współzałożycielem Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych w Krakowie. W 1931 zamieszkał w Warszawie i podjął pracę referenta społeczno-wychowawczego w Warszawskiej Spółdzielni Mieszkaniowej oraz sekretarza rady nadzorczej Społecznego Przedsiębiorstwa Budowlanego i przewodniczącego Pierwszej Pralni Spółdzielczej na Żoliborzu. Wszedł w skład redakcji *Kwartalnika Socjalistycznego* (1931, ukazał się nr 1), redagował też dziennik *Głos Stolicy* (1932). Liczne artykuły i recenzje opublikował na łamach *Robotnika* (1932-34), *Lewego Toru* (1935-36; także członek redakcji), *Tygodnika Ilustrowanego* (1936-39), *Kuriera Porannego* (1937-38) i *Polityki*. Był przewodniczącym Związku Pracowników Spółdzielczych RP oraz kierownikiem Agencji Literackiej przy ZZLP i Polskim PEN Clubie (1936-39). Podczas okupacji niemieckiej mieszkał nadal w Warszawie, pracował w Spółdzielni Produkcyjnej „IF”. W czerwcu 1944, zagrożony aresztowaniem, uciekł na Węgry, gdzie pozostał do końca wojny, przebywając kolejno w Budapeszcie, Zamardi nad Balatonem i Peczu. Latem 1945 powrócił do kraju i zamieszkał w Krakowie, skąd wkrótce przez Czechosłowację, Niemcy i Austrię przedostał się do Włoch i wstąpił do 2. Korpusu Polskiego. Odkomenderowany do opieki nad uchodźcami polskimi, przebywał w Niemczech i Austrii, a od 1947 w Brukseli, gdzie pracował w Centrali Zjednoczenia Polskiego Uchodźstwa Wojennego. W 1948 zamieszkał w Londynie i do 1954 zajmował stanowisko dyrektora Gabinetu Prezesa Rady Ministrów Rządu Polskiego na Emigracji oraz kierownika Polskiej Agencji Telegraficznej. W tymże roku wystąpił z PPS i został członkiem nowo powstałego Związku Socjalistów Polskich na Obczyźnie (1949-86). Był powiernikiem Polskiej Fundacji Kulturalnej w Londynie. Należał do Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie; w 1958-64 pełnił obowiązki prezesa Związku. W 1957-85 publikował utwory prozą, liczne artykuły i felietony na łamach londyńskiego *Dziennika Polskiego* i *Dziennika Żołnierza*, którego w 1962-73 był także redaktorem. Nadto drukował w paryskiej *Kulturze* (1957-65, z przerwami) i w londyńskim *Orle Białym* (1957-59). Był członkiem jury nagrody Stowarzyszenia Polskich Kombatantów w Londynie i Fundacji im. A. Godlewskiej w Szwajcarii, której od 1969 przewodniczył. W 1972 otrzymał nagrodę im. A. Godlewskiej. Był żonaty z Wandą Piasecką. Zmarł 14 maja 1988 w Londynie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Miłość i sprawa. Powieść. Wwa: J. Przeworski 1935 [antydat. 1934], 283 s.
2. Opowiadania warszawskie. New York: Pion [1946], 118 s.

Zawartość: Tamte lata; Tajemnica stanu; Matka z urną; Pięta tano...; „Czcionka Prota”. Prawdziwi Polacy; Chrystus Murawski; Wyrok; Czerwony głos; Buty dla Stasia; Nie! Nie! Już inaczej; „Kubuś Marynarz”.

3. Rząd; Rada Narodowa; Skarb Narodowy. Uwagi i wyjaśnienia. Londyn: *Spr. Pol.* 1952, 32 s.

4. Od klęski do nadziei. W 3-chlecie [!] powstania Skarbu Narodowego. Londyn: *Spr. Pol.* 1953, 60 s.

5. Księga z Thurloe Square. Londyn: B. Swiderski 1959.

Inf. MSPPnO.

6. Wydawnictwa książkowe na emigracji. Francja-Wielka Brytania. [Informator]. Londyn: [Taurus] 1962, 30 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1958. — SWPP 1. — PP (M. Kotowska).

[Miłość i sprawa:] E. Breiter: Powieść polityczna W. *Wład.* Lit. 1934 nr 49; A. Jesionowski: *ABC Lit.-Artyst.* 1934 nr 54; L. Piwiński: *Rocz. Lit.* 1934; S. Baczyński: *Polonista* 1935 z. 4; Z. Grabowski: Głos pokolenia. *Kur. Lit.-Nauk.* 1935 nr 4; H. Naglerowa: Miłość tylko akompaniamentem. *Kur. Poranny* 1935 nr 70; L. Piwiński: Impresje krytyczne. *Pion* 1935 nr 8; A. Polewka: Nagrobek z błota. (O powieści W.W.; Miłość i sprawa). *Tyg. Artystów* 1935 z. 15 i; L. Pomirowski: *Gaz. Pol.* 1935 nr 34; Z. Starowieyska-Morstinowa: *Prz. Po- usz.* 1935 t. 205; Cz. Wojewska: Renesans paszkwilu. *Lewy Tor* 1935 nr 3.

M.K.-K.

## WOJACZEK Rafał 1945-1971

Poeta.

Urodzony 6 grudnia 1945 w Mikołowie; syn Edwarda Wojaczka, polonisty, germanisty, filologa klasycznego, nauczyciela szkół średnich, i Elżbiety z Sobieckich, romanistki i anglistki. Do liceum uczęszczał kolejno w Mikołowie, Katowicach Ligozie (1960-62) i w Kędzierzynie. W latach szkolnych był członkiem ZHP, uprawiał żeglarstwo, pasjonował się fotografią. W 1963 zdał maturę w liceum dla pracujących w Kędzierzynie, a następnie studiował krótko filologię polską na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W 1964 przeniósł się do Wrocławia, gdzie przez kilka miesięcy pracował jako dyspozytor samochodów w Miejskim Przedsiębiorstwie Oczyszczania. Debiutował w 1965 wierszami „Ludzie kładą się spać...”, „Martwy sezon”, „Mit rodzinny”, „Mój pies bardzo przyjemny”, „Nasza pani”, „On” i „Wiem kto to jest”, opublikowanymi w miesięczniku *Poezja* (nr 1); drukował tu swoje utwory do 1971. Wiersze ogłaszał później także m.in. w *Odrze* (1966-70), *Poglądach* (1967-71), *Twórczości* (1968-71), *Tygodniku Kulturalnym* (1969-71). Do ZLP nie został przyjęty, ale otrzymywał stypendium twórcze im. T. Borowskiego. Cierpiał na chorobę alkoholową; z tego powodu popadł w konflikt z prawem, podejmował pró-



by samobójcze. W maju 1965 przebywał w Klinice Psychiatrycznej Akademii Medycznej we Wrocławiu, gdzie poznał swoją przyszłą żonę, Hannę, odbywając tam praktykę pielęgniarską. Zawarte w styczniu 1966 małżeństwo trwało kilka miesięcy. Później był związany z Teresą Ziomber, polonistką, adresatką wielu jego wierszy, a w ostatnich miesiącach życia z Elżbietą Fediuk, aktorką. Zmarł śmiercią samobójczą 11 maja 1971 we Wrocławiu. Pośmiertnie otrzymał nagrodę im. A. Bursy, przyznaną przez Krakowską Grupę Literacką „Barbarus”.

Miejski Dom Kultury w Mikołowie organizował w latach dziewięćdziesiątych Ogólnopolski Konkurs Poetycki im. R. Wojaczka. W 1997 inicjatywę tę przejął powstały wówczas Instytut Mikołowski, mieszczący się w dawnym mieszkaniu rodziny Wojacków, którego jeden pokój został przekształcony w izbę muzealną, poświęconą poecie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Sezon. Piosenki. (Poezje). Wr.: WL 1969, 74 s.  
Cykle: Martwy sezon; Piszę miłość; Śmiertelny wiersz; Gwiazda; List do Królowej Polski; Pod ścianę; Ptak, o którym trochę wiem; Trzeba było rozstrzelać poe­te.  
Nagroda im. T. Peipera, przyznana przez Ugrupowanie Literackie 66 za 1969.

2. Inna bajka. Wiersze ulotne. Wr.: Ossol. 1970, 48 s.  
Cykle: Genetyczne; Dydaktyczne.  
Nagroda im. T. Peipera, przyznana przez Ugrupowanie Literackie 66 za 1970.

3. Którego nie było. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1972, 52 s.  
Tu m.in. cykl: Notatki z jednej śmierci.

4. Nie skończona krucjata. [Wiersze]. Kr.: WL 1972, 128 s. Wyd. 2 tamże 1973.  
Tu m.in. cykle: Piosenka o pocie; Róże; Ballada obsceniczna; Prolegomena do sztuki wywołanej; Piosenka uliczna; Głos kobiecie; Poemat mojej melancholii; Nie skończona krucjata.

5. Utwory zebrane. Wstęp: T. Karpowicz. Oprac.: B. Kierc. Wr.: Ossol. 1976, 381 s.  
Zawiera wiersze z wcześniej wydanych tomów, rozproszone i niedrukowane, nadto utwory prozą (w tym inedita): Zyciorys; Dziennik [7 V-6 IX 1965]; w tekście także utwory poetyckie; Brama; Pornografia w siedmiu klatkach; Pewna formuła nadziei [dot. książki S. Chacińskiego: Jest jak jest]; Sanatorium.

6. Poezje wybrane. Wybrał i oprac. K. Karasek. Wwa: LSW [1983], 167 s.

7. List do nieznanego poety. [Wiersze]. Wybrał i wstępem opatrzył S. Stabro. Kr., Wr.: WL 1985, 134 s. Wyd. 2 Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1987.

8. Przerosło mnie serce. Wybór. Wybór i post.: J. Krzyżanowski. Szczec.: Glob 1991, 139 s.

9. Na nucie najwyższej. [Wiersze]. Wybrał i wstępem opatrzył B. Żurkowski. Wwa: Anagram 1992, 172 s. Wyd. 2 zmien. i poszerz. tamże 1996.

10. Była wiosna, było lato. [Wybór wierszy]. Bielesko-Biała: Profile 1993, 109 s.

11. Dla Ciebie piszę miłość. [Wiersze]. Wybór i oprac.: L. Lachowiecki. Wwa: Sternik 1997, 72 s.

12. Wiersze. [Wybór]. Oprac. i post.: B. Kierc. Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1997, 332 s.

13. Reszta krwi. Wstęp: R. Cudak. Post.: M. Melecki. Mikołów: Inst. Mikołowski 1999, 86 s.  
Zawiera 60 niedrukowanych wcześniej wierszy.

14. Wiersze. Wybrał i post. opatrzył T. Pióro. Wwa: PWN 1999, 370 s.

15. Chodzę i pytam. Wybór wierszy. Wybór i wstęp: Z. Fedeci. Wwa: Libros 2002, 175 s.

Montaże na podstawie tekstów R.W.: Musi być ktoś. Scenariusz: J. Fryzlewicz. TV 1974. — Nieskończona krucjata. Wyst. Rzeszów, Studencki T. „Prolegomen” przy WSP 1975. — Słowo nadziei – jutro. Wyst. Olsztyn, T. Kandelabr 1976. — Którego nie było. Wyst. Kr., T. Akad. Medycznej „TAM” 1979. — Thanatos polski. Teksty A. Mickiewicza, Cz. Miłosza, ... Realizacja zbior. pod kier. R. Cieślaka. Wyst. Wr., Inst. Teatru – Teatr Laboratorium 1981. — Gdzie jest ojczyzna bogów. Według tekstów T. Konwickiego, ... S. Wyspiańskiego i S. Plath. Wyst. Zielona Góra, T. „STYK” przy Wyższej Szkole Inżynierskiej 1982. — Abisal. Według tekstów ... Wyst. Wr., T. Misterium 1984. — Jak zwykle po końcu świata. Adapt., scenariusz i reż.: A. Titkow. Wyst. Wr., T. Pol., T. Kameralny 1985. — Wszystko jest jedną całością. Na podstawie tekstów: ... C. Norwida. Monodram w wykonaniu W. Bołtryka 1985. — Życia nie szukaj. Według tekstów A. Bursy, R. Milczewskiego-Bruna, E. Stachury, ... Scenariusz i reż.: W. Kopciński. Wyst. Słupsk, T. Dram., Mała Scena 1986. — Którego nie było. Wybór poezji. Adapt. i reż.: J. Weksler. Radio 1987. — Byłem. Jestem. Oprac. tekstu: K. Pawicki. Realizacja zbior. pod kierunkiem K. Pawickiego. Wyst. Szczec., T. Współcz. 1990. — Chodzę i pytam. TV 1993. — Wojacek. Scenariusz filmowy [na podstawie wspomnień o R.W. oraz utworu R.W. Sanatorium zob. Twórczość poz. 5]; L. Majewski, M. Melecki. Ekran. 1999. — Wymyśliłem siebie. Oprac. i wykonanie: P. Pasterz, M. Talarowski. Wyst. Lubl., Centrum Kultury 2002.

OPRACOWANIA (wybór)<sup>1</sup>

PP (A. Szalagan) — LP XX w. (red.). — LP\* po 1939 ([J. Łukasiewicz] j). — RL 1971 (J. Chudek).

T. Karpowicz: R.W. *Poezja* 1965 nr 1. — (Sezon); J. Łukasiewicz: *Krew i gwiazda. Odra* 1969 nr 12; S. Barańczak: *Terapia magiczna. Nura* 1970 nr 1; J. Błoński: *Inne leki, inne bajki. Żyćte Lit* 1970 nr 34, przedr. w tegoż: *Odmarsz. Kr.* 1978 [dot. też: Inna bajka]; Z. Jankowski: *Osaczony. Teor*

<sup>1</sup> Teksty oznaczone gwiazdką \* przedr. w: *Który jest. Rafał Wojacek w oczach przyjaciół, krytyków i badaczy*, Kat. 2001.

czosć 1970 nr 3; B. Kierc. *Kontrasty Odrzańskie* 1970 nr 5 [dot. też: Inna bajka]; B. Miłczewski-Bruno: Sezon, o którym trochę wiemy. *Nadodrże* 1970 nr 9. — J. Czopik: R.W. *Tyg. Kult.* 1971 nr 25. — R. Krynicki: "R.W. *Poglądy* 1971 nr 15. — M. Orski: Bezbożne ballady. *Poezja* 1971 nr 5. — B. Zadura: "R.W. — zwichnięta symetria. *Kamena* 1971 nr 15, przedr. w tegoż: *Daj mu tam, gdzie go nie ma*. Lubl. 1996. — B. Kierc: Całość R.W. *Student* 1972 nr 10, sprost. nr 12. — B. Kierc: Zdegradowana eucharystia. *Mies. Lit.* 1972 nr 8. — S. Barańczak: "R.W. — metafizyka zagrożenia. W tegoż: *Ironia i harmonia*. Wwa 1973. — B.S. Kunda: Legenda i poezja R.W. *Poezja* 1973 nr 9. — K. Mętrak: "Święty młodej poezji. *Kultury* 1973 nr 37. — *Nouy Wyraz* 1973 nr 8 [nr poświęcony R.W.; tu art.: B. Kierc: Fenomen R.W.; H. Wolniak: "on też miał matkę"; J. Pluta: "Gdy śnie, wierzę, że nie było R.W."; M. Bocian: Metoda i poezja; K. Karasek: Czyszciec W.; M. Baranowska: Poeta — W.; K. Sielicki: Świat, który gryzie; T. Komendant: "Przywracanie symetrii... — K. Pysia: Wrocławski Rimbaud. *Kultura* 1973 nr 24, przedr. w tegoż: *Przeznaczenia dla młodej literatury*. Wwa 1988. — I. Smolka: Wyobrażenia rozjątrzone i bezradne. *Życie Lit.* 1973 nr 19 [rec. — Nie skończona krucjata]. — S. Sterna-Wachowiak: Granice snu i śmierci. *Nadodrże* 1973 nr 2 [rec. — Którego nie było]. — J. Trznadel: Krucjata dziecięca, przedr. w tegoż: *Plomien obdarzony rozumem*. Wwa 1978; A. Więckowski: Wypadek zbiegowisko. *Odra* 1973 nr 5. — K. Wójcicki: Poezja i fakty. *Kultura*. Paryż 1973 nr 7/8 [dot. m.in. R.W.]. — A. Jurczak: Próba uporządkowania. *Akcent* 1974 nr spec. — J.K. Misiec: Zjawisko: W *Kamena* 1974 nr 9. — J. Pieszczechowicz: Poeta i mity. (Modele i modyfikacje). *Mies. Lit.* 1974 nr 2, przedr. w tegoż: *Pegaz na rozdrużu*. Łódź 1991. — J. Kwiatkowski: "Poezja W i jej bałwochwalcy. W tegoż: *Notatki o poezji i krytyce*. Kr. 1975. — J. Styczeń: "Chaotycznie o R.W. *Nouy Wyraz* 1975 nr 5. — S. Chaciński: "Byłem — Rafał. *Opole* 1976 nr 5. — R. Cudak: "Mogąc pisać wiersze, nie sercem je wyrzynać...". *Nouy Wyraz* 1976 nr 9. — S. Esden-Tempski: Szkic bez tytułu. (Czy istnieje poezja totalna?). *Nouy Wyraz* 1976 nr 10 [Ina przykładowa wiersza Celnik]. — B. Kierc: Przed wydaniem utworów zebranych R.W.; "Kim jest. W tegoż: *Przybóje*. W. 1976. — S. Burkot: R.W. ("Sezon", "Piosenka bohaterów II", "Próba ostatniego wiersza"). W tegoż: *Spotkanie z poezją współczesną*. Wwa 1977. — P. Dybel: Góz to za polski poeta! *Twórczość* 1977 nr 8. — P. Dybel: Miłość i ciało — dwa sprzeczne zeznania. *Nouy Wyraz* 1977 nr 5, przedr. w: *Licytacja*. Wwa 1981 oraz w tegoż: *Ziemski, słowni, cielesni*. Wwa 1988 [dot. też B. Kierca]. — Z. Mentzel: Trzy sezony R.W. *Polityka* 1977 nr 29. — M. Pęczak: Prolegomena do poezji zbudowanej. *Nouy Wyraz* 1977 nr 10. — R. Cudak: "Inna bajka" R.W. wobec tradycji romantycznej. *Pr. Nauk UŚI w Katow.* 1978 nr 242. — B. Maj: Najbliższy obcy poeta. *Więź* 1978 nr 11. — S. Stabro: W czyszciu jasnowidzenia. *Twórczość* 1978 nr 7, przedr. w tegoż: *Poeta odrzucony*. Kr. 1989. — J. Stolarczyk: Metafizyka ocalenia. *Odra* 1978 nr 7/8. — B. Maj: Niepotrzebni muszą odejść: W: *Drugi krakowski almanach młodych*. Kr. 1980. — Z. Dziedzicki: Śmierć zaklęta w słowa. *Kierunki* 1981 nr 8. — E. Kolbus: Przypomnienie W. *Nouy Wyraz* 1981 nr 4. — P. Piaszczyński: Był poeta, w sezonie cierpliwie zaklinał. *Kultura* 1981 nr 25. — T. Hofmański: Elementy sakralne w poezji R.W. *Rocz. Hum.* 1982 nr 1. — B. Żurkowski: Przeklety poeta. W tegoż: *Paradoks poezji*. Kr. 1982. — B. Tokarz: Wobec cywilizacyjnej mitologii. W teście: *Mit literacki*. Kat. 1983 [dot. też R. Krynickiego]. — A. Wiśniewski: Współczesna poezja polska. Od Różewicza do Wojacka. Wwa: TWP ZG 1983, 76 s. — J. Mączyńska: Uwagi o prozie R.W. *Ruch Lit.* 1984 nr 4. — K. Derdowski: Kosmos śmierci R.W. *Nurt* 1985 nr 9. — M. Korusiewicz: Inna bajka. (O poezji R.W.). *Poezja* 1985 nr 7/8. — B. Wróblewski: Legendy i mody. W tegoż: *Wydziedziczenie i kompleksy*. Lubl. 1985. — M. Fleischer: Modelowy charakter czasoprzestrzeni w liryce. *Acta Univ. Wratisl. Pr. Lit.* 1986 nr 878 [dot. też E. Stachury]. — M. Fostowicz: Wybór moralny. *Odra* 1986 nr 5. — K. Karasek: "Czy „dał się nabrać na język, którego nie było?”. W tegoż: *Poezja i jej sobowót.* Wwa 1986. — E. Kolbus: Z dziejów krucjaty, której nie było.

W: *Kaskaderzy literatury*. Łódź 1986, wyd. 2 uzup. tamże 1990. — D.T. Lebiada: Zmartwychwstanie śmierci. *Życie Lit.* 1986 nr 21. — G. Fedorowski: Chłwy językowo-stylistyczne a problem ekspresyjności. *Litteraria* 1987 nr 2/3. — J. Marx: Alkohol powoli wypierał krew z obiegu. (O poezji R.W. *Profile* 1987 nr 9-12, przedr. w tegoż: *Legendami i tragicznymi*. Wwa 1993. — R. Wilson: R.W.: genus of despair. *The Slavic and East European Journal*. Albany 1987 nr 2. — J. Drzewucki: Apoleta poezji; Poezja, śmierć i ten drugi. W tegoż: *Chaos i konwencje*. Kr. 1988 oraz *passim*. — A. Lam: Groźne eksperymenty. W tegoż: *Lupus in fabula*. Kr. 1988. — T. Lewandowski: Okolicie innej bajki. *Poezja* 1988 nr 7. — K. Nowak: W tegoż: *Z polskiej poezji współczesnej*. Wwa 1988. — L. Kowalewski: "Miłość, która obudzi śpiącą w tobie śmierć". Trzy transgresje erotyczne: Mickiewicz — Lesmian — W. *Akcent* 1990 nr 4. — D.T. Lebiada: Poezja tragiczna a pragnienie śmierci. *Mies. Lit.* 1990 nr 1. — M. Fostowicz: "Mięso nieśmiertelności (O poezji R.W.)". *Czas Kult.* 1991 nr 9/10. — J. Łukasiewicz: "Liryka R.W. *Kresy* 1991 nr 8. — B. Prejs: "Wspólnik. Szkic o „niejakim W.". *Integracja* 1991 cz. 27. — W. Maciąg: R.W. — czyli cielesność. W tegoż: *Nasz wiek XX*. Wr. 1992. — B. Prejs: Przeglądając spis wierszy R.W. (czyli kilka słów o tradycji). *Lit. Lud.* 1992 nr 1. — E. Rewers: Filozofia ciała w poezji R.W. *Szt. i Filoz.* 1992 t. 5. — R. Cudak: Biblia R.W. Szkic. W: *Znajomym gościem*. Kat. 1993. — M.M. Szczawiński: Rafał Wojacek, który był. Kat.: *Tow. Zachęty Kultury* 1993, 131 s., wyd. 2 poszerz. Kat.: *Książ.* 1996, 162 s., wyd. 3 poszerz. tamże 1999, 185 s., przedr. we fragm. — T. Kunz: "Ja", którego nie było. *Transformacje podmiotowości w liryce R.W.* *Pam. Lit.* 1994 z. 4. — B. Prejs: Lider czy outsider pokolenia? O liryce R.W. W: *Cezury i przełomy*. Kat. 1994. — S. Stabro: "R.W. — w dwadzieścia lat później. W tegoż: *Zamknięty rozdział*. Wwa 1994. *Poezja i historia*. Kr. 1995. — S. Chwin: W. Samobójstwo jako doświadczenie wyobraźni. *Tytuł* 1995 nr 3/4a. — R. Cudak: R.W. — który jest. *Śląsk* 1995 nr 2. — B. Żurkowski: *Poemat jest osobą*. *Integracja* 1994/1995 cz. 30. — T. Kunz: Spór o R.W. *Kresy* 1996 nr 4. — K. Nowosielski: "Ja mięso modlitwy". Niektóre religijne aspekty poezji R.W. W: *To, co Boskie, to co ludzkie*. Wr. 1996. — M. Krassowski: Życie na ołtarzu sztuki. *Wiad. Kult.* 1997 nr 17. — J. Hobot: Cenzor jako odbiorca i autor na przykładzie poezji W. i Barańczaka. *Dekada Lit.* 1998 nr 11. — T. Komendant: R.W. "Mit rodzinny". W: *Poezja współczesna*. Interpretacje. Wwa 1998. — R. Cudak: "Piosenka bohaterów" R.W. W: *Kanonada*. Kat. 1999, przedr. w tegoż: *Światopelną trzeseć dzwiosłów*. Kat. 1999. — T. Kunz: "Liryka R.W. W: *Lektury polonistyczne*. T. 2. Kr. 1999. — M. Łukasiewicz: Dziecko starego mitu. *Literatura* 1999 nr 9. — S. Srokowski: Skandalista Wojacek. Legendy, prowokacje, życie. Wr.: *Wydaw. Stanley* 1999, 119 s. [tu także fragm. dzienników i notatek R.W. z okresu pobytu w szpitalu psychiatrycznym we Wr. (7 V-22 V 1965) oraz jego korespondencji, a także wspomnień o poeci]. — J. Styczeń: W. znany i nieznan. *Śląsk* 1999 nr 5. — P. Słewiński: W. Powtórką z polskiego. *Czas Kult.* 1999 nr 4/5 [rec.: Reszta krwili. — M. Wojny-Bogdanowska: Porządkowanie W. *Ruch Lit.* 1999 z. 2. — J. Kornhauser: Po sezonie. *Tyg. Powsz.* 2000 nr 12. — M. Łukasiek-Piekara: W mocy sygnatury, czyli poemat jest osobą? Poemat jest kims innym (W.). *Kresy* 2000 nr 2/3. — M. Pogoda: W. spokojniejszy. *Pogranicza* 2000 nr 1/2 [rec.: Reszta krwili. — R. Cudak: Dystych w poezji R.W. W: *Miniatura i mikrologia*. T. 2. Kat. 2001. — B. Kierc: "Znam go, nazywa się R.W.". W tegoż: *Moje kochanki*. Wr. 2001. — Który jest, Rafał Wojacek w oczach przyjaciół, krytyków i badaczy. Pod red.: R. Cudaka i M. Maleckiego. Kat.: *Wydaw. UŚI*. 2001, 342 s. UŚI.; Inst. Mikołowski [zawiera teksty oznaczone wyżej gwiazdką \*], nadto: W: *szściokrotny*. O R.W. z A. Wojackiem, E. Fediuk, D. Kierc, B. Kiercem, M.M. Szczawińskim rozm.: S. Beres; T. Karpowicz: Sezon na ziemi [pierwodr. jako wstęp zob. *Twórczość* poz. 5]. T. Pióro: Posłowie [pierwodr. jako posł. zob. *Twórczość* poz. 14]. J. Gutorow: R.W.: czystość głosu]. — B. Małczyński: "Wiersze genezyjskie" R.W. W: *Obecność i przemijanie*. Opole 2001. — K. Nowosielski: Ja mięso modlitwy. (O poezji R.W.).

W tegoż: *Troska i czas*. Gdańsk 2001. – P. Spychała: *Poematy prozatorskie* R.W. *Fraza* 2001 nr 1/2. – Z. Fedeki: *W pogoni za wierszem*. *Twórczość* 2002 nr 9. – J. Gutorow: *R.W.: czystość głosu*. W tegoż: *Niepodległość głosu*. Kr. 2003. **A.Sz.**

## WOJCIECHOWSKA Kalina 1917-1980

Krypt.: K.W.; kw; KW.  
Tłumaczka.

Urodzona 1 marca 1917 w Białej Cerkwi na Ukrainie; córka Kazimierza Wojciechowskiego, doktora medycyny, i Zofii z domu Łuszczek; siostra Janiny z Wojciechowskich Carlson, tłumaczki. Po przyjeździe do Polski w 1920 mieszkała z rodzicami w Inowrocławiu. Od 1929 uczęszczała do Gimnazjum i Liceum im. św. Urszuli w Krakowie; w 1934 zdała maturę. Następnie studiowała filologię romańską na Uniwersytecie Warszawskim; w 1939 uzyskała magisterium. Podczas studiów wyjeżdżała do Anglii (1937) i Francji (1938-1939). Po wybuchu II wojny światowej i wysiedleniu przez Niemców rodziny z Inowrocławia przebywała w Warszawie. W październiku 1942 została aresztowana i po kilkumiesięcznym pobycie na Pawiaku była więziona do końca wojny w obozach koncentracyjnych na Majdanku i w Ravensbrück. Po wyzwoleniu powróciła w czerwcu 1945 do Polski i zamieszkała w Warszawie. Od 1945 pracowała jako tłumaczka depesz w Polskiej Agencji Prasowej, a następnie w Agencji Prasowo-Informacyjnej, dla której pisywała artykuły o polityce zagranicznej. Artykuły i felietony drukowała też w *Życiu Warszawy* (1946-54) i pismach regionalnych. W 1953-74 była redaktorem w Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik”. Jako tłumacz literacki debiutowała w 1955 przekładem powieści Benita Péreza Galdósa pt. „Saragossa” (przekład powstał w 1953). W latach następnych tłumaczyła liczne powieści i zbiory opowiadań z języka hiszpańskiego i angielskiego, m.in. kilka książek wspólnie z siostrą Janiną Carlson. Publikowała też przekłady w czasopiśmie, m.in. w *Twórczości* (1957-63, 1967-74, z przerwami; podp. też K.W.), *Ty i ja* (1971-72), *Wiedzy i Życiu* (1971-72), *Literaturze na Świecie* (1973-80; podp. też K.W.). W 1959 została członkiem ZLP. Współpracowała z Polskim Komitetem Solidarności z Ludem Hiszpanii. Była członkiem ZBoWiD-u. Od 1976 należała do Polskiego PEN Clubu; za wybitne osiągnięcia w dziedzinie twórczości przekładowej (prozy anglosaskiej i hiszpańskiej) otrzymała w 1977 nagrodę Polskiego PEN Clubu, Odznaczona m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1975). Zmarła 21 marca 1980 w Warszawie.

### Przekłady

1. J. Steel: *Polityka USA w oczach Amerykanina*. [Publicystyka]. Wwa: Czyt. 1949, 46 s.

2. B. Pérez Galdós: *Saragossa*. [Powieść]. W: B. Pérez Galdós: *Saragossa*. Tłum.: Z. Szleyen i ... Wstęp: Z. Szleyen. Wwa: Czyt. 1955, s. 365-532.

3. V. Teitelboim: *Syn saletry*. [Powieść]. Tłum.: ..., K. Zawadowski. Wwa: Czyt. 1955, 349 s.

4. B. Pérez Galdós: *Bitwa pod Arpilami*. [Powieść]. W: B. Pérez Galdós: *Bitwa pod Arpilami*. Tłum.: Z. Szleyen, ... Wwa: Czyt. 1957 s. 397-640.

5. B. Pérez Galdós: *Kadyks*. [Powieść]. W: B. Pérez Galdós: *Bitwa pod Arpilami*. Tłum.: Z. Szleyen, ... Wwa: Czyt. 1957, s. 7-219.

6. P.A. de Alarcón: *Trójraniasty kapelusze*. Historia prawdziwa wielokrotnie opiewana w romanach, a dziś wiernie i wedle rzetelności zdarzeń spisana. Wwa: Czyt. 1958, 163 s.

7. H.D. Carter: *Synowie bez ojców*. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1958 [właśc. 1957], 524 s.

8. W. Faulkner: *Dzikie palmy*; *Stary*. [Powieści]. Tłum. i posł. ... Wwa: Czyt. 1958, 410 s.

Wyd. osob. powieści pt. *Stary*: Wyd. 1 masowe. Wwa: KiW 1968, 139 s.

Wyd. osob. powieści pt. *Dzikie palmy*: wyd. 2 Wwa: KiW 1977, 253 s.; wyd. 1 w tym układzie. Wstęp: L. Budrecki. Wwa: Iskry 1987; wyd. 3 Wwa: Prószyński i S-ka 1993.

9. J. Joyce: *Dublińczycy*. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1958, 325 s. Wyd. 2 Wwa: Oskar 1991, 200 s.

10. A. Palacio Valdés: *Siostra Sulpicja*. [Powieść]. Tłum. i [wstęp] ... Wwa: Czyt. 1959, 372 s.

11. J. Villafañe: *Bajki i legendy*. Tłum.: J. Carlson i ... Ilustr. dzieci. Wwa: NK 1959, 47 s.

12. C.J. Cela: *Ul*. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1960, 361 s.

13. W. Faulkner: *Sartoris*. [Powieść]. Wwa: PIW 1960, 421 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1964, wyd. 3 1969.

14. L. Lawrence: *Ranek, południe, wieczór*. [Powieść]. Wwa: KiW 1960, 391 s.

15. J. Corrales Egea: *Druga twarz*. [Powieść]. Wwa: PIW 1961, 506 s.

Na k. tytułowej błędnie podano imię tłumaczki: Halina.

16. P. Baroja: *Paradox królem*. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1962, 520 s.

17. P. Gamarra: *Do widzenia, Asturio!* [Wrażenia z Hiszpanii]. Wwa: KiW 1962, 129 s.

18. C. Laforet: *Złuda*. [Powieść]. Wwa: Iskry 1962, 267 s.

19. L. Lawrence: *Z prochu powstałeś*. [Powieść]. Wwa: KiW 1962, 550 s.

20. A. Carpentier: *Podróż do źródeł czasu*. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1963, 406 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1973, wyd. 3 1988; wyd. 4 Wwa: Muza 1996.

21. J. Jacobs: Baśnie angielskie. Tłum.: J. Carlson i ... Wwa: NK 1963, 234 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1971, wyd. 3 1984.
22. W. Faulkner: Zaścianek. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1964, 595 s. Wyd. 2 tamże 1981.  
Cz. 1 trylogii; cz. 3 zob. poz. 32. — Cz. 2 w tłum. M. Skibniewskiej pt. Miasto. Wwa 1966.
23. R. Gallegos: Doña Barbara. [Powieść]. Wwa: KiW 1964, 305 s.
24. J. Jacobs: Jak Jacek szukał szczęścia. Tłum.: J. Carlson i ... Wwa: Czyt. 1964, [8] k. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: NK 1968, wyd. 3 tamże 1972.
25. L. Kingman: Sobotnia banda. [Powieść]. Tłum.: J. Carlson, ... Wwa: NK 1964, 218 s.
26. Za linią frontu. Nowele hiszpańskie. Wstęp: J.M. Castellet. Wwa: PIW 1964, 238 s.
27. R. Pinilla: Ślepe mrówki. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1965, 398 s.
28. A. Yañez: Burza za progiem. [Powieść]. Przedm.: L. Eustachiewicz. Słowo wstępne: S. Pitol. Wwa: Pax 1965, 326 s.
29. A. Carpentier: Eksplozja w katedrze. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1966, 569 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Kr.: WL 1975, 329 s.; wyd. 3 Wwa: Muza 1994. Wyd. łącznie z: Królestwo z tego świata zob. poz. 36.
30. J. Rulfo: Pedro Paramo. [Powieść]. Wstęp: S. Pitol. Wwa: KiW 1966, 170 s. Wyd. 2 Kr.: WL 1975.
31. A. Arrufat: W każdą niedzielę. [Utwór dramatyczny]. Przekł. powst. przed 1967.  
Inf. o przekł.: *Buif. Inf. Min. Kult. i Sztuki* 1967 nr 4 s. 19-20.
32. W. Faulkner: Rezydencja. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1967, 703 s. Wyd. 2 tamże 1983.  
Cz. 3 trylogii; cz. 1 zob. poz. 22.
33. J. Ibarguengoitia: Błyskawice sierpniowe. [Powieść]. Tłum. i [przedm.] ... Wwa: KiW 1967, 154 s.
34. S. Pitol: Każdy ze swoim piekłem. [Opowiadania]. Tłum.: Z. Szleyen i ... Wwa: Iskry 1967, 144 s.  
W przekł. K.W.: Sześć pokoleń Ferrich; Jeden spośród wszystkich; Requiem nad pustą trumną.
35. D. Beaty: Szpada honorowa. [Powieść]. Wwa: Iskry 1968, 213 s.
36. A. Carpentier: Królestwo z tego świata. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1968, 125 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Kr.: WL 1976; Wwa: Muza 2000.  
Wyd. 3 łącznie z poz. 29 pt. Królestwo z tego świata; Eksplozja w katedrze. Kr.: WL 1986, 425 s.
37. C. Fuentes: Śmierć Artemia Cruz. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1968, 449 s.
38. A.M. Matute: Pasażer na gapę z pokładu „Uliissesa”. [Powieść]. Tłum.: J. Carlson i ... Wwa: NK 1969, 122 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1973, wyd. 2 [I] 1980 [właśc. 1979].
39. J. Farias: Kopalnia wody. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1970, 176 s.
40. S. Jameson: Dom nad Loarą. [Powieść]. Wwa: PIW 1970, 247 s.
41. J.H. Meredith: Trzy lata w Missisipi. [Wspomnienia]. Wwa: KiW 1970, 383 s.
42. G. Suarez: Zamek Fortynbrasa, Rocabrano i Ditirambo. [Powieści]. Wwa: Czyt. 1970, 268 s.
43. H. Conteris: Zabójstwo Malcolm X. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1971 nr 5 s. 71-107.
44. Opowieści hiszpańskie. [Opowiadania]. Oprac. i tłum. ... Wwa: Iskry 1972, 301 s.
45. A. del Río: Historia literatury hiszpańskiej. Podręcznik. T. 2. Od 1700 do czasów współczesnych. Wwa: PWN 1972, 407 s.  
T. 1. Od początków do 1700 roku. Przel. K. Piekarec. Tamże 1970, 459 s.
46. M. Traba: Słoneczne labirynty. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1972, 187 s.
47. C. Fuentes: Pieśń ślepców. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1973, 245 s.  
Nagroda Lit. na Świecie za najlepszy przekład (za 1973) w 1974.
48. A. Carpentier: Wojna czasu. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1974, 269 s.
49. C. Fuentes: Aura. [Opowiadanie]. Kr.: WL 1974, 40 s.
50. G. García Márquez: Sto lat samotności. [Powieść]. Tłum.: G. Grudzińska i ... Wwa: PIW 1974, 401 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1975; wyd. 3 Kr.: WL 1977; wyd. 4 Wwa: PIW 1979, wyd. 5 tamże 1992; wyd. 6 Wwa: Muza 1996, tamże: wyd. 7 2000, wyd. 8 2001, wyd. 9 2003.
51. F. García Pavón: Rude siostry. [Powieść]. Wwa: Iskry 1974, 251 s.
52. J. Valera: Pepita Jiménez. [Powieść]. Kr.: WL 1974, 202 s.
53. S.J. Lorén: Cztery życia doktora. [Powieść]. Wwa: Pax 1975, 171 s.
54. S. Pitol: Dźwięk fletu. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1975, 240 s.
55. M. de Unamuno: Pokój wśród wojny. [Powieść]. Post. i przyp. opatrzył K. Przyboś. Kr.: WL 1975, 303 s.
56. A.M. Matute: Wieża strażnicza. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1976, 296 s.
57. G. Brotherston: W granicach samotności. Nowa powieść Ameryki Łacińskiej. Tłum. [z ang.] ... Wwa: Czyt. 1977, 178 s.
58. A. Carpentier: Koncert barokowy. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1977, 102 s.



59. A.M. Matute: Szalony konik. Opowiadania hiszpańskie. Tłum.: J. Carlson i ... Wwa: NK 1977, 80 s.

60. S. Bullrich Palenque: Jutro powiem – dość. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1978, 207 s.

61. J.R. MacDonald: Z tamtej strony dolara. [Powieść]. Wwa: Iskry 1978, 314 s.

62. F. de Quevedo y Villegas: Żywot młodzika niepocziwego imieniem Pablos, czyli wzór dla obieżyswiatów i zwierciadło filutów. [Powieść]. Tłum. i przyp. ... Wwa: PIW 1978, 155 s.

63. A. Carpentier: Szaleństwo i metoda. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1980, 441 s.

64. A. Carpentier: Harfa i cień. [Powieść]. Tłum.: J. Carlson, ... Wwa: Czyt. 1982, 212 s.

65. L. Charteris: Wendeta dla Świętego. [Powieść]. Tłum.: J. Carlson, ... Wwa: Iskry 1982, 255 s.

66. F. de Quevedo y Villegas: Sny. Godzina dla każdego, czyli Fortuna mózgiem obdarzona. [Opowiadania]. Wstępem i przyp. opatrzył K. Piekarec. Wwa: PIW 1982, 221 s.

67. R.K. Narayan: Ramajana, Współczesną prozą opowiedziany epos indyjski. Z ang. tłum. ... Konsultacja nauk., posł. i glosarium: M.K. Byrski. Wwa: KiW 1984, 322 s.

68. L. Alas y Ureña (Clarín): Regentka. [Powieść]. Przeł.: J. Carlson, ... T. 1-2. Wwa: PIW 1988, 569 + 625 s.

Nadto tłumaczenia słuchowisk radiowych, m.in.: M. Denevi: Biuro. Tłum.: J. Carlson, ... Radio 1968. — G. Suarez: Piękna sztuka przewidywania. Tłum. ... Radio 1973. — C. Fuentes: Wąż morski. Tłum. ... Radio 1977. — A. Carpentier: Święty żeglarz. Tłum.: J. Carlson, ... Radio 1985.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1975. — Wywiady: Literatura rozkwitająca. Rozm. K. Galczyńska. *Tryb Ludu* 1974 nr 181; Sztuka przekładu. Rozm. J. Paszkiewicz. *Zwierciadło* 1976 nr 21.

SWPP 2 (A. Szalagan). — RI 1980 (A. Biernacki).

[A. Oleńska-Frybesowa] A.F.: K.W. laureatem naszej nagrody. *Lit. na Sutece* 1974 nr 8. — [A. Oleńska-Frybesowa] A.F.: K.W. *Lit. na Sutece* 1980 nr 5. — J. Guze: W hołdzie K.W. *Twórczość* 1980 nr 7. — P. Sawicki: O K.W. *Tyg. Powsz.* 1980 nr 25.

K.B.

W 1891-96 uczęszczał do szkoły powszechnej w pobliskim Kunowie. Po eksmisji rodziny z Nowca mieszkał we wsi Tworzymirki i do 1898 pracował jako robotnik rolny w majątku ziemskim, a następnie przez rok w gospodarstwach rolnych pod Gostyniem. W 1899 wyjechał do Niemiec, gdzie znalazł zatrudnienie w cegielni Oppenheima w Rüdendorfie pod Berlinem. Od kwietnia 1903 do września 1904 zarabkował, obsługując karuzelę, z którą objechał północne Niemcy, po czym pracował kolejno w kopalni węgla w Dortmundzie, w koksowni, fabryce i gazowni w Wanne oraz kopalni miedzi w Münsfeld w pobliżu Halle. Od października 1906 do września 1908 odbywał służbę wojskową w 26. Pułku Piechoty w Magdeburgu. Następnie do 1911 pracował w kopalni węgla brunatnego w Hammersleben pod Magdeburgiem. W lipcu 1909 ożenił się z Marianną Kozioł, robotnicą. Po ukończeniu kursu zawodowego został w 1911 konduktorem tramwajów w Magdeburgu. Powołany do niemieckiego wojska w 1914 brał udział w walkach pod Brukselą i Antwerpią. Ranny w głowę przebywał w szpitalu od października 1914 do kwietnia 1915. Po demobilizacji został jako jeniec skierowany do kopalni w Gelsenkirchen, gdzie pracował do 1918. Od 1919 mieszkał w Magdeburgu i pracował ponownie jako konduktor i motorniczy tramwajów. Udzielał się w życiu politycznym Polonii, był członkiem Związku Polaków w Niemczech oraz przewodniczącym Towarzystwa Św. Jana – Zjednoczenia Zawodowego Polskiego. Wziął udział w ankiecie rozpisanej przez Polski Instytut Socjologiczny w Poznaniu i w 1923 otrzymał I nagrodę za „Życiorys własny robotnika”. Zwolniony z pracy w lipcu 1923, powrócił wraz z żoną do kraju w maju 1924. Początkowo mieszkał w Łabiszynie i pracował w pobliskim Piechcinie, a od 1929 w Barcinie. Pracował najpierw w kuźni, następnie jako motorniczy wózków w kamieniołomach Wapienno. Należał do PPS i do Związku Powstańców Wielkopolskich. W połowie grudnia 1931 na zaproszenie środowiska literackiego przebywał w Warszawie. Twórczością jego zainteresował się m.in. Tadeusz Boy-Zeleński, z którym korespondował. W 1932 otrzymał nagrodę Prezydenta RP, a w 1935 Złoty Wawrzyn PAL za wybitne zasługi dla dobra literatury polskiej. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał i pracował nadal w Barcinie. Wówczas zaczął pisać dalszy ciąg swoich pamiętników. Po wojnie od 1945 należał do PPR i pełnił funkcję sekretarza partii w Barcinie (od 1948 członek PZPR). Był radnym tamtejszej MRN oraz Powiatowej Rady Narodowej w Szubinie. Gromadził własny księgozbiór, który pozwolił mu w 1946 założyć w Barcinie Bibliotekę Publiczną; kierował także tą placówką. Kilka lat przed śmiercią został wykluczony z partii i utracił pracę. Zmarł 17 kwietnia 1958 w Barcinie.

**WOJCIECHOWSKI Herbert**

zob. HERBERT Edwin

**WOJCIECHOWSKI Jakub**

1884-1958

Autor pamiętników, prozaik.

Urodzony 3 lipca 1884 we wsi Nowiec pod Śremem w rodzinie bezrolnych chłopów; syn Macieja Wojciechowskiego i Agnieszki z Michalaków.



## TWÓRCZOŚĆ

## 1. Życiorys własny robotnika.

[T. 1]. Przedm.: S. Szuman. Przygot. do druku J. Chałasiński. Poznań: J. Jachowski, Księg. Uniwersytecka. Wyd. z załącznika Magistratu M. Łódź 1930 [antydat. 1929], XIX, 443 s. Materiały Pol. Inst. Socjologicznego. Wyd. nast.; Przedm.: W. Markiewicz. Przedm. do wyd. 1: S. Szuman. Komentarz językowy: M. Gruchmanowa, H. Anders. Poznań: WP 1971; wyd. 3 Wwa: LSW 1985.

I nagroda w konkursie Pol. Inst. Socjologicznego w Pozn. na pamiętnik robotnika w 1923 r.

Adapt. tv: Adapt.: T. Malak, Z. Śliwowa. TV 1975.

[T. 2]. Oprac.: F. Jakubczak. Poznań: WP 1972, 437 s.; wyd. 3 [!] Wwa: LSW 1985.

Adapt. teatr. pt. Urodziłem się w małej wiosce. Adapt.: S. Drozdowski, J. Perz. Wyst. Gniezno, T. im. A. Fredry 1969. TV 1969.

2. Raz kiedyś a obecnie. [Opiszeki obyczajowe i opowiadania]. Wstępem poprzedził [T.] Boy-Zeleński. Wwa: M. Arct 1933, XXVIII, 218 s.

Zawartość: Mój duch usnął; Nieszczęśliwy pieniądz; Moje wesele, czyli wesele Polaka na obczyźnie; Zgroźne widowisko; Wojny miłosne; Synu, oszczędzaj!; Niemoralność i patriotyzm; Pierwsze nauki; Największe kłopoty; Ostrożny teść. Raz kiedyś, a obecnie; Porównanie; Jaką uciegę ma proletariatu? Miłość jest konieczna do zdrowia; Nie mogę zataić swojej tajemnicy; Precz, matko, bo się zapomnę; Dziady wielkopolskie; Nie bądź skąpy dla żony; Nieszczęśliwa matka; Jak porównać miłość?; Nad rzeką Elbą; Za wiele oszczędzał; Odważna żona; Babka tysiąca prawnuków.

## OPRACOWANIA (wybor)

Ank. 1951. — SWPP 1. — LP XX w. (red.).

[Zyciorys własny robotnika.] T. Boy-Zeleński: Nasz żywy Szejk; Także „strajk szkolny”. *Kur. Poranny* 1930 nr 192, 311, przedr. w tegoż: Pisma T. 17. Wwa 1959; Z. Erdmanowa. *Pam. Warsz.* 1930 z. 9; J.E. Skiński: „Czas odnaleziony” robotnika polskiego. *Wiad. Lit.* 1930 nr 25; A. Stawar. *Mies. Lit.* 1930 nr 11, przedr. w tegoż: Szkice literackie. Wwa 1957; B. Suchodolski. *Ruch Lit.* 1930 nr 2. — [Raz kiedyś a obecnie.] T. Boy-Zeleński. *Epoka* 1932 nr 2, toż pt. Nowa książka J.W. *Wiad. Lit.* 1932 nr 41, przedr. w tegoż: Wakacje z przymką. Wwa 1933, Pisma T. 18. Wwa 1959; P. Hulka-Laskowski: Krytyka chłopskim rozumem. *Wiad. Lit.* 1932 nr 54; K.L. Kamiński: W. edukowany. *Gaz. Lit.* 1932/1933 nr 8. — W. Gombrowicz: U pana Jakuba. *Kur. Poranny* 1937 nr 190, przedr. w tegoż: Dzieła zebrane. T. 10. Paryż 1973. — W. Rogowski: Zapomniana przyjaźń Boya. Gdynia: WM 1967 [zawiera też 64 listy do J.W.]. — [Zyciorys własny robotnika.] T. Boy-Zeleński: O J.W. *Pam. Pol.* 1972 nr 1; F. Fornalczak. *Kron. Wielkop.* 1973 nr 1; K. Koźniewski: Kleska artysty i awans człowieka. *Polityka* 1973 nr 28; J. Pluta: Dzieło J.W. (O rehabilitację literacką autora Życiorysu własnego robotnika). *Pam. Pol.* 1973 nr 1/2; R. Sulima: J.W. „zyciorys własny” i ubezwłasnowolnienie. *Nowe Książ.* 1973 nr 20, przedr. w tegoż: Dokument i literatura. Wwa 1980. — S. Bąba, S. Mikołajczak: Frazeologia w „Życiorysie własnym robotnika” J.W.; Uczeń i twórcy o „Życiorysie własnym robotnika”. *Pam. Pol.* 1974 nr 3/4. — F. Jakubczak: J.W. klasyk pamiętnikarstwa robotniczego. *Kult. i Społ.* 1974 nr 1. — S. Helsztyński: Dojrzwienie klasowe robotnika. (O J.W.); Uczeń i twórcy o „Życiorysie własnym robotnika” J.W. *Pam. Pol.* 1975 nr 1/4. — Z. Mrozek: W kręgu pamiętnikarstwa ludowego. (O autobiografi J.W.). *Studia Filol.* 1979 nr 5 [z bibliogr. tekstów i oprac.]. — W. Rogowski: J.W. a pamiętnikarska autohistoria

ludzi pracy. W: *Naród-kultura-osobowość*. Wr. 1983. — Jakub Wojciechowski. 1884-1958. [Materiały zebrał i wstępem poprzedził K. Balcerowski]. Bydgoszcz: Kuj.-Pomor. Tow. Kult., Robotnicze Stow. Twórców Kultury 1988, [10] s. — A. Sucharska: Przedstawiam się: J.W. z Barcina koło Bydgoszczy. *Fakty* 1988 nr 31.

M.K.K.

WOJCIECHOWSKI Piotr  
ur. 1938

Imiona metrykalne: Piotr Herbert.

Pseud.: Anonim; Dymitr Łazur; Leonard Jeleń; Marta Rudnik; Orest Łaza; Penetrator; Piotr Woyski; II Piotr Woyski. Prozaik, scenarzysta.

Urodzony 18 lutego 1938 w Poznaniu; syn Edwina Wojciechowskiego, lekarza, poety, i Zofii z Kozłowskich, lekarki, harcmistrzyni. Tuż przed wybuchem II wojny światowej przeniósł się wraz z rodziną do Lublina, gdzie przebywał także w czasie okupacji niemieckiej. Po wojnie uczył się w Gimnazjum Męskim im. Hetmana J. Zamoyskiego w Lublinie; w 1955 zdał maturę. Następnie studiował geologię na Uniwersytecie Wrocławskim. W 1961 uzyskał magisterium i przez niespełna rok był asystentem w Katedrze Geologii Dynamicznej we Wrocławiu. Od 1962 uczęszczał na Studium Dziennikarskie przy Uniwersytecie Warszawskim (UW), które ukończył w 1964. W latach studenckich należał do Klubu Wysokogórskiego i Sekcji Grotolazów Akademickiego Klubu Turystycznego we Wrocławiu; uczestniczył w wyprawach grotolazów do Juroslawii, Bułgarii, Gruzji. W 1970 ożenił się z Krystyną Romecką, malarką i projektantką wnętrz. Debiutował utworem dramatycznym pt. „Powrót komety Halley'a”, wystawionym w 1964 w klubie studenckim Pod Jaszczurami w Krakowie, a jako powieściopisarz w 1967 powieścią „Kamienne pszczoły”. Od 1965 studiował na Wydziale Reżyserii Filmowej Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej i Filmowej w Łodzi; w 1969 uzyskał tytuł magistra sztuki. Pracował jako reżyser filmów reklamowych, akwizycyjnych i instruktażowych w Spółdzielczej Wytwórni Filmowej w Warszawie (do 1971). W tym czasie rozpoczął stałą współpracę z kinematografią i telewizją jako autor scenariuszy i komentarzy do filmów. W 1970 został członkiem ZLP. Utwory prozą i artykuły publikował m.in. w *Kulturze* (1971-77, 1980), *Radarze* (1971-81); tu w 1975-78 i 1980 felietony podp. Penetrator, a w 1981 także pod pseud. II Piotr Woyski), *Ty i ja* (1973), *Odrze* (1974, 1984, 1987), *Twórczości* (1974). W 1975-76 pełnił funkcję łącznika między Komisją Imprez Oddziału Warszawskiego ZLP a Fabryką Samochodów Osobowych na Żeraniu, a następnie był członkiem Komisji do Spraw Łączności z ZNP przy Zarządzie Głównym ZLP jako opiekun Klubu Nauczycieli Piśmiących. W 1978 otrzymał nagrodę literacką Fundacji im. Kościelskich w Genewie. Od grudnia 1980 wchodził w skład Zarządu Głównego ZLP (do roz-

wiązania Związku w 1983). Utwory prozą i felietony publikował w *Literaturze* (1980), *Życiu Literackim* (1980) i *Przeglądzie Katolickim* (od 1984; tu do 1988 głównie cykle felietonów pt. „Okno na ogród”). Publikował pod pseudonimem Leonard Jeleń w czasopismach wydawanych poza zasięgiem cenzury: w *Biuletynie Małopolski* (1982-83), *Spektatorze* (1982-83) i *Weswaniu* (1982) oraz pod pseudonimem Anonim w *Przedświcie* (1983). Brał udział w Tygodniach Kultury Chrześcijańskiej (od 1984). W 1989 był członkiem komitetu założycielskiego SPP; od 1990 był wiceprezesem, a od 2002 prezesem Stowarzyszenia. Współpracował nadal z *Przeglądem Katolickim* (do 1992) oraz z *Więzią* (stałe od 1992; tu m.in. od 1996 stały cykl felietonów pt. „Jeden świat, jeden mózg”, w 2001 także cykl „Pisane na gorąco”). Od 1990 wykładał teorię scenariusza i prowadził warsztaty scenariuszowe w Studium Scenariuszowym Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej w Łodzi. Był członkiem Rady Etyki Mediów (1993-2002), a od 1995 Krajowej Rady Katolików Świeckich i Rady Języka Polskiego przy Prezydium PAN (do 2001). Od 2002 prowadził warsztaty literackie w Laboratorium Reportażu przy Wydziale Dziennikarstwa UW (Pracownia Opowiadania) i w niepublicznej Wyższej Szkole Sztuk Wizualnych i Nowych Mediów. Otrzymał nagrodę literacką Fundacji im. Kościelskich w Genewie (1978), nagrodę Polskiego PEN Clubu (1993) i Fundacji P. Büchnera (1993). Odniesiony Złotym Krzyżem Zasługi (1975) i odznaką „Zasłużony dla Kultury Polskiej” (1979). Mieszka w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Powrót komety Halley'a. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Kr., Klub Studentów „Pod Jaszczurami” 1964. Druk ze wstępem autora pt. Rower pancerny. *Nowy Wyraz* 1978 nr 7 s. 8-18. Wyst. pod pseud.: Dymitr Lazur.

2. Kamienne pszczoły. [Powieść]. Wwa: Iskry 1967, 138 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1974, wyd. 3 1980.

Nagroda im. W. Macha w 1968. Przekł. niem.: Steinerne Bienen. [Przekł. i komentarz.] K. Staemmler, Hamburg 1970.

3. Czaszka w czaszce. [Powieść]. Post.: Z. Żabicki. Wwa: PIW 1970, 323 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1974, wyd. 3 1976, wyd. 4 1997.

Przekł. franc.: Un crâne dans un crâne. [Przet.] J.-Y. Erhel. Lozanna 1988. – niem.: Der Schädel im Schädel. [Przekł. i komentarz.] K. Staemmler, Hamburg 1973. Najlepsza książka miesiąca maja w Niemczech

4. Lew koloru marchewki. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: Ruch 1971, [12] k. Wyd. 2 tamże 1972.

5. Poradnik konsumenta. Scenariusz filmu animowanego. *Radar* 1971 nr 12 s. 15-16.

6. Ulewa, kometa, świński targ. (Nowela filmowa). *Kino* 1971 nr 5 s. 25-30. Por. poz. 9.

7. Zdobywcy orzechowego tortu. [Dla dzieci]. Powst. 1971. Wyd. Wwa: RSW „Prasa-Książka-Ruch” 1974, 82 s. Wyd. 2 tamże 1977.

Wyróżnienie w konkursie Biura Wydawniczo-Propagandowego „Ruch” w 1971, Harcerska Nagroda Literacka w 1975. Przekł. franc.: Les conquérants du gâteau aux noix. [Przet.] Z. Bobowicz, L. Dyèvre. Paris 1980, wyd. nast. 1981 [wyd. pod pseud.: Il Piotr Woykski]. – niem.: Die Eroberer der Nusstorte. [Przet.] H. Rymarowicz. Wwa: KAW 1982.

8. Stacja bezsenność. Film telewizyjny. Scenariusz i reżyseria ... TV 1973.

9. Ulewa, kometa, świński targ. [Opowiadania]. Wwa: PIW 1974, 165 s.

Zawartość: Wyjtki z zaniechanej opowieści wschodniej „Błask i wiatr”; Korzewanec; Jar; Fucha; Pilot; „Zdarzenie w ujeżdżalni”; Historia karaibiska; Ulewa, kometa, świński targ (por. poz. 6); Druga i trzecia miłość; Horoskop dla znaku Strzelca; Izostazja.

10. Czarodziej pachną klejem. Wwa: KAW 1976, 50 s.

11. Poniedziałek, którego nie było. Wwa: KAW 1977, 66 s.

12. Światło i dźwięk. Scenariusz do widowiska wystawionego w Wilanowie w 1977.

13. Wysokie pokoje. [Powieść]. Wwa: PIW 1977, 307 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1979, wyd. 3 1980.

14. Manowiec. [Powieść]. Wwa: PIW 1978, 155 s.

15. Jezioro na wyspie. Wwa: KAW 1979, 76 s.

16. Autobus spóźnialskich. Wwa: KAW 1980, 21 s.

17. Kinderbal. [Musical]. Powst. 1980.

Przygotowany w T. Muz. w Gdyni spektakl nie został wystawiony z powodu zmian politycznych w 1981.

18. Prawo tyraliery. [Felietony]. Wwa: MAW 1980, 197 s.

Pierwodr. w *Radarze* w 1975-1978 pod pseud. Penetrator.

19. Półtora królestwa. Opowiadania beskidzkie. Kr., Wr.: WL 1984, 191 s.

Zawartość: Zegar lustrzany; Bogini ostatniej jesieni; Burtacy highwayów; Pasterze chmur; Z dawnych lat; Spotkanie z Markiem Aureliuszem; Człowiekowi trzeba pomocy; Spał swój dom; Jak tygrys, jak lew...; Wernisz.

20. Wiatr schwyty w lustro. [Powieść]. Wwa: MAW 1984, 193 s.

21. Obraz napowietrzny. [Powieść]. Kr.: WL 1988, 379 s.

22. Szkoła wdzięku i przetrwania. [Powieść]. *Po-top* 1991 nr 2-18. Wyd. osob. Wwa: Agawa 1995, 208 s.

23. Bajki złotego psa. Wwa: Stentor, Kr.: Editions Raymond 1993, 108 s. Wyd. nast. Wr.: Siedmioróg 1999.

Nagroda lit. im. K. Makuszyńskiego w 1994.

24. Księga świata. [Album]. Tekst ... Fot.: A. Boskowska. Wwa: Conet 1993, 48 s.

25. Z kufra pana Pompuła. [Dla dzieci]. Wwa: Stentor, Kr.: Editions Raymond 1993, 125 s.

26. Czy się opłaca mieć duszę. Notatki z myślenia, czytania i życia. Wwa: Wydawn. Archidiecezji Warsz. 1996, 226 s.

27. Harpunnik ochłani. [Opowiadania]. Wwa: Odeon 1996, 275 s.

Zawartość: Inez mówiła o tobie; Dziewczyna urodzona w fezie; Lekcja i praca domowa; Za przełęczą; Stoletnie znajomości, stoletnie przyjemności; Cień podejrzania; Taśma czyszy; Tymczasowe miejsce zamieszkania; Początek epilogu.

28. Polska w obrazach i słowach. [Album]. Tekst ... Fot.: P. Cieśla. Wwa: SiT 2000, 295 s.

Przełk.: ang.: Poland in images and words. [Przeł.] A. Taborska. Wwa 2000, — niem.: Polen in Bildern und Worten. [Przeł.] S. Schmidt. Wwa 2000.

29. Próba listopada. [Powieść]. Wwa: W.A.B. 2000, 209 s.

Nadto drobne książeczki prozą lub wierszem dla dzieci: Gdyby. Wwa: RSW „Prasa-Książka-Ruch” 1973, [12] k. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1975; Wwa: KAW 1979. — Błękitna tajemnica. Wwa: NK 1979, [12] k. Wyd. 2 tamże 1985. — Gdyby. Wwa: KAW 1979, [12] k. — Arka 1986, [12] k. — Skrzypce wiatrem poruszone. Supraśl: Arka 1985, [12] k. — Najlepszy indiański samochód. Supraśl: Arka 1986, [12] k. — Dom z ptaków. [Baśń z cyklu:] Pan Pompuł mówi dobranoc. Studzianki: Arka 1987, [24] k. — Witaj, smoku! Ratajowo: Arka 1988, [24] k.

#### Przekład

1. J. Fleischer: Cztery wykłady o pisaniu scenarzysty. Łódź: Państw. Wyższa Szkoła Film., Teatr. i Teatr. Dział Wydawn. 1997, 65 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1980, 2003. — Wywiady: Mówi P.W. Rozm. K. Korotyńska. *Literatura* 1972 nr 23; Cybernetyka atakuje muzy. Rozm. T. Krzemień. *Kultura* 1974 nr 49; Jestem szczęściarzem. Rozm. Z. Taranienko. *Literatura* 1976 nr 44; Na drodze do samowiedzy. Rozm. M. Kozłowski. *Więści* 1977 nr 49; W literaturze najważniejsze jest budowanie siebie. Rozm. E. Pomorska. *Odra* 1979 nr 12; Scalanie świata. Rozm.: J. Biernacki, K. Szymborski. *Kultura* 1980 nr 12; Dawać dzieciom swój czas. Rozm. E. Pomorska. *Nowe Życie* 1984 nr 1; Wspólnota — miarą samotności własnej i cudzej. Rozm. K. Kijowska. *W Drodze* 1984 nr 7; Inżynieria mitów. W: Z. Taranienko: Rozmowy z pisarzami. Wwa 1986; „Jestem szczęśliwcem”. Rozm. H. Zaworska. *Literatura* 1989 nr 5; Mity i manipulacja. Rozm. M.A. Kowalski. *Prz. Tyg.* 1989 nr 2; Pytania i wartości. Rozm. A. Bernat. *Nowe Książ.* 1989 nr 1; A Bóg widzi serce. Rozm. M. Guzowska. *Prz. Katol.* 1993 nr 8; Pisarz i wiara. Rozm. M. Kleceł. *Słowo-Dz. Katol.* 1995 nr 213.

PP (E. Głębička). — LP XX w. (A. Chojnacki).

[Kamienne pszczoły:] J. Iwaszkiewicz: Młodopolskie pszczoły. W: Proza, poezja. 1967. Wwa 1967; J. Baluch: Świat kamiennych pszczoł. *Życie Lit.* 1968 nr 27; B.S. Kunda: Mówię potocznie trzymając się zdarzeń. *Odra* 1968 nr 12; M. Szpakowska: Legenda. *Twórczość* 1968 nr 4; J. Termer: Zmyślenie — prawda. *Mies. Lit.* 1968 nr 6; M. Wiśniewska: Zabawa na serio. *Nowe Książ.* 1968 nr 7. — [Czaszka w czaszce:] J. Lukaszewicz: Oficer bez stopnia, albo „Czaszka w czaszce”. *Twórczość* 1970 nr 11; K. Nowicki: Problem stylizacji. *Mies. Lit.* 1970 nr 9; J. Wegner: Maska utkana z fantazji i nadziei. *Więści* 1970 nr 12 [dot. też: Kamienne pszczoły]. — H. Berezka: „Od znanego do...”. W tegoż: Prozaiczne początki. Wwa 1971. — A. Lisiecka: Książki krajowe. (Krawczuk — Wojciechowski — Głowacki). *Wiadomości*, Londyn 1971 nr 3. — [Czaszka w czaszce:] E. Moskalówna: Młody klasyk. *Litery* 1971 nr 1; J. Termer: Młodzi w ataku. *Nowy Medyk* 1971 nr 7 [dot. też: Kamienne pszczoły]. — J. Wegner: Proza groteskowa. *Wiedza i Życie* 1971 nr 3. — [Kamienne pszczoły; Czaszka w czaszce:] J. Gondowicz: Harmonia i złudzenie. *Kultura* 1972 nr 4, polem.: P. Wojciechowski. *Tamże* nr 7. — M. Podgórski: Dramat poszukiwania siebie. *Kamena* 1974 nr 1. — J.Z. Brudnicki: Rzeczywistość, alergja, pastisz. *Nowy Wzrost* 1975 nr 7/8 [rec.: Ulewa, kometa, świniński targ]. — B. Chelstowski: Czas historyczny w powieściach A. Kuśniewicza i P.W. *Mies. Lit.* 1975 nr 7. — [Ulewa, kometa, świniński targ:] P. Czartolomny. *Nurt* 1975 nr 7; T. Fredro: Antrakt. *Literatura* 1975 nr 31. — J. Papińska: Gdybyśmy spotkali wielkoluda. *Nowe Książ.* 1975 nr 18 [rec.: Zdobywcy orzechowego tortu]. — [Ulewa, kometa, świniński targ:] J. Pieszczechowicz: Jednoczesność powszechna pół i figur”. *Nowe Książ.* 1975 nr 13, przedw. w tegoż: Smutek międzypokolei. Kr. 2000; S. Sterna-Wachowiak: W wobec krytyki literackiej. *Mies. Lit.* 1975 nr 7; J. Walc: Pozostała wyobraźnia. *Polityka* 1975 nr 13; B. Zadura: Radość czytania. *Twórczość* 1975 nr 7, przedw. w tegoż: Radość czytania. Lubl. 1980. — B. Chelstowski: Człowiek wobec tradycji i twórczości P.W. *Nowy Wzrost* 1976 nr 3. — Cz. Karkowski: Sposób istnienia historii w powieściach W. *Odra* 1976 nr 6. — L. Bugajski: W gąszczu znaczeń. *Radar* 1977 nr 11, przedw. w tegoż: W gąszczu znaczeń. Wwa 1988. — [Wysokie pokoje:] M. Boni: Adao i Wenecja. *Literatura* 1977 nr 23; R. Chodźko: Niepokoje w chronotypie. *Mies. Lit.* 1977 nr 11, przedw. w tegoż: Strefy konfesji i kreacji. Białystok 1992; Cz. Karkowski: Mir o świecie zjednoczonym. *Odra* 1977 nr 11; W. Sadkowski: P.W. wielkił czasu. *Twórczość* 1977 nr 8; A. Tatariewicz: Kto z bajki wraca. *Polityka* 1977 nr 34. — T. Walas: Co słychać w cesarstwie? *Życie Lit.* 1977 nr 49. — [Wysokie pokoje:] W. Wojnar: Nowe dzieje starego imperium. *Nowy Wzrost* 1977 nr 10; S. Zieliński: Dla kuraża. *Nowe Książ.* 1977 nr 5. — T. Błaziejewski: Zabawa w „nadliteraturę”. *Sprawy z Czyn. i Pos. Nauk. Lit.* 1978 nr 11. — E. Borkowska: Eksperyment czy mistyfikacja? *Czas* 1978 nr 48. — W. Ceglowski: Romantyczne podziemia P.W. *Nowy Wzrost* 1978 nr 3. — W. Ceglowski: Kolejny upadek niedozreła naukowa. *Nowy Wzrost* 1978 nr 11. — M. Danilewicz Zielińska. *Kultura*, Paryż 1978 nr 7/8 [rec.: Wysokie pokoje]. — W. Maciąg: To, co teatralne. *Życie Lit.* 1978 nr 41. — [Manowiec:] A. Szulc: Utopia udobruchana. *Polityka* 1978 nr 44; B. Jankowska: Ciąg dalszy nastąpi. *Nowe Książ.* 1979 nr 3; P. Kowalski: Wynisłic literaturę. *Odra* 1979 nr 4. — J. Lubas-Gunnelly: Niepokoje najmłodszej prozy polskiej. *Wiadomości*, Londyn 1979 nr 48, 49. — W. Sadkowski: Nic albo nic. *Twórczość* 1979 nr 2 [rec.: Manowiec]. — B. Sikorska: Z problemów interpretacji prozy P.W. *Roczn. Nauk-Dydak. WSP w Krak.* 1979 z. 68. — S. Stanuch: Proza wyzwolona. *Mies. Lit.* 1979 nr 2 [rec.: Manowiec]. — I. Tessarowicz: Dziwujemy się światu! *Nowe Książ.* 1981 nr 18 [rec.: Prawo tryaliery]. — [Półtora królestwa:] B. Rogatko: Na przełęcz. *Twórczość* 1985 nr 4, przedw. w tegoż: Linie przerywane. Łódź 1988; S. Tomala: W głąb siebie. *Mies. Lit.* 1985 nr 2. — E.M. Ślaska: Sto lat obecności. (O prozie P.W.). *Archipelag*, Berlin Zach. 1986 nr 9; E. Biela: Prawo maski. *Kultura* 1988 nr 26; B. Rogatko: Oto Europa. *Literatura* 1988 nr 9. — [Obraz napowietrzny:] J. Drzewiecki: Requiem dla Europy. *Życie Lit.* 1989 nr 28; W. Golewowski: Deterioryalizacja. *Mies.*

Lit. 1989 nr 6; K. Myszowski: *Pomiędzy. Odra* 1989 nr 4. — W. Juras: *Sen o Europie Środkowej. Świat prozy P.W. Wiesz* 1992 nr 1. — Z. Beszczyńska: *Pies, kot, a nawet mysz. Nowe Książki* 1994 nr 5 [rec.: Bajki złotego psa; Z kufla pana Pompulaf. — R. Mielkowski: *O funkcji ludycznej i perswazyjnej w powieściach P.W. Prz. Hum.* 1994 nr 2. — [Szkoła wdzięku i przetrwania:] G. Bylica: *Fa-Art* 1995 nr 4; M. Jentys: *Test na piątkę z minusem. Sycyna* 1995 nr 26; M. Krasowski: *Beczka śmiechu. Wiad. Kult.* 1995 nr 42; A. Kluba: *Przetrwać każdy może. Życie Warsz.* dod. *Ex Libris* 1996 nr 89; P. Sliwiński: *Trwałosc wdzięku. Nowe Książki* 1996 nr 4. — [Harpunnik otchłani:] L. Bugajski: *Chybiony harpunnik. Wiad. Kult.* 1997 nr 11; I. Smolka: *Łowca gotosów i obrazów. Rzeczpospolita* 1997 nr 45; P. Sliwiński: *Potrzeba mitu. Nowe Książki* 1997 nr 5. — [Próba listopada:] J. Sobolewska: *Uwięziony w fikcji. Gaz. Wyborcza* dod. *Gaz. o Książki* 2000 nr 10; A. Czachowska: *„Nic dwa razy się nie zdarza...”. Twórczość* 2001 nr 4; J. Drzewucki: *Gry scenariuszowe. Rzeczpospolita* 2001 nr 56; W. Kaliszewski: *Listopadowe opowieści. Wiesz* 2001 nr 2; P. Marecki: *Studium* 2001 nr 2/3; M. Orski: *Prz. Powsz.* 2001 nr 2; M. Wyka: *Opowiedz coś ciekawego. Nowe Książki* 2001 nr 2.

E.G.

## WOJDOWSKI Bogdan 1930-1994

Pierwotne imię: Dawid.  
Pseud.: B.W.; Be Wu; BW; BW.; B.WI. (B.WI); Volpone.  
Prozaik, krytyk teatralny, felietonista.

Urodzony 16 listopada 1930 w Warszawie; syn Szymona Jakuba Wojdowskiego, stolarza-tapicera, i Edwardy z domu Bark. W czasie okupacji niemieckiej, latem 1942 został uratowany z warszawskiego getta. Ukrywał się (posługując się dokumentami na nazwisko Bogdan Kamiński) początkowo na terenie Warszawy (na Kole i na Żoliborzu), następnie we wsi Leszczydół Stary pod Wyszkwowem i ponownie w Warszawie. Przez parę miesięcy w 1943 uczył się na tajnych kompletach gimnazjalnych na Żoliborzu w Warszawie. Po wybuchu powstania warszawskiego uciekł do Ołtarzewa pod Ożarówem i tam zastał go koniec wojny. W 1945 krótko przebywał w Lubartowie, gdzie podjął naukę w średniej szkole rolniczej, później w Lublinie uczył się w zawodowym gimnazjum elektromechanicznym, pracując jednocześnie jako goniec w drukarni. Od lipca 1945 mieszkał w Karpaczu, w internacie prowadzonym przez Robotnicze Towarzystwo Przyjaciół Dzieci (RTPD) i tam uczęszczał do gimnazjum. W 1947 powrócił do Warszawy. W 1949 zdał egzamin maturalny w Liceum im. B. Limanowskiego, także prowadzonym przez RTPD. W tymże roku rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim; w 1954 uzyskał magisterium. W czasie studiów pracował jako goniec w drukarni (1949-50) oraz jako reporter terenowy w tygodniku *Wies* (1951-54); tu debiutował w 1951 jako krytyk literacki recenzją książki Jana Koprowskiego pt. „Opowieść o moim ojcu”, zatytułowaną „Zbeletryzowana biografia chłopska” (nr 33), a w 1952 jako prozaik reportażem pt. „Pierwsze dni w Kotonopie” (nr 38); za właściwy debiut prozator-

ski uważał opowiadanie pt. „Poszukiwanie”, ogłoszone w 1956 w miesięczniku *Twórczość* (nr 12). W 1954-56 pracował w redakcji *Przeglądu Kulturalnego* jako reporter, felietonista i recenzent. W 1957-58 mieszkał na Mazurach, utrzymując się z drobnych publikacji w czasopiśmie. Rozwijając twórczość literacką, publikował artykuły i recenzje oraz fragmenty prozy m.in. w *Życiu Literackim* (1952-81, z przerwami), *Tygodniku Zachodnim* (1957-58), *Sztandarze Młodych* (1957-59). Po powrocie do Warszawy kierował w 1960-64 działem teatralno-filmowym w redakcji dwutygodnika *Współczesność*; tu publikował stały cykl felietonów i recenzji teatralnych pt. „Na proscenium”. Od 1961 należał do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1964 w ramach tzw. wymiany kulturalnej odbył podróż do Chin. Od 1965 był związany z Marią Iwaszkiewicz, redaktorką (ślub w 1973), z którą zamieszkał w Podkowie Leśnej pod Warszawą. W 1968-71 współpracował z dwutygodnikiem *Nowe Książki*. W 1970-72 drukował stały cykl felietonów-recenzji w dwutygodniku *Teatr*, a w 1972-74 felietonów telewizyjnych w tygodniku *Ekran*. W 1972-74 był redaktorem działu w tygodniku *Folks-Sztymie*. Prozę artystyczną oraz artykuły i recenzje literackie ogłaszał m.in. w *Kulturze* (1964-66), *Tekstach* (1971) i *Twórczości* (1976-78). W 1976 przeprowadził się wraz z żoną do Warszawy. W następnych latach podróżował m.in. do Bułgarii (1972), Włoch (1973, 1975), Anglii i Holandii (1978) oraz do Grecji (1980). W 1984 i ponownie w 1985 odbywał kurację w Instytucie Psychiatrii i Neurologii na Sadybie w Warszawie. W 1986 odbył wraz z żoną podróż do Izraela. W 1987 otrzymał wyróżnienie niezależnego Funduszu Literatury. W 1990 wszedł w skład Zarządu Głównego SPP. W 1991 założył Fundację Kulturalną Masada, która miała stanowić forum kultury żydowskiej, zajmując się wydawaniem kwartalnika i książek oraz organizacją wystaw. W tymże roku pod jego redakcją ukazał się jedyny numer kwartalnika *Masada* („jesień 1991”), w którym m.in. opublikował apel do pisarzy pokolenia Szoah o spotkanie na kongresie w Warszawie. Był członkiem Stowarzyszenia Dzieci Holocaustu w Polsce. Od 1990 przeżywał nawroty depresji; w 1992 przebywał na leczeniu w szpitalu psychiatrycznym na warszawskiej Sadybie. Zmarł śmiercią samobójczą 21 kwietnia 1994, w trakcie odbywania kuracji w szpitalu dla nerwowo chorych; pochowany na Cmentarzu Żydowskim w Warszawie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. *Rampsynit, czyli przypowieść egipska. Sztuka w 3 aktach. Praprem. Zielona Góra, T. Ziemi Lubuskiej* 1959.



2. Wakacje Hioba. [Opowiadania]. Wwa: PIW 1962, 243 s.

Zawartość: Poszukiwanie; Którędy szli; Basy; Kierat; Krawaty koszule konfekcja męska Henryk Jamroz; Naga ziemia; Wakacje Hioba.

W plebiscycie paryskiej *Kultury* tom uznany za najlepszą książkę krajową 1962 r., w 1964 – nagroda Fundacji im. Kościelskich w Genewie.

3. Konotop. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1966, 175 s. Wyd. 2 tamże 1982.

4. Próba bez kostiumu. Szkice o teatrze. Wwa: PIW 1966, 259 s.

Zawartość: Od autora; Jatkі królewskie [dot.: W. Szekspir: Ryszard III]; Niby Baszmazczkin [dot.: J. Tuwim: Ptaszce, wg M. Gogola]; Kram króla Magnusa [dot.: G.B. Shaw: Wielki kram]; Rzecz dzieje się w Nyadnanawie [dot.: S. O'Casey: Kogut zaminił]; Melokindrom. Cztery pretensje o Makbeta [dot. sztuki W. Szekspira w inscenizacji B. Korzeniewskiego]; Ramota w czterech aktach [dot.: G. Zapolska: Ich czworok]; Freyer, człowiek cechui; Reńskie, galizowane [dot.: F. Dürrenmatt: Aniol zstąpił do Babilonu]; Peruka dla Boga Ojca [dot.: W. Szekspir: Makbet, przedstawienie „The Old Vic Company”]; Teatr jej widzę ogromny [dot.: F. Sagan: Zamek w Szwecji]; Romans z telefonem [dot.: W. Gibson: Dwoje na huśtawce]; Jaskinia filozofów. (List do reżysera) [dot.: Z. Herbert: Drugi pokój; Jaskinia filozofów]; Bérenger skazany na siebie [dot.: E. Ionesco: Nosorożec]; Felieton pokorny o Marceau [dot.: M. Marceau: Etyudy stylu. Cz. 2. Pantomimy Bipal]; Monsieur Hulot oskarżony o wolność [dot. filmu pt. „Mój wujaszek”, scenariusz: J. Tati i J. Lagrange]; Theologeion [dot. eksperymentalnego studia filmu czechosłowackiego „Laterna Magica”]; Metanaturalizm; Helena Modrzejewska i dzieci [dot.: L.H. Morstin: Moje przygody teatralne]; Komedia moralnego szantażu [dot.: T. Rittner: Wilki w nocy]; Dwa kilometry scenografii, czyli krwawe gody malarstwa z teatrem; Chimera, zwierze teatralne [dot.: A. Fredro: Dożywociele]; „Wesele” [S. Wyspiańskiego] jakże jest; Ucieczka w chorobę [dot.: F. Dürrenmatt: Fizycy]; Święta Joanna ze stacji pomp [dot.: B. Brecht: Wizje Simony Machard]; Gusła i egzorcyzmy [dot.: A. Mickiewicz: Dziady]; Quasi-awangarda; Przyczynki do tematu: Man i mietzscheizm epoki [dot.: T. Mann: Fiorenza; Mario i czarodziej]; Don Juan w niebie [dot.: M. Frisch: Don Juan czyli miłość do geometrii]; Witkacy dozwolony od lat czternastu [dot.: S.I. Witkiewicz: Kurka wodna]; Krytyk i aktor [dot.: J.P. Gawlik: Twarze teatru]; Theatrum militans Leona Schillera. – Pierwodr. w cyklu „Na proscenium”, *Współczesność* 1960-1964.

5. Chleb rzucony umarłym. [Powieść]. Wwa: PIW 1971, 501 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1973, wyd. 3 1975, wyd. 4 1978, wyd. 5 1979, wyd. 6 1981, wyd. 7 1990.

Przekł. ang.: Bread for the departed. [Przeł.] M.G. Levine. Evanston 1997. – hebr.: Lechem żaruq le-metim. [Przeł.] T. Hatlugu. Jerusaleim 1981. – ja p.: Shisha-ni nagerareta pan. [Przeł.] K. Masatoshi. Tokyo 1976. – niem.: Brot für die Toten. [Przeł.] H. Bereska. Berlin 1974, wyd. nast. tamże 1982. Nagroda Ministra Kultury i Sztuki II stopnia w 1975.

6. Mały człowieczek, nieme ptaszę, klatka i świat. Opowiadania. Wwa: PIW 1975, 168 s.

Zawartość: Opowiadania zaa mru: Mały człowieczek, nieme ptaszę, klatka i świat (Izaakowi Gelnikierowi); Worek; Awantura na Krochmalnej; Krwawarączka; Plac Grzybowski; Jutro wolni. – Siczka.

7. [Siedem] 7 opowiadań. Wwa: PIW 1978, 223 s.

Zawiera z poz. 2: Wakacje Hioba; Krawaty koszule konfekcja męska Henryk Jamroz; Którędy szli, – z poz. 6: Siczka;

Awantura na Krochmalnej; Mały człowieczek, nieme ptaszę, klatka i świat; Worek.

8. Maniuf Bany. [Opowiadania]. Wwa: PIW 1980, 200 s.

Zawartość: Autosacrum; Stasia – mleczarka; Maniuf Bany; Stróż na placu; Wieczne mlaki.

9. Wybór opowiadań. Wwa: PIW 1981, 323 s. Wyd. 2 tamże 1985.

Zawiera z poz. 2: Wakacje Hioba; Krawaty koszule konfekcja męska Henryk Jamroz; Którędy szli, – z poz. 6: Siczka; Awantura na Krochmalnej; Mały człowieczek, nieme ptaszę, klatka i świat; Worek; Plac Grzybowski, – z poz. 8: Maniuf Bany; Wieczne mlaki; Autosacrum.

10. Mit Szigalewa. Szkice. Wwa: PIW 1982, 283 s.

Zawiera szkice: Komiks i serial [dot. seriali tv]; Mecz piłki nożnej [jako widowisko]; Akcja na scenie i czas; Norma, wzór użytkowy, wymiana [dot. związków kina, teatru i mody]; Pięciobramne Powązki Mirona Białoszewskiego [dot.: Osmełusz]; Kiedy odbyła się prapremiera „Słubu”? [W Gombrowicza]; Czekanie na Tejezjasza [dot. ewolucji powieści]; Szekspir przestosowany [dot. „Hamleta” w przekł. J.S. Sityl]; Wilam Horzyca o dramacie [rec.: O dramacie. Wwa 1969]; Czysty teatr [dot. metafory scenicznej]; Wojciech Bogusławski i jego amfiteatr; O cyrku; Czasy inscenizacji [dot. „gwiazdorstwa” wśród współczesnych reżyserów]; Odmowa zaufania [dot. T. Różewicza]; Wzięcia Borowski 119198 [dot. opowiadań T. Borowskiego]; Księga rodzaju [dot. twórczości Vercorsa]; Forma i bezkształt [dot. formy powieści]; O „Pieśni nad pieśniami” Szolema Alechema, – oraz recenzje lit. i teatr.

11. Krzywe drogi. [Opowiadania]. Wwa: PIW 1987, 172 s.

Zawartość: Pascha; Krzywe drogi; Stary doktor.

12. Judaizm jako los. [Esej]. *Puls* 1993 nr 3 s. 61-78.

13. Tamba strona. [Powieść]. Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1997, 143 s.

Brak inf. o dacie powst. – W 1996 do druku z masz. podała i posł. opatrzyla M. Iwaszkiewicz-Wojdowska.

14. Chodź, chabeto, w kieracie!; Zemsta kultuina. (Z niepublikowanych dzienników Bogdana Wojdowskiego). *Midrasz* 1998 nr 4 s. 48-54.

Cz. 1 notatke pochodzi z 1961, cz. 2 z 1969. – Rkps w posiadaniu M. Iwaszkiewicz-Wojdowskiej.

## Adaptacja

1. Ch. Dickens: Klub Pickwicka. Adapt. pt. Przygoda w Manor Farm. TV 1971.

## Praca redakcyjna

1. I. Krasicki: Powiastki wschodnie, Red., wstęp, objaśn. ... Wwa: NK 1952, 73 s.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1976, 1988; inf. rodziny 2003. – Wywiady: Pisarz bez generacji. Spotkanie z B.W. Rozm. G. Banaszkiewicz. *Tydzien* 1979 nr 6; Pisarz musi widzieć przyszłość. [Rozm. z 1983]. W. W. Wisniewski: Lekcja polskiego. Wwa 1993.

SWPP 2 (R. Loth). – PP (R. Loth). – LP XX w. (J. Maciejewski). – LR\* po 1939 (J. Wróbel jw).



[Rampsynit, czyli przypowieść egipska:] B. Bąk: Debiut jak debiut. *Odra* 1959 nr 26; E. Brzozowska: Próby z przypowieściami. *Współczesność* 1959 nr 14; S. Hebanowski: Kilka uwag o „Rampsynicie”. *Zesz. Teatr.* 1959 nr 10; W. Odojewski: *Nadodrże* 1959 nr 3. — [Wakacje Hioba:] H. Bereza: Relaks dla Hioba. *Prz. Kult.* 1962 nr 24; A. Bukowska: Na tropach determinizmu. *Współczesność* 1962 nr 15, przedr. w teście: *Przemiany czasu*. Kr. 1967; A. Chruszczyński: Wieść hiobowa. *Walka Młod.* 1962 nr 25; A. Drawicz: Nagie manekiny. *Sztand. Młod.* 1962 nr 163; Z. Irzyk: Debiut sarkastyczny. *Kierunki* 1962 nr 25; W. Mach: Dialog z książką. *Współczesność* 1962 nr 22, przedr. w teście: *Szkieł literackie*. T. 1. Wwa 1971; W. Maciąg: Boleść nad nikczemnością świata. *Życie Lit.* 1962 nr 32; Z. Macużanka: Na przykładzie W. Nowa. *Kult.* 1962 nr 34; B. Michałowska: Powrót do klasyki. *Polityka* 1962 nr 32; J. Wyka: Hiobom nie przysługują urlopy. *Tyg. Kult.* 1962 nr 27; Z. Żabicki: Przygody Hioba. *Nowe Książ.* 1962 nr 15, przedr. w teście: *Proza... proza...* Wwa 1966; T. Burek: Odejście błazna. *Twórczość* 1963 nr 5; J. Stempowski: P. Hołowicz: Nagrody dla debutantów. *Ná Antenie*, Monachium 1964 nr 12. — [Konotop:] T. Burek: O mniejszą stawkę. *Twórczość* 1966 nr 10; J. Katz: Cud w Konotopie. *Współczesność* 1966 nr 11; W. Maciąg: Powieść o cudzie. *Życie Lit.* 1966 nr 27; K. Nowicki: „Konotop”, czyli pokusa kreacji. *Wiatrak* 1966 nr 15; A. Bukowska: Piękna sztuka pisania. W: *Proza, poezja*. 1966. Wwa 1967. — [Próba bez kostiumu:] B. Frankowska: Teatr świadomy. *Mies. Lit.* 1967 nr 1; J. Hera: Wokół „Próby bez kostiumu”. *Dialog* 1967 nr 3; B. Kazimierzczyk: Ostro i z przekonaniem. *Kierunki* 1967 nr 14; J. Koenig: W. o teatrze. *Współczesność* 1967 nr 3; M. Masłowski: Na tropie mistyfikacji. *Kultura* 1967 nr 7; M. Sienkiewicz: Spory o teatr. [...] Rozprawa z awangardyzmem. *Życie Lit.* 1967 nr 6; A. Werner: W granicach obrządku. *Nowe Książ.* 1967 nr 4. — [Chleb rzucony umarłym:] W. Maciąg: Chleb skazanych. *Nowe Książ.* 1971 nr 23; K. Nowicki: Epicka elegia. *Tyg. Kult.* 1971 nr 50, przedr. w teście: *Dziennik krytyczny*. Gdańsk 1981; P. Spiewak: „Widzieć wyraźnie, ostro ten świat”. *Współczesność* 1971 nr 25; M. Bajerowicz: Judenfreimachung. *Nurt* 1972 nr 7; Z. Bienkowski: Zamach na epikę. *Twórczość* 1972 nr 3; A. Bukowska: Świadczenie przyniesione żywym. *Mies. Lit.* 1972 nr 4; M. Jarochowska: Czarna godzina. *Życie Lit.* 1972 nr 22; A. Lisiecka: *Wiadomości*, Londyn 1972 nr 37, przedr. w teście: *Przewodnik po literaturze krajowej*. Londyn 1975; J. Łukasiewicz. *Tyg. Powsz.* 1972 nr 2; I. Maciejewska: Apokalipsa spełniona. *Odra* 1972 nr 3; R. Matuzewski: Opowieść o getcie warszawskim. *Nowe Drogi* 1972 nr 4, przedr. pt. Jeszcze jeden rozdział apokalipsy w teście: *Z bliska*. Kr. 1981; J. Niecikowski: Protokół z miejsca zagłady. *Literatura* 1972 nr 1; M. Sprusiński: Wyrazić ten świat. *Kultura* 1972 nr 13, przedr. pt. Ciężar umarłych w teście: *Między prawdą a zmysleniem*. Kr. 1978; A. Tatariewicz: Ocalenie. *Polityka* 1972 nr 6; S. Wygodzki: *Tydz. Pol.*, Londyn 1972 nr 39; K. Zbyszewski: Czasy wojny. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1972 nr 178. — [Mały człowieczek, nieme ptaszę, klatka i świat:] Z. Bauer: Czy droga do eposu? *Życie Lit.* 1975 nr 46; S. Kryśka: Poezja w prozie. *Sztand. Młod.* 1975 nr 227; J. Lichten: „Każde spojrzenie może być ostatnim”. *Tydz. Pol.*, Londyn 1975 nr 46; W. Maciąg: Z getta. *Nowe Książ.* 1975 nr 24; K. Nowicki: *Fakty* 1975 nr 39; M. Sprusiński: „Mały człowieczek po tamtej stronie”. *Literatura* 1975 nr 40; P. Spiewak: Pamięć. *Wieź* 1975 nr 12; J. Walc: Po prostu wojna. *Polityka* 1975 nr 43; T. J. Zolciński: Requiem dla zmarłych, requiem dla żywych. *Tyg. Kult.* 1975 nr 41; A. Boniecki: Kimże jest człowiek i jakie jest jego znaczenie? *Tyg. Powsz.* 1976 nr 5 [dot. też: Chleb rzucony umarłym]; H. Kubicki: Gorzki smak prozy. *Odra* 1976 nr 2; J. Pieszczałowicz: Mały człowieczek – i wielka historia. *Kultura* 1976 nr 2; B. Zadura: Okrucy rzucone umarłym. *Twórczość* 1976 nr 9, przedr. w teście: *Radość czytania*. Lubl. 1980. — L. Bugajski: Widzieć i dać świadectwo. *Radar* 1979 nr 3, przedr. w teście: *W gąszczu znaczeń*. Kr. 1988. — [Mariusz Bany:] K. Mętrak: W „ludzie stamtąd”. *Kultura* 1980 nr 50; L. Rola: Cytaty z życia. *Twórczość* 1981 nr 3; M. Sprusiński: Autosacerum nasze po-

wszednie. *Literatura* 1981 nr 21; K. Stanisławski: Portret Stodowskiego. *Literatura* 1981 nr 7. — [Mit Szigalewa:] J. Majcherek: Krytyka osobna B.W. *Teatr* 1983 nr 9; B. Rogatko: Sztuka w świecie techniki. *Twórczość* 1983 nr 11; I. Libucha: W. obrona rygorów. *Dialog* 1984 nr 2. — [Krzywe drogi:] A. Dajbor: „Niech to już nazywa się zyciem”. *Twórczość* 1987 nr 10; A. Drawicz: Uwikłanie bez pocieszenia. *Powściągliwość i Pr.* 1987 nr 11; J. Koprowski: Opowiadania W. *Nowe Książ.* 1987 nr 11/12; A. Marzec: Poza obyczajową egzotykę. *Mies. Lit.* 1987 nr 11, przedr. w teście: *Co jest w człowieku*. Łódź 1994; M. Orski: Tu nikt nie wygrał. *Odra* 1989 nr 1. — J. Wróbel: Tematy żydowskie w prozie polskiej 1939-1987. Kr. 1991. — J. Błoński: Autoportret żydowski, czyli o żydowskiej szkole w literaturze polskiej. W teście: *Biedni Polacy patrz na getto*. Kr. 1994. — H. Grynberg: B.W. był moim bratem. *Tyg. Powsz.* 1994 nr 25. — A. Zawada: „Każde spojrzenie może być ostatnim”. O B.W. *Odra* 1994 nr 11, przedr. w teście: *Mit czy świadectwo?* Wr. 2000. — H. Zaworska: Śmierć Hioba. *Gaz. Wyborcza* 1994 nr 96. — [Tamtą stroną:] L. Bugajski: Darremne ocalenie. *Twórczość* 1998 nr 6; M. Jentys: Zdan suchych ostów. *Sycyna* 1998 nr 17; B. Kaniewska: Straszny sen Boga. *Kresy* 1998 nr 2; G. Wołowicz: Pytania rzucone światu. *Nowe Książ.* 1998 nr 1. — Wojdowski między gettem a Masadą. *Midrasz* 1998 nr 4 [nr poświęcony B.W., zawiera: P. Matywiecki: Włrew wszelkim kolcom drutów; A. Molisak: Bogdan Dawid; A. Zwielli: Za półno; J. Duriasz: Taaka ryba!; H. Grynberg: Umarł i chleb; Y. Umeda: Dotknięcie pokrzywy]. — A. Molisak: W. rzucony żywym. *Nowa Okolica Poetów* 1999 nr 2. — A. Molisak: Modlitwy kapłanów, modlitwy żebraków. *Teksty Drugie* 2002 nr 12 [dot.: Chleb rzucony umarłym].

B.D.

## WOJEŃSKI Teofil 1890-1963

Pseud.: T.W.; Tadeusz Świecki.  
Historyk literatury, pedagog.

Urodzony 26 stycznia 1890 w Radomsku; syn Stanisława Wojeńskiego, urzędnika państwowego, i Marii ze Świeckich. Do szkoły średniej uczęszczał w Piotrkowie. W 1905 brał udział w strajku szkolnym. Od 1907 był członkiem PPS; w 1908 został z tego powodu aresztowany i osadzony w twierdzy modlińskiej. Po zdaniu matury studiował od 1910 polonistykę i filozofię na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ). Relegowany ze studiów w związku z tzw. Zimmermanniada przez rok studiował w Pradze. Studia polonistyczne ukończył w 1914 na UJ w Krakowie. W czasie pierwszej wojny światowej służył w Legionach Polskich. Następnie pracował jako nauczyciel w szkołach średnich w Łodzi. Debiutował w 1917 artykułem pt. „Egzaminy maturalne”, opublikowanym w *Kurierze Warszawskim* (nr 98). W 1918 redagował czasopismo *Niezawistość*. Od 1919 był dyrektorem gimnazjum im. E. Orzeszkowej w Łodzi. W tymże roku wszedł w skład prezydium Związku Zawodowego Nauczycieli Szkół Średnich. W 1920/21 prowadził Gimnazjum Związku Zawodowego Kolejarzy w Wieluniu nad Notecią. W 1921 zamieszkał w Warszawie i kontynuował pracę w szkolnictwie. Był wieloletnim redaktorem miesięcznika pedagogicznego *Ognio* (1921-30, 1933-34), a także *Nowe Tory* (1926). Od 1922 był dyrektorem III Gimnazjum Związku

Nauczycielstwa Polskiego Szkół Średnich (od 1931 Gimnazjum im. S. Żeromskiego) w Warszawie. Ożenił się z Czesławą Grunbaum (Zajączkowska). W 1923 rozpoczął działalność w Towarzystwie Uniwersytetów Robotniczych (TUR). W 1929 uzyskał doktorat na Uniwersytecie Warszawskim na podstawie pracy pt. „Stefan Żeromski. Rozbiór treści ideowej”. Współpracował z redakcją wydawnictwa Nowa Biblioteka. Od 1930 był wiceprezesem Zarządu Głównego ZNP. W 1935 został członkiem ZZLP. W tymże roku założył, a następnie współredagował (do 1936) miesięcznik społeczno-literacki *Lewy Tor*. Artykuły i recenzje publikował (też pod pseud. Tadeusz Świecki) m.in. w czasopiśmie: *Robotnik* (1934-35), *Lewy Tor* (1935-36), *Głos Współczesny* (1936), *Czarno na białym* (1938). W czasie okupacji niemieckiej uczestniczył w organizowaniu tajnego nauczania w Warszawie, prowadził nadal Gimnazjum im. S. Żeromskiego funkcjonujące oficjalnie jako szkoła zawodowa, był kuratorem Warszawy i województwa. Pisywał do konspiracyjnego *Głosu Demokracji* (1943-1944). Po wojnie nadal mieszkał w Warszawie. Od 1945 był ponownie kuratorem Warszawskiego Okręgu Szkolnego. W 1949 został członkiem PZPR. W 1947-48 redagował *Nową Szkołę*, a w 1949 *Pracę Oświatową*. Kontynuował działalność w TUR (do 1948). W 1955-61 był przewodniczącym ZNP. W 1957 otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego. W 1959 został redaktorem naczelnym *Głosu Nauczycielskiego*. Odznaczony m.in. Krzyżem Niepodległości (przed wojną), Medalem Wolności (1947), Złotym Krzyżem Zasługi, odznaką „Zasłużony Nauczyciel PRL”, Złotą Odznaką m. Warszawy, Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1957). Zmarł 6 listopada 1963 w Warszawie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Sztuka a życie w korespondencji Zygmunta Krasińskiego. Wwa: S. Sadowski 1917, 66 s.

2. Stefan Żeromski. Rozbiór treści ideowej. Wwa: Czarski i S-ka 1926, 129 s.

Rozprawa doktorska.

3. Wskazówki w sprawie wychowania. Wwa: [Tajna Organizacja Nauczycielska 1941].

Wyd. konspir. — Instrukcje dla nauczycieli wytyczające nowe cele ideowo-wychowawcze młodzieży (inf.: Cz. Wyczech Z dziejów oświaty w latach okupacji 1939-1944. Wwa 1964 s. 114-115).

4. Historia literatury polskiej. T. 1-2. Wwa: Wiedza 1946, 167 + 254 s. Wyd. nast. tamże: 1947, wyd. 2 popraw. i uzup. 1948.

5. Andrzej Niemojewski. [Monografia]. Powst. 1950 na zamówienie IBL PAN. Masz. Wwa 1951, 47 s.

Egz. w Bibl. IBL PAN w Wwie.

6. Walka o szkołę polską w okresie rewolucji 1905 roku. Wwa: PZWS 1960, 153 s.

#### Prace redakcyjne i edytorskie

1. Walka o szkołę polską. W 25 lecie strajku szkolnego. Pod red.: S. Drzewieckiego, Z. Nowickiego, ... Wwa: Druk. Stołeczna 1930, 300 s.

2. Wybór tekstów do ćwiczeń stylistycznych [Właśc.: Wybór tekstów patriotycznych]. [Oprac.: M. Wicherzycki, ...]. Wwa: [Tajna Organizacja Nauczycielska] 1937 [właśc. 1942], 49 s. Wyd. konspir.

3. Ku lepszej przyszłości. Czytanki polskie dla starszej młodzieży szkół powszechnych i kursów dla dorosłych. Zestawili: H. Szyper, ... Wwa: PZWS 1945, 317 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1946, wyd. 3 1947.

4. Publicystyka pozytywizmu. Wybór. [Oprac. i przedm. opatrzyli:] E. Sawrymowicz, ... Wwa: Trzaska, Evert, Michalski 1948, 227 s.

5. Na drodze przemian. Czytanki dla kl. VII. [Oprac.:] J. Dembowska, H. Rudnicka, ... Wwa: PZWS 1950, 406 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1951, wyd. 3 1952, wyd. 4 1953, wyd. 5 1954, wyd. 6 1955, wyd. 7 1956, wyd. 8 1956.

6. Dom i świat. Wypisy dla kl. VI. [Oprac.:] J. Dembowska, H. Rudnicka, ... [Wyd. 5] Wwa: PZWS 1951, 239 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 6 1952, wyd. 5 [II] 1953, wyd. 6 1954, wyd. 7 1955, wyd. 8 1956, wyd. 9 1957.

Wyd. 1-4 z 1950 w oprac. J. Dembowskiej i H. Rudnickiej, od wyd. z 1951 współautorem jest T. Wojęński.

7. Publicystyka okresu pozytywizmu. Wybór tekstów. [Oprac.:] ... Wr.: Ossol. 1953, 198 s.

8. Wieczór twórczości I.A. Kryłowa. Wstęp i wybór bajek ... Komedia Pieróg w przekł. H. Zakrzewskiej. Wwa: Centr. Dom Twórczości Lud. 1956, 54 s.

9. Dawne czasy. Wypisy z literatury polskiej. Dla kl. I zasadniczych szkół zawodowych. Wwa: PZWS 1958, 246 s. Wyd. 2-9 tamże 1959-1966.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951. — SWPP 1. — RL 1963 (P. Grzegorzcyk).  
M. Hartleb. *Ruch Lit.* 1926 nr 6 [rec.: Stefan Żeromski].  
— J. Hulewicz. *Ruch. Pedag.* 1933 nr 2 [rec. oprac.: Walka o szkołę polską]. — H. Markiewicz: Mazanowski redivivus. *Odrodzenie* 1947 nr 31 [rec.: Historia literatury polskiej]. — J.E. Plomiński. *II. Kur. Pol.* 1949 nr 216 [rec. oprac.: Publicystyka pozytywizmu]. — J. Rudzki: O ocenę publicystyki okresu pozytywizmu. *Mysł Filoz.* 1954 nr 2 [rec. oprac.: Publicystyka okresu pozytywizmu]. — J. Gumińska: Uwagi nauczycielki o czytankach dla klasy VI „Dom i świat”. *Polonistyka* 1955 nr 3. — K. Wojciechowski: T.W. działacz, pedagog, pisarz. *Życie Warsz.* 1963 nr 267. — O. Opolska-Daneczka: Działalność oświatowa T.W. *Prz. Hist.-Ośw.* 1964 nr 2. — K. Wojciechowski: T.W. (Oni tworzyli historię ZNP). *Głos Naucz.* 1980 nr 25. — N. Obrębska: T.W. (Zarys działalności oświatowo-społecznej). *Z Pola Walki* 1986 nr 4.

## WOJEWODA Cecylia

ur. 1910

Tłumaczka.

Urodzona 22 kwietnia 1910 w Widzach na Więszczyźnie; córka Jakuba Srogowicza, urzędnika, i Salomei z Borowskich. Po ukończeniu szkoły średniej w Wilnie studiowała od 1927 prawo na Uniwersytecie Stefana Batorego; w 1931 uzyskała magisterium. W 1932 zamieszkała w Warszawie i pracowała w administracji państwowej. W 1939 wyszła za mąż za Bolesława Wojewodę, pracownika konsulatu polskiego w Budapeszcie. W czasie II wojny światowej przebywała początkowo na Węgrzech, a od 1943 na Słowacji. Po zakończeniu wojny wyjechała do Anglii. W 1946 rozpoczęła twórczość literacką i publicystyczną na łamach czasopism wydawanych w Londynie. Pracowała również w podlegającym władzom krajowym Instytucie Kultury Polskiej. W 1952 powróciła do Polski i zamieszkała w Warszawie. W 1953 została zatrudniona w Redakcji Literatury Angielskiej Państwowego Instytutu Wydawniczego. W 1954 podjęła działalność przekładową z literatury angielskiej i amerykańskiej; przekłady esejów o tematyce teatralnej i artykuły zamieszczała w *Dialogu* (1957-62, z przerwami). W 1958 została członkiem ZLP. Po przejściu na emeryturę w 1972 kontynuowała twórczość przekładową. Mieszka w Warszawie.

## Przekłady

1. H. Ibsen: Wróg ludu. Dramat w 5 aktach. Wyst. Wwa, T. Powsz. 1946. Druk w: H. Ibsen: Dramaty. Wwa: PIW 1956 s. 309-475. TV 1972.

2. H. Fielding: Gwałt na gwałcie jedzie czyli Sędzia złapany we własne sidła. Polityk kawiariany. Komedie burleska w 5 aktach. [B.m., ok. 1956]. 84 s., powiel. Wyst. pt. Sędzia w potrzasku, czyli Gwałt na gwałcie jedzie. Łódź, T. im. S. Jaracza 1956.

3. R.B.B. Sheridan: Szkoła obmowy. Komedie. Wiersze tłum. W. Lewik. Wwa: PIW 1956, 195 s.

4. G.B. Shaw: Kwintesencja ibsenizmu. [Eseje]. Druk częściowy: *Dialog* 1957 nr 1 s. 100-117, nr 3 s. 91-109, nr 4 s. 72-97, nr 5 s. 111-127. Wyd. osob. Wwa: PIW 1960, 243 s.

Zawartość: Dwaj pionierzy; Idealy i idealisci; Kobieta kobieta; Dramaty: Brand, Peer Gynt, Imperator i Galilejczyk; Obiektywne i antyidealistyczne dramaty: Związek młodzi, Podpory społeczeństwa, Dom lalki, Upiory, Wróg ludu, Dzika kaczka, Rosmersholm, Pani morza, Hedda Gabler; Ostatnie cztery dramaty: Budowniczy Solness, Mafy Eyołf, John Gabriel Borkman, Gdy wstanie z martwych; Konkluzje wynikające z dramatów; Nowe elementy szkoły norweskiej.

5. O. Wilde: Krytyk jako artysta. [Dialog]. W te goż: Eseje. Opowiadania. Bajki. Poematy prozą. (Z pism O. Wilde'a. T. 1). Wwa: PIW 1957 s. 17-112.

6. Ch. Fry: Szkoda tej czarownicy na stos. [Utwór dramatyczny]. Tłum.: W. Lewik i ... *Dialog* 1958 nr 6 s. 5-54, sprost. nr 7 s. 160. Wyst. Wwa, T. Dram. 1958. Radio 1970.

7. A. Morgan: Wielki człowiek. [Powieść]. Wwa: PIW 1958, 333 s. Druk nast. pt. Dwa oblicza Herba Fullera. *Dz. Łódz.* 1961 nr 19-135.

8. R. Brandstaetter: Silence. [Dramat w 3 aktach]. Przekł. ang. ... powst. 1959. Radio BBC ok. 1959. [Inf. C. Wojewody]. Tytuł pol. oryginału: Milczenie.

9. S. O'Casey: Kukuryku. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1960 nr 5 s. 47-83.

10. S. O'Casey: Czerwone róże dla mnie. Sztuka w 4 aktach. Piosenki i hymny tłum. W. Lewik. *Dialog* 1961 nr 10 s. 50-85, sprost. nr 11 s. 60. TV 1979.

11. O. Wilde: Bądźmy poważni na serio. [Komedie w 3 aktach]. W te goż: Cztery komedie. (Z pism O. Wilde'a). Wwa: PIW 1961 s. 363-469. Wyst. pt. Brat marnotrawny: Białystok, T. im. A. Węgierki 1968.

12. J. Galsworthy: Frajer. (Gołębie serce). [Sztuka w 3 aktach]. TV 1964.

13. P. Barry: Królestwo zwierząt. [Sztuka w 3 aktach]. W: Współczesny dramat amerykański. T. 2. Wwa 1967 s. 95-232. Radio 1975.

14. S.N. Behrman: Biografia. [Sztuka w 3 aktach]. W: Współczesny dramat amerykański. T. 2. Wwa 1967 s. 233-370. TV 1974.

15. A. Wilson: Późne wstawanie. [Powieść]. Wiersze tłum. A. Nowicki. Wwa: Czyt. 1967, 545 s.

16. M. McCarthy: Wspomnienia z lat katolickiej młodości. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1968, 394 s.

17. S. O'Casey: Opowiadanie na dobranoc. [Sztuka w 1 akcie]. *Dialog* 1969 nr 10 s. 61-72. TV 1971.

18. P. Green: Śmiech Afrodyty. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1969, 429 s.

19. J. Millington Synge: Playboy zachodniego świata. Adapt. J. Maciejowski. TV 1969.

20. E. Kazan: Układ. [Powieść]. Wwa: PIW 1970, 662 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1972; wyd. 3 Wwa: Świat Książki 1996; wyd. 5 [!] popraw. Pozn.: Rebis 2001.

21. J. Hunt: Dziedzictwo nieodparte. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1972, 458 s.

22. S. Beckett: Popioły. [Utwór dramatyczny]. W te goż: Teatr. Post.: J. Błński. Wwa: PIW 1973 s. 237-254.

23. J. Kirkwood: Dobre chwile, złe chwile. [Powieść]. Wwa: PIW 1973, 364 s.

24. A. Shaffer: Zabawa w detektywa. [Utwór dramatyczny]. Przekł. powst. przed 1973. Wyst. pt. Detektyw. TV 1980.

Inf. o przekł.: *Now. Teatr*. 1973 nr 1 s. 12-14.

25. T. Brandon: Ciotka Karola. Komedia – farsa w 3 aktach. Wyst. Łódź, T. im. S. Jaracza (T. 7.15) 1974. TV 1977.

26. J.C. Oates: Oni. [Powieść]. Wwa: PIW 1974, 567 s.

27. M. McCarthy: Ptaki Ameryki. [Powieść]. Wwa: PIW 1975, 372 s.

28. I. Shaw: Wieczór w Bizancjum. [Powieść]. Wwa: PIW 1975, 319 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Kat.: Książ. 1993, tamże: wyd. 3 1996, wyd. 4 2002.

29. H. Miller: Kolos z Maroussi. [Powieść]. Przedm.: J.J. Szczepański. Wwa: Czyt. 1976, 343 s. Wyd. nast. Wwa: Noir sur Blanc [1999], 198 s.

30. P. Green: Śmiech Afrodyty. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Wwa, T. „Stara Prochownia” 1978. Radio 1980.

31. P. Roth: Gdy była porządną dziewczyną. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1978, 332 s. Radio 1984.

32. J. Heller: Coś się stało. [Powieść]. Wwa: PIW 1979, 512 s. Wyd. nast.: Wwa: Prima 1995; Wwa: Świat Książki 1996; Wwa: Albatros 2001.

33. R.P. Warren: Mieć dokąd wrócić. [Powieść]. Wwa: PIW 1980, 435 s.

34. J. Updike: Wyjdź za mnie. Opowieść romantyczna. Wwa: PIW 1983, 283 s. Wyd. 2 Olsztyn, Wwa: In Focus [druk w Rosji] 1992.

35. M. McCarthy: Grupa. [Powieść]. Kr.: WL 1985, 505 s. Wyd. 2 tamże 1990.

36. H. James: Księżna Casamassima. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1991, 477 s.

#### Praca redakcyjna

1. K. Amis: Jim szczęściarz. [Powieść]. Tłum. B. Jackiewicz. Przekł. oprac. ... Wwa: PIW 1958, 338 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. ok. 1974, 1988, 2002. — SWPP 2 (M. Brykalska).

G. Sinko. *Rocz. Lit.* 1956 [dot. przekł.: R.B.B. Sheridan: Szkoła obmowy]. — J. Herbst: *Medice, cura te ipsum. Kierunki* 1958 nr 48 [rec. przekł.: A. Morgan: Wielki człowiek]. **K.B.**

### WOJNAROWSKA Zofia 1881-1967

Pseud.: Bronisława; J. Hutnik; Jan Hutnik; W.Z.; Wł.Z.Z.; Z.W.; Z. Wn.; Z.Z.  
Poetka, dramatopisarka, autorka utworów dla dzieci.

Urodzona 27 czerwca 1881 w Warszawie; córka Konstantego Zacharkiewicza, oficera, później pracownika tramwajów warszawskich, i Bronisławy

z Młynkowskich. W 1900 ukończyła II Gimnazjum Żeńskie w Warszawie i zdała egzaminy uprawniające do nauczania w szkołach średnich, po czym podjęła pracę jako nauczycielka, początkowo w Łodzi, a następnie w Bolesławiu i w Warszawie (do 1908). Równocześnie uprawiała twórczość literacką. Debiutowała w 1900 wierszem pt. „Pan Bóg”, opublikowanym na łamach *Przyjaciela Dzieci* (nr 4), gdzie do 1905 zamieściła liczne wiersze oraz obrazy sceniczne (podp. Z. Zacharkiewiczówna). Publikowała też w *Wieczorach Rodzinnych* (1902-03), a w 1906-25 (z przerwami) w *Bluszczu*, ogłaszając tam liczne wiersze i prozę poetycką. W 1908-10 przebywała w Pizie we Włoszech, gdzie uczęszczała na tamtejszy uniwersytet jako wolna słuchaczka wydziału filozoficznego. W 1910 powróciła do kraju i zamieszkała w Krakowie. Przez cztery semestry studiowała na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 1911 wyszła za mąż za Eugeniusza Wojnarowskiego, później pracownika dyplomacji. W 1912-17 uczyła języka polskiego w Gimnazjum im. E. Orzeszkowej w Łodzi oraz prowadziła wykłady na Uniwersytecie Ludowym. W 1917 przeniosła się do Warszawy. W tymże roku wstąpiła do PPS. Wiersze, przekłady poetyckie oraz prozę publikowała m.in. na łamach *Sowizdrzała* (1917-19), *Robotnika* (1919-27; także pod pseud. Jan Hutnik; tu m.in. nowele z cyklu pt. „Opowieści okien”), *Głosu Kobiet* (1921), *Nowego Świata* (Nowy Jork; 1921-22, 1924-27). W 1925 wyjechała wraz z synami do Francji. W tymże roku nawiązała współpracę z warszawskim pismem *Spółnota*, w którym opublikowała od 1930 wiele wierszy (też pod pseud. Jan Hutnik). W 1926 wstąpiła z PPS. Podczas pobytu we Francji pisała wiersze i powieści (zaginione podczas powstania warszawskiego) oraz zajmowała się malarstwem. W 1936 powróciła do kraju. Była członkiem Stowarzyszenia Wolnomysłsieli oraz Towarzystwa Literatów i Dziennikarzy Polskich. Podczas okupacji niemieckiej mieszkała nadal w Warszawie, utrzymując się z prywatnych lekcji języka francuskiego. Po wojnie, w grudniu 1945 wyjechała do Anglii, gdzie jej mąż pełnił obowiązki attaché Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej, następnie przebywała we Francji u syna. W 1947 powróciła wraz z mężem do Warszawy. W tymże roku wstąpiła ponownie do PPS (od 1948 członek PZPR). W 1948-50 mieszkała w Łęborku, a od 1950 ponownie w Warszawie. Zmarła 29 lipca 1967 w Warszawie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Królowna Basia. Baśń w 3 odsłonach. *Przyj. Dzieci* 1905 nr 30-36. Wyd. osob. Wwa: M. Art 1913, 24 s.

Pierwodr. podp.: Z. Zacharkiewiczówna.

2. Pastuszka. Obrazek sceniczny. *Przyj. Dzieci* 1906 nr 35-36.

Podp.: Z. Zacharkiewiczówna.

3. Kopciuszek. Baśń w 3 obrazach. *Przyj. Dzieci* 1907 nr 24-30. Wyd. osob. Wwa: M. Arct 1913, 34 s.

Pierwodr. podp.: Z. Zacharkiewiczówna.

4. Król kumem. Obrazek sceniczny w 2 aktach. *Przyj. Dzieci* 1908 nr 34-38.

Podp.: Z. Zacharkiewiczówna. — Dot. króla Kazimierza Wielkiego.

5. Wiosna. Fantazja sceniczna. *Bluszcz* 1908 nr 22-26.

Podp.: Z. Zacharkiewiczówna.

6. Poezje. Wwa: Wydawn. *Bluszczu* 1913, 214 s. Cykle: Tezy i antytezy; Witraże; Ognia; Rozmyślenia; Złudzenia; Dum spiro-spero; Dziewięciosiły; A w górze gwiazdy się złocą; Tempi passati; Cień szczęścia; Zeschlej róży gałęzeczka; Po zgaśnięciu płomieni; Rosy poranne; Erosy wieczorne; Refleksje pejzażowe; W Alpach; Wizje; „In mezzo del cammin di nostra vita”.

7. Triumf zgody. (Konstytucja 3 maja). Szkic dramatyczny w 1 akcie. Praprem. pt. Konstytucja 3 maja; Łódź, T. Pol. 1916. Wyd. Wwa: Tow. „Czytaj” 1917, 32 s.

8. Słowa o miłości i wojnie. Poezje. Wwa: St. Michałowski i Sp. 1917, 155 s.

Zawiera prozę poetycką oraz wiersze w cyklach: Słowa o miłości i wojnie; Amor placze; Śladem piosenki; W kładzie szabl.

9. Tadeusz Kościuszko. Dramat w 5 aktach (7 odsłonach) z prologiem. Praprem. Łódź, T. Miej. 1917.

10. Księga miłości. [Wiersze]. Wwa: Kasa Przewozności i Pomocy Warsz. Pomocników Księg. 1920, 262 s.

Cykle: Pocałunek Psyche; Z głębi; Psalm; Ver Sacrum; Plecionki sielankowe; Melodie wieczorne; Miniaturowe poematy; Chwile; Chwile inne; Miłość. (Wieniec sonetów); Rozłaka; Wizje; Glossy; List wojewodzianki. (Wieniec sonetów); Białe sonety; Opowieść; Sen w zatoce; Krag. (Wieniec sonetów).

11. Sekretarzyk czy panna? Komedia w 5 aktach. Praprem. Lw., T. Miej. 1920.

12. Noc. Dramat w 3 aktach. Praprem. Łódź, T. Miej. 1921. Wyd. Wwa: Skł. gł. Księg. Robotnicza 1927 [antydat. 1928], 31 s.

13. Pacta poetica; Rapt. Poematy. Wwa: Skł. gł. Księg. Robotnicza 1921, 50 s.

14. Proletariat. Poemat. Wwa: Robotnicze Stow. Spożyców „Radomianin” w Radomiu 1921, 39 s.

15. Słowa o skarbach ziemi. [Wiersze i proza poetycka]. Wwa: Skł. gł. Księg. Robotnicza 1921, 91 s.

16. Żelazny dzwon. [Wiersze]. Wwa: Księg. Robotnicza 1922, 97 s.

Podp.: J. Hutnik.

17. W siłach Judasza. Sztuka w 3 aktach. Wwa: Centr. Kom. Dnia Spółdzielczości 1926, 30 s.

18. O młynarzu, Kachnie, Szymonie i innych. Baśń jasełkowa w 4 obrazach. *Kal. Spółdz.* 1928 s. 110-138.

19. Wybór wierszy. Wstęp: S.R. Dobrowolski. Wwa: PIW 1960, 107 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1957, 1966. — SWPP 1. — PP (M. Kotowska). — LP XX w. (J. Zacharska). — RL 1968 (Z. Chudek).

[Poezje:] [B. Leśmian] *B.L. Nowa Gaz. dod. Lit. i Szt.* 1913 nr 6; Otto: Wrażenia i refleksy. *Prawda* 1913 nr 11; [N. Jastrzębska] N.J. *Bluszcz* 1914 nr 6. — [Słowa o miłości i wojnie:] [W. Feldman] (L-r). *Nowa Gaz.* 1917 nr 585; J. Jankowski. *Bluszcz* 1917 nr 45. — W. Wolski. Czarodziejka miłosnej pieśni. *Robotnik* 1920 nr 25 [rec.: Księga miłości]. — [Pacta poetica; Rapt.] E. Haecker. *Naprzód* 1921 nr 164 [dot. też: Proletariat]; S. Kołaczkowski. *Prz. Warsz.* 1921 nr 2. — S. Kołaczkowski. *Prz. Warsz.* 1921 nr 2 [rec.: Słowa o skarbach ziemi]. — W. Wolski. *Robotnik* 1921 nr 175 [rec.: Pacta poetica; Rapt.]. — W. Wolski. *Robotnik* 1921 nr 121, toż *Głos Kobiet* 1921 nr 10 [rec.: Proletariat]. — [Z. Kisieleski] Z.K. *Robotnik* 1922 nr 147 [rec.: Żelazny dzwon]. — J. Lau; Z.W. *Argumenty* 1961 nr 2. — H. Michalski. *Nowa Kult.* 1961 nr 39 [rec.: Wybór wierszy]. — T. Giegier; Z.W. W tegoz: Opowieści o dawnych poetach Łodzi. *Łódź* 1995.

M.K.-K.

## WOJTKIEWICZ Stanisław

zob. STRUMPH WOJTKIEWICZ Stanisław

## WOJTKOWSKA Maria

zob. JASIŃSKA-WOJTKOWSKA Maria

## WOJTYŁA Karol

(Jan Paweł II, papież)

ur. 1920 - 2005

Imiona metrykalne: Karol Józef.

Pseud.: A.J.; Andrzej Jawień; Piotr Jasień; Stanisław Andrzej Gruda.

Poeta, dramatopisarz.

Urodzony 18 maja 1920 w Wadowicach; syn Karola, urzędnika wojskowego, i Emilii z Kaczorowskiej (zmarła 1929). Do szkół uczęszczał w Wadowicach; od 1931 uczył się w Państwowym Gimnazjum Męskim im. M. Wadowity. W 1933 opublikował sprawozdanie z ministranckiej uroczystości pożegnania szkolnego katechety ks. Kazimierza Figlewicza w dodatku do krakowskiego tygodnika *Dzwon Niedzielny* pt. *Dzwoneczek* (nr 37). W 1936-38 brał udział w licznych przedstawieniach teatru szkolnego i teatru przy Domu Katolickim oraz w konkursach recytatorskich. Poznał w tym czasie Mieczysława Kotlarczyka, nauczyciela w wadowickim gimnazjum oo. karmelitów, teoretyka i popularyzatora „teatru żywego słowa”. Około 1938 zaczął pisać wiersze (cykl „Ballady Beskidzkie”, zaginiony). W tymże roku po zdaniu matury podjął studia polonistyczne na Uniwersytecie Jagielloń-



skim (UJ) w Krakowie. Nawiązał kontakty z Klubem Młodych Artystów oraz z utworzonym przez Tadeusza Kudlińskiego „Studiem 39” (szkołą dramatyczną przy Krakowskiej Konfraterni Teatralnej). Na wiosnę 1939 napisał dramat „Dawid” (niezachowany) oraz wiersze, które złożyły się na zbiorek „Renesansowy psalterz. (Księga słowiańska)” (wydany dopiero w 1996). Podczas okupacji niemieckiej przebywał nadal w Krakowie. Od września 1940 pracował jako robotnik w zakładach chemicznych Solvay w Borku Fałęckim, najpierw w kamieniołomach tej firmy, potem w kotłowni. Należał do utworzonej przy parafii św. Stanisława Kostki na Dębnikach grupy młodzieży męskiej Żywy Różaniec. Kontynuował twórczość literacką, pisząc utwory dramatyczne „Hiob” i „Jeremiasz”. W 1940 i 1941 związany był z grupą artystyczną skupioną wokół T. Kudlińskiego i Juliusza Osterwy. Od 1941 był aktywnym członkiem Teatru Rapsodycznego działającego konspiracyjnie pod kierunkiem M. Kotlarczyka i brał udział jako aktor w jego siedmiu wystawionych w czasie wojny przedstawieniach. W październiku 1942 wstąpił do tajnego Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Krakowie, rozpoczynając studia na konspiracyjnym Wydziale Teologicznym UJ. Po wyzwoleniu kontynuował studia teologiczne na tymże uniwersytecie; w 1945/46 był młodszym asystentem w seminariach dogmatyki szczegółowej oraz patrologii i historii dogmatów. Jako poeta debiutował w druku w 1946 poematem „Pieśń o Bogu ukrytym”, ogłoszonym w *Głosie Karmelu* (nr 1/2, 3, 1947 nr 3, 5; druk anonimowy). Po otrzymaniu święceń kapłańskich (1 listopada 1946) wyjechał na dalsze studia do Rzymu; tu w Papieskim Uniwersytecie Dominikańskim (Angelicum) uzyskał w lipcu 1947 licencjat, kontynuując przygotowywanie pracy doktorskiej pt. „Doctrina de fide apud S. Joannem de Cruce”, którą rozpoczął w Krakowie, a obronił w Rzymie w czerwcu 1948 (promocja doktorska nie mogła jednak odbyć się na Angelicum ze względów formalnych, ponieważ teza doktorska nie została opublikowana w Rzymie, a dopiero po powrocie do Krakowa). W listopadzie 1948 uzyskał na UJ tytuł magistra, a w grudniu tegoż roku tytuł doktora Świętej Teologii. Od lipca 1948 do marca 1949 był wikariuszem w wiejskiej parafii Niegowień koło Bochni, a od 17 marca 1949 do sierpnia 1951 w parafii św. Floriana w Krakowie, gdzie m.in. prowadził duszpasterstwo akademickie. W 1949 ogłosił pierwszy artykuł pt. „Mission de France” w *Tygodniku Powszechnym* (nr 9); z czasopiśmie tym współpracował następnie do 1978, publikując m.in. utwory poetyckie (w 1950, 1952, 1958 pod pseud. Andrzej Jawień), artykuły i recenzje poświęcone Teatrowi Rapsodycznemu (w 1952, 1957, 1958, 1961 też pod pseud. Piotr Jasień). Wiersze i dramaty ogła-

szął również w *Znaku* (w 1957, 1960, 1963-66 pod pseud. Andrzej Jawień, a w 1975 i 1979 pod pseud. Stanisław Andrzej Gruda). Od 1951 zajmował się pracą naukową. W 1953 habilitował się na UJ na podstawie pracy pt. „Ocena możliwości zbudowania etyki chrześcijańskiej przy założeniach systemu Maxa Schelera” (wyd. 1959). W 1954-62 był profesorem Metropolitalnego Seminarium Duchownego i Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie, gdzie wykładał teologię moralną i katolicką etykę społeczną. Równocześnie od 1954 wykładał etykę na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (KUL); w 1957 objął tam jako docent kierownictwo Zakładu Etyki. Opublikował wiele rozpraw z zakresu etyki, antropologii filozoficznej, metodologii historii filozofii i teologii (w tym książki: „Miłość i odpowiedzialność”, 1960 oraz „Osoba i czyn”, 1969). Od 1958 był członkiem komitetu redakcyjnego *Roczników Filozoficznych*, wydawanych przez Towarzystwo Naukowe KUL. Konsekrowany we wrześniu 1958 na biskupa sufragana został w 1962 wikariuszem kapitulnym diecezji krakowskiej. Uczestniczył w pracach Soboru Watykańskiego II (1962-65) i podsumował to książką „U podstaw odnowy” (wyd. 1972). 30 grudnia 1963 został mianowany arcybiskupem metropolitą krakowskim, a w czerwcu 1967 otrzymał godność kardynała. Brał udział w pracach kilku komisji Konferencji Episkopatu Polski, przede wszystkim Komisji Duszpasterskiej, Komisji Studiów, Komisji do Spraw Apostolstwa Świeckich (przewodniczący), Rady Naukowej (przewodniczący), Rady Głównej (wiceprzewodniczący). W 1965 był współautorem „Orędzia biskupów polskich do biskupów niemieckich”. Odwiedził środowiska polonijne oraz polskie misje w Kanadzie i w Stanach Zjednoczonych (1969, 1976), w Australii, Nowej Zelandii i na Nowej Gwincei (1973). Reprezentował Episkopat Polski na Kongresach Eucharystycznych w Melbourne (Australia, 1973) i Filadelfii (Stany Zjednoczone, 1976) oraz wchodził wraz z prymasem kardynałem Stefanem Wyszyńskim w skład delegacji wizytującej RFN na zaproszenie Episkopatu Niemiec (wrzesień 1978). Był członkiem wielu papieskich rad, komisji i kongregacji, uczestniczył w pracach Synodu Biskupów oraz był kilkakrotnie członkiem Rady Sekretariatu Synodu Biskupów. W 1976 prowadził rekolekcje dla Kurii Rzymskiej (w tym dla papieża Pawła VI), których tekst ukazał się w książce pt. „Znak, któremu sprzeciwiać się będą” (1976). W grudniu 1976 został mianowany przez Senat KUL profesorem honorowym, w 1977 otrzymał godność doktora honoris causa Uniwersytetu im. J. Gutenberga w Moguncji. Wybrany na papieża 16 października 1978 przyjął imię Jan Paweł II. Wśród licznych podróży apostołskich do wielu krajów Europy, Ameryki Południowej i Północnej, Afryki i Azji siedmiokrot-

Imam 2 kwietnia 2005 r.  
(21. 37h) w Watykanie.

✓ [to ostatnia polwóz do Polski]

WOJTYŁA

nie przybywał do Polski: 2-10 czerwca 1979, 16-23 czerwca 1983 (w tym czasie otrzymał doktryny honoris causa KUL i UJ), 8-14 czerwca 1987, 1-9 czerwca 1991, 31 maja-10 czerwca 1997, 5-17 czerwca 1999, 16-19 sierpnia 2002. ✓\*

#### TWÓRCZOŚĆ<sup>1</sup>

Poza pracami naukowymi, studiami i esejami z zakresu filozofii i teologii oraz kazaniami i pismami o treści religijnej opublikował następujące utwory literackie:

1. Renesansowy Psalterz. (Księga Słowiańska). [Wierszel. Powst. 1938-1939. Druk utworów: [Inc.] „Nad Twoją białą mogiłą...” [wiersz poświęcony matce; fragm.]; Magnificat (hymn) w poz. 10 s. 11, 262-263. Wyd. osob. częściowe: Sonety; Magnificat. Do druku podał i post. opatrzył S. Dziedzic. Kr.: WL 1995, 59 s. Wyd. osob. całości pt. Psalterz – Księga Słowiańska. Do druku podał i post. opatrzył S. Dziedzic. Red. T. Skoczec. Kr.: Cracovia 1996, 71 s. Wyd. nast. [poszerz.] pt. Renesansowy psalterz. (Księga Słowiańska). [Fot.:] A. Bujak. Wiersze oprac. z upoważnienia autora M. Skwarnicki. Scenariusz i red.: L. Sosnowski. Projekt graf.: E. Tarnawska. Kr.: Biały Kruk 1997, 117 s. Przedr. częściowe zob. poz. 10, 22, 25, 28, 29, przedr. całości zob. poz. 31.

Data powst. wg inf. w poz. 10. – W tomie pt. Sonety; Magnificat – reprodukcja rkp. oraz art. Z. Kotlarczykowej. „Wiosna przyniosła mi te myśli...” zawierający teksty listów K.W. do M. Kotlarczyka z 14 XI 1939 i 7 X 1940 dot. powstania utworów. – Tom pt. Psalterz – Księga Słowiańska zawiera nadt.: Symphonie – Scalenia; Biesiada; Mousike; Słowo – Logos. – Album pt. Renesansowy Psalterz zawiera zaakceptowane przez K.W. wersje utworów opublikowanych wcześniej oraz poematy niedo publikowane.

Przekł. niem.: Die Jugendgedichte des Papstes. Renaissance – Psalter. [Przel.] B. Chudoba. Fot.: A. Bujak. Graz, Wien 2000.

2. Hiob. Drama ze Starego Testamentu. Powst. 1940. Druk w poz. 10 s. 264-318. Praprem. Kr., Nowa Huta, T. Lud. 1983. Przedr. zob. poz. 29.

Inf. o dacie powst. w poz. 10.

Przekł. ang.: Job. W: K. Wojtyła: The collected plays and writings on theater. [Przel.] B. Taborski. Berkeley, Los Angeles, London 1987, – szwedz.: wyst. Göteborg 1983, – włos.: Giobbe. [Przel.] A. Kurczab, M. Guidacci. W: K. Wojtyła: „Giobbe” ed altri inediti. Città del Vaticano 1982, wyd. nast. tamże 1983, przedr. w: K. Wojtyła: Opere letterarie. Poesie e drammi Città del Vaticano 1993. Zob. też poz. 29. Wyst. w plenerze (insc. i rez.: A. Kurczab) na XXXI Festa del Teatro w San Miniato 1985.

3. Jeremiasz. Drama narodowe we trzech działach. Powst. 1940. Druk w poz. 10 s. 319-376. Praprem. Bielsko-Biała, T. Pol. 1981. Przedr. zob. poz. 29.

Inf. o dacie powst. w poz. 10.

<sup>1</sup> Dane o pozycjach oznaczonych dwiema gwiazdkami \*\* według Documentazione circa le opere di Karol Wojtyła [...] Varsovia 2001. Zob. Opracowania.

Przekł. ang.: Jeremiah. W: K. Wojtyła: The collected plays and writings on theater. [Przel.] B. Taborski. Berkeley, Los Angeles, London 1987, – niem.: Jeremia. [Przel.] T. Mechtenberg. Paderborn 1984, wyd. nast. tamże 1996 [wyd. z okazji wizyty Jana Pawła II w Paderborn], – włos.: Geremia. [Przel.] L. Grygiel, A.L. Guglielmi. W: K. Wojtyła: Opere letterarie. Poesie e drammi Città del Vaticano 1993. Zob. też poz. 29.

4. Brat naszego Boga. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1944-1949. Pierwodr. *Tyg. Powsz.* 1979 nr 51/52 s. 5-8, 11-12. Druk zob. poz. 10. Praprem. Kr., T. im. J. Słowackiego 1980. Radio 1983. Wyd. osob. ze słowem wstępnym F. Macharskiego Kr.: Wydawn. Św. Stanisława BM [Biskupa Męczennika] Archidiecezji Krak. 1989, 102 s. Wyd. nast. Kluczbork: Druk. Antykwa 1996. Przedr. zob. poz. 13, 29 oraz w: K. Wojtyła: Świadek oddania bez reszty. Przemówienia, homilie i utwory Karola Wojtyły – kapłana, biskupa, kardynała i papieża o Bracie Albercie – Adamie Chmielowskim. Red. K. Bukowski. Kr. 1984, wyd. 2 uzup. tamże 1990.

Inf. o dacie powst. w poz. 10.

Przekł. ang.: Our God's brother. W: K. Wojtyła: The collected plays and writings on theater. [Przel.] B. Taborski. Berkeley, Los Angeles, London 1987, – bułg.: Brat na našija Bog. W: K. Wojtyła: Poezija, eseta, drama. [Przel.] Z. Joakimova. Burgas 1992, – chorw.: Brat našega Boga. W: K. Wojtyła: Poezija, drame, eseji. [Przel.] M. Slaviček. Zagreb 1984, – franc.: Frère de notre Dieu. W: K. Wojtyła: Frère de notre Dieu. Théâtre. Suivi de écrits sur le théâtre. [Przel.] Z. Bobowicz, J. Offredo. [Paris] 1982, wyd. nast. tamże 1983, przedr. w: K. Wojtyła: Poèmes; Théâtre; Écrits sur le théâtre. Paris 1998, – hiszp.: Hermano de nuestro Dios. [Przel.] A. Klemeniewicz. Wyd. łącznie z przekł. poz. 7 pt. Hermano de nuestro Dios; Esplendor de paternidad. Madrid 1990, – niem.: Der Bruder unseres Gottes. [Przel.] T. Mechtenberg. Wyd. łącznie z przekł. poz. 7 pt.: Der Bruder unseres Gottes; Strahlung des Vaters. Freiburg 1981; wyst. Wiedeń, T. Die Tribune 1983, – portug.: Imao do nosso Deus. [Przel.] M. Ruffier. São Paulo 1984, – węgiet.: Istentünk testvére. W: K. Wojtyła: A bennem növekvő Ige. [Przel.] P. Balássy, L. Balássy. Budapest 1990; A mi Urunk testvére. [Przel.] R. Gimes. Budapest 1991; wyst. Budapeszt, T. Nazionale 1991, – włos.: Fratello del nostro Dio. [Przel.] R. Panzone. Wyd. łącznie z przekł. poz. 7 pt. Fratello del nostro Dio; Mistero di paternità. Bologna 1979, wyd. nast. tamże 1980, pt. Fratello del nostro Dio, Raggi di paternità. Città del Vaticano 1982, przedr. w: K. Wojtyła: „La bottega dell'orefice” e altri drammi. Milano 1991, Opere letterarie. Poesie e drammi. Città del Vaticano 1993. Zob. też poz. 29.

Adapt. film. Brat Albert. Oprac.: W. Stokłosa. [Wykorzystane dialogi i sceny dramatu ...]. Ekran. (z inżynierem ss. Albertynek) 1985. Praprem. Kr., kościół Ecce Homo 5.12.1985; Brat naszego Boga. Scenariusz: K. Zanussi, M. di Nardo, dialogi ... Reż.: K. Zanussi. Produkcja pol.-ang. Ekran. 1997.

5. Przed sklepem jubiler. Medytacja o Sakramencie Małżeństwa przechodząca chwilami w dramat. *Znak* 1960 nr 12 s. 1564-1607. Druk zob. poz. 10. Praprem. Wałbrzych, T. Dram. im. J. Słowackiego 1980. Wyd. osob. z podtyt. Dramat. [Wwa:] Signum\* 1980, [47] s. Wyd. nast.: Pozn.: Niezał. Wydawn. Akademickie przy współpracy Wydawn. Centrum Inf. NZS UAM\* 1981; Kr.: Znak 1988, 58, [6] s. Kluczbork: Druk. Antykwa 1996; Wr.: Tum 2001. Przedr. zob. poz. 13, 29.

Pierwodr. podop.: Andrzej Jawień. – Wyd. Znak 1988 ilustr. zdjęciami (10) z adapt. film. Jeweller's shop.

Przekł.: ang.: The Jeweller's shop. [Przeł.] B. Taborski. London 1980, wyd. nast.: New York 1980, 1988, San Francisco 1992, przedr. w: K. Wojtyła: The collected plays and writings on theater. [Przeł.] B. Taborski, Berkeley, Los Angeles 1987, – chorw.: Pred zlatarnicom. W: K. Wojtyła: Poezija, drame, eseji. [Przeł.] M. Slaviček, Zagreb 1984, – duń.: Pavens hyldest til kaerlighed og aegtes kabest. \*\*[Wydawn.] Søndags B.T. 1980, – franc.: La boutique de l'orfèvre. [Przeł.] J. Kukulczanka Koukou Chanska. [Przedm.] J.-L. Barrault [Paris], Cana 1979, wyd. nast. tamże 1988, przedr. w: K. Wojtyła: Poèmes, Théâtre, Ecrits sur le théâtre. [Paris] 1998, – hiszp.: El taller del orfebre. [Przeł.] A. Rodón Klemensiewicz. Madrid 1980, wyd. nast. tamże 1982, 1987, Buenos Aires 1998, – holend.: De winkel van de juwelier. [Przeł.] E. Van Dooren. Utrecht 1996, – jap.: Kinzaiku shi no mise. [Przeł.] K. Okotani. Tokyo 1980, – kataloński: L'obrador de l'orfebre. [Przeł.] J. Santaulària, [współprac.] T. Malinowski, [komentarz.] J. Pomianowski, Barcelona 1979, – litew.: Priešais juvelyro parduotuvę. [Przeł.] R. Jakutis. Kaunas 1993, – malajski: \*\*[Wydawn.] Deepanalam Publications 1980, – maltański: Il-hanut ta' l'argjentier. \*\*[Wydawn.] Klabb Kotba Malin 1981, – motł.: In fata pravălei bijuteriului. [Przeł.] V. Sciobota. Chişinău 2001, – niem.: Der Laden des Goldschmieds. [Przeł.] T. Mechtenberg. Freiburg 1979, wyd. nast. 2-5 tamże 1979-1981, – portug.: A loja do ourives. [Przeł.] L. Scherner, [współprac.] L.A. Mayayo. São Paulo 1980; A loja do ourives. [Przeł.] M. das Neves, Lisboa 1984, – ros.: Ljubov' i oivestvennost'. [Przeł.] K. Staroselskaja, A. Eppel. Moskva 1993 [zawiera też tłum.: Miłość i odpowiedzialność, Wwa 1960], – rum.: In fata pravălei bijuteriului. \*\*[Wydawn.] Departamentul Relații cu Publicul 2000, – słowac.: \*\*[Wydawn.] Instituto Slovacco Dei ss. Cirillo e Metoda 1980, – słowen.: Pred zlatarno. [Przeł.] K. Pisk. Celje 1996, wyd. nast. tamże 1997, – szwedz.: Utanför guldsmedshutiken. [Przeł.] L. Ilke. Torup 1989, – węgier.: Az Aranyművész boltja. W: K. Wojtyła: A bennem névekvő lge. Budapest 1990, wyst. Budapest 1980, – włos.: La bottega dell'orefice. [Przeł.] A. Kurczab, J. Pomianowski, [współprac.] S. Angeli. Città del Vaticano 1979, wyd. nast. tamże 1979, 1980, 1983, 1986, 1988, 1991, 1992, 1993, 1994, 1997, 1998, 2000, 2002, przedr. w: K. Wojtyła: „La bottega dell'orefice” e altri drammi Milano 1991, Opere letterarie. Poesie e drammi. Città del Vaticano 1993, zob. też poz. 29. Radio (Włochy) 1979. Wyst. Rzym, T. Ripagrande 1980; La bottega dell'orefice [Przeł.] A. Anzani Colombo. W: D. Tettamanzi: Il matrimonio, comunità di amore. Giovanni Paolo II alle famiglie. Milano 1980; La buteghe dal oresin. [Przeł.] w: dialektie friulaniskim R. Ongnar. Gorizia, Pardenone, Udine 1992.

Adapt. film.: Jeweller's shop. Scenariusz: M. di Nardo, J. Andrus. Reż.: M. Anderson. Produkcja włos-kanadyjska przy współpracy pol. Ekran 1987.

6. Kościół (fragmenty): Pasterze i Źródła (Bazylika Św. Piotra jesienią 1962: 11 X-8 XII. [Cykl poetycki]. Powst. 1962. Pierwodr. *Znak* 1963 nr 11 s. 1376-1379. Druk zob. poz. 10. Wyd. osob.: Rys. i oprac. graf.: Z. Józwick. Lubl.: Tow. Nauk. KUL 1988, 24 s. Przedr. zob. poz. 12, 22, 23, 25, 26, 29, 31.

Pierwodr. podop.: AJ.

7. Promieniowanie ojcostwa. (Misterium). Powst. 1964. Pierwodr. *Znak* 1979 nr 11 s. 1119-1145. Druk zob. poz. 10. Praprem: Wwa, T. Rozmaitości 1983. Wyd. osob.: Rys. i oprac. graf.: Z. Józwick. Lubl.: Tow. Nauk. KUL 1984, 55 s.; Wr.: Tum 2002. TV 1987. Przedr. zob. poz. 13, 29.

Pierwodr. podop.: Stanisław Andrzej Gruda. – Inf. o dacie powst. zob. poz. 10.

Przekł.: ang.: Radiation of fatherhood. W: K. Wojtyła: The collected plays and writings on theater. [Przeł.] B. Taborski. Berkeley, Los Angeles, London 1987, – hiszp.: Esplendor de paternidad. [Przeł.] A. Klemensiewicz. Wyd. łącznie z przekł. Brat naszego Boga zob. poz. 4, – niem.: Strahlung des Vaters. [Przeł.] T. Mechtenberg. Wyd. łącznie z przekł. Brat naszego Boga zob. poz. 4, – włos.: Mistero di paternità. [Przeł.] A. Setola, toż wyd. nast. pt. Raggi di paternità. Wyd. łącznie z przekł. Brat naszego Boga zob. poz. 4, przedr. w: K. Wojtyła: „La bottega dell'orefice” e altri drammi. Milano 1991, Opere letterarie. Poesie e drammi. Città del Vaticano 1993, zob. też poz. 29. Wyst. Rzym, Piazza S. Pietro 2000. Adapt. teatr.: Promieniowanie ojcostwa. Adapt.: Ż.W. Solski. Wyst. Wr.: T. Współcz. 1997, – radiowa: Adapt.: M. Brzezińska. Radio 2003.

8. Myśląc Ojczyzna... [Poemat]. Powst. 1974. Pierwodr. *Znak* 1979 nr 1/2 s. IV-XXXI. Druk zob. poz. 10. Wyd. osob.: Rys. i oprac. graf.: Z. Józwick. Lubl.: Tow. Nauk. KUL 1983, 15 s. Przedr. zob. poz. 12, 14, 16, 22, 23, 25, 26, 29, 31.

Inf. o dacie powst. zob. poz. 10 – Druk bibliofilski.

9. Stanisław. [Poemat]. Powst. przed 16 X 1978. Pierwodr. *Znak* 1979 nr 7/8 s. 627-630. Druk zob. poz. 10. Wyd. osob.: Rys. i oprac. graf.: Z. Józwick. Lubl.: Tow. Nauk. KUL 1987, 27 s. Przedr. zob. poz. 12, 14, 16, 19, 22, 23, 25, 26, 29, 31.

Inf. o dacie powst. zob. poz. 10.

10. Poezje i dramaty. Wybór i układ z upoważnienia Autora: M. Skwarnicki, J. Turowicz. Red. filol.: J. Okoń. Słowo wstępne: M. Skwarnicki. Kr.: *Znak* 1979 [właśc. 1980], 408 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1986 [właśc. 1987], wyd. [nowe] z przedm. M. Skwarnickiego 1998, 469 s. Przedr.: cz. 1 zob. poz. 12, 18, 23, 26, 31; cz. 2 zob. poz. 13; cz. 4 zob. poz. 27; całości zob. poz. 29.

Na k. tytułowej obok nazwiska autora pseud.: Andrzej Jawień, A.J., Stanisław Andrzej Gruda, Piotr Jasień. Zawartość: [Inc.] „Nad Twoją białą mogiłą...” [poz. 1]. – [Cz.] 1. Wiersze [m.in.] Kościół [poz. 6]. Myśląc Ojczyzna... [poz. 8]. Stanisław [poz. 9]. – [Cz.] 2. Dramaty: Brat naszego Boga [poz. 4]; Przed sklepem jubitera [poz. 5]; Promieniowanie ojcostwa [poz. 7]. – [Cz.] 3. Juwenilia: Magnificat (hymn) [poz. 1]; Hiob [poz. 2]; Jeremiasz [poz. 3]. – [Cz.] 4. Artykuły [o Teatrze Rapsodycznym]: O teatrze słowa; Dramat słowa i gestu; Rapsody Tysiąclecia; „Dziady” [A. Mickiewicza] i dwudziestolecie; Przedmowa do książki Mieczysława Kotlarczyka „Sztuka żywego słowa” [Rzym 1975].

Pierwsze wyd. zbior., które stało się podstawą następnych wydań i przedruków poszczególnych utworów.

11. Narodziny wyznawców i inne wiersze. Kielce: NZZ WSP\* 1981, 23 s.

Do użytku wewnątrzorganizacyjnego.

12. Poezje. [Wwa:] Niezał. Inst. Lit.\* 1981 s. 15-105. Wyd. nast.: Wwa: Niezał. Ofic. Wydawn. „Troiska o Życie” 1981 s. 15-105; [B.m.w.\*] 1981 s. 13-105.

Na k. tytułowej obok nazwiska autora pseud. jak w poz. 10. – Przedr. części 1 „Wiersze” z tomu Poezje i dramaty [poz. 10] z zachowaniem oryginalnej paginacji. Zawiera m.in.: Kościół [poz. 6]; Myśląc Ojczyzna... [poz. 8]; Stanisław [poz. 9].

13. Poezje i dramaty. Wwa: Niezał. Ofic. Wydawn. „Troška o Życie” 1981 s. 109-257.

Tytuł na okł.: Dramaty – Na k. tytułowej obok nazwiska autora pseud. jak w poz. 10. – Przedr. części 2 „Dramaty” z tomu Poezje i dramaty [poz. 10] z zachowaniem oryginalnej paginacji.

Zawartość: Brat naszego Boga [poz. 4], Przed sklepem jubileara [poz. 5], Promieniowanie ojcostwa [poz. 7].

14. Ojczyzna. Zdjęcia, oprac. red. i graf.: A. Bujak. Kr.: Znak 1983, [64] s., fot.

Zawiera poematy: Myśląc Ojczyznę... [poz. 8]; Stanisław [poz. 9].

15. Poezje wybrane. Wybór: T. Mocarski. Wstęp: T. Nowak. Wwa: LSW 1983, 112 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1987, wyd. 3 1991, wyd. 4 1997.

16. Trzy poematy. Posł.: B. Królikowski. Oprac. graf.: K. Kurzatkowski. Lubl.: Wydawn. Kurii Biskupiej 1983, 70 s.

Zawartość: Stanisław [poz. 9]; Myśląc Ojczyznę... [poz. 8]; Wigilia Wielkanocna 1966. – Druk bibliofilski wyd. dla upamiętnienia drugiej pielgrzymki Jana Pawła II do Ojczyzny; autorzy grafik: B. Baldyga, S. Baldyga, Z. Kopel-Szulc, M. Piątkowski, Z. Strzałkowski, H. Szulc.

Wyd. nast. inne: Trzy poematy. Tris poēmas. [Przeł.] D. Dreika. Litografie: A. Jansones. Riga: Cirulis 1994, 87 s.

Teksty w jęz. pol. i łotew.

17. Myśląc Ojczyznę... Wybór i oprac.: T. Daszkiewicz, K. Wereda. Wwa: Heliodor 1992, 30 s.

Zawiera fragmenty wierszy oraz przemówień z pielgrzymek Jana Pawła II do Polski.

18. Poesie. Testo originale a fronte. A cura di S. Spatà. Traduzione di A. Kurczab e M. Guidacci. Roma: Newton 1994, 217 s.

Tekst w jęz. pol. wg Poezje i dramaty [poz. 10] cz. 1 Wiersze (bez: Rozważania o ojcostwie), w jęz. włos. wg Opere letterarie. Poesie e drammi. Città del Vaticano 1993.

Zawiera m.in. z poz. 1: „Nad Twoją białą mogiłą...”; Magnificat, – poematy: Kościół [poz. 6]; Myśląc Ojczyznę... [poz. 8]; Stanisław [poz. 9].

19. Poezje wybrane. Wstęp i posł.: W. Smaszcz. Wwa: Pax 1995, 111 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1997, wyd. 3 1998, wyd. 4 2001.

Zawiera m.in. poemat Stanisław [poz. 9].

20. Narodziny wyznawców. [Wiersze]. [Fot.]: A. Bujak. Scenariusz i red.: L. Sosnowski. Projekt graf.: E. Tarnawska. Kr.: Biały Kruk 1998, 101 s.  
U góry s. tytułowej: 20 lat pontyfikatu Jana Pawła II.

21. Pieśń o Bogu ukrytym. [Wiersze]. [Fot.]: A. Bujak. Scenariusz i red.: L. Sosnowski. Projekt graf.: E. Tarnawska. Kr.: Biały Kruk 1998, 99 s.

U góry s. tytułowej: 20 lat pontyfikatu Jana Pawła II.

22. Pieśń o Bogu ukrytym. Poezje. Wstępem opatrzył Z.J. Peszkowski. Wybór: J. Koperski, T. Wrodycka. Wwa: Anagram 1998, 222 s.

Na s. tytułowej: 20-lecie pontyfikatu Jana Pawła II. Zawiera m.in.: z poz. 1: Sonety; Magnificat, – Kościół [poz. 6]; Myśląc Ojczyznę... [poz. 8]; Stanisław [poz. 9].

23. Poezje. Poems. Przeł. J. Peterkiewicz [Peterkiewicz]. Posł.: K. Dybciak. Przeł. J. Piątkowska. Kr.: WL 1998, 311 s.

Wyd. w 20. rocznicę pontyfikatu Jana Pawła II. – Teksty w jęz. pol. wg Poezje i dramaty [poz. 10] cz. 1 Wiersze (bez: Rozważania o ojcostwie), w jęz. ang. wg The place within. The poetry of Pope John Paul II. London 1995.

Zawiera m.in. z poz. 1: Magnificat, – poematy: Kościół [poz. 6]; Myśląc Ojczyznę... [poz. 8]; Stanisław [poz. 9].

24. Miłość mi wszystko wyjaśniła. [Wiersze i fragmenty poematów]. Wybrał K. Lisowski. Kr.: WL 1999, 51 s. Wyd. nast. tamże: pt. Spotkanie z poezją Karola Wojtyły. Miłość mi wszystko wyjaśniła, 2002, pt. Miłość mi wszystko wyjaśniła. Wiersze i poematy, 2003.

Dobór utworów i układ identyczny we wszystkich edycjach; w wyd. z 2003 brak nazwiska autora wyboru.

25. Niech zstąpi Duch Twój. Poezje. Wybór. Wstęp i red.: T. Skoczek. Rzeszów: Press-Rol; Galicyjska Ofic. Wydawn. 1999, 215 s.

Zawartość: Psalterz – Księga Słowańska [poz. 1], – oraz m.in.: Kościół [poz. 6]; Myśląc Ojczyznę... [poz. 8]; Stanisław [poz. 9].

26. Poezje. Poesie. Przeł.: A. Kurczab, M. Guidacci. Posł.: K. Dybciak. Przeł. S. Esposito. Kr.: WL 1999, 297 s.

Wyd. w 20. rocznicę pontyfikatu Jana Pawła II. – Teksty w jęz. pol. wg Poezje i dramaty [poz. 10] cz. 1 Wiersze (bez: Rozważania o ojcostwie), w jęz. włos. wg Opere letterarie. Poesie e drammi. Città del Vaticano 1993. Przekł. włos. przejr. i zredagowany przez A. Kurczab.

Zawiera m.in.: z poz. 1: Magnificat, – poematy: Kościół [poz. 6]; Myśląc Ojczyznę... [poz. 8]; Stanisław [poz. 9].

27. O Teatrze Rapsodycznym. 60-lecie powstania Teatru Rapsodycznego. [Autorzy:] M. Kotlarczyk, ... Wstęp i oprac.: J. Popiel. Wybór tekstów: T. Malak, J. Popiel. Kr.: PWST 2001, 389 s.

Zawartość: I. M. Kotlarczyk: Teksty z programów teatralnych Teatru Rapsodycznego 1945-1967, s. 1-270. – II. K. Wojtyła: O Teatrze Rapsodycznym [artykuły, poz. 10], s. 271-296. – III. Listy Karola Wojtyły do Mieczysława Kotlarczyka [wrzesień 1939 – czerwiec 1967], s. 297-332. – IV. Repertuar Teatru Rapsodycznego [1941-1967], s. 337-379.

28. Sobótkom się kłaniaj. Wybór poezji. Wybór i posł.: T. Skoczek. Red.: S. Franczak. Kr.: Stow. Twórcze Artyst.-Lit. 2001, 203 s.

Zawiera m.in. z poz. 1: Sonety; Symfonie – Scalenia.

29. Tutte le opera letterarie. Poesie, drammi e scritti sul teatro. Testo polacco a fronte. Presentazione di G. Reale. Saggi introduttivi di B. Tabor-ski. Milano: Bompiani 2001, XXXVIII, 1001 s.

Teksty w jęz. pol. wg Poezje i dramaty [poz. 10], w jęz. włos. wg Opere letterarie. Poesie e drammi. Città del Vaticano 1993. Zawartość: [Cz.] 1. Poesie. [Przeł.]: A. Kurczab, M. Guidacci. [Tu m.in.] z poz. 1: „Nad Twoją białą mogiłą...”; Magnificat, – poematy: Kościół [poz. 6]; Myśląc Ojczyznę... [poz. 8]; Stanisław [poz. 9]. – [Cz.] 2. Drammi: Giobbe [poz. 2], przeł.: A. Kurczab, M. Guidacci; Geremia [poz. 3], przeł.: L. Grygiel, A.L. Guglielmi; Fratello del nostro Dio [poz. 4], przeł.: R. Panzone; La bottega dell'orefice [poz. 5], przeł.: A. Kurczab, J. Pomianowski [przy współpracy] S. Angeli; Raggi di pater-



nità [poz. 7], przeł. A. Setola; Considerazioni sulla paternità [proza poetycka, poz. 10], przeł.: A. Kurczab, M. Guidacci. — [Cz.] 3. Scritti sul teatro [poz. 10], przekł. wg *Il Nuovo Arco-pago*.

30. Tryptyk rzymski. Medytacje. [Wiersze]. Powst. XI 2002. Wyd. Kr.: Wydawn. Św. Stanisława B.M. [Biskupa Męczennika] Archidiecezji Krak. 2003, 39 s. Przedr. zob. poz. 31 oraz w: Wokół „Tryptyku rzymskiego”. Lubl. 2003.

Podp.: Jan Paweł II.

Zawartość: I. Strumień; II. Medytacje nad „Księgą Rodzaju” na progu Kaplicy Sykstyńskiej; III. Wzgórze w krainie Moria. — Postl.: M. Skwarnicki. — Do tomu dołączono płytę kompaktową z utworami w interpretacji K. Globisza.

Przekł.: niem.: Römischer Triptychon. [Przeł.] W. Lipscher i in.] Freiburg 2003. — węgier.: Római Triptichon. [Przeł.] G. Zsille, E. Koncz. Budapest 2003. — włos.: Trinitico romano. Meditazioni. [Przeł.] G. Miller. Città del Vaticano 2003.

31. Poezje zebrane; Tryptyk rzymski. Oprac. poezji z upoważnienia Autora; M. Skwarnicki. Wstęp: M. Skwarnicki. Fot.: A. Bujak. Kr.: Biały Kruk 2003, 311 s.

Wyd. jubileuszowe w 25 rocznicę pontyfikatu Jana Pawła II. — Podp.: K. Wojtyła; Jan Paweł II.

Zawiera utwory z tomów: Renesansowy Psalterz [poz. 1], — Poezje i dramaty [poz. 10], w tym m.in. poematy: Kościół [poz. 6]; Myśląc Ojczyznę... [poz. 8]; Stanisław [poz. 9] oraz Tryptyk rzymski [poz. 30].

32. Ukryty blask. [Wiersze]. Wybór i postl.: J. Sokoń. Wwa: Wydawn. Uniw. kardynała S. Wyszyńskiego 2003, 180 s.

W wybory utworów w przekł.: albań.: Bregu i qetësisë. [Wiersze; przeł.] M. Saneja. Ferizaj 1989. — ang.: poz. 23; „Easter Vigil” and other poems. [Przeł.] J. Peterkiewicz [Pietrkiewicz]. London 1979, wyd. nast.: New York 1979, Richmond Vic. 1979, Sydney 1979, Auckland 1979, London 1980; Collected poems. [Przeł.] J. Peterkiewicz [Pietrkiewicz]. London 1982, wyd. nast. New York [1982]; The collected plays and writings on theater. [Przeł.] B. Taborski. Berkeley, Los Angeles, London 1987; The place within. [Poezje; przeł.] J. Peterkiewicz [Pietrkiewicz]. New York 1994, wyd. nast. London 1995. — bułg.: Poezija. [Przeł.] P. Stefanov, [konsultacja:] V. Smochovska. Sofija 1992; Poezija, eseta, drama. [Przeł.] Z. Joakimova. Burgas 1992. — chorw.: Poezija, drame, eseji. [Wybór:] M. Skwarnicki, M. Słaviček. [Przeł.] M. Słaviček. Zagreb 1984, wyd. nast. tamże 1994; Izabrane pjesme. [Przeł.] P. Mioč. Zagreb 1997. — czes.: Kamenolom. [Wiersze; przeł.] J. Schneider. München 1980; Prameny a ruce. Básne a poetické meditace. [Przeł.] V. Burian, I. Mikešová. Olomouc 1995. — fiń.: Lähteelle on vielä matkaa. [Przeł.] K. Siraste. Helsinki 1980. — flamandzki: Als ik vaderland zeg. Gedichten en gedachten. [Red.] G. De Lille. Averbode, Den Haag 1981. — franc.: Poèmes. [Przeł.] P. Emmanuel, C. Jelenski, [współpraca:] A. Turowicz. Paris 1979; Poèmes; Théâtre; Ecrits sur le théâtre. Paris 1998,

— hebr.: \*\*[Wybór wierszy; przeł.: S. Galeskil. Tel Aviv 1981. — hiszp.: Poesias. [Przeł.] J. Łobodowski. Madrid 1982, wyd. 2 i 3 Avila 1982; Poemas. [Przeł.] S.F. Bravo. Wyd. 1-5 México przed 1990, wyd. 6 tamże 1990. — jap.: \*\*[Wydawn.] Kirjayh-tyma 1980; \*\*[Wydawn.] Kosaido Publishing 1982. — kataloński: Pedra foguera. Poemes. [Przeł.] M. Arimany, [współpraca:] T. Malinowski. Barcelona 1980, wyd. nast. Pamplona 1980; Gust de pa. Poemes. [Przeł.] M. Arimany, [współpraca:] T. Malinowski. Barcelona 1982. — łotew.: poz. 16. — maced.: Poezija. [Przeł.] P. Nakovski. Skopje 1988. — maltański: \*\*[Wydawn.] Preca Library 1984. — niem.: Der Gedanke ist eine seltsame Weite. Betrachtungen, Gedichte. [Przeł.] K. Dedecius. Freiburg, Basel, Wien 1979, wyd. nast. tamże 1980, 1990; Päpstliche Gedichte. Zürich 1998. — norw.: Sangen om den skulte Gud. [Przeł.] J. Brodal, R. Jacobsen. Oslo 1989. — portug.: Vigília pascal. Poesias. [Przeł.] M. Ruffier. São Paulo 1981. — ros.: Kripta. Izbrannaja poezija 1939-1978. [Przeł.] A. Bazilevskij. Moskwa 1994. — rum.: Poeme. [Przeł.] N. Mareş. Bucureşti 1992. — słowack.: Profily. Výber z básni. [Przeł.] A. Žarnov. Rim 1979; Brehy duše. [Przeł.] V. Kovalčík. Bratislava 1990; V hĺbinách jasu. [Przeł.] V. Kovalčík. Trnava 1994. — słoweń.: Pesem o neizčrpanem soncu. Izbor pesmi. [Przeł.] L. Krakar. Celje 1992; Ljubezen mi je vse razodela. Ljubliana 1999. — szwedz.: Påskvaka. [Przeł.] C. Berg, B. Setterlind. Stockholm 1982. — tagalog (Filipiny): \*\*Mga tula. [Wydawn.] A.C. Cruz 1994. — węgier.: A bennem növekvő Ige. [Przeł.] P. Balássy, L. Balássy. Budapest 1990; Versek. [Przeł.] P. Balássy. Budapest 1990. — włos.: poz. 18, 26, 29; Il sapore del pane. Poesie. [Przeł.] A. Kurczab, M. Guidacci. Città del Vaticano 1979; Pietra di luce. Poesie. [Przeł.] A. Kurczab, M. Guidacci. Città del Vaticano 1979, wyd. nast. tamże 1979; „Giobbe” ed altri inediti. Un dramma e sei poesie. [Przeł.] A. Kurczab, M. Guidacci. Città del Vaticano 1982; Poesie. (1939-1978). [Red.] F. Zagato. [Przeł.] A. Kurczab, M. Guidacci. Roma, Venezia 1986; Entro nel cuore del dramma... Poesie. [Red.] F. Zagato. [Przeł.] A. Kurczab, M. Guidacci. Roma, Venezia 1986, wyd. nast. Rimini 1991; Natale. Raccolta di poesie. [Przeł.] A. Kurczab, M. Guidacci. [Red.] G. Falossi. Milano 1990; „La bottega dell’orefice” e altri drammi. Milano 1991; Opere letterarie. Poesie e drammi. Città del Vaticano 1993; L’opera poetica completa. [Przeł.] A. Kurczab, M. Guidacci. Città del Vaticano 1999.

OPRACOWANIA. (wybór dot. twórczości literackiej)

Autoryzacje 1984, 2002. — Jan Paweł II. Autobiografia. Wybrała i oprac. J. Kiliańczyk-Zięba. Kr.: WL 2003, 228 s.

PP (J. Czachowska). — LP XX w. (K. Dybciak). — A. Bo-niecki: Kalendarium życia Karola Wojtyły [do 1978 r.]. Kr.: Znak 1983, 909 s. [zawiera też: Z. Skwarnicka: Bibliografia

35. Pozdrawiam <http://roin.org.pl> listy prywatne papier...  
to obrotku podał i komentarzem opatrzył M. Skwarnicki ale  
12 maja 2005, 222 s.



K.W. Publikacje 1946-16 X 1978; wyd. 2 popraw. i uzupełn. 2000, 743 s. — W. Gramatowski, Z. Wilińska: Karol Wojtyła w świetle publikacji. Bibliografia. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana 1980, 280 s. [Bibliografia podmiotowa i przedmiotowa 1949-16 X 1978; w jęz. pol. i włos.] — Jan Paweł II. Bibliografia polska [...]. Rzym: Fundacja Jana Pawła II. Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu: 1978-1983 [Oprac.] W. Gramatowski, Z. Wilińska. 1987, 577 s.; 1984-1986. [Oprac.] W. Gramatowski, Z. Wilińska, D. Gulajewska. 1991, 336 s.; 1987-1989. [Oprac.] Z. Wilińska, D. Gulajewska. 1998, 671 s.; 1990-1991. [Oprac.] Z. Wilińska, D. Gulajewska. 2001, 585 s.; 1992-1993. [Oprac.] Z. Wilińska, D. Gulajewska, W. Gramatowski. 2003, 569 s. — A. Sitarzka, S. Skwirowska: Jan Paweł II poza cenzurą PRL. Bibliografia 1976-1989. Rzym: Fundacja Jana Pawła II. Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu; Wwa: Wydawn. Ks. Marianów 1996, 528 s. — A.M. Filipiak: Artysta — sztuka — kultura. Bibliografia wypowiedzi Jana Pawła II z lat 1978-1996. *Ethos* 1997 nr 4. — Karol Wojtyła — ksiądz, biskup, kardynał — w „Tygodniku Powszechnym”. *Tyg. Powsz.* 1999 nr 12 dod. — A.M. Filipiak: Bibliografia utworów artystycznych i krytycznoliterackich Karola kardynała Wojtyły. *Ethos* 2000 nr 4. — Documentazione circa le opere di Karol Wojtyła scritte in polacco prima del 16 ottobre 1978 raccolte, tradotte in varie lingue e pubblicate. (1978-2000). [Oprac. Komisja do Spraw Publikacji Pism Karola Wojtyły sprzed Powołania Go na Biskupa Rzymu pod przewodnictwem ks. abp. J. Kowalczyka, przy współpracy Libreria Editrice Vaticana i innych wydawców]. Warszawa 2001. Wydruk komputerowy w 10 egz. In. in. in. Centrum Dokumentacji Pontyfikatu, Dom Polski w Rzymie; Papieski Inst. Studiów Kościelnych. Punkt Konsultacyjny. Wwa, ul. Rakowiecka 61l.

Teczki Wojtyły. Wybór, oprac. i red.: C. Wilanowski. Wstęp. T. Krawczyk. Wwa: Pax 2003, 463 s. laktia (236 poz.) Wydział do Spraw Wyznań oraz innych organów administracji państwowej z l. 1960-1979).

H. Szmunessówna: Andrzej Jawienia moralitet o miłości. *Tydz. Pol.*, dod. do *Now. Dz.*, Nowy Jork 1978 nr 401 [dot.: Przed sklepem jubilerskim]. — T.E. Bird. *The Polish Review*, Nowy Jork 1979 nr 2 [rec.: „Easter Vigil” and other poems]. — J. Chmiel: Poezja i teologia. (Refleksje na temat twórczości poetyckiej kard. K.W.). *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 1979 nr spec. — K. Dybciak: „Myślę... o tym co sercem tropię”. (O twórczości literackiej K.W.). *Więź* 1979 nr 5, przekł. wst. pt. „Pensio... ciò che sento col cuore”. W tegoż: La grande testimonianza. [Przeł.] A. Marx, A. Setola. Bologna 1981. — Z. Kubiak: Kamień i bezmiar. (O poezji Andrzeja Jawienia — K.W.). *Tyg. Powsz.* 1979 nr 5. — T. Kudłinski: Głosy teatromana do młodzieńczej biografii Jana Pawła II. *Chrześcijaństwo* 1979 nr 5/6 [wspomnienia z czasów współpracy K.W. z zespołem „Studio 39”]. — A. Merdas: Wokół „Matki” Andrzeja Jawienia. W *Drodze* 1979 nr 8. — J. Mirewicz: Upoetyzowana filozofia i teologia. *Prz. Powsz.* 1979 nr 5 [rec.: „Easter Vigil” and other poems]. — K. Piękosz: Przestrzeń tajemnicy. (O poezji Andrzeja Jawienia i Stanisława Andrzeja Grudy). *Kierunki* 1979 nr 23. — A. Pospieszalski: Andrzej Jawień wychodzi na świat anglosaski. *Wiadomości*, Londyn 1979 nr 25 [rec.: „Easter Vigil” and other poems]. — V. Romano: La bilancia dell'amore. Saggio su „La bottega dell'orefice” di Karol Wojtyła. Bari: Adda 1979, 75 s. [dot.: Przed sklepem jubilerskim]. — J. Szczyrak: Dwa debiuty K.W. *Sl. Powsz.* 1979 nr 290. — W. Wohonout: Klucz do tajemnicy. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1979 nr 92 [rec.: „Easter Vigil” and other poems]. — A. Cymer: „Wszystcy krążą na granicy Boga”. (O twórczości literackiej K.W.). *Życie i Myśl* 1980 nr 6. — K. Dybciak: Poetycka fenomenologia człowieka religijnego. (O literackiej twórczości K.W.). W: *Sacrum w literaturze*. Lubl. 1980; przekł. ang. The poetic phenomenology of a religious man. About the literary creativity of K.W. [Tłum.] A.-C. Carls. *World Literature Today*, Norman 1980 nr 2. — Z. Gręń: Powołanie. *Życie Lit.* 1980 nr 50 [rec.: Poezje i dramaty]. — J.R. Krzyżanowski. *World Literature Today*, Norman 1980 nr 1 [rec.: „Easter Vigil” and other poems]. — Z. Kubiak: K.W. poeta. W: W. Gramatowski, Z. Wilińska: Karol Wojtyła w świetle publikacji. Bibliografia.

Città del Vaticano 1980. — B. Mamoń: „Brat naszego Boga”. *Tyg. Powsz.* 1980 nr 51/52. — J. Pietrkiewicz: Profil poetycki K.W. *Kultura*, Paryż 1980 nr 1/2, przedr. w: Antologia polskiej krytyki literackiej na emigracji 1945-1985. Lubl. 1992. — F. Śmieja: Teatr w życiu Jana Pawła II. *Związkowiec*, Toronto 1980 nr 1; przekł. ang.: Pope John Paul II and the theatre. *Gwiazda Polarna*, Stevens Point 1980 nr 30. — M. Aniszkowicz: Czym jest prawdziwa wolność? (Refleksje nad dramatem K.W. „Brat naszego Boga”). *Życie i Myśl* 1981 nr 4. — J. Ciechowicz: Światopogląd teatralny K.W. *Dialog* 1981 nr 10. — M. Fik: Próba przeniknięcia człowieka. *Twórczość* 1981 nr 3 [rec.: Brat naszego Boga]. — T. Gorczyński. *Tydz. Pol.*, Londyn 1981 nr 14 [rec.: Poezje i dramaty]. — [Brat naszego Boga]. T. Nyczeck: Teatr jest jaki jest. Malarz kwasturzem. *Dialog* 1981 nr 4, przedr. w tegoż: Lakierowane kartofle i inne teksty teatralne. Kr. 1985; J.S. Pasierb: Miłosierdzie i gniew w dramacie „Brat naszego Boga”. *Communio*, Pozń. 1981 nr 1/2. — J.S. Pasierb: Poezja uniwersaliów. *Znak* 1981 nr 4/5. — J.S. Pasierb: Przestrzeń człowieka. *Stud. Theologica Vars.* 1981 nr 1. — R. Pełka: Próba przeniknięcia człowieka. *Lad* 1981 nr 3 [rec.: Brat naszego Boga]. — W. Studencki: O dramatach K.W. *Pr. Nauk. WSP w Częst. Filol. Pol.* 1981 nr 4. — B. Taborski: Brat naszego Boga. *Więź* 1981 nr 3 [rec.: Brat naszego Boga]. — B. Taborski: K.W. — poeta dramaturg. *Tyg. Powsz.* 1981 nr 1. — B. Taborski: „...na pulsie wielkich spraw Narodu.” K.W. i Teatr Rapsodyczny. *Tyg. Powsz.* 1981 nr 44. — B. Taborski: The „Inner Theatre” of K.W. *Polish Perspectives*, Wwa 1981 nr 2, też w wersjach franc. i niem. — [J. Turnauł Turian: Czytaj K.W. *Więź* 1981 nr 1. — R. Buttiglione: Il pensiero di Karol Wojtyła. Milano 1982, przekł. pol. *Myśl Karola Wojtyły*. Przeł. J. Merecki. Lubl. 1982. *Nauk. KUL* 1996, 421 s. [tu m.in. rozdział: Twórczość poetycka K.W.]. — S. Kossowska. *Tydz. Pol.*, Londyn 1982 nr 55 [rec.: Collected poems]. — W. Natanson: Czy „niesieniczenie”. *Zesz. Nauk. Stou. PAX* 1982 nr 2 [dot. utworów dramatycznych K.W.]. — J. Okoń: Życiowy profil poety. (O drodze twórczej K.W.). *Znak* 1982 nr 6, nawiaz.: B. Taborski, *tamże* 1983 nr 1. — J. Adamski: To człowiek. *Osnowa* 1983 nr 1/2 [wspomnienia aktora grającego w sztuce „Brat naszego Boga” o K.W.]. — J.T. Baer. *The Polish Review*, Nowy Jork 1983 nr 3 [rec.: Collected poems]. — K. Dedecus: „Myśl jest przestrzenią dzwina”. Na marginesie wierszy K.W. Tłum. L. Zaręba. *Pismo* 1983 nr 4. — K. Dybciak: K.W. jako dramaturg. W *Inspiracje religijne w literaturze*. Wwa 1983. — Karol Wojtyła w Uniwersytecie Jagiellońskim 1938-1954. Wstęp i oprac.: L. Hajdukiewicz. Kr.: UJ 1983, 45 s. [wyd. z okazji przyznania Janowi Pawłowi II tytułu doktora honoris causa UJ]. — J. Maciejewski: K.W. i Jan Paweł II wobec literatury. W *Drodze* 1983 nr 7, 8. — A.M. Marczewski: Man in the face of fundamental questions. (My encounters with K.W. dramaturgy). Tłum. L. Pietrowicz. *Dialectics and Humanism* 1983 nr 1. — R. Matuszewski: O wierszach i dramatach K.W. *Alm. Pol.* 1983. — J. Tischer: Promieniowanie twórczej wzajemności. *Progr. Teatru Rozmaitości*, Wwa 1983 z 11 VI. — K. Dybciak: O literackiej twórczości K.W. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1984 nr 164, 170, 176, 182, 194, 200, 206, 212, 224, 236. — Karol Wojtyła, filozof, teolog, poeta. Atti del I colloquio internazionale del pensiero cristiano organizzato da ISTRa — Istituto di Studi per la Transizione (Roma 23-25 settembre 1983). [Red.] R. Buttiglione, C. Fedeli, A. Scola. Città del Vaticano 1984 [tu m.in.: J. Błoński: Poésie et méditation; S. Grygiel: „Quel pezzo di terra...” (Una riflessione su „Pensando Patria...” e „Stanisław”); F. Tomko: A profile of Profily — Profiles. (An introduction to the poems of Pope John Paul II)]. — P. Wyczyński: Świat poetycki K.W. *Związkowiec*, Toronto 1984 nr 66. — Z. Kubiak: Wędrowka Andrzeja Jawienia. W tegoż: *Jak w zwierciadle*. Wwa 1985. — J. Błoński: Poezja nawrócenia. *Znak* 1986 nr 6. — D. Czerwińska: K.W. jako dramaturg. *Prz. Powsz.* 1986 nr 7/8. — S. Sawicki: Trylogia dramatyczna K.W. *Prz. Powsz.* 1986 nr 3 [dot.: Przed sklepem jubilerskim; Promieniowanie ojcostwa; Brat naszego Boga]. — J. Ciechowicz: Dobry jak chleb. O „Bracie naszego Boga” K.W. W *Drodze* 1987 nr 4. — R.A. Gajczak: Sercu najbliższe. Szkice z lat młodzień-

- czyk Karola Wojtyły – Jana Pawła II. Kr.: Wydawn. OO. Karmelitów Bosych 1987, 133 s. [tu m.in. rozdz.: Teatralne pasje K.W.]. – Z. Bienkowski: Niezwykłość. *Tyg. Kult.* 1988 nr 14, przedr. w tegoz: *Ćwierć wieku intymności*. Wwa 1993. – K. Decius: „Czyż może historia popłynąć przeciw prądowi sumień?” (K.W.). *Ethos* 1988 nr 1, przedr. w tegoz: *O Polsce, Europie, literaturze*. Wr. 1996. – W. Oszejca: Słowo, jego hipostaza i sakramentalność. *Akcent* 1988 nr 4. – Servo veritatis. Materiały sesji naukowej poświęconej myśli Karola Wojtyły – Jana Pawła II, Uniwersytet Jagielloński Kraków 16-17 listopada 1984. Red.: W. Stróżewski. Kr.: UJ 1988, 342 s. [zawiera m.in.: S. Grygiel: Świadomość polska. (Na marginesie poematów „Myśląc Ojczyznę” i „Stanisław” K.W.); E. Miodońska-Brookes: „... To Imię – zgadniesz z czynu...” (O bohaterach poematów K.W. „Rozważanie o śmierci”, „Weronika”, „Stanisław”); M. Bobrowska, R. Luźny: K.W. – Jan Paweł II w kregu spraw słowiańskich]. – W. Sokolnicki: Praca w twórczości K.W. *Chrześcijańca a Współczesność* 1988 nr 6. – B. Taborski: „Jeremiasz” K.W.; A.Z. Zmorzanka: Poezja znaczeń ukrytych. (Uwagi o poetyce K.W.). *Akcent* 1988 nr 4. – J. Ciechowicz: Świat teatru K.W. *Autograf* 1989 nr 4. – K. Dybciak: Rewolucja czy wybór większej wolności? Antropologiczno-społeczne podstawy „Brata naszego Boga”. *Ethos* 1989 nr 2/3. – J. Szczypta: Jan Paweł II. Rodowód. Wwa: Pax 1989, 415 s., wyd. nast. tamże 1990, 1991. – W.P. Szymański: Z mroku korzeni. (O poezji K.W.). Kalwaria Zebrzydowska: Calvarianum 1989, 91 s. – B. Taborski: Karola Wojtyły dramaturgia wnętrza. Lubl. Red. Wydawn. KUL 1989, 85 s. – Młodzieńcze lata Karola Wojtyły. Wspomnienia. Red. J. Kydryński. Kr.: Ofic. Cracovia 1990, 174 s. [zawiera wspomnienia J. Bobera, A. Bohdanowicza, E. Górlückiej, H. Królikiewicz-Kwiatkowskiej, T. Kudlińskiego, J. Kusia, T. Kwiatkowskiego, M. Kydryńskiej-Michałowskiej, J. Kydryńskiego, D. Michałowskiej, Z. Sitkowskiego, S. Urbańczyka, K. Zbijewskiej]. – A. Zamorzanka: Konteksty relacji człowiek – Bóg w poezji K.W. *Rocz. Filoz.* 1984 t. 32 wyd. 1990. – K. Dybciak: Karol Wojtyła a literatura. Kalendarium oprac. Katarzyna Dybciak. Tarnów: Biblos [1991], 164 s. – E. Feliksiak: O poezji Karola Wojtyły. Białystok: Filia UW, Wyd. Hum. 1991, 130 s. – O poezji Karola Wojtyły. Materiały sesji naukowej z okazji pobytu Ojca Świętego w Białymstoku w dniu 5 czerwca 1991 r. zorganizowanej 1 czerwca 1991 r. przez Wydział Humanistyczny Filii Uniwersytetu Warszawskiego, Klub Inteligencji Katolickiej w Białymstoku, Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewicza Oddział Białostocki. Białystok: Filia UW 1991, 130 s. [zawartość: J.Z. Lichański: Eucharystia w literaturze polskiej. Próba przedstawienia problemu; H. Krukowska: Doświadczenie mistyczne w „Pieśni o Bogu ukrytym”; E. Feliksiak: K.W. poetyckie powroty do źródeł; W. Smażcz: Ojczyzna K.W.]; – L. Teusz: O dramaturgii K.W. *Stud. Pol.* 1992 t. 20. – A. Karoń: Odnalazłam się w pieśni. Postacie kobiece w dramatach K.W. *Wież* 1993 nr 1. – B. Mossakowska: O języku i stylu Jana Pawła II. *Pr. Językozn.* UG 1994 nr 19/20. – A. Sulikowski: Dwa wyjścia w góry: K.W. i Jan Józef Szczepański. *Prz. Artyst.-Lit.* 1995 nr 6. – L. Teusz: Od samotności do samopelnienia. O „Promieniowaniu ojcostwa” K.W. *Zesz. Karmelitańskie* 1995 nr 1. – E. Tverdislova: Naedning s odinočestvom. Papa Rímskij Joann Pavel II. Literaturnij portret. Moskwa: Academia 1995, 192 s. – A. Karoń-Ostrowska: Portrety męskie w dramatach K.W. *Wież* 1996 nr 6. – K. Schmitz: Przejście miłości. „Promieniowanie ojcostwa” K.W. *Hum.* M. Wyrodek. *Communio*, Pozn. 1996 nr 1. – E. Sudareva: Przyjującej rišiny. (Obraznie sblżenia w poezji papy rzymskiego Iohanna Paula II – K.W. i archiepiskopa Iohanna San-Franciskiego – Šachovskogo). *Rocz. Hum.* 1996 nr 5/6. – J. Boilewski: Teologia w poezji K.W. Cz. 1-2. *Prz. Powsz.* 1997 nr 6, 7/8. – K. Dybciak: O poemacie K.W. „Myśląc Ojczyznę...”. *Ethos* 1997 nr 2/3. – R. Familiari: K.W., papież dramaturg. *Hum.* Z. wlos. J. Golińska. *Dialog* 1997 nr 6. – J.F. Jacko: Koncepcja Teatru Rapsodycznego w recenzjach K.W. *Ethos* 1997 nr 4. – A. Klich-Siewiorek, E. Szymik: O motywie miłości w dramacie K.W. „Przed sklepem jubilera”. *Polonistyka* 1997 nr 10. – J. Majda: Dramat K.W. o miłości. *Ruch Lit.* 1997 nr 1. – A. Przybylska: „Świa-  
tła przedmiotów” – mistyka poezji młodzieńczej K.W. *Arca-  
na* 1997 nr 3. – J. Tischner: Promieniowanie twórczej wzajemności. *Wież* 1997 nr 6 [dot.: Promieniowanie ojcostwa]. – S. Dziedzic: „Pieśń polskim i słowiańskim duchem przepojona”. O juveniliach literackich K.W. *Rocz. Hum.* 1997/1998 z. 7. – *Akcent* 1998 nr 3 [zawiera m.in.: L. Teusz: Dać się kształtować miłości. „Brat naszego Boga” K.W.; B. Taborski: „Jeremiasz” K.W.; A. Wierzbicki: „Najgłębszy zapis mego bytu” (O roli poezji w myśli K.W.); A.Z. Zamorzanka: Poezja znaczeń ukrytych. Uwagi o poetyce K.W.]; – W. Smażcz: Słowo poetyckie Karola Wojtyły. Wwa: Pax 1998, 169 s. – Twórczość Karola Wojtyły. Materiały z sesji zorganizowanej z okazji 46. Kongresu Eucharystycznego we Wrocławiu pod red. W. Solskiego. Wr.: Wydawn. UWR 1998, 143 s. [zawiera m.in. teksty odczytów: I. Ku źródłom homiletyki Jana Pawła II: I. Dec: Człowiek w spojrzeniu Jana Pawła II; J. Miodek: Osobliwości stylu Jana Pawła II; W. Oszejca: Monodram liturgiczny. – II. Wielostronność doświadczeń twórczych K.W. na przykładzie dramatu „Promieniowanie ojcostwa”: J. Tischner: Promieniowanie twórczej wzajemności; A. Karoń-Ostrowska: Dramat spotkania człowieka z drugim i z Bogiem w „Promieniowaniu ojcostwa” K.W.; J. Góra: Najmocniejsze wiązania świata; B. Taborski: Dramaturgia wnętrza teatralnie zewnętrzna; Z.W. Solski: Ukryta struktura ostatniego dramatu K.W.]; – J. Tischner, Z.W. Solski: Misterium ojcostwa. *Powst.* 1992]. – P. Borkiewicz: W stronę promieniowania ojcostwa. *Collectanea Theologica* 1999 nr 4 [dot.: Promieniowanie ojcostwa]. – S. Dziedzic: O młodzieńczych peregrinacjach w juveniliach poetyckich K.W. *Wadoniana* 1999 nr 3. – D. Michałowska: K.W. – czy można przestać być poetą? *Wież* 1999 nr 3. – M. Oldakowska-Kuflowa: Biblia w utworach literackich K.W. *Tar. Stud. Teolog.* 1999 t. 18 z. 1. – A. Przybylska: Portret malarza. *Ruch Lit.* 1999 nr 2 [dot.: Brat naszego Boga]. – M. Spólnik: O lekcyje przestrzenno-czasowej w „Pieśni o Bogu ukrytym” K.W. *Zesz. Nauk WSP w Rzesz.* *Hist. Lit.* 1999 z. 5. – A. Sterna-Wachowiak: „Gwiazdeczko na listku i pracownia przeznaczony”. Poezje Adama Mickiewicza i K.W. jako dwie metafizyki rzeczywistości. *Akcent* 1999 nr 1. – M. Glazik: Struktura dramatu K.W. „Przed sklepem jubilera”. *Stud. Wroc.* 2000 t. 3. – A. Jurkowska: Obraz dziecka w twórczości K.W. *Wychow. w Przedsz.* 2000 nr 6. – D.T. Lebiada: Chwile stworzenia. O poezji K.W. W tegoz: *Marmur i blask*. Wyd. 2000. – A. Przybylska: Literacka antropologia mistyczna K.W. *Arca-  
na* 2000 nr 3. – A. Przybylska: O „Renesansowym psalterzu”. *Ruch Lit.* 2000 nr 3. – B. Chrzęstowska: Poezja K.W. – „szukania widzenia myśli”. *Polonistyka* 2001 nr 8. – M. i J. Glazik: „Brat naszego Boga” – struktura oraz ideowo-artystyczny kontekst dramatu. *Stud. Wroc.* 2001 t. 4. – J. Prądzyńska: Tożsamość Ojca w dramatach K.W. W. Rozumieć świat przez teksty kultury. *Siedlce* 2001. – K. Zagórska: O performatywności słowa. Inspiracje słowem sprawczym w utworach poetyckich K.W. *Pozn. Stud. Teol.* 2001 t. 11. – J. Chyła: Poetyckie nazwania miłości. O poezji i dramatach K.W. *Aten. Kapł.* 2002 z. 1. – Z. Lisowski: Refleksje nad poezją K.W.; A. Sulikowski: Ciępienie w życiu K.W. W. Ciępienie w literaturze polskiej. *Siedlce* 2002. – J. Majda; Wławiła Szymborska, Karol Wojtyła, Czesław Miłosz. Kr.: Wydawn. i Poligrafia Zakonu Piłarów 2002, 143 s. – T. Orłowski: Stan badań nad językiem Jana Pawła II. *Prz. Powsz.* 2002 nr 7/8. – Z. Stachowski: Culture and science in John Paul II's thought. *Prz. Religioznawczy* 2002 nr 1. – B. Urbankowski: Trzema drogami nadziei. Opowieść o wędrownakach Karola Wojtyły. Wwa: Wydawn. von borowiecky 2002, 264 s. – B.A. Wolińska: Przestrzeń metafizyczna w poezji Karola Wojtyły. *Tomza: Głos Katol.* 2002, 153 s. – K. Wójcik: Cyprian Norwid w świecie idei K.W. *Ethos* 2002 nr 3/4. – [Tryptyk rzymski:] W. Bonowicz: W domu Tajemnicy. *Tyg. Powsz.* 2003 nr 11; M. Dzień: Widzenie w odwiecznym wypowiedzeniu O szczęściu grzechu w „Tryptyku rzymskim” Jana Pawła II. *Kwart. Artyst.* 2003 nr 1; A. Karoń-Ostrowska: „Tryptyk rzymski” – wędrowka Adama. *Wież* 2003 nr 4; J. Łukasiewicz: Poeta Jawień W tegoz: *Ruchome cele*. Wwa 2003. – Poezja Karola Wojtyły. Duchowe spojrzenia. Wybór i oprac. [oraz wstęp:] J. Sochoń. Pelpin: Bernardinum 2003,

103 s. [Zawartość: J. Twardowski: Owoce z ciała i krwi; J. Paśmierb: Poezja uniwersaliów; A.M. Wierzbicki: O miejscu poezji w myśli K.W. Najgłębszy zapis mego bytu; A. Merdas: Wokół „Matki” Andrzeja Jawienia; J. Sochoń: Nie jestem samotny bo drzę. O twórczości K.W.; J. Sikora: Poetyckie pieśni słowiańskiego Dawida. O „Renesansowym psalterzu” K.W.]. – [Tryptyk rzymski] S. Rodziński: Moc światła i pewność wiary; M. Skwamnicki: Jak powstał poemat Papieża. *Tyg. Powsz.* 2003 nr 10; H. Seweryniak: „Tryptyk rzymski” czytany przez księdza. *Znak* 2003 nr 5; M. Skwamnicki: Poemat o Niewypowiedzianym. *Znak* 2003 nr 4. – M. Wojtak: Wielostylowość w obrębie typu dramaturgii – na przykładzie nurtu religijnego. W: *Style literatury* (po roku 1956). Kat. 2003. – Wokół „Tryptyku rzymskiego” Jana Pawła II. Red. i wstęp: A.M. Wierzbicki. Lubl.: Tow. Nauk. KUL 2003, 273 s. [Zawiera tekst utworu oraz studia: Prezentacja „Tryptyku rzymskiego”. Rzym, 6 marca 2003; J. Ratzinger: Komentarz teologiczny do „Tryptyku rzymskiego”; G. Reale: Komentarz krytycznoliteracki do „Tryptyku rzymskiego”. – Wokół „Tryptyku rzymskiego”. Lublin, 10 kwietnia 2003; J. Żółciński: Ewangeliczne przesłanie nadziei; A. Szostek: Wprowadzenie do panelu nt. „Tryptyku rzymskiego” Jana Pawła II; S. Sawicki: Progi; T. Styczeń: „Czyż może historia popłynąć przeciw prądowi sumień?”; J. Święch: Przekroczyć sens; E. Fiało: Próg, kres i obietnica. Trzy kręgi myśli egzystencjalnej w „Tryptyku rzymskim” Jana Pawła II; J. Szymik: Przekroczyć próg zdumienia; J.F. Fert: Tryptyk słowa; A.M. Wierzbicki: Pomiędzy zdziwieniem a widzeniem; W. Lipscher: Rozważania teologa niemieckiego na temat „Tryptyku rzymskiego”. – Myśląc o tajemnicy: M. Skwamnicki: Poezja Papieża Wojtyły. Wspomnienie rzymskich rozmów z Ojcem Świętym; D. Michałowska: Mój komentarz do „Tryptyku rzymskiego” Jana Pawła II; B. Taborski: „Tryptyk rzymski” – wspomniany dar dla nas; P. Wojciechowski: Zostań z nami poezjo...; A. Sulikowski: „Tryptyk rzymski” czytany wiosną roku 2003; B. Pocięj: Uwagi na temat „Tryptyku rzymskiego”; M. Tomaszewski: Otwierają się nowe okna; E. Wolińska: Czytanie Księgi; K. Dybciak: „Tryptyk rzymski” – nowa forma literacka; A. Stoff: „Tryptyk rzymski”: myśląc o literaturze; J. Sochoń: Natura – kultura – widzenie Jana Pawła II poszukiwanie Początku; B. Fabiani: „Przyzywam ciebie, Michale Aniele!”; M.U. Mazurczak: Widzenie Maryi. „Sąd ostateczny” Michała Anioła pod znakiem Jonasza; W. Chudy: Sensy widzenia; M. Bonowicz: W domu Tajemnicy; T. Garbol: Tryptyk – nie tylko rzymski; R. Buttiglione: Profile narodzin; D. Komas-Biela: Piękno życia. – nadto fragm. wypowiedzi Jana Pawła II].

J.Cz.

## WOJTYSZKO Maciej ur. 1946

Pseud.: Zofia Bezdolny.

Dramatopisarz, autor scenariuszy filmowych i telewizyjnych oraz utworów dla dzieci.

Urodzony 16 kwietnia 1946 w Warszawie w rodzinie nauczycielskiej; syn Piotra Wojtyszki i Ewy z domu Lasockiej. Od 1960 uczęszczał do Państwowego Liceum Technik Teatralnych w Warszawie; w 1965 zdał maturę i otrzymał dyplom malarza teatralnego. W 1965/66 studiował filozofię na Uniwersytecie Warszawskim. W tym czasie rozpoczął twórczość literacką; w 1966 debiutował utworem pt. „Opowiadanie o najlepszym człowieku na świecie”, opublikowanym w *Szpilekach* (nr 46). W 1966-70 studiował reżyserię w Państwowej Wyższej Szkole Filmowej, Teatralnej i Telewizyjnej w Łodzi. Następnie od 1971 pracował jako asystent reżysera, a potem samodzielny reżyser filmowy, a także autor scenariuszy. W 1972-75 był asystentem na

teższej uczelni. W 1973 uzyskał dyplom reżysera. Równocześnie od 1971 rozwijał twórczość literacką jako autor utworów dramatycznych, a także (od 1975) opowiadań i powieści dla dzieci. W 1974 ożenił się z Henryką Królikowską, scenarzystką. W 1977-79 wykładał reżyserię w białostockiej filii Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej (PWST) w Warszawie. W 1977 został członkiem Związku Filmowców. Od 1979 należał do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W tymże roku otrzymał nagrodę Prezesa Rady Ministrów za twórczość dla dzieci w dziedzinie radia i telewizji. Zaczął systematycznie reżyserować przedstawienia w Teatrze Telewizji. W 1979-80 wykładał reżyserię na Wydziale Reżyserii Telewizyjnej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Współpracował z tygodnikiem *Powściągliwość i Praca* (w 1985-87 cykl felietonów pt. „Krótki zarys męki twórczej”). W 1986 otrzymał nagrodę Przewodniczącego Komitetu do Spraw Radia i Telewizji za osiągnięcia w dziedzinie reżyserii w Teatrze Telewizji. W 1988 został wykładowcą na Wydziale Reżyserii w PWST w Warszawie (od 1996 Akademia Teatralna), w 1990-93 i 1999-2002 był dziekanem Wydziału Reżyserii na tej uczelni. W 1989 został członkiem SPP. W tymże roku otrzymał nagrodę im. L. Schillera za osiągnięcia twórcze w dziedzinie reżyserii, a w 1990 otrzymał nagrodę m. Wrocławia za twórczość teatralną. W 1990-91 był dyrektorem artystycznym Teatru Powszechnego w Warszawie. W 1993-97 zamieszczał w miesięczniku *Teatr* cykl artykułów pod wspólnym tytułem „Krótki zarys męki twórczej”. Od lat dziewięćdziesiątych współpracował z telewizją jako autor scenariuszy i reżyser poszczególnych odcinków seriali (m.in. „Miodowe lata” w 1999-2002, „Miasteczko” w 2000-01, „Kocham Klarę” w 2001). W 1992-2001 sprawował funkcję wiceprezesa Stowarzyszenia Twórców dla Dzieci i Młodzieży (ASSITEJ). W 1997 otrzymał tytuł profesora sztuki teatralnych. Odznaczony m.in. Medalem Edukacji Narodowej i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (2002). Mieszka w Warszawie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Telefon zaufania. [Utwór dramatyczny; współaut.: M. Wolski. Praprem. Wwa, Kabaret Studencki „Stodoła” 1971.
2. Tik-tok. Scenariusz filmowy. Ekran. 1971. Film dyplomowy.
3. Bromba i inni. [Utwór dramatyczny dla dzieci]. TV 1974. Por. poz. 9.
4. Chrumps i inni. [Utwór dramatyczny dla dzieci]. TV 1974.
5. Dziwny show, czyli chram z piosenkami. [Utwór dramatyczny]. TV 1974.

Na motywach „Starej Baśni” J.I. Kraszewskiego.

6. Gźdacz i inni. [Utwór dramatyczny dla dzieci]. TV 1974.

7. Są albo ich nie ma, czyli ostatnie odkrycia dotyczące krasnoludków. [Utwór dramatyczny dla dzieci]. TV 1974.

I nagroda w zamkniętym konkursie na widowisko telewizyjne dla dzieci młodszych w 1975.

8. Antycyponek. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: NK 1975, [12] s. Wyd. 2 tamże 1979.

9. Bromba i inni. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: NK 1975, 124 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1979; Wwa: MAW 1984; wyd. 3 Wwa: NK 1986, wyd. 4 tamże 1989; Wr.: Siedmióróg 1993, tamże 1997; wyd. łącznie z przekł. franc.: Bromba-Pchoukh, les vice-versa sauvages. [Przeł.] M. Pasikowska. Paris: Syros-Alternatives 1991, 60 s.; wyd. z podtyt. (po latach także...). Wwa: Ezop 2003. Por. poz. 3.

Przeł.: franc.: Bromba-Pchoukh, les vice-versa sauvages. [Przeł.] M. Pasikowska. Paris 1991 [tekst w jęz. pol. i franc.], – włos.: Bromba e gli altri. [Przeł.] P. Statuti. Roma 1986.

10. Wizje i zamówienia. [Utwór dramatyczny; współaut.:] A. Borowa. Praprem. Wwa, T. Komedia 1976.

11. Dziękuję ci, Nietoperzu. [Słuchowisko radiowe dla dzieci]. Radio 1977. Druk w: Drzewo jabłoni na wiosnę. Wwa: Wydawn. RTV 1979 s. 41-50.

12. Trzynaste pióro Eufemii. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: NK 1977, [51] s. Por. poz. 13.

13. Trzynaste pióro Eufemii. [Utwór dramatyczny dla dzieci]. Praprem. Kielce, T. Lalki i Aktora „Kubuś” 1977. Por. poz. 12.

14. Synteza. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1978, 161 s. Wyd. 2 tamże 1985. Por. poz. 22.

Włoska nagroda literacka Premio Europeo.

Przeł.: ros.: Sintez. [Przeł.] I. Ščerbakova. Wwa 1985. – węg.: A hosszú álom. [Przeł.] I. Nemere. Budapest 1983.

Adapt. teatr.: Synku. Oprac. tekstu: A.M. Marczewski. Wyst. Wałbrzych, T. Dram. im. J. Szaniawskiego 1980.

15. Szczyt wtajemniczenia, czyli sabaty i posiedzenia. [Komiks]. Rys.: R. Sikora. *Świat Młodych* 1978 nr 72-97.

16. Tajemnica szyfru marabuta. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1978, 110 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1981, wyd. 3 1986; Wr.: Siedmióróg 1997. Por. poz. 18.

17. Epilog. [Utwór dramatyczny]. TV 1979. Druk pt. Epilog. (Widowisko z okresu Wielkiej Emigracji). *Teatr Pol. Telew.* 1981 nr 2 s. 5-42.

O A. Mickiewicz.

18. Tajemnica szyfru marabuta. Scenariusz filmowy. Oprac. plastyczne: G. Dłużniewska. Ekran. 1979. Por. poz. 16.

Pełnometrażowy film rysunkowy.

19. Wakacje smoka Bonawentury. [Utwór dramatyczny dla dzieci]. *Scena* 1979 nr 6 s. 42-47. Praprem. Białystok, Białost. T. Lalek 1980. Przedr. w: 8 sztuk w poszukiwaniu teatru. Wwa: MAW 1982 s. 247-282.

I nagroda w III ogólnopolskim konkursie na sztukę sceniczną dla teatrów lalkowych w 1979.

Przeł.: słowac.: Prázdny draka Bonawentúru. [Przeł.] M. Choluj. Bratislava 1983.

20. Czy to lama, czy to plama. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: NK 1980, [12] k.

Podp.: Zofia Bezdomy.

21. Sekret wróżki. [Utwór dramatyczny dla dzieci]. Praprem. Wwa, T. Nar. 1980. Por. poz. 26.

22. Synteza. Scenariusz filmowy. Ekran. 1983. Por. poz. 14.

23. Święto księżycy. Scenariusz filmu telewizyjnego. [Współaut.:] H. Wertitsch. Powst. 1983. TV 1989.

24. Skarby i upiory. [Utwór dramatyczny]. TV 1984. Praprem. pt. Skarby i upiory, czyli Hrabia opętany: Jelenia Góra, T. im. C.K. Norwida 1985.

Nagroda w ogólnopolskim konkursie TV na sztukę dla dzieci i młodzieży w 1984.

25. Saga rodu Kłaptunów. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1985, 81 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1987; Wwa: Ezop 2000.

26. Sekret wróżki. [Powieść dla dzieci]. Wwa: MAW 1985, 93 s. Por. poz. 21.

27. Bambuko, czyli skandal w Krainie Gier. [Utwór dramatyczny dla dzieci]. *Szt. dla Dzieci* 1987 nr 3 s. 27-37. Praprem. Gniezno, T. im. A. Fredry 1988. Wyd. osob. Kr.: Wydawn. Edukacyjne 1998, 62 s. TV 1998.

28. Pożarcie królowej Bluetki. [Utwór dramatyczny dla dzieci]. Praprem. Opole, Opol. T. Lalki i Aktora im. A. Smolki 1987.

Przeł.: franc.: Wyst. Paryż 1989 (inf.: strona internetowa [www.dramat-art.com.pl/wojtyzsko/maciej](http://www.dramat-art.com.pl/wojtyzsko/maciej)), – jidysz: [Przeł.] I. Atzmon. Wyst. Tel Awiw.

29. Poplątanie z pomieszaniem. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Koszalin, Bałtycki T. Dram. 1989. TV 1994.

30. Kurs polskiego dla zaawansowanych. [Utwór dramatyczny; współaut.:] J. Ostaszkiwicz. Praprem. Wr., T. Pol. 1991.

31. Wznowienie. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1992 nr 11 s. 31-52. Praprem. Kr., Stary T. 1995.

Praprem. w czasie festiwalu RHIZOM w Moers, Niemcy 25 IX 1995.

32. Moment. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] W. Hollender. TV 1993.

33. Rycerz Niezłomny, czyli niewola księżniczki Parekselancji. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Poznań, T. Animacji 1994.



34. Opera Granda. [Scenariusz na podstawie fragmentów dzieł operowych; współaut.:] A. Krasucka. Praprem. Wwa, T. Ateneum 1996.

35. Semiramida. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1996 nr 1 s. 5-34. Praprem. Wwa, T. Współcz. 1996.

36. Kraina kłamczuchów. Sztuka w 2 aktach. *Dialog* 1997 nr 10 s. 72-101. Praprem. Bydż., T. Pol. 1999.

37. Krótki zarys męki twórczej. [Felietony]. Wwa: Krag 1998, 127 s.

38. Żelazna konstrukcja. Sztuka w 2 aktach. *Dialog* 1998 nr 3 s. 29-58. Praprem. Wwa, T. Powsz. 1998. TV 2000.

39. Co cię znów ugryzło? Serial telewizyjny w 10 odcinkach. Scenariusz i reż. ... TV 1999.

40. Faust i inni. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Wwa, T. Łalka 2000.

41. Grzechy starości. [Utwór dramatyczny]. TV 2000.

42. Bulhakow. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 2001 nr 12 s. 31-69. Praprem. Kr., T. im. J. Słowackiego 2002.

43. Chryje z Polską. Rzecz o Stanisławie Wyspiańskim. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Kat., T. Śląski im. S. Wyspiańskiego 2002.

#### Adaptacje

1. G. Gorin: Prawdomówny kłamca. [Przeł.:] J. i G. Fedorowsy. Adapt. teatr. i reż. ... TV 1979.

2. J. Brzechwa: Brzechwa dzieciom. Adapt. teatr. i reż. ... TV 1980.

Adapt.: Szelmostwa lisa Witalisa; Pchła Szachrajka; Trupa pana Dropsa, pokazywane wielokrotnie w TV, także oddzielnie.

3. E. Szwarc: Najzwyklejszy cud. Adapt. teatr. i reż. ... TV 1980.

4. T. Mann: Lotta w Weimarze. [Przeł.:] F. Konopka. Adapt. teatr. pt. Lotta; J. Siatkiewicz, ... TV 1985.

5. Ognisty anioł. Scenariusz filmowy na motywach powieści W. Briusowa. Adapt.: M. Siatkiewicz, ... Ekran. 1985.

6. Voltaire: Kandyd. Adapt.: K. Orzechowski, ... Wyst. Wwa, T. Dram. 1985.

7. W. Gombrowicz: Ferdurduke. Adapt. teatr.: H. Królikowska i ... TV 1986. Wyst. Wr., T. Współcz. 1997.

8. M. Bulhakow: Powieść teatralna. Adapt. teatr.: H. Królikowska, ... TV 1987.

9. Poczekaj błysnie. Scenariusz filmu telewizyjnego na podstawie powieści J. Szczygła. TV 1987.

10. M. Bulhakow: Mistrz i Małgorzata. Serial telewizyjny w 4 odcinkach. Scenariusz i reż. ... TV 1988.

11. I. Erenburg: Burzliwe życie Lejzorka. [Przeł.:] M. Popowska. Adapt. teatr.: K. Sobol, ... Wyst. Wwa, T. Ateneum 1989.

12. J. Le Carre: Szpieg. Adapt.: K. Ciążyńska, ... Wyst. Wwa, T. Rozmaitości 1991.

13. C. Goldoni: Awantura w Chioggi. Adapt. ... Wyst. Wr., T. Pol. 1991.

14. K. Dickens: Klub Pickwicka. Adapt.: H. Królikowska, ... Wyst. Wwa, T. Powsz. 1991.

15. K. Makuszyński: Szatan z siódmej klasy. Adapt.: H. Królikowska, ... Wyst. Wwa, T. na Woli 1994.

16. G. Kenneth: O czym szumią wierzyby. Adapt. ... Wyst. Pozn., T. Animacji 1996.

17. L.M. Montgomery: Ania z Zielonego Wzgórza. Adapt.: H. Królikowska, ... Wyst. Koszalin, T. Bałt. 1997.

18. Piotrek zgubił dziadka oko, a Jasiek chce dożyć spokojnej starości. Scenariusz serialu telewizyjnego w 4 odcinkach na podstawie powieści L. Legut. [Współaut.:] L. Legut. TV 2000.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2002. — Wywiady: Kiedy zacząłem pisać? *Swiat Młodych* 1977 nr 94; Dzieckiem podsztyty. Rozm. M. Nadolski. *Szt. dla Dzieci* 1987 nr 3; Teatr w kadrze. Rozm. K. Domagałik. *Teatr* 1988 nr 2.

M. Baranowska: Nonsens. *Literatura* 1975 nr 32 [rec.: Bromba i inni] — K. Bujwid-Konopka: Niespodzianka. *Nowe Książki* 1978 nr 24 [rec.: Synteza]. — J. Maruszewski: Bromba i inne. *Nowe Książki* 1978 nr 21 [rec.: Tajemnica szyfru marabutal]. — M. Pęczak: Przewrotne wizje M.W. *Literatura* 1980 nr 22 [rec.: Synteza]. — B. Adamczewska: Bromba, Chrumps i spółka. *Mag. Rodzinny* 1984 nr 6. — J. Marx: Fumkanie i cipienie. *Kultura* 1985 nr 23 [rec.: Bromba i inni]. — E. Zaleska: Książka na każdą pogodę. *Nowe Książki* 1985 nr 7/8 [rec.: Saga rodu Klaptunów]. — J. Sieradzki: Skarby i upiory II. *Teatr* 1986 nr 3 [rec.: Skarby i upiory, czyli Hrabia opętany]. — [Sekret wróżki:] I. Tessarowicz-Pakuła: Wróżki, skrzący, czarownice. *Nowe Książki* 1986 nr 5; J. Marx: Eus, deus, kosmateus... *Kultura* 1988 nr 3. — R. Wachowiak: Między Nieznanym a Nazwanym „Bromba i inni” M.W. w szkole. *Polonistyka* 1994 nr 9. — N. Adaszyńska: Historia jednej próby. *Teatr* 1995 nr 12 [rec.: Wznowienie]. — J. Kisieliński: Zgryźliwość i heurystyka. *Nowe Książki* 1998 nr 10 [rec.: Krótki zarys męki twórczej]. — Inicjacje i fałszyty. O „Sekrecie wróżki” M.W. W: Z problemów prozy: powieść inicjacyjna. Tor. 2003. J.Z.

#### WOLANOWSKI Lucjan ur. 1920 - 2006

Pseud.: (L.W.); lu; Lu; (Jw); (LW); Waldemar Mruczkowski; Wilk; WOL; Reportażysta, prozaik.

Urodzony 26 lutego 1920 w Warszawie; syn Henryka Kona, adwokata, i Rozalii z Wolanowskich. Uczył się w Gimnazjum im. M. Reja w Warszawie, a następnie od 1934 w męskim gimnazjum sanatoryjnym dr Jana Wiczorkowskiego w Rabce; w 1935-38 redagował (wspólnie z Jackiem Woźniakowskim) szkolne czasopismo *Szczębioty*. W 1938 uzy-



skaf świadectwo dojrzałości, a następnie wyjechał do Francji, gdzie rozpoczął studia na Wydziale Elektrochemii i Elektrometalurgii w Instytucie Politechnicznym w Grenoble. Latem 1939 powrócił do Polski. W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Sochaczewie i Podkowie Leśnej. Uczestniczył w ruchu oporu; w 1941 należał do ZWZ, od 1942 był żołnierzem AK. W 1941 nawiązał współpracę z prasą podziemną i prowadził nasłuch radiowy. Debiutował w tymże roku felietonami w cyklu „Historyjki w cieniu historii”, ogłoszonymi na łamach konspiracyjnego pisma *Kronika Tygodniowa* (pod pseud. Wilk); kontynuował publikacje w tym periodyku do 1944). Współpracował także m.in. z konspiracyjną popołudniówką *Dzień Warszawy* (1943-44; pod pseud. Wilk). Po zakończeniu wojny podjął w 1945 pracę w Polskiej Agencji Prasowej Polpress (od września 1945 PAP; do 1951). Od 1945 był członkiem PPS (od 1948 PZPR). Należał do Związku Zawodowego Dziennikarzy RP (od 1945), a potem SDP (1951-82 i od 1991). Reportaże, artykuły i recenzje ogłaszał m.in. w pismach *Noua Epoka* (1945-46), *Przekrój* (1947-52; m.in. w 1948 cykl reportaży wojennych pt. „Teraz już można opowiedzieć”), *Dziś i jutro* (1946, podp. m.in. Wilk), *Świat* (1951-69; członek zespołu redakcyjnego od 1951, początkowo w dziale reportaży krajowych, od 1956 – zagranicznych; podp.: lu, (lw), WOL; tu m.in. cykl reportaży: „Śladami brudnej sprawy” w 1954, „Dwaj stamtąd” w 1955, „Dziennik dziennikarza” w 1956, „Cudze skrzydła” w 1957, „Na dno i z powrotem” w 1958, „Ludy i Ludy” w 1957, „Druga, ale czy ostatnia” w 1960, „Azja 1960”), *Express Wieczorny* (od 1956; głównie reportaże kryminalne, m.in. relacje z krakowskiego procesu Władysława Mazurkiewicza, na skutek których wytoczono mu dwie sprawy o zniesławienie, zakończone po kilku latach uniewinnieniem), *Noue Książki* (1959-61), *Dookola Świata* (1963-76; członek redakcji w 1969-76; podp. m.in.: (L.W.), lu, (LW), Waldemar Mruczkowski). W 1950 ożenił się z Anną Bożenną Szumowską, śpiewaczką, solistką Opery Poznańskiej (rozwód). Od 1959 należał do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Był współzałożycielem powołanego w 1960 Międzynarodowego Związku Pisarzy Lotniczych przy Światowej Organizacji Transportu Lotniczego w Montrealu (Kanada). Wielokrotnie wyjeżdżał za granicę, początkowo głównie do krajów europejskich, a w latach sześćdziesiątych odbył m.in. kilkakrotne podróże dookoła świata, zatrzymując się dłużej w rejonie Oceanu Spokojnego; w 1962-63, jako przedstawiciel *Świata* akredytowany przy kwaterze wojsk Narodów Zjednoczonych, obserwował operacje desantowe w Nowej Gwinei; w 1965, jako stypendysta rządu Stanów Zjednoczonych, wyjechał do Ameryki Północnej, gdzie śledził wystrze-

lenie statku kosmicznego Gemini 5 na Przylądku Kennedy'ego. W tymże roku otrzymał honorowe obywatelstwo miasta Springfield. W 1967-68 pełnił funkcję doradcy Wydziału Informacji Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) w centrali w Genewie, a następnie w dyrekcjach regionalnych w New Delhi, Bangkoku i Manili; pisał w tym czasie relacje i reportaże dotyczące chorób tropikalnych i handlu narkotykami w rejonie zachodniego Pacyfiku i Azji Południowo-Wschodniej. W 1971 został członkiem Polskiego PEN Clubu. Publikował m.in. w paryskim *Tygodniu Polskim* (1972-73), kontynuował współpracę z tygodnikiem *Przekrój* (1973-82, 1986-96, z przerwami) oraz nawiązał kontakty m.in. z pismem *Magazyn Polski* (od 1974, członek redakcji w 1976-88). Odbywał kolejne zagraniczne podróże, m.in. wielokrotnie odwiedzał Australię, powracał do krajów Azji Południowo-Wschodniej, był też na Kubie. W 1988 przeszedł na emeryturę. W 1989 został członkiem SPP. Odznaczony m.in. orderem Gwiazda Rumunii (1947), Złotym Krzyżem Zasługi (1956) oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1961). *Mieszka w Warszawie. Zmarł 20 lutego 2006.*

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Ośmiornica. Historia jednego koncernu. [Reportaż]. Wwa: KiW 1952, 66 s.

Dot. koncernu przemysłu tłuszczowego „Unilever”. Nagroda w konkursie Min. Kultury i Sztuki oraz ZLP (na utwór o tematyce dotyczącej planu 6-letniego) w 1951

2. Przeważnie o ludziach. [Reportaże]. Wwa: Czyt. 1953, 272 s.

Dot. realiów życia w PRL i w Polsce przedwojennej. — Pierwodr. w pismach *Przekrój* (1948) i *Świat* (1952).

3. Na południe od Babiej Góry. [Reportaże]. Wwa: Iskry 1954, 99 s.

Dot. Czechosłowacji. — Pierwodr. w tygodniku *Świat* (1953).

4. Śladami brudnej sprawy. Wwa: KiW 1954, 62 s.

Reportaże historyczne dot. polityki zagranicznej Polski i Słowacji w przededniu wybuchu II wojny światowej. — Pierwodr. w tygodniku *Świat* (1954)

Przełt. słowac.: Po stopach spinavej afery. [Przeł.] A. Marianov. Bratislava 1956.

5. Cichy front. [Reportaże]. Wwa: Iskry 1955, 242 s. Wyd. nast. tamże 1956.

Dot. działalności zachodnioniemieckiej sieci szpiegowskiej Gehlena w PRL i pol. kontrwywiadu. — Pierwodr. w *Łódz. Expr. II* (1954), *Tryb. Maz.* (1954).

Przełt.: bułg.: Tichij front. [Przeł.] L. Toleva. Sofija 1957, — niem.: Geheime Front. [Przeł.] E. Gomolla. Berlin 1956, — ros.: Besumnyj front. [Przeł.] J. Neměnskiy. Moskwa 1957, — słowac.: Tichy front. [Przeł.] A. Macko. Bratislava 1957.

6. Czy Stanisław Talarek musiał umrzeć? [Reportaż; współaut.:] M. Azembski. Wwa: MON 1955, 54 s.

7. Dokąd oczy poniosą... Zdjęcia ... Wwa: MON 1958, 302 s. Wyd. nast. tamże 1959.

Reportaże ze Szwajcarii, Skandynawii i kręgów podbiegunowych. — Pierwodr. w tygodniku *Świat* (1956).

8. Żywe srebro. [Reportaże historyczne; współaut.:] H. Kawka. Wwa: MON 1959, 290 s. Wyd. 2 tamże 1963.

Dot. Samodzielnego Polskiego Batalionu Specjalnego (Batalion Szturmowy) w l. 1943-1945.

Przekł.: słowac.: Živé striebro. [Przeł.] S. Dúbrava. Bratislava 1966. — węgier.: Villámok fiai. [Przeł.] M. Bába. Budapest 1971.

9. Zwierciadło bogini. Reporter w kraju tranzystorów i gejsz. Oprac. japońskie: J. Tabaczyńska. Wwa: Czyt. 1961, 357 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1962, wyd. 3 1964.

Reportaże z Japonii. — Pierwodr. w tygodniku *Świat* (1960). Przekł.: niem.: Geishas und Transistoren. In Japan notiert. [Przeł.] B. Schweinitz. Leipzig 1964. — słowac.: Zrkadlo bohyně. Reportér v krajine tranzistorov a gejsi. [Przeł.] T. Ušák. Bratislava 1963.

10. Klejnot korony. Reporter w Hongkongu w godzinie zarazy. [Reportaż]. Wwa: Czyt. 1963, 94 s. Przodr. zob. poz. 14.

Nagroda Pol. Klubu Publicystów Międzynarodowych SDP za najlepszy reportaż roku 1963.

Przekł.: czes.: wyd. łącznie z przekł. poz. 11 i 13 pt. Neklidné Tichomoří zob. poz. 14. — niem.: Kleinod der Krone. [Przeł.] B. Schweinitz. Wyd. łącznie z przekł. z poz. 11 pt. Mond über Tahiti. Reportagen von den Südsee-Inseln. Leipzig 1965. — węgier.: A korona gyöngye. [Przeł.] E. Mach, R. Gimes. Wyd. łącznie z przekł. poz. 11 pt. Holdfény Tahiti felett. Budapest 1966.

11. Księżyc nad Tahiti. Reporter na wyspach mórz południowych. [Reportaż]. Wwa: Czyt. 1963, 179 s. Przodr. w zmien. układzie zob. poz. 14.

Przekł.: czes.: wyd. łącznie z przekł. poz. 10 i 13 pt. Neklidné Tichomoří zob. poz. 14. — niem.: Mond über Tahiti. Reportagen von den Südsee-Inseln. [Przeł.] B. Schweinitz. Wyd. łącznie z przekł. Klejnot korony zob. poz. 10. — ros.: Luna nad Tahiti. [Przeł.] E. Vasiljevskaja. Moskva 1967 [przeł. skrócony]. — słowac.: Mesiac nad Tahiti. Reportér na ostrovo južného Tichomorja. [Przeł.] M. Choluš. Bratislava 1964. — węgier.: Holdfény Tahiti felett. [Przeł.] E. Mach, R. Gimes. Wyd. łącznie z przekł. Klejnot korony zob. poz. 10.

12. Basia nad biegunem. [Opowieść dla dzieci]. Wwa: Ruch 1964, 51 s.

13. Dalej niż daleko. Reporter na Nowej Zelandii, Nowej Gwinei, w Malazji i Kambodży o dolach i niedolach, radościach i smutkach lądów i ludów oglądanych dalej niż daleko. [Reportaż]. Wwa: Czyt. 1964 [właśc. 1965], 335 s. Przodr. w zmien. układzie zob. poz. 14.

Przekł.: czes.: wyd. łącznie z przekł. poz. 10 i 11 pt. Neklidné Tichomoří zob. poz. 14. — niem.: Weiter als weit. Ein Reporter berichtet aus Neuseeland, Neuguinea und Singapur, aus Malaysia, Brunei und Kambodscha. [Przeł.] B. Schweinitz. Leipzig 1967. — słowac.: Dalej ako ďaleko. [Przeł.] M. Choluš. Bratislava 1965. — węgier.: A világ leghosszabb útjainál. Egy világtúró lengyel újságíró távol-keleti utazása. [Przeł.] G. Ázsóth. Budapest 1968.

14. Ocean nie bardzo spokojny. [Reportaż]. Wwa: Czyt. 1967, 537 s.

Zawiera poz. 10 oraz 11 i 13 w zmien. układzie.

Przekł. czes.: Neklidné Tichomoří. [Przeł.] A. Balajková. Praha 1970.

15. Poczta do Nigdy-Nigdy. Reporter w kraju koala i białego człowieka. [Reportaże z Australii]. Wwa: Czyt. 1968, 674 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 uzup. 1970, wyd. 3 1972, wyd. 4 popraw. i uzup. 1978, 742 s., [wyd. 5 uzup.] 1989.

Pierwodr. w tygodnikach: *Dookola Svjata* (1966), *Świat* (1966), *Kontynenty* (1967).

Przekł.: niem.: Abschied vom Bumerang. Australien gestern und heute. [Przeł.] B. Schweinitz. Leipzig 1970, wyd. nast. [Wien 1970]. [wyd.] 2 [!] Leipzig 1973. — ros.: Pošta v Nikogda-Nikogda. [Przeł.] L.S. Malachovskij. Moskva 1976. — rum.: Adio, bumerang. Australia ieri și azi. [Przeł.] T. Holban, H. Arama. București 1977. — słowac.: Austrálske zápisky. [Przeł.] S. Dúbrava. Bratislava 1970 [przeł. skrócony]. — węgier.: Posta Soha-soha földre. Ausztrália közéről. [Przeł.] E. Söbök. Budapest 1985.

16. Z zapartym tchem. [Reportaż]. Wwa: Iskry 1969, 378 s.

Wybór reportaży z poz. 2, 7, 9, 10, 13, 15.

17. Upał i gorączka. Reporter wędruje szlakiem cierpienia. [Reportaż]. Wwa: Iskry 1970 [właśc. 1969], 253 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1973; wyd. uzup. Wwa: Muza 1996.

Dot. chorób tropikalnych w Azji; napisane na zamówienie Światowej Organizacji Zdrowia (WHO). — Pierwodr. w tygodnikach: *Dookola Svjata* (1968), *Świat* (1968), *Problemy* (1969). Przekł.: czes.: Horko a horečka. [Przeł.] A. Balajková. Praha 1975. — niem.: Hitze und Fieber. Den Geisseln der Tropen auf der Spur. [Przeł.] B. Schweinitz. Leipzig 1972. — ros.: Żara i lichoradka. [Przeł.] A.K. Svercevszkaja. Moskva 1977. — słowac.: Upaľ a horúčka. Reportér putuje po stopách utrpenia. [Przeł.] S. Dúbrava. Bratislava 1974. — węgier.: Hőség és láz a Távol-Keleten. [Przeł.] I. Nemere. [Budapest] 1979.

18. Westchnienie za Lapu-Lapu. Reporter na najdalszym Dalekim Wschodzie. [Reportaż]. Wwa: Czyt. 1973, 314 s. Wyd. 2 tamże 1976.

Nagroda Książka Roku 1973 przyznana przez red. *Nowych Książek*.

Przekł.: niem.: Zwischen Bangkok und Manila. Unterwegs in Südostasien. [Przeł.] B. Schweinitz. Leipzig 1975 [wyd. skrócone]. — ros.: V samych dal'nych stranach Dal'nego Vostoka. Zarisovki poľskogo pisatelja. [Przeł.] L.V. Vasil'ev i V.L. Kon. [Pod red.] N.A. Simonija. Moskva 1976 [przeł. skrócony]. — słowac.: Povzdych za Lapu Lapom. (Thajsko, Hongkong, Borneo, Filipiny). [Przeł.] I. Roháčová. Bratislava 1979.

19. Min-Min. Mała opowieść o wielkim lądzie. [Reportaże z Australii]. Wwa: KAW 1977, 120 s.

20. Walizka z przygodami. Reporter tu, reporter tam. Wwa: Iskry 1977, 445 s.

Reportaże z podróży po Europie, Azji i Australii. Przekł. niem.: Ein Koffer voller Abenteuer. [Przeł.] B. Schweinitz. Leipzig [1982].

21. Lądy i Ludy. Wwa: Czyt. 1979, 261 s.

Wybór reportaży z l. 1961-76 z podróży po krajach rejonu Oceanu Spokojnego, m.in. o Nowej Gwinei, Hongkongu, Borneo i Malezji.

Przekł. czes.: Nepřiliš tiché tichomoří. [Przeł.] H. Stachová. Praha 1983.

22. Buntownicy mórz południowych. Reporter na tropie buntu na okręcie Jego Królewskiej Mości „Bounty”. [Reportaż historyczny]. Wwa: NK 1980, 295 s. Wyd. 2 tamże 1986.

23. Łąd, który przestał być plotką. [Reportaż]. Wwa: PIW 1983, 374 s.

Dot. Australii.

Przełt.: niem.: Australien. Notizen vom 5. Kontinent. [Przełt.] B. Schweinitz. Leipzig 1987. — ros.: Materik, perestawšij byt' legendoj. [Przełt.] L.S. Uł'janovaja. Moskva 1990.

24. Ani diabeł, ani głębina. Dzieje odkryć Australii, opowiedziane ludziom, którym się bardzo spieszy. [Reportaż historyczny]. Wwa: NK 1987, 185 s.

#### Przełtad

1. E. Montagu: Człowiek, którego nie było. [Wspomnienia]. Przełt. ... Wwa: MON 1958, 117 s. Dot. II wojny światowej.

#### Praca redakcyjna

1. J. Suplicki: Myślą i ramieniem. [Oprac.] ... Wwa: KiW 1950, 31 s. Wspomnienia przodownika pracy.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1967, 1979, 2003. — L. Wolanowski: Cztery razy dookoła świata. Not. A. Tumialis. *Tyg. Ciechanowski* 1998 nr 4. — L. Wolanowski: Reporter pochyla się nad przeszłością. *Gaz. Uniw.* 2000 nr 8 [wspomnienia dot. początków pracy dziennikarskiej]. — Wywiady: L.W. Rozm. B. Sowińska. *Stolica* 1959 nr 1; Nie mam klucza do prawd ostatecznych. Rozm. J. Wólcik. *Rzeczpospolita* 1987 nr 155.

SWPP 2 (M. Brykańska). — LP XX w. (red.). — LPD.

[Przeważnie o ludziach]: S. Kozicki: Przeważnie o reportażu. *Nowa Kult.* 1954 nr 29/30; Z. Stolarek: W sprawie reportażu. *Twórczość* 1954 nr 2. — A. Piwowarczyk: Reportaże nie nudne. *Nowa Kult.* 1955 nr 21 [rec.]: Na południe od Babiej Góry; Śladami brudnej sprawy. — K. Dziewanowski: Tu milczeć nie wolno. *Słutak* 1956 nr 49 [w związku z procesem wytoczonym L.W. po reportażach o sprawie W. Mazurkiewicz]. — [Dokąd oczy poniosą...]: A. Drawicz: Miła podróż z W. *Zoł. Woł.* 1959 nr 32; J. Gembicki: *Nowa Kult.* 1959 nr 8. — [Zwierciadło bogini]: J. Lobman: Kalejdoskop z Wiśniowego Gaju. *Nowe Książ.* 1962 nr 3; T. Świeżawska: Przykład rzetelnej roboty. *Prasa Pol.* 1962 nr 11. — [Książec nad Tahiti!]: M. Azembski: Książec i odrzutowce. *Nowe Książ.* 1963 nr 15; A. Drawicz: Qaujivaallitussat. *Sztand. Młod.* 1963 nr 168. — S. Zieliński: W., czyli rzeczy ciekawe. *Nowe Książ.* 1965 nr 6 [rec.]: Dalej niż daleko! — K. Goldbergowa: L.W. *Tyg. Kult.* 1967 nr 6. — M. Wańkowicz: Porcja smaków. *Nowe Książ.* 1967 nr 23 [rec.]: Ocean nie bardzo spokojny! — [Początek do Nigdy-Nigdy]: B. Czeszko: Jako tako. *Nowe Książ.* 1968 nr 16; I.J. Kamiński: *Kamena* 1968 nr 18; S. Zieliński: Koneser bumerangów. *Kultura* 1968 nr 34, przedr. w tegoż: Wyścigi balonem. *Kr.* 1975. — J. Dołiński: Kolorowe dzieje. *Ludożercy też ludzie. Życie Lit.* 1969 nr 51/52 [in. dot. Z zapartym tchem]. — [Upał i gorączka]: K. Dziewanowski: Reporter na szlaku cierpienia. *Nowe Książ.* 1970 nr 17; S. Kozicki: Nietypowy podróżnik, nietypowa podróż. *Kultura* 1970 nr 35. — A. Chciuk. *Tydz. Pol.*, Londyn 1973 nr 27, *toż Tydz. Pol.*, Nowy Jork 1973 nr 125 [rec.]: Poczta do Nigdy-Nigdy. — H. Kurta: Boczne ścieżki wielkiej niewiadomej. *Nowe Książ.* 1973 nr 22 [rec.]: Westchnienie za Lapu-Laput. — [Walizka z przegodami]: M. Butrym: Zaproszenie do podróży. *Razem* 1978 nr 11; M. Podkowiński: Walizka pełna przegod. *Nowe Książ.*

1978 nr 7. — T. Wach: Kapitan Bligh na Morzach Południowych. *Nowe Książ.* 1981 nr 14 [rec.]: Buntownicy mórz południowych. — [Łąd, który przestał być plotką]: S. Kozicki: Grubaśny felleton. *Tu i Teraz* 1983 nr 24; J. Wolniewicz: Australijski cicer cum caule. *Nowe Książ.* 1983 nr 12. — R. Chmielowski: Rozkosz odkrywania. *Kontynenty* 1988 nr 5 [rec.]: Ani diabeł, ani głębina! — M. Kubik: L.W. — reporter na zakrętach dziejów. *Gaz. Uniw.* 2000 nr 5.

B.T.

## WOLICA Andrzej

### 1908-po 1939

Pierwotne imię: Abraham.

Krypt.: A.W.; Anw.

Poeta, prozaik.

Urodzony 13 sierpnia 1908 w Warszawie; syn Dawida Wolicy i Eugenii z domu Mattos. Uczęszczał prawdopodobnie do szkoły powszechnej w Warszawie. Wcześniej zajął się twórczością literacką. Debiutował w 1926 wierszem pt. „Szyny”, opublikowanym w *Głosie Prawdy Literackim* (nr 142). Był związany z grupą literacką Kwadryga, drukował w jej czasopiśmie pt. *Kwadryga* (1929-30). W 1927 zawarł związek małżeński z Lucyną Krzemieniecką, poetką, autorką utworów dla dzieci i młodzieży (rozstali się prawdopodobnie około 1929). Wiersze publikował m.in. w *Robotniku* (1927), *Głosie Literackim* (1928-29), *Pobudce* (1929). Współredagował kilka numerów czasopisma satyrycznego *Czerwoną Lew* (1929). Początkowo był związany z PPS. Jako działacz Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego organizował wieczory literackie i wygłaszał prelekcje z zakresu historii i literatury. Od 1929 pracował w magistracie w Radomiu. Został członkiem Związku Młodzieży Komunistycznej. Wiosną 1929 uczestniczył w organizowaniu strajku robotników Fabryki Prochu w Zagożdżonie pod Kozienicami. Latem tego roku wziął udział w Międzynarodowym Zlocie Młodzieży Socjalistycznej w Wiedniu, jesienią współwodził Sekcję Młodzieżową przy Robotniczej Spółdzielni Spożywców „Naprzód” w Radomiu. Na przełomie 1929/30 wstąpił do podziemnego KPP i został skierowany do pracy w okręgu Warszawa-Podmiejska, gdzie zajmował się redagowaniem tekstów i prowadzeniem nielegalnej drukarni wydawnictw partii. Po zdekonspirowaniu drukarni w marcu 1932 został aresztowany i w lutym 1933 skazany na pięć lat więzienia. Przebywał kolejno w więzieniach w Warszawie (Centralne, Pawiak, Mokotów), Płocku, Koronowie (maj 1933-kwiecień 1935). W tym czasie kontynuował twórczość poetycką, jego wiersze i pieśni przemycane były w grypsach poza więzienia. Napisał „Szopkę więzienną mokotowską”. Zachorował na gruźlicę, dzięki staraniom żony, Barbary, wiosną 1936 uzyskał przerwę w odbywaniu kary, następnie objęła go amnestia. W tymże roku został powołany do Prezydium Komisji Literackiej przy Lidze Obrony Praw Człowieka i Obywatela. W maju 1936 współ-

organizował we Lwowie Kongres Pracowników Kultury w Obronie Pokoju. Kontynuował nielegalną działalność partyjną, m.in. pracując w Sekretariacie Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom. W 1936-38 przebywał czasowo w Zakopanem i Kazimierzu nad Wisłą. Współpracował w tym okresie z pismami *Oblicze Dnia* (1936) i *Le-war* (1936). Na skutek konfliktu z grupą działaczy KPP prawdopodobnie został około 1938 wykluczony z partii. Ponownie aresztowany w sierpniu 1938, do września tego roku był internowany w obozie odosobnienia w Berezie Kartuskiej. Po wybuchu II wojny światowej podobno brał udział w obronie Warszawy, potem znalazł się we Lwowie, zajętym przez ZSRR. Jesienią 1939 został aresztowany przez NKWD; dokładna data i okoliczności śmierci nie są znane.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. *Młoty w dłoniach*. [Wiersze]. Wwa: Kwadryga 1930, 44 s.

Druk części wierszy został wstrzymany przez cenzurę, w ich miejscu pozostały jedynie tytuły.

2. *Legion ulicy*. Scenariusz filmowy. Współaut.: M. Emmer. Ekran. 1932.

3. *Z kamiennego domu*. Wiersze. Wwa: Druk „Prudentia” 1936, 69 s.

Utworki powst. podczas pobytu w więzieniach. – Wyd. skonfiskowane. – Tu m.in. fragm. poematu o Marcinie Kasprzaku.

4. *Ulica Ogrodowa*. O bezsilności i bestialstwie człowieka. [Powieść]. Wwa: F. Hoesick 1938, 308 s. Wyd. nast. pt. *Ulica Ogrodowa*. Wwa: Czyt. 1960.

T. i planowanego cyklu pt. „O bezsilności i bestialstwie człowieka”.

5. *Rudy*. Opowiadania. Wwa: F. Hoesick 1939, 195 s. Wyd. nast. z posł. K. Woźniakowskiego Kr.: WL 1985.

Wyd. 1 skonfiskowane. – Zawartość: Rudy; Klara; Fałszywa opowieść; Kielich goryczy.

6. *Wiersze wybrane*. Zebrał i przedm. opatrzył L. Pasternak. Wwa: Czyt. 1961, 152 s.

Tu także fragm. poematu o Marcinie Kasprzaku [poz. 3].

#### OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. – PP (M. Kotowska). – LP XX w. (M. Stepieni). [Młoty w dłoniach:] J. Podhalicz. *Głos Lit.* 1930 nr 7; L. Pomirowski. *Kur. Poranny* 1930 nr 174; S. Napierski. *Wiad. Lit.* 1932 nr 25. – J. Szczawiej: Na młodym warszawskim Parnasie. *Kur. Lit.-Nauk.* 1934 nr 34. – B. Dudziński. *Naprzód* 1936 nr 297 [rec.: Z kamiennego domu]. – [Ulica Ogrodowa:] E. Breiter. *Wiad. Lit.* 1938 nr 16; E. Csató: Powieści społeczne. *Sygnaty* 1938 nr 41; K. Czachowski. *Nowa Książ.* 1938 z. 10; S. Lichański: Krzywe zwierciadło. *Pion* 1938 nr 13. – J. Marx: W ciemni „Kwadrygi”. W. *Poezja* 1979 nr 11/12. – R. Deperasiński, K. Urbański: Poeta czynu. *Tu i Teraz* 1984 nr 18. – [Rudy:] M. Chrzanowski: Wykлеты podwojnie. *Kultura* 1985 nr 27; J. Kajtoch: Mroki podziemia. *Gaz. Krak.* 1985 nr 234; R. Deperasiński, K. Urbański: Perypetie z życiorysem. *Śl. Ludu* 1986 nr 15; B. Faron: Dylematy pisarza lewicowego.

*Życie Lit.* 1986 nr 4; Z. Macuzanka: Krzywdy z rąk bliskich bolą najmocniej... *Nowe Książ.* 1986 nr 3; S. Stanuch: Głos z ciemności. *Tryb. Ludu* 1986 nr 9; S. Melkowski: Mała książeczka sprzed pół wieku. *Mies. Lit.* 1988 nr 1.

M.K.-K.

## WOLNA Henryka

ur. 1936

Utworki podp. też: Wolna-Van Das Henryka; Wolna-Vandas Henryka; Wondaś Henryka; Wondaś-Wolna Henryka.

Krypt.: (h.w.); (H.W.).

Reportażystka, prozaik.

Urodzona 22 października 1936 w Kielcach; córka Adama Wondasia (spolszczona forma holenderskiego nazwiska Van Das), pracownica naukowego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, od 1935 urzędniczka, oraz Stanisławy z Jakubików, nauczycielki. W czasie II wojny światowej przebywała wraz z matką nadal w Kielcach (ojciec zginął w niemieckim obozie na Śląsku). W listopadzie 1945 zamieszkała na Chróścicach na opolszczyźnie, a od 1950 w Opolu, gdzie uczyła się w tamtejszym Liceum Ogólnokształcącym im. M. Konopnickiej. W 1954 zdała maturę i rozpoczęła studia na Wydziale Filologii Polskiej w Wyższej Szkole Pedagogicznej (WSP) w Opolu. Debiutowała w 1957 wierszem pt. „Nad Goethem”, ogłoszonym w tygodniku *Katolik* (nr 26; podp. Wondaś Henryka); utworki poetyckie zamieszczała w tym piśmie do 1958. W 1959 wyszła za mąż za Alfreda Wolnego, polonistę i nauczyciela akademickiego (rozwód w 1993). W lipcu 1959, po ukończeniu studiów i uzyskaniu tytułu magistra, weszła w skład redakcji opolskiego oddziału dziennika *Słowo Powszechne* (młodszy redaktor). Pierwszy artykuł pt. „Jak kukielki pana Smolki walczyły o polskość opolszczyzny” opublikowała w 1960 na łamach *Wrocławskiego Tygodnika Katolików* (nr 17). Kontynuowała współpracę ze *Słowem Powszechnym*; w 1961-75 pracowała w warszawskiej centrali tej gazety jako reporter i publicysta działu społecznego (artykuły i reportaże drukowała tu z przerwami do 1978; podp. też (H.W.); m.in. w 1965 cykle pt. „Parafia i integracja”, „Świątopogląd na co dzień”, „Kartki z notatnika”). Uczestniczyła w pracach Oddziału Wojewódzkiego Stowarzyszenia „Pax” w Opolu (od 1959) oraz opiekowała się Klubem *Słowa Powszechnego* w Raciborzu. Była członkiem opolskiego ośrodka KKMP przy Zarządzie Wojewódzkim ZSMW i laureatką wielu konkursów na reportaże. W 1965 nawiązała współpracę z rozgłośnią Polskiego Radia w Opolu i do 1990 brała udział w przygotowywaniu programów do działu literackiego. Od 1968 należała do SDP (do rozwiązania Stowarzyszenia). Współpracowała (od 1970) z Instytutem Śląskim w Opolu w zakresie opracowywania not biograficznych ludzi związanych z historią i kulturą regionu. W 1975-90 była członkiem zespołu redak-

cyjnego tygodnika *Katolik*, początkowo jako redaktor działu historycznego, a potem kierownik tegoż działu. Wielokrotnie podróżowała służbowo po Europie. Kontynuowała twórczość reportażową, a od końca lat siedemdziesiątych pisała także powieści. W 1978 otrzymała śląską nagrodę im. J. Ligonia, w 1979 – śląską nagrodę im. J. Łangowskiego. Reportaże zamieszczała także m.in. w *Życiu Literackim* (1982-86; podp. też Wolna-Vandas Henryka). W 1987 została członkiem ZLP. Od 1990, do przejścia na emeryturę w 1993, pracowała w zespole redakcyjnym katolickiego dziennika *Słowo* (jako publicysta). W 1996 podjęła współpracę z piśmami *Odra* i *Śląsk* (reportaże i prozę podp. Wolna-Van Das Henryka). Odznaczona m.in. Srebrnym Krzyżem Zasługi (1977), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1989), Medalem Rodła (1990). Mieszka w Opolu.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Z dziejów duchowieństwa opolskiego. Przedm.: A. Glińska. Wwa: Pax 1966, 164 s.  
Sylwetki księży katolickich ze Śląska Opolskiego z XX w. – Nagroda młodych im. W. Pietrzaka w 1966.
2. Reportaż. [Utwór dramatyczny]. Opole: Woj. Dom Kultury 1972, 13 s.
3. Spotkania. [Reportaż]. Przedm.: Z. Bednorz. Kat.: Śląsk 1973, 258 s.  
O kobietach śląskich w XX w.
4. Ballada polska. [Reportaż]. Wwa: Pax 1976, 164 s.  
Dot. autochtonów i osadników opolskich.
5. Wizerunki niecierpliwych. [Reportaż]. Opole: Inst. Śląski 1976, 143 s.  
Portrety współcz. Opolan, m.in. o prof. D. Simonides.
6. Matka Lepiorzów. [Powieść]. Kat.: Śląsk 1978, 254 s.
7. I wrócę do swego domu... [Reportaż]. Wwa: MON 1981, 258 s.  
Dot. problematyki śląskiej.
8. Odrzyśko. Powieść. Kat.: Śląsk 1982, 219 s.
9. Komendant „Rakoczy”. [Reportaż]. [Przedm.: W. Ryżewski]. Wwa: MON 1985, 170 s.  
O A. Zgrzebnioku, dowódcy I i II powstania śląskiego.
10. Rzeka spolegliwa. [Powieść]. Kat.: Śląsk [1988], 182 s.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2003. – Wywiad: Reportaże o bohaterkach. Rozm. K. Gerber. *WTK* 1973 nr 24 [dot.: Spotkania].  
J. Olejnik. H.W. *Sl. Powsz.* 1966 nr 278. – N. Kracherowa: Portrety Opolanek. *Opole* 1973 nr 6 [rec.: Spotkania]. – [Ballada polska.] J. Lis. *WTK* 1976 nr 44; B. Maciejewski: *Zyciorysy. Nowe Książ.* 1976 nr 22; J. Hajduk-Nijakowska: Reportaże z taśmy magnetofonowej. *Opole* 1977 nr 4 [dot. też: Wizerun-

ki niecierpliwych]. – [Matka Lepiorzów.] D. Wernic: Saga rodu Lepiorzów. *Kierunki* 1978 nr 44; M. Warnerńska: Saga śląskiego rodu. *Perspektywy* 1979 nr 24. – A. Paszkowska: Saga odrzańska. *Opole* 1984 nr 1 [rec.: Odrzyśko]. – E. Pochroń: Tragiczny, ale niezłomny komendant. *Tryb. Opol.* 1986 nr 27 [rec.: Komendant „Rakoczy”].

B.T.

WOLNIAK Henryk  
ur. 1939

Utwory podpisywał też nazwiskiem: Henryk Wolniak-Zbozydarzyc.

Pseud.: Astian Dunga; Astian Dunga-Dunga; Jan Boryniak; Wawrzyniec Szuka; Zakład Poetycki Wolniak i Spółka.  
Poeta.

Urodzony 23 maja 1939 w Wierzchlesie niedaleko Wielunia; syn Stanisława Wolniaka i Marianny z Ciślaków, rolników. W czasie okupacji niemieckiej został w 1940 wraz z rodzicami wywieziony do Hesji. Po zakończeniu II wojny światowej, jesienią 1945 powrócił z rodziną do Polski i zamieszkał w Wieluniu. Tam też uczył się w Liceum Ogólnokształcącym im. T. Kościuszki; w latach szkolnych był korespondentem terenowym *Przeglądu Sportowego* (1952-54). W 1956 zdał maturę. W 1959 podjął studia z zakresu filozofii na Uniwersytecie Wrocławskim. Debiutował w 1962 wierszami pt. „Bonum falsum”, „Spojrzenie do góry człowiekiem”, „Suszenie grzybów”, „Śpiew drzew”, „Widmo nieciągle”, ogłoszonymi w *Odrze* (nr 10); z piśmem tym współpracował do 1968 (z przerwami). W 1963 uzyskał magisterium. Pracował początkowo jako inspektor poligraficzny w Państwowym Wydawnictwie Naukowym (1964), a następnie aspirant w Narodowym Banku Polskim we Wrocławiu (1966-67) oraz psycholog pracy w Zjednoczeniu Farb i Lakierów Gliwice przy Fabryce Farb i Lakierów we Wrocławiu. W 1967 został nauczycielem języka polskiego w Technikum Odzieżowym we Wrocławiu. W 1971-74 kierował Klubem Nauczycielskim ZNP we Wrocławiu; był inicjatorem działającego przy tej placówce od 1973 Teatru Poezji „Źródło”, z którym współpracował jako reżyser i aktor. W 1972-76 pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Dolnośląskiego Klubu Literackiego Nauczycieli. W 1975-79 prowadził zajęcia pozalekcyjne w Technikum Żegluga Śródlądowej we Wrocławiu. Rozwijał twórczość poetycką, sporadycznie publikował też prozę i artykuły dotyczące poezji; drukował m.in. w magazynie Politechniki Wrocławskiej *Sigma* (1971-73), czasopiśmie *Nowy Wyrz* (1972-73, 1977), sieradzkim tygodniku *Nad Wartą* (1981-84) oraz w piśmie dla dzieci *Świerszczyk* (1977-80, podp. Astian Dunga-Dunga). Od 1976 był członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983; od 1977 członek zarządu Oddziału Wrocławskiego). W 1976 założył Towarzystwo Wolnistów (wstępowało też pod nazwami: Ogólnopolska Grupa Literacka „Towarzystwo Miłośników Wolniaka”, Za-



kład Poetycki Wolniak i Spółka, skupiające głównie nauczycieli-literatów (do 1978); w ramach tego towarzystwa prowadził m.in. spotkania z młodzieżą oraz zorganizował w 1978 ogólnopolski konkurs poetycki. Był przewodniczącym powołanego w 1980 Tymczasowego Komitetu Założycielskiego Literatów Dolnego Śląska „Solidarność”. W 1981-86 pracował jako bibliotekarz w dzielnicowych bibliotekach publicznych we Wrocławiu. Równocześnie redagował wydawane poza cenzurą pismo *Wolna Kultura* (1982-85). Był inspiratorem, organizatorem i przewodniczącym jury ogólnopolskich konkursów poetyckich o tematyce religijnej organizowanych w 1987-89 pod nazwą „Wolność – Wieczność – Wielkość” (w 1988 z podtytułem „Wiara i Niepodległość”) oraz redaktorem antologii wydawanych jako plon tych konkursów. Należał do zespołu redakcyjnego pisma religijnego *W misji* (1987-89), ogłaszał też utwory m.in. w *Przeglądzie Katolickim* (1989) i *Niedzieli* (1990-91). W 1989 został członkiem SPP. W następnych latach kontynuował współpracę z czasopismami: był redaktorem bibliofilskiego pisma *Sztuka Osobowa* (1993-96), publikował też utwory m.in. w periodyku *Trzeźwymi bądźcie* (1995), we *Wrocławskiej Gazecie Polskiej* (1996) oraz w czasopismach *Pomosty* (1996-2001; podp. Wolniak-Zbożydarczyk) i *Karton* (2002); zajmuje się również dziennikarstwem sportowym, m.in. w czasopiśmie *Tenis* wraz z suplementem *Tenis na Wązkach*, którego jest redaktorem (1999-2002; tu m.in. artykuły pod pseud.: Jan Boryniak, Wawrzyniec Sztuka). W 2001 był stypendystą Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Mieszka we Wrocławiu.

## TWÓRCZOŚĆ

## 1. Horyzont. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1965, 63 s.

Cykle: Wzięcie do ziemi; Spojrzenie do góry człowiekiem; Wejście na góry; Poza horyzont.

## 2. Proch. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1972, 99 s.

Cykle: Surowica; Serce; Równowaga; Rachunek sumienia; Piępiec; Alfa i omega; Atlantyda. Nagroda im. T. Pełpera w 1972.

3. Powrót. (Sztuka teatralna w 3 aktach). W: *Pomosty III*. Wrocławski Almanach Młodych. Wr. 1973 s. 181-218.

## 4. Czasoczary. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1974, 70 s.

Cykle: Owocobranie; Duma; Ustępy do Dumy; Ustępy do Pięka; Czasoczary; Duchowisko.

## 5. Sezonowa obniżka wycia. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1977, 85 s.

Cykle: Poślubienie; Ewicyce; Podróż poślubna; Bolesnicze porodnice; Niebiniec. – Bożecielne: Wyniemowli się za nami; Na pastwę nieba; Duch Prowincji; Dać niebu co łaska; Uspia nowo narodzone. – Sezonowa obniżka wycia; Zaskoczeni w biały dzień; Zalegli dłużnicy; Sezonowa obniżka piekła; Sezon gończych psów; Przecena zdartej skóry.

## 6. Żywiec. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1977, 32 s.

Cykle: Azyl; Progenitura; Wyjąć za niebem; Czyściele; Bezpaiskie psy.

## 7. Ja pójde tam gdzie anioł. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1982, 39 s.

Cykle: Ja pójde tam gdzie morze; Ja pójde tam gdzie powietrze; Ja pójde tam gdzie anioł; Ja pójde tam gdzie ziemia.

## 8. Oto krew aniołów. Poezje. Wr.: Wydawn. Zarys\* 1985, 41 s.

## 9. Gwiazdozbiór wolności. Poezje. Wr.: Nakł. autora 1989, 40 s.

## 10. Stacja Radość. [Wiersze dla dzieci; współaut.] Sebastian Wolniak i Agnieszka Wolniak. Wr.: [Autor-skie Pismo Osobowe – Sztuka Osobowa] APO&amp;SZO 1993, 27 s.

Tom napisany wspólnie z 12-letnim synem i 8-letnią córką.

## 11. Pradziady. [Wiersze]. Wr.: Wydawn. „A” 1994, 41 s.

Adapt. teatr. pt. Dziady, Pradziady: Adapt. B. Kiere. Wyst. Wr., PWST 1995 [na podstawie fragm. utworu H.W. i dramatu A. Mickiewicza pt. Dziady].

## 12. Głodobogi. [Wiersze]. Wr.: Okis 1996, 63 s.

## Prace redakcyjne

## 1. Antologia poezji sakralnej. [Red. ...]. Wr.: Stygmatyk, Wydawn. Św. Biedaczyny\*.

[1]. Konkurs Poezji Sakralnej z motywem Wolność – Wieczność – Wielkość. 1987, 154 s.

[2]. Wolność – Wieczność – Wielkość '88. 1988, 48 s.

[3]. III Konkurs Poezji Religijnej Wolność – Wieczność – Wielkość. 1989, 85 s.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988, 2002 – Wypowiedź: Poezja aktem miłosnym. *Sigma* 1973/1974 nr 2, polem.: Z. Szuba: Panu W w odpowiedzi. *Tamże* nr 5.

[Horyzont:] M. Orski: Dwa debiuty wrocławskie. *Odra* 1966 nr 5 [m.in. dot. H.W.]; A.K. Waskiewicz: Cztery wrocławskie debiuty. *Twórczość* 1967 nr 10 [m.in. dot. H.W.]; – M. Pluta: W zmaganiu z absolutem. *Nadodrze* 1972 nr 21 [rec.]; Proch. – A. Biskupski: Założenia aksjologiczne poezji. W te goż: Nie tylko przeciw metaforze. *Łódź* 1973 [m.in. dot. H.W.]; – T. Sznurki: Apokalipsis cum figuris. *Poezja* 1973 nr 5 [rec.]; Proch. – [Czasoczary:] E. Dyczek. *Odra* 1975 nr 7/8; Cz. Sobkowiak: Konsekwencje indywidualizmu. *Nadodrze* 1975 nr 10. – [Sezonowa obniżka wycia:] J. Feusette: Kropla krwi na cyrograf. *Opole* 1977 nr 9 [dot. także: Żywiec]; A. Adamiak: „Po-etowisko” H.W. *Nowe Książ.* 1978 nr 1; J.K. Adamkiewicz: Ecce homo. *Nowy Wyrz* 1978 nr 5 [dot. też: Żywiec]; H. Kubicki: Podwyżka formy? *Odra* 1978 nr 4. – I. Szymańska: Każdy rodzi się poeta. *Wiadomości* 1978 nr 35 [dot. m.in. działalności Zakładu Poetyckiego Wolniak i Spółka]. – K. Dąbrowska: Ze strefy napięć. W teże: Napór na Redutę. Wr. 1983 [dot. m.in.: Sezonowa obniżka wycia; Żywiec]. – Z. Dominik: Henryk Wolniak. Sieradz. Woj. Bibl. Publiczna 1983, 8 s. [zawiera szkic o twórczości H.W. oraz bibliografię], przedr. szkicu pt. „Ująć niepochwytne w dwa przyległe słowa” w te goż: W poza siebie. *Łódź* 1992. – R. Chodźko: Ukojenie O „Fu-dez” Jana Kamińskiego list otwarty do H.W. *Kartki* 1996 nr 12 [dot. m.in. twórczości poetyckiej H.W.]. – M. Bocian: Twórca żyjący w nieznośnej rzeczywistości. *Kul. Wroc.* 2002. B.T.

**WOLNIEWICZ Janusz****ur. 1929**Pseud.: Wojot.  
Reportażysta, prozaik.

Urodzony 26 maja 1929 w Żyrardowie; syn Euzebiusza Wolniewicza, robotnika, i Janiny z Dąbrowskich. W czasie okupacji niemieckiej nadal przebywał w Żyrardowie i uczył się na tajnych kompletach. Był członkiem Szarych Szeregów. Po zakończeniu II wojny światowej uczęszczał do Gimnazjum i Liceum im. S. Żeromskiego w Żyrardowie; w 1948 zdał maturę. W tymże roku rozpoczął studia w Wyższej Szkole Handlu Morskiego w Sopocie. Był członkiem ZMP. Po uzyskaniu magisterium w 1952 pracował przez rok w Ministerstwie Żeglugi w Warszawie, a następnie jako redaktor w Wydawnictwach Komunikacji i Łączności oraz Wydawnictwie Ministerstwa Obrony Narodowej. Debiutował w 1958 recenzją książki Jerzego Pertka pt. „Wielkie dni małej floty”, opublikowaną na łamach miesięcznika *Morze* (nr 6). W tymże roku został sekretarzem redakcji tego pisma, z którym – oprócz pięcioletniej przerwy w 1965-70 – związany był do 1991; okresowo pełnił funkcję zastępcy redaktora naczelnego. Od 1958 odbył szereg podróży morskich, które następnie opisywał w reportażach. Był wielokrotnie nagradzany, m.in. otrzymał Nagrodę Marynarzy i Portowców (1965), dwukrotnie nagrodę Klubu Zagadnień Polonijnych Ministerstwa Spraw Zagranicznych (1966, 1973; okresowo pełnił funkcję wiceprezesa Klubu), nagrodę Stowarzyszenia Marynistów Polskich im. J. Conrada (1974). W 1970 zawarł związek małżeński z Barbarą Jankowską, lekarzem. W 1973 został członkiem ZLP, a w 1975 SDP. W 1988-91 pełnił funkcję redaktora naczelnego kwartalnika *Morski Magazyn Sensacji*. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1982), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1977), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”, złotą odznaką „Zasłużony Pracownik Morza”, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1989), Mieszka w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Ku wybrzeżom zielonej kawy. [Reportaż z Ameryki Południowej]. Wwa: MON 1960, 156 s.
2. Wilcze stada [Reportaż]. Wwa: MON 1962, 69 s. Dot. II wojny światowej.
3. Europa z lewej. [Reportaż z podróży morskich]. Gdynia: WM 1964, 221 s.
4. Kursy srebrnych flot. [Reportaż z Hiszpanii, Maroka, Kuby i Meksyku]. Gdynia: WM 1966, 216 s.
5. W krainie złota i totemów. [Reportaż z Alaski i Kolumbii Brytyjskiej]. Wwa: Iskry 1968, 269 s.

6. Porty, palmy i Polacy, czyli Zapiski podróżnego z Lechistanu długopisem w Nowym Świecie poczynione. [Reportaż z Ameryki]. Gdynia: WM 1969, 219 s.

Nagroda Ministra Spraw Zagranicznych w 1971

7. Synowie ludożerców. [Reportaż z Nowej Gwineji i Papui]. Wwa: Iskry 1971, 255 s.

Przeł. ros.: U aborigenow Okeanii. [Przeł.] V.L. Kon. Moskwa 1976

8. [Pięćdziesiąt tysięcy] 50 000 mil po krainie Klonowego Liścia. [Reportaż z Kanady]. Wwa: Ruch 1973, 105 s.

9. Wachty z trzech oceanów. Poznań: WP 1973, 286 s. Wyd. nast.: wyd. 2 popraw. i rozszerz. Wwa: MAW 1977, 354 s., wyd. 3 popraw. i rozszerz. tamże 1982, 379 s.; wyd. 4 popraw. i rozszerz. Szczec.: KAW 1988, 303 s.

Reportaż z różnych rejsów morskich odbytych na statkach Pol. Żeglugi Morskiej. – Tu też: B. Rudnicki: Tam gdzie nie dotarł „Poznań”. – Nagroda Min. Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej w 1977.

10. Archipelag pięciu kumulusów. [Reportaż]. Wwa: MON 1974, 459 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1977, wyd. 3 popraw. i uzup. 1986, 335 s.

Srebrny Globus za najlepszą książkę reporterską o tematyce międzynarodowej, przyznany przez red. *Widnokręgów* w 1976.

11. Podróże do Tawantinsuyu. Wwa: KAW 1974, 104 s.

Reportaż z podróży do Peru ilustr. znaczkami pocztowymi z kolekcji autora.

12. Delfiny z Ucayali. [Reportaż z Gwajany]. Wwa: Iskry 1975, 298 s. Wyd. 2 Wwa: MON 1980.

Przeł. węgier.: Az Ucayali delfinjei. [Przeł.] J. Cserrents. Budapest 1981.

13. Kraina rajskich ptaków. [Reportaż z Nowej Gwineji]. Wwa: KAW 1976, 120 s.

14. Kolorowy pasat, czyli Peregrynacje z wyspy na wyspę po morzach południowych. [Reportaż z podróży po Oceanii]. Wwa: MON 1977, 307 s.

Przeł. ros.: Krasočnyj passat ili stranstwijsza po ostrowam jużnych morej. [Przeł.] V.L. Kon. Moskwa 1980.

15. Czarny archipelag. [Reportaż z Nowych Hybryd]. Wwa: KAW 1979, 190 s. Wyd. 2 popraw. i uzup. pt. Vanuatu – czarny archipelag. Wwa: MON 1984, 214 s.

Przeł. ros.: Cernyj archipelag. [Przeł.] L.S. Malachovskoj. Moskwa 1981.

16. Ludzie i atole, czyli Wędrowki po Mikronezji. [Reportaż]. Wwa: MON 1979, 237 s. Wyd. 2 uzup. 1982, 311 s.

Przeł. ros.: Ljudi i atolly. Przeł. L.S. Uljanov. Moskwa 1986.

17. Uśmiech Złotego Buddy. [Reportaż z Tajlandii]. Wwa: KAW 1980, 117 s.

18. W krainie zielonej kawy. [Reportaże z Brazylii]. Wwa: MON 1983, 300 s.

19. Między Luzonem a Mindanao. [Reportaże]. Szczec.: Glob 1986, 199 s.

20. Wyspy szmaragdowego Pacyfiku. [Reportaże]. Wwa: MAW 1986, 225 s.

21. Eskadra Delfinów. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Polonia 1987, 189 s.

22. Lądowanie w Eldorado. [Reportaże]. Wwa: MON 1987, 190 s.

23. Bogowie gorącego słońca. [Reportaże z Ameryki Południowej, Indonezji i Tajlandii]. Wwa: Inst. Wydawn. Związków Zawodowych 1988, 256 s.

24. Kierunek wszędzie, czyli Wędrowki po ścieżkach Polaków. Wwa: Polonia 1989, 222 s.

Reportaże ze spotkań autora z rodakami w czasie podróży do Ameryki Południowej, Północnej i Australii.

25. Australia. [Reportaże]. Wwa: Muza 1993, 47 s. + 96 s. fot.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2003. — Wywiady: W 180 dni dookoła świata, czyli peregrynacje J.W. po antypodach. Rozm. Z. Neugebauer. *Kur. Pol.* 1974 nr 226; O Polakach rozsianskich po świecie, o żeglarskim i egzotycznym podróżach. Rozm. B. Termer. *Widnokręgi* 1976 nr 1; Globtroter. Rozm. A. Gosk. *Morze* 1984; Rozm. J. Wójcik. *Rzeczpospolita* 1987 nr 160.

S. Strumph-Wojtkiewicz: Pomyślny sygnał. *Morze* 1961 nr 2 [rec.]. Ku wyrzeżom zielonej kawy! — [Kursom srebrnych flot] M. Fleszar. Kraje, podróże, przygody... *Nowe Książ* 1967 nr 3; J. Mazurczyk: Reporter turysty. *7-my Głos Tyg.* 1967 nr 3; B. Pękala: Ku tajemniczemu krańcom. *Pomorze* 1967 nr 1; T. Świeżawska: Niezmordowany podróżnik. *Prasa Pol.* 1967 nr 8. — J. Machowski: Z teki globtrotera. *Nowe Książ* 1969 nr 6 [rec.]. W krainie złota i totემów. — [Porty, palmy i Polacy, czyli Zapiski podróżnego z Lechistanu długopisem w Nowym Świecie poczynione:] Z. Flisowski: Między Marssem a Odysem. *Nowe Książ* 1970 nr 7; J. Mazurczyk: Niezwykła wyspa. *7 Głos Tyg.* 1970 nr 16. — Z. Flisowski: Od delty Kikori do wysp Triobrandy. *Nowe Książ* 1971 nr 24 [rec.]. Synowie ludożerców. — M.A. Kowalski: O morzu — normalnie. *Nowe Książ* 1973 nr 22 [rec.]. Wachy z trzech oceanów. — A. Przytkowski: Big Ralf i inni. *Baruy* 1973 nr 12. — L. Wieluński: flość i jakość. *Perspektywy* 1973 nr 38 [rec.]. Wachy z trzech oceanów. — [Archipelag pięciu kumulusów:] J. Chocłowski [JECH: Bombonierka z witaminami. *Kontynenty* 1974 nr 8; K. Goldbergowa: Fragment życiorysu obiezwswiata. *Nowe Książ* 1974 nr 11; L. Wieluński: Przepis na koktail. *Perspektywy* 1974 nr 20. — [Delfiny z Ucayali:] Z. Flisowski: Wyspy diabelskie. *Morze* 1976 nr 5; L. Wieluński: Naokoło świata. *Perspektywy* 1976 nr 6. — Z. Flisowski: Kolorowy pasat. *Nowe Książ* 1977 nr 9 [rec.]. Kolorowy pasat, czyli Peregrynacje z wyspy na wyspę po morzach południowych. — Z. Jaskulski: Wyprawa na czarny archipelag. *Morze* 1979 nr 5 [rec.]. Czarny archipelag. — A. Przytkowski: Sładami Kubera. *Baruy* 1980 nr 5 [rec.]. Ludzie i atole, czyli Wędrowki po Mikronezji. — T. Wach: Wycieczka do Tajlandii. *Nowe Książ* 1981 nr 8 [rec.]. Uśmiech złotego Buddy. — B. Rudnicki: Za horyzontem. *Nowe Książ* 1983 nr 10 [rec.]. Ludzie i atole, czyli Wędrowki po Mikronezji. — [G. Czekala-Mucha] G.Cz.-M. *Nowe Książ* 1985 nr 3 [rec.]. Vanuatu — czarny archipelag. — B. Ryba: Prawdy ze świata. *Nowe Książ* 1987 nr 1 [rec.]. Wyspy szmaragdowego Pacyfiku. — B. Rudnicki: Remanent przelotnych spojrzeń. *Nowe Książ* 1988 nr 10 [rec.]. Lądowanie w Eldorado].

B.M.

## WOLPE Henryk 1899-1966

Pseud.: H. Wilczyński.  
Historyk literatury.

Urodzony 22 czerwca 1899 w Warszawie; syn Majera (Maksymiliana) i Chany (Anny) Wolpów<sup>1</sup>. Od 1908 uczęszczał do VI Rządowego Gimnazjum w Warszawie, po jego ewakuacji w 1915 przeniósł się do Gimnazjum Filologicznego Stefana Żuchowskiego. W 1917 zdał maturę i do 1921 studiował na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego (UW). W 1919/20 studiował na Wydziale Prawa i Administracji na Uniwersytecie Jagiellońskim, studia na Wydziale Prawa i Nauk Politycznych kontynuował do 1925 na UW. Następnie studiował polonistykę na UW. Równocześnie w okresie studiów i potem do 1939 pracował jako nauczyciel. Od 1918 należał do grup młodzieżowych związanych z Komunistyczną Partią Robotniczą Polski, z których wyłonił się Związek Młodzieży Komunistycznej. Ożenił się z Felicją Zytendorf. W 1931 uzyskał stopień doktora filozofii na podstawie rozprawy pt. „Horacy w poezji Kochanowskiego” (promotor prof. Józef Ujejski). Jako działacz komunistyczny był w okresie międzywojennym kilkakrotnie aresztowany i więziony. Od 1927 był sekretarzem komórki nauczycielskiej KPP, po jej rozwiązaniu nie zaprzestał działalności w szeregach lewicy związkowej. Po wybuchu II wojny światowej zamieszkał w 1939 w Białymstoku, gdzie po włączeniu tych ziem do ZSRR pełnił funkcję naczelnika Wydziału Szkolnego. Artykuły i recenzje publikował w czasopiśmie *Literaturumaja Gazeta* (Moskwa, 1940-41), *Sztandar Wolności* (Mińsk, 1940-41). Po wybuchu wojny niemiecko-radzieckiej w 1941 wyjechał na Zawolże. W 1942 przeniósł się do Swierdłowska, gdzie pracując na uniwersytecie na stanowisku docenta wykładał historię literatury polskiej. Od 1943 przebywał w Moskwie; z ramienia Związku Patriotów Polskich (ZPP) był kolejno redaktorem *Biblioteczki ZPP*, starszym redaktorem polskiej redakcji w Wydawnictwie Literatur w Językach Obcych oraz wiceprezesem Komitetu do Spraw Dzieci Polskich w ZSRR. W 1944-46 prowadził wykłady zlecone z historii literatury polskiej na Uniwersytecie Moskiewskim. W 1945 został mianowany przez Rząd Tymczasowy RP przewodniczącym delegacji polskiej do mieszanej polsko-radzieckiej komisji do spraw repatriacji. W 1946 był radcą, a następnie chargé d'affaires Ambasady RP w Moskwie. W 1947 powrócił do Polski. W 1947-52 był członkiem kolegium Ministerstwa Oświaty. W tym czasie pracował również w Państwowych Zakładach Wydawnictw Szkolnych jako redaktor naczelny,

<sup>1</sup> Inf. o imionach rodziców z teźki studenckiej w Arch. UW i ank. personalnej w IBL PAN w Wwie.

W 1952-53 był zastępcą dyrektora Instytutu Kształcenia Kadr Naukowych przy Komitecie Centralnym PZPR. Od 1951 do 1953 prowadził na Uniwersytecie Warszawskim (UW) zlecony wykład monograficzny o twórczości Adama Mickiewicza. W 1952-62 wykładał historię literatury polskiej na Wydziale Dziennikarskim UW; w 1954 został mianowany profesorem nadzwyczajnym. Był członkiem komitetów redakcyjnych wydania narodowego i wydania jubileuszowego „Dzieł” Adama Mickiewicza oraz Komitetu Organizacyjnego Roku Mickiewiczowskiego. Od 1955 pracował w Instytucie Badań Literackich (IBL) PAN; w 1955-57 i 1961-66 pełnił funkcję zastępcy dyrektora. W 1958-65 redagował *Biuletyn Polonistyczny*. W 1959-61 pełnił funkcję pierwszego sekretarza Komitetu Partyjnego PZPR przy PAN, w 1962-64 był członkiem Komitetu Zakładowego Oddziałowej Organizacji Partyjnej PZPR przy PAN. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1952). Zmarł 27 kwietnia 1966 w Warszawie.

#### TWÓRCZOŚĆ

Artykuły w książkach zbiorowych i czasopismach: m.in.: Szkolnictwo w Związku Radzieckim. *Nowe Drogi* 1947 nr 6 s. 223-235. — J. Słowacki. W: Materiały do nauczania literatury polskiej. T. 1: Romanizm, Pozytywizm. Wwa 1949, s. 64-74. — Okres rosyjski twórczości A. Mickiewicza. *Polonistyka* 1953 nr 2 s. 50-53. — W sprawie „Konrada Wallenroda”. *Nowa Kult.* 1953 nr 4, 5 s. 3, 6. — Mickiewicz w Rosji. W: Mickiewicz. Siedem odczytów. Wwa 1956 s. 77-94. — M. Kierczyńska. W: PSB. T. 12. Wr. 1966 s. 422-423.

#### Przekład

1. V. Grossman; Naród jest nieśmiertelny. [Powieści]. Moskwa: Wydawn. Literatury w Jęz. Obcych 1944, 119 s. Wyd. nast.: tamże 1945; Wwa: MON 1951, 174 s.

#### Praca redakcyjna

1. Z problemów literatury polskiej XX wieku. Księga zbiorowa. Kom. red.: S. Żółkiewski, H. Markiewicz, ... T. 1-3. Wwa: PIW 1965, 547 + 493 + 441 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — SBLP t. 6 (J. Starnawski),  
K. Wyka; H.W. *Pam. Lit.* 1966 z. 4.

J.Z.

### WOLSKI Marcin ur. 1947

Pseud. M.W.; (M.W.); Mart Willer; — wspólnie z Andrzejem Zaorskim: Marcin Jedras; Marta Blask; — wspólnie z Andrzejem Paulukiewiczem: Radian Plus.

Satyryk, prozaik, autor słuchowisk radiowych i widowisk telewizyjnych.

Urodzony 22 lipca 1947 w Łodzi; syn Jerzego Wolskiego, prawnika, i Krystyny z Karczewskich, primo voto Wolskiej, secundo voto Żytyńskiej, dziennikarki. W 1951 zamieszkał wraz z rodzicami w Warszawie. Uczył się w Liceum Ogólnokształcącym w Aninie, gdzie w 1966 zdał maturę, a następnie podjął studia z zakresu historii na Uniwersytecie Warszawskim (UW). Debiutował w tymże roku fraszkami pt. „A la Sztudynger: Pytanie materialistki; U młodej; Jak powstał demograficzny wyzł; Niestety” ogłoszonymi na łamach *Szpilek* (nr 46). Rozwijał twórczość satyryczną, pisał piosenki, wiersze i skecze wykonywane w warszawskich kabeletach (sporadycznie występował też jako ich twórca); od 1966 związany był z zespołem Jana Pietrzaka Pod Egidą i studenckim kabaretem Mikser (kierownik literacki w 1969-70). Od 1975 należał do PZPR (do 1981). W 1969 rozpoczął pracę w Redakcji Audycji Rozrywkowych III Programu Polskiego Radia, początkowo jako aplikant stażysta, potem młodszy redaktor i redaktor; był autorem tekstów satyrycznych, słuchowisk i programów rozrywkowych, m.in. cyklicznych audycji „Teatrzyk Apokryf”, „Co nam zostało z tych wad?”, „4 razy P – Parodia, Plagiat. Pastisz. Piosenka”, „Apropo” (wspólnie z Renatą Rummel i Janem Kaczmarkiem); w 1973 otrzymał za tę twórczość nagrodę zespołową Złoty Mikrofon. Równocześnie uczestniczył w działalności estradowej, był m.in. twórcą spektakli przeznaczonych dla kabaretu Stodoła (kierownik literacki w 1970-73) oraz tekstów dla Salonu Niezależnych (1971-73). Wiersze, opowiadania i scenki satyryczne drukował m.in. nadal w *Szpilekach* (podp. także: M.W., (M.W.)) oraz w *Karuzeli* (1969-77) i *Radarze* (1971-1973). W 1972 (na podstawie pracy pt. „Październik 1956 w świetle prasy francuskiej”) uzyskał magisterium na UW. W tymże roku został członkiem SDP. W 1973 ożenił się z Jolantą Niedzińską, biologiem. W 1973-76 kierował Redakcją Audycji Rozrywkowych III Programu Polskiego Radia. Kontynuował związaną z radiem twórczość literacką, pisał słuchowiska i cykle słuchowiskowe (często w konwencji literatury science fiction), groteski, pastisze i piosenki. W styczniu 1974 zainaugurował na antenie Programu III emisję cotygodniowego magazynu satyryczno-rozrywkowego pt. „60 minut na godzinę”, który redagował (posługując się utworzonym na tę okoliczność tytułem nadredaktora) i współtworzył jako autor tekstów do 1981 (nagroda zespołowa Komitetu do Spraw Radia i Telewizji w 1976, powtórnie w 1981). Był także współtwórcą koncepcji kolejnego, nadawanego od 1975, cyklicznego programu radiowego pt. „Powtórka z rozrywki”. Równocześnie nawiązał w 1975 współpracę z Telewizją Polską, dla której przygotowywał scenariusze programów rozrywkowych oraz pisał teksty piosenek (wykorzystywane

m.in. w programach z cyklu „Studio Gama” oraz w kabaretach Olgi Lipińskiej). W 1981 założył (razem z Andrzejem Zaorskim i Tadeuszem Rossem) estradowy kabaret Sześćdziesiątka (nawiązujący do radiowego magazynu „60 minut na godzinę”) i prowadził go przez następne lata, równocześnie jako kierownik artystyczny, twórca programów oraz jeden z wykonawców. W połowie lat osiemdziesiątych rozpoczął z tym zespołem wyjazdy na liczne tournée po krajach Europy Zachodniej, a potem także do Kanady, Stanów Zjednoczonych i Australii. Po wprowadzeniu stanu wojennego, w grudniu 1981, został zawieszony w obowiązkach redaktora (oficjalnie wymówienie otrzymał w kwietniu 1982). Zaczął w tym czasie przygotowywać rozprawę doktorską na temat historii satyry w Polsce międzywojennej (nieukończona). Równocześnie prowadził kabaret Warsztat utworzony przy Oddziale Warszawskim ZAKR. Zajął się też twórczością prozatorską, początkowo adaptował do druku słuchowska radiowe, a potem pisał też oryginalne powieści i opowiadania. Utwory zamieszczał m.in. w pismach: *Zarzewie* (1981, 1983; tu m.in. opowiadania sensacyjne podp. Mart Willer), *Radar* (1982-84; m.in. cykl felietonów pt. „Wielkie słowa”), *Zorza* (1982-87, m.in. cykl felietonów pt. „Chcąc nie chcąc” oraz w 1987 cykl humoresek pt. „Powrót z Antybaśni”), *Fantastyka* (1983, 1985, 1989), *Ład* (1987-1990; m.in. w 1988-89 cykl felietonów pt. „Antybaśnie bis” oraz w 1990 cykl pt. „Odwrotna strona numeru”), *Tygodnik Demokratyczny* (1989-90; m.in. cykl felietonów pt. „Okrągły stołek”, częściowo pt. „Na okrągło”). W 1989 wstąpił do SPP (od 1999 wiceprezes, od 2002 prezes Oddziału Warszawskiego). W listopadzie 1989 powrócił do pracy w Polskim Radiu i objął stanowisko komentatora Programu I w Redakcji Kultury; równocześnie został redaktorem (powołanego według własnego pomysłu) stałego niedzielnego magazynu satyrycznego ZSYP (Zjednoczenie Satyryków Y Polityków), który współtworzył także jako autor i wykonawca tekstów, a od 1994 także reżyser; był inicjatorem wydania antologii prezentowanych w tym programie utworów (pt. „Wyciąg ze ZSYP-u”. Wwa 1993). W tym też czasie wznowił pisanie słuchowisk radiowych, emitowanych na antenie w audycji pt. „Baśnie dla bezsennych” (1989-98), przygotowywał też scenariusze licznych radiowych szopek politycznych. W 1991 podjął, po dłuższej przerwie, współpracę z Telewizją Polską; był pomysłodawcą i scenarzystą wielu cyklicznych audycji satyryczno-rozrywkowych, początkowo utrzymywanych głównie w konwencji szopek literackich (m.in. szopki noworoczne, cykl „Polskie ZOO”). Za działalność radiową i telewizyjną otrzymał m.in.: nagrodę Złota Szpilka (1992), nagrodę Przewodniczącego Komitetu do Spraw Radia i Telewizji (1992), tele-

wizyjnego Wiktora (1992) i Złoty Metronom (1993). W 1993-95 pełnił funkcję członka Rady do Spraw Mediów przy Prezydencie RP Lechu Wałęsie. Około 1996 nawiązał też współpracę z niepublicznymi stacjami telewizyjnym: RTL (w 1996-97 cykl felietonów pt. „Człowiek, który jest czwartkiem”) i Polsat (szopka telewizyjna w 1997). W latach dziewięćdziesiątych i późniejszych ogłaszał felietony, wiersze i opowiadania oraz prowadził rubryki m.in. w tygodniku *Antena* (1991-95; m.in. cykl wierszy satyrycznych pt. „Bohaterowie naszych lektur”), krakowskim *Czasie* (1991-93; m.in. cykl felietonów pt. „Czas na kabaret” oraz „Kuchnia ZOO”), *Nowej Fantastyce* (od 1992), *Życiu* (od 1996; rubryka satyryczna pt. „Wolski w kropce”; podp. też Nadredaktor Marcin Wolski), *Wprost* (od 1999 cykl felietonów pt. „Nowowizja”), *Tygodniku Solidarność* (od 2002 cykl felietonów pt. „BIEDA-MOŚCI”) i w *Gazecie Polskiej* (od 2002 cykl recenzji pt. „Marcin Wolski poleca”). W 2000 został członkiem komisji stypendialnej Ministerstwa Kultury i Sztuki, a w 2002 kapituły Nagrody im. Norwida. Mieszka w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Kabaret Studencki „Stodoła”. Przedstawienia. Wyst. Wwa, Klub Studentów Politechniki Warsz. 1970-1973.

– O jak mi dobrze w pomarańczowym jest. [Współaut.:] M. Gołębiowski. Praprem. 1970.

– Telefon zaufania. [Spektakl kabaretowy w 3 aktach; współaut.:] M. Wojtyśko. Praprem. 1971.

Nagroda Trójząb Neptuna na studenckim festiwalu Fama '71 w Świnoujściu.

– Niebieska komedia. Praprem. 1973.

2. Co nam zostało z tych wad? Wwa: Czyt. 1971, 91 s.

Wiersze i fraszki satyryczne w cyklach: *Moje sny*; *Nasze wnętrze*; *Maski*; *Refleksje i reminiscencje*; *Stan Stanów*.

3. Winda. [Widowisko telewizyjne; współaut.:] A. Zaorski. [Cz.] 1-6. TV 1975-1976.

4. Rentierzy. [Program kabaretowy]. Praprem. Radomsko, Kabaret „Nietoperz” 1976.

5. Szanujmy Marynie, czyli nocne z duchami rozmowy. [Program kabaretowy; współaut.:] M. Korabiec. Praprem. Kr., Kabaret w Kawiarni Literackiej 1976.

6. Matriarchat. Powieść z radia wzięta. W: 60 minut na godzinę. Wwa 1978 s. 171-309. Wyd. 2 tamże 1980. Przedr. zob. poz. 52. Por. Słuchowiska radiowe.

7. Koniec spirali. (Grotteska estradowa). *Scena* 1978 nr 3 s. 43-46.

Wyróżnienie w I ogólnopolskim konkursie na sztukę o tematyce pożarniczej.



8. Czarny kabaret. [Program kabaretowy; współaut.:] A. Zaorski. Praprem. Łódź, T. Lalek Pinokio, Scena dla Dorosłych 1979.
9. Laboratorium nr 8. [Powieść]. Współwyd. z: J. Kaczmarek: Nasza naturalna sztuczność pt. Rok 3978. Wwa: KAW 1980 s. 81-222. Przedr. zob. poz. 52. Por. Słuchowiska radiowe.
10. Kabaret „Sześćdziesiątka”. Przedstawienia. Wwa 1981-  
Okolo 1982, ze względu na wprowadzony przez cenzurę zakaz działalności kabaretu „Sześćdziesiątka”, zespół występował pod nazwą „1000 metrów na kilometr”.  
– Tu „Sześćdziesiątka”. [Współaut.:] T. Ross, A. Zaorski. Praprem. 1981.  
– Spróbujmy zagrać raz jeszcze. [Współaut.:] T. Ross, A. Zaorski. Próba generalna 12 grudnia 1981.  
Premierę odwołano z powodu wprowadzenia stanu wojennego.  
– No to cyrk. Praprem. Łódź, Łódź. Stow. Twórców Kultury 1982.  
Praprem. w teatrze zawodowym: Gorzów Wielkopolski, T. im. J. Osterwy 1983.  
– Damy wam szkołę. Praprem. 1983.  
Druk fragm.: Damy wam szkołę. Kabaret „1000 metrów na kilometr”, dawniej „Tu 60-tka”. Piosenki z programu. Muz. J. Woy. Gdańsk: Galeria satyry „Rudy kot” 1984, 16 s.  
– Delegaci „Sześćdziesiątki”. Praprem. 1984.  
Wyst. w kabarecie Warszawski.  
– Gra w grę. Praprem. 1985.  
– Polska szopka całoroczna. [Współaut.:] J. Kryszak, A. Zaorski. Praprem. 1990.  
– Sześćdziesiątka bis. Praprem. 1995.  
– Przystanek Polska. Praprem. 1998.  
– Trio bravo. Praprem. 1999.
11. Enklawa; Neomatriarchat; Świnka [poz. 12]. [Powieści]. Kr.: WL 1982, 293 s. Por. Słuchowiska radiowe.
12. Świnka. [Powieść]. *Zarzewie* 1982 nr 13-38; 1983 nr 1-5. Druk zob. poz. 11. Wyd. osob. Wwa: As-Editor 1991, 92 s. Przedr. zob. poz. 52. Por. poz. 25 oraz Słuchowiska radiowe.
13. Szkoła upiórów. [Program kabaretowy]. Reż. ... Praprem. Łódź, Łódź. Stow. Twórców Kultury 1982. Por. poz. 22.
14. Czy wybawienie to, czy wpadka? [Program kabaretowy; współaut.:] A. Zaorski. Praprem. Łódź, Kabaret „Kryzys” 1983.
15. Kabaret „Warsztat”. Przedstawienia. Wwa 1983-  
– Małpet szal. [Program kabaretowy dla dzieci; współaut.:] L. Radzikowski. Praprem. 1983.  
– Małpet cyrk. Praprem. ok. 1984.
16. Numer. [Powieść]. Wwa: KAW 1983, 72 s. Przedr. zob. poz. 52. Por. Słuchowiska radiowe.
17. Tajemnicza wyspa. [Widowisko estradowe; współaut.:] A. Zaorski. Praprem. Łódź, zespół aktorski T. im. S. Jaracza 1983.
18. Zróbmy numer. [Widowisko estradowe; współaut.:] A. Zaorski. Praprem. Łódź, Łódź. Stow. Twórców Kultury 1983.
19. Z przyrzużeniem ucha. Tomik z Wolszczyzną. Wwa: Wydawn. RTV 1984, 247 s. Por. Słuchowiska radiowe.  
Wiersze, humoreski i słuchowiska satyryczne emitowane na antenie Polskiego Radia w l. 1970-1983, w większości adaptowane do druku; m.in. humoreski i słuchowiska: Jeden dzień; Epizod; Cel matrymonialny; Jedyny sposób. (Mikrosłuchowisko); Srebrna ropucha; Zimny warsztat; Zaskakujący przypadek fascynacji; Problem malarski; Oczko. (Bajeczka na dzień dobry); Fatalna sympatia; Niewidzialny Regent; Teatrzyk Apokryf. (Wybrane fragmenty); Propozycja nie do odrzucenia; Zaraza; Urojenie; Wirus N.; Bohater; Zbrodniarz; Odzywka; Świadek koronny; Apokalipsa; Telefon; Wiem wszystko; Z pamiętnika młodego inżyniera; Centralna Kuźnia Młodych CKM (Rozdziały: 2, 5, 42. Fragmenty nienapisanej powieści dla trudnej młodzieży); Szansa; Loteria; Szczepionka; Pies, przyjaciel człowieka; Labirynt.
20. Konfrontacja; Tragedia „Nimfy 8”; Matryca; Ludzie-Ryby; Przezorność; Masa krytyczna; Ekspонат; Przesłstwo i wyrok; Wariant autorski; Mam prośbę, Jack...; Trzecia planeta. [Opowiadania]. Wwa: NK 1987, 121 s. Por. Słuchowiska radiowe.  
Tytuł na okł.: Tragedia „Nimfy 8”.
21. Powrót smoka. [Widowisko kabaretowe dla dzieci; współaut.:] L. Radzikowski. Praprem. Gliwice, Studencki T. Groteski 1987.
22. Agent dołu. [Powieść]. Kr.: WL 1988, 287 s. Wyd. nast. z podtyt. Diabelska dogrywka: Wwa: SuperNOWA 1996, tamże 1999. Por. Słuchowiska radiowe.  
Pierwotny tytuł: Czysta wampiria. – Na motywach spektaklu kabaretowego pt. „Szkoła upiórów” [poz. 13]. – W wyd. z 1996 i 1999 dodano zakończenie pt. Diabelska dogrywka.  
Przeł. ros.: Agent niza. [Przeł.] E. Vajsbrodt. Obninsk 1991.
23. Szopka 1989. [Współaut.:] M. Majewski. Wwa: Epoka 1990, 48 s.  
Na podstawie szopki radiowej.
24. Antybaśnie. Tomik z Wolszczyzną. [Opowiadania]. Wwa: Wydawn. RTV 1991, 199 s. Por. Słuchowiska radiowe.  
Zawartość: Prolog; Zamiast wstępu; Czwarte życzenie; Ostatni smok; Cudów nie ma; Zaraza [poz. 19]; Bezsenna królewna; ... i czterdziestu rozbójników; Kapciuszek; Światło i wdzięk; Szklany dołek; Trzeci brat; Niewidzialny Regent; Zastępstwo; Telefon zaufania [na motywach widowiska kabaretowego, poz. 1]; Zadanie ponad siły; Źródł im. dialektyki; Koniec systemu; Antychryst wiecznie żywy; Epilog – druga strona.
25. Świnka. (Pigatte). Scenariusz filmowy na podstawie powieści pt. Świnka. [Współaut.:] K. Magowski. Cz. 1-3. TV 1991. Por. poz. 12 oraz Słuchowiska radiowe.  
Cz. 1. Tajemnica transplantacji; cz. 2. Strzał w kamieniolomach; cz. 3. Proces stulecia.

Toż w wersji kinowej (rozpowszechnianej w systemie video) 1991.

26. Bogowie jak ludzie. [Powieść]. Kat.: KAW 1991, 257 s. Por. Słuchowiska radiowe.

27. Klan Szwendalów, Szwendala (jeden z nas). [Opowiadania; współaut.: A. Zaorski]. Wwa: Daga 1991, [56] s. Por. Słuchowiska radiowe. Autorzy podp. wspólnym pseud.: Marta Blask.

28. Piąty odcień zieleni. [Powieść]. Pozn.: CIA-Books SVARO 1991, 250 s. Por. Słuchowiska radiowe.

29. Polska szopka całoroczna. 1990-1991. [Współaut.:] M. Majewski, z wykorzystaniem pomysłów J. Kryszaka i A. Zaorskiego. Wwa: AS Editor 1991, 32 s.

Na podstawie szopki radiowej.

30. Polskie ZOO. [Cykl szopek literackich]. [Cz.] 1-132. TV 1991-1994. Wyd. [cz. 1-7]: Wwa: Editions Spotkania 1991, 48 s.

Tytuły odcinków w wyd. z 1991: Śniadanie; Silna władza; Dziura w budzie; Wali się; Zlewomywak, czyli ucztu u „Zwierzynka”; Show w plenerze; Ani słowa o wyborach.

31. Szopki noworoczne i okolicznościowe. TV 1991-

- Szopka polska. [Współaut.:] M. Majewski. 1990/1991.

- Szopka w jaju. Przy współpracy M. Majewskiego. 1991.

- Od Jałty do Magdalenki, czyli szopka w grajdole. 1991. Wyd. Wwa: Tommy 1991, [55] s.

- Szopka polska. Przy współpracy M. Majewskiego. 1993.

- Maskarada, czyli szopka pretendencka. Przy współpracy M. Majewskiego. 1994.

- Bał przy sterze. Szopka noworoczna. Przy współpracy M. Majewskiego. 1995.

- Bał na Centralnym. Szopka noworoczna. 1996.

- Szopka polska. Spółka z o.o. 1997.

- Polska szopka statystyczna. 1998.

- Dokąd idziesz, czyli szopka noworoczna. Przy współpracy M. Majewskiego. 2000.

- Szopka całoroczna. Niech żyje post. Przy współpracy M. Majewskiego. 2001.

32. Baśnie dla bezsennych. [Opowiadania]. Wwa: Wydawn. PPH [Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe] Replay 1993, 207 s. Por. Słuchowiska radiowe.

Zawartość: Wampirjada; Omdlenia; Budka nr 7; Etyka zawodowa; Jedna z lepiej przeprowadzonych akcji; Największe zdziwienie od czasów Adama; „Hobbysta”; Party.

33. Korektura. [Powieść]. Wwa: Ornament 1993, 128 s. Przedr. zob. poz. 42. Por. Słuchowiska radiowe.

34. Powrót do antybaśni. [Powieść]. Wwa: Zebra 1993, 321 s.

35. Książeczka bez nabożeństwa, czyli porady dla nieśmiałych, cnotliwych, leniwych. [Monologi satyryczne]. Wwa: Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe Replay 1994, 200 s.

Na podstawie audycji radiowej pt. „Porady sexperta”. – Toż w wersji tv pt. „Poradnia pozamałżeńska”, poz. 36.

36. Poradnia pozamałżeńska. [Widowisko telewizyjne]. Odc. 1-15. TV 1994. Por. poz. 35.

37. Akropoland. [Widowisko telewizyjne]. Cz. 1-29. TV 1995.

38. Kabaret „60-tka”. [Cykl spektakli kabaretowych]. TV 1995-

- Kraina Antybaśni, 1995.

- Satirical Fiction. [Cz.] 1-8. TV 1995-1996.

39. Krawędź snu. [Powieść]. Wwa: SuperNOWA 1996, 251 s. Wyd. nast. tamże 1999. Por. Słuchowiska radiowe.

40. Statystyczni. [Widowisko telewizyjne]. Przy współpracy J. Kryszaka. Odcinek 1-12. TV 1996. Por. poz. 44.

41. Wideo wszechczasów. [Powieść]. Wwa: Interfax-print 1996, 116 s. Przedr. pt. Wideo Pana Boga zob. poz. 42.

Na podst. cyklu słuchowiskowego pt. Smieciarz.

42. Noc bezprawia oraz inne szalone opowieści. [Opowiadania i powieści]. Wwa: SuperNOWA 1997, 352 s. Wyd. nast. tamże 1999.

Zawartość: Wideo Pana Boga [por. poz. 41]; Na żywo; Dzień beżmiesny [por. Słuchowiska radiowe]; Korektura [por. 33]; Poprawka z cudu; Noc bezprawia [por. Słuchowiska radiowe].

43. Noc zmienników. [Szopka telewizyjna]. Tv Polsat. 1997.

44. Rodzina Statystycznych. [Widowisko telewizyjne]. [Cz.] 1-28. TV 1998-99.

Kontynuacja poz. 40.

45. Według Św. Malachiasza. [Powieść]. Wwa: SuperNOWA 1999, 388 s.

46. Cyrulik warszawski. [Widowisko telewizyjne]. TV 2000.

47. Kwadratura trójkąta. [Powieść]. Cz. 1-4. *Nowa Fantastyka* 2000 nr 5 s. 26-43, nr 6 s. 25-44, nr 7 s. 25-44, nr 8 s. 25-45.

48. Pies w studni. [Powieść]. Wwa: SuperNOWA 2000, 301 s.

ciąg dalszy zob. poz. 49, 51.

49. Rekonkwista. [Powieść]. Wwa: SuperNOWA 2001, 322 s.

Kontynuacja poz. 48. – Pierwotny tytuł: Kot w windzie.

50. Kabaret Nadredaktora. Cz. 1-2. Wwa: Nowy Świat 2002-2003.

Wspomnienia z l. 1969-93 wraz z wyborem tekstów M.W. z tego okresu.

Cz. 1. Wszystkie drogi prowadzą do rymu. 2002, 239 s.

Zawartość: Wszystkie drogi prowadzą do rymu [dot. początków twórczości lit. do r. 1969]; Czas „Stodoły” [dot. l. 1969-1972, także o współpracy z kabaretem Salon Niezależnych]; Apokryfandia [dot. radiowego teatru Apokryf z l. 1969-1972 oraz cyklicznej audycji radiowej pt. „Co nam zostało z tych wad?” z r. 1972]; „60 minut na godzinę” – początki [dot. autorskich programów radiowych z l. 1973-1976, m.in. magazynów: „4 razy P. Parodia. Plagiat. Pastisz. Piosenka”, „Apropo”, „60 minut na godzinę”]; Winda i inne odnóżki [dot. współpracy z telewizją w l. 1975-1976, gł. nt. programu tv „Winda”, także o kabarecie w Kawiarni Lit. w Kr.]; Strachy na Lachy [dot. współpracy z kabaretem estradowym w l. 1978-1981; m.in. o programie pt. „Czarny kabaret”]; Kabaret „Sześćdziesiątka” [dot. działalności kabaretu estradowego w l. 1980-1981]; Stopklatka [dot. l. 1981-1982 i niepublikowanych utworów z czasów stanu wojennego]; Zakazane pisanki, czyli Jaja w mundurkach [dot. twórczości kabaretowej z l. 1981-1986 i działalności estradowego zespołu „Sześćdziesiątka”, m.in. o programach: „Szkoła upiórów” i „No to cyrk”].

Cz. 2. Trzecia Najjaśniejsza. Polskie ZOO; Kabaret „Sześćdziesiątka”; Poradnia pozamałżeńska; Szopki polskie. ZSYP. 2003, 311 s.

Zawartość: Bilans otwarcia. – Rok 1989. – Rok 1990. – Rok 1991: Klan Szwendałów: Od Jałty do Magdalenki; Polskie ZOO; Sekspert. – Rok 1992: Szopka polska 92. – Rok 1993.

51. Lustro i kolumna. [Mikropowiesć]. W: Wizje alternatywne IV. Olsztyn 2002 s. 9-62. Por. Słuchowiska radiowe [adapt. pt. Czekan].

Kontynuacja poz. 48 i 49.

52. Marcin Wolski the Best-iarium. Laboratorium nr 8; Matriarchat; Świnka; Numer. [Powieści]. Olsztyn: Solaris 2002, 484 s.

Zawiera poz. 6, 9, 12, 16.

53. Alterland. [Powieści]. Wwa: W.A.B. 2003, 365 s.

Słuchowiska radiowe [częściowo wg inf. autoral]:

– **Cykle słuchowiskowe**, m.in.: Teatrzyk „Apokryf”. Radio 1970-1972 [krótkie scenki, najczęściej bez osobnych tytułów]. – Ostatnie słowo. [Cz.] 1-7. Radio 1974 [słuchowisko dokumentalne o podpaleniu Reichstagu w 1933 r.]. – Matriarchat. [Cz.] 1-23. Radio 1975-1977 [por. Twórczość poz. 6]. – Wzlot i upadek Mussoliniego. [Słuchowisko dokumentalne; współaut.:] S. Żytyński [wg inf. M.W. współautorstwo fikcyjne]. Cz. 1-12. Radio 1975. – Klub łowiecki. [Cz.] 1-6. Radio 1976. – Przygody radiowych piratów. [Współaut.:] A. Zaorski. [Cz.] 1-5. Radio 1976, 1978. – Świnka. [Cz.] 1-10. Radio 1976 [por. Twórczość poz. 12]. – Zapiski kłusownika. [Współaut.:] A. Zaorski; ogłaszane pod wspólnym pseud.: Marcin Jędras. [Cz.] 1-34. Radio 1976-81. – Laboratorium nr 8. [Cz.] 1-12. Radio 1977-78 [por. Twórczość poz. 9]. – Antybaśnie. [Cz.] 1-7. Radio 1978-1980. – Enklawa. [Cz.] 1-6. Radio 1978 [por. Twórczość poz. 11]. – Galeria Figur. [Cz.] 1-6. Radio 1978. – I stała się ciemność. [Cz.] 1-9. Radio 1978. – Arcydyrekcja. [Współaut.:] A. Zaorski. [Cz.] 1-8. Radio 1979-1980. – Czysta

żywa woda. [Cz.] 1-8. Radio 1979. – Nowe przygody radiowych piratów. [Współaut.:] A. Zaorski. [Cz.] 1-9. Radio 1980 [cz. 7 i 8 bez udziału A. Zaorskiego]. – Numer. [Cz.] 1-14. Radio 1980 [por. Twórczość poz. 16]. – Centralna Kuźnia Młodych. [Cz.] 1-28. [Współaut.:] A. Zaorski [cz. 1-22], K. Żytyńska [cz. 25-28; wg inf. M.W. współautorstwo fikcyjne]. Radio 1981 [por. Twórczość poz. 19]. – Pod prąd. [Cz.] 1-12. Radio 1981. – **Baśnie dla bezsennych**. [Cz.] 1-253. Radio 1989-1998 [stała audycja autorska M.W., w ramach której emitowano cykle słuchowiskowe i pojedyncze słuchowiska (uwzględnione niżej, w osobnym akapicie); w 1997-1998 wybrane odcinki z podtytułem „Horror na późne pory”, który od marca 1998 przyjęty został jako tytuł odrębnej cyklicznej audycji; tu m.in.:] Hobbysta. [Cz.] 1-5. Radio 1990 [por. Twórczość poz. 32]; Ludzie i myszy. [Cz.] 1-4. Radio 1990; Sposób na Imperium. [Cz.] 1-5. Radio 1990; Stawką jest przyszłość. [Cz.] 1-6. Radio 1990; Kosmata sprawa. [Cz.] 1-3. Radio 1991; Miasteczko, którego nie ma. [Cz.] 1-5. Radio 1991; Ostatni prawdziwy bolszewik. [Cz.] 1-3. Radio 1991; Bogowie jak ludzie. [Cz.] 1-8. Radio 1992 [adapt. własnej powieści, por. Twórczość poz. 26]; Następca. [Cz.] 1-3. Radio 1992; Człowiek, który był innym. [Cz.] 1-5. Radio 1993; Kryptonim „korekta”. [Cz.] 1-8. Radio 1993 [adapt. na prozę powieściową i druk pt. Korektura zob. Twórczość poz. 33]; Sposób na przetrwanie. [Cz.] 1-3. Radio 1993 [druk pt. Dzień bezmięsy zob. Twórczość poz. 42]; Wariant zielony. [Cz.] 1-10. Radio 1993 [adapt. powieści pt. Piąty odcień zieleni, por. Twórczość poz. 28]; Śmieciarz. [Cz.] 1-9. Radio 1993-1994 [por. Twórczość poz. 41]; Kryptonim caryca. [Cz.] 1-9. Radio 1994; Powrót do Amiryndy. [Cz.] 1-12. Radio 1995; Powrót do Paleolitu. [Cz.] 1-5. Radio 1995; Diabelska dogrywka. [Cz.] 1-14. Radio 1996-97 [por. Twórczość poz. 22]; Pies w studni. [Cz.] 1-4. Radio 1997 [por. Twórczość poz. 48]; Ochroniarz. [Cz.] 1-9. Radio 1997; Operacja Herod. [Cz.] 1-4. Radio 1998; Pomoc w przypadkach bezładnych. [Cz.] 1-3. Radio 1998; Złodzieje tożsamości. [Cz.] 1-6. Radio 1998. – Klan Szwendałów. [Współaut.:] A. Zaorski; ogłaszane pod wspólnym pseud.: Marta Blask. Radio 1991. – Krawędz snu. [Cz.] 1-15. Radio 1997 [por. Twórczość poz. 39]. – Krótka rozprawa między Panem, Wójtem i Plebanem. Cz. 1-77. Radio RMF 1998-1999. – Park rozrywki. [Współaut.:] A. Paulukiewicz; ogłaszane pod wspólnym pseud.: Radian Plus. [Cz.] 1-1. Radio Puls 1999- [do marca 2003 wyemitowano ok. 400 odcinków]. – Obywatel Tadzio. [Cz.] 1-7. Radio 2001. – Prawda baśni prawda legendy. [Cz.] 1-16. Radio 2001. – Salon odrzuconych. [Cz.] 1-1. Radio 2001- [do marca 2003 wyemitowano ok. 65 odcinków]. – Z kapownika kinomana. [Cz.] 1-1. Radio 2001- [do marca 2003 wyemitowano ok. 110 od-

cinków]. — Po kablu do kłębka. [Cz.] 1-42. Radio 2002.

— **Pojedyncze słuchowiska**, m.in.: Ciepło, ciepło. Radio ok. 1970. — Otello. Według W. Szekspira, A. Fiedlera i A. Christie. Radio 1970. — Doktor Styx. Radio 1973. — Express. Radio 1973. — K-105. Radio 1973. — Kontrabanda. Radio 1973. — Krew nie woda. Radio 1973. — Masa krytyczna. Radio 1973 [por. Twórczość poz. 20]. — Nikt niczego nie zauważył. Radio 1973. — Szansa. Radio 1973 [por. Twórczość poz. 19]. — Świadek. Radio 1973. — Wybraniec losu. Radio 1973. — Zabobon. Radio 1973. — Atak nastąpi o świcie. Radio 1974. — Bal detektywów. Radio 1974. — Budka nr 387. Radio 1974. — Głowa Harry'ego. Radio 1974. — Kontrabanda. Radio 1974. — Matryca. Radio 1974 [por. Twórczość poz. 20]. — Piętaszkowie. Radio 1974. — Starsza pani bez pomysłu. Radio ok. 1974. — Trzej. Radio 1974. — Bez ryzyka. Radio 1975. — Bohater. Radio 1975 [por. Twórczość poz. 19]. — Czarna godzina. Radio 1975. — Gluchy telefon. Radio 1975. — Incydent, czyli kto zabił klina. [Współaut.:] M. Szwed. Radio 1975. — Kodeks honorowy. Radio 1975. — Muza. Radio 1975. — Na tropie. Radio 1975. — Ostatni wymiar. Radio 1975. — Pamiętam. Radio 1975. — Po tamtej stronie mgły. Radio 1975. — Podczas deszczu, czyli chamska historia. [Mikrosłuchowisko dokumentalne]. Radio 1975 [dot. biblijnego potopu i Noego]. — Rywale. Radio 1975. — Setka. Radio 1975. — Szkic do portretu. Radio 1975. — Wczesniak. Radio 1975. — Z pamiętnika młodego inżyniera. Radio 1975. — Zawsze podczas pełni. Radio 1975. — Zbrodniarz. Radio 1975. — Zgodnie z planem. Radio 1975. — Zmiennik. (Epizod z roku 2132). Radio 1975. — Dedukcja. Radio 1976. — Nesterko. Radio 1976. — [Pierwszy] 1 kwietnia. Radio 1976. — Wariant 13 B. Radio 1976. — Awionetka. Radio 1977. — Bal kapitański. Radio 1977. — Druga matura. Radio 1977. — Eksperyment. Radio 1977. — Hrabia Monte. [Współaut.:] A. Zaorski. Radio 1977. — Idealnie przeciętny typ człowieka. Radio 1977. — Oczko za oczko. Radio 1977. — Park Narodowy. [Współaut.:] A. Zaorski. Radio 1977. — [Piętnastoletni] 15-letni kapitan. [Współaut.:] A. Zaorski. Radio 1977. — Sublokator. Radio 1977. — Tragedia tajfuna. [Współaut.:] A. Zaorski. [Cz. 1-2]. Radio 1977. — Wirus-N. Radio 1977 [por. Twórczość poz. 19]. — Wyrok. Radio 1977. — Zakład. Radio 1977. — Zamek Draculi. [Współaut.:] A. Zaorski. Radio 1977. — Zasłużona nagroda. Radio 1977. — Czas nadziei. [Współaut.:] S. Żytyński [wg inf. M.W. współautorstwo fikcyjne]. Cz. 1-2. Radio 1978. — Jedna z lepiej przeprowadzonych akcji. Radio 1978 [por. Twórczość poz. 32]. — Portret z etiudą. Radio 1978. — Powiększenie. [Współaut.:] A. Zaorski. Radio 1978. — Słyszac wszystko. Radio 1978. — Śmierć w Zachęcie. [Współaut.:] S. Żytyński [wg inf. M.W. współ-

autorstwo fikcyjne]. Cz. 1-2. Radio 1978. — Zawodowcy. Radio 1978. — Konsoleta. Radio 1979. — Prawdziwe kłopoty. Radio 1979. — Baniaczek. Radio 1980. — Bomba w górę. Radio 1980. — Druga strona. Radio 1980. — Koniec błazna. Radio 1980. — Materiał do reportażu. Radio 1980. — Nie do ochrony. Radio 1980. — Pewny interes. Radio 1980. — Pierwszy umiera kat. Cz. 1-2. Radio 1980. — Plaga. Radio 1980. — Sprawa Sindbada zwanego żeglarzem. Radio 1980. — Studio Maga. [Cz. 1-4]. Radio 1980. — Światopogląd. Radio 1980. — Tragedia „Nimfy 8”. Radio 1980 [por. Twórczość poz. 20]. — Trzecia planeta. Radio 1980. Druk *Kwazar* 1982 nr [11] s. 81-85 [por. Twórczość poz. 20]. — W samym środku metropolii. Radio 1980. — Wczasy z uniwersyteciem. [Cz. 1-3]. Radio 1980. — Zdziawiający przypadek fascynacji. Radio 1980. — Zielona historia. Radio 1980. — Butelka z napisem dżin. Radio 1981. — Incognito. Radio 1981. — Kolejna sprawa do wyjaśnienia. Radio 1981. — Narodził się pokój. Radio 1981. — Próba geniuszu. Radio 1981. — Werdykt. Radio 1981. — Wykład docenta Buldoga. Radio 1981. Druk *Tyg. Demokr.* 1981 nr 9, 17, 18, 22, 24, 26, 32-35, 40, 44. — Zaraza. Radio 1981 [por. Twórczość poz. 19]. — Zmiana. Radio 1981. Druk *Kwazar* 1982 nr [12] s. 60-61. — Telefon zaufania. Radio 1989 [por. Twórczość poz. 24]. — **Baśnie dla bezsensnych**: Czarty król. Radio 1989; Największe zdarzenie od czasów Adama. Radio 1989 [por. Twórczość poz. 32]; Naród woli blondynki. Radio 1989; Ogniu łańcuszka. Radio 1989; Omdlenie. Radio 1989 [por. Twórczość poz. 32]; Wampirada. Radio 1989 [por. Twórczość poz. 32]; Wyścig awaryjny. Radio 1989; Czerwony goździk. Radio 1990; Diabeł wiecznie żywy. Radio 1990 [druk pt. Antychryst wiecznie żywy por. Twórczość poz. 24]; Dom specyficznej troski. Radio 1990; Dywersja. Radio 1990; Egzemplarz do wielokrotnego użytku. Radio 1990; Formuła. Radio 1990; Ichio-show-biznes. Radio 1990; Kwestia dinozaura. Radio 1990; Murzyn zrobił swoje. Radio 1990; Obrona konieczna. Radio 1990; Odpowiedzialność zbiorowa. Radio 1990; Prowokator. Radio 1990; Pułapka. Radio 1990; Rola. Radio 1990; Słoje. Radio 1990; Sukcesja. Radio 1990; Waga superciężka. Radio 1990; Zadanie dla najlepszego. Radio 1990; Zadanie ponad siły. [Cz.] 1-2. Radio 1990; Zasada główna. Radio 1990; Złoty rak. Radio 1990; Bardzo ciężka orka. [Cz.] 1-2. Radio 1991; Charyzma. Radio 1991; Do tyłu. [Cz.] 1-2. Radio 1991; Dobrze serce. Radio 1991; Dom dla lalki. Radio 1991; Drobiną Waringhana. Radio 1991; Druga wersja. Radio 1991; Dziad, obraz i kobieta. Radio 1991; Gorący fluid. Radio 1991; Hasło na 5 liter. Radio 1991; Inwigilacja. Radio 1991; Kanibalia 2033. Radio 1991; Lokaj. Radio 1991; Miś w Regensburgu. Radio 1991; Noc bezprawia. Radio 1991 [por. Twórczość poz. 42]; Noc przed świ-



tem. Radio 1991; Ostatnia winda. Radio 1991; Party. Radio 1991 [por. Twórczość poz. 32]; Półduch. Radio 1991; Przesiedlenie. Radio 1991; Sprawa dla zawodowca. Radio 1991; Sprawdzian. Radio 1991; Starsza siostra. Radio 1991; Szara substancja. [Cz.] 1-2. Radio 1991; Zasada negatywna. Radio 1991; Zbrodnia doskonała. Radio 1991; Czas błazna. Radio 1992; Katalizator. [Cz.] 1-2. Radio 1992; Możliwość wyboru. Radio 1992; Ostateczny interes. Radio 1992; Pięć lat później. Radio 1992; Polowanie na ludzi. Radio 1992; Salon czy teczka. Radio 1992; Bliźniak. Radio 1993; Mściciel Bałkanów. Radio 1993; Hyde Park. Radio 1995; Pandemia. [Cz.] 1-2. Radio 1995; Willa transcendencyjna. [Cz.] 1, 4. Radio 1995; Pamięć świadka. [Cz.] 1-2. Radio 1996; Fotografia. Radio 1997; Goly m okiem. Radio 1997; Marta. [Cz.] 2. Radio 1997; Nigdy nie podpisujcie niczego bez czytania. Radio 1997; Ośmiornica twórcza. [Cz.] 8. Radio 1997; Powodzenie. Radio 1997; Taksówka o północy. Radio 1997; Uderzenia do głowy. Radio 1997; Warianty, warianty. [Cz.] 9. Radio 1997; Z lotu ptaka. Radio 1997; Żółw spadkowy. Radio 1997; Angaż niezwykły. Radio 1998; Bardzo dobre serce. Radio 1998; Bić albo nie bić. Radio 1998; Biuro komfortu psychicznego. Radio 1998; Czarna alternatywa. Radio 1998; Dosić mgliście. Radio 1998; Doświadczanie. Radio 1998; Dziedzictwo tronu. Radio 1998; Gadzilla. Radio 1998; Historia wielokulturowa. Radio 1998; Ja tu już kiedyś byłem. Radio 1998; Kameleoncio. Radio 1998; Lukrecja. Radio 1998; Łapa. Radio 1998; O mały włos. Radio 1998; Odżywką absolutną. Radio 1998; Ostatni telefon. Radio 1998; Ostatnia zagadka. Radio 1998; Ostrzegacz. Radio 1998; Paczka z niespodzianką. Radio 1998; Pętla czasu. Radio 1998; Pierwsza rozmowa. Radio 1998; Podróże ze świadomością. Radio 1998; Polowanie... polowanie. Radio 1998; Sierp na czarownicy. Radio 1998; Siła woli. Radio 1998; Skrytka pocztowa 256. Radio 1998; Spiskowa teoria dziejów. Radio 1998; Szczelina międzywymiarowa. Radio 1998; Ten, co się obsunął. Radio 1998; Usługa ostateczna. Radio 1998; Wdowy i sieroty. Radio 1998; Wielki replay. Radio 1998; Wzlot nad poziomy. Radio 1998; Zabójca seryjny. Radio 1998; Ząb głupoty. Radio 1998; Zegarrek jakich mało. Radio 1998; Zmiana. Radio 1998; Żałoba narodowa. Radio 1998. — Spór o mur. Radio 1994. — **Horror na późne pory** [cykliczna audycja autorska M.W., początkowo, w 1997-1998, emitowana w obrębie „Baśni dla bezsennych”, od marca 1998 jako samodzielny cykliczny program; tu m.in.: Bajka w odcinkach. Radio 1998; Baśni prawdopodobna. Radio 1998; Chłupot. Radio 1998; Dziura niebywała. Radio 1998; Ekspонат kosmiczny. Radio 1998; Fabryka arcydzieł. Radio 1998; Hochswapler. Radio 1998; Incydent agroficyzny. Radio 1998; Kontynuatorzy. Radio 1998; Lustro – cud. Ra-

dio 1998; Majówka przyszłościowa. Radio 1998; Medium sądowe. Radio 1998; Nagle zastępstwo. Radio 1998; Niezidentyfikowany obiekt latający. Radio 1998; Oni postawili na fachowość. Radio 1998; Pantomima. Radio 1998; Pletwy. Radio 1998; Portret damy z lustrem. Radio 1998; Powiastki różne – latarnik. Radio 1998; Punkt przełomowy. Radio 1998; Smacznie i tanio. Radio 1998; Świadeństwo. Radio 1998; Telefon bezosobowy. Radio 1998; To samo miejsce. Radio 1998; Ukojenie. Radio 1998; Wakacja. Radio 1998; Z życia gladiatorów. Radio 1998; Zielone wzgórze. Radio 1998; Zimny warsztat. Radio 1998; Złoty deszcz. Radio 1998; Żelazna maska Cyrana. Radio 1998; Żona króla Henryka. Radio 1998. — Szopka na budowie. [Cz.] 1-2. Radio 2000. — Czekan. Radio 2002 [na podst. powieści *Lustro i kolumna*, poz. 51]. — Zatoka kormoranów. Radio 2002. — Dziewczyna z klasą. Radio 2003.

#### Prace redakcyjne

1. Jerzy Połomski. [Album]. Kr.: PWM 1973, 63 s. Zawiera rys biograficzny J. Połomskiego oraz wybór piosenek z nutami.

2. [Sześćdziesiąt] 60 minut na godzinę. [Teksty satyryczne]. Wyboru dokonał i podał do druku ... Wwa: Wydawn. RTV 1978, 309 s. Wyd. 2 tamże 1980.

Zawiera m.in. teksty M.W.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2002. — M. Wolski: Kim jest naprawdę M.W.? *Sztand. Młod.* 1991 nr 227. — Wywiady: Ulubiony ciąg dalszy. Rozm. M. Parowski. *Fantastyka* 1984 nr 10, przedr. w: M. Parowski: *Czas fantastyki*. Szczec.: Zaharowana pracznia na 6 etażach czyli kabaretowiec. Rozm. E. Wilcz-Grzędzińska. *Tyg. Demokr.* 1989 nr 31; Boję się „syndromu dinozaura”. Rozm. W. Chmielewski. *Rzeczpospolita* 1999 nr 177; Nie jestem wesółkiem. Rozm.: M. Burchart, W. Chelminiak. *Nowe Państwo* 1999 nr 51.

LP XX w. (red.). — A. Niewiadomski, M.W., W. A. Niewiadomski, A. Smuszkiewicz: *Leksykon polskiej literatury fantastycznonaukowej*. Pozn.: 1990.

Kokosal: *Przecen.* *Ida* 1971 nr 24 [rec.: Co nam zostało z tych wad?]. — A. Ziembicki: *Momentary compact. Nowe Książ.* 1979 nr 6 [rec. oprac.: 60 minut na godzinę]. — J. Karpieński: *Wokół „Stodoły”*. Wwa 1981. *passim*. — [Enklawa; Neomatricariat; Swinkal] L. Bugajski] L.B. *Życie Lit.* 1982 nr 32, W.P. Kwiatek: *Jaka szkoda... Nowe Książ.* 1983 nr 4; M. Oramus: *Enklawa. W tegoż: Wyposażenie osobiste*. Wwa 1987. — [Agent dołu:] J.Z. Lichański: *Od tych z Dołu. Świat Książ.* 1988 nr 5; J. Natanson: *W-fiction. Nowe Książ.* 1989 nr 1; M. Parowski: *Malpa Pana Boga. Fantastyka* 1989 nr 2. — J. Natanson: *Dużo i szybko. Nowe Książ.* 1991 nr 11/12 [rec.: Piąty odcień zieleni]. — J. Rurawski: *Fantasta i zoolog. Nowe Książ.* 1992 nr 9 [rec.: Bogowie jak ludzie; Antybasnie; Polskie ZOO]. — [Pies w studni] D. Materska: *Komiks metafizyczny. Życie* 2000 nr 15; M. Parowski: *Karnawał i post. Nowa Fantastyka* 2000 nr 5. — M. Parowski: *Dumas, Verne, Däniken... Nowa Fantastyka* 2001 nr 12 [rec.: Rekonkwista]. — H. Karpieński: *Kuracja śmiechem, czyli od rymu do rymu. Nowe Książ.* 2002 nr 6 [dot. m.in.: *Kabaret Nadredaktora*. T. 1]. — T. Lewandowski: *Zupa na gwoździu. Nowe Książ.* 2002 nr 1 [rec.: Rekonkwista]. — W. Kot: *Europa równoległa. Newsweek Pol.* 2003 nr 26 [rec.: *Alterland*].



## WOLSKI Stefan 1914-1992

Pseud.: (Stew.); (Stry); (w); W. Sten.  
Poeta, prozaik.

Urodzony 4 listopada<sup>1</sup> 1914 w Humanu na Ukrainie w rodzinie inteligentckiej; syn Walerego Ludwika Wolskiego i Benigny Katarzyny z Sobańskich. Po rewolucji październikowej przyjechał wraz z matką i bratem do Polski i w 1922 zamieszkał w Lublinie. Od 1928 uczęszczał do Gimnazjum im. S. Staszica. W tym czasie zaczął pisać wiersze oraz powieść „Zew” (niewydana). W 1935 zdał maturę i rozpoczął służbę wojskową. W 1937 ukończył dwydziesięcioletni kurs podchorążych rezerwy w Łucku przy 27. Dywizji Piechoty. Po zdemobilizowaniu pracował jako urzędnik miejski, był sekretarzem prezydenta Lublina, a następnie referentem prasowym Zarządu Miejskiego. Równocześnie od 1936/37 studiował na Wydziale Prawa Kanonicznego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (KUL). W 1939 ożenił się z Reginą Kocyk. W czasie okupacji niemieckiej przebywał nadal w Lublinie i brał udział w konspiracyjnej działalności AK jako szef kolportażu w okręgu. W 1944 zagrożony aresztowaniem ukrywał się we wsi Zakręt niedaleko Krasnegostawu. Po zakończeniu wojny wstąpił do Wojska Polskiego. Był sekretarzem i starszym sekretarzem sądów wojskowych w Warszawie na Pradze (Sąd Okręgu Wojskowego) i w Katowicach (Wojskowy Sąd Garnizonowy). Zdemobilizowany na własną prośbę w 1946, ukończył studia prawnicze na KUL, odbył aplikację sądową i po zdaniu egzaminów rozpoczął w 1950 pracę jako adwokat. Był m.in. obrońcą w procesach politycznych. Debiutował w 1947 wierszem pt. „Widzenie”, opublikowanym w tygodniku *Stolica* (nr 38); z pismem tym współpracował następnie do 1951, publikując m.in. recenzje teatralne (pod krypt. (w)). W 1958 został członkiem ZLP. Brał aktywny udział w pracy zarządu Oddziału Lubelskiego Związku (sekretarz, później przewodniczący Komisji Rewizyjnej i od 1965 wiceprezes). W 1965 wchodził w skład kolegium redakcyjnego pisma *Kamena* (tu też w 1965 recenzje teatralne podp. (Stew.)). W 1969 otrzymał nagrodę literacką WRN w Lublinie za całokształt twórczości. W 1987 był członkiem Rady Miejskiej PRON w Lublinie. Odznaczony m.in. złotą odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1971) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1984). Zmarł 23 marca 1992 w Lublinie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Wiersze z Lublina. Lubl.: [b.w.] 1953, 21 s. *Bibl. Kameny*, nr 2.

<sup>1</sup> Podana w SWPP 2 dzienna data urodzenia 24 października jest datą wg starego stylu (inf. autora).

2. Choćby za sto lat (Ściegienny). (Sztuka w 3 aktach). Druk fragm. *Kamena* 1954 nr 4 s. 30-32.

Rkps złożony w T. im. S. Żeromskiego w Kielcach. Inf.: J.A.L. Gzellal (GAL): Od „Ballady chłopskiej” do rycerskiej. *Kur. Lubel.* 1969 nr 74.

3. Szedłem tędy. [Wiersze]. Lubl.: Lubel. Druk. Prasowa 1959, 62 s. *Bibl. Kameny*, nr 4.

4. Ostrokół. [Opowiadania]. Lubl.: LubelSW 1960, 182 s.

Zawartość: Nowy; Broszka; Kosma; Groch; Barbara i Ewa; Ostrokół; U dozorey; Na lawce.

5. Ona. [Wiersze]. Lubl.: W Lubel. 1963, 30 s.

6. Ballada chłopska. [Powieść]. Lubl.: W Lubel. 1968, 498 s.

7. Bezgwieżdżność. [Wiersze]. Wwa: Pax 1977, 15 s.

8. Wymiary błękitu. [Wiersze]. Lubl.: W Lubel. 1977, 74 s.

Części: I. [Wiersze różne]; II. Liryczne rejsy.

Nadto według inf. autora w ank. z 1988 i 1989 zbiory gotowe do wydania: Ballada rycerska [o Dembowskim]; Światła Erebu [powieść o lubelskim węglu]; Nie wszyscy [powieść nawiązująca do Światła Erebu]; Skrzyżowania [powieść współczesna]; Potomkowie [cd. Skrzyżowań]; Zdarzyło się w FSC [powieść współczesna]; Ze wspomnień; Opowiadania; Pamięć zwierciadeł; Głębiny pełne światła; Zew [powieść, powst. 1930]; Wyznania mojego bohatera [opowiadanie nagrodzone w konkursie literackim WRZZ w 1975]; Inedita i młodzieńcze; Wiersze zebrane, — oraz dramaty: Złoty pierścienek [sztuka o powstaniu warszawskim]; Upadek Złotego [komedia współczesna]; Co będzie w sobotę [sztuka z okresu ujawniania się polskiego podziemia po II wojnie światowej].

### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1975, 1988, 1989. — Wywiad. Dawać świadectwo swoim czasom. Rozm. I.J. Okoń. *Sl. Powsz.* 1989 nr 55. — SWPP 2 (M. Brykańska).

W. Natanson: Opowiadania tragiczno-pogodne. *Kamena* 1961 nr 11 [rec.: Ostrokół]. — [Ballada chłopska:] J.M. Gisges: Chłopski ksiądz. *Nowe Książ.* 1969 nr 10; E. Gołębiowski: „Ballada chłopska” S.W. *Kamena* 1969 nr 7. — W. Jurasz: Ślepa uliczka. *Nowy Wyraz* 1978 nr 6 [rec. m.in.: Bezgwieżdżność]. — F. Rymarz: Twórczość literacka adwokata S.W. *Pałestra* 1979 nr 11/12. — H. Pająk: S.W. (1914-1992). *Dz. Lubel.* 1992 nr 61.

J.J.

## WOLCZACKA Maria 1908-1993

Tłumaczka.

Urodzona 31 sierpnia 1908 we Lwowie; córka Filipa Stańczaka i Celiny z Winnickich. Studiowała w Akademii Handlowej we Lwowie. Ukończyła też Konserwatorium Muzyczne. Podczas II wojny światowej (w okresie okupacji sowieckiej, a od 1941 nie-

mieckiej) przebywała nadal we Lwowie (do 1943), a następnie w Warszawie. W sierpniu 1944 została deportowana do obozu pracy przymusowej w Köpenick (dzielnica Berlina). Po wojnie powróciła do kraju. W październiku 1945 wyjechała na placówkę do Berlina, gdzie pracowała jako korespondentka tygodnika *Polska Zachodnia*; w piśmie tym debiutowała w 1946 artykułem pt. „List z Berlina: Lato w Wannsee” (nr 31) oraz do 1949 zamieszczała korespondencje i reportaże. Zajmowała się też pracą społeczną w Komitecie Opieki nad Dzieckiem Polskim w Niemczech oraz działalnością repolonizacyjną (m.in. uczyła na kursach dla młodzieży polskiej, organizowała imprezy dla uczniów), za co została odznaczona w 1948 Srebrnym Krzyżem Zasługi. Po powrocie do Polski w 1949 zajęła się pracą przekładową z języka niemieckiego na polski, a także z języka polskiego na niemiecki. Jako tłumaczka debiutowała w 1950 przekładem fragmentu powieści Anny Seghers pt. „Ocalenie”, dokonany wspólnie z Janiną Marecką, na łamach tygodnika *Po prostu* (nr 18). Od 1951 była członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1965 została członkiem Polskiego PEN Clubu; redagowała ukazujący się w języku niemieckim biuletyn PEN Clubu. Była też członkiem redakcji biuletynu Międzynarodowego Komitetu Oświeceniowego. Odznaczona m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1978). Zmarła 10 kwietnia 1993 w Warszawie.

#### Przekłady

1. J. Friedbach: W cieniu dolara. [Publicystyka]. Skrócony przekł. z niem.: ..., J. Marecka. Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 239 s.
2. B. Kellermann: Taniec umarłych. [Powieść]. Tłum.: ..., J. Marecka. Wwa: KiW 1950, 466 s. Wyd. 2 z posł. A. Sowińskiego Wwa: Czyt. 1954.
3. A. Seghers: Ocalenie. Powieść. Tłum.: J. Marecka, ... Wwa: Czyt. 1950, 465 s. Wyd. nast.: t. 1-2 także 1951; wyd. 1 [!] z posł. S. Wygodzkiego Wwa: PIW 1954.
4. A. Seghers: Siódmy krzyż. Powieść. Tłum.: ..., J. Marecka. Wwa: Czyt. 1950, 407 s. Wyd. nast.: także: wyd. 2 t. 1-2 1951, wyd. 3 z posł. M. Ranickiego 1953 [właśc. 1952], wyd. 4 1953; wyd. 1 [!] z posł. E. Naganowskiego Wwa: PIW 1954, także 1959; wyd. 6 Wwa: Czyt. 1961, także: wyd. 7 1963, wyd. 8 1966, wyd. 9 1970, wyd. 10 1972, wyd. 11 1976, wyd. 12 1979, wyd. 13 1984.
5. Droga przez mrok. Opowiadania pisarzy niemieckich. 1933-1945. Wybrał i oprac. M. Ranicki. Tłum.: J. Brodzki, J. Marecka, ... Wwa: MON 1951, 191 s. Wyd. nast. także: wyd. 2 z posł. J. Peterse- na 1952, wyd. 3 1953.  
Tu w tłum. J. Mareckiej i M.W.: A. Seghers: Wallau; K. Grün- berg: Ołowiane żołnierzyki
6. K. Grünberg: Zaczęło się w Edenie. Opowia- dania. Tłum.: J. Marecka, ... Wwa: MON 1951, 214 s.
7. M. Langner: Ostatni bastion. [Powieść]. Tłum.: J. Marecka, ... Wwa: KiW 1951, 265 s.
8. H. Mann: Podwładny. [Powieść]. Tłum.: ..., J. Marecka. Wwa: KiW 1951, 381 s. Wyd. nast. pt. Poddany: wyd. 2 Wwa: Czyt. 1959, 505 s., także 1975.
9. B. Uhse: Leutnant Bertram. Powieść. Tłum.: J. Marecka, ... Słowo wstępne: M. Szleyen. Wwa: MON 1951, 494 s.
10. K. Grünberg: Zagłębienie Ruhry płonie. Po- wieść z czasów puczu Kappa. Tłum.: ..., J. Marec- ka. Wstęp: M. Ranicki. Wwa: KiW 1952, 320 s. Wyd. 2 Wwa: Czyt. 1953.
11. E.E. Kisch: Raj amerykański. [Tłum. wyd. skró- conego:] ..., J. Marecka. Posł.: S. Brodzki. Wwa: MON 1952, 281 s. Wyd. 2 także 1957.  
Reportaże o życiu społ. i kult. w Stanach Zjednoczonych.
12. P. Nell: Droga naprzód. Opowiadanie. Tłum.: ..., J. Marecka. Wwa: MON 1952, 126 s.
13. T. de Vries: Koło szczęścia. [Powieść]. Z przekł. niem. tłum.: ..., J. Marecka. Wwa: Czyt. 1952, 380 s. Cz. 2 zob. poz. 14.
14. T. de Vries: Ziemia macocha. [Powieść]. Z przekł. niem. tłum.: ..., J. Marecka. Wwa: Czyt. 1952, 476 s.  
Cz. 1 zob. poz. 13.
15. A. Seghers: Za białym murem. Opowiadania. Tłum.: J. Marecka, ... Posł.: E. Naganowski. Wwa: Czyt. 1953, 236 s.
16. K. Grünberg: Kwartet cieni. [Powieść]. Tłum.: ..., J. Marecka. Wwa: Czyt. 1954, 332 s.
17. B. Pludra: Chłopcy z namiotu Nr 13. [Po- wieść dla dzieci]. Tłum.: J. Marecka, ... Wwa: NK 1954, 134 s.
18. A. Seghers: Droga przez luty. [Powieść]. Tłum.: J. Marecka, ... Przedm.: M. Rakowski. Wwa: Czyt. 1954 [właśc. 1953], 227 s.
19. B. Kellermann: Miasto Anatol. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1957, 517 s.
20. B. Uhse: Patriotci. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1957, 490 s.
21. G. Weisenborn: Memoriał. Wwa: MON 1959, 256 s.  
Pamiętnik pisarza z lat spędzonych w więzieniach hitlerow- skich Spandau i Moabicie przeplatany wspomnieniami z lat przedwojennych.
22. F. Bura: Die Olympischen Spiele auf den Briefmarken der Welt. [Przeł.:] ..., M. Bester. Wwa: SIT 1960, 183 s.  
Tytuł pol. oryginału: Olimpiady a filatelistyka

23. A. Seghers: Decyzja. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1961, 567 s.

24. Opowiadania. [Antologia utworów niemieckich]. Wyboru dokonał G. Gaspar. Tłum.: E. Herbert, M. Kłos-Gwizdańska, ... Wwa: Czyt. 1964, 258 s. Tu w tłum. M.W.: H. Nachbar; Einbild Handmann; M. Neumann; Historia Leny Bastian; S. Pitschmann; Wigilia; B. Seeger: Tam gdzie jastrząb szybuje.

25. A. Seghers: Siła słabych. Dziewięć opowiadań. Wwa: Czyt. 1966, 222 s.

26. J. Giżycki: Schach zu allen Zeiten. [Przeł.] ..., M. Bester. Oprac. graf.: T. Kowalski. Zürich: Stauffacher-Verlag; Wwa: SiT 1967, 390 s.

Tytuł pol. oryginału: Z szachami przez wieki i kraje.

27. H. Holzhäuser: Ostatnia rezerwa. [Powieść]. Wwa: PIW 1967, 165 s.

28. A. Seghers: Prawdziwy błękit. Opowieść meksykańska. Wwa: Czyt. 1969, 113 s.

29. A.B. Chodorowska: Lieder für Tomas. [Tłum. na jęz. niem.]: M. Bester, ... [Muz.]: B. Pasternak. Wwa: Ruch 1970, [12] k.

Tytuł pol. oryginału: Piosenki dla Tomka.

30. J. Giżycki, A. Górny: Glück im Spiel zu allen Zeiten. [Tłum. na jęz. niem.] ..., M. Bester. Zürich: Stauffacher-Verlag 1970, 394 s.

Tytuł pol. oryginału: Kulturalno-obyczajowa historia gier.

31. M. Kowalewska: Der geheimnisvolle Riese. [Tłum. na jęz. niem.]: M. Bester, ... Wwa: Ruch 1971, 33 s.

Tytuł pol. oryginału: Tajemniczy olbrzym.

32. A. Seghers: Podróż. Historia pewnej miłości. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1974, 166 s.

33. K. Kordas: Boka. Deutsch. [Dla dzieci; tłum. na jęz. niem.] ... Wwa: KAW 1975, 14 s.

34. A. Osiecka, D. Passent: Pantoffeltierchens Traum. [Dla dzieci; przeł. na jęz. niem.] ... Wwa: KAW 1975, 20 s.

Tytuł pol. oryginału: Pantoflisko.

35. A. Seghers: Niezwykłe spotkania. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1976, 140 s.

36. H.Ch. Kirsch: Podzwonne dla Sowy. Opowiadania z naszego podwórka. Wwa: KAW 1978, 146 s.

37. A. Seghers: Epoka kamienna; Spotkanie. [Opowiadania]. Pozn.: WP 1981, 138 s. Wyd. 2 tamże 1986.

38. B. Wogatzki: Romans z Amelią. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1984, 261 s.

39. M. Wyszomirski: Vom Meer, von Fischen und Schiffen. [Dla dzieci; tłum. z jęz. niem.] ... Wwa: KAW 1984, 22 s.

Tytuł pol. oryginału: O morzu, rybakach i okrętach.

Nadto przekłady z jęz. pol. na niem. tekstów do albumów i przewodników:

1. K. SAYSSE-TOBICZYK: Zauber der Hohen Tatra. [Album]. Zdjęcia: S. Arczyński i in. Wwa: SiT 1956, 224 s.

2. H. Lisowski: Warschau. [Album; tłum.]: ..., M. Bester. [Oprac. graf.]: H. Lisowski. Wwa: SiT 1960, 207 s.

3. E. Skrzypek, W. Ordyński: Polen in Bild. [Album; tłum.]: ..., M. Bester. Zdjęcia: S. Arczyński i in. Wwa: SiT 1961, [106] k. Wyd. nast. tamże 1963.

4. J. Parandowski: Grecja. [Album; tekst też w jęz. niem. tłum.] ... Zdjęcia i oprac.: Z. Parandowski. [Wwa:] SiT 1962, 116 s. Wyd. 2 tamże 1965.

5. J. Parandowski: Kazimierz. [Album; tekst w jęz. pol. i niem. w tłum.] ... Zdjęcia: Z. Parandowski. [Wwa:] SiT 1962, [2], 16, 7, [3] s.

6. A. Jankowska, T. Jankowski: Blumen vor dem Objektiv. [Przeł.]: ..., M. Bester. [Oprac. graf.]: T. Jankowski. München: Südwest-Verlag 1963, [87] k.

7. J. Iwaszkiewicz: Żelazowa Wola. [Album; tekst w jęz. pol. i niem. w tłum.] ... Fot. A. Kaczkowski. Wwa: SiT 1965, 68 tabl.

8. Stätten dem Kampfes und Märtyrertums. 1939-1945. Jahre des Krieges in Polen. Guide. [Przeł.]: ..., M. Bester. Warschau: SiT 1965, 374 s.

9. Reiseführer Polen. [Przeł.]: ..., M. Bester. Wwa: SiT 1971, 434 s.

10. M. Gąsiorowska, E. Gąsiorowski: Toruń. Stadtführer. Wwa: SiT 1973, 111 s.

11. L. Moczulski: Das Königsschloss. Warschau. Wwa: Ag. Wydawn. RSW „Prasa-Książka-Ruch” 1973, 34 s.

12. E. Hartwig: Warschau. Wwa: SiT 1974, 16 s.

13. L. Ludwikowski: Krakau. Stadtführer. Wyd. 2. [Przeł.]: ..., M. Bester. Wwa: SiT 1975, 216 s.

14. R. Olaczek: Führer durch Łowicz, Arkadia, Nieborów und Umgebung. Wwa: SiT 1975, 99 s.

15. L. Ludwikowski: Kraków und Umgebung. Stadtführer. Wwa: SiT 1981, 175 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1967. — Wywiad: Über Anna Seghers und die Übersetzungskunst. Rozm. A. Grabarczyk. *Polen*. Wwa 1981 nr 3.

J. Wajand: Gabinet osobliwości przekładowych. (O niektórych polskich przekładach Henryka Manna). *Śl. Lit.* 1954 nr 12 [krytyka przekł. powieści „Podwładny”].

K.B.

**WOŁOSZYNOWSKI Julian**  
1898-1977

Pseud.: j.j.w.; (j.j.w.), J.J.W.; j.w.; J.W.; j.w.; j.w.  
Poeta, powieściopisarz, krytyk teatralny.

Urodzony 4 kwietnia 1898 w majątku rodzinnym Serby na Podolu; syn Joachima Wołoszynowskiego-

go, ziemianina, publicysty i działacza społecznego, i Marii z Łukaszewiczów. Od 1910 mieszkał wraz z rodziną w Kijowie, gdzie uczęszczał najpierw do VII, a od 1915 do VI Gimnazjum Klasycznego. Jeszcze podczas nauki w gimnazjum w 1916-17 występował pod scenicznym nazwiskiem Łukaszewicz w kijowskim Teatrze Studya Stanisławy Wysockiej. W 1917 zdał maturę i rozpoczął studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu im. św. Włodzimierza w Kijowie (studiował przez dwa semestry). Należał do studenckiego Koła Polaków Ziem Ruskich. Jednocześnie kontynuował działalność aktorską i w 1918-19 pracował kolejno w Teatrze Polskim i Młodym Teatrze Polskim w Kijowie. W 1918 ożenił się z aktorką Zofią Kafusowską (separacja w 1924, rozwód w 1951). W 1919 przebywał krótko w Kamieńcu Podolskim. W grudniu tegoż roku zamieszkał w Warszawie, gdzie od maja 1920 kontynuował studia prawnicze na Uniwersytecie Warszawskim (UW). Debiutował w 1920 wierszem „Konie”, ogłoszonym na łamach dziennika *Naród* (nr 256). W lipcu 1920 wstąpił jako ochotnik do 12. Pułku Ułanów Podolskich i wziął udział w wojnie polsko-bolszewickiej. Bezterminowo urlopowany z wojska w listopadzie tegoż roku podjął przerwane studia na UW (kontynuowane do 1923, nieukończone). W 1921 publikował liczne tłumaczenia wierszy, głównie z języka rosyjskiego, w pismach *Przymierze* i *Robotnik*. W tymże roku współorganizował eksperymentalną scenę Elsynor w Teatrze Małym w Warszawie. W 1922-24 występował sporadycznie w Teatrze Rozmaitości i Reducie. W sezonie 1923/24 wchodził w skład zespołu aktorów Teatru Komedia. Związał się z aktorką Marią z Dulębów, primo voto Piotrowską, secundo voto Liefeldtową, znaną jako Maria Dulęba (ślub po 1951). W następnych latach zajmował się wyłącznie pracą krytycznoliteracką. Współpracował jako krytyk teatralny z następującymi pismami: *Rzeczpospolita* (1924-25; tu rubryka „Z teatru”), *Comœdia* (1926), *Epoka* (1926-29; tu m.in. stały dział pt. „Dookoła teatru”), *Gazeta Polska* (1929-32, 1936, 1939; w 1929-32 stały dział recenzji teatralnych). W 1925 został członkiem ZZLP (w 1939 członek Zarządu Głównego). W 1932-39 współpracował z Wojskowym Instytutem Naukowo-Oświatowym. W 1936-38 był redaktorem działu kultury i sztuki w *Polsce Zbrojnej*. Za twórczość literacką został w 1938 odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi. Podczas okupacji niemieckiej mieszkał nadal w Warszawie. Po upadku powstania warszawskiego przebywał w Krakowie. Brał udział w próbach reaktywacji Reduty. Podjął współpracę z *Dziennikiem Polskim* (1945-49) i jego dodatkiem pt. *Dziennik Literacki* (tu w 1947 rubryka „List z Warszawy”). W 1946 pełnił obowiązki kierownika literackiego Teatru Kameralnego Towarzystwa Uniwersytetu Robotnicze-

go. W 1947 powrócił do Warszawy i kontynuował twórczość literacką i krytyczną. Współpracował z *Teatrem* (1947-49). Należał do Polskiego PEN Clubu; był członkiem jego Zarządu. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1958), Krzyżem Oficerskim (1961) i Krzyżem Komandorskim (1971) Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 16 grudnia 1977 w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Okulary. [Wiersze]. Wwa: Gebethner i Wolff 1926, 27 s.
2. O Twardowskim, synu ziemianki, obywatelu piekiel, dziś księżycowym lokatorze. Powieść. T. 1-2. Wwa: J. Mortkowicz 1927, 140 + 129 s. Wyd. nast. Wwa: Czyt. 1960.
3. Potęga snu. [Proza poetycka]. Wwa: Wydawn. J. Mortkowicza 1928, 81 s.  
Zawartość. Życie snem Marii; Relacja o Joannie; Do Beatrycze.
4. Słowacki. Powieść. Wstęp: S. Wasylewski. Pozn.: Wydawn. Pol. R. Wegner [1929], 312 s. Wyd. nast. Wwa: Czyt. 1958.
5. Rok 1863. [Powieść]. Pozn.: Wydawn. Pol. R. Wegner [1931], 461 s. Wyd. nast. z posł. i corrigendą J.W. Gomułickiego Białystok: Versus 1992.
6. O świętym Kazimierzu, królewiczu polskim. [Proza poetycka]. Wwa: Druk. Doświadczalna Pracownia Graf. Salezjańskiej Szkoły Rzemiosł 1934, 20 s.
7. Było tak. [Powieść]. Lw., Wwa: Książ. Atlas [1935], 302 s. Wyd. nast. Paryż: Inst. Lit. 1978.
8. Idący Chrystus. [Powieść]. Powst. 1939. Druk fragm.: *Wiad. Lit.* 1939 nr 26, 28, 30, 35; pt. Ojczyzna matki. *Dz. Lit.* 1947 nr 9.
9. Cóż to za nieznanome miasto? [Szkice]. Wwa: Czyt. 1957, 148 s. Wyd. 2 tamże 1963.  
Zawartość. Stare Miasto; Plac Saski; Plac Teatralny; Powisłe; Nowe Miasto; Trakt Mazowiecki; Krakowskie Przedmieście; Wilanów; Praga; Mosty; Norwid; Wisła.
10. Wiersze wybrane. Wwa: PIW 1958, 219 s.
11. Opowiadania podolskie. Wwa: PIW 1959, 236 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1960, wyd. 3 1978, wyd. 4 1996.  
Zawartość. Sylwester; Atak serca; Wyrąbane dęby; Nenufary; Latający ptak; Diabeł; Kwiat mimozy; Wrzeczono; Wiry; Pancylla; Ze snu sen; Niebieska poczta; Dumka; Menuet; Demon secesji; Buraczycza; Pan z Bahwy.  
Adapt. radio to za poszczególnych opowiadań: Pancylla; Demon secesji. Adapt. Z. Rakowicka. Radio 1967. – Latający ptak pt. Żurawie. Adapt. Z. Kopałko. Radio 1973. – Kwiat mimozy. Adapt. Z. Kopałko. Radio 1976.
12. Teatr miniatur. [Utworthy dramatyczne]. Wwa: PIW 1962, 264 s.  
Zawartość. Przygoda Akteona; Dwaj studzy dwóch panów; Stara oberzyska; Morze i żeglarz [poz. 13]; Kompleks Hamle-

ta; Zagadka Sflinks; Nad Wielkim Kanałem; Autobiografia Don Kichota; Przemiana Orfeusza.

Adapt. radiowa poszczególnych utworów: Dwaj słudzy dwóch panów; Autobiografia don Kichota pt. Dwa motywy hiszpańskie. Adapt.: Z. Zawadzka. Radio 1972. — Stara oberżystka; Nad wielkim kanałem pt. Dwa mosty. Adapt.: W. Chłystowski. Radio 1981.

13. Morze i żeglarz. (Komedia trojańska). *Dialog* 1962 nr 1 s. 5-16.

14. Szkice teatralne i literackie. Kr.: WL 1970, 195 s.

Zawartość: Od autora. — Szkice: Ponad czasem [dot. L. Solkiego]; Syrena w Smoczej Jamie; Drzewo [dot. S. Jaracza]; Dwie kurtyny [dot.: J. Szaniawski: Dwa teatry]; Wbrow prawu dżungli [dot. J. Giraudoux]; List z Warszawy; Mgła nad Wisłą [dot. występów zespołu baletowego The Sadler's Wells Ballet w Warszawie w 1947]; Plejady; Teatr autentyzmu [dot. teatru rosyjskiego]; Godzina myśli; Pastorałki 1947; Gospoda pod Hejnałem; „Studia” Stanisławy Wysockiej; Pamięci Osterwy; Goście z Francji [dot. teatru Jouvet]; Tradycja przez nowatorstwo [dot. teatru Jouvet]; Oczami bajki [dot. teatru Obraczowa]; Fortepian Chopina; Słowski Słowackiego; Wspomnienie ze Wschodu; Jan Lechoń; Poemat biograficzny [dot. L. Schillera]. — nadto recenzje teatralne.

15. Przed wschodem księżyca. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1971, 119 s.

Zawartość: Odyseusz; Wernyhora; Przed wschodem księżyca; Niedzwiedz; Iwan Machno; Semen Bezditnyj; Pan Sędzia; Pana Anetka, trochę poetka; Życie; Śmierć; Źródło; Książ; Wychowanka; Przywiec; Kobza z drzewa dereniowego; Testament: Wielka metafora.

## Przekłady

1. N. Pogodin: Człowiek z karabinem. Sztuka w 3 aktach, 13 obrazach z epilogiem. Wyst. Wwa, T. Nar. 1954. Druk: Teatr radziecki. Wwa 1967 t. 2 s. 471-558.

2. N. Wegstern: Dombey i syn. Komedia w 4 aktach. Wyst. Wwa, T. Nar. 1954.

3. K. Paustowski: Złota róża. Uwagi o pracy pisarza. Wwa: PIW 1957, 260 s.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. ok. 1956. — Wywiad: Podróż w krainę wspomnień [J.W. Rozn. H. Przewoska. *Stolica* 1961 nr 8.

SWPP 1. — PP (M. Kotowska). — LP XX w. (A. Konkowski). — SBTP 2.

[Okulary] [J. Iwaszkiewicz] Eleuter. *Wiad. Lit.* 1926 nr 11; L. Pomirowski. *Głos Prawdy Lit.* 1926 nr 32. — [O Twardowskim, synu ziemianki, obywatelu piekiel, dziś księżycom lokatorze:] S. Napierki. Mit o Twardowskim. *Wiad. Lit.* 1927 nr 20; L. Pomirowski. *Głos Prawdy Lit.* 1927 nr 99, przedr. w tegoż: Doktryna a twórczość. Wwa 1928; W. Zechenter: Poemat o Twardowskim. *Gaz. Lit.* 1927 nr 8; Z. Żygulski. *Luwów. Wiad. Muzycz. i Lit.* 1927 nr 10. — [Potega snu:] S. Baliński: Proza W. *Wiad. Lit.* 1928 nr 17; H. Naglerowa. *Prawda* 1928 nr 6; L. Pomirowski. *Pol. Zbroj.* 1928 nr 50; I. Wieniewska: W kolisku legend. *Luwów. Wiad. Muzycz. i Lit.* 1928 nr 5. — [Słowacki:] J. Birkenmaier: Kuniugacie Słowackiego. *Filomata* 1929 nr 6; R.M. Blüth: Gawęda poetycka o Słowackim. *Pol. Zbroj.* 1929 nr 68; E. Breiter: Żywot urojony. *Wiad. Lit.* 1929 nr 25; C. Jellenta: Powieść o Słowackim. *Epoka* 1929 nr 43; T. Makowiecki. *Pam. Warsz.* 1929 nr 1; L. Pomirowski: Powieść o Słowackim. *Głos Prawdy* 1929 nr 279; A. Prędko: Żywot urojony i poroniony. *Echo Tyg.* 1929 nr 27; J.E. Skiw-

ski: Sen o Słowackim. *Mysl Nar.* 1929 nr 11. — [Rok 1863:] E. Breiter: Historia a współczesność. *Wiad. Lit.* 1931 nr 50; S. Piasecki: O roku ów... *ABC Lit.-Artyst.* 1931 nr 374, przedr. w: *Prosto z mostu.* Wwa 1934; S. Baczyński. *Polonista* 1932 z. 3; K. Husarski. *Droga* 1932 nr 9; J.E. Skiwski. *Tyg. Il.* 1932 nr 9; A. Galis: Dwaj pisarze o swojej wizji roku 1863. *Tyg. Il.* 1933 nr 4, przedr. w tegoż: Poszukiwania prawdziwej rozmowy. Wwa 1977 [dot. także: P. Choynowski: Kuźnia]. — [Było tak:] E. Breiter: Historia Polski w skrócie powieściowym. *Wiad. Lit.* 1936 nr 3; S. Piasecki: Cook, Pontus de la Gardie i „Było tak”. *Prosto z Mostu* 1936 nr 14; S. Rogoż. *Skamander* 1936 nr 67; Z. Starowieyska-Morstinowa. *Prz. Pousz.* 1936 t. 211; K.W. Zawodziński: Było inaczej. *Pion* 1936 nr 4. — Z. Hejrowski: Boruta w literaturze pięknej. Rzecz o regionalnym motywie literackim. *Pr. Polonist.* Ser. 1: 1937 [rec.: O Twardowskim, synu ziemianki, obywatelu piekiel, dziś księżycom lokatorze]. — J.W. Gomulicki: „Słowo rzucone na głębie pamięci”. *Nowe Książ.* 1957 nr 22, przedr. pt. Warszawa przez okulary Prospera w tegoż: Zygakiem. Szkice, wspomnienia, przekłady. Wwa 1981 [rec.: Cóż to za nieznanne miasto?]. — S. Gogłuska: W stronę marzeń. *Nowa Kult.* 1958 nr 42 [rec.: Wiersze wybrane]. — K. Meloch: Portret urojony czy rzeczywisty. *Nowe Książ.* 1958 nr 15 [rec.: Słowacki]. — B. Ostromecki: „Wiersze wybrane” W. *Nowe Książ.* 1958 nr 13. — S. Podhorska-Okolów: Jeszcze jedno oblicze Warszawy. *Twórczość* 1958 nr 4 [rec.: Cóż to za nieznanne miasto?]. — [Opowiadania podolskie:] M. Danilewiczowa: Elegie podolskie. *Wiadomości*, Londyn 1959 nr 31; J. Krzyżanowski: W krainie dziwności. *Nowe Książ.* 1959 nr 13; J. Sławiński: Wieczór nad albumem starych fotografii. *Twórczość* 1959 nr 6; E. Szermentowski: Proza J.W. *Kierunki* 1959 nr 31; Z. Kozarynowa: Żywe Podole. *Wiadomości*, Londyn 1960 nr 45. — W. Sadkowski: Duch księżycomy — czy duch wieczny rewolucjonista? *Nowe Książ.* 1960 nr 15 [rec.: O Twardowskim, synu ziemianki, obywatelu piekiel, dziś księżycomy lokatorze]. — R. Wasita: Przypomnienie W. *Nowa Kult.* 1960 nr 44 [rec.: Opowiadania podolskie]. — [Cóż to za nieznanne miasto?] Z. Kozarynowa: Dumana o Warszawie. *Wiadomości*, Londyn 1963 nr 46; A. Grzymała-Siedlecki: Warszawa w oczach poety. *Tyg. Pousz.* 1964 nr 1. — S. Lichański: J.W. *Tyg. Kult.* 1965 nr 13. — [Szkice literackie i teatralne:] S. Kowalewski: Na przełęcz dwóch epok. *Nowe Książ.* 1970 nr 13; [J. Timoszewicz] (vit.). *Teatr* 1970 nr 11; A. Zawistowska: Dzień powszedni teatru i chwila myśli. *Życie Lit.* 1970 nr 47. — M. Jasińska: „Słowacki” J.W. i „Płomień róży” Stefana Flukowskiego a konwencje powieści biograficznej. W: O prozie polskiej XX wieku. Wr. 1971. — [Przed wschodem księżyca:] A. Konkowski: Pogoń za zagubionym echem. *Nowe Książ.* 1972 nr 14; S. Stabryła: Głosy z przeszłości. *Twórczość* 1972 nr 6; J. Zagajczyk. *Tyg. Pousz.* 1972 nr 42. — J. Szczawiej: „Było tak”. W tegoż: Laur i cień. Wwa 1977 [rec.: Było tak]. — J.Z. Słowacki: Pisarz z kresów. *Kultura* 1978 nr 11, nawiaz.; W. Natanson. *Tamże* 1978 nr 16. — Z. Umiński: Romantyczność. *Kierunki* 1978 nr 27 [rec.: Opowiadania podolskie]. — J. Ciechanowski: Od Popieła do Pifuskiego. *Kultura*, Paryż 1979 nr 5 [rec.: Było tak]. — J.W. Gomulicki: Na ubitej ziemi. (O pojedynku J.W. z Arnoldem Szyfmanem). *Pam. Teatr* 1984 nr 1/2. — S. Kuryłło: Było inaczej. *Tydz. Pol.*, Londyn 1984 nr 11 [rec.: Było tak]. — W. Natanson: „Co to za nieznanne miasto twórczość?”. W tegoż: Hierarchie i sylwety. Wwa 1985. — M. Nowakowski: J.W. *Tyg. Pousz.* 1985 nr 9, przedr. pt. Pan J.W. w tegoż: Karnawał i post. Paryż 1988. — P. Szewc: Głosy z Podola. *Twórczość* 1987 nr 5 [rec.: Opowiadania podolskie]. — [Rok 1863:] Z. Bienkowski: Z klasyki współczesności. *Nowy Świat* 1992 nr 113; J.W. Gomulicki: Noc. Las. Księżyce. (O J.W. (1898-1977) i jego „Roku 1863”). *Zesz. Lit.*, Paryż 1992 nr 38, przedr. w tegoż: Aleje czarów. Wwa 2000; Z. Florczak: Nałóg lektury. J.W. i jego „Rok 1863”. *Nowe Książ.* 1993 nr 3. — [Opowiadania podolskie:] W. Paźniewski: Podróż pamięci. *Nowe Książ.* 1996 nr 11; E. Szczechpowska: „Zegar mego życia zawsze się późnił...”. O opowiadaniach podolskich J.W. W. Zmierzeń świata? Olsztyn 1997. — B. Sokołowska: J.W. wyobrażenia podróży po pograniczu kultur. W: Topika pogranicza w litera-



turze polskiej i niemieckiej. Rzeszów 1998. — E. Szczepkowska: Podolskie opowieści J.W. Kresy 1998 nr 3. — B. Hadaczek: Podole w poetyce J.W. W. Kresy w literaturze polskiej. Gorzów Wielkop. 1999. — B. Sokołowska: Kreacje przestrzeni w cyklu podolskim J.W. Zesz. Nauk. WSP w Rzesz. Hist. Lit. 1999 z. 5.

M.K.-K.

## WOŁOZYŃSKI Roman 1928-1966

Pseud.: Dyzio, R.W.; (vea).  
Historyk literatury, edytor, krytyk teatralny.

Urodzony 17 stycznia 1928 w Grodzisku pod Wilnem; syn Jakuba Wołoszyńskiego, leśniczego, i Marii z Majewskich. W 1939 ukończył sześcioklasową szkołę podstawową we Lwowie. Po wybuchu II wojny światowej i włączeniu ziem wschodnich do ZSRR przebywał w 1940-41 we Lwowie i w Przemysłu; uczęszczał do szóstej i siódmej klasy szkoły średniej, a równocześnie pracował jako robotnik. W czasie okupacji niemieckiej został w 1942 wywieziony na roboty przymusowe do Niemiec, gdzie przez kilka miesięcy pracował jako robotnik rolny; w 1943 udało mu się powrócić do kraju. Początkowo pracował na plantacji tytoniu, a następnie w warsztacie samochodowym we Lwowie i w Krakowie. Jesienią 1944, zagrożony ponownym wywozem do Niemiec, ukrywał się u znajomych w Małym Cichem na Podhalu, gdzie był zatrudniony jako robotnik leśny. Po zakończeniu wojny wyjechał do Gliwic, gdzie ukończył gimnazjum. Po wstępnym roku studiów rozpoczął w 1947 studia polonistyczne na Uniwersytecie Wrocławskim. W 1947-48 był członkiem Związku Młodzieży Demokratycznej, a w 1948-50 Zarządu Uczelnianego Związku Akademickiego Młodzieży Polskiej, następnie należał do ZMP. Od 1950 pracował jako asystent biblioteczny w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich. W 1951 debiutował edycją listów Joachima Lelewela do Romana Zmorskiego i Pawła Stalmacha do N.N. (druk w *Ze skarbca kultury* z. 1). W 1952 uzyskał magisterium i w 1953 rozpoczął pracę w Instytucie Badań Literackich (IBL) PAN jako starszy asystent we wrocławskiej Pracowni Literatury Oświecenia pod kierunkiem prof. Tadeusza Mikulskiego. Jako krytyk teatralny debiutował w 1954 recenzją zamieszczoną w dodatku *Gazety Robotniczej* pt. *Sprawy i Ludzie* (nr 27). W 1955 ożenił się z Zofią Zahrajówną, polonistką. W 1956-57 zamieszczał recenzje teatralne w czasopiśmie *Nowe Sygnały*, a od 1958 w *Odrze* (do 1961). Od 1961 pełnił funkcję doradcy literackiego Teatru Polskiego we Wrocławiu. W 1964 uzyskał doktorat w IBL na podstawie pracy pt. „Ignacy Krasicki a myśl Oświecenia” (promotor prof. Władysław Floryan) i w 1965 otrzymał stanowisko adiunkta. Zmarł 2 czerwca 1966 we Wrocławiu. Pośmiertnie, w 1971, otrzymał nagrodę im. T. Mikulskiego.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Postawa ideowa Ignacego Krasickiego po roku 1780. Wr.: Ossol. 1953, 126 s. IBL PAN.

2. Ignacy Krasicki. Utopia i rzeczywistość. Tekst przygot. do druku Z. Wołoszyńska. Słowo wstępne: J. Maciszewski. Wr.: Ossol. 1970, VII, 405 s. IBL PAN.

Zawartość: I. Obok biografii: Wizerunki poety; Antynomie sukcesu; Lata nauki. — II. Stare i nowe. Horyzonty; Samarytzm; Oświecenie. — III. Czas nadziei. Próg nowej epoki; „Homo liber natus est...”; W „Monitorze”; „Synowie Jafeta” i „Synowie Chama”. — IV. Moralista rozczarowany: Nowa sytuacja; Satyryk i utopista; W stronę Jana Jakuba. — V. W stronę utopii: Wyspa Nipu; Natura i ład moralny; „Szczęśliwa prostota”. — VI. Utopista i „świat na opak”: Istota i pozór; „Nie szlachcica, lecz człowieka”; „Nie złoto czyni szczęście...”. — VII. Z utopii do rzeczywistości: W stronę Pana Podstołego; W kręgu mitów historycznych; Moribus antiquis...; Krasicki i wiek „niby oświecony”; Antynomie konserwatyzmu.

3. W trosce o teatr. Szkice o teatrach wrocławskich 1954-1966. Wr.: Ossol. 1978, 203 s.

Zawiera szkice: W trosce o teatr. Artykuł dyskusyjny; Przeciw akademizmowi; I co dalej z Festiwalami Teatralnym; Foma Fomicz i plemię Fałalejów; Teatr Polski we Wrocławiu w perspektywie dwudziestolecia, — oraz recenzje teatralne.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopiśmie, m.in.: Krasicki w ruchu teatralnym polskiego Oświecenia. W: I. Krasicki: Komedia. Wwa 1956 s. 7-82. — O „rewelacjach” na temat I. Krasickiego. *Pam. Lit.* 1957 z. 3 s. 93-115. — Tadeusza Mikulskiego rozprawa o hymnie „Święta miłości kochanej ojczyzny...” II. Krasickiego. *Pam. Lit.* 1959 z. 3/4 s. 57-115. — Jeszcze w sprawie Oświecenia w Polsce. *Pam. Lit.* 1964 z. 2 s. 467-490. — Krasicki w zapiskach Archiwum Zamku Leskiego. W: Miscellanea z doby Oświecenia. [T.] 2. Wr. 1965 s. 157-189. — Ignacy Krasicki a myśl Oświecenia. *Pam. Lit.* 1970 z. 2 s. 17-42 [tekst przygot. Z. Wołoszyńska].

## Prace edytorskie i redakcyjne

1. I. Krasicki: Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki. Oprac. I. Maciejewska. Tekst przygot. ... Wyd. 2 uzup. Wr.: Ossol. 1954, 188 s.

2. I. Krasicki: Pisma wybrane. T. 1-4. Oprac.: Z. Goliński, M. Klimowicz, ... pod red. T. Mikulskiego. Wwa: PIW 1954, 304 + 314 + 432 + 430 s. IBL PAN.

3. I. Krasicki: Bajki. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1956, 166 s.

4. I. Krasicki: Korespondencja. Z papierów L. Bernackiego wyd. i oprac.: Z. Goliński, M. Klimowicz, ... Red. T. Mikulski. T. 1-2. Wr.: Ossol. 1958, 443 + 796 s. IBL PAN.

5. I. Krasicki: Satyryk. [Komedia w 5 aktach; oprac.] ... W: Miscellanea z doby Oświecenia. [T. 1]. Wr. 1960 s. 246-324.

6. Pan Bogusławski. [Montaż sceniczny]. Oprac. ... Wyst. Pozn., T. Estrada 1964. Wyd. z podtytuł. Montaż sceniczny w 3 częściach oparty na XVIII-wiecznych tekstach związanych z powstaniem Sceny Narodowej. Wybór tekstów ... Układ programu i oprac. dramaturgiczno-inscenizacyjne: M. Straszewska. Scenografia: A. Jędrzejewski. Muz.: L. Żuchowski. Wwa: CPARA 1969, 144 s., powiel.

## OPRACOWANIA (wybór)

Z. Goliński. *Pam. Lit.* 1954 z. 3 [rec.: Postawa ideowa Ignacego Krasickiego po roku 1780]. – W. Olszewicz. *Pam. Lit.* 1960 z. 4 [rec. wyd.: I. Krasicki: Korespondencja]. – Ignacy Krasicki. Utopia i rzeczywistość: B. Wojdowski: Utopijny wiek XVIII. *Nowe Książ.* 1971 nr 9; Z. Libera: Oświecenie. *Rocz. Lit.* 1970 wyd. 1972. – [W trosce o teatr:] B. Bąk: R.W. troski o teatr. *Odra* 1979 nr 5; Z. Greń: Tradycja. *Życie Lit.* 1979 nr 5; M. Ruda: Książka o teatrze, książka o krytyku. *Nowe Książ.* 1979 nr 3.

J.Z.

## WOŁOWSKI Jacek 1905-1978

Właściwe imię i nazwisko: Stanisław Sachnowski. Pseud.: J. Krajewski; J.W.; (J.W.); Józef Pisak; Sach.; Zygmunt. Prozaik, publicysta, felietonista, reportażysta.

Urodzony 29 listopada 1905 w Warszawie; syn Zygmunta Sachnowskiego, dziennikarza, i Romualdy z Wołowskich. W 1928 ukończył gimnazjum w Chełmnie. Następnie studiował psychologię na Uniwersytecie Warszawskim, którą ukończył w 1936. Równocześnie od 1928 pracował jako reporter dzienników: *Express Poranny*, *Kurier Czerwony*, *Epoka*, *Dzień dobry*. Był sprawozdawcą parlamentarnym *Polski Zbrojnej* (do 1938) i korespondentem warszawskim *Czasu*. W 1937-39 był reporterem i komentatorem w rozgłośni warszawskiej Polskiego Radia. Podczas okupacji niemieckiej przebywał w Warszawie i pracował jako robotnik. Brał udział w działalności konspiracyjnej, należał do Armii Krajowej. W czasie powstania warszawskiego był członkiem zespołu Polowych Sprawozdawców Wojennych i pod pseudonimem Zygmunt pisał reportaże do *Biuletynu Informacyjnego*. Był też reporterem radiostacji powstańczej Błyskawica. Po wyzwoleniu pracował od 1945 w redakcji *Życia Warszawy* (do 1975); publikował (też pod pseud.: Józef Pisak i J. Krajewski w 1945-47) liczne reportaże; artykuły i felietony, m.in. cykl pt. „Moja Warszawa” (1964-74). Odnznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim (1967) i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 3 stycznia 1978 w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Tak było. [Wspomnienia]. [Wwa:] Czyt. 1947, 245 s. Wyd. nast. tamże: wyd 2 popraw. 1962, wyd. 3 1964.

Przekł. czes.: Volano z Varšavy. [Przeł.] J. Bečka. Praha 1949.

2. Cud mniemany. [Reportaż]. Wwa: KiW 1949, 15 s.

3. Gnieźniński list Episkopatu. Wwa: KiW 1949, 37 s.

Broszura propagandowa.

4. Notatki z podróży do Niemieckiej Republiki Demokratycznej. [Wwa:] Czyt. 1950, 45 s.

Na okładce tytuł: Notatki z podróży do NRD.

5. Z dziennika podróży do Związku Radzieckiego. Wwa: Czyt. 1950, 94 s. Wyd. 2 tamże 1950.

6. Walter nr 45771. [Powieść]. Wwa: MON 1956, 132 s.

Przekł. słowac.: Walter 45771. [Przeł.] M. Choluj. Bratislava 1966.

7. Pożegnanie z diabłem. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] W. Jakubowska. Ekran. 1957.

Według reportażu J.W.: Głęboko sięgają korzenie. *Życie Warsz.* 1955 nr 217.

8. Dziś remanent. [Wspomnienia]. Wwa: MON 1958, 222 s.

9. Proszek do prania. [Powieść]. *Życie Warsz.* 1958 nr 169-187. Wyd. osob. pt. Kryptonim „Proszek do prania”. Wwa: Iskry 1959, 179 s.

Przekł. słowac.: Kryptonim Prašok na pranie. [Przeł.] A. Beskid. Bratislava 1962.

10. Porwano dziecko. [Powieść]. *Życie Warsz.* 1958 nr 280-304. Wyd. osob. Wwa: MON 1959, 79 s.

11. Oset pleni się w mroku. [Powieść]. Wwa: Iskry 1963, 137 s.

Przekł. słowac.: Kryptonim Bidliak. [Przeł.] L. Svirhan. Bratislava 1965, wyd. 2 tamże 1970. TV 1966.

12. Krzyż i kreska. [Powieść]. *Życie Warsz.* 1965 nr 185-221.

Przekł. słowac.: Kríž i čarka. [Przeł.] J. Gerbóc. Bratislava 1967.

Adapt. radiowa: Adapt.: A.W. Piotrowski. Radio 1966.

13. Akcja Jaśmin. [Powieść]. *Życie Warsz.* 1966 nr 160-195.

14. Anastazja lubi reklamę. [Powieść]. *Życie Warsz.* 1967 nr 197-231. Wyd. osob.: Wwa: Iskry 1969, 50 s.

Przekł. słowac.: Anastázia má rada reklamu. [Przeł.] J. Gerbóc. Bratislava 1971.

15. Moja Warszawa. [Wybór felietonów]. Wwa: PWN 1979, 279 s.

Pierwodr. *Życie Warsz.* 1964-1974.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. ok. 1956. – SWPP 1. – PP (J. Pitera).

[Tak było:] T. Bürzecki: Tak nie było. *Dziś i Jutro* 1947 nr 31, sprost. red. tamże nr 33; J. Piechocki: Trudno się odebrać. *Ziem. Pom.* 1947 nr 161; W. Żukrowski: Książka dla każdego. *Odra* 1947 nr 29; J. Linhart: Boj Varšavy za svobodu. *Lidové Noviny*, Praga 1949 nr 183. – [M. Ziemiński (m.z.): Pod

wysokim protektorem E.E. Kische. *Głos Pr.* 1958 nr 97 [rec.: Dziś remanent]. — T. Świeżawska: Rzeczywistość contra powieściowa fikcja. *Prasa Pol.* 1959 nr 9 [rec.: Kryptonim „Proszek do prania”]. — J. Słojewski Hamilton: Perswazje: Gangster potrzebny od zaraz. *Kultura* 1967 nr 40 [rec.: Anastazja lubi reklamę]. — B. Sowińska: O mieście najbliższym. *Życie Warsz.* 1979 nr 118 [rec.: Moja Warszawa]. — E. Waszczuk: Stanisław Sachnowski [Jacek Wołowski]. *Kron. Warsz.* 1979 nr 2. — A. Tewiaszew: Tak było i tak bywało. *Kron. Warsz.* 1980 nr 1 [rec.: Moja Warszawa].

J.Z.

## WORCELL Henryk 1909-1982

Właściwe imię i nazwisko: Tadeusz Kurtyka.  
Inny pseud.: Marek Kawara.  
Prozaik, reportażysta.

Urodzony 1 sierpnia 1909 w Krzyżu pod Tarnowem; syn Wojciecha Kurtyki i Marii z Jarmułów, rolników. W tymże roku rodzina przeniosła się do Brzeżnicy, przysiółka Woli Radłowskiej. Uczęszczał do III Państwowego Gimnazjum Matematyczno-Przyrodniczego w Tarnowie; będąc w piątej klasie porzucił szkołę z powodu trudności w nauce i kłopotów materialnych. W 1925 uciekł z domu do Krakowa i rozpoczął pracę w Grand Hotelu, początkowo jako pomywacz, następnie został przyjęty na trzyletnią praktykę kelnerską. Równocześnie uczęszczał do wieczorowej, trzyklasowej, dokształcającej szkoły zawodowej. W 1928 zdał egzamin kelnerski i do 1931 pracował jako kelner w kawiarni Grand Hotelu. W 1929-30 zaczął prowadzić dziennik, w którym opisywał swoją pracę i kawiarnianych gości, a także notował refleksje na temat przeczytanych lektur. W 1931-32 pełnił służbę wojskową w Przemyślu, w czasie której ukończył artyleryjską szkołę podoficerską i uzyskał stopień kaprała. W 1932-36 pracował w różnych krakowskich lokalach. W tym czasie jako członek Związku Pracowników Gastronomicznych współdziałał z ugrupowaniami socjalistycznymi, m.in. w organizowaniu strajków. Na początku lat trzydziestych podjął też, zachęcany przez Michała Choromańskiego, pierwsze próby prozatorskie. Debiutował w 1936 opowiadaniem pt. „Dowcip kapitana Kiraly”, opublikowanym w tygodniku *Pion* (nr 38). W tymże roku ogłosił fragmenty swojej pierwszej powieści „Zakłete rewiry” w *Gazecie Polskiej* (1936 nr 344-352); w dzienniku tym zamieszczał swoje utwory do 1939. Od 1937 mieszkał w Zakopanem i zajmował się twórczością literacką i samokształceniem. Artykuły i fragmenty prozy publikował m.in. w *Kurierze Porannym* (1937-39) i *Tęczy* (1938). Po wybuchu wojny, zmobilizowany, nie brał udziału w kampanii wrześniowej. Poszukując swojej jednostki wojskowej, dotarł aż do Lwowa i tu przebywał w czasie pierwszych miesięcy okupacji sowieckiej. W maju 1940 przedostał się na ziemię okupowaną przez Niemców i przebywał

w Krakowie, gdzie pracował początkowo przy reperowaniu dachów, a następnie jako kelner. W maju 1943 wyjechał na roboty do fabryki włókienniczej w Meissen (Miśnia). Po zakończeniu wojny powrócił w maju 1945 do Zakopanego, ożenił się z Antoniną Kowal i pod koniec tego roku pojechał na Ziemię Zachodnie. Osiadł we wsi Heinzendorf (od 1946 Henryków, od 1948 Skrzynka, pow. Bystrzyca Kłodzka) i pracował w gospodarstwie rolnym. Równocześnie kontynuował twórczość literacką, pracując m.in. nad powieścią pt. „Wojna się kończy o północy” (druk fragmentu w *Tygodniku Powszechnym* 1945 nr 30). Publikował opowiadania m.in. w *Odrze* (1945-49; tu także m.in. fragmenty niewydanej powieści o życiu osadników pt. „Odwet”). Należał do PPS (od 1948 do PZPR). W 1949 z powodu zatargu z miejscowymi władzami został wykluczony z partii. W 1950 przeprowadził się do Jasienicy Dolnej, a w 1951 do Trzebieiszowic, gdzie podejmował dorywcze prace, kolejno jako robotnik, bufetowy, bibliotekarz i instruktor powiatowego Domu Kultury w Kamiennej Górze. W tym czasie ogłaszał opowiadania i fragmenty powieści m.in. we *Wsi* (1950-53; tu m.in. reportaż pt. „Rewolucja w Guranowie”, 1950 nr 12, wyróżniony pierwszą nagrodą pisma), *Życiu Literackim* (1952-55). Od 1954 należał ponownie do PZPR i był sekretarzem Podstawowej Organizacji Partyjnej w Trzebieiszowicach. Od grudnia 1956 mieszkał we Wrocławiu. W 1957 otrzymał nagrodę literacką m. Wrocławia. W 1958 wystąpił z PZPR. Rozwijał twórczość literacką. Artykuły, opowiadania i fragmenty swoich powieści zamieszczał ponownie w *Odrze* (od 1958) i *Życiu Literackim* (od 1960), a także w *Wrocławskim Tygodniku Katolików* (od 1958), *Twórczości* (od 1960), *Tygodniku Kulturalnym* (od 1963), wrocławskich *Wiadomościach* (od 1968) i *Kontrastach* (1978-79). W 1968-71 i 1978-80 był prezesem Oddziału Wrocławskiego ZLP. W 1979 otrzymał nagrodę Prezesa Rady Ministrów I stopnia, w 1980 nagrodę im G. Morcinka. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1957), Krzyżem Kawalerskim (1969) i Krzyżem Oficerskim (1976) Orderu Odrodzenia Polski, odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1972). Zmarł 1 czerwca 1982 we Wrocławiu.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Zakłete rewiry. [Powieść]. Wwa: Gebethner i Wolff 1936, 424 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1939; Kr.: WL 1957, tamże: wyd. 2 1969, wyd. 3 1972; wyd. 4 Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1989, tamże 1998. Adapt. film.: Scenariusz: P. Hajny. Ekran. 1975.

2. Zdarzenia w mroku. Opowiadania. Wwa: Gebethner i Wolff 1939, 202 s.

Zawartość: Zdarzenia w mroku; Dwie nagłe śmierci; Dowcip kapitana Kiraly; Rodzina Planetów.

3. Odwet. [Powieść]. Powst. 1948. Druk fragm.: *Ekran Tygodnia* 1948 nr 46; *Odra* 1948 nr 7, 20; *Tyg. Powsz.* 1948 nr 48; *Zwierciadło* 1948 nr 44. Data powst. wg inf. autora.

4. Gorzkie ziarno. Sztuka w 3 aktach. [Współaut.]. A. Naborowska. Wwa: Czyt. 1953, 104 s.

5. Zimowy zasiew. [Opowiadania]. Wwa: LSW 1955, 121 s.

Zawartość: Zimowy zasiew; Rewolucja w Guranowie; Wykręty Sieciecha.

6. Wyspa starej Tekli. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Pax 1956, 257 s.

Tytuł pierwotnej wersji: Wyspa zbawienia. Druk fragm.: Wyspa zbawienia. *Tęcza* 1938 nr 11; Przerwane widowisko. *Gaz. Pol.* 1939 nr 242–244; Kacyk. *Kur. Poranny* 1939 nr 208. Inf. J. Pluta: Okrucy epepei. Wr. 1972 s. 227.

7. Widzę stąd Sudety. [Opowiadania]. Wr.: Ossol. 1959, 112 s.

Zawartość: Grzech Antoniego Grudy; Szafa gra; Gospodarz Kmiecik i ja; Przywiązany do krowy. Adapt. teatr.: Adapt.: T. Karpowicz. Wyst. Pozn., T. Pol. 1970.

8. Parafianie. [Opowiadania]. Wr.: Ossol. 1960, 221 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Kat.: Śląsk 1965; wyd. 3 zmian. Wr.: Ossol. 1972.

Zawartość: W drodze z Heinendorfu do Zdarzyc; Bójcie się krowy; Ten, który nie śpiewał; Cisza we wsi; Człowiek z tej strony gór; Bogusiak poszedł na grzyby; Nie ma Zahorczków w Zdarzycach; Nie gorsza od innych; Destrukcyjne właściwości ognia; Parafianie. — W wyd. 2 pominięto: Destrukcyjne właściwości ognia, dodano: Grzech Antoniego Grudy [poz. 7]; Dwie szklanki wina; Polak mały. — W wyd. 3 zawartość jak w wyd. 2 z przywróceniem (z wyd. 1): Destrukcyjne właściwości ognia, a pominięciem: Dwie szklanki wina.

9. Najtrudniejszy język świata. [Opowiadania]. Kat.: Śląsk 1965, 173 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1973, wyd. 3 1975, wyd. 4 1977; Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1988.

Zawartość: Kapellmeister Enders; Ta diaboliczna Erna; Kraina skażona uśmiechem; Wotan odjedzie pociągiem; Lipiec zaczyna się w maju; Indywiduum z plecakiem; Glycine hispida; Destrukcyjne właściwości ognia [poz. 8]. Przekł. czes. opowiadań: Ta diaboliczna Erna; Destrukcyjne właściwości ognia; Destrukcyjność własności ognia; Dablice Erna. [Przeł.] J. Vlášek. Praha 1985. — węgier.: A világ legnehezebb. [Przeł.] J. Cservenits. Budapest 1976. Nagroda mies. *Odra* w 1965.

10. Wieczory pod lipą. [Opowiadania]. Wwa: PIW 1968, 172 s.

Zawartość: Who is who; Dwa wieczory pod lipą; Kwiatki dla panny Loli; Skąd nadchodzi szeryf; Wieczór w Paliwodach; W Solisławicach i trochę w bok; Dwie bardzo stare panie; Wieś pełna dorosły.

11. Grzech Antoniego Grudy i inne opowiadania. Wwa: PIW 1972, 248 s.

Zawartość: W drodze z Heinendorfu do Zdarzyc [poz. 8]; Grzech Antoniego Grudy [poz. 7]; Kapellmeister Enders [poz. 9]; Ta diaboliczna Erna [poz. 9]; Wotan odjedzie pociągiem [poz. 9]; Indywiduum z plecakiem [poz. 9]; Destrukcyjne właściwości ognia [poz. 8]; Bójcie się krowy [poz. 8]; Ten, który nie śpie-

wał [poz. 8]; Cisza we wsi [poz. 8]; Człowiek z tej strony gór [poz. 8]; Bogusiak poszedł na grzyby [poz. 8]; Kto jest kto [poz. 10]; Kwiatki dla panny Loli [poz. 10]. Adapt. film.: Grzech Antoniego Grudy. Scenariusz: J. Kraśniński, J. Szwiercina, W. Adamek na motywach opowiadań H.W. Ekran. 1975.

12. Pan z prowincji. [Powieść]. Wwa: PIW 1973, 267 s.

13. Wpisani w Giewont. [Wspomnienia]. Wr.: Ossol. 1974, 229 s. Wyd. 2 tamże 1982. Przedr. poz. 16 (t. 3).

O życiu literackim Zakopanego w dwudziestolecie międzywojennym i po wojnie.

14. Nocą, kiedy przychodzi świnia. Reportaże, artykuły, wypowiedzi. Wybór i oprac.: J. Pluta. Wr.: Ossol. 1976, 301 s. Przedr. pt. We Wrocławiu zob. poz. 16 (t. 3).

Nagroda WRZZ we Wr. i Zakł. Nar. im. Ossolińskich w 1977.

15. Czyja jest moja żona. [Powieść]. Wr.: Ossol. 1979, 128 s.

16. Dzieła wybrane. Wybór i oprac.: J. Pluta. Wr.: Ossol. 1979.

T. 1. Powieści. Wstęp: M. Orski. 650 s.

Zawiera poz. 1, 6, 12.

T. 2. Opowiadania. Wstęp: H. Berezka. 536 s.

Zawiera opowiadania z poz. 2, 7, 10, — oraz Opowiadania najnowsze: Stuknięta dziewczynka; Coś niezwykłego; Emancypantki; Ciemniak.

T. 3. Pogranicza. Opowieści autobiograficzne, z listów do Marii Kasprowiczej, reportaże, artykuły, felietony, z Dziennika (1964–1977). Wstęp i komentarze: J. Pluta. 788 s.

Zawiera części: I. W Krakowie — II. W Zakopanem: Wpisani w Giewont. — III. Wrzesień 1939. — IV. W Skrzynce (tu m.in. z listów do Marii Kasprowiczej). — V. W Jasienicy Dolnej i Trzebiezowicach. — VI. We Wrocławiu: Reportaże, artykuły, felietony [poz. 14]; Wypowiedzi ankietowe, autokomentarze, eseje; Z dziennika lektur; Z Dziennika (1964–1977).

17. Inne rewiry. [Recenzje literackie]. Kr.: WL 1979, 175 s.

18. O czym rzeka szepcze z deszczem. [Opowiadania]. Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1989, 175 s.

Zawartość: Emancypantki [poz. 16 t. 2]; Gdzie jest słoń Giau?, Gorący dzień w Heinendorfie; Piekło jest czarne; Stuknięta dziewczynka [poz. 16 t. 2]; Na wsi wesele; Czy ślepy są niezszczęśliwi; W cieniu Giewontu; Coś niezwykłego [poz. 16 t. 2]; O czym rzeka szepcze z deszczem; Wakacje dialektyka; Ludzie z ulicy Robinsona Kruzo; Wakacje przed burzą.

## Przekład

1. M. Volbehr: Słoń Bob władca dzikiej wyspy. Baśń o zwierzętach z głębi puszczy podzwrotnikowych. Kr.: T. Gieszczykiewicz 1945, 83 s.

Przekł. podp.: Marek Kawara.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. ok. 1960, 1966, 1979. — Wywiady: W. Żukrowski: Ziarno ze Skrzynki. *Dz. Lit.* 1949 nr 33; Najdziwniejsza i naj-

ciekawsza przygoda. Rozm. K. Nastulanka. *Polityka* 1969 nr 29, przedr. w: K. Nastulanka: Sami o sobie. Rozmowy z pisarzami i uczniami. Wwa 1975.

SWPP 1. — PP (B. Winklowska). — LP XX (D. Krysz-Tomaszewska). — J. Pluta: W kręgu autobiografizmu; Bibliografia publikacji H.W. i o H.W. za lata 1936-1973. W tegoż: Okrucy epopei. Wr. 1974. — J. Ubowska; Henryk Worcell — zestawienie bibliograficzne. Wr., Środa Śląska; Miejs. i Gminna Bibl. Publiczna 1988, 43 s.

[Zakłete rewiry:] E. Breiter. *Wiad. Lit.* 1937 nr 9; W. Gombrowicz: Spójrz kelnerowi w oczy. *Czas* 1937 nr 59, przedr. w tegoż: Dzieła zebrane. T. 10. Paryż 1973; Dzieła. T. 12. Kr. 1995; K. Wyka. *Tyg. II* 1937 nr 5, przedr. w tegoż: Stara szuflada. Kr. 1967. Wyd. nast. w: Z Pism Kazimierza Wyki. [T. 7]. Kr. 2000. — B. Dudziński: Opowiadania W. Robotnik 1939 nr 183 [rec.: Zdarzenia w mroku]. — J. Szczawiej: Repertuar. *Pr. Świat.* 1953 nr 12 [rec.: Gorzkie ziarno]. — [Zakłete rewiry:] J. Kajtoch: Dwa debiuty W. *Życie Lit.* 1957 nr 22 [rec. tez: Wyspa starej Tekli]; S. Pietraszko: Metafizyka małych porcji. *Nowe Śyg* 1957 nr 18; J. Siewierski: Świat na półmisku. *Nowe Książ.* 1957 nr 9. — W. Blachut: Nád Odrą, nad Nysą. *Życie Lit.* 1959 nr 34 [rec.: Widzę stąd Sudety]. — [Parafianie:] J. Iwaszkiewicz: Worcell. *Życie Warsz.* 1960 nr 302; H. Berezka: „Bójcie się krowy”. *Twórczość* 1961 nr 6, przedr. w tegoż: Sztuka czytania. Wwa 1966; J.J. Lipski: Zarzę epopei. *Nowe Książ.* 1961 nr 8; J. Łukasiewicz: Wiejskie czasy i pożytki. *Odra* 1961 nr 1; J. Wagner: „Parafianie” czyli prowincjonalizm. *Kierunki* 1961 nr 18. — J. Bajdor: Od „Zaklętych rewirów” do „Parafian”. *Odra* 1962 nr 2. — [Najtrudniejszy język świata:] H. Berezka: Na motywach niemieckich. *Nowe Książ.* 1965 nr 21; T. Burek: Znaki zapytania i niepokój. *Tyg. Kult.* 1965 nr 51. — W. Maciąg: H.W. *Tyg. Kult.* 1965 nr 8. — [Najtrudniejszy język świata:] W. Nawrocki: Pomad zwykłą miarę. W: Proza, poezja 1965. Wwa 1966; J. Przyboś: Opowiadania W. *Życie Warsz.* 1966 nr 3. — [Wieczory pod lipą:] H. Berezka: Bez lipy. *Twórczość* 1969 nr 4; A. Cieński: Podróż. *Odra* 1969 nr 6; K. Kuliczowska: Autorskie rewiry. *Mies. Lit.* 1969 nr 6. — W. Nawrocki: Zakłete rewiry codzienności. W tegoż: Trwanie i powrót. Pozn. 1969 [rec.: Zakłete rewiry]. — J. Pluta: „Zakłete rewiry” po latach. *Twórczość* 1969 nr 10. — J. Termer: Ku wielkiej epice. (O pisarstwie H.W.). *Współczesność* 1969 nr 21. — W. Żukrowski: Na moim sitku. *Nowe Książ.* 1969 nr 5, przedr. w tegoż: Rozmowy o książkach. Wwa 1989 [rec.: Wieczory pod lipą]. — H. Berezka: Znałca wielu rewirów. W tegoż: Związki naturalne. Wwa 1972. — W. Maciąg: Jak ludzi bronić? *Nowe Książ.* 1972 nr 20 [rec.: Grzech Antoniego Grudy i inne opowiadania]. — M. Jodłowski: Rencista jako lustro. *Wiadomości* 1973 nr 50 [rec.: Pan z prowincji]. — Z. Łukasiewicz: Wybór z W. *Twórczość* 1973 nr 2. — [Pan z prowincji:] Z. Macużanka: „Po wojnie autor głośnej książki stał się piewczą spraw może najtrudniejszych”. *Kultura* 1973 nr 43; K. Nowicki: Mały realizm. *Fakty* 1973 nr 46; M. Sprusiński: Rencisty życie światowe. *Literatura* 1973 nr 46. — J. Iwaszkiewicz: Jeszcze jedna książka dla starszych panów. *Życie Warsz.* 1974 nr 274 [rec.: Wpisani w Giewont]. — J. Łukasiewicz: Propozycja W. (Jedna z form realizmu). W tegoż: Republika mieszaców. Wr. 1974. — J. Pluta: Okrucy epopei. Proza Henryka Worcella. Wr.: Ossol. 1974, 251 s. — [Wpisani w Giewont:] R. Chodźko: Na najwyższym poziomie. *Mies. Lit.* 1975 nr 3; J. Iwaszkiewicz: Pod Giewontem. *Twórczość* 1975 nr 2; W. Żukrowski: Opisanie samorodka. *Nowe Książ.* 1975 nr 1. — [Nocą, kiedy przychodzi świnia:] E. Biela: Kisch Ziem Zachodnich. *Tyg. Kult.* 1976 nr 36; M. Boni: Zabytek czy żywioł. *Literatura* 1976 nr 18; A. Konkowski: Pod presją codziennych spraw. *Nowe Książ.* 1976 nr 10. — J. Baran: Wieczór u Worcellów. *Więści* 1977 nr 25. — M. Boni: Parafianie w wirze historii. *Literatura* 1977 nr 17. — M. Jodłowski: Kreationizm autentysty. *Odra* 1977 nr 5, sprost.: J. Pluta. *Tamże* nr 7/8. — S. Beres: O prozie H.W. *Mies. Lit.* 1978 t. 4. — [Czyja jest moja żona:] M. Jodłowski: Pamiętnik świetliczanki. *Opole* 1979 nr 9; M. Łukasiewicz: W. *Nowe Książ.* 1979 nr 18 [rec. także: Dzieła wybrane; Inne rewiry]. — M. Orski: Dawne i nowe rewiry H.W. *Opole* 1979

nr 7. — M. Pieczara: Świat pod strażą pióra. *Mies. Lit.* 1979 nr 12 [rec.: Czyja jest moja żona]. — J. Pluta: Dlaczego znęcałem się nad H.W.? *Literatura* 1979 nr 46. — Z. Trziszka: Worcellowy dokument socjologiczny. *Literatura* 1980 nr 22 [rec.: Dzieła wybrane. T. 3. Pogranicza]. — Z. Trziszka: Zakończona wędrówka przez zakłete rewiry życia. *Tyg. Kult.* 1982 nr 13. — Z. Trziszka: Ucieczka przed niższością. *Tyg. Kult.* 1984 nr 38. — Z. Trziszka: Filozoficzna pokora. *Tyg. Kult.* 1986 nr 24. — Z. Trziszka: Pisarstwo życiowej pokory. *Mies. Lit.* 1988 nr 4. — M. Sołtysik: Intymne sprawy H.W. *Życie Lit.* 1989 nr 25. — B. Kazimierczak: Worcelliana. *Nowe Książ.* 1990 nr 8 [rec.: O czym rzeka szeptem z deszczem]. **J.Z.**

## WOROBIEC Józef

zob. BRZOZA Jan

## WORONCZAK Jerzy 1923-2003

Historyk literatury, językoznawca, mediewista, edytor.

Urodzony 9 listopada 1923 w Radomsku w rodzinie urzędniczej; syn Jana Woroncza i Kazimierzy z domu Dąbrówka. Uczęszczał do Społecznego Gimnazjum Ogólnokształcącego im. F. Fabianiego w Radomsku, gdzie w 1939 uzyskał małą maturę. W czasie okupacji niemieckiej przebywał nadal w Radomsku i uczył się w szkole handlowej. Od czerwca 1940 do lutego 1945 pracował w Powiatowej Spółdzielni Rolniczo-Handlowej, początkowo jako goniec, następnie jako archiwista. Po zakończeniu wojny zdał w 1945 maturę w II Gimnazjum i Liceum Męskim o profilu matematyczno-fizycznym w Radomsku i rozpoczął studia na Uniwersytecie Wrocławskim (UWr.), początkowo w zakresie historii, a od 1948 filologii polskiej. Podczas studiów od 1945 i bezpośrednio po ich ukończeniu pracował w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu, kolejno jako pracownik sekretariatu, intendent, kierownik działu księgozbiorów zabezpieczonych i sekretarz naukowy. Debiutował w 1948 rozprawą pt. „Skarga umierającego”. Ze studiów nad rękopisem nr 2 Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu, opublikowaną w półroczniku *Sobótka* (s. 314-354). W 1952 uzyskał magisterium. Od 1953 pracował w Instytucie Badań Literackich (IBL) PAN jako starszy asystent; w 1954 został adiunktem w Dziale Historii Języka i Form Literackich. W 1959 uzyskał stopień kandydata nauk filologicznych na podstawie prac z dziedziny wersyfikacji staropolskiej. W 1960 ożenił się z Lucyną Zadrogą, polonistką. Od 1961 wchodził w skład komitetu redakcyjnego „Słownika polszczyzny XVI w.”, a od 1965 był członkiem komitetu redakcyjnego *Biblioteki Pisarzy Polskich* (od 1968 pełnił funkcję redaktora naczelnego). W 1966 uzyskał w IBL stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych na podstawie pracy pt. „Missale plenarium z XI/XII w. w rękopisie Biblioteki Kapitulnej w Gnieźnie”. Od 1967 kierował Pracownią Piśmiennictwa Średnio-



wiecznego IBL PAN (w 1978 Pracownia weszła w skład Pracowni Literatury Staropolskiej). W 1974 został członkiem zwyczajnym Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Od 1975 był kierownikiem Zakładu Współczesnego Języka Polskiego UW. Prowadził wykłady z literatury średniowiecznej, ćwiczenia i seminaria magisterskie i doktoranckie z literatury staropolskiej i judaistyki. Od 1978 wchodził w skład komitetu redakcyjnego „Dzieł wszystkich” J. Kochanowskiego. W 1981 został członkiem czynnym Towarzystwa Naukowego KUL. W 1984 otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1991 profesora zwyczajnego. W 1993 przeszedł na emeryturę. Prowadził nadal seminaria magisterskie i doktoranckie. Od 1995 był redaktorem serii *Studia z Dziejów Kultury Żydowskiej w Polsce*. Zmarł 6 marca 2003 we Wrocławiu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Zasady wydawania tekstów staropolskich. [Współaut.: K. Górski, W. Kuraszkiewicz, T. Pełowski, S. Sasi, W. Taszycki, S. Urbańczyk, S. Wierczyński, Projekt. Przykłady oprac. ... Red. M.R. Mayenowa przy współudziale Z. Florczak. Wr.: Ossol. 1955, 184 s. IBL PAN.

2. Teksty polskie w rękopisie nr 43 Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu z połowy XV wieku. Wr.: PWN 1956, 167 s. *Pr. Wroc. TN*. Ser. A nr 55.

3. Słownictwo współczesnego języka polskiego. Listy frekwencyjne. [Współaut.:] t. 1, 2, 4: I. Kurcz, A. Lewicki, J. Sambor; t. 3, 5: A. Lewicki, W. Maślowski, J. Sambor. T. 1-5. Wwa 1974-1977, powiel. PAN IBL, od t. 2 PAN Inst. Jęz. Pol.

T. 1. Teksty popularnonaukowe. Cz. 1-2. 1974, 858 s.

T. 2. Drobne wiadomości prasowe. Cz. 1-2. 1974, 792 s.

T. 3. Publicystyka. Cz. 1-2. 1975, 684 s.

Wyd. uprzednio jako wyd. próbne przeznaczone dla VII Międzynarodowego Kongresu Słowistów w Warszawie pt.: Słownictwo współczesnej publicystyki polskiej. Listy frekwencyjne. Wwa 1971, 583 s.

T. 4. Proza artystyczna. Cz. 1-3. 1976, 885 s.

T. 5. Dramat artystyczny. Cz. 1-2. 1977, 631 s.

4. *Studia o literaturze średniowiecza i renesansu*. Wr.: Wydawn. UW. 1993, 191 s.

Zawartość: Gatunki literackie reprezentowane w łacińskiej chrześcijańskiej literaturze starożytnej; Typy przekazu tekstów średniowiecznych; Języki literatury średniowiecznej i sposób istnienia utworów; Hymn; Polskość i europejskość literatury naszego Średniowiecza; Wpływy francuskie na piśmiennictwo polskie do końca XIII w.; Zasada budowy wiersza Kroniki Dalmila; Wstęp filologiczny do Bogurodzicy: „Skarga umierającego”. Ze studiów nad rękopisem nr 2 Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu: „Skarga umierającego”. Najstarsze przekazy i obce wzory; Z badań nad wierszem Biernata z Lublina, Wyrażenia stosunków czasowych w hebrajskim tekście „Psalmy” i w „Psalterzu Dawidowym” Jana Kochanowskiego; Elementy średniowieczne w wersyfikacji polskiej XVI wieku i ich przemiany.

Rozprawy, studia i szkice literackie w książkach zbiorowych i czasopiśmie, m.in.: Tropy i sekwencie w literaturze polskiej do połowy XVI wieku. *Pam. Lit.* 1952 z. 1/2 s. 335-374, przedr. zmien. w: *Strofika*. Wr. 1964 s. 25-49. — W sprawie polskiego sylabotonizmu. *Pam. Lit.* 1955 z. 3 s. 159-170. — *Statistische Methoden in der Verslehre*. W: *Poetics*. Poetyka. Poetika. Wwa 1961 s. 607-624; przekł. czes. w: *Teorie informace a jazykověda*. Praha 1964. — *Metody obliczania wskaźników bogactwa słownikowego tekstów; Rytmika akcentowa sylabowa*. W: *Poetyka i matematyka*. Wwa 1965 s. 145-163; 72-78. — *On an attempt to generalize Mandelbrot's distribution*. W: *To honor Roman Jakobson*. The Hague 1967 s. 2254-2268. — *O statystycznym określeniu spójności tekstu*. W: *Semantyka tekstu i języka*. Wr. 1976 s. 165-173.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. Bogurodzica. Oprac. ... Wstęp językoznawczy: E. Ostrowska. Oprac. muzykologiczne: H. Feicht. Wr.: Ossol. 1962, 438 s., nuty. *BPP* Ser. A, 1. *Uzup.* *Pam. Lit.* 1962 z. 4 s. 683-684.

2. Polskie wierszowane legendy średniowieczne. Wyd. i oprac.: S. Wierczyński, W. Kuraszkiewicz ze współudziałem A. Sławskiej (oprac. ikonograficzne). Red. nauk. ... Wr.: Ossol. 1962, 339 s., 44 il., 29 il. fototyp. *BPP* Ser. A, 2.

3. Wiersz. Podstawowe kategorie opisu. Cz. 1. Rytmika. Praca zbior. pod red. ... (Poetyka. Zarys encyklopedyczny. Dział III. T. 2). Wr.: Ossol. 1963, 211 s. PAN IBL.

4. Rozmyślania dominikańskie. Wyd. i oprac.: K. Górski i W. Kuraszkiewicz. T. 1. Red. nauk. ... Wr.: Ossol. 1965, XLI, 244 s. IBL PAN. *BPP* Ser. A, 3.

5. *Missale plenarium*. Bibl. Capit. Gnesnensis Ms 149. [T. 1-2]. Graz-Wwa: PWN Institute of Musicology of Warsaw University. *Antiquitates Musicae in Polonia*, vol. 11, 12.

[T. 1]. Musicological and philological analysis. Musicological analysis by K. Biegański. Philological analysis by ... 1971, 368 s.

[T. 2]. Facsimile edited by K. Biegański and ... 1972, 474 s.

6. J. Kochanowski: *Dzieła wszystkie*. Wyd. sejmowe. Red. nac. ... Kom. red.: W. Floryan, K. Górski, W. Kuraszkiewicz, T. Witczak. Przewodnicząca zespołu opracowującego: M.R. Mayenowa. Wr.: Ossol. 1982 – PAN IBL.

Tom wstępny: Wprowadzenie wydawnicze do edycji. Oprac. M.R. Mayenowa i ... oraz M. Kaczmarek i E.[J.] Głębička (informator wersyfikacyjny poezji polskiej i łacińskiej Jana Kochanowskiego). 1983, 218 s. *BPP* Ser. B, 22.

T. 1. *Psalterz Dawidów*. Cz. 1. Fototypia – transkrypcja. List Jana Kochanowskiego do Stanisława

Fogelwedera. Oprac. ...; Cz. 3. Indeksy wyrazów i form. Oprac. ... 1991, 778 s.; Cz. 4. Melodiae na Psalterz polski przez Mikołaja Gomółkę uczynione. Fototypia tekstu. Przygot. do druku: M. Perz. Red. nauk.: M.R. Mayenowa, ... 1982, 1983, 472 + 350 s. *BPP Ser. B*, 23. Wyd. nast. 1989, 350 s.; Cz. 5. Melodiae na Psalterz polski przez Mikołaja Gomółkę uczynione. Wstęp i transkrypcja nut: M. Perz. Transkrypcja tekstu ... 1990, 208 s., nuty.

T. 2. Treny. Oprac.: M.R. Mayenowa, L. Woronczakowa oraz J. Axer, M. Cytowska. Red. nauk. ... 1983, 239 s. *BPP Ser. B*, 24.

Nagroda Funduszu Literatury dla zespołu edytorskiego w 1983.

T. 4. Pieśni. Oprac.: M.R. Mayenowa, K. Wilczewska przy udziale B. Otwinowskiej oraz M. Cytowskiej. Red. nauk. ... przy współpracy M. Szymańskiego. 1991, 849 s. *BPP Ser. B*, 26.

T. 7. Cz. 2. Proza. Oprac.: B. Kreja, B. Otwinowska, M. Szymański. Red. nauk. ... 1997, 529 s. *BPP Ser. B*, 23.

7. J. Kochanowski; [Psalterz Dawidów]. M. Gomółka: Melodie na psalterz polski przekładania Jana Kochanowskiego. Transkrypcja. Przygot. do wyd. M. Perz. Oprac. krytyczne tekstu ... Red.: I. Stachelowa, Kr.: PWM we współpracy z Ossol. 1983, 166 s., nuty.

8. Żydzi i judaizm. [Przekł.] M. Pasieka. Red. nauk wersji polskiej ... [Wr.:] Tau 1994, 206 s.

9. Cmentarze żydowskie. Red. ... Wr.: Tow. Przyjaciół Pol. Wr. 1995, 241 s. *Stud. z Dziej. Kult. Żyd. w Pol.*, t. 2.

10. Żydowskie gminy wyznaniowe. Red. ... Wr.: Tow. Przyjaciół Pol. Wr. 1995, 235 s. *Stud. z Dziej. Kult. Żyd. w Pol.*, t. 1.

11. M. Inglot: Postać Żyda w literaturze polskiej lat 1822-1864. Red. nauk. ... Wr.: Wydawn. UW. 1999, 295 s.

12. Ch. Warmers: Nederlansde en Poolse samenspraken. [Oprac. tekstu pol.] ... [Oprac. tekstu niderlandzkiego oraz wstęp:] S. Prędoła. Wr.: Wydawn. UW. 2002, 82 s.

Wyd. części pol. i niderlandzkiej z dziesięciojęzycznych rozmówek. *Gazophylacium decem linguarum Europaearum apertum* [...] Germanico, Polonico, Bohemico, Belgico, Anglico, Latino, Gallico, Hispanico, Italico & Ungarico reperiturur [...] Cassoviae 1691.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1957, ok. 1977, 2003. — SWPP 2 (B. Winkłowa). — PP (B. Winkłowa). — H. Sojka. Publikacje profesora J.W. *Rozpr. Komis. Jęz. Wroc. TN* 1993. — A. Kuzik, H. Sojka-Maształera: Bibliografia prac J.W. za lata 1948-2002. W: Od starożytności do współczesności. Wr. 2004.

[Skarga umierającego:] T. Mikulski. *Zesz. Wroc.* 1949 nr 1/2; T. Ulewicz. *Pam. Lit. R.* 1950. — S. Bąk. *Ann. Silesias* 1960 t. 1 z. 4 [rec.: Teksty polskie w rękopisie nr 43 Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu z połowy XV wieku]. — [Bogurodzica. Oprac. ...] M. Dłuska. *Jęz. Pousz.* 1962 nr 46; T. Lehr-

-Splawiński. *Kierunki* 1962 nr 42; K. Pisarkowa. *Jęz. Pol.* 1963 nr 1/2. — W. Mańczak. *Rocz. Slaw.* 1974 t. 35 cz. 1 [rec.: Słownictwo współczesnej publicystyki polskiej. Red. ...]. — B. Sićński. J.W. — badacz namiętny. *Rozpr. Komis. Jęz. Wroc. TN* 1993. — A. Pawłowski, J. Sambor. J.W. — twórcza polskiej lingwistyki kwantytatywnej; Wspomnienia o Profesorze J.W. (9 XI 1923-6 III 2003). W: Od starożytności do współczesności. Wr. 2004.

J.Z.

## WOROSZYLSKI Wiktor 1927-1996

Pseud.: N.N.; N.N. z Warszawy; Pedanci; Scriptor; (W.); w.w.; (w.w.); W.W.; WW; yhy; YY; Zastępca.  
Poeta, prozaik, eseista, autor książek dla dzieci, tłumacz.

Urodzony 8 czerwca 1927 w Grodnie; syn Grzegorza Woroszylskiego, lekarza, i Barbary z domu Grodzieńczyk. Do szkoły średniej uczęszczał w Grodnie, gdzie przebywał także po wybuchu II wojny światowej; w czasie okupacji niemieckiej ukrywał się jako czeladnik u szewca. Od listopada 1941 przebywał w getcie, skąd zbiegł; pracował dorywczo w stolarni i na roli. W marcu 1945 przyjechał w ramach tzw. akcji repatriacyjnej do Łodzi. Wkrótce debiutował wierszem „Przed Berlinem”, opublikowanym w dzienniku PPR *Głos Ludu* (1945 nr 103 z 25 IV), po czym zaczął pracować jako reporter tego pisma. W tym czasie rozpoczął też twórczość przekładową z języka rosyjskiego. Od 1945 należał do PPR. Równocześnie po otrzymaniu świadectwa dojrzałości studiował przez rok medycynę, a w 1946 podjął studia polonistyczne na Uniwersytecie Łódzkim. W tymże roku został członkiem Akademickiego Związku Walki Młodych „Życie”. W 1947 przeniósł się do Warszawy i przez rok kontynuował studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim. Wiele publikował, m.in. w *Kuźnicy* (1946-50), *Szpilekach* (1946-50; tu satyry i fraszki), *Odrodzeniu* (1947-50), *Po prostu* (1947-57; w 1947-48 sekretarz redakcji), *Trybunie Ludu* (1948-56). W 1948 był instruktorem Wydziału Kultury Komitetu Centralnego PPR (później PZPR). W tymże roku ożenił się z Janiną Witczak, w latach późniejszych biologiem. W 1949 został członkiem ZLP i w latach następnych aktywnie działał w różnych komisjach Związku. W połowie 1949 odbył podróż do Związku Radzieckiego, m.in. na Syberię, skąd nadsyłał korespondencje do *Przekroju* i innych pism. W tymże roku i na początku 1950 przebywał w Szczecinie i pracował w dzienniku *Głos Szczeciński*. Kontynuował twórczość przekładową z języka rosyjskiego. Następnie powrócił do Warszawy i do 1952 pracował kolejno w redakcji *Sztandaru Młodych* i *Nowej Kultury* (tu w 1950-54 wiersze i artykuły). Publikował w wielu dziennikach oraz czasopismach literackich, m.in. w *Twórczości* (od 1950) i *Życiu Literackim* (1951-66). W 1950 otrzymał Nagrodę Państwową III stopnia. W 1952-56 studiował w Moskiewskim Instytucie Literatury, uży-

skując tytuł kandydata nauk filologicznych na podstawie rozprawy o W. Majakowskim i poezji radzieckiej lat dwudziestych. W lipcu 1956 powrócił do Warszawy. Został członkiem redakcji *Nowej Kultury*; jako korespondent tego pisma przebywał w Budapeszcie w okresie powstania węgierskiego w październiku 1956. Od jesieni 1956 był redaktorem naczelnym tego pisma. W grudniu 1957 za wyrażane poglądy polityczne został odwołany z zajmowanego stanowiska, ale pozostał w zespole redakcyjnym tygodnika. W maju 1958 na skutek konfliktu z władzami partyjnymi opuścił redakcję. W latach następnych zajmował się pracą literacką, przekładową z języka rosyjskiego (pisał także opowieści biograficzne o pisarzach rosyjskich) i społeczną. Współpracował z wieloma czasopismami, m.in. z *Twórczością* (1957-73, 1975, 1980), *Zwierciadłem* (stałe od 1957; od 1979 niektóre przekłady z rosyjskiego i angielskiego podp. krypt. W.W.), *Filmem* (1958-68), *Życiem Literackim* (1958-66), *Polską* (1959-66, 1973), *Polityką* (1960-70) oraz z pismami dla dzieci, m.in. z *Świerszczykiem* (głównie 1962-68), *Plomykiem* (1958, 1961, 1964, 1966, 1972), *Plomyczkiem* (1958-70, 1972, 1975). Odbył wiele podróży – kilkakrotnie do ZSRR, do Niemiec, Holandii, Belgii, Szwecji, Włoch, Hiszpanii, Szwajcarii, Grecji oraz m.in. do Libanu i Egiptu. Wiersze i przekłady z literatury rosyjskiej publikował m.in. w *Tygodniku Powszechnym* (stałe od 1965). W 1965 otrzymał nagrodę Fundacji im. Kościelskich w Genewie. W 1966 wystąpił z PZPR na znak protestu przeciwko usunięciu z partii Leszka Kołakowskiego i został objęty zakazem druku. W czasie podróży do Anglii i Francji w 1972 i 1973 miał kilka wykładów z literatury rosyjskiej w Cambridge i na Sorbonie. Od 1967 stałe współpracował z miesięcznikiem *Więź* (do grudnia 1981); tu publikował liczne wiersze, artykuły i recenzje oraz w 1972-81 stały felieton pt. „Zapiski z kwartalnym opóźnieniem”. W 1968 został członkiem Polskiego PEN Clubu. W tymże roku nawiązał współpracę z paryską *Kulturą*, ogłaszając tu głównie przekłady poetyckie. Publikował też w *Literaturze na Świecie* (stałe w 1971-75) oraz w piśmie *W drodze* (1975-76). W 1976 otrzymał nagrodę Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku. W styczniu 1976 należał do sygnatariuszy „Memoriału 101”, wyrażającego protest przeciw projektowanym zmianom w Konstytucji PRL, za co został objęty zapisem cenzury i pozbawiony możliwości druku i pracy zarobkowej. W styczniu 1977 był współzałożycielem i do stycznia 1981 redaktorem ukazującego się poza cenzurą kwartalnika literackiego *Zapis* (numery 1-7; od nr 8 członek redakcji); w piśmie tym publikował utwory poetyckie, artykuły i felietony. W 1977-79 uczestniczył w pracach Towarzystwa Kursów Naukowych, wykładając literaturę rosyjską.

Publikował w wielu czasopismach niezależnych, m.in. w *Krytyce* (1978). W 1979 otrzymał nagrodę Polskiego PEN Clubu za przekłady poetyckie z języka rosyjskiego. Od 1981 brał udział w Tygodniach Kultury Chrześcijańskiej. Po ogłoszeniu przez władze PRL stanu wojennego, 13 grudnia 1981 został internowany i do października 1982 był przetrzymywany kolejno w Białolece, Jaworzu i Darłównku. Po zwolnieniu kontynuował współpracę z *Tygodnikiem Powszechnym* i z *Więzią* (tu nadal cykl „Zapiski z kwartalnym opóźnieniem”, od 1985 pt. „Zapiski z niewiadomym opóźnieniem”, od 1994 pt. „Zapiski z opóźnieniem”; tu też w 1985-86 „Dziennik węgierski”). Należał do zespołu redakcyjnego wychodzącego nielegalnie pisma *Arka* (1983-85). Utwory prozą, wiersze, artykuły i przekłady poezji rosyjskiej publikował także w wielu innych czasopismach ukazujących się poza zasięgiem cenzury, m.in. w *Pulsie* (1978, 1985-88), *Kulturze Niezależnej* (1988-89), *Brulionie* (1987-89; podp. m.in. pseud.: N.N., N.N. z Warszawy, Scriptor, YY). Otrzymał honorową nagrodę kulturalną NSZZ „Solidarność” (1984). Od 1988 był członkiem zarządu Polskiego PEN Clubu. W tymże roku wziął udział w międzynarodowym kongresie pisarzy pod hasłem „Sen o Europie” w Berlinie Zachodnim. W 1989 należał do komitetu założycielskiego SPP, a następnie został jego członkiem. Wiosną 1989 prowadził cykl wykładów o literaturze rosyjskiej na uniwersytetach włoskich (Rzym, Neapol, Wenecja, Piza, Lecce). Za przekłady poetyckie z języka rosyjskiego otrzymał w 1990 nagrodę ZAiKS-u, a w 1991 honorową nagrodę im. W. Żukowskiego przyznawaną przez Petersburski Fundusz Kultury. Zmarł 13 września 1996 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Mazur kajdaniarski. (Opowieść filmowa o pierwszej socjalno-rewolucyjnej partii polskiej „Proletariat”). *Film* 1949 nr 16-24. Wyd. osob. z podtyt.: Opowieść o pierwszej socjalno-rewolucyjnej partii polskiej „Proletariat”. Wwa: MON 1951, 144 s.

Przełk. węgier. Bilincstanc [Przełk. B. Batemay Budapest 1952]

2. Noc komunarda. Poemat. Wwa: Prasa Wojsk. 1949, 32 s.

3. Śmierci nie ma! Poezje 1945-1948. Wwa: KiW 1949, 55 s. Przedr. zob. poz. 18.

4. Świerszcowski. W: Poematy o generale Świerszcowskim. [Autorzy:] W. Broniewski, L. Lewin, R. Stiller, ... Wwa: Prasa Wojsk. 1949 s. 43-60. Przedr. zob. poz. 14, 18.

II nagroda w konkursie Domu Wojska Pol. i ZLP na poemat o gen. K. Świerszcowskim.

5. Weekend mister Smitha. Satyry i fraszki. Wwa: KiW 1949, 53 s.

6. [Wiersze]. Wwa: ZLP 1950, 15 s.
7. Szkoła dwustu milionów. Notatki z podróży do ZSRR. Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 115 s.
8. Świt nad Nową Hutą. (Poemat). *Po prostu* 1950 nr 28 s. 6-7. Przedr. w: T. Konwicki, ..., W. Zalewski: *Budujemy*. Wwa 1951. Przedr. zob. poz. 14, 18.  
Druga wersja poematu druk w *Sztand. Młod.* 1950 nr 70 pt. „Szkie poematu”.
9. Pierwsza linia pokoju. Poezje 1949-1950. Wwa: KiW 1951, 62 s.  
Cykle: *Ballady i przemówienia*; *Przystanek liryczny*; *Pierwsza linia pokoju*.
10. Rok walki i zwycięstw. Opowieść o spółdzielni produkcyjnej „Iskra” w Milejowie. [Współaut.] W. Zalewski. Wwa: KiW 1951, 58 s.
11. Wiosna sześciolatki. Wiersze. [Autorzy:] A. Braun, A. Mandalian i ... Wwa: KiW 1951, 69 s.
12. Przewodnicy wielkiego jutra. Dziesięć listów do przyjaciela. [Publicystyka]. Wwa: KiW 1952, 30 s. Wyd. 2 tamże 1952.  
Dot. stosunków pol.-radz.
13. Przyjaciele zza Odry. Notatki z podróży do NRD. Wwa: KiW 1952, 78 s.
14. Trzy poematy. Wwa: Iskry 1952, 82 s.  
Zawartość: *Świerzewski* [poz. 4]; *Świt nad Nową Hutą* [poz. 8]; *Czas miłości*.
15. Dla pokolenia bohaterów. Gawędy, rozmowy, listy. Wwa: Iskry 1953, 96 s.  
Dot. zagadnień moralności socjalistycznej w życiu młodzieży polskiej.
16. Ojczyzna. Wiersze. Wwa: PIW 1953, 73 s. Przedr. zob. poz. 18.
17. O Tadeuszu Borowskim, jego życiu i twórczości. Wwa: PIW 1955, 138 s.  
Wyd. osob. wstępu do: T. Borowski: *Utwory zebrane*. Wwa 1954. Por. prace redakcyjne poz. 5.
18. Wiersze i poematy wybrane. Wwa: PIW 1955, 179 s.  
Zawartość: *Śmierci nie ma* [poz. 3]; *Świerzewski* [poz. 4]; *Pierwsza linia* [por. poz. 9]; *Ojczyzna* [poz. 16]; *Świt nad Nową Hutą* [poz. 8]; — oraz cykle: *Z liryki*; *Czas miłości* [poz. 14]; *Z wierszy moskiewskich i kaukaskich*.
19. Dziennik węgierski. [Reportaż]. Powst. 1956. Druk częściowy pt. *Dziennik węgierski*. (Pamięci L. Kolcowa). *Nowa Kult.* 1956 nr 48-50. Druk całości *Aneks*, Uppsala-Londyn 1977 nr 13/14 s. 185-242. Wyd. osob. Londyn: *Aneks 1956* [właśc.: Londyn: Polonia 1979], 64 s. Wyd. nast.: Wwa: *Samizdat\** 1979; Wwa: *Archiwum\** 1980; [Wwa: b.w.\*] 1981; Wwa: *NOWA 2\** 1981; Wwa: *Pryzmat\** 1981, — wyd. [uzup.] pt. *Dziennik węgierski 1956... 1981*. [B.m.:] *Puls\** 1981, tamże [1982]; pt. *Dziennik węgierski*. [B.m.w.\* 1983]; wyd. [uzup.] pt. *Dziennik węgierski 1956* wraz z glossami 1976, 1981, 1986. Wwa: *Wydawn. S\** 1986, 43 s.; Berlin: *Veto Verlag* 1987; pt. *Dziennik węgierski 1956*. Wwa: *Więź* 1990.  
*Dziennik pobytu w Budapeszcie w okresie powstania węgierskiego* dat. 30 X-11 XI 1956 [tekst dat. 30 X-4 XI 1956]. — W *Nowej Kult.* skrócony przez cenzurę fragm. dot. inwazji Armii Radzieckiej na Węgry. — W wyd.: Londyn: Polonia 1979, Wwa: *Samizdat\** 1979, Wwa 1981\* nadto tekst: *Dwadzieścia lat później* [wspomnienia z ewakuacji z Budapesztu w 1956, także o losach wydawniczych tekstu „Dziennika węgierskiego”]. — W wyd. Wwa: *NOWA 2\** 1981 nadto teksty: *Dwadzieścia lat później*; *I jeszcze pięć lat...* [tekst napisany specjalnie dla tej publikacji]. — W wyd. z 1986 i 1987 nadto teksty: *Dwadzieścia lat później*; *I jeszcze pięć lat...*; *Trzydzieści lat później*, czyli niestający watek węgierski. — W wyd. z 1990 nadto: *A jednak...* [dat. luty 1989]; *Tydzień z Węgrami* [dat. 18/19-24 X 1989].  
Przełł. ros.: *Wiengierskij dnienik*. [Przełł. anonimowy]. *Kontinent*, Paryż 1978 nr 16 s. 12-80, — węgier.: *Magyarországi napló, 1956*. [Przełł.] G. Kerényi, D. Molnár. Budapest 1994.
20. Z rozmów 1955. [Wiersze]. Wwa: PIW 1956, 40 s.
21. Okrutna gwiazda. [Opowiadania]. Wwa: PIW 1958, 63 s.  
Zawartość: *Ten świat*; *Dłaczego*; *Ja i Mikołaj*; *Kapusta*; *Wojna*; *Zwycięzcy*; *Podarunek*; *Na etapie*; *Szósty dzień*; *Muzyka*; *W chowanym*; *Zegarek*; *Wspaniałomyślność*; *W obcym porcie*; *Młodość*; *Rozmowa*; *Legenda o bohaterze*; *Grzech*; *Noce miłości*; *Granica*; *Kobieta*; *Ojciec*; *Maż*; *Jej córka*; *W teatrze*; *Zebrańce*; *Człowiek wybiera śmierć*; *Poeta i dziewczyna*; *Dwoje*.
22. Felek i naokoło. Wiersze dla dzieci. Wwa: NK 1960, 51 s.
23. I ty zostaniesz Indianinem. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1960, 225 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1962, wyd. 3 1964, wyd. 4 1967, wyd. 5 1970, wyd. 6 1974, wyd. 7 1982; Kr.: *Zielona Sowa* 2003.  
Przełł. estoń.: *Sinusti võib saada indiaanlane*. [Przełł.] A. Kurtna. Tallinn 1974, — niem.: *Auch du wirst Indianer werden*. [Przełł.] W. Bronska-Pampuch. Recklinghausen 1971, wyd. nast. Ravensburg 1976, — serb.-chorw.: *I ti ćeš postati Indijanc*. [Przełł.] P. Vujičić. [Beograd] 1965.  
Adapt. teatr.: *Adapt.*: W. Jarema. Wyst. Kr., T. Lalek „Groteska” 1961.
24. Wanderjahre. Wiersze 1953-1959. Wwa: PIW 1960, 52 s.
25. Dużo śmiechu trochę smutku to historia o mamutku. [Dla dzieci]. Wwa: *Czyt.* 1961, [18] s.  
Przełł. czes.: *Na minutku o mamutku*. [Przełł.] J. Brukner, O. Hostovská. Praha 1968.
26. Cyryl, gdzie jesteś? Krótka, ale powieść. Wwa: NK 1962, 286 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1966, wyd. 3 1975, wyd. 4 1985; Wr.: *Siedmioróg* 1992; Kr.: *Zielona Sowa* 2003.  
Nagroda NK w 1962.  
Przełł. czes.: *Kde jsi, Cyrile?* [Przełł.] O. Neveršilova. Praha 1967, — niem.: *Cyryl, wo bist du?* *Bad Honnef* 1988, — słowack.: *Cyryl, kde si?* [Przełł.] M. Pridaková-Minánková. Bratislava 1966.

27. Twój powszedni morderca. Poemat na jeden głos. Wwa: PIW 1962, 38 s.

28. Dialog o gryzieniu i inne. [Miniatury literackie]. Kr.: WL 1963, 85 s.

29. Sny pod śniegiem. Opowieść o życiu Michała Saltykowa-Szczedrina. Wwa: PIW 1963, 229 s. Wyd. 2 Kr., Wr.: WL 1984, 165 s.

Przekł. niem.: Traume unter Schnee. [Przel.] J. Hahn. München 1964. – ros.: Sny pod snegom. Moskva 1977\*, toż wyd. nast. London 1980. – węgier.: Álmodok a hó alatt. [Przel.] G. Kerényi. Budapest 1975.

30. Niezgoda na ukłon. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1964, 50 s.

Tu też przekł. wierszy autorów: S.V. Béné, G. Agi.

31. Podmuchał malowanego wiatru. [Opowieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1965, 156 s. Wyd. nast. Wwa: Prószyński i S-ka 2000.

Przekł. słowack.: Útek a maertánie. [Przel.] M. Pridavková-Mináriková. Bratislava 1970.

32. Życie Majakowskiego. Wwa: PIW 1966, 820 s. Wyd. 2 popraw. Wwa: Czyt. 1984.

Przekł. ang.: The life of Mayakovsky. [Przel.] B. Taborski. London 1972. – hiszp.: Vida de Mayakovsky. [Przel.] I. Fraire. México 1980.

33. Przygoda w Babilonie. [Wiersze]. Wwa: PIW 1969, 61 s.

Cykle: Przygoda w Babilonie; Wariacje; Powinowactwa [przekł. z ros. autorów:] G. Agi, A. Wozniesiński.

34. Literatura. Powieść. Powst. 1966-1970. Wyd. Paryż: Inst. Lit. 1977, 179 s. Wyd. nast. [Wwa: b.w.\* 1985].

Inf. o dacie powst.: *Więź* 1971 nr 12 s. 49.

35. Zagłada gatunków. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1970, 56 s.

36. Mniejszy szuka Dużego. [Powieść dla młodzieży]. Powst. 1971. Wyd. Wwa: NK 1973, 252 s. Wyd. nast. Kr.: Zielona Sowa 2003. Por. poz. 42.

Nagroda w konkursie NK w 1971.

Przekł. węgier.: Kicsi keresi a nagyot. [Przel.] G. Kerényi. Budapest 1977.

37. Opowiem wam w tajemnicy. [Dla dzieci]. Wwa: NK 1972, 63 s.

Tu m.in. przekł. wierszy z jęz. ros. autorów: D. Charms, S. Michalkow, N. Slepakowa.

38. Dziesięć lat w kinie. Felietony filmowe. Wwa: Iskry 1973, 222 s.

39. Życie Sergiusza Jesienina. [Współaut.:] E. Watała. Wwa: PIW 1973, 563 s. Wyd. 2 także 1982 [właśc. 1983].

Przekł. włos.: Vita di Sergej Esenin. [Przel.] V. Petrella. Firenze 1980.

40. Po zagładzie. [Wiersze]. Wwa: [ZG SZSP] 1974, 21 s.

41. Wybór wierszy. Wwa 1974, 215 s.

42. Mniejszy szuka Dużego. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] K. Nałęcki. Ekran. 1975. Por. poz. 36.

43. Jesteś i inne wiersze. Red.: J.K. Adamkiewicz. Pozn.: Witryna Poetycka Okręgowego Klubu Studenckiego „Od Nowa” 1977, 51 s. Wyd. nast.: [Wwa:] NOWA\* [1978]; Kr.: WL 1982.

Cykle: Po zagładzie (1971-1973); Zeszyt (1971-1975); Jesteś (styczeń-luty 1977).

44. Powrót do kraju. Kartki z dziennika, wspomnienia, polemiki, artykuły. Przedm.: A. Drawicz. Londyn: Polonia Book Fund. 1979, 207 s.

Zawartość: Materiały do życiorysu; Nasza łódzka młodość, albo złudzenia młodego W.; Bez imienia; Wspomnienie o K.I. Gafczyńskim. – Azja, wiosna 1956: Notatki z lotnisk, hoteli, ulic; Notatki z encyklopedii, książek, gazet; Rozmowy w Karagandzie. – Powrót do kraju. (Kartki z dziennika) [o 28 VI 1956 w Poznaniu]; Zapiski z życia, lektur i widowisk; Wokół olsztyńskiej katastrofy; Cztery dni, które wstrząsnęły Polską [X 1956]. – Dziennik węgierski. Dwadzieścia lat później; Nie o literaturze. (Przemówienie na zjeździe literatów w grudniu 1956); Ludzie, idee, wydarzenia; Niemieckie kazanie; Notatki na marginesie socrealistycznych polemik; My – w blasku Atomium; Co dalej? (Przemówienie na zebraniu POP [Podstawowej Organizacji Partyjnej] PZPR literatów w Warszawie); List otwarty do Heinricha Bölla [z 1977]; Reszta materiałów z 1956-57 r.

45. Dziennik internowania. Grudzień 1981-luty 1982. Białołęka – Jaworze. [Wiersze]. Wwa: Bibl. *Tyg. Wojennego\** 1982, 18 s. Wyd. nast.: [B.m.w.\* 1982]; Wwa: Bez Debitu\* [19]82; Białystok: Kres\* 1883; Wwa: Grot\* 1983; Wwa: Zbroja\* 1983. Przedr. zob. poz. 48.

46. Poezje wybrane. Wyboru dokonał i wstępem opatrzył autor. Nota biogr.: J. Bandrowska-Wróblewska. Wwa: LSW [1982], 132 s.

47. Kto zabił Puskina. [Biografia]. Wwa: Iskry 1983, 541 + [36] s. Wyd. 2 popraw. także 1991. Nagroda kulturalna „Solidarność” w 1984.

48. Lustró; Dziennik internowania. (Wiersze). [Kr.:] OL\* 1983, 46 s. Wyd. nast. pt. Lustró i inne wiersze. [B.m.:] Świadectwo\* 1983, 29 s.; wyd. uzup. pt. Lustró; Dziennik internowania; Tutaj. [Wiersze]. Londyn: Aneks 1984, 64 s.

Zawartość wyd. OL\* 1983 oraz Świadectwo\* 1983: Pewnej zimy w pewnym miesiącu robotnicy ostrzegają przechodniów, żeby nie przyłączyli się do nich [1970-1976]. – Cykle: Lustró [1980-1981]; Dziennik internowania I (Białołęka – Jaworze, zima 1981-1982) [poz. 45]; Dziennik internowania II (Darlówko, wiosna-lato-jesień), – w wyd. Aneks 1984 dodany cykl: Tutaj (jesień 1982-zima 1984).

49. Na kurczącym się skrawku i inne zapiski z kwartalnym opóźnieniem. Londyn: Polonia 1984, 261 s. Wyd. nast. pt. Na kurczącym się skrawku i inne zapiski z kwartalnym opóźnieniem 1971-1980. [Kr.:] OL\* 1984, 283 s.

Zbiór felietonów i recenzji z cyklu „Zapiski z kwartalnym opóźnieniem”, druk w *Więzi*; zawiera także teksty zdjęte przez cenzurę i opublikowane w piśmie *Zapis*.



50. Podróż. Wiersze z różnych lat 1955-85. Wstęp: A. Zieniewicz. Oprac. i red.: A.N. Sadowski, J. Zieliński. Wwa: Akademickie Koło Przyj. Nauk. UW 1986, 136 s.

51. Historie. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1987, 86 s.

Zawartość: Wstęp. — Czarownice z Zielonej Góry; Biedny Charpentier; Tajemnica pocałunku; Twarz pięknej kobiety; Mundur; Podpis; Spór o rzeźnika Legendre'a; Piotr i Jan; Apokryf o Ukrzyżowanym; Emisariusz; Odmowa; Brat Diego i brat Sebastian; Nominacja; Archiwum; Juan Gonzalo; Bakunin; Człowiek z Isfahanu; Lotnisko; Kolumna; Twórca; Telewizja; Terminy.

Przełk. niem.: Geschichten. [Przeł.] O. Kuhl. Berlin 1987.

52. W poszukiwaniu utraconego ciepła i inne wiersze. Kr.: Znak 1988, 101 s.

Zawiera cykl: Dawne podróże: (Z wierszy 1955-1980); Lustró. Poemat (1980-1981) [poz. 48]; Sen i jawa. (Z nowych wierszy 1981-1987); W poszukiwaniu utraconego ciepła. Poemat (1985-1987).

53. O Felku, Żbiku i Mamutku... Wiersze dla dzieci. Wwa: NK 1990, 144 s.

54. Z podróży, ze snu, z umierania. Wiersze 1951-1990. Pozn.: a5 1992, 246 s.

Zawiera wybór wierszy z 1951-1981. — oraz: Dziennik internowania (zima 1981-1982) [poz. 45]; Dziennik internowania II (wiosna-lato-jesień-zima 1982) [poz. 48]. — nadto wiersze z 1983-1990. — oraz: O sobie i wierszach.

55. Ostatni raz. Wiersze 1987-1994. Pozn.: a5 1995, 45 s.

56. Kronika prywatna 1981-1989, z zapisków z rozmaitym opóźnieniem, listów nie prywatnych i innych tekstów tego czasu ułożona. Wwa: Bibl. Więzi 1996, 349 s. Por. poz. 57.

57. W dzungli wolności. Kronika prywatna 1989-1993, z zapisków z rozmaitym opóźnieniem i innych roztrząsań tego czasu ułożona. Wwa: Bibl. Więzi 1996, 274 s. Por. poz. 56.

58. Woroszyński. Wieczór wspomnień. [Wybór wierszy]. Pod red. I. Smolki. Kr.: Baran i Suszyński 1997, 56 s.

Zawiera też wspomnienia o W W

Nadto drobne książeczki dla dzieci: Na frasunki dobre są rysunki. Wwa: NK 1959, 8 s. — Łgarz. [Oprac. z ros.] wg D. Charmsa. Wwa: Ruch 1964, 10 s. — Pan Samowar. Wwa: Ruch [1965], 12 s. — Zabawa. Wwa: Ruch 1965, 12 s. Wyd. 2 tamże 1968. — Żółw, żaba, żbik. Wwa: Ruch 1965, 6 s. Wyd. 2 tamże 1973; przełk. węgier.: Negyven tarka tengelice. [Przeł.] G. Kerényi. Wwa 1976. — A be ce. Wwa: Ruch 1967, 6 s. — Gabrys, nie kaprys. Wwa: Ruch 1967, 10 s. — Globus w proszku. Wg pomysłu J. Brzechwy i B. Zachodera. Wwa: Ruch 1967, 6 s. — Czterdzieści szczygłów. Wwa: Ruch 1968, 10 s.; przełk. węgier.: Negyven tarka tengelice. [Przeł.] G. Kerényi. Wwa 1976. — Mysie sprawy. Wwa: Ruch 1968, 6 s. Por. Twórczość poz. 53.

## Przekłady i adaptacje

1. S. Kirsanow: Niebo nad ojczyzną. Poemat dramatyczny. [Wwa:] PIW 1949, 46 s.

2. W. Kożewnikow: Szczęście żołnierskie i inne opowiadania. Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 164 s.

3. K. Simonow: Przyjaciele i wrogowie. Wiersze. Wwa: MON 1952, 54 s.

4. W. Kożewnikow: Miara hartu. Opowiadania. Przełk.: K. Truchanowski i ... Wwa: MON 1954, 582 s.

W przełk. W.W. większość utworów z tomu poz. 2.

5. M. Priszwin: Żrenice ziemi. Z dzienników 1946-1950 wybrał i przełk. ... Wwa: Czyt. 1960, 205 s.

6. A. Łunaczarski: O oświacie ludowej. Wybór pism. Wybór i wstęp: M. Szulkin. Wwa: Iskry 1961, 214 s.

7. K. Czukowski: Od dwóch do pięciu. Przełk. i oprac. ... Wwa: NK 1962, 310 s.

8. A. Łunaczarski: Szkice literackie. Wstęp: J. Lenarczyk. Wwa: PIW 1962, 292 s.

9. W. Majakowski: Listy do Lili Brik. 1917-1930. Przełk., wstęp i przyp. ... Kr.: WL 1962, 141 s. Wyd. 2 tamże 1973.

10. D. Charms: Elżbieta Bam. [Jednoaktówka]. Przełk.: Z. Fedeci, ... *Dialog* 1966 nr 12 s. 40-50. Wyst. łącznie z A. Tołstoj; Sen Popowa; W. Sławkin: Kiepskie mieszkanie pt. Trójskok; Wwa, STS 1968. Przedr. w: Kto jest kto? Rosyjskie jednoaktówki komediowo-satyryczne. Wwa 1981 s. 267-300.

11. Trębacze. [Montaż sceniczny poezji radzieckiej]. Wyst. Gorzów, T. im. J. Osterwy 1967.

12. M. Tank: Przygoda zimowa. Wybrał i przełk. ... Wwa: NK 1968, 56 s.

13. W. Bykow: Ballada alpejska. [Powieści]. Wwa: PIW 1970, 301 s.

14. G. Ajgi: Noc pierwszego śniegu i inne wiersze. Wybrał: J. Waczków i ... Wwa: PIW 1973, 80 s.

15. W. Gołjawkın: Mój kochany tato. [Powieści]. Wwa: NK 1973, 126 s.

16. G. Ajgi: Pole, śnieg, sen. Wiersze i proza. Wybór i przełk. ... Pozn.: Witryna Literatów i Krytyków 1979, 83 s.

17. Niezwykłe przygody Don Kichota z La Mancha według M. Cervantesa de Saavedry na nowo opowiedziane przez ... Wwa: NK 1983, 294 s. Wyd. 2 tamże 1990.

18. J. Brodski: Poezje wybrane. Przełk., wybór i wstęp ... Wwa: LSW 1990, 121 s.

19. M. Zoszczenko: Bądź człowiekiem, towarzyszu! Opowiadania śmieszne i szydercze. Przełk.:

N. Woroszyńska i ... Post. ... Gdańsk: Marabut 1993, 233 s.

20. A. Solżenicyn: Okruchy. [Miniatury literackie]. [Kr.:] OL\* 1984, 49 s. Wyd. nast. tamże 1989.

21. A. Wwiedenski: Choinka u Iwanowów. [Utwór dramatyczny]. Przel.: N. Woroszyńska i ... *Dialog* 1984 nr 2 s. 81-95. Wyst. Łódź, T. im. Jaracza 1988.

22. I. Ratuszyńska: Mój ty kraju znieawidzony. Wybrał i przeł. ... Londyn: Aneks 1987, 70 s. Wyd. nast. Wwa: NOWA\* 1987.

23. G. Ajgi: Tutaj. Eseje i wiersze. Wybór, przekł. z ros. i post. ... Zamiast wstępu – rozmowa z Poetą. (N. Woroszyńska). Sejny: Fundacja „Pogranicze” 1995, 156 s.

Nagroda Lit. na Sulecie za przekł. w 1995.

24. S. Awierincew: Modlitwa o słowa. Wiersze. Wybór, przekł. i przedm. ... Post.: J. Salij. Pozn.: W Drodze 1995, 102 s.

25. J. Brodzki: Poezje wybrane. Przel.: S. Barańczak, K. Krzyżewska, ... Wstęp: Cz. Miłosz. Kr.: Znak 1996, 294 s.

26. N. Gorbaniewska: Nic nie będzie dziwnego. [Wiersze]. Wybrał, przeł. i wstępem opatrzył ... Kr.: Ofic. Lit. 1997, 85 s.

Nadto przekłady drobnych utworów dla dzieci: K. Czukowski: Co to było! Wwa: NK 1964, 18 s. – K. Czukowski: Krokodyl. Wwa: NK 1965, 12 s. – M. Tank: Ptasie sprawki. Wwa: Ruch 1972, 12 s. Wyd. 2 tamże 1975.

Zob. też Prace redakcyjne poz. 6-9, 11-16, 19, 22.

#### Prace redakcyjne

1. Majakowski Armii. 25 wierszy W. Majakowskiego poświęconych Armii Radzieckiej. Wybór, red. tekstów, przedm. i przyp. ... Wwa: MON 1950, 80 s.

2. Wieczny płomień. Wybór wierszy poetów radzieckich i polskich o Feliksie Dzierżyńskim. Oprac. ... Wwa: PIW 1951, 77 s.

3. O Polskę Ludową. Zbiór wierszy i pieśni z lat 1941-1951. Oprac. i wstępem opatrzył ... Wwa: KiW 1952, 162 s. Wyd. 2 tamże 1952.

4. T. Borowski: Na przedpolu. Artykuły i reportaże. Red. [i przedm. opatrzył] ... Wwa: MON 1952, 105 s.

5. T. Borowski: Utwory zebrane. Ze wstępem ... Red. nac.: J. Andrzejewski. Kom. red.: ..., T. Drewnowski, J. Piórkowski. T. 1-5. Wwa: PIW 1954. Wyd. osob. wstępu W.W. zob. Twórczość poz. 17.

T. 1. Wiersze. Red. ..., 243 s.

6. A. Parnis: List z Grecji. [Wiersze]. Wybór i słowo wstępne ... Wwa: Iskry 1954, 80 s.

Tu także wiersze w przekł. W.W.

7. M. Swietłow: Grenada i inne wiersze. Wybrał ... Wwa: PIW 1961, 37 s.

Tu także wiersze w przekł. W.W.

8. D. Samojułow: Natchnienie i inne wiersze. Wybrał ... Wwa: PIW 1965, 49 s.

Tu także wiersze w przekł. W.W.

9. Album poezji miłosnej. Wiersze stu i jednego poety do albumu przepisał oraz wiadomości o nich pewne i niepewne prozą załączył ... Wwa: Iskry 1965, 248 s. Wyd. 2 tamże 1970.

Tu także wiersze w przekł. W.W.

10. Nastolatki nie lubią wierszy. Wiersze wybrał ... Wwa: NK 1967, 318 s.

11. R. Gamzatow: Miniatury. [Wiersze]. Wybrał ... Wwa: PIW 1968, 53 s.

Tu także wiersze w przekł. W.W.

12. B. Okudżawa: 20 piosenek na głos i gitarę. Wybór i red. poetycka: W. Dąbrowski, ... Oprac. muz.: J. Jędrzejczak. Kr.: PWM 1970, 67 s., nuty. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1972, wyd. 3 1973, wyd. 4 1976, wyd. 5 1985.

Tekst w jez. pol. i ros. — Tu także wiersze w przekł. W.W.

13. Antologia nowoczesnej poezji rosyjskiej 1880-1967. Wybór: W. Dąbrowski, A. Mandalian, ... T. 1-2. Wr.: Ossol. 1971, 535 + 415 s.

Tu także wiersze w przekł. W.W.

14. Drugi album poezji miłosnej. 143 wiersze poetów dawnych i nowych do albumu przepisał oraz uwagi mową niewiązaną dorzucił ... Wwa: Iskry 1971, 300 s.

Tu także wiersze w przekł. W.W.

15. Symboliści i akmeiści rosyjscy. Wybór i wstęp: W. Dąbrowski, A. Mandalian, ... Wwa: PIW 1971, 333 s.

Tu także wiersze w przekł. W.W.

16. J. Moric: Ślad w morzu i inne wiersze. Wybrał ... Wwa: PIW 1974, 52 s.

Tu także wiersze w przekł. W.W.

17. B. Okudżawa: Nadziei amatorski zespół. [Wiersze]. Wybór, wstęp i red. poetycka ... Kr.: PWM 1988, 59 s., nuty.

18. W. Wysocki: Głos gitary tłucze w mur. 30 piosenek na głos i gitarę. Oprac. muz.: J. Butrym. Wybór i red. poet.: N. Woroszyńska, ... Kr.: PWM [1989], 90 s.

19. N. Gorbaniewska: Drewniany anioł. [Wiersze]. Wybór i wstęp ... Kr.: OL 1990, 89 s.

Tu także wiersze w przekł. W.W.

20. G. Ajgi: Pola – sobowtóry. Wiersze 1954–1994. Wybór i red. poetyczna: J. Waczków i ... Wstęp ... Przel. E. Balcerzan. Poznań: a5 1995, 251 s.

21. W. Broniewski: Poezje 1923–1961. Wybór oprac. i szkicem o Poezje poprzedził ... Wwa: PIW 1995, 556 s.

22. W. Sosnora: Pątnicy. [Wiersze]. Wybór, wstęp i red. lit. ... Wwa: Iskry 1995, 90 s.

Tu także wiersze w przekł. W.W.

Zob. też Przekłady poz. 5, 7, 9, 12, 14, 16–18, 22–24, 26.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1964, 1966, 1979, 1988. — Wywiady: W.W. Rozm. B. Drozdowski. *Życie Lit.* 1958 nr 39; W.W. Rozm. W.P. Szymański. *Tyg. Powsz.* 1965 nr 26, przedr. w W.P. Szymański: Rozmowy z pisarzami. Kr. 1981; Myśmy żyli w literaturze. Rozm. J. Trznadel. *Kult. Niezależna\** 1985 nr 8, przedr. w: J. Trznadel: *Hańba domowa*. Paryż 1986 i w wyd. nast., m.in. Wwa 1997; *Dramaturgia czasu*. Rozm. P. Kądziela. *Nowe Życie* 1986 nr 8, przedr.; *Więź* 1986 nr 9, druk fragm. skreślonego przez cenzurę; *Kult. Niezależna\** 1986 nr 22/23.

SWPP 1. — PP (B. Winkłowa). — LP XX w. (red.). — SBLP t. 6 (B. Bogolebska).

R. Matuszewski: O wierszach W.W. *Nowa Kult.* 1950 nr 28. — J. Preger. *Twórczość* 1950 nr 7 [rec.: Noc komunarda; Śmierci nie ma; Weekend mister Smitha]. — G. Lasota: O wierszach W.W. *Twórczość* 1951 nr 4. — A. Drawicz: Wiersze o nowej wiosnie. *Wiś* 1952 nr 38 [rec.: Wiosna sześciolatki]. — Z. Lichniak: Pogłębił sercem. *Dziś i Jutro* 1953 nr 36. — J. Trznadel. *Twórczość* 1954 nr 4 [rec.: Trzy poematy]. — W. Maciąg: Poezja towarzysząca. *Życie Lit.* 1955 nr 43 [rec.: Wiersze i poematy wybrane]. — [Z rozmów 1955]. B. Drozdowski: Powikłane są drogi ostateczne. *Życie Lit.* 1956 nr 26; Z. Lichniak: W głąb sumienia. *Kierunki* 1956 nr 4. — [Okrutna gwiazda.] W. Bieńko: Gwiazda czy planeta. *Współczesność* 1958 nr 21; B. Drozdowski. *Życie Lit.* 1958 nr 27; Z. Lichniak: Astronom zawiedziony. *Kierunki* 1958 nr 16; J. Preger: Spory poetów z epoką. *Tryb Lit.* 1958 nr 14; I.S. Sito: Sąsiedzi ciemności. *Kultura* 1958 nr 9; W. Wirsza: Okrucieństwo. *Nowa Kult.* 1958 nr 16. — [Wanderjahre.] B. Drozdowski: Cagle tylko Wanderjahre. *Życie Lit.* 1960 nr 26; J. Kwiatkowski: Pozostały pokłnicia. *Twórczość* 1960 nr 9. — A. Kijowski: Wesoła apokalipsa. *Prz. Kult.* 1962 nr 4 [rec.: Dużo śmiechu, trochę smutku to historia o mamulku]. — [Sny pod śniegiem.] F. Nieuważny: Liryczny apokryf. *Nowe Książ* 1963 nr 24; A. Ślucki. *Życie Lit.* 1963 nr 45. — A. Lisiecka: Trzeba nam Szczedrinów. W teże: Pokolenie „pryszczatych”. Wwa 1964. — J. Maślński: Nokturn o gladiatorze. *Twórczość* 1964 nr 1 [rec.: Sny pod śniegiem]. — K. Biskupski. *Współczesność* 1966 nr 15 [rec.: Życie Majakowskiego]. — K. Kuliczowska: Bardzo dziwna żegluga. *Polityka* 1966 nr 11, przedr. w teże: W szklanej kuli. Wwa 1970 [dot.: Cyryl, gdzie jesteś?]. — [Życie Majakowskiego.] F. Nieuważny. *Nowe Książ* 1966 nr 1; R. Sliwowski. *Polityka* 1966 nr 18; A. Drawicz. *Poezja* 1967 nr 2. — I. Smolka: Między snem a rzeczywistością. *Twórczość* 1970 nr 3 [rec.: Przygoda w Babilonie]. — [Zagłada gatunków.] S. Balbus: Z dziennika lektur poetyckich. *Życie Lit.* 1971 nr 1; S. Barańczak: Zaskoczeni przez historię. *Nurt* 1971 nr 2, przedr. w teże: Ironia i harmonia. Wwa 1973. — L. Kowal: Prozatorska twórczość dla dzieci W.W. z uwzględnieniem adaptacji filmowej „I ty zostaniesz Indianinem”. W: Studia z historii literatury dla dzieci i młodzieży. Wwa 1971. — A. Lisiecka: „The buffaloes are gone”. (Po ukazaniu się „Przygody w Babilonie” i „Zagłady gatunków”). *Na Antenie*, Londyn 1971 nr 100/101, przedr. w teże: Przewodnik po literaturze krajowej. Londyn 1975. — L. Szaruga: Nasytzenie gatunków. *Twórczość* 1971 nr 6 [rec.: Zagłada gatunków]. — J. Łobodowski. *Wiadomości*, Lon-

dyn 1972 nr 19 [rec.: Życie Majakowskiego]. — A.J. Wieczorkowski: Inkwizytor obrotowy. *Mies. Lit.* 1973 nr 7. — K. Dybciak: „Przyśnię się jakimś niepowtarzalnym kwiatem”. *Więź* 1974 nr 1 [rec.: Życie Sergiusza Jesienina]. — [Po zagładzie:] T. Strycki: Gdy miłość prawdy przestaje być platoniczna. *Więź* 1974 nr 10; A. Zawada: Znaki na ziemi. *Twórczość* 1974 nr 12, przedr. pt. Niezgodna na bierność. W teże: Wszystko pokruszone. Wwa 1985. — T.J. Żółciński: Śmierci nie ma! — zapomniany debiut. *Poezja* 1974 nr 7/8. — S. Barańczak: Ludzkiemu tętnu. *Twórczość* 1975 nr 10, przedr. w teże: Etyka i poetyka. Paryż 1979 [rec.: Wybór wierszy]. — J. Mazurkiewicz. *Slav. Orient*, Wwa 1975 nr 2 [rec.: Życie Sergiusza Jesienina]. — S. Barańczak: Donkiszoteria i solidarność. *Zapis\** 1979 nr 11 [rec.: Jesteś i inne wiersze]. — [Literatura.] G. Herian. *Zapis\** 1978 nr 7; J. Katz Hewetson: Dojrzałe lata Hunwejbina. *Kultura* 1979 nr 3. — A. Lisiecka: Skazani na Ulro, czyli mój przyjaciel W.W. *Wiadomości*, Londyn 1980 nr 25. — T. Burek: W tym samym kraju. *Zapis\** 1981 nr 17 [rec.: Powrót do kraju]. — [Lustro; Dziennik internowania.] L. Dymarski M. Dylisz: Złapać ten łyk godności. *Bez Debitu\** 1983 nr 1; [B. Majl M. Radzanowska: Między metafizyką a dokumentem. *Arka\** 1983 nr 5. — A. Michnik: Puszkini i Rosjanie. *Krytyka\** 1983 nr 16, przedr. w teże: Polskie pytania. Paryż 1987 [rec.: Kto zabił Puszkina]. — [Jesteś i inne wiersze:] R. Matuszewski. *Polonistyka* 1984 nr 3 [dot. też: Poezje wybrane]; A. Ogrodowczyk. *Akcent\** 1984 nr 1, I. Smolka: „Tu się staje, tu stanowię”. *Twórczość* 1984 nr 1 [dot. też: Poezje wybrane]; P. Szewc: Jesteś, więc ocalasz. *Więź* 1984 nr 4. — P. Szewc: Los poezji — losy poety. *Odra* 1984 nr 2. — M. Majewski: Kronikar czasu swego. *Archipelag*, Berlin Zach. 1985 nr 5 [rec.: Na kurczącym się skrawku]. — T. Burek: Jak czytać „Dziesięć lat w kinie”. Marszruty i manowce świadków: świadectwo nieprzedawnione. W teże: Żadnych marzeń. Londyn 1987, wyd. nast. Wwa 1989. — R. Matuszewski: Nadzieja i los. W teże: Powroty i pożegnania. Wwa 1987. — S. Barańczak: Zgrzyt piasku w trybach. (O poezji W.W.). W teże: Przed i po. Londyn 1988. — [Historie:] B. Chrobot: Panopticon. *Brulion\** 1988 nr 7/8; [J. Gondowicz] J. Broeder. Baśnie współczesne z morałem. *Wybór\** 1988 nr 17; M. Romanowski. *Res Publica\** 1988 nr 10. — J. Stempowski: W.W. „Cyryl, gdzie jesteś?; O W.W. W teże: Szkice literackie. Wwa 1988. Felietony dla Radia Wolna Europa. Wwa 1995. — [Historie:] P. Szewc: Drugi plan historii. *Tyg. Powsz.* 1988 nr 41; J. Wale: Miara historii. *Kult. Niezależna\** 1988 nr 45. — B. Łatawiec: „Trzeba być ugodzonym” [rec.: W poszukiwaniu utraconego ciepła i inne wiersze]. — W. Wantuch: Imperatyw uczestnictwa. (O poezji W.W.). *Kult. Niezależna\** 1989 nr 56. — P. Piaszczyński: Na mrozie. *Więź* 1990 nr 5/6 [rec.: W poszukiwaniu utraconego ciepła i inne wiersze]. — J. Kandziara. „Literatura” W.W. — poetyczna formuła prozy autobiograficznej. W teże: Zmęczeniu fabuła. Wr. 1993. — [Z podróży, ze snu, z umierania.] S. Barańczak: Miejsce W. *Zesz. Lit.*, Paryż 1994 nr 45; R. Mielhowski. *Akcent\** 1994 nr 2. — [Ostatni raz.] A. Bichta: Rozumne klepanie się w czło. *Twórczość* 1995 nr 10; R. Mielhowski. *Kwart. Artyst.* 1995 nr 2; I. Smolka: W objęciu ze światem. *Więź* 1995 nr 6; A. Zawada: Elegia z nutą ironii. *Tyg. Powsz.* 1995 nr 17; — A. Zawada: Rozprasanie ciemności. *Zesz. Lit.* 1995 nr 51, przedr. w teże: Mit czy świadectwo? Wr. 2000. — B. Fac: Człowiek trudnej drogi. *Tytuł* 1996 nr 3. — B. Osadczuk: Pożegnania z W.W. *Kultura*, Paryż 1996 nr 11. — Z. Herbert: W.W. na tle epoki. *Rzeczpospolita* 1996 nr 227. — M. Stala: Ciało i sumienie Marcina Lutera. *NaGłos* 1996 nr 22. — W. Woroszyński: Wcześor wspomnień. Pod red. I. Smolki. Kr.: Baran i Suszyński 1997, 56 s. (zawiera wspomnienia autorów: J. Bochenski, J. Kuroń, T. Mazowiecki, M. Łukasiewicz, A. Pawlak, J. Szczesna, I. Smolka). — M. Woźniakiewicz-Dziadosz: Swój i obcy w światopoglądzie dziecięcej partii. (Kłeska ideologii w „Dzienniku węgierskim 1956” W.W.). W: Swój i obcy w literaturze i kulturze. Lubl. 1997. — J. Jedlicki: Większa przejrzystość istnienia. *Więź* 1998 nr 2 [rec.: Pozwólcie nam się cieszyć; W dżungli wolności]. — M. Woźniakiewicz-Dziadosz: Powieść jako dekonstrukcja i rekonstrukcja bio-

grafii. O „Literaturze” W.W. W: Fabularność i dekonstrukcja. Lubl. 1998. — B. Burdziej. W.W. sen o Babilonie. W: Oniryczne tematy i konwencje w literaturze polskiej XX w. Tor. 1999. — H. Lebecka: Jak powstał „Cyryl”. *Guliver* 2001 nr 4.

E.G.

## WOYSZNIS Grażyna

zob. TERLIKOWSKA-WOYSZNIS Grażyna

## WOŹNIAKOWSKI Jacek ur. 1920

Pseud.: J.W.; J.W.W.; Jan Drukarz; JW; JW.; jw.w.; jww.; JWW; Kor.; Kornik; M.Str.; Michał Paruski; Michał Permus; Michał Permus; Mikołaj Kofatek; wuj; Wuj; — zbior.: Michał Strebjko.

Eseista, tłumacz, publicysta, historyk sztuki.

Urodzony 23 kwietnia 1920 w Biórkowie pod Krakowem; syn Henryka Woźniakowskiego, ziemianina i malarza, oraz Wandy z Pawlikowskich. Uczęszczał do Gimnazjum Jana Wieczorkowskiego w Rabce, gdzie w 1938 zdał maturę. Następnie odbywał służbę wojskową w Szkole Podchorążych Rezerwy Kawalerii w Grudziądzu. Po wybuchu II wojny światowej walczył w kampanii wrześniowej w 8. Pułku Ułanów; został ciężko ranny. W czasie okupacji niemieckiej przebywał kolejno w Warszawie, Zakopanem, Widzowie pod Radomskiem, Chorzelowie i pracował w przemyśle rolnym. Równocześnie brał udział w pracy konspiracyjnej jako członek AK. Został dwukrotnie odznaczony Krzyżem Walecznych. Po zakończeniu wojny studiował polonistykę i historię sztuki na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) w Krakowie; w 1951 uzyskał magisterium z zakresu filologii polskiej. W czasie studiów rozpoczął działalność publicystyczną i literacką. Debiutował w 1945 recenzją teatralną pt. „Refleksje po „Antygonie” w tygodniku *Dziś i jutro* (nr 1); współpracę z tym tygodnikiem kontynuował do 1947. Publikował też na łamach *Tygodnika Powszechnego* (m.in. cykl krótkich tekstów satyrycznych pt. „Ucho igielne”, 1945 nr 22-36 pod pseud. Kornik). W 1946-47 był kierownikiem grupy tłumaczy czasopisma *Głos Anglii*. W 1947 nawiązał stałą współpracę z *Tygodnikiem Powszechnym*; tu opublikował pierwsze opowiadanie pt. „W nocy jest inaczej” (nr 51/52), nagrodzone w konkursie z okazji zjazdu kół polonistycznych. Od 1948 do 1953 był sekretarzem redakcji *Tygodnika Powszechnego*, a w 1956 podjął ponownie pracę we wznowionym pod poprzednią redakcją tygodniku. W 1948 ożenił się z Marią Plater-Zyberk. W 1952-90 był wykładowcą estetyki i historii sztuki nowoczesnej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (KUL). Od 1956 należał do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983), a od 1957 także do SDP (do 1982). W 1957-1959 pełnił funkcję redaktora naczelnego miesięcznika *Znak*, w latach następnych

nadal należał do zespołu redakcyjnego. Był w 1956 członkiem założycielem Klubów Inteligencji Katolickiej w Warszawie i Krakowie. Równocześnie kontynuował pracę naukową w zakresie historii sztuki. Po 1956 wyjeżdżał wielokrotnie za granicę zapraszany przez uniwersytety (m.in. Harvard, Nijmegen, Carleton), organizacje katolickie (Pax Romana) oraz jako korespondent, m.in. na trzecią sesję Soboru Watykańskiego II. W 1959 objął stanowisko dyrektora Społecznego Instytutu Wydawniczego „Znak”. W 1960 uzyskał na UJ stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie pracy pt. „Dziennik podróży Jana Ossolińskiego” (promotor prof. Stanisław Pigoń). W tymże roku został członkiem Association Internationale des Critiques d'Art (AICA). Publikował w miesięczniku *Znak* (m.in. cykle felietonów: „Zapiski na marginesach” w 1961-66 podp. JW i „Zapiski z podróży” w 1970-71). W 1973 habilitował się w Instytucie Sztuki PAN na podstawie rozprawy pt. „Góry niewzruszone”. W 1975 został powołany do Komitetu Nauk o Sztuce PAN. W 1976 otrzymał nagrodę Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku. W tymże roku wszedł w skład redakcji *Wierchów*. W 1978 został członkiem i wykładowcą niezależnego Towarzystwa Kursów Naukowych. Od tegoż roku był członkiem korespondentem Wydziału Historyczno-Filologicznego Towarzystwa Naukowego KUL. Od 1978 należał do Zarządu Głównego, a od 1981 Prezydium Zarządu Głównego ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1980 otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego. Był wykładowcą Uniwersytetu Toulouse-le-Mirail (1981-82). W 1981 otrzymał doktorat honoris causa Katolickiego Uniwersytetu w Louvain w Belgii. W tymże roku wszedł w skład Komitetu Organizacyjnego Kongresu Kultury Polskiej. W 1982-92 był członkiem Papieskiej Rady Kultury. W 1988 należał do Komitetu Obywatelskiego przy Przewodniczącym NSZZ „Solidarność” L. Wałęsie. W 1989 był uczestnikiem obrad Okrągłego Stołu. W tymże roku otrzymał nagrodę Polskiego PEN Clubu im. K. Pruszyńskiego. Został członkiem założycielem i członkiem Zarządu SPP. Wszedł też w skład jury nagrody Fundacji im. Kościelskich w Genewie, a w 1993 został wybrany na prezesa Fundacji. W 1990 otrzymał tytuł profesora zwyczajnego. W tymże roku wszedł w skład Rady pisma *NaGłos*. W 1990-91 był prezydentem m. Krakowa. Został czynnym członkiem PAU. Od 1991 przewodniczył Radzie Fundatorów Fundacji Międzynarodowego Centrum Kultury w Krakowie. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1974), Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1990), komandorią francuskiego odznaczenia Palmes Académiques (1994) i Krzyżem Oficerskim francuskiego orderu Legion d'Honneur (2002). Mieszka w Krakowie.

1. Laik w Rzymie i w Bombaju. [Szkice]. Kr.: Znak 1965, 291 s.

Zawartość: Od autora. — 1. W auli; 2. Bilans Vaticanum II przed czwartą sesją; 3. Nie jak obcy i milczący widzowie; 4. Świeccy; 5. O wolności; 6. Sylwetki, wycinanki; 7. 21 soborów; 8. Dziariusz indyjski.

Wyróżnienie Radia Wolna Europa w 1966 za najlepszą książkę wydaną w kraju.

2. Zapiski kanadyjskie. [Wspomnienia z podróży]. Wwa: Iskry 1973, 311 s. Wyd. 2 przejr. tamże 1976.

Nagroda im. M. Lepeckiego przyznana przez Zarząd Polskiego PEN Clubu w 1974; nagroda Radia Wolna Europa w 1974 za najlepszą książkę wydaną w kraju.

3. Co się dzieje ze sztuką. [Szkice]. Wwa: PIW 1974, 283 s.

Zawartość: I. Sztuka, skąd i po co?; II. Etapy; III. Świadectwa.

4. Góry niewzruszone. O różnych wyobrażeniach przyrody w dziejach nowożytnej kultury europejskiej. Wwa: Czyt. 1974, 395 s. Wyd. 3 zmien. [!] Kr.: Znak 1995.

Rozprawa habilitacyjna.

Zawartość: Wprowadzenie. — Przyroda i my; Cz. I. Góry klasyczne; Cz. II. Góry światłem odziane; Cz. III. Góry malownicze; Cz. IV. Okropny urok dzikości.

Nagroda Rektora KUL.

Przełk. niem.: Die Wildnis. Zur Deutungsgeschichte des Berges in der europäischen Neuzeit. [Przeł.] T. Mechtenberg. Frankfurt am Main 1987.

5. Czy artyście wolno się żenić? [Szkice z historii kultury]. Wwa: PIW 1978, 194 s.

Zawiera części: Podróż Jana Onufrego Ossolińskiego; Symbol i alegoria wczoraj i dziś; Kilku Anglików; Czy artyście wolno się żenić?

6. Świeccy. Kr.: Znak 1987, 137 s.

Zawiera części: Świeccy w oczach Soboru; Sejmik świeckich; Czego świeccy oczekują od księży?

7. Czy kultura jest do zbawienia konieczna potrzebna? [Eseje]. Kr.: Znak 1988, 306 s.

Zawartość: Czy kultura jest do zbawienia konieczna potrzebna?; Czy istnieje kultura chrześcijańska?; Parafialny i powszechny; Obecność Polaków; Pamflet na polski katolicyzm; Kilka uwag o naszej duchowości; Pochwała naśladowania; Pochwała leniwości; Pochwała synkretyzmu; O planowaniu; O sporcie; O sztuce; O zabawie; O wolności religijnej; O prawach człowieka

Rozprawy, studia i szkice w książkach zbiorowych i czasopiśmie, m.in.: Między dziełem a nicością albo o konformizmie w sztuce współczesnej. *Znak* 1968 nr 3 s. 321-348. — Czy trzeba mieć wstręt do kapistów? *Twórczość* 1970 nr 2 s. 75-94. — Teozofowie i pustelnicy. *Znak* 1972 nr 11 s. 1512-1525. — Hazlitt, Ruskin i kilku innych. *Twórczość* 1976 nr 4 s. 66-76. — Ruskin. *Znak* 1976 nr 8/9 s. 1192-1212. — Kilka uwag o symbolu i alegorii. W: *Ikonografia romantyczna*. Wwa 1977 s. 33-65. — Chrześcijaństwo a literatura. W: *Literatura a chrześcijaństwo*. Cz. 1, Kr. 1978

s. 1-11. — Quelques réflexions sur le christianisme et la culture. W: *La littérature contemporaine polonaise et le sacré*. Lublin 1978 s. 9-30. — I cristiani nella cultura polacca. W: *Autobiografia del cattolicesimo polacco*. Bologna 1979 s. 70-93. — Kultura polska w pierwszych latach niepodległości. *Puls* 1979 nr 4/5 s. 2-13. — Arabeska w literaturze i sztuce wczesnego romantyzmu. W: *Pogranicza i korespondencje sztuk*. Wr. 1980 s. 191-203; przeł. franc.: *De l'arabesque romantique*. [Przeł.] L. Grobelak. *Polish Art Studies* 1982 s. 57-69. — Malarze w Zakopanem. *Twórczość* 1981 nr 10 s. 59-90. — Kultura religijna. [Referat wygł. na Kongresie Kultury Pol., Wwa 11-13 XII 1981]. W: *Kongres Kultury Polskiej*. Wwa 1982 s. 15-17. — Heroes of our times. Some remarks on Fuseli and adventure strips. [Przeł.:] M. Iwińska, P. Paszkiewicz. *Polish Art Studies* 1985 s. 99-106. — Kryzys powagi i kryzys zabawy. *Prz. Powsz.* 1987 nr 2 s. 187-210. — Myth and normality. [Przeł.:] B. Rostworowski. *Canadian American Slavic Studies*, Bakersfield 1987 nr 1/2 s. 35-47. — Kraków, miasto stare, nowa sztuka. W: *Kraków, dialog tradycji*. Kr. 1991 s. 77-93. — Wizja historii w rysunkach doby romantycznej. W: *Wokół Matejki*. Kr. 1994 s. 84-90. — Styl zakopiański, czyli Dylematy życia i twórczości Stanisława Witkiewicza. W: *Stanisław Witkiewicz*. Zakopane 1996.

#### Przekłady

1. G. Greene: Sedno sprawy. [Powieść]. Tłum. i przedm. ... Wwa: Pax 1950, 291 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1956; wyd. 3 Wwa: PIW 1958; wyd. 4 Wwa: Pax 1965, tamże: wyd. 5 1977, wyd. 6 1987; Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1997; Wwa: Muza 2004.

2. G. Greene: Spokojny Amerykanin. [Powieść]. Przedm.: W. Żukrowski. Wwa: Pax 1956, 265 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1966; Wwa: Prószyński i S-ka 1995; Wwa: Muza 2004.

3. A. Bennet: Opowieść o dwóch siostrach. Przedm.: W. Furmańczyk. T. 1-2. Wwa: Czyt. 1957, 476 + 509 s. Wyd. 2 tamże 1978, 795 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1967, 1975, 1977, 1979, 2002. — SWPP 2 (A. Szalagan). — PP (A. Szalagan). — T. Fiałkowski, E. Kisiełewska: *Bibliografia prac J.W. [1945-1989]*. W: *Fermentum massae mundi*. Wwa 1990.

[Laik w Rzymie i w Bombaju] Z. Kozarynowa: *Dookoła Soboru*. *Wiadomości*, Londyn 1966 nr 1; A. Paygert: *Laik myślący z Kościołem*. *Za i Przeciw* 1966 nr 40; Z. Starowiejska-Morstinowa: *Rzym – miasto otwarte*. *Tyg. Powsz.* 1965 nr 39. — [Zapiski kanadyjskie:] E. Boniecka: *Gawędy pana Jacka*. *Perspektywy* 1973 nr 28; [S. Kisiełewski] Kisiel: *Unikalny J.W.* *Tyg. Powsz.* 1973 nr 23; H. Krzeczowski: *Sensowne podróżowanie*. *Twórczość* 1973 nr 10; H. Kurka: *Mozaika dygresji*. *Nowe Książ.* 1973 nr 13; T. Mazowiecki: *Polskość bez kompleksów*. *Więź* 1973 nr 11; M. Skwarnicki: *Blżej Kanady*. *Tyg. Powsz.* 1973 nr 24; Z. Kozarynowa: *O „Zapiskach” W. Wiadomości*, Londyn 1974 nr 23. — [Czy artyście wolno się żenić?]. J. Czapski:



Tylko dla dorosłych. *Kultura*, Paryż 1979 nr 4, przedr. w te goż: Tumult i widma. Paryż 1981; J. Iwaszkiewicz: Frycek i Józia. *Życie Warsz.* 1979 nr 80; W. Skrodzki: Na horyzoncie Polaków. *Więź* 1979 nr 10; H. Zaworska: Co wolno i czego nie wolno artystyce? *Twórczość* 1979 nr 9. — [Czy kultura jest do zbawienia konieczna?] A. Michnik: „Jak pień drzewa”... *Zesz. Lit.*, Paryż 1988 nr 24; J. Pasierb: J.W. pytania i odpowiedzi. *Tyg. Powsz.* 1988 nr 27. — T. Chrzanowski: J.W. w siedemdziesiątce. *Tyg. Powsz.* 1990 nr 17. — S. Kisielewski: Rzecz o J.W. *Tyg. Powsz.* 1990 nr 24. — M. Porębski: Góry w końcu ujarzmione. *Tyg. Powsz.* 1996 nr 26 [rec.: Góry niewzruszone].

J.Z.

## WOŹNICKA Ludwika 1924-1983

Pseud.: Emilia Cassa.  
Prozaik, autorka książek dla młodzieży, tłumaczka.

Urodzona 23 listopada 1924 w Warszawie; córka Henryka Wichra, urzędnika branży papierniczej (pseud. Neufeld), działacza rewolucji 1905 r., i Marii z domu Feilchenfeld; siostra Zofii Woźniczkiej, pisarki, autorki książek dla młodzieży, tłumaczki. Uczyła się w Państwowym Gimnazjum im. K. z Tańskich Hoffmanowej w Warszawie. Podczas okupacji niemieckiej przebywała nadal w Warszawie (pod opieką Władysława i Felicji Felhorskich) i uczęszczała na tajne komplety. Po upadku powstania warszawskiego została wywieziona do Niemiec i pracowała w fabryce Kruppa w Wanne-Eickel. Po zakończeniu II wojny światowej kontynuowała naukę w polskim liceum ogólnokształcącym o profilu matematyczno-fizycznym w Lippstadt, gdzie w 1946 zdała maturę. W tym czasie rozpoczęła twórczość literacką, pisząc powieści „System” (1946, wyd. pt. „Dzieci Europy” w 1958) i „Rozstajne drogi” (1948, niewydana). Następnie przez jeden semestr była słuchaczką wydziału lekarskiego na uniwersytecie w Bonn. W lipcu 1946 powróciła do Polski i podjęła studia z zakresu psychologii na Wydziale Filozoficzno-Społecznym Uniwersytetu Warszawskiego; w 1952 uzyskała magisterium. Od 1949 należała do Koła Młodych przy Oddziale Warszawskim ZLP; działała aktywnie w zarządzie Koła. Debiutowała w 1951 opowiadaniem „Przysłuchanie”, opublikowanym w *Nowej Kulturze* (nr 22; przedr. pt. „W poradni”); następnie do 1953 była stałym współpracownikiem tego pisma. Od 1952 należała do ZLP. W 1953-57 była zatrudniona w dziale programowym Dyrekcji Państwowego Przedsiębiorstwa Imprez Artystycznych „Artos”, a w 1958 w Ministerstwie Kultury i Sztuki w Nadzorze Artystycznym Estrady. Współpracowała z agencją prasową Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Opowiadania, recenzje i tłumaczenia z języka angielskiego publikowała m.in. w *Zwierzchności* (1957-59, 1971-76), *Plomyczku* (1961-63), *Kulturze* (1963-67; tu stały felieton pt. „Radio na co dzień i od święta”), *Miesięczniku Literackim* (1977-83, z przerwami). Za twórczość artystyczną dla

dzieci i młodzieży otrzymała w 1981 nagrodę Prezesa Rady Ministrów. Zmarła śmiercią samobójczą 6 maja 1983 w Warszawie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Dzieci Europy. [Powieść]. Powst. 1946. Wyd. Wwa: MON 1958, 209 s.

Pod tekstem: 1945-1946 Dortmund-Lippstadt.

Tytuł pierwotny: System; utwór oparty na wspomnieniach z robot przemysłowych w Niemczech.

2. Ocalenie i inne opowiadania. Wwa: Iskry 1954, 192 s.

Zawartość: Jeden krótki błysk; Wspomnienie Adama; Prawo; Zamiast reportażu; W poradni [tytuł pierwotny: Przysłuchanie]; Ocalenie; Szkoła w Smolnej; Historia baby Kozłarki.

3. Niebieska kula. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1957, 329 s.

Zawartość: Odległe melodie; Dziewczyna z dymu; Żona marynarza; Skrzypek; Śmierć notariusza, czyli spokój sumienia; Niebieska kula; W zieleni; Strach. — Szkice nadmorskie: Plaża; Zabójca; Dzieci; Miejscowi; Marynka; Bursztynowa historia; Udany reportaż; Pani Kochanowicz; Nasi gospodarze; Życie darowane. — Życie na co dzień: Iglu; Zakamarki; Gularska; Podróż; Trzydzieści stopni mrozu; Na ulicy; Decyzja; Zachód słońca; Biedny Franio; Poglądowa lekcja biologii; Ptaki.

4. Dortmundzkie opowieści. [Współaut.:] Z. Woźnicka. Wwa: Czyt. 1959, 156 s.

Zawartość: Kwiatek; Nieznajomy wróg jaks.

5. Piana na fali. [Powieść]. Wwa: MON 1960, 222 s.

Podp.: Emilia Cassa

6. Czarka. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1961, 285 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1964, wyd. 3 1970, wyd. 4 1984.

ciąg dalszy zob. poz. 9, 11, 14, 16.

Przekł. słowac.: Černouška. [Tłum.] F. Uváček. Bratislava 1969  
Adapt. radiowa: Radio 1974.

7. Naoczny świadek. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1962 [właśc. 1963], 238 s.

Zawartość: Medea; Dejanira; Boski figlarz; Wyrodek; Pani Latorna; Baśń tysięczna i druga; Lud Bon-ga i jego zwyczaje; Obcy kraj; Naoczny świadek; Wuj Klemens; Magicy; Ingeborga; Heliotrop; Danio Prątkowane

8. Filka i Filonek. [Opowieść dla dzieci]. Wwa: Ruch 1964, 34 s.

9. Wakacje z Czarką. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1965, 279 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1968, wyd. 3 1971.

Inne części cyklu zob. poz. 6, 11, 14, 16.

Przekł. słowac.: Prázdniny s Černoušku. [Przet.] F. Uváček. Bratislava 1972.

10. Przybłęda. [Utwór dramatyczny]. Powst. przed 1966.

Inf.: *Bud. Min. Kult. i Szt.* 1966 nr 4 s. 10.

11. Irka, Czarka i niezdar. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1966, 217 s. Wyd. 2 tamże 1973. Inne części cyklu zob. poz. 6, 9, 14, 16.

12. Jagoda w mieście. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1968, 247 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1972, wyd. 3 1981. Por. poz. 17.

Wyróżnienie w konkursie NK na powieść dla dzieci i młodzieży w 1967.

Adapt.: radiowa: pt. Jagoda w Warszawie. Radio 1969, – film. Scenariusz: J. Nasfeter, W. Berestowski. Ekran. 1970.

13. Szymek ze wsi Kryształowej. Opowiadanie dla młodzieży. Wwa: Wydawn. Harcerskie 1970, 42 s.

14. Z Czarką w cyrku. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1970, 242 s. Wyd. 3 ! tamże 1970 [właśc. 1971].

Inne części cyklu zob. poz. 6, 9, 11, 16.

15. Wdowa i lokator. [Powieść]. Wwa: Iskry 1972, 219 s.

16. Z Czarką w rejs. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1976, 217 s.

Inne części cyklu zob. poz. 6, 9, 11, 14.

17. Jagoda dojrzewa. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1980, 390 s. Por. poz. 12.

18. Najdziwniejsze i osobliwe zdarzenia, czyli Pitaval fantastyczny. [Opowiadania]. Wwa: Iskry 1980, 304 s.

Zawartość: Opętanie Beatrice Clubbard; Duch Mildred robi swoje; Mem – sahib; Osobliwe przygody i dziwna śmierć Wielkiego Ojca Cyrusa; Statek „Piękna Magdalena”; Duch przeora; Pani Johnson-Cleer prowadzi śledztwo; Klisze; Niewinna morderczyni; Krew malarza; Pierwszy telefon w Stenton Creek; Defekt; Biały koń.

Przekł. węgier.: Fantasztikus bűntények krónikája avagy különös, és határozongató históriák. [Przeł.] E. Sebők. Budapest 1984.

19. Zawroty głowy na statku. [Opowiadania]. Wwa: Iskry 1982, 172 s.

Zawartość: Panna Aniela; Kochany Lolunius; Proterka; Sublokator; Dziewczyna; Wejście w noc; Sanatorium; Zawroty głowy na statku.

20. Tajemnicza planeta i doniczka z pelargonią. [Powieść dla młodzieży]. Lubl.: W Lubel. 1983, 158 s.

21. Lot srebrnej kuli. [Opowiadania]. Wwa: PIW 1984, 209 s.

Zawartość: Posłowie [tytuł opowiadania]; Obraz: Prawdziwa i powiadczona historia o Aniela Niebieskim, który przeleciał nad miastem Arne; Na wrzosowisku; Lot srebrnej kuli; Żona dla samuraja; Jeden krótki błysk „Małe jest piękne”, czyli Uroki miniaturyzacji; Magiczy; Zemsta; Hansensosis.

### Przekłady i adaptacje

1. W. Trowbridge Larned: Opowieści starego Jagu. Baśnie i podania indiańskie. Wwa: NK 1957, 75 s.

2. M. Sperry: O kurze, która uratowała świat. Baśnie. Wwa: NK 1958, 45 s.

3. Czarodziejski płaszcz. [Baśnie]. Wg wątków szwedzkich oprac. M. Sperry. Wwa: NK 1960, 50 s.

4. Pół godziny na stacji. Scenariusz telewizyjny wg opowiadania M. Brandysa: Chłopiec z pociągu. TV 1960.

5. A. Hewett: Opowiadania o dziwnych zwierzętach: oposach, kolczatkach i kangurzetach. Wwa: NK 1961, 57 s.

6. M. Twain: Tomek Sawyer – detektywem. Adapt. ... TV 1967.

7. S. Carrighor: Lato skute lodem. [Opowiadania dla młodzieży]. Wwa: NK 1984, 232 s.

8. D. Vaughan: Frederick Ashton i jego balety. Przeł. z ang. ... Wwa: PIW 1985, 422 s.

### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1954, 1967, 1975. — Wywiad: Rozm. K. Nepomucka. *Chłop. Droga* 1967 nr 75.

SWPP 2 (A. Szalagan). — PP (A. Szalagan). — RL 1983 (A. Biernacki).

[Ocalenie i inne opowiadania:] M. Dąbrowska: Obiecujący debiut. *Nowa Kult.* 1955 nr 30; W. Leopold: Cenny debiut. *Świat i My* 1955 nr 170; Z. Pedziński: Czytać – nie czytać? *Dziś i Jutro* 1955 nr 12; J. Danielak: Debiut L.W. *Kamena* 1956 nr 6; M. Głowiński: Młoda proza roku 1955. *Życie Lit.* 1956 nr 5 [rec. opowiadania: W poradni]. — S. Bądkowska: Danie próżkowane. *Radio i Telew.* 1958 nr 30 [o twórczości L.W.]. — [Niebieska kula:] L. Budrecki: Drobną Apokalipsa i prosty człowiek. *Twórczość* 1958 nr 4; T. Konwicki: Oczy. *Nowa Kult.* 1958 nr 17. — [Dzieci Europy:] W. Leopold: Spóźniony debiut. *Twórczość* 1958 nr 8; J. Nagrabiecki: W skróconej perspektywie. *Orka* 1958 nr 46 [rec. też: Ocalenie]. — [Niebieska kula:] B. Rafałowska. *Tryb. Lit.* 1958 nr 21; W. Sądkowski: Debiutu W. ciąg dalszy. *Nowe Książ.* 1958 nr 7. — W. Sądkowski: Zadziwiająca książka. *Nowe Książ.* 1959 nr 9 [rec. Dortmundzkie opowieści]. — J. Korotyńska: „Mysie ogonki” i kot, który okazał się panterą. *Prz. Kult.* 1962 nr 4 [rec.: Czarka]. — [Naoczny świadek:] W. Maciąg: Jak odświeżyć mitologię? *Życie Lit.* 1963 nr 20; W. Szwedłowicz: Mitologia i mały realizm. *Nowe Książ.* 1963 nr 20. — H. Skrobiszewska: Jagna w Warszawie. *Wychowanie* 1969 nr 1, przedr. w teże: *Literatura i wychowanie*. Wwa 1973. — [Wdowa i lokator:] A. Tarska: Brzytwa dla starszki. *Echo Krak.* 1972 nr 295; G. Skotnicka: W Pstrokowicach i w Paryżu. *Nowe Książ.* 1973 nr 2 [rec. też: Z. Woźnicka: Wielka heca z gitarą]. — M. Ruszczyk: Trochę grozy – dużo zabawy. *Nowe Książ.* 1980 nr 12 [rec.: Najdziwniejsze i osobliwe zdarzenia, czyli Pitaval fantastyczny]. — G. Skotnicka: Jagoda po raz drugi. *Nowe Książ.* 1981 nr 9 [rec.: Jagoda dojrzewa]. — T. Wach: Panie piszą o miłości. *Nowe Książ.* 1983 nr 10 [rec.: Zawroty głowy na statku]. — [Tajemnicza planeta i doniczka z pelargonią:] E. Brzoza: Po przygodzie do gwiazd, czyli różne twarze kosmosu. *Nowe Książ.* 1984 nr 9; P.W. Cholewa: Smoki, krasnoludki i XXI wiek. *Fikcje* 1984 nr 16. — [Lot srebrnej kuli:] J. Bartnicka: O polowaniach na czarownicę. *Nowe Książ.* 1985 nr 9; T. Grądzka: Źródłowe science-fiction. *Tu i Teraz* 1985 nr 11; E. Szonert: Czy fabuła jest najważniejsza? *Kierunki* 1985 nr 9; A. Błaszkwicz: Obie strony lustra. *Twórczość* 1986 nr 4. **K.B.**

### WOŹNICKA Zofia 1924-1986

Pseud.: Emilia Cassa; Emilia Cassa-Kasička; Filipinka Nieboga; Romana Pikadorczuk; Woź; (Woź); Z.W.; Z. Woź.  
Prozak, autorka książek dla młodzieży, tłumaczka.

Urodzona 23 listopada 1924 w Warszawie; córka Henryka Wichra, urzędnika branży papierniczej (pseud. Neufeld), działacza rewolucji 1905 r., i Ma-

rii z domu Feilchenfeld; siostra Ludwika Woźniczki, pisarki, autorki książek dla młodzieży, tłumaczki. Od 1938 uczyła się w prywatnym Gimnazjum im. K. Malczewskiej w Warszawie. Podczas okupacji niemieckiej przebywała nadal w Warszawie (pod opieką Władysława i Felicji Felhorskich) i uczęszczała na tajne komplety. Po upadku powstania warszawskiego została wywieziona na roboty przymusowe do Sonsbeck w Nadrenii (Niemcy). Po zakończeniu II wojny światowej przebywała w 1945 przez krótki czas w Paryżu, a następnie powróciła do Warszawy. Kontynuowała naukę w Liceum im. H. Kołłątaja; w 1946 zdała maturę. Następnie studiowała na Uniwersytecie Warszawskim filologię polską, a od 1947 także filologię romańską; w 1952 uzyskała magisterium w obu zakresach. W 1949 została członkiem Koła Młodych przy Oddziale Warszawskim ZLP. Równocześnie w 1949-51 pracowała jako lektorka i sekretarz Centralnej Poradni ZLP. Debiutowała w 1952 reportażem „O pracy Poradni Literackiej”, opublikowanym w tygodniku *Po prostu* (nr 1). W tymże roku została członkiem ZLP. Recenzje zamieszczała głównie w *Nowej Kulturze* (1952-53, 1957-58; w 1953 też pod pseud. Emilia Cassa), *Życiu Literackim* (1952-53, 1958-59; w 1959 pod pseud. Filipinka Nieboga) i w dodatku *Trybuny Ludu* pt. *Trybuna Literacka* (1957-58). Od 1952 współpracowała z Polskim Radiem jako autorka słuchowisk i adaptacji radiowych. W 1954-63 pełniła funkcję starszego redaktora w dziale audycji dla dzieci i młodzieży. Przez kilka miesięcy pracowała w telewizyjnym *Biuletynie Informacyjnym*, potem przez krótki czas w redakcji *Kultury* na stanowisku zastępcy kierownika działu reportażu krajowego (do 1964). W latach następnych zajmowała się wyłącznie pracą literacką, w tym również przekładową. Prozę dla dzieci publikowała w *Płomyku* (1964-67). Tłumaczenia z języka angielskiego zamieszczała w *Zwierciadle* (1979-80), *Życiu Literackim* (1979) i *Literaturze na Świecie* (1983). Mieszkała w Warszawie. Wielokrotnie podróżowała po Europie. Zmarła śmiercią samobójczą 29 listopada 1986 w Londynie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Dortmundzkie opowieści. [Współaut.:] L. Woźniczka. Wwa: Czyt. 1959, 156 s.  
Zawartość: Kwiatek; Nieznajomy wróg jakis.
2. Było takie lato. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1961, 196 s. Wyd. 2 Lubl.: Włubel. 1985.  
Adapt. radiowa: pt. Bańki mydlane. Oprac. .... Radio 1961 (podp. pseud.: Romana Pikadorczuk).
3. Kindżał z Magirotą. [Powieść]. Wwa: Iskry 1963, 163 s.  
Podp.: Emilia Cassa-Kasicka.

4. Z piątku na sobotę. [Powieść]. *Now. Rzecz.* 1964 nr 225-281; *Tryb. Maz.* 1964 nr 248-312, 1965 nr 1-28; *Głos Koszala.* 1964 nr 263-316, 1965 nr 2-13; *Gaz. Rob.* 1964 nr 283-308, 1965 nr 1.  
Podp.: Emilia Cassa-Kasicka.

5. Koń w karym garniturze. [Utwór dramatyczny; współaut.:] T. Lipszyc. TV 1965.  
Inf.: *Biul. Min. Kult. i Szt.* 1965 nr 3.

6. Deszcz, zając i chłopiec. [Powieść dla dzieci]. Wwa: Czyt. 1966, 137 s.

7. Londyn i ja. Wwa: NK 1969, 240 s.  
Zbeletyzowany reportaż z podróży.

8. Krzyk w nocy. [Powieść]. Wwa: Iskry 1970, 47 s.  
Podp.: Emilia Cassa-Kasicka.

9. Olek i wielka wyprawa. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1971, 271 s. Wyd. 2 tamże 1979.

10. Wielka heca z gitarą. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1972, 174 s.

11. Zaproszenie. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Horyzonty 1974, 364 s. Wyd. 2 tamże 1976.

12. Krysia. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1975, 124 s.

13. Paryskie stypendium. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1979, 222 s.

14. Skalista kraina Katalonii. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: MAW 1980, 322 s.  
Harcerska Nagroda Lit. w 1981.

Nadto słuchowiska radiowe, m.in.: O koniu, który zrobił sobie wakacje. Radio 1959. — Bohater Pana Prusa. Radio 1961. — Maria i Maniusia. [O M. Curie-Skłodowskiej]. Radio 1963. — W dymach września. [Współaut.:] T. Lipszyc. Radio 1969.

## Przekłady

1. F. de Geoffre: Człowiek z Bałtyku. [Powieść]. Wwa: PIW 1956, 370 s.
2. A. Berge: Uczeń trudny. Szkoła i wady dziecka. Tłum.: F. Felhorska, ... Wwa: PZWS 1960, 123 s.
3. G. Apollinaire: Piersi Tyrejasza. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Pozn., T. Satry 1962.

## OPRACOWANIA (wybór)

- Ank. 1975, 1976, 1981. — Wywiad. Rozm. K. Nepomucka. *Chłop. Droga* 1968 nr 34.  
SWPP 2 (A. Szałagan). — PP (A. Szałagan)  
W. Sadkowski: Zdziwiająca książka. *Nowe Książ.* 1959 nr 9 [rec.: Dortmundzkie opowieści]. — U.Z. Stojewski Hamilton: Emilia Cassa-Kasicka — pisarka w tak dobrym tonie, że aż dziwne, jak ją znalezione. *Kultura* 1964 nr 50, polem. [Z. Woźniczka] E. Cassa-Kasicka. *Tamże* nr 51/52 [dot. Z piątku na sobotę]. — H. Skrobiszewska: Lektura po wakacjach. *Nowe Książ.* 1966 nr 19 [rec.: Deszcz, zając i chłopiec]. — H. Lebecka: Z mapą i z pierzyną. *Nowe Książ.* 1969 nr 23 [rec.: Londyn i ja]. — E. Prządka: Robinson w Gruzji. *Nowe Książ.* 1972 nr 12 [rec.: Olek i wielka wyprawa]. — G. Skotnicka

W Pstrokowicach i w Paryżu. *Nowe Książ.* 1973 nr 2 [rec.: Wielka heca z gitarą; L. Woźnicka: Wdowa i lokator]. — [Zaproszenie:] I. Bolek: Słodka Francja. *Nowe Książ.* 1974 nr 16; H. Kaltenbergh: Dla panienek i całej rodziny. *Sztand. Młod.* 1975 nr 25. — Z. Beszczyńska: Przewodnik po Paryżu. *Nowe Książ.* 1980 nr 3 [rec.: Paryskie stypendium]. — J. Maruszewski: Naszyjnik z granatów. *Nowe Książ.* 1980 nr 21 [rec.: Skalista kraina Katalonii].

K.B.

## WOŹNOWSKI Wacław 1931-2002

Krypt.: wawo.  
Historyk literatury.

Urodzony 23 sierpnia 1931 w Krakowie; syn Mieczysława Woźnowskiego, nauczyciela geografii oraz etnografa, i Marii Paleolog. Dzieciństwo spędził w Zimnej Wodzie niedaleko Lwowa. Tam też przeżywał po wybuchu II wojny światowej i zajęciu tych terenów przez ZSRR oraz w czasie okupacji niemieckiej. Po zakończeniu wojny przybył w 1945 w ramach tzw. akcji repatriacyjnej do Krakowa, a następnie zamieszkał w miejscowości Skrzyńka niedaleko Kłodzka. Uczęszczał do II Państwowego Gimnazjum Ogólnokształcącego w Kłodzku, gdzie w 1950 zdał maturę. W tymże roku powrócił do Krakowa i podjął studia polonistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ). W 1954 rozpoczął pracę pedagogiczną jako polonista w Zasadniczej Szkole Zawodowej nr 2 w Krakowie (do 1964). W 1955 ukończył studia na UJ i otrzymał dyplom magisterski. Debiutował w 1956 artykułem pt. „Nieznane wiersze Trembeckiego i Węgińskiego”, ogłoszonym na łamach *Pamiętnika Literackiego* (z. 3). Kontynuował pracę w szkolnictwie; w 1963-69 uczył języka polskiego w XII Liceum Ogólnokształcącym im. B. Bieruta (obecnie im. C.K. Norwida) w Nowej Hucie. W 1968 doktoryzował się na UJ na podstawie rozprawy pt. „Pamflet obyczajowy w czasach Stanisława Augusta” (promotor prof. Mieczysław Piszczkowski). W następnym roku został adiunktem w Zakładzie Literatury Staropolskiej przy Katedrze Historii Literatury Polskiej UJ (od 1970 wchodzącej w skład Instytutu Filologii Polskiej UJ). Rozwijał badania z zakresu literatury epoki Oświecenia oraz dziejów form literackich. W 1974 habilitował się na UJ przedstawiając rozprawę pt. „Bajka w literaturze polskiego Oświecenia”; w 1976 otrzymał stanowisko docenta. Kilkakrotnie był laureatem nagrody Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (później Ministra Edukacji Narodowej; indywidualnie w 1974, 1975, 1983, 1991, zespołowo w 1979). W 1980 ożenił się z Krystyną Siedlecką, lekarzem psychiatrą. Dwukrotnie pełnił obowiązki wicedyrektora Instytutu Filologii Polskiej UJ (1978, 1981), w 1981-84 był prodziekanem Wydziału Filologicznego. W 1986 został mianowany profesorem nadzwyczajnym UJ, a w następnym roku objął kierownictwo Katedry

Historii Literatury Staropolskiej (do 1997). Był członkiem Komisji Historycznoliterackiej PAN. W 2001 przeszedł na emeryturę. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1976), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1986), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1991). Zmarł 1 czerwca 2002 w Krakowie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Pamflet obyczajowy w czasach Stanisława Augusta. Wr.: Ossol. 1973, 178 s. PAN Oddz. w Kr. *Pr. Komis. Hist.-lit.*, 30.

Rozprawa doktorska.  
Zawartość: Od autora. — Wstęp. — Spory i racje: Wyróżnik osobowy a satyryczność pamfletu; Główne wątki tematyczne; W stronę krytyki: W kręgu powiązań funkcyjnych.

2. Bajka w literaturze polskiego Oświecenia. Wwa-Kr.: PWN (Druk. UJ) 1974, 186 s. *Zesz. Nauk. UJ*, 355. *Pr. Hist.-lit.*, 28.

Tytuł dod.: De fabula in litteris Polonis saeculo ratione illuminato florente.

Rozprawa habilitacyjna.  
Zawartość: Od autora. — Bajka w świadomości teoretycznej ludzi Oświecenia; Ad usum delphini; W guście de la Fontaine'a; O bajce [L.] Krasickiego; Bajki nowe. Od [Fr.] Karpińskiego do [U.] Niemcewicza.

3. Dzieje bajki polskiej. [Monografia]. Wwa: PWN 1990, 534 s.

Rozprawy i artykuły w czasopiśmie i książkach zbiorowych, m.in.: Nieznane wiersze [S.] Trembeckiego i [T.K.] Węgińskiego. *Pam. Lit.* 1956 z. 3 s. 175-186 [z tekstami wierszy]. — Koncepcja literatury walczącej w czasach Stanisława Augusta. *Pam. Lit.* 1971 z. 1 s. 31-55 [dot. satyry, pamfletu i paszkwili]. — Literacki spór o tradycje w czasach Stanisława Augusta. (Z dziejów motywu wąsów, kontusza i fraka). *Zesz. Nauk. UJ, Pr. Hist.-lit.* 1971 z. 21 s. 27-47. — „Wiadomości krytykujące”. (O rękopiśmiennych gazetkach satyrycznych z r. 1768 w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej). *Biul. Bibl. Jag.* 1971 nr 1/2 s. 135-140. — Z pogranicza satyry i krytyki literackiej. (Poeci stanisławowscy w świetle pamfletu i paszkwili). *Rocz. Komis. Hist.-lit. PAN* 1971 s. 5-43. — Struktura „Bajek i przypowieści” Ignacego Krasickiego. W: *Literatura polska w szkole średniej*. Wwa 1975 s. 97-128. — Oświecenie. W: *Historia literatury polskiej w zarysie*. Wwa 1978 s. 146-195 i wyd. nast. — *Literatur der polnischen Aufklärung*. W: *Lessing und Probleme der deutschen und der polnischen Aufklärung*. Wr. 1979 s. 131-170. — Oświecenie. W: *Okresy literackie*. Wwa 1983 s. 134-173 i wyd. nast. — Śladami Ezo-pa staropolskiego. *Rocz. Komis. Hist.-lit.* 1983 s. 3-38 [o XV-XVI-wiecznych zbiorach bajek]. — Dwór i miasto w świetle anonimowej satyry z czasów Stanisława Augusta. *Biul. Bibl. Jag.* 1984/1985 z. 1/2 s. 137-146 [z tekstami wierszy]. — Barok w pol-

skim Oświeceniem. W: Studien zur polnischen Literatur-, Sprach- und Kulturgeschichte im 18. Jahrhundert. Köln, Weimar, Wien, Böhlau 1993 s. 205-217 [poszerz. wersja referatu wygłoszonego w kwietniu 1991 na 3. konferencji polonistów polskich i niemieckich w Tybindze]. — Ignacy Krasicki — „Bajki i przypowieści” i „Bajki nowe”. W: Lektury polonistyczne. Oświecenie — Romantyzm. Kr. 1996 s. 71-129, wyd. nast. tamże 1997. — Mickiewicz — satyryk. *Ruch Lit.* 1998 z. 3 s. 317-333. — Józef Kallenbach; Mieczysław Piszczkowski. W: Złota księga Wydziału Filologicznego. Kr. 2000 s. 155-166, 561-567.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. Antologia literatury polskiego Oświecenia. Oprac. ... Kr.: Nakł. UJ 1979, 489 s. Skrypt.
2. Antologia bajki polskiej. Wybrał i oprac. ... Wr.: Ossol. 1982, CXXXIX, 755 s. BN I, 239. Wyd. 2 tamże 1983.
3. Bajka polska. Od Kadłubka do Herberta. [Antologia]. Wybrał i oprac. [oraz wstęp] ... Wr.: Ossol. 1992, 122 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Inf. syna, Zbigniewa Woźnowskiego, 2003.  
[Pamflet obyczajowy w czasach Stanisława Augusta:] W: Blau-chut. Pamflet obyczajowy epoki Oświecenia. *Życie Lit.* 1974 nr 11; M. Piszczkowski: Z badań nad polskim Oświeceniem. *Ruch Lit.* 1974 z. 2. — M. Piszczkowski: Morfologia bajki polskiej w literaturze oświeceniowej. *Ruch Lit.* 1974 z. 5 [rec.]; Bajka w literaturze polskiego Oświecenia. — [Antologia bajki polskiej. Oprac. ...] M. Ursel. *Pam. Lit.* 1983 z. 2; M. Jonca. *Lit. Lud.* 1985 nr 3/4. — [Dzieje bajki polskiej] J.Z. Lichański: Bajka: czy tylko dydaktyka i moralizatorstwo? *Nowe Książ.* 1991 nr 10; Z. Dzedziak. *Ruch Lit.* 1993 z. 3. — J. Maślanka. W.W. (1931-2002). *Ruch Lit.* 2002 z. 4/5.

B.T.

**WÓJCICKA Janina**  
1904-1991

Podpisywała utwory też: Wójcicka-Banachowa.  
Pseud.: M. Liścień.  
Poetka

Urodzona 11 stycznia 1904 w Klimontowie Sandomierskim; córka Franciszka Wójcickiego i Marii z domu Szumilewicz. Uczęszczała do szkoły średniej w Sandomierzu. Po zdaniu matury studiowała na Wolnej Wszechnicy Polskiej. W okresie międzywojennym była nauczycielką szkół podstawowych, a następnie wykładowcą literatury na Uniwersytecie Ludowym w Radzicach (woj. kieleckie) i w Różynie na Wołyniu. Podczas okupacji niemieckiej brała udział w ruchu oporu jako łączniczka Komendy Głównej Batalionów Chłopskich. Pierwsze utwory ogłaszała w piśmie młodzieży wiejskiej *Wiści*. Jej wiersze ukazywały się w ludowej prasie konspiracyjnej. Publikowała m.in. w *Prawdzie Mło-*

*dych* (1943; podp. M. Liścień), *Poradniku Święto-cowym* (1944; podp. M. Liścień). Po wojnie drukowała w pismach *Chłopskie Dziecko* (1947-48) i *Orka* (1958-59). W 1961 zamieszkała w Warszawie. Zmarła 3 stycznia 1991 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Wolna pieśń. [Wiersze]. [Wwa] 1941, [11] s. Wyd. konspir. — Podp.: M. Liścień.  
Zawiera m.in.: Ojczyzna: I-III. Wolność: I-V; Nadzieja: I-III. Od początku: I-IV.
2. Wiązanka cierni. [Wiersze]. [Wwa] 1942, [15] s. Wyd. konspir. — Podp.: M. Liścień.
3. Czynom i prochom. [Wiersze]. (Drzeworyty W. Radwana). Wwa: E. Kuthan 1946, 39 s.
4. Z dna ciemności. [Wiersze]. Wwa: E. Kuthan 1946, 85 s.  
Zawartość: Stało się; W walce; Egzekucje; Osad; Ta zwykła.
5. Dziecko wsi. [Wiersze]. Wwa: Chłopskie Tow. Przyj. Dzieci 1948, 48 s.
6. Największy skarb. Baśnie i opowiadania. [Współaut.:] M. Suszyńska. Wwa: Chłopski Świat 1948, 60 s.  
Zawartość: Uśmiech dla matki; Największy skarb; Spełnione życzenie; Jaskółka i szlaban; Przygoda Gosi; Kto najważniejszy; O kropelce rosy, która do żarnowca tęskniła; Baśń o paproci; Odkrycie; O rozbójnikach, którzy drogę budują.
7. Baśń chlebna. Wwa: Chłopski Świat 1949, 53 s.
8. O kowalczyku, który serca przekuwał. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: Chłopski Świat 1949, 64 s.
9. Ziarna piasku. Opowiadania. Wwa: LSW 1958, 171 s.  
Zawartość: Nosiwoda; Walenty Pacioch; Gospodyni; Sumienie; Dzień dobry, Mami!; Kobieta — albo opowiadanie sentymentalne; Opowiadanie nie zamierzone; Podróźni jednego przediała.
10. Balbisia, Dezydery i działka. [Powieść]. Wwa: LSW 1960, 162 s.
11. Wielorakie dni. [Wiersze]. Wwa: LSW 1962, 83 s.  
Zawartość: Pole widzenia; Ziemiaki i róże; Motywy zielne; Elegia okwiatu; Miłość; W błękitcie; Wielorakie dni.
12. Krawędzią nadziei. [Opowiadania]. Wwa: LSW 1965, 138 s.  
Zawartość: Na wirazu; Wczasy; Ostatnia posługa; Wandziuchna; Penne d'Agénais; Gołębnik.
13. Z bocznego toru. [Opowiadania]. [Wwa]: LSW 1967, 231 s. Wyd. 2 rozszerz. tamże 1970, 271 s.  
Zawartość: Sklep Moniki; Chrzczny; Dziewczynki z ulicy Ryckiej; Nie wszystkie drogi prowadzą do Rzymu; Dni powszednie; Prawdy kłamstwa; Na horyzoncie miasto płonie; Atyka; Dialektyka; Liberté; Z zapisków Marty; Konfrontacja; Krzyk. — W wyd. 2 dodano: Piegowaty Julek; Józef znad Wisły; Penne d'Agénais.



14. Róża jawy i snu. [Wiersze]. Wwa: LSW 1969, 162 s.

Zawartość: Wyrzucona z pogody; Odpyły-przypyły; Refleksje; Życie; Pytania; Pejzaje ewokacyjne; Dominanta; Rodzicom; Nastroje; Odrodzenie.

15. Światłocienie. [Wiersze]. Wwa: LSW 1971, 103 s.

Cykle: Krok w bezkres; Pod pomnikiem Chopina; Apostrofy; Imię własne; Melodie zieleni; Żal.

16. Koloryt zmierzchu. [Wiersze]. Wwa: LSW 1972, 113 s.

Cykle: Brzegiem czasu; W jesiennej mgłę; Uciszenie; Impresje; Światłodźwięki; Narodziny słowa.

17. Nizane na wietrze. [Wiersze]. Wwa: LSW 1975, 116 s.

Cykle: Patrząc na Księżyc wielki złoty; Twarzą w twarz; Idąc ulicą; W kręgu ciszy; Asocjacje; Nizane na wietrze; Pod kopułą nieba.

18. Róża jawy i snu. Wiersze wybrane. Wstęp: A. Zieniewicz. Wwa: LSW 1982, 166 s.

Zawiera też: Z wierszy niedrukowanych.

#### Praca redakcyjna

1. H.Ch. Andersen: Baśnie wybrane. Oprac.: C. Kozioł, F. Mleczek, ... Wwa: Chłopska Spółdz. Wydawn. 1947, 204 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

S. Lichański: U poetów. Wiesz 1946 nr 47 [rec.: Czynom i prochom; Z dna ciemności]. — [Ziarna piasku] W. Sądowski: Lotne ziarna. *Nowe Książ.* 1958 nr 13; J. Szczawiej: Ziarna szczerzego talentu. *Orka* 1958 nr 34. — [Krawędzią nadziei] J. Termer: Mały realizm. *Nowe Książ.* 1966 nr 7; J. Łodykowska: Szkice obyczajowe i wspomnienia. *Tyg. Kult.* 1968 nr 12 [rec. też: Z bocznego toru]. — W. Pietruczuk: „Sklep Moniki” i inne opowiadania. *Zielony Sztand.* 1969 nr 33 [rec.: Róża jawy i snu]. — A. Zieniewicz: Bardzo delikatna poezja. *Nowe Książ.* 1972 nr 17 [rec.: Światłocienie]. — E. Pietrzyk: *Nowe Książ.* 1974 nr 3 [rec.: Koloryt zmierzchu]. — [Róża jawy i snu] M. Krassowski: Jeszcze jeden niewypat. *Tu i Teraz* 1982 nr 19; T. Olszewski: Szary słowik milczenia? *Tyg. Kult.* 1983 nr 3. **K.B.**

## WÓJCIK Ryszard

ur. 1935

Reportażysta.

Urodzony 19 lutego 1935 we wsi Zemborzyce Podlesne pod Lublinem; syn Józefa Wójcika, stolarza, i Marii Wandy z Wojciechowskich. Uczęszczał do Liceum Ogólnokształcącego im. Hetmana Jana Zamoyskiego w Lublinie. Był w tym okresie członkiem ZMP. Po zdaniu matury w 1952 studiował filologię rosyjską, początkowo na Uniwersytecie im. N.G. Czernyszewskiego w Saratowie, a następnie na Uniwersytecie im. M.W. Łomonosowa w Moskwie. W 1956 zawarł związek małżeński z Rosjanką Mają Feginą, studentką filozofii (rozwód w 1987). W 1957 otrzymał magisterium i powrócił do Polski. W tymże roku debiutował koresponden-

cją pt. „Miasteczko”, opublikowaną w *Sztandarze Młodych*; w piśmie tym drukował artykuły i reportaże również w latach następnych. Przez rok pracował jako lektor języka rosyjskiego na kursach organizowanych przez Zarząd Wojewódzki TPPR w Warszawie, a następnie do 1962 w redakcji tygodnika *Zarzewie*. W 1963 został członkiem PZPR. W tymże roku podjął pracę w redakcji *Sztandaru Młodych*. W 1965 otrzymał nagrodę dla młodych dziennikarzy im. J. Bruna, przyznaną przez SDP. W 1964-77 pracował w Telewizji Polskiej, kolejno w redakcjach: społecznej, reportażu i publicystyki kulturalnej; od 1972 był samodzielnym publicystą Programu II. Był współautorem programów telewizyjnych pt. „Bez apelacji” (1964-67); w 1965 odznaczony za ten program nagrodą Przewodniczącego Komitetu do Spraw Radia i Telewizji, „Reportaże z pocztówki” (1964), „Ludzie i zdarzenia” (1965), „Ludzie z plakatów” i „Zatrzymane w kadrze” (1978-1991); w 1985 otrzymał za ten program nagrodę Złoty Ekran). Był także autorem scenariuszy i reżyserem wielu filmów dokumentalnych. Reportaże i artykuły drukował m.in. na łamach *Tygodnika Kulturalnego* (1962, 1964, 1969, 1982), *Współczesności* (1962, 1967-68), *Miesięcznika Literackiego* (1967-68), *Perspektyw* (1970-75; tu m.in. cykl reportaży pt. „Ludzie z plakatów”), *Kontrastów* (1976-78) i *Odry* (1976-79). Był wielokrotnie nagradzany za twórczość literacką i telewizyjną, m.in. nagrodą Klubu Publicystyki Kulturalnej SDP (1971) i nagrodą im. K. Pruszyńskiego przyznaną przez Klub Reportażu SDP (1975). W 1973 został członkiem ZLP. W 1977 podjął pracę w redakcji tygodnika *Razem*, gdzie drukował do 1979. W 1980 ponownie został zatrudniony w Telewizji Polskiej. W tymże roku po raz drugi został wyróżniony nagrodą Przewodniczącego Komitetu do Spraw Radia i Telewizji. Był autorem wielu programów telewizyjnych, m.in. „Utrwalić świat” (1983-85; w 1985 otrzymał za ten program nagrodę Złoty Ekran), „Strażnicy echa” (1987; w tymże roku otrzymał za ten program nagrodę Przewodniczącego Komitetu do Spraw Radia i Telewizji), „Po bitwie” (1988-1991), „Opowieść to raz jeszcze” (1989-1990). Równocześnie w 1980-89 współpracował z *Tygodnikiem Polskim*, drukując na jego łamach liczne artykuły i reportaże. W tym okresie publikował także m.in. w *Polityce* (1983-84) i *Kontaktach* (1984-85). W 1984 został członkiem SD PRL (od 1989 SD RP). W 1988 zawarł związek małżeński z Alicją Joanną Badowską, artystką plastykiem, dokumentalistą filmowym. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1979). Mieszka w Nowej Wsi pod Warszawą.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Zjeść go! [Reportaże społeczne]. Wwa: Iskry 1966, 196 s.

2. Umarli wracają do baz... Wwa: MON 1968, 126 s.

Opowieść dokumentalna dot. II wojny światowej.

3. Świeci garnki lepia. [Reportaż społeczny]. Wwa: Iskry 1970, 270 s.

4. Pieta na szkole. [Reportaż]. Wwa: Iskry 1972, 248 s. Wyd. 2 zmien. pt. Bez apelacji tamże 1979, 236 s.

Literacka transpozycja programu tv R.W. pt. Bez apelacji.

5. Teatr i poezja – rzecz o teatrze Ernesta Brylla. [Scenariusz widowiska telewizyjnego; współaut.:] M. Wójcik. TV 1973.

6. Bój się czarnego luda. [Scenariusz filmowy]. Powst. 1974.

II nagroda w konkursie „Przemiany współczesnej wsi polskiej”, przyznana przez Naczelną Organizację Kinematografii przy współudziale ZSMW, *Tyg. Kult.* i Stow. Filmowców Pol. w 1975.

7. Odmieńcy. [Reportaż społeczny]. Wwa: Czyt. 1974, 330 s.

Wyróżnienie CRZZ w 1974.

8. Czy bohaterowie są zmęczeni? [Reportaż społeczny]. Wwa: KiW 1975, 354 s.

Nagroda im. A. „Olka” Kowalskiego w 1976.

9. I ja tam byłem. Łódź: WŁ 1977, 288 s.

Reportaż z l. 1961-1976.

10. Opowieści kradzione. [Reportaż społeczny]. Łódź: WŁ 1979, 222 s.

11. Coś się kończy. [Scenariusz filmu telewizyjnego; współaut.:] W. Helak. TV 1982.

12. Święte szalbierstwo. [Reportaż]. Wwa: Czyt. 1983, 283 s.

Dot. T. Bonclera, fałszerza dokumentów niemieckich, pracującego dla ruchu oporu w okupowanej Warszawie.

13. Uniesieni. [Reportaż społeczny]. Wwa: KAW 1984, 239 s.

Nagroda im. J. Chałasińskiego, przyznana przez red. *Tyg. Kult.* w 1985.

14. Człowiek znikąd. [Reportaż]. Łódź: WŁ 1986, 122 s.

Dot. Iosów P. Branickiego, Polaka, żołnierza Armii Czerwonej, który w czasie II wojny światowej stracił pamięć, a po latach nagle ją odzyskał. – Nagroda Funduszu Literatury w 1987.

15. Nieznany wizerunek poety – Edward Szymański. [Widowisko telewizyjne]. TV 1986.

16. Szklane oczy Klio. [Reportaż]. Wwa: Wydawn. RTV 1986, 422 s.

M.in. dot. okresu II wojny światowej.

17. Powrót Dawida. [Reportaż]. Wwa: Wydawn. RTV 1989, 155 s.

Dot. D. Józefowicza, który przyjechał do Polski z Izraela, aby odnaleźć człowieka, który w czasie okupacji niemieckiej ocalał mu życie.

18. Potwory wychodzą z ukrycia. [Reportaż]. Wwa: Ofic. Orgelbrandów 1996, 190 s. Zob. też. poz. 25.

Transpozycja lit. dokumentalnych programów tv pt. „Po bitwie” dot. poszukiwań militariów z czasów II wojny światowej.

19. Łowcy skarbów. [Reportaż]. Wwa: Wydawn. Orgelbrandów 1997, 207 s.

Dot. poszukiwań ukrytych skarbów III Rzeszy.

20. Uciezka przed śmiercią, czyli prawdziwe życie Kapitana Klossa. [Reportaż]. Wwa: Cinderella Books, Andrzej Zasieczny 1999, 225 s.

Dot. wydarzeń z okresu II wojny światowej.

21. Ukryci świadkowie. [Reportaż]. Wwa: Cinderella Books, Andrzej Zasieczny [1999], 167 s.

Dot. wydarzeń z okresu II wojny światowej i ich wpływu na współczesność.

22. Lochy Pasłęka. Kulisy poszukiwań skarbów w Polsce. [Reportaż]. Wwa: Cinderella Books, Andrzej Zasieczny 2000, 267 s.

Dot. poszukiwań Burszynowej Komnaty.

23. Podziemne tajemnice Hitlera. Poszukiwania. [Opowieść dokumentalna]. Wwa: WIS-2 2000, 247 s.

24. Kusiciel demonów. Opowieść o Stefanie Żochowskim. Wwa: Tow. Reklamowe Tilosz i Ska 2002, 164 s.

Nagroda im. W. Hulewicza, przyznana przez ZLP w 2002.

25. Łowcy potworów. [Reportaż]. Wwa: Bellona 2003, 253 s.

Kontynuacja poz. 18.

Scenariusze filmów dokumentalnych: Album przywieziony z wojny. TV 1964. – Człowiek bez numeru, albo zaczarowana dwukółka. TV 1964. – Duchy białego zamku. TV 1964. – Neclowe sagi. TV 1964. – Zanim z cokołu przemówi. TV 1964. – Proboszcz. TV 1967. – Ten pierwszy. TV 1967. – Senior. TV 1967. – Reduta Powiśla. TV 1968. – Zegadłowice. TV 1968. [I Nagroda na III Festiwalu Filmów o Sztuce w Zakopanem w 1970]. – Portret bez ram. TV 1969. – Jawa i urojenie. TV 1970. – Obieżyświat. TV 1970. – Wyzwanie. [Współaut.:] M. Wójcicka. TV 1970. – Ten pierwszy. TV 1971. – Teatr Ziemi Odzyskanej. TV 1971. – Kamera i karabin. [Współaut.:] M. Wójcik. TV 1972. – Krawiec i gwiazdy. [Współaut.:] M. Wójcik. TV 1972. [Nagroda Żelazna Łódka na XIII Ogólnopolskim Festiwalu Filmów Krótkometrażowych]. – Gorzkie pieśni Papuszy. TV 1973. – Pustelnik. TV 1975. – Poemat grozą. TV 1979. – Twarze czasu. TV 1982. – Święte szalbierstwo. Cz. 1-3. TV 1984 [Por. Twórczość poz. 12]. – Okiem ukrytym. TV 1986. – Twarze czasu. TV 1986. – Piotr Zelek z Berestu. TV 1987.

## Przekłady

1. K. Wanszenkin: Żołnierska młodość. [Powieść]. Wwa: MON 1966, 205 s.

Zawartość: Żołnierska młodość (Krótkie notatki); Awiduszyn i Jegoryczew (Epizody z życia dwóch żołnierzy).

2. A.P. Owsjanow: Zagubione, ukryte, zniszczone skarby Rosji. Kulisy poszukiwań. [Opowieść dokumentalna]. Wwa: Cinderella Books, Andrzej Zasierny 2001, 273 s.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2003. — Wywiady: R.W. Rozm. I. Falska. *Panorama Poln.* 1980 nr 14; Opisanie W. Rozm. I. Heppen. *Tyg. Pol.* 1985 nr 24; Widzieć ludzi w ich odrębności. Rozm. D. Kwiatkowska. *Odrodzenie* 1985 nr 12; Czwarty wymiar kadru. Rozm. H. Murza-Stankiewicz. *Foto* 1985 nr 3; A jednak zapisać wszystko! Rozm. I. Heppen. *Tyg. Pol.* 1987 nr 52.

[Zjeść go!] K. Dziewanowski: Życie codzienne w Polsce. *Nowe Książ.* 1966 nr 23; T. Świeżawska: Kim jest bohater? *Prasa Pol.* 1966 nr 11. — [Święci garnki lepia:] J. Dolński: Polska — jak długa i szeroka. Ludzie dziwaki. *Życie Lit.* 1971 nr 3; W. Kocznow: Święci i grzesznicy. *Odgłosy* 1971 nr 11; M.A. Kowalski: Zwyczajni święci. *Kultura* 1971 nr 6. — [Pieta na szkiele:] L. Borski: Wyznanie reportera. *Nowe Książ.* 1972 nr 22; J. Dolński: Pochwała dojrzałości. Nowości (i remanenty) literatury faktu. *Życie Lit.* 1973 nr 25 [in. dot. R.W.]. — [Odmienicy] W. Jankowewny: Nawiedzeni. *Tyg. Kult.* 1974 nr 27; W. Kocznow. *Odgłosy* 1974 nr 16; S. Kozicki: Odmieniec o odmiennach. *Kultura* 1974 nr 27; J. Maziański: Czy mamy naśladować maniaków. *Nowe Książ.* 1974 nr 14. — M. Szejnert: Złodziejska robota. *Literatura* 1974 nr 23. — A. Szczygiński: Wrażliwość i wyobraźnia. *Odra* 1975 nr 1 [rec.: Odmienicy]. — [Czy bohaterowie są zmęczeni?] R. Giemiński: Historia to jest dzisiaj... *Kultura* 1976 nr 17; W. Jankowewny: W poszukiwaniu odpowiedzi. *Tyg. Kult.* 1976 nr 12; W. Kocznow: Western polski. *Odgłosy* 1976 nr 15; K. Koźniewski: Czy reportaż bywa zmęczony? *Polityka* 1976 nr 33; M. Warneńska: Barwy tamtych lat. *Fakty* 1976 nr 30; L. Wieluński: Zmęczeni bohaterowie. *Nowe Książ.* 1976 nr 9; M. Zieliński: Oswajanie rzeczywistości. *Kontrasty*, Białystok 1976 nr 4 [dot. też: Odmienicy]. — [I ja tam byłem:] E. Biela: Co tam, panie, w reportażu? *Kierunki* 1977 nr 48; A.K. Waskiewicz: Gdzie bywa W? *Kontrasty*, Białystok 1978 nr 6; A. Woźniak: O reportażu. *Nowe Książ.* 1978 nr 1 — T. Błaziejewski: Czas, ludzie, problemy. *Odgłosy* 1979 nr 47 [rec.: Opowieści kradzione]. — [Bez apelacji:] Z. Bauer: Na pastwę McLuhana. *Nowe Książ.* 1980 nr 16; J. Jastrzębski: Rozterki taragarza faktów. *Kontrasty*, Białystok 1980 nr 9. — A. Myszkowski: Kradzione, a tuczy. *Nowe Książ.* 1980 nr 10 [rec.: Opowieści kradzione]. — A. Staniszewski: Anatomia faktu. *Fakty* 1980 nr 33 [rec.: Bez apelacji]. — A. Staniszewski: W swojej sprawie. *Kontrasty*, Białystok 1980 nr 2 [rec.: Opowieści kradzione]. — M. Miller: Reporterów sposób na życie Wwa 1983 [in. dot. R.W.]. — S. Lewandowska: Święte szalbierstwo — dochodzenie do prawdy. W teście: Kryptonim legalizacja 1939-1945. Wwa 1984. — [Uniesieni] Z. Szopiński: Śladami odmiennców. *Tyg. Kult.* 1985 nr 39; M. Warneńska: Kronikarz ludzkich pasji. *Fakty* 1985 nr 47. — [Szkłane oczy Klio:] E. Sawicka: Zatrzymać wszystko? *Tyg. Pol.* 1986 nr 40; M. Warneńska: Tropiciel dziejów nieostyglých. *Fakty* 1986 nr 47. — M. Ogórek: Nad rzeczywistość. *Zdanie* 1987 nr 1 [rec.: Święte szalbierstwo]. **B.M.**

## WÓJCİK Włodzimierz ur. 1932

Historyk literatury, krytyk literacki.

Urodzony 29 maja 1932 w Łagiszy (obecnie dzielnica Będzina); syn Andrzeja Wójcika, górnik, i Oty-

li z Nikodemów. W czasie II wojny światowej przebywał nadal w Łagiszy. Po wojnie, od 1947 uczył się na Wydziale Mechanicznym Śląskich Technicznych Zakładów Naukowych w Katowicach; w 1952 zdał maturę. Następnie studiował polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ). Po uzyskaniu w 1956 magisterium pracował jako nauczyciel języka polskiego w krakowskich i nowohuckich szkołach średnich. W 1957 ożenił się z Zofią Jolantą Jaworską, sławistką. W 1963 podjął studia doktoranckie w Wyższej Szkole Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Debiutował w 1965 recenzją *Zeszytów Naukowych UJ*, opublikowaną na łamach *Ruchu Literackiego* (z. 1). W 1968 otrzymał tam doktorat na podstawie rozprawy pt. „Powieści Zofii Nałkowskiej” (promotor prof. Jan Nowakowski). W 1969 pracował jako starszy asystent, a od 1970 jako adiunkt w Instytucie Filologii Polskiej UJ. W tymże roku został członkiem Komisji Historycznoliterackiej Krakowskiego Oddziału PAN. W 1973 przeniósł się na nowo utworzony Wydział Filologiczny Uniwersytetu Śląskiego (UŚL), gdzie był początkowo starszym wykładowcą, a od czerwca tego roku pracował na stanowisku docenta. W 1974 został członkiem Katowickiego Oddziału PAN. W 1973-75 i w 1977-80 pełnił funkcje pierwszego prodziekana na Wydziale Filologicznym UŚL. Trzykrotnie otrzymał nagrodę Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki za osiągnięcia w dziedzinie historii literatury oraz pracę dydaktyczną (1974, 1978, 1979). W 1979 habilitował się na podstawie rozprawy pt. „Nadzieje i złudzenia. Legenda Piłsudskiego w polskiej literaturze międzywojennej”. W 1980 utworzył Zakład Literatury Współczesnej Wydziału Filologicznego UŚL i objął funkcję kierownika. W tymże roku został członkiem ZLP (od 1994 także członek zarządu Oddziału Katowickiego). Oprócz rozpraw naukowych dotyczących literatury polskiej XX wieku publikował także recenzje i felietony, m.in. w sosnowieckim tygodniku *Wiadomości Zagłębia* (tu cykl felietonów, w 1980-82 pt. „Zagłębijskie impresje”, w 1988-89 pt. „W krajobrazie najbliższej ojezyny”). Od 1983 redagował wiele tomów serii *Prace Naukowe UŚL w Katowicach*. W 1982-84 był wicedyrektorem Instytutu Literatury i Kultury Polskiej UŚL, następnie do 1987 dziekanem Wydziału Filologicznego UŚL, po czym do 1997 dyrektorem Instytutu Literatury i Kultury Polskiej UŚL. Dwukrotnie otrzymał nagrodę Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach (1983, 1987). W 1987-89 wykładał też w niepełnym wymiarze godzin na Uniwersytecie Szczecińskim. W 1988 uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1992 profesora zwyczajnego UŚL. Działał też od 1995 w Fundacji „Czartak” w Gorzeniu Górnym pod Wadowicami; od 1998 kierował nadto Pracownią „Studia nad twórczością

Emila Zegadłowicza". Współredagował serię *Obrazy Literatury Polskiej XX wieku*. W 1992 został członkiem Górnośląskiego Towarzystwa Literackiego. W 2002 otrzymał nagrodę m. Sosnowca za całokształt twórczości. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1975), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1977), odznaką „Zasłużony dla Województwa Katowickiego” (1982), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1986), złotą odznaką „Zasłużony dla Uniwersytetu Śląskiego” (1986). Mieszka w Sosnowcu.

## TWÓRCZOŚĆ

1. O „Granicę” Zofii Nałkowskiej. [Szkic]. Kr.: PWN 1971, 34 s. PAN Oddz. w Kr.

2. Opowiadania Tadeusza Borowskiego. Wwa: PZWS 1972, 141 s. *Bibl. Analiz Lit.*

3. Zofia Nałkowska. [Monografia]. Wwa: Wiedza Powsz. 1973, 432 s.

4. Nadzieje i złudzenia. Legenda Piłsudskiego w polskiej literaturze międzywojennej. [Studium]. Kat.: UŚL 1978, 198 s. *Pr. Nauk. UŚL w Katow.*, 260. Wyd. 2 rozszerz. pt. Legenda Piłsudskiego w polskiej literaturze międzywojennej. Kat.: Śląsk 1987, 263 s.

Zawartość: Wprowadzenie. – W blasku „legendy”: Sfera mitografii, „On” i literaci, Autolegenda, Heros, wódz, hetman i królowie; Maska Konrada i Króla-Ducha; Szary mundur, kamazyni i purpuraci; Oracz i siewca. Herakles w stajni Augiasza, „Dziadek” i „Samotnik”; „Začmienie słońca” i Demeter. – Założenie.

5. Estetyzm, realizm, polityka. Studia i szkice o literaturze polskiej XX wieku. Kat.: Śląsk 1981, 321 s.

Zawartość: Zofia Nałkowska o mitach politycznych II Rzeczypospolitej; W kręgu problemów internacjonalnych „Choucas” [Z. Nałkowskiej]; Praca Nałkowskiej nad powieściami w świetle „Dzienników”; Uwagi o kompozycji powieści Zofii Nałkowskiej; Problematyka ideowo-artystyczna „Kordiana i Chama” L. Kruczkowskiego; Drozdowski o Polsce i dylematach polskości. – Pierwodr. tekstów w czasop. w 1968-1978.

6. Rozwój i osiągnięcia prozy narracyjnej w katowickim środowisku literackim. [Szkic]. Kat.: Muzeum Śląskie 1987, 13 s.

7. Skamandryci i inni nad Sekwaną. Szkice historycznoliterackie. Kat.: UŚL 1995, 186 s. *Pr. Nauk. UŚL w Katow.*, 1504.

Zawartość: Przedmowa. – Paryskie przystanki Kazimierza Wierzyńskiego; Lechoń w Paryżu i o Paryżu; Stanisława Balińskiego „wielka podróż” nad Sekwanę; Przyjaźnie poetyckie: Słonimski – Baliński; Nostalgia emigranta za Polską. „Dzienniki” Stanisława Balińskiego; Paryska „waliza” Józefa Wittlina; Pisarstwo Marii Kuncewiczowej jako „dziennik podróży”; Z łagrow na Wyspę Świętą Ludwika – Zofia Romanowiczowa; Pejzaż ojczyzny i obczyzny w prozie Zofii Romanowiczowej.

8. Pisarz i Komendant. Literacka legenda Piłsudskiego. [Szkic]. Kat.: Tow. Zachęty Kultury 1996, 39 s.

9. Zegadłowicz po latach. [Szkic]. Andrychów: [b.w.] 1997, 14 s.

10. Józef Piłsudski w legendzie literackiej. [Szkic]. Kielce: Szumacher 1999, 40 s. Komisja Hist.-lit. PAN.

11. Staff i Różewicz. Studia historycznoliterackie. Kat.: Kwartalnik Lit. FA-art 1999, 94 s.

Zawartość: M. Kisiel: Słowo wstępne. – [Szkice dot. L. Staffa:] Z Dantem nad Arno; Lux ex Oriente; Sieczkami Italii; „Wiklina” zwiastująca wiosnę; Poetyckie przyjaźnie: Różewicz – Staff. – Różewicz – wielki współczesny.

12. W Polsce i na obczyźnie. O twórczości Zofii Romanowiczowej. Kat.: Gnome 2000, 71 s.

Rozprawy i szkice w czasopismach i książkach zbiorowych, m.in.: Bohater w obcym świecie. (Szkic o „trzeciej” poetyce „Hrabiego Emila” Z. Nałkowskiej). *Ruch Lit.* 1965 z. 5 s. 209-220. – Poglądy literackie Zofii Nałkowskiej. *Rocz. Komis. Hist.-lit. PAN. Oddz. w Kr.* T. 5 1967 s. 59-100. – Psychologia, realizm, polityka – Zofia Nałkowska. W: Prozaicy dwudziestolecia międzywojennego. Wwa 1972 s. 443-473. – Twórczość Romana Jaworskiego w opiniach krytyki literackiej. W: Z dziejów kultury i literatury Ziemi Przemyskiej. Przemysł 1973 s. 101-112. – Dzieło pisarskiej dojrzałości „Granica” [Z. Nałkowskiej]. W: Literatura polska w szkole średniej. Wwa 1975 s. 379-404. – Droga twórcza Leona Kruczkowskiego. W: Leon Kruczkowski (1900-1962). Sosnowiec 1980 s. 3-12. – Mitotwórca i mitoburca. (Z zagadnień twórczości A. Struga). W: Proza Andrzeja Struga. Kr. 1981 s. 71-84. – Legenda Piłsudskiego w twórczości skamandrytów. W: Skamander. T. 2. Studia z zagadnień poetyki i socjologii form poetyckich. Kat. 1982 s. 136-155. – Le rayonnement des lettres françaises. Zofia Nałkowska et le roman français. W: Le renouvellement des techniques dans la littérature française 1920-1940. Kat. 1983 s. 167-176. – Tadeusz Kościuszko w historii oraz legendzie literackiej i artystycznej. W: Tadeusz Kościuszko. Sosnowiec 1983 s. 6-14. – W kręgu tradycjonalizmu i nowatorstwa. „Granica” Z. Nałkowskiej. W: Arcydzieła literatury polskiej. T. 1. Interpretacje. Rzeszów 1987 s. 193-212. – Dialog biegunów. (Kilka uwag o twórczości literackiej Marii Kuncewiczowej). W: W stronę Kuncewiczowej. Kat. 1988 s. 7-18. – Romantyczny portret Piłsudskiego w literaturze Młodej Polski. W: Dziedzictwo romantyczne w literaturze pozytywizmu i Młodej Polski. Lubl. 1988 s. 255-269. – Józef Piłsudski. W: Życiorysy historyczne, literackie i legendarne. Ser. 2. Wwa 1989 s. 303-346. – W stronę Sienieźyc. Mit kresów w twórczości Stanisława Balińskiego. W: Wilno i wileńszczyzna jako krajobraz i środowisko wielu kultur. T. 4. Białystok 1992 s. 351-370. – Smutna Wigilia 1939 r. U Lechonia (paryski przystanek skamandrytów cza-

sów wojny). W: Polskie środowisko twórcze na emigracji we Francji. Wrzesień 1939-czerwiec 1940. Wwa 1994 s. 111-121. — W pejzażach Jana Pierzchały. W: Śląsk inaczej. Kat. 1997 s. 64-75. — Tasso w oczach Teofila Lenartowicza. W: Z ducha Tassa. Księga pamiątkowa sesji naukowej w czterechsetlecie śmierci pisarza (1544-1595). Kat. 1998 s. 327-337. — Hałdy i ludzie. W: Nowy Śląsk. Kat. 2000 s. 34-43. — Odejście z raju dzieciństwa. O wierszu Tadeusza Różewicza „Kasztan”. W: Liryka polska XX wieku. Ser. 2. Kat. 2000 s. 82-92. — W kręgu prozy. W: Okolica najbliższa. Szkice do portretu Wilhelma Szewczyka. Czerwionka - Leszczyny 2001 s. 45-55.

#### Prace redakcyjne

1. Z. Nałkowska: Granica. Oprac. [i wstęp] ... Wr.: Ossol. 1971, XCV, 322 s. BN1, 204.

2. W kręgu dwudziestowiecznego realizmu. Pod red. ... Kat.: UŚl. 1983, 108 s. *Pr. Nauk. UŚl. w Katow.*, 612.

3. Wśród poetów współczesnych. Studia i szkice pod red. ... Kat.: UŚl. 1986, 188 s. *Pr. Nauk. UŚl. w Katow.*, 744.

4. Poezja i nostalgia. Studia i szkice o literaturze polskiej na obczyźnie pod red. ... Kat.: UŚl. 1987, 157 s. *Pr. Nauk. UŚl. w Katow.*, 897.

5. W stronę Kunczewiczowej... Studia i szkice. Pod red. ... Kat.: UŚl. 1988, 128 s. *Pr. Nauk. UŚl. w Katow.*, 905.

6. Małe formy prozatorskie. Analizy, interpretacje, przeglądy. Pod red. ... Kat.: UŚl. 1990, 123 s. *Pr. Nauk. UŚl. w Katow.*, 1118.

7. Dziennik, pamiętnik, notatnik literacki. Studia i szkice o piśmiennictwie polskim XX wieku. Pod red. ... Kat.: UŚl. 1991, 112 s. *Pr. Nauk. UŚl. w Katow.*, 1219.

8. W pejzażu ojczyzny i obczyzny. Studia i szkice o literaturze polskiej XX wieku. Pod red. ... Kat.: UŚl. 1991, 104 s. *Pr. Nauk. UŚl. w Katow.*, 1201.

9. Wokół 1968 roku. Studia i szkice o polskiej literaturze współczesnej. Pod red. ... Kat.: UŚl. 1992, 123 s. *Pr. Nauk. UŚl. w Katow.*, 1286.

10. Liryka polska XX wieku. Analizy i interpretacje. Kat.: UŚl.

[Ser. 1]. Pod red. ... przy współudziale E. Tutaj. 1994, 152 s.

Ser. 2. Pod red. ... przy współudziale D. Opacskiej-Walasek. 2000, 209 s. *Pr. Nauk. UŚl. w Katow.*, 1447, 1836.

11. Między Kadenem a Andrzejewskim. W kręgu powieści polskiej XX wieku. Studia i szkice. Pod red. ... przy współudziale B. Gutkowskiej. Kat.: UŚl. 1995, 149 s. *Pr. Nauk. UŚl. w Katow.*, 1509.

12. Przetomy. Rok 1956. Studia i szkice o polskiej literaturze współczesnej. Pod red. ... przy współudziale M. Kisiela. Kat.: UŚl. 1996, 192 s. *Pr. Nauk. UŚl. w Katow.*, 1573.

13. Szkice o polskich pisarzach emigracyjnych. Red.: M. Kisiel i ... [T.] 1. Kat.: Tow. Zachęty Kultury 1996, 132 s.

14. Słowo za słowo. Szkice o twórczości Tadeusza Różewicza. Pod red. M. Kisiela i ... Kat.: Kwartalnik Lit. FA-art 1998, 99 s.

15. Tadeusz Różewicz. Doctor honoris causa Universitatis Silesiensis. Oprac.: M. Kisiel, D. Rott, ... Kat.: UŚl. 1999, *Pr. Nauk. UŚl. w Katow.*

16. Światy Tadeusza Różewicza. Materiały konferencji naukowej pod patronatem JM Rektora Uniwersytetu Śląskiego. Katowice 28 kwietnia 1999 roku. [Red.: M. Kisiel, ...]. Kat.: Gnome 2000, 165 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2002. — Wywiad: Marszałkiem zuroczeni. Rozm. W. Wilczek. *Tak i Nie* 1988 nr 12 [dot.: Legenda Piłsudskiego w polskiej literaturze międzywojennej].

LP XX w. (P. Majerski).

R. Lubas: Borowski w „Bibliotece Analiz Literackich”. *Polonistyka* 1973 nr 6 [rec.: Opowiadania Tadeusza Borowskiego]. — [Zofia Nałkowska:] J. Iwaszkiewicz: Nałkowska. *Życie Warsz.* 1974 nr 65; J. Marx: Książka o Nałkowskiej. *Życie Lit.* 1974 nr 37; G. Traczyk: *Otwartość. Twórczość* 1974 nr 6; S. Kończak: Monografia twórczości Zofii Nałkowskiej. *Polonistyka* 1975 nr 2. — [Nadzieje i złudzenia:] A. Garlicki. *Prz. Hist.* 1979 nr 4; A.F. Grabski: Nadzieje i złudzenia. *Odgłosy* 1979 nr 32; K. Januszkiewicz: Gdy historia świeci nieobecnością. *Odra* 1980 nr 4; W. Paźniewski: Legenda i powtórka z historii. *Twórczość* 1980 nr 4. — Z. Macużanka: Ambicje stanowczo na wyrost. *Nowe Książ.* 1981 nr 10 [rec.: Estetyzm, realizm, polityka]. — J.M. Majchrowski. *Ruch Lit.* 1981 z. 1 [rec.: Nadzieje i złudzenia]. — [Legenda Piłsudskiego w polskiej literaturze międzywojennej:] M. Kisiel: Piłsudski i mitotwórcy. *Życie Lit.* 1987 nr 20; J. Kajtoch: „On” i literatura polska. *Gaz. Krak.* 1988 nr 206. — W.J. Podgórski: „Polacy beznadziejni”. *Nowe Książ.* 1988 nr 9 [rec. red.: Poezja i nostalgia]. — J. Usczyńska. *Ruch Lit.* 1988 z. 4/5 [rec.: Legenda Piłsudskiego w polskiej literaturze międzywojennej]. — J. Gałuszka: Legendotwórcy marszałka. *Śląsk* 1996 nr 11 [rec.: Pisarz i Komendant]. — P. Majerski: Z Paryżem w sercu i literaturze. *Śląsk* 1996 nr 3 [rec.: Skamandryci i inni nad Sekwaną]. — [Staff i Różewicz:] P. Majerski: Przyjaźń poetów. *Akant* 1999 nr 10; B. Szafasta-Rogowska: Staff i Różewicz — poetyckie fascynacje. *Śląsk* 1999 nr 7; P. Szewc: Obiektywnie, acz przyjaźnie. *Nowe Książ.* 1999 nr 7; Z. Andres. *Ruch Lit.* 2000 nr 3. — T. Głogowski: Legenda Marszałka. *Śląsk* 2000 nr 4 [rec.: Józef Piłsudski w legendzie literackiej]. — [W Polsce i na obczyźnie:] B. Szafasta-Rogowska: Przypomnienie Romanowiczowej. *Śląsk* 2000 nr 12; P. Majerski: Powrót do Romanowiczowej. *Nowe Książ.* 2001 nr 1. — M. Kisiel: Profesor W.W. *Śląsk* 2002 nr 5.

B.M.

#### WÓJCİK Zygmunt 1935-1995

Pseud.: (W); Wiktor Grab; (Z); Z.W.; (Z.W.); Zbigniew Lubawski; (Zeta); zw; (zw); ZW; Zygmunt Kandy.  
Prozaik, poeta, publicysta.

Urodzony 6 czerwca 1935 w Kępie Lubawskiej (Kieleckie) w rodzinie chłopskiej; syn Konstantego



Wójcika i Marii z Gubałów. Uczęszczał do Liceum Ogólnokształcącego im. T. Kościuszki w Dąbrowie Górniczej. W tym okresie był członkiem ZMP, okresowo przewodniczącym zarządu szkolnego. Po zdaniu matury w 1954 studiował historię na Uniwersytecie Warszawskim; w 1959 uzyskał magisterium. W 1956 został członkiem PZPR. Od 1958 pracował w redakcji tygodnika ZMW *Zarzewie* w Warszawie, początkowo jako redaktor, a po roku jako kierownik działu kulturalnego. Na jego łamach debiutował w 1959 artykułem dotyczącym Teatru Ziemi Mazowieckiej pt. „Teatr, o którym pamiętają widzowie, a zapominają władze” (nr 37); drukował tu następnie do 1969 (w 1959-61 podp. m.in. Wiktor Grab). Był członkiem Komisji Kultury i Oświaty Zarządu Głównego ZMW oraz wiceprzewodniczącym Krajowej Rady KKMP przy Zarządzie Głównym ZMW (1959-69). Od 1959 należał do SDP (do rozwiązania Stowarzyszenia w 1982). Artykuły, wiersze, prozę i przekłady z literatury słowackiej publikował m.in. w czasopiśmie *Nowa Wieś* (1959-70), *Dziennik Ludowy* (1960, 1969-72), *Głos Młodzieży Wiejskiej* (1966-1972); w 1970-74 członek zespołu redakcyjnego pisma, *Książki dla Ciebie* (1970-72), *Argumenty* (1971-89); tu w 1988 reportaże ze Stanów Zjednoczonych pt. „Kartki z Dolorado” oraz cykl felietonów pt. „Kojarzenia”; okresowo członek zespołu redakcyjnego pisma, *Fakty i Myśli* (potem *Fakty*; 1971-86, z przerwami), *Nasz Klub* (1971-81, z przerwami), *Kontrasty* (Białystok, 1973-80, z przerwami), *Zielony Sztandar* (1975-88; tu w 1975-85 m.in. cykl felietonów pt. „Spod kolumny Zygmunta”), *Życie Literackie* (1976-89, z przerwami), *Tydzień* (1977-80, okresowo członek zespołu redakcyjnego). Nadto w 1970-74 pełnił funkcję zastępcy redaktora naczelnego *Tygodnika Kulturalnego*, z którym współpracował od 1967 (m.in. podp. Zbigniew Lubawski), a w 1974-88 zastępcy redaktora naczelnego kwartalnika *Regiony*, gdzie drukował także od 1971 (tu w 1978 i w 1980 m.in. artykuły dotyczące literatury ludowej). Ożenił się z Łucją Brzezińską. W 1970 został członkiem ZLP. Wielokrotnie wyjeżdżał za granicę, m.in. do Włoch (pobyty stypendialne w 1971, 1979), na Słowację, do ZSRR, a także do Meksyku i Stanów Zjednoczonych. W 1979 otrzymał nagrodę im. B. Prusa, przyznaną przez SDP za twórcze osiągnięcia i całokształt działalności publicystycznej. Zaczął drukować również w *Profilach* (1981-85), ponownie w *Tygodniku Kulturalnym* (1982-86) i *Dzienniku Ludowym* (1983-87; w 1985 m.in. cykl felietonów pt. „Między stronicami”), w *Słowie Powszechnym* (1985-87) oraz *Kulturze* (1986-89). Był nagradzany w wielu konkursach i turniejach literackich, m.in. w 1982 otrzymał nagrodę im. T. Nocznickiego. Należał do Oddziału Polskiego Stowarzyszenia Kultury Europejskiej (SEC). W 1986 wszedł

w skład Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Warszawie. W 1986-89 był członkiem Narodowej Rady Kultury. W 1986 objął funkcję wiceprezesa Zarządu Głównego nowego ZLP, a w 1989 został członkiem jego Prezydium. Od 1988 pełnił funkcję wiceprezesa Oficyny Wydawniczej „Rój”, której był współzałożycielem. Należał do Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Fińskiej. Popularyzował kulturę i literaturę słowacką, pisał artykuły na jej temat i tłumaczył prozę; w 1993 był współorganizatorem, a następnie prezesem Towarzystwa Polska-Słowacja. W 1994-95 współpracował z czasopiśmie *Goniec Staszowski*. Odnaznaczony m.in. odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1967), Złotym Krzyżem Zasługi (1973), odznaką „Za Zasługi dla Województwa Włocławskiego” (1979), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1981). Zmarł 22 kwietnia 1995 w Bratysławie, gdzie przebywał na stypendium literackim; pochowany w Popowie Kościelnym (Ostrołęckie). Pośmiertnie odznaczony nagrodą Ministerstwa Kultury Republiki Słowackiej im. B. Björnsona (1995).

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Wiersze. H. Antoszevska: Malarstwo, grafika. Warszawa – Katowice 1962. Katalog wystawy. [Www:] KKMP przy ZG ZMW 1962, 21 s.

2. Podpłomyk. [Wiersze]. Wwa: KKMP przy ZG ZMW, WŁ 1967, 25 s.

3. Kochany. [Powieść]. [Wwa:] LSW 1968, 167 s. Nagroda LSW i ZG ZMW w konkursie na debiut prozatorski w 1967.

Przełt. słowac.: Miláčik. Poľovačka na našeho pána. [Przeł.] Š. Drug, J. Marušiak. Bratislava 1986.

4. Mowy weselne. [Powieść]. [Wwa:] LSW 1970, 191 s.

Nagroda im. S. Pietaka w 1971.

5. Zabijanie koni. [Opowiadania]. Wwa: LSW 1973, 197 s.

Zawartość: Zabijanie koni [por. poz. 12]; Wieczerza na wspaniale; – w którym go koronują; Śmierć Jana Sumienie; Orły na śniegu; Zaproszenie; Krowa na siódmym piętrze.

6. Pojedynek. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1977, 173 s.

7. Zła miłość. [Powieść]. Wwa: LSW 1978, 216 s. Wyd. 2 Wwa: Czyt. 1987.

Nagroda LSW za dzieła związane z życiem wsi i jej przemianami za rok 1978, przyznana w 1979.

Przełt. słowac.: Zła láska. [Przeł.] J. Gazdik. Bratislava 1981.

8. Suita chłopska. [Reportaże]. Wwa: Czyt. 1979, 157 s.

Zawiera m.in.: Niemy testament [por. poz. 14].

Nagroda im. K. Pruszyńskiego w 1980.

9. Gdy pójdziecie tym śladem. Montaż sceniczny oparty na motywach życia i działalności robotnika Stanisława Szadkowskiego działacza KPP i PPR

w Krakowie. [Wwa:] *Nasz Klub*, ZG ZSMP 1981, 21 s., wkł. do *Naszego Klubu* nr 1.

10. Twarzą do życia. [Reportaże społeczne]. Wwa: MAW 1981, 174 s.

11. Przesiewanie czasu. [Opowieści]. Wwa: Czyt. 1983, 165 s.

Zawiera opowieści o zbieraczach piśmiennictwa folklorystycznego: Jedna z możliwości życia [dot. J. Brody]; Wielka skrzynia Kotuli [dot. F. Kotuli]; Straszny jest ten śpiew [dot. A. Kulisiewicz]; Chłopski Długosz [dot. J. Fronczyk]; Przesiewanie czasu [m.in. dot. E. Redlińskiego]; Zbieram wszystko co się przegłęda w słowie mówionym [dot. R. Ochmana]; Złote ręce Anonima, Beskidzki Kolberg [dot. J. Tacina].

12. Zabijanie koni. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] L. Staroń. TV 1983. Por. poz. 5.

13. Dzień mojej matki. [Wiersze]. Wwa: Iskry 1985, 41 s.

14. Niemy testament. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Wwa, T. Lit. w Domu Literatury 1987. Por. poz. 8.

15. Odejść z Sodomy. [Powieść]. Wwa: KAW 1987, 153 s.

Nagroda Funduszu Literatury w dziedzinie powieściopisarstwa za rok 1987, przyznana w 1988.

16. Wejście w rzekę. [Wiersze]. Wwa: LSW 1988, 65 s.

17. Ameryka czeka na ciebie. Wwa: Rój 1991, 129 s.  
Podp.: Zygmunt Kandy. — Reportaże w formie listów z Ameryki.

18. Wino najpiękniejsze. [Wiersze]. Kr.: Miniatura 1991, 72 s.

19. Zimowy wściekły pies. Opowiadania. Staszów: Staszowskie Tow. Kult., Kielce: Gens 1995, 172 s.  
Zawartość: Zimowy wściekły pies; Polowanie z sokolami; Ślub inteligentki wiejskiej; Wielka woda; Zwolnienie warunkowe; — oraz teksty o Z.W.: M.A. Zarębski: Epilog, który dopisało życie; S. Rogala: Résume twórczości (zamiast posłowania).

### Przekłady

1. J. Solovič: Królowa nocy na kamiennej pustyni. Komedia w 3 aktach. Przeł. ... Wwa: Inspiracje, ZG ZSMP, Zespół Kultury i Oświaty ZG RSW „Prasa Książka Ruch” 1985, 345 s. Wyst. Kr., T. Satyry Maszkaron, Scena Studio 1985.

2. Nacięcia w miodzie. Wiersze poetów słowackich. Wybór, przekł. i słowo wstępne ... [Wwa:] Roy, Kielce: Gens, Staszowskie Tow. Kult. 1994, 92 s.

### Praca redakcyjna

1. Po prostu przyjaciel... Moje spotkanie z człowiekiem radzieckim. Wybór i oprac.: T. Koziej i ... Wwa: LSW 1974, 397 s.

Antologia wspomnień z okresu II wojny światowej, będąca wynikiem konkursu ogł. w 1971 przez *Kraj Rad* i *Tyg. Kult.* pod hasłem „Moje spotkanie z człowiekiem radzieckim”.

Zob. też Przekłady poz. 2.

### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1989. — Wywiad: Zapomniane ogniwo kultury polskiej. Rozm. J. Termer. *Argumenty* 1984 nr 22. LP XX w. (red.).

S. Melkowski: O miłości i naturze. *Tyg. Kult.* 1967 nr 53 [m.in. dot.: Podpłomyk] — [Kochany] S. Melkowski: Wieś jako sposób życia. *Pomorze* 1968 nr 18, przedr. w tegoż: *Oczekiwanie i zapowiedzi*. Łódź 1980; M. Sprusiński: Miłość o gorzka wiedza. *Tyg. Kult.* 1968 nr 27 [m.in. dot. Z.W.]; T. Świążawska: *Prasa Pol.* 1968 nr 6; D. Knysz-Rudzka: Dwie autobiografie typowe. *Nowe Książ.* 1969 nr 10 [m.in. dot. Z.W.]; — W. Chłodobowski: Racje nie tylko weselne. *Kultura* 1970 nr 36 [rec.: Mowy weselne]. — J.Z. Brudnicki: Konfrontacje i peregrynacje. (Próba sylwetki literackiej Z.W.). *Tyg. Kult.* 1971 nr 22. — [Mowy weselne:] P. Darbeński: Wesela huczne i urodziwe, ale płonne. *Tyg. Kult.* 1971 nr 11; M. Dąbrowski: Odcienie podobieństw. *Twórczość* 1971 nr 9; A. Niewolak-Krzyżda: W kręgu mitu ziemi. *Profile* 1971 nr 8; R. Sulima: Temat z wariacjami. *Nowe Książ.* 1971 nr 1; S. Melkowski: Syn marnotrawny nie powróci. *Pomorze* 1972 nr 2, przedr. w tegoż: *Oczekiwanie i zapowiedzi*. Łódź 1980. — [Zabijanie koni:] J. Furnal: Słowa, magia, rzeczywistość. *Mies. Lit.* 1974 nr 6; J. Kajtoch. *Regiony* 1974 nr 5; S. Melkowski: Treń i krotchwilie. *Kultura* 1974 nr 13, przedr. w tegoż: *Oczekiwanie i zapowiedzi*. Łódź 1980; K. Nowicki: Demony. *Twórczość* 1974 nr 4; J. Piesszczachowicz: Krowa na siódmym pięttrze. *Nowe Książ.* 1974 nr 10; K. Woźniakowski: Wieś nadal powabna. *Zycie Lit.* 1974 nr 6. — B. Hadaczek: Pojedynek na słowa i racje. *Nowe Książ.* 1977 nr 20 [rec.: Pojedynek]. — T. Ampel: Stylizacja skądniowa wypowiedzi narratora ludowego (Na przykładzie wybranych powieści J. Mortona, Z.W. i T. Nowaka). W: Temat wiejski w literaturze polskiej. *Rzeszów* 1978. — [Pojedynek:] A. Goreń: Spełnienie a może zapowiedź? *Literatura* 1978 nr 1; W. Pykosz: Przegryany pojedynek. *Zycie Lit.* 1978 nr 11; R. Sulima: Powrót do wspólnoty. *Opole* 1978 nr 4; K. Rutkowski: Alegoria pojedynku. *Regiony* 1978 nr 1; A. Zawada: Duellum, czyli pojedynek pozowany. *Twórczość* 1978 nr 2; T.J. Żółciński: Pojedynek z pamięcią. *Argumenty* 1978 nr 14. — [Zła miłość:] T. Błażejowski: Miłość ślepa, nienawistna. *Zycie Lit.* 1979 nr 13; J.Z. Brudnicki: Pożary. *Tyg. Kult.* 1979 nr 10; T. Chrościelewski. *Odgłosy* 1979 nr 25 [dot. też: Pojedynek]; W. Maciąg: Trucizny konserwatyzmu. *Nowe Książ.* 1979 nr 7. — A. Myszkowski: Obciera o teraźniejszość. *Nowe Książ.* 1979 nr 19 [rec.: Suita chłopska]. — [Zła miłość:] R. Sulima: Wygnacny. *Regiony* 1979 nr 2; J. Termer. *Polonistyka* 1979 nr 3. — [Suita chłopska:] T. Błażejowski. *Odgłosy* 1980 nr 6; A. Goreń: Kontrasty. *Regiony* 1980 nr 3. — K. Konecka: Reporter chłopskich dróg. (Portret Z.W.). *Kontrasty*, Białystok 1980 nr 3. — [Suita chłopska:] E. Pochroń: Literatura w reportażu. *Opole* 1980 nr 1; J. Roslan: Świat jako reguła. *Kontrasty*, Białystok 1980 nr 3; A. Staniszkowski: Z wiejskiego albumu. *Fakty* 1980 nr 1. — [Twarzą do życia:] W. Łuka: To już odległe. *Nowe Książ.* 1981 nr 18; D. Sidorowski. *Tyg. Kult.* 1981 nr 26. — [Przesiewanie czasu:] M. Buchowski: Zgromadzenie zbieraczy. *Opole* 1983 nr 12; H. Daniłczyk: Sposoby na ocalenie. *Tyg. Kult.* 1983 nr 45. — F. Fomałczyk: Na strunie rodzinnej wielkiego dramatu. O twórczości Z.W. *Tyg. Kult.* 1983 nr 37. — R. Sulima: Prowincja jako styl. *Regiony* 1984 nr 2 [rec.: Przesiewanie czasu]. — [Dzień mojej matki:] J. Bolek: Tylko matka. *Tyg. Kult.* 1985 nr 25; Z. Dolecki: Liryki wiejskie i uniwersalne. *Śl. Powsz.* 1985 nr 144; S. Jurkowski: Rodowód. *Kierunki* 1985 nr 32; J. Ryszkowski: Matka i Eliot. *Zycie Lit.* 1985 nr 42; T.J. Żółciński: Wiersze dla matki. *Argumenty* 1985 nr 21; J.Z. Brudnicki: Za granicami prozy. *Nowe Książ.* 1986 nr 5. — J. Rutkowski: Związek twórczości Z.W. z jego „światem pierwszym”. *Studia Kiel.* 1986 nr 4. — [Odejść z Sodomy:] T. Błażejowski: W matni. *Odgłosy* 1987 nr 34; L. Budny: Czy współczesny prozaik polski ma szansę? *Kultura* 1987 nr 34; F. Fomałczyk: W tyglu istic szatańskich prób. *Nowe Książ.* 1987 nr 11/12; H. Kowalska. *Kierunki* 1987

nr 45; S. Rogala: Odejsz z chłopskiej Sodomii. *Przemiany*, Kielce 1987 nr 10. — B. Emilski: Niewiara w starość. *Kultura* 1988 nr 39 [rec.: Wejście w rzekę]. — A. Nowak: Wierzę w siebie i w swoją ziemię. *Argumenty* 1988 nr 27. — S. Stanik: Z biegiem rzeki. *Kierunki* 1988 nr 33 [rec.: Wejście w rzekę]. — [Zimowy wściekły pies.] Z.W. Fronczek: Ogień i woda, pies i ludzie. *Nowe Książ.* 1995 nr 11; L. Żuliński: Ostatnia podróż. *Wiad. Kult.* 1995 nr 46. — Zygmunt Wójcik. In memoriam. Praca zbiorowa pod red. M.A. Zarebskiego. Staszów: Staszowskie Tow. Kult. 2003, 119 s. [Zawiera m.in. pierwodr. próż i wierszy oraz wspomnienia o Z.W. następujących osób: M.A. Zarebskiego, S. Druga, W. Żukrowskiego, Z.T. Łączkowskiego, J. Termera, S. Rogala i Łucji Wójcik].

B.M.

## WÓJTOWICZ Kazimierz ur. 1945

Krypt.: K; K.; K.W. Kkw; (Kkw); Kw.  
Poeta, prozaik.

Urodzony 22 lutego 1945 w Borzymowie (Kieleckie) w rodzinie chłopskiej; syn Jana Wójtowicza i Zofii z Dyszewskich. W 1958-60 uczęszczał do niższego seminarium duchownego w Poznaniu, następnie po odbyciu rocznego nowicjatu w Radziłowie Mazowieckim wstąpił do Zgromadzenia Księża Zmartwychwstańców. W 1963 zdał maturę i rozpoczął studia w Instytucie Teologicznym Zgromadzenia Księża Misjonarzy w Krakowie. W 1965 musiał przerwać studia, gdyż został powołany do służby wojskowej, którą odbywał w jednostce saperów w Brzegu pod Wrocławiem. Następnie kontynuował studia do 1970. W tymże roku otrzymał święcenia kapłańskie, po czym prowadził pracę duszpasterską, najpierw jako wikary w Wierchowicach na Pomorzu, a od 1972 duszpasterz młodzieży w Poznaniu. Od 1969 publikował krótkie teksty medytacyjne w prasie katolickiej, głównie w *Gościu Niedzielnym*; jako poeta debiutował w 1974 wierszem pt. „Kolęda spóźnionych”, ogłoszonym w *Przewodniku Katolickim* (nr 2; podp. K.W.), z którym współpracował także w latach następnych (do 1988; tu także w 1975-78 cykl pt. „Notes niedzielny” oraz felietony pt. „Młode lata”). W 1974 zaczął pełnić posługę duszpasterską wśród emigrantów polskich w Wiedniu; pracował też w parafiach Neuottokarring (od 1978) i St. Joseph (od 1982). Równocześnie w 1975 rozpoczął studia doktoranckie na Wydziale Katolickim Uniwersytetu Wiedeńskiego i w 1981 uzyskał doktorat na podstawie rozprawy pt. „Die Frage nach Gott in der modernen polnischen Dichtung” (promotor prof. Josef Müller). Prozę, wiersze, cykle aforyzmów, artykuły i recenzje zamieszczał m.in. w czasopiśmie: *Homo Dei* (od 1976; m.in. korespondencje na temat katolicyzmu w Austrii), *Tygodnik Powszechny* (1979-80, 1988), *W drodze* (1979, 1983, 1989), *Więź* (1979-80), *Nasza Rodzina* (1982-83), *Pismo* (1982), *Znak* (1983), a także *Duszpasterz Polski Zagranicą* (Rzym, od 1976), *Niedziela* (1978), *Oficyna Poetów* (Londyn, 1979-82), *Wiadomości* (Lon-

dyn, 1980-81), *Gazeta Niedzielną* (Londyn, 1982-83, 1988; tu cykle: „Przypiski” w 1982, „Apokryf współczesny” w 1982-83), *Licht*, Berlin (1981, 1982), *Die Furche*, Wiedeń (1982), *Nasza Rodzina* (Paryż, 1982-83), *Wiener Kirchenzeitung* (1982), *Jednota bratrská*, Nova Paka (1984-86), *Česky zápas*, Praga (1985-1990). Jako tłumacz z języka niemieckiego debiutował w 1977 przekładem tekstu Khalila Gibrana pt. „Winny jesteś wszystko wszystkim”, opublikowanym w miesięczniku *W drodze* (nr 4). W 1983-1992 był proboszczem w parafii St. Othmar w Wiedniu; redagował także pismo parafialne pt. *Pfarrblatt St. Othmar*. W 1992-97 pełnił urząd provinciala polskiej prowincji zmartwychwstańców. W 1998 został dyrektorem wydawnictwa Alleluja oraz założycielem i redaktorem naczelnym pisma życia konsekrowanego *Via Consecrata*. Mieszka w Krakowie.

### TWORCZOŚĆ

Poza pracami o charakterze rozważań religijnych opublikował:

- Notes Niedzielny. [Proza medytacyjna]. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1977, 158 s.
- W drodze. Wiersze. Wiedeń: Nakł. Duszpasterstwa Polonii w Austrii 1978, 54 s.
- Odpisy nadziei. [Wiersze]. Wiedeń: [b.w.] 1982, 48 s. Wyd. bibliofilskie rozszerz. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1984, 63 s.  
Inf. o wyd. rozszerz.: K. Dybciak we wstępie do poz. 14.
- Przypisy do ziemi. [Wiersze]. Kr.: Znak 1982, 93 s.
- Alleluja. [Wiersze]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1983, 16 s.
- Przepisy na światło. [Wiersze]. Wr.: Wydawn. Wrocławskiej Księg. Archidiecezjalnej 1983, 55 s.
- Zapisy dłużnika. [Wiersze]. Wr.: Wydawn. Wrocławskiej Księg. Archidiecezjalnej 1984, 56 s.
- Przypiski. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1985, 159 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wr.: Wydawn. Wrocławskiej Księg. Archidiecezjalnej 1992; wyd. 3 Wr.: Tum 1993, wyd. 4 tamże 1996.  
Opowiadki katechizacyjne opatrzone aforyzmami i cytatami z różnych autorów.
- Ułomki. [Wiersze]. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1985, 71 s.
- Wypisy nie tylko pogodne. [Wiersze]. Wr.: Wydawn. Wrocławskiej Księg. Archidiecezjalnej 1987, 56 s.  
Tytuł pierwotny: Wypisy nie tylko dla błaznów.
- Notki. Wr.: Wydawn. Wrocławskiej Księg. Archidiecezjalnej 1986, 142 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1988, wyd. 3 1992, wyd. 4 1992, wyd. 5 1994.

Opowiadki katechizacyjne opatrzone aforyzmami i cytatai z r6znych autor6w.

12. Napisy na piasku. [Wiersze]. Wr.: Wydawn. Wrocawskiej Ksi6g. Archidiecezjalnej 1988, 55 s.

Opowiadki katechizacyjne opatrzone aforyzmami i cytatai z r6znych autor6w.

13. Opowiadki. Wr.: Wydawn. Wrocawskiej Ksi6g. Archidiecezjalnej 1988, 143 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tam6e 1992; wyd. 3 Wr.: Tum 1993, wyd. 4 tam6e 1996.

Opowiadki katechizacyjne opatrzone aforyzmami i cytatai z r6znych autor6w.

14. Droga do Emaus. Wiersze wybrane. Oprac. i wst6pem opatrzyi K. Dybciak. Kat.: Ksi6g. św. Jacka 1989, 209 s.

Wiersze zgrupowane w cz6ściach: Słowo-j6zyk-poezja; Zapisy z drogi: „Na oltarzu ziemi”; O Bogu, bycie i dziejach; „Z drzeniem pi6c wiecznośc”; Modlitwy karnawalowe; Dialogi z Bibli6.

15. Podpisy pod Przymierzem. [Wiersze]. Kalwaria Zebrzydowska: Calvarianum 1989, 58 s.

16. Ramotki. Wr.: Wydawn. Wrocawskiej Ksi6g. Archidiecezjalnej 1989, 146 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tam6e 1992; wyd. 3 Wr.: Tum 1993, wyd. 4 tam6e 1996.

Opowiadki katechizacyjne opatrzone aforyzmami i cytatai z r6znych autor6w.

17. Okruchy. Wr.: Wydawn. Wrocawskiej Ksi6g. Archidiecezjalnej 1990, 146 s. Wyd. nast. tam6e: wyd. 2 1992, wyd. 3 1993, wyd. 4 1996.

Opowiadki katechizacyjne opatrzone aforyzmami i cytatai z r6znych autor6w.

18. Opisy świadectwa. [Wiersze]. Wr.: Wydawn. Wrocawskiej Ksi6g. Archidiecezjalnej 1990, 55 s.

19. Przyczynki. Wr.: Wydawn. Wrocawskiej Ksi6g. Archidiecezjalnej 1991, 150 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wr.: Tum 1992, tam6e: wyd. 3 1994, wyd. 4 1996.

Opowiadki katechizacyjne opatrzone aforyzmami i cytatai z r6znych autor6w.

20. Wpisy w ksi6gę. [Wiersze]. Wr.: Wydawn. Wrocawskiej Ksi6g. Archidiecezjalnej 1991, 59 s.

21. Alikwoty. Wr.: Tum 1992, 142 s. Wyd. 2 tam6e 1996.

Opowiadki katechizacyjne opatrzone aforyzmami i cytatai z r6znych autor6w.

22. Rozdroża. Wiersze. Kr.: Wydawn. Ksi6ży Sercań6w 2000, 72 s.

23. Za przewodem gwiazdy. Zamyślenia nad perypok6p6 6 M6drcach z wschodu. [Wiersze i proza medytacyjna]. Kr.: Alleluja 2003, 168 s.

Wybory wierszy w przeki. niem.: Strophen in Weiss-Rot. Wien 1982; Zwischen den Worten. Gedichte und Gebete. Graz, Wien, K6ln 1985; Osterkreise. Wien 1991. — wł6s.: Transcrizioni della

speranza. [Przei.] M. Pia Corrido Paravia. Potenza 1989. — sł6wac.: A k6zni a d6zdnikoch. [Przei.] M. Fedus. Bratislava 1992.

## Przekiady

1. K. Gibran: M6drośc serca. [Aforyzmy]. Wybrai, tium. z przeki. niem. i wst6pem opatrzyi ... Wr.: Wydawn. Wrocawskiej Ksi6g. Archidiecezjalnej 1987, 48 s.

2. E. Stein (Teresa Benedykta od Krzyża, błogosławiona): M6drośc krzyża. Myśli. Wyb6r, przei. i wst6pem opatrzyi ... Wr.: Wydawn. Wrocawskiej Ksi6g. Archidiecezjalnej 1988, 47 s. Wyd. nast. Wr.: Tum 2001.

3. Ch. de Foucoud: M6drośc pustyni. Wybrai, przei. i wst6pem opatrzyi ... Wr.: Wydawn. Wrocawskiej Ksi6g. Archidiecezjalnej 1989, 47 s.

4. R. Mayer: M6drośc prawdy. Myśli. Wybrai, przei. i wst6pem opatrzyi ... Wr.: Wydawn. Wrocawskiej Ksi6g. Archidiecezjalnej 1991, 49 s.

5. G. Fussengger: Jemu wsp6lcz6śni. [Powieśc o Jezusie Chrystusiel. Pozn.: Ksi6g. św. Wojciecha 1998, 227 s.

6. M.R. Pisa: Kochaia go naprawd6. Kr.: Alleluja 2002, 90 s.

Powieśc o Marii Magdalenie.

7. R.M. Rilke: Ksi6ga o życiu mniszym. [Wiersze]. Kr.: Alleluja 2002, 90 s.

## Prace redakcyjne

1. H. Koźmiński: M6drośc budowania. Wybrai i wst6pem opatrzyi ... Wr.: Wydawn. Wrocawskiej Ksi6g. Archidiecezjalnej 1988, 51 s.

2. Pok6j i Dobro. Wyb6r polskiej liryki franciszkańskiej. Zebrai W.M. Michalczyk. Oprac. i wst6pem opatrzyi ... Kr.: Franciszkanie 1989, 210 s.

3. A. Fedorowicz: M6drośc pasterzowania. Wybrai i wst6pem opatrzyi ... Wr.: Wydawn. Wrocawskiej Ksi6g. Archidiecezjalnej 1991, 52 s.

4. B. Jański: M6drośc służy. Myśli. Wybrai i wst6pem opatrzyi ... Wr.: Wydawn. Wrocawskiej Ksi6g. Archidiecezjalnej 1991, 53 s.

5. A. Chmielowski (Brat Albert): M6drośc ub6stwa. Myśli. Wybrai i wst6pem opatrzyi ... Wr.: Wydawn. Wrocawskiej Ksi6g. Archidiecezjalnej 1992, 45 s.

6. Życie konsekrowane w trzecim wieku. Red. ... Kr.: Alleluja 2000, 497 s.

Materiai z konferencji dot. religijnośc i starszym wieku uzupełnione wierszami.

7. Communio consecrata. Kr.: Alleluja 2002, 237 s. Materiai z sympozjum dot. wspólnoty.

8. Hospitalitas consecrata. Kr.: Alleluja 2003, 247 s. Materiai z sympozjum dot. gościnn6ci.

Zob. też przekłady poz. 2, 3, 4.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2003.

[W drodze:] F. Kamecki: Poetycka pielgrzymka. *Więź* 1979 nr 2/3; W.J. Wysocki: Poetycki zapis wiary. *Kierunki* 1979 nr 6. — [Przypisy do ziemi:] H. Brzozowski: Powtórny debiut. *Tyg. Powsz.* 1982 nr 42; K. Dybciak: Zapisy nadziei. *Znak* 1983 nr 5/6 [dot. też: Odpisy nadziei]. — A. Babuchowski: Za okazaniem dowodu milczenia. (Szkic o poezji księdza K.W.). *Katolik* 1984 nr 6. — A.K. Waśkiewicz: Fenomen „poezji kapłańskiej”: przykład — K.W. *Nowe Książ.* 1986 nr 10. — S. Koziełski: Poezja kapłańska. *Tyg. Powsz.* 1988 nr 10 [rec.: Wypisy nie tylko pogodne]. — E. Rosner. *Gaz. Niedz.* 1988 nr 5. — S. Drajewski: ... aby zapisać znakami. *Kierunki* 1989 nr 42 [rec.: Podpisy pod Przysięgą]. — K. Dybciak: O Bogu humoru i fantazji. *W Drodze* 1989 nr 5 [rec.: Wypisy nie tylko pogodne]. — P. Rakowski: Ścigany przez miłość. *Katolik* 1990 nr 18 [rec.: Droga do Emaus]. — M. Kaczmarek: Współczesne „magnum speculum exemplorum”. *Zesz. Nauk. WSP w Opolu* 1994. — M. Tęcza: Poeta — kapłan. O wartości słowa w poezji K.W. *Prz. Powsz.* 2002 nr 11.

B.M.

## WÓYCICKI Kazimierz 1876-1938

Imiona metrykalne: Kazimierz Dominik.  
Krypt.: K.W.  
Teoretyk i historyk literatury.

Urodzony 1876 w Warszawie; syn Tadeusza Wóycickiego, urzędnika, i Jadwigi z domu Zakrzewskiej-Wyssogota, kartografki; wnuk Kazimierza Władysława Wóycickiego, pamiętnikarza, badacza i wydawcy materiałów historycznoliterackich i folklorystycznych. Uczęszczał do gimnazjum w Koroczynie pod Charkowem, a po jego ukończeniu w 1896 studiował do 1900 prawo na uniwersytecie w Warszawie. W 1900/01 kontynuował jako wolny słuchacz studia w zakresie filozofii i filologii polskiej na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Po powrocie do Warszawy uzyskał stopień kandydata nauk historyczno-filozoficznych na tutejszym uniwersytecie. W 1901-17 pracował jako nauczyciel w prywatnych gimnazjach warszawskich, kolejno na pensji Jadwigi Sikorskiej (1901-05), w Gimnazjum Jadwigi Kowalczykówny i Jadwigi Jawurkówny oraz w Szkole Zgromadzenia Kupców. Wykładał też na „kursach naukowych”. Debiutował w 1902 wierszem pt. „Marii Konopnickiej”, opublikowanym w *Kurierze Warszawskim* (nr 298). W 1906-14 był członkiem redakcji czasopisma *Nowe Tory*, w którym w 1908 zaczął ogłaszać artykuły na temat metodyki nauczania. Rozprawy naukowe, poświęcone głównie problemom wersologii i stylistyki, publikował od 1912 w wydawnictwach Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (TNW), z którego Wydziałem Językoznawstwa i Historii Literatury współpracował. W 1914 został członkiem czynnym TNW; wchodził w skład Komisji dla Badań nad Historią Literatury i Oświaty. Działał również w Stowarzyszeniu Nauczycielstwa Polskiego. Od 1917 był wizytatorem szkół średnich Minister-

stwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (MWRiOP). W 1919-25 prowadził wykłady z historii literatury na Wolnej Wszechnicy Polskiej. W 1923 zaczął współpracę z Komisją do Badań Literatury i Oświaty w Polsce, a w 1931 z Komisją Historii Literatury Polskiej PAU. Od 1925 pracował w Wydziale Programowym MWRiOP, a od 1930 jako naczelnik Wydziału Literatury i Teatru w Departamencie Sztuki; był też członkiem wielu komisji powołanych przez MWRiOP, m.in. komisji egzaminów państwowych na nauczycieli szkół średnich i komisji oceny podręczników szkolnych. W 1928-31 prowadził ćwiczenia zlecone z zakresu poetyki na Uniwersytecie Warszawskim, a w 1935-38 wykładał także w Państwowym Instytucie Sztuki Teatralnej. Publikował w 1930 felietony i pogadanki językowe na łamach *Kuriera Wileńskiego*. W 1935 otrzymał Złoty Wawrzyn PAL za wybitne zasługi dla literatury polskiej, a w 1938 nagrodę naukową m. Warszawy. Był dwukrotnie żonaty, najpierw z Zofią Czarnocką, a potem Heleną Rogosz. Zmarł 11 maja 1938 w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Żeglarz. [Proza poetycka]. Wwa: J. Lisowska 1902, 60 s.

Zawartość: Wieczór wigilijny; Dogasające ognie; Chwila prawdy; Psalmi tytasy.

2. Forma dźwiękowa prozy polskiej i wiersza polskiego. Wwa: Druk. Rubiszewski i Wrotnowski 1912, IX, 245 s. Wydawn. Tow. Nauk. Warsz. Wydz. Językoznawstwa i Literatury. Wyd. nast. ze wstępem S. Furmanika Wwa: PWN 1960.

3. Wiersz „Barbary Radziwiłłówny” A. Felińskiego, jako wzór pseudoklasycznego trzynastozgłoskowca. Wwa: Tow. Nauk. Warsz. 1912, 42 s. *Pr. TNW, Wjdz. I, 2.*

4. Historia literatury i poetyka. Wwa: Tow. Nauk. Warsz. 1914, 70 s. *Pr. TNW, Wjdz. I, 4.*

5. Polski ośmiozłogłowiec trocheiczny. (Przyczynek do systematyki wiersza polskiego). Wwa: Tow. Nauk. Warsz. 1916, 69 s. *Pr. TNW, Wjdz. I, 5.*  
Praca nagrodzona z funduszu im. A. Krasińskiego.

6. Stylistyka i rytmika polska. Podręcznik dla szkoły i samouków. Wwa: Gebethner i Wolff 1917, V, 186 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1919, wyd. 3 [1921], wyd. 4 [1922], wyd. 5 1923, wyd. 6 1925, wyd. 7 1927, wyd. 8 1928, wyd. 9 1929.

7. Wykłady ze stylistyki historii literatury. Wwa: A.A. Bukaty 1916/1917, 293 s., powiel.

8. Wyspiański i Szujski. Wwa: Tow. Nauk. Warsz. 1917, 59 s. *Pr. TNW, Wjdz. I, 6.*  
Nagroda Tow. Nauk. Warsz.

9. Rozbiór literacki w szkole. Podręcznik dla nauczycieli. Wwa: Gebethner i Wolff [1921], 103 s.



10. Obraz w nauczaniu języka ojczystego i literatury. Wwa: Gebethner i Wolff [1923], 163 s.

11. O miłości i poszanowaniu książek. Plan pogadanki szkolnej z okazji święta książki. Wwa: Tow. Bibliofilów Pol. [1926], 3 s. Wyd. nast. Wwa: Druk. Techniczna [ok. 1933].  
Wyd. anonim.

12. Walka na Parnasie i o Parnas. Materiały i opracowania do dziejów pozytywizmu polskiego. Cz. 1. Walka z epigonizmem. Poglądy wskazówki, nadzieje, wróżby. Kr.: Gebethner i Wolff 1928, 234 s.

13. Asnyk wśród prądów epoki. (Materiały i opracowania). Próba bibliografii pism Asnyka. Wwa: Kasa im. Mianowskiego 1931, X, 342 s.

14. Rytm w liczbach. Wilno: Skł. gł. Domu Książki Pol. 1938, 79 s. *Z zagadnień poetyki*, 7. Wyd. nast. (reprint) Würzburg: Jal-Reprint 1978. *Analecta Slavica*, 21.

Rozprawy w czasopiśmie i książkach zbiorowych, m.in.: „Agezylausz” J. Słowackiego. *Sfinks* 1913 t. 23 nr 8/9 s. 129-148. — Jedność stylowa utworu poetyckiego. *Spraw. z Pos. TNW* 1914 z. 3 s. 5-36; odb. — Z pogranicza gramatyki i stylistyki. Mowa zależna, niezależna i pozornie zależna. *Prz. Hum.* 1922 nr 1 s. 75-100, przedr. w: *Stylistyka teoretyczna w Polsce*. Łódź 1946. — Cel i charakter nauczania literatury polskiej w szkole średniej. *Muzeum* 1925 s. 1-20.

#### Prace redakcyjne

1. Ćwiczenia porównawcze z dziedzin poetyki. Podręcznik dla szkoły samouków. I-II. Podręcznik dla szkół i samouków. Wwa: Gebethner i Wolff.

I. Wypisy. [1919], XVI, 221 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 [1921], wyd. 3 [1925]; wyd. 4 [1925].

II. Ćwiczenia. 1919, 66 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 [1922], wyd. 3 [1925].

2. Życie polskie. Wypisy na klasę 4 szkoły średniej. Wwa: Gebethner i Wolff 1922, 344 s. Wyd. 2 z podtyt. Wypisy dla klasy 4 i 5 szkoły średniej tamże 1923.

#### OPRACOWANIA (wybór)

SWPP I, — PP (A. Szałagan) — LP XX w. (A. Chojnacki). — UP. — M. Kridl: Bibliografia prac K.W. Ww: Prace ofiarowane Kazimierzowi Wójcickiemu. Wil. 1937, reprint Würzburg 1978.

M. Mann. *Książka* 1914 nr 8/12 [rec.: Historia literatury i poetyki]. — W. Borowy. *Prz. Pedag.* 1918 nr 1 [rec.: Stylistyka i rytmika polska]. — Z. Lempicki. *Pam. Lit.* 1918 z. 1/2 [dot.: Historia literatury i poetyki; Jedność stylowa utworu poetyckiego]. *Spraw. z Pos. TNW* 1914 z. 3]. — L. Komarnicki. *Prz. Pedag.* 1919 nr 5 [rec. oprac. Ćwiczenia porównawcze z dziedziny poetyki]. — [Rozbiór literacki w szkole.] I. Chrzczanowski. *Rzeczpospolita* 1921 nr 170/171; J. Gołąbek. *Prz. Pedag.* 1922 nr 4; J. Krzyżanowski: Kilka słów w sprawie nauki o literaturze w szkole średniej. *Prz. Warsz.* 1923 nr 22. — K. Czachowski. *Wiad. Lit.* 1928 nr 28 [rec.: Walka na Parnasie i o Parnas]. — [Asnyk wśród prądów epoki.] S. Estrei-

cher. *Wiad. Lit.* 1931 nr 44; A. Drogoszewski. *Polonista* 1932 t. 3; A. Brückner. *Slavica*, Praga 1933 nr 551-552; H. Zahorska. *Prz. Katoł.* 1933 nr 14. — M. Kridl. Przedmowa; F. Siedlecki: Studia K.W. nad wierszem a nowe prądy badawcze, przedr. w tegoż: *Pisma*. Wwa 1989. W: Prace ofiarowane Kazimierzowi Wójcickiemu. Wil. 1937, reprint Würzburg 1978. — M. Kridl. *Rocz. Lit.* 1937 [rec.: Rytm w liczbach]. — W. Borowy: K.W. *Życie Lit.* 1938 nr 1, przedr. w: *Z dziejów polistyki warszawskiej*. Wwa 1964. — K. Czachowski: Pionier naukowej poetyki. *Kur. Lit.-Nauk.* 1938 nr 28, przedr. w tegoż: *Pod piórem*. Kr. 1947. — L. Fryde: O K.W. *Pion.* 1938 nr 11. — S. Furmanik: Uczony i nauczyciel. *Gaz. Pol.* 1938 nr 40. — T. Grabowski. *Nowa Książ.* 1938 nr 10 [rec.: Rytm w liczbach]. — M. Kridl: O K.W. *Ateneum* 1938 nr 6. — F. Siedlecki: Studia K.W. nad wierszem a nowe prądy badawcze. *Życie Lit.* 1938 nr 6, przedr. w tegoż: *Pisma*. Wwa 1989. — K.W. Zawodziński. *Wiad. Lit.* 1938 nr 33 [rec.: Rytm w liczbach]. — H. Życzyński: K.W. *Prz. Pedag.* 1938 nr 19. — J. Krzyżanowski: K.W. *Rocz. TNW* 1938/1945. — K. Budzyk: Zarys dziejów stylistyki teoretycznej w Polsce. [Podrozdział pt.] Naukowa działalność W. i jej znaczenie dla stylistyki. W: *Stylistyka teoretyczna w Polsce*. Wwa 1946. — M. Dłuska: Stan i potrzeby badań wersyfikacyjnych w Polsce. *Pam. Lit.* 1951. — K.W. Zawodziński: Studia z wersyfikacji polskiej. Wr. 1954 [m.in. o K.W.]. — H. Markiewicz: W tegoż: *Teoria badań literackich w Polsce*. T. 2. Kr. 1960. — T. Hrankowska: Studium o prozie i wierszu. *Nowe Książ.* 1961 nr 10 [dot.: Forma dźwiękowa prozy polskiej i wiersza polskiego]. — Z. Jagoda: K.W. jako pedagog i dydaktyk. *Rocz. Nauk-Dydał. WSP w Krak.* 1962 z. 12. — [Forma dźwiękowa prozy polskiej i wiersza polskiego:] J.Z. Jakubowski: Piękna książka naukowa. *Polonistyka* 1961 nr 1; M. Grzędzielska. *Logopedia* 1962 nr 3. — K. Łausz: K.W. *Polonistyka* 1963 nr 5. — A. Chojnacki: W poszukiwaniu granic literatury. *Kultura* 1972 nr 19, przedr. w: *Wielcy humanistyki polskiej*. Wr. 1991. — W. Sawrycki: Współtwórcy szkolnej polistyki dwudziestolecia międzywojennego. Kazimierz Wójcicki, Konstanty Wójcickowski, Juliusz Kleiner, Konrad Górski. Wwa, Pozn.: PWN 1984, 158 s. Tow. Nauk. w Tor.

A.Sz.

## WROCZYŃSKI Kazimierz 1883-1957

Podpisywał utwory także: Kazimierz Rujwid Wroczyński. Pseud.: Chigi; K.; K.W.; Rujwid  
Poeta, dramaturg, krytyk literacki i teatralny, tłumacz.

Urodzony 27 lutego 1883 w Warszawie; syn Jana Wroczyńskiego, szewca, później właściciela sklepu z obuwiem, i Franciszki z Dudzińskich. Uczęszczał do II Męskiego Gimnazjum Filologicznego w Warszawie. Debiutował w 1901 wierszami pt. „Pean”, „Strofa Safony” i „Starnella”, zamieszczonymi w *Chimerze* (z. 9). Po zdaniu w tymże roku matury studiował przez rok nauki przyrodnicze, a następnie w 1902-04 prawo na uniwersytecie warszawskim. W tym czasie wraz z Bruno Winawerem i Tadeuszem Radwańskim utworzył klub poetów satyryków Igrze-sowizdrzały. Wspólnie z B. Winawerem pracował nad powieścią pt. „Huldra” (niedokończona) oraz jednoaktówką pt. „100 km na godzinę” (zaginiona). Po zamknięciu uniwersytetu w 1905 kontynuował studia w Krakowie, gdzie przez dwa semestry uczył się na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz na Akademii Sztuk Pięknych. W 1906-08 studiował filologię romańską na uniwersytecie w Heidelbergu, a następnie w Mo-

nachium. W tym czasie wspólnie z B. Winawerem nadal pisał sztuki teatralne. W 1910 ukończył studia filologiczne na Uniwersytecie Łwowskim oraz odbywane równoległe studia prawnicze na Uniwersytecie Noworosyjskim w Odessie. W 1909-14 współpracował z dodatkiem *Nowej Gazety* pt. *Literatura i Sztuka* (tu w 1912-14 cykl felietonów pt. „Kronika literacka”). Około 1911 napisał cykl szkiców filologiczno-krytycznych pt. „Dante i Beatrycze” (niedrukowane; częściowo zniszczone w czasie powstania warszawskiego). Po powrocie do Warszawy w 1911 założył i prowadził wraz z Bolesławem Leśmianem i Wincentym Drabikiem eksperymentalną scenę Teatr Artystyczny. W tymże roku należał do założycieli tygodnika satyrycznego *Marcholt*, który następnie redagował do 1913 (tu liczne wiersze, proza oraz pisana wspólnie z innymi autorami, a publikowana anonimowo mikropowieść w odcinkach pt. „Krwawy gnat pradziada”). Rozpoczął wówczas także współpracę z *Prawdą*, w której od 1911 prowadził dział literacki i teatralny oraz własne stałe rubryki (w 1911 „Kronika teatralna”, w 1912 „Z teatru”, w 1913 „Ruch artystyczny” i w 1913-14 „Spoza kurtyny”). Był reżyserem, inscenizatorem i kierownikiem literackim Teatru Małego (1912) w Warszawie. Pisał teksty satyryczne dla warszawskich teatrzyków, także dla organizowanych w 1913 i 1914 satyrycznych przedstawień kukielkowych, tzw. Szopek Warszawskich, oraz teksty piosenek (m.in. piosenki „Białe róże”, z muzyką Mieczysława Kozara-Słobódzkiego, powszechnie uważanej za anonimową, o incipicie „Rozkwitwały pęki białych róż”). W 1914-15 był reżyserem i sekretarzem literackim Teatru Polskiego. Wiersze, prozę, felietony i przekłady ogłaszał m.in. w *Życiu Polskim* (1914), *Sowizdrzale* (1915-17; tu liczne felietony także z podtytułem „Felieton na dobre”) i *Świecie* (1916-17, 1925-32). Pracował też w sekcji dochodów niestałych instytucji „Ratujcie dzieci” przy Komitecie Obywatelskim. W 1915-17 był sekretarzem trzech kolejnych komisji teatralnych, opracowujących statut reformy warszawskich teatrów miejskich. W 1916-17 pełnił obowiązki sekretarza Warszawskiej Szkoły Dramatycznej. Jako autor tekstów współpracował z warszawskimi kabaretami *Miraż* i *Czarny Kot*; od maja 1917 do kwietnia 1921 był także kierownikiem artystycznym i przez pewien czas dyrektorem Czarnego Kota. Od 1918 należał do ZAIKS-u (w 1918-32 przewodniczący Zarządu), od 1920 do Związku Autorów Dramatycznych (członek Zarządu), oraz do Związku Zawodowego Dziennikarzy RP. W 1923 zamieszkał w Łodzi i do 1925 kierował Teatrem Miejskim (czasowo także Teatrem Letnim). W tymże roku został członkiem ZLP oraz sekretarzem zarządów: Związku Autorów Dramatycznych i Towarzystwa Ochrony Prawa Autorskiego – Federacji Polskiej.

W 1933-39 ponownie pełnił funkcję naczelnego dyrektora łódzkich teatrów miejskich (w 1937-39 wspólnie z Hugonem Morycińskim). Był inicjatorem utworzenia Towarzystwa Przyjaciół Teatru Polskiego w Łodzi. W 1937 otrzymał Srebrny Wawryżyn PAL za zasługi dla polskiej sceny. Po zerwaniu w maju 1939 przez Zarząd Miejski umowy o pracę wyjechał z Łodzi do sanatorium w Czarnieckiej Górze. We wrześniu 1939 powrócił do Warszawy, gdzie mieszkał także podczas okupacji niemieckiej. Brał udział w akcji samopomocy artystów. Przez pewien czas zarabkował jako administrator i aranżer programów muzyczno-wokalnych tzw. Bazaru. Zajmował się też pracą literacką, m.in. jako autor tekstów satyrycznych dla działających oficjalnie teatrzyków warszawskich. Napisał w tym czasie komedię pt. „Serce a kieszeń” (zaginiona). Po upadku powstania warszawskiego przeszedł przez obóz w Pruszkowie, a następnie przebywał we wsi Śliwaków pod Częstochową. W lutym 1945 powrócił do Warszawy. W 1946-47 prowadził dział literacko-teatralny dziennika *Kurier Codzienny*, w którym zamieszczał liczne recenzje, artykuły i sprawozdania. Przewodniczył Klubowi Warszawskich Recenzentów Teatralnych. Odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1929) oraz rumuńskim krzyżem Meritum Kultural (1932). Zmarł 22 października 1957 w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. *Circenses*. [Wiersze]. Wwa: Centnerszwer i sp. 1904, 81 s.

Cykle: *Strofy*; *Oremus*; *Impresje*; *Pieśni*; *Erotica*.

2. *Gaudeamus*. *Krotochwila* w 3 aktach. [Współaut.:] B. Winawer. Powst. Heidelberg ok. 1908. Praprem. Wwa, T. Zjednostowy 1912.

Rkps w zbiorach Bibl. Nar. w Wwie, pt. *Miss Mary* w Muzeum Teatr. w Wwie, pt. *Seledynowe domino*. (Gaudeamus) w Arch. T. im. J. Słowackiego w Kr. — Wyst. też pt.: *Błękitne domino*; *Niebieskie domino*; *Różowa maska*; *Różowe domino*.

3. *U szczytu*. [Jednoaktówka]. Powst. Heidelberg ok. 1908. Praprem. wspólnie z Ona [poz. 5]; *Pierścień powrotu* [poz. 6] pt. *Kochliwi*, czyli dialogi o miłości: Wwa, T. Mały 1910. Druk z podtytu. Prawie dialog w 1 akcie Wwa: *Gebethner* i *Wolff*; Kr.; G. *Gebethner* i *Spółka* [1912], 33 s.

4. *Z zapatrzeń*. [Wiersze]. Wwa: W-wskie Koło Wydawn. 1908, 86 s.

Odbito 135 numerowanych egz.

Cykle: *Motywy*; *Maski*; *Aphrodisias*; *Symfonia*; *Elementy*.

5. *Muzy*. *Trylogia*.

[Cz. 1]. *Wenus*. *Dramat* w 1 akcie. Praprem. Wwa, T. Wielki 1910.

Rkps w Bibl. Nar. w Wwie.

[Cz. 2]. *Ona*. *Dramat* w 1 akcie. Powst. ok. 1910. Praprem. wspólnie z U szczytu [poz. 3]; *Pierścień*

powrotu [poz. 6] pt. Kochliwi, czyli dialogi o miłości zob. poz. 3.

Rkps w Bibl. Nar. w Wwie.

[Cz. 3]. *Angelicata*. Powst. ok. 1910.

Inf. o powst. za K.W. (zob. poz. 32 s. 36-37).

6. *Pierścień powrotu*. [Jednoaktówka]. Powst. ok. 1910. Praprem. wspólnie z U szczytu [poz. 3]; *Ona* [poz. 5] pt. Kochliwi, czyli dialogi o miłości zob. poz. 3. Druk zob. poz. 8.

7. *Królowa Błaga*. Figiel sceniczny w 2 aktach. Praprem. Wwa, T. Momus 1911.

Rkps pt. *Konkurenci*, czyli małżeństwo królowej Błagi; Figiel sceniczny w 2 aktach w zbiorach Bibl. Nar. w Wwie – Wyst. też pt. *Królewska błaga*, *Konkurenci*, czyli małżeństwo królowej Błagi.

8. *Bengalskie ognie*. *Noweletty*; *Fraszki*. Wwa; Tow. Akcyjnej] S. Orgelbranda S-ów, E. Wende i Sp.; Lw.: H. Altenberg [1913], 217 s.

Zawartość: Świetny interes; Młody; Dwa listy; Wizja; Istotny powód śmierci Ryszarda Odrowąża; Tradycja święteczna; Pierścień powrotu [por. poz. 6]; Kawiamia; Drobny kredyt w Warszawie; Studium; Imieniny; Panie; Nie ma lauru bez kółców; Garkuchnia; L'Intellecto d'Amore.

9. *Mezalians*. Komedja w 3 aktach. [Współaut.:] M. Poznański. Praprem. Wwa, T. Pol. 1914.

Masz. w Muzeum Teatr. w Wwie oraz w Arch. T. im. J. Słowackiego w Kr.

10. *Mąż z ekspresu*. Komedja w 1 akcie. Praprem. Wwa, T. Mały 1916. Radio 1933. Druk skrócony: *Radio 1933* nr 33.

Masz. w Muzeum Teatr. w Wwie.

11. *Na dwa fronty*. *Operetka* w 2 aktach. Libretto ... Muz.: W. Szeller. Praprem. Wwa, T. Nowoczesny 1916.

12. *Sylwetki dzisiejszej Warszawy*. [Feliety]. Wwa; Tow. Szerzenia Oświaty Drukowanym Słowem „Czytaj” 1917, 24 s.

13. *Gabinet ministrów*. Szkic satyryczny. [Współaut.:] A. Starkman. Praprem. Wwa, T. Czarny Kot 1918.

K.W. podp.: Rujwid. – Inf.: L. Simon; Bibliografia dramatu polskiego 1765-1939. Wwa 1971.

14. *Dzieje salonu*. Komedja w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Rozmaitości 1921.

Rkps w Arch. T. im. J. Słowackiego w Kr. i w Bibl. Nar. w Wwie.

15. *Koniec rodu wiceksięstwa Ordynackich*. *Parodia* w 2 odsłonach. Praprem. Wwa, T. Qui pro Quo 1922.

16. *Ona*. Komedja w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Rozmaitości 1922.

Rkps w Bibl. Nar. w Wwie.

17. *Trzysta kilometrów na godzinę*. Komedja w 1 akcie. Praprem. Łódź, T. Letni 1924.

18. *Wywczasy donżuana*. *Krotochwila* w 3 aktach. Reż. ... Praprem. Łódź, T. Miej. 1924.

Rkps w Bibl. Nar. w Wwie i w IS PAN. – Wyst. także pt. *Don Juan na urlopie*, *Gwiazdor i kinomanki*.

19. *Pod sukienką*. *Wielka rewia karnawałowa*. [Współaut.:] A. Słonimski] Ant. Pro-rok, [J. Brzechwa] Szerszeń, J.St.Mar, [G. Baumritter] K. Tom, A. Włast. Praprem. Wwa, T. Perskie Oko 1926.

K.W. podp.: Rujwid.

20. *W miłosnym labiryncie*. Komedja w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Nar. 1926.

Rkps pt. *Skrzydlaty złoczyńca* w Bibl. Nar. w Wwie.

21. *Aby żyć!* Komedja w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Pol. 1927. Druk fragm. *Ekran i Scena* 1927 nr 3.

Masz. w Muzeum Teatr. w Wwie i w Arch. T. im. J. Słowackiego w Kr.

22. *Samolot*. *Poezje*. Wwa; Księg. F. Hoesicka 1928, 127 s.

Zawartość: *Poematy*. *Samolot*; *Symfonia tragiczna*. – Cykle: *Zdobywcy*; *Aphrodisias* [poz. 4]; *Maski* [poz. 4]; *Disiecta membrana*. – *Nadto* przekłady z następujących autorów: C.V. Callullus; C.A. Petroniusz; M.W. Shelley; A.A. Villiers de l'Isle; R. Schaukal; M. Dauthendey; A. Mombert; O.E. Hartleben.

23. *Pani Lala*. *Humoreski*. Wwa; S. Cukrowski [1929], 259 s.

Wybór tekstów druk. w tygodnikach *Pani* w 1923 i *Świat* w 1927.

Zawartość: *Pani Lala*; *Interes pani Lali*; *Przygoda pani Lali*; *Subiektywizm w sztuce*; *Problem karnawału*; *Na huśtawce azjotazu*; *Kuracja pani Lali*. – *Raul*: *Promenada*; *Raul*; *Maskarada*; *Letnisko*; *Wyścigi*; *Zęgluga*; *Kabaret*; *Goście*; *Expressem*; *Godzina myśli pana Rafała Parokońskiego*; *Ameryka i my*; *Proba jeneralna*; *Nowy Rok*; *Koła historii*.

24. *Podparniasie polskie*. *Seria I*. Wwa; Księg. F. Hoesicka 1930, 43 s.

*Parodie wierszy współczesnych poetów*. – Podp.: K. Rujwid Wrocławski.

25. *Kobiety i interesy*. Komedja w 3 aktach. Praprem. Wwa, T. Nar. 1933.

Rkps w Bibl. Nar. w Wwie; masz. w IS PAN w Wwie.

26. *List otwarty do opinii publicznej w sprawie Łódzkich Teatrów Miejskich*. [Łódź:] Łódz. Teatry Miej. [1938], 4 s.

27. *Nie zginęła...* *Reportaż sceniczny* w 3 aktach. Praprem. Bydż., T. Pol. 1945.

Masz. z podtyt. *Sztuka* w 3 aktach (4 odsłonach) w Bibl. Nar. w Wwie.

28. *Baczość! A.R. 7*. *Powieść o atomie*. *Expr. Wiecz.* 1946 nr 89-193. Wyd. osob. Wwa; *Expr. Wiecz.* 1947, 232 s.

29. *O Stefanie Jaraczu*. *Wspomnienia*. Wwa; Czyt. 1950, 160 s.

30. *Pół wieku wspomnień teatralnych*. Wwa; Czyt. 1957, 281 s.

Zawartość: Przedmowa. — Moja ankieta literacka; Teatr Letni; Operetka i Farsa; Teatr Artystyczny; „Czarny kot”; Teatr Mały i Zjednoczony; Teatr Polski; Łódź I; Związki twórców a praca autorskie; Łódź II; Profile: Bruno Winawer; Bolesław Gorczyński; Stefan Kiedrzyński; Jan Adolf Hertz.

31. Z moją młodością przez Warszawę. Wwa: Czyt. 1957, 217 s.

Zawartość: Przedślowie. — Kulig wspominków [wspomnienia do 1939]. — Wycinanki i wyplatanki: z poz. 23: Promenada; Maskarada; Letnisko; Wyciągi; Interes pani Lali; Przypada pani Lali; Na huśtawce azjotazu, — nadto: „Renaissance”; Ścieżki życia; Jedenasta muza.

Przekłady i adaptacje

1. J.N. Nestroy: Gałganduch, czyli Trójka hulajzka. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Wwa, T. Zjednoczony 1911.

2. L.J. Szwarz: Nagi król. Baśń sceniczna dla dorosłych w 7 obrazach. Przeł. i adapt. pt. Nowa szata Padyszacha. ... Wyst. Wwa, T. Mały 1911. Rkps w Muzeum Teatr. w Wwie

3. C. Farrere [F.C. Bargone], P. de Frondaie: Człowiek, który zabił. Sztuka w 3 aktach. Wyst. Wwa, T. Pol. 1917.

Masz. w Arch. T. im. J. Słowackiego w Kr.

4. A.T. Awerczenko: Rycerz przemysłu. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Wwa, T. Czarny Kot 1919. Tlum. podp. Rujwid.

5. J. Grimm, W. Grimm: Baśnie. Przeł. ... Wstępem opatrzył J. Lorentowicz. Wwa: Księg. J. Czernecki 1922, 141 s.

6. J. Grimm, W. Grimm: Biały wąż i inne baśnie. Przeł. ... Wstępem opatrzył J. Lorentowicz. Wwa, Kr.: Księg. J. Czernecki [1922], 100 s.

7. Teresina. Operetka w 3-ch aktach. Libretto: R. Schanzer, E. Welisch. Muz.: O. Strauss. Wyst. Wwa, Operetka Nowości 1926.

Streszcz. libretta pt. Napoleon i Teresina. Operetka w 3-ch aktach. Libretto: R. Schanzer i E. Welischa. Tekst polski ... Streścił A.R. Muz.: O. Strauss. Wwa: Druk. Teatr. Feliksa Syrewicza [ok. 1926], 12 s.

8. Księżna cyrkówka. Operetka w 3 aktach. Libretto: J. Brammer, A. Grünwald. Muz.: E. Kálmán. Wyst. Wwa, T. Nowości 1927.

9. F. Arnold, E. Bach: Hulla Ben Bulla. Widowisko groteskowe. Przeł. i oprac. ... Wyst. Wwa, T. Letni 1932.

10. W. Fodor: Ruleta. Komedia w 3 aktach. Wyst. Wwa, T. Letni 1932.

11. F. Langner: Peryferie. Komedia w 3 aktach. Wyst. pt. Jak się nawrócił Ferdek Pisztora: Łódź, T. Miejs. 1933.

12. L. Leonow: Skutarewski. Sztuka w 3 aktach. Wyst. Łódź, T. Miejs. 1934.

13. Dama pikowa. Opera w 3 aktach (w 7-u obrazach). Libretto (wg noweli A. Puszkina) napisał M. Czajkowski. Muz.: P. Czajkowski. Przekł. powst. ok. 1947.

Masz. w IS PAN w Wwie.

14. Eugeniusz Oniegin. Opera w 3 aktach. Libretto: K. Szklowski wg A. Puszkina. Muz.: P. Czajkowski. Wyst. Wwa, Opera i Filharmonia 1950.

15. I. Kozłow: W krymskiej partyzantce. [Powieść]. Wwa: Wydawn. Prasa Wojsk. 1950, 366 s.

16. G.M. Linkow: Wspomnienia partyzanta. [Powieść]. Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 94 s.

17. E. Worobiew: Pod sztandarem. Opowiadania. Tlum.: ..., M. Gero. Wwa: Wydawn. Prasa Wojsk. 1950, 257 s.

18. Awantura na Woldze. Komedia. Adapt. noweli A. Tolstoja pt. Niezwykłe przygody na Wożańskim p/s. Przekł. powst. ok. 1953.

Masz. w Arch. T. im. J. Słowackiego w Kr.

19. G. Uspienski: Opowiadania. Przekł. powst. ok. 1953.

Inf. K.W. w ank. dla IBL z 1953.

20. B. Prus: Powracająca fala. Sztuka w 4 aktach wg noweli. Adapt. scen. ... Wwa: Czyt. 1954, 122 s.

21. D. Mamin-Sibiriak: Złoto. Powieść. Wwa: PIW 1955, 336 s.

22. D. Mamin-Sibiriak: Górskie gniazdo. Powieść. Wwa: PIW 1961, 387 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953, 1957 — Wywiad: U K.W. Rozm. [S. Kozłowski] S. Brochwicz. *Antena Zjawisk Życia* 1933 nr 4.

SWPP 1. — PP (M. Kotowska). — SBTP 1. — LP XX w. (J. Tynecki). — P. Grzegorzczak: Twórcy i badacze kultury zmarli w 1957 r. *Kult. i Społ.* 1958 nr 3, przedr. w tegoż: Twórcy i badacze kultury zmarli w latach 1956-1967. Cz. 1. Wwa 1986.

[Circenses.] [L. Bruner] J. Sten: Wiersze nowe: *Głos* 1904 nr 47; A. Lange. *Książka* 1904 nr 11; A. Drogoszewski: Z biegnącej fali. *Ogniu* 1905 nr 28. — [Bengalskie ognie:] E. Czekański. *Prz. Wil.* 1913 nr 22/23; J. Jankowski. *Nouva Gaz.* dod. pt. *Lit. i Sztuka* 1913 nr 21. — [Ona:] J. Kaden-Bandrowski. *Prz. Warsz.* 1922 nr 15; J. Lechoń: Teatr Rozmaitości. *Kur. Poranny* 1922 nr 287; J. Lechoń: Skandal w teatrze i skandal w magistracie. (Z powodu sztuki „Ona”). *Kur. Poranny* 1922 nr 288; W. Rubski. W tegoż: Teatr po wojnie. Wwa 1925 [tu też rec.: Dzieje salonu]. — [W miłosnym labiryncie:] K. Irzykowski. *Robotnik* 1926 nr 320, przedr. w tegoż: Pisma. (Pisma teatralne. T. 1). Kr. 1995; A. Słonimski. *Wiad. Lit.* 1926 nr 48, przedr. w tegoż: Gwałt na Melpomenie. Wwa 1982; T. Boy-Zeleński. W tegoż: Flirt z Melpomeną. Wieczór siódmy. Wwa 1927, przedr. w tegoż: Pisma. T. 22. Wwa 1964. — K. Irzykowski. *Robotnik* 1927 nr 339, przedr. w tegoż: Pisma. (Pisma teatralne. T. 2). Kr. 1995 [rec.: Aby żyć!]. — T. Boy-Zeleński. W tegoż: Flirt z Melpomeną. Wieczór ósmy. Wwa 1929, przedr. w tegoż: Pisma. T. 22. Wwa 1964 [rec.: Aby żyć!]. — K. Irzykowski. *Robotnik* 1929 nr 295, przedr. w tegoż: Pisma. (Pisma teatralne. T. 2). Kr. 1995 [rec.: Wyuczasy donżuanal]. — T. Boy-Zeleński. W tegoż: Flirt z Melpomeną. Wieczór dziewiąty. Wwa 1930, przedr. w tegoż: Pisma. T. 23. Wwa 1965 [rec.: Wyuczasy donżuanal]. — [Podpamiętasie polskie:] J. Liebert. *Wiad.*

Lit. 1930 nr 46; Z. Rabska. *Radto* 1930 nr 34. — [Dzieje salonu.] T. Boy-Zeleński. W tegoż: *Flirt z Melpomeną*. (Wieczór dziesiąty). Wwa 1932, przedr. w tegoż: *Pisma*. T. 23. Wwa 1965; K. Irzykowski: *Życie, paskarstwo i Boy*. W tegoż: *Beniaminek* 1933, przedr. w tegoż: *Recenzje teatralne*. Wwa 1965, *Pisma*. (Pisma teatralne. T. 3.) Kr. 1976. — [Kobiety i interesy.] K. Irzykowski: *Dramat w teatrze*. *Robotnik* 1933 nr 174, przedr. w tegoż: *Pisma*. (Pisma teatralne. T. 2.) Kr. 1995; T. Boy-Zeleński. W tegoż: *Reflektorem w serce*. Wwa 1934, przedr. w tegoż: *Pisma*. T. 24. Wwa 1968. — J. Brodzki: (Na marginesie „fantastycznej” powieści K.W.). *Robotnik* 1947 nr 306 [rec.: Bacznosc! A.R. 7]. — T. Peiper: *Jaracz w książce*. *Teatr* 1952 nr 3 [rec.: O Stefanie Jaracz]. — S. Dąbrowski: *Pięćdziesiąt lat teatru*. *Nowe Książ* 1957 nr 8 [rec.: Pół wieku wspomnień teatralnych]. — J. Tynecki: „Lewatyńska” przygoda K.W. *Pr. Polonist* Ser. 19; 1963. — E. Kozikowski: K.W. W tegoż: *Łódź i pióro*. *Łódź* 1972. — *Teatr przy ulicy Cegielińskiej*. *Łódź* 1980, *passim*. — A. Krąjewska: *Komedia polska XX-lecia międzywojennego*. (Tradycjonalisci i nowatorzy). Wr. 1989, *passim*.

M.K.-K.

## WRÓBEL Zdzisław ur. 1925

Imiona metrykalne: Zdzisław Erazm. Pseud.: E.B.; E. Belwor; EB; Erazm Belwor; Niecierpliwy; (w); (W); Z.B.; Z.W.; (z.w); (Z.W.); Z. Wr.; (zew); ZEW; (ZEW); zw; ZW.; (zw).

Prozaik, dramatopisarz, publicysta.

Urodzony 19 stycznia 1925 w Borysławiu (woj. lwowski); syn Jakuba Wróbla, ślusarza, i Eugenii ze Stafińskich. Uczył się w Gimnazjum im. Władysława Jagiełły w Drohobyczu. Po wybuchu II wojny światowej pozostał we włączonym do Ukrainskiej SRR Borysławiu i kontynuował naukę w radzieckiej szkole średniej w tym mieście. W czasie okupacji niemieckiej w 1942 pracował jako robotnik rolny w powiecie dukielskim, w 1943 w warsztacie ślusarskim ojca, a od początku 1944 w obozie pracy przymusowej (Baudiensi) w Borysławiu, skąd zbiegł latem 1944. Po wkroczeniu Armii Czerwonej został zmobilizowany i skierowany do 21. Pułku Artylerii i Armii Wojska Polskiego; w 1945-47 służył w oficerskich szkołach artylerii w Chelmie, Olsztynie i Toruniu. Został odznaczony Medalem Zwycięstwa (1945), Odznaką Grunwaldzką (1946) i medalem „Za Udział w Walkach o Berlin” (1973). Zdemobilizowany w 1947 podjął studia z zakresu filologii francuskiej i (jako przedmiot dodatkowy) rosyjskiej na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika (UMK) w Toruniu. Był członkiem Akademickiego Związku Walki Młodych „Życie” oraz Związku Akademickiej Młodzieży Polskiej (przewodniczący Zarządu Okręgowego i członek Zarządu Głównego). Od 1947 należał do PPR (od 1948 do PZPR). Debiutował w 1950 artykułem pt. „Literatura amerykańskiego imperializmu”, ogłoszonym w tygodniku *Wies* (nr 20); w piśmie tym publikował także w roku następnym. Również w 1950 nawiązał współpracę z bydgoską rozgłośnią Polskiego Radia, dla której przygotowywał artykuły, felietony i recenzje, a później także słuchowiska. W 1951

uzyskał na UMK dyplom magistra, po czym podjął pracę w redakcji tygodnika *Po prostu* w Warszawie (kierownik działu kulturalnego do 1952; tu artykuły krytycznoliterackie i recenzje). W 1953 powrócił do Torunia, gdzie do 1958 był korespondentem terenowym bydgoskiego oddziału PAP. Równocześnie współpracował z prasą lokalną, m.in. z *Gazetą Pomorską* (1952-59; m.in. w 1956 cotygodniowy felieton pt. „Notatki niecierpliwego” podp. Niecierpliwy) oraz *Ilustrowanym Kurierem Polskim* (1958-59; m.in. stały felieton pt. „Za kulisami wielkiej polityki” podp. Z. Belwor oraz rubryka „W pracowniach pomorskich twórców i naukowców”). W 1957 rozpoczął druk artykułów w czasopiśmie *Pomorze*, a w 1959 wszedł w skład redakcji tego periodyku i był kolejno jego sekretarzem redakcji, zastępcą redaktora naczelnego (od 1966) i redaktorem naczelnym (1967-72); publikował tu także reportaże, felietony i recenzje (podp. m.in. pseud.: E.B., EB, Erazm Belwor, (w), (W), Z.B., Z.W., (Z.W.), Z. Wr., ZEW, (zew), (ZEW), ZW, (zw), (ZW)); tu m.in. w 1968 cykl reportaży z Francji pt. „Notatnik francuski”). Rozwijał twórczość dramatyczną i prozatorską. Brał udział w życiu politycznym i kulturalnym regionu; był członkiem Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Bydgoszczy (1959-62) oraz radnym i przewodniczącym Komisji Kultury WRN w Bydgoszczy (1965-75). W 1962 został członkiem ZLP (w 1964-70 sekretarz, w 1970-73 wiceprezes Oddziału Bydgoskiego). Wyjeżdżał na stypendia literackie do ZSRR (1965, 1966) i Włoch (1971) oraz odbywał dziennikarskie staże językowe w Londynie (1966), w Tours (Francja, 1967) i w Perugii (Włochy, 1972). W 1969 otrzymał nagrodę literacką WRN w Bydgoszczy. Po połączeniu w 1973 *Pomorza* z czasopiśmie *Fakty i Myśli* i utworzeniu tygodnika *Fakty*; publikował w tym piśmie artykuły o tematyce zagranicznej (do 1975); wznowił też w tym czasie współpracę z *Gazetą Pomorską* (1973-74 i sporadycznie w 1979-83; tu m.in. w 1973 cykl felietonów pt. „Przed telewizorem” oraz cykl wywiadów pt. „W gronie ludzi ciekawych”). Równocześnie od 1973 pracował jako kierownik literacki Teatru im. W. Horzycy w Toruniu (do przejścia na emeryturę w 1981). W 1978 został przewodniczącym zespołu redakcyjnego almanachu *Toruń Literacki* (od 1980 [t.] 2 pt. *Tematy*). W 1975-84 był radnym WRN w Toruniu. Od 1975 wchodził w skład prezydium Toruńskiego Towarzystwa Kultury. Uczestniczył nadal w pracach ZLP: w 1976-82 pełnił funkcję sekretarza zarządu Oddziału Toruńskiego ZLP, w 1984-85 należał do zarządu Oddziału Bydgoskiego ZLP. Od 1982 był członkiem Rady Wojewódzkiej PRON w Toruniu. W latach osiemdziesiątych rozpoczął badania nad dziejami erotyki w literaturze, kulturze i religiach świata; szkice z tej tematyki ogłaszał m.in. w piśmie *Fakty*



(1983, 1985; tu m.in. w 1985 cykl pt. „Ogród rozkoszy, czyli erotyzm w literaturze dawnych wieków”). Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1969), Krzyżem Kawalerskim (1976) i Krzyżem Oficerskim (1987) Orderu Odrodzenia Polski, odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1966), odznaką „Za Szczególne Zasługi dla Rozwoju Województwa Bydgoskiego” (1968), Srebrną Odznaką Janka Krasickiego (1972), odznaką „Za Zasługi dla Województwa Toruńskiego” (1978). Mieszka w Toruniu.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Dobroczyńcy. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1953.

Wyróżnienie w konkursie Min. Kultury i Sztuki oraz ZLP na sztukę teatralną poświęconą 10-leciu PRL w 1953.

2. Inauguracja. [Powieść]. Wwa: Iskry 1954, 307 s. Pierwotny tytuł: Co w walce się rodzi. – II nagroda w konkursie Wydawn. „Iskry” na powieść współcz. w 1953.

3. Eldorado. [Powieść]. Gdynia: WM 1962, 293 s. Wyd. 2 ze wstępem T. Błażejewskiego Łódź: WŁ 1980.

Pierwotny tytuł: Szukając szczęśliwszej krainy. – Nagroda w konkursie WRN w Bydgu; i WM w Gdyni na powieść o ziemi bydgoskiej w 1960.

4. Bracia. Sztuka współczesna w 2 odsłonach. Praprem. Olsztyn, T. im. S. Jaracza 1964. TV 1964. Por. poz. 5.

Sztuka napisana na podstawie słuchowiska radiowego pt. „Zakręć”, zob. Słuchowiska radiowe. – Akt 1, wyst. pt. „Bracia” jako część widowiska pt. „Trudny kolor czerwieni”, por. Przekłady i adaptacje poz. 2. – Nagroda na VI Festiwalu Teatrów Polski Północnej w Tor. w 1964.

5. Bracia. [Powieść]. Gdynia: WM 1965, 161 s. Por. poz. 4.

6. Majakowski. Utwór sceniczny w 2 częściach. Praprem. Tor., T. im. W. Horzycy 1968. Por. Słuchowiska radiowe.

Pierwotny tytuł: Miłosna łódka Majakowskiego.

7. Szczęble. [Powieść]. Gdynia: WM 1968, 282 s. Pierwotny tytuł: Fala.

8. Kim jesteś inżynierze? Opowieść sceniczna w 2 aktach. Praprem. Łódź, T. Powsz. 1969. Por. Słuchowiska radiowe.

Sztuka napisana na podstawie antologii pt. Pamiętniki inżynierów. Wwa 1966. – Wyróżnienie w 1969 w konkursie Min Kultury i Sztuki, ZLP i SPATIF na sztukę teatralną o problemach i sprawach pol. współczesności.

Adapt. tv: „Jak to pamiętam...”. Adapt. S. Bredjdygant. TV 1974. Druk *Teatr Pol. Telew.* 1974 nr 3 s. 92–124.

9. Zamach. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Bydg., Estrada 1970. Druk fragm. *Pomorze* 1970 nr 8 s. 10–11. Por. Słuchowiska radiowe.

Dot. zamachu na W. Lenina w 1918.

10. Przeciw całemu światu. [Utwór dramatyczny]. Druk fragm. *Pomorze* 1972 nr 11 s. 10–11.

Praprem. Bydg., Estrada 1973. Por. Słuchowiska radiowe.

Wyróżnienie w ogólnopolskim konkursie na utwór lit. związany z 500 rocznicą urodzin M. Kopernika w 1972

11. Złoty ptak. [Opowiadania]. Olsztyn: Pojezierze 1979, 161 s. Por. Słuchowiska radiowe.

Zawartość: Pomnik; Wyrastamy z żon; Podrywacz; Nieprzewidziane skutki autostopu; Medium; Śmierć w cudzym łóżku; Przygoda w Lipsku; Przypadek profesora Sawena; Złoty ptak.

12. Być cesarzem. Dramat w 3 aktach. *Tematy. Tor. Alm. Lit.* 1980 [t.] 2 s. 153–213. Por. Słuchowiska radiowe.

13. Odwrót. [Powieść]. Łódź: WŁ 1981, 343 s.

ciąg dalszy zob. poz. 16.

14. Śmierć frajerom. [Opowiadania]. Olsztyn: Pojezierze 1983, 249 s.

Zawartość: Dlaczego?; Co się zdarzyło na urodzinach; Śmierć frajerom [por. Słuchowiska radiowe, słuchowisko pt. Autoserwis, czyli śmierć na raty].

15. Erotyzm w literaturze dawnych wieków. [Szki-ce]. Pierwodr. pt. Ogród rozkoszy, czyli erotyzm w literaturze dawnych wieków. *Fakty* 1985 nr 21–47, 49–51/52; 1986 nr 2–8. Wyd. osob. Łódź: KAW 1986, 166 s.

Zawartość: Erotyczne opowieści ludów pierwotnych; Odbicie obyczajów seksualnych w „Starym Testamencie”; Starogreckie sprostności, wynaturzenia i sublimacje miłości; Rzymska sztuka kochania; Indyjski erotyzm religijny; Arabskie ogrody rozkoszy; Chrześcijańska koncepcja miłości i jej erotyczne konsekwencje; Obyczajowe wyzwolenie ludzi renesansu; Libertyński wiek XVIII

16. Konspiracja. [Powieść]. Łódź: WŁ 1986, 267 s. Początek zob. poz. 13.

17. Erotyzm w literaturze nowożytnej. [Szki-ce]. Łódź: KAW 1987, 197 s.

Zawartość: Gierpiętnicza miłość romantyczna; W stronę realizmu i psychologizmu; Biologiczny erotyzm naturalistów; Metafizyczne chucie dekadentów; Pierwsza fala wyzwolenia seksualnego; Amerykańska rewolucja erotyczna.

18. Erotyzm w religiach świata. Łódź: Wydawn. Tow. Krzewienia Kultury Świeckiej „Res Humana” 1990, 224 s. Wyd. 2 Wwa: Lidex 1996, 185 s.

Zawartość: Wstęp. – Wierzenia ludów pierwotnych; Kult bogiń płodności w starożytnych religiach Bliskiego Wschodu; Chińskie doktryny religijno-filozoficzne; Indyjski erotyzm religijny [poz. 15]; Kultura seksualna islamu; Greckie mity i kultury erotyczne; Wierzenia, święta i obyczaje Rzymian; Etyka seksualna judaizmu; Chrześcijański ideał czystości i konsekwencje ograniczeń swobód erotycznych.

19. Konfident diabła. [Utwór dramatyczny]. Praprem. [w wersji czytanej] Wwa, T. Mały 1995.

20. Rozpal w nim chuć. Erotyka w obyczajach, wierzeniach, mitach, literaturze i sztuce ludów pierwotnych, Sumeru, Babilonii, Asyrii, Persji i starożytnego Egiptu. Bydg.: Prospekt-Atelier 1998, 112 s. *Dzieje Erotyzmu*, t. 1.

Zawiera części: Erotyka w obyczajach, wierzeniach, mitach, literaturze i sztuce ludów pierwotnych [tu m.in.: Opowieści, legendy i mity o podłożu seksualnym]; Starożytne kultury Mezopotamii [tu m.in.: Motywy erotyczne w mitach, eposach i pieśniach]; Egipska moralność seksualna [tu m.in.: Tematyka erotyczna w opowiadaniach, bajkach i utworach poetyckich].

21. Rozkosze miłosnego szafu. Indyjska sztuka kochania. [Szkice]. Bydg.: Prospekt-Atelier [1998], 120 s. *Dzieje Erotyzmu*, t. 2.

Zawartość: Odrębność cywilizacji indyjskiej; Erotyczne podłoże mitów i wierzeń religijnych; Wskazania moralne buddyzmu i dżinizmu; Erotyczne mity hinduizmu; Sakralne rytuały tantrystów; Podział społeczny, małżeństwo, życie rodzinne i towarzyskie; Kurtyzany, bajdery i królewskie żony; Traktaty o sztuce kochania; Wrócenie z wyglądu narządów płciowych; Tematyka erotyczna w utworach literackich; Sakralno-erotyczne rzeźby i malarstwo.

22. Uczta trzech szczytów. Chińskie obyczaje erotyczne. [Szkice]. Bydg.: Arcanus 2000, 110 s. *Dzieje Erotyzmu*, t. 3.

Zawartość: Burzliwe dzieje cesarskich dynastii; Doktryny religijno-filozoficzne; Konfucjańska rodzina, prostytutka, życie erotyczne cesarzy; Sekrety jaspisowej alkowy; Pieśni i wiersze miłosne; Intrygi miłosne na scenie i w prozie; Malarskie ilustracje seksualnego zespolenia.

23. Miłość i erotyzm w literaturze dawnych wieków. [Szkice]. Tor.: Wydawn. A. Marszałek 2001, 368 s.

Zmien. i rozszerz. wybór z wcześniejszych prac dotyczących erotyki.

Zawartość: Wstęp. — Erotyczne opowieści ludów pierwotnych; Motywy erotyczne w tekstach sakralnych, epickich i poetyckich Mezopotamii i starożytnego Egiptu; Indyjskie mity, baśnie i poematy; Miłość i erotyzm w literaturze chińskiej; Japońska poezja, proza, i teatr w służbie erotyki; Poetyckie sublimacje, tragiczne namiętności i komediowe sprośności w literaturze starogreckiej; Rzymska sztuka kochania; Odbicie obyczajów seksualnych w Biblii; Arabskie ogrody rozkoszy [poz. 15]; Dworna miłość i swawolna erotyka w literaturze średniowiecznej; Obyczajowe wyzwolenie ludzi renesansu.

24. Rozwiane kwiaty wiśni. Japoński ceremoniał miłosny. [Szkice]. Bydg.: Prospekt-Atelier 2001, 143 s. *Dzieje Erotyzmu*, t. 4.

Zawartość: Zarys historyczny; Społeczeństwo zhierarchizowane; Wierzenia i przesady; Życie rodzinne; Dzielnice miłości; Poezja, proza i teatr w służbie erotyki; Malarski obraz przemijającego świata.

Słuchowiska radiowe [częściowo wg inf. autora], m.in.: Zakręt. Radio 1960 [por. Twórczość poz. 4]. — Decyzja. Radio 1964. — Majakowski. Radio 1968 [por. Twórczość poz. 6]. — Kim jesteś inżynierze? Radio 1969 [por. Twórczość poz. 8]. — Zamach. Radio 1970 [por. Twórczość poz. 9]; pierwotny tytuł, zakwestionowany przez cenzurę; Zabić Lenina. — Około. Radio 1971. — Przeciw całemu światu. Radio 1972 [por. Twórczość poz. 10]. — Złoty ptak. Radio 1975 [por. Twórczość poz. 11]. — Nieprzewidziane skutki autostopu. Radio 1976 [por. Twórczość poz. 11]. — Autoserwis, czyli śmierć na raty. Radio 1980 [por. Twórczość poz. 14]. — Być cesarzem. Radio 1981 [por. Twórczość poz. 12].

## Przekłady i adaptacje

1. Trudny kolor czerwieni. [Montaż sceniczny]. Wybór, oprac. i adapt. tekstów: A. Baszkowski, T. Kozłowski, ... Wyst. Tor., T. im. W. Horzycy 1962. Zawiera m.in. fragm. sztuki Z.W. pt. Bracia [por. Twórczość poz. 4].

2. A. Kuźniecowa, G. Sztajn: Żonaty narzeczony. Przeł. ... Powst. przed 1967.

Inf. o przekładzie: *Bul. Inf. Min. Kult. i Szt.* 1967 nr 4.

3. G. Boccaccio: Dekameron. Wybór, tłum. i adapt. ... Wyst. Tor., T. im. W. Horzycy 1974.

4. M. Gorki: Matka. Adapt. teatr. J. Lubimow, B. Głagolin. Przeł. ... Wyst. Tor., T. im. W. Horzycy 1977.

5. D. Diderot: Zakonnica. Adapt.: J. Gruault. Przeł. ... Wyst. Tor., T. im. W. Horzycy 1979.

6. S.M. Nefzaui: Pachnący ogród. [Traktat o życiu seksualnym]. Przeł. [z franc.] ... Łódź: KAW 1990, 225 s.

7. Erotyka indyjska. Anangaranga, Samudrika, Tantra Asana. Wybrał, oprac., przeł. i przedm. opatrzył ... Bydg.: Arcanus 1999, 210 s.

## Prace redakcyjne

1. Wspomnienia o Wilamie Gzyckim. Przedm. [i przygot. do druku] ... Tor.: Toruńskie Tow. Kult. 1979, 51 s.

2. [Sześćdziesiąt] 60 lat sceny polskiej w Toruniu. [Red.: M. Dworakowska i ...]. Tor.: Toruńskie Tow. Kult. 1980, 112 s.

Zob. też Przekłady i adaptacje poz. 7.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1975, 1979, 1988, 2003. — Z. Wróbel: Problem ideowego wyboru. *Mag. Pom.* — *Fakty i Myśli* 1973 nr 13. — Wywiad: Konflikty racji i postaw. *Rozm. Z. Nowicka. Pomorze* 1969 nr 12.

SWPP 2 (M. Brykalska). — J. Długosz: Z.W. W tegoż: Słownik dziennikarzy regionu pomorsko-kujawskiego. Bydg. 1988.

[Inauguracja:] A. Biernacki: Prawda mimo woli. *Twórczość* 1955 nr 9; T.S. Cheszczyk: Lakmusowy papierek. *Po prostu* 1955 nr 11; Cz. Niedzielski. *Pomorze* 1955 nr 2. — Z. Pietrzakówna: Droga do widza. *Pomorze* 1962 nr 9 [rec. oprac.: Trudny kolor czerwieni]. — [Eldorado:] K. Kuliczowska: Droga do Eldorado. *Współczesność* 1963 nr 16; E. Martuszewski: Zaangażowanie i sprzeczności. *Wiatrak* 1963 nr 2; S. Pestka: U progu rewolucji. *Pomorze* 1963 nr 14. — [Inauguracja:] A. Kochanowska: Ciekawa prapremiera. *Pomorze* 1964 nr 7; Z. Suchar: „Trudny kolor czerwieni”. *Fakty i Myśli* 1964 nr 7. — [Bracia. Powieści:] E. Martuszewski: Ze sceny do biblioteki. *Wiatrak* 1966 nr 5 [dot. też dramatu]; Cz. Niedzielski: W wymiarze tematu. *Pomorze* 1966 nr 7. — [Szczęble:] J.Z. Maciejewski: Konglomerat tematów. *Pomorze* 1968 nr 9; E. Martuszewski: Nowa powieść Z.W. *Fakty i Myśli* 1968 nr 20. — A. Wróblewski: Udratyzowana ankieta personalna. *Teatr* 1969 nr 13 [rec.: Kim jesteś inżynierze?]. — J. Makowski: Z.W. *Pomorze* 1970 nr 9. — S. Melkowski: Między dokumentem a fabułą. *Warm. i Mazury* 1980 nr 11, wkł. — G. Halkiewicz-Sojak: Nie tylko humoreski. *Tematy Tor. Abn. Lit.* 1982 [t.] 3 [rec.: Złoty ptak]. — F. Fornalczyk: Ze znakiem zaopiniowania w tytule. *Nowe Książ.* 1985 nr 5 [rec.: Śmierć fraje-

rom]. — W. Krzysztożek: Z.W. *Fakty* 1985 nr 31. — J. Wenderlich: Pisarstwo z politycznych pasji. *Gaz. Pom.* 1985 nr 27. — M.A. Kowalski: Prawdziwa fikcja. *Prz. Tyg.* 1986 nr 40 [rec.: Konspiracja]. — [Erotyzm w literaturze dawnych wieków:] G. Gazda: Antologia „momentów” w literaturze dawnych wieków. *Odgłosy* 1987 nr 5; D. Ulicka: Figa z makiem albo co się kryje pod figowym listkiem języka. *Nowe Książ.* 1988 nr 2. — M. Glensk-Prądzyńska: Obsceniczne piskłę w erotycznej skorupce. *Opole* 1989 nr 7 [rec.: Erotyzm w literaturze nowożytnej].

B.T.

## WRÓBLEWSKI Zbigniew 1920-1989

Pseud.: Wars. (Z.W.); Zbigniew Koziolkiewicz; Zbigniew Śliwiński; (Zew).

Prozaik, dramaturg, publicysta.

Urodzony 18 listopada 1920 w Warszawie; syn Stanisława Wróblewskiego, pracownika handlowego, i Czesławy z Koziolkiewiczów. Uczęszczał do męskiego Gimnazjum i Liceum im. B. Prusa. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał nadal w Warszawie i kontynuował naukę na tajnych kompletach tegoż liceum; w 1941 zdał maturę. Następnie studiował na Wydziale Prawa tajnego Uniwersytetu Ziemi Zachodnich; był też jednym z trzech sekretarzy tego wydziału. Równocześnie pracował jako wolontariusz II Wydziału Cywilnego Sądów Grodzkich. Od 1942 brał udział w działalności konspiracyjnej jako członek Związku Walki Zbrojnej-AK; jesienią 1943 ukończył szkołę podchorążych piechoty. Walczył w powstaniu warszawskim w batalionie im. S. Czarnieckiego. Otrzymał Krzyż Walecznych. Po upadku powstania dostał się do niewoli i przebywał w obozach jenieckich w Lamsdorf i Murnau. Po wyzwoleniu wyjechał do Włoch, gdzie wstąpił do 2. Korpusu Polskiego. Od lutego do grudnia 1946, urlopowany z wojska, studiował na trzecim roku prawa Królewskiego Uniwersytetu w Rzymie. Po rozwiązaniu 2. Korpusu wyjechał do Wielkiej Brytanii; uczęszczał do polskiej szkoły administracji portów. W 1947 jako repatriant wojskowy powrócił do Polski i zamieszkał w Warszawie. Ożenił się z Krystyną Faryńską. Był zatrudniony okresowo w Wojewódzkim Zarządzie Kin, Fabryce Farmaceutycznej, Zarządzie Okręgu Związków Zawodowych Przemysłu Chemicznego, szkole podstawowej dla pracujących (1950-51 jako nauczyciel historii i polskiego), Spółdzielni Galanterii Szklanej. W 1948-56 był członkiem kolegium orzekającego i radnym Rady Narodowej Pragi-Śródmieście, następnie członkiem Komisji Oświaty i Kultury Stołecznej Rady Narodowej. W 1949-56 pełnił funkcję kuratora sądów dla nieletnich i przewodniczącego kuratorów warszawskich. W 1953 otrzymał pracę pomocnika magazyniera w Miejskim Przedsiębiorstwie Instalacyjnym, gdzie w 1956-60 był etatowym sekretarzem rady zakładowej. Debiutował w 1955 prozą społeczną pt. „Gdy matka wyrzeka się dziecka”,

opublikowaną w *Głosie Pracy* (nr z 12 X). W 1957 został członkiem SD (w 1958 wybrany do władz stołecznych Stronnictwa). Od 1960 był pracownikiem politycznym Centralnego Komitetu SD. W tym czasie rozpoczął twórczość dramatopisarską. Współpracował z *Ilustrowanym Kurierem Polskim* (1974 recenzje podp. Wars). W 1977 został członkiem ZLP. W tymże roku przeszedł na emeryturę i poświęcił się pracy literackiej. W 1978 należał do członków założycieli Klubu Pisarzy SD im. B. Prusa i wybrany został na sekretarza Klubu. W tymże roku był współzałożycielem, a następnie wszedł w skład komitetu redakcyjnego *Epoki Literackiej*; w piśmie tym zamieszczał fragmenty swojej prozy i publicystykę, a w 1981 też noty (podp.: (Z.W.), (Zew)). W 1980 otrzymał nagrodę Ministra Kultury za upowszechnianie kultury, w 1985 nagrodę im. G. Morcinka za całokształt twórczości literackiej. W 1986 został wybrany na przewodniczącego reaktywowanego Klubu Pisarzy SD. Odznaczony Medalem Wojska Polskiego (czterokrotnie), Złotym Krzyżem Zasługi (1972), Krzyżem Kawalerskim (1977) i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”. Zmarł 27 sierpnia 1989 w Warszawie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Królestwo wiecznie kwitnącej jabłoni. [Baśń w 3 aktach]. Powst. 1967.

Inf.: *Bul. Inf. Min. Kult. i Szt.* 1967 nr 6.

2. Lyrurg. [Dramat w 3 aktach z prologiem i epilogiem]. Powst. 1967.

Inf.: *Bul. Inf. Min. Kult. i Szt.* 1967 nr 5.

3. Dziewczeta o oczach jak Wisła. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Przemysł, T. Fredreum 1969. Druk *Scena* 1970 nr 3 s. 19-32. Por. poz. 4.

4. Ochotniczka. [Utwór dramatyczny; współaut.:] M. Nowakowski. TV 1969. Por. poz. 3.

Adaptacja poz. 3 na potrzeby teatru TV.

5. I odepchnię ziemia plug.. (Sztuka w 2 aktach). Wwa 1971, 28 s. *Biblioteczka mies. Kult. i Teatr* 136, wkł. do nr 2.

6. Z tarczą i na tarczy. [Wspomnienia z 1939-1945]. Wwa: KiW 1971, 280 s.

Wyróżnienie w konkursie im. W. Rzymowskiego w 1972.

7. List do księcia. [Utwór dramatyczny; współaut.:] Z. Rzuchowski. Powst. 1972.

Inf.: *EO. Now. Teatr* 1972 nr 3.

8. Marzanna. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1972.

Inf.: *BBEN. Now. Teatr* 1972 nr 4.

9. Panny wodne. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1972.

Inf.: *BBEN. Now. Teatr* 1972 nr 4.

10. Bakwiri z ulicy Leszno. [Powieść]. Wwa: MON 1973, 178 s. Wyd. nast. łącznie z poz. 13 zob. poz. 25.

11. Tupię na czarne koty. [Powieść]. Wwa: MON 1975, 157 s.

12. Czas obrazem pisany. [Powieść o F. Korstrzewskim]. Wwa: NK 1976, 287 s.

13. Zerwane ogniwo. [Powieść]. Wwa: MON 1977, 194 s. Wyd. nast. łącznie z poz. 10 zob. poz. 25.

14. Pięty w chmurach. [Powieść]. Wwa: MAW 1978, 285 s. Wyd. 2 tamże 1985.

15. W godzinę wschodu. [Powieść]. Wwa: MON 1978, 253 s.

16. Tajemnica węgierskiego huzara. [Powieść]. Wwa: MAW 1979, 213 s.

17. Chlebem i solą. [Powieść]. Wwa: MON 1980, 213 s.

18. Płomień nadziei. Wwa: MON 1980, 309 s. Wyd. 2 tamże 1987.

Opowieść o pielęgniarkach w okresie 1939-1945.

19. Pisarze Stronnictwa Demokratycznego 1939-1979. Wwa: Epoka 1981, 99 s.

Słownik biograficzny.

20. Pod namiotem z gwiazd. [Powieść]. Wwa: MON 1981, 250 s.

21. Koniec nocy. [Powieść]. Wwa: MON 1982, 266 s.

22. Wykuć serca muszę. Rzecz o Halinie Krahelskiej. Wwa: Epoka 1983, 286 s.

23. To samo ramię. [Biografia B. Prusa]. Wstęp: S. Treugutt. Wwa: MON 1984, 201 s.

24. U nas na Starówce. [Powieść]. Wwa: MON 1984, 351 s.

25. Z jednego domu. [Powieści]. Wwa: MON 1984, 377 s.

Zawiera poz. 10, 13.

26. Starówka w ogniu. [Powieść]. Wwa: MON 1986, 372 s.

27. Pod komendą „Gozdawy”: 1 VIII-4 X 1944. [Wspomnienie]. Wwa: IWZZ 1989, 277 s.

#### Adaptacje

1. F. Burnett: Tajemniczy ogród. Oprac. scenariusza: Z. Rzuchowski, ... Wyst. Wwa, T. Klasyczny 1969.

2. I. Andrić: Przeklęte podwórze. Przeł. J. Wierzbicki. Adapt. ... TV 1972.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988.

M. Sokołowski: Barwy okupacyjnego dnia. *Nowe Książ.* 1971 nr 13 [rec.: Z tarczą i na tarczy]. — J. Hartwig-Sosnowska: Podpierając się kotem. *Nowe Książ.* 1976 nr 6 [rec.: Tupię na

czarne koty]. — M. Ruszczyk: Piórkami i pedzlem. *Nowe Książ.* 1976 nr 19 [rec.: Czas obrazem pisany]. — [W godzinę wschodu:] H. Gosk: Nie bez refleksji. *Literatura* 1978 nr 38; O. Szymańska: Saga rodów z Czerniakowskiej. *Zoł. Wol.* 1978 nr 129. — J. Hartwig-Sosnowska: Papierowe widmo. *Nowe Książ.* 1979 nr 17 [rec.: Tajemnica węgierskiego huzara]. — E. Wiśniewska: Nie nowego, ale... *Nowe Książ.* 1979 nr 10; [rec.: Pięty w chmurach]. — R. Giemiński: Niezgasły płomień. *Prawo i Życie* 1980 nr 35 [rec.: Płomień nadziei]. — [Chlebem i solą:] A. Krzysztof: Braterskie powitanie. *Nasz Klub* 1980 nr 7; R. Małecki: Po Powstaniu. *Tyg. Dem.* 1980 nr 20. — R. Małecki: Płomień żołnierskiej nadziei. *Tyg. Dem.* 1980 nr 35 [rec.: Płomień nadziei]. — A.K. Kunert: Rzecz o Halinie Krahelskiej. *Kierunki* 1984 nr 47 [rec.: Wykuć serca muszę]. — L. Bartelski: Z tarczą i na tarczy. *Nowe Książ.* 1985 nr 5 [rec.: U nas na Starówce; Z jednego domu]. — J. Leociak: Prus w teatrze historii. *Nowe Książ.* 1985 nr 7/8 [rec.: To samo ramię]. — C. Leżeński: Zbyszek. *Kur. Pol.* 1989 nr 4.

J.Z.

## WRÓBLEWSKI Zdzisław 1919-1994

Krypt.: Z.W.

Poeta, prozaik.

Urodzony 14 lutego 1919 w Wodnej (pow. Chrzanów); syn Mieczysława Wróblewskiego, księgowego, i Agnieszki z domu Waga. W związku z pracą ojca w Polskich Kolejach Państwowych do szkół uczęszczał kolejno w Zawierciu, Ostrowie Wielkopolskim, Poznaniu, a od 1933 był uczniem II Gimnazjum i Liceum im. Bolesława Chrobrego w Nowym Sączu. W tym czasie należał do ZHP; od 1936 także do PPS. Pierwsze wiersze opublikował w 1937-38 w piśmie młodzieży szkół średnich w Nowym Sączu pt. *Zew Gór*, był też redaktorem tego pisma. Wraz z Henrykiem Einhornem oraz Jerzym Kłowskiem (używającym po 1945 nazwiska Niemowski) założył w 1937 grupę poetycką Przełęcz (istniała do 1939). Po zdaniu matury w 1938 podjął studia filozoficzne i polonistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) w Krakowie. Był członkiem sekcji akademickiej PPS. Publikował w piśmie *Trybuna Artystów i Poetów*. Po wybuchu II wojny światowej brał udział w kampanii wrześniowej jako ochotnik w 1. Pułku Strzelców Podhalańskich w Nowym Sączu. W czasie okupacji niemieckiej brał udział w działalności konspiracyjnej jako członek PPS-Wolność, Równość, Niepodległość (PPS-WRN; pełnił funkcję łącznika) i Gwardii Ludowej PPS. Latem 1940 został wywieziony na roboty przymusowe do kopalni węgla brunatnego w Haale, skąd po paru tygodniach zbiegł do Nowego Sącza. Na zlecenie organizacji podjął pracę w Zakładach Zbrojeniowych w Starachowicach. W marcu 1942 został redaktorem naczelnym wydawanego w Krakowie podziemnego pisma PPS-WRN pt. *Wolność*. Aresztowany przez gestapo w grudniu 1942 przebywał w więzieniu na Montelupich, następnie został wywieziony do Oświęcimia, a wiosną 1943 do obozu Mauthausen-Gusen. Brał tam udział w tajnej działalności kulturalno-oświatowej, pisał liczne wier-

sze. W maju 1945, po wyzwoleniu obozu przez Amerykanów, redagował i wydawał (wspólnie z Czesławem Piskorskim) gazetę *Wolne Gusen*. Opracował też kilkanaście numerów gazetki pt. *Wspólny Front* w Linzu. Brał udział w pracach Ośrodka Polskiego i Polskiego Komitetu Powrotu do Kraju w Linzu. W 1945 powrócił do Polski. Przebywał w Nowym Sączu, a następnie w Krakowie. We wrześniu 1945 został sekretarzem propagandy Komitetu Miejskiego PPS, w październiku kierownikiem propagandy na całe województwo, a w grudniu przewodniczącym krakowskiej OMTUR. W 1945-46 był członkiem grupy literackiej Zespół Młodych „Inaczej”. Artykuły i wiersze publikował w piśmie *Naprzód* (1945-46; także w kolumnie grupy „Inaczej”). W 1946 został przeniesiony służbowo do Warszawy na stanowisko kierownika Wydziału Propagandy Komitetu Centralnego OMTUR oraz zastępcy redaktora naczelnego, a od 1948 redaktora naczelnego tygodnika tej organizacji *Młodzi idą* (tu w 1946-47 artykuły, wiersze, fragmenty prozy), a także redaktora naczelnego miesięcznika instrukcyjnego *Gromada*. Od 1948 należał do PZPR (do 1990) oraz do ZMP; na 1 Zjeździe ZMP został wybrany do Prezydium Zarządu Głównego tej organizacji. Pełnił w 1948-49 funkcję redaktora naczelnego tygodnika *Pokolenie*, w którym następnie do 1953 publikował wiersze i tłumaczenia wierszy z języka rosyjskiego. W 1949 był kierownikiem Działu Propagandy i Prasy Zarządu Głównego ZMP. Wiersze, artykuły i tłumaczenia z języka rosyjskiego publikował także w *Nowej Wsi* (1950-55) i w *Sztandarze Młodych* (1950-53). W 1953 jako korespondent *Sztandaru Młodych* wyjechał wraz z rodziną do Nowej Huty w celu napisania książki o młodzieży budującej miasto i kombinat hutniczy. W październiku 1956 został wybrany na przewodniczącego Komitetu Rewolucyjnego Nowej Huty. W tymże roku, wezwany do Warszawy, objął funkcję zastępcy kierownika Telewizji Polskiej w Warszawie, którą pełnił do 1959. Następnie do 1976 był zastępcą redaktora naczelnego pisma *Dookoła świata*; w piśmie tym, zwłaszcza w 1970-76 zamieszczał artykuły i recenzje. W 1964 ożenił się z Wandą Kokosą, nauczycielką. W 1976 został redaktorem naczelnym pisma zamieszczającego szarady i krzyżówki pt. *Rozrywki*. W 1979 przeszedł na emeryturę. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim (1964) i Krzyżem Oficerskim (1978) Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Oświęcimskim (1988). Zmarł 22 lutego 1994 w Warszawie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Kamienie krzyczą. [Wiersze]. Powst. 1943-1945. [Los Angeles]: Wydawn. Trzech Wagabundów 1990, 39 s., powiel.

Zawiera wiersze powst. w obozie w Gusen.

2. Porachunek osobisty. [Wiersze]. [B.m.w. ok. 1948], 40 s.

3. Młodzież naszej ojczyzny. [Wwa:] Wiedza Powsz. 1952, 47 s.

4. Trudne dni. [Opowiadania]. Wwa: Iskry 1953, 180 s.

Zawartość: Wróg; Trudne dni; Niedokończona opowieść; Jeden styczniowy wieczór.

5. Niespokojne drogi. [Powieść]. Wwa: Iskry 1955, 348 s.

Dot. powstawania miasta Nowa Huta.

6. Miejsce zamieszkania. [Scenariusz filmu dokumentalnego]. Powst. 1956.

Dot. życia mieszkańców Pleszowa, dzielnicy Nowej Huty. — Tytuł pierwotny: Zagubione uczucia. Inf.: A. Osiecka: „Nazwijmy to «wiosną polskiego filmu»”, *Sztand. Młod.* 1957 nr z dn. 30-31 III.

7. Dokąd płyną rzeki? [Powieść]. Wwa: Iskry 1964, 285 s.

8. Pora powrotów. [Powieść]. Wwa: Iskry 1965, 242 s.

Cz. 1 cyklu; cz. 2-3 zob. poz. 9, 11.

9. Ciemne obłoki. [Powieść]. Wwa: Iskry 1966, 314 s.

Cz. 2 cyklu; cz. 1, 3 zob. poz. 8, 11.

10. Taka daleka podróż. [Powieść]. Wwa: KiW 1968, 273 s.

11. Wiek męski. [Powieść]. Wwa: Iskry 1970, 244 s.

Cz. 3 cyklu; cz. 1-2 zob. poz. 8, 9.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Inf. zony 1997 i wnućki 2003.

L. Herdegen: Temat. *Życie Lit.* 1955 nr 45 [rec.: Niespokojne drogi]. — [Pora powrotów:] A. Drawicz: Już nie wojna, jeszcze nie pokój... *Sztand. Młod.* 1965 nr 233; S. Wygodzki: „Dokąd płyną rzeki”. *Nowe Książ.* 1965 nr 7; Z. Żabicki: Pora powrotów — literackich. *Nowe Książ.* 1965 nr 18. — [Ciemne obłoki:] Z. Żabicki: Obrachunki na szczelbu powiatowym. *Nowe Książ.* 1966 nr 18; W. Nawrocki: Mroczne horyzonty *Odra* 1967 nr 10; W. Sadkowski: W prawdziwej szkole życia. *Tryb. Ludu* 1967 nr 69. — F. Fornalczyk: Wycieczka na południe Europy. *Nowe Książ.* 1968 nr 23 [rec.: Taka daleka podróż]. — S. Stanuch: W kręgu zarazonych śmiercią. *Życie Lit.* 1966 nr 3 [rec.: Dokąd płyną rzeki; Pora powrotów]. — S. Stanuch: Słowo o poecie; o Z.W. *Rocz. Sądec.* 1998 t. XXVI.

K.B.

## WRZOS Konrad 1905-1974

Pierwotne imię i nazwisko: Boruch Rosenberg.  
Krypt.: k w.; K.W.; K.Wrzos; Wrz; (Wrz); Wrzos.  
Reportażysta, publicysta.

Urodzony 28 kwietnia 1905; syn Stanisława Rosenberga, sędziego handlowego, i Gustawy. Do gimnazjum, którego prawdopodobnie nie ukończył, uczęszczał w Warszawie. W 1923 debiutował jako dziennikarz w organie PPS — dzienniku *Robotnik*.



W tymże roku podjął pracę w *Kurierze Polskim*, początkowo jako autor kroniki „Z życia młodzieży”, a następnie kroniki politycznej; w piśmie tym w 1925 ogłosił artykuł pt. „Mówcy, dyplomaci, dziennikarze” (nr 261). W 1926, po odejściu z redakcji *Kuriera Polskiego*, był współzałożycielem *Nowego Kuriera Polskiego*. W 1927-28 współpracował z miesięcznikiem *Epoka* (podp. też: k.w., K.W.), a następnie z pismem *Nowa Epoka*. Od 1929 (do wybuchu II wojny światowej w 1939) był stałym sprawozdawcą politycznym, a także kierownikiem redakcji oddziału warszawskiego *Ilustrowanego Kuriera Codziennego*. W piśmie tym publikował artykuły dotyczące polityki, reportaże społeczno-polityczne, wywiady z osobistościami życia politycznego, sprawozdania z konferencji (podp. m.in.: K.W., (Wrz), Wrz; tu m.in. w 1933-34 cykl „Kiedy znowu wojna?”). Na polecenie redakcji *Ilustrowanego Kuriera Codziennego* odbywał liczne podróże zagraniczne, z których relacje zamieszczał na łamach pisma, m.in. w 1933-34 do Austrii, Czechosłowacji, Francji, Belgii, Holandii, Danii i Szwajcarii, w 1935 do Grecji, Austrii, Węgier i na Bałkany. Pisał sprawozdania z posiedzeń Ligi Narodów. Był też zatrudniony w *Gazecie Polskiej* (1935-37). W 1937 wyjeżdżał do Ameryki Południowej, w 1937 do Francji, a od końca 1938 do kwietnia 1939 przebywał w Nowym Jorku (publikował w prasie amerykańskiej). 30 sierpnia 1939, przebywając we Francji w związku z odczytami w Radio Cité, podjął decyzję powrotu do kraju; dotarł do Lublina, potem do Lwowa. W połowie września zdecydował się na emigrację i przez Rumunię przedostał się do Paryża, gdzie objął stanowisko specjalnego wysłannika popołudniówki paryskiej *L'Intransigeant* na wschodnią Europę. Z Francji udał się do Portugalii. W Lizbonie współpracował z polską i brytyjską służbą wywiadowczą. Przyjął obywatelstwo brytyjskie. Był żonaty z Catherin (Amerykanką). W 1942 zamieszkał w Rio de Janeiro w Brazylii. Pełnił tu funkcje kierownika Alianckiej Agencji Prasowej. Po zakończeniu II wojny światowej pracował dla fabryki samochodów Mercedes, a następnie firmy London, South America Bank. Wydawał informator krajoznawczy dla cudzoziemców *Brazilian Information Hand-Book*. Prawdopodobnie pełnił funkcje doradcy prasowego prezydenta Juscelino Kubitschka. Otrzymał tytuł „Carioca Honorario” (honorowy mieszkaniec Rio de Janeiro), przyznany przez wydawany w Rio de Janeiro dziennik *O Globo*. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi z Mieczami, War Medal, przyznany przez brytyjskie War Office, orderami Cruzeiro do Sul i Rio Branco, przyznanymi przez rząd brazylijski, oraz francuską Legią Honorową. Zmarł 24 września 1974 w Rio de Janeiro i tam został pochowany na cmentarzu na Gamboa.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Oko w oko z kryzysem. Reportaż z podróży po Polsce. Wwa: F. Hoesick 1933, 378 s. Wyd. nast. z przedm. K. Koźniewskiego Wwa: PIW 1985.

Reportaże dot. problematyki spot. z podróży odbytej w lutym, marcu i kwietniu 1933 na polecenie redakcji *Il. Kur. Codz.* i częściowo druk. na łamach tego pisma.

2. Kiedy znowu wojna? *Il. Kur. Codz.* 1933 nr 343-361, 1934 nr 2-57. Wyd. osob. Wwa: Gebethner i Wolff [1934], 407 s.

Reportaże z podróży po Europie (Austria, Czechosłowacja, Francja, Belgia, Holandia, Dania i Szwajcaria) odbytej w listopadzie i grudniu 1933 oraz w styczniu i lutym 1934 na polecenie redakcji *Il. Kur. Codz.*

Przełk. czes. Kdy znowu válka? [Przeł.] J. Fastróvá. Praha 1934, – franc. A quand la guerre? [Przeł.] M. Szczerbińska. Paris [1934], wyd. nast. 1935, nadto ok. 10 wydań franc. nakł. wydawn. Berger-Levrault.

3. Rewolucja w Grecji. Reportaż. Wwa: Rój 1935, 227 s.

4. Piłsudski i piłsudczycy. Wwa: Gł. Księg. Wojsk. 1936, 231 s.

Zawiera wywiady druk. w prasie lub wygłaszane w Polskim Radiu z J. Piłsudskim, I. Mościckim, gen. K. Sosnkowskim, gen. T. Kasprzyckim, gen. G. Orlicz Dreszerem, gen. S. Burhardt-Bukackim, W. Sławkiem, J. Jurem Gorzechowskim, M. i S. Dąbkowski, S. Patkiem, A. Kocem, B. Miedzimskim, M. Zyndram-Kościałkowski, – oraz reportaże: W terminie dyplomatycznym: Stanisław Car; Na Maderze; Zakończenie.

5. Wulkany Europy. Austria-Węgry-Bałkany. Wwa: Rój 1936, 229 s.

Reportaże z podróży po Austrii, Węgrzech i Bałkanach, odbytej w 1935.

6. Yerba mate. (Reportaż o Ameryce Południowej). Wwa: Rój 1937, 216 s.

Reportaże z dwumiesięcznej podróży do Brazylii, dot. życia i problemów polskiej emigracji w Argentynie i Brazylii.

7. Francja dzisiejsza. Wwa: F. Hoesick 1938, 208 s.

Reportaże z pobytu we Francji od stycznia do marca 1938; zawiera głównie rozmowy z czołowymi osobistościami Francji, uzup. uwagami i komentarzem autora.

Przełk. hiszp.: Francia de Hoy. Buenos Aires 1938.

8. [Jedenaście] 11 głów narodów i armii. Wwa: Rój 1938, 258 s.

Zbiór wywiadów przeprowadzonych przez autora w latach 1928-1937 z: J. Piłsudskim, G. Doumerque, T. Masarykiem, E. Venizelosem, M. Horthy'm, M. Azana, E. Rydzem-Smigłym, B. Mussolinim, M. Gamelin, królem Karolem II i I. Mościckim.

9. Pułkownik Józef Beck. [Biografia]. Wwa: Gebethner i Wolff 1938, 103 s.

Przełk.: ang.-pt. Secrets of Colonel Beck, 1938; [wyd. zmien.] pt. The Authentic Biography of Colonel Beck. [Przeł.] J.H. Harley. [Wstęp:] E. Raczynski. London 1939, – włos.: Giuseppe Beck, ministro degli affari esteri di Polonia. [Przeł.] L. Kociemski. Roma 1939.

10. Listy z Ameryki Roosevelta. Wwa: F. Hoesick 1939, 111 s.

Reportaże z pobytu w Ameryce w okresie od stycznia do lutego 1939.

11. Juscelino Kubitschek. Estados Unidos-Europa. Rio de Janeiro: Livr. J. Olympio 1960, 193 s.

Reportaże dot. działalności prezydenta Brazylii J. Kubitschka.

12. Historia notatek opowiedziana po 30 latach. Rewelacje ... [Wspomnienia] 1-13. Dz. Pol., Londyn 1968 nr z 8-29 XI.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Inf. K. Gluchowski (Rio de Janeiro) 2003. — Wywiad: Wywiad z reporterem. Rozm. A. Galis. Tyg. Il. 1934 nr 14, przedr. pt. K.W., dziennikarz mówi o swoim zawodzie. W: A. Galis: Poszukiwacz prawdziwej rozmowy. Wwa 1977.

SWPP 1. — K. Sanetra; K.W. Zesz. Prasozn. 1980 nr 3.

[Oko w oko z kryzysem.] W. Gietziński: Podróż społeczną po Polsce. Wiad. Lit. 1933 nr 38; [S. Olszewski S.O. Gaz. Warsz. 1933 nr 366; J. Soltan: Lectures polonaises. La Pologne, Paryż 1933 nr 10; J. Waśniowski: Skrzypląca maszyna. Epoka 1933 nr 34. — [Kiedy znowu wojna?]. Z. Grabowski: Jutro pokój? Wiad. Lit. 1934 nr 29; J. Soltan: Une enquête sur les risques de guerre. Pologne Littéraire, Wwa 1934 nr 97/98. — W. Rogowicz: Asy reportażu światowego. K.W. Kur. Lit.-Nauk 1935 nr 33. — [Rewolucja w Grecji]. A. Romer. Prz. Powsz. 1935 t. 207; [B. Hertel] B.H. Droga 1936 nr 1. — S. Rogoż. Nowa Książ. 1936 z. 8 [rec.]. Wulkany Europy. — K. Smogorzewski. Nowa Książ. 1936 z. 5 [rec.]: Rewolucja w Grecji. — [Yerba mate]. J.K. Bandrowski. Gaz. Pol. 1937 nr 141; L. Lubieński: Le grand reportage exotique dans la littérature polonaise. L'Echo de Varsovie, Wwa 1937 nr 67. — S. Pomarański. Nowa Książ. 1937 z. 6 [rec.]. Piłsudski i piłsudczycy. — W. Weintraub: W Polsce Piłsudskiego i na szerokim świecie. Wiad. Lit. 1937 nr 31 [rec.]. Piłsudski i piłsudczycy; Wulkany Europy. Yerba mate. — K. Pruszyński: Tęsknoty K.W. Wiad. Lit. 1938 nr 32 [rec.]. Francja dzisiejsza. — [S. Flukowski] S.F.: Potrzebna książka. Tyg. Il. 1939 nr 9 [rec.]. Pułkownik Józef Beck. — R. Sowiński: Głowy bez koron. Pion 1939 nr 9 [rec.]. 11 głów narodów i armii; dot. też: R. Fajans: Sylwetki i rozmowy. — A.W. Marth. K.W. Tydz. Pol., Londyn 1975 nr z 27 IX. — [Oko w oko z kryzysem]. A. Baranowska. Kultura 1985 nr 7; Z. Chomicz: Tamten kryzys. Radar 1985 nr 47/48; T. Czabański: To był kryzys. Dz. Lud. 1985 nr 166; M. Dolegowska-Wysocka: Lata dwudzieste, lata trzydzieste... Argumenty 1985 nr 29; U. Jakubowska: Dziennikarz contra dziennikarz. Nowe Książ. 1985 nr 9. — T. Lachowicz: Wielka kariera sprzed lat. (Powtórka z K.W., czyli...) Kur. Pol. 1985 nr 159. — T. Milkowski: Kryzys, pół wieku wcześniej. W tegoz. Literatura i kryzys. Wwa 1989 [dot.]. Oko w oko z kryzysem].

K.B.

## WUDZKI Leon

### 1903-1983

L.W., Leon Junota.  
Powieściopisarz, publicysta.

Urodzony 23 sierpnia 1903 w Skarżysku-Kamiennej; syn Jana Wudzkiego, cieśli, i Józefy z Popczyków. Po śmierci ojca w 1912 wynajmował się do pracy w gospodarstwach chłopskich. W 1916-20 uczył się w gimnazjum w Skarżysku-Kamiennej. W 1920 wstąpił do Wojska Polskiego, z którego został po dwóch miesiącach zwolniony. Od listopada 1920 pracował jako robotnik w warsztatach kolejowych. Działal w PPS; był sekretarzem Komitetu Miejskiego w Skarżysku-Kamiennej. W 1929 zdał maturę jako ekstern i rozpoczął studia na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego (UW). W tymże roku zawarł zwią-

zek małżeński z Janiną Szymańską, skrzypaczką (zmarła w 1936). Od 1930 studiował filologię polską na UW. W tym okresie utrzymywał się ze stypendium uniwersyteckiego oraz dorabiał jako nauczyciel na kursach dokształcających Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego w Skarżysku-Kamiennej. Należał do Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej „Życie”, po zmianie nazwy Związku był do 1935 członkiem Organizacji Młodzieży Socjalistycznej „Życie”. W 1935-36 był członkiem komitetu redakcyjnego oraz honorowym sekretarzem redakcji pisma Lewy Tor. W 1936 uzyskał na UW magisterium z zakresu filologii polskiej i otrzymał stypendium na przygotowanie pracy doktorskiej na UW (nieukończona). W tymże roku po zamknięciu Lewego Toru był współorganizatorem, a potem redaktorem naczelnym lewicowego czasopisma Nowe Ognia (wyszedł tylko pierwszy numer, który został skonfiskowany przez cenzurę). Następnie w 1936-39 pełnił funkcję kierownika kursów dokształcających przy Warszawskiej Spółdzielni Mieszkaniowej (WSM); należał do redakcji pisma wydawanego przez Spółdzielnię pt. Życie WSM i na jego łamach debiutował w 1936 artykułem pt. „O nową metodę wychowania” (nr [11]). W 1937 zawarł związek małżeński z Ewą Grzesiewicz, inżynierem ogrodnikiem. W czasie okupacji niemieckiej przebywał nadal w Warszawie. Pracował jako korepetytor i ogrodnik. Równocześnie brał udział w konspiracyjnej działalności organizacji Polscy Socjaliści, potem Robotniczej Partii Polskich Socjalistów. Po wyzwoleniu był burmistrzem w Skarżysku-Kamiennej, następnie przewodniczącym MRN w Kielcach, a w 1946-48 członkiem zarządu Społecznego Przedsiębiorstwa Budowlanego. W 1945-48 wchodził w skład komitetu redakcyjnego Lewego Toru, na którego łamach także publikował artykuły. Prowadził aktywną działalność społeczną i polityczną jako członek Rady Naczelnej PPS (od 1948 PZPR), poseł do Krajowej Rady Narodowej. W 1949 zamieszkał w Warszawie. Do 1951 był zastępcą członka Komitetu Centralnego PZPR i członkiem Centralnej Komisji Kontroli Partijnej. Od 1951 należał do ZLP. W 1958 przeszedł na emeryturę. Zajął się wyłącznie twórczością literacką i publicystyczną. Artykuły i prozę drukował m.in. w Nowej Kulturze (1952, podp. pseud. Leon Junota), Argumentach (1966, 1968, 1970, 1974-81, z przerwami) i Współczesności (1966-68). Odznaczony m.in. Medalem Zwycięstwa i Wolności, Orderem Sztandaru Pracy II klasy, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 15 kwietnia 1983 w Warszawie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Jutro będzie lepiej. [Powieść]. Wwa: KTW [T.] I. Dzieciństwo. 1951, 284 s.

[T.] 2. Echa Października. 1953, 365 s.

[T.] 3. W walce. 1954, 327 s.

2. O Ludwiku Waryńskim. W setną rocznicę urodzin. Wwa: Wiedza Powsz. 1956, 213 s.

3. Kowale. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1959, 318 s.

4. Dziennik studenta. [Powieść]. Wwa: PIW 1961, 336 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953, 1957, 1966, 1975, inf. rodziny 2003. — SWPP 2 (M. Brykalska).

[Jutro będzie lepiej]. R. Zimand: Debjut i niebezpieczeństwa naturalizmu. *Nowa Kult.* 1951 nr 22; L. Grzeniewski: Rozmowa o książce L.W. *Nowa Kult.* 1954 nr 37. — [E. Lukas] el.: Powieść o pierwszych socjalistach. *Zobn. Pol.* 1959 nr 26 [rec.: Kowale]. — [Dziennik studenta.] B. Dudziński: Gorzka młodość. *Głos Pr.* 1961 nr 311; W. Sadkowski: Dziennik czy powieść? *Nowe Książ.* 1961 nr 19. — J. Stempowski. Powst. 1962. Druk w tegoz: Felietony dla Radia Wolna Europa. Wwa 1995. — Leon Wudzki. *Tu i Teraz* 1983 nr 19 [wspomnienie o L.W.].

B.M.

## WYCZÓLKOWSKA Janina

zob. SURYNOWA-WYCZÓLKOWSKA Janina

## WYDRZYŃSKI Andrzej

1921-1992

Pseud.: (a); (a.w.); A.W.; Artur Morena; (aw); AW; (AW); Dr A. Zajczek; E.N.; Edward Naznański; Joanna Grey; Mike W. Kerrigan; N; Naznański; Optymista; (w); (W); Wan; WAN; WY-SKI; (z).

Dramatopisarz, prozaik.

Urodzony 1 grudnia 1921 w Czarnokońcach Wielkich (woj. tarnopolskie); syn Edwarda Wydrzyńskiego, inżyniera, i Marii Karoliny z Werchrackich. Uczył się w VII Gimnazjum im. T. Kościuszki we Lwowie. Debiutował w 1938 wierszami pt. „Gdybym mógł!” i „Modlitwa łez” oraz opowiadaniem „Muchy! Muchy! Muchy!... (Wycinek z pamiętnika nerwowca)”, zamieszczonymi w lwowskim piśmie Korpusu Kadetów Nr 1 Marszałka Józefa Piłsudskiego *Orleto* (nr 43). Należał do Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom. Brał udział w kampanii wrzesniowej jako dowódca plutonu 5. Kompanii Szturmowej w Pułku Obrony Lwowa. Po włączeniu Lwowa do ZSRR ukończył radziecką szkołę średnią, a następnie dwuletni kurs reżyserii. Studiował też (jako wolny słuchacz) polonistykę na ukraińskim Uniwersytecie im. I. Franki. W 1939-40 był redaktorem naczelnym pisma *Młodzię Stalinowska*. Należał do Komsomołu (Kommunistycznej Sojuz Młodzieży). Na początku 1941 został redaktorem działu oświatowego i kulturalnego w dzienniku *Czerwony Sztandar*. Podczas okupacji niemieckiej początkowo ukrywał się na przedmieściach Lwowa, w 1942 przedostał się do Lublina, a później do Warszawy, gdzie pracował jako laborant w firmie fotograficznej Kolado. Brał też

udział w działalności konspiracyjnej. Aresztowany przez gestapo w 1943 przebywał kilka miesięcy na Pawiaku, następnie w obozie koncentracyjnym w Gross-Rosen, gdzie pracował najpierw w kamieniołomach, potem jako elektryk; w 1944 napisał utwór pt. „Jaselka polskie”, przygotowany do wystawienia przez Romana Niewiarowicza i Ryszarda Kiss-Orskiego. Był też więziony w Heersbrück, Saal i Dachau. Po wyzwoleniu obozu przez Amerykanów przebywał w Fürstenfeldbrück w Bawarii, gdzie kierował polskim zespołem teatralnym oraz wydawał tygodnik *Promień*. Następnie zajmował się akcją repatriacyjną w obozie dla tzw. dipisów (Displaced Persons) w Bawarii (Fürstenfeldbrück, Gemering, Gerlinden). Po powrocie do Polski zamieszkał w 1946 w Katowicach. Od 1947 był członkiem PPR (od 1948 PZPR). Rozwijał działalność literacką, publikując artykuły, recenzje teatralne, felietony i fragmenty utworów na łamach m.in. *Dziennika Zachodniego* (1947-58) i *Odry* (w 1947-48 stały cykl felietonów pt. „Na fali”). Współpracował też z *Trybuną Robotniczą* (1947-66, 1969; podp. też: Artur Morena, E.N., Naznański; tu w 1947 pod pseud. Edward Naznański redagował niedzielny tygodniowy dodatek literacki pt. *Sygnaly*, w 1947-48 zamieszczał cykl not informacyjnych pt. „Za Odrą”, w 1948 stały felieton w rubryce „Druha strona medalu” podp. WY-SKI, w 1950-52 stałą rubrykę w dodatku *Trybuna Tygodnia*); w 1949 został kierownikiem działu literackiego i kulturalno-oświatowego w tym dzienniku. Od 1947 należał do ZZLP (od 1949 ZLP; w 1950 sekretarz zarządu Oddziału Katowickiego). Był członkiem Komisji Artystycznej i lektorem Komitetu Wojewódzkiego PZPR. Równocześnie w 1949 kierował redakcją rozgłośni Polskiego Radia w Katowicach, dla której napisał i adaptował wiele słuchowisk. W 1949 wspólnie z Kazimierzem Dejmkiem i Januszem Warmińskim założył Teatr Nowy w Łodzi, którego następnie przez krótki okres był kierownikiem literackim. W 1951 ożenił się z Jolantą Haniszówną, aktorką. W 1951-55 pracował jako kierownik literacki w Teatrze Śląskim im. S. Wyspiańskiego w Katowicach. Liczne artykuły dotyczące życia kulturalnego na Śląsku zamieszczał w *Przeglądzie Kulturalnym* (1951-55, 1957); w 1952-54 był stałym korespondentem pisma na województwa opolskie, katowickie i wrocławskie. W 1952-56 należał do redakcji kwartalnika *Śląsk Literacki*. W 1953-56 był członkiem awangardowej grupy plastyków *St-53*. W 1955-56 pełnił funkcję kierownika literackiego w Teatrze Zagłębia w Sosnowcu. Kontynuował działalność literacką, publikując liczne artykuły, felietony oraz recenzje teatralne w tygodniku *Przemiany* (1956-57; podp. też: Optymista, (z)), w którym pełnił funkcję zastępcy redaktora naczelnego, w *Perspektywach* (1957; podp. też: Dr A. Zajczek,

Joanna Grey), *Dialogu* (1958-62), *Głosie Szczecińskim* (1959-62), w dwutygodniku *Poglądy* (1962-65, członek redakcji; tu też w 1964 stały felieton pt. „Problemy naszego czasu” podp. WAN). Nadal współpracował z radiem jako autor opracowań dramaturgicznych i inscenizacji słuchowisk. Za twórczość artystyczną otrzymał w 1962 nagrodę Ministra Kultury i Sztuki, a w 1967 nagrodę literacką WRN w Katowicach. Od 1966 mieszkał w Warszawie. W 1969-70 kierował Działem Literatury i Dramatu w Teatrze Telewizji w Katowicach. W 1970-79 był kierownikiem literackim w Teatrze Studio; na łamach *Przeglądu Teatru Studio* publikował recenzje teatralne i artykuły (1974-78; podp. też (a.w.)). Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1955), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1964), złotą odznaką „Zasłużony dla Rozwoju Województwa Katowickiego” (1965), Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1988). Zmarł 13 lipca 1992 w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Bomba atomowa. [Szkice literackie i proza poetycka]. Fürstenfeldbrück, Bawaria: J.G. Wertyński 1946, 34 s.

2. Jedziemy do Ameryki. Sztuka w 3 aktach. Powst. 1949. Druk pt. Jedziemy do Ameryki. (Fragmenty końcowe aktu pierwszego). *Świat i Życie* 1949 nr 38 s. 2.

Masz. całości (118 s.) w zbiorach Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie.

3. Komedia. Relacja dramatyczna w 2 aktach z prologiem i epilogiem. Praprem. Kat., T. Śląski im. S. Wyspiańskiego 1949. Druk: Akt I. *Twórczość* 1949 z. 4 s. 58-75.

Wersje zmien. zob. poz. 5, 27, 43.

4. Salon pani Klementyny. Sztuka w 3 aktach. Wwa: Czyt. 1950, 110 s. Praprem. Kat., T. Śląski im. S. Wyspiańskiego 1950. Radio 1951.

Nagroda w konkursie na polską sztukę współczesną przyznana przez Min. Kultury i Sztuki w 1950.

Przekł. węgier.: Klementina asszony szalonja. [Przeł.] B. Baternay. Budapeszt 1951. Wyst. Budapeszt, T. Vidam Színház 1951.

5. Śmierć Hamleta. Sztuka współczesna w 3 aktach. Wwa: Czyt. 1951, 105 s. Wyd. 2 tamże 1951. Praprem. Żory, zespół przy Miejs. Domu Kultury 1965.

Wersje zmien. zob. poz. 3, 27, 43.

6. O zapomnianym Ludwiku Adamie Dmuszewskim (1777-1847). [Szkic]. Kat.: Państw. T. Śląski 1952, 12 s.

7. Rewolucja trwa. Opowieść filmowa. Wwa: Czyt. 1952, 256 s.

Podtyt. na okł.: Powieść filmowa. — Tytuł pierwotny: Zobaczysz, że będzie dobrze. — Scenariusz filmowy oparty na

materiałach zebranych podczas pobytu autora w hutach śląskich.

8. Podejrzanie. [Opowiadanie]. Wwa: KiW 1953, 138 s.

9. W głębi nocy. (Dramat w 3 aktach, 6 odsłonach). Druk fragm. *Śl. Lit.* 1954 nr 10/11 s. 61-75.

10. Kłamstwo. Powieść. Powst. przed 1955. Por. poz. 31.

II nagroda WRN w Stalinogrodzie (Kat.) i Oddz. ZLP z okazji 10-lecia PRL w 1955.

11. Kładka w ciemność świata. [Powieść]. Powst. 1955. Wwa: Iskry 1987, 260 s.

Data powst. pod tekstem: 1952-1955.

12. Ludzie i cienie. Dramat optymistyczny. Praprem. Opole, T. Ziemi Opol. 1955. Por. poz. 13.

13. Pałac sprawiedliwości. [Sztuka w 1 akcie]. Praprem. Kat., T. Śląski im. S. Wyspiańskiego 1955. Wyd. Wwa: Centr. Dom Twórczości Lud. 1956 s. 3-50, powiel. Przedr. w *Mater. Repert.* 1958 nr 1 s. 5-32.

Wersja zmien. poz. 12.

14. Wielka batalia. Cz. 1. Potyczki i natarcia; Cz. 2. Wielka batalia. [Szkice publicystyczne]. Stalinogród [Kat.: Śląsk 1955, 255 s.

Zawartość: I. Potyczki i natarcia: O prostym człowieku z Ustronia; Od strony Kulis; Więcej inicjatywy; Uzasadniony niepokój; Kto bronił polskości Śląska; Śląsk na półkach i w pracowniach; Listy do pisarzy; Optymistyczny bilans; Nieco taryfy ulgowej; Bravo za piecyk; W sztuce decydują fakty; Meldunek na dziesięciolecie. — II. Wielka batalia.

Pierwodr. części artykułów w *Prz. Kult.* 1953-1954.

15. Pamięć teatru. Stalinogród [Kat.: Śląsk 1956, 382 s.

Artykuły o Teatrze Śląskim. — Zawartość: Wprowadzenie. — Cz. I. Po wojnie; Cz. II. W poszukiwaniu teatru nowej epoki; Cz. III. Walka o treść teatru; Cz. IV. W stronę współczesnych pisarzy; Cz. V. Młodość teatru; Uzupełnienie: Ludzie Teatru Śląskiego i repertuar w latach 1945-1955.

16. St-53. Konfrontacja z teorią. Stalinogród [Kat.: Prasa 1956, 32 s.

Katalog grupy artystów związanych z teorią widzenia W Strzebińskiego.

17. Słońce krąży wokół ziemi. Tragedia z towarzyszeniem komet. *Dialog* 1958 nr 2 s. 5-42. Przedr. zob. poz. 43. Praprem. fragm. Gdańsk, T. Wybrzeże 1958; wyst. całości pt. Joanna: Jelenia Góra, T. Jednego Aktora 1967.

Wyróżnienie w Konkursie Związku Teatrów i Chórów Ludowych w 1958 oraz zachodniemieckie odznaczenie Jochen-Klepper-Plakette w 1963.

Przekł. czes.: [Przeł.] M. Rusin. 1958. — hebr.: [Przeł.] M. Ber. Wyst. Tel-Awiw, „Garim” 1962. — niem.: Die Sonne kreist um die Erde. [Przeł.] J. von Tuscholka. Wyst. Berlin (Zach.), Das Berliner Kellertheater, Theater an der Spree 1963. — portug.: O Sol Gira En Torno da Terra. [Przeł.] F. Fernandez. Wyst. Rio de Janeiro, Grupo de Estudos Teatrais Claudio de Souza 1959 [praprem. światowa].

18. Porwanie Brett Macroft. [Powieść]. Kat.: Śląsk 1959, 402 s.

Podp.: Mike W. Kerrigan

19. Pościg. [Powieść]. Pierwodr. pt. Śmiertelny pościg. *Kur. Lubel.* 1959 nr 223/225-346; pt. Tragiczny pościg. *Głos Szczec.* 1959 nr 307-311, 1960 nr 1-76. Wyd. osob. pt. Pościg. Wwa: Iskry 1960, 349 s.

Przekł. ros.: Pogonia. Wyd. łącznie z poz. 24 pt. Pogonia; Poslednjaja noč v S'judad-Truchil'o. Novosibirsk 1994.

20. Organy Hammonda. [Widowisko telewizyjne]. TV 1960.

21. Uczta morderców. Tragedia buffo. Praprem. Wwa, T. Dram. 1960. Druk zob. poz. 43.

Przekł. niem.: Gastmahl der Mörder. Düsseldorf 1961 [inf. autor]. [Przeł.] J. von Tucholka. 1963, powiel. legz. w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwiel. — słowac.: Hostina vrahov. [Przeł.] J. Mrázik. Bratislava 1962.

22. Zamach na New York. [Opowiadanie]. Kat.: Śląsk 1960, 99 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1968, wyd. 3 1982.

Wyd. 1 i 2 podp.: Mike W. Kerrigan. — Przedm. podp.: JA. Wydrzyński A.W.

23. Antofagasta umrze o północy. Scenariusz telewizyjny. TV 1961.

Wyst. też pt.: 14 maja o północy. TV 1972, 14 lipca o północy. TV 1973.

24. Ostatnia noc w Ciudad Trujillo. Powieść. *Tryb. Rob.* 1961 nr 262-308, 1962 nr 1-43; *Głos Szczec.* 1961 nr 280-308, 1962 nr 1-78; *Gaz. Białost.* 1962 nr 48-206; *Głos Olszt.* 1962 nr 124-249; *Gaz. Pom.* 1962 nr 11-148. Wyd. osob. T. 1. Biała róża. T. 2. Cezar Wysp Karaibskich. Kat.: Śląsk 1962, 242 + 219 s. Wyd. nast. łącznie: wyd. 2 tamże 1966; wyd. 3 przejr. i uzup. pt. Ciudad Trujillo. Wwa: Iskry 1974, wyd. 4 tamże 1977; wyd. 5 Kat.: Śląsk 1981; wyd. 6 Wwa: Studencka Ofic. Wydawn. ZSP „Almapress” 1985; wyd. 7 Wwa: KiW 1988; Wwa: Dom Wydawn. Sz. Szymański 1991.

Przekł. niem.: Der unsichtbare Tod. [Przeł.] R. Willnow. Berlin 1980. — ros.: Poslednjaja noč v S'judad-Truchil'o. [Przeł.] A. Gromova i J. Staroselskaja. *Ural.* Sverdlovsk 1965 nr 8-11, 1966 nr 1-2, 4-5, wyd. osob. łącznie z przekł. Pościg zob. poz. 19. — ukr.: Ostanjnaja nič v S'judad-Truchil'jo. [Przeł.] J. Popsujenko. Kiiv 1974, wyd. nast. 1975.

25. A jutro cały świat. Utwór dramatyczny. Powst. przed 1962.

Przekł. niem.: Und morgen die ganze Welt. Fernsehspiel. [Przeł.] J. von Tucholka. Düsseldorf 1963.

26. Odwrócone niebo. [Opowiadania]. Kat.: Śląsk 1962, 299 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1963, wyd. 4 [właśc. 3] 1981.

Zawartość: Wprowadzenie; Odwrócone niebo. (Opowieść o Pawle Markiefce); Apolityczny. (Opowieść o Leonie Lasku); Garść popiołu. (Opowieść o Eugeniuszu Podlewskim); Ostatnie słońce. (Opowieść o Stanisławie Bularzu); Trzy śmierci i trzy pogrzeby. (Opowieść o Edwardzie Zabińskim); Wysoki sąd. (Po-

wieść o Sylwestrze Ludydze); Głód. (Opowieść o Ludwiku Gawliku).

Nagroda Ministra Kultury i Sztuki III stopnia w 1962.

Przekł. ros.: Oprokinu moe nebo. [Przeł.] E.K. Śpak. Kat. 1965.

27. Ostatnia sekunda. Relacja tragicomiczna. *Dialog* 1962 nr 8 s. 5-48. Praprem. Zamość, T. Ziemi Zamojskiej 1963.

Wersje zmien. zob. poz. 3, 5, 43.

28. Ptaki z sadzy. [Powieść]. Wwa: PIW 1962, 288 s. Wyd. 2 Kat.: Śląsk 1965.

29. Środek nieba. Sztuka telewizyjna. *Dialog* 1962 nr 4 s. 5-18. TV 1962.

I nagroda w Ogólnopolskim Konkursie Teatru TV z okazji 20-lecia powstania PPR.

Adapt. scen. pt. Adagio polskie. Sztuka współczesna. Wyst. Kr., Teatr 38 1964. Reż. A. Skupień.

30. Tylko ta jedna noc. [Powieść]. Powst. 1963. Wwa: KiW 1988, 478 s.

Data powst. pod tekstem: 1958-1963.

31. Kłamstwo. [Utwór dramatyczny]. TV 1965. Por. poz. 10.

Masz. pt. Kłamstwo. Relacja dramatyczna. Sztuka telewizyjna w zbiorach Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie.

32. Malarstwo Zdzisława Stanka. [Katalog]. Kat.: Związek Artystów Plastyków 1965, [20] s.

33. Umarli rzucają cień. [Powieść]. *Tryb. Rob.* 1965 nr 305-310, 1966 nr 1-81. Wyd. osob. Kat.: Śląsk 1966, 429 s. Wyd. nast.: wyd. 2 1969; wyd. 3 Wwa: Iskry 1972 [właśc. 1971]; tamże: wyd. 4 1973; wyd. 2 [i] popraw. i uzup. 1983. Por. poz. 46.

Przekł. bułg.: M'rtvite chv'rljat s'njaka. [Przeł.] M. Atanasova. Sofija 1979. — niem.: Tote werfen ihre Schatten. [Przeł.] K. Kelm. Berlin 1979. — słowac.: Mftvi vrhajú tieň. [Przeł.] S. Drug. Košice 1990.

34. Pocztówka z Buenos Aires. Scenariusz telewizyjny w 3 częściach. TV 1966.

Masz. pod pierwotnym tytułem: Trzy śmierci Eriki Stumpf podp. pseud.: Edward Naznański w zbiorach Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie.

35. Pajęczyna. Serial telewizyjny w 3 częściach. TV 1967.

Tytuł pierwotny serialu: Reszta jest milczeniem.

36. Czas zatrzymuje się dla umarłych. [Powieść]. *Głos Rob.* 1968 nr 41-118; *Głos Krak.* 1968 nr 264-301; *Dz. Zach.* 1968 nr 106-178; pt. Zbrodniarz niejedno ma imię. *St. Pol.* 1968 nr 34-122; *Tryb. Maz.* 1970 nr 51-147. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1969, 270 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1977, wyd. 3 1980. Por. poz. 39.

Podp.: Artur Morena. — Nagroda w Konkursie Milicji Obywatelskiej i Wydawn. „Iskry” w 1967.

Przekł. bułg.: Vrmeto spira za m'rtvite. [Przeł.] L. Vasileva. Sofija 1989. — słowac.: Mftvym zastáva čas. [Przeł.] J. Heroldová. Bratislava 1980.



37. Umrzesz o północy. [Powieść]. *Głos Koszala*. 1968 nr 264-301; *Tryb. Rob.* 1969 nr 45-79. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1969, 55 s.  
Podp.: Artur Morena.

38. Pułapka. Tragikomedialna antymetafizyczna. Powst. 1969. Praprem. Wwa, T. Nowy 1979. Druk zob. poz. 43.  
Data pod tekstem: 1958-1969.

39. Tylko umarli odpowie. Scenariusz filmowy. Ekran. 1969.

Podp.: Artur Morena; tytuł pierwotny: Stracone złudzenia. — Adapt. film. powieści pt. Czas zatrzymuje się dla umarłych zob. poz. 36.

40. Zaczekamy na drugie morderstwo. [Powieść]. *Głos Koszala*. 1971 nr 243-278; *Wiecz. Wroc.* 1971 nr 251-306, 1972 nr 1-17.

Podp.: Artur Morena.

41. Arlekin. [Powieść]. Wwa: Iskry 1972, 54 s.

Podp.: Artur Morena.

42. Są jeszcze ludzie. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Częstochowa, T. im. A. Mickiewicza 1972.

Tytuł pierwotny: Nie udał się Panu Bogu ten świat. Relacja dramatyczna. — Masz. w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie.

43. Komedia i dramaty. Kat.: Śląsk 1973, 490 s.

Zawartość: Manekin. Relacja dramatyczna [wersja zmien. poz. 3, 5, 27]; Słońce krąży wokół ziemi [poz. 17]; Pułapka [poz. 38]; Uczta morderców. Tragedia buffo [poz. 21]. — Przed każdym utworem wstęp autora.

44. Plama ciemności. [Powieść]. Wwa: Iskry 1973, 227 s. Wyd. nast. pt. Plama krwi i ciemności. Wwa: Minipress 1994, 223 s.

45. Malowidło przedstawiające kochanków. [Powieść]. Powst. 1974. Wwa: Iskry 1978, 429 s.

Data pod tekstem: 1963-1974.

46. Umarli rzucają cień. Scenariusz: ..., J. Dzieżdżina. Ekran. 1978. Por. poz. 33.

47. Cień śmierci. [Powieść]. Kat.: KAW 1988, 253 s.

48. Urok gry. [Powieść]. Wwa: Almapress 1991, 250 s.

Nadto utwory w rękopisach w zbiorach Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie: Ostatnie słońce. Scenariusz telewizyjny. Powst. przed 1962 [na podstawie opowiadania z tomu *Odwrócone niebo*. Kat. 1962]. — Wystarczy tylko miłość. Nowela filmowa. Powst. 1963. — Monolog na pustej scenie. Widowisko telewizyjne. Powst. przed 1978 [podp.: godłem „Historia”; Na k. tytułowej uwagi: W stułeciu polskiego ruchu robotniczego]. — W przyćmionym świetle. Masz. powieści z poprawkami autora. Powst. 1986, 74 k. — Noc nieprzejednana. Scenariusz. 84 k.

## Prace redakcyjne i adaptacje

1. Dziewczeta z „Zorzy”. Adaptacja sceniczna wg: A. Fajko, C. Solodar: Piątka przyjaciółek. Wyst. Kat., T. Śląski im. S. Wyspiańskiego 1951.

2. Życie bez miłości. Adaptacja trzech jednoaktówek P. Mémirée: Sposobność; Afrykańska miłość; Niebo i piekło ... Wyst. Kat., T. Satyry 1956.

3. M. Sobański: Teatr Polski na Śląsku. 1922-1939. Oprac. ... Kat.: Śląsk 1963, 187 s.

4. Al'Daniil: Będę mówić tylko prawdę. Tłum. J. Frühling. Adapt. ... TV 1970.

5. M. Veličkov: Prawie komedia. Tłum.: D. Lau, J. Lau; Scenariusz i oprac. ... TV 1970.

6. Ziemia słodka, jądna. (Poezja kubańska). Montaż poetycki ... TV 1970.

7. Zaklęty dwór. [Scenariusz filmowy w 7 odcinkach]. Ekran. 1977.

Wg powieści W. Łozińskiego.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1957, 1965. — Wywiady: Rozmowa z A.W. o fabule, sensacji i innych sprawach. Rozm. S. Kryśka. *Współczesność* 1962 nr 20; Świat jest sensacyjny. Rozm. J. Radomińska. *Kultura* 1974 nr 41; Na końcu potop. Rozm. J. Strzemzański. *Kultura* 1989 nr 16; Przedziwna noc. Rozm. A. Świętochowska. *Stolica* 1989 nr 37; „W literaturze sensacyjnej znalazł schronienie pozytywny bohater naszych czasów...”. Rozm. J. Marx. *Dziś* 1992 nr 5.

SWPP 2 (B. Winkłowa). — PP (B. Winkłowa). — LP XX (red.).

[Komedia:] T. Ellen: Dramat o filmowej konstrukcji. *Film* 1949 nr 11; A.M. Swinarski: Dzieci Janiny. *Dz. Lit.* 1949 nr 17; Z. Wiktorczyk: Czy dramat Hamleta polskiej inteligencji. *Odra* 1949 nr 10. — [Salon pani Klementyny] Z. Greń: W wymiarach mieszczańskiego konwenansu. *Dz. Lit.* 1950 nr 43; S. Marczak-Oborski: Nowa premiera polska. *Nowa Kult.* 1950 nr 17; Z. Greń. *Teatr* 1951 nr 1; K. Puzyna: Uwagi o dramaturgii. *Życie Lit.* 1951 nr 6. — [Rewolucja trwa:] S. Grzelecki: Interesująca próba. *Film* 1952 nr 48; elef. Mała encyklopedia schematyzmu. *Życie Lit.* 1953 nr 5. — W. Szewczyk: W dyskusji nad „Podejrzeniem”. *Śl. Lit.* 1954 nr 9. — [Ludzie i cienie:] J.P. Gawlik: „Ludzie i cienie”, czyli o twórczej inscenizacji. *Prz. Kult.* 1955 nr 15; S. Kolbuszewski. *Kwart. Opol.* 1955 nr 1; T. Kudliński: Blaski i cienie. *Śl. Lit.* 1955 nr 14/15. — [Słońce krąży wokół ziemi:] M. Misiorny: Dialogi felietonowe na scenie. *Polityka* 1958 nr 46; R. Ostrowska: A słońce wciąż krąży... *Pomorze* 1958 nr 19. — [Uczta morderców:] [A. Dobosz] Pastelnik z Krakowskiego Przedmieścia: Próba sił. *Współczesność* 1960 nr 16; Z. Greń: Pokolenie: Żarty i schematy. *Życie Lit.* 1960 nr 34. — [J. Siewierski] J. Kwiryn: Wypredała staryżny i „kryminały” współczesna? *Nowe Książ.* 1960 nr 16 [rec.: Pościg]. — [Uczta morderców:] J. Szczawiński: Lura z arsenikiem. *Kierunki* 1960 nr 36; H. Wielowiejska: Święty Grzegorz w dzinsach, czyli felieton o gniewie niedopuszczonych. *Teatr* 1960 nr 18. — T. Burek: Tajemnicze powieści zrozumiałej albo znowu na dzikich polach. *Twórczość* 1962 nr 12 [rec.: Ptaki z sady]. — D. Cirić: Ludzie z rodu wolnych. *Nowe Książ.* 1962 nr 6 [rec.: Odwrócone niebo]. — [Ptaki z sady:] D. Cirić: Moralitet czy powieść współczesna? *Nowe Książ.* 1962 nr 16; Z. Kubikowski. *Odra* 1962 nr 9; W. Maciąg: Polityka i miłość. *Życie Lit.* 1962 nr 35. — Z. Macuzanka: Elegia na śmierć komunistów. *Nowa Kult.* 1962 nr 17 [rec.: Odwrócone niebo]. — R. Matuszewski: Powieść o tolerancji i „kłamstwie ocalającym”. *Prz. Kult.* 1962 nr 33 [rec.: Ptaki z sady].

— W. Nawrocki: Pisarz na orbicie świata współczesnego. *Poglądy* 1962 nr 4. — R. Nowakowski: Śmierć nie jest pięknem. *Życie Lit.* 1962 nr 29 [rec.: Odwrócone niebo]. — J. Siewierski: Thriller o Trujillo. *Nowe Książ.* 1962 nr 22 [rec.: Ostatnia noc w Ciudad Trujillo]. — J. Wyka: Dola człowieka. *Tyg. Kult.* 1962 nr 36 [rec.: Ptaki z sadzy]. — J. Zacharski: *Odra* 1962 nr 5 [rec.: Odwrócone niebo]. — K. Mętrak: Historia współczesna. *Nowa Kult.* 1963 nr 3 [rec.: Ptaki z sadzy]. — [Umarli rzucają cień:] J. Niekrasz: Umarli żądają prawdy. *Wroc. Tyg. Katol.* 1966 nr 51; J. Termer: Niekonsekwencje pewnej metody. *Nowe Książ.* 1966 nr 23. — L. Wojtołowska: „Odwrócone niebo” A.W. w języku rosyjskim. *Lit. Radz.* 1966 nr 4. — M. Krasicki: Powieść o śląskiej prowokacji. *Polityka* 1967 nr 25 [rec.: Umarli rzucają cień]. — A. Wróblewski: Nie z okazji rocznicy. *Teatr* 1972 nr 6 [rec.: Są jeszcze ludzie. Wyst. 1972]. — S. Barańczak: Męska twarz funkcjonariusza. *DIALOG* 1973 nr 6 [dot. powieści „Czas zatrzymuje się dla umarłych” i jej adapt. film. „Tylko umarli odpowie”]. — [Komedia i dramaty:] K.K. Pysiak: Niezłe sztuki i niepotrzebne komentarze. *Nowe Książ.* 1973 nr 24; A. Zejman: Teatr W. *Poglądy* 1973 nr 18; W. Natanson: Dlaczego tych sztuk nie gracie panowie? *Teatr* 1974 nr 22. — M. Rymuszkowski: Terror dla wszystkich. *Prawo i Życie* 1978 nr 41 [rec.: Ciudad Trujillo]. — M. Sznajder: „Ty mnie nie maluj na kłęczkach, ale...”. *Nowe Książ.* 1978 nr 16 [rec.: Malowidło przedstawiające kochanków]. — [Kładka w ciemności świata:] [W. Krzysztoszek] *WKK. Fakty* 1988 nr 31; J. Termer: „Kładka w ciemności świata” — po trzydziestu kilkunastu latach. *Nowe Książ.* 1988 nr 4. — [Tylko ta jedna noc:] B. Klukowski: Świat jednej nocy. *Nowe Książ.* 1989 nr 10; S. Tomaszewski: Szkic raportu o końcu świata. *Kultura* 1989 nr 16. — J. Smagowski: Obiecanki — cacanki. *Nowe Książ.* 1992 nr 2/3 [rec.: Urok gry].

K.B.

## WYGANOWSKI Wojciech

1905-1990

Krypt.: (WW).  
Prozaik.

Urodzony 3 sierpnia 1905 we wsi Chrośno (pod Kutnem); syn Zygmunta Wyganowskiego, ziemiani, a następnie dzierżawcy i administratora majątków rolnych, oraz Idy z domu Hulewicz. Okres dzieciństwa spędzał kolejno na Wołyniu, w województwie kaliskim i w Stróży pod Lublinem. Uczęszczał do Szkoły Handlowej w Lublinie, a potem do Szkoły Realnej w Tarnobrzegu, gdzie w 1924 zdał maturę. Od 1924 studiował ekonomię polityczną na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego; w 1931 uzyskał magisterium. Równocześnie od 1935 studiował historię na Uniwersytecie Warszawskim; w 1939 otrzymał absolutorium. Następnie podjął pracę jako urzędnik, kolejno w Łodzi, Kaliszu, Kępnie, Chodzieży, Poznaniu i w Warszawie. Podczas II wojny światowej przebywał w Gierczycach pod Opatowem, gdzie uczył historii i geografii na tajnych kompletach licealnych. Po zakończeniu wojny pracował nadal jako nauczyciel, kolejno w liceach w Sosnowcu, Mińsku Mazowieckim, w Liceum im. H. Sienkiewicza w Pruszkowie, w Brwinowie i Warszawie. W 1948 ożenił się z Zofią Borkowską. Twórczość literacką rozpoczął w latach pięćdziesiątych; w 1957 ukoczył opowiadanie pt. „Życie i los Marceliego Dodyza” (druk w tomie „Gwiazdy i lęk” wyd.

1983). Debiutował w 1958 krótkim fragmentem prozy nadesłanej do Polskiego Radia pt. „Czerwone rękawiczki”, a następnie opublikowanej w tygodniku *Radio i Telewizja* (nr 42) wraz z komentarzem Andrzeja Kijowskiego. Od 1963 należał do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1966 przeszedł na emeryturę. W 1989 został członkiem SPP. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1974). Zmarł 25 września 1990 w Warszawie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Powroty i zabląkania. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1960, 198 s.

Zawartość: Trzy samotności; Pozory złudzeń; Równanie z niewiadomą.

2. Dzielnica spóźniających się zegarów. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1963, 192 s.

Zawartość: Szukam dyrektora Sekulara; Gwiazdy i lęk; Dzielnica spóźniających się zegarów; O Swenie, Swanie i pięknej Simonetcie.

3. Czas w krajobrazie. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1968, 253 s. Wyd. 2 tamże 1978.

4. Umarłe krajobrazy. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1974, 189 s.

Zawartość: Witraże; Ocean Indyjski; Mistyfikacje miasta Um.

5. Klechda o jawie, snach i miłowaniu księdza Jana. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1980, 145 s.

6. Gwiazdy i lęk. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1983, 384 s.

Zawiera poz. 4. — nadto: Życie i los Marceliego Dodyza [powsz. 1957]; Wielki cug; Równanie z niewiadomą [poz. 1]; Gwiazdy i lęk [poz. 2].

7. Prześwity. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1990, 166 s.

### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1975, 1988. — Wywiad: Magia. Wizyta u W.W. Rozm. M. Sołtyś. *Życie Lit.* 1982 nr 26.

SWPP 2 (A. Szafagan). — LP XX w. (Z. Chojnowski)

[Powroty i zabląkania:] M. Głowiński: Opowiadania W.W. *Twórczość* 1961 nr 6; A. Klimowicz: Taśma snów. *Nowe Książ.* 1961 nr 3; M. Szpakowska. *Współczesność* 1961 nr 3. — [Dzielnica spóźniających się zegarów:] S. Lichański: Człowiek i czas. *Więź* 1964 nr 4; W. Maciąg: Zegary spóźniają się. *Życie Lit.* 1964 nr 5. — [Czas w krajobrazie:] W. Kaczocho: Magia czasu. *Mies. Lit.* 1969 nr 10; B. Kledzik: Lektura W. *Twórczość* 1969 nr 11; W. Maciąg: Jak być sobą. *Nowe Książ.* 1969 nr 9; A. Dzienszewska: Czas zwielokrotniony. *Kultura* 1970 nr 9. — [Umarłe krajobrazy:] I. Furał: Widzieć rzeczy dziwne. *Mies. Lit.* 1975 nr 4; B. Rogatko: Senny koszar. *Życie Lit.* 1975 nr 33. — [Czas w krajobrazie:] M. Sołtyś: Dwie szpule czasu. *Tyg. Kult.* 1979 nr 7; S. Zieliński: Wyganowski 1978. *Nowe Książ.* 1979 nr 3. — [Klechda o jawie, snach i miłowaniu księdza Jana:] M. Sołtyś: Nie ma wyspy Itango. *Tyg. Kult.* 1981 nr 5; B. Zieliński: Strychy i zakamarki historii. *Literatura* 1981 nr 3. — [Gwiazdy i lęk:] M. Sołtyś: O krok od zbrodni. *Życie Lit.* 1984 nr 36; A. Staniszeński: W oczekiwaniu na Wielki Cug. *Nowe Książ.* 1984 nr 12. — M. Głowiński: O W.W. (1905-1990). *Kult. Niezależna* 1990 nr 65. — J. Rurawski: *Nowe Książ.* 1990 nr 11 [rec.: Prześwity]. — A. Pacholski: Mops z Warszawy. Wspomnienie o W.W. *Wiad. Dnia* 1997 nr 190, 196.

K.B.

## WYGODZKI Stanisław 1907-1992

Pierwotne imię: Szaja; od ok. 1925 używał imion: Szyja lub Szymon; od ok. 1928: Stanisław; od 1968 używał imienia Jehoszuu.<sup>1</sup>

Pseud.: S.W.; St.W.; Stanisław Gocki; strw.  
Prozaik, poeta, tłumacz.

Urodzony 13 stycznia 1907 w Będzinie; syn Izaaka Wygodzkiego, działacza syjonistycznego, i Barbary Werdygier. Uczęszczał do gimnazjum Fürstenberga w Będzinie. W 1924, na dwa miesiące przed maturą, został wydalony ze szkoły za agitację komunistyczną i w 1925-27 był więziony w Będzinie i Piotrkowie. Po zwolnieniu mieszkał w Będzinie i pracował jako urzędnik. Ożenił się z Anną Dąb. Debiutował w 1928 artykułem pt. „Zadania poezji w Polsce dzisiejszej. O zmianę frontu”, opublikowanym w *Wiadomościach Literackich* (nr 29; podp. Stanisław Wygodzki). W 1928-29 współpracował z tygodnikiem *Głos Literacki*, a następnie z czasopismami lewicowymi *Miesięcznik Literacki* (1930-31; w 1930 też pod pseud. Stanisław Gocki), *Nowa Kronika* (1931), *Lewar* (1934-35), a od 1936 stale z *Kamienią*. W tym okresie był czynnym członkiem Polskiej Sekcji Międzynarodowego Biura Literatury Rewolucyjnej w Moskwie, współpracownikiem wydawanych tam pism *Kultura Mas* (1933-35) i *Literatura Mirowej Rewolucji*, organu Międzynarodowej Organizacji Pisarzy Rewolucyjnych. Po śmierci pierwszej żony w czasie wojny, w 1943 ożenił się z Ireną Beitner. W czasie okupacji niemieckiej był więziony w getcie w Będzinie, a w sierpniu 1943 został wywieziony do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, a następnie kolejno do Oranienburga, Sachsenhausen i Dachau (do kwietnia 1945). Po wyzwoleniu przebywał w Niemczech, lecząc gruźlicę płuc w tamtejszych szpitalach. W kwietniu 1947 powrócił do kraju i zamieszkał w Warszawie. Od maja 1947 do grudnia 1948 pracował w Departamencie Literatury Ministerstwa Kultury i Sztuki. Wiersze, opowiadania i artykuły publikował w wielu czasopismach, m.in. w *Kuźnicy* (1946-50), *Odrodzeniu* (1946-48), *Szpilekach* (1947), *Trybunie Ludu* i *Trybunie Wolności* (od 1948). W 1947 został członkiem PPR (potem PZPR). W 1948-53 był redaktorem naczelnym działu literackiego Polskiego Radia. Od 1953 zajmował się wyłącznie pracą literacką. Współpracował z licznymi czasopismami, m.in. z *Nową Kulturą* (1950-63), *Życiem Literackim* (1951-53, 1956-67), *Kulturą i Życiem* (1953-54 i stale w 1963-67), *Światem* (1952, 1954-55, 1958 i stale w 1961-67), *Nowymi Książkami* (1957-67), *Polityką* (1957-64), *Żołnierzem Polskim* (1957-61), *Życiem Warszawy* (1957, 1959-67), *Expressem Wieczornym*

(1958-67), *Trybuną Mazowiecką* (1958-66), *Żołnierzem Polski Ludowej* (1960-65). W 1956-64 był prezesem Oddziału Warszawskiego ZLP. Wyjeżdżał kilkakrotnie za granicę, m.in. do Chin (1959), NRD (1960, 1962) i Szwajcarii. W styczniu 1968 wyjechał na stałe do Izraela i zamieszkał w Giwataim koło Tel Awiwu. Wstąpił do Związku Pisarzy Hebrajskich oraz Hebrajskiego PEN Clubu. W 1969 nawiązał współpracę z literacką prasą hebrajską, m.in. z wychodzącym w Tel Awiwie pismem *Mariw* oraz z wydawanymi w języku polskim czasopismami *Nouiny-Kurier* i *Przegląd*, w których zamieszczał wiersze i artykuły. Równocześnie publikował wiersze, opowiadania, artykuły i recenzje w polskich czasopismach emigracyjnych: w paryskiej *Kulturze* (1968-70) oraz w londyńskich *Wiadomościach* (1971-80), *Tygodniu Polskim* (1971-79, 1984), *Zapise* (1981), a później w wydawanych w Paryżu *Zeszytach Literackich* (1984-85). Był redaktorem działu literatury polskiej w „Encyclopaedia Judaica” (wyd. w języku angielskim w 1970-72). Został laureatem nagrody Związku Byłych Więźniów Bergen-Belsen (1969) oraz nagrody państwowej im. prezydenta Zalmana Szazara, przyznanej za twórczość o Holokauście. Odznaczony m.in. Orderem Sztandaru Pracy II klasy (1949) i Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1959). Zmarł 9 maja 1992 w Tel Awiwie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Apel. Poezje. Moskwa: Państw. Wydawn. Literatury Pięknej 1933, 88 s.
2. Chleb powszedni. [Wiersze]. Kr.: Gebethner i Wolff 1934, 59 s.
3. Żywiol liścia. [Wiersze]. Kr.: Gebethner i Wolff 1936, 80 s.
4. Pamiętnik miłości. [Wiersze]. Wwa: Książka 1948, 54 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Czyt. 1963, wyd. 3 tamże 1964; [Londyn:] Sowula 1983, 123 s. Por. poz. 46.  
Nagroda ZZLP w 1948.
5. W kotlinie. [Opowiadania]. Wwa: KiW 1949, 177 s.  
Zawartość: Jeden wieczór; Grisza; Obywatel; Nazwisko; Ubranie; Stopnie nienawiści; W kotlinie.  
Przekł. niem.: Im Kessel. [Przeł.] G. Poralla. Berlin 1950.
6. Nad Engelsem. [Wiersze]. Wwa: KiW 1950, 40 s.
7. Nowa wieczność nowa. [Reportaże z Leningradu i Moskwy]. Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 49 s.
8. [Poezje]. Wwa: ZLP 1950, 15 s.
9. Widzenie. [Opowiadanie]. Powst. 1950. Druk zob. poz. 10. Wyd. osob. Wwa: NK 1955, 33 s.
10. Widzenie. Opowiadania. [Wwa:] PIW 1950, 274 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1951, wyd. 1 Wwa: NK 1955.

<sup>1</sup> W niektórych źródłach jako pierwotne nazwisko mylnie podawano: Fürstenberg.

Zawartość: Widzenie [poz. 9]; Czy napiszę powieść? Obcy; Kandydatura; Czwarta niedziela; Sprzymierzeńcy; Listopadowe zebranie; Aby żyć.

Przekł. czes.: Sektán. [Przeł.] H. Teigová. Praha 1952, – niem.: Erzählungen. [Przeł.] G. Peet-Tanewa. Berlin 1953.

11. Wiersze. Wwa: KiW 1950, 86 s.

Cykle: Księga dnia i nocy; Z notatnika szpitalnego; Dialektyka dziejów.

12. Jelonek i syn. Powieść. Wwa: PIW 1951, 266 s. Wyd. 2 tamże 1951.

Przekł. niem.: Jelonek und Sohn. [Przekł. anonim.] Berlin 1953.

13. Opowiadanie buchaltera. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1951, 182 s.

Przekł. niem.: Die Erzählung des Buchhalters. [Przeł.] K. Harrer. Berlin 1952.

14. Wzgórza. [Wiersze]. [Wwa:] Czyt. 1952, 94 s.

Cykle: Polska; Wzgórza; Wiersze o Feliksie Dzierżyńskim, – nadto wiersze: Strofy o Stalinie; Towarzysz.

15. Powrót do domu. [Powieść]. Wwa: Iskry 1954, 411 s.

16. Wybór wierszy. Wwa: Czyt. 1954, 222 s.

Zawiera utwory z tomów poz. 1-4, 6, 10, 14, – oraz: Wiersze najnowsze.

17. Pusty plac. Opowiadania. Wwa: PIW 1955, 332 s.

Zawartość: Pusty plac; List z Opola; Podwójne dno; Nad rzeką; W górach [poz. 18].

Przekł. bułg.: Pustijat dvor. [Przeł.] V. Genovska. Sofija 1958.

18. W górach. [Opowiadanie]. *Świat* 1955 nr 26-54. Wyd. osob. z posł. J. Mrozka Wwa: Czyt. 1956, 138 s. Przedr. zob. poz. 17.

19. Przy szosie. Opowiadania. Wwa: PIW 1957, 281 s.

Zawartość: Wyjście z sądu; Powrót; Litwo! Ojczyzno moja...; Most; Na strychu; W sadzie; Upalny dzień; Tajemnica; Sabotaż; Przy szosie; Przejście przez ulicę; Na dworcu; Ulica Długa; Sąsiad; Palma.

20. Zatrzymany do wyjaśnienia. [Powieść]. *Powst.* 22 V-20 VI 1957. Wyd. Paryż: Inst. Lit. 1968, 205 s. Przedr. fragm. bez zgody autora: *Życie Lit.* 1988 nr 6-28.

Masz. powieści został w 1957 złożony do druku w *Twórczości*, gotowe dwa numery pisma zostały wycofane przez cenzurę.

Przekł. hebr.: Ma'acar le-corech birur. [Przeł.] J. Chrust. Tel Awiw 1968, – niem.: Bis zur Klarstellung. [Przeł.] K. Wehler. München 1969.

21. Milczenie. Opowiadania. Wwa: MON 1958, 260 s.

Zawartość: Anna; Jan i Maria; Kłamstwo; Akwizytor firmy „Kosiarz”; Milczenie; Ziemia; Las.

22. Pusty plac. Sztuka w 8 obrazach. Wyd. łącznie z: L. Pasternak: Komuna miasta Łomży. Wwa: *Pr. Światl.* 1958, 79 s., wkł. do nr 10/11.

Nagroda Radia i TV w 1960.

Adapt. radiowa: Adapt.: K. Strzałka. Radio 1958.

23. [Sześć] 6 opowiadań. Wwa: KiW 1958, 234 s.

Zawartość: [Wstępl. – Widzenie [poz. 9], – z poz. 17: List z Opola; Nad rzeką; Pusty plac, – z poz. 19: Wyjście z sądu; Powrót.

24. O świcie. Opowiadania. Wwa: PIW 1959, 301 s.

Zawartość: Hände hoch!; Łyczeczka gorącego piachu; Oczy; Rondo; O świcie.

25. Upalny dzień. [Opowiadania]. Wwa: Iskry 1960, 262 s.

Zawiera opowiadania z poz. 5: Jeden wieczór; W kotlinie; Obywatel; Ubranie, – z poz. 19: Most; W sadzie; Litwo! Ojczyzno moja...; Upalny dzień, – oraz: Wawrzyniec.

26. Koncert życzeń. Opowiadania. Wyd. Wwa: PIW 1961, 252 s. Wyd. 2 tamże 1961.

Zawartość: Instrumentum mortis; Chleb i kwiaty; Broń; Niemiec; Czarna suknia; Błogosławione niech będą ręce; Śnieg; Baryleczka; Protokół; Szatanek; Drzazga; Powrót [poz. 19]; Koncert życzeń.

Nagroda literacka *Nowej Kult.* oraz nagroda Radia i TV w 1960. Przekł. hebr. (w wyborze): Der winz-koncert. [Przeł.] D. Sfarid. Wwa 1960, – węgier.: Lenes üdvözet. [Przeł.] M. Bába. Budapest 1963.

Adapt. tv; opowiadania Koncert życzeń: Adapt.: J. Gruza. TV 1960, – opowiadania Czarna suknia: Adapt.: J. Majewski. TV 1961.

27. Człowiek z wózkiem. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1961, 225 s.

Zawartość: Człowiek z wózkiem; Boczna uliczka; Miłosierdzie; Powóz; Mazel tow; Rzeźbiarz; Dokąd oczy poniosą.

28. [Dialogi wspólnie z A. Szypulskim do:] A. Szypulski, Z. Koźmiński: Drugi brzeg. Scenopis filmu według opowiadań ... [Wwa 1961], 218 s. Ekran. 1962.

29. Osaczeni. [Powieść]. *Nowa Kult.* 1961 nr 48-52/53, 1962 nr 1-7.

30. Serca mego rodzeństwa. [Powieść]. Wwa: MON 1961, 134 s.

31. Jestem dorosły. [Utwór dramatyczny]. TV 1962.

32. W deszczu. Opowiadania. Wwa: PIW 1962, 287 s.

Zawartość: W deszczu; W samo południe; Odwiedziny; Gdyby świat zapomniał...; Jeszcze nie jest za późno; Przywitanie wolności; Znajome okolice; Brzoza; Uboczne zajęcia; Tama; Osaczeni.

Przekł. czes.: V dešti. [Przeł.] H. Jechová. Praha 1965.

33. Nauczyciel tańca. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1963, 254 s.

Zawartość: Zaraz – poczekaj – nie ma; Nauczyciel tańca; Konfrontacja; Futro; Zandarm; Na wozie; Kobieta; Kucharz; Po latach; Pamiętasz?; Archaiczne trawy; Spacer; „Paloma”; W przedziale kolejowym; Wieczorem w pokoju; Miłość; W parku; Czekam; Wujaszek; Przed telewizorem; Dolomit główny.

34. Opowiadania wybrane. 1955-1962. Wwa: PIW 1963, 410 s.

Zawiera opowiadania z poz. 17: Pusty plac; Nad rzeką, — z poz. 19: Litwo! Ojczyzno moja...; Upalny dzień. Przy szosie, — z poz. 21: Ziemia, — z poz. 24: Łyzeczka gorącego piachu; Oczy, — z poz. 26: Czarna suknia; Szatanek; Koncert życzeń, — z poz. 27: Człowiek z wózkiem; Miłosierdzie, — z poz. 32: W deszczu; W samo południe; Odwiedziny.

### 35. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1964, 355 s.

Zawartość: Pusty plac [poz. 17]; Nad rzeką [poz. 17]; Ziemia [poz. 21]; Szatanek [poz. 26]; Koncert życzeń [poz. 26]; Człowiek z wózkiem [poz. 27]; Nauczyciel tańca [poz. 33].

### 36. Basy. [Opowiadania]. Wwa: PIW 1965, 249 s.

Zawartość: Basy; „Janek”; Sprawiedliwość; Misja; Zwierzęta kartka.

37. Rzeki i księżyc. [Dla dzieci]. Wwa: NK 1965, [12] k.

38. Uciekł lew. [Dla dzieci]. Wwa: NK 1965, [20] k.

39. Boczna uliczka. [Opowiadania]. Wwa: Iskry 1966, 202 s.

Zawartość: W kotlinie [poz. 5], — z poz. 19: Przy szosie; Palma; Powrót, — z poz. 24: Łyzeczka gorącego piachu, — z poz. 27: Człowiek z wózkiem, — z poz. 32: W deszczu; W samo południe; Odwiedziny, — z poz. 33: W parku; Wujaszek; Czekam, — oraz: Boczna uliczka; W szpitalu; Ziemia naszego testamentu; Dwie siostry; Jak ci na imię, mamo?; Wieściorka; Podróż do Indii; Syn Janusza.

40. Lubię dworce kolejowe. [Dla dzieci]. Wwa: NK 1966, [26] k.

41. Odwiedziła mnie żyrafa. [Dla dzieci]. Wwa: NK 1966, [12] k.

Przełt.: franc.: Une girafe m'a rendu visite. [Przełt.] I. Elster. Paris 1995, — hebr.: Bikra ecel ha-żirafa. [Przełt.] A. Amit. [B.m.] 1973.

42. Powrót na ziemię. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1967, 291 s.

Zawartość: Park; Pierwsza miłość; Piwnica Jakubowa; Śmierć poety; Prośba starozakonnego; Alibi; Kozak; Zakładnicy; Widok ze wzgórza; Synowie; Kluczyk; Ty nie żyjesz; Powrót na ziemię; Alice.

43. Drzewo ciemności. [Wiersze]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1971, 72 s.

44. Pieskin został pisarzem. Powieść. Londyn: Pol. Fund. Kult. 1973, 252 s.

45. Podróż zimowa. Wiersze. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1975, 64 s.

46. Pożegnanie. [Wiersze]. Londyn: Ofic. Poetów i Malarzy 1979, 52 s. Wyd. nast. Wwa: Czyt. 1990. Wiersze z tomów poz. 43, 45 oraz cykli Pożegnanie.

47. Wybór poezji. Joman ahawa [Pamiętnik miłości]. Wydanie dwujęzyczne. Przełt. na hebr.: H. Paruz. Londyn: Rafael 1987, 94 s.

Tekst w jęz. pol. i hebr. — Zawiera m.in. wiersze z tomów poz. 4, 43, 45, 46.

Wydania osobne pieśni z nutami, m.in.: Pieśń Jedności. [Muz.:] A. Gradstein. [Współwyd. z:] L. Lewin: Pieśń Zjednoczonych Partii. Muz.: A. Panufnik. [Kr.:] PWM [1948], 8 s. — Piosenka o 6-letnim

Planie. [Muz.:] T. Sygietyński. Kr.: PWM 1950, 5 s. Wyd. nast.: tamże 1951; [Wwa:] Czyt. 1951, 12 k.; pt. Piosenka o Planie 6-letnim. [Wwa:] KiW [1952], 4 s. — Służba Polsce. [Muz.:] W. Lutosławski. [Kr.:] PWM 1950, 2 k. — Nowa Huta. [Muz.:] W. Lutosławski. [Wwa:] Czyt. 1952, 3 s.

Wybory opowiadań w przekł.: czes.: V dešti. [Przełt.] H. Jechová. Praha 1965, — hebr.: Bemachbo. [Przełt.] B. Tene. Tel Awiw 1970; B'chor szatan. [Przełt.] J. Chrust. Tel Awiw 1971, — niem.: Der kleine satan. [Wybór i wstęp] ... [Przełt.] H. Bereska, D. Hammer-Petrová, I. Kuhnke. Leipzig 1965, — ros.: Chleb i cvety. [Przełt.:] V. Golovskij, V. Kovalskij, R. Merkina, L. Ivanova. Moskva 1963, — rum.: Omul cu căruciorul și alte povestiri. [Przełt.] I. Petrița. București 1964, — węgier.: Zenés üdvözlet. [Przełt.:] M. Bába, R. Gimes, E. Sebők. Budapest 1963.

### Przekłady i adaptacje

1. E.E. Kisch: Jarmark sensacji. [Reportaż]. Wwa: Prasa Wojsk. 1949, 297 s. Wyd. 3 [!] Wwa: MON 1957.

2. Janko Muzykant. Libretto opery [wg opowiadania H. Sienkiewicza]: T. Borowski, ... Powst. przed 1951. Wyst. Bytom, Opera Śląska 1953.

3. E. Kaganowski: Warszawskie opowiadania. Wwa: Iskry 1958, 267 s.

4. Sz. Alejchem: Motel, syn kantora. [Powieść]. Słowniczek wyrazów żydowskich: S. Lastik. Wwa: PIW 1958, 413 s.

5. D. Bergelson: Dwie bestie i inne opowiadania. Wybór i przekł. ... Wwa: KiW 1959, 173 s.

6. S. Hermlin: Podporucznik Yorck von Wartenburg. [Utwór dramatyczny]. *Twórczość* 1962 nr 5 s. 30-43.

7. D. Wendrowski: Opowiadania z przeszłości. Wwa: Czyt. 1962, 240 s.

8. Sz. Asz: Opowiadania. Wwa: Czyt. 1964, 157 s.

9. E.E. Kisch: Matka mordercy. [Utwór dramatyczny]. Przekł. powst. przed 1968. Wyst. TV 1994.

### Praca redakcyjna

1. Słowo o wielkim braterstwie. [Antologia wierszy]. Przygot.: ..., L.M. Bartelski. Wwa: PIW 1950, 119 s.

Zob. też Przekłady poz. 5.

### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951. — S. Wygodzki: Losy mojej książki. *Kultura*, Paryż 1968 nr 12 [dot.: Zatrzymany do wyjaśnienia]. — S. Wygodzki. [Wypowiedź w ankiecie:] Emigranci o sobie. *Arka* 1986 nr 16, przedr.: *Kontury*, Tel Awiw 1992 nr 3. — Wywiady: Dlaczego piszę o komunistach. Rozm. K. Nastulanka. *Polityka* 1961 nr 2; Służyłem złej sprawie. Rozm. P. Sarczyński. *Polityka* 1990 nr 9, przedr. w: Wygodzki. Zeszyt pamięci. Tel Awiw 1992.



SWPP 1. – PP (E. Głębińska) – LP XX w. (red.). – LKP t. 1 (S.J. Żurek). – [J. Zieliński] J. Kowalski: S.W. W tegoż: Leksykon polskiej literatury emigracyjnej. Lubl. 1989, wyd. 2 tamże 1990. – Z.R. Wilkiewicz: Polsische Exilliteratur 1945–1980. Köln, Wien 1991. – M.A. Supruniuk. *Kultura*, Paryż 1998 nr 7/8 [inf. o przekazaniu archiwum S.W. do Bibl. Zakładu Nar. im. Ossolińskich w Wr.].

[Chleb powszedni:] H. Kamiński: Poezja W. *Kult. Mas*, Moskwa 1934 nr 3/4; W. Sebyła. *Pion* 1934 nr 20; K.W. Zawodziński. *Rocz. Lit.* 1934; J. Putrament. *Poprostu* 1935 nr 5. – [Żywioł liścia:] B. Dudziński. *Naprzód* 1936 nr 394; H. Michalski: „Muza społeczna”. *Kultura* 1938 nr 28. – [Pamiętnik miłości:] K. Gruszczyński: Profil. *Po prostu* 1948 nr 11; A. Kamińska. *Kuźnica* 1948 nr 40; H. Vogler: Drogi poetyckiej prawdy. *Now. Lit.* 1948 nr 43; S. Czernik. *Twórczość* 1949 nr 1; W. Maciąg. *Tyg. Powsz.* 1949 nr 25. – H. Wielowieyska: Pamiętnik ludzkiej godności. *Dz. Lit.* 1949 nr 45 [rec.: W kotlinie]. – J. Błoniński: Nowa szansa poezji. *Wies* 1950 nr 37 [rec.: Nad Engelsem]. – T. Drewnowski: Przeszłość i teraźniejszość. *Nowa Kult.* 1950 nr 36 [rec.: Widzenie]. – M. Janion: Wokół epiki. W szkole Engelsa. *Wies* 1950 nr 37 [rec.: Nad Engelsem]. – [W kotlinie:] A. Kijowski: Odruchy i prawa historii. *Dz. Lit.* 1950 nr 45, przedr. w tegoż: Różowe i czarne. Kr. 1957 [dot. też: Widzenie]; K. Koźniewski: W ludzi wierze. *Twórczość* 1950 nr 3. – L. Herdegen. *Nowa Kult.* 1951 nr 43 [rec.: Wiersze]. – B. Rafałowska. *Twórczość* 1951 nr 3 [rec.: Widzenie]. – W. Wirpsza: Czyżby nad Engelsem? *Twórczość* 1951 nr 1, polem.: S. Wygodzki. *Tamże* nr 2 [rec.: Nad Engelsem]. – [Opowiadanie buchaltera:] H. Bereza: W poszukiwaniu prawdy o ludziach wielkich i małych. *Wies* 1952 nr 37; L. Budrecki: Nowe tomy prozy W. *Życie Lit.* 1952 nr 2, polem.: S. Wygodzki: Słowo od autora. *Tamże* nr 3 [dot. też: Jelonek i syn]; Z. Lichniak: Diagram rozwoju, czyli o tzw. powieści produkcyjnej. *Dziś i Jutro* 1952 nr 14, przedr. w: Obliczenia ze współczesnością. Wwa 1955. – [Wybór wierszy:] M. Głowinski: O lirycy W. *Życie Lit.* 1954 nr 47; W. Sadowski: Poetycki pamiętnik ostatnich lat. *Sl. Tyg.* 1954 nr 29; J. Trznadel. *Twórczość* 1955 nr 6. – J. Adamski: Odkrycie prozy W. *Prz. Kult.* 1955 nr 29 [rec.: Pusty plac]. – A. Biernacki: Trudny eksperyment. *Twórczość* 1955 nr 6 [rec.: Powrót do domu]. – [Pusty plac:] T. Drewnowski. *Rocz. Lit.* 1955; W. Sadowski: Temat, problem, konwencja. *Nowa Kult.* 1955 nr 25. – W. Sadowski: Ile wątków. *Nowa Kult.* 1955 nr 12 [rec.: Powrót do domu]. – [Przy szosie:] L. Przemski: Opowiadania o ludziach osaczonych. *Nowa Kult.* 1957 nr 32; W. Sadowski: Szlakiem wielkich tematów. *Nowe Książ.* 1957 nr 11. – [Milczenie:] A. Braun: Apologia czy ocena? *Nowa Kult.* 1958 nr 40; T. Drewnowski: Jeszcze jeden mazur kajdaniarski. *Nowe Książ.* 1958 nr 21; W. Maciąg: Z zagadnień psychiki konspiracyjnej. *Twórczość* 1958 nr 12, przedr. w tegoż: Opinie i wróżby. Kr. 1963. – [O świcie:] J. Adamski: Odwaga i prostota. *Prz. Kult.* 1959 nr 36; A. Klimowicz: Samotni naprawdę. *Nowe Książ.* 1959 nr 17. – K. Koźniewski: W. – pisarz komunistów. *Polityka* 1959 nr 3. – [O świcie:] W. Maciąg: Z zagadnień pozytywnego bohatera. *Życie Lit.* 1959 nr 21; J. Kelera: W podróży od Sienkiewicza do Kafki. *Twórczość* 1960 nr 8; H. Kirchner-Ładyka: Nowe opowiadania W. *Nowa Kult.* 1960 nr 2. – [Koncert życzeń:] A. Liściecka: Kryteria i realizacje. *Nowa Kult.* 1960 nr 51/52, przedr. w tejże: W krainie czarów. Wwa 1961; J. Adamski *Prz. Kult.* 1961 nr 18; S. Błaż. *Tyg. Powsz.* 1961 nr 34; Z. Kubikowski. *Życie Lit.* 1961 nr 30; W. Sadowski: Zwrot liryka ku epice. *Nowe Książ.* 1961 nr 8 [dot. też: Upalny dzień]. – W. Sadowski: Sztuka: niemoc czy sprzeciw? *Nowe Książ.* 1961 nr 18 [rec.: Człowiek z wózkiem; Serca mego rodzeństwa]. – Z. Żabicki: W. *Nowa Kult.* 1961 nr 18, przedr. w tegoż: Tradycja, styl, obyczaj. Wwa 1963. – W. Sadowski: S.W. *Nowe Książ.* 1962 nr 13. – T. Burek: Drugi W. *Twórczość* 1962 nr 3 [rec.: Upalny dzień]. – [W deszczu:] A. Kijowski: Najczystszy nurt. *Prz. Kult.* 1962 nr 37, przedr. w tegoż: Arcydziało nieznanne. Kr. 1964; W. Maciąg: Powikłania dusz spiskujących. *Twórczość* 1962 nr 11. – [Człowiek z wózkiem:] W. Maciąg: W zakłętym kręgu martyrologii. *Twórczość* 1962 nr 1 [dot. też: Serca mego

rodzeństwa]; H. Michalski. *Nowa Kult.* 1962 nr 41 [dot. też: W deszczu]. – W. Sadowski: Osaczeni. *Nowe Książ.* 1962 nr 13 [rec.: W deszczu]. – A. Międzyrzecki. *Nowe Książ.* 1963 nr 16 [rec.: Pamiętnik miłości]. – M. Sprusiński: Dramaty pisarza zaangażowanego. *Życie Lit.* 1963 nr 10. – J. Wyka. *Tyg. Kult.* 1963 nr 36 [rec.: Pamiętnik miłości]. – [Nauczyciel tańca:] D. Cirić: Poszukiwanie współczesności. *Nowe Książ.* 1964 nr 9; W. Maciąg. *Życie Lit.* 1964 nr 5; Z. Pędziński. *Tyg. Kult.* 1964 nr 8. – [Basy:] Z. Folejewski. *Books Abroad*, Oklahoma 1966 nr 4; B. Kogut: Nowości prozy. *Życie Lit.* 1966 nr 6; K. Koźniewski: Czternasty tom. *Polityka* 1966 nr 4. – [Boczna uliczka:] Z. Pędziński: Na tropach Janusza Korczaka. *Tyg. Kult.* 1966 nr 25; J. Trznadel: Potrzeba świadectwa. *Nowa Kult.* 1966 nr 11. – M. Wiśniewska: Apologia pamięci. *Nowe Książ.* 1966 nr 6 [rec.: Basy]. – [Powrót na ziemię:] W. Billip: Nowe opowiadania W. *Nowe Książ.* 1967 nr 14; Z. Kubikowski: Wojna we wszystkich przypadkach: wojna w oczach ofiar, czyli opowieści kombatanów. *Życie Lit.* 1967 nr 40. – W. Sadowski: Pisarstwo wielkiej troski. W tegoż: Penetracje i komentarze. Wwa 1967. – Z. Ziątek: W. prawdy pisane. *Mies. Lit.* 1967 nr 12 [rec.: Powrót na ziemię]. – W. Biliński: Przypadek S.W. *Odgłosy* 1968 nr 14 [dot. wyjazdu pisarza do Izraela]. – [Zatrzymany do wyjaśnienia:] H. Chorążyna: Na marginesie książki W. *Kultura*, Paryż 1969 nr 10; L. Kłodnicki: Ofiary i oprawy. *Kultura*, Paryż 1969 nr 1/2; Z. Kozarynowa: Książka poruszająca i książka okrutna. *Wiadomości*, Londyn 1969 nr 41. – [Be-machbo:] M. Awiszaj. *Omer*, Izrael 1970 nr 20 XI; J. Chrust. *Maariv*, Tel Awiw 1970 nr 17 VIII; A. Mazia. *Dawar*, Tel Awiw 1970 nr 28 VIII, K.F. Vincenz. *Dz. Pol. i Dz. Żońt.*, Londyn 1970 nr 6; A. Zahawi. *Yedioth Achronot*, Tel Awiw 1970 nr 20 VIII. – [Drzewo ciemności:] A. Liściecka. *Wiadomości*, Londyn 1971 nr 51/52; M. Reszczyńska-Stypińska: Poezja S.W. *Tydz. Pol.*, Londyn 1972 nr 4. – [Pieskin został pisarzem:] J. Kowalewski: Bezgraniczna bezdomność. *Wiadomości*, Londyn 1973 nr 47; D. Lazer: Machane rekuż-nosę le satira. *Maariv*, Tel Awiw 1973 nr 7 XII. – [Podróż zimowa:] B. Przyłuski. *Tydz. Pol.*, Londyn 1975 nr 33; H. Grynbreg: Podróż do dna rozpaczy. *Wiadomości*, Londyn 1976 nr 5. – R. Bednarczyk: „Zatrzymany do wyjaśnienia”, czyli wiara i zwątpienie S.W. *Życie Lit.* 1988 nr 28. – Z. Lichniak: W kręgu mniej wybitnych. *Kierunki* 1988 nr 34. – Z. Szeps: Gdy zdjęto sakre z człowieka. *Kierunki* 1989 nr 38. – S. Gawliński: Emigracyjne rozrachunki ze stalinizmem. Cz. 1. S.W.: Zatrzymany do wyjaśnienia. *Dekada Lit.* 1992 nr 10. – Wygodzki: Zeszyt pamięci o Stanisławie Wygodzku. Tel Awiw: [b.w.] 1992. 124 s. [Zawiera m.in. artykuły autorów C. Aizenman, K. Bernard: Uwikłany w historię, K. Bernard: Poezi pamiętającą długą (W 70-lecie urodzin); I. Fink. S.W.; A. Frajlich: Nie zbudzę więcej nikogo; J. Goldkorn: Rozważania nad rozważaniami; N. Gross: Podróż do dna nocy [rec.: Drzewo ciemności]; N. Gross: Pożegnanie – pamiętnik rozpaczy; A. Klugman: Nie czuję litości do Szpakowatego [rec.: Zatrzymany do wyjaśnienia]; M. Lewińska: Od Adama i Ewy; J. Shalitt: Oni wszyscy żyją we mnie; S. Taczanowski: S.W. (1907–1992); R. Lów: Znaki obecności]. – F. Bruder: Stanisław Wygodzki. Pole, Jude, Communist-Schriftsteller. Wstęp: I. Wygodzka. Münster: Unrast 2003. 142 s. – N. Gross: Żydowskie tematy W. W tegoż: Poezi i Szoa. Sosnowiec 1993.

E.G.

## WYKA Jan 1902–1992

Pierwotne imię i nazwisko (do 1945): Leopold Weissman. Pseud.: J.W.; Stefan Helt.

Poeta, prozaik.

Urodzony 1 marca 1902 w Zaleszczykach; syn Natana Weissmana, właściciela banku i przedstawiciela instytucji ubezpieczeniowej; i Sali z domu Boral. Dzieciństwo spędził w Zaleszczykach, gdzie w 1912-

-14 uczęszczał do Prywatnego Gimnazjum Realnego. Podczas I wojny światowej przebywał w Wiedniu i do 1918 uczył się na polskich kursach gimnazjalnych. W tym czasie zaczął pisać wiersze. W 1918 zamieszkał we Lwowie, gdzie w 1922 zdał maturę. Następnie podjął studia prawnicze na Uniwersytecie Jana Kazimierza, które wkrótce przerwał i do 1926 studiował polonistykę i germanistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Należał w tym okresie do Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej „Życie”. Po otrzymaniu absolutorium i ukończeniu Studium Pedagogicznego pracował jako nauczyciel języka polskiego i niemieckiego w gimnazjach w Dubnie, Lidzie i Przemyślu. W czasie rocznej przerwy w pracy nauczycielskiej w 1926 mieszkał we Lwowie. Został wówczas członkiem Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy (KPZU) i uczestniczył w akcjach propagandowych w Okręgu Lwowskim. Po zorganizowaniu w 1927 strajku uczniowskiego zmuszony był zrezygnować z pracy nauczycielskiej. W 1930 przeniósł się do Warszawy. W 1930-37 należał do KPP. Pracował w Egzekutywie Komitetu Dzielnicowego KPP Śródmieście i Centralnym Wydziale Organizacji Masowych. Był generalnym sekretarzem Związku Zawodowego Gastronomów i Hotelarzy oraz redagował biuletyn informacyjny Związku. W tym czasie zaczął używać pseudonimu Jan Wyka. W 1931 był współzałożycielem miesięcznika literackiego *Trybuna*, powstałego z inspiracji KPZU (po ukazaniu się w lipcu pierwszego numeru pismo zostało zawieszona). W 1933-36 należał do zespołu redakcyjnego związanego z KPP czasopisma społeczno-politycznego *Lewar*, tu debiutował w 1934 wierszem pt. „Idą przez Francję” (z. 1, podp. Jan Wyka), następnie zamieszczał tam utwory poetyckie i artykuły; był też sekretarzem organizacji partyjnej w redakcji. Publikował (pod pseud. Stefan Helt) wiersze i opowiadania dla dzieci w *Płomyku* i *Płomyczku* (1936-37). W 1936 został członkiem ZZLP. W 1936-37 wchodził w skład Wydziału Hiszpańskiego Komitetu Warszawskiego KPP. Latem 1937 przez Czechosłowację i Francję przedostał się do Hiszpanii, aby wziąć udział w wojnie domowej jako ochotnik Armii Republikańskiej. Wstąpił do Komunistycznej Partii Hiszpanii. Przebywał najpierw w Albacete, gdzie został wcielony w stopniu porucznika do Brygady im. J. Dąbrowskiego oraz współredagował codzienny *Biuletyn Informacyjny Brygad Międzynarodowych*. Od lipca tegoż roku mieszkał w Madrycie i współredagował pismo Brygady pt. *Dąbrowszczak*, w którym zamieszczał wiersze i artykuły. W styczniu 1938 powrócił do Albacete. W tymże roku po rozwiązaniu KPP został usunięty z Brygady i próbował przedostać się do Francji. Po kilkumiesięcznym pobycie w Barcelonie otrzymał zgodę na powrót do Brygady i przy-

szedł do Biura Historycznego. Po klęsce wojsk republikańskich w lutym 1939 przekroczył wraz z Brygadą granicę francuską i był krótko internowany w obozie w Saint-Cyprien. Na skutek interwencji Związku Pisarzy Francuskich został zwolniony, po czym korzystając ze stypendium Komitetu Pomocy tego Związku przebywał nielegalnie w Paryżu (także po wybuchu II wojny światowej). Był członkiem Stowarzyszenia Brygad Międzynarodowych (od 1940). Po kapitulacji Francji w czerwcu 1940 zdołał ewakuować się do Anglii wraz z oddziałami Wojska Polskiego. W 1940-41 jako szeregowiec z cenzusem służył w 14. Brygadzie Kawalerii Pancernej w Glasgow. Zwolniony z wojska w sierpniu 1941 podjął studia z literatury hiszpańskiej w Birbeck College w Londynie. Od stycznia 1942 do listopada 1944 przebywał w szpitalach psychiatrycznych, najpierw w Middlesex, następnie w Surrey i Epsom. W 1944 został zdemobilizowany. W styczniu 1945 objął funkcję sekretarza Przedstawicielstwa Rządu Tymczasowego Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego w Londynie. Wstąpił do PPR. Współredagował wydawane w Londynie pismo *Polska Niepodległa* (1945). Był członkiem Stowarzyszenia Byłych Kombatantów Formacji Sojuszniczych w Wielkiej Brytanii, członkiem zarządu Stowarzyszenia Byłych Żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych w Wielkiej Brytanii. W 1945 przyjął oficjalnie nazwisko Jan Wyka. We wrześniu tegoż roku otrzymał paszport i obywatelstwo polskie (utraczone za udział w walkach w Hiszpanii) i powrócił do kraju. Zamieszkał w Warszawie, gdzie do 1946 współredagował *Chłopską Droge* (przygotowywał dział zagraniczny, kronikę krajową oraz rubryki „Co słychać na świecie” i „Co piszą inni”). W 1946-56 pracował w Wydziale Zagranicznym Komitetu Centralnego PPR (od 1948 PZPR). Wiersze, artykuły i recenzje drukował m.in. w *Nowej Kulturze* (1953-58), *Twórczości* (1954-81), *Nowinach Literackich i Wydawniczych* (1957), *Wiatrakach* (1959-67), *Tygodniku Kulturalnym* (1962-67), *Poezji* (1966-89), *Teatrze Ludowym* (1966-68). W 1956 został członkiem Głównej Komisji Dąbrowszczaków, członkiem Zarządu Głównego i Sądu Koleżeńskiego ZLP. W 1958 zrzekł się wszystkich pełnionych funkcji i zajął wyłącznie pracą literacką. W 1959 został wykluczony z PZPR (w 1989 decyzję tę uchylono Prezydium Komisji Odwołań X Zjazdu PZPR). Odbił wiele podróży po Europie, m.in. do Hiszpanii. W 1977 otrzymał nagrodę Ministra Kultury i Sztuki. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1956) i Sztandarem Pracy II klasy (1956). Zmarł 20 września 1992 w Warszawie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Hiszpańska Warszawianka. 1932-1933. [Wiersze]. Wwa: Czyt, 1953, 142 s. Przedr. zob. poz. 10.

Cykle: Nad Wisłą i Dniestrem. (1932-1936); Hiszpańska Warszawianka; Opowieść wygnańcza. (1940-1945); Z kraju mego... (1945-1953).

2. Pieśń o Saragossie. Poemat. Wwa: MON 1956, 134 s. Przedr. zob. poz. 10.

Cykle: Hiszpańska Warszawianka; Rozmowa z cieniem, – oraz artykuły zamieszczone w piśmie *Dąbrowszczak* od września do grudnia 1937.

3. Szorstki wiersz. [Wierszel]. Wwa: Czyt. 1956, 143 s.

Cykle: Kaliny czerwone wyrosły. Londyn 1940-1945; Pejzaże staromiejskiej Warszawy; Meldunek sztandarowi Brygady Dąbrowskiego; Szorstki wiersz.

4. Gorzki owoc. Wiersze. Wwa: LSW 1957, 115 s. Cykle: Po drogach i drózkach. (1934-1948); Nad Wisłą i Dniestrem; Wycinanki. (Okруchy poetyckie); Gorzki owoc.

5. O północy. Poemat dramatyczny w 6 obrazach. Wwa: Czyt. 1957, 109 s. Wyd. 2 tamże 1988.

6. Kompozycje rojeń. [Wierszel]. Wwa: PIW 1961, 74 s.

Części: W szczelinach zachodów i wschodów; Z parapsychologicznego dziennika.

7. Zapiski na karteluskach. [T. 1]. Wwa: PIW 1967, 221 s.

Zawiera zbeletryzowane wspomnienia pt. Zapiski na karteluskach. (Z notatnika rewolucjonisty 1934-1940) [przedr. zob. poz. 14]. – oraz opowiadania: Tandem; Bój z motylem.

T. 2. Powst. 1967-1969. Wwa: Czyt. 1983, 248 s. Zbeletryzowane wspomnienia z VI 1940-II 1949.

8. Przywidzenia. Wiersze z lat 1958-1967. Wwa: PIW 1968, 89 s.

Cykle: W stronę Madrytu; Przywidzenia; Podśluchy.

9. Szare i czerwone. [Opowiadania]. Kr.: WL 1971, 190 s.

Zawartość: z poz. 7 [t. 1]; Tandem; Bój z motylem, – nadto: Siedmiu dąbrowszczaków; Rejs w nieznane.

10. Hiszpańskie trasy. Wybór wierszy z lat 1937-1975. Wwa: MON 1976, 178 s.

Zawartość: Hiszpańska Warszawianka [poz. 1]; Pieśń o Saragossie. Poemat [poz. 2]; W stronę Madrytu [poz. 8]; Trasy powrotów.

11. Mity okrężne. Poezje. Kr.: WL 1981, 102 s.

Cykle: Cienie – moi towarzysze; Mity okrężne; Dukty metamorficzne.

12. Wcielenia jednego płaszcza. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1982, 162 s.

Zawartość: Bój z motylem [poz. 7, t. 1]; Tajemnice lokatora; Krępy i jego cień, czyli wcielenia jednego płaszcza.

13. Wiersze wybrane. 1929-1981. Wwa: PIW 1983, 212 s.

Zawiera także wiersze nowe.

14. Zapiski na karteluskach. (Z notatnika rewolucjonisty 1934-1940); Hiszpania po czterdziestu latach. Wwa: PIW 1984, 470 s.

Zawiera t. 1 poz. 7, – oraz szkice publicystyczno-wspomnieniowe pt. Hiszpania po czterdziestu latach (s. 273-471); Warszawa. Na przełomie 1977/1978; Dwa spotkania z generałem Walterem Świerczewskim; Plomienie i popioły dziejów; W czerwonej Hiszpanii; Nad lekturą książki K. Pruszyńskiego [dot. W czerwonej Hiszpanii]; Po trzydziestu sześciu latach w Madrycie; Hiszpański kwiecień 1976; Z Madrytu do Andaluzji; Refleksje hiszpańskie.

#### Praca redakcyjna

1. Dąbrowszczak. Organ Polskich Ochotników Republikańskiej Armii Hiszpańskiej. Nr. 82. Red. zespół „madrycki” w składzie [zmniejszonym]: S. Ajzner, Z. Szleyen, ... Wwa: Kom. Obchodu 20-lecia Powstania Oddziału Polskiego w Hiszpanii (Dąbrowszczaków) [1957], 23 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953, 1957, 1966, 1979, 1988. – Wywiad: Big-beat wyobraźni? Rozm. J.Z. Brudnicki. *Poezja* 1985 nr 4.

SWPP 1, – PP (M. Kotowska). – LP XX w. (red.).

[Hiszpańska Warszawianka:] S.R. Dobrowolski. *Twórczość* 1953 nr 12; A. Drawicz. Z ziemi hiszpańskiej do Polski. *Życie Lit.* 1954 nr 18; W. Sadkowski. Liryczny pamiętnik poety rewolucjonisty. *Kult. i Życie* 1954 nr 12; J. Śpiewak. O wierszach J.W. *Nowa Kult.* 1954 nr 4. – R. Matuszewski. *Rocz. Lit.* 1956 [rec.; Pieśń o Saragossie]. – [Szorstki wiersz:] A. Kamińska. Szorstki, bolesny wiersz. *Książ. dla Ciebie* 1956 nr 10; R. Matuszewski. *Rocz. Lit.* 1956. – B. Biernacka; Czy ostatni romantyk? *Nowe Książ.* 1957 nr 24 [rec.; Gorzki owoc]. – A. Stucki. *Now. Lit. i Wydawn.* 1957 nr 8 [rec.; Pieśń o Saragossie]. – J.J. Lipski. W samotną noc. *Twórczość* 1962 nr 6 [rec.; Kompozycje rojeń]. – M. Sprusiński. „Przywidzenia” i niustępliwosć. *Życie Lit.* 1968 nr 30 [rec.; Przywidzenia]. – S. Melkowski. Światło i klosz. *Nowe Książ.* 1972 nr 12, przedr. w tegoż: Domena prozy. Wwa 1984 [rec.; Szare i czerwone]. – J. Tarcałowicz. Hiszpania po latach. *Życie Lit.* 1977 nr 7 [rec.; Hiszpańskie trasy]. – [Wcielenia jednego płaszcza:] J. Stefański. Dzwone wcielenia. *Tyg. Kult.* 1982 nr 24; T. Żwirra. Przypowieści o dyktaturze. *Tu i Teraz* 1982 nr 11. – Z. Chojnowski. Od Hiszpanii do abstrakcji. *Życie Lit.* 1984 nr 5 [rec.; Wiersze wybrane]. – [Zapiski na karteluskach:] K. Koźniewski. Nie ma zgody. *Tu i Teraz* 1984 nr 4; J.Z. Brudnicki. Podtytuł: z notatnika rewolucjonisty. *Nowe Książ.* 1985 nr 7/8. – [Wiersze wybrane:] J.Z. Brudnicki. Poetyka otwarta. *Nowe Książ.* 1985 nr 1; A. Powaga. Na uboczu. *Poezja* 1985 nr 1. – K.M. Sieniawski. Ekspresjonista w Hiszpanii. *Kultura* 1985 nr 12 [rec.; Zapiski na karteluskach].

M.K.-K.

#### WYKA Kazimierz 1910-1975

Pseud.: K.W.; kjjw; kjjw; Marta Gryczanka; Prof. Zależnicki, dziekan Wydziału Wpływów Literackich przy Uniwersytecie w Białymstoku.

Historyk literatury, krytyk literacki, prozaik.

Urodzony 19 marca 1910 w Krzeszowicach (pow. Chrzanów) w rodzinie drobniomieszczańsko-chłopskiej; syn Wojciecha Wyki, stolarza, właściciela tartaku, i Marii z Piętakiewiczów; ojciec Marty Wyki, historyka literatury, krytyka literackiego. W 1920-28 uczęszczał do VII Gimnazjum im. A. Mickiewicza w Krakowie, gdzie zdał egzamin maturalny. Następnie studiował polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ); w 1932 uzyskał magisterium. W czasie studiów aktywnie uczestniczył w działal-

ności Koła Polonistów UJ. Debiutował w 1930 na łamach czasopisma *Kino* (nr 26) artykułem pt. „O najlepszych filmach sezonu wypowiadają się nasi czytelnicy”, a w 1932 opublikował w tygodniku *Kultura* (nr 19) pierwszy tekst krytycznoliteracki zatytułowany „Czas i człowiek w „Nocach i dniach””. W 1932/33 pracował bezpłatnie jako nauczyciel praktykant w VIII Gimnazjum im. A. Witkowskiego w Krakowie. W 1933/34, dzięki stypendium Funduszu Kultury Narodowej, kontynuował studia w Belgii i Francji. Po powrocie do kraju objął w 1934 stanowisko młodszego asystenta w Seminarium Historii Literatury Polskiej UJ, a w następnym roku akademickim prowadził ćwiczenia z poetyki. W 1935 ożenił się z Jadwigą Szybińską, urzędniczką. Doktoryzował się w 1937 na UJ na podstawie rozprawy pt. „Studia nad programem Młodej Polski” (promotor prof. Stefan Kołaczkowski). Rozwijając pracę naukową i twórczość krytycznoliteracką, publikował m.in. w *Drodze* (1933, 1935-36), *Tygodniku Ilustrowanym* (1933-37), *Pionie* (1933-35, 1937-38), *Roczniku Literackim* (tu omówienia: 1934 – „Literatura podróżnicza”, 1936 – „Kronika literacka”, 1938 – „Czasopisma literackie”), *Marcholcie* (1935-37), *Gazecie Polskiej* (1936-39) i *Nowej Książce* (1937-39). Był członkiem ZZLP. W czerwcu 1939 został powołany na członka Komisji Literackiej oraz Komisji Socjologicznej PAU. W okresie okupacji hitlerowskiej przebywał głównie w Krzeszowicach, oficjalnie zatrudniony w tartaku ojca. W 1940, w obawie przed aresztowaniem, schronił się na krótko w majątku Ludwika Hieronima Morstina w Pławowicach (w Miechowskim). Brał aktywny udział w konspiracyjnym życiu literackim i naukowym; już we wrześniu 1939 wchodził w skład jury pierwszego konspiracyjnego konkursu poetyckiego im. J. Czechowicza; w 1942 uczestniczył jako referent w tajnych posiedzeniach naukowych językoznawców i historyków literatury z UJ oraz Komisji Historycznoliterackiej PAU; był wykładowcą na działającym tajnie uniwersytecie w Krakowie, a w Krzeszowicach brał udział w tajnym nauczaniu na poziomie gimnazjalnym. W 1942-43 współpracował z wydawanym konspiracyjnie w Krakowie *Miesięcznikiem Literackim* (tu m.in. „List do Jana Bugaja”, 1943 nr z VI). Po zakończeniu wojny w 1945 kontynuował pracę naukową na UJ, początkowo jako starszy asystent. W 1946 habilitował się na podstawie rozprawy pt. „Cyprian Norwid, poeta i sztukmistrz”, po czym do 1948 zajmował stanowisko kontraktowego zastępcy profesora UJ. W 1948 został mianowany profesorem nadzwyczajnym UJ. W tymże roku uczestniczył w organizowaniu Instytutu Badań Literackich (IBL) w Warszawie. W 1950-52 pełnił funkcję prodziekana Wydziału Humanistycznego UJ. Należał do komitetu redakcyjnego wydania narodowego „Dzieł” A. Mic-

kiewicza (t. 1-16, 1949-55). W 1951 otrzymał wraz z zespołem kierowniczym IBL Nagrodę Państwową II stopnia w dziedzinie nauk humanistycznych. W tymże roku został powołany do Komitetu Państwowych Nagród przyznawanych za osiągnięcia w dziedzinie nauki, postępu technicznego i sztuki (w sekcji literackiej). Równocześnie z pracą uniwersytecką czynnie uczestniczył w życiu literackim. W 1945-50 był redaktorem naczelnym miesięcznika *Twórczość* (tu też w 1946-50 liczne artykuły i recenzje literackie). Teksty krytycznoliterackie i literackie ogłaszał nadto w wielu czasopiśmiech, m.in. w *Odrodzeniu* (1945-49; tu m.in. w 1946-48 pod krypt. k.j.w felieton pt. „Szkoła krytyków”), *Przekroju* (1945, 1947-49), *Listach z Teatru* (1946-48), *Dzienniku Literackim* (1947, 1949-51), *Życiu Literackim* (1950-72, z przerwami; tu też w 1958 korespondencje pod pseud. Marta Gryczanka) i *Nowej Kulturze* (1951-61). W 1947 otrzymał Literacką Nagrodę Województwa Krakowskiego za działalność krytyczną, a w 1948 nagrodę Funduszu Kultury Narodowej województwa krakowskiego. Brał aktywny udział w pracach ZLP (w 1945 prezes Oddziału Krakowskiego, w 1947-48 członek Zarządu Głównego, w 1950-52 wiceprezes Zarządu Głównego, w 1957-58 ponownie członek Zarządu Głównego). W 1949-52 był przewodniczącym Klubu Demokratycznej Profesury UJ w Krakowie. W 1952 został powołany na członka korespondenta PAN. W tymże roku objął stanowisko dyrektora IBL PAN. W 1952-56 był posłem na Sejm PRL. W 1953-54 pełnił funkcję sekretarza Wydziału Nauk Społecznych PAN, a w 1954-55 był zastępcą Sekretarza Naukowego PAN. W 1953-59 zajmował stanowisko zastępcy redaktora naczelnego *Pamiętnika Literackiego* (następnie w 1960-74 wchodził w skład komitetu redakcyjnego tego kwartalnika). W 1954 został mianowany profesorem zwyczajnym. W tymże roku został członkiem rzeczywistym PAN. Od 1954 należał do komitetu redakcyjnego „Słownika języka Adama Mickiewicza” (t. 1-11, wyd. 1962-83). Był też członkiem komitetu redakcyjnego wydania jubileuszowego „Dzieł” A. Mickiewicza (t. 1-16, 1955). W 1955 otrzymał nagrodę Ministra Szkolnictwa Wyższego II stopnia, a w 1958 nagrodę *Życia Literackiego* za prace krytyczne o współczesnej literaturze polskiej. Powstałe w tym czasie szkice i artykuły literackie ogłaszał w wielu czasopiśmiech, m.in. ponownie w *Twórczości* (1957-69), *Przeglądzie Kulturalnym* (1957-59, 1962) i *Tygodniku Powszechnym* (1957-58, 1964-65, 1970). Od 1960 był członkiem komitetu redakcyjnego serii IBL pt. *Historia i Teoria Literatury*. Od 1961 wchodził w skład komitetu redakcyjnego *Rocznika Literackiego*, a od 1963 był członkiem redakcji *Rocznika Komisji Historycznoliterackiej PAN* (w 1972-75 przewodniczył kole-



gium redakcyjnym). Był autorem hasła do „Polskiego słownika biograficznego” oraz „Wielkiej encyklopedii powszechnej PWN” (t. 1-13, wyd. 1962-70). W 1963-65 pełnił funkcję prorektora UJ. W 1964 należał do sygnatariuszy „Listu 34” pisarzy i uczonych w obronie wolności słowa, później jednak wycofał swój podpis. W 1965-75 wchodził w skład redakcji naczelnej wydawanego przez IBL PAN wielotomowego dzieła zbiorowego „Obraz literatury polskiej XIX i XX wieku”. W 1965 otrzymał nagrodę Ministra Szkolnictwa Wyższego I stopnia za szczególne osiągnięcia w dziedzinie badań naukowych, w 1970 nagrodę *Życia Literackiego* za osiągnięcia w dziedzinie krytyki literackiej. Artykuły i szkice publikował m.in. w *Polityce* (1962, 1965-67), *Kulturze* (1963-74, z przerwami), *Nauce Polskiej* (1964-65, 1969-70) i *Miesięczniku Literackim* (1967-69). W 1970 został odwołany ze stanowiska dyrektora IBL PAN i w tymże roku mianowany kierownikiem Zakładu Literatury Polskiej XIX i XX Wieku w nowo utworzonym Instytucie Filologii Polskiej UJ. W 1972 otrzymał Nagrodę Państwową I stopnia oraz nagrodę Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego I stopnia w dziedzinie badań naukowych. W 1973 należał do współorganizatorów Międzynarodowego Zjazdu Słowistów w Warszawie (wcześniej wielokrotnie uczestniczył w obradach tego gremium za granicą). W 1973 został wybrany do Akademii Literatury. Od 1973 pełnił funkcję przewodniczącego Rady Naukowej IBL PAN. W 1974 został laureatem nagrody Komitetu do Spraw Radia i Telewizji za popularyzację tematyki literackiej. Liczne artykuły publikował m.in. w *Literaturze* (1972-74). Należał do komitetu redakcyjnego przewodnika encyklopedycznego „Literatura polska” (t. 1-2, wyd. 1984-85). Był wiceprezesem klubu sportowego „Cracovia”. Odznaczony m.in. Orderem Sztandaru Pracy II klasy (1950) oraz I klasy (1956), Krzyżem Oficerskim (1952) i Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą (1954) Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł nagle na zawał serca 19 stycznia 1975 w Krakowie.

W 1981 została ustanowiona przez prezydenta m. Krakowa nagroda im. K. Wyki, przyznawana przez Oddział Krakowski ZLP za wybitne osiągnięcia w dziedzinie eseistyki historycznoliterackiej, krytycznoliterackiej oraz dotyczące historii sztuki.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Modernizm polski. Struktura i rozwój. Powst. 1937. Druk zob. poz. 16 s. 3-195. Przedr. zob. poz. 29 (t. 1).

Poszerz. i zmien. wersja rozprawy doktorskiej pt. „Studia nad programem Młodej Polski” powst. w 1937. Przewidziana do wyd. w serii *UJ Prace z Historii Literatury Polskiej* została podp. do druku 4 VII 1939, ale z powodu wybuchu II wojny światowej nie zdołano książki wydrukować.

2. Pokolenia literackie. Powst. ok. 1938. Druk rozdz. pt. Rozwój problemu pokolenia. *Prz. Socjol.* 1939 z. 1/2 s. 159-192. Wyd. całości w nowej poszerz. wersji [powst. 1940] z przedm. H. Markiewicza Kr.: WL 1977, 315 s. Przedr. zob. poz. 35 [t. 4]. Maszynopis pierwszej wersji książki pod pierwotnym tytułem „Zagadnienia pokoleń literackich na tle polskiego klasycyzmu i romantyzmu” spłonął (wraz z dorobkiem J. Krzyżanowskiego) w Wwite w 1939; wersja powst. 1940 zachowała się w arch. K.W. w UJ (inf.: H. Markiewicz. Przedmowa). Zawartość: [Od autora]. – Rozdziały: I. Rozwój problemu pokolenia. – II. Problematyka pokoleń literackich. – III. Próby zagadnień: Klasycyzm polski; Narodziny romantyzmu; Pierwsze pokolenia romantyków; Późna romantyka w kraju.

3. Pamiętnik po klesce. Powst. 1939/40. [Esej]. Druk zob. poz. 35 [t. 1] s. 223-300.

Fragmety nieukończonego eseju, odnalezionego w maszynopisie (85 s.) w papierach pośmiertnych K.W., z adnotacją autora o czasie pisania utworu oraz o poprawkach redakcyjnych (1944). Tytuł pochodzi od wydawcy.

4. Cyprian Norwid, poeta i sztukmistrz. Kr.: PAU 1948, 166 s. *Pr. Komis. Hist. Lit. Pol.*, nr 1.

Rozprawa habilitacyjna.

5. Pogranicze powieści. Proza polska w latach 1945-1948. [Studia i szkice]. Kr.: M. Kot 1948, 389 s. Wyd. nast.: wyd. 2 poszerz. Wwa: Czyt. 1974, 501 s., wyd. 3 tamże 1989. Przedr. zob. poz. 35 [t. 8].

Zawartość: I. Zapowiedzi i postulaty: Tragizm, drwina i realizm; Żywotne tradycje prozy polskiej; Po dwóch wojnach. – II. Sprawdzenia: Pogranicze powieści [dot.: S. Szmagłowska: Dymy nad Birkenau; K. Pruszyński: Droga wiodła przez Narvik; J. Andrzejewski: Noc; Wszystkie lata okupacji [dot.: W. Zukrowski: Z kraju milczenia; K. Filipowicz: Krajobraz niezwruszony; T. Borowski: Pożegnanie z Marią; A. Sandauer: Śmierć liberata; J. Putrament: Święta kulo; S. Otwinowski: Czas nieludzki]; Funkcja solidarnej pamięci [dot.: A. Rudnicki: Żołnierze, Lato, Szekspir; K. Pruszyński: Trzyznacie opowieści, Karabela z Meschedu]; Pokłon Warszawie [dot.: K. Brandys: Miasto niepokonane]; Rozrachunki inteligencje [dot.: S. Kisielewski: Sprzyżanie; S. Dygat: Jezioro Bodeńskie; K. Brandys: Drewniany koń; P. Hertz: Sedan]; Powieść o polityce [dot.: T. Breza: Mury Jerycha]; Sprawa prozy [dot.: Z. Nałkowska: Medaliony; M. Dąbrowska: Ludzie stamtąd]; Oblicza świata [dot.: J. Iwaszkiewicz: Nowele włoskie, Nowa miłość, Stara cegielnia]; Powieść piastowska [dot.: A. Gołubiew: Bolesław Chrobry; T. Parnicki: Srebrne orły]; Rzecz o żołnierskiej gromadzie [dot.: T. Hołuj: Próba ognia]; Książki o wsi [dot.: L. Buczkowski: Wertepy; J. Gałaj: Mysłokowie wioska mała; J. Morton: Inkluzowe wiano; J. Pogan: Ugory; A. Gruszecka: Od Karpat nad Bałtyk].

W wyd. 2 nadto: III. Dopowiedzenia. Szkoła krytyków: Poczta, której nie ma [o braku krytyki literackiej]; Nieujęta twórczość [o błądach polityki wydawniczej i braku krytyków literackich]; Sytuacja poezji: O poezji ciąg dalszy; Czy Roman Bratny zostanie Victorem Hugo? [polem. z art. Z. Kalużyńskiego: Zbliża się polska „la bataille d’Hernani”]; *Pokolenie* 1946 nr 5]; Przepowiednia noworoczna; Za kilka miesięcy; Zarazeni śmiercią [dot.: J.J. Szezepański: Buty]; Zmowa literatów czy dezercja krytyków? [polem. z art. A. Sandauera: Zmowa literatów. *Odrodzenie* 1947 nr 11]; Przedówek: Stosunek do Norwida; Czy byliśmy romantykami? [polem. z art. A. Stawara: Poczytywizm, romantyzm, oświecenie. *Odrodzenie* 1947 nr 30]; Zmęczona poezja [polem. z art. R. Matuszewskiego: Kryzys liryki. *Now. Lit.* 1947 nr 19]; Ostatnie plany [dot. projektu utworzenia Instytutu Historii Literatury]; Źródła poezji [o wzorcach dla młodych poetów]; Kategoria młodości; Wzdłuż dziejów;



Pan Pickwick na łyżwach [o literaturze dla dzieci]; Starość pisarzy; Czerep, ereb i szczęsują [o języku krytyki i polemiki]; Wpływ pochewki czubka kielka na wzrost kłosa [o paradoksykach języka literackiego i naukowego]; Słowa i filtry [o języku literatury i krytyki literackiej]; Apel do wielbłdów [polem. z art. K. Brandysa; Po trzech latach. *Kuźnica* 1948 nr 13/14]. — Traktat o losie i duszy [dot.: J. Zawieyski; Droga do domu]; Opowiadania przewartne Żukrowskiego [dot.: Piórkiem (lamminga)]; Nowa potyczka w wojnie skutecznej [dot.: J. Andrzejewski; Powiastka o zadufku całkowitym. Wstęp do wojny skutecznej; Prawda i wielkość Chopina [dot.: J. Broszkiewicz; Kształt miłości]; Spotkanie z Salomeą [dot. książki M. Jastruna]; Ostatnia powieść Orzeszkowej [dot.: T. Konwicki; Rojst]; Odmowa ideowości [dot.: A. Sandauer; Bez taryfy ulgowej]; Czerwone maki [dot. L.M. Bartelskiego]; Od autora. — Szkice z wyd. 2 cz. III druk w czasopiśmie *Odrodzenie, Twórczość, Życie Lit.* oraz *Nowa Kult.* w 1946-1957. Nagroda lit. ZLP w 1949.

6. Legenda i prawda „Wesela” [S. Wyspiańskiego]. [Studium]. Wwa: PIW 1950, 79 s. Przedr. zob. poz. 12.

7. Teki Stańczyka na tle historii Galicji w latach 1849-1869. [Monografia]. Wr.: Ossol. 1951, 226 s.

8. Zarys współczesnej literatury polskiej (1884-1925). Kr.: PWN 1951, 279 s., powiel. UJ w Kr.

9. Historia literatury polskiej. Dla klasy 10. Cz. 1. Romantyzm. Wwa: PZWS 1952, 396 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1953, wyd. 3 zmien. i popraw. 1954, wyd. 4 z podtyt. *Literatura okresu romantyzmu 1955.*

10. Matejko i Słowacki. [Studia i szkice]. Wwa: Czyt. 1953, 156 s.

Zawartość: Pozycja Matejki; Batory, Grunwald i stańczycy; Batory, Grunwald i naród; Unia Lubelska i galicyjscy mieszczaństwo; U grobu Juliusza; Słowacki w Galicji; Na przedpolu powstania; Od Ujejskiego do Asnyka; „Narodzie mój, coś widział miecz”; O romantycznym realizmie; Niektóre odrębności polskiego romantyzmu; Grunwald, Poddanie Bredy, Somosierra; Dwojaki historyzm epoki romantycznej; Delacroix, Delaroché i Matejko; Wizja romantyczna i guziki antykwaryusza; Ideologia Matejkowskiego portretu; Matejko, Stasow, Riepin; Ostatnie słowa.

11. O formie prawdziwej „Pana Tadeusza”. Wwa: PIW 1955, 144 s. Z Prac Dyskusyjnych Kom. Nauk. Obchodu Roku Mickiewiczowskiego PAN.

Przekł. franc.: La forme vraie de „Pan Tadeusz”. Varsovie 1956, powiel.

12. Szkice literackie i artystyczne. T. 1-2. Kr.: WL 1956, 330 + 354 s.

Zawartość: T. 1.: I: Tradycje postępowe literatury polskiej; Na rozpoczęcie Roku Mickiewiczowskiego; O Juliuszu Słowackim; Stefan Żeromski; Leopold Staff. — II: Żywotne tradycje prozy polskiej; Sprawa Siemkiewicza; Legenda i prawda „Wesela” [poz. 6]; Główne etapy twórczości Żeromskiego; Żeromski jako pisarz historyczny.

T. 2.: III: z poz. 5: Pogranicze powieści; Wszystkie lata okupacji; Funkcja solidarne pamięci; Sprawa prozy; Oblicza świata, — nadto: Droga pisarska Ksawerego Pruszyńskiego; Pisarz ludowego optymizmu [dot.: L. Rudnicki; Stare i nowe]; — IV: Wędrowny szukamistrz [o C.K. Norwidzie]; Rehabilitacja bardzo częściowa [dot. C.K. Norwida jako plastyka]; W lesie rzeźb [o X. Dunikowskim]; Humanizm Kowarskiego; Noakowski i Kulisiewicz; O słowackiej sztuce ludowej; Obrona van Meegerena; Słowo po śmierci van Meegerena. — V: Porozmawiamy o essayu; O komedii w „Panu Tadeuszu”; Słuchając

„Cyda” [dot. wyst. sztuki P. Corneille’a w Starym T. w Kr. w 1945]; Słuchając „Otella” [dot. wyst. sztuki W. Szekspira w Starym T. w Kr. w 1947]; Złe spojrzenie Bonapartego [dot.: S. Żeromski; Sulkowski]; Obrona Rzecznickiego [o postaci z dramatu J. Słowackiego; Fantazy]; Chochoł nad Bałtykiem [dot. wyst. „Wesela” S. Wyspiańskiego w T. Wybrzeże w Gdańsku w 1948]; Nowy gwiazdozbiór [dot.: K.I. Gałczyński; Kolczyki Izoldy].

13. Życie na niby. Szkice z lat 1939-1945. Wwa: KiW 1957, 214 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 poszerz. 1959, wyd. 3 1985. Przedr. zob. poz. 28 (t. 1), 35 [t. 1].

Zawartość: Wstęp; O świcie; Dwie jesienie; Gospodarka wylączona; Historia trzech godzin [dot. wyzwolenia Krakowa 17 I 1945]; Haus Kressendorf w hrabstwie tenczyńskim; Miecz Syreny; Faust na ruinach.

W wyd. 2 nadto: Goebbels, Hitler i Kato; O porządkach historycznych.

Przekł. niem. art. Faust na ruinach: *Mickiewicz Blätter*, Heidelberg 1969 nr 40/41.

14. Duchy poetów podsłuchane. Kr.: WL 1959, 144 s. Wyd. 2 [zmien.] tamże 1962.

Pastisze wierszy i opowiadań autorów polskich, dawnych i współczesnych, — oraz w cz. VI pt. „Spotkania” opowiadania: Sanie Filipa; Tabakiera; Gość Karola.

15. Juliusz Słowacki a współczesność. Wwa 1959, 27 s., powiel. Rok Słowackiego 1809-1959. Materiały Sesji Nauk. 25-28 listopada 1959.

16. Modernizm polski. [Studia i szkice]. Kr.: WL 1959, XIII, 338 s. Wyd. 2 zmien. i powiększ. tamże 1968, 527 s.

Zawartość: Przedmowa. — Modernizm polski. Struktura i rozwój [poz. 1]. — Szkice z problematyki modernizmu: „Paluba” [K. Irzykowski] a „Próchno” [W. Berental]; Wstęp do „Paluby”; Stanisława Brzozowskiego dyskusja o Fryderyku Nietzsche; Rozwój problemu pokolenia [por. poz. 2]; „Polska literatura współczesna” Potockiego na tle teorii pokoleń.

W wyd. 2 nadto: Przedmowa do drugiego wydania. — Bankrucstwo idei; Niedoświadczony modernizm [dot. S. Żeromskiego]; Horia i konsekwencje; Młoda Polska jako problem i model kultury; Aneksy od I do XIV, — oraz: H. Markiewicz. Młoda Polska i „izmy” [pierwodr. w: Z problemów literatury polskiej XX wieku. T. 1. Młoda Polska. Wwa 1965]. Nagroda Nauk. Krak. Oddz. PAN w 1960.

17. Rzecz wyobraźni. [Studia i szkice]. Wwa: PIW 1959, 483 s. Wyd. 2 rozszerz. tamże 1977, 600 s. Przedr. zob. poz. 35 [t. 6].

Zawartość: I: Przedmowa; O Tytusie Czyżewskim; Czyżewski — poeta; „Pastoraliki” Czyżewskiego; O Józefie Czechowiczu; List do Jana Bugaja; Poeta i partyjnicwo [dot. K.I. Gałczyńskiego]; Próba sprawy Gałczyńskiego; Drzewo poezji polskiej [dot. J. Tuwima]; Rzecz czarna [dot. tomu wierszy J. Tuwima]; Bukiet z całej epoki [dot.: J. Tuwim; Kwiaty polskiej]. — II: Na odpust poezji [dot. M. Białoszewski]; Obroty (rzeszy); Urzeczony [dot.: J. Harasymowicz; Cuda]; Ponowny debiut [dot.: J. Harasymowicz; Przejęcie kopii]; Składniki świetnej struny [dot.: Z. Herbert; Struna światła]; Barok, groteska i inni poeci [dot.: S. Grochowiak; Ballada rycerska]; O drobnotawarowych obrotach wyobraźni [dot.: T. Nowak; Jasełkowe niebiosy]; Ukraińskie dziedzictwo [dot.: A. Kuśniewicz; Słowa o nienawiści]; Echo katastroficzne [dot.: S. Czycz; Ha; L. Elektorowicz; Świat niestworzony]. — III: Wola wymiernego kształtu [dot. J. Przybosa]; „Z ławy metafor” [dot.: A. Stern; Wiersze dawne i nowe; Wiersze i poematy]; Wspomnienie o katastrofizm; O poezji Bienkowskiego; Zaległe tony Różewicza [dot.: Równina;

Uśmiechy; Poemat otwarty]; Dwa razy Różewicz [dot.: T. Różewicz; Formy; Z. Siatkowski; Wersyfikacja Tadeusza Różewicza wśród współczesnych metod kształtowania wiersza]; Super flumina Babylonis [dot.: A. Wat; Wiersze]; Notatki o zbieraniu głosów [dot. przedstawienia studenckiego Teatru 38 pt. Jubileusz]; Podzwonne i powitanie [dot. L. Staffa].

W wyd. 2 nado w [cz.] III: Plomien i marmur [dot. Cz. Miłosz]; Ogrody lądowe i ogrody pasterskie [dot. Cz. Miłosz]; — oraz [cz.] IV: Mój wiersz; „Reduta Orzona. Opowiadanie adiutanta” [A. Mickiewicz]; Bolesław Leśmian: dwa utwory [dot.: Dusiolek; Dziewczyna]; Władysław Broniewski: „Hawrań i Murań”; Prezentacja Norwida [dot.: Pisma wybrane]; Dojście do Broniewskiego [dot.: Wiersze i poematy]; Pozagrobowa dyskusja poetycka [dot. J. Słowackiego i K.K. Baczyńskiego]; „Namiętnością gorsząc surową fortecą...” [dot. S. Wyspiańskiego]; „Mam ten dar bowiem: patrzę się inaczej” [dot. dramatów S. Wyspiańskiego]; Dwa skrzydła poezji Anatola Sterna; Poeta z cienia wydobyt [dot. A. Dziekońskiego]; Płonące groby [dot. niemieckiej antologii poezji polskiej pt. Leuchten-der Gräber]; Deducus [dot.: K. Deducus; Polacy i Niemcy. Poślanictwo książek; Notatki tłumacza]; Jerzy Harasymowicz — przeszły i obecny; „Tren Fortynbrasa” [dot. tomu Z. Herberta]; Białoszewskiego — obroty, donosy i szumy [dot.: Obroty rzeczy; Donosy rzeczystwości].

Przekł. ang. art. Czyżewski — poeta; „Pastorałki” Czyżewskiego. [Przeł.] B. Lawendowski. *Literary Studies in Poland*, Wr. T. 7. 1981 s. 101-107, 108-116.

18. Krzysztof Baczyński. (1921-1944). Kr.: WL 1961, 132 s. Przedr. zob. poz. 35 [t. 5].

19. Makowski. [Biografia]. Kr.: WL 1963, 173 s. Wyd. 2 tamże 1973.

20. „Pan Tadeusz”. T. 1-2. Wwa: PIW 1963, 326 + 411 s. PAN IBL. *Hist. i Teor. Lit. Hist. Lit.*, 1.

T. 1. Studia o poemacie.

Zawartość: Rozważania wstępne. — Poemat. Podstawy gatunkowe „Pana Tadeusza” dla współczesnych; Podstawy gatunkowe „Pana Tadeusza” dla badaczy; Mickiewiczowska teoria epepe; „Wewnętrzna do natury poczucie”; Napomknięcie epickiego toku; Trojaka opisowość „Pana Tadeusza”; Pierwiastki powieściowe „Pana Tadeusza”; Flers puszcz litewskich, czyli Teatr w zaścianku; Romantyczny tok narracyjny.

T. 2. Studia o tekście.

Zawartość: O tekście „Pana Tadeusza”; „Ojczyzna Litwo moja”; Kształtowanie burzy; Spowiedź Robaka i spowiedź Jacka Soplicy; Filologiczne przemiany arcyserwisu; Wschody i zachody; Potomstwo Scyzoryka; „Warkocza wstęgi i bydlę ryki”; Poezja i prawda, romantyzm i realizm; Obraz autora.

21. Podróż do krainy nieprawdopodobieństwa. Kr.: WL 1964, 138 s. Przedr. zob. poz. 28 (t. 3).

Esaj na temat roli filmu w rozwoju kultury.

22. Łowy na kryteria. [Studia i szkice]. Wwa: Czyt. 1965, 290 s.

Zawartość: I. Kraj pełen tematów; Wrzesień [dot. kampanii wrześniowej w 1939 w literaturze i książkach historycznych]; Ogrody [dot. motywu ogrody w literaturze]; Usprawiedliwienie [dot. tajnego nauczania na U] w czasie II wojny światowej. — II: Łowy na kryteria [dot. poezji współczesnej]; Przed zakrętem [dot. zadań krytyki lit.]; Krytyczne światy [dot. współczesnych krytyków lit.]; Język, diagnoza, terapia [dot. współczesnej polszczyzny]; Wyznania uduszonego. — III: Stulecie pokolenia Młodej Polski; Syntezy i likwidacje Młodej Polski; „Długie narodowe noce...” [dot. S. Wyspiańskiego]; Trzy legendy tzw. Witkacego; Czytam Leśmiana; Gawęda nad Staffem. W plebiscycie tygodnika *Na Antenie* (Londyn) książka została uznana za najlepszą książkę roku 1966 wydaną w kraju.

23. Norwid w Krakowie. [Rozprawa]. Kr.: WL 1967, 107 s. Przedr. zob. poz. 35 [t. 3].

24. Stara szuflada. [Studia i szkice]. Kr.: WL 1967, 286 s. Przedr. częściowo zob. poz. 35.

Zawartość: Od Aurora. — Cz. 1. Cypryan Norwid jako poeta kultury; Starość Norwida; Brzozowski krytyka krytyki [dot. Legenda Młodej Polski]; Myśl Brzozowskiego [dot.: B. Sucho-dolski; Stanisław Brzozowski. Rozwój ideologii]; O ocenie myśli Brzozowskiego [dot.: B. Sucho-dolski; Stanisław Brzozowski. Rozwój ideologii]; Wielka krytyka [dot. O. Orwina]; Wa-cław Borowy; Recenzja z „Paluby” [K. Irzykowskiego]; Ciągłe krytyka [dot. krytyki literackiej]; Problem i metoda [o języku artystycznym]; O badaniu stylu w powieściach. — Cz. 2: Czas i człowiek w „Nocach i dniach” [M. Dąbrowskiej]; Rozmowa o „Nocach i dniach”; Mieszkańskie kariery [dot. powieści polskich z lat 30. XX w.]; Spór o „Granicę” [Z. Nałkowskiej]; „Raj-ska jabłoń” [P. Gojawiczyńskiej], czyli księga niepokoju; No-wele Gojawiczyńskiej. Żywot Mikołaja Srebrzempianego. Zmo-ry [E. Zegadłowicza]; „Powieść o cierpliwym piechurze” [J. Wit-łina]; „Czerwone tarcze” [J. Iwaszkiewicza]; „Rumieńce wolności” [T. Kudlińskiego]; Zapoznane wartości „Kordiana i cha-ma” [L. Kruczkowskiego]; „Pawie pióra” [L. Kruczkowskiego]; Obrona „Pawich piór”. — Cz. 3: Zimą w Bruges [dot. podróży z 1934]; Honoriusz Daumier [dot. wystawy w Paryżu w 1934]; Rozmowa o litosis; Choromański i Gunnarsson [dot.: M. Cho-romański; Zarówność i medycyna; G. Gunnarsson; Salide er de enfoldige (Błogosławieni naiwni)]; „Grypa szaleje w Napra-wie” [J. Kurka]; Gawędy Burka [dot.: Grypa przez wieś]; „Zakłete rewiry” [H. Worcella]; Symptomatyczny debiut [dot.: M. Ruth-Buczowski; Tragiczne pokolenie]; Powieść o śmierci [dot.: S. Otwinowski; Życie trwa cztery dni]; Uczeń Nałkow-skiej [dot.: J. Andrzejewski; Drogi nieuniknione]; Spełnione zapowiedzi [dot.: J. Andrzejewski; Ład serca]; „Podróż do piekła” [B. Micińskiego]; Dwugłos o Schulzu [teksty krytyczne K.W. oraz S. Napierskiego dot. Sanatorium pod Klepsydrą]; Sprawa Piętaka [dot.: Młodość Jasia Kunefala]; Laboratorium nowego stylu [dot. kwartalnika artystycznego *Pióro*].

25. Aleksander Fredro. [Biografia]. Wwa: PWN 1968, 86 s. Wyd. 2 tamże 1986.

26. O potrzebie historii literatury. Szkice poloni-styczne z lat 1944-1967. Wwa: PIW 1969, 361 s.

Zawartość: Czas powieściowy; Problemy czasowości w „Chłopach” Reymonta; Romantyczna nobilitacja powieści; Propozycje realistyczne; Słowa — klucze; Literatura polska lat 1890-1939 w kontekście europejskim; Polonistyka w świetle szkoły, ucze-lni i nauki; Nauczyciel uniwersytecki a badacz w instytucje naukowym; Aktualne społeczeństwo polskie a jego tradycja kulturalna; Węgiel mojego zawodu; O potrzebie historii litera-tury; Nauka o literaturze, literatura i przyszłość. Nagroda *Zycia Lit.* w dziedzinie krytyki lit. za r. 1970.

27. Thanatos i Polska, czyli o Jacku Malczew-skim. [Studia i szkice]. Kr.: WL 1971, 176 s.

Zawartość: „A ty zgaduj alboś czop...”; Neoromantyzm i for-macja Młodej Polski; Początki folkloryzmu Malczewskiego; Programy ułożone w kształt malarski; Seria Faun i seria Than-atos; Ulica księcia Józefa Poniatowskiego 29; Zatruta Stud-nia; Seria Tobiasz; Twory i istoty angeliczne; Anioły własne Jacka Malczewskiego; „Anioły stoją na rodzinnych polach...”; Znak, archetyp, mit; Pieczęć osobowości; Portrety i krypto-portrety; „Wszystko naraz, nic zasie z osobną...”; Thanatos i Polska; Salvatore i kościół Franciszkanów. W 1972 Nagroda Państwowa I stopnia w dziedzinie literatury za twórczość esejistyczną.

28. Wędrując po tematach. [Studia i szkice]. T. 1-3. Kr.: WL 1971, 344 + 439 + 569 s.

T. 1. Czasy.

Zawartość: poz. 13 [z pominięciem: O świecie], – z poz. 22: Ogrody; Wrzesień; Kraj pełen tematów, – nadto: Rodzinne miasteczko, Kraków, Warszawa; Trójkat Trzech Cesarzy.

T. 2. Puścizna.

Zawartość: z poz. 12: Droga pisarska Ksawerego Pruszyńskiego, – z poz. 17: O Tytusie Czyzewskim [O Tytusie Czyzewskim; Czyzewski – poeta; „Pastoralki” Czyzewskiego]; Drzewo poezji polskiej; Rzecz czarnoleska, – z poz. 22: „Długie narodowe noce...”; Trzy legendy tzw. Witkacego; Gawęda nad Staffem; Wyznania udużonego, – nadto: „Dusza z ciała wyleciała...” [dot. J. Tuwim. Piosenka umarłego]; Wyspa na polskiej zatoce [dot. J. Conrad: Siostry]; „Macie serc waszych wykładaczy...” [dot. K. Tetmajera]; Wokół Leopolda Staffa [Przemówienie wygłoszone na uroczystości wręczenia L. Staffowi dyplomu doktora honoris causa Uniwersytetu Jagiellońskiego; Staff według Różewicza]; Krytyka literacka Marii Dąbrowskiej; Stare Powązki [dot. pogrzebu M. Dąbrowskiej]; Maria z Kossaków: 9 lipca 1945–1965 [dot. M. Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej]; Podgora, czyli o Wilhelmie Machu; Ostatni i sam: Adam Grzymała-Siedlecki; przybós; Węgiel mojego zawodu [poz. 26].

T. 3. Muzy.

Zawartość: z poz. 12: Obrona van Meergerena; Słowo po śmierci van Meergerena; Humanizm Kowarskiego; W lesie rzeźb, – nadto: Muzy, czyli kurtna Siemiradzkiego; Podróż do krajiny nieprawdopodobieństwa [poz. 21]; Filmowa gospoda ubogich [dot. początków kina w Polsce; „Popioły” [S. Żeromskiego] czytane, oglądane i dyskutowane [„Popioły” czytane, „Popioły” oglądane, „Popioły” oglądane i dyskutowane]; Wacław Taranczewski i jego wyobraźnia [dot. wystawy malarstwa z 1969]; Wystawa Tadeusza Makowskiego [w 1960 w Muzeum Nar. w Wwiel]; Nad „Pamiętnikiem” Makowskiego; O malarstwie Edwarda Muncha; Sześćset i sto lat temu [dot. króla Kazimierza Wielkiego]; Matejko i Wenecjanie [dot. historii polsko-weneckich związków malarskich]. Nagroda Państwowa I stopnia w dziedzinie literatury za twórczość esetyczną w 1972.

29. Młoda Polska. [Studia i szkice]. T. 1-2. Kr.: WL 1977, 362 + 363 s. Wyd. nast. tamże 2003. Przedr. zob. poz. 35 [t. 2].

- T. 1. Modernizm polski. Zob. poz. 1, 16.
- T. 2. Szkice z problematyki epoki.

Zawartość: z poz. 16: Młoda Polska jako problem i model kultury; „Pałuba” a „Próchno”; Wstęp do „Pałuby”; Stanisława Brzozowskiego dyskusja o Fryderyku Nietzsche; „Polska literatura współczesna” Potockiego na tle teorii pokoleń, – nadto: Charakterystyka okresu Młodej Polski; Programy, syntezy i polemiki literackie okresu; Filozofia czynu i pracy u Jerzego Sorela i Stanisława Brzozowskiego; Problem i pojęcie struktury u Stanisława Brzozowskiego; Stanisław Brzozowski i jego sprawa.

30. Różewicz parokrotnie. [Szkice]. Oprac.: M. Wyka. Wwa: PIW 1977, 125 s. Przedr. zob. poz. 35 [t. 5].

Zawartość: I. Na wstępie; Poeta, dramaturg, prozaik; Podróżnictwo i temat włoski; Arkadia potępiona? [dot. motywu Włoch]. – II. Wokół Laokoona [dot.: Grupa Laokoona]; Abces na karku partyzanta [dot.: Spagetti i miecz]; Ścierwo bandyty i ziemia ojczyzna; Teatr w kartach rozrzuconych [dot.: Kartoteka]. – III. Problem zamiennika gatunkowego w pisarstwie Różewicza. – IV. Zaległe tomy Różewicza.

31. Nowe i dawne wędrówki po tematach. [Studia i szkice]. Posł.: M. Wyka. Wwa: Czyt. 1978, 485 s. Zawartość: Bose ścieżki [esej]. – I. O jedności i różności literatury polskiej XX wieku; Wrześnieńskie świadectwo prozy [dot. literatury wspomnieniowo-pamiętnikarskiej oraz: W. Żukrow-

ski: Dni kłęski; J. Putrament: Wrzesień]; Nie byłem w Narwiku [dot. K. Pruszyńskiego]; „Samy swoi, polska szopa...” [dot. filmu „Wesele” w reż. A. Wajdy]. – II. Wieczór u Mochnackiego [dot.: A. Kijowski: Listopadowy wieczór]; Obrona Rzecznickiego [poz. 12]; Dwaj rewolucjoniści w „Fantazym” [J. Słowackiego]; Gdzie Jan walczył z kosą? [dot.: J. Słowacki: Fantazy]; Stanisław Brzozowski i jego sprawa [poz. 29 t. 2]; Galicyjskie tragedie Wyspiańskiego. – III. Dojście do Broniewskiego [poz. 17]; „Mam ten dar bowiem: patrzę się inaczej” [poz. 17]; „Namiętnością gorsząc surową fortecę...” [poz. 17]; Gdzie leży Awissa? [dot.: J. Putrament: Böldyn]; C.K. ballado-powieści [dot. twórczości A. Kuśniewicza]; Nikifor warszawskiego powstania [dot.: M. Białoszewski: Pamiętnik z Powstania Warszawskiego]. – IV. Honoriusz Daumier [poz. 24]; Złe spojrzenie Bonaparte’go [poz. 12]; Żeromski i Gierymski; Chochół nad Bałtykiem [poz. 12]; Na wystawie Boznańskiej [dot. wystawy w Kr. w 1946]; Noakowski i Kulisiewicz [poz. 12]; Rehabilitacja bardzo częściowa [poz. 12]; Na początku były linie [dot. poezji C.K. Norwida]; Na pożegnanie [dot. sztuki francuskiej w kontekście wystawy malarstwa francuskiego „Od Davida do Cézanne’a” w Muzeum Nar. w Wwie w 1956]; Andrzej Stopka. – V. Zimą w Bruges [poz. 24]; Mostami Pragi [dot. wrażeń ze zwiedzania miasta]; Dwa tygodnie w maju 1972 [refleksje dot. powojennych stosunków polsko-niemieckich powstałe podczas zwiedzania Kolonii]; Nad archiwum „Twórczości”; Jesień w Dolomitach [wrażenia z podróży w 1974].

32. Opowiadania. Słowo wstępne: W. Maciąg. Kr.: WL 1978, 336 s.

Zawartość: Opowiadanie z Worochty; Powrót; W brzożach; Pani Ewa; Krzysia; Czerwony domek; Clochard; Sanie Filipa [poz. 14]; Gość Karola [poz. 14]; Pani U.; Opowiadanie z zegarkiem; Kocieta.

33. Reymont, czyli ucieczka od życia. [Studia i szkice]. Oprac.: B. Koc. Wwa: PIW 1979, 215 s.

Zawartość: I. Od Reymonta do Reymonta; II. Zapisane wedle życia; III. Reymontowska mapa polskiej prowincji; IV. „Potega żywiłowa prawie”; Próba nowego odczytania „Chłopów” Reymonta; Gospodarka czasem w „Chłopach” Reymonta.

34. Odeszli. [Wspomnienia]. Posł.: M. Wyka. Wwa: PIW 1983, 317 s.

Zawartość: I. Stefan Kołczowski i jego „czeladka”; „Kamień na ironia Absolutu” (O Karolu Ludwiku Konińskim); Juliusz Kleiner, Kazimierz Nitsch; O Tadeuszu Mikulskim; O postępowaniu naukowym Tadeusza Mikulskiego; Perypatetyk z Krakowa. (O Adamie Polewce); Stanisław Pigoń. (Próba rekonstrukcji osobowości); Dłonie Marii [esej]. – II: Stare Powązki [poz. 28]; Jasnorzewska: 9 lipca 1945 [poz. 28]; Podgora, czyli o Wilhelmie Machu. (Dla Stojana Subotina) [poz. 28]. – III. Aneks: Karol Ludwik Koniński; Modlitwa rodziców nad dzieckiem [tekst K.L. Konińskiego z komentarzem K.W.]; Jerzy Koniński [List światopoglądowy; do K.W. z 1944]; Brulion Borowego.

35. Z przism Kazimierza Wyki. Pod red. H. Markiewiczza i M. Wyki. [T. 1-8]. Kr.: WL.

[T. 1]. Życie na niby [poz. 13]; Pamiętnik po kłesce [poz. 3]. 1984, 300 s.

Druk fragm. usuniętych przez cenzurę z wyd. książkowego: *Alm. Hum.* 1984 nr 1/2 s. 85-85, ze wstępem podp.: T. Hoffman.

[T. 2]. Młoda Polska. T. 1-2. 1987, 375 + 386 s. Zob. poz. 29.

[T. 3]. Cyprian Norwid. Studia, artykuły, recenzje. 1989, 370 s.

Zawartość: Cyprian Norwid. Poeta i sztukmistrz [poz. 4]. – Studia, artykuły, recenzje: Cyprian Norwid jako poeta kultury

[poz. 24]; Starość Norwida [poz. 24]; Pochwała niejasności Norwida; „Lakońska proklamacja” Norwida; Niecały Norwid i całkowita kompromitacja [dot. Dzieł wyd. w oprac. T. Pinięgo]; „Norwid” Zygmunta Wasilewskiego; „Pierścień Wielkiej Damy” Nowy zbiór listów Norwida [dot.: Słowo i litera w rozwoju dziejowym uważane. Garść listów z lat 1845-1883]; Norwid nieobecny; Tom, który był mityczny [dot. tomu F Pism zebranych]; Rehabilitacja bardzo częstwiowa [poz. 12]; Stosunek do Norwida [poz. 5]; Na początku były linie [poz. 31]; Kilka słów o nekrologu Chopina; Norwidowska; „Tragedia zakonnic”; Obrazy czynów ludzkich; Norwid o Słowackim; Norwida „Pierścień Wielkiej Damy”; Norwid w Krakowie [poz. 23]; Prezentacja Norwida [poz. 17]; Wstęp do „Wyboru poezji” i „Garstki piasku” Norwida.

[T. 4]. Pokolenia literackie. Posł.: Z. Górzyna. 1989, 303 s. Zob. poz. 2.

[T. 5]. Baczyński i Różewicz. [Studia i szkice]. 1994, 241 s.

Zawartość: Krzysztof Baczyński (1921-1944) [poz. 18]. — O Tadeuszu Różewiczu [poz. 30, z wyjątkiem szkicu: Zaległe tomy Różewicza].

[T. 6]. Rzecz wyobraźni. Wyd. 1 w tej edycji. 1997, 635 s. Zob. poz. 17.

[T. 7]. Stara szuflada i inne szkice z lat 1932-1939. Oprac.: M. Urbanowski. [Wyd. 1 w tej edycji]. 2000, 773 s. Zob. poz. 24.

Zawartość: z poz. 24: Rozmowa o litosie; Laboratorium nowego stylu; Brzozowski krytyka krytyki; Myśl Brzozowskiego; O ocenie myśli Brzozowskiego; Ciągłe krytyka; Wielka krytyka; Wacław Borowy; Problem i metoda; O badaniu stylu w powieściach; Czas i człowiek w „Nocach i dniach”; Rozmowa o „Nocach i dniach”; Spór o „Granice”; Mieszkańskie kariery; „Rajska jabłoń”, czyli księga niepokoju; Nowele Gojawiczyńskiej; Żywot Mikołaja Srebrnospisanego; Zmory; „Powieść o cierpliwym piechurze”; „Czerwone tarcze”; „Rumieńce wolności”; Zapoznane wartości „Kordiana i chama”; „Pawie pióra”; Obrona „Pawich piór”; Choromański i Gunnarsson; „Grypa szaleje w Naprawie”; Gawędy Burka; „Zakłete rewiry”; Symptomatyczny debiut; Powieść o śmierci; Uczeń Nalkowskiej; Spełnione zapowiedzi; „Podróż do piekiel”; Dwugłos o Schulzu; Sprawa Piętaka; Recenzja z „Pałuby”; Zimą w Bruges; Honoriusz Daumier — Od Autora. — I. Sprawy światopoglądowe: „Humanistyczna” mieszanka [dot.: J. Huxley; Co śmiem myśleć; Nowy wspaniały świat]; W poszukiwaniu zagubionej duszy; O fałszach czasu; Prądy duchowe wśród młodzieży francuskiej; Krytyka pracy u młodych Francuzów; Perspektywy młodości; Przemówienie programowe; Młodość i młodość — II. Ogólne problemy literatury: Literatura i aktualność; Nowinkarstwo i rutyniarstwo; Wezwanie do panów obrazliwych; Stonimski [dot. m.in.: Kroniki tygodniowe]; Francuskie „miazmata” [dot. F. Mauriac]; Pafka na drągi oburzenia; Bajka bardzo przejrzysta; Felietonomania; Porocznicowe rozważania [art. z 1937 dot. 25. rocznicy śmierci S. Brzozowskiego]; Powrót na zaniedbane stanowiska; Pochwała komunizmu; Próba geografii literackiej; Literatura w latach 1918-1938. — III. O krytyce literackiej: O aktualności Stanisława Brzozowskiego; Stanisław Brzozowski „Dzieła wszystkie” [wyd. Wwa 1937]; Bronź złudzeń i bronź rzeczywistości [dot.: L. Fryde Brzozowski jako wychowawca]; O krytyce furmańskiej; Imaginacyjny portret Stefana Kołaczowskiego [dot.: L. Fryde; Stefan Kołaczowski jako krytyk kultury]; „Życie Szuki” [dot. rocznika wyd. Wwa 1934, 1935]; Kwiaty grzechu krytyki; Jan Bystron „Publiczność literacka” [dot. wyd. Wwa 1938]. — IV. O prozie starszego pokolenia: Helena Boguszewska „Świat po niewiedmemu”; Przemądrzałe wrobelki [dot.: M. Kuncewiczowa; Dni powszednie państwa Kowalskich]; „Na wysokości polonin” [S. Vincenzal]; Stanisław Rembek „W polu”; Niespodziewana powieść Kruczkowskiego [dot.: Sidal]; Wanda Wasilewska „Ziemia w jarzmie”; Naturalistyczna wieś [dot.: J. Kę-

dziara; Marcyna]; Tadeusz Dołęga-Mostowicz „Znacior”; Tadeusz Konczyński „Kobieta z innej planety”. — V. O prozie młodszego pokolenia. Powieść o poznańskiej prowincji [dot.: J. Kusielewski; Powrót]; „Marionetki” [S. Otwinowskiej]; Adolf Rudnicki „Lato”; Bogusław Kuczyński „Starzy ludzie”. — VI. O poezji: O człowieku, który chciał czytać poezje, historia prawdziwa; Cierpkie pientaństwo poety [dot.: J. Łobodowski; Rozmowa z ojczyzną]; Pochwała Baka; „Niesyty piękna świata kleska zatruty...” [dot. K. Wierzyńskiego]; Dwoje wizjonerów [dot.: A. Rymkiewicz; Tropiciele]; A. Świrszczyńska; Wiersze i proza; Stanisław Ciesielczuk „Teatr natury”; Maria Jasnorska (Pawlikowska) „Krystalizacje”; Tadeusz Hollender „Ludzie i pomniki”; Mieczysław Jastrun „Strumień i milczenie”; Jerzy Pietrkiewicz „Wiersze i poematy”; Odpowiedź na ankietę „Naszego Wyraza” z 1938 na temat poezji Awangardy. — VII. Przegląd: Literatura podróżnicza w roku 1934; Uwagi o literaturze podróżniczej; Kronika życia literackiego [za rok 1936]; Czasopisma literackie [w roku 1938]. — VIII. Z historii literatury polskiej: Prozyński sprzed lat trzydziestu [dot. działalności krytycznoliterackiej ks. I. Charszewskiego]; O „Chłopach” Reymonta; Prolog twórczości Tetmajera; Rola Tetmajera; Powieści staroświecka [dot.: E. Orzeszkowa; W klatce]; Przybyszewski i my; Listy Przybyszewskiego [t. 1 wyd. Wwa 1937]. — IX. O literaturze obcej: Gołąb na pomniku Galsworthy’ego; Ostatnie powieści Andrzeja Maurois [dot.: Le cercle de famille; L’instinct du bonheur; Andrzej Maurois, czyli trwałość relatywizmu; Niewierność i oczyszczenie [dot.: S. Undset; Olaf syn Auduna; Olaf syn Auduna na Hestviken]. — X. Varia: Notatki z Belgii; Wobec i Grześ, czyli podszewka życia świadomego [dot. I. Krzywickiej]; Wojenne wakacje; Encyklopedyczność a pewna encyklopedia [dot.: Encyklopedia Powszechna Ultima Thule]; Kraków literacki [dot. Dni Krakowa w czerwcu 1936]; „Mrówki” Marii Jasnorskiej (Teatr im. J. Słowackiego w Krakowie) [wyst. w 1936]; Kto powinien otrzymać w r.b. [roku bieżącym] Nagrodę Młodych PAL [art. z 1937; dot.: Cz. Miłosz; Trzy zimy]; Jaką najciekawszą książkę przeczytałem w r. 1937? [dot.: S. Rembek; W polu; A. Rymkiewicz; Tropiciele; W. Pinder; Das Problem der Generation in der Kunstgeschichte Europas]; Pogrzeb [Karola Huberta Rostworowskiego; „Wywołanie” [S. Wypiańskiego] w kawiarni [dot. wyst. w Kr. przez T. Artystów w 1938]. — XI. Jerzy Sorel. — Aneks: Pesymizm a odbudowa człowieka.

[T. 8]. Pogranicze powieści. 2003, 535 s. Zob. poz. 5.

36. List do Jana Bugaja [poz. 17]; Droga do Baczyńskiego. [Szkice]. Oprac. i przyp. opatrzyła A. Kmita-Piorunowa. Wwa: PIW 1986, 41 s.

37. Wyznania uduszonego. [Studia i szkice]. Oprac.: M. Wyka. Kr.: Universitas 1995, 208 s.

Zawartość: z poz. 12: Obrona van Meegerena; Słowo po śmierci van Meegerena. — z poz. 13: Haus Kressendorf w hrabstwie tenczyńskim; Goebbels, Hitler i Kato. — z poz. 22: Ogrody; „Długie narodowe noce.”; Wyznania uduszonego. — z poz. 28: Rodzinne miasteczko, Kraków, Warszawa; Trójkąt Trzech Cesarzy; O malarstwie Edwarda Muncha. — z poz. 31: Na wystawie Bożnaskich; Żeromski i Giermski; — naddo: Syn kupca drzewnego; Namietność gorsząc surową fortecą [poz. 17].

38. Wśród poetów. [Studia i szkice]. Wybór: M. Wyka. Wstęp: M. Stala. Kr.: WL 2000, 217 s.

Zawartość: z poz. 17: Płomień i marmur. (O Czesławie Miłoszu); Ogrody lunatyczne i ogrody pasterskie. (O Czesławie Miłoszu); Bolesław Leśmian dwa utwory; Wola wymiernego kształtu. (O Julianie Przybysz); Super flumina Babylonis. (O Aleksandrze Waciu); Zaległe tomy Różewicza; Na odpust poezji. (O Mironie Białoszewskim); Składniki świetnej struny. (O Zbigniewie Herbertcie); Barok, groteska i inni poeci.



(O Stanisławie Grochowiaku), — oraz: „Dusza z ciała wyleciała...”. (O Julianie Tuwimie) [poz. 28].

Wybory studiów w przekł.: czes.: O potrzebie literarni historie [Wybór, postł. i przyp.]: O. Bartoš. [Przeł.:] O. Bartoš, M. Havránková, J. Vlášek. Praha 1975, — ros.: Stat'i i portrety. [Wybór i przedm.]: S.I. Larin. Red.: B.F. Staccheev. Moskva 1982.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: Nieznana rozprawka Norwida „Emancypacja kobiet”. *Marcholt* 1935 nr 2 s. 305-319. — „Naga dusza” [S. Przybyszewskiego] i naturalizm. *Prz. Współcz.* 1937 nr 10 s. 114-131. — Czas jako element konstrukcyjny powieści. *Mysł Współcz.* 1946 z. 6/7 s. 220-245. — Muzeum na kółkach. *Twórczość* 1948 nr 7/8 s. 127-138 [dot. mecenatu zbieractwa i form udostępniania sztuki dawniej i dziś]. — Juliusz Słowacki. W: Zbiór artykułów o Juliuszu Słowackim. Wwa 1949 s. 6-17. — Próba nowej interpretacji „Kordiana” [J. Słowackiego]. *Polonistyka* 1949 nr 3 s. 1-17 [rec.: J. Sptkowski: O zasadniczej idei „Kordiana”]. — Cele i zadania Klubów Profesury Demokratycznej. *Życie Nauki* 1950 nr 1/2 s. 35-45. — Dramat o kontrrewolucji [„Agezylausz” J. Słowackiego]. *Pam. Lit.* 1950 z. 1 s. 112-165. — Stan badań nad romantyzmem. *Polonistyka* 1950 nr 3/4 s. 42-56, przedr. *Twórczość* 1950 z. 7 s. 110-126. — Ideowa i artystyczna kompozycja „Zemsty” [A. Fredry]. *Teatr* 1951 nr 4/5 s. 69-95. — O „Panu Geldhacie” [A. Fredry]. *Pam. Lit.* 1951 z. 3/4 s. 621-646. — O powodach trwałości dzieła sztuki. *Pam. Lit.* 1951 z. 2 s. 362-372, przedr. w: Tezy Stalina o języku a metodologia badań literackich. Wr. 1952 s. 20-30. — Stan badań i potrzeby nauki o literaturze romantyzmu polskiego; Stan badań i potrzeby nauki o literaturze doby imperializmu. W: O sytuacji w historii literatury polskiej. Wwa 1951 s. 186-211, 295-320. — O realizmie romantycznym. *Pam. Lit.* 1952 z. 3/4 s. 779-813. — Twórczość Aleksandra Fredry. *Polonistyka* 1953 nr 1 s. 6-24. — Wytczne do planu badań naukowych szczególnie ważnych dla rozwoju gospodarki i kultury narodowej. [Współaut.:] O. Lange, S. Rozmaryn. *Nauka Pol.* 1953 nr 3 s. 1-43. — Fredro, pisarz ludowy. *Twórczość* 1955 nr 10 s. 108-121. — O uniwersyteckim podręczniku historii literatury polskiej. *Pam. Lit.* 1955 z. 1 s. 1-53. — Sprawy bezsporne i sporne polskiego romantyzmu. *Nowe Drogi* 1955 nr 10 s. 68-83. — W kręgu „Genezis z ducha” [J. Słowackiego]. *Pam. Lit.* 1955 z. 4 s. 344-382. — Nauki filologiczne. W: Dziesięć lat rozwoju nauki w Polsce Ludowej. Wwa 1956 s. 149-177. — Poezja i prawda w „Panu Tadeuszu” [A. Mickiewicza]. *Nauka Pol.* 1956 nr 2/3 s. 109-126; przekł. niem.: „Dichtung und Wahrheit” in Adam Mickiewicz „Pan Tadeusz”. *Mick. Blätter*,

Heidelberg 1972 nr 50 s. 65-78. — Ideologia i warsztat Matejki w ich wzajemnym stosunku. W: Jan Matejko. Wwa 1957 s. 33-48. — Rozdziały o kulturze w 2 tomie „Historii Polski”. *Kwart. Hist.* 1957 nr 4/5 s. 31-43. — Badania historycznoliterackie w latach 1950-1958. *Nauka Pol.* 1959 nr 2 s. 1-37, przedr. w: Zjazd Naukowy Polonistów. Wr. 1960 s. 15-56 luzup. zestawieniem bibliogr.: Prace historycznoliterackie opublikowane w latach 1950-1958, s. 51-56]; przekł. ang.: Literary research in Poland in the years 1950-1958. *The Review of the Polish Academy of Sciences*, Wwa 1959 t. 4 nr 2. — „Birbante-rokka”. *Jez. Pol.* 1960 nr 1 s. 1-16, nr 2 s. 96-113. — O postaciach Sienkiewiczowskich. W: Sienkiewicz. Wwa 1960 s. 104-123. — Warunki i przebieg rozwoju kultury polskiej w drugiej połowie XIX w. W: Historia Polski. T. 3. 1850/1864-1918. Cz. 1. 1850/1864-1900. Wwa 1960 s. 588-612. — Jules Słowacki (1809-1849). *Revue des Sciences Humaines*, Lille 1961 [z.] 102 s. 147-160. — Kariera burzanu. Z dziejów słownictwa poetyckiego. W: Księga pamiątkowa ku czci Stanisława Pigionia. Kr. 1961 s. 273-294. — Makowski. *Twórczość* 1961 nr 1 s. 78-100. — Les principaux problèmes de recherches de la littérature du XX-e siècle. *Acta Litteraria Academiae Scientiarum Hungaricae*, Budapest 1961 t. 5 s. 341-350, przedr. w: Problemes generaux de recherche dans la litterature comparée en Europe orientale. Budapest 1962 s. 341-350, La litterature comparée en Europe orientale. Budapest 1963 s. 341-350. — Literatur, W: Polen. Geschichte - Wirtschaft - Kultur. Wwa 1966 s. 253-279. — O sztuce pisarskiej Sienkiewicza. W: Henryk Sienkiewicz. Wwa 1966 s. 1-33, powiel., przedr. w: Henryk Sienkiewicz. Kr. 1968 s. 9-50. — Bowaryzm Sienkiewicza. *Twórczość* 1967 nr 3 s. 81-93. — „Latarnik” [H. Sienkiewicza] na nowo odczytany. W: Ossolineum. (1817-1967). Wr. 1967 s. 71-82. — O nową drogę do Sienkiewicza. *Mies. Lit.* 1967 nr 1 s. 24-35. — Zasługi polskie Francka-Louis Schoella. W: Europejskie związki literatury polskiej. Wwa 1967 s. 375-388. — Rodowód i aktualne dziedzictwo literatury polskiej okresu 1918-1939. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick.* 1968 s. 17-43, przedr. *Nauka Pol.* 1969 nr 2 s. 62-84 oraz w: Droga przez półwiecze. Wwa 1969 s. 169-197. — Kraków stolicą Młodej Polski. W: Kraków i Małopolska przez dzieje. Kr. 1970 s. 339-352. — Stanisław Pigoń jako uczony. *Pam. Lit.* 1970 z. 1 s. 5-53. — Inspiracje folklorystyczne w sztuce polskiej na przykładzie twórczości Jacka Malczewskiego. W: Z zagadnień twórczości ludowej. Wr. 1972 s. 71-82. — Kultura polska w latach 1900-1914. (Próba syntezy). W: Historia Polski. T. 3. 1850/1864-1918. Cz. 2. 1900-1914. Wwa 1972 s. 801-830. — Władysław Stanisław Reymont. W: OLP. Ser. 5 t. 3. Wwa 1973 s. 47-82. — Różewicz



droga do prozy. *Odra* 1974 nr 5 s. 51-61, przedr. w: W kręgu literatury Polski Ludowej. Kr. 1975 s. 76-101. — Aleksander Fredro. W: OLP. Ser. 3 t. 1. Kr. 1975 s. 399-447. — Mapa polskiego terenu. *Twórczość* 1976 nr 1 s. 52-78 [fragm. nieukończonych książki o W.S. Reymoncie]. — *Zapiski* 1968. Oprac. M. Wyka. *Odra* 1990 nr 3 s. 28-35.

#### Prace edytorskie i redakcyjne

1. S. Brzozowski: Kultura i życie. Zagadnienia sztuki i twórczości w walce o światopogląd. Oprac. ... (Dzieła wszystkie. T. 4). Wwa: Wydawn. Inst. Lit. 1936, 448 s.

2. Z lat wojny. Poezja polska 1939-1945. Ułożył i wstępem zaopatrzył ... Kr. 1945, 67 s., powiel.

3. S. Żeromski: Doktor Piotr. Opowiadanie. Wydał i objaśn. ... [B.m.:] Czyt. 1945, 39 s. Wyd. nast.: [Wwa:] Czyt. 1946, tamże 1949.

4. S. Żeromski: Siłaczka. Opowiadanie. Wydał i objaśn. ... [B.m.:] Czyt. 1945, 30 s. Wyd. nast.: [Wwa:] Czyt. 1946, tamże 1949.

5. S. Żeromski: Nowele, opowiadania i fragmenty. [Wybór]. Wstępem i objaśn. opatrzył ... Tekst przygot. do druku: W. Doda i ... [B.m.:] Czyt. 1946, XXXIII, 326 s.

6. K. Irzykowski: Pałuba. Sny Marii Dunin. Wstępem opatrzył i tekst przejrzał ... Wwa: Wiedza 1948, XL, 378 s.

7. S. Żeromski: Zmierzch; Zapomnienie. [Opowiadania]. Wwa: KiW 1950, 26 s. Tekst według wyd. poz. 5.

8. A. Lempicka: O „Weselu” Wyspiańskiego. Red. nauk. ... Wr.: Ossol. 1955, 134 s. PAN IBL.

9. Sesja Kopernikowska. 15-16 IX 1953. Red.: A. Birkenmajer, B. Leśnodorski, B. Suchodolski, J. Witkowski, ... Wwa: PWN 1955, 478 s. PAN.

10. Adam Mickiewicz. 1798-1855. W stulecie śmierci. Red. nauk. ... Wwa: PIW 1956, 260 s. UNESCO.

11. Adam Mickiewicz. 1855-1955. Międzynarodowa Sesja Naukowa Polskiej Akademii Nauk 17-20 IV 1956. Red.: ... i J. Rużyło-Pawłowska. Wr.: Ossol. 1958, 703 s. PAN. Z prac Kom. Nauk. Obchodu Roku Mickiewicza.

12. S. Treugutt: Pisarska młodość Słowackiego. [Red. nauk.] ... Wr.: Ossol. 1958, 286 s. PAN IBL.

13. Zjazd Naukowy Polonistów. 1-13 grudnia 1958. Red. ... Współpraca: A. Piorunowa. Wr.: Ossol. 1960, 621 s.

14. K.K. Baczyński: Utwory zebrane. Oprac.: A. Kmita-Piorunowa i ... Wstęp ... Komentarz edytorski: A. Kmita-Piorunowa. Kr.: WL 1961, LXIV, 1079 s. Wyd. nast. t. 1-2 tamże; wyd. 2 [uzup.] 1970, [wyd. 3] 1979, [wyd. 4] 1994.

15. Poetics. Poetyka. Poetika. [T. 1]-2. PAN IBL. [T. 1]. Kom. red.: D. Davie, I. Fonagy, R. Jakobson, D. Lichačev, M.R. Mayenowa, ..., S. Żółkiewski. Wwa: PWN 1961, XXIII, 893 s.

Zawiera rozprawy przedstawione na międzynarodowej konferencji poświęconej zagadnieniom poetyki, Wwa 18-27 VIII 1960.

[T.] 2. Kom. red.: R. Jakobson, M.R. Mayenowa, W. Steinitz, ..., S. Żółkiewski. The Hague: Mouton, Wwa: PWN 1966, [10], 386 s.

16. K.K. Baczyński: Utwory wybrane. Wybrał oraz wstępem i post. opatrzył ... Kr.: WL 1964, 367 s. Wyd. nast. tamże; wyd. 2 1973, wyd. 3 1976, [wyd. 4] 1982, [wyd. 5] 1986.

17. Patrząc ku młodości. Wspomnienia wychowanków Uniwersytetu Jagiellońskiego. Red. i wstęp ... Kr.: PWN 1964, 183 s.

18. K.K. Baczyński: Poezje wybrane. Wybór i wstęp ... [Wwa:] LSW 1967, 136 s. Wyd. 2 tamże 1989.

19. Obraz literatury polskiej XIX i XX wieku. Red. nac.: ..., H. Markiewicz, I. Wyczańska. Ser. 5. Literatura okresu Młodej Polski. Zespół red.: ..., A. Hutnikiewicz, M. Puchalska, w t. 4 też J.J. Lipski. T. 1-4. Wwa: PWN, od t. 3 Kr.: WL 1967, 1968, 1973, 1977, 882 + 547 + 782 + 792 s. (+ aneks 200 s.), IBL PAN.

20. Henryk Sienkiewicz. Twórczość i recepcja światowa. Materiały konferencji naukowej, listopad 1966. Red.: A. Piorunowa i ... Kr.: WL 1968, 552 s. Z prac IBL PAN.

21. Historia literatury polskiej. Pod red. ... [1-4]. Wwa: PWN 1972-1979. IBL PAN. Wyd. 1, III. M. Klimowicz: Oświecenie. 1972, 483 s.; [2]. Cz. Hernas: Barok. 1973, 571 s.; [3]. J. Ziomek: Renesans. 1973, 476 s.; [4]. H. Markiewicz: Pozytywizm. 1978, 626 s.

22. M. Tatara: Dziedzictwo Słowackiego w poezji polskiej ostatniego półwiecza 1918-1968. [Red. nauk.] ... Wr.: Ossol. 1973, 312 s. PAN. Kom. Nauk o Literaturze Pol., Rozpr. Lit.

23. Pani pana zabiła. [Antologia poezji]. Wybór i wstęp ... Wwa: LSW 1974, 75 s.

24. K.K. Baczyński: Poezje. Wybór ... Wstęp: J. Strzelecki. Postł.: A. Kmita-Piorunowa. Wwa: PIW 1977, 314 s. Wyd. 2 tamże 1981.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951. — Inf. rodziny 2003. — K. Wyka: [Autobiografia; dat. 19 III 1970]. W: H. Markiewicz: K.W. 1910-1975. *Nauka Pol.* 1975 nr 7. — Wywiady: Profesorowie współcześni. Rozm. W. Maciąg. *Życie Lit.* 1962 nr 24; Rozmowa z prof. K.W. Rozm. W.P. Szymański. *Tyg. Powsz.* 1964 nr 8, przedr. w: W.P. Szymański: Rozmowy z pisarzami. Kr. 1981; Trochę retrospekcji... Z prof. K.W. rozm. K. Nastulanka. *Polityka* 1966 nr 28, przedr. w: K. Nastulanka: Sami o sobie: Rozmowy z pisarzami i uczonymi. Wwa 1975; „Uwierzyć w naszą niezbędność”. Rozm. K. Mętrak. *Kultura* 1972 nr 30; Pogranicza literatury. Rozm. S. Stanuch [3 V 1974]. *Tu i Teraz* 1985 nr 4.

SWPP 1. – PP (F. Lichodziejewska). – LP XX w. (H. Markiewicz). – RL 1975 (J. Chudek). – UP. – Z. Głowacka, M. Grabowska: Bibliografia podmiotowo-przedmiotowa K.W. za lata 1930-1975. W: Kazimierz Wyka. Kr. 1978.

[Cyprian Norwid, poeta i sztukmistrz. M. Piechal: W. o Norwidzie. *Now. Lit.* 1948 nr 47; W. Borowy: Książka o świecie sztuki w poezji Norwida. *Wiedza i Życie* 1949 nr 1. – [Pograniczne powieści.] W. Mach: Granicami prozy powojennej. O książce dla nauczyciela, działacza oświatowego i bezimiennego czytelnika. *Dz. Pol. dod. Dz. Lit.* 1948 nr 41, przedr. w tegoż: Szkice literackie, T. 1. W „Szkole krytyków”. Wwa 1971; K. Kuliczowska: Na pograniczu realizmu. *Twórczość* 1949 nr 4. – J.Z. Jakubowski. *Pam. Lit.* 1951 z. 3/4 [rec.: Legenda i prawda „Wesela”]. – [S. Kisielewski] Kisiel: Kto to są politycy? Łopata do głowy. *Tyg. Powsz.* 1951 nr 22, przedr. w tegoż: Rzeczy małe. Wwa 1956 [rec.: Teka Stańczyka na tle historii Galicji w latach 1849-1869]. – W. Weintraub. *Wiadomości*. Londyn 1951 nr 30 [rec.: Legenda i prawda „Wesela”]. – K. Budzyk. *Pam. Lit.* 1952 z. 3/4 [rec.: Teka Stańczyka na tle historii Galicji w latach 1849-1869]. – H. Secomska. *Pam. Teatr.* 1952 z. 2/3 [rec.: Legenda i prawda „Wesela”]. – A. Hutnikiewicz. *Pam. Lit.* 1956 z. 4 [rec.: Szkice literackie i artystyczne]. – A. Sandauer: Jak pisac podręczniki? List otwarty o podręcznikach do prof. K.W. W tegoż: Moje odchylenia (mętniackie, kosmopolityczne, formalistyczne). Kr. 1956. – [Życie na niby.] A. Kijowski: Tacyt krzeszowieckiego powiatu. *Twórczość* 1957 nr 9, przedr. pt. Piękne czasy okupacji w tegoż: Arcydzieło nieznanne. Kr. 1964, Granice literatury, T. 1. Wwa 1991; M. Klimowicz: Korzenie dni dziesiątych. *Nowe Książ.* 1957 nr 13; Z. Lichniak: Kibic o sędziach. *Kierunki* 1957 nr 40, przedr. w tegoż: Monologi kibica literackiego. Wwa 1958. – J. Sławiński: O metodzie krytyki literackiej. *Twórczość* 1957 nr 5 [rec.: Szkice literackie i artystyczne]. – [Rzecz wyobraźni.] A. Kijowski: Nad wodami Jordanu. *Twórczość* 1959 nr 12; W. Maciąg: K.W. „Szkoła krytyków”. *Życie Lit.* 1959 nr 41, przedr. w tegoż: Opinie i wroźby. Kr. 1963; R. Matuszewski: Szkoła krytyki K.W. *Nowa Kult.* 1959 nr 43, przedr. w tegoż: Doświadczenia i mity. Wwa 1964; H. Berezka: O rzeczy wyobraźni. *Argumenty* 1960 nr 7, przedr. w tegoż: Sztuka czytania. Wwa 1966, pt. Myślicielstwo w tegoż: Sposób myślenia. T. 1. O prozie polskiej. Wwa 1989; J.Z. Jakubowski: Wprowadzenie do nowoczesnej poezji. *Prz. Hum.* 1960 nr 3; A. Lisiecka: Szkoła gustu K.W. *Nowa Kult.* 1960 nr 2, przedr. w teże: W krainie czarów. Wwa 1961. – [Modernizm polski.] J. Łukasiewicz: W stronę modernizmu. *Tyg. Powsz.* 1960 nr 5; W. Maciąg: Wzór polonistycznych doświadczeń. *Twórczość* 1960 nr 3. – J. Sławiński: Poetyka pastiszu. *Twórczość* 1960 nr 4 [rec.: Duchy poetów podsluchane]. – T. Terlecki: O poezji zrozumiale. *Wiadomości*. Londyn 1960 nr 8 [rec.: Rzecz wyobraźni]. – [Modernizm polski.] M. Głowacki. *Pam. Lit.* 1961 z. 3; H. Markiewicz: Na marginesie „Modernizmu polskiego” K.W. *Ruch Lit.* 1961 nr 2. – [Krzysztof Baczyński. 1921-1944.] S. Treugutt: K.W. o poezji Krzysztofa Kamila Baczyńskiego. *Prz. Kult.* 1961 nr 42; M. Danilewiczowa. *Wiadomości*. Londyn 1962 nr 12; S. Jaworski: Poeta i krytyk. *Ruch Lit.* 1962 nr 3 [dot. też: K.K. Baczyński. Utwory zebrane. Oprac. ... i A. Kmita-Piorunowa]. – R. Kosiniak: K.W. *Życie Lit.* 1963 nr 5, przedr. w tegoż: Głowy podawalskie. Kr. 1965. – J. Kwiatkowski. *Pam. Lit.* 1963 z. 2 [rec.: Krzysztof Baczyński]. – [Makowski.] A. Oseka: Gramatyka naiwności. *Nowe Książ.* 1963 nr 15; S. Stopczyk: Makowski na nowo. *Kierunki* 1963 nr 37. – [Pan Tadeusz.] A. Kijowski: Czy powinniśmy kochać „Pana Tadeusza”. *Twórczość* 1964 nr 6; Z. Libera. *Prz. Hum.* 1964 nr 6. – [Podróż do krainy nieprawdopodobieństwa.] W. Natanson: K.W. zaprasza na piękna wyścizkę. *Twórczość* 1964 nr 12; W. Wierzewski: Podróż do krainy realności. *Współczesność* 1964 nr 13. – R. Hirsch: Modernizm – konfrontacje, znaki pytania. *Kult. i Tyg.* 1965 nr 4 [rec.: Modernizm polski]. – J. Kwiatkowski: O krytyce literackiej K.W. W: Z problemów literatury polskiej XX wieku. T. 3. Kr. 1965. – S. Pigoń: O „Panu Tadeuszu” opus magnum. Wykrykniki i pytajniki. *Ruch Lit.* 1965 nr 3, przedr. w tegoż: Drzewiej i wczoraj. Kr. 1966. – W. Wierzewski: Dyskusje,

które nie przestały być aktualne. *Prz. Hum.* 1965 nr 3 [rec.: Podróż do krainy nieprawdopodobieństwa]. – H. Zaworska: „rozrastając się na wszystkie strony”. *Nowe Książ.* 1965 nr 12 [rec.: Łowy na kryteria]. – W. Maciąg: Szkoła gustu. W tegoż: Nasz chleb powszedni. Kr. 1966. – [Łowy na kryteria.] H. Olschowsky. *Zeitschrift für Slavistik*. Berlin 1966 nr 4; M. Rawiński: W poszukiwaniu kryteriów. (O potrzebie dialogu z tradycją). *Kult. i Społ.* 1966 nr 1; A. Werner: Na tropie myślowej. *Twórczość* 1966 nr 7. – [Norwid w Krakowie.] W. Billip: Uśmiech i głębszy sens. *Nowe Książ.* 1968 nr 8; [M. Grydzewski] Silva rerum: Norwid a Kraków. *Wiadomości*. Londyn 1968 nr 30. – [Stara szuflada.] S. Melkowski: Portret krytyka z czasów młodości. *Twórczość* 1968 nr 6, przedr. w tegoż: Powód czytania. Wwa 1982; E. Szonert: Młody Wyka. *Kierunki* 1968 nr 10. – E. Szonert: Krakowski wiojał Cypriana Norwida. *Kierunki* 1968 nr 22 [rec.: Norwid w Krakowie]. – H. Zaworska: „Stawiając na osobowość...”. *Nowe Książ.* 1968 nr 1 [rec.: Stara szuflada]. – A. Goreniova: Dwa modernizmy. *Twórczość* 1969 nr 7 [rec.: Modernizm polski]. – M. Piszczkowski: „Mały portret literacki” Aleksandra Fredry. *Ruch Lit.* 1969 nr 5. – [O potrzebie historii literatury:] Cz. Zgorzelski: W trosce o rozwój polonistyki. *Tyg. Powsz.* 1969 nr 48; W. Zukrowski. *Nowe Książ.* 1969 nr 18, przedr. w tegoż: Karambole. Wwa 1973, Rozmowy o książkach. Wwa 1989. – J. Błosiński: Dialektyka powagi i swobody. *Życie Lit.* 1970 nr 17. – [O potrzebie historii literatury:] M. Czermińska: Do czego jest potrzebna historia literatury? *Mies. Lit.* 1970 nr 12; J. Jastrzębski: Sens nauk o literaturze. *Odra* 1970 nr 4; R. Zimand. *Pam. Lit.* 1970 z. 4. – [Thanatos i Polska, czyli o Jacku Malczewskim:] P. Kunciewicz: Malczewski jeszcze raz żywy. *Mies. Lit.* 1971 nr 12; S. Stanuch: Thanatos, czyli śmierć. *Dz. Pol.* 1971 nr 163, przedr. w tegoż: Na gorącym uczynku. Kr. 1978; J. Woźniakowski: Awantura z archetypem. *Tyg. Powsz.* 1971 nr 38. – T. Burek: Dramat wielkiej krytyki. *Teksty* 1972 nr 2, przedr. w tegoż: Dalej aktualne. Wwa 1973. – W. Burzyński: Jakiej filozofii Polacy potrzebują? *Znak* 1972 nr 1 [rec.: Thanatos i Polska, czyli o Jacku Malczewskim]. – B. Faron: K.W. wędrowka po tematach. *Ruch Lit.* 1972 nr 4 [rec.: Wędrując po tematach]. – M. Gumkowski: W. o Malczewskim. *Teksty* 1972 nr 1 [rec.: Thanatos i Polska, czyli o Jacku Malczewskim]. – R. Matuszewski: Z Krzeszowic w świat. *Literatura* 1972 nr 23, przedr. w tegoż: Z bliska. Kr. 1981. – [Wędrując po tematach:] A. Mencwel: Szkic do portretu K.W. *Fakty i Myśli* 1972 nr 6, przedr. w tegoż: Spoiwa. Wwa 1983; J. Pieszczachowicz: Humanista i historia. *Mies. Lit.* 1972 nr 7, przedr. w tegoż: Na widokregu historii. Kr. 1988. – J. Pieszczachowicz: Z roku polihistorów. Na 40-lecie pracy twórczej K.W. *Tyg. Kult.* 1972 nr 30. – M. Sprusiński: Pisarstwo konieczne. *Twórczość* 1972 nr 10 [rec.: Wędrując po tematach]. – M. Sprusiński: Pisarz i sztukmistrz. *Życie Lit.* 1972 nr 30. – J. Termer: Czasy, puścizna, muzy. *Nowy Wzraz* 1972 nr 4 [rec.: Wędrując po tematach]. – [Thanatos i Polska, czyli o Jacku Malczewskim:] J. Woźniakowski: Szczelina. *Znak* 1972 nr 1; H. Zaworska: Eros spotany czyli o Jacku Malczewskim. *Literatura* 1972 nr 26. – [Wędrując po tematach:] H. Zaworska: Z K.W. wspaniale wędrowanie. *Odra* 1972 nr 7/8, przedr. w teże: Spotkania. Wwa 1973; Cz. Zgorzelski: Wędrując po światach. *Tyg. Powsz.* 1972 nr 44; W. Zukrowski: Zwierzenia różdżkarza. *Nowe Książ.* 1972 nr 4, przedr. w tegoż: W głębi zwierciadła. Wwa 1973, Rozmowy o książkach. Wwa 1989. – B. Gofębiowski: Wieś polska 1939-1948. W tegoż: Pamiętnikarstwo i literatura. Wwa 1973 [dot.: Życie na niby]. – W. Maciąg: K.W. W tegoż: Literatura Polki Ludowej 1944-1964. Wwa 1973. – J. Mikke: Łowca przygody. W tegoż: Wizerunki ludzi myślących. Wwa 1973. – B. Rogatko: Dla pokolenia wnuków. *Nowy Wzraz* 1973 nr 3, przedr. pt. Historia i profesja naszej kultury, czyli dla pokolenia wnuków w tegoż: Linie przerywane. Łódź 1988. – K. Zaleski. *Pam. Lit.* 1973 z. 4 [rec.: Wędrując po tematach]. – M. Szpakowska: K.W. odwrót sprzed teatru. *Dialog* 1974 nr 1. – J. Błosiński: Kim bylbym bez nich? *Tyg. Powsz.* 1975 nr 23. – M. Inglot: Spotkanie z mistrzem. *Literatura* 1975 nr 9. – M. Janion: K.W. i Polska. *Literatura* 1975 nr 4. – E. Kasperski: Stygmaty fa-

- szymu. *Poezja* 1975 nr 5. — H. Markiewicz: Pożegnanie K.W. *Zesz. Nauk. UJ* 1975 nr 406, *Pr. Hist.-lit.* z. 33, przedr. w te goż: Pożegnania. Kr. 1992. — Cz. Zgorzelski: K.W. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick.* 1975, przedr. w te goż: Mistrzowie i ich dzieła. Kr. 1983. — S. Żółkiewski: K.W. historyk literatury z pierwszego pokolenia niepodległej Polski (1910-1975). *Kult. i Społ.* 1975 nr 2/3. — K. Dedicus: Ein Pionier der polnisch-deutschen Aussöhnung. Ein pionier de la réconciliation germano-polonaise. A pioneer of Polish-German reconciliation. *Cahiers Européens. Europäische Hefte. Notes from Europe.* München 1976 t. 4. — M. Janion: Realizm esejistyczny K.W. *Twórczość* 1976 nr 5. — J. Nowakowski: K.W. *Rocz. Komis. Hist.-lit.* 1976. — [Pokolenia literackie:] J. Gondowicz: Księga trzech tajemnic. *Nowe Książ.* 1977 nr 17; J. Pieszczachowicz: Słońce ma swoje południe. *Kultura* 1977 nr 38; B. Rogatko: Zestrić polifonia. *Życie Lit.* 1977 nr 35, przedr. w te goż: Linie przerywane. Łódź 1988; A. Zawada. *Twórczość* 1977 nr 12; A. Ziemięcki: Koterie i loterie albo K.W. opatrność historycznoliteracka. *Prz. Hum.* 1977 nr 10. — L. Neuger: Artysta i uczy nia. *Pr. Nauk. UJ w Katow.* 1977 nr 162. — S. Treugut: Ziemia utracona. Refleksja o stosunku K.W. do romantyzmu. *Pam. Lit.* 1977 z. 1, przedr. w te goż: Geniusz wydziedziczony. Wwa 1993. — S. Beres: Przesłanie krytyka. *Mies. Lit.* 1978 nr 8 [rec.: Różewicz parokrotnie]. — [Pokolenia literackie:] S. Burkot: Książka, której nie było. *Mies. Lit.* 1978 nr 1; G. Dziamski: Od grupy programowej do — sytuacyjnej. *Poezja* 1978 nr 3. — S. Głowacki: Książka o Różewiczu. *Prz. Hum.* 1978 nr 10 [rec.: Różewicz parokrotnie]. — Z. Gręń: W. nieznamy. *Życie Lit.* 1978 nr 7, przedr. w te goż: Teatr zamknięty. Kr. 1984. — Kazimierz Wyka. Charakterystyki, wspomnienia, bibliografia. Praca zbior. pod red. H. Markiewicza i A. Fiuta. Kr.: WL 1978, 583 s. [Zawartość: 1. Charakterystyki: M. Stępień: Rodowód osobowości twórczej K.W.; W. Maciąg: Gospodarz K.W. jako krytyk literacki; S. Treugut: Ziemia utracona; K. Górski: Książka K.W. o „Panu Tadeuszu”; M. Podraza-Kwiatkowska: K.W. jako badacz literatury Młodej Polski; H. Markiewicz: Tematy historycznoliterackie w twórczości K.W.; A. Wilkoń: W. o języku i stylu literatury; M. Porębski: K.W. jako badacz sztuki; A. Helman: Zainteresowania filmowe K.W.; M. Janion: Wojna i okupacja w oczach K.W.; T. Weiss: Kraków w życiu i twórczości K.W.; J. Kwiatkowski: O sztuce pisarskiej K.W.; W.P. Szymański: K.W. — redaktor „Twórczości”; M. Tatar: K.W. jako pedagog uniwersytecki. — 2. Wspomnienia: W. Danek: Przyjaciel; Z. Markiewicz: Waleta Kazimierzowi; S. Urbaniaczyk: K.W. i językoznawstwo; M. Dłuska: Spotkania z K.W.; T. Kwiatkowski: Niezapamiętany; I. Kleszczowa: Wspomnienie z okupacji; W. Vogler: Zagadka K.W.; K. Kuliczewska: W kręgu „szkoły krytyków”; K. Krejčí: Moje spotkania z K.W.; S. Żółkiewski: Jak zakładaliśmy Instytut Badań Literackich; J. Nowakowski: Kilka wspomnień prywatnych; J. Garbaczowska: W czasie przeszłym; S. Skwarczyńska: Thanatos — i ostatnia rozmowa; A. Kmita-Piorunowa: Zaczęło się od „Listu do Jana Bugaja”; S. Subotin: Mistrz i przyjaciel; J. Błoński: Obecność W.; A. Kijowski: Notes K.W.; L. Flaszyn: Epitafium dla W.; W.P. Szymański: Ballada o Arystarchu; M. Inglot: Głosa do portretu; M. Tatar: W „Gotebniku”; H. Kajzar: Profesor; A. Fiut: Powrót na Salwator; A. Sulikowski: Wspomnienie ostatnich lat; Z. Bauer: Rok i pięć lat; W. Prochnicki: Humanista; A. Romanowski: Wśród studentów; M. Stala: Nauczyciel; K. Dedicus: Moja bardzo osobista sesja z K.W.; T. Różewicz: „Dusza z ciała wyleciała...”; Cz. Zgorzelski: Z perspektywy czytelnika. — 3. Bibliografial. — [Różewicz parokrotnie:] Nicpan: Książka o Różewiczu. *Nowe Książ.* 1978 nr 6; J. Popiel: W. o Różewiczu. *Twórczość* 1978 nr 8. — J. Tynecki: Duch profesora podsłuchany. (Apologia inteligenckiej gawędy). *Poezja* 1978 nr 5. — E. Wesolowska: O teorii krytyki i kryteriach wartościowania K.W. *Ann. UMCS (I)* 1978/79 t. 3/4. — B. Carpenter. *World Literature Today.* Norman 1979 nr 1 [rec.: Różewicz parokrotnie]. — S. Chwin: Rytuał czy rozmowa? *Punkt* 1979 nr 7. — M. Dąbrowski: Reymont według K.W. *Prz. Hum.* 1979 nr 11/12 [rec.: Reymont, czyli ucieczka od życia]. — Z. Jaroński: K.W. — prozaik. *Tyg. Kult.* 1979 nr 9 [rec.: Opowiadania]. — Z. Kubikowski: Krytycy i plotkarze. *Dialog* 1979 nr 4 [rec.: Różewicz parokrotnie; dot. też: S. Gębala: Teatr Różewicza]. — B. Marciniak: Wędrowki w czasie i przestrzeni. *Prz. Hum.* 1979 nr 6 [rec.: Nowe i dawne wędrowki po tematach]. — A. Myszkowski: Proza humanistycznej rozterki. *Mies. Lit.* 1979 nr 9 [rec.: Opowiadania]. — L. Neuger: Samarytan oświecony (O sztuce pisarskiej K.W.). *Ruch Lit.* 1979 nr 4, przedr. z podtytu. O sztuce pisarstwa krytycznego w te goż: Pomysły do interpretacji Kr. 1997. — B. Rogatko: Krajobraz centralny. *Życie Lit.* 1979 nr 3 [rec.: Nowe i dawne wędrowki po tematach]. — T. Walas: Epitafium dla Obecnego. *Nowe Książ.* 1979 nr 5; A. Sulikowski: Przerwana wędrowka. *Twórczość* 1980 nr 1 [rec.: Nowe i dawne wędrowki po tematach]. — M. Jedrychowska: „Pieczęć osobowości”. (O sztuce pisarskiej K.W.). *Rocz. Nauk.-Dydak. WSP w Krak.* *Pr. Hist.-lit.* 1982 nr 9. — A. Marzec: Życie na niby. (Esejistyka K.W.). *Życie Lit.* 1982 nr 35, przedr. w: Lekture licealisty. Wr. 1986, pt. Sojusz myśliciela i artysty. (K.W. „Życie na niby” i inne eseje) w te goż: Od Schulza do Myślińskiego. Wyd. 2. Łódź 1994. — S. Melkowski: Rzeczywistość przybawająca. (Wizerunek współczesnej poezji polskiej według K.W. Próba rekonstrukcji). W: Tematy. Łódź 1982. — M. Popiel. *Ruch Lit.* 1982 nr 1/2 [rec.: Reymont, czyli ucieczka od życia]. — A. Okońska: K.W. W te goż: Spotkania z ludźmi niezwykłymi. Łódź 1983. — W.P. Szymański: Dokądkolwiek bądź i nie wiadomo gdzie. *Tyg. Powsz.* 1983 nr 41, przedr. w te goż: Ostatni romans. Kr. 1991 [rec.: Odeszli]. — S. Żółkiewski: Sprawa osobista K.W. W te goż: Cetno i licho. Wwa 1985. — J. Błoński: „Tajemnica W.” W. Z. Szlachta: Mistrz. Wwa 1984. — [Odeszli:] Z. Florczak: Wychyłony poza śmierć. *Nowe Książ.* 1984 nr 2; W. Kajtoch. *Pis. Lit.-Artyst.* 1984 nr 1. — W. Kajtoch: Nad I tomem „Pism” K.W. *Pis. Lit.-Artyst.* 1984 nr 4 [rec.: Życie na niby; Pamiętnik po kleśce]. — [Odeszli:] B. Rogatko: Pojednanie. *Twórczość* 1984 nr 6, przedr. w te goż: Linie przerywane. Łódź 1988; S. Tomala: W poszukiwaniu metafizyki istnienia. (Na marginesie „Odeszłych” K.W.). *Prz. Hum.* 1984 nr 5/6; J. Górski: Pamiętniki 1982 K.W. 1910-1975. *Prz. Powsz.* 1985 nr 2. — [Życie na niby; Pamiętnik po kleśce:] W. Pawłowski: Pierwsza przyziarna do kleśki. *Literatura* 1985 nr 4; I. Rutkiewicz: Po kleśce. *Odna* 1985 nr 9. — M. Stala: Ryzyko osobowości. *Nowe Książ.* 1985 nr 2, przedr. w te goż: Chwile pewności. Kr. 1991. — M. Stępień: K.W. — zaraz po wojnie. *Zdanie* 1985 nr 4. — M. Tatar: Wobec wojny i okupacji. (O eseistyce K.W.). *Kraków* 1985 nr 4. — H. Zaworska: „Jak kregi na wodzie”. *Twórczość* 1985 nr 7/8 [rec.: Odeszli; dot. też: J. Iwaszkiewicz: Aleja Przyjaźni]. — M. Janion: „W te jesiennie dławiąca”. *Pam. Lit.* 1987 z. 3 [rec.: Życie na niby; Pamiętnik po kleśce]. — M. Puchalski: W. a Młoda Polska. *Pam. Lit.* 1987 z. 3. — M. Wyka: Pokój mojego ojca. *Twórczość* 1987 nr 7. — S. Żółkiewski: K.W. — dyrektor Instytutu Badań Literackich. *Pam. Lit.* 1987 z. 3. — R. Bieniecki: Przeciwn schematom. (Realizm esejistyczny K.W.). *Nurt* 1988 nr 1. — R. Zakrzewski: Kleśka po polsku. *Znak* 1989 nr 9 [rec.: Życie na niby; Pamiętnik po kleśce]. — M. Graszewska: Tradycja i ciągłość kultury: K.W. *Acta Univ. Wratisl.* *Pr. Lit.* 1990 t. 28. — J. Jakóbczyk: W prowincjonalnym klebowisku — o „Panu Ewie” K.W. W: Małe formy prozatorskie. Kat. 1990. — M. Strzyżewski: K.W. odkrywanie Norwida. *Twórczość* 1990 nr 5 [rec.: Cyprian Norwid. Studia, artykuły, recenzje]. — M. Kusiel: „Kazda wojna sżarwa swój ocean”. O „Pamiętniku po kleśce” K.W. W: Dziennik, pamiętnik, notatnik literacki. Kat. 1991. — W. Maciąg: Zagadnienie osobowości w książce K.W. „Odeszli”. *Zesz. Nauk. UJ Pr. Hist.-lit.* 1993 z. 83. — M. Wyka: Syn kupca drzewnego. *NaGłos* 1994 nr 17. — A. Zawada: Zwiadczenie dla K.W. *Znak* 1994 nr 11, przedr. w te goż: Mit czy świadectwo? Wr. 2000. — J. Błoński: Ociec Kaźmierz od Mistrza Adama. *Tyg. Powsz.* 1995 nr 8, nawiąz.: H. Markiewicz: Jeszcze o K.W. *Tamże.* — [Wyznania uduszonego] B. Baron: Tacyt krzeszowskiego powiatu. *Wiad. Kult.* 1995 nr 31; M. Krakowiak. *Ruch Lit.* 1995 nr 6. — W. Głowala: „I.X.1958”. Uwagi o „Życiu na niby” K.W. W: W krainie pamiętek Wr. 1996. — O Kazimierzu Wyce w dwudziestolecie śmierci. Materiały z sympozjum poświęconego Kazimierzowi Wyce, Modlnica 1995 r. Pod red. M. Ciesli-Korytowskiej. Kr.: Universitas

1996, 85 s. [Zawiera wypowiedzi autorów: M. Korytowska, S. Urbańczyk, M. Tatar, A. Borowski, M. Podraza-Kwiatkowska, H. Markiewicz, W. Maciąg, A. Fiut, G. Królikiewicz, J. Błoński, S. Balbus, W. Ligeza, P. Krakowski, M. Korzeniewicz, W. Próchnicki, E. Basara Lipiec, K. Miklaszewski]. — Z. Światłowski: Erich Auerbach, Dieter Wellershoff und K.W. oder Aussichten einer möglichen Germanistik. *Orbis Linguarum*, Legnica 1996 vol. 5. — M. Krakowiak: Okupacyjne lata K.W. *Opcje* 1997 nr 1. — M. Janion: Być w klesce. W teje: Plaż generała. *Wwa* 1998 [dot.: Pamiętnik po klesce oraz twórczości eseistycznej]. — M. Krakowiak: Początek drogi. (O debiucie krytycznoliterackim K.W.). *Ruch Lit.* 1999 nr 6. — A. Fiut: Testament K.W. *Dekada Lit.* 2000 nr 2/3. — M. Krakowiak: O „Tragiczności, drwinie i realizmie” K.W. z perspektywy półwiecza. *W: Z problemów literatury i kultury XX wieku*. Kat. 2000. — [Wśród poetów:] A. Zawada: *W, przypomniany. Nowe Książ.* 2000 nr 5; M. Krakowiak: *Ruch Lit.* 2001 nr 1. — M. Krakowiak: Katastrofizm, personalizm, realizm. O krytyce literackiej Kazimierza Wyki w latach 1932-1948. *Kr.: Universitas* 2001, 349 s. — D. Ulicka: Staroświecka szuflada. *Nowe Książ.* 2001 nr 6 [rec.: Stara szuflada i inne szkice z lat 1932-1939]. — J. Paclawski: K.W. o „Trylogii” Henryka Sienkiewicza. *Stud. Filol. Akad. Świętokrzys.* 2002 t. 15. — D. Skórczewski: W starej szufladzie K.W. *Twórczość* 2002 nr 5/6 [rec.: Stara szuflada i inne szkice z lat 1932-1939].

B.D.

## WYKA Marta

ur. 1938

Podpisywała swoje prace też: Wyka-Hussakowska. Pseud.: M.W., mw, Wanda Lektorowiczówna. Historyk literatury, krytyk.

Urodzona 7 stycznia 1938 w Krakowie; córka Kazimierza Wyki, historyka literatury, i Jadwigi z Szybińskich, urzędniczki. Po ukończeniu nauki w sześciu-letnim gimnazjum rozpoczęła w 1955 studia polonistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ). Debiutowała w 1961 artykułem pt. „Kurz na pozycji”, opublikowanym w tygodniku *Współczesność* (nr 11). W tymże roku podjęła pracę w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie, gdzie przez dwa lata pracowała jako asystent. Wyszła za mąż za Bogdana Hussakowskiego, reżysera teatralnego (rozwidzeni). W 1963 rozpoczęła studia doktoranckie w Instytucie Badań Literackich (IBL) PAN. W tym czasie publikowała artykuły i recenzje m.in. w *Twórczości* (1962-78, 1987), *Życiu Literackim* (1962-71), *Ruchu Literackim* (tu w 1963 pod krypt. mw) i *Miesięczniku Literackim* (1966-79). W 1968 uzyskała w IBL stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie pracy pt. „Gałczyński wobec wzorów literackich i prądów epoki” (promotor prof. Henryk Markiewicz). W tymże roku rozpoczęła pracę w Pracowni Historii Literatury Okresu Młodej Polski IBL w Krakowie (do 1975). W 1972 współpracowała z *Magazynem Kulturalnym* (pod pseud. Wanda Lektorowiczówna). W 1975 rozpoczęła pracę w Instytucie Filologii Polskiej UJ. W 1976 została członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1980 habilitowała się na podstawie rozprawy pt. „Brzozowski i jego powieści”. W 1981 została docentem UJ. W 1981-83 była członkiem redakcji czasopisma *Pismo*. W tym czasie publikowała też

artykuły i recenzje w *Tygodniku Powszechnym* (1983-1984, 1987-). W 1985 wyszła za mąż za Zbigniewa Pucka, socjologa. W 1985-86 wykładła na Uniwersytecie w Clermond-Ferrand. Odbiła wiele podróży naukowych do Francji, Belgii i Włoch. W 1989 została członkiem SPP. W 1990 weszła w skład zespołu redakcyjnego, a w 1992 została redaktorem naczelnym miesięcznika *Dekada Literacka*, w którym ogłaszała także artykuły i recenzje. W 1991 otrzymała tytuł profesora i stanowisko profesora nadzwyczajnego, a w 1999 profesora zwyczajnego. W 1993-95 była członkiem Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN. W 1999 zorganizowała przy Instytucie Polonistyki UJ Katedrę Krytyki Współczesnej i została jej kierowniczką. Współorganizowała też Studium Literacko-Artystyczne przy Instytucie Polonistyki UJ. Mieszka w Krakowie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Gałczyński a wzory literackie. *Wwa: PIW* 1970, 171 s. IBL PAN. *Hist. i Teor. Lit. Stud.*, 26.

Rozprawa doktorska.

2. Brzozowski i jego powieści. *Kr.: WL* 1981, 229 s.

Rozprawa habilitacyjna.

Zawartość: Zamiast wstępu; W kręgu współczesności; W kręgu „Płomieni”; „Sam wśród ludzi”, albo kłopoty z arcydziełem; Życie myśli; Wokół pojęcia formy; Powieść nie napisana.

3. Leopold Staff. [Monografia]. *Wwa: PIW* 1985, 118 s.

4. Głosy różnych pokoleń. [Szkice]. *Wyd. 2* [właśc. II]. *Kr.: Znak* 1989, 194 s.

Zawartość: LZ korzeni dwudziestolecia: Jeden z rodziny... (o Stanisławie Balińskim); Klasyk przejściowej epoki (o Jerzym Stempowskim); Koniec świata według Stonimskiego; Jak się czuje sławę? (o Zofii Nałkowskiej); Kompozycja istnienia (o „Dziennikach” Marii Dąbrowskiej); Parę uwag o „polskim eseu”; Portret krytyka u schyłku dwudziestolecia (o „Pismach” Blütha); Miłosz i Brzozowski. — II. Nasza różna współczesność: Śmiechu warte... (o „Zielonych Gęsiach” Gałczyńskiego); Wiersze Jastruna; Jak oswoić konieczność czyli o twórczości Herberta; Piękna przysłoga (o Zbigniewie Bienkowskim); Schizofrenia po polsku (o Jerzym Andrzejewskim); Edukacja współczesnego artysty (o Adamie Zagajewskim); Przechwalnia ciemności (o Ewie Lipskiej); Zapomniana sztuka fauły (o Zofii Romanowiczowej); „Na początku była baśń...” (o Antonim Gołubiewie); Na tropach kultury (o Janie Józefie Szczepańskim); „Postawcie sobie na biurku...” (o Ryszardzie Przybylskim); Duchy Jarosława Marka Rynkiewicza; Koniec legendy (o Władysławie Terleckim). — III. Pokój mojego ojca.

5. Szkice z epoki powinności. *Kr.: Universitas* 1992, 152 s.

Zawartość: Dlaczego to wszystko napisałam. — Cz. I: Ojczyzny poetów; Kadencja — historia jednej potyczki; Co słychać na kraju świata?; Smutny czas, posępna epoka... [dot. T. Konwickiego]; Z kronik rodzinnych; Od początku do końca; Polskie opętanie; Jaka krytyka jest nam potrzebna? — Cz. II: Herbert — poeta metafizyczny; Jesteś tylko snem, obrazem...; Pewny jest jedynie cień w rogu pokoju; Czy istnieje sprawa Różewicza? — Cz. III: Romantyczny repertuar Lechonia i Wierzyńskiego; Dziennik Jana Lechonia — autoterapia, sny, przepowied-



nie; Poeta, czasy, ludzie...; Gdzie umieścić Vincenza? Wspomnienia z ery lodowcowej [dot. S. Vincenza]; Nasz wiek według Herlinga-Grudzińskiego; Posąg klasyka [o G. Herlingu-Grudzińskim]. — Cz. IV. Teatr Konwického. — Po zapadnięciu kurtyny.

6. Świątopoglądy młodopolskie. [Szkiecy]. Kr.: Universitas 1996, 241 s.

Zawartość: Cz. I: Młoda Polska i my; Imperatywy współczesności w krytyce młodopolskiej; Zdzichowski i Brzozowski — czyli konserwatysta i radykał w paru punktach wspólnych; Glosa 1995 — O prorokach; Obraz i doświadczenie kresów w powieści Brzozowskiego „Sam wśród ludzi”; O niektórych terminach krytycznych Legendy Młodej Polski; Przyszłowski — powieściopisarz; Glosa 1995 — Czy diabeł da się oswoić?; Z problemów młodopolskiego heroizmu; Brzozowski i „żywiol rosyjski”; Miłość i Brzozowski; Zerowski albo „nasze ja i historia”. — Cz. II: Zapomniana forpoczta — czyli o liryce Józefa Ruffera; Leopold Staff.

7. Krakowskie dziecko. [Wspomnienia]. Kr.: WL 1998, 131 s.

8. Punkty widzenia. Szkice krytyczne. Kr.: WL 2000, 180 s.

Zawartość: Wprowadzenie. — Cz. I: Legendy nowoczesności [Listy-eseje J. Andrzejewskiego i Cz. Miłosza]; Pisarze w punkcie zerowym [dot. Cz. Miłosza]; Dialog o ruinach [rec. Bolesław Miciński, Jerzy Stempowski; Listy]; Człowiek dobrze wychowany [dot. monografii o J. Stempowskim A. Kowalczyka; Niespieszny przechodzień i paradoksy]; Gdzie umieścić Vincenza? [poz. 5]; Wspomnienia z ery lodowcowej [poz. 5]; Posąg klasyka [poz. 5]; Światło w mroku [dot. G. Herlinga-Grudzińskiego]; Nasz wiek według Herlinga-Grudzińskiego [poz. 5]; Herbert — poeta metafizyczny [poz. 5]; Wokół Martwej natury z wędzidłem [Z. Herberta]; Smutny czas, posępna epoka... [poz. 5]; Teatr Konwického [poz. 5]. — Cz. II: Pewne pokolenie [dot. Nowej Falii]; Język nad przepaścią [dot. E. Lipskiej]; Poeta na wyspie [dot. A. Zagajewskiego]; Kaleka dojrzałość [dot. S. Czyczal]. — Cz. III: Nowe pokolenie, nowe pomysły [dot. K. Vargil]. — Aneks: O Antypamiętnikach André Malraux; Dziesięć słów Alberta Camusa; Pierwszy człowiek Alberta Camusa; Gide — nasz współczesny?; Być artystą w dwudziestolecie; Książka z przeszłości.

Rozprawy, studia i szkice literackie w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: O „Próchnie” Wacława Berenta. W: Z problemów literatury polskiej XX wieku. T. 1. Młoda Polska. Wwa 1965 s. 310-326. — Poezja Krzysztofa Kamila Baczyńskiego; Konstanty Ildefons Gałczyński; Julian Tuwim. W: Autorzy naszych lektur. Wr. 1965 s. 105-115, 75-91, 21-34. — Wacław Gąsiorowski. OLP Ser. 5 t. 3. Kr. 1973 s. 545-556. — Julian Przyboś. W: Autorzy naszych lektur. Wyd. 3 uzup. Wr. 1973 s. 89-107. — Esej jako autobiografia. *Pismo* 1983 nr 4 s. 35-46, przedr. W: Literatura zle obecna. Londyn 1984 s. 109-121, Pisarz na obczyźnie. Wr. 1985 s. 93-108. — Romantyczny repertuar Lechonia i Wierzyńskiego. *Ruch Lit.* 1988 z. 6 s. 415-426. — Zdzichowski i Brzozowski — czyli konserwatysta i radykał w paru punktach wspólnych. *Rocz. Komis. Hist.-lit.* 1990 [t.] 27 s. 93-105. — Uwagi o polskim eseju. W: Polski esej. Kr. 1991 s. 7-17. — Konstanty Ildefons Gałczyński. OLP Ser. 6 t. 4. Kr. 1993 s. 229-285. — Pytania stawiane dwudzie-

stoleciu. W: Kryzys czy przełom. Studia z teorii i historii literatury. Kr. 1994 s. 327-334. — Pamięć kresów jako pamięć kultury. W: Literatura, język, kultura. Rzeszów 1995 s. 93-102. — Utopie dwudziestolecia dziś. W: Z perspektywy końca wieku. Pozn. 1997 s. 93-102. — Cel arcydzieła. O „Samym wśród ludzi” Stanisława Brzozowskiego. W: W kręgu Młodej Polski. Kr. 2001 s. 299-308.

#### Prace edytorskie i redakcyjne

1. K.I. Gałczyński: Wybór poezji. Oprac. [i wstęp] ... Wr.: Ossol. 1967, LXXVII, 421 s. *BN I*, 189. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 uzup. 1970, wyd. 3 1973, wyd. 4 1974, wyd. 5 uzup. 1982, wyd. 5 nakł. 2 1983; wyd. 6 zmien. 2003.

2. K. Wyka: Różewicz parokrotnie. Oprac. ... Wwa: PIW 1977, 125 s.

3. S. Brzozowski: Sam wśród ludzi. [Powieść]. Oprac. [i wstęp] ... Wr.: Ossol. 1979, CXXIX, 451 s. *BN I*, 228.

4. K. Wyka: Z pism. Pod red. H. Markiewicza i ... Kr.: WL 1984 —

[T. 1]. Życie na niby; Pamiętnik po kłesce. 1984, 300 s.

[T. 2]. Młoda Polska. Wyd. 2. T. 1. Modernizm polski. T. 2. Szkice z problematyki epoki. 1987, 375 + 386 s.

[T. 3]. Cyprian Norwid. Studia, artykuły, recenzje. 1989, 370 s.

[T. 4]. Pokolenia literackie. 1989, 303 s.

[T. 5]. Baczyński i Różewicz. 1994, 241 s.

[T. 6]. Rzecz wyobraźni. 1997, 635 s.

[T. 7]. Stara szuflada i inne szkice z lat 1932-1939. 2000, 773 s.

[T. 8]. Pogranicze powieści. 2003, 535 s.

5. J. Ruffer: Wybór poezji. Wybór i oprac. ... Kr.: WL 1985, 171 s.

6. K. Makuszyński: Poezje wybrane. Wybór: K. Kuliczowska i ... Wstęp ... Kr.: WL 1988, 276 s.

7. Polski esej. Studia. Red. ... Kr.: Universitas 1991, 178 s.

8. K.K. Baczyński: Rzeczy niepokój. [Wiersze]. Wybrała i wstępem opatrzyła ... Wwa: Anagram 1993, 194 s.

9. Literatura, język, kultura. Red.: Cz. Kłak, ... Rzeszów: Wydawn. WSP w Rzeszowie 1995, 190 s.

10. M. Mostowik: „Jeszcze mnie nie ma wcale...” [Wiersze]. Wybór: ..., M. Mostowik. Kr.: [Ośrodek Kultury im. C.K. Norwida] 1995, 59 s.

11. K. Wyka: Wyznania uduszonego. Oprac. ... Kr.: Universitas 1995, 208 s.

13. K.I. Gałczyński: Wiersze i inne utwory. Lektura literatury z ... Kr.: WL 1997, 208 s.

Tu szkic M.W. Twarz i maski poety, s. 5-21.



14. K. Wyka: Wśród poetów. Wybór ... Wstęp: M. Stala. Kr.: WL 2000, 217 s.

16. S. Brzozowski: Komentarze poetyckie. Wybór i wstęp ... Oprac. tekstu: M. Urbanowski. Kr.: WL 2001, 221 s.

## OPRACOWANIA (wybór)

[Galczyński a wzory literackie:] J. Pieszczachowicz: Wieszczy czy błazen? *Mies. Lit.* 1970 nr 8; M. Dąbrowski: Galczyński integralny. *Współczesność* 1971 nr 4; J. Zacharska: Próba monografii Galczyńskiego. *Nowe Książ.* 1971 nr 3. — [Brzozowski i jego powieść:] B. Rogatko: Od Przybyszewskiego do Kafki, czyli Brzozowskiego powieść o pracy. *Życie Lit.* 1981 nr 40; M. Szpakowska: Powieść jako powieść. *Twórczość* 1982 nr 1; J. Kulczycka-Saloni: Literatura polska 1864-1918. *Rocznik Lit.* 1981 wyd. 1986. — T. Wójcik: Staff wśród poetów. *Mies. Lit.* 1986 nr 7 [rec.: Leopold Staff]. — [Głosy różnych pokoleń:] M. Stala. *Tyg. Powsz.* 1990 nr 39; L. Szaruga: Wspólnota wielogłosowości. *Dekada Lit.* 1991 nr 24. — S. Jaworski. *Ruch Lit.* 1993 z. 4 [rec.: Polski esej. Red.: ...]. — W. Ligęza: Literatura obowiązków wobec literatury. *Dekada Lit.* 1993 nr 3 [rec.: Szkice z epoki powinności]. — J. Łukasiewicz: Rytm czyli powinność. W tegoż: Dwie generacje. Wr. 1993 [rec.: Głosy różnych pokoleń]. — [Światopoglądy młodopolskie:] A. Czabanowska-Wróbel. *Ruch Lit.* 1997 z. 3; E. Ilnatowicz: Młoda Polska i my. *Nowe Książ.* 1997 nr 4. — [Krakowskie dziecko:] B. Faron. *Ruch Lit.* 1999 z. 2; J. Korczak: Sentymenty i nostalgii. *Arkusz* 1999 nr 2; P. Wilczek: Zapisywanie swojego czasu. *Nowe Książ.* 1999 nr 2. — J. Łukasiewicz: Z ery polodowcowej. *Nowe Książ.* 2000 nr 8 [rec.: Punkty widzenia].

J.Z.

## WYLEŻYŃSKA Aurelia

### 1881-1944

Podpisywała utwory też: Wyleżyńska-Rybakiewiczowa. Pseud.: A.W.; aw; aw.; ER; GE; Ge...; GE; GE...; Li; Malibran; RE; RE; Zygmut Przerębski. Powieściopisarka, publicystka.

Urodzona w 1881 w Okińcach (gubernia podolska). Po ukończeniu pensji Cecylii Plater-Zyberkówny w Warszawie studiowała w Krakowie na wydziale literatury na Wyższych Kursach dla Kobiet im. A. Baranieckiego, a następnie w 1907-11 na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, początkowo jako hospitantka, a później jako studentka nadzwyczajna. Wyszła za mąż za Rybakiewiczza. Debiutowała w 1909 artykułem literackim pt. „O »Róży« Katerli [S. Żeromskiego]”, ogłoszonym na łamach czasopisma *Prąd* (nr 10-11; podp. Aurelia Wyleżyńska-Rybakiewiczowa). Rozwijając twórczość literacką, publikowała m.in. w *Echu Literacko-Artystycznym* (1913-14). Zawiązała związek małżeński z Adamem Kropatschem, obywatel Austrii (później rozwiedzeni). W chwili wybuchu I wojny światowej przebywała w Królestwie Polskim, skąd jako poddana austriacka została ewakuowana w głąb Rosji, do Saratowa i Woroneża. W Saratowie poznała Jana Parandowskiego, późniejszego powieściopisarza, i w 1918 wyszła za niego za mąż (rozwód w 1924). Po zakończeniu wojny zamieszkała wraz z mężem we Lwowie. Została członkiem ZZLP i w 1922 uczestniczyła jako przed-

stawicielka środowiska lwowskiego ZZLP w obradach zjazdu Związku w Warszawie. W 1924 opuściła Polskę i osiadła w Paryżu, skąd nadsyłała artykuły i korespondencje do prasy krajowej, m.in. do *Bluszczu* (1923-24, 1928-39), *Świata Kobiety* (1924-1932; tu artykuły podp. pseud. Malibran oraz „Przegląd książek” podp. krypt. A.W.), *Wiadomości Literackich* (1924-36, z przerwami), *Lwowskich Wiadomości Muzycznych i Literackich* (1925-28), *Tygodnika Ilustrowanego* (1925-26, 1930, 1932, 1936, 1939), *Kobiety Współczesnej* (1927, 1930-31, 1933-34), *Ilustrowanego Kuriera Codziennego* (1930-34) oraz do wydawanego w Warszawie w języku francuskim tygodnika *Le Messenger Polonais* (1925-28). Aktywnie uczestniczyła w życiu paryskiej Polonii oraz w działalności francuskiego stowarzyszenia *Les Amis de la Pologne*, publikowała w wydawanym przez nie czasopiśmie (pod tym samym tytułem, 1925-26) oraz w paryskim piśmie *La Pologne* (1930). Podróżowała po Europie, m.in. do Włoch, Niemiec, Austrii i Hiszpanii. W 1937 powróciła do Polski i zamieszkała na stałe w Warszawie. Kontynuowała pracę literacką, publikując w wielu czasopismach, m.in. w *Skawie* omawiała w dziale „Z książek” bieżące wydawnictwa i aktualności (1938-39). Wybuch II wojny światowej zastał ją w Zaleszczykach, skąd już w pierwszych dniach września 1939 powróciła do Warszawy. Tu przebywała w czasie okupacji hitlerowskiej; pracowała w szpitalu, prowadziła ożywioną działalność charytatywną oraz opiekowała się ukrywającymi się Żydówkami. Współpracowała z wydawanym konspiracyjnie organem Związku Wolnej Polski i Zjednoczenia Demokratycznego *Nowy Dzień* (1943), w którym publikowała artykuły i recenzje literackie (pod pseud.: ER, GE, Ge..., RE); w prasie podziemnej używała też pseudonimu Li. W chwili wybuchu powstania warszawskiego, 1 sierpnia 1944, znajdowała się poza domem. Powracając, została postrzelona i zmarła 3 sierpnia 1944.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Ryszard Berwiński. Studium. Kr.: Gebethner i Sp. 1913, 92 s.

2. Narcyza Żmichowska w świetle swych zwierzeń. Cz. 1-2. *Przew. Nauk. i Lit.* 1919 s. 847-864, 951-960, 1195-1208; 1920 s. 65-83, 161-176, 257-278, 353-370, 456-466, 545-561, 639-660, 737-757, 836-859, 909-922, 1018-1029, 1118-1130.

3. U złotych wrót. Powieść. *Gaz. Lwow.* 1920 nr 245-297. Wyd. osob. Lw.: H. Altenberg 1922 [antydat. 1921], 250 s.

4. Maria Leszczyńska na dworze wersalskim. Z przedm. S. Wasylewskiego. Pozn.: Wydawn. Pol. 1923, VIII, 210 s. Wyd. nast. T. 1-2. Pozn.: Druk. Dz. Pozn. 1935.

5. Niespodzianki. Powieść. Lw.: Lektor 1924, 248 s.

III nagroda w konkursie Inst. Wydawn. „Lektor” w 1923; wyd. w serii *Nasi Laureaci. Pierwsza Seria Utworów Nagrodzonych i Wyróżnionych w Konkursie im. G. Zapolskiej*.

6. Ilustrowany przewodnik dla uchodźców we Francji. [Współaut.:] H. Staniszewski. Paryż: Druk. Pol. 1925, 174 s.

W oprac. A.W., podp. pseud.: Zygmunt Przerębski, cz. II: Wy-cieczki po Paryżu, s. 117-174.

7. Księga udręki. Powieść. *Tydz. Lit.* 1925 nr 107-270. Wyd. osob. Wwa: Skł. gł. Księg. Gebethnera i Wolffa, Druk Spółki Wydawn. Powsz. 1926, 146 s.

8. Biała czarodziejka. Wwa: Tow. Wydawn. „Rój” [1926], 60 s.

Dot. Marii Kalergis.

9. Jeunes poètes polonais. Extrait d'une conférence donnée à la Sorbonne le 4 mars 1925. Paris: Les Amis de la Pologne 1926, 19 s.

10. Czarodziejkie miasto. Powieść z przedm. R. Grey'a. Wwa: Skł. gł. Dom Książki Pol.; [druk.] „Lech” 1928, 79 s.

11. L'emigration polonaise en France. Paris: Édition des Amis de la Pologne 1928, 64 s. Wyd. nast. tamże 1931.

Na k. tytułowej autorka podp.: Aura Wyleżyńska.

12. W mieście świata polskie ścieżki. [Opowiadania i szkice]. Pozn.: Rolnicza Druk. i Księg. Nakł. 1931 [antydat. 1930], 91 s.

Zawartość: Trzej królowie; Filozofia wersalska; Na Łuku Triumfalnym wykute litery; Dla nich bijące dzwony; Ofiarności pomnik sobie postawiła; Miniaturowa ambasada; Świecone u Basiaków; Błękitna nuta; „Tak twarda była na mnie zbroja”; Zmienne oblicze Adama

13. Serce podzielone na ćwierci. Powieść. Wwa: Gebethner i Wolff, Paryż: Druk. Pol. „Grafika” 1931, 125 s.

Na k. tytułowej autorka podp.: Aura Wyleżyńska.

14. W paryskiej Sofiówce. (Rzecz o Zofii Węgierskiej). [Studium literackie]. *Bluszcz* 1931 nr 5-6, 9-11, 16, 18, 21-22, 25-27, 41-44, 50; 1932 nr 3-4, 13, 18, 38.

15. Z duszą twoją na ramieniu. Listy z Hiszpanii. Z oryginałów wiernie przełożone. [Powieść]. Wwa: Tow. Wydawn. „Bluszcz” [1933], 240 s.

Tytuł sugerujący przekład z jęz. hiszp. jest mistyfikacją literacką.

#### Przekłady

1. D. Mereżkowski: Narodziny bogów. Tutankhamon na Krecie. [Powieść]. Z ros. oryginału za zezwoleniem autora przeł. ... Lw.: Globus [1926], 192 s.

2. W. Mickiewicz: Pamiętniki. [Tłum.:] ..., S.P. Kozorowski. Wwa: Gebethner i Wolff.

T. 1. 1838-1861. 1926, 454 s.

T. 2. 1862-1870. 1927, 440 s.

T. 3. 1870-1925. 1933, 488 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — PP (F. Lichodziejewska). — A. Wyleżyńska: Przed czterema laty. (Wspomnienia z lat niewoli i wygnania). *Pol. Nowa* 1919 nr 25.

A. Fischer. *Pam. Lit.* 1913 [rec.: Ryszard Berwiński]. — L. Piwiński. *Prz. Warsz.* 1922 nr 5 [rec.: U złotych wrót]. — [Maria Leszczyńska na dworze wersalskim:] E. Czekalski. *Świat* 1923 nr 36; W. Kozicki: Monografia o Marii Leszczyńskiej. *Sl. Pol.* 1923 nr 255; F. Hoesick. *Kur. Warsz.* 1924 nr 48. — [Niespodzianki:] J. Lorentowicz: Niedole pożycia małżeńskiego. *Expr. Poranny* 1924 nr 110; L. Piwiński. *Prz. Warsz.* 1924 nr 39. — S. Hulanicka. *Le Messager Polonais*, Wwa 1925 nr 26 [rec. Maria Leszczyńska na dworze wersalskim]. — [Cz. Jastrzębiec-Kozłowski] czk. *Wiad. Lit.* 1926 nr 47 [rec.: Księga udręki]. — [Czarodziejkie miasto:] E. Czekalski: Było nas trzech... *Świat* 1928 nr 16; L.A.: Paryż — czarodziejkie miasto. *Echo Tyg.* 1928 nr 12; Z. Rabska. *Kur. Warsz.* 1928 nr 242; H. Naglerowa: Dwie powieści A.W. *Świat Kobiety* 1929 nr 16 [dot. też: Księga udręki]. — [Serce podzielone na ćwierci:] J. Fuchsówna: Dwa oblicza A.W. *Kur. Lit.-Nauk.* 1931 nr 37 [dot. też: W mieście świata polskie ścieżki]; K. Czachowski. *Kultura* 1932 nr 8. — J. Kiewnarska: Sylwetki paryskie. Autorka „Sofiówki” w Paryżu. *Bluszcz* 1932 nr 20. — [Z duszą twoją na ramieniu:] [W. Bunikiewicz] W.B.: Arcykunsty listu miłosnego. *Świat* 1933 nr 30; P. Hulka-Laskowski: Wędrowka i miłość. *Tyg. Il.* 1933 nr 33; K. Alberti: Podróż „Z duszą na ramieniu”. *Lwow. Wiad. Muzycz. i Lit.* 1934 nr 81; S. Esmanowski: Podróż do Hiszpanii. *Wiad. Lit.* 1934 nr 11; W. Piechnikówna: Polscy literaci i dziennikarze w wędrowkach po świecie. *Wiedza i Życie* 1934 nr 7.

B.D.

## WYRWA-KRZYŻAŃSKI Tadeusz ur. 1947

Krypt.: (twk).

Poeta, prozaik, autor utworów dla dzieci.

Urodzony 21 października 1947 w Kuźnicy Czarnkowskiej w rodzinie urzędniczej; syn Ireneusza Wyrry i Janiny z Krzyżańskich. Uczył się do Liceum Ogólnokształcącego w Czarnkowie; w 1966 zdał maturę. Następnie studiował zaocznie przez rok na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Podejmował różne zajęcia, m.in. pracował jako meliorant, górnik, dekorator i pracownik kulturalno-oświatowy. Debiutował w 1968 wierszem pt. „Ranek”, opublikowanym na łamach czasopisma *Ziemia Nadnotecka* (nr 9); z czasopiśmem tym następnie współpracował do 1979. Wiersze, artykuły i recenzje ogłaszał także m.in. w *Nadodrze* (1969, 1977-81), *Faktach i Myślach* (1970-88, z przerwami) i *Nurcie* (1970-88). W 1976-80 był członkiem PZPR. Rozwijał działalność kulturalno-społeczną na terenie województwa poznańskiego. Od 1969 był członkiem Czarnkowskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego, a od 1979 Nadnoteckiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego. W 1977-78 pracował w Czarnkowskim Domu Kultury. Od 1981 należał do ZLP. Od 1982 był członkiem Stowarzyszenia „Pax”, od

1987 wchodził w skład Rady Kultury Zarządu Głównego Stowarzyszenia. W 1983 przeniósł się do Piły i pracował kolejno: w Wojewódzkim Ośrodku Kultury (do 1986), Oddziale Wojewódzkim Stowarzyszenia „Pax” (do 1988), Wydziale Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Pile (do 1997). Wiersze, artykuły i recenzje ogłaszał w tym czasie m.in. na łamach czasopism *Nowy Wyras* (1978-80), *Tygodnik Piłski* (1980-87; tu w 1985 cykl felietonów literackich pt. „Groch z kapustą”), *Radar* (1982-87), *Kierunki* (1984-87; w 1987 członek redakcji), *Gazeta Poznańska* (1986-88), *Życie i Myśl* (1989; także członek redakcji), nadto utwory dla dzieci drukował w *Świertszczyku* (1979-85, z przerwami) i *Misiu* (1983-88). Równocześnie z działalnością literacką zaczął się zajmować malarstwem i grafiką książkową. Swoje prace wystawiał m.in. w Poznaniu, Warszawie, Krakowie, Sankt Petersburgu, Hamburgu i Flensburgu. Opracował kilkanaście katalogów plastycznych, był współautorem akcji plastycznych. Wielokrotnie nagradzany i wyróżniany za pracę literacką, m.in. otrzymał nagrodę miesięcznika *Ziemia Nadnotecka* za szczególne osiągnięcia w upowszechnianiu kultury i twórczości artystycznej (1978), Medal Nowej Sztuki (1980), nagrodę Czerwona Róża, przyznaną przez Klub Studentów Wybrzeża „Żak” w Gdańsku za całokształt twórczości (1987), nagrodę Wojewody Piłskiego (1988), nagrodę Ministra Kultury i Sztuki II stopnia (1989). W 1991 był założycielem Pracowni Literackiej „Atut”. W 1999 otrzymał nagrodę Prezydenta m. Piły. Wyróżniony m.in. odznakami: „Za Zasługi dla Rozwoju Województwa Poznańskiego” (1979), „Za Zasługi dla Rozwoju Województwa Piłskiego” (1982), „Zasłużony Działacz Kultury” (1986) oraz Srebrnym Krzyżem Zasługi (1986). Mieszka w Pile.

TWÓRCZOŚĆ

1. [Wiersze]. [Pozn.:] Pałac Kultury 1971, [10] s.
2. Dom ust. [Wiersze]. Pozn.: WP 1977, 77 s.
3. [Wiersze]. [Piła:] Wydział Kultury Urzędu Miejskiego, Klub Międzynarodowej Książki i Prasy w Pile, Oddz. *Gaz. Zach.* 1977, [12] k., powiel.
4. Amfilodowy trakt. [Powieść]. Pozn.: WP 1979, 214 s.  
Nagroda im. W. Macha, przyznana przez ZG ZLP w 1980.
5. Drugi – dom. [Wiersze]. Pozn.: WP 1981, 130 s.  
Zawiera m.in. cykl: 1. Biały dom; 1. Lustra głosu; 2. Bukiery widoku; 3. Plusze woni; 4. Sole dotyku; 5. Dzwony smaku. – II. Drugi dom.
6. Kobieta anioł. [Powieść]. Pozn.: WP 1983, 279 s. Wyd. 2 popraw. tamże 1987.  
Nagroda lit. im. S. Pietaka i nagroda WRN w Pile w 1983.
7. Cztery kąty a pies w piątym. [Wiersze dla dzieci]. Pozn.: KAW 1984, 31 s.

8. Fugi z popiołu. [Wiersze]. Wwa: Iskry 1984, 70 s.  
Cykl: Sytuacja zastana; Laski alkoholi; Fugi z popiołu, – oraz wiersz: Poręcz z poręczeń.
9. Puchy, pusзки i poduszki. [Wiersze dla dzieci]. Bydg.: Pomorz 1985, 30 s.
10. Wierszyki dookoła Dominiki. [Dla dzieci]. Pozn.: WP 1986, 31 s.
11. Adoracja smietnika. Wiersze-notatki. Piła: Ofic. Wydawn. Pisarzy i Malarzy, Pax 1987, 32 s.
12. Gumowe obłoki. [Opowiadania]. Wwa: Iskry 1987, 230 s.  
Zawartość: Głonowa Anekumena; Wody wicekról; Złoty klucz; Oszroniony akanty; Japoński grzybek; Młyn wodny; Biały karp.
13. Piłskie spotkania. [Wiersze]. Piła: Urząd Miasta 1987.
14. Złoty chłópiec. [Wiersze dla dzieci]. Szczec.: Glob 1987, 23 s.
15. Akt erekcyjny. Poemat tylko dla dorosłych. [Wiersze]. Piła: NTSK [Nadnoteckie Tow. Społ.-Kult.] 1988, 38 s.
16. Strach się bać. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: Zrzesz. Księgarstwa 1988, 46 s. Wyd. 2 tamże 1990.
17. Zielone konie. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: Zrzesz. Księgarstwa 1988, 46 s.
18. Już idę! Wiersze dla dzieci. Pozn.: KAW [1989], [36] s.
19. Nitka, wdzięki i rubinowa kropka. Powieść dla dzieci. Szczec.: KAW 1989, 121 s.
20. Wyprawa przeciwko podróży. [Wiersze]. Wwa: PIW 1989, 104 s.  
Zawiera m.in. cykl: Zasadzka ze sznurowadła; W celach podróży; Kamienie węgielne.
21. Całowanie klamek. [Wiersze]. Piła: Piłski Dom Kultury, Autor 1990, 54 s., powiel.  
Zawiera m.in. cykl: Bez pukania; Piekło i niebo.
22. Siwe dziecko. Wybór wierszy. Wwa, Piła: POEZJA 1990, 80 s.
23. Nowe odmiany miłości. [Wiersze]. Piła: Pracownia Lit. „Atut” 1993, 32 s.
24. Sole kobiet przestrzennych. [Wiersze]. Piła: Pracownia Lit. „Atut” 1993, 32 s.
25. Münchhausen z Czarnkowa. [Wiersze]. Czarnków: *Nadnot. Echa*, Piła: Pracownia Lit. „Atut” 1992, 38 s.
26. Małgosia. Poemat. Piła: Pracownia Lit. „Atut” 1994, 38 s.
27. Książeczka na całoroczny dzień dziecka. [Wiersze]. Piła: Pracownia Lit. „Atut” 1994, 24 s.
28. Zaszczuwanie galernika. [Wiersze]. Pozn.: Centrum Kultury „Zamek”. Klub Lit. 1996, 40 s.  
Cykl: Galernik; Cudka.

29. Budowniczości ruin. [Wiersze]. Pozn.: Okolice Poetów 1999, 40 s.

30. Don Juan z Piły. [Wiersze]. Pozn.: Okolice Poetów 1999, 71 s.

31. Z kałuż pod tratwą. Prawie dwadzieścia i trzy – a jeden po drugim – bo z dedykacjami, powiązaniem i wynurzeniami wiersze; czyli nieustanny suplement od siebie dla osobnych – i – innych. Bydgoszcz: Świadectwo 1999, 27 s.

Wybór wierszy w przekł. ros.: Stichotvorenija. [Przel.] O. Abramovič. Sankt Petersburg: Borey Art Gallery 1993, 16 s.

#### Prace redakcyjne

1. Harmonijka ustna. Dzień poezji. Red. ... [Czarnków:] Czarnkowski Dom Kultury [1972], 12 s. Wyd. z okazji Dnia Poezji w woj. poznańskim.

2. Na ustach ziemi. Nadnotecki almanach poezji. [Wybór i oprac.] ... Pozn.: WP 1980, 168 s.

3. Na ustach ziemi. Nadnotecki almanach literacki. [Wybór] ... Piła: Nadnoteckie Tow. Społ.-Kult. w Piile oraz Zarząd Woj. ZMW w Piile. 1987, 139 s.

Nadto redakcja ok. 40 zeszytów poetyckich różnych autorów m.in. wydanych przez Pracownię Literacką „Atut”.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988, 2002, 2003. – Wywiady: Niech będzie jak dom... Rozm. A. Kowalski. *Radar* 1985 nr 42; Słowami będę budoval... Rozm. M. Obarski. *Nurt* 1985 nr 12; Na śmietniku. Rozm. G. Banaszekiewicz. *Życie Lit.* 1988 nr 44.

[Dom ust:] J.K. Adamkiewicz: Miejsce osobne, osobiste. *Nurt* 1977 nr 9; A. Kaliszewski: Czekając na nowsze fale. *Życie Lit.* 1977 nr 41; J. Kasper: W tym domu straszny... język! *Tyg. Kult.* 1977 nr 43; S. Sterna-Wachowiak. *Fakty* 1977 nr 44; A.K. Wałkiewicz. *Rocz. Nadnot.* 1977 z. 2. – Z. Balcerzan: Liryka ascezy. *Rocz. Nadnot.* 1978 z. 2. – [Amfilodowy trakt:] L. Kurpiewski: Powrót do domu. *Literatura* 1979 nr 48; L. Bugajski: Ostatnie wiadomości z poczekalni. *Mies. Lit.* 1980 nr 5, przedr. pt. Wiadomości z poczekalni w tegoż: Strategia ślimaka. Wwa 1988; L. Jurasz: Dokąd prowadzi amfilodowy trakt? *Nowy Wyraz* 1980 nr 9; T. Komendant: Gała intensywność. *Twórczość* 1980 nr 10; A. Mrożowska: Domy pozorne. *Nowy Wyraz* 1980 nr 9; M. Obarski: Bezdolność. *Nowy Wyraz* 1980 nr 4; J. Piła: Opowiadanie zwielokrotnione. *Tyg. Kult.* 1980 nr 5; J.T. Żółciński: Dom, to nie tylko mury. *Fakty* 1980 nr 29; M. Granowicz: Nasza mała destabilizacja. *Regiony* 1981 nr 1. – A. Wojciechowski. *Kron. Wielkop.* 1981 nr 2 [rec. oprac. Na ustach ziemi]. – M. Krassowski: Meandry wyobraźni. *Tu i Teraz* 1982 nr 14 [rec. Drugi – dom]. – [Kobieta anioł:] J.A. Borzecki: Do nieba jeszcze kawałek. *Tyg. Kult.* 1983 nr 47; L. Bugajski: Poszukiwania i rozczarowania. *Tyg. Piłski* 1983 nr 30, przedr. pt. Wiadomości z poczekalni w tegoż: Strategia ślimaka. Wwa 1988; F. Fornalczyk: T.W.-K. metamorfozy domu. *Tyg. Piłski* 1985 nr 15, polem.; A. Płynnicki. *Tamże* nr 19. – H. Berezka: Czytane w maszynopisie. Hierarchia. *Twórczość* 1984 nr 10, przedr. w tegoż: Obroty. Wwa 1996 [rec.: Gumowe obłoki]. – [Kobieta anioł:] J.Z. Brudnicki: Po dzwonku w szkole życia. *Tyg. Kult.* 1984 nr 45; L. Bugajski: Model świata. *Życie Lit.* 1984 nr 6. – S. Jurkowski: Pod dachem najwyższej mowy. *Kierunki* 1984 nr 48 [rec.: Fugi z popiołu]. – M. Orski: Anioł pośród bellfrow. *Twórczość* 1984 nr 4 [rec.: Kobieta anioł]. – [Fugi z popiołu:] J. Tulik: ... zaczyna się

poezja”. *Życie Lit.* 1984 nr 27; J.K. Adamkiewicz: Dom nieobecnych. *Nowe Książ.* 1985 nr 5. – W.P. Kwiatek: Syzyfowe prace Tadeusza Niebieszczańskiego. *Nowe Książ.* 1986 nr 1 [rec.: Kobieta anioł]. – [Gumowe obłoki:] A. Pysiak: Dopisek o W.K. W tegoż: Przecena dla młodej literatury. Wwa 1987; W. Sawicki: Pękające marzenia. *Życie Lit.* 1987 nr 29. – M. Sokolowska: Jak dmuchawiec w trawie. *Nowe Książ.* 1987 nr 4 [rec.: Cztery kawy a pies w piątym: Puchy, puszki i poduszki; Wierszyki dookoła Dominiki]. – Z. Bieszczuńska: Cóż to za poezja? *Nowe Książ.* 1988 nr 4 [rec.: Złoty chłopiec]. – Z. Bienkowski: Krocze. *Tyg. Kult.* 1988 nr 31 [rec.: Akt erekcyjny]. – [Adoracja śmietnika:] D.T. Lebioda: Śmietniko i dom języka. *Życie Lit.* 1988 nr 24; J. Marx: Tęczowy paw. *Kultura* 1988 nr 1, polem.; K. Gąsiorowski. *Tamże* nr 14. – [Gumowe obłoki:] M. Sznajder. *Text.* *Nowe Książ.* 1988 nr 3; J.B. Zimny: Don Kichot z Dolkowa. *Nurt* 1988 nr 4. – L. Zuliński. *Literatura* 1990 nr 8 [rec.: Gałowanie klamek; Wyprawa przeciwko podróży]. – Z. Dominiak: Dom ust – dom marzeń. W tegoż: W poza siebie. *Dziennik paru lektur.* Łódź 1992 [rec.: Dom ust]. – M. Krassowski: Konfesje galerika. *Wład. Kult.* 1997 nr 17 [rec.: Zaszczuwanie galerika]. – D.T. Lebioda: Budowanie i burzenie. O poezji T.W.-K. W tegoż: Przedsiwonek wieczności. Bydgoszcz. – [Budowniczości ruin:] K. Lisowski: Mysza i wróbel. *Nowe Książ.* 1999 nr 12; A. Nagórka. *Tytuł* 2000 nr 3. – A. Piwkowska: Piła Główna. *Nowe Książ.* 2000 nr 5 [rec.: Don Juan z Piły].

B.M.

## WYSKIEL Wojciech

1948-1989

Historyk i teoretyk literatury, krytyk literacki.

Urodzony 28 stycznia 1948 w Rudzie Śląskiej w rodzinie nauczycielskiej; syn Jana Wyskiela i Eugenii z Brzozowskich. Dzieciństwo i młodość spędził w Bielsku-Białej, gdzie uczęszczał do Liceum Ogólnokształcącego im. M. Kopernika. Po zdaniu matury w 1966 studiował polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ), w 1971 uzyskał magisterium. Następnie, na krótko, podjął pracę na stanowisku asystenta w Zakładzie Teorii Literatury Instytutu Filologii Polskiej UJ. W 1970 został członkiem PZPR. Debiutował w 1972 szkicem krytycznoliterackim pt. „Myśli różne o Gombrowiczu”, ogłoszonym w dwumiesięczniku *Teksty* (nr 6). W tymże roku ożenił się z Jadwigą Obozą, wówczas studentką polonistyki. W 1973 przeniósł się do Sosnowca, gdzie otrzymał etat starszego asystenta w Zakładzie Literatury Poromantycznej Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Śląskiego. Tu doktoryzował się w 1977 na podstawie rozprawy pt. „Problematyka alienacyjna w dziele Brunona Schulza” (promotor prof. Tadeusz Bujnicki), po czym otrzymał stanowisko adiunkta. W tymże roku powrócił do Krakowa, jednak jeszcze przez rok kontynuował zajęcia akademickie w Sosnowcu. W 1979 podjął pracę na stanowisku adiunkta w Instytucie Badań Polonijnych UJ w Pracowni Literatury Polskiej na Obczyźnie. Jednocześnie w ramach prac zleconych prowadził w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej w Krakowie zajęcia z interpretacji tekstu literackiego. Rozwijając pracę badawczą i krytycznoliteracką, publikował artykuły i recenzje m.in. w *Tekstach*

(1972, 1974-75), *Ruchu Literackim* (1972-73, 1976, 1985, 1989), *Miesięczniku Literackim* (1976-80) i *Życiu Literackim* (1978-79). W 1980, po uzyskaniu stypendium Fundacji Kościuszkowskiej, wyjechał do Stanów Zjednoczonych; wykładał język i literaturę polską w Hunter College w Nowym Jorku, w William Patterson College w Wayne (część University of New Jersey) i Hofstra University w Hempstead na Long Island. W 1981 wygrał konkurs na stanowisko wykładowcy literatury polskiej na University of Michigan w Ann Arbor, w 1982 powrócił jednak do kraju i ponownie podjął pracę w Instytucie Badań Polonijnych UJ. Od 1984 kierował Pracownią Literatury Polskiej na Obczyźnie tegoż Instytutu. Kontynuował twórczość krytycznoliteracką, publikował artykuły m.in. w *Miesięczniku Literackim* (1985-86), *Panoramie Polskiej* (1983-84) i *Literaturze* (1985, 1988). Ostatnie sześć lat życia zmagał się z ciężką chorobą nerek. Przygotował rozprawę habilitacyjną pt. „Kręgi wygnania. Jan Lechoń na obczyźnie”; kolokwium habilitacyjne już się nie odbyło. Zmarł 17 lipca 1989 w Krakowie; pochowany w Bielsku-Białej.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Witold Gombrowicz. Twórczość literacka. [Szkic]. Wwa: PWN 1975, 37 s. PAN. Oddz. w Kr.

2. Inna twarz Hioba. Problematyka alienacyjna w dziele Brunona Schulza. Kr.: WL 1980, 185 s.

Nieznacznie zmieniona wersja rozprawy doktorskiej.

3. Kręgi wygnania. Jan Lechoń na obczyźnie. (Krag pierwszy i drugi). Kr.: UJ 1988, 210 s. Wyd. nast. Kr.: KAW 1993.

Rozprawa habilitacyjna. — Zawiera części: I. Literatura i emigracja; II. Strategie emigrantów; Lechoń — Wierzyński — Wittlin; III. Myśli różne o Lechońu; IV. Krag pierwszy. Ucieczka; V. Drugi krag wygnania. Emigracyjne getto; VI. Homofonia i rozszczępienia.

4. Mały słownik pisarzy polskich na obczyźnie 1939-1980. [Współaut.:] B. Klimaszewski, E.R. Nowakowska. Praca zbior. pod red. B. Klimaszewskiego. Wwa: Interpress 1992, 497 s. Wyd. 2 uzup. tamże 1993.

Studia i szkice w książkach zbiorowych i czasopiśmie, m.in.: Myśli różne o Gombrowiczu. *Teksty* 1972 nr 6 s. 69-84. — O „Trans-Atlantyku” Witolda Gombrowicza. *Ruch Lit.* 1973 nr 4 s. 247-259. — Labirynty i metamorfozy. W: *Studia o prozie Brunona Schulza*. Kat. 1976 s. 103-114. — Narzecz literackie wobec wzorców komunikacji potocznej. W: *Studia o narracji*. Wr. 1982 s. 37-51. — Wprowadzenie do tematu: literatura i emigracja. W: *Pisarz na obczyźnie*. Wr. 1985 s. 7-51. — Krótki przewodnik po Witkacji (Stanisław Ignacy Witkiewicz). W: *Autorzy naszych lektur*. Wr. 1987 s. 344-357. — *Literatura polska na obczyźnie 1945-1980*.

*Ruch Lit.* 1989 nr 1 s. 17-33, przekł. ang.: Polish literature abroad 1945-1980. [Przeł.] P. Mizia. *The Polish Review*, Nowy Jork 1989 nr 1 s. 1-15. — *Księga Gustawa Herlinga-Grudzińskiego*. *Dekada Lit.* 1991 nr 22 s. 1, 4-5, 9. — Nie skończona sprawa samotnego poety [dot. J. Lechońa]. *Zesz. Nauk. UJ. Pr. Polonist.* 1993 z. 18 s. 73-91, przedr. w: *Pisarze emigracyjni*. Kr. 1993 s. 73-91. — Na górze Moria i gdzie indziej [dot. twórczości J. Wittlina]. W: *„Ktokolwiek jesteś bez ojczyzny...”*. Łódź 1995 s. 181-206.

## Prace redakcyjne

1. *Pisarz na obczyźnie*. Praca zbior. pod red. T. Bujnickiego i ... Wr.: Ossol. 1985, 207 s. PAN. Kom. Badań Polonii.

2. „Ktokolwiek jesteś bez ojczyzny...” Topika polskiej współczesnej poezji emigracyjnej. Pod red. W. Ligeży i ... Wstęp ... Łódź: Biblioteka 1995, 315 s.

## OPRACOWANIA (wybór)

Inf. rodziny 2003.

Inna twarz Hioba]: M. Adamiec: Zagubiony Autentyk. *Teksty* 1981 nr 6; J. Jarzębski: Schulz w procesie „wielkiego czytania”. *Pismo* 1981 nr 2; W. Próchnicki: Hiob, nasz współczesny. *Życie Lit.* 1981 nr 39; K. Zukowska: Schulz, czyli świadomość ograniczającej roli znaku. *Nowe Książ.* 1981 nr 5; A. Lewandowska: Inna twarz Schulza. *Mies. Lit.* 1982 nr 11; A. Sulikowski: Bruno Schulz wyalienowany. *Twórczość* 1982 nr 3. — R. Groł-Prokopczyk. *The Polish Review*, Nowy Jork 1989 nr 1 [rec. oprac.: *Pisarz na obczyźnie*]. — K. Adamczyk, W. Miódunka: W.W. *Prz. Pol.* 1990 z. 2. — J. Jarzębski: W.W. *Pam. Lit.* 1990 z. 1. — W. Maciąg: W.W. *Ruch Lit.* 1990 nr 1. — E. Balcerzani: W.W. *Teksty Drugie* 1991 nr 4. — G. Eberhardt: Czy Lechoń może mieć własne zdanie? *Tyg. Solid* 1999 nr 45.

B.D.

WYSŁOUCH Seweryna  
ur. 1940

Pseud. M.K.; Marianna Kowalska, sw.  
Teoretyk i historyk literatury.

Urodzona 25 grudnia 1940 w Gostyninie; córka Wiktora Wysłoucha, inżyniera konstruktora, i Marianny z Frontczaków, absolwentki Wyższej Szkoły Handlowej. Uczęszczała do Liceum Ogólnokształcącego nr 2 w Poznaniu, gdzie w 1958 zdała maturę. W tymże roku podjęła studia polonistyczne na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (UAM). Debiutowała w 1963 recenzją pt. „Bez cienia łopatologii” dotyczącą „Pamiętnika antybohatera” Kornela Filipowicza, ogłoszoną w czasopiśmie *Kierunki* (nr 6). Po ukończeniu studiów i uzyskaniu w 1963 magisterium pracowała jako nauczycielka języka polskiego w szkołach poznańskich, początkowo w Państwowym Liceum Muzycznym (do 1964), a potem w Zasadniczej Szkole Zawodowej dla Pracujących nr 2. W 1967 zdała egzamin kwalifikacyjny i otrzymała tytuł nauczyciela mianowa-



nego, a następnie podjęła pracę w I Studium Nauczycielskim w Poznaniu, przekształconym w 1969 w Wyższe Studium Nauczycielskie UAM, gdzie pełniła funkcję starszego asystenta. W 1970 doktoryzowała się na UAM na podstawie rozprawy pt. „Proza Michała Choromańskiego. Przemiany powieści psychologicznej XX w.” (promotor prof. Jerzy Ziomek). W 1973 została adiunktem w Zakładzie Teorii Literatury Instytutu Filologii Polskiej (IFP) UAM. Zajmowała się dydaktyką literatury oraz rozwijała badania z zakresu teorii i historii literatury XX wieku. Artykuły i recenzje ogłaszała m.in. w *Pamiętniku Literackim* (od 1973) i w *Tekstach* (1976-81). Około 1973 została członkiem Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza (wiceprezes Oddziału Poznańskiego w 1977-86; skarbnik Oddziału Poznańskiego w 1990-93). W 1980 została przewodniczącą Koła NSZZ „Solidarność” przy IFP UAM (działającego początkowo jako Uniwersytecki Niezależny i Samorządny Związek Zawodowy; do 1981). W 1981 habilitowała się na UAM, przedstawiając pracę pt. „Problematyka symultanizmu w prozie”; etat docenta tejże uczelni otrzymała w styczniu 1983. W 1984-87 była wicedyrektorem (do spraw nauki) IFP UAM. Publikowała m.in. artykuły w wydawanych poza cenzurą materiałach dydaktycznych dla szkół (podp. pseud.: M.K., Marianna Kowalska). W 1990 została członkiem Komitetu Okręgowego Olimpiady Literatury i Języka Polskiego w Poznaniu. W 1991 otrzymała stanowisko profesora nadzwyczajnego UAM. W 1991-93 przewodniczyła komisji dyscyplinarnej do spraw studentów UAM. W 1993 została członkiem Rady Wydawniczej Wydawnictwa Naukowego UAM (do 1999); w tymże roku weszła w skład kolegium redakcyjnego *Polonistyki*. W 1994 została mianowana profesorem. W 1998 objęła kierownictwo Zakładu Semiotyki Literatury IFP UAM. W 2001 została członkiem Komisji Filologicznej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi (1984). Mieszka w Poznaniu.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Wiadomości z teorii literatury w analizie literackiej. [Współaut.:] B. Chrzastowska. Wwa: WSiP 1974, 431 s. Wyd. nast. zmien. i rozszerz. pt. *Poetyka stosowana* tamże: 1978, 579 s., wyd. 2 [!] zmien. 1987, 623 s., wyd. 3 zmien. [2000].

Zawartość: Przedmowa. – O problemach nie tylko teoretycznych; Cechy swoiste literatury; Stylistyka; Wybrane zagadnienia wersyfikacji; Liryka; Epika; Dramat; Postulaty metodyczne. – W wyd. 3 dwa pierwsze rozdz. pt.: Metodologia, teoria, interpretacja; Literackość zagrożona?, – pominięty rozdział ostatni: Postulaty metodyczne.

2. Proza Michała Choromańskiego. [Monografia]. Wr.: Ossol. 1977, 171 s. PAN. Kom. Nauk o Literaturze Pol. *Rozpr. Lit.*, 20.

Rozprawa doktorska.

Nagroda Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki w 1978.

3. Problematyka symultanizmu w prozie. Pozn.: Wydawn. Nauk. UAM 1981, 166 s.

Rozprawa habilitacyjna.

Zawartość: Pojęcie symultanizmu: Narodziny terminu; Tadeusz Kudliński – zapomniany teoretyk symultanizmu; Powojenne kłopoty terminologiczne; Narracja symultaniczna jako problem badawczy; Definicja symultanizmu w prozie. – Sygnały jednoczesności: Na płaszczyźnie świata przedstawionego; Na płaszczyźnie narracji; Na płaszczyźnie kompozycji. – Symultanizm a spójność tekstu. – „Czas uprzestrzeniony”. Unieruchomienie czasu i jego konsekwencje; Znaczące opozycje przestrzenne. – Symultanizm i konwencja; Symultanizm a powieść XVIII wieku; Dziewiętnastowieczna powieść i „przywracanie równoczesności” (na przykładzie „Trylogii” Sienkiewicza). – Próba bilansu.

4. Literatura współczesna. Podręcznik dla klas maturalnych. [Autorzy:] B. Chrzastowska, E. Wiegand-towa, ... Pozn.: Nakom 1992, 382 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 popraw. 1994 [właśc. 1993], wyd. 3 1997, dodruki: 1999, [2001].

Tu S.W.: Nurt żydowski, s. 49-53; Nurt wiejski, s. 54-59; Literatura wobec innych sztuk, s. 66-82; Proza, s. 208-259; Dramat, s. 317-338; Kabaret, s. 339-358; Esej filozoficzny, s. 359-378. – W wyd. 3 pominięte dwa pierwsze oraz ostatni rozdział autorstwa S.W.

5. Literatura a sztuki wizualne. Wwa: PWN 1994, 217 s.

Zawartość: 1. W perspektywie semiotyki: 1. Metasemiotyka Algirdasa J. Greimasa (1917-1992); 2. Semiotyka konotatywna Rolanda Barthesa (1915-1980); 3. Słowo i obraz – problem i jego implikacje. – „Ut pictura poesis”, czyli o malarskości literatury: II. Od [G.E.] Lessinga do [J.] Przybosa. Teoria i kompozycja opisu: 1. Rewolucja Lessingowska; 2. Teoria i praktyka; 3. Typologia opisu, – III. [W.] Strzemiński – interpretator Przybosa: 1. „Laokonizm” Strzemińskiego; 2. Wśród literatów; 3. Strzemiński i Przybos; 4. Poezja unaoznaczona. – „Ut poesis pictura”, czyli o literackości malarstwa: IV. Wizualność metafory: 1. Wizualność zanegowana; 2. Problematyka znaków ikonicznych; 3. Przesunięcia konotacji; 4. Jak powstaje metafora, – V. Znak ikoniczny jako symbol (na przykładzie współczesnego plakatu): 1. [J.] Lalewicz o znakach ikonicznych; 2. Piktogramy i symbole; 3. Przemiana znaku ikonicznego w symbol; 4. Repertuary symboli; 5. Symbol a metafora. – Koegzystencja czy przekład znaków: VI. Tekst i ilustracja: 1. Ilustracja jako konkretyzacja warstwy przedmiotowej dzieła (m.in. o ilustracjach M.E. Andriollego do „Pana Tadeusza” A. Mickiewicza); 2. Ilustracja jako przekład intersemiotyczny; 3. Ilustracja autorska – casus Brunona Schulza; 4. Dodatek edytora w funkcji ilustracji, – VII. Tytuł a dzieło plastyczne. O „literackich” tytułach [W.] Hasiora: 1. Sprawa tytułów; 2. Tytuły identyfikujące; 3. Tytuły o funkcji pragmatycznej; 4. Tytuł jako element struktury dzieła; 5. Nie tylko tytuły, – VIII. Adaptacja filmowa jako przekład intersemiotyczny (na przykładzie „Nocy i dnia” [w reż. J. Antczak], „Konopielki” i „Siekierza” [w reż. W. Leszczyńskiego]): 1. Fenomen fabuły; 2. Znak literacki – znak filmowy; 3. Dystans narracyjny; 4. Narracja; 5. Język poetycki, – IX. [J.] Grotowski – destruktor znaków – Zakończenie.

6. W klasie maturalnej. Książka nauczyciela-polonisty. [Autorzy:] B. Chrzastowska, E. Wiegand-towa, ... Pozn.: Nakom 1999, 224 s.

Tu S.W.: Programy: Literatura wobec innych sztuk, s. 39-47; Literatura wobec kultur ginących, s. 48-57, 63-69; Literatura

polska a literatura europejska, s. 75-83. — Interpretacje: „Austria” literacka i „Austria” filmowa, s. 168-171; Nowela literacka – libretto – film [dot. J. Iwaszkiewicza: Matka Joanna od Aniołów], s. 175-179; Czytanie prozy awangardowej. (Naracja i problemy języka), s. 198-206; Filmowy portret poety, s. 207-213; Italo Calvino i postmodernizm, s. 213-219.

#### 7. Literatura i semiotyka. Wwa: PWN 2001, 189 s.

Zawartość: Literatura i semiotyka. — O znakach i systemach: Zaczynamy od fundamentów: jeden czy dwa systemy primarne?; Znak ikoniczny w koncepcji Umberta Eco – nowatorstwo i niekonsekwencje; Werbocentryzm – uzurpacje i ograniczenia; Magiczny kwadrat [A.J.] Greimasa. — O literaturze i sztuce: O malarstwie literatury; O malarstwie „Sonetów krymskich” [A. Mickiewicz]; Od słowa do ornamentu. Semiotyczne problemy poezji konkretnej; Paradoxy reifikacji w literaturze i sztuce; Poezja na ekranie: nowy gatunek filmowego dokumentu.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopiśmie, m.in.: Twórczość Ryszarda Berwińskiego wobec romantycznych konwencji. *Ruch Lit.* 1970 nr 4 s. 235-249. — Anatomia widma. *Teksty* 1977 nr 2 s. 135-157 [o strukturze postaci-zjaw w literaturze grozy]. — „Bramy raju” Jerzego Andrzejewskiego. W: Nowela, opowiadanie, gawęda. Wyd. 2 poszerz. Wwa 1979 s. 327-350. — Retoryka fabuły a retoryka narracji. W: *Tekst i fabuła*. Wr. 1979 s. 67-91. — Problematyka symultanizmu w prozie. W: *Studia o narracji*. Wr. 1982 s. 143-152. — Technika symultanizmu a technika monologu wewnętrznego w dwudziestowiecznej prozie. W: *Modele świata i człowieka*. Lublin 1985 s. 84-112. — Od socjologii do etyki. (O twórczości Kazimierza Brandyśa). *Pam. Lit.* 1989 z. 3 s. 119-138. — Powieść dwudziestego wieku kontynuatoreską tradycji: Strategia narratora i odbiorcy w powieści ekspresjonistycznej. W: *Polska proza lat 1918-1939*, Rzeszów 1989 s. 23-28; 190-199. — Techniki powieści politycznej. *Alm. Hum.* 1989 nr 10 s. 35-46. — Powieściowe wyobcowanie. (Próba typologii). W: *Literatura a wyobcowanie*. Lubl. 1990 s. 223-235. — Bunt wobec „Sacrum”. Z problemów literatury antyreligijnej w dwudziestym wieku. W: „Metafizyczne” w literaturze współczesnej. Lubl. 1992 s. 39-55, przedr. w: *Religijne aspekty literatury polskiej XX wieku*. Lubl. 1997 s. 201-216. — Semiotyk wyrwany do odpowiedzi. W: *Kryzys czy przełom*. Kr. 1994 s. 197-208 [dot. semiotyki jako dyscypliny naukowej]. — Filmowe konteksty polonistycznej edukacji. W: *Konteksty polonistycznej edukacji*. Pozn. 1998 s. 92-107. — Śledztwo w sprawie dwójmyślenia. („Fama” i „Wycieczka do Sandomierza” [J. Iwaszkiewicz]). W: *Powroty Iwaszkiewicza*, Pozn. 1999 s. 113-124. — Inny opis? Wizualizacja a problem epickości (na przykładzie polskiej prozy lat 90.). W: *Dwudziestowieczna ikonosfera w literaturach europejskich*. Kat. 2002 s. 229-241. — Portrety samobójców w nowelistyce Marii Konopnickiej. W: *Na pozytywistycznej niwie*. Pozn. 2002 s. 109-121. *Pr. Komis. Filol. PTPN*, 45. — Logos przed trybunałem. (O „Turbocie” Günтера Grassa). W: *Logos i my-*

thos w kulturze XX wieku. Pozn. 2003 s. 275-284. — Trwanie czy zmienność? O kategorii rodzaju literackiego. W: *Ulotność i trwanie*. Pozn. 2003 s. 95-105.

#### Prace redakcyjne

1. Miejsca wspólne. Szkice o komunikacji literackiej i artystycznej. Pod red. E. Balcerzana i ... Wwa: PWN 1985, 359 s.

2. Etos i arcyzm. Rzec o Herlingu-Grudzińskim. Pod red. ... i R.K. Przybylskiego. Pozn.: a5 1991, 256 s.

3. Konteksty polonistycznej edukacji. Pod red. M. Kwiatkowskiej-Ratajczak i ... Pozn.: *Pozn. Stud. Polonist. Ser. Lit. UAM* 1998, 413 s.

4. Człowiek i rzec. O problemach reifikacji w literaturze, filozofii i sztuce. Pod red. ... i B. Karniewskiej. Pozn.: *Pozn. Stud. Polonist. Ser. Lit. UAM* 1999, 429 s., [7] k. tab.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2002.

[Wiadomości z teorii literatury w analizie literackiej] A. Jelec, W. Wielopolski. *Pam. Lit.* 1975 z. 4; L. Ludorowski. *Dydak. Lit.* 1976. — [Proza Michała Choromańskiego] M. Hendrykowska: Choromański na mapie literatury. (Notatka o nowym dociekaniu badawczym). *Teksty* 1977 nr 5/6; E. Wiegandt: Klucz do Choromańskiego. *Nurt* 1979 nr 10. — W. Bolecki. *Pam. Lit.* 1984 z. 4 [rec.: Problematyka symultanizmu w prozie]. — [Literatura współczesna] R. Arasimowicz: Z podziwem i krytycznie. *Polonistyka* 1992 nr 10; J. Pieszczałowicz: Obszar na wpol pustynny. „Literatura współczesna” okrojona. *Polityka* 1992 nr 42; S. Bortnowski: Kto w podręcznikach, kto na indeksie? *Polonistyka* 1993 nr 5. — [Literatura a sztuki wizualne] B. Sienkiewicz: Obraz i słowo. *Res Publica Nowa* 1994 nr 10 [dot. też: M. Hopfinger: W laboratorium sztuki XX wieku]. W. Wielopolski: Przeciw złudom. *Pozn. Stud. Polonist. Ser. Lit.* 1994 t. 1; B. Sienkiewicz. *Pam. Lit.* 1995 z. 2; E. Kuźma: Spór z S.W. w górnych rejonach abstrakcji. *Polonistyka* 1999 nr 5. — M. Mikotajczak: Zaproszenie do teorii. *Polonistyka* 2001 nr 5 [rec.: Poetyka stosowana]. Wyd. 3l.

B.T.

## WYSZOMIRSKI Jerzy 1897-1955

Pseud.: Ignis; J.W.; St. Lat.; St. Łatka; Tański, wysz.; Wysz.; Wysz.; — pseud. zbiorowy; Felicja Romanowska. Poeta, publicysta, tłumacz.

Urodzony 23 października 1897 w Zambrowie pod Łomżą; syn Gabriela Wyszomirskiego, generała armii carskiej, dowódcy garnizonu w Zambrowie (zmarł w 1914 w Petersburgu) i Walentyny z Borowskich. Dzieciństwo spędził w rodzinnej miejscowości. Nauki początkowe pobierał w domu, następnie uczył się w gimnazjach w Łomży i Warszawie. Po wybuchu I wojny światowej wyjechał z rodziną do Mohylewa. Służył w armii rosyjskiej, następnie od 1917 do maja 1918 w I Koprusie Polskim dowodzonym przez Józefa Dowbór-Muśnickiego. Po rozwiązaniu Korpusu w 1918 ukończył gimnazjum

w Mohylewie. Następnie w stopniu podporucznika służył w Wojsku Polskim. W 1920 zamieszkał w Wilnie, gdzie studiował polonistykę na Uniwersytecie Stefana Batorego; w 1925 uzyskał magisterium. W czasie studiów rozpoczął twórczość poetycką; debiutował w 1920 wierszem „Jazda”, opublikowanym w *Gospodzie Poetów* (nr 2). W tymże roku otrzymał wyróżnienie w konkursie poetyckim Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. W 1925-30 był nauczycielem w szkołach średnich w Nowej Wilejce i Baranowiczach, po czym pracował w Wilnie w Gimnazjum im. J. Lelewela i w szkołach żydowskich: Gimnazjum Towarzystwa Pedagogów oraz Gimnazjum C. Epstein. W tym czasie rozpoczął stałą współpracę z dziennikami *Słowo* (1923-39) i *Kurier Wileński* (1927-30). W 1932-34 podróżował po Europie, przebywał w Austrii, Belgii, we Włoszech; w 1934 studiował jako wolny słuchacz uniwersytetu w Paryżu. Po powrocie do Wilna publikował felietony i artykuły, a także wiersze m.in. w *Wiadomościach Literackich* (1934-49), *Gazecie Polskiej* (1935-37) i *Sygnalach* (1937-38). Po wybuchu II wojny światowej i włączeniu Wilna do państwa litewskiego, w 1940 przedostał się nielegalnie do okupowanej przez Niemców Warszawy. Brał udział w konspiracyjnym życiu literackim. W 1942 był członkiem jury tajnego konkursu dramatycznego. W 1943-44 współpracował z konspiracyjnym czasopisem *Demokrata* i jego satyrycznym dodatkiem *Moskit* (pod pseud.: Ignis, Tański). Był lektorem języka rosyjskiego na tajnym uniwersytecie. W tym czasie zajmował się też twórczością przekładową; w 1943 na zamówienie Zbigniewa Mitznera, w ramach tajnej akcji wydawniczej „Wisła” przełożył sztukę M. Niekrasowa „Jesienna nuda”. W 1944, po upadku powstania warszawskiego zbiegł z transportu do obozu koncentracyjnego i ukrywał się kolejno w majątku Radziwiłłów w Nieborowie, potem w Stawisku i w Borysławiu pod Łowiczem. Po wojnie zamieszkał w Łodzi, gdzie jako kierownik literacki i felietonista współpracował od 1945 z dziennikiem *Rzeczpospolita* oraz (też pod pseud. St. Łatka) z *Dziennikiem Łódzkim* i pismem *Tydzień* (1946-47). Publikował nadto w wychodzących w Warszawie *Nowinach Literackich* (1947-48) i *Expressie Wieczornym* (1948-55). Kontynuował twórczość przekładową z języka rosyjskiego. Współpracował krótko z Polskim Radiem jako autor słuchowisk. Zmarł śmiercią samobójczą 2 czerwca 1955 w Łodzi.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Całopalenie. [Wiersze]. Wil.: L. Chomiński 1923, 80 s.
2. Chwila niepokoju. [Wiersze]. Wil.: Nakł. Księg. Stow. Nauczycielstwa Pol. 1924, 60 s.

3. Niewczesne. [Wiersze]. Wil.: Druk. K. Lewkowicza 1930, 66 s.

4. Wileńska powieść kryminalna. [Współaut.: W. Charkiewicz, J. Mackiewicz]. *Słowo* 1933 nr 65-103. Wyd. osob. Wil.: [druk.] *Słowo* 1933, 191 s. Wyd. nast.: Wstępem i przyp. opatrzył W. Lewandowski. Londyn: Kontra 1995, 181 s.

Podp. wspólnym pseud.: Felicia Romanowska; w wyd. 1995 podane nazwiska autorów. – Wg inf. S. Mackiewicza J.W. był autorem 10 rozdziałów.

5. Trud prawdy. [Powieść]. *Słowo* 1936 nr 196-261.

6. Krzywda. [Dramat]. *Fragm. Słowo* 1938 nr 80 s. 7.

7. Eureka. Sztuka sceniczna. Powst. 1939 [Inf. autora].

8. Klucz do przepaści. [Powieść]. Powst. 1940-1944.

Inf.: Cz. Miłosz: Szukanie ojczyzny. Kr. 1996 s. 230; T. Śmięgiński. *Pr. Polonist.* Ser. 53: 1998.

9. Mikołaj Gogol. [Sylwetka]. Wwa: Czyt. 1952, 42 s. Wyd. nast.: Wwa: Wiedza Powsz. 1955.

10. Antoni Czechow. [Sylwetka]. Wwa: Wiedza Powsz. 1954, 51 s.

11. Antoni Czechow. [Odczyt]. Wwa: Tow. Wiedzy Powsz. 1954, 23 s., powiel.

12. Aleksander Hercen. [Odczyt]. Wwa: Tow. Wiedzy Powsz. 1955, 24 s., powiel.

13. Spod kreski. Wybór szkiców i felietonów. Wybór i wstęp: J. Huszcza i J. Koproński. Łódź: WŁ 1967, 351 s.

Szkice z l. 1930-1947: Poeta irritabilis est: Pedzająca kwadryga [Dot. poetów Kwadrygi]; Poetyckie spożycie Wandy Dobaczewskiej; Surowa melancholia młodości (o twórczości S.R. Dobrowolskiego); Wyzwolony Urke [Dot. pamiętnika U. Nachalnika]; Poeta vitabilis est [Dot. J. Tuwima]; Nowe i wydeptane drogi [Dot. poezji współczesnej]; Zmartwienie krytyka [Dot. zadań krytyki literackiej]; Poezja integralna; Wiersze Jarosława Iwaszkiewicza [Dot. lato]; Poezja snu i wyobraźni [Dot.: A. Stominski; Okno bez krat]; Medytacje [Dot. twórczości W.S. Reymonta i J. Wiktor]; Wspomnienia o Bujnickim [Dot. T. Bujnickiego]; Trochę o Szaniawskim; Krew poety [Dot. twórczości filmowej J. Cocteau]; Bierście i pożyczajcie [Dot. I. Silone; Chleb i wino]; Więc o czym? [Dot.: M. Choisy; Miesiąc u dziewcząt]; Dramat Marii Dąbrowskiej [Dot.: Stanisław i Bogumił]; Gojawczyńska [Dot. tzw. małego realizmu]; Noce bezsenne [Dot. twórczości Platona i A. Panzinięgo]; – Rosjanie i Polacy: Poetycki czyn Rzepalskiego [Dot. przekładu „Dawnych pieśni ruskich”]; Złoty róg: Teodor Parnicki i Turgieniew. Złoty róg akademików kresowych; Michał Saltykow-Szczedrin; Nieuporządkowane myśli o Puszkynie; Powieść Tynianowa [J. Tynianow; Puszkini]; Napój ze źródła [Dot.: M. Gogol; Rewizor]; Wizerunek Hercena; Z warsztatu tłumacza. – Ciężkie i łatwe czasy: Charlie Chaplin podróżuje; Bajstruki i prymarki [Dot. słownictwa kresowego]; Od Polonii do Połockiej [o ulicach wileńskich nocą]; Figiel pedagogiczny; Odwiedzin synagogi; Życie tworne [Dot. czasopisma *Współczesny Pam*]; Sześciokrotna tragedia [Dot. książki L. Świeżawskiego: Sześciokrotna tragedia]; Ciężkie i łatwe czasy [Dot. czasopism lat 30-tych]; Krakowski wrazenia; Z miłości [Dot. egzaminów maturalnych]; Przeszarżałe metody [Dot. zbieractwa]; Taniec obłąkańców [Dot. me-

rod leczenia psychicznie chorych]; „Polski savoir vivre” [dot.: M. Vauban, M. Kurcewicz: Jak składać wizyty i przyjmować gości]; Rzeczy luźne [dot. zjawiska bezdomności dzieci]; Pozytek „Tajnego detektywa”; Młodzi medycy społecznikują; Apatia i defetyzm; Podział psychofizyczny [dot. rasizmu]; Degeneracja [dot. ankiety nt. życia seksualnego młodzieży]; Honor rasy [dot. rasizmu]; Dwa pisemka [dot. pism *Plomyk* i *Mały Przegląd*]; Megalomania narodowa; Lewowiercy białoruscy. (Wrażenia); Kresowy dr Andres; „Głos Młodych Nauczycieli” [dot. pisma ZNP]; Pionierstwo [dot. katolicyzmu polskiego]; Szczęśliwskie motywy [dot. Gdyni]; Humanitaryzm; Wielkonoć [dot. T. Zielińskiego]; Felieton osobisty.

### Przekłady i adaptacje

1. M. Niekrasow: Jesienna nuda. Satyryczny obrazek dramatyczny. Przekł. powst. 1943. Druk *Mater. Świetał*. 1948 nr 5 s. 8-17. Wyd. łącznie z A. Czechow: Wesele; Niedźwiedź zob. poz. 4.

2. K. Simonow: Dni i noce. [Powieść]. *Rzeczpospolita* 1945 nr 148-341.

3. M. Gogol: Humoreski. Przeł. i wstępem opatrzył ... Wwa: Panteon 1948, 221 s.

4. A. Czechow: Wesele. [Jednoaktówka]. W: A. Czechow: Wesele; Niedźwiedź. M. Niekrasow: Jesienna nuda [poz. 1]. Wwa: Współpraca 1948, s. 5-33. Przedr. w: A. Czechow: Wesele; Niedźwiedź. Wwa: KiW 1950.

5. L. Tolstoj: Śmierć sędziego Gołowina. Opowiadania. Przeł.: ... i G. Timofiejew. Wwa: Książka 1948, 207 s.

W przekł. J.W. opowiadania: Śmierć sędziego Gołowina; Poranek ziemianina; Dzieci mądrzejsze są od starszych; Parobek Emilion i pusty bęben.

6. B. Polewoj: Opowieść o prawdziwym człowieku. Wwa: KiW 1949, 337 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1949, wyd. 3 1950, wyd. 3 [!] 1951, wyd. 5 1952; Wwa: Pax 1953; wyd. 6 Wwa: Iskry 1954, tamże wyd. 7 1956, 1958, wyd. 3 [!] 1960, wyd. 3 1962, wyd. 6 1964, wyd. 7 1966, wyd. 8 1967, wyd. 9 1969, wyd. 10 1970, wyd. 11 1972, wyd. 12 1975; wyd. 13 Wwa: Czyt. 1975; wyd. 14 Wwa: Iskry 1978; Wwa, Moskwa: KiW, Raduga 1980, wyd. 14 1985.

Wyd. osob. fragm. pt. Bohater przestworzy: Wyd. 2. Wybrał i oprac. J. Kozłowski. Wwa: KiW 1950, 136 s.; wyd. 4. Wybrał i oprac. J. Przymanowski. [Wwa:] KiW 1951, 144 s.

7. M. Gogol: Poranek dygnitarza i inne opowiadania. Przeł.: J. Tuwim i ... [Wwa:] Czyt. 1950, 204 s.

W przekł. J.W. opowiadania: Szyneł; Powóz; Opowieść o tym, jak się Iwan Iwanowicz pokłócił z Iwanem Nikiforowiczem; Poranek dygnitarza; Zaczarowane miejsce.

8. M. Gogol: Utwory wybrane. Wstęp: N. Modzelewska. Wwa: Czyt.

T. 1. Przeł.: J. Tuwim i ... 1950, 361 s.

W przekł. J.W. Powóz; Zaczarowane miejsce; Newski Prospekt; Szyneł [poz. 7]; Wj: Opowieść o tym, jak się Iwan Iwanowicz pokłócił z Iwanem Nikiforowiczem [poz. 7].

T. 2. Przekł. ... [i in.], 513 s.

W przekł. J.W.: Noc majowa, czyli topielica; Pamiętnik wariata

9. I. Popow: Rodzina [Lenina]. Dramat w 4 aktach i 10 odsłonach. Wyst. Łódź. Państw. T. im. S. Jaracza 1950. Wyd. Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 87 s.

10. L. Tolstoj: Opowiadania sewastopolskie. Wwa: Prasa Wojsk. 1950, 167 s.

11. W. Kuroczkin: Brygada zwycięża. [Powieść]. Przeł.: ... i W. Badalska. Wwa: NK 1951, 259 s.

12. M. Leskow: Utwory wybrane. T. 2. Przeł.: ..., I. Bajkowska, J. Tuwim. Wwa: Czyt. 1951, 403 s.

W przekł. J.W. opowiadania: Pielgrzym urzeczony; Samodum; Bojownicza.

13. A. Ostrowski: Kruk krukowi oka nie wykole. Komedja w 4 aktach. Wyst. pt. Bankrut: Kielce, T. im. S. Żeromskiego 1951.

14. D. Fonwizin: Synalek szlachecki, Komedja w 5 aktach. W: Antologia dramatu rosyjskiego. T. 1. Wwa: Czyt. 1952 s. 11-56.

15. M. Gorki: Życie Matwieja Kozemiakina. [Powieść]. Wwa: KiW 1952, 579 s. Wyd. nast.: z posł. B. Michajłowskiego. [Przeł.] J. Brodzki. Wwa: PIW 1953, wspólnie z: Miasteczko Okurów zob. poz. 23.

16. A. Ostrowski: Do wójta nie pójdziemy. Komedja w 4 aktach. W: Antologia dramatu rosyjskiego. T. 1. Wwa: Czyt. 1952 s. 380-424.

17. A. Czechow: Końskie nazwisko i inne opowiadania. Wyd. 2. Wwa: Czyt. 1953, 26 s.

18. A. Hercen: Rzeczy minione i rozmyślenia. T. 4-5. Przeł. i przyp. opatrzył ... Wwa: KiW 1953, 1954, 366 + 386 s.

T. 1-2 w przekł. E. i W. Słobodników, t. 3 w przekł. K.A. Jąworskiego.

19. A. Czechow: Nie udał się! Opowiadania. Wybór, posł. i przyp. N. Modzelewskiej. Wwa: Czyt. 1954, 138 s.

20. A. Czechow: Wieczór literacki. Drobne utwory dramatyczne, inscenizacja, opowiadania. Wstęp: S. Pollak. Wwa: Czyt. 1954, 199 s.

W przekł. J.W. opowiadania: Potwarz; Końskie nazwisko; Przesolił; Długi język; Los na loterii; Niedźwiedź; Jubileusz.

21. S. Borodin: Dymitr Doński. [Powieść]. Wwa: MON 1955, 457 s.

22. M. Gogol: Gracze. Komedja w 1 akcie. Wstęp i uwagi insc.: S. Bieliński i A. Makarewicz. Wwa: Czyt. 1955, 77 s. Przedr. w: M. Gogol: Utwory dramatyczne. Wwa 1957.

23. M. Gorki: Miasteczko Okurów; Życie Matwieja Kozemiakina [poz. 15]. W: M. Gorki: Pisma. T. 6. Wwa: PIW 1955, 649 s.

24. S. Złobin: Stiepan Razin. Powieść. Księga 1-2. Przeł. i przyp. opatrzył ... Wwa: Czyt. 1956, 556 s.

# Z

25. L. Tołstoj: Czarodziejski bęben. Baśń dramatyczna w 2 aktach. [Oprac.] Z. Kopalko. Adapt. scen. ... Uwagi insc.: Z. Kopalko. Uwagi o scenografii, projektach dekoracji i kostiumów: J. Gorazdowski. Muz.: J. Dobrzański. Wwa: CPARA 1958, 66 s.

26. M. Leskow: Wdzięk administracyjny i inne opowiadania. Przeł.: I. Bajkowska, Cz. Jastrzębiec-Kozłowski, ... Wwa: Czyt. 1961, 514 s.

W przekł. J.W. opowiadania: Klasztor kadecki; Antyki pieczerkie; Kogut i jego dzieci; Prosty sposób; Człowiek na warcie.

27. M. Gogol: Opowiadania. Przeł.: J. Brzęczkowski, J. Tuwim, ... Słowo wstępne: M. Dąbrowska. Wwa: Czyt. 1965, 252 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1968, wyd. 3 1984.

W przekł. J.W.: Wj [poz. 8]; Opowieść o tym, jak się Iwan Iwanowicz pokłócił z Iwanem Nikiforowiczem [poz. 7]; Szyneł [poz. 7]; Powóz [poz. 4].

28. A. Czechow: Człowiek w futerale. Opowiadania. Przeł.: M. Dąbrowska, ... Wwa: KiW 1967, 81 s.

W przekł. J.W.: Człowiek w futerale; Kapral Priszibiejew; Kasztanka. Opowieść.

29. M. Gogol: Szyneł. Opowiadania. Wwa: KiW 1967, 109 s.

Zawiera opowiadania: Szyneł [poz. 7]; Newski Prospekt [poz. 8].

30. M. Gogol: Pamiętnik wariata. Opowiadania. Przeł.: J. Tuwim, ... Wwa: KiW 1968, 134 s.

W przekł. J.W.: Pamiętnik wariata [poz. 8]; Wj [poz. 8].

31. M. Leskow: Powiatowa Lady Macbeth; Wędrowiec urzeczony. [Opowiadania]. W: M. Leskow: Utwory wybrane. Wr.: Ossol. 1970, s. 3-234. *BN II*, 164.

32. M. Gogol: Opowieści. Przeł.: ..., J. Tuwim, J. Brzęczkowski. Oprac. R. Galster. Wr.: Ossol. 1972, *CXXX*, 289 s. *BN II*, 169.

W przekł. J.W.: Newski Prospekt [poz. 8]; Szyneł [poz. 7]; Powóz [poz. 7]; Pamiętnik szaleńca [pt. Pamiętnik wariata poz. 8].

33. M. Gogol: Opowiadania petersburskie. Wwa: KiW 1980, 122 s.

Zawiera opowiadania: Szyneł [poz. 7]; Newski Prospekt [poz. 8].

34. M. Gogol: Szyneł. Opowiadania. Przeł.: J. Tuwim, ... Wstęp: A. Wołodźko. Wwa: Iskry 1983, 71 s. W przekł. J.W.: Szyneł [poz. 7]; Pamiętnik wariata [poz. 8].

35. M. Gogol: Portret; Szyneł; Pamiętnik wariata. [Opowiadania]. Przeł.: J. Brzęczkowski, ... Wwa: Dom Wydawn. S. Szymański 1992, 116 s.

W przekł. J.W.: Szyneł [poz. 7]; Pamiętnik wariata [poz. 8].

36. A. Czechow: Wybór opowiadań. Przeł.: I. Bajkowska, ... Wr.: Siedmióróg 1997, 70 s.

W przekł. J.W.: Śmierć urzędnika; Kameleon; Końskie nazwisko [poz. 17]; Kapral Priszibiejew [poz. 28]; Dzieciarnia; Chłopcy; Kasztanka. Opowieść [poz. 28]; Człowiek w futerale [poz. 28].

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951. — SWPP 1. — PP (E. Głębička).

[J. Tuwim] pt. *Wiad. Lit.* 1924 nr 4 [rec.: Całopalenię]. — K.W. Zawodziński. *Prz. Warsz.* 1925 nr 41 [rec.: Chwila niepokoju]. — [Niewczesne:] S. Cywiński. *Dz. Wil.* 1930 nr 257; [T. Łopalewski] *T.L. Kur. Wil.* 1930 nr 199. — W. Piotrowicz: Współcześni poeci wileńscy. *Wil.* 1931, *passim*. — S.R. Dobrowolski: Zamiast kwiatów. *Kronika* 1955 nr 6. — W. Kiwiłczo: O J.W. *Nowa Kult.* 1955 nr 29. — J. Putrament: Mój profesor. *Kronika* 1955 nr 6. — T. Byrski: Tłumacz znakomity. *Progr. Teatru im. S. Żeromskiego*, Radom 1957. — S. Mackiewicz: Nie-wystrzelone naboje. *Kronika* 1957 nr 3. — J. Koprowski: Przypomnienie W. *Odgłosy* 1965 nr 3. — [Spod kreski:] J. Kądziela: Wybór felietonów W. *Nowe Książ.* 1967 nr 21; J. Okopień. *Polityka* 1967 nr 37; M. Ostoja-Ochocki: Szkice J.W. *Odgłosy* 1967 nr 31. — K. Frejdlch: J.W. sztuka przekładu. *Osmowa* 1970 lato. — J. Koprowski: Dziennikarz doskonały. W tegoż: Przyjaciele i znajomi. *Łódź* 1977. — [J. Wilmański] *Widok: J.W. Odgłosy* 1980 nr 24. — W. Krzemiński: O J.W. *Odgłosy* 1982 nr 23. — T. Smigilewski: Między Wilnem a Łodzią. O życiu i twórczości J.W. (1897-1955). *Pr. Polonist.* Ser. 53: 1998. — H. Turkiewicz: O zapomnianej spuściźnie J.W. *Ann. Acad. Paedagogicae Crac. Stud. Historicolitteraria* 2002 nr 2.

E.G.

# Z

## ZABIERZEWSKA-ŻELECHOWSKA

Janina

1894-1973

Krypt.: J.Z.; J. Zab.; J. Żel.

Poetka.

Urodzona 8 września 1894 w Ulanowie na Rzeszowszczyźnie w rodzinie nauczycieli; córka Stefana Zabierzewskiego i Marii z Boduchów. W 1905 po śmierci ojca przeniósł się wraz z matką do Krakowa, gdzie w 1913 ukończyła seminarium nauczycielskie. W 1914-18 zajmowała się pracą oświatową na wsi. W 1918 wyszła za mąż za Wło-

dzimierza Żelechowskiego, urzędnika magistratu, poetę i prozaika, i wraz z nim zamieszkała w Krakowie. W 1923 przeniósł się do Katowic, gdzie jej mąż objął stanowisko referenta w wojewódzkim wydziale kultury. Wstąpiła do Demokratycznego Towarzystwa Polek. Debiutowała w 1930 wierszem pt. „Pamięci Orkana”, ogłoszonym w *Kurierze Literacko-Naukowym* (nr 22). Następnie publikowała liczne wiersze na łamach *Ilustrowanego Kuriera Codziennego* (1930-37), *Kuriera Literacko-Naukowego* (1930-38), *Polski Zachodniej* (1930-33), *Tempa Dnia* (1934, 1938-39), *Kuźnicy* (1935-37),



*Zarania Śląskiego* (1936-38). Należała do Koła Literatów na Śląsku i Związku Artystyczno-Literackiego na Śląsku. W 1937 została członkiem ZZLP. Prowadziła pogadanki dla kobiet i kwadransy poetyckie w katowickiej rozgłośni Polskiego Radia. W czasie okupacji hitlerowskiej przebywała najpierw w Ulanowie, a następnie w Krakowie. Po zakończeniu II wojny światowej powróciła w 1945 do Katowic, gdzie kontynuowała pracę literacką i społeczną. Wiersze ogłaszała m.in. na łamach *Odry* (1946-49), *Śląska Literackiego* (1953-56), *Trybuny Robotniczej* (1946-59). W 1950 otrzymała nagrodę MRN w Katowicach. Należała do Ligi Kobiet, Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej oraz Towarzystwa Rozwoju Ziem Zachodnich. Odznaczona m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1956), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1964), złotą odznaką „Zasłużonemu w Rozwoju Województwa Katowickiego” (1961). Zmarła 22 listopada 1973 w Katowicach.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Przez śląskie okno. [Wiersze]. [Kat.] Skł. gł. Gebethner i Wolff Wwa-Kr. 1937, 74 s. Wyd. 2 Wwa: Druk. Nar. 1937.

Wyd. z zasilku Śląskiego Tow. Lit. w Kat.

2. Myśli na zwiady. [Wiersze]. [B.m.]: Chrześcijańska Druk. Nar.; Będzin: Skł. Księg. Wł. Michalak i S-ka Wwa 1939, 98 s.

3. Wiersze. Kat.: Wydawn. ZZLP Oddz. Śląski 1948, 14 s.

4. Światła i cienie. [Wiersze]. Pośl.: Z. Hierowski. Kat.: Śląsk 1958, 123 s.

Cykle: Z ziemi śląskiej; Przemiany; Powracająca fala

5. W drodze. [Wiersze]. Kat.: Śląsk 1963, 63 s.

6. Odczytując światło. [Wiersze]. Kat.: Śląsk 1965, 51 s.

7. Barwy ziemi. [Wiersze]. Kat.: Śląsk 1968, 92 s.

8. Dojrzewanie. [Wiersze]. Kat.: Śląsk 1969, 70 s.

9. Twarze wieloraki. [Wiersze]. Kat.: Śląsk 1971, 74 s.

10. W biegu czasu. [Wiersze]. Kat.: Śląsk 1973, 90 s.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953, 1966. — PP (M. Kotowska). — RL 1973 (J. Chudek). — LP XX w. (M. Fazan). — ŚISB (M. Fazan).

[Przez śląskie okno:] K.W. Zawodziński *Rocz. Lit.* 1936; Z. Hierowski: Trzy tomiki poezji *Zar. Śl.* 1938 z. 1. — Z. Hierowski: Śląskie ścieżki poetów. *Odra* 1948 nr 40 [rec.]; Wiersze. — S. Lichański: Poeci ziemi najniemiejszej. *Now. Lit.* 1948 nr 34. — T. Kijonka: Pogodny czas rozstań. *Poglądy* 1963 nr 14 [rec.]; W drodze]. — M. Dziaczek: Przed mrokiem światła... *Poglądy* 1965 nr 15 [rec.]; Odczytując światło]. — [Barwy ziemi:] W. Stanisław: Poetycki dialog z przeszłością. *Poglądy* 1968 nr 16; M. Sprusiński: Światło, mrok, gorycz... *Poglądy* 1969 nr 11. — [Dojrzewanie:] T. Kijonka: Nowy tom *Z. Po-*

*glądy* 1970 nr 7; J. Zacharska. *Poezja* 1970 nr 5. — T. Kijonka: J.Z.-Z. *Poglądy* 1971 nr 7. — [Twarze wieloraki:] W. Borchenc: Miłość tej ziemi zostanie... *Poglądy* 1972 nr 11; B. Surowka. *Dz. Zach.* 1972 nr 80. — M. Fazan: J.Z.-Z. W: Znani i nieznanzi katowiczanie. *Kat.* 1980. — J. Hłond: O *Z. Poglądy* 1982 nr 29.

M.K.-K.

ZACZYKIEWICZ Izidor  
1900-1991

Pseud.: Pracowity.

Prozaik.

Urodzony 4 kwietnia 1900 w Warszawie; syn Janna Zaczykiewicza, mistrza murarskiego, i Apolonii z domu Janczak. Okres dzieciństwa spędził w Cieclocinku, gdzie uczył się w rosyjskiej szkole elementarnej. W 1917 odbywał praktykę murarską, a następnie rolną. W grudniu 1918 wstąpił do Wojska Polskiego i brał udział w bitwie z Niemcami pod Inowrocławiem. W 1919 walczył na froncie wołyńskim. W tymże roku został skierowany do szkoły podoficerskiej w Dęblinie. W 1921 został zdemobilizowany. W 1922 ożenił się z Leokadią Koszewską i wyjechał do Francji w poszukiwaniu pracy. Wstąpił do francuskiej marynarki handlowej. W 1925 osiedlił się w Argentynie. W tymże roku rozpoczął twórczość literacką, pisząc jednoaktówkę pt. „Wesele kujawskie” (rękopis zaginął). W 1927 (po śmierci żony) powrócił do Polski. Zamieszkał w Warszawie, gdzie w 1930 ukończył zawodową szkołę budowlaną. W 1932-33 przebywał na emigracji zarobkowej w Argentynie, a potem w Paragwaju, prowadzącym w tym czasie wojnę z Boliwią. Po powrocie do Polski zamieszkał w Gdyni i podjął pracę w Urzędzie Morskim. W 1935 ożenił się z Leokadią Miłosz. Debiutował w tymże roku, ogłaszając wspomnienia pt. „Dziwna łajba”, drukowane w krakowskim *Tempie Dnia* (nr 222-232). Po wybuchu II wojny światowej wstąpił ochotniczo do II Batalionu Morskiego Wojsk Obrony Wybrzeża. Wzięty do niewoli i wywieziony do Niemiec, zbiegł w 1941 do Pęczniewa pod Łodzią. Brał udział w pracy konspiracyjnej jako członek Związku Walki Zbrojnej (od 1941), a potem AK; m.in. zorganizował pluton partyzancki. W 1944 został aresztowany i po miesięcznym pobycie w więzieniu w Łodzi wywieziony do Jugosławii na roboty przy budowaniu bunkrów. Oswobodzony przez jugosłowiańskich partyzantów, powrócił w lipcu 1945 do Polski i podjął pracę w Biurze Odbudowy Portów w Gdańsku i Szczecinie. Od tegoż roku należał do PPS (od 1948 do PZPR). W 1948 przeniósł się do Warszawy, gdzie pracował w budownictwie. W 1948-52 występował w dzielnicowym robotniczym zespole teatralnym Muranowa. W 1961 został członkiem ZLP. Odznaczony m.in. odznaką „Grunwald – Berlin” (1945). Zmarł 19 sierpnia 1991 w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Gran Chaco. Przygody polskich trampów. [Powieść]. Bydgoszcz: Książ. Atlas 1939. Wyd. nast. Wwa: LSW 1950, 327 s.

Nakład wyd. 1 został spalony przez Niemców we wrześniu 1939.

2. Sztucer i „Magda”. Wspomnienia myśliwego i czołgisty. Wwa: MON 1961, 344 s.

3. Spotkania z wojną. [Opowiadania]. Wwa: MON 1966, 220 s.

Zawartość: Spotkania z wojną; Tajemny port; Postojska Jama; Porucznik „Kabeł”; Przysięga; Gdzie nas nie było...

4. Dożynki yerba mate. [Powieść]. Wwa: MON 1973, 242 s.

5. Włóczywoda. [Powieść]. Post.: W. Sadowski. Wwa: PIW 1984, 396 s.

Nagroda Funduszu Literatury (za 1984) w 1985.

Nadto wg inf. autora utwory w rękopisach, które zaginęły: Wesele kujawskie. Jednoaktówka. Powst. Buenos Aires 1925. — Batalion kujawski. Powst. Gdynia 1930. — Opowieść dębowa. Powst. Gdynia 1930. — Modre złoto. Przygody z Ameryki Południowej. Powst. 1933. — Blindziarze. Przygody morskie. Powst. 1934. — oraz utwory powstałe po wojnie, złożone do wydawnictw w maszynopisie: Bushman i inne opowiadania. 1978, 180 s. — Bracia w pasiakach. 1979, 281 s. — Daleka droga do morza. 1979, 185 s. — Ryby mówią. Okrętowy dziennik kuchcika. 1979, 243 s. — Ludzie morza bez floty. 1979, 207 s. — Wigilijna cicha noc. Pamiątnik warszawskiego murarza. 1979, 355 s. — Kąkol i kalina. Przygody nurków. 281 s. — Antek Roła. 1980, 308 s.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1974, 1975. — SWPP 2 (A. Szalagan)

S. Czernik: Przygody polskich trampów. *Il. Kur. Pol.* 1950 nr 326 [rec.: Gran Chaco]. — [Sztucer i „Magda”]. Z. Kozakiewicz: Na tropach przygody. *Wojsko Lud.* 1961 nr 12; L. Życki: Powieść i Z. Tyg. *Mar.* 1963 nr 34. — H. Kurta: Jak Antek nie wojował. *Nowe Książ.* 1973 nr 16 [rec.: Dożynki yerba mate]. — [Włóczywoda.] E. Biela: Obejrzyjcie moje życie. *Kierunki* 1985 nr 36; W. Utrata: Epika i autentyzm. *Tryb. Ludu* 1985 nr 144; Z. Wójcik: *Związkowiec* 1985 nr 18; T.J. Żółciński: Na wozie i pod wozem. *Tu i Teraz* 1985 nr 17.

K.B.

**ZADURA Bohdan**

ur. 1945

Poeta, prozaik, krytyk literacki, tłumacz.

Urodzony 18 lutego 1945 w Puławach; syn Jana Zadury, profesora weterynarii, anatomopatologa, i Janiny z domu Jurak, księgowej (nie pracowała zawodowo). Od 1958 uczęszczał do Liceum Ogólnokształcącego im. Księcia A.J. Czartoryskiego w Puławach; w 1962 zdał maturę. Debiutował w 1962 wierszami o incipitach „tak bolą mnie wszystkie

miejsca” i „brat mojego ojca”, opublikowanymi w dwutygodniku *Kamena* (nr 23). Następnie studiował filozofię na Uniwersytecie Warszawskim; w 1969 uzyskał magisterium. Od 1964 był wielokrotnie laureatem konkursów literackich. Współpracował z redakcją dwutygodnika *Echo Puławskie* (1964-66). W tych latach był też związany z Orientacją Poetycką „Hybrydy”. Od 1966 należał do Koła Młodych przy Oddziale Warszawskim ZLP. W 1967 ożenił się ze Zdzisławą Konty, nauczycielką języka polskiego. Rozwijał twórczość krytycznoliteracką i literacką, publikując wiersze, prozę, recenzje i artykuły w *Kulturze* (1966-77; tu m.in. w 1969 przekłady wierszy z języka angielskiego), *Współczesności* (1966-70), *Twórczości* (od 1967), *Życiu Literackim* (1968-71). W 1969 został członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1970 podjął pracę kierownika Muzeum Regionalnego w Kazimierzu Dolnym. Po przekształceniu muzeum w autonomiczne Muzeum Kazimierza Dolnego (1972) pracował w nim jako asystent muzealny w dziale dokumentacji i bibliotecy, a następnie jako kierownik działu sztuki współczesnej (do 1977). Równocześnie publikował utwory literackie i przekłady z języków angielskiego, węgierskiego i rosyjskiego w *Literaturze* (1972-85, z przerwami), *Literaturze na Świecie* (1972-81; w 1977-81 członek zespołu konsultacyjnego), *Kamienie* (1974-84, z przerwami). W 1974 został członkiem Towarzystwa Przyjaciół Puław (pełnił też funkcję wiceprezesa Towarzystwa). W 1975 otrzymał nagrodę im. J. Czechowicza. Od grudnia 1977 do stycznia 1987 był kierownikiem literackim Teatru „Studio Wizji i Ruchu” w Lublinie. W 1980 został członkiem zespołu redakcyjnego kwartalnika *Akcent*; w 1980-84 był kierownikiem działu przekładów, a od 1984 kierownikiem działu eseistyki; w piśmie tym publikował wiersze, recenzje oraz przekłady wierszy z języków angielskiego, ukraińskiego i węgierskiego. Od 1980 należał do Polskiego PEN Clubu. W 1981 otrzymał nagrodę im. B. Prusa. W 1984 został zastępcą kierownika, a w 1988 kierownikiem działu prozy w miesięczniku *Twórczość*, w którym nadal publikował wiersze i recenzje. Przekłady z języków angielskiego, węgierskiego i ukraińskiego ogłaszał w *Literaturze na Świecie* (1984-2002). W 1986 i 1988 przebywał w Budapeszcie na zaproszenie Kolegium im. Etvösa. W 1987 został członkiem społecznej rady programowej Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik”, a w 1988 przewodniczącym społecznej rady programowej Lubelskiego Studia Teatralnego. Od 1988 należał do klubu *Regionów*. Kontynuował twórczość literacką, publikując nadal na łamach *Akcentu* i *Twórczości*, a także *Kresów* (1990-2001, z przerwami), *Literatury* (1990-91, 1998), *Regionów* (1991-94), *Sycjny* (1993-96), *Frazy* (2002), *Odry* (2002), *Studium* (2002). W 1993 został człon-

kiem komisji literackiej programu promocji literatury współczesnej Fundacji Kultury. W 1994 został wiceprezesem Wschodniej Fundacji Kultury „Akcent”. W tymże roku za krytykę literacką otrzymał nagrodę im. S. Piętaka. W 1995-98 wchodził w skład rady redakcyjnej serii *Nowa Proza Polska*, wydawanej przez miesięcznik *Twórczość*. Od 1997 był związany z Biurem Literackim „Fort Legnica”, a następnie „Port Legnica”. W 2001 za tłumaczenia poezji węgierskiej i jej popularyzowanie w Polsce otrzymał Krzyż Rycerski Orderu Republiki Węgierskiej, a w 2002 nagrodę Fundacji Promocji Spraw Słowiańskich „Ex Oriente Lux”. Wyróżniony m.in. odznakami „Zasłużony Działacz Kultury” (1979), „Za Zasługi dla Lubelszczyzny” (1985), „Za Zasługi dla Puław” (1986) oraz Złotym Krzyżem Zasługi (1990). Mieszka w Puławach.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Lata spokojnego słońca. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1968, 124 s.

Wyd. nast. łącznie z poz. 4 pt. Lata spokojnego słońca; A żeby ci nie było żal. Lubl.: WLibel. 1984, 113 + 124 s.

W wyd. nast. powieści są opracowane przeciwstawnie.

2. W krajobrazie z amfor. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1968, 103 s.

Zawartość: I. Szkice do sonetów; II. Praesens continuum; III. Idee i obrazy; IV. Ostenda. (Poemat pomyślany jako sześć sonetów in memoriam S. Przymkowskiego); V. Elegie; VI. Fêtes galantes.

3. Podróż morską. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1971, 78 s.

Cykle: Piosenki pseudoromantyczne; Epitafia. — Tu m.in. poemat pt. Terra incognita.

4. A żeby ci nie było żal. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1972, 139 s. Wyd. nast. łącznie z Lata spokojnego słońca zob. poz. 1.

5. Pożegnanie Ostendy. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1974, 50 s.

Zawiera m.in. cykl: Z oktostychów zimowych. — Tu m.in. poemat pt. Pożegnanie Ostendy.

6. Patrycja i chart afgański. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1976, 131 s.

Zawartość: Toronto Topo; „World Sport Review”, albo pornografia; Anne Forster, czyli kłopoty z tożsamością; Dziewiętnasta trzydziści przy drzwiach; Gałzka oliwna; W innych scianach inne sprawy; Wyjście; Apteka; Jestem kobietą; Patrycja i chart afgański; Sebastian; Raport; Rozbieg

7. Małe muzea. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1977, 69 s. Tu m.in. poematy: Małe muzea; Sztuka poetycka. — Zawiera też przekłady z autorów: W.H. Auden, M. Babits, A. Clarke, T. Kinsella, R. Murphy.

8. Do zobaczenia w Rzymie. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1980, 158 s.

Zawartość: Do zobaczenia w Rzymie; Marta; Więcej grzechów nie pamiętam; Martwa natura; Tranzyt; Lekcje muzyki; Zasada

taką znajduje: Za dwa lata koniec świata; Dotyk dłoni; Hotel „Europa”.

9. Radość czytania. Lubl.: WLibel. 1980, 279 s. Zawiera recenzje w częściach: I. Linie papilarne i linie historii; II. O nas; III. Z różnych stron. — Pierwodr. głównie w *Twórczości*, *Kamienie*, *Kulturze* i *Współczesności* w l. 1967-1978.

10. Nowak. [Szkic]. Tłum. Ch. Cenckalska. Warsaw: Authors Agency, Czyt. 1981, 63 s. Dot. Tadeusza Nowaka.

11. Zejście na ląd. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1983, 115 s.

Zawartość: Kalendarz; Collage; Z nowych wierszy. — Tu m.in. poemat pt. I VIII 1979 7<sup>17</sup>-22<sup>15</sup> czternaście (!) godzin z Piotrem Sommerem.

12. Lit. [Powieść]. *Twórczość* 1985 nr 11 s. 10-47, nr 12 s. 8-47. Wyd. osob. Gdańsk: Marabut 1997, 123 s.

13. Starzy znajomi. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1986, 95 s.

Zawartość: I. Z zeszytów do przyrody, historii i polskiego; II. Starzy znajomi; III. Lista dialogowa; IV. Z przekładów [z jez. ang i węgier.] następujących autorów: J. Ashbery, S. Deane, D.J. Enright, J. Fuller, P. Groves, T. Harrison, G. Kerényi, I. Kovács.

14. Prześwietlone zdjęcia. [Wiersze]. Lubl.: WLibel. 1990, 119 s.

Tu m.in. poemat pt. Krok Sitonena. — Zawiera też przekł. wierszy następujących poetów węgier.: G. Aczél, D. Berzsenyi, G. Csordás, S. Csóóri, J. Dsida, G. Gómóri, G. Illyés, P. Kántor, I. Kovács, O. Orbán, D. Szilágyi, G. Szócs, O. Tolnái. Nagroda im. J. Czechowicza w 1991.

15. Cisza. [Wiersze]. Pozn.: Wydawn. a5 1994, 99 s.

Wyd. osob. poematu Cisza. Wr.: Pomona 1996, 48 s. [wyd. bibliofilskie]. Przedr. zob. poz. 19.

Adapt. radiowa poematu Cisza: Adapt.: D. Bieniaszkiewicz. Radio 1997.

16. Daj mi tam, gdzie go nie ma. Szkice o poezji. Lubl.: Multico 1996, 221 s.

Zawartość: Daj mi tam, gdzie go nie ma, czyli języki obce poezji; „Czyli nie głupi był, chcąc być jedyny” [dot. L. Staffa]; „Trudno dać imię temu, co w dalekość płynie” [dot. B. Leśmiana]; „Bądźcie mu dobre, wy, ptaki i drzewa” [dot. J. Czechowicza]; List; Powrót do Rózewicza; Słowa, słowa, słowa; „Po niebie płynie kra, biało wtecznie się ścina.” [dot. T. Nowaka]; Nowa dykcja [dot. W. Woroszyńskiego]; Tin Ujević i inni; Punkt odniesienia (paradoksy Aleksandryczyka) [dot. K. Kawafisa]; „Nadejście czarny żołnierz” [dot. L. Nagya]; ... na czystej stronie naszej ciemności” [dot. L. Kovácsa]; Zwichnięta symetria [dot. R. Wojaczka]; „Zlituj się, Morze Śródziemne” [dot. T. Sulkowskiego]; Róże pływającego lasu [dot. antologii: The Burning Forest]; Pytajnik nad wpysonem [dot. E. Stachury]; „Skok wielkiej śruby obracał sny niereczywiste” [dot. J. Górzańskiego]; „Ich kann nicht anders” [dot. F. Netza]; „Tu gra się wysoko” [dot. K. Puzyna-Kamyki]; O klasyczności tudzież romantyczności młodej poezji [dot. S. Barańczaka]; Nieufni i zadufani; Nowy Brodziński? [dot. S. Barańczaka]; W krajobrazie z amfor; Cztery eseje [dot. J. Łukasiewicza]; Laur i ciulol; „Kto ty jesteś?” [dot.: P. Kuncewicz; Cień rekil; Blżej Herberta; ... w poezji – poezji przede wszystkim szukać należy” [dot. J. Kwiatkowskiego]; „Z wierszy mnie nie sądz” [dot. A. Babińskiego]; „Z jasnej pozogi snu” [dot. J.K. Adam-

kiewicz]; „Mamo, dziwny człowiek stoi pod drzwiami naszego domu” [dot.: S. Sadurski: Gra na pamięć]; „Fra Angelico nie znał Urszuli Koziół”; „Nie zabijajcie poetów” [dot. wierszy z antologii „Nie zabijajcie poetów”]; Siedem propozycji; Jeszcze jeden wysiłek; John Ashbery i ja. Poezja spójników?; Jak pracować z uczniem uzdolnionym literacko?; „Z racji wieku”; Wycofuję się z życia; Koniec świata.

17. Noc poetów. (Warszawa pisarzy). Zadura. [Poemat]. Legnica: Centrum Sztuki – T. Dram. 1998, 24 s. Przedr. zob. poz. 19.

18. Kaszel w lipcu. [Wiersze]. Wr.: Pomona 2000, 109 s.

19. Poematy. Legnica: Biuro Lit. „Port Legnica” 2001, 141 s.

Zawartość: Ostenda. Poemat pomyślany jako sześć sonetów in memoriam Samuela Przypkowskiego [poz. 2]; Terra incognita [poz. 3]; Pożegnanie Ostendy [poz. 5]; Sztuka poetycka [poz. 7]; Małe muzea [poz. 7]; I VIII 1979 7<sup>15</sup>.22<sup>15</sup> czarnaście (!) godzin z Piotrem Sommerem [poz. 11]; Cisza [poz. 15]; Krok Siłtonena [poz. 14]; Noc poetów. (Warszawa pisarzy) [poz. 17].

20. Więzień i krotochwila. Wiersze z lat sześćdziesiątych. Kr.: Zielona Sowa, Studium Lit.-Artyst. przy Inst. Polonistyki UJ 2001, 49 s.

21. Między wierszami. (Szkice i felietony). Legnica: Biuro Lit. „Port Legnica” 2002, 165 s.

Zawartość: Fortel; Godzina szczęśliwa; Znad Dniepru nad Kamienną; Smutek Dworca Centralnego; Smutek wiejskiego bluesa; Smutek szkolnych zeszytów; „Nad Puław szklany dach”; Czasy się zmieniły, jest o czym mówić; Rozbieg. Adam Mickiewicz w Puławach – Puławy u Mickiewicza; „Najpiękniejszy jest przedmiot którego nie ma”; Pufka (i inni) z książkami; Sanatorium; Ukraińskie słowo humoru; Kopniak w dupę dla Darka Foksa (oscylator); Różni, Walenty!; Szumią jodły na gór szczytce; Po przerwie; Więcej płacisz, dłużej jedziesz; Chyba jest coś do zrobienia; Przyjaciel poezji; Wymordowani, ale szczęśliwi; Niewymuszona elegancja wysokiego stylu; Jak było; Ucieczka z cementarza w dzień Wszystkich Świętych; Sztambuch erotyczny; Zwykły pakiet; Światowy Dzień Poezji (w Polsce); Wymuszanie; Na wszelki wypadek; Przepraszam, czy tu się ścienia?; Popsute przyjemności; Smutek jurorowania.

22. Ptasia grypa i inne wiersze dla kobiet i mężczyzn. Legnica: Biuro Lit. „Port Legnica” 2002, 115 s.

23. Stąd. Wiersze puławskie. Puławy: Tow. Przyj. Puław; Lubl.: Wydawn. UMCS 2002, 90 s.

### Przekłady i adaptacja

1. L. Nagy: Kto przeniesie miłość. [Wiersze]. Wybór, oprac., przedm., noty i objaśn.: P. Sommer. Przel.: J. Anders, P. Sommer, ... Wwa: Czyt. 1983, 393 s.

2. Antologia nowej poezji brytyjskiej. Wybór, oprac., przedm., noty i objaśn.: P. Sommer. Przel.: J. Anders, P. Sommer, ... Wwa: Czyt. 1983, 393 s.

3. D.J. Enright: Księga Fausta. Przel. [z ang.] i notą opatrzył ... Lubl.: WLubel. 1984, 101 s. Por. poz. 4.  
Wyróżnienie Funduszu Literatury za przekł. w 1985.

4. Rzecz o Fauście. Scenariusz na inspiracji „Księgi Fausta” D.J. Enrighta: J. Leszczyński, ... Wyst. Lubl., T. Wizji i Ruchu 1985. Por. poz. 3.

5. D. Pavličko: Tajemnica twojej twarzy. [Wiersze]. Przel. [z ukr.] ... Lubl.: WLubel, 1989, 222 s.  
Nagroda Międzynarodowego Listopada Poetyckiego za przekł. w 1989.

6. T. Harrison: Kumkwat dla Johna Keatsa. [Wiersze]. Wybrał, tłum. i wstępem opatrzył ... Wwa: PIW 1990, 54 s.

7. Jak daleko, jak blisko. Poezja węgierska spoza granic Republiki Węgierskiej. Wybór i wstęp: K. Sutarski. Przel.: K. Sutarski, ... Kr.: Tow. Przyj. żaźni Pol.-Węgier. 1991, 86 s.

8. J. Ashbery: No i wiesz. [Wiersze]. Wybór: ... Postł.: A. Sosnowski. Przel.: P. Sommer, A. Sosnowski, ... Wwa-Duszniki Zdrój: Fundacja Literatura Światowa, Muzeum Papiernictwa w Dusznikach 1993, 72 s.

9. D.J. Enright: Rok akademicki. [Powieść]. Wwa: PIW 1997, 263 s.

10. M. Babits: Księga Jonasza. [Poemat]. Wr.: Pomona 1998, 24 s.

11. M. Longley: Lodziarz z Lisburn Road. Wybrał, oprac. i słowem opatrzył P. Sommer. Przel. z ang.: P. Sommer i ... Legnica: Centrum Sztuki, T. Dram. 1998, 63 s.

12. J. Simmons: Miesiąc miodowy. The Honey Moon. [Wiersze]. [Wybór i przekł.] ... Łódź: The Book Art Museum, Corvestudio 1998, 13 s.  
Tekst w jęz. pol. i ang.

13. T. Harrison: Sztuka i zagłada. [Wiersze]. Wybrał, przel. z ang. i postł. opatrzył ... Legnica: Centrum Sztuki, T. Dram. 1999, 60 s.

14. D. Pavličko: Naperstok. Poezji. [Wiersze]. Tłum. [z ukr.] ... Koszalin: Miscellanea; Wydawn. Uczelniane Bałtyckiej Wyższej Szkoły Hum. 2000, 190 s.

Tekst w jęz. pol. i ukr.

15. J. McGahern: Pornograf. [Powieść]. Wwa: Prószyński i S-ka 2001, 252 s.

16. D. Pavličko: Kijów w maju. Poezje. Wstęp: M. Zymomrija. Przel.: M. Zymomrija, ... Koszalin: Intro-Druk 2001, 84 s.

Tekst w jęz. ukr., pol. i niem.

17. J. Guzłowski: Język mułów. Language of Mules. I inne wiersze. Przel. z ang. (i inne wiersze wybrał) ... Grafika: T.M. Siara. Kat.: Bibl. Śląska 2002, 109 s.

Tekst w jęz. pol. i ang.

18. W. Machno: Wędrowcy. [Wiersze]. Przel.: A. Nowak, R. Rusnak, ... Postł.: B. Bakufa. Pozn.: Bonami 2003, 61 s.

Zob. też: Twórczość poz. 7, 13, 14, Prace redakcyjne poz. 5, 8, 12.

## Prace redakcyjne

1. Teka Puławska. Puławy: Tow. Przyj. Puław.  
[T. 1]. Pod red. S.J. Buksińskiego i ... 1972,  
132 s.  
[T. 2]. Zespół red.: A. Bornus, S.J. Buksiński,  
Z. Nowakowski, ... 1974, 86 s.  
[T. 3]. Pod red. W.W. Bednarskiego i ... 1976,  
68 s.  
[T. 4]. Pod red. ... 1988, 86 s.  
[T. 5]. Pod red. ... 1989, 80 s.  
[T. 6]. Pod red. ... 1992, 86 s.  
[T. 7]. Zespół red.: M. Bawolska, T. Gawinow-  
ska, ... 1999, 144 s.

Antologie szkiców i utworów literackich.

2. Studia Puławskie. Puławy: Tow. Przyj. Puław.  
[T. 1]. Red.: A. Bornus, ... 1978, 180 s.  
[T. 2]. Zespół red.: M. Bawolska, T. Gawinow-  
ska, ... 1997, 194 s.

3. J. Czechowicz: Poezje. Wybrał i wstępem opatrzył ... Lubl.: WLubel. 1982, 284 s. Wyd. 2 tamże 1988.

4. B. Leśmian: Poezje. Wybrał i wstępem opatrzył ... Lubl.: WLubel. 1982, 318 s. Wyd. nast. tamże; wyd. 2 1989, wyd. 2 [właśc. 3] 1998.

5. [Trzynastu] 13 poetów. Antologia współczesnej poezji węgierskiej. Wybór i układ: Sz. Woronowicz. Red. poetycka ... Wstęp: J.R. Nowak. Noty biogr.: A. Bialer-Górecka. Wwa: PIW 1983, 263 s.  
Tu m.in. przekł. B.Z.

6. L. Staff: Poezje. Wybrał i wstępem opatrzył ... Lubl.: WLubel. 1986, 416 s. Wyd. 2 tamże 1988.

7. J. Iwaszkiewicz: Poezje. Wybrał i wstępem opatrzył ... Lubl.: WLubel. 1989, 482 s.

8. I. Kovács: Księżyc twojej nieobecności. [Wierszel]. Wybrał i posł. opatrzył ... Przekł. z węgier.: F. Netz i in. Kr.: WL 1991, 107 s.  
Tu m.in. przekł. B.Z.

9. K.I. Gałczyński: „Już kocham cię tyle lat”. Wybór poezji. Wstęp i wybór ... Lubl.: Multico [1994], 126 s.

10. M. Pawlikowska-Jasnorzewska: Nie widziałam cię już od miesiąca... Wstęp i wybór ... Wyd. 2 [!] Lubl.: Multico 1997, 130 s.

11. [Czternasta czterdzieści cztery] 14<sup>44</sup>. Poci Fortu 1996-1999. Wiersze w wyborze ... Posł.: A. Burszta. Legnica: Biuro Lit. „Port Legnica” 2000, 222 s.

12. I. Kovács: Okruchy przestrzeni. [Wierszel]. Wybór i oprac. ... Posł.: J. Snopek. Sejny: Pogranicze 2003, 218 s.  
Tu m.in. przekł. B.Z.

Zob. też Przekłady poz.: 3, 6, 8, 12, 13, 17.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1989, 2003, 2004. — Wywiady: To się widzi, na co się patrzy Rozm. D. Foks. *Nowy Nurt* 1996 nr 7; Impulsy. Rozm. M. Łukaszewicz. *Literatura* 1998 nr 12; Masz nogi jak podolski złodziej. Rozm.: P. Marcinkiewicz i J. Podsiadło. *Opcje* 1998 nr 2; Poezja pokazuje język językowi. Rozm. K. Lutowski. *Tropis* 1998 nr 1/2; „Zmienił się kontekst...” Rozm. M. Mikołajczak. *Pro Libris* 2002 nr 2; Small talk z B.Z. Rozm. P. Przywara. *Fraza* 2002 nr 4.

LP XX w. (L. Szaruga).

[Lata spokojnego słońca:] W. Chołodowski: Młody emerytem. *Współczesność* 1968 nr 25; A. Dziegielewska: Debiut B.Z. *Kierunki* 1968 nr 38; J. Kryszak: Chłonec powiew romantyzmu. *Pomorze* 1968 nr 21; J. Kurowicki: Pączkujący w cieniu. *Odra* 1968 nr 10, przedr. w tegoż: Regiony wielkich i małych iluzji. Wr. 1976; K. Mętrak: Jest rocznik 1945. *Kultura* 1968 nr 28; T.J. Żółciński. *Tyg. Powsz.* 1968 nr 36; P. Kuncewicz: Młodość i cytaty. *Mies. Lit.* 1969 nr 3. — J. Kurowicki: Amfory pełne powietrza. *Twórczość* 1969 nr 7 [rec.]; W krajobrazie z amfor. — [Lata spokojnego słońca:] M. Sprusiński: Zmysł udziału i refleksje sceptyczne. *Twórczość* 1969 nr 5, przedr. w tegoż: Miedzy prawdą a zmyśleniem. Kr. 1978; T. Wróblewska: „Gdzie jesteście Mały Książę”. *Nowe Książ.* 1969 nr 19. — I. Krzemieniński: Sztuczne klejnoty Z. *Literatura* 1972 nr 1 [rec.]; Podróż morską! — [A żęby ci nie było żal:] H. Bereza: Praca intelektu. *Twórczość* 1972 nr 10, przedr. pt. Refleksyjność w tegoż: Sposób myślenia. T. 1. Wwa 1989 [dot. też: Lata spokojnego słońca]; K. Mętrak: Po raz drugi. *Kultura* 1972 nr 49; J. Pieszczałkowski: Marzenia o tożsamości. *Nowe Książ.* 1972 nr 23. — A.K. Waśkiewicz: „A wiersz jest błaznem...” *Twórczość* 1972 nr 5 [rec.]; Podróż morską; W krajobrazie z amfor. — W. Sadowski: Nowa składnia B.Z. *Mies. Lit.* 1973 nr 3 [rec.]; A żęby ci nie było żal. — [Pożegnanie Ostendy:] S. Sterna-Wachowiak: Buchalter liryki. *Poezja* 1974 nr 9; L. Żuliński: Czekać na nową składnię. *Nowe Książ.* 1974 nr 17. — [Patrycja i chart afgański:] M. Łukaszewicz: Kłopoty z tożsamością. *Nowe Książ.* 1977 nr 4; J.K. Weber: Przestrzeń Iskarioty. *Literatura* 1977 nr 18; H. Zaworska: „Na wszystko jesteśmy za mądrzy...” *Twórczość* 1977 nr 7. — [Małe muzea:] J. Kornhäuser: Prawo analogii. *Kultura* 1978 nr 9, polem.; [Z. Mikulski] Protazy. *Kamena* 1978 nr 8; M. Wyka: „Małe muzea jak małe okrąże...” *Twórczość* 1978 nr 5. — [Radość czytania:] J. Jastrzębski: Gorzka radość czytania. *Odra* 1980 nr 10; K. Mętrak: Radość czytania Z. *Tyg. Kult.* 1980 nr 33; W. Sadowski: Dziennik lektur B.Z. *Kamena* 1980 nr 25; A. Urbański: Smutne pisanie recenzji. *Nowe Książ.* 1980 nr 15. — [Do zobaczenia w Rzymie:] M. Szyszko-Michalska: Ładna książka. *Nowe Książ.* 1981 nr 12; M. Walicka: Zniechęceni trzydziestoletni. *Twórczość* 1981 nr 9. — [Zejście na ład:] Z. Chojnowski: Uległa wyobraźnia. *Tyg. Kult.* 1984 nr 29; T. Komendant: Nie do wiary. *Twórczość* 1984 nr 12; W. Zieliński: Dosłowność zapisu. *Życie Lit.* 1984 nr 26. — [Starzy znajomi:] T. Komendant: Wybóg. *Twórczość* 1987 nr 3; K. Piękosz: Po przełomie? *Literatura* 1987 nr 10; D. Mazurek: Słowo, poznanie, etyka. *Akcent* 1988 nr 3. — P. Sommer: Nowy Jork jak wlotowski omentarz. (O nowych wierszach B.Z.). *Twórczość* 1990 nr 3, przedr. w tegoż: Smak detalu i inne ogólniki. Lubl. 1995. — [Cisza:] A. Bichta: Szachista w zakajnienu. *Twórczość* 1995 nr 4; T. Majeran: Randka w ciemno. *Kresy* 1995 nr 24; K. Piękosz: [Dać odpowiednie rzeczy słowo. *Sycyna* 1995 nr 4; K. Ionecki: Zakłete koło historii. *Akcent* 1995 nr 1. — K. Lisowski: Sposrzegawczy i polemiczny. *Nowe Książ.* 1996 nr 1; [rec.]: Daj mi tam, gdzie go nie ma! — T. Majeran: Z.A.L.U.R.A. — model do składania. *Kresy* 1996 nr 4. — M. Hapniuk: Przyplwy i odpływy sensu. *Gaz. Wyborcza* dod. *Gaz w Lublinie* 1997 nr 82 [sylwetka B.Z.]. — T. Komendant: Sawinianie. *Twórczość* 1997 nr 7 [rec.]: Daj mi tam, gdzie go nie ma! — K. Piękosz: Życie snem. *Sycyna* 1997 nr 19 [rec. Litl.]. — [Daj mi tam, gdzie go nie ma:] A. Wiedemann: Man go tam, gdzie mi nie dam. *Znak* 1997 nr 12; W. Bonowicz: „Wszyscy wierzą w bałwana poezji”. *Tyg. Powsz.* 1998 nr 22; G. Kociuba: Zaproszenie do gry. *Nowa Okol-*



ca *Poetów* 1998 nr 1. – A. Nisalska: „Realność z fikcją księgie piszą”. *Akcent* 1998 nr 1/2 [rec.: Lit]. – J. Orska: B.Z. – klasyczny i nowoczesny. *Odra* 1998 nr 5. – M. Orski: „Miazga”. B.Z. *Nowe Książ.* 1998 nr 2, przedr. w tegoż: *Lustratorzy wyobraźni, rewidenci fikcji*. Wwa 2003 [rec.: Lit]. – B. Grochulski: Mimo wszystko klasycyzm. Szkice o twórczości B.Z. *Fa-art* 1999 nr 2. – M. Jentys: Arytmia. *Twórczość* 1999 nr 4 [rec.: Lit]. – J. Drzewucki: Pisze, jakby gwizdał, gwizdaje, jakby się przesyłzał. *Twórczość* 2001 nr 7 [rec.: Kaszel w lipcu]. – A. Kałuża: Kromka chleba od Czerwonego Kapturka. *Fa-art* 2001 nr 3 [rec.: Wieżeń i krotochwila]. – J. Orska: Co służy Z. *Nowe Książ.* 2001 nr 2 [rec.: Kaszel w lipcu]. – [Wieżeń i krotochwila] A. Poprawa: Wiersze ścienne (recenzja z lat sześćdziesiątych). *Arkusze* 2001 nr 11; T. Dąbrowski: Wędrowka po język. *Twórczość* 2002 nr 11/12. – [Ptasia grypa; Między wierszami] J. Drzewucki: Złapać za gardło cały świat. *Rzeczpospolita* 2002 nr 180; A. Kałuża: Czego nie wiemy o Z.? *Nowe Książ.* 2002 nr 7/8. – P. Siwecki: Powieść jako forma niemożliwa. O polifoniczności i hiperfikcji. Przypadek „Lit” B.Z. *Akcent* 2002 nr 1/2. – G. Tomicki: Schematy do ominięcia. *Akcent* 2002 nr 10 [rec.: Ptasia grypa]. – J. Wołski: „Ambicja pisania dobrych wierszy”. *Twórczość* 2002 nr 7/8 [rec.: Poematy]. – M. Mikołajczak: „Nowa Ostenda” B.Z. *Twórczość* 2003 nr 1 [o twórczości B.Z.].

K.B.

## ZAGAJEWSKI Adam ur. 1945

Pseud.: A.Z.; Antoni Kamiński.  
Poeta, prozaik, krytyk literacki, eseista.

Urodzony 21 czerwca 1945 we Lwowie; syn Tadeusza Zagajewskiego, inżyniera, i Ludwika z Turskich. Pod koniec 1945 w ramach tzw. repatriacji wyjechał wraz z rodziną do Gliwic. Uczęszczał tam od 1959 do Liceum Ogólnokształcącego im. A. Struga; w 1963 zdał maturę. Następnie studiował psychologię i filozofię na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Debiutował w 1967 wierszem pt. „Muzyka”, opublikowanym na łamach *Życia Literackiego*, w tygodniku tym publikował utwory do 1971. W 1968 uzyskał magisterium w zakresie psychologii i do 1975 pracował jako asystent w Instytucie Nauk Społecznych Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. Równocześnie kontynuował twórczość literacką. W 1968 był współtwórcą, a następnie do 1975 członkiem Grupy Poetyckiej „Teraz”, działającej przy klubie studenckim Pod Jaszczurami i związanej z czasopismem *Student*, w którym publikował do 1975 (też podp.: Antoni Kamiński); w 1975-76 wchodził w skład zespołu redakcyjnego pisma. Był współautorem (z Julianem Kornhauserem) programu ideowo-artystycznego formacji poetyckiej Nowa Fala. Od 1968 wchodził w skład zarządu, a następnie w 1970-71 pełnił funkcję przewodniczącego Koła Młodych Oddziału Krakowskiego ZLP. W 1969 otrzymał nagrodę Czerwona Róża, przyznawaną przez Klub Studentów Wybrzeża „Żak” w Gdańsku. Wiersze i recenzje ogłaszał m.in. w *Odrze* (1969-76, z przerwami; w 1975 członek zespołu redakcyjnego), *Twórczości* (1969, 1971-73). W 1970 otrzymał tytuł magistra także w zakresie filozofii. W 1972 zawarł związek mał-

żeński z Danutą Brudnik, psychologiem (rozwód 1982). Od 1973 należał do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Związał się z opozycją demokratyczną w Polsce. W grudniu 1975 był sygnatariuszem „Memoriału 59”, wyrażającego protest przeciw projektowanym zmianom w Konstytucji PRL, za co został objęty zakazem druku. Uczestniczył w 1976-77 w tworzeniu niezależnego pisma *Zapis*, wchodził w skład jego redakcji; publikował na łamach tego pisma do 1980. W 1976 nawiązał współpracę z *Tygodnikiem Powszechnym*, a w 1977 z miesięcznikiem *Znak* (do 1979). Był w 1978 współzałożycielem i wykładawcą niezależnego Towarzystwa Kursów Naukowych. W 1979 został członkiem Polskiego PEN Clubu i wszedł w skład jego zarządu. Od marca 1979 do września 1981 przebywał na stypendium literackim Deutscher Akademischer Austausch – Dienst (DAAD) w Berlinie Zachodnim (z przerwą dwumiesięczną w 1981 na pobyt w Stanach Zjednoczonych). Stan wojenny zastał go w Krakowie. W grudniu 1982 wyjechał do Paryża. W tym okresie wiersze, prozę, drukował m.in. w *Kulturze* (Paryż, 1980-83) oraz czasopismach wychodzących w Polsce poza cenzurą, m.in. w *Wezwaniu* (1982, 1985), *Arce* (1983) i *Ogniwie* (1985-86). W 1983 wszedł w skład redakcji wydawanych w Paryżu *Zeszytów Literackich*, na których łamach drukował także wiersze, artykuły i tłumaczenia. W 1985 otrzymał stypendium literackie im. K. Tucholsky'ego, przyznane przez Szwedzki PEN Club. Brał udział w międzynarodowych spotkaniach pisarzy, m.in. w 1986 w Paryżu, 1987 w Wiedniu, 1988 w Lizbonie. Od 1988 prowadził coroczne cykle zajęć w ramach Creative Writing Program w University of Houston (Teksas) w Stanach Zjednoczonych. W 1990 zawarł związek małżeński z Mają Wodecką, psychologiem. W 1992 otrzymał stypendium literackie John Simon Guggenheim Foundation. Publikował w wielu czasopismach zagranicznych, m.in. w *Sinn und Form*, Berlin. Był wielokrotnie nagradzany i wyróżniany, otrzymał m.in. nagrodę miesięcznika *Zapis* w dziedzinie literatury i upowszechniania literatury (1985), nagrodę literacką im. K. Tucholsky'ego, przyznaną przez Szwedzki PEN Club (1985), nagrodę Prix de la Liberté, przyznaną przez Francuski PEN Club (1987), nagrodę Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku za 1988 (1989), nagrodę literacką im. Z. Hertz za 1993, przyznaną przez paryską *Kulturę* (1994), Międzynarodową Nagrodę Literacką Vileńca (1996), nagrodę Fundacji W. i N. Turzańskich w Toronto za szczególne osiągnięcia w dziedzinie kultury polskiej (2000), szwedzką nagrodę im. T. Tranströmera (2002), nagrodę im. H. Bienka w dziedzinie liryki, przyznaną przez Bawarską Akademię Sztuk Pięknych (2002), nagrodę literacką niemieckiej Fundacji im. K. Adenauera za cało-

kształt twórczości (2002). W 2002 powrócił do Polski. W 2003 otrzymał Nagrodę Neustadt, przyznana przez University of Oklahoma i redakcję miesięcznika *World Literature Today*. Mieszka w Krakowie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Komunikat. [Wiersze]. Kr.: WL 1972, 59 s.  
Nagroda *Nowego Wyrazu* i prywatna nagroda R. Milczewskiego-Bruno w 1972.
2. Świat nie przedstawiony. [Szkice literackie; autorzy:] J. Kornhauser, ... Kr.: WL 1974, 207 s.  
Zawiera szkice A.Z.: Katarakta. Budowniczy Peiper [dot.: T. Peiper: Tędy; Nowe usta]; Rzeczywistość nie przedstawiona w powojennej literaturze polskiej; Alegoria sparaliżowana; Stracone pokolenie (o tzw. „pokoleniu 60”); Jak zmierzyć własny świat [dot. Z. Herberta]; Książniczka na grochu [dot. języka naukowej humanistyki]; Walka konkretna z symbolem; Czy współczesna poezja jest niezrozumiała? [dot.: L. Moczulski. Nawracanie stracha na wróble]; Spóźniony debiut; „Polska zdzieciniała”; „Życie ułatwione”, nowy świat kultury. Nagroda Fundacji im. Kościelskich w Genewie w 1975.
3. Ciepło, zimno. [Powieść]. Wwa: PIW 1975, 232 s.
4. Sklepy mięsne. [Wiersze]. Kr.: WL 1975, 46 s.
5. Wiersze. Wwa: [b.w.\*] 1976, [11] k.
6. Drugi oddech. [Szkice literackie]. Kr.: Znak 1978, 145 s.  
Zawartość: Śmiech i powaga [dot.: M. Bachtin: Twórczość Franciszka Rabelais’go a kultura średniowiecza i renesansu]; Silny Beethoven [dot.: G.R. Marek: Beethoven – biografia geniusza]; Pobłażliwy klasycyzm [dot.: P. Hertz: Świat i dom]; List z Jasnej Polany [dot.: L. Tolstoj: Listy]; Oryginał, falsyfikat [dot.: S.A. Mueller: H. Flis]; Czy zostaliśmy wysadzeni z siodła? [dot.: T. Mann: Korespondencja 1900-1949]; Powieść sprzed lat [dot.: T. Peiper: Ma lat 22; Krzysztof Kolumb odkrywał; Twórca wśród przetwórców [dot.: W. Benjamin: Twórca jako wytwórca]; „Duch zdrowego realizmu buntuje się przeciwko fikcji” [dot. W. Gombrowicz: Literatura podzielona [dot. awangardy XX w.]; W Warszawie jak na wsi [dot.: M. Białoszewski: Szumy, zlepy, ciągi]; Poezja swobody [dot.: W. Szymborska: Wielka liczba]; Artysta bez właściwości [dot. art. S. Barańczaka i K. Karaska o „Czarodziejskiej Górze” T. Manna]; Aktualny apokryf [dot.: H. Malewska: Apokryf rodzinny]; Drugi oddech [dot. dylematów współczesnej kultury]. – Druk wcześniejszy w czasopiśmie.
7. List. [Wiersze]. Wybór i układ wierszy autor. Pozn.: Wityryna Poetycka OKS „Od Nowa”\* 1978, 41 s., powiel. Wyd. nast. rozszerz. ze wstępem T. Nyczka Kr.: Krak. Ofic. Studentów\* 1979, 45 s.  
Wyd. w 1978 jak druk do użytku wewnętrznego. – Nagroda pisma *Zapis*\* w 1980.
8. Polen. Staat im Schatten der Sowjetunion. [Publicystyka]. Reinbeck bei Hamburg: Rowoholt 1981, 208 s.  
Przełk. włos.: Polonia. Uno stato all’ombra dell’Unione Sovietica. [Przeł.] L. Portesio. Casale Monferrato 1982.
9. Słuch absolutny. [Powieść]. Powst. przed 1982. Wyd. [b.m.w.\*] 1983, 227 s.  
Przełk. niem.: Das absolute Gehör. Roman. [Przeł.] Ch. Vogel. Zürich 1982, 210 s.

10. Cienka kreska. [Powieść]. Kr.: Znak 1983, 176 s.

Przełk. franc.: Coup de crayon. [Przeł.] L. Dyèvre. [Paris] 1987, – niem.: Der dünne Strich. Roman. [Przeł.] O. Kühl. München 1985.

11. List; Oda do wielości; Nowe wiersze. Kr.: Półka Poetów\* 1982, 72 s. Wyd. nast. Paryż: Inst. Lit. 1983, 62 s.

Zawiera wiersze z poz. 2 oraz cykle: Oda do wielości; Nowe wiersze.

Przełk. szwedz.: Ode till mångfalden. Och andra dikter. [Przeł.] A. Bodegård, L. Kleberg. [Posł.] L. Kleberg. Höganäs 1987.

12. Petit. [Wiersze]. Wwa: Słowo\* 1983, 16 s.

13. Jechać do Lwowa i inne wiersze. Ilustr. J. Czapskiego (z „Dzienników”). Londyn: Aneks 1985, 80 s. Wyd. nast.: [Kr.:] Margines\* [właśc. OL\*] 1986, 80 s.; Wwa: Droga\* 1986.

Nagroda wychodzącego poza cenzurą pisma *Arka*\* w 1987, także za tom *Solidarność i samotność* [poz. 15].

14. Nowe wiersze. Kr.: Świt\* 1985, [12] k.

15. Solidarność i samotność. [Eseje]. [Paryż:] *Zesz. Lit.* 1986, 107 s. Wyd. nast.: [Kr.:] Margines\* [właśc. OL\*] 1986; Wwa: Fundacja *Zesz. Lit.* 2002.

Zawartość: 1983; Wysoki mur; Solidarność i samotność; Mały Larousse; Flamenco. – Niezależna nagroda A. Kijowskiego za twórczość publicystyczną w 1986; nagroda łączna, także za tom *Jechać do Lwowa* zob. poz. 13.

Przełk. ang.: Solidarity, solitude. Essays. [Przeł.] L. Vallee. New York 1990, – franc.: Solidarité, solitude. [Przeł.] L. Dyevre. Paris 1986, – niem.: Solidarität und Einsamkeit. [Przeł.] O. Kühl. Monachium [1986?], – szwedz.: Solidaritet och ensamhet. [Przeł.] A. Bodegård, M. von Zweigbergh. Stockholm [1988].

16. Płótno. [Wiersze]. Paris: *Zesz. Lit.* 1990, 71 s. Wyd. nast. Wwa: Fundacja *Zesz. Lit.* 2002.

17. Dwa miasta. [Eseje, opowiadania]. Paryż: *Bibl. Zesz. Lit.*, Kr.: OL 1991, 161 s.

Zawartość: I. Dwa miasta. – II. Otwarte archiwa: Instrukcje dla tajnej policji; Zdrada; Z. do A.; Mały naród pisze listy do Boga; Wiosenna burza; Tajne przemówienie przewodniczącego; – II Nowy Mały Larousse.

Przełk. ang.: Two cities. On exile, history, and the imagination. [Przeł.] L. Vallee. New York 1995, wyd. nast. Athens, Georgia 2002, – franc.: La trahison. [Przeł.] L. Dyevre. [Paris] 1993; adapt. teatr. opowiadania Zdrada: Wyst. Grenoble, Theatre de la Narration 1996, – serb.: Mali Larus. [Przeł.] B. Rajčić. Beograd 2000, – szwedz.: Tva städer. [Przeł.] A. Bodegård. Stockholm 1991.

Adapt. teatr. opowiadania Zdrada. Adapt.: B. Niemiec, P. Woldan. TV 1997.

18. Dzikie czereśnie. Wybór wierszy. Kr.: Znak 1992, 181 s.

Przełk. słowack.: Divé čerešne. [Przeł.] K. Chmel. Bratislava 1994.

19. Ziemia ognista. [Wiersze]. Pozn.: a5 1994, 66 s.

20. Adam Zagajewski. Broschüre zur Begegnung mit dem Autor in Stadtbibliothek Leipzig und im Polnischen Institut Leipzig während der Woche

„Kraków in Leipzig”. [Wiersze i wypowiedzi]. Leipzig: Pol. Inst. Leipzig 1995, 11 s.

Tu wiersze i wypowiedzi A.Z. oraz krótkie wypowiedzi dot. twórczości A.Z.: M. Kijowskiej, U. Michałowskiego, Cz. Miłosza, R. Mischke, P. Schellena.

21. Późne święta. [Wybór wierszy]. Wwa: PIW 1998, 287 s.

Zawiera także cykl: Nowe wiersze (1995-1997).

22. Trzej aniołowie. Three Angels. [Wiersze]. Wybór i posł. autora. [Przeł.:] C. Cavanagh [i in.]. Kr.: WL 1998, 199 s.

Tekst w jęz. pol. i ang.

23. W cudzym pięknie. [Esej wspomnieniowy]. Kr.: a5 1998, 212 s. Wyd. nast. tamże 2000.

Przeł.: ang.: Another beauty. [Przeł.] C. Cavanagh. New York 2000, wyd. nast. Athens, Georgia 2002, — franc.: Dans une autre beauté. [Przeł.] L. Dyèvre. Paris 2000, — niem.: Ich schwebte über Krakau. Erinnerungsbilder. [Przeł.] H. Bereska. München 2000.

24. Pragnienie. [Wiersze]. Kr.: a5 1999, 82 s. Wyd. nast. tamże 2000.

25. Dwa miasta. [Esej]. Lubl.: Wydawn. UMCS 2001, 75 s. Zob. poz. 17.

26. Obrona żarliwości. [Eseje]. Kr.: a5 2002, 185 s. Zawartość: I: Obrona żarliwości; Uwagi o wysokim stylu. — II: Nietzsche w Krakowie; Piłowanie i błysk; Początek wspomnienia; Rozum i róża. — III: Przeciwność poezji; Poezja i wątpliwość. — IV: Koniec wakacji; Czy należy odwiedzać miejsca święte? Inteligencki Kraków; Szary Paryż. — V: Pisać po polsku.

27. Powrót. [Wiersze]. Kr.: Znak 2003, 45 s.

Wybory wierszy w przeł.: albań.: Të shkosh në Lvov. [Przeł.] M. Saneja. Prishtinë 2002, — ang.: Tremor. Selected poems. [Przeł.] R. Gorczyńska. [Wstęp:] Cz. Miłosz. New York 1985, wyd. nast.: tamże 1987, London 1987; Canvas. [Przeł.:] R. Gorczyńska, B. Ivry, C.K. Williams. New York 1991, wyd. nast. London 1993; Mysticism for beginners. [Przeł.] C. Cavanagh. New York 1997, wyd. nast. London 1998; Without end. New and Selected poems. [Przeł.:] C. Cavanagh [i in.]. New York 2002 [nominacja do nagrody krytyków amerykańskich National Book Critics Award w dziedzinie poezji], — franc.: Palissade, Marronniers, Liseron, Dieu. [Przeł.:] M. Wodecka, C. Durand. [Paris] 1989 [zawiera także wiersze niepublikowane; nagroda im. J. Malrieu w 1990]; Mystique pour débutans. Et autres poèmes. [Przeł.:] M. Wodecka, M. Chandeigne. Paris 1999 [zawiera także wiersze niepublikowane], — hebr.: Mistiqua le-mathilim. [Przeł.] D. Weinfeld. Tel Aviv 1999, — holend.: Wat zingt is wat zwijgt. Gedichten. [Przeł.] G. Rasch. Tilburg 1998, — niem.: Stündlich Nachrichten. Gedichte aus zehn Jahren. [Wyd. i przeł.] K. Dedecius. Berlin 1984, wyd. 2 tamże 2002; Gedichte. [Przeł.] K. Dedecius. München, Wien 1989; Mystik für Anfänger.

[Przeł.] K. Dedecius [nagrada za lirykę europejską 2000 im. N. Lenaua, przyznana przez Bractwo Artystyczne z Esslingen, otrzymana wspólnie z K. Dedeciusem]; Die Wiesen von Burgung. Ausgewählte Gedichte. [Przeł.] K. Dedecius. München, Wien 2003, — norw.: Utsikt over Krakow. [Przeł.] K. Johansen. [Wstęp:] Cz. Miłosz. Oslo 1987, — serb.: Putovati u Lavov. [Przeł. i szkic o twórczości A.Z.]: P. Vujičić. Beograd 1988; Platno. Izbrane poeme. [Przeł.] B. Rajčić. Beograd 2003, — słoweń.: Mistika za začetnike. [Przeł.:] N. Jež [i in.]. Ljubljana 1997, — szwedz.: Elektrisk elegi och andra dikter. [Przeł.] A. Bodegård. Stockholm 1993; Törs. [Przeł.] A. Bodegård. Stockholm 2003.

### Przekłady

1. R. Aron: Widz i uczestnik. [Wywiad; rozm.:] J.L. Missika i D. Wolton. Londyn: Polonia 1984, 203 s. Wyd. nast.: [Kr.]: OL\* 1984, tamże [1985?]; Wwa: CDN\* 1984; Wwa: Czyt. 1992.

2. V. Volkov: Montaż. [Powieść]. Przeł. z franc. ... Londyn: Polonia 1987, 266 s.

3. M. Eliade: Religia, literatura i komunizm. Dziennik emigranta. London: Puls 1990, 401 s.

4. C.K. Williams: Czuwanie. [Wiersze]. Wybór i przeł.: M. Wodecka przy współpracy ... Kr.: a5 2002, 39 s.

### OPRACOWANIA (wybór)

Wywiady: Niewinność i doświadczenie. Rozm. S. Mamoń i M. Skwamicki. *Tyg. Powsz.* 1989 nr 29; „To nie afirmacja jest moim znakiem”. Rozm. B. Wildstein. *NaGłos* 1991 nr 4; Poznać A.Z.? Rozm. S. i K. Chwinowie. *Tytuł* 1992 nr 3; Wyjście z samotności. Rozm. E. Czerwińska. *Życie Warsz.* dod. *Ex Libris* 1993 nr 27; Ziemia ognista – poema nienajwne. Rozm.: A. Bernat, M. Łukaszewicz. *Nowe Książ.* 1994 nr 12; O poezji i samotności. Rozm.: K. Janowska, P. Mucharski. *Tyg. Powsz.* 1997 nr 45; To jest. Rozm. M. Gichy. *Gaz. Wyborcza* 1999 nr 229; Utrwalić w piśmie ciotkę Wisię. [Wywiad z 1994]. W: *Salon literacki. Z polskimi pisarzami rozmawia G. Lecka*. Wwa 2000; Ironia i ekstaza. Rozm. B. Gruska-Zych. *Tyg. Powsz.* 2002 nr 12; Piękno i cierpienie. Rozm. S. Beres. W tegoz: *Historia literatury polskiej XX-XXI w.* Wwa 2002, Po co nam ta cała poezja. Rozm. P. Najstüb. *Przekrój* 2002 nr 32.

PP (J. Pitera). — LP XX w. (A. Zawada). — J. Bienkowska, M. Dziedziniewicz, Adam Zagajewski. Materiały bibliograficzne. Wybór Wr.: Woj. i Miejs. Bibl. Publiczna im. T. Mikulskiego w Wr. 1992, 12 s.

[Komunikat:] J. Kurowicz: Poeta i to co obok. *Poezja* 1973 nr 4; T. Szyma: Młody Kraków poetycki. *Życie Lit.* 1973 nr 1; A.K. Waśkiewicz: „W pierwszej osobie liczby mnogiej”. *Twórczość* 1973 nr 3. — [Świat nie przedstawiony:] Z. Bienkowski: Nowa Fala. *Kultura* 1974 nr 49, przedr. w tegoz: *Czwierć wieku intymności*. Wwa 1995; K. Karasek: Przyczynę do opisu pewnej świadomości. *Kultura* 1974 nr 48; M. Szpakowska: Bardzo poważnie. *Twórczość* 1974 nr 12; L. Bugajski: Między chaosem a nowym światem kultury. *Odra* 1975 nr 1. — W. Chodolowski: Cena karty wstępu. *Nowe Książ.* 1975 [rec.: Ciepło, zimno]. — [Świat nie przedstawiony:] S. Chwin: Jeszcze o „świecie nie przedstawionym”. W: *Próby literackie*. *Literaria* 1975; M. Danilewicz Zielińska: Krytyka literacka.

<sup>1</sup> Teksty oznaczone gwiazdką \* przedr. w T. Nyczek. *Kos. O Adamie Zagajewskim*. Kr.: WL 2002, 211 s.

- Kultura*, Paryż 1975 nr 4. — J. Gondowicz: Głos niedoutopionej; *Nouveau Książ* 1975 nr 15 [rec.: Sklep mięsny]. — M. Karpiński: *Radar* 1975 nr 7 [rec.: Komunikat]. — [A. Kijowski] Dedal: Dział i jutro. *Twórczość* 1975 nr 1 [rec.: Świat nie przedstawiony]. — [Sklep mięsny] T. Komendant: Znoszenie playbacka. *Nowy Wyraz* 1975 nr 9; J. Kwiatkowski: Felieton poetycki. *Twórczość* 1975 nr 6, przedr. pt. Drugi tom Z. w tegoż: Felietony poetyckie. Kr. 1982, *Magia poezji*. Kr. 1995. — J. Kwiatkowski: Mieli dobre chęci... W tegoż: Notatki o poezji i krytyce. Kr. 1975 [rec.: Świat nie przedstawiony]. — J. Prokop: Trzy powieści Z. *Literatura* 1975 nr 49. — S. Sterna-Wachowiak: Sobie a osłom. *Nowy Wyraz* 1975 nr 2 [rec.: Świat nie przedstawiony]. — L. Szaruga: Po mutacji. *Kultura* 1975 nr 14 [rec.: Sklep mięsny]. — T. Witkowski: Etyka i okoliczności. *Nowy Wyraz* 1975 nr 2 [rec.: Świat nie przedstawiony]. — [Ciepło, zimno] M. Danilewiczowa Zielińska: Debiuty powieściowe. *Kultura*, Paryż 1976 nr 7/8; J. Feussite: Miraż wielkiej dyskusji *Opole* 1976 nr 3; [A. Kijowski] Dedal: Prawda i organizm. *Twórczość* 1976 nr 4. — J. Kurowicki: Ogólne i jednostkowe. W tegoż: Dzień powszedni wybraźni albo o ułomności zdrowego rozsądku w poznaniu poetyckim. Wwa 1976. — [Ciepło, zimno:] K. Sielicki: Krzysztof Oremus — bohater pozytywny? *Nowy Wyraz* 1976 nr 4; [W. Skalmowski] M. Bronski: Nieunikniona małość wydarzeń. *Kultura*, Paryż 1976 nr 5. — J. Błoński: Diagnozy i prognozy W tegoż: Odmarsz. Kr. 1978 [rec.: Świat nie przedstawiony]. — L. Szaruga: „Prawdę masz utwalić”. *Zapis* 1978 nr 7 [rec.: List]. — S. Barańczak: Nowy spór o realizm. W tegoż: Etyka i poetyka. Paryż 1979, wyd. nast. Kr. 1981 [rec.: Świat nie przedstawiony]. — [Drugi oddech:] T. Nyczek: „Dziesięć lat później”. *Zapis* 1979 nr 12, przedr. w tegoż: Powiedz tylko słowo. Wwa 1985 [dot. też: Ciepło, zimno]; T. Szyma: Stałość w zmienności. *Tyg. Powsz.* 1979 nr 6. — B. Tokarz: Mit i jego związki z poezją. *Litteraria* 1980 [m.in. dot. A.Z.]. — S. Barańczak: „Powiedz prawdę, do tego służysz”. W tegoż: Etyka i poetyka. Kr. 1981 [m.in. dot. A.Z.]. — [Ciepło, zimno:] M. Orski: Święto prelegenta. *Odra* 1981 nr 2; A. Pawlak, M. Terlecki: Głosy się podnoszą, ręce opadają, Miecz lekka świadomość. W tymże: Portret wspólny. Gdańsk 1981 [dot. też: Świat nie przedstawiony]. — A.W. Pawluczuk: Rozbiór świadomości. *Akcent* 1981 nr 1 [m.in. dot. A.Z.]. — [Ciepło, zimno:] [W. Skalmowski] M. Bronski: Nić czarna. A.Z. W tegoż: Teksty i preteksty. Paryż 1981, L. Bugajski: Konię zabawy W tegoż: Następni. Wwa 1982. — B.S. Kunda: Nowa wersja inteligentnych obrachunków. W tegoż: Dwa pejzaże świata. Wr. 1982. — M. Stepien: O małym realizmie młodej prozy. O co się toczył ten spór? W tegoż: Poszukiwania i obserwacje. Kr. 1982 [dot. dyskusji wokół: Świat nie przedstawiony]. — [List, Oda do wielości; Nowe wiersze:] S. Barańczak: „Szukając miary może tworzyć miarę”. *Kultura*, Paryż 1983 nr 3, przedr. w tegoż: Przed i po. Londyn 1988; M. Szybist: Zwykłe życie. *Wieloznacz*, Paryż 1983 nr 3/4 [tekst w jęz. pol. i franc.]; [T. Żukowski] J. Jastrząb: Poeta i żelazo, czyli ody na cześć zwykłego życia. *Bez Debitu*, Pozń. 1983 nr 1. — [W. Bolecki] J. Malewski: A.Z.: Nowe wiersze. W tegoż: Widziałem wolność w Warszawie. Wwa\* 1984. — J. Katz-Hewston: Wyobraźnia i rzeczywistość. *Puls*, Londyn 1984 nr 20. — [Cienka kreska:] [M. Łukasiewicz] M. Górka: Podróż niemiecka. *Krytyka* 1984 nr 18; W. Maciąg: Henryk Oset, artysta. *Tyg. Powsz.* 1984 nr 39. — S. Melkowski: Wybranie i wyobcowanie. W tegoż: Domena prozy. Wwa 1984 [rec.: Ciepło, zimno]. — W. Woroszyński: Młodzi poeci. W tegoż: Na kurczącym się skrawku i inne zapiski z kwartalnym opóźnieniem 1971-1980. [Kr.] 1984 [dot. też S. Barańczaka]. — M. Wyka: Nowa powieść Z. *Twórczość* 1984 nr 3, przedr. pt. Edukacja współczesnego artysty. W tejże: Głosy różnych pokoleń. Kr. 1989 [rec.: Cienka kreska]. — T. Nyczek: „Komunikaty, listy, wyznania, \*To co jest i to czego nie ma [rec.: Świat nie przedstawiony]. W tegoż: Powiedz tylko słowo. Wwa\* 1985, Londyn 1985. — J. Prokop: Młoda proza i „heglizm”. W tegoż: Szczególna przycięta żyć nad Wisłą. Londyn 1985 [m.in. dot. A.Z.]. — L. Szaruga: Granica. *Szkieł* 1985 nr 1. — L. Zuliński: Bez wrażliwości. *Odra* 1985 nr 9 [rec.: Cienka kreska]. — S. Barańczak: Alone but not lonely. *The New Republic*, Nowy Jork 1986 nr z 9/13 I, przedr. w tegoż: Breathing under water and other East European essays. Cambridge, Mass. 1990, wyd. 2 tamże 1992 [rec.: Tremor. Selected poems]. — [Jechać do Lwowa i inne wiersze:] R. Grczyńska: Szkic o wieczności. *Zesz. Lit.*, Paryż 1986 nr 14; R. Grupański: Trasa ucieczki. *Puls*, Londyn 1986 nr 29; J. Jahn: Lwów jest wszędzie. *Poglady* 1986 nr 5/6; L. Neuger: Wędrówki Z., B. Sonik: A.Z. Zmagania z czasem. *Koniaki*, Paryż 1986 nr 12, *Prz. Pol.*, Nowy Jork 1986 nr z 26 VI. — [W. Bolecki] J. Malewski: Stracone szanse. W tegoż: Jedyne prawdę jest ciekawa. Wwa\* 1987, przedr. w tegoż: Widziałem wolność w Warszawie. Londyn 1989. — [E. Kalemba-Kasprzak] E.K.: Dwudziesięć lat w dzieku europeizacji. *Alm. Hum.* 1987 nr 7 [rec.: Solidarność i samotność]. — J. Katz-Hewston: Sztuka i myślenie. *Kultura*, Paryż 1987 nr 9. — [P. Kłoczowski] P.M.K.: Pochwała tworzenia. *Arka*\* 1987 nr 17 [rec.: Jechać do Lwowa i inne wiersze]. — J. Kornhauser: Życie wewnętrzne. *Zesz. Lit.*, Paryż 1987 nr 17, przedr. w tegoż: Międzyepoka. Kr. 1995 [rec.: Solidarność i samotność]. — Z. Kruszyński: Chwył nieuchwytnego. *Zesz. Lit.*, Paryż 1987 nr 17. — M.G. Levine: *The Polish Review*, Nowy Jork 1987 nr 17. — J. Jechać do Lwowa i inne wiersze; Tremor. Selected poems. — T. Nyczek: „Kot w mokrym ogrodzie”. *Arka*\* 1987 nr 17, przedr. w tegoż: Emigranci. Kr.\* 1988. — B. Wormser: Obrona istnienia. *Parnassus*, Nowy Jork 1987 nr 1. — M. Zaleski: Mądręma biada? *Kult. Niezależna* 1987 nr 35, przedr. w tegoż: Mądręma biada. Paryż 1990 [rec.: Solidarność i samotność]. — Z. Bienkowski: Poezja i niepoezja. *Tyg. Kult.* 1988 nr 47 [rec.: Jechać do Lwowa i inne wiersze]. — C. Areskoug: *Kristianstadsbladet* [Szwecja] 1988 nr z 21 V. — B. Benulic: *Ekstistuna-Kuriren* [Szwecja] 1988 nr z 18 V. — M. Eriksson: *Blekinge Läns Tidning* [Szwecja] 1988 nr z 3 V. — G. Fredriksson: *Aftonbladet* [Szwecja] 1988 nr z 13 VI. — S. Jacobsson: *Hallandsposten* [Szwecja] 1988 nr z 7 VI. — U. Siljeholm: *Vesteras* [Szwecja] 1988 nr z 19 IV. — E. Sjogren: *Ostgöta Correspondenten* [Szwecja] 1988 nr z 1 VII. — R. Stromberg: *GT*: Göteborg 1988 nr z 7 IV. — M. Svensson: *Upsala Nya Tidning* [Szwecja] 1988 nr z 26 VI. — S. Wistrand: *Norrekstidningen* [Szwecja] 1988 nr z 20 VI. — H. Hartung: *Frankfurter Allgemeine Zeitung* [Niemcy] 1989 nr z 8 IV. — K. Karasek: Blizsze bo dalsze. *Literatura* 1989 nr 7 [rec.: Jechać do Lwowa i inne wiersze]. — S. Stabro: Nie tylko o krytyce. W tegoż: Poeta odrzucony. Kr. 1989 [rec.: Świat nie przedstawiony]. — M. Wyka: Edukacja współczesnego artysty. W tejże: Głosy różnych pokoleń. Kr. 1989 [rec.: Ciepło, zimno; Cienka kreska]. — M. Baran: Logores lorda Chandosa. *Brulion* 1990 nr 14/15 [rec.: Płotno]. — B. Tokarz: Poetyka Nowej Fali. Kat. 1990, passim. — [Płotno:] M. Wyka: Jesteś tylko snem, obrazem... O nowych wierszach A.Z. *Znak* 1990 nr 12, przedr. w tejże: *Szkieł* z epoki powinności. Kr. 1992; J. Zieliński: Harpun zachwytu. *Tyg. Powsz.* 1990 nr 31; A. Czabanowska-Wróbel: O nowych wierszach A.Z. *NaGłos* 1991 nr 4; J. Drzewucki: Opisanie świata. *Twórczość* 1991 nr 5, przedr. w tegoż: Smaki słowa. Wr. 1999; Z. Machaj: Nieznosna lekkość wierszy. *NaGłos* 1991 nr 45. — K. Millon: *Norrköpings Tidningar* [Szwecja] 1991 nr z 9 X. — M. Stala: Trzy drogi. W kręgu esyistyki A.Z. W: *Polski esej*. Studia. Kr. 1991. — A. Szymańska: Dwa oblicza wyboru. *Prz. Powsz.* 1991 nr 2 [m.in. dot. Płotno]. — [Dwa miasta:] A. Baglajewski: Wygnanie z dwóch miast. *Kultura*, Paryż 1992 nr 4; P. Huelle: Nigdy nie jechałem do Lwowa. *Tytuł* 1992 nr 2; A. Jurawicz: Historia, szczegóły, przymiotniki. *Tytuł* 1992 nr 2; T. Kubikowski: Wielkie zwierzęta. *Puls* 1992 nr 1; J. Sochoń: Poszukiwanie formy. *Prz. Powsz.* 1992 nr 4, przedr. w tegoż: U drzwi Godot. Wwa 1995 [dot. też: Płotno]. M. Stala: Gorzka niewinność. *Tytuł* 1992 nr 2. — M. Wyka: Kto z nas wyrośnie? *Tyg. Powsz.* 1992 nr 13 [rec.: Dzikie czerwień]. — E. Czerwińska: Jedno lekkie krzesło. *Zesz. Lit.* 1993 nr 42 [rec.: Dwa miasta]. — J. Dembińska-Pawelec: W drzewach A.Z. W: *Znajomym gościncem*. Kat. 1993 [analiza wiersza: W drzewach]. — M. Lubelska: A.Z. *NaGłos* 1993 nr 9/10. — J. Łukasiewicz: Świat niedomknięty; Puszyste skrzydło esaju. W tegoż: Rytm, czyli powinność. Wr. 1993 [rec.: Płotno].



Dwa miasta). – [Dzikie czereśnie:] R. Mielhorski: Rzeczy wielkie w małych. *Akcent* 1993 nr 3; A. Niewiadomski: Ciępkie na jawie, stłokcie we śnie. *Kresy* 1993 nr 14. – G. Ritz: Postmodernizm liryczny, albo co przytrafiło się A.Z. w drodze do Lwowa. [Przeł:] A. Nasifowska. *Teksty Drugie* 1993 nr 1. – M. Sukiennik: Czas zatrzymany w „bezciasie” (O poezji A.Z.). *Ruch Lit.* 1993 nr 1/2. – K. Żukowska: Primus inter pares. *Res Humana* 1993 nr 3. – J.F. Bouthors. *La Croix* [Francja] 1994 nr z 21 II. – J. Dembińska-Pawelec: Życie w wierszu. *Fa-art* 1994 nr 4 [rec.: Ziemia ognista]. – J. Guttorow: *Z. NaGlos* 1994 nr 15/16. – P.S. Mazur: Europa, moja tożsamość. *Akcent* 1994 nr 3/4 [rec.: Jechać do Lwowa i inne wiersze]. – P. Skórzyński: Barbarzyńca w parku. *Nowe Książki* 1994 nr 12 [rec.: Ziemia ognista]. – W. Wencel: Ziemia jałowa. *Tytuł* 1994 nr 4 [rec.: Ziemia ognista]. – R. Wilk: Zamieszkać w bezdomności. O poezji A.Z. *Ruch Lit.* 1994 nr 5/6. – [Ziemia ognista:] J. Fazan: Rozmowa z umarłymi pisarzami, J. Sariusz-Skapska: Podróż zamiast zapomniaenia. *Znak* 1995 nr 4; D. Heck: Repetitorium. *Prz. Powsz.* 1995 nr 3. – L. Hul: „Niech ta rzeczywistość istnieje”. W: L. Hul, Z. Chojnowski, A. Kotliński: „Co nie jest wymówione zmierza do nieistnienia”. Olsztyn 1995 [analiza wiersza: Owoc]. – L. Hul: Po stronie nieistnienia. Lwów w twórczości A.Z. *Zesz. Nauk. WSP w Olszt. Pr. Filol.* 1995 z. 1. – [Ziemia ognista:] M. Kisiel: Pośrodku cienia i światła. *Opcje* 1995 nr 1/2; J. Łukasiewicz. *Tyg. Powsz.* 1995 nr 7; K. Wałc: Odległe lądy A.Z. *Fraza* 1995 nr 10. – W. Wencel: Ołów i tlen. O poezji A.Z. po roku 1982. *Tytuł* 1995 nr 3/4. – L. Hul: Znaki pamięci kulturowej w poezji A.Z. W: Gatunki literackie. Tradycja a współczesne przemiany. Olsztyn 1996. – J. Klejnocki: Poezja samotności (A.Z. a poeci bratniowi). *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick.* 1996. – W. Browary: Jechać do miasta. *Odra* 1997 nr 9. – T. Poiss. *Die Zeit* [Niemcy] 1997 nr z 19 IV. – M.A. Szulc-Packalen: Pokolenie '68. Studium o poezji polskiej lat siedemdziesiątych. Na przykładzie poezji Stanisława Barańczaka, Juliana Kornhausera, Ryszarda Krynickiego i Adama Zagajewskiego. Wwa: Wydawn. IBL 1997, 262 s. – G. Borkowska: Skrawek pełni. O wierszach A.Z. *Tyg. Powsz.* 1998 nr 11 [rec.: Trzej aniołowie]. – U. Klatka: Podmiot w liryce A.Z. *Ruch Lit.* 1998 nr 2. – K. Konjetzky. *Süddeutsche Zeitung* [Niemcy] 1997 nr z 4 V/VI. – I. Mularczyk: Od słowa „nie” do słowa „tak”. O ewolucji poetyckiej A.Z. *Śląsk* 1998 nr 5. – D. Pawelec: Debiuty i powroty. Kat. 1998, passim. – P. Wilczek: Gliwice – Kraków – Paryż – Houston. *Nowe Książki* 1998 nr 8 [rec.: W cudzym pięknie; Późne światła]. – Z. Ziątek: Trzecie miasto A.Z. *Teksty Drugie* 1999 nr 4 [rec.: Dwa miasta]. – M. Broda: Miasta, muzea, muzyka, malarstwo. *Kwart. Artyst.* 2000 nr 4 [rec.: Pragnienie]. – C. Cavanaugh: Etyka liryczna, czyli o poezji A.Z. [Przeł.] E. Kulik-Bielinska. *Zesz. Lit.* 2000 nr 1. – S. Chwin: Złota struna. *Tygiel* 2000 nr 3. – A. Czabanowska-Wróbel: Dar światła. *Tyg. Powsz.* 2000 nr 7 [rec.: Pragnienie]. – A. Dziadek: Problem „ekphrosis” – dwa „Widoki Delfi” (A. Czerniawska i A.Z.). *Teksty Drugie* 2000 nr 4. – [Pragnienie:] J. Gizella: Niepokój serca. *Topos* 2000 nr 3/4; R. Gorczyńska. *Zesz. Lit.* 2000 nr 1; W. Kaliszewska: Ścieżki życia. *Więź* 2000 nr 5. – J. Mularczyk: Zmienność, stałość, życie prawdziwe. O „Lawie” A.Z. W: *Liryka polska XX w.* Kat. 2000. – [Pragnienie:] K. Nowosielski: Płonienie i lustro. *Nowe Książki* 2000 nr 3; P. Sliwiński. *Res Publica Nowa* 2000 nr 4; A. Świeściak: Repetete. *Fa-art* 2000 nr 2. – Adam Zagajewski. [Wstęp:] J. Klejnocki. Red.: E. Kalinowska-Styczeń, M. Baran. [Przeł.] K. Dedećius, L. Murawski. Kr.: Villa Dedećius 2000, 30 s. [zawiera też fragm. utworów A.Z.]. – J. Bartoś: Mit Galicji w „Dwóch miastach” A.Z. *Kresy* 2001 nr 4. – G. Gala: „Chodzi o to żeby pilnować świata...”. *Kresy* 2001 nr 4 [analiza wiersza: Autoportret]. – S. Sontag: Próba mądrości. Przeł. L. Anders. *Rzeczpospolita* 2001 nr 198, 204 [rec.: W cudzym pięknie]. – L. Szaruga: Literatura i życie. Ważniejsze wątki dyskusji literackich 1939–1989. Lubl. 2001, passim. – M. Wyka: Poeta na wyspie. W tejsze: Punkty widzenia. Kr. 2001 [rec.: Trzej aniołowie]. – [Obrona żarliwości:] A. Czabanowska-Wróbel: Poszukiwanie

blasku. *Tyg. Powsz.* 2002 nr 44; J. Gondowicz: Żar. *Nowe Książki* 2002 nr 12. – J. Klejnocki: Bez utopii? Rzecz o poezji Adama Zagajewskiego. Wałbrzych: Ruta 2002, 302 s. – A. Legeżyńska: Dziecko powietrza, mięty i wionolenceli... W tejsze: Krytyk jako domokrąca. Pozn. 2002 [rec.: Pragnienie; W cudzym pięknie]. – T. Nyczek: Kos. O Adamie Zagajewskim. Kr.: WL 2002, 211 s. – P. Piaszczyński. *Kwart. Artyst.* 2002 nr 4 [rec.: Obrona żarliwości]. – B. Shallcross: Through the poet's eye. The travels of Zagajewski, Herbert and Brodsky. Evanston: Northwestern University Press 2002, 190 s. – D. Walcott: Elegista. [Przeł. R. Gorczyńska] R.G. *Zesz. Lit.* 2002 nr 4 [rec.: Without end]. – M. Zaleski: Zimne ognie. *Res Publica Nowa* 2002 nr 12 [rec.: Obrona żarliwości]. – Z. Zarębianka: Wokół „Mistyki dla początkujących” A.Z. Próba lektury. W: Opis wiersza. Analizy i interpretacje liryki polskiej. Toruń 2002. – A. Czabanowska-Wróbel: Pragnienie powtórzenia. O tomie „Powrót” A.Z. *Tyg. Powsz.* 2003 nr 43. – J. Guttorow: Sprzeczne fragmenty (A.Z.). W tegoż: Niepodległość głosu. Kr. 2003. – M. Kisiel: Trudny powrót. *Nowe Książki* 2003 nr 12 [rec.: Powrót]. – M. Olszewski: Spojrzenie z twierdzy. *Gaz. Wyborcza* 2003 nr 30 [rec.: Obrona żarliwości]. – Ch. Simic: Tajemnica obecności. Przeł. R. Gorczyńska. *Zesz. Lit.* 2003 nr 2.

B.M.

## ZAGÓRSKA Aniela 1881-1943

Tłumaczka.

Urodzona 26 grudnia 1881 w Lublinie; córka Karola Zagórskiego, chirurga (zmarł w 1898), i Anieli z Unrugów; siostra Karoli Zagórskiej, śpiewaczki, przez ojca spokrewniona z Józefem Conradem Korzeniowskim. Ukończyła szkołę średnią w Lublinie. Z powodu choroby płuc wyjechała do Zakopanego, gdzie jej matka założyła pensjonat „Konstantynówka”. W 1905-09 uczęszczała na wykłady z historii i polonistyki na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, ale regularnych studiów nie podjęła. Następnie pracowała jako nauczycielka domowa. Próbowwała swoich sił na scenie; około 1910 występowała krótko w Teatrze Miejskim w Krakowie, m.in. razem z Ireną Solską, a także w „Wyzwoleniu” S. Wyspiańskiego w Zakopanem. Wystawiła też amatorsko w Zakopanem za zgodą autora „Różę” Stefana Żeromskiego. Zachęcona przez samego Josepha Conrada, około 1920 zajęła się przekładami jego twórczości. Wkrótce przeniosła się na stałe do Warszawy. Debiutowała jako tłumaczka w 1923 przekładem powieści Conrada „Fantazja Almayera”. W latach następnych publikowała przekłady także w czasopiśmie *Robotnik* (1925), *Głos Prawdy* (1927-28), *Droga* (1928, 1930), *Wiadomości Literackie* (1929, 1931-35), *Kultura* (1932) i *Pion* (1934, 1936, 1938). Prowadziła salon literacki, w którym gromadzili się wybitni przedstawiciele literatury i sztuki. Za całokształt twórczości przekładowej, ze szczególnym uwzględnieniem przekładu „Zwycięstwa” Conrada, otrzymała nagrodę Polskiego PEN Clubu (1929). W 1931 została odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi. W czasie okupacji niemieckiej mieszkała nadal w Warszawie; pracowała nad tłumaczeniem powieści Conrada „Złota strzała” i po-



wieści S. Undset „Leśny storczyk” (przekład zagi-  
nał). Zmarła 30 listopada 1943 w Warszawie.

#### Przekłady

1. J. Conrad: Pisma wybrane. Wwa: Ignis 1923-  
-24.

W przekł. A.Z. w t. 1, 13 poz. 2, 3.

2. J. Conrad: Szaleństwo Almayera. Opowieść  
o Wschodniej Rzece. Pierwodr. pt. Fantazja Alma-  
yera. (Pisma wybrane. T. 1 [poz. 1]) Wwa: Ignis  
[1923], 211 s. Wyd. nast.: wyd. 2 z przedm. S. Że-  
romskiego tamże [1925]; wyd. pt. Szaleństwo Al-  
mayera: wyd. 3 (Pisma zbiorowe. T. 1 [poz. 7])  
Wwa: Dom Książki Pol. 1928; Rzym: Pol. Dom Wy-  
dawn. 1947; wyd. 1 [!] z posł. Z. Najdera. Wyr-  
azy i realia malajskie oprac. R. Stiller. (Z pism  
[poz. 23]) Wwa: PIW 1956, toż: wyd. 2 1958,  
wyd. 3 1961, wyd. 4 1962; (Dzieła. T. 1 [poz. 28])  
Wwa: PIW 1972; wyd. 6 [!] Szczec.: Glob 1986;  
przedr. w: Szaleństwo Almayera. Przeł. ...; Wyrzu-  
tek. Przeł. ...; Murzyn z załogi „Narcyza”. Przeł.  
B. Zieliński. (Dzieła wybrane. T. 1 [poz. 31]) Wwa:  
PIW 1987; Wwa: Świat Książki 1998.

3. J. Conrad: Freja z siedmiu wysp. Opowieść  
o płytkich wodach. W: J. Conrad: Między lądem  
a morzem. [Opowiadania]. (Pisma wybrane. T. 13  
[poz. 1]) Wwa: Ignis 1924 s. 169-268. Wyd. nast.:  
wyd. 2 tamże 1925; wyd. 2 [!] popraw. (Pisma  
zbiorowe. T. 15 [właśc. 14] [poz. 7]) Wwa: Dom  
Książki Pol. 1929; (Z pism [poz. 23]) Wwa: PIW  
1962; (Dzieła. T. 14 [poz. 28]) Wwa: PIW 1973;  
(Dzieła wybrane. T. 8 [poz. 31]) Wwa: PIW 1987;  
wyd. 2 [!] Szczec.: Glob 1988. Przedr. zob. poz. 26,  
30. Wyd. osob. zob. poz. 19.

W przekł. A.Z. także: Przedmowa autora.

4. J. Conrad: Opowieści niepokojące. Przeł.:  
H. Gay i ... Wwa: W. Czarński [1925], 205 s. Wyd.  
nast.: (Pisma zbiorowe. T. 4 [poz. 7]) Wwa: Dom  
Książki Pol. 1936. Przedr. w: Opowieści niepokoją-  
ce; Opowieści zasłyszane. Przeł.: H. Gay, T. Sapie-  
żyna, S. Wyrzykowski, ... (Z pism [poz. 23]) Wwa:  
PIW 1964; Przeł.: H. Carroll-Najder, H. Gay, ...  
(Dzieła. T. 4 [poz. 28]) Wwa: PIW 1972; Opowieści  
niepokojące; Młodość i inne opowiadania; Tajfun  
i inne opowiadania. Przeł.: ...; H. Gay, J.B. Ry-  
chliński. (Dzieła wybrane. T. 7 [poz. 31]) Wwa:  
PIW 1987; Szczec.: Glob 1991.

W przekł. A.Z.: Przedmowa, – oraz opowiadania: Karain; Pla-  
cówka postępu; Laguna.

Wyd. osob. opowiadania Laguna zob. poz. 27.

5. J. Conrad: Zwycięstwo. T. 1-2. Lw.: Ossol.  
[1927], XXI, 205 + 285 s. Wyd. nast.: wyd. 2  
z przedm. S. Żeromskiego (Pisma zbiorowe. T. 18-  
-18a [poz. 7]) Wwa: Dom Książki Pol. 1931; Rzym:  
Pol. Dom Wydawn. 1947; (Z pism [poz. 23]) Wwa:  
PIW 1957; (Dzieła. T. 16 [poz. 28]) Wwa: PIW

1973. Wyd. łączne z poz. 21 pt. Zwycięstwo; Złota  
strzała. Przeł.: ..., J. Kornitowicz. (Dzieła wybrane.  
T. 5 [poz. 31]) Wwa: PIW 1987, 598 s.

Nagroda Pol. PEN Clubu (1929).

6. J. Conrad: Ocalenie. Opowieść z płytkiego mo-  
rza. Pierwodr. pt. Wybawienie. *Głos Prawdy* 1928  
nr 355-360; 1929 nr 1-171. Wyd. osob.: Ocalenie.  
Opowieść z płytkiego morza. Z przedm. autora.  
Cz. 1-3: Człowiek i bryg; Wybrzeże szpiegów; Po-  
rwanie. Cz. 4-6: Dar płytkiego morza; Honor i na-  
miętność; Zew życia i okup śmierci. (Pisma zbioro-  
we. T. 21-21a [poz. 7]) Wwa: Dom Książki Pol.  
1929, X, 217 + 289 s. Wyd. nast.: (Z pism. [T. 6]  
[poz. 23]) Wwa: PIW 1957; (Dzieła. T. 20 [poz. 28])  
Wwa: PIW 1974; wyd. 2 Szczec.: Glob 1984. Wyd.  
łączne z: Smuga cienia. Przeł. J.J. Szczepański; Kor-  
sarz. Przeł. E. Krasnowolska. (Dzieła wybrane. T. 6  
[poz. 31]) Wwa: PIW 1987.

7. J. Conrad: Pisma zbiorowe. Z przedm. S. Że-  
romskiego. Wwa: Dom Książki Pol. 1928-1939.

W przekł. A.Z. w t. 1, 2-2a, 4, 5-5a, 6, 6a, 8, 10-12, 15  
[właśc. 14], 15, 18-18a, 21-21a poz. 2-6, 8-12, 14, 16-18.

8. J. Conrad: Młodość; Jądro ciemności. [Opo-  
wiadania]. (Pisma zbiorowe. T. 6 [poz. 7]) Wwa:  
Dom Książki Pol. 1930, 206 s. Wyd. nast.: Jerozoli-  
ma: Wyd. Kultury i Prasy Dowództwa Jednostek  
Wojska na Śr. Wschodzie 1946. Przedr. w: Młodość  
i inne opowiadania. (Z pism. T. 4 [poz. 23]) Wwa  
1957; (Dzieła. T. 6 [poz. 28]) Wwa: PIW 1972;  
(Dzieła wybrane. T. 7 [poz. 31]) Wwa: PIW 1987;  
(Dzieła wybrane) Kr.: WL 1995.

Wyd. osob. opowiadania Młodość pt. Pożar na  
„Judei” zob. poz. 20.

9. J. Conrad: Falk; Wspomnienie; Amy Foster; Ju-  
tro. [Opowiadania]. (Pisma zbiorowe. T. 8 [poz. 7])  
Wwa: Dom Książki Pol. 1932, XII, 199 s. Wyd.  
nast. Rzym: Nakł. Polskiej Ymca przy Armii Pol. na  
Wschodzie 1945. Przedr. zob. poz. 25 [z pominię-  
ciem opowiadania Wspomnienie], 30, 31 [z pominię-  
ciem opowiadania Jutro].

Wyd. osob. opowiadania Amy Foster zob. poz. 15.

10. J. Conrad: Lord Jim. Opowieść. T. 1-2. (Pi-  
sma zbiorowe. T. 5-5a [poz. 7]) Wwa: Dom Książ-  
ki Pol. 1933, IX, 271 + 206 s. Wyd. nast.: wyd. ze  
wstępem W. Tarnawskiego Jeruzolima: Interim Treas-  
ury Committee for Polish Question 1946; Wwa:  
PIW 1949; wyd. 2 [!] z posł. J. Andrzejewskiego  
(Z pism. T. 1 [poz. 23]) Wwa: PIW 1956, tamże:  
1960, 1961, wyd. 5 1962, wyd. 6 1964, wyd. 7  
1966, wyd. 8 1968; (Dzieła. T. 5 [poz. 28]) Wwa:  
PIW 1972; wyd. 9 Wwa: PIW 1973, wyd. 10 tamże  
1973; wyd. ze wstępem J. Rurawskiego Wwa: Ka-  
ma [1977]; wyd. 11 Wwa: PIW 1978; wyd. ze wstę-  
pem i w oprac. Z. Najdera Wr., Kr.: Ossol. 1978;  
wyd. 12 Wwa: PIW 1979; wyd. 13 ze słowem wstęp-

nym Z. Najdera Wwa: Iskry 1981; wyd. 15 Wwa: PIW 1983.

Wyd. łączne z: W oczach Zachodu pt. Lord Jim; W oczach Zachodu. Przel. W. Tarnawski. (Dzieła wybrane. T. 2 [poz. 31]) Wwa: PIW 1987; Wwa: Chimera 1991; Wwa: Temark 1993; wyd. w oprac. Z. Najdera Wwa: Interart 1995; wyd. z posł. J. Andrzejewskiego Wwa: Verum 1995; Wr.: Siedmioróg 1996; wyd. 2 ze wstępem i w oprac. Z. Najdera Wr., Kr.: Ossol. 1996, wyd. 2 [!] w oprac. Z. Najdera Wwa: Interart 1996; wyd. 2 ze wstępem J. Rurawskiego Wwa: Kama [1997], wyd. 2 także [1998]; wyd. z posł. Z. Najdera Wwa: Świat Książki 1999.

11. J. Conrad: Ze wspomnień. (Pisma zbiorowe. T. 15 [poz. 7]) Wwa: Dom Książki Pol. 1934, 175 s. Wyd. nast.: Wwa: PIW 1965; (Dzieła. T. 13 [poz. 28]) Wwa: PIW 1973. Wyd. łączne z poz. 12 pt. Zwierciadło morza. Przel. ...; Ze wspomnień. Przel. ...; Gra losu. Przel. T. Tatarkiewiczowa. (Dzieła wybrane. T. 4 [poz. 31]) Wwa: PIW 1987, 645 s.

12. J. Conrad: Zwierciadło morza. (Pisma zbiorowe. T. 10 [poz. 7]) Wwa: Dom Książki Pol. 1935, X, 221 s. Wyd. nast.: Wwa: PIW 1949; wyd. 2 [!]. Nazewnictwo marynistyczne: Z. Grabowski. (Z pism [poz. 23]) Wwa: PIW 1962, wyd. 3 także 1969; (Dzieła. T. 9 [poz. 28]) Wwa: PIW 1972. Wyd. łączne z Ze wspomnień; Gra losu zob. poz. 11.

13. O. Wilde: Wachlarz lady Windermere. Komedia w 4 aktach. Wyst. Wwa, T. Nar. 1935.

14. J. Conrad: Wyrzutek. Wyd. pt. Wykolejeniec. Powieść. T. 1-2. (Pisma zbiorowe. T. 2-2a [poz. 7]) Wwa: Dom Książki Pol. 1936, XI, 164 + 218 s. Wyd. nast.: pt. Wykolejeniec. Wyd. z posł. Z. Najdera, Słownictwo i realia malajskie oprac. R. Stiller. (Z pism [poz. 23]) Wwa: PIW 1956; (Dzieła. T. 2 [poz. 28]) Wwa: PIW 1972; pt. Wyrzutek łączne z Szaleństwo Almayera [poz. 2]. Przel. ...; Murzyn z załogi „Narcyza”. Przel. B. Zieliński. (Dzieła wybrane. T. 1 [poz. 32]) Wwa: PIW 1987.

15. J. Conrad: Amy Foster. [Opowiadanie]. Wwa: Bibl. Pol. 1938, 43 s. Zob. poz. 9.

16. J. Conrad: Sześć opowieści. (Pisma zbiorowe. T. 12 [poz. 7]) Wwa: Dom Książki Pol. 1938, 303 s. Przedr. w wyborze w: Sześć opowieści. Wybór; Między lądem a morzem; Wśród prądów. Wybór; Opowieści zasłyszane. Wybór. (Dzieła wybrane. T. 8 [poz. 31]) Wwa: PIW 1987.

Zawartość: Gaspar Luiz; Szpieg; Bestia; Anarchista; Pojedynek; Il conte

17. J. Conrad: Tajny agent. Opowieść z wieku XIX. (Pisma zbiorowe. T. 11 [poz. 7]) Wwa: Dom Książki Pol. 1939, 360 s.

18. J. Conrad: U kresu sił. Powieść. (Pisma zbiorowe. T. 6a [poz. 7]) Wwa: Dom Książki Pol. 1939

[właśc. 1938], 186 s. Przedr. w: Młodość i inne opowiadania. (Z pism [poz. 23]) Wwa: PIW 1957.

Zawiera również: G. Jean-Aubry: Wstęp do przekładu francuskiego.

19. J. Conrad: Freja z siedmiu wysp. Opowieść o płytkich wodach. Roma: War Relief Services, National Catholics Welfare Conference 1946, 124 s. Wyd. nast. Wwa: KiW 1968. Zob. poz. 3.

20. J. Conrad: Pożar na „Judei”. Przekł. autoryzowany ... Rzym: Pol. Dom Wydawn. 1947, 52 s. Zob. pt. Młodość poz. 8.

21. J. Conrad: Złota strzała. Opowieść opatrzone wstępem i końcowym objaśnieniem. Przekł. powst. w 1939-1943. Przel.: ... i J. Kornilowicz. Kilka słów od autora przel. K. Zagórska. Przedm.: J. Parandowski. Kr.: Poziom 1948, 366 s. Wyd. nast.: (Z pism [poz. 23]) Wwa: PIW 1958; (Dzieła. T. 19 [poz. 28]) Wwa: PIW 1973 [właśc. 1974]; wyd. 2 [!] Szczec.: Glob 1985. Wyd. łączne z Zwycięstwo zob. poz. 5.

22. J. Conrad: Opowieści wybrane. Przedm.: A. Gołubiew. Wwa: Pax 1952, XII, 250 s.

W przekł. A.Z.: Jądro ciemności [poz. 8], Placówka postępu [poz. 4], Amy Foster [poz. 9].

23. J. Conrad: Z pism. Wwa: PIW 1956-1964.

W przekł. A.Z.: poz. 2, 3, 5, 6, 8-10, 12, 14, 18, 21, 25, 27.

24. J. Conrad: Młodość i inne opowiadania. (Z pism [poz. 23]) Wwa: PIW 1957, 381 s.

Zawartość: Przedmowa autora. — Młodość [poz. 8], Jądro ciemności [poz. 8], U kresu sił [poz. 18].

25. J. Conrad: Tajfun i inne opowiadania. Przel.: J.B. Rychliński i ... (Z pism [poz. 23]) Wwa: PIW 1957, 305 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: PIW 1966, także: wyd. 3 1968, wyd. 4 1971; Przekł.: H. Carroll-Najder i ... (Dzieła. T. 7 [poz. 28]) Wwa: PIW 1972; wyd. 5 Wwa: PIW 1973, także: wyd. 6 1977, wyd. 7 1978, wyd. 8 1986; wyd. w przekł. H. Carroll-Najder i ... Posł. Z. Najder. Wwa: Świat Książki 1999; wyd. w przekł. J.B. Rychlińskiego i ... Wr.: Siedmioróg 2000.

W przekł. A.Z. z poz. 9: Amy Foster; Falk; Jutro.

26. J. Conrad: Wybór nowel. Przel.: T. Tatarkiewiczowa, ..., T. Sapieżyna. Oprac.: S. Zabłocki. Wr.: Ossol. 1957, 316 s.

W przekł. A.Z.: Freja z siedmiu wysp [poz. 5]; Młodość [poz. 8]; Amy Foster [poz. 9].

27. J. Conrad: Laguna. [Opowiadanie]. Wwa: KiW 1967, 84 s. Zob. poz. 4.

28. J. Conrad: Dzieła. Red. i wstęp: Z. Najder. Wwa: PIW 1972-1977.

W przekł. A.Z. poz. 2-6, 8, 10-12, 14, 21, 25.

29. J. Conrad: Wybór opowiadań. Przel.: ..., H. Carroll-Najder. Oprac.: Z. Najder. Kr.: Ossol. 1972, LXXXV, 387 s. BN II, 171.

W przekł. A.Z.: Młodość [poz. 8]; Jądro ciemności [poz. 8]; Amy Foster [poz. 9]; Freja z siedmiu wysp. Opowieść o płytych wodach [poz. 3].

30. J. Conrad: Opowiadania wybrane. Wyboru dokonał Z. Najder. Przel.: H. Carroll-Najder, K. Tar-nowska, ... Wwa: PIW 1978, 458 s.

W przekł. A.Z.: Młodość [poz. 8]; Jądro ciemności [poz. 8]; Amy Foster [poz. 9]; Falk [poz. 9].

31. J. Conrad: Dzieła wybrane. Wwa: PIW 1987.

W przekł. A.Z. w t. 1, 2, 4-7, 9, 13, 14, 16, 19, 20 poz. 2-6, 8, 10-14, 21.

#### OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. — PP (E.G.)

A. Tretjak. *Pam. Warsz.* 1929 z. 3 [rec. przekł.: J. Conrad: Ocalenie]. — [K. Nitsch] K.N.: Uwagi językowe o książkach. *Jez. Pol.* 1930 nr 5 [rec. przekł.: J. Conrad: Młodość; Jądro ciemności]. — G. Potocki: Miss A. Zagórska. *Pologne Littéraire* 1934 nr 94/95. — W. Chwalewik: O przekładzie „Lords Jima” J. Conrada. *Rocz. Lit.* 1933. — W. Chwalewik. *Rocz. Lit.* 1935 [dot. przekł.: J. Conrad: Zwierciadło morza]. — J. Lechoń: A.Z. W: Straty kultury polskiej 1939-1944. T. 2. Glasgow 1945. — M. Czapska: Wspomnienie o A.Z. *Tyg. Powsz.* 1945 nr 29. — M. Dąbrowska: A.Z. (Wspomnienie o najwybitniejszej tłumaczce Conrada). W: *Tejże: Myśli o sprawach i ludziach.* Wwa 1956. — M. Czapska: Złota strzała. *Wiadomości*, Londyn 1962 nr 3. — A. Grzymała-Siedlecki: A.Z. W tegożi: Nie poźegnani. Kr. 1972.

E.G.

## ZAGÓRSKI Jerzy 1907-1984

Pseud.: Aron Pirmas; Bronisław Łuski; j.; J.; j.a.z.; J.-z.; J.Z.; j.zag.; J Zag.; (jz); Magister Juraś; ost; Śpiewak; tuz; Tuz; Zag; Poeta; eseista, autor utworów dramatycznych, krytyk literacki i teatralny, tłumacz.

Urodzony 26 grudnia 1907 w Kijowie; syn Tadeusza Zagórskiego, adwokata, i Stefanii z Iwazkiewiczów. Dzieciństwo spędził w Kijowie i u rodziców matki w Strażgrodzie pod Teplikiem (Podole). Od 1917 uczęszczał do polskiego gimnazjum, początkowo w Humaniu, a następnie w Kijowie. W 1918-30 był członkiem ZHP (osiągnął stopnie podharcemistrza i harcerza Rzeczypospolitej). W 1919 zamieszkał w Warszawie i kontynuował naukę w Gimnazjum im. J. Zamojskiego. W tym okresie zaczął pisać wiersze (druk w tomie: *Czas Łota*. 1956). Współredagował pismo szkolne *Życie Szkoły*, na którego łamach debiutował w 1928 wierszem pt. „Burza na jeziorze” (nr 3); wiersze i artykuły publikował tu do 1931. W 1927 zdał maturę i podjął studia prawnicze na Uniwersytecie Warszawskim, od 1930 kontynuowane na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie (USB). Działal w Koło Polonistów Słuchaczy USB. Należał do skupionej wokół niego grupy poetyckiej Żagary, w 1931-34 był redaktorem jej organu *Żagary* (w 1932 pod nazwą *Piony*), na którego łamach umieszczał swoje utwory (podp. też pseud. Aron Pirmas, używanym także przez innych autorów). Pełnił funkcję przewodniczącego Sekcji Twórczości

Oryginalnej (STO) tegoż Koła. Kierował Wileńską Szopką Akademicką. W tym czasie wiersze, recenzje i artykuły drukował m.in. w *Alma Mater Wilnensis* (1930-35), *Kurierze Wileńskim* (1932-34, pod pseud. Tuz), *Państwie Pracy* (1932-35; tu w 1933 wspólnie z Leonem Szrederem: XI Wileńska Szopka Akademicka) i *Pionie* (1934-39, z przerwami). Jednocześnie zarabkował jako korepetytor, sekretarz adwokata, dziennikarz sądowy i współpracownik Polskiego Radia. Od 1934 należał do ZZLP (w 1935-36 wchodził w skład zarządu Oddziału Wileńskiego Związku). W 1936 uzyskał magisterium na USB i rozpoczął pracę w Polskim Radiu w Wilnie jako kontroler audycji radiowych oraz m.in. współtwórca audycji humorystycznych pt. „Kukułka Wileńska” (także pod pseud. Magister Juraś). W 1937 zawarł związek małżeński z Marią z domu Woycieszonek, primo voto Karczewską, tłumaczką, i przeniósł się do Łodzi, a następnie jesienią tego roku do Warszawy. Nadal pracował w Polskim Radiu, był także autorem słuchowisk. Współpracował z kabaretem Schiapęk mieszczącym się w kawiarni SIM (Sztuka i Moda). W 1937-38 należał do redakcji *Apelu*, dodatku literacko-artystycznego *Kuriera Porannego*. W okresie okupacji niemieckiej przebywał nadal w Warszawie. Oficjalnie pracował jako administrator domu, a utrzymywał się z nielegalnego handlu. Uczestniczył w konspiracyjnym życiu kulturalnym Warszawy; był członkiem redakcji miesięcznika *Kultura Jutra* (1943; otrzymał I nagrodę w konkursie pisma za utwór pt. „Psalm”); współpracował z pismem *Sztuka i Naród* (1943 anonimowo i pod pseud. Bronisław Łuski); należał do jury konkursów, organizował spotkania autorskie. Napisany w tym okresie tomik wierszy „Rymy miejskie” (podp. Anzelem Niezwojewski) zakupił w 1943 Zbigniew Mitzner dla mającego działać po wojnie wydawnictwa Wiśła. Wraz z żoną brał udział w akcjach niesienia pomocy Żydom. Pod koniec lipca 1944 wyjechał z rodziną do Wieliszewa pod Warszawą. W czasie powstania warszawskiego redagował codzienne informacje dla oddziału partyzanckiego AK z okolic Wieliszewa. Pod koniec powstania ukrywał się m.in. w majątku Zakliczyn pod Myślenicami. Po zakończeniu wojny zamieszkał w Krakowie i pracował jako kierownik Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego. Jesienią 1945 odbył podróż do Czech i Bawarii (Niemcy), a wiosną 1945 na Śląsk, które zaowocowały książką „Indie w środku Europy”. Wiersze, artykuły i przekłady z literatury francuskiej i rosyjskiej drukował m.in. na łamach *Odrodzenia* (1945-49), *Twórczości* (1945-51, 1954-69, z przerwami), *Tygodnika Powszechnego* (1945-47), *Od A do Z* (1946, 1951-56), *Przekroju* (1946-47, 1949-54, z przerwami), *Dziennika Literackiego* (1947-50), *Teatru* (1949, 1952-53, 1959,

1962-63, 1968), *Życia Literackiego* (1951-67) i *Nowej Kultury* (1950-62, z przerwami). W 1946-47 pełnił funkcję wiceprezesa ZZLP (od 1949 ZLP), w 1950-56 przewodniczył Sekcji Poetyckiej Oddziału Krakowskiego Związku. W 1946 był sprawozdawcą na Kongresie Pokoju w Paryżu. Od tegoż roku należał do Polskiego PEN Clubu, od 1958 wchodził w skład jego Zarządu, a od 1971 był jego wiceprezesa. W 1947-48 pełnił funkcję attaché kulturalnego Ambasady RP w Paryżu. W 1948 powrócił do Krakowa. Był kierownikiem literackim Teatru im. J. Słowackiego w Krakowie (1949/50, 1952/53), Państwowego Teatru w Bielsku (1950/51, 1956-58) i Teatru im. S. Żeromskiego w Kielcach (1954-56). We wrześniu 1956 zamieszkał w Warszawie, gdzie od 1957 pracował w redakcji *Kuriera Polskiego* jako recenzent teatralny, drukował na jego łamach także liczne wiersze oraz artykuły, m.in. w 1967 korespondencje z Włoch, a w 1969 redagował cykl pt. „Kramik poetycki”. W 1956-58 wchodził w skład Polskiego Komitetu Repatriacyjnego. Od 1960 był członkiem SDP (do rozwiązania Stowarzyszenia w 1982). Był współzałożycielem Polskiego Ośrodka Międzynarodowego Instytutu Teatralnego (ITI) oraz od 1957 członkiem Stowarzyszenia Kultury Europejskiej (SEC). W 1964 otrzymał nagrodę Polskiego PEN Clubu dla tłumaczy. W tymże roku należał do sygnatariuszy „Listu 34” uczonych i pisarzy w obronie wolności słowa. W 1972-78 pełnił funkcję przewodniczącego Koła Poetów przy Oddziale Warszawskim ZLP. Był w 1972 jednym z organizatorów Warszawskiej Jesieni Poezji. Nadal drukował wiersze, przekłady, artykuły i recenzje m.in. na łamach *Tygodnika Powszechnego* (1974-83), *Życia Literackiego* (1976-81) oraz *Poezji* (1966-84, z przerwami). W 1974 otrzymał nagrodę miesięcznika *Przyjaźń* za najwybitniejsze osiągnięcia artystyczne w dziedzinie prezentacji dramaturgii radzieckiej na scenach polskich. W 1976 był jednym z sygnatariuszy „Memoriału 101”, wyrażającego protest przeciw projektowanym zmianom w Konstytucji PRL. Uczestniczył w Tygodniach Kultury Chrześcijańskiej. W 1978 otrzymał wraz z żoną medal Sprawiedliwy wśród Narodów Świata, przyznany przez jerozolimski Instytut Pamięci Narodowej Yad Vashem. Po ogłoszeniu w Polsce w grudniu 1981 stanu wojennego włączył się w działalność podziemia kulturalnego; drukował w czasopiśmie wychodzących poza cenzurą. Uczestniczył w ruchu Duszpasterstwa Środowisk Twórczych. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim (1955) i Krzyżem Oficerskim (1971) Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 5 sierpnia 1984 w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Ostrze mostu. [Wiersze]. Wil.: Koło Polonistów USB 1933, 30 s.

2. Przyjście wroga. Poemat – baśń. Wwa: *Państw. Pracy* 1934, 53 s.

3. Wyprawy. [Wiersze]. [B.m.]: ZZLP 1937, 46 s. Zawiera cykl wierszy Wyprawy, – oraz: Poemat o roku 1914.

4. Będziemy biedni. Komedia w 3 aktach. [Współaut.]: K.I. Gałczyński. Powst. 1938.

Adapt. radiowa: Radio 1938.

5. Święto Winkelrida. Widowisko w 3 aktach. Napisane wiosną 1944 przez ... skrócone latem 1946. [Współaut.]: J. Andrzejewski. *Twórczość* 1946 z. 7/8 s. 120-173. Wyd. osob. Kr.: ZZLP [1946], 59 s. Praprem. Łódź, T. Nowy 1956. Wyd. nast. Wwa: PIW 1957.

Przełt. franc.: La fête de Winkelried. [Przeł.] I. Blochman. Masz. w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie.

6. Indie w środku Europy. Łódź: Książka 1947, 144 s.

Zawartość: I. Szkice z podróży do południowych Niemiec: Indie w środku Europy; Bawaria wygrała wojnę; Falastry; Murnau – polskie miasteczko; Medytacje finansowe; Sens Norymbergi; Dziedzice. – II. Wizyta w Czechach: Cieszyński most; W kurzu drogi; Wieczór w Pradze; Drugi dzień w Pradze; Kościoły Złotej Pragi; Tajemniczy odgłos nocy; U literatów i w teatrze; Ulica złotników. – III. Wiosna śląska: Niemcy w opaskach; Wrocław: miasto przez które przeszła wojna; W świetle rozważ. – IV. Appendix czyli dodatek: Miasto wiercipiętów.

7. Wieczór w Wieliszewie. [Wiersze]. Kr.: Książka [1947], 74 s.

Cykle: Na rzece; Na brzegu; Krok.

8. Czarni pod gwiazdzistym sztandarem. [Współaut.]: J. Korczak. Powst. 1950. Druk fragm. podp. J.Z. *Echo Tyg.* 1950 nr 15.

Szkic publicystyczny dot. sytuacji ludności murzyńskiej w Stanach Zjednoczonych. – Data powst. wg inf. autora. – Masz. całości (184 s.) w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie.

9. Wiersze wybrane. Wwa: Czyt. 1951, 52 s.

Zawiera działy: Z wierszy dawnych; Wiersze nowe.

10. Męska pieśń. [Wiersze]. Kr.: WL 1954, 108 s.

Cykle: Nasze dni; Nowej Hucie; Jawa i marzenia; Na bałtycką nutę; W burzę i pogodę.

11. Czas Lota. Wybór poezji. Wwa: PIW 1956, 262 s.

Zawiera także cykle niedrukowane: Juwenilia; Czas Lota.

12. Olimp i ziemia. Moralitet z pantomimami (3 akty, 6 odstępów wierszem). *Kultura*, Paryż 1957 nr 9 s. 52-94. Wyd. osob. Paryż: Inst. Lit. 1957, 46 s. *Przedr. Dialog* 1989 nr 6 s. 5-43.

W wyd. z 1957 błędny podtytuł: Moralitet z pantomimami.

13. Szkice. Kr.: WL 1958, 423 s.

Zawartość: Od autora; Radion sam pierze (prawo do wiersza); O czystości stylów w teatrze; Dążenie do klasyczności; Secesja i jej pochodne; Blaski Bizancjum; Temat i wyraz; Medytacje nad „Psem ogrodnika” [Lope de Vega]; Znaczenie klasyki rosyjskiej w repertuarach teatrów; Rewolucjonista szlachecki



[A. Gribojedow]; Wąż nie ma piersi [dot. stosowania metafory m.in. przez A. Mickiewicza]; Przy Lermontowie; Tłumaczenie oper i sztuk pisanych wierszem; Włodzimierz Majakowski poeta rewolucji; Wiersze Aragona po polsku; Najweselszy cmentarz świata [dot. Genui]; Muzeum zwycięskie [dot. Muzeum Narodowego w Wwiel]; Śmierć Słowackiego; Zabito człowieka [dot. T. Hollendra]; Wspomnienie o Dorku [T. Bujnickim]; Z Gałczyńskim; Tom Józefa Czechowicza.

14. Krawędź. [Wiersze]. Wwa: PIW 1959, 108 s.  
Cykle: Romance; Ironie; Bilanse, — oraz proza poetycka.

15. Calendarium Radomiensis. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Kielce, Radom, T. im. S. Żeromskiego 1960.

16. Bajka pienińska. [Wiersze]. Kr.: WL 1961, 90 s.

17. Naszyjnik Serafity. (Dramat w 3 aktach). *Dialog* 1961 nr 12 s. 5-55.

18. Szkice z podróży w przestrzeni i czasie. Kr.: WL 1962, 261 s.

Zawartość: [z poz. 6.] W południowych Niemczech: Indie w środku Europy; Bawaria wygrała wojnę; Falanstery; Murnau - polskie miasteczko; Sens Norymbergi; Dziedzice. — Wizyta w Czechach: W kurzu drogi; Wieczór w Pradze; Dzień w Pradze [poz. 6 pt. Drugi dzień w Pradze]; Kościoły Złotej Pragi; Tajemniczy odgłos nocy. — Wiosna śląska: Niemcy w opaskach; Wrocław: miasto przez które przeszła wojna, — oraz szkice: Jaka już się nie powtórzy; O wszystkim po trochu; Mała dziewczynka z plakatu [dot. Francji]; Jak to jest z tą zgnilizną?; Wanda Małachowska z zespołu Jouveta; Dwa oblicza Belgii; Spotkania z włoskim ludem; Jak u siebie w domu. — Po śladach pisarzy: Spotkania z Superviellem; Wiersze Lechonia; Horzyca - poeta sceny; W krainie młodości niepowrotnej [dot. A. Trzebińskiego]; Tropem Dorka [T. Bujnickiego]; Po drodze do Krzemieńca [dot. J. Słowackiego]. — Za zieloną karetą i czerwonym autobusem: Armadne Divadlo z Martina; Shqiperi [dot. Albanii]; Rodacy Aleksandra Moissit; Kuligiem przez NRD; Niespodzianki męskie; Zawadzając o Kijów; W kraju Złotego Runa [dot. Gruzji].

19. Białe bez. Wiersze dla żony. Kr.: WL 1963, 67 s. Przedr, zob. poz. 29.

20. Oto nurt. [Wiersze]. Wwa: PIW 1963, 41 s.  
Nagroda w konkursie ZLP i Pol. Kom. Olimpijskiego w 1961.

21. Kongres w Farsafii. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Wwa, Akademicki T. Próba „Centon” 1963.

22. Pancerni. Poemat. Wwa: MON 1964, 123 s.  
Adapt. radiowa: Adapt. fragm.: B. Ostromecki. Radio 1974.

23. Królestwo ryb. Poemat. Wwa: PIW 1967, 32 s.

24. Rykoszetem. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1969, 51 s.

25. Tam gdzie diabeł pisze listy. [Reportaż]. Wr.: Ossol. 1970, 297 s.

Dot. m.in. życia lit. i teatr. w ZSRR, Włoszech, Grecji, Jugosławii i na Węgrzech.

26. Poezje wybrane. Wybór wierszy i słowo wstępne ... Nota biogr.: J. Bandrowska-Wróblewska. [Wwa:] LSW 1972, 139 s.

27. Komputerie i dylematy. [Wiersze]. Kr.: WL 1975, 61 s.

Cykle: Komputerie; Dylematy.

28. Wybór wierszy. Wyboru dokonał autor. Wstęp: J. Rogoziński. Wwa: PIW 1977, 244 s.

Tu m.in. wiersze niedrukowane wcześniej.

29. Białe bzy. [Wiersze]. Kr.: WL 1982, 85 s.

Zawiera wiersze z poz. 19 oraz nowe.

30. Poezje. Wwa: Czyt. 1983, 325 s.

Zawiera m.in. cykl: Z wierszy nowych.

31. Nie mrużmy powiek. [Wybór wierszy]. Wwa: WNOPI\*, Przedświt\* 1985, 38 s.

32. Poezje wybrane. Wybór i wstęp: R. Matuzewski. Kr.: WL 1991, 248 s.

M.in. zawiera cykl: Z wierszy nie drukowanych.

Tekst piosenki wydany osobno: Zielona brzózko. [Współwyd. z:] T. Kubiak: Od Różana trakt. Muz.: T. Szeligowski. [Wwa:] Czyt. 1949, 4 s.

Nadto niewydane utwory w masz. w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwiel, m.in.: Świadek. (Nowela filmowa). Powst. po 1943. — Dzieje garnituru. Nowela filmowa. Powst. 1945. — Kuzynka w okularach. Komidramat w 3 aktach (5 odsłonach). Powst. 1950. — Odlot Czajki. Tragedia narodowa w 5 aktach z intermediami. (Utwór żartobliwy). Powst. 1951. — Był sobie gang. (Czyś pan z księżycą?). Głupteria w 3 aktach. Powst. 1961. — Dzieci z obrazka. Widowisko telewizyjne. Powst. 1962. — Historia piasku. (Milczący świadkowie). Dramat w 3 aktach. Powst. 1963. — Królewski testament. Kronika śpiewana ze wstawkami baletowymi albo pantomimami w 3 aktach. Powst. 1970. — Choćby na księżyc. (Nowela filmowa). Powst. 1974. — Choćby na księżyc. Scenariusz filmowy. Powst. 1974. — Dzienniki z podróży do Izraela 15 X-28 XI 1978, 1979. — O ile pamiętam. Dzienniki. T. 1-2 1980-1983.

#### Przekłady

1. Cyganeria. Muz.: G. Puccini. Libretto: G. Giacosa i L. Illica wg powieści H. Murgera: Scènes de vie bohème. Przeł. ... Wyst. Wwa, Opera Warszawska 1950. Por. poz. 10.

2. M. Lermontow: Maskarada. Dramat w 4 aktach wierszem. W: Antologia dramatu rosyjskiego. T. 1. Wwa 1952 s. 160-204. Wyst. Częstochowa, T. Częstochowski 1954, Radio 1969, TV 1973. Wyd. łącznie z przekł. Hiszpanie zob. poz. 4. Przedr. zob. poz. 5.

3. D. Błagoj: Twórcza droga Puszkina. (1813-1826). Przeł. M. i J. Zagórcy. Wwa: Czyt. 1955, 493 s.

4. M. Lermontow: Hiszpanie. Tragedia w 5 aktach. Wwa: PIW 1955, 158 s. Wyd. nast. łącznie z poz. 2 pt. Hiszpanie. Tragedia w 5 aktach; Maskarada. Dramat w 4 aktach wierszem. Wstęp i objaśnienia: W. Jakubowski. Wr.: Ossol. 1963, LXXVI, 288 s. *BN II*, 141.



5. Z Lermontowa. [Wybór wierszy i dramat]. Słowem wstępny opatrzył S. Pollak. Wwa: Czyt. 1955, 274 s.

Tu m.in. przekł.: Maskarada zob. poz. 2.

6. A. Błok: Buda jarmarczna. Sztuka w 1 akcie. *Dialog* 1956 nr 4 s. 107-115. Wyst. Będzin, T. Dzieci Zagłębia 1967. Przedr. zob. poz. 21.

7. J. Kotlarewski: Natalka Połtawianka. (Śpiewogry w 2-ach aktach). Przeł. M. i J. Zagórscy. Powst. przekł. 1957. Druk fragm. przekł. w: F. Nieuważny, J. Pleśniarowicz: *Antologia poezji ukraińskiej*. Wwa 1976.

Data powst. wg inf. autora. — Masz. całości (53 s.) w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie.

8. P. Zvon: Bal pożegnanych. Komedia w 3 aktach. Z prologiem i epilogiem. Wyst. Bielsko-Biała, Cieszyn, T. Pol. 1958.

9. J. Potocki: Cyganie z Andaluzji. [Utwór dramatyczny]. Przekł., Prolog, Intermedium i Finał ... Przekł. powst. 1959. Radio 1964. Wyst. Rzeszów, T. im. W. Siemaszkowej 1967. Druk pt. Cyganie z Andaluzji. Komedia z arietkami w dwóch aktach wierszem. Przeł. z franc. i intermediami opatrzył ... *Dialog* 1982 nr 8 s. 5-25.

10. Cyganeria. Muz.: G. Puccini. Libretto: G. Giacosa i L. Illica wg powieści H. Murgera: *Scenes de vie boheme*. Przeł.: K. Czekotowski i ... Wyst. Łódź, Opera Łódzka 1962. Por. poz. 1.

11. Aleko. Muz.: S. Rachmaninow. Libretto opery w 1 akcie według poematu A. Puszkina „Cyganie”: W. Niemirowicz-Danczenko. Wyst. Wwa, Opera Objazdowa 1965.

12. J. Giraudoux: Sodoma i Gomora. (Sztuka w 2 aktach). Przeł. M. i J. Zagórscy. *Dialog* 1965 nr 3 s. 57-88.

13. Sz. Rustaweli: Wiciadz w tygrysiej skórze. [Epepeja]. Przekł. z ros. fragm., trawestacje i słowo wiążące ... Konsultacja filol.: J. Braun. Kr.: WL 1966, 83 s.

14. Eugeniusz Oniegin. Liryczne sceny w 3 aktach. Muz.: P. Czajkowski. Tekst [M. Czajkowskiego] według A. Puszkina przeł. ... Wyst. Wwa, T. Wielki 1967.

15. F. Arrabal: Cmentarzysko samochodów. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Sopot, T. Kameralny 1972.

16. I. Turgieniew: Zwierciadło. Komedycja z piosenkami w 2 aktach. Przeł. [z franc.] M. i J. Zagórscy. Adapt.: K. Sznerr. Radio 1972.

17. G. Borowik: Wywiad z Buenos Aires. [Utwór dramatyczny]. Przeł. M. i J. Zagórscy. Wyst. Gdańsk, T. Wybrzeże 1977.

18. Lohengrin. Muz.: R. Wagner. [Libretto:] O. Singer. Wyst. Pozn., T. Wielki 1978.

19. Sz. Rustaweli: Rycerz w tygrysiej skórze. [Epos]. Przekł. i posł. ... przy konsultacji filol. J. Brauna. Kr.: WL 1976, 250 s. Wyd. 2 tamże 1983.

20. P. Gems: Piał. Sztuka w dwóch aktach. Przeł.: E. Zagórska i ... Przekł. powst. 1981. Wyst. Gdynia, T. Muz. 1989.

21. A. Błok: Pieśń losu. Poemat dramatyczny. Przekł. powst. 1981. Wyd. zob. poz. 22. Data powst. przekł. wg inf. autora.

22. A. Błok: Utwory dramatyczne. Przeł. S. Pollak i ... Kr.: WL 1985, 234 s.

Tu w przekł. J.Z.: Buda jarmarczna s. 5-18 [poz. 6]; Pieśń losu. Poemat dramatyczny s. 95-150 [poz. 21].

Wydania osobne przekładów pieśni i piosenek z nutami, m.in.: Pory roku. (12 utworów charakterystycznych). Przejrzał i oprac. B. Woytowicz. Motyła przeł. ... [Muz.:] P. Czajkowski. Kr.: PWM 1954, 64 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1958, wyd. 3 1960, wyd. 4 1963, wyd. 5 1973. — Dwie pieśni ludowe rosyjskie: Nasz elegant; Kołysanka. Słowa ludowe przeł. ... [Muz. i] oprac.: A. Liadow. Kr.: PWM 1955, 7 s. — Trzy pieśni ludowe rosyjskie: U tych wrót; A swoboda ma; Słońce wszędzie. [Muz. i] oprac.:] M. Musorgski. Kr.: PWM 1955, 11 s. — Serenada Don Juana. [Muz.:] P. Czajkowski. Słowa: A. Tołstoj. Do druku przygot. S. i J. Hoffmannowie. Kr.: PWM 1956, 9 s. — Dziewczęta z Kadyksu. (Bolero). [Muz.:] L. Delibes. Do druku przygot. S. Starzyk. Kr.: PWM 1956, 7 s. — La Danza. Tarentela neapolitańska. [Muz.:] G. Rossini. Słowa: C. Pepoli. Kr.: PWM 1957, 14 s. — Hopak. [Muz.:] M. Musorgski. Kr.: PWM 1957, 10 s. — Aria Rudolfa z I aktu opery Cyganeria. [Muz.:] G. Puccini. Słowa: G. Giacosa i L. Illica. Kr.: PWM 1958, 9 s. — Walc Musetty z II aktu opery Cyganeria. Muz.: G. Puccini. Słowa: G. Giacosa, L. Illica. Kr.: PWM 1958, 20 s. — [Dwadzieścia jeden] 21 piosenek radzieckich. [Wybór] i red.: O. Łada. Kr.: PWM 1966, 68 s. — Popularne pieśni i piosenki radzieckie. 12 piosenek. [Wybór i] oprac. muz.: W. Kabalewski. Wwa: CPARA 1967, 78 s. Wyd. nast. tamże 1969.

Nadto niewydane przekłady w masz. w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie, m.in.: E. Zola: Brzech Paryża. [Powieść]. Powst. przekł. 1950. — P. Zvon: Taniec umarłych. Komedia w 3 aktach z prologiem i epilogiem. Przeł. Z. Mikotajtis i ... Powst. przekł. 1952-1957.

#### Prace redakcyjne

1. Słowo prawdziwe. [Antologia; zebrał i oprac. red.] ... Wwa: [Walka 1942], 83 s. Wyd. 2 rozszerz. tamże [1943], 95 s.

Wyd. konspir.

2. L. Aragon: Wiersze. Tłum. pod red. ... Wwa: Czyt. 1954, 107 s.

Tu także m.in. przekł. J.Z.

3. A. Mickiewicz: Dziady. [Układ tekstu:] T. Byrski i ... Wyst. Kielce, T. im. S. Żeromskiego 1955.

4. S. Wyspiański: Warszawianka. Układ tekstu: T. Byrski i ... Wyst. Wwa, T. Ziemi Mazow. 1971.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951, 1955, — inf. syna, W. Zagórskiego, 2004. — J. Zagórski: „Święto Winkelrida” o ile pamiętam. *Dialog* 1983 nr 10. — Wywiady: J. Z. Rozm. W. Maciąg. *Życie Lit.* 1958 nr 21; Rozm. W.P. Szymański. *Tyg. Powsz.* 1964 nr 26, przedr. w: W.P. Szymański: Rozmowy z pisarzami. Kr. 1981; „Włamałem się do poezji nocą”. Rozm. S. Beres. *Odra* 1983 nr 9.

SWPP 1. — PP (J. Pitera). — LP XX w. (J. Wojnowski).

A. Gołubiew: Bujnicki, Miłosz, Z. *Pax* 1933 nr 4. — [Przyjęcie wroga:] W. Sebyła. *Pion* 1934 nr 52; K.W. Zawodźniński. *Roczn. Lit.* 1934; S. Czernik. *Okolice Poetów* 1935 nr 4/5. — J. Czechowicz: W blasku czystości. (O poezji J.Z.). *Kur. Poranny* 1938 nr 21, przedr. w teżej: Wyobraźnia stwarzająca. Lubl. 1972. — [Wyprawy:] S. Lichański: Poezja ujarzma świat. *Pion* 1938 nr 10; H. Michalski: U awangardzistów. *Kultura* 1938 nr 32. — J. Rogoziński, A. Andrzejewski: Dwugłos o Z. Ateneum 1938 nr 2. — K.W. Zawodźniński. *Życie Lit.* 1938 nr 5 [rec.]. Wyprawy. — S. Lichański: Poezja niepodległa. *Pion* 1939 nr 11. — J. Putrament: Sykofantasta. *Słowo* 1939 nr 91. — R. Matuszewski: Zagadnienia literackie (Literatura dramatyczna). *Wiedza i Życie* 1946 nr 8 [rec.]; Święto Winkelrida. — T. Ellen: Plon wedrówki. *Odra* 1947 nr 16 [rec.]. Indie w środku Europy]. — W. Natanson: Najnowsza sztuka współczesna. *Twórczość* 1947 nr 4 [rec.]; Święto Winkelrida. — A. Sowiński: Poezje Z. Now. *Lit.* 1947 nr 19 [rec.]; Wieczór w Wieliszewie]. — A.M. Swinarski: Ares i Afrodyta. *Dz. Lit.* 1947 nr 13 [rec.]; Święto Winkelrida. — [Wieczór w Wieliszewie:] A. Włodek: Wiersze, które zostaną. *Dz. Lit.* 1947 nr 23; M. Jarczyńska. *Tyg. Powsz.* 1948 nr 15; R. Matuszewski: Poezja optymistyczna. W teżej: Literatura po wojnie. Wwa 1948. — [Wiersze wybrane:] L. Herdegen: „Pierścienie strof” J.Z. *Życie Lit.* 1951 nr 18; J. Preger. *Twórczość* 1951 nr 11; S. Błaut: Poezja J.Z. *Tyg. Powsz.* 1952 nr 6; S. Pollak: Trudna droga poety. *Nowe Książ.* 1952 nr 21. — W. Natanson: Wśród książek. *Twórczość* 1955 nr 1 [rec.]; Męska pieśń. — [Święto Winkelrida:] S. Brucz: Święto Winkelrida czyli piekło historii. *Kronika* 1956 nr 20; E. Fleiszler: Konfrontacje (burmistrz i bohater). *Dialog* 1956 nr 6; Z. Gręń: Wielkie święto Winkelrida. *Życie Lit.* 1956 nr 40. — L. Herdegen: Na sposób malarski. W teżej: Zadania domowe. Kr. 1956. — [Święto Winkelrida:] A. Jarecki: Gruski na wierzbie, a „Święto Winkelrida”. *Teatr* 1956 nr 21; W. Leopold: Dialog z historią. *Nowa Kult.* 1956 nr 42; A. Potasz: „Święto Winkelrida” — komedia epoki. *Kult. i Życie* 1956 nr 40; A. Wróblewski: Strzeżmy się bohaterów. *Teatr* 1956 nr 21; R. Zimand: Szopa i naród. *Po Prostu* 1956 nr 42. — A. Kamińska: Poezja posmak attycki miewa. *Now. Lit. i Wydawn.* 1957 nr 9 [rec.]; Czas Lota]. — S. Mackiewicz: J.Z. *Kierunki* 1957 nr 20 [rec.]; Wiersze wybrane]. — [Czas Lota:] A. Śluci: Od „Ostrza mostu” do „Czasu Lota”. *Twórczość* 1957 nr 7; J. Trzmadel: Książki dobrych wierszy. *Nowe Książ.* 1957 nr 9. — K. Wyka: Wspomnienie o katastrofizm. *Życie Lit.* 1957 nr 15, przedr. w teżej: Rzecz wyobraźni. Wwa 1959. — [Szkice:] J. Błoński: Zwierzenia poety. *Prz. Kult.* 1958 nr 33; A. Dobosz: Dziwna zabawa. *Nowa Kult.* 1958 nr 36. — S. Mackiewicz: „Maskarada” Lermontowa, Z. i Teatru Polskiego. *Kierunki* 1958 nr 20, przedr. w teżej: Odeszły w zmierzchu. Wwa 1968 [rec. przekł. J.Z.]. — J.B. Ozóg: Pożary i Lot. Powst. 1958. Wyd. w teżej: Obrazy świata. Kr. 1989 [rec.]; Czas Lota]. — [Krawędź:] Z. Dolecki: Poeta — moralista. *Kierunki* 1959 nr 49; J. Łukasiewicz. *Tyg. Powsz.* 1960 nr 7; A. Śluci: Gest i głos. *Twórczość* 1960 nr 2. — Z. Pedziński. *Kamena* 1961 nr 2 [rec.]; Szkice]. — L. Eustachiewicz. *Dialog* 1962 nr 7 [rec.]; Naszyjnik Serafity]. — [Szkice z podróży w przestrzeni i czasie:] Z. Gręń: Z. w dyliżansie. *Twórczość* 1962 nr 8; O Jędrzejczyku: Z. w przestrzeni i czasie. *Życie Lit.* 1962 nr 22; W. Natanson: Z. eseista. *Nowa Kult.* 1962 nr 41;

T. Wróblewska: Na marginesie „Szkiców” J.Z. *Tyg. Kult.* 1962 nr 30. — J. Lau: Nowości poetyckie. Nurt olimpijski. *Życie Lit.* 1963 nr 50 [rec.]; Oto nurt]. — J. Maślinski: Iliada naddunajecka. *Życie Lit.* 1963 nr 20 [rec.]; Bajka piemińska]. — [Królestwo ryb:] L. Sokół: Dar poematu. *Poezja* 1968 nr 8; M. Sprusiński: Nowości poezji. Poezja „zamierzonego stylu”. *Życie Lit.* 1968 nr 30. — J. Łobodowski: Rustaweli w wersji J.Z. *Kultura* 1970 nr 7/8 [rec.]; przedr.: Sz. Rustaweli: Władcy w tygrysiej skórce]. — T. Nyczek: Widzę i opisuję. *Poezja* 1970 nr 7 [rec.]; Rykoszetem]. — J. Rogoziński: Preteksty. *Poezja* 1970 nr 6 [analiza poematu: Organizm]. — J. Łukasiewicz: Białe bez. (Na czterdziestolecie poezji J.Z.). *Tyg. Powsz.* 1971 nr 34. — B. Kmicic: „Radość jest jak zielenie konie”. *Nowe Książ.* 1972 nr 17 [rec.]; Poezje wybrane]. — K. Dybciak: Poezja mitu katastroficznego. *Twórczość* 1974 nr 3 [m.in. dot. J.Z.]. — J. Kryszak: Katastrofizm oceniający. Z problematyki poezji drugiej awangardy. Wwa 1978, passim. — A. Chruszczyński: Liryka w impastie. *Prz. Hum.* 1980 nr 2 [m.in. dot. J.Z.]. — M. Krassowski: Biologia i Apokalipsa. (O J.Z.). *Poezja* 1981 nr 5/6 [dot. wczesnej twórczości]. — S. Beres: „Muzyka zodiaków, zjawisk i cyfr”. (Poezja J.Z. do 1933). *Pam. Lit.* 1982 z. 3/4, przedr. w formie rozszerz. w teżej: Ostatnia wileńska plejada. Wwa 1990. — S. Stabro: Między nadrealizmem a klasycyzmem. (J.Z.). W: Poeci dwudziestolecia międzywojennego. T. 2. Wwa 1982, przedr. w teżej: Zamknięty rozdział. Wwa 1994; Poezja i historia. Kr. 1995. — S. Jurkowski: W ofierze miłości. *Życie Lit.* 1983 nr 19 [rec.]; Białe bzy]. — [Poezje:] Z. Chojnowski: Terażniejszość z przeszłością. *Życie Lit.* 1984 nr 32; S. Jurkowski: Harmonia i miłość. *Kierunki* 1984 nr 22. — K. Piernowski: J.Z. 13 XII 5 VIII 1984. *Literatura* 1984 nr 11. — W.P. Szymański: „Wieczność urasta ze spojrzenia”. (O poezji J.Z.). *Tyg. Powsz.* 1984 nr 40, przedr. w teżej: Ostatni romans. Kr. 1991. — M. Zaleski: Przegląd drugiej awangardy. Wr. 1984, wyd. 2 tamże 2000, passim. — A. Buck: Między przeszłością a terażniejszością. *Nowe Książ.* 1985 nr 1 [rec.]; Pozejel. — J. Pietschachowicz: Od katastrofizmu do „komputerii”. *Twórczość* 1985 nr 1, przedr. w teżej: Wygnaniec w labiryncie XX wieku. Kr. 1994. — S. Pollak: O J.Z. *Węz* 1985 nr 1/3. — J. Rogoziński: O wierszach J.Z. w teżej: Preteksty. Wwa 1985. — R. Matuszewski: Poezja J.Z. *Twórczość* 1988 nr 9, przedr. jako wstęp w: J.Z.: Poezje wybrane. Kr. 1991 [zb. *Twórczość* poz. 30]. — Z. Gręń: Z. *Życie Lit.* 1989 nr 49 [rec.]; Olimp i ziemia]. — E. Kuźma: Egoizm w poezji J.Z. (Okres dwudziestolecia międzywojennego). W: Egoizm w literaturze. Szczec. 1990. — Z. Bienkowski: Idzie skacząc po górach. W teżej: Czwierć wieku intymności. Wwa 1993. — S. Dłuski: Katastrofa w cieniu heksametru. *Nowe Książ.* 1993 nr 1 [rec.]; Poezje wybrane]. — B. Sienkiewicz: Poezja z „freudowskiego prawa” — w orbicie sporu o polski surrealizm. W: Przez znaki do człowieka. Pozn. 1997 [m.in. dot. J.Z.]. — A. Niewiadomski: Niebłiskie wyprawy Jerzy Zagórski i poetycka przygoda nowoczesności. Lubl.: UMCS 2001, 292 s. — T. Bujnicki: Szkice wileńskie. Kr. 2002, passim. — S. Stabro: Poetyckie mitologie w wileńskiej poezji J.Z. W: Poezja i poeci w Wilnie lat 1920-1940. Kr. 2003.

B.M.

## ZAHORSKA Anna 1882-1942

Imię metrykalne: Hanna.  
Pseud.: A. Kowalewska; A.Z.; Anna Z.; H.E.; h.z.; (h.z.); H.Z.; R. Bystrzyński; Savitri; Sc.  
Poetka, prozaik, dramatopisarka, publicystka.

Urodzona w 1882 w majątku Byszłaki pod Mohylewem na Białorusi; córka Gustawa Elzenberga (Elizenberga), ziemianina, i Anny z domu Przywedykiewicz-Kowalewskiej. Dzieciństwo spędziła w majątku rodzinnym i w Rosji. Uczyła się na pensji w Moskwie, gdzie też zdała maturę. Około 1900

przyjechała do kraju. Debiutowała w 1902 wierszem pt. „Zachód”, ogłoszonym w *Biesiadzie Literackiej* (t. 57 nr 50). W tym czasie została członkiem PPS. Od 1904 współpracowała z krakowską *Krytyką*, publikując utwory prozą i artykuły. Uczestniczyła w działaniach rewolucyjnych 1905, za co została aresztowana i uwięziona na Pawiaku. Po zwolnieniu w 1906 przebywała w Warszawie, zajmując się pracą literacką i publicystyką społeczną. W 1906 wyszła za mąż za Eugeniusza Fostowicz-Zahorskiego, działacza socjalistycznego, publicystę, w latach następnych urzędnika Najwyższej Izby Kontroli. W 1908-11 studiowała polonistykę i historię na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Artykuły i recenzje ogłaszała nadal w *Krytyce* (do 1914), a także w pismach: *Ogniu* (1904), *Prawda* (1906-11); tu w działach: „Literatura i sztuka”, „Krytyka”, *Naprzód* (1907-10), *Ster* (1907-08), *Literatura i Sztuka* (1907-14), *Tygodnik Ilustrowany* (1907-14), *Nowa Gazeta* (1908-11); tu m.in. szkice o literaturze rosyjskiej), *Świat (Romans i Powieść)* (1909-14), *Bluszcz* (1911-14); tu w 1912-13 liczne recenzje w rubryce „Z literatury”). Po wybuchu I wojny światowej ewakuowała się razem z rodziną do Rosji. Do kraju powróciła w 1918 i zamieszkała w Warszawie. Wznowiła współpracę z czasopismami *Tygodnik Ilustrowany* (1920, 1923-24, 1931, 1935), *Świat (Romans i Powieść)* (1918-23) i *Bluszcz* (1921-22). Związała się z Wydawnictwem Księży Salezjanów w Warszawie, w którym ukazywały się jej książki, oraz z prasą katolicką, publikując w *Przeglądzie Powszechnym* (1921-39), *Przeglądzie Katolickim* (1927-39); tu stała sprawozdania literackie), *Rodzinnie Polskiej* (1927-28, 1931-36, 1939); tu od 1932 wiersze i recenzje, podp. także R. Bystrzyński), *Kulturze* (1936-39); tu m.in. liczne recenzje filmowe). W czasie okupacji niemieckiej pozostała w Warszawie i działała w konspiracji, pracując kolejno w dziale gospodarczym Komendy Głównej Służby Zwycięstwu Polski, Związku Walki Zbrojnej i AK. W swoim mieszkaniu organizowała tajne wieczory literackie dla młodzieży. Aresztowana 28 maja 1942 w konspiracyjnym lokalu VII Oddziału Komendy Głównej AK, została osadzona na Pawiaku, przeszła ciężkie przesłuchanie w warszawskiej siedzibie gestapo w Alei Szucha i 25 sierpnia 1942 została wywieziona do obozu koncentracyjnego Birkenau (Brzezinka), gdzie zmarła na tyfus w listopadzie 1942.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Pieśni walki. [Wiersze]. Kr.: Nakł. *Naprzodu, Głosu, Rob. Śl. i Górnik* 1908, 46 s.

Podp.: Savitri.

2. Poezje. Wwa: Gebethner i Wolff 1908, 180 s.

Podp.: Savitri.

Cykle: Rzeźby z ławy; Nietoperzowe loty; Dni pogody; „Im”; Chwile; Bryzgi.

3. Brunhilda. Poemat. *Sfinks* 1910 t. 1 s. 13-142, 254-269, 437-458. Wyd. osob. Wwa: *Sfinks* 1910, 55 s.

Podp.: Savitri.

4. Pani słoneczna. Dramat. Kr.: Księg. Lit. K. Kwasińskiego 1912, 88 s.

Podp.: Savitri.

5. Księga milczenia. [Opowiadania]. Wwa: F. Hoetics 1914, 172 s.

Podp.: Savitri.

Zawartość: Księga milczenia; Baśń; Zmowa.

6. Utopia. Powieść. Wwa: Gebethner i Wolff 1914, 255 s. Wyd. nast. Wwa: Druk. Synów St. Niemiry 1922.

Podp.: Savitri.

7. Dniom zmartwychwstania. [Wiersze]. Wil.: Nakł. L. Chomińskiego 1921, 127 s.

Cykle: Dniom zmartwychwstania; Prak-feniks; Mater-matri; Przemiany; Chwila łaski; Protest.

8. Polski urlop. [Opowiadanie]. Wwa: Placówka 1921, 15 s.

9. Uchodźcy. Powieść. Wwa: *Prz. Wiecz.* 1922, 121 s.

10. O królowej zimie i królewiczu słońcu. Baśń. Wwa: M. Arct 1925, 28 s.

11. Odrutowana okolica. [Powieść]. [Wwa:] Bibl. Domu Pol. 1925, 102 s.

12. Bezrobocie. Dramat w 4 aktach. Praprem. Wwa, T. Odrodzony 1927.

13. Do kraju olbrzymów. Komedycja w 3 aktach; Czterech konkurentów. Komedycja w 1 akcie. [Sztuki dla dzieci]. Wwa: M. Arct [1927], 51 s.

14. Wazon iryzowany. Nowele. Wwa: Bibl. Domu Pol. 1927, 156 s.

Zawartość: Wazon iryzowany; Wąż morski; Wilczy świat; Fażenda w lesie; Gest Polki; Po zwycięstwie.

15. Trucizny. Powieść współczesna. Z przedm. J. Teodorowicza. Wwa: Dom Książki Pol. 1928, 266 s.

16. W szponach czarownicy. Sztuka fantastyczna w 3 odsłonach. Lw.: Odrodzenie 1928, 22 s.

17. Młyn nad Sałgirem. Powieść. Wwa: S. Cukrowski [1929], 78 s.

18. Maria Rodziewiczówna i jej dzieła. Pozn.: Wydawn. Pol. J. Wegner [1931], 64 s.

19. Głos ziemi. Jednoaktówka z życia sługi bożej Marii Franciszki Siedliskiej. Wwa: Inspektorat ks. ks. Salezjanów 1933, 17 s.

20. Św. Jacek Odrowąż. [Sylwetka]. Wwa: Wydawn. Salezjańskie [1933], 32 s.

Wyd. anonim.

21. Święty Franciszek Salezy. [Sylwetka]. Wwa: Wydawn. Salezjańskie 1933, 30 s.

Wyd. anonim.

22. W piekle ziemi. Komedyjka w 2 aktach. Wwa: Inspektorat ks. ks. Salezjanów 1933, 27 s.

Wyd. anonim.

23. Żołnierze święci. [Opowiadania]. Wwa: Wydawn. Salezjańskie 1933, 44 s.

Zawartość: Żołnierze święci; Św. Jerzy i walka ze smokiem; Czterdziestu żołnierzy z Sebasty; Św. Maurycy i jego legion; Św. Sebastian; Godfryd z Buillonu; Św. Edmund król angielski; Dziewica Orleańska.

24. Błogosławiona Gemma Galgani. [Sylwetka]. Wwa: Wydawn. Salezjańskie 1934, 32 s.

Wyd. anonim.

25. W cieniu oratorium. [Dramat]. Wwa: Nakł. Inspektoratu ks. ks. Salezjanów 1934, 79 s.

26. Maria Teresa hrabina Ledóchowska, matka Misji Afrykańskich. [Sylwetka]. [Kat.] Księg. i Druk. Katolicka 1935, 64 s.

27. Ilustrowane żywoty świętych polskich. Potulice: Seminarium Zagraniczne 1937, 355 s.

Zawiera 34 sylwetki świętych.

28. Ikiala. Powieść egzotyczna z Polski i Madagaskaru. Wyd. 2 [!]. Potulice: Seminarium Zagraniczne 1938, 171 s.

29. Święta Cecylia. Dramat religijny w 3 odstępach na role mieszane. [Kat.] Księg. Katolicka [1938], 68 s.

30. Św. Adrian, † ok. 311. [Sylwetka]. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1938, 32 s.

31. Ofiara poranna. Chrystusowiec Józef Miękus, jego życie i walka o Boże ideały. Wyd. 2 [!]. Potulice: Seminarium Zagraniczne 1939 [właśc. 1938], 230 s.

#### Przekłady

1. [W. Bogoraz] W. Tan: Ofiary smoka. Romans z życia pierwotnego ludzkości. Cz. 1-2. [Przekł. i przedm.] ... Wwa: E. Nicz [1910], 140 + 107 s.

2. T. Sołogub: Drobny bies. [Powieść]. Wstęp: E. Zahorski. Lw.: *Ateneum* 1916, V, 375 s.

3. A. Auffray: Pedagogia świętego. Wwa: Wydawn. Salezjańskie 1932, XIV, 120 s.

4. A. Auffray: Św. Jan Bosko. 1815-1888. Pozn.: Nakł. ks. Salezjanów 1934, XV, 427 s. Wyd. 2 ze wstępem A. kardynała Hlonda Wwa: Wydawn. Salezjańskie 1939.

Wyd. fragm. w adapt.: W. Romanowski: Obrazki z życia św. Jana Bosko. [Wierszel]. Cz. 2-3. Treść wzięta z dzieła D'Auffraya w przekł. ... Miejsce Piastowe: Druk. Tow. św. Michała Archanioła 1938-1939, 67 + 36 s.

5. A. Huonder: Zemsta mercedysty. Opowiadanie ze średniowiecza. Wwa: Wydawn. Salezjańskie 1936, 81 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1, — PP (J. Łuczyńska). — LP XX w. (J. Zaharska).

A. Drogoszewski. *Sfinks* 1908 t. 1 [rec.: Pieśni walki]. — K. Bleszyński: Debiuty poetyckie. *Krytyka* 1909 t. 2 [rec.: Poezje]. — A. Drogoszewski; Savitri. *Tyg. Ilustr.* 1909 nr 22. — [Poezje:] S. Gacki. *Prawda* 1909 nr 11 [dot. też: Pieśni walki]; H. Galle. *Bibl. Warsz.* 1909 t. 2; B. Leśmian; Savitri. *Nova Gaz. dod. Lit. i Szt.* 1910 nr 21. — J. Przeławska; Savitri. *Dz. Kijowski* 1911 nr 207-208. — E. Woroniecki. *Krytyka* 1911 t. 2 [rec.: Brunhilda]. — [Pani słoneczna:] H. Galle. *Bibl. Warsz.* 1912 t. 4; [A. Grzymała-Siedlecki] Quis. *Musielon* 1912 nr 10; K. Wroczyński. *Nova Gaz. dod. Lit. i Szt.* 1912 nr 25. — K. Łozińska. *Bluszcz* 1913 nr 43 [rec.: Utopia]. — E. Woroniecki. *Krytyka* 1913 t. 38 [rec.: Pani słoneczna]. — H. Galle. *Bibl. Warsz.* 1914 t. 2 [rec.: Utopia]. — [K. Łozińska] K. Łoź. *Echo Lit.-Artyst.* 1914 [rec.: Księga milczenia]. — [H. Romer-Ochenkowski] Hel. Rom.-Och. *Prz. Wil.* 1914 nr 3/4. — S. Podhorska-Okotów. *Bluszcz* 1921 nr 8 [rec.: Dniom zmartwychwstańca]. — [H. Naglerowal] J. Stycz. *Echo Warsz.* 1925 nr 345 [rec.: Odrutowana okolica]. — [Bezrobocie:] K. Irzykowski. *Robotnik* 1927 nr 95; H. Ostrowski. *Comedia* 1927 nr 15. — [Truczny] H. Drzewicki: Papierowa inkwizycja. *Wiad. Lit.* 1928 nr 35; [J. E. Skiwski] Yes. *Tęcza* 1928 nr 35; M. Czichnowski. *Głos Nar.* 1929 nr 87. — [T. Grot-Bęczkowski] T. Kończyc: Powieści Savitri. *Kur. Warsz.* 1929 nr 219. — [K. Czachowski] kc. *Wiad. Lit.* 1931 nr 36 [rec.: Maria Rodziewiczówna i jej dzieła]. — N. Gieszyński. *Nova Książ.* 1935 nr 5 [rec.: Ilustrowane żywoty świętych polskich]. — A. Drogoszewski. *Nova Książ.* 1938 nr 2 [rec.: Ikiala]. — A. Grzymała-Siedlecki. A.Z. W teozę: Nie pożegnani. Kr. 1972. — D. Hryniewicz. A.Z. i jej rodzina. *Kron. Warsz.* 1985 nr 1/2. **E.G.**

#### ZAHORSKA Stefania 1890-1961

Imiona metrykalne: Ernestyna Stefania.

Pseud.: J. Szeliga; Stz; Stz.; sz; — wspólnie z Adamem Pragiem: Pandora.

Powieściopisarka, eseistka, historyk i krytyk sztuki i filmu.

Urodzona 25 kwietnia 1890 w Krakowie; córka Bolesława Lesera, budowniczego, i Amalii. Do szkoły średniej uczęszczała w Krakowie i w Budapeszcie, gdzie w 1907 otrzymała maturę. Następnie podjęła na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) w Krakowie studia medyczne, z których zrezygnowała po trzech latach. Jednocześnie interesowała się przyrodoznawstwem, psychologią i antropologią. W 1911-14 kontynuowała studia na Wydziale Filozoficznym UJ w dziedzinie filozofii i historii sztuki. W 1914 została członkiem Towarzystwa „Strzelec” w Krakowie. Debiutowała w 1919 artykułem „Twórczość i świadomość”, ogłoszonym w czasopiśmie *Wianki* (nr 3). W związku z przygotowywaną rozprawą doktorską odbywała dodatkowe studia w Budapeszcie, Berlinie i Paryżu. Doktoryzowała się w 1919 na UJ w dziedzinie historii sztuki i archeologii na podstawie rozprawy zatytułowanej „Przyczynki do dziejów pierwszych śladów stylu odrodzenia w Polsce” (promotor prof. Jerzy Mycielski). Wyszła za mąż za Bohdanę Zahorskiego, socjologa, oficera I Brygady (zmarł w 1929); po kilku latach związek rozpadł się. Jako pionierka krytyki kinematografii w Polsce odbyła w okresie dwudziestolecia międzywojennego wiele podróży po

Europie, m.in. do krajów skandynawskich, Anglii i Włoch; po powrocie do Polski z Moskwy i Leningradu została na krótki czas aresztowana w związku z podejrzeniem, że była kurierem Kominternu. W 1924-25 redagowała stałą kronikę pt. „Sztuki plastyczne” w *Przeglądzie Warszawskim*. Od 1924 była stałym współpracownikiem *Wiadomości Literackich* (tu liczne recenzje z wystaw malarskich oraz stałe rubryki: „Kronika filmowa” w 1932-36 i „Nowe filmy” w 1936-39). W 1928 wspólnie ze Stanisławem Baczyńskim wydawała tygodnik *Wiek XX*, w którym prowadziła dział plastyki. Artykuły i recenzje literackie i artystyczne publikowała też m.in. w piśmie *Kino-Teatr* (1928-29), *Ilustrowanym Kurjerze Codziennym* (1929-30, 1933) oraz *Kurjerze Literacko-Naukowym* (1929-30, 1933-34, 1938). Jednocześnie wykładała historię sztuki na Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie, gdzie była zatrudniona na stanowisku docenta, oraz prowadziła zajęcia z historii plastyki w szkołach zawodowych. W 1937 została członkiem ZZLP, a w 1939 członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1938 otrzymała Srebrny Krzyż Zasługi za osiągnięcia na polu krytyki filmowej. W 1939 podjęła pracę w Wojskowym Instytucie Nauk. Po wybuchu II wojny światowej, we wrześniu 1939 ewakuowała się z Warszawy do Lwowa z zamiarem przekroczenia granicy rumuńskiej. Następnie przez Bukareszt, Jugosławię, Włochy i Szwajcarię dotarła z początkiem listopada do Francji. Tu nawiązała współpracę z wychodzącymi w Paryżu pismami *Polska Walcząca* (Paryż-Londyn, 1940-42) i *Wiadomości Polskie* (Paryż-Londyn, 1940-44). Po zajęciu Francji przez wojska niemieckie przeniosła się do Londynu, gdzie kontynuowała działalność publicystyczną, m.in. na łamach pisma *Nowa Polska* (Londyn, 1942-44). Po wojnie brała aktywny udział w organizacji polskiego życia literackiego w Anglii. W 1945 była współzałożycielką Stowarzyszenia Pisarzy Polskich na Obczyźnie (później Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie, ZPPnO), a następnie uczestniczyła w jego działalności wydawniczej. Od 1946 stała współpracownicą tygodnika *Wiadomości*, publikując artykuły i recenzje literackie; od 1950 ogłaszała tu wraz z Adamem Pragierem (politykiem i publicystą, wieloletnim towarzyszem jej życia) stały felieton pt. „Puszka” (pod wspólnym pseud. Pandora). W 1956 otrzymała nagrodę ZPPnO. Od 1957 była członkiem International PEN English Centre. Zmarła 6 kwietnia 1961 w Londynie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Matejko. Wwa: Gebethner i Wolff 1925, 25 s. *Monografie Artystyczne*, t. 2.
2. Eugeniusz Żak. Wwa: Gebethner i Wolff 1927, 24 s. *Monografie Artystyczne*, t. 15.

3. Dzieje malarstwa polskiego. T. 2. Cz. 1. Wwa: Wiedza o Polsce 1932 s. 587-683.

4. Korzenie. (Powieść pierwsza z cyklu: Ziemia Kaliksta). [Wwa:] Gebethner i Wolff 1937, 340 s.

5. Program nauki o sztuce dla szkół średnich zawodowych. Wwa 1937.

Inf. o wyd. od autorki.

6. Z historii badań nad modą. [Wwa: b.w.] 1938, 17 s., powiel. *Kursy Korespondencyjne Stow. „Służba Obywatelska” w Warszawie. Rysunki z ćwiczeniami plastycznymi*. Nr 1.

7. Forma i kolor. Rzecz o symbolice form. Studium. Powst. przed 1939. Rkps zniszczony (inf. autorki).

8. Socjologia mody. Studium. Powst. 1928-1939. Druk fragm.: *Psychologia mody. Bluszcz* 1928 nr 2-4; *Obrazy z historii mody. Bluszcz* 1928 nr 19, 21, 24, 30, 32-33; *Psychologia mody XX wieku. Bluszcz* 1939 nr 31, 33-34.

W 1939 rkps został złożony w Druk. Zakładu Nar. im. Ossolińskich (inf. autorki).

9. Zdrada Joanny. Sztuka w 3 aktach. Powst. 1939.

Wg inf. M.E. Cybulskiej (Potwierdzone istnienie. Londyn 1988), po wojnie autorka odtworzyła urwó z pamięci.

Przeł. ang.: Joanna's betrayal. Masz. w Arch. ZASP Zagranica w Londynie, bez daty powst. przeł. i nazwiska tłumacza.

10. Polska jesień. [Powieść nieukończona]. Powst. 1940-1942. Druk fragm.: Za Lublinem. *Pol. Walcząca*, Londyn 1940 nr 7/8 s. 12; Warszawa – wrzesień 1939. *Tamże* 1940 nr 25 s. 4; Choćby na koniec świata – byle bić. *Tamże* 1940 nr 41/42 s. 6; Warszawa: lato 1939. *Wiad. Pol.*, Londyn 1941 nr 5 s. 2; Rozdział o Karolku. *Tamże* 1942 nr 4 s. 3, przedr. w: W oczach pisarzy. Rzym 1947; „Uwaga! uwaga! przeszedł...” *Pol. Walcząca*, Londyn 1942 nr 14/15 s. 8; *Nowa Pol.*, Londyn 1942 t. 1 z. 1 s. 88-104; Pierwszy dzień. *Tamże* 1942 t. 1 z. 6 s. 9; Pierwszy dzień. *Tamże* 1942 t. 1 z. 7 s. 576-581; August 1939. (Fragment of an unpublished novel). [Przeł. ang.]. *Tyg. Pol.*, Nowy Jork 1943 nr 42/44 s. 3.

11. Smocza 13. Dramat w 3 aktach. Druk: Akt 1. *Nowa Pol.*, Londyn 1944 t. 3 z. 9 s. 604-613; Akt 2; Akt 3. Epilog. *Tamże* t. 3 z. 10 s. 654-668. Praprem. Londyn, T. Czytany 1944. Wyd. osob.: Londyn: *Nowa Pol.* 1945. 71 s. Inne wyd.: Rzym: Oddz. Kult. i Prasy 2 Korpusu 1945. Bibl. *Orla Białego*.

Przeł. ang.: 13 Dragon Street. Masz. w Arch. ZASP Zagranica w Londynie bez daty powst. przeł. i nazwiska tłumacza.

12. Historia Trójimperium. [Powieść nieukończona]. Powst. 1945. Druk fragm.: Wyjątki z „Historii Trójimperium” wydanej w roku 2445. W: Święty



plomien. Londyn 1945 s. 42-51; Wyjątki z „Historii Trójimperium”. *Tyg. Pol.*, Nowy Jork 1945 nr 22 s. 11-12, nr 23 s. 6-7.

Masz. w Bibl. Pol. w Londynie.

13. Noc sędziego Jeffersona. Powieść detektyw-na [nieukończona]. Powst. 1945-1949. Druk fragm.: U sędziego Jeffersona. W: Na angielskim brzegu. Londyn 1945 s. 33-40; Noc u sędziego Jeffersona. *Tyg. Pol.*, Nowy Jork 1945 nr 33 s. 6-7, nr 34 s. 10-11; Wizyta u Podradka. *Przed świtem*, Londyn 1947 nr 1 s. 16-23; Wieczór zwycięstwa. *Wiadomości*, Londyn 1949 nr 28 s. 1.

Rkps w Bibl. Pol. w Londynie.

14. Stacja Abbesses. [Opowieść]. [Tonbridge, Kent:] Ofic. Poetów i Malarzy 1952, 121 s.

15. Malarstwo religijne Mariana Szyszki-Bohusza. [Studium]. W: M. Szyszko-Bohusz: Rysunki. Londyn: Ofic. St. Gliwy 1953, [teka, 11 s. + 16 k. tabl.].

16. Ofiara. [Opowieść]. Powst. 1952. Wyd. [Londyn:] Społeczność Akademicka USB w Londynie 1955, 118 s.

17. Ziemia pojoła gniewem. Powieść. Powst. 1959. Wyd. Londyn: B. Świdorski 1961, 315 s.

Pierwotny tytuł: U brzegu ciemności.

Nagroda Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie, ufundowana przez Polonię w Wenezueli w 1959.

18. Warszawa – Lwów 1939. Powieść [autobiograficzna]. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1964, 303 s. Wyd. z rkpsu przechowywanego w archiwum Bibl. Pol. w Londynie i arch. prywatnego A. Pragiera. Rkps przejrzała i uporządkowała M. Danilewicz Zielińska, do druku przygot. I. Gólkoszowa (mf. A. Pragiera).

Zawiera części: Wstęp. – Warszawa. – Pociąg – Lwów

19. Szczęśliwe oczy. Wybór studiów i esejów z dziedziny filozofii, historii i krytyki sztuk plastycznych z lat 1921-1969. Oprac.: St. Frenkiel, Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1970, 160 s.

Zawartość: I. Teoria sztuki: Filozofia ekspresjonizmu, Kubizm i jego pochodne; Materialistyczne teorie sztuki; Symbolika form; Słowo o kolorach. – II. Krytyka i eseje: Martwota kulturalna a idea kierownicza; Sztuka a państwo; Proces umalpania człowieka. – III. Sztuka w społeczeństwie współczesnym: Krytyka wobec modernizmu; Przed Leonardem; Rozmyślenia o malarstwie flamandzkim; Barok – styl wspaniały; Marx, Fragonard i Gaudi; Zdłużenia realizmu; Cézanne; Matisse; Georges Rouault; Malarstwo Picassa; Rozdroża malarstwa; Sztuka Feliksa Topolskiego; Sztuka symboliczna Bohusza-Szyszki; Wystawy [dot. londyńskich wystaw malarstwa S. Frenkla w Galerii Grabowskiego oraz Z. Adamowicza w Drian Gallery].

20. Szkice o literaturze i sztuce. Oprac.: P. Kądziała. Wwa: Interim 1995, 107 s.

Zawartość: Przełomy mego pokolenia [esej autobiograficzny]. – O literaturze: Magia „Pana Tadeusza” [A. Mickiewicza]; O Sienkiewiczu; Prawo moralne w „Sędziach” [S. Wyspiańskiego]; Stanisław Ignacy Witkiewicz; „Sprawa Józefa Mosta” [dot. powieści H. Naglerowej]; Pogranicze [dot. Cz. Miłosz: Rodzima Europa]; Opowiadania Wita Tarnawskiego [dot. Ucieczka]. – O sztuce: z poz. 19: Cézanne; Matisse; Mal-

stwo Picassa; Sztuka Feliksa Topolskiego; Sztuka symboliczna Bohusza-Szyszki, – nadto: Malarstwo Marka Żuławskiego.

21. „Przychodź do mnie”. Listy Stefanii Zahorskiej do Leonii Jabłonkówny i listy Adama Pragiera. Oprac. i wstęp: M.E. Cybulska. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1998, 183 s.

22. Strofy o malarstwie. [Współaut.:] B. Przyłuski. Tor.: Bibl. Uniwersytecka 2000, 49 s.

Studia i szkice w książkach zbiorowych i czasopiśmie, m.in.: O pierwszych śladach Odrodzenia w Polsce. *Pr. Komis. Hist. Szt. PAU*, T. 2. Kr. 1921 s. 101-122. – Impresjonizm a najnowsze malarstwo francuskie. *Szt. Pięk.* 1925/1926 nr 5 s. 200-221, nr 6 s. 254-272. – Zagadnienia formalne filmu. *Prz. Filoz.* 1928 s. 192-198; Film eksperymentalny. *Kino-Teatr* 1929 nr 10, przedr. w: Polska myśl teatralna i filmowa. Wwa 1971 s. 639-650. – Zur Umwertung des Impressionismus. *Zeitschrift für Aesthetik und Allgemeine Kunstwissenschaft*, Stuttgart 1929 t. 23 s. 258-268. – Drogi rozwojowe filmu. *Mies. Lit.* 1930 nr 5 s. 233-244. – Myśli o Brzozowskim. W: Ojczyzna i wolność. Londyn 1945 s. 21-35. – Szósta kolumna. W: Szósta kolumna. Londyn 1946 s. 31-43 [dot. ideologii sowieckiej]. – [Art. bez tytułu nt. zależności sztuki i polityki]. W: Literatura a polityka. Londyn 1948 s. 45-56. – Powieść Borysa Pasternaka. *Wiadomości*, Londyn 1959 nr 5, przedr. w: Antologia polskiej krytyki literackiej na emigracji 1945-1985. Lubl. 1992 s. 31-43 [dot.: Doktor Żiwagol]. – Wielki strach. *Wiadomości*, Londyn 1959 nr 9, przedr. w: „Wiadomości” na emigracji. Londyn 1968 s. 223-230.

#### Praca redakcyjna

1. Sztuka polska. Historia architektury, rzeźby i malarstwa od czasów najdawniejszych aż do chwili obecnej. W oprac. ks. S. Dettloffa, W. Hursarskiego, W. Tatariewiczza, M. Walickiego i ... Wwa: Wydawn. „Wiedza o Polsce” [1933], 193 s. + 64 tabl.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. ok. 1957. – S. Zahorska: Droga do drugiej ojczyzny. *Wiadomości*, Londyn 1950 nr 23; Przełomy mego pokolenia. *Wiadomości*, Londyn 1957 nr 35. – Wywiad: „Męski styl i umysł”. *Rozm. Z. Kon. Tydz. Pol.*, Londyn 1959 nr 39.

SWPP 1. – PP (M. Brykalska) – P. Grzegorzczak: S.Z. W tegoż: Twórcy i badacze kultury zmarli w latach 1956-1967. Cz. 1. Wwa 1986. – [J. Zieliński] J. Kowalski: S.Z. W tegoż: Leksykon polskiej literatury emigracyjnej. Lubl. 1989, wyd. 2 tamże 1990. – A. Niewiadomski: S.Z. W. A. Niewiadomski, A. Smuszkiewicz: Leksykon polskiej literatury fantastycznonaukowej. Pozn. 1990.

A. Schroeder: Nowe dzieło o malarstwie polskim. *Dz. Pol.* 1933 nr 106 [rec.: Dzieje malarstwa polskiego]. – S.I. Witkiewicz: Et tu Z.S. contra me? (Dawny porachunek). *Zet* 1935 nr 4, przedr. w tegoż: Bez kompromisu. Wwa 1976 oraz w tegoż: Pisma filozoficzne i estetyczne. T. 2. O znaczeniu filozofii dla krytyki i inne artykuły polemiczne. Wwa 1976 [polem z rec. S.Z. z wystawy obrazów S.I. Witkiewicza i T. Niesio-

łowski, ogłoszona w *Prz. Warsz.* 1925 t. 2]. – [Korzenie:] E. Breiter. Prawo tradycji a prawo przemiany. *Wiad. Lit.* 1938 nr 6; J. Kott. *Wiedza i Życie* 1938 nr 10; K. Kuryluk: Rodowód naszych dni. *Sygnaly* 1938 nr 42; Z. Starowieyska-Morstinowa. *Prz. Pousz.* 1938 t. 218. – [Smocza 13:] [A. Janta-Potczyński] A.J. *Dz. Pol. i Dz. Żół.*, Londyn 1944 nr 85; [H. Schoenefeld] H.S. Dominik. W *Drodze*, Jeruzolima 1944 nr 12; Azmut. Dramat ghetya i dramatu o ghetyce. *Na Szlaku Kresowej*, Włochy 1945 nr 10. – [Stacja Abbesses:] [M. Chmielowiec] M. Sambor. Doskonały pomysł. *Wiadomości*, Londyn 1953 nr 32; H. Naglerowa. *Życie*, Londyn 1953 nr 19; H. Żurkowska. Droga jest wyboista. *Orzeł Biały*, Londyn 1953 nr 11. – [Ofiara:] J. Bielatowicz. *Życie*, Londyn 1955 nr 23; M. Giergielewicz: Ofiara Abrahama. *Wiadomości*, Londyn 1955 nr 31; S. Vincenz. *Kultura*, Paryż 1955 nr 12, przedr. w teżej: Po stronie pamięci. Paryż 1965. Z perspektywy podróży. Kr. 1980; H. Żurkowska: Biblijna idea w ujęciu doczesnym. *Orzeł Biały*, Londyn 1955 nr 38; K. Szpakowska: Stos ofiary gadulstwa. *Związkowiec*, Toronto 1956 nr 10. – Z. Gren: Emigracyjni wyznawcy absolutu. *Nowe Sygnaly* 1957 nr 12 [rec.: Stacja Abbesses]. – T. Sułkowski: S.Z. *Wiadomości*, Londyn 1957 nr 35. – Dwie kolumny poświęcone pamięci S.Z. *Wiadomości*, Londyn 1961 nr 34 [zawartość: M. Bohusz-Szysko: Z. – krytyk sztuki; M. Danilewiczowa: Nad książkami Z.; S. Frenkiel: Po odejściu Z.; T. Nowakowski: „...aż po daleki wynagńczy grób”, przedr. w teżej: Aleja Dobrych Znajomych, Londyn 1968; T. Terlecki: Intelkt i pasja]. – O S.Z. *Dz. Pol. i Dz. Żół.* dod. *Środa Lit.*, Londyn 1961 nr 104 [wspomnienia; autorzy: S. Baliński, M. Danilewiczowa, S. Kossowska, T. Terlecki, I. Wieniewski]. – R. Orwid-Bulicz. *Dz. Pol. i Dz. Żół.* dod. *Środa Lit.*, Londyn 1961 nr 116 [rec.: Ziemia pojona gniewem]. – D. Karcz: S.Z. walka o treść. *Kwart. Film* 1962 nr 1-2 [o S.Z. jako krytyku filmowym]. – M. Koterska: Pani Stefania. *Orzeł Biały*, Londyn 1963 nr 38. – [Warszawa – Lwów 1939:] M. Czuchnowski: Włamanie do warsztatu. O nowej książce S.Z. *Dz. Pol. i Dz. Żół.*, Londyn 1964 nr 253; T. Kozłowski: Na skraju nocy. *Dz. Pol. i Dz. Żół.*, Londyn 1964 nr 259; M. Chmielowiec: Wrzesień 1939. *Wiadomości*, Londyn 1965 nr 5. – S. Kossowska. *Wiadomości*, Londyn 1970 nr 28 [rec.: Szczęśliwe oczy]. – M. Danilewicz Zielińska: Szkice o literaturze emigracyjnej Paryż 1978, *passim*. – A. Rejduch-Pilchowa: Między abstrakcją a nadrealizmem. Interpretacja związków między refleksją plastyczną a filmową S.Z.). W: Próby nowej interpretacji historii myśli filmowej, Kat. 1978. – A. Pilch: Poglądy S.Z. na film w kontekście jej zainteresowań plastycznych. W: *Polskie kino lat 1918-1939*, Wwa, Kr. 1980. – J. Podlaski: Przed i po 1984. *Aneks*, Londyn 1984 nr 36 [porównanie „Historii Trójimperium” S.Z. z „1984” G. Orwell]. – M.E. Cybulska: Obraz. *Tydz. Pol.*, Londyn 1986 nr 14 [dot. wiersza K. Wierzyńskiego pod tym tytułem dedykowanego S.Z.]. – M.E. Cybulska: Potwierdzone istnienie. Archiwum Stefani Zahorskiej, Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1988, 179 s. – B. Kazimierczyk: Z. przedwojenna i emigracyjna. *Odrodzenie* 1988 nr 47. – A. Pilch: Intelkt i pasja. O twórczości S.Z. W: *Dzieło filmowe – teoria i praktyka*, Wr. 1989. – [Szkice o literaturze i sztuce:] M.E. Cybulska: Superlatyw bez pokrycia. *Kultura*, Paryż 1996 nr 5; A. Czachowska: Ojczyzna – polszczyzna. *Twórczość* 1996 nr 12 [dot. też: J. Wittlin: Eseje rozproszone]; E. Morawiec: Świadkowie innego czasu. *Nowe Książ.* 1996 nr 6 [dot. też: J. Wittlin: Eseje rozproszone]; J. Stempowski: Felietony dla Radia Wolna Europa!; M. Pytasz. *Śląsk* 1997 nr 1. – A. Clarke: Kilka słów o autorce „Ofiary”. *Więź* 1999 nr 7. – M.E. Cybulska: Wyspa – uwagi o dodatkach do archiwum S.Z. *Arch. Emigracji* 2000 z. 3. – B. Umińska: S.Z. Korzenie. Rodowody. W teżej: Postać z cieniem. Wwa 2001.

B.D.

## ZAJĄCOWNA Janina ur. 1933

Pełna forma nazwiska: Zajac-Trońska.  
Prozaik, autorka scenariuszy filmowych i telewizyjnych.

Urodzona 26 stycznia 1933 w Łopienniku Dolnym (Lubelskie); córka Szczepana Zajaca, robotnika rolnego, i Marianny Wójcik. Podczas wojny straciła w 1942 oboje rodziców i do 1948 pozostawała pod opieką rodziny w Łopienniku Dolnym. Później wychowywała się w Państwowym Domu Dziecka w Zamościu. Uczęszczała do Liceum Pedagogicznego w Zamościu; w 1952 zdała maturę. Następnie podjęła studia rusycystyczne w Państwowym Instytucie Pedagogicznym im. A. Hercena w Leningradzie; w 1956 uzyskała magisterium. Po powrocie do kraju zamieszkała w Warszawie i rozpoczęła pracę, najpierw w Towarzystwie Przyjaźni Polsko-Radzieckiej (1956-58), następnie jako psycholog w Izbie Dziecka Milicji Obywatelskiej w Warszawie (1961-63). W 1963-80 pracowała jako pedagog w Poradni Wychowawczo-Zawodowej w Warszawie. Nadto w 1963 uczyła także języka rosyjskiego w szkole podstawowej w Radości pod Warszawą, a w 1964-65 była pracownikiem Zakładu Poprawczego w Otwocku. W 1965-68 należała do PZPR. Debiutowała w 1967 powieścią „Brama na drodze”. W tymże roku wyszła za mąż za Stanisława Prokopińskiego, ekonomistę (rozwód w 1974). W 1971 została członkiem ZLP. W 1976 należała do sygnatariuszy „Memoriału 59”, wyrażającego protest przeciw projektowanym zmianom w Konstytucji PRL. Wiele podróżowała po Europie i Afryce. W 1980 wyszła za mąż za Bronisława Trońskiego, prozaika i reportażystę. W 1980-82 mieszkała w Algierze z mężem, pełniącym tam wówczas obowiązki korespondenta prasowego. W latach osiemdziesiątych zaczęła także pisać scenariusze filmowe i telewizyjne. W 1984-89 należała do tzw. nowego ZLP. W 1998 podjęła współpracę z piśmie *Teletydzien* (tu od 1998 liczne opowiadania w cyklu „Historie miłosne”). Mieszka w Warszawie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Brama na drodze. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1967, 246 s. Wyd. nast.: tamże; wyd. 2 1974, wyd. 3 1979; Wwa: MAW 1985.
2. Uczepiona wiatru. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1969, 256 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1976; wyd. 3 Lubl.: KAW 1993.
3. Obszary lęku. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1970, 285 s.
4. Klub Białej Perty. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1972, 307 s. Wyd. 2 popraw. tamże 1979, 204 s.
5. Zagubiony świt. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1972, 199 s.
6. Na łupinie orzecha. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1975, 226 s.

7. W wielu kolorach. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1975, 222 s. Wyd. 2 tamże 1981.

8. Heca z Łysym. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: KAW 1976, 186 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1980, wyd. 3 1990; wyd. pt. Tylko Kaśka. [Łódź:] Hamal Books [1994], 136 s. Por. poz. 11.

9. Bilet do raj. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1977, 262 s. Wyd. nast. [Łódź:] Hamal Books [1994].

10. Podróż poślubna. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1980, 192 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1988; [Łódź:] Hamal Books [1994].

11. Tylko Kaśka. Scenariusz serialu telewizyjnego dla młodzieży w 7 odcinkach. [Współaut.:] W. Haupe. TV 1980.

Adapt. powieści Heca z Łysym, zob. poz. 8.

12. Kiedyś przyjedziesz. [Powieść]. Wwa: MAW 1981, 251 s. Wyd. 2 tamże 1989.

13. Mój wielki dzień. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1985, 212 s. Wyd. nast.: wyd. 2 pt. Mój wielki dzień, czyli Kochankowie mojej mamy. Lubl.: KAW 1987; wyd. 3 pt. Kochankowie mojej mamy. Kat.: Akapit 1991. Por. poz. 16.

14. Oczekiwanie. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: MAW 1985, 221 s. Wyd. nast. pt. Agata. (Oczekiwanie). Łódź: Hamal Books [1994], 136 s.

15. Skończyło się lato. [Powieść]. Wwa: Iskry 1985, 134 s. Wyd. nast. tamże 1989.

16. Kochankowie mojej mamy. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] R. Piwowarski. Ekran. 1986.

Adapt. powieści Mój wielki dzień, zob. poz. 13. — Nagroda Srebrne Lwy za scenariusz na Festiwalu Filmów Pol. w Gdańsku w 1986.

17. Ewa. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: MAW 1987, 140 s. Wyd. nast. [Łódź:] Hamal Books [1994].

18. Kobiety i mężczyźni. [Powieść]. Szczec.: Glob 1987, 247 s. Wyd. nast. Łódź: Akapit-Press 1992, 166 s.

19. Niezwykła wędrownka Witaminy i Ufka. [Opowiadanie dla dzieci]. [Współaut.:] A. Stern. Wwa: KAW 1987, 93 s.

20. Z piękniejszej strony świata. [Powieść dla młodzieży]. Szczec.: Glob 1987, 159 s.

21. Wszystkie pary tańczą. [Powieść]. Kat.: Akapit 1991, 164 s.

22. Czerwony płomień Sebastiana. [Powieść]. Kat.: Akapit 1992, 217 s.

23. Uważajcie na skorpiony. [Powieść dla młodzieży]. Łódź: Pryzmat 1992, 231 s.

24. Zemsta jest rozkoszą bogów. [Powieść]. Kat.: Akapit 1992, 170 s.

25. Wesele mojej mamy. [Powieść]. Wwa: Editions-Spotkania [1993], 207 s.

26. Dom schadzek. [Powieść]. Wwa: Ypsilon 1995, 167 s.

27. Z soboty na niedzielę. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Wwa, T. Mały 1999.

28. Sukces. Serial telewizyjny. [Odcinki 31-36; współaut.:] K.T. Toeplitz. TV 2000.

Pozostałe odcinki innego autorstwa.

29. Moje życie z panną K. [Powieść]. Wwa: Muza SA 2003, 246 s.

#### Adaptacje

1. Kłusownik. Scenariusz serialu telewizyjnego dla dzieci w 9 odcinkach. [Współaut.:] J. Łęski. TV 1981. Por. poz. 2.

Adapt. powieści J. Suszki „Kłusownik o stu twarzach”.

2. Na tropach Bartka. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] J. Łęski. Ekran. 1984.

Pełnometrażowa wersja serialu telewizyjnego Kłusownik zob. poz. 1.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1989, 2003. — Wywiady: Romans po polsku. Rozm. B. Olak. *Expr. Wiecz.* 1997 nr 215; Byłam w poprawczaku. Rozm. M. Woś. *Trybuna* 2002 nr 27.

[Brama na drodze:] W. Billip: *Grażyna i świat. Nowe Książ.* 1967 nr 17; J. Glowacki: *Piekielne małolaty. Kultura* 1967 nr 27; M. Sprusiński: *Komu maszynie monologowa? Życie Lit.* 1967 nr 37. — J. Mazurczyk: *Życie na „nies. 7-my Głos Tyg.* 1971 nr 8 [rec.: *Obszary lęku*]. — M. Jarochońska: *„Do świtu daleko”. Życie Lit.* 1973 nr 34 [rec.: *Zagubiony świt*]. — E. Prządka: *Hipis w „Klubie 7 Przygód”. Nowe Książ.* 1973 nr 3 [rec.: *Klub Białej Perły*]. — B. Zaborowska: *Powieść dla nastolatka. Nowe Książ.* 1975 nr 14 [rec.: *W wielu kolorach*]. — W. Wyskiel: *Bolaćka naszych dni. Mies. Lit.* 1976 nr 5 [rec.: *Na lupinie orzechal*]. — Z. Irzyk: *W szponach seksu. W tegoż: Królestwo literatów. Wwa* 1978. — G. Skotnicka: *Z piekła do raj. Nowe Książ.* 1978 nr 12 [rec.: *Bilet do raj. — T. Błażejowski: *Optymizm pedagogiczny. Życie Lit.* 1979 nr 41 [rec.: *Brama na drodze*]. — [Podróż poślubna:] J. Kolbuszewski: *Pseudopsychologia i seks. Podbarpacie* 1980 nr 52, toż: *Wiad. Wroc.* 1981 nr 5; T.J. Żółciński: *Podróż poślubna do piekielnych uczuć. Zwierciadło* 1980 nr 21. — I. Tessarowicz: *Ławą, mości panowie! Nowe Książ.* 1982 nr 2 [rec.: *Kiedyś przyjedziesz*]. — [Mój wielki dzień:] E. Nowacka: *Sierotka tradycyjna i sierotka socjalna. Nowe Książ.* 1985 nr 5; A. Surowska: *Krzywe zwierciadło? Tyg. Kult.* 1985 nr 40. — M. Sznajder: *Bez tej miłości można żyć. Nowe Książ.* 1986 nr 5 [rec.: *Skończyło się lato*]. — E. Zaleska: *Gonić króliczka? Nowe Książ.* 1986 nr 12 [rec.: *Oczekiwanie*]. — M. Sokołowska: *Czytadło. Nowe Książ.* 1987 nr 10 [rec.: *Ewa*]. — I. Isakiewicz: *Ach, te podróże. Nowe Książ.* 1988 nr 4 [rec. m.in.: *Niezwykła wędrownka Witaminy i Ufka*]. — H. Lebecka: *Co można oberzeć z piękniejszej strony świata? Nowe Książ.* 1988 nr 12 [rec.: *Z piękniejszej strony świata*]. — T. Wach: *Niedole kobiet nowoczesnych. Nowe Książ.* 1988 nr 9 [rec.: *Kobiety i mężczyźni*]. — Z. Byszczynska: *„Babska” powieść dla nastolatka. Nowe Książ.* 1993 nr 12 [rec.: *Wesele mojej mamy*]. — A. Basta: *Literatka i gangsterzy [dot. problemów wydawniczych po 1992]. Wiad. Kult.* 1997 nr 15. — [Moje życie z panną K.]: E. Bojar: *Opowieść romansowa. Dz. Balt.* 2004 nr 40; K. Ziolo: *Czytadło, ale dobre. Trybuna* 2004 nr 70.*

M.K.K.

#### ZAJĄCZKOWSKA Larysa

zob. MITZNEROWA Larysa

## ZAJDEL Janusz Andrzej

### 1938-1985

Prozaik.

Urodzony 15 sierpnia 1938 w Warszawie; syn Władysława Zajdla, urzędnika, i Wiesławy z Wolniczych. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał nadal w Warszawie. Podczas powstania warszawskiego został wraz z rodziną wysiedlony pod Warszawę. W styczniu 1945 powrócił do Warszawy. Od 1951 uczęszczał do III Liceum Ogólnokształcącego im. J. Sowińskiego; w 1955 zdał maturę. Należał do ZMP (1951-56). Następnie studiował fizykę na Uniwersytecie Warszawskim. Był członkiem ZSP (1955-62). W 1961 przeniósł się do Zalesia Górnego pod Warszawą. Debiutował w tymże roku opowiadaniem pt. „Tau wieloryba”, opublikowanym na łamach *Młodego Technika* (nr 10); z piśmie tym współpracował do 1979. Wiele opowiadań opublikował też w tym okresie w pismach *Przyjaciel przy Pracy*, *Astronautyka*, *Plomyk*, *Fantastyka*. W 1964 ożenił się z Jadwigą Tarczyńską, wówczas studentką Politechniki Warszawskiej. W 1966 otrzymał magisterium. W listopadzie tegoż roku podjął pracę w Centralnym Laboratorium Ochrony Radiologicznej (CLOR) w Warszawie; do 1975 pełnił tu funkcję kierownika pracowni w Zakładzie Kontroli Dozymetrycznej. Wykładał na kursach kształcących inspektorów ochrony radiologicznej. Równocześnie zajmował się pisaniem opracowań popularnonaukowych z zakresu atomistyki oraz scenariuszy filmów oświatowych, a także prozy fantastycznonaukowej. W 1973 otrzymał odznakę Magnum Trophaeum za wieloletnią współpracę z czasopiśmie *Młody Technik*, w 1975 medal Ministerstwa Obrony Narodowej „Za Zasługi dla Obronności Kraju” za scenariusze filmów oświatowych z zakresu ochrony radiologicznej. Od 1976 należał do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Był współzałożycielem i przewodniczącym Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” przy CLOR w Warszawie w 1980. W latach osiemdziesiątych współpracował z kwartalnikiem Poznańskiego Klubu Fantastyki „Orbita” *Kwazar*, ogłaszając tam liczne opowiadania. Należał do The International Science Fiction Association of Professionals (członek zarządu), był też współzałożycielem polskiej sekcji World SF. W 1984 otrzymał nagrodę Europejskiego Stowarzyszenia Science Fiction oraz nagrodę ŚLAKFA 84 – Twórca Roku, przyznaną przez Śląski Klub Fantastyki. Zmarł 19 lipca 1985 w Warszawie. Nagrodzony pośmiertnie przez redakcję *Fantastyki* (1985) i przez Europejskie Stowarzyszenie Science Fiction (1986).

W 1986 ustanowiono nagrodę im. J.A. Zajdla, przyznaną przez Konwent Klubów Miłośników Science Fiction.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Jad Mantezji. [Opowiadania]. Wwa: NK 1965, 185 s.

Zawartość: Egipski kot; Dziwny, nieznan świat; Feniks; Próba; Epidemia; Studnia; Robot numer trzy; Ciemność; Jad Mantezji. Adapt. radiowa opowiadania Jad Mantezji: Adapt. i reż.: M. Leszczyński. Radio 1985.

2. Lalande 21185. [Powieść]. Wwa: NK 1966, 228 s.

3. Prawo do powrotu. [Powieść]. Wwa: NK 1975, 222 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1978, wyd. 3 1988.

Zawiera także opowiadania: Robot, który sichórzył; Żywa torpeda. Przekł.: czes.: Právo na návrat [Przeł.] P. Weigel. W: Pomezňané a mimozemňané. Praha 1981, — niem.: Unterwegs zum Kalten Stern. [Przeł.] H. Schumann. Berlin 1979.

4. Przejście przez lustro. [Opowiadania]. Wwa: Iskry 1975, 309 s.

Zawartość: Tam i z powrotem; Diabelski młyn; Blisko słońca; Bunt; Przejście przez lustro; Czwarty rodzaj równowagi; Porządek musi być; Tau wieloryba; Skorpion; Ziawa; Sami; Metoda doktora Quina; Apetyt na śliwki; Dyzur; Kosensor; Kontakt; Towarzysz podróży.

Adapt.: opowiadania Metoda doktora Quina: radiowa: Adapt.: M. Leszczyński. Radio 1986, — opowiadania Kontakt: tv: Adapt.: M. Leszczyński. TV 1989.

5. Iluzyt. [Opowiadania]. Wwa: NK 1976, 205 s.

Zawartość: Ten piękny dzień; Wszystkowiedzący; Gra w zielone; Instynkt opiekuńczy; Dzik w kartofliku; 869113325; Inspekcja; Poczucie winy; Prognoza; Nieingerencja; Dowód; Ferma; Potęga rozumu; Dokąd jedzie ten tramwaj; Iluzyt.

Adapt.: opowiadania Gra w zielone: radiowa: Adapt.: B. Helbrecht. Radio 1991, — opowiadania Ferma: radiowa: Adapt.: M. Leszczyński. Radio 1987.

6. Cylinder van Troffa. [Powieść]. *Kur. Szczec.* 1978 nr 209-291. Wyd. osob. Wwa: Czyt. 1980, 189 s. Wyd. nast.: Kat.: KAW 1990; Wwa: Prószyński i S-ka 2000.

Pierwotny tytuł: Człowiek z rury Holta. — Zawiera także opowiadanie: Kolejność umierania.

Nagroda Ministra Kultury i Sztuki w 1980.

Przekł.: bułg.: Cilindr na van Trof. [Przeł.] L. Wasiljewa. [Sofija] 1983, — czes.: Wymález profesora van Troffa. [Przeł.] H. Stachová. [Praha] 1983.

7. Feniks. [Opowiadania]. Wwa: NK 1981, 165 s.

Zawartość: z poz. 1: Dziwny, nieznan świat; Feniks; Próba; Studnia; Jad Mantezji, — nadt.: Operacja „Wiwarium”, Anomalia; Podwójna pętla; Zabawa w berka; Welcome on the Earth.

8. Limes inferior. [Powieść]. Wwa: Iskry 1982, 180 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1987; Wwa: Super-NOWA 1997.

Zawiera także opowiadanie Dzień liftera.

Przekł.: czes.: Limes inferior. [Przeł.] J. Olša. Praha 1985, wyd. nast. tamże 1989, — niem.: Limes inferior. [Przeł.] R. Matwin-Buschmann. Leipzig 1993.

Adapt. radiowa 2 cz. pt. Klucz do Argolandu: Po tamtej stronie zera: Adapt.: J. Egert. Radio 1984.

9. Ogon diabła. [Opowiadania]. Wwa: KAW 1982, 220 s.

Zawartość: Relacja z pierwszej ręki; Telechronopator; Stan spoczynku; Eksperyment; Po bału; Awaria; Dżuma, cholera i ciężka grypa; Uranofagia; Woda życia; ... et in pulverem reverteris; Felicitas; Psy Agenora; Epizod bez następstw; Dzień liftera [poz. 8]; Raport z piwnicy; Metoda laboratoryjna; Skok dodatni; Ogon diabła.

Adapt. opowiadań Uranofagia; Stan spoczynku pt. Opowieści Katalpulos; radioowa: Adapt. B. Helbrecht, Radio 1991. — opowiadania Woda życia; radioowa: Adapt. B. Helbrecht, Radio 1984. — opowiadania Metoda laboratoryjna; radioowa: Adapt. A. Pruski, Radio 1974.

10. Cała prawda o planecie Ksi. [Powieść]. Wwa: KAW 1983, 71 s. Wyd. 2 (Dzieła) Kr.: WL 1991.

11. Wyjście z cienia. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1983, 144 s. Wyd. nast.: wyd. 2 ze wstępem L. Jęczyńka i posł. M. Oramusa Kr.: WL 1990; Wwa: Prószyński i S-ka 2001.

Pierwotny tytuł: Kwadratura.

Nagroda Złota Sepulka przyznana przez Pol. Stow. Miłośników Fantastyki w 1984.

Adapt. radioowa: Adapt. M. Leszczyński, Radio 1987.

12. Paradyzja. [Powieść]. Wwa: Iskry 1984, 140 s. Pierwotny tytuł: Trzecie dno. — Nagroda Fandom Sfinks w 1985. Przekł. czes.: Edenie. [Przeł.] P. Weigel, Praha 2000. Adapt. radioowa: Adapt. M. Leszczyński, Radio 1986. — tv: Adapt. M. Leszczyński, TV 1987.

13. Dokąd jedzie ten tramwaj? [Wybór opowiadań]. Wwa: KiW 1988, 174 s.

Zawartość: Feniks [poz. 1], — z poz. 4: Bunt; Cztery rodzaj równowagi; Skorpion; Tam i z powrotem; Sami; Dyżur, — z poz. 5: Ten piękny dzień; 869113325; Nieingerencja; Dokąd jedzie ten tramwaj?, — z poz. 9: Relacja z pierwszej ręki; Woda życia; Stan spoczynku; Awaria; Psy Agenora.

14. Wyższe racje. Wybór opowiadań. Utwory wybrał M. Oramus. Poznań: WP 1988, 384 s.

Zawartość: z poz. 1: Feniks; Studnia; Jad Mantezji, — z poz. 4: Tam i z powrotem; Bunt; Cztery rodzaj równowagi; Sami; Dyżur; Towarzysz podróży, — z poz. 5: Gra w zielone; Prognoza; Fema; Dokąd jedzie ten tramwaj?; Iluzyt, — z poz. 7: Zabawa w berka, — z poz. 9: Awaria; Woda życia; ... et in pulverem reverteris; Psy Agenora; Skok dodatni. — nadto: Adaptacja; Chrzest bojowy; Satelita; Utopia; Wyższe racje. Adapt. radioowa opowiadań Bunt; Utopia; Wyższe racje pt. Utopia: Adapt. B. Helbrecht, Radio 1991.

15. List pożegnalny. Wwa: Alfa 1989, 198 s.

Zawartość: Janusz Andrzej Zajdel o sobie. — Opowiadania: Ekstrapolowany koniec świata; Druga strona lustra [wcześniejsza wersja opowiadania Przejście przez lustro, poz. 4]; Towarzysz podróży [poz. 4]; Żle o nieobecnych; Satelita [poz. 14]; Kolejność umierania [poz. 6]; Śmierć Karola; List pożegnalny; Inspekcja; Pigułka bezpieczeństwa; Błąd pilota; Śmieszna sprawa; Adaptacja [poz. 14]; Pełnia bytu; Wyższe racje [poz. 14]; Utopia [poz. 14]; Chrzest bojowy [poz. 14]; Wyjątkowo trudny teren; Drugie spojrzenie na planetę Ksi (fragmenty). — Koncepty powieści napisanych [poz. 6, 8, 10-12]. — Koncepty powieści nienapisanych: Drugie spojrzenie na planetę Ksi; Enklawa; Macki; Kuszenie licha; Residuum. — JANUSZ i my. (Wspomnienie Macieja Parowskiego) — Bibliografia twórczości Janusza A. Zajdla. (Z przekładami). Oprac. Jładwigał Zajdel.

Wybór opowiadań w przekł. niem.: In Sonnennähe. Phantastische Erzählungen. [Przeł.] U. Ciuppek. Berlin 1979, wyd. nast. tamże 1988.

Nadto 9 prac z zakresu ochrony radiologicznej w 1971-1988.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Inf. żony, J. Zajdel, 2004. — Wywiady: Gwiazdne wojny nie mają sensu. (Rozmowa z J.A.Z.). Rozm. M. Oramus, *Itd* 1981 nr 34, przedr. w: M. Jaramus; Wyposażenie osobiste, Wwa 1987; Dwie strony lunety. Rozm. M. Parowski, *Fantastyka* 1983 nr 7, przedr. w: M. Parowski; Czas fantastyki, Szczec. 1990; [Rozm.] R. Lipiński, *Młady Świat*, Praha 1986 nr 26, przekł. pol. pt. Ponury raj J.A.Z. [Przeł.] S. Sączek, *Fantastyka* 1988 nr 7.

LP XX w. (E. Rydlewska). — A. Niewiadowski, J.A.Z. W: A. Niewiadowski, A. Smuszkievicz: Leksykon polskiej literatury fantastycznonaukowej, Poznań 1990. — J. Zajdel: Bibliografia twórczości J.A.Z. (z przekładami). Zob. Twórczość poz. 15.

J. Wójciak: Inne spojrzenie na planetę Ziemia. *Kwazar* 1981 nr [6]. — [Ogon diabła:] Z. Dolecki: Smaczna mieszanka, *Tyg. Kult.* 1982 nr 33; R.A. Ziemiakiewicz: Gdzie diabeł nie może, *Odgłosy* 1982 nr 30. — L. Bugajski, *Życie Lit.* 1983 nr 51-52 [rec.: Wyjście z cienia], — [Limes inferior:] S. Kedziński: Nieładki świat Argolandy, *Fantastyka* 1983 nr 5; R. Majewski: Królestwa z tego świata, *Nowe Książ.* 1983 nr 4; M. Parowski: Cinkciarz tragiczny, *Prz. Techniczny* 1983 nr 13, przedr. w: tegoż: Czas fantastyki, Szczec. 1990. — J. Lewandowski: Konformiści i buntownicy, *Tyg. Kult.* 1984 nr 14 [rec.: Wyjście z cienia], — Z. Morak: Najszczęśliwsza planeta, *Tyg. Kult.* 1984 nr 52/53 [rec.: Paradyzja]. — [Wyjście z cienia:] A. Niewiadowski: Z... jak Zajdel, *Fantastyka* 1984 nr 3; A. Stoff: Mogło być i tak, *Mies. Lit.* 1984 nr 8/9. — J. Wójciak: Coś dobrego dla każdego, *Kwazar* 1984 nr [18] [rec.: Cała prawda o planecie Ksi]. — L. Bugajski: Rajski koszar, *Fantastyka* 1985 nr 4 [rec.: Paradyzja] — L. Bugajski: Własna droga J.A.Z. 1938-1985, *Życie Lit.* 1985 nr 31. — [Paradyzja:] G. Grabski: Nowy, wspaniały świat J.Z., czyli „Paradyzja”, *Wybór* 1985 nr 3;

M. Oramus: Paranoja stary, *Prz. Techniczny* 1985 nr 6; A. Stoff: Aluzje i złudzenia, *Mies. Lit.* 1985 nr 10/11. — W. Jurasz: Społeczeństwo idealne, *Więź* 1986 nr 11/12. — M. Oramus: Mrowienie w palcach [rec.: Wyjście z cienia]; Od nowa [rec.: Cała prawda o planecie Ksi]. W tegoż: Wyposażenie osobiste, Wwa 1987. — W. Jurasz: Pisarz nie wymyślił, *Nowe Państwo* 1988 nr 29. — M. Oramus: Boże, błogosław spekulantom! *Fantastyka* 1988 nr 7 [rec.: Limes inferior]. — M. Parowski: Równia pochyla, W tegoż: Czas fantastyki, Szczec. 1990 [rec.: Cała prawda o planecie Ksi]. — P. Głogowski: Mrówki a Sprawa Polska. (Powieść dla młodzieży dorosłej), *Nowe Książ.* 1991 nr 10 [rec.: Wyjście z cienia]. — D. Rott: Agitacja w społeczeństwie przyszłości i koalaong, „Paradyzja” J.A.Z. W: Rozgrywanie światów, Szczec. 1994. — A. Chomiuk: Elementy antytopii w wybranych powieściach J.Z. W: Formy dyskursu w powieści, Lubl. 1996. — J. Inglot: Książki pokupne, *Odra* 1997 nr 4 [rec.: Limes inferior, dot. też: M. Oramus: Dzień drogi do Meorii]. — I. Gierasiuk: Wątpię, więc jestem, *Nowa Fantastyka* 1998 nr 7. — L. Bedkowski: Ponure raje Janusza A. Zajdla. Wizje społeczeństw totalitarnych, czyli o prozie fantastycznonaukowej Janusza A. Zajdla, Gdańsk: Gdański Klub Fantastyki 2000, 77 s. — P. Cwikla: J.Z. — pisarz podejrzany, *Nowa Fantastyka* 2000 nr 9. — R. Klementowski: Wczesny Z. *Nowa Fantastyka* 2001 nr 7. — R. Klementowski: J.Z. ostatnia dekada, *Nowa Fantastyka* 2002 nr 7. — R. Klementowski: Punkt wyjścia — twórczość J.A.Z. w latach 1961-1975; J.A.Z. po 1975 roku. W tegoż: Modelowe bokowanie ze światem, Tor. 2003.

M.K.-K.

## ZAKRZEWSKI Bogdan ur. 1916

Krypt. — B.W.Z., B.Z., Zet,  
Historyk literatury.

Urodzony 25 września 1916 w Poznaniu; syn Kazimierza Zakrzewskiego, nauczyciela, i Marii z Sza-



franów. Szkołę średnią, gimnazjum neoklasycyzmu, ukończył we Wrześni. W 1934-39 studiował filologię polską na Uniwersytecie Poznańskim (UPozn.). Debiutował w 1936 wierszem pt. „W oborze wiosna”, opublikowanym w *Głosie* (nr 18). Wiersze publikował także w *Wiciach Wielkopolskich* (1936-37) i poznańskiej *Kulturze* (1937-38). Po wybuchu II wojny światowej i wcieleniu Wielkopolski do Rzeszy został wysiedlony z Poznania zimą 1939; okres okupacji spędził w okolicach Radomia, pracując jako nauczyciel prywatny i agronom. Po zakończeniu wojny i wyzwoleniu Poznania w lutym 1945, został w marcu młodszym asystentem w Katedrze Historii Literatury Polskiej UPozn. W tym okresie rozpoczął publikowanie artykułów i recenzji w *Głosie Wielkopolskim* (1945), *Przeglądzie Zachodnim* (od 1945) i *Pamiętniku Literackim* (od 1947). W 1947 uzyskał na UPozn. stopień doktora filozofii na podstawie rozprawy pt. „Wpływ malarstwa Brandta na wyobraźnię literacką Sienkiewicza” (promotorzy: prof. Roman Pollak, prof. Zygmunt Szweykowski). Wszedł w skład komitetu redakcyjnego *Kroniki Miasta Poznania*. W 1947 ożenił się z Barbarą z Surzyńskich, polonistką. Od 1948 był członkiem Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (do 1978). W 1950 otrzymał stanowisko adiunkta, prowadził wykłady na UPozn. We wrześniu 1952 został służbowo przeniesiony na stanowisko samodzielnego pracownika nauki w Katedrze Literatury Polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego (UWr.). Od 1952 był przewodniczącym Oddziału Wrocławskiego Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza (do 1968). W 1953-54 był prodziekanem Instytutu Filologii Polskiej UWr.; w 1954 uzyskał stanowisko docenta. W tymże roku został członkiem komitetu redakcyjnego serii *Prace Komisji Filologicznej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*. Był wielokrotnym laureatem nagród Ministra Szkolnictwa Wyższego (1954, 1961, 1962, 1963), Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego (1970, II stopnia), Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (1974, II stopnia; 1977, I stopnia; 1980, II stopnia; 1983, II stopnia), Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (1986, I stopnia). W 1955-69 kierował Katedrą Literatury Polskiej UWr. W 1956 został członkiem Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego (1964-65 przewodniczący Wydziału I), w 1957 był jednym z założycieli Instytutu Śląskiego w Opolu. W 1958 uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego. W 1960 został redaktorem naczelnym *Pamiętnika Literackiego*, którym kierował do 1998. Od 1961 redagował serię zeszytów naukowych UWr. *Prace Literackie* (do 1991). Nadto przewodniczył komitetowi redakcyjnemu *Biblioteki Wrocławskiej*, był członkiem komitetu redakcyjnego *Roczników Ossolineum* oraz zespołu redakcyjnego serii 3 „Obrazu literatury polskiej XIX i XX w.” Pu-

blikował liczne prace naukowe z zakresu historii literatury i kultury oraz folkloru polskiego XIX w. oraz kultury śląskiej. W 1968 został profesorem zwyczajnym. W 1969-71 był dyrektorem Instytutu Filologii Polskiej UWr. Należał wiele lat do Komitetu Nauk o Literaturze PAN (do 1995), Rady Naukowej Instytutu Badań Literackich oraz Rady Naukowej Biblioteki Zakładu im. Ossolińskich (od 1977 przewodniczący). Był przewodniczącym Podsekcji Literatury i Języka II Kongresu Nauki Polskiej w 1973. Wykładał literaturę polską w Instytucie Pedagogicznym w Wilnie i na uniwersytecie w Lille. W 1975 otrzymał Nagrodę Prasy Dolnośląskiej i Wrocławskiego Wydawnictwa Prasowego RSW „Prasa-Książka-Ruch”. W 1977 publikował we wrocławskich *Wiadomościach* cykl artykułów pt. „Jci Paris” (nr 24-26), „Suweniry z Leningradu” (nr 40-44) oraz w 1978 cykl pt. „Z wakacyjnego raptularza” (nr 43-45). W 1983 otrzymał nagrodę *Trybuny Ludu*. W 1986 wszedł w skład komitetu redakcyjnego pisma *Ze skarbcza kultury*. W 1992 został członkiem PAU. W 1995 otrzymał doktorat honoris causa UWr. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim (1954), Krzyżem Oficerskim (1970) i Krzyżem Komandorskim (1980) Orderu Odrodzenia Polski. Mieszka we Wrocławiu.

#### TWORCZOŚĆ

1. Mickiewicz w Wielkopolsce. Pozn.: Z. Gutowski (Wyd. *Kronika m. Poznania* – Zarząd Miejski, Wzrost Oświaty, Kultury i Sztuki) 1949, 132 s.

Zawartość: U źródeł kultu Mickiewicza w Wielkopolsce; Mickiewicz wśród studentów Wielkopolskich w Berlinie; W gościnnej Wielkopolsce; „Brzydka kokietka”; Mickiewicz w poznańskim „Tygodniku Literackim”; Postulaty.

2. Krytyka romantyczna w twórczości Juliusza Słowackiego. Wwa 1959, 37 s., powiel. Rok Słowackiego 1809-1959. Materiały Sesji Naukowej 25-28 listopada 1959.

Zawiera: Juliusz Słowacki w krytyce romantycznej (na podstawie materiałów źródłowych zebranych przez K. Pecolda i A. Ciemnoczołowskiego do publikacji pod tym samym tytułem).

3. Śląska pieśń ludowa w zbiorach z okresu Romantyzmu. Wr.: Ossol. 1962, 38 s. *Pr. Wroc. TN. Ser. A*, nr 85.

Zawiera artykuł Śląska pieśń ludowa w zbiorach z okresu Romantyzmu, – oraz teksty w dodatku: Pieśni ludowe śląskie ze zbiorów rękopiśmiennych Roberta Fiedlana i Józefa Lompy.

4. „Tygodnik Literacki” 1838-1845. Zarys monograficzny. Wwa: PIW 1964, 235 s. IBL PAN.

5. Tematy śląskie. Rozprawy i szkice. Kat.: Śląsk 1973, 279 s.

Zawartość: Przedmowa. – Pseudowrocławski „Gaiur” Mickiewicza [o przekł. z G. Byrona]; O zbieraniu pieśni śląskich w pierwszej połowie XIX wieku; J.S. Bandkie jako zbieracz pieśni ludowych; Warsztat folklorystyczny Józefa Lompy. Sprawy śląskie w „Tygodniku Literackim”; Józef Przyborowski na

studiach we Wrocławiu; Wiosna Ludów J. Słowackiego; Wrocławski towarzysz Juliusza Słowackiego [J.A. Miniszewski]; Nieznana relacja o pobycie Słowackiego we Wrocławiu [J. Dzierżkowski]; Wrocławska Sofos [Z. Węgieńska]; Leleweł i „Znicz” wrocławski; O pracowni śląskiej Tadeusza Mikulskiego; Polonistka wrocławska (1945-1965); Po stu i dwudziestu pięciu latach (o wrocławskiej polonistyce jubileuszowo); Nauka wrocławska w dwudziestopięcioletni; Życie literackie Wrocławia (1945-1970); Wrocław teatralny.

6. Fredro z paradyżu. Studia i szkice. Wr.: Ossol. 1976, 263 s.

Zawartość: O samotnictwie literackim Aleksandra Fredry. (Wstępne rozpoznanie); Fredro i Mickiewicz. (Jednostronny rekonesans); Koneksje artystyczne Fredrów; O twórczości obscenicznej Fredry; Kapitan Fredro na Śląsku i w Saksonii; Love story Aleksandra Fredry; Fredry spotkania wrocławskie; Ostatnie chwile Aleksandra Fredry.

7. „Mazur kajdaniarski” Ludwika Waryńskiego. [Szkic]. Wr.: Ossol. 1978, 46 s., nuty.

8. „Gdy naród do boju...” Gustawa Ehrenberga. [Szkic]. Wr.: Ossol. 1979, 41 s.

9. „Palen dla cara.” O polskiej poezji patriotycznej i rewolucyjnej XIX wieku. Wr.: Ossol. 1979, 227 s., ilustr., nuty.

Zawartość: Od autora. — „Ach, to była dziewczyna...”. O Mickiewiczowskiej Platerównie [z tekstami:] A. Mickiewicz; Śmierć Pułkownika; A.E. Odyńcie: Smug kowieński. (Zdarzenie prawdziwe); K. Gaszyński; Wiersz z okoliczności wejścia w szeregi walczących Panien Emilii Platerówny i Marii Raszanowiczówny. — „Palen dla cara” [z tekstem:] A. Mickiewicz; Pieśń Feliksa z Dziadów cz. III [poz. 24]. — „O, cześć wam, panowie!” [poz. 13; z tekstami:] G. Ehrenberg; Szlachta w roku 1831; [in:] G. Ehrenberg; „Gdy naród w pole (wersja sfolkloryzowana); G. Ehrenberg; „Gdy naród do boju.” — „Szlachta w roku 1831”. Historia — mit — rewolucja [poz. 8]. — Poezja polska Wiosny Ludów. (Próbny rekonesans [z tekstem:] Marsz Mierosławskiego przed bitwą pod Miłostawem. — „Czegóż chcą?” [z tekstami:] W. Sieroszewski; „Czegóż chcą?” [B. Czerwiński]; Czerwony sztandar. [H.W. Truszczyński] Do matki Polki — Mazur kajdaniarski Ludwika Waryńskiego [z tekstem:] Mazur kajdaniarski przez Ludwika Waryńskiego [poz. 7].

10. Nowe tematy śląskie. (Studia i szkice). Wr.: Wydawn. UW. 1980, 302 s. *Acta Univ. Wratisl.*

Zawartość: Słowo wstępne. — Mickiewicz i [Z.] Schletter; Zagubiony śląski przekład „Pana Tadeusza”; Spór Słowackiego z Bogumiłem Kornem; Słowacki — Darowski — Konopnicka; Wojaże śląskie Cypriana Norwida; Kapitan Aleksander Fredro na Śląsku i w Saksonii; Fredry „spotkania wrocławskie”; Koneksje wrocławskie Leleweł; Towarzystwo Literacko-Słowiańskie we Wrocławiu (1836-1886) [wstęp do monografii, zob. Prace edytorskie i redakcyjne poz. 11]; Wrocławski epizod „Tygodnika Literackiego”; Zapomniana ballada o Chojniku.

11. „Warszawianka” Wacława Świącickiego. [Szkic]. Wr.: Ossol. 1981, 48 s., ilustr., nuty.

12. „Czerwony sztandar” Bolesława Czerwińskiego. [Szkic]. Wr.: Ossol. 1982, 44 s., ilustr., nuty. Zob. poz. 9.

13. Sztandar i krew. Studia monograficzne o najgłośniejszych pieśniach Wielkiego Proletariatu. Wr.: Ossol. 1982, 275 s.

Zawartość: Od autora. — „Czerwony sztandar” Bolesława Czerwińskiego [z tekstami:] B. Czerwiński; Czerwony sztan-

dar; Le drapeau rouge [tekst anonim., przekł.] Komunarka, przeł. H.W. Truszczyński. — „Warszawianka” Wacława Świącickiego [z tekstami:] W. Świącicki; Warszawianka [dwie wersje]; Włodzimierz Wolski; Marsz zwawów [zob. poz. 11]. — „Mazur kajdaniarski” Ludwika Waryńskiego [zob. poz. 7; z tekstem utworu]. — „O, cześć wam, panowie!...” „Szlachta w roku 1831”. (Historia, mit, rewolucja) [zob. poz. 8; z tekstami:] Gustaw Ehrenberg; Szlachta w roku 1831; Kiedy naród w pole...; Gdy naród do boju.

14. „Boże, coś Polskę” Alojzego Felińskiego. [Szkic]. Wr.: Ossol. 1983, 59 s. tabl., ilustr. Wyd. 2 uzup. tamże 1987.

15. „Pan Tadeusz”, czyli „Jeszcze Polska nie zginęła”. (W 150-tą rocznicę wydania „Pana Tadeusza”). [Szkic]. Wr.: Ossol. 1984, 32 s.

16. Paszport wolności, czyli Słowacki na Śląsku. [Szkice]. Kat.: Śląski Inst. Nauk. 1984, 138 s. Wyd. nast. pt. Słowacki na Śląsku Wr.: Wydawn. UW. 1992, 138 s.

Zawartość: Od autora. — Paszport wolności; Polemika Słowackiego z Janem Bogumiłem Kornem; Wspomnienia ziomków; Wśród korespondentów i znajomych wrocławskich; „Karkonośka pastereczka” Słowackiego; Syn i matka.

17. Bluszcz Tyrtusza i wawrzyn Leonidas; O „Warszawiance” Delavigne’a, Sienkiewicza, Kurpińskiego. [Szkice]. Wr.: Ossol. 1987, 123 s.

Zawartość: „La varsoivienne” Casimira Delavigne’a; Prolegomena do „Warszawianki” Karola Sienkiewicza; „Dziś twój tryumf albo zgon” [o przekł. K. Sienkiewicza]; Pieśń w „Warszawiance” Wyspiańskiego; Bieg życia „Warszawianki”.

18. Przechadzki po dziewiętnastowiecznym Wrocławiu. [Szkice]. Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1989, 138 s.

Zawartość: Od autora. — „Niespożyta jest siła mowy rodzinnej”; „Vivat Portorico”; Wizerunki miasta; W murach i za murami uniwersytetu; Towarzystwo Literacko-Słowiańskie [poz. 10]; „Hej, użyjmy żywota”; Duch Mickiewicza; Życie teatralne i muzyczne; „Czarne tablice”; Od [Edwarda] Dembowskiego do socjalistów.

19. „Hajże na Soplicę!” [Szkice]. Wr.: Wydawn. UW. 1990, 321 s.

Zawartość: Od autora. — „Pan Tadeusz”, czyli „Jeszcze Polska nie zginęła” [poz. 15]; Poemat o przemianach i trwaniu; Z temblakiem i bez temblaka. O tzw. niekonsekwencjach w „Panu Tadeuszu”; Eros w „Panu Tadeuszu”; „Hajże na Soplicę!”, Fredro i Mickiewicz; Zagubiony śląski przekład „Pana Tadeusza” [poz. 10]; Kłopoty korektorskie z „Poezjami” Stefana Garczyńskiego; Heinrich Brockhaus u Mickiewicza; Mickiewicz i Schletter [poz. 10]; „Nocleg” Mickiewicza w archiwum Edmunda Bojanowskiego; Pseudowrocławski „Giau” Mickiewicza; Imieninowe Wigilie Mickiewicza; „Pan Tadeusz” w żywych obrazach Juliusza Kossaka. (Aneks do ilustracji zamieszczonych w niniejszej książce).

20. Śląskie przygody Aleksandra Fredry. [Szkice]. Wr.: Ossol. 1991, 127 s.

Zawartość: Od autora. — W sztabie Napoleona; Niespodziany emigrant polityczny; „Ona pisze do siebie”; Farsa o kupcach wrocławskich; Wrocławski hrabia; Historia grobu Fredry.

21. Fredro nie tylko komediopisarz. [Szkice]. Wr.: Wydawn. UW. 1993, 222 s.

Zawartość: Od autora. — W obronie tańca; Fredrowskie Jątwięgi i „Lubienie”; Norwid w „Pokłosiu” Edmunda Bojanow-

skiego; Komedia o Fredrowskiej „zbrodni stanu”; Fredro akademik; „Zapiski starucha” Aleksandra Fredry; „Błogosławieństwo” Dziadka; Pro memoria, czyli Theatrum vitae; „Minos zaszczał” na Fredre; Fredro we Wrocławiu i na Dolnym Śląsku.

22. *Legenda herbowa Aleksandra Fredry*. [Szkice]. Wr.: Wydawn. UWr. 1993, 39 s.

Zawiera omówienie wiersza A. Fredry: Mierzb z domu Boncza.

23. „Spowiednicy” Mickiewicza i Fredry oraz inne eseje. Wr.: Tow. Przyj. Polonistyki Wrocławskiej 1994, 235 s.

Zawartość: Mickiewicz i matka Makryna Mieczysławska; „Spowiednik” Mickiewicza — ks. Wincenty Krański; Improwizacja Mickiewicza o Emilii Plater; Wieczory muzykalne u Mickiewiczów; Mickiewiczowskie falsyfikaty; „Istotnie, Bóg dał Polsce genialną poetkę” [o Deotymie]; Spotkania Mickiewicza z Fredrą; O poglądach religijnych Aleksandra Fredry; Aleksander Fredro. W dwustulecie urodzin.

24. *Arka przymierza*. [Szkice]. Wr.: Wydawn. UWr. 1995, 274 s. Wyd. nast. z podtytu. O najgłośniejszych pieśniach narodowych Wr.: Wydawn. Dolnośl. 2001, 247 s.

Zawartość: Od autora. — „Boże coś Polskę” Alojzego Felińskiego [poz. 14]; „Pieśń Feliksa” z III części „Dziadów” [poz. 9]; „Pan Tadeusz”, czyli „Jeszcze Polska nie zginęła” [poz. 15]; Syn i matka [poz. 16]; Norwid wśród zoilów; Twórczość obsceniczna Aleksandra Fredry [poz. 6]; Czyja „Liryczna”? Sienkiewicz dla maluczkich; Pieśń w „Warszawiance” Wyspiańskiego [poz. 17].

25. *Dwaj wieszcz: Mickiewicz i Wernyhora*. [Szkice]. Wr.: Tow. Przyj. Polonistyki Wrocławskiej 1996, 255 s.

Zawartość: Od autora. — Dwaj wieszcz: Mickiewicz i Wernyhora; „Trzeba nam krzyża z gałązką oliwną i pokojem Chrystusa”; Henryk Kamiński i Józefina Karska; „Paszport wolności” Juliusza Słowackiego; Wokół zagadki wydania „Do autora trzech Psalmów”; Lenartowiczowski mit o Raclawicach; Heinrich Brockhaus u Mickiewicza [poz. 19]; „Poezje” Norwida w edycji Brockhousa; Książd Wincenty Krański — lektor, wydawca i arcygrafoman; O pracowni śląskiej Tadeusza Miłkowskiego [poz. 5].

26. *Konterfekty z „Pana Tadeusza”*. Skomponował ... Wr.: Wydawn. W. Bagiński 1997, 123 s.

Zawartość: Wstęp. — Tadeusz Soplica; Zosia; Telimena; Hrabia; Gerwazy; Sedzia; Książd Robak; Jankiel; Podkomorzy; Wojciech Hreczecha; Asesor i Rejent; Plut i Rykow. — Postscriptum.

27. *Proces Aleksandra Fredry o zbrodnię stanu*. Opracowano na podstawie oryginalnych źródeł. Wr.: W. Bagiński 1997, 82 s.

Zawartość: Prolegomena; Aleksander Fredro wobec rabacji galicyjskiej; „Słowo wzlata ptaszkiem, a powraca wołem”, czyli Proces Aleksandra Fredry o zbrodnię stanu. (Na podstawie oryginalnych źródeł). [Utwór dramatyczny].

28. *O „Panu Tadeuszu” inaczej*. Wr.: Ossol. 1998, 219 s.

Zawartość: Od autora. — Zoilowie „Pana Tadeusza”; Arcygrafoman kontra arcypoeta, czyli ks. Wincenty Krański wobec Adama Mickiewicza; „Hajze na Sopolce!” [poz. 19]; „Pan Tadeusz”, czyli „Jeszcze Polska nie zginęła” [poz. 15]; O przemianach w „Panu Tadeuszu”; Z temblakiem i bez temblaka [poz. 19];

Eros w „Panu Tadeuszu” [poz. 19]; Zagubiony śląski przekład „Pana Tadeusza” [poz. 10].

29. „Natus est” Pan Tadeusz. Wr.: Wydawn. UWr. 2001, 138 s.

Zawartość: Wstęp; Kalendarium „Pana Tadeusza”; Aneksy.

Rozprawy, studia i szkice literackie w ksiązkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: The Congress of Bolimof. *Pam. Lit.* 1950 z. 2 s. 530-543 [dot. stosunku Mickiewicza do powstania listopadowego]. — Z dziejów walki o ideologię demokratyczną w Poznaniu w latach 1830-1850. *Prz. Zach.* 1953 nr 6/7 s. 275-375. — Literatura w latach 1830-1900. W: *Dziesięć wieków Poznania*. T. 2. Pozn.-Wwa 1956 s. 84-124. — Symeon. (Dembowska IV). *Prz. Zach.* 1956 nr 1/2 s. 114-129. — Z dziejów recepcji Mickiewicza w drugiej połowie XIX wieku. W: Adam Mickiewicz. Materiały Śląskiej Sesji Mickiewiczowskiej, Kat. 1958 s. 97-119. — Z życia literackiego Wielkopolski okresu Wiosny Ludów. W: *Zjazd Naukowy Polonistów 1958*. Wr. 1960 s. 577-605. — Z dziejów konfederacji Słowackiej. *Pam. Lit.* 1962 z. 2 s. 495-507. — Powojenne dzieje „Pamiętnika Literackiego”. W: J. Gawalkiewicz: Bibliografia „Pamiętnika Literackiego” 1946-1962. Wr. 1964 s. 5-17. — Społeczna funkcja polonistyki wrocławskiej. W: *Nauka polska we Wrocławiu w latach 1945-1965 i jej znaczenie społeczne*. Wr. 1965 s. 11-35. — Stanisław Kolbuszewski [1901-1965]. *Acta Univ. Wratisl.* 1965 nr 40, *Pr. Lit.* t. 7 s. 225-244. — Mickiewicz w lwowskiej „Mnemosyne”. [Współaut.]. M. Szyrocki. *Acta Univ. Wratisl.* 1966 nr 55, *Pr. Lit.* t. 8 s. 5-66. — Sienkiewicz dla maluczkich. *Pam. Lit.* 1966 z. 3 s. 159-198, przedr. w: Henryk Sienkiewicz. Twórczość i recepcja światowa. Kr. 1968 s. 77-117. — Badania nad literaturą romantyczną w 25-lecie i perspektywy dalszych badań. *Acta Univ. Wratisl.* 1972 nr 177, *Pr. Lit.* t. 14 s. 37-51. — Scientific-cultural life in Wrocław on the 25th anniversary of People's Poland. *Ann. Silesiae* 1972 wyd. 1973. t. 4 s. 7-33. — Stan badań i perspektywy rozwoju literaturoznawstwa w Polsce. (Referat Podsekcji Literatury na II Kongresie Nauki Polskiej). *Acta Univ. Wratisl.* 1974 nr 240 s. 5-22. — O obojactwie literackim Aleksandra Fredry. *Acta Univ. Wratisl.* 1975 nr 298, *Pr. Lit.* t. 17 s. 3-25. — Fredro wróg dziennikarzy. *Ruch Lit.* 1976 nr 5 s. 287-299. — O napoleonizmie Fredry. *Pam. Lit.* 1977 z. 2 s. 3-20. — Literatura ludowa w polskich syntezach historycznoliterackich. W: *Z polskich studiów slawistycznych*. Ser. 5 t. 2. Wwa 1978 s. 281-292. — O grafomanach i grafomanstwie literackim. *Acta Univ. Wratisl.* 1979 nr 457, *Pr. Lit.* t. 20 s. 203-228. — Wiosna Ludów w polskiej poezji romantycznej. *Acta Univ. Wratisl.* 1986 nr 657, *Germanica* t. 50 s. 25-45. — Grób Fredry w Rudkach. *Pam. Lit.* 1988 z. 3 s. 197-225.

– U źródeł folkloru w pieśniach dla dzieci. W: *Z polskich studiów slawistycznych*. Ser. 7 t. 1. Wwa 1988 s. 513-519. – Problematyka religijno-patriotyczna w twórczości Edmunda Bojanowskiego. W: *Sługa boży Edmund Bojanowski – apostoł laikatu*. Wwa 1990 s. 36-56. – *Hajże na... rękopis „Pana Tadeusza”*. *Pam. Lit.* 1992 z. 3 s. 184-195. – *Fredroviana w pamiętniku prawnuczki [Zofii Szembekówny]*. Oprac. ... *Pam. Lit.* 1994 z. 2 s. 154-185. – *Historia miłości i małżeństwa Aleksandra Fredry*. W: *Z życia i twórczości Aleksandra Fredry*. Przemysł 1994 s. 35-56. – *Studia wrocławskie metropolity Szeptyckiego*, *Acta Univ. Wratisl.* 1994 nr 33, *Pr. Lit.* s. 87-100.

#### Prace edytorskie i redakcyjne

1. *Poezja Wiosny Ludów*. Zebrał, wstępem i objaśn. zaopatrzył ... [B.m.:]  *Ogólnopolski Kom. Obchodu 100-lecia Wiosny Ludów* 1948, 72 s.

2. H. Kamiński: *Pan Józef Bojański, dziedzic dóbr Osin z przyległościami*. Powieść. Z nieznanego pierwodruku wydał, wstępem i przyp. opatrzył ... Wwa: PIW 1955, 182 s.

3. *Słowacki w zbiorach i publikacjach „Ossolineum”*. Oprac.: W. Floryan, ... Wr.: Ossol. 1959, 113 s.

W oprac. B.Z.: *Fragmenty głosów współczesnych o Słowackim; Działy III-VII katalogu zestawit* ...

4. T. Mikulski: *Temat Wrocław. Szkice śląskie*. Wybrał i wstępem opatrzył ... Wr.: Ossol. 1961, 467 s. Wyd. 2 tamże 1975.

Wstęp pt. *O pracowni śląskiej Tadeusza Mikulskiego*, przedr. zob. *Twórczość* poz. 5.

5. *Literatura polska w perspektywie światowej*. Red. nauk ... Wr.: Ossol. 1963, 97 s.

6. *Sądy współczesnych o twórczości Słowackiego (1826-1862)*. Zebrał i oprac.: ..., K. Pecold, A. Ciemnoczołowski. Wr.: Ossol. 1963, 652 s.

7. Z. Szeptycka: *Wspomnienia z lat ubiegłych*. Przygot. do druku, wstęp i przyp. ... Wr.: Ossol. 1967, 391 s.

8. *Panorama kultury współczesnego Wrocławia*. Red. ... Wr.: Ossol. 1970, 422 s.

9. *„Pieśni ludu śląskiego”*. Ze zbiorów rękopiśmiennych Józefa Lompy wyd., skomentował i rysem monograficznym poprzedził ... Wr.: PWN 1970, 468 s. *Inst. Śląski w Opolu*.

10. *Spis lektur dla studentów filologii polskiej*. Przedm. i red. ... Wr. 1970, 172 s., powiel. UW. *Inst. Filologii Pol.*

11. E. Achremowicz, T. Żabski: *Towarzystwo Literacko-Słowiańskie we Wrocławiu 1836-1886*. Wstęp i red. nauk. ... Wr.: Ossol. 1973, 476 s.

Przedruk wstępu zob. *Twórczość* poz. 10.

12. *Fredro i Fredrusie*. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1974, 458 s.

*Kronika rodziny Fredrów (1855-1884) w świetle nieznanych przeważnie materiałów: korespondencji, dokumentów i wspomnień*.

13. J. Pelikán: *Słowacki wśród Czechów*. Zarys historyczno-bibliograficzny. [Przygot. do druku:] ..., K. Krejčí, J. Krystynek. Brno: Univ. J.E. Purkyně 1974, 185 s., 30 tabl.

14. *Obraz literatury polskiej XIX i XX wieku*. Ser. 3. *Literatura krajowa w okresie romantyzmu 1831-1863*. Zespół red.: M. Janion, M. Dernałowicz, ... T. 1. Kr.: WL 1975, 917 s.

15. H. Kamiński: *Wspomnienia więźnia*. Tłum. z franc. H. Devechy. Wstępem i przyp. opatrzył ... Wr.: Ossol. 1977, 405 s.

16. E. Bojanowski: *Piosenki wiejskie dla ochronek*. Z „Przygrywką” Teofila Lenartowicza. Wstęp i oprac. ... Kat.: Księg. św. Jacka 1986, 85 s.

17. *W kręgu historii i teorii literatury*. Księga ku czci profesora Jana Trzynadłowskiego. Pod red.: ... i A. Bazana. Wr.: Ossol. 1987, 264 s.

18. *Czegoż chcą? Wiersze i pieśni w kręgu Wielkiego Proletariatu*. Wybór, wstęp i oprac. ... Wwa: KiW 1989, 321 s.

19. *Sługa boży Edmund Bojanowski – apostoł laikatu*. Materiały z sympozjum. Red.: ..., M.M. Szmidt. Wwa: *Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP [Najświętszej Marii Panny]* 1990, 77 s.

20. *Antynomie Oświecenia*. Tom specjalny w 200 rocznicę Konstytucji 3 Maja. Pod red.: ..., P. Matuzewskiej. Wr.: Wydawn. UW. 1991, 279 s.

21. A. Fredro: *Zapiski starucha*. Oprac. ... Wr.: KAW 1991, 219 s.

22. W. Nehring: *Filologia słowiańska*. W 150-lecie slawistyki Uniwersytetu Wrocławskiego. Oprac. ... Tłum. z niem. W. Kunicki. Wr.: Wydawn. UW. 1992, [32] s.

23. Z. Szeptycka: *Młodość i powołanie ojca Romana Andrzeja Szeptyckiego zakonu Św. Bazylego Wielkiego opowiedziane przez Matkę jego 1865-1892*. Oprac. i wstęp ... Wr.: Tow. Przyj. Polonistyki Wrocławskiej 1993, 190 s.

24. A. Fredro: *Komedie*. Oprac. oraz wstępem poprzedził ... (Wybór dzieł. T. 1). Wr.: Ossol. 1994, 656 s.

Zawiera: *Pan Geldhab; Mąż i żona; Damy i huzary; Śluby pańskie; Pan Jowialski*.

25. A. Fredro: *Komedie*. Oprac. ... (Wybór dzieł. T. 2). Wr.: Ossol. 1994, 441 s.

Zawiera: *Zemsta; Dożywocie; Rewolwer; Świeczka zgasła; Bajki i przypowiadki; Wiersze różne; Epigramy i fraszki; Zapiski starucha; Trzy po trzy*.

26. Potomstwo „Pana Tadeusza”. Antologia. Wybór ... Wr.: Tow. Przej. Polonistyki Wrocławskiej 1998, 234 s.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1964, 1979, 2003. — E. Achremowicz: Bibliografia prac naukowych B.Z. 1945-1985, *Ze Skarb. Kult.* 1986 z. 43 s. 9-28. — A. Kuzik: Bibliografia prac B.Z. W: „W krainie pamiętek”. Wr. 1996 s. 491-508.

SWPP 1. — PP (A. Szalagan). — LP XX w. (A. Litwornia).

M. Żmigrodzka: Mickiewiczologia i przyczynki, *Wies* 1950 nr 6 [rec.: Mickiewicz w Wielkopolsce]. — [Tygodnik Literacki 1838-1845.] F. Fornalczyk: Najwybitniejszy tygodnik okresu romantyzmu. *Twórczość* 1964 nr 10; M. Sprusiński: „Pismo barwy wybitnie czasowej”. *Nowe Książ.* 1964 nr 15. — [Sądy współczesnych o twórczości Słowackiego. Red. ...] J. Starnawski: Twórczość Słowackiego w sądach współczesnych. *Ruch Lit.* 1964 nr 5/6; S. Treugutt: Współczesność o poezji Słowackiego. *Nowe Książ.* 1964 nr 14. — T. Żabski: Studium o kulturze romantyzmu krajowego. *Opole* 1964 nr 11 [rec.: „Tygodnik Literacki” 1838-1845]. — J. Pelikán. *Pam. Lit.* 1965 z. 4 [rec. red.: Sądy współczesnych o twórczości Słowackiego]. — [Tygodnik Literacki 1838-1845.] M. Straszewska. *Pam. Lit.* 1965 z. 3; R. Czepulis. *Kwart. Hist.* 1966 nr 1. — [Pieśni ludu śląskiego”. Red. ...] J. Lięgza. *Kwart. Opol.* 1971 nr 4; R. Sulima: Pieśni śląskie ze zbiorów Lompy. *Nowe Książ.* 1971 nr 22; J. Pośpiech. *Pam. Lit.* 1972 z. 1. — [Tematy śląskie.] L. Kamiński: Szkice śląskie B.Z. *Nowe Książ.* 1973 nr 12; Z. Zielonka: Śląskie tematy B.Z. *Opole* 1973 nr 9; T. Żabski: Słowacki, Lompa i uczeni. *Odra* 1973 nr 6. — [Fredro i Fredrusie. Oprac. ...] M. Kabata: Saga przez Fredrów pisaną. *Nowe Książ.* 1974 nr 18; J. Wieczerska: „W stylu łańcuchów Fredruskim”. *Odra* 1975 nr 6. — [Fredro z paradyzu.] B. Bąk-Fredrusz czyli zapiski z paradyzu. *Odra* 1977 nr 12; K. Górski. *Pam. Lit.* 1977 z. 2; A. Witkowska: Literatura polska. Romantyzm. *Roczn. Lit.* 1976 wyd. 1979. — J. Jania: „Do mazura stań wesolo...”. *Odra* 1980 nr 1 [rec.: „Mazur kajdaniarski” Ludwika Waryńskiego]. — Cz. Dutka: Silesiana badacza. *Odra* 1981 nr 9 [rec.: Nowe tematy śląskie]. — [Palen dla cara”] J. Jastrzębski: Pieśni stare i rewolucyjne. *Odra* 1981 nr 6; J. Marx: Rozprawy o pieśniach patriotycznych i rewolucyjnych. *Poezja* 1981 nr 1. — W. Nawrocki: Szkice o kulturze śląskiej. *Życie Lit.* 1981 nr 15 [rec.: Nowe tematy śląskie]. — M. Piechal: Poezja, patriotyzm i rewolucja. *Nowe Książ.* 1981 nr 1 [rec.: „Palen dla cara”]. — [Nowe tematy śląskie.] J. Glensk: Nowe impresje paraśląskie. *Opole* 1982 nr 2; L. Pośpiechowa. *Kwart. Opol.* 1982 nr 5/4. — [Paszport wolności, czyli Słowacki na Śląsku.] J. Glensk: Słowacki we Wrocławiu. *Opole* 1984 nr 10; S. Makowski: „Jestem we Wrocławiu...”. *Nowe Książ.* 1984 nr 8. — M. Inglot: Drogi poszukiwań twórczych B.Z. *Ze Skarb. Kult.* 1986 z. 43. — T. Bujnicki: Badania B.Z. nad poezją patriotyczną i rewolucyjną XIX w. *Pam. Lit.* 1987 z. 2. — W.J. Podgórski: Dzień chwały Z. *Nowe Książ.* 1989 nr 1 [rec.: „Bluszcz Tyreusa i wawrzyn Leonidasal”. — M. Graszewicz. *Ze* 1990 nr 1 [rec.: Przechadzki po dziesiętnastowiecznym Wrocławiu]. — J. Dużyk. *Ruch Lit.* 1991 nr 6 [rec.: Śląskie przygody Aleksandra Fredry]. — [„Hajże na Soplicę”] J. Jastrzębski: Czy warto zajmować się Mickiewiczem? *Prz. Powsz.* 1991 nr 9; J. Maślanka. *Ruch Lit.* 1991 nr 5; M. Urseł. *Pam. Lit.* 1991 z. 1. — W.J. Podgórski: Fredrowskie przygody B.Z. *Nowe Książ.* 1992 nr 11 [rec.: Śląskie przygody Aleksandra Fredry]. — W.J. Podgórski: Za co powinniśmy kochać Fredrę? *Nowe Książ.* 1994 nr 8 [rec.: Fredro nie tylko komediopisarz]. — [Spowiednicy” Mickiewicza i Fredry oraz inne eseje.] S. Makowski: Mickiewicz i Fredro w jednym stoją domu. *Prz. Hum.* 1995 nr 6; J. Maślanka. *Ruch Lit.* 1995 nr 4; M. Urseł. *Pam. Lit.* 1995 z. 3. — J. Kolbuszewski: Poetyka konterfektu. *Nowe Książ.* 1998 nr 3 [rec.: Konterfekt z „Pana Tadeusza”]. — M. Urseł. *Pam. Lit.* 1998 z. 1 [rec.: Dwa wiersze: Mickiewicz i Wernyhora]. — S. Burkot. *Nova Poliszczyna* 2001 nr 4 [rec.: Arka przymierza].

ZAKRZEWSKI Jan  
ur. 1920

Pseud.: M.Z.; Marek Zakrzewski. — wspólny z T.J. Dehnelem: Jan Dezak.  
Prozaik, autor utworów dramatycznych, tłumacz.

Urodzony 24 lutego 1920 w Skierniewicach; syn Mariana Zakrzewskiego, urzędnika, i Heleny z domu Stankiewicz. Uczył się w Liceum i Gimnazjum im. ks. J. Poniatowskiego w Warszawie, gdzie w 1938 zdał maturę. Po wybuchu II wojny światowej brał udział jako kapral podchorąży w kampanii wrześniowej. Następnie przez Rumunię przedostał się do Francji, gdzie wstąpił do Wojska Polskiego. Przydzielony do formowanej w Coëtquidan Samodzielnej Brygady Strzelców Podhalańskich, brał udział w kampanii norweskiej (IV-VI 1940), następnie krótko walczył we Francji, a po jej upadku przedostał się do Anglii. Był instruktorem w szkole podchorążych w odtworzonym w Szkocji Centrum Wyszkolenia Łączności. W 1944 został wysłany do Stanów Zjednoczonych, gdzie ukończył szkołę oficerów sztabowych łączności w Forth Manmouth w stanie New Jersey. Po powrocie do Wielkiej Brytanii został dowódcą łączności formowanej 4. Dywizji Grenadierów. Po zakończeniu wojny powrócił w grudniu 1945 do kraju i objął funkcję instruktora łączności w Sztabie Generalnym w Warszawie, a następnie do 1947 pracował w Centrum Łączności w Sieradzu. W 1946 jako przedstawiciel Centralnego Urzędu Rewindykacji i Restytucji był członkiem Polskiej Misji Restytucyjnej w brytyjskiej strefie okupacyjnej Niemiec. Po demobilizacji w 1947 studiował ekonomię i psychologię na Akademii Nauk Politycznych w Warszawie; w 1949 uzyskał magisterium za pracę z dziedziny psychodemografii. W tymże roku wyjechał do Wrocławia, gdzie do 1950 pełnił funkcję dyrektora oddziału wojewódzkiego Agencji Artystycznej „Artos”. W 1949 ożenił się z Ewą Krasnodębską, aktorką. Debiutował w 1953 opowiadaniem pt. „Rose Mae”, wydrukowanym w tygodniku *Po prostu* (nr 38; podp. Marek Zakrzewski); w tymże roku nadto pięć innych utworów prozą, a jako tłumacz przekładami powieści J. Aldridge’a „Dyplomata” i R. de Boisiera’a „Najeżdźcy”. Opowiadania, felietony, recenzje i artykuły publikował (też pod pseud. Marek Zakrzewski) m.in. nadal w *Po prostu* (1954-55), *Trybunie Wolności* (1954-56) oraz w *Nowej Kulturze* (1955-58). W 1951 powrócił do Warszawy, gdzie był kolejno kierownikiem Teatru „Lalka”, Teatru „Guliver”, redaktorem w Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik” (1952-56). W 1956 został członkiem SDP. Od tegoż roku pracował jako dziennikarz w Telewizji Polskiej (do 1983), prowadził własne programy publicystyczne, m.in. magazyn polityczny „Peryskop” (1952-61), kierował zespo-



tem realizującym teleturnieje, programy społeczne oraz reportaże z terenu; za inicjowanie i prowadzenie programów teleturniejowych otrzymał w 1958 nagrodę Przewodniczącego Komitetu do Spraw Radia i Telewizji I stopnia. Pisał także utwory dramatyczne dla teatru telewizyjnego. Jednocześnie zajmował się tłumaczeniami prozy z języka angielskiego. Od 1957 należał do Sekcji Tłumaczy Polskiego PEN Clubu (do 1974). W 1958 został członkiem ZLP. W 1961 pracował jako redaktor w PAP. W 1962-67 był korespondentem Polskiego Radia i Telewizji w Paryżu. W 1961-71 przygotował około dziesięć filmowych reportaży z Bliskiego Wschodu, Ameryki Łacińskiej i Europy Zachodniej. Po powrocie do Warszawy w 1967-72 pełnił funkcję redaktora w dziale polityczno-informacyjnym w Polskim Radiu. Równocześnie od 1963 stale współpracował jako publicysta z Agencją „Interpress”, ogłaszając felietony tygodniowe w prasie terenowej. Za całokształt radiowej pracy publicystycznej otrzymał w 1971 nagrodę Złoty Mikrofon. W 1972-76 przebywał jako korespondent Polskiego Radia i Telewizji Polskiej w Nowym Jorku. Następnie do 1983 był komentatorem radiowym, m.in. prowadził programy publicystyczne: „Echa dnia”, „Kamerton”. W 1987 publikował na łamach *Kuriera Polskiego* cykl wspomnień pt. „Jak zostałem dziennikarzem” oraz cykl felietonów pt. „Mini – myśli” na łamach *Życia Warszawy*. Jednocześnie kontynuował pracę przekładową (w latach dziewięćdziesiątych także wspólnie z żoną). Odznaczony m.in. Krzyżem Walecznych (1945), Złotym Krzyżem Zasługi (1966) oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1974). Mieszka w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Dwanaście imion. [Opowiadania]. Wwa: Iskry 1955, 152 s.

Podp. pseud.: Marek Zakrzewski.  
Zawartość: Wang Ping-kaio; Rose Mae; Lorenzo; Archie; Lucie; Luis; Konflikt; Walka; Paniczek; Bertram.

2. Spotkania. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1956, 184 s.

Zawiera z poz. F. Bertram; Paniczek; Luis; Lucie, — nadto: Spotkania; Jack; Juan.

3. Niebo niebieskie. [Utwór dramatyczny]. TV 1958.

4. Dyktator. [Utwór dramatyczny]. TV (Pozn.) 1959.

5. Bądźcie świadkami obrony. [Utwór dramatyczny]. TV 1967.

Wyróżnienie w konkursie TV i Komendy Gł. Milicji Obywatelskiej w 1970.

6. Porwanie. Komedia. [Utwór dramatyczny]. TV 1971.

7. Narwik. Wwa: KiW 1972, 162 s.

Dot. kampanii norweskiej w 1940.

8. Francuzi i Francuzki. Wwa: KiW 1973, 385 s. Wyd. 2 tamże 1975.

Wrażenia z pobytu we Francji.

9. Iberyjskie wędrówki. Wwa: Iskry 1973, 308 s. Wrażenia z podróży.

10. N.Y., N.Y. – Nowy Jork. Wwa: Iskry 1980, 335 s.

Wrażenia z podróży.

11. Ameryka z pasją. Wwa: KiW 1981, 355 s.

Wrażenia z podróży.

12. Zapiski korespondenta zagranicznego. [Wspomnienia]. Oprac. graf.: Sz. Kobyliński. Wwa: KAW 1984, 287 s. Wyd. 2 popraw. i uzup. pt. Zapiski ze złości. Z zagranicy, z szuflady, z pamięci. Pozn.: Akademos 1991.

13. Kolumbowy świat. Wwa: KiW 1987, 237 s.

Wrażenia z podróży po Indiach Zach.

14. Ameryka kanadyjska. Wwa: Wydawn. RTV 1988, 238 s.

Felietony dot. m.in. historii Kanady.

15. Wiza do Indii. Wwa: Czyt. 1989 [właśc. 1988], 333 s.

Wrażenia z podróży.

Nadto wg inf. autora (ank. 1975) filmy dokumentalne zrealizowane dla TV: Londyn. 1960. — Hiszpania. 1964. — Po prostu Libia. 1969. — Narwik. 1970. — Norbotten. 1970. — Po prostu Turcja. 1970. — Po prostu Chile. 1971.

## Przekłady

1. J. Aldridge: Dyplomata. Powieść. T. 1-2. Tłum. pod red. ... Wwa: Czyt. 1953, 339 + 498 s.

T. 1. Lord Essex; t. 2. Mac Gregor.

2. R. de Boissiere: Najeźdźcy. Powieść. Wwa: Czyt. 1953, 374 s.

Cz. 2 cyklu; cz. 1 pt. Klejnot korony w tłum. J. Grabowskiego.

3. L.L. Brown: Żelazne miasto. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1954, 246 s.

4. J. Aldridge: Łowca. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1955, 288 s.

5. A. Christie: Zabójstwo Rogera Ackroyda. [Powieść]. Wwa: Iskry 1956, 306 s. Wyd. nast.: tamże 1992; Wwa: Prószyński i S-ka 2000; Wr.: Wydawn. Dolnośl. 2001.

Wyd. 2 podp. pseud.: Marek Zakrzewski.

6. A.E. Coppard: Spacer w marzeniach. [Opowiadania]. Tłum.: A. Trzeciakowska i ... Wwa: Czyt. 1956, 208 s.

W tłum. J.Z.: Drzewo wiśni; Fema; Luksus; Biedny Bollington; Stary pocziwina.

7. E. Hemingway: Śniegi Kilimandżaro i inne opowiadania. Tłum.: M. Michałowska, ..., B. Zieliński. [Przedm.:] B. Zieliński. Wwa: PIW 1956, 334 s. Wyd. 2 tamże 1958.

W tłum. J.Z.: Śnieżny szlak; Mój stary; Pięćdziesiąt kawalków; Ojcowie i synowie.

Przedr. opowiadań (tłum. przez J.Z.) pt.: Śnieżny szlak zob. poz. 19, 21, 27; Mój stary zob. poz. 19, 27; Pięćdziesiąt kawalków zob. poz. 19, 21, 24; Ojcowie i synowie zob. poz. 21.

8. J. Morrison: Port wymarzony. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1956, 397 s.

9. E. Caldwell: Szarlatan i inne opowiadania. Tłum.: M. Czerniecki, J. Kydryński, ..., B. Zieliński. Wwa: Czyt. 1957, 440 s.

Tu w tłum. J.Z.: Szarlatan; Powrót do Lawinii; Jeff; Gdy plonie las; Klęknij o wschodzie słońca; Manina córeczka; Ludzie; Strzelanina; Plotka; Zalotnik; Żarłok; Spadek; Murzyn w studni; Wieczór w Nuevo Leon.

10. A. Christie: Pułapka na myszy. Sztuka w 2 aktach, 3 odsłonach. Przekł. i adapt.: T.J. Dehnel, ... Wyst. Wr., T. Rozmaitości 1957. Wyd. [B.m.w.] 1957, 87 s., powiel.

Wyst. również pt. „Morderstwo w Monkswell”.

11. N. Mailer: Nadzy i martwi. [Powieść]. T. 1-2. Wwa: PIW 1957, 578 + 384 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1976; z posł. W. Sadowskiego Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1996, 867 s.

12. J. Steinbeck: Kasztanek. [W:] J. Steinbeck: Kasztanek i inne opowiadania. Wwa: Czyt. 1957 s. 185-289. Przedr. w: Kasztanek; Perła. [Opowiadania]. Tłum.: ..., i J. Kydryński. Wwa: Czyt. 1965; wyd. 3 [właśc. 2] Wwa: W.A.B. 1993; Wwa: Czyt. 2001.

Opowiadanie Perła w tłum. J. Kydryńskiego.

13. J. Steinbeck: Tortilla Flat. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1957, 267 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 przeł. z ang. i wstępem opatrzył .... 1980; Wwa: Muza 1999, tamże 2001.

14. W. Faulkner: Opowiadania. T. 1. Tłum.: Z. Kierszys, ... Wwa: PIW 1958, 470 s. Wyd. 2 tamże 1967.

Tu w tłum. J.Z. cykle opowiadań: Wiesz: Spalenie stodoły; Gonty dla Pana Boga; Ci wielcy ludzie; Polowanie na niedźwiedzie; Dwaj żołnierze; Nie przypadnie! - Miasteczko: Róża dla Emilii; Włosy; Centaur z mostadzu; Suchy wrzesień; Skok śmierci; Elly; Wuj Willy; Muł na podwórzu; Nie byłoby źle; Słońce zachodzi.

Przedr. opowiadań (tłum. przez J.Z.) pt.: Spalenie stodoły zob. poz. 31; Ci wielcy ludzie zob. poz. 20; Polowanie na niedźwiedzie zob. poz. 18; Dwaj żołnierze zob. poz. 20; Róża dla Emilii zob. poz. 20, 23; Włosy zob. poz. 31; Suchy wrzesień zob. poz. 20, 31; Skok śmierci zob. poz. 31; Elly zob. poz. 31; Słońce zachodzi zob. poz. 20, 23, 31.

15. Raketowe szlaki. Opowiadania fantastycznonaukowe. [Antologia]. Tłum.: J. Stawiński, ..., K. Zarzecki. Wwa: Czyt. 1958, 487 s. Wyd. 2 skrócone tamże 1978, 211 s.

Tu w tłum. J.Z.: R. Bradbury: Nadejdą deszcze; H. Harrison: Skalny nurek; J. Berryman: Licencja pilota; A.E. Van Vogt: List z innej planety; C.D. Simak: Spółczynnik racjonalności; A.E. Van Vogt: Zaczarowane miasto. - W wyd. 2 opuszczono: J. Berryman: Licencja pilota; A.E. Van Vogt: List z innej planety.

16. J. Castle, A. Hailey: 714 wzywa pomocy. [Powieść sensacyjna]. Wwa: Iskry 1960, 163 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1967, wyd. 3 1974, wyd. 4 1981.

17. J.T. Farrel: Dzień sądu. [Powieść]. Tłum.: W. Dehnel, ... Wwa: Czyt. 1961, 453 s.

18. W. Faulkner: Wielki las. [Opowiadania]. Tłum.: Z. Kierszys, ... Wwa: PIW 1962, 203 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1967; Wwa: Verum 1997.

Tu w tłum. J.Z.: Polowanie na niedźwiedzie [poz. 14].

19. E. Hemingway: Rzeka dwóch serc i inne opowiadania. Tłum.: M. Michałowska, B. Zieliński, ... [Wstęp:] J.R. Krzyżanowski. Wwa: PIW 1962, 179 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1963, wyd. 3 1965, wyd. 4 1967, wyd. 5 1973, wyd. 6 1976.

W tłum. J.Z.: Śnieżny szlak [poz. 7]; Mój stary [poz. 7]; Pięćdziesiąt kawalków [poz. 7].

20. W. Faulkner: Czerwone liście. Opowiadania. Tłum.: Z. Kierszys, E. Życieńska, ... Wwa: PIW 1963, 287 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1965, wyd. 3 1968, wyd. 4 1973, wyd. 5 1974, wyd. 6 1978.

W tłum. J.Z.: Ci wielcy ludzie [poz. 14]; Dwaj żołnierze [poz. 14]; Róża dla Emilii [poz. 14]; Suchy wrzesień [poz. 14]; Słońce zachodzi [poz. 14].

21. E. Hemingway: 49 opowiadań. Tłum.: M. Michałowska, B. Zieliński, ... Wwa: PIW 1964, 513 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1966, wyd. 3 1971, wyd. 4 1974, wyd. 2 [!] 1987, wyd. 6 1988 (Dzieła wybrane); Wwa: Muza 1998, tamże 2000; Wwa: Świat Książki 2003.

W tłum. J.Z.: Śnieżny szlak [poz. 7]; Pięćdziesiąt kawalków [poz. 7]; Ojcowie i synowie [poz. 7].

22. C. Mauriac: Rozmowa. [Utwór dramatyczny]. Tłum. i adapt.: ..., E. Zakrzewska. Powst. 1966. Wyst. Łódź, T. im. S. Jaracza 1967.

Inf.: *Bul. Inf. Min. Kult. i Szt.* 1966 nr 5 s. 19-20

23. W. Faulkner: Róża dla Emilii. Opowiadania. Tłum.: Z. Kierszys i ... Wwa: KiW 1967, 73 s.

W tłum. J.Z.: Róża dla Emilii [poz. 14]; Słońce zachodzi [poz. 14].

24. E. Hemingway: Niepokonany. Opowiadania. Tłum.: B. Zieliński, ... Wwa: KiW 1967, 82 s.

Tu w tłum. J.Z.: Pięćdziesiąt kawalków [poz. 7].

25. H. Wouk: Bunt na USS „Caine”. [Utwór dramatyczny]. Tłum.: T. Dehnel, ... Adapt.: K. Miklaszewski, TV 1974.

26. E.D. Biggers: Charlie Chan prowadzi śledztwo. [Powieść]. Wyd. 2 dodruk Wwa: Iskry 1977, 270 s. Wyd. nast. tamże 1990.

Przełt. podp.: Marek Zakrzewski. – Wyd. 1 w tłum. M. Zaleskiego.

27. E. Hemingway: Niepokonany i inne opowiadania. Przełt.: M. Michałowska, ..., B. Zieliński. [Wyd. 5, właśc. 1 w tej edycji] Wwa: Iskry 1987, 77 s.

Tu w tłum. J.Z.: Snieżny szlak [poz. 7]; Mój stary [poz. 7].

28. C. Forbes: Pułapka w Palermo. [Powieść]. Przełt.: E. Krasnodębska i ... Wwa: Amber 1991, 239 s.

29. N. Mailer: Amerykańskie marzenie. [Powieść]. Wwa: PIW, C & S 1992, 291 s.

30. J. Scott: Pościg na oceanie. [Powieść]. Przełt.: E. Krasnodębska i ... Wwa: Amber 1992, 382 s.

31. W. Faulkner: Suchy wrzesień. Opowiadania. Przełt.: Z. Kierszys, ..., E. Życieńska. Wybór i postł. A. Sosnowskiego. Wwa: PIW 1993, 269 s.

W tłum. J.Z.: Skok śmierci [poz. 14]; Spalenie stodół [poz. 14]; Włoty [poz. 14]; Słońce zachodzi [poz. 14]; Suchy wrzesień [poz. 14]; Elly [poz. 14].

32. J.D. Carr: Diabeł w aksamitach. [Powieść]. Przełt.: ..., E. Krasnodębska. Wwa: Alfa-Wero 1994, 420 s.

33. A. Christie: Tajemniczy przeciwnik. [Powieść]. Przełt.: ..., E. Krasnodębska. Wwa: Prószyński i S-ka 1994, 284 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1997, wyd. 3 1999; Wr.: Wydawn. Dolnośl. 2001.

34. D. du Maurier: Dom nad wodą. [Powieść]. Przełt.: ... i E. Krasnodębska. Wwa: Alfa-Wero 1994, 418 s.

35. A.J. Quinell: Czysta. [Powieść]. Tłum. z ang.: ... i E. Krasnodębska. Wwa: Wydawn. Adamski i Bieliński 1994, 303 s.

36. W.L. Rivers, C. Mathews: Etyka środków przekazu. Tłum.: ..., E. Krasnodębska. Wwa: Ars Polona, WAIF 1995, 315 s.

37. A. Christie: Morderstwo w Mezopotamii. [Powieść]. Wyd. 2. Przełt.: ... i E. Krasnodębska. Wwa: Prószyński i S-ka 1996, 245 s. Wyd. nast.: Wr.: Wydawn. Dolnośl. 2001; Wwa: Prószyński i S-ka 2003. Wyd. 1 w tłum. E. Gempfert.

38. A.J. Quinell: Czarny róg. [Powieść]. Tłum.: ... i E. Krasnodębska. Wwa: Wydawn. Adamski i Bieliński 1997, 252 s.

39. A.J. Quinell: Reporter. [Powieść]. Tłum.: ..., E. Krasnodębska. Wwa: Wydawn. Adamski i Bieliński 1997, 262 s. Wyd. nast. Wwa: Amber 2001.

40. W. Wager: Kontrakt. [Powieść]. Przełt.: ... i E. Krasnodębska. Wwa: Wydawn. Adamski i Bieliński 1997, 221 s.

41. J. Grady: Biały płomień. [Powieść]. Przełt.: E. Krasnodębska i ... Wwa: Wydawn. Adamski i Bieliński 1998, 323 s.

42. A.J. Quinell: Piekło. [Powieść]. Przełt.: ... i E. Krasnodębska. Wwa: Adamski i Bieliński 1998, 253 s.

43. W. Diehl: Obraz zła. [Powieść]. Przełt.: ... i E. Krasnodębska. Wwa: Wydawn. Adamski i Bieliński 1999, 361 s.

44. R.J. Pineiro: Wahadłowiec. [Powieść]. Tłum.: ..., E. Krasnodębska. Wwa: Wydawn. Adamski i Bieliński 1999, 251 s.

Nadto przekłady powieści wyd. Toronto, Warszawa: „Arlekin” – Wydawn. Harlequin Enterprises podp. pseud. Marek Zakrzewski (z wyjątkiem ostatniej): S. Brondos: Miękkie lądowanie. 1993, 314 s. – R.J. Dale: Showdown – znaczy rozróżba. 1993, 155 s. – K. Thorpe: Tropikalna gorączka. 1993, 156 s. – R.J. Dale: Fajerwerk miłości. 1994, 155 s. – L. Harris: Odnajdę cię. 1994, 155 s. – D. Leclaire: Skoro jest się kowbojem... 1995, 155 s. – Ch. Lamb: Złość miłości szkodzi. 1996, 156 s. – D. Leclaire: Mąż z ogłoszenia. 1996, 155 s. – P. Knoll: Dziewczyna Clantona. 1996, 156 s. – B. Neels: Dzwony weselne dla Beatrice. 1996, 156 s. – J. Arnold: Nadal jestem twoją żoną. 1997, 316 s. – R.J. Dale: Warto było marzyć. 1997, 153 s. – L. Michaels: Nie chcę mieć dziecka. 1997, 156 s. – A. Evans: Kryształowa kula. 1998, 316 s. – R.J. Dale: Żółta róża. 1999, 153 s. – L. Macdonald: Dwie miłości. 1999, 154 s. – S. MacMinn: Radosna eskapada. 1999, 157 s. – L. Anthony: Miodowa para. 2000, 154 s. – L. Anthony: Samotni kochankowie. 2000, 154 s. – A. Broadrick: Ta jedna wymarzona. 2000, 154 s. – C.B. Cassidy: Żona na tydzień. 2000, 154 s. – E. Harbison: Pierwsza miłość. 2000, 155 s. – V. Leiber: Porucznik i panna. 2000, 153 s. – S. Bagwell: Samotne serca. 2001, 155 s. – R.J. Dale: Kłótnie zakochanych. 2001, 153 s. – R. Donald: Trudny romans. 2001, 155 s. [Przełt. podp.: Jan Zakrzewski].

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1975, 1988, 2003. – SWPP 2 (E. Głębińska).

J. Herbst: Brakorobstwo wydawnicze. *Dzisiaj i Jutro* 1954 nr 32, polem.: J. Zakrzewski: Spór o przekład „Żelaznego miasta”. *Tamże* nr 36, J. Herbst: *Tamże* nr 36 [dot. przekł.: L.L. Brown: Żelazne miasto]. – [Niebo niebieskie:] Z. Beryt: „Niebo niebieskie”. Na ekranie telewizyjnym. *Gaz. Pozn.* 1958 nr 96; E. Elbanowska: Niebo jest niebieskie. *Nowy Świat* 1958 nr 18. – W. Orłowski: Studium głupoty. *Odgłosy* 1971 nr 31 [rec.: Porwaniel]. – W. Giełżyński: Kraj, którego by nikt nie wymyślił. *Nowe Książ.* 1973 nr 12 [rec.: Iberyjskie wędrowki]. – M. Podkowski: Megalopolis na rencie. *Nowe Książ.* 1980 nr 15 [rec.: N.Y., N.Y. – Nowy Jork]. – [Ameryka z pasją:] S. Dymek: Ponowne odkrycie Ameryki. *Żoł. Pol.* 1981 nr 24; B. Rudnicki: Z pasją, ale bez uprzedzeń. *Nowe Książ.* 1981 nr 16. – [Zapiski korespondenta zagranicznego:] A. Pasternak: Być korespondentem. *Sztand. Młod.* 1984 nr 198; A.S. Nartowski: Problemy korespondentów zagranicznych. *Żesz. Prasozn.* 1985 nr 3; J. Miodek: Z warsztatu dziennikarza – globotrotera. *Odra* 1986 nr 12. – Z. Suchar: *Perspektywy* 1988 nr 10 [rec.: Kolumbowy świat]. – [Ameryka kanadyjska:] A. Brycht: Double Canada, please! *Kultura* 1989 nr 11 [dot.

tez: A. Ziółkowska: Kanada, Kanada...; B. Heydenkorn. *Kultura*, Paryż 1990 nr 3.

K.B.

## ZALESKI LUBICZ Zygmunt 1882-1967

Podpisywał utwory też: Zygmunt L. Zaleski

Pseud.: R. de Brout; R. Debrou; Z.; Z.L.; Z.L.Z.; Z. Lubicz; Z.Z.; ZLZ.

Historyk literatury, krytyk literacki, poeta.

Urodzony 29 września 1882<sup>1</sup> w Klonowcu (Kieleckie) w rodzinie ziemiańskiej, syn Piotra Lubicz Zaleskiego i Zofii z Arkuszewskich. Uczęszczał do gimnazjum w Radomiu, a potem w Łodzi, gdzie zdał maturę. Następnie studiował architekturę w Cesarskim Instytucie Politechnicznym w Warszawie. Należał do tajnego Związku Młodzieży Polskiej „Zet” (Zet) i był przewodniczącym jego jawnej delegatury w Instytucie – Zjednoczenia. W maju 1904 został z powodu tej działalności aresztowany i do lipca był przetrzymywany w X Pawilonie na Cytadeli. Nie mogąc powrócić do rozpoczętych wcześniej studiów, kontynuował naukę w Wyższej Szkole Sztuk Pięknych w Warszawie. Debiutował w 1904 wierszem pt. „Odblaski Niezłomnej”, wydrukowanym w *Ateneum* (nr 9), publikował tu także w 1905. Nadal działał w Zecie, był członkiem Centralizacji, w 1905 brał udział w organizacji strajku szkolnego w Królestwie Polskim. Redagował pismo *Kiliński* (1905-06), publikował swoje utwory także w *Zniczu* (Warszawa, 1906). Przez pewien czas studiował filozofię na uniwersytecie w Monachium. W 1908-10 pracował jako nauczyciel w prywatnych gimnazjach warszawskich, m.in. Cecylii Plater-Zyberk i Emiliana Konopczyńskiego. W tym okresie zaczął publikować szkice i rozprawy naukowe dotyczące poezji romantycznej i młodopolskiej, a później głównie polsko-francuskich związków kulturalnych m.in. w *Przeglądzie Narodowym* (1908-10, 1912, 1914, 1920) i *Museionie* (1911-13); uprawiał także publicystykę literacką na łamach *Książki* (1909-14) i *Gazety Warszawskiej* (1910-14). Zagrożony ponownym aresztowaniem, wyjechał w 1910 do Paryża. Studiował filozofię na Sorbonie i w École des Hautes Études Sociales. Po wybuchu I wojny światowej wygłaszał w języku francuskim wykłady na temat Polski w École des Hautes Études Sociales (1914-16), w École des Langues Orientales (1916-22), a następnie w Institut d'Études Slaves i na Sorbonie. W 1916 został prezesem Towarzystwa Artystów Polskich w Paryżu. Od 1917 uczestniczył w pracach Komitetu Narodowego Polskiego; był zastępcą kierownika Biura Prasowego Delegacji Polskiej na Konferencję Pokojową w Wersalu oraz członkiem jej Stałej Na-

rady. W 1918-19 redagował pismo Armii Polskiej we Francji – *Polak*. Od 1920 był kierownikiem sekcji polskiej Institut d'Études Slaves. W 1925 został mianowany przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (MWRiOP) delegatem do spraw naukowych we Francji. W tymże roku poślubił Marię Zdziarską, lekarzkę. Mieszkając w Paryżu, rozwinął wielostronną działalność na rzecz polsko-francuskiego zbliżenia kulturalnego; był wiceprezesem Société d'Échanges Artistiques et Littéraires entre la France et la Pologne, współredagował serię *Collection Polonaise* (wyd. Edition E. Malfère). Publikował artykuły na temat literatury polskiej i polsko-francuskich związków kulturalnych w paryskich czasopismach, m.in. w *Mercure de France* (1920-34, z przerwami; podp. m.in.: L. de Brou, R. Debrou), *La Revue Contemporaine* (1920-21), *La Pologne Politique, Economique, Littéraire et Artistique* (1921, 1930-34), *Le Monde Slave* (1925-29, 1931-32), *La Vie des Peuples* (1925), *Revue des Études Slaves* (1926-27). Jeździł z odczytami po Francji, wykładał również na Wolnym Uniwersytecie w Brukseli. Drukował też w czasopismach polskich, m.in. od 1921 nadsyłał korespondencje do *Kuriera Warszawskiego*, w którym ogłaszał również artykuły i wiersze (podp. m.in. Z.L.Z.). Pisał także do *Przeglądu Współczesnego* (1923, 1926, 1933-34), *Le Messager Polonais* (1925-28) i *Tygodnika Ilustrowanego* (1925-28, 1932-34, 1937). W 1926 został ekspertem honorowym Komisji Międzynarodowej Współpracy Intelktualnej przy Lidze Narodów. W tymże roku uzyskał doktorat filozofii na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie na podstawie wcześniej ogłoszonych prac, m.in. studiów pt. „Dzieło i twórca”, a w 1929 tytuł docenta literatury polskiej (ze szczególnym uwzględnieniem stosunków polsko-francuskich) na Uniwersytecie Warszawskim, który w 1938 mianował go profesorem. W 1934-35 i 1938-39 redagował wydawany w Warszawie rocznik *Życie Sztuki*. Należał do Polskiego PEN Clubu. Był członkiem komitetu redakcyjnego rocznika *Centre d'Études Polonaises, Séances et Travaux*, wydawanego przez Bibliotekę Polską w Paryżu. Należał do Komitetu Miejsowego tejże biblioteki oraz do Prezydium Ośrodka Studiów Polskich we Francji. Był współzałożycielem Polskiego Towarzystwa Przyjaciół Książki. W 1938 otrzymał Złoty Wawrzyn PAL za wybitną twórczość literacką. W marcu 1939 Uniwersytet w Montpellier nadał mu tytuł doktora honoris causa. Wybuch II wojny światowej zastał go w Grotowicach nad Pilicą (posiadłość rodzinna żony); wziął udział w obronie Warszawy. W lutym 1940 przedostał się przez Słowację, Węgry, Jugosławię i Włochy do Francji, gdzie pełnił obowiązki delegata MWRiOP. Zorganizował Liceum Polskie w Paryżu. Otrzymał doktorat honoris causa uniwersyte-

<sup>1</sup> W Arch. UJ w Kr. znajdują się dwa dokumenty z datą urodzenia: 28 września 1880.

tu w Lille (1940). Po klęsce Francji w czerwcu 1940 opuścił Paryż i przebywał kolejno w La Flèche, Limoges, a następnie w Villard-de-Lans pod Grenoble, gdzie w listopadzie tego roku założył Gimnazjum i Liceum im. C. Norwida, którego został również dyrektorem. Od marca 1941 był prezesem Polskiego Czerwonego Krzyża we Francji, a później Towarzystwa Opieki nad Polakami we Francji. Współpracował z francuskim ruchem oporu i od jesieni 1941 Polską Organizacją Walki o Niepodległość. Aresztowany w marcu 1943 w Grenoble, został przewieziony do więzienia w Fresnes pod Paryżem, gdzie poddano go śledztwu i torturom (w ich wyniku miał uszkodzony wzrok i słuch), po czym przetransportowano do obozu koncentracyjnego w Buchenwaldzie. Po uwolnieniu z obozu w maju 1945, powrócił do Paryża i pozostał na emigracji. Kontynuował twórczość literacką, naukową i publicystyczną. Ogłaszał artykuły m.in. w *Revue de Littérature Comparée* (Paryż) i *Revue des Travaux de l'Académie des Sciences Morales et Politiques* (Paryż), a także w polskich czasopismach emigracyjnych, m.in. londyńskich *Orle Białym* (1950-58, 1987-68) i *Wiadomościach* (1964-67). Został członkiem Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie (był delegatem Związku na Francję). Wznowił także działalność oświatową; założył liceum polskie w Les Ageux. Został członkiem Institut de France (Académie des Sciences Morales et Politiques). Od 1946 pełnił funkcję prezesa utworzonego we Francji Polskiego Związku Byłych Deportowanych i Więźniów Politycznych. W 1951 współtworzył, a potem został wiceprezesem (od 1960 prezesem honorowym) Fédération Internationale Libre des Déportés et Internes de la Résistance (FILDIR). Wykładał w Institut Catholique de Paris i na Polskim Uniwersytecie na Obczyźnie w Londynie, a także m.in. na uniwersytecie w Tuluzie. Pełnił funkcję sekretarza generalnego Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu, zarządzającego Biblioteką Polską, do której rady należał. Był członkiem londyńskiego Towarzystwa Naukowego Polskiego na Obczyźnie, Międzynarodowej Federacji Komparatystów, jednym z założycieli i wiceprezesem Académie Internationale Libre des Sciences et des Lettres. Odznaczony m.in. przez rząd emigracyjny Komandorią Orderu Polonia Restituta (1953) oraz wyróżnieniami francuskimi Grand Officier de la Légion d'Honneur (1959) i Croix de Guerre avec Palmes. Zmarł 15 grudnia 1967 w Paryżu; pochowany na polskim cmentarzu w Montmorency.

TWÓRCZOŚĆ

1. Z życia studentów warszawskich. [Utwór dramatyczny]. *Znicz*, Wwa 1906 nr 1-5.  
Nagroda w konkursie organizacji Zjednoczenie.

2. Zygmunt Krasiński. O dziełach i życiu poety w setną rocznicę urodzin. Wwa: Wydawn. im. M. Brzezińskiego 1921, 71 s.

3. Dzieło i twórca. (Studia i wrażenia literackie). Wwa: Księg. E. Wende i Sp. 1913, 386 s.

Zawartość: Albert Samain, Postawa twórcza L. Staffa; Z psychologii dziejów wymowy; Szlakiem powieści polskiej; Profile i wspomnienia; O pierwszym spojrzeniu na dzieło i twórcę. Nagroda Kasy im. J. Mianowskiego.

4. Na wąskiej między snu i burzy. [Wiersze]. Wwa: Centnerszwer i Ska 1914, 124 s. Wyd. nast. Paryż: Tow. Wydawn. 1914.

5. La patrie musicale de Chopin. Conférences faites à l'École des Hautes Études Sociales, février-mars 1916. Paris: Roudanez 1916, 53 s.

6. L'Effort vital de la Pologne contemporaine. [Przedm.] Ch. Richet. Paris: Librairie Fischacher 1917, 69 s.

7. Hommage Polonais à Verhaeren. Causerie pour la soirée commémorative du 25 février 1917. Paris: [Druk.] M. Flinikowski 1917, 15 s.

8. Z dziejów twórczości polskiej. Szkic ulotny. Le Puy: *Jeniec Polak* 1917, 17 s.

9. La dilemme russo-polonais. L'Alliance Franco-Russe et la Pologne. Le deux conceptions de l'ordre et de la liberté. Paris: Payot 1920, 232 s.

10. Rola wyobraźni w twórczości naukowej. *Nauka Pol.* 1927 t. 6 s. 1-23. Wyd. osob. Hanower: Pol. Związek Wychodźstwa [i] Przymusowego w Hanowerze 1946, 29 s.

11. O rzeczach błahych i wiecznych. [Szkice literackie]. Z drzeworytami K. Brandla. Paryż: Pol. Tow. Przyj. Książki 1929, 65 s.

Zawartość: Dialog z Matrem o sławie; Miłość paralelna; Pochwała dyplomacji; O rozkoszy słuchania rozkazu.

12. Venceslas Sieroszewski. L'homme et l'écrivain. Paris: Gebethner et Wolff 1930, 23 s.

13. Attitudes et destinées. (Faces et profils d'écrivains polonais). Paryż: Les Belles Lettres 1932, 374 s.

Zawartość: Introduction: Romantiques et antiromantiques; Un dispensateur d'absolu: Joseph Maria Hoene Wroński; Adam Mickiewicz, dictateur moral de la Pologne; L'Esprit de Mickiewicz dans la littérature polonaise contemporaine; Jules Slowacki, ouvrier de Dieu; Jan Kasproicz, une conscience lyrique de tourment européen; Les relation polonaises de Flaubert: Trois faces du roman: Zeromski, Reymont, Sieroszewski; Une incidence: Paroles d'un ironiste sur l'ironie; Weyssenhoff, Berent, Strug, Przybyszewski, Kaden-Bandrowski; Sur la chemin du roman polonais.

14. Geniusz z urojenia. Misterium w formie groteski. Drzeworyty oryginalne K. Brandla. Wwa, Kr.: Tow. Wydawn. 1932, 82 s.

15. Wartości żywe mesjanizmu polskiego. W: *Prace historyczno-literackie ku czci Ignacego Chrzanowskiego*. [Kr. 1936] s. 444-455, nadb. Wyd. osob.



[Hanower: Pol. Związek Wychodźstwa Przymusowego w Hanowerze 1946], 15 s.

16. W poszukiwaniu rytmu i stylu epoki. *Życie Szt.* 1938 s. 1-26, odb. Wyd. osob. Hannover: [Pol. Związek Wychodźstwa Przymusowego w Hanowerze 1947], 32 s.

17. Akordy kamienne. [Proza poetycka]. Hanower: Pol. Związek Wychodźstwa [!] Przymusowego w Hanowerze 1946, 46 s.

18. Drogi i bezdroża biografii. Hanower: [Pol. Związek Wychodźstwa Przymusowego w Hanowerze] 1946, 15 s.

19. Expérience psychologique et sociale des camps de concentration allemands. Communication faite à l'Académie des Sciences Morales et Politiques. Séance du 17 Juin 1946. Paris: Bibliothèque Polonaise 1946, 32 s.

Zawiera również: Extrait d'une causerie faite à la Bibliothèque Polonaise à Paris le 28.VI.1945.

20. Kariatydy strącone. Hanower: Pol. Związek Wychodźstwa [!] Przymusowego w Hanowerze 1946, 22 s.

Zawiera utwory proza: Kariatydy strącone, Sen Jura o skrzydłach, — nadto wiersz: Garwał.

21. Balzac entre la Pologne et la Russie. *Revue des Sciences Morales et Politiques*, Paryż 1951 1<sup>er</sup> semestre s. 8-16, nadb. Paris 1952.

Wersja pol. rozszerz.: Balzac między Polską a Rosją. London: Gryf [1953], 20 s.

22. Wiersze zebrane. 1924-1967. Aix-en-Provence: M. i F. Prochaskowie 1969, 79 s.

23. Dziennik nieciągły. (1904-1925). [T. 1]. Oprac. i przyp. opatrzyła M. Willaume. Paryż, Łódź: Pol. Tow. Hist.-Lit., Akademickie Centrum Graf.-Marketingowe Lodart S.A. 1998, 316 s.

T. 2 zob. poz. 24.

24. Pamiętnik. Od Grotowic do Buchenwaldu. (1939-1945). T. 2. Oprac. i przyp. opatrzyła M. Willaume. Paryż, Łódź: Akademickie Centrum Graf.-Marketingowe Lodart S.A. 1998, 216 s.

[T. 1] zob. poz. 23.

Studia i rozprawy w czasopismach i książkach zbiorowych, m.in.: Kobieta i kobiecość w poezji J. Słowackiego. *Prz. Nar.* 1910 z. 7-9, odb. Wwa 1910, 61 s. — Rzut oka na kulturę polską. *Rok Pol.* 1917 nr 10 s. 33-42, odb. — La rayonnement de la Pologne en France après 1830. (Autor de l'amitié de Mickiewicz, Michelet et Quinet). W: La Pologne au congrès international de Bruxelles. [Bruksela?] 1923, odb. [B.m.] 1923, 14 s. — La politique polonaise de la France. *La Monde Slave*, Paryż 1925 nr 8 s. 262-280, przedr. jako przedm. do: K. Smogorzewski: La politique polonaise de la France. Paris 1926. — Jules Słowacki, l'ouvrier de Dieu. *Mer-*

*re de France*, Paryż 1927 nr 695, odb. Paris 1927, 20 s. — Jan Kasprowicz. (Conférence faite à l'Institut d'Études Slaves de l'Université de Paris à la cérémonie de M. de Chlapowski ambassadeur de Pologne, sous la présidence de M. Étienne Fournol. *La Monde Slave*, Paryż 1928 Février s. 196-212, odb. Paris [1928]. — Mickiewicz, Michelet et la Pologne. *Revue de Littérature Comparée*, Paryż 1928 nr 3 s. 433-488, odb. Paris 1928. — Edgar Quinet et Auguste Cieszkowski. *Mélanges Baldensperger* [1930], odb. Paris 1930, 13 s. — Quelques considérations sur la critique „immédiate”. W: La Pologne au 7-e Congrès International Sciences Historiques. [Wwa 1933?], odb. Varsovie 1933, 12 s. — La critique „immédiate”. *Mercur de France*, Paryż 1934 nr z 15 VI s. 449-475, odb. Paris 1934. — Jedność i wielość sztuki. *Życie Szt.* 1934 s. 16-36, odb. — Ankieta Paryskiej Akademii Nauk Moralnych i Politycznych: Studia nad psychologią narodów. *Nauka Pol.* 1935 t. 20 s. 267-280, odb. — Le théâtre de Juliusz Słowacki et le problème des personnages étrangers. *Revue de Littérature Comparée*, Paryż 1948 nr 8 s. 46-64. — Réalités et fictions polonaises dans l'oeuvre de Balzac. *Revue de Littérature Comparée*, Paryż 1950 s. 338-347. — Poeta wiecznego jutra. W: Juliusz Słowacki. 1809-1849. Księga zbiorowa w stulecie zgonu. Londyn 1951 s. 95-108. — Les incidences slaves dans la vie et dans l'oeuvre de Balzac. *Annales Publiées par la Faculté des Lettres de Toulouse*, Tuluza 1955 z. 1/2 *Littérature* nr 3 s. 77-104. — Mickiewicz entre l'Est et l'Ouest. *Revue de Littérature Comparée*, Paryż 1955 nr 22 s. 493-504. — Adam Mickiewicz et Edgar Quinet. W: Adam Mickiewicz, Księga w stulecie zgonu. Londyn 1958 s. 436-457. — Une émouvante amitié romantique. (Adam Mickiewicz: Edgar Quinet). *Rivista di Letterature Moderne e Comparate*, Florencia 1958 nr z VI s. 131-159. — Dwie wizje świata w twórczości Zygmunta Krasińskiego. W: Krasiński żywy. Londyn 1959 s. 212-226. — Kilka uwag o stosunku poetów romantycznych do powstania listopadowego. (Referat odczytany na zebraniu Polskiego Towarzystwa Historycznego w Londynie 29-go listopada 1958. *Teki Hist.*, Londyn 1959 t. 10 s. 241-251. — Krasiński's position in Polish letters of his day. *The Polish Review*, Nowy Jork 1959 nr 3 s. 90-105, przedr. w: Zygmunta Krasiński, romantic universalist. New York 1964. — Romanizm polski. W: Literatura polska. (Od czasów dawniejszych do r. 1939). Skróc. cz. 3 wydawnictwa „Polska i jej dorobek dziejowy...”. Londyn 1961 s. 54-76. Wyd. nast. tamże 1978. — Norwidowa poetyka i dialektyka milczenia. W: Norwid żywy. Londyn 1962 s. 255-273. — Un poète polonais Z. Krasiński dans le sillage de l'inspiration dantesque. W: Studi in onore di Carlo Pellegrini. Vol. 2. Torino 1963 s. 542-557. — La présence de la Polo-

gne et d'autres pays slaves dans la vie et dans l'oeuvre de Balzac. *Antemurale*, Rzym 1966 s. 355-377.

#### Przekłady

1. A. Samain: Ksantis. Hannover: [Pol. Związek Wychodźstwa Przemysłowego w Hanowerze] 1946, 16 s.

2. A. Verdet: Anthologie des poèmes de Buchenwald. Traduction allemande de R. Feuerbach et J. Thimonnier. Traduction polonaise par ... Adaptation poétique par A. Verdet. Paris: R. Laffont 1946, 117 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966. — SWPP 1. — PP (A. Szałagan). — LP XX w. (red.). — SBLP t. 4 (J. Starnawski). — RL 1967 (P. Grzegorzcyk). przedr. w: P. Grzegorzcyk: Twórcy i badacze kultury zmarli w latach 1956-1967. Cz. 2. Wwa 1986. — C.C.: S.p. Z.L.Z. *Rocz. Pol. Tow. Nauk. na Obczyźnie*, Londyn 1966/1967. — Z.L.Z. *Biul. Polonist.* 1968 nr 32. — Z.L.Z. W: *Cmentarz polski w Montmorency*. Wwa 1986.

[Dzieło i twórca:] W. Günther. *Prz. Pol.* 1913/14 t. 3; F. Jaroszyński. *Pam. Lit.* 1914/1915 z. 3/4; M. Krndl: O krytyce bezpośredniej. *Tyg. Pol.* 1914 nr 21. — W. Hahn. *Pam. Lit.* 1914/1915 [dot. art.: Kobieta i kobiecość w poezji J. Słowackiego. *Prz. Nar.* 1910 z. 7-9]. — [La dilemme russo-polonaise:] R. Chabrière-Tomaszewicz: Au fil des lectures. *Compte-rendu critique. La Pologne Politique, Economique, Littéraire et Artistique*, Paryż 1920 nr 13; H. Monfort. *La Pologne Politique, Economique, Littéraire et Artistique*, Paryż 1920 nr 20; M. Tous-saint. *La Revue Contemporaine*, Paryż 1920 nr z XI — K.W. Zawodziński: Dialogi Z.L.Z. *Wiad. Lit.* 1929 nr 49 [rec.: O rzeczach błahych i wiecznych]. — S. Jarcocińska-Malinowska: Livres nouveaux. *Pologne Littéraire*, Wwa 1930 nr 49 [rec.: Ven-cleslas Sieroszewski]. — R. Chabrière: L'âme littéraire de la Pologne. *Journal de Débats*, Paryż 1932 nr 12. — [Attitudes et destinées.] E. Damiani *L'Europe Orientale*, Rzym 1932; J. Le-gres: Parmi les livres et les revues. *Le Monde Slave*, Paryż 1932 nr 12; H. Monfort. *La Pologne Politique*, Paryż 1932 nr 11; P. Cazin. *Revue Critique d'Histoire et de Littérature*, Paryż 1933 nr z 1. — P. Cazin: Un Maître de la critique polonaise. *Z.L.Z. Revue Bleue*, Paryż 1933 nr z 3 VI. — [Attitudes et destinées.] J. Fabre: *Echo de Varsovie* 1933 nr z 1 IV; E. La-loy. *Revue Historique*, Paryż 1933 nr z VI; J. Lorentowicz: Li-teratura polska we Francji. *Tyg. Il.* 1935 nr 16 [dot. też dzia-łalności Z.L.Z. we Francji]. — H. Monfort: Les Polonais à Pa-riis. *Z.L.Z. La Vie*, Paryż 1933 nr z 1 V. — M. Richard: Flau-ber en Pologne. *La Liberté*, Paryż 1933 nr z 31 I. — [Attit-udes et destinées.] E. Seillière. *Journal de Débats*, Paryż 1933 nr z 12 II; T. Terlecki: Francuska książka o literaturze polskiej. *Sl. Pol.* 1933 nr 36 [dot. *Nauka — Lit — Szl.* nr 6; J. Ve-ran. *Revue Universitaire*, Paryż 1933 nr z 15 X; S. Korwin-Pio-trowska. *Revue de Littérature Comparée*, Paryż 1934 nr z I-III. — L. Lacour: En Pologne. *Z.L.Z. Comœdia*, Paryż 1934 nr z 12 VIII. — F. Strowski: Le nouveau débat de la critique littéraire. *Le Quotidien*, Paryż 1934 nr z 31 VII. — K. Wyka: Ciagle krytyka. *Marcholt* 1934/35 nr 2, przedr. w tegoż: Sta-ra szuflada. Kr. 1967 [dot. art.: La critique „immédiate” *Mer-cure de France*, Paryż 1934 nr z 15 VII]. — J. Bujnowski: Zycie i twórczość Z.L.Z. *Teki Hist.*, Londyn 1966/1968 t. 15. — Cz. Chowaniec: Żołnierstwo polskiej sprawy. (Zgon prof. Z.L.Z.). *Orzeł Biały*, Londyn 1968 nr 43. — W. Günther: *Z.L.Z. Dz. Pol. i Dz. Żol.*, Londyn 1968 nr 20. — S. Legeżyński: Czło-wiek piękny. *Dz. Pol. i Dz. Żol.*, Londyn 1968 nr 141. — Z. Markiewicz: *Z.L.Z. Pam. Lit.* 1969 nr 1, przedr. w tegoż: *Polsko-francuskie związki literackie*. Wwa 1986. — W. Gün-ther: Poeta życia. *Orzeł Biały*, Londyn 1970 nr 75 [dot. m.in.:

Wiersze zebrane]. — Z. Markiewicz. *Revue de Littérature Com-parée*, Paryż 1970 nr 1.

A.Sz.

## ZALEWSKA Ewa

zob. WARZENICA-ZALEWSKA Ewa

## ZALEWSKI Witold

ur. 1921

Pseud.: W.Z.; Zastępca Lektora.

Powieściopisarz, eseista, reportażysta.

Urodzony 4 stycznia 1921 w Siedlcach; syn Władysława Zalewskiego, majora, audytora Wojskowego Korpusu Sądownczego, i Wandy z Jasieńskich. W 1939 ukończył Gimnazjum i Liceum im. Jana III Sobieskiego w Grudziądzu. W czasie okupacji niemieckiej przebywał początkowo we wsi pod Łukowem w Lubelskiem, pracując jako prywatny nauczyciel. Od 1942 dojeżdżał do Warszawy na tajne wykłady historii na Uniwersytecie Ziem Zachodnich. Brał udział w pracy konspiracyjnej w szeregach AK, w 1943 walczył w partyzancie w Lubelskiem. Ranny, przeniósł się do Warszawy, gdzie kontynuował tajne studia. Był także redaktorem konspiracyjnego dziennika organizacji Miecz i Pług pt. *Wiadomości Codzienne*. Debiutował w 1944 opowiadaniem „Rany”, ogłoszonym w konspiracyjnym piśmie *Kuźnia* (nr 3). W 1943-44 należał do zespołu redakcyjnego pisma *Dziwigary* i uczestniczył w podziemnym życiu kulturalnym. Walczył w powstaniu warszawskim jako podchorąży Batalionu im. Kilińskiego; był ranny w czasie ataku na gmach Polskiej Akcyjnej Spółki Telegraficznej. Po upadku powstania został wywieziony do obozu jenieckiego w Zeithein (Stalag IV C). Do kraju powrócił w maju 1945 i zamieszkał w Warszawie. W 1945 ożenił się z Krystyną Tyską, historykiem. W 1945-46 kontynuował studia na wydziale historii Uniwersytetu Warszawskiego, uzyskując absolutorium. Utwory prozą, artykuły i reportaże publikował na łamach *Wsi* (1945-46, 1948-49, 1952), współpracował też ze *Sztandarem Młodych* (1946-53, 1956). Od 1945 należał do PPR (od 1948 PZPR; do 1981); w 1958-60 był sekretarzem Podstawowej Organizacji Partyjnej ZLP. Był członkiem zespołu redakcyjnego tygodników *Pokolenie* (1946) i *Nowiny Literackie* (1948). W 1948-52 pracował w dziale literackim Domu Wojska Polskiego. W 1949 został członkiem ZLP. Wchodził w skład zespołu redakcyjnego *Prze-glądu Kulturalnego* (1953-64), a następnie tygo-dnika *Kultura* (1965-69); w pismach tych ogłaszał też opowiadania, reportaże, artykuły i felietony. W 1967-86 był kierownikiem literackim Zespołu Filmowego „Tor”. W 1971-78 był przez dwie kadencje członkiem Prezydium, a w 1978-81 wice-prezesem Zarządu Głównego ZLP. Był współza-łożycielem (1978) i członkiem Zespołu Usługowe-

go Konwersatorium „Doświadczenie i Przyszłość”. W 1980 został członkiem Komitetu Porozumiewawczego Stowarzyszeń Twórczych i Naukowych. Wyjeżdżał wielokrotnie za granicę, m.in. do Chin (1958, 1964), na Kubę (1975). Utwory prozą publikował w pismach *Życie Literackie* (1972-82), *Literatura* (od 1972), *Odra* (od 1979), *Więź* (od 1984), *Rzeczpospolita* (od 1989) i *Twórczość* (od 1995). Za dokonania literackie otrzymał nagrody Ministra Kultury i Sztuki II stopnia (1965) i I stopnia (1981), nagrodę Funduszu Literatury (1989) oraz nagrodę im. W.S. Reymonta za całokształt twórczości (2004). Odznaczony Krzyżem Walecznych (1944), Krzyżem Kawalerskim (1959) i Krzyżem Oficerskim (1965) Orderu Odrodzenia Polski oraz Orderem Sztandaru Pracy II klasy (1978). Mieszka w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Śmiertelni bohaterowie. Nowele. Wwa: Wydawn. E. Kuthana 1946, 171 s.

Zawartość: Niezwyciężeni; Maski; Mrok; Noce i świt; Próba śmierci; Drużyna wodza.

2. Broń. [Powieść]. Wwa: Wiedza 1948, 179 s. Wyd. nast.: Wwa: KiW 1949; wyd. 2 [!] Wwa: MON 1960. Przedr. zob. poz. 15.

Wyd. wspólnie z poz. 10 pt. Broń; Ranny w lesie. Wwa: Czyt. 1978, 350 s.

Wyd. z 1948 zostało skofiskowane. Przekł. słowac.: Zbran. [Przeł.] S. Joniak. Bratislava 1951.

3. Traktory zdobędą wiosnę. [Reportaż]. Wwa: Czyt. 1950, 216 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1951, wyd. 3 1953.

Zawartość: Prądownica Kołodziejskiego; Traktor na wzgórzu; Chrześcijańcy idą z nami; Lekcja Stanisława Marcza; W listopadzie, miesiącu wiosennym.

Państwowa Nagroda Artyst. III stopnia w 1950.

Przekł. czes.: 5 traktory pfiđe jaro. [Przeł.] H. Teigová. Praha 1950, — kaz.: [Przeł.] K. Belev. Alma-Ata 1952, — ros.: Traktory razbudjat vesnu! [Przeł.] V. Arcimovič. Moskva 1950, — słowac.: Traktory dobyvajú jar. [Przeł.] F. Gabaj. Bratislava 1950, — węgier.: Győzelmes traktorek. [Przeł.] F. Kemény. Budapest 1950.

4. Rok walki i zwycięstw. Opowieść o spółdzielni produkcyjnej „Iskra” w Milejowie. [Współaut.:] W. Woroszyński. Wwa: KiW 1951, 58 s.

5. Urodzaj. [Opowiadanie]. Wwa: Czyt. 1951, 81 s. Przekł. niem.: Die Saat geht auf. [Przeł.] K. Kelm. Berlin 1953.

6. W listopadzie, miesiącu wiosennym. [Opowiadanie]. W: Budujemy. [Autorzy:] T. Konwicki, W. Woroszyński, ... Wwa: KiW 1951 s. 9-67.

7. Na wirażu. [Opowiadania]. Wwa: Iskry 1953, 178 s. Wyd. 2 tamże 1955.

Zawartość: Cena sławy; Błąd Maćka Nowaka; Przy granicy; Bramkarz Francesco. [Wyóżnienie w Przedolimpijskim Konkursie Literackim].

8. Ziemia bez nieba. [Powieść. T. 1]. Wwa: Czyt. 1957, 518 s.

Fragm. t. 2: *Tryb. Lit.* 1957 nr 6 s. 2.

9. W poszukiwaniu dnia dzisiejszego. [Reportaż z życia wsł]. Wwa: Iskry 1958, 138 s.

10. Ranny w lesie. [Opowiadanie]. Wwa: MON 1960, 123 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1963, wyd. 3 1964; wyd. 4 Wwa: Iskry 1975. Wyd. łączne z Broń zob. poz. 2. Przedr. zob. poz. 15. Por. poz. 14.

Nagroda Ministra Obrony Nar. w 1965.

Przekł. hiszp.: El herido en el bosque. [Przeł.] T. Papia. La Habana 1986, 126 s.

Adapt. tv pt. Ranny las: Reż.: L. René. TV 1968.

11. Widok Żółtej Rzeki. [Reportaż]. Wwa: Iskry 1960, 139 s.

12. Półsezon w wielkim świecie. [Szkice publicystyczne]. Wwa: Iskry 1963, 129 s.

Zawartość: Ocean; Sprawy stamtąd; Śmiech i milczenie; Trzej na trasie; Ziemia Pilota; Poszukiwanie w Tuluzie; Nienawiść w Tunisie.

13. Pruski mur. [Powieść]. Wwa: MON 1964, 247 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1966, wyd. 3 1967, wyd. 4 1974; wyd. 5 Wwa: Czyt. 1977.

Nagroda Ministra Kultury i Sztuki II stopnia w 1965.

Przekł. słowac.: Pruský múr. [Przeł.] J. Sedlak. Bratislava 1966, — ukr.: Pruss'kij mur. [Przeł.] D. Andručiv. Kyiv 1975.

Adapt. film.: Scenariusz: R. Załuski. Powst. przed 1972, — radiowa: Adapt. M. Komorowska, A. Bohdziewicz. Radio 1967, — teatr.: Adapt. L. Budrecki, I. Kamicki. Praprem. Wwa, T. Klas. 1966.

14. Ranny w lesie. [Scenariusz filmowy; współaut.:] J. Nafeter. Ekran. 1964. Por. poz. 10.

15. Noce i świt i inne utwory. [Powieści i opowiadania]. Wwa: MON 1965, 394 s.

Zawartość: [Opowiadania:] Śniertelni bohaterowie; Niezwyciężeni; Maski; Noce i świt; Próba śmierci; Śmierć przyjaciela. — [Powieści:] Broń [poz. 2]; Ranny w lesie [poz. 10].

16. Odmiany nadziei. Szkice z podróży. Wwa: KiW 1968, 209 s.

Zawartość: Ocean; Pogrobowcy nadziei [dot. A. Malraux]; Śmiech w teatrze „Odeon” [dot. F. Kafki]; Trzej na trasie; Ziemia pilota [dot. A. de Saint-Exupéry'ego]; Wielki Erg [dot. A. Camus, A. Taleba].

17. Splot słoneczny. [Powieść]. Wwa: PIW 1972, 278 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1973, wyd. 3 1977. Adapt. radiowa: Adapt. M. Komorowska. Radio 1973.

18. Czarne jagody. [Powieść]. Wwa: MON 1975, 309 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1977, wyd. 3 1978; wyd. 4 Kr., Wr.: WL 1986, 247 s.

Nagroda tygodnika *Kultura* w 1975.

19. Dolina Królów. [Szkice literackie]. Wwa: PIW 1976, 190 s. Wyd. 2 tamże 1978.

Zawartość: Pogrobowcy nadziei [poz. 16]; Piękna Tuluz; Wielki Erg [poz. 16]; Zejście do rzeki [dot. M.K. Gandhiego]; Młot faraona [m.in. dot. Th. Mann].

Nagroda *Mies. Lit.* w 1977.

Adapt. radiowa esaju Zejście do rzeki: Adapt. E. Płaczek. Radio 1971.

20. Ostatni postój. [Powieść]. Wwa: PIW 1979, 159 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1980; wyd. 3 Wwa: Czyt. 1986, 186 s.

Nagroda Pol. Książka Roku 1979, przyznana przez *Nowe Książki* (1980), oraz nagroda Ministra Kultury i Sztuki (1981). Przekł. niem.: Die letzte Rast. [Przeł.] K. Lichtenfeld. Berlin, Weimar 1984. Adapt. radiowa: Radio 1983.

21. Niezwyciężeni. [Opowiadania]. Kr.: WL 1981, 92 s.

Zawiera opowiadania z poz. 1: Niezwyciężeni; Maski; Noce i świt.

22. Pożegnanie twierdzy. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1985, 302 s. Wyd. nast. tamże 2000.

Nagroda mies. *Literatura* w 1985.

23. Wysłannik. [Powieść]. Kr.: WL 1988, 289 s.

24. Imię i nazwisko. [Scenariusz filmowy; współaut.]: J. Wójcik. *Dialog* 1991 nr 7 s. 5-27. Ekran. pt. Skarga 1991.

25. Major, śmierć i diabeł. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1993, 144 s.

Zawartość: We dnie, w nocy; Major, śmierć i diabeł; Czarna szabla; Obca; Kozia nóżka; Za rogiem.

26. Wyspa umarłych, wyspa miłości. [Powieść]. Wwa: Agawa 1994, 299 s.

27. Coś za coś. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1995 nr 9 s. 5-25.

Adapt. film. pt. Czas zdrady. Adapt.: W. Marczewski, ... Ekran. 1997.

28. Zaciemnienie. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1997, 199 s.

Zawartość: Fotografia; Fotografie; Żółta parasolka; Milczenie; Koncert na flet prosty; Pies w parku; Jesienny chłopiec; Rozmowa; W bok od magistrali; Panna młoda w czerwonym welonie; Professor Stein, czyli ktoś inny; I znika w tłumie...; Sen na mrozie.

Nagroda Warsz. Premiera Lit. (1989).

29. Auto-da-fé. Nowela filmowa. *Dialog* 1998 nr 4 s. 5-26.

30. Zwiadowcy światła. [Szkice literackie]. Wwa: Czyt. 1999, 192 s.

Zawartość: „Strzeżmy się dnia po święcie...”; Dalej niż inni; Stworek; Bójka na kij; Patrol; Wielki Erg [poz. 16]; Pogrobowcy nadziei [poz. 16]; Przed zamkniętymi drzwiami; „Patna” Bałtyku; Bez śladu; Młot faraona [poz. 19]; Zejście do rzeki [poz. 19].

31. Horoskop. Scenariusz filmu telewizyjnego. *Dialog* 2000 nr 9 s. 5-16.

32. Zakładnicy. [Powieść]. Wwa: Czyt. 2001, 395 s.

#### Adaptacja

1. Romantyczni. [Scenariusz filmowy, Współaut.]: S. Różewicz. Ekran. 1970.

Zrealizowany na podstawie szkicu S. Szenica „Sprawa o zabójstwo Ludwika Nitkowskiego ze Skapego”.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953, 1979, 2004. — Wywiady: Szczerłość i niepewność. Rozm. J. Radomińska. W: J. Radomińska: Spotkania zapisaane. Kr. 1970; Parowanie historii. Rozm. K. Meloch. *Argumenty* 1972 nr 43; J. Radomińska: Wzloty i upadki. *Kultura* 1972 nr 37; Skaza utraconego raju. Rozm. Z. Taranienko. *Kultura* 1978 nr 19, przedr. w: Z. Taranienko: Rozmowy z pisarzami. Wwa 1986; Próbuje znaleźć źródło mojej tożsamości. Rozm. A. Dziurdzikowski. *Prz. Powsz.* 1986 nr 7/8; Miec własną miarę. Rozm.: W. Żurek, T.J. Żółciński. *Prz. Tyg.* 1992 nr 5; Pesymizm „zacołanego humanisty”. Rozm. R. Pietrzak. *Polityka* 1992 nr 48; Najwłaściwsze, jedyne słowo. Rozm. K. Masłoń. *Sycyna* 1995 nr 6.

SWPP 1. — PP (E. Głębička). — LP (red.).

[Śmiertelni bohaterowie:] L. Budrecki: Książki mojego pokolenia. *Kuźnica* 1946 nr 49; T. Borowski: Droga do kresu — czego? *Pokolenie* 1947 nr 4; K. Kuliczowska: Młodzi poeci o wojnie. Pisarze Polski Podziemnej. *Twórczość* 1947 nr 2; T. Drewnowski: Na bocznicach rozwoju literackiego. *Wies* 1948 nr 13/14. — [Traktory zdobędą wiosnę:] J. Błoński: Dwie książki o wsi. *Dz. Lit.* 1950 nr 36 [dot. też: Broń]; Z. Gren: Zodiak realizmu. *Dz. Lit.* 1950 nr 40. — A. Kijowski: W poszukiwaniu koncepcji. *Nowa Kult.* 1950 nr 27, przedr. w teoz. *Różowe i czarne*. Kr. 1957 [rec.: Broń]. — M. Koliba. *Twórczość* 1950 nr 7 [rec.: Traktory zdobędą wiosnę]. — J.J. Lipski. *Twórczość* 1950 nr 9 [rec.: Broń]. — W. Iglicka. *Szcz. Wroc.* 1952 nr 2 [rec.: Urodzaj]. — [Na wirach:] H. Berez. *Twórczość* 1953 nr 11; L. Grzeniewski: Książka dnia. *Prz. Kult.* 1953 nr 32; A. Hollanek. *Życie Lit.* 1954 nr 16. — [Ziemia bez nieba:] J. Broszkiewicz: Zdarzenie „na polce z książkami”. *Prz. Kult.* 1957 nr 23; T. Drewnowski: Pożeganie z bronią. *Orka* 1957 nr 2; J. Kajtoch: Powieść rekonwalescenta. *Życie Lit.* 1957 nr 15; W. Rymkiewicz: Traktory w remoncie. *Kronika* 1957 nr 10. — W. Sadkowski. *Nowe Książki*. 1959 nr 2 [rec.: W poszukiwaniu dnia dzisiejszego]. — [Widok Żółtej Rzeki:] W. Górnicki. *Prz. Kult.* 1960 nr 50; J. Lobman: Wielkie prawdy i duże błędy. *Nowe Książki*. 1960 nr 24. — T. Lubiński: Reportaż. *Twórczość* 1960 nr 8 [rec.: W poszukiwaniu dnia dzisiejszego]. — [Ranny w lesie:] S. Adamczyk: Nowe książki W.Z. *Orka* 1961 nr 2 [dot. też: Broń; Widok Żółtej Rzeki]; M. Jarochońska: Uwierzyć w siebie. *Życie Lit.* 1961 nr 27. — J. Skórnicki. *Szcz. Prasozn.* 1961 nr 1/2 [rec.: Widok Żółtej Rzeki]. — J. Chocitowski: Opowieść nie tylko partyzancka. *Nowe Książki*. 1963 nr 14 [rec.: Ranny w lesie]. — D. Hordyński. *Współczesność* 1964 nr 24/25 [rec.: Pruski mur]. — [Półsezon w wielkim świecie:] W. Natanson: Z myślą o Saint-Exuperym. *Twórczość* 1964 nr 5; Z. Szymański: Pochwala zagranicznych podróży. *Nowe Książki*. 1964 nr 2. — [Pruski mur:] A. Cieński. *Orka* 1965 nr 2; T. Drewnowski: Powrót przez zagaję. *Polityka* 1965 nr 7, polem: A. Wasilewski: Wmawianie choroby. *Kultura* 1965 nr 8; Z. Florczak: Powieść o godności życia. *Nowe Książki*. 1965 nr 6; A. Kijowski: Ankieta z okresu dojrzewania. *Twórczość* 1965 nr 2, przedr. w teoz. *Granice literatury* T. i. Wwa 1991; A. Mencwel: Romans z historią. *Argumenty* 1965 nr 6. — L. Sobierajski: W.Z. *Tyg. Kult.* 1965 nr 24. — J. Termer: Bohaterowie nie żyją. *Nowe Książki*. 1966 nr 5 [rec.: Noce i świt i inne utwory]. — J. Wilhelm: Los każdego z nas. W teoz. *Mój gust wiktoriański*. Wwa 1966 [rec.: Pruski mur]. — [Odmiany nadziei:] A. Bukowska: Podróż sentymentalna. *Kultura* 1968 nr 21; J. Jastrzębski: Kompleksy. *Agora* 1968 nr 21; W. Maciąg: Francja widziana osobliście. *Nowe Książki*. 1968 nr 8. — B. Kogut: Pruski mur. W teoz. *Manowce*. Pozn. 1969. — K. Mętrak: Za całe pokolenie. *Twórczość* 1969 nr 3 [rec.: Odmiany nadziei]. — T. Bednarczuk: „Pruski mur” W.Z. *Kwart. Naucz.* *Opol.* 1971 nr 2. — [Splot słoneczny:] W. Maciąg: Samotność w obliczu wyboru. *Nowe Książki* 1972 nr 14; K. Mętrak: Między uwzniośleniem a klęską. *Kultura* 1972 nr 27; M. Sprusiński: Ani triumf ani klęska. *Literatura* 1972 nr 18; M. Szybist: Pustka. *Mies. Lit.* 1972 nr 12; A. Miłkowska: Literatura jako wyznaczenie. *Nouy Wyrz.* 1973 nr 11; B. Żadura: Linie papilarnie i linie historii. *Twórczość* 1973 nr 2. — K. Nowicki: Akt obecności. *Literatura* 1974 nr 27. — R.K. Przybylski: Wokół „Pruskiego muru”. *Nurt* 1974 nr 2.

– J. Termer: Zalewski. [Przeł.] B. Grzegorzewska-Bojańczyk. Varsovie 1974 [oryginał pol. w rkpśie]. – [Czarne jagody.] [Z. Bienkowski] G. Traczyk: U źródeł tożsamości. *Twórczość* 1976 nr 5; J. Furnal: Demizm po polsku. *Mies. Lit.* 1976 nr 6; B.S. Kunda: Gra żywośdów. *Życie Lit.* 1976 nr 24; K. Mętrak: Plexus solaris. *Kultura* 1976 nr 7; J. Pieszczachowicz: Człowiek nie zaczyna się dziś... *Kultura* 1976 nr 21, przedr. w tegoż: Na widnokręgu historii. Kr. 1988; A. Szulc: O współdzielczaniu i czarownicach. *Literatura* 1976 nr 10; S. Zieliński: Na jagody via Siedlce. *Nowe Książ.* 1976 nr 2. – [Dolina Królów:] J. Gondowicz: U wrót doliny. *Kultura* 1977 nr 13; J. Iwaszkiewicz: Grzechy Europy. *Życie Warsz.* 1977 nr 30; Z. Macuzanka: Z. wersja nadziei. *Nowe Książ.* 1977 nr 16; K. Rutkowski: Sens osobistych przeżyć. *Mies. Lit.* 1977 nr 8. – Z. Trziszka: Skomplikowane sploty współczesności. *Argumenty* 1977 nr 4 [dot.: Czarne jagody; Splot słoneczny]. – T. Lewandowski: Być w historii. *Literatura* 1978 nr 6. – Z. Trziszka: Węzły i sploty historii. *Argumenty* 1978 nr 20. – [Ostatni postój.] T. Błażejewski: Zadanie do przemyslenia. *Polityka* 1979 nr 48; A. Mencwel: Z genealogii terażniejszości. *Literatura* 1979 nr 50; A. Urbański: Przed „Ostatnim postojem”. *Literatura* 1979 nr 47. – Z. Bauer: „Zapanuje nade mną pamięć”. *Życie Lit.* 1980 nr 8. – [Ostatni postój.] S. Burkot: „Rozdziobią nas kruki, wrony”. *Mies. Lit.* 1980 nr 3; Z. Macuzanka: Romantyczne refleksy. *Nowe Książ.* 1980 nr 2; A. Mencwel: Historyczność doświadczona. *Polska* 1980 nr 4; K. Mętrak: Złe sny. *Kultura* 1980 nr 1. – A. Ogrodowczyk: Klimaty i kraty czasu. *Nurt* 1980 nr 12. – [Ostatni postój.] J. Pieszczachowicz: Nie pogodzony z historią. *Kultura* 1980 nr 6; M. Walicka: „Romantyczna próba odporności człowieka”. *Twórczość* 1980 nr 4. – S. Majchrowski: Uwagi o cyklu powieściowym W.Z. Pr. *Polonist.* Ser. 37: 1981 [dot.: Pruski mur; Splot słoneczny; Czarne jagody]. – B.S. Kunda: Motyw kłeski. W tegoż: Dwa pejzaże świata. Wr. 1982 [dot.: Splot słoneczny]. – [Pożegnanie twierdzy.] W. Billip: Dziedzictwo i wybór. *Nowe Książ.* 1985 nr 9; L. Bugajski. Gruz. *Życie Lit.* 1985 nr 29; A. Bukowska: Dziedzictwo. *Mies. Lit.* 1985 nr 12; A.T. Kijowski: Obrona. *Twórczość* 1985 nr 7/8; T. Błażejewski: Iluminacja pamięci. *Polityka* 1985 nr 10; M. Orski: Pożegnanie legendy. *Opole* 1986 nr 12. – S. Majchrowski: Z piętnem kata i ofiary. *Tyg. Kult.* 1987 nr 26. – B. Klukowski: Wypędzony z raj. *Kultura* 1988 nr 18. – [Wysłannik.] T. Miłkowski: Kuszenie intelektualisty. *Kultura* 1988 nr 44; J. Pieszczachowicz: Wysłannicy ciemności. *Polityka* 1988 nr 48, przedr. w tegoż: Smutek międzyepoki. Kr. 2000; T.J. Żółteński: Zachować wierność sobie. *Argumenty* 1988 nr 48; J. Kajloch: Dylematy pisarza emigranta. *Nowe Książ.* 1989 nr 2; K. Mętrak: Dzieci Europy. *Literatura* 1989 nr 1. – D. Patkaniowska: „Buntować się, aby istnieć...”. O prozie W.Z. *Odra* 1989 nr 6. – D. Ulicka: Wysłannicy ciemności. *Mies. Lit.* 1989 nr 5 [rec.: Wysłannik]. – [Major, śmierć i diabeł.] A. Czachowska: Mit, pokusa i niespełnienie. *Twórczość* 1993 nr 12; M. Orski. *Prz. Powsz.* 1994 nr 5. – [Wyspa umarłych, wyspa miłości:] Z. Bauer: Niech łódź płynie na wyspę. *Nowe Książ.* 1995 nr 6; L. Budrecki: Poszukiwanie transcendencji. *Twórczość* 1995 nr 4; K. Masłoń: Samotny głos pisarza. *Sycyna* 1995 nr 1/2. – K. Mętrak: Dzieci Europy. W tegoż: Krytyka – twórczość przekletha. Wwa 1995. – Z. Sliwka: Pisarz jako obrońca wartości humanistycznych. *Kiel. Stud. Filol.* 1997 t. 11. – [Zaciemnienie:] T. Burek: Rozjaśnienie „zaciemnienia”. *Sycyna* 1998 nr 5; A. Czachowska: Miejsce na tajemnicę. *Twórczość* 1998 nr 8; M. Orski: Fenomeny utajonej treści. *Nowe Książ.* 1998 nr 8, przedr. w tegoż: Lustratorzy wyobraźni, rewidenci fikcji. Wwa 2003; H. Zaworska: Ciemna strona życia. *Gaz. Wyborcza* 1998 nr 49 dod. *Książki* nr 2. – [Zwiadowcy światła:] H. Zaworska: Błysk w ciemności. *Gaz. Wyborcza* 1999 nr 267; J. Marciniak: Jeżeli zdolni jesteśmy odczuwać... *Znak* 2000 nr 7. – M. Orski: Messer Niccolò i pasjans historii. *Dialog* 2000 nr 9 [rec.: Coś za coś]. – A. Zawada: Literatura jako akt obecności. *Nowe Książ.* 2000 nr 3 [rec.: Zwiadowcy światła]. – [Zakładnicy:] M. Orski: Niedole uległego „zakładnika”. *Nowe Książ.* 2002 nr 3; J. Pieszczachowicz: Zakładnicy przeszłości. *Odra* 2003 nr 2.

E.G.

## ZALEWSKI Zbigniew 1923-2003

Poeta.

Urodzony 23 kwietnia 1923 w Warszawie; syn Juliana Zalewskiego, urzędnika, i Anny z Szyszkowskich. Od 1930 uczył się w Gimnazjum „Przyszłość” w Warszawie. Po wybuchu wojny przebywał we Lwowie, włączonym wkrótce do ZSRR. W 1940 został wywieziony do Uzbekistanu. W 1941 wstąpił do Armii Polskiej; wraz z wojskiem polskim został ewakuowany w 1942 na Bliski Wschód. W 1943 ukończył Korpus Kadecki w Palestynie (Obóz „Barbara”). Brał udział w walkach w północnej Afryce, a także w kampanii włoskiej. Po zakończeniu wojny mieszkał w Anglii i nadal służył w wojsku. W 1947 powrócił do kraju i zamieszkał w Warszawie. Pracował jako reporter w pismach *Więś* i *Orka*. Debiutował w 1953 wierszem pt. „Było mi źle”, opublikowanym w czasopiśmie *Dziś i jutro* (nr 50); w tymże roku ogłosił w tygodniku *Więś* pierwszy utwór prozą pt. „W Iraku też są kamieniołomy...” (nr 2). W *Dziś i jutro* zamieszczał następnie do 1955 liczne utwory poetyckie. Ożenił się z Ewą Borkowską. Od 1954 pracował jako recenzent wewnętrzny w Instytucie Wydawniczym „Pax”. Jednocześnie w 1956-63 był wolnym słuchaczem Wydziałów Filologii Polskiej i Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego. W 1957-61 ogłaszał poezje we *Współczesności*. Od 1967 zajmował się wyłącznie twórczością literacką. W 1968 został członkiem ZLP. W 1974 otrzymał rentę inwalidzką. Zmarł 10 stycznia 2003 w Warszawie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Gliniana krtań. [Wiersze]. W: *Zeszyty Poetyckie*. Wwa: Iskry 1961, [8] s.

Współwyd.: J. Pollakówna: Dysonanse; B. Loebł: Szkic do pejzażu; A. Ściegienny: Wiersze

2. Ustawienie niewiadomej. [Wiersze]. Wwa: PIW 1964, 61 s.

3. Na wylot drogi. [Wiersze]. Wwa: PIW 1968, 83 s.

4. Na ten czas. [Wiersze]. Kr.: WL 1973, 77 s.

5. Maski. [Wiersze]. Wwa: PIW 1974, 161 s.

Zawiera cykl: Pamięć; Nicotść; Ozdobiony gwiazdami, – oraz Moneta w dziurze [proza].

6. Królewskie owoce. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1978, 103 s.

7. Taniec z ciemniem. [Wiersze]. Wwa: PIW 1983, 101 s.

8. Wirujące centrum. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1983, 85 s.

Zawiera cykl: Arena ziemskiego globu; Na płaskowyżu.

9. Miasto z innego snu. [Wiersze]. Wwa: Przedświt 1986, 37 s.



10. Tancerz ulic. [Wiersze]. Wwa: PIW 1989, 90 s.
11. Astralne światła. [Wiersze]. Wwa: Myśl 1992, 51 s.
12. Pośrodku słońca. [Wiersze]. Wwa: Myśl 1992, 36 s.
13. Tajemne sygnały. [Wiersze]. Wwa: Myśl 1992.
14. Nomen omen. [Wiersze]. Wwa: Przedświt 1998, 56 s.
15. Podpatrywanie własnej twarzy. [Wiersze]. Wwa: Przedświt 1999, 46 s.
16. Pośrodku pandemonium bytu. [Wiersze]. Wwa: Przedświt 2000, 47 s.
17. Ocean sobowtórów. [Wiersze]. Wwa: Przedświt 2001, 48 s.
18. Planeta lunatyków. [Wiersze]. Wwa: Przedświt 2002, 48 s.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1980, 1988. – PP (E. Głębička).

- S. Lichański: Wiersze Z.Z. *Dzisiaj i Jutro* 1954 nr 47.  
 – A. Wilkoń: Dochożenia mało poetyckie. *Życie Lit.* 1964 nr 36 [rec.: Ustawienie niewiadomej]. – J. Prokop: *Poezja* 1969 nr 1 [rec.: Na wyłot drogi]. – P. Dybel: *Poezja maski i szalenstwa. Nowe Książ.* 1975 nr 16 [rec.: Maski]. – [Wirujące centrum]: A. Gnarowski: *Salome tańcząca. Tu i Teraz* 1984 nr 35; S. Jurkowski: *Poezja w kosmosie. Kierunki* 1984 nr 41. – S. Jurkowski: *Życie Lit.* 1984 nr 13 [rec.: Taniec z cieniem]. – S. Jurkowski: *Poezja duchowych konstrukcji. Nowe Książ.* 1991 nr 6 [rec.: Tancerz ulic].

J.Z.

**ZAŁUCKI Marian**

1920-1979

Pseud.: Alexius; J. Ozorek; M.Z.; T. Porembski; Tad Porembski.

Poeta, satyryk, autor utworów dla dzieci.

Urodzony 5 maja 1920 w Kołomyi; syn Emila Załuckiego, urzędnika bankowego, i Marii z Tymciaków. Do szkoły średniej uczęszczał początkowo w Kołomyi, a od 1934 we Lwowie. W 1938 zdał egzamin maturalny, po czym odbył służbę wojskową w Szkole Podchorążych Rezerwy Artylerii we Włodzimierzu Wołyńskim. Po wybuchu II wojny światowej brał udział w kampanii wrześniowej; jako podoficer zwiadowy 20. Pułku Artylerii Lekkiej walczył pod Mławą, a następnie przedostał się do Warszawy, gdzie został ranny. Z chwilą kapitulacji miasta został wzięty do niewoli niemieckiej i osadzony w stalagu w miejscowości Irena niedaleko Dębłina. W grudniu 1939 zbiegł z obozu i dotarł do znajdującego się pod okupacją radziecką Lwowa. Tam też przebywał po wybuchu wojny niemiecko-radzieckiej i zajęciu miasta przez Niemców. Pracował jako urzędnik. Ożenił się z Adolfką Burkiewicz. Po zakończeniu wojny przeniósł się w 1945 w ramach tzw. repatriacji do Krakowa. Był sekretarzem Naczelnej Dyrekcji Centralnego Zarządu Przemysłu Naftowego (1945-51) i równocześnie

studiował filozofię i anglistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim (do 1948; studia nieukończone). Debiutował w 1945 wierszem satyrycznym pt. „Literackie podwórko”, ogłoszonym na łamach *Przekroju* (nr 8); z tygodnikiem tym współpracował następnie do 1979 (z przerwami). W 1948-57 był współpracownikiem *Echa Krakowa*, w 1951-53 kierował działem literackim tego dziennika, a potem drukował tam jeszcze sporadycznie swoje teksty. Wiersze i felietony zamieszczał nadto m.in. w *Echu Tygodnia* (1949-55, z przerwą), *Expressie Poznańskim* (1949-51), *Expressie Wieczornym* (1949-53), *Gazecie Krakowskiej* (1949-55) oraz w tygodnikach *Mucha* (1949-52), *Płomyzek* (1949-58), *Szpilki* (1949-79, z przerwami) i *Życie Literackie* (1951-76, z przerwami). W 1952 został członkiem ZLP. W 1952-54, jako wykonawca własnych tekstów, występował z Krakowskim Teatrem Satyryków, a następnie z kabaretem *Wagabunda* (1954-68). Od lat pięćdziesiątych współpracował z Polskim Radiem; przygotowywał comiesięczną audycję satyryczną pt. „Teatryk pięciu piór” (1950), a później prezentował także swoje utwory satyryczne w radiowych programach pt. „Zgaduj-zgadula” i „Podwieczorek przy mikrofonie”. W następnej dekadzie nawiązał również współpracę z telewizją; m.in. brał udział w cyklicznym programie rozrywkowym pt. „Poznajmy się”. Pisał utwory dla dzieci przy współudziale Karola Szpalskiego. Wyjeżdżał wielokrotnie na występy za granicę (od 1959; głównie z kabaretem *Wagabunda*), m.in. do ośrodków polonijnych we Francji, w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Anglii, Izraelu, Związku Radzieckim, Australii i Szwecji. Od 1962 występował w warszawskim Teatrze Syrena. W 1963 zamieszkał w Warszawie. Współpracował nadal z *Przekrojem* i *Szpilkami*, utwory ogłaszał też m.in. w *Tygodniku Kulturalnym* (1963-67). Od 1975 związany był z Teatrem Buffo w Warszawie oraz z Kabaretem ZAKR. Odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1964). Zmarł 13 kwietnia 1979 w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Jurek mieszka w Warszawie. [Opowieści wierszem dla dzieci; współaut.:] K. Szpalski. Wwa: NK 1950 [właśc. 1951], 80 s. Wyd. 2 tamże 1952.

2. O dwunastu krukach i białym gołąbku. [Bajka wierszem dla dzieci; współaut.:] K. Szpalski. Wwa: NK 1950, 46 s. Wyd. 2 tamże 1954. Por. poz. 9.

Przełt.: czes.: O dvaceti havranech a bílé holubici. Przełt. O. Kryštofek. Praha 1953. – ros.: [Przełt.] S. Michalkow. Moskwa ok. 1953.

Adapt. teatr.: Wyst. Leningrad, T. Lalek Pałacu Pionierów 1953.

3. O dzięciole, pelikanie, żabie, jeżu i bocianie. [Wiersze dla dzieci; współaut.:] K. Szpalski. Wwa: NK 1951, [8] k. Wyd. 2 tamże 1952.

4. Raz się z rakiem spotkał rak. [Wiersze dla dzieci; współaut.:] K. Szpalski. Wwa: NK 1951, [8] k. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1952, wyd. 3 1954.

5. Dwaj panowie z Liubakuku. [Utwór dramatyczny dla młodzieży; współaut.:] B. Brzeziński, K. Szpalski. Powst. przed 1952. Wyst. Kr., T. Młodogo Widza 1952? [Inf. autora].

6. Małe bajeczki o wielkich zwierzętach. [Wiersze dla dzieci; współaut.:] K. Szpalski. Wwa: NK 1952, [8] k.

7. Nasi chłopcy na boisku. [Wiersze dla dzieci; współaut.:] K. Szpalski. Wwa: NK 1952, 46 s. Wyd. 2 tamże 1954.

Wyróżnienie w Konkursie Olimpijskim Min. Kultury i Sztuki i ZLP w 1952.

8. O Antku, co wioskę porzucił. [Opowieść wierszem dla dzieci; współaut.:] K. Szpalski. Wwa: NK 1953, 15 s.

9. O złych krukach i białym gołąbku. Widowsko w 5 aktach. [Współaut.:] T. Kwiatkowski, K. Szpalski. Wwa: NK 1953, 83 s. Por. poz. 2.

10. Przejazdki wierszem. Wwa: Czyt. 1953, 169 s. Wyd. 2 tamże 1954.

Zawiera wiersze, fraszki oraz wolne przekłady z jęz. ros. następujących autorów: W. Bachanow, A. Bezymieński, G. Jakimow, J. Kostiurowski, A. Kowalenko, A. Malin, S. Michałkow, G. Pierow.

11. Ananasy z naszej klasy. [Obrazki satyryczne dla dzieci; współaut.:] K. Szpalski. Kr.: WL 1954, 63 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1958, wyd. 3 1959, wyd. 4 1959, wyd. 5 1963, wyd. 6 1965, wyd. 7 1968, wyd. 8 1972, wyd. 9 1984, wyd. 10 1984, wyd. 10a 1984.

12. Dziwne przygody płynącej wody. [Opowieść wierszem dla dzieci; współaut.:] K. Szpalski. Kr.: WL 1954, 42 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1960, wyd. 3 1961, wyd. 4 1963, wyd. 5 1965, wyd. 6 1967.

13. Szopka satyryczna 1956. [Współaut.:] A. Marianowicz, J. Minkiewicz. Praprem. Wwa, Klub Prasy 1955. Wyd. Wwa: Czyt. 1956, 70 s. Wyst. pt. Szopka artystyczna.

14. Uszczypnij Muzo. [Wiersze satyryczne]. Kr.: WL 1955, 132 s.

Cykle: Kumoterstwa nie ma; Tytady z estrady. – i fraszki; Między nami krakusami.

15. Oj, czyste kpiny. [Wiersze satyryczne]. Wwa: Iskry 1957, 200 s. Wyd. 2 [rozszerz.] tamże 1959, 213 s.

Cykle: Motto; Dużo kpin i trochę westchnień; Dużo westchnień i trochę kpin; Kpiny bardzo kulturalne; Moja fizyczna kultura; Kpiny na estradzie; Kpiny niesmiertelne; Kpiny z niesmiertelnych; Kpinki.

16. A nie mówiłem? [Wiersze satyryczne]. Wwa: Iskry 1961, 141 s.

Cykle: Kto nie szarga – ten nie je; Proszę ludzkości; Najzyszy szczebel; Jakoś nam się żyje; Miłość to zasadzka; Artysta też człowiek; Jubileusz załatwiam!; Dodatek bezpłatny.

17. Uszanowanie, panie bocianie. [Wiersze dla dzieci; współaut.:] K. Szpalski. Kr.: WL 1961, 45 s.

18. Kilka sportowych wierszy pod tytułem kto pierwszy. [Dla dzieci; współaut.:] K. Szpalski. Kr.: WL 1962, 47 s.

19. Niespokojna czaszka. [Wiersze satyryczne]. Wwa: Iskry 1965, 141 s.

Cykle: Żebyś żył w ciekawych czasach!; Mniejsze niepokojne epoki; Niepokoiki; Kobieta to problem; Uwaga – szakale na widowni!; A nie mówiłem w „A nie mówiłem?” [por. poz. 16].

20. Uśmiech po polsku. [Wiersze satyryczne]. [Stany Zjednoczone: ok. 1965], 48 s.

21. Czy pani lubi Załuckiego? Wiersze wybrane. 1950-1965. Wwa: Iskry 1967, 221 s.

Cykle: Pierwsze wykroczenia. (Przed kurtyną); Winy przedawione; Przeszłości sentymentalne; Nieuzasadnione pretensje; Szarganie świętości; Skandale międzynarodowe; Drobnie przewinienia.

22. Komu do śmiechu. [Wiersze i fraszki satyryczne]. Wwa: Iskry 1970, 117 s.

Zawiera cykle wierszy: Ulica Dowcip; Podróże kształcą; Ratujmy małżeństwo; Głupie spotkania, – oraz cykl fraszek: Chwile megalomanii.

23. Przepraszam – żartowałem. [Wiersze satyryczne]. Wwa: Iskry 1974, 251 s.

Cykle: Moje ćwierćwiecze; Jak się masz, okresie miniony; Trudno – XX wiek; Królowa jest naga; Ratujmy małżeństwo [poz. 22]; Gdzie nas nie ma; Powoli, panowie, powoli; Wyznania osobiste; Fraszki na bis.

24. Kpiny i kpinki. Utwory wybrane. Wyboru dokonał i wstępem opatrzył L.J. Kern. Wr.: WL 1985, 432 s.

Wiersze z poz. 10, 14, 15, 16, 19, 22, 23, – nadto cykle: Moje ostatnie rozśmieszanie Polaków; Fraszki.

#### Przekłady

1. K. Czukowski: Niedźwiedź i lis. [Dla dzieci]. Przel.: K. Szpalski i ... [Wwa:] NK 1950, [8] k. Wyd. 2 tamże 1952.

2. S. Michałkow: Miś na północy. [Dla dzieci]. Przel.: K. Szpalski i ... [Wwa:] NK 1954, 24 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1957. 1966. – Wywiady: Z M.Z. rozmowa o sztuce. [Rozm.] A. Zejman. *Panorama* 1965 nr 46; Zwierzenia satyryka ze znakiem Q. Rozm. E. Berberysz. *Głos Wielkop.* 1966 nr 204. SWPP 1. – PP (E. Głębička). – RL 1979 (A. Biernacki). – LP XX w. (red.).

[Przejazdki wierszem.] L. Herdegen. Przejazdki i wiersze M.Z. *Gaz Krak.* 1953 nr 109; T. Kwiatkowski. *Od A do Z* 1953 nr 40; M. Słomczyński. Przejazdka prozą po „Przejazdkach wierszem”. *Życie Lit.* 1953 nr 20; W. Zechenter. Debiut M.Z. *Echo Krak.* 1953 nr 111. – S. Otwinowski. *Życie Lit.* 1955 nr 22 [rec.: Uszczypnij Muzo]. – [Oj, czyste kpiny.] H. Przedborska. *Now. Lit. i Wyd.* 1957 nr 16; T. Nowak. List prawie do M.Z. *Życie Lit.* 1958 nr 2. – R. Kosiński. M.Z. W tegoż: *Głowy podwawelskie*. Kr. 1965. – [M.R. Gronskil F.Z.K.: Ka-

baret M.Z. *Szpilki* 1970 nr 47. — R.M. Gronski: Alfabet polskiej rozrywki: M.Z. *Teatr* 1972 nr 16. — J. Bober: Autor i aktor. *Gaz. Polud.* 1979 nr 128. — R.M. Gronski: Jeszcze jeden Starszy Pan. *Polityka* 1985 nr 45. — L.J. Kern: Wdzięczne lekcje. Wywiad. [Rozm.] K. Targosz. *Przekrój* 2001 nr 43. **B.T.**

## ZAŁUSKI Stanisław ur. 1929

Pseud.: Leon Korn; Stanley Scales; Staza; — wspólnie z Alicją Patey-Grabowską: Aleksander Grey.  
Prozaik, reportażysta, autor utworów i słuchowisk dla dzieci i młodzieży.

Urodzony 25 maja 1929 w Warszawie w rodzinie ziemiańskiej; syn Kazimierza Załuskiego i Ireny z Piotrowskich. W czasie okupacji przebywał w majątku rodzinnym w Szulmierzu pod Ciechanowem. Po zakończeniu wojny w 1945 i utracie dóbr w wyniku reformy rolnej tułał się wraz z rodziną po wsiach w Ciechanowskim i Przasnyskim. We wrześniu 1945 zamieszkał w Ostródzie. Uczęszczał do tamtejszego liceum ogólnokształcącego. W tym okresie został członkiem ZMP (do 1951). Po zdaniu matury w 1948 wyjechał do Gdańska, gdzie studiował budownictwo wodne na Politechnice Gdańskiej; w 1953 uzyskał dyplom inżyniera. Następnie pracował kolejno w Biurze Projektowym „Prozamet” w Gdańsku (1953-55) i w zarządzie budynków mieszkalnych (1956-57). W 1954 ożenił się z Zofią Kołodziej (rozwód w 1967). Debiutował w 1957 opowiadaniem pt. „Mróz”, opublikowanym w gdańskim dwutygodniku *Uwaga* (nr 7). Następnie utwory prozą i artykuły drukował m.in. w *Głosie Wybrzeża* (1958-61), *Kierunkach* (1958-59) i *Pomorzu* (1958, 1960-61). W 1959-62 należał do Gdańskiej Grupy Młodych przy Komitecie Wojewódzkim ZMS i był współredaktorem wydawanej w Gdańsku jednodniówki *Nabrzeże* (nr 1-2). W 1961 został członkiem PZPR. W tymże roku odbył na polskim okręcie wojennym rejs na Przyłęk Północny (Nordkopp) i Wyspy Owce, na podstawie którego napisał scenariusz filmowy pt. „Rudolf z „Jastrzębia” (niezrealizowany). W 1963 został członkiem ZLP. W 1964-65 pracował jako reporter w *Dzienniku Bałtyckim*. Jednocześnie stale współpracował z Polskim Radiem, pisząc liczne słuchowiska, za które otrzymał wielokrotnie nagrody, m.in. w 1971 nagrodę Naczelnej Redakcji Programów Radiowych dla Dzieci i Młodzieży. W tym okresie drukował głównie na łamach czasopisma *Fakty*. W 1974 rozpoczął pracę jako publicysta w *Głosie Stoczniońca*. Od 1977 uczestniczył w Ruchu Obrony Praw Człowieka i Obywatela; był wielokrotnie zatrzymywany przez Służbę Bezpieczeństwa. W 1978 wystąpił z PZPR. W 1978-83 wchodził w skład zarządu Oddziału Gdańskiego ZLP, w którym pełnił początkowo funkcję skarbnika, a następnie sekretarza. W sierpniu 1980 uczestniczył w strajku w Stoczni Gdańskiej. W 1980-82 na

łamach *Głosu Stoczniońca* prowadził rubrykę pt. „Z życia „Solidarności”. Artykuły, utwory prozą drukował w tym okresie także m.in. na łamach *Dziennika Bałtyckiego* (1981, 1982, 1985), *Głosu Wybrzeża* (1982-83), *Żołnierza Wolności* (1982-83) oraz później w *Delcie* (1985-1986). Został członkiem nowego ZLP. Od 1983, gdy stracił pracę w *Głosie Stoczniońca*, utrzymywał się z twórczości literackiej. Wyróżniony m.in. odznakami „Zasłużony dla m. Gdańska” (1975), „Zasłużony dla Ziemi Gdańskiej” (1976), „Zasłużony Działacz Kultury” (1976), Mieszka w Gdańsku.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Ślad na asfalcie. [Opowiadania]. Gdynia: WM 1960, 147 s.

Zawartość: Kotesan; Koncert Brandenburski; Konduktorka; Mróz; Remont dachu; Imieniny; Dwadzieścia kilometrów; Łapówka; Ślad na asfalcie; Złotówka zgubiona w pociągu; Karzeł; Błękitne niebo nie jest bezpieczne.

2. Gwiazdy bez blasku. [Opowiadania]. Gdynia: WM 1963, 124 s.

Zawartość: Drugi rejs; Mieszkanie z przydziału; Widok od ogrodu; Wielki człowiek; Gwiazdy bez blasku; Śniadanie na trawie; Kostur Franciszka Koziacy; Złodziej; Vendetta.

3. Nim skończy się noc. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1966, 170 s.

Zawartość: Pierwszy dzień odpoczynku; Spadła gwiazdka z nieba; Czekając na zielony autokar; Ostatni. Łatwo odkręcić gaz; Dziś zaczyna się olimpiada; Na godzinę przed świtem.

4. Sopockie lato. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1969, 200 s.

Zawartość: Chłopiec z rozbitego akwarium; Srebrne pantofelki [por. Słuchowiska radiowe]; Czworo na autostopie [por. słuchowiska radiowe]; Sopockie lato [por. Słuchowiska radiowe]; Za wszelką cenę.

5. Quasimodo i Małgorzata. [Słuchowisko dla młodzieży]. Radio 1972. Druk *Teatr Pol. Radia* 1973 nr 3 s. 135-143. Por. zob. 8.

6. Izolda czy Małgoska. [Opowiadanie dla młodzieży]. Wwa: Horyzonty 1973, 30 s. Przedr. zob. poz. 17. Por. Słuchowiska radiowe.

Przełt. słowac.: Izolda rebo Malgoska. [Przeł.] L. Nakładal. W: *Šesti Patrový Den*. Brno 1980.

7. Przerwany rejs Czarnych Piratów. [Powieść dla młodzieży]. Gdańsk: WM 1973, 176 s. Wyd. 2 popraw. Wwa: Spółka Wydawn.-Księg. 1990.

8. Quasimodo i Małgorzata ze wschodniej baszty. [Opowiadanie dla młodzieży]. Wwa: Horyzonty 1974, 31 s. Por. zob. 5.

9. Stocznia Północna XXXI-lecie. [Monografia]. Gdańsk: *Głos Stoczniońca*, Stocznia Północna, Wojsk. Druk. Gdynia 1975, 81 s.

10. Ściana. [Utwór dramatyczny; współaut.:] A. Patey-Grabowska. Praprem. Wwa, Dom Literatury 1975. Wyd. w wersji poszerz. zob. poz. 15.

III nagroda w konkursie na współczesną sztukę teatralną, przyznana m.in. przez Gdańskie Tow. Przyj. Sztuki w Gdańsku w 1975.

11. Pokuta. Wybór opowiadań. Gdańsk: WM 1978, 137 s.

Zawartość: z poz. 1: Ślad na asfalcie; Karzeł, — Vendetta [poz. 2], — z poz. 3: Na godzinę przed świtem; Łatwo określić gaz; Ostatni.

12. Globus. [Opowiadanie dla młodzieży]. Wwa: MAW 1980, 42 s. Przedr. zob. poz. 16.

13. Klub nocnych marków. Opowiadania. Gdańsk: WM 1981, 138 s.

Zawartość: Pirat drogowy; Magnetofon; Dwumetrowy; Baszta Brzydkiej Księżniczki; Osa; Klub nocnych marków.

14. Szukanie jutra. [Powieść]. Wwa: LSW 1982, 626 s.

15. Mur. „Ściana” i „Przykazania” dwie komedio-farsy (polityczne i nie tylko...). [Współaut.:] A. Paty-Grabowska. Powst. 1985. Wwa: Grapio 1995, 114 s. Por. poz. 10.

Podp.: Aleksander Grey. — I nagroda w konkursie na sztukę dramatyczną dla teatru amatorskiego, przyznana przez Krak. Dom Kultury „Pałac pod Baranami” w 1985.

16. Chłopiec z rozbitego akwarium. [Opowiadania dla młodzieży]. Gdańsk: KAW 1986, 246 s.

Zawartość: z poz. 4: Chłopiec z rozbitego akwarium; Czworo na autostopie; Za wszelką cenę, — Globus [poz. 12], — z poz. 13: Dwumetrowy; Osa; Pirat drogowy.

17. Rywale. [Opowiadania dla młodzieży]. Wwa: Zrzesz. Księgarstwa 1988, 255 s.

Zawartość: Izolda czy Małgośka [poz. 6], — oraz opowiadania z poz. 13 i 15.

18. Londyński harem. [Powieść]. Wwa: Arka — Text 1993, 208 s.

Podp.: Stanley Scales.

Nadto pod pseud. Leon Korn wspólnie z M. Steciewiczem utwory dla dzieci w cyklu „Bajki o wyspie Umpłi-Tumpli”:

1. Chłopiec z bębmem na głowie. Bydg.: Pomorze 1988, 70 s.

2. Latająca ośmiornica. Bajki malarskie. Kat.: Śląsk 1988, 62 s.

Zawartość: Latająca ośmiornica; Ala i balet róż; Ala i Coś, czego Nie Ma; Co szepnęła myszka Pigli; Komórka z zagadkami; Ala i Puś w muszli; Rozbójnicy Pum i Per i kapeluszu wiatru; Przygoda z Fioletowym Ptakiem i Letnikiem; Magazyn bagażu; Funio i brunatny labeź; Dobra kukulka; Ziózio, chodź się bawić z nami!; Ziózio; Strączki grochu; Co się w bagnie gotuje; Bums-tra-la-la; Lustrzane koleżanki Ali; Letnicy; Pan Niektanialski; Gdzie zmieścić smoka?; Sufit-pułapka; Nogi w niebie; Straszdyło Dydłon na imieninach; Niezwykły gład; Książę Chicha; Dzieci z podwórka i rodzina Pojawiałów; Kamienne głowy; Krótsza droga do szkoły.

3. Pięć żelaznych słoń. Wwa: Zrzesz. Księgarstwa 1988, 77 s.

4. Wulkany cioci Titli. Bydg.: Pomorze 1988, 15 s.

5. Wieża z bielą. Wwa: Zrzesz. Księgarstwa 1989, 109 s.

6. Fajeczka żołnierza Cybuchowicza. Gdańsk: Gdańska Ofic. Wydawn. 1990, 74 s.

7. Fioletowy ptak o wielkich oczach. Gdańsk: WM 1990, 56 s.

8. Pojedynek czarodziejów. Wwa: Alfa 1990, 189 s.

9. Tortowy hipopotam. Bajki malarskie. Wwa: KiW 1990, 84 s.

Zawartość: Smakowanie wyspy; Dym koldrą przykryty; Siedem szczerułów w wannie; Ślimak na szybie; Ziózio i guziki; Wesoly Smok i katar; Geś o mocnym charakterze; Twarz ziemi; Co powiedział mały ptaszek; Lisek Plisek i kruk o długim nazwisku; Kraina Zamyslenia; Kapeć Straszdyła Dydłonia; Tapety w pokoju Ali; Mydlane księżycy; Esi-Peśi i Bałwanek; Zegar spadający z góry; Klaniaczek; Pieśń w kapeluszu; Przygoda Funia; Bajka czy bańka; Maść Myszkę Pigli; Tortowy hipopotam; Skrzypiące głowy; Ptak Do-Do; Oliwia i Gruby Smok; Król z książki; KONIE pchające literę „C”.

10. Wakacje na Umpłi Tumpli II. Wwa: Inst. Prasy i Wydawn. „Novum” 1990, 32 s.

11. Miasto z chmur. Gdańsk: Graf 1992, 204 s.

Słuchowiska radiowe zob. poz. 5 oraz m.in.: Na dalekie morze. Radio 1963. — Czworo na autostradzie. Radio 1966. — Srebrne pantofelki. Radio 1970 [por. Twórczość poz. 4]. — Czworo na autostopie. Radio 1970 [por. Twórczość poz. 4]. — Przed maturą. Radio 1970. — Izolda czy Małgośka. Radio 1972 [por. Twórczość poz. 6]. — Leszek. Radio 1975. — Sopotkie lato. Radio 1976 [por. Twórczość poz. 4]. — To jest danie peregowane. Radio 1977.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1979, 1988, 2003. — SWPP 2 (E. Głębička). — PP (E. Głębička).

J. Rostropowicz. *Współczesność* 1961 nr 5 [rec.: Ślad na asfalcie]. — [Gwiazdy bez blasku:] G. Brał: Gwiazdy i stabilizacja. *Litery* 1963 nr 12; Z. Peźniński: Hobby czy zawód? *Współczesność* 1964 nr 9. — [Nim skończy się noc:] A. Hamerliński: Nasz zwykły świat. *Tyg. Kult.* 1967 nr 27; E. Martuszeński: Czekać na świt. *Pomorze* 1967 nr 8; J. Mazurczyk: Zawiedzione nadzieje. *7-my Głos Tyg.* 1967 nr 19. — [Sopotkie lato:] G. Bernatowicz: Nasze Kochane „banany”. *Kierunki* 1970 nr 16; A. Drawicz: Kolektyw wam nie pomógł, biedactwa? *Sztand. Młod.* 1970 nr 25; J. Mazurczyk: Między zgrzywą a prawdą. *7-my Głos Tyg.* 1970 nr 18; E. Moskałówna. *Litery* 1970 nr 35; K. Nowicki: Pewność i niepewność. Nauka na przykładach. *Zycie Lit.* 1970 nr 18. — M. Woźniak: Dzieci nie mające złudzeń. *Litery* 1974 nr 2 [rec.: Przerwany rejs Czarnych Piratów]. — [Pokuta:] F. Fornalczyk: U bram szczęścia. *Fakty* 1978 nr 35; A. Staniszewski: Wypadnięcie z kursu. *Nowe Książ.* 1978 nr 23. — J. Bachorz: Wizje miasta. (Miejsce intensywnego dojrzenia). *Rocz. Sopotkie* 1979 [rec.: Sopotkie lato]. — M. Kucharska: Iskanie futra. *Tyg. Kult.* 1983 nr 8 [rec.: Szukanie jutra].

B.M.

#### ZALUSKI Zbigniew 1926-1978

Pseud.: Z.S.Z.; Z.Z.; Zetzet; — wspólnie ze Zbigniewem Saffanem: Zbigniew Benard.

Prozaik, eseista, publicysta, autor scenariuszy filmowych.

Urodzony 31 lipca 1926 w Kiwercach pod Łuckiem (woj. wołyńskie); syn Ludwika Załuskiego, nadleśniczego, i Rajmundy z Kosmulewskich, nauczycielki. Po wybuchu II wojny światowej i włączeniu ziem wschodnich do ZSRR został w 1940 wraz z rodziną wywieziony do północno-wschodniego Kazachstanu; tu pracował w spółdzielni szewskiej oraz jako pomocnik strażnika rzeczno-żeglarskiego na Irtyżu i traktorzystą. W styczniu 1944 zgłosił się do I Korpusu Polskiego w ZSRR, formowanego w Sielcach nad Oką, i został przydzielony do 9. Pułku 3. Dywizji Piechoty im. R. Traugutta. W lipcu tegoż roku zdał jako eksternista egzamin oficerski. Najpierw jako podoficer, następnie jako oficer brał udział w walkach I Armii Wojska Polskiego nad Wisłą i Pilicą o przyczółek warecko-magnuszewski, w desancie na przyczółek czerniakowski w Warszawie w czasie powstania warszawskiego, w działaniach w rejonie Wału Pomorskiego, Kołobrzegu, nad Odrą i w bitwie o Berlin. Po zakończeniu wojny uczestniczył w akcjach zbrojnych przeciwko oddziałom Ukraińskiej Powstańczej Armii na terenie powiatów lubaczowski, tomaszowski i jarosławski. Pozostał jako oficer zawodowy w ludowym Wojsku Polskim (WP) i podjął studia w Wyższej Szkole Oficerów Polityczno-Wychowawczych, po czym pracował w pionie politycznym WP. Był członkiem PPR (od 1948 PZPR). Ożenił się z Marią Lukas. Debiutował w 1948 na łamach pisma *Praca Polityczno-Wychowawcza w Wojsku* (nr 5/6) dwoma artykułami: „Jak należy czytać gazety. Wolna trybuna” oraz „Szkolenie teoretyczno-polityczne oficerów polityczno-wychowawczych” (tu współaut. Z. Safjan). Od 1948 stale współpracował z prasą wojskową jako autor recenzji i szkiców z pogranicza historii literatury, literatury i filmu. W 1951 objął stanowisko zastępcy redaktora naczelnego miesięcznika *Wojsko Ludowe* i jednocześnie rozpoczął stałą działalność dziennikarską i publicystyczną. W Polskim Radiu wygłaszał cykle gawęd dla młodzieży (po 1951). Artykuły i recenzje ogłaszał m.in. w *Zołnierzu Polskim* (1953) i *Zołnierzu Wolności* (1953, 1956, 1958, 1968-69) oraz *Polityce* (1958, 1966), *Książce dla Ciebie* (1956; tu stała współpraca), *Nowinach Literackich i Wydawniczych* (1957) oraz *Polityce* (1958, 1966). W 1959 otrzymał nagrodę Ministra Obrony Narodowej. W 1962 został mianowany pułkownikiem. Od 1963 był członkiem ZLP; pełnił tu m.in. funkcję pierwszego sekretarza Podstawowej Organizacji Partyjnej PZPR przy Oddziale Warszawskim, wiceprezesa Oddziału Warszawskiego (1969-72) i członka Prezydium Zarządu Głównego. W 1964 i 1974 otrzymał Nagrodę Państwową II stopnia w dziedzinie literatury. Kontynuował działalność publicystyczną, drukując m.in. w *Nowej Kulturze* (1963), *Ekranie* (1965), *Stolicy* (1965), *Życiu Warszawy* (1966), *Miesięczniku Literackim*

(1968), *Kulturze* (1969) i *Życiu Literackim* (1969). Był członkiem Komitetu Warszawskiego i zastępcą członka Komitetu Centralnego PZPR. W 1969 został wybrany na posła na Sejm PRL z ziemi koszańskiej. W 1974 otrzymał Złoty Ekran (nagrodę telewidzów za indywidualność artystyczną), w 1975 nagrodę Komitetu do Spraw Radia i Telewizji za publicystykę kulturalną, w 1977 nagrodę m.st. Warszawy. Odznaczony m.in. trzykrotnie Krzyżem Walecznych, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1957), Orderem Sztandaru Pracy I klasy (1977) oraz (pośmiertnie) Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski (1978). Zmarł 5 marca 1978 w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Drogi. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] Z. Safjan. Powst. 1950.

W 1950 nagroda Filmu Pol. – Dyrekcji Programowej w konkursie na nowelę filmową o współcz. problematyce pol.

2. Towarzysz Gorący. Sztuka w 3 aktach. [Współaut.:] Z. Safjan. Powst. ok. 1950.

Masz, w Arch. T. im. J. Słowackiego w Kr. – Nagroda w konkursie Min. Kultury i Sztuki i ZLP na sztukę teatralną poświęconą 10-leciu Polski Ludowej w 1953.

3. Wojsko Polskie, ojczyzny wierna straż. Wwa: MON 1951, 36 s.

Popularne opracowanie dotyczące charakteru, zadań i funkcji społ.-polit. ludowego Wojska Pol.

4. Decyzja kaprała Bilskiego. [Powieść; współaut.: Z. Safjan], Wwa: MON 1954, 99 s.

Podp.: Zbigniew Benard.

5. Pierwszy straż. [Utwór dramatyczny]. *Żoł. Pol.* 1955 nr 6 s. 18-20. Przedr. *Mater. Repert. Domu Wojska Pol.* 1956 nr 1 s. 29-39.

6. Przepustka do historii. Szkice o żołnierskich drogach czasu II wojny światowej. Uwagi i polemiki. Wwa: MON 1961, 227 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 [rozszerz.] 1963, wyd. 3 1964, wyd. 4 1966, wyd. 5 1967. Przedr. zob. poz. 16 [2].

Zawartość: Wize i rewizje – Uzupełnienia chyba niezbędne: Wrzesień nieznan; Gorzka chwala zwyciężonych; Zwycięzcy nie święcili triumfu; – Moja rzecz, rzecz bliska. Literatura, której nie ma; Ci sami, Kilka notatek do nieopisanego epopei; Zyciorys 200 tysięcy; Kat widzenia. – Przepustka do historii: Wkład: ofiary czy czyn?; Kosz w sylfku i waga działania; Sens Września; Wkład walki podziemnej; Rola ostatnich bitew. – Sens wysiłków: Potrzeba syntezy czynu zbrojnego; Dialektyka żołnierskich dziejów.

W wyd. 2 nadto: Obrachunek włodarzy; Paradoxy pierwszego aktu; Przemilczany egzamin; Do Kraju i dla Kraju; Niebezpieczeństwo późnego widzenia; Polityka i strategia zwycięstwa; Wynik ostateczny; Z dokumentów.

Przekł. ros.: Propusk w istoriju. [Przeł.:] D.T. Georgiewa i M.M. Rymzi. Moskwa 1967.

7. Siedem polskich grzechów głównych. [Szkice historyczne]. Wwa: Czyt. 1962, 239 s. Wyd. nast.: tamże wyd. 2 1963, wyd. 3 1965; wyd. 4 Wwa: Iskry 1968.



Wyd. łączne z poz. 14 pt.: Siedem polskich grzechów głównych. Wyd. 5; Nieśmieszne igraszki. Wyd. 1. Wwa: Iskry 1973, 471 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Czyt. 1977, wyd. 4 tamże 1983; wyd. 5 Wwa: MON 1985. Przedr. zob. poz. 16 [3].

Zawartość: Wstęp. — Białowhwalcy i szycery: Rzeźnia narodo-wa; Co o tym sądził KuK Infanterist Józef Szwejk?; „Król Ubu, czyli Polacy”; Potępienie umierających frajerów; Siedem grobów głównych. — Traktat o samobójcach, czyli domniema-ne grzechy polskie: Zuchwalcy, czyli grzechy piesze, — Grzech pierwszy: z kosami na harmaty, — Grzech wtóry: z dubel-tówkami na karabiny; Żeby nie było nieporozumień; Szalen-ty, czyli grzechy kawalerskie, — Grzech trzeci: z szablami na baterie, — Grzech czwarty: z lancami na czółgi; Jak to by-ło pod Krojantami; Metaforyka Września; Straceńcy, czyli grzechy pirotechniczne, — Grzech piąty: „Reduta Ordona”, — Grzech szósty: Westerplatte; Od antybohaterstwa do ko-laboracji; Polska — Ordonem narodów; Topielcy ceremonialni — a właściwie jeden książę Józef, — Grzech siódmy: „Bóg mi powierzył honor Polaków”; Statysta czy charakternik? Inter-mezzo: koloryt narodowy, — Grzech ósme, czyli o czym w Pi-smie głucho: Małe przypomnienie szturmowania nieba; Punkt wyjścia: Apogeum mocy; Punkt wyjścia: Apogeum grozy, — Grzechy ósme: Czternastu z jednym karabinkiem; Teoretycz-ne możliwości i historyczna rzeczywistość, — Grzechy ósme: między Trigubową a Polzuchami; Wzajemny kredyt i wspólna krew; O „miejsce pod słońcem” dla milionów, — Grzechy — naprawdę — ostatnie, — Przyczynek do problemu nieostrożne-go obchodzenia się z historią; Krytyczny rys dziejów szyder-stwa i pogardy: Psychopatologia poetycka, a ściślej: „odwra-całna” teoria wyjątkowości; Co się komu nie podoba — i dla-czego? Humanizm w szlafmycy, czyli upadek Paryża; Epigoni-neoprażmiwcy i kto z tego korzysta, — Grzechów ostatek — albo jeszcze o trupochwałcach: Święty, święty, święty Sarmata Śmieszny!; Czy stanęły zegary historii?; Pseudorejtan, czyli Or-donkowie „trzejści świętówki”; Tysiąc karabinów i jeden od-ważny; Kto poprzestawiał zegary, a głównie — po co?; Histo-riozofowie pokątni i hasło „śmierć frajerom”: Bardzo śmiesz-ne, ale nieobojętne dla zdrowia; Trans-Atlantyk, czyli ucie-kinierzy spod władzy króla Ubu; Apostołowie reedukacji anty-bohaterskiej; Sławmy Piszczyka nad brzegiem rysztołka; Nie dajmy się zwariować; „Śmierć frajerom” — a co będzie z ludźmi?; Przeciwo szycerzco-pseudokrytycznemu bzdurze-niu: O ostrożne obchodzenie się z historią; Kryzys wartości względnych; Ratunek — w ludzkiej prawdzie historii; Post-scriptum: garsć banałów. — W wyd. 2 i 3 nadto postłowie: Ostatnie słowo.

III nagroda Ministra Obrony Nar. w dziedzinie publicystyki w 1962 oraz nagroda Klubu Studentów Wybrzeża „Żak” w 1964. Adapt. teatr. pt. Ciuchy historii: Praprem. Kr., T. „Eref 66” 1971.

8. Finał 1945. (Materiały do bilansu). [Szkice histo-ryczno-publicystyczne]. Wwa: MON 1963, 148 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1965, wyd. 3 1966, wyd. 4 1968, wyd. 5 1985. Przedr. zob. poz. 13.

Zawartość: Cena chwały; Analiza najpilniejszych potrzeb; Oca-na postulatów perspektywicznych; Zestawienie rozmiaru wy-siłków; Obrachunek wartości porównywalnej; Zamknięcie dzie-jowego obrachunku.

9. Czterdziesty czwarty. Wydarzenia, obserwacje, refleksje. Wwa: Czyt. 1968, 537 s. Wyd. nast.: tam-że: wyd. 2 1968, wyd. 3 1969, wyd. 4 1969, wyd. 5 1969, wyd. 6 1970, wyd. 7 1973, wyd. 8 1975; wyd. 10 Wwa: MON 1983; wyd. 11 Wwa: Czyt. 1984. Przedr. zob. poz. 16 [1].

Nagroda Ministra Obrony Nar. I stopnia w 1968 oraz nagrody w plebiscytach czytelników: w 1969 *Kuriera Polskiego*. Wy-

bieramy książkę roku 1968” i „Blżej książki współczesnej”, zorganizowanym przez red. *Głosu Pracy* wspólnie z CRZZ i Min. Kultury i Sztuki; w 1970 w VII Plebiscytcie Gdańskiego Klubu Dobrej Książki i Klubu Książki „Człowiek — Świat — Polityka” (nagrada „Czerwonej Róży”).

Adapt. teatr.: B. Koperny: Działo się w czterdziestym czwar-tym. Widowsko dokumentalno-historyczne według książki Zbigniewa Żalusińskiego „Czterdziesty czwarty”. Wwa: Inspiracje, ZG ZSMP, Zespół Kultury i Oświaty ZG RSW „Prasa-Książka-Ruch” 1984, 57 s.

Przekł.: bułg.: *Cetirideset i četvrti*. [Przeł.] L. Vasileva. So-fija 1980. — niem.: *Das Jahr 44*. [Przeł.] H. Lemke. Berlin 1978. — ros.: *Sorok četvrtij*. [Przeł.] D.G. Tomaševskij. Moskva 1978. — słowac.: *Štyridsiaty štvrtý*. [Przeł.] F. Uváček. Bratislava 1979.

10. Między Wrześniem i Majem. Scenariusz fil-mowy. [Współaut.:] R. Wionczek. Ekran. 1969.

11. Polacy na frontach II wojny światowej. [Po-pularny zarys historyczny]. Wwa: Interpress 1969, 93 s. Rada Ochrony Pomników Walki i Męczeń-stwa. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1970, wyd. 3 1971.

Przekł.: ang.: *Poles on the fronts of the second world war*. Warsaw 1969. — franc.: *Les Polonais sur les fronts de la deuxième guerre mondiale*. Varsovie 1969. — hiszp.: *Los Polacos en los frentes de la II guerra mundial*. Varsovia 1969. — niem.: *Die Polen an den Fronten des Zweiten Weltkrie-ges*. Wwa 1969, wyd. 2 Warschau 1970. — ros.: *Poljaki na frontach wtórej mirovoj wojny*. [Przeł.] S. Anajan, L. Pentko-vskaja. Varšava 1969, wyd. 2 tamże 1970.

12. Legenda. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] W. Jeżow. Ekran. 1970.

Tytuł roboczy: Marsz weselny.

Nagroda Ministra Obrony Nar. II stopnia oraz nagroda Tow. Przyj. Ziemi Świebodzińskiej w 1971.

13. Ziarna na okopie; Finał 1945; Postacie sukcesu. [Szkice historyczno-publicystyczne]. Wwa: MON 1970, 233 s. Wyd. 2 tamże 1971. Przedr. zob. poz. 16 [4].

Zawartość: Obrachunek. — Finał 1945. Materiały do bilansu [poz. 8]. — Postacie sukcesu. Refleksje poblansowe: Ekspozycja: śmierć III Wielkoniemieckiej Rzeszy; Ekspozycja: narodzi-ny III Ludowej Rzeczypospolitej; Sytuacja: Polska — Niemcy — Europa; Sytuacja: poczucie pewności — Apeł.

14. Nieśmieszne igraszki. [Szkice historyczno-publicystyczne]. Wyd. 1 łącznie z poz. 7 Wwa: Iskry 1973 s. 257-471. Wyd. nast. zob. poz. 7. Przedr. zob. poz. 16 [3].

Zawartość: Obrachunek racji. Ostatnie słowo oskarżonego: Co trzeba powtórzyć; Co wypada przypomnieć; Co należy spro-stować; Istota sporu I: stereotypy postaw; Nonkonformizm i socjalizm; Odpowiedzialność i możliwości; Nowe aspekty: krytycyzm — analiza czy kpina?; „Lewica” i „prawica” wobec historii Polski; Solidaryzm narodowy czy jedność narodu; Istota sporu II: bagaż historyczny a droga do socjalizmu; Słowo o metodzie, — Komentarze do wojny o „Grzechy”: Czy stare etykiety zastąpią nowe problemy; Co i po co nam się wma-wia; Dlaczego Polacy strzelali zamiast mować; Czy sami so-bie wierzymy; Wołanie o czyn — na melodie kołysanki; Ko-ronny świadek odwołał zeznanie...; Postępowość przerażo-nych i kopniaki historii; Co na to... nastolatki; Odstępstwa i zastępstwa; „Normalka” — rzeczywistość historyczna; Moje credo: myślenie ma kolosalną przeszłość. — „Naród bez móz-gu...”; Listy do przerażonego: List pierwszy, — List drugi: Pio-łof pokutny; Czy to Żeromski?; Dokąd idzie żołnierz borem, lasem?; Na wojencę dalekiej... a na bliskiej?; Macki, Wawrzki,

Bartki i Adolf Bonaparte; Pokolenie skrwawione czy stracone; Kto będzie straszyl po nocy – pan Stefan?; Osobliwe poglądy Andrzeja Wajdy [dot. reż. filmu „Popioly”]; Wajda zwycięski, – Zgrzebne, dumne prawdy; „... i inni”; Cesarz i natrętni Polacy; Czas nie utracony; Pomnożenie wartości; Przedwzrostaj i dziś. – Rzeczy bliższe i rzeczy ważniejsze; Twój brat – zbiór Komatanci 1946; Agnieszka w krainie koszarów; Śmiała diagnoza – cudowny lek; Dziejowa misja niemowlaka; Zbrukani i nieskalani; Agnieszka na tle epoki; Ciekawe jako objaw; „Obrazili się rotnistrze...”; Co mi wolno, – O tradycji serio: tradycja a współczesność; Wschód – zachód; Niepodległość – postęp; Polska – Rosja; Rządy czy ludy; Suma doświadczeń: Dwudziestolecie; Tradycja a ruch rewolucyjny; Skazani na historię; Na odchodnym; Do spadkobierców; Co czynić wypada.

15. Ta epopeja nie została napisana. [Widowisko telewizyjne]. Scenariusz: S. Szlachtycz, Z. Wiśniewski. Praprem. TV (T. Faktu) 1974.

16. Pisma wybrane. Wwa: MON.

[1]. Czterdziesty czwarty. Wydarzenia, obserwacje, refleksje. Wyd. 9. 1979, 525 s. Wyd. 12 1985. Zob. poz. 9.

[2]. Przepustka do historii. Szkice o żołnierskich drogach czasu II wojny światowej. Uwagi i polemiki. Wyd. 6. 1979, 468 s. Wyd. 7 1985. Zob. poz. 6.

[3]. Siedem polskich grzechów głównych; Nieśmieszne igraszki. 1980, 481 s. Wyd. 5 1985. Zob. poz. 7, 14.

[4]. Ziarna na okopie; Finał 1945; Postacie sukcesu. Wyd. 3. 1980, 233 s. Wyd. 4 pt. Ziarna na okopie. Finał. 1985. Zob. poz. 13.

17. Drogi do pewności. [Szkice historyczno-publicystyczne]. Wwa: Iskry 1984, 213 s. Wyd. 2 tamże 1986.

Zawiera inedita; Drugie Tysiąclecie; Między Wschodem a zgrabą; Słabość i siła Rzeczypospolitej.

#### Prace redakcyjne

1. Młodzieży o Ludowym Wojsku Polskim. Zebrał i oprac.: Z. Safjan, ..., S. Zieliński. Wwa: MON 1960, 441 s.

Z.Z. i Z. Safjan podp.; Zbigniew Benard.

2. ... na czerwonych paździeniku kwiatach. Antologia poezji i prozy. Wybór i oprac.: I. Sikirycki, ... Kom. red.: J. Dobraczyński i in.]. Wwa: KAW 1977, 450 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Wywiady: Myślenie ma kolosalną przeszłość. Przeciw potąganym historiozofom i nielicencjonowanym pośrednikom. Rozm. E. Bury. WTK 1963 nr 1; Wzraże losu. Rozm. J. Radomińska. Kultura 1972 nr 9; Historia i honor. Rozmowa z Z.Z. Rozm. Z. Taranienko. Literatura 1973 nr 30, przedr. w: Z. Taranienko. Rozmowy z pisarzami. Wwa 1986; Kształtować świadomość młodych poprzez historię. Rozm. T. Żółciński. Fakty 1975 nr 34; Współczesność i historia. Rozm. L. Moczulski. Stolica 1977 nr 3; Działać w historii. Rozm. A. Malachowski. Konrasty 1978 nr 8.

SWPP 2 (R. Loth). – PP (R. Loth). – LP XX w. (red.). – H. Niedbał. Zbigniew Żalwski 1926-1978. Informator bio-bibliograficzny. Szczec.: Woj. i Miejski. Bibl. Publiczna im. S. Staszica w Szczecinie. 1982, 15 s. – J. Woźnicka; Zbigniew Żalwski

31.VII.1926 – 5.III.1978. Materiały do bibliografii. Wwa: Centr. Bibl. Wojsk. 1984, 43 s.

[Siedem polskich grzechów głównych:] J. Dobraczyński: Grzechy Polaków. Kierunki 1962 nr 46; W. Janicki: „Myślenie ma również kolosalną przeszłość...”. Kierunki 1962 nr 47; A. Klimowicz: Historia i dzień dzisiejszy. Nowe Książ. 1962 nr 23; K. Koźniewski: Grzech główny – bezkrytycyzm. Polityka 1962 nr 49; J. Wilhelm: Galop i cugle. Nowa Kult. 1962 nr 43. – L.M. Bartelski: Cena chwały. Kultura 1963 nr 1 [rec.: Finał 1945]. – [Siedem polskich grzechów głównych:] A. Bohencki: Komentarze i wycinki. Kierunki 1963 nr 7; B. Drozdowski: Grzechy pułkownika? Życie Lit. 1963 nr 1 [dot. też: Finał 1945], przedr. pt. Finał, komentarze i grzechy w teżo: Gry ludzkie. Łódź 1971; Dyskusja o książce Z. Na Antenie, Monachium 1963 nr 2 [wypowiedzi autorów: P. Zaremba, M. Badowiczówna, J. Białowicz, A. Gólkosz, A. Stypułkowski, B. Sulik]. – W. Janicki: Sens polskiego finału 1945. Życie i Myśl 1963 nr 9/10 [rec.: Finał 1945]. – [Siedem polskich grzechów głównych:] W. Kętrzyński: Z. traktat o polskich grzechach głównych. Twórczość 1963 nr 2; A. Kijowski: Pokłonmy się ideom martwym. Prz. Kult. 1963 nr 6, przedr. w teżo: Arcydzieło nieznanie. Kr. 1964. – [Finał 1945] A. Klimowicz: Źródła nowych tradycji. Nowe Książ. 1963 nr 13; L. Moczulski: Finał wieńczy dzieło. Stolica 1963 nr 20. – [Siedem polskich grzechów głównych:] Z. Safjan: Walka z kompleksami. Nowa Kult. 1963 nr 3; O. Terlecki: Grzech najgłówniejszy. Życie Lit. 1963 nr 7. – O. Terlecki: Raport z ostatniej fazy wojny. Życie Lit. 1963 nr 19 [rec.: Finał 1945]. – [Siedem polskich grzechów głównych:] K.T. Toeplitz: Tradycja za tradycją. Prz. Kult. 1963 nr 5; J. Wilhelm: Wiecznie polskie. Nowa Kult. 1963 nr 1, 2, przedr. w teżo: Mój gust wiktoriański. Wwa 1966; W. Żalwski: Chwile buntu. Prz. Kult. 1963 nr 8; P. Zaremba: Orzeł Biały, Londyn 1963 nr 15/16; P. Zaremba: Siedem grzechów i jedno rozgrzeszenie. Kultura, Paryż 1963 nr 6. – S. Zieliński: Zachęta trzecia. Kultura 1963 nr 1, przedr. w teżo: Wycieczki balonem. Nr 2. Wwa 1964 [rec.: Finał 1945]. – R. Kosiński: Z.Z. Życie Lit. 1964 nr 41. – A. Hamerliński: Z.Z. Tyg. Kult. 1965 nr 19. – I. Krasucki: Przepustka do współczesności. Fakty i Myśli 1965 nr 3. – [Czterdziesty czwarty] L.M. Bartelski: Sprawy Polaków: Widnokręgi 1968 nr 9; P. Kunciewicz: Legenda i statystyka. Współczesność 1968 nr 18; M. Malinowski: Spór o patriotyzm. Argumenty 1968 nr 34; W. Nawrocki: Rok przełomu i rok wargu. Życie Lit. 1968 nr 35; S. Stomma: Chirurgia historii. Tyg. Powsz. 1968 nr 29; M. Turlejska: O roku ów! Nowe Drogi 1968 nr 7; M. Turski: Rok polskich przeznaczeń. Polityka 1968 nr 22. – M. Turski: Spór od pokoleń. Polityka 1968 nr 24 [omówienie dyskusji wokół książki: Siedem polskich grzechów głównych]. – [Czterdziesty czwarty] W. Żukrowski: Obrachunki. Nowe Książ. 1968 nr 15, przedr. w teżo: Karambole. Wwa 1973; A. Malachowski: Rok czterdziesty czwarty. Odra 1969 nr 1; A. Pomian: Na Antenie, Monachium 1969 nr 78. – O. Terlecki: Książka Z. – wydarzenie przełomowe. Poglądy 1969 nr 17 [rec.: Siedem polskich grzechów głównych]. – A. Lam: Finał, który jest początkiem. W teżo: Pamiętnik krytyczny. Kr. 1970 [rec.: Finał 1945]. – [Ziarna na okopie:] Z. Safjan. Współczesność 1970 nr 14; S. Zieliński: Z. 1970. Nowe Książ. 1970 nr 9. – [J. Łobódowski] Szperacz: Z prasy krajowej. „Humanista” w mundurze. Tydz. Pol., Londyn 1974 nr 1. – S. Melkowski: Kto przeżyje, wolnym będzie. Argumenty 1974 nr 45 [rec.: Siedem polskich grzechów głównych; Nieśmieszne igraszki]. – J. Niecikowski: Z.Z., czyli sztuka dialogu. Literatura 1974 nr 29. – S. Strumph Wojtkiewicz: Autorytet społeczny. W teżo: Polski chleb. Wwa 1977 [rec.: Siedem polskich grzechów głównych]. – K. Debnicki: Z.Z. przepustka do historii. Tyg. Kult. 1978 nr 12. – W. Kociwicz: Żołnierz, pisarz, działacz. Odra 1978 nr 5. – K. Koźniewski: Z.Z. 1926-1978. Polityka 1978 nr 10. – Z. Macużanka: Być mądrym mądrością nie książkową... Kultura 1978 nr 12. – W. Nawrocki: Spór o sens dzieł. Życie Lit. 1978 nr 19. – Z. Safjan: Piórem i słowem. Literatura 1978 nr 13. – A. Wieluński: Grzechy i rozgrzeszenia. Argumenty 1978 nr 44. – C. Leżeński: Przepustka do literatury. Nowe Książ.

1980 nr 16 [rec.: Siedem polskich grzechów głównych; Nieśmieszne igraszki; Ziarna na okopie: Finał 1945]. — Z. Domino: Pułkownik Z. W tegoż: Za rok, za dzień. Rzeszów 1981. — W. Wiśniewski: Z. Z. W tegoż: Tego nie dowiecie się w szkole. Wwa 1981. — J. Lenart: Człowiek w rozblasku. *Nike* 1982 nr 6. — Z. Saffan: Poszukując tragizmu... *Tu i Teraz* 1983 nr 44. — Z. Skuza: Dialog z historią. *Argumenty* 1985 nr 14. — [Drogi do pewności.] W. Furman: Prawda piekąca i gorzka. *Widnokręgi* 1984 nr 51; M. Leczyk: Zamykanie rozdziałów historii. *Nowe Książ.* 1984 nr 8; A. Sabatowski: Historia i Z. *Życie Lit.* 1984 nr 43; H. Urbanowski: Pasje polskie. *Pokolenia* 1984 nr 8. — Z. Frydryszak: Literatura wojenna w oczach żołnierza. (O niektórych wątkach „Przepustki do historii” Z. Z.). *Warmia i Mazury* 1985 nr 9. — [Cz. Goliszewski] Cezary K.: Wokół Z. *Nike* 1985 nr 1. — B. Kowszewicz: Ostatnia książka Z. *Nike* 1985 nr 9 [rec.: Drogi do pewności]. — A. Lisiecka: Zbyszek. *Rzeczywistość* 1987 nr 25. — E. Bożek: Z. dzieło żywe. *Stolica* 1988 nr 11. — Z. Miedziński: Z. i jego wizja polskich dziejów. *Perspektywy* 1988 nr 10. — K. Goldberga: Przepustka do pamięci. *Literatura* 1989 nr 9. — T. Miłkowski: Ku nowej Polsce. W tegoż: Literatura i kryzys. Wwa 1989. — E. Pawłowski: Pułkownik Zbigniew Żatuzki (1926-1978). Wwa: MON 1989, 49 s.

B.D.

## ZAMBRZYCKI Władysław 1891-1962

Krypt.: R.; Z.  
Powieściopisarz, publicysta.

Urodzony 14 listopada 1891 w Radomiu; syn Mieczysława Zambrzyckiego, geometry, i Anieli z Kawalskich. Uczęszczał do średniej szkoły handlowej w Radomiu. Zagrożony represjami po strajku szkolnym w 1905, wyjechał do Belgii, gdzie uczęszczał do College d'Anderlecht na przedmieściu Brukseli. W 1908 publikował pierwsze utwory literackie w języku francuskim na łamach pisma szkolnego *Estudiantine*. W 1909 zdał maturę w Monts. Od 1909 studiował w École Supérieure des Textiles w Verviers i w 1913 uzyskał absolutorium. Należał do organizacji młodzieżowych Filarecja i Strzelec. W 1914 powrócił do kraju. W czasie I wojny światowej przebywał kolejno w Snowsku, Bierdiansku oraz Samarze, gdzie pracował w fabryce amunicji. W 1918 wziął udział w obronie Lwowa. W 1919 wstąpił do Wojska Polskiego i pracował jako chemik w przemyśle zbrojeniowym. W wyniku wybuchu retorty w czasie eksperymentów chemicznych stracił oko, co uniemożliwiło mu pracę w zawodzie. Po wystąpieniu z wojska w 1920 zamieszkał w Warszawie, gdzie rozpoczął pracę literacką i dziennikarską. Debiutował (w języku polskim) w 1927 humoreską „Brewerie internatu, czyli skutki egzotycznej audycji” na łamach czasopisma *Radio* (nr 27). Współpracował z *Nowinami Codziennymi*, *Tygodnikiem Ilustrowanym* oraz *Dookoła świata*. Pisał popularne szkice podróżnicze i historyczne, publikowane w serii tak zwanych żółtych książeczek Towarzystwa Wydawniczego „Rój”. W 1930-36 pracował w redakcji *Expressu Porannego*. W 1933-35 i ponownie od kwietnia 1938 pełnił obowiązki redaktora odpowiedzialnego *Merku-*

*ryusza Polskiego Ordynaryjnego* (tu w 1938-39 rubryka pt. „Dzieje wszystkiego świata”). W 1936-37 pracował jako cenzor prasowy. W 1938-39 współwydawał (wraz z Julianem Babińskim i Wikto-rem Malinowskim) *Nowe Wiadomości Ekonomiczne i Uczone*. Był członkiem Syndykatu Dziennikarzy. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał nadal w Warszawie i utrzymywał się z wyrobu płynu do zapalniczek. Pracował też nad monografią państwa Moresnet (w 1920 włączone do Belgii); rękopis pracy uległ zniszczeniu podczas powstania warszawskiego. Po zakończeniu wojny współpracował stale od 1945 z redakcją *Expressu Wieczornego*, w którym prowadził (anonimowo) rubrykę pt. „Kto chce niech wierzy”, przemianowaną następnie na „Kto chce niech czyta”. W 1958 został członkiem ZLP. Zmarł 28 kwietnia 1962 w Warszawie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Większa z kropelkami. Humoreski. Wwa: Rój 1929, 174 s.

Zawartość: Większa z kropelkami; Czarny portier; Komendant Mukri-Pasza; Garden Party; Straszna noc; Spowiedź podpalacza; Pieter Sluyt i dwaj jego mistrze; Radosna rezygnacja; Zemsta na tle historycznym; Recenzja z premiery; Wielki dzień pogromcy tygrysów; Bankiet dorozkarczy; Bankiet kolombofilów; Prawda o starym rozpustniku; Wychowanie fizyczne; Hultaj Komarek; Astral Olafa Brixia; Mazurkiewicz.

2. Nasza Pani Radosna, czyli dziwne przygody pułkownika armii belgijskiej Gastona Bodineau. [Powieść]. Wwa: Rój 1931, 324 s. Wyd. nast.: wyd. 1 [!] Wwa: Czyt. 1957, wyd. 2 tamże 1959; Chotomów: Verba 1991.

Przełkł. węgier.: A mi holdogassonyunk. [Przet.] I. Meszaros. Budapest 1959.

3. Oblężenie Joanny. Komedia w 3 odsłonach. Powst. 1946.

Data powst. wg masz. w Bibl. Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie.

4. Mgła nad Skaldą. Powieść. Kat.: AWIR 1947, 244 s.

5. Bajka o fircyku w trzech odsłonach. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1955.

Data powst. wg masz. w Bibl. Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie.

6. Pamiętnik Filipka. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1956, 261 s. Wyd. 2 tamże 1957.

Pierwotny tytuł: Pod kolumną Zygmunta linf. na masz. w Bibl. Domu Literatury w Wwie. — Nagroda m.st. Warszawy w 1957.

7. Sen pod zegarem. Bagatelka w trzech obrazach. [Utwór dramatyczny]. Powst. 1957.

Data powst. wg masz. w Bibl. Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie.

8. Kwatera bożych pomyślników. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1959, 306 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Pax 1967; wyd. 3 Wwa: Czyt. 1985.

Przekł. węgier.: A jámbor tévelygök szallása. [Przeł.] E.P. Mach. Budapest 1962.

9. Kaskada Franchimont. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1962, 236 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1958. — Wywiady: Godzina z autorem „Pamiętnika Filipka”. Rozm. J. Styczeń. *Por. Bibl.* 1958 nr 4; W kwaterze dobroliwego figlarza. Rozm. K. Kloś. *Sl. Polesz.* 1959 nr 217.

SWPP 1 — PP (M. Kotowska). — LP XX w. (S. Lichański). — RL 1962 (P. Grzegorzczak), przedr. w tegez: Twórcy i badacze kultury zmarli w latach 1956-1967. Cz. 2. Wwa 1986.

[Nasza Pani Radosna, czyli dziwne przygody pułkownika armii belgijskiej Gastona Bodineau:] S. Baczyński. *Polonista* 1932 z. 3; L. Piwiński. *Wiad. Lit.* 1932 nr 11. — [Pamiętnik Filipka:] J. Iwaszkiewicz: Uroczą książką. *Zycie Warsz.* 1956 nr 216; S. Podhorska-Okołów: Od starożytniej Pompei do Warszawy pruskiej. *Twórczość* 1957 nr 1; H. Hubert. Filipek bardzo warszawski. *Tryb. Ludu* 1958 nr 44. — S. Lichański: Trzeba rozprzestrzeniać radość. *Orka* 1958 nr 5. — [Nasza Pani Radosna, czyli dziwne przygody pułkownika armii belgijskiej Gastona Bodineau:] S. Lichański: Optymizm krytyczny i realistyczny. *Nowe Książ.* 1958 nr 3; J.J. Lipski: O key! *Nowa Kult.* 1958 nr 8. — [Kwaterna bożych pomyłkowców:] S. Lichański: Reduta na Żurawiej. *Nowe Książ.* 1959 nr 18; [T. Sygal. T.S.: O powstaniu w Warszawie inaczej. *Stolica* 1959 nr 32; J. Wilhelm: Apologia włosienicy. *Tryb. Ludu* 1959 nr 259; E. Czekalski. *Orka* 1960 nr 1; S. Podhorska-Okołów: Czterej stoicy i powstanie. *Twórczość* 1960 nr 1. — Z. Dolecki: Pisarz, który kochał życie. *Kierunki* 1962 nr 20. — S. Lichański: Na śmierć Diogenesa. *Więź* 1962 nr 163, przedr. pt. Na śmierć Diogenesa (i trzy głosy) w tegez: Cienie i profile. Wwa 1966. — W Żukrowski. *Nowa Kult.* 1962 nr 23 [rec.]; Kaskada Franchimont]. — S. Lichański: *W.Z. Tyg. Kult.* 1965 nr 17. — [Kwaterna bożych pomyłkowców:] Z. Umiński. *Wroc. Tyg. Katolików* 1967 nr 23; E. Szonert: Nowości Instytutu Wydawniczego „PAX”. *Znak* 1968 nr 1 [dot. także: Z. Czajkowski: Wiosna na Syberii]; E. Ichnatowicz: „Kwaterna bożych pomyłkowców”. W: Druga wojna światowa w literaturze polskiej i obcej. Lubl. 1994. — E. Ichnatowicz: Moralność i elegancja. Powieści W.Z. W: Kategoria dobra i zła w kulturach słowiańskich. Wwa 1994. — G. Eberhardt: Powietrze pulsuje wyraźnie. *Rzeczpospolita* 1999 nr 46.

M.K.K.

## ZAMOJSKI Ferdynand 1914-1984

Prozaik.

Urodzony 21 października 1914 w Stanisławowie; syn Piotra Zamojskiego, kolejarza, i Barbary z Baczyńskich. Uczęszczał do gimnazjum klasycznego w Stanisławowie. Następnie studiował prawo na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie; w 1937 uzyskał magisterium. Zawarł związek małżeński z Amandą Andrzejewską. Jesienią 1937 rozpoczął służbę wojskową w Szkole Podchorążych Rezerwy przy 48. Pułku Strzelców Kresowych; w 1938 został w stopniu plutonowego podchorążego przeniesiony do rezerwy. W styczniu 1939 rozpoczął pracę w Urzędzie Skarbowym w Stanisławowie. Po wybuchu II wojny światowej zgłosił się ochotniczo do wojska i odbył kampanię wrześniową jako zastępca dowódcy plutonu cekaemów w 48. Pułku 11. Karpackiej Dywizji Piechoty Armii „Karpacy”. Następnie przedarł się do Stanisławowa i w czasie

okupacji radzieckiej pracował jako ekonomista m.in. w Związku Spółdzielni Drobnej Wytwórczości. Po wkroczeniu Niemców w czerwcu 1941, pracował krótko w Urzędzie Skarbowym, a następnie jako księgowy w majątkach rolnych pod Samborem, a potem Horodenką. Wobec zagrożenia ze strony nacjonalistów ukraińskich w 1943 wrócił do Stanisławowa, gdzie pozostał do zakończenia wojny; przez krótki czas pracował w tym okresie na kolei. Jesienią 1945 w ramach tzw. akcji repatriacyjnej wyjechał do Gliwic. W 1945-49 pracował w Zjednoczeniu Spożywczym jako kierownik działu ekonomicznego. Był od 1946 kandydatem na członka PPS, a od 1948 PZPR (zrezygnował z członkostwa w 1952). W 1949 zamieszkał w Warszawie. Pracował kolejno jako naczelnik w wydziale ekonomicznym Ministerstwa Budownictwa (1950-51), kierownik działu ekonomicznego w Centralnym Zarządzie Budownictwa (1952-56), ekonomista w Zakładach Metalowych im. gen. K. Świerczewskiego (1957-58), doradca ekonomiczny w Najwyższej Izbie Kontroli (1958-74). W tym okresie drukował liczne artykuły o tematyce ekonomicznej w *Zyciu Gospodarczym* i *Kontroli Państwowej*. Jako prozaik debiutował w 1962 fragmentem powieści pt. „Droga”, opublikowanym na łamach tygodnika *Nowa Kultura* (nr 35). Od tej pory prozę drukował m.in. na łamach *Życia Warszawy* (1970-82) i *Żołnierza Polskiego* (1970-74). W 1970 został członkiem ZLP; pełnił funkcję sekretarza Klubu Batalistów. Był zapalonym wędkarzem i członkiem Polskiego Związku Wędkarskiego. Odnznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1972), Odznaką Grunwaldzką ZBOWiD (1972). Zmarł 18 września 1984 w Warszawie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Droga. [Powieść]. Wwa: MON 1964, 261 s. Wyd. 2 Lubl.: WŁubel. 1970.

Cz. 1 cyklu; cz. 2 zob. poz. 2.

2. Powrót nad rzekę. [Powieść]. Wwa: MON 1967, 344 s. Wyd. 2 Lubl.: WŁubel. 1970.

Cz. 2 cyklu; cz. 1 zob. poz. 1.

3. Ryby zielonych rzek. [Opowiadania]. Wwa: NK 1969, 174 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1976, wyd. 3 1983.

Zawartość: Dom nad rzeką; Żywy spławik; Błysk o zachodzie; Ciepły wiatr; Srebrny deszcz; Człowiek z długim bambusem; Ryby i dziewczyny; Diabeł na rybach; Lin i samotnik; Na ochabach; Dniestr rzeka zielona; Przed burzą.

4. Ryby i rybitwy. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1970, 246 s. Wyd. 2 tamże 1976.

Zawartość: Mgła; Bilet wstępu; A w nagrodę szczupaczek; Diabeł nie sum; Mały rybak i wielki sum; Sandacz bierze o zmierzchu; Baza starych sumów; Cena jednego sandacza; Ryby i rybitwy; Żywy krzak; Rapa ryba chytra; Na ostrodze; Północny wiatr.



5. Ciemność. [Powieść]. Lubl.: WŁubel. 1971, 175 s.

6. Dwaj z kaemów. [Powieść]. Lubl.: WŁubel. 1972, 367 s. Wyd. 2 tamże 1974.

7. Smak niedopalka. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1972, 157 s. Wyd. 2 tamże 1984.

8. Światła bakanów. [Opowiadania]. Wwa: KiW 1976, 218 s. Wyd. nast. pt. Światła bakanów. Opowiadania wędkarskie. Wwa: SiT 1985.

Zawartość: Pod Horodyszczem; Moja Ryba „Kormoran”; Świt nad Wkrą; Ślub; Światła bakanów; Cień; Łoś jednak; Królewski pstrąg; Złota muszka; Pożegnania; Sum; Balia pełna karasków; Druga kra; Domek nad wodą.

9. Chłopiec znad Bzury. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: MON 1978, 274 s. Wyd. nast. tamże 1983.

10. Grona jarzębiny. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1978, 225 s.

Zawartość: Most; Pseudonim „Kolejarz”; Amerykanin; Łza w prawym oku; Stara furka; Grona jarzębiny.

11. Noc nad miastem. [Powieść]. Wwa: MON 1981, 419 s. Wyd. 2 tamże 1985.

12. Ażyl nad Dniestrem. [Powieść]. Wwa: MON 1986, 253 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Wywiad: „Nie chcę puścić się na szerokie wody fikcji.” Rozm. A. Komacka. *Expr. Wiecz.* 1981 nr 83.

RL 1984 (A. Biernacki).

[Droga.] W. Szwedowicz: Opowieść o odrocie. *Nowe Książ.* 1964 nr 10; O. Terlecki: Powieść o ciężkiej drodze. *Życie Lit.* 1965 nr 42. — W. Szwedowicz: Zielone rzeki dzieciństwa. *Nowe Książ.* 1969 nr 22 [rec.: Ryby zielonych rzek]. — J. Mazurczyk: Nie tylko o rybkach. *7-my Głos* 1970 nr 14 [rec.: Ryby i rybitwy]. — L. Stemoni: Zakamuflowany autentyk. *Kamena* 1970 nr 13 [rec.: Droga] — [Ryby i rybitwy:] S. Zieliński: Przyducha. *Kultura* 1970 nr 7, przedt. w te goż: Wycieczki balonem. Wwa 1978 [dot. też: Ryby zielonych rzek]; M. Kabata: Przygody z oczekiwaniem. *Nowe Książ.* 1971 nr 6. — [Powrót nad rzekę:] Z. Mikulski: *Kult. i Życie* 1971 nr 7; S. Zieliński: Próba powrotu. W te goż: Wycieczki balonem. Wwa 1971. — J. Marx: Czy to powieść? *Nowe Książ.* 1972 nr 15 [rec.: Smak niedopalka]. — J. Biernacki: Dwie i pół wojny. *Nowe Książ.* 1973 nr 2 [rec.: Dwaj z kaemów]. — K. Bujwid-Konopka: *Nowe Książ.* 1978 nr 11 [rec.: Chłopiec znad Bzury]. — W. Krzysztozek: Kraina dzieciństwa. *Literatura* 1979 nr 13 [rec.: Grona jarzębiny]. — [Noc nad miastem:] J. Koprowski: Premia za temat. *Perspektywy* 1981 nr 30; A. Przyppkowski: Jeszcze o nocy. *Niko* 1981 nr 4; E. Biela: Czas pogardy. *Odgłosy* 1982 nr 11. — T. Wach: O tym jak trudno zmusić się do czytania. *Nowe Książ.* 1984 nr 12 [rec.: Smak niedopalka].

B.M.

## ZANIEWSKI Andrzej

ur. 1939

Imiona metrykalne: Andrzej Marek.  
Pseud.: Horatio, Jan Soplica; Marcus Zaand; Nelson.  
Poeta, prozaik.

Urodzony 13 kwietnia 1939<sup>1</sup> w Warszawie; syn Witolda Zaniewskiego, studenta prawa (zginął w 1943

w Oświęcimiu), i Iwony z domu Landau, tancerki. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał w Warszawie. Po zakończeniu wojny przeniósł się w 1945 z matką do Gdańska. Uczęszczał do II Liceum Ogólnokształcącego im. W. Pniewskiego w Gdańsku. Debiutował w 1957 wierszem pt. „Dziewczętom”, opublikowanym w dodatku *Głosu Wyrzeża* pt. *Fala* (nr 45). W tym czasie współpracował też z rozgłośnią gdańską Polskiego Radia. Był członkiem gdańskiej grupy poetyckiej Szkoła Grafomanów (1958-60). Po zdaniu matury w 1958 podjął studia z historii sztuki na Uniwersytecie Warszawskim (UW). W październiku 1959 założył i przez krótki czas prowadził Klub Twórczy „Perspektywy” działający przy UW. Uczestniczył w działaniach grup poetyckich: Profile (1958-59), Grupa Warszawska (1959-63); był w 1960 współzałożycielem Orientacji Poetyckiej „Hybrydy” i do 1962 jej członkiem oraz w 1961 warszawsko-łódzkiej grupy Krąg. Współredagował dwa numery pisma Centralnego Klubu Studenckiego „Hybrydy” *Widzenia* (1960-61). W 1959-64 należał do Towarzystwa Socjono-Kulturalnego Żydów w Polsce. Był członkiem ZSP, w 1961 został członkiem PZPR (do grudnia 1989). W 1962 ożenił się z Wiesławą Skuzą, wówczas studentką polonistyki (rozwód 1975). W 1964 uzyskał magisterium na UW, po czym pracował krótko jako referent w PTTK, a następnie do 1970 jako starszy inspektor-rewident w ZAiKS-ie. Od 1968 publikował wiersze m.in. w *Poezji i Życiu Literackim* (z przerwami do 1979). W 1969 został członkiem ZLP. Należał do TPPR (członek zarządu). Był laureatem wielu konkursów poetyckich, m.in. Turnieju Poezji Społecznie Zaangażowanej o nagrodę Czerwona Róża (1965, 1966), Kłodzkiej Wiosny Poetyckiej (1967), Polskiego Komitetu Olimpijskiego (II nagroda w 1968). Pełnił funkcje sekretarza redakcji czasopisma *Sugestia* (1970), kierownika działu poezji w miesięczniku *Poezja* (1971-73), sekretarza Naczelnej Redakcji Programów Rozrywkowych Telewizji Polskiej (1973), redaktora w Dziale Analiz Prasowych przy Zarządzie Głównym RSW „Prasa” (później Warszawskie Wydawnictwa Prasowe, 1974-75). W 1976 zawarł związek małżeński z Ewą Osiewicz, z domu Sochocka, ekonomistką. Od tegoż roku nie pracował etatowo. Zajął się pisaniem tekstów piosenek (także pod pseud. Jan Soplica), a pod koniec tego okresu zaczął też pisać utwory prozą. Był współzałożycielem i od 1981 prezesem Stowarzyszenia Kultury Słowiańskiej. W 1983 został członkiem tzw. nowego ZLP (wiceprezes Zarządu Głównego 2000-03); w 1984 przewodniczył Klubowi Poetów. W 1985 współzakładał Warszawską Wszechnicę Literatury, organizującą do 1990 spotkania dla kandydatów na pisarzy. Był członkiem rady programowej miesięcznika *Okolice* (1988). Pracował jako instruktor do

386 <sup>1</sup> Data urodzenia wg inf. A.Z. w odpowiedzi na ank. (2003).



spraw literackich w Warszawskim Ośrodku Kultury (później w Staromiejskim Ośrodku Kultury). W latach pięćdziesiątych pisał pod pseudonimami (m.in. Marcus Zaänd) mikropowieści, a także opowiadania dla wydawnictw krzyżówkowych. Działalność polityczną, uczestnicząc w próbach tworzenia Polskiej Partii Liberalno-Socjalistycznej. Zarabkował m.in. jako sprzedawca ubrań na bazarze i ankieter w Biurze Badania Opinii Publicznej. Należał w 1996 do współzałożycieli Stowarzyszenia Przewodnik Zbrodni im. J. Brzozowskiej (wiceprezes). W 1997 zaczął prowadzić stały felieton pt. „Spod witrażowej lampy” na łamach pisma *Superkontakty* (od 2003 *Superkontakty biznesowe*), a w 2000 stały felieton w piśmie *Elita*. W 2002 został wiceprezsem Stowarzyszenia Przyjaciół Galerii „Sztuka Niepełnosprawnych wśród Nas”. W 2002 otrzymał nagrodę im. S. Żeromskiego, przyznaną przez Stowarzyszenie Autorów Polskich za dorobek poetycki (ze szczególnym uwzględnieniem tomu pt. „Nadzieja przychodzi o zmierzchu”). Po rozwodzie w 2003 ożenił się z Amandą z domu Żejmis, absolwentką liceum plastycznego. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1974), Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (2002). Mieszka w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Przed siebie. [Wiersze]. Wwa: Iskry 1967, 67 s.
2. Podróż. [Wiersze]. Gdynia: WM 1968, 94 s.  
Cykle: Ty; Podróż; Sztorm; Wiersze.
3. Front otwarty. [Wiersze]. Wwa: MON 1970, 135 s.  
Cykle: My; Stadion; Notatki z Oświęcimia; Poemat z pamięci; Partyzanci; Rosja 1917; Miasto. (Poemat).
4. Żyjące mury. [Szkic historyczny]. [Współaut.:] A. Zarzycki. Wwa: MON 1972, 133 s.  
Dot. dziejów Zamku Królewskiego w Wwie.
5. Nowy port. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1974, 111 s.  
Cykle: Sonety; Protest.
6. Twarzą w twarz. [Wiersze]. Wwa: MON 1977, 115 s.  
Cykle: Przed nami; Sonety; Zwyciężyliśmy. (Poemat trzydziestolecia); Listy do matki; Twarzą w twarz; O przyjaźni; Warszawa; Poemat antymieszkański.  
Nagroda ZG ZLP w 1974.
7. Mity. [Wiersze]. Wwa: PIW 1978, 57 s.
8. Poemat dzisiejszy. [Poematy]. Wwa: KAW 1978, 102 s.  
Zawartość: Poemat dzisiejszy; Poemat śląski; Poemat olimpijski; Poemat niebieski. (Esej o malarstwie i życiu Andrzeja Wróblewskiego).
9. Szczur. [Powieść]. Powst. ok. 1979. Druk fragm. ze wstępem autora *Kultura* 1987 nr 14. Wyd. Wwa: Kopia 1995, 208 s.

Inf. o dacie powst.: A.Z. w odpowiedzi na ank. (2003).  
Cz. 1 cyklu (wg autora pt. „Bezimienna trylogia”); cz. 2, 3 zob. poz. 19, 20. — Nagroda im. W. Reynonta w 1995.  
Przekł.: ang.: Rat. [Przeł.] E. Hryniewicz-Yarbrough. New York 1994, London 1995. — czes.: Potkan. [Przeł.] E. Sojka. Praha 1990. — duń.: En rotte. [Przeł.] R. Kildegaard Klukowska. København 1995. — fiń.: Rottaodysseia. [Przeł.] K. Siraste. Porvoo; Helsinki 1994. — franc.: Mémoires d'un rat. [Przeł.] Ch. Jezewski, D. Autrand. Paris 1994, wyd. nast. Paris 1998; adapt. teatr.: [Adapt.] P. Reneau. Wyst. Angers, T. Embelle 1995. — greck.: Oarouraios. [Przeł.] I. Mavroidi. [Ateny] 1996. — hiszp.: La rata. [Przeł.] I. Ochlewska-Fernández. Madrid 1994. — holend.: Rat. [Przeł.] G. Rasch. Amsterdam 1994, wyd. 2 Amsterdam 1996. — koreań.: Chwi. [Przeł. z niem.] K. Myong-su. Seoul 1995, 2002. — litew.: Žiurkinas. [Przeł.] L. Malakauskiene. Vilnius 1997. — niem.: Die Ratte. [Przeł.] R. Matwin-Buschmann. [München] 1994, wyd. nast. München 2000; adapt. teatr.: Przekł. i adapt.: J. Meyerhoff. Wyst. Dortmund, Studio 1997. — portug.: O rato. [Przeł.] E. Santos. Rio de Janeiro 1995; A rata. [Przeł.] C.C. Fernández. [Vigo] 1995 [w dialekcie galisyjskim]. — ros.: Krysa. [Przeł.] E. Smirnova. Wyd. łącznie z przekł.: Cywilizacja ptaków [poz. 19]; Cień szczerolapa [poz. 20] w: A. Zaniewski; Krysa. Moskwa 1996, wyd. nast. tamże 2000. — rum.: Șobolanul. [Przeł.] O. Zaicik. București 1995. — włos.: Memorie di un ratto. [Przeł.] L. Bernardini. Milano 1994, 1995.

10. Treny. [Wiersze]. Wwa: Iskry 1979, 70 s.

11. Zwierzenia starszego inspektora. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1983, 211 s.

Zawartość: Ecce homo; Pomocnik; Człowiek zadowolony z siebie; Bamboszkę; Poeta; Bomba cimex lectuarius; Kwiecień; Problem; Kartoteka; Szczury; Uczta rzymska; Łapówka; Podpis; Kuzyn; Prezent; Zemsta; Felietonista; Pomidory; Szafa; Ankieta.

12. Blask szklanej kuli. Libretto. Współaut.: J. Lewiński. Muzyka: J. Kukulski, J. Kępski. Praprem. Łódź, T. Muz. 1985.

13. Rozmowy powracające. [Wiersze]. Wwa: Słowiańska Ofic. Wydawn. „Slavia” 1986, 95 s.

Cykle: Rozmowa; Mity powracające.

14. Cień wysypiska; Światło i mgła. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1987, 159 s.

15. Krawędź. [Wiersze]. Wwa: PIW 1989, 132 s.

Cykle: Krawędź; Mity; Sonety; Treny.

16. Cmentarnice. Lektura dla czytelników po trzydziestce o silnych nerwach! [Minipowieść]. Wwa: Wydawn. Społ. „Arkadia” 1992, 98 s.  
Podp.: Marcus Zaänd.

17. Piesca. Lektura dla czytelników po trzydziestce, o silnych nerwach. [Minipowieść]. Wwa: Wydawn. Społ. „Arkadia” 1992, 48 s.  
Podp.: Marcus Zaänd.

18. Noc nosorożca. Lektura dla czytelników po trzydziestce o silnych nerwach. [Minipowieść]. Wwa: Wydawn. Społ. „Arkadia” 1993, 97 s.  
Podp.: Marcus Zaänd.

19. Cywilizacja ptaków. [Powieść]. Wwa: Kopia 1996, 374 s.

Cz. 2 cyklu; cz. 1, 3 zob. poz. 9, 20. — Wyd. w jęz. pol. nie zawiera wstępu autora i ma zmieniony epilog; druk wstępu

pt. Przesłanie w: Pięć skrzydeł wiatraka. Wwa [2000] s. 14–29. Pełna wersja ze wstępem i epilogiem w przekł. ros. Przekł. ros.: Civilizacija ptic. [Przeł.] E. Smirnova]. Wyd. łącznie z przekł.: Szczur; Cień szczurołapa [poz. 20] zob. poz. 9.

20. Cień szczurołapa. [Powieść]. Wwa: Kopia 1997, 255 s.

Pierwotny tytuł: Szarość. – Cz. 3 cyklu; cz. 1–2 zob. poz. 9, 19. Przekł. ros.: Ten' krysolova. [Przeł. E. Smirnova]. Wyd. łącznie z przekł.: Szczur; Cywilizacja ptaków [poz. 19] zob. poz. 9.

21. Król tanga. [Powieść]. Wwa: Trio 1997, 222 s. Cz. 1 cyklu (wg autora pt. „Commedia dell'arte”); cz. 2 zob. poz. 22.

22. Śmierć Arlekina. [Powieść]. Wwa: Trio 1998, 302 s.

Cz. 2 cyklu; cz. 1 zob. poz. 21.

23. Dialog zwischen Nachbarn; Dialog między sąsiadami. [Wiersze]. [Autorzy:] ..., J.I. Krause. [Przeł.] K. Grenzler. [Göttingen: „Polonika” 1999], 81 s.

Wiersze A.Z. w jęz. pol. i przekł. niem., wiersze J.I. Krause w jęz. niem. i przekł. pol.

24. Wyschnięte drzewa też płaczą. Między życiem a śmiercią. [Wiersze]. Wwa: Stow. Przeciwno Zbrodni im. J. Brzozowskiej 1999, 251 s.

Cykle: Bez lęku; Zło jest chorobą sumienia; Na granicach pozycji; Cywilizacja niepewnych siebie; Najbliższe... Najdalsze... Dalekie...; Karty na torach; Astma nieustająca; Z przeszłości; Treny; Mity coraz bliższe.

25. Nadzieja przychodzi o zmierzchu. [Wiersze]. Wwa: IBIŚ 2001, 272 s.

26. Roman i Julia. [Powieść]. Wwa: Pol. Ag. Promocyjna [2001], 127 s.

27. Nasturcja – gra, która trwa. [Powieść]. Wwa: LSW 2002, 263 s.

28. Królowie pójdą za tobą... [Wiersze]. Wwa: IBIŚ 2003, 109 s.

Nagroda pisma *Poezja Dzisiaj* w 2003.

29. Tylko tylich kilka twarzy...; Tylko eti neskólko lic... [Wiersze]. Wybrał i z pol. przetłumaczył A. Bazilewskij. Moskwa: Wahazar; Wwa: Slavica Orientalia 2003, 96 s.

Tekst w jęz. pol. i ros.

Wydania osobne tekstów pieśni i piosenek z nutami, m.in.: O moim kraju. [Muz.]: A. Gref. Wwa: Druk. PZChO [Pol. Związek Chórów i Orkiestr] 1977, [4] s. – To wołają skowronki. [Muz.]: A. Gref. Wwa: Druk. PZChO [Pol. Związek Chórów i Orkiestr] 1977, [4] s. – Casanova w dyskoteci. [Podp.: Jan Soplica; muz.]: M. Świącicki. [Współwyd. z:] Bossa hossa. [Muz.]: M. Świącicki. Wwa: Wydawn. Muz. Ag. Aut. 1978, 5 k. – Łączy nas. [Podp.: Jan Soplica; muz. i instrumentacja.]: M. Świącicki. [Współwyd. z:] Pod Papugami. [Muz. i in-

strumentacja.]: M. Świącicki. [Słowa.]: B. Chojński, J. Gałkowski. Wwa: Wydawn. Muz. Ag. Aut. 1979, 5 k. – A ja wierzyłam ci. [Współaut.]: J. Lewiński. [Muz. i instrumentacja.]: W. Kacperski. [Współwyd. z:] Zabawna buzia. [Muz.]: M. Rode. Wwa: Wydawn. Muz. Ag. Aut. 1979, [5] k. – Tango nocy. [Współaut.]: J. Lewiński. [Muz.]: P. Bojadziejew. [Instrumentacja.]: J. Bek. [Współwyd. z:] Zakochani robią głupstwa. [Muz.]: J. Czekalla. [Słowa.]: Z. Kaszkur. Wwa: Wydawn. Muz. Ag. Aut. [1981], [20] s. – Tango pożegnania. [Podp.: Jan Soplica; muz.]: [W. Pawelec] Rajmondo. [Współwyd. z:] Retro kącik. [Muz.]: A. Harbowski. [Słowa.]: A. Szymalski. Wwa: Wydawn. Muz. Ag. Aut. [1983], [20] s. – Podzielny się opłatkami... Koledy i pastorałki. [Współaut. i muz.]: M. Sewen. Wwa: Warsaw Music Edition 2003, 43 s.

### Przekład

1. S. Vukosavljević: Kadiniacza. [Poemat]. [Przeł.]: B. Grljić, ... Wwa: KAW; Titovo Uzice: Vesti 1984, [79] s.

Tekst w jęz. pol. i serb.-chorw.

### Prace redakcyjne

1. Tõ Huu: Wietnam – krew i kwiaty. [Wiersze]. Wstęp, wybór i oprac.: Nguyen Tu Thang, ... Przeł. Nguyen Tu Thang i in. Wwa: MON 1986, 174 s.

Tu także m.in. przekł. A.Z.

2. Z. Cieślak-Szymanik: „Droga prowadząca ku milczeniu”. [Wiersze]. Red. ... Ciechanów: ZLP; nakł. aut. 2003, 67 s.

### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2003. – Wywiady: Człowiek jest drapieżnikiem. Rozm. M. Rajczuk-Zukowska. *Sukces* 1995 nr 8; Krzyk ciszy albo rozmowa ssaków. Rozm. J. Hofman-Wisniewska. *Elita* 1999 nr 4; Strach zakłęty w lustrach. Rozm. A. Młowska. *Poezja Dzisiaj* 2002 nr 25/26.

L. Sokół: Z kręgu poezji. Nowe Książ. 1968 nr 15 [rec.: Przed siebie]. – J. Żernicki: Pochwała miłości codziennej. *Pomorze* 1969 nr 11 [rec.: Podróż]. – [Mity.]: [S. Barańczak] B. Stawiczak: Z „budzi sumienia” *Tyg. Pousz*. 1978 nr 38, przedr. w tegoż: *Książki najgorsze (1975–1980)*. Kr. 1981 [właśc. 1982]. Przed i po. Londyn 1988; A. Kaliszewski: Smoczy jad. *Literatura* 1978 nr 36; K. Piętkos: Mit współczesny czy współczesność? *Zmłotowizna? Poezja* 1978 nr 10; A.K. Waskiewicz: Wchodząc w wiek średni. *Życie Lit.* 1978 nr 38; R. Biliński: Mitologia codzienna. *Odra* 1979 nr 2. – T. Zagrodzki: Pamiętam „Treny” Jana z Czarnolasu... *Argumenty* 1980 nr 12 [rec.: Treny]. – [Zwierzenia starszego inspektora.]: R. Majewski: Pośrodku. *Nowe Książ.* 1983 nr 9; T.J. Żółciński: Coś z Gogola. *Tu i Teraz* 1983 nr 34. – [Cień wysypiska; Światło i mgła.]: B. Klukowski: Kontury pisania. *Nowe Książ.* 1987 nr 5/6; T.J. Żółciński: Smutny żywot Śmieciarza. *Argumenty* 1987 nr 30. – [Podsiadło: Koń by się uśmieł, Woody Allen rozplakał. *Kamena* 1988 nr 12. – S. Stanik: Meandry wyobraźni. *Kierunki* 1988 nr 16 [rec.: Cień wysypiska; Światło i mgła.]. – [Krawędź.]: J. Marx: Strachy na Lachy. *Kultura* 1989 nr 39; S. Stanik: Uchwycić granicę między dobrem a złem. *Kierunki* 1989 nr 36; T.J. Żółciński: Rozmowy z przyjaciółmi. *Argumenty* 1989 nr 24. – [Szczur.]: H. Hirsch: Freund Leichenschander. *Die Zeit*, Hamburg 1994 nr 42;

przekł. pol.: Przyjacieli hańbi zwłoki. *Polityka* 1994 nr 50; Z życia szczura. *Życie Warsz.* 1995 nr 3; L. Szaruga: My, czyli szczury. *Życie Warsz.* 1994 nr 221. — A. Basta: Gorzki smak sukcesu. *Wiad. Kult.* 1995 nr 37. — [Szczur:] J. Drzewicki: Szczur też człowiek. *Rzeczpospolita* 1995 nr 12; S. Esden-Tempski: Na tropach Z. *Życie Warsz.* 1995 nr 60 dod. *Ex Libris* nr 71; A. Fabianowski: Szczurza odyseja. *Nowe Książ.* 1995 nr 3; M. Krassowski: Szczęściu trzeba pomóc. *Wiad. Kult.* 1995 nr 6; D. Nowacki: [Nielwidzialna ręka rynku. *Twórczość* 1995 nr 7/8; M. Piasecki: Szczurza odyseja. *Gaz. Wyborcza* 1995 nr 3; J. Sobota: Biografia szczura. *Nowa Fantastyka* 1995 nr 9; M. Struczyński: Podgryzanie. *Prz. Tyg.* 1995 nr 3; M. Urbanowski: Rewolucja cynizmu. *Arcana* 1995 nr 3; L. Żuliński: Czarodziejski flet? *Wiad. Kult.* 1995 nr 5. — J. Drzewicki: Pro: Po Apokalipsie; Kontra: Schemat i banał. *Rzeczpospolita* 1996 nr 97 [rec.: Cywilizacja ptaków]. — J. Kurowiczki: Szczur zamiast wilka. W tegoż: Idealna biblioteka. Zielona Góra 1996 [dot.: Szczur]. — [Cywilizacja ptaków:] M. Milkowski: Gdy wyginęli bezskrzydli. *Wiad. Kult.* 1996 nr 12; M. Piasecki: Ptaszczur. *Gaz. Wyborcza* 1996 nr 86; D. Śuka: Potrawka z kurczaka. *Życie Warsz.* 1996 nr 75; P. Sliwiński: Podcięte skrzydła paraboli. *Nowe Książ.* 1996 nr 8. — J.Z. Brudnicki: Roztrzaskane lustro złudzeń. *Wiad. Kult.* 1997 nr 49 [rec.: Król tangal. — M. Cieślak: Szczuroczekoptak: zwierzęca trylogia A.Z. Mało narracyjny schemat. *Polityka* 1997 nr 20. — S. Fiuł: Literatura bez ludzkiej twarzy. (O prozie A.Z.). W: Proza, proza, proza... Kr. 1997. — [Cień szczurołapad] M. Piasecki: Szczur II. *Gaz. Wyborcza* 1997 nr 53; S. Sadowski. *Nowe Książ.* 1997 nr 4; J. Termer: Świat według Z. *Wiad. Kult.* 1997 nr 11. — J. Podsiadło: Dedykacja od A.Z. *Res Publica Nowa* 2001 nr 11. — A. Żolna: Postawa ironiczna przeciw cywilizacji niepewnych siebie — o poezji A.Z. *Poezja Dzisiaj* 2001 nr 15/16. — [Roman i Julia:] G. Sowula: A mnie się podoba... albo nie podoba... *Mag. Lit. Książ.* 2002 nr 6; S. Stanik: Julia zostaje sama. *Akant* 2002 nr 12. — P. Zawadzki: Rozdziobią nas gołębie... *Twórczość* 2003 nr 1 [rec.: Nasturcja — gra, która trwa].

M.K.-K.

## ZAREMBA Jan 1906-1983

Imiona metrykalne: Jan Kazimierz  
Krypt. J.K.Z.  
Historyk literatury.

Urodzony 1 stycznia 1906 w Ostrawie (Morawy); syn Bolesława Zaremba, inżyniera, i Zofii z Zaykowskich. Ukończył IV Gimnazjum Humanistyczne im. H. Sienkiewicza w Krakowie i w 1924 rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim. Od czasów szkoły średniej należał do ZHP. Debiutował w 1926 artykułem pt. „O organizowaniu pracy w starszym harcerstwie na podstawie pracy w Akademickim Kole Harcerskim w Krakowie”, opublikowanym w *Jednodniowce Akademickiego Koła Starszego Harcerstwa w Krakowie*. W czasie studiów był sekretarzem Koła Polonistów (1926-30). Od 1928 ogłaszał wiersze w pismach *Na tropie*, *Ezoter* i *Antena Literacka* (1933). Po uzyskaniu doktoratu w 1933 na podstawie rozprawy o Anonimie Protestancie z XVI w. i uzyskaniu uprawnień nauczyciela szkół średnich rozpoczął pracę w Zagłębiu Dąbrowskim i na Śląsku, uczył w Gimnazjum im. B. Prusa w Sosnowcu, w gimnazjach i liceach w Wirku, Mysłowicach i Boguminie na Zaolziu. W 1935 ożenił się z Wandą Semkiewicz, historykiem mediewistką. Współpracował

z czasopiśmie *Kuźnica*, publikując tam swoje wiersze, a także recenzje i artykuły (od 1937). Brał czynny udział w życiu kulturalnym środowiska, wraz z Wilhelmem Szewczykiem i Alfonsiem Piotrowskim założył w 1938 Zespół Literatów i Artystów „Fantana”, którego został prezesem; w miesięczniku literackim *Fantana* opublikował wiele utworów, m.in. fragmenty poematu pt. „Słowo o Krzysztofie Arciszewskim”. Nawiązał też współpracę z rozgłośnią Polskiego Radia w Katowicach. W okresie okupacji niemieckiej przebywał w Stróżach, brał udział w tajnym nauczaniu. Po zakończeniu wojny założył gimnazjum w Bobowej. Następnie powrócił na Śląsk i zamieszkał w Katowicach. W 1948-50 pracował jako nauczyciel w Państwowym Liceum Pedagogicznym oraz dyrektor Wyższego Kursu Nauczycielskiego. W 1948 został członkiem PZPR. W 1950 był jednym z organizatorów Wyższej Szkoły Pedagogicznej (WSP) w Katowicach. W 1951-56 i 1961-68 pełnił funkcję prorektora tej uczelni, w 1956-58 dziekana Wydziału Filologicznego, w 1953-68 kierował Katedrą Historii Literatury Polskiej. W 1956 został mianowany docentem. W pracy badawczej zajmował się głównie literaturą staropolską oraz dawnym piśmiennictwem na Śląsku, ogłaszając od 1956 rozprawy, studia i artykuły w *Zeszytach Naukowych WSP w Katowicach*, *Roczniku Komisji Historycznoliterackiej PAN w Krakowie*, *Poglądach*. W 1963-68 redagował wydawnictwa WSP w Katowicach. Rozwijał też działalność popularyzatorską i społeczną; w 1950-57 był prezesem Oddziału Katowickiego Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza, działał też w Towarzystwie Wiedzy Powszechnej. Od 1962 był zastępcą przewodniczącego Komisji Historycznoliterackiej PAN w Krakowie. W 1963-68 przewodniczył zespołowi rzeczoznawców filologii polskiej dla wyższych szkół pedagogicznych. W sezonie 1964/65 pisał artykuły do programów Teatru Nowego w Zabrzu. W 1966/67 przebywał przez sześć miesięcy we Francji, badając stan poloników w bibliotekach francuskich. Po powstaniu Uniwersytetu Śląskiego (1968) podjął pracę na tej uczelni jako profesor nadzwyczajny (od 1970). Był dyrektorem Instytutu Filologii Polskiej (1969-73), a następnie do przejścia na emeryturę kierownikiem Zakładu Historii Literatury Staropolskiej, Oświeceniowej i Romantycznej. Zainicjował i prowadził prace zespołowe nad „Bibliografią piśmiennictwa polskiego na Śląsku «Śląski Korbud»”. Od 1975 przewodniczył Komisji Historycznoliterackiej Oddziału PAN w Katowicach oraz Podkomisji Śląskiej w Katowicach (do 1980). Był członkiem Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN i członkiem Rady Naukowej Instytutu Badań Literackich PAN. Wyróżniony m.in. Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1973), złotą odznaką „Za Zasługi dla Uniwersyte-

tu Śląskiego" (1973), tytułem honorowym „Zasłużony Nauczyciel PRL” (1976), nagrodą Ministra Szkolnictwa Wyższego i Techniki II stopnia (1976), Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1977). Zmarł 7 lutego 1983 w Katowicach.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Na powrót zwłok generała Józefa Bema. Wiersz z 1929 r. Pośl.: J. Mayer. Kat.: Oddz. Śląski Tow. Przyj. Książki 1984, 15 s.

Druk bibliofilski.

2. Płonąca Hiszpania. Kat.: Woj. Kom. Wychowania Obywatelskiego 1937, 18 s.

Druk na prawach rkpśu.

3. Poemat Roździeńskiego o hutnikach polskich. Kr.: PWN 1968, 32 s.

4. Polscy pisarze na Śląsku po wojnie trzydziestoletniej. Kat.: [b.w.] 1968, 241 s., powiel. Wyd. nast. Wr.: Ossol. 1969, 182 s.

Zawartość: Polski ośrodek kulturalny kluczborsko-byczyński; Adam Gdaczusz; Jerzy Bock; Pisarze śląscy w służbie polskiej literatury.

5. Polska literatura na Śląsku. Cz. 1. Kat.: UŚI. 1971, 142 s.

6. [Pamiętniki]. Powst. przed 1983.

W zbiorach Arch. PAN w Wodzisławiu (inf.: M. Pawłowiczowa: Tematyka śląska w dorobku naukowym J.K.Z. W: Tradycje śląskiej humanistyki. Jan Kazimierz Zaremba. Kat. 1994 s. 32).

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopismach, m.in.: Rodzima kultura w twórczości Anonima – Protestanta. *Zesz. Nauk. WSP w Katow. 1956 s. 15-77.* – Sądy Adama Mickiewicza o pisarzach polskiego Oświecenia. W: Adam Mickiewicz. Materiały Śląskiej Sesji Mickiewiczowskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej. Kat. 1958 s. 255-337. – Wacława Potockiego ziemia podgórska. W: Księga pamiątkowa ku czci Stanisława Pigionia. Kr. 1961 s. 203-212. – Adam Gdaczusz wobec kontrreformacji na Śląsku po wojnie trzydziestoletniej. *Pr. Nauk. WSP w Katow. Pr. Hist.-lit. 1962 s. 5-23.* – Juliusz Słowacki o poezji Jana Kochanowskiego. *Pr. Hist.-lit. WSP w Katow. 1962 s. 113-122.* – Walenty Roździeński i jego śląskie środowisko. W: Sesja Naukowa 350-lecia Walentego Roździeńskiego „Officina ferraria” (1612-1962). Opole 1962 s. 1-21. – Adam Gdaczusz przeciw szlachcie śląskiej. *Rocz. Komis. Hist.-lit. PAN w Krak. 1963 t. 1 s. 53-82.* – O zadaniach wychowawczych kół naukowych na wyższych uczelniach. [Współaut.:] B. Glat. *Zesz. Nauk. WSP w Katow. 1963 s. 1-47.* – Rola kół naukowych w wyższych szkołach pedagogicznych. W: Krajowa konferencja w sprawie rozwoju wyższych szkół pedagogicznych. Gdańsk 1963 s. 315-335. – Wacław Potocki a środowisko ziemi bieckiej. W: Biecz. *Studia hi-*

storyczne. Wr. 1963 s. 458-477. – Twórca Officina Ferraria a grupa zawodowa górników górnośląskich. W: Roździeńsciana. *Studia o Walentym Roździeńskim* autorze Officina ferraria z 1612 r. Wr. 1965 s. 185-205. – Z doświadczeń naukowych i dydaktycznych Katedry Historii Literatury Polskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Katowicach 1954-1964. *Pr. Nauk. WSP w Katow. Zesz. Nauk. Hist.-lit. nr 3 1965 s. 9-30.* – Tradycja czarnoleska we wczesnych wierszach Wacława Potockiego. *Rocz. Komis. Hist.-lit. we Wroc. 1966 t. 4 s. 5-28.* – Recepta polskiej literatury renesansowej u pisarzy śląskich ośrodka kluczborsko-byczyńskiego w XVII w. *Zesz. Nauk. WSP w Katow. Pr. Hist.-lit. 1967 z. 4 s. 10-38.* – Extension de l'enseignement public du second degré et problème de la formation professionnelle des maitres. W: L'association internationale des sciences de l'éducation. Wwa 1969 s. 1-20. – Życie i dzieło Adama Gdaczusza. W: Adam Gdaczusz: Wybór pism. Wwa 1969 s. 7-86. – Pierwsze polskie druki cieszyńskie. *Kwart. Opol. 1970 nr 2 s. 30-52, nr 3 s. 62-73.* – Trwałe wartości literatury polskiej na Śląsku w XVII wieku. *Rocz. Komis. Hist.-lit. PAN. Oddz. w Krak. 1970 t. 8 s. 5-19.* – Organizacje młodzieżowe i studenckie. W: Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Katowicach 1950-1968. Kat. 1971 s. 55-65. – Dwaj pierwsi pisarze polscy na Śląsku cieszyńskim. (Jan Muthman i Samuel Ludwik Zasadus). *Rocz. Komis. Hist.-lit. PAN. Oddz. w Krak. 1972 t. 10 s. 51-65.* – Piśmiennictwo polskie na Śląsku w drugiej połowie XVIII wieku. *Kwart. Opol. 1973 nr 4 s. 5-17, 1974 nr 1 s. 5-19.* – Nauka o literaturze polskiej. W: Polska Akademia Umiejętności 1872-1952. Wr. 1974 s. 289-309. – Piśmiennictwo ewangelickie na Śląsku. (Do roku 1800). W: Udział ewangelików śląskich w polskim życiu kulturalnym. Wwa 1974 s. 26-72. – Wśród uczonych i literatów śląskich czasu Odrodzenia. *Rocz. Komis. Hist.-lit. PAN. Oddz. w Krak. 1976 t. 14 s. 27-48.* – Związki literackie Śląska z Rzeczpospolitą (do połowy XVIII wieku). W: Literatura staropolska w kontekście europejskim. Wr. 1977 s. 293-304. – Piśmiennictwo śląskie XVII wieku w publikacjach powojennych. W: Wśród zagadnień polskiej literatury barokowej. Cz. 2. Kat. 1980 s. 79-98. *Pr. Nauk. UŚI. w Katow., 384.* – Stan i perspektywy badawcze dawnego czasopiśmiennictwa śląskiego. (Do 1800). *Pr. Komis. Hist.-lit. Oddz. w Krak. 1981 nr 6 s. 61-73;* toż w: *Perspektywy badań śląskoznawczych.* Wr. 1981.

#### Prace edytorskie i redakcyjne

1. Adam Mickiewicz. Materiały Śląskiej Sesji Mickiewiczowskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej. Katowice 10 i 11 kwiecień 1956. Red.: ... Kat.: Śląsk 1958, 565 s.



2. Spis lektur dla studentów filologii polskiej. Wg wskazówek ... oprac.: A. Jarosz, A. Jendrysik. Kat.: *Pr. Nauk. WSP* 1967, 183 s. Wyd. 2 zmien. Kat.: *UŚL* 1968, 183 s.

3. A. Gdacjusz: Wybór pism. Oprac.: H. Borek, ... Wr.: PWN 1969, 458 s.

4. Bibliografia piśmiennictwa polskiego na Śląsku „Śląski Korbust”. T. 2. Bibliografia piśmiennictwa polskiego na Śląsku XVII i XVIII w. Praca zbior. Red. nauk. ... Wr.: Ossol. 1980, 226 s.

5. Śląskie miscellanea. Literatura – folklor. [T. 1]. Red.: ..., D. Simonides. Wr.: Ossol. 1980, 126 s. PAN, Oddz. w Kat. *Pr. Komis. Hist.-lit.*, 3.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Inf. rodziny 1983, 1986.

PP (J. Pitera). – LP XX w. (red.). – SBLP t. 2 (M. Pawłowiczowa). – M. Letkiewicz-Ćwiklińska: Bibliografia prac J.Z. *Pr. Nauk. UŚL w Katow.* 1978 nr 264.

[A. Gdacjusz: Wybór pism. Red. ...] J. Tazbir. *Odrodz. i Refor.* 1970 t. 15; R. Pollak. *Pam. Lit.* 1971 z. 3. – B. Lubosz. *J.Z. Poglądy* 1972 nr 21. – K. Matwijowski. *Sobótka* 1972 nr 2 [rec.: Polska literatura na Śląsku. – Z.J. Nowak: Działalność naukowa, dydaktyczna i społeczna profesora J.Z. *Pr. Nauk. UŚL w Katow.* 1978 nr 264. – B. Lubosz: Pożegnanie profesora. *Opole* 1983 nr 3. – J. Mayer. Profesor J.K.Z. *Tyg. Powsz.* 1983 nr 34. – W. Szewczyk: Wspomnienie o J.K.Z. *Poglądy* 1983 nr 10. – M. Pawłowiczowa: J.K.Z. *Biul. Polonist.* 1984 nr 1. – M. Pawłowiczowa: Wspomnienie o prof. J.K.Z. *Zar. Śl.* 1985 z. 1/2. – Tradycje śląskiej humanistyki. Jan Kazimierz Zaremba. Red.: J. Malicki, D. Rott. Kat., Bibl. Śląska w Kat., Śląskie Tow. Nauk. 1994, 46 s. [Tu m.in.: H. Trojanowska: Wacław Potocki w badaniach J.Z.; T. Banasiowa: Twórczość J.K.Z. na łamach „Fantany”. – M. Pawłowiczowa: Dokonania profesora J.K.Z. w katowickim środowisku naukowym. *Ann. Silesiae*. 1996 vol. 26.

J.Z.

## ZAREMBINA Ewa

zob. SZELBURG-ZAREMBINA Ewa

## ZARUSKI Mariusz

1867-1941

Krypt.: M.Z.

Prozaik, poeta, marynista.

Urodzony 31 stycznia 1867 w Dumanowie na Podolu; syn Seweryna Zaruskiego, dzierżawcy folwarku, i Eufrozyny z Iwanickich. Uczył się początkowo w Mohyłowiu, w prywatnej szkole pańien Miłkowskich, siostrzy Zygmunta Miłkowskiego (pseud. Teodor Tomasz Jeź), a następnie uczęszczał do gimnazjum w Kamieńcu Podolskim. W 1885 zdał maturę i podjął studia na Wydziale Fizyczno-Matematycznym Uniwersytetu Noworosyjskiego w Odessie. Podeszawszy wakacji (w 1888-91) służył jako marynarz na statkach Rosyjskiego Towarzystwa Żegluga i Handlu oraz Floty Ochotniczej; wziął udział w rejsach m.in. do Syrii, Egiptu, Indii, Japonii i wschodniej Syberii. Po ukończeniu studiów odbył w 1891-92 roczną służbę wojskową w armii rosyjskiej (w Pułku Artylerii Konnej), a potem rozpo-

czął naukę w szkole plastycznej w Odessie. Debiutował w 1892 przekładem wiersza S. Nadsona pt. „Życie”, zamieszczonym na łamach wydawanego w Petersburgu tygodnika *Kraj* (nr 28). Brał udział w ruchu patriotyczno-niepodległościowym, m.in. jako członek Ligi Narodowej (od 1885), współorganizator Stowarzyszenia Gimnastycznego „Sokół Odeński” i uczestnik zebrań określanych jako „środy literackie”. W 1894 został aresztowany przez władze carskie pod zarzutem przygotowań do wywołania polskiego powstania zbrojnego i skazany na półtora roku więzienia i pięć lat zesłania nad Morze Białe. Karę więzienia odbył w Pietropawłowsku, a następnie w Chołmogorach. Po wielu staraniach przeniesiono go do Archangielska, gdzie pracował jako robotnik w stoczni; później (uzyskawszy zezwolenie gubernatora na wstąpienie do służby morskiej) pływał po Morzu Arktycznym na brygu „Dzierżawa” (m.in. do Norwegii). W 1897 ukończył eksternistycznie szkołę morską w Archangielsku i zdał egzamin na szturmana dalekiej żegluga, po czym jako kapitan objął dowództwo na szkunerze rosyjskiej marynarki handlowej „Nadziejka”. Na zesłaniu przyjaźnił się m.in. z Tadeuszem Gateckim (późniejszym pisarzem, pseud. Andrzej Strug). W 1898 ogłosił w *Tygodniku Ilustrowanym* pierwsze własne utwory poetyckie pt. „Sonety północne” (nr 6). W 1899 powrócił do Odessy. W 1901 ożenił się z Izabelą Kietlińską i zamieszkał w Krakowie. W tymże roku podjął studia malarskie na krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych (ASP). Równocześnie pracował społecznie m.in. w Towarzystwie Szkoły Ludowej i Uniwersytecie Ludowym im. A. Mickiewicza. W 1904, po uzyskaniu dyplomu na ASP, osiadł, ze względu na kłopoty zdrowotne żony, w Zakopanem. Pasjonował się taternictwem i narciarstwem. Od 1903 był członkiem Towarzystwa Tatrzńskiego (TT), przez kilka kadencji wchodził w skład zarządu i działał w wielu sekcjach, m.in. w Sekcji Turystycznej (członek zarządu i bibliotekarz w 1908-10), Ochrony Tatr, Przyrodniczej, Przyjaciół Zakopanego. Należał do Zakopiańskiego Oddziału Narciarzy, przekształconego później w Sekcję Narciarską TT (sekretarz w 1907-08; przewodniczący w 1909-14). Reprezentując tę organizację, jako pierwszy w Polsce prowadził od 1907 kursy narciarskie. W 1908-14 kierował biurem TT w Zakopanem (w okresie letnim). Wchodził w skład zarządu Biblioteki Publicznej w Zakopanem (1908-12). W 1909 założył Tatrząński Ochotniczy Pogotowie Ratunkowe i jako naczelnik kierował tą placówką do 1914 (formalnie do 1926); w 1930 doprowadził do jej reorganizacji i został wybrany na honorowego przewodniczącego i naczelnika. W 1909 został członkiem Komisji Klimatycznej w Zakopanem i zarządu Towarzystwa „Sztuka Podhalańska”. Od 1909 był instruktorem



„Sokoła”, od 1912 należał do Związku Strzeleckiego i pełnił funkcję prezesa tej organizacji w Zakopanem. Rozwijał twórczość literacką z zakresu poezji i prozy, pisał wspomnienia z morskich podróży (wierszem i prozą) oraz relacje z tatrzańskich wędrowek; ogłaszał też artykuły i prace poświęcone górnemu sportom i turystyce oraz podręczniki żeglarskie. Od 1908 kierował działem turystyczno-sportowym pisma *Zakopane*, a w 1914 był redaktorem naczelnym i wydawcą tej gazety. Utwory i artykuły zamieszczał ponadto na łamach m.in. *Taternika* (1907-11), *Pamiętnika Towarzystwa Tatrzańskiego* (1908-13) oraz *dzienników Słowo Polskie* (1911-13) i *Naprzód* (1912-13, 1916-18). Był autorem haseł z zakresu żeglarskiego do „Wielkiej encyklopedii powszechnej ilustrowanej” (Wydawn. S.J. Sikorski). Występował z licznymi prelekcjami poświęconymi tematyce tatrzańskiej. Z chwilą wybuchu I wojny światowej, w sierpniu 1914 wyruszył (w randze sierżanta piechoty) z kompanią zakopiańskiego Związku Strzeleckiego do Kielc, a kilka tygodni potem wstąpił jako szeregowiec do 1. Pułku Ułanów Legionów Polskich. W końcu 1914 objął dowództwo kompanii narciarskiej, po czym w maju 1915 powrócił do 1. Pułku Ułanów i brał udział w walkach na froncie wschodnim. Używał wojennego pseudonimu Aleksander Iwanicki. W październiku 1917, po tzw. kryzysie przysięgowym, został aresztowany i oddany pod sąd wojenny w Przemyślu. Uwolniony z więzienia w grudniu tegoż roku, powrócił do Zakopanego i objął funkcję komendanta okręgu Polskiej Organizacji Wojskowej w Nowym Targu. W listopadzie 1918 był jednym z organizatorów władzy państwowej na Podhalu; pełnił funkcję wiceprzewodniczącego zakopiańskiej Rady Narodowej i wiceprezidenta efemerycznej tzw. Republiki Zakopiańskiej, na której czele stał Stefan Żeromski. Równocześnie brał udział w organizowaniu zaczątków Wojska Polskiego; jako komendant powiatu nowotarskiego dowodził akcją zajmowania przez siły polskie spornych terenów Spiszu i Orawy. Od grudnia tegoż roku w randze majora przez trzy miesiące służył w Komisji Regulaminowej Jazdy. W czasie wojny polsko-bolszewickiej walczył na froncie litewsko-białoruskim, sprawując komendę nad 11. Pułkiem Ułanów. Za zasługi wojenne został odznaczony m.in. Orderem Virtuti Militari (pięciokrotnie), Krzyżem Walecznych (czterokrotnie), Orderem Polonia Restituta IV i III klasy. Od lata 1920 do wiosny następnego roku, awansowany do stopnia pułkownika, pełnił służbę w Ministerstwie Spraw Wojskowych i Okręgowym Inspektoracie Jazdy, po czym powrócił na stanowisko dowódcy 11. Pułku Ułanów. W następnym roku oddano mu pod rozkazy 23. Pułk Ułanów w Wilnie, a w marcu 1923 uzyskał nominację na adiutanta generalnego Prezyden-

ta RP Stanisława Wojciechowskiego. W tymże roku zamieszkał w Warszawie. W 1924 został mianowany generałem brygady i w tym stopniu w końcu kwietnia 1926 zakończył służbę wojskową. Od początku lat dwudziestych, jeszcze w trakcie służby wojskowej, propagował ideę żeglarskiego w Polsce; był współzałożycielem utworzonego w 1924 Yacht Klubu Polski, a potem jego pierwszym komandorem; przyczynił się do zakupu w 1925 klubowego jachtu „Witeź”, na którym latem tegoż roku poprowadził pierwszą pełnomorską wyprawę. Od 1925 należał do Ligi Morskiej i Rzecznej (od 1930 Liga Morska i Kolonialna); od 1930 kierował wydziałem wychowania morskiego. W 1926 reaktywował (powołany ustawą sejmową z 1920) Komitet Floty Narodowej, a następnie od 1927 (do likwidacji Komitetu w 1932) zajmował w nim stanowisko sekretarza generalnego. Równocześnie w 1926-30 pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Regulaminów Morskich Kierownictwa Marynarki Wojennej. W 1927-35 sprawował urząd starosty morskiego w Gdyni. W 1929-32 był szefem szkolenia morskiego w Ośrodku Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego w Jastarni i Gdyni, prowadził kursy żeglarskie i pierwsze egzaminy kapitańskie. Kontynuował twórczość literacką, ogłaszał wspomnienia i reportaże z odbywanych rejsów oraz wiersze i opowiadania poświęcone głównie tematyce morskiej; współpracował z redakcjami *Tygodnika Ilustrowanego* (1921-22, 1924-28; m.in. w 1924-25 cykl opowiadań pt. „Na morzach dalekich”), *Żołnierza Polskiego* (w 1922 cykl wierszy pt. „Do mojego konia”), *Morza* (1924-27), *Polski Zbrojnej* (1924, 1928-30, 1934-37; m.in. w 1928 cykl pt. „Na morzach dalekich” i „Na pokładzie «Iskry»”), *Epoki* (1926-29). W 1931 został komandorem Wojskowego Klubu Sportów Wodnych w Warszawie, który przekształcił w Oficerski Yacht Klub RP (później: Wojskowy Yacht Klub). W 1931-32 był redaktorem naczelnym dwutygodnika *Polska Flota Narodowa*. W 1932-35 pełnił funkcję prezesa Polskiego Związku Żeglarskiego. Przyczynił się do powstania w 1933 Morskiej Komisji Terminologicznej, a potem współpracował z nią m.in. przy wydawaniu wielojęzycznego słownika morskiego (do 1935). W 1935-39 pływał jako kapitan na jachcie szkolnym „Zawisza Czarny”. Odznaczony m.in. Krzyżem Niepodległości, Złotym Krzyżem Zasługi, francuskim Orderem Narodowym Legii Honorowej III klasy, Gwiazdą Rumunii III klasy, Orderem Rycerskim Papieża Świętego Sylwestra. Z chwilą wybuchu II wojny światowej (uznany za niezdołnego do służby wojskowej) przedostał się we wrześniu 1939 z Warszawy do Lwowa. W październiku tegoż roku został aresztowany przez NKWD i wywieziony w głąb ZSRR. Zmarł na cholera w kwietniu 1941 w więzie-

niu w Chersoniu nad Dnieprem, niedaleko Odessy (symboliczny grób znajduje się od 1971 na cmentarzu w Zakopanem).

Od 1958 Klub Marynistów przyznaje coroczną nagrodę im. M. Zaruskiego za twórczość literacką związaną z morzem.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Sonety morskie; Sonety północne. Kr.: G. Gebethner i Sp. 1902, 88 s. Wyd. 2 powiększone Wwa: M. Arct 1925, 141 s. Por. poz. 15.

W wyd. 2 cykle: Sonety morskie; Sonety żeglarskie; Sonety polarne; Różne.

2. Na morzach dalekich. Kartki z pamiętnika marynarza – Polaka. [Opowiadania]. Wwa: M. Arct 1920, 158 s. Wyd. nast. z przedm. Z. Dębickiego tamże: wyd. 2 powiększone 1925, 263 s., wyd. 3 1929 [właśc. 1928].

Zawartość: Maciej Studzień; Bunt na „Nerpie”; Lapacze monet; Przygoda Onikoo; Upiór. (Z mego pamiętnika); We mgłę; Za parowym barkasem; Pijany okręt; William Iwanowicz; Hodie mihi, cras tibi. (Z mego pamiętnika); Matsuri; Huczało morze; Nabożeństwo dziekczynne. (Z mego pamiętnika); Z mego pamiętnika; Kaprowie polscy.

W wyd. 2 i 3 dodano opowiadania: Nocturno; Wam-Ba-Dzian; Imieniny Kunga; Historia jednej nocy; Zorza polarna; Tajemniczy gość; Ho-uen; Podsluchana rozmowa; Modlitwa; Słuchaj, Polsko!

3. Na bezdrożach tatrzańskich. Wycieczki, wrażenia i opisy. Wwa: M. Arct 1923, VIII, 179 s. Wyd. nast.: wyd. 2 z przedm. M. Orłowicza Lw.: PWKS 1934, wyd. 3 popraw. i rozszerz. Oprac., przyp. i nota edytorska: W.H. Paryski. Wwa: SiT 1958, 383 s.

Zawiera też wiersze.

Wyd. 3 poszerz. o przedr. (z niewielkimi skrótami) książki „Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe” (zob. Prace z dziedziny sportu i turystyki, poz. 10) i o kilka art. publikowanych wcześniej w czasop., zmieniono także układ zawartości oraz dokonano niewielkich skrótów.

4. Żaglowym jachtem przez Bałtyk. Pierwsza podróż polskiego jachtu do Szwecji dn. 20 VIII–30 VIII 1925. *Tyg. II*. 1925 nr 42–46. Wyd. osob. Wwa: Yacht-Klub Pol. 1925, 38 s. Wyd. 2 Wwa: Książ.-Atlas [1934]. Przedr. pt. „Podróż w r. 1925” zob. poz. 11.

5. Na pokładzie „Witezia”. Trzecia podróż żaglowego jachtu „Witeź” w r. 1926 do Szwecji. Wwa: Yacht-Klub Pol. 1927, 41 s. Przedr. pt. „Podróż w r. 1926” zob. poz. 11.

6. Na jachcie „Witeź”. Czwarta podróż żaglowego jachtu „Witeź” w r. 1927 do Łotwy i Szwecji. Wwa: Inst. Wydawn. Ligi Morskiej i Rzeczej 1928, 37 s. Przedr. pt. „Podróż w r. 1927” zob. poz. 11.

7. Znaczenie morza dla Polski. Wwa: Wydawn. Kom. Floty Nar. Druk Zakł. Graf. Wuzet [1928], [4] s. Wyd. nast. Wwa: Druk. Goniszewski i S-ka [1931].

8. Na pokładzie „Iskry”. Pierwsza podróż szkolnego żaglowego okrętu marynarki wojennej do Lipawy, Taggalahti, Hanko, Helsinek i Wisby. *Pol. Zbroj.* 1928 nr 145, 162, 169, 182, 343; 1929 nr 21, 31, 129, 144, 154–155. Wyd. osob. Wwa: Wojsk. Inst. Nauk. 1929, 53 s.

9. Moja czwarta podróż na „Witeziu”. Wwa: Inst. Nauk.-Wydawn. 1930, 34 s. Przedr. pt. „Podróż w r. 1928” zob. poz. 11.

10. Słuchaj Polsko! Wwa: Druk. J. Popiel 1931, [4] s. Wyd. nast. [Wwa:] Wydawn. Floty Nar. Druk. S. Goniszewski [1931].

Zawiera utwór z poz. 2 (wyd. 2 i 3) oraz wezwanie do zapisywania się do Kom. Floty Nar.

11. Na skrzydłach jachtów. [Reportaż]. Lw.: Wwa: Książ.-Atlas [1933], 157 s. Wyd. nast. tamże [1938]. Zawartość: Od autora. – Jaskółka. – Spotkanie. – Na jachcie „Witeź”: Podróż w r. 1925 [poz. 4]; Podróż w r. 1926 [poz. 5]; Podróż w r. 1927 [poz. 6]; Podróż w r. 1928 [poz. 9]. – Na jachcie „Junak” Podróż w r. 1931.

12. Wśród wichrów i fal. Wwa: Gł. Księg. Wojsk. 1935, 111 s. Wyd. nast. ze wstępem i przyp. B. Miazgowskiego Wwa: SiT 1958.

Wspomnienia z podróży na jachtach „Halina”, „Mohort” i „Temida” w 1934.

13. Na prawdziwym jachcie. Opowieść dla młodzieży. Wwa: M. Arct 1937, 31 s.

14. Z harcerzami na „Zawiszy Czarnym”. [Reportaż]. Lw.: Książ.-Atlas [1937], 126 s. Wyd. nast.: ze wstępem i przyp. B. Miazgowskiego Wwa: SiT 1958, tamże: wyd. 2 1966, wyd. 3 1970.

15. Sonety morskie. [Wybór wierszy]. Wybrał, oprac. i wstępem opatrzył T. Skutnik. Gdańsk: WM 1977, 60 s. Por. poz. 1.

Wybór z poz. 1 (wyd. 2 powiększone).

#### Prace z dziedziny sportu i turystyki:

1. Współczesna żegluga morska. Doki, budowa okrętów żaglowych i parowych, przybory żeglarskie. Wwa: Księg. Nauk. 1904, 161 s. Wyd. nast. pt. Współczesna żegluga morska oraz słownik żeglarski. Pozn.: M. Arct 1920.

2. Podręcznik narciarstwa według zasad alpejskiej szkoły jazdy na nartach. Oprac.: H. Bobkowski i ... Kr.: Krajowy Związek Turystyczny i Zakopiański Oddz. Narciarzy T.T. [Towarzystwa Tatrzańskiego] 1908, 68 s.

3. Tatrzański telegraf wzrokowy. *Zakopane* 1909 nr 27 s. 4, nr 28 s. 6; odb. Kr. 1909, Wyd. 2 Wwa: Gł. Księg. Wojsk. 1920. Przedr. zob. poz. 10.

4. Regulamin dla członków czynnych Tatrzańskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego w Zakopanem. Kr. 1910, 24 s. Przedr. zob. poz. 10.

5. O zachowaniu się na wycieczkach zimowych w Tatrach. *Pam. Tow. Tatrzańskiego* 1912 t. 33 s. 85-

-88, odb. Wyd. osob. Kielce: Filar [2002], 16 s. (reprint). Przedr. zob. Twórczość poz. 3 (wyd. 3).

6. Przewodnik po terenach narciarskich Zakopanego i Tatr polskich. Zakopane: Nakł. Sekcji Narciarskiej Tow. Tatrzańkiego 1913, 91 s. Wyd. 2 popraw. i uzupełn. Wwa: Gł. Księg. Wojsk. 1931.

7. Giewont. [Monografia]. *Ziemia* 1914 nr 13 s. 205-206, nr 14 s. 221-223, nr 16 s. 253-254. Odb. uzupełn. Wwa 1914. Przedr. zob. Twórczość poz. 3.

8. Nauka konnej jazdy. Wwa: Księg. Wojsk. 1919, 78 s. Wyd. nast. tamże 1919.

9. Rząd koński. Oprac.: ... i E. Mecnarowski. Wwa: Księg. Wojsk. 1919, 14 s. Wyd. 2 tamże 1919.

Wojsk. przepisy służbowe.

10. Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe. Jego organizacja, dzieje i wyprawy ratunkowe. Ze wspomnień i notatek swoich napisał ..., naczelnik Straży Ratunkowej. Wwa: M. Arct 1922, 145 s. Przedr. (z nieznacznymi skrótami) zob. Twórczość poz. 3 (wyd. 3).

Zawiera m.in. przedr. poz. 3 i 4.

11. Nawigacja. Krótki podręcznik do użytku na jachtach morskich. Wwa: Wojsk. Inst. Nauk.-Wydawn. 1932, 128 s.

Tytuł na okładce: Nawigacja jachtowa.

12. Organizacja harcerek drużyn żeglarskich. Cz. 3. Tymczasowy regulamin służby na szkuner-jachcie szkolnym Z.H.P. „Zawisza Czarny”. Na podstawie Regulaminu służby na O.O.R.P. [Określenie Rzeczypospolitej Polskiej], Regulaminu służby na jachtach i Organizacji Harcerskich Drużyn Żeglarskich. Cz. 1. Oprac.: ... Wwa: Skł. gł. Gł. Księg. Wojsk. 1933, 38 s.

13. Prawa i obowiązki kapitanów i sterników jachtowych. Regulamin służby na jachtach. Alamy. Wwa: Gł. Księg. Wojsk. 1933, 16 s.

14. Zasadnicze komendy i rozkazy przy manewrach na statkach żeglowych. Wwa: Gł. Księg. Wojsk. 1933, 54 s.

15. Mały Kod do użytku jachtów i mniejszych statków. Według międzynarodowej księgi sygnałów oprac.: ... Przedm.: W. Bublewski. Wwa: Gł. Księg. Wojsk. 1938, 156 s.

16. Księga wypraw ratunkowych 1909-1937. Oryginalne zapisy ... i J. Oppenheima. [Łódź:] Abaton [1999], 187 s. Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe.

#### Przekład

1. S. Nadson; Z Nadsona. Wybór poezji. Archański: [druk] S. Pawłowa 1897, 127 s.

#### Praca redakcyjna

1. Słownik morski polsko-angielsko-francusko-niemiecko-rosyjski. Opracowany przez Komisję Terminologiczną Morską przy PAU w Krakowie. Z. 6. Praktyka morska. Red. ... Wwa 1936 [właśc. 1937], 70 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 1. – PP (M. Brykałska). – LP XX w. (J. Poradecki). – Z. Radwańska-Paryska, W.H. Paryski: M.Z. W tyczce: Encyklopedia tatrzańska. Wwa 1973. – P. Stawicki: M.Z. W tegoż: Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego 1918-1939. Wwa 1994. – A. Kijas: M.Z. W tegoż: Polacy w Rosji od XVII wieku do 1917 roku. Wwa, Poznań, 2000.

[W. Nawrocki] W.N. Tjg. II. 1897 nr 33 [rec. przekł.: Z. Nadson]. – A. Drogoszewski. *Ogniw* 1903 nr 36 [rec.: Sonety morskie; Sonety północne]. – [Na morzach dalekich:] [M. Garfeinowa-Garska] M. Zabojecka. *Trybuna* 1921 nr 5; Z. Dębicki. *Kur. Warsz.* 1925 nr 50. – S. Gorzuchowski. *Nowa Książ.* 1934 z. 5 [rec.: Żaglowym jachtem przez Bałtyk]. – [J.A. Szczepański] *jaszcz. *Taternik* 1934 z. 3 [rec.: Na bezdrożach tatrzańskich].* – [W. Antoniewicz] W.A. *Pion* 1936 nr 6 [rec.: Wśród wichrów i fall. – J.B. Rychliński. *Nowa Książ.* 1937 z. 5 [rec.: Z harcerzami na „Zawiszy Czarnym”]. – F. Bahrycz: Mariusz Zaruski. Wspomnienie osobiste o patronie harcerek drużyn żeglarskich. Londyn: Nacz. Komenda JHP 1944, 14 s. – H.W. Paryski: M.Z. *Taternik* 1948 nr 1/2. – Z. Krawczyk: Człowiek i natura. (Filozoficzne założenia ideologii taternickiej i marynistycznej M.Z.). *Stud. Filoz.* 1968 nr 2. – N. Drucka: Kurs na słońce. Opowieść o generałe Mariuszu Zaruskim. Wwa: Wydawn. Harcerskie 1969, 216 s. Wyd. 2 Wwa: Horyzonty 1973. – W. Głowacki: Wspaniały świat żeglarstwa. Gdańsk 1972, passim. – L.M. Pisarek: Moje rejsy z *Z. *Swiat Zagli* 1972. – S. Ludwig: Pierwszy morski podręcznik. *Morze* 1974 nr 5 [dot. Współczesna żegluga morska]. – B. Kuś: Poezja Siemiona Nadsona w zapomnianych przekładach M.Z. *Slav. Orient.* 1977 nr 2, przedr. nieznacznie zmien. pt.: M.Z. i jego przekłady wierszy S. Nadsona w teście: Poezja rosyjska w polskim życiu literackim przełomu XIX i XX wieku. Wwa 1979. – R. Karwacki: M.Z. W: Ludzie Pomorza lat 1920-1939. Gdańsk 1977. – K. Kubik: M.Z. *Nautologia* 1978 nr 4. – Sympozjum poświęcone M.Z. Oprac. K. Kubik. *Nautologia* 1981 nr 4 [dot. sympozjum zorganizowanego 13 X 1980 w Gdyni przez Komisję Historii Środowisk Nautycznych Pol. Tow. Nautologicznego i in.]. – Z. Schneigert: Z. nieznamy. *Podiatry* 1982 jesień/zima. – M. Pinkwart: Zakopiański szlakem Mariusza Zaruskiego. Wwa, Kr.: Wydawn. PTTK „Kraj” 1983, 164 s. Wyd. nast. tamże 1983 [właśc. 1985]. – Z. Ryn: M.Z. człowiek dwóch żywiołów. *Zycie Lit* 1984 nr 1, polem.: H. Brombosz: Nie z nudów powstał TOPR. *Tamże* nr 14, L. Matuszewski: Jeszcze o Z. *Tamże* nr 20. – T. Linkner: Gdy jeden drugiemu mógł być przewodnikiem. W kręgu konseksji i twórczych poszukiwań M.Z. *Nautologia* 1985 nr 4. – J. Kolbuszewski: O literackiej twórczości M.Z. *Prz. Powsz.* 1986 nr 1. – G. Skotnicka: Morze i Pomorze w utworach dla dzieci i młodzieży pisarzy regionu. (1918-1939). *Roczn. Gdań.* 1986 z. 2 [m.in. o M.Z.]. – A. Uziębło: Ludzie i Tatrzy. Kr. 1986, passim. – L. Długolecka, M. Pinkwart: Zakopane. Przewodnik historyczny. Wwa 1988, passim. Wyd. 2 popraw. i rozszerz. i uzupełn. Wwa 1994. – K. Turo: M.Z. – sylwetka pisarza. *Gdań. Roczn. Kult.* 1988. – K. Turo: Przemiany egzotyizmu w „Sonetach” Z. W: Egzotyizm w literaturze. Szczec. 1990 [właśc. 1991]. – W. Wędziński: Generał Mariusz Zaruski. Wychowawca młodzieży w idei morskiej. Gdańsk: PTTK. RPK [Regionalna Pracownia Krajoznawcza] 1990, 15 s. – J. Krawczyńska: Żeglujcie jak On żeglował. *Słowo Powsz.* 1991 nr 166. – H. Stepien: Mariusz Zaruski: Opowieść biograficzna. Wwa: Greg 1997, 226 s. – J. Ruszała: Proza marynistyczna M.Z. Mity, idee, obrazy. *Nautologia* 2001 nr 3/4.*

**ZARZYCKA Irena****1900-1993**

Powieściopisarka.

Urodzona 5 maja 1900 w Pabianicach pod Łodzią; córka Ludwika HaECKA, urzędnika kolejowego, i Józefy z JasiEńskich, nauczycielki. Uczęszczała do szkoły średniej w Pabianicach. Twórczość literacką rozpoczęła około 1917. Po zdaniu matury w 1920 wyjechała do Warszawy, gdzie do 1925 studiowała na Wydziale Humanistycznym Wolnej Wszechnicy Polskiej. Jednocześnie pracowała jako nauczycielka w Pruszkowie. W 1924 wyszła za mąż za Mieczysławą Zarzyckiego, kapitana, kartografa w Wojskowym Instytucie Kartograficznym (zginął w Katyniu w 1940). W związku z pracą męża wiele jeździła po kraju. Powieści i opowiadania drukowała w *Rzeczpospolitej* (1927-29) i *Naokoło świata* (1930). Gdy wybuchła wojna, przebywała pod Płockiem, skąd przedostała się do Równego. Po wkroczeniu do miasta armii radzieckiej, wyruszyła pieszo pod koniec października wraz z dziećmi w drogę do Warszawy, dokąd dotarła w połowie listopada. Zamieszkała u rodziny w Pruszkowie, gdzie w czasie okupacji niemieckiej pracowała w fabryce marmolady. Po wojnie w 1945-53 uczyła języka polskiego, historii i nauki o Polsce współczesnej w szkole podstawowej w Ołtarzewie oraz w gimnazjum przyfabrycznym w Ożarowie. Od 1953 pracowała w Wydziale Oświaty Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Pruszkowie, z czasem jako jego kierownik, po czym prowadziła bibliotekę powiatową. W 1960 obroniła na Uniwersytecie Warszawskim pracę magisterską poświęconą twórczości E. Hemingwaya. W 1970 przeszła na emeryturę. Nie kontynuowała twórczości literackiej, jej powieści były przedrukowywane w czasopiśmie *Kierunki* (1974), *Gwiazda Polarna* (1982), *Wiadomości Skierniewickie* (1983-84), *Echo Dnia* (1988). Nieliczne artykuły zamieściła w *Biuletynie Pedagogicznym Pałacu Młodzieży w Katowicach* (1986-88). Za działalność w dziedzinie bibliotekarstwa została odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi (1970). Zmarła 16 maja 1993 w Pruszkowie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Ślubne pantofelki. [Opowiadania]. Powst. 1917-1918. Wyd. Wwa: Rój 1929, 158 s. Wyd. nast. także 1930.

Zawartość: Spotkanie; Venus z Milo; Maseczka; Kwiat paproci; Jego wielka miłość; Ślubne pantofelki. (Historia prawie że prawdziwa). Zakład; Twoje złote włosy; Rycerz złotej awantury.

2. Dzikuska. Historia miłości. [Powieść]. Powst. po 1924. Druk *Rzeczpospolita* 1927 nr 218-300. Wyd. osob. Wwa: Rój 1927, 181 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1928, wyd. 4 [!] 1928, wyd. 5 1929,

wyd. 6 1929, wyd. 7 1930; Lubl.: KAW 1989; Wwa: Centrum Informacyjno-Reklamowe 1990. Kontynuacja zob. poz. 13.

Adapt. film.: Dzikuska. Szkic przeróbki na film powieści I. Zarzyckiej. Adapt. L. Grun. *Kino dla Wszystkich* 1928 nr 17, 19, 20. Ekran. 1928.

Przełk. litew.: Laukinuke. [Przełk. anonimowy]. Kaunas [1934]. Wyd. nast. Vilnius 1994. — wg inf. autorki także przełk. czes.

3. Jawnogrzesznica. [Powieść]. *Rzeczpospolita* 1928 nr 49-115. Wyd. osob. Wwa: Rój 1928, 197 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1928, wyd. 3 1930.

Przełk. litew.: Viešoji nusidėję. [Przeł.] V. Skaisgiraitė. Kaunas 1937.

4. Okruch zaklętego zwierciadła. Powieść. *Rzeczpospolita* 1928 nr 328-369, 1929 nr 1-22. Wyd. osob. Wwa: Rój 1929, 158 s.

5. Chłopiec z dalekiej ojczyzny. Powieść. Wwa: Rój 1929, 149 s. Wyd. nast. także 1930.

6. Kwiat jabłoni. Powieść. Wwa: Rój 1929, 160 s.

7. Córka wichru. Powieść. Wwa: Rój 1930, 269 s. Wyd. nast. Wwa: Interster 1991.

8. Pałac śród gór. Powieść. T. 1-2. Wwa: S. Cukrowski [ok. 1930], 128 + 129-248 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. [2] 1935, wyd. [3] 1935; Wr.: Astrum 1992.

9. Kłamstwo. [Powieść]. Wwa: Rój 1931, 157 s.

10. Panna Irka. Powieść. Wwa: Rój 1931, 183 s. Wyd. nast. Lubl.: KAW 1990.

11. Tabor. [Powieść]. Wwa: Rój 1931, 162 s. Wyd. nast. Lubl.: KAW 1992.

12. Królewski lot. Powieść. Wwa: Rój 1933, 243 s. Wyd. nast.: Lubl.: KAW 1989; Wwa: Centrum Informacyjno-Reklamowe 1990; wyd. z podtyt. Historia życia i miłości. Red.: U. Włodarska. Wr.: Astrum 1992.

13. Wieczna młodość. Powieść. Wwa: Rój 1933, 215 s. Wyd. nast. Wr.: Astrum 1992.

Kontynuacja powieści Dzikuska [poz. 2].

14. Pod wiatr. Powieść. Wwa: Rój 1934, 260 s. Wyd. nast. Wr.: Astrum 1992.

15. Wschody i zachody. Powieść. T. 1-2. Wwa: S. Cukrowski 1934, 126 + 133-253 s.

16. Muszla. Powieść. Wwa: S. Cukrowski 1935, 223 s. Wyd. nast. także 1935.

17. Samotnicy. [Powieść]. Wwa: Rój 1937, 285 s.

18. Sześć bajek wybranych. [Wiersze dla dzieci]. Łódź: Kolumna 1946, 10 k.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1962. — Wywiady: „Jest zwykłe codzienne życie”. Rozm. D. Ciszecka. *Kierunki* 1974 nr 18; Irusia. Rozm. T. Krzemień. W: T. Krzemień: Znajomi nieznajomi. Wwa 1977.

## SWPP 1.

H. Drzewiecki. *Wład. Lit.* 1927 nr 52 [rec.: Dzikuska]. — M. Obiezińska: Co dają powieści Z. Bluszcz 1929 nr 20



dod. *Nasza Mównica* – L. Piwiński: Olla porida. *Wiad. Lit.* 1929 nr 42 – L. Piwiński. *Wiad. Lit.* 1930 nr 6/7 [rec.: Górka wichrul. – L. Piwiński. *Wiad. Lit.* 1933 nr 56 [rec.: Wieczna młodość] – [T. Sinko] R. *Kur. Lit.-Nauk.* 1933 nr 44 [rec.: Królewski lot] – [T. Sinko] R. *Kur. Lit.-Nauk.* 1934 nr 38 [rec.: Pod wiatr] – [T. Sinko] R. *Kur. Lit.-Nauk.* 1935 nr 22 [rec.: Pałac śród gór]. – E. Woroniecki. *Nowa Książ.* 1935 nr 263 [rec.: Pod wiatr]. – [Samotnicy:] S.W. Balicki. *Kur. Lit.-Nauk.* 1937 nr 36; A. Bar. *Głos Nar.* 1937 nr 38 dod. *Tydz. Kult.-Lit.*; E. Karska E.K. *Praktyczna Pani, Dobra Obywatelka* 1937 nr 39. – A. Miciukiewicz: Schematy powieści popularnej. Na marginesie powieści I.Z. „Dzikuska”. *Literatura* 1971 nr 3. – M. Warneńska: Była kiedyś Dzikuska. *Gaz. Krak.* 1971 nr 306 [o losach powojennych I.Z.]. – A. Martuszevska: Od „Dzikiej” [E. Orzeszkowej] do „Dzikuski”. (Przemiany funkcji natury w powieści). W: *Przestrzeń i literatura*. Wr. 1978. – H. Panas: Dzikuska. W teżoż. Sprawy do przemyslenia. *Olśnyn* 1979. – H. Kister: Pegazy na Kredytowej Wwa 1980, *passim*. – J. Marx: Wdzięk starych powieści. *Odrodzenie* 1989 nr 14 [dot.: Dzikuska]. – I.Z. *Więź* 1993 nr 8. – K. Stachowicz: Diablica. *Zwierzciadło* 1994 nr 9.

E.G.

## ZAWADA Andrzej

ur. 1948

Pseud.: A. Frejus, A. Frejusz; Antoni Frejusz; az, (az); Frejusz  
Historyk literatury, krytyk literacki, poeta.

Urodzony 28 września 1948 w Wieluniu; syn Aleksandra Zawady, pracownika umysłowego, i Janiny z domu Grabowskiej, rzemieślnika. W 1962 podjął naukę w Liceum Ogólnokształcącym im. T. Kościuszki w Wieluniu, a od 1964 uczęszczał do I Liceum Ogólnokształcącego w Bolesławcu na Dolnym Śląsku, gdzie w 1966 zdał maturę. Następnie studiował polonistykę na Uniwersytecie Wrocławskim (UWr.). Od 1967 był członkiem grupy literackiej Agora we Wrocławiu (do 1973); na łamach organu tej grupy – *Agory* debiutował w 1967 wierszem pt. „Rozmowa liryczna” (nr 17), a jako krytyk literacki w 1968 recenzją książki A. Przybylskiego pt. „Zapowiedź podróży” (nr 23). Po uzyskaniu magisterium w 1971 został zatrudniony jako asystent w Instytucie Filologii Polskiej UWr. W tym czasie należał do Koła Młodych przy Oddziale Wrocławskim ZLP; w 1974 został prezesem Koła. W 1972 ożenił się z Ewą Woźnicką, psychologiem. Rozwijał twórczość krytycznoliteracką, publikując recenzje i artykuły m.in. w *Odrze* (1970-74, 1980-89, z przerwami), *Gazecie Robotniczej* (1972-75), *Konfrontacjach* (1972-75; podp. (az)), *Literaturze Ludowej* (1972-74, 1976, 1980-88, z przerwami; w 1980-90 członek zespołu redakcyjnego), *Nadodrze* (1972-77), *Twórczości* (1974-87), *Tygodniku Kulturalnym* (1976-80), *Integracjach* (1978-85, z przerwami). Równocześnie pisał słuchowiska i adaptacje literackie dla radia i telewizji. W 1978-80 był lektorem języka polskiego na uniwersytetach Åbo Akademi oraz Turun Yliopisto w Turku w Finlandii. W 1979 uzyskał doktorat na podstawie rozprawy pt. „Nurt chłopski w prozie współczesnej a kultura ludowa” (promotor prof. Czesław Her-

nas) i otrzymał stanowisko adiunkta. W 1983-86 publikował artykuły i felietony w wydawanym poza cenzurą wrocławskim piśmie *Obecność* (pod pseud.: A. Frejusz, Antoni Frejusz, (az), Frejusz). W 1989 został członkiem Polskiego PEN Clubu oraz członkiem SPP. W 1989 uzyskał habilitację na podstawie rozprawy pt. „Jarosław Iwaszkiewicz”, następnie w 1990 otrzymał stanowisko docenta na UWr. Recenzje, felietony i tłumaczenia wierszy z języka fińskiego i szwedzkiego publikował na łamach m.in. *Odry* (1989-95, 1998-2000), *Kresów* (1990-93), *Twórczości* (1990-93), *Znaku* (1992-93), *Nowych Książek* (od 1996) i *Nowego Dziennika* (Nowy Jork, od 2000). W 1990-93 pełnił funkcję prezesa Oddziału Wrocławskiego SPP. W 1992 został profesorem nadzwyczajnym UWr. W 1993 wykładał język i literaturę polską na uniwersytecie w Groningen (Holandia). Wykładał też na uniwersytetach w Czechach, Bułgarii i Niemczech. W 1996 objął funkcję redaktora serii *Biblioteka Narodowa* wydawanej przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich. W tymże roku został członkiem Association Internationale des Critiques Littéraires. W 1998 otrzymał tytuł naukowy profesora. W 1999-2003 był członkiem Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN (przewodniczący Komisji Edytorskiej). Publikował felietony w dodatku *Gazety Wyborczej* pt. *Gazeta Dolnośląska* (2000; tu cykl „Margines literacki”). W 1999-2003 pełnił funkcję przewodniczącego Rady Programowej Polskiego Radia we Wrocławiu. W 2001 został wiceprzewodniczącym Komisji Nauk Filologicznych Oddziału Wrocławskiego PAN. W 2002 został powołany na stanowisko profesora zwyczajnego UWr. W tymże roku wszedł w skład rady programowej serii *Biblioteka Dolnego Śląska*. W 2003 został wybrany na drugą kadencję do Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN. Mieszka we Wrocławiu.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Gra w ludowe. Nurt chłopski w prozie współczesnej a kultura ludowa. Wwa: LSW 1983, 299 s.

Zawartość Nowsza historia ludowości: Romantyzm i Brzozowski; Ludowość postromantyczna; Bunt antyromantyczny; Nowa ludowość; Ludowe czyli narodowe; Między ludowością a chłopskością; Ludowość niefolklorystyczna; Co wiemy, czego nie wiemy; Biografia awansu społecznego wsi [dot. J. Kawalca]. – Kubek sklejony, czyli archeologia wyobraźni: Księga chłopskiego rodzaju; Dom; Stowo; „Raj chłopskości”; Kubek rozbity; Kubek sklejony; Trzynasty; Archeologia wyobraźni. – Czym jest chłopskość [dot. T. Nowaka]; Biblioteka i pałac; Lusto; Los; Postscriptum. – Chłopskość mityczna i „prawdziwa” [dot. E. Redlińskiego]; Chłopskość mityczna; Chłopskość „prawdziwa”; Powrót ambiwalencji. – Gra w ludowe: Kilka matych analiz [dot. Z. Trziszki, J. Łozińskiego, M. Piłota, J. Ratajczaka, J. Kawalca]; Ludowość dziś. Rozprawa doktorska. – Nagroda im. S. Piętaka w 1984.

2. Wszystko pokruszone. [Szkice i recenzje]. Wwa: MAW 1985, 258 s.



Zawartość: I. Trzydziestu świadków; Lekcja Młodożença; Pół wieku [dot. A. Wążyka]; Trzej poeci w podróży [dot. H. Zaworska: Sztuka podróżowania]; Sérenite [J. Iwaszkiewicz] i bluźniercze pytania; Wyjście z elegii; Uwagi niespiesznego przechodnia [dot. J. Stempowski]; Korzenie [dot. Cz. Miłosz; Rodzina Europa]. — II. Granice szczerości [dot. A. Świrszczyńska: Budowałam barykadę]; Niezgoda na bierność [dot. W. Worzyński: Po zagładzie]; A jednak — klasycyzm [dot. A. Kaliszewski: Gry Pana Cogito]; Między potocznym a pięknym zdaniem [dot. S. Grochowiak: Bilard]; W kleszczach programu [dot. A.K. Waśkiewicz: Bezimienna nadzieja; Modele i formula]. — III. Krytycyzm, nieufność, niezgoda; *Młoda Kultura* [dot. dziejów kwartalnika]; Zasadnicze trudności [dot. J. Kornhauser: W fabrykach udajemy smutnych rewolucjonistów; Stręczytel idej]; Pomiedzy liryką a powieścią w odcinkach [dot. Cz. Sobkowiak: Powieść w odcinkach]; Młodzi idą [dot. antologii: Debiuty poetyckie 1975. Wwa 1976; Spór o poezję. Kr. 1977; Licytacja. Wwa 1981]; Wszystko pokruszone. — Pierwodr. w czasop. w 1973-1983.

3. Jarosław Iwaszkiewicz. [Monografia]. Wwa: Wydawn. Dolnośl. 1994, 422 s.

Rozprawa habilitacyjna.

4. Dwudziestolecie literackie. Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1995, 270 s. *A to Polska właśnie*.

Zawartość: Literatura i rzeczywistość. W kawiarni i na ulicy; Robotnicy wyobraźni; Między Ziemianką a Paryżem; Miasta i miejsca; Kabaret i kino; Czasopisma; Od krytyki do cenzury; W powieści, w teatrze; Bal w Operze; Mała antologia tekstów.

5. Brestaw. Eseje o miejscach. Wr.: Okis 1996, 63 s.

Zawartość: Opowieść dla Oleńki; Listy z Borowic: O miejscu; Burza; Koszulka z pierwszym zdaniem. — Brestaw.

6. Miłosz. [Monografia]. Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1996, 273 s. *A to Polska właśnie*.

7. Dziecić nomadów. Wiersze i uwagi. Kłodzko: Kłodzki Ośrodek Kultury, Kłodzki Klub Lit. 1998, 37 s.

Zawiera wiersze i krótkie teksty prozy.

8. Literatura XX wieku. [Współaut.:] J. Pyszny. Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1999, 253 s.

Leksykon literatury pol. dla uczniów i nauczycieli.

9. Mit czy świadectwo? Szkice literackie. Wr.: Wydawn. UW. 2000, 260 s.

Zawartość: I. Poniechać metaforę: Poezja w poszukiwaniu realizmu; Czesław Miłosz i Zbigniew Herbert; Droga, biografia, teologia [dot. Cz. Miłosz: Piesek przydrożny]. — Zbigniew Herbert: Tulipanów gorzki zapach; Wybór Herberta; Elegie na odejście; „Rowigo” — zapiski wędrowania, — Fragment, czyli całość [dot. T. Różewicz: Zawsze fragment], — Rozpraszanie ciemności [dot. W. Worzyński: Ostatni raz], — Urszula Koziół: Rytm i styl dokumentu; Autoportret z czasem; Czarna skrzynka, — Pamięć i doświadczenie [dot. J. Kornhauser]; Czucie i słowo; Tysiąc wierszy o miłości; Do poetów turniejowych; Uczona czy spontaniczna?; Udręczone wiersze Wata. — II. Mit czy świadectwo? Nieśmiertelna opowieść o śmiertelnej miłości [dot. Dzieje Tristana i Izoldy], — Jarosław Iwaszkiewicz: Iwaszkiewicz w polskim czyściku; Metafizyka codzienności; Western według Iwaszkiewicza; Iwaszkiewicz a idea zjednoczonej Europy; Ikar warszawski. Eksplicjacja opowiadania Jarosława Iwaszkiewicza „Ikar”; Wojenny notatnik Iwaszkiewicza; Literatura wobec wolności, — Mit czy świadectwo? [dot. T. Nowaka]; Nurt chłopski, temat wiejski; „Kaźde spoj-

zenie może być ostatnim”. O Bogdanie Wojdowski; Tadeusz Konwicki: List z muru; Czas czytała; Dzieje pewnego pierścionka [dot. A. Scibor-Rylski: Pierścionek z końskiego włosia]; Sielanka z tragicznym końcem [dot. E. Orzeszkowa: Nad Niemnem]; Jeszcze Miłosz; Książka z ruin [dot. Legend nowoczesności]; „Przywiązanie do proporcji i miary” [dot. Abecadło Miłosza]; Ojczyzna jako poszukiwanie; Powitanie Poety. — III. Co ja tu robię? Zapiski przy niektórych literach alfabetu współczesnej literatury polskiej; Synteza na miarę epoki; Dekada 1986-1996 w literaturze polskiej; Odpowiedź na ankietę „Dykcji”; Krytyka, czyli sposób bycia [dot.: J. Łukasiewicz]; Zaświadczenie dla Kazimierza Wyki; Co ja tu robię?

10. Literackie półwiecze 1939-1989. Wr.: Wydawn. Dolnośl. 2001, 286 s. *A to Polska właśnie*.

11. Murzynek. [Wiersze]. Wr.: LEW — Leopold Wróblewski 2001, 63 s.

Wyd. na zlecenie SPP.

12. Dolny Śląsk. Ziemia spotkania. [Szkice]. Wr.: Atut 2002, 309 s.

Zawartość: Pytania zadawane sobie; Terra incognita?; Mieszkańcy; Miasto spotkania; Loci communes; Cultura.

Słuchowiska radiowe, m.in.: Głowa. Radio 1989. — Puste nakrycie. Radio 1989. — Urania. Radio 1989. — Raport Piłata. Radio 1994. — Śniadanie u Heroda, Radio 1994.

#### Przekład

1. S. Turkka: Śnieg z deszczem. Przekł. z fiń. i polś. ... Kłodzko: Witrina Artystów 1991, 32 s.

#### Prace redakcyjne

1. Futuryci polscy. Wybór poezji. [Wybór] ... Wr.: Inst. Filol. Pol. 1975, [40] k. *Teksty do Ćwiczeń*, z. 10. Wyd. nast. tamże: 1977, 1984.

2. Manifesty programowe futurystów polskich. [Wybór] ... Wr.: Inst. Filol. Pol. 1975, [22] k. *Teksty do Ćwiczeń*, z. 11.

3. J. Iwaszkiewicz: Il tramonto. [Wiersze]. Wybór: J. Iwaszkiewicz i ... Wwa: ZG SZSP 1976, 31 s.

4. J. Iwaszkiewicz: Notatki 1939-1945. Aneks: A. Iwaszkiewiczowa. Przygot. do druku, uzup. przyp. i postł. ... Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1991, 170 s.

5. Wiary i słowa. [Studia]. Pod red. A. Poprawy i ... Wr.: Tow. Przyj. Polonistyki Wrocławskiej 1994, 436 s.

Dla Jacka Łukasiewicza na sześćdziesiąte urodziny

6. J. Iwaszkiewicz: Opowiadania wybrane. Oprac. [i wstęp] ... Wr., Kr.: Ossol. 2001, LXXXIII, 484 s. *BNI*, 303.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2003, 2004. — LP XX w. (S. Beres):  
[Gra w ludowe:] M.A. Kowalski: Gra w kulturę. *Tyg. Kult.* 1984 nr 45; A. Marzec: Kto z kim gra? *Mies. Lit.* 1984 nr 8/9. — M. Kisiel: „Pokruszony” styl epoki. *Pis. Lit.-Artyst.* 1986 nr 9 [rec.]. — Wszystkie pokruszone]. — P. Kowalski: Dwa razy o nurcie chłopskim. *Regiony* 1986 nr 1/4 [rec.]. — Gra w ludowe; K. Nowosielski: Rzytko obecności]. — [Wszystko pokruszone.]

D.T. Lebiada. *Fakty* 1986 nr 8; T. Złotorczycki. Rekonesans w nieznanym. *Nowe Książ* 1986 nr 7/8. — M. Mydlarz. W chłopskim nurcie prozy. *Integracje* 1987 nr 23 [rec.: Gra w ludowej]. — P. Szewc. Scałanie kultury. *Odra* 1988 nr 5 [rec.: Wszystko pokruszone]. — J. Drzewucki. Szuka pisania, sztuka życia. *Twórczość* 1994 nr 9 [rec.: Jarosław Iwaszkiewicz]. — P. Dunin-Wąsowicz. W. Kaliszewski. Bryk, czy nie bryk? *Życie Warsz.* 1995 nr 176 [rec.: Dwudziestolecie literackie]. — E. Filippek. Dzieło niczyje... *Nowe Książ* 1995 nr 2 [rec.: Jarosław Iwaszkiewicz]. — H. Gosk. O dwudziestolecie międzywojennym inaczej. *Prz. Hum.* 1995 nr 5 [rec.: Dwudziestolecie literackie]. — L.M. Koźmiński. Obmąpywanie współczesności. *Kresy* 1995 nr 2 [rec.: Jarosław Iwaszkiewicz]. — [Dwudziestolecie literackie.] J. Termer. Wokół dwudziestolecia. *Wiad. Kult.* 1995 nr 31; A. Bagłajewski. *Twórczość* 1996 nr 4. — W. Browary. Na skraju Europy. *Arkusze* 1996 nr 7 [rec.: Bresław]. — K. Maston. *Rzeczpospolita* 1996 nr 285 [rec.: Miłosz]. — L. Szaruga. Zadomawianie się. *Literatura* 1996 nr 4 [rec.: Bresław]. — [Miłosz.] J. Drzewucki. Obywatel literatury. *Twórczość* 1997 nr 11; A. Fiut. Zachwiana głębia ostrości. *Odra* 1997 nr 5; K. Lisowski. Monografia popularyzująca. *Nowe Książ* 1997 nr 3; J. Wolski. Miłosz według Z. *Arch. Emigracji* 1998 z. 1. — P. Śliwiński. Szukanie ojczyzny. *Nowe Książ* 1999 nr 3 [rec.: Dziecię nomadów]. — [Mit czy świadectwo?] A. Bagłajewski. Krytyka jako sposób bycia. *Nowe Książ* 2000 nr 9; M. Kisiel. Fragment i synteza. *Twórczość* 2000 nr 11. — D. Dobrowolska. O historii literatury kolorowo i poważnie. W teje: O literaturze XX wieku. Kielce 2001 [dot.: Dwudziestolecie literackie]. — T. Nyczek. Literatura pod peerelmem. *Przekrój* 2001 nr 38 [rec.: Literackie półwiecze 1939-1989]. — A. Szymańska. Chwając, co było i jest. *Nowe Książ* 2001 nr 5 [rec.: Murzynek]. — [Literackie półwiecze 1939-1989.] B. Faron. *Nowa Poliszczyna* 2002 nr 1; J. Pieszczachowicz. Kłopoty z pamięcią. *Dz. Pol.* 2002 nr 62. — T. Romanowicz. Rysowanie mapy. *Nowe Książ* 2003 nr 6 [rec.: Dolny Śląsk].

K.B.

## ZAWIEYSKI Jerzy 1902-1969

Pierwotne imię i nazwisko: Henryk Nowicki; w 1946 przybrał formalnie jako imię i nazwisko używany od 1924 pseudonim literacki: Jerzy Zawieyski. Inne pseud.: Alf Konar; j.z.; J.Z.; Jerzy Szarski; Konar-Nowicki. Dramatopisarz, prozaik.

Urodzony 2 października 1902 w Radogoszczy (obecnie dzielnica Łodzi); syn Jana Nowickiego, nauczyciela wiejskiego, potem kontrolera tramwajowego (zmarł 1907), i Marianny z Kicińskich, właścicielki szkółki bieliźniarskiej i domowego zakładu krawieckiego. W 1912-15 uczęszczał do prywatnej szkoły Natalii Fiszerowej i Aliny Jabłońskiej w Łodzi, a po rocznej przerwie uczył się dalej w polskim gimnazjum założonym przez Witanowskiego w Łodzi. Około 1918 nawiązał kontakty ze środowiskiem PPS i brał udział w wiecach oraz manifestacjach robotniczych. Debiutował w 1921 tomem wierszy pt. „Strzepy”, (podp. Konar-Nowicki). Równocześnie zainteresowany sztuką teatralną, zaczął występować w charakterze statysty na łódzkich scenach. Po zmianie gimnazjum i zdaniu matury kontynuował w 1921-22 naukę w kierowanej przez Mariana Szyjkowskiego szkole dramatycznej przy Instytucie Muzycznym w Krakowie. Chory na gruźlicę, odbył dłuższą kurację w Zakopanem. W 1923 został sekretarzem łódzkiego oddziału Towarzystwa

Uniwersytetu Robotniczego. W następnym roku założył przy tymże oddziale robotniczy teatr amatorski działający pod nazwą Koło Literacko-Dramatyczne i jako kierownik zespołu prowadził tę placówkę przez kilka miesięcy; był zarazem jednym z wykonawców. Równocześnie w 1924-26 występował też na scenie zawodowej, w Teatrze Popularnym w Łodzi. Jesienią 1926 został członkiem zespołu teatralnego Reduta w Wilnie. W połowie 1927 wraz z grupą aktorów tego zespołu przeniósł się do Poznania i występował w tamtejszym Teatrze Nowym. Podjął w tym czasie pierwsze próby dramatopisarskie. Od około 1926 działał w ZMW „Wici” (zajmował się oświatą pozaszkolną, wykładał na uniwersytetach ludowych) oraz w OMTUR (m.in. był wykładowcą tej organizacji). Po nawiązaniu w 1928 współpracy z Jędrzejem Cierniakiem, uczestniczył w działalności Związku Teatrów i Chórów Ludowych. Był członkiem redakcji pisma *Teatr Ludowy*; artykuły i sprawozdania poświęcone amatorskiemu ruchowi teatralnemu drukował w tym periodyku do 1939 (podp. też: j.z., J.Z.). W końcu 1928 wyjechał do Francji, gdzie pracował początkowo jako sekretarz poselstwa do spraw wychodźstwa w Ambasadzie RP w Paryżu, a potem (jako przedstawiciel Instytutu Teatrów Ludowych) w charakterze instruktora do spraw kulturalnych i teatralnych w środowiskach polonijnych. Równocześnie był słuchaczem dwuletniego studium języka i literatury francuskiej dla cudzoziemców przy paryskiej Sorbonie (Cours de la Civilisation Française). Jesienią 1929 odbył kilkumiesięczną podróż po Afryce; przejechał Saharę z Tuggurtu do Timbaktu nad Nigrem, skąd w styczniu 1930 powrócił do Francji. W grudniu 1930 zamieszkał w Warszawie. W 1931 wszedł w skład zespołu Teatru Ateneum, w którym pozostał do 1932, łącząc obowiązki kierownika literackiego i aktora. Był członkiem zarządu Związku Teatrów i Chórów Ludowych oraz dyrektorem Instytutu Teatrów Ludowych (1931-39). Prowadził w 1933-39 (jako kierownik i wykładowca) organizowane przez Instytut wakacyjne kursy oświatowo-teatralne dla nauczycieli, na których zainicjował powstanie związku miłośników twórczości Stefana Żeromskiego o nazwie Krąg Porebian. Na jednym z kursów (w 1933) nawiązał trwającą do końca życia przyjaźń ze Stanisławem Trębaczewiczem (wówczas wiejskim nauczycielem, potem wykładowcą psychologii na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (KUL) i Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie). Wykładał w warszawskich placówkach kierowanych przez Marię Grzegorzewską: Państwowym Instytucie Nauczycielskim oraz Państwowym Instytucie Pedagogiki Specjalnej. Rozwijał twórczość dramaturgiczną i prozatorską, tłumaczył z francuskiego. W 1932 został członkiem ZZLP. Dwa lata później zrezygno-

wał z występów na scenie i zajął się wyłącznie pracą literacką oraz kulturalno-oświatową. W 1936 otrzymał Srebrny Wawrzyn PAL za szerzenie zamiłowania do literatury polskiej. Sympatyzował z ruchem komunistycznym; w jego mieszkaniu odbywały się tajne zebrania członków tego ruchu, pomagał aresztowanym komunistom i ich rodzinom (m.in. Andrzejowi Wolicy i Edwardowi Ochabowi). Po wybuchu II wojny światowej we wrześniu 1939 udał się na wschód, do Lublina, a potem do Lwowa. Wkrótce po wkroczeniu Armii Czerwonej przedostał się do okupowanej przez Niemców Warszawy. Nie przerwał działalności pisarskiej, tworzył utwory dramatyczne i powieści (maszynopis jednej z nich, pt. „Droga do domu”, zakupił Zbigniew Mitzner dla mającego powstać po wojnie wydawnictwa Wisła). Brał udział w podziemnym życiu literackim, kulturalnym i oświatowym; uczestniczył w konspiracyjnych spotkaniach recytatorsko-odczytowych (m.in. jako autor czytanych i nagradzanych dramatów), od 1941 był członkiem (specjalistą z zakresu teatru ludowego) Tajnej Rady Teatralnej, prowadził wspierane przez Stronnictwo Ludowe kursy dla przyszłych kierowników teatrów ludowych, uczył też na tajnych kompletach gimnazjalnych. W 1942 przeżył przełom religijny i powrócił do katolicyzmu. Zbliżył się w tym czasie do kręgu Lasek, ośrodka życia religijnego i umysłowego powstającego przy zakładzie dla ociemniałych prowadzonym przez Zgromadzenie Franciszkanek Służebnic Krzyża w Laskach pod Warszawą; spotykał się tu m.in. z księżmi: Władysławem Korniłowiczem, Stefanem Wyszynskim (kapelanem Lasek w 1942-45) i Janem Zieją, z matką Elżbietą Różą Czacką (założycielką zgromadzenia), z siostrami: Zofią Landy (s. Teresa) i Zofią Sokółowską (s. Katarzyna), z Antonim Marylskim i Zygmuntem Serafinowiczem; bliskie kontakty z tym środowiskiem podtrzymywał do końca życia. W czasie powstania warszawskiego w 1944 działał w komórce propagandowej na Mokotowie (m.in. przygotowywał inscenizację „Warszawianki” S. Wyspiańskiego). Po upadku powstania przebywał krótko w obozie przejściowym w Pruszkowie, skąd zwolniony (dzięki zabiegom i pomocy finansowej Jarosława Iwaszkiewicza), udał się do Kalwarii Zebrzydowskiej. Z początkiem 1945 zamieszkał w Krakowie. W sezonie 1945/46 był (wspólnie z Wojciechem Natansonem) kierownikiem literackim Starego Teatru w Krakowie; wykładał historię teatru i literatury w Studiu Teatralnym działającym przy teatrze. Jesienią 1946 wrócił do Warszawy. Wchodził w skład zespołów redakcyjnych *Tygodnika Powszechnego* (1946-52) i miesięcznika *Znak* (1947-50; publikował tu w 1946-52). Fragmenty prozy, eseje i artykuły zamieszczał nadto m.in. w pismach: *Dziennik Polski* (1945-47), *Odrodzenie* (1945-48), *Dziś i ju-*

*tro* (1946-49), *Teatr Ludowy* (1946-48, 1964). Był członkiem Związku Autorów Dramatycznych (od 1945; sekretarz zarządu od 1947), Rady ZAiKS (1945-49; przewodniczący w 1959-68), nadal ZZLP (od 1949 ZLP; w 1947-49 i od 1956 wiceprezes Zarządu Głównego) i Polskiego PEN Clubu (członek Zarządu w 1946-55, 1965-66, skarbnik w 1955-61, wiceprezes w 1966-69). Pełnił funkcję prezesa Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Francuskiej (1946-47), należał też do Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Izraelskiej. Związany był z KUL, m.in. jako prezes Rady Naukowej Towarzystwa Przyjaciół KUL oraz wykładowca. W 1949 otrzymał nagrodę Episkopatu Polski za całokształt twórczości dramatycznej. W 1954, po śmierci Zofii Nałkowskiej, z którą przyjaźnił się od czasu II wojny światowej, został testamentowym kuratorem jej literackiej spuścizny. W 1956 wznowił współpracę (także jako członek redakcji) z *Tygodnikiem Powszechnym* (do 1969), a w następnym roku z pismem *Znak* (do 1969, z przerwami). Artykuły, fragmenty prozy i dramatów ogłaszał nadto m.in. *Nowej Kulturze* (1955-63, z przerwami), *Twórczości* (1955, 1957-68, z przerwami), *Dialogu* (1956, 1959, 1960-69, z przerwami), *Więzi* (1958-69, z przerwami), *Za i przeciw* (1958, 1961-63, 1966) i *Teatrze* (1959-62). Był współzałożycielem i prezesem utworzonego w 1956 niezarejestrowanego Ogólnopolskiego Klubu Postępowej Inteligencji Katolickiej, a potem prezesem Klubu Inteligencji Katolickiej w Warszawie (1957-69). W latach pięćdziesiątych (od 1956) oraz sześćdziesiątych podróżował często za granicę, odwiedził m.in. wielokrotnie Francję, Włochy i Watykan oraz Anglię. Wybrany w 1957 na posła na Sejm PRL, pełnił tę funkcję przez trzy kadencje, zasiadając w Kole Posłów „Znak” (do 1969). Od 1957 był równocześnie członkiem Rady Państwa. W 1958 wszedł w skład Prezydium Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu. Wielokrotnie podejmował się roli mediatora między władzami państwowymi i kościelnymi, m.in. organizował bezpośrednie spotkania Władysława Gomułki, pierwszego sekretarza Komitetu Centralnego PZPR, ze Stefanem Wyszyńskim, prymasem Polski. Z przyzwoleniem prymasa czynił starania mające doprowadzić do nawiązania stosunków dyplomatycznych między PRL i Watykanem. Od 1963 mieszkał w Konstancinie pod Warszawą. Przyznanej mu w 1966 nagrody im. W. Pietrzaka nie przyjął. W marcu 1968 był współautorem interpelacji Koła Posłów „Znak” w obronie młodzieży akademickiej represjonowanej przez milicję po akcjach protestacyjnych; w następstwie podtrzymującego te interpelacje przemówienia sejmowego został zmuszony do rezygnacji z godności członka Rady Państwa, a w następnym roku skreślony z listy kandydatów do Sejmu PRL. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim

(1956) i Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą (1966) Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 18 czerwca 1969 w Warszawie (w bliżej niewyjaśnionych okolicznościach, po upadku z okna czwartego piętra kliniki, gdzie przebywał na skutek wylewu krwi do mózgu); pochowany w Laskach.

W 1980-84 w domu pisarza w Konstancinie istniało muzeum poświęcone jego twórczości.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Strzępy. Poezje. Białystok: Skł. gł. Księg. Brzostowskiego 1921, 66 s.

Podp.: Konar-Nowicki.

2. Rycerze świętego Graala. Cztery obrazy z prologiem i epilogiem. Powst. 1922-1927. Druk w: Dramaty. Wwa 1985 zob. poz. 60 (t. 2) s. 91-138. Data powst. wg rkpsu w Bibl. Zakł. Nar. im. Ossolińskich we Wr.

3. Ślepa ulica. Misterium nowoczesne w 4 obrazach. Powst. 1928. Druk w: Dramaty. Wwa 1985 zob. poz. 60 (t. 2) s. 139-194.

Data powst. wg masz. w Bibl. Zakł. Nar. im. Ossolińskich we Wr.

4. Człowiek jest niepotrzebny. Dramat w 3 aktach. Powst. 1932. Praprem. Częstochowa, T. Kameralny 1934.

Data powst. wg rkpsu w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie; kopia masz. w Bibl. Zakł. Nar. im. Ossolińskich we Wr.

5. Gdzie jesteś, przyjacielu?... Powieść. Wwa: Księg. F. Hoesicka 1932, 332 s. Wyd. nast. Wwa: Czyt. 1956.

Pierwotny tytuł: Wróg.

6. Daleko do rana. Powieść. Wwa: F. Hoesick 1934, 174 s.

7. Dyktator Faust. Sztuka w 3 aktach. Praprem. pt. Dyktator On: Wwa, T. Kameralny 1934. Druk w: Dramaty. Wwa 1985 zob. poz. 60 (t. 1) s. 61-133.

8. Portret Łukasza. Dramat w 3 aktach. Powst. 1935. Praprem. Pozn., T. Nowy 1937. Druk pt. Portret Łukasza albo Achilles Chróścik w: Dramaty. Wwa 1985 zob. poz. 60 (t. 2) s. 196-277. Por. poz. 12.

Data powst. wg rkpsu w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie.

9. Prawdziwe życie Anny. Dramat w 3 aktach. Powst. 1936. Praprem. pt. Prawdziwe życie Agnieszki: Pozn. T. Nowy 1938.

Data powst. wg rkpsu pt. Siostra Agnieszka, czyli prawdziwe życie Anny w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie; kopia masz. w Bibl. Zakł. Nar. im. Ossolińskich — Inna wersja tytułu: Siostra Agnieszka.

10. Powrót Przeleckiego. Sztuka w 3 aktach. (Dalsze losy bohaterów komedii St. Żeromskiego

pt. „Uciekła mi przepióreczka...”). Praprem. Wwa, T. Nar. 1937. Wyd. z podtyt. Dalsze losy bohatera komedii Stefana Żeromskiego „Uciekła mi przepióreczka” Wwa: PIW 1960, 120 s. Przedr. zob. poz. 45.

11. Krąg nadziei. Sztuka w 3 aktach. Powst. 1938.

Data powst. wg masz. w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie — Planowana na 9 września 1939 praprem. w T. Ateneum w Warszawie nie odbyła się.

12. Achilles Chróścik. [Słuchowisko]. Radio 1939. Druk fragm. *Wymiary* 1939 nr 9-10.

Na podstawie sztuki pt. Portret Łukasza [poz. 8].

13. Rozdroże miłości. Dramat w 3 aktach. Powst. 1940. Praprem. Kr., Stary T. 1946. Wyd. Wwa: E. Kuthan [1947], 114 s. Przedr. zob. poz. 34.

Data powst. wg inf. autora.

Przekł. (inf., jeśli nie zaznaczono inaczej, pochodzą z SWPP 1 t. 3): ang. [Przeł.] B. Taborski. Ok. 1951 (wg inf. J.Z. Brudnickiego; Jerzy Zawieyski. Wwa 1985), — czes.: ok. 1947 [inf. *Listy z Teatru* 1947 nr 11 s. 32], — franc.: [Przeł.] F. Konopka. 1947, — niem.: [Przeł.] L. Koszela. 1947, — rum.: Wyst. Bukareszt 1948/1949, — słowac.: Ráczestie lásky [Przeł.] R. Zátko. Košice 1948, — węgier.: [Przeł.] T. Csorba. Budapeszt 1948, — włos.: [Przeł.] M. Martelli. 1949.

Adapt. radiowa: Adapt.: M. Dąbkowska. Radio 1982.

14. Masław. Dramat w 3 aktach (6 obrazach). Powst. 1941. Praprem. Kr., Stary T. 1945. Druk w: Dramaty. Wwa 1985 zob. poz. 60 (t. 2) s. 5-90.

Data powst. wg rkpsu w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie — Pełna wersja tytułu: Masław. Dramat w 3 aktach (6 obrazach) wysnuty z dziejów polskiego wczesnego średniowiecza (inf. *Kuźnica* 1945 nr 2 s. 10). — Pierwotny tytuł: Odnowiciel (wg wstępu J.Z. Brudnickiego i B. Wita do poz. 60 t. 1). — I nagroda w konspir. konkursie dramatycznym w 1942 w Wwie.

15. Droga do domu. Powieść. Powst. 1942. Wyd. Wwa: E. Kuthan [1946], 320 s. Wyd. 2 tamże 1949.

Data powst. wg inf. autora.

16. Noc Huberta. Powieść. Powst. 1943. Wyd. [Wwa:] Czyt. 1946, 214 s. Por. poz. 23.

Data powst. wg inf. autora.

17. Dzień sądu. Dramat w 8 obrazach. Powst. 1944. Druk w: Dramaty. Pozn. 1957 zob. poz. 34 s. 199-315. Przedr. zob. poz. 60 (t. 1) 4.

I nagroda w konkursie Tajnej Rady Teatr. oraz Biura Inf. i Propagandy Delegatury Rządu w 1944.

18. Mąż doskonały. Dramat w 2 częściach z epilogiem. (Pięć obrazów i dwa intermedia). Praprem. Kr., Stary T. 1945. Druk *Znak* 1946 nr 2 s. 196-223, nr 3 s. 322-335; 1947 nr 4 s. 430-441, nr 5 s. 557-566. Wyd. osob. ze wstępem S. Jerschiny Kielce: Nakł. Liceum i Gimnazjum im. św. Stanisława Kostki; druk. Jedność 1948, 83 s. Przedr. zob. poz. 34, 60 (t. 1) 4.

19. Ocalenie Jakuba. Dramat w 3 aktach. Praprem. Kr., Stary T. 1947. Wyd. Wwa: Inst. Wy-



dawn. „Sztuka” 1947, 62 s. Przedr. zob. poz. 45, 60 (ft.) 2). TV 1976.

Przeł. ang.: *Deliverance of Jacob*. [Przeł.] B. Taborski, L. Wright. Wyst. Bristol, T. Eksperymentalny przy Katedrze Teatologii Uniw. w Bristolu 1952 (inf. *Życie*, Londyn 1952 nr 13 s. 3).

20. Pieśń o nadziei. Dramat w 4 aktach. Powst. 1947. Druk w: *Dramaty*. Pozn. 1957 zob. poz. 34 s. 317-405. Przedr. zob. poz. 60 (ft.) 4).

Data powst. wg noty edytorskiej z poz. 60 (ft.) 4), tu także inf. o pierwotnym tytule: *Miłość królewska*.  
Przeł. franc.: Przeł. P. Boitel. Powst. 1961 (inf. o dacie powst. przekł. wg masz. w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwiel).

21. Miłość Anny. Dramat w 3 aktach. Wwa: E. Kuthan 1948, 95 s. Praprem. Wwa, T. Lud. 1956. Przedr. zob. poz. 45.

22. Owoc czasu swego. [Rozważania religijno-filozoficzne]. Kielce: Verbum, Księg. Jedność 1949, 131 s. Wyd. nast. Pozn.: Pallottinum: wyd. 2 1957, wyd. 3 1959.

23. Pokój głębi. [Opowiadania i powieści]. Powst. 1948-1950. Wyd. Pozn.: Pallottinum 1956, 348 s.

Data powst. wg inf. autora.  
Zawartość: [Opowiadania:] *Pokój głębi*; *Spotkanie z Emanuelem*; *Dno studni Niepamięci*; *Nad niebieską wodą*; *Prawdziwy koniec wielkiej wojny* [por. poz. 32]; *Odwiedziny prezydenta* [por. poz. 42], – [powieść:] *Noc Huberta* [wersja skrócona poz. 16].  
Przeł. opowiadań: *Prawdziwy koniec wielkiej wojny*; jap.: *Kusa-no owari*, (Kakute hitotsu-no ai-wa horobinu). [Przeł.] Y. Endo. Tōkyō 1971 – *Odwiedziny prezydenta* esperanto: *Vizito de prezidento*. [Przeł.] A. Pettyn. Wwa 1984, – orm.: [Przeł.] A. Stepanjan. Erevan 1963.  
Adapt. radiowa opowiadania *Odwiedziny prezydenta*: Radio 1975.

24. Sokrates. Dramat w 4 aktach. Powst. 1950. Praprem. Kr., T. im. J. Słowackiego 1957. Druk w: *Dramaty*. Wwa 1957 zob. poz. 35 s. 5-81. Przedr. zob. poz. 60 (ft.) 3).

Data powst. wg noty edytorskiej z poz. 60 (ft.) 3).  
Przeł. ang.: [Przeł.] J. Ilnatowicz. Powst. ok. 1951 (inf.: [W Gniatczyński] W.G.: Z. i Uniwersytet w Bristolu. *Życie*, Londyn 1952 nr 10).

25. Lament Orestesa. Dramat elegijny [w 10 scenach]. Powst. 1951. Druk fragm. *Znak* 1953 nr 1 s. 42-70. Druk w: *Dramaty*. Wwa 1957 zob. poz. 35 s. 83-117. Przedr. zob. poz. 60 (ft.) 3).

Data powst. wg noty edytorskiej z poz. 60 (ft.) 3).

26. Niezwyciężony Herakles. Dramat [w 14 scenach]. *Tyg. Powsz.* 1952 nr 35 s. 1-2, nr 36 s. 6-7. Przedr. zob. poz. 35, 60 (ft.) 3).

27. Każdy. (Misterium adwentowe). Powst. ok. 1953. Druk w: *Dramaty*. Pozn. 1957 zob. poz. 34 s. 567-582. Przedr. zob. poz. 60 (ft.) 4).

Data powst. wg noty edytorskiej z poz. 60 (ft.) 4).

28. Rzeka niedoli. Dramat w 4 aktach. Powst. 1953. Druk w: *Dramaty*. Pozn. 1957 zob. poz. 34

s. 407-491. Praprem. Lubl., T. Akademicki KUL 1958. Przedr. zob. poz. 60 (ft.) 4).

Data powst. wg noty edytorskiej z poz. 60 (ft.) 4). – Inna wersja tytułu: *Zona Puffyfara* (wg masz. w Bibl. Zakładu Nar. im. Ossolińskich we Wr.).

29. Miecz obosieczny. Dramat w 6 obrazach. Powst. 1953-1954. Druk w: *Dramaty*. Pozn. 1957 zob. poz. 34 s. 493-566. Przedr. zob. poz. 60 (ft.) 4). Praprem. Pozn., Studencki T. „Maja” 1983. TV 1989.

Przeł. franc.: *L'épée à deux tranchants*. [Przeł.] R. Rabault. Powst. po 1957 (masz. w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwiel).  
Adapt. radiowa: Adapt.: Z. Dąbrowski. Radio 2000.

30. Tyrteusz. Komedia w 3 aktach. Powst. 1954-1955. Druk *Dialog* 1956 nr 7 s. 3-36. Przedr. zob. poz. 35, 60 (ft.) 3).

31. Notatnik liryczny. [Proza poetycka]. Wwa: Czyt. 1956, 102 s. Wyd. 2 tamże 1957.

Cykle: *Brzegiem morza*; *Odleciały ptaki*; *Ślady na śniegu*.

32. Prawdziwy koniec wielkiej wojny. Nowela filmowa. Powst. 1956. Por. poz. 23.

Masz. noweli film. w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwiel.

Adapt. film.: Scenariusz: ..., J. Kawalerowicz. Ekran. 1957.

33. Wysoka ściana. Dramat w 3 aktach. Praprem. Kr., T. Poezji 1956. Wyd. Wwa: PIW 1956, 84 s. Przedr. zob. poz. 45, 60 (ft.) 2).

Pierwotny tytuł: *Włosy Berenike*.  
Przeł.: czes.: *Vysoká stěna*. [Przeł.] M. Janišová. Praha 1962.; [Przeł.] L. Sliva. Wyst. Czeski Gieszyn, Těšínské Divadlo 1971, – serb.-chorw.: *Visoki mur*. [Przeł.] D. Latjak. *Svetlost*, Nowy Sad 1979 [dodatek], – słowac.: *Vysoká stena*. [Przeł.] M. Mráz. Bratislava 1961.

34. *Dramaty*. Pozn.: Pallottinum 1957, 582 s.

Zawartość: *Rozdroże miłości* [poz. 13]; *Mąż doskonały* [poz. 18]; *Dzień sądu* [poz. 17]; *Pieśń o nadziei* [poz. 20]; *Rzeka niedoli* [poz. 28]; *Miecz obosieczny* [poz. 29]; *Każdy* [poz. 27].

35. *Dramaty*. Sokrates; Lament Orestesa; Niezwyciężony Herakles; Tyrteusz. Wwa: PIW 1957, 238 s. Zob. poz. 24, 25, 26, 30.

36. *Maski Marii Dominiki*. Dramat w 2 częściach. Praprem. Wwa, T. Pol., Scena Kameralna 1957. Druk w: *Dramaty współczesne*. Wwa 1962 s. 299-359 zob. poz. 45. Przedr. zob. poz. 60 (ft.) 1).

37. *Ave Maria*. Rozważania o Matce Bożej. Pozn.: Pallottinum 1958, 86 s.

38. *Próby ognia i czasu*. [Eseje]. Pozn.: Pallottinum 1958, 405 s.

Zawartość: *Od autora*. – *Sprawy nieba i ziemi*: *Kantata anielska*; *Drugi człowiek*; *Zmierch będzie jako południe*; *Księga Bożego natchnienia* [Stary Testament]. – *Sprawy sztuki*: *Problem artysty*; *Odwiedziny Fausta*; *Zagadnienie literatury katolickiej*; *O Jędrzeju Cierniak* [przedr. wstępu zob. *Prace redakcyjne* poz. 1]; *Nieślony jubileusz „Wesela”* [S. Wyspiański]; *Wyspiański po latach*; *O Mauriacu*; *Zeromski mojego pokolenia*; „*Pan Juliusz*” [Osterwa]; *O poezji Juliana Przybosa*; *Pisarze wobec dziesięciolecia*; *Kartki z dziennika lekturny*; *Iskry młodzieńcze*; *Jak zostałem pisarzem?*



39. Trzy linie równoległe. (Dramat współczesny w 3 aktach). Powst. 1958. Druk *Dialog* 1977 nr 5 s. 5-23.

Data powst. wg rękpsu w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie. — Pierwotna wersja tytułu: Podróż Teresy (inf.: J.Z. Brudnicki; Jerzy Zawieyski. Wwa 1985).

40. Wicher z pustyni. (Dramat w 2 częściach). *Dialog* 1959 nr 3 s. 5-24. Przedr. zob. poz. 45.

Pierwotna wersja tytułu: Mali bracia (wg rękpsu w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie).

41. Brzegiem cienia. Kartki z dziennika [1955-1957]. Kr.: Znak 1960, 251 s. Przedr. fragm. zob. poz. 49. Por. poz. 53.

42. Odwiedziny prezydenta. Scenariusz filmowy. Powst. 1960. Ekran. 1961. Por. poz. 23.

Data powst. wg masz. w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie.

Adapt. film.: J. Batory: Odwiedziny prezydenta. Scenopis. [Łódź] 1960, 186 s., powiel.

Nagroda specjalna jury na IX Międzynarodowym Festiwalu Filmowym w San Sebastian w 1961, nagroda Hiszpańskich Dyskusyjnych Klubów Filmowych, wyróżnienie Międzynarodowej Prasy Filmowej FIPRESCI.

43. Ziemia nie jest jedyna. (Komedia w 3 aktach). *Dialog* 1960 nr 5 s. 5-33. Praprem. Wr., T. Pol. 1981. Przedr. zob. poz. 45.

44. Pożegnanie z Salomeą. (Dramat w 3 aktach). *Dialog* 1961 nr 2 s. 5-36. Praprem. Kr., T. im. J. Słowackiego 1962. Przedr. zob. poz. 45, 60 ([t.] 1).

45. Dramaty współczesne. Wwa: PIW 1962, 615 s. Zawartość: Powrót Przełęckiego [poz. 10]; Miłość Anny [poz. 21]; Ocalenie Jakuba [poz. 19]; Wysoka ściana [poz. 33]; Maski Marii Dominiki [poz. 36]; Wicher z pustyni [poz. 40]; Ziemia nie jest jedyna [poz. 43]; Pożegnanie z Salomeą [poz. 44]; Lai znaczy jaśmin [poz. 46].

46. Lai znaczy jaśmin. Sztuka w 2 częściach. Praprem. Wwa, T. Pol., Scena Kameralna 1962. Druk w: Dramaty współczesne. Wwa 1962 s. 583-615 zob. poz. 45. Przedr. zob. poz. 60 ([t.] 2).

Pierwotne wersje tytułu (wg rękpsów w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie): Jaśmin nie dla mnie; Jaśmin

47. Idziemy do wujka. (Tragikomedia współczesna w 2 aktach). Powst. 1963. Praprem. Wwa, T. Ateneum, Studio 61 1967. Druk w: Dramaty. Wwa 1985 s. 135-180 zob. poz. 60 ([t.] 1).

Data powst. oraz pierwotny tytuł: Wujek Horacego wg rękpsu w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie.

48. Romans z ojczyzną. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1963, 197 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1964, wyd. 3 1966, wyd. 4 1971.

Zawartość: Prawdziwy koniec wielkiej wojny [poz. 23]; Odwiedziny prezydenta [poz. 23]; Requiem dla nich obu (pierwotny tytuł: Requiem dla Daniela); Krzyk w próżni świata; Romans z ojczyzną; Spotkanie.

Przełt. niem. lz pominięciem opowiadania: Romans z ojczyzną: Auf der Jagd nach der Vergangenheit. [Przet.:] K. Kelm, C. Rymanowicz. Berlin 1979.

Adapt. tv opowiadania Krzyk w próżni świata: Adapt.: I. Bołtuć, A. Hausbrandt. TV 1967.

49. W alei bezpożytecznych rozmyślań. [Wybór z dziennika 1957-1963]. Wwa: PIW 1965, 198 s. Zawiera fragm. z poz. 41 oraz nowe zapiski.

50. Konrad nie chce zejść ze sceny. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1966, 413 s. Wyd. 2 tamże 1979. Por. poz. 52.

Adapt. radiowa fragm. pt. Leontyna: Adapt.: Z. Zawadzka. Radio 1968.

51. Wawrzyny i cyprysy. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1966, 329 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1967, wyd. 3 1974. Por. poz. 52.

52. Gdy płoną lasy... Dramat. Powst. 1967. Druk w: Dramaty. Wwa 1985 s. 181-279 zob. poz. 60 ([t.] 1).

Data powst. wg rękpsu w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie; na k. 1 rękpsu (wersji z 1966) uwaga J.Z.: Dramat ten stanowi zamknięcie dwu poprzednich utworów autora „Wawrzyny i cyprysy” [poz. 51] i „Konrad nie chce zejść ze sceny” [poz. 50].

Adapt.: radiowa: Adapt.: K. Bialek. Radio 1969, — tv: Adapt.: T. Kochańczyk. TV 1983.

53. Dziennik z lat 1955-1969. Powst. 1955-1969. Druk. fragm. zob. poz. 41, 49, 54, 56, 58 oraz m.in.: pt. Kartki z Dziennika. Wybór i wstęp: S. Trębacz-kiewicz. *Więź* 1975 nr 9 s. 69-87, nr 10 s. 15-26, nr 11 s. 22-37, nr 12 s. 39-56; pt. O teatrze. Oprac. i wstęp: S. Trębacz-kiewicz. [Cz. 1.] *Z „Dziennika” 1955-1961. Pam. Teatr.* 1979 z. 3/4 s. 389-468. [Cz. 2.] *Z „Dziennika” 1962-1969, Tamże* 1980 z. 1 s. 3-50; pt. Kartki z Dziennika [1955-1967]. Wybór i oprac.: J.Z. Brudnicki i B. Wit. *Kierunki* 1982 nr 1-25; pt. Linie porozumienia. Wybrał i oprac. B. Wit. *Kierunki* 1983 nr 43-52, 1984 nr 1-11, 14-29, 31-37, 39, 40, 42-45, 47, 49, 50, 51 [tu też wyjaśnienie zasad wyboru i powodu przerwania druku]; uzup. pt. Przywrócone fragmenty „Dziennika” Zawieyskiego. *Kierunki* 1989 nr 25 [z notą od red.].

54. Kartki z dziennika 1955-1969. Wybór, wstęp i oprac.: J.Z. Brudnicki i B. Wit. (Dzieła). Wwa: Pax 1983, 354 s.

Wybór z poz. 53.

55. Korzenie. [Eseje]. Wwa: Czyt.: 1969, 246 s. Zawartość: Uwikłani w historię (o literaturze wobec historii); Zofia i Stanisław [Z. Nałkowska i S. Brzozowski]; Trudny portret (o Z. Nałkowskiej); Listy (teksty 62 listów Z. Nałkowskiej do J.Z. z lat 1943-1950, por. poz. 61); Droga polskiego losu (o Z. Nałkowskiej i jej planach książki poświęconej W. Nałkowskiej); Korzenie (o stosunku literatury do przeszłości i tradycji).

56. Droga katechumena. [Wybór esejów]. Wyboru dokonali: J. Smosarski i S. Trębacz-kiewicz. Wwa: Bibl. *Więzi* 1971, 274 s.

Zawartość: [I.] Kantata anielska. List do Jerzego Andrzejewskiego i do „katechumenów”; Kantata anielska po raz drugi; Droga katechumena; Spór o chrześcijaństwo w dzisiejszym świecie; U papieża Jana [XXIII] (Fragment dziennika — 20 listopada 1962) [por. poz. 53]; Uśmiechnął się do ludzi [dot.

papieża Jana XXIII. — [II:] Problemat artysty [poz. 38]; Zagadnienie literatury katolickiej [poz. 38]; Głos w ankiecie „Pisarze wobec dziesięciolecia” [red. *Nouveau Kult* w 1954; poz. 38]; Moje dwudziestolecie [głos w ankiecie *Żyła Lit.* z 1963]; Dwie rozmowy z pisarzem: Optymizm tragiczny, Rozm. Z. Herbert, Literatura w polityce. Rozm. S. Kisielewski. — [III:] Nadzieja świata [o pokoju w świecie współcz.;]; Tysiąclecie [dot. obchodów Milenium Państwa Polskiego]; Medycyna odczłowieczona; Technika podległa człowiekowi; Głos w ankiecie „Sztuka współczesna a kultura masowa” [Więź 1960]; Czy śmierć bohatera? [dot. literatury współcz.]; Dziennik [ostatni utwór J.Z. napisany w 1969 i przeznaczony dla *Więzi*; w zamierzeniu początek cyklu esejów]; Z ostatnich listów: Do Redakcji „Znak” (z 12 I 1969), Do Tadeusza Mazowieckiego (z 17 I 1968), Do Anny Morawskiej (z 20 IV 1969), — nadto 4 fragm. z: Owoc czasu swego [poz. 22].

57. *Pomiędzy plewą i manną.* [Eseje]. Wwa: Czyt. 1971, 200 s. Wyd. 2 Wwa: MAW 1987.

Zawartość: *Pomiędzy plewą i manną* [o Sz. Potockim]; *Pomiędzy perłą i głazem* [o T. Rejtanie]; *Pomiędzy słońcem i cieniem* [o T. Kościuszcze].

58. *Dobrze, że byli.* [Szkice teatralne i wspomnienia]. Wyboru dokonali: T. Mazowiecki i S. Trębaczewicz. Post.: S. Trębaczewicz. Wwa: Bibl. *Więź*, Kr.: *Znak* 1974, 307 s.

Zawartość: *Iskry młodości* [poz. 38]; „Pan Juliusz” [poz. 38]; Chlubne ognio kultury polskiej [Reduta]; Żeromski mojego pokolenia [poz. 38]; Poeta teatru [S. Wyspiański]; *Plotka o Racheli* [z „Wesela” S. Wyspiańskiego]; *Melpomena schodzi do podziemia* [o teatrze pol. w czasie II wojny światowej]; *O Jerdrze Cierniaku* [poz. 38]; *Wspomnienie o Jadwidze Turawicz*; *O Mieczysławie Braunie* [wspomnienie]; *O Leonie Pomirowski*; *O Zofii Nałkowskiej*; *O Andrzeju Pronaszce*; *Artysta teatru* [I. Gall]; *O Andrzeju Munku*; *Biskup humanista* [M. Klepacz]; *Irena Sołska*; *Maria Grzegorzewska*; *Kartki z dziennika* [por. poz. 53; dot.: T. Brezy, R. Czackiej (matki Elżbiety), M. Dąbrowskiej, A. Dragowskiego, M. Duleby, M. Kasproiczowej, J. Korczaka, Z. Kossak-Szczuckiej, A. Kowalskiej, Z. Landy (siostry Teresy), A. Marylskiej, M. Morstin-Górskiej, J. Munkowej, M. Nowickiej (matki J.Z.), C. Okusko, F. Popiel (matki Antoniny), Z. Serafinowicza, Z. Sokolowskiej (siostry Katarzyny), Z. Starowieyskiej-Morstinowej, E. Wiercińskiego, I. Zarzyckiej].

59. *Prawdziwy koniec wielkiej wojny.* [Opowiadania]. Kr.: WL 1979, 102 s.

Zawartość: *Krzyk w próżni świata* [poz. 48]; *Prawdziwy koniec wielkiej wojny* [poz. 23]; *Odwiedziny prezydenta* [poz. 23].

60. *Dramaty.* (Dzieła). Wwa: Pax.

[T.] 1. *Dyktator Faust*; *Idziemy do wujka*; *Gdy płoną lasy...*; *Pożegnanie z Salomeą*; *Maski Marii Dominiki*. Oprac. i wstępem opatrzyli: J.Z. Brudnicki i B. Wit. 1985, 408 s. Zob. poz. 7, 47, 52, 44, 36.

[T.] 2. *Masław*; *Rycerze świętego Graala*; *Slepa ulica.* (Misterium nowoczesne w 4 obrazach); *Portret Łukasza albo Achilles Chróścik*; *Wysoka ściana*; *Ocalenie Jakuba*; *Lai* [znaczy jaśmin]. Oprac. B. Wit. 1985, 428 s. Zob. poz. 14, 2, 3, 8, 33, 19, 46.

[T.] 3. *Sokrates*; *Lament Orestesa*; *Niezwycony Herakles*; *Tyrteusz*. Oprac. B. Wit. Post.: I. Sławińska. 1986, 229 s. Zob. poz. 24, 25, 26, 30.

[T.] 4. *Mąż doskonały*; *Dzień sądu*; *Pieśń o nadziei*; *Rzeka niedoli*; *Miecz obosieczny*; *Każdy*.

Oprac. O. Sieradzka. 1987, 355 s. Zob. poz. 18, 17, 20, 28, 29, 27.

61. „Niesie mnie rzeka smutku...” Korespondencja Zofii Nałkowskiej i Jerzego Zawieyskiego 1943–1954. Oprac. i przyp. opatrzyła M. Kluźniak. Wstęp: H. Kirchner. Wwa: Bibl. Nar. 2000, 277 s.

62. Korespondencja 1949–1967. [Autorzy:] Z. Herbert, ... Wstęp: J. Łukasiewicz. Do druku przygot. i przyp. opatrzył P. Kądziała. Wwa: Bibl. *Więź* 2002, 197 s.

Nadto niepublikowane utwory w rkpsach lub masz. w Muzeum Literatury w Warszawie: *To, co mogło być wczoraj, dziś, może jutro lub nigdy.* Scen kilkanaście w 3 aktach. Powst. ok. 1927–1928 [data powst. wg poz. 60 (lit.) 1]. — *Przyjaciel Tomasa...* *Sztuka* w 3 aktach. Powst. 1937 [rkps aktu 1–2]. — *Lilie i ptaki.* *Dramat* w 3 aktach. Powst. 1951 [rkps także w Bibl. Zakładu Nar. im. Ossolińskich we Wr.]. — *Arkadia.* W podziemiach pałacu „Pod Srebrną Błachą”, *Sztuka* w 3 aktach. Powst. 1952. [masz. (z ok. 1960) także w British Library w Londynie].

#### Przekłady i adaptacje

1. *Chłopi.* *Dramat* w 6 odsłonach według powieści Wł. Reymonta. Realizacja sceniczna ... *Wyst.* Wwa, T. *Odrodzone* (Praski) 1926.

Rkps w Bibl. Zakładu Nar. im. Ossolińskich we Wr.

2. *J. Romains: Szkoła obłudy.* *Komedia* w 4 aktach. *Przeł.* ... *Wyst.* Wwa, T. *Ateneum* 1931.

3. *F. Porsché: Car Lenin.* *Sztuka* w 3 aktach z epilogiem. *Przeł.* ... *Wyst.* Wwa, T. *Ateneum* 1932.

4. *M. Rostand: Człowiek, którego zabiłem.* *Oprac.* ... *Wyst.* Wwa, Inst. *Reduty* 1932.

5. *Protest.* *Komedia* w 2 częściach oparta na opowiadaniu H. Melville’a „Kancelista Bartleby”. *Powst.* 1963. *Wyst.* pt. *Bartleby*: Wwa, T. *Dram* 1973.

Data powst. wg rkpsu w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie.

*Przeł.* ang.: *Bartleby* [Przeł.] M. Wheeler, M.S. Available, B. Taborski (inf.: J.Z. Brudnicki; Jerzy Zawieyski, Wwa 1985). *Adapt. radio* wa pt. *Najłatwiejszy sposób życia.* (Komedia na motywach noweli H. Melville’a pt. *Kancelista Bartleby*): *Adapt.*: K. Białek. *Teatr Pol. Radia* 1965 nr 11 s. 1–33. *Radio* 1966.

#### Prace redakcyjne

1. *J. Cierniak: Zaborowska nuta.* *Oprac.* ... *Wstępami* poprzedzili S. Pigoń i ... Wwa: LSW 1956, 419 s. *Wyd.* 2 tamże 1988.

2. *Z. Nałkowska: Pisma wybrane.* *Wyboru* dokonał i przedm. opatrzył W. Mach. *Kom. red.*: T. Breza, B. Kuczyński, W. Mach, ... *Wyd.* 2 rozszerz. T. 1–2. Wwa: *Czyt.* 1956, 700 + 776 s.

*Wyd.* 1 bez kom. red. Wwa: *Czyt.* 1954, 782 s.

3. Z. Nałkowska: Widzenie bliskie i dalekie. Kom. red.: T. Breza, B. Kuczyński, W. Mach, ... Wwa: Czyt. 1957, 516 s.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951, 1963, 1966. — J. Zawieyski: „Powrót Przełęczkięgo” *Wiad. Lit.* 1937 nr 24. — J. Zawieyski: Wyznania autora. Przed premierą „Meża doskonałego”. *Odrodzenie* 1945 nr 17. — J. Zawieyski: Jak zostałem pisarzem? *Królowa Apostołów* 1950 nr 7/8, przedr. w teżej: Próby ognia i czasu. Pozn. 1958 [poz. 38]. — J. Zawieyski: Kłopot z tematem historycznym. *Współczesność* 1966 nr 11 [dot. historii jako tworzywa literackiego]. — J. Zawieyski: Życiorys. *Kierunki* 1982 nr 26 [powst. ok. 1968]. — Wywiady: Sztuka o życiu urojonym. U autora „Prawdziwego życia Anny”. [Rozm.] A. Orzechowska. *Kron. Pol. i Świata* 1939 nr 25; Rozmowa z J.Z. [Rozm.] T. Breza. *Odrodzenie* 1947 nr 42; Rozmowa z J.Z. [Rozm.] S. Podlewski. *Caritas* 1951 nr 7; Z. J.Z. rozmawia R. Matuszewski. *Nowa Kult.* 1957 nr 45; Literatura, polityka i optymizm. [Rozm.] T. Lutogiewski. *Odra* 1959 nr 17.

SWPP 1. — PP (E. Głębička). — LP XX w. (I. Sławińska). — RL 1969 (J. Chudek). — SBTP 2. — Sz. Gąssowski: J.Z. W teżej: Współcześni dramaturgowie polscy. Wwa 1979. — A. Friszke: J.Z. W: Słownik polityków polskich XX wieku. Pozn. 1998.

[T. Boy-Zeleński] B.Z.: „Chłopi” Reymonta w Teatrze Odrodzonym na Pradze. *Kur. Poranny* 1926 nr 71, przedr. w teżej: Flirt z Melpomeną. Wwa 1964. — Cz. Jastrzębiec-Kozłowski. *Zet* 1932 nr 4 [rec.: Gdzie jesteś, przyjacielu?..]. — T. Boy-Zeleński W teżej: Ludzie i bydlatka. Wwa 1933 [m.in. rec. oprac.: M. Rostand: Człowiek, którego zabiłem], przedr. w teżej: Pisma. T. 24. Wwa 1966. — [Dyktator Faust, Wyst. pt. Dyktator On] K. Irzykowski: Dramat. *Rocz. Lit.* 1934 [m.in. o sztukach J.Z.; dot. także: Człowiek jest niepotrzebny]; J. Ronard Bujalski. *Czas* 1934 nr 324, 325; T. Boy-Zeleński. W teżej: Romanse cieniów. Wwa 1935 [m.in. dot. sztuki J.Z.]. — [Powrót Przełęczkięgo] S. Essmanowski. *Tyg. Il.* 1937 nr 26; M. Grabowska: Dłaczego Przełęczki wrócił. *Kur. Lit.-Nauk.* 1937 nr 29; K. Irzykowski: Przekleństwo dobrego uczynku. *Pion* 1937 nr 25, przedr. w teżej: Recenzje teatralne. Wwa 1965, Pisma. (Pisma teatralne). 4. Kr. 1997; R. Kolonicki: Przełęczczyzna. *Pion* 1937 nr 27; W. Natanson: Warszawskie wieczory teatralne. *Czas* 1937 nr 166; W. Pietrzak: O prawdziwego Przełęczkięgo. *Prosto z Mostu* 1937 nr 30; [A. Stoniński] as: „Powrót Przełęczkięgo” w Teatrze Narodowym. *Wiad. Lit.* 1937 nr 27, przedr. w teżej: Gwałt na Melpomenie. Wwa 1982. — K. Troczyński: Gama, gala i gafa. *Nowy Kur.* 1937 nr 63, przedr. w teżej: Pisma teatralne. Kr. 2001 [rec.: Portret Łukasza]. — T. Boy-Zeleński: Powrót... dobrze, byle ostatni. W teżej: Murzyn zrobił... Wwa 1939, przedr. w: Pisma. T. 27. Wwa 1970 [rec.: Powrót Przełęczkięgo]. — K. Sowiński: Słuchowisko Zawieyskiego. *Pion* 1939 nr 4 [rec.: Achilles Chróścik]. — [Prawdziwe życie Anny]: T. Boy-Zeleński: Równanie o mnożeniu niewiadomych. *Kur. Poranny* 1939 nr 161; K. Wierzyński. *Gaz. Pol.* 1939 nr 163. — [Mąż doskonały] J. Ekiel: Muzyka doskonała. Jeszcze o sztuce Z. *Tyg. Powsz.* 1945 nr 12; L. Kruczkowski: Mesjanizm odgrzewany. *Odrodzenie* 1945 nr 20, przedr. w teżej: Literatura i polityka. T. 2. Wwa 1971; T. Kudliński: Człowiek nowy z bólu zrodzony. *Tyg. Powsz.* 1945 nr 3; J.M. Świecicki: Z problematyki Hioba. *Tyg. Powsz.* 1945 nr 10. — L.M. Bartelski: Powieść o cierpliwej miłości. *Dziś i Jutro* 1946 nr 17 [rec.: Droga do domu]. — [Masław] T. Breza: „Masław” Z. *Odrodzenie* 1946 nr 1, przedr. pt. Masław niedoskonały w teżej: Notatnik literacki. Wwa 1956, oraz w: Z. Nałkowska, J. Zawieyski: „Niesie mnie rzeka smutku...” Wwa 2000; W. Czaplinski: O historyczności „Masława”. *Tyg. Powsz.* 1946 nr 3. — T. Kudliński: Z teatrów krakowskich. *Tyg. Powsz.* 1946 nr 49 [rec.: Rozdroże miłości]. — Z. Leśnodorski: Profil artystyczny J.Z. *Afisz Starego Teatru* 1945/1946 nr 2. — [Droga do domu] R. Matuszewski: Droga do domu z mgły. *Kuźnica* 1946 nr 30, przedr. w teżej: Literatura po wojnie. Wwa 1950; M. Morstin-Górska: Najpiękniejsza przygoda. *Tyg. Warsz.* 1946 nr 27; W. Natanson: Powieść J.Z. *Życie Lit.* 1946

nr 11. — [Rozdroże miłości]: S. Orwinowski: Rozdroże miłości i wspólna droga przyjaźni. *Listy z Teatru* 1946 nr 6; T. Peiper. *Odrodzenie* 1946 nr 50. — J. Radkowski: Poza naturalizmem. *Znak* 1946 nr 2 [rec.: Droga do domu]. — Z. Starowieyska-Morstinowa: Najtrudniejsza walka. *Listy z Teatru* 1946 nr 7 [rec.: Rozdroże miłości]. — Z. Starowieyska-Morstinowa: W poszukiwaniu straconego człowieka. *Tyg. Powsz.* 1946 nr 20, przedr. w teżej: Szukam człowieka. Kr. 1973 [rec.: Droga do domu]. — S. Urbańczyk: Jak było na imię tzw. Masławowi? *Afisz Starego Teatru* 1946 nr 3 [dot.: Masław]. — [Droga do domu] H. Vogler: Świat w szklanym klozku. *Twórczość* 1946 nr 6; H. Wielowieyska: Książka o śmierci. *Odra* 1946 nr 22; K. Wyka: Traktat o losie i duszy. *Odrodzenie* 1946 nr 30, przedr. w teżej: Pogranicze powieści. Wyd. 2 poszerz. Wwa 1974. — [Ocalenie Jakuba] J. Andrzejewski. *Listy z Teatru* 1947 nr 16; T. Breza: Sztuka z drabiną. *Odrodzenie* 1947 nr 46, przedr. w teżej: Notatnik literacki. Wwa 1956. — K. Górski. *Tyg. Warsz.* 1947 nr 42 [rec.: Noc Huberta]. — T. Kudliński. *Tyg. Powsz.* 1947 nr 46 [rec.: Ocalenie Jakuba]. — K. Kuliczewska: Dwie powieści Z. *Twórczość* 1947 nr 3 [rec.: Noc Huberta; Droga do domu]. — H.E. Michalski: Schemat powieści psychologicznej. *Odrodzenie* 1947 nr 19 [rec.: Noc Huberta]. — M. Morstin-Górska: Na dwóch płaszczyznach. *Tyg. Powsz.* 1947 nr 4 [rec.: Rozdroże miłości]. — Z. Starowieyska-Morstinowa: Świadoma podświadomość. *Tyg. Powsz.* 1947 nr 9 [rec.: Noc Huberta]. — [K. Wyka] kłw: Zerowski, Przełęczki, Zawieyski. *Odrodzenie* 1947 nr 28 [dot.: Powrót Przełęczkięgo]. — S. Żółkiewski: Dwie znajomości książki. *Kuźnica* 1947 nr 7 [m.in. dot.: Noc Huberta]. — T. Breza: Powrót Elżbiety. *Odrodzenie* 1948 nr 16, przedr. w teżej: Notatnik literacki. Wwa 1956 [rec.: Rozdroże miłości]. — J. Dobraczyński: Na marginesie „Kantaty anielskiej”. *Dziś i Jutro* 1948 nr 7 [polem. z esejem: Kantata anielska]. *Tyg. Powsz.* 1948 nr 4, przedr. zob. *Twórczość* poz. 38, 56]. — A. Gella: Dyskusja nad „Rozdrożem miłości”. *Dziś i Jutro* 1948 nr 19. — K. Andrzejewski: Owoc nie tego czasu. *Wiś* 1949 nr 26 [rec.: Owoc czasu swego]. — Z. Lichniak: Książka, do której się wraca. *Dziś i Jutro* 1949 nr 43, polem.: W. Sadowski: Lichniak nie ma racji. *Tamże* nr 50 [dot.: Droga do domu]. — [Owoc czasu swego]: Z. Lichniak: Owoc miłości dojrzaje; M. Morstin-Górska: Odnaleziona Prawda. *Dziś i Jutro* 1949 nr 11, 12. — S. Skwarczyńska: Dramat J.Z. *Znak* 1949 nr 17. — Z. Starowieyska-Morstinowa: J.Z. *Praw. Powsz.* 1949 nr 5. — [W. Sadowski] W. Rola: Opowiadania Z. *Dziś i Jutro* 1950 nr 14/15. — T. Terlecki: *Wiadomości*, Londyn 1950 nr 13 [rec.: Rozdroże miłości]. — A. Zuberber: Pokój niepokojący. *Tyg. Powsz.* 1950 nr 3 [rec.: Owoc czasu swego]. — [Rozdroże miłości] J.S. Pasierb: Problemy duszpasterstwa w „Rozdrożu miłości”. *Homo Dei* 1951 nr 2/3; J.M. Świecicki: „Rozdroże miłości” dokumentem epoki. *Prz. Powsz.* 1951 nr 1, polem.: Lector: „Dokument epoki”. *Wiadomości*, Londyn 1951 nr 16. — [W. Gniatczyński] W.G.: Z. i Uniwersytet w Bristolu. *Życie*, Londyn 1952 nr 10 [dot. wyst. w języ. ang. w Bristolu, polem.: B. Taborski: Czy naprawdę zła?; J. Bielawicz: „Ocalenie Jakuba”. *Tamże* nr 13; W. Gniatczyński: Jeszcze o Z. *Tamże* nr 16; B. Taborski: Z. w opactwach. *Tamże* nr 19. — K. Eberhard: Współczesność w poetykach kostiumie. *Dziś i Jutro* 1955 nr 50, przedr. w teżej: Cień buntownika. Wwa 1957 [dot. twórczości dramatycznej]. — Z. Starowieyska-Morstinowa: Dzieło nieustępliwiej nadziei. W teżej: Kalejdoskop literacki. Wwa 1955. — [Wysoka ściana]: M. Bieszczadowski: Wśród trzech ścian ostateczności (Na marginesie dramatu J.Z.). *Kierunki* 1956 nr 14; J.P. Gawlik: W kręgu pozorów. *Życie Lit.* 1956 nr 29; T. Kudliński: Z. znów na scenie. *Kierunki* 1956 nr 9; S. Mrozek: „Wysoka ściana” J.Z. W Teatrze Poetki. *Echo Krak.* 1956 nr 157, przedr. *Teatr* 1989 nr 3. — H. Berezka: Quis liberabit me? *Twórczość* 1957 nr 5 [rec.: Gdzie jesteś, przyjacielu?..; Pokój głębi]. — Z. Bienkowski: Notatnik J.Z. *Twórczość* 1957 nr 2 [rec.: Notatnik liryczny], przedr. nieznacznie zmien. pt. Wariant irracjonalnego optymizmu w teżej: Czwierć wieku optymizmu. Wwa 1993. — J. Błoński: Nie napisany pamiętnik. *Prz. Kult.* 1957 nr 22 [rec.: Pokój głębi]. — J. Kajtoch: Proza pozornie intelektualna. *Życie Lit.* 1957 nr 26. — [Pokój głębi]

- [T. Landy] Silvester. *Tyg. Powsz.* 1957 nr 39, nawiaz. [T. Landy] Silvester: Jeszcze o *Z. Tamże* nr 42; W. Mysliwski: Epika pretekstu. *Now. Lit. i Wydawn.* 1957 nr 6; Z. Pędziński: Opowiadania J.Z. W tegoż: Dalecy i bliscy. Pozn. 1957. — Z. Pędziński: Dramaturgia J.Z. *Tyg. Powsz.* 1957 nr 44, przedr. w tegoż: Z notatnika szeregowego recenzenta. Pozn. 1971. — C. Skołuda: Lament *Z. Teatr i Film* 1957 nr 12 [rec.: Sokrates]. — S. Skwarczyńska: Nad „Pokojem głębi”. *Kierunki* 1957 nr 47. — S. Treugott: Kto winien? *Prz. Kult.* 1957 nr 16 [rec.: Miłość Anny]. — J.K. Zawistowski: Niepowodzeń ciąg dalszy. *Kierunki* 1957 nr 40 [rec.: Prawdziwy koniec wielkiej wojny; dot. także filmu]. — M. Morstin-Górska. *Tyg. Powsz.* 1958 nr 50 [rec.: Próby ognia i czasu]. — J.M. Święcicki. *Homo Dei* 1958 nr 3 [rec.: Pokój głębi]. — W. Wilk: O scenicznosci postaci Chrystusa w „Dniu sądu” *J.Z. Polonista* 1959 nr 6/7. — [Brzegiem cienia] J. Narbutt: O najnowszej książce J.Z. *Znak* 1960 nr 10; S.J. Rostworowski: Zachód dalekich i bliskich słońc. *Więź* 1960 nr 11/12; Z. Starowieyska-Morstinowa: J.Z. — bezpośrednio. *Tyg. Powsz.* 1960 nr 21. — M. Czaniele: O Urszuli i innych z okazji „Wysokiej ściany”. *Teatr* 1961 nr 11. — Z. Machwitz: Realizacja mitu antycznego w „Lamenie Orestesa” *J.Z. Pr. Polonist.* Ser. 17. 1961. — S. Trębaczkiwicz: Refleksje psychologiczne związane z filmem „Odwiedziny prezydenta”. *Psychol. Wychow.* 1961 nr 4. — [Romans z ojczyzną] H. Berezka: Na oczach ludzkich. *Twórczość* 1963 nr 8, przedr.; pt. Vox populi w tegoż: Szuka czytania. Wwa 1966, pt. Uzałężnienie w tegoż: Taki układ. Wwa 1981 [dot. także: Wawrzyny i cyprysy; Konrad nie chce zejść ze sceny]; Sposób myślenia. T. 1. Wwa 1989; B. Cywiński: Dramaty ludzi samotnych. *Więź* 1963 nr 10. — L. Eustachiewicz. *Dialog* 1963 nr 10 [rec.: Dramaty współczesne]. — [Romans z ojczyzną] M. Jarochońska: Bohaterstwo ułomności ludzkich. *Życie Lit.* 1963 nr 33; A. Laszowski. *Kierunki* 1963 nr 24, przedr. w tegoż: Literatura i styl życia. Wwa 1985. — W. Natanson. *Twórczość* 1963 nr 4 [rec.: Dramaty współczesne]. — W. Sądkowski. Literatura katolicka w Polsce. Wwa 1963 [m.in. dot. J.Z.]. — M. Skwarczyńska: Współczesność w dramatach Z. *Tyg. Powsz.* 1963 nr 11 [rec.: Dramaty współczesne]. — [Romans z ojczyzną] J. Städtnicki: Stare i nowe u Z. *Więź* 1963 nr 10; Z. Starowieyska-Morstinowa: Epiczne dramaty. *Tyg. Powsz.* 1963 nr 26. — J. Ziomek; J.Z. Księgi Hioba. W tegoż: Wizerunki polskich pisarzy katolickich. Pozn. 1963. — A. Kijowski: Wołanie do nieznanego przyjaciela. W tegoż: Arcydziało nieznanego. Kr. 1964 [rec.: Romans z ojczyzną]. — S. Zieliński: Dzień dzwonek foretańskich. W tegoż: Wycieczki balonem. Nr 2. Wwa 1964 [rec.: Dramaty współczesne]. — M. Piwińska: J.Z. *Tyg. Kult.* 1965 nr 16. — Z. Starowieyska-Morstinowa: O trudnej sztuce czytania. *Tyg. Powsz.* 1965 nr 22 [rec.: W alei bezpożytecznych rozmyślań]. — T. Burek: Powieść, niepowieść. *Tyg. Kult.* 1966 nr 2, przedr. w: Proza, poezja 1966. Wwa 1967; T. Burek: Zamiast powieści. Wwa 1971 [rec.: Wawrzyny i cyprysy]. — A. Karasińska: Jubileusz J.Z. *Znak* 1966 nr 9 [dot. dorobku dramatopisarskiego J.Z.]. — [Wawrzyny i cyprysy] A. Kijowski: O romantyzmie osobiste. *Twórczość* 1966 nr 8, przedr. w tegoż: Granice literatury. T. 2. Wwa 1991; Z. Kozarynowa: Polak szwedzkiego rodu w wojsku włoskim. *Wiadomości*, Londyn 1966 nr 30; J. Lukaszewicz: Nowa powieść Z. *Więź* 1966 nr 6, przedr. pt. Los hrabiego Milbitza w tegoż: Republika mieszanców. Wr. 1974; H. Malewska: Nowa powieść J.Z. *Tyg. Powsz.* 1966 nr 14; S. Skwarczyńska: *Odgłosy* 1966 nr 17; M. Sprusiński: Inny Z. *Życie Lit.* 1966 nr 24, przedr. zmien. pt. Łagodne kadencje w tegoż: Między prawdą a zmysleniem. Kr. 1978; J. Szczypka: Lekcja goryczy. *Kierunki* 1966 nr 14, przedr. w tegoż: Powtórka z polskiego. Wwa 1969. — W.P. Szymański: Diabelski dyalemat. *Twórczość* 1966 nr 2 [rec.: W alei bezpożytecznych rozmyślań]. — H. Berezka: Piekło z wyboru. *Twórczość* 1967 nr 4 [rec.: Konrad nie chce zejść ze sceny]; przedr. pt. Uzałężnienie w tegoż: Taki układ. Wwa 1981 [dot. także: Romans z ojczyzną; Wawrzyny i cyprysy]; Sposób myślenia. T. 1. Wwa 1981. — J. Krzysztof: W czterdziestolecie. *Więź* 1967 nr 1. — J. Lukaszewicz: Konrad który nie schodzi ze sceny. *Tyg. Powsz.* 1967 nr 13, przedr. w tegoż: Republika mieszanców. Wr. 1974 [rec.: Konrad nie chce zejść ze sceny]. — W. Natanson: J.Z. *Teatr Lud.* 1967 nr 6. — [Konrad nie chce zejść ze sceny]; J. Pieszczechowicz: Opętani przez historię. *Mtes. Lit.* 1967 nr 10, przedr. w tegoż: Na widokrepu historii. Kr. 1988; W. Sądkowski: Konrad nie zejdzie ze sceny. *Nowe Książ.* 1967 nr 11. — S. Skwarczyńska: J.Z. *Ostawa* 1967 wiosna. — J. Hudák: Połské divadelné reflexie. *Slovenské Divadlo*, Bratislava 1968 nr 3. — [Idziemy do wujka]; J. Narbutt. *Więź* 1968 nr 5; J.S. Pasierb: Z Z. do wujka. *Znak* 1968 nr 4. — A. Gohubiew: Pożegnanie z Jerzym; S. Stomma: Wspomnienie o Przyjacieli. *Tyg. Powsz.* 1969 nr 26, przedr. w: 70 żywotów. Kr. 1977. — [A. Grajewski] K. Narutowicz: Z. *Kierunki* 1969 nr 28, przedr. w teście: Konstelacje Wwa 1980. — J. Krzysztof. *Więź* 1969 nr 7/8. — J. Susul: Czytając „Korzenie”. *Tyg. Powsz.* 1969 nr 51/52. — B. Taborski: J.Z. *Oficyna Poetów*, Londyn 1969 nr 3. — T. Breza: O J.Z. wspomnienie. W tegoż: Nelly. Wwa 1970. — [Korzenie]; J.Z. Brudnicki: Tradycja i „Jas rzeczy” współczesnych. *Mtes. Lit.* 1970 nr 4, przedr. pt. „Jas rzeczy” dawnych i współczesnych w tegoż: Wieki prozy. Wwa 1979; T. Burek: Bruliony wielkich tematów. *Twórczość* 1970 nr 5. — A. Grodzicki: J.Z. (1902-1969). *Le Théâtre en Pologne* 1970 nr 1 [tekst w jez. franc i ang]. — L. Jabłonkówna: O J.Z. *Teatr* 1970 nr 4. — [Korzenie]; J. Lukaszewicz: Trzy romantyzmy. *Więź* 1970 nr 4, przedr. w tegoż: Republika mieszanców. Wr. 1974; W. Maciąg: Rodowód naszego myślenia. *Życie Lit.* 1970 nr 7, przedr. w tegoż: Żywi i współcześni. Wwa 1972. — S. Stabryła: Problematyka greckich dramatów J.Z. *Zesz. Nauk. UJ. Pr. Hist.-Lit.* 1971 nr 21. — A. Karasińska: J.Z. jako autor dramatów współczesnych. *Novum* 1972 nr 11. — A. Karasińska: Spotkanie z historią. *Znak* 1972 nr 3 [rec.: Między plewą i mianą]. — W. Karpiński: Powaga i żarliwość. *Tyg. Powsz.* 1972 nr 12 [rec.: Droga katechumenal]. — W. Maciąg: Kto tworzy o sobie legendę? *Życie Lit.* 1972 nr 4 [rec.: Między plewą i mianą]. — W. Natanson: O J.Z. W tegoż: Moje przygody literackie. Pozn. 1972, przedr. zmien. w tegoż: Wierarchie i sylwety. Wwa 1985. — [Między plewą i mianą]; J. Pieszczechowicz: Wielec naiwni. *Mtes. Lit.* 1972 nr 11, przedr. w tegoż: Na widokrepu historii. Kr. 1988; P. Skórzyński: Pytania naszego czasu. *Twórczość* 1972 nr 5. — S. Treugott: O J.Z. kilka myśli sprzecznych. *Więź* 1972 nr 9. — J. Wegner: Wskazanie tradycji. *Więź* 1972 nr 4 [rec.: Między plewą i mianą]. — J.S. Pasierb: J.Z. W tegoż: Miasto na górze. Kr. 1973. — B. Ostromecki. *Więź* 1974 nr 7/8 [rec.: Dobrze, że był]. — T. Walas: Zdziwienie i niepokój. *Literatura* 1974 nr 19. — L. Jabłonkówna. *Tyg. Powsz.* 1975 nr 2 [rec.: Dobrze, że był]. — A. Karasińska: O warsztacie pisarskim J.Z. (W siódmą rocznicę śmierci). *Znak* 1976 nr 268. — J. Kürczak: Orientacja etyczna J.Z. *Acta Univ. Lodz.* 1976 nr 9. — A.T. Kijowski: Nad Z., czyli podróż poślubna. *Dialog* 1977 nr 5 [dot. Trzy linie równoległe]. — R. Szczygieł: Mój przyjaciel J.Z. *Zu i Proiectiv* 1977 nr 25-27. — J. Narbutt: Słabość bohatera. *Spokoina* 1977 nr 4. — M. Sprusiński: Łagodne kadencje [rec.: Wawrzyny i cyprysy]; W najwyższym stopniu dobry [rec.: Między plewą i mianą]. W tegoż: Między prawdą a zmysleniem. Kr. 1978. — T. Burek: Myśląc dzisiaj o J.Z. *Więź* 1979 nr 10. — G. Ostasz: „Paradoksy historii”. (O prozie historycznej J.Z.). *Pr. Hum.* 1979 nr 13, przedr. zmien. pt. Spotkania historii ze współczesnością. Pośród fabul J.Z. w tegoż: Filiacje, dialogi, spór z tradycją. Rzeszów 2001. — J.Z. Brudnicki: Gdy płoną lasy. *Poezja* 1980 nr 11. — Z. Gren: Z. *Życie Lit.* 1980 nr 36, przedr. w tegoż: Teatr zamknięty. Kr. 1984 [dot. O teatrze Z. „Dziennika” 1955-1961. Druk *Pam. Teatr.* 1979 z. 3/4]. — S. Kisiielewski: Słowo wstępne. *Krytyka* 1980 nr 7 [do fragm. dziennika J.Z.]. — W. Zołnowski: Generująca i kompozycyjna funkcja pytań otwartych w powieści J.Z. „Konrad nie chce zejść ze sceny”. *Sprau. Wroc. ŻN* 1980 t. 35 ser. A. — Nieuczualne słowa i fakty w dziennikach Z. *Zapis* 1980 nr 16 [dot. O teatrze Z. „Dziennika” 1955-1961. *Pam. Teatr.* 1979 z. 3/4; Z. „Dziennika” 1962-1969. *Tamże* 1980 nr 1; omów. ingerencji cenzury]. — H. Berezka: Uzałężnienie. (J.Z.). W tegoż: Taki układ. Wwa 1981, przedr. w tegoż: Sposób myślenia. T. 1. Wwa 1989 [dot. Romans z ojczyzną; Wawrzyny i cyprysy]; Konrad nie



chce zejść ze sceny]. — M. Brandys: Z dwóch stron drzwi. Wwa<sup>1</sup> 1982 i wyd. nast. [m.in. dot. J.Z.]. — J.Z. Brudnicki: W teatrze historii. (O prozie J.Z.). *Życie Lit.* 1982 nr 34. — K. Korzon: Litteraria w rękopisach Ossolineum w okresie ostatniego dziesięciolecia. *Biul. Polonist* 1982 z. 3/4 [m.in. dot. spuścizny J.Z.]. — E. Rosner: Wśród śląskich Smugoniów i Gabrysiów. W tegoż: *Beskidzkie ścieżki pisarzy*. Kat. 1982. — J. Zabłocki: Z. jakiego znam. *Chrześcijaństwo w Świecie* 1982 nr 6. — W. Żołnowski: W tragicznym kręgu postaci opowiadań J.Z. *Sprawy. Wroc. TN* 1982 t. 37. — J. Majcherek: Z? *Dialog* 1983 nr 9, polem. B. Wit: Z. w piekle Janusza Majchereka. *Polityka* 1984 nr 2, A. Mazierski. *Dialog* 1984 nr 4. — S. Stabryła: Hellada i Roma w Polsce Ludowej. Kr. 1983, *passim*. — B. Wit: Ufność niepokonana. *Polityka* 1983 nr 1 [dot. dziennika]. — J. Hennelowa: Z. nie może się bronić. *Tyg. Powsz.* 1984 nr 26 [rec.: Kartki z dziennika 1955-1969]. — L. Jabłonkówna: Ziemia nie jest jedyna. *Tyg. Powsz.* 1984 nr 28. — H. Korotyński. *Kron. Warsz.* 1984 nr 4 [rec.: Kartki z dziennika 1955-1969]. — T. Mazowiecki: Świadectwo i uwikłanie. *Tyg. Powsz.* 1984 nr 26, *przedr.* w tegoż: *Wzrót do najprostszyc pytań*. [Kr.] 1986. — [Kartki z dziennika 1955-1969:] A. Nasilowski: Wobec faktów. *Twórczość* 1984 nr 11; M. Rusinek: Dziennik prawdy. *Nowe Książ.* 1984 nr 4. — Cz. Ryszka: J.Z. — milczący obecny. W tegoż: *Milczący obecny i inne szkice o pisarzach katolickich*. Kat. 1984. — L. Szaruga: Zdumienie nad losem Polski. *Prz. Katol.* 1984 nr 2. — J.Z. Brudnicki: Jerzy Zawieyski. Wwa: PIW 1985, 235 s. — J.Z. Brudnicki: Wokół listów J.Z. *Kierunki* 1985 nr 25. — L. Eustachiewicz: W stronę eklektyzmu. W tegoż: *Dramaturgia współczesna*. Wwa 1985. — W. Natanson: Nie tylko dramaturg. *Kierunki* 1986 nr 1 [rec.: Dramaty, T. II]. — Z. Noskowski: Wierzę, że chodzi w tym bałaganie o Polskę... (J.Z. jako polityk w świetle dziennika). *Więź* 1986 nr 7/8. — S. Stanik: Antyczny świat Z. *Kierunki* 1986 nr 44 [rec.: Dramaty, [T.] 3]. — T. Burek: Dziennik bez blasku. W tegoż: *Żadnych marzeń*. Londyn 1987, wyd. nast. Wwa<sup>1</sup> 1989 [dot. W alei bezpożytecznych rozmyślań]. — A. Mazierski: Przeżycia mistyczne. *Scena* 1987 nr 9 [o związkach J.Z. z teatrem ludowym]. — J. Osmoła: J.Z. — romans z polityką. *Argumenty* 1987 nr 33-34. — S. Stanik: Biblijny krag Z. *Kierunki* 1987 nr 34 [rec.: Dramaty, [T.] 4]. — J. Godlewska: Arkadia. *Teatr* 1988 nr 2 [dot. niepublikowanego dramatu]. — J. Skuczyński: „Polska i teatr to jedno”, czyli o dramatach narodowych Z. *Życie Katol.* 1988 nr 1 [dot. Gdy płoną lasy...; Pożegnanie z Salomeą]. — J. Ronard Bujanski: J.Z. Aktor, dramaturg, człowiek. W tegoż: *Narodziny zaczarowanej dorozki*. Kr. 1989. — D. Kulesza: O tragizmie. (Na przykładzie Romana Brandstaettera i J.Z.). *Zesz. Nauk. UW. Filia w Białymst. Hum. Filol. Pol.* 1989 t. 13. — L. Wójcik: Rozdroża literatury i polityki. *Odrodzenie* 1989 nr 16. — J. Narbutt: Przyczynek. Moim nieskromnym zdaniem. *Ład* 1990 nr 23 [m.in. dot. dziennika]. — A. Mazierski: „Nowy człowiek, którego zrodził ból”. O dramaturgii religijnej J.Z. W: *Dramat i teatr religijny w Polsce*. Lubl. 1991. — B. Kozera: Ewolucja świadomości zła? *Kwart. Opol.* 1993 nr 3 [dot. m.in.: Mąż doskonały]. — B. Kozera: Literatura a religia. Opole 1993, *passim*. — D. Kulesza: Stanowisko Z. w sporze o literaturę katolicką. *Ruch Lit.* 1997 z. 6. — A. Friszke: Triumf i śmierć J.Z. *Więź* 1998 nr 2. — A. Friszke: Łagodźci kanty, usuwać konflikty. J.Z. po Październiku '56. W: *Pośród spraw publicznych i teatralnych*. Wwa 1998. — D. Kulesza: Literatura i ewangelia. Kategoria czasu w dramacie J.Z. „Dzień sądu”. W: *Z Bogiem przez wieki*. Rzeszów 1998. — J. Narbutt: W trzydzieści lat później *Arcana* 1999 nr 3. — D. Kulesza: Tragedia ukrzyżowania. Dramaty chrześcijańskie Romana Brandstaettera i Jerzego Zawieyskiego. Białostok: Wydawn. Uniw. w Białymstoku 1999, 202 s. — T. Wójcik: Nalkowska i Z. zaraz po wojnie. *Biul. Inf. Bibl. Nar.* 2000 nr 3 [rec.: „Niesie mnie rzeka smutku...” Korespondencja Zofii Nalkowskiej i Jerzego Zawieyskiego 1943-1954]. — J. Zabłocki: J.Z. — bohater niemodny. *Znaki Nowych Czasów* 2002 nr 2. — Iz. Herbert, ... Korespondencja 1949-1967:] E. Balcerzan: Studium podmiotu. *Nowe Książ.* 2003 nr 3 [dot. m.in.: Z. Herbert, ... Korespondencja 1949-

-1967]; R. Rutkowski: Inny głos Herberta. *Znak* 2003 nr 7 [dot. m.in.: Z. Herbert, ... Korespondencja 1949-1967]. **B.T.**

## ZAWILSKI Apoloniusz 1912-2004

Pseud.: A.Z.; Ann; Celestyn Musowy; J. Zastawny; Jan Zastawny; Januariusz Sędzicki; Leon Kuraś; Pisarz; Szczepan Granica; Zygmunt Karolewski.  
Prozaik, autor prac historycznych.

Urodzony 21 października 1912 w Kołodeżach na Wołyniu (pow. Łuck); syn Franciszka Zawilskiego i Antoniny z domu Stefanowicz, rolników. Uczył się w Gimnazjum Humanistycznym im. T. Kościuszki w Łucku; w 1932 zdał maturę. Od 1926 należał do ZHP. W 1928-30 był współredaktorem pisma gimnazjum pt. *Żak*. Po odbyciu służby wojskowej na Wydzijnym Kursie Podchorążych Rezerwy Piechoty w Łucku i ukończeniu Szkoły Podchorążych Artylerii w Toruniu pełnił od 1935 służbę czynną w 15. Pułku Artylerii Lekkiej w Bydgoszczy; nadto przez cztery lata był oficerem oświatowym pułku. Debiutował w 1935 artykułem „Sentymant jako moment wychowawczy”, opublikowanym w dzienniku *Polska Zbrojna* (nr 118). Brał udział w kampanii wrześniowej 1939 jako porucznik i dowódca 8. baterii 15. Pułku Artylerii Lekkiej. Przeżył szlak bojowy z armią „Pomorze” od Jeziora Koronowskiego do Lasek pod Warszawą, gdzie 20 września został ciężko ranny. Przez pierwsze miesiące okupacji niemieckiej był leczony w szpitalach w Łaskach, Warszawie i Lublinie (do kwietnia 1940), następnie zamieszkał w Lubartowie, gdzie kontynuował rehabilitację. W szpitalu polowym w Łaskach na przełomie września i października 1939 rozpoczął opracowywanie relacji z działań bojowych (wyd. pt. „Bateria została...”. Łódź 1946). Od 1941 należał do Związku Walki Zbrojnej i prowadził działalność konspiracyjną na terenie Lubelszczyzny. W lipcu 1944 został powołany do Wojska Polskiego; otrzymał zadanie wznowienia naukowego miesięcznika *Bellona*. Będąc członkiem zespołu redakcyjnego Wojskowego Instytutu Naukowo-Wydawniczego (do 1949), prowadził wznowiony miesięcznik do 1948, początkowo w Lublinie, a następnie w Łodzi (gdzie mieszkał od 1945). W piśmie tym w 1945-48 publikował też artykuły na tematy militarne. W 1946 ożenił się z Haliną Józwicką. W 1948 podjął studia na Wydziale Dramaturgicznym Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej; w 1950 uzyskał dyplom kierownika literackiego teatrów. W 1949 został przeniesiony do Warszawy, gdzie objął funkcję szefa wydziału wydawnictw fachowo-wojskowych w oficynie Prasa Wojskowa. Bezpodstawnie oskarżony w związku ze sprawą gen. Jerzego Kirchmayera o udział w rzekomej konspiracji działającej w wojsku i szpiegostwo, jesienią 1951 został aresztowany, a w 1952 skazany na ka-



rę śmierci, zamienioną po dwu latach na dożywotnie więzienie. Od września 1954 do lutego 1955 przebywał w więziennym szpitalu dla psychicznie i nerwowo chorych. W więzieniu stworzył poemat dramatyczny wierszem w czterech trzyaktowych częściach pt. „Świt nad ziemią i nad wodami” (wyd. komputerowe pt. „Bitwa o Issos” 1996), opracował adaptację teatralną dzieła A. Tołstoja „Droga przez mękę” oraz napisał dwie części powieści autobiograficznej z cyklu „Mój wiek XX”, pt. „Grzegorza Mała” i „Szkłane zbocze”. Po zwolnieniu z więzienia z powodu choroby, został zatrudniony we wrześniu 1955 jako kierownik literacki w Teatrze im. W. Bogusławskiego w Kaliszu (do 1957) i w Teatrze Powszechnym w Łodzi (1957-1959); w 1956-59 publikował recenzje teatralne w *Programie Teatru Powszechnego*. Równocześnie uzupełniał studia na Wydziale Filologiczno-Historycznym Uniwersytetu Łódzkiego; w 1961 uzyskał magisterium z zakresu filologii polskiej. W 1960-61 prowadził otrzymane w spadku gospodarstwo rolne w Bydgoskiem. W tym czasie zajął się twórczością literacką. Następnie przez półtora roku pracował jako wykładowca przedmiotów humanistycznych w Technikum Samochodowym nr 1 w Łodzi. Od 1963 był członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983; w 1962-63 pełnił funkcję sekretarza Zarządu, a w 1976-77 wiceprezesa Oddziału Łódzkiego). W 1963-64 kierował biurem Towarzystwa Naukowego Organizacji i Kierownictwa w Łodzi. W 1964 został członkiem SD (w 1977-79 członek Komitetu Łódzkiego). W 1965 pracował jako referent w dziale wydawnictw w Przedsiębiorstwie Wodociągów i Kanalizacji Okręgu Łódzkiego, a w 1966 w Fabryce Maszyn Górniczych w Piotrkowie Trybunalskim. Publikował w *Odgłosach* (1963-66). Odbił wiele podróży zagranicznych, m.in. do Wielkiej Brytanii, Związku Radzieckiego, Włoch, Stanów Zjednoczonych, Francji, Rumunii, Czechosłowacji, Bułgarii, Turcji i Grecji. W 1977 pracował okresowo w Kopalni Węgla Brunatnego w Bełchatowie. W 1980 otrzymał nagrodę im. G. Morcinka, przyznaną przez Klub Pisarzy SD im. B. Prusa. Publikował artykuły w wydawanych poza cenzurą łódzkich pismach: *Prześwit* (1982-85; podp.: Ann, Celestyn Musowy, J. Zastawny, Jan Zastawny, January Sędzicki, Leon Kuraś, Zygmunt Karolewski) oraz *Słowo Obecności* (1981; podp. A.Z.). W 1989 został członkiem SPP; był współzałożycielem Oddziału Łódzkiego Stowarzyszenia. W 1995 na podstawie rozprawy „Bitwy polskiego września” uzyskał doktorat na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (promotor prof. Marian Zgórniak). W 1996 został formalnie uniewinniony z oskarżeń, za które był sądzony w 1952. W 1997-98 publikował artykuły dotyczące tematyki historycznej w wydawanym w Paryżu dwutygodni-

ku *Gazety Wojenne*. W 2001 zamieszkał w Warszawie. W 2002 otrzymał doktorat honoris causa przyznany przez Polski Uniwersytet na Obczyźnie w Londynie. Odznaczony m.in. Srebrnym Krzyżem Zasługi (1945), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1946), Krzyżem Virtuti Militari V klasy (1947), Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1975), Krzyżem AK, odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”. Zmarł 20 czerwca 2004 w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Bateria została... Relacja uczestnika kampanii wrześniowej. Powst. 1940-1942. Łódź: Księgarnia Lud. – T. Lemański 1946, 289 s. Wyd. nast.: wyd. 1 [!] pt. Bateria została. Wwa: MON 1957, 292 s., tamże: wyd. 2 z przedm. J. Kirchmayera 1959, wyd. 4 1965; wyd. 5 Łódź: WŁ 1968, wyd. 6 uzup. tamże 1984; wyd. 7 Łódź: Papier Service 2002. Ciąg dalszy zob. poz. 10.

2. „Igraszki z diabłem” Jana Drdy. (Inscenizacja Leona Schillera wobec tekstu i inscenizacji A. Podhorsky’ego). *Pr. Polonist.* Ser. 7: 1949 s. 177-245. Praca magisterska.

3. Grzegorza Mała. [Powieść autobiograficzna]. Łódź: WŁ 1962, 212 s.

4. Szkłane zbocze. [Powieść autobiograficzna]. Łódź: WŁ 1963, 316 s.

5. Bełchatów i jego historyczne awanse. [Szkie historyczny]. Łódź: WŁ 1967, 284 s.

6. Złota szabla. [Powieść autobiograficzna]. Łódź: WŁ 1967, 314 s.

7. Bitwa nad Bzurą. 1939. Wwa: MON 1968, 189 s.

Praca popularnonaukowa.

8. Opowieść o sprzedanym mieście. [Powieść dokumentalna]. *Realia łódzkie wg A. Rynkowskiej*. Wwa: NK 1969, 350 s. Wyd. 2 tamże 1987.

9. Bitwy polskiego września. [Praca historyczna]. T. 1-2. Wwa: NK 1972, 365 + 257 s. Wyd. 2 popraw. i udokumentowane Łódź: WŁ 1989, 1990, 465 + 437 s.

Rozpr. doktorska.

10. Kamienne zegary. Łódź: WŁ 1973, 340 s. Zbeletryzowane wspomnienia; kontynuacja poz. 1.

11. Testament. [Powieść autobiograficzna]. Łódź: WŁ 1975, 366 s.

12. Bitwa nad Bzurą. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Łódź, T. Propozycji Pol. Sztuki Współcz. 1976.

13. Polacy w Ameryce. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Łódź, T. Propozycji Pol. Sztuki Współcz. 1976.

14. Bułgaria trzynastu wieków. Wwa: NK 1979, 225 s.

15. O wolność Bułgarii. Wwa: MON 1979, 378 s. Tytuł pierwotny: Wskrzeszenie Bułgarii. — Dot. m.in. działalności lit. i udziału pisarzy w walkach o wolność Bułgarii.

16. Grób Nieznanego Żołnierza. [Szkic]. Wwa: NK 1981, 80 s., il. Oprac. popul. dla młodzieży. — Tekst pod fot.: H. Witecki.

17. Spadkobierca. [Powieść autobiograficzna]. Łódź: Wł. 1983, 355 s.

18. Misja. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1986, 171 s.

III nagroda w konkursie prozatorskim na utwór o tematyce hist. w 1984.

19. Godzina „W”. Dramat dokumentalny z Powstania Warszawskiego 1944 w 5 aktach. Łódź: Oddz. SPP 1995, 60 s. Praprem. Łódź, Klub Nauczyciela 1995.

20. Księga o Bełchatowie. [Praca historyczna]. Cz. 1. Bełchatów: Stow. Bełchatów „Mała Ojczyzna” [1995], 156 s.

21. Polskie fronty 1918-1945. [Praca historyczna]. T. 1-2. Wwa: Volumen 1996, 640 + 605 s. Wyd. 2 Wwa: Volumen, Dom. Wydawn. „Bellona” 1997.

22. Znów ożywają kurhany. [Powieść autobiograficzna]. Wr.: Stow. Upamiętnienia Ofiar Zbrodni Ukr. Nacjonalistów 1997, 338 s.

23. Bellona, jej kontynuacje i przeobrażenia w osiemdziesięcioleciu 1918-1998. Wwa: Volumen 1999, 245 s.

Przegląd bibliogr. z komentarzami.

Nadto prace: Zbiór wiadomości dla podoficera rezerwy artylerii. Bydg. 1936, 80 s. — [Czterdzieści] 40 lat wodociągów i kanalizacji miasta Łodzi 1925-1965. Oprac. red. ... i in. Łódź 1965, 75 s. — Katalog maszyn i urządzeń górniczych. Fabryka Maszyn Górniczych im. T. Żarskiego w Piotrkowie Trybunalskim. Tomaszów Mazow. 1966, 82 s.

#### Przekłady

1. I.N. Boltin: Rozgromienie Kołczaka w 1919 roku. Red.: M. Widhopf. Wwa: MON 1952, 176 s. Przekł. z jęz. ros. — Inf. o przekł.: A.Z.

2. Wielkie zwycięstwo pod Stalingradem. [Praca zbiorowa]. Wwa: MON 1952, 285 s. Przekł. z jęz. ros. — Inf. o przekł.: A.Z.

3. P. Teremow: Płonące brzegi. [Wspomnienia]. Wwa: MON 1967, 489 s.

4. M. Pawliszczew: Tygodnie polskiego buntu. T. 1-2. Przekł. i oprac. nauk. ... Wwa: Dom. Wydawn. Bellona 2003, 469 + 628 s.

T. 1. Okres manifestacji 1861-1862; t. 2. Walka oregna 1863-1864. — Tygodniowe raporty dla cara nadsyłane z Królestwa Pol.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1967, 1975, 1988, 2003. — Wywiady: Chciałem złożyć meldunek. Rozm. K. Frejdlich. *Odgłosy* 1979 nr 35 s. 10; Życie po wyroku śmierci. Rozm. M. Zdrojewski. *Odgłosy* 1988 nr 38; Pamięć bez indeksu. Rozm. P. Werner. *Kalejdoskop* 1999 nr 9; Polska to rzecz wielka. Rozm. M. Mazurek. *Gaz. Niedz.*, Londyn 2002 nr z 22. 09.

SWPP 2 (E. Głębička).

[Bateria została...]. J. Willaume. *Rocz. Hist.* 1947; J. Czuliński: Przez zagładę i obok zagłady. *Zol. Wol.* 1957 nr 232 [dot. też: T. Lopalewski: Obok zagłady]; J. Kirchmayer: Rzeczny autentyk. *Nova Kult.* 1958 nr 45. — [Szklane zbocze:] B. Dudziński: Marcin Sobczyński — to imię zbiorowe. W: Osnowa 1965. Łódź 1964 [właśc. 1965]; J. Tynecki: Trylogia o ciągłości historii. *Odgłosy* 1967 nr 48 [dot. też: Grzegorza Mała; Złota szablą. — W. Iwanowski: Największa bitwa w kampanii wrześniowej. *Nowe Książ.* 1968 nr 19 [rec.: Bitwa nad Bzurą, 1939]. — W. Nawrocki: Stracone złudzenia podchorążego. *Nowe Książ.* 1968 nr 7 [rec.: Złota szablą]. — K. Frejdlich: Pamiętnik trudnego dojrzewania. *Osnowa* 1970, zima [dot. twórczości A.Z.]. — A. Jelicz: Dokument i literatura. *Nowe Książ.* 1971 nr 1 [rec.: Opowieść o sprzedanym mieściel]. — K. Frejdlich: Wrzesień. *Odgłosy* 1973 nr 38 [rec.: Bitwy polskiego września]. — [Kamienne zegary:] M. Hryniewicz: Dwie książki o wojnie. *Nowe Książ.* 1973 nr 22 [dot. też: H. Dinter: Patrząc na warszawską Nike...]. B. Nawrocka: Prawo obiektywizacji. *Odgłosy* 1973 nr 21. — S. Truszkowski. *Kierunki* 1973 nr 13 [rec.: Bitwy polskiego września]. — K. Frejdlich: A.Z. *Odgłosy* 1975 nr 44 [hasło słownikowe], sprost.: A. Zawilski. *Tamże* nr 47. — T. Błażejewski: Wymierzyć sprawiedliwość. *Odgłosy* 1984 nr 2 [rec.: Spadkobierca]. — E. Nowacka: Patr. Wincenty, na nas z nieba. *Nowe Książ.* 1986 nr 11 [rec.: Misja]. — J. Podolska: Do Wieczności i z powrotem. *Gaz. Wyborcza* dod. *Gaz. Wyborcza w Łodzi* 2003 nr 38.

K.B.

## ZAWISTOWSKI Władysław ur. 1954

Pseud.: Adzik Zawistowski; Witold Biengo.  
Poeta, dramatopisarz, powieściopisarz, krytyk, tłumacz.

Urodzony 11 czerwca 1954 w Gdańsku; syn Stanisława Zawistowskiego i Heleny z Hajdukiewiczów, lekarzy. W 1973 zdał maturę w I Liceum Ogólnokształcącym im. M. Kopernika w Gdańsku i rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Gdańskim (UG). Debiutował w 1974 wierszami „W nas samych rosną nasze dłonie” (incipit) i „Kwiaty na wyspach rosną coraz szybciej” (incipit), opublikowanymi w piśmie Koła Naukowego Polonistów *Literaria. Próby Literackie* (podp. Adzik Zawistowski). Był aktywnym członkiem Koła Młodych ZLP, w 1975-78 członkiem jego Zarządu, Współredagował *Litteraria* (1976-78), a także przez pięć lat był sekretarzem Ogólnopolskiego Turnieju Poezji Społecznie Zaangażowanej o Nagrodę „Czerwonej Róży” (do 1980). W 1975/76 był członkiem grupy Potariat, która w 1976 zmieniła nazwę na Grupę Sytuacyjną Poetów i Artystów „Wspólność” (1976-79). Jako autor manifestów programowych grupy głosił m.in. koncepcję poezji polifonicznej. W 1976 prowadził I i II Salon Poetycki w Gdańsku. Na

ostatnim roku studiów pracował jako archiwista w Teatrze Wybrzeże, a po uzyskaniu w 1977 magisterium z zakresu filologii polskiej ze specjalizacją teatralną, został kierownikiem literackim tego teatru (do 1991, z przerwami wrzesień 1981-kwiecień 1982 i wrzesień 1986-czerwiec 1987). Od 1977 publikował prace krytycznoliterackie m.in. w *Nowym Wyrazie* (1977-81), *Studencie* (1977, 1979) i *Nadodrze* (1977-78). W 1978 ożenił się z Ludwiką Topp, krytykiem literackim. W tymże roku został członkiem zespołu redakcyjnego *Integracji*. W 1979-85 był wykładowcą Studium Aktorskiego przy Teatrze Wybrzeże. Ogłaszał artykuły i recenzje m.in. w *Punkcie* (1979), *Nurcie* (1980, 1986, 1988) i *Polityce* (1980-81), nadto w *Głosie Wybrzeża* publikował felietony przedpremierowe (1980-81). W 1980-81 należał także do zespołu redakcyjnego wychodzącego poza cenzurą pisma *Naprzeciw*. Od 1981 był członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W 1986/87 wykładał na Podyplomowym Studium Wiedzy o Teatrze, Filmie i Telewizji UG. W 1987 otrzymał nagrodę im. A. Bursy, w 1988 nagrodę Gdańskiego Towarzystwa Przyjaciół Sztuki i nagrodę Funduszu Literatury. Od 1988 pracował jako redaktor w piśmie *Autograf*. W 1991 został redaktorem naczelnym Wydawnictwa Graf. Był wraz z Jerzym Limonem współtwórcą Fundacji Theatrum Gedanense, której został wiceprezesem. Od 1989 należał do SPP, w 1993-96 był prezesem Oddziału Gdańskiego. W 2000 wykładał „creative writing” na UG. W tymże roku został wiceprezesem Wydawnictwa Tower Press. W 2003 wszedł w skład zespołu redakcyjnego *Gazety Literackiej*. Mieszka w Gdańsku.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Czyli ja. [Wiersze]. Wwa: ZG SZSP 1976, 30 s. Programy-arkusze poetyckie redakcji *Nowa Medyka i ITD*. – Medal im. S. Grochowiaka za książkowy debiut poetycki w 1976.

2. Płonące biblioteki. [Wiersze]. Gdańsk: WM 1978, 64 s.

3. Ptak w sieci dalekopisu. [Poemat]. Druk fragm. Gdańsk: RU SZSP [1978], 17 s. Wyd. całości: Gdańsk: WM 1980, 31 s.

4. Wieloryb. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Gdańsk-Sopot, T. Kameralny 1979. Druk *Integracji* 1981 nr 13 s. 55-59.

Wyróżnienie w Konkursie Min. Kultury i Sztuki i Kom. Organizacyjnego Festiwalu Pol. Sztuk Współcz. we Wr. na polską sztukę współcz.

5. Geografia. Wiersze i poematy z lat 1977-1980. Kr.: WL 1983, 64 s.

Zawiera m.in. cykl: Ty ja i on.

6. Wysocki. (Dramat w 2 aktach). *Dialog* 1983 nr 12 s. 5-41. Praprem. Szczecin, T. Pol. 1984. TV

1986. Wyd. łącznie z *Podróż do krańca mapy* zob. poz. 12 s. 103-194. Przedr. zob. poz. 22.

III nagroda na Festiwalu Pol. Sztuk Współcz. we Wr., wyróżnienie Funduszu Literatury.  
Przełt. ang.: *Green River Review*, Michigan 1986 vol. 15.

7. Bardzo długi czerwiec. [Powieść]. Gdańsk: WM 1984, 296 s.

Podp.: Witold Biengo.

8. Jak pory roku grają w berka. [Wiersz dla dzieci]. Gdańsk: KAW 1984, [24] s.

9. Powitanie jesieni. [Poemat]. Kr.: WL 1987, 35 s.

10. Serce w klatce. [Powieść]. Gdańsk: WM 1987, 240 s.

Podp.: Witold Biengo.

11. O zaginionych żeglarzach i latającej szafie. [Widowisko dla dzieci]. TV 1988.

12. Podróż do krańca mapy. Sztuka sceniczna w 12 obrazach. Wyd. łącznie z poz. 6 pt. *Podróż do krańca mapy*; Wysocki. Wwa: Czyt. 1988, 193 s. Przedr. zob. poz. 22. Praprem. Szczecin, T. Pol. 1996.

*Podróż do krańca mapy* s. 7-102.

13. Stąd do Ameryki. (Sztuka w 4 obrazach). *Dialog* 1988 nr 8 s. 5-41. Praprem. Gdańsk-Sopot, T. Wybrzeże 1988. Radio 1989. Przedr. zob. poz. 22. Nagroda Gdańskiego Tow. Przyj. Sztuki i nagroda Funduszu Literatury w 1988.

14. Baśń o Raduniu, Ostrzycu i Sumie – królu jeziora. [Dla dzieci]. Gdańsk: WM 1990, 20 s.

15. Gwiazdy spadają w sierpniu. [Powieść]. Gdańsk: Gryf 1990, 260 s.

Podp.: Witold Biengo.

16. Ciemna niedziela. Wiersze i poematy wybrane. Kr.: Ofic. Lit. 1993, 146 s.

17. Farsa z ograniczoną odpowiedzialnością. [Utwór dramatyczny]. *Dialog* 1993 nr 9 s. 5-37. Praprem. Gdańsk-Sopot, T. Kameralny 1994. TV 1996.

Nagroda w konkursie na dramát ogł. przez katowicki ośrodek TV.

18. Radio Romans. [Współaut.:] A. Czekanowicz. Serial TV 1995.

19. Ulica Kwietna. [Współaut.:] A. Czekanowicz. Serial radiowy. Radio Gdańsk 1995-1998.

Wyemitowano 150 odcinków.

20. Żyj Danielu. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Sopot, Agencja Biliczak w T. Kameralnym 1996.

21. Kto jest kim w Trylogii Henryka Sienkiewicza? [Encyklopedia]. Gdańsk: Tower Press 1999, 432 s.

22. Stąd do Ameryki i inne utwory dramatyczne. Gdańsk: „Słowo/obraz terytoria” 1999, 203 s.

Zawartość: Podróż do krańca mapy [poz. 12]; Wysocki [poz. 6]; Stąd do Ameryki [poz. 13].

23. Witajcie w roku 2002. Sztuki telewizyjne. *Dialog* 2000 nr 6 s. 5-41.

24. Dobry adres. Słuchowisko. Gdańsk, Teatr Przy Stole 2001. Radio 2001. Por. poz. 25.

25. Dobry adres. Sztuka współczesna. *Dialog* 2003 nr 4 s. 8-38. TV 2004. Por. poz. 24.

#### Przekłady i adaptacje

1. H. Chettle: Tragedia Hoffmana albo zemsta za ojca. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: J. Limon, ... Wstęp i przyp.: J. Limon. Gdańsk: WM 1985, 139 s.

2. T. Middleton: Cnotliwa panna z ulicy taniej. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: J. Limon, ... Wyst. Gdańsk, T. Wybrzeże 1989.

3. W. Shakespeare: Troilus i Kressyda. [Utwór dramatyczny]. Przeł.: J. Limon, ... Pośl.: J. Limon. Gdańsk: Graf 1990, 88 s.

4. W. Shakespeare: Antoniusz i Kleopatra. Przeł.: J. Limon, ... Wyst. Gdańsk, T. Wybrzeże 1992.

5. J. Grass: Było sobie kiedyś miasteczko. Scenariusz ... na podstawie noweli pt. Kot i mysz w przekł. I., E. Naganowskich oraz powieści pt. Psie lata w przekł. S. Błauty. Wyst. Gdańsk, T. Wybrzeże 1994.

6. A. Czechow: Historie zakulisowe. Scenariusz ... TV 2000. Wyst. Wwa, T. Powsz. 2003. Zob. Prace redakcyjne i edytorskie poz. 4.

#### Prace redakcyjne i edytorskie

1. H. Sienkiewicz: Wiry. Oprac. i pośl. opatrzył ... Gdańsk: Graf 1990, 283 s.

2. W. Zahorski: Podania i legendy wileńskie. Oprac. i pośl. ... Gdańsk: Graf 1991, 175 s.

3. Pocięci poetów. 100 najpiękniejszych współczesnych wierszy polskich. [Antologia]. Pomyśl, układ, red.: A. Czekanowicz, Z. Majchrowski, ... Wwa: Anagram 1996, 272 s.

4. A. Czechow: Historie zakulisowe, czyli Anegdoty teatralne. Wybór i pośl. ... Przekł. z ros.: I. Bajkowska [i in.]. Gdańsk: Tower Press 1997, 138 s. Zob. Przekłady i adaptacje poz. 6.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988. — Wywiady; Skazany na literaturę. Rozm. K. Pysiak. *Radar* 1986 nr 9. — Siła serialu. Rozm. A. Jesiak. *Dz. Ball*, 1995 nr 285. — Legenda do nie istniejącej mapy. Rozm. J. Chojka. *Tytuł* 1994 nr 1. — Gdańskie „pokolenie druku”. Rozm. M. Fox. *Odra* 1998 nr 4.

LP XX w. (M. Jentys).

L. Topp: Gdzie nie kończy się zasięg ręki. *Litteraria* 1977 z. IV. — L. Topp: „Gdzie nie kończy się zasięg naszej ręki”. *Poezja* 1978 nr 3 [rec.: Czyl! ja]. — T. Komendant: Atawizm. (Jak w rodzinie). *Nouy Wyrz* 1979 nr 4 [rec.: Ptak w sieci dalekopisu]. — K. Nowicki: Pięćdziesiąte. *Fakty* 1979 nr 4 [rec.: Płonące biblioteki]. — T. Skutnik: Zawistowskie pisanie.

*Polityka* 1979 nr 8. — [Płonące biblioteki.] J. Sochoń: Kuszenie poety. *Nouy Wyrz* 1979 nr 7; S. Sterna-Wachowiak: Dramat niedomówienia. *Fakty* 1979 nr 13. — A. Żurowski: Wieloryb faszerywany. *Teatr* 1979 nr 26 [rec.: Wieloryb]. — R. Biliński: Wspólna świadomość. *Odra* 1980 nr 9 [rec.: Płonące biblioteki]. — R. Chojnacki: Z punktu widzenia ptaka. *Nurt* 1980 nr 9 [rec.: Ptak w sieci dalekopisu]. — B. Sienkiewicz: Czego boi się Z? *Nurt* 1980 nr 3 [rec.: Płonące biblioteki]. — J. Tarnienko: Poezja czyli życie. *Poezja* 1980 nr 6. — A. Zawada: Dobra zapowiedź. *Twórczość* 1980 nr 10 [rec.: Płonące biblioteki]. — [Ptak w sieci dalekopisu:] M. Stala: Czas zastygły, czas płonący. *Student* 1981 nr 5; A.K. Waśkiewicz: Być — istnieć w świecie kultury. *Fakty* 1981 nr 8. — S. Bardjewska: „Wysocki” W.Z. *Teatr* 1984 nr 3 [rec.: Wysocki]. — M. Chrzanowski: Poezja jest rozmową. *Pis. Lit.-Artyst.* 1984 nr 3 [rec.: Geografia]. — Z. Majchrowski: Czar jednej nocy, czyli o potrzebie dramatu historycznego. *Dialog* 1984 nr 10 [rec.: Wysocki]. — R. Bednarczyk: W.Z.: wielogłosowość porządkująca. *Tak i Nie* 1985 nr 39. — R. Marciniak: „Zapadamy się w swoją samotną wiedzę”. *Poezja* 1985 nr 4 [rec.: Geografia]. — J. Sieradzki: Ani triumf, ani zgon. *Twórczość* 1985 nr 7/8 [rec.: Wysocki]. — S. Sterna-Wachowiak: W krainie afazji. *Twórczość* 1985 nr 12 [rec.: Geografia]. — A. Kietrys: W.Z. w pułapce. (Elżbietński horror w gdańskich dekoracjach). *Delta* 1986 nr 38 [rec. m.in. przekł.: H. Chettle: Tragedia Hoffmana albo zemsta za ojca]. — K. Kuczkowski: Dopowiedzenie jesieni. *Nowe Książ.* 1988 nr 6 [rec.: Powitanie jesieni]. — J. Majcherek: Krytyk z lustrem: Tu jest Polska. *Teatr* 1988 nr 9 [rec.: Stąd do Ameryki]. — Z. Gren: Powstaniec. *Życie Lit.* 1989 nr 23 [rec.: Podróż do krańca mapy; Wysocki]. — W. Zwiniogrodzka: Sztuka z wytrychem. *Dialog* 1989 nr 3 [rec.: Stąd do Ameryki]. — W. Majcherek: Polska farsa z t.o.o. *Teatr* 1994 nr 4 [rec.: Farsa z ograniczoną odpowiedzialnością]. — [Cienna niedziela:] A. Szymańska: Poezja niemożliwa. *Prz. Powsz.* 1994 nr 9; A.K. Waśkiewicz: Ptak monumentalny. *Topos* 1994 nr 5/6. — B. Miszewska: W.Z. w teje: New Age Discurs in der polnischen Literaturwissenschaft, Literaturkritik und Lyrik der 70er und 80er Jahre. München 1995. — Ogródnicy północy: Poetów portret potrójny. Oprac. M. Fox. Gdańsk 1998 [m.in. o W.Z.]. — K. Zalewska: Z. Trzy teatry. *Dialog* 2000 nr 6. — A. Sordyl: W.Z. mit ułzowieczony (Wysocki). W teje: Między historią, kreacją i mitem. Kat. 2001. **J.Z.**

### ZAWODZIŃSKI Karol Wiktor 1890-1949

Pseud.: (filolog) D(omniemany); K.W.Z.; Karol de Johne; Karol Wiktor Trojan; Manekin-Pis; Stara Wiara; Trairius; u.; U.; Z.W.Z.

Krytyk literacki, historyk literatury, wersolog, poeta.

Urodzony 1 czerwca 1890 w Warszawie; syn Kazimierza Zawodzińskiego, technika budowlanego, i Stefanii z Junosza-Piotrowskich. W związku z zawodem ojca często zmieniał miejsce zamieszkania; w dzieciństwie przebywał kolejno w Płonczynie pod Dobrzyniem, we wsi Zbrzeźnica w okolicach Łomży, w Windawie, a w 1894-97 w Samarkandzie. Po przyjeździe z rodzicami do Warszawy rozpoczął naukę w IV gimnazjum rządowym, kontynuował ją od 1902 w I gimnazjum rządowym w Petersburgu, a od 1905 w warszawskim gimnazjum prywatnym gen. Pawła Chrzanowskiego. Tam z kolegami (m.in. Wacławem Borowym) wydawał na powielaczu szkolne pismo literackie *Kalliope*, na którego łamach ogłaszał pierwsze próby literackie. Maturę rządową zdał w 1908 w Tyflisie (obecnie Tbilisi), po czym studiował romanistykę na

uniwersytecie w Petersburgu, gdzie w 1914 uzyskał stopień kandydata nauk historyczno-filologicznych na podstawie pracy o „Diabie zakochanym” Jacqu’a Cazotte. Miał zamiar prowadzić dalsze studia w Paryżu, ale przeszkodził temu wybuch I wojny światowej, który zastał go na wakacjach w Zakopanem. Tam też zaciągnął się do Legionów Polskich; służbę podjął w 1915 po odbyciu kuracji leczniczej. Otrzymał przydział do 2. Pułku Ułanów, z którego w kwietniu 1917 został odkomenderowany do szkoły oficerskiej, od lipca tego roku był w taborach. Po tzw. kryzysie przysięgowym został w 1917 internowany w Szczypiornie. Wyreklamowany wkrótce przez władze oświatowe, uczył historii i języka polskiego w szkołach warszawskich, m.in. na kursach Jana Miłkowskiego. W 1918 wstąpił w stopniu podoficera kawalerii do Wojska Polskiego i przez kilkanaście lat pozostawał w służbie czynnej jako zawodowy oficer kawalerii (najdłużej służył w 10. Pułku Ułanów Litewskich). Uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej w 1920, był ranny w bitwie warszawskiej, został odznaczony Krzyżem Walecznych. Debiutował w 1921 na łamach *Przeglądu Warszawskiego* (nr 3) artykułem sprawozdawczym „Z ruchu literackiego w Rosji” (podp. K.W.Z.) oraz czterema wierszami: „Jesiennych bezłodzi Farys...”, „Trwanie”, „Rakieta”, „Jan Kochanowski, Fraszk. III, 14” (podp. Karol Wiktor Trojan); z pismem tym współpracował do 1925 (od 1924 stale w dziale „Poezja”; podp. K.W.Z.). W latach następnych ogłaszał wiersze, liczne recenzje literackie (początkowo głównie dotyczące poezji współczesnej, od 1931 także prozy) i teatralne, artykuły przeglądowe dotyczące literatury i czasopiśmiennictwa rosyjskiego oraz francuskiego, a także studia na temat wersologii, sporadycznie wypowiadał się również na temat hipiki, żeglarsstwa, sztuki czy ekonomii. Publikował (z początku głównie pod krypt. K.W.Z.) m.in. w *Drodze* (1922-23, 1932-35), *Tygodniku Ilustrowanym* (1922, 1928, 1932-34), *Słowie* (1923, 1935-36, 1938-39), *Przeglądzie Współczesnym* (1926-38), *Wiadomościach Literackich* (1926-32, 1934-39), *Pamiętniku Warszawskim* (1929-31), *Roczniku Literackim* (dział „Liryka” za lata 1932-34, dział „Liryka i epika wierszowana” za lata 1936-38), *Zecie* (1933-34), *Nowej Książce* (1934-35), *Pionie* (1934-36), *Skamandrze* (1935-36, 1938-39), *Ruchu Literackim* (1937), *Życiu Literackim* (1937-39). Działał czynnie w Klubie Literacko-Naukowym. Należał do Polskiego PEN Clubu. Został odznaczony Krzyżem Niepodległości (1931). W 1932 przeszedł na emeryturę wojskową w stopniu rotmistrza. W 1933-34 wykładał w katedrze literatur słowiańskich na uniwersytecie w Brukseli. W 1937 zawarł w Starogardzie związek małżeński z Bronisławą Frochtman. W 1938 otrzymał Złoty Wawrzyn PAL za wybitną twórczość literac-

ką. Po wybuchu II wojny światowej we wrześniu 1939 ewakuował się na wschód wraz z transportem Państwowej Stadniny w Koźmierzach, w której spędzał wakacje. Na Wołyniu zaciągnął się do Wojska Polskiego. W czasie okupacji niemieckiej, utraciwszy mieszkanie w Warszawie, przebywał w Zalesiu. Kontynuował zapoczątkowane przed wojną prace nad twórczością J.I. Kraszewskiego. Po zakończeniu wojny zamieszkał w 1946 w Toruniu. Został mianowany profesorem nadzwyczajnym i kierownikiem Katedry Historii Literatur Słowiańskich na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika; wykładał historię literatury rosyjskiej. Nadal prowadził studia nad wersyfikacją oraz powieścią polską, zajmował się także pracą krytycznoliteracką, publikując m.in. na łamach *Odrodzenia* (1945-46, 1948), *Życia Literackiego* (1945-47), *Dziś i jutro* (1946-49), *Twórczości* (1946-48), *Arkony* (1947-48), *Nowin Literackich* (1947-48), *Wiedzy i Życia* (1947). Ponadto brał udział w działalności odczytowej organizowanej przez Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewicza i Oddział Toruński ZZLP, którego był wiceprezesem. Został członkiem czynnym Towarzystwa Naukowego w Toruniu i członkiem korespondentem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (1946). Redagował serię *Kraszewski na Nowo Odczytany*, publikowaną przez wydawnictwo W. Bąka. Zmarł 14 grudnia 1949 w Toruniu.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Desconor i ostatnie wiersze. Wwa: Druk. D.O.K. Nr 1 1926, 70 s.

Podp.: Karol de Johne.

2. Blaski i nędze realizmu powieściowego w latach ostatnich. *Prz. Współcz.* 1936 nr 175 s. 27-49, nr 176 s. 125-144, 1937 nr 177 s. 44-58. Wyd. osob. Wwa: Skł. gł. Dom Książki Pol. 1937, 62 s. Przedr. zob. poz. 8.

3. Zarys wersyfikacji polskiej.

Cz. 1. Wiadomości wstępne o wierszu. Wilno: Skł. gł. Dom Książki Pol., Wwa 1936, 106 s. Wyd. nast. (reprint) Würzburg: Jal-Reprint 1978. *Analecta Slavica*. Przedr. zob. poz. 7.

Wyd. z zasiłku Funduszu Kultury Nar.

Cz. 2. Metryka szczegółowa. Powst. do 1949. Druk w: *Studia z wersyfikacji polskiej*. Wr. 1954 zob. poz. 7 s. 63-356.

Praca nieukończona.

4. Liryka polska w dobie jej kryzysu. *Prz. Współcz.* 1939 t. 69 nr 206 s. 1-21, nr 207 s. 78-98, odb. Wwa: Skł. gł. Księg. Tow. Wydawn. 1939, 46 s. Przedr. zob. poz. 9, 10.

5. Rzut oka na literaturę polską 1945 roku. *Życie Lit.* 1946 nr 9, 13, 15, 16. Wyd. osob. Pozn.: Oddz. ZZLP 1946, 62 s. Wyd. 2. Tekst przejrz.,



przyp. i bibliogr. opatrzył A. Lam. Wwa: PIW 1987. Przedr. zob. poz. 8.

6. Stulecie trójcy powieściopisarzy. Studia nad społecznym i artystycznym znaczeniem dzieła Orzeszkowej, Prusa, Sienkiewicza. Łódź: W. Bąk [1947], 111 s. Przedr. zob. poz. 8, 10.

Zawartość: Stulecie trójcy powieściopisarzy: Czy i dlaczego „Rodzina Połanieckich” jest martwą pozycją w dorobku Sienkiewicza. — Pierwodr. w 1946 w *Odrodzeniu i Kuźnicy*.

7. Studia z wersyfikacji polskiej. Oprac. [i wstęp]: J. Budkowska. Wr.: Ossol. 1954, LI, 476 s.

Zawartość: J. Budkowska: K.W.Z. jako badacz wersyfikacji polskiej. — J. Trzynadłowski: Rymotwórcza funkcja akcentu w wierszu staropolskim. — Dział 1. Zarys wersyfikacji polskiej [poz. 3]: Cz. 1. Wiadomości wstępne o wierszu; Cz. 2. Metryka szczegółowa. — Dział 2. Sprawy wiersza — studia i przyczynki: Wersyfikacja „Dożywocia” [A. Fredry], Istota polskiego wiersza czysto tonicznego; Staropolski ośmiozłogłoskowiec równodzielny; O stopach wiersza miarowego; „Studia z historii i teorii wersyfikacji polskiej” M. Dłuskiej; „Połały się żył” [A. Mickiewicza]; Mit „nieomyślności poety” sprawdzony na jednym przykładzie [A. Błok: Scytowie]; Geniza „sm”, czyli strofy „Czat” i „Trzech Budrysów” [A. Mickiewicza]; Pociągająca drobnotka.

8. Opowieści o powieści. Oprac.: Cz. Zgorzel-ski. (Z pism). Kr.: WL 1963, 397 s.

Zawartość: I. Studia o Kraszewskim: Wielki bazar; Twórca polskiej powieści ludowej; „Kobieta wyzwolona” w powieści Kraszewskiego; Inne wcielenie literackiej postaci księcia „Panie Kochanku”; Niezwykłe wartości zapomnianej książki [dot.: Czereza mogiła]; Pierwsza nowożytna powieść polska [dot.: Latarnia czarnoksiężka]; Unowocześniony powrót Odyssa [dot.: Noc majowa]; Powieść współczesna a powieść historyczna; Kraszewski — nasz współczesny. — II. Stulecie trójcy powieściopisarzy. Studia nad społecznym i artystycznym znaczeniem dzieła Orzeszkowej, Prusa, Sienkiewicza [poz. 6]. — III. Od romantyzmu do współczesności: Dwa jubileusze [K. z Tańskich Hoffmanowej i D. Magnuszewskiego]; Na marginesie „Emancypantek” [B. Prusa]; Dwie nieznanne powieści Sienkiewicza [dot.: Wiry; Na polu chwały]; Perzyński — powieściopisarz na tle swojej epoki; „Mechanizm życia” [W. Perzyńskiego]; Zapomniana poznańska książka [W. Perzyńskiego: Opowieści niezwykłe]; Maria Dąbrowska, Blaski i nędze realizmu powieściowego w latach ostatnich [poz. 2]; Rzut oka na literaturę polską 1945 roku [poz. 5]. — M. Zgorzelska, D. Zmąćńska: Zestawienie bibliograficzne prac K.W.Z.

9. Wśród poetów. Oprac.: W. Achremowiczowa. Wstęp: J. Kwiatkowski. (Z pism). Kr.: WL 1964, XV, 432 s.

Zawartość: Przeglądy i artykuły syntetyczne: Wśród książek; Poezja Polski Odrodzonej [dwudziestolecia międzywojennego]; Poezja [1928]; Poetki; Poezja polska [1931]; Współczesna poezja patriotyczna i żołnierska; O kilku poetach; Jubileusz Skamandra; Nowi poeci ojczysty; Liryka [1933]; Pegaz to nie samochód bezkolowy [dot. liryki jako gatunku lit.]; O „orientację” w poezji polskiej; Liryka polska w dobie jej kryzysu [poz. 4]. — Staff i poeci Skamandra: Staff w świetle ostatnich wierszy; „Żywiąc się w locie” Leopolda Staffa; [„Barwa miodu” L. Staffa, „Napój cienisty” B. Leśmiana]; Ars poetica Leopolda Staffa; Pod auspicjami Kochanowskiego i Norwida; [„Biblia cygańska” J. Tuwima]; [„Jarmark rymów” J. Tuwima]; [„Trzęś go-rejaca” J. Tuwima]; [„Srebrne i czarne” J. Lechonia]; Poeta naprawdę [dot.: A. Stominski; Okno bez krat]; Słodkie ziarna „Gorzkiego urodzaju” [K. Wierzyńskiego]; Liryka Iwaszkiewicza wczora, dziś i jutro; „Paryż” Marii Pawlikowskiej; Pawli-

kowska w dzisiejszej formie; Nowa lekcja sztuki poetyckiej. — Inne artykuły i recenzje poetyckie z lat 1928–1939.

10. Pegaz to nie samochód bezkolowy. Szkice krytyczne. Wstęp, posł., wybór i oprac.: A.Z. Makowiecki. Wwa: Czyt. 1989, 397 s.

Zawartość: Studia o poezji: [z poz. 9.]; Poezja Polski Odrodzonej; Pod auspicjami Kochanowskiego i Norwida; Jubileusz Skamandra; Pegaz to nie samochód bezkolowy. — nadto: Ciemność rzeźbiona westchnieniem ze złota... [dot. M. Jastruna]; Wesoły dekadent a la russe [dot. K.I. Gałczyńskiego]; Liryka polska w dobie jej kryzysu [poz. 4]. — Studia o prozie: [z poz. 8.]; Perzyński — powieściopisarz na tle swojej epoki; Maria Dąbrowska. (Historycznoliterackie znaczenie jej twórczości); Kraszewski — nasz współczesny. — nadto: Stulecie trójcy powieściopisarzy. Studia nad społecznym i artystycznym znaczeniem dzieła Orzeszkowej, Prusa, Sienkiewicza [poz. 6].

#### Prace edytorskie i redakcyjne

1. J.I. Kraszewski: Czereza mogiła. Powieść. Objasn. i posł. opatrzył ... Łódź: W. Bąk [1947], 193 s. *Kraszewski na Nowo Odczytany*. Ser. I, 4.

2. J.I. Kraszewski: Papiery po Glince; Ostatnie chwile księcia wojewody. (Z papierów po Glince). Dwie powieści. Objasn. i posł. opatrzył ... Łódź: W. Bąk [1947], 295 s. *Kraszewski na Nowo Odczytany*. Ser. I, 7.

3. J.I. Kraszewski: Szalona Powieść. Objasn. i posł. opatrzył ... Łódź: W. Bąk [1947], 204 s. *Kraszewski na Nowo Odczytany*. Ser. I, 11.

4. F. Tiutczew: Wiersze wybrane. Przel.: K.A. Jaworski, T. Stępniewski, J. Tuwim. Pod red. K.A. Jaworskiego i ... Łódź: W. Bąk 1948, XXXIX, 175 s. Tu także wstęp K.W.Z. Tiutczew, próba ujęcia.

5. A. Fredro: Dożywocie. Komedja w 3 aktach. Wyd. 2 zmien. Oprac. [i wstęp]... Wr.: Ossol. 1950, LXXV, 119 s. *BNI*, 93.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Inf. żony 1951. — Wywiady: Rozmowa z krytykiem. Rozm. A. Galis. *Wiad. Lit.* 1935 nr 9, przedr. pt. 1; K.W.Z. W. A. Galis: Poszukiwanie prawdziwej rozmowy. Wwa 1977.

SWPP 1. — PP (A. Szałagan). — LP XX w. (J. Wojnowski). — BUP. — M. Zgorzelska, D. Zmąćńska: Zestawienie bibliograficzne prac K.W.Z. W: K.W. Zawodźński: Opowieści o powieści. Kr 1963.

[Zarys wersyfikacji polskiej. Cz. 1.] J. Birkenmajer: Wiedza o wierszu polskim. *Ruch Lit.* 1937 nr 7/8; W. Borowy: Anatomia wiersza. *Prz. Współcz.* 1937 t. 41 nr 5, przedr. w tegoz. Studia i rozprawy. T. 2. Wr. 1952, Studia i szkice literackie. T. 2. Wwa 1983; A. Fei. *Droga* 1937 nr 4; J. Krzyżanowski. *Nowa Książ.* 1937 nr 5; F. Siedlecki: Nowa książka o wierszu. *Wiad. Lit.* 1937 nr 41, przedr. w tegoz. Pisma. Wwa 1989. — [Stulecie trójcy powieściopisarzy:] A. Hutnikiewicz: Trójca powieściopisarzy w nowym oświetleniu. *Arkona* 1948 nr 1/3; E. Korzeniewska: Na marginesie książki *Z. Kuźnica* 1948 nr 4; A. Madej: Wśród idei i prądów. *Tyg. Warsz.* 1948 nr 6; H. Markiewicz: W kręgu Bolesława Prusa. *Odrodzenie* 1948 nr 23. — K. Górski: K.W.Z. *Spraw. TN w Tor.* 1949 z. 1/4; *Rocz. TNW* 1950; *Tyg. Powsz.* 1950 nr 5. — J. Budkowska: Wspomnienie o K.W.Z. *Dziś i Jutro* 1950 nr 3. — W. Lednicki: K.W.Z., rotmistrz-profesor. Wspomnienie osobiste. *Wiadomości*, Londyn 1950 nr 23. — H. Markiewicz. *Pam. Lit.* 1950 z. 1 rec.: Stule-

cie trójcy powieściopisarzy]. – W. Weintraub *The Slavonic and East European Review*, Londyn 1950 nr 71. – W. Weintraub: K.W.Z. jako krytyk. *Wiadomości*, Londyn 1950 nr 28/29, przedr. w tegoż: O współczesnych i o sobie. Kr. 1994. – Cz. Zgorzelski: K.W.Z. – rusycysta i pisarz. *Pam. Slow.* 1951 t. 2, przedr. pt. Nie tylko rusycysta i krytyk w tegoż: Mistrzowie i ich dzieła. Kr. 1983. – T. Makowiecki: Wspomnienie o K.W.Z. *Pam. Lit.* 1952 R. 40. – J.E. Plomiński: Obrona Orzeszkowej i Prusa. *Kierunki* 1958 nr 48. – [Opowieści o powieści:] Z. Stefanowska: Z. o powieści. *Nowe Książ.* 1963 nr 21; W. Weintraub: O powieści. *Wiadomości*, Londyn 1963 nr 50, przedr. w tegoż: O współczesnych i o sobie. Kr. 1994; J.Z. Białek: Żywotne tradycje prozy polskiej w oczach krytyka. *Ruch Lit.* 1964 nr 1. – J. Kwiatkowski: Portret krytyka. *Życie Lit.* 1964 nr 26. – [Opowieści o powieści:] W. Maciąg: Co zrozumiał, a czego nie rozumiał Z. Twórczość 1964 nr 4; J.Z. Słojewski: W kręgu Kraszewskiego i Dąbrowskiej. *Wiatrak* 1964 nr 6. – [Wśród poetów:] J.Z. Białek: Z. jako krytyk poezji. *Ruch Lit.* 1965 nr 4; M. Chmielowiec: Wskreszony krytyk. *Wiadomości*, Londyn 1965 nr 8; B. Drozdowski: Sukces w czasie. *Panorama Półn.* 1965 nr 6, przedr. w tegoż: Gry ludzkie. Łódź 1971; Z. Stefanowska: Polowanie na poezję. *Nowe Książ.* 1965 nr 5. – J.Z. Białek: Poglądy krytycznoliterackie K.W.Z. Wr.: Ossol. 1969, 123 s. PAN Oddz. w Kr. *Pr. Komis. Hist.-lit.*, 21. – W. Nowacki: Literatura rosyjska w wystąpieniach krytycznoliterackich Adama Grzymały-Siedleckiego i K.W.Z. po drugiej wojnie światowej. *Pr. Wjdz. Nauk Hum. Bydg. TN* 1973 Ser. B nr 8. – S. Padewski: Wyznawca poezji. (W 25 rocznicę śmierci K.W.Z.). *Wież* 1975 nr 4. – W. Nowacki: Rosyjska literatura radziecka w twórczości krytycznoliterackiej K.W.Z. (Szkic do portretu krytyka). *Stud. Filol. Zesz. Nauk. WSP w Bydg.* 1978 nr 4. – A. Rażny: „Od formizmu do moralizmu”, czyli o warsztacie badawczym K.W.Z. – rusycysty. *Zesz. Nauk. Uj. Pr. Hist.-lit.* 1979 nr 526. – T. Klak: O „orientację” poezji polskiej. (Spór Juliana Przybosa z K.W.Z.). W: Problemy awangardy. Kat. 1983, *Pr. Nauk. UŚL w Katow.*, 568, przedr. w tegoż: Stoлик Tadeusza Peipera. Kr. 1993. – Cz. Zgorzelski: Nie tylko rusycysta i krytyk; Po trzydziestu trzech latach. W tegoż: Mistrzowie i ich dzieła. Kr. 1983. – M. Jastrun: O K.W.Z. W tegoż: Forma i sens w poezji. Wwa 1988. – K. Pysiak: *Kulb i Życie* 1988 nr 12. – H. Dubowik: K.W.Z.(1980-1949). W: Toruński twórca nauki i kultury. (1945-1985). Wwa 1989. – [Pegaz to nie samochód bezkołowy.] S. Stanik: Boje o literaturę międzywojenną. *Kultura* 1989 nr 43; D. Bakalarczyk: Wartość formy. *Nowe Książ.* 1990 nr 8; D. Pawelec: Formalizm i przywiązanie do tradycji. *Twórczość* 1990 nr 2. – A. Biernacki: Rotmistrz Z. *Kultura*, Paryż 2000 nr 7/8.

A.Sz.

## ZAWORSKA Helena

ur. 1930

Podpisywała teksty też nazwiskiem: Zaworska-Trznadła.

Krypt.: H.Z.

Krytyk i historyk literatury.

Urodzona 12 stycznia 1930 w Gucinie (później Legionowo) pod Warszawą; córka Władysława Żabika, technika telekomunikacji, i Genowefy z Zarębów. W czasie okupacji niemieckiej mieszkała w Legionowie. W 1943-44 uczyła się na tajnych kompletach Gimnazjum im. A. Piłsudskiej w Warszawie; po zakończeniu wojny kontynuowała w 1946-49 naukę w tej szkole, przemianowanej na Liceum Ogólnokształcące im. S. Sempołowskiej. Po zdaniu matury w 1949 studiowała polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim. Należała do Związku Akademickiego Młodzieży Polskiej. W 1950 wyszła za mąż za Eligiusza Zaworskiego (rozwód w 1953).

W 1950-52 pracowała w bibliotece Instytutu Kształcenia Kadr Naukowych przy Komitecie Centralnym PZPR. Debiutowała w 1951 recenzją pięciu książek (m.in. L. Przemskiego „Szary jakobin”) pt. „Szlakiem polskich „Jakobinów”, opublikowaną w czasopiśmie *Wież* (nr 29); z pismem tym współpracowała do 1953. Po uzyskaniu zgody Ministra Szkolnictwa Wyższego jeszcze jako studentka podjęła w czerwcu 1952 pracę w Instytucie Badań Literackich (IBL) PAN na stanowisku młodszego asystenta, od czerwca 1953 asystenta. W roku 1953 wyszła za mąż za Jacka Trznadła, historyka literatury (rozwód 1964). W lutym 1954 uzyskała magisterium. Od stycznia 1955 była starszym asystentem w Dziale Literatury Współczesnej IBL, a od lipca 1956 adiunktem w Dziale Dokumentacji Naukowej Literatury Polskiej końca XIX i XX wieku IBL. Od 1955 była członkiem PZPR (do 1968). Współpracowała jako krytyk literacki z pismami *Nowe Książki* (od 1957), *Twórczość* (od 1953) i *Odra* (od 1958). W 1963 otrzymała stopień doktora nauk humanistycznych w IBL na podstawie rozprawy pt. „Walka o „nową sztukę” w polskiej świadomości estetycznej w pierwszym okresie międzywojennego dwudziestolecia” (promotor prof. Stefan Żółkiewski). W 1963-64 przebywała na stypendium naukowym w Paryżu. Od 1968 należała do ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Od tegoż roku była członkiem Pracowni Historii Literatury okresu do 1918; w 1972 weszła w skład Zespołu Syntezy Historii Literatury Polskiej XX wieku. W 1976 należała do sygnatariuszy „Memoriału 59”, wyrażającego protest przeciw projektowanym zmianom w Konstytucji PRL. W styczniu 1979 zrezygnowała z pracy w IBL, przechodząc do redakcji miesięcznika *Twórczość*, w której do 1988 kierowała działem krytyki literackiej. W 1988-92 była członkiem redakcji tygodnika *Literatura*, prowadząc tam dział krytyki literackiej. Równocześnie kontynuowała systematyczną współpracę z *Odrą* (tu m.in. rozmowy z pisarzami w cyklu „Dojść do słowa”) oraz z *Nouymi Książkami*. W 1989 została członkiem SPP, a w 1993 członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1989-2000 zamieściła około 300 artykułów, esejów i recenzji w *Gazecie Wyborczej*, w 1998-2001 współpracowała także z tygodnikiem *Wprost*. Mieszka stale w Warszawie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. O twórczości Igora Newerlego. [Szkic]. Wwa: PIW 1955, 75 s.

2. „Medaliony” Zofii Nałkowskiej. Wwa: PZWS 1961, 72 s. *Bibl. Analiz Lit.* Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1965, wyd. 3 zmien. 1969, 109 s.; wyd. 4 zmien. Łódź: WSiP 1975, wyd. 5 Wwa: WSiP 1984.

3. Główne problemy polskiego futuryzmu. [Wwa 1963], 25 s., powiel.

Referat na konferencję poświęconą poezji polskiej XX w., zorganizowaną przez IBL PAN 28-30 XI 1963.

4. O nową sztukę. Polskie programy artystyczne lat 1917-1922. Wwa: PIW 1963, 291 s.

Rozprawa doktorska.

Zawartość: Początki kształtowania się nowej świadomości artystycznej; Pierwsza młodość sztuki XX wieku – kubizm; Dadaści – „dekadenci” wieku XX; Detronizacja modernistycznej indywidualności; Sztuka jako zabawa; Futuryzm czy kilka futurizmów?; Kult cywilizacji czy bunt przeciwko niej?; Pierwszy okres przemian; Nowa sztuka a krytyka; Między „Zmierzeniem Zachodu” [O. Spenglera] a „Buntem mas” [J. Ortega y Gasset]; Futurystyczny ideał człowieka nowoczesnego; Technika a nowatorstwo artystyczne; Nowa sztuka dla nowego odbiorcy.

5. Proza tzw. obrachunków inteligentnych w latach 1945-1948. [Wwa:] IBL PAN 1964, 12 s., powieł. Przedr. pt. Po upadku mitów inteligentnych. O prozie tzw. obrachunków inteligentnych w latach 1945-1948. W: Z problemów literatury polskiej XX wieku. T. 3. Literatura Polski Ludowej. Wwa 1965 s. 85-105.

6. „Granica” Zofii Nałkowskiej. Wwa: PZWS 1965 [właśc. 1966], 97 s. *Bibl. Analiz Lit.* Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: WSiP 1974, wyd. 3 popraw. tamże 1991.

7. Spotkania. Szkice literackie. Wwa: Czyt. 1974, 316 s.

Zawartość: I: Arcykobieta [dot.: G. Zapolska]; Listy; „Miłość życia przecierpianego” [dot.: M. Dąbrowska]; Przygody człowieka myślącego; Życie u siebie [dot. M. Kuncewiczowej]; Rozmowa z Marią Kuncewiczową. – II: Demony [dot.: J. Iwaszkiewicz]; Opowiadania muzyczne; W poszukiwaniu autorytetów [dot.: T. Bereza; Nelly]; Człowiek i „Homo Rapax” [dot.: I. Newerly]; Żywe więzienie; Od „Niekochanej” do „Pyłu miłostnego” [dot. twórczości A. Rudnickiego]; Boski Nazo [dot.: J. Bocheński]; Nazo poeta; Dom [dot.: M. Białoszewski]; Pamiętnik z Powstania Warszawskiego; Epoka wspomnienia [dot.: K. Brandys]; Mała księga; Wieża Babel – do wynajęcia [dot.: A. Międzyrzecki]; Złota papuga; Dolina [dot.: T. Konwicki]; Zwierzozłękopiór; Wszystko albo cokolwiek [dot.: T. Konwicki]; Nic albo nic!; „... A wszystko jest rozpadanie.” [dot.: S. Czycz; Ajoll]; Jak zostać podróżnikiem [dot.: J. Odrowąż-Pieniążek]; Matężstwo z Lyndą Winters albo Pamiętka po Glorii Swanson; Bezradność [dot.: A. Stojowski]; Chłopiec na kucy; „Cóż można ze sobą robić?” [dot.: W. Terlecki]; Sezon w pełni; „Piolun” [dot.: W. Terlecki]; Gwiazda Piolun; „Owoce z drzewa kłęski” [dot.: W. Terlecki]; Dwie głowy ptaka; Lec – mędrzec. – III: „Wściekła inteligencja” [dot.: R. Zengel]; Mit przygody i inne sztuki literackie; Grzesznych obcowanie [dot.: H. Bereza]; Prozaiczne początki; Rozterki i wybory [dot.: J. Łukasiewicz]; Laur i ciało; Z K. Wyką – wspaniałe wędrowanie [dot.: W. Wędrując po tematach]; Eros splewany, czyli o Jacku Malczewskim.

8. Sztuka podróżowania. Poetyckie mity podróży w twórczości Jarosława Iwaszkiewicza, Juliana Przybosa i Stanisława [!; właśc. Tadeusza] Różewicza. Kr.: WL 1980, 275 s.

Zawartość: „Homo irrequietus”. – Tryptyk podróży w poezji Jarosława Iwaszkiewicza; Podróże na wyspy szczęśliwe; Podróż do Cymmerii. – Poeta – czyli „nowe doznania świata” [dot. twórczości J. Przybosa]. – Podróże daremne w poezji Tadeusza Różewicza.

Nagroda *Życia Lit.* w dziedzinie krytyki i eseistyki w 1981.

9. „Opowiadania” Jarosława Iwaszkiewicza. Wwa: WSiP 1985, 223 s.

Zawartość: Ogólna charakterystyka twórczości Jarosława Iwaszkiewicza; „Panny z Wilka”; „Brzezina”; Problemy wojny i zła w opowiadaniach Jarosława Iwaszkiewicza; Opowiadania muzyczne; „Listy do Felicji”; „Podróże do Włoch”; „Podróże do Polski”; Opowiadania ostatnie; „Bilek”; – nadto w dziale Materiały: K. Wyka; Oblicza świata; W. Kubacki; Proza Iwaszkiewicza; M. Janion; Ironia zwątpienia i patosu; A. Wajda; O filmowaniu prozy Iwaszkiewicza.

10. Nam idzie o życie. Dzielne rodaków rozmowy. [Rozmowy z pisarzami]. Wwa: Wiedza Powsz. 1991, 228 s.

Zawartość: Obojętność. Rozmowa z Eustachym Ryłskim; Nie tracąc nadziei. Rozmowa z Bogdanem Madejem; Codzienne polskie udręki. Rozmowa z Tadeuszem Sijańskim; Dotrzeć do istoty rzeczy. Rozmowa z Pawłem Huelle; Zależy, co kto wybiera. Rozmowa z Marią Nurowską; Złość. Rozmowa z Józefem Łozińskim; Gdzie dobrze wychowują? Rozmowa z Bogusławą Łatawiec; Powściągliwość. Rozmowa z Włodzimierzem Pańkowskim; Zapalny diabeł ogarek. Rozmowa z Andrzejem Kuśniewiczem; „Jestem szczęśliwym”. Rozmowa z Piotrem Wojciechowskim; „Gorące punkty historii”. Rozmowa z Ryszardem Kurylewiczem; „Pomimo to...”. Rozmowa z Janem Józefem Szczepańskim; „My – w smudze czasu...”. Rozmowa z Andrzejem Braunem; Psychoterapia dla wszystkich. Rozmowa z Andrzejem Szczypińskim.

11. Wczoraj i dzisiaj. [Szkice literackie]. Pozn.: Kantor Wydawn. SAWW 1992, 235 s.

Zawartość: Cz. I. Wczoraj: „Żyję, więc grzeszę” – o twórczości Stefana Żeromskiego; „Biedne, zahukane Prometeusz” – o „Pamiętniku” Stanisława Brzozowskiego; „Milusińscy i Młodziakowie” – o modelu rodziny polskiej w „Rodzinie Polanieckich” Sienkiewicza i „Ferdynandzie” Gombrowicza; „Więzy rodzinne” – o „Brzezynie” J. Iwaszkiewicza – inaczej: „Panie na włościach” – o „Pannach z Wilka” J. Iwaszkiewicza; „Sztuka bycia nieszczęśliwym” – o „Dziennikach” Z. Nałkowskiej; „Don Kichot na siwce z Wojsławic” – o „Dziennikach” Marii Dąbrowskiej; „Szczerość” – o „Miazdze” Jerzego Andrzejewskiego; „... i obrócić w żart” – o twórczości Mirona Białoszewskiego. – Cz. II. Dzisiaj: „Psychoterapia dla wszystkich” – rozmowa z Andrzejem Szczypińskim [poz. 10]; „Nadmiar” – o Andrzeju Szczypińskim; „Pieszczochy Europy” – o „Kamawale i poście” M. Nowakowskiego; „Spowiedź dziecięcia PRL-u” – o „Statku na Hel” Józefa Łozińskiego; „Śnieg i żur” – rozmowa z Tomaszem Lubińskim; „Lelum – Polelum” – o „Bitniku Gorgolewskim” Mariana Pilota; „Konwersję, więc jestem” – Kazimierz Brandys; „As” – Stanisław Barańczak; „Zwycięzcy w niewoli” – Tadeusz Nowakowski; „Niebezpieczny strach” – Stefan Kisielewski; „Gorycz” – o „W ptaszarni” Grzegorza Musia; „Zatopiony” – o „Jak woda” Bronisława Wildsteina; „My i zła Europa” – o Marii Janion; „Garderoba duszy” – rozmowa z prof. Marią Janion.

12. Lustra Polaków. Szkice o literaturze współczesnej. Łódź: Juka 1994, 203 s.

Zawartość: Od Autorki. – Polacy jacy tacy; Odczyszczenie śmietnika; Lokomotywa ciągnąca igłę [dot.: K. Świński]; Dziurkusz 1919-1935; Przynajmniej się do Żeromskiego [dot.: M. Żeromska; Wspomnienia]; Polak na drewnianym koniu [dot.: K. Brandys; Drewniany koń]; Katastrofa świadomości [dot.: E. Stachura; Fabuła rasal]; Poznaj siłę swego ubóstwa [dot.: M. Buchowski; Stachura. Biografia i legendy]; Polska przyjaźń [dot.: J. Andrzejewski; J. Iwaszkiewicz; Listy. Oprac. A. Fietl]; Kajus i Kaja [dot.: A. Iwaszkiewicz; Dzienniki]; Żyłem kilka razy [dot.: K. Wierzyński; Pamiętnik poety]; Jak pan mógł, panie Lechoń [dot.: J. Lechoń; Dziennik. Oprac. R. Loth]; Ludzie nie do zdarcia [dot.: J.A. Kosiński; Album rodzinne Jana Lechonia]; – Literackie lustra: „Gęba” Gombrowicza [dot.: W. Gombro-

wicz: Ferdynard]; Czekanie na „Mesjasza” [dot.: B. Schulz: Republika marzeń; Z listów odnalezionych]; Śmiech Gałczyńskiego; A. Braun, pisarz tylko dla dorosłych; Popiół i zamęt [dot.: J. Krasiński: Na straceni]; Życie na niby [dot.: K. Orłowski: Trzecie kłamstwo]; Nasze nienawistne oczy [dot.: M. Nowakowski: Wilki podchodzą ze wszystkich stron]; Choroba na życie [dot.: T. Konwicki: Zorze wieczorne]; Kto stworzył diabła? [dot.: A. Szczygiński: Noc, dzień i noc]; Okrucy z tortu życia [dot.: J.J. Szczepański: Historyki]; „Poszedłem skrotami” [dot.: M. Białoszewski: Koncancin]; Czy uciekać przed „Dezertorem”? [dot.: T. Siejak: Dezert]; Herodot w dżinsach [dot.: R. Kapuściński: Szachinszach]; Co z tego? [dot.: R. Kapuściński: Lapidarium]; Po niewłaściwej stronie drzwi [dot.: M. Brandys: Moje przgydy z historią]; Okrutna obfitość [dot.: J. Krzyszoń: Obłęd]; Tutaleń się po świecie [dot.: J. Krzyszoń: Wielbłąd na stepie]; Trucizna „Konrada Wallenroda” [dot.: M. Janion: Życie pośmierne Konrada Wallenroda]; Sto lat temu urodził się Iwazkiewicz.

13. J. Twardowski: Biedroneczko leć do nieba. Lekcja literatury z Heleną Zaworską. Wybór wierszy: J. Twardowski, A. Iwanowska. Kr.: WL 1997, 98 s.

Tu szkic H.Z.: Trzcina czująca, s. 5-20.

14. Szczerzość aż do bólu. O dziennikach i listach. Wwa: PIW 1998, 333 s.

Zawartość: Szczerzość bez granic. — Dzienniki: Don Kichot na siwce z Wojsławic. (Dzienniki 1914-1965 Marii Dąbrowskiej) [poz. 11]; Potrójne życie Dąbrowskiej. (Dzienniki powojenne 1945-1965 Marii Dąbrowskiej); „Sztuka bycia nieszczęśliwym”. (III tom „Dzienników” Zofii Nalkowskiej 1918-1929) [poz. 11]; Męstwo codzienne. (V tom „Dzienników” Zofii Nalkowskiej 1939-1944); Kajus i Kaja. („Dzienniki” Anny Iwazkiewicz 1915-1935); „Jak pan mógł, panie Lechoń...”. („Dziennik” Jana Lechońia 1949-1956) [poz. 11]; Cierpienia moralisty. („Dziennik” 1955-1969 Andrzeja Kijowskiego); „Będę pisał o bólu”. (XIV tom „Dzieł” Witolda Gombrowicza 1963-1969); Kisiel pasjonat. („Dzienniki” Stefana Kisielewskiego 1968-1980); Gra w inteligencję. („Dziennik” 1969-1979 Krzysztofa Metra); Pię Kuba do Jakuba. („Dziennik” 1979-1983 Krzysztofa Metra); „Może to tylko chłód”. („Niby-dziennik” Zygmunta Mycielskiego 1969-1981); „Taka potwora”. („Dziennik 1972” Mariana Brandysa); Wspaniałe ciężkie czasy. („Dziennik 1978” Mariana Brandysa); Granice szczerzości. („Mieście” Kazimierza Brandysa 1978-1987); Wyobraźnia pamięci. („Zapamiętane” Kazimierza Brandysa); Polowiczność. („Kalendarz i klepsydra” Tadeusza Konwickiego); Choroba na życie. („Zorze wieczorne” Tadeusza Konwickiego); Pamflet na świat. („Pamflet na siebie” Tadeusza Konwickiego). — Listy: Gwiaździdy i gęsi. (Listy Zygmunta Krasińskiego do Delfiny Potockiej) [dot.: Z. Krasiński: Listy do Delfiny Potockiej. T. I-III. [Oprac.] Z. Sudolski]; Wieszcz na włościach. (Listy Zygmunta Krasińskiego do plenipotenta i oficjalistów) [dot.: Z. Krasiński: Listy do plenipotenta i oficjalistów. [Oprac.] Z. Sudolski]; „Ale to nie nie szkodzi”. (O myślach Fryderyka Chopina zawartych w jego korespondencji) [dot.: R. Przybylski: Cień jaskółki]. Korespondencja Karola Szymanowskiego [dot.: K. Szymanowski: Korespondencja. T. 1-3. [Oprac.] T. Chylińska]; Wolność małżeńska. („Listy 1922-1926” Anny i Jarosława Iwazkiewiczów) [dot.: A. i J. Iwazkiewiczowie: Listy 1922-1926. [Oprac.] M. Bojanowska, E. Cieślak]; „Codziennie kończę dwadzieścia lat”. („Listy 1922-1967” Mieczysława Grydzewskiego i Jarosława Iwazkiewicza) [dot.: M. Grydzewski, J. Iwazkiewicz: Listy 1922-1967. [Oprac.] M. Bojanowska]; Młody, piękny i szalony. („Listy Józefa Rajnfelda do Jarosława Iwazkiewicza 1928-1938”) [dot.: Portret młodego artysty. Listy Józefa Rajnfelda do Jarosława Iwazkiewicza 1928-1938. [Oprac.] P. Hertz, M. Zagańczyk]; Kto mógł obronił Wittlina przed Wittlinem? (Listy Józefa Wittlina) [dot.: J. Wittlin: Listy. [Oprac.] T. Januszewski]; Siła przyjaźni. (Listy Bolesława Micińskiego i Jerze-

go Stempowskiego) [dot.: B. Miciński, J. Stempowski: Listy. [Oprac.] A. Micińska, J. Klejnocki, A.S. Kowalczyk]; Zdrowie dziecko chorej Europy. (Okupacyjna korespondencja Czesława Miłosza z Jerzym Andrzejewskim) [dot.: Cz. Miłosz: Legendy nowoczesności. [Oprac.] J. Błoński]; Pokój na niby. (Korespondencja Czesława Miłosza z pisarzami 1945-1950) [dot.: Cz. Miłosz: Zaraz po wojnie]; Fanatyk wolności. (Listy 1946-1961 Jerzego Giedroycia i Andrzeja Bobkowskiego) [dot.: J. Giedroyc, A. Bobkowski: Listy 1946-1961. [Oprac.] J. Zieliński]; Nadzieja matką mądrych. (Listy 1946-1969 Jerzego Giedroycia i Jerzego Stempowskiego) [dot.: J. Giedroyc, J. Stempowski: Listy 1946-1969. [Oprac.] A.S. Kowalczyk]; Światowe życie Polaka. (Listy 1950-1987 Jerzego Giedroycia i Konstantego Jeleńskiego) [dot.: J. Giedroyc, K.A. Jeleński: Listy 1950-1987. [Oprac.] W. Karpiński]; Dwaj panowie z prowincji. (Korespondencja z lat 1945-1963 Wincentego Burka i Jarosława Iwazkiewicza) [dot.: W. Burek, J. Iwazkiewicz: „Sandomierz nas połączył”. [Oprac.] M., K., T. Burek]; „Jest taki potwór”. (Listy Haliny Poświatowskiej 1956-1967) [dot.: H. Poświatowska: Dzieła. T. 4. Listy]; „Drogi i straszliwy”. (Korespondencja Witolda Gombrowicza 1957-1969) [dot.: W. Gombrowicz: Walka o stawę. [Oprac.] J. Jarzębski].

15. „Jestem bo Jesteś”. Z księdzem Janem Twardowskim rozmawia Helena Zaworska. Kr.: WL 1999, 152 s. Wyd. 2 pt. Rozmowa z księdzem Twardowskim. Helena Zaworska – ks. Jan Twardowski. Tamże 2000.

16. Lekcja z księdzem Twardowskim. Prowadzi Helena Zaworska. Wybór wierszy: J. Twardowski, A. Iwanowska. Kr.: WL 2001, 99 s.

Zawiera szkic H.Z. z poz. 13.

17. Dobrze, że żyłem. Rozmowy z pisarzami. Wwa: Muza 2002, 331 s.

Zawartość: Dobrze, że żyłem. Rozmowa z Wiesławem Myśliwskim; Lesko, zamek Kmitów, północ. Rozmowa z Januszem Szuberem; Dzikie Wschód i Dzikie Zachód. Rozmowa z Bogdanem Madejem; Czarna dziura. Rozmowa z Markiem Nowakowskim; Jaka piękna ohyda. Rozmowa z Markiem Nowakowskim; Kto jest u nas sobą ziemi. Rozmowa z Piotrem Siemionem; Skończyły się zary. Rozmowa rok później z Piotrem Siemionem; Gra w jasne i ciemne. Rozmowa z Hanną Krall; Maksymalista. Rozmowa z Andrzejem Turczyńskim; Udęka i uroda życia. Rozmowa z Włodzimierzem Odojewskim; Magia. Rozmowa z Jerzym Ficowskim; Współodczuwanie. Rozmowa z Grzegorzem Strumykim.

Rozprawy i artykuły w książkach zbiorowych i czasopiśmie, m.in.: O powojennej twórczości Adolfa Rudnickiego. *Pam. Lit.* 1953 z. 3/4 s. 151-189 [podp.: H. Zaworska-Trznadłowa]. — Miasta szczęśliwe i miasta zburzone. *Odra* 1970 nr 7/8 s. 39-51. — Poezja i gotyk. *Twórczość* 1970 nr 6 s. 41-71 [dot. wierszy J. Przybosa]; Notre Dame (1938). Przed Notre Dame (1956). Notre Dame III (1966). — O „Złoty oknach” Adolfa Rudnickiego. *W: O prozie polskiej XX wieku. Wr. 1971 s. 253-294.* — Proza Adolfa Rudnickiego, czyli „Hołd każdemu, na miarę jego cierpień”. *W: Prozaicy dwudziestolecia międzywojennego. Wwa 1972 s. 555-591.* — Adolf Rudnicki. *W: Autorzy naszych lektur. Wr. 1973 s. 263-275.* — O aforyzmach S.J. Leca. *Twórczość* 1973 s. 97-107. — Na początku była Mądrość. (O Aforyzmach S.J. Leca). *W: Myślę,*



że jestem. O Stanisławie Jerzym Lecu). Kr. 1974 s. 304-321. — Formizm; Przemiany polskiego futuryzmu; Nurt „Nowej Sztuki”; Awangarda krakowska. W: *Literatura polska 1918-1975*. T. 1. 1918-1932. Wwa 1975 s. 337-349; 349-367; 367-381; 381-429. — Poezja. Drugie dziesięciolecie. W: *Literatura polska 1918-1975*. T. 2. 1933-1944. Wwa 1975 s. 342-437, wyd. nast. tamże 1993. — W stronę utopii. W: M. Kuncewiczowa: *Listy do Jerzego*. Wwa 1988 s. 125-140.

#### Prace redakcyjne

1. O prozie polskiej XX wieku. Materiały konferencji ogólnopolskiej w Toruniu, listopad 1968. Red.: A. Hutnikiewicz, ... Wr.: Ossol. 1971, 424 s.
2. *Literatura polska 1918-1975*. Red. nauk.: A. Brodzka, ..., S. Żółkiewski. T. 1. *Literatura polska 1918-1932*. Wwa: Wiedza Powsz. 1975, 791 s. Z Prac IBL PAN.
3. *Antologia polskiego futuryzmu i nowej sztuki*. Wstęp i komentarz oprac. Z. Jaroński. Wybór i przygot. tekstów ... Wr.: Ossol. 1978, CXXV, 321 s. *BN* 1, 230.
4. *O literaturze polskiej*. Materiały. Cz. 3. Programy i polemiki literackie. Wybór i oprac. ... Wwa: WSIP 1982, 247 s.
5. *Rozmowy z Marią Kuncewiczową*. Wybór, oprac. i posł. ... Wwa: Czyt. 1983, 276 s. Zawiera wybór wywiadów z M. Kuncewiczową i jej wypowiedzi; tu m.in.: *Rozmowa z Marią Kuncewiczową u schyłku lata 1981*. *Rozm.* ... s. 5-54.
6. *M. Kuncewiczowa: Nowele i bruliony prozatorskie*. Wybór i posł. ... Wwa: Czyt. 1985, 443 s.
7. *Kobiety portret własny: przez autorki współczesne stworzony*. Wybór, oprac. i wstęp ... Wwa: Wydawn. Pol. Tow. Wyd. Książek 1988, 170 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2004. — SWPP 2 (E. Głębička). — PP (E. Głębička). — LP XX w. (M. Jentys).  
 [O nową sztukę:] T. Burek: W tygły sprzeczności. *Twórczość* 1964 nr 7; Z. Florczak: *Metryka nowoczesności*. *Kultura* 1964 nr 40; Z. Stefanowska: *Książka o polskich futurystach*. *Nowe Książ.* 1964 nr 1; A. Stern: *Książka o nowej sztuce*. *Życie Lit.* 1964 nr 18; S. Jaworski: *Nowa sztuka*. *Ruch Lit.* 1965 nr 5. — [Spotkania:] Z. Bienkowski: *Cale ja*. *Twórczość* 1973 nr 12; M. Dąbrowski: *Spotkania z wyboru*. *Nowe Książ.* 1974 nr 1; M. Orski: *Analizy i interpretacje*. *Odra* 1974 nr 3; M. Pieczara: *Rozmowy o pogodzie*. *Kultura* 1974 nr 2; S. Wyslouch: *Humanistyczna jest literatura*. *Nurt* 1974 nr 6. — [Sztuka podróżowania:] P. Dybel: *Mit podróży w poezji polskiej*. *Pismo* 1981 nr 7; J. Gondowicz: *Fijolki w Neapolu*. *Nowe Książ.* 1981 nr 10; J. Piasecki: *Podróże poetów*. *Literatura* 1981 nr 42; B. Rogatko: *Podróż, czyli ocalenie*. *Życie Lit.* 1981 nr 12, przedr. w teozof. *Linie przerywane*. Łódź 1988; M. Szpakowska: *Co zrobić z Europą?* *Twórczość* 1981 nr 7; A. Zawada: *Trzej poeci w podróży*. W teozof. *Wszystko pokruszone*. Wwa 1985. — M. Radgowski: *„Ach, jak pani umie czytać”*. *Nowe Książ.* 1992 nr 1 [rec.: *Nam idzie o zyciel*]. — J. Rurawski: *Najważniejsze jest jutro*. *Nowe Książ.* 1992 nr 7/8 [rec.: *Wczoraj i dzisiaj*]. — M. Radgowski: *Potrzebne polskie „Biesy”*. *Nowe*

*Książ.* 1994 nr 10 [rec.: *Lustra Polaków*]. — [Szczerość aż do bólu:] S. Gebala: *Rozum przeciw irracjonalizmowi*. *Twórczość* 1999 nr 10; J. Pasternak: *Reflektorem w szufladzie, czyli przewodnik po dziennikach i listach*. *Fraza* 1999 nr 1. — [Dobrze, że żyłem:] M. Rabizo-Birek: *Namiętność życia i pisanie*. *Akcent* 2003 nr 1-2; A. Zawada: *„Gadacze” H.Z.* *Nowe Książ.* 2003 nr 2.

M.K.K.

## ZBIERZCHOWSKI Henryk 1881-1942

Pseud.: En...ry; h.z.; h.-z.; (h.z.); H.Z.; Hazet; Ignis; Nemo; (Nemo); (Szczytek); (Z.); zet; zi; (zi); (Zi); — wspólnie z Arturem Schroederem i Stanisławem Wasylewskim: *Henarstan*; — wspólnie z S. Wasylewskim: *Hestan*.  
 Poeta, dramaturg, prozaik, satyryk.

Urodzony 19 listopada 1881 we Lwowie; syn Władysława i Anny Zbierzchowskich. Uczęszczał początkowo do Gimnazjum im. Franciszka Józefa (później Gimnazjum IV im. J. Długosza). Debiutował w 1894 wierszem pt. „Diabliki z prowincji”, opublikowanym w *dutygodniku satyrycznym Diabeł* (nr 5; podp. H.Z.), z którym współpracował później w 1897-1900, ogłaszając m.in. wiersze satyryczne, humoreski oraz wierszowane recenzje teatralne (w 1898 w rubryce pt. „Echa z lwowskiego teatru” podp. Hazet; podp. nadto: En...ry, H.Z.). Za właściwy debiut uważał wiersz pt. „Moczarzy”, wydrukowany w 1899 na łamach krakowskiego *Życia* (nr 19/20). Po zdaniu matury w 1899 studiował prawo na Uniwersytecie Lwowskim. Równocześnie kontynuował naukę gry na fortepianie, a także kompozycji pod kierunkiem m.in. prof. Franciszka Neuhausera. W 1900-01 był recenzentem *Tygodnika Narodowego* w dziale „Muzyka”. W 1904 ożenił się z Ireną (Imgardą) Wienkowską, śpiewaczką (występowała pod pseud. Ina Zadora). Ukończywszy w tymże roku studia, pracował do 1930 jako urzędnik w lwowskiej izbie skarbowej (przeszedł kolejne szczeble stanowisk od referenta do nadradcy). Jednocześnie zajmował się twórczością literacką jako autor utworów poetyckich, dramatycznych i prozatorskich, także felietonista, krytyk oraz tłumacz; nadto pisał słowa piosenek (niejednokrotnie komponował do nich muzykę) i teksty reklamowe. Utwory ogłaszał w tym czasie m.in. w *Krytyce* (1901-04), *Słowie Polskim* (1901-04, 1907, 1909-12), *Gazecie Narodowej* (1906-07; tu recenzje w dziale „Z teatru”). W 1906-08 był członkiem zespołu redakcyjnego i stałym współpracownikiem lwowskiego pisma kulturalnego *Nasz Kraj*, w którym publikował m.in. wiersze, nowele, felietony o sztuce, recenzje w rubrykach „Z nowości wydawniczych” i „Z dramatu lwowskiego”. Drukował też w *Gazecie Lwowskiej* (1909-13; tu w 1910 po podróży do Francji ogłosił cykl pt. „Z wrażeń paryskich”). Uczestniczył w lwowskim życiu kulturalnym: działał w Kole Literacko-Artystycznym, był współorganizatorem, a także autorem tekstów, mu-



zyki i akompaniamentem działającego od marca do listopada 1911 kabaretu Złoty Ul, z którym odbył tournée po Galicji, współpracował w 1911-12 z teatrykiem Lwowskiem Marionetki. Po wybuchu I wojny światowej opuścił Lwów i udał się do Wiednia. Brał tam udział w życiu kulturalnym miejscowej Polonii. Prowadził kabaret (pod nazwami: Dawny Bi-Ba-Bo, Kalejdoskop), ogłaszał w 1915 utwory w *Głosie Narodowym*, *Ilustrowanym Tygodniku Polskim*, *Naprzód* i *Wiedeńskim Kurjerze Polskim*. W tymże roku powrócił do Lwowa; pisał wówczas wiele utworów przeznaczonych dla żołnierzy; w 1920 uczestniczył w przygotowaniu humorystycznego pisma żołnierskiego *Swirł*, w którym publikował teksty piosenek. W 1918-26 drukował systematycznie na łamach pisma satyrycznego *Szczutek* (m.in. podp.: Ignis, Nemo), którego w 1920-26 był współredaktorem. W 1919-30 stałe współpracował z *Gazetą Poranną* i *Gazetą Wieczorną*, ogłaszając niemal codziennie okolicznościowe wiersze m.in. w rubrykach „Z dnia” (podp. Nemo; 1921-24) i „Co mówi Nemo” (od 1924), a także recenzje teatralne (m.in. w dziale „Z teatru”) i literackie (m.in. w działach „Z nowości wydawniczych”, „Wśród pism i książek”), korespondencje z podróży (m.in. w 1928 ze Szwecji pt. „Z kraju tysiąca wysp i jezior”) oraz artykuły publicystyczne (podp. m.in. h.z.). W 1925-26 redagował dodatek do miesięcznika *Higiena Ciała* pt. *Literatura i Sztuka*. Nadto liczne teksty publikował m.in. w *Dzienniku Bydgoskim* (1920-39), *Ilustrowanym Kurjerze Codziennym* (1925-39; tu w 1925 „Listy ze Lwowa” i w 1927-32 „Listy lwowskie”, a od 1929 codzienna kronika wierszowana), *Gazecie Gdańskiej* (1926-28), w piśmie satyrycznym *Wróble na Dachy* (1931-36), w *Dzienniku Poznańskim* (1935-36). W trzydziestolecie pracy literackiej otrzymał w 1928 nagrodę m. Lwowa. Był znanym bywałcem gromadzącego lwowskie środowisko artystyczne lokalu Atlasa. Należał do grupy literackiej Wołyńska Wieś (1934-36). W 1938 został odznaczony Złotym Wawrzynem PAL za wybitną twórczość literacką. Po wybuchu II wojny światowej przebywał początkowo w zajętej przez Armię Czerwoną Lwowie. Został członkiem Komitetu Organizacyjnego Pisarzy Lwowskich. Ciężko chorował; w styczniu 1940 przeniósł się do Krynicy, gdzie posiadał dom (zakupioną w 1928 willę „Nemo”). Odznaczony Krzyżem Komandorskim Polonia Restituta (1937). Zmarł 6 listopada 1942 w Krynicy.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Rok 1838. Obraz dramatyczny w 1 odsłonięciu. Praprem. Pozn. 1898 w czasie obchodów 100-letniej rocznicy urodzin Adama Mickiewicza. Druk *Wielkopolanin* 1898 nr 287-290.

II nagroda w konkursie Tow. „Stella” w Pozn. w 1898.

2. Impresje. [Wiersze i szkice]. Kr.: Księg. D.E. Friedleina; Wwa: E. Wende i Ska 1902, 90 s.

Zawiera cykle wierszy: Sonety; Wiersze różne, — (oraz szkice); Impresje; Iwan Trusz; Edward Grieg.

3. Przed wschodem słońca. Powieść. Lw.: H. Altenberg 1903, 208 s.

O Alfredzie Wysockim.

4. W mroku. Sztuka fantastyczna w 5 aktach. [Współaut.:] Z. Kamiński. Powst. 1903. Druk fragm. *Nasz Kraj* 1906 t. 2 nr 13-14.

Nagroda w konkursie Wyd. Krajowego w 1903.

5. Na złotej przełęczy. Scherzo powieściowe. Lw.: Księg. Pol. B. Połonieckiego; Wwa: E. Wende i Ska 1904, 240 s.

6. Baśnie. Poezje seria II. Lw.: H. Altenberg; Wwa: E. Wende i Sp. 1906, 132 s.

Tu m.in. cykle: Baśnie; Sonety; Wrażenia; Jesienią. (Sonety); Gody życia. (Sonety); Wiersze różne; Pieśni.

7. Malarze. Powieść. *St. Pol.* 1907 nr 64-307. Wyd. osob. Wwa: Gebethner i Wolff 1907, 339 s.

8. Grający las i inne nowele. Lw.: Księg. Pol.; Wwa: E. Wende i Sp. 1908, 143 s.

Zawartość: Grający las; Śmierć, Bora. (Fragment); W tę dziwną, jedyną noc... (Fragment); Przygoda małego Zbysia wędrownika. (Obrazek); Tchórz, *Bacillus poeticus*. (Humoreska) — Utwory druk. w 1906-1907 w *Naszym Kraju*. Przekł. czes. opowiadania Tchórz: Tchóř. [Przeł.] J. Raček. Praha 1915.

9. Literat. Powieść. *Lechita* 1908 nr 1-9; cd. *Biesiada Lit.* 1908 nr 1-9. Wyd. osob. Wwa: Gebethner i Wolff 1909, 277 s.

10. Pająk i inne nowele. Lw.: Tow. Wydawn.; Wwa: E. Wende i Sp. 1911, 185 s. Wyd. nast. Lw.: Tow. Wydawn. Gubrynowicz i syn 1914.

Zawartość: Pająk; Nad sinymi wodami; Potworek; Fakir; Danga; Odwiedziny; Sfinks; Ostatni romantyk; Przeklętnica; Milcząca.

11. Stepowa paniątka. Powieść. *St. Pol.* 1911 nr 545-605 (wyd. popołudniowe), 1912 nr 4-69. Wyd. osob. Kr.: Gebethner i Wolff; Wwa: Gebethner i Sp. 1912, 232 s. Wyd. nast. Lw.: Odrodzenie 1921; Lw.: M. Bodek 1927.

Przekł. słowac. Stepná panna. [Przeł.] A. Krupa. Žilina 1929.

12. Anioły płaczą. Powieść. *Gaz. Lwow.* 1912 nr 254-297, 1913 nr 1-34. Wyd. osob. Wwa: Gebethner i Wolff 1913, 280 s.

13. „Danga”. Powiastka. Lw.: Tow. Wydawn. Wzajemnej Pomocy Literatów i Artystów 1912, 118 s. Zob. poz. 10.

14. Ostatnia nowość. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Lw., T. Premier 1912?

Inf.: Dzieje teatru polskiego. T. 4. Teatr polski w latach 1890-1918. [Cz. 1]. Zabór austriacki i pruski. Wwa 1987 s. 309.

15. Piosenki kabaretowe wraz z tekstem muzycznym. Lw.: K. Juffy; Wwa: E. Wende i Sp. 1912, 74 s.
16. Kobieta bez twarzy. Sztuka w 3 aktach. Praprem. Lw. 1913.
17. Małżeństwo Loli. Komedia w 3 aktach. Praprem. Lw. 1913. Wyd. Lw.: *Kult. i Szt.* [1916], 100 s. Wyd. nast.: Lw.: Odrodzenie [po 1925], tamże 1928; Kat.: Odrodzenie [1946], tamże [1947].  
Wersja radiowa pt. Czwarty akt małżeństwa Loli. Radio (Lw.) 1937.
18. [Libretto do:] Lilie. Opera w 3 aktach. [Muz.:] F. Szopski. Praprem. Wwa, T. Wielki 1916. Wyd. osob. Wwa 1916.  
Libretto wg ballady A. Mickiewicza. — Inf. o wyd. L. Simon: Bibliografia dramatu polskiego 1765-1964. T. 2. [Wwa 1972]
19. Marionetki wojenne. [Współaut.: A. Schroeder, S. Wasylewski]. Lw.: Nakł. autorów. Druk. Prasa 1916, 80 s.  
Szopka satyryczna. — Podp.: Henarstan.
20. Płomienie. Pieśni wojenne o Legionach Polskich. Stanisławów: Księg. M. Hasklera 1916, 85 s.
21. Diabelska przełęcz. Powieść. Lw.: Lektor 1917, 176 s. Wyd. 2 Wwa: Lektor 1922.
22. Marionetki pokojowe. Trzy akty wesołych piosenek i aktualnych dialogów. [Współaut.: S. Wasylewski]. Lw.: Księg. H. Altenberg i S-ka 1917, 68 s.  
Podp.: Hestan.
23. Rzeczy wesołe. Z przedm. S. Wasylewskiego. Lw.: Spółka Akcyjno-Wydawn. *Gaz. Wiecz.* 1918, 182 s.  
Podp.: Nemo.
24. Człowiek o dwu twarzach. Powieść. Kr.: Księg. J. Czernieckiego 1919, 237 s.  
Wersja zmien. pt. Kariera pana Franciszka por. poz. 56.
25. Kolędy polskie. Cz. 2. Warianty poetyckie. Lw.: G. Seyfarth [1919], 23 s.  
Przeróbki tekstów znanych pol. kolęd.
26. Nowe piosenki kabaretowe. Z tekstem muzycznym. Lw. 1919, 79 s.
27. Kolędy polskie. Wybór 21 najulubieńszych kolęd na fortepian z tekstem. Lw.: G. Seyfarth [ok. 1920], 23 s.
28. Narodowy raj. Widowisko marionetkowe w 3 aktach ze śpiewami i tańcami. Tekst ... z lokalnymi wstawkami pióra N.N. Figury dłuta Z. Kurczyńskiego i M. de Chedel. Lw.: Księg. A. Bardacha 1920, 71 s.
29. Nowe piosenki żołnierskie. Lw.: Uniw. Żołnierskiego Dowództwa 6-tej Armii 1920, 28 s.
30. Obywatelu stój! [Wiersze]. Lubl.: Druk. A. Rozdoby [1920], 2 s. Wyd. nast. Lw.: Druk. A. Goldmana [1929].
31. Wojenka, wojenka... 40 piosenek żołnierskich w układzie na fortepian z oryginalnym tekstem poetyckim. Lw.: G. Seyfarth [ok. 1920], 32 s. Wyd. nast. Lw.: [b.w. ok. 1930].
32. Budienny idzie... [Wodewil w 1 akcie]. Praprem. Wwa, T. Miraż 1921.
33. Oczyma dziecka. Opowiadania wierszowane dla dzieci i młodzieży. Lw.: Odrodzenie 1921, 53 s.
34. Kłopoty pana Złotopolskiego. Farsa w 3 aktach. Praprem. Lw., T. Mały 1922. Wyd. Lw.: Odrodzenie 1922, 79 s. Wyd. nast. tamże [1937].
35. Pojedynek. Komedyjka w 1 akcie. Lw.: Odrodzenie 1922, 13 s.
36. Zanim się ziścił cud Trzeciego Maja. Obrazek sceniczny w 1 akcie z prologiem (na uroczystość 3 Maja). Lw.: Odrodzenie 1922, [15] s.
37. Zawsze wierny. Widowisko w 7 obrazach. Lw.: Odrodzenie 1922, 15 s. Wyd. nast. z podtyt. Widowisko z przeszłości Lwowa (w 7 obrazach) z nutami. [Muz.:] J. Mund. Lw.: Książ-Atlas 1939, 117 s.  
Inf. o wyd. w 1922 jak w poz. 18.
38. Żongler. Rzeczy wesołe i smutne. [Wiersze]. Lw.: *Szczutek* 1922 [antydat. 1921], 94 s.  
Cykle: Żongler. W kalejdoskopie trzech lat; Śląsk Górny; Obrazki z obłożonego Lwowa. (Rok 1918).
39. Erotyki. Lw.: Odrodzenie 1923, 111 s.  
Cykle: Na łuku tęsknoty; Moja dziewczeczka; Bajka o szczęściu; Groteski erotyczne.
40. Śmierć czy miłość. Ciekawe opowiadanie. Lw.: Pol. Wydawn. „Nowa Era” 1923, 100 s.
41. Serce matki albo przygody Tomcia Pałucha. Baśń w 5 obrazach wierszem ze śpiewami i tańcami. Praprem. Lw., T. Wielki 1926. Wyd. Lw.: Odrodzenie 1926, 93 s.  
Wyst. też pt. Tomcio Pałuch.
42. Czarodziej. Sztuka w 1 akcie wierszem dla młodzieży. Lw.: Odrodzenie [1928], 15 s. Wyd. nast.: Kat.: Odrodzenie [1946], wyd. 4 [!] tamże [1947].
43. Orleńta. Sztuka w 5 aktach. Praprem. Wwa 1928.
44. Polskie Jasełka. Hymn narodowego zjednoczenia w 1 akcie a 4 obrazach. Lw.: Odrodzenie [ok. 1928], 31 s.
45. [Prolog i epilog do:] L. Rydel: Betlejem polskie. Praprem. Lw., T. Wielki 1928.
46. To możesz opowiadać swojej babci. Rewia w 22 obrazach. Praprem. Lw., T. Wielki 1929.

47. W paryskim wirze. Powieść. Lw.: Księg. Nakł., Dr. M. Bodek 1929, 208 s.

48. Biały Orzeł. Komedyjka w 3 aktach dla młodzieży. Miejsce Piastowe: Tow. Św. Michała Archanioła 1931, 77 s.

49. Czapka niewidka i pałeczka nieruchomka. Baśń sceniczna dla młodzieży wierszem w 1 akcie z prologiem. Miejsce Piastowe: Tow. Św. Michała Archanioła 1931, 31 s. Radio (Lw.) 1932.

50. Wiersz na „Statut Kaliski” Artura Szyka. W: Okrężna wystawa dzieł Artura Szyka. 1932. [Katalog]. [B.m.w.] 1932. Wyd. osob.: Oprac. i do druku przygot. J. Andrzejewski. Łódź: Ofic. Bibliofilów 1997, [4] k.

51. Porwana naręczona, czyli Jak śmieje się i płacze Lwów. Wodewil w 3 aktach ze śpiewami i tańcami. Praprem. Lw., T. Wielki 1933. Wyd. pt. Porwana naręczona Lw.: Księg. TSL [Tow. Szkoły Lud. 1936], 144 s.

52. Złota rybka. Baśń-widowisko w 4 obrazach wierszem. Miejsce Piastowe: Tow. Św. Michała Archanioła 1933, 94 s.

53. Ogród życia. Poezje. Lw.-Wwa: Księg. Pol. B. Połonieckiego [1935], 291 s.

Cykle: Niewód tęsknoty; Ogród życia; Polskie morze; Szczypta mądrości; Utwory okolicznościowe.

54. Imieniny wodza. Sztuka w 1 akcie ze śpiewami i muzyką. Napisana ku godnemu uczczeniu w całej Polsce imienin marszałka Edwarda Śmigłego Rydza. [Lw.:] Odrodzenie [1937], 20 s.

55. Szczęście Gzysma. Komedja w 1 akcie. Lw.: Odrodzenie [1937], 19 s. Radio 1937.

56. Kariera pana Franciszka. Powieść. Lw.: Księg. A. Krawczyński 1939, 263 s.

Nowa wersja powieści Człowiek o dwu twarzach por. poz. 24.

Wydania osobne poszczególnych utworów w oprac. muz. z nutami: Humoreska. [Muz.:] Z. Jachimecki. Kr.: S.A. Krzyżanowski [ok. 1905], 7 s., wyd. nast. tamże 1906. — Piosenka o naszym Lwowie. [Muz.:] R. Sieczyński. Lw.: B. Połoniecki K.P. [Księg. Pol.] 1914, 5 s. — Walc nocy. Oryginalny tekst i układ muzyczny z motywów paryskich... Nakł. 6. Lw.: Księg. „Nowości” [ok. 1920], 4 s. — Piosenka o Nieznanym Żołnierzu. Muzyka i słowa ... Lw.: Nakł. Kom. Obywatelskiego we Lw. dla uświetnienia uroczystości ekshumacji i przewiezienia zwłok Nieznanego Żołnierza z pobojowiska lwowskiego do Warszawy 1925, [2] s. — Idę przy tobie. [Muz.:] S.B. Poradowski. Pozn.: Autor 1936, [4] s.

#### Przekłady

1. S. Najdienow: Dzieci Wanuszyna. Dramat w 4 aktach. Lw.: H. Altenberg 1903, 149 s. Wyst. Lw., T. Mieję. 1904.

2. L. Andrejew: Milczenie i inne nowele. Przeł.: H. i J. Zbierzchowski. Lw.: H. Altenberg 1904, 159 s.

3. L. Andrejew: Życie O. Wasyla; Otchłań. Dwie nowele. Przeł.: H. i J. Zbierzchowski. Lw.: Druk. A. Krasieńskiego w Kr. 1906, 124 s.

4. F. Joachimson: Jak stać się bogatym i szczęśliwym. Komedja muzyczna w 20 odsłonach. Przeł.: A. Horwath, L. Schiller, ... Wyst. Pozn., T. Nowy 1931.

Masz. w Bibl. Śląskiej w Kat.

#### Praca redakcyjna

1. Wianuszek. Almanach frywolny. Red. i teksty wierszowane ... Okł.: M. Berezowska. Rys. w tekście M. Berezowskiej, H. Grusa i A. Żmudy. Lw.: Druk. W.A. Szykowskiego 1921, 76 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

H. Zbierzchowski: Felieton jubileuszowy. Autobiograficzny. *Il. Kur. Codz.* 1928 nr 124; H. Zbierzchowski. *Lwow. Wiad. Muzycz. i Lit.* 1933 nr 70 [autocharakterystyka w odpowiedzi na ankietę pismal].

SWPP 1. — PP (A. Szałagan). — LP XX w. (A.Z. Makowiecki). S. Kiedrzyński. *Spoleczeństwo* 1908 nr 50 [rec.: Grający las i inne nowele]. — W. Wiecki: Z nowszych powieści polskich. *Prz. Powsz.* 1908 t. 97 [rec. m.in.: Malarze]. — K. Makuszyński. *Sl. Pol.* 1913 nr 552. — A. Siedlecki-Grzymała: Listy literackie. „Stare lwy” [K. Glińskiego] i „Splakane anioły”. *Tyg. Il.* 1913 nr 23 [rec.: Anioły płaczą]. — B. Wiosna: Teatr lwowski. *Teatr* 1913 nr 6 [rec.: Kobieta bez twarzy]. — K. Jastrzębiec. *Widnokrąg* 1915 nr 1 [rec.: Małżeństwo Lolii]. — A. Mazanowski: Problem miłości i małżeństwa w najnowszej naszej powieści. *Prz. Powsz.* 1916 t. 132 [rec. m.in.: Malarze; Anioły płaczą]. — S. Lam: Najnowsza powieść polska. *Prz. Powsz.* 1920 t. 145/146 [rec.: Człowiek o dwu twarzach]. — T. Boy-Zeleński. W tegoż: *Flirt z Melpomeną*. Kr. 1922, przedr. w tegoż: *Pisma*, T. 20. Wwa 1963 [rec.: Małżeństwo Lolii]. — [Serce matki albo przгыody Tomcia Palucha:] W. Kozicki. *Sl. Pol.* 1926 nr 89; I. Wieniewska. *Lwow. Wiad. Muzycz. i Lit.* 1925/26 nr 7. — *Gaz. Poranna* 1928 nr 8491 [tu art. z okazji jubileuszu 30-lecia pracy lit. H.Z., m.in.: A. Brandowski; H.Z. w skarbie; A. Cwikowski; H.Z.; K. Bukowski; H.Z. jako krytyk teatralny; O. Orwin: Twórczość liryczna H.Z., przedr. w tegoż: *Próby przekrojów*. Lw. 1936; H. Balk: Powieść H.Z.; J. Kapuściński; J. Jedlicz: Twórczość dramatyczna H.Z.; J. Kossak-Pełńska: Nemo-Z.; J. Kleiner: O uśmiechu dziecięcym poezji Z.; J. Rappaport] W. Raort; H.Z., Kawaler Księżyca; S. Czarniecki: Z pieśni przez życie; Z. Kurczyński: „Bądź dobry”. — K. Makuszyński: Bajka H.Z. *Warszawianka* 1928 nr 5. — A. Schroeder: O laureacie Lwowa H.Z. słów kilka. *Il. Kur. Codz.* 1928 nr 276. — *Wiad. Teatr.* 1928 nr 17/20 [tu art.: H. Balk; H.Z.; J. Rappaport] Raort; Henjo, przedr. pt. *Pokłosie jubileuszu Z. Wiek Nowy* 1928 nr 8063; J. Zahradnik: Twórczość liryczna H.Z. — J. Zahradnik: H.Z. *Sl. Pol.* 1928 nr 123. — W. Sebyła. *Rocz. Lit.* 1935 [rec.: Ogród życia]. — K. Troczyński: Letnia premiera w Teatrze Nowym. *Nowy Kur.* 1936 nr 159, przedr. w tegoż: *Pisma teatralne*. Kr. 2001. — K.W. Zawodziński: Poezje Z. *Wiad. Lit.* 1936 nr 19. — A. Rogalski: Powieści nieudane. *Kultura* 1939 nr 14-15 [rec. m.in.: Kariera pana Franciszka]. — T. Krzyżewski: Bogacz serca. (Wspomnienie o H.Z.). *Biul. Kola Luowian*, Londyn 1979 nr 36. — Z. Lipczyński: Pan radca żywcem pogrzebany. (Jaskinta Filistynów). [Wspomnienie]. *Biul. Kola Luowian*, Londyn 1981 nr 41. — W. Waszczuk: Pisarz wobec koniunktury. Twórczość literacka Henryka Zbierzchowskiego. Lubl.: Wydawn. UMCS 2000, 374 s.

**ZBOROWSKI Zygmunt**

zob. ZEYDLER-ZBOROWSKI Zygmunt

**ZBYSZEWSKI Karol**

1904-1990

Pseud.: K.Z.; K. Zb.; K. Zbysz.; Karol...ski; Z.K.; – wąpiłwe: Karol.

Prozaik, publicysta, felietonista.

Urodzony 1 lipca 1904 we Frantówce pod Daszowem na Ukrainie (pow. Humań) w rodzinie ziemiańskiej; syn Mariana Alfreda Zbyszewskiego i Katarzyny z Żeromskich. Do 1914 przebywał na wsi. Z chwilą wybuchu I wojny światowej zamieszkał wraz z rodziną w Kijowie, gdzie najpierw przez dwa lata uczęszczał do gimnazjum rosyjskiego, po czym przeniósł się do III klasy szkoły polskiej. W 1919, w czasie inwazji bolszewickiej, opuścił Kijów, przedostał się do Polski i zamieszkał w Warszawie. Kurs V klasy gimnazjum odbywał w domu. W 1920 podjął naukę w VI klasie w Ośmioklasowym Gimnazjum Męskim Kazimierza Kulwiecia w Warszawie. Po zdaniu matury w 1924 rozpoczął studia historyczne na Uniwersytecie Warszawskim; w 1929 uzyskał magisterium. W tym czasie był czynnym zawodnikiem Akademickich Zespołów Sportowych; uprawiał pływanie, piłkę nożną, wielokrotnie zdobył mistrzostwo akademickie Polski w tenisie. Po studiach pracował jako nauczyciel historii w gimnazjum w Otwocku pod Warszawą oraz jako archiwista w Ministerstwie Spraw Zagranicznych. W 1928 podjął pracę dziennikarską w wileńskim dzienniku *Słowo*, gdzie anonimowo publikował drobne artykuły i felietony satyryczne; w 1930 ogłosił w *Przeglądzie Literackim* (nr 5/6) tekst podpisany pełnym nazwiskiem pt. „Kuznia książki. (Wędrówka rękopisu – zanim dostanie się do rąk czytelnika)”. Rozwijając zbeletyzowaną biografie pt. „Niemcewicz od przodu i tyłu” jako rozprawę doktorską (promotor prof. Marceli Handelsman), która łączyła historyczne badania naukowe z elementami literatury; rozprawa nie została przyjęta. Po wybuchu II wojny światowej w 1939 przedostał się przez Litwę i Szwecję do Francji, gdzie wstąpił ochotniczo do Wojska Polskiego i został skierowany do obozu w Coëtquidan. Należał do zespołu redakcyjnego pisma *Polska Walcząca*. Od stycznia 1940 publikował utwory i artykuły w wydawanym w Paryżu tygodniku *Słowo*. Przydzielony do Samodzielnej Brygady Strzelców Podhalańskich, brał udział w kampanii norweskiej jako goniec motocyklowy. Został odznaczony Norweskim Medalem

Obrony. Następnie krótko walczył we Francji, a po jej klęsce ewakuował się do Szkocji, gdzie nadal odbywał służbę wojskową. Od jesieni 1940 współpracował z wydawanym przez Ministerstwo Informacji i Dokumentacji RP w Londynie *Dziennikiem Polskim* (do 1943). Publikował nadto m.in. w *Polsce Walczącej* (Londyn, 1940, 1942), *Wiadomościach Polskich* (Londyn, 1940-41, 1943). Za opublikowanie w tym piśmie artykuł pt. „Żołnierze, których znam: Poleszuk” (1941 nr 3), przedstawiający przedwojenne przygotowania wojska do walki z czołgami, uznany przez dowództwo polskie w Szkocji za paszkwil, został postawiony przed sądem wojennym w Perth i skazany na karę dwóch miesięcy więzienia w zawieszeniu. Od 1944 współpracował z *Dziennikiem Polskim i Dziennikiem Żołnierza* (Londyn; tu m.in. stała rubryka felietonów pt. „To i owo”, podp. K.Z.). Po wojnie pozostał na emigracji i zamieszkał na stałe w Londynie. Był członkiem Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie (ZPPnO) oraz Związku Dziennikarzy RP w Londynie, w którym przez wiele lat pełnił funkcję wiceprezesa. Kontynuował stałą współpracę z *Dziennikiem Polskim i Dziennikiem Żołnierza* (1950-88; tu w 1952-54 rubryka codzienna pt. „To i owo”; w 1956 cykl reportaży pt. „Autem po Italii”; w 1958 kronika tygodniowa pt. „Tydzień w Londynie”; w 1964-73 cykl felietonów pt. „Tył”; w 1972 cykl reportaży pt. „Od kopalni do Irkucka”; w 1973-75, 1979-80 cykl felietonów pt. „Dzień po dniu”, podp. K. Zbysz. i K. Zb.; w 1985 cykl felietonów pt. „Drobne niedokładności”; nadto w różnych latach felietony tygodniowe o zmieniającym się tytule: „Dawki we czwartki”, „Gadki we czwartki”, „Kartki we czwartki”, „Kwiatki we czwartki”, „Migawki we czwartki”, „Notatki we czwartki”, „Pogawarki we czwartki”, „Skrawki we czwartki”, „Wprawki we czwartki”). Ogłaszał też fragmenty prozy, artykuły i recenzje w wydawanych w Londynie *Wiadomościach* (1952-80, z przerwami) i *Tygodniu Polskim* (dodatku *Dziennika Polskiego i Dziennika Żołnierza*, 1961-76, z przerwami) oraz w paryskiej *Kulturze* (1953-54). Współpracował również z Radiem Wolna Europa. W 1958 otrzymał nagrodę ZPPnO za twórczość felietonową, a w 1960 nagrodę Fundacji im. T. Żablockiego, przyznawaną przez Związek. W 1973 został redaktorem naczelnym *Dziennika Polskiego i Dziennika Żołnierza*; funkcję tę sprawował do przejścia na emeryturę w 1984. W tymże roku otrzymał tytuł Seniora Związku Dziennikarzy RP w Londynie, a w 1985 Nagrodę Dziennikarską tegoż Związku. Powstałe w tym czasie utwory prozatorskie publikował w *Orle Białym* (Londyn, 1985-87). Zmarł 16 listopada 1990 w Londynie. Pośmiertnie odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Niemcewicz od przodu i tyłu. [Zbeletryzowana biografia]. [Przedm.: S. Mackiewicz]. Wwa: Rół 1939, 366 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże [1939]; wyd. 3 Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1986; wyd. 4. Wwa: Gebethner i Ska 1991; ze wstępem S. Mackiewicza i post. J. Jaruzelskiego Wwa: Świat Książki 1999.

2. The fight for Narvik. Impressions of the Polish campaign in Norway. Text by ... Drawings by J. Natanson. [Przedm.: B. Chlusewicz; przeł. V.A. Firsoff]. London: Lindsay Drummond 1940, IX, 30 s. 11 tabl. Wyd. nast. tamże 1941.

Przekł. pol.: Bitwa o Narwik. Impresje z polskiej kampanii w Norwegii. [Przeł.] J. Poszwińska. [Przedm.:] T. Panecki: Kampania norweska 1940 r. Wwa: PWN 1990, 56 s.

3. Z Marszałkowskiej na Piccadilly. [Feliety i anegdoty]. Letchworth: [druk. Letchworth Printers 1943], 72 s. Wyd. nast.: Celle: A. Markiewicz 1946.

4. Warsaw was a beautiful city. [Popularny zarys historii Warszawy]. London: The Library of Fighting Poland 1945, 48 s.

5. Anglicy w dzień i w nocy. [Feliety i anegdoty]. Bruksela: Pol. Inst. Wydawn. [1947], 227 s.

Wybór z rubryki pt. „To i owo” w londyńskim *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, w rozdz. zatytułowanych: Nadludzie w dzieciakach; Władza bez kija, Plackiem przed funtem; Pan Bóg na weekendzie; Alarm podczas tea...; Buch – pitka w brzuchu; Od karalucha do wielkoryba; Krag rodzinny; Z fotela o wszechświecie; Na wsi krowa jest prymadonna; Zagadnienia personalne; A tam pruscy naftalini; W zasięgu łózka; Czar butelki; Landlordzi wśród nędzarzy.

6. Polacy w Anglii. [Szkic publicystyczny]. Londyn: Bibl. Pol. w [Wielkiej] Brytanii 1947, 35 s.

Zawiera rozdziały: Z kogo się składają; Miniatura państwa; Rząd; Wojsko; Propaganda; Opieka nad Polakami; Sytuacja materialna; Strona kulturalna; Polityka; Stosunek do Anglików.

7. Kluski z custardem. [Feliety i anegdoty]. Newtown: [druk.] The Montgomeryshire Printing Company 1957, 207 s.

Zawiera wybór tekstów z rubryki „To i owo” z *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*

8. Wczoraj na wrywki. [Szkice]. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1964, 159 s. Wyd. nast. tamże 1997.

Zawartość: Na Wiśle z długim wiosłem [dot. ważnych miast Polski nad Wisłą]; Stanisław Leszczyński król – emigrant; Świecnie pan wygląda!; Zgoda będzie zgubą [dot. pojęcia zgody narodowej]; Luksemburg i Śląsk miały niedgys tegoż władce [dot. cesarza Karola IV]; Samochodem po brytyjskiej wysepce [reportaż z podróży]; Byłe nowe, drogie i modne [dot. rewii mody]; Dziennik to wszystko przetrwał [dot. *Dz. Pol.* w Londynie]; Bohater znający tylko klęski [dot. K. Pułaskiego]. Nagroda londyńskiego tygodnika *Wiadomości* za najlepszą książkę pisarza polskiego wydaną na emigracji w 1964.

9. Ktoś kto jest kimś innym. (Powieść z czasów powojennych – wszystkie osoby fikcyjne). *Dz. Pol.*

i *Dz. Żoł.*, Londyn 1969 nr 29-126. Wyd. osob. z podtyt. Powieść. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1972, 192 s.

10. Nogami do sławy. Piłkarskie mistrzostwa świata 1974. [Reportaż]. Londyn: Pol. Fundacja Kult. 1974, 64 s.

11. Daddy milioner. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Londyn, T. Pol. ZASP 1985.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. ok. 1957, 1988. – SWPP 1. – LP XX w. (M. Kisiel). – [J. Zieliński] J. Kowalski: S.H. W tegoż: Leksykon polskiej literatury emigracyjnej. Lubl.\* 1989, wyd. 2 tamże 1990.

[Niemcewicz od przodu i tyłu:] J. Bajkowski: O Niemcewiczu. *Mysł Nar.* 1939 nr 24; F. Biela: Historia odgrzewana na „gazie”. *Głos Nar.* 1939 nr 91; A. Bochenki: Boy w karykaturze. *Polityka* 1939 nr 5; T. Bujnicki: Porachunki Karola. *Słowo* 1939 nr 110; K. Pruszyński. *Kur. Lit.-Nauk.* 1939 nr 9, przed. pt. K.Z. „Niemcewicz” w tegoż: Wybór pism publicystycznych. T. 1. Kr. 1966; A. Skalkowski: Nieprzetyła praca doktorska. *Wiad. Lit.* 1939 nr 11; A. Sloniński. *Wiad. Lit.* 1939 nr 10, przed. pt. Z. z przodu i od tyłu w tegoż: Kroniki tygodniowe 1927-1939. Wwa 1956; Cz. Straszewicz: Votum separatium. *Polityka* 1939 nr 6. – [Z. Marszałkowskiej na Piccadilly:] J.W.G.: Satyryczna kompania. *Polak w Indiach* 1944 nr 15; S. Mackiewicz: Nowe książki. W tegoż: 4 stycznia 1944. Londyn 1944; P.J.: Na londyńskim bruku. *Mysł Pol.*, Londyn 1944 nr 66. – [Kluski z custardem:] M. Hemar: Z. z przodu i z tyłu. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1957 nr 233, przed. w tegoż: Awantury w rodzinie. Londyn 1967; M.K. Pawlikowski: Custard z musztardą. *Wiadomości*, Londyn 1957 nr 42. – J. Rakoczy: Anglicy. *Przemiany* 1957 nr 22 [rec.: Anglicy w dzień i w nocy]. – H. Żurkowska: „Karoli, tak nie można...”. *Orzeł Biały*, Londyn 1957 nr 37 [rec.: Kluski z custardem]. – [Wczoraj na wrywki.] Cz. Dobek: *Orzeł Biały*. Londyn 1964 nr 4; M. Hemar: Trzecia seria książek Polskiej Fundacji Kulturalnej. *Tydz. Pol.*, Londyn 1964 nr 42 [dot. też: R. Malczewski: Późna jesień; S. Piasecki: Dla honoru organizacji; Z. Grabowski: Śpiew dziewcząt; S. Zahorska: Warszawa – Lwów 1939]; Cz. Jeśman: Kronikarz doskonały. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1964 nr 258; S. Kossowska: Jeden z wielkich Karolów. *Wiadomości*, Londyn 1965 nr 11. – C. Wędrowski: Pan Karol i „Kontury”. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1967 nr 109. – J. Bielawicz: Historia i kronika w krzywym zwierciadle. (O K.Z.). W tegoż: Literatura na emigracji. Londyn 1970 [dot. Wczoraj na wrywki]. – [Ktoś kto jest kimś innym:] Cz. Jeśman: Smutna historia na weselo. *Tydz. Pol.*, Londyn 1972 nr 33; J. Kowalewski: Z. (K.). – „Strip-teaser”. *Wiadomości*, Londyn 1972 nr 33; S. Legeżyński. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1972 nr 231; S. Legeżyński. *Gaz. Niedz.*, Londyn 1972 nr 39; H. Żurkowska: Humoreska pana Karola. *Orzeł Biały*, Londyn 1972 nr 98. – [Nogami do sławy:] J. Bazylewicz: Książka, która podoba się młodzieży. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1974 nr 260; S. Legeżyński: Z. o zwycięstwie Polaków. *Gaz. Niedz.*, Londyn 1974 nr 45; W. Płazak: Pierwsza książka sportowa wydana na emigracji. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1974 nr 246; W. Trojanowski: Radosne chwile, które miło sobie przypomnieć. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1974 nr 271. – M. Danilewicz Zielińska: Szkice o literaturze emigracyjnej. Paryż 1978, passim. – Pszonka (Babin): O bohaterach, profesorach i redaktorach. *Orzeł Biały*, Londyn 1979 nr 178 [dot. Niemcewicz od przodu i tytu]. – E. Cudzyński: „Daddy milioner” – inne spojrzenie. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1985 nr 103 [rec.: Daddy milioner]. – M. Cybulski: Pan Karol – to wystarczy. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1985 nr 84. – [Daddy milioner:] A. Wolek: „Daddy Milioner” – komedia wcale nie do śmiechu. *Śl. Ojczyzny*, Londyn 1985 nr 2; A. Wolek: „Tatus milioner”. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1985 nr 98, polem.; J. Turowski, tamże nr 116. – M.E. Cybulska: Dziedzictwo. *Tydz. Pol.*, Londyn 1986 nr 30 [rec.: Niemcewicz od przodu i tytu].



— K. Muszkowski: Odbrażwienia. *Tydz. Pol.*, Londyn 1986 nr 29. — F. Śmieja: Uroki subskrypcji. *Związkowiec*, Toronto 1986 nr 60 [rec.: Niemcewicz od przodu i tyłu] — K. Muszkowski: Prozaik w pióropuszu. *Tydz. Pol.*, Londyn 1987 nr 5. — J. Karbowska: K.Z. *Kierunki* 1989 nr 29. — S. Kossowska: K.Z. *Kultura*, Paryż 1991 nr 1/2. — S.S. Nicieja: K.Z. — historyk, publicysta. *Zesz. Nauk. WSP w Opolu. Hist.* 1993 z. 29. — [Niemcewicz od przodu i tyłu] M. Pieszczyk: Z., z ketchupem na wynos. *Frona* 1994 nr 1; M. Adamiec: Olaboga, to ci historia! W tegez: Bez namaszczenia. Lubl. 1995.

B.D.

## ZDZIECHOWSKI Kazimierz 1875-1942

Pseud.: Władysław Mourner; Władysław Zdora.  
Powieściopisarz.

Urodzony 14 marca 1875 w Rakowie w okolicy Mińska (Białoruś) w rodzinie ziemiańskiej; syn Edmunda Zdziechowskiego i Heleny z Półjanowskich; młodszy brat Mariana Zdziechowskiego, historyka kultur i literatur słowiańskich, krytyka literackiego i publicysty. Do gimnazjum uczęszczał w Wilnie, do VII klasy w V Gimnazjum w Petersburgu, na ostatni rok nauki powrócił do Wilna. Następnie, zgodnie z wolą ojca, ukończył prawo na uniwersytecie w Moskwie. W czasie studiów nawiązał korespondencję z Emilem Żołą i Elizą Orzeszkową, którą też kilkakrotnie odwiedził w Poniemuniu. Równocześnie w 1896 opublikował pierwsze nowele, artykuły i recenzje w krakowskich pismach *Czas* (nr 237), *Przegląd Literacki* (nr 6) i w warszawskim tygodniku *Prawda* (nr 25, 26); z pismami tymi współpracował do 1898. W latach następnych ogłaszał utwory m.in. w *Nowej Reformie* (1900; pod pseud. Władysław Zdora), *Ogniwie* (1903-04; tu m.in. felietony pod pseud. Władysław Mourner), *Bibliotece Warszawskiej* (1904-11), *Kurierze Liteuskim* (1905-06, 1909), ponownie w *Czasie* (1906, 1919, 1933), *Krytyce* (Kraków 1906; tu nowele pt. „Antysemita”, „Uczta”) i *Stowie Polskim* (Lwów 1907-08). Od 1905 gospodarował, w związku z chorobą ojca, w rodzinnym majątku w Rakowie. W 1910 ożenił się z Amelią Lebowską. W 1914, chory na tarczycę, wyjechał do Finlandii, gdzie był operowany i przez jakiś czas przebywał w sanatorium. W tym czasie przygotowywał powieść pt. „Kresy” (ukończona w 1917). Po powrocie nadal gospodarował w przejętym po śmierci ojca majątku w Rakowie. W 1920 wykupił z rąk niemieckich majątek w Słaboszewku w Poznańskim. Dwór stał się miejscem spotkań twórców, zyskał miano litewskich Aten, do jego gości należeli m.in. Witold Małcużyński, Bolesław Miciński, Ksawery Pruszyński, Antoni Uniechowski, Jerzy Andrzejewski, Witold Gombrowicz. Nawiązał też kontakt korespondencyjny m.in. z Marią Dąbrowską i Jarosławem Iwaszkiewiczem. Po wybuchu II wojny światowej udał się z żoną przez Warszawę do córki gospodarującej wraz z mężem w Worokomli na

Polesiu. Po 17 września i włączeniu tych ziem do ZSRR wyjechał z rodziną do majątku Jedlice pod Krosnem, gdzie gospodarowała ciotka, Zofia Stawiarska. Stamtąd wysłał paczkę żywnościowe literatom, m.in. Marii Dąbrowskiej. Za udzielenie pomocy i schronienia członkom podziemnej organizacji został w lutym 1942 aresztowany i przewieziony do więzienia na Montelupich w Krakowie, następnie wywieziony do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zmarł 2 sierpnia 1942.

### TWÓRCZOŚĆ

1. *Fimuis. Powieść. Nowa Reforma* 1900 nr 100-179. Wyd. osob. Kr.: Druk. Jagiel. 1900, 244 s. Wyd. 2 Kr.: Spółka Wydawn. Pol. 1909, 244 s.

Podp.: Władysław Zdora.

2. *W bagnie. Szkic powieściowy. Nowa Reforma* 1900 nr 16-27.

Podp.: Władysław Zdora.

3. *Perłka. [Nowela]. Pierwodr. pt. Perła. Ogniwu* 1904 nr 6-7. Wyd. osob. Wwa: E. Wende i Sp. 1905, 15 s.

4. *Przemiany. Powieść. Bibl. Warsz.* 1904 t. 3-4, 1905 t. 1-3. Wyd. osob. T. 1-2. Wwa: Gebethner i Wolff, 346 + 347 s.

Cz. 1 trylogii; cz. 2, 3 zob. poz. 5, 6.

5. *Luna. Powieść współczesna. Bibl. Warsz.* 1907 t. 1-4, 1908 t. 1-3. Wyd. osob. T. 1-2. Wwa: E. Wende i Sp. 1910, 432 + 435 s.

Cz. 2 trylogii; cz. 1, 3 zob. poz. 4, 6.

6. *Opoka. Powieść. Bibl. Warsz.* 1910 t. 1-4, 1911 t. 1-3. Wyd. osob. Kr.: S.A. Krzyżanowski 1912, 375 s.

Cz. 3 trylogii; cz. 1, 2 zob. poz. 4, 5.

7. *Kresy. Powieść. Powst. 1917. Pierwodr. Czas* 1919 nr 70-160. Wyd. osob. Kr.: J. Czernecki 1929, 262 s.

Data powst. pod tekstem wyd. osob.: Grankulla w Finlandii 1917.

Wyd. inne pt. *Kresy. Toledo, Ohio: A. Paryski [po 1920], 443 s.*

Zawiera nadsł. opowiadania innych autorów: Peel: Dobrzy sąsiedzi; K. Howorko: Płaczący głaz; T. Gruda: Teologia Maryni.

8. *Przegrana. Powieść. Romans i Powieść* 1920 nr 1-27. Wyd. osob. z podtyt. *Powieść współczesna*. Kr.: Księg. J. Czerneckiego [1921], 211 s.

9. *Zbrodnia. Powieść. Nowa Reforma* 1921 nr 4-165, 172-207. Wyd. osob. Kr.: Krak. Spółka Wydawn. 1922 [antydat. 1921], 368 s.

10. *Podzwonne. Powieść. Czas* 1933 nr 53-159. Wyd. osob. Kr.: Rój 1933, 561 s.

11. [Pamiętnik]. Powst. przed 1942. Masz. 109 s. Zawiera części: I. Dzieciństwo; II. Szkoła - Wilno; III. Lata Uniwersyteckie; IV. W Rakowie na zagonie ojcowym [inf.]

W. Studencki: Przypomnienie K.Z. *Pr. Nauk. WSP w Częst. Filol. Pol.* 1982 nr 5; W. Studencki: „Pamiętnik” K.Z. *Spraw. z Pos. Komis. Nauk. PAN. Oddz. w Krak.* 1983 wyd. 1986 t. 27 z. 1; M. Kwiatkowski: Nieznane listy Marii Dabrowskiej do K.Z. *Przekrój* 1985 nr 2084. — Według informacji wnuka, Szymona Krasiciego, obecnie „Pamiętnik” znajduje się w posiadaniu jego kuzyna, Kazimierza Zdziechowskiego, zamieszkałego w Śremie.

## OPRACOWANIA (wybór)

Inf. rodziny 2003.

SWPP 1. — LP (C. Gajkowska).

[Fumius:] Aes: Z życia młodego pokolenia. *Prz. Wszepolski* 1900 nr 12; H. Galle. *Ateneum* 1901 t. 2; J. Pawelski: Przegląd piśmiennictwa. *Prz. Pousz.* 1902 t. 70. — [Przemiany:] H. Galle. *Książka* 1906 nr 10; W. Jabłonowski: Szerokim gościem życie. *Mysł Pol.* 1906 nr 15, przedr. w tezoż. Rozprawy i wrażenia literackie. Wwa 1908; J.A. Kiselewski: Nowa powieść. *Gaz. Pol.* 1906 nr 225. — [Euna:] W. Gostomski: Z chwili zamętu. *Czas* 1910 nr 92; W. Jabłonowski: Dusze bez powołania. *Gaz. Warsz.* 1910 nr 245; [H. Zahorska:] Savitri: Obrachunek porowolucyjny. „Luna” K.Z. *Świat* 1910 nr 21. — [Opoka:] T. Szantoch: Wierszem i prozą. *Ryduan* 1912 z. 1; [H. Zahorska:] Savitri: Negocjacja polityki. Z powodu książki K.Z. „Opoka” *Świat* 1912 nr 31. — [Zbrodnia:] [E. Czekalski] Dr Z.M.: Zbrodnia. Nowa powieść K.Z. *Świat (Romans i Powieść)* 1922 nr 15; J. Kallenbach: Z przełomu. *Czas* 1922 nr 80; [T. Sinko] A.O. *Czas* 1922 nr 47. — [Podzwonne:] [Z. Rabaska] Z.R.: Kronika literacka. *Kur. Warsz.* 1934 nr 101; Z. Starowieyska-Morstynowa: Z literatury powieściowej. *Prz. Pousz.* 1934 t. 201. — W. Studencki: Przypomnienie K.Z. *Pr. Nauk. WSP w Częst. Filol. Pol.* 1982 nr 5. — M. Kwiatkowski: Nieznane listy Marii Dabrowskiej do K.Z. *Przekrój* 1985 nr 2084. — W. Studencki: „Kresy”, powieść K.Z. *Pr. Nauk. WSP w Częst. Filol. Pol.* 1985 nr 1. — S. Kaszyński: Nieznanym śladem K.Z. *Gaz. Pom.* 1986 nr 56. — W. Studencki: „Pamiętnik” K.Z. *Spraw. z Pos. Komis. Nauk. PAN. Oddz. w Krak.* 1983 wyd. 1986 t. 27 z. 1.

J.Z.

## ZDZITOWIECKA Hanna 1909-1973

Krypt.: H.Z.

Autorka książek dla dzieci i młodzieży.

Urodzona 29 stycznia 1909 w Warszawie; córka Mieczysława Marszewskiego, inżyniera komunikacji, i Marii Jadwigi z domu Skarzyńskiej. Dzieciństwo spędziła w Piłaskowie pod Warszawą, w majątku rodziców. Uczęszczała do gimnazjum humanistycznego w Zbylitowskiej Górze pod Tarnowem; w 1927 zdała maturę. Następnie studiowała w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie; w 1935 uzyskała dyplom inżyniera rolnika. W 1934 wyszła za mąż za Zbigniewa Zdzitowieckiego, wówczas sędziego Sądu Grodzkiego w Będzinie, i tam zamieszkała. W 1938 przeprowadziła się wraz z mężem do Warszawy, gdzie przebywała nadal w czasie okupacji niemieckiej. Po upadku powstania warszawskiego mieszkała w Starachowicach. W lutym 1945 powróciła do Warszawy. W 1947 debiutowała artykułem pt. „O dobrą książkę dla dzieci”, ogłoszonym w czasopiśmie *Świat i Życie* (nr 9). W tymże roku podjęła współpracę z Redakcją Audycji dla Dzieci w Polskim Radiu; była autorką wielu słuchowisk

radiowych, oryginalnych i adaptowanych. Wiersze i opowiadania dla dzieci i młodzieży publikowała na łamach *Plomyczka* (1949-56, 1965-70, z przerwami), *Plomyka* (1949-55, 1967-68), *Suwerszczyka* (1950-73), *Jutrzenki* (Czeski Cieszyn, 1971-73) i *Dziatuy* (Londyn, 1972, 1973). Od 1956 należała do ZLP. W 1972 otrzymała nagrodę Polskiego Radia – Naczelnej Redakcji Programów dla Dzieci i Młodzieży. Zmarła 25 kwietnia 1973 w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. W lesie. [Opowiadania dla dzieci]. Wwa: NK 1953, 67 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 rozszerz. 1957, 116 s., wyd. 3 1986.

Zawartość: Wiosna: Czy już idzie wiosna?; Rójka chrabąszczy; Mrówka sieje fiołki; Zwinka – rozbójniczka; W gołębiem gnieździe; Kolorowy ptaszek. — Lato: Skrzydlaci rzemieślnicy; Każdy dudek ma swój czubek; Ratuujemy las; Leśny drukarz; Malutki pogromca owadów. — Jesień: Trzej lekarze; Jak sówka za morze się wybierała; W bukowym lesie; Borsuk samotnik. — Zima: Najmilsze ptaszki; Czuby gość z północy; Gniazdko wśród śniegu; Zimowe mieszkanie burego misia. — W wyd. 2 nadto: Dzieciotłowa kuznia; Na toki...; Podrzutek; Lelek – ptak nocy; Kto piękniejszy; Szukamy kwiatu paproci; W letni dzień; Gniazdko pod jeżynami; Na grzyby; Sieć na berbersowym krzaku; Jesienne liście; Jak Burek łopiany rozsiewał; Co się stało z bielakiem; Przy leśnych paśnikach.

2. Od wiosny do wiosny. [Dla dzieci; współaut.:] S. Szuchowa. Wwa: NK 1955, 151 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1959, wyd. 3 1961, wyd. 4 1963, wyd. 5 1966, wyd. 6 1970 [właśc. 1971], wyd. 7 1976, wyd. 8 1981, wyd. 9 1986.

Zawiera wiersze i opowiadania w cyklach: Wiosna; Lato; Jesień; Zima.

3. Nad wodą. [Opowiadania przyrodnicze]. Wwa: NK 1956, 123 s. Wyd. 2 tamże 1987.

Zawartość: Nad stawem: Przebudzenie żab; Spotkanie kijanek; Różanka i stółka; Tróskliwy ojciec; Co to są kroczyki; Kaczenie kwitną; Nad jeziorem; Płosienka trzciniaka; Klótiwa kokoszka; Pływające gniazdo; Czyj to pantofel?; Oszukany Azor; Bocianięta; Nowy lokator; Podziemna kolonia; O wschodzie słońca; Kolorowy ptaszek; Wiosenne turnieje; Taniec żurawi; Na kruchej łódce; Chróścikowe domki; Dziwna przemiana wodnego potwora; Nocny lot; Jetki jednodniówki; Na starej wierzbie; Zatocki Joasi; Podwodny pałac topika; Najpiękniejszy kwiat wodny; Czy są mieszańce rośliny; Pułapka; Złamana skrzypce; Zaskroniec; Rodzina rzęsoków; Skąd wypłynęły węgorze?; Jeszcze jeden drapieżnik; Już jesień.

4. Tęcza w kropli wody. [Opowiadania dla dzieci]. Wwa: NK 1956, 78 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1961, wyd. 3 1963, wyd. 4 1966, wyd. 5 1969.

Zawartość: Tęcza w kropli wody; Czyj okręt najlepszy; Zamek z piasku i gliny; Bajka o mydlanej bańce; Statki na widnokręgu; Muszka w burzynie; O różnych chmurach; Burza; Lodowy groszek; Perełki na pajęczynie; Wilki i owce; Przygoda Kasi i Zosi; Z której strony wiatr wieje; Pierwszy przymrozek; Gawronek poznaje zimę; Lodowe kwiaty; Zimowa bajka; Co się lepię pali; Co to za cegietki; O czym szeptały iskiereki; Gdzie jest białasek; Kolorowe szybki; Zoo na śniegu; Co to będzie; Trzy farby Piotrusia; Co się stało z gwiazdką śniegową; O Felku i o lodowym sopleku; Zabawa w strumyku; W marcu jak w garncu; Powódź.

5. Kosmatek ze starej wierzby. [Opowiadania]. Wwa: NK 1957, 109 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1960, wyd. 3 1988.

Zawartość: Pierwsza przygoda; Czy to już jesień?; Poszukiwanie zimowego mieszkania; Głodna sikorka; Przyjaciele z podwórka; Spotkanie z bałwankiem; Co było w zielonej budce?; Wiosna się zbliża; Wszyscy pracują; Odwiedziny w gniazdach; Letni spacer; Nadchodzi koniec lata. — Oprac. na podstawie audycji radiowych nadawanych w latach 1954-1955.

6. Leszczynowe ludki. [Opowiadania dla dzieci]. Wwa: NK 1958, 86 s.

Zawartość: Przebudzenie; Leszczynowe huśtawki; Kto powrócił nocą; I znowu zima; Wiosenny gość; Nocleg na babim uchu; Gniazdko strzyżka; Figle berbersowce; Lot na spadochronach; Storzyczkowe rożki; Niebezpieczna wyprawa; Straszna choroba Kreczynki; Pokraczny motyl; Sześć orzechów; W niewoli u pająka; Wąż o wielkich oczach; Nauka patrzenia; Pięć orzeszków Kreczynki; Orzechowa zabawa; Pożegnanie z rudzikami; W gniazdku strzyżka.

7. Wśród niewidzialnych wrogów i przyjaciół. [Powieść dla dzieci]. Wwa: NK 1958, 110 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1968, wyd. 3 1974, wyd. 4 1983.

8. Pазie i rusalki. Ilustr.: J. Heintze. Wwa: NK 1963, 60 s. Wyd. 2 rozszerz. tamże 1991.

Opowiadania przyrodnicze dla dzieci o różnych rodzajach motyli.

9. W norach i jamkach. [Opowiadania dla dzieci]. Ilustr.: J. Heintze. Wwa: NK 1963, 97 s. Wyd. 2 tamże 1983.

Zawartość: Pojedynek kretów; Lisie łowy; Borsuczeta; Białe futerko; Lasicca i Dyzia; Przestraszony tchórz; Samotny polny złodziej; Liczna rodzina; Śpi jak susel; Gniazdo nad strumykiem; Jaskółcze norki; Jadowne zęby; Rópucha nie lubi truskawek; Nocne hukanie; Pułapka pod igliwem; Tajemnica złotego koła; Skrzydlaty skrzypek; Lejki w piasku; Norka pod progiem; Makowy pokoił i bławatkowy placek; Napad amazołek; Domek z szarej bibuły; Odwiedziny nieproszonego gościa; W gościnie u mrówek; Trzy lata pod ziemią; Kto zniszczył astry; Krówki sprzątaczkę; Pogrzeb ryjówki; Dżdźownice lubią deszcz; Kto mieszka pod kamieniem. Przekł. maced.: Raskazi za životnie. [Tłum.] P. Nakovski. Skopje 1966.

10. Borodziej. [Powieść dla dzieci]. Wwa: Ruch 1969, 90 s.

11. Odlot Nowego Roku. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: Ruch 1969, 22 s.

12. Córki królowej Borany. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: Ruch 1970, 20 s.

13. Bursztynowe baśnie. Gdańsk: WM 1972, 129 s.

Zawartość: Naszyjnik z kropli rosy; Zajęcie uszko, list ogon, kurza stopka i jeleni język; Posązek Juraty; Grobla na Jeziorze Kamiennym; Bursztynowa korona; Sznur z trzema węzłami; Stołem znad Bałtyku; Zorza córka Dnia; Dlaczego Bałtyk jest słony; Zakłęte drzewa; Królewski latarnik; O Wiosnie i Rycerzu ze złotym promieniem; Gniew królowej; Wyspa piratów; Królewskie zaślubiny; Cztery pomocnicy; Hasło; Jak Luty z Marcem wojował; Po moście z tęczy; Zatopione miasto; Odfamki wozu Jantara; Gwiazda ziemia.

Nadto drobne książeczki dla dzieci: Wiosenne zagadki. [Wiersze dla dzieci; współaut.:] S. Szucho-

wa. Wwa: NK 1954, [8] k. — Bardzo dziwne owady. Ilustr.: J. Heintze. [Album dla dzieci]. Wwa: NK 1960, [6] k. — Budujemy domki. Ilustr.: J. Heintze. [Album dla dzieci]. Wwa: NK 1960, [6] k. — Kto mnie odnajdzie. Ilustr.: J. Heintze. [Album dla dzieci]. Wwa: NK 1960, [6] k. — Zawodnicy na start. [Album dla dzieci o owadach]. Ilustr.: J. Heintze. Wwa: NK 1960, 6 s. — Na prawo, na lewo. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: NK 1962, [8] k. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1969, wyd. 3 1973. — Czerwone czapeczki. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: Ruch 1965, [6] k. — Raz na sto lat. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: Ruch 1965, [12] k. — Pantofelek pięknej Rodopis. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: NK 1966, [14] k. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1972, wyd. 3 1987. — Przeprowadzka. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: NK 1966, [8] k. — Gapcio z księżycą. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: Ruch 1968, [8] k. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1970, wyd. 2 [właśc. 3] 1976. — Dwa listy. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: Ruch 1969, [12] k. — Pory roku. [Wiersze dla dzieci]. Wwa: NK 1969, [10] k. Wyd. 2 tamże 1972. — Nie jedzcie szarotek! [Dla dzieci; współaut.:] K. Pokorska. Wwa: Liga Ochrony Przyrody 1970, [7] k.

Sluchowiska radiowe, m.in.: Baśń o wiosnie i rycerzu ze złotym pierścieniem. Radio 1967. — Wiosenny reportaż. Radio 1967. — Smaczne korzenie. Radio 1968. — Dary dla Wodnika. Radio 1969. — Nieoczekiwany samolot. Radio 1969. — O siwku złotogrzywku. Radio 1969. — Bajka o tęczy. Radio 1970. — Naszyjnik z kropli rosy. Radio 1970. — Leśne przedszkole. Radio 1971. — Po tęczywom moście. Radio 1971. — Ptasie choinki. Radio 1971. — Zatopione miasto. Radio 1971. — Kaczorek Kwak. Radio 1974. — Legenda o morskiej latarni. Adapt.: K. Parnowska. Radio 1975. — O Stolemie w dębie ukrytym. Radio 1977. — Posązek Juraty. Radio 1980.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966. — SWPP 2 (E. Głębička). — RI 1973 (J. Chudek). H. Ilnicka, I. Kubiszal. *Wychow. w Przedszk. 1956 nr 3* [rec.: Od wiosny do wiosny]. — W. Gumplowiczowa: *Książki dla dzieci. Życie Szek. 1958 nr 3* [rec. m.in.: Kosmatek ze starej wierzby]. — H. Rogozińska. *Nowe Książ. 1959 nr 1* [rec.: Wśród niewidzialnych wrogów i przyjaciół]. — B. Zagata: *Wspomnienie o H.Z. (1909-1973). Światowid 1973 nr 44*. — Z. Zawachowicz: *Dlaczego nie pchać kija w mrowisko? Widnokrąg 1984 nr 12* [rec. W norach i jamkach]. **K.B.**

## ZECHENTER Edmund 1867-1933

Krypt.: E.Z.; Edm.Z.; Edm. Zech.; er; ez; Z; Z. Prozaik, krytyk literacki i teatralny.

Urodzony 20 października 1867 w Rzeszowie; syn Wincentego Zechentera, sędziego, i Amalii z Bartmińskich; ojciec Witolda Zechentera, poety i saty-

ryka; dziadek Elżbiety Zechenter-Splawińskiej, poetki, autorki utworów dla dzieci. Do szkoły średniej uczęszczał w Krakowie. Debiutował jako uczeń opowiadaniem pt. „W walce z rozpasanym żywiołem”, ogłoszonym w 1882 w piśmie *Biesiada Literacka* (nr 363; podp. E.Z.). Po zdaniu matury pracował jako dziennikarz i równocześnie rozwijał twórczość literacką; felietony, recenzje literackie i teatralne, artykuły poświęcone kulturze i sztuce oraz opowiadania i sporadycznie wiersze zamieszczał m.in. na łamach *Nowej Reformy* (1900-03; podp. też Edm.Z.), *Słowa Polskiego* (1902-03, 1905-14), *Naszego Kraju* (1906; podp. też E.Z.) oraz pism, których był członkiem redakcji: *Czasu* (1904-12, 1914-15; podp. też: E.Z., Edm.Z., ez), *Roli* (1908, 1911-12) i *Museionu* (1912). Około 1896 ożenił się z Heleną Klemensiewicz (zmarła 1913). Należał do stowarzyszenia Czytelnia Akademicka oraz do grona współzałożycieli powołanego w 1912 Syndykatu Dziennikarzy Krakowskich (członek zarządu). Wielokrotnie wyjeżdżał do podkarpackich wsi i zajmował się zbieraniem informacji o tamtejszych zwyczajach, obrzędach i pieśniach ludowych. W czasie I wojny światowej przebywał w Krakowie. Ożenił się z Zofią Foryś (zmarła ok. 1925). W 1915-20 był członkiem zespołu redakcyjnego pisma *Głos Narodu*, w którym publikował m.in. cykle artykułów, recenzji i felietonów pt.: „Wiadomości literackie” w 1915-16, „Z teatru ludowego” w 1916, „Miejski teatr ludowy” w 1917-18, „Mały felieton” w 1917-18, „Nauka, literatura, sztuka” w 1917-20, „Miejski teatr powszechny” w 1918-20 (podp. też: E.Z., ez). W latach dwudziestych pracował jako referent prasowy województwa krakowskiego. Zmarł 6 czerwca 1933 w Krakowie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Szkice i nastroje. [Opowiadania]. Lw.: Tow. Wydawn. 1904, 232 s.

Zawartość: Słońce wiosenne, Dwie ofiary, Na gromniczną, W niewoli, Do matusi, Cause célèbre – w Topolówce; Nemesis, Po węgle, W zimowy czas. (Obrazek z życia wsi); Hanusina wigilia; Powracająca fala...; Za krzyżem; Osierocona; W noc zaduszną; Nieszkodliwa; Błogosławieni; Melancholia.

2. Z chłopskiej niwy. [Opowiadania]. Z przedm. K. Przerwy-Tetmajera. Kr.: Gebethner i Spółka 1909, VIII, 181 s.

Zawartość: Rabsic, Przyżeniony, Sobek Kulas, Kwiatula; Czwar-ta żona; Zdyb; Józus podpalacz; Dał Pan Jezus chłopa!

3. Walkowe kochanie. [Opowiadania i fragment sceniczny]. Kr.: E. i K. Koziński 1914, 159 s.

Zawartość: Walkowe kochanie – Strzelec Bardega. – W śnie-zycy – Legendy: Legenda o jagodach, Legenda o kłosach zbo-ża, Legenda o grzechach; Legenda o Zaduszkach. – W godzi-nie szczęścia. – Obrazy jesienne: Gdy jesień nadchodzi...; Ostatnie szumy drzew; Mgły listopadowe. – Miłość nie wra-ca... (Fragment sceniczny w 1 akcie).

4. Legendy. Z serii 2 „Z chłopskiej niwy”: Zdrada. Kr.: Skł. gł. w Księg. Gebethnera i Wolffa 1924, 58 s. Zawartość: Legendy: O robaczku świętojańskim; O grzybach krasnoludkach; O jagodach [poz. 3]; O grzechach [poz. 3]; O Zaduszkach [poz. 3]; O kłosach zboża [poz. 3]; O tęczy; Jak skowronek na święty Józef przyniósł wiosnę na ziemię. – Zdrada [opowiadanie].

5. Smok. Z serii 3 „Z chłopskiej niwy”. [Opowia-danie]. Powst. 1925. Wyd. Kr.: Skł. gł. Gebethner i Wolff 1929, 34 s. Przedr. zob. poz. 6.

Inf. o dacie powst. w książce.

6. Zawzięty lasowiak. „Z chłopskiej niwy”. [Opo-wiadania]. Kr.: Tow. Wydawn. „Pol. Znicz” 1930 [antyd. 1929], 255 s.

Zawartość: Zawzięty lasowiak; Jakie gościńce Kuba Kos swo-jej babie przynosił; Chałupa „na krzywdzie”; Jak Jezus malen-ki we święta Wilija duszę ludzką zbawił; Kumoter Jacenty; Niepilaczka; Jak Marcina Żelaznego na starość kochanie opu-tało; Smok [poz. 5]; O Jędrku Wojasie, desperaku; Przedno-pek; O Pietrkowym szczęściu albo: Jakiego zwierza diabeł jeszcze nie widział.

## OPRACOWANIA (wybór)

Inf. wnuczki, E. Zechenter-Splawińskiej, 2004. – SWPP 1 – PP (A. Szafagan).

[Z chłopskiej niwy:] S. Gacki. *Prawda* 1909 nr 47; L. Ry-del. *Czas* 1909 nr 269; J. Lorentowicz: Do duszy chłopskiej. *Nowa Gaz.* dod. *Lit. i Szt.* 1910 nr 14. – [L.H. Morstin] L.H.M. *Museion* 1913 nr 11 [rec.: Walkowe kochanie]. – R. Bergel: Piewca duszy chłopskiej. *Kur. Pozn.* 1929 nr 275. – K. Cza-chowski: E.Z. *Kur. Lit.-Nauk.* 1930 nr 41. – [Zawzięty laso-wiak:] A. Polewka: Dusza i dola chłopska. *Naprzód* 1930 nr 143; J.E. Skiwski: Nieoczekiwane spotkanie. *Kur. Pozn.* 1930 nr 189. – W. Zechenter: Zapomniany autor „Z chłop-skiej niwy”. *Życie Lit.* 1963 nr 16. **R.T.**

ZECHENTER Witold  
1904-1978

Pseud.: d.r.; Echen; Ent; Hen; I.T.; I.Told; It.; IT; Jan Jerzy; Janina Rakowska; Kazimierz Karowicz; Konrad Radecki; Old; Old Ter; Stanisław Kwieciński; Toldec; (V); w.; w-r; W-ski; (W-ski); W.Ter; w.z.; (w.z.); W.Z.; (W.Z.); w.zech.; (w.zech.); (w.zech.); W.Zech; (W.Zech.); wit; wit.; (wit); (wit.); Wit.; Wit.Z.; wit. zech.; (wit. zech.); Wit Zech; Wit. Zech; Wit. Zech.; Witek; Witold; Witr; Witr.; Władysław Ziemiński; Wt.; wuzet; (wuzet); Wuzet; wz; wz.; (wz); (wz.); z; z.; (z); (z.); Z; Z. Told; Z.W.; Zastępca; zech; (zech); (zech.); Zech.; (Zech.); Zech.WIT.; zet; (zet); Zet.

Poeta, satyryk, autor książek dla dzieci, tłumacz.

Urodzony 29 grudnia 1904 w Krakowie; syn Ed-munda Zechentera, prozaika i dziennikarza, i Hele-ny z Klemensiewiczów; ojciec Elżbiety Zechenter-Splawińskiej, poetki, autorki książek dla dzieci i młodzieży. Po śmierci matki (zmarła 1913) wy-chowywany był przez jej siostrę, Teresę Klemen-siewicz, dziennikarkę, i mieszkał razem z nią we Lwowie. W czasie I wojny światowej powrócił z ciotką do Krakowa i tam też podjął w 1915 nau-kę w Gimnazjum św. Anny. Debiutował w latach szkolnych wierszem pt. „Jezus”, ogłoszonym w 1921 w dodatku niedzielnym *Ziemi Lubelskiej* (nr 123); utwory poetyckie drukował w tym piśmie do 1925.



W 1922 redagował gazetkę międzyszkolną *Nasz Przegląd*. Wiersze, artykuły i recenzje zamieszczał także m.in. w *Głosie Narodu* (1921-25, 1927; członek redakcji w 1924-25; wiersze podp. też W.Z.). Wydalony z gimnazjum uczył się w 1923/24 w Toruniu. Publikował w tym czasie w *Gazecie Bydgoskiej* (1923-26). Od następnego roku uczęszczał do III Gimnazjum im. Króla Jana Sobieskiego w Krakowie. W 1924, jako uczeń klasy maturalnej, został członkiem Syndykatu Dziennikarzy Krakowskich (członek zarządu w 1932-39). Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości rozpoczął w 1925 studia polonistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (nieukończony). W tymże roku nawiązał długoletnią współpracę z *Ilustrowanym Kurierem Codziennym* (1925-39; podp. też: w.z., W.Z., (W.Z.), W.Zech., (w.zech.), wit, Wit.Z., Wit Zech, (wit.zech.), (wuzet), (wz), (zech.), (Zech.), (zet)) i jego dodatkiem *Kurierem Literacko-Naukowym* (1925-32, 1934-39; podp. też: W.Zech., Wit Zech, (wz), (zech.)); utwory ogłaszał też m.in. w *Gońcu Krakowskim* (1925) i *Nowej Reformie* (1925-28; podp. też Wit. Zech). Wiosną 1925 objął funkcję sekretarza zrzeszenia poetyckiego Helion, a w 1926 (po rozwiązaniu Helionu) był współzałożycielem grupy Litart, a następnie jej prezesem; zajmował też stanowisko zastępcy redaktora naczelnego wydawanego przez tę grupę dwutygodnika *Gazeta Literacka* (1926-27; tu m.in. rubryka pt. „Z teatrów krakowskich”); podp. też: W.Z., (W.Z.), wz, (wz), z). W 1926 został członkiem ZZLP, w 1927 Polskiego PEN Clubu. W 1927 wyjechał do Paryża i do 1929 kontynuował studia na Sorbonie (z zakresu literatury porównawczej). Zaczął w tym czasie nadsyłać korespondencje do polskich czasopism, początkowo z Francji, a potem także z Belgii, Niemiec i Czechosłowacji, dokąd wielokrotnie podróżował. Poza *Ilustrowanym Kurierem Codziennym* i jego dodatkiem *Kurierem Literacko-Naukowym* publikował utwory m.in. w *Dzienniku Pracy* (1927; m.in. cykl pt. „Mały felieton”), *Spółnocie* (1927-29), *Głosie Literackim* (1929-30) i *Światowidzie* (1931-33; podp. też: w.z., W.Z., w.zech., W. Zech, (zech.)). Rozwijał oryginalną twórczość poetycką i satyryczną, pisał książeczki dla dzieci; zajmował się przekładami z języka francuskiego i angielskiego. Na początku 1932 powrócił do Krakowa i podjął pracę jako redaktor w działach literackim i artystycznym w koncernie *Ilustrowanego Kuriera Codziennego*. Był też redaktorem naczelnym piśmka dla dzieci *Nasi Przyjaciele* (1934-39) oraz periodyku *W obrotach życia i siedzib* (1936). Artykuły, recenzje, wiersze ogłaszał nadto (podpisując często kryptonimami i pseudonimami) m.in. na łamach czasopism: *Wróble na Dachy* (1931-37), *Tempo Dnia* (1933-39), *Polska Zbrojna* (1934), *As* (1935, 1938-39). W 1934 ożenił się z Beatą Chołoniewską. Intereso-

wał się filmem, był autorem scenariuszy filmowych oraz popularnej książki o kinie przeznaczonej dla dzieci. Współpracował również z radiem, pisał słuchowiska oraz wygłaszał pogadanki. Po wybuchu II wojny światowej udał się do Lwowa. W styczniu 1940 starał się (w ramach ewakuacji organizowanej przez komisję sowiecko-niemiecką) powrócić z żoną i córką do Krakowa. W następstwie odmowy podpisania volkslisty został wraz z innymi uchodźcami przewieziony do obozu pracy w Niemczech w Sudetach. Zwolniony w maju 1940, powrócił z rodziną do okupowanego przez Niemców Krakowa. Pracował jako kierownik firmowej księgarni Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik”. Brał udział w podziemnym życiu literackim, udostępniał prowadzony przez siebie sklep na miejsce konspiracyjnych spotkań i kontaktów. Za tę działalność był aresztowany przez Niemców i przetrzymywany najpierw w krakowskim więzieniu na Montelupich (1943), a potem w obozie w Płaszowie (1944). Po zwolnieniu zatrudnił się jako robotnik w firmach Kalita i Chmielewski, zajmujących się obróbką drewna. Równocześnie publikował liczne książeczki dla dzieci wydawane przez polską firmę S.A. Krzyżanowski w Krakowie. Uczestniczył w powojennej odbudowie krakowskich instytucji literackich i kulturalnych. Należał nadal do ZZLP (od 1949 ZLP; członek zarządu Oddziału Krakowskiego w 1945-67, sekretarz w 1954-55), do Polskiego PEN Clubu i do Związku Zawodowego Dziennikarzy RP (od 1951 SDP). Wstąpił do PPR (1945, od 1948 w PZPR). Publikował utwory w prasie, sygnując je nadal licznymi kryptonimami i pseudonimami. Był współzałożycielem i współpracownikiem, a także w 1945-46 członkiem redakcji *Dziennika Krakowskiego* (1945), ukazującego się następnie jako *Dziennik Polski* (1945-46, 1950-77, z przerwami; tu m.in. w 1945 cykl pt. „Epigram na czasie”, w 1952 felieton tygodniowy pt. „Krakowskie przechadzki”, w 1957 cykl pt. „Z satyrycznego notatnika”). Związany był też z piśmami *Świeltica Krakowska* (redaktor działu literatury i satyry w 1945-47; tu też recenzje podp. Konrad Radecki) i *Zolnierz Polski* (1945-74; zastępca redaktora naczelnego w 1947). W 1946-55 drukował wiersze, fraszki, felietony, recenzje i artykuły w *Echu Krakowa*, którego w 1947-55 był sekretarzem redakcji. Utwory zamieszczał nadto m.in. w *Słowie Polskim* (1946-53, z przerwami), *Szpilkach* (1946-78, z przerwami), *Dzienniku Bałtyckim* (1949-59, 1969-78, z przerwami) i jego dodatku pt. *Rejsy* (1949-58) oraz *Echu Tygodnia* (1949-54), *Gazecie Krakowskiej* (1949-72, z przerwami; tu m.in. w 1949-54 wiersze podp. Stanisław Kwieciński, a w 1950-52 satyry podp. Jan Jerzy). W latach pięćdziesiątych rozpoczął współpracę m.in. z *Życiem Literackim* (1951-78), *Od A do Z* (1951-56), *Kaktusem* (1957-



-60), *Kameną* (1957-59, 1964-69, 1972-78), *Karuzelą* (1957-59, 1968-78). Brał udział w uruchomieniu (po wojennej przerwie) krakowskiej rozgłośni Polskiego Radia, z którą potem współpracował, głównie jako autor felietonów i prelegent. W 1947-49 pełnił obowiązki naczelnika Wydziału Kultury Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie. W następnych latach był kierownikiem literackim Teatru Młodego Widza w Krakowie (1949/49), Teatru Polskiego w Bielsku-Cieszynie (1949/50) i krakowskiego oddziału Artosu (późniejszej Estrady; 1950). Należał do założycieli krakowskiego Teatru Satyryków (1952-55), a potem był członkiem kolegium repertuarowego tego zespołu oraz autorem tekstów, konferansjerem i wykonawcą własnych utworów. W 1961-62 zajmował stanowisko kierownika artystycznego Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Imprez Estradowych w Krakowie. Równocześnie kontynuował twórczość poetycką i satyryczną. Utwory drukował w tym czasie także na łamach *Słowa Powszechnego* (1963-72; m.in. w 1966, 1971-72) cykl felietonów pt. „List z Krakowa”, w 1968 pt. „Listy z Krakowa”), *Słowa Polskiego* (1970; m.in. cykl felietonów pt. „List z Krakowa”) i *Wieczoru Wybrzeża* (1974-75). W 1975 otrzymał nagrodę m. Krakowa, w 1978 nagrodę jubileuszową Ministra Kultury i Sztuki. Odnznaczony Krzyżem Kawalerskim (1971) i Krzyżem Oficerskim (1975) Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 28 kwietnia 1978 w Krakowie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Ręka na sterze. [Wiersze]. Wwa; Księg. F. Hoesicka 1929, 50 s.
2. Baśń o św. Mikołaju. Fantazja sceniczna w 3 aktach z prologiem i epilogiem. Praprem. Kr., T. Bagatela 1930.
3. Linia prosta. [Wiersze]. Pozn.: *Dwutygodnik Lit.* 1932, 29 s.
4. Niebieskie i złote. [Wiersze]. Pozn.: *Dwutygodnik Lit.* 1932, 22 s.
5. Avaxara. [Powieść]. [Kr.:] *Tempo Dnia* [1933], 224 s. Przedr. *Głos Nar.* 1946 nr 273-304, 1947 nr 1-4, 19-46. Wyd. nast. Wwa: Iskry 1958, 174 s.
6. Czy chcesz bronić Ojczyzny? Kr.: Zarząd Okręgu Woj. LOPP [Ligi Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej] 1936, 28 s.  
Broszura propagandowa dla dzieci dot. działalności LOPP. – Podp. Konrad Radecki.
7. Rozmowa na dziurawym moście. Kr.: Zarząd Okręgu Woj. LOPP [Ligi Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej] 1936, 32 s.  
Broszura propagandowa dla dzieci dot. działalności LOPP. – Podp. Konrad Radecki.
8. Srebrny ekran wzywa. (Tajemnica kina). Kr.: Pallas [1936], 45 s.  
Opowieść dla dzieci.
9. Stary szyb. Obrazek sceniczny. Kat.: *Pol. Zach.* 1937. Przedr. *Świētł. Krak.* 1946 nr 10 s. 154-156.  
Inf. o wyd. w 1937 od autora; także od W.Z. inf. o wystawieniach sztuki na scenach amatorskich Śląska i Zagłębia w 1938.
10. Do trzech razy sztuka. [Powieść]. Powst. ok. 1938.  
Masz. w Bibl. PAU i PAN w Kr.; data powst. wg ustaleń Bibl. PAU i PAN w Kr.
11. Guzy dla Muzy. Fraszki, satyry, parodie. Lw.: Książ.-Atlas 1939, 131 s.  
Zawiera cykl: Przepisy na wiersze; Fraszki różne; Jak piszą... (Parodie); Recenzje z książek (wiersze); Od zimy do zimy; Portrety.
12. Inne chwile. [Wiersze]. Wwa: F. Hoesick 1939, 46 s.  
Zawiera m.in. cykl: Mojej córeczce.
13. Bajdy krasnoludkowe. Kr.: S.A. Krzyżanowski 1942, 193 s. Wyd. 2 tamże 1944.  
Opowieść dla dzieci prozą i wierszem.
14. Idzie, idzie Barabała. Bajki. [Wiersze]. Kr.: S.A. Krzyżanowski 1942, 145 s.
15. Czwarta ściana. Dramat w 3 aktach wierszem. Powst. 1945.  
Data powst. wg inf. autora. Masz. w Bibl. PAU i PAN w Kr.
16. Nowa wiosna. Krakowska szopka aktualna. [Współaut.:] B. Brzeziński. Praprem. Kr., Zespół Krak. Domu Plastyków 1945. Druk fragm.: Z szopki „Nowa wiosna” w Krakowskim Domu Plastyków. *Przekrój* 1945 nr 2 s. 5, *Rob. Kuj.* 1945 nr 14 s. 4.
17. Strzępy okupacji. Wiersze. Kr.: S.A. Krzyżanowski 1945, 47 s.  
Cykl: Strzępy okupacji (1939-1945); Liryka.
18. Jak wieszować? Zbiór powinszowań imiennych i ślubnych oraz Co wpisać do pamiętnika? Wierszem i prozą. Podręcznik dla szkoły i dla domu. Napisał lub z najlepszych źródeł wybrał i oprac. ... Kr.: Wydawn. Książek Popul. 1946, 111 s. Wyd. nast. tamże: wyd. z podtyt. Zbiór nowych powinszowań dla dzieci i młodzieży uzupełniony wyborem tekstów dla starszych osób. Co wpisać do pamiętnika? Wierszem i prozą. Podręcznik dla szkoły i dla domu, dla miasta i dla wsi. 1946, 122 s., wyd. 3 z podtyt. Zbiór powinszowań imiennych i ślubnych oraz co wpisać do pamiętnika? Wierszem i prozą. 1947, 111 s.  
Podp.: Kazimierz Karowicz.
19. W babskim domku. Powieść dla młodzieży. Kr.: L.J. Jaroszewski 1946, 199 s.
20. Wilk z partyzantki. [Opowiadanie]. Kr.: L.J. Jaroszewski 1946, 31 s.
21. Bajki o matce. Kr.: L.J. Jaroszewski 1947, 32 s.

Zawartość: W ciepłarni śmierci; Gdy Anioł płakał; Serce: Wyrok; Wierzbą płacząca; Bądź szczęśliwa.

22. Pierwszy dzień. Obrazek sceniczny w 1 akcie. Paryż: Związek Pol. Kół Muz.-Teatr. we Francji 1947, 7 s., powiel.

Podp.: Konrad Radecki.

23. W mojej razurze. [Wiersze satyryczne]. Kr.: WL 1954, 107 s.

Zawiera działy: W mojej razurze; Fraszki; Nagrobki; Parodie.

24. Kraków Główny – proszę wysiadać! Przewodnik. [Opowiadanie]. Wwa: WAG 1957, 128 s.

25. Parodie. Kr.: WL 1957, 173 s. Wyd. 2 rozszerz. tamże 1960, 290 s.

Zawiera cykle: Pastisze klasyczne; U współczesnych; Nasi za granicą. (Listy z podróży); Nowe przekłady „Hamleta”; Prapremiery krakowskie; Prapremiera ogólnopolska; Trzy sztuki; U naukowców; Próba wzorowego komentarza; Władz kotek.

26. Fraszki. Kr.: WL 1962, 55 s.

Cykle: Miłość i wiosna; Literatura, sztuka, kultura; Portrety pisarzy; Fraszki krakowskie; Wielka polityka; Nagrobki; Limeryki; Fraszki różne.

27. Z Pegazem pod gazem. [Wiersze i satyry]. Kr.: WL 1965, 145 s.

Cykle: W tym kraju; Krakowiaczki ci my; Z Pegazem pod gazem.

28. Wiersze wybrane. Kr.: WL 1967, 136 s.

Wybór wierszy z poz. 1, 3, 4, 12 oraz przedr. z czasopism z l. 1932-1939.

29. Trzecie parodie. Kr.: WL 1969, 263 s.

Wybór utworów z poz. 11, 23, 25 (wyd. 1 i 2) oraz nowe wiersze.

Cykle: Pastisze klasyczne; U współczesnych; Nasi za granicą; Nowe przekłady „Hamleta”; Prapremiery krakowskie; Prapremiera ogólnopolska; Trzy sztuki; U naukowców; Próba wzorowego komentarza; Przepisy na wiersze; Czytając prasę... Słuchając radia... Oglądając telewizję; Z życia pisarzy; Piosenka, piosenka, coże ty za pani; Z repertuaru reprezentacyjnych zespołów pieśni i tańca; Traktat o fraszkach; Inscenizacje literackie i ludowe; Przyszłowie; Władz kotek.

30. Drobiażdżki z przejażdżki. Satyry, fraszki, humoreski. Kr.: WL 1970, 191 s.

Cykle: Nasze dzienne (i niektóre nocne) sprawy; Na trasie Warszawa – Kraków; Dla panów o paniach; Nasz rok; Z wizytą u muz; Z daleka i blisko.

31. Upływa szybko życie. Książka wspomnień. Kr.: WL 1971, 694 s. Wyd. 2 popraw. i uzup. T. 1-2 tamże 1975, 398 + 409 s.

Sprost błędów w wyd. 2: W. Zechenter: Nie z mej winy. *Życie lit.* 1975 nr 39.

32. Grymasy z komentarzem. [Satyry]. Kr.: WL 1973, 230 s.

Fraszki, satyry i parodie powst. w 1922-1939 z przyp. i komentarzem autora; wybór utworów z poz. 11 oraz przedr. z czasopism wyd. przed 1939.

33. Gabinet uśmiechów. [Parodie]. Wwa: Iskry 1975, 154 s.

Cykle: Uśmiech pierwszy: Czytając współczesnych; Uśmiech drugi: Idziemy do teatru; Uśmiech trzeci: W gościnie u klasyków; Uśmiech czwarty: Prasa, radio, TV; Uśmiech piąty: Różne różności.

34. Godzina zmierzchu. [Wiersze]. Kr.: WL 1976, 93 s.

Cykle: Wiersze o Krakowie; Kalendarz; Bliziej, dalej; Notatki.

35. Nasze sny rzucają długie cienie. [Wiersze]. Kr.: WL 1978, 81 s.

Cykle: Nasze sny rzucają długie cienie; O Krakowie; Z wyjazdów; Publicystyka liryczna; Zderzenia.

36. Gra w otwarte żarty. Fraszki, satyry, humoreski. Kr.: WL 1981, 139 s.

Cykle: Masz-li ten kraj; Kobieta la femme; (Wa)pory roku; Muzy i muzki; Przez pół serio.

37. Rozmowa z sobą. Wybór wierszy i fraszek. Wybór i wstęp: E. Zechenter-Splawińska. Kr.: Księg. Akademicka 1993, 132 s.

Nadto drobne książki dla dzieci i młodzieży (w układzie wg okresów i pierwszych wydawców):

**1928-1939: Kr.: ?** (brak inf. o wydawn., pozostałe dane wg SWPP 1): Odjazd. Wierszyki i bajeczki dla grzecznych dzieci. 1928 [podp.: Konrad Radecki]; Toto. Wesoła bajeczka o słoniu leniuszku. 1928. Wyd. 2 pt. Toto. Bajeczka o słoniu leniuszku. Kr.: Biblos 1948, [16] k.; ABC – ciekawe abecadło. 1939 [podp.: W.Z.]. Wyd. nast. Kr. 1947. – **Kr.: S.M.P.** (nazwa wydawn. wg inf. E. Zechenter-Splawińskiej): Kochaj zwierzęta. 1938, 10 s. [podp.: W.Z.]; Przyjaciel zwierząt. 1938, 10 s. [podp.: W.Z.].

**1943-1945: Kr.: ?** (brak inf. o wydawn., pozostałe dane wg SWPP 1): Jezuskowa legenda. 1945 [podp.: Władysław Ziemiński]. Wyd. 2 pt. Jezuskowa opowieść. Kr.: Wydawn. Książek Popul. [1947], 16 s. [podp.: Władysław Ziemiński]. – **Kr.: Akropol** (nazwa wydawn. wg inf. E. Zechenter-Splawińskiej): Nasza Zosia. [1943], 19 s. – **Kr.: S. Kamiński**: Cztery kąty a piec piąty. [Ok. 1944], [24] s. Wyd. nast. [ok. 1946], wyd. 2 [!] Kr.: Biblos [1947]. – **Kr.: S.A. Krzyżanowski**: Co gąska wymyśliła... [1943], [10] s.; Co wolisz: wieś czy miasto? [1943], [10] s.; Coraz przedziej! [1943], [10] s.; Czem chcesz być? [1943], [8] s.; Idziemy do ZOO. [1943], [10] s. Wyd. nast. 1945; Na dworze króla Cukierka. [1943], [6] s. Wyd. nast. 1945; O babce ciuciubabce. [1943], [10] s.; Pracujmy razem. [Ok. 1943], [4] k.; Przygoda krasnoludka Noska. 1943, [10] s. Wyd. nast. 1945; Abecadło z pieca spadło. 1944, [12] s. Wyd. nast. [1946]; Moje zwierzątka. [1944], [12] s. Wyd. nast. [1946]; Pimpus i Klimpus. [1944], [12] s. Wyd. nast. [1946]; Ptasie podwórko. [1944], [12] s. Wyd. nast. [1946]; Wróżka kwiatów. [Ok. 1945], [12] s.

**1946-1950: Kr.: Biblos**: Mruczek. [1947], [6] k.; Opowieści paszące. [1947], [10] k. Wyd. nast. Wwa:

Liga Ochrony Przyrody 1958. — **Kr.: M. Kot:** Baśń o św. Mikołaju. [1946], 14 s. Wyd. nast. [1947]; Krasnoludki w mieście. [Ok. 1946], [12] k. — **Kr.: Przelom:** W krakowskiej legendzie. O mariackim hejnale, Zwierzynieckim koniku, pękniętym dzwonie, Panieńskich Skałach, cudownych pantofelkach, puszczy nad Wisłą, trzech krzyżach, ubogim grajku, tatarskim najeździe i starych krakowskich świątyniach. [Ok. 1949], 15 s. — **Kr.: Reklama:** Przygody Felka. 1947, 15 s.; Święta w górach. Przygoda Jurka. 1947, 15 s. [podp.: Władysław Ziemiński]; Jak Tomek czarnoksiężnika zwyciężył. Cz. 1. 1948, 15 s. [cz. 2 pt. Tomek na diabelskiej wyspie]; Tomek na diabelskiej wyspie. Cz. 2. 1948, 15 s. [cz. 1 pt. Jak Tomek czarnoksiężnika zwyciężył]. — **Wwa: B. Szczepski:** Jak po wszystkich drogach świata Janek jechał, płynął, latał. [1946], [6] k. Wyd. 2 tamże 1948; Opowiadanie bardzo uciężne: całkiem niezwykłe zdarzenie leśne. [1946], [6] k. Wyd. 2 tamże 1948; Przygoda, która snem się wydaje: podróż do kraju najmilszych bajek. [1946], [6] k. Wyd. 2 tamże 1948; Śmiech, muzyka, tańce nawet: idziemy na bal zabawek! [1946], [6] k. Wyd. 2 tamże 1948; Basia z puszystym ogonkiem. [1947], [6] k. Wyd. 2 [ok. 1948]; Mój miły Miś. [1947], [6] k. Wyd. 2 [1947]; O słoniu — Słonczuku i słowiku — Słowczuku. [1947], [6] k.; O starym bocianie Klekoklekopanie. [Ok. 1947], [10] s.; Przygoda Kaczusi Kwaczusi. [1947], [6] k. Wyd. 2 [ok. 1947]; Wyżły, pudle i pincherki uczą nas czytać literki. [1947], [6] k. Wyd. 2 [1947]. — **Kr.: L. Wierzchowski:** Wilk i 7 kozłatek. [1946], 16 s. — **Kr.: Wydawn. Książek Popul.:** Czerwony Kapturek. [1946], [8] k. Wyd. nast. wyd. 2 [1947], wyd. 3 1949; Kot w butach. [Ok. 1946], [8] k.; Pociężne obrazki z wierszykami. [Ok. 1946], [8] k. [podp.: Janina Rakowska]; Śnieżka. [1946], [8] k. Wyd. 2 [ok. 1947]; Czworonożni przyjaciele. [1947], [17] k. [podp.: Janina Rakowska]; Dziecięcy świątek. [1947], [6] k. [podp.: Janina Rakowska]; Jak krasnoludki nauczyły się czytać. [1947], [16] k.; Kochana książeczka. [1947], [6] k. [podp.: Janina Rakowska]; Kopciuszek. [Ok. 1947], [14] s.; Moja książeczka. [1947], [6] k. [podp.: Janina Rakowska]; O Staszku brudasku. [Ok. 1947], [4] k. Wyd. 2 1948; Pieski, kotki i koniki. [1947], [6] k. [podp.: Janina Rakowska]; Przygody Jędrusia. [1947], [6] k. [podp.: Władysław Ziemiński]. Wyd. 2 1948; Śpiąca królewna. [1947], [8] k.; Zabawna książeczka. [1947], [6] k. [podp.: Janina Rakowska]; Chwile zabawy. 1948, [6] k. [podp.: Janina Rakowska]; Dla grzecznych dzieci. 1948, [6] k. [podp.: Janina Rakowska]; Dziecięce igraszki 1948, [6] k. [podp.: Janina Rakowska]; Jak się bawią dzieci. 1948, [6] k. [podp.: Janina Rakowska]; Przygody moich zwierzątek. 1948, [6] k. [podp.: Janina Rakowska]; Wesół gromadka. 1948, [6] k. [podp.: Janina Rakowska]; Wesół książeczka. 1948, [10] k. [podp.: Ja-

nina Rakowska]; Baśń o siedmiu krukach. 1950, [8] k.; Kwiat paproci. 1950, [8] k.

Słuchowiska radiowe, m.in.: To jesień stanie dziś przy mikrofonie. Radio 1928 [udramatyzowany poemat radiowy]. — Dusza gazety. Powst. 1931 [III nagroda w konkursie rozgłośni krak. Pol. Radia w 1931]. Radio 1971. — Pociąg zbłąkany. Radio 1937. — Sen nocy radiowej. Radio 1938. — Z Wieży Mariackiej patrzymy na Kraków. Radio 1938. — Pierwszy dancing Krysi. Radio 1939.

Niezrealizowane scenariusze filmowe, zachowane w masz. [w Bibl. PAU i PAN w Kr.]: Jej list. Powst. 1933; Trzy teczki. Powst. 1938.

Osobne wydania tekstów piosenek z nutami: Moja canzonetta. Muz.: S. Drabik. Kr.: S.A. Krzyżanowski 1942. — Tramwajem do Nowej Huty. Muz.: L. Rzewuski. [Kr.:] PWM 1955, 4 s.

#### Przekłady i adaptacje

1. T. von Harbou: Metropolis. [Powieść]. Wwa: Skł. gł. Rój 1927, 253 s.

2. L. Brunn: Bliźnięta. Powieść. Wwa: Rój 1928, 217 s.

3. [H.] R. Haggard: Zemsta Maiwy. Powieść egzotyczna. Wwa: Rój 1928, 134 s.

4. P. Istrati: Kodyn. [Powieść]. Przeł. [z jęz. franc.] ... Wwa: Rój 1928, 151 s. Wyd. nast. współwzd. z: P. Istrati: Prezentacja hajduków. Przeł. Z. Mares. Wstęp: R. Rolland. Wwa: KiW 1965, 193 s.

5. M. Leblanc: Przygody Arsena Lupina. [Cykl powieściowy].

[1]. Agencja Barnetta i Spółki. Wwa: Panteon 1928, 187 s. Wyd. nast. Kr.: Księg. Powsz. [1939].

[2]. Dziewczyna o zielonych oczach. Kr.: Panteon [1928], 200 s. Wyd. nast. Kr.: Księg. Powsz. [1939].

[3]. Suknia z różowej łuski. Kr.: Panteon [1928], 187 s.

[4]. Tajemnicze mieszkanie. Kr.: Wwa: Panteon 1928, 205 s. Wyd. nast. Kr.: Księg. Powsz. [1939].

[5]. Dorota, tancerka na linie. Kr.: Panteon [1929], 217 s. Wyd. nast. Kr.: Księg. Powsz. [1939].

[6]. Twierdza graniczna. Kr.: Panteon [1929], 197 s. Wyd. nast. Kr.: Księg. Powsz. [1939].

6. V. Marguerite: Kwiat na ruinach. Powieść. Wwa: E. Wende 1928, 163 s. Wyd. nast. tamże [1931].

7. R. Kipling: Zew ziemi. [Powieść]. Kr.: Panteon [1929], 227 s.

8. M. Leblanc: Wyspy 30 trumien. Powieść. Kr.: Wwa: Panteon [1929], 184 + 169 s.

Cz. 1. Weronika; cz. 2. Cudowny kamień.

9. E. Wallace: Ręka mściciela. Powieść. Wwa: Renaissance [1929], 240 s.

Początek zob. poz. 12.

10. E. Wallace: Tajemnicza kula. Powieść. Wyd. 8. Wwa: Renaissance [1929], 215 s.

Wcześniejsze wyd. w innym przekł.

11. E. Wallace: Tunel przestępców. Powieść. [Wyd. 7]. Wwa: Renaissance [1929], 272 s. Wyd. 8 Wwa: Renaissance [1938].

Wcześniejsze wyd. w innym przekł.

12. E. Wallace: Zagadkowa łoża. Powieść. Wwa: Renaissance [1929], 205 s.

Epiłog zob. poz. 9.

13. E. Wallace: Zemsta Sprawiedliwych. Powieść. Wwa: Renaissance [1929], 160 s.

14. H.R. Haggard: W krainie kor. Wwa: Rój 1930, 267 s.

15. F. Heller: Pan Collin jest zrujnowany. Powieść. Wwa: Rój 1930, 186 s.

16. F. Heller: Tysiącna i druga noc. Powieść. Wwa: Rój 1930, 207 s.

17. G. Leroux: Anioły morza. Powieść. Kr.: Panteon 1930 [antydat. 1929], 200 s.

ciąg dalszy zob. poz. 18

18. G. Leroux: Kapitan Hyx. Powieść. [Przeł. z jęz. ang.] ... Kr.: Panteon 1930, 216 s.

Początek zob. poz. 17.

19. W.J. Locke: Sława Klementyny Wing. Powieść. Wwa: Rój 1930, 362 s.

20. E. Wallace: Brama zdraycy. [Powieść]. Wwa: Rój 1930, 223 s. Wyd. nast. także 1938.

21. S. d'Erigny: Ponadludzka wola profesora Lorraina. [Powieść]. Kr.: Nakł. *Il. Kur. Codz.* 1934, 141 s.

22. M. Dekobra: Egzekucja o świcie. Powieść. Pozn.: Z. Gustowski i M. Wojciechowski 1938, 237 s.

23. E. de Amicis: Serce. [Powieść]. Kr.: S.A. Krzyżanowski 1946, 275 s.

24. H.Ch. Andersen: Bajki. Oprac. na nowo [i opatrył wstępem] ... Kr.: M. Kot 1947, 265 s. Wyd. 2 także 1948 [antydat. 1947].

25. J. Swift: Podróże Guliwera. [Powieść]. Oprac. na nowo [i opatrył wstępem] ... Kr.: M. Kot 1947, 141 s.

26. J. Verne: Piętnastoletni kapitan. [Przeł. i wstęp] ... Kr.: L. Wierchowski 1947, 230 s. Wyd. nowe, popraw. Kr.: M. Kot 1949.

27. M. Bałucki: Klub kawalerów. Adapt. i teksty piosenek ... Wyst. Kr., T. Powsz. TUR 1948.

Osobne wydania przekładów tekstów piosenek z nutami: Wilio, o Wilio. Pieśń z operetki „Wesoła wdówka”. Muz.: F. Lehar. Słowa: W. Leon i L. Stein. Wg przekł. J. Rzeckiego oprac. ... Kr.: PWM 1956, 7 s. — Te cudne oczy. Pieśń z operetki „Księżniczka cyrkówka”. Muz.: I. Kálmán. Słowa: J. Brammer,

A. Grünwald. [Przeł. z jęz. niem.] ... Kr.: PWM 1977, 7 s.

#### Prace redakcyjne

1. Budujemy milej ojczyźnie dom. Zbiór wierszy patriotycznych i okolicznościowych dla dzieci i młodzieży, poetów polskich, dawniejszych i współczesnych. Wybrał ... Kr.: Wydawn. Książek Popul. [1947], 93 s.

2. W.L. Anczyc: Przygody prawdziwe żeglarzy i podróżników wśród dzikich ludów kuli ziemskiej. Wyd. nowe przerobił ... Kr.: Dzieło 1948, 222 s.

3. Kto ty jesteś? Polak mały! Wiersze dla małych dzieci. Wybrał ... Wyd. 2 [!] pełne Kr.: Wydawn. Książek Popul. 1949, [48] s. Wyd. skrócone także 1949, [8] k.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951, 1957, 1963, 1966, — inf. córki, E. Zechenter-Sławińskiej, 2004. — W. Zechenter: W szafadce z napisem „Satyr” *Życie Lit.* 1964 nr 8 [wypowiedź w ank.] — W. Zechenter: Gdy się uprawia parodię literacką... (Trochę wspomnień). *Pozycja* 1974 nr 3.

SWPP 1 — PP (A.Sz.). — LP XX w. (R. Lubas) — NSLD (G. Leszczyński).

[W. Czeresławski] *W.Cz. Głos Lit.* 1929 nr 13/14 [rec.: Reka na sterze]. — M. Czuchnowski: Pod gwiazdami nastroju. *Dwutygodnik Lit.* 1932 nr 6/7 [dot.: Reka na sterze; linia prosta; Niebieskie i złote]. — [Guzy dla Muzy:] M. Czuchnowski: Muza pod gazem. *Nowe Życie* 1939 nr 13; J. Janowski: Polska literatura na satyrycznym cenzurowanym. *Kur. Lit.-Nauk.* 1939 nr 25. — J. Janowski: W rytmie serca. *Kur. Lit.-Nauk.* 1939 nr 8 [rec.: Inne chwile]. — M. Jaworski: Literatura na wesoło. *Prosto z Mostu* 1939 nr 27 [rec.: Guzy dla Muzy]. — K.W. Zawodniński: Wiersze *W. Wiad. Lit.* 1939 nr 24 [rec.: Inne chwile]. — W. Natanson. *Zdrój* 1946 nr 5 [rec.: Strzępy okupacji]. — A. Drawicz: Dyskusja z satyrą. *Życie Lit.* 1955 nr 19 [rec.: W mojej razurze]. — Z. Leśnodorski: [Cz. 1]. Wspomnienia i zapiski; [Cz. 2]. Wśród ludzi mojego miasta. Kr. 1959, 1963, passim. Wyd. 2 [cz. 1-2] pt. Wśród ludzi mojego miasta. Kr. 1968. — W. Maciąg. *Życie Lit.* 1960 nr 32 [rec.: Parodie]. — G. Horák: Obsahová a formálná analýza Zechenterovej slovej hry. *Jazykovedné štúdie*, Bratislava 1965. — R. Kosiński: W.Z. W tegoż: Głowy podwawelskie. Kr. 1965. — W. Nawrocki: Satyryczny obraz kraju. *Życie Lit.* 1966 nr 8 [rec.: Z Pegazem pod gazem]. — [Wiersze wybrane:] A. Włodek: O lirycz. *W.Z. Życie Lit.* 1967 nr 41; R. Sulima: Liryka W.Z. *Nowe Książ.* 1968 nr 11. — [Trzecie parodie:] J. Mikołajczak: W zwierciadle parodysty. *Nowe Książ.* 1970 nr 15; W. Natanson. *Życie Lit.* 1970 nr 36. — J. Dużyk: „To był świat dla mnie...” *Życie Lit.* 1971 nr 52 [rec.: Uplywa szybko życie]. — W. Natanson: Satyra sceptyczna. *Życie Lit.* 1971 nr 1 [rec.: Drobiażdżki z przejażdżki]. — [Uplywa szybko życie:] W. Günther: Literacki Kraków XX wieku. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1972 nr 111; B. Rogatko: Przez cztery epoki z sentymentem. *Nowe Książ.* 1972 nr 6. — J. Marx: Satyra prawdę ci powie. *Nowe Książ.* 1973 nr 21 [rec.: Grymasy z komentarzem]. — Z. Kozatynowa: Lwówianin i krakowianin z latarką Diogenesa. *Tydz. Pol.*, Londyn 1975 nr 51 [m.in. dot.: Uplywa szybko życie]. — [Godzina zmierzchu:] W. Natanson: Zmierzch i świt. *Literatura* 1976 nr 40, sprost. W. Natanson. *Tamże* nr 41; Z. Zygma: W „Godzinie zmierzchu”. *Życie Lit.* 1976 nr 34. — W. Natanson: Podwójne spojrzenie. *Kierunki* 1978 nr 31. — T.Z. Bednarski: Życie upływało szybko. *Kierunki* 1979 nr 21. — M. Sprusiński: W.Z. *The Polish Review*, Nowy Jork 1979 nr 1. — O. Jędrzejczyk: Z. i Kraków. W tegoż: Niech Kraków zawsze Kraków

znaczy. Kr. 1981. — E. Zechenter-Splawińska: O W.Z. Rozm. E. Dziwisz. *Zycie Lit.* 1989 nr 17 (wywiad z córką W.Z.). — E. Dziwisz: Nic nie wiemy o śmierci ptaka... *Dz. Pol.* 1994 nr 92 [rec.: Rozmowa z sobą]. — K. Woźniakowski: W kręgu jawnego piśmiennictwa literackiego Generalnego Gubernatorstwa (1939-1945). Kr. 1997, passim.

B.T.

## ZECHENTER-SPLAWIŃSKA Elżbieta ur. 1935

Podpisywała utwory także nazwiskami: Zechenter (do 1962), Splawińska.

Pseud.: A.J.P.; E.Z.-S.; Elżbieta; eze; Małgorzata Drozd.

Poetka, prozaiik, autorka utworów dla dzieci i młodzieży.

Urodzona 17 lipca 1935 w Krakowie; córka Witolda Zechentera, poety, satyryka, i Beaty Chołnowskiej; wnuczka Edmunda Zechentera, prozaiika i krytyka literackiego. Po wybuchu II wojny światowej przebywała we Lwowie. W styczniu 1940 została wraz z rodzicami (którzy zgłosili się do zorganizowanego przez komisję sowiecko-niemiecką transportu do Krakowa, ale odmówili podpisania volkslisty) wywieziona do niemieckiego obozu w Niemce w Sudetach. W maju tegoż roku powróciła razem z rodziną do zajętego przez Niemców Krakowa, gdzie przebywała do końca okupacji. Po zakończeniu wojny uczęszczała do IX Liceum Ogólnokształcącego im. J.M. Hoene-Wrońskiego (później TPD) w Krakowie. Należała do ZMP. W 1952 zdała maturę i podjęła studia polonistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim. Debiutowała w 1955 (pod nazwiskiem Zechenter) fraszką pt. „Studentce – pływaczce”, ogłoszoną w *Sztandarze Młodych* (nr 1), oraz wierszami pt. „Żagłówka”, „Morze”, „Molo”, opublikowanymi w *Rejsach* (dodatku *Dziennika Bałtyckiego*; nr 34). W 1956 wyjechała do Łodzi i jako autorka felietonów oraz żartów rysunkowych nawiązała współpracę m.in. z *Expressem Ilustrowanym* i tygodnikiem *Odgłosy*; prowadziła też oraz ilustrowała kącik mody w *Głosie Robotniczym*. W tymże roku wyszła za mąż za Edwarda Etlera, wówczas studenta szkoły filmowej (rozwód w 1960). W 1957 ukończyła studia i uzyskała magisterium. W 1958 ponownie zamieszkała w Krakowie. W 1961-62 studiowała architekturę wnętrz na krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. W 1962 wyszła za mąż za Jacka Splawińskiego, wówczas studenta medycyny (rozwód w 1976). Rozwijała twórczość poetycką; wiersze i piosenki zamieszczała m.in. w *Dzienniku Polskim* (1957-68) i *Życiu Literackim* (od 1957). Należała do grupy poetyckiej Muszyna (1959-61). W 1964-68 odbyła studia doktoranckie z zakresu filologii polskiej w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie; pracę doktorską pt. „Recepcja literatury skandynawskiej w polskiej krytyce literackiej i teatralnej w latach 1880-1914” (promotor prof. Jan Nowakowski) obroniła w 1972. Od 1968 była członkiem ZLP (do rozwią-

zania Związku w 1983). W 1973-76 pracowała na stanowisku kierownika literackiego Teatru Lalek „Rabcio” w Rabce. W pierwszej połowie lat siedemdziesiątych zaczęła też ogłaszać utwory prozą oraz teksty dramatyczne adresowane do dzieci i młodzieży. W tym czasie nawiązała współpracę z oficyną Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne w Warszawie, na której zamówienie pisała teksty do podręczników wychowania muzycznego (m.in. pod pseud. Małgorzata Drozd). W 1978-87 związana była, jako redaktor programu i autorka scenariuszy, z krakowskim Studiem Filmów Animowanych. Publikowała nadal utwory poetyckie i przekłady z języka rosyjskiego, m.in. w *Życiu Literackim* (do 1982, z przerwami), *Literaturze Radzieckiej* (1968, 1971-72; podp. Elżbieta Splawińska), *Literaturze* (1978-80), *Dzienniku Polskim* (1984-85); wiersze, piosenki (także pod pseud. Małgorzata Drozd) oraz drobne teksty sceniczne dla dzieci drukowała nadto m.in. na łamach *Świerszczyka* (1974-87; podp. też E.Z.-S.) oraz periodyku *Śpiewamy i tańczymy* (1979-81). Była autorką tekstów piosenek i ballad do przedstawień teatralnych i kabaretowych oraz utworów przeznaczonych dla muzycznych zespołów rozrywkowych (m.in. grupy Wawele). Od 1989 należała do SPP. W 1990 została opiekunem Grupy Literackiej „Sylaba” działającej przy Ośrodku Kultury im. C.K. Norwida w Krakowie i rozpoczęła prowadzenie warsztatów literackich przy tej placówce. Wiersze i prozę oraz przekłady z języka rosyjskiego zamieszczała m.in. w *Dekadzie Literackiej* (1991, 1997-99) i *Tyglu* (1999). Zajmowała się dydaktyką i popularyzacją wiedzy dla najmłodszych dzieci. Mieszka w Krakowie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Epitafium dla biedronki. [Wiersze]. Kr.: WL 1962, 47 s.

Podp.: Elżbieta Zechenter.

2. Wyprowadzenie z sadu. [Wiersze]. Kr.: WL 1968, 43 s.

3. Zazdrośny szarotkom. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1968, 67 s.

4. O małym cyrku i wielkiej przyjaźni. [Utwór sceniczny dla dzieci]. Powst. 1974. Wyd. zob. poz. 10 s. 7-41.

Inf. o dacie powst. wg autorki.

Adapt. teatr.: W. Jesionka. Praprem. Kr., T. Lalki i Maski „Grotoska” 1977.

5. Powtórka z miłości. [Wiersze]. Kr.: WL 1974, 58 s.

Cykle: Liryka gramatyczna; Liryka osobista; Liryka kostiumowa; Liryka nieosobista.

6. Ten nieznośny koń na biegunach. [Opowiadanie dla dzieci]. Wwa: KAW 1976, 37 s.



7. Okna niepokoju. [Wiersze]. Kr.: WL 1977, 42 s.

8. Ósma góra. [Wiersze]. Kr.: WL 1979, 53 s.

Cykle: W pierwszych słowach mojego wiersza; Listy.

9. Granica szczerości. [Wiersze]. Kr.: WL 1981, 58 s.

Cykle: Granica szczerości; Na oczach świata; Ojcu.

10. O małym cyrku i wielkiej przyjaźni i inne utwory sceniczne dla dzieci. Kr.: *Scena Lud.* 1983, 72 s.

Zawartość: O małym cyrku i wielkiej przyjaźni [poz. il]; O piosenkę, która zgubiła melodię i słowa; O porządkach, które zrobiły się same; Tort urodzinowy; Biuro rzeczy znalezionych.

11. Wiersze wybrane. Wstęp: A. Włodek. Kr.: Wr.: WL 1986, 165 s.

Zawiera także dział: Z nowych wierszy (1980-1985).

12. Zaginął pies. Powieść dla nastolatków. Kr.: WL 1987, 218 s.

13. Na łowiskach świata. Wiersze 1981-1991. Kr.: Miniatura 1992, 63 s.

14. Powrót do ballad i romansów. [Wiersze]. Kr.: Ofic. Konfraterni Poetów, Dom Kultury „Podgórze” 1993, 46 s.

15. Czapka niewidka. [Wiersze i proza]. Kr.: Baran i Suszczyński 1996, 72 s.

Zawiera wiersze w cyklach: Koncepty przedjesienne; Cuda zwyczajne; Na wielkiej obrotowej scenie, — oraz utwór proza Sny.

16. Ilustrowany leksykon dla najmłodszych. [Współaut.:] E. Stadtmüller. Kr.: R. Kluszczyński 1997, 416 s.

17. Szansa. [Powieść]. Kr.: Baran i Suszczyński 2000, 128 s.

18. Opowieści pod psem. [Dla dzieci]. Kr.: Skrzat 2001, 48 s.

19. Przyjaciel na zawsze. Język polski. Podręcznik dla klasy IV. [Współaut.:] G. Leszczyński, E. Stadtmüller, A. Tynelska. Cz. 1-2. Wwa: Wydawn. Szkolne PWN 2001, 187 + 187 s.

E.Z.-S. opracowała podręcznik literacki.

20. Gdy mandarynki miały jeszcze pestki. [Wiersze]. Kr.: Plus 2001, 48 s.

Scenariusze filmów krótkometrażowych (zrealizowanych w Studiu Filmów Animowanych w Kr.): Małe pranie. Ekran. 1977. — Tak. Ekran. 1979. — Droga. Ekran. 1980. — Gabinet śmiechu. Ekran. 1981.

Teksty piosenek i ballad do inscenizacji teatralnych: Nikt nie jest wolny od mówienia bredni. Monodram M. Stebnickiej wg M. de Montaigne: Próby. Wyst. Kr., Piwnica pod Baranami 1971. — J.A. Kisielewski: Karykatury. Wyst. Kr., T. im. J. Słowackiego 1974. — P.-J. Béranger: Teoria śmiechu. Wyst. Kr., Stary T. 1975. — T. Jansson: Maciupek w krainie Muminków. [Piosenki i dialogi] ... Wyst. Bę-

dzin, T. Dzieci Zagłębia 1978. — H.Ch. Andersen: Nowe szaty króla. Wyst. Kalisz, T. im. W. Bogusławskiego 1980.

Wydania wierszy i prozy poetyckiej łącznie z muzyką J. Garści: Piosenka idzie do przedszkola. Wwa: WSIP 1983, 77 s. — [Sześć] 6 ekspresyjnych miniatur na fortepian. Op. 74. Kr.: PWM 1997, 20 s. — Bajki – kołysanki na fortepian. Kr.: PWM 1999, 32 s. — Muzyczne ABC przy fortepianie. Kr.: PWM 2000, 80 s.

#### Adaptacja

1. L. Carroll: Alicja w krainie czarów. Przeł. M. Słomczyński. Wyst. Rabka, T. Lalek „Rabcio” 1974.

#### Prace redakcyjne

1. W. Zechenter: Rozmowa z sobą. [Wybór wierszy i fraszek]. Wybór i wstęp ... Kr.: Księg. Akademicka 1993, 132 s.

2. Grupa Literacka Sylaba przy Ośrodku Kultury im. Cypriana Kamila Norwida w Krakowie. Utwory z lat 1980-1995. [Almanach; wybór; oprac., noty biogr. i wstęp] ... Kr.: OK 1995, 103 s.

3. Pokój 318. Warsztaty literackie. [Antologia]. Wybór, red. oraz wybór grafik i rys.: ..., L. Ciepły. Od r. 1997 pt. Nie-pokój 318. Kr.: Centrum Młodzieży im. dr H. Jordana.

Wybór utworów powstałych w czasie warsztatów literackich prowadzonych przy Ośrodku Kultury im. C.K. Norwida w Kr. pod opieką E.Z.-S.

– Pokój 318. Upiory wybrane. 1995, 43 s.

– Pokój 318/II. 1996, 45 s.

– Nie-pokój 318. 1997, 45 s.

– Nie-pokój 318/4. 1998, 47 s.

– Nie-pokój 318/5. 1999, 51 s.

– Nie-pokój 318/6. 2000, 48 s.

– Nie-pokój 318/7. 2001, 45 s.

4. Drugi almanach Grupy Literackiej Sylaba przy Ośrodku Kultury im. Cypriana Kamila Norwida w Krakowie. Utwory z lat 1995-1999. [Wybór, oprac., noty biograf. i wstęp] ... Kr.: OK [2000], 186 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Inf. ojca, W. Zechentera, 1966, — ank. 1988, 2004.

J. Kwiatkowski: Miniatury i wycinanki. *Życie Lit.* 1962 nr 24 [rec.: Epitafium dla biedronki]. — J. Grom: Sympatyczna poetka krakowska. *Kultura* 1969 nr 11 [rec.: Wyprowadzenie z sadu]. — T. Stefańczyk. *Nowe Książ.* 1969 nr 20 [rec.: Zardrośnięty szarotkom]. — [Powtórka z miłości:] M. Chrzanowski: Erotyki E.Z. *Nowe Książ.* 1975 nr 20; H. Siewierski: 4 x liryka. *Życie Lit.* 1975 nr 19. — S. Stabro: Amor i Psyche. (O poezji E.Z.-S.). *Mag. Kult.* 1979 nr 2. — [Wiersze wybrane:] S. Jurkowski: Dwa małe wybory. *Literatura* 1987 nr 5; B. Kowświec: Deklaracja optymistyczna. *Poezja* 1987 nr 10; W. Natanson: Wiersze sceptycznej krakowianki. *Nowe Książ.* 1987 nr 1; W. Próchnicki: Wiersz jako odczucie. *Pis. Lit.-Artyst.* 1987 nr 7/9. — E. Zaleska: W kręgu rodziny. *Nowe Książ.* 1988 nr 4 [dot. m.in.: Zaginął pies]. — R. Lubas-Bartoszyńska: Dwa ostatnie tomiki E.Z.-S. W tejże: Szkice o poezji polskiej i fran-

cuskiej. Kr. 1995 Idot.: Na łowiskach świata; Powrót do ballad i romansów). — H. Zaworska: Nie wszyscy muszą mnie kochać. *Literatura* 1997 nr 1 [Idot.: Czapka niewidka].

B.T.

## ZEGADŁOWICZ Emil

1888-1941

Pseud.: -c-, Damjan Żbik; E., e.z.; E.Z.; Emilencja; Kuźma Żbik; -z-; ZOE; — wspólnie z Stefanem Essmanowskim: Tadeusz Ervinne.

Poeta, dramatopisarz, prozaik.

Urodzony 20 lipca 1888 w Bielsku (obecnie Bielsko-Biała); syn Tytusa Zegadłowicza, z pochodzenia Rusina, nauczyciela gimnazjalnego, duchownego kościoła greckokatolickiego, i Elżbiety Kaiszar, z pochodzenia Czeszki, nauczycielki gry na fortepianie. Dzieciństwo spędził w majątku ojca w Gorzeniu Górnym; u niego też pobierał początkowe nauczanie. W 1899-1906 uczęszczał do Gimnazjum w Wadowicach, a następnie do 1911 studiował polonistykę i historię sztuki na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (dyplomu nie uzyskał). Był członkiem Akademickiego Artystyczno-Literackiego Koła „Życie” im. J. Słowackiego. W 1908 debiutował wierszami ogłoszonymi w tomie pt. „Tententy”. Powróciwszy do Gorzenia Górnego, pracował jako nauczyciel gimnazjalny. Jednocześnie w 1911-12 publikował na łamach *Głosu Narodu* recenzje literackie w rubryce pt. „Nowe powieści” (podp. E.Z.). Po wybuchu I wojny światowej został powołany do armii austriackiej, z której z początkiem 1916 został zwolniony z powodu złego stanu zdrowia. Wrócił wówczas do Gorzenia Górnego i zajął się pracą na gospodarstwie. W 1915 poślubił Marię Kurowską. W 1917 nawiązał kontakt z grupą ekspresjonistów poznańskich, wydających dwutygodnik *Zdrój*, w którym ogłaszał wiersze (1918-20, 1922). W 1919-21 przebywał w Warszawie, gdzie był zatrudniony w Ministerstwie Sztuki i Kultury, najpierw jako referent, a potem kierownik Wydziału Literatury. W czasie wojny polsko-bolszewickiej w 1920 pracował w referacie literackim II Oddziału Generalnego Inspektoratu Armii Ochotniczej. Po powrocie do Gorzenia Górnego zajął się majątkiem, m.in. założył z żoną wytwórnię kilimów, przy której działały też Ludowe Kursy Kilimiarstwa Beskidzkiego. Jednocześnie rozwijał twórczość literacką; utwory, które pisał w tym okresie (1919-27), wydawał w bibliofilskich edycjach zaprzyjżniony wadowicki drukarz Franciszek Fołtin (Fołtyn). W 1920 współpracował z *Gospodą Poetów*; a w 1921-22 z wychodzącym nieregularnie piśmie poświęconym poezji i sztuce *Ponowa*, którego był także współzałożycielem i członkiem komitetu redakcyjnego (podp. tu: Damjan Żbik, Kuźma Żbik). W 1922 założył wraz z Edwardem Kozikowskim i Janem Nepomucenem Millerem regionalistyczną grupę literacką Czartak oraz pismo o tej

samej nazwie, które współredagował (1922, 1925, 1928). Publikował też w *Myśli Narodowej* (1925-26). W połowie lat dwudziestych zaczął także uprawiać twórczość prozatorską i dramaturgiczną. Poznał wówczas aktorkę Stanisławę Wysocką, która występowała w jego sztukach, a także je reżyserowała; pozostawał z nią przez kilka lat w bliskich związkach. W 1927, kiedy objęła ona dyрекcję Teatru Polskiego w Poznaniu, został kierownikiem literackim tej sceny oraz od 1929 redaktorem wydawanego przez ten teatr pisma *Świat Kulis* (do 1930). Był wraz z malarzem Władysławem Roguśkim założycielem Klubu Literacko-Artystycznego „Zdziebko” (1928-29). Pełnił funkcję doradcy literackiego oficyny Księgarnia Świętego Wojciecha i redaktora naczelnego miesięcznika *Tęcza* (1928-29; drukował tu w 1927-31) oraz kierownika odczytowego (1928), a potem dyrektora programowego i członka zarządu rozgłośni poznańskiej Polskiego Radia (1929-31). W tym czasie zaprzyjżnił się z Janem Kuglinem, drukarzem i bibliofilem, dyrektorem Drukarni Rolniczej w Poznaniu, który był nakładcą bibliofilskich wydań jego utworów. Uczestniczył w 1928 w zjeździe poetyckim zorganizowanym przez Ludwika Hieronima Morstina w jego majątku w Pławowicach pod Proszowicami (Miechowskie). W 1930 został powołany do Instytutu Popierania Twórczości Literackiej jako reprezentant poezji. Po ogłoszeniu w grudniu 1931 na łamach *Dwutygodnika Literackiego* „Listu pasterckiego” (nr 1; podp. Emilencja), zwrócenego przeciw endeckim i klerykalnym środowiskom Poznania, utracił zajmowane stanowiska i w 1932 powrócił do Gorzenia Górnego. W 1933 urzędono mu tam uroczyste obchody dwudziestopięcioletnia pracy literackiej (przyznane wówczas wyróżnienia – tytuł obywatela honorowego Wadowic oraz nazwanie ulicy jego imieniem – odebrano po ukazaniu się drukiem „Zmór”). W 1933 poznał Marię z Wrzoków Stachelską, która została adresatką jego tomów poetyckich („Czarny dzień”, „Wrzószy”). W 1933-35 wykładał historię sztuki w Konserwatorium Muzycznym w Katowicach oraz był kierownikiem literackim tamtejszego Teatru Polskiego (do 1934). Współpracował z rozgłośnią katowicką Polskiego Radia. W tym okresie zbliżył się do kół lewicowych. Był członkiem Związku Młodzieży Ludowej (ZML), pełnił funkcję prezesa Małopolskiego ZML i redagował jego miesięcznik *Wies* (1934-35). Należał do ZZLP w Krakowie; był okresowo jego wiceprezesem. W 1935 otrzymał Złoty Wawrzyn PAL za wybitną twórczość literacką. Uczestniczył w 1936 w Zjeździe Pracowników Kultury we Lwowie, na który wspólnie z Marianem Czuchnowskim przygotował referat pt. „Literatura proletariacka”. W tymże roku nawiązał kontakt z jednolitifrontowym *Dziennikiem Popularnym*, drukował też

w *Obliczu Dnia* (1936), *Sygnalach* (1936, 1938-39) i *Nowym Życiu* (1938-39). W latach następnym brał udział w akcjach antyfaszystowskich. W 1937 poznał Marię Koszyc-Szołajską, lewicową dziennikarkę, z którą był związany do końca życia, także jako z współpracowniczką w działalności literackiej. W 1939 w jej towarzystwie odbył objazd po Polsce z odczytami. Po wybuchu II wojny światowej przebywał początkowo w Gorzeniu Górnym, włączonym do Rzeszy. W 1940 wyjechał z powodu choroby do Sosnowca. Kontynuował twórczość literacką, powstały wówczas m.in. nowe dramaty i przekłady (większość w rękopisach, częściowo zaginionych), dziennik z okresu 31 VIII-11 X 1939 (druk pt. Skróty kronikarskie. *Wadoriana* 2000 nr 4), a także pisany wspólnie z M. Koszyc rodzaj dziennika osobistego i literackiego („Myśli «Definicjusza». Uwagi i adnotacje «Krytycjuszki»” 22 XII 1940-24 II 1941) oraz początki powieści „Sen” (druk zachowanych fragmentów *Polityka* 1971 nr 9). Odniesiony Orderem Polonia Restituta (1931). Zmarł 24 lutego 1941 w Sosnowcu.

W domu E. Zegadłowicza w Gorzeniu Górnym funkcjonowało po II wojnie światowej muzeum prywatne poświęcone poecie, prowadzone przez rodzinę; od 1968 pozostawało pod opieką PTTK, a od 1976 państwa, które przejęło je w 1980 na własność; po długotrwałym remoncie Muzeum E. Zegadłowicza wznowiło działalność w 1995 przy pomocy Fundacji Czartak.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Tententy. Wiersze. [Autorzy:] ..., W. Orłowski, [W. Zabięłło] W. Topor. Kr.: Nakł. autorów; Skł. gł. Księg. D.E. Friedleina; Wwa: E. Wende 1908, 101 s. Tu E.Z.: Droga życia; Gra; Błękitny ognik; Chwila. — Wg inf. w „Rejestrze wydanych książek *Czartaka*” (*Czartak* 1925 s. 110) utwory E.Z. zostały wyd. osob. w 1908 pt. Droga życia (brak egz. w bibl.).

2. Nad rzeką. [Poematy]. Kr.: Nakł. autora; Skł. gł. Księg. D.E. Friedleina; Wwa: E. Wende i Sp. 1910, 85 s.

3. Powrót; Rycerz krzyżowy; Miasto. Poezje i poematy. Kr.: Nakł. autora; Skł. w Księg. D.E. Friedleina; Wwa: E. Wende i Spółka 1911, 86 s.

4. Imagines; Erato; Na e-strunie; Elegie; Tristia; Transfiguracja. [Cykle wierszy]. Powst. 1916. Kr.: Nakł. autora; Druk. Związkowa 1919, 300 s.

5. Odejście Ralfa Moora. [Poemat]. *Zdrój* 1919 nr 9/10 s. 146-153, nr 11/12 s. 191-206. Wyd. osob. [Pozn.:] *Zdrój* 1919, 88 s.

6. Ballady. Sześć ballad z poematu „Dziewanny”. Gorzeń Górny, Wwa: Nakł. autora; Druk. F. Foltina w Wadowicach 1920, 54 s. Przedr. zob. poz. 28. Wyd. w 100 egz. — Wiersz wstępny został przedr. w tomie zob. poz. 27.

7. Dziewanny. Sześć ballad wtórych. Gorzeń Górny, Wwa: Nakł. autora; [Druk.] F. Foltina w Wadowicach 1921, 48 s. Przedr. zob. poz. 28. Wyd. w 100 egz. Adapt. radiowa Ballady o królu cygańskim: Miłość cygańska. Radio (Kr.) 1935.

8. U dnia, którego nie znam stoję bram. Poema symfoniczne wysnute z misteriów snów nadranym noc pierzchliwą doganiających, dzień zdmuchujący gwiazdy witających spod szczelin wół przymkniętych powiek. Spisał srebrną dłonią księżniczki Astralu Inki Tödwen Ralf Moor na liściu kłonu upadłego do jej stóp w alei parku strzeżonego przez Sfinx uskrzydłoną. Pozn.: *Zdrój*; Druk. F. Foltina 1921, 27 s. Przedr. zob. poz. 27. Wyd. w 100 egz.

9. Gody pasterskie w Beskidzie. „Wielkiej Nowiny” część wtóra. Sześć ballad z poematu „Dziewanny” części trzeciej, księgi wtórej. Powst. 1923. Wyd. [Wadowice:] Nakł. autora; Druk. F. Foltina 1925, 99 s. Przedr. zob. poz. 28. Wg inf. K. Forysia w bibliografii dołączonej do poz. 55; Nakł. *Czartaka*.

10. Koledziółki beskidzkie. Wadowice: Druk. F. Foltina 1923, 47 s. Przedr. zob. poz. 22, 27. Wg inf. K. Forysia w bibliografii dołączonej do poz. 55; Nakł. *Czartaka*.

11. Niam-Niam. Antologia poezji murzyńskiej. Przeł.: ..., E. Kozikowski. Wadowice: Druk. F. Foltina 1923, 32 s. Wyd. nast. Bielsko-Biała: Beskidzka Ofic. Wydawn. BTKS [Beskidzkiego Tow. Społ.-Kult.] 1985. Wg inf. K. Forysia w bibliografii dołączonej do poz. 55; Nakł. *Czartaka*. — Mistyfikacja literacka; tom zawiera oryginalne utwory E.Z. i E. Kozikowskiego.

12. Powsinogi beskidzkie. Sześć ballad z poematu „Dziewanny”. Wadowice: Druk. F. Foltina 1923, 55 s. Wyd. nast. Gorzeń Górny: *Czartak* [1925], 77 s. Przedr. zob. poz. 22, 28, 40; Por. poz. 65. Wg inf. K. Forysia w bibliografii dołączonej do poz. 55; Nakł. *Czartaka*.

Wyd. osob. Ballady o powsinodze beskidzkim świątkarzu: pt. Ballada o Wowrze, powsinodze beskidzkim, świątkarzu, o Bogu prawdziwym i Chrystusie frasobliwym rzeźbiącym patrona Beskidu zob. poz. 15, pt. Ballada o świątkarzu zob. poz. 34. Adapt. radiowe: Ballady o powsinodze beskidzkim skłarzu: Szklarz. Radio 1928; Ballady o powsinodze beskidzkim druciarzu: Druciarz. Radio (Wilno) 1929; Ballady o powsinodze beskidzkim kamieniotłuku: Radio (Wilno) 1929, — teatr. Insc.: A. Piekarski. Wyst. Wwa, T. Ateneum 1929; Adapt. J. Wasilczyński. Wyst. Tamów, T. Ziemi Krak. im. L. Solskiego, Mała Scena 1974; pt. Ballada o powsinogach beskidzkich. Oprac. i wykonanie: J. Gmyrek. Wyst. Lubl., T. im. J. Osterwy, Scena „Reduta 70” 1978; Insc.: W. Jesionka. Wyst. Gniezno, T. im. A. Fredry 1982; Wykonanie: E. Zentara. Wyst. T. Jednego Aktora 1984, — tv: Oprac.: H. Gryglaszewska, J. Kasprysiak. TV 1970; Scen.: S. Kakesz. Wykonanie: W. Siemion. TV 1977. Zob. też poz. 15.

13. Wielka Nowina w Beskidzie. Sześć ballad z poematu „Wielka Nowina”. („Dziwanny” część druga, księga trzecia). Powst. 1923. Wyd. Wadowice: Druk. F. Foltina 1924, 70 s. Przedr. zob. poz. 22, 28.

Wg inf. K. Forysia w bibliografii dołączonej do poz. 55: Nakł. *Czartaka*.  
Przekł. czes. Ballady o babce Góralczyce, o dzieciach i stajence świetlistej poza wsiami stojące; Ballada o babce Horlačičke, o dětech a o zařivém chlévu za všemi stojícím. [Przet.] O.F. Babler. Samotiřky 1928.

14. Zielone Święta. Poezje i medytacje. Gorzeń Górný: Nakł. autora; Druk. F. Foltina w Wadowicach 1923, 23 s. Przedr. zob. poz. 22, 27.

Wg inf. K. Forysia w bibliografii dołączonej do poz. 55: Nakł. *Czartaka*.

15. Ballada o Wowrze, powsinodze beskidzkim, świątkarzu, o Bogu prawdziwym i Chrystusie frasobliwym rzeźbiącym patrona Beskidu. [Wadowice:] Nakł. autora; Druk. F. Foltina 1924, 15 s. Zob. poz. 12.

Przekł. czes.: Balada o Wowrovi. [Przet.] P. Eisner. Praha 1929.  
Adapt. radiowe: pt. Ballada o świątkarzu. Radio (Wilno) 1928; pt. Ballada o powsinodze beskidzkim, świątkarzu, o Bogu prawdziwym i Chrystusie frasobliwym rzeźbiącym patrona Beskidu: Adapt.: J. Emir. Radio 1973.

16. Głaz graniczny. Dramat w 3 aktach. Powst. 1924. Praprem. Pozn., T. Nowy 1925. Wyd. z przedm. F. Siedleckiego Wwa: *Życie Teatru* 1925, XVI, 78 s. Przedr. zob. poz. 50 (t. 1).

Adapt. radiowa: Oprac. fragm.: Z. Kosidowski. Radio (Pozn.) 1935.

17. Kantyczka rosista. [Poemat]. Wadowice: Druk. F. Foltina 1924, 30 s. Przedr. zob. poz. 27.

Wg inf. K. Forysia w bibliografii dołączonej do poz. 55: Nakł. *Czartaka*.

18. Lampka oliwna. Tragedia w 3 aktach. Praprem. Kr., T. im. J. Słowackiego 1924. Wyd. Wadowice: Druk. F. Foltina; Kr.: Skł. gł. Księg. S.A. Krzyżanowskiego 1924, 91 s. Przedr. zob. poz. 50 (t. 1).

Wg inf. K. Forysia w bibliografii dołączonej do poz. 55: Nakł. *Czartaka*.

19. Łyżki i księżyc. Groteska straganowa w 3 aktach. Powst. 1924. Praprem. Pozn., T. Nowy 1928. Wyd. przygot. i wstępem zaopatrzone przez K. Szymanowskiego Pozn.: WP 1957, 174 s.

Pierwotny tytuł: Plamy na księżycu.  
Adapt. teatr.: Adapt.: J. Gruza. Wyst. Elbląg, T. Dram. 1978; Adapt. i oprac. tekstu: J. Adamski. Wyst. Bielsko-Biała – Cieszyn, T. Pol. 1979; Adapt., insc.: G. Mrówczyński. Teksty songów: J. Ratajczak. Wyst. Pozn., T. Pol. 1984. TV 1986.

20. Nawiedzeni. Misterium balladowe w 3 aktach. Wadowice: Druk. F. Foltina 1924, 115 s. Przedr. zob. poz. 50 (t. 1).

Wg inf. K. Forysia w bibliografii dołączonej do poz. 55: Nakł. *Czartaka* — Na okł. r. wyd. 1925.  
Adapt. radiowa: Radio (Pozn.) 1929.

21. Noc Świątego Jana Ewangelisty. Misterium balladowe w siedmiu sferach. Wadowice: [Druk.] F. Foltina 1924, 58 s.

Wg inf. K. Forysia w bibliografii dołączonej do poz. 55: Nakł. *Czartaka*. — Utwór po przeróbce wszedł w skład dramatu Wigilia [poz. 32].

22. Przyjdź Królestwo Twoje. [Poemat]. Wadowice: Druk. F. Foltina 1924, 30 s. Przedr. zob. poz. 27.

Wg inf. K. Forysia w bibliografii dołączonej do poz. 55: Nakł. *Czartaka*.  
Zawartość: Przyjdź Królestwo Twoje [chorał]; Zielone Święta [poz. 14]; Koledziółki beskidzkie [poz. 10]; Wielka Nowina w Beskidzie. Sześć ballad z poematu „Wielka Nowina” [poz. 13]; Powsinogi beskidzkie [poz. 12].

23. Alcesta. Dramat w 4 aktach. Praprem. Kr., T. im. J. Słowackiego 1925. Druk w: Dramaty. Szamotyły 1932 zob. poz. 50 (t. 2) s. 5-130.

24. Betsaba. Dramat w 3 aktach z epilogiem. Powst. 1926. Praprem. Lubl., T. Miej. 1927. Druk w: Dramaty. Szamotyły 1932 zob. poz. 50 (t. 2) s. 131-250.

25. Godzinki; Gorzkie żale; Zwiastowanie; Miedza; Ziarna na opoce. [Cykle wierszy]. Pozn., Wwa: Księg. Św. Wojciecha [1926], 94 s. Przedr. (z pominięciem cyklu Ziarna na opoce) zob. poz. 27.

26. Krąg. Fragment poematu. Paryż, Kraków 1926, 42 s. Pol. Tow. Przyj. Książki w Paryżu; Pol. Tow. Miłośników Książki w Kr. Przedr. zob. poz. 27.

Druk bibliofilski z okazji II Zjazdu Bibliofilów Pol. w Wwie.

27. Dom jałowcowy. Poezje. MCMXX-MCMXXVI. Wwa: F. Hoesick 1927, 338 s.

Zawartość: U dnia, którego nie znam stoje bram [poz. 8]; Trzy wiersze z Dziwanny; Zielone Święta [poz. 14]; Koledziółki beskidzkie [poz. 10]; Waleta beskidzka arian; Przyjdź Królestwo Twoje [poz. 22]; Kantyczka rosista [poz. 17]; Gorzkie żale [poz. 25]; Godzinki [poz. 25]; Zwiastowanie [poz. 25]; Miedza [poz. 25]; Krąg [poz. 26]; Dom jałowcowy.

28. Dziwanny. Poemat MCMXIX-MCMXXVI. Wwa: J. Mortkowicz 1927, 485 s.

Wyd. zbior. odbite równocześnie także w siedmiu osobnych tomikach (bez zmiany paginacji): Ks. I. Wiatr wiosenny [tu utwory z poz. 6, 7]; Ks. II. Zmysły; Ks. III. Noc świętojańska; Ks. IV. Powsinogi beskidzkie [tu także utwory z poz. 12]; Ks. V. Wielka Nowina [poz. 13]; Ks. VI. Gody pasterskie [poz. 9]; Ks. VII. Resurekcje.

29. Gdy się Chrystus rodzi... Widowisko jasełkowe w 4 obrazach z interludiami kukielkowymi. Praprem. Pozn., T. Pol. 1927. Wyd. Pozn.: Druk. Handlowa 1930 [antydat. 1929], 92 s.

Utwór oprócz fragm. napisanych przez E.Z. zawiera fragm. „Betlejem polskiego” L. Rydla i „Szopki krakowskiej” oprac. przez [S. Estreicher] J. Krupskiego.  
Adapt. radiowa: Oprac.: Z. Kosidowski. Radio (Pozn.) 1930.

30. Siedem pieśni zgrzebnych o Janie Kaspro-wiczu. Rys.: Z. Pronaszko. Kr.: Tow. Miłośników Książki 1927, 51 s. Wyd. 2 Poz.: Tow. Bibliofilów Pol. 1928. Przedr. zob. poz. 31, 38.

31. W obliczu gór i kulis. [Przemówienia, odczyty, szkice, wiersze]. Pozn.: Fiszer i Majewski; Druk. Rolnicza P.G. pod kierownictwem J. Kuglina [1927], 191 s.

Zawartość: W obliczu gór i kulis. Z listów do przyjaciół; Ballada o teatrze krakowskim; Noc czerwcową MCMXXVII [wiersz]; O kształtowaniu się idei. Odczyt wygłoszony w Kole Polonistów Uniwersytetu Poznańskiego dnia 20-go maja 1927-go roku; Polski Faust i polski teatr. Odczyt wygłoszony w Kole Polonistów Uniwersytetu Poznańskiego dnia 14-go maja 1927-go; Władysław Orkan. Słowo wstępne wygłoszone na jubileuszu przedstawienia „Franciszka Rakocze” w Teatrze Miejskim im. J. Słowackiego w Krakowie dnia 20-go marca 1927-go roku; Siedem pieśni zgrzebnych o Janie Kaspro-wiczu [poz. 30]; Czyn Wyspiańskiego. Przemówienie wygłoszone 27 listopada 1927-go roku na akademii w Teatrze Polskim w Poznaniu w dwudziestą rocznicę śmierci Wyspiańskiego; Na stopniach „Góry”. Przemówienie nad trumną Stanisława Przybyszewskiego 28-go listopada 1927-go roku; O Legionie czartkowskiem. Przemowa do rocznika „Czartaka” [...] na rok 1928-my [...] [..]; Oczy dziecka [wiersz].

32. Wigilia. Dramat w 5 aktach. Powst. 1927. Druk w: Dramaty. Szamotyły 1932 zob. poz. 50 (t. 2) s. 251-444. Por. poz. 21.

33. Żywoć Mikołaja Srebrepisanego. [Cykl powieściowy].

Cz. 1. Godzina przed jutrznią. Pozn., Wwa: Księg. Św. Wojciecha [1927], 378 s.

Przekł. czes.: Hodina před jitřní [Przeł.] F. Bicek. Praha 1930.

Cz. 2. Spod młynskich kamieni. Pozn., Wwa: Księg. Św. Wojciecha [1928], 335 s.

Cz. 3. Cień nad falami. Pozn., Wwa: Księg. Św. Wojciecha [1929], 420 s.

Adapt. radiowa (cz. 1-3): Żywoć Mikołaja Srebrepisanego. Radio (Wilno) 1930.

Wyd. nowe, skrócone, łączne cz. 1-3 w 1 tomie pt. Uśmiech. Kronika z zamierzchłej przeszłości. Z ilustr. Z. Pronaszki. Kr.: Księg. Nowoczesna 1936 [antydat. 1935], 576 s. Wyd. nast. z posł. i komentarzami E. Kozikowskiego Kr.: WL 1956.

Cz. 4. Zmory. Kronika z zamierzchłej przeszłości. Wwa: Druk. W.L. Anczyc i S-ka 1936 [antydat. 1935], 495 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Kr.: Księg. Powsz. 1936; wyd. 3 z ilustr. Z. Pronaszki Kr.: Księg. Nowoczesna 1936; Kr.: WL 1957, tamże; wyd. 2 [!] 1965, wyd. 3 1984, wyd. 3 [!] 1985, wyd. 4 1992.

Wyd. od 1985 bez tytułu cyklu. — Komentarze E.Z. i czytelników powieści zob. poz. 62.

Adapt. film.: Adapt.: P. Hajny. Dialogi: W. Marczewski Ekran. 1978.

34. Ballada o świątkarzu. Z drzeworytami J. Wowna. Pozn.: Tow. Bibliofilów 1928, [16] s. Zob. poz. 12. Wyd., składał i tłoczył J. Kuglin w Druk. Rolniczej P.G. w Pozn.

35. Flora – Caritas – Sofia. Posągi i poezje. Pozn.: Fiszer i Majewski; Druk. Rolnicza pod zarządkiem J. Kuglina 1928, 49 s. Przedr. zob. poz. 38.

Tu m.in. cykle: Pieśni kądzielne; Sierpień.

36. Widma wskazówek. Elegie. Pozn.: Nakł. autora i typografa [J. Kuglina]; Druk. Rolnicza P.G.; Skł. gł. Księg. Uniw. Fiszer i Majewski 1928, [22] k. Przedr. zob. poz. 38.

37. Aktor wieczny. (Prolog na uroczyste otwarcie sezonu „Spazmami Modnymi” Wojciecha Bogusławskiego w Teatrze Polskim w Poznaniu 1 października 1929 r.). Praprem. Pozn., T. Pol. 1929. Druk *Świat Kulis* 1929 z. 17 s. 1-6. Wyd. osob. Pozn.: Nakł. J. Kuglina; Rolnicza Druk. i Księg. Nakł. 1929 [14] k.

38. Dęby pod pełnią. Poezje. MCMXXVI-MCMXXVIII. Wwa: F. Hoesick 1929, 323 s.

Zawartość: Prolog: Żarna wieczyste. — Cz. I. Dozynki [tu cykle: Pieśni; Noc czerwcową MCMXXVII; Siedem pieśni [poz. 30]. — Cz. II. Z republiki górskiej Hymn. — nadto cykle: Marzanna, szopka, drzewutnie; Jalo-wczar; Śliczna kompania; Na harmonii. — Cz. III. Pszczoły w bursztynie [tu cykle: Pieśni kądzielne [poz. 35]; Dwa posągi; Wiktoria; Sierpień [poz. 35]; Z wygnania; Ptak z lirą; Dolina trzech jezior; W pomroce złotej; Wiatr w leszczynie; Oczy dziecka; Widma wskazówek. Elegie [tu m.in. elegie z poz. 36]. — Epilog: Dęby pod pełnią.

39. Do Jana Kuglina w Poznaniu. Pozn.: Nakł. J. Kuglina; Rolnicza Druk. i Księg. Nakł. 1929, [9] s. List wierszem; wyd. w 13 egz.

40. Dziesięć ballad o powsinogach beskidzkich. Z drzeworytami barwnymi Z. Pronaszki. Wyd. 4 [!]. Pozn.: Tow. Bibliofilów Pol.; Rolnicza Druk. i Księg. Nakł. pod kierownictwem J. z Bogumina Kuglina 1929, XII, 181 s. Por. poz. 65.

Zawiera wstępy i utwory z poz. 12, 28.

Przekł. czes.: Beskydské balady. [Przeł.] J. Závada. Moravská Ostrava 1933.

41. Gawęda poety z typografem. W: Pamiętnik III Zjazdu Miłośników Książki we Lwowie. Lw. 1929 s. 33-43. Wyd. osob. Lw.: Tow. Miłośników Książki; Nakł. i druk J. z Bogumina Kuglina w Rolniczej Druk. i Księg. Nakł. 1929, 15 s. Wyd. nast. Kat.: Oddz. Śląski Tow. Przyj. Książek 1984.

42. Głośniki płonące. Pozn.: Rolnicza Druk. i Księg. Nakł. pod zarządkiem J. Kuglina 1929, [24] s. Cykle: Strofy o śmierci troistej; Na wiecznej fali; Zapłonęły głośniki.

43. Prolog i poezja do: „Tatry”. Balet-opera w 4 aktach. Scenariusz i muz.: F. Nowowiejski. Praprem. Pozn., T. Wielki 1929. Druk fragm. *Świat Kulis* 1929 z. 5 s. 1-2.

Druk w piśmie podp. e.z. — Masz. w Bibl. Nar. w Wwie. Przekł. ros.: [Przeł.] M. Wiskowatyj. Powst. ok. 1931. Masz. w Bibl. Nar. w Wwie.

44. W biały dzień. Pozn.: Nakł. J. Kuglina 1929, 32 s.

Inf.: J. Kuglin: Dziesięciolecie książki Emila Zegadłowicza w Poznaniu. Zarys bibliograficzny. Pozn. 1929.

45. Chleb i wino. [Poemat]. Pozn.: Nakł. J. z Bogumina Kuglina; Rolnicza Druk. i Księg. Nakł.



1930, [9] s. Wyd. nast. Wadowice: WZPT [Woj. Zakłady Przemysłu Terenowego] 1960.

W 1960 druk bibliofilski.

46. Pallas Atene. Pozn.: Nakł. J. Kuglina; Rolnicza Druk. i Księg. Nakł. 1930, [19] s.

Poemat o S. Wysokiej. — Wyd. w 13 egz.

47. Tam, gdzie graniczą Stwórca i natura. Odczyt o Kasprowiczu, wygłoszony na akademii w Inowrocławiu z okazji odsłonięcia pomnika wielkiego syna ziemi kujawskiej w dniu 7 września 1930 r. *Dz. Kuj.* 1930 nr 211-213, odb. [Inowrocław 1930], 15 s.

48. Nad brzegami zodiaku. [Wiersze]. Pozn.: Rolnicza Druk. i Księg. Nakł. pod kierownictwem J. Kuglina 1931 [antydat. 1930], 101 s.

Cz. 1 tetralogii Pieśni Niemotworza; cz. 2-4 zob. poz. 52, 54, 56.

Zawartość: Wiersz wstępny: Nad brzegami zodiaku. — [Cykle:] Baran; Byk; Bliźnięta; Rak; Lew; Panna; Waga; Niedźwiadek; Łuczniczka; Koziorezec; Wodnik; Ryby.

Adapt. radiowe: Radio (Pozn.; transmisja z auli U.Pozn.) 1930; Reż. W. Maciejewski. Radio 1976.

49. Budziejewickie Łąki. [Wiersze]. [Pozn.:] Nakł. J. Kuglina; Rolnicza Druk. i Księg. Nakł. 1932, 27 s. Wyd. w 30 egz.

Przekł. czes.: Budejovické louky. [Przeł.] J. Karník. Praha 1934.

50. Dramaty. T. 1-2. Szamotyły 1932: Druk. Nakł. J. Kawalera 1932, 328 + 444 s.

T. 1: Nawiedzeni [poz. 20]; Lampka oliwna [poz. 18]; Głaz graniczny [poz. 16]. — T. 2: Alcesta [poz. 23]; Betsaba [poz. 24]; Wigilia [poz. 32].

51. Duma o obronie Sigetu. [Poemat]. [Pozn.:] Nakł. J. Kuglina; Rolnicza Druk. i Księg. Nakł. 1932, [15] s.

Wyd. w 30 egz.

52. Podkowa na progu. [Poemat]. Firenze: Ofic. Florencka Tyszkiewiczów 1932, 67 s.

Cz. 2 tetralogii Pieśni Niemotworza; cz. 1, 3-4 zob. poz. 48, 54, 56. — Druk w 100 egz.

53. Pieśń o Śląsku. [Poemat]. Pozn.: Nakł. J. Kuglina; Rolnicza Druk. i Księg. Nakł. 1933, 29 s. Przedr. zob. poz. 74.

54. Podśluchy. [Wiersze]. Wwa: F. Hoesick 1933, 116 s.

Cz. 4 tetralogii Pieśni Niemotworza; cz. 1-3 zob. poz. 48, 52, 56.

Cykle: Prolog; Pomiędzy godziną trzecią a piątą rano; Epilog.

55. Pokosy. Wybór poezji 1907-1932. Układu dokonał, wstępem oraz bibliografią zaopatrzył K. Foryš. Wadowice 1933, 93 s. Wydawn. Kom. Jubileuszowego 25-lecia pracy twórczej E. Zegadłowicza.

56. Światła w okopach. Pozn.: Rolnicza Druk. i Księg. Nakł. pod kierownictwem J. Kuglina 1933, 17 s.

Cz. 3 tetralogii Pieśni Niemotworza; cz. 1-2, 4 zob. poz. 48, 52, 54.

57. Gra w zielone, czyli świadome ojcostwo. Heca w 3 aktach z prologiem. [Współaut.:] S. Esmanowski. Powst. ok. 1934.

Podp.: Tadeusz Erwinne. — Masz. w Bibl. Zakładu Nar. im. Ossolińskich we Wr.

58. Czarny dzień. [Poemat]. Gorzeń Górny: Rolnicza Druk. i Księg. Nakł. w Pozn. pod zarządem J. Kuglina 1935, [13] s.

Druk prywatny wyd. w 13 egz.

59. Wrzosa. [Wiersze]. [Pozn.:] Nakł. J. Kuglina; Rolnicza Druk. i Księg. Nakł. 1935, [48] k. Wyd. nast. w oprac. i z posł. T. Olszewskiego Bielsko-Biała: Beskidzka Ofic. Wydawn. BTKS [Beskidzkiego Tow. Społ.-Kult.] 1988.

Wyd. bibliofilskie tomu erotyków w 5 egz.; egz. przeznaczony dla Bibl. UJ był zastrzeżony do 1985.

Adapt. teatr.: Dell'amore. [Wieczór śpiewanych erotyków E.Z.] Muz.: T. Woźniak. Wykonanie: J. Majchrzak, T. Woźniak. Wyst. Łódź, Kawiarnia T. Powsz. 1990.

60. Pokój dziecinny. Dramat. Gorzeń Górny: Bibl. Gorzeńska 1936, 70 s. Przedr. ze wstępem E. Kozirowskiego *Dialog* 1959 nr 8 s. 5-49. Praprem. Wadowice, Klub Pracy Twórczej „Beskidnicy” 1982.

Wyd. na bibule jako druk prywatny w 60 egz. — Wyst. w teatrze zawodowym: Łódź, T. Studyjny'83 im. J. Tuwima 1989.

61. Martwe morze. Pamiętnik Jana w Oleju Zydla. Powieść. Pierwodr. fragm. pt. Egzystencje. Powieść współczesna. Cz. 1. Wieloboki. *Dz. Pop.* 1937 nr 1-82 [z przerwami]. Wyd. osób. całosci Wwa: F. Hoesick 1939, 351 s. Wyd. nast. z przedm. A. Piwowarczyka Kr.: WL 1954, XXX, 317 s.

Druk w *Dz. Pop.* przerwany z powodu zamknięcia pisma. — Inny wariant tytułu: *Bloto po szyje*. — Rkps fragm. ciągu dalszego powieści pt. „Czwartek. Egzystencji t. 2” znajduje się w Bibl. Nar. w Wwie.

62. Piszemy listy. [Autorzy:] ... i czytelnicy „Zmór”. Wwa: Księg. Powsz. 1937, 194 s.

Wybór listów do E.Z. po wyd. *Zmór* [poz. 33] z komentarzem pisarza.

63. Kantata młodzieży śląskiej. Recital zbiorowy z chórami i orkiestrą. Słowo wstępne: L. Kobiela. Kat. [1938], 11 s. *Bibl. Sceniczna Śl. Zw. Teatrów Lud.*

64. Motory. [Powieść]. Ilustr. S. Żechowski. T. 1-2. Kr.: Sirinks 1938 [antydat. 1937], 359 + 413 s. Wyd. nast.: Wstęp i ustalenie tekstu: J. Tynecki. Oprac. materiałów z procesu „Motorów”: M. Kuna. Łódź: WL 1981, tamże: 1982, 1988.

Wyd. I skfiskowane na mocy wyroku Sądu Okręgowego w Kr. w 1937.

Adapt. teatr. pt. *Ulice syrych*: Adapt.: M. Bojarska, A. Koper. Wyst. Wwa, T. na Woli 1978.

65. Powsinogi beskidzkie. Dziesięć obrazów scenicznych w inscenizacji autora. Ilustr. muz.: H. Ga-

domski. Z drzeworytami J. Wowra. Wwa: Inst. Teatrów Lud. 1938, 209 s. Por. poz. 40.

Zawiera też bibliografię „Powsinogów”.

66. Progi. Powieść. [Współaut.:] M. Koszyc. Powst. 1937-1939. Druk fragm. ze wstępem i komentarzem M. Kwiatkowskiego. *Nurt* 1965 nr 5.

Masz. całości z poprawkami autora w Muzeum E. Żegadłowicza w Gorzeniu Górnym.

67. Rzecz rodzima. [Satyra]. Wwa: Podwarszawska Druk. Leśna 1939, [6] s.

Wyd. w 5 niesprzedanych egz.

68. Interview. Dramat w 3 aktach. [Współaut.:] M. Koszyc. Powst. II 1939.

Rkps aktu 1 i 3 w Bibl. Nar. w Wwie.

69. Wasz korespondent donosi... Dramat. Powst. ok. 1939.

Inne wersje tytułu: Hrabia; Mohikanie. — Rkps złożony S. Jarczowi zaginął we wrześniu 1939; E.Z. próbował w czasie wojny odtworzyć tekst. — W Bibl. Nar. w Wwie znajdują się fragm. rkpsów: Wasz korespondent donosi... Akt 1. Powst. 23 XI 1940; Mohikanie. [Wersja w I akcie pisana ręką M. Koszyc].

70. Domek z kart. Dramat w 3 aktach. Powst. 1940. Druk fragm. aktu 3: *Przekrój* 1946 nr 79 s. 6-7. Praprem. Wwa, T. Współcz. 1953. Wyd.: Według inscenizacji Edwina Axera w Państw. Teatrze Współczesnym w Warszawie. (Uwagi insc. oprac. J. Cichocka i J. Kulczyński). Wwa: Czyt. 1954, 97 s. TV 1981.

W niektórych źródłach jako współaut. utworu jest podawana M. Koszyc.

Przełt. ros.: Kartočný domik. [Przeł.] S. Daševskaja, V. Beljaev. Moskwa 1955.

Adapt. film.: Scenariusz: E. Axer, S. Wohl. Ekran. 1954.

71. Dziewczyna. [Cykl wierszy i prozy poetyckiej]. Powst. 1939-1940. Druk fragm.: *Kamena* 1970 nr 1; *Mag. Kult.* 1972 nr 2. Wyd. w wyborze i ze wstępem A. Żegadłowicza. Oprac. tekstu: J. Kajtoch. [Bielsko-Biała:] Beskidzka Ofic. Wydawn. BTSK [Beskidzkiego Tow. Społ.-Kult.] 1987, 62 s.

72. Sind Sie Jude? Sztuka w 5 obrazach z prologiem i epilogiem. [Współaut.:] M. Koszyc. Powst. 1941.

Inny wariant tytułu: Natan syn Davida. — Fragm. rkpsu w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie.

73. O Jędrzeju Wowrze, snyczerzu beskidzkim. Wspomnienia, szkice, wiersze i opowiadania. [Autorzy:] ..., E. Kozikowski. Wwa: LSW 1957, 192 s.

Tu E.Z.: Ballada o czwartym powsinodzie beskidzkim, świątkarzu, o Bogu prawdziwym i Chrystusie frasobliwym rzeźbiącym patrona Beskidu [poz. 12]; Jak to ludziska tańcowali na weselu u Jędrzeja Wowra w Beskidzie; Życie ludu wiejskiego; Pod górę ta droga wiedzie: Słowo wstępne do teki drzeworytów wydanej pt. „Pieczęćki beskidzkie Jędrzeja Wowra”; Jędrzej Wowro.

74. Wiersze wybrane. Wyboru dokonał E. Kozikowski. Wwa: PIW 1957, 293 s.

Tu m.in.: Pieśń o Śląsku [poz. 53]; Z wierszy niewydanych.

75. Emila Żegadłowicza koledziółek beskidzkich siedem: o koszałkach i opalkach, o wyraju zasobku skrzyniego, o drodze po drugiej stronie ziemi, o nibyżeniaczce rajtara z wierzbą, o skrzypcach zamarychostowych, o targach przetargach, o drodze rozbieżnej. Z drzeworytami L. Urbańskiego. Wwa: Akad. Sztuk Pięknych 1958, 18 s. Zob. poz. 10.

Druk bibliofilski.

76. Poezje wybrane. Wybór i przedm.: T. Olśzewski. Nota biogr.: J. Bandrowska-Wróblewska. Wwa: LSW 1971, 160 s.

77. Wiersze o miłości. Wybór i wstęp: J. Kajtoch. Bielsko-Biała: Beskidzka Ofic. Wydawn. BTSK [Beskidzkiego Tow. Społ.-Kult.]; Wadowice: Wadowicka Ofic. Wydawn. TMZW [Tow. Miłośników Ziemi Wadowickiej] 1984, 132 s. Wyd. 2 tamże 1986.

78. Myśli. Wstęp i wybór: M. Ziemanin. Zakopane: Ofic. Wydawn. Związku Podhalan 1987, 59 s.

79. Wybór poezji. Wybór, wstęp i nota edytorska: I. Maciejewska. Wwa: PIW 1987, 205 s.

80. Korespondencja. [Autorzy:] ..., Stefan Żechowski, M. Ruzamski. Wstęp, oprac. tekstu i przyp.: M. Wójcik. T. 1. 1936-1937; t. 2. 1938-1944. Kielce: Wydawn. Akad. Świętokrzyskiej 2002, 427 + 233 s.

Słuchowiska radiowe zob. poz. 7, 12, 15, 29, 33, 48 oraz m.in.: Jaselka. Radio (Pozn.) 1928. — Teatr w płomieniach. Radio (Pozn.) 1929. — Ballada o gorzkich żalach, rezurekcji i zjawieniach świetlistych Syna Bożego z zapewnieniem współżycia wiekuiętego. Oprac.: H. Hohendlingerówna. Radio (Wilno) 1930.

Wydania osobne poszczególnych utworów w oprac. muz. z nutami: Hejnał triumfalny. [Muz.:] F. Nowowiejski. Pozn. 1923, 3 s. [na otwarcie Powsz. Wystawy Krajowej w Pozn.]. — Trzy pieśni. 1. Nad rzeką; 2. W opustoszałym starym sadzie; 3. Wniosłaś wiosenny ranek. [Muz.:] F. Szopski. [Tekst także w jez. franc.; przeł.] E. Barblan. Wwa: Gebethner i Wolff 1923, 7 + 5 + 7 s. — Dzień słowiański. [Muz.:] S. Wiechowicz. Pozn.: Wielkop. Związek Kół Śpiewaczych 1929, [21] s. — 1. O zalotach oczarowanych. Koledziółka beskidzka; 2. O sojek korolowych oczach. Koledziółka beskidzka. [Współwyd. z:] 3. Kołysanka. Słowa: J. Porazińska. [Muz.:] S. Wiechowicz. Pozn.: Wielkop. Związek Kół Śpiewaczych 1929, 4 s. — Pieśń. [Muz.:] W. Raczkowski. Pozn.: Wielkop. Związek Kół Śpiewaczych 1929, [12] s. [na Wszehstowiański Zjazd Śpiewaczy w Pozn.]. — Nasa Marysia. (Fragm. balady ze zbioru „Dziewanny”). [Muz.:] Ł. Drège-Schielowa. Wwa: *Muzyka* 1930, [3] s. — Kantata. Fantazja symfoniczna ku uczczeniu pomnika Woodorowa [!] Wilsona w Poznaniu 4 lipca 1931 r. [Muz.:] M. Świerzyński. Pozn.: B.T. Barwicki 1931,

7 s. — Biały dom. [Muz.:] F. Nowowiejski. Pozn.: Nakł. kompozytora 1933, 7 s. — Koń światowida. [Muz.:] S.B. Poradowski. Cz. 2-3. Pozn.: Nakł. autora 1935, [3] s. Wyd. nast. Pozn.: B.T. Barwicki 1947. — Koszałki, Opałki. [Muz.:] T. Szeligowski. Kr.: PWM 1947, 16 s. — Pieśń o wiośnie. [Muz.:] S. Poradowski. Pozn.: B.T. Barwicki 1947, 16 s. — Hej poro szczęśliwa. [Muz.:] Ł. Drège-Schielowa. Wyd. łącznie z: Dwa wiatry. Słowa: J. Tuwim. [Muz.:] J. Sokorski. [Wwa:] Czyt, 1949, 12 s. — Pod okapem śniegu. (Kołodziejki beskidzkie). [Muz.:] T. Szeligowski. [Kr.:] PWM 1952, 5 s. — Kołodziejki beskidzkie. [Muz.:] S. Wiechowicz. Kr.: PWM 1953, 17 s. Wyd. nast. tamże 1985.

Wybór utworów w przekł. czes.: Bašne. [Przeł.:] O.F. Babler, J. Karnik. Moravska Ostrava 1930 [Inf. K. Forysia w bibliografii dołączonej do: Pokosy. Wadowice 1933 zob. Twórczość poz. 55].

#### Przekłady i adaptacja

1. Tematy chińskie. Gorzeń Górny, Wadowice: Nakł. autora; [Druk.] F. Foltina 1919, 29 s.

2. W. Hasenclever: Antygonia. Tragedia w 5 aktach. Przekł. powst. 1924.

Masz. w Bibl. T. im. J. Słowackiego w Kr., Muzeum Teatr. w Wwie, Bibl. Zakładu Nar. im. Ossolińskich we Wr.

3. J.W. Goethe: Faust, Tragedii cz. 1-2. Wyst. Wwa, T. Nar. 1926. Wyd. Wadowice: F. Foltin 1926, 1927, 288 + 356 s. Wyd. nast.: ze wstępem A. Sowińskiego Wwa: PIW 1953, 1954; Tor.: Akademia 1994.

Wypowiedź E.Z. na temat przekł. pt. Polski „Faust” i polski teatr zob. Twórczość poz. 31.

4. J.W. Goethe: Małgorzata. (Urfaust). Przekł. powst. 1927.

Inf. o przekł. w tomie: Dęby pod pełnią. Wwa 1929 [Twórczość poz. 38].

5. C. Gozzi: Turandot. Groteska baśniowa w 5 aktach w przeróbce poetyckiej ... Wyst. Kr., T. im. J. Słowackiego 1927.

Masz. w Bibl. T. Powsz. w Wwie. — Wyst. też pt.: Księżniczka Turandot; Turandot księżniczka chińska.

6. Zegar słoneczny w chińskim ogrodzie. Pozn., Wwa: Księg. Św. Wojciecha 1928, 78 s. Na okt. 1929. — Wyd. w 12 egz.

7. Przygody dobrego wojaka Szejka. Groteska w 2 częściach i 9 obrazach wg powieści J. Haška. Adapt.: J. Wittlin i ... Wyst. Pozn., T. Pol. 1930. W adapt. E.Z. obrazy 3, 4, 6, 7 oraz insc. całości.

8. Tematy rumuńskie. [Antologia poezji rumuńskiej]. Pozn.: Nakł. J. Kuglina; Rolnicza Druk. i Księg. Nakł. 1931, 111 s.

9. P.H. Calderón de la Barca: Circe, albo Miłość silniejsza ponad wszelkie czasy. Groteska heroiko-

miczna w 3 aktach. Transkrypcja „El mayor elanto amor” ... Wyst. Łódź, T. Miej. 1932.

Rkps ilusir. muz. R. Palestra w Bibl. Nar. w Wwie.

10. M. Eminescu: Cesarz i proletariusz. [Poemat]. Przedm.: M. Jorga. Pozn.: Nakł. J. Kuglina 1932, 15 s.

Wyd. w 20 egz.

11. H. Chlumberg: Cuda pod Verdun. Przekł. powst. ok. 1933.

Inf. K. Forysia w bibliografii dołączonej do: Pokosy. Wadowice 1933 [Twórczość poz. 55].

12. M. Eminescu: Wybór poezji i poematów. Ze słowem wstępnym M. Jorgi. Wwa: F. Hoesick 1933, 123 s.

13. H. Longfellow: Hajawata. Przeł.: ..., M. Koszyc. Przekł. powst. 22 XII 1939-7 II 1940. Druk fragm. *Prz. Hum.* 1961 nr 3 s. 36-141.

Masz. (80 s.) w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie. — W art. M. Warneńskiej pt. „Nieznany przekład Hajawaty” (*Prz. Hum.* 1961 nr 3) obok fragm. przekładu znajdują się też wypowiedzi E.Z. dot. pracy nad tłumaczeniem (rkps całości w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Wwie).

#### OPRACOWANIA (wybór)

Wywiady: Wywiady sielskie. E.Z. Rozm. M.-J. Wielopolska. *Wiad. Lit.* 1925 nr 27; U dnia, którego nie znam stoję bram... [Rozm.] S. Papeł Stef. *Wiad. Lit.* 1927 nr 14; Ariański dwór i żydowski świecznik. Rozm. S. Essmanowski. *Wiad. Lit.* 1932 nr 45.

SWPP 1. — PP (A. Szalagan). — LP XX w. (K. Szymanowski). — SBTP 1. — SISB (K. Sroczyńska). — J. Kuglin: Dziesięciolecie książki Emila Zegadłowicza w Poznaniu. Zarzys bibliograficzny. Pozn.: Rolnicza Druk. i Księg. Nakł. 1929, [23] k. — K. Foryś: Bibliografia. W: E. Zegadłowicz: Pokosy. Wadowice 1933. — K. Fac, H. Kuna: E.Z. — bibliografia podmiotowa i przedmiotowa za lata 1945-1982. W: Szkice o twórczości Emila Zegadłowicza. Rzeszów 1985.

J.N. Miller: Wizje kosmicznego Beskidu. *Robotnik* 1921 nr 342 [rec.: Dziewanny. Sześć ballad wtórych]. — J. Stur. W tegoż: Na przelomie. Lw. 1921 [rec.: Ballady. Sześć ballad z poematu „Dziewanny”]. — A. Ameisen: Polska „Alkestis”. *Wiad. Lit.* 1925 nr 13 [rec.: Alcesta]. — W. Broniewski: E.Z. *Wiad. Lit.* 1925 nr 15. — K. Irzykowski. *Robotnik* 1925 nr 303, 304, 337, przedr. w tegoż: Pisma. (Pisma teatralne. T. 1). Kr. 1995 [rec.: Głaz graniczny; Lampka oliwna]. — *Listy z Teatru* 1925 nr 5 [tu: T. Sinko: Przemiany Alcesty; W.L. Jaworski; T. Świątek [dot.: Lampka oliwna]; T. Szantrach [dot.: Noc Świętego Jana Ewangelisty]; E. Kozikowski [dot.: Nawiedzeni]; F. Siedlecki [dot.: Głaz graniczny]]. — P. Siedlecki. *Gaz. Adm. i Policji Państ.* 1925 nr 1, 45, 50 [rec.: Noc Świętego Jana Ewangelisty; Głaz graniczny; Lampka oliwna]. — A. Słonimski. *Wiad. Lit.* 1925 nr 46, 50 [rec.: Głaz graniczny; Lampka oliwna]. — T. Boy-Zeleński. W tegoż: Flirt z Melpomeną. Wieczór szósty. Wwa 1926, przedr. w tegoż: Pisma. T. 2]. Wwa 1964 [rec.: Głaz graniczny; Lampka oliwna]. — [J.W. Goethe: Faust. Przeł. ...] T. Boy-Zeleński. W tegoż: Flirt z Melpomeną. Wieczór szósty. Wwa 1926, Pisma. T. 2]. Wwa 1964; W. Hulewicz: Polski „Faust”. Rzecz o nowych polskich „Faustach”. Wwa 1926 [m.in. o przekł. E.Z.]. — J. Liebert: O Słowic i o Bogu w „Domu jałowcowym”. *Głos Pracy Lit.* 1927 nr 29, przedr. w tegoż: Pisma zebrane. T. 1. Wwa 1976 [rec.: Dom jałowcowy]. — J.N. Miller: Na wyrocznię Beskidu. (Dziewanny). *Głos Pracy Lit.* 1927 nr 125. — S. Papeł: Misteria balladowe Emila Zegadłowicza. Pozn.: Druk. Poznańska 1927, 44 s. — L. Piwiński. *Prz. Współcz.* 1927 nr 67 [rec.: Żywoć Mikołaja Srebrzempianego. Cz. 1]. — J. Wołoszynowski: Druciarz boży.

- Wiad. Lit. 1927 nr 36 [rec.: Dom jatowcowy; Dziewanny]. — L. Bandura: Mikołaj Srebremipsany, próba psychologicznego rozbioru postaci na podstawie powieści E.Z. „Godzina przed jutrznią”. *Pr. Szk.* 1928 nr 9 [rec.: Żywot Mikołaj Srebremipsanego. Cz. 1]. — P. Hulka-Laskowski: Góry i kulisy. *Wiad. Lit.* 1928 nr 16 [rec.: W obliczu gór i kulisy]. — [Żywot Mikołaj Srebremipsanego. Cz. 1:] W.L. Jaworski. *Tezca* 1928 nr 6; W. Noskowski: Książka prawdy i marzeń. *Tezca* 1928 nr 46. — W. Noskowski: Książka Kaus. *Tezca* 1928 nr 47 [rec.: Żywot Mikołaj Srebremipsanego. Cz. 2]. — K.W. Zawodziński: Geniusz czy potęga reklamy? *Wiad. Lit.* 1928 nr 10, przedr. w tegoż: Z pism. Wśród poetów. Kr. 1964 [dot.: Dom jatowcowy; Dziewanny]. — N. Cieszyński: Poeta miłosny za dumy. *Rocz. Katol.* 1929. — J.E. Skiński: Sprawa Z. *Wiad. Lit.* 1929 nr 51, przedr. w tegoż: Na przelaj i inne szkice o literaturze i kulturze. Kr. 1999. — K. Troczyński: Czartakowskie deby. *Dz. Pozn.* 1929 nr 216, przedr. w tegoż: Zoil. Kr. 2003 [rec.: Deby pod pętlą]. — Z. Wasilewski: W tegoż: Poeci i teatr. Wwa 1929 [rec.: Lampka oliwna]. — W. Piotrowicz: Dramat Z. „Głaz graniczny” w Reducie. W tegoż: W nawiasie literackim. Wil. 1930. — Z. Kosidowski: W tegoż: Fakty i zdydy. Pozn. 1931 [rec.: Nad brzegami zodiaku]. — S. Papée: W tegoż: Teatr współczesny. Pozn. 1931 [rec.: Gdy się Chrystus rodzi...; Łyżki i księżyc]. — J.E. Skiński: Drugi Z. *Tyg. Il.* 1931 nr 3, przedr. w tegoż: Na przelaj i inne szkice o literaturze i kulturze. Kr. 1999 [rec.: Nad brzegami zodiaku]. — T. Boy-Zełęński: W tegoż: Ludzie i bydłak. Wrażenia teatralne. Wwa 1933, przedr. w tegoż: Pisma. T. 24. Wwa 1966 [rec. przeróbki: C. Gozzi: Turandot]. — S. Napierski. *Wiad. Lit.* 1933 nr 14 [rec.: Podsluch]. — J. Rollaner: Uwagi o polskich przekładach „Fausta” Goethego. *Prz. Hum.* 1933 z. 1 [m.in. dot. przekł. E.Z.]. — J.E. Skiński. *Tyg. Il.* 1933 nr 26 [rec.: Podkowa na progu]. — K.W. Zawodziński: Kilka tomików poezji. *Prz. Współcz.* 1933 t. 47 [m.in. dot. Podsluch]. — [Żywot Mikołaj Srebremipsanego. Cz. 4:] R.M. Blüth: „Zmory” i ich kariera społeczna. *Verbum* 1935 nr 4, przedr. w tegoż: Pisma literackie. Kr. 1987; E. Breiter: Odważna książka. *Wiad. Lit.* 1935 nr 40; P. Hulka-Laskowski. *Tyg. Il.* 1935 nr 41. — J. Lorentowicz: W tegoż: Dwadzieścia lat teatru. T. 2. Wwa 1935 [rec.: Lampka oliwna]. — [Żywot Mikołaj Srebremipsanego. Cz. 4:] J.N. Miller: Zmory dzieciństwa. *Robotnik* 1935 nr 358; S. Rogoż. *Skamander* 1935 z. 64; J.E. Skiński: „Zmory” trzeba zalać. *Pion* 1935 nr 46, przedr. w tegoż: Na przelaj i inne szkice o literaturze i kulturze. Kr. 1999; K. Wyka: *Droga* 1935 nr 11, przedr. w tegoż: Starsza szuflada. Kr. 1967; K. Brończyk: Jeszcze „Zmory”. *Głos Lit.-Nauk.* 1936 nr 81; J. Frankowski: Sprawa Lechickiego i Z. *Bunt Młody* 1936 nr 1; A. Podgórski: „Zmory” i „Grypa”. *Mysł Pol.* 1936 nr 2 [dot. też: J. Kurek: Grypa szaleje w Naprawie]; A. Ryniewicz: „Zmory” Z. i przedwojenna szkoła w Małopolsce. *Prz. Pedagog.* 1936; K. Troczyński: „Artyście wolno wszystko...” Preliminarium do krytyki „Zmór” E.Z. *Dz. Pozn.* 1936 nr 15, przedr. w tegoż: Zoil. Kr. 2003; W. Zawodziński: Blaski i nędze polskiego realizmu powieściowego. 8. Poeci w roli powieściopisarzy. *Prz. Współcz.* 1936 nr 59, przedr. w tegoż: Z pism. Opowieści o powieści. Kr. 1963 [dot. też: J. Wittlinal; K. Czachowski. *Wiedza i Życie* 1937 nr 1; W. Wicher: Przykłady indeksu. *Kultura* 1937 nr 10 [dot. też: J. Kurek: Grypa szaleje w Naprawie]; J. Borejsza: Obcy nurt. *Signały* 1938 nr 44. — K. Iryzkowski: Przegląd dramatów książkowych. *Gaz. Pol.* 1939 nr 234, 234 [właśc. 235], przedr. w tegoż: Pisma. (Pisma teatralne. T. 4). Kr. 1997 [rec.: Powsinni beskidzkie. Dziesięć obrazów scenicznych]. — M. Koszyc: Od „Uśmiechu” do „Zmór”. Na marginesie 30-lecia pracy pisarskiej Emila Zegadłowicza. Szkic popularny. Bielski Klub Demokratyczny 1939, 31 s. — [Martwe morze:] M. Koszyc: Pamiętnik człowieka nieporadnego. *Czarno na Białym* 1939 nr 22; J.K. Wende: Nowa powieść Z. *Epoka* 1939 nr 19, przedr. w tegoż: Literatura, historia, polityka. Wwa 1982. — K. Czachowski: Ostatnie lata Z. *Odrodzenie* 1945 nr 26. — Z. Klemensiewicz: Skądna powieść Z. *Życie Lit.* 1947 nr 38-45, przedr. w tegoż: W kręgu języka literackiego i artystycznego. Wwa 1961. — J. Krzyżanowski: O twórczości E.Z. *Twórczość* 1947 nr 7/8, przedr. w tegoż: W kręgu wiel-
- kich realistów. Kr. 1962. — K. Forys: Myśliciel śniady i obrońca praw człowieka. Przypominamy E.Z. *Dz. Lit.* 1948 nr 9. — [Domek z kart:] E. Csató: „Domek z kart”, czyli o rozwoju teatru; Dwa obozy. *Prz. Kult.* 1953 nr 21-22; Z. Greń: *Życie Lit.* 1953 nr 46; E. Kozikowski: Kto jest autorem „Domku z kart”. *Śl. Lit.* 1953 nr 6/7 [zaprzecza współaut. M. Koszyc]. — E. Kozikowski: „Pieśń o Śląsku” E.Z. *Śl. Lit.* 1953 nr 8. — [Domek z kart:] A. Mauersberger: Prawda pamfletu; R. Szydłowski: Zwycięstwo zza grobu; J. Zagórski: Krytyka z bliskiego dystansu. *Teatr* 1953 nr 13; J. Lipiński: Na marginesie prapremiery „Domek z kart”. *Pam. Teatr.* 1954 z. 2. — S. Polak: Wskreszenie poety. *Nowe Książ.* 1957 nr 7 [rec.: Wiersze wybranel]. — W. Studencki: „Dziesięć ballad o powsinogach beskidzkich” E.Z. *Zesz. Nauk. WSP w Opolu* 1957 z. 1, przedr. w tegoż: Szkice literackie. Opole 1967. — A. Piwowarczyk: Po raz wtóry po latach dwudziestu. *Nowe Książ.* 1958 nr 3 [rec.: Żywot Mikołaj Srebremipsanego. Cz. 4]. — J.E. Plomiński: O E.Z. *Życie i Mysł* 1959 nr 11/12. — A. Piwowarczyk: W kręgu Gorzania Górnego. W: *Księga wspomnień. 1919-1939*. Wwa 1960. — Z. Klemensiewicz: Garść uwag o słowotwórstwie Z. powieściopisarza. W: *Księga pamiątkowa ku czci Stanisława Pignonia*. Kr. 1961, przedr. w tegoż: Ze studiów nad językiem i stylem. Wwa 1969. — E. Kozikowski: E.Z. i grupa „Czartaka”. W tegoż: Między prawdą a plotką. Kr. 1961, przedr. w tegoż: Więcej prawdy niż plotki. Wwa 1964. — M. Warneńska: Nieznany przekład. *Prz. Hum.* 1961 nr 3 [dot. przekł.: H. Longfellow: Hajawata]. — W. Studencki: C.K. Gimnazjum Wadowickie w opinii pisarzy. *Zesz. Nauk. WSP w Opolu* 1962 nr 2, przedr. w tegoż: Szkice literackie. Opole 1967 [dot.: Żywot Mikołaj Srebremipsanego. Cz. 4]. — W. Studencki: Twórczość dramatyczna Emila Zegadłowicza. Wr.: Ossol. 1962, 195 s. — E. Kozikowski: Portret Zegadłowicza bez ramy. Opowieść biograficzna na tle wspomnień osobistych. Wwa: LSW 1966, 567 s. — K. Zajczkowska: E.Z. a współczesni czytelnicy. *Tyg. Powsz.* 1966 nr 10. — W. Studencki: Dwudziecie E.Z. W tegoż: Szkice literackie. Opole 1967. — J. Kurek: *Z. Życie Lit.* 1968 nr 44. — T. Olszewski: Nieznany tom erotyków E.Z. *Poezja* 1968 nr 11 [dot.: Wrzysł]. — J. Śliżński: E.Z. a Cechy. [Przeł:] M. Kudělka. *Sleszsky Šborník* Opawa 1968 nr 2. — T. Olszewski: O potrzebie ładu, miłości i spokoju. *Kamena* 1970 nr 1. — W. Studencki: O „Uśmiechu” E.Z. (Życie i dzieło). *Zesz. Nauk. WSP w Opolu. Hist. Lit.* 1971 nr 8. — A. Grzymała-Siedlecka: E.Z. W tegoż: Nie pozegnani. Kr. 1972. — J. Prokop: Wokół Z. W tegoż: Lekcja rzeczy. Kr. 1972. — S. Zechowski: Faun i nimfy; Gdy me odcieję zrozumiesz. *Poglądy* 1973 nr 5-6. — W. Studencki: Dziennik E.Z. i Marii Koszyc. *Prz. Hum.* 1974 nr 2. — A. Słonimski: E.Z. W tegoż: Alfabet wspomnień. Wwa 1975. — W. Studencki: „Pieśni Niemotworza” E.Z. *Prz. Hum.* 1975 nr 8. — M. Warnenska: Świątki i diabły. W teje: Śladami pisarzy. Cz. 2. Wwa 1975. — *Mag. Kult.* 1976 nr 3 [tu art.: L. Lięza: O kilku inspiracjach młodopolskich w poezji E.Z.; S. Starbo: W małym dworku; A. Zegadłowicz: Pisarz poszukiujący]. — E. Pawłowska-Malinowska: Neologizmy słowotwórcze w twórczości poetyckiej E.Z. *Sprawy Opol. Tow. Przyj. Nauk. Wyzd. Il. Jez. i Lit.* Ser. B 1976 nr 14. — B. Tokarzowa. *Poglądy* 1977 nr 12 [analiza wiersza: O wodniku i nieoczywisty]. — U. Gumala: O „Czartaku” E.Z. *Pr. Nauk. UŚi* w Katow. 1978 nr 204. — A. Błaszczewicz: Skandal sprzed lat. *Film* 1979 nr 19 [rec. adapt. film. „Zmory”]. — M. Fik: Misyfikacja. *Polityka* 1979 nr 7 [rec. adapt. teatr. „Motorów” pt. *Ulica syntych*]. — M. Małajńska: „Zmór” zmartwychwstanie. *Życie Lit.* 1979 nr 20 [rec. adapt. film. „Zmory”]. — J. Potęga: Zmory „Zmór”. *Literatura* 1979 nr 13. — W. Studencki: E.Z., M. Pokrasenowa: Bibliografia. W: *OLP. Ser. 6 t. 2*. Kr. 1979. — M. Krassowski: Między utopią a prawdą. (O E.Z.). W tegoż: Granice sensu. Wwa 1980. — W. Błachut: Przypomnienie Z. (W 40 rocznicę śmierci). *Życie Lit.* 1981 nr 12. — H. Galska: Pod zarzutem pomografii. *Kultura* 1981 nr 33 [dot. współpracy z S. Zechowskim]. — L. Neuger: „A pojęcie cywilizacji jest niedorzecznością”. W: *Poeci dwudziestolecia międzywojennego*. T. 2. Wwa 1982. — [Motory:] J. Pieszczałowicz: „Motory” i hamulce. (O E.Z.). *Zdanie* 1982 nr 9; M. Sołtyk: Testament



Z. *Życie Lit.* 1982 nr 14. — Studia o Żegadłowiczu. Pod red. J. Paszka. Kat.: UŚL 1982, 141 s. *Pr. Nauk. UŚL w Katow.*, 468 [zawartość: L. Neuger: O poezji Z.; J. Paszek: Autor 40 tomów i 14 wierszy; K. Kłosiński: Od „Zmór” do „Motorów”. (Czy jest możliwa literatura erotyczna?), przedr. w tegoż: Eros, dekonstrukcja, polityka. Kat. 2000; I. Skwarek: Autobiograficzne powieści Z.; A. Madej, T. Miczka: Hipoteza autobiograficzności. (O filmowej adaptacji „Zmór”), K. Kralkowska-Gatkowska: Symbolika przestrzeni artystycznej w „Martwym morzu”; E. Gondek, J. Grządziel: Z. w Katowicach i w Sosnowcu]. — B. Sułkowski: Motory sztuki i swąd kiczu. *Osnowa* 1983 nr 1/2. — K. Kolińska: Emil i Maryla. Wwa: KiW 1984, 178 s. [dot. związków E.Z. z M. z Wrzasków Stachelską]. — E. Malinowska: Opis w „Zmorach” E.Z. *Zesz. Nauk. WSP w Opolu. Językozn.* 1984 nr 9. — M. Mydlarz: Z. i [.] Wowro. *Podbeskidzie* 1984 nr 11/12. — T. Olszewski: Święty skandalista. (O twórczości E.Z.). *Tyg. Kult.* 1985 nr 6. — Szkice o twórczości Emila Żegadłowicza. Pod red. Z. Andresa. Rzeszów: Tow. Nauk. 1985, 238 s. [zawartość: Z. Andres: Wstęp. — I. W kregu poezji: Z. Andres: Poszukiwanie idei, czyli o poezji E.Z.; S. Jaworski: Mit autobiograficzny w poezji E.Z.; J. Nowakowski: Mit ziemi w poezji E.Z.; M. Zieba: Wokół ludowości w poezji E.Z.; G. Ratajewicz: „Powsinogi beskidzkie” a wymagania poetyki europejskiego ekspresjonizmu. — II. Twórczość dramatyczna: E. Rzewuska: „Misteria balladowe” E.Z. jako poszukiwania nowej formuły dramatycznej. — III. Problemy prozy: K. Kłosiński: Jak czytać „Motory?”, przedr. w tegoż: Eros, dekonstrukcja, polityka. Kat. 2000; J. Paszek: „Motory” i pornografia; S. Kryński: Śmierć Cypriana Fałna. (E.Z.: „Motory” — struktura i funkcje motywu), przedr. w tegoż: Artysta — świat. Rzeszów 2003. — IV. Język i styl: T. Ampel: Kilka uwag o stylu poezji E.Z.; J. Litwin: Stylistyczne iluminacje w narracji „Żywota Mikołaja Srebrzypisanego” E.Z.; T. Budrewicz: Maniera interpunkcyjna Z. — V. Z dziejów przyjaźni pisarza z artystami: J. Szurek: Zechowski i Z. — z dziejów artystycznej przyjaźni. — VI. Przeglądy bibliograficzne. — H. Zaworska: Pije Kuba do Jakuba. *Twórczość* 1985 nr 6 [dot. Zmory]. — I. Skwarek: E.Z. W teście: Dlaczego autobiografizm? Kat. 1986. — K. Szymanowski: Narzecz. Rzecz o Żegadłowiczu — powieściopisarzu. Kr.: WL 1986, 334 s. — S. Zechowski: Album rysunków do „Motorów” Emila Żegadłowicza. Wstęp i noty biogr. T. Olszewski [Bielsko-Biala:] Beskidzka Ofic. Wydawn. BTSK [Beskidzkiego Tow. Społ.-Kult.] 1986, 94 s. — I. Ewertowska-Klaja: Ueberlegungen zu drei galizischen Schulromanen polnischer Autoren. W: Galizien-eine literarische Heimat. Pozn. 1987 [m.in. dot. E.Z.]. — E. Malinowska: Indywidualizacja języka postaci w „Żywocie Mikołaja Srebrzypisanego” E.Z. *Prz. Hum.* 1987 nr 7/8. — A.J. Markiewicz: „Gdy się Chrystus rodzi...”. (Poetyckie jaśółka E.Z.) *Przew. Katoł.* 1987 nr 51/52. — M. Jakimowicz: Inspiracje folklorystyczne w „Powsinogach beskidzkich” Z. *Lit. Lud.* 1988 nr 3. — P. Łuszczkiewicz: Między erotyką a pornografią. *Poezja* 1988 nr 8. — T. Olszewski: „Miłość przemienia losy Wszechświata”. (W stulecie urodzin E.Z.) *Okolice* 1988 nr 11. — G. Ratajewicz: Ekspresjonizm a wczesna twórczość E.Z. *Zesz. Nauk. WSP w Opolu. Filol. Pol.* 1988 z. 26. — A. Żegadłowicz: Pisarz poszukujący. *Watra* 1988. — E. Malinowska: Język i styl „Żywota Mikołaja Srebrzypisanego” Emila Żegadłowicza. Opole: WSP 1991, 58 s. Opól. Tow. Przyj. Nauk. Wyd. II. — S. Kruk: „Betsaba” E.Z. w inscenizacjach Stanisławy Wysockiej. *Rocz. Hum.* 1994 z. 1. — E. Kuźma: Literatura „starych” wobec pytań ostatecznych. Jerzy Hulewicz i E.Z.; I. Maciejewska: Franciszkanizm w poezji polskiej po roku 1918. W: Religijne aspekty literatury polskiej XX wieku. Lubl. 1998. — G. Studnicki: Tytus i Emil, czyli przypadki Mikołaja, nie zawsze „srebrzypisanego”. W 110 rocznicę urodzin E.Z. *Wadoviana* 1998 nr 1. — K. Kolińska: Żegadłowicz. Podwójny żywot Srebrzypisanego. [Biografia]. Wwa: Trio 1999, 269 s. — *Wadoviana* 2000 nr 4 [nr poświęcony E.Z.]; S. Stabro: Małe ojczyzny E.Z. W 110 rocznicę urodzin pisarza, przedr. w tegoż: Od Emila Żegadłowicza do Andrzeja Bobkowskiego. Kr. 2002; M. Wójcik: Tytus i Elżbieta. Biograficzne losy rodziców E.Z. odtworzone na podstawie

materiałów archiwalnych Muzeum w Gorzeniu Górnym; M. Siwiec-Cielebón: Gorzeńska kilimiarz; M. Wójcik: „Skroty kronikarskie”. Artystyczny brulion wydany 31 sierpnia-11 października 1939 r.; T. Bujnicki: „Skarby” E.Z.; M. Ziemiann: Saga gorzeńska; E. Wegenke: Muzeum w Gorzeniu; M. Wójcik: Skandale pani Krysi [K. Kolińskiej]. — M.J. Olszewska: Ballady misteryjne E.Z. W teście: „Tragedia chłopaka”; od W.L. Anczyca do K.H. Rostworowskiego. Wwa 2001. — A. Wolan: Droga i powrót w literaturze międzywojnia. E.Z.: Żywot Mikołaja Srebrzypisanego. Tłum. z niem.; K. Jachimczak, R. Wojnakowski. W tegoż: Mit Austrii w literaturze polskiej. Kr. 2002. — M. Wójcik: Lata uniwersyteckie E.Z.: Nieznany rękopis E.Z. łomów. rkpsu dziennika z 31 VIII-11 X 1939 wraz z tekstem. *Stud. Filol. Akad. Świętokrzys.* 2002 t. 15. **A.Sz.**

## ZELENAY Anna 1925-1970

Poetka.

Urodzona 3 marca 1925 w Łucku na Wołyniu; córka Władysława Martynowicza, pracownika sądu (woźnego), i Marii z Antonowiczów. W pierwszym roku życia przeniosła się do Równego, gdzie później uczęszczała do Państwowego Gimnazjum im. T. Kościuszki. Po wybuchu II wojny światowej i wkroczeniu Armii Czerwonej przebywała nadal w Równem, gdzie uczyła się w dziesięcioletniej radzieckiej szkole średniej z polskim językiem nauczania (ukończyła 7 klas). Podczas okupacji niemieckiej uczęszczała przez rok do ukraińskiej szkoły handlowej w Równem. Od 1942 pracowała w Banku Gospodarczym jako urzędniczka. Jednocześnie prywatnie uczyła się języków niemieckiego i francuskiego. W końcu 1943 z powodu ciężkiej choroby płuc przerwała pracę, co uchroniło ją przed wywiezieniem na roboty do Niemiec. W maju 1945 przyjechała wraz z rodzicami w ramach tzw. repatriacji do Radomia, gdzie zdała „małą maturę” i kontynuowała naukę w Liceum Ogólnokształcącym dla Dorosłych Zrzeszenia Nauczycieli „Przyszłość”. W październiku 1946 przeniosła się z rodzicami do Kłodzka, gdzie w 1947 ukończyła Liceum Ogólnokształcące im. Bolesława Chrobrego. W tymże roku rozpoczęła studia polonistyczne na Uniwersytecie Wrocławskim. Po pierwszym roku, z powodu nawrotu choroby płuc, zmuszona była przerwać naukę. Przez rok leczyła się w Sanatorium Akademickim w Zakopanem. Po powrocie kontynuowała studia. Debiutowała w 1948 wierszem pt. „W styczniową rocznicę”, opublikowanym w *Zwiercadle* (nr 3), dodatku literackim *Słowa Polskiego* (następne utwory literackie ogłaszała dopiero od 1958). W 1950 wyszła za mąż za Tadeusza Zelenaya, poetę i historyka sztuki. W 1952 uzyskała magisterium. W 1953-56 leczyła się w Klinice Gruźlicy we Wrocławiu i w sanatoriach. Zaczęła przygotowywać adaptację dla teatrowi lalekowych. W 1956 przeniosła się do rodziców do Kłodzka, gdzie do 1958 prowadziła z przerwami zespół teatralny i recytatorski w Powiatowym Do-



mu Kultury. W 1957 pół roku spędziła w sanatorium w Otwocku. W 1957-58 współpracowała z Teatrem Lalek „Guliwer” w Warszawie. Od 1958 działała w Klubie Inteligencji Twórczej, a później w Towarzystwie Miłośników Ziemi Kłodzkiej. Była współorganizatorką Kłodzkich Wiosen Poetyckich. Wiersze i przekłady z poezji rosyjskiej publikowała m.in. w *Nadodrze* (1958), *Życiu i Myśli* (1959-60), *Odrze* (1959-60), *Roczniku Kłodzkim* (1959/60, 1964), *Współczesności* (1961, 1963, 1965, 1966, 1969), *Tygodniku Kulturalnym* (1962, 1964-66, 1968-70), *Poglądach* (1963-69), *Poezji* (1966-70) i *Kulturze* (1967-70). Była współredaktorem czasopism i wydawnictw lokalnych (katalogów, jednodziówek). W 1960 otrzymała nagrodę Ministra Kultury i Sztuki. Po śmierci ojca w 1961, mimo pogarszającego się stanu zdrowia, zmuszona była podjąć stałą pracę w Kłodzkim Powiatowym Domu Kultury jako instruktor oświatowy (do października 1963). Była laureatką wielu nagród, m.in. w turniejach Kłodzkiej Wiosny Poetyckiej (1962, 1964, 1965). Od sierpnia 1963 ponownie przebywała w Klinice Gruźlicy we Wrocławiu, a następnie w sanatorium w Prabutach. W 1964 przeszła operację płuc i otrzymała rentę inwalidzką. W 1965 została członkiem ZLP. W tymże roku otrzymała nagrodę artystyczną m. Kłodzka, a w 1966 nagrodę Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kłodzku. Leczyła się w Instytucie Gruźlicy w Warszawie. Zmarła 18 września 1970 w Warszawie, pochowana została we Wrocławiu lub Kłodzku.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Przewodnik po zabytkach Kłodzka. Wr.: Nakł. Klubu Inteligencji Twórczej w Kłodzku; druk Ossol. 1960.

2. Zielona hemoglobina. [Wiersze]. Kłodzko: Ossol. 1962, 32 s. Wydż. Kultury Powiatowej Rady Nar. w Kłodzku.

3. Próba powrotu. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1964, 75 s.

Nagroda w konkursie Pierścienia, Peleryny i Pióra w 1964.

4. Dni darowane. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1966, 49 s.

Utwory z cyklu: Ballady dubieńskie.

5. Biała krynica. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1967, 76 s. Tu także przekł. wierszy z jęz. ros. autorów: A. Achmatowa, M. Cwietajewa, S. Jesienin.

6. Barometry na złą pogodę. [Wiersze]. Wr.: Ossol. 1970, 51 s.

M.in. cykle: Pamiątki; Ballady dubieńskie [poz. 4].

7. Wiersze zebrane. Posł.: J. Kulka. Wr.: Ossol. 1975, 210 s.

Cykle: Sonety; Kreślenie krajobrazu; Organizmy; Liryki; Drobiazgi; Ballady dubieńskie [poz. 4]; Wiersze ostatnie.

8. Ślad. Wiersz odnalazł i przygot. do druku B. Michnik. Kłodzko: Kłodzki Klub Lit. 1990, [4] s.

#### Adaptacje

1. W. Żukrowski: Porwanie w Tiutiurlistanie. Adapt. scen. ... Wyst. Wałbrzych, T. Lalek 1955.

2. K. Makuszyński: O dwóch takich, co ukradli księżyc. Adapt. scen. ... Wwa, T. Lalek „Guliwer” 1957.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966. – SWPP 2 (E. Głębička). – RL 1970 (J. Chudek).  
Z. Karczewska-Markiewicz: „Tiutiurlistan” w Wałbrzychu. *Teatr* 1956 nr 4 [rec. adapt.: W. Żukrowski: Porwanie w Tiutiurlistanie]. – K. Jezewska: O dwóch takich, co ukradli księżyc. *Teatr Lalek* 1958 nr 4 [rec. adapt.: K. Makuszyński: O dwóch takich, co ukradli księżyc. – J. Łukasiewicz: Poezja rzeczy małych. *Odra* 1963 nr 2 [rec.: Zielona hemoglobina]. – [Próba powrotu:] J. Lau. *Życie Lit.* 1964 nr 50; A. Stucki: Wiersze A.Z. *Twórczość* 1965 nr 1. – [Dni darowane:] J. Penta: „Mieć ptaki na własny użytek”, czyli zwycięstwo poetki. *Agora* 1966 nr 14; A. Stucki: Poetka kłodzkich wiosen. *Zwierzciadło* 1967 nr 9. – M. Dzierżyński: Kłodzkie środowisko literackie – próba penetracji. *Agora* 1968 nr 20. – [Biała krynica:] J. Pieszczachowicz: Krynica smutku. *Twórczość* 1968 nr 4, przedr. pt. Poetycka mitologia codzienności w tegoż: Pegaz na rozdrożu. Łódź 1991; J. Pluta: Nowe zdziwienia A.Z. *Agora* 1968 nr 20; M. Sprusiński: Ironie i sentymenty. *Nowe Książ.* 1968 nr 8; J. Zacharska: Zbuntowana, łakoma krasa świata. *Poezja* 1968 nr 8. – J. Łukasiewicz: A.Z. *Odra* 1970 nr 12 [wspomnienie]. – [Barometry na złą pogodę:] T. Olszewski: Urzeczenia i liryka. *Kierninki* 1970 nr 38; J. Zacharska: Pożegnanie A.Z. *Poezja* 1971 nr 2. – [J. Kulka] Jak: „Zegnana szeptem ilenu...”. *Twórczość* 1972 nr 10. – P. Dybel: Próby powrotu. *Twórczość* 1977 nr 4 [rec. Wiersze zebrane]. – J. Kulka: Próba powrotu. O.A.Z. *Pracownia* 2000 nr 23.

J.Z.

## ZELENAY Tadeusz 1913-1961

Pseud.: Kleks, T.Z.  
Poeta.

Urodzony 2 maja 1913 w Kijowie; syn Henryka Zelenaya, lekarza (zmarł 1920), i Anieli z Traczewskich. W 1925 przyjechał do Polski i rozpoczął naukę w Gimnazjum im. S. Staszica w Warszawie. Debiutował w 1932 wierszami pt. „Kino nieme” i „Wiek nowy”, opublikowanymi w *Kuźni Młodych* (nr 7/8, 9/10). Od 1933 należał do zespołu redakcyjnego tego pisma, był kierownikiem jego działu poetyckiego; publikował tu do 1935. W 1934 ukończył Gimnazjum im. T. Czackiego w Warszawie. W tymże roku rozpoczął służbę wojskową, ukończył dwydziesięcymiesięczny kurs podchorążych rezerwy. W 1935 został zwolniony z wojska na skutek choroby i rozpoczął studia z zakresu historii sztuki na Uniwersytecie Warszawskim. Był członkiem Związku Polskiej Młodzieży Demokratycznej „Lewica”. Wiersze publikował m.in. w *Naszym Wyrazie* (1935-36), *Pionie* (1935), *Dekadzie Akademickiej* (1936-37), *Kamienie* (1936-38), *Skamandrze* (1939). Od 1938 pracował jako pomoc biurowa w Centralnym Biurze Inwentaryzacji Zabytków. W czasie

okupacji niemieckiej mieszkał nadal w Warszawie; pracował m.in. jako sanitariusz w Szpitalu PCK, robotnik budowlany, szklarz. Uczestniczył w konspiracyjnym życiu literackim. Publikował wiersze w wychodzącym tajnie w Warszawie piśmie *Demokrata* (1943; podp. Kleks). W 1943 rozpoczął współpracę (pod pseud. Kleks) z satyrycznym piśmie *Moskit*. Wiersze zamieszczał w wydanych konspiracyjnie antologiach: „Słowo prawdziwe” (1942, 1943), „Idzie żołnierz” (1943), „Pieśni zbrojne” (1943) i „Pieśni polskie” (1945). Brał udział w powstaniu warszawskim, następnie został wywieziony do obozu jenieckiego w Sandbostel pod Bremą (Niemcy). Po wyzwoleniu przebywał początkowo w szpitalach w Bomlitz i Kempten. W końcu 1946 powrócił do Polski i zamieszkał we Wrocławiu. W tymże roku został członkiem PPS (od 1948 PZPR). Od 1947 należał do ZZLP (od 1949 ZLP). Pracował jako kierownik referatu muzeów w Wydziale Sztuki Wrocławskiego Urzędu Wojewódzkiego, kontynuując równocześnie studia z zakresu historii sztuki; w 1951 uzyskał magisterium. Rozwijał twórczość poetycką, a także publicystyczną i krytyczną, publikując w wielu czasopiśmie, m.in. w *Dzienniku Literackim* (1947-48), *Ekranie Tygodnia* (1947-48), *Nowym Kurierze Wrocławskim* (1947-49), *Odrze* (1947-49; tu w 1949 cykl pt. „Życiorysy miast”), *Tygodniku Powszechnym* (1947-48), *Zwierciadle* (1947-49), *Słowie Polskim* (1948-49, 1956-57). W 1950 został kierownikiem literackim Państwowego Teatru Młodego Widza we Wrocławiu. W tymże roku ożenił się z Anną Martynowicz, wówczas studentką filologii polskiej, poetką. Zajmował się przekładami z literatury rosyjskiej (m.in. tłumaczył poemat Pawła Antokolskiego „Syn”, *Zeszyty Wrocławskie* 1951 nr 1). W 1951 za całokształt dorobku przekładowego otrzymał Wojewódzką Nagrodę Literacką. Współpracował z Polskim Radiem. W latach następnych publikował m.in. w czasopiśmie *Sprawy i Ludzie* (1952, 1954-57), w *Życiu Literackim* (od 1952; tu w 1954-55 cykl korespondencji pt. „List z Wrocławia”), *Tygodniku Demokratycznym* (1955-57) i *Nowych Sygnałach* (1956-57; tu m.in. w 1957 cykl pt. „Moja literacka Warszawa” nr 29-33, 39-40). W 1957 został kierownikiem literackim Teatru Rozmaitości we Wrocławiu. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1956). Zmarł 15 października 1961 we Wrocławiu.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Jesień sentymentalna. [Wiersze]. Wwā: F. Hoecik 1937, 42 s.

2. Zamiec. [Wiersze]. [Wwā:] Wydawn. Sublokatorów Przyszłości 1939 [właśc. 1940], 13 s. Wyd. nast. Kempten: Nakł. autora 1946, 47 s.

Wyd. 1 konspir.; odbito na prawach rękopisu 7 egz.

3. Drogi bez dna. [Powieść]. Powst. 1946-1948. Druk fragm.: *Naprzód Dolnośl.* 1947 nr 131 s. 4; pt. Wszystko zdawało się kończyć. *Zwierciadlo* 1947 nr 33 s. 2, 1948 nr 16 s. 2.

Wg inf. autora w ank. ZLP rękopis powieści, rozpoczętej w 1942, spłonął podczas powstania warszawskiego. W 1946-1948 powieść została napisana w nowej wersji.

4. Żółte okno. [Wiersze]. Wr.: ZLP 1957, 16 s.

5. Zielone światło. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Wr., T. przy Stoliku 1959.

Wyst. łącznie z Z. Herbert: Drugi pokój.

6. Kartki z pamiętnika poetyckiego. [Wiersze]. Kat.: Śląsk 1960, 5 s.

7. Zapiski ze starej skrzyni. [Opowiadania]. Wr.: Ossol. 1960, 137 s. Wyd. 2 poszerz. tamże 1968.

Zawartość: Coś na kształt przedmowy; Dwa pieczone bażanty; Osle uszy panny Florentyny; Opowiadanie flamandzkie; Opowiadanie francuskie; Opowiadanie hiszpańskie; Opowiadanie norweskie; Opowiadanie wiedeńskie; Opowiadanie angielskie; Opowiadanie polskie; Opowiadanie mizantropa; Teczka albo sen; Białe śmy; Zemsta parasola; Fajka — W wyd. 2 nadto: Opowiadanie amerykańskie; Zapiski porządnego człowieka. Adapt. radio wa opowiadania Osle uszy panny Florentyny. Adapt.: J. Skotnicka. Radio 1969.

8. Wiersze. Wr.: Ossol. 1964, 142 s.

Cykle: Jesień sentymentalna; Pamiętki; Godziny miasta; Upominki; Kartki z pamiętnika poetyckiego; Rozłaki. — Tom zawiera cały dorobek poetycki T.Z. Teksty zostały w większości oparte na rękopisach poety, który dokonał wstępnej selekcji i podał propozycje podziału na cykle.

#### Przekłady i adaptacja

1. S. Michałkow: Ja chcę do domu. (Sztuka w 4 odsłonach). Przeł. ... Adapt.: H.N. Bojarska. *Mat. Światł.* 1950 nr 7 s. 306-315. Wyst. Wr., T. Młodego Widza 1950.

2. S. Michałkow: Zając mały-przemądrzały. Sztuka dla teatru kukielkowego. Wyst. Wr., T. Młodego Widza 1951.

3. Sprawa o nazwisko, Przeróbka sceniczna humoreski M. Gogola: Opowieść o tym, jak Iwan Iwanowicz pokłócił się z Iwanem Nikiforowiczem. Adapt.: ..., W. Zdanowicz. Wyst. Wr., T. Młodego Widza 1953.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953. — T. Zelenay: [Dziennik jeniecki]. Powst. 1944. Druk *Odra* 1984 nr 5 s. 42-51 [dot. okresu od 8 X do 5 XI 1944; z notą J. Łukasiewicza]. — T. Zelenay: Wszystkimi siłami chcę służyć ojczyźnie. *St. Pol.* 1954 nr 212.

SWPP 1. — PP (E. Głębička). — RL 1961 (P. Grzegorzcyk). [Jesień sentymentalna:] H. Michalski. *Kultura* 1937 nr 25; J.K. Weintraub: Wśród poetów. *Sygnały* 1938 nr 44. — S. Kuszewski: O twórczości T.Z. (Próba oceny). *Spr. i Ludzie* 1952 nr 73. — [Żółte okno:] Z. Falkowski [ZF]. *Wroc. Tyg. Katolików* 1957 nr 18; [A. Miedzyrzecki] (arm). *Nowe Książ.* 1957 nr 8; J. Trznadel: O refleksji moralnej. *Nowe Syg.* 1957 nr 17. — M. Kowalski: T.Z. pamiętnik poetycki. *Odra* 1960 nr 19 [rec.: Kartki z pamiętnika poetyckiego]. — [Zapiski ze starej skrzyni:] W. Dzieduszycki: Skrzynia pełna uroków; *Życie Lit.* 1961 nr 22; Z. Kubikowski: Opowiadania przy kominku. *Odra*

1961 nr 5; J.J. Lipski: Stylizacja z przymrużeniem oka. *Nowe Książ.* 1961 nr 10. — [Z. Bienkowski] zb. *Twórczość 1962* nr 1 [wspomnienie pośmiertne]. — S. Lichański: Na granicy życia i sztuki. *Twórczość 1962* nr 2, przedr. w tegoż: *Cienie i profile*. Wwa 1967 [rec.: Karki z pamiętnika poetyckiego]. — L. Krzemieniecki: Pamięć o wrocławskim poecie. *Kal. Wroc.* 1972. — Z. Antkowiak: T.Z. Poeta najbardziej wrocławski. *Wiadomości* 1981 nr 41.

J.Z.

## ZELWAN Zygmunt

ur. 1932

Nazwisko pierwotne: Kubielaś, w 1964 zmienione formalnie na Zelwan.  
Prozaik.

Urodzony 17 stycznia 1932 w Ślemieniu niedaleko Żywca; syn Stanisława Kubielaśa, urzędnika pocztowego, i Eleonory z Gładysiewiczów, nauczycielki. Do 1945 mieszkał w Zagórzach (Rzeszowskie). Uczęszczał do Liceum Ogólnokształcącego w Gorlicach; w 1950 zdał maturę. Następnie studiował fizykę w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie; w 1954 uzyskał dyplom. Debiutował w 1951 wierszem pt. „Włóczęga”, opublikowanym na łamach *Tygodnika Powszechnego* (nr 22; podp. Zygmunt Kubielaś). W 1954-55 był instruktorem kulturalno-oświatowym w hotelu robotniczym Zakładów Chemicznych w Piastowie. Następnie pracował jako nauczyciel fizyki w liceach ogólnokształcących, kolejno w Warszawie, Kolnie (Łomżyńskie), Sadownem (Węgorzynie), Sobolewie (Dębińskie). W 1960 zamieszkał w Koszalinie, gdzie początkowo utrzymywał się z korepetycji z matematyki, a od 1961 pracował jako dziennikarz w miejscowym oddziale *Ilustrowanego Kuriera Polskiego*; od 1964 pełnił funkcję kierownika tego oddziału. Jako prozaik debiutował w 1962 opowiadaniem pt. „Urlop w lipcu”, ogłoszonym na łamach *Życia Literackiego* (nr 49; podp. Zygmunt Kubielaś) i nagrodzonym w konkursie tego tygodnika i Wydawnictwa Poznańskiego. Od 1965 był członkiem SDP (do rozwiązania Stowarzyszenia w 1982; w 1981 zastępca przewodniczącego Oddziału Warszawskiego), a od 1968 ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). We wrześniu 1969 przeniósł się do Warszawy. Zajmował się pracą literacką; uczestniczył w zajęciach klubu literackiego przy Robotniczym Domu Kultury w Ursusie. Od 1972 do przejścia na rentę w 1984 pełnił funkcję radcy w biurze rzecznika prasowego w Ministerstwie Komunikacji. W tym okresie publikował artykuły dotyczące komunikacji; dwukrotnie otrzymał nagrodę Klubu Publicystów Komunikacji i Łączności (1978, 1979). Był też nagradzany za twórczość literacką i publicystyczną, m.in. w regionalnych konkursach literackich. W 1982 zawarł związek małżeński z Krystyną Sakowicz, psychologiem, a także poetką i prozaikiem. W 1989 był członkiem założycielem, a następnie członkiem SPP. Od 1990 działał w Komite-

cie Obywatelskim przy Lechu Wałęsie na Ochocie; był członkiem założycielem Ruchu Obywatelskiego – Akcji Demokratycznej, a następnie kolejno członkiem Unii Demokratycznej i Unii Wolności. W latach dziewięćdziesiątych zajął się malowaniem obrazów. Mieszka w Warszawie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Wieczór z Antonim. [Opowiadania]. Pozn.: WP 1965, 144 s.

Zawartość: Urlop w lipcu; Histeryczka; Anonim; Cena zwierzchnia; Zagubieni; Promocja; Pierworodny; Chorych nawiedza; Troje przy stoliku; Wieczór z Antonim; Portret; Rodzaj pogardy.

2. Punkt widzenia. [Opowiadania]. Pozn.: WP 1968, 153 s.

Zawartość: Obrona twarzy; Rozczarowanie; Punkt widzenia; Antrak; Życzliwość; Wszystkie inne miejsca; Na balkonie.

3. Głowy w piasku. [Powieść]. Pozn.: WP 1969, 225 s.

4. Stan krytyczny. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1972, 240 s.

5. Marionetki. [Powieść]. Wwa: Iskry 1973, 296 s.

6. Dom sierot. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1982, 189 s.

7. Gabriela. [Powieść]. Wwa: Iskry 1983, 232 s.

### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988, 2003.

[Wieczór z Antonim:] A. Cienski: Obiektywnie nudne. *Od-ra* 1965 nr 9; R. Liskowacki: Spotkanie z Z. *Kultura* 1965 nr 29; W. Maciąg: Podejrzliwość sumienia. *Życie Lit.* 1965 nr 25; L. Sobolewski. *Litery* 1965 nr 9; W. Szwedowicz: Realizm obrazkowy. *Nowe Książ.* 1965 nr 22; F. Fornalczyk: *Zap. Koszał* 1968 nr 2. — [Punkt widzenia:] T. Lewandowski: Opowiadania jakich wiele. *Pomorze* 1968 nr 11; J. Mazurczyk: Gra pozorów. *7-my Głos* Tyg. 1968 nr 12; K. Nowicki: Na różne sposoby. Psychologiczne etiudy. *Życie Lit.* 1968 nr 13. — [Głowy w piasku:] F. Fornalczyk: Zaniepokojona uwaga pisarza. *Pobrzeże* 1969 nr 10; Z. Luczak: Pozornie o lekarzach. *Kultura* 1969 nr 49; W. Maciąg: Kto przed kim odpowiada? *Życie Lit.* 1969 nr 40; J. Mazurczyk: Maski i twarze. *7-my Głos* Tyg. 1969 nr 37; K. Metrak: W pajęczynie usprawiedliwień. *Nowe Książ.* 1970 nr 1. — [Stan krytyczny:] L. Bugajski: Stan podgorączkowy. *Twórczość* 1972 nr 11; W. Maciąg: Adwokat jako bohater. *Życie Lit.* 1972 nr 28; J. Mazurczyk: Pusta karta. *Jantar* 1972 nr 28; K. Nowicki: Stan podgorączkowy i krytyczny. *Tyg. Kult.* 1972 nr 34; J. Sobol: Stan krytyczny Z.Z. *Nowy Wyraz* 1973 nr 6. — [Marionetki:] W. Maciąg: Nasze sny nie spełnione. *Życie Lit.* 1974 nr 4; K. Nowicki: Marzenie i rzeczywistość. *Twórczość* 1974 nr 9; J. Pieszczołowicz: Ach, te marionetki. *Nowe Książ.* 1974 nr 16. — [Dom sierot.] D. Dłabanin: Małe pokątne dobro. *Nowe Książ.* 1982 nr 4 [m.in. dot. Z.Z.]; R. Marciniak: Bliżej Korczaka. *Tu i Teraz* 1982 nr 27.

B.M.

## ZEMBATY Maciej

ur. 1944

Satyryk, autor tekstów piosenek, słuchowisk i scenariuszy filmowych, tłumacz.

Urodzony 16 maja 1944 w Tarnowie; syn Józefa Zembatego, sędziego, i Ireny Jadwigi z domu Ka-

bar, filologa klasycznego. Od sierpnia 1945 mieszkał wraz z rodzicami w Katowicach, a od 1953 w Warszawie. W 1957-62 uczęszczał do Państwowego Liceum Sztuk Plastycznych. W tym okresie redagował gazetkę szkolną, w której umieszczał własne teksty satyryczne. Po zdaniu matury w 1962 przez rok studiował na Wydziale Aktorskim w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej w Warszawie, a następnie rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim (UW). W czasie studiów założył wspólnie z Januszem Bogackim kabaret Fermata, który działał do marca 1968. Debiutował w 1965 jako autor tekstu i wykonawca na III Festiwalu Piosenki Polskiej w Opolu piosenką pt. „Uszy” (za którą otrzymał wyróżnienie), a drukiem w 1969 tekstami piosenek w antologii „Opole 69. Teksty piosenek festiwalowych”. Od 1965 współpracował z Programem III Polskiego Radia jako prezynter i wykonawca piosenek, a następnie autor wielu audycji, m.in. programów muzycznych „Pięć bluesów”, „Płyty nasze i naszych przyjaciół”, ponadto występował w „Podwieczorku przy mikrofonie”, a od 1969 pisał słuchowiska. W 1968 zdał na reżyserię filmową do Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej w Łodzi; po paru tygodniach został ze studiów usunięty. W tymże roku przebywał na urlopie dziekańskim i zdrowotnym na UW, po czym kontynuował studia polonistyczne i w 1970 uzyskał magisterium na podstawie pracy o folklorze więziennym. Następnie współpracował z kabaretem Jerzego Ofierskiego „U Kierdziolka”, a po roku z klubem ZAKR, gdzie m.in. był wykonawcą rosyjskich piosenek i ballad. W 1971-74 współtworzył kabaret Dreszczowisko, który działał przy Warszawskiej Estradzie. W tym okresie rozpoczął też współpracę z cotygodniową audycją Programu III Polskiego Radia „Ilustrowany tygodnik rozrywkowy” jako współautor powieści „Rodzina Poszepczyńskich”. Teksty piosenek i teksty satyryczne oraz przekłady z języka angielskiego drukował głównie na łamach *Radaru* (1971-85, z przerwami), *Szpilek* (1971-81, z przerwami) oraz w *Nowym Wyrazie* (1977). Zainteresowany twórczością Leonarda Cohena, od 1975 tłumaczył i wykonywał jego piosenki. W 1977 odbył podróż do Afganistanu, Pakistanu, Indii i Nepalu. Nadal współpracował z Polskim Radiem jako autor, adaptator i reżyser słuchowisk, wykonawca piosenek oraz prezynter, m.in. cyklicznej audycji „Zapraszamy do Trójki”; w 1976 współtworzył i do 1981 prowadził magazyn rozrywkowy „Zgrzyz”, audycję „Między snem a dniem”, kabaret radiowy „Czarno na białym”. W 1981 był twórcą I Festiwalu Piosenki Prawdziwej „Zakazane Piosenki”; za piosenkę „Sejm kalek” otrzymał na tym festiwalu nagrodę publiczności Złoty Knebel. W czasie stanu wojennego był

internowany i przebywał w Białołęce; w tym czasie napisał „Hymn internowanych ekstremistów”. W 1991 wyjechał wraz z rodziną na rok do Kalifornii i zarabiał jako piosenkarz. Po powrocie do Polski był w 1992 współzałożycielem firmy „Zgrzyz – Studio Test” produkującej programy telewizyjne. W 1992-94 współtworzył z Jackiem Janczarskim radiowy magazyn satyryczny „Zgrzyz”. W 2000 odbył podróż na Bałkany i do Afganistanu. W 2001 był organizatorem II Przeglądu Piosenki Prawdziwej. Mieszka w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Rodzina Poszepczyńskich. Cykl słuchowisk radiowych. [Współaut.:] J. Janczarski. Radio 1971-1976, 1980-1981, 1995-1997.

2. Gadatliwy. [Słuchowisko radiowe]. *Teatr Pol. Radia* 1972 nr 4 s. 97-104. Radio 1972.

3. Pamela. [Słuchowisko radiowe]. *Teatr Pol. Radia* 1972 nr 1 s. 105-113. Radio 1972.

I nagroda w konkursie Nacz. Red. Programu III Pol. Radia na słuchowisko o tematyce współcz. w 1971.

4. Lady Frankenstein. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] J. Skolimowski, A. Kostenko. Powst. 1976.

Na podstawie pomysłu T. Wintera. – Rozpoczęta w 1976 realizacja filmu została przerwana.

5. Przygody wuja Alberta. Powieść radiowa w odcinkach. Radio 1976-1977.

6. Sam na sam. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] A. Kostenko. Ekran. 1977.

Tytuł roboczy. Przenikanie.

7. Około Północy. [Scenariusz filmowy]. Ekran. 1977.

8. Siedem życzeń. [Scenariusz serialu telewizyjnego dla dzieci; współaut.:] A. Kotkowski. Powst. 1978. TV 1985.

Inf. o dacie powstania w: Makabra i współczucie [poz. 18]. – Nagroda na ogólnopolskim Festiwalu Filmów dla Dzieci i Młodzieży w 1986.

9. Smakosz. [Słuchowisko radiowe]. Radio 1980. Druk *Teatr Pol. Radia* 1981 nr 2 s. 65-74.

Przełt. norw.: Nipporen. [Przełt. z jez. ang.] H. Hagerup. Oslo 1981.

10. Mój Cohen. [Wspomnienia]. Wr.: OTO [Ośrodek T. Otwartego] „Kalambur” 1988, 109 s.

Wyd. nast. łącznie z cz. 2. Wwa: Ag. Artyst. MTJ 2002, 232 s.

Tu także M.Z. przekłady tekstów piosenek L. Cohena.

11. Czyste szaleństwo. Scenariusz programów telewizyjnych dla stacji komercyjnych. [Współaut.:] J. Janczarski. TV 1993.

12. Rodzina Poszepczyńskich. Scenariusz filmowy. [Współaut.:] J. Janczarski. Ekran. 1993. Por. poz. 1.

13. Wysypisko. Program satyryczny. [Współaut.:] J. Janczarski. TV 1994.

14. Makabra i współczucie. [Przedm.:] J. Janczarski. [Wspomnienia]. Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1996, 220 s.

Tu także teksty piosenek M.Z. oraz jego przekłady z jęz. ros. i ang. następujących autorów: L. Cohen, A. Galicz, E. Lear, E.B. Marks, A. Wertyński, W. Wysocki.

15. Rodzina Poszepezyńskich. Antypowieść. [Współaut.:] J. Janczarski. Wwa: Da Capo 1997, 190 s.

Na podstawie cyklu słuchowisk radiowych por. poz. 1.

16. Piosenki z trumienki. Zapis nutowy: J. Bogacki. Wwa: Twój Styl 2002, 113 s.

Słuchowiska radiowe zob. Twórczość poz. 1-3, 5, 9 oraz m.in.: Wujek Staszek. Radio 1969. — Płyta. Radio 1972. — Greps z ręcznikiem. Radio 1974. — „N”. Radio 1974. — Około północy. Radio 1974. — Skowyt. Radio 1974. — Tajemnica magistra Frankowskiego. Radio 1974. — Życie zwierząt. Radio 1974. — Adagio g-moll. [Monodram]. Radio 1975. — Na drzewie. Radio 1975. — Ostatnie życzenie. Radio 1975. — Pięć razy to samo. Radio 1975. — Piękna ślusarka. Radio 1975. — Prace ręczne, czyli opowiadanie pianisty. [Monodram]. Radio 1975. — Raz. Radio 1975. — Wiosenna burza. Radio 1975. — Wszystko po drodze. Radio 1975. — Obiad rodzinny. Radio 1976. — Przedmioty. Radio 1976. — Bajka na dzień dobry. Radio 1977. — Bajka na dobranoc. Radio 1977. — Bardzo młodzi oboje. Radio 1977. — Idąc obok siebie. Radio 1977. — Serce w rozterce — czyli romans z życia wyższych sfer. Radio 1977. — Farsa w stylu retro. Radio 1978. — Skok w przepaść. Radio 1978. — Przerwa w podróży. Radio 1979 [III nagroda w konkursie Nacz. Redakcji Programu III Pol. Radia na słuchowisko współcz. w 1979]. — Przerwa. Radio 1983.

#### Przekłady

1. Historia, która przydarzyła się pewnej pszczołopodobnej Prudencji. [Komiks dla dzieci; współaut.:] E. Freudenreich. Ilustr. E. Freudenreich. Wwa: KAW 1976, [8] k.

2. L. Cohen: Słynny niebieski prochowiec. [Piosenki]. Kr.: KOS [Krak. Ofic. Studentów]\* 1981. Por. poz. 6.

3. L. Cohen: Alleluja! Ballady Leonarda Cohena. Przet.: M. Karpiński, ... Wwa: Michalineum 1986, 15 s.

Tekst w jęz. pol. i ang.

4. Leonard Cohen. [Wiersze]. Wybór tekstów: K. Nowak. Przet.: M. Karpiński, ... Wr.: Sekcja Działalności Gospodarczej „Rubfor” Koła Międzyuczelnianego AZS, Politechnika Wr. 1988, 32 s.

Tekst w jęz. pol. i ang.

5. Edward Stachura, Włodzimierz Wysocki, Leonard Cohen. Piosenki. Wwa: MAW 1989, 173 s. Tu M.Z. wstęp i przekł. piosenek L. Cohena s. 125-173.

6. L. Cohen: Słynny niebieski prochowiec. Wiersze i piosenki w przekł. M. Karpińskiego i ... Bgd.: Pomorze 1990, 210 s. Por. poz. 2.

7. H. Harrison, R. Sheckley: Na planecie za-butelkowanych mózgow. [Powieść]. Pozn.: Zysk i s-ka 1994, 287 s.

T. 2 serii *Bill, bohater Galaktyki*.

8. L. Cohen: Ulubiona gra. Powieść autobiograficzna. Przet. [i opatrzył post.] ... Wwa: Anagram 1996, 213 s.

9. L. Cohen: Muzyka nieznanego. Wybrane wiersze i piosenki w przekł. M. Karpińskiego i ... Wwa: Da Capo 1999, 414 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2004. — M. Zembaty. [Wypowiedź]. *Radar* 1974 nr 11. — Wywiady: Autor fioletowego humoru. Rozm. A. Budzińska. *Panorama* 1977 nr 8; Z M.Z. zapraszamy do „Trójki”. Rozm. J. Śpiewak. *Radio i Telew.* 1979 nr 35; Najbardziej interesujące są spotkania z ludźmi. Rozm. W. Werner. *Odgłosy* 1986 nr 12; Przeształem być artystą elitarnym. Rozm. H. Galska. *Antena* 1987 nr 13.

S. Grochowiak: „... Już wygramę ja ci...” *Kultura* 1965 nr 27 [dot. m.in. piosenki M.Z. Uwiadł kwiat]. — [M.R. Groński] F.Z.K. *Szpilki* 1971 nr 41 [dot. kabaretu Dreszczowisko]. — M. Parowski: *Zgrzyz. Politechnik* 1980 nr 20. — D. Michalski: *Metronóm. Cohenalia. Sztańd. Młod.* 1986 nr 139 [rec. przekł.: L. Cohen: Alleluja!].

B.M.

## ZENGEL Ryszard 1938-1959

Imiona metrykalne: Zygmunt Ryszard.  
Krytyk literacki, eseista

Urodzony 9 kwietnia 1938 w Tarnopolu; syn Mieczysława Zengla, urzędnika, i Marii z domu Kruk, instruktorki księgowości. W 1939 przeniósł się wraz z rodziną do Warszawy, gdzie przebywał podczas okupacji niemieckiej do 1943. Następnie ponownie mieszkał w Tarnopolu, a w 1944, po wkroczeniu Armii Czerwonej w Grzymałowice. Latem 1945 w ramach tzw. akcji repatriacyjnej wyjechał wraz z rodziną na Dolny Śląsk, skąd po kilkutygodniowym pobycie udał się do Warszawy, a w lecie 1946 przeniósł się do Gliwic. Był członkiem Światlicy Dziecięcej oraz Baletu Dziecięcego przy Zarządzie Przemysłu Chemicznego w Gliwicach, brał udział w licznych konkursach recytatorskich. Od 1951 uczył się w II Liceum Ogólnokształcącym. Należał do ZMP. Po zdaniu matury w 1955 studiował filologię polską na Uniwersytecie Warszawskim. Od tegoż roku był członkiem zespołu aktorskiego Studenckiego Teatru Satyryków. Debiutował w 1956 recenzją teatralną pt. „Bim-Bom, czyli masówka formalistów”, opublikowaną w *Trybunie Uniwersyteckiej* (nr 3). Rozwijał



twórczość krytycznoliteracką, publikując recenzje i artykuły m.in. w *Twórczości* (1958-59), *Współczesności* (1958-59), *Życiu Literackim* (1958), *Diaлогу* (1959), *Nowej Kulturze* (1959), *Przeglądzie Kulturalnym* (1959). Pisał też wiersze. Uprawiał tańcownictwo. Zmarł 17 października 1959 w Warszawie; pochowany na cmentarzu w Otwocku.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Mit przygody i inne szkice literackie. Wybór i wstęp: T. Burek. Wwa: Czyt. 1970, 332 s.

Zawartość: Między książkami: Były znou wakacje... [dot.: Ch.A. Sainte-Beuve'a]; André Gide – klasyk XX wieku; Modernizm; Wieczna legenda Przybyszewskiego; Boy wątpliwy i niewątpliwy; Przed renesansem Brzozowskiego; „Pałuba” po latach; Dzieło imponujące [dot.: S. Brzozowski: Legenda Młodej Polski]; Teatr nie wykorzystanego tematu [dot. dramatów J. Szaniawskiego]; O Iwazkiewiczcu inaczej; Nowatorstwo [dot. W. Gombrowicza]; Mit przygody [dot.: A. Ważyk: Mity rodzinne]; Powieść literacka Tadeusza Brezy [dot.: Adam Grywałd]; Przypowieść biblijna o wielkiej metropolii [dot.: J. Dos Passos: Manhattan Transfer]; „Portret nieznanego” [dot. N. Sarraute]; Polski outsider [dot.: W. Terlecki: Podróż na wierzchołku nocy]; Absurd i stylizacja [dot.: S. Grochowiak: Lamentniel]; Księgi pielgrzymstwa i losu ludzkiego [dot.: W. Karczeńska: Odejsiel]; „Niekochana” [dot. A. Rudnickiego]. – Na widowni [recenzje teatralne]: BIM-BOM, czyli masówka formalistów; Agatka [dot. programu STS-u]; „Koń”; „Kończówka” Gałczyńskiego [dot. wyst. Teatru 38 w Kr.]; Niespodzianka „Stodoly” i ostatnia noc w „Piwnicy”; Hamlet filozofujący; Dwa pejzaże „Burzy” [W. Szekspira]; Maskarada [M. Lermontowa]; Proces przeciwko adaptatorowi [dot. adapt. scen. „Procesu” F. Kafki]; „Kuglarze” i Apollinaire.

## OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 2 (E. Głębička). – PP (E. Głębička).

J. Kott: R.Z. *Współczesność* 1959 nr 21. – [Mit przygody i inne szkice literackie] J. Biernacki: Wracac, ale wiedzieć po co. *Nowe Książ.* 1971 nr 14; B.S. Kunda: Nowości krytyki literackiej. Nad wyborem tekstów krytycznych R.Z. *Nadodrze* 1971 nr 13, przedr. w teoz: Dwa pejzaże świata. Wr. 1982; K. Mętrak: Dramat krytyki pisany. *Fakty i Myśli* 1971 nr 10; J. Pawłowski: Z. mit przygody. *Współczesność* 1971 nr 10; J. Piessczachowicz: Mit przygody pokolenia. *Mies. Lit.* 1971 nr 4, przedr. pt. Mitologia październikowa w teoz: Smutek międzyepoki. Kr. 2000; M. Wyka: Twarze krytyki. *Zycie Lit.* 1971 nr 28; H. Zaworska: „Wściekła inteligencja” *Twórczość* 1971 nr 7, przedr. w teoz: Spotkania. Wwa 1973; T.J. Zółcinski: Próby R.Z. *Odra* 1971 nr 6. – Z. Mentzel: Talent, czyli nienasyconie. *Tyg. Powsz.* 1999 nr 46 [wspomnienie]. **K.B.**

ZEYDLER-ZBOROWSKI Zygmunt  
1911-2000

Pierwotne nazwisko: Zeydler, od ok. 1940: Zeydler-Zborowski.

Pseud.: Emil Zoor; Emil Zorr; Tomasz Helner; Zaz.  
Prozaik, dramaturg.

Urodzony 8 lutego 1911 w Kielcach; syn Józefa Zeydlera, handlowca, później dziennikarza i prozaika, i Zofii z Otwinowskich. Od 1918 mieszkał w Lublinie, gdzie uczęszczał do gimnazjum. W 1931 zdał maturę w Gimnazjum Państwowym im. M. Rodziewicz w Kobryniu i rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim (UW); współpracował z *Dekadą Akademicką* i *Robotnikiem*.

Od 1934 uczył się także śpiewu u prof. Grzegorza Orłowa i Adama Didura. W czerwcu 1939 uzyskał magisterium na UW. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał nadal w Warszawie, zarabując jako śpiewak w warszawskich kawiarniach. Pisał też sztuki teatralne (zagięły w czasie powstania warszawskiego) i pracował nad rozprawą doktorską. Po upadku powstania warszawskiego przebywał w Łososinie Dolnej pod Nowym Sączem. W 1944 ożenił się z Jadwigą Pasenkiewicz (rozwód w 1960). Po wycofaniu się Niemców powrócił wiosną 1945 do Warszawy i do 1949 pracował kolejno w Ministerstwie Żegluga, Ministerstwie Handlu Zagranicznego, w Centrali Zbytu Przemysłu Cementowego oraz w Polskim Przedsiębiorstwie Handlu Zagranicznego „Varimex”. Równocześnie w 1947 zaczął publikować na łamach prasy codziennej (pod pseud. Emil Zoor) powieści sensacyjne w odcinkach, początkowo były to utwory parodystyczne drukowane m.in. w dziennikach *Głos Pomorza* (1947-48) i *Naprzód* (1948). W 1949-51 przebywał we Włoszech, gdzie prowadził referat prasowo-propagandowy przy Konsulacie Generalnym RP w Mediolanie, a w 1950-51 pracował w ataszacie prasowym Ambasady RP w Rzymie. Po powrocie do kraju prowadził w 1952-54 referat prasowy PAN w Warszawie, następnie pracował w redakcji Teatru Sensacji Telewizji Polskiej. Był współtwórcą telewizyjnego Teatru Sensacji „Kobra”; pisał także scenariusze widowisk dla tego teatru. Nadal ogłaszał odcinkami w *Ilustrowanym Kurjerze Polskim* (1958-79, z przerwami), *Kurjerze Polskim* (1958-86, z przerwami; tu także pod pseud. Tomasz Helner); *Expressie Wieczornym* (1963-72, z przerwami), *Dzienniku Łódzkim* (1964-71), *Głosie Koszalińskim* (1964-75, z przerwami), *Głosie Olsztyńskim* (1964-73, z przerwami), *Dzienniku Zachodnim* (1965-79, z przerwami), *Wieczorze Wrocławia* (1967-76, z przerwami). Zajmował się sporadycznie także przekładami z języka włoskiego. W 1959 podróżował po Ameryce Południowej (Brazylia, Urugwaj, Argentyna). W 1960-62 pracował w Polskiej Agencji Reklamowej. W 1961 ożenił się z Zofią Bimali Horską. W 1963 został członkiem SDP i ZLP. Od tegoż roku zajmował się wyłącznie działalnością literacką. Zmarł 9 listopada 2000 w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Pantofel Mahometa. [Powieść]. *Wroc. Kal. II*, 1947 nr 75-144; *Głos Pom.* 1947 nr 250-346, 1948 nr 1-5; pt. Talizman wschodu. *Expr. Pozn.* 1948 nr 348-354, 1949 nr 1-123.

Podp.: Emil Zoor.

2. Piąta runda. [Powieść]. Kat.: AWIR 1947, 214 s.

Podp.: Emil Zorr.

# Z

3. Spacer po suficie. [Powieść]. *Naprzód* 1948 nr 311-343. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1957, 208 s. Wyd. 2 tamże 1959. Por. poz. 9.  
Podp. w czasopiśmie: Emil Zoor.
4. Sukces dr Gordona. [Powieść]. *Naprzód* 1948 nr 110-188; pt. Dramat w cyrku. *Głos Pom.* 1948 nr 157-223.  
Podp.: Emil Zoor. — Cz. 1 cyklu; cz. 2 zob. poz. 5.
5. Szaibu. [Powieść]. *Naprzód* 1948 nr 198-279; pt. Pan z wielką głową. *Głos Pom.* 1948 nr 227-300.  
Podp.: Emil Zoor. — Cz. 2 cyklu; cz. 1 zob. poz. 4.
6. To tylko kobieta. [Powieść]. *Kur. Szczec.* 1948 nr 247-303.  
Podp.: Emil Zoor.
7. Żart Samuela Thortona. [Powieść]. *Naprzód* 1948 nr 25-96; *Głos Pom.* 1948 nr 87-156.  
Podp.: Emil Zoor.
8. Targ w Benevento. Opowiadania włoskie. Wwa: LSW 1955, 201 s.  
Zawartość: Mario; Powódź; Targ w Benevento; Carlo; Nad jeziorem Como.
9. Spacer po suficie. [Scenariusz serialu sensacyjnego w 6 odcinkach]. TV 1957. Por. poz. 3.
10. Zamordowano Roberta Hartmana. Sztuka w 3 aktach. TV 1957.  
Masz. w Bibl. ZAIKS w Wwie.
11. Czarny Mercedes. [Powieść]. *Kur. Pol.* 1958 nr 150-203. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1958, 250 s. Wyd. 2 tamże 1989.  
Przełt. słowac.: Cierny Mercedes. [Tłum. i oprac.] A. Beskid. Bratislava 1961, wyd. 2 tamże 1966.
12. Szlafrok barona Boysta. [Powieść]. *Kur. Pol.* 1958 nr 263-304, 1959 nr 2-80; *Il. Kur. Pol.* 1958 nr 305-309, 1959 nr 1-137.
13. [Siedem] 7 kanarków Maurycego. [Powieść]. *Kur. Pol.* 1959 nr 147-235; *Il. Kur. Pol.* 1959 nr 154-273; *Now. Rzesz.* 1974 nr 117-186.
14. Zaczęło się w sobotę... [Powieść]. *Kur. Pol.* 1960 nr 228-288; *Il. Kur. Pol.* 1960 nr 247-311, 1961 nr 1-3; *Dz. Łódz.* 1967 nr 247-303. Por. poz. 17.
15. Deszcz. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Tomaszów Mazow., T. Ziemi Łódz. 1961.  
Masz. w Bibl. ZAIKS w Wwie.
16. Śmierć idzie przez pustynię. [Widowisko sensacyjne]. TV, T. Sensacji „Kobra” 1961.  
Masz. w Bibl. ZAIKS w Wwie.
17. Zaczęło się w sobotę. [Widowisko telewizyjne]. TV, T. Sensacji „Kobra” 1961. Por. poz. 14.
18. Żółty zeszyt. (Pamiętnik mordercy). [Powieść]. *Kur. Pol.* 1961 nr 157-213; *Il. Kur. Pol.* 1961 nr 231-305; pt. Tajemniczy pamiętnik. *Dz. Łódz.* 1966 nr 109-168. Por. poz. 24.
19. Mąż dyrektora. Sztuka w 3 aktach. Powst. ok. 1961.  
Data powst. wg masz. w Bibl. ZAIKS w Wwie.
20. Mieszkanie na MDM. Sztuka w 3 aktach. Powst. ok. 1961.  
Data powst. wg masz. w Bibl. ZAIKS w Wwie.
21. Wszystkiemu winne sardynki. Farsa muzyczna w 3 aktach. Muz.: J. Talarczyk. Powst. ok. 1961.  
Data powst. wg masz. w Bibl. ZAIKS w Wwie.  
Przełt. ros. (inf. autora w ank. ZLP).
22. Gdzie jest Joachim Finke? [Powieść]. *Kur. Pol.* 1962 nr 121-184; *Il. Kur. Pol.* 1962 nr 221-292.
23. Strychnina. [Powieść]. *Kur. Pol.* 1962 nr 263-306, 1963 nr 1-21. Wyd. osob. pt. Akcja Rudolf. Wwa: Iskry 1963, 185 s.  
Przełt. ros.: *Pamir*, Dušanbe 1971 nr 3-6.
24. Żółty zeszyt. [Widowisko telewizyjne]. TV, T. Sensacji „Kobra” 1962. Por. poz. 18.
25. Koty nie lubią przeprowadzek. Sztuka w 3 aktach. Powst. ok. 1962.  
Data powst. wg masz. w Bibl. ZAIKS w Wwie.
26. Muszę mieć męża. Współczesna operetka w 2 częściach. [Współaut.:] J. Kierst. Muz.: J. Talarczyk. Praprem. Lubl., Operetka 1962.  
Masz. w Bibl. ZAIKS w Wwie.
27. Dr Orłowski prowadzi śledztwo. [Powieść]. *Expr. Wiecz.* 1963 nr 143-200.
28. Szantaż. [Powieść]. *Kur. Pol.* 1963 nr 279-305, 1964 nr 1-51; *Dz. Łódz.* 1964 nr 237-305; *Głos Koszal.* 1964 nr 178-254; *Głos Olszt.* 1964 nr 281-308, 1965 nr 1-45; *Il. Kur. Pol.* 1964 nr 40-163; *Dz. Zach.* 1965 nr 27-91.
29. Niebezpieczne hobby. Sztuka w 3 aktach. Powst. ok. 1963.  
Inf. o powst. *Biul. Inf. Min. Kult. i Szt.* 1964 nr 2.
30. Detektyw z Mediolanu. [Powieść]. *Kur. Pol.* 1964 nr 199-269; *Il. Kur. Pol.* 1964 nr 272-309, 1965 nr 1-62.
31. Spotkanie w Montevideo. [Powieść]. *Expr. Wiecz.* 1964 nr 63-111; pt. Czerwony kaktus. *Śl. Ludu* 1965 nr 358/360-364, 1966 nr 4-68; pt. Ostrożnie... kaktus! *Dz. Łódz.* 1965 nr 254-306.  
Przełt. włos. (inf. autora w ank. ZLP).
32. W kręgu podejrzeń. [Powieść]. *Dz. Łódz.* 1964 nr 306-309, 1965 nr 1-56; *Głos Olszt.* 1965 nr 46-113. Wyd. osob. pt. W kręgu podejżenia. Wwa: Czyt. 1975, 231 s.  
Przełt. słowac.: V kruhu podozrenia. [Przeł.] J. Heroldová. Bratislava 1978.

33. Koty Leokadii Kościelnej. [Powieść]. Druk: pt. Koty Leokadii. (Powieść kryminalna). *Gaz. Białost.* 1965 nr 91-150; pt. Fioletowy szal. *Śl. Ludu* 1965 nr 247/248-330; *Gaz. Ziel.-górs.* 1965 nr 102-160; pt. Koty Leokadii. *Dz. Łódz.* 1965 nr 146-206; *Now. Rzesz.* 1965 nr 192-252; *Dz. Zach.* 1965 nr 290-309, 1966 nr 1-33. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1975, 228 s.
34. Happy end. Sztuka w 3 aktach. Powst. ok. 1965.  
Data powst. wg masz. w Bibl. ZAIKS w Wwie.
35. Komisarz Bonetti szuka Magdaleny. [Powieść]. *Kur. Pol.* 1966 nr 254-308, 1967 nr 1-40; *Il. Kur. Pol.* 1967 nr 111-217. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1968, 238 s.  
Podp.: Tomasz Helner.  
Adapt. radiowa w 9 odcinkach: Radio 1974.
36. Sekret Julii. [Powieść]. *Expr. Wiecz.* 1966 nr 19-71; pt. Dwa oblicza Julii. *Dz. Łódz.* 1966 nr 211-240; *Dz. Zach.* 1967 nr 267-307, 1968 nr 1-10; pt. Włoska zagadka. *Dz. Łódz.* 1966 nr 301-310, 1967 nr 1-47; *Dz. Zach.* 1967 nr 121-173. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1981, 190 s.
37. Zabrakło czwartego do brzydza. [Powieść]. *Il. Kur. Pol.* 1966 nr 133-230.
38. Wszystko może się zdarzyć. Komedia w 3 aktach. Powst. ok. 1966.  
Inf. o dacie powst.: *Biał. Min. Kult. i Szt.* 1966 nr 8. — Masz. w Bibl. ZAIKS w Wwie.
39. Cudzoziemiec. [Powieść]. *Dz. Łódz.* 1967 nr 113-177; *Dz. Zach.* 1967 nr 174-228.
40. Gość z Londynu. [Powieść]. *Kur. Pol.* 1967 nr 41-126; *Dz. Łódz.* 1967 nr 303-306, 1968 nr 1-53; *Il. Kur. Pol.* 1968 nr 11-110. Wyd. osob. Wwa: Czyt. 1968, 230 s. Por. poz. 72.  
Przekł. estoń. [Przeł.] M. Veske. *Naarte Chjast* 1974 nr z 14-19, 21-26, 28-31 V, 11-16, 18 VI, 1975; — ros.: *Gost' iz Londona*. [Przeł.] V. Trufanova, Ju. Korobčenko. *Zvezda Vostoka*. Taškent 1973 nr 2-3.
41. Laska dyrektora Osieckiego. [Powieść]. *Expr. Wiecz.* 1967 nr 173/174-241; *Dz. Łódz.* 1968 nr 226-289; *Sztand. Ludu* 1968 nr 130-186; *Dz. Zach.* 1969 nr 14-67.
42. Nieudany urlop majora Downara. [Powieść]. *Kur. Pol.* 1967 nr 288-306, 1968 nr 1-53; *Dz. Łódz.* 1968 nr 290-310, 1969 nr 1-34; *Wiecz. Wroc.* 1968 nr 299-306.
43. Złoty centaur. [Powieść]. *Wiecz. Wroc.* 1967 nr 175-228, 1968 nr 1-3, 112-137; *Głos Koszala.* 1967 nr 292-312, 1968 nr 2-11; *Kur. Lubel.* 1967 nr 292-306, 1968 nr 1-15; *Głos Olszt.* 1968 nr 47-85. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1969, 47 s.  
Przekł. ros.: *Zołotoj kentavr*. [Przeł.] V. Demidčik, M. Levin. *Pamir*, Dušanbe 1973 nr 3-5.
44. Kłopoty szefa. Komedia w 3 aktach. Powst. ok. 1967.  
Inf. o powst.: *Biał. Min. Kult. i Szt.* 1967 nr 3. — Masz. w Bibl. ZAIKS w Wwie.
45. Inspektor ze Scotland Yardu. [Powieść]. *Wiecz. Wroc.* 1968 nr 51-176; *Dz. Łódz.* 1968 nr 113-172; *Dz. Wiecz.* 1968 nr 242-300, 1969 nr 1-18; *Głos Olszt.* 1968 nr 124-199. Wyd. osob. Wwa: KAW 1976, 210 s.
46. Kto zabił śmierć? [Widowisko telewizyjne]. TV, T. Sensacji „Kobra” 1968.
47. Rozamunda wróży z kart. [Widowisko sensacyjne]. Praprem. Wwa, T. Sensacji „Kobra” 1968.  
Masz. pt. *Rosamunda wróży z kart. Kryminal w 3 aktach* w Bibl. ZAIKS w Wwie.
48. Śpiewający żółw. [Powieść]. *Expr. Wiecz.* 1968 nr 215-276; *Wiecz. Wroc.* 1968 nr 302-306, 1969 nr 1-42; *Dz. Łódz.* 1969 nr 35-110; *Dz. Wiecz.* 1969 nr 290-300, 1970 nr 1-87.
49. Zbrodnia na Cyrhli Toporowej. [Powieść]. *Il. Kur. Pol.* 1968 nr 111-217; *Dz. Zach.* 1969 nr 94-149. Wyd. osob. Wwa: Czyt. 1970, 231 s.
50. Dwie czerwone nitki. [Powieść]. *Kur. Pol.* 1969 nr 114-199; *Dz. Łódz.* 1969 nr 231-304; *Głos Olszt.* 1969 nr 279-309, 1970 nr 1-26; *Il. Kur. Pol.* 1969 nr 168-262; *Kur. Szczec.* 1969 nr 257-306, 1970 nr 1-16; *Expr. Pozn.* 1970 nr 127-256. Wyd. osob. pt. *Czerwona nitka*. Wwa: Czyt. 1972 [właśc. 1971], 232 s.
51. Nawet umarli kłamią. [Powieść]. *Dz. Łódz.* 1969 nr 305-309, 1970 nr 1-68; *Dz. Zach.* 1970 nr 231-282. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1971, 230 s.
52. Major Downar zastawia pułapkę. [Powieść]. *Ziem. Łęczycka* 1970 nr 27-50. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1978, 34 s.
53. Parafina zdradza mordercę. [Powieść]. *Gaz. Olszt.* 1970 nr 56-84.
54. Zbrodnia w mieszkaniu chirurga. [Powieść]. *Kur. Pol.* 1970 nr 199-243; *Dz. Łódz.* 1970 nr 266-295; *Il. Kur. Pol.* 1970 nr 243-268; pt. *Morderstwo w mieszkaniu chirurga*. *Expr. Pozn.* 1971 nr 85-130.
55. Barbara i brylanty. Komedia muzyczna w 2 częściach. *Muz... J. Talarczyk*. Powst. ok. 1970.  
Data powst. wg masz. w Bibl. ZAIKS w Wwie.
56. Pieczeń sarnia. [Powieść]. *Głos Koszala.* 1971 nr 279-351; *Expr. Wiecz.* 1972 nr 43-115; *Tyg. Pol.*, Paryż 1973 nr 28-52, 1974 nr 2-49. Wyd. osob. Wwa: Czyt. 1973, 263 s.
57. Polowanie na jastrzębia. [Powieść]. *Dz. Łódz.* 1971 nr 91-169.
58. Prawda rodzi nienawiść. [Powieść]. *Wiecz. Wroc.* 1971 nr 63-115; *Dz. Wiecz.* 1971 nr 216-

# Z

- 259; *Dz. Zach.* 1971 nr 261-283; *Expr. Pozn.* 1971 nr 144-191. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1971, 42 s.
59. *Sperancja. Sztuka w 8 obrazach. Powst. ok.* 1971.  
Data powst. wg masz. w Bibl. ZAIKS w Wwie.
60. *Brat Mikołaja. [Powieść]. Echo Krak.* 1972 nr 157-230; *Wiecz. Wroc.* 1972 nr 205-277; *Gaz. Białost.* 1973 nr 325-359, 1974 nr 1-33. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1974, 205 s.  
Adapt. radiowa: Adapt.: Z.Z.-Z. Radio 1977.
61. *Czwartek, godzina 22. [Powieść]. Gaz. Rob.* 1972 nr 198-221. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1972, 47 s.
62. *Dziewczyna w męskiej koszulce. [Powieść]. Wiecz. Wroc.* 1972 nr 278-305, 1973 nr 1-9; *Tryb. Maz.* 1972 nr 287-312, 1973 nr 1-10; *Gaz. Pom.* 1973 nr 29-68. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1973, 45 s.
63. *Eliza i Bechstein. [Powieść]. Gaz. Krak.* 1972 nr 48-81; *Tryb. Maz.* 1972 nr 56-89.
64. *Alicja nr 3. [Powieść]. Głos Pr.* 1973 nr 174-252; *Dz. Wiecz.* 1973 nr 205-300; *Gaz. Olszt.* 1973 nr 184-266; *Głos Koszal.* 1973 nr 302-365, 1974 nr 1-4; *Wiecz. Wroc.* 1973 nr 217-284. Wyd. osob. Wwa: KAW 1975, 230 s. Wyd. 2 tamże 1977.
65. *Dżem z czarnych porzeczek. [Powieść]. Wieczór* 1973 nr 262-291. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1974, 45 s.
66. *Talleyrand. [Utwór dramatyczny]. Powst. ok.* 1973.  
Data powst. wg masz. w Bibl. ZAIKS w Wwie.
67. *Krzyżówka z Przekroju. [Powieść]. Głos Koszal.* 1974 nr 265-365, 1975 nr 1-14. Wyd. osob. Wwa: Czyt. 1976, 303 s.
68. *Testament. [Powieść]. Głos Pr.* 1974 nr 223-264.
69. *Bardzo dobry fachowiec. [Powieść]. Tryb. Maz.* 1975 nr 164-236; *Dz. Zach.* 1975 nr 243-276; *Głos Pom.* 1975 nr 204-279. Wyd. osob. Wwa: KAW 1976, 224 s.  
Przełt. niem.: Ein sehr guter Profi. [Przeł.] H. Rottensteiner. München 1982.
70. *Dwie lewe nogi. [Powieść]. Wieczór* 1975 nr 249-281. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1976, 45 s.
71. *Kukułka bez zegara. [Powieść]. Gaz. Rob.* 1975 nr 118-143. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1975, 44 s.
72. *Śmierć w samochodzie. [Widowisko telewizyjne]. TV, T. Sensacji „Kobra” 1974. Druk: Teatr Pol. Telew.* 1976 nr 1 s. 21-47.  
Na motywach powieści pt. Gość z Londynu, por. poz. 40.
73. *Kardynałny błąd. [Powieść]. Wwa: Iskry 1976,* 38 s.
74. *Pasta do zębów. [Powieść]. Wiecz. Wroc.* 1976 nr 161-231; *Dz. Zach.* 1977 nr 69-97; *Echo Krak.* 1977 nr 9-70; *Głos Rob.* 1977 nr 62-118. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1979, 175 s.  
Przełt. słowac.: Pasta na zuby. [Przeł.] E. Kleknerová. Brańslava 1990.
75. *Eliza nie zgadza się na rozwód. [Powieść]. Wwa: Iskry 1977,* 46 s.
76. *Almitris piją słoną wodę. [Powieść]. Wwa: Czyt.* 1978, 186 s.
77. *Jałowce jak cyprysy. [Powieść]. Kur. Pol.* 1978 nr 211-280, 1979 nr 1-7; *Il. Kur. Pol.* 1979 nr 146-253. Wyd. osob. Wwa: KAW 1986, 55 s.
78. *Człowiek o cętkowanej twarzy. [Powieść]. Dz. Zach.* 1979 nr 218-245. Wyd. osob. Wwa: KAW 1980, 175 s.
79. *Śmierć grabarza. [Powieść]. Wwa: Iskry 1980,* 42 s.
80. *Czwarty klucz. [Powieść]. Kur. Pol.* 1981 nr 130-215.
81. *Major Downar przechodzi na emeryturę. [Powieść]. Kur. Pol.* 1982 nr 61-73, 75-146. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1984, 206 s.
82. *Marcin. [Utwór dramatyczny]. Powst. ok.* 1983.  
Data powst. wg masz. w Bibl. ZAIKS w Wwie
83. *Fotel. Sztuka w 2 aktach. Powst. ok.* 1984.  
Data powst. wg masz. w Bibl. ZAIKS w Wwie.
84. *Truskawki. Sztuka w 2 aktach. Powst. ok.* 1984.  
Data powst. wg masz. w Bibl. ZAIKS w Wwie.
85. *Terror pod Kordylierami. [Powieść]. Kur. Pol.* 1985 nr 135-220.
86. *Zakatarzony masażysta. [Powieść]. Kur. Pol.* 1985 nr 223-251, 1986 nr 1, 3-9.
87. *Za dużo kobiet. [Powieść]. Kur. Pol.* 1986 nr 122-155.
88. *Powrót Mefista. Komedio-farsa w 5 odsłonach. Powst. ok.* 1988.  
Data powst. wg masz. w Bibl. ZAIKS w Wwie.
89. *Rozmowy. Sztuka w 2 aktach. Powst. ok.* 1988.  
Data powst. wg masz. w Bibl. ZAIKS w Wwie.
- Nadto w Bibl. ZAIKS w Wwie masz. jednoaktówek o nieustalanej dacie powstania: *Barak; Miska; Przyjaciółka.*
- Sluchowiska radiowe, m.in.: *Druha szklanka herbaty. Radio 1967. — Ja i Arkadiusz Knopf. Radio 1967. — Morderca w czerwonym skafandrze. Radio 1969. — Petunie inspektora Bergera. Radio 1970. — Koncert Rachmaninowa. Radio 1972. — Samobójstwo Olgi. Radio 1973.*

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1979. — Wywiad: Na marginesach literatury. Rozm.: M. Dankowski, Z. Kostkiewicz. *Tu i Teraz* 1984 nr 26. PP (E. Głębička).

W. Kopaliński. *Prz. Kult.* 1958 nr 9 [rec.: Spacer po suficie]. — J.Z. Stojewski: Dr Orłowski prowadzi śledztwo (nerwowo). *Współczesność* 1963 nr 24 [rec.: Dr Orłowski prowadzi śledztwo]. — J.Z. Stojewski: Kryminał. *Perspektywy* 1978 nr 12 [rec.: Alicja nr 3]. — J.Z. Stojewski: Z ziemi włoskiej do Polski i z powrotem. *Perspektywy* 1978 nr 21 [rec.: Bardzo dobry fachowiec]. — W.P. Kwiatek: Zwierciadło leżące na gościńcu. *Nowe Książki*. 1980 nr 4 [rec.: Pasta do zębów; M. Aleksandrowicz: Chytry dwa razy daje]. — S. Barańczak: Jedenaste: nie miesza; Zygmunt, bój się Boga. W tegoż: *Książki najgorsze (1975-1980)*. Kr. 1981 (właśc. 1982)\*; wyd. 2 pt. *Książki najgorsze i parę innych ekscesów krytycznoliterackich*. Pozn. 1990 [rec.: W kręgu podejrzania; Alicja nr 3]. — Z. Sliwka: *Z.Z.-Z. W: Pisarze regionu świętokrzyskiego*. T. 7. Kielce 1997.

M.K.-K.

## ZEYLAND Andrzej

### 1926-1993

Poeta, powieściopisarz.

Urodzony 29 listopada 1926 w Poznaniu; syn Adama Zeylanda, inżyniera, i Marii z Janickich, nauczycielki. W 1933-39 uczył się w Szkole Ćwiczeń przy Państwowym Liceum Pedagogicznym w Poznaniu. Po wybuchu II wojny światowej mieszkał nadal w Poznaniu, przyłączonym do III Rzeszy. Pracował jako chłopiec na posyłki w zakładzie optycznym niemieckiej firmy N. Prindull. W 1941 zapadł na chorobę Heinego-Medina. W 1942 został wraz z rodziną wywieziony do Rzeszowa. Po zakończeniu wojny kontynuował naukę, początkowo w gimnazjum w Rzeszowie, a następnie w Liceum im. Bolesława Chrobrego w Gnieźnie. Debiutował w 1946 wierszem pt. „Do młodych”, opublikowanym na łamach *Młodych Piór*, dodatku *Dziennika Rzeszowskiego*; za właściwy debiut uważa wiersz pt. „Recenzja”, wydrukowany w 1950 w tygodniku *Dziś i jutro* (nr 27). W 1947 zdał maturę i podjął studia polonistyczne na Uniwersytecie Poznańskim (obecnie Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, UAM). Jednocześnie od 1947 był zatrudniony w zakładzie optycznym, gdzie uczył się zawodu; w 1948 złożył egzamin czeladniczy; w 1950-58 pracował jako optyk w Poznaniu. W 1952 otrzymał magisterium na UAM. Publikował utwory poetyckie m.in. w dodatku *Gazety Poznańskiej* pt. *Widnokrąg* (1954-56). W 1957 zawarł związek małżeński z Marią Krystyną Berezowską. Od 1958 pracował jako bibliotekarz w Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Poznaniu. Rozwijał twórczość literacką także w dziedzinie prozy. Drukował m.in. na łamach *Tygodnika Zachodniego* (1959-60), *Gazety Poznańskiej* (1966-67), *Kultury i Życia* (1971-72) i *Nurtu* (1978-79). Od 1961 był członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983); od 1975 wchodził w skład zarządu Oddziału Poznańskiego. W 1979 otrzymał nagrodę Województwa Po-

znańskiego w dziedzinie upowszechniania kultury. W 1989 został członkiem SPP. Wyróżniony m.in. Odznaką Honorową m. Poznania (1976), odznaką „Za Zasługi w Rozwoju Województwa Poznańskiego” (1976) i Złotym Krzyżem Zasługi (1977). Zmarł 31 maja 1993 w Poznaniu.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Królewicz. [Widowisko telewizyjne]. TV 1958.
2. Powracający Mohikanie. [Wiersze]. Pozn.: WP 1958, 74 s.  
Tu m.in. cykl: Z pamiętnika sztabaka.
3. Królewicz pilnie poszukiwany. [Powieść]. [Łódź:] WŁ 1960, 268 s.
4. Czas przeszedł obok. [Powieść]. Pozn.: WP 1966, 292 s.
5. Wyspy Szczęśliwe. [Powieść]. Pozn.: WP 1972, 217 s. Wyd. nast. tamże; wyd. 2 1976, wyd. 3 1980.  
II nagroda w konkursie Wielkop. Tow. Kult. i WP w 1971. — Druk w wersji skróconej: *Głos Wielkop.* 1972 nr 151-232.
6. Może jutro. [Powieść]. Wwa: Iskry 1975, 221 s.
7. Wypredaż snów. [Powieść]. Pozn.: WP 1975, 205 s.
8. Nikt inny. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: NK 1978, 201 s.
9. Portret prawie rodzinny. [Powieść]. Pozn.: WP 1978, 193 s.
10. Konwój. [Powieść]. Pozn.: WP 1979, 191 s.
11. Wniebowstąpienie magistra Wypanka. [Utwór dramatyczny]. Praprem. Olsztyn, T. im. S. Jaracza 1979. Por. poz. 13.
12. W drodze do... [Powieść]. Powst. przed 1980. Druk fragm. *Gaz. Zach.* 1980 nr 181 s. 5.  
Wyróżnienie w konkursie Wielkop. Tow. Kult., Oddz. Poznańskiego ZLP, WP, *Gaz. Zach.*, Polskiego Radia w 1980.
13. Wniebowstąpienie magistra Wypanka. [Powieść]. Pozn.: WP 1981, 127 s. Por. poz. 11.
14. Piętro wyżej – gwiazdy. [Powieść]. Pozn.: WP 1983, 161 s.  
Pierwotny tytuł: Policzek przy policzku.
15. Nienawiść. [Powieść]. Powst. 1982. Wyd. Pozn.: SAWW 1990, 202 s.  
Nagroda literacka im. 3 Maja, przyznawana przez niezależne jury w Poznaniu w 1982. — Wyróżnienie Fundacji POLCUL (Australia) w 1991.
16. Wojna ptaków. [Powieść]. Pozn.: Księg. św. Wojciecha 1986, 190 s.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1975, 1982, 1988; 2003 (inf. żony). — Wywiad: Tęsknota do wysp szczęśliwych. Rozm. Z. Kościelak. *Głos Wielkop.* 1974 nr 83.

SWPP 2 (E. Głębička), PP (E. Głębička).



[Powracający Mohikanie:] J. Koniusz] J.K. *Odra* 1958 nr 15; W. Odojewski: Nieudana próba. *Tyż. Zach.* 1958 nr 19. — [Królówicz pilnie poszukiwany:] K. Meloch: Jaki kopciuszek — taki królówicz; Z. Nienacki: Gwiżdżący fortepian. *Odgłosy* 1960 nr 34, polem.: Zespół Redakcyjny Wydawnictwa Łódzkiego. *Tamże* nr 36; Z. Pedziński: Młoda dziewczyna z lat sześćdziesiątych. *Noua Kult.* 1960 nr 36. — [Czas przeszedł obok:] F. Fornalczyk; Powieść o braku ideałów. *Gaz. Pozn.* 1967 nr 30 [dot. też: Królówicz pilnie poszukiwany]; B. Kleczek: Bildungsroman. *Nurt* 1967 nr 5; Z. Pedziński: Baryka staje się Dulskim. *Twórczość* 1967 nr 8, przedr. w tegoż: Z. notatnika szeregowego recenzenta. *Pozn.* 1971; B. Żadura: Literatura i życie codzienne. *Kultura* 1967 nr 10; B. Kogut: W poszukiwaniu sensu. W tegoż: *Manowce*. *Pozn.* 1969. — [Wyspy Szczęśliwe:] L. Bugajski: Uniwersalizm na poziomie średnim. *Twórczość* 1973 nr 9; M. Jarochońska: Przeszłość nie dokonana. *Życie Lit.* 1973 nr 13; J. Kowalczykówna: Chłopaki i Aniol. *Nouwe Książ.* 1973 nr 18. — [Wypredań snów:] F. Fornalczyk: Wycieczki w stronę młodości i niespełnionych marzeń. *Głos Wielkop.* 1976 nr 13 [dot. też: Może jutro!]; Z. Kosakowska: Sny i rzeczywistość. *Nurt* 1976 nr 3; A. Stoff: Pułapki retrospekcji. *Mies. Lit.* 1976 nr 3. — [Portret prawie rodzinny:] H. Bereza: Czytane w maszynopisie. *Solidność. Twórczość* 1977 nr 12, przedr. w tegoż: *Bieg rzeczy*. *Wwa* 1982; T. Błażejewski: O obyczajach naszego czasu. *Życie Lit.* 1978 nr 27, przedr. w formie zmien. pt. *Literatura trwałych pytań* w tegoż: *Literatura jak literatura*. *Łódź* 1987 [m.in. dot. A.Z.]; L. Bugajski: Tylko dobro. *Nurt* 1978 nr 7; H. Gosk: „Czyj portret?” *Literatura* 1978 nr 37. — Z. Macuzanka: Samo życie... *Nouwe Książ.* 1978 nr 12 [rec.: Nikt inny]. — [Konwój:] M. Bajerowicz: Hamlet i byki. *Tydzień* 1979 nr 17; A. Bukowiecki: Diablica w wagonie. *Literatura* 1979 nr 33; B. Szwecki: Między barbarzyństwem a frazesem. *Nurt* 1979 nr 9. — [Piętro wyżej — gwiazdy:] H. Bereza: Wierność. Czytane w maszynopisie. *Twórczość* 1981 nr 12; D. Moroz-Namysłowska: Próba romansu współczesnego. *Nurt* 1984 nr 4. — M. Gostyński: Meandry szkolnej przyjaźni. *Przew. Katol.* 1987 nr 18. — [Nienawiść:] H. Gosk: W szponach „Wrony”. *Nouwe Książ.* 1991 nr 7; J. Korczak: Podróże w wojenną przeszłość. *W Drożdże* 1991 nr 2.

B.M.

## ZGORZELSKI Czesław 1908-1996

Pseud.: Błażej; C.Z.; Cz.Z.; Z.Cz.; zcz.  
Historyk i teoretyk literatury, editor.

Urodzony 17 marca 1908 w Boryczewie pod Nieświeżem, na nowogródzczyźnie; syn Henryka Zgorzelskiego, dzierżawcy ziemskiego, i Marii Agaty z Borowskich, nauczycielki. W czasie I wojny światowej przebywał wraz z matką w Mohylewie. W 1918-19 uczęszczał do polskiego gimnazjum koedukacyjnego w Nieświeżu. Po przerwie spowodowanej wojną polsko-bolszewicką (podczas której schronił się wraz z rodziną w okolicach Radomia), kontynuował od 1921 naukę w I Gimnazjum Męskim im. Króla Zygmunta Augusta w Wilnie. W 1926 zdał egzamin maturalny i podjął studia z zakresu filologii polskiej na Uniwersytecie Stefana Batorego (USB) w Wilnie. Należał do Koła Polonistów (był także jego prezesem) oraz do Stowarzyszenia Katolickiej Młodzieży Akademickiej „Odrodzenie”. Debiutował w 1930 artykułem pt. „Sycyna, Czarnolas i Zwolęń w opisie wędrówek po kraju”, zamieszczonym w czasopiśmie akademickim *Alma Mater Viltiensis* (nr 9); w 1930-31 był

redaktorem naczelnym tego periodyku, artykuły ogłaszał w nim także w 1932 i 1934. W 1930-32 prowadził zajęcia na kursach przedmaturalnych dla dorosłych organizowanych przy I Gimnazjum Męskim im. Króla Zygmunta Augusta w Wilnie. W 1931 rozpoczął pracę w bibliotece Seminarium Polonistycznego USB na stanowisku zastępcy asystenta. W 1932 ożenił się z Salomeą Mackiewiczówną, wówczas studentką germanistyki. W tymże roku ukończył studia i uzyskał magisterium. Jako młodszy asystent kontynuował pracę na USB (od 1938 starszy asystent); zajmował się historią literatury polskiej, głównie okresu romantyzmu i oświecenia, oraz prowadził badania poświęcone literaturze rosyjskiej. W 1932-34 uczył równocześnie języka polskiego w Państwowym Gimnazjum im. A. Mickiewicza w Wilnie. Recenzje i artykuły (dotyczące także aktualności literackich) drukował m.in. w pismach: *Pax* (1934-37; w 1935 zastępca redaktora naczelnego; podp. też zcz.), *Przegląd Powszechny* (1934-36; tu w 1935-36 przeglądy „Z literatury rosyjskiej”), *Słowo* (1934), *Kurier Wileński* (1935-38; podp. też: Cz.Z., C.Z.), *Pion* (1936-38). Od 1935 prowadził w wileńskim radiu pogadanki (a potem periodyczne sprawozdania) dotyczące życia literackiego za wschodnimi granicami Polski. Był członkiem Oddziału Wileńskiego Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza (TLAM). W czerwcu 1939 jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej spędził miesiąc w Warszawie, gdzie zbierał materiały do rozprawy doktorskiej. Po wybuchu II wojny światowej pozostał nadal w Wilnie przyłączonym do Republiki Litewskiej. Od pierwszych wojennych miesięcy uczestniczył w konspiracyjnych działaniach wymierzonych przeciwko okupantom, m.in. współpracował z organizacjami: Akcja Ludowa, Komisariat Rządu (faktycznie bez łączności z władzami RP na uchodźstwie), Organizacja Polski Walczącej; redagował *Polski Biuletyn Informacyjny* (grudzień 1939-styczeń 1940). W końcu stycznia 1940 został aresztowany przez władze litewskie i przez dwa miesiące był przetrzymywany w więzieniu na Łukiszkach. Wkrótce po zwolnieniu został urzędnikiem w Polskiej Sekcji Pomocy Ofiarom Wojny przy oddziale Czerwonego Krzyża w Wilnie. Uczestniczył nadal w ruchu oporu, m.in. jako członek zespołu redakcyjnego pisma *Polska w Walce* (organu Służby Zwycięstwu Polsce, następnie Związku Walki Zbrojnej Okręgu Wilno; 1940) oraz współredaktor periodyku *Jutro Polski* (od nr 1; wiosna 1940); był jednym z założycieli tajnej drukarni oraz autorem antysowieckiej ulotki. W końcu sierpnia 1940, już po włączeniu Litwy do ZSRR, został zatrzymany przez NKWD i osadzony ponownie na Łukiszkach, gdzie przebywał do wkroczenia Niemców do miasta w czerwcu 1941 (dzięki akcji wileńskich kolejarzy

uniknął transportu do łagru i powrócił do rodziny). Do lutego 1942 pracował w spółdzielni stróżów nocnych w Wilnie, a następnie jako robotnik we wsiach niedaleko Wilna. Nadal prowadził działalność konspiracyjną, współredagował pismo *Jutro Polski*, a od 1942 jego kontynuację *Dla Polski*. Od września 1943 pełnił obowiązki zastępcy szefa (od lipca do sierpnia 1944 – szefa) Biura Informacji i Propagandy Okręgu AK Nowogródek i zarazem redaktora organu prasowego okręgu, tygodnika *Świt Polski*. Wielokrotnie zmieniał w tym czasie miejsce pobytu (używał konspiracyjnych pseud.: Cedro, Rafał, Zbigniew, Leon); w 1945 został odznaczony przez dowództwo AK Krzyżem Walecznych. Po zajęciu nowogródziny przez wojska sowieckie, w sierpniu 1944 po raz kolejny aresztowany przez NKWD, do września 1945 przebywał (pod fikcyjnym nazwiskiem) w więzieniach, kolejno w Raduniu, Lidzie, Baranowiczach i Grodnie. Zwolniony, powrócił do Wilna, gdzie został urzędnikiem w Biurze Repatriacyjnym. W grudniu 1945 (po nielegalnym przekroczeniu granicy) dołączył do rodziny, która w ramach tzw. akcji repatriacyjnej przyjechała do Torunia. Podjął pracę na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika (UMK) na stanowisku asystenta (od 1946 starszego asystenta) w Katedrze Historii Literatury Polskiej. Wkrótce potem zaczął publikować artykuły i recenzje w *Tygodniku Powszechnym* (od 1946, z przerwą w 1952-56). W 1947 na podstawie rozprawy pt. „Pojęcie „dumy” w polskiej poezji przedromantycznej” (promotor prof. Konrad Górski) uzyskał stopień doktora. Był członkiem Komisji Historii Literatury PAU w Krakowie (od 1948, członek korespondent od 1950), działał nadal w TLAM (od 1946 w oddziale w Toruniu, od 1951 w Lublinie). W marcu 1949 został pozbawiony ze względów politycznych asystentury na UMK i przez kilkanaście miesięcy pracował jako redaktor literacki w Wydawnictwie Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. W listopadzie 1950 przyjął stanowisko adiunkta na Wydziale Humanistycznym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (KUL), a w następnym miesiącu został mianowany zastępcą profesora. Należał do Towarzystwa Naukowego KUL (od 1950, od 1952 członek korespondent, od 1954 członek czynny; w 1957-59 i 1963-64 sekretarz generalny, w 1977-80 wiceprezes), był wiceprzewodniczącym działającej przy Towarzystwie Komisji Badań nad Literaturą Katolicką (1952-60). Jako kurator sprawował w 1950-65 opiekę nad Kołem Polonistów KUL. W 1952-54 był prodziekanem Wydziału Nauk Humanistycznych KUL. Zajmował się nadal literaturą romantyczną i jej oświeceniowym pograniczem, badał problematykę form i gatunków, opracowywał edytorsko i wydawał dzieła twórców tej epoki, szczególnie Adama Mickiewicza. Od 1953

współredagował *Rocznik Humanistyczny* (do 1978); rozprawy, artykuły i recenzje publikował nado m.in. nadal w *Tygodniku Powszechnym* (podp. też Błażej; od 1956 członek redakcji), *Pamiętniku Literackim* (do 1994, z przerwami; członek rady redakcyjnej w 1957-68), był członkiem komitetu redakcyjnego *Zeszytów Naukowych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego* (1958-64 i 1976-80). W 1956 otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego. Należał do założycieli Klubu Inteligencji Katolickiej w Warszawie (1956), później pełnił funkcję prezesa oddziału tegoż klubu w Lublinie (formalnie niezarejestrowanego). W 1956-83 był prezesem Oddziału Lubelskiego TLAM (od 1978 członek honorowy). Dwukrotnie zajmował stanowisko dziekana Wydziału Nauk Humanistycznych KUL (1960-62, 1966-68). W 1957-83 wchodził w skład Rady Naukowej Instytutu Badań Literackich (IBL) PAN. Należał do komitetów redakcyjnych wielu przedsięwzięć edytorskich i badawczych oraz serii wydawniczych i czasopism, m.in. „Dzieł” J.I. Kraszewskiego (od 1959, przewodniczący w 1983-87), serii IBL *Archiwum Literackie* (od 1962, przewodniczący w 1969-78 i redaktor naczelny tomów 12-21), „Słownika języka Adama Mickiewicza” (1962-83), „Obrazu literatury polskiej XIX i XX wieku” (w 1965-71), „Księgi tysiąclecia katolicyzmu w Polsce” (wyd. 1969), „Dzieł wszystkich” Adama Mickiewicza (1971-87). Był członkiem Lubelskiego Towarzystwa Naukowego (od 1964 członek korespondent, od 1973 członek zwyczajny, od 1987 członek honorowy). W 1968 został mianowany profesorem zwyczajnym. W 1969 został powołany w skład Komitetu Nauk o Literaturze PAN. Odbyszał podróże naukowe, głównie do ZSRR (na Litwę), w poszukiwaniu materiałów źródłowych do badań nad romantyzmem; patronował akcji sprowadzenia do KUL *Archiwum Filomatów*. Opracowywał dział „Romantyzm” w *Roczniku Literackim* za lata 1968-72 (wyd. 1970-74), 1975-76 (wyd. 1978-79). W 1978 przeszedł na emeryturę. Brał udział w ruchu opozycyjnym: w 1976 należał do sygnatariuszy „Memoriału 101”, wyrażającego protest przeciw projektowanym zmianom w Konstytucji PRL, w 1978 podpisał deklarację niezależnego Towarzystwa Kursów Naukowych i był jego prelegentem. Uczestniczył w życiu Kościoła katolickiego, m.in. jako uczestnik II Synodu Diecezji Lubelskiej (w 1977-83; wiceprzewodniczący Komisji do Spraw Przepowiadania), członek Prymasowskiej Rady Społecznej (1981-84) i członek zarządu Klubu Katolickiego w Lublinie (1982-84, od 1985 prezes). Kontynuował badania naukowe i prace edytorskie. Zasiadał w komitetach redakcyjnych i wydawniczych, m.in.: *Rocznika Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza* (1978-81), serii wydawniczej Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu *Historia i Teraźniejs-*

szość (1979-89), „Dzieł” Adama Mickiewicza wydanych pod patronatem TLAM (członek redakcji naczelnej od 1993). W 1979 otrzymał nagrodę edytorską Polskiego PEN Clubu, w 1982 nagrodę Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku (za 1981), w 1989 doroczną nagrodę Funduszu Literatury. W 1992 został członkiem czynnym PAU, w 1993 doktorem honoris causa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1973), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1976), medalem „Za Zasługi dla KUL” (1983), papieskim Orderem Zakonu św. Grzegorza Wielkiego (1989). Zmarł 26 sierpnia 1996 w Lublinie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Powstanie styczniowe na terenie województwa nowogródzkiego. Wilno 1934, 32 s. Bibl. Poradni Dydaktyczno-Wychowawczej przy Kuratorium Okręgu Szkolnego Wil.

Bezpłatny dod. do nr 11 *Dz. Urz. Kurat. Okr. Szk. Wil.*

2. Duma poprzedniczka ballady. [Monografia]. Tor.: Tow. Nauk. w Tor. 1949, 305 s. *Pr. Wyd. Filol.-Filoz.* t. 2, z. 3.

Cz. 1 została przedstawiona pt. „Pojęcie „dumy” w polskiej poezji przedromantycznej” jako rozprawa doktorska.

3. Lermontow. [Szkiec monograficzny]. Wwa: Czyt. 1949, 70 s.

4. Romantyzm w Polsce. Lubl.: Tow. Nauk. KUL 1957, 30 s.

Wykład wygłoszony 23 X 1957 w cyklu wykładów uniwersyteckich Tow. Nauk. KUL.

5. Drogi rozwoju sztuki lirycznej Juliusza Słowackiego. Wwa 1959, 49 s., powiel. IBL PAN.

Referat wygłoszony na sesji nauk. „Rok Słowackiego 1809-1959” zorganizowanej 25-28 XI 1959 przez IBL PAN w Wwie.

6. O dynamice ballady jako gatunku. Wwa 1960, 19 s., powiel.

Przekł. franc.: Le dynamisme de la ballade comme genre littéraire. [Przel. H. Golebiowski]. W: *Poetics. Poetyka. Poetica*. Wwa 1961 s. 689-705.

7. O lirykach Mickiewicza i Słowackiego. Eseje i studia. Lubl.: Tow. Nauk. KUL 1961, 295 s. *Rozpr. Wyd. Hist.-Filol.*, 25.

Zawartość: Przedmowa. – O lirykach Mickiewicza: Drogi rozwojowe liryki Mickiewicza; O pierwszych balladach Mickiewicza; O sonetach odeskich; Pielgrzym „w krainie dostatku i krasy”; Oświecenie i medracz; O sztuce lirycznej Mickiewicza. – O lirykach Słowackiego: Liryka młodzieńcza Słowackiego; O czynnikach rezonansu lirycznego w wierszach z lat 1835-1843; Słowackiego – „Śpiewu tajemnic”; „Rozłączenie”; „Hymn” Słowackiego – „Smutno mi Boże...”; Liryka w pełni romantyczna; Ostatni etap liryki Słowackiego; Liryka Słowackiego a czytelnik dzisiejszy.

Przekł. franc. szkicu Ostatni etap liryki Słowackiego [wersja zmien.]: La dernière étape de la poésie lyrique de Słowacki. Przel. S. Deligne. *Revue des Sciences Humaines, Nouvelle série*, Lille 1961 [z.] 102 s. 255-277.

8. Ballada. (Poetyka. Zarys encyklopedyczny. Dział I. T. 7. Cz. 1. z. 1). [Autorzy:] I. Opacki, ... Red.: M.R. Mayenowa i Z. Kopczyńska. Wr.: Ossol. 1970, 180 s. IBL PAN.

Tł Cz.Z.: *Dzieje ballady w Polsce*, s. 83-172.

9. O sztuce poetyckiej Mickiewicza. Próby zbliżeń i uogólnień. Wwa: PIW 1976, 418 s. Wyd. 2 Wwa: Rytm 2001.

Zawartość: Zamiast wstępu. – Przełom romantyczny w dziejach liryki polskiej. – Drogi rozwojowe liryki Mickiewicza [poz. 7]. – Owoce wileńsko-kowieńskiej twórczości lirycznej: Początki poetyckie; Twórczość żartobliwie-towarzystwa; W kręgu „Ody do młodości”; Ballady i romanse; Rozwój liryki osobistej; Spojrzenie wstecz na całość. – Człowiek jako element młodzieńczej poezji Mickiewicza. – Mickiewiczowski zwiastun romantyzmu. (O pierwszym tomiku „Poezji”). – O pierwszych balladach Mickiewicza [poz. 7]. – O sonetach odeskich [poz. 7]. – Pielgrzym „w krainie dostatku i krasy” [poz. 7]. – „Dramatyczność” monologu w liryce Mickiewicza. – Wiersz o medracz [poz. 7]. – Zal poety – pielgrzym. – Dwa posłowania liryczne Mickiewicza. – Jak pracował Mickiewicz nad tekstem „Zdań i uwag”? – O sztuce lirycznej Mickiewicza [poz. 7].

10. Od Oświecenia ku Romantyzmowi i współczesności. (Szkiec historycznoliterackie). Kr.: WL 1978, 371 s.

Zawartość: Propozycje genologiczne. Historycznoliterackie perspektywy genologii w badaniach nad liryką. – Uwagi o trzech typach monologu lirycznego. – Od Naruszewicza do Brodzińskiego: Naruszewicz – poeta; Wśród gwiazd liryki stanisławowskiej [dot. L. Krasickiego, F. Karpińskiego, A.S. Naruszewicza, F.D. Książniak]; Powieść o czulych „filozofach” [dot. C. Godebski; Grenadier – filozof]; Sumienie obywatelskie poezji Brodzińskiego; Kazimierza Brodzińskiego dorobek poetycki. – Widnokręgi romantyczne: Romantyzm w Polsce. Szkiec popularno-syntetyczny; Niedoświetlone sprawy literatury romantycznej; Z dziełowej sławy Zoriana Dołęgi Chodakowskiego. – Notatki na marginesach „Konrada Wallenroda”. – Nad „Nie-Boską komedią”. – Źródła poczynności Kraszewskiego. – Tradycje i horyzonty: „Srebrne i czarne” Lechonia. – Ku czemu zmierza poezja naszej doby? – Kłopoty genologii w pracach nad poezją współczesną.

Przekł. art.: Historycznoliterackie perspektywy genologii w badaniach nad liryką; serb.-chorw.: Književnopovijesne perspektive genologije u proučavanju lirike. [Przel.] D. Dorotić Sesar. *Umjetnost Rijeke*, Zagreb 1974 nr 2/4 s. 289-307, przedr. w: Književna komunikacija. Zagreb 1979 s. 389-307. – Kłopoty genologii w pracach nad poezją współczesną; słow.-wac.: Možnosti žánrového členenia súčasnej poézie. [Przel.] P. Winczer. *Slovenská literatúra*, Bratislava 1981 nr 4 s. 572-581.

11. Liryka w pełni romantyczna. Studia i szkice o wierszach Słowackiego. Wwa: PIW 1981, 263 s.

Zawartość: Od autora. – Liryka młodzieńcza [poz. 7 pt. Liryka młodzieńcza Słowackiego]. – Zbliżenia analityczne: „Rozłączenie” [poz. 7]; Hymn – „Smutno mi Boże...” [poz. 7]; „Listy poetyckie z Egiptu”; „Na sprowadzenie prochów Napoleona”. – Z dystansu obserwacyjnego: O czynnikach rezonansu lirycznego w wierszach z lat 1835-1843 [poz. 7]; „Śpiewu tajemnic”; Dramatyczność monologu lirycznego; Liryka w pełni romantyczna [poz. 7]. – Liryka ostatniego etapu: [Gdy noc głęboka wszystko uspi i oniami...]; [Kiedy pierwsze kury Panu śpiewają...]; „Miniatury” liryczne; Ostatni etap liryki Słowackiego [poz. 7]. – W odbiorze dzisiejszego czytelnika [poz. 7 pt. Liryka Słowackiego a czytelnik dzisiejszy].

12. *Mistrzowie i ich dzieła*. Kr.: Znak 1983, 203 s.  
Zawartość: Czytelnikowi – kilka informacji. – Marian Zdziechowski (1861-1938): „W obliczu końca”; Dopisek w 1983 roku. – Stanisław Pigoń (1885-1968): Owoce pracowniczego żywota; Profesor – wychowawca; Trzy rozmowy z Profesorem. – Manfred Kridl (1882-1957): Odwaga poszukiwań nowych dróg. – Konrad Górski: Humanista świadomy swoich celów; Ład wywodu naukowego [dot.: K. Górski: Z historii i teorii literatury]. – Wacław Borowy (1890-1950): Wiedza – mądrość – artyzm. – Tadeusz Makowiecki (1900-1952): Profesor i poeta; Powojenne Sopotowo w poetyckiej wizji [dot.: T. Makowiecki: Pani Zosia]. – Karol Wiktor Zawodziński (1890-1949): Nie tylko rusycysta i krytyk; Po trzydziestu trzech latach. – Tadeusz Mikulski (1909-1958): Twórca „wrocławskiej szkoły” badań literackich. – Maria Dłuska: O wierszach po ludzku i do ludzi. – Kazimierz Wyka (1910-1975): Wrażliwość krytyka i dar widzenia historycznego.

13. *Zarysy i szkice literackie*. Wwa: PIW 1988, 269 s.

Zawartość: Zarysy przebiegów historycznych: Liryczność poezji romantycznej; Jak doszło do kariery piosenki w poezji romantycznej? – Dzieje psalmu „Super flumina Babylonis” w poezji polskiej XIX wieku. – Zarysy tutej portretowych: Droga twórcza Kazimierza Brodzińskiego. (W 150-lecie śmierci): Gawędziarz szlachecki i „Irlinik wioskowy” [W. Syrokomla]. – Ze świata poezji Mickiewiczej: Elegijna poezja Mickiewicza; W krainach poezji Mickiewiczej; W strefie liryczności „Pana Tadeusza”; Mickiewicz żywy.  
Nagroda Ministra Kultury i Sztuki w 1989.

14. *Mickiewicziana w zbiorach Tomasza Niewodniczańskiego w Biturzy*. [Cz. 2]. Wiersze w Albumie Moszyńskiego. [Autoryz.] M. Danilewicz Zielińska, M. Dernałowicz, J. Odrowąż-Pieniążek, ... Red. nauk.: J. Odrowąż-Pieniążek. Wwa: Arkady 1993, 330 s.

Tu Cz.2: Informacje ogólne, s. 7-18; Zasady transliteracji, s. 19-20; Transliteracja utworów, s. 21-122; Przypisy, s. 123-144; Informacje o poszczególnych utworach, s. 145-235; Indeks utworów Mickiewicza, s. 317-318; Errata.

15. *Obserwacje*. [Szkice]. Wwa: PWN 1993, 353 s.

Zawartość: W zbliżeniu: Wśród gwiazd liryki stanisławowskiej [poz. 10]; Mickiewiczowski zwistantyzm [poz. 9]; Pielgrzym „w krainie dostatku i krasy” [poz. 7]; Żal poety – pielgrzym [poz. 9]; W strefie liryczności „Pana Tadeusza” [poz. 13]; „Rozłączenie” Słowackiego [poz. 7 pt. „Rozłączenie”]; „Na sprowadzenie prochów Napoleona” [poz. 11]; „Miniatury” liryczne Słowackiego [poz. 11 pt. „Miniatury” liryczne]. – Z dystansu: Przelom romantyczny w dziejach liryki polskiej [poz. 9]; Liryczność poezji romantycznej [poz. 13]; Drogi rozwojowe liryki Mickiewiczej [poz. 7 pt. Drogi rozwojowe liryki Mickiewicza]; O śpiewnej oraz retorycznej organizacji wierszy Słowackiego [poz. 7 pt. Słowackiego – „śpiewu tajemnicze”]; Regionalizm poezji romantycznej na ziemiach Rzeczypospolitej wielu narodów. – W uogólnieniu: Historycznoliterackie perspektywy genealogii w badaniach nad liryką [poz. 10]; Uwagi o trzech typach monologu lirycznego [poz. 10]; Kłopoty genealogii w pracach nad poezją współczesną [poz. 10]; Elementy muzyczności w poezji lirycznej. – Posłowie.

16. *„W Tobie jest światłość”*. Szkice o liryce religijnej Oświecenia i Romantyzmu. Lubl.: Red. Wydawn. KUL 1993, 122 s.

Zawartość: Poezja Oświecenia: „Nigdy Ten jeszcze praw swoich nie mażał...”. O poezji religijnej w okresie Oświecenia; [K.] Beniśławska „wysławia dobrodziejstwa Chrystusowe”. – Mickiewicz: „Wschodzi na Syjon Dziewica...”. Matka Bo-

ska w poezji Adama Mickiewicza; „Gdy czuwa tylko zgrzyota i skrucha...”. Powaga etyczna w postawie twórczej Mickiewicza; „I rozumami serce Mu przebodli...”. O „Mędrcach” Mickiewicza [poz. 7 pt. Wiersz o mędrcach]. – Słowacki: „W Tobie jest światłość, siła mego łona...”. O liryce religijnej Słowackiego. – Od autora.

17. *Przywołane z pamięci*. Lubl.: Norbertinum 1996, 348 s.

Wspomnienia z l. 1908-1945.

Rozprawy i studia w czasopiśmie i książkach zbiorowych, m.in.: Sycyna, Czarnolas i Zwolen w opisach wędrowek po kraju. *Alma Mater Vilnensis* 1930 z. 9 s. 37-49, przedr. w: Kochanowski. Wwa 1980 s. 134-157. – Adam Czarnocki. (Zorian Dołęga Chodakowski). *Współ. Spr.* 1931 nr 19-23. – Motyw przyrody w opisach wędrowek po kraju w okresie romantyzmu. W: Księga Pamiątkowa Koła Polonistów Słuchaczy Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie 1922-1932. Wilno 1932 s. 150-175. – Główne kierunki badań literackich w Rosji Sowieckiej. *Prz. Pousz.* 1935 t. 207 nr 9 s. 320-333, t. 208 nr 10 s. 76-91. – Lermontow Puszkiniowi. *Środy Lit.* 1937 nr 7 s. 23-34, przedr. uzup. w: Puszkini 1837-1937. [T. 1]. Kr. 1939 [dot. wiersza M. Lermontowa: Na śmierć poety]. – Lermontow na warsztacie nauki sowieckiej. *Balticoslavica* 1938 s. 71-100. – Mickiewicz w Rosji. *Twórczość* 1947 z. 11 s. 94-103, przekł. ang.: Mickiewicz in Russia. [Przeł.] L. Krzyżanowski. W: Adam Mickiewicz. New York 1951 s. 129-143. – O stosunkach literatury polskiej i rosyjskiej w latach 1810-1830. *Nauka i Szt.* 1948 t. 9 s. 64-79. – O tzw. „Raptularzu” Czeczota. *Rocz. Zakładu Nar. im. Ossol.* 1953 s. 63-76. – Naruszewicz – poeta. *Rocz. Hum.* 1953 wyd. 1955 z. 1 s. 109-142. – Über die Struktur Tendenzen der Ballade. [Przeł.] M. Urbanowicz. *Zag. Rodz. Lit.* 1962 z. 2 s. 105-135 [ze streszcz. w jęz. pol. i ros.]. – Materiały do dziejów wileńskiej edycji „Poezji” Mickiewicza. *Pam. Lit.* 1966 z. 4 s. 425-451 [o „Regestrze prenumeratorów” i „Rachunku z Adamem” spisanych przez J. Czeczota]. – Zasługi narodowe poezji polskiej w okresie pięćdziesięciolecia 1918-1968. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick.* 1968 s. 59-76 [referat wygł. na Walnym Zjeździe Towarzystwa w Białymstoku 27 IX 1968]. – Z pracy nad tekstami Mickiewicza. (Hipotezy i refleksje). *Pam. Lit.* 1970 z. 4 s. 197-218 [dot. zagadnień natury filol., edytorskiej i interpretacyjnej]. – Zagadki Mickiewiczowskie. *Rocz. Hum.* 1970 z. 1 s. 135-146 [dot. niektórych niewyjaśnionych słów i zwrotów w utworach A. Mickiewicza]. – Współczesna poezja polska wobec tradycji romantyzmu. *Teksty* 1972 nr 5 s. 47-59. – Nad autografami Mickiewicza. *Pam. Lit.* 1974 z. 3 s. 197-217 [proponując emendacji do dziewięciu wierszy A. Mickiewicza; na podstawie autografów z Muzeum A. Mickiewicza w Paryżu]. – Onufry Pietraszkiewicz – na ze-



ślaniu. W: *Archiwum Filomatów*. T. 1. Wr. 1973 [właśc. 1974] s. 219-242 [dot. listów O. Pietraszkiewicz]. — O albumie Moszyńskiego, o „Sonetach” i o wierszu Mickiewicza „Do M\*\*\*”. *Pam. Lit.* 1978 z. 3 s. 173-189 [polem. z S. Łanda: Z dziejów powstania „Sonetów” Adama Mickiewicza. *Pam. Lit.* 1977 z. 4]. — „Grafologia” interpunkcyjna. (Z badań nad liryką Mickiewicza). *Pam. Lit.* 1980 z. 4 s. 333-347. — Elegijna poezja Mickiewicza. W: *Studia z literatury polskiej i obcej*. Lubl. 1988 s. 165-180. — Mickiewicz o powołaniu poezji i poety. *Ethos* 1989 nr 8 s. 130-143. — Z pierwszych lat polonistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. W: *Polonistyka Toruńska Uniwersytetowi w 50. rocznicę utworzenia UMK*. Tor. 1996 s. 9-21.

#### Prace edytorskie i redakcyjne

1. A. Mickiewicz: Poezje. Wybór. Tekst, posł. i objaśn. oprac. ... [Wwa:] Spółdzielczy Inst. Wydawn. [1948], 236 s.

2. W. Borowy: O poezji Adama Mickiewicza. Przedm.: K. Górski. Przygot. do druku: W. Grabowski, A. Paluchowski, ... T. 1-2. Lubl.: Tow. Nauk. KUL 1958, LII, 311 + 238 s.

Tu Cz.Z. ustalenie krytyczne tekstów W. Borowego i układ zbioru oraz „Informacja o wydaniu”, t. 1 s. XXVII-LII.

3. K. Brodziński: Poezje. T. 1-2. Oprac. i wstęp ... (Dzieła). Wr.: Ossol. 1959.

T. 1. Utwory wydane za życia poety. XLI, 579 s.  
T. 2. Utwory nie wydane za życia poety. 550 s.

4. Ballada polska. [Antologia]. Oprac. [i wstęp] ... przy współudziale I. Opackiego. Wr.: Ossol. 1962, LXXXV, 844 s. *BNI*, 177.

5. K.W. Zawodziński: Opowieści o powieści. (Z pism). Oprac. ... Kr.: WL 1963, 397 s.

6. Miscellanea z lat 1800-1850. Red. nauk. ... [Cz.] 1-2. Wr.: Ossol. 1963, 1967, 387 + 502 s. IBL PAN. *Arch. Lit.*

Tu także (w cz. 1) w oprac. i z komentarzem Cz.Z.: K. Brodziński: *Kalmora*, s. 261-313.

7. Listy do Adama Mickiewicza w Muzeum A. Mickiewicza w Paryżu. Rejestr uzupełniony bibliografią. Oprac.: J. Odrowąż-Pieniążek. Red. nauk. ... Wr.: Ossol. 1968, XXI, 269 s. IBL PAN.

8. A. Mickiewicz: Wiersze. [Cz. 1]-4. Oprac. ... (Dzieła wszystkie. Ser. 1. T. 1). Wr.: Ossol. IBL PAN.

[Cz. 1]. Wiersze 1817-1824. 1971, XCVIII, 422 s.

Cz. 2. Wiersze 1825-1829. 1972, XXV, 363, [6] s.

Cz. 3. Wiersze 1829-1855. 1981, XVIII, 386 s.

Cz. 4. Wiersze, uzupełnienia i materiały. Poezje Mickiewicza w kompozycjach muzycznych oprac. K. Michałowski. 1986, VII, 288 s.

Nagroda im. A. Brücknera przyznana przez Wyd. I PAN w 1988 za t. 1 cz. 1-4.

9. Wiersze Adama Mickiewicza w podobiznach autografów. Cz. 1-2. Oprac. ... Wr.: Ossol.

Cz. 1. 1819-1829. 1973, 224 s., 73 tab.

Cz. 2. 1830-1855. 1998, 254 s., [109] tab., [13] s.

Reprodukcje fototypiczne rkpów, teksty w transliteracji, dane bibliograf. i komentarz; w cz. 2 wybrane teksty także w jęz. franc.

10. *Archiwum Filomatów*. T. 1. Na zesłaniu. Red. ... Wr.: Ossol. 1973 [właśc. 1974], 268 s., 8 tab. PAN. Kom. Nauk o Literaturze Pol.

11. A. Mickiewicz: Wybór poezji. Wr.: Ossol. *BNI*, 6.

T. 1. Wyd. 6 zmien. Oprac. ... 1974, LXXXV, 250 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 7 popraw. i uzup. 1986, wyd. 8 przejrz. 1997.

Wyd. 1-5 w innym oprac.

T. 2. Wyd. 3 zmien. Oprac. ... 1986, CXXVI, 364 s. Wyd. 4 przejrz. 1997.

12. Sonety Adama Mickiewicza. Podobizna pierwodruku w 150 rocznicę 1826-1976. Oprac. [i posł.] ... Wr.: Ossol. 1976, [83] s.

13. A. Mickiewicz: Wiersze. Oprac. ... (Dzieła poetyckie. T. 1). Wwa: Czyt. 1979, 532 s. Wyd. 6 (2 w tym oprac.) tamże 1981, dodruki 1982, 1983.

14. A. Mickiewicz: Poezje. Poezja. Oprac. ... Wyd. 1 w tej edycji. Wwa: Czyt. 1983, 145 s.

Tekst w jęz. pol. i ros.

15. A. Mickiewicz: Ballady i romanse. Oprac. ... Wyd. 3. Wwa: Czyt. 1984, 77 s.

Tekst na podstawie poz. 13, wyd. z 1983 r.

16. A. Mickiewicz: Wiersze. Oprac. ... (Dzieła poetyckie. T. 1). Wyd. 1. Wwa: Czyt. 1992, 564 s. Wyd. 2 tamże 1998.

Tekst na podstawie poz. 13, wyd. z 1983 r., przypisy wg: A. Mickiewicz: *Dzieła*. T. 1. Wwa 1955.

17. A. Mickiewicz: Wiersze. Oprac. ... (Dzieła. T. 1). Wwa: Czyt. 1993, 717 s. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza. Wyd. 2 (w tej edycji) tamże 1998.

18. A. Mickiewicz: Poematy. Oprac. W. Floryan przy współpracy K. Górskiego i ... (Dzieła. T. 2). Wwa: Czyt. 1994, 349 s. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza. Wyd. 2 tamże 1998.

19. A. Mickiewicz: Pisma filomackie. Pisma polityczne z lat 1832-1834. Oprac.: M. Witkowski i ... (Dzieła. T. 6). Wwa: Czyt. 2000, 497 s. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1957, 1981. — Wywiady: Sztuka syntezy badawczej — to zdolność wyczuwania optymalnego dystansu obserwacyjnego... Rozm. P. Bagiński. *Polonistyka* 1980 nr 3; Dochować wierności własnym powinnościom. Rozm. K. Dymel. *Kal. Lubel.* 1984; Ład i powinność. Rozm. M. Podgórski. *Tyg. Pousz.* 1993 nr 21; O Wilnie, Lublinie i fascynacjach romantyzmem. Rozm. A. Baglajewski. *Znak* 1993 nr 12.



SWPP 1. – PP (J. Pitera). – LP XX w. (red.). – Współczesni uczeni polscy. T. 4. Wwa 2002. – A. Paluchowski: Bibliografia prac Cz.Z. 1930-1971. *Rocz. Hum* 1971 nr 1. – A. Paluchowski, M. Cwienk: Bibliografia prac Cz.Z. W: Czesław Zgorzelski. Uczony i wychowawca. Lubl. 2002 [bibliografię za l. 1930-1971 oprac. A. Paluchowski, za l. 1972-1996 oprac. M. Cwienk].

[Duma poprzedniczka ballady.] K. Górski: Monografia dumy. *Tyg. Pousz*. 1950 nr 17; M. Kridl, *The American Slavic and East European Review*, Nowy Jork 1950 nr 4; K. Bartoszyński. *Pam. Lit.* 1952 z. 3/4. – R. Skręt. *Pam. Lit.* 1961 z. 3 [rec. oprac.: K. Brodziński: Poezje]. – M. Danilewiczowa: Karysatna kariera ballady. *Dz. Pol. i Dz. Żoln.*, Londyn 1962 nr 266 [rec. oprac.: Ballada polska]. – [O lirykach Mickiewicza i Słowackiego.] M. Głowiński. *Pam. Lit.* 1962 z. 4; K. Górski: Lekcja poezji. *Tyg. Pousz*. 1962 nr 47; J. Starnawski, *Twórczość* 1962 nr 3. – [Ballada polska. Oprac. ...] Z. Stefanowska: Antologia ballady polskiej. *Nowe Książ* 1962 nr 17; J. Trzynałowski, *Pam. Lit.* 1962 z. 4. – J. Gieszkowski: Wśród tajemnic poezji. *Za i przeciw* 1968 nr 42. – I. Opacik: 40 lat pracy naukowej prof. Cz.Z. *Kierunki* 1970 nr 49. – A. Paluchowski: Dług, który zaciągnęliśmy. *Tyg. Pousz* 1970 nr 50 [z okazji 40-lecia pracy naukowej Cz.Z.]. – E. Balcerzan. *Pam. Lit.* 1971 z. 3 [rec.: Ballada. (Poetyka. Zarys encyklopedyczny)]. – Z. Goliński. *Rocz. Lit.* 1971 [rec. oprac.: A. Mickiewicz. Wiersze. (Dzieła wszystkie Ser. I, T. 1. [Cz. II]). – [O sztuce poetyckiej Mickiewicza.] M. Głowiński: O Mickiewiczu. *Nurt* 1977 nr 24; S. Małowski: Odkrywanie Mickiewicza. *Nowe Książ*. 1977 nr 4; A. Siomkajto: Czytając Mickiewicza. *Literatura* 1977 nr 6; E. Szymanis: Studium o liryce Mickiewicza. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick* 1977; T. Kostkiewiczowa. *Pam. Lit.* 1978 z. 1. [przekł. franc. (wersja skróć.)] L. Grobelak. *Literary Studies in Poland*, Wr. t. 5: 1980; Z. Libera. *Polonistyka* 1978 nr 1. – G. Królikiewicz. *Ruch Lit.* 1981 nr 2 [rec.: Od Oświecenia ku Romantyzmowi i współczesności]. – [Liryka w pełni romantyczna.] K. Górski: Ujawienie tajemnic kunsztu lirycznego. *Nowe Książ*. 1982 nr 4; M. Piechota. *Pam. Lit.* 1983 z. 1. – [Mistrzowie i ich dzieła.] J. Kądziela: Pod urokiem mistrzów. *Nowe Książ* 1984 nr 6; J. Prus. *Prz. Pousz*. 1984 nr 9; M. Wysocka: W kręgu humanistów. *Kierunki* 1984 nr 49; M. Danilewicz Zielińska: Konfrontacja wspomnień. *Znak* 1985 nr 6. – M. Kwapiszewski [Przel. na jez. ang.] M.B. Fedewicz. *Literary Studies in Poland*, Wr. t. 14: 1985 [rec.: Liryka w pełni romantyczna]. – J.T. Pokrzywniak: Dług wdzięczności. *Zycie i Myśl* 1985 nr 3 [rec.: Mistrzowie i ich dzieła]. – B. Chachulski. *Zesz. Nauk. KUL* 1988 nr 3 [rec.: Zarysy i szkice literackie]. – [S. Fita] (sf): Uczczenie zasług profesora Cz.Z. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick*. 1986 (wyd. 1988). – M. Głowiński: O Cz.Z. – na osiemdziesięciolecie. *Tyg. Pousz*. 1988 nr 27. – M. Maciejewski. *Profesor Cz.Z. Rocz. Hum*. 1988 z. 1. – M. Maciejewski: „Boga pokazać w twórczości święta”. Laudacja na cześć Profesora Cz.Z. *Ethos* 1991 nr 1/2. – F. Ziejka: Cz.Z. – doktorem honoris causa Uniwersytetu Jagiellońskiego. *Ruch Lit.* 1993 z. 4. – S. Burkot. *Ruch Lit.* 1994 z. 5/6 [rec.: Obserwacje]. – B. Kuczera-Chachulski. *Pam. Lit.* 1995 z. 4 [rec.: „W Tobie jest światłość”]. – M. Piechota: Obserwatorium profesora Cz.Z. *Prz. Hum*. 1995 nr 2 [rec.: Obserwacje]. – J. Ferr: Odszedł profesor Cz.Z. (1908-1996). *Akcent* 1996 nr 4. – G. Mazur: Z kart wojennej służby Cz.Z. *Zesz. Hist.*, Paryż 1996 z. 118. – [Przywołane z pamięci:] I. Sławińska: „... Taką młodość nazywać piękną”. *Tyg. Pousz* 1996 nr 24; J. Smosarski: Piękna młodość i szkoła wytrwania. *Więź* 1996 nr 9. – S. Stomma: Człowiek i legenda. O Cz.Z. *Tyg. Pousz*. 1996 nr 45. – J. Turonowicz: Uczony, obywatel, przyjaciel. Cz.Z. *Tyg. Pousz*. 1996 nr 36. – J. Maślanka: Cz.Z. *Ruch Lit.* 1997 nr 1. – A. Sulikowski: Cz.Z. jako nauczyciel. *Polonistyka* 1997 nr 1. – A. Sulikowski: Wierna pamięć Z. W *Drodze* 1997 nr 2 [rec.: Przywołane z pamięci]. – I. Rodak: Bogaty owoc życia i pracy. *Ethos* 1998 nr 1/2. – A. Kochańczyk: Kresy we wspomnieniach. *Akcent* 1999 nr 1 [rec.: Przywołane z pamięci]. – M. Łapot: Juliusz Słowacki na warsztacie badawczym Cz.Z. *Ruch Lit.* 1999 nr 6. – M. Łukaszuk-Piekara: Cz.Z. pytania

o współczesność. *Zesz. Nauk. KUL* 1999 nr 3/4. – J. Orłowski: Cz.Z. jako badacz i krytyk literatury rosyjskiej. *Acta Polono-Ruthenica*, Olsztyn 1999 t. 4. – Czesław Zgorzelski: Uczony i wychowawca. Red.: D. Paluchowska, M. Maciejewski. Lubl.: Red. Wydawn. KUL 2002, 255 s. KUL Katedra Oświecenia i Romantyzmu [zawiera m.in. studia: M. Maciejewski: Cz.Z. – uczony i wychowawca; D. Seweryn: Cz.Z. jako badacz Mickiewicza; D. Zamaćka: Słowacki Z.; R. Doktor: Literatura przedromantyczna w pracach Cz.Z.; P. Żbikowski: Cz.Z. jako badacz polskiego Oświecenia; M. Łukaszuk-Piekara: Cz.Z. pytania o współczesność; J. Orłowski: Literatura rosyjska w pracach Profesora Cz.Z.; Z. Gatecki: O języku wspomnień Cz.Z., – oraz wspomnienia [autorzy: A. Opacka, A. Sulikowski, W. Pyczek, M. Lesiów, J. Kłoczowski].

B.T.

## ZIEJKA Franciszek ur. 1940

Historyk literatury.

Urodzony 3 października 1940 w Radłowie pod Tarnowem w rodzinie chłopskiej; syn Pawła Ziejki i Anny z domu Mleczko. W Radłowie uczył się w szkole podstawowej, a w 1954-58 w Liceum Ogólnokształcącym im. T. Kościuszki, w którym zdał egzamin maturalny. W 1958-63 studiował filologię polską na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) w Krakowie; w 1963 uzyskał magisterium. W czasie studiów związał się z ruchem ludowym. Debiutował w 1961 artykułem pt. „O starym i młodym Radłowie”, ogłoszonym na łamach tygodnika *Więści* (nr 31); w piśmie tym publikował (z przerwami) do 1985. Po ukończeniu studiów podjął pracę jako asystent w Katedrze Historii Literatury Polskiej UJ. Pierwszą rozprawę historycznoliteracką pt. „Kraszewski i Muzeum Narodowe Polskie w Rapperswilu” ogłosił w 1966 w *Pamiętniku Literackim* (z. 1). W 1966 ożenił się z Marią Głuszek, pedagogiem. W 1970-73 pracował jako lektor języka polskiego i kultury polskiej na Université de Provence w Aix-en-Provence. Doktoryzował się w 1971 na UJ na podstawie rozprawy pt. „Obrazy-symboly «Wesela» Stanisława Wyspiańskiego w świetle polskiej tradycji literackiej i politycznej” (promotor prof. Henryk Markiewicz). Po powrocie do kraju podjął na nowo pracę na UJ. W 1975-82 zajmował stanowisko sekretarza komitetu redakcyjnego dwumiesięcznika *Ruch Literacki*; tu w 1974-94 publikował artykuły i szkice, a w 1977-82 nadto „Przegląd bibliograficzny”, zawierający omówienia wartości bieżących numerów polskich i zagranicznych czasopism naukowych. Od 1979 przebywał w Lizbonie z misją utworzenia przy tamtejszym uniwersytecie pierwszego w dziejach Portugalii lektoratu języka i kultury polskiej. W 1980 powrócił do Krakowa. W tymże roku otrzymał nagrodę publicystyczną im. T. Nocznickiego, przyznawaną przez Naczelny Komitet ZSL i Ludową Spółdzielnię Wydawniczą. W 1982 habilitował się na UJ na podstawie rozprawy zatytułowanej „Złota legenda chłopów polskich”, po czym w 1983 otrzymał stano-

wisko docenta w Instytucie Filologii Polskiej UJ. W 1982-84 był redaktorem naczelnym *Ruchu Literackiego*. W 1984 wyjechał do Paryża, gdzie do 1988 w tamtejszym Instytucie National des Langues et Civilisations Orientales podjął wykłady z literatury i kultury polskiej oraz prowadził lektorat języka polskiego. W roku akademickim 1988/89 pełnił obowiązki wicedyrektora Instytutu Filologii Polskiej UJ. Objął też ponownie stanowisko redaktora naczelnego *Ruchu Literackiego*. W 1989 otrzymał nagrodę im. K. Wyki, przyznaną przez Prezydenta m. Krakowa. W 1990-93 był dziekanem Wydziału Filologicznego UJ. W 1991 został mianowany profesorem nadzwyczajnym. W 1993-95 był członkiem Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN. W 1993-99 był prorektorem do spraw ogólnych UJ. W 1994 otrzymał Palmy Akademickie, order przyznawany przez premiera Francji za aktywne działania na rzecz języka i kultury francuskiej (w 2002 został podniesiony do stopnia oficera tegoż orderu). W 1998 został mianowany na stanowisko profesora zwyczajnego, a w 1999 wybrany na rektora UJ. Od 1999 pełni funkcję przewodniczącego Kolegium Rektorów Szkół Wyższych Krakowa. W 1999-2002 był wiceprzewodniczącym Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich, od 2002 jest jej przewodniczącym. W 2000 został uznany za „Kra-kowianina Roku”, otrzymał także nagrodę „Premio Internazionale – I Megliore dell’Anno 2000”, przyznaną przez włoskie czasopismo *Scena Illustrata*. W 2002 został członkiem Polskiego PEN Clubu oraz wszedł w skład Narodowej Rady Integracji Europejskiej. W tymże roku otrzymał francuski Narodowy Order Zasługi, Wielki Krzyż Zasługi na Rzecz Republiki Austrii, brazylijski Order Krzyża Południa, japoński Order Wschodzącego Słońca. W 2003 został doktorem honoris causa Akademii Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie oraz Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu. Mieszka w Krakowie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Studia polsko-prowansalskie. Wr.: Ossol. 1977, 122 s. PAN. Oddz. w Kr., *Pr. Komis. Hist.-lit.*, nr 38.

Zawartość: Konstanty Gaszyński w Aix-en-Provence. (Pierwsze lata pobytu: 1833-1838); Chopin w Marsylii; Marsylskie dni Conrada; „Gran apostres, gran felibres”. (Z dzieł literatury nowoprowansalskiej w Polsce); „Teodoro, król borów”, czyli o spotkaniu Zygmunta Krasńskiego z tematyką korsykańską; Obraz Korsyki w literaturze polskiej.

2. W kręgu mitów polskich. [Szkice]. Kr.: WL 1977, 280 s. Wyd. 2 poszerz. pt. „Wesele” w kręgu mitów polskich tamże 1997, 439 s.

Zawartość: Wstęp. – Pawie pióra; Piastowski pług; Raclawickie kosy; Skrwawiona sukmana; Upiór grobów; Chochoł taniec. W wyd. 2 nadto: W blaskach bronowickiej legendy. – Świat zaczarowany – Sami swoi, polska szopa; Dwór się od poezji

trzęsie; Polityków mam dość; Książd dobrodziej; Przyszedł Mosiek na wesele; Radczyni jestem z Krakowa. – Dramat: Przyjdź, Chochole, na wesele; Miałem ci być posłubiony; Siedziałem u królewskich stóp; Na głos mój ty będziesz drzał; Diabły moja pija krew; Byłem ich ojcem kat; Ja stałem w pożarnej łunie. – Z mitologii narodowej: Wici; Przymierze; Spolem.

W 1978 nagroda Ministra Nauki i Szkolnictwa Wzwyższego III stopnia oraz nagroda *Mies. Lit.*

Przełt. franc.: *Mythes polonais*. Autor de „La noce” de Stanisław Wyspiański. Un siècle après la première théâtrale du plusconnu des drames polonais. [Przełt.] J. Bukowski. Ville-neuve-d’Ascq 2001.

3. Złota legenda chłopów polskich. [Kr.: Wyd. Filol. UJ 1980], 627 k. masz. Wyd. Wwa: PIW 1984, 422 s.

Rozprawa habilitacyjna.

Zawartość: Wstęp. – Śpiący rycerze; Wieloch, Michałko i inni; Kostka Napierski; Stanisław Łętowski i górale; Bartosz Głowacki i kosynierzy; Żołnierze tułacz; Jakub Szela i chłopci rabacyjni; Chochołowscy; Bohaterowie i... szkale [dot. odbicia ww. tematów w literaturze, legendzie i podaniu].

W 1984 nagroda *Zycia Lit.*, w 1985 nagroda Ministra Nauki i Szkolnictwa Wzwyższego II stopnia, nagroda Funduszu Literatury Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz nagroda LSW.

4. Moje spotkania z Portugalią. [Reportaże]. Kr.: KAW 1983, 112 s.

Zawartość: Miasto na wzgórzach; W muzeach Lizbony; W królestwie Algarve; W słonecznej Évorze; Perła w koronie; Kochanka Mondego; Metropolia znad Douro; Wyprawa w przeszłość; W cieniu legend; Trzy opowieści ze szlaku kamiennego kroniki.

5. Panorama Raclawicka. Kr.: KAW 1984, 107 s.

Wydawnictwo albumowe. – Zawiera szkice: Raclawicka legenda; Powstanie „Panoramy Raclawickiej”; Sukces „Panoramy Raclawickiej”; Sukces zwielokrotniony – polskie panoramy; Burzliwe dzieje „Panoramy Raclawickiej”.

Adapt. tv.: Narodziny i dzieje legendy, czyli rzecz o Panorami Raclawickiej. Adapt. i rez.: S. Szlachtycz. TV 1989.

6. Polski listopad. [Utwór dramatyczny]. Praprem. TV 1989.

7. Traugutt. [Utwór dramatyczny]. Praprem. TV 1991.

8. Wydział Filologiczny. Uniwersytet Jagielloński. Informator. [Współaut.:] M. Kocójowa, A. Razy. Kr.: Universitas 1992, 366 s.

9. Paryż młodopolski. [Szkice]. Wwa: PWN 1993, 473 s.

Zawartość: I. Stolica świata. – II. Polska w Paryżu [dot. pol. zycia lit.]. – III. Ludzie pogranicza. – IV. Przyjaciele Francuzi. – V. Ogniska polskich artystów i pisarzy: 1. Towarzystwo Filharmoniczne Polskie; 2. Koło Polskie Literacko-Artystyczne; 3. Towarzystwo Polskie Artystyczno-Literackie; 4. Towarzystwo Artystów Polskich. – VI. O miejsce dla Polski: 1. Agence Polonaise de Presse; 2. Akcja Sienkiewicza [o przygotowanej przez pisarza ankiecie z 10 XI 1907 dot. przymusowego wywłaszczania Polaków w zaborze pruskim, rozesłanej do pisarzy, artystów, uczonych i polityków]; 3. Komitet Polsko-Francuski; 4. Bataalia o Paski i polską literaturę [dot. działalności komitetu L’Oeuvre Littéraire Polonaise w zakresie tłum. i wydawania we Francji arcydzieł literatury pol.]. – VII. Patronat wieszczów: 1. Droga Adama [Mickiewicza] na Plac d’Alma; 2. Przy grobie Juliusza [Słowackiego]. – VIII. Bestseller i jego pokłosie [dot.: H. Sienkiewicz: Quo vadis]. – IX. Młoda Pol-

ska u bram Europy: 1. Paryskie sukcesy i porażki Stanisława Wyspiańskiego; 2. Jana Augusta Kisielewskiego nieudana wyprawa po złote runo [dot. recepcji jego utworów]; 3. Podbój Paryża przez Józefa Weyssenhoffa i jego „Podfilipskiego” [dot.: Żywot i myśli Zygmunta Podfilipskiego]; 4. Paryskie nadzieje i rozczarowania Stefana Żeromskiego; 5. Władysława Śli Reymonta droga na paryski Parnas.

10. Nasza rodzina w Europie. Studia i szkice. Kr.: Universitas 1995, 246 s.

Zawartość: Nasza rodzina w Europie; Młodopolscy Europejczycy; Nowożytny Babilon. Obraz Paryża w literaturze polskiej (1890-1930); Bizancjum modernistów. „W mrokach Złotego Pałacu, czyli Bazylissa Teofanu” Tadeusza Micińskiego w kontekście literatury europejskiej o tematyce bizantyjskiej; Praszowanie w literaturze młodopolskiej; Smutna Arkadia. Białorusi i Białorusini w literaturze polskiej XIX-XX wieku; „Czytania podlaskie”. Unia i unicy w piśmiennictwie polskim na przełomie XIX-XX wieku; Horodelska tradycja; Portugalskie echa powstania styczniowego; Francja i Rosja. Karta z dziejów stosunków literackich w Europie na przełomie XIX-XX wieku; Czeskie zauroczenia Mariana Szyjkowskiego.

11. Poeci, misjonarze, uczeni. Z dziejów kultury i literatury polskiej. [Szkice]. Kr.: Universitas 1998, 345 s.

Zawartość: Wstęp. — Wśród swoich: W blaskach złotej legendy. O roli Krakowa w życiu duchowym Polaków w wieku XIX. Miasto grobowe, „Nowa Jeruzalem”; Relikwiarz narodowych pamiątek, Krakowscy pątnicy; Poeci u bram Krakusowego grodu; Tu wszystko jest Polską. — Pisarze czasów narodowej niewoli na jasnogórskim szlaku pielgrzymkowym: U stóp Maryi, Z podróżnikami. Z pielgrzymami. Z księdzem Kordeckim. Tam, gdzie się jasna świeci Czeczochowa; Liła Wawelu. Królowa Jadwiga w literaturze polskiej XIX i XX wieku; Tadeusz Kościuszko w tradycji ludowej; Misjonarz wśród rabantów [dot. ks. K. Antoniewicz]; W siermięgi, bracia, w sukmany! [dot. tzw. chłopomanii]. W stronę Tatr i Podhala; Gręboszowskie inspiracje i nieporozumienia. Wokół „Kłarwy” Stanisława Wyspiańskiego; Nauczycielom i ludziom przypisani [dot. dokonania profesorów pochodzenia chłopskiego w nauce pol.]; Stanisława Pigonia odkrywanie Wielkopolski. — Wśród obcych: Kosmopolityzm i literatura narodowa; Kolonia paryska polskich malarzy. W stolicy muz. Na Montparnass. W paryskim świecie. Nędzarze i kreuzzi. W galeriach. Paryż malowany. Artysty opisani; Poeci młodopolscy w podróżach do Włoch; Nieznani, zapomniani, czyli o dawnych tłumaczach literatury polskiej we Francji.

12. Sytuacja gospodarcza i finansowa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kr.: [UJ] 1998, 73 s.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopiśmie, m.in.: Chłopski bohater historyczny w literaturze Młodej Polski. *Rocz. Komis. Hist.-lit. PAN. Oddz. w Krak.* 1968 t. 6 s. 25-63. — Legendy o Szeli. *Kwart. Hist.* 1969 nr 4 s. 831-851. — Chłop „bajecznie kolorowy” w literaturze młodopolskiej. *Kult i Spół.* 1971 nr 1 s. 105-115. — Młodopolski chłop „kolorowy bajecznie” a polska tradycja literacka. W: *Tradycja i nowoczesność.* Wr. 1971 s. 27-55. — Rodowód i funkcje motywów ludowych w twórczości Wyspiańskiego. W: *Problemy literatury polskiej lat 1890-1939.* Ser. 1. Wr. 1972 s. 321-364. — Tajemnice „Faraona” [B. Prusa]. *Ruch Lit.* 1974 nr 1 s. 19-30. — Literacka legenda o Wernyhorze. *Rocz. Komis. Hist.-lit. PAN. Oddz. w Krak.* 1975 s. 31-85. — Stanisław Jachowicz — poeta nie-

znany. *Zesz. Nauk. UJ* 1976 nr 442 s. 99-113. — Motywy prasłowiańskie. W: *Młodopolski świat wyobraźni.* Kr. 1977 s. 191-230. — „Kniaź Patiomin” Micińskiego a tradycja polskiego dramatu o rewolucji. *Mies. Lit.* 1979 nr 7 s. 61-73. — Literackie przyjaźnie Władysława Orkana. (W kręgu „Szkoły podhalańskiej”). *Prz. Hum.* 1979 nr 1 s. 155-165. — Cudowna obrona świątyni-miasta. (Z dziejów tematu). *Rocz. Komis. Hist.-lit. PAN. Oddz. w Krak.* 1980 s. 41-61 [dot. głównie obrony Czeczochowy]. — „Faraon” [B. Prusa] w kręgu spraw polskich; Stanisława Wyspiańskiego walka z mitami. (Próba interpretacji „Wesela”). W: *Literackie wizje i re-wizje.* Wwa 1980 s. 121-132, 142-151. — Jakub Szela. W: *Życiorysy historyczne, literackie i legendarne.* Ser. 1. Wwa 1980 s. 207-228. — Publicystyka Mariana Szyjkowskiego. *Zesz. Nauk. UJ* 1980 nr 550 s. 181-193. — Chłopi obrońcami ziemi ojczystej w czasie szwedzkiego „potopu”. (Z dziejów literackiej legendy). *Zesz. Nauk. UJ* 1984 nr 722 s. 71-90. — „Polegaj jak na Zawiszy”. *Pam. Lit.* 1984 z. 1 s. 145-180 [dot. postaci Zawiszy Czarnej w historiografii i literaturze]. — Konstanty Gaszyński — pisarz prowansalski. *Ruch Lit.* 1986 nr 1 s. 23-37. — „Pamiętniki” Jana Chryzostoma Paska we Francji. *Pam. Lit.* 1988 z. 4 s. 175-193. — Stanisław Wyspiański u bram Europy. *Ruch Lit.* 1991 nr 1/2 s. 1-11. — Czy pojdziemy do Horodła? *Arka* 1992 nr 34 s. 99-110 [dot. ruchu narodowo-religijnego w l. 60. XIX w.]. — Zawisza Czarny. W: *Życiorysy historyczne, literackie i legendarne.* Ser. 3. Wwa 1992 s. 31-68. — Droga Mickiewicza na paryski Plac d'Alma. Z dziejów recepcji kultu poety we Francji na przełomie XIX i XX wieku. W: *Księga w 170 rocznicę wydania „Ballad i romansów” Adama Mickiewicza.* Wr. 1993 s. 396-407. — Kosmopolityzm a literatura narodowa. Le cosmopolitisme et la littérature nationale. W: *Narodowy i ponadnarodowy charakter literatury. National and supranational character of literature. Nationaler und übernationaler Charakter der Literatur. La caractere de la littérature.* Kr. 1996 s. 401-420. — Odrzykoń i Wawel. Ustęp z dziejów budowania świadomości narodowej Polaków w wieku XIX. W: *Ziemia Krośnieńska w kulturze polskiej.* T. 1. Kr. 1996 s. 45-55. — La Babylonie moderne. L'image de Paris dans la littérature polonaise de 1900 à 1930. W: *Paris „capitale culturelle” de l'Europe centrale?* Paris 1997 s. 193-206. — La légende européenne de Thade Kosciuszko. W: *Kosciuszko et son insurrection.* Dijon 1997 s. 9-21. — Na początku był plagiat... (Z dziejów kultu Adama Mickiewicza). *Ruch Lit.* 1998 nr 3 s. 335-356. — Ojczyzna Polaków. W: *Słowianie wobec integracji Europy.* Kr. 1998 s. 23-34. — Paul Cazin à Paris, capitale artistique polonaise. W: *Actes du Colloque Paul Cazin 1881-1963.* Dijon 1998 s. 91-107. — Adam Mickiewicz w życiu

duchowym dziewiętnastowiecznego Krakowa. W: *Studia z historii literatury i kultury Słowian*. Kat. 2000 s. 6-74. — Wielki nieznamy. Z dziejów kultu Adama Mickiewicza we Francji w II połowie XIX i na początku XX wieku. W: *Polono-Hungarica*, Budapest, [vol.] 8 2000 s. 157-168. — Miasto poetów. W: *Siedem granic, osiem kultur i Europa*. Łomża 2001 s. 180-199 [dot. Krakowa]. — Krakowski „apostol” sławy Adama Mickiewicza. W: *Poszukiwanie realności*. Kr. 2003 s. 7-16 [dot. W.K. Staltera]. — Najdłuższa wojna Polaków. W: *Kultura wsi podkarpackiej*. Kr. 2003 s. 41-54. — Wieczna pamiątka między chrześcijanami... (Z dziejów legendy Władysława Warneńczyka, ostatniego krzyżowca Europy). W: Prof. dr hab. Franciszek Ziejka Doctor honoris causa Pontificiae Facultatis Theologicae Wratislaviensis. Wr. 2003 s. 23-32.

#### Prace redakcyjne

- 1.pozytywizm. Wybór tekstów z literatury naukowej. Wybór, oprac. i bibliogr. ... Kr.: UJ. Inst. Filol. Pol. 1975, 302 s., powiel.
2. O Wincentym Witosie. Przedm. i wybór ... Wwa: LSW 1983, 195 s. *Bibl. Uniw. Lud.*
3. W. Orkan, K. Smreczyńska: Dialog serdeczny. Korespondencja Władysława Orkana i Katarzyny Smreczyńskiej. Do druku przygot., przedm. i przyp. opatrzył ... Wwa: LSW 1988, 189 s.
4. Panorama de la littérature Polonaise. Des origines a 1822. [Oprac.:] M. Delaperriere, ... Wwa: PWN; Paris: Institut d'Études Slaves 1991, 479 s.
5. W.S. Reymont: Chłopi. Oprac. i wstęp] ... T. 1-2. Wr.: Ossol. 1991, CXXVIII, 573 + 659 s. *BN I*, 279. Wyd. 2 poszerz. tamże 1999.
6. Unia brzeska. Geneza, dzieje i konsekwencje w kulturze narodów słowiańskich. Praca zbior. pod red. R. Luźnego, ... i A. Kępińskiego. Kr.: Universitas 1994, 555 s.
7. Współcześni Słowianie wobec własnych tradycji i mitów. Sympozjum w Castel Gandolfo, 19-20 sierpnia 1996. Pod red. M. Bobrownickiej, L. Suchanka, ... Kr.: Universitas 1997, 416 s.
8. „Pan Tadeusz” i jego dziedzictwo. Poemat. Red.: B. Dopart, ... Kr.: Universitas 1999, 511 s.
9. W kręgu Młodej Polski. Prace ofiarowane Marii Podrazie-Kwiatkowskiej. Red.: M. Stala, ... Kr.: Universitas 2001, 424 s.
10. J. Boyko: Gorące słowa. Wybór pism. Wybór, wstęp i oprac. ... Kr.: Universitas 2002, XXII, 569 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988.

[W kręgu mitów polskich:] M. Boni: Mitologia i polityka. *Mies. Lit.* 1978 nr 9; M. Głowiński: Kilka mitów polskich. *Nurt* 1978 nr 6; A. Kaliszewski: Mity polskie, mit „Wesela”.

*Literatura* 1978 nr 10; J. Kwiatkowski: Felieton poetycki. *Twórczość* 1978 nr 1, przedr. pt. Ostrzeżenie przed Zorianem w tegez. Felietony poetyckie. Kr. 1982. — J. Nowakowski. *Ruch Lit.* 1978 nr 3 [rec.: Studia polsko-prowansalskie]. — [W kręgu mitów polskich:] T. Romanowska. *Ruch Lit.* 1978 nr 6; A. Sulikowski: Refleksje o złudzeniach narodowych. *Znak* 1980 nr 3. — [Złota legenda chłopów polskich:] M.A. Kowalski: Legenda złota i czarna. *Tyg. Kult.* 1984 nr 51; P. Bagiński: Złota legenda. *Polonistyka* 1985 nr 9; J. Kolbuszewski. *Prz. Powsz.* 1985 nr 6; R. Sulima: Bohaterowie i szakale. *Polityka* 1985 nr 12; A. Zawada: Historia chłopskiej tożsamości. *Twórczość* 1985 nr 9; I. Sikora: Pamięć zbiorowa i literatura. *Odra* 1986 nr 5. — [Paryż młodopolski:] A. Czabanowska-Wróbel. *Ruch Lit.* 1994 nr 1/2; E. Grabska: Paryż z innej perspektywy. *Twórczość* 1994 nr 12; E. Ilnatowicz: Młoda Polska w Paryżu. *Nowe Książ.* 1994 nr 5; B. Koc. *Pam. Lit.* 1995 z. 1; K.Z. Szymańska. *Prz. Hum.* 1995 nr 2; A.Z. Makowiecki: Do Paryża i jeszcze dalej. *Teksty Drugie* 1996 nr 1 [dot. też: Nasza rodzina w Europie]. — A. Zioliwicz. *Ruch Lit.* 1996 nr 2 [rec.: Nasza rodzina w Europie]. — [„Wesele” w kręgu mitów polskich:] A. Czabanowska-Wróbel. *Ruch Lit.* 1998 nr 2; D. Kudelska: Co czytać zanim powstanie prawdziwa monografia Wyspiańskiego? *Kresy* 1998 nr 2 [dot. też: E. Miodońska-Brookes: „Mam ten dar bowiem, patrzę się inaczej”].

B.D.

#### ZIELIŃSKA Maria

zob. DANILEWICZ ZIELIŃSKA Maria

#### ZIELIŃSKI Bronisław 1914-1985

Krypt.: B.Z.  
Tłumacz, krytyk.

Urodzony 22 sierpnia 1914 w Innichen (obecnie San Cándido, Włochy); syn Leona Ziełińskiego, lekarza, i Wienczysławy z Kwiecińskich. Uczęszczał do Gimnazjum im. S. Staszica w Warszawie. Od 1933 studiował prawo na Uniwersytecie Warszawskim; w 1938 uzyskał magisterium. Następnie odbył służbę wojskową w Szkole Podchorążych Kawalerii w Grudziądzu. Po wybuchu II wojny światowej walczył w kampanii wrześniowej jako podchorąży 1. Pułku Szwoleżerów J. Piłsudskiego. Wzięty do niewoli radzieckiej, zbiegł z transportu do obozu internowania oficerów polskich. Następnie przedostał się do Warszawy, gdzie początkowo pracował w księgarni J. Mortkowiczowej, potem jako robotnik w fabryce papy dachowej. Uczestniczył w konspiracyjnej działalności Związku Walki Zbrojnej, następnie AK i Delegatury Rządu; należał do Biura Studiów Biura Informacji i Propagandy AK i Delegatury Rządu. Współpracował z *Biuletynem Informacyjnym*. Brał udział w powstaniu warszawskim, należał też do zespołu redakcyjnego powstańczego pisma *Barykada*, wydawanego przez III Rejon AK. Po zakończeniu wojny w 1945 pracował krótko w Biurze Rewindykacji Zabytków Ministerstwa Kultury i Sztuki, następnie w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, a w 1946 w Muzeum Narodowym oraz w misji United Nations Relief and Rehabilitation Administration (UNRRA) w Polsce, gdzie był głównym tłumaczem. Następnie redago-



wał biuletyn angielski oraz biuletyn dla Polonii zagranicznej w Zachodniej Agencji Prasowej. W 1947 ożenił się z Barbarą Jankowską. W 1947 został oskarżony o nieujawnienie działalności konspiracyjnej w 1939-45 i na trzy lata osadzony w więzieniu. Po zwolnieniu podejmował się prac przekładowych dla czasopisma *Polski Handel Zagraniczny* oraz prac redakcyjnych w wydawnictwach Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych i Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Od 1951 zajmował się wyłącznie pracą przekładową z literatury amerykańskiej i angielskiej. Debiutował przekładem powieści Jacka Lindsaya „Łuny nad Smithfield” (wyd. 1951). W 1954 został członkiem ZLP (Sekcja Tłumaczy). W 1958, 1965 i 1969 przebywał jako stypendysta w Stanach Zjednoczonych, gdzie nawiązał liczne kontakty z pisarzami amerykańskimi, m.in. Ernestem Hemingwayem, Johnem Steinbeckiem, Trumanem Capote, Erskine Caldwellem, Williamem Styronem. Odbywał też podróże zagraniczne do Norwegii, Anglii, Danii i Turcji. Za całokształt twórczości przekładowej otrzymał w 1960 nagrodę Polskiego PEN Clubu, a w 1964 nagrodę wydawnictwa Roy Publishers w Nowym Jorku za najlepsze przekłady z literatury amerykańskiej i angielskiej w 1961-63. Był członkiem zarządu PEN Clubu, przewodniczącym jego Sekcji Tłumaczy oraz członkiem Rady Międzynarodowej Federacji Tłumaczy (FIT); jako delegat polski w 1970 brał udział w Kongresie FIT w Stuttgarcie, a w 1974 w Nicei. Przekłady z literatury amerykańskiej i angielskiej publikował m.in. w *Literaturze na Świecie* (1971-73), *Polityce* (1973), *Życiu Literackim* (1971), *Kulturze* (1973). Otrzymał Państwową Nagrodę Literacką II stopnia (1980), nagrodę ZAiKS-u (1980). Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1974), Srebrnym Medalem „Zasłużonym na Polu Chwały” (1974), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1975), Krzyżem Armii Krajowej (1978). Zmarł 9 marca 1985 w Warszawie.

#### Przekłady

1. J. Lindsay: Łuny nad Smithfield. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1951, 553 s.
2. J. Lindsay: Pastoralka. [Powieść]. Wiersze przeł. L. Staff. Wwa: Czyt. 1954, 345 s.
3. J. Lindsay: Zdradzona wiosna. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1954, 542 s.
4. H. Melville: Moby Dick, czyli Biały Wieloryb. [Powieść]. Przedm.: J. Wilhelm. Wwa: Czyt. 1954, 690 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1956; wyd. 3 Wwa: PIW 1961; wyd. 4 t. 1-2. Wwa: Czyt. 1971, wyd. 5 tamże 1985; wyd. 6 Szczec.: Glob 1987; Kr.: Zielona Sowa 2002.
5. M. Wilson: Życie we mgle. [Powieść]. Słowo wstępne: L. Infeld. Wwa: Czyt. 1954, 460 s.
6. J.F. Cooper: Pięcioksiąg przygód Sokolego Oka. Cz. 3. Tropiciele śladów. [Powieść dla młodzieży]. Wiersze przeł. W. Lewik. Wwa: Iskry 1955, 380 s. Wyd. nast.: tamże: [wyd. 2] 1957, [wyd. 3] 1960, wyd. 4 1964, wyd. 5 1974; Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1989; wyd. 7 Wwa: Iskry 1994.
7. S. Crane: Szkarłatne godło odwagi. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1955, 163 s.
8. E. Hemingway: Stary człowiek i morze. [Opowiadanie]. *Świat* 1955 nr 8-14. Wyd. osob. z przedm. A. Kijowskiego pt. Baśń Hemingwaya Wwa: PIW 1956, 87 s. Wyd. nast. pt. Stary człowiek i morze: tamże: wyd. 2 1959, wyd. 3 1962, wyd. 4 1965, wyd. 5 1965, wyd. 6 1966, wyd. 7 1967; Wwa: KiW 1970; wyd. 8 Wwa: PIW 1971, tamże: wyd. 9 1973, wyd. 10 1974, wyd. 11 1974, wyd. 12 1978, wyd. 13 1981, wyd. 14 z przedm. L. Budreckiego 1987, wyd. 14 [!] 1987, wyd. 16 1988, wyd. 17 1991; Bydż.: Arcanum 1990, wyd. nast. 1991; Białystok: KAW 1991; Wwa: Rój 1992; wyd. 2 [!] Wwa: Kama 1994, tamże wyd. 3 [!] 1996; Wwa: Muza 1998; (Dzieła wybrane [poz. 88]). Wwa: Muza 2000; Wwa: De Agostini, Altaya Polska 2001.
9. J. Lindsay: Przyptyw. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1955, 306 s.
10. G.T. Smollett: Niezwykłe przygody Roderyka Randoma. [Powieść]. Pośl.: G. Bidwell, Wiersze przeł. W. Lewik, T. 1-2. Wwa: PIW 1955, 269 + 287 s.
11. E. Caldwell: Poletko Pana Boga. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1956, 217 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: PIW 1959; wyd. 3 Wwa: Czyt. 1967, wyd. 3 [!] tamże 1994; Wwa: Czyt. 1999.
12. E. Hemingway: Śniegi Kilimandżaro i inne opowiadania. Przeł. M. Michałowska, J. Zakrzewski, ... [Przedm.:] ...: E. Hemingway. Wwa: PIW 1956, 334 s. Wyd. 2 tamże 1958.  
W przekł. B.Z. W Michigan: Obóz indiański; Coś się kończy; Trzydniowa zawierucha; Zapasnik; Rzeka dwóch serc; Niepokonany; Wzgórza jak białe słonie; Dziesięcioro Indian; Gdy będziemy zasypiali; Po burzy; Krótkie szczęśliwe życie Franciszka Macombera; Taki już nigdy nie będziesz.
13. H.G. Wells: Tono-Bungay. Powieść. Przedm.: S. Hellsztyński. Wwa: Czyt. 1956, 423 s.
14. E. Caldwell: Szarlatan i inne opowiadania. Przeł. ... i in. Wwa: Czyt. 1957, 440 s.  
W przekł. B.Z. Dzikie kwiaty; Studnia; Balsam z Gileadu; Belkot za dziesięć dolarów; Jego stara; Pierwsza jesień; Ucieczka; Patrzmy na ciebie Agnieszko; Ciepła rzeka; Koniokrad.
15. E. Hemingway: Komu bije dzwon. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1957, 631 s. Wyd. nast.: tamże: wyd. 2 1960, wyd. 3 [t.] 1-2 1961, toż wyd. 4 1963, wyd. 5 1965, wyd. 16] 1965, wyd. 6 [!] 1967, wyd. 7 1973, wyd. 8 z pośl. ... 1975; wyd. w oprac. L. Elektorowicza Wr.: Ossol. 1978. *BN* II, 194; Wwa: MON



- 1980; wyd. 11 Wwa: Czyt. 1987; wyd. 12 Wwa: KiW 1987; wyd. 2 w oprac. L. Elektorowicza Wr., Kr.: Ossol. 1988. *BN II*, 194; wyd. 13 [!] Wwa: Czyt. 1991; wyd. 3 popraw. w oprac. L. Elektorowicza Wr., Kr.: Ossol. 1992. *BN II*, 194; Wwa: Muza 1996, tamże: (Dzieła wybrane [poz. 88]) 2000, 2001; Wwa: De Agostini, Altaya Polska 2002; Wwa: Libros 2002.
16. E. Hemingway: Pożegnanie z bronią. [Powieść]. Wwa: PIW 1957, 348 s. Wyd. nast.: tamże; wyd. 2 1962, wyd. 3 1966, wyd. 4 1969, wyd. 5 1975; Wwa: Elipsa [1991]; Wwa: Muza 1994, tamże: (Dzieła wybrane [poz. 88]) 1999, 2001; Wwa: De Agostini, Altaya Polska 2003.
17. E. Hemingway: Słońce też wschodzi. [Powieść]. Druk pt. Fiesta, albo słońce też wschodzi. *Tyg. Zach.* 1957 nr 42-51, 1958 nr 1-8, 10. Wyd. osob. Wwa: PIW 1958, 274 s. Wyd. nast.: tamże; wyd. 2 1966, wyd. 3 1977, wyd. 4 1990; (Dzieła wybrane [poz. 88]) Wwa: Muza 1999.
18. J. London: Dzieła wybrane. Pod red. K. Piotrowskiego. T. 1-10. Przel. ... i in. Wwa: Iskry 1957-1958.  
W przekł. B.Z.: T. 1: Prawo szlaku; W lasach północy, - T. 2: Wyczyn Charleya; Demetrius Contos; Przygoda Marcusa O'Briena; Dom Mapuhiego; Prawnik Mc Coya; Trędotawy Koolau, - T. 3: Yahl! Yahl! Yahl!, - T. 8: Jerry z Wyspy, - T. 10: Szkice autobiograficzne. Lapsy.
19. W.M. Thackeray: Historia Henryka Esmonda, pułkownika w służbie Najjaśniejszej Królowej Anny przez niego samego spisana. [Powieść]. Wwa: PIW 1957, 500 s.
20. T. Capote: Inne głosy, inne ściany. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1958, 223 s. Wyd. nast.: Wwa: Muza 1995, tamże 2001.
21. J. Steinbeck: Na wschód od Edenu. [Powieść]. T. 1-2. Wwa: PIW 1958, 407 + 494 s. Wyd. nast.: tamże; wyd. 2 1963, wyd. 4 [!] 1981, wyd. 5 1991; Wwa: Muza 1994; Wr.: Wydawn. Dolnośl. 2000.
22. E. Hemingway: Zielone wzgórza Afryki. [Powieść]. Wwa: Iskry 1959, 249 s. Wyd. nast.: tamże; wyd. 2 1965, wyd. 3 1967, wyd. 4 1980, wyd. 5 1984, wyd. 6 1987; wyd. 7 Wwa: Iskry, Lubl.: Unia 1990; (Dzieła wybrane [poz. 88]) Wwa: Muza 1999.
23. A. Huxley: W cudacznym korowodzie. [Powieść]. [Motto i wiersze przel. W. Lewik]. Wwa: Czyt. 1959, 427 s.
24. B. Marshall: Stary żołnierz nie umiera. [Powieść]. Wwa: Pax 1959, 361 s.
25. G. Byron: Listy z lat 1820-1824. W: G. Byron: Listy i pamiętniki. (Z pism Byrona). Wwa: PIW 1960 s. 253-416.
26. W. Gibson: Dwoje na huśtawce. Sztuka. Przel. ... i K. Piotrowski. Wyst. Wwa, T. Ateneum 1960.
27. R.P. Warren: Gubernator. [Powieść]. Wwa: PIW 1960, 735 s. Wyd. nast.: tamże; wyd. 2 1962, wyd. 3 t. 1-2 1964, wyd. 4 1971; wyd. 5 popraw. Przedm.: J. Blotner. Pozn.: Rebis 1999.  
Adapt. teatr: pt. Will Stark i Gubernator. Adapt. ... i K. Piotrowski. Wwa, T. Dram. 1962. - pt. Will Stark, czyli Wszyscy ludzie królestwa. Adapt. ... i K. Piotrowski. Wyst. Olsztyn, T. im. S. Jaracza 1962.
28. J. Conrad: Murzyn z żalugi „Narcyza”. (Z pism J. Conrada). [Powieść]. Wwa: PIW 1961, 204 s. Wyd. 2 tamże 1962. Przedr. tamże w: J. Conrad: (Dzieła T. 3) 1972, J. Conrad: (Dzieła wybrane T. 1) 1987.
29. E. Hemingway: Za rzekę w cień drzew. [Powieść]. Wwa: PIW 1961, 273 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1966; (Dzieła wybrane [poz. 88]) Wwa: Muza 2000, tamże 2001.
30. K. MacKinlay: Andersonville. [Powieść]. Wwa: MON 1961, 739 s.
31. J. Steinbeck: Była raz wojna. [Reportaże z Anglii, Afryki i Włoch z 1943]. Wwa: MON 1961, 235 s.
32. T. Capote: Śniadanie u Tiffany'ego. [Powieść]. Wyd. łącznie z poz. 33 pt. Śniadanie u Tiffany'ego; Harfa traw Wwa: Czyt. 1962 s. 7-134. Wyd. nast.: tamże; wyd. 2 1972, wyd. 3 1993; Wwa: Prószyński i S-ka 1998, tamże 1999; Wwa: Libros 2002.  
Wyd. osob. masowe Wwa: KiW 1967, 126 s.
33. T. Capote: Harfa traw. [Powieść]. Wyd. łącznie z poz. 32 pt. Śniadanie u Tiffany'ego; Harfa traw Wwa: Czyt. 1962 s. 135-312. Wyd. nast.: tamże; wyd. 2 1972, wyd. 3 1993; Wwa: Prószyński i S-ka 1998, tamże 1999; Wwa: Libros 2002.
34. E. Hemingway: Rogi byka i inne opowiadania. Wwa: PIW 1962, 221 s.  
Zawiera 27 drobnych opowiadań.
35. E. Hemingway: Rzeka dwóch serc i inne opowiadania. Przel.: M. Michałowska, J. Zakrzewski i ... [Wstęp:] J.R. Krzyżanowski. Wwa: PIW 1962, 179 s. Wyd. nast. tamże; wyd. 2 1963, wyd. 3 1965, wyd. 4 1967, wyd. 5 1973, wyd. 6 1976.  
W przekł. B.Z.: Coś się kończy, Zapaśnik; Powrót żołnierza; Rzeka dwóch serc; Niepokonany; W innej kramie; Gdy będziemy zasypiali.
36. E. O'Neill: Anna Christie. Sztuka. Przel.: ..., K. Piotrowski. Wyst. Bygdoszcz, T. Pol. 1962. TV 1984.
37. W. Gibson: Czarodziejka, czyli Cud w Alabamie. [Utwór dramatyczny]. Przel.: ..., K. Piotrowski. Wyst. Wr., T. Rozmaitości 1963.
38. E. Hemingway: Piąta kolumna. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Olsztyn-Elbląg, T. im. S. Jaracza 1963. Druk w: Piąta kolumna i cztery opowiadania z wojny hiszpańskiej. (Dzieła wybrane [poz. 88]) Wwa: Muza 1999 s. 11-146.
39. J. Jones: Stąd do wieczności. [Powieść]. [Przekł. skrócony]. Wiersze przel. Z. Kierszys. T. 1-2. Wwa: PIW 1963, 444 + 517 s. Wyd. nast.: tamże; wyd. 2

- 1966, wyd. 3 1969, wyd. 4 1973, wyd. 5 1974; Wwa: TFD 1991; wyd. 7 [!] Kat.: Książnica 1993; tamże: wyd. 7 1994, wyd. 8 1997, wyd. 9 1999, wyd. 10 2002, wyd. 11 t. 1-2 2002.
40. H. Melville: *Taiipi*. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1963, 327 s.
41. H. Pinter: *Dozorca*. [Utwór dramatyczny w 3 aktach]. Przet.: ..., K. Piotrowski. *Dialog* 1963 nr 2 s. 47-78. Wyst. Białystok, T. im. A. Węgierki 1965. TV 1979.
42. O. Wilde: *Mąż idealny*. Komedie. Przet.: ..., J. Macierakowski. Wyst. Pozn., T. Pol. 1963.
43. S. Wincelberg: *Kataki, czyli wróg*. Dramat. Wyst. Łódź, T. Powsz. 1963.
44. R. Hammond-Innes: *Ziemia, którą Bóg dał Kainowi*. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1964, 366 s. Wyd. 2 Wwa: CoLibri 1992.
45. E. Hemingway: 49 opowiadań. Przet.: ..., M. Michałowska, J. Zakrzewski. Wwa: PIW 1964, 513 s. Wyd. nast.; tamże: wyd. 2 1966, wyd. 3 1971, wyd. 4 1974, wyd. 2 [!] 1987, wyd. 6 1988; Wwa: Muza 1998; (Dzieła wybrane [poz. 88]). Wwa: Muza 2000; Wwa: Świat Książki 2003.  
W przekł. B.Z.: 39 opowiadań.
46. A. Hutchinson: *Ucieczka do Ghany*. [Wspomnienia]. Przedm.: G. Jaszunski. Wwa: Iskry 1964, 242 s.
47. R.P. Warren: *Puszcza*. Opowieść z czasów Wojny Domowej. Post.: W. Sadkowski. Wwa: PIW 1964, 238 s.
48. J. Steinbeck: *Zima naszej goryczy*. [Powieść]. Wwa: MON 1965, 366 s. Wyd. 2 Gdańsk: Atext 1993.
49. E. Hemingway: *Ruchome święto*. [Wspomnienia]. Wwa: Czyt. 1966, 161 s. Wyd. nast. (Dzieła wybrane [poz. 88]). Wwa: Muza 2000.
50. H. Melville: *Billy Budd*. [Powieść]. Wiersze przetł.: L. Marjańska. Wwa: PIW 1966, 137 s. Wyd. 2 tamże 1978.
51. Ch. Chaplin: *Moja autobiografia*. Wiersze przetł.: A. Nowicki. Wwa: Czyt. 1967, 562 s. Wyd. nast. Wwa: Thaurus 1993.
52. E. Hemingway: *Niepokonani*. Przetł.: J. Zakrzewski, ... Wwa: KiW 1967, 82 s. Por. poz. 12.  
W przekł. B.Z.: *Niepokonani*.
53. W. Styron: *Na pastwę płomieni*. [Powieść]. Wiersze przetł.: A. Nowicki. Wwa: Czyt. 1967, 613 s. Wyd. 2 tamże 1989.
54. T. Capote: *Z zimną krwią*. Prawdziwa relacja o zbiorowym morderstwie i jego następstwach. [Powieść]. Wiersze przetł.: E. Życieńska. Wwa: Czyt. 1968, 574 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1990; Wr.: Wydawn. Dolnośl. 1995.
55. G. Vidal: *Julian*. [Powieść]. Wwa: PIW 1970, 636 s.
56. E. Hemingway: *Śmierć po południu*. [Studium o corridzie]. Wwa: PIW 1971, 360 s. Wyd. nast. (Dzieła wybrane [poz. 88]). Wwa: Muza 1999.
57. B. Russell: *Autobiografia 1872-1914*. Przedm.: K. Szaniawski. Wwa: Czyt. 1971, 313 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1996; Wwa: Muza 1999.
58. G.B. Shaw: *Uczeń diabła*. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Łódź, T. Powsz. 1972.
59. E. Hemingway: *Wyspy na Gólsztronomie*. [Powieść]. Wiersze przetł.: L. Marjańska. Wwa: PIW 1973, 458 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Oskar 1992; (Dzieła wybrane [poz. 88]). Wwa: Muza 2000.
60. E.G. O'Neill: *Przyjdzie na pewno*. [Utwór dramatyczny]. Przetł.: ..., K. Piotrowski. W: E.G. O'Neill: *Teatr*. Wybór: K. Piotrowski. Wwa: PIW 1973 s. 731-899. Wyst. Wwa, T. Dram. 1976.
61. W. Styron: *Wyznania Nata Turnera*. [Powieść]. Wiersze przetł.: E. Życieńska. Wwa: Czyt. 1973, 649 s. Wyd. 2 Gdańsk: Marabut 1993.
62. E. Hemingway: *Motyl i czołg*. Opowiadania z wojny hiszpańskiej. Wwa: KiW 1975, 98 s. Przedr. w: E. Hemingway: *Piąta kolumna i cztery opowiadania z wojny hiszpańskiej*. (Dzieła wybrane [poz. 88]). Wwa: Muza 1999.  
Zawartość: *Denuncjacja; Motyl i czołg; Noc przed bitwą*.
63. E. Hemingway: *Sygnowano* – Ernest Hemingway. Artykuły i reportaże 1920-1956. Słowo wstępne: K. Zarzecki. Wwa: Iskry 1975, 530 s. Wyd. 2 tamże 1979.
64. R.P. Warren: *Spotkajmy się w zielonej dolinie*. [Powieść]. Motta przetł.: Z. Kubiak. Wwa: PIW 1975, 353 s.
65. M. Puzo: *Ojciec chrzestny*. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1976, 584 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1979, wyd. 3 1989, wyd. 4 1991; Wwa: Muza 1998, tamże 2000; Wwa: Libros 2001; Wwa: De Agostini, Alaya Polska 2002.
66. T. Stoppard: *Prawdziwy inspektor Dog*. [Utwór dramatyczny]. Wyst. Wwa, T. Kwadrat 1976.
67. E. Waugh: *Nieodżałowana*. [Powieść]. Wwa: Pax 1976, 106 s.
68. D. Wasserman: *Lot nad kukułczym gniazdem*. [Utwór dramatyczny wg powieści K. Keseyal]. Wyst. Wwa, T. Powsz. 1977.
69. T. Heyerdahl: *Fatu Hiva*. [Reportaż]. Wwa: Iskry 1978, 342 s.
70. A. MacLean: *Lalka na łańcuchu*. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1978, 252 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1991; (Utwory zebrane). Wwa: Interart 1991.
71. C.H. Baker: *Ernest Hemingway*. Historia życia. Wybór i oprac. F. Ciemna. Wwa: PIW 1979,

422 s. Wyd. nast.: Wybór i oprac. Z. Zinserling. Wwa: Muza 1999.

72. S.P. Smith: Amerykańscy chłopcy. [Powieść]. Wwa: PIW 1981, 455 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1991, [wyd. 3] 1995.

73. E.S. Urbański: Hispanoameryka i jej cywilizacje. Hispanoamerykanie i Angloamerykanie. [Studium historyczne]. Wwa: PWN 1981, 308 s.

74. S. Alsop: Odroczenie egzekucji. [Pamiętnik]. Słowo o autorze: J. Michałowski. Wwa: Czyt. 1982, 303 s.

75. T. Capote: Psy szczekają. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1982, 285 s. Wyd. nast. [rozszerz.] przeł.: Z. Batko, ... Wwa: Muza 2000, 462 s.

76. J. Jones: Cienka czerwona linia. [Powieść]. Wwa: KiW 1984, 493 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1990, wyd. 3 1993, wyd. 4 1995; Wwa: Świat Książki 1997.

77. Ford Ford Medox: Piąta królowa. [Powieść]. Wwa: Pax 1984, 512 s.

78. T. Heyerdahl: Ekspedycja „Tygrys”. W poszukiwaniu naszych początków. [Opowieść]. Wwa: Iskry 1985, 253 s.

79. T. Beamish: Aldabra. [Wydawnictwo popularne dot. Szeszeli]. Przedm.: J. Huxley. Wwa: Iskry 1986, 188 s.

80. J. London: Jerry z Wyspy. [Opowiadanie]. Przeł. ... Wyd. łącznie z: Syn Słońca. Przeł. T.J. Dehnelt pt. Syn Słońca; Jerry z Wyspy. Wwa: Iskry 1986 s. 131-255. Por. poz. 18.

81. E. Hemingway: Niepokonany i inne opowiadania. Przeł.: M. Michałowska, J. Zakrzewski, ... Wyd. 5 [właśc. 1 w tej edycji]. Wwa: Iskry 1987, 77 s.

W przekł. B.Z.: Coś się kończy; Powrót żołnierza; Niepokonany.

82. B. Malamud: Pomocnik. [Powieść]. Wwa: PIW 1988, 246 s.

83. J. Steinbeck: Podróże z Charleyem. W poszukiwaniu Ameryki. [Reportaż]. Pozn.: SAAW [1991], 267 s.

84. E. Hemingway: Lew Miss Mary i inne opowiadania. Przeł.: ... i M. Michałowska. Łódź: Margart 1992, 116 s.

W przekł. B.Z.: Lew Miss Mary; Krótkie szczęśliwe życie Franciszka Makombera.

85. E. Hemingway: Opowiadania. Przeł.: ..., J. Zakrzewski, M. Michałowska. Wwa: Prószyński i S-ka 1993, 270 s.

W przekł. B.Z.: z poz. 12: Coś się kończy; Trzydniowa zawierucha; Wzgórza jak białe stonie; Po burzy; W Michigan; Dzieścioro Indian; Obóz Indian; Krótkie szczęśliwe życie Franciszka Macombera, — z poz. 35: Powrót żołnierza; W innej krainie, — oraz: Kot na deszczu; Bardzo krótka historia; Pan i pani Eliot; Bóg z wami; panowie; Alpejska idylla.

86. T. Capote: Wspomnienie gwiazdkowe. [Opowiadanie]. Wyd. łącznie z: T. Capote: Gwiazdka. Przeł. K. Zarzecki pt. Wspomnienie gwiazdkowe; Gwiazdka. Wwa: Prószyński i S-ka 1999.

87. E. Hemingway: Piąta kolumna i cztery opowiadania z wojny hiszpańskiej. Wwa: Muza 1999, 233 s.

Zawartość: Piąta kolumna [poz. 38]. — Opowiadania z wojny hiszpańskiej [z poz. 62]: Denuncjacja; Motyl i czółg; Noc przed bitwą, — oraz: Pod zbroczem.

88. E. Hemingway: Dzieła wybrane. Wwa: Muza 1999-2001.

W przekł. B.Z. poz. 8, 15-17, 22, 29, 38, 45, 49, 56, 59, 62.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1979. — Wywiady: Hemingway i inni w oczach tłumacza. Rozm. M. Mokrzycka. *Dookoła Świata* 1975 nr 10; O Hemingwayu i sztuce translatorskiej. Rozm. L. Wieluński. *Perspektywy* 1980 nr 29/30; Trud tłumacza. Rozm. B. Maciejewski. *Panorama Pol.* 1981 nr 4.

SWPP 2 (M. Brykalska). — PP (M. Brykalska).  
J. Iwaszkiewicz. *Życie Warsz.* 1958 nr 82/83, polem.: B. Zieliński. *Tamże* nr 95 [dot. przekł.: E. Hemingway: Komu bije dzwon]. — H. Tronowicz: Od Melville'a do Hemingwaya. *Id* 1962 nr 23. — A.Z. B.Z. *Nowe Książ.* 1980 nr 3. — K. Galczyńska: Trudna sztuka przekładu. *Tryb. Ludu* 1980 nr 204. — W. Sadkowski: Tłumacz z powołania. *Polityka* 1985 nr 14. — M. Warmeńska: Przyjaciel „Papy” Hemingwaya. *Fakty* 1985 nr 14. — K. Muszkowski: Tłumacz Hemingwaya. *Dz. Pol. i Dz. Żoł.*, Londyn 1986 nr 221. — K. Goldbergowa: Panisko. *Literatura* 1987 nr 8. — M. Michałowska: Do zobaczenia, stary wilku, Opowieść o przyjaźni Ernesta Hemingwaya z jego polskim tłumaczem Bronisławem Zielińskim. Wwa: Prószyński i S-ka 1997, 155 s.

E.G.

## ZIELIŃSKI Ryszard 1926-1994

Imiona metrykalne: Ryszard Wirgiliusz. Pseud.: Jan Abramski [i] Ryszard Żywiecki, Mieczysław Zułowski, R.S. Staropolski; Ryszard Bienkowski. Powieściopisarz, autor prac historycznych.

Urodzony 3 kwietnia 1926 w Krakowie; syn Marcina Zielińskiego, lekarza, profesora neurologii i psychiatrii Uniwersytetu Jagiellońskiego (UJ) oraz Uniwersytetu Poznańskiego (zginął w Katyniu), i Blanki z Łada-Bienkowskich. W 1938 przeprowadził się wraz z rodzicami do Poznania i tu uczęszczał do Gimnazjum im. A. Mickiewicza. Po wybuchu II wojny światowej we wrześniu 1939 przedostał się z matką do Warszawy. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał do 1941 w Warszawie, a później w Krakowie. W 1944 wstąpił do AK (brał udział w zajęciach podchorążówki). Po zakończeniu wojny mieszkał nadal w Krakowie i uczył się w Liceum dla Dorosłych im. J. Joteyki; w 1946 zdał maturę. Następnie studiował na UJ prawo (1946-50) oraz w Szkole Nauk Politycznych UJ (1947-48). Od 1950 pracował jako urzędnik w Dyrekcji Państwowych Zbiorów Sztuki na Wawelu (1950-51), w Spółdzielczości Pracy (1951-55), w Polskim Towarzystwie Maszyn Biurowych (1955-58)

i w firmie handlowej „Arged”. Po krótkotrwałym małżeństwie z Ireną z Krasieńskich, pielęgniarką (rozwód w 1956), ożenił się z Ewą Śliwińską, historykiem sztuki (zmarła w 1980). W 1957 został członkiem Chrześcijańskiego Stowarzyszenia Społecznego (od 1980 przewodniczący Rady Naczelnej). Rozpoczął także działalność dziennikarską, pierwsze artykuły publikował w 1957 na łamach *Echa Krakowa*. Od 1959 był związany z tygodnikiem *Za i przeciw*, początkowo jako reporter, a od 1961 publicysta; w 1968-90 wchodził w skład kolegium redakcyjnego; zamieszczał tu do 1985 liczne artykuły i recenzje. Pisał także broszury i szkice historyczne. Należał do SDP i ZLP (od 1973). W 1981 współpracował z Polskim Radiem (tu m.in. cykl „Potyczki z historią”). W 1982 wstąpił do PRON (członek Komitetu Wykonawczego Rady Krajowej i przewodniczący Krakowskiej Rady), był też członkiem Rady Społeczno-Gospodarczej przy Sejmie PRL i radnym MRN w Krakowie. W 1984 ożenił się z Marią Przemeką, historykiem sztuki. Wstąpił do tzw. nowego ZLP i został prezesem Oddziału Krakowskiego. Wszedł w skład Rady Nadzorczej ARS Christiana. Był współtwórcą, a następnie członkiem jury nagrody im. św. Brata Alberta. Sprawował mandat posła na Sejm RP (1989-91). Był też członkiem Stowarzyszenia Rodzin Ofiar Katyńskich w Krakowie. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim (1977) i Krzyżem Oficerskim (1984) Orderu Odrodzenia Polski, złotą odznaką „Za Zasługi dla Krakowa”. Zmarł 6 maja 1994 w Krakowie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Dzień coraz krótszy. [Powieść]. Wwa: MON 1969, 249 s.
2. Wejście w mrok. [Powieść]. Wwa: MON 1971, 278 s. Wyd. 2 tamże 1985.
3. Przypadki generała wiceprezesa. [Opowieść biograficzna]. Wwa: MON 1973, 280 s.  
Dot. gen. Karola Ziełińskiego
4. Wyspy niezbyt samotne. [Powieść]. Wwa: MON 1975, 207 s.  
II nagroda w konkursie MON w 1975.
5. Karmazyny i sitarze. [Powieść]. Wwa: MON 1977, 335 s.
6. Polka na francuskim tronie. [Opowieść biograficzna o Marii Leszczyńskiej]. Wwa: Czyt. 1978, 274 s.
7. Rokosz. [Powieść]. Wwa: MON 1979, 301 s.
8. Skrzydła z wosku. [Powieść]. Wwa: MON 1979, 269 s.
9. Niebo i piekło. [Powieść]. Wwa: MON 1981, 231 s.  
II nagroda w konkursie MON w 1980.

10. Olbracht Łaski. Od Kieżmarku do Londynu. [Opowieść biograficzna]. [Współaut.:] R. Żelewski. Wwa: Czyt. 1982, 236 s.

11. Gry majowe. Pamiętnik spóźnionego. [Wspomnienia]. Wwa: MON 1983, 203 s. Wyd. 2 tamże 1986.

## Prace historyczne

1. Kazimierz Pułaski 1747-1779. Wwa: MON 1967, 159 s.
2. Powstanie wielkopolskie 1918-1919. Wwa: MON 1968, 176 s.
3. Kartki z historii powstania wielkopolskiego. Wwa: MON 1969, 33 s.
4. Wrzesień pod Karpatami 1939. Wwa: MON 1969, 177 s.
5. Wrzesień 1939. Wwa: MON 1970, 169 s.
6. Bitwa pod Oleszycami. Lubl.: Wydawn. Lubel. 1972, 157 s.
7. Gibraltarska katastrofa 1943. Wwa: MON 1973, 156 s.
8. Księża znad Odry. [Współaut.:] J. Majdecki. Wwa: Chrześcijańskie Stow. Społ.; nakł. Ars Christiana 1976, 162 s.
9. Katyń. Wwa: [Społ. Inst. Pamięci Nar. im. J. Piłsudskiego]\* 1977, 32 s. Wyd. nast.: [Wwa:] Społ. Inst. Pamięci Nar. im. J. Piłsudskiego\* [1977]; [Wwa?:] Wydawn. Pol.\* [1978?]; Wwa: Społ. Inst. Pamięci Nar. im. J. Piłsudskiego\*; wyd. 4 [!] Wwa: Wydawn. Pol.\* 1979; wyd. 5 [!] Kr.: Społ. Inst. Pamięci Nar. im. J. Piłsudskiego\* 1981; Gdańsk: Wydawn. Pol.\* 1981; [B.m.w.]\* 1981; Bydgoszcz: [b.w.]\* [1981]; [B.m.w.\* ok. 1981]; Wwa: Unia Nowoczesnego Humanizmu\* 1981/82; W: S. Swianiewicz: W cieniu Katynia. Wr. [właśc. Wwa: b.w.\* 1986?] s. 17-38; Wwa: [b.w.]\* 1987.

Podp.: Jan Abramski [i] Ryszard Żywiecki. Pseud. utworzony z pierwszej i ostatniej poz. na liście zidentyfikowanych ofiar Katynia.

10. Wojna z Rosją o niepodległość 1918-1920. Wwa: Społ. Inst. Pamięci Nar. im. J. Piłsudskiego. Wydawn. Pol.\* 1978, 40 s. Wyd. nast.: Gdańsk: Wydawn. Pol.\* 1979, 36 s., 4 k.; Gdańsk: [Społ. Inst. Pamięci Nar. im. J. Piłsudskiego, Wydawn. Pol.]\* 1979, 27 k.; Wr.: „Wyzwolenie” 1980, 51 s.; Kat.: Wydawn. Pol.\* 1981, 19 s.; Kr.: Wydawn. „Krzyża Nowohuckiego” 1981, 34 s.; Łódź: Wydawn. NZS UL „Kaktus” 1981, 42 s.; Poznań: [Wydawn.] [Pol.]\* 1981, 27 s.; [Olsztyn:] Niezał. Inst. Wydawn.\* [1981], 49 s.; [Wwa:] Niezał. Inst. Lit.\* 1981, 26 s.; Kat.: Wydawn. Pol.\* 1987, 19 s.; Wr.: Ag. Inf. Solidarności Walczącej\* 1987, 40 s.

Podp.: Mieczysław Zułowski; pseud. rozwiązany przez M. Przemeką-Ziełińską.

11. Krakowskim szlakiem walk o niepodległość w latach 1768-1918. Wwa, Kr.: Wydawn. PTTK „Kraj” 1988, 100 s.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1988, — inf. żony, M. Przemekiej-Zielińskiej, 2004.  
 B. Gajdziński: O wrześniu inaczej niż dotąd. *Kierunki* 1969 nr 26 [rec.: Dzień coraz krótszy]. — [Węście w mrok.] A. Gardlicki: Co nowego w historii? *Kultura* 1971 nr 24; B. Królikowski. *Tyg. Powsz.* 1971 nr 37; M. Sokółowski: Inny wrzesień. *Nowe Książ.* 1971 nr 22; A. Szomański: Wrzesień bez mitów. *Za i Przeciw* 1971 nr 25. — E. Łopuszyńska: O listopadzie roku 1831 i wrześniu roku 1939. *Nowe Książ.* 1973 nr 18 [rec.: Przypadki jenerała wiceprezesa]. — O. Terlecki: Nieudana próba. *Mies. Lit.* 1974 nr 11 [rec.: Gibraltarska katastrofa]. — [Wyspy niezbyt samotne.] J. Lewandowski: Nic z wypracowania szkolnego. *Kierunki* 1975 nr 28; W. Zukrowski: Marsz do wojna. *Tryb. Ludu* 1975 nr 160. — A. Ziembicki: Literatura w granicach faktów. *Nowe Książ.* 1977 nr 9. — [Polka na francuskim dworze.] J. Meysztowicz: Marynka w Wersalu. *Za i Przeciw* 1979 nr 5; M. Ruszczyk: Misterny gobelin. *Nowe Książ.* 1979 nr 12. — Z. Płazewski: Fikcja contra fakt historyczny. *Nowe Książ.* 1980 nr 8 [rec.: Rokosz]. — S. Barančak: Plody reedukacji. W tegoż: *Książki najgorsze (1975-1980)*. Kr.\* 1981 [właśc. 1982] [rec.: Wyspy niezbyt samotne]. — [Gry majowe.] M.A. Kowalski: Błogosławione zapomnienie. *Życie Lit.* 1984 nr 21; O. Terlecki: Dwie warstwy „Gier majowych”. *Życie Lit.* 1984 nr 3.

M.K.K.

## ZIELIŃSKI Stanisław 1917-1995

Pseud. Idem.  
 Prozaik, krytyk literacki.

Urodzony 8 maja 1917 w Kijowie; syn Stanisława Zielińskiego, adwokata, i Ksawery z Gniewoszków. W lutym 1922 powrócił z matką do kraju i zamieszkał najpierw w Konstancinie pod Warszawą, a następnie w Warszawie. Od 1927 uczył się w Państwowym Gimnazjum im. S. Staszica; maturę zdał w 1936. W tym czasie należał do ZHP. Od września 1936 do lipca 1937 odbywał jako ochotnik czynną służbę wojskową w Szkole Podchorążych Rezerwy Artylerii we Włodzimierzu Wołyńskim, a od lipca 1937 w 29. Pułku Artylerii Lekkiej w Grodnie. We wrześniu 1937 został przeniesiony do rezerwy w stopniu kaprała podchorążego i rozpoczął studia prawnicze na Uniwersytecie Warszawskim. Dorywczo zajmował się pracą dziennikarską. Debiutował w 1938 reportażem „Nocleg w Małych Hrycewiczach. Obrazek z manewrów”, ogłoszonym w *Kronice Polski i Świata* (nr 41). Reportaże publikował też w *ABC, Polonii, Słowie Pomorskim, Gwieździe Polarnej* (Stany Zjednoczone) oraz w piśmie *Wiarus Polski* (Lille; tu w 1939 reportaże podp. Idem). Po wybuchu II wojny światowej jako podchorąży 4. baterii 29. Pułku Artylerii Lekkiej I Dywizjonu brał udział w kampanii wrześniowej, w czasie której został ranny. Pod koniec września dostał się do niewoli niemieckiej. Przebywał w oflagu, a następnie w kilku stalagach, m.in. w Oberlangen, Fullen oraz w obozie pracy przymusowej dla jeńców wo-

jennyh w Hoffnungstahl. Po zakończeniu wojny udał się przez Czechosłowację, Niemcy, Holandię, Belgię, Francję do Włoch. Tam wstąpił do 2. Korpusu Polskiego. Po zwolnieniu z wojska pracował w 1946-47 jako oficer łącznikowy w stopniu porucznika przy armii amerykańskiej w Polskiej Misji Repatriacyjnej w Wiesbaden. W 1946 ożenił się z Lucyną Szal. W sierpniu 1947 powrócił z żoną do Polski i zamieszkał w Warszawie. Rozpoczął studia na Wydziale Konsularnym Akademii Nauk Politycznych, które zmuszony był wkrótce przerwać z powodu gruźlicy. Pierwsze opowiadania pt. „Dwie wiosny” i „Rękawiczka” opublikował w 1948 na łamach tygodnika *Kuźnica* (nr 28). W 1948-49 współpracował z *Tygodnikiem Powszechnym*. W 1949 został członkiem ZLP (od 1956 członek Komisji Rewizyjnej; w 1962-64, 1975-78 członek Zarządu Głównego). Od września 1950 do marca 1951 był recenzentem Komisji do Spraw Amatorskich Zespołów Teatralnych Ministerstwa Kultury i Sztuki. W 1952 został wybrany na posła do Sejmu PRL. Liczne opowiadania i felietony zamieszczał m.in. w *Twórczości* (1950-59), *Życiu Literackim* (1951-84), *Nowej Kulturze* (1952-63; tu w 1957 cykl pt. „Listy z Amerdagandy”), *Dzienniku Polskim* (w 1953 cykl felietonów pt. „Z podróży do ZSRR”), *Świecie* (1953-66), *Głosie Pracy* (w 1956-59 stały felieton tygodniowy). Współpracował stale w 1960-90 jako recenzent z miesięcznikiem *Nowe Książki*, na jego łamach w 1960-66 i w 1969-84 zamieszczał gawędy o książkach pt. „Wycieczki balonem” (opublikowane później w 6 tomach); w 1966-69 rubrykę tę prowadził w tygodniku *Kultura*, do jego zespołu redakcyjnego należał w 1963-74, kierował tam także działem publicystyki kulturalnej. W 1961 został członkiem rady programowej i kolegium Redakcji Polskiej Literatury Współczesnej w Państwowym Wydawnictwie „Iskry”. W 1962-64 publikował w tygodniku *Świat* cykl felietonów literackich pt. „Pamiętnik oswojonego”. Nado to w 1965-74 współpracował z *Polskim Radiem* i *Telewizją* jako autor felietonów o książkach. W 1969-72 pełnił obowiązki kierownika literackiego Zespołu Filmowego „Plan”. W 1972 redagował serię *Klasyka Młodych*, przygotowywaną w wydawnictwach Iskry i Nasza Księgarnia. W 1973-77 zasiadał w kolegium Naczelnej Redakcji Publicystyki Kulturalnej Telewizji Polskiej. W 1978 otrzymał nagrodę literacką m. Warszawy. W 1979 został członkiem Rady Literacko-Wydawniczej powołanej przez Ministra Kultury i Sztuki. W 1982 wszedł w skład redakcji tygodnika *Tu i teraz* (tu w 1982-85 stały felieton literacki pt. „Cień krokodyla”). Został członkiem tzw. nowego ZLP (w 1985 Zarządu Głównego). W 1987 otrzymał nagrodę *Trybuny Ludu*. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim (1955) i Krzyżem Oficerskim (1959) Or-



deru Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1977) oraz odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1984). Zmarł 14 sierpnia 1995 w Otwocku; pochowany na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Dno miski. [Opowiadania]. Wwa: KiW 1949, 141 s. Wyd. 2 Wwa: Czyt. 1953.

Zawartość: We mgłę wrześnieję; Wino; Sprawa honorowa; Brukiew; Rękawiczka; Dwie wiosny.

2. Przed świtem. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1949, 187 s. Wyd. 2 popraw. i rozszerz. tamże 1951.

Zawartość: I. Opowiadania oficerskie „wzór 39”: Defilada; Warszawa-wieś; Garnizon nad granicą; „Maison Wimpłowa”; Dragoni; Przed świtem. — II. Dzień po dniu: Dzień po dniu; Anatol; Sobotni wieczór; Amer Picon. — III. You are entering Germany, end of civilised world: Osiemnaście Camelii; Pamiętka; Mglą; Walek. — IV. Kwatery włoskie: Karabiny; Daleko od morza; Buty; Zmierzch; Castel di Tana. — V. Jak trudno wyzwolić się z kręgu własnych przeżyć: Blizny; Podróż w nocy; czyli jak trudno wyzwolić się z kręgu własnych przeżyć; Więcej niż Łuk Triumfalny. — W wyd. 2 nadto opowiadanie: Bemklau.

3. Ostatnie ognie. [Powieść]. II. Kur. Pol. 1951 nr 144-289. Wyd. osob. Wwa: Czyt. 1951, 307 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1953, wyd. 3 1955.

Cz. 1 planowanej trylogii; cz. 2 zob. poz. 4, cz. 3 nie powstała. II nagroda Min. Kultury i Sztuki w 1951 oraz Nagroda Państw. III stopnia w 1953 (łącznie z poz. 4).

4. Jeszcze Polska... [Powieść]. Druk w czasopiśmie pt. Rodacy. *Twórczość* 1952 z. 8-12; *Kur. Godz.* 1952 nr 294-313, 1953 nr 1-111; *Dz. Balt.* 1953 nr 52-247; *Dz. Zach.* 1953 nr 10-55, 60-150. Wyd. osob. Wwa: Czyt. 1953, 327 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1954, wyd. 3 1955.

Cz. 2 planowanej trylogii; cz. 1 zob. poz. 3, cz. 3 nie powstała. Nagroda Państw. III stopnia w 1953 (łącznie z poz. 3).

5. Dobry sąsiad Świszczyk. [Opowiadanie]. *Życie Lit.* 1953 nr 13 s. 6-7. Wwa: Czyt. 1953, 22 s. Przedr. zob. poz. 7.

6. Czerwone i złote. Kartki z podróży. Wwa: Czyt. 1954, 267 s.

Dotr. podróży do ZSRR.

7. Kalejdoskop. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1955, 281 s. Wyd. 2 tamże 1959.

Zawartość: Guanolit wodoodporny; Kowal; Mietowe dropy; Pięk w oko; Dobry sąsiad Świszczyk [poz. 5]; Co opowiadano mi w Daniłowie; Koledzy z jednej klasy; Wspomnienia z dawnych lat; Chleb; U ciotki Adeli; Jak Szakurskiej przyprawili smę skrzydła; Czarne tulipany; Imieniny Mariusza; Przygody Kubu Rozwałucha; W sprawie moralności; Znacności osoba; Odlot Polikarpa Leszcza; Z Kanabusem nad rzeką; Bardzo krótka historia; Kalejdoskop.

8. Listy z Amerdagandy. *Nowa Kult.* 1957 nr 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24, 26, 28, 31, 33, 40, 44, 50, 51. Wyd. osob. Wwa: Iskry 1988, 169 s. Wyd. nast. Wwa: Muza 1998.

W wyd. książkowym dodano rozdz.: Koncert; Załącznik; Oraz jeszcze to powstałe w 1987.

Nagroda Prezydenta Warszawy oraz nagroda Warszawskiej Premii Literackiej w 1988.

9. Stara szabla. Opowiadania dawne i nowe. Wwa: Czyt. 1957, 665 s. Wyd. 2 tamże 1965.

Zawartość: Od autora. — I. Wzór 39: z poz. 1: We mgłę wrześnieję, — z poz. 2: Defilada; „Maison Wimpłowa”; Garnizon nad granicą; Warszawa-wieś; Dragoni; Bemklau, — nadto: Stara szabla; Strytus z tureckim pieprzem; Kowal; Przed świtem; Wieczór wszystkich lamp. — II. Jeńcy: z poz. 1: Wino; Sprawa honorowa; Brukiew; Rękawiczka; Dwie wiosny, — z poz. 2: Dzień po dniu; Sobotni wieczór; Amer Picon; Anatol, — nadto: Skarbonka; Grajmy w szubienicę!; 24 godziny; Mądry bamber; Dyplom; Welodrom; Podróż Zeppelinem. — III. Karuzela: z poz. 2: 18 Camelii; Mglą; Karabiny; Pamiętka; Walek; Castel di Tana; Daleko od morza; Buty; Zmierzch, — nadto: Anegdota; Siostra idioty; Ramki. — IV. Echa: z poz. 2: Podróż w nocy, czyli jak trudno wyzwolić się z kręgu własnych przeżyć; Blizny; Więcej niż Łuk Triumfalny, — z poz. 7: Czarne tulipany; Chleb, — nadto: Jeszcze jeden agent.

10. Statek zezowaty. [Opowiadania]. Wwa: PIW 1959, 218 s. Wyd. 2 tamże 1960.

Zawartość: Admirał; Luizjana; Boża krówka; Sześcián; Stacyjka Kaczy Nosek; U Deskurów; Oszustwo komunikacyjne; Wujek z nieba; Kuba Zuch; Drzwi; Histro Gibba; Paryż.

11. Hulki babulki. Anegdota i obrazki. Wwa: Czyt. 1961, 201 s.

Zawartość: W miasteczku na wzgórzu; Pamięć; Sto pięćdziesiąt kilometr; O Starym Mieście bez wodotrysku; Małe bęszczyki; Co lubią dzieci; Tylko o kotach; Zimowe mgły; Ciastko z kremem; Proszę wsiadać; Święto Lasu; Ziemia niczyja; Arizona, czyli sami garbaci; Mózdzek po polsku; Sprawa uczuć; Na uboczu; Dwie pieczenie; Patrząc w niebo; Groch z kapustą; O gruszkach; Niedźwiedź na Giewoncie; Majowy interes; Rozmaitości; Dobre twarze; Sztuka interwencji; Święto w nowych butach; Obszar tradycji i uczuć; Między wodą i niebem; Babie lato; Pił-pał, czyli po co?; Ewakuacja instytutu; Znad brzegu morza; O chodzeniu z lancą. — Pierwodr. na łamach *Głosu Pr.* w 1956-1959.

12. W stronę Pysznej, Tatry, narty i ludzkie. Wwa: Czyt. 1961, 274 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: Iskry 1973, 344 s., wyd. 3 popraw. i uzup. tamże 1976; wyd. 4 Wwa: MAW 1987, 262 s.

Na k. tyt. wyd. 1 współaut.: W. Gentil-Tippenhauer.

13. Kosmate nogi. [Opowiadania]. Wwa: Iskry 1962, 211 s.

Zawartość: Hobby; Rogata dusza; Rypcuga; Świnia w koszyku; Bure; bure; Kombatanci; Na stawie; Karnawał; Corso w Na-useosa; Kultura mleczna.

Adapt. opowiadania Karnawał: radiowa: Adapt.: A. Kuźmierzewicz. Radio 1966, — teatr: łącznie z *Sny pod Fumalą* [poz. 18]; Karnawał. Musical. Adapt.: A. Strzelecki. Muż.: W. Głuch. Wyst. Kr., T. im. J. Słowackiego 1984.

14. Opowiadania. Wwa: Czyt. 1962, 334 s.

Zawartość: z poz. 1: We mgłę wrześnieję; Dwie wiosny, — z poz. 2: Defilada; Maison Wimpłowa; Castel di Tana; Więcej niż Łuk Triumfalny, — z poz. 5: Dobry sąsiad Świszczyk, — z poz. 7: Kowal; Czarne tulipany; Co opowiadano mi w Daniłowie; Kalejdoskop; W sprawie moralności; Mietowe dropy; U ciotki Adeli, — z poz. 9: Welodrom; Siostra idioty, — z poz. 10: Oszustwo komunikacyjne; Wujek z nieba; Boża krówka, — nadto: We dworze; Śmierć generała.

15. Wycieczki balonem. Gawędy z pretekstem. Nr 1-6.

Gawędy o książkach druk. uprzednio w *Nowych Książ.*

[Nr 1]. Wwa: Czyt. 1962, 328 s.

Nr 2. Wwa: Czyt. 1964, 410 s.

Nr 3. Wwa: Czyt. 1967, 431 s.

Nr 4. Wwa: Czyt. 1971, 353 s.

Wyd. bez podtytułu.

Nr 5. Kr.: WL 1976, 318 s.

Nr 6. Wwa: Iskry 1978, 410 s.

16. Kielbie we łbie. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1963, 294 s. Wyd. nast.: wyd. 2 tamże 1964; wyd. 3 Wwa: Iskry 1968, wyd. 4 tamże 1971; wyd. 5 Wwa: NK 1978.

17. Tapczyk i Żolka. [Scenariusz widowiska telewizyjnego]. TV 1963.

18. Sny pod Fumarolą. [Opowiadanie]. Wwa: PIW 1969, 100 s. Wyd. 2 tamże 1987. Przedr. zob. poz. 19, 23.

Przeł.: ros.: Sny pri Fumarole. [Przeł.] M. Pavlova. W: S. Zieliński: *Kalejdoskop*. Moskwa 1988, — węgier.: Fumarola. [Przeł.] M. Bába. W: S. Zieliński: *Fumarola*. [Wybór utworów] [Budapest 1972].

Adapt. teatr. łącznie z Karnawal zob. poz. 13.

19. Spirytus z tureckim pieprzem. [Wybór opowiadań]. Wwa: Iskry 1974, 384 s. Wyd. 2 tamże 1979.

Zawartość: z poz. 1: Rękawiczka; Dwie wiosny, — z poz. 7: Kalejdoskop; Bardzo krótka historia; Koledzy z jednej klasy; Guanolit wodoodporny, — z poz. 9: Spirytus z tureckim pieprzem; Ramki, — z poz. 10: Oszustwo komunikacyjne; Wujek z nieba; Stacyjka Kaczy Nosek; Luizjana; Admirał; Histro; Gibba; Kubla zuch; Boza krówka; Paryż; U Deskurów, — z poz. 11: Co lubią dzieci?; Móżdek po polsku; Tylko o kotach, — z poz. 13: Kultura mleczna; Swinia w koszyku; Hobby; Rypcuga; Na stawie; Karnawal; Kombatanci; Rogata dusza, — nadto: Sny pod Fumarolą [poz. 18].

20. We mgle wrześnieowej. [Wybór opowiadań]. Wwa: Iskry 1974, 171 s. Wyd. 2 tamże 1980.

Zawartość: Defilada [poz. 2]; Kowal [poz. 7]; Wieczór wszystkich lamp [poz. 9]; We mgle wrześnieowej [poz. 1]; Przed świtem [poz. 2].

21. Rymy serdeczne. [Wiersze]. Gdańsk: KAW 1980, [12] k.

22. Lot Werminii. [Opowiadania]. Wwa: Iskry 1982 [właśc. 1983], 189 s.

Zawartość: Hapaks; Przyjechał hrabia złotym samochodem; Lot pingwina; Militaria; Ciągłe piątek; Melba VII; Dziady prozalne; Powidło Archytasa; Karczmia; Pełnia II; Bęben Gdedu; Kwadrans po i trochę później.

Nagrody przyznanej przez Fundusz Literatury w 1984 S.Z. nie przyjął.

23. Oszustwo komunikacyjne. [Opowiadania]. Kr.: WL 1983, 154 s.

Zawartość: Rogata dusza [poz. 13]; Oszustwo komunikacyjne [poz. 10]; Histro-Gibba [poz. 10]; Sny pod Fumarolą [poz. 18].

Wybory opowiadań w przeł.: a. ang.: Bitter harvest. London 1959, — czes.: Dno miski. [Przeł.]

H. Teigová. Praha 1964, — ros.: Černyje tjułpany. [Przeł.:] J. Stavicka, K. Starosielska, Ł. Toom, J. Sokolnickov, D. Sasurin, J. Mirska, V. Golovskoj. Moskwa 1964; Kalejdoskop. [Przeł.:] A. Ermonskij i in. Moskwa 1988, — węgier.: Fumarola. [Przeł.] M. Bába. [Budapest 1972].

#### Praca redakcyjna

1. J. Jaźwiec: Powroty w rodzinne strony. [Opowiadania]. Słowo o autorze, wybór i oprac. ... Przysucha: Muzeum im. O. Kolberga 1995, 61 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953, 1954, 1957, 1966, 1979, 1982. — Wywiady: O przyjaźni nigdy nie można powiedzieć, że jest. W: W. Wiśniewski: Tego nie dowiesz się w szkole. Wwa 1981; Latam nisko i powoli. Rozm. A. Borowa. *Kultura* 1988 nr 43.

SWPP 1. — PP (E. Głębička). — LP XX w. (A.Z. Makowiecki). — K. Gwoździowska, A. Kosakowska: S.Z. *Por. Bibl.* 1981 nr 2 [tu bibliografia S.Z.].

[Dno miski] W. Butryńczuk: W wymiarach straconego czasu. *Odrodzenie* 1950 nr 10; B. Grodzicki: Opowiadania Z. *Tyg. Pousz.* 1950 nr 40. — A. Kijowski: Żołnierski akt oskarżenia. *Nowa Kult.* 1950 nr 14 [rec.: Przed świtem]. — [Dno miski] J. Preger: Dno rozczarowania. *Kuźnica* 1950 nr 12; A. Weber: Debiut doskonały. *Dziś i Jutro* 1950 nr 16. — [Ostatnie ognie:] L. Goliński. *Tryb. Ludu* 1951 nr 223; L. Grzeniewski. *Twórczość* 1951 nr 9; M. Janion: Rodowody zdrady narodowej. *Wies* 1951 nr 33; A. Kijowski: Drogi i manowce. *Życie Lit.* 1951 nr 24; W. Mach. *Nowa Kult.* 1951 nr 36, przedr. w: Szkice o literaturze współczesnej. Wwa 1954. — R. Matuszewski: W kręgu przeżytej żołnierskiej i jeńczej. W tegoż: *Literatura na przełomie*. Wwa 1951 [dot.: Dno miski, Przed świtem].

— [Jeszcze Polska...:] J. Adamski: Pozytywny bohater na urlopie. *Prz. Kult.* 1953 nr 37; S. Błaut: Między groteską a realizmem. *Dziś i Jutro* 1953 nr 45; L. Grzeniewski. *Twórczość* 1953 nr 11; A. Kijowski: W rozbitym zwierciadle. *Życie Lit.* 1953 nr 33, przedr. w tegoż: *Różowe i czarne*. Kr. 1957; S. Podhorska-Okołów: Powieść o dniach minionych. *Tyg. Demokr.* 1953 nr 14; A. Witke: Nowa książka Z. *Tyg. Pousz.* 1953 nr 22. — W. Mach: Dwie powieści S.Z. „Ostatnie ognie” i „Jeszcze Polska”. W: Szkice o literaturze współczesnej. Wwa 1954. — [Czerwone i złote:] A. Biernacki: Powieść, nowela, reportaż. *Twórczość* 1955 nr 3; S. Kozicki: Kronika podróży. *Nowa Kult.* 1955 nr 31. — [Kalejdoskop:] W. Maciąg: Okrucieństwa racjonalizmu. *Życie Lit.* 1955 nr 41, polem.: A. Wasilewski: Filozofia duszyczki. *Nowa Kult.* 1955 nr 43; R. Matuszewski: Przeciw „dretwej mowie”. *Nowa Kult.* 1956 nr 23; A. Miedzyrzeczki. *Świat* 1956 nr 3. — [Stara szablą:] B. Biernacki: Nawroty września. *Nowe Książ.* 1957 nr 21; M. Głowiński: Satyry na polskie Oberammergau. *Życie Lit.* 1957 nr 51/52. — A. Kijowski: Powieść czy dowcipy? W tegoż: *Różowe i czarne*. Kr. 1957 [rec.: Ostatnie ognie]. — [Stara szablą:] B. Owczarek: Z prehistorii Wielkiego Amerdagandy. *Nowe Syg.* 1957 nr 46; W. Wirpsza. *Nowa Kult.* 1957 nr 43; J. Broszkiewicz. *Prz. Kult.* 1958 nr 4; S. Durski. *Tryb. Lu.* 1958 nr 23. — W. Maciąg: Pisarstwo S.Z. *Twórczość* 1958 nr 3. — [Starek zezowatych:] H. Bereza: Szansa zezowatych. *Nowa Kult.* 1959 nr 24; B. Czeszko: Rejs pod kapitanem Z. *Prz. Kult.* 1959 nr 21; A. Kijowski: Groteska totalna. *Twórczość* 1959 nr 7, przedr. w tegoż: *Arcydzieła nieznane*. Kr. 1964; A. Klimowicz: Izotopy pantagruelizmu. *Nowe Książ.* 1959 nr 13; W. Maciąg: Szansa groteski. *Życie Lit.* 1959 nr 22; B. Mamoń: W kręgu groteski i drwiny. *Tyg. Pousz.* 1959 nr 37. — H. Bereza: Z. *Nowa Kult.* 1961 nr 7. — H. Gardziński: Tetry, których nie ma. *Nowe Książ.* 1961 nr 13 [rec.: W stronę Pysznnej]. — W. Maciąg: S.Z. W tegoż: 16 pytań. Kr. 1961. — [Hulki-babulki:] J. Preger: Okrucy pięknej prozy. *Nowa Kult.* 1961 nr 35; H. Zaworska: Dokąd toczy się światek? *Nowe Książ.* 1961 nr 8. — [Kosmate

ngi] H. Bereza: Zabawa w dosłowność. *Nowa Kult.* 1962 nr 21, przedr. pt. Dosłowność w tegoż: Sztuka czytania. Wwa 1966; Z. Dolecki: Czyścić absurd. *Kierunki* 1962 nr 29; A. Kijowski: Kosmate myśli. *Prz. Kult.* 1962 nr 23. — A. Klimowicz: Dialog z książkami. *Nowe Książ.* 1962 nr 8 [rec.: Wycieczki balonem]. — A. Lisiecka: Na temat „Kosmatech nóg”. *Życie Lit.* 1962 nr 29, przedr. w teście: Prognoza pogody. Wwa 1966 [rec.: Kosmate nogi]. — W. Sadkowska: Trzy książki S.Z. *Tryb. Ludu* 1962 nr 170 [rec.: Wycieczki balonem; dot. też: Kosmate nogi; Opowiadania]. — H. Zaworska: Przesuwanie bariery wyobraźni. *Nowe Książ.* 1962 nr 13 [rec.: Kosmate nogi]. — H. Bereza: S.Z. *Tyg. Kult.* 1964 nr 20. — [Kielbie we łbie]. — J. Katz: „Dwadzieścia lat życia” w innej dzielnicy. *Życie Lit.* 1964 nr 10; A. Klimowicz: Ostrożnie! Szkoła! *Nowe Książ.* 1964 nr 3. — R. Kosiński: S.Z. *Życie Lit.* 1964 nr 22. — Z. Pedziński: We własnej skórze. *Tyg. Kult.* 1964 nr 25 [rec.: Kielbie we łbie]. — J. Preger: S.Z. *Życie Lit.* 1964 nr 47. — J. Preger: Ze spalonego albumu. *Kultura* 1964 nr 7 [rec.: Kielbie we łbie]. — [Wycieczki balonem. Nr 2.] L.M. Bartelski: Balon lekko unosi się w górę. *Kultura* 1965 nr 16; H. Bereza: Smak osobliwości. *Twórczość* 1965 nr 6; Z. Pedziński: Recenzja zazdrośna. *Tyg. Kult.* 1965 nr 34, przedr. w tegoż: Z notatnika szeregowego recenzenta. Poznań 1971; W. Szwedowicz: O sztuce kierowania balonem. *Nowe Książ.* 1965 nr 8. — Z. Zabicki: W walce o nowy klimat. W tegoż: Proza... proza... Wwa 1966 [rec.: Statek zeżowaty]. — [Wycieczki balonem. Nr 3.] B. Czeszko: Balon nie wymaga pompowania. *Nowe Książ.* 1967 nr 11; A. Makowiecki: Bigos krytyczny, czyli humanista w balonie. *Tyg. Kult.* 1967 nr 14. — A. Makowiecki: Drwina i realizm. (O pisarstwie S.Z.). *Kultura* 1969 nr 2. — K.T. Toerplitz: Anatomia groteski. *Nowe Książ.* 1969 nr 19 [rec.: Sny pod Fumarolą]. — S. Burkot: Kłopoty racjonalisty. *Mies. Lit.* 1970 nr 12. — [Sny pod Fumarolą.] J. Termer: „Sens w pozornym bezsensie”. *Kultura* 1970 nr 11; J. Wegner: Satyryk pokretny. *Współczesność* 1970 nr 18. — F. German: S.Z. *Zesz. Praszon* 1972 nr 1. — [Wycieczki balonem. Nr 4.] A. Konkowski: Antyzmista I... *Nowe Książ.* 1972 nr 3; J. Preger: Zartem i serio. *Literatura* 1972 nr 15. — L. Borski: W stronę wspomnień. *Nowe Książ.* 1973 nr 15 [rec.: W stronę Pysznaj]. — J. Wegner: Powaby nōnsensu. *Teksty* 1973 nr 1. — B. Czeszko: Perypetie perypatetyków. *Nowe Książ.* 1974 nr 13 [rec.: Spirytus z turekimi pieprzem]. — W. Maciąg: Mgły września. *Nowe Książ.* 1974 nr 23 [rec.: We mgle wrześniowej]. — [Wycieczki balonem. Nr 5.] W. Grochola: Przewrotna dobroduszość. *Nowe Książ.* 1976 nr 10; L. Kamiński: Gawedy z pretekstem. *Literatura* 1976 nr 22; J. Rogoziński: Jubileusz moralisty. *Literatura* 1977 nr 33. — W. Maciąg: W służbie książki. *Nowe Książ.* 1978 nr 8 [rec.: Wycieczki balonem. Nr 6]. — M. Zieliński: Ucieczka z historii. *Kultura* 1978 nr 10, przedr. w tegoż: Kilka niewzruszonych przekonań. Kr. 1987. — L. Nicpan: Zakamarki śmiechu. *Nowe Książ.* 1979 nr 13 [rec.: Kielbie we łbie]. — H. Bereza: Absurdalność. W tegoż: Taki układ. Wwa 1981, przedr. w tegoż: Sposób myślenia. IT. 1. Wwa 1989. — H. Bereza: Frymuność. W tegoż: Bieg rzeczy. Wwa 1983 [rec.: Lot pingwina]. — J. Szumilas: Sentyment i liryzm, groteska i absurd. (O prozie S.Z.). *Poglądy* 1983 nr 8. — [Lot Wermimii.] A. Ulman: Wermimizm. *Nowe Książ.* 1983 nr 10; T.J. Żółciński: Groteska absurdalna. *Tu i Teraz* 1983 nr 42 [dot. też: Oszustwo komunikacyjne]. — S. Burkot: S.Z. Opowiadania. W tegoż: Proza powojenna 1945-1980. Wwa 1984. — A. Marzec: Groteskowe „Sny pod Fumarolą”. *Życie Lit.* 1984 nr 10, przedr. pt. Groteska jako forma aktywizująca w teście: Od Schulza do Myśliwskiego. Łódź 1994 [rec.: Sny pod Fumarolą]. — [Listy z Amerdagandy:] A. Borowa: Atlantyda absurd. *Kultura* 1988 nr 43; T.J. Żółciński: Korespondent z Amerdagandy. *Argumenty* 1988 nr 38; J. Łukosz: Kreacja. *Twórczość* 1989 nr 5; J. Termer: Prypadkowość przypadków nieprzypadkowych. *Nowe Książ.* 1989 nr 1; L. Zieliński: Pisz pan na Berdyczów. *Literatura* 1989 nr 3. — I. Mityk: Pierwsze powieści. *S.Z. Kiel. Stud. Filol.* 1992 t. 6. — I. Mityk: Wojna w pierwszych zbiorach opowiadań S.Z. *Kiel. Stud. Filol.* 1994 t. 7. — K. Koźniowski: Siunto z wycieczek balonem. *Polityka* 1995 nr 38.

M.K.K.

## ZIELONKA Zbigniew ur. 1929

Krypt.: Z.Z.

Prozaik, krytyk, historyk literatury.

Urodzony 12 sierpnia 1929 w Poznaniu; syn nauczycieli Jana Zielonki i Janiny z Kielasów. Do 1939 mieszkał w Bydgoskiem. Lata okupacji niemieckiej spędził na Kielecczyźnie. Po zakończeniu II wojny światowej powrócił z rodzicami do województwa bydgoskiego. Uczęszczał do ogólnokształcącej szkoły średniej kolejno w Nakle, Inowrocławiu i Kcyni, gdzie w 1950 zdał maturę. Następnie studiował filologię polską na Uniwersytecie Poznańskim; w 1953 uzyskał absolutorium. W czasie studiów był członkiem Koła Młodych przy Oddziale Poznańskim ZLP. W 1953 zamieszkał w Opolu. W tymże roku zawarł związek małżeński z Marią Danutą Pastufkówną, polonistką. Pracował w szkolnictwie, m.in. w 1956-74 jako nauczyciel Korepondencyjnego Liceum Ogólnokształcącego. Debiutował w 1954 fragmentem niewydanej powieści „Topór nad Śląskiem” pt. „Piekarczyk”, opublikowanym na łamach czasopisma *Głosy z nad Odry* (nr 39); nagrodzonym w konkursie Wydziału Kultury WRN w Opolu. Utwory prozą, artykuły i recenzje ogłaszał następnie m.in. w *Trybunie Opolskiej* (1956, 1964, 1965, 1967-70), *Kwartalniku Opolskim* (1959-63, 1965-66), *Kalendarzu Opolskim* (1960, 1964-66, 1968-70), *Więzi* (1960-63) i *Twórczości* (1961-63, 1968). Od 1957 był członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Działal w Oddziale Opolskim ZLP; był wieloletnim organizatorem „czwartków literackich”. W 1959 uzyskał magisterium z zakresu filologii polskiej na Uniwersytecie Wrocławskim. W 1964 otrzymał nagrodę artystyczną WRN w Opolu za osiągnięcia literackie i artystyczne, w 1968 nagrodę MRN w Opolu za upowszechnianie kultury. Został członkiem Opolskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauki (od 1970) i Opolskiego Towarzystwa Naukowego. W 1970-72 wchodził w skład kolegium redakcyjnego miesięcznika *Opole*; drukował tu do 1988 liczne utwory, artykuły i felietony (m.in. cykle: w 1974-78 pt. „Rozważania o Śląsku”, w 1978-79 pt. „Słownik piśmiennictwa polskiego na Śląsku”, w 1979 pt. „Słownik geografii piśmiennictwa polskiego na Śląsku”, w 1979 pt. „Literatura Ziemi Przywróconych”). W tym okresie publikował także nadal m.in. w *Twórczości* (1972, 1975, 1978-79), *Więzi* (1972, 1975, 1986-87) i *Regionach* (1984-93). W 1974 uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie rozprawy pt. „Bohaterowie literaccy polskiego średniowiecza X-XII wieku” (promotor prof. Władysław Studencki). W tymże roku przeniósł się do Ślupska i został tam adiunktem w Zakładzie Filologii Polskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej (od 2000

Pomorska Akademia Pedagogiczna). W 1974-82 należał do ZSL. W 1976 otrzymał nagrodę miesięcznika *Opole* za wybitne osiągnięcia artystyczne, naukowe i kulturalne. W 1989 był założycielem, a następnie członkiem SPP. W 1991-98 wchodził w skład Rady Miejskiej w Słupsku, a od 1991 był członkiem prezydium Sejmiku Województwa Słupskiego. W 1996 otrzymał nagrodę Prezydenta m. Opola. W tymże roku habilitował się na Uniwersytecie Gdańskim na podstawie rozprawy pt. „Geografia życia literackiego polskiego kręgu kulturowego na Śląsku”. Po przejściu na emeryturę w 1997 prowadził zajęcia w Bałtyckiej Wyższej Szkole Humanistycznej w Koszalinie. W 1998 został członkiem Instytutu Kaszubskiego w Gdańsku (od 2000 jego wiceprezes), w 1996-2003 pełnił funkcję prezesa Oddziału Słupskiego Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. Od 2000 należał do zespołu redakcyjnego *Acta Cassubiana*, a od 2003 do Rady Naukowej *Cassubia Slavica. Internationales Jahrbuch für Kaschubische Studien* (Hamburg). Wyróżniony m.in. odznakami „Zasłużonemu dla m. Opola” (1968), „Zasłużonemu Opolszczyźnie” (1969), Mieszka w Słupsku.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. W Jemielnicy sądny dzień. [Powieść]. Wwa: LSW 1956, 318 s.

2. Jakub Kania. [Opowieść biograficzna]. Kat.: Śląsk 1961, 59 s. Por. poz. 12.

3. Orły na sarkofagu. Powieść historyczna. Kat.: Śląsk 1964, 420 s.

Cz. 1 trylogii; cz. 2, 3 zob. poz. 4, 5. — Nagroda miesięcznika *Odra* w 1964. — Przygotowany wspólnie z S. Janickim w 1980 scenariusz filmowy nie został zekranizowany.

4. Klucz ziemi. [Powieść]. [T.] 1-2. Kat.: Śląsk 1965, 302 + 323 s.

Cz. 2 trylogii; cz. 1, 3 zob. poz. 3, 5.

5. Ziemia wschodząca. [Powieść]. Wwa: MON 1973, 927 s.

Cz. 3 trylogii; cz. 1, 2 zob. poz. 3, 4.

6. Księga Henrykowska. [Powieść]. Wwa: LSW 1979, 573 s.

Nagroda LSW za 1979, przyznana w 1980.

7. Śląsk – ogniwo tradycji. Rozważania o historii i kulturze. Kat.: Śląsk 1981, 393 s.

Zawiera m.in.: Historia prawdziwa o Petruku Właście [Piotrze Włostowiczu]; Księga Rodzaju [dot.: Księga Henrykowska]; „Ty noś za mnie, a ja będę kwitła za ciebie” [dot. Katalogu magii mnicha Rudolfa]; Pisarz najbardziej śląski [dot. J. Kochanowskiego]; Ogniwo tradycji: „Ojczyzna byczyńska”; Kamień węgielny [dot. J. Lompy]; Poezja płynąca ze źródła [dot. N. Bonczyk]; Kochanie ziemi swojej [dot. K. Damrota]; Gniazda Ligoniowe [dot. J. Ligonia]; Słowa w bursztynie [dot.: H. Koelling: Proślicy...]; Poeta-zołnierz [dot. J.N. Jaronia]; Kłeska urodzaju [dot. literatury śląskiej].

8. Henryk Prawy. [Szkic historyczny]. Kat.: Śląsk 1982, 200 s.

9. Papa Musioł. Rzecz o Karolu Musiole i Opolu mieście. [Monografia]. Opole: Tow. Przyj. Opola 1993, 152 s.

10. Geografia życia literackiego polskiego kręgu kulturowego na Śląsku. Słupsk: WSP 1994, LXVI, 387 s.

Rozprawa habilitacyjna. — Zawartość: Cz. 1. Problem geografii literackiej. — Cz. 2. Geografia życia literackiego polskiego kręgu kulturowego na Śląsku.

11. Jakub Kania. [Monografia]. Opole: WBP [Woj. Bibl. Publiczna] im. E. Smółki 1998, 112 s. Por. poz. 2.

#### Prace redakcyjne

1. [Piąty] V Zjazd Pisarzy Ziem Zachodnich. Opole 24-26 maja 1962. Materiały. Red. [i wstęp] ... Opole: Inst. Śląski w Opolu 1964.

2. T. Pawlak: Czas odkopany. Wiersze wybrane i nowe. Wstęp i wybór ... Pozn.: WP 1987, 165 s.

3. A. Jureń: Przechodzień niemodny. [Wiersze]. Wstęp i wybór ... Wwa: Pax 1997, 82 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1975, 1989, 2003. — Z. Zielonka: Szukając swoich bohaterów. *Tyg. Kult.* 1967 nr 36. — Wywiady: Rozm. K. Rusin-Oktawiec. *Bakalarz* 1970 nr 2; Interesują mnie procesy dziejowe. Rozm. M. Sokółowska. *Fakty* 1980 nr 40.

SWPP 2 (R. Loth). — PP (R. Loth). — A. Świętlicka: Zbiornik Zielonka. Bio-bibliografia. Słupsk: Woj. i Miejs. Bibl. Publiczna; Stow. Bibliotekarzy Pol. Zarząd Okręgu 1996, 32 s.

E. Pochroń: Powieść o Marku z Jemielnicy. *Tryb. Opol.* 1957 nr 35 [rec.: W Jemielnicy sądny dzień]. — [Jakub Kania:] J. Chocitowski: Polski Polenkönig. *Nowe Książ.* 1962 nr 5; Z. Hierowski. *Zar. Śl.* 1962 nr 3; K. Tyszkowska: Polonischer König z Siolkowic. *Odra* 1962 nr 1. — Z. Hierowski: Słowo o laureacie. *Odra* 1964 nr 12. — [Orły na sarkofagu:] A. Jelicz: Historia w różnym kształcie. *Nowe Książ.* 1964 nr 18; J. Łukasiewicz: Gruba historyczna powieść. *Odra* 1964 nr 11; M. Fazan. *Zar. Śl.* 1965 nr 2; W. Maciąg: Dłaczego przejął Henryk Probus? *Życie Lit.* 1965 nr 1; S. Lichański: Powieść o Henryku Probusie. *Więź* 1965 nr 7/8; H. Stankowska. *Kwart. Opol.* 1965 nr 2. — [Klucz ziemi:] B. Kogut: Bardzo duży klucz. *Życie Lit.* 1966 nr 26, przedr. w tegoż: *Manowce*. Pozn. 1969; Z. Pędziński: Ballada o Przemysławie II. *Tyg. Kult.* 1966 nr 30; Z. Pędziński: Ciężar historii. *Współczesność* 1966 nr 13 [dot. też: Orły na sarkofagu]; B. Żurakowski: Historiografia pisarza. *Odra* 1966 nr 9; B. Żurakowski: Historyczne kompozycje Z.Z. Śląski portret literacki. *Poglądy* 1967 nr 19 [dot. też: Orły na sarkofagu]. — L. Prorok: Nowe księgi Piastów. *Życie Lit.* 1969 nr 31 — [Ziemia wschodząca:] M. Jarochońska: Spokojny pochód ku Wawelowi. *Życie Lit.* 1973 nr 34; J.Z. Lichański: Możliwości powieści historycznej. *Kultura* 1973 nr 36; J. Łukasiewicz: Radość i gorycz pochodu. *Opole* 1973 nr 6; D. Marszałkowska: Powieść historyczna, ale jaka? *Mies. Lit.* 1973 nr 9; B. Żurakowska: Tron i berło. *Tryb. Opol.* 1973 nr 6; B. Lubosz: Wschodzące królestwo. *Poglądy* 1974 nr 6; H. Michalski: Nowa powieść historyczna Z. *Nowe Książ.* 1974 nr 3; H. Stankowska. *Kwart. Opol.* 1974 nr 1. — [Księga Henrykowska:] M. Hryniewicz: Z czego można zrobić powieść historyczną. *Nowe Książ.* 1979 nr 23; B. Lubosz: Kwadratowa słowiańska mila. *Opole* 1980 nr 5; J. Płudowska: Wehikuł czasu. *Tyg. Kult.* 1980 nr 29; J.S. Ruszczyk: U źródeł tożsamości. *Poglądy* 1980 nr 11; J. Szymkowska: Historia i ludowość. *Re-*



giony 1980 nr 4; W. Wojnar: Reportaż z XII wieku. *Literatura* 1980 nr 20. – [Śląsk – ogniwo tradycji:] J. Kajtoch: Pierwsze zdanie po polsku. *Gaz. Krak.* 1982 nr 69; A. Kwiatek. *Zar. Śl.* 1982 nr 3; R. Sulima: Śląsk – ogniwo plebejskiej tradycji. *Regiony* 1983 nr 2. – A. Ulman: Oto pisarz. *Pobrzeże* 1983 nr 15. – K. Heska-Kwasniewicz: Z.Z. Portret obiektywny. W: *Śląskie szkice polonistyczne*. Słupsk 1996. – M. Jentys: Słońce każe mi śpiewać. *Regiony* 1996 nr 2 [rec.: Geografia życia literackiego polskiego kręgu kulturowego na Śląsku]. – J. Goczoł: Z.Z. – niejubileuszowy. *Sycyna* 1997 nr 13. – J. Kecińska: Wizja zjednoczonej Europy Z.Z. w „Ziemi wschodzącej”; A. Kulik-Kalinowska, D. Kalinowski: Idea „małych ojczyzn” w ujęciu Z.Z.; B. Żyńis: Historia kobiet, historia mężczyzn w „Księdze Henrykowski” Z.Z. *Acta Cassubiana* 2001 t. III. **B.M.**

## ZIEMBICKI Stanisław 1923-1983

Imiona metrykalne: Stanisław Wiktoryn.  
Pseud.: Antoni Wasiak; Błaż.; Józef Błażeja; S.Z.; Sza.  
Poeta.

Urodzony 21 maja 1923 w Warszawie; syn Stanisława Ziembickiego, adwokata, i Leokadii z Piekarskich, położnej. Uczęszczał do Gimnazjum Fundacji Anieli i Wojciecha Górskich. W czasie okupacji niemieckiej pozostał w Warszawie i pracował jako buchalter. W 1941 uzyskał maturę na tajnych kompletach i rozpoczął studia polonistyczne na tajnym Uniwersytecie Warszawskim. Debiutował w 1941 wierszem pt. „Paradoks”, opublikowanym w wydawanym przez Niemców w Warszawie ilustrowanym tygodniku *7 Dni* (nr 17; do sierpnia 1942 ogłosił w tym piśmie dalszych sześć wierszy). W sierpniu 1943 zamieścił w tajnym miesięczniku *Sztuka i Naród* fragment wiersza pt. „Kopernik” (nr 9/10; podp. Józef Błażeja); całość ukazała się także anonimowo w 1944 (nr lipcowy, 16) z dedykacją „Pamięci poległego pod pomnikiem Kopernika, autora liryku „Ranny Róża” (Wacława Bojarskiego). Został członkiem AK. Walczył w powstaniu warszawskim, był współredaktorem *Codziennych Wiadomości Powstańczych* i sprawozdawcą wojskowym, a także kolporterem. Opuścił Warszawę wraz z ludnością cywilną 2 października 1944 i do końca wojny ukrywał się u rodziny w Grodzisku. Po wojnie kontynuował od 1945 studia polonistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W 1946 rozpoczął pracę w Polskim Radiu w Warszawie jako redaktor odpowiedzialny w Dziale Literackim. Ożenił się z Kazimierzą Wawerską, polonistką (rozwódni). W 1946-47 publikował wiersze i artykuły w czasopismach *Dziś i jutro*, *Tygodnik Powszechny* i *Tygodnik Warszawski*. W 1946 należał do założycieli grupy literackiej Próg, której był członkiem do 1948. Wstąpił w 1946 do PPS, a od 1948 należał do PZPR (do 1958). W 1950 został członkiem ZLP. Współpracował z *Odrodzeniem* (1946-50), *Radiem i Światem* (1946-56; tu w 1953 fragmenty reportaży radiowych), *Poprostu* (1948). Przekładał też wiersze z języka rosyjskiego. W 1951

otrzymał nagrodę Polskiego Radia za słuchowisko pt. „Komunardzi”. W 1958 został usunięty z ZLP pod zarzutem kolaboracji z okupantem niemieckim. W latach następnych nie publikował utworów literackich. Pracował w Zakładach Wydawnictw Spółdzielczych Centralnego Związku Samopomocy Rolniczej, w 1958-81 był redaktorem, następnie kierownikiem Redakcji Wydawnictw Książkowych i zastępcą redaktora naczelnego Wydawnictwa Spółdzielczego „Samopomoc Chłopska”. Od 1960 należał do Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek. Zmarł 17 września 1983 w Warszawie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Powrót do miasta. Poemat o Warszawie. Wwa: Tow. Wydawn. Rodzina Pol. 1947, 31 s.
2. Drzewo wolności. [Wiersze]. Wwa: KiW 1950, 18 s.
3. Wzajemność uczuć. (1951-1955). [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1956, 52 s.

### Praca redakcyjna

1. Warszawa – twoje miasto. Antologia. Zebrał i oprac. ... Wwa: KiW 1951, 200 s.

### OPRACOWANIA (wybór)

#### SWPP 1.

[Powrót do miasta.] M. Piechal. *Now. Lit.* 1947 nr 23; L. Podhorski-Okołów: O „Powrocie do miasta”. *Warszawa* 1947 nr 12; T. Chróścielewski: Epitafium drobnomieszczańskie w Warszawie. *Wies* 1948 nr 6; J. Ficowski. *Odrodzenie* 1948 nr 49; M. Jarczyńska: Interesujący debiut. *Tyg. Powsz.* 1948 nr 19. – [Wzajemność uczuć.] S. Blaut: Wiersze niezamieszkałe. *Kierunki* 1956 nr 7; A. Kamińska: Uspokojenie wyobraźni. *Książ. dla Ciebie* 1956 nr 9. **J.Z.**

## ZIEMIANIN Adam ur. 1948

Imiona metrykalne: Adam Jan.  
Krypt.: A.Z.; (za); (Za).  
Poeta.

Urodzony 12 maja 1948 w Muszynie nad Popradem; syn Jana Ziemianina, kolejarza, i Marii Buczyńskiej. Uczęszczał do Liceum Ogólnokształcącego w Krynicy; w 1966 zdał maturę. Podczas nauki w szkole średniej zajmował się szybownictwem (uzyskał tytuł pilota szybocowego III klasy), śpiewał w chórze kościelnym. Po maturze przez rok pracował jako inwentaryzator. Następnie uczył się w Studium Nauczycielskim w Krakowie, które ukończył w 1969, po czym pracował krótko jako nauczyciel w Brzuźniku pod Żywcem. Debiutował w 1968 na łamach *Życia Literackiego* wierszem pt. „Św. Jan z Kasiny Wielkiej” (nr 6). W 1970-74 studiował filologię polską na Uniwersytecie Jagiellońskim. Należał do Koła Młodych przy Oddziale Krakowskim ZLP i do poetyckiej grupy Tylicz (od 1970), związanej z KKMP. Był laureatem wie-



lu konkursów poetyckich, m.in. organizowanych w klubie Pod Jaszczurami Turniejów Jednego Wiersza, Łódzkiej Wiosny Poetów (1970) oraz Ogólnopolskiego Konkursu Poetyckiego im. J. Śpiewaka (1972). Wiersze publikował m.in. w *Poezji* (1970-80, z przerwami), *Twórczości* (1976-2003, z przerwami), *Wieściach* (1976-85) i *Literaturze* (1977-90, z przerwami). Pisał także teksty piosenek dla zespołu muzycznego Wolna Grupa Bukowina (od 1972), występował z zespołem gitarzysty jazzowego Ryszarda Styły. W 1976 ożenił się z Marią Zegadłowicz, wnuczką Emila Zegadłowicza, dziennikarką. Pracował jako dziennikarz w piśmie *Kolejarz* (od 1972), a po jego rozwiązaniu w 1982 w dzienniku *Echo Krakowa* (do 1997), początkowo jako redaktor techniczny; publikował tu liczne wiersze, artykuły i recenzje, a od 1985 felietony w cyklu pt. „Samo życie”. Od 1978 był członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). W latach osiemdziesiątych jako autor tekstów piosenek nawiązał współpracę z grupą muzyczną Stare Dobre Małżeństwo; występował z tym zespołem, recytując także własne wiersze i prowadząc tzw. „kwadrans poetycki”. W tym okresie zaczął też publikować opowiadania, m.in. na łamach *Literatury*. Za twórczość poetycką otrzymał wiele nagród, m.in. nagrodę im. S. Piętaka (1989). W 1990 został członkiem SPP (od 1996 członek zarządu Oddziału Krakowskiego i wiceprezes). W 1992 podjął współpracę z *Almanachem Muszyny*, na którego łamach zamieszczał liczne wiersze, opowiadania i artykuły. W 1995 został członkiem Polskiego PEN Clubu. W 1997-2000 pracował na stanowisku dziennikarza w *Gazecie Krakowskiej*. W 1997, 1998, 2000, 2002 i 2003 z grupą Stare Dobre Małżeństwo przebywał na tournée w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie (Chicago, Nowy Jork, New Britain, Pasaic, Detroit, Toronto). Został wyróżniony tytułem „Gość Honorowy m. i gminy Muszyna” (1998), otrzymał nagrodę Wojewody Małopolskiego w dziedzinie literatury (1998) oraz Złoty Laur za Mistrzostwo w Sztuce (1999), przyznany przez krakowską filię Fundacji Kultury Polskiej. Mieszka w Krakowie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Wypogadza się nad naszym domem. [Wiersze]. Kr.: WL 1975, 50 s.

2. Pod jednym dachem. [Wiersze]. Kr.: WL 1977, 71 s.

Tu m.in. wiersze z cyklu: Rekolekcje czarnoleskie.

3. Nasz słony rachunek. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1980, 72 s.

Cykle: Nasz słony rachunek; Wesole miasteczko; Maria. Nagroda im. S. Piętaka w 1981.

4. W kącie przedziału. [Wiersze]. Kr.: WL 1982, 48 s.

5. Makatka z płonącego domu. [Wiersze]. Kr.: WL 1985, 106 s.

Cykle: Makatki polskie; Poddaszewo; Kartki z kalendarza sciencego; Hotel pod Dziką Różą. Nagroda Funduszu Literatury w 1985.

6. Wiersze dla Marii. Nowy Sącz: Sądecka Ofic. Wydawn. Woj. Ośrodka Kultury 1985, 38 s. Wyd. nast. [rozszerz.] Kr.: Miniatura, nakł. Ofic. pod Baranami 1988, 109 s.

7. Zdrowaś Matko – łaski pełna. [Wiersze]. Nowy Sącz: Sądecka Ofic. Wydawn. Woj. Ośrodka Kultury 1987, 41 s.

8. Dwoje na balkonie. [Wiersze]. Wybór i wstęp: K. Lisowski. Kr.: WL 1989, 125 s.

Nagroda im. A. Świrszczyńskiej.

9. Boski wieczorny młyn. [Wiersze]. Kr.: Miniatura 1990, 206 s.

10. List do zielonej ścieżki. [Wiersze]. Kr.: Wydawn. Maria Zielna 1993, 106 s.

Zawiera m.in. poemat pt. „Nieludzka komedia”.

11. Dom okoliczności łagodzących. Wybór wierszy. Słowo wstępne: S. Dziedzic. [Kr.:] Cracovia, Śródmiejski Ośrodek Kultury 1995, 82 s.

12. Ulica Ogrodowa. [Wiersze]. Kr.: Wydawn. Baran i Suszyński 1996, 88 s.

13. Nosi mnie. [Wiersze]. Pośl.: J. Pieszczałowicz. Kr.: Ofic. Konfraterni Poetów, Dom Kultury „Podgórze” 1997, 86 s.

14. Wiersze wybrane. Wybór, wstęp i oprac. ... Wwa: LSW 1998, 139 s.

15. Gościniec. Wiersze wybrane 1966-1999. Słowo wstępne: J. Drzewucki. Pozn.: Arka 1999, 256 s.

16. „Plac Wolności”. Wiersze całkiem nowe. Kr.: Tow. Słowaków w Polsce 1999, 103 s.

17. Światłem malowane. [Katalog wystawy; malarstwo: M. Gromada]. [Autorzy wierszy:] J. Baran, ... Nowy Sącz: BWA [Biuro Wystaw Artyst. 2000], 1361 s.

18. Na głowie staje. [Wiersze]. Kr.: Tow. Słowaków w Polsce 2002, 75 s.

19. [Wiersze]. Lubl.: Wydawn. Archidiecezji Lubelskiej „Gaudium” 2004, 72 s.

20. Notesik amerykański. [Wiersze]. Kr.: Wydawn. i Druk. Tow. Słowaków w Polsce 2004, 72 s.

Wybór wierszy w przekł. ang.: A Weaver from Radziszow. [Przeł.] A. Gregorek. Chattanooga: Poetry Miscellany Chapbooks 1997, 12 s.

#### Adaptacja

I. A. de Saint-Exupéry: Mały książę. Przeł. J. Szwycowski. Adapt. teatr.: ..., M. Kmiecinski. Wyst. Wwa, T. Rozmaitości 1983.

## Praca redakcyjna

1. Z miłości i wiary. [Antologia wierszy]. Red., wybór i oprac. ... Wieliczka: Miejski Dom Kultury [1999], 54 s.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2004. — Wywiady. Z trójką Ziemi. Rozm. J. Baran. W. J. Baran: Autor! Autor! Rozmowy z ludźmi pióra i palety. Wwa 1986; Księżycowy gość. Rozmowa z A.Z. Rozm. B. Salamon-Satała. W: B. Salamon-Satała: Wielka inwentaryzacja. Rozmowy z poetami. Kr. 1999; Poeta na estradzie. Rozm. W. Krupiński. *Dz. Pol.* 2000 nr 83.

[Wypogadza się nad naszym domem:] M. Chrzanowski: W kregu spraw najprostszych. *Nowe Książ.* 1975 nr 21; B.S. Kunda: Przesilenie „młodej poezji”? *Nowy Wyraz* 1975 nr 10; H. Siewierski: Jaki będzie powrót do Tylicza? *Życie Lit.* 1975 nr 22; S. Stanuch: Newton małych miasteczek. *Dz. Pol.* 1975 nr 105; A. Chudzik: Inny głos pokolenia. *Poezja* 1976 nr 9. — H. Cyganik: Źródło nie wygasające. *Gaz. Polud.* 1976 nr 202. — [Wypogadza się nad naszym domem:] Z. Zygma: Niedaleko od jabłoni. *Poezja* 1976 nr 5; B. Żurakowski: Wyspa w rzece Heraklita. *Twórczość* 1977 nr 9. — [Pod jednym dachem:] J. Adamkiewicz: W poetyce „swojskości”. *Nadodrże* 1978 nr 16; K. Lisowski: Pod jednym dachem z wierszem i miłością. *Mag. Kult.* 1978 nr 2; B. Maj: Z Colasem. *Nowy Wyraz* 1978 nr 8; J. Neuberg: Poezja utraconego ładu. *Opole* 1978 nr 6, toż *Tyg. Kult.* 1978 nr 22; B. Rudnicki. *Tyg. Powsz.* 1978 nr 28; H. Siewierski: Gdy skrzyży ironia. *Życie Lit.* 1978 nr 7; M. Sołtyś: Odwrotna strona medalu. *Nowe Książ.* 1978 nr 5. — [Nasz słony rachunek:] B. Maj. *Tyg. Powsz.* 1980 nr 32; J. Neuberg: Zwątpienie i nadzieje. *Opole* 1980 nr 11; A. Szymańska: Sposób na codzienność. *Tyg. Kult.* 1980 nr 22; W. Jurasz: Rachunek za dojrzałość. *Mag. Kult.* 1981 nr 1. — [W kącie przedziału:] S. Stanuch: Poezja spraw prostych. *Dz. Pol.* 1982 nr 152; T. Stepien: Skazany na pogodę. *Regiony* 1982 nr 1/3; Cz.M. Szczepaniak: Piśzę list otwarty na oścież. *Tyg. Kult.* 1982 nr 29; S. Jurkowski: W przedziale świata. *Życie Lit.* 1983 nr 15. — T. Olszewski: Nasz los powszedni. (O poezji A.Z.). *Tyg. Kult.* 1983 nr 38. — M. Schabowska: Słownictwo poetyckie A.Z. (Frazeologia). W: Dialektyka, onomastyka, stylistyka. Kr. 1984. — [Makatka z płonącego domu:] S. Jurkowski: Makatki dla mądrych. *Życie Lit.* 1985 nr 37; K. Kania: Makatkowe życie. *Kierunki* 1985 nr 37; S. Stanuch: Makatki A.Z. *Dz. Pol.* 1985 nr 104; L. Żulinski: Makatki z poddasza. *Kultura* 1985 nr 4, przedr. w tegoż: *Mity konieczne*. Łódź 1989; J.A. Borzęcki: Wystawa makatek. *Tyg. Kult.* 1986 nr 19. — H. Czubała: Daleko od Tylicza. (O poezji Józefa Barana i A.Z.). *Życie Lit.* 1986 nr 16. — [Makatka z płonącego domu:] J. Krzyżanowski: Świat prostych wartości. *Nowe Książ.* 1986 nr 2; J. Neuberg: Poezja dobroci. *Opole* 1986 nr 4. — B. Żurakowski: Poezja domu. *Odra* 1987 nr 2. — [Dwoje na balkonie:] A. Borowa: Nasz słony rachunek. *Kultura* 1989 nr 2; M. Hałas: Obrachunki. *Życie Lit.* 1989 nr 29 [dot. także: J. Markiewicz: Wybór wierszy]; J. Piessz: Zachowaj: Poezja zdrowego rozsądku. *Nowe Książ.* 1990 nr 10. — K. Kania: Poezja na co dzień. *Śl. Powsz.* 1991 nr 193 [rec.: Boski wieczorny młyn]. — J. Baran: Ludzienkowie z Muszyny. *Gaz. Krak.* 1996 nr 206 [rec.: Ulica Ogrodowa]. — [Dom okoliczności łagodzących:] Z. Bauer. *Suplement* 1996 nr 42; J. Drzewucki: Święto codzienności. *Nowe Książ.* 1996 nr 12. — Z. Chojnowski: Sztuka ballady. *Nowe Książ.* 1997 nr 1 [rec.: Ulica Ogrodowa]. — [Wiersze wybrane:] J. Baran: Spiewne nuty. *Dz. Pol.* 1998 nr 122; J. Borzęcki: Z rozpiągnię na nuty. *Sycyna* 1998 nr 18. — J. Drzewucki: Chce się żyć. *Twórczość* 1998 nr 10 [rec.: Noś miń]. — S. Dziedzic: Poezja uświęconej codzienności. O inspiracjach religijnych w poezji A.Z. W: Z Bogiem przez wieki. Rzeszów 1998. — [„Plac Wolności”:] J. Drzewucki: Czystość słów. *Rzeczpospolita* 1999 nr 260; S. Stanuch: Co słysać na Placu Wolności. *Trybuna* 1999 nr 200. — P. Tański: Zbliżanie ran: słowo wstępne do kilku wierszy A.Z. *Prz. Artyst.-Lit.* 2001 nr 5.

ZIEMNY Aleksander  
ur. 1924

Nazwisko pierwotne: Keiner.

Pseud.: (a.z.); (A.Z.); alez; (alez); (az); Ingratus; Stefan Rymarz; (Top); (zet); Ziem., — pseud. redakcyjny używany także przez innych autorów: Top.

Poeta, prozaik, reportażysta, tłumacz.

Urodzony 11 czerwca 1924 w Krakowie; syn Ferdynanda Keinera, adwokata, i Pauliny i Pauliny z domu Kleinberg, pielęgniarki. Dzieciństwo spędził w Krakowie i w Rabce, gdzie uczęszczał do szkoły powszechnej, a następnie do gimnazjum Jana Wieczorkowskiego (trzy klasy). Po wybuchu II wojny światowej uszedł we wrześniu 1939 z Krakowa do Lwowa, a później do Podhajec na Podolu, skąd został wywieziony w czerwcu 1940 na przymusowe roboty w lasach uralskich do obozu Pyszma (obwód swierdłowski). Pracował tam m.in. jako woźnica, drwal, robotnik kolejowy. W 1940 rozpoczął twórczość poetycką. W 1943-44 uczył języka niemieckiego w szkole średniej rejonu pyszmińskiego. W lipcu 1944 wstąpił ochotniczo do Wojska Polskiego (WP) w ZSRR; po czym został skierowany do 1. Oficerskiej Szkoły Piechoty w Riazaniu. W 1945 wraz z 1. Armią WP powrócił do kraju; został mianowany porucznikiem. Po demobilizacji rozpoczął w 1946 pracę dziennikarską w krakowskim tygodniku *Przekrój*. W tymże roku opublikował w *Odrodzeniu* (nr 42) napisany w 1941 wiersz pt. „Czwarta droga”, który uważa za właściwy debiut literacki. Wiersze, recenzje i artykuły publikował następnie w *Przekroju* (1946-69; podp. też: Stefan Rymarz, Top., (Top.), Ziem.; tu stała współpraca do 1949). Od 1947 należał do ZZLP (od 1949 ZLP; do rozwiązania Związku w 1983). Ożenił się z Marią Zarembą. W 1948 zamieszkał w Warszawie, gdzie podjął pracę w redakcji *Życia Warszawy* (1948), a następnie w Agencji Prasowo-Informacyjnej (API, 1949-55). W 1949 został członkiem Związku Zawodowego Dziennikarzy RP (od 1951 SDP). Szkice i felietony literackie, wiersze, prozę, artykuły publikował stale na łamach *Rzeczpospolitej* (1949-51; podp. też Stefan Rymarz) oraz tygodnika satyrycznego *Szpilki* (1949-63, z przerwami, 1966, 1969). Drukował też w *Życiu Literackim* (1953-71, 1974, 1975), *Nowej Kulturze* (1952-58, tu wiersze), *Zwierciadło* (1960-63, tu proza i reportaże). Pracował jako dziennikarz w tygodniku *Świat* (1956-69; podp. też: (a.z.), (alez), Stefan Rymarz, (zet); tu m.in. w 1958 aforyzmy z cyklu „Ruszenie mózgiem”; stała współpraca zwłaszcza w dziedzinie reportaży). Odbывał wiele podróży zagranicznych, m.in. do Anglii, Bułgarii, Chin, Czechosłowacji, Francji, Meksyku, Stanów Zjednoczonych, Szwecji, Włoch, na Bliski Wschód, do Szwajcarii, Związku Radzieckiego, Kanady, Hiszpanii, Izraela. W 1969-73 pracował etatowo w redakcji mie-

M.K.-K.

sięcnika ilustrowanego *Ty i ja*, publikując na jego łamach artykuły, felietony i reportaże oraz tłumaczenia prozy z języka angielskiego. Wiersze, prozę i przekłady zamieszczał też we *Współczesności* (1970-71; tu w 1971 cykl „Listy do siebie”), *Literaturze* (1975-81, 1986-89; tu przekłady wierszy i prozy z języków angielskiego, niemieckiego, rosyjskiego i hebrajskiego). W 1973 przeszedł na rentę inwalidzką. W 1976 wystąpił z SDP. W 1981 pracował ochniczo jako sanitariusz w Szpitalu Bielańskim w Warszawie. Przekłady z literatury żydowskiej zamieszczał w *Tygodniku Powszechnym* (1981), *Pismie* (1981), *Kurierze Polskim* (1984), a w 1987 pod pseudonimem Ingratus publikował przekłady wierszy z języka rosyjskiego w wychodzących poza cenzurą pismach: *Europa*, *Kultura Niezależna* i *Miesięcznik Małopolski*. W 1987 otrzymał Medal Bat Jamu. Kontynuował działalność literacką, publikując artykuły w *Literaturze* (1991-96, z przerwami), *Rzeczpospolitej* (od 1997), *Midraszu* (od 1997; tu też tłumaczenia wierszy z języka hebrajskiego). W 1993 został członkiem Polskiego PEN Clubu; w 1998 otrzymał nagrodę Clubu za przekłady literatury hebrajskiej. Odznaczony m.in. Srebrnym Krzyżem Zasługi (1945). Mieszka w Warszawie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Przestrzeń bez echa. (Pisane na obczyźnie w latach 1940-1945). [Wiersze]. Kr.: Przełom 1947, 84 s.

Cykle: Skrawek błękitu. Odzyskany horyzont.

2. Teraz i zawsze. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1956, 60 s.

Zawiera m.in. poemat: Imiona jutra.

3. Przystanek dla ciebie. [Wiersze]. Wwa: Czyt. 1960, 67 s.

4. Gniazdo. [Wiersze]. Wwa: LSW 1964, 77 s.

5. Partia macao. [Opowiadania]. Wwa: Iskry 1964, 204 s.

Zawartość: Partia macao; Gołąbki, gołąbeczki; Jej kochana twarz; Osiem listów; Meteor. Z zapisków miejskiego kronikarza; Ludwik wrócił; Miejsca siedzące; De profundis; Pulara na gazie; Czyn Piotra Szczęśniaka; Kasyno nr 36; Ostre narzędzia; Pudel.

Adapt. radiowa opowiadania Osiem listów; Reż.: N. Szydłowska. Radio 1967. Druk *Teatr Pol. Radia* 1974 nr 2/3 s. 79-85.

6. Misjonarze w jesionkach. [Reportaże]. Wwa: Iskry 1965, 236 s.

Zawartość: Cz. I. Misjonarze w jesionkach. — Cz. II. Obywatelka Wisła.

7. Dziesiątka. Opowiadania. [Wwa:] LSW 1967, 153 s.

Zawartość: Cyrk „Intellecto”; Wielki zakręt życia; Wtorki i piatki; On rzucił ziarno; Jaskółka; Kotłownia; Tak było naprawdę; Błazen; Pusty ekran; Napad.

8. Oczy na Meksyk. [Reportaże; autorzy:] R. Bańkiewicz, ... Wwa: Iskry 1968 [właśc. 1967], 168 s.

Tu A.Z.: Dumni prowincjusze; Tampico świętują; Czarna siostra; Meksyk, czyli rozważa; Krok przyspieszony.

9. Rękodzieło. [Wiersze]. [Wwa:] LSW 1968, 64 s.

10. Flirt z Wołominem. [Reportaże]. Wwa: Czyt. 1970, 253 s.

Dot. zagadnień społecznych.

11. Jawa. [Wiersze]. Wwa: LSW 1971, 66 s.

12. Listy do siebie (1961-1971). [Zapiski wspomnieniowe] Wwa: Czyt. 1973, 312 s.

13. Sposoby życia. [Szkice biograficzne]. Wwa: Iskry 1973, 268 s.

Zawartość: Życie, aby świadczyć [dot. M. Ossowskiej]; Liczba — znak człowieczy [dot. H.D. Steinhaus], Kazimierz, rozmieniony na drobne [dot. K. Lisieckiego]; Nie ma przekreślonych [dot. A. Zychowskiego]; Portrety i życie [dot. Z. Jachimeckiej]; Człowiek na przełęcz [dot. W. Myślińskiego]; Obrońca [dot. T. de Vrion]; Zawodnik [dot. J. Polaka]; Jan, ukryty za tematem [dot. J. Malewskiego]; Corka mojego historyka [dot. J. Romanowskiej-Olszewskiej]; Co szumi w Danielu? [dot. D. Mroza]; Swobodny pan Wdowiak [dot. Sz. Wdowiaka]; Wygnane duchy stadionów [dot. J. Lustgartena].

14. Tlen. [Wiersze]. Wwa: LSW 1974, 42 s.

15. Oda do głupoty. [Utworki satyryczne]. Wwa: Iskry 1975, 101 s.

Zawiera utworki wierszem, prozą oraz aforyzmy.

16. Liryka. [Wiersze]. Kr.: WL 1977, 62 s.

17. Coraz krótsze lata. Wwa: Czyt. 1978, 373 s. Wspomnienia z l. 1972-1976.

18. Wiersze wybrane. Wwa: Czyt. 1980, 238 s.

Zawartość: Wiersze z lat 1943-1976; Z wierszy nowych; Z przekładów [z autorów:] R. Alberti, M. Hernandez, E. Kästner, R. Kipling, C. Sandburg, J. Silkin, J. Supervielle.

19. Mój niemy przyjaciel. [Opowiadania]. Wwa: Czyt. 1981, 278 s.

Zawartość: Debiut, Szatniarz z empiku; Wieczór z psem; Na torowiskach; Puste kasety; Jak to się stało; Mój niemy przyjaciel; Szklana taca wypuszczona z rąk; Letnisko „Safona”; Dwie, trzy, cztery kulki.

20. Nowe wiersze i przekłady. Wwa: Czyt. 1985, 114 s.

Zawiera m.in. przekł. następujących autorów: C. Aiken, N. Bomze, M. Broderson, R.W. Emerson, J. Follain, M.L. Halpern, H. Heine, E. Jennings, N. Jonathan, M. Kulbak, K. Lis, I. Manger, H. Melville, W. Meredith, E.S. Vincent Millay, K. Mołodowska, Ch. Morgenstern, Ch. Péguy, P. Reverdy, R. Sabatier, Ch. Siemiatycki, A. Suckwer, I. Sztern, A. Tate, S. Teasdale, E. Wylie, R. Żychlińska.

21. Opowiadania dawne i nowe. Kr., Wr.: WL 1985, 246 s.

Zawartość: z poz. 5: Partia macao; Miejsca siedzące; Pudel, — z poz. 7: Cyrk „Intellecto”; On rzucił ziarno, — z poz. 19: Szatniarz z empiku; Wieczór z psem, — nadto: Tukidydes; Może jestem, może mnie nie ma; Południe w kawiarni „Liliana”; Wtedy, na księżę górce.

22. Miejsca pożegnane. Szkice z podróży 1958-1984. Wwa: Czyt. 1989, 270 s.

Zawartość: Długi Skok; Komuna w prowincji Hopei; Niedobre przecucia; Wejście do Missisipi; Miasto odmieniec; Hiszpania od nowa; Miasto o dziewięciu duszach; Pamięć Lotaryngi; Heidelberg albo zmiana charakteru; Ginaca Wenecja; Rybki swoje; Postoje w Galilei.

23. Notesy adresowe. [Wiersze]. Tłum. [na jęz. hebr.]: M. Akavia i A. Brauner. Przedm.: R. Loew. Tel-Aviv: Eked 1989, 24 s.

Tekst w jęz. pol. i hebr.

24. Jeszcze ciszej. Strofy z lat 1985-1990. [Wiersze]. Wwa: Warsz. Klub Młodej Sztuki „Tinta” 1990, 40 s.

25. Zły interes. Opowiadania. Wwa: Warsz. Klub Młodej Sztuki „Tinta” 1990, 106 s.

Zawartość: Zły interes; Sześć listów; Nagranie; Zdobunów; Trąbka w lesie.

26. Rzeczy ukraińskie. [Szkice publicystyczne]. Chotomów: Verba 1991, 151 s.

27. Moja podróż na Kozaczyznę i inne szkice. Chotomów: Verba 1992, 177 s.

Zawartość: Moja podróż na Kozaczyznę; Dyktafon; Szalenstwo, szalbierstwo; Czy poeci otruli Rosję?; Amatorska rozprawka.

28. Żartem. Anegdota i dowcipy z lat 1945-90. Wwa: Tinta 1992, 199 s.

29. Problem osobisty. Wiersze z pięćdziesięciu lat. Wwa: Verba 1994, 163 s.

30. Co się z nami dzieje. [Felietyony]. Przedm.: A. Drawicz. Wwa: CiS 1995, 193 s.

31. Czasami pamięć nie kłamie. [Szkice]. Łódź: Ofic. Bibliofilów 1997, 190 s.

Zawartość: Cz. I. Poniczanka skacze po kamieniach. — Cz. II. Opór i oparcie [fragm. zapisów prowadzonych w latach 1974-1995]: Bardzo niedawno temu; Co tutaj robię; Powód do rozmyślań [dot.: D. Lazer; Szkice polskie z lat 1933-1974]; Kłamstwa szczyrzych wyznań; Nowe misteria; Odlączenia; Dookoła pewnej głodówki; Samotna czwórka; Lekcje nadobowiązkowe; Punkty oporu; Sprawca nieznan; Konieczne obrachunki część I; Konieczne obrachunki część II; Niedługi dopisek; W trójkę ratujemy świat; Magnesy i odpychania; Poranek niewiarogodny a jednak prawdziwy; Chłopie jaka jest rada.

32. Resztki mniejszości, czyli Żydzi polscy dzisiaj. [Szkice]. Łódź: Ofic. Bibliofilów 1997, 118 s. Wyd. 2 uzup. tamże 2000.

Zawartość: Tutaj jesteśmy; Zwrócony list; Drugi zwrócony list; Do mojego przyjaciela R. dobrego chrześcijanina; Dlaczego pisuję do „Słowa Żydowskiego”?; Jedyne prawdziwe dobro; Jak legną się złe legendy; Singer, ale nie ten [dot. B. Singera]; Co będzie po mnie i po tobie; Konieczne obrachunki [poz. 31, zmien. wersja cz. III]; Niecały tuzin; Niepokój to nasza specjalność; Fenomen Marksa i Heinego; Żydowski śmiech – broń defensywna; Podzwonne dla cherlaka; Kaukasy starozakonni; Elegia dla Buchary.

33. Wiersze. 1940-1998. Wwa: Czyt. 1999, 249 s. Cykle: Z juveniliów; Wiersze z lat 1942-1983; Z ostatnich lat; Opowieści wierszem (fragmety); Strofi. — Tu m.in. wiersze: Biblia [powst. Posiołek Krutojar, Ural 1940]; Mleko [powst. Krutojar, sierpień 1940].

34. W ostrych przeciągach. Szkice na zmianę pogody. Wwa: *Mag. Lit.* 2000, 151 s.

Zawartość: Rok 1985. Porządkowanie rękopisów; Zbieranie cząstek 1995-97; Wyciąg do ściany; Nie ma pieter bez parteru; Ta dobroć niewypleniona; Brzozowski odbiera nam spokój; Stary arystokrata eseju [dot. J.L. Borgesal]; Melodyjny narkotyk [dot. D. Szostakowiczal]; Żyjemy do ostatka; Zwrócony list; Rachunki nieporachunki; W ostrych przeciągach; Dialog w jednej osobie; Kto się zbliża, kto oddala; Kochałem kicz; Cwieki i sęki; Nie wiem; Podstawka; Przed spisem treści.

35. Miarka do miarki. Wybór szkiców z lat 1970-2002. Przedm.: R. Kapuściński. Wwa: Nowy Świat 2003, 511 s.

36. Późne sonety. Kr.: WL 2003, 34 s.

Zawiera 26 sonetów z l. 2001-2003.

### Przekłady

1. K. Abrosenko: Kultura radziecka – przodująca kultura świata. Wwa: KiW 1952, 70 s.

Popularny szkic propagandowy.

2. Poezje nowohebrajskie. Wybrał, przeł., przedm. i notami opatrzył ... Wwa: PIW 1986, 190 s. Wyd. 2 rozszerz. tamże 1988, 246 s.

3. Powrót poetów. 224 wiersze rosyjskie. W wyborze, przekł., ze wstępem i objaśn. ... Wwa: Iskry 1990, 289 s.

4. Poeci Złotej Ery: Jehuda Halevi, Moses ibn Ezra, Solomon ibn Gabirol. Wybrał, przeł. i wstępem poprzedził ... Wwa: Fundacja Shalom 1996, 59 s.

5. M. Gogol: Taras Bulba. [Powieść]. Przeł., wstępem i przyp. opatrzył ... Pośl.: J. Tazbir. Wwa: Czyt. 2002, 169 s.

Zob. też: Twórczość poz. 18, 20, Praca redakcyjna.

### Praca redakcyjna

1. L. Kostenko: Wiersze. Wybór i pośl. ... Przeł. L. Engelking i in. Wwa: Iskry 1990, 207 s.

Tu m.in. przekł. A.Z.

Zob. też Przekłady poz. 2-5.

### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1953, 1966, 1975, 1979, 1988, 2003. — Wywiady; Rozm. A. Cwiakowska. *Now. — Kur.*, Tel-Awiv 1987 nr z 22-V; Pisanie – sztuka nieczysta. Rozmowa z A.Z., poetą, eseistą, tłumaczem w pięćdziesiątą rocznicę jego pracy literackiej. Rozm. W. Łagowski-Horwath. *Życie Warsz.* 1993 nr 138; O chwiejną równowagę. Rozm. P. Michalski. *Nowe Książ.* 1994 nr 2; Zasłużyć na życie. Rozm. R. Grzela. *Literatura* 1998 nr 12.

SWPP 2 (R. Loth). — PP (R. Loth). — LP XX w. (M. Jentys).

J. Preger: Czyja wina?... *Życie Lit.* 1956 nr 49 [rec.: Teraz i zawsze]. — J. Gośliński: Ku ogólnikom. *Życie Lit.* 1961 nr 32 [rec.: Przystanek dla ciebie]. — [Partia macao:] D. Cirić: Rodacy w gabinecie luster. *Nowe Książ.* 1964 nr 21; J. Katz: Każdemu może się zdarzyć... *Życie Lit.* 1964 nr 37. — [Misjonarze w jesionkach:] K. Dziewanowski: Misjonarz w jesionce. *Nowe Książ.* 1965 nr 16, przedr. w: Proza, poezja 1965. Wwa 1966; S. Kozicki: Zwierciadło współczesności. *Świat* 1965

nr 31. — S. Melkowski: Oswojenie groteski. *Kultura* 1965 nr 5, przedr. pt. Oswojenie groteski w teozof: Oczekiwanie i zapowiedź. Łódź 1980 [rec.: *Partia maco!*]. — [Dziesiątka:] W. Maciąg: Prozaicy wśród czytelników albo: Kto nudzi i kto bawi. *Życie Lit.* 1967 nr 17; J. Termer: Opowiadania, powieść i... debiut. *Nowe Książ.* 1967 nr 15. — P. Darbowski: Poeta heroizmu powszedniego. *Tyg. Kult.* 1968 nr 44 [rec.: Reko-dzieło]. — J. Doliński: Wielkie wołanie świata. *Życie Lit.* 1968 nr 16 [rec.: *Oczy na Meksyk!*]. — W.P. Szymański: Czy wszystko może być wierszem?: Tylko drażnienia i prześlizgi. *Życie Lit.* 1968 nr 24 [rec.: Reko-dzieło]. — [Listy do siebie (1961-1971):] K. Goldbergowa: Zaproszenie do rozmowy. *Nowe Książ.* 1973 nr 21; E. Biedka: 44 kawałki A.Z. *Mies. Lit.* 1974 nr 2; L. Bugajski: Listy do nas. *Twórczość* 1974 nr 3; A. Lubaszewska. *Życie Lit.* 1974 nr 8. — W. Natanson: Dlaczego przemilczane? *Poezja* 1975 nr 6 [rec.: Tlen]. — W. Adamiec: Starsi panowie, starsi panowie... *Nowe Książ.* 1976 nr 7 [rec.: Oda do głupoty]. — [Coraz krótsze lata:] M. Unger: Dziennik pisarza. *Literatura* 1979 nr 16; K. Rodowska: Zwyczajność, która świeci. *Re-giony* 1981 nr 2. — M.L. Piotrowska: Jeszcze mniejszy „mały realizm”. *Tu i Teraz* 1982 nr 17 [rec.: Mój niemy przyjaciel]. — H. Gosk: Poezja półcienia. *Poezja* 1983 nr 2 [rec.: Wiersze wybrane]. — G. Korecki: Tako rzecze nasz niemy przyjaciel. *Literatura* 1983 nr 9 [rec.: Mój niemy przyjaciel]. — K. Pieńkosz: Bieguny losu. *Literatura* 1985 nr 7 [rec.: Nowe wiersze i przekłady]. — [Poezje nowohabrskie. Wybór i przekł. ...] M. Akavia: „Zjawisko nieobecności” — przełamane. *Now. — Kur.*, Tel-Awiv 1986 nr 2 z 16 V; N. Gross: Tłumaczyć wiersze. *Now. — Kur.*, Tel-Awiv 1986 nr 2 z 19 XII. — [Opowiadania dawne i nowe:] S. Jurkowski: Między poznaniem a zniewoleniem. *Literatura* 1986 nr 6; A. Wiedemann: Historia niewidoczna. *Kultura* 1986 nr 25; J. Wierzbński: Opowiadania Z. *Nowe Książ.* 1986 nr 12. — K. Pieńkosz: Gniazdo, (O poezji A.Z.). *Literatura* 1988 nr 10. — A. Mostowicz: Intelktualne wędrówki po świecie. *Nowe Książ.* 1990 nr 6 [rec.: Miejsca pożegnane]. — Z. Kuthan: Zawile ukraińskie sprawy. *Nowe Książ.* 1992 nr 4 [rec.: Rzeczy ukraińskie]. — J. Litwiniuk: Kozacy, kozaki oraz inni śmiertelnicy. *Nowe Książ.* 1994 nr 2 [rec.: Moja podróż na Kozacyznę i inne szkice]. — M. Jentys: Ciemność i małe jasne przestrzenie. *Sycyna* 1995 nr 11 [rec.: Co się z nami dzieje]. — W. Natanson: Sceptycyzm i pokora. *Nowe Książ.* 1995 nr 2 [rec.: Problem osobisty]. — P. Szewc: Wirówka rozpoznania. *Nowe Książ.* 1995 nr 6 [rec.: Co się z nami dzieje]. — [Rezultki mniejszości, czyli Żydzi polscy dzisiaj:] K. Masłoń: Apel o przytomność umysłu. *Rzeczpospolita* dod. *Plus-Minus* 1997 nr 272. — E. Nawój: Nie stać się tylko mi-tem. *Nowe Książ.* 1997 nr 10. — P. Majerski: Z lokalnej kroniki pamięci. *Nowe Książ.* 1998 nr 6 [rec.: Czasami pamięć nie kłamie]. — P. Łuszczkiewicz: Zbieracz myśli przednocnych. *Nowe Książ.* 2000 nr 4 [rec.: Wiersze. 1940-1998]. — W. Paź-niewski: Pisarstwo osobne. *Nowe Książ.* 2000 nr 6 [rec.: W ostrych przeciagach]. — A. Stankowska: Dzielnosc niewy-spięwu. *Res Publica Nowa* 2000 nr 7 [rec.: Wiersze. 1940-1998]. — P. Majerski: Sonetu „kształt nieulekły”. *Nowe Książ.* 2004 nr 4 [rec.: Późne sonety].

K.B.

## ZIENTARA-MALEWSKA Maria 1894-1984

Imiona metrykalne: Maria Rozalia.

Do 1948 podpisywała utwory nazwiskami: Zientara; Zienta-równa.

Pseud.: Ciocia Maria; Elżbieta Rafalska; Emzet; Helena Brzezińska; Jarzębina; Luiza Kraska; M.Z.; M. z Warmii; M.Z. z Brąswaldu; Maria Z.; Maria z Brąswaldu; Maria z Brąswaldu; Maria z Brunswaldu; Maria z Warmii; Maria Z. z Brąswaldu; Maria z Brąswaldu; Maria Z. z Brunswaldu; Warmianka; Z.; „Z”; Złotowianka.

Poetka, prozaik, publicystka.

Urodzona 4 września 1894 w Brąswaldzie pod Olsztynem; córka Augusta Zientary, murarza, i Fran-

ciszki z domu Kraska. W 1901-08 uczęszczała do niemieckiej szkoły podstawowej w Brąswaldzie. Od 1917 chodziła na tajne lekcje języka polskiego, historii i geografii prowadzone przez księdza Walentego Barczewskiego na plebanii w Brąswaldzie. Od marca 1919 do lipca 1920 była słuchaczką III kursu dla pomocniczych sił nauczycielskich w Olsztynie. W 1920 została członkiem Związku Polaków w Niemczech. Debiutowała w 1920 na łamach *Gazety Olsztyńskiej* listem do redakcji, zamieszczonym w rubryce „Listy Warmiaków” (nr 128; podp. Maria Z. z Brąswaldu) oraz wierszem pt. „Pory roku” (nr 146; podp. Maria Z.). W 1921 po raz pierwszy przyjechała do Polski, odwiedziła Warszawę, Kraków, Zakopane i Lwów; listy z pobytu w kraju publikowała w tymże roku w *Gazecie Olsztyńskiej*. W 1921-23 pracowała w redakcji tejże gazety; redagowała „Kronikę”, publikowała przekłady z niemieckiego, felietony i wiersze; w 1923 była krótko redaktorem odpowiedzialnym dziennika. W 1922 została sekretarką Towarzystwa Ludowego w Brąswaldzie i sekretarką Towarzystwa Młodzieży Polsko-Katolickiej w Olsztynie. Sekretarowała Komisji Organizacyjnej Towarzystwa Kobiet Polskich (1923-24) i organizowała tajne kursy języka polskiego dla dziewcząt w Olsztynie. W 1923 wstąpiła do Związku Towarzystw Młodzieży w Prusach Wschodnich; była zastępcą członka Rady Wykonawczej Związku; należała też do Związku Młodzieży Polskiej. Śpiewała w chórze i uczestniczyła w zajęciach kółka teatralnego. Dzięki pomocy Związku Obrony Kresów Zachodnich mogła kontynuować naukę w Polsce. W grudniu 1924 przebywała krótko w Warszawie, następnie wyjechała do Krakowa, gdzie uczyła się w Państwowym Seminarium Nauczycielskim Żeńskim im. Królowej Jadwigi; jako wolna słuchaczka uczęszczała też na wykłady na Uniwersytecie Jagiellońskim. Po zdaniu w 1926 matury i uzyskaniu uprawnień tymczasowej nauczycielki w szkołach powszechnych powróciła do Olsztyna. Współpracowała nadal z *Gazetą Olsztyńską* oraz z *Nowinami Codziennymi i Życiem Młodzieży* (1924-29). W 1926 została kierowniczką sekretariatu Polsko-Katolickiego Towarzystwa Szkolnego na Warmię z siedzibą w Olsztynie; organizowała przedszkola i szkoły polskie, prowadziła bibliotekę Towarzystwa, uczestniczyła w organizacji amatorskich przedstawień teatralnych. W 1927 kierowała polskim przedszkolem w Gietrzwałdzie. W kwietniu 1929 jako etatowa nauczycielka Polskiej Szkoły Powszechnej w Ursynowie została delegowana do pracy w Niemczech i do czerwca przebywała w Chabrowie, następnie w Wielkim Buczku pod Złotowem. Po zdaniu w Bydgoszczy w kwietniu 1931 praktycznego egzaminu nauczycielskiego wyjechała do Berlina, gdzie do 1933 kierowała IV Wydziałem Przedszkoli i Opie-



ki Religijnej nad Polskimi Dziećmi w Niemczech Związku Polskich Towarzystw Szkolnych (ZPTS) oraz prowadziła kursy czytania i pisania dla dzieci polskich. Równocześnie w 1931 była redaktorem odpowiedzialnym wychodzącego tam *Poradnika Nauczycielskiego*, ogłaszała teksty legend i baśni na łamach *Głosu Pogranicza* (później *Głos Pogranicza i Kaszub*, 1929-39). W 1932 kierowała przeglądem personelu pedagogicznego przedszkoli polskich na Warmii i Powiślu oraz reprezentowała ZPTS na Kongresie Eucharystycznym w Dublinie w Irlandii. Zrezygnowawszy ze stanowiska w ZPTS, powróciła do Olsztyna, następnie pracowała w szkole w Złotowie (1933-35), należała tu do chóru św. Cecylii. W marcu 1935 została przeniesiona do pracy w szkole w Nowym Krańsku na Babimojszczyźnie, nawiązała ponownie współpracę z *Gazetą Olsztyńską*. W tym czasie działała m.in. w Towarzystwie Młodych Polek i Gospodyń Wiejskich. Przygotowywała też pracę z zakresu historii i etnografii Babimojszczyzny (maszynopis zaginął). W marcu 1938 wzięła udział w Kongresie Związku Polaków w Niemczech. W marcu 1939 została kierowniczką szkoły w Nowym Krańsku. Po wybuchu II wojny światowej została 11 września 1939 aresztowana przez Niemców; była więziona w Cottbus i Berlinie, a następnie wywieziono ją do obozu koncentracyjnego w Ravensbrück. Na skutek interwencji rodziny i znajomych, m.in. z Nowego Krańska, w kwietniu 1940 została zwolniona z obozu i zamieszkała w Brąswaldzie pod szczególnym dozorem policyjnym. Po wycofaniu się wojsk niemieckich objęła w kwietniu 1945 kierownictwo Działu Opieki nad Dzieckiem w Wydziale Oświaty przy Pełnomocniku Rządu na Okręg Mazurski, później stanowisko wizytatorki przedszkoli i sierotników w Kuratorium Olsztyńskiego Okręgu Szkolnego. Wzięła udział w zjeździe założycielskim PSL w 1945, została zastępcą członka Wojewódzkiego Sądu Partyjnego, a od 1946 szefową Sekcji Kobiet PSL. W 1945-47 pracowała także w Polskim Komitecie Narodowościowym; w 1946 została członkiem Instytutu Mazurskiego w Olsztynie. W 1947 poślubiła Ottona Malewskiego, rzemieślnika (zmarł w 1951). W 1950 została zwolniona z pracy i przeszła na emeryturę. Od 1951 zajmowała się dokumentacją folkloru warmińskiego dla olsztyńskiej delegatury Państwowego Instytutu Sztuki; kontynuowała też pracę literacką, publicystyczną i społeczną. Była współzałożycielką i od 1952 współredaktorką dodatku regionalnego *Słowa Powszechnego* pt. *Słowo na Warmii i Mazurach*, w którym publikowała liczne wiersze, artykuły i reportaże. W 1953 została członkiem ZLP; należała do Klubu Literatury Regionalnej w Olsztynie. W 1953 zasiadała w Komisji Duchownych i Świeckich Działaczy Katolickich przy Wojewódzkim Komitecie

Frontu Narodowego (od 1956 Front Jedności Narodu). W 1954 występowała z zespołem *Żywe Słowo*, działającym przy redakcji *Słowa na Warmii i Mazurach*. W latach pięćdziesiątych pełniła funkcję kierownika literackiego Zespołu Pieśni i Tańca „Olsztyn”. W 1957 została członkiem Stowarzyszenia „Pax” (zrezygnowała z członkostwa w 1965). Otrzymała wiele nagród i wyróżnień, m.in. nagrodę Województwa Olsztyńskiego (1956), nagrodę im. W. Pietrzaka za twórczość regionalną (1960), nagrodę literacką Prezydium WRN (1962), nagrodę Zarządu Głównego ZNP, przyznawaną pisarzom pedagogom (1972), nagrodę miesięcznika *Warmia i Mazury* (1972), nagrodę im. K. Małka (1972), nagrodę regionalną im. M. Lengowskiego, przyznaną przez Stowarzyszenie „Pax” (1973). W 1974 została jako pierwsza wpisana do Księgi Zasłużonych Obywateli m. Olsztyna. Odznaczona m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1955), Złotą Odznaką ZNP (1957, 1959), Krzyżem Oficerskim (1959) i Krzyżem Komandorskim (1971) Orderu Odrodzenia Polski, złotą odznaką „Zasłużony dla Warmii i Mazur” (1960), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1971), Orderem Budowniczych Polski Ludowej (1972), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1972), papierskim medalem Pro Ecclesiae et Pontifice (1980). Zmarła 2 października 1984 w Olsztynie. Pośmiertnie uhonorowana została Medalem Rodła (1986), przyznawanym przez Stowarzyszenie „Wisła-Odra” (1986), oraz tytułem „Olsztynianki XX wieku” w plebiscycie zorganizowanym przez *Gazetę Wyborczą* i Radio Olsztyn (2001).

Od 1985 w Lidzbarku Warmińskim odbywają się Konkursy Krasomówcze im. M. Zientary-Malewskiej oraz prowadzone są Spotkania z Poezją Religijną im. M. Zientary-Malewskiej, a od 1987 Oddział Stowarzyszenia Społeczno-Kulturalnego „Pojezierze” w Brąswaldzie oraz Gminny Ośrodek Kultury w Dywitach organizują Konkursy Poezji M. Zientary-Malewskiej.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. [Wiersze w:] Poezję Warmii i Mazur. Wwa: Pax 1953, s. 272-275.

2. Rośnie do słońca. [Reportaże; współaut.:] W. Pińkowska. Wwa: Pax 1954, 246 s.

3. Legendy dwóch rzek. Wwa: Pax 1955, 208 s.

Zawartość: Jak powstawały źródła Łyny; Zaklęty rybak w Li-majnie; Matka ryb w jeziorze Myslica pod Waplewie; W jeziorze Pudomek pod Waplewie; Kamienna pani w Brąswaldzie; Legenda o Klimkowym dole pod Brąswaldem; Legenda o krzyżu w kościele Barleckim; Legenda o królu ryb w Jeziorze Wadęskim; Legenda o krzaku róży i złej czarownicy; Legenda o srebrnej gorze w Gietrzwałdzie; Legenda o szczurach w młynie Dzierżynka; Legenda o złotym koniu w Klewkach; Diabelski kamień w Bisztynku; Zaklęty zamek pod Bukwałdem; Nad Olsztynem śnieżne chmury; W Olsztynie przy młynie za dawnych lat; Przekazana pochodnia; Ja ci daj nowe lato; Terescyna matura; Gdzie moje dzieci; Światła w mroku;

Serdeczna matka; Cudowne ulotki wyborcze; Trzy gwiazdki; Opowiadanie dziadka Michała; „Żywe słowo” w Browinie.

4. Warmińskie moja miła. [Szkice i legendy]. Wwa: Pax 1959, 260 s.

Zawartość: Krajobraz warmiński; Lasy; Jeziora, Klimat; Warmia w dniach klęsk i wojen; Walka o polskość Warmii; Prasa polska; Pamiątki polskie na Warmii; Kultura i sztuka ludowa na Warmii; Warmińskie chaty drewniane; Starodawne zwyczaje warmińskie przy budowie chat; Strój warmiński; Co ludzie dawniej na Warmii jedli i pili; Chleb; Jak uprawiano i sprzedawano len w dawnych czasach; Rwanie Inu; Lamanie Inu; Tkactwo; Żniwa; Zwyczaje i obyczaje; Losiery; Losiera do Świętej Lipki; Losierki; Z Brąswaldu na odpust do Gietrzwałdu; Kiermasz; Zwyczaje bożonarodzeniowe; Dwunastki; Stare zwyczaje noworoczne; Już po brei. Warmiński obrazek regionalny; Zapusty; Wielki Post; Zwyczaje wielkanocne; Zwyczaje świętomarcińskie; Głedy; Wesele; Chrzciny; Pogrzeb; Klatniki; Tabakiera; Legendy; Opowiadania o kłobukach, strachach i czarach; Jak Plat krowy plebajskie zaczarował; Jak Gąsiorowski przeniósł się z Garnkowa do Torbowa; O bogatym gburze i uczonym synie; Jak diabeł wystraszył pijaka; O mądrym parobku; Przystawia i powiedzonka warmińskie.

5. Wesele warmińskie. [Sztuka teatralna w 3 aktach]. Powst. ok. 1960.

Nagroda w konkursie TRZZ i ZLP na widowisko regionalne dla Polonii w 1960.

6. Płonące krzaki nad Obrą. [Szkice i legendy]. Wwa: Pax 1961, 236 s.

Zawartość: Zamiast wstępu. — Babimojszczyzna. — Babimost. Kościół w Babimoście; Powstanie wielkopolskie; Bank Ludowy w Babimoście i Nowym Kramsku; Legenda o dwóch figurach na rynku babimojskim. — Wielkie Podmokle; Szkoła polska w Wielkich Podmoklach; Wspomnienie o Franciszku Sarrowskim. — Szkoła polska w Małych Podmoklach. — Nowe Kramsko; Kościół w Nowym Kramsku; Szkoła polska w Nowym Kramsku; Kartki z pamiętnika nauczycielki w Nowym Kramsku; Epitafium; Ludzie Nowego Kramska; Wesele nowokramskie; Piórnice; Legenda o kamieniu przy drodze do Wojnowa; Legenda o „świecarach” i Wzgórzu Krukowym; Legenda o zbójcach i karczmie nowokramskiej. — Stare Kramsko; Szkoła polska w Starym Kramsku. — Dąbrówka Wielkopolska; Strój ludowy w Dąbrówce; Legenda o białym króliku; Uroczysko pod Dąbrówką; Walka z germanizacją; Szkoła polska w Dąbrówce Wielkiej; Sylwetki bojowników o polskość Dąbrówki. — Pszczer. — Szarcz i jego król. — Miedzyciecz; Kościoły w Miedzycieczu. — Opactwo w Ziemsku i Bledzewie. — Paradyż.

7. Pieśni Warmianki. [Wiersze]. Wwa: Pax 1963, 79 s.

I nagroda w konkursie na poezję patriotyczną na IX Ogólnopolskim Festiwalu Poezji w Łodzi w 1994.

8. Tym, co przybyli. [Wiersze]. Olsztyn: Pojezierze 1965, 23 s.

9. Śladami twardej drogi. [Wspomnienia z 1894-1946]. Wwa: Pax 1966, 286 s.

10. Baśnie znad Łyny. Wwa: Czyt. 1970, 176 s. Wyd. 2 tamże 1974.

Zawartość: Od Autorki. — Polska z prochu powstanie; Zakłety zamek pod Bukwałdem [poz. 3]; Zakłety zamek w lesie olsztyńskim [poz. 3]; Legenda o królu ryb w Jeziorze Wadęskim [poz. 3]; Legenda o Klimkowym dole pod Brąswaldem [poz. 3]; Kamienna Pani z Brąswaldu [poz. 3]; Matka ryb w jeziorze Myslica pod Waplewem [poz. 3]; Zakłety rybak w Limajnie [poz. 3]; Jak powstały źródła Łyny [poz. 3]; Baśń o zbójcach

nad jeziorem Skanda; O Łosiejowej Górze; Zatopione złote klucze pod Unieszewem; Legenda o Srebrnej Górze w Gietrzwałdzie [poz. 3]; Legenda o Penglickim Jeziorze; Legenda o złotym koniu w Klewkach [poz. 3]; Tajemnicza jeziora; O szczyrach we mlynie Dzierzgunka [poz. 3]; Zaczarowany pagórek pod Dłużniewem; Skarb pod jemiolą; Baśń pod jemiolą; Baśń o trzech synach; Baśń o rybaku Wiewióruszku; O czarno-księżniku z Pasyimia; O chodzących górach w Gietrzwałdzie; Legenda o Przykopie; O mądrym parobku; Jak oznaczano granicę pomiędzy Dużą Purdą a Marcinkowem; Gawęda o sprytnym parobku, co znalazł skarb; Gawęda o wędrownych pacholkach; Baśń gwiazdkowa; O różnych kłobukach; Legenda o sierocie, co miała złote serduszko; Legenda o św. Jakubie, patronie Olsztyna; O świeczniku z rogami jelenia; Plomienie nad Pastęką; Jak Jaś poszedł szukać godziny szczęścia.

11. Wiersze warmińskie. Olsztyn: Pojezierze 1970, 106 s.

12. Złotowszczyzna. [Szkice historyczne]. Łódź: Wł. 1971, 227 s.

Zawartość: Wstęp. — Ziemia Złotowska; Ziemia Złotowska; Dzieje Ziemi Złotowskiej; Charakterystyka ludności; Szlachta polska na Złotowszczyźnie; Epidemie zaraźliwych chorób; Cechy rzemieślnicze w Złotowie; Szkolnictwo polskie na Złotowszczyźnie; Biblioteki na Ziemi Złotowskiej; Prasa polska. — Złotów: Złotów; Szkoła polska w Złotowie (wspomnienie nauczycielki); Towarzystwo Śpiewu „Cecylia”; Instytucje gospodarcze w Złotowie; Życie polskie w Złotowie w okresie międzywojennym. — Śladami polskich szkół – wioski złotowskie: Wielki Buczek; Z Głomska wypływa Głomnica; Głubczyn i okolice; Krajenka; Kleszczyna; Stara Święta; Stawnica; Ślawianowo; Skic; Podróżna; Potulice i Proch; Osówka; Radawnica; Parafia Radawnicka; Wersk; Wisniewka; Zakrzewo.

13. Księża ziemi mazurskiej. [Szkice]. Wwa: Novum, Ars Christiana 1972 [właśc. 1973], 188 s.

Zawartość: Wstęp. — Walka o polskość na Warmii i Mazurach. — Ksiądz Tomasz Grem walczy o szkołę; Warmiński Kolpiny [dot. księdza F. Schreiberaj; Brąswaldzki pleban [ksiądz W. Barczewski]; Wielki syn Kieźlin [dot. księdza J. Jagajły]; Z warmińskiej chaty do Rzymu [dot. księdza A. Turowskiego].

14. Działacze spod znaku Rodła. [Szkice biograficzne]. Wstęp, oprac. i przyp.: T. Oracki. Olsztyn: Pojezierze 1974, 136 s.

15. Gietrzwałd – dzieje polskości. Oprac.: T. Swat. Wwa: Pax 1976, 101 s.

16. To nie ballada, to prawda! [Opowiadania]. Olsztyn: Pojezierze 1976, 143 s.

Zawartość: Skarby babcinej skrzyni; Kuba świątkarz; Tkaczka i jej syn; Jan i Joanna; Cierniste ścieżki nauczyciela; To nie ballada, to prawda!; Maki czerwone jak krew; Polski król; Człowiek z ludu; Dwa Michały; Matulku – toć ja jestem w domu; Mały bohater; Gody w rybackiej chacie.

17. Na warmińską nutę. [Wiersze]. Wybór: S. Jończyk. Wwa: Pax 1982, 69 s.

18. Dla mego ludu śpiewać chcę. [Wiersze]. Olsztyn: Pojezierze 1983, 114 s.

19. Miłość prostej serca. Wiersze religijne. [Wybór i posł.]; J. Jezierski. Olsztyn: Warmińskie Wydawn. Diecezjalne 1985, 127 s. Wyd. nast. Kr.: WL 1987, 269 s.

Zawiera także inscenizację pt. „Płon niesiem, płon” s. 100-107, oraz dodatek z pieśniami autorstwa M.Z.-M.

20. Wspomnienia nauczycielki spod znaku Rodła. Oprac. i wstęp: B. Grześ. Wwa: WSiP 1985, 173 s.

Wspomnienia z 1894-1945.

21. Wieś nad łąkami. Przedm., oprac. tekstu, słowniczka i przyp.: H. Sawicka. Olsztyn: Pojezierze 1988, 235 s.

Wspomnienia i historia rodzinnej wsi Brąswałd. — Zawiera także wiersze autorstwa M.Z.-M.

22. Wiersze sercem pisane. Wybór i postł.: J. Chłosta. Wwa: Pax 2002, 155 s.

Nadto wydania osobne pieśni: Kołęda warmijska. Nr. 1. [Muz.:] F. Nowowiejski. Pozn.: Skł. gł. Księg. św. Wojciecha 1934, 5 s. [podp.: M. Ziętarówna]. — Kołysanka warmińska. [Muz.:] R. Twardowski. Wwa: Wydawn. Muz. Ag. Aut. 1978, 4 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1964, 1966, 1979.

SWPP I. — PP (M. Kotowska). — LP XX w. (T. Oracki). — RI 1984 (A. Biernacki). — T. Oracki: M.Z.-M. W tegoż: Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla XIX/XX w. (do 1945 roku). Wwa 1983. — B. Chynczewska: Maria Ziętara-Malewska: Bibliografia podmiotowo-przedmiotowa. Olsztyn: Pedagog. Bibl. Woj. 1985, 39 s. — Maria Ziętara-Malewska. Życie i twórczość. Bibliografia. Oprac. J. Kepsta i in. Olsztyn: Pedagog. Bibl. Woj. im. Prof. T. Kotarbińskiego 1995, 134 s.

B. Ekert: Z kraju ludzi odzyskujących ufność. *Tyg. Pousz.* 1956 nr 5 [rec.: Legendy dwóch rzek]. — [Warmio moja miła:] M. Fleszar: „Modlitewnik w malowanej skrzyni...”. *Nowe Książ.* 1960 nr 15; J. Gembiński: Wierna ziemia. *Nowa Kult.* 1960 nr 16; Z. Kruszczyński: Lubczyk spod Olsztyna. *Kierunki* 1960 nr 18. — [Śladami twardej drogi:] L. Jankowski. *Warm. i Mazury* 1966 nr 11; H. Wesołowski: Historia życia *Kierunki* 1966 nr 42; W. Wrzesiński. *Kom. Mazur-Warm.* 1966 nr 3. — J. Oleksiński. *Prz. Hist.-Ośw.* 1973 nr 2 [rec.: Złotowszczyzna]. — Z. Bartkiewicz: Pisarstwo z „twardej drogi”. *Nowe Książ.* 1974 nr 15 [rec.: Baśnie znad Łynyl. — S. Połom: Wśród warmińskich brzoź. *Poezja* 1974 nr 4. — [Działaczka spod znaku Rodła:] T. Swat: Nowy tom M.Z.-M. *Śl. na Warm. i Mazurach* 1974 nr 24; U. Gumula: Rodło było ich znakiem. *Poglądy* 1975 nr 3. — Z. Boras. *Rocz. Nadnot.* 1976 t. 7 [rec.: Złotowszczyzna]. — T. Oracki: „Budujemy rymy z prostych słów”. M.Z.-M. W tegoż: Rozmówiłbym kamień... Wwa 1976. — F. Fornalczyk: Świadomość dziedzictwa. Olszt. 1978, pasim. — H. Sawicka: Maria Ziętara-Malewska. Zarys monograficzny życia i twórczości. Olsztyn: Pojezierze 1981, 301 s. Wyd. 2 uzupeł. i popraw. Olsztyn: Ośrodek Badań Nauk. im. W. Kętrzyńskiego 1998, 292 s. — [Dla mego ludu śpiewać chcę; Na warmińską nutę:] Z. Dolecki: Wiersze Z.-M. *Śl. Pousz.* 1983 nr 123; H. Panas: Z ludu i dla ludu. *Gaz. Olszt.* 1983 nr 66; A. Staniszczyk: Warmińska Konopnicka. *Nowe Książ.* 1983 nr 9. — J. Chłosta: O twórczości, która była służbą... *Kult. Ośw. Nauka* 1984 nr 5. — A. Siatecki: Nauczycielka. *Nadodrże* 1984 nr 18. — T. Swat: Służba. (Nad wierszami M.Z.-M.). *Kierunki* 1984 nr 48. — M. Nowakowska: „Dla mego ludu śpiewać chcę” (O twórczości Z.-M.). *Poezja* 1985 nr 7/8. — H. Sawicka: Społeczne uwarunkowania twórczości M.Z.-M. *Kom. Mazur-Warm.* 1985 nr 1/2. — [Wspomnienia nauczycielki spod znaku Rodła:] H. Chałupczak. *Prz. Hist.-Ośw.* 1986 nr 4; W. Dobrzycki: W narodowej służbie. *Nowe Książ.* 1986 nr 5; W. Wrzesiński. *Kom. Mazur-Warm.* 1986 nr 3/4. — [Miłość prostego serca:] M. Starowiejski: Wiersze o Bogu, człowieku i Warmii. *Tyg. Pousz.* 1987 nr 35; W. Stepniński: Z kulturalnej prowincji. *Lad* 1987 nr 29. — A. Siatecki: Wrażliwa dusza kobieca. W tegoż: Znaki graficzne. Wwa 1988. — J. Chłosta: Śladami pisarskiej drogi M.Z.-M. *Kierunki*

1989 nr 40. — J. Kubicka: Opowieść pisana sercem. *Kierunki* 1989 nr 21 [rec.: Wieś nad łąkami]. — Czytaliśmy sercem. Wspomnienia o Marii Ziętarze-Malewskiej. Wstęp i oprac.: J. Chłosta. Olsztyn: Ośrodek Badań Nauk. im. W. Kętrzyńskiego 1994, 142 s. [zawiera kalendarium życia, działalności publicznej i twórczości M.Z.-M. oraz wspomnienia autorów: S. Anculewicz, A. Andrusikiewicz, Z. Bednorz, J. Chmiel, T. Chrościelewski, J.T. Dybowski, M. Filipkowski, H. Gizińska-Burakowska, Kardynał Józef Glemp, Cz. Herman, H. Herman, H. Jaroszyk, W. Jawelski, W. Knosał, J. Koprowski, E. Kruk, M. Lipecka, R.M. Machowicz, T. Matulewicz, W. Ogrodziński, M. Okęcka-Bromkova, R. Pieczkowski, K. Piekut, K. Piskula, S. Połom, H. Sawicka, H. Skurpis, M. Surynowicz, T. Swat, H. Syska, L. Tarpacka-Kowalska, A. Wakar, ks. R. Zapadka, Z. Złakowski]. — H. Sawicka: Nad listami do M.Z.-M. Korespondencja ludzi kultury i nauki w czterdziestolecie powojen nym. *Kom. Mazur-Warm.* 1995 nr 4. — J. Chłosta: Proza i poezja Z.-M. *Gaz. Olszt.* 1998 nr 96 [rec.: Dzieła wybrane].

M.K.-K.

## ZIĘTARSKA Jadwiga ur. 1928

Historik literatury.

Urodzona 4 września 1928 we Włocławku; córka Jana Ziętarskiego, bankowca, i Zofii z Miszewskich, pedagoga. Ukończyła Liceum Ogólnokształcące im. M. Konopnickiej we Włocławku, następnie studiowała polonistykę, kolejno na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu (1950-53) i na Uniwersytecie Wrocławskim (1953-55); w 1955 uzyskała magisterium. W tymże roku przeniosiła się do Warszawy i do 1962 pracowała w Redakcji Filologii Polskiej i Językoznawstwa Ogólnego Państwowego Wydawnictwa Naukowego (m.in. redagowała przekłady francuskich dzieł językoznawczych). Debiutowała w 1957 recenzją książki pt. „O sztuce tłumaczenia”, zamieszczoną w *Przeglądzie Humanistycznym* (nr 1). W 1962 została asystentką na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego (UW). Pierwszą pracę naukową, pt. „Włodzimierz Wysocki”, opublikowała w 1965 w wydawnictwie zbiorowym Instytutu Badań Literackich PAN „Obraz Literatury Polskiej” (ser. 4 t. 1). W 1968 uzyskała na UW stopień doktora na podstawie pracy pt. „Przekład w poglądach literackich polskiego Oświecenia” (promotor prof. Zdzisław Libera) i otrzymała stanowisko adiunkta. Habilitowała się w 1979 na podstawie rozprawy pt. „O metodzie krytyki literackiej w dobie Oświecenia”. W 1981 otrzymała stanowisko docenta na UW. W latach następnych była lektorem języka polskiego w École National des Langues et Civilisation Orientales w Paryżu (1983-84) i w Université Michel Montaigne w Bordeaux (1984-88); brała także udział w pracach Centre Interdisciplinaire de Langues et Littérature w Institut d'Études Slaves tego uniwersytetu. W 1991 otrzymała tytuł profesora nadzwyczajnego UW. W 1996 została członkiem Polskiego Towarzystwa do Badań nad Wiekiem Osiemnastym. Po przejściu w 1999 na emeryturę kontynuuje pracę na-

ukową i dydaktyczną na UW. Odznaczona Medalem Komisji Edukacji Narodowej (2001), Złotym Krzyżem Zasługi (1992) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (2003). Mieszka w Józefowie pod Warszawą.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Sztuka przekładu w poglądach literackich polskiego Oświecenia. Wr.: Ossol. 1969, 324 s. Rozprawa doktorska.

2. O metodzie krytyki literackiej w dobie Oświecenia. Wwa: Wydawn. UW 1981, 132 s. Rozprawa habilitacyjna.

Rozprawy i studia w książkach zbiorowych i czasopiśmie, m.in.: Włodzimierz Wysocki. W: OLP. Ser. 4 t. 1. Wwa 1965 s. 453-467. — Piotr Jaksza-Bykowski (1823-1889); Franciszek Rawita Gawroński (1846-1930). W: OLP. Ser. 4 t. 3. Wwa 1969 s. 351-362; 441-457. — Główne kierunki polskich studiów nad przekładami w latach 1950-1973. *Por. Jez.* 1973 nr 5/6 s. 309-319. — Ludzie Oświecenia o roli przekładów. W: Problemy literatury polskiej okresu Oświecenia. Wr. 1973 s. 187-212. — Pojęcie wartości przekładu w okresie przełomu literackiego 1815-1830. W: Poetyka i stylistyka słowiańska. Wwa 1973 s. 237-245. — Relacje Jana Potockiego z Turcji, Egiptu i Maroka na tle piśmiennictwa podróźniczego doby Oświecenia. *Prz. Hum.* 1973 nr 1 s. 41-59. — Pod wezwaniem Cycerona i Horacego. *Teksty* 1976 nr 1 s. 105-116. — La comparaison dans la critique littéraire du siècle des Lumières. W: Actes du VIII<sup>e</sup> Congrès de l'Association internationale de littérature comparée. Stuttgart 1980 s. 241-247. — „Les bucoliques polonaises” (1778) illustrées par Eisen. W: L'illustration du livre et la littérature au XVIII<sup>e</sup> siècle en France et en Pologne. Actes du Colloque [...] *Cahiers de Varsovie* 1982 s. 223-236. — L'homme sensible et l'homme passionné. (Le problème moral dans les périodiques polonais à l'aube du romantisme). *Cahiers d'histoire Littéraire Comparée*, Metz 1985 nr 8/9 s. 287-297. — Tłumacz jako krytyk. (O komentarzach do dawnych przekładów). *Prz. Hum.* 1991 nr 2 s. 61-71. — Jan Śniadecki (1756-1830). W: Pisarze polskiego Oświecenia. T. 3. Wwa 1996 s. 446-468. — Jana Śniadeckiego poglądy na naturę ludzką. (Prawdy martwe czy żywe?). W: Wśród pisarzy Oświecenia. Bydgoszcz 1997 s. 321-333. — Etyka – estetyka – filologia. U źródeł dawnej myśli translatorskiej. W: Przekład literacki: teoria – historia – współczesność. Wwa 1997 s. 29-39. — O sposobach wyrażania dawnej myśli translatorskiej. W: Traduzione e rielaborazione nelle letterature di Polonia, Ucraina e Russia XVI-XVIII secolo. Gargano sul Garda 1999 s. 7-21. — Madeleine de Scudéry o przyjaźni. *Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska. Sectio FF.*

Lubl. 2002/2003 vol. 20/21 s. 269-276. — Bibliografia prac Zdzisława Libery. [Współaut.:] Z. Rejman. W: Etos inteligenta-humanisty pokolenia 1910. Osoba, działalność i twórczość profesora Zdzisława Libery. Wwa 2003 s.197-237 [za lata 1939-2000].

#### Praca redakcyjna

1. Informator o studiach polonistycznych. Uniwersytet Warszawski. Wydział Polonistyki. Red.: S. Frybes, ... Wyd. 4 zmien. Wwa: Wydawn. UW 1977, 149 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

[Sztuka przekładu w poglądach literackich polskiego Oświecenia:] Z. Sinko. *Pam. Lit.* 1970 z. 2; H. Jechowa. *Revue de Littérature Comparée*, Paris 1971 nr 1; I. Revzin. *Sovetskoe Slawjanovedenie*, Moskwa 1971 nr 2. — Z. Mitosek. *Rocz. Tow. Lit. im. A. Mick.* 1984 Irec.: O metodzie krytyki literackiej w dobie Oświecenia! **J.Z.**

### ZIMAND Roman 1926-1992

Pseud.: Asm.; ASM; Asmodeusz; Hiv; Hiv.; Karol Wiosna; L.; Leopolda; Lwowiak; Mól; Omikron; Opiekun Domowy; R; R.H.; R.Z.; Roman Hivernd; Roman Zima; Roman Ziman; RZ; (RZ). Historyk literatury, krytyk.

Urodzony 16 listopada 1926 we Lwowie; syn Bernarda Zimanda, właściciela tartaku w Kamionce Strumiłowej, i Klary z domu Landy. W 1939 ukończył szkołę powszechną i zdał egzamin do Gimnazjum im. Stefana Batorego we Lwowie. Po wybuchu II wojny światowej i włączeniu Lwowa do ZSRR został w kwietniu 1940 wraz z matką (po aresztowaniu ojca) wywieziony do obwodu kustanajskiego w Kazachstanie. Tu ukończył III klasę w krótko istniejącym gimnazjum polskim, zorganizowanym przez Delegaturę Rządu RP, a następnie uczył się przez cztery semestry w rosyjskim technikum felczerskim. W październiku 1941 zgłosił się do powstającej w ZSRR Armii Polskiej i służył w wojsku do marca 1942; ostatecznie jednak nie został przyjęty (ze względu na pochodzenie). W Kazachstanie przebywał do 1944. Wiosną 1945 powrócił do kraju i osiedlił się we Wrocławiu. Od 1945 był członkiem PPR (następnie PZPR). Jesienią tegoż roku podjął pracę w Zarządzie Wojewódzkim ZWM na Dolnym Śląsku na stanowisku kierownika Wydziału Polityczno-Wychowawczego. Jednocześnie rozpoczął studia medyczne (na roku zerowym) na Uniwersytecie Wrocławskim (UWr.). W 1945 rozpoczął też pracę publicystyczną w organie PPR *Trybuna Dolnośląska*; na łamach tegoż dziennika debiutował w 1946 wierszem pt. „Bez przesady, obywatelu!” (nr 25; podp. pseud. Roman Zima) oraz prozą satyryczną pt. „Krótki kurs poezji nowoczesnej” (nr 31; podp. pseud. Roman Ziman). Jesienią 1946 podjął studia (na roku zerowym) na Wydziale Humanistycznym UWr., po czym zdecy-



dował się na studiowanie socjologii. Wiosną 1948 został przez władze partyjne przeniesiony do Warszawy. W 1948-49 pracował jako sekretarz redakcji tygodnika *Po prostu*, a w 1949-50 jako redaktor w Wydziale Wydawniczym Centralnej Szkoły PZPR. Jednocześnie kontynuował studia na Uniwersytecie Warszawskim (UW), formalnie na socjologii, faktycznie na polonistyce i historii sztuki; w 1952 uzyskał stopień magistra socjologii na podstawie pracy pt. „Antoni Sygietyński jako krytyk malarcki”. W czasie studiów w 1950-51 pracował na stanowisku młodszego asystenta w Katedrze Materializmu Dialektycznego i Historycznego UW, kierowanej przez prof. Adama Schaffa, prowadząc pro-seminarium z materializmu historycznego. Był aktywnym członkiem Akademickiego ZWM „Życie” oraz Związku Akademickiego Młodzieży Polskiej. Rozwijając twórczość krytycznoliteracką, publikował artykuły i recenzje m.in. w *Nowej Kulturze* (1950-57) i *Twórczości* (1951-67, z przerwami). W 1951-54 był aspirantem w Instytucie Nauk Społecznych przy Komitecie Centralnym PZPR. W 1952-54 prowadził w Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie wykłady z estetyki marksistowskiej. W 1954 po złożeniu egzaminów kandydackich (rozprawy nie ukończył) otrzymał skierowanie do pracy w dziale kulturalnym dziennika *Trybuna Ludu*. Po rezygnacji w maju 1956, zatrudnił się w redakcji *Po prostu*, w której pracował do rozwiązania tygodnika jesienią 1957; publikował tu wiele tekstów, m.in. recenzje w rubryce zatytułowanej „W drugiej połowie wieku. Proza 1956” (pseud. Asmo-deusz). W 1956-68 należał do Komitetu Redakcyjnego „Pism” T. Boya-Zeleńskiego. W październiku 1957 został usunięty z PZPR. W marcu 1958 podjął pracę w Instytucie Badań Literackich (IBL) PAN, początkowo jako asystent, później starszy asystent. Tu w 1961 doktoryzował się, przedstawiając rozprawę pt. „Publicystyka literacka Tadeusza Boya-Zeleńskiego” (promotor prof. Henryk Markiewicz) i otrzymał stanowisko adiunkta. W 1964 habilitował się w IBL PAN na podstawie rozprawy zatytułowanej „Dekadentyzm warszawski” i został mianowany docentem. W tym czasie współpracował z tygodnikiem *Argumenty*, publikując liczne recenzje literackie i filmowe (1960-68; podp. pseud. Hiv). Jesienią 1967 przebywał na trzymiesięcznym stypendium w Paryżu. Od 1968 był członkiem Pracowni Historii Literatury Okresu 1890-1918 IBL, a od 1970 jej kierownikiem, następnie w 1971-75 pełnił obowiązki jej kierownika. W 1974 jako senior visiting fellow przebywał w St. Antony's College w Oxfordzie. W 1975 wszedł w skład Pracowni Literatury Okresu Młodej Polski IBL. W 1975-81 prowadził w IBL seminarium pt. „Porównania i badania porównawcze nad kulturą przełomu XIX i XX w.”. Artykuły, recenzje oraz przekłady z lite-

ratury angielskiej i rosyjskiej publikował w *Pamiętniku Literackim* (1970, 1973, 1975-76), *Tekstach* (1972-73, 1975, 1977-79) i *Tygodniku Powszechnym* (1976-77, 1983-84, 1989). Od października 1976 do sierpnia 1978 przebywał we Francji, pełniąc w roku akademickim 1977/78 funkcję maître des recherches i vice-directeur d'études w École des Hautes Études en Sciences Sociales w Paryżu. Po powrocie do Warszawy nawiązał współpracę z wydawanymi poza zasięgiem cenzury czasopismami *Polskie Porozumienie Niepodległościowe* (1979) i *Głos* (1980, 1982). W 1981-83 prowadził w IBL seminarium pt. „Lektury”, poświęcone analizie wybranych utworów literatury przełomu XIX i XX w. Jesienią 1981 należał do organizatorów Kongresu Kultury Polskiej. Internowany z chwilą wprowadzenia stanu wojennego 13 grudnia 1981, przebywał w obozie w Jaworzu do końca kwietnia 1982. Po powrocie do pracy zawodowej od 1982 prowadził w IBL wraz z Aliną Brodzką i Januszem Sławińskim seminarium pt. „Zaniedbania historyków literatury”. W 1984 był wraz z J. Sławińskim założycielem i następnie do 1990 współredaktorem wydawanego w drugim obiegu *Almanachu Humanistycznego*. Współpracował też z wieloma innymi niezależnymi czasopismami: *Wezwaniem* (1982-83), *Tygodnikiem Mazowsze* (1982, 1984), *Krytyką* (1983), *KOsem* (1983-85, 1987-89; także pod pseud. L. i Leopolda); w 1983 i 1985-86 cykl felietonów pt. „Moim zdaniem”, *Vacatem* (1984-85), *Kulturą Niezależną* (od 1985 stała współpraca; tu m.in. cykl felietonów „Moim zdaniem”), *Arka* (1985), *Niepodległością* (1985), *Przeglądem Wiadomości Agencyjnych* (1989) i *Światem* (1989). Artykuły, recenzje i felietony ogłaszał także w polskich czasopismach wydawanych za granicą; w londyńskim *Pulsie* (1982-90, z przerwami) oraz paryskich *Kontaktach* (1984) i *Kulturze* (1984-85; tu pod pseud. Leopolda). W 1985 powołana przez Sekretarza Naukowego PAN Komisja do Spraw Przeglądu Kadr IBL wniosowała o zwolnienie go z pracy; Rada Naukowa IBL przekazała sprawę do władz PAN, gdzie ją umorzono. W 1990 został członkiem Porozumienia ponad Podziałami. W styczniu 1992 otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego i od marca tegoż roku był zatrudniony na tym stanowisku w IBL. Był członkiem Polskiego Towarzystwa Socjologicznego. Zmarł 6 kwietnia 1992 w Warszawie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Trzy studia o Boyu. Wwa: PIW 1961, 369 s.

Zmieniona wersja rozprawy doktorskiej pt. Publicystyka literacka Tadeusza Boya-Zeleńskiego. Powst. 1960.  
Zawartość: Moralista; Mitotwórca; Biografista.

2. „Dekadentyzm” warszawski. [Szkice]. Wwa: PIW 1964, 195 s. IBL PAN.



Rozprawa habilitacyjna.

Zawartość: Czekanie na modernizm; Między Nietzschem a cyklistami: Świadomość i opaczność.

3. Szkice. Wwa: PIW 1965, 220 s.

Zawartość: Nota od autora. — „Róża” [S. Żeromskiego] — próba lektury [Iroszsz. tekst wykładu habilitacyjnego z 1964]; Obsesje i literatura. (O prozie fabularnej Andrzeja Kijowskiego); Głosy do „Kultury masowej” [dot.: A. Kłosowska: Kultura masowa. *Stud. Socjol.* 1964 nr 4]; Inteligencja i szlachta [dot.: A. Zajczkowski: Z dziejów inteligencji polskiej]; Humanista u progu utopii [dot.: J. Strzelecki: Niepokoje amerykańskie. *Twórczość* 1963 nr 3]; Zeitgeist [dot.: E. Morin: L'esprit du temps]; Film, socjologia i robotnicy [dot.: K. Żygluski: Film w środowisku robotniczym. *Stud. Socjol.* 1963 nr 1]; O kontaktowaniu się z poezją; Powitanie [dot.: A. Bonarski: Pojednanie. *Twórczość* 1961 nr 1].

4. „W nocy od 12 do 5 rano nie spałem”. „Dziennik” Adama Czerniakowa — próba lektury. [Studium]. Powst. ok. 1974. Wyd. Paryż: Libella 1979, 79 s. Tow. Hist.-Lit. w Paryżu. Wyd. nast. Wwa: PIW 1982, 127 s.

Inf. o dacie powst. z masz. w Bibl. IBL PAN.

5. O czym myśleć nie lubimy, czyli o niektórych dylematach zasady narodowej. [Szkic historyczno-polityczny]. Wwa: NOWA Z\* 1980, 37 s. Tow. Kursów Nauk, Wyd. nast.: Lubl.: Spotkania\* [1980-81]; [Wr.: b.w. 1983]\*. Por. poz. 6.

6. Trzy szkice z lat 1978-79. Kr.: Wydawn. KOS [Krak. Ofic. Studentów]\* 1981, 93 s.

Zawartość: Prawdziwe zagadnienia leninizmu; Rosyjski charakter: Trzy dylematy zasady narodowej [por. poz. 5].

7. Miłosz, Tyrmand, Zinowiew. [Szkice]. Wwa: Krąg\* 1982, 79 s. Wyd. nast. Tor.: to\* [1987].

Zawartość: Trzydzieści lat temu i później [dot.: Cz. Miłosz: Zniewolony umysł; referat wygł. na sesji nauk poświęconej twórczości Cz. Miłosza zorganizowanej w Wwie 15-16 XII 1980 przez IBL PAN]; Tyrmand'54 [o „Dzienniku” L. Tyrmanda; referat wygł. w X 1981 na sesji „Literatura Żle obecna” w Wwie]; Notatki do Zinowiewa [o powieściach A. Zinowiewa; odczyt wygł. 25 IV 1981 w Tow. Popierania i Krzewienia Nauki; — tu także fragm. utworów A. Zinowiewa w przekł. R.Z.: Dene wyżyny; Ballada filozoficzna; Świetlana Przyszłość; Żółty Dom].

8. Teksty cywilne przez Leopolię. [Eseje i felietony polityczne]. Paryż: Inst. Lit. 1983, 163 s. Wyd. inne: Wwa: In corpore\* 1983.

Zawartość: Wyznania jawne i ukryte; Uwagi na marginesie; Alternatywa; Po co partii potrzebna jest partia; Uwagi — polemiki — uwagi; Chaotyczne i nieprzyjemne; Dwa okresy: Mundry i garnitury; [List do A. Smolara i S. Blumsztajna, Paryż]; Widzieć jasno i bez zachwycenia; Głos w dyskusji „Głosu”; Łyżka dziegciu dla śpiącej królowej. — Moim zdaniem [cykl felietonów]; Materia arcydelikatna; Czworobok; O strajku włoskim i...; Moim zdaniem.

Niektóre teksty pochodzą z mies. *Kultura* (Paryż), czasopism wydł. niezależnie: *Kierunki*, *PPN [Polskie Porozumienie Niepodległościowe]*, *Głos*, *KOS* oraz tomu pt. *Ruch oporu*.

9. „Wojna i spokój”. Szkice trzecie. Londyn: Polonia 1984, 201 s.

Zawartość: Wojna i spokój; Tyrmand'54 [por. 7]; Uwagi do Zinowiewa [por. 7 pt. Notatki do Zinowiewa; tu też przekł.

R.Z.]; Trzydzieści lat temu i później [por. 7]; Klucze do Marii P.O.W.; Trzy dylematy zasady narodowej [por. 6]; Rosyjski charakter [por. 6]; Prawdziwe zagadnienia leninizmu [por. 6].

10. Orwell i o nim. Wwa: Przedświt\* 1985, 72 s.

Zawartość: Dziewięć małych prób na temat Orwella. — Nadto eseje G. Orwella w przekł. R.Z.: Wspominając wojnę w Hiszpanii. Privilégium fori: notatki o Salvadorze Dali, Burnham i rewolucja menadżerska; Recenzja z „Portrait of the Antisemite” Jeana-Paula Sartre'a.

11. Moim zdaniem. Las rzeczy politycznych. [Felietony i publicystyka polityczna]. Wwa: Grupy Pol. Lit. Wola\* 1987, 142 s.

Podp. pseud.: Leopolię.

Zawartość: Od autora. — Moim zdaniem... [cykl felietonów z l. 1982-1986 druk. w czasopiśmie drugiego obiegu: *Kierunki*, *KOS*, *Kult. Niezależna*]. — Las rzeczy politycznych [wybór art. polit. z l. 1983-1985]; Materia arcydelikatna [por. 8]; Czworobok [por. 8]; O Tymoteuszu nie ewangelicznie; Chybiona propozycja; Sedno i kilka innych ważnych spraw [polem. z: S. Kisielewski: Wstęp do programu opozycji]; „Wśród ptaków wielkie poruszenie” [dot. emigracji pisarzy pol. po 13 XII 1981]; Pochwała umiarkowania; All that jazz [dot. czasopisma *Res Publica*]; Refleksje o zmianie poglądów [polem. z W. Giełżyńskim]; Wstęp; Zakłopotanie i zdumienie; „KOS” — rozmawia z Leopolię [wywiad z 29 XI 1986].

12. Piolun i popiół. (Czy Polacy i Żydzi wzajem się nienawidzą?). [Esej]. Wwa: Pokolenie\* 1987, 34 s. Wersja ang.: Wormwood and ashes. (Do Poles and Jews hate each other?). (Personal view). *Polin*, Oxford 1989 t. 4 s. 313-353.

13. Czas normalizacji. Szkice czwarte. Londyn: Aneks 1989, 136 s.

Zawartość: Rozmowa z... — dokument czy literatura [dot. książek skonstruowanych z rozmów]; Klątwa rodu Arawidze [dot. filmu „Pokuta” reż. T. Abuladze z 1985 nt. zbrodni stalinowskich]; O byciu zdrowym na umyśle w szalonym miejscu [dot.: S. Kisielewski: Cienie w pieczarzel; Recenzja i preambula [dot.: P. Wierzbicki: Myśli staroświeckiego Polaka]; Ogrod i barbarzyńca [dot. prozy Z. Herberta]; Z mobilu. (Referat niesprawdzalny) [dot. odbicia spraw polit. w prasie społ.-kult.]; Ten cholery Kundera [dot.: Wałc pożegnany]; Dziewięć małych prób na temat Orwella [por. 10]; Ostatni czterowersz [dot. wiersza B. Pasternaka; I znowu Chopin na niełatwych przejściach...]; Martwy dom żywych ludzi [dot.: F. Dostojewski: Zapiski z Martwego domu].

14. Diarysta Stefan Ż. [Szkice]. Wr.: Ossol. 1990, 113 s. IBL PAN.

Dot. S. Żeromskiego.

Zawartość: Od autora. — I. O literaturze dokumentu osobistego w ogóle a o diarystyce w szczególności. — II. O grafomanii i grafomanii, a także o naukach płynących z lektury „Dzienników”. — III. Heleny i Stefan, czyli eroticon świętokrzyski.

15. Materiał dowodowy. Szkice drugie. Wybór, oprac. [i przedm.]: D. Siwicka. Paryż: Inst. Lit. 1992, 312 s.

Zawartość: Przedmowa — O narodach: Trzy dylematy zasady narodowej [por. 6]; Piolun i popiół [por. 12]; Uwagi o teorii narodu. — Podróż i o podróży: „Zaproszenie” — pożegnanie; Gatunek — podróz. — Materiał Dowodowy: Materiał Dowodowy; Noty.

Studia i szkice w książkach zbiorowych i czasopiśmie, m.in.: *Nad „Bohaterem naszych czasów”*

[M. Lermontow]. *Twórczość* 1951 nr 6 s. 153-165. — Antoni Sygietyński jako krytyk artystyczny. *Mater. do Stud. i Dyskusji [...] nad Szt.* 1953 nr 3/4 s. 44-128. — Próba o Diderocie. *Mysł Filoz.* 1953 nr 4 s. 312-325. — Brązoburca. *Twórczość* 1954 nr 12 s. 103-131, 1955 nr 1 s. 160-186 [o T. Boyu-Zeleńskim]. — Kryteria oceny dzieł sztuki w krytyce Antoniego Sygietyńskiego. *Mater. i Studia* 1954 t. 1 s. 214-255. — O zdanowskiej teorii odbicia w sztuce. *Mysł Filoz.* 1957 nr 1 s. 108-139. — Kilka prac o „złej” literaturze. *Pam. Lit.* 1963 z. 4 s. 543-556 [przeгляд prac z historii literatury kryminalnej]. — „Uznanie” i „nobilizacja” literatury kryminalnej. *Kult. i Spół.* 1963 nr 2 s. 89-107. — Wokół debiutu Boya-recenzenta. *Dialog* 1966 nr 11 s. 80-93. — O liczeniu imion. *Twórczość* 1967 nr 2 s. 86-102 [dot. analizy indeksu osobowego w publikacjach]. — Podyskutujmy o humanistyce. (W odpowiedzi Henrykowi Markiewiczowi). *Ruch Lit.* 1967 nr 2 s. 83-90. — Problem tradycji. W: *Proces historyczny w literaturze i sztuce*. Wwa 1967 s. 360-379. — Uwagi o teorii narodu na marginesie analizy nacjonalistycznej teorii narodu. *Stud. Filoz.* 1967 nr 4 s. 3-38. — Jan Ludwik Popławski. W: OLP. Ser. 4 t. 4. Wwa 1971 s. 491-501. — Preliminaria do klechd Leśmiana. W: *Studia o Leśmianie*. Wwa 1971 s. 369-394. — Pułapki socjologii literatury. W: *Problemy socjologii literatury*. Wr. 1971 s. 9-28. — „Lingwistyka kartezyjska” Chomsky’ego. (Próba lektury niefachowej). *Pam. Lit.* 1972 z. 3 s. 163-177. — „Siużet” — co to za zwierzę? *Teksty* 1972 nr 6 s. 42-52 [znaczenie terminu; propozycja usunięcia go z pol. prac teoretycznoliterackich]. — Rynek. *Teksty* 1973 nr 4 s. 103-110 [o twórczości K. Brandysa]. — Uwagi do przyszłej biografii Stanisława Brzozowskiego. W: *Wokół myśli Stanisława Brzozowskiego*. Kr. 1974 s. 375-414. — Tłumacz — zdrajca i tłumaczenie — zdrada. *Teksty* 1975 nr 6 s. 56-71. — Trzy pytania w przedmiocie szlachetczyzny. W: *Tradycje szlacheckie w kulturze polskiej*. Wwa 1976 s. 95-119. — Lekcje francuskiego. (Z listów nie napisanych). *Teksty* 1979 nr 1 s. 157-165. — „Apolon” „Chimere” ścigający. W: *Porównania*. Wwa 1983 s. 138-158 [dot. pol. i ros. czasopism modernistycznych]. — Eseistyka Orwella. *Kult. Niezależna\** 1985 nr 13 s. 3-18. — Literatura i okrucieństwo. *Archiw. Hist. Filoz. i Myśli Społ.* 1989 t. 34 s. 111-123. — Przygody nad Dźwiną, Peczorą i Kołymą. *Alm. Hum.\** 1989 nr 10 s. 83-91 [dot.: J. Joachim: Za kręgiem; A. Corvin Romański: Więźniowie nocy].

#### Przekłady

1. W. Orłow: Szkice o poezji rosyjskiej. Wybór i wstęp: A. Drawicz. Przel. ... Wwa: PIW 1972, 428 s.

2. B. Ejchenbaum: Szkice o prozie i poezji. Wybór i tłum.: L. Pszczołowska i ... Wwa: PIW 1973, 412 s.

W tłum. R.Z. część dotycząca prozy.

3. E. Morin: Zagubiony paradygmat — natura ludzka. Przel. ... Przem.: B. Suchodolski. Wwa: PIW 1977, 294 s.

4. E. Sapir: Kultura, język, osobowość. Wybrane eseje. Przel.: B. Stanosz, ... Słowem wstępnym opatrzyła A. Wierzbicka. Wwa: PIW 1978, 278 s.

5. E.T. Hall: Bezgłośny język. Przel.: ... i A. Skarbińska. Słowem wstępne: M. Płachecki. Wwa: PIW 1987, 196 s.

W tłum. R.Z. wstęp i rozdz. 1-8

Zob. też *Twórczość* poz. 7, 9, 10.

#### Prace redakcyjne

1. *Wokół myśli Stanisława Brzozowskiego*. Praca zbiorowa pod red. A. Walickiego i ... Kr.: WL 1974, 422 s.

2. *Porównania. Studia o kulturze modernizmu*. Red. ... Wwa: PIW 1983, 197 s. IBL PAN.

3. *Commentary. Wybór i red. ...* Wwa: CDN\*.

Z. 1. Lipiec-grudzień 87. 1988, 91 s.

Z. 2. 88. 1990, 192 s.

Zob. też *Przekłady* poz. 2.

#### OPRACOWANIA (wybór)

SWPP 2 (B. Winklowska). — PP (B. Winklowska). — LP XX w. (J. Wojnowski).

[Trzy studia o Boyu:] J. Adamski: *Nowa rzecz o Boyu. Prz. Kult.* 1961 nr 22; J. Gośliński: *Życie Lit.* 1961 nr 52; J.J. Lipski: *Argumenty* 1961 nr 51/52; S. Sandler: *Twórczość* 1961 nr 7; S. Treugutt: *Nowe Książ.* 1961 nr 13; Z. Kozarynowa: *Wiadomości*, Londyn 1962 nr 28; Z. Żabicki: *Pam. Lit.* 1962 z. 2. — [„Dekadentyzm” warszawski] R. Hirsch: *Kult. i Społ.* 1965 nr 4; M. Król: *Trochę sporu między dżentelmenami. Twórczość* 1965 nr 5; T. Weiss: *Ruch Lit.* 1965 nr 3; J. Żurawicka: *Kwart. Hist.* 1965 z. 4; H. Markiewicz: *Ruch Lit.* 1966 nr 5, polem.; R. Zimand: *Podyskutujmy o humanistyce*, H. Markiewicz: W odpowiedzi na refundację. *Tamże* 1967 nr 2. — [Szkice:] K. Mętrak: *Twórczość* 1966 nr 11; K. Rosner: *Makijaz. Współczesność* 1966 nr 12; M. Wyka: *Życie Lit.* 1966 nr 25. — [„W nocy od 12 do 5 rano nie spałem”] J.G. Lerski: *The Polish Review*, Nowy Jork 1982 nr 1/2; T.J. Zółciński: *Dziennik Czerniakowa — próba lektury. Tu i Teraz* 1982 nr 27; L. Rola: *Organicznik w piekle. Twórczość* 1983 nr 3; R. Stiller: *Nowe Książ.* 1983 nr 2. — [Teksty cywilne przez Leopoltę:] [R. Legutko:] *Teksty cywilne Leopoltę. Arka\** 1984 nr 9; [T. Lubiński:] T.L.: *Opozycyjność drugiego stopnia. Alm. Hum.\** 1984 nr 1/2; J. Twardowski: *Widzieć jasno i bez zachwycenia. Puls*, Londyn 1984 nr 21. — [„Wojna i spokój”:] J. Mirosławski: W poszukiwaniu sensu i historii. *Obecność\** 1985 nr 10; M. Twardowski: *Szkice Zymanda [!]. Puls*, Londyn 1984/85 nr 24. — K.W. Tatarowski: *Mówić zwięźle, widzieć jasno, nawet gdy zmrok zapada. Kontakt*, Paryż 1985 nr 3 [rec.: *Teksty cywilne przez Leopoltę*]. — Ł. Budny: *Sytuacja pisarza podziemnego; O potrzebie dialogu; Jak się wyzbyć emocji; W pełni wielkiego Kwantyfikatora; „Czy Polacy i Żydzi wzajem się nienawidzą?”; Kultura* 1987 nr 23, 24. — [J. Sławiński] J.A.S.: *Osmiotekst eseistyczny. Alm. Hum.\** 1987 nr 6 [rec.: „Wojna i spokój”]. — E. Turkuć: *Leopolda, czyli ręce za*

lud walczące... *Puls*, Londyn 1988 nr 36 [rec.: Las rzeczy politycznych]. — [Dziarysta Stefan Z.] J. Zieliński: Dziennik jako tekst cielesny. *Res Publica* 1988 nr 12; G. Borkowska: „Dziennik” Żeromskiego jako źródło erotyczne. *Teksty Drugie* 1991 nr 3. — J. Sławiński: Pożegnanie Romana Z. *Teksty Drugie* 1992 nr 5. — M. Wyka: R.Z. 1926–1992. *Tyg. Powsz.* 1992 nr 18. — A. Dobosz: Droga R.Z. *Kultura*, Paryż 1993 nr 5. — M. Głowiński: Pieciu. Próba portretu zbiorowego. *Tyg. Powsz.* 1993 nr 50 [m.in. dot. R.Z.]. — M. Głowiński: R.Z. *Pam. Lit.* 1993 z. 1. — [Materiał dowodowy:] D. Ulicka: Szkice ostatnie. *Nowe Książ.* 1993 nr 6; D. Sosnowska: Na marginesie „Materiału dowodowego” R.Z. *Kresy* 1994 nr 19. — I. Jarońska: O kobietach, herbacie i kamlizkach. *Teksty Drugie* 1995 nr 5. — S. Rosnowski: Naród wybrany, naród spóźniony. *Polityka* 1995 nr 34 [rec.: Materiał dowodowy; dot. też: J. Sack: Oko za oko]. — J. Salij: Ten człowiek próbował chodzić bez maski. *Teksty Drugie* 1995 nr 5. — J. Zieliński: Eru-dyta poprzeczny. *Gaz. Wyborcza* 2002 nr 81.

B.D.

## ZIMECKI Tadeusz ur. 1929

Pseud.: Tomasz Latecki.

Prozaik, reportażysta, autor powieści i słuchowisk radiowych dla młodzieży.

Urodzony 7 sierpnia 1929 w Warszawie; syn Romualda Zimeckiego, urzędnika, i Kazimiery z Kowalskich, nauczycielki. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał od 1941 wraz z rodziną w Radomiu. Od 1943 uczęszczał do gimnazjum i liceum wydziału budownictwa siedmioletniej Szkoły Technicznej w Radomiu. Po zakończeniu wojny kontynuował tam naukę; w 1950 zdał maturę i otrzymał tytuł technika budowlanego. Równocześnie w 1947–1951 pracował jako dziennikarz w *Życiu Radomskim* (mutacji *Życia Warszawskiego*), na którego łamach debiutował w 1947 artykułem pt. „Dawny kościół i klasztor OO Bernardynów” (nr z 30 grudnia). W tymże roku został członkiem SDP. W 1949–52 działał w radomskim Klubie Literackim, powstałym pod patronatem Zarządu Głównego ZLP. W 1951–53 był dziennikarzem w PAP. W 1953 zamieszkał ponownie w Warszawie i podjął pracę w Polskim Radiu. Był reportażystą Redakcji Publicystyki Krajowej, stale występował w audycjach „Warszawska fala” i „Muzyka i aktualności”. W 1957–58 studiował zaocznie prawo na Uniwersytecie Warszawskim (studiów nie ukończył). W 1958 zawarł związek małżeński z Anną Wantrich, lekarką. W tymże roku został oddelegowany przez Rozgłośnię Centralną Polskiego Radia do Zielonej Góry, gdzie do 1960 organizował redakcję społeczno-literacką w nowo powstałej regionalnej rozgłośni. W 1958 był także współorganizatorem, a następnie do 1960 sekretarzem pisma *Nadodrze*. W 1961 otrzymał nagrodę dla młodych dziennikarzy im. J. Bruna, przyznaną przez SDP, a w 1962 za reportaże z Wybrzeża (wspólnie z Kazimierzem Zybertem) Bursztynowy Mikrofon i nagrodę m. Gdańska. Po powrocie do Warszawy pracował nadal w Polskim Radiu w Redakcji Społecznej i jako komenta-

tor w audycji „Muzyka i aktualności”. Zaczął pisać cykle powieści radiowych i słuchowiska dla młodzieży oraz cykle reportaży (także pod pseud. Tomasz Latecki); m.in. w 1960 pt. „Aleją Dobrej Nadziei” (nagroda Polskiego Radia i Telewizji w 1960), w 1972 „Ballady polskie” (nagroda Komitetu do Spraw Radia i Telewizji w 1972), a także cykl reportaży (wspólnie z Heleną Dobrowolską) pt. „Złoty Medal dla Polski”. Równocześnie reportaże oraz powieści i opowiadania dla młodzieży ogłaszał drukiem. Artykuły, reportaże i recenzje publikował też na łamach pism, m.in. *Polski* (w wielojęzycznych edycjach; 1960–70), *Prasy Polskiej* (1963–66), *ltd* (1965–74; tu w 1968–69 cykl felietonów pt. „Grzdylakowie”; członek komitetu redakcyjnego) oraz *Nouych Książek* (1965–67). W 1964 otrzymał nagrodę Klubu Publicystyki Polityczno-Społecznej i Klubu Publicystyki Prawnej SDP. W 1965 wstąpił do PZPR. W 1969 został członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Odbył wiele podróży zagranicznych, m.in. w 1972/73 morską dookoła świata. W 1973 otrzymał Złoty Mikrofon, przyznany przez redakcję *Radia i Telewizji* za zasługi dla rozwoju Polskiego Radia i wybitne osiągnięcia twórcze. Po ogłoszeniu stanu wojennego 13 grudnia 1981 wystąpił z PZPR. Zwolniony z pracy w Polskim Radiu, przeszedł na rentę. W 1988 został członkiem International Federation of Journalists (IFJ), a w 1989 SPP i reaktywowanego SDP. Wyróżniony odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1967), Złotym Krzyżem Zasługi (1970), odznaką „Zasłużony Działacz dla Polskiego Radia i Telewizji” (1974). Mieszka w Warszawie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Aleją Dobrej Nadziei. Reportaże. Pozn.: WP 1963, 158 s.

Dot. spraw społecznych na terenach Polski Północnej i Zach.

2. Niemaszchleba. [Powieść]. Wwa: Czyt. 1964, 191 s. Por. Słuchowiska.

3. Klub Wyższego Wtajemniczenia. [Opowiadanie dla młodzieży]. Wwa: PZWS 1966, 48 s. Wyd. 2 tamże 1969.

4. Ptaki okaleczone. [Reportaże]. Pozn.: WP 1966, 260 s.

Dot. losów ludzkich po zakończeniu II wojny światowej.

5. Demostenes 43. [Opowiadania]. Wwa: MON 1969, 170 s.

Zawartość: Przyjrzyj się temu dobrze; Śmierć inżyniera Jojo; Demostenes 43; Portret partyzanta; Rzut oszczepem; Eryk i Hilda; Gdzie jest student; Dziad i baba; Czy to już prawdziwy koniec wojny?

6. Podróż doliną rzeki. [Reportaże]. Pozn.: WP 1969, 178 s.

Dot. relacji między ludnością polską a niemiecką mieszkającą na terenach granicznych.

7. *Virtuti dla Karakuła*. [Opowiadanie dla młodzieży]. Wwa: Wydawn. Harcerskie 1970, 47 s. Przedr. zob. poz. 15.

8. *Łatwiej wystrzelać bandę Jima*. [Opowiadanie dla młodzieży]. Wwa: Horyzonty 1971, 39 s. Przedr. zob. poz. 15.

9. *Kto zasypia spokojnie nie licząc baranów?* [Satyra]. Oprac. graf. i rys.: Sz. Kobyliński. Pozn.: WP 1972, 134 s.

Cykle: Życie biurowe; Życie towarzyskie.

10. *Wielki temat Tomasza Akapita*. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Horyzonty 1973, 152 s.

11. *Dwoje w buszu*. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: Horyzonty 1975, 282 s. Wyd. nast.: wyd. 2 Wwa: MAW 1978, wyd. 3 także 1987.

Przekł. węgier.: *Vakáció a kenguruk szigetén*. [Przeł.] J. Cservenits. Budapest 1984.

12. *Old Piernik, prerie i my*. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: LSW 1975, 242 s.

13. *Australia kusząca obietnicą*. [Reportaże]. Wwa: KiW 1976, 300 s. Wyd. 2 także 1978.

14. *Mister Nikt*. [Opowiadanie dla młodzieży]. Wwa: MAW 1977, 46 s. Przedr. zob. poz. 15. Adapt. film. pt. Tylko tyle: Adapt.: A. Górna. TV 1978.

15. *Dobra noc na szczupaka*. [Opowiadania]. Wwa: LSW 1979, 337 s.

Zawartość: Cezary, wnuk „Żbika”; W sobotę pod drzewkiem pomarańczy; Dobra noc na szczupaka [por. Słuchowiska]; *Virtuti dla Karakuła* [poz. 7]; Łatwiej wystrzelać bandę Jima [poz. 8]; *Mister Nikt* [poz. 14]; *Małolat*; Bergman, Antonioni i pomoc techniczna [por. Słuchowiska]; Eksperyment docenta Piszczaka; Urowadzenie nad Czarną Hańczą.

16. *Nie samym chlebem*. Reportaże. Pozn.: WP 1980, 211 s. Dot. spraw społecznych.

17. *Wyprawa po królewskiego łososia*. Z plecakiem przez Finlandię. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: MAW 1980, 159 s. Wyd. nast. także 1983.

18. [Siedemnaście] 17 kur na Tasmanię. [Powieść dla młodzieży]. Wwa: LSW 1982, 340 s. Wyd. nast. także 1987.

19. *Drozd śpiewający we mgle*. [Powieść]. Wwa: MAW 1984, 164 s.

20. *Gdy zaczyna padać w Bordeaux*. [Opowiadanie dla młodzieży]. Wwa: MAW 1987, 30 s.

21. *Od Hańczy do australijskiej Thomson River*. Pozn.: WP 1988, 174 s. Opowiadania wędkarskie z różnych kontynentów.

22. *Wyspa Rampous, zielona od tamaryszków*. [Opowiadanie dla młodzieży]. Wwa: MAW 1988, 32 s.

23. *Ja, Franek...* [Powieść]. Wwa: LSW 2001, 191 s. Nadto słuchowiska radiowe, m.in.: *Wyratowanie najprawdziwszego pułkownika*. Radio 1968. — Wiel-

ki Ben z Błękitnej Doliny. Radio 1970. — *Bonanza nad Płasawką*. Radio 1971. — *Dobra noc na szczupaka*. Radio 1971 [por. Twórczość poz. 15]. — *Gdzie jest filozof?* Radio 1972. — *W sobotę na dużej przerwie*. Radio 1973. — *Niemaszchleba*. Radio 1974 [nagroda Min. Obrony Nar. w 1964; por. Twórczość poz. 2]. — *Bergman, Antonioni i pomoc techniczna*. Radio 1977 [por. Twórczość poz. 15]. — *Cezary, wnuk Żbika*. Radio 1977 [I nagroda w konkursie międzynarodowym (Finlandia 1977); por. Twórczość poz. 15]. — *Trudny przypadek Albina „Z”*. Radio 1977. — *W sobotę pod drzewkiem pomarańczy*. Radio 1977.

OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 2003. — Wywiady: *Przy pół czarnej z T.Z. Rozm. M. Tygielska. Radio i Telew.* 1963 nr 18; *Propagandę robi się piórkciem...* Rozm. Z. Wasilewski. *Radio i Telew.* 1972 nr 33.

NSLD (B. Tylicka). — LPD.

[*Aleja Dobrej Nadziei*]; E. Boniecka: *Saga Ziemi Zachodnich. Nowe Książ.* 1964 nr 11; W. Wystup: *Po prostu po śpiech. Odra* 1964 nr 3. — [Niemaszchleba]; W. Wystup: *Albumy rodzinne. Odra* 1964 nr 11; W. Nawrocki: *W Niemaszchleba jest chleb. W: Proza, poezja 1964. Wwa 1965; M. Radgowski: Tamten słup graniczny. Nowe Książ.* 1965 nr 7. — [Płaki okaleczone]; J. Ambroziewicz: *Zdobywanie człowieka. Tyg. Kult.* 1967 nr 12; [K. Łastawiecki Łast: *Bohaterowie nie są zmęczeni. Literary* 1967 nr 3; E. Pawlak: *Kompleksy reportera Z. Nurt* 1967 nr 12. — Z. Pędziński: *W poszukiwaniu. Twórczość* 1967 nr 3 [rec.: Niemaszchleba]. — T. Świeżawska. *Prasa Pol.* 1967 nr 6. — F. Fornalczyk: *O lubuskim piśmiennictwie dokumentalnym. Zesz. Lubus.* 1968 nr 4 [m.in. dot. *Aleja Dobrej Nadziei*]. — [Podróż doliną rzeki]; J. Ambroziewicz: *Reporter jest dobry na wszystko. Tyg. Kult.* 1970 nr 13 [m.in. dot. T.Z.]; J. Doliński: *Po obu stronach granicy. Życie Lit.* 1970 nr 10; J. Mazurczyk: *Wzdłuż granicy. 7-my Głos Tyg.* 1970 nr 12; J. Rolicki: *Ucieczka od reportażu. Nowe Książ.* 1970 nr 3 [dot. też: *Demostenes* 43]; J. Rutkiewicz: *Po obu stronach rzeki. Odra* 1970 nr 3. — [Old Piernik, prerie i my]; [J. Miśniakiewicz?]; A. Jowit: *Trudno być małym chłopcem. Jantar* 1975 nr 44; A. Sekuła: *Z uniwersalną dedykacją. Nowe Książ.* 1976 nr 15. — B. Zaborowska: *Przygoda w buszu. Nowe Książ.* 1976 nr 1 [rec.: *Dwoje w buszu*]. — J. Doliński: *Apokalipsa i Arkadia. Życie Lit.* 1980 nr 45 [m.in. rec.: *Wyprawa po królewskiego łososia*]. — [Nie samym chlebem]; M. Różycki: *Zaproszenie do autodiagnozy. Literatura* 1980 nr 30; T. Wach: *Wspaniali erudyci. Nowe Książ.* 1980 nr 16. — E. Nowacka: *Na granicy wydawalności. Nowe Książ.* 1986 nr 5 [rec.: *Drozd śpiewający we mgle*]. — I. Tessarowicz: *Prawie sto ważnych spraw. Nowe Książ.* 1987 nr 9 [rec.: *Gdy zaczyna padać w Bordeaux*]. — [Ja, Franek...]; M. Arpad Kowalski: *Sto dwadzieścia i dalej. Czas* 2002 nr 12; G. Leszczyński. *Nowe Książ.* 2002 nr 4.

B.M.

**ZIOMEK Jerzy**  
1924-1990

Pseud.: J.Z.; (j. zmk.); P. Konoszewicz.

Historyk i teoretyk literatury, krytyk literacki i teatralny.

Urodzony 7 sierpnia 1924 w Dąbrowie Górniczej; syn Mieczysława Ziomka, kupca, i Marii z Szteleńców. Mieszkał w rodzinnej miejscowości, tu także uczył się w gimnazjum. Po wybuchu II wojny światowej pozostał nadal w Dąbrowie Górniczej (włączona do Rzeszy) i pracował początkowo w skle-



pie ojca, a następnie jako pomocnik biurowy w Zarządzie Nieruchomości (Grundstücksgesellschaft) w Będzinie (do stycznia 1945). Po zakończeniu wojny kontynuował naukę w Liceum im. W. Łukasieńskiego w Dąbrowie Górniczej. W 1946 zdał egzamin maturalny i podjął studia polonistyczne na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu (od 1952 Uniwersytet Wrocławski, UW). Był członkiem Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej (1946-48), a potem Związku Akademickiej Młodzieży Polskiej (1948-50). Debiutował w 1946 artykułem „Kilka gorzkich uwag o antyhumanizmie”, ogłoszonym w krakowskim tygodniku *Młoda Rzeczpospolita* (nr 9). Pierwszą rozprawę naukową pt. „Cytat literacki w „Trylogii” Henryka Sienkiewicza” zamieścił w 1947 w *Pamiętniku Literackim*; z pismem tym współpracował także w następnych latach (do 1962, z przerwami). Od 1948 studia łączył z zajęciami naukowo-dydaktycznymi: był asystentem na UW i równocześnie we wrocławskiej Pracowni Oświecenia (później Dział Historii Literatury Okresu Oświecenia) Instytutu Badań Literackich (IBL). W 1949 ożenił się z Ewą Chodźko, polonistką. W 1950 ukończył studia na UW i po uzyskaniu magisterium kontynuował pracę naukowo-dydaktyczną; prowadził badania głównie z zakresu historii literatury staropolskiej i oświeceniowej. Artykuły i recenzje, poświęcone także literaturze i kulturze współczesnej, publikował w tym czasie m.in. w *Ekranie Tygodnia* (dodatek *Gazety Robotniczej*; 1947-49; m.in. podp.: (j. zmk.), P. Konoszewicz), kwartalniku *Zeszyty Wrocławskie* (1948-52; m.in. podp. P. Konoszewicz) oraz w tygodniku *Nowa Kultura* (1952-54). W 1951 został członkiem PZPR. W tymże roku doktoryzował się na podstawie rozprawy pt. „Publicystyka Kuźnicy Kołtająowskiej” (promotor prof. Tadeusz Mikulski); w 1952 objął na UW stanowisko adiunkta. W 1953 został przeniesiony służbowo na Uniwersytet Poznański (od 1955 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, UAM), gdzie pracował jako zastępca profesora; w 1954 (na wniosek Rady Naukowej IBL) został mianowany docentem. Dwukrotnie (za r. 1952/1953 i 1953/1954) otrzymał nagrodę Ministra Szkolnictwa Wyższego. W 1954-56 pełnił funkcję prodziekana Wydziału Filologicznego UAM. W 1957 redagował dział *Zeszytów Naukowych UAM – Filologia*. Artykuły i recenzje ogłaszał m.in. w *Roczniku Literackim* (1955-57, dział „Literatura staropolska”), nadal w *Nowej Kulturze* (1958-61) oraz w *Tygodniku Zachodnim* (1958-60). Na przełomie 1959 i 1960 pracował przez kilka miesięcy jako lektor języka polskiego na Sorbonie w Paryżu. Po powrocie do kraju był w 1960-69 kierownikiem Katedry Literatury Polskiej UAM. W 1961-65 pełnił funkcję dziekana Wydziału Filologicznego tejże uczelni. Od 1961 nale-

żał do Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN (od 1972 członek prezydium). Kontynuował prace badawcze, zajmując się głównie problematyką procesów historycznoliterackich oraz teorią przekładu. Uprawiał też krytykę teatralną; był redaktorem naczelnym *Proscenium* (1963-64; zamieszczał tu artykuły do 1966, z przerwami, m.in. podp. J.Z.); recenzje i teksty dotyczące teatru publikował też sporadycznie m.in. w pismach *Teatr* (1965-67) i *Nurt* (1966-75, z przerwami). W 1963-64 był stałym recenzentem i komentatorem teatralnym w poznańskim oddziale Telewizji Polskiej. Od 1964 należał do ZLP (do rozwiązania związku w 1983; w 1966-68 wiceprzewodniczący Oddziału Poznańskiego). W 1965 otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego UAM i został członkiem Senatu tej uczelni (do 1966). Współpracował nadal z IBL PAN i uczestniczył (do grudnia 1970 jako pracownik etatowy, z przerwą w 1962-64) w prowadzonych w tej instytucji badaniach naukowych; od 1966 wchodził w skład Rady Naukowej IBL (od 1969 członek komisji do spraw przewodów doktorskich, od 1985 zastępca przewodniczącego tej komisji, później także wiceprzewodniczący Rady). Był współredaktorem (w 1966-72), a potem członkiem komitetu redakcyjnego serii wydawniczej IBL *Studia Staropolskie*, w 1968-70 kierował Pracownią Historii Literatury Polskiej XVI w. IBL w Warszawie. W 1967-71 był równocześnie kierownikiem literackim Lubuskiego Teatru im. L. Kruczkowskiego w Zielonej Górze, w 1968-69 redagował zielonogórskie *Zeszyty Teatralne*, a w 1972-73 zajmował stanowisko kierownika literackiego Teatru Nowego w Poznaniu. W 1969 założył Zakład Teorii Literatury w Instytucie Filologii Polskiej UAM, którym następnie kierował (od 1988 pod nazwą Katedra Teorii Literatury z Pracownią Komparatystyki Literackiej). Rozprawy, artykuły i recenzje publikował w tym czasie m.in. w dwumiesięczniku *Teksty* (1972-78, z przerwami), wznowił też współpracę z *Pamiętnikiem Literackim* (1974-90, z przerwami). W 1981 otrzymał nagrodę Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki II stopnia. W 1983 został mianowany profesorem zwyczajnym. W 1990 otrzymał nagrodę Ministra Edukacji I stopnia za osiągnięcia w kształceniu kadry naukowej. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1954), Odznaką Honorową m. Szczecina (1966), Odznaką Honorową m. Zielona Góra (1971), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1976), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1976), Odznaką Honorową Województwa Poznańskiego (1979). Zmarł 13 października 1990 w Puszczykówkę pod Poznaniem; pochowany w Poznaniu.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Hugo Kołtają. [Szkieł]. [Wwa:] Czyt. 1951, 41 s.



2. Jan Kochanowski. Rekonesans. Wwa: PIW 1953, 111 s.

3. Poezja polska epoki Renesansu. [Współaut.: J. Pietrusiewicz, A. Sajkowski. Wwa: PAN 1953, 53 s., powiel. tytuł na okładce: Poezja polska w okresie Renesansu]. Przedr. pt. Poezja polska epoki Odrodzenia w: Odrodzenie w Polsce. Materiały sesji naukowej PAN 25-30 października 1953 roku. T. 4. Wwa 1956.

4. Staff i Kochanowski. Próba zastosowania teorii informacji w badaniach nad przekładem. Powst. 1961. Wyd. Pozn.: UAM 1965, 61 s.

Data powst. wg SWPP 2. – Analiza utworów łacińskich J. Kochanowskiego w przekł. L. Staffa: Elegii ksiąg czworo. Wwa 1955; Lyrica. Wwa 1956; Foricoenia, czyli fraszki łacińskie. Wwa 1956.

5. Wizerunki polskich pisarzy katolickich. Szkice i polemiki. Pozn.: WP 1963, 193 s.

Zawartość: Hanny Malewskiej Księgi Kronik; Antoniego Gołubiewa Księgi Rodzaju; Zofii Kossak Księgi Powtórzonego Prawa; Jerzego Zawieyskiego Księgi Hioba; Jana Dobraczyńskiego Księgi (bez) Wyjścia.

6. Kazimierz Brandys. Wwa: Wiedza Powsz. 1964, 203 s.

7. Teatr Lubuski im. Leona Kruczkowskiego w Zielonej Górze. Sezon 1969–1970. [Folder reklamowy]. Tekst ... Zielona Góra: Lubuski T. im. L. Kruczkowskiego 1969, 28 s.

8. Renesans. Wskazówki bibliogr.: H. Geber. Wwa: PWN 1973, 476 s. IBL PAN. Historia literatury polskiej. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1976, wyd. 3 1977, wyd. 4 1980; wyd. w cyklu IBL PAN Wielka historia literatury polskiej: wyd. 5 popraw. 1995, wyd. 6 1996, wyd. 7 1997, wyd. 8 1998, wyd. 9 1999, wyd. 10 2001, wyd. 11 2002.

Nagroda Ministra Nauki, Szkolnictwa Wzwyższego i Techniki oraz Nagroda Sekretarza PAN w 1974.

9. Powinowactwa literatury. Studia i szkice. Wwa: PWN 1980, 402 s.

Zawartość: Cz. 1: Powinowactwa przez fabułę. – Cz. 2: Projekt wykonawczy w dziele literackim a problemy genologiczne; Semiotyczne problemy sztuki teatru; Przekład – rozumienie – interpretacja; O przekładaniu przyszłość; Autobiografizm jako hipoteza konieczna. („Treny” Jana Kochanowskiego); Metodologiczne problemy syntezy historycznoliterackiej. – Cz. 3: Pornografia i obscenium; Komizm – spójność teorii i teoria spójności; Parodia jako problem retoryki. Nagroda im. A. Brücknera przyznawana przez Wydział I Nauk Społecznych PAN w 1981.

Przekł. art.: Projekt wykonawczy w dziele literackim a problemy genologiczne: franc. Le Project de l'auteur dans l'oeuvre littéraire et les problèmes génériques. [Przet.] J. Wolf *Literary Studies in Poland*, Wr. T. 9: 1983 s. 19–44. – Semiotyczne problemy sztuki teatru: serb.-chorw.: Semiotika pozorišta. [Przet.] B. Rajčić. *Polja*, Nowy Sad 1980 nr 260 s. 317–320; włos.: Sulla semiotica dell'opera d'arte teatrale. *Comunicazioni Sociali*, Mediolan 1983 nr 2/3.

10. Literatura Odrodzenia. Wwa: PWN 1987, 287 s. IBL PAN. Dzieje literatury polskiej. Synteza

uniwersytecka. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1989, wyd. 3 popraw. i uzup. 1999.

11. Retoryka opisowa. Wr.: Ossol. 1990, 341 s. *Vademecum Polonisty*. Wyd. 2 popraw. tamże 2000. Zawartość: Przedmiot i zakres retoryki; Z dziejów retoryki; Genologia – retoryczne klasyfikacje; Inwencja, teoria argumentacji, dyspozycja; Retoryka elokucyjna. Założenia; Stylistyka kwantytatywna i spójność tekstu; Trop; Retoryka elokucyjna. Figury słów; Figury myśli; Pamięć i wykonanie; Teoria periodu retorycznego; Topika.

12. Prace ostatnie. Literatura i nauka. Słowo wstępne: E. Wiegandt. Wwa: PWN 1994, 433 s.

Zawartość: I. Proces historycznoliteracki: Epoki i formacje w dziejach literatury polskiej; Obrona potoczna historii literatury, czyli półka czytelnika i półka badacza. – II. Literatura i rzeczywistość: Poeta jako źródło historyczne [Głos do referatu: W. Weintraub; Jan Kochanowski i Joannes Cochranovius]; Prawda jako problem poetyki; Fikcyjne pole odniesienia a problem quasi-sądów. – III. Pod znakiem retoryki: O współczesności retoryki; Symbol wśród tekstów kultury; Metafora a metonimia. Refutacje i propozycje: Solecyzmy w „Ferdynandzie” [W. Gombrowicz]; Wprowadzenie do teorii solecyzmu. Preliminaria translatołogiczne; Kontrafaktura; „Genera scribendi”. – IV. Varia: Jan Kochanowski „Pan zastępów”. Przyczynek z pogranicza gramatyki i poetyki; Niezwykłe i nie lada pióro [dot. J. Kochanowski: Pieśń XXIV]; Łódź bukowa [współaut.: J. Abramowska [dot. J. Kochanowski: Odprawa posłów greckich, Chorus III]; Scyta w Arkadii [o T. Różewicz]; Śmiech pokoleń [o T. Borowski]; Beta w oczach Mi. Głosa do „Zniewolonego umysłu” [Cz. Miłosz]; Polonistyka musi być wielogłęboka: od laboratoryjnego języka sympozjów do przystępnej, pięknej sztuki pisanja. Rozm. P. Bagiński [wywiad]. – Bibliografia prac Jerzego Ziomek 1946–1993. Oprac.: A. Ziomek-Miarkowska.

Przekł. niem. art. Fikcyjne pole odniesienia a problem quasi-sądów: Die Frage der Quasi Urteile und das fiktive Bezugsfeld. W: *Linguistic and Literary Studies in Eastern Europe*. T. 5. Semiotics and dialectics. Amsterdam 1981.

13. Rzeczy komiczne. Pozn.: *Pozn. Stud. Polonist. Ser. Lit.* 2000, 188 s. Prace Inst. Filologii Pol. UAM.

Zawartość: J. Abramowska: Jerzy Ziomek – „homo ludens” [wstępl. – [Rozprawy z poz. 9.] Komizm – spójność teorii i teoria spójności; Parodia jako problem retoryki. Pornografia i obscenium.

Rozprawy i studia w czasopiśmie i książkach zbiorowych, m.in.: Cytat literacki w „Trylogii” Henryka Sienkiewicza. *Pam. Lit.* 1947 s. 209–217. – Hugo Kołłątaj w czasie Sejmu Czteroletniego. *Pam. Lit.* 1950 z. 3/4 s. 687–716. – Plebejskie początki Renesansu polskiego, czyli o Biernacie z Lublina. *Zesz. Wroc.* 1951 nr 2 s. 23–32. – „Treny” Jana Kochanowskiego. *Zesz. Wroc.* 1952 nr 3 s. 51–63. – Hugo Kołłątaj a Wielka Rewolucja Francuska. *Kron. UAM* 1955/56 s. 25–35. – Badania nad literaturą staropolską w okresie dziesięciolecia Polski Ludowej. W: *Beogradski Medunarodni Slavistički Sastanak*. Beograd 1957 s. 315–325. – O „Zuzannie” Jana Kochanowskiego. W: *Ze studiów nad literaturą staropolską*. Wr. 1957 s. 117–139. – Antoni Strzelbicki – kat krakowski. Pamflet przypisywany Franciszkowi Salezemu Jezierskiemu. W:

Miscellanea z doby Oświecenia. [T.] I, Wr. 1960 s. 359-383 [tu też tekst pamfletu w oprac. J.Z., s. 383-401]. — Powieść polityczna – powieść o polityce. *Pam. Lit.* 1964 z. 4 s. 349-366 [dot. m.in.: T. Breza: Mury Jerycha, Niebo i ziemia; Z. Nalkowska: Węzły życia; J. Putrament: Wrzesień], przedr. w: Z problemów literatury polskiej XX wieku. T. 3. Literatura Polski Ludowej. Wwa 1965 s. 66-84. — Z problemów współczesnej powieści katolickiej. (Teoria – złudzenia – szanse). W: Z problemów literatury polskiej XX wieku. T. 3. Literatura Polski Ludowej. Wwa 1965 s. 177-192. — Zur Frage des Komischen. *Zag. Rodz. Lit.* 1965 z. 1 s. 74-84 [próba definicji komizmu]. — Komizm – parodia – trawestacja. W: Prace o literaturze i teatrze ofiarowane Zygmuntovi Szwejkowskiemu. Wr. 1966 s. 322-339. — Aktor w systemie znaków. *Dialog* 1967 nr 9 s. 75-82; przekł. serb.-chorw.: Glumac u sistemu znakova. [Przeł.] B. Rajčić. *Pozorište*, Tuzla 1971 nr 1/2 s. — Z dziejów myśli i literatury renesansu. W: Polska w epoce Odrodzenia. Wwa 1970 s. 283-303. — Dossier personalne dramatów Witkacego. *Dialog* 1971 nr 3 s. 123-137, przedr. pt. Personalne dossier dramatów Witkacego w: Studia o Stanisławie Ignacym Witkiewiczu. Wr. 1972 s. 83-105; przekł. franc.: Le dossier des personnages du théâtre de Witkacy. [Przeł.] E. Destrée-Van Wilder. *Literary Studies in Poland*, Wr. T. 16: 1986. — Mikołaja Reja „Krótka rozprawa” i „Kupiec”. (Problemy struktury dialogu i dramatu). W: Mikołaj Rej. Wr. 1971 s. 65-88. — Deformacja, rzeczywistość i „Szewcy”. W: Studia o Stanisławie Ignacym Witkiewiczu. Wr. 1972 s. 107-123. — O sztukach fabularnych. *Teksty* 1972 nr 1 s. 27-35, przedr. w: Problemy teorii literatury. Ser. 2. Wyd. 2 poszerz. Wr. 1987 s. 190-195. — Kto mówi? *Teksty* 1975 nr 6 s. 44-55 [dot. tłumaczenia jako konfrontacji języków i kultur]. — Badania nad literaturą polską doby renesansu. *Biul. Polon.* 1976 nr 1 s. 115-125. — Sarbiewski jako krytyk [T.] Todorova. *Teksty* 1978 nr 2 s. 5-28. — The Renaissance in Poland. (An outline). [Przeł.] M.-B. Fedewicz. *Literary Studies in Poland*, Wr. T. 3: 1979 s. 7-20.

#### Prace edytorskie i redakcyjne

1. I. Krasicki: Historia na dwie księgi podzielona. Oprac. i wstęp ... Wwa: KiW 1951, XXXIII, 146 s.
2. W. Borowy: Studia i rozprawy. T. 1-2. Przygot. do druku: T. Mikulski, S. Sandler, ... Wr.: Ossol. 1952, VI, 310 s.
3. Biernat z Lublina: Wybór pism. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1954, CXI, 224 s. *BN I*, 149. Wyd. nast. Wr.: Ossol., Wwa: De Agostini Polska 2004.
4. Odrodzenie w Polsce. Materiały sesji naukowej PAN 25-30 października 1953 roku. T. 4. Hi-

storia literatury. Pod red. ... Wwa: PIW 1956, 557 s. PAN.

5. J. Kochanowski: Psalterz Dawidów. Oprac. ... Wr.: Ossol. 1960, CLXXVIII, 303 s. *BN I*, 174.
6. S. Wyspiański: Powrót Odysa. Oprac. i układ tekstu: J. Hoffmann i ... Wyst. Zielona Góra, Lubuski T, im. L. Kruczkowskiego 1968.

7. Biografia – geografia – kultura literacka. Red.: ..., J. Sławiński. Wr.: Ossol. 1975, 256 s. *IBL PAN*.

8. Dzieje literatury polskiej. Synteza uniwersytecka. Pod red. ... Wwa: PWN 1986-1992. *IBL PAN*.

Wyd. 1: T. Witczak: Literatura średniowiecza. 1990, 219 s.; J. Ziomek: Literatura Odrodzenia. 1987, 287 s. [por. Twórczość poz. 10]; Cz. Hernas: Literatura baroku. 1987, 316 s.; M. Klimowicz: Literatura Oświecenia. 1988, 239 s.; A. Witkowska: Literatura romantyzmu. 1986, 367 s.; H. Markiewicz: Literatura pozytywizmu. 1986, 270 s.; M. Podraza-Kwiatkowska: Literatura Młodej Polski. 1992, 351 s.; J. Kwiatkowski: Literatura Dwudziestolecia. 1990, 477 s.

9. Między tekstami. Intertekstualność jako problem poetyki historycznej. Studia pod red.: ..., J. Sławińskiego, W. Boleckiego. Wwa: PWN 1992, 406 s.

#### OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1975, 1979. — inf. córki, A. Ziomek-Miarkowskiej, 2003. — Wywiady: J.Z. Rozm. O. Błaziejewicz. *Głos Wielkop.* dod. *Głos Tygodnia* 1965 nr 191; Sztuka pamiętania. Rozm. Z. Kocielak. *Głos Wielkop.* 1973 nr 262; Czemu służy historia literatury? Rozm. E. Kuźna. *Spojrzenia* 1974 nr 5 [m.in. nt. książki „Renesans”].

SWPP 2 (B. Winkłowa). — PP (B. Winkłowa). — LP XX w. (P. Słwiński). — E. Kraskowska: Bibliografia prac profesora J.Z. Wybór. W: Miejsca wspólne. Wwa 1985. — A. Ziomek-Miarkowska: Bibliografia prac J.Z. 1946-1993. W: J. Ziomek: Prace ostatnie. Wwa 1994.

Cz. Hernas: Stare i nowe prace o literaturze staropolskiej po wojnie. (1945-52). *Pam. Lit.* 1952 z. 1/2 [dot. m.in. rozprawy: Plebejskie początki Renesansu polskiego, czyli o Biernacie z Lublina. *Zesz. Wroc.* 1951 nr 2]. — A. Lam. *Pam. Lit.* 1954 z. 1 [rec.: Jan Kochanowski, Renesans]. — [Biernat z Lublina: Wybór pism. Oprac. ...] H. Dziechcińska: Biernat z Lublina w publikacjach powojennych. *Pam. Lit.* 1955 z. 4 [dot. m.in. oprac. J.Z.], S. Grzeszczuk. *Pam. Lit.* 1955 z. 3, polem.: J. Woronczak: Drobiazgi o Biernacie z Lublina. *Tamże* 1957 z. 2; J. Tazbir. *Prz. Hist.* 1955 z. 3. — S. Nieznawski. *Zesz. Nauk. KUL* 1961 z. 2 [rec. oprac.: J. Kochanowski: Psalterz Dawidów]. — [Wizerunki polskich pisarzy katolickich] S. Jończyk: Marksistowskie portrety pisarzy katolickich. *Kierunki* 1963 nr 50; J. Stadnicki: Literatura katolicka w oczach krytyki. *Więź* 1964 nr 7/8 [dot. m.in. J.Z.]. — [Kazimierz Brandys:] F. Fornalczyk: Nie tylko o Kazimierzu Brandysie. *Nurt* 1965 nr 8; A. Lisiecka: Za co Kochamy Kazimierza Brandysa. *Wiatraki* 1965 nr 2; K. Rosner: O twórczości Kazimierza Brandysa. *Nowe Książ.* 1965 nr 2. — W. Weintraub. *Pam. Lit.* 1965 z. 2 [rec. oprac.: J. Kochanowski: Psalterz Dawidów]. — [Renesans:] J. Słaski: Synteza literatury polskiego renesansu. *Nowe Książ.* 1974 nr 10; W. Weintraub: Literatura, paraliteratura i kultura XVI w. *Teksty* 1974 nr 4. — S. Dąbrowski: Z „problemów metodologicznych współczesnego literaturoznawstwa”. *Zesz. Nauk. KUL* 1977 nr 3/4 [m.in. polem. z art. J.Z.: Metodologiczne problemy syntezy historycznoliterackiej. W: Problemy metodologiczne współczesnego literaturoznawstwa. Kr. 1976]. — [Powinowactwa literatury:] W. Bolecki: Niesuwerenność i hegemonia. *Teksty* 1981 nr 2; A. Burzyńska.

*Ruch Lit.* 1981 nr 2; E. Szary-Matywiecka. *Pam. Lit.* 1983 z. 1. — W.M. Pado. Czy Kochanowski laicyzował Psalm? *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 1986 nr 1 [dot. oprac.: J. Kochanowski: Psalterz Dawidów]. — B. Kasprzak: O starej retoryce na nowo. *Polonistyka* 1991 nr 9 [rec.: Retoryka opisowa]. — Nasz Profesor Jerzy Ziomek. Pozn.: UAM. Wydz. Filol. Pol. i Klas. 1991. [23] s. Iwspomnienia pośmiertne współpracowników: E. Balcerzana, E. Wiegandt, S. Wysłouch; nadto: *Kalendarium*, Oprac. J. Abramowska]. — E. Sarnowska-Temeriusz. *Vir bonus dicendi peritus*. O „Retoryce opisowej” J.Z. *Teksty Drugie* 1991 nr 5. — E. Wiegandt, J.Z. (7 sierpnia 1924-13 października 1990). *Pam. Lit.* 1991 z. 4. — S. Wysłouch; Jerzy. *Teksty Drugie* 1991 nr 5. — [Retoryka opisowa:] E. Malinowska. *Stylistyka* 1992 t. 1; A. Sitkova. *Pam. Lit.* 1992 z. 4. — M. Głowiński. Pięć. Próba portretu zbiorowego. *Tyg. Powsz.* 1993 nr 50 [dot. m.in. J.Z.]. — P. Majerski. Poważna wspólnota śmiechu. *Nowe Książ.* 2000 nr 12 [rec.: Rzeczy komiczne]. — M. Juda-Mieloch: Literaturoznawca na ramionach gigantów. Figura autorytetu w późnych tekstach J.Z. *Pam. Lit.* 2001 z. 4. **B.T.**

## ZNAMIEROWSKI Juliusz Stefan 1912-1998

Pseud.; [sz.; Juliusz Stefan; Zulf.  
Powieściopisarz, publicysta.

Urodzony 26 grudnia 1912 w Warszawie; syn Czesława Znamierowskiego, prawnika, filozofa i socjologa, i Marii z Rudnickich. Uczył się w Gimnazjum im. T. Czackiego w Warszawie; w 1932 zdał maturę. Następnie w 1932-38 studiował w Wyższej Szkole Handlowej (od 1933 Szkoła Główna Handlowa, SGH), specjalizując się w zagadnieniach transportu morskiego. W 1934 był praktykantem na statkach s/s „Polonia” i s/s „Kościusko”. W czasie studiów, od 1936 do 1938, pracował jako referent w Biurze Studiów Polskiego Radia w Warszawie. W 1938 uzyskał dyplom SGH. Następnie do 1939 był zastępcą kierownika działu w Biurze Sprzedaży Rowerów „Łucznik”. Po wybuchu II wojny światowej brał udział jako ochotnik w kampanii wrześniowej w samodzielnym batalionie „Stanisław” na Lubelszczyźnie. Ożenił się z Jadwigą Kruszewską. W czasie okupacji niemieckiej przebywał do 1942 w Warszawie i pracował jako spawacz oraz elektryk. W tym czasie należał do Związku Walki Zbrojnej. Od 1942 mieszkał w Zakopanem, utrzymując się z prywatnych lekcji angielskiego. Jednocześnie współpracował z ruchem oporu jako wydawca i łącznik (pseud. Pastor) radzieckiego oddziału partyzanckiego „Walka” płk. Mikołaja Kazina (pseud. Kalinowski) na Podhalu. Po wojnie był w 1945 podoficerem Milicji Obywatelskiej w Zakopanem. W tymże roku przeniósł się do Lęborka (Pomorze) i uczestniczył w organizowaniu administracji polskiej. Był do 1946 kierownikiem Powiatowego Oddziału Informacji i Propagandy, wiceprzewodniczącym Powiatowej Rady Narodowej, przewodniczącym Komisji Kontroli Społecznej oraz radnym WRN w Gdańsku. Należał do PPS (członek Komitetu Powiatowego w Lęborku). Pierwsze artykuły publicystyczne i korespondencje drukował

w *Dzienniku Bałtyckim* (1945-46). W końcu 1946 przeniósł się do Warszawy, gdzie objął funkcję zastępcy kierownika Wydziału Zagranicznego Komisji Centralnej Związków Zawodowych. Był też kierownikiem działu politycznego tygodnika *Świat i Polska* (1946-47). W 1947 wyjechał do Bratysławy, gdzie objął stanowisko kierownika Konsulatu Generalnego RP. W 1948-58 był członkiem PZPR. W 1949 powrócił do kraju i podjął pracę jako dziennikarz, najpierw w kieleckim *Słowie Ludu* (do 1950), a następnie w *Głosie Pracy* (do 1951) w Warszawie. W 1952-56 był inspektorem w Centralnym Zarządzie Księgarstwa. Następnie wyjechał do Bydgoszczy i pracował w redakcji *Gazety Pomorskiej* jako kierownik działu (1956-57). Powróciwszy do Warszawy, wznowił pracę w tygodniku *Świat i Polska*. Po zamknięciu tego pisma w 1959, został sekretarzem Klubu Marynistów Ligi Przyjaciół Żołnierza (do 1961). Od 1962 był członkiem ZLP (do rozwiązania Związku w 1983). Od tego roku nie pracował etatowo, zajmując się pracą literacką. W 1963-69 uczestniczył w pracach kilku komisji Zarządu Głównego ZLP: Komisji Zagranicznej, Komisji Domów Twórczych, Komisji Budowy Domu Zasłużonego Twórcy. W 1964 uzyskał stypendium Związku Zawodowego Marynarzy i Portowców, co umożliwiło mu napisanie powieści pt. „Duży karaluch”. W 1966-82 należał ponownie do PZPR. W 1969-72 był członkiem redakcji tygodnika *Przyjaciółka*, w którym ogłaszał artykuły (także pod pseud. Juliusz Stefan). Od 1969 publikował też w *Barwach*. W 1984 został prezesem Zarządu Głównego Stowarzyszenia Marynistów Polskich. W 1986 przebywał przez pięć miesięcy w Stanach Zjednoczonych. W 1988 został członkiem SPP i przewodniczącym Klubu Autorów Literatury Polskiej. Wyróżniony m.in. złotą odznaką „Zasłużony Pracownik Morza” (1960), Złotym Krzyżem Zasługi (1974) i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1983). Zmarł 21 lutego 1998 w Warszawie.

### TWÓRCZOŚĆ

1. Vulkan AG. [Powieść]. Wwa: PIW 1962, 350 s. Głag dalszy zob. poz. 3.
2. Trzynasty rejs. [Powieść]. Wwa: MON 1963, 202 s.
3. Zielone światło. [Powieść]. Wwa: PIW 1963, 327 s. Początek zob. poz. 1.
4. Jutro będę młodszy. [Powieść]. Pozn.: WP 1965, 141 s. I nagroda w konkursie Wielkopól. Tow. Kult. WP i Oddz. Pozn. ZLP na powieść współcz. w 1965.
5. Trzecia twarz miasta. [Powieść]. Wwa: PIW 1966, 194 s.

6. Duży karaluch. Powieść. Pozn.: WP 1967, 191 s.  
 7. Honor bez motywów. Serial w 3 częściach. TV 1977.  
 Cz. 1. Czy ja też zabilem?; cz. 2. Honor bez motywów; cz. 3. Klub trzech sprawiedliwych.  
 8. Pożeracz ciepła. [Powieść]. Wwa: MÓN 1982, 277 s.  
 9. Gdzie będę tak potrzebny. [Powieść]. Szczec.: KAW 1983, 146 s.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1966, 1975, 1988. — SWPP 2 (R. Loth).  
 [Vulkan AG:] K. Dąbrowska: Dojrzały debiut. *Pomorze* 1962 nr 19; G. Jordan: O ludziach trudu i żywiołu. *Śl. Pousz* 1962 nr 145; Z. Kubikowski. *Odra* 1962 nr 12; W. Maciąg: Ekonomista i powieść. *Życie Lit* 1962 nr 37; Z. Żabicki: Epika czy powieść polityczna? *Nowe Książ.* 1962 nr 14. — [Zielone światło:] J. Gärtner. *Tyg. Mor.* 1964 nr 8; B. Kogut: Pogranicze autentyzmu. *Życie Lit* 1964 nr 9; S. Melkowski: Powieść jako dokument. *Twórczość* 1964 nr 6; A. Werner: Małe życie i wielka polityka. *Nowe Książ.* 1964 nr 10. — [Jutro będę młodszy:] Z. Pędziński: Temat z przyszłością. *Nurt* 1965 nr 8; W. Nawrocki: Morska reedukacja. *Kultura* 1966 nr 20. — A. Przyppkowski: J.Z. kształt miasteczka. *Tyg. Mor.* 1966 nr 49. — J. Rajtaczak: Trzech panów w Łódce, nie licząc psa. *Wiatrak* 1966 nr 7 [rec.: Jutro będę młodszy]. — J. Borowik: Problematyka teby w ujęciu powieściowym. *Tyg. Mor.* 1967 nr 44. — [Trzecia twarz miasta:] J. Brudnicki: Pointa ucięta jak synkopa. *Współczesność* 1967 nr 20; W. Maciąg: Prozaicy wśród czytelników albo: Kto nudzi i kto bawi. *Życie Lit* 1967 nr 17; J. Mazurczyk: Nadmiar i niedosyt. *7-my Głos Tyg.* 1967 nr 30. — [Duży karaluch:] H. Chmielowski: Paskudny karaluch. *Tyg. Mor.* 1968 nr 32; J. Mazurczyk: Zbyt wiele i za szybko. *7-my Głos Tyg.* 1968 nr 10; A. Żurowski: W oczekiwaniu na sztorm. *Głos Wybrz* 1969 nr 176. — [Pożeracz ciepła:] Z. Dworak: Na pograniczu fantastyki naukowej. *Fantastyka* 1983 nr 11/12; T. Wach: Tobie doktora Sieberbacha. *Nowe Książ.* 1983 nr 8.

J.Z.

**ZRĘBOWICZ Roman**

1884-1963

Pseud.: r, r.z., (r.z.); R.Z., R. Zr., rz, rz.; (rz.); Zet; Znamor; zr.; (zr); (Zr).

Krytyk literacki, historyk sztuki.

Urodzony 5 października 1884 w Stryju; syn Wincentego Zrębownicza, maszynisty kolejowego, i Józefy z Maksymowiczów. Po ukończeniu gimnazjum studiował filologię polską i historię sztuki na Uniwersytecie Lwowskim. Debiutował w 1906 opowiadaniem pt. „Tydzień ekonomiczny”, opublikowanym na łamach pisma *Nasz Kraj* (z. 1); drukował tu do 1908. W tym okresie artykuły, recenzje na tematy literackie i plastyczne ogłaszał także m.in. w *Krytyce* (1908-10, 1912-13; tu m.in. recenzje w rubryce pt. „Nowe poezje”). Równocześnie rozpoczął badania nad twórczością Cypriana Norwida, wydawał popularne edycje jego utworów. W 1908 pogłębiał wiedzę z zakresu historii sztuki w Kunsthistorisches Museum w Wiedniu, a w 1910 w włoskich muzeach. Po powrocie ukończył studia uniwersyteckie i rozpoczął pracę w gimnazjach lwowskich. W 1911 był członkiem założone-

go przez Romana Jaworskiego Klubu Konstrukcyjno-nacjonalistów. W 1912-13 przebywał jako stypendysta w Paryżu, skąd przysyłał korespondencje dotyczące sztuki do warszawskiego tygodnika *Prawda*. Następnie kontynuował studia z dziedziny historii sztuki i literatury w Berlinie, Monachium, Dreźnie i Wiedniu. Podczas I wojny światowej przebywał w Kijowie i pracował jako nauczyciel historii sztuki i literatury porównawczej w polskim liceum. Pod koniec wojny był przez pół roku więziony przez nacjonalistów ukraińskich w obozie w Jazłowcu. Po zakończeniu wojny zamieszkał w Warszawie i pracował jako referendarz w Ministerstwie Spraw Zagranicznych. Zaważy związek małżeński z Zofią Rosicką. W 1920-21 był redaktorem czasopisma literacko-artystycznego *Krokwie*, a w 1921 serii wydawniczej *Biblioteka Artystyczna*. Współpracował także jako recenzent z pismami *Rzeczpospolita* (1921-25; tu cykl w dziale „Literatura i Sztuka”), *Express Poranny* (1923-26) i *Wiadomości Literackie* (1924-27, 1929). W latach następnych odbywał dalsze studia w muzeach europejskich (Francja, Anglia, Niemcy, Włochy, Hiszpania). Podczas pobytu w Paryżu był kierownikiem artystycznym galerii Leopolda Zborowskiego; w 1925 nadsyłał korespondencje do *Rzeczypospolitej*. Po powrocie do kraju współpracował od 1926 z Polskim Radiem jako autor audycji dotyczących kultury, a także z Instytutem Propagandy Sztuki. W 1929 redagował pismo *Wiadomości Artystyczne*. W tym okresie recenzje literackie, plastyczne i teatralne oraz artykuły publikował m.in. w *Epoce* (1928, 1929), *Tygodniku Ilustrowanym* (1932, 1935-38), *Antenie* (1934-36; w 1938 cykl recenzji pt. „Słowo”) i *Expressie Porannym* (Kielce-Radom, 1935-38). W 1937 został odznaczony Srebrnym Wawrzynem PAL. W 1938-39 pracował w Wydziale Kultury i Oświaty Zarządu m. Warszawy oraz redagował czasopismo *Stolica*. W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Warszawie; brał udział w konspiracyjnej działalności oświatowej oraz przygotowywał monografię o C. Norwidzie i studium o sztuce współczesnej (zaginięły w czasie powstania warszawskiego). W 1945 zamieszkał w Łodzi i do przejścia na emeryturę w 1958 pełnił funkcję kustosa w Muzeum Sztuki; przygotowywał też scenariusze wielu wystaw. Współpracował także z rozgłośnia łódzką Polskiego Radia jako autor licznych felietonów i wykładów z dziedziny historii sztuki (w cyklu „Epoka i autor”). Kontynuował twórczość literacką i krytyczną dotyczącą sztuki i literatury; artykuły, prozę, wspomnienia i recenzje drukował m.in. w *Dzienniku Łódzkim* (1945-47, 1962), *Kuźnicy* (1948-49), *Kronice* (1955-56) i *Stolicy* (1958-60). Odznaczony m.in. Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1957). Zmarł 8 listopada 1963 w Łodzi.



## TWÓRCZOŚĆ

1. Nihilizm w sztuce. (Zagadnienia krytyki kultury). [Szkic]. Pierwodr. pt. Żywiół a konstrukcja. (Z zagadnień plastyki nowoczesnej). *Krokwie* 1920 z. 1 s. 43-60. Wyd. osob. Wwa: Ignis 1921, 35 s.

2. La gravure polonaise et le „batiks” 26 reproduction en noir et couleurs précédées d'une étude critique. [Szkic]. [Przeł. z pol.] T. Waryński. Varsovie: Bureau de la Propagande Etrangère a Varsovie 1921, 16 s., tabl. 26.

3. Między wieżą Eiffla, a palmą pustyni. [Szkice]. Wwa: Alfa 1928, 104 s.

Zawartość: Blaski i cienie Paryża; Pod słodkim niebem Prowansji; W kolebce boga wojny; Hydroplanem z Ajaccio do Tunisu; Na gruzach Kartaginy i w pustyni Tunisu; Pod urokiem kraju Carmeny. — Teksty druk. wcześniej w *Antenie Pol* i *Epoce* w 1928.

4. O nowoczesnym malarstwie francuskim. Wspomnienia i refleksje paryskie. Wwa: Arkady 1959, 165 s.

Zawartość: U źródeł rewolucji malarskiej; Impresjonizm; W pracowni Cézanne'a; Krąg nabistów; Pablo Picasso; Fernand Léger; Fowizm; Polski odkrywca mistrzów nowoczesnej palety francuskiej; Matka Rozalia [nazwa restauracji i jej sławni stolownicy; Amadeo Modigliani; Chaim Soutine; Nadrealizm; Montmartre — Utrillo; Jemioły na drzewach twórczości; Abstrakcjonizm; Spis ilustracji.

5. Spotkania z czasem. Przedm.: H. Anders. [Wspomnienia]. Łódź: WŁ 1962, 211 s.

Zawartość: Z pamiętek starej Warszawy: U Fukiera. — Spotkania: Pani Eliza [Orzeszkowa]; Godziny z Sienkiewiczem; Wielki krytyk [S. Witkiewicz]; Mistrz Paderewski; Julian Tuwim; Błękitny poeta [L. Staff]. — Podróże: Paryż z brodą i bródka; Brzech Paryża; Paryż nieznanany, Paryż — miasto niespodzianek; Raj paryżanek; Różne barwy Paryża; Grzeszny Paryż; Przegrana piękność [dot. wyboru Miss Europy w Paryżu w 1930]; Uroki Prowansji [por. poz. 3 pt. Pod słodkim niebem Prowansji]; W kolebce boga wojny [por. poz. 3]; Polski lot przez Atlantyk; Hydroplanem z Korsyki do Tunisu [por. poz. 3 pt. Hydroplanem z Ajaccio do Tunisu]; W pustyni Tunisu [por. poz. 3 pt. Na gruzach Kartaginy i w pustyni Tunisu]; Ze wspomnień hiszpańskich [por. poz. 3 pt. Pod urokiem kraju Carmeny].

## Przewodniki i katalogi

1. Dział malarstwa polskiego. Informator. Łódź: Muzeum Sztuki 1956, [4] s., 11 ilustr.

2. Tradycja rembrandtowska w grafice polskiej. Katalog wystawy. [Współaut.:] M. Rubczyńska. Łódź: Poziom 1956, 48 s.

3. Malarstwo polskie w Galerii Muzeum Sztuki w Łodzi. Przewodnik — katalog. Przedm.: M. Minich. Wwa: Sztuka 1957, 135 s.

## Przekłady

1. R.L. Stevenson: Morderca Markheim i Nocleg. [Nowela]. Przeł. i wstępem opatrzył ... Wwa: Druk. Ż. Sakierski [1922], 89 s. Wyd. osob. przekł. Morderca Markheim pt. Markheim zob. poz. 2.

2. R.L. Stevenson: Markheim. [Nowela]. Przedm.: [E. Federowicz] Fed. [B.m.] (Szkocja); Wydawn. Lit. Służby Opieki nad Żołnierzem i Grupy Dywizji PKPR [Polskiego Korpusu Przymosobienia i Rozmieszczenia] 1949, 27 s. Zob. poz. 1.

## Prace redakcyjne i edytorskie

1. C.K. Norwid: Wybór poezji. Zebrał i objaśn. opatrzył ... Łw.: Księg. Pol. B. Połonieckiego; Wwa: E. Wende 1908, 168 s. Wyd. 2 przejr. i pomnożone Łw.: B. Połoniecki 1911, 259 s.

2. C.K. Norwid: Czarne i białe kwiaty. [Proza]. Zebrał i przedm. opatrzył ... Łw.: Księg. Pol. B. Połonieckiego; Wwa: E. Wende 1910, 253 s., nowy nakł. rozszerz. i uzup. w druku także 1910. Wyd. nowe popr. i pomnożone Wwa: J. Mortkiewicz 1922, 316 s.

3. C.K. Norwid: Autoportret. [Wiersze]. Przep. i posł. opatrzył ... Wwa: Ignis 1922, 148 s.

4. C.K. Norwid: Promethidion. [Poemat]. Oprac. ... Wwa: Ignis 1922, 143 s.

5. S. Brzozowski: Myśli i wskazania. Wybrał i ułożył ... Wil.: Bibl. Miniatury [1929], 102 s. Wyd. nast. Kr.: Miniatura 1991.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. 1951. — Wywiad: Jubileusz R.Z. Rozm. A. Grabowska. *Głos Rob* 1956 nr 305.

SWPP 1. — PP (A. Szalagan). — RL 1963 (P. Grzegorzczak), przedr. w: P. Grzegorzczak: Twórcy i badacze kultury zmarli w latach 1956-1967. Cz. 2. Wwa 1986. — SBLP t. 6 (J. Star-nawski). — H. Szałowska: Bibliografia prac R.Z. i o nim (wybór). *Miscellanea Łódź* 1984 nr 2.

[C.K. Norwid: Wybór poezji. Oprac.: ...] [A. Cehak] A. Stodor. *Prz. Powsz* 1908 t. 100; B. Chlebowski. *Książka* 1922 nr 4 [dot. też oprac. C.K. Norwid: Promethidion]; W. Borowy. *Pam. Lit.* 1924/25 [dot. też oprac.: C.K. Norwid: Autoportret; C.K. Norwid: Promethidion]. — [S. Bruc] S.B.: 50 lat pracy Z.R. *Kronika* 1957 nr 1. — J. Koprowski: Zrozumiałe o rzeczach trudnych. *Dz. Łódź* 1959 nr 274. — [Spotkania z czasem:] J. Sakowiczowa. *Głos Rob* 1962 nr 184; J. Waleńczyk. *Odgłosy* 1962 nr 38; J. Wilmański: „Spotkania” R.Z. *Expr. II* 1962 nr 193. — T. Szewera: R.Z. *Radio i Telew.* 1963 nr 48. — M. Bohdziewicz: R.Z. *Miscellanea Łódź* 1984 nr 2. — R. Okulicz-Kozaryn: Gest pięknoducha. Wwa: Wydawn. IBL PAN 2003, passim.

B.M.

ZYCH Gabriel  
1915-1996

Pseud.: Kamil Rewera.  
Prozaik, autor prac historycznych.

Urodzony 29 października 1915 w Hadyńkowcach na Podolu w rodzinie ziemiańskiej; syn Władysława Zycha, oficera (zginął w wojnie polsko-bolszewickiej 1920), i Walerii z Dębskich. Okres dzieciństwa i młodości (do 25 roku życia) spędził na przemian w Krakowie i na Podolu. Naukę rozpoczął



w szkole im. św. Wojciecha w Krakowie, następnie uczył się w Gimnazjum św. Anny (później Gimnazjum Nowodworskiego). Przez pewien czas uczęszczał do szkoły średniej w Buczacu, potem do gimnazjum humanistycznego w Czortkowie. Po powrocie do Krakowa kontynuował naukę w Gimnazjum Michałowskiego. W 1933 rozpoczął studia z zakresu filologii polskiej i historii na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Odbiwał służbę w wojsku i uzyskał stopień oficerski. W połowie 1938 podjął pracę w *Ilustrowanym Kurierze Codziennym*. Debiutował udziałem w dyskusji „Wawel czy Wołczyn”, ogłosił słuchowisko radiowe z okazji „Dni Krakowa” pt. „Siedem wieńców wawelskich”. Ożenił się z Heleną Korowkin. Po wybuchu II wojny światowej, we wrześniu 1939 jako oficer 12. Pułku Piechoty z Wadowic brał udział w bitwach pod Jordanowem, Myślenicami, Rudnikami nad Sanem oraz pod Narołem i Tomaszowem Lubelskim, gdzie wraz z całym oddziałem dostał się do niewoli, z której po paru godzinach zbiegł. Brał udział w działalności konspiracyjnej; po aresztowaniu został osadzony w więzieniu na Montelupich w Krakowie, a następnie zesłany do obozu koncentracyjnego Sachsenhausen-Oranienburg. Przebywał tam do 5 maja 1945. Po powrocie do kraju zamieszkał we Wrocławiu, a w 1953 w Warszawie. Został powołany do wojska i pracował kolejno na stanowiskach wykładowcy w Szkole Oficerskiej, redaktora w Wojskowym Instytucie Wydawniczym i szefa sekcji w Sztabie Generalnym. Przygotowywał cykl publikacji związanych z epoką napoleońską. Po zwolnieniu z wojska w 1955 pracował w Filmie Polskim na stanowisku kierownika Działu Scenariuszy, następnie jako kierownik Działu Audycji Masowych w Polskim Radiu, a później w PAP. W latach siedemdziesiątych rozpoczął twórczość powieściopisarską. Podróżował do Francji, RFN, Holandii i Belgii. W 1977 został członkiem ZLP. Odznaczony m.in. Orderem Wojennym *Virtuti Militari* V klasy (1939), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1979), medalem „Za Udział w Wojnie Obronnej 1939”. Zmarł 31 maja 1996 w Warszawie.

#### TWÓRCZOŚĆ

1. Historia 8 pułku moździerzy I samodzielnej brygady moździerzy. Wwa: MON 1955, 87 s.
2. Lamus zdarzeń i opowieści. Historie pouczające, uciechne a prawdziwe z lat dawnych przez Jana Bendę i Gabriela Zycha spisane. [Współaut.] J. Benda. Wwa: MON 1957, 367 s.
3. Rok 1807. Wwa: MON 1957, 295 s.  
Dot. wojny franc.-pruskiej 1806-1807.
4. Armia Księstwa Warszawskiego 1807-1812. Red.: J. Nadzieja. Wwa: MON 1961, 423 s.

5. Oranienburg. Rachunek pamięci. Wwa: KiW 1962, 209 s.

Nagroda „Polityki” w 1962 — Po opublikowaniu utworu G.Z. został wezwany na świadka w procesie przeciwko byłym funkcjonariuszom obozu koncentracyjnego.

6. Jan Henryk Dąbrowski. 1755-1818. Wwa: MON 1964, 479 s.

7. Karnawał nad Renem. Wwa: KiW 1969, 309 s.  
Reportaż dot. procesu zbrodniarzy hitlerowskich z obozu koncentracyjnego w Sachsenhausen oraz zagadnień współcz. RFN. Adapt. film.: J.H. Drapella: Karnawał nad Renem. [Scenariusz filmowy]. Wwa: ZF [Zespół Film.] „Nike” 1970, [111] k., powiel.

8. Raszyn 1809. Wwa: MON 1969, 174 s.

9. Pułkownik Jan Michał Dąbrowski. 1782-1827. Wwa: MON 1970, 204 s.

10. Kolorowe neony. [Powieść]. Wwa: MON 1972, 292 s.

Podp.: Kamil Rewera.

11. Maski pośmiertne. [Powieść]. Wwa: KiW 1972, 286 s.

12. Generał Jan Henryk Dąbrowski. 1755-1818. Wwa: MON 1974, 165 s.

13. Obiekt nr 17. [Powieść]. Wwa: MON 1974, 251 s.

Podp.: Kamil Rewera.

14. Nie przysyłaj mi kwiatów. [Powieść]. Wwa: KiW 1975, 255 s.

15. Rapsod 39. [Powieść]. Wwa: MON 1976, 253 s.  
Wyróżnienie Ministra Obrony Nar. w 1976.

16. Biała Walkiria. [Powieść]. Wwa: MON 1978, 266 s.

Podp.: Kamil Rewera.

17. Prosta linia rodu Ligoniów. Opowieść biograficzna. Wwa: LSW 1978, 323 s.

O Juliuszu, Janie i Stanisławie Ligoniach. — Nagroda w konkursie LSW na najlepszą książkę r. 1978 przyznana w 1979.

18. Pierwszy śnieg. [Powieść]. Wwa: MON 1980, 553 s.

19. Mgły nad Loarą. [Powieść]. Wwa: MON 1984, 293 s.

20. Śpiewacy królowej Jadwigi. Powieść. Wwa: LSW 1984, 365 s.

21. Generałowa. Opowieść o Barbarze z Chładowskich Dąbrowskiej. Wwa: LSW 1988, 245 s.

22. Narzeczona. [Powieść]. Wwa: MON 1988, 245 s.

23. Wiry Zbrucza. [Powieść]. Wwa: MON 1990, 255 s.

Nadto słuchowiska radiowe powst. w l. 1948-1951: Chwasty Radogoszczy. — Duch prymasa. — Szesnasty domek, — oraz cykl słuchowisk satyrycznych pt. Skrzydlaty mikrofon.

## Prace redakcyjne

1. S. Nałęcz: Nad Nysą i Szprewą. Pod red. ... Wwa: MON 1953, 105 s.

Opis działań wojennych 2. Armii Wojska Pol.

2. K. Kaczmarek: Bohaterowie Odry. Oprac. lit. ... Wwa: MON 1955, 65 s.

3. Wypisy źródłowe do historii polskiej sztuki wojennej. Zeszyt 11. Oprac.: M. Krwawicz, ... Wwa: MON 1955, 135 s.

4. Antoni Czechow. Materiały z sesji zorganizowanej przez Zakład Słowianoznawstwa PAN i Instytut Polsko-Radziecki w październiku 1960 r. Red. ... Wwa: RSW „Prasa” 1961, 47 s.

## OPRACOWANIA (wybór)

Ank. ok. 1988.

5. Wygodzki: Z rachunków pamięci. *Nowe Książ.* 1962 nr 22 [rec.: Oranienburg]. — S. Gogluska. *Zoł. Pol.* 1969 nr 19 [rec.: Karnawał nad Renem]. — W. Chofodowski: Porażenie. *Nowe Książ.* 1972 nr 14 [rec.: Maski pośmiertne]. — [Prosta linia rodu Ligoniów] R. Dżiszynski. *Tryb. Odrz.* 1978 nr 215; J. Lis. *Wroc. Tyg. Katolików* 1978 nr 22; A. Soszyński: Saga rodu Ligoniów. *Nowe Książ.* 1978 nr 22; W. Blachut. *Mies. Lit.* 1980 nr 5. — Z. Kozakiewicz: Los tułacza. *Zoł. Pol.* 1984 nr 51 [rec.: Mgły nad Loarą]. — S. Stanuch: Śpiewacy malomiasteczkowych legend. *Dz. Pol.* 1985 nr 14 [rec.: Śpiewacy królowej Jadwigi]. — G. Zybura: Wśród obcych. *Dz. Lud.* 1985 nr 30 [rec.: Mgły nad Loarą]. — M. Dłużyk-Marciniak: Erotyka, sensacja, polityka. *Nowe Książ.* 1989 nr 1 [rec.: Narzeczona]. — W. Korolczuk. *Sl. Powsz.* 1990 nr 254 [rec.: Generalowa].

K.B.

ZYCH Jan  
1931-1995

Krypt.: J.Z.

Poeta, tłumacz.

Urodzony 27 grudnia 1931 we wsi Korczyzna pod Krosnem; syn Józefa Zycha, rolnika, i Anieli z domu Delimat. W czasie okupacji niemieckiej przebywał nadal w Korczyźnie i uczył się w szkole powszechnej. Po wyzwoleniu Krosna, w październiku 1944 zaczął uczęszczać do miejscowego Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego im. M. Kopernika. Od 1948 należał do ZMP. Po zdaniu matury w 1950 studiował filologię polską na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (do 1953). Następnie podjął pracę redaktora w krakowskim Wydawnictwie Literackim. W tym czasie należał do Koła Młodych przy Oddziale Krakowskim ZLP; w 1952-53 pełnił funkcję sekretarza, a w 1955 przewodniczącego Koła. Debiutował w 1951 przekładem wiersza S. Szczipaczowa pt. „Siniął daleki las...”, opublikowanym w *Życiu Literackim* (nr 21), a jako poeta wierszem pt. „Ferrum”, wydrukowanym w *Echu Tygodnia* (nr 49); w piśmie tym do 1955 ogłaszał wiersze oryginalne i przekłady z języka rosyjskiego. Utwory poetyckie własne i tłumaczone z języków bułgarskiego, hiszpańskiego, węgierskiego, por-

tugalskiego, francuskiego, serbsko-chorwackiego publikował nado na łamach *Życia Literackiego* (1951-72, stała współpraca), *Wieści* (1957-70, z przerwami), *Zwierciadła* (1959-78, z przerwami). Był laureatem konkursów poetyckich, m.in. w 1952 otrzymał nagrodę *Pokolenia*. Od 1954 należał do PZPR. W 1955 został członkiem ZLP. W 1957-58 należał do krakowskiej grupy poetyckiej Muszyna, a w 1960-61 do grupy literackiej Wielopole, utworzonej przy miesięczniku *Głos Młodzieży Wiejskiej*. W 1965-66 przez półtora roku przebywał w Meksyku, gdzie studiował literaturę hiszpańską i iberoamerykańską na Universidad Nacional Autónoma de México. Należał do krakowskiej grupy literackiej Barbarus (1967-72). Rozwijał twórczość literacką i przekładową na łamach *Kontynentów* (1966-70), *Magazynu Kulturalnego* (1972) i *Życia Literackiego* (1974-75, 1977). W 1973 otrzymał Złote Pióro, przyznane przez Związek Tłumaczy Macedonii za wybitne osiągnięcia w dziedzinie piśmiennictwa narodów Jugosławii. W 1978 wyjechał na stałe do Meksyku. Za twórczość przekładową otrzymał w 1980 nagrodę CRZZ. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1975). Zmarł 21 sierpnia 1995 w Meksyku.

## TWÓRCZOŚĆ

1. Zielone skrzypce. [Wiersze]. Kr.: WL 1955, 91 s.
2. Wędrująca granica. [Wiersze]. Kr.: WL 1961, 155 s.

Cykle: Autoportret ze światłem; Fantastyczne ogrody; Wędrująca granica, — oraz przekł. wierszy autorów: B. Cendrars, F. Garcíá Lorca, F. Halas, M. Holub, R. Jeffers, S. Jesienin, J.R. Jiménez, A. Machado, A. Macleish, B. Miljković, P. Neruda, V. Parun, V. Popa, W. Stevens, J. Supervielle, N. Tichonow, N.J. Wapcarow.

3. Układ serdeczny. [Wiersze]. Wwa: PIW 1965, 57 s.
  4. Pochwała kolibra. [Wiersze]. Kr.: WL 1972, 76 s.
  5. Wybór wierszy. Kr.: WL 1975, 202 s.
- Zawiera wiersze z poz. 1, 2, — nado: Z nowych wierszy.
6. Blizny po świetle. [Wiersze]. Kr.: WL 1978, 85 s.

## Przekłady

1. V. Popa: Gry. Wybór wierszy. Red.: T. Różewicz. Tłum. z jęz. serb.-chorw.: Z. Stoberski, ... Kr.: WL 1960, 130 s.
2. G. Garcíá Márquez: Zła godzina. [Powieść]. Wwa: PIW 1970, 167 s. Wyd. nast.: wyd. 2 z posł. R. Kalickiego Kr.: WL 1975; Wwa: Muza 1995, tamże 2000.
3. J. Rulfo: Równina w płomieniach. [Opowiadania]. Posł.: W.J. Dobrowolski. Kr.: WL 1971, 119 s.

# Z

4. W.A. Serczyk: Hajdamacy. Dumki ukraińskie. Tłum. ... Kr.: WL 1972, 459 s. Wyd. 2 tamże 1978.

5. Z poezji bułgarskiej. [Antologia; wybór i tłum.] ... Kr.: WL 1972, 227 s.

6. C. Droguett: Eloy. [Powieść]. Pośl.: A. Nowak. Kr.: WL 1977, 109 s.

7. P. Neruda: Poezje wybrane. Wybrał i przeł. oraz pośl. opatrzył ... Kr.: WL 1980, 618 s.

8. Cz. Miłosz: Antologia poética. [Wybór, tłum. i wstęp] ... México: Universidad Nacional Autónoma de México 1984, 47 s.

9. O Paz: Labirynt samotności. [Szkice literackie]. Kr.: WL 1991, 226 s.

Zob. też Twórczość poz. 2 oraz Prace redakcyjne poz. 1, 3.

## Prace redakcyjne

1. N. Guillén: Poezje wybrane. Wybór i wstęp ... Tłum.: Z. Szleyen, ... Wwa: LSW 1969, 132 s.

2. H. Poświatowska: Wiersze wybrane. Wstęp i wybór ... Kr.: WL 1975, 383 s. Wyd. nast. tamże: wyd. 2 1980, wyd. 3 1987, wyd. 4 1989, wyd. 5 1992, wyd. 6 1993, wyd. 7 1999, wyd. 8 2003.

3. N. Guillén: Wiersze wybrane. Wybór i pośl. ... Tłum.: P. Fornelski, Z. Szleyen, ... Kr.: WL 1978, 256 s. Wyd. 2 tamże 1985.

Zob. też Przekłady poz. 5, 7, 8.

## OPRACOWANIA (wybór)

Wywiady: Poeta, tłumacz, poliglota. Rozm. M. Kuczewski. *Dz. Pol.* 1970 nr 243; Pośrednik. Rozm. L. Szaruga. *Po Prostu* 1990 nr 6.

SWPP 2 (R. Loth). — PP (R. Loth). — LP XX w. (M. Jentys).

[Zielone skrzypce:] L. Herdegen. *Życie Lit.* 1955 nr 18; J. Kwiatkowski: Debiut J.Z. *Dz. Pol.* 1955 nr 158; S. Lichański. *Twórczość* 1955 nr 9. — [Wędrująca granica:] S. Czernik: Wiersze J.Z. *Tyg. Kult.* 1962 nr 2; J. Kwiatkowski: Memento mori. *Życie Lit.* 1962 nr 2, przedr. w tegoż: Klucze do wyobraźni. Wyd. 2 poszerz. Kr. 1973; S. Lichański: Miejsce na muzykę. *Twórczość* 1962 nr 9, przedr. w tegoż: Pisarstwo wsi i ziemi. Wwa 1986; T. Nowak: Drugi tom wierszy J.Z. *Więści* 1962 nr 6; J. Nowicki: Granice poezji. *Pomorze* 1962 nr 9. — [Układ serdeczny:] W.P. Szymański: Poezja — „jastrząb wewnętrzny”. *Twórczość* 1966 nr 9; Z. Bienkowski: ... Żeby Weimar nie został romantyczną dzielnicą w bardzo nowoczesnym mieście Buchenwaldzie. (Poezja i niepoezja). *Kultura* 1967 nr 24. — [Pochwała kolibra:] S. Balbus: Ciemność i światło. *Twórczość* 1972 nr 12; J. Pieszcachowicz: Romantyk w XX wieku. *Tyg. Kult.* 1972 nr 45, przedr. w tegoż: Pęgaż na rozdru. Łódź 1991; I. Smolka: Postawa współczesności. *Życie Lit.* 1972 nr 49; A. Zieniewicz: Odbudowa Meksyku. *Nowe Książ.* 1973 nr 1. — S. Balbus: Oswajanie przestrzeni. *Życie Lit.* 1975 nr 28 [rec.: Wybór wierszy]. — S. Balbus: Poetyckie znaki Zodiaku. *Z. Poezja* 1977 nr 4. — A. Warzecha: Autentyczna ciekawość. *Dz. Pol.* 1977 nr 23 [dot. pracy translatorskiej J.Z.]. — [Bliźny po świetle:] J. Kornhauser: W powietrzu, w słońcu. *Kultura* 1978 nr 35, przedr. w tegoż: Światło wewnętrzne. Kr., Wr. 1984; K. Pieńkosz: „... gdy nas wielki chomik schowa”. *Literatura* 1978 nr 29; I. Smolka. *Nowe Książ.* 1978 nr 10; Z. Zygmunt. *Poezja* 1978 nr 10. — K. Greła: Jan bez ziemi. *Poezja* 1982 nr 7 [rec.: Wybór wierszy]. — K. Lisowski: J.Z. 1931-1995. *Dekada Lit.* 1995 nr 6 [wspomnienie].

K.B.

## SKRÓTY W TYTUŁACH CZASOPISM

(wg normy PN 68/N 01178 „Przepisy bibliograficzne. Skróty wyrazów typowych w tytułach czasopism i wydawnictw zbiorowych”). W tytułach jednowyrazowych nie stosowano skrótów.

- Acad.* — *Academia, Académie*  
*Adm.* — *Administracja*  
*Ag.* — *Agencja*  
*Akad.* — *Akademia, Akademicki*  
*Aktual.* — *Aktualności, Aktualny*  
*Alm.* — *Almanach*  
*Amat.* — *Amatorski*  
*Ang.* — *Angielski, Anglia*  
*Ann.* — *Annales, Annals, Annuaire, Annual*  
*Apost.* — *Apostolski, Apostolstwo, Apostol*  
*Arch.* — *Archiwum*  
*Archidiec.* — *Archidiecezja, Archidiecezjalny*  
*Arg.* — *Argumenty*  
*Ark.* — *Arkusz*  
*Artyst.* — *Artystyczny*  
*Aten.* — *Ateneum*  
*Ausch.* — *Auschwitz*
- Bad.** — *Badanie, Badawczy*  
**Balt.** — *Baltycki*  
**Baryk.** — *Barykada*  
**Besk.** — *Beskidzki*  
**Bedz.** — *Bedziński*  
**Białost.** — *Białostocki*  
**Białyst.** — *Białystok*  
**Bibl.** — *Biblioteczny, Biblioteka, Bibliotekarz*  
**Bibliogr.** — *Bibliografia, Bibliograficzny*  
**Bież.** — *Bieżący*  
**Biul.** — *Biuletyn*  
**Bull.** — *Bulletin*  
**Bulg.** — *Bulgaria*  
**Bydg.** — *Bydgoski, Bydgoszcz*  
**Byt.** — *Bytom, Bytomski*
- Cent.** — *Centrala, Centralny*  
**Chelm.** — *Chelmski*  
**Chłop.** — *Chłopów, Chłopski*  
**Chrzan.** — *Chrzanowski*  
**Chrześc.** — *Chrześcijański*  
**Ciesz.** — *Cieszyn, Cieszyński*  
**Codz.** — *Codzienny*  
**Crac.** — *Cracoviensis*  
**Czas.** — *Czasopismo, Czasopiśmiennictwo*  
**Czech.** — *Czechosłowacja*  
**Czer.** — *Czerwony*  
**Częst.** — *Częstochowa, Częstochowski*  
**Człow.** — *Człowiek*
- Czyn.** — *Czynności*  
**Czyt.** — *Czytelnictwo*
- Daw.** — *Dawny*  
**Dąbr.** — *Dąbrowski*  
**Demokr.** — *Demokracja, Demokratyczny*  
**Diar.** — *Diariusz*  
**Diec.** — *Diecezja, Diecezjalny*  
**Doc.** — *Documents*  
**Dod.** — *Dodatek*  
**Dok.** — *Dokumentacja, Dokumentacyjny, Dokumenty*  
**Dolnośl.** — *Dolnośląski*  
**Duszp.** — *Duszpasterski*  
**Dydak.** — *Dydaktyczny*  
**Dyr.** — *Dyrekcja, Dyrektor*  
**Dz.** — *Dziennik*  
**Dział.** — *Działalność*  
**Dziec.** — *Dziecięcy, Dziecko*  
**Dziej.** — *Dziejów*  
**Dzien.** — *Dziennikarski, Dziennikarz*  
**Dzis.** — *Dzisiejszy*
- Elb.** — *Elbląg, Elbląski*  
**Enc.** — *Encyklopedia*  
**Estet.** — *Estetyczny*  
**Etnogr.** — *Einografia, Etnograficzny*  
**Ewang.** — *Ewangelicki*  
**Expr.** — *Express*
- Film.** — *Filmowiec, Filmowy*  
**Filmogr.** — *Filmografia*  
**Filol.** — *Filologia, Filologiczny*  
**Filoz.** — *Filozofia, Filozoficzny*  
**Fonogr.** — *Fonograficzny*  
**Frag.** — *Fragmenta*  
**Franc.** — *Francuski*  
**Fund.** — *Fundamenta*
- Gaz.** — *Gazeta, Gazetka*  
**Gdań.** — *Gdańsk, Gdański*  
**Gl.** — *Główny*  
**Gnieź.** — *Gnieźnieński*  
**Gon.** — *Goniec*  
**Gorz.** — *Gorzowski*  
**Górnośl.** — *Górnośląski*  
**Górs.** — *Górski*  
**Graf.** — *Graficzny*

## SKRÓTY W TYTUŁACH CZASOPISM

Grom. — Gromada  
Grudz. — Grudziądz, Grudziądzki

Hejn. — Hejnał  
Hist. — Historia, Historyczny  
Hist.-lit. — Historycznoliteracki  
Hist.-Lit. — Historyczno-Literacki  
Hiszp. — Hiszpania  
Hitler. — Hitlerowski  
Horyz. — Horyzonty  
Hum. — Humanistyczny, Humanistyka

Il. — Ilustrowany  
Inf. — Informacja, Informacyjny, Information, Informator

Inowr. — Inowrocław  
Inst. — Instytut  
Intel. — Inteligencja  
Isk. — Iskierki, Iskra  
Izd. — Izdanie

Jag. — Jagielloński  
Jel.-górs. — Jeleniogórski  
Jezus. — Jezusowy  
Jez. — Język, Językowy  
Językozn. — Językoznawczy, Językoznawstwo

Kal. — Kalendarz  
Kalej. — Kalejdoskop  
Kalis. — Kaliski  
Kapl. — Kapłan, Kapłański  
Karp. — Karpaty  
Kasz. — Kaszëbskô, Kaszubski  
Kat. — Katalog  
Katoł. — Katolicki  
Katow. — Katowice, Katowicki  
Kiel. — Kielce, Kielecki  
Kinem. — Kinematografia  
Kl. — Klasa  
Klub. — Klubów  
Kłodz. — Kłodzki  
Kob. — Kobieta  
Kol. — Kolegium  
Kołob. — Kołobrzeski  
Kom. — Komunikat  
Komis. — Komisja  
Komit. — Komitet  
Konf. — Konferencja  
Koszal. — Koszalin, Koszaliński  
Kór. — Kórnicki  
Kraj. — Krajowy  
Krajozn. — Krajoznawczy

Krak. — Krakowski, Kraków  
Kron. — Kronika  
Kroś. — Krośnieński  
Król. — Królestwo, Królowa  
Kryt. — Krytyka  
Książ. — Książka  
Księg. — Księgarski, Księgarstwo, Księgarz  
Kuj. — Kujawski, Kujawy  
KUL — Katolicki Uniwersytet Lubelski  
Kult. — Kultura, Kulturalny  
Kup. — Kupiec, Kupiecki, Kupiectwo  
Kur. — Kurier

Kurat. — Kuratorium  
Kuż. — Kuźnia, Kuźnica  
Kwart. — Kwartalnik

Leg. — Legnicki  
Lek. — Lekarski, Lekarz  
Lekc. — Lekcja  
Lit. — Literacki, Literatura  
Łodz. — Łódzki  
Lot. — Lotnictwo, Lotniczy  
Lubel. — Lubelski  
Lubus. — Lubuski  
Lud. — Ludowy  
Ludozn. — Ludoznawczy  
Lwow. — Lwowski

Łomż. — Łomżyński  
Łow. — Łowicz, Łowiecki  
Łódz. — Łódzki  
ETN — Łódzkie Towarzystwo Naukowe

M. — Miasto  
Macierz. — Macierzysty  
Mag. — Magazyn  
Majd. — Majdanek  
Małop. — Małopolski  
Mar. — Marynarka, Marynarz  
Mariat. — Mariacki  
Mariaw. — Mariawita  
Mater. — Materiały  
Maz. — Mazowiecki, Mazowsze  
Mazur. — Mazurski  
Mediew. — Mediewistyczny  
Merk. — Merkuriusz  
Met. — Metodologiczny, Metodyczny  
Mick. — Mickiewicz  
Miej. — Miejski  
Mies. — Miesięcznik, Miesięczny  
Międzynar. — Międzynarodowy  
Miłoś. — Miłośnik  
Min. — Ministerstwo  
Młod. — Młodych  
Młodz. — Młodzież, Młodzieżowy  
MON — Ministerstwo Obrony Narodowej  
Monit. — Monitor  
Monogr. — Monografia, Monograficzny  
Mor. — Morski  
Muz. — Muzealnictwo, Muzealny, Muzeum  
Muzycz. — Muzyczny  
Muzykol. — Muzykologiczny  
Nacz. — Naczelný  
Nadbałt. — Nadbałtycki  
Nadnot. — Nadnotecki  
Nadodr. — Nadodrzański  
Najnow. — Najnowszy  
Najwyż. — Najwyższy  
Nakł. — Nakład  
Nar. — Narodowy, Naród  
Nasz. — Naszej, Naszych  
Naucz. — Nauczanie, Nauczyciel, Nauczycielski  
Nauk. — Naukowy  
Naukozn. — Naukoznawstwo  
Neofil. — Neofilologiczny



Niedz. — *Niedzielný*  
 Niem. — *Niemcy, Niemiecki*  
 Niepodl. — *Niepodległy*  
 Not. — *Notatki, Notatnik, Notes*  
 Now. — *Nowego, Nowej, Nowiny, Nowości*

Obs. — *Obserwator, Obserwatorium*  
 Occid. — *Occidentalis*  
 Oddz. — *Oddział*  
 Odrodz. — *Odrodzenie*  
 Og. — *Ogólny*  
 Ogn. — *Ognisko*  
 Og.-pol. — *Ogólnopolski*  
 Ojcz. — *Ojczysty, Ojczyzna*  
 Okól. — *Okólnik*  
 Okr. — *Okręg, Okręgowy*  
 Okres. — *Okresowy*  
 Olszt. — *Olsztyn, Olsztyński*  
 Opol. — *Opolski*  
 Opr. — *Opracowywany*  
 Ored. — *Oreďownik*  
 Org. — *Organizacja, Organizacyjny*  
 Orient. — *Orientalis, Orientalistyczny*  
 Ossol. — *Ossoliński*  
 Osr. — *Ośrodek*  
 Ośw. — *Oświata, Oświatowy*  
 Oświeć. — *Oświećim, Oświećimski*

Pam. — *Pamiętnik*  
 PAN — *Polska Akademia Nauk*  
 Panc. — *Pancerny*  
 Państ. — *Państwo, Państwowy*  
 Papies. — *Papieski*  
 Part. — *Partia, Partyjny*  
 Past. — *Pasterski*  
 PAU — *Polska Akademia Umiejętności*  
 PCK — *Polski Czerwony Krzyż*  
 Pedag. — *Pedagogiczny, Pedagogika*  
 Philol. — *Philologie*  
 Philos. — *Philosophia, Philosophicus, Philosophie*  
 Pielg. — *Pielgrzym*  
 Pięk. — *Piękny*  
 Piotr. — *Piotrkowski*  
 Pis. — *Pismo*  
 Piś. — *Piśmiennictwo*  
 Plac. — *Placówka*  
 Płoc. — *Płocki*  
 Poch. — *Pochodnia*  
 Podhal. — *Podhalański*  
 Podl. — *Podlasie, Podlaski*  
 Podr. — *Podróż*  
 Podst. — *Podstawowy*  
 Pogl. — *Poglądy*  
 Pol. — *Polonia, Polska, Polski*  
 Poligr. — *Poligraficzny*  
 Polit. — *Polityczny*  
 Polonist. — *Polonistyczny*  
 Połud. — *Południowy*  
 Pom. — *Pomerania, Pomorski, Pomorze*  
 Pomoc. — *Pomocniczy*  
 Pop. — *Popularny*  
 Por. — *Poradnia, Poradnik*  
 Poroz. — *Porozumienie*  
 Porów. — *Porównawczy*

Pos. — *Posiedzenie*  
 Posel. — *Poselstwo*  
 Posł. — *Posłaniec, Posłannictwo*  
 Posn. — *Posnaniensis*  
 Post. — *Postęp*  
 Pośw. — *Poświęcony*  
 Pow. — *Powiat, Powiatowy*  
 Powsz. — *Powszechny*  
 Pozn. — *Poznań, Poznański*  
 Poznaj. — *Poznajemy, Poznajmy*  
 Póln. — *Pólnoc, Pólnocny*  
 Pr. — *Praca, Pracownia, Pracowniczy, Pracownik, Pracujemy*  
 Pras. — *Prasowy*  
 Prasożn. — *Prasożnawczy, Prasożnawstwo*  
 Prawosł. — *Prawosławny*  
 Prez. — *Prezydium*  
 Probl. — *Problematyka, Problemowy, Problemy*  
 Progr. — *Program*  
 Prop. — *Propaganda, Propagandowy, Propagandysta*  
 Prz. — *Przegląd*  
 Przedszk. — *Przedszkole*  
 Przekł. — *Przekłady*  
 Przekr. — *Przekrój*  
 Przemys. — *Przemyski*  
 Przeszł. — *Przeszłość*  
 Przew. — *Przewodnik*  
 Przod. — *Przodownik*  
 Przyj. — *Przyjaciel, Przyjaciółka, Przyjaźń*  
 Przyr. — *Przyroda*  
 Psychol. — *Psychologia, Psychologiczny*  
 PTPN — *Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk*  
 PTTK — *Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze*  
 Publ. — *Publikacja*  
 Puł. — *Puławski*  
 PWSM — *Państwowa Wyższa Szkoła Muzyczna*

Racib. — *Raciborski*  
 Radom. — *Radomski*  
 Radz. — *Radziecki*  
 Rec. — *Recenzyjny*  
 Refor. — *Reformacja*  
 Region. — *Regionalny*  
 Rejon. — *Rejonowy*  
 Rel. — *Religia*  
 Repert. — *Repertuarowy*  
 Repub. — *Republika*  
 RN — *Rada Narodowa*  
 Rob. — *Robota, Robotniczy, Robotnik*  
 Roczn. — *Rocznica, Rocznik*  
 Rodz. — *Rodzina*  
 Rodzaj. — *Rodzajów*  
 Rol. — *Rolnictwo, Rolniczy, Rolnik, Rołny*  
 Ros. — *Rosyjski*  
 Rozpr. — *Rozprawy*  
 Rozw. — *Rozwój*  
 Różań. — *Różańcowy*  
 RP — *Rzeczpospolita Polska*  
 Rybn. — *Rybnicki*  
 Rzem. — *Rzemieślniczy, Rzemieślnik*  
 Rzesz. — *Rzeszowski, Rzeszów*

## SKRÓTY W TYTUŁACH CZASOPISM

- Salez. — Salezjański  
Samorz. — Samorząd, Samorządowy  
Sand. — Sandomierski  
Sanoc. — Sanocki  
Sądec. — Sądecki  
SD — Stronnictwo Demokratyczne  
Sect. — Sectio  
Sekc. — Sekcja  
Semin. — Seminarium  
Ser. — Seria  
Serw. — Serwis  
Ses. — Sesja  
Skarb. — Skarbiec  
Skrzyd. — Skrzydlaty, Skrzydła  
Slav. — Slavia  
Slaw. — Sławistyczny  
Sl. — Słowo  
Slow. — Słowiański  
Shup. — Szupski  
Służ. — Służba, Służbowy  
Słych. — Słysać  
Soc. — Socjalny  
Socjalis. — Socjalistyczny  
Socjol. — Socjologia, Socjologiczny  
Solid. — Solidarność  
Sosnow. — Sosnowiec, Sosnowiecki  
SPAM — Stowarzyszenie Polskich Artystów  
Muzyków  
SPATiF — Stowarzyszenie Polskich Artystów Teatru  
i Filmu  
Spec. — Specjalny  
Spol. — Społeczeństwo, Społeczny  
Spól. — Spółnota  
Spółdz. — Spółdzielca, Spółdzielczość, Spółdzielnia  
Spr. — Sprawa  
Spraw. — Sprawozdanie, Sprawozdawczy  
Staroż. — Starożytny  
Stoł. — Stolica  
Stoł. — Stołeczny  
Stow. — Stowarzyszenie  
Straż. — Strażnica  
Stron. — Stronnictwo  
Strzeł. — Strzelectwo  
Stud. — Studium  
Studen. — Studencki  
Suw. — Suwalski, Suwalki  
Syg. — Sygnaty  
Symp. — Sympozjum  
Synt. — Synteza  
Szczec. — Szczeciński  
Szk. — Szkolentowy, Szkolnictwo, Szkolny, Szkoła  
Szt. — Sztuka  
Sztand. — Sztandar  
Śl. — Śląsk, Śląski  
Śpiew. — Śpiewaczy, Śpiewamy  
Św. — Święty  
Świąt. — Świąteczny  
Świd. — Świdnicki  
Świerszcz. — Świerszczyk  
Świetl. — Świetlica, Świetlicowy  
Świętokrzys. — Świętokrzyski  
Tańcz. — Tańczymy  
Tar. — Tarnowski  
Tarnob. — Tarnobrzeski  
Tarnog. — Tarnogórski  
Tatr. — Tatrach  
Teatr. — Teatralny, Teatrów  
Telew. — Telewizja, Telewizyjny  
Tem. — Tematyczny, Tematyka  
Teol. — Teologiczny  
Teor. — Teoretyczny, Teoria  
Teraż. — Teraźniejszy  
Tłum. — Tłumaczenie  
TN — Towarzystwo Naukowe  
TNW — Towarzystwo Naukowe Warszawskie  
Tomasz. — Tomaszowski  
Tor. — Toruński, Toruń, Toruński  
Tow. — Towarzystwo  
TPD — Towarzystwo Przyjaciół Dzieci  
TPN — Towarzystwo Przyjaciół Nauk  
TPPR — Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej  
Tryb. — Trybuna  
TRZZ — Towarzystwo Rozwoju Ziem Zachodnich  
TUR — Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego  
Tur. — Turecki  
Turyst. — Turystyczny, Turystyka  
Tworz. — Tworzący, Tworzywo  
Twór. — Twórcza, Twórczość  
Tydz. — Tydzień  
Tyg. — Tygodnik, Tygodniowy  
UAM — Uniwersytet im. Adama Mickiewicza  
w Poznaniu  
Ucz. — Uczniowski, Uczmy się  
UG — Uniwersytet Gdański  
UJ — Uniwersytet Jagielloński  
UL — Uniwersytet Łódzki  
UMCS — Universitas Mariae Curie-Skłodowska,  
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej  
UMK — Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu  
Univ. — Universitas  
Uniw. — Uniwersytecki, Uniwersytet  
Urz. — Urząd, Urzędowy  
UŚl. — Uniwersytet Śląski  
UW — Uniwersytet Warszawski  
UWr. — Uniwersytet Wrocławski  
Vars. — Varsaviensis  
Walcz. — Walczmy, Walczymy  
Walb. — Walbrzych, Walbrzyski  
Warm. — Warmia, Warmiak, Warmiński  
Warsz. — Warszawa, Warszawski  
Waż. — Ważniejszy  
Wczesnośr. — Wczesnośredniowieczny  
Wejł. — Wejherowski  
Wiad. — Wiadomości  
Wian. — Wianuszek  
Wic. — Wiciowy  
Widow. — Widownia  
Wiecz. — Wieczorny, Wieczorowy, Wieczór  
Wiej. — Wiejski  
Wielkop. — Wielkopolska, Wielkopolski  
Wieluń. — Wieluński

## SKRÓTY W TYTUŁACH CZASOPISM

- Wil. — Wileński  
Włoc. — Włocławski  
Woj. — Wojewódzki, Województwo  
Wojs. — Wojsko, Wojskowy  
Wol. — Wolność, Wolny  
WP — Wojsko Polskie  
Wratisl. — Wratislaviensis  
WRN — Wojewódzka Rada Narodowa  
Wroc. — Wrocław, Wrocławski  
Wsch. — Wschód  
WSNS — Wyższa Szkoła Nauk Społecznych  
WSP — Wyższa Szkoła Pedagogiczna  
Wspól. — Wspólny  
Współcz. — Współczesny  
Współpr. — Współpraca, Współpracownik  
Wszechn. — Wszelchnica  
Wybrz. — Wybrzeże  
Wychow. — Wychowanie, Wychowawczy  
Wyd. — Wydanie, Wydawnictwo, Wydawniczy  
Wydarz. — Wydarzenie  
Wydz. — Wydział  
Wygł. — Wygłoszony  
Wys.-górs. — Wysokogórski  
Wyzwol. — Wyzwolenie  
Wyż. — Wyższy
- Zach. — Zachodni, Zachód  
Zag. — Zagadnienie  
Zagl. — Zagłębie, Zagłębiowski  
Zagr. — Zagranica, Zagraniczny  
Zap. — Zapiski
- Zapow. — Zapowiedzi  
Zar. — Zaranie  
Zarz. — Zarząd  
Zaw. — Zawodowiec, Zawodowy  
Zbior. — Zbiorowy  
ZBoWiD — Związek Bojowników o Wolność  
i Demokrację  
Zbroj. — Zbrojny  
Zesp. — Zespół  
Zest. — Zestawienie  
Zesz. — Zeszyt  
ZHP — Związek Harcerstwa Polskiego  
Ziel. Góra — Zielona Góra  
Ziel.-górs. — Zielonogórski  
Ziem. — Ziemia  
Zjed. — Zjednoczenie, Zjednoczony  
Zlot. — Złoty  
ZMP — Związek Młodzieży Polskiej  
ZMS — Związek Młodzieży Socjalistycznej  
ZNP — Związek Nauczycielstwa Polskiego  
ZPAP — Związek Polskich Artystów Plastyków  
Zrzesz. — Zrzeszenie, Zrzeszony  
ZSP — Zrzeszenie Studentów Polskich  
Zuch. — Zuchowy  
Zw. — Związek  
Związk. — Związkowiec, Związkowy  
ZWM — Związek Walki Młodych
- Źródlozn. — Źródłoznawczy  
Żoł. — Żołnierski, Żołnierz  
Żyd. — Żydowski, Żydów

## SKRÓTY INNE

**adapt.** – adaptacja  
**ag.** – agencja  
**Ag. Aut.** – Agencja Autorska  
**AK** – Armia Krajowa  
**Akad.** – Akademia  
**AL** – Armia Ludowa  
**albań.** – albański  
**amer.** – amerykański  
**ang.** – angielski  
**ank.** – ankieta  
**anonim.** – anonimowy  
**antydat.** – antydatowany  
**arch.** – archiwum  
**art.** – artykuł  
**artyst.** – artystyczny  
**ATK** – Akademia Teologii Katolickiej  
**AU** – Akademia Umiejętności  
**autoryz.** – autoryzowany  
**azerbejdż.** – azerbejdżański  
**b.d.** – bez daty  
**BGW** – Polska Oficyna Wydawnicza „BGW”  
**białorus.** – białoruski  
**białost.** – białostocki  
**bibl.** – biblioteka  
**bibl.-czka** – biblioteczka  
**bibliogr.** – bibliograficzny  
**biogr.** – biograficzny  
**b.m.** – bez miejsca wydania  
**b.m.r.** – bez miejsca i roku wydania  
**b.m.w.** – bez miejsca wydania i wydawcy  
**BN** – *Biblioteka Narodowa*  
(seria wydawnicza)  
**BPP** – *Biblioteka Pisarzy Polskich*  
**b.r.** – bez roku  
**bułg.** – bułgarski  
**BUP cz. 1** – Biogramy uczonych polskich. Cz. 1.  
Z. 1-3. Oprac.: A. Śródka, R. Szczawiński. Wwa:  
PWN 1983-1985.  
**b.w.** – bez wydawcy  
**Bydg.** – Bydgoszcz  
**centr.** – centralny  
**chorw.** – chorwacki  
**CIR** – Centrum Informacyjno-Reklamowe „CIR”  
**CPARA** – Centralna Poradnia Amatorskiego Ruchu  
Artystycznego  
**CRZZ** – Centralna Rada Związków Zawodowych  
**CSRS** – Czechoślowska Republika Socjalistyczna  
**cz.** – część

**czasop.** – czasopismo  
**czes.** – czeski  
**Czyt.** – Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik”  
**dat.** – datowany  
**dod.** – dodatek  
**Dolnośl.** – Dolnośląski  
**dot.** – dotyczy  
**Dram.** – Dramatyczny (w nazwach teatrów)  
**druk.** – drukarnia, drukowany  
**duń.** – duński  
**dyr.** – dyrekcja  
**egz.** – egzemplarz  
**ekran.** – ekranizacja  
**estoń.** – estoński  
**fasc.** – fasciculus, facykuł  
**FAW** – Filmowa Agencja Wydawnicza  
**film.** – filmowy  
**filol.** – filologiczny  
**filoz.** – filozoficzny  
**fiń.** – fiński  
**fot.** – fotografia, fotograficzny  
**fotoof.** – fotooffsetowy  
**fragm.** – fragment  
**franc.** – francuski  
**gimn.** – gimnazjum  
**gł.** – główny  
**graf.** – graficzny  
**grec.** – grecki  
**gruz.** – gruziński  
**hebr.** – hebrajski  
**hist.** – historyczny  
**hist.-lit.** – historycznoliteracki  
**hiszp.** – hiszpański  
**holend.** – holenderski  
**hum.** – humanistyczny  
**IBL** – Instytut Badań Literackich  
**IFiS** – Instytut Filozofii i Socjologii  
**IH** – Instytut Historii  
**i in.** – i inni  
**ilustr.** – ilustracja, ilustrował, ilustrowany  
**im.** – imienia  
**inc.** – incipit  
**inf.** – informacja  
**Inf. KKMP** – R. Marciniak, W. Wągiel: Informator  
bibliograficzny KKMP (1959-1974). Wwa KKMP  
przy ZG ZSMW 1974.

- insc. — inscenizacja, inscenizacyjny  
 Inst. — Instytut  
 IS — Instytut Sztuki  
 Iskry — Państwowe Wydawnictwo „Iskry”  
 IWZZ — Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych  
**J**  
 Jagiel. — Jagielloński  
 jap. — japoński  
 jez. — język  
**k** — karta  
 kaszub. — kaszubski  
 Kat. — Katowice  
 KAW — Krajowa Agencja Wydawnicza  
 kaz. — kazaski  
 KiW — Spółdzielnia Wydawnicza „Książka i Wiedza”  
 KKMP — Korespondencyjny Klub Młodych Pisarzy  
 klas. — klasyczny  
 kom. — komitet  
 konspir. — konspiracyjny  
 KOR — Komitet Obrony Robotników  
 koreań. — koreański  
 KPP — Komunistyczna Partia Polski  
 Kr. — Kraków  
 krak. — krakowski  
 krypt. — kryptonim  
 ks. — księga  
 Książ. — Książnica  
 Księg. — Księgarnia, Księgarski  
 kuj. — kujawski  
 KUL — Katolicki Uniwersytet Lubelski  
 kult. — kulturalny  
 KW — Komitet Wojewódzki  
**L** — lata  
 lit. — literacki  
 litew. — litewski  
 LKP — Leksykon kultury polskiej poza krajem od roku 1939. Pod red. K. Dybciaka i Z. Kudelskiego. T. 1. Lubl.: Tow. Nauk. KUL 2000.  
 LP — Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny. T. 1-2. Wwa: PWN 1984.  
 LP XX w. — Literatura polska XX wieku. Przewodnik encyklopedyczny. T. 1-2. Wwa: Wydawn. Nauk. PWN 2000.  
 LP\* po 1939 — Literatura polska po 1939. Przewodnik encyklopedyczny. T. 1. Wwa: PEN\* 1989.  
 LPD — E. Ciborska: Leksykon polskiego dziennikarstwa. Wwa: Elipsa 2000.  
 LSW — Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza  
 lubel. — lubelski  
 LubelSW — Lubelska Spółdzielnia Wydawnicza  
 Lubl. — Lublin  
 lud. — ludowy  
 Lw. — Lwów  
**ł**  
 łac. — łaciński  
 łotew. — łotewski  
 łódz. — łódzki  
**m** — miasto  
 maced. — macedoński  
 masz. — maszynopis  
 MAW — Młodzieżowa Agencja Wydawnicza  
 mazow. — mazowiecki  
 mazur. — mazurski  
 miej. — miejski  
 mies. — miesięcznik  
 Min. — Ministerstwo  
 mold. — mołdawski  
 MON — Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej  
 monogr. — monografia  
 MRN — Miejska Rada Narodowa  
 MSPPnO — Mały słownik pisarzy polskich na obczyźnie 1939-1980, Wwa: Interpress 1992.  
 m.st. — miasto stołeczne  
 muz. — muzyczny, muzyka  
**n**  
 nacz. — naczelny  
 nadb. — nadbitka  
 nakł. — nakład, nakładowy  
 nar. — narodowy  
 nast. — następny  
 nauk. — naukowy  
 nawiaz. — nawiązanie  
 neofilol. — neofilologiczny  
 niem. — niemiecki  
 Niezależ. — Niezależny  
 NK — Instytut Wydawniczy „Nasza Księgarnia”  
 norw. — norweski  
 NOWA — Niezależna Oficyna Wydawnicza NOWA, Warszawa  
 nr — numer  
 NRD — Niemiecka Republika Demokratyczna  
 NSLD — Nowy słownik literatury dla dzieci i młodzieży. Wyd. 2. Wwa: Wiedza Powsz. 1984.  
 nt. — na temat  
 NSZZ „Solidarność” — Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”  
 NZS — Niezależne Zrzeszenie Studentów  
**o**  
 objaśn. — objaśnienia, objaśnił  
 odb. — odbitka  
 oddz. — oddział  
 ofic. — oficyna  
 ogł. — ogłoszony  
 ok. — około  
 okł. — okładka  
 OL — Oficyna Literacka, Kraków  
 OLP — Obraz literatury polskiej XIX i XX wieku.  
 omów. — omówienie  
 OMTUR — Organizacja Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego  
 opol. — opolski  
 oprac. — opracował, opracowanie  
 orm. — ormiański  
 osob. — osobne  
 Ossol. — Zakład Narodowy im. Ossolińskich.  
 Wydawnictwo  
 oświat. — oświatowy  
**P**  
 PAL — Polska Akademia Literatury  
 Pallot. — „Pallottinum”. Wydawnictwo Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego  
 pam. — pamiątkowa  
 PAN — Polska Akademia Nauk  
 państw. — państwowy  
 PAP — Polska Agencja Prasowa



## SKRÓTY INNE

- PAU – Polska Akademia Umiejętności  
Pax – Instytut Wydawniczy „Pax”  
PBL – *Polska Bibliografia Literacka*  
PCK – Polski Czerwony Krzyż  
pedag. – pedagogiczny  
Pelikan – Dom Wydawniczy Pelikan  
pierwodr. – pierwodruk  
PIW – Państwowy Instytut Wydawniczy  
podp. – podpisany  
podtyt. – podtytuł  
Pojezierze – Wydawnictwo „Pojezierze”  
Pokolenie\* – Oficyna Wydawnicza Pokolenie\*,  
Warszawa  
pol. – polski  
polem. – polemika  
polit. – polityczny  
pomor. – pomorski  
popraw. – poprawiony  
popul. – popularny  
por. – porównaj  
portug. – portugalski  
posł. – posłowie  
poszerz. – poszerzony  
pow. – powiat  
powiel. – powielone  
powst. – powstał  
powsz. – powszechny  
poz. – pozycja  
Pozn. – Poznań  
PP – Pisarze polscy. Przewodnik bibliograficzny.  
Masz. w IBL PAN.  
PPR – Polska Partia Robotnicza  
PPS – Polska Partia Socjalistyczna  
praprem. – prapremiera  
Prez. – Prezydium  
PRL – Polska Rzeczpospolita Ludowa  
PRON – Patriotyczny Ruch Odrodzenia Narodowego  
przedm. – przedmowa  
przedr. – przedruk  
Przedświt\* – Wydawnictwo Przedświt\*,  
Warszawa  
przejrz. – przejrzal, przejrzany  
przekł. – przekład  
przeł. – przełożył  
przygot. – przygotował, przygotowanie  
przyj. – przyjaciel  
przyp. – przypisy  
PSB – Polski słownik biograficzny. T. 1-39 z. 163.  
Kr.: PAU, od t. 8 Wr.: Ossol., od t. 35 Wwa, Kr.: Druk.  
UJ 1935-2000.  
pseud. – pseudonim  
PSL – Polskie Stronnictwo Ludowe  
pt. – pod tytułem  
PTTK – Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznaw-  
cze  
PUNO – Polski Uniwersytet na Obczyźnie  
PWKS – Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych  
PWM – Polskie Wydawnictwo Muzyczne  
PWN – Państwowe Wydawnictwo Naukowe  
PWRIŁ – Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne  
PWSF – Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa  
PWST – Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna  
PWSZ – Państwowe Wydawnictwa Szkolnictwa  
Zawodowego  
PZPR – Polska Zjednoczona Partia Robotnicza  
PZWS – Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych  
r. – rok  
R. – Rocznik  
rec. – recenzja  
red. – redagował, redakcja, redakcyjny  
reż. – reżyser, reżyseria, reżyserował, reżyserски  
RFN – Republika Federalna Niemiec  
rkps – rękopis  
RL – Rocznik Literacki  
ros. – rosyjski  
rozd. – rozdział  
rozm. – rozmawiał  
rozpr. – rozprawa  
rozszerz. – rozszerzony  
RP – Rzeczpospolita Polska  
RSW – Robotnicza Spółdzielnia Wydawnicza  
Ruch – Biuro Wydawniczo-Propagandowe „Ruch”  
rum. – rumuński  
rys. – rysunki  
s. – strona  
SAP – Słownik artystów polskich i obcych w Polsce  
działających. T. 1-4. Wr.: Ossol. 1971-1986, T. 5  
Wwa: Krag 1995.  
SBDPRR – Słownik biograficzny działaczy polskiego  
ruchu robotniczego. T. 1-2. Wwa: KiW 1978, 1987,  
T. 3 Wwa: Muzeum Niepodległości 1992.  
SBLP – Słownik badaczy literatury polskiej. [T. 1]-5.  
Red.: J. Starnawski. Łódź: Wydawn. UŁ 1994, 1998,  
2000, 2001, 2002.  
SBPN – Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskie-  
go. Pod red. S. Gierszewskiego i Z. Nowaka (od  
t. 2). T. 1-4 + Supplement 1. Gdańsk: Wydawn.  
Gdańskie 1992, 1994, 1997, 1998.  
SBTP – Słownik biograficzny teatru polskiego. [T. 1].  
1765-1965, T. 2 1900-1980 Wwa: PWN 1973, 1994.  
scen. – sceniczna  
scenogr. – scenografia  
SD – Stronnictwo Demokratyczne  
SDP – Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich  
SD PRL – Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskiej Rze-  
czypospolitej Ludowej  
SD RP – Stowarzyszenie Dziennikarzy  
Rzeczypospolitej Polskiej  
ser. – seria  
serb. – serbski  
serb.-chorw. – serbsko-chorwacki  
SGPiS – Szkoła Główna Planowania i Statystyki  
SiT – Sport i Turystyka  
Skł. gł. – Skład główny  
Sławist. – Sławistyczny  
słowac. – słowacki  
słoweń. – słoweński  
SPATiF – Stowarzyszenie Polskich Artystów Teatru  
i Filmu  
spec. – specjalny  
SPKP – Słownik pracowników książki polskiej. Wwa,  
Łódź: PWN 1972.  
społ. – społeczny

- spółdz. — spółdzielnia  
 SPP — Stowarzyszenie Pisarzy Polskich  
 spraw. — sprawozdanie  
 sprost. — sprostowanie  
 SRR — Socjalistyczna Republika Radziecka  
 st. — stołeczny  
 Stow. — Stowarzyszenie  
 streszcz. — streszczenie  
 SWPP 1, 2 — Słownik współczesnych pisarzy polskich.  
 T. 1-4. Wwa: PWN 1963-1966. Seria 2. T. 1-3.  
 Wwa: PWN 1977-1980.  
 Szczec. — Szczecin, Szczeciński  
 szp. — szpalta  
 SZSP — Socjalistyczny Związek Studentów Polskich  
 szwedz. — szwedzki  
 Śląsk — Wydawnictwo „Śląsk”  
 ŚlSB — Śląski słownik biograficzny. T. 1-3. Kat.: Śląski  
 Inst. Nauk. 1977-1981.  
 świat. — światowy
- t.** — tom  
 T. — Teatr (w nazwach teatrów, także w językach  
 obcych)  
 tab. — tablica  
 teatr. — teatralny  
 tłum. — tłumaczenie, tłumaczył  
 Tor. — Toruń  
 Tow. — Towarzystwo  
 TPD — Towarzystwo Przyjaciół Dzieci  
 TPPR — Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej  
 TRZZ — Towarzystwo Rozwoju Ziemi Zachodnich  
 turec. — turecki  
 tv — telewizja, telewizyjny  
 TV — Telewizja Polska  
 TWP — Towarzystwo Wiedzy Powszechnej  
 typograf. — typograficzny
- UAM** — Uniwersytet im. Adama Mickiewicza  
 w Poznaniu  
 UG — Uniwersytet Gdański  
 UJ — Uniwersytet Jagielloński w Krakowie  
 UJK — Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie  
 ukr. — ukraiński  
 UL — Uniwersytet Łódzki  
 UMCS — Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej  
 w Lublinie  
 UMK — Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu  
 Uniw. — Uniwersytet  
 UP — A. Śródka: Uczeń polscy XIX-XX stulecia.  
 T. 1-4. Wwa: Aries 1994-1998.  
 UPozn. — Uniwersytet Poznański (później Uniwersytet  
 im. Adama Mickiewicza)  
 ur. — urodzony  
 USA — United States of America  
 USB — Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie  
 UŚl. — Uniwersytet Śląski w Katowicach  
 UW — Uniwersytet Warszawski  
 UWrocław. — Uniwersytet Wrocławski  
 uzbec. — uzbecki  
 uzup. — uzupełnienie, uzupełnił, uzupełniony
- Veritas** — Katolicki Ośrodek Wydawniczy „Veritas”  
 vol. — volumen
- w.** — wiek  
 WAG — Wydawnictwo Artystyczno-Graficzne RSW  
 „Prasa”  
 WAiF — Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe  
 warsz. — warszawski  
 węgier. — węgierski  
 Wiedza Powsz. — Państwowe Wydawnictwo  
 Popularnonaukowe „Wiedza Powszechna”  
 wielkopol. — wielkopolski  
 wietn. — wietnamski  
 Wil. — Wilno, Wileński  
 wkł. — wkładka  
 WL — Wydawnictwo Literackie  
 WŁubel. — Wydawnictwo Lubelskie  
 WŁ — Wydawnictwo Łódzkie  
 właśc. — właściciel  
 włos. — włoski  
 WM — Wydawnictwo Morskie  
 WNOPiM\* — Warszawska Niezależna Oficyna Poetów  
 i Malarzy\*  
 WNT — Wydawnictwa Naukowo-Techniczne  
 woj. — województwo, wojewódzki  
 wojsk. — wojskowy  
 WP — Wydawnictwo Poznańskie  
 Wr. — Wrocław  
 WRN — Wojewódzka Rada Narodowa  
 WRZZ — Wojewódzka Rada Związków Zawodowych  
 WSB — Wielkopolski słownik biograficzny. Wwa,  
 Pozn.: PWN 1981.  
 WSiP — Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne  
 WSP — Wyższa Szkoła Pedagogiczna  
 współaut. — współautor  
 współcz. — współczesny  
 współwyd. — współwydane  
 Wwa — Warszawa  
 wyd. — wydanie, wydał, wydawca, wydany  
 wydawn. — wydawnictwo, wydawniczy  
 Wydawn. RTV — Wydawnictwa Radia i Telewizji  
 Wydz. — Wydział  
 wygł. — wygłoszony  
 wyst. — wystawienie, wystawiony
- YMCA** — Young Men's Christian Association
- z.** — zeszyt  
 Zach. — Zachodni  
 ZAiKS — Stowarzyszenie Autorów „Zaiks”  
 ZAKR — Związek Polskich Autorów i Kompozytorów  
 Utworów Rozrywkowych „ZAKR”  
 ZASP — Związek Artystów Scen Polskich  
 zbior. — zbiorowy  
 ZBoWiD — Związek Bojowników o Wolność  
 i Demokrację  
 ZG — Zarząd Główny  
 ZHP — Związek Harcerstwa Polskiego  
 ZLP — Związek Literatów Polskich  
 zmien. — zmieniony  
 ZMP — Związek Młodzieży Polskiej  
 ZMS — Związek Młodzieży Socjalistycznej  
 ZMW — Związek Młodzieży Wiejskiej  
 Znak — Społeczny Instytut Wydawniczy „Znak”  
 zniszcz. — zniszczony  
 ZNP — Związek Nauczycielstwa Polskiego

## SKRÓTY INNE

---

zob. — zobacz

Zrzesz. — Zrzeszenie

ZSL — Zjednoczone Stronnictwo Ludowe

ZSMP — Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej

ZSMW — Związek Socjalistycznej Młodzieży  
Wiejskiej

ZSP — Zrzeszenie Studentów Polskich

ZSRR — Związek Socjalistycznych Republik  
Radzieckich

ZWM — Związek Walki Młodych

ZZLP — Związek Zawodowy Literatów Polskich

żyd. — żydowski

# OPRACOWANIA OGÓLNE HISTORII LITERATURY WSPÓŁCZESNEJ

(nie podawane w poszczególnych hasłach osobowych – wybór)

1. K. Czachowski: *Obraz współczesnej literatury polskiej 1884-1933*. T. 3. Ekspresjonizm i neorealizm. Wwa-Lw.: PWKS 1936, VII, 782 s. Reprint Wwa: WAiF 1986.
2. I. Fik: *Dwadzieścia lat literatury polskiej (1918-1938)*. Cz. 2 Rodowodu społecznego literatury polskiej. Kr.: Spółdz. Wydawn. „Czytelnik” 1939, 172 s. Wyd. nast. z posł. H. Markiewicza. Kr.: Placówka 1949.
3. *Literatura polska na obczyźnie 1940-1960*. Praca zbiorowa wyd. staraniem Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie. Pod red. T. Terleckiego. T. 1-2. Londyn: B. Świdwowski 1964, 606 + 797 s.
4. J. Krzyżanowski: *Dzieje literatury polskiej*. Od początków do czasów najnowszych. Bibliografia, indeks: Z. Świdwińska-Krzyżanowska. Wwa: PWN 1969, 680 s. Wyd. 2 tamże 1972.
5. Cz. Miłosz: *The history of Polish literature*. New York: Macmillan 1969, 570 s. Wyd. 2 Berkeley, Los Angeles: University of California Press 1983. Przekł. pol.: *Historia literatury polskiej do roku 1939*. Przeł. M. Tarnowska. Kr.: Znak 1993, 526 s.
6. J. Kleiner, W. Maciąg: *Zarys dziejów literatury polskiej*. Cz. 1-2 (od początków do 1918 r.) napisał J. Kleiner. Cz. 3 (1918-1966) napisał W. Maciąg. Wr.: Ossol. 1972, 590 s. Wyd. 2 popraw. tamże 1974.
7. *Literatura polska. 1918-1975*. Red. nauk.: A. Brodzka, T. Bujnicki (t. 3), H. Zaworska (t. 1-2), S. Żółkiewski (t. 1-2). Wwa: Wiedza Powsz. Z prac IBL PAN.
  - T. 1. 1918-1932. 1975, 791 s. Wyd. 2 tamże 1991.
  - T. 2. 1933-1944. 1993, 1091 s.
- J. Stradecki: *Dokumentacja bibliograficzna 1918-1944* [dot. tomów 1-2]. 1975, 192 s. Wyd. 2 tamże 1991.
  - T. 3 cz. 1. 1945-1975. 1996, 432 s.
8. M. Danilewicz Zielińska: *Szkice o literaturze emigracyjnej*. Paryż: Inst. Lit. 1978, 414 s. Wyd. nast. Wr.: Ossol. 1992, 460 s.
9. J. Kwiatkowski: *Literatura Dwudziestolecia*. Noty biogr. i bibliogr. oprac. J. Wojnowski. [Posł.: J. Ziomek] J.Z. Wwa: PWN 1990, 477 s. Wyd. 2 pt. *Dwudziestolecie międzywojenne* tamże 2000, 598 s.
10. P. Kuncewicz: *Agonia i nadzieja*.
  - T. 1. *Literatura polska od 1918* [do 1939]. Wwa: Officina 1991, 343 s. Wyd. nast. Wwa: BGW 1993.
  - T. 2. *Literatura polska od 1939* [do 1956]. Wwa: BGW 1993, 465 s.
  - T. 3. *Poezja polska od 1956*. Wwa: BGW 1993, 592 s.
  - T. 4. *Proza polska od 1956*. Wwa: GRAF-PUNKT, BGW 1994, 405 s.
  - T. 5. *Proza polska od 1956*. Wwa: GRAF-PUNKT, BGW 1994, 338 s.
11. R. Matuszewski: *Literatura polska 1939-1991*. Wwa: WSiP 1992, 504 s.
12. A. Nasiłowska: *Trzydziestolecie 1914-1944*. Wwa: Wydawn. Nauk. PWN 1995, 215 s.
13. Z. Jarośniński: *Literatura lat 1945-1975*. Wwa: Wydawn. Nauk. PWN 1996, 202 s.
14. J. Święch: *Literatura polska w latach II wojny światowej*. Wwa: PWN 1997, 583 s.

# SŁOWNIKI BIOBIBLIOGRAFICZNE PISARZY WSPÓŁCZESNYCH

(nie podawane w poszczególnych hasłach osobowych – wybór)

1. Mały słownik pisarzy polskich. Cz. 2 [okres dwudziestolecia międzywojennego]. Red. nauk.: W. Maciąg. Wwa: Wiedza Powsz. 1981, 435 s.
2. L. Bartelski: Polscy pisarze współcześni. Leksykon 1939-1991. [Wyd. poszerz. i uzup.]. Wwa: PWN 1995, 503 s.
3. P. Kuncewicz: Leksykon polskich pisarzy współczesnych. T. 1-2. Wwa: GRAF-PUNKT 1995, 615 + 511 s.
- \*
4. E. Rosner: Literaci regionu beskidzkiego. Słownik biobibliograficzny. Cz. 2. Kat., Bielsko-Biała, Częstochowa 1982, 30 s. *Kwart. Met.* 1982 nr 1/2 wkl.
5. Pisarze województwa białostockiego. Białystok 1980, 23 + 20 s. Woj. Bibl. Publiczna w Białymstoku. Dział Informacyjno-Bibliogr.
6. M. Kowalewska: Pisarze ziemi bydgoskiej. Informator. Gdynia: WM 1968, 148 s. Z inicjatywy Bydgoskiego Oddziału ZLP.
7. M. Maxelon, G. Ślizień-Kowalewska: Słownik pisarzy województwa bydgoskiego. Biobibliografia. Cz. 1. Bydg. 1993, 395 s. Woj. i Miej. Bibl. Publiczna w Bydg.
8. M. Kowalewska: Gdańsk literacki. Informator o gdańskim środowisku literackim. Gdynia: WM 1964, 176 s.
9. M. Misiorny: Pisarze gdańscy. Informator. Gdańsk: WM 1969, 95 s.
10. E. Zych: Pisarze i publicyści ziemi jeleńiogórskiej. 1945-1970. Materiały biobibliograficzne. Powst. 1970. Masz. 136 s.
11. M. Fazan, W. Nawrocki: Katowickie środowisko literackie w latach 1945-1967. Kat. 1969, 304 s. Śląski Inst. Nauk. w Kat.
12. S. Wilczek: Środowisko literackie Katowic. Kat.: Oddz. ZLP 1978, 50 s.
13. Współcześni pisarze Kielecczyzny. Informator. Red.: L. Holtzer, D. Tomczyk, M. Kościńska. Radom 1973, 79 s. Wyd. Oświaty, Wychowania i Kultury Prez. MRN; Miej. Bibl. Publiczna w Radomiu.
14. S. Nyczaj, S. Rogala: Pisarze Kielecczyzny. Informator. Kielce: Ośrodek Kult.-Lit. 1981, 123 s.
15. S. Rogala: Współczesne środowisko literackie Kielecczyzny. Słownik pisarzy i badaczy literatury. Kielce: Gens 1999, 339 s.
16. Pisarze ziemi krakowskiej. Informator. Oprac.: E. Szary, T. Szczerbińska, J. Wojciechowski, B. Zalewska. Kr.: WL 1976, 254 s.
17. Pisarze pod Wawelem. Członkowie Krakowskiego Oddziału Stowarzyszenia Pisarzy Polskich. Informator biobibliograficzny. Autorstwo hasel i red.: Zespół Miej. Bibl. Publicznej w Kr. Kr.: Universitas 1992, 222 s. SPP Oddz. w Kr.
18. W. Kania: Pisarze z Krupniczej. Informator bibliograficzny. Kr.: ZLP Oddz. w Kr. 1993, 199 s.
19. Z. Mrozek: Mały słownik pisarzy Kujaw i Pomorza. 1920-1991. Bydg.: Bibl. Metafory 1992, 151 s.
20. D. Stępczak: Poeci i pisarze województwa leszczyńskiego. Leszno 1977, 30 s. Kuratorium Oświaty i Wychowania, Leszczyńskie Tow. Kult., Woj. Bibl. Publiczna im. S. Grochowiaka.
21. M. Bechczye-Rudnicka: Słownik biobibliograficzny pisarzy należących do Lubelskiego Oddziału Związku Literatów Polskich w r. 1964. *Kamena* 1964 nr 17/18, 19; odb. Lubl. 1964.
22. J. Smolarz: Pisarze współcześni regionu lubelskiego. Leksykon. Lubl.: ZLP Oddz. w Lubl. 1999, 343 s.
23. A.K. Wańkiewicz: Lubuskie środowisko literackie. Informator. Zielona Góra: Lubuskie Tow. Kultury 1970, 106 s.



24. A. Siatecki: *Pisarze lubuscy*. Zielona Góra: Lubuskie Tow. Kultury 1981, 101 s.

25. A. Siatecki: *Miejsce zmagania. Współcześni pisarze lubuscy*. Informator. Zielona Góra: Pro Libris 1998, 109 s.

26. T. Błażejowski: *Łódzkie środowisko literackie*. Łódź: KAW na zlecenie Wyd. Kultury i Sztuki Urzędu m. Łodzi 1982, 131 s.

27. T. Błażejowski: *Współczesna Łódź literacka*. Słownik autorów. Łódź: KAW 1989, 135 s. Bibl. Łódź.

28. *Współcześni pisarze województwa olsztyńskiego*. Red. nauk.: E. Martuszewski. Bibliografia: S. Siemiaszko, T. Wajsbrota. Olsztyn: Pojezierze 1972, 186 s. Ośrodek Badań Nauk. im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie.

29. *Olsztyńskie biografie literackie 1945-1988*. Praca zbiorowa pod red. J. Chłosty. Olsztyn 1991, 155 s. Tow. Nauk. im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie.

30. L. Pośpiechowa: *Pisarze Opolszczyzny*. Opole: Inst. Śląski; Wyd. Kultury Urzędu Woj. 1975, 112 s.

31. H. Jamry: *Środowisko literackie Opolszczyzny*. Informator biobibliograficzny 1945-1980. Cz. 1-2. Opole 1986, 145 + 151-229 s.

H. Jamry: *Suplement 1981-1985*. Opole 1988, 132 s. Woj. Bibl. Publiczna im. E. Smółki w Opolu, Dział Informacyjno-Bibliogr.

32. H. Jamry, V. Łabędzka: *Współcześni pisarze Opolszczyzny*. Informator. Opole 1999, 90 s. Woj. Bibl. Publiczna im. E. Smółki w Opolu.

33. J. Bożychowski: *Pisarze Pomorza Gdańskiego*. Informator biograficzno-bibliograficzny. Gdańsk 1975, 116 s. Woj. Bibl. Publiczna, Stow. Bibliotekarzy Pol., Zarząd Okręgu.

34. J. Chilla, T. Radziszewska, A. Woźniak: *Dorobek twórczy pisarzy Wybrzeża Gdańskiego 1945-1980*. Gdańsk: Woj. Bibl. Publiczna w Gdańsku 1981, 238 s.

35. F. Fornalczyk, T. Matejko: *Pisarze Pomorza Środkowego*. Wyd. 2 uzup. Koszalin: Koszalińskie Tow. Społ.-Kult. 1988, 233 s.

36. *Pisarze Pomorza Zachodniego*. Informator. Noty biobibliograficzne: M. Kowalewska. Gdynia: WM 1967, 237 s. Wyd. z inicjatywy Oddz. Szczec. ZLP i dotacji Szczec. Tow. Kultury.

37. *Poznań literacki*. Książki i ludzie. Praca zbiorowa pod red. J. Mańkowskiego. Oprac.: F. Fornalczyk, Sz. Gąsowski, J. Mańkowski, J. Ratajczak. Poznań: Pałac Kultury 1964, 152 s.

38. S. Sterna-Wachowiak: *Informator o poznańskim środowisku pisarzy zrzeszonych w Stowarzyszeniu Pisarzy Polskich*. Poznań: Wyd. Kultury i Sztuki Urzędu Woj. w Pozn. 1990, 119 s.

39. Z. Fałtynowicz: *Środowisko literackie 1975-1990 w województwie suwalskim*. Bibliografia. Suwałki: Suwalskie Tow. Kultury 1991, 79 s.

40. H. Lizińczyk: *Szczecin literacki*. Ludzie i książki w latach 1946-1974. Szczecin. 1975, 144 s. Woj. i Miej. Bibl. Publiczna im. S. Staszica.

41. *Pisarze Dolnego Śląska*. Informator. Wyd. 5 poszerz. i uzup. przez M. Kunc. Przygot. do druku M. Łukasiewicz. Wr. 1977, 36 s. ZLP Oddz. we Wr.; Woj. i Miej. Bibl. Publiczna im. T. Mikulskiego we Wr.

42. E. Niechcuj-Nowicka: *Pisarze Dolnego Śląska*. Wr. 1998, 271 s. Woj. i Miej. Bibl. Publiczna im. T. Mikulskiego; Stow. Bibliotekarzy Pol. Zarząd Okręgu we Wr.

43. N. Chadzinikolau, J. Mańkowski: *Pisarze Wielkopolski*. Informator. Poznań: WP 1971, 221 s.

44. J. Banaszak, U. Bzdawka: *Autorzy wielkopolscy*. Informator. Poznań: Woj. Bibl. Publiczna 1991, 114 s.

45. *Pisarze i badacze literatury w Zagłębiu Dąbrowskim*. Słownik biobibliograficzny pod red. P. Majerskiego. T. 1-2. Sosnowiec: Miej. Bibl. Publiczna im. G. Daniłowskiego 2002, 238 + 264 s.

\*

46. B. Klimaszewski, E.R. Nowakowska, W. Wyskiel: *Mały słownik pisarzy polskich na obczyźnie 1939-1980*. Praca zbiorowa pod red. B. Klimaszewskiego. Wwa: Interpress 1992, 498 s. Inst. Badań Polonijnych UJ.



## SPIS TREŚCI

- Hasła osobowe ... 5
- Wachowiak Eugeniusz/B.M. ... 5
- Wachowicz Barbara/B.M. ... 7
- Waczków Józef/B.M. ... 11
- Wadecka Saturnina Leokadia/A.Sz. ... 15
- Walc Jan/B.M. ... 16
- Waldorff Jerzy/M.K.-K. ... 18
- Walecki Waław/B.T. ... 21
- Waleńczyk Jerzy/B.M. ... 25
- Wandurski Witold/M.K.-K. ... 26
- Wantuła Jan/M.K.-K. ... 29
- Wantuła Leon/M.K.-K. ... 31
- Wańkiewicz Melchior/E.G. ... 32
- Wardasówna Maria/E.G. ... 40
- Warneńska Monika/J.Z. ... 41
- Warzecha Andrzej/B.M. ... 46
- Warzenica-Zalewska Ewa/J.Z. ... 47
- Wasilewska Wanda/E.G. ... 49
- Wasilewski Andrzej/J.Z. ... 56
- Wasitowa Zofia/B.T. ... 57
- Wasył Stanisław/B.M. ... 59
- Wasylewski Stanisław/B.D. ... 60
- Wańkiewicz Andrzej Krzysztof/B.T. ... 65
- Wańkowski Antoni/M.K.-K. ... 72
- Wańniewski Jan/B.T. ... 73
- Wat Aleksander/A.Sz. ... 74
- Wawrzak Jerzy/K.B. ... 82
- Wawrzakiewicz Marek/J.Z. ... 83
- Wazyk Adam/K.B. ... 85
- Weintraub Jerzy Kamil/M.K.-K. ... 91
- Weintraub Wiktor/B.D. ... 92
- Weiss Tomasz/K.B. ... 96
- Welna Matylda/K.B. ... 98
- Werfel Edda/J.Z. ... 100
- Werner Andrzej/K.B. ... 103
- Wernic Wiesław/B.M. ... 104
- Wiechecki Stefan/M.K.-K. ... 106
- Wielcerska Janina/B.M. ... 109
- Wielopolska Maria Jehanne/K.B. ... 111
- Wieniewski Ignacy/A.Sz. ... 113
- Wierczyński Stefan/B.T. ... 116
- Wiernik Bronisław/B.M. ... 121
- Wierzbicki Piotr/B.T. ... 123
- Wierzbowska Janina/B.M. ... 125
- Wierzyński Kazimierz/A.Sz. ... 126
- Wiktor Jan/J.Z. ... 133
- Wilczek Jan/M.K.-K. ... 136
- Wilhelmi Janusz/K.B. ... 137
- Wiliński Stanisław Wit/B.M. ... 139
- Wilmański Jerzy/B.T. ... 140
- Winawer Bruno/M.K.-K. ... 142
- Winczakiewicz Jan/B.D. ... 145
- Winklowska Barbara/J.Z. ... 147
- Wirpsza Witold/E.G. ... 149
- Wirski Juliusz/B.M. ... 152
- Wirth Andrzej/B.M. ... 154
- Wiśłowska Maria/K.B. ... 156
- Wiśniewski Józef Henryk/B.T. ... 161
- Wiśniewski-Snerg Adam/M.K.-K. ... 162
- Witczak Tadeusz/B.T. ... 163
- Witkiewicz Stanisław Ignacy/A.Sz. ... 166
- Witkowska Alina Edwarda/B.D. ... 192
- Witkowski Michał/B.T. ... 195
- Witkowski Wojciech/B.T. ... 197
- Wittlin Jerzy/M.B. ... 198
- Wittlin Józef/E.G. ... 200
- Wittlin Tadeusz/A.Sz. ... 205
- Witwicka Katarzyna/M.K.-K. ... 208
- Włoch Władysław/B.T. ... 209
- Włodek Adam/M.K.-K. ... 210
- Włodek Ludwik/M.K.-K. ... 212
- Wnuk Włodzimierz/E.G. ... 214
- Wohnout Wiesław/M.K.-K. ... 215
- Wojaczek Rafał/A.Sz. ... 216
- Wojciechowska Kalina/K.B. ... 219
- Wojciechowski Jakub/M.K.-K. ... 221
- Wojciechowski Piotr/E.G. ... 222
- Wojdowski Bogdan/B.D. ... 225
- Wojeński Teofil/J.Z. ... 227
- Wojewoda Cecylia/K.B. ... 229
- Wojnarowska Zofia/M.K.-K. ... 230
- Wożyła Karol/J.Cz. ... 231
- Wojtyzko Maciej/J.Z. ... 239
- Wolanowski Lucjan/B.T. ... 241
- Wolica Andrzej/M.K.-K. ... 244
- Wolna Henryka/B.T. ... 245
- Wolniak Henryk/B.T. ... 246
- Wolniewicz Janusz/B.M. ... 248

- Wolpe Henryk/*J.Z.* ... 249  
 Wolski Marcin/*B.T.* ... 250  
 Wolski Stefan/*J.Z.* ... 257  
 Wołczacka Maria/*K.B.* ... 257  
 Wołoszynowski Julian/*M.K.-K.* ... 259  
 Wołoszyński Roman/*J.Z.* ... 262  
 Wołowski Jacek/*J.Z.* ... 263  
 Worcell Henryk/*J.Z.* ... 264  
 Woronczak Jerzy/*J.Z.* ... 266  
 Woroszyński Wiktor/*E.G.* ... 268  
 Woźniakowski Jacek/*J.Z.* ... 275  
 Woźnicka Ludwika/*K.B.* ... 277  
 Woźnicka Zofia/*K.B.* ... 278  
 Woźnowski Wacław/*B.T.* ... 280  
 Wójcicka Janina/*K.B.* ... 281  
 Wójcik Ryszard/*B.M.* ... 282  
 Wójcik Włodzimierz/*B.M.* ... 284  
 Wójcik Zygmunt/*B.M.* ... 286  
 Wójtowicz Kazimierz/*B.M.* ... 289  
 Wóycicki Kazimierz/*A.Sz.* ... 291  
 Wroczyński Kazimierz/*M.K.-K.* ... 292  
 Wróbel Zdzisław/*B.T.* ... 296  
 Wróblewski Zbigniew/*J.Z.* ... 299  
 Wróblewski Zdzisław/*K.B.* ... 300  
 Wrzos Konrad/*K.B.* ... 301  
 Wudzki Leon/*B.M.* ... 303  
 Wydrzyński Andrzej/*K.B.* ... 304  
 Wyganowski Wojciech/*K.B.* ... 308  
 Wygodzki Stanisław/*E.G.* ... 309  
 Wyka Jan/*M.K.-K.* ... 312  
 Wyka Kazimierz/*B.D.* ... 314  
 Wyka Marta/*J.Z.* ... 325  
 Wyleżyńska Aurelia/*B.D.* ... 327  
 Wyrwa-Krzyżański Tadeusz/*B.M.* ... 328  
 Wyskiel Wojciech/*B.D.* ... 330  
 Wysłouch Seweryna/*B.T.* ... 331  
 Wyszomirski Jerzy/*E.G.* ... 333  
 Zabierzewska-Żelechowska Janina/*M.K.-K.* ... 336  
 Zaczykiewicz Izydor/*K.B.* ... 337  
 Zadura Bohdan/*K.B.* ... 338  
 Zagajewski Adam/*B.M.* ... 342  
 Zagórska Aniela/*E.G.* ... 346  
 Zagórski Jerzy/*B.M.* ... 349  
 Zahorska Anna/*E.G.* ... 353  
 Zahorska Stefania/*B.D.* ... 355  
 Zającówna Janina/*M.K.-K.* ... 358  
 Zajdel Janusz Andrzej/*M.K.-K.* ... 360  
 Zakrzewski Bogdan/*J.Z.* ... 361  
 Zakrzewski Jan/*K.B.* ... 366  
 Zaleski Lubicz Zygmunt/*A.Sz.* ... 370  
 Zalewski Witold/*E.G.* ... 373  
 Zalewski Zbigniew/*J.Z.* ... 376  
 Załucki Marian/*B.T.* ... 377  
 Załuski Stanisław/*B.M.* ... 379  
 Załuski Zbigniew/*B.D.* ... 380  
 Zambrzycki Władysław/*M.K.-K.* ... 384  
 Zamojski Ferdynand/*B.M.* ... 385  
 Zaniewski Andrzej/*M.K.-K.* ... 386  
 Zaremba Jan/*J.Z.* ... 389  
 Zaruski Mariusz/*B.T.* ... 391  
 Zarzycka Irena/*E.G.* ... 395  
 Zawada Andrzej/*K.B.* ... 396  
 Zawieyski Jerzy/*B.T.* ... 398  
 Zawilski Apoloniusz/*K.B.* ... 406  
 Zawistowski Władysław/*J.Z.* ... 408  
 Zawodziński Karol Wiktor/*A.Sz.* ... 410  
 Zaworska Helena/*M.K.-K.* ... 413  
 Zbierzchowski Henryk/*A.Sz.* ... 416  
 Zbyszewski Karol/*B.D.* ... 420  
 Zdziechowski Kazimierz/*J.Z.* ... 422  
 Zdzitowiecka Hanna/*K.B.* ... 423  
 Zechenter Edmund/*B.T.* ... 424  
 Zechenter Witold/*B.T.* ... 425  
 Zechenter-Splawińska Elżbieta/*B.T.* ... 431  
 Zegadłowicz Emil/*A.Sz.* ... 433  
 Zelenay Anna/*J.Z.* ... 441  
 Zelenay Tadeusz/*J.Z.* ... 442  
 Zelwan Zygmunt/*B.M.* ... 444  
 Zembaty Maciej/*B.M.* ... 444  
 Zengel Ryszard/*K.B.* ... 446  
 Zeydler-Zborowski Zygmunt/*M.K.-K.* ... 447  
 Zeyland Andrzej/*B.M.* ... 451  
 Zgorzelski Czesław/*B.T.* ... 452  
 Ziejka Franciszek/*B.D.* ... 457  
 Zieliński Bronisław/*E.G.* ... 460  
 Zieliński Ryszard/*M.K.-K.* ... 464  
 Zieliński Stanisław/*M.K.-K.* ... 466  
 Zielonka Zbigniew/*B.M.* ... 469  
 Ziembicki Stanisław/*J.Z.* ... 471  
 Ziemianin Adam/*M.K.-K.* ... 471  
 Ziemny Aleksander/*K.B.* ... 473  
 Zientara-Malewska Maria/*M.K.-K.* ... 476  
 Ziętarska Jadwiga/*J.Z.* ... 479  
 Zimand Roman/*B.D.* ... 480  
 Zimecki Tadeusz/*B.M.* ... 484  
 Ziomek Jerzy/*B.T.* ... 485  
 Znamierowski Juliusz Stefan/*J.Z.* ... 489  
 Zrębowicz Roman/*B.M.* ... 490  
 Zych Gabriel/*K.B.* ... 491  
 Zych Jan/*K.B.* ... 493  
 Skróty w tytułach czasopism ... 495  
 Skróty inne ... 500  
 Opracowania ogólne historii literatury  
 współczesnej ... 505  
 Słowniki biobibliograficzne pisarzy  
 współczesnych ... 506

Zespół autorski:

Katarzyna Batora – **K.B.**, Jadwiga Czachowska – **J.Cz.**, Beata Dorosz – **B.D.**,  
Ewa Głębińska – **E.G.**, Maria Kotowska-Kachel – **M.K.-K.**, Barbara Marzęcka – **B.M.**,  
Alicja Szałagan – **A.Sz.**, Barbara Tyszkiewicz – **B.T.**, Joanna Zawadzka – **J.Z.**



---

Przygotowanie do druku  
**Redakcja Encyklopedii WSiP S.A.**

Opracowanie typograficzne  
**Janusz Malinowski**

Projekt graficzny obwoluty, okładki i karty tytułowej  
**Zygmunt Ziemka**

Skład i łamanie: Key Text sp. z o.o.,  
ul. Żelazna 58/62, Warszawa  
Druk i oprawa: Olsztyńskie Zakłady Graficzne  
im. Seweryna Pieniężnego, Olsztyn

<http://rcin.org.pl>



Nakładem Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych ukazały się:

**Encyklopedia szkolna. Matematyka.**

Praca zbiorowa

**Encyklopedia szkolna. Historia.**

Praca zbiorowa

**Encyklopedia szkolna. Literatura i nauka o języku.**

Praca zbiorowa

**Encyklopedia szkolna. Biologia.**

Praca zbiorowa

**Encyklopedia szkolna. Chemia.**

Praca zbiorowa

**Encyklopedia szkolna. Fizyka z astronomią.**

Praca zbiorowa

W przygotowaniu:

**Encyklopedia szkolna. Geografia.**

Praca zbiorowa

Publikacje WSiP SA można zamówić:

☎ telefonicznie pod bezpłatnym numerem:  
0 800 220 555

✉ pisemnie – wysyłając kupon z katalogu  
(lub jego kserokopię), kartę pocztową  
pod adresem:  
Centrum Dystrybucji WSiP SA  
Kopytów 44a,  
05-870 Błonie

<http://www.wsip.org.pl> za pośrednictwem Internetu – na naszych  
stronach [www.wsip.com.pl](http://www.wsip.com.pl)

<http://rcin.org.pl>

